BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
I
E
24
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIA SACRA

VULGATÆ EDITIONIS
SIXTI V. & CLEM. VIII. PONT. MAX.
Auctoritate recognita.

EDITIO NOVA,

NOTIS CHRONOLOGICIS, HISTORICIS,
ET GEOGRAPHICIS
Illustrata,
Juxta Editionem Parisiensem ANTONII VITRE'.
Nunc denuò revisa,
ET OPTIMIS EXEMPLARIBUS ADAPTATA.
CUM INDICIBUS COPIOSISSIMUS.

VENETIIS,
Apud NICOLAUM PEZZANA.
MDCCXXXI.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

MONITUM LECTORI
De hac editione Veneta.

CUm in id unum animi mei conatus incumbant, ut pro modulo meo de Republica Litteraria benemerear, operæ pretium duxi hanc Sacrorum Bibliorum editionem quàm possem emendatam meis typis in lucem proferre, nam tot mendis typographorum incuria editiones Parisina & Antuerpiana scatent, ut Lectori vel oscitanti occurrant. Chronologia certè (ut missa faciam, quæ in Sacris Libris irrepsere) tot in ipso limine profert errores, ut opus fuerit, singulis numeris ad trutinam revocatis, & inter se collatis, diligentique supputatione perpensis, momenta temporum ad authoris mentem operosa restituere diligentia, & à sexaginta & eò amplius mendis expurgare. Quod quanti laboris, quantæ fuerit utilitatis tuum erit, candide lector, agnoscere. Vale.

NOI RIFORMATORI
Dello Studio di Padoa.

HAvendo veduto per la Fede di revisione, & approbatione del P. Fr. Tommaso Maria Gennari Inquisitore nel Libro Intitolato: *Biblia Sacra Vulgatæ editionis &c. Notis Chronologicis, Historicis, & Geographicis illustrata*, non v'esser cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Attestato del Secretario Nostro; niente contro Prencipi, & buoni costumi, concedemo Licenza à Nicolò Pezzana che possi esser Stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, & presentando le solite Copie alle Publiche Librarie di Venetia, & di Padoa.

Dat. 28. Settembre 1721.

{ *Gio: Francesco Morosini Kav. Rif.*
{ *Francesco Soranzo Proc. Rif.*
{ *Pietro Grimani Kav. Proc. Rif.*

Agostino Gadaldini Segr.

PRÆ-

PRÆFATIO
IN HANC
SACRORUM BIBLIORUM
NOVAM EDITIONEM.

CUm hæc nova sacrorum Bibliorum editio instrueretur, nec ullis parceretur curis, ut quàm ornatissima prodiret in publicum: ego, virorum gravium hortatu, adduci me passus sum, ut in hanc aliquid opellæ meæ conferrem; quò, novæ utilitatis accessione, lectoribus commendatior esse posset. Cùmque sacrarum litterarum duas veluti partes esse intelligerem; quarum altera ad reconditorum mysteriorum explicationem, altera ad rerum historiam, ordinemque temporum, pertineret: non arroganter me facturum putavi, si hac præcipua parte, quæ sanctorum Patrum propria est, sublimioribus animis relicta; in alteram pro virium mearum tenuitate incumberem; quò salebris illis nostro labore purgatis, expedita jam via pergentes, faciliùs ad altiora pervenirent, eaque ex una SS. Patrum Traditione eruerent, à quibus verus Scripturarum sensus ubique petendus est.

Omnia ergo quæ illis alicui saltem levamento esse poterant, hìc præstare studuimus, in quibus nonnulla quidem leviora, nec tamen illa mediocriter, cùm ad utilitatem legentium, tum ad operis decus pertinentia; ut

Quod singuli versus separatim excusi:

Quod præfixi in cujusque paginæ summo, tituli, quid in ea tractetur breviter complexi:

Quod addita singulis Psalmis argumenta:

Quod locorum inter se congruentium similitudines, multò diligentiùs, & abundantiùs in margine indicatæ:

Quod tam in Veteri quàm in Novo Testamento, dies in quibus lectiones, sive, Prophetiæ, item Evangelia, & Epistolæ in Missis recitari solent, ad marginem adscripti; certis etiam indiciis initio finique eorum affixis, ut faciliùs à lectoribus agnoscerentur: in quod illud præsertim spectatum est, ut quibus populi sacris eloquiis pascendi cura incumbit, eas Utriusque Testamenti partes acriori attentione perlegerent; ac majori studio, quæ ad earum intelligentiam à SS. Patribus dicta sunt, rimarentur.

Sed hæc, ut dixi, leviora ac faciliora. Illud gravius & laboriosius, quòd temporum seriem in omnibus sacrorum voluminum partibus, ac singulis penè Capitibus adscripsimus; inita & notata annorum ratione, non à Creatione modò, in quo variant Scriptores, sed etiam ab Æra vulgari Christiana, quæ certa & constans est: Adhibita etiam nonnumquam Periodo Juliana, ubi ea commodior visa est. Hoc verò quanti nobis constiterit; cùm tota excutienda Chronologia, & ex spissorum voluminum comparatione eruenda fuerit, haud quivis facilè intelliget.

Eòdem pertinet, quòd singulis libris titulos præfiximus, ab aliis quandoque excerptos, à nobis sæpius commentatos, quibus libri Authorem, tempus, seriem, materiam, breviter edocemur: Quod in sacris libris præcipua quadam ratione necessarium, qui diversis temporibus & à diversis scripti, perpetuam & cohærentem historiæ seriem non ubique exhibent.

Nec alienum ab hoc nostro instituto fuit, quòd multis in locis curavimus; ut historicis notis ad marginem additis, quæ in contextu minùs patebant, illustrarentur. His enim & Chronologia firmatur nonnumquam; & quò prophetæ, litterali saltem sensu, spectaverint, intelligitur. At quòd hæc per omnem sacrorum Bibliorum seriem sparsa, & minùs sæpè animadvertuntur, & difficiliùs addiscuntur: visum est Chronologicam rationem, quam in hoc opere secuti sumus, in unum collectam, omnibus uno intuitu perspiciendam, ad calcem libri proponere.

Digitized by Google

Id majori molimine in CHRONOLOGIA nostra SACRA, majoribus voluminibus inserenda, executi sumus: quam, facili comparandam, cuique in rebus difficilioribus consulere suademus. In hac enim temporum omnium momentis diligentissimè perpensis, nobiliores Chronologicæ disputationes, sive quæ ad exoticam, sive quæ ad sacram maximè spectant historiam, non sine legentium fructu excutiuntur; iis quæ ad Apostolorum gesta, & CHRISTI ætatem, ejusque NATIVITATIS & PASSIONIS annum pertinent, præcipuè firmatis.

At quoniam contractius hoc volumen, res etiam contrahere me coegit; sic Tabulas Chronologicas hìc exhibere visum est, ut remotis omnibus salebris, TEMPORUM CANONES accuratissimè tamen indicarem, si minùs demonstrarem. Habes hìc itaque, LECTOR, ætates omnium temporum, quas sine molestia intueri; sine temporis dispendio percurrere possis. Utere igitur: &, si tuo alicui commodo cesserit, eum precibus Deo commendare ne graveris, qui nullis suis pepercit laboribus, ut tuos aliqua parte levaret.

PRÆFATIO
DE EDITIONE ROMANA.

IN multis, magnisque beneficiis, quæ per sacram Tridentinam Synodum Ecclesiæ suæ Deus contulit, id in primis numerandum videtur, quod inter tot Latinas editiones divinarum Scripturarum, solam veterem ac vulgatam, quæ longo tot sæculorum usu in Ecclesia probata fuerat, gravissimo Decreto authenticam declaravit. Nam, ut illud omittamus, quòd ex recentibus editionibus non paucæ ad hæreses hujus temporis confirmandas licenter detortæ videbantur: ipsa certè tanta versionum varietas, atque diversitas, magnam in Ecclesia Dei confusionem parere potuisset. Jam enim hac nostra ætate illud ferè evenisse constat, quod sanctus Hieronymus tempore suo accidisse testatus est, tot scilicet fuisse exemplaria, quot codices; cùm unusquisque pro arbitrio suo adderet vel detraheret. Hujus autem veteris ac vulgatæ editionis tanta semper fuit auctoritas, tamque excellens præstantia, ut eam ceteris omnibus Latinis editionibus longè anteferendam esse, apud æquos judices in dubium revocari non posset. Qui namque in ea Libri continentur, (ut à majoribus nostris quasi per manus traditum nobis est) partim ex sancti Hieronymi translatione, vel emendatione suscepti sunt; partim retenti ex antiquissima quadam editione Latina, quam sanctus Hieronymus communem & Vulgatam, sanctus Augustinus Italam, sanctus Gregorius Veterem translationem appellat. Ac de Veteris quidem hujus, sive Italæ editionis sinceritate atque præstantia, præclarum sancti Augustini testimonium extat in secundo libro de doctrina Christiana, ubi Latinis omnibus editionibus, quæ tunc plurimæ circumferebantur, Italam præferendam censuit; quòd esset, ut ipse loquitur, verborum tenacior cum perspicuitate sententiæ. De sancto verò Hieronymo multa extant veterum Patrum egregia testimonia: eum enim sanctus Augustinus hominem doctissimum, ac trium linguarum peritissimum vocat; atque ejus translationem ipsorum quoque Hebræorum testimonio veracem esse confirmat. Eundem sanctus Gregorius ita prædicat, ut ejus translationem, quam novam appellat, ex Hebræo eloquio cuncta veriùs transfudisse dicat: atque idcircò dignissimam esse, cui fides in omnibus habeatur. Sanctus autem Isidorus non uno in loco Hieronymianam versionem ceteris omnibus anteponit, eamque ab Ecclesiis Christianis communiter recipi ac probari affirmat; quòd sit in verbis clarior, & veracior in sententiis. Sophronius quoque vir eruditissimus, sancti Hieronymi translationem non Latinis modò, sed etiam Græcis valdè probari animadvertens, tanti eam fecit, ut Psalterium & Prophetas ex Hieronymi versione in Græcum eleganti sermone transtulerit. Porrò qui secuti sunt viri doctissimi, Remigius, Beda, Rabanus, Haymo, Anselmus, Petrus Damiani, Richardus, Hugo, Bernardus, Rupertus, Petrus Lombardus, Alexander, Albertus, Thomas, Bonaventura, ceterique omnes, qui bis nongentis annis in Ecclesia floruerunt, sancti Hieronymi versione ita sunt usi, ut ceteræ, quæ penè innumerabiles erant, quasi lapsæ de manibus Theologorum, penitus obsoleverint. Quare non immeritò Catholica Ecclesia sanctum Hieronymum Doctorem maximum, atque ad Scripturas sacras interpretandas divinitus excitatum ita celebrat, ut jam difficile non sit illorum omnium damnare judicium, qui vel tam eximii Doctoris lucubrationibus non acquiescunt, vel etiam meliora, aut certè paria præstare se posse confidunt. Ceterùm ne tam fidelis translatio, tamque in omnes partes Ecclesiæ utilis, vel injuria temporum, vel impressorum incuria, vel temerè emendantium audacia, ulla ex parte corrumperetur, eadem sacrosancta Synodus Tridentina illud Decreto suo sapienter adjecit, ut hæc ipsa vetus ac vulgata Editio emendatissimè, quoad fieri posset, imprimeretur: neque ulli liceret eam sine facultate & approbatione Superiorum excudere. Quo Decreto simul typographorum temeritati ac licentiæ modum imposuit, & Pastorum

Præf. in Josue.

S. Hieron. cap. 49. Isaiæ. S. Aug. lib. 2. Doctrin. Christian. cap. 15. S. Greg. Epist. Dedicat. ad Leandrum C. 5. in fine. S. Aug. ubi suprà.

Lib. 18. de Civit. Dei cap. 43.

Eccle-

Ecclesiæ in tanto bono quàm diligentissime retinendo & conservando, vigilantiam atque industriam excitavit. Et quamvis insignium Academiarum Theologi in Editione vulgata pristino suo nitori restituenda magna cum laude laboraverint; quia tamen in tanta re nulla potest esse nimia diligentia; & codices manuscripti complures & vetustiores Summi Pontificis jussu conquisiti, atque in Urbem advecti erant; & demum, quoniam executio generalium Conciliorum, & ipsa Scripturarum integritas ac puritas ad curam Apostolicæ Sedis potissimùm pertinere cognoscitur: ideo Pius IV. Pontifex Maximus pro sua in omnes Ecclesiæ partes incredibili vigilantia, lectissimis aliquot sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, aliisque tum Sacrarum litterarum, tum variarum linguarum peritissimis viris, eam provinciam demandavit, ut vulgatam editionem Latinam, adhibitis antiquissimis codicibus manuscriptis, inspectis quoque Hebraicis, Græcisque Bibliorum fontibus; consultis denique veterum Patrum commentariis, accuratissimè castigarent. Quod itidem institutum Pius V. prosecutus est. Verùm Conventum illum ob varias, gravissimasque Sedis Apostolicæ occupationes jamdudum intermissum, Sixtus V. divina providentia ad summum Sacerdotium evocatus, ardentissimo studio revocavit, & opus tandem confectum typis mandari jussit. Quod cùm jam esset excussum, & ut in lucem emitteretur, idem Pontifex operam daret, animadvertens non pauca in sacra Biblia preli vitio irrepsisse, quæ iterata diligentia indigere viderentur, totum opus sub incudem revocandum censuit atque decrevit. Id verò cùm morte præventus præstare non potuisset, Gregorius XIV. qui post Urbani VII. duodecim dierum Pontificatum Sixto successerat, ejus animi intentionem executus, perficere aggressus est, amplissimis aliquot Cardinalibus, aliisque doctissimis viris ad hoc iterum deputatis. Sed eo quoque, & qui illi successit, Innocentio IX. brevissimo tempore de hac luce subtractis; tandem sub initium Pontificatus Clementis VIII. qui nunc Ecclesiæ universæ gubernacula tenet, opus, in quo Sixtus V. intenderat, Deo benè juvante perfectum est. Accipe igitur, Christiane Lector, eodem Clemente Summo Pontifice annuente, ex Vaticana Typographia veterem ac vulgatam sacræ Scripturæ Editionem, quanta fieri potuit diligentia castigatam: quam quidem sicut omnibus numeris absolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile est, ita ceteris omnibus, quæ ad hanc usque diem prodierunt, emendatiorem, puriorem que esse, minimè dubitandum. Fit vero quamvis in hac Bibliorum recognitione in codicibus manuscriptis, Hebræis, Græcisque fontibus, & ipsis veterum Patrum commentariis conferendis, non mediocre studium adhibitum fuerit; in hac tamen pervulgata Lectione, sicut nonnulla consultò mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, consultò immutata relicta sunt; tum quòd ita faciendum esse ad offensionem populorum vitandam sanctus Hieronymus non semel admonuit: tum quod facilè fieri posse credendum est, ut majores nostri, qui ex Hebræis, & Græcis Latina fecerunt, copiam meliorum & emendatiorum librorum habuerint, quàm ii, qui post illorum ætatem ad nos pervenerunt, qui fortasse tam longo tempore identidem describendo minùs puri, atque integri evaserunt; tum denique quia sacræ Congregationi amplissimorum Cardinalium, aliisque eruditissimis viris ad hoc opus à Sede Apostolica delectis, propositum non fuit, novam aliquam editionem cudere, vel antiquum Interpretem ulla ex parte corrigere, vel emendare; sed ipsam veterem, ac vulgatam Editionem Latinam, à mendis veterum librariorum, necnon pravarum emendationum erroribus repurgatam, suæ pristinæ integritati ac puritati, quoad ejus fieri potuit, restituere, eaque restituta, ut quàm emendatissimè imprimeretur juxta Concilii Oecumenici Decretum, pro viribus operam dare. Porrò in hac Editione nihil non canonicum, nihil adscititium, nihil extraneum apponere visum est: atque ea causa fuit, cur Liber tertius & quartus Esdræ inscripti, quos inter Canonicos libros sacra Tridentina Synodus non annumeravit, ipsa etiam Manassæ regis Oratio, quæ neque Hebraicè, neque Græce quidem extat, neque in manuscriptis antiquioribus invenitur, neque pars est ullius Canonici libri, extra Canonica Scripturæ seriem posita sint: & nullæ ad marginem concordantiæ, (quæ posthac inibi apponi non prohibentur) nullæ notæ, nullæ variæ lectiones, nullæ denique præfationes, nulla argumenta ad librorum initia conspiciantur. Sed sicut Apostolica Sedes industriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, varias lectiones, præfationes sancti Hieronymi, & alia id genus in aliis editionibus inseruerunt; ita quoque non prohibet, quin alio genere characteris in hac ipsa Vaticana editione ejusmodi adjumenta pro studiosorum commoditate, atque utilitate, in posterum adjiciantur; ita tamen, ut lectiones variæ ad marginem ipsius Textus minimè annotentur.

Epist. ad Sumiam & Fretellam. Præfatio Evangel. ad Damasum.

DE CANONICIS SCRIPTURIS DECRETUM EX CONCILIO TRIDENTINO SESSIONE QUARTA.

SACROSANCTA Oecumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem tribus Apostolicæ Sedis Legatis, hoc sibi perpetuò ante oculos proponens, ut, sublatis erroribus, puritas ipsa Evangelii in Ecclesia conservetur.

Et infrà:

Sacrorum verò librorum Indicem huic Decreto adscribendum censuit, ne cui dubitatio suboriri possit, quinam sint, qui ab ipsa Synodo suscipiuntur. Sunt verò infrascripti: Testamenti veteris, Quinque Moysi, id est Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium: Josue, Judicum, Ruth: Quatuor Regum: Duo Paralipomenon: Esdræ primus, & secundus, qui dicitur Nehemias: Tobias, Judith, Esther, Job, Psalterium Davidicum centum quinquaginta Psalmorum: Parabolæ, Ecclesiastes, Canticum canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Jeremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim Prophetæ minores, id est, Osee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias: Duo Machabæorum, primus, & secundus. Testamenti novi: Quatuor Evangelia, secundùm Matthæum, Marcum, Lucam & Joannem: Actus Apostolorum à Luca Evangelista conscripti: Quatuordecim Epistolæ Pauli Apostoli: Ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apostoli duæ: Joannis Apostoli tres: Jacobi Apostoli una: Judæ Apostoli una: & Apocalypsis Joannis Apostoli. Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris, & canonicis non susceperit, & traditiones prædictas sciens, & prudens contempserit, anathema sit.

Digitized by Google

HIERONYMI PROLOGUS GALEATUS.

Viginti & duas litteras esse apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est. Nam & ipsi viginti duo elementa habent eodem sono, sed diversis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem litteris scriptitant, figuris tantùm & apicibus discrepantes. Certumque est Esdram scribam, legisque doctorem, post captam Jerosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias litteras reperisse, quibus nunc utimur, cùm ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum, hæc eadem supputatio, sub Levitarum ac sacerdotum censu, mystice ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibusdam Græcis voluminibus, usque hodie antiquis expressum litteris invenimus. Sed & Psalmi, trigesimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus undecimus, & centesimus decimus octavus, & centesimus quadragesimus quartus, quamquam diverso scribantur metro, tamen ejusdem numeri texuntur alphabeto. Et Jeremiæ Lamentationes, & Oratio ejus: Salomonis quoque in fine Proverbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inveniet? iisdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porrò quinque litteræ duplices apud Hebræos sunt, Caph, Mem, Nun, Pe, Sade: aliter enim scribuntur per has principia medietatesque verborum, aliter fines. Unde & quinque à plerisque libri, duplices æstimantur, Samuel, Melachim, Dibre hajamin, Esdras, Jeremias cum Cinoth, id est, Lamentationibus suis. Quomodo igitur viginti duo elementa sunt, per quæ scribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initiis vox humana comprehenditur: ita viginti duo volumina supputantur, quibus quasi litteris & exordiis, in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri justi eruditur infantia.

Primus apud eos liber, vocatur בראשית Beresith: quem nos Genesim dicimus.

Secundus, ואלה שמות Velle semoth: qui Exodus appellatur.

Tertius, ויקרא Vaiicra, id est Leviticus.

Quartus, וידבר Vajedabber, quem Numeros vocamus.

Quintus, אלה הדברים Elle haddeberim, qui Deuteronomium prænotatur.

Hi sunt quinque libri Moysi, quos propriè תורה Thora, id est Legem appellant.

Secundum, Prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Jesu filio Nave: qui apud eos יהושע בן נון Jehosue ben Nun dicitur.

Deinde subtexunt שופטים Sophetim, id est Judicum librum. Et in eumdem compingunt Ruth: quia in diebus Judicum facta ejus narratur historia.

Tertius sequitur שמואל Samuel, quem nos Regum primum & secundum dicimus.

Quartus, מלכים Melachim, id est Regum, qui tertio & quarto Regum volumine continetur.

Meliusque multò est, מלכים Melachim, id est Regum, quàm ממלכות Mamlachot, id est Regnorum dicere. Non enim multarum gentium describit regna, sed unius Israelitici populi qui tribubus duodecim continetur.

Quintus, est ישעיה Isaias.

Sextus, ירמיה Jeremias.

Septimus, יחזקאל Ezechiel.

Octavus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur תרי עשר There asar.

Tertius ordo, Hagiographa possidet.

Et primus liber incipit à איוב Job.

Secundus à דוד David: quem quinque incisionibus & uno Psalmorum volumine comprehendunt.

Tertius est שלמה Salomon, tres libros habens: Proverbia, quæ illi משלי Misle, id est Parabolas appellant.

Quartus, קהלת Coheleth, id est, Ecclesiastes.

Quintus, canticum canticorum, quem titulo שיר השירים Sir hassirim prænotant.

Sextus, est דניאל Daniel.

Septimus, דברי הימים Dibre hajamim, id est Verba dierum: quod significantius, Chronicon totius divinæ historiæ possumus appellare: qui liber apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur.

Octavus, עזרא Esdras: qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos in duos libros divisus est.

Nonus, אסתר Esther.

Atque ita fiunt pariter Veteris legis libri viginti duo: id est, Moysi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum novem. Quamquam nonnulli רות וקינות Ruth & Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse priscæ legis libros viginti quatuor: quos sub numero viginti quatuor seniorum, Apocalypsis Joannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes: stantibus coram quatuor animalibus, oculatis antè & retrò, id est in præteritum & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus, Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, Scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, convenire potest: ut scire valeamus, quidquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgò Salomonis inscribitur, & Jesu filii Syrach liber, & Judith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librum, Hebraicum reperi. Secundus, Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cum ita se habeant, obsecro te, Lector, ne laborem meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert unusquisque quod potest: alii aurum, argentum, & lapides pretiosos: alii byssum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apostolus contemptibiliora nostra magis necessaria judicat. Unde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species, Ecclesiæ præsentis futuræque distinctio, pellibus tegitur & ciliciis, ardoremque solis & injuriam imbrium ea quæ viliora sunt prohibent. Lege ergo primum, Samuel, & Melachim meum: meum, inquam, meum. Quidquid enim crebrius vertendo, & emendando sollicitius & didicimus & tenemus, nostrum est. Et cum intellexeris quod ante nesciebas, vel interpretem me æstimato, si gratus es; vel Paraphrasten, si ingratus, quamquam mihi omnino conscius non sum mutasse me quippiam de Hebraica veritate. Certè si incredulus es, lege Græcos codices, & Latinos, & confer cum iis opusculis quæ nuper emendavimus: & ubicumque discrepare, inter se videris, interroga quemlibet Hebræorum cui magis accommodare debeas fidem; & si nostra firmaverit, puto quòd eum non æstimes conjectorem, ut in eodem loco mecum similiter divinarit. Sed & vos famulas Christi rogo (quæ Domini discumbentis pretiosissimi fidei myrrha ungitis caput, quæ nequaquam Salvatorem quæritis in sepulchro, quibus jam ad Patrem Christus ascendit) ut contra latrantes canes, qui adversùm me rabido ore desæviunt, & circumeunt civitatem, atque in eo se doctos arbitrantur, si aliis detrahant, orationum vestrarum clypeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam, illius semper sententiæ recordabor: Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator adversùm me. Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. *Psal. 38.*

HIERONYMUS PAULINO.

Frater Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit simul, & suavissimas litteras, quæ à principio amicitiarum, fidem probatæ jam fidei, & veteris amicitiæ præferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non utilitas rei familiaris, non præsentia tantùm corporum, non subdola & palpans adulatio: sed Dei timor, & Divinarum Scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus historiis quosdam lustrasse provincias, novos adiisse populos, maria transisse: ut eos quos ex libris noverant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates: sic Plato Ægyptum & Architam Tarentinum, eamque oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissimè peragravit: ut qui Athenis magister erat, & potens, cujusque doctrinam Academiæ gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus: malens aliena verecundè discere, quàm sua impudenter ingerere. Denique dum litteras quasi toto fugientes orbe persequitur, captus à piratis & venundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captivus, vinctus & servus; tamen quia philosophus, major emente se fuit. Ad Titum Livium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de ultimis Hispaniæ Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, unius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus sæculis, celebrandumque miraculum, ut urbem tantam ingressi, aliud extra urbem quærerent. Apollonius, sive ille magus, ut vulgus loquitur, sive philosophus, ut Pythagorici tradunt, intravit Persas, pertransivit Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna penetravit: & ad extremum, latissimo Phison amne transmisso, pervenit ad Brachmanas, ut Hiarcham in throno sedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos discipulos, de natura, de motibus siderum, ac dierum cursu audiret docentem. Inde per Ælamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæstinos, reversus Alexandriam, perrexit Æthiopiam, ut Gymnosophistas, & famosissimam Solis mensam videret in sabulo. Invenit ille vir ubique quod disceret, & semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissimè octo voluminibus Philostratus. Quid loquar de sæculi

homi-

II. *1.Cor.9.* hominibus, cùm Apostolus Paulus, vas electionis & ma-
gister Gentium, qui de conscientia tanti in se hospitis
2.Cor.13. loquebatur: An experimentum quæritis ejus, qui in me
Galat.1. loquitur Christus? post Damascum Arabiamque lustra-
tam, ascenderit Jerosolymam, ut videret Petrum, &
manserit apud eum diebus quindecim? Hoc enim myste-
rio hebdomadis & ogdoadis, futurus gentium prædicator
instruendus erat. Rursumque post annos quatuordecim,
Galat.2. assumpto Barnaba & Tito, exposuerit Apostolis Evange-
lium; ne forte in vacuum curreret aut cucurrisset. Ha-
bet enim nescio quid latentis ἐνεργείας viva vox, & in
aures discipuli de auctoris ore transfusa, fortiùs sonat.
Unde & Æschines cùm Rhodi exularet, & legeretur illa
III. Demosthenis oratio, quam adversùs eum habuerat, mi-
rantibus cunctis atque laudantibus, suspirans ait, Quid
si ipsam audissetis bestiam, sua verba resonantem? Hæc
non dico, quòd sit in me aliquid tale, quod vel possis à
me audire, vel velis discere: sed quòd ardor tuus, &
discendi studium etiam absque nobis per se probari de-
beat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est.
Non quid invenias, sed quid quæras consideramus. Mol-
Actor.22. lis cera, & ad formandum facilis, etiam si artificis & pla-
stæ cessent manus: tamen virtute totum est quidquid esse
potest. Paulus Apostolus ad pedes Gamalielis legem Moy-
2.Cor.10. si & Prophetas didicisse se gloriatur, ut armatus spirita-
libus telis postea diceret confidenter: Arma nostræ mili-
tiæ, non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructio-
nem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitu-
dinem extollentem se adversùs scientiam Dei, & capti-
2.Tim.3. vantes omnem intellectum ad obediendum Christo, &
1.Tim.4. parati subjugare omnem inobedientiam. Ad Timotheum
scribit ab infantia sacris litteris eruditum, & hortatur
Tit.1. ad studium lectionis, ne negligat gratiam quæ data sit ei
per impositionem manus Presbyterii. Tito præcipit ut in-
ter ceteras virtutes Episcopi, quem brevi sermone depin-
xit, scientiam quoque in eo eligat Scripturarum: Obti-
IV. nentem, inquit, eum, qui secundùm doctrinam est, fi-
delem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sa-
na, & contradicentes revincere. Sancta quippe rustici-
tas solum sibi prodest: & quantum ædificat ex vitæ meri-
Aggæi 2. to Ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non
resistat. Malachias Propheta, imò per Aggæum Domi-
nus, Interroga, ait, Sacerdotes legem: in tantum Sa-
Deut. 32. cerdotis officium est interrogatum respondere de Lege.
Et in Deuteronomio legimus, Interroga patrem tuum,
& annuntiabit tibi; seniores tuos, & dicent tibi. In Psal-
mo quoque centesimo decimo octavo, Cantabiles mihi
erant Justificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et
in descriptione justi viri, cùm eum David arbori vitæ,
Psalm.1. quæ est in paradiso, compararet, inter ceteras virtutes
Dan.12. & hoc intulit, In lege Domini voluntas ejus, & in lege
ejus meditabitur die ac nocte. Daniel in fine sacratissimæ
visionis ait justos fulgere sicut stellas, & intelligentes,
id est doctos, quasi firmamentum. Vides quantum inter
se distent, justa rusticitas, & docta justitia? Alii stellis,
alii cœlo comparantur. Quamquam juxta Hebraicam
veritatem utrumque de eruditis possit intelligi. Ita enim
Act.4. apud eos legimus: Qui autem docti fuerint, fulgebunt
quasi splendor firmamenti; & qui ad justitiam erudiunt
multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Cur dici-
tur Paulus Apostolus vas electionis? Nempe quia legis &
Scripturarum sanctarum erat armarium. Pharisæi stupent
in doctrina Domini: & mirantur in Petro & Joanne quo-
Isai.54. modo legem sciant, cùm litteras non didicerint. Quid-
Joan.6. quid enim aliis exercitatio, & quotidiana in lege medita-
Luc.2. tio tribuere solet, illis hoc Spiritus sanctus suggerebat;
& erant juxta quod scriptum est, θεοδίδακτοι. Duodecim
2.Cor.11. annos Salvator impleverat, & in templo senes de quæ-
stionibus legis interrogans, magis docet dum prudenter
interrogat. Nisi forte rusticum Petrum, rusticum dici-
Joan.1. mus Joannem: quorum uterque dicere poterat, Etsi im-
peritus sermone, non tamen scientia. Joannes rusticus,
piscator, indoctus? & unde illa vox obsecro, In princi-
V. pio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus
Abd.1. erat Verbum? λόγος enim Græce multa significat: nam
Isa.29. & verbum est, & ratio, & supputatio, & causa uniuscu-
1.Cor.1. jusque rei, per quam sunt singula quæ subsistunt: quæ
2.Cor.1. universa rectè intelligimus in Christo. Hoc doctus Plato
nescivit, hoc Demosthenes eloquens ignoravit. Perdam,
inquit, sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium
reprobabo. Vera sapientia perdet falsam sapientiam; &
quamquam stultitia prædicationis in cruce sit, tamen Pau-
lus sapientiam loquitur inter perfectos: sapientiam autem
non sæculi hujus, nec principum sæculi istius, qui de-
struuntur: sed loquitur Dei sapientiam in mysterio abscon-
ditam, quam prædestinavit Deus ante sæcula. Dei sa-
Coloss.2. pientia, Christus est: Christus enim, Dei virtus, & Dei
sapientia. Hæc sapientia in mysterio abscondita est: de
qua & noni Psalmi titulus prænotatur, Pro occultis filii,
in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei ab-
sconditi. Et qui in mysterio absconditus erat, prædesti-
natus est ante sæcula: prædestinatus autem & præfigura-
Joan.8. tus in Lege & Prophetis. Unde & Prophetæ appellaban-
Ezech.1. tur Videntes: quia videbant eum, quem ceteri non vide-
Psal.118. bant. Abraham vidit diem ejus, & lætatus est. Aperie-
Rom.7. bantur cœli Ezechieli, qui populo peccatori clausi erant.
2.Cor.3. Revela, inquit David, oculos meos, & considerabo mi-
Apoc.5. rabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est, & revelatio-
Isa.29. ne opus est, ut intelligatur, ac revelata facie Dei glo-
riam contemplemur. Liber in Apocalypsi septem sigillis
signatus ostenditur, quem si dederis homini scienti litte-

ras, ut legat, respondebit tibi, Non possum: signatus *Apoc.3.*
enim. Quanti hodie putant se nosse litteras, tenent signa-
tum librum, nec aperire possunt, nisi ille reseraverit qui
habet clavem David; qui aperit, & nemo claudit; clau-
dit, & nemo aperit? In Actibus Apostolorum sanctus Eu-
nuchus, imo vir, (sic enim eum Scriptura cognominat)
cùm legeret Isaiam Prophetam, interrogatus à Philippo, *Actor.8.*
Putasne intelligis, quæ legis? respondit: Quomodo pos-
sum, nisi aliquis me docuerit? Ego (ut de me loquar in-
terim) nec sanctior sum hoc Eunucho, nec studiosior,
qui de Æthiopia, id est, de extremis mundi finibus, ve-
nit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus ama-
tor legis divinæque scientiæ fuit, ut etiam in vehiculo le-
geret Litteras sacras: & tamen cùm librum teneret, &
verba Domini cogitatione conciperet, lingua volveret,
labiis personaret; ignorabat eum quem in libro nesciens
venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei Jesum, qui
clausus latebat in littera. O mira doctoris virtus! eadem
hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & sanctus fa-
ctus est; ac magister de discipulo, plus in deserto fonte
Ecclesiæ, quàm in aurato synagogæ templo reperit. Hæc
à me perstricta sunt breviter, (neque enim epistolaris an-
gustia evagari longiùs patiebatur) ut intelligeres te in VI.
Scripturis sacris, sine prævio & monstrante semitam non
posse ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoribus, philo-
sophis, musicis, geometris, dialecticis, astronomis, a-
strologis, medicis: quorum scientia mortalibus vel uti-
lissima est, & in tres partes scinditur, τὸ δόγμα, τὴν
μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniam, &
quæ non tam lingua, quàm manu administrantur. Agri-
colæ, cæmentarii, fabri metallorum, lignorumque cæ-
sores, lanarii quoque, & fullones, & ceteri qui variam
supellectilem, & vilia opuscula fabricantur, absque do-
ctore, non possunt esse quod cupiunt. Quod medicorum
est, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Sola scri-
pturarum ars est, quam sibi passim omnes vindicant. Scri-
bimus indocti doctique poemata passim. Hanc garrula
anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc
universi præsumunt, lacerant, docent antequam discant.
Alii adducto supercilio, grandia verba trutinantes, inter
mulierculas de sacris Litteris philosophantur. Alii dis-
cunt, proh pudor! à feminis, quod viros doceant; & ne
parum hoc sit, quadam facilitate verborum, imò au-
dacia, edisserunt aliis quod ipsi non intelligunt. Taceo
de mei similibus, qui si forte ad Scripturas sanctas post sæ-
culares litteras venerint, & sermone composito aures po-
puli mulserint; quidquid dixerint, hoc legem Dei pu-
tant: nec scire dignantur quid Prophetæ, quid Apostoli
senserint; sed ad sensum suum incongrua aptant testimo-
nia: quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi ge-
nus, depravare sententias, & ad voluntatem suam, Scri-
pturam trahere repugnantem. Quasi non legerimus Ho-
merocentonas, & Virgiliocentonas: ac non sic etiam
Maronem sine Christo possimus dicere Christianum, quia
scripserit. Jam redit & virgo, redeunt Saturnia regna:
Jam nova progenies cœlo demittitur alto. Et Patrem lo-
quentem ad Filium: Nate, meæ vires, mea magna poten-
tia solus. Et post verba Salvatoris in cruce: Talia per-
stabat memorans, fixusque manebat. Puerilia sunt hæc,
& circumlatorum ludo similia, docere quod ignores:
imò, ut cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire
quod nescias.

Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura VII. *Genes.*
mundi, de exordio generis humani, de divisione terræ,
de confusione linguarum & gentium, usque ad exitum
scribitur Hebræorum.

Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum *Exod.*
mysticis divinisque præceptis.

In promptu est Leviticus liber, in quo singula sacrifi- *Levitic.*
cia, imò singulæ pœne syllabæ, & vestes Aaron, &
totus ordo Leviticus spirant cœlestia sacramenta.

Numeri verò, nonne totius Arithmeticæ, & prophetiæ *Numeri.*
Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum
mysteria continent?

Deuteronomium quoque secunda lex, & Evangelicæ le- *Deuter.*
gis præfiguratio, nonne sic ea habet quæ priora sunt, ut
tamen nova sint omnia de veteribus? Hucusque Moyses,
hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se
velle Apostolus in Ecclesia gloriatur. *1.Cor.14.*

Job exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone
complectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri ser- *Job.*
mone finitur; omnesque leges Dialecticæ, propositione,
assumptione, confirmatione, conclusione determinat.
Singula in eo verba plena sunt sensibus. Et (ut de ce-
teris sileam) resurrectionem corporum sic prophetat, ut
nullus de ea vel manifestius, vel cautius scripserit. Scio,
inquit, quòd redemptor meus vivit, & in novissimo die
de terra surrecturus sum: & rursum circumdabor pelle
mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum
ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius.
Reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Veniam ad Jesum Nave, qui typum Domini non solùm *Josue Et.*
gestis, verum etiam nomine præfert. Transit Jordanem, *Jesus Na-*
hostium regna subvertit, dividit terram victori populo, *ve.*
& per singulas urbes, viculos, montes, flumina, tor-
rentes, atque confinia, Ecclesiæ cœlestisque Jerusalem
spiritualia regna describit.

In Judicum libro quot principes populi, tot figuræ sunt. *Lib. Judic.*
Ruth Moabitis, Isaiæ explet vaticinium, dicentis: E- *Ruth.*
mitte agnum, Domine, Dominatorem terræ, de petra *Isa 16.*
deserti, ad montem filiæ Sion.

Reg. 1. & 2. Samuel in Heli mortuo, & occiso Saul, veterem legem abolitam monstrat. Porrò in Sadoc atque David, novi sacerdotii, novique imperii sacramenta testatur.

Reg. 3. & 4. Melachim, id est tertius & quartus Regum liber, à Salomone usque ad Jechoniam, & à Jeroboam filio Nabat usque ad Osee qui ductus est in Assyrios, regnum Juda & regnum describit Israel. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: si in litteris sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, & hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur.

Duodecim Prophetæ in unius voluminis angustias coarctati, multò aliud, quàm sonet in littera, præfigurant.

Osee. Osee crebrò nominat Ephraim, Samariam, Joseph, Jezrahel, & uxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, viri ad se reditum præstolari.

Joel. Joel filius Phatuel describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante consumptam: & post eversionem prioris populi, effusum iri Spiritum sanctum super servos Dei, & ancillas, id est super centum viginti credentium nomina, & effusum iri in cœnaculo Sion. Qui centum viginti, ab uno usque ad quindecim paulatim & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in Psalterio mysticè continentur.

Act. 2.

Amos. Amos, pastor, & rusticus, & ruborum mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim dignè exprimat tria aut quatuor scelera Damasci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon & Moab; & in septimo & octavo gradu Judæ & Israel? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in Samariæ monte, & ruituram domum majorem minoremque testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem Dominum super murum litum vel adamantinum, & uncinum pomorum, attrahentem supplicia peccatoribus, & famem in terram; non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei.

Abdias. Abdias, qui interpretatur Servus Dei, personat contra Edom, sanguineum, terrenumque hominem: fratris quoque Jacob semper æmulum, hasta percutit spirituali.

Jonas. Jonas, columba pulcherrima, naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam revocat: & sub nomine Ninive, Gentibus salutem nuntiat.

Mich. Michæas de Morasthi, cohæres Christi, vastationem annuntiat filiæ latronis, & obsidionem ponit contra eam: quia maxillam percusserit judicis Israel.

Nahum. Nahum, consolator orbis, increpat civitatem sanguinum, & post eversionem illius loquitur: Ecce super montes pedes evangelizantis, & annuntiantis pacem.

Habacuc. Habacuc, luctator fortis & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem ut Christum in cruce contempletur, & dicat: Operuit cœlos gloria ejus, & laudis ejus plena est terra. Splendor ejus ut lux erit, cornua in manibus ejus: ibi abscondita est fortitudo ejus.

Sophon. Sophonias, speculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem à Porta piscium, & ejulatum à Secunda, & contritionem à collibus. Indicit quoque ululatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt universi qui involuti erant argento.

Aggæus. Aggæus, festivus & lætus, qui seminavit in lacrymis, ut in gaudio meteret: destructum templum ædificat, Deumque Patrem inducit loquentem: Adhuc unum modicum, & ego commovebo cœlum & terram, & mare, & aridam, & movebo omnes gentes; & veniet desideratus cunctis gentibus.

Zach. Zacharias, memor Domini sui, multiplex in prophetia, Jesum vestibus sordidis indutum, & lapidem oculorum septem; candelabrumque aureum cum totidem lucernis quot oculis; duas quoque olivas à sinistris lampadis cernit & dextris: ut post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Jerusalem, pauperem regem vaticinetur, & prædicet, sedentem super pullum filium asinæ subjugalis.

Malach. Malachias apertè, & in fine omnium Prophetarum, de abjectione Israel, & vocatione Gentium; Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Isaias. Isaiam, Jeremiam, Ezechielem, & Danielem, quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Evangelium.

Jerem. Secundus virgam nuceam, & ollam succensam à facie aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diversis metris nectit alphabetum.

Ezech. Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus involuta, ut apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur.

Dan. Quartus verò, qui & extremus inter quatuor Prophetas, temporum conscius, & totius mundi φιλίστωρ, lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subvertentem, claro sermone pronuntiat.

David. David, Simonides noster, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo psalterio, ab inferis excitat resurgentem.

Salomon, pacificus & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam jungit & Christum, sanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium. *Proverb. Ecclesiast. Canticor.*

Esther, in Ecclesiæ typo, populum liberat de periculo; & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes convivii, & diem celebrem mittit in posteros. *Esther.*

Paralipomenon liber, id est instrumenti veteris ἐπιτομή, tantus ac talis est, ut absque illo si quis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula quippe nomina juncturasque verborum, & prætermissæ in Regum libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur Evangelii quæstiones. *Paralip.*

Esdras & Nehemias, adjutor videlicet, & consolator à Domino, in unum volumen coarctantur, instaurant templum, muros extruunt civitatis; omnisque illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio sacerdotum, Levitarum, Israelis, proselytorum, ac per singulas familias murorum ac turrium opera divisa, aliud in cortice præferunt, aliud retinent in medulla. *Esdras. Nehem.*

Cernis me Scripturarum amore raptum, excessisse modum epistolæ, & tamen non implesse quod volui. Audivimus tantùm, quid nosse, quid cupere debeamus, ut & nos quoque possimus dicere: Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore. Cæterùm illud Socraticum impletur in nobis, Hoc tantùm scio, quod nescio. *Psal. 118.*

Tangam & novum breviter Testamentum.

Matthæus, Marcus, Lucas, & Joannes, quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur scientiæ multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes, terga pennata & ubique volitantia, tenent se mutuò, sibique perplexi sunt, & quasi rota in rota volvuntur, & pergunt quocumque eos flatus Spiritus sancti perduxerit. *Matth. Marc. Lucas. Joan. Ezech. 1.*

Paulus Apostolus ad septem scribit Ecclesias: Octava enim ad Hebræos, à plerisque extra numerum ponitur. Timotheum instruit ac Titum, & Philemonem pro fugitivo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quàm pauca scribere. *Paulus Apostol.*

Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam, & nascentis Ecclesiæ infantiam texere: sed si noverimus scriptorem eorum Lucam esse medicum, cujus laus est in Evangelio, animadvertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis esse medicinam. *Actus Apostolorum. 2. Cor. 8.*

Jacobus, Petrus, Joannes, Judas, septem Epistolas ediderunt, tam mysticas, quàm succinctas, & breves pariter ac longas: breves in verbis, longas in sententiis: ut rarus sit, qui non in earum lectione cæcutiat. *Jacob. Petrus. Joann. Judas.*

Apocalypsis Joannis, tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi, & pro merito voluminis laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. *Apocal.*

Oro te, frater charissime, inter hæc vivere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil quærere. Nonne tibi videtur jam hic in terris regni cœlestis habitaculum? Nolo offendaris in Scripturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborum, quæ vel vitio Interpretum, vel de industria sic prolata sunt, ut rusticam concionem faciliùs instruerent, & in una eademque sententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petulans, & hebes, ut hæc me nosse pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cœlo fixæ sunt: sed velle fateor. Sedenti me præfero, magistrum renuens, comitem spondeo. Petenti datur, pulsanti aperitur, quærens invenit. Discamus in terris, quorum scientia nobis perseveret in cœlo. Obviis te manibus excipiam, & (ut inepte aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam) quid quid quæsieris, tecum scire conabor. *Matth. 7. Luc. 11.*

Habes hic amantissimum tui fratrem Eusebium, qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicavit, referens honestatem morum tuorum, contemptum sæculi, fidem amicitiæ, amorem Christi. Nam prudentiam & eloquii venustatem etiam absque illo ipsa epistola præferebat. Festina, quæso te, & hærentis in salo naviculæ funem magis præcide, quàm solve. VIII. Nemo renunciaturus sæculo bene potest vendere, quæ contempsit ut venderet. *Prov. 17.* Quidquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum est: Avaro tam deest quod habet, quàm quod non habet, Credenti totus mundus divitiarum est: infidelis autem etiam obolo indiget. Sic vivamus, tamquam nihil habentes, & omnia possidentes. *2. Cor. 6.* Victus & vestitus, divitiæ Christianorum sunt. Si habes in potestate rem tuam, vende: si non habes, projice. Tollenti tunicam, & pallium relinquendum est. *Matth. 5.* Scilicet, nisi tu, semper recrastinans, & diem de die trahens, cautè & pedetentim tuas possessiunculas vendideris, non habet Christus unde alat pauperes suos. Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. Apostoli navem tantùm & retia reliquerunt. *Matth. 4. Marc. 12. Luc. 21.* Vidua duo æra misit in gazophylacium, & præfertur Crœsi divitiis. Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

PRÆ-

P R Æ F A T I O
S. HIERONYMI PRESBYTERI
IN PENTATEUCHUM MOYSI
AD DESIDERIUM.

Dan. 9. DESIDERII mei desideratas accepi epistolas, qui quodam præsagio futurorum, cum Daniele sortitus est nomen, obsecrantis, ut translatum in Latinam linguam de Hebræo sermone Pentateuchum, nostrorum auribus traderem. Periculosum opus certe, & obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me asserunt in Septuaginta Interpretum sugillationem nova pro veteribus cudere, ita ingenium quasi vinum probantes: cùm ego sæpissimè testatus sim, me pro virili portione in tabernaculo Dei offerre quæ possim, nec *Exod. 35.* opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod ut auderem, Origenis me studium provocavit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asterisco & obelo opus omne distinguens: dum aut elucescere facit quæ minùs antè fuerant; aut superflua quæque jugulat & confodit, maxime quæ Evangelistarum & Apostolorum auctoritas promulgavit. In quibus multa de Veteri Testamento legimus, quæ in nostris codicibus non habentur: ut est illud, Ex Ægypto vocavi filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: &, Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se: & multa alia quæ proprium σύνταγμα desiderant. Interrogemus ergo eos ubi hæc scripta sint: & cum dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum testimonium est in Osee, secundum in Isaia, tertium in Zacharia, quartum in Proverbiis, quintum æquè in Isaia.

Osee 11. Isai. 11. Zach. 12. Prov. 18. Isai. 64.

Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta sectantur: & Ibereas nænias libris authenticis præferunt. Causas erroris non est meum exponere. Judæi prudenti factum dicunt esse consilio: Ne Ptolemæus unius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem divinitatem deprehenderet, Quod maximè idcircò faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique ubicumque sacratum aliquid Scriptura testatur de Patre & Filio & Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt: ut & regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus auctor septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit, quibus divisi eadem scriptitarint: cum Aristæus ejusdem Ptolemæi ὑπερασπιστής, & multò post tempore Josephus, nihil tale retulerint: sed in una basilica congregatos, contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem: ibi Spiritus ventura prædicit: hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit transfert. Nisi forte putandus est Tullius, Oeconomicum Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demosthenis pro Ctesiphonte orationem afflatus rhetorico spiritu transtulisse. Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta Interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit: ut quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiti sint. Quid igitur? damnamus veteres? Minimè. Sed post priorum studia, in domo Domini quod possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante adventum Christi, & quod nesciebant, dubiis protulere sententiis: nos verò post passionem & resurrectionem ejus, non tam prophetiam quam historiam scribimus: aliter enim audita, aliter visa narrantur: quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur æmule, obtrectator ausculta: non damno, non reprehendo Septuaginta: sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorum os mihi Christus sonat, quos ante Prophetas inter spiritalia charismata positos lego: in quibus ultimum penè gradum Interpretes tenent. Quid livore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare, interroga Hebræos, diversarum urbium magistros consule. Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est, si contra se postea ab Apostolis usurpata testimonia probaverunt, & emendatiora sunt exemplaria Latina quàm Græca, & Græca quàm Hebraica. Verùm hæc contra invidos. Nunc te precor, Desideri charissime, ut me, quia tantum opus subire fecisti, & à Genesi exordium capere, orationibus juves: quò possim eodem spiritu quo scripti sunt libri, in Latinum eos transferre sermonem.

EJUSDEM IN JOSUE PRÆFATIO.

TAndem finito Pentateucho Moysi, velut grandi fœnore liberati, ad Jesum filium Nave manum mittamus, quem Hebræi יהושע בן נון id est Josue filium Nun, vocant: & ad Judicum librum, quem שפטים appellant: ad Ruth quoque & Esther, quos eisdem nominibus efferunt. Moneamusque lectorem, ut silvam Hebraicorum nominum, & distinctiones per membra divisas, diligens scriptor conservet: ne & noster labor, & illius studium pereat. Et in primis, quod sæpe testatus sum, sciat me non in reprehensionem veterum nova cudere, sicut amici mei criminantur: sed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus (quos tamen nostra delectant) ut pro Græcorum ἑξαπλοῖς, quæ & sumptu & labore maximo indigent, editionem nostram habeant. Et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes, inveniant quod requirunt: maxime cùm apud Latinos tot sint exemplaria, quot codices; & unusquisque pro arbitrio suo vel addiderit vel subtraxerit quod ei visum est: & utique non possit verum esse quod dissonat. Unde cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius, & sanctum opus venenata carpere lingua, vel suscipiens, si placet; vel contemnens, si displicet: memineritque illorum versuum, Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti, & tacui. Existimasti inique quòd ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam. *Psal. 49.* Quæ enim audientis vel legentis utilitas est, nos laborando sudare, & alios detrahendo laborare? dolere Judæos quòd calumniandi eis & irridendi Christianos sit ablata occasio; & Ecclesiæ homines id despicere, imò lacerare, unde adversarii torqueantur? Quòd si vetus eis tantùm interpretatio placet, quæ & mihi non displicet, & nihil extra recipiendum putant; cur ea quæ sub asteriscis & obelis vel addita vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Danielem juxta Theodotionis translationem, Ecclesiæ susceperunt? Cur Origenem mirantur, & Eusebium Pamphili, cunctas editiones similiter disserentes? Aut quæ fuit stultitia, postquam vera dixerint, proferre quæ falsa sunt? Unde autem in novo testamento probare poterunt assumpta testimonia, quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Ceterum post sanctæ Paulæ dormitionem, cujus vita virtutis exemplum est, & hos libros quos Eustochio virgini Christi negare non potui, decrevimus dum spiritus hos regit artus, Prophetarum explanationi incumbere, & omissum jam diu opus, quasi quodam postliminio, repetere: præsertim cùm & admirabilis sanctusque vir Pammachius, hoc idem litteris flagitet; & nos ad patriam festinantes, mortiferos sirenarum cantus surda debeamus aure transire.

PRÆFATIONEM EJUSDEM
S. Hieronymi in libros Regum suprà reperies, ideò in principio positam, quòd librorum sacrorum ordinem contineat. Inscribitur autem, Prologus Galeatus.

Ejusdem in Librum Paralipomenon Præfatio.

SI septuaginta Interpretum, pura, & ut ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superfluè me, Chromati Episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres, ut Hebræa tibi volumina Latino sermone transferrem. Quòd enim semel aures hominum occupaverat, & nascentis Ecclesiæ roboraverat fidem, justum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc verò cum pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaque translatio corrupta sit, atque violata; nostri arbitrii putas, aut è pluribus judicare quid verum sit, aut novum opus in veteri opere cudere; illudentibusque Judæis, cornicum, ut dicitur, oculos configere. Alexandria & Ægyptus

in Septuaginta suis Hesychium laudat auctorem. Constantinopolis usque Antiochiam, Luciani martyris exemplaria probat. Mediæ inter has Provinciæ Palæstinos codices legunt; quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgaverunt: totusque orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certè Origenes non solùm exempla composuit quatuor editionum, e regione singula verba describens; ut unus dissentiens, statim ceteris inter se consentientibus arguatur: sed, quod majoris audaciæ est, in editione Septuaginta Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex superfluo videbantur apposita. Si igitur aliis licuit non tenere quod semel susceperant; & post Septuaginta cellulas, quæ vulgò sine auctore jactantur, singulas cellulas aperuere, hocque in Ecclesiis legitur quod Septuaginta nescierunt; cur me non suscipiant Latini mei, qui inviolata editione veteri, ita novam condidi, ut laborem meum Hebræis, &, quod his malus est, Apostolis auctoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostendens illa de Evangelio, Ex Ægypto vocavi filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apostoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus illum: ceteraque his similia, in Hebræorum libris inveniri. Certe Apostoli & Evangelistæ, Septuaginta Interpretes noverant: & unde eis hæc, quæ in Septuaginta Interpretibus non habentur? Christus Dominus noster, utriusque Testamenti conditor, in Evangelio secundùm Joannem, Qui credit, inquit, in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Utique scriptum est, quod Salvator scriptum esse testatur. Ubi scriptum est? Septuaginta non habent: apocrypha nescit Ecclesia. Ad Hebræos igitur revertendum est, unde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hæc pace veterum loquor, & obtrectatoribus meis tantùm respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, iidem & accusatores & defensores, cum in aliis probent quod in me reprobant: quasi virtus & vitium non in rebus sit, sed cum auctore mutetur. Ceterum memini editionem Septuaginta translatorum, olim de Græco emendatam tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum, quos in conventu fratrum semper edissero. Et quòd nunc דברי הימים id est Verba dierum, interpretatus sum: idcircò feci, ut inextricabiles moras, & silvam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio, sensuumque barbariem, apertius & per versuum cola digererem, mihimetipsi & meis juxta Ismeniam canens, si aures surdæ sunt ceterorum.

Matth. 3. Joan. 19. 1. Cor. 2. Joann. 7.

AD DOMNIONEM, ET ROGATIANUM, *in eumdem Præfatio ejusdem.*

QUomodo Græcorum historias magis intelligunt, qui Athenas viderint; & tertium Virgilii librum, qui à Troade per Leucaten, & Acroceraunia, ad Siciliam, & inde ad hostia Tiberis navigaverint; ita sanctam Scripturam lucidiùs intuebitur, qui Judæam oculis contemplatus sit, & antiquarum urbium memorias, locorumque vel eadem vocabula, vel mutata cognoverit. Unde & nobis curæ fuit, cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire: ut circumiremus provinciam, quam universæ Christi Ecclesiæ sonant. Fateor, enim, mi Domnion & Rogatiane charissimi, numquam me in divinis voluminibus, propriis viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam; sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum: quantò magis de his super quibus anceps eram? Denique cùm à me nuper litteris flagitassetis, ut vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tiberiade quemdam legis Doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cum eo à vertice, ut ajunt, usque ad extremum unguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod jubebatis. Libere enim vobis loquor, ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, ut non tam Hebræa quàm Barbara quædam, & Sarmatica nomina conjecta arbitrandum sit. Nec hoc Septuaginta Interpretibus, qui Spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transtulerant, sed scriptorum culpæ adscribendum, dum de emendatis inemendata scriptitant: & sæpè tria nomina, subtractis e medio syllabis, in unum vocabulum cogunt; vel è regione unum nomen, propter latitudinem suam, in duo vel tria vocabula dividunt. Sed & ipsæ appellationes, non homines, ut plerique existimant, sed urbes, & regiones, & saltus, & provincias sonant, & obliquè sub interpretatione, & figura eorum, quædam narrantur historiæ: de quibus in regnorum libro dicitur, Nonne ecce hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda? Quæ utique in nostris codicibus non habentur. Hoc primùm sciendum, quòd apud Hebræos, liber Paralipomenon, unus sit: & apud illos vocatus, הימים דברי, idest verba dierum: qui propter magnitudinem, apud nos divisus est. Quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dialogo faciunt, ut eum in tres partes secent, cùm unus à suo auctore sit editus. Deinde etiam illud attendendum, quòd frequenter nomina, non vocabula hominum, sed rerum, ut dixi, significantias sonant. Ad extremum, quòd omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur, & historiæ quæ vel prætermissæ sunt in suis locis, vel perstrictæ leviter, hic per quædam verborum compendia explicentur. Orationum itaque vestrarum adjutus auxilio, misi librum benevolis placiturum, tamen invidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæque, ut ait Plinius, malunt contemnere plerique, quàm discere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumque sermonis: & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Ubicumque ergo asteriscos, id est stellas, radiare in hoc volumine videritis; ibi sciatis, de Hebræo additum, quod in Latinis codicibus non habetur. Ubi verò obelus, transversa scilicet virga, præposita est, illic signatur quid Septuaginta Interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti auctoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

EJUSDEM AD DOMNIONEM ET *Rogatianum, in Esdram, & Nehemiam Præfatio.*

UTrum difficilius sit, facere, quod poscitis, an negare, necdum statui: nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere, sententiæ est; & magnitudo oneris impositi ita cervices premit, ut ante sub fasce ruendum sit, quàm levandum. Accedunt ad hoc invidorum studia; qui omne quod scribimus, reprehendendum putant: & interdum contra se conscientia repugnante, publicè lacerant quod occultè legunt, intantum ut clamare compellar, & dicere: Domine, libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa. Tertius annus est quòd semper scribitis atque rescribitis, ut Esdræ librum & Esther, vobis de Hebræo transferam: quasi non habeatis Græca & Latina volumina; aut quidquid illud est quod à nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustrà autem, ut ait quidam, niti, neque aliud fatigando nisi odium quærere, extremæ dementiæ est. Itaque obsecro vos, mi Domnion & Rogatiane charissimi, ut privata lectione contenti, libros non efferatis in publicum, nec fastidiosis cibos ingeratis, vitetisque eorum supercilium, qui judicare tantùm de aliis, & ipsi facere nihil noverunt. Si qui autem fratrum sunt, quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar, admonentes ut Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distincte & per intervalla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, librariorum diligentia, conservetur. Nec quemquam moveat, quòd unus à nobis liber editus est: nec apocryphorum tertii & quarti somniis delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæque sermones in unum volumen coarctantur: & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quatuor senibus sunt, procul abjicienda. Si quis autem Septuaginta vobis opposuerit Interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata & inversa demonstrat; nec potest utique verum asseri quod diversum est; mittite eum ad Evangelia; in quibus multa ponuntur quasi de Veteri Testamento, quæ apud Septuaginta Interpretes non habentur, velut illud: Quoniam Nazaræus vocabitur; &, Ex Ægypto vocavi filium meum; &, Videbunt in quem compunxerunt; multaque alia, quæ latiori operi reservamus; & quærite ab eo ubi scripta sint; cùmque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper à nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed ut ad compendium veniam, certè quod illaturus sum, æquissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quàm à me versum est? Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos; & ipsis auctoribus, translationi meæ vel arrogent vel derogent fidem. Porrò aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum studium ac benevolentiam, qui post Septuaginta Translatores, jam Christi Evangelio coruscante, Judæos & Hebionitas legis veteris Interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curiosè legunt, & per Origenis laborem in hexaplis, Ecclesiis dedicarunt. Quantò magis Latini grati esse deberent, quòd exultantem cernerent Græciam à se aliquid mutuari? Primum enim magnorum sumptuum est & infinitæ difficultatis, exemplaria posse habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi sermonis ignari sunt, magis errabunt, ignorantes quis è multis verius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud Græcos accidit, ut interdum Scripturæ sensum relinquens, uniuscujusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem parvam habemus scientiam, & Latinus nobis utcumque sermo non deest, & de aliis magis possumus judicare, & ea quæ ipsi intelligimus in nostra lingua promere. Itaque licet hydra sibilet, victorque Sinon incendia jactet; numquam meum juvante Christo, silebit eloquium; etiam præcisa lingua balbutiet. Legant qui volunt; qui nolunt abjiciant. Eventilent apices, litteras calumnientur; magis vestra charitate provocabor ad studium, quàm illorum detractione & odio deterrebor.

EJUSDEM AD CHROMATIUM
& Eliodorum in Tobiam Præfatio.

Mirari non desino exactionis vestræ instantiam: Exigitis enim ut in librum Chaldæo sermone conscriptum, ad Latinum stylum traham; librum utique Tobiæ, quem Hebræi de catalogo divinarum Scripturarum secantes, his quæ hagiographa memorant, manciparunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguunt & nos Hebræorum studia; & imputant nobis, contra suum canonem Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse judicans Pharisæorum displicere judicio, & episcoporum jussionibus deservire, institi ut potui. Et quia vicina est Chaldæorum lingua sermoni Hebraico; utriusque linguæ peritissimum loquacem reperiens, unius diei laborem arripui; & quidquid ille mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario, sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem hujus operis compensabo, cùm gratum vobis didicero, me, quod jubere estis dignati, complesse.

EJUSDEM PRÆFATIO IN LIBRUM
Judith.

Apud Hebræos liber Judith inter hagiographa legitur; cujus auctoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minùs idonea judicatur. Chaldæo tamen sermone conscriptus, inter historias computatur. Sed quia hunc librum Synodus Nicæna in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse, acquievi postulationi vestræ, imò exactioni: & sepositis occupationibus, quibus vehementer arctabar, huic unam lucubratiunculam dedi, magis sensum è sensu, quàm ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputavi: sola ea, quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis invenire potui, Latinis expressi. Accipite Judith viduam, castitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam præconiis declarate. Hanc enim non solùm feminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis ejus remunerator, virtutem ei talem tribuit, ut invictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

EJUSDEM IN LIBRUM ESTHER
Præfatio.

Librum Esther variis translatoribus constat esse vitiatum: quem ego de archiviis Hebræorum revelans, verbum è verbo expressiùs transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri: sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumpto themate, excogitare quibus verbis uti potuit qui injuriam passus est, vel qui injuriam fecit. Vos autem, ò Paula & Eustochium, quoniam & bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & Interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspicite, ut possitis agnoscere: me nihil etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter, sicut in Hebræo habetur, historiam Hebraicam Latinæ linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expavescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant; & secundùm Apostolum, Qui ejusmodi sunt, servi Christi esse non possunt. *Psal. 52. Galat. 1.* Rursum, in libro Esther alphabetum ex minio usque ad Teth litteram fecimus diversis in locis, volentes scilicet Septuaginta Interpretum ordinem per hoc insinuare studioso Lectori. Nos enim juxta morem, Hebraicum ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

EJUSDEM IN LIBRUM JOB
Præfatio.

Cogor per singulos Scripturæ divinæ libros adversariorum respondere maledictis, qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta interpretum criminantur: quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum è verbo, vel sensum è sensu, vel ex utroque commixtum, & mediè temperatum genus translationis expresserint; & omnia Veteris Instrumenti volumina Origenes obelis asteriscisque distinxerit: quos vel additos, vel de Theodotione sumptos, translationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest, ut quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipuè in Job: cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur; & hoc dumtaxat apud Græcos. Cæterùm apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscis & obelis nuper edidimus, septingenti ferme aut octingenti versus desunt; ut decurtatus & laceratus corrosusque liber, fœditatem sui publicè legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur Interpretem: sed ex ipso Hebraico, Arabicoque sermone, & interdum Syro nunc verba, nunc sensus, nunc simul utrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocant, ἐσχηματισμένος, dum qui aliud loquitur, aliud agit: ut si velis anguillam vel murenulam strictis tenere manibus, quantò fortiùs presseris, tantò citiùs elabitur. Memini me ob intelligentiam hujus voluminis, Lyddæum quemdam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non parvis redemisse nummis: cujus doctrina an aliquid profecerim, nescio: hoc unum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod antè intellexeram. A principio itaque voluminis, usque ad verba Job, apud Hebræos prosa oratio est. Porrò à verbis Job, in quibus ait; Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo: usque ad eum locum, ubi ante finem voluminis scriptum est. Idcircò ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere: hexametri versus sunt, dactylo spondæoque currentes: & propter linguæ idioma crebrò recipientes & alios pedes, non earumdem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum quoque rythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum solutis: quod metrici magis quàm simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu usque ad finem libri, parvum comma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Jeremiæ, vel omnia ferme Scripturarum cantica comprehendi; legat Philonem, Josephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcircò me in hoc volumine laborasse, non ut interpretationem antiquam reprehenderem; sed ut ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certe scriptorum vitio depravata, manifestiora nostra interpretatione fierent: Ut qui Hebræorum sermonem ex parte didicimus, & in Latino pæne ab ipsis cunabulis inter Grammaticos & Rhetores & Philosophos detriti sumus. Quòd si apud Græcos, post Septuaginta editionem, jam Christi Evangelio coruscante, Judæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio, Judaizantes hæretici, sunt recepti, qui multa mysteria Salvatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in Ἑξαπλοῖς habentur apud Ecclesias, & explanantur ab Ecclesiasticis viris: quantò magis ego Christianus & de parentibus Christianis natus, & vexillum Crucis in mea fronte portans, cujus studium fuit omissa repetere, depravata corrigere, & Sacramenta Ecclesiæ puro & fideli aperire sermone, vel à fastidiosis, vel à malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos, vel uncialibus, ut vulgò ajunt, litteris onera magis exarata, quàm codices: dummodò mihi, meisque permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices, quàm emendatos. Utraque autem editio, & Septuaginta juxta Græcos, & mea juxta Hebræos, in Latinum meo labore translata est. Eligat unusquisque quod vult: & studiosum me magis, quàm malevolum probet.

ALIA EJUSDEM PRÆFATIO.

Si aut fiscellam junco texerem, aut palmarum folia complicarem, ut in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus sollicita mente pertractarem; nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia juxta sententiam Salvatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam divinorum voluminum viam sentibus virgultisque purgare; error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falsarius dicor, & errores non auferre, sed serere. Tanta est enim vetustatis consuetudo, ut etiam confessa plerisque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quàm emendatos. Quapropter, ò fratres dilectissimi, unicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, sportellisque, munusculis monachorum, spiritalia hæc & mansura dona suscipite; ac beatum Job, qui adhuc apud Latinos jacebat in stercore, & vermibus scatebat errorum, integrum immaculatumque gaudete. Quomodo enim post probationem atque victoriam, duplicia sunt ei universa reddita; ita ego in lingua nostra, ut audacter loquar, feci eum habere, quæ amiserat. Igitur & vos, & unumquemque lectorem solita præfatione commoneo, & in principiis librorum eadem semper annectens, rogo, ut ubicumque præcedentes virgulas videritis, sciatis ea quæ subjecta sunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porrò ubi stellæ imago præfulserit; ex Hebræo in sermone nostro addita sunt. Nec non & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant, ut sensum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis utile quid ex otio meo Ecclesiis Christi venturum ratus, quàm ex aliorum negotio.

Digitized by Google

EJUSDEM IN PSALTERIUM, QUOD *secundùm Septuaginta editionem correxit, Præfatio.*

PSalterium Romæ dudum positus emendaram: & juxta Septuaginta Interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis, ô Paula & Eustochium, scriptorum vitio depravatum, plusque antiquum errorem, quàm novam emendationem valere: me cogitis, ut veluti quodam novali, scissum jam arvum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem: æquum esse dicentes, ut quod crebrò male pullulat, crebrius succidatur. Unde consueta præfatione commonitam vos, quibus fortè labor iste desudat, quàm eos qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, ut quæ diligenter emendavi, cum cura & diligentia transcribantur. Notet sibi unusquisque vel jacentem lineam, vel radiantia signa; id est obelos, vel asteriscos. Et ubicumque viderit virgulam præcedentem, ab ea usque ad duo puncta quæ impressimus, sciat in Septuaginta translatoribus plus haberi. Ubi autem perspexerit stellæ similitudinem, de Hebræis voluminibus additum noverit æque usque ad duo puncta, juxta Theodotionis dumtaxat editionem, qui simplicitate sermonis à Septuaginta Interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis & studioso cuique fecisse me sciens, non ambigo multos fore, qui vel invidia, vel supercilio malint contemnere videri præclara, quàm discere: & de turbulento magis rivo, quàm de purissimo fonte potare.

EJUSDEM PRÆFATIO IN LIBROS *Salomonis.*

JUngat Epistola, quos jungit sacerdotium: imò charta non dividat, quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poscitis, scripsissem, si licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sumptuum: notarios nostros & librarios sustentatis, ut vobis potissimùm nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diversa poscentium: quasi aut æquum sit, me, vobis esurientibus, aliis laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius sim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecravi, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum: משלי quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Proverbia vocat: קהלת quem Græce Ecclesiasten, Latine concionatorem possumus dicere: שיר השירים quod in nostra lingua vertitur Canticum Canticorum. Fertur & Panaretos Jesu filii Sirach liber, & alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem, Hebraicum reperi: non Ecclesiasticum, ut apud Latinos, sed Parabolas prænotatum, cui juncti erant Ecclesiastes & Canticum Canticorum; ut similitudinem Salomonis, non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nusquam est; quin & ipse stylus, Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Judæi Philonis affirmant. Sicut ergo Judith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas Scripturas non recipit: sic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Si cui sane Septuaginta Interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim nova sic cudimus, ut vetera destruamus. Et tamen cùm diligentissime legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prælo purissimæ commendata testæ, suum saporem servaverint.

AD PAULAM ET EUSTOCHIUM IN *translationem Isaiæ ex Hebraica veritate.*

EJUSDEM PRÆFATIO.

NEmo cùm Prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de Psalmis & operibus Salomonis: sed quod in Demosthene & Tullio solet fieri, ut per cola scribantur & commata, qui utique prosa, & non versibus conscripserunt. Nos quoque utilitati legentium providentes, interpretationem novam, novo scribendi genere distinximus. Ac primum de Isaia sciendum, quòd in sermone suo disertus sit: quippe ut vir nobilis & urbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admixtum. Unde accidit, ut præ ceteris, florem sermonis ejus translatio non potuerit conservare. Deinde etiam hoc adjiciendum, quòd non tam Propheta dicendus sit, quàm Evangelista. Ita enim universa Christi, Ecclesiæque mysteria ad liquidum prosecutus est, ut non putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere. Unde conjicio noluisse tunc temporis Septuaginta Interpretes fidei suæ sacramenta perspicue Ethnicis prodere; ne sanctum canibus, & margaritas porcis darent; quæ, cùm hanc editionem legeritis, ab illis animadvertetis abscondita. Nec ignoro quanti laboris sit prophetas intelligere; nec facilè quempiam posse judicare de interpretatione, nisi intellexerit antequam legerit: nos quoque patere morsibus plurimorum, qui stimulante invidia, quod consequi non valent, despiciunt. Sciens ergo & prudens in flammam mitto manum; & nihilominus hoc à fastidiosis lectoribus precor, ut quomodo Græci post Septuaginta translatores, Aquilam & Symmachum & Theodotionem legunt, vel ob studium doctrinæ suæ, vel ut Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant; sic & isti saltem unum post priores habere dignentur interpretem. Legant prius, & postea despiciant: ne videantur, non ex judicio, sed ex odii præsumptione ignorata damnare. Prophetavit autem Isaias in Jerusalem, & in Judæa, necdum decem tribubus in captivitatem ductis; ac de utroque regno, nunc commixtim, nunc separatim texit oraculum. Et cùm interdum ad præsentem respiciat historiam, & post Babylonicam captivitatem reditum populi significet in Judæam; tamen omnis ejus cura de vocatione Gentium, & adventu Christi est. Quem quantò plus amatis, ô Paula & Eustochium, tantò magis ab eo petite, ut pro obtrectatione præsenti, qua me indesinenter æmuli laniant, ipse mihi mercedem restituat in futuro; qui scit me ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione sudasse, ne Judæi de falsitate Scripturarum Ecclesiis ejus diutius insultarent.

EJUSDEM IN JEREMIAM PRÆFATIO.

JEremias Propheta, cui hic prologus scribitur, sermone quidem apud Hebræos Isaia & Osee & quibusdam aliis Prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est, quippe qui eodem spiritu prophetaverit. Porrò simplicitas eloquii, à loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est usque hodie viculus, tribus ab Jerosolymis distans millibus, sacerdos ex sacerdotibus, & in matris utero sanctificatus; virginitate sua Evangelicum virum Christi Ecclesiæ dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer; & captivitatem urbis atque Judææ, non solum spiritu, sed & oculis carnis intuitus est. Jam decem tribus Israel Assyrii in Medos transtulerant; jam terras earum, coloniæ Gentium possidebant. Unde in Juda tantùm, & in Benjamin prophetavit: & civitatis suæ ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos mensura metri, versibusque reddidimus. Præterea ordinem visionum, qui apud Græcos & Latinos omnino confusus est, ad pristinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarii ejus, qui apud Hebræos nec legitur nec habetur, prætermisimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis præstolantes, quibus me necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior; quia vos me cogitis. Ceterum ad compendium mali, rectius fuerat modum furori eorum silentio meo ponere, quàm quotidie novi aliquid scriptitantem, invidorum insaniam provocare.

EJUSDEM IN EZECHIELEM *Præfatio.*

EZechiel Propheta cum Joachin rege Juda captivus ductus est in Babylonem; ibique iis qui cum eo captivi fuerant, prophetavit, pœnitentibus quòd ad Jeremiæ vaticinium se ultrò adversarius tradidissent, & viderent adhuc urbem Jerosolymam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Trigesimo autem ætatis suæ anno, & captivitatis quinto, exorsus est ad concaptivos loqui. Et eodem tempore, licet posterior, hic in Chaldæa, Jeremias in Judæa prophetaverunt. Sermo ejus nec satis disertus, nec admodum rusticus est: sed ex utroque mediè temperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Jeremias: principia voluminis & finem magnis habens obscuritatibus involuta. Sed & vulgata ejus editio non multùm distat ab Hebraico. Unde non satis miror quid causæ extiterit, ut si eosdem in universis libris habemus interpretes, in aliis eadem, in aliis diversa transtulerint. Legite igitur & hunc juxta translationem nostram: quoniam per cola scriptus & commata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autem amici mei & hunc subsannaverint; dicite eis quòd nemo eos compellat ut scribant. Sed vereor ne illud eis eveniat quod Græce significantiùs dicitur: ut vocentur φαγολοίδοροι, quod est, manducantes sannas.

EJUSDEM IN DANIELEM PRÆFATIO.

DAnielem Prophetam juxta Septuaginta Interpretes, Domini Salvatoris Ecclesiæ non legunt, utentes Theodotionis editione; & hoc cur acciderit, nescio. Sive enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdam proprietatibus à nostro eloquio discrepat, noluerunt Septuaginta Interpretes easdem linguæ lineas in translatione servare: sive sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis Chaldæam linguam sciente, editus est liber; sive aliud quid causæ extiterit ignorans; hoc unum affirmare possum, quòd multum à veritate discordet, & recto judicio repudiatus sit. Sciendum quippe est, Danielem maxime & Esdram, Hebraicis quidem litteris, sed Chaldæo sermone conscriptos: & unam Jeremiæ pericopen: Job quoque cum Arabica lingua plurimam habere societatem. Denique & ego adolescentulus, post Quintiliani & Tullii lectionem ac flores rhetoricos, cùm me in linguæ hujus pistrinum reclusissem, & multo sudore, multoque tempore vix cœpissem anhelantia stridentiaque verba resonare, & quasi per cryptam ambulans, rarum desuper lumen aspicerem, impegi novissimè in Danielem: & tanto tædio af-

fectus

jectus sum, ut desperatione subita omnem laborem veterem voluerim contemnere. Verùm adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebriùs in sua lingua ingerente, Labor improbus omnia vincit: & qui mihi videbar sciolus, inter Hebræos cœpi rursus esse discipulus Chaldaicus. Et ut verum fatear, usque ad præsentem diem magis possum sermonem Chaldaicum legere & intelligere, quàm sonare. Hæc idcircò refero, ut difficultatem vobis Danielis ostenderem, qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis draconisque fabulas; quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, veru anteposito, easque jugulante, subjecimus: ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audivi ego quemdam de præceptoribus Judæorum, cùm Susannæ derideret historiam, & à Græco nescio quo eam diceret esse confictam; illud opponere quod Origeni quoque Africanus opposuit, etymologias has ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, de Græco sermone descendere. Cujus rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare: Ut v. gr. dicamus de arbore ilice dixisse eum, illico pereas: & à lentisco, in lentem te comminuat angelus: vel non in lente pereas: aut lentus, id est flexibilis ducaris ad mortem: sive aliud quid ad arboris nomen conveniens. Deinde tantum fuisse otii tribus pueris cavillabatur, ut in camino æstuantis incendii metro luderent: & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa provocarent: aut quod miraculum, divinæque aspirationis indicium, vel draconem interfectum offa picis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas; quæ magis prudentia solertis viri, quàm prophetali essent spiritu perpetrata? Cùm verò ad Habacuc veniret, & de Judæa in Chaldæam raptum discophorum lectitaret; quærebat exemplum, ubi legissemus in toto veteri Testamento, quemquam sanctorum gravi volasse corpore, & in puncto horæ tanta terrarum spatia transisse. Cui cùm quidam è nostris satis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eum de Chaldæa in Judæam fuisse translatum; derisit hominem, & ex ipso volumine demonstravit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique & Apostolum nostrum videlicet ut eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non fuisse ausum affirmare se raptum in corpore, sed dixisse: Sive in corpore, sive extra corpus, nescio; Deus scit. His & talibus argumentis apocryphas in libro Ecclesiæ fabulas arguebat. Super qua re lectoris arbitrio judicium derelinquens, illud admoneo, non haberi Danielem apud Hebræos inter Prophetas, sed inter eos qui hagiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis Scriptura dividitur: In Legem, in Prophetas, & in hagiographa; id est in quinque, & octo, & in undecim libros: de quo non est hujus temporis disserere. Quæ autem ex hoc Propheta, imò contra hunc librum, Porphyrius objiciat, testes sunt Methodius, Eusebius, & Apollinarius: qui multis versuum millibus ejus vesaniæ respondentes, nescio an curioso lectori satisfecerint. Unde obsecro vos, ô Paula & Eustochium, fundatis pro me ad Dominum preces: ut quamdiu in hoc corpusculo sum, scribam aliquid gratum vobis, utile Ecclesiæ, dignum posteris. Præsentium quippe judiciis oblatrantium non satis moveor; qui in utramque partem, aut amore labuntur, aut odio.

2. Cor. 12

EJUSDEM IN XII. PROPHETAS PRÆFATIO.

NOn est idem ordo duodecim Prophetarum apud Hebræos, qui est apud nos. Unde secundùm id quod ibi legitur, hic quoque dispositi sunt. Osee commaticus est, & quasi per sententias loquens. Joel planus in principiis: in fine obscurior. Et usque ad Malachiam, habent singuli proprietates suas, quem Esdram scribam, legisque doctorem, Hebræi autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere, hoc tantùm vos, ô Paula & Eustochium, admonitas volo, unum librum esse duodecim Prophetarum; & Osee synchronon Isaiæ: Malachiam verò Aggæi & Zachariæ fuisse temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo; sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus & hi qui ante eos habent titulos, prophetaverunt.

EJUSDEM IN EVANGELISTAS AD *Damasum Præfatio.*

NOvum opus me facere cogis ex veteri: ut post exemplaria Scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedeam: & quia inter se variant, quæ sint illa quæ cum Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio, judicare de ceteris, ipsum ab omnibus judicandum, senis mutare linguam, & canescentem jam mundum ad initia retrahere parvulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cùm in manus volumen assumpserit, & à saliva quam semel imbibit, viderit discrepare quod lectitat; non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamitans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Adversùs quam invidiam duplex causa me consolatur: quòd & tu qui summus sacerdos es, fieri jubes: & verum non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda; respondeant quibus: tot enim sunt exemplaria pœnè, quot codices. Sin autem veritas est quærenda de pluribus, cur non ad Græcam originem revertentes, ea quæ vel à vitiosis interpretibus malè reddita, vel à præsumptoribus imperitis emendata perversiùs, vel à librariis dormitantibus aut addita sunt, aut mutata, corrigimus? Neque verò ego de Veteri disputo Testamento, quod à Septuaginta senioribus in Græcam linguam versum, tertio gradu ad nos usque pervenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus sapiant: quare Theodotion inter novos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam Apostoli probaverunt. De Novo nunc loquor Testamento: quod Græcum esse, non dubium est excepto Apostolo Matthæo, qui primus in Judæa Evangelium CHRISTI Hebraicis litteris edidit. Hoc certe cùm in nostro sermone discordat, & in diversos rivulorum tramites ducit, uno de fonte quærendum est. Prætermitto eos codices, quos à Luciano & Hesychio nuncupatos, paucorum hominum asserit perversa contentio, quibus utique nec in toto Veteri testamento post Septuaginta Interpretes emendare quid licuit, nec in Novo profuit emendasse; cùm multarum gentium linguis Scriptura antè translata, doceat falsa esse quæ addita sunt. Igitur hæc præsens præfatiuncula pollicetur quatuor tantùm Evangelia, quorum ordo est iste, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes; codicum Græcorum emendata collatione, sed veterum, quæ ne multùm à lectionis Latinæ consuetudine discreparent, ita calamo temperavimus, ut his tantùm quæ sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur ut fuerant. Canones quoque, quos Eusebius Cæsariensis Episcopus Alexandrinus secutus Ammonium, in decem numeros ordinavit, sicut in Græco habentur, expressimus. Quòd si quis de curiosis voluerit nosse, quæ in Evangeliis, vel eadem, vel vicina, vel sola sint, eorum distinctione cognoscet. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inolevit, dum quod in eadem re alius Evangelista plus dixit, in alio quia minus putaverint, addiderunt. Vel dum eumdem sensum alius aliter expressit, ille qui unum e quatuor primum legerat, ad ejus exemplum ceteros quoque existimaverit emendandos. Unde accidit, ut apud nos mixta sint omnia, & in Marco plura Lucæ atque Matthæi; rursum in Matthæo plura Joannis & Marci; & in ceteris reliquorum quæ aliis propria sunt, inveniantur. Cùm itaque canones legeris qui subjecti sunt, confusionis errore sublato, & similia omnium scies, & singulis sua quæque restitues. In canone primo concordant quatuor, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes. In secundo tres; Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Joannes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Joannes. In quinto duo, Matthæus, Lucas. In sexto duo, Matthæus, Marcus. In septimo duo, Matthæus, Joannes. In octavo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Joannes. In decimo, propria cuique quæ non habentur in aliis, ediderunt. Singulis verò Evangeliis, ab uno incipiens usque ad finem librorum, dispar numerus accrescit. Hic nigro colore descriptus, sub se habet alium ex minio discolorem numerum, qui ad decem usque procedens, indicat prior numerus in quo sit canone requirendus. Cùm ergo aperto codice, verbi gratia, illud sive illud capitulum scire volueris cujus canonis sit, statim ex subjecto numero doceberis; & recurrens ad principia, in quibus canonum est distincta congeries, eodemque statim canone ex titulo frontis invento, illum quem quærebas numerum, ejusdem Evangelistæ qui & ipse ex inscriptione signatur, invenies; atque e vicino ceterorum tramitibus inspectis, quos numeros è regione habeant, annotabis: & cùm scieris, recurres ad volumina singulorum, & sine mora repertis numeris quos antè signaveras, reperies & loca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt. Sciendum tamen ne quis ignarum ex similitudine numerorum error involvat, quod sicubi in subnotatione canonum distinctorum, in canone quolibet tres Evangelistæ bis, ter vel quater, aut etiam amplius eumdem numerum per ordinem habuerunt annotatum, & quartus è contrario discrepantes, quòd id tres illi in eo loco semel dixerint, quartus toties in corpore voluminis sui ponat, quoties diversi numeri in ejus canone positi stant contra prædictorum numerorum continuatas similitudines. Item si in uno quolibet eorum aut etiam duobus idem in canone numerus bis, ter, & quater, aut eo ampliùs reperiatur in ordine collocatus, & dispares inveniantur in ceteris; dubium non erit, quin id quod illius illorumve canonis numerus bis, terque repetitum ab his in volumine semel dictum esse ostendit, alter alterius eorum toties una atque eadem sensu loquantur, quoties prætulerint in numerorum annotatione distantiam. Et hoc in omnium novem canonum collatione servabitur. Ceterum in decimo (quoniam propria singulorum tantummodò continentur) non potest contra id comparatio esse quod solum est. Opto ut in Christo valeas, & memineris mei, Papa beatissime.

EJUSDEM EX CATALOGO SCRIPTORUM *Ecclesiasticorum.*

PAulus Apostolus, qui antè Saulus, extra numerum duodecim Apostolorum, de tribu Beniamin & oppido Judææ Gischalis fuit; quo à Romanis capto, cum parentibus suis Tarsum Ciliciæ commigravit: à quibus ob studia Legis missus Jerosolymam, à Gamaliel viro doctissimo, cujus Lucas meminit, eruditus est. Cùm autem

inter-

[illegible]uisset neci martyris Stephani, & accepis à Pontifice templi epistolis, ad persequendos eos qui Christo crediderant, Damascum pergeret, revelatione compulsus ad fidem, quæ in Actibus Apostolorum scribitur, in vas electionis de persecutore translatus est. Cùmque primùm ad prædicationem ejus Sergius Paulus Proconsul Cypri credidisset, ab eo quòd eum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus: & juncto sibi Barnaba, multis urbibus peragratis, revertensque Jerosolymam, à Petro, Jacoboque & Joanne, Gentium Apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissimè de ejus conversione scriptum est, hoc tantùm dicam, quòd post passionem Domini vigesimoquinto anno, id est secundo Neronis, eo tempore quo Festus procurator Judææ successit Felici, Romam vinctus mittitur, & biennium in libera manens custodia, adversùs Judæos de Adventu Christi quotidie disputavit. Sciendum autem in prima satisfactione (necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historiæ) Paulum à Nerone dimissum, ut Evangelium Christi in Occidentis quoque partibus prædicaret, sicut ipse scribit in secunda epistola ad Timotheum (eo tempore quo & passus est, de vinculis dictat Epistolam.) In prima mea satisfactione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur, Dominus autem mihi affuit, & confortavit me, ut per me prædicatio compleretur, & audirent omnes Gentes: & liberatus sum de ore leonis: manifestissimè leonem propter crudelitatem, Neronem significans. Et in sequentibus, Liberatus sum de ore leonis. Et statim, Liberavit me Dominus ab omni opere malo, & salvavit me in regnum suum cœleste: quòd scilicet præsens sibi sentiret imminere martyrium. Nam & in eadem Epistola præmiserat, Ego enim jam immolor, & tempus resolutionis meæ instat. Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Christo capite truncatus, sepultusque est in via Ostiensi, anno post passionem Domini trigesimoseptimo. Scripsit autem novem ad septem Ecclesias Epistolas; ad Romanos unam, ad Corinthios duas, ad Galatas unam, ad Ephesios unam, ad Philippenses unam, ad Colossenses unam, ad Thessalonicenses duas. Præterea ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito unam, Philemoni unam. Epistola autem quæ fertur ad Hebræos, non ejus creditur, propter styli sermonisque distantiam: sed vel Barnabæ juxta Tertullianum, vel Lucæ Evangelistæ juxta quosdam: vel Clementis, Romanæ postea Ecclesiæ Episcopi, quem ajunt sententias Pauli proprio ordinasse & ornasse sermone: vel certè quia Paulus scribebat ad Hebræos, & propter invidiam sui apud eos nominis titulum in principio salutationis amputaverat, scripserat ut Hebræus Hebræis Hebraicè, id est, suo eloquio disertissimè, ut ea quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentiùs verterentur in Græcum: & hanc causam esse, quòd à ceteris Pauli epistolis discrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur.

EJUSDEM EX CATALOGO SCRIPTORUM *Ecclesiasticorum.*

JAcobus, qui appellatur frater Domini, cognomento Justus: ut nonnulli existimant, Joseph, ex alia uxore: ut autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini, cujus Joannes in libro suo meminit, filius: post passionem Domini statim ab Apostolis Jerosolymorum Episcopus ordinatus, unam tantùm scripsit Epistolam quæ de septem Catholicis est: quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine ejus edita asseritur, licèt paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Hegesippus vicinus Apostolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Jacobo narrans, ait: Suscepit Ecclesiam Jerosolymæ, post Apostolos, frater Domini Jacobus, cognomento Justus: multi siquidem Jacobi vocabantur. Hic de utero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, numquam attonsus est, nec unctus unguento, nec usus balneo. Huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorum: siquidem vestibus laneis non utebatur, sed lineis: solusque ingrediebatur templum: & fixis genibus, pro populo deprecabatur, in tantum ut camelorum duritiem traxisse ejus genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum est. Sed & Josephus in vicesimo libro Antiquitatum refert, & Clemens in septimo ὑποτυπώσεων, mortuo Festo, qui Judæam regebat, missum à Nerone esse successorem ejus Albinum: qui cùm necdum ad provinciam pervenisset, Ananus, inquit, Pontifex adolescens, Anani filius, de genere Sacerdotali, accepta occasione ἀναρχίας, concilium congregavit: & compellens publicè Jacobum ut Christum Dei Filium denegaret, contradicentem lapidari jussit: qui cùm præcipitatus de pinna templi, confractis cruribus adhuc semivivus tendens ad cœlum manus diceret, Domine ignosce eis: quod enim faciunt, nesciunt: fullonis fuste, quo uda vestimenta extorqueri solent, in cerebro percussus interiit. Tradit item Josephus, tantæ eum sanctitatis fuisse, & celebritatis in populo, ut propter ejus necem, creditum sit subversam esse Jerosolymam. Hic est, de quo Paulus Apostolus scribit ad Galatas. Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini. Et Apostolorum super hoc crebrius acta testantur. Evangelium quoque quod appellatur secundùm Hebræos, & à me nuper in Græcum Latinumque sermonem translatum est, quo & Origenes sæpe utitur, post resurrectionem Salvatoris refert: Dominus autem cùm dedisset sindonem servo Sacerdotis, ivit ad Jacobum, & apparuit ei. Juraverat enim Jacobus se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem à mortuis. Rursusque post paululùm, Afferte, ait Dominus, mensam & panem. Statimque additur, Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Jacobo justo, & dixit ei, Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis à dormientibus. Triginta itaque annos Jerosolymis rexit Ecclesiam, id est usque ad septimum Neronis annum, & juxta templum, ubi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum usque ad obsidionem Titi & ultimam Hadriani notissimum habuit. Quidam è nostris in Monte oliveti eum conditum putant: sed falsa eorum opinio est.

EJUSDEM EX CATALOGO SCRIPTORUM *Ecclesiasticorum.*

SImon Petrus filius Joannæ, provinciæ Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum, post Episcopatum Antiochensis Ecclesiæ, & prædicationem dispersionis eorum qui de circumcisione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudii anno, ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique viginti quinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, usque ad ultimum annum Neronis, id est decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus elevatis asserens se indignum ut sic crucifigeretur ut Dominus suus. Scripsit duas Epistolas, quæ Catholicæ nominantur: quarum secunda, à plerisque ejus esse negatur, propter styli, cum priore dissonantiam. Sed & Evangelium juxta Marcum, qui auditor ejus & interpres fuit, hujus dicitur. Libri autem, è quibus unus Actorum ejus inscribitur, alius Evangelii, tertius prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus judicii, inter apocryphas Scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano juxta viam triumphalem, totius urbis veneratione celebratur.

EJUSDEM EX CATALOGO SCRIPTORUM *Ecclesiasticorum.*

JUdas frater Jacobi, parvam quidem, quæ de septem Catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, à plerisque rejicitur: tamen auctoritatem vetustate jam & usu meruit, & inter sanctas Scripturas computatur.

F I N I S.

AD SAPIENTIAM, ET SACRARUM
Litterarum amorem, mandatorumque observationem exhortatio, ex sacris ipsis litteris deprompta.

EXOD. XIII. 8.—9.

NARRABIS filio tuo in die illo, dicens: Hoc est quod fecit mihi Dominus quando egressus sum de Ægypto. Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monimentum ante oculos tuos; & UT LEX DOMINI SEMPER SIT IN ORE TUO. In manu enim forti eduxit te Dominus de Ægypto.

DEUTERONOM. IV. 2.

NON addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: Custodite mandata Domini Dei vestri, quę ego præcipio vobis. *Et xii.* 32. Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino: nec addas quicquam nec minus.

DEUTERON. VI. 5.—9.

DILIGES Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Eruntque verba hæc quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo: & narrabis ea filiis tuis: & meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & movebuntur inter oculos tuos; scribesque ea in limine & ostiis domus tuæ.

DEUTERON. XVII. 18.—19.

POSTQUAM sederit (Rex) in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leviticæ tribus; & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ; ut discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & ceremonias quæ in lege præcepta sunt.

DEUTERON. XXVII. 1. 2. 8.

CUSTODITE mandatum quod ego præcipio vobis hodie. Cùmque transieritis Jordanem .... eriges ingentes lapides, & calce lævigabis eos, & scribes super lapides omnia verba legis hujus planè & lucidè.

JOSUE VIII. 32.

ET scripsit super lapides Deuteronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram filiis Israel.

DEUTORON. XI. 18—28.

PONITE hæc verba mea in cordibus & in animis vestris, & suspendite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collocate. Docete filios vestros ut illa meditentur, quando sederis in domo tua, & ambulaveris in via, & accubueris atque surrexeris. Scribes ea super postes, & januas domus tuæ; ut multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum in terra, quam juravit Dominus patribus tuis, ut daret eis, quamdiu cœlum imminet terræ. Si enim custodieritis mandata quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, adhærentes ei: disperdet Dominus omnes gentes istas ante faciem vestram, & possidebitis eas, quæ majores & fortiores vobis sunt .... Nullus stabit contra vos, terrorem vestrum & formidinem dabit Dominus Deus vester super omnem terram quam calcaturi estis, sicut locutus est vobis. En propono in conspectu vestro hodie benedictionem & maledictionem: Benedictionem, si obedieritis mandatis Domini Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis: maledictionem, si non obedieritis mandatis Domini Dei vestri, sed recesseritis de via quam ego nunc ostendo vobis.

DEUTERON. XXXI. 11. 12.

LEGES verba legis hujus coram omni Israel, audientibus eis, & in unum omni populo congregato, tam viris quàm mulieribus, parvulis, & advenis qui sunt intra portas tuas: ut audientes discant, & timeant Dominum Deum vestrum, & custodiant impleantque omnes sermones legis hujus.

JOSUE. I. 7—8.

CONFORTARE & esto robustus valdè, ut custodias & facias omnem legem .... Ne declines ab ea ad dexteram vel ad sinistram, ut intelligas cuncta quæ agis. Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo: sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias & facias omnia quę scripta sunt in eo. Tunc diriges viam tuam & intelliges eam.

PROVERB. VI. 20.—24.

CONSERVA, fili mi, præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ. Liga ea in corde tuo jugiter, & circumda gutturi tuo. Cùm ambulaveris, gradiantur tecum: cùm dormieris custodiant te; & evigilans loquere cum eis. Quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplinæ: Ut custodiat te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ.

PROV. VII. 1.—5.

FILI mi, custodi sermones meos, & præcepta mea reconde tibi. Fili, serva mandata mea, & vives: & legem meam quasi pupillam oculi tui. Liga eam in digitis tuis: scribe illam in tabulis cordis tui. Dic sapientiæ, Soror mea es: & prudentiam voca amicam tuam: ut custodiat te à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba sua dulcia facit.

PROV. VIII. 1.—36.

NUMQUID non sapientia clamitat & prudentia dat vocem suam? .... O viri, ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum. Intelligite parvuli astutiam, & insipientes animadvertite. Audite, quoniam de rebus magnis locutura sum: & aperientur labia mea, ut recta prædicent. Veritatem meditabitur guttur meum: & labia mea detestabuntur impium. Justi sunt omnes sermones mei; non est in eis pravum quid, neque perversum. Recti sunt intelligentibus, & æqui invenientibus scientiam. Accipite disciplinam meam, & non pecuniam, doctrinam magis quàm aurum eligite. Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari. Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus .... Meum est consilium & æquitas; mea est prudentia, mea est fortitudo. Per me reges regnant: & legum conditores justa decernunt. Per me Principes imperant, & potentes decernunt justitiam. Ego diligentes me diligo; & qui manè vigilant ad me, invenient me. Mecum sunt divitiæ & gloria, opes superbæ & justitia. Melior est enim fructus meus auro & lapide pretioso, & genimina

mina mea argento electo.... Nunc ergo, filii auditeme. Beati qui custodiunt vias meas. Audite disciplinam, & estote sapientes; & nolite abjicere eam. Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie; & observat ad postes ostii mei. Qui me invenerit, inveniet vitam; & hauriet salutem à Domino. Qui autem in me peccaverit, lædet animam suam. Omnes qui me oderunt, diligunt mortem.

PROV. XXII. 17.—19.

INCLINA aurem tuam, & audi verba sapientium: appone autem cor ad doctrinam meam; quæ pulchra erit tibi, cùm servaveris eam in ventre tuo, & redundabit in labiis tuis; ut sit in Domino fiducia tua.

PROV. XXIV. 13.—14.

COMEDE, fili mi, mel, quia bonum est, & favum dulcissimum gutturi tuo. Sic & doctrina sapientiæ animæ tuæ: quam cùm inveneris, habebis in novissimis spem, & spes tua non peribit.

PROV. XXX. 5.—6.

OMNIS sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se. Ne addas quicquam verbis illius, & arguaris, inveniarisque mendax.

ROMAN. XV. 4.

QUÆCUMQUE scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus.

I. TIMOTH. IV. 13.—16.

ATTENDE lectioni, exhortationi, & doctrinæ.... Hæc meditare, in his esto; ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Attende tibi & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, & teipsum salvum facies, & eos qui te audiunt.

II. TIMOT. III. 14.—17.

TU verò permane in iis quæ didicisti, & credita sunt tibi; sciens à quo didiceris: & quia ab infantia Sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem quæ est in CHRISTO JESU. Omnis scriptura divinitùs inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia: ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

ORDO LIBRORUM
VETERIS TESTAMENTI.

Genesis.	pag. 1.	Esdræ secundus.	356	Daniel.	673
Exodus.	44	Tobias.	367	Osee.	689
Leviticus.	81	Judith.	376	Joel.	695
Numeri.	103	Esther.	388	Amos.	698
Deuteronomium.	134	Job.	399	Abdias.	703
Josue.	160	Liber Psalmorum.	420	Jonas.	704
Liber Judicum.	179	Proverbia Salomonis.	475	Michæas.	705
Ruth.	197	Ecclesiastes.	488	Nahum.	710
Regum primus.	202	Canticum Canticorum.	494	Habacuc.	712
Regum secundus.	228	Liber Sapientiæ.	497	Sophonias.	715
Regum tertius.	249	Ecclesiasticus.	509	Aggæus.	717
Regum quartus.	276	Isaias.	543	Zacharias.	719
Paralipomenon primus.	299	Jeremias.	580	Malachias.	726
Paralipomenon secundus.	323	Baruch.	627	Machabæorum primus.	729
Esdræ primus.	348	Ezechiel.	633	Machabæorum secundus.	754

ORDO LIBRORUM
NOVI TESTAMENTI.

Evangelium secundùm Matthæum.	772	ad Galatas.	936	Jacobi Epistola.	972
Evangelium secundùm Marcum.	803	ad Ephesios.	940	Petri Epistolæ.	I. 976. II. 980
Evangelium secundùm Lucam.	823	ad Philippenses.	944	Joannis Epistolæ.	I. 982. II. 986. III. 987
Evangelium secundùm Joannem.	856	ad Colossenses.	947	Judæ Epistola.	988
Acta Apostolorum.	879	ad Thessalonicenses.	I. 950. II. 953	Apocalypsis.	990
Pauli Epistola ad Romanos.	906	ad Timotheum.	I. 955. II. 958	Oratio Manassæ.	1007
ad Corinthios.	I. 918. II. 929	ad Titum.	961	Esdræ liber tertius.	Ibid.
		ad Philemonem.	963	Esdræ liber quartus.	1014
		ad Hebræos.	964		

LIBER

LIBER GENESIS,

HEBRAICE BERESITH.

PRIMUM Moysis librum Græci interpretes GENESIM *inscripserunt, quòd creationem & originem mundi contineat; Hebræi verò* BERESITH, *id est* in principio, *à prima totius libri dictione, suo more appellarunt. Continet autem non solùm mundi ortum, sed & progressus; mirabilemque 2369. annorum, Dei gubernationem, ad obitum usque Josephi pertexit. Quod breviter sic ostenditur.*

	Anni mundi in quibus nati sunt Patriarchæ.	Anni vitæ eorumdem in quibus genuerunt.	
Adam anno	1.	130.	*Genes.* 5.
Seth	130.	105.	
Enos	235.	90.	
Cainan	325.	70.	
Malaleel	395.	65.	
Jared	460.	162.	
Henoch	622.	65.	
Mathusala	687	187.	
Lamech	874.	182.	
Noe	1056.	502.	
Sem	1558.	100.	*Genes.* 11.
Arphaxad	1658.	35.	
Sale	1693.	30.	
Heber	1723.	34.	
Phaleg.			

	Anni mundi in quibus nati sunt Patriarchæ.	Anni vitæ eorumdem in quibus genuerunt.	
Phaleg	1757.	30.	*Genes.* 11.
Rheu	1787.	32	
Sarug	1819.	30.	
Nachor	1849.	29.	
Thare	1878.	130.	*Genes.* 11. *cum* 12.
Abraham	2008.	100.	*Genes.* 17. & 21.
Isaac	2108.	60.	*Genes.* 25.
Jacob	2168.	91.	*Gen.* 41. *cum* 45. & 47.
Joseph	2259.		*Genes.* 10.

Qui annos natus 110. mortuus est. Atque ita completur historia annorum 2369.

CAPUT PRIMUM.

De mundi creatione, rerum creatarum distinctione & ornatu; deque hominis formatione, cui subjecit Deus omnia quæ creaverat.

Per Jul. 710. A. M. 1. Ante æram Chr. 4004. ‡ SABB. SANCTO PROPH. 1. || *Psal.* 32. 6. 135. 5. *Eccli.* 18. 1. *Act.* 14. 17. 14. || *Heb.* 11. 3

1. IN ‡ principio creavit Deus
cœlum & terram.
2. Terra autem erat inanis &
vacua, & tenebræ erant super
faciem abyssi: & spiritus
Dei ferebatur super aquas.
3. Dixitque Deus, || Fiat lux. Et facta
est lux.
4. Et vidit Deus lucem quòd esset bona:
& divisit lucem à tenebris.
5. Appellavitque lucem Diem, & tenebras
Noctem: factumque est vespere & manè,
dies unus.
6. Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum
in medio aquarum: & dividat aquas ab aquis.
7. Et fecit Deus firmamentum, divisitque
aquas quæ erant sub firmamento, ab his || quæ
erant super firmamentum. Et factum est ita.

|| *Psal.* 135. 5. 148. 4. *Jerem.* 10. 12. 51. 15

8. Vocavitque Deus firmamentum, Cœlum:
& factum est vespere & manè, dies secundus.
9. Dixit verò Deus: Congregentur aquæ,
quæ sub cœlo sunt, in locum unum: & appareat
arida. Et factum est ita.
10. Et vocavit Deus aridam, || Terram,
congregationesque aquarum appellavit Maria.
Et vidit Deus quòd esset bonum.
11. Et ait: Germinet terra herbam virentem
& facientem semen, & lignum pomiferum faciens
fructum juxta genus suum, cujus semen
in semetipso sit super terram. Et factum est ita.
12. Et protulit terra herbam virentem, &
facientem semen juxta genus suum, lignumque
faciens fructum, & habens unumquodque
sementem secundùm speciem suam. Et
vidit Deus quòd esset bonum.
13. Et factum est vespere & manè, dies
tertius.
14. Dixit autem Deus: Fiant luminaria in
firmamento cœli, & dividant diem ac noctem,
& sint || in signa & tempora, &
dies & annos:
15. ut luceant in firmamento cœli, & illu-

|| *Job.* 38. 8. *Psal.* 32. 7. 88. 12. 135. 6.

|| *Psalm.* 135. 7.

minent terram. Et factum est ita.

16. Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare majus, ut præesset diei: & luminare minus, ut præesset nocti: & stellas.

17. Et posuit eas in firmamento cœli, ut lucerent super terram,

18. & præessent diei ac nocti, & dividerent lucem ac tenebras. Et vidit Deus quòd esset bonū.

19. Et factum est vespere & manè, dies quartus.

20. Dixit etiam Deus: Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile super terram sub firmamento cœli.

21. Creavitque Deus Cete grandia, & omnem animam viventem atque motabilem, quam produxerant aquæ in species suas, & omne volatile secundùm genus suum. Et vidit Deus quòd esset bonum.

22. Benedixitque eis, dicens: Crescite, & multiplicamini, & replete aquas maris: avesque multiplicentur super terram.

23. Et factum est vespere & manè, dies quintus.

24. Dixit quoque Deus: producat terra animam viventem in genere suo, jumenta, & reptilia, & bestias terræ secundùm species suas. Factumque est ita.

25. Et fecit Deus bestias terræ juxta species suas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus quòd esset bonum,

26. & ait: Faciamus Hominem || ad imaginem & similitudinem nostram: & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis, universæque terræ, omnique reptili quod movetur in terra.

|| *Inf.* 5. 1. 9. 6. 1. *Cor.* 11. 7. *Col.* 3. 10.

27. Et creavit Deus hominem ad imaginem suam: || ad imaginem Dei creavit illum: || masculum & fœminam creavit eos.

|| *Sap.* 2. 23. *Eccli.* 17. 1. || *Matth.* 19. 4.

28. Benedixitque illis Deus, & ait: || Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subjicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & universis animantibus, quæ moventur super terram.

|| *Infr.* 8. 17. 9. 1.

29. Dixitque Deus: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & universa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis sui, || ut sint vobis in escam:

|| *Infr.* 9. 3.

30. & cunctis animantibus terræ, omnique volucri cœli, & universis quæ moventur in terra, & in quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum. Et factum est ita.

31. || Viditque Deus cuncta quæ fecerat: & erant valdè bona. Et factum est vespere & manè, dies sextus.

|| *Eccli.* 39. 21. *Marc.* 7. 37.

CAPUT II.

Deus completo sex diebus opificio, septimum benedixit: hominem in Paradisum variis arboribus fructiferis, ac fluminibus insignitum posuit; cui Evam ex ipsius costa in adjutorium formavit.

* Per. Jul. 710. A. M. 1. Ante Christ. 4004.

* 1. IGitur perfecti sunt cœli & terra, & omnis ornatus eorum.

2. Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat: & || requievit die septimo ab universo opere quod patrarat.

|| *Exod.* 20. 11. 31. 17. *Deut.* 5. 14. *Hebr.* 4. 4.

3. Et benedixit diei septimo; & sanctificavit illum: quia in ipso cessaverat ab omni opere suo quod creavit Deus ut faceret.

4. Istæ sunt generationes cœli & terræ, quando creata sunt, in die quo fecit Dominus Deus cœlum & terram:

5. Et omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret: non enim pluerat Dominus Deus super terram: & homo non erat qui operaretur terram:

6. Sed fons ascendebat è terra, irrigans universam superficiem terræ.

7. Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculū vitæ, & || factus est homo in animam viventē.

|| 1. *Cor.* 15. 45.

8. Plantaverat autem Dominus Deus Paradisum voluptatis à principio: in quo posuit hominem quem formaverat.

9. Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave: lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumque scientiæ boni & mali.

10. Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, qui inde dividitur in quatuor capita.

11. Nomen || uni Phison: ipse est qui circuit omnem terram Hevilath, ubi nascitur aurum:

|| *Eccli.* 24. 35.

12. Et aurum terræ illius optimum est: ibi invenitur bdellium, & lapis onychinus.

13. Et nomen fluvii secundi Gehon: ipse est qui circumit omnem terram Æthiopiæ.

14. Nomen verò fluminis tertii, Tygris: ipse vadit contra Assyrios. Fluvius autem quartus, ipse est Euphrates.

15. Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur & custodiret illum.

16. Præcepitque ei dicens: Ex omni ligno paradisi comede:

17. De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.

18. Dixit quoque Dominus Deus: Non est bonum esse hominem solum, faciamus ei adjutorium simile sibi.

19. Formatis igitur, Dominus Deus, de humo cunctis animantibus terræ, & universis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea: || omne enim quod vocavit Adam animæ viventis ipsum est nomen ejus.

|| *Psalm.* 147. 4.

20. Appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia, & universa volatilia cœli, & omnes bestias terræ: Adæ verò non inveniebatur adjutor similis ejus.

21. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cùmque obdormisset, tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea.

22. Et ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam.

23. Dixitque Adam: || Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur * Virago, quoniam de viro sumpta est.

|| 1. *Cor.* 11. 9. *Ephes.* 5. 31. || q. d. *Vira* ut olim Latini.

24. || Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ: || & erunt duo in carne una.

|| *Matth.* 19. 5. *Marc.* 10. 7. || 1. *Cor.* 6. 16.

25. Erat autem uterque nudus, Adam scilicet & uxor ejus: & non erubescebant.

CAPUT III.

Serpentis astutia primi parentes Dei præceptum transgrediuntur; atque indicta singulis pœna, è paradiso pelluntur.

1. SEd & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ quæ fecerat Dominus

Deus

Deus. Qui dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus ut non comederetis de omni ligno paradiſi?

2. Cui reſpondit mulier: De fructu lignorum quæ ſunt in paradiſo, veſcimur:

3. De fructu verò ligni, quod eſt in medio paradiſi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne fortè moriamur.

‖ 2. Cor. 11. 3. 4. Dixit autem ſerpens ad mulierem: ‖ Nequaquam morte moriemini.

5. Scit enim Deus quòd in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri: & eritis ſicut dii, ſcientes bonum & malum.

6. Vidit igitur mulier quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & ‖ comedit: deditque viro ſuo, qui comedit.

‖ Eccli. 25. [...] Tim. 2. 14.

7. Et aperti ſunt oculi amborum: cùmque cognoviſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata.

8. Et cùm audiſſent vocem Domini Dei deambulantis in paradiſo ad auram poſt meridiem, abſcondit ſe Adam & uxor ejus à facie Domini Dei in medio ligni paradiſi.

9. Vocavitque Dominus Deus Adam, & dixit ei: Ubi es?

10. Qui ait: Vocem tuam audivi in paradiſo: & timui, eò quòd nudus eſſem, & abſcondi me.

11. Cui dixit: Quis enim indicavit tibi quòd nudus eſſes, niſi quòd ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comediſti?

12. Dixitque Adam: Mulier, quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno, & comedi.

13. Et dixit Dominus Deus ad mulierem: Quare hoc feciſti? Quæ reſpondit: Serpens decepit me, & comedi.

14. Et ait Dominus Deus ad ſerpentem: Quia feciſti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ: ſuper pectus tuum gradieris, ‖ & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.

‖ Iſai. 65. 25. Mich. 7. 17. Iſa. 49. 23. Pſal. 71. 9.

15. Inimicitias ponam inter te & mulierem, ‖ & ſemen tuum & ſemen illius, ipſa * conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo ‖ ejus.

‖ Apoc. 12. 12. * Septuag. ipſe ut referatur ad Chriſtum quod ſequuntur Iren. Cyprian. & Leo.

16. Mulieri quoque dixit: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris: ‖ & ipſe dominabitur tui.

‖ [illegible]. 49. 17. 1. Cor. 14. 34.

17. Adæ verò dixit: Quia audiſti vocem uxoris tuæ, & comediſti de ligno, ex quo præceperam tibi, ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.

18. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terræ.

19. In ſudore vultus tui veſceris pane, donec revertaris in terram de qua ſumptus es: quia pulvis es, ‖ & in pulverem reverteris.

‖ Infr. 18. 27. Pſal. 102. 14. 22. 16. Eccl. 12. 7.

20. Et vocavit Adam nomen uxoris ſuæ, Heva: eò quòd mater eſſet cunctorum viventium.

21. Fecit quoque Dominus Deus Adæ & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos:

22. Et ait: Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum: nunc ergo ne fortè mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum.

23. Et emiſit eum Dominus Deus de paradiſo voluptatis, ut operaretur terram, de qua ſumptus eſt.

24. Ejecitque Adam: & collocavit ante paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium atque verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ.

CAPUT IV.

Impius Cain pium Abel fratrem occidit; & à Deo punitus, ac profugus vitam agens, Henoch genuit; ſed & Adam Seth generavit, cui natus eſt Enos.

1. ADam verò cognovit uxorem ſuam Hevam: quæ concepit & peperit * Cain, dicens: Poſſedi hominem per Deum. * A. M. 3 Ant. Chr. 4023.

2. Rurſumque peperit fratrem ejus Abel. Fuit autem Abel paſtor ovium, & Cain agricola.

3. Factum eſt autem poſt multos dies ut offerret Cain de fructibus terræ munera Domino.

4. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum: & reſpexit Hebr. 11. 4.

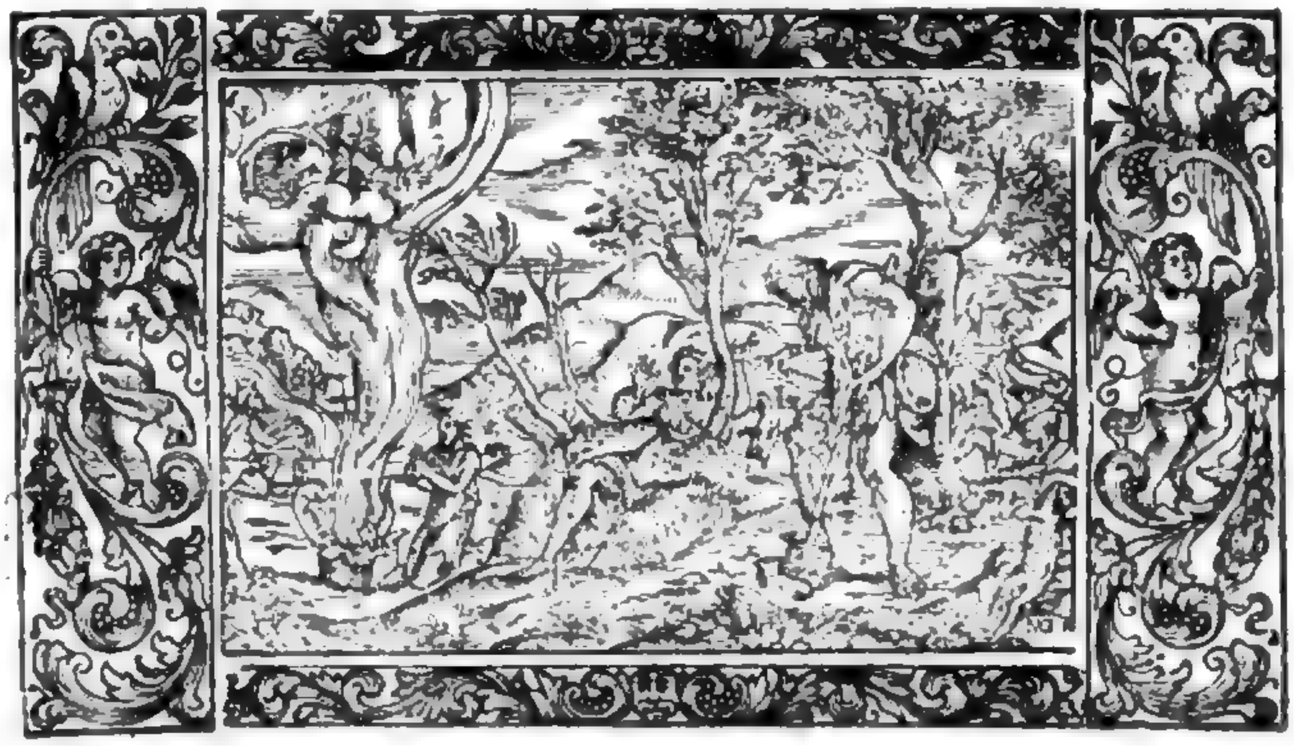

Dominus ad Abel, & ad munera ejus.
5. Ad Cain verò, & ad munera illius non
respexit : iratusque est Cain vehementer, &
concidit vultus ejus.
6. Dixitque Dominus ad eum : Quare ira-
tus es? & cur concidit facies tua?
7. Nonne si benè egeris, recipies : sin au-
tem malè, statim in foribus peccatum aderit?
sed sub te erit appetitus ejus, & tu domina-
beris illius.
* A.M.128. Ant. Chr. 3876. 8. * Dixitque Cain ad Abel fratrem suum:
Egrediamur foras . Cùmque essent in agro ,
consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel,
|| Sap.10.3. Matth.23 35. 1. Joan.3 12. Judæ 1.11 & || interfecit eum.
9. Et ait Dominus ad Cain : Ubi est Abel
frater tuus ? Qui respondit : Nescio : Num
custos fratris mei sum ego?
10. Dixitque ad eum : Quid fecisti ? vox
sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.
11. Nunc igitur maledictus eris super ter-
ram, quæ aperuit os suum , & suscepit san-
guinem fratris tui de manu tua.
12. Cùm operatus fueris eam , non dabit
tibi fructus suos : vagus & profugus eris su-
per terram.
13. Dixitque Cain ad Dominum : Major
est iniquitas mea, quàm ut veniam merear.
14. Ecce ejicis me hodie à facie terræ, &
à facie tua abscondar , & ero vagus & pro-
fugus in terra : omnis igitur qui invenerit
me, occidet me.
15. Dixitque ei Dominus : Nequaquam
ita fiet: sed omnis qui occiderit Cain , septu-
plum punietur. Posuitque Dominus Cain si-
gnum , ut non interficeret eum omnis qui
invenisset eum.
16. Egressusque Cain à facie Domini , ha-
bitavit profugus in terra ad orientalem pla-
gam Eden.
17. Cognovit autem Cain uxorem suam ,
quæ concepit, & peperit Henoch : & ædifi-
cavit civitatem , vocavitque nomen ejus ex
nomine filii sui, Henoch.
18. Porrò Henoch genuit Irad, & Irad ge-
nuit Maviael , & Maviael genuit Mathusael,
& Mathusael genuit Lamech.
19. Qui accepit duas uxores , nomen uni
Ada, & nomen alteri Sella.
20. Genuitque Ada Jabel , qui fuit pater
habitantium in tentoriis, atque pastorum.
21. Et nomen fratris ejus Jubal : ipse fuit
pater canentium cithara & organo.
22. Sella quoque genuit Tubalcain, qui fuit
malleator & faber in cuncta opera æris &
ferri. Soror verò Tubalcain, Noema.
23. Dixitque Lamech uxoribus suis Adæ
& Sellæ : Audite vocem meam uxores La-
mech, auscultate sermonem meum: quoniam
occidi virum in vulnus meum, & adolescen-
tulum in livorem meum.
24. Septuplum ultio dabitur de Cain : de
Lamech verò septuagies septies. || || Matt.18 22.
25. Cognovit quoque adhuc Adam uxo-
rem suam: & peperit filium, vocavitque no-
men ejus Seth *, dicens : Posuit mihi Deus * ann. M. 130. Ant. Chr. 3874.
semen aliud pro Abel, quem occidit Cain.
26. Sed & Seth natus est filius , quem
vocavit Enos : Iste cœpit invocare nomen
Domini.

CAPUT V.

*Propagatio Adæ ac posterorum, annique vi-
tæ ipsorum usque ad Noe.*

1. HIc est liber generationis Adam . In
die qua creavit Deus hominem, || ad || Sap.2.23. Eccli.17.1 Sup.1.27. Infr.9.6.
similitudinem Dei fecit illum.
2. Masculum & fœminam creavit eos, &
benedixit illis : & vocavit nomen eorum
Adam, in die quo creati sunt.
3. Vixit autem Adam centum triginta an-
nis : & genuit ad imaginem & similitudi-
nem suam, vocavitque nomen ejus Seth.
4. Et facti sunt dies || Adam , postquam || 1. Par 1. 1.
genuit Seth, octingenti anni : genuitque fi-
lios & filias.
5. Et factum est omne tempus quod vixit
Adam, anni nongenti triginta, & mortuus est.
6. Vixit quoque Seth centum quinque an-
nis, & genuit * Enos. * ann. M. 235. Ant. Chr 3769.
7. Vixitque Seth postquam genuit Enos ,
octingentis septem annis, genuitque filios &
filias.
8. Et facti sunt omnes dies Seth nongento-
rum duodecim annorum, & mortuus est.
9. Vixit verò Enos nonaginta annis , &
genuit Cainan.

10. Post

10. Post cujus ortum vixit octingentis quindecim annis, & genuit filios & filias.
11. Factique sunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, & mortuus est.
12. Vixit quoque Cainan septuaginta annis, & genuit Malaleel.
13. Et vixit Cainan postquam genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis, genuitque filios & filias.
14. Et facti sunt omnes dies Cainan nongenti decem anni, & mortuus est.
15. Vixit autem Malaleel sexaginta quinque annis, & genuit Jared.
16. Et vixit Malaleel postquam genuit Jared, octingentis triginta annis: & genuit filios & filias.
17. Et facti sunt omnes dies Malaleel octingenti nonaginta quinque anni, & mortuus est.
18. Vixitque Jared centum sexaginta duobus annis, & genuit Henoch.
19. Et vixit Jared postquam genuit Henoch, octingentis annis, & genuit filios & filias.
20. Et facti sunt omnes dies Jared nongenti sexaginta duo anni, & mortuus est.
21. Porrò Henoch vixit sexaginta quinque annis, & genuit Mathusalam.
22. Et ambulavit Henoch cum Deo: & vixit postquam genuit Mathusalam, trecentis annis, & genuit filios & filias.
23. Et facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinque anni.
24. Ambulavitque cum Deo, & non apparuit: quia * tulit eum Deus.

* Ann. M. 987. Ant. Chr. 3017.

25. Vixit quoque Mathusala centum octoginta septem annis, & genuit Lamech.
26. Et vixit Mathusala, postquam genuit Lamech, septingentis octoginta duobus annis, & genuit filios & filias.
27. Et facti sunt omnes dies Mathusala nongenti sexaginta novem anni, & mortuus est.
28. Vixit autem Lamech centum octoginta duobus annis, & genuit filium,
29. vocavitque nomen ejus * Noe, dicens: Iste consolabitur nos ab operibus & laboribus manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus.

* Ann. M. 1056. Ant. Chr. 2948.

30. Vixitque Lamech, postquam genuit Noe quingentis nonaginta quinque annis, & genuit filios & filias.
31. Et facti sunt omnes dies Lamech, septingenti septuaginta septem anni, & mortuus est. ‡ Noe verò cùm quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, & Japheth.

‡ Sabb. Sancto Proph. 2.

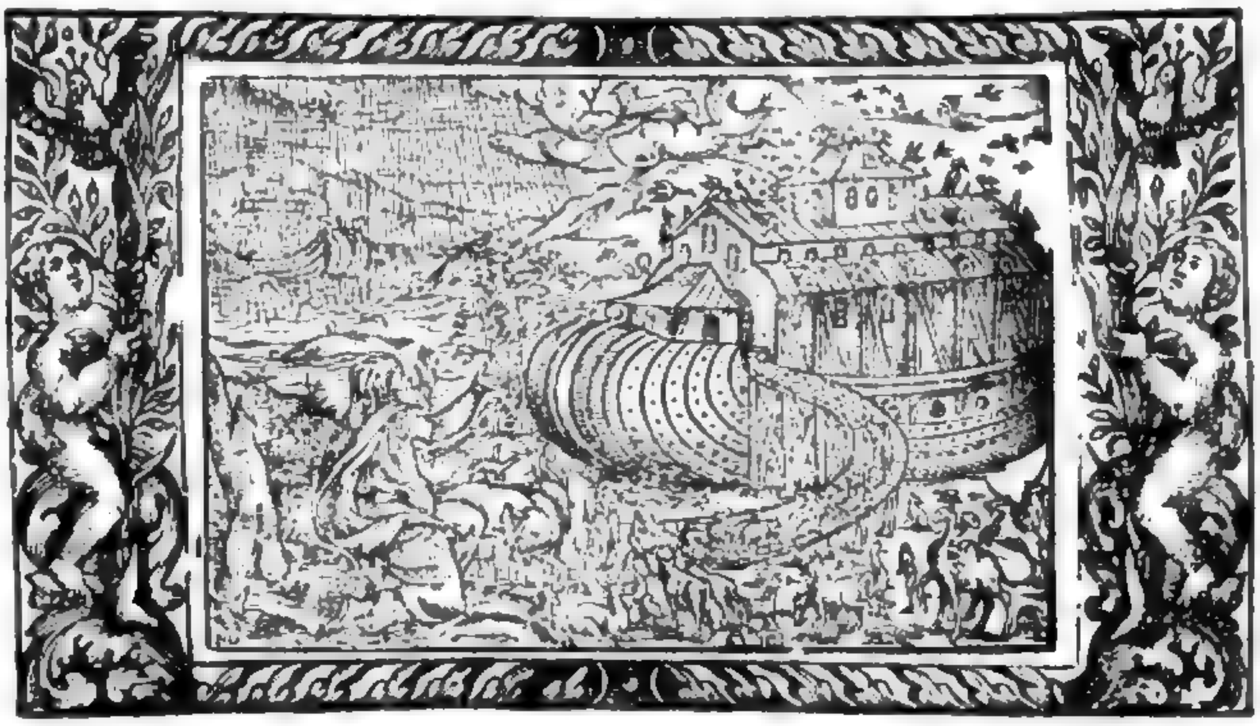

CAPUT VI.

Hominis peccata fuere diluvii causa: Noe tamen justus inventus est, cui arca fabricanda mandatur, in qua ipse & cunctorum animantium genera serventur.

1. Cumque cœpissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent,
2. videntes filii Dei filias hominum quòd essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant.
3. Dixitque Deus*: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est: eruntque dies illius centum viginti annorum. †
4. Gigantes autem erant super terram in diebus illis. Postquam enim ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illæque genuerunt, isti sunt potentes à sæculo viri famosi. ||
5. Videns autem Deus quòd multa malitia hominum esset in terra, & || cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore,

* Ann. M. 1536.
† Quibus elapsis diluvium inducam. *August. Hieron.*
|| *Baruch.* 3. 26. *Amos* 2. 9. *Sap.* 14. 6. *Eccli.* 16. 8.

6. Pœnituit eum quòd hominem fecisset in terra. Et tactus dolore cordis intrinsecus,
7. Delebo, inquit, hominem, quem creavi, à facie terræ, ab homine usque ad animantia, à reptili usque ad volucres cœli: pœnitet enim me fecisse eos.
8. Noe verò invenit gratiam coram Domino.
9. Hæ sunt generationes Noe: || Noe vir justus atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulavit.
10. Et genuit tres filios, Sem, Cham, & Japheth.
11. Corrupta est autem terra coram Deo, & repleta est iniquitate.
12. Cùmque vidisset Deus terram esse corruptam, (omnis quippe caro corruperat viam suam super terram)
13. dixit ad Noe: Finis universæ carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam eos cum terra. ||
14. Fac tibi arcam de lignis lævigatis:

|| *Inf.* 8. 21. *Matth.* 15. 19.
|| *Eccl.* 44. 17.
|| 1. *Petri* 3. 20. 2. *Petri* 2. 5

mansiunculas in arca facies, & bitumine linies intrinsecus & extrinsecus.

15. Et sic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius. *

*Tota itaque capacitas fuit cubitorum solidorum 450. millium.

16. Fenestram in arca facies, & in cubito consummabis summitatem ejus: ostium autem arcæ pones ex latere: deorsum, cœnacula, & tristega facies in ea.

17. Ecce ego adducam aquas diluvii super terram, ut interficiam omnem carnem, in qua spiritus vitæ est subter cœlum: Universa quæ in terra sunt, consumentur.

18. Ponamque fœdus meum tecum: & ingredieris arcam tu & filii tui, uxor tua, & uxores filiorum tuorum, tecum.

19. Et ex cunctis animantibus universæ carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum: masculini sexus & feminini.

20. De volucribus juxta genus suum, & de jumentis in genere suo, & ex omni reptili terræ secundùm genus suum: bina de omnibus ingredientur tecum, ut possint vivere.

21. Tolles igitur tecum ex omnibus escis, quæ mandi possunt, & comportabis apud te & erunt tam tibi, quàm illis in cibum.

22. Fecit igitur Noe omnia, quæ præceperat illi Deus.

CAPUT VII.

Ingresso Noe cum suis in arcam, statim aqua omnium montium cacumina 150. diebus superavit, reliquaque animantia submersit.

|| Heb. 11. 7. 2. Petr. 2. 5.

1. DIxitque Dominus ad eum: Ingredere tu, & omnis domus tua, in arcam: te enim || vidi justum coram me in generatione hac.

2. Ex omnibus animantibus mundis tolle septena & septena, masculum & feminam: de animantibus verò immundis duo & duo, masculum & feminam.

3. Sed & de volatilibus cœli septena & septena, masculum & feminam: ut salvetur semen super faciem universæ terræ.

4. Adhuc enim, & post dies septem ego pluam super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus: & delebo omnem substantiam, quam feci, de superficie terræ.

5. Fecit ergo Noe omnia, quæ mandaverat ei Dominus.

6. Eratque sexcentorum annorum quando diluvii aquæ inundaverunt super terram.

|| Matt. 24. 37. Luca 17. 26. 1. Petr. 3. 20.

7. Et || ingressus est Noe & filii ejus, uxor ejus & uxores filiorum ejus cum eo, in arcam propter aquas diluvii.

8. De animantibus quoque mundis & immundis, & de volucribus, & ex omni, quod movetur super terram,

9. duo & duo ingressa sunt ad Noe in arcam, masculus & fœmina, sicut præceperat Dominus Noe.

10. Cùmque transissent septem dies, aquæ diluvii inundaverunt super terram.

* Inchoato, non completo: Est ergo annus Per. Jul. 2365. Ann. M. 1656.

11. Anno sexcentesimo * vitæ Noe, mense secundo, septimodecimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cœli apertæ sunt:

12. & facta est pluvia super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

13. In articulo diei illius ingressus est Noe, & Sem, & Cham, & Japheth, filii ejus; uxor illius, & tres uxores filiorum ejus cum eis, in arcam: Ant. Chr. 2348.

14. ipsi & omne animal secundùm genus suum, universaque jumenta in genere suo, & omne quod movetur super terram in genere suo, cunctumque volatile secundùm genus suum, universæ aves, omnesque volucres,

15. ingressæ sunt ad Noe, in arcam, bina & bina ex omni carne, in qua erat spiritus vitæ.

16. Et quæ ingressa sunt, masculus & femina ex omni carne introierunt, sicut præceperat ei Deus: & inclusit eum Dominus deforis.

17. Factumque est diluvium quadraginta diebus super terram: & multiplicatæ sunt aquæ, & elevaverunt arcam in sublime à terra.

18. Vehementer enim inundaverunt: & omnia repleverunt in superficie terræ: porrò arca ferebatur super aquas.

19. Et aquæ prævaluerunt nimis super terram: opertique sunt omnes montes excelsi sub universo cœlo.

20. Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat.

|| Cap. 10. 4. Eccl. 39. 28. 1. Petr. 3. 20.

21. || Consumptaque est omnis caro quæ movebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniumque reptilium, quæ reptant super terram, universi homines,

22. & cuncta, in quibus spiraculum vitæ est in terra, mortua sunt.

23. Et delevit omnem substantiam, quæ erat super terram, ab homine usque ad pecus, tam reptile quàm volucres cœli: & deleta sunt de terra: remansit autem solus Noe, & qui cum eo erant in arca.

24. Obtinueruntque aquæ terram centum quinquaginta diebus.

CAPUT VIII.

Imminutis paulatim aquis diluvii, post corvi ac columbæ emissionem, Noe cum universis qui in arca continebantur, egreditur, & altari extructo, offert holocausta.

1. REcordatus autem Deus Noe, cunctorumque animantium, & omnium jumentorum, quæ erant cum eo in arca, adduxit spiritum super terram, & imminutæ sunt aquæ.

2. Et clausi sunt fontes abyssi, & cataractæ cœli: & prohibitæ sunt pluviæ de cœlo.

3. Reversæque sunt aquæ de terra euntes & redeuntes: & cœperunt minui post centum quinquaginta dies.

4. Requievitque arca mense septimo, vigesimo septimo die mensis super montes Armeniæ.

5. At verò aquæ ibant & decrescebant usque ad decimum mensem: decimo enim mense, prima die mensis, apparuerunt cacumina montium.

6. Cùmque transissent quadraginta dies, aperiens Noe fenestram arcæ, quam fecerat, dimisit corvum:

7. qui egrediebatur, & non revertebatur, donec siccarentur aquæ super terram.

8. Emisit quoque columbam post eum, ut videret si jam cessassent aquæ super faciem terræ.

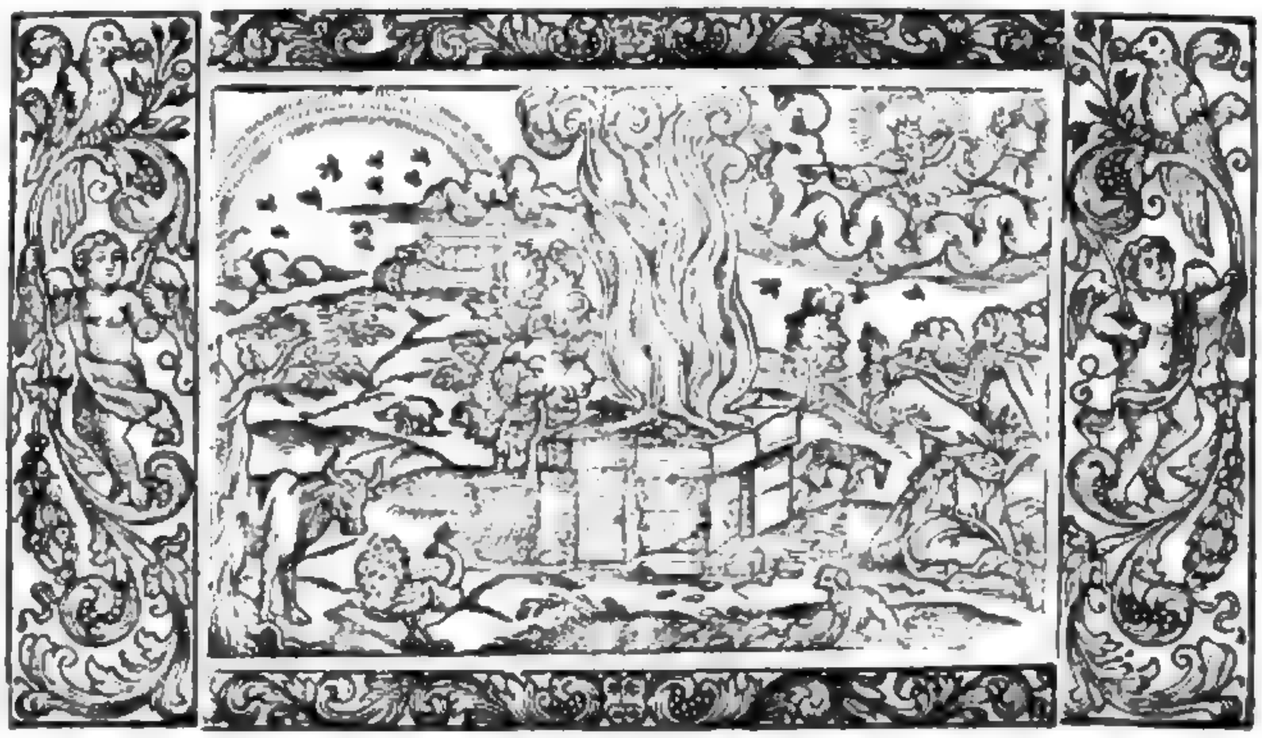

9. Quæ cùm non invenisset ubi requiesce-
ret pes ejus, reversa est ad eum in arcam:
aquæ enim erant super universam terram:
extenditque manum, & apprehensam intu-
lit in arcam.
10. Expectatis autem ultrà septem diebus
aliis, rursum dimisit columbam ex arca.
11. At illa venit ad eum ad vesperam,
portans ramum olivæ virentibus foliis in ore
suo: intellexit ergo Noe quòd cessassent aquæ
super terram.
12. Expectavitque nihilominus septem alios
dies: & emisit columbam, quæ non est re-
versa ultrà ad eum.
13. Igitur sexcentesimo primo anno*, pri- *Vitę Noe, sept. scilicet. Mundi 1657.*
mo mense, prima die mensis, imminutæ sunt
aquæ super terram: & aperiens Noe te-
ctum arcæ, aspexit, viditque quòd exiccata
esset superficies terræ.
14. Mense secundo, septimo & vigesimo
die mensis arefacta est terra.
15. Locutus est autem Deus ad Noe, di-
cens:
16. Egredere de arca, tu & uxor tua, fi-
lii tui, & uxores filiorum tuorum tecum.
17. Cuncta animantia quæ sunt apud te,
ex omni carne, tam in volatilibus quàm in
bestiis & universis reptilibus, quæ reptant
super terram, educ tecum, & ingredimini
super terram: ‖ crescite & multiplicamini ‖ *Sup. 1. 28. Infr. 9. 1.*
super eam.
18. Egressus est ergo Noe, & filii ejus,
uxor illius, & uxores filiorum ejus, cum eo.
19. Sed & omnia animantia, jumenta, &
reptilia quæ reptant super terram, secundùm
genus suum, egressa sunt de arca.
20. Ædificavit autem Noe altare Domino:
& tollens de cunctis pecoribus & volucribus
mundis, obtulit holocausta super altare.
21. Odoratusque est Dominus odorem sua-
vitatis ^, & ait: Nequaquam ultrà maledi-
cam terræ propter homines: ‖ sensus enim ‖ *Sup. 6. 5. Matth. 15. 19.*
& cogitatio humani cordis in malum prona
sunt ab adolescentia sua: non igitur ultrà
percutiam omnem animam viventem sicut
feci.
22. Cunctis diebus terræ, sementis & mes-
sis, frigus & æstus, æstas & hyems, nox &
dies, non requiescent.

CAPUT IX.

Deus Noe, ac filiis ejus benedicit, cunctaque animantia unà cum piscibus in cibum tribuit, prohibito tamen illis sanguine: fœdus inter Deum & homines de non inducendis ampliùs aquis diluvii iride firmatur. Noe ebrium ridens filius Cham, in Chanaan filio maledicitur: Sem verò & Japheth benedicuntur.

1. BEnedixitque Deus Noe & filiis ejus.
Et dixit ad eos: ‖ Crescite, & multi- ‖ *Sup. 1. 22. & 28.*
plicamini, & replete terram.
2. Et terror vester ac tremor sit super cuncta
animalia terræ, & super omnes volucres cœli,
cum universis quæ moventur super terram:
omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt.
3. Et omne, quod movetur & vivit, erit
vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi *Sup. 1. 29.*
vobis omnia.
4. Excepto, quòd carnem cum sanguine
non comedetis. ‖ ‖ *Ier. 17. 14. Actorum 15. 29.*
5. Sanguinem enim animarum vestrarum
requiram de manu cunctarum bestiarum: &
de manu hominis, de manu viri, & fratris
ejus requiram animam hominis.
6. Quicumque ‖ effuderit humanum san- ‖ *Matth. 26. 52.*
guinem, fundetur sanguis illius: ‖ ad imagi- ‖ *Apoc. 13. 10.*
nem quippe Dei factus est homo.
7. ‖ Vos autem crescite & multiplicamini, ‖ *Sup. 1. 28. & 17.*
& ingredimini super terram, & implete eam.
8. Hæc quoque dixit Deus ad Noe, & ad
filios ejus cum eo:
9. Ecce ego statuam pactum meum vobis-
cum, & cum semine vestro post vos:
10. & ad omnem animam viventem, quæ
est vobiscum, tam in volucribus quàm in ju-
mentis & pecudibus terræ cunctis, quæ egres-
sa sunt de arca, & universis bestiis terræ.
11. ‖ Statuam pactum meum vobiscum, ‖ *Isa. 54. 9.*
& nequaquam ultrà interficietur omnis caro
aquis diluvii, neque erit deinceps diluvium
dissipans terram.
12. Dixitque Deus: Hoc est signum fœderis
quod do inter me & vos, & ad omnem ani-
mam viventem, quæ est vobiscum in gene-
rationes sempiternas:
13. Arcum meum ponam in nubibus, & erit

‖ Eccl. 43. 11. signum fœderis inter me, & inter terram :

14. ‖ Cùmque obduxero nubibus cœlum, apparebit arcus meus in nubibus:

15. & recordabor fœderis mei vobiſcum, & cum omni anima vivente quæ carnem vegetat: & non erunt ultrà aquæ diluvii ad delendum univerſam carnem.

16. Eritque arcus in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis ſempiterni quod pactum eſt inter Deum & omnem animam viventem univerſæ carnis quæ eſt ſuper terram.

17. Dixitque Deus ad Noe: Hoc erit ſignum fœderis, quod conſtitui inter me & omnem carnem ſuper terram.

18. Erant ergo filii Noe, qui egreſſi ſunt de arca, Sem, Cham, & Japhet: porrò Cham ipſe eſt pater Chanaan.

19. Tres iſti filii ſunt Noe: & ab his diſſeminatum eſt omne genus hominum ſuper univerſam terram.

20. Cœpitque Noe vir agricola exercere terram, & plantavit vineam.

21. Bibenſque vinum inebriatus eſt, & nudatus in tabernaculo ſuo.

22. Quod cùm vidiſſet Cham pater Chanaan, verenda ſcilicet patris ſui eſſe nudata, nuntiavit duobus fratribus ſuis foras.

23. At verò Sem & Japheth pallium impoſuerunt humeris ſuis, & incedentes retrorſum, operuerunt verenda patris ſui: facieſque eorum averſæ erant, & patris virilia non viderunt.

24. Evigilans autem Noe ex vino, cùm didiciſſet quæ fecerat ei filius ſuus minor,

25. ait: Maledictus Chanaan, ſervus ſervorum erit fratribus ſuis.

26. Dixitque: Benedictus Dominus Deus Sem, ſit Chanaan ſervus ejus.

27. Dilatet Deus Japhet, & habitet in tabernaculis Sem, ſitque Chanaan ſervus ejus.

28. Vixit autem Noe poſt diluvium trecentis quinquaginta annis.

29. Et impleti ſunt omnes dies ejus nongentorum quinquaginta annorum: & mortuus eſt.

CAPUT X.

Genealogia filiorum Noe, à quibus diviſæ ſunt gentes poſt diluvium.

1. HÆ ſunt generationes filiorum Noe, Sem, Cham, & Japheth: natique ſunt eis filii poſt diluvium. 1. Par. 1. 5.

2. Filii Japheth: Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, & Thubal, & Moſoch, & Thiras.

3. Porrò filii Gomer: Aſcenez & Riphath & Thogorma.

4. Filii autem Javan: Eliſa & Tharſis, Cetthim & Dodanim.

5. Ab his diviſæ ſunt inſulæ gentium in regionibus ſuis, unuſquiſque ſecundùm linguam ſuam & familias ſuas in nationibus ſuis.

6. Filii autem Cham: Chus, & Meſraim, & Phuth, & Chanaan.

7. Filii Chus: Saba, & Hevila, & Sabatha, & Regma, & Sabatacha. Filii Regma: Saba, & Dadan.

8. Porrò Chus genuit Nemrod: ipſe cœpit eſſe potens in terra,

9. & erat robuſtus venator coram Domino. Ob hoc exivit proverbium: Quaſi Nemrod robuſtus venator coram Domino.

10. Fuit autem principium regni ejus Babylon, & Arach, & Achad, & Chalanne, in terra Sennaar.

11. De terra illa egreſſus eſt Aſſur, & ædificavit Niniven, & plateas civitatis, & Chale.

12. Reſen quoque inter Niniven & Chale: hæc eſt civitas magna.

13. At verò Meſraim genuit Ludim, & Anamim, & Laabim, Nephtuim,

14. & Phetruſim, & Chaſſuim: de quibus egreſſi ſunt Philiſtiim & Caphtorim.

15. Chanaan autem genuit Sidonem primogenitum ſuum, Hethæum,

16. & Jebuſæum, & Amorrhæum, & Gergeſæum,

17. Hevæum, & Aracæum, Sinæum,

18. & Aradium, Samaræum, & Amathæum: & poſt hæc diſſeminati ſunt populi Chananæorum.

19. Factique ſunt termini Chanaan venientibus à Sidone Geraram uſque Gazam, donec ingrediaris Sodomam & Gomorrham, & Adamam, & Seboim uſque Leſa.

20. Hi ſunt filii Cham in cognationibus, & linguis, & generationibus, terriſque & gentibus ſuis.

21. De

21. De Sem quoque nati sunt, patre omnium filiorum Heber, fratre Japheth majore.

1. Par. 1. 17. — 22. Filii Sem: ‖ Ælam & Assur, & Arphaxad, & Lud, & Aram.

23. Filii Aram: Us, & Hul, & Gether, & Mes.

24. At verò Arphaxad genuit Sale, de quo ortus est Heber.

25. Natique sunt Heber filii duo: nomen uni Phaleg, eò quòd in diebus ejus divisa sit terra: & nomen fratris ejus Jectan.

26. Qui Jectan genuit Elmodad, & Saleph, & Asarmoth, Jare,

27. & Aduram, & Uzal, & Decla,

28. & Ebal, & Abimael, Saba,

29. & Ophir, & Hevila, & Jobab: omnes isti, filii Jectan.

30. Et facta est habitatio eorum de Messa pergentibus usque Sephar montem orientalem.

31. Isti filii Sem secundùm cognationes & linguas, & regiones in gentibus suis.

32. Hæ familiæ Noe juxta populos & nationes suas. Ab his divisæ sunt gentes in terra post diluvium.

CAPUT XI.

In turris Babel ædificatione superborum fastus ac lingua confunditur. Sem genealogia usque ad Abram texitur.

Sap. 10. 5. — 1. Erat autem terra labii unius, & sermonum eorumdem.

2. Cùmque proficiscerentur de oriente, invenerunt campum in terra Sennaar, & habitaverunt in eo.

3. Dixitque alter ad proximum suum: Venite faciamus lateres, & coquamus eos igni. Habueruntque lateres pro saxis, & bitumen pro cæmento:

4. & dixerunt: Venite, faciamus nobis civitatem & turrim; cujus culmen pertingat ad cœlum *, & celebremus nomen nostrum antequam dividamur in universas terras.

** Hier. in c. 14. Isa. dicit fuisse 4 millia. vitiii. Hujus reliquias adhuc superesse, testes hodieque sunt, qui hæc loca inviserunt.*

5. Descendit autem Dominus ut videret civitatem & turrim, quam ædificabant filii Adam,

6. & dixit: Ecce, unus est populus, & unum labium omnibus: cœperuntque hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant.

7. Venite igitur, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui.

8. Atque ita divisit eos Dominus ex illo loco in * universas terras, & cessaverunt ædificare civitatem.

** Ann. M. circiter 180[illegible]. Ant. Chr. 2204.*

9. Et idcircò vocatum est nomen ejus Babel, quia ibi confusum est labium universæ terræ: & inde dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum.

10. Hæ sunt generationes Sem: ‖ Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad, biennio * post diluvium. — ‖ 1. Par. 1. 17. * An. M. 1658.

11. Vixitque Sem postquam genuit Arphaxad, quingentis annis: & genuit filios & filias.

12. Porrò Arphaxad vixit triginta quinque annis, & genuit Sale.

13. Vixitque Arphaxad postquam genuit Sale, trecentis tribus annis: & genuit filios & filias.

14. Sale quoque vixit triginta annis, & genuit Heber.

15. Vixitque Sale postquam genuit Heber, quadringentis tribus annis: & genuit filios & filias.

16. Vixit autem Heber triginta quatuor annis, & genuit * Phaleg. — * An. M. 1757. Ant. Chr. 2247.

17. Et vixit Heber postquam genuit Phaleg, quadringentis triginta annis: & genuit filios & filias.

18. Vixit quoque Phaleg triginta annis, & genuit Reu.

19. ‖ Vixitque Phaleg postquam genuit Reu, ducentis novem annis: & genuit filios & filias. — ‖ 1. Par. 1. 19.

20. Vixit autem Reu triginta duobus annis, & genuit Sarug.

21. Vixit quoque Reu postquam genuit Sarug, ducentis septem annis: & genuit filios & filias.

22. Vixit verò Sarug triginta annis, & genuit Nachor.

23. Vixitque Sarug postquam genuit Nachor, ducentis annis: & genuit filios & filias.

24. Vixit autem Nachor viginti novem annis, & genuit Thare.

25. Vixitque Nachor postquam genuit Thare,

re, centum decem & novem annis: & ge-
nuit filios & filias.
26. Vixitque Thare ſeptuaginta || annis,
& genuit Abram, & Nachor, & Aran.
27. Hæ ſunt autem generationes Thare:
Thare genuit Abram, Nachor, & Aran.
Porrò Aran genuit Lot.
28. Mortuuſque eſt Aran ante Thare pa-
trem ſuum, in terra nativitatis ſuæ in Ur
Chaldæorum.
29. Duxerunt autem Abram & Nachor
uxores: nomen uxoris Abram, Sarai: & no-
men uxoris Nachor, Melcha filia Aran, pa-
tris Melchæ, & patris Jeſchæ.
30. Erat autem Sarai ſterilis, nec habebat
liberos.
31. || Tulit itaque Thare Abram filium
ſuum, & Lot filium Aran, filium filii ſui, &
Sarai nurum ſuam, uxorem Abram filii ſui,
& eduxit * eos de Ur Chaldæorum †, || ut
irent in terram Chanaan: veneruntque uſ-
que Haran *, & habitaverunt ibi. †
32. Et facti ſunt dies Thare ducentorum
quinque annorum, & mortuus eſt in Haran.

|| 1. Par. 1. 26. Joſ. 24. 2.
|| Joſ. 24. 2. Neh. 9. 7.
* Initio ann. 2083. circa finem Octobris noſtri.
† In Meſopotamia ſita.
|| Judith. 5. 6.
* In eadem Meſopotamia ſitam ab Ur centum circiter leucis Gallicis communem diſtantem. Actor. 7. 2.
† Per 6. circiter menſes.

CAPUT XII.

Abram Dei mandato parens, promiſſaque accipiens, patria relicta, comitante Lot, Domino in Sichem ſacrificavit. Inde propter famem Ægyptum ingreſſus, uxorem ſuam vocat ſororem; quam in domum regis ſublatam, poſtea ditatus recipit.

1. DIxit autem Dominus ad Abram: ||
Egredere de terra tua, * & de co-
gnatione tua, & de domo patris tui, & veni
in terram quam monſtrabo tibi.
2. Faciamque te in gentem magnam, &
benedicam tibi, & magnificabo nomen
tuum, eriſque benedictus.
3. Benedicam benedicentibus tibi; & ma-
ledicam maledicentibus tibi, atque || IN TE
BENEDICENTUR univerſæ cognationes
terræ.
4. Egreſſus eſt itaque Abram ſicut præce-
perat ei Dominus, & ivit cum eo Lot: ſep-
tuaginta quinque annorum erat Abram cùm
egrederetur * de Haran.
5. Tulitque Sarai uxorem ſuam, & Lot fi-
lium fratris ſui, univerſamque ſubſtantiam
quam poſſederant, & animas quas fecerant †
in Haran: & egreſſi ſunt ut irent in terram
Chanaan. Cùmque veniſſent in eam,
6. pertranſivit Abram terram uſque ad lo-
cum Sichem, uſque ad convallem illuſtrem:
Chananæus autem tunc erat in terra.
7. Apparuit autem Dominus Abram, &
dixit ei: || Semini tuo dabo terram hanc.
Qui ædificavit ibi altare Domino, qui appa-
ruerat ei.
8. Et inde tranſgrediens ad montem, qui
erat contra orientem Bethel, tetendit ibi ta-
bernaculum ſuum, ab occidente habens Be-
thel, & ab oriente Hai: ædificavit quoque
ibi altare Domino, & invocavit nomen ejus.
9. Perrexitque Abram vadens, & ultrà
progrediens ad meridiem.
10. Facta eſt autem fames in terra: * de-
ſcenditque Abram in Ægyptum, ut peregri-
naretur ibi: prævaluerat enim fames in terra.
11. Cùmque propè eſſet, ut ingrederetur
Ægyptum, dixit Sarai uxori ſuæ: Novi quòd
pulchra ſis mulier:
12. & quòd cùm viderint te Ægyptii, di-
cturi ſunt: Uxor ipſius eſt: & interficient
me, & te reſervabunt.
13. || Dic ergo, obſecro te, quòd ſoror
mea ſis: ut benè ſit mihi propter te, & vi-
vat anima mea ob gratiam tui.
14. Cùm itaque ingreſſus eſſet Abram Æ-
gyptum, viderunt Ægyptii mulierem quòd
eſſet pulchra nimis.
15. Et nuntiaverunt principes Pharaoni,
& laudaverunt eam apud illum: & ſublata
eſt mulier in domum Pharaonis.
16. Abram verò benè uſi ſunt propter il-
lam: fueruntque ei oves & boves, & aſini,
& ſervi & famulæ, & aſinæ & cameli.
17. Flagellavit autem Dominus Pharao-
nem plagis maximis, & domum ejus, pro-
pter Sarai uxorem Abram.
18. Vocavitque Pharao Abram, & dixit
ei: Quidnam eſt hoc quod feciſti mihi? qua-
re non indicaſti quòd uxor tua eſſet?
19. Quam ob cauſam dixiſti eſſe ſororem tu-
am, ut tollerem eam mihi in uxorem? Nunc
igitur ecce conjux tua, accipe eam, & vade.
20. Præcepitque Pharao ſuper Abram vi-
ris: & deduxerunt eum, & uxorem illius,
& omnia quæ habebat.

|| Act. 7. 3.
* i. Meſopotamia quam nondum totam erat prætergreſſus.
|| Infr. 18. 18. 22. 18. 26. 4. Gal. 3. 8. Heb. 11. 8.
* Ann. M. 2083. Ant. Chr. 1921. unde deducendi ſunt anni 430. ab Apoſtol. Gal. 3. 17. memorati.
† Septuagint. poſſederant.
|| Infr. 13. 14. 15. 18. 26. 2. Deut. 34. 4.
* Ann. M. 2084. Ant. Chr. 1920.
|| Infr. 20. 12.

CAPUT XIII.

Abram & Lot Ægypto egreſſi, præ nimia opulentia ſeparantur; & Lot Jordanis fines eligente, Abram habitat in terra Chanaan: ubi rurſum Dei promiſſiones de multiplicando ſemine, terraque poſſidenda accipit.

1. AScendit ergo Abram de Ægypto, ip-
ſe & uxor ejus, & omnia quæ habe-
bat, & Lot cum eo, ad Auſtralem plagam.
2. Erat autem dives valdè in poſſeſſione
auri & argenti.
3. Reverſuſque eſt per iter, quo venerat,
à meridie in Bethel, uſque ad locum ubi
priùs fixerat tabernaculum inter Bethel &
Hai:
4. in loco altaris || quod fecerat priùs, &
invocavit ibi nomen Domini.
5. Sed & Lot qui erat cum Abram, fuerunt
greges ovium, & armenta, & tabernacula.
6. Nec poterat eos capere terra, ut habita-
rent ſimul: || erat quippe ſubſtantia eorum
multa, & nequibant habitare communiter.
7. Unde & facta eſt rixa inter paſtores gre-
gum Abram & Lot. Eo autem tempore Chana-
næus & Pherezæus habitabant in terra illa.
8. Dixit ergo Abram ad Lot: Ne quæſo ſit
jurgium inter me & te, & inter paſtores
meos, & paſtores tuos: fratres enim ſumus.
9. Ecce univerſa terra coram te eſt: rece-
de à me, obſecro: ſi ad ſiniſtram ieris, ego
dexteram tenebo: ſi tu dexteram elegeris,
ego ad ſiniſtram pergam.
10. Elevatis itaque Lot oculis, vidit om-
nem circà regionem Jordanis, quæ univerſa ir-
rigabatur antequam ſubverteret Dominus So-
domam & Gomorrham, ſicut paradiſus Domi-
ni, & ſicut Ægyptus venientibus in Segor.
11. Elegitque ſibi Lot regionem circa Jor-
danem, & receſſit ab Oriente: diviſique ſunt
alterutrum à fratre ſuo.

|| Sup. 12. 7.
|| Infr. 36. 7.

12. Abram

12. Abram habitavit in terra Chanaan: Lot verò moratus est in oppidis, quæ erant circa Jordanem, & habitavit in Sodomis.

13. Homines autem Sodomitæ pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis.

14. Dixitque Dominus ad Abram, postquam divisus est ab eo Lot: || Leva oculos tuos, & vide à loco, in quo nunc es, ad aquilonem & meridiem, ad orientem & occidentem.

|| Sup. 12.7. Infr. 15.18. 26. 4. Deut. 34.4

15. Omnem terram, quam conspicis, tibi dabo & semini tuo usque in sempiternum.

16. Faciamque semen tuum sicut pulverem terræ: si quis potest hominum numerare pulverem terræ, semen quoq; tuum numerare poterit.

17. Surge, & perambula terram in longitudine, & in latitudine sua: quia tibi daturus sum eam.

18. Movens igitur tabernaculum suum Abram, venit & habitavit juxta convallem Mambre, quæ est in Hebron: ædificavitque ibi altare Domino.

CAPUT XIV.

Devictis quinque regibus, ac spoliatis Sodomis; Lot cum plerisque aliis captivus ducitur à quatuor regibus victoribus: quos Abram persecutus, omnes captivos spoliaque reduxit; atque benedictione à Melchisedech accepta, cuncta regi Sodomorum reddidit.

1. FActum est autem in illo tempore, ut Amraphel rex Sennaar: & Arioch rex Ponti, & Chodorlahomor rex Elamitarum, & Thadal rex Gentium,

2. inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, & contra Bersa regem Gomorrhæ, & contra Sennaab regem Adamæ, & contra Semeber regem Seboim, contraque regem Balæ, ipsa est Segor.

3. Omnes hi convenerunt in vallem Silvestrem, quæ nunc est mare salis. ||

Infr. 19 24.

4. Duodecim enim annis servierant Chodorlahomor, & tertiodecimo anno recesserūt ab eo.

5. Igitur quartodecimo * anno venit Chodorlahomor, & reges qui erant cum eo: percusseruntque Raphaim in Astarothcarnaim, & Zuzim cum eis, & Emim in Save Cariathaim,

* Ann. M. 209·. An. Chr. 912.

6. & Chorræos in montibus Seir, usque ad Campestria Pharan, quæ est in solitudine.

7. Reversique sunt, & venerunt ad fontem Misphat, ipsa est Cades: & percusserunt omnem regionem Amalecitarum, & Amorrhæorum qui habitabant in Asasonthamar.

8. Et egressi sunt, rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex Seboim, necnon & rex Balæ, quæ est Segor: & direxerunt aciem contra eos in valle Silvestri:

9. scilicet adversùs Chodorlahomor regem Elamitarum, & Thadal regem Gentium, & Amraphel regem Sennaar, & Arioch regem Ponti: quatuor reges adversùs quinque.

10. Vallis autem Silvestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, & Gomorrhæ terga verterunt, cecideruntque ibi: & qui remanserant, fugerunt ad montem.

11. Tulerunt autem omnem substantiam Sodomorum, & Gomorrhæ, & universa quæ ad cibum pertinent, & abierunt:

12. Necnon & Lot & substantiam ejus, filium fratris Abram, qui habitabat in Sodomis.

13. Et ecce unus qui evaserat, nuntiavit Abram Hebræo, qui habitabat in convalle Mambre Amorrhæi, fratris Escol; & fratris Aner: hi enim pepigerant fœdus cum Abram.

14. Quod cùm audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem & octo: & persecutus est usque Dan.

15. Et divisis sociis, irruit super eos nocte: percussitque eos, & persecutus est eos usque Hoba, quæ est ad lævam Damasci.

16. Reduxitque omnem substantiam, & Lot fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoque & populum.

17. Egressus est autem rex Sodomorum in occursum ejus postquàm reversus est à cæde Chodorlahomor, & regum qui cum eo erant in valle Save, quæ est vallis regis.

18. || At verò Melchisedech rex Salem, proferens panem & vinum, (erat enim Sacerdos Dei altissimi,) || Hebr. 7.2.

19. benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelso, qui creavit cælum & terram:

20. & benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus.

21. Di-

21. Dixit autem rex Sodomorum ad Abram: Da mihi animas, cætera tolle tibi.

22. Qui respondit ei: Levo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cœli & terræ,

23. quòd à filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas: Ego ditavi Abram:

24. exceptis his, quæ comederunt juvenes, & partibus virorum, qui venerunt mecum, Aner, Eschol, & Mambre: isti accipient partes suas.

CAPUT XV.

Deus Abræ de posteritate desperanti filium promittit, cui credens Abram justificatur; & in signum promissæ terræ, præscriptum à Domino offert sacrificium, auditque suæ posteritatis futuram peregrinationem.

Anno M. 2092. Ant. Chr. 1912.

1. HIs itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abram per visionem dicens: Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.

2. Dixitque Abram: Domine Deus, quid dabis mihi? ego vadam absque liberis: & filius procuratoris domus meæ iste Damascus Eliezer.

3. Addiditque Abram: Mihi autem non dedisti semen: & ecce vernaculus meus, hæres meus erit.

4. Statimque sermo Domini factus est ad eum, dicens: Non erit hic hæres tuus: sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis hæredem.

|| Rom. 4. 18.

5. Eduxitque eum foras, & ait illi: || Suspice cœlum, & numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit semen tuum.

|| Rom. 4. 3. Gal. 3. 6. Jac. 2. 23.

6. || Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad justitiam.

7. Dixitque ad eum: Ego Dominus qui eduxi te de Ur Chaldæorum, ut darem tibi terram istam, & possideres eam.

8. At ille ait: Domine Deus, unde scire possum, quòd possessurus sim eam?

9. Et respondens Dominus: Sume, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam.

|| Jer. 34. 18.

10. Qui tollens universa hæc, || divisit ea per medium, & utrasque partes contra se altrinsecus posuit: aves autem non divisit.

11. Descenderuntque volucres super cadavera, & abigebat eas Abram.

12. Cùmque sol occumberet, sopor irruit super Abram, & horror magnus & tenebrosus invasit eum.

13. Dictumque est ad eum: Scito prænoscens quòd || peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & subjicient eos servituti, & affligent quadringentis annis. * || Act. 7. 6.

* Hi 400. anni referuntur ad omnia illa tria, peregrinum erit, subjicient, & affligent. Vide Chronolog. nostram.

14. Veruntamen gentem, cui servituri sunt, ego judicabo: & post hæc egredientur cum magna substantia.

15. Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona.

16. Generatione autem quarta revertentur huc: necdum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus.

17. Cùm ergo occubuisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter divisiones illas.

18. In illo die || pepigit Dominus fœdus cum Abram, dicens: Semini tuo dabo terram hanc à fluvio Ægypti usque ad fluvium magnum Euphraten, || Sup. 12. 7. 13. 15. Josue. 14. 4. Deut. 34. 4. 2 Par. 9. 26. 1. Reg. 4. 21. & 3. Reg. 4. 21.

19. Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos,

20. & Hethæos, & Pherezæos, Raphaim quoque,

21. & Amorrhæos, & Chananæos, & Gergesæos, & Jebusæos.

CAPUT XVI.

Agar à domina Sarai traditur Abræ uxor: quæ ubi concepisset, atque ob id dominam contemneret, ab illa afflicta, fugam init; sed jussu Angeli eidem submissa, parit Ismaelem.

1. IGitur Sarai, uxor Abram, non genuerat liberos: sed habens ancillam Ægyptiam nomine Agar,

2. dixit marito suo: Ecce, conclusit me Dominus, ne parerem: ingredere ad ancillam meam, si fortè saltem ex illa suscipiam filios. Cùmque ille acquiesceret deprecanti,

3. tulit Agar Ægyptiam ancillam suam, * post annos decem quàm habitare cœperant in terra Chanaan: & dedit eam viro suo uxorem. * Ann. M. 2093. Ant. Chr. 1911.

4. Qui ingressus est ad eam. At illa concepisse se videns, despexit dominam suam.

5. Dixitque Sarai ad Abram: Iniquè agis con-

contra me: ego dedi ancillam meam in sinum tuum, quæ videns quòd conceperit, despectui me habet. Judicet Dominus inter me & te.

6. Cui respondens Abram: Ecce, ait, ancilla tua in manu tua est, utere ea ut libet. Affligente igitur eam Sarai, fugam iniit.

7. Cùmque invenisset eam angelus Domini juxta fontem aquæ in solitudine, qui est in via Sur in deserto,

8. dixit ad illam: Agar ancilla Sarai, unde venis? & quò vadis? quæ respondit: A facie Sarai dominæ meæ ego fugio.

9. Dixitque ei angelus Domini: Revertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu illius.

10. Et rursum: Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum, & non numerabitur præ multitudine.

11. Ac deinceps: Ecce, ait, concepisti, & paries filium: vocabisque nomen ejus Ismael, eo quòd audierit Dominus afflictionem tuam.

12. Hic erit ferus homo, manus ejus contra omnes, & manus omnium contra eum: & è regione universorum fratrum suorum figet tabernacula.

13. Vocavit autem Agar nomen Domini qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui vidisti me. Dixit enim: Profectò hìc vidit posteriora videntis me ||. ‖ Exod 33. 20. 23. Inf. 24. 62.

14. Propterea appellavit puteum illum, Puteum Viventis & videntis me. Ipse est inter Cades & Barad.

15. Peperitque Agar Abræ filium: qui vocavit nomen ejus Ismael.

16. Octoginta & sex annorum erat Abram quando peperit ei Agar Ismaelem.

CAPUT XVII.

Abræ repetuntur promissiones, ipsius & Sarai nomina immutantur, circumcisio præcipitur, filius ex Sara promittitur unà cum successu Ismaelis, & Abraham circumcisionis præceptum exequitur.

Ann. M. 2107. Ant. Chr. 1897. 1. POstquam verò nonaginta & novem annorum esse cœperat, apparuit ei Dominus: dixitque ad eum: Ego Deus omnipotens: ambula coram me, & esto perfectus.

2. Ponamque fœdus meum inter me & te, & multiplicabo te vehementer nimis.

3. Cecidit Abram pronus in faciem.

‖ Eccli 44. 20. Rom. 4. 17. 4. Dixitque ei Deus: Ego sum, & pactum meum tecum, || eritque pater multarum gentium.

5. Nec ultrà vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham: quia patrem multarum gentium constitui te.

6. Faciamque te crescere vehementissimè, & ponam te in gentibus, regesque ex te egredientur.

7. Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis, fœdere sempiterno: ut sim Deus tuus, & seminis tui post te.

8. Daboque tibi & semini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaan in possessionem æternam, eroque Deus eorum.

9. Dixit iterùm Deus ad Abraham: || Et tu ergo custodies pactum meum, & semen tuum post te in generationibus suis. Act. 7. 8.

10. Hoc est pactum meum quod observabitis inter me & vos, & semen tuum post te: Circumcidetur ex vobis omne masculinum:

11. & circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit || in signum fœderis inter me & vos. ‖ Rom. 4. 11. Lev. 12. 3. Luc. 2. 21.

12. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris: tam vernaculus, quàm emptitius circumcidetur, & quicumque non fuerit de stirpe vestra:

13. Eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum.

14. Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit.

15. Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai uxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram.

16. Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium cui benedicturus sum, eritque in nationes, & reges populorum orientur ex eo.

17. Cecidit Abraham in faciem suam, & risit, dicens in corde suo: Putasne centenario nascetur filius? & Sara nonagenaria pariet?

18. Dixitque ad Deum: Utinam Ismael vivat coram te.

19. Et ait Deus ad Abraham: || Sara uxor tua pariet tibi filium, vocabisque nomen ejus Isaac, & constituam pactum meum illi in fœ- ‖ Infr. 18. 10. & 21. 2.

dus

dus sempiternum, & semini ejus post eum.

20. Super Ismael quoque audivi te, ecce, benedicam ei, & augebo & multiplicabo eum valdè: duodecim duces generabit, & faciam illum in gentem magnam.

21. Pactum verò meum statuam ad Isaac, quem pariet tibi Sara tempore isto in anno altero.

22. Cùmque finitus esset sermo loquentis cum eo, ascendit Deus ab Abraham.

23. Tulit autem Abraham Ismael filium suum, & omnes vernaculos domus suæ: universosque quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus suæ: & circumcidit carnem præputii eorum statim in ipsa die, sicut præceperat ei Deus.

24. Abraham nonaginta & novem erat annorum quando circumcidit carnem præputii sui.

25. Et Ismael filius tredecim annos impleverat tempore circumcisionis suæ.

26. Eadem die circumcisus est Abraham & Ismael filius ejus.

27. Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quàm emptitii & alienigenæ, pariter circumcisi sunt.

CAPUT XVIII.

Angeli ab Abraham hospitio suscepti, filium ex Sara promittunt: quæ ob id ridens, corripitur. Sodomorum eversio prædicitur, pro quibus Abraham sæpiùs deprecatur.

Hebr. 13.2. Eodem ann. 21.7. 1. APparuit autem ei Dominus in convalle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei.

2. Cùmque elevasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes propè eum: quos cùm vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi, & adoravit in terram.

3. Et dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum:

4. Sed afferam pauxillum aquæ, & lavate pedes vestros, & requiescite sub arbore.

5. Ponamque buccellam panis, & confortate cor vestrum, postea transibitis: idcircò enim declinastis ad servum vestrum. Qui dixerunt: Fac ut locutus es.

6. Festinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria sata similæ commisce, & fac subcinericios panes.

7. Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum, deditque puero: qui festinavit & coxit illum.

8. Tulit quoque butyrum & lac, & vitulum quem coxerat, & posuit coram eis: ipse verò stabat juxta eos sub arbore.

9. Cùmque comedissent, dixerunt ad eum: Ubi est Sara uxor tua? ille respondit: Ecce in tabernaculo est.

‖ Sup. 17.19. Infr. 21. 1. Rom. 9.9. 10. Cui dixit: ‖ Revertens veniam ad te tempore isto, vita comite, & habebit filium Sara uxor tua. Quo audito, Sara risit post ostium tabernaculi.

11. Erant autem ambo senes, provectæque ætatis, & desierant Saræ fieri muliebria.

‖ 1. Pet. 3.6 12. Quæ risit occultè, dicens: Postquam consenui, & ‖ dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo?

13. Dixit autem Dominus ad Abraham: Quare risit Sara, dicens: Num verè paritura sum anus?

14. Numquid Deo quidquam est difficile? juxta conditum revertar ad te hoc eodem tempore, vita comite, & habebit Sara filium.

15. Negavit Sara dicens, Non risi: timore perterrita. Dominus autem: Non est, inquit, ita: sed risisti.

16. Cùm ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam: & Abraham simul gradiebatur, deducens eos.

17. Dixitque Dominus: Num celare potero Abraham quæ gesturus sum:

18. Cùm futurus sit in gentem magnam, ac robustissimam, & BENEDICENDÆ sint in illo omnes nationes terræ?

19. Scio enim quòd præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini, & faciant judicium & justitiam: ut adducat Dominus propter Abraham omnia quæ locutus est ad eum. Sup. 12 3. Inf. 22.18.

20. Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis.

21. Descendam & videbo, utrùm clamorem qui venit ad me, opere compleverint: an non est ita, ut sciam.

22. Converteruntque se inde, & abierunt Sodomam: Abraham verò adhuc stabat coram Domino.

23. Et appropinquans ait: Numquid perdes justum cum impio?

24. Si fuerint quinquaginta justi in civitate, peribunt simul? & non parces loco illi propter quinquaginta justos, si fuerint in eo?

25. Absit à te, ut rem hanc facias, & occidas justum cum impio, fiatque justus sicut impius, non est hoc tuum: qui judicas omnem terram, nequaquam facies judicium hoc.

26. Dixitque Dominus ad eum: Si invenero Sodomis quinquaginta justos in medio civitatis, dimittam omni loco propter eos.

27. Respondensque Abraham, ait: Quia semel cœpi, loquar ad Dominum meum, cùm sim pulvis & cinis.

28. Quid si minùs quinquaginta justis quinque fuerint? delebis, propter quadraginta quinque, universam urbem? Et ait: Non delebo, si invenero ibi quadraginta quinque.

29. Rursumque locutus est ad eum: Sin autem quadraginta ibi inventi fuerint, quid facies? Ait: Non percutiam propter quadraginta.

30. Ne quæso, inquit, indigneris Domine, si loquar: Quid si ibi inventi fuerint triginta? Respondit: Non faciam, si invenero ibi triginta.

31. Quia semel, ait, cœpi, loquar ad Dominum meum: Quid si ibi inventi fuerint viginti? Ait: Non interficiam propter viginti.

32. Obsecro, inquit, ne irascaris Domine, si loquar adhuc semel: Quid si inventi fuerint ibi decem? Et dixit, Non delebo propter decem.

33. Abiitque Dominus, postquam cessavit loqui ad Abraham: & ille reversus est in locum suum.

CAPUT XIX.

Lot, Angelis hospitio susceptis, à Sodomitis vim patitur: cum uxore & utraque filia à Sodomitico ereptus incendio, uxorem in via amisit: tandemque inebriatus, cum utraque filia incestum ignorans commisit; unde ortum habuerunt Moabitæ, & Ammonitæ.

Eodem ann. 2107. Hebr. 13. 2.

1. VEneruntque duo Angeli Sodomam vespere, & sedente Lot in foribus civitatis. Qui cùm vidisset eos, surrexit, & ivit obviam eis: adoravitque pronus in terram,

2. & dixit: Obsecro, Domini, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi: lavate pedes vestros, & manè proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt. Minimè, sed in platea manebimus.

3. Compulit illos oppidò ut diverterent ad eum; ingressisque domum illius fecit convivium, & coxit azyma, & comederunt.

4. Priùs autem quàm irent cubitum, viri civitatis vallaverunt domum à puero usque ad senem, omnis populus simul.

5. Vocaruntque Lot, & dixerunt ei: Ubi sunt viri qui introierunt ad te nocte? educ illos huc, ut cognoscamus eos.

6. Egressus ad eos Lot, post tergum occludens ostium, ait:

7. Nolite, quæso, fratres mei, nolite malum hoc facere.

8. Habeo duas filias, quæ necdum cognoverunt virum: educam eas ad vos; & abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodò viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub umbra culminis mei.

9. At illi dixerunt: Recede illuc. Et rursus: Ingressus es, inquiunt, ut advena; numquid ut judices? te ergo ipsum magis quàm hos affligemus. ‖ Vimque faciebant Lot vehementissimè: jamque propè erat ut effringerent fores. (‖ 2. Petr. 2. 8.)

10. Et ecce miserunt manum viri, & introduxerunt ad se Lot, clauseruntque ostium,

11. & eos, qui foris erant, ‖ percusserunt cæcitate à minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent. (‖ Sap. 19. 16. 2. Reg. 6. 18.)

12. Dixerunt autem ad Lot: Habes hìc quempiam tuorum? generum, aut filios, aut filias, omnes, qui tui sunt, educ de urbe hac:

13. Delebimus enim locum istum, eo quòd increverit clamor eorum coram Domino, qui misit nos, ut perdamus illos.

14. Egressus itaque Lot, locutus est ad generos suos qui accepturi erant filias ejus, & dixit: Surgite, egredimini de loco isto: quia delebit Dominus civitatem hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui.

15. Cùmque esset manè, cogebant eum Angeli, dicentes: Surge, tolle uxorem tuam, & duas filias quas habes: ne & tu pariter pereas in scelere civitatis.

16. Dissimulante illo, apprehenderunt manum ejus, & manum uxoris, ac duarum filiarum ejus, eo quòd parceret Dominus illi.

17. ‖ Eduxeruntque eum, & posuerunt extra civitatem: ibique locuti sunt ad eum, dicentes: Salva animam tuam: noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione: sed in monte salvum te fac, ne & tu simul pereas. (‖ Sap. 10. 6.)

18. Dixitque Lot ad eos: Quæso Domine mi,

19. Quia invenit servus tuus gratiam coram te, & magnificasti misericordiam tuam quam fecisti mecum, ut salvares animam meam, nec possum in monte salvari, ne fortè apprehendat me malum, & moriar.

20. Est civitas hæc juxtà, ad quam possum fugere, parva, & salvabor in ea: numquid non modica est, & vivet anima mea?

21. Dixitque ad eum: Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, ut non subvertam urbem pro qua locutus es.

22. ‖ Festina & salvare ibi: quia non potero facere quidquam donec ingrediaris illuc. Idcircò vocatum est nomen urbis illius Segor. * (‖ Sap. 10. 6. * i. parva.)

23. Sol egressus est super terram, & Lot ingressus est Segor.

24. ‖ Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem à Domino de cœlo: (‖ Deut. 29. 23. Isaia 13. 19. Jer. 50. 40. Ezech. 16. 49. Osea 11. 8. Amos 4. 11. Luc. 17. 29. Juda 1. 7.)

25. & subvertit civitates has, & omnem circa regionem, universos habitatores urbium, & cuncta terræ virentia.

26. ‖ Respiciensque uxor ejus post se, versa est in statuam salis. (‖ Luc. 17. 32.)

27. Abraham autem consurgens manè, ubi steterat ‖ priùs cum Domino, (‖ Sap. 18. 1.)

28. intuitus est Sodomam & Gomorrham, & universam terram regionis illius: viditque ascendentem favillam de terra quasi fornacis fumum.

29. Cùm

29. Cùm enim subverteret Deus civitates regionis illius, recordatus Abrahæ, liberavit Lot de subversione urbium in quibus habitaverat.

30. Ascenditque Lot de Segor, & mansit in monte, duæ quoque filiæ ejus cum eo (timuerat enim manere in Segor) & mansit in spelunca ipse, & duæ filiæ ejus cum eo.

31. Dixitque major ad minorem: Pater noster senex est, & nullus virorum remansit in terra qui possit ingredi ad nos juxta morem universæ terræ.

32. Veni, inebriemus eum vino, dormiamusque cum eo, ut servare possimus ex patre nostro semen.

33. Dederunt itaque patri suo bibere vinum nocte illa: Et ingressa est major, dormivitque cum patre: at ille non sensit, nec quando accubuit filia, nec quando surrexit.

34. Altera quoque die dixit major ad minorem: Ecce dormivi heri cum patre meo, demus ei bibere vinum etiam hac nocte, & dormies cum eo, ut salvemus semen de patre nostro.

35. Dederunt etiam & illa nocte patri suo bibere vinum, ingressaque minor filia, dormivit cum eo: & ne tunc quidem sensit quando concubuerit, vel quando illa surrexerit.

36. Conceperunt ergo duæ filiæ Lot de patre suo.

37. Peperitque major filium, & vocavit nomen ejus Moab: ipse est pater Moabitarum usque in præsentem diem.

38. Minor quoque peperit filium, & vocavit nomen ejus Ammon, id est, filius populi mei: ipse est pater Ammonitarum usque hodie.

CAPUT XX.

Abrahæ in Geraris peregrinanti uxor à rege tollitur; quæ ad Domini jussum cum magnis donis intacta redditur, & Abraham orante salus domui regis restituitur.

1. PRofectus inde * Abraham in terram australem, habitavit inter Cades & Sur: & peregrinatus est in † Geraris.

* A convalle Mambre. † Eodem ann. 2107.

2. Dixitque de Sara uxore sua: Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Geraræ, & tulit eam.

3. Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem quam tulisti: habet enim virum.

4. Abimelech verò non tetigerat eam, & ait: Domine, num gentem ignorantem & justam interficies?

5. Nonne ipse dixit mihi: Soror mea est: & ipsa ait: Frater meus est? in simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum, feci hoc.

6. Dixitque ad eum Deus: Et ego scio quòd simplici corde feceris: & ideò custodivi te ne peccares in me, & non dimisi ut tangeres eam.

7. Nunc ergo redde viro suo uxorem, quia Propheta est: & orabit pro te, & vives: si autem nolueris reddere, scito quòd morte morieris tu, & omnia quæ tua sunt.

8. Statimque de nocte consurgens Abimelech, vocavit omnes servos suos: & locutus est universa verba hæc in auribus eorum, timueruntque omnes viri valdè.

9. Vocavit autem Abimelech etiam Abraham, & dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccavimus in te, quia induxisti super me & super regnum meum peccatum grande? quæ non debuisti facere, fecisti nobis.

10. Rursumque expostulans, ait: Quid vidisti, ut hoc faceres?

11. Respondit Abraham: Cogitavi mecum, dicens: Forsitan non est timor Dei in loco isto: & interficient me propter uxorem meam:

12. aliàs autem & || verè soror mea est, filia * patris mei, & non filia matris meæ †, & duxi eam in uxorem.

13. Postquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: || Hanc misericordiam facies mecum: In omni loco, ad quem ingrediemur, dices quòd frater tuus sim.

14. Tulit igitur Abimelech oves & boves, & servos & ancillas, & dedit Abraham: redditque illi Saram uxorem suam,

15. & ait: Terra coram vobis est, ubicumque tibi placuerit habita.

16. Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt, & quocumque perrexeris: mementoque te deprehensam.

17. Orante autem Abraham, sanavit Deus Abimelech & uxorem, ancillasque ejus, & pepererunt:

18. Concluserat enim Dominus omnem vulvam domus Abimelech propter Saram uxorem Abrahæ.

|| *Sup.* 12. 13. * *i.* Neptis, ut sæpe Heb. Erat enim filia Arani filii majoris Thare alio nomine dicta Jescha. *sup.* 11. 29. *Hier. Aug. Joseph. Hebræi in Sederol.* Sic Lot ejusdem Arani filius. *Sup.* 11. 27. Abrahami frater dicitur *sup.* 13. 8. 14. 14. Vide etiã *inf* 26. 7. & 29. 12. ac Tob. cap. 8. 9. † inde apparet Aran (ex quo Sara) ex Abraham non eadem matre genitos. *Aug.* || *infr.* 21. 23.

CAPUT XXI.

Nascitur Isaac, & ablactatur; Ismael verò cum matre domo pellitur in desertis victurus. Abimelech cum Abraham fœdus medio juramento percussit.

1. VIsitavit autem Dominus Saram sicut || promiserat: & implevit quæ locutus est.

2. Concepitque & || peperit filium in senectute sua, tempore quo prædixerat ei Deus.

3. Vocavitque Abraham nomen filii sui, quem genuit ei Sara, Isaac *:

4. & circumcidit eum octavo die, sicut || præceperat ei Deus.

5. Cùm centum esset annorum: hac quippè ætate patris, natus est Isaac.

6. Dixitque Sara: Risum fecit mihi Deus: quicumque audierit, corridebit mihi.

7. Rursumque ait: Quis auditurus crederet Abraham, quòd Sara lactaret filium, quem peperit ei jam seni?

8. Crevit igitur puer, & ablactatus est: * fecitque Abraham grande convivium in die ablactationis ejus.

9. Cùmque vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem † cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham:

10. Ejice ancillam hanc, & filium ejus: non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac.

11. Durè accepit hoc Abraham pro filio suo.

12. Cui dixit Deus: Non tibi videatur asperum super puero, & super ancilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus: quia || in Isaac vocabitur tibi semen.

13. Sed & filium ancillæ faciam in gentem magnam, quia semen tuum est.

14. Surrexit itaque Abraham manè, & tollens panem & utrem aquæ, imposuit scapulæ ejus, tradiditque puerum, & dimisit * eam. Quæ

|| *Sup.* 17. 19. 18. 10. || *Gal.* 4. 23. *Heb.* 11. 11. * Ann. M. 2108. Ant. Chr. 1896. || *Sup.* 17. 10. *Matt.* 1. 2. * Ætatis suæ an. 5. *Hieron.* A. Mundi 2113. Ant. Chr. 1891. † *i.* deludentem, imò & *persequentem,* ut explicat Apost. (*Gal.* 4. 30) & ponderat *Aug. ibid.* A qua persecutione & seminis promissione 400. anni afflictionis sunt deducendi, in exitu ex Ægypto terminandi. || *Rom.* 9. 7. *Heb.* 11. 18. * Ann. M. 2113. Ant. Chr. 1891.

cùm abiisset, errabat in solitudine Bertabee.
15. Cùmque consumpta esset aqua in utre,
abjecit puerum † subter unam arborum, quæ
ibi erant.

† Non ab humero, sed ab animo, *August.* quippe jam annor. 15. ut vult idem, vel potius 18. *ut Hier. & multi Hebr.*

16. Et abiit, seditque è regione procul
quantum potest arcus jacere, dixit enim: Non
videbo morientem puerum: & sedens contrà,
levavit vocem suam & flevit.
17. Exaudivit autem Deus vocem pueri:
vocavitque Angelus Dei Agar de cœlo, dicens:
Quid agis, Agar? noli timere: exaudivit enim
Deus vocem pueri de loco in quo est.
18. Surge, tolle puerum, & tene manum
illius: quia in gentem magnam faciam eum.
19. Aperuitque oculos ejus Deus: quæ vi-
dens puteum aquæ, abiit, & implevit utrem,
deditque puero bibere.
20. Et fuit cum eo: qui crevit, & moratus
est in solitudine, factusque est juvenis sagit-
tarius.
21. Habitavitque in deserto Pharan, & ac-
cepit illi mater sua uxorem de terra Ægypti.
22. Eodem tempore dixit Abimelech, &
Phicol princeps exercitus ejus, ad Abraham:
Deus tecum est in universis quæ agis.
23. Jura ergo per Deum, ne noceas mihi, &
posteris meis, stirpique meæ: sed juxta mise-
ricordiam, || quam feci tibi, facies mihi, &
terræ in qua versatus es advena.
24. Dixitque Abraham: Ego jurabo.
25. Et increpavit Abimelech propter pu-
teum aquæ qnem vi abstulerant servi ejus.
26. Respondítque Abimelech: Nescivi quis
fecerit hanc rem: sed & tu non indicasti mi-
hi, & ego non audivi præter hodie.
27. Tulit itaque Abraham oves & boves, &
dedit Abimelech: percusseruntque ambo fœdus.
28. Et statuit Abraham septem agnas gre-
gis seorsum.
29. Cui dixit Abimelech: Quid sibi volunt
septem agnæ istæ, quas stare fecisti seorsum?
30. At ille: Septem, inquit, agnas accipies
de manu mea: ut sint mihi in testimonium,
quoniam ego fodi puteum istum.
31. Idcircò vocatus est locus ille Bersabee:
quia ibi uterque juravit.
32. Et inierunt fœdus pro puteo juramenti.
33. Surrexit autem Abimelech, & Phicol
princeps exercitus ejus, reversique sunt in
terram Palæstinorum. Abraham verò plan-
tavit nemus in Bersabee, & invocavit ibi
nomen Domini Dei æterni.
34. Et fuit colonus terræ Palæstinorum
diebus multis.

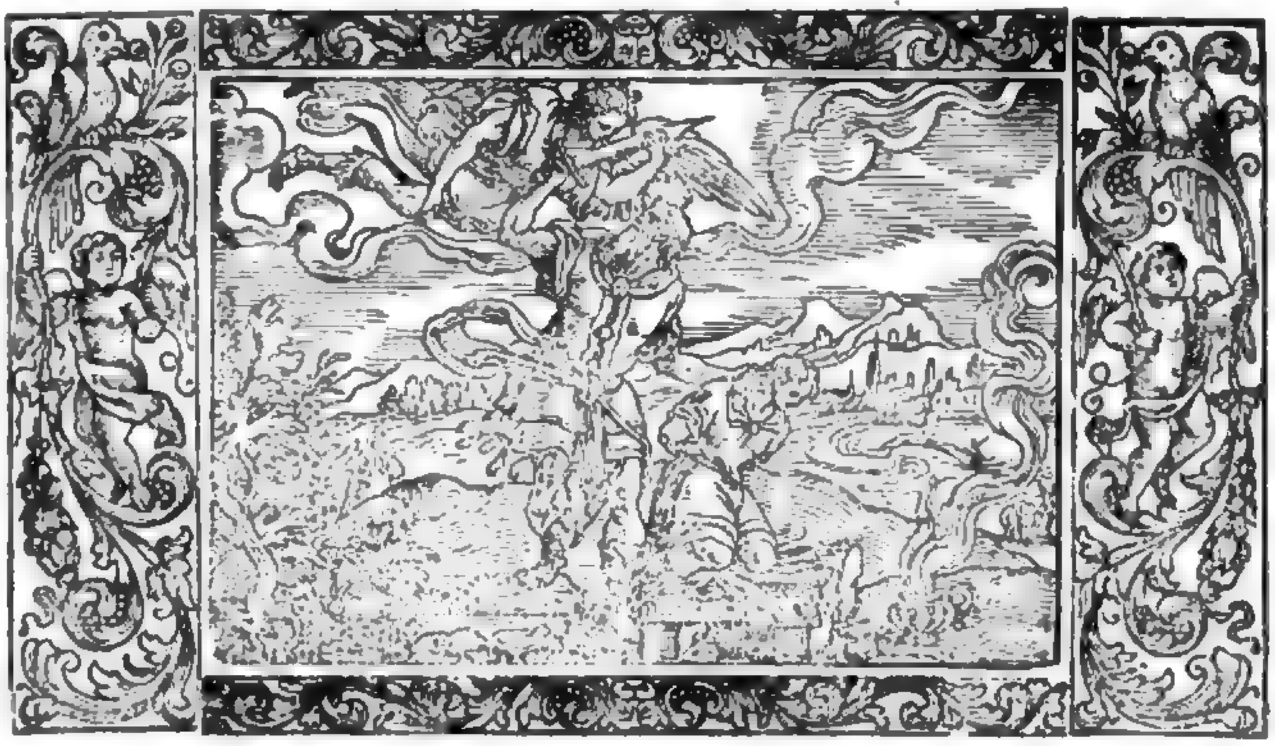

CAPUT XXII.

Fides & obedientia Abrahæ in filii sui præcepta immolatione probatur, sed ab ipsius immolatione prohibetur, promissionesque ei confirmantur. & filii Nachor fratris Abrahæ numerantur.

SABB. SANCTO PROPH. 3. *Item* VIGIL. PENTEC. PROPH. 1. *Judith.* 8. 22. *Heb.* 11. 17. Ann. M. 2135. Ant. Chr. 1869. * Tunc annum agentem 37. *ut Gerebrardus post Seder-O.*

1. QUæ postquam gesta sunt ‡, || tentavit
Deus Abraham, & dixit ad eum:
Abraham, Abraham. * At ille
respondit: Adsum.
2. Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum,
quem diligis, Isaac, & vade in terram visio-
nis, atque ibi offeres eum in holocaustum su-
per unum montium quem monstravero tibi.
3. Igitur Abraham de nocte consurgens,
stravit asinum suum, ducens secum duos ju-
venes, & Isaac filium * suum: Cùmque con-
cidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum
quem præceperat ei Deus.
4. Die autem tertio, elevatis oculis, vidit
locum procul:
5. Dixitque ad pueros suos: Expectate hic
cum asino: ego & puer illuc usque properantes,
postquam adoraverimus, revertemur ad vos.

Iam & Hebr. traditiones.

6. Tulit quoque ligna holocausti, & impo-
suit super Isaac filium suum: ipse verò porta-
bat in manibus ignem & gladium. Cùmque
duo pergerent simul,
7. dixit Isaac patri suo: Pater mi. At ille
respondit: Quid vis, fili? Ecce, inquit, ignis
& ligna: ubi est victima holocausti?
8. Dixit autem Abraham: Deus providebit
sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant
ergo pariter:
9. & venerunt ad locum quem ostenderat
ei Deus, in quo ædificavit altare, & desuper
ligna composuit: cùmque alligasset Isaac fi-
lium suum, posuit eum in altare super struem
lignorum.
10. Extenditque manum, & arripuit gla- *Jacob.* 2. 21
dium, ut immolaret filium suum.
11. Et ecce Angelus Domini de cœlo cla-
mavit, dicens: Abraham, Abraham. Qui
respondit: Adsum.

12. Dixitque ei: Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam: nunc cognovi quòd times Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me.

13. Levavit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio.

14. Appellavitque nomen loci illius, Dominus videt. Unde usque hodie dicitur: In monte Dominus videbit.

15. Vocavit autem Angelus Domini Abraham secundò de cœlo, dicens:

16. || Per memetipsum juravi, dicit Dominus: quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me:

17. benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli ||, & velut arenam quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum,

18. & || BENEDICENTUR in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meę.

|| Sup. 12. 3. 18. 18. || Inf. 26. 4. || Eccl. 44. 25. Act. 3. 25

19. Reversus est Abraham ad pueros suos, abieruntque Bersabee simul, & habitavit ibi.

20. His ita gestis, nuntiatum est Abrahæ quòd Melcha quoque genuisset filios Nachor fratri suo,

21. Hus * primogenitum, & Buz fratrem ejus, & Camuel patrem Syrorum,

* De hujus stirpe Job fuit, teste & Flau. Hieron.

22. & Cased, & Azau, Pheldas quoque & Iedlaph,

23. ac Bathuel, de quo nata est Rebecca: octo istos genuit Melcha, Nachor fratri Abrahę.

24. Concubina verò illius, nomine Roma, peperit Tabee, & Gaham, & Thahas, & Maacha.

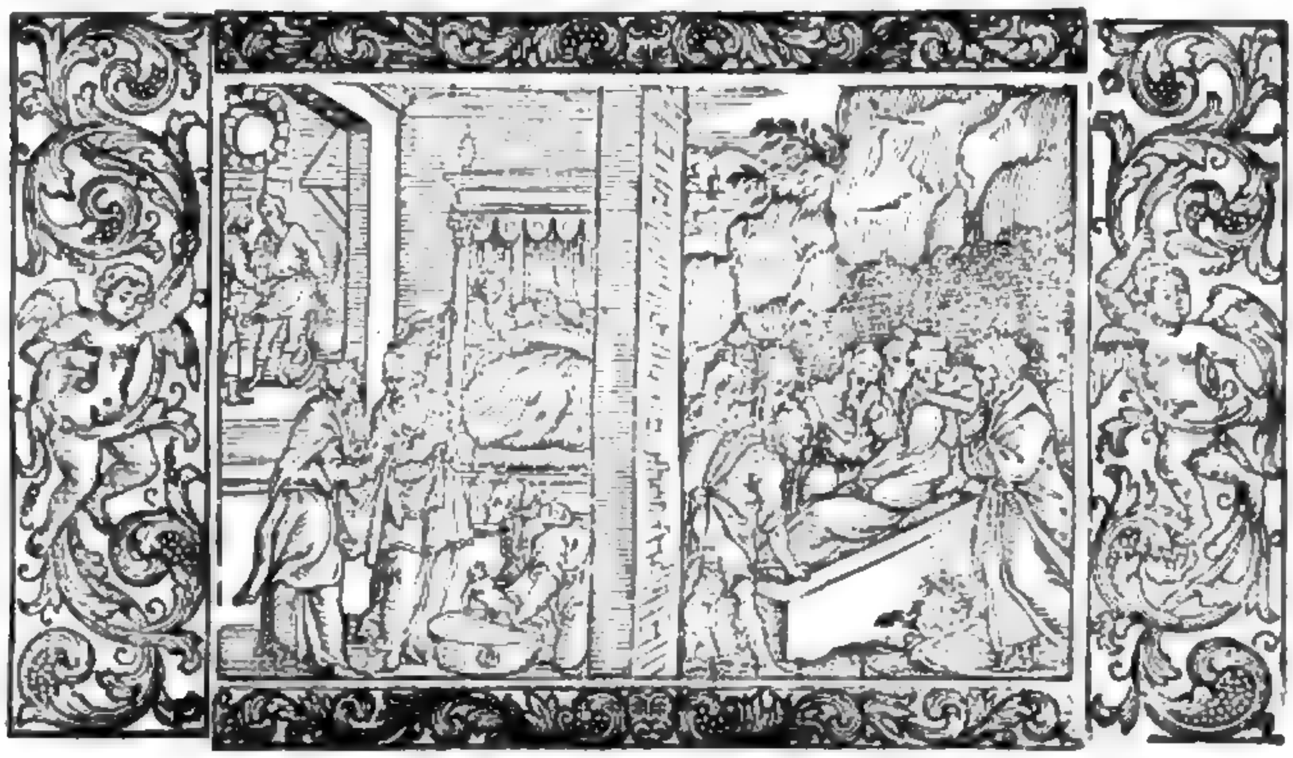

CAPUT XXIII.

Sara mortua plangitur, atque in spelunca duplici, quam Abraham ab Ephron cum agro præsenti emit pecunia, sepelitur.

1. Vixit autem Sara centum vigintiseptem annis.

2. Et mortua est * in civitate Arbee, quæ est Hebron, in terra Chanaan: venitque Abraham ut plangeret & fleret eam.

3. Cùmque surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios Heth, dicens:

4. Advena sum & peregrinus apud vos: date mihi jus sepulchri vobiscum, ut sepeliam mortuum meum.

5. Responderunt filii Heth, dicentes:

6. Audi nos domine, princeps Dei es apud nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum: nullusque te prohibere poterit quin in monumento ejus sepelias mortuum tuum.

7. Surrexit Abraham, & adoravit populum terræ, filios videlicet Heth:

8. dixitque ad eos: Si placet animæ vestræ ut sepeliam mortuum meum, audite me, & intercedite pro me apud Ephron filium Seor:

9. ut det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem sepulchri.

10. Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth. Respondìtque Ephron ad Abraham cunctis audientibus qui ingrediebantur portam civitatis illius, dicens:

11. Nequaquam ita fiat, domine mi, sed tu magis ausculta quod loquor: Agrum trado tibi, & speluncam, quæ in eo est, præsentibus filiis populi mei, sepeli mortuum tuum.

12. Adoravit Abraham coram populo terræ,

13. Et locutus est ad Ephron circumstante plebe: Quæso, ut audias me: Dabo pecuniam pro agro: suscipe eam, & sic sepeliam mortuum meum in eo.

14. Respondìtque Ephron:

15. Domine mi, audi me: Terra, quam postulas, quadringentis siclis argenti valet: istud est pretium inter me & te: sed quantum est hoc? sepeli mortuum tuum.

16. Quod cùm audisset Abraham, appendit pecuniam, quam Ephron postulaverat, audientibus filiis Heth, quadringentos siclos argenti probatæ monetæ publicæ.

17. Confirmatusque est ager quondam Ephronis, in quo erat spelunca duplex, respiciens Mambre, tam ipse, quàm spelunca, & omnes arbores ejus in cunctis terminis ejus per circuitum,

18. Abrahæ in possessionem, videntibus filiis Heth, & cunctis qui intrabant portam civitatis illius.

19. Atq; ita sepelivit Abraham Saram uxorem suam in spelunca agri duplici, quæ respiciebat Mambre. || Hæc est Hebron in terra Chanaan.

|| Infr. 35. 27.

20. Et

20. Et confirmatus est ager, & antrum quod erat in eo, Abrahæ in possessionem monumenti à filiis Heth.

CAPUT XXIV.

Servus Abrahæ ab ipso adjuratus & in Mesopotamiam ad quærendam uxorem Isaac missus, signo à Domino petito, Rebeccam invenit, & habito parentum, ac fratris, ipsiusque consensu adducit ad Isaac: quam ille ducit in uxorem, & ita super matris morte accipit consolationem.

* 140. annorum. 1. ERat autem Abraham senex, *dierumque multorum: & Dominus in cunctis benedixerat ei.

† Ann. M. 2148. Ant. Chr. 1856. * de quo supr. 15. 2. || Infr. 7. 39.

2. Dixitque † ad servum seniorem domus suæ, * qui præerat omnibus quæ habebat: || Pone manum tuam subter femur meum,

3. ut adjurem te per Dominum, Deum cœli & terræ, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito:

4. sed ad terram & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias uxorem filio meo Isaac.

5. Respondit servus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, numquid reducere debeo filium tuum ad locum, de quo tu egressus es?

6. Dixitque Abraham: Cave ne quando reducas filium meum illuc.

† Sup. 12. 7. 13. 15. 15. 18. Infr. 26. 2. || Inf. 48. 16.

7. Dominus Deus cœli, qui tulit me de domo patris mei, & de terra nativitatis meæ, qui locutus est mihi, & juravit mihi dicens: || Semini tuo dabo terram hanc: ipse mittet Angelum suum coram te, || & accipies inde uxorem filio meo:

8. Sin autem mulier noluerit sequi te, non teneberis juramento: filium meum tantùm ne reducas illuc.

9. Posuit ergo servus manum sub femore Abraham domini sui, & juravit illi super sermone hoc.

10. Tulitque decem camelos de grege domini sui, & abiit, ex omnibus bonis ejus portans secum, profectusque perrexit in Mesopotamiam ad urbem * Nachor.

* i. Haran, in qua Nachor, ejusque posteri habitavere. || Infr. 27. 43

11. Cùmque camelos fecisset accumbere extra oppidum juxta puteum aquæ vespere, tempore quo solent mulieres egredi ad hauriendam aquam, dixit:

12. Domine Deus domini mei Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, & fac misericordiam cum domino meo Abraham.

13. Ecce ego sto propè fontem aquæ, & filiæ habitatorum hujus civitatis egredientur ad hauriendam aquam.

14. Igitur puella, cui ego dixero: Inclina hydriam tuam ut bibam: & illa responderit: Bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipsa est, quam præparasti servo tuo Isaac: & per hoc intelligam quòd feceris misericordiam cum domino meo.

15. Necdum intra se verba compleverat, & ecce Rebecca egrediebatur, filia Bathuel, filii Melchæ uxoris Nachor fratris Abraham, habens hydriam in scapula sua ||:

† Exod. 11. 16. Infr. 29. 8.

16. puella decora nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro: descenderat autem ad fontem, & impleverat hydriam, ac revertebatur.

17. Occurritque ei servus, & ait: Pauxillum aquæ mihi ad bibendum præbe de hydria tua.

18. Quæ respondit: Bibe, domine mi: celeriterque deposuit hydriam super ulnam suam, & dedit ei potum.

19. Cùmque ille bibisset, adjecit: Quin & camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant.

20. Effundensque hydriam in canalibus, recurrit ad puteum, ut hauriret aquam: & haustam omnibus camelis dedit.

21. Ipse autem contemplabatur eam tacitus, scire volens utrùm prosperum iter suum fecisset Dominus, an non.

22. Postquam autem biberunt cameli, protulit vir inaures aureas, appendentes siclos duos, & armillas totidem pondo siclorum decem.

23. Dixitque ad eam: Cujus es filia? indica mihi: est in domo patris tui locus ad manendum?

24. Quæ respondit: Filia sum Bathuelis, filii Melchæ, quem peperit ipsi Nachor:

25. Et addidit, dicens: Palearum quoque & fœni plurimum est apud nos, & locus spatiosus ad manendum.

26. Inclinavit se homo, & adoravit Dominum,

27. dicens: Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui non abstulit misericordiam & veritatem || suam à domino meo, Infr. 49
& recto itinere me perduxit in domum fratris domini mei.

28. Cucurrit itaque puella, & nuntiavit in domum matris suæ omnia quæ audierat.

29. Habebat autem Rebecca fratrem nomine Laban, qui festinus egressus est ad hominem, ubi erat fons.

30. Cùmque vidisset inaures & armillas in manibus sororis suæ, & audisset cuncta verba referentis: Hæc locutus est mihi homo: venit ad virum, qui stabat juxta camelos, & propè fontem aquæ:

31. dixitque ad eum: Ingredere, benedicte Domini: cur foris stas? præparavi domum, & locum camelis.

32. Et introduxit eum in hospitium, ac destravit camelos, deditque paleas & fœnum, & aquam ad lavandos pedes ejus, & virorum qui venerant cum eo.

33. Et appositus est in conspectu ejus panis. Qui ait: Non comedam, donec loquar sermones meos. Respondit ei: Loquere.

34. At ille: Servus, inquit, Abraham sum:

35. & Dominus benedixit domino meo valdè, magnificatusque est: & dedit ei oves & boves, argentum & aurum, servos & ancillas, camelos & asinos.

36. Et peperit Sara uxor domini mei filium domino meo in senectute sua, deditque illi omnia quæ habuerat.

37. Et adjuravit me dominus meus, dicens: Non accipies uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, in quorum terra habito:

38. sed ad domum patris mei perges, & de cognatione mea accipies uxorem filio meo:

39. ego verò respondi domino meo: Quid si noluerit venire mecum mulier?

40. Dominus, ait, in cujus conspectu ambulo, mittet angelum suum tecum, & diriget

viam tuam: accipiesque uxorem filio meo de cognatione mea & de domo patris mei.

41. Innocens eris à maledictione mea, cùm veneris ad propinquos meos, & non dederint tibi.

42. Veni ergo hodie ad fontem aquæ, & dixi: Domine Deus domini mei Abraham, si direxisti viam meam, in qua nunc ambulo,

43. ecce sto juxta fontem aquæ; & virgo, quæ egredietur ad hauriendam aquam, audierit à me: Da mihi pauxillum aquæ ad bibendum ex hydria tua:

44. & dixerit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis hauriam: ipsa est mulier quam præparavit Dominus filio domini mei.

45. Dumque hæc tacitus mecum volverem, apparuit Rebecca veniens cum hydria, quam portabat in scapula, descenditque ad fontem, & hausit aquam. Et ajo ad eam: Da mihi paululum bibere.

46. Quæ festinans deposuit hydriam de humero, & dixit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis tribuam potum. Bibi, & adaquavit camelos.

47. Interrogavique eam, & dixi: Cujus es filia? Quæ respondit: Filia Bathuelis sum, filii Nachor, quem peperit ei Melcha. Suspendi itaque inaures ad ornandam faciem ejus, & armillas posui in manibus ejus.

48. Pronusque adoravi Dominum, benedicens Domino Deo domini mei Abraham, qui perduxit me recto itinere, ut sumerem filiam * fratris domini mei filio ejus.

* i. Neptis, ut sæpè: erat enim filia Bathuelis filii Nachor fratris Abraham. Sup. vers. 24. cum cap. 11. 27.

49. Quamobrem si facitis misericordiam & veritatem cum domino meo, indicate mihi; sin autem aliud placet, & hoc dicite mihi, ut vadam ad dexteram, sive ad sinistram.

50. Responderuntque Laban & Bathuel: A Domino egressus est sermo: non possumus extra placitum ejus quidquam aliud loqui tecum.

51. En Rebecca coram te est, tolle eam, & proficiscere, & sit uxor filii domini tui, sicut locutus est Dominus.

52. Quod cùm audisset puer Abraham, procidens adoravit in terram Dominum.

53. Prolatisque vasis argenteis, & aureis, ac vestibus, dedit ea Rebeccæ pro munere, fratribus quoque ejus, & matri dona obtulit.

54. Inito convivio, vescentes pariter & bibentes manserunt ibi. Surgens autem manè, locutus est puer: Dimittite me, ut vadam ad dominum meum.

55. Responderuntque fratres ejus & mater: Maneat puella saltem decem dies apud nos, & posteà proficiscetur.

56. Nolite, ait, me retinere, quia Dominus direxit viam meam: dimittite me ut pergam ad dominum meum.

57. Et dixerunt: Vocemus puellam, & quæramus ipsius voluntatem.

58. Cùmque vocata venisset, sciscitati sunt: Vis ire cum homine isto? Quæ ait: Vadam.

59. Dimiserunt ergo eam, & nutricem illius, servumque Abraham, & comites ejus,

60. imprecantes prospera sorori suæ, atque dicentes: Soror nostra es, crescas in mille millia, & possideat semen tuum portas inimicorum suorum.

61. Igitur Rebecca, & puellæ illius ascensis camelis, secutæ sunt virum: qui festinus revertebatur ad dominum suum.

62. Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam quæ ducit ad Puteum, cujus nomen est Viventis & videntis: habitabat enim in terra Australi: Sup. 16. 14.

63. & egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinata jam die: cùmque elevasset oculos, vidit camelos venientes procul.

64. Rebecca quoque, conspecto Isaac, descendit de camelo,

65. & ait ad puerum: Quis est ille homo qui venit per agrum in occursum nobis? Dixitque ei: Ipse est dominus meus. At illa tollens citò pallium operuit se.

66. Servus autem cuncta, quæ gesserat, narravit Isaac.

67. Qui introduxit eam in tabernaculum Saræ matris suæ, & accepit eam uxorem: & in tantum dilexit eam, ut dolorem, qui ex morte matris * ejus acciderat, temperaret.

* Triennio antè defunctæ sup. cap. 23.

CAPUT XXV.

Abraham multis ex Cetura susceptis filiis mortuus est: Ismael quoque postquam duodecim genuit duces, moritur. Isaac pro uxore sua sterili precatus, geminos genuit Esau & Jacob, quorum major vendidit minori primogenita.

1. Abraham verò aliam duxit uxorem nomine Ceturam *: 1. Par. 1. 32.

* Circa an. Mundi 2150. Ant. Chr. 1854. Ante mortem Abrahami 33.

2. quæ peperit ei Zamran, & Jecsan, & Madan, & Madian, & Jesboc, & Sue.

3. Jecsan quoque genuit Saba, & Dadan. Filii Dadan fuerunt Assurim, & Latusim, & Loomim.

4. At verò ex Madian ortus est Epha, & Opher, & Henoch & Abida, & Eldaa: omnes hi filii Ceturæ.

5. Deditque Abraham cuncta quæ possederat, Isaac:

6. filiis autem concubinarum largitus est munera, & separavit eos ab Isaac filio suo, dum adhuc ipse viveret, ad plagam orientalem.

7. Fuerunt autem dies vitæ Abrahæ, centum septuaginta quinque anni.

8. Et deficiens mortuus est * in senectute bona, provectæque ætatis, & plenus dierum: congregatusque est ad populum suum.

* Ann. M. 2183. Ant. Chr. 1821. Post adventum in terram Chanaan annis 100. Post natum Jacob ann. 15.

9. Et sepelierunt eum Isaac & Ismael filii sui in spelunca duplici, quæ sita est in agro Ephron filii Seor Hethæi, è regione Mambre,

10. quem emerat à filiis Heth: ibi sepultus est ipse, & Sara uxor ejus.

11. Et post obitum illius benedixit Deus Isaac filio ejus, qui habitabat juxta puteum nomine Viventis & videntis.

12. Hæ sunt generationes Ismael filii Abrahæ, quem peperit ei Agar Ægyptia, famula Saræ:

13. & hæc nomina filiorum ejus in vocabulis & generationibus suis. || Primogenitus Ismaelis Nabajoth, deinde Cedar, & Adbeel, & Mabsam, || 1. Par. 1. 29.

14. Masma quoque, & Duma, & Massa,

15. Hadar, & Thema, & Jethur, & Naphis, & Cedma.

16. Isti sunt filii Ismaelis: & hæc nomina per castella & oppida eorum, duodecim principes tribuum suarum ||.

|| Vid. sup. 17. 20.

17. Et facti sunt anni vitæ Ismaelis centum triginta septem, deficiensque mortuus est *: & appositus ad populum suum.

* Ann. M. 2231. Ant. Chr. 1773.

18. Ha-

18. Habitavit autem ab Hevila usque Sur, quæ respicit Ægyptum introeuntibus Assyrios: coram cunctis fratribus suis obiit.

19. Hæ quoque sunt generationes Isaac filii Abraham: Abraham genuit Isaac:

* Ann. M. 2148. Ant. Chr. 1856.

20. qui cùm quadraginta esset annorum *, duxit uxorem Rebeccam filiam Bathuelis Syri de Mesopotamia, sororem Laban.

21. Deprecatusque est Isaac Dominum pro uxore sua, eò quòd esset sterilis: qui exaudivit eum, & dedit conceptum Rebeccæ.

22. Sed collidebantur in utero ejus parvuli; quæ ait: Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere? Perrexitque ut consuleret Dominum.

|| Rom. 9. 10.

23. Qui respondens ait: || Duæ gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo dividentur, populusque populum superabit, & major serviet minori.

24. Jam tempus pariendi advenerat, & ecce gemini in utero ejus reperti sunt.

|| Osee 12. 3.

25. || Qui prior egressus est, rufus erat, & totus in morem pellis hispidus: vocatumque est nomen ejus Esau: || Protinus alter egrediens, plantam fratris tenebat manu: & idcircò appellavit eum Jacob.

|| Matt. 1. 2.

* Ann. M. 2168. Ant. Chr. 1836.

26. Sexagenarius erat Isaac, quando nati sunt ei parvuli. *

27. Quibus adultis, factus est Esau vir gnarus venandi, & homo agricola: Jacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis.

28. Isaac amabat Esau, eò quòd de venationibus illius vesceretur: & Rebecca diligebat Jacob.

29. Coxit autem Jacob pulmentum: ad quem cùm venisset Esau de agro lassus,

30. ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppidò lassus sum. Quam ob causam vocatum est nomen ejus || Edom.

|| Hebr. 12. 16. Abd. 1. 1.

31. Cui dixit Jacob: Vende mihi primogenita tua.

32. Ille respondit: En morior, quid mihi proderunt primogenita?

33. Ait Jacob: Jura ergo mihi. Juravit ei Esau, & vendidit primogenita.

34. Et sic accepto pane & lentis edulio, comedit, & bibit, & abiit; parvipendens quòd primogenita vendidisset.

CAPUT XXVI.

Isaac ob famem in Geraris peregrinatus, post acceptam terræ promissionem & seminis benedictionem, reprehenditur ab Abimelech, quòd Rebeccam dixerit suam esse sororem: & pastoribus ipsorum pro puteis jurgantibus, Abimelech cum Isaac fœdus percussit.

1. ORta autem fame super terram post eam sterilitatem quæ acciderat in diebus Abraham, abiit Isaac ad Abimelech regem Palæstinorum in Gerara *.

* An. M. circiter 2200.

2. Apparuitque ei Dominus, & ait: Ne descendas in Ægyptum, sed quiesce in terra, quam dixero tibi.

3. Et peregrinare in ea, eroque tecum, & benedicam tibi: tibi enim & semini tuo dabo universas regiones has, || complens juramentum quod spopondi Abraham patri tuo.

|| Sup. 12. 7. 15. 18. || Sup. 12. 3. 18. 18. 22. 17. || Inf. 28. 14.

4. Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli: daboque posteris tuis universas regiones has: || & BENEDICENTUR in semine tuo omnes gentes terræ.

5. eò quòd obedierit Abraham voci meæ, & custodierit præcepta & mandata mea, & cæremonias legesque servaverit.

6. Mansit itaque Isaac in Geraris.

7. Qui cùm interrogaretur à viris loci illius super uxore sua, respondit: Soror mea est: timuerat enim confiteri quòd sibi esset sociata conjugio, reputans ne fortè interficerent eum propter illius pulchritudinem.

8. Cùmque pertransissent dies plurimi, & ibidem moraretur, prospiciens Abimelech rex Palæstinorum per fenestram, vidit eum jocantem cum Rebecca uxore sua.

9. Et accersito eo, ait: Perspicuum est quòd uxor tua sit; cur mentitus es eam sororem tuam esse? Respondit: Timui ne morerer propter eam.

10. Dixitque Abimelech: Quare imposuisti nobis? potuit coire quispiam de populo cum uxore tua, & induxeras super nos grande peccatum. Præcepitque omni populo, dicens:

11. Qui tetigerit hominis hujus uxorem, morte morietur.

12. Sevit autem Isaac in terra illa *, & invenit in ipso anno centuplum: benedixitque ei Dominus. * Conducta, non sua.

13. Et locupletatus est homo, & ibat proficiscens atque succrescens, donec magnus vehementer effectus est:

14. habuit quoque possessiones ovium & armentorum, & familiæ plurimum. Ob hoc invidentes ei Palæstini,

15. omnes puteos, quos foderant servi patris illius Abraham, illo tempore obstruxerunt, implentes humo:

16. in tantum, ut ipse Abimelech diceret ad Isaac: Recede à nobis, quoniam potentior nobis factus es valdè.

17. Et ille discedens, ut veniret ad torrentem Geraræ, habitaretque ibi:

18. rursum fodit alios puteos, quos foderant servi patris sui Abraham, & quos illo mortuo, olim obstruxerant Philisthiim: appellavitque eos eisdem nominibus, quibus antè pater vocaverat.

19. Foderuntque in Torrente, & repererunt aquam vivam.

20. Sed & ibi jurgium fuit pastorum Geraræ adversùs pastores Isaac, dicentium: Nostra est aqua, quam ob rem nomen putei, ex eo quod acciderat, vocavit Calumniam.

21. Foderunt autem & alium: & pro illo quoque rixati sunt, appellavitque eum, Inimicitias.

22. Profectus inde fodit alium puteum, pro quo non contenderunt: itaque vocavit nomen ejus, Latitudo, dicens: Nunc dilatavit || nos Dominus, & fecit crescere super terram. || Psal. 4. 1.

23. Ascendit autem ex illo loco in Bersabee,

24. ubi apparuit ei Dominus in ipsa nocte, dicens: Ego sum Deus Abraham patris tui, noli timere, quia ego tecum sum: benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum propter servum meum Abraham.

25. Itaque ædificavit ibi altare: & invocato nomine Domini, extendit tabernaculum: præcepitque servis suis ut foderent puteum.

26. Ad quem locum cùm venissent de Geraris, Abimelech, & Ochozath amicus illius, & Phicol dux militum,

27. locutus est eis Isaac: Quid venistis ad me, hominem quem odistis, & expulistis à vobis?

28. Qui responderunt: Vidimus tecum esse Dominum, & idcircò nos diximus: Sit juramentum inter nos, & ineamus fœdus,

29. ut non facias nobis quidquam mali, sicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te læderet: sed cum pace dimisimus auctum benedictione Domini.

30. Fecit ergo eis convivium, & post cibum & potum,

31. surgentes manè, juraverunt sibi mutuò: dimisitque eos Isaac pacificè in locum suum.

32. Ecce autem venerunt in ipso die servi Isaac, annuntiantes ei de puteo quem foderant, atque dicentes: Invenimus aquam.

33. Unde appellavit eum, Abundantiam: & nomen urbi impositum est Bersabee, usque in præsentem diem.

34. Esau verò quadragenarius * duxit uxores duas, Judith filiam Beeri Hethæi, & Basemath filiam Elon ejusdem loci:

* Ann. M. 2208. Ant. Chr. 1796. ‖ Infr. 27. 46.

35. ‖ quæ ambæ offenderant animum Isaac & Rebeccæ.

CAPUT XXVII.

Jacob matris consilio benedictionem loco Esau accepit; ad cujus odium fugiendum monetur à matre ut in Haran ad Laban concedat.

1. SEnuit autem Isaac, & caligaverunt oculi ejus, & videre non poterat: vocavitque * Esau filium suum majorem, & dixit ei: Filii mi? Qui respondit: Adsum.

* Ann. M. 2245. Ant. Chr. 1759. Ætatis Isaaci 137. annos 44. antequam moreretur.

2. Cui pater: Vides, inquit, quòd senuerim, & ignorem diem mortis meæ:

3. Sume arma tua, pharetram, & arcum, & egredere foras: cùmque venatu aliquid apprehenderis,

4. fac mihi inde pulmentum sicut velle me nosti, & affer ut comedam: & benedicat tibi anima mea antequam moriar.

5. Quod cùm audisset Rebecca, & ille abiisset in agrum ut jussionem patris impleret,

6. † dixit filio suo Jacob: Audivi patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo, & dicentem ei:

† SABB. POST DOM. 2. QUADR.

7. Affer mihi de venatione tua, & fac cibos ut comedam, & benedicam tibi coram Domino antequam moriar.

8. Nunc ergo, fili mi, acquiesce consiliis meis:

9. & pergens ad gregem, affer mihi duos hœdos optimos, ut faciam ex eis escas patri tuo, quibus libenter vescitur:

10. quas cùm intuleris, & comederit, benedicat tibi priusquam moriatur.

11. Cui ille respondit: Nosti quòd Esau frater meus homo pilosus sit, & ego lenis:

12. si attrectaverit me pater meus, & senserit, timeo ne putet me sibi voluisse illudere, & inducam super me maledictionem pro benedictione.

13. Ad quem mater: In me sit, ait, ista maledictio, fili mi: tantùm audi vocem meam, & pergens affer quæ dixi.

14. Abiit, & attulit, deditque matri. Paravit illa cibos, sicut velle noverat patrem illius.

15. Et vestibus Esau valdè bonis, quas apud se habebat domi, induit eum:

16. pelliculasque hœdorum circumdedit manibus, & colli nuda protexit.

17. Deditque pulmentum, & panes, quos coxerat, tradidit.

18. Quibus illatis, dixit: Pater mi? At ille respondit: Audio. Quis es tu, fili mi?

19. Dixitque Jacob: * Ego sum primogenitus tuus Esau: feci sicut præcepisti mihi: surge, sede, & comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua.

* Annum agebat tun Jacob 77.

20. Rursumque Isaac ad filium suum: Quomodo, inquit, tam citò invenire potuisti, fili mi? Qui respondit: Voluntas Dei fuit ut citò occurreret mihi quod volebam.

21. Dixitque Isaac: Accede huc, ut tangam te, fili mi, & probem utrum tu sis filius meus Esau, an non.

22. Accessit ille ad patrem, & palpato eo, dixit Isaac: Vox quidem, vox Jacob est: sed manus, manus sunt Esau.

23. Et non cognovit eum, quia pilosæ manus similitudinem majoris expresserant. Benedicens ergo illi,

24. ait: Tu es filius meus Esau? Respondit, Ego sum.

25. At ille: Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, fili mi, ut benedicat tibi anima mea. Quos cùm oblatos comedisset, obtulit ei etiam vinum: quo hausto,

26. dixit ad eum: Accede ad me, & da mihi osculum, fili mi.

27. Accessit, & osculatus est eum. Statimque ut sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait: Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.

28. Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini.

29. Et serviant tibi populi, & adorent te tribus: esto dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tuæ: qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.

30. Vix Isaac sermonem impleverat: & egresso Jacob foras, venit Esau,

31. coctosque de venatione cibos intulit patri, dicens: Surge, pater mi, & comede de venatione filii tui: ut benedicat mihi anima tua.

32. Dixitque illi Isaac: Quis enim es tu? Qui respondit: Ego sum filius tuus primogenitus Esau.

33. Expavit Isaac stupore vehementi: & ultrà quàm credi potest, admirans, ait: Quis igitur ille est qui dudum captam venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus priusquam tu venires? benedixique ei, & erit benedictus.

34. Auditis Esau sermonibus patris, irrugiit clamore magno: & consternatus, ait: Benedic etiam & mihi, pater mi.

35. Qui ait: Venit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuam.

36. At ille subjunxit: Justè vocatum est nomen ejus Jacob: supplantavit enim me en altera vice: ‖ primogenita mea antè tulit, & nunc secundò surripuit benedictionem meam. Rursumque ad patrem: Numquid non reservasti, ait, & mihi benedictionem?

‖ Sup. 25. 34.

37. Respondit Isaac: Dominum tuum illum constitui *, & omnes fratres ejus servituti illius subjugavi: frumento & vino stabilivi eum, & tibi post hæc, fili mi, ultrà quid faciam?

* Quod tum impletum est cùm David subjugavit Idumæos. 2. Reg. 8. 14.

38. Cui Esau: Num unam, inquit, tantùm

benedictionem habes, pater? mihi quoque obsecro ut benedicas. Cùmque ejulatu magno fleret, ||

39. motus Isaac, dixit ad eum: In pinguedine terræ, & in rore cœli desuper

40. erit benedictio tua. Vives in gladio, & fratri tuo servies: tempusque veniet, * cùm excutias, & solvas jugum ejus de cervicibus tuis.

41. Oderat ergo semper Esau Jacob pro benedictione qua benedixerat ei pater: dixitque in corde suo: || Venient dies luctus patris mei, & occidam Jacob fratrem meum.

42. Nuntiata sunt hæc Rebeccæ: quæ mittens & vocans Jacob filium suum, dixit ad eum: Ecce Esau frater tuus minatur ut occidat te.

43. Nunc ergo, fili mi, audi vocem meam, & consurgens fuge ad Laban fratrem meum in Haran:

44. habitabisque cum eo dies paucos, donec requiescat furor fratris tui,

45. & cesset indignatio ejus, obliviscaturque eorum quæ fecisti in eum: postea mittam, & adducam te inde huc, cur utroque orbabor filio in uno die?

46. Dixitque Rebecca ad Isaac: Tædet me vitæ meæ propter filias Heth: si acceperit Jacob uxorem de stirpe hujus terræ, nolo vivere.

‖ Hebr. 12. 17.
‖ Hebr. 11. 20.
* Sub Joram jugū excussit Idumæa. 4. Reg. 8. 22. perque ann. 760. sunt liberi, ausq; Joan. Hircan. qui eam iterum subegit, eique circumcisioné imposuit. At post hæc, annis circiter 90. rursum per Herodem Idumæum & posteros ejus Judæis imperavit. V. Joseph. & Chronolog. nostram.
‖ Abd. 1. 10.
‖ Sup. 26. 35

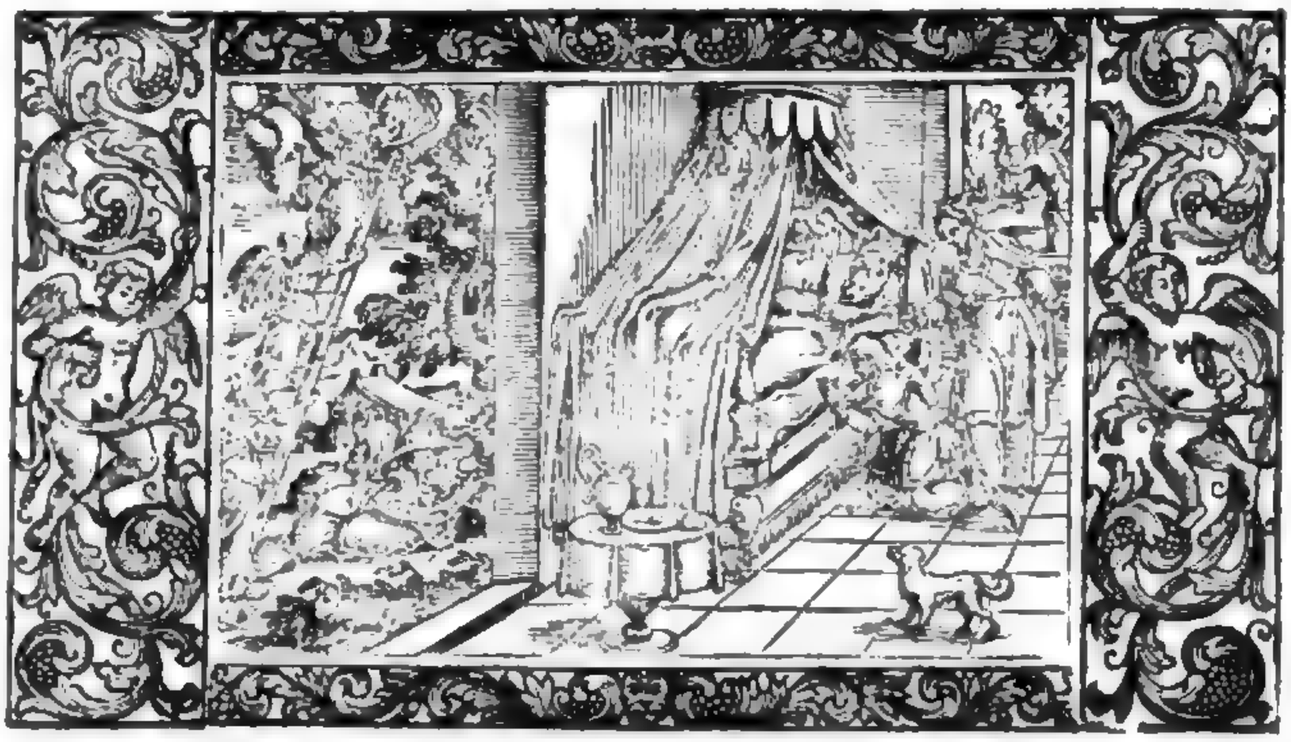

CAPUT XXVIII.

Jacob in Mesopotamiam transiens, videt in somnis scalam cui innitebatur Dominus: & accepta de terra ac seminis multiplicatione, promissione, experrectus votum Deo vovet.

1. VOcavit itaque Isaac Jacob *, & benedixit eum, præcepitque ei dicens: Noli accipere conjugem de genere Chanaan:

2. sed vade, & proficiscere * in Mesopotamiam Syriæ, ad domum Bathuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde uxorem de filiabus Laban, avunculi tui.

3. Deus autem omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat, atque multiplicet: ut sis in turbas populorum.

4. Et det tibi benedictiones Abrahæ, & semini tuo post te; ut possideas terram peregrinationis tuæ, quam pollicitus est avo tuo.

5. || Cùmque dimisisset eum Isaac, profectus venit in Mesopotamiam Syriæ ad Laban filium Bathuel Syri, fratrem Rebeccæ matris suæ.

6. Videns autem Esau quòd benedixisset pater suus Jacob, & misisset eum Mesopotamiam Syriæ, ut inde uxorem duceret; & quòd post benedictionem præcepisset ei, dicens: Non accipies uxorem de filiabus Chanaan:

7. quòdque obediens Jacob parentibus suis isset in Syriam:

8. probans quoque quòd non libenter aspiceret filias Chanaan pater suus:

9. ivit ad Ismaelem *, & duxit uxorem absque iis, quas priùs habebat, Maheleth filiam Ismael filii Abraham, sororem Nabajoth.

10. Igitur ‡ egressus Jacob de Bersabee, pergebat Haran. *

11. Cùmque venisset ad quemdam locum, & vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui jacebant, & supponens capiti suo, dormivit in eodem loco.

12. Viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cœlum: Angelos quoque Dei ascendentes & descendentes || per eam,

13. & Dominum innixum scalæ dicentem sibi: || Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac. Terram, in qua dormis, tibi dabo & semini tuo.

14. Eritque semen tuum quasi pulvis terræ: || dilataberis ad Occidentem, & Orientem, & Septentrionem, & Meridiem: & || BENEDICENTUR IN TE & in semine tuo cunctæ tribus terræ.

15. Et ero custos tuus quocumque perrexeris, & reducam te in terram hanc, nec dimittam nisi complevero universa quæ dixi.

16. Cùmque evigilasset Jacob de somno, ait: Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam.

17. Pavensque: Quàm terribilis est, inquit, locus iste! non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cœli.

18. Surgens ergo Jacob manè, tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, || fundens oleum desuper.

19. Appellavitque nomen urbis Bethel, quæ priùs Luza vocabatur.

20. Vovit etiam votum, dicens: Si fuerit Deus mecum, & custodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad

* Eodem ann. 2245.
* Sep. Surgens fuge, unde Sapient. 10 vocatur Jacob profugus iræ fratris.
‖ Osee. 12. 12
* I. Ismaelitas, nam Ismael ante annos 14 mortuus erat.
‖ Sup 25. 17
‡ PRO PERBOR. EPISTOL.
* Quæ 18. aut 20. dierum itinere distabat leucarum Gallicarū commun. circiter 250.
‖ Joan. 1. 51.
Matt. 4. 8.
‖ Inf. 35. 1. 48. 3.
‖ Deut. 12. 20. 19. 8.
‖ Sup. 26. 4.
‖ Infr. 31. 13. 46.

vescendum, & vestimentum ad induendum,

21. reversusque fuero prosperè ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum,

22. & lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei: cunctorumque quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

CAPUT XXIX.

Jacob à Laban susceptus, septem annis pro Rachel servivit; cui cùm supposita esset Lia, septem alios annos pro eadem implere coactus est: Rachele autem sterili, Lia quatuor peperit filios.

* Eodem an. 2245.

1. PRofectus ergo Jacob venit * in terram Orientalem.

2. Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ovium accubantes juxta eum: nam ex illo adaquabantur pecora, & os ejus grandi lapide claudebatur.

3. Morisque erat ut cunctis ovibus congregatis devolverent lapidem, & refectis gregibus rursum super os putei ponerent.

4. Dixitque ad pastores: Fratres, unde estis? Qui responderunt: De Haran.

5. Quos interrogans: Numquid, ait, nostis Laban filium Nachor? Dixerunt: Novimus.

6. Sanusne est? inquit. Valet, inquiunt: & ecce Rachel filia ejus venit cum grege suo.

7. Dixitque Jacob: Adhuc multum diei superest, nec est tempus ut reducantur ad caulas greges: date antè potum ovibus, & sic eas ad pastum reducite.

8. Qui responderunt: Non possumus, donec omnia pecora congregentur, & amoveamus lapidem de ore putei, ut adaquemus greges.

9. Adhuc loquebantur, & ecce Rachel veniebat cum ovibus patris sui: nam gregem ipsa pascebat.

10. Quam cùm vidisset Jacob, & sciret consobrinam suam, ovesque Laban avunculi sui: amovit lapidem quo puteus claudebatur.

11. Et adaquato grege, osculatus est eam: & elevata voce flevit,

12. & indicavit ei quòd frater esset patris sui, & filius Rebeccæ: at illa festinans nuntiavit patri suo.

13. Qui cùm audisset venisse Jacob filium sororis suæ, cucurrit obviàm ei: complexusque eum, & in oscula ruens, duxit in domum suam. Auditis autem causis itineris,

14. respondit: Os meum es, & caro mea. Et postquam impleti sunt dies mensis unius,

15. dixit ei: Num quia frater meus es, gratis servies mihi? dic quid mercedis accipias.

16. Habebat verò duas filias, nomen majoris Lia: minor verò appellabatur Rachel.

17. Sed Lia lippis erat oculis: Rachel decora facie, & venusto aspectu.

18. Quam diligens Jacob, ait: Serviam tibi pro Rachel filia tua minore, septem annis.

19. Respondit Laban: Melius est ut tibi eam dem quàm alteri viro: mane apud me.

20. Servivit ergo Jacob pro Rachel septem annis: & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.

* Ann. M. 2252. Ant. Chr. 1752. † Id est, anni servitutis.

21. Dixitque ad Laban *: Da mihi uxorem meam: quia jam tempus impletum est †, ut ingrediar ad illam.

22. Qui vocatis multis amicorum turbis ad convivium, fecit nuptias.

23. Et vespere Liam filiam suam introduxit ad eum,

24. dans ancillam filiæ, Zelpham nomine. Ad quam cùm ex more Jacob fuisset ingressus, facto manè vidit Liam:

25. & dixit ad socerum suum: Quid est quod facere voluisti? nonne pro Rachel servivi tibi? quare imposuisti mihi?

26. Respondit Laban: Non est in loco nostro consuetudinis, ut minore antè tradamus ad nuptias.

27. Imple hebdomadam dierum hujus copulæ *: & hanc quoque dabo tibi pro opere quo serviturus es mihi septem annis aliis. * i. Nuptiarum istarum solemnitati debitam. Vid. Judic. 14. 12.

28. Acquievit placito: & hebdomada transacta, Rachel duxit uxorem,

29. cui pater servam Balam tradiderat.

30. Tandemque potitus optatis nuptiis, amorem sequentis priori prætulit, serviens apud eum septem annis aliis.

31. Videns autem Dominus quòd despiceret Liam, aperuit vulvam ejus, sorore sterili permanente.

32. Quæ conceptum genuit filium *, vocavitque nomen ejus Ruben, dicens: Vidit Dominus humilitatem meam, nunc amabit me vir meus. * An. M. 2253. An. Chr. 1751. Ætatis Jacob 85.

33. Rursumque concepit & peperit filium †, & ait: Quoniam audivit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam istum mihi: vocavitque nomen ejus Simeon. † Ann. M. 2254.

34. Concepitque tertiò, & genuit alium filium *: dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eò quòd pepererim ei tres filios: & idcircò appellavit nomen ejus, Levi. * Ann. M. 2255.

35. Quartò concepit, & peperit filium *, & ait: Modò confitebor Domino: & ob hoc vocavit eum Judam: cessavitque parere. * Ann. M. 2256. Matt. 1. 2.

CAPUT XXX.

Rachel sterilis & Lia parere cessans ancillas suas marito tradunt, ex quibus singulæ binos suscipiunt filios; præter quos Lia duos alios & filiam parit, Rachel verò Joseph: quibus natis, Laban de mercede paciscitur cum Jacob, qui hoc modo plurimùm ditatus est.

1. CErnens autem Rachel quòd infœcunda esset, invidit sorori suæ, & ait marito suo: Da mihi liberos, alioquin moriar.

2. Cui iratus respondit Jacob: Num pro Deo ego sum, qui privavit te fructu ventris tui?

3. At illa: Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad illam, ut pariat super genua mea, & habeam ex illa filios.

4. Deditque illi Balam in conjugium: quæ,

5. ingresso ad se viro, concepit, & peperit filium.

6. Dixitque Rachel: Judicavit mihi Dominus, & exaudivit vocem meam, dans mihi filium: & idcircò appellavit nomen ejus, Dan.

7. Rursumque Bala concipiens peperit alterum,

8. pro quo ait Rachel: Comparavit me Deus cum sorore mea, & invalui: vocavitque eum, Nephtali.

9. Sentiens Lia quòd parere desiisset, Zelpham ancillam suam marito tradidit.

10. Qua post conceptum edente filium,

11. di-

11. dixit: Feliciter, & idcircò vocavit nomen ejus, Gad.

12. Peperit quoque Zelpha alterum.

13. Dixitque Lia: Hoc pro beatitudine mea: Beatam quippe me dicent mulieres, propereà appellavit eum, Aser.

14. Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ in agrum, reperit mandragoras: quas matri Liæ detulit. Dixitque Rachel: Da mihi partem de mandragoris filii tui.

15. Illa respondit: Parumne tibi videtur, quòd præripueris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filii mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii tui.

16. Redeuntique ad vesperam Jacob de agro, egressa est in occursum ejus Lia, & ad me, inquit, intrabis: quia mercede conduxi te pro mandragoris filii mei. Dormivitque cum ea nocte illa.

17. Et exaudivit Deus preces ejus: concepitque & peperit filium quintum,

18. & ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo: appellavitque nomen ejus, Issachar.

19. Rursum Lia concipiens, peperit sextum filium,

20. & ait: Dotavit me Deus dote bona: etiam hac vice mecum erit maritus meus, eò quòd genuerim ei sex filios: & idcircò appellavit nomen ejus, Zabulon.

21. Post quem peperit filiam, nomine Dinam.

22. Recordatus quoque Dominus Rachelis, exaudivit eam, & aperuit vulvam ejus.

23. Quæ concepit & peperit filium * dicens: Abstulit Deus opprobrium meum.

* Ann. M. 2259. Ant. Chr 1745.

24. Et vocavit nomen ejus, Joseph, dicens: Addat mihi Dominus filium alterum.

25. Nato autem Joseph, dixit Jacob * socero suo: Dimitte me ut revertar in patriam, & ad terram meam.

* Jacob 91. ut patet infra cap. 47. vers. 9. finito 14 servitutis suæ. Ac proinde 77. annorum fuit cùm ad Laban venit.

26. Da mihi uxores, & liberos meos, pro quibus servivi tibi, ut abeam: tu nosti servitutem qua servivi tibi.

27. Ait illi Laban: Inveniam gratiam in conspectu tuo: experimento didici, quia benedixerit mihi Deus propter te:

28. constitue mercedem tuam, quam dem tibi.

29. At ille respondit: Tu nosti quomodo servierim tibi, & quanta in manibus meis fuerit possessio tua.

30. Modicum habuisti antequam venirem ad te, & nunc dives effectus es: benedixitque tibi Dominus ad introitum meum. Justum est igitur ut aliquando provideam etiam domui meæ.

31. Dixitque Laban: Quid tibi dabo? At ille ait: Nihil volo: sed si feceris quod postulo, iterùm pascam, & custodiam pecora tua.

32. Gyra omnes greges tuos, & separa cunctas oves varias & sparso vellere: & quodcumque furvum, & maculosum, variumque fuerit, tam in ovibus quàm in capris, erit merces mea.

33. Respondebitque mihi cras justitia mea, quando placiti tempus advenerit coram te: & omnia quæ non fuerint varia, & maculosa, & furva, tam in ovibus quàm in capris, furti me arguent.

34. Dixitque Laban: Gratum habeo quod petis.

35. Et separavit in die illa capras, & oves, & hircos, & arietes, varios atque maculoso[s]: cunctum autem gregem unicolorem, id est albi & nigri velleris, tradidit in manu filio[rum] suorum.

36. Et posuit spatium itineris trium dierum inter se & generum, qui pascebat re[li]quos greges ejus.

37. Tollens ergo Jacob virgas populea[s] virides, & amygdalinas, & ex platanis, e[x] parte decorticavit eas: detractisque cortic[i]bus, in his quæ spoliata fuerant, candor ap[]paruit: illa verò quæ integra fuerant, vir[i]dia permanserunt: atque in hunc modum co[]lor effectus est varius.

38. Posuitque eas in canalibus, ubi effun[]debatur aqua: ut cùm venissent greges a[d] bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum conciperent.

39. Factumque est ut in ipso calore coitus oves intuerentur virgas, & parerent maculo[]sa, & varia, & diverso colore respersa.

40. Divisitque gregem Jacob, & posuit vir[]gas in canalibus ante oculos arietum: eran[t] autem alba & nigra quæque, Laban: cæter[a] verò, Jacob, separatis inter se gregibus.

41. Igitur quando primo tempore ascende[]bantur oves, ponebat Jacob virgas in canali[]bus aquarum ante oculos arietum & ovium ut in earum contemplatione conciperent:

42. quando verò serotina admissura erat & conceptus extremus, non ponebat eas Factaque sunt ea quæ erant serotina, La[]ban: & qui primi temporis, Jacob.

43. Ditatusque est homo ultra modum, & habuit greges multos, ancillas & servos camelos & asinos.

CAPUT XXXI.

Jacob, jubente Domino, ad Patrem cum omnibus suis tacitus revertitur, quem Laba[n] insequitur: Rachel autem patris idolis ab[]latis, ipsum quærentem astu decipit: tan[]demque Jacob & Laban inito fœdere, a[d] propria quisque discedit.

1. POstquam autem audivit verba filioru[m] Laban dicentium: Tulit Jacob omni[a] quæ fuerunt patris nostri, & de illius facu[l]tate ditatus, factus est inclytus:

2. animadvertit quoque faciem Laban quòd non esset erga se sicut heri & nudius tertius,

3. maximè dicente sibi Domino: Reverte[]re in terram patrum tuorum, & ad genera[]tionem tuam, eroque tecum.

4. Misit *, & vocavit Rachel & Liam i[n] agrum, ubi pascebat greges:

5. dixitque eis: Video faciem patris vest[ri] quòd non sit erga me sicut heri & nudiuster[]tius: Deus autem patris mei fuit mecum.

6. Et ipsæ nostis quòd totis viribus me[is] servierim patri vestro.

7. Sed & pater vester circumvenit me, & mutavit mercedem meam decem vicibus: & tamen non dimisit eum Deus ut noceret mihi.

8. Si quando dixit: Variæ erunt merced[es] tuæ: pariebant omnes oves varios fœtus, quan[]do verò è contrario ait: Alba quæque accipi[es] pro mercede: omnes greges alba pepererunt

9. Tulitque Deus substantiam patris ve[]stri, & dedit mihi.

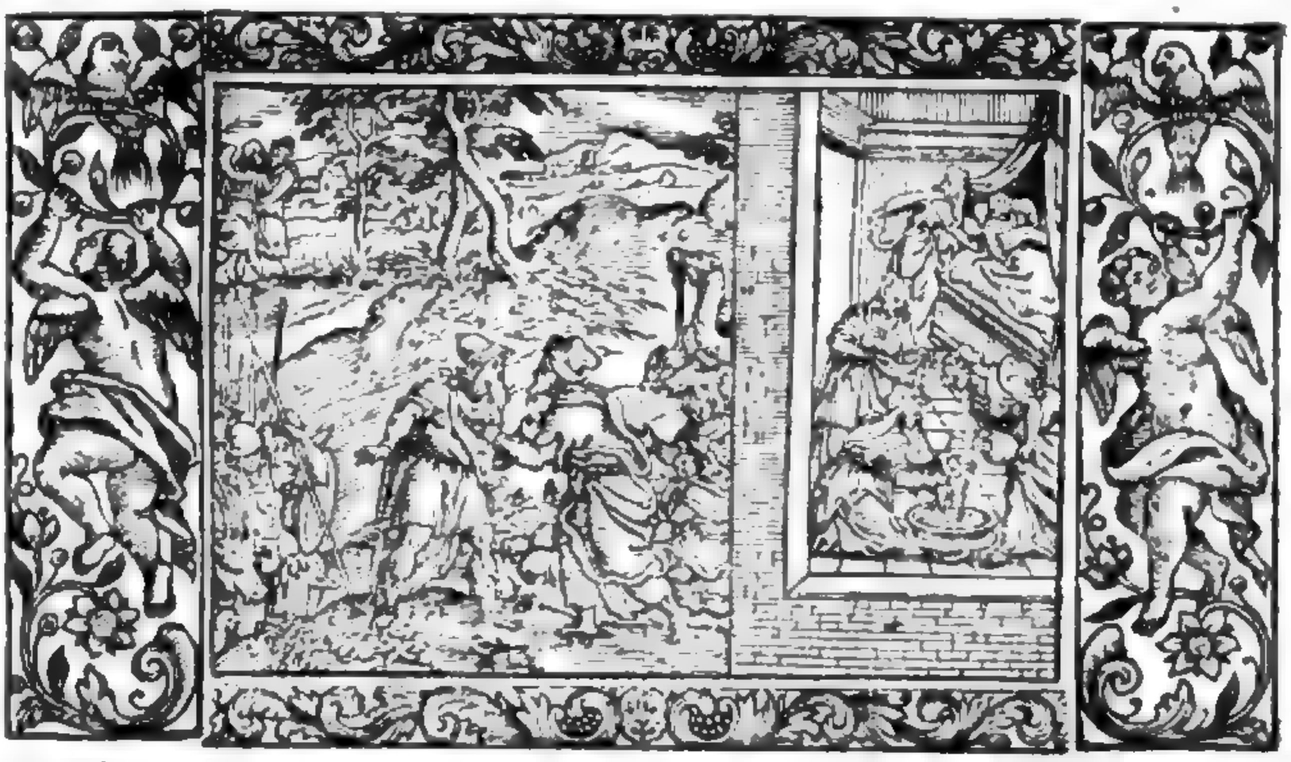

10. Postquam enim conceptus ovium tempus advenerat, levavi oculos meos, & vidi in somnis ascendentes mares super fœminas, varios & maculosos, & diversorum colorum.

11. Dixitque Angelus Dei ad me in somnis: Jacob? Et ego respondi: Adsum.

12. Qui ait: Leva oculos tuos, & vide universos masculos ascendentes super fœminas, varios, maculosos, atque resparsos. Vidi enim omnia quæ fecit tibi Laban.

13. Ego sum Deus Bethel, ‖ ubi unxisti lapidem, & votum vovisti mihi. Nunc ergo surge, & egredere de terra hac, revertens in terram nativitatis tuæ. (*‖ Sup. 28.18*)

14. Responderuntque Rachel & Lia: Numquid habemus residui quidquam in facultatibus & hæreditate domus patris nostri?

15. Nonne quasi alienas reputavit nos, & vendidit, comeditque pretium nostrum?

16. Sed Deus tulit oves patris nostri, & eas tradidit nobis, ac filiis nostris: unde omnia quæ præcepit tibi Deus, fac.

17. Surrexit itaque Jacob, & impositis liberis ac conjugibus suis super camelos, abiit.

18. Tulitque omnem substantiam suam, & greges, & quidquid in Mesopotamia acquisierat, pergens ad Isaac patrem suum in terram Chanaan.

19. Eo tempore ierat Laban ad tondendas oves, & Rachel furata est idola patris sui.

20. Noluitque Jacob confiteri socero suo quòd fugeret.

21. Cùmque abiisset tam ipse quàm omnia quæ juris sui erant, & amne transmisso pergeret contra montem Galaad,

22. nuntiatum est Laban die tertio, quòd fugeret Jacob.

23. Qui assumptis fratribus suis, persecutus est eum diebus septem: & comprehendit eum in monte Galaad.

24. Viditque in somnis dicentem sibi Deum: Cave ne quidquam asperè loquaris contra Jacob.

25. Jamque Jacob extenderat in monte tabernaculum: cùmque ille consecutus fuisset eum cum fratribus suis, in eodem Monte Galaad fixit tentorium.

26. Et dixit ad Jacob: Quare ita egisti, ut clam me abigeres filias meas quasi captivas gladio?

27. Cur ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi, ut prosequerer te cum gaudio, & canticis, & tympanis, & citharis?

28. Non es passus ut oscularer filios meos & filias: stultè operatus es: & nunc quidem

29. valet manus mea reddere tibi malum: sed Deus Patris tui heri dixit mihi: ‖ Cave ne loquaris contra Jacob quidquam durius. (*‖ Infr. 48.16*)

30. Esto, ad tuos ire cupiebas, & desiderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es deos meos?

31. Respondit Jacob: Quòd inscio te profectus sum, timui ne violenter auferres filias tuas.

32. Quòd autem furti me arguis: apud quemcumque inveneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris. Scrutare, quidquid tuorum apud me inveneris, & aufer. Hæc dicens, ignorabat quòd Rachel furata esset idola.

33. Ingressus itaque Laban tabernaculum Jacob & Liæ, & utriusque famulæ, non invenit. Cùmque intrasset tentorium Rachelis,

34. illa festinans abscondit idola subter stramenta cameli, & sedit desuper: scrutantique omne tentorium, & nihil invenienti,

35. ait: Ne irascatur dominus meus quòd coram te assurgere nequeo: quia juxta consuetudinem fœminarum nunc accidit mihi. Sic delusa solicitudo quærentis est.

36. Tumensque Jacob, cum jurgio ait: Quam ob culpam meam, & ob quod peccatum meum sic exarsisti post me,

37. & scrutatus es omnem supellectilem meam? Quid invenisti de cuncta substantia domus tuæ? pone hic coram fratribus meis & fratribus tuis, & judicent inter me & te.

38. Idcircò viginti annis fui tecum? oves tuæ & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi:

39. nec captum à bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam: quidquid furto peribat, à me exigebas:

40. die noctuque æstu urebar, & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.

41. Sicque per viginti annos in domo tua servivi tibi; quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis: immutasti quoque mercedem

meam

meam decem vicibus.

42. Nisi Deus patris mei Abraham, & timor Isaac affuisset mihi, forsitan modò nudum me dimisisses: afflictionem meam & laborem manuum mearum respexit Deus, & arguit te heri.

43. Respondit ei Laban: Filiæ meæ & filii, & greges tui, & omnia quæ cernis, mea sunt: quid possum facere filiis & nepotibus meis?

44. Veni ergo, & ineamus fœdus: ut sit in testimonium inter me & te.

45. Tulit itaque Jacob lapidem, & erexit illum in titulum:

46. dixitque fratribus suis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum, comederuntque super eum:

47. quem vocavit Laban, Tumulum testis: & Jacob, Acervum testimonii, uterque juxta proprietatem linguæ suæ.

48. Dixitque Laban: Tumulus iste erit testis inter me & te hodie, & idcircò appellatum est nomen ejus Galaad, id est, Tumulus testis.

49. Intueatur & judicet Dominus inter nos quando recesserimus à nobis,

50. si afflixeris filias meas, & si introduxeris alias uxores super eas: nullus sermonis nostri testis est absque Deo, qui præsens respicit.

51. Dixitque rursus ad Jacob: En tumulus hic, & lapis quem erexi inter me & te,

52. testis erit: tumulus, inquam, iste & lapis sint in testimonium, si aut ego transiero illum pergens ad te, aut tu præterieris, malum mihi cogitans.

53. Deus Abraham, & Deus Nachor judicet inter nos, Deus patris eorum. Juravit ergo Jacob per timorem patris sui Isaac:

54. Immolatisque victimis in monte, vocavit fratres suos ut ederent panem. Qui cùm comedissent, manserunt ibi.

55. Laban verò de nocte consurgens, osculatus est filios & filias suas, & benedixit illis: reversusque est in locum suum.

CAPUT XXXII.

Jacob, visis Angelis, nuntios & munera ad fratrem suum Esau territus mittit, intereà cum Angelo luctans, & benedictionem ac nominis mutationem tacto femoris nervo accepit.

‖ Esdr. 48. 16. * Eodem an. 2265.

1. JAcob ‖ quoque abiit itinere quo cœperat *: fueruntque ei obviam Angeli Dei.

2. Quos cùm vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc: & appellavit nomen loci illius, Mahanaim, id est, Castra.

3. Misit autem & nuntios ante se ad Esau fratrem suum in terram Seir, in regionem Edom:

4. præcepitque eis, dicens: Sic loquimini domino meo Esau: Hæc dicit frater tuus Jacob: Apud Laban peregrinatus sum, & fui usque in præsentem diem.

5. Habeo boves, & asinos, & oves, & servos, & ancillas, mittoque nunc legationem ad dominum meum, ut inveniam gratiam in conspectu tuo.

6. Reversique sunt nuntii ad Jacob, dicentes: Venimus ad Esau fratrem tuum, & ecce properat tibi in occursum cum quadringentis viris.

7. Timuit Jacob valdè: & perterritus divisit populum qui secum erat, greges quoque & oves & boves, & camelos in duas turmas,

8. dicens: Si venerit Esau ad unam turmam, & percusserit eam; alia turma, quæ reliqua est, salvabitur.

9. Dixitque Jacob: Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Isaac: Domine qui dixisti mihi: Revertere in terram tuam, & in locum nativitatis tuæ, & benefaciam tibi:

10. minor sum cunctis miserationibus tuis, & veritate tua quam explevisti servo tuo. In baculo meo transivi Jordanem istum: & nunc cum duabus turmis regredior.

11. Erue me de manu fratris mei Esau, quia valdè eum timeo: ne fortè veniens percutiat matrem cum filiis.

12. Tu locutus es quòd benefaceres mihi: & dilatares semen meum sicut arenam maris, quæ præ multitudine numerari non potest.

13. Cùmque dormisset ibi nocte illa, separavit de his quæ habebat, munera Esau fratri suo,

14. capras ducentas, hircos viginti, oves ducentas, & arietes viginti,

15. camelos fœtas cum pullis suis triginta, vaccas quadraginta, & tauros viginti, asinas viginti, & pullos earum decem.

16. Et misit per manus servorum suorum singulos seorsum greges, dixitque pueris suis: Antecedite me, & sit spatium inter gregem & gregem.

17. Et præcepit priori, dicens: Si obvium habueris fratrem meum Esau, & interrogaverit te, Cujus es? aut, Quò vadis? aut, Cujus sunt ista quæ sequeris?

18. respondebis: Servi tui Jacob, munera misit domino meo Esau: ipse quoque post nos venit.

19. Similiter dedit mandata secundo, & tertio, & cunctis qui sequebantur greges, dicens: Iisdem verbis loquimini ad Esau, cùm inveneritis eum.

20. Et addetis: Ipse quoque servus tuus Jacob iter nostrum insequitur: dixit enim: Placabo illum muneribus quæ præcedunt, & posteà videbo illum, forsitan propitiabitur mihi.

21. Præcesserunt itaque munera ante eum, ipse verò mansit nocte illa in castris.

22. Cùmque maturè surrexisset, tulit duas uxores suas, & totidem famulas, cum undecim filiis, & transivit vadum Jacob.

23. Traductisque omnibus quæ ad se pertinebant,

24. mansit solus: & ecce vir luctabatur cum eo usque manè.

25. Qui cùm videret quòd eum superare non posset, tetigit nervum femoris ejus, & statim emarcuit.

26. Dixitque ad eum: Dimitte me, jam enim ascendit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.

27. Ait ergo: Quod nomen est tibi? Respondit: Jacob.

28. At ille: Nequaquam, inquit, Jacob appellabitur nomen tuum, sed Israel: quoniam si contra Deum * fortis fuisti, quantò magis contra homines prævalebis?

* Sup. ✝. 24. vocatur vir. Erat autem Angelus, ut eum Osee appellat, c. 12. ✝. 2. sub specie virili.

29. Interrogavit eum Jacob: Dic mihi, quo appellaris nomine? Respondit: Cur quæris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco.

30. Vocavitque Jacob nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi Deum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.

31. Ortusque est ei statim sol, postquam transgressus est Phanuel, ipse verò claudicabat pede.

32. Quam ob causam non comedunt nervum filii Israel, qui emarcuit in femore Jacob, usque in præsentem diem: eò quòd tetigerit nervum femoris ejus, & obstupuerit.

CAPUT XXXIII.

Jacob ab Esau occurrente benignè excipitur, ægreque adigit ut munera accipiat, domumque revertatur: & sic Jacob in Salem profectus, agri partem emit, fixisque tabernaculis altare erexit.

Eodem ann. 2265.

1. ELevans autem Jacob oculos suos, vidit venientem Esau, & cum eo quadringentos viros: divisitque filios Liæ & Rachel, ambarumque famularum:

2. & posuit utramque ancillam, & liberos earum in principio: Liam verò, & filios ejus, in secundo loco: Rachel autem & Joseph novissimos.

3. Et ipse progrediens adoravit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater ejus.

4. Currens itaque Esau obviàm fratri suo, amplexatus est eum: stringensque collum ejus & osculans flevit.

5. Levatisque oculis, vidit mulieres & parvulos earum, & ait: Quid sibi volunt isti? & si ad te pertinent? Respondit: Parvuli sunt quos donavit mihi Deus servo tuo.

6. Et appropinquantes ancillæ & filii earum, incurvati sunt.

7. Accessit quoque Lia cum pueris suis: & cùm similiter adorassent, extremi Joseph & Rachel adoraverunt.

8. Dixitque Esau: Quænam sunt istæ turmæ quas obviàm habui? Respondit: Ut invenirem gratiam coram domino meo.

9. At ille ait: Habeo plurima, frater mi, sint tua tibi.

10. Dixitque Jacob: Noli ita, obsecro: sed si inveni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis: sic enim vidi faciem tuam, quasi viderim vultum Dei: esto mihi propitius,

11. & suscipe benedictionem quam attuli tibi, & quam donavit mihi Deus tribuens omnia. Vix, fratre compellente, suscipiens,

12. ait: Gradiamur simul, eroque socius itineris tui.

13. Dixitque Jacob: Nosti, domine mi, quòd parvulos habeam teneros, & oves, & boves fœtas, mecum; quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur una die cuncti greges.

14. Præcedat dominus meus ante servum suum; & ego sequar paulatim vestigia ejus, sicut videro parvulos meos posse: donec veniam ad dominum meum in Seir.

15. Respondit Esau: Oro te, ut de populo qui mecum est, saltem socii remaneant viæ tuæ. Non est, inquit, necesse: hoc uno tantùm indigeo, ut inveniam gratiam in conspectu tuo domine mi.

16. Reversus est itaque illo die Esau itinere quo venerat in Seir.

17. Et Jacob venit in Socoth*: ubi ædificata domo & fixis tentoriis, appellavit nomen loci illius Socoth, id est, tabernacula. * Ubi videtur aliquot annos habitasse.

18. Transivitque in Salem urbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan, postquam reversus est de Mesopotamia Syriæ: & habitavit juxta oppidum.

19. Emitque partem agri in qua fixerat tabernacula, à filiis Hemor patris Sichem centum agnis.

20. Et erecto ibi altari*, invocavit super illud fortissimum Deum Israel. * Eodem videlicet loco, in quo Abraham primum suum altare erexerat. *Supr. c. 12.* Et ubi fons Jacob erat, de quo in Evang.

CAPUT XXXIV.

Ob Dinæ raptum ac stuprum, Sichimitæ priùs circumcisi, à Simeone & Levi Dinæ fratribus perimuntur, atque à reliquis Jacob filiis urbs eorum vastatur: quapropter Simeon & Levi à patre arguuntur.

1. EGressa est* autem Dina filia Liæ ut videret mulieres regionis illius. * Ann. M. circiter 2273. Ant. Chr. 1731. Cùm esset Dina annorum circiter 15.

2. Quam cùm vidisset Sichem filius Hemor Hevæi, princeps terræ illius, adamavit eam: & rapuit, & dormivit cum illa, vi opprimens virginem.

3. Et conglutinata est anima ejus cum ea, tristemque delinivit blanditiis.

4. Et pergens ad Hemor patrem suum: Accipe, inquit, mihi puellam hanc conjugem.

5. Quod cùm audisset Jacob, absentibus filiis, & in pastu pecorum occupatis, siluit donec redirent.

6. Egresso autem Hemor patre Sichem ut loqueretur ad Jacob,

7. ecce filii ejus veniebant de agro: auditoque quod acciderat, irati sunt valdè, eò quòd fœdam rem operatus esset in Israel, & violata filia Jacob, rem illicitam perpetrasset.

8. Locutus est itaque Hemor ad eos: Sichem filii mei adhæsit anima filiæ vestræ: date eam illi uxorem:

9. & jungamus vicissim connubia: filias vestras tradite nobis, & filias nostras accipite.

10. Et habitate nobiscum: terra in potestate vestra est, exercete, negotiamini, & possidete eam.

11. Sed & Sichem ad patrem & ad fratres ejus ait: Inveniam gratiam coram vobis: & quæcumque statueritis, dabo:

12. augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam quod petieritis: tantùm date mihi puellam hanc uxorem.

13. Responderunt filii Jacob Sichem & patri ejus in dolo, sævientes ob stuprum sororis.

14. Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso: quod illicitum & nefarium est apud nos.

15. Sed in hoc valebimus fœderari, si volueritis esse similes nostri, & circumcidatur in vobis omnis masculini sexus:

16. tunc dabimus & accipiemus mutuò filias vestras, ac nostras: & habitabimus vobiscum, erimusque unus populus:

17. si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram, & recedemus.

18. Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio ejus:

19. nec distulit adolescens quin statim quod petebatur, expleret: amabat enim puellam valdè, & ipse erat inclytus in omni domo patris sui.

20. Ingressique portam urbis, locuti sunt ad populum:

21. Viri isti pacifici sunt, & volunt habitare nobiscum: negotientur in terra, & exerceant eam, quæ spatiosa & lata cultoribus indiget: filias eorum accipiemus uxores, & nostras illis dabimus.

22. Unum est, quo differtur tantum bonum: Si circumcidamus masculos nostros, ritum gentis imitantes:

23. Et substantia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident, nostra erunt: tantùm in hoc acquiescamus, & habitantes simul, unum efficiemus populum.

24. Assensique sunt omnes, circumcisis cunctis maribus.

25. Et ecce, die tertio, quando gravissimus vulnerum dolor est: arreptis, duo filii Jacob, Simeon & Levi fratres Dinæ, gladiis, ingressi sunt urbem confidenter: ‖ interfectisque omnibus masculis, ‖ *Infr. 49. 6. 11.*

26. Hemor & Sichem pariter necaverunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam.

27. Quibus egressis, irruerunt super occisos cæteri filii Jacob: & depopulati sunt urbem in ultionem stupri.

28. Oves eorum, & armenta, & asinos, cunctaque vastantes quæ in domibus & in agris erant;

29. parvulos quoque eorum & uxores duxerunt captivas.

30. Quibus patratis audacter, Jacob dixit ad Simeon & Levi: Turbastis me, & odiosum fecistis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus terræ hujus. Nos pauci sumus: illi congregati percutient me, & delebor ego, & domus mea.

31. Responderunt: Numquid ut scorto abuti debuere sorore nostra?

CAPUT XXXV.

Ubi Jacob idola suorum juxta Sichem defodisset, jubente Domino ascendit in Bethel, ubi Debora moritur: nascitur Benjamin cum morte matris Rachel: Ruben cum Bala dormit: numerantur filii Jacob, cujus pater Isaac moritur.

1. INtereà locutus est Deus ad Jacob: Surge, & ascende Bethel, & habita ibi, facque altare Deo qui ‖ apparuit tibi quando fugiebas Esau fratrem tuum. *Eodem ann. 2271. ‖ Sup. 28. 13.*

2. Jacob verò convocata omni domo sua, ait: Abjicite deos alienos qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra.

3. Surgite, & ascendamus in Bethel, ut faciamus ibi altare Deo; qui exaudivit me in die tribulationis meæ, & socius fuit itineris mei.

4. Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant, & inaures quæ erant in auribus eorum: at ille infodit ‖ ea subter terebinthum, quæ est post urbem Sichem. ‖ *Exod. 32. 20. 2. Reg. 18. 4.*

5. Cùmque profecti essent, terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, & non sunt ausi persequi recedentes.

6. Venit igitur Jacob Luzam, quæ est in terra Chanaan, cognomento Bethel: ipse & omnis populus cum eo.

7. Ædificavitque ibi altare, & appellavit nomen loci illius, Domus Dei: ibi enim ‖ apparuit ei Deus cùm fugeret fratrem suum. ‖ *Sup. 28. 13.*

8. Eodem tempore mortua est Debora nutrix Rebeccæ, & sepulta est ad radices Bethel subter quercum: vocatumque est nomen loci illius, Quercus fletus.

9. Apparuit autem iterùm Deus Jacob postquam reversus est de Mesopotamia Syriæ, benedixitque ei,

10. dicens: ‖ Non vocaberis ultrà Jacob, sed Israel erit nomen tuum. Et appellavit eum Israel, ‖ *Sup. 32. 28.*

11. dixitque ei: Ego Deus omnipotens: cresce, & multiplicare: gentes & populi nationum ex te erunt, reges de lumbis tuis egredientur.

12. Terramque quam dedi Abraham & Isaac, dabo tibi & semini tuo post te.

13. Et recessit ab eo.

14. Ille verò erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans super eum libamina, & effundens oleum: ** Ann. M. 2274. Ant. Chr. 1730. Anno Jacobi 101. Josephi 1.*

15. vocansque nomen loci illius, Bethel.

16. * Egressus autem inde, venit verno tem-

tempore ad terram quæ ducit Ephratam: in qua cùm parturiret Rachel,

17. ob difficultatem partus periclitari cœpit. Dixitque ei obstetrix: Noli timere, quia & hunc habebis filium.

18. Egrediente autem anima præ dolore, & imminente jam morte, vocavit nomen filii sui, Benoni, id est filius doloris mei: pater verò appellavit eum Benjamin, (id est, filius dexteræ.)

19. Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via quæ ducit Ephratam, hæc est Bethlehem.

20. Erexitque Jacob titulum * super sepulchrum ejus: || Hic est titulus monumenti Rachel, usque in præsentem diem.

21. * Egressus inde, fixit tabernaculum trans Turrem gregis. †

22. || Cùmque habitaret in illa regione, abiit Ruben, & dormivit cum Bala concubina patris sui: quod illum minimè latuit. Erant autem filii Jacob duodecim.

*i. columnam. || Infr. 48. 7. * Eodem anno. † Mille passus à Bethlehē juxta quā Angeli pastoribus nuntiarunt Dominum natum. || Infr. 49. 4.

23. Filii Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon, & Levi, & Judas, & Issachar, & Zabulon.

24. Filii Rachel: Joseph & Benjamin.

25. Filii Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Nephtali.

26. Filii Zelphæ ancillæ Liæ: Gad & Aser: hi sunt filii Jacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriæ †.

27. * Venit etiam ad Isaac patrem suum in Mambre, Civitatem Arbee, hæc est Hebron: in qua peregrinatus est Abraham & Isaac.

28. Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum.

29. Consumptusque ætate mortuus est †: & appositus est populo suo senex & plenus dierum: & sepelierunt eum Esau & Jacob filii sui.

† Nempe ferè omnes; nam Benjamin natus est juxta Bethlehem, sup. vers. 18. † Ann. M. 2275. Ant. Chr. 1729. † Ann. M. 2288. Ant. Chr. 1716. Anno Jacobi 120. Josephi 29.

CAPUT XXXVI.

Esau cum uxoribus & filiis à fratre Jacob ob nimiam utriusque opulentiam separatur: filiorum Esau genealogia cum habitatione describitur.

1. HÆ sunt autem generationes Esau, ipse est Edom.

2. Esau accepit uxores de filiabus Chanaan: Ada filiam Elon Hethæi, & Oolibama filiam Anæ filiæ Sebeon Hevæi:

3. Basemath quoque filiam Ismael sororem Nabajoth.

4. || Peperit autem Ada, Eliphaz: Basemath genuit Rahuel:

|| 1. Par. 1. 35.

5. Oolibama genuit Jehus & Ihelon & Core; hi filii Esau qui nati sunt ei in terra Chanaan.

6. Tulit autem Esau uxores suas & filios & filias, & omnem animam domus suæ, & substantiam, & pecora, & cuncta quæ habere poterat in terra Chanaan: & abiit in alteram regionem, recessitque à fratre suo Jacob.

7. || Divites enim erant valdè, & simul habitare non poterant: nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum præ multitudine gregum.

|| Sup. 13. 6.

8. || Habitavitque Esau in monte Seir, ipse est Edom.

|| Jos. 24. 4.

9. Hæ autem sunt generationes Esau patris Edom in monte Seir,

10. & hæc nomina filiorum ejus: || Eliphaz filius Ada uxoris Esau: Rahuel quoque filius Basemath uxoris ejus.

|| 1. Par. 1. 35.

11. Fueruntque Eliphaz filii: Theman, Omar, Sepho, & Gatham, & Cenez.

12. Erat autem Thamna, concubina Eliphaz filii Esau: quæ peperit ei Amalech; hi sunt filii Ada uxoris Esau.

13. Filii autem Rahuel: Nahath & Zara, Samma & Meza; hi filii Basemath uxoris Esau.

14. Isti quoque erant filii Oolibama filiæ Anæ filiæ Sebeon, uxoris Esau, quos genuit ei Jehus & Ihelon & Core.

15. Hi duces filiorum Esau: Filii Eliphaz primogeniti Esau: dux Theman, dux Omar, dux Sepho, dux Cenez,

16. dux Core, dux Gatham, dux Amalech. hi filii Eliphaz in terra Edom, & hi filii Ada.

17. Hi quoque filii Rahuel filii Esau: dux Nahath, dux Zara, dux Samma, dux Meza. hi autem duces Rahuel in terra Edom; isti filii Basemath uxoris Esau.

18. Hi autem filii Oolibama uxoris Esau: dux Jehus, dux Ihelon, dux Core. hi duces Oolibama filiæ Anæ uxoris Esau.

19. Isti sunt filii Esau, & hi duces eorum: ipse est Edom.

20. || Isti sunt filii Seir Horræi, habitatores terræ: Lotan, & Sobal, & Sebeon, & Ana,

|| 1. Par. 1. 38.

21. & Dison, & Eser, & Disan. hi duces Horræi, filii Seir in Terra Edom.

22. Facti sunt autem filii Lotan: Hori & Heman. erat autem soror Lotan, Thamna.

23. Et isti filii Sobal: Aluan & Manahat & Ebal, & Sepho & Onam.

24. Et hi filii Sebeon: Aja & Ana. Iste est Ana qui invenit aquas calidas in solitudine, cùm pasceret asinos Sebeon patris sui:

25. habuitque filium Dison, & filiam Oolibama.

26. Et isti filii Dison: Hamdan, & Eseban, & Jethran, & Charan.

27. Hi quoque filii Eser: Balaan, & Zavan, & Acan.

28. Habuit autem filios Disan: Hus, & Aram.

29. Hi duces Horræorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana,

30. dux Dison, dux Eser, dux Disan: isti duces Horræorum qui imperaverunt in Terra Seir.

31. Reges autem qui regnaverunt in Terra Edom antequam haberent regem filii Israel, fuerunt hi:

32. Bela filius Beor, nomenque urbis ejus Denaba.

33. Mortuus est autem Bela, & regnavit pro eo Jobab filius Zaræ de Bosra.

34. Cùmque mortuus esset Jobab, regnavit pro eo Husam de terra Themanorum.

35. Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in regione Moab: & nomen urbis ejus Avith.

36. Cùmque mortuus esset Adad, regnavit pro eo Semla de Masreca.

37. Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Saul de fluvio Rohoboth.

38. Cùmque & hic obiisset, successit in regnum Balanan filius Achobor.

39. Isto quoque mortuo, regnavit pro eo

Adar, nomenque urbis ejus Phau : & appellabatur uxor ejus Meetabel, filia Matred filiæ Mezaab.

40. Hæc ergo nomina ducum Esau in cognationibus, & locis, & vocabulis suis : dux Thamna, dux Alva, dux Jetheth,

41. dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,

42. dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar,

43. dux Magdiel, dux Hiram : hi duces Edom habitantes in terra imperii sui, ipse est Esau pater Idumæorum.

CAPUT XXXVII.

Joseph fratres apud patrem accusans, visaque somnia narrans, fratrum odium in se concitat : quare primum volentes illum occidere, consilio Judæ vendunt Ismaelitis, inscio Ruben : à patre autem lugetur, & in Ægypto Putiphari venditur.

1. HAbitavit autem Jacob in terra Chanaan *, in qua pater suus peregrinatus est.

2. Et hæ sunt generationes ejus : Joseph cùm sedecim esset annorum †, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer : & erat cum filiis Balæ & Zelphæ uxorum patris sui : accusavitque fratres suos apud patrem crimine pessimo.

* Nem e ist Hebron. *suprà* 35. 27.

† Completorum scilicet, unde codices Hebr. Chald. & Græci illum notant septem decim annorum tunc fuisse : nempe inchoatorum. Anno M 2276. Ant. Chr. 1728.

3. Israel autem diligebat Joseph super omnes filios suos, eò quòd in senectute genuisset eum : fecitque ei tunicam polymitam.

4. Videntes autem fratres ejus quòd à patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui.

5. Accidit quoque ut visum somnium referret fratribus suis : quæ causa majoris odii seminarium fuit.

6. ‡ Dixitque ad eos : Audite somnium meum quod vidi :

‡ FER. 6. POST DOM. 2. QUADR.

7. Putabam nos ligare manipulos in agro : & quasi consurgere manipulum meum, & stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum.

8. Responderunt fratres ejus : Numquid rex noster eris ? aut subjiciemur ditioni tuæ ? Hæc ergo causa somniorum atque sermonum, invidiæ & odii fomitem ministravit.

9. Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus, ait : Vidi per somnium, quasi solem, & lunam, & stellas undecim, adorare me.

10. Quod cùm patri suo, & fratribus retulisset, increpavit eum pater suus, & dixit : Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti ? num ego & mater tua, & fratres tui adorabimus te super terram ?

11. Invidebant ei igitur fratres sui : pater verò rem tacitus considerabat.

12. Cùmque fratres illius in pascendis gregibus patris morarentur in Sichem,

13. dixit ad eum Israel : Fratres tui pascunt oves in Sichimis : veni, mittam te ad eos. Quo respondente,

14. Præsto sum, ait ei : Vade, & vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos, & pecora : & renuntia mihi quid agatur. Missus de Valle Hebron, venit in Sichem :

15. invenitque eum vir errantem in agro, & interrogavit quid quæreret.

16. At ille respondit : Fratres meos quæro, indica mihi ubi pascant greges.

17. Dixitque ei vir : Recesserunt de loco isto : audivi autem eos dicentes : Eamus in Dothain. Perrexit ergo Joseph post fratres suos, & invenit eos in Dothain.

18. Qui cùm vidissent eum procul, antequam accederet ad eos, cogitaverunt illum occidere :

19. & mutuò loquebantur : Ecce somniator venit :

20. venite, occidamus eum, & mittamus in cisternam veterem ; dicemusque : Fera pessima devoravit eum : & tunc apparebit quid illi prosint somnia sua.

21. ‖ Audiens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dicebat : ‖ *Infr.* 42. 22.

22. Non interficiatis animam ejus, nec effundatis sanguinem : sed projicite eum in cisternam hanc, quæ est in solitudine, manusque vestras servate innoxias : hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, & reddere patri suo.

23. Confestim igitur ut pervenit ad fratres suos, nudaverunt eum tunica talari, & polymita :

24. miseruntque eum in cisternam veterem, quæ non habebat aquam.

25. Et sedentes ut comederent panem, vi-

derunt Ismaelitas viatores venire de Galaad, & camelos eorum, portantes aromata, & resinam, & stacten in Ægyptum.

26. Dixit ergo Judas fratribus suis: Quid nobis prodest si occiderimus fratrem nostrum, & celaverimus sanguinem ipsius?

27. Melius est ut venumdetur Ismaelitis, & manus nostræ non polluantur: frater enim, & caro nostra est. Acquieverunt fratres sermonibus illius.

‖ *Sap.* 10. 13. * Ann. M. 2276. Ant. Chr. 1728. Ætatis ejus 17. (*Joseph. l.* 2. *cap.* 2.) Ante Isaaci obitum 12.

28. ‖ Et prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, extrahentes eum de cisterna *, vendiderunt eum Ismaelitis, viginti argenteis: qui duxerunt eum in Ægyptum.

29. Reversusque Ruben ad cisternam, non invenit puerum:

30. & scissis vestibus pergens ad fratres suos, ait: Puer non comparet, & ego quò ibo?

31. Tulerunt autem tunicam ejus, & in sanguine hœdi, quem occiderant, tinxerunt:

32. mittentes qui ferrent ad patrem, & dicerent: Hanc invenimus: vide utrum tunica filii tui sit, an non.

33. Quam cùm agnovisset pater, ait: Tunica filii mei est, fera pessima comedit eum, bestia devoravit Joseph.

34. Scissisque vestibus, indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore.

35. Congregatis autem cunctis liberis ejus ut lenirent dolorem patris, noluit consolationem accipere, sed ait: Descendam ad filium meum lugens in infernum. Et illo perseverante in fletu,

36. Madianitæ vendiderunt Joseph in Ægypto Putiphari eunucho Pharaonis, magistro militum.

CAPUT XXXVIII.

Judas ex uxore Chananæa tribus filiis susceptis, primum & deinde secundum Thamar copulavit; quibus mortuis, eam inscius pro scorto cognovit; quo concubitu Phares & Zaram genuit.

* Hanc historiam contigisse aliquam partem ante venditionem Josephi necesse est: cùm ab hac vendit. ad descensum Jacobi cũ tota sua familia, tantùm 22. anni interfuerint, qui tot hominum generationibus non sufficiunt: præsertim cùm filii Phares recenseantur in enumeratione familiæ. *Infr.* 46. 12. ‖ 1. *Par.* 2. 3. ‖ *Num.* 26. 19. ‖ *Num.* 26. 19

1. Eodem tempore * descendens Judas à fratribus suis, divertit ad Virum Odollamitem, nomine Hiram.

2. ‖ Viditque ibi filiam hominis Chananæi, vocabulo Sua: & accepta uxore, ingressus est ad eam.

3. Quæ concepit, & peperit filium, & vocavit nomen ejus Her.

4. ‖ Rursumque concepto fœtu, natum filium vocavit Onan.

5. Tertium quoque peperit, quem appellavit Sela: quo nato, parere ultrà cessavit.

6. Dedit autem Judas uxorem primogenito suo Her, nomine Thamar.

7. ‖ Fuit quoque Her primogenitus Judæ, nequam in conspectu Domini: & ab eo occisus est.

8. Dixit ergo Judas ad Onan filium suum: Ingredere ad uxorem fratris tui, & sociare illi, ut suscites semen fratri tuo.

9. Ille sciens non sibi nasci filios, introjens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur.

10. Et idcircò percussit eum Dominus, quòd rem detestabilem faceret.

11. Quam ob rem dixit Judas Thamar nurui suæ: Esto vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus: timebat enim ne & ipse moreretur, sicut fratres ejus. Quæ abiit, & habitavit in domo patris sui.

12. Evolutis autem multis diebus, mortua est Sua uxor Judæ: qui post luctum consolatione suscepta, ascendebat ad tonsores ovium suarum, ipse & Hiras opilio gregis Odollamites, in Thamnas.

13. Nuntiatumque est Thamar quòd socer illius ascenderet in Thamnas ad tondendas oves.

14. Quæ, depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrum: & mutato habitu, sedit in bivio itineris, quod ducit Thamnam: eò quòd crevisset Sela, & non eum accepisset maritum.

15. Quam cùm vidisset Judas, suspicatus est esse meretricem: operuerat enim vultum suum, ne agnosceretur.

16. Ingrediensque ad eam, ait: Dimitte me ut coeam tecum: nesciebat enim quòd nurus sua esset. Qua respondente: Quid dabis mihi ut fruaris concubitu meo?

17. dixit: Mittam tibi hœdum de gregibus. Rursumque illa dicente: Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris.

18. Ait Judas: Quid tibi vis pro arrhabone dari? Respondit: Annulum tuum, & armillam, & baculum quem manu tenes. Ad unum igitur coitum mulier concepit,

19. & surgens abiit: depositoque habitu, quem sumpserat, induta est viduitatis vestibus.

20. Misit autem Judas hœdum per pastorem suum Odollamitem, ut reciperet pignus quod dederat mulieri: qui cùm non invenisset eam,

21. interrogavit homines loci illius: Ubi est mulier quæ sedebat in bivio? Respondentibus cunctis: Non fuit in loco isto meretrix;

22. reversus est ad Judam, & dixit ei: Non inveni eam: sed & homines loci illius dixerunt mihi, numquam sedisse ibi scortum.

23. Ait Judas: Habeat sibi, certè mendacii arguere nos non potest, ego misi hœdum quem promiseram: & tu non invenisti eam.

24. Ecce autem post tres menses nuntiaverunt Judæ, dicentes: Fornicata est Thamar nurus tua, & videtur uterus illius intumescere. Dixitque Judas: Producite eam ut comburatur.

25. Quæ cùm duceretur ad pœnam, misit ad socerum suum, dicens: De viro, cujus hæc sunt, concepi: cognosce cujus sit annulus, & armilla, & baculus.

26. Qui, agnitis muneribus, ait: Justior me est, quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen ultrà non cognovit eam.

27. ‖ Instante autem partu, apparuerunt gemini in utero: atque in ipsa effusione infantium, unus protulit manum, in qua obstetrix ligavit coccinum, dicens: ‖ *Matth.* 1. 3.

28. Iste egredietur prior.

29. Illo verò retrahente manum, egressus est alter: dixitque mulier: Quare divisa est propter te maceria? & ob hanc causam vocavit nomen ejus Phares,

30. ‖ Posteà egressus est frater ejus, in cujus manu erat coccinum: quem appellavit Zara. ‖ 1. *Par.* 2. 4.

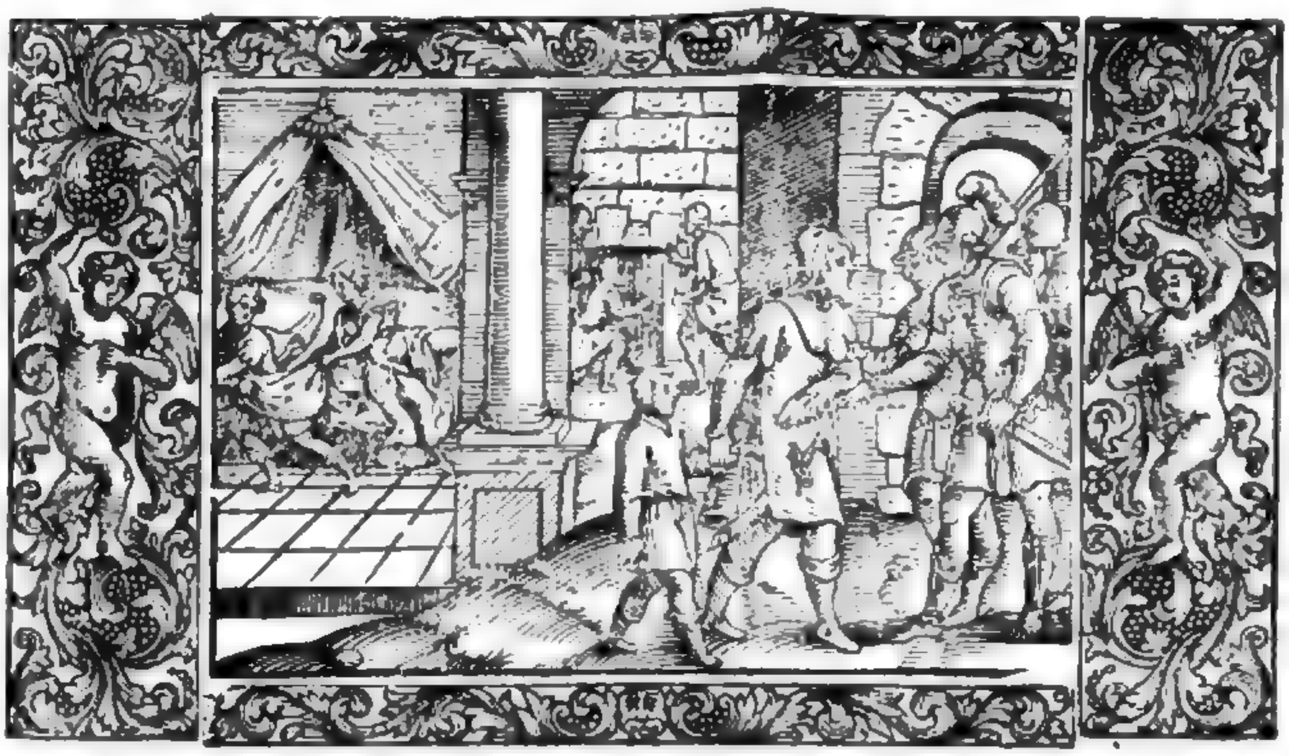

CAPUT XXXIX.

Cùm prosperè ageret Joseph apud herum Putipharem, contemnens heram sæpiùs de concubitu interpellantem, accusatur apud dominum, & in carcerem conjicitur: ubi custodis gratiam nactus, omnium vinctorum curam habet.

1. IGitur Joseph ductus est in Ægyptum, emitque eum Putiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus, vir Ægyptius, de manu Ismaelitarum, à quibus perductus erat.

2. Fuitque Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prosperè agens: habitavitque in domo domini sui,

3. qui optimè noverat Dominum esse cum eo, & omnia quæ gereret, ab eo dirigi in manu illius.

4. Invenitque Joseph gratiam coram domino suo, & ministrabat ei, à quo præpositus omnibus gubernabat creditam sibi domum, & universa quæ ei tradita fuerant:

5. benedixitque Dominus domui Ægyptii propter Joseph, & multiplicavit tam in ædibus quàm in agris cunctam ejus substantiam:

6. nec quidquam aliud noverat, nisi panem quo vescebatur. Erat autem Joseph pulchra facie, & decorus aspectu.

* Ann. M. circiter 2276. Ant. Chr. 1718. vitæ Joseph 27. *Corn. & Abul.*

7. Post multos * itaque dies injecit domina sua oculos suos in Joseph, & ait: Dormi mecum.

8. Qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad eam: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua:

9. nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ uxor ejus es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in Deum meum?

10. Hujuscemodi verbis per singulos dies & mulier molesta erat adolescenti, & ille recusabat stuprum.

11. Accidit autem quadam die, ut intraret Joseph domum, & operis quippiam absque arbitris faceret:

* i. Extrema fimbria, seu ora vestimenti.

12. & illa apprehensa lacinia * vestimenti ejus, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu ejus pallio fugit, & egressus est foras.

13. Cùmque vidisset mulier vestem in manibus suis, & se esse contemptam,

14. vocavit ad se homines domus suæ, & ait ad eos: En introduxit virum Hebræum, ut illuderet nobis: ingressus est ad me, ut coiret mecum: cùmque ego succlamassem,

15. & audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras.

16. In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito revertenti domum,

17. & ait: Ingressus est ad me servus Hebræus quem adduxisti ut illuderet mihi:

18. cùmque audisset me clamare, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras.

19. His auditis dominus, & nimiùm credulus verbis conjugis, iratus est valdè:

20. || tradiditque Joseph in carcerem, ubi vincti regis custodiebantur, & erat ibi clausus. || Psal. 104. 18.

21. Fuit autem Dominus cum Joseph, & misertus illius dedit ei gratiam in conspectu principis carceris.

22. Qui tradidit in manu illius universos vinctos qui in custodia tenebantur: & quidquid fiebat, sub ipso erat.

23. Nec noverat aliquid, cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo, & omnia opera ejus dirigebat.

CAPUT XL.

Eunuchorum Pharaonis in carcere Joseph somnia interpretatus, alterum officio restituendum, alterum suspendio finiendum prædixit: quæ omnia in Pharaonis natalitio evenerunt.

1. HIs ita gestis, accidit ut peccarent duo eunuchi, pincerna regis Ægypti, & pistor, domino suo. * Ann. M. 2287. Ant. Chr. 1717.

2. Iratusque contra eos Pharao (nam alter pincernis præerat, alter pistoribus)

3. misit eos in carcerem principis militum, in quo erat vinctus & Joseph.

4. At custos carceris tradidit eos Joseph, qui & ministrabat eis. Aliquantulum temporis fluxerat, & illi in custodia tenebantur.

5. Videruntque ambo somnium nocte una juxta interpretationem congruam sibi:

6. ad quos cùm introisset Joseph manè, & vidisset eos tristes,

7. sciscitatus est eos dicens: Cur tristior est hodie solito facies vestra?

8. Qui responderunt: Somnium vidimus, & non est qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Joseph: Numquid non Dei est interpretatio? referte mihi quid videritis.

9. Narravit prior, præpositus pincernarum, somnium suum: Videbam coram me vitem,

10. in qua erant tres propagines, crescere paulatim in gemmas, & post flores uvas maturescere:

11. calicemque Pharaonis in manu mea: tuli ergo uvas, & expressi in calicem quem tenebam, & tradidi poculum Pharaoni.

12. Respondit Joseph: Hæc est interpretatio somnii: Tres propagines, tres adhuc dies sunt:

13. post quos recordabitur Pharao ministerii tui, & restituet te in gradum pristinum: dabisque ei calicem juxta officium tuum, sicut antè facere consueveras.

14. Tantùm memento mei, cùm benè tibi fuerit, & facias mecum misericordiam: ut suggeras Pharaoni ut educat me de isto carcere:

15. quia furto sublatus sum de terra Hebræorum, & hic innocens in lacum missus sum.

16. Videns pistorum magister quòd prudenter somnium dissolvisset, ait: Et ego vidi somnium; Quòd tria canistra farinæ haberem super caput meum:

17. & in uno canistro quod erat excelsius, portare me omnes cibos qui fiunt arte pistoria, avesque comedere ex eo.

18. Respondit Joseph; Hæc est interpretatio somnii: Tria canistra, tres adhuc dies sunt:

19. post quos auferet Pharao caput tuum, ac suspendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas.

20. Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande convivium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, & pistorum principis.

21. Restituitque alterum in locum suum, ut porrigeret ei poculum:

22. alterum suspendit in patibulo, ut conjectoris veritas probaretur.

23. Et tamen succedentibus prosperis, præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui.

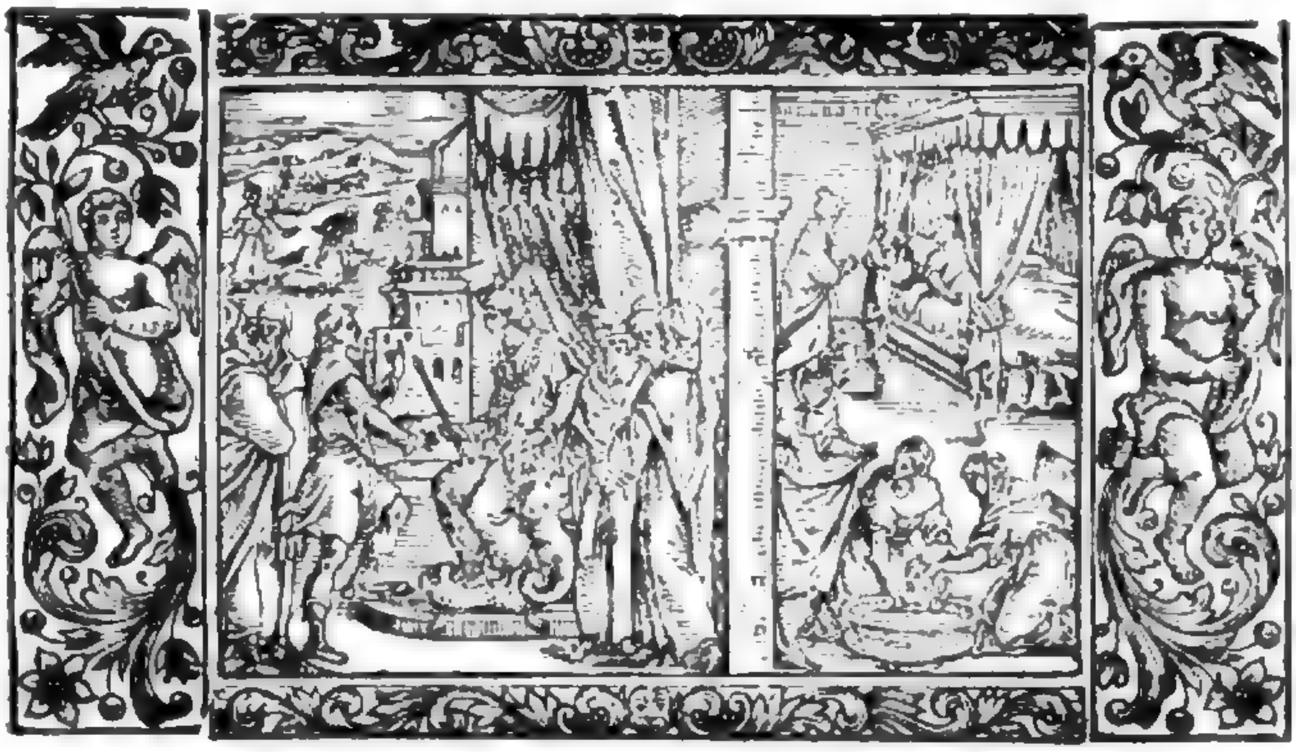

CAPUT XLI.

Somnia Pharaonis de bobus & spicis unicus Joseph interpretatus, toti Ægypto præficitur; & ex Aseneth data sibi à Pharaone uxore duos sustulit filios ante septem famis annos.

Ann. M. 2289. Ant. Chr. 1715.

1. POst duos annos vidit Pharao somnium. Putabat se stare super fluvium,

2. de quo ascendebant septem boves, pulchræ & crassæ nimis: & pascebantur in locis palustribus.

3. Aliæ quoque septem emergebant de flumine, fœdæ confectæque macie: & pascebantur in ipsa amnis ripa, in locis virentibus:

4. devoraveruntque eas, quarum mira species & habitudo corporum erat. Expergefactus Pharao,

5. rursum dormivit, & vidit alterum somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo uno, plenæ atque formosæ:

6. aliæ quoque totidem spicæ tenues & percussæ uredine oriebantur,

7. devorantes omnem priorum pulchritudinem. Evigilans Pharao post quietem,

8. & factomanè, pavore perterritus, misit ad omnes conjectores Ægypti, cunctosque sapientes: & accersitos narravit somnium, nec erat qui interpretaretur.

9. Tunc demum reminiscens pincernarum magister, ait: Confiteor peccatum meum:

10. Iratus rex servis suis, me & magistrum pistorum retrudi jussit in carcerem principis militum:

11. ubi una nocte uterque vidimus somnium præsagum futurorum.

12. Erat ibi puer Hebræus, ejusdem ducis militum famulus: cui narrantes somnia,

13. audivimus quidquid posteà rei probavit eventus: ego enim redditus sum officio meo: & ille suspensus est in cruce.

14. Protinus ad regis imperium eductum de carcere Joseph totonderunt: ac veste mutata, obtulerunt ei.

15. Cui ille ait: Vidi somnia, nec est qui edisserat: quæ audivi te sapientissimè conjicere.

16. Respondit Joseph: Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni.

17. Narravit ergo Pharao quod viderat: putabam me stare super ripam fluminis,

18. & septem boves de amne conscendere, pulchras nimis, & obesis carnibus: quæ in pastu paludis virecta carpebant:

19. & ecce, has sequebantur aliæ septem

boves in tantum deformes & macilentæ, ut numquam tales in terra Ægypti viderim:

20. quæ, devoratis & consumptis prioribus,

21. nullum saturitatis dedere vestigium: sed simili macie & squalore torpebant. Evigilans, rursus sopore depressus,

22. vidi somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo uno plenæ atque pulcherrimæ.

23. Aliæ quoque septem tenues & percussæ uredine, oriebantur è stipula:

24. quæ priorum pulchritudinem devoraverunt. Narravi conjectoribus somnium, & nemo est qui edisserat.

25. Respondit Joseph: Somnium regis unum est: quæ facturus est Deus, ostendit Pharaoni.

26. Septem boves pulchræ, & septem spicæ plenæ, septem ubertatis anni sunt: eamdemque vim somnii comprehendunt.

27. Septem quoque boves tenues atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, & septem spicæ tenues, & vento urente percussæ: septem anni venturæ sunt famis.

28. Qui hoc ordine complebuntur:

29. Ecce septem anni venient fertilitatis magnæ in universa terra Ægypti:

30. quos sequentur septem anni alii tantæ sterilitatis, ut oblivioni tradatur cuncta retrò abundantia: consumptura est enim fames omnem terram,

31. & ubertatis magnitudinem perditura est inopiæ magnitudo.

32. Quòd autem vidisti secundò ad eamdem rem pertinens somnium: firmitatis indicium est, eò quòd fiat sermo Dei, & velociùs impleatur.

33. Nunc ergo provideat rex virum sapientem & industrium, & præficiat eum Terræ Ægypti:

34. Qui constituat præpositos per cunctas regiones: & quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis,

35. qui jam nunc futuri sunt, congreget in horrea: & omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, serveturque in urbibus.

36. Et præparetur futuræ septem annorum fami, quæ oppressura est Ægyptum, & non consumetur terra inopia.

37. Placuit Pharaoni consilium & cunctis ministris ejus:

38. locutusque est ad eos: Num invenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit?

39. Dixit ergo ad Joseph: Quia ostendit tibi Deus omnia quæ locutus es, numquid sapientiorem & consimilem tui invenire potero?

|| *Psal. 104. 21. 1. Mac. 2. 53. Act. 7. 10.* 40. || Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet: uno tantùm regni solio te præcedam.

41. Dixitque rursus Pharao ad Joseph: Ecce, constitui te super universam terram Ægypti.

42. Tulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu ejus: vestivitque eum stola byssina, & collo torquem auream circumposuit.

43. Fecitque eum ascendere super currum suum secundum, clamante præcone, ut omnes coram eo genu flecterent, & præpositum esse scirent universæ Terræ Ægypti.

44. Dixit quoque rex ad Joseph: Ego sum Pharao: absque tuo imperio non movebit quisquam manum aut pedem in omni terra Ægypti.

45. Vertitque nomen ejus, & vocavit eum lingua Ægyptiaca, Salvatorem mundi. Deditque illi uxorem Aseneth filiam Putiphare sacerdotis Heliopoleos. Egressus est itaque Joseph ad terram Ægypti:

46. (triginta * autem annorum erat quando stetit in conspectu regis Pharaonis) & circuivit omnes regiones Ægypti. ** Ann. M. 2289. Confer cum c. 47.*

47. Venitque fertilitas septem annorum: & in manipulos redactæ segetes congregatæ sunt in horrea Ægypti.

48. Omnis etiam frugum abundantia in singulis urbibus condita est.

49. Tantaque fuit abundantia tritici, ut arenæ maris coæquaretur, & copia mensuram excederet.

50. || Nati sunt autem Joseph filii duo antequam veniret fames: quos peperit ei Aseneth filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos. *|| Infr. 48. 20. 49. 5.*

51. Vocavitque nomen primogeniti, Manasses, dicens: Oblivisci me fecit Deus omnium laborum meorum, & domus patris mei.

52. Nomen quoque secundi appellavit Ephraim, dicens: Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ.

53. Igitur transactis septem ubertatis annis, qui fuerant in Ægypto:

54. cœperunt venire * septem anni inopiæ, quos prædixerat Joseph: & in universo orbe fames prævaluit, in cuncta autem terra Ægypti panis erat. ** Ann. M. 2296. Ant. Chr. 1708.*

55. Qua esuriente, clamavit populus ad Pharaonem, alimenta petens. Quibus ille respondit: Ite ad Joseph: & quidquid ipse vobis dixerit, facite.

56. Crescebat autem quotidie fames in omni terra: aperuitque Joseph * universa horrea, & vendebat Ægyptiis: nam & illos oppresserat fames. ** Tunc annum agens. 37.*

57. Omnesque provinciæ veniebant in Ægyptum, ut emerent escas, & malum inopiæ temperarent.

CAPUT XLII.

Fratres Joseph in Ægyptum pro emendis frumentis à patre missi, ab eo cognoscuntur, ac duriùs tractantur, & in carcerem conjiciuntur: tandem Simeone in vinculis relicto revertuntur, pecuniam in saccis unà cum frumento inscii referentes.

1. Audiens autem Jacob quòd alimenta venderentur in Ægypto, dixit filiis suis: Quare negligitis? *Ann. M. 2297. Ant. Chr. 1707.*

2. audivi quòd triticum venumdetur in Ægypto: descendite, & emite nobis necessaria, ut possimus vivere, & non consumamur inopia.

3. Descendentes igitur fratres Joseph decem, ut emerent frumenta in Ægypto,

4. Benjamin domi retento à Jacob, qui dixerat fratribus ejus: Ne fortè in itinere quidquam patiatur mali:

5. ingressi sunt terram Ægypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaan.

6. Et Joseph erat princeps in terra Ægypti, atque ad ejus nutum frumenta populis vendebantur. Cùmque adorassent eum fratres sui,

7. & agnovisset eos, quasi ad alienos duriùs loquebatur, interrogans eos: Unde venistis? Qui responderunt: De terra Chanaan, ut emamus victui necessaria.

8. Et tamen fratres ipse cognoscens, non est cognitus ab eis.

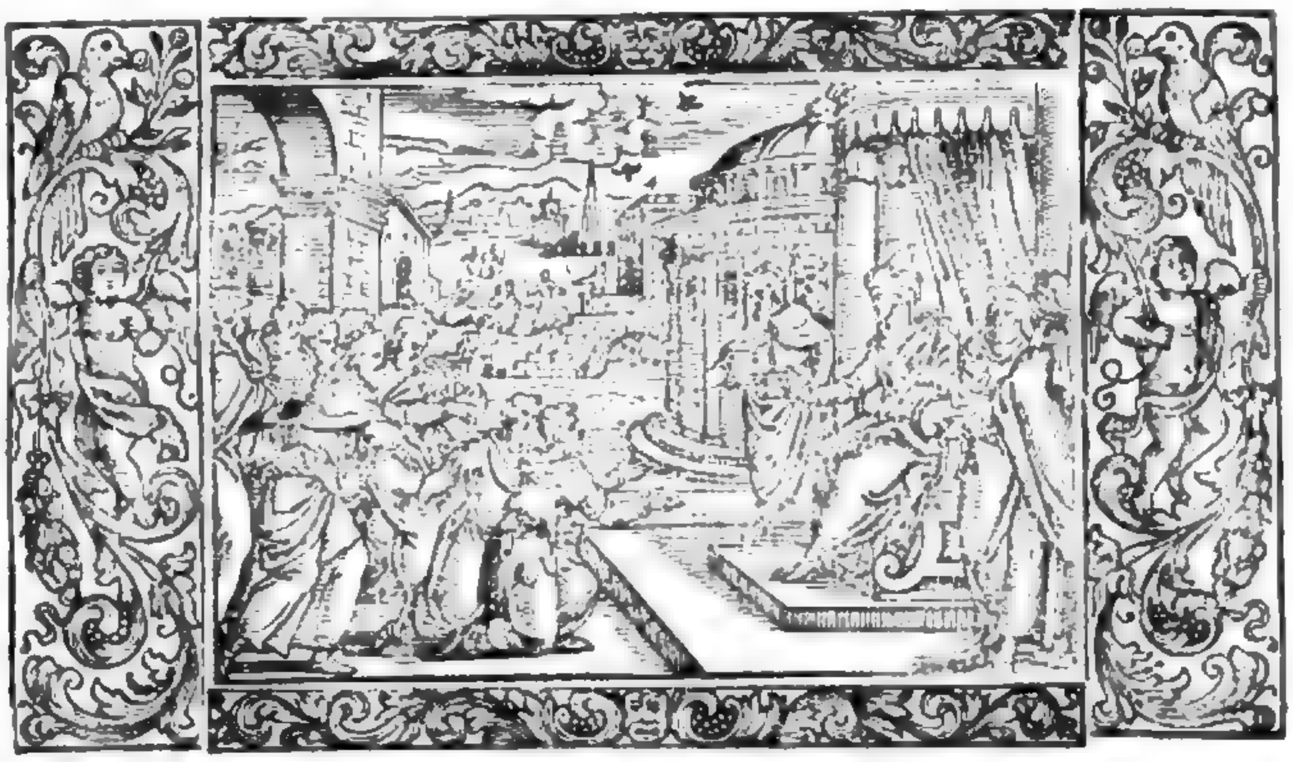

9. Recordatusque somniorum, quæ aliquando viderat, ait ad eos: Exploratores estis: ut videatis infirmiora terræ venistis.

10. Qui dixerunt: Non est ita, domine, sed servi tui venerunt ut emerent cibos.

11. Omnes filii unius viri sumus: pacifici venimus, nec quidquam famuli tui machinantur mali.

12. Quibus ille respondit: Aliter est: immunita terræ hujus considerare venistis.

13. At illi: Duodecim, inquiunt, servi tui, fratres sumus, filii viri unius in terra Chanaan: minimus cum patre nostro est, alius non est super.

14. Hoc est, ait, quod locutus sum: Exploratores estis.

15. Jam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus.

16. Mittite ex vobis unum, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis, donec probentur quæ dixistis utrùm vera an falsa sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis.

17. Tradidit ergo illos custodiæ tribus diebus.

18. Die autem tertio eductis de carcere, ait: Facite quæ dixi, & vivetis: Deum enim timeo.

19. Si pacifici estis, frater vester unus ligetur in carcere: vos autem abite, & ferte frumenta quæ emistis, in domos vestras,

‖ Inf. 43. 3. & 5.

20. ‖ & fratrem vestrum minimum ad me adducite, ut possim vestros probare sermones, & non moriamini. Fecerunt ut dixerat,

21. & locuti sunt ad invicem: Meritò hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audivimus: idcircò venit super nos ista tribulatio.

22. E quibus unus Ruben, ait: Numquid non dixi vobis: ‖ Nolite peccare in puerum: & non audistis me? en sanguis ejus exquiritur.

‖ Sup. 37. 22.

23. Nesciebant autem quòd intelligeret Joseph: eò quòd per interpretē loqueretur ad eos.

24. Avertitque se parumper, & flevit: & reversus locutus est ad eos.

25. Tollensque Simeon, & ligans illis præsentibus, jussit ministris ut implerent eorum saccos tritico, & reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis suprà cibariis in viam: qui fecerunt ita.

26. At illi portantes frumenta in asinis suis, profecti sunt.

27. Apertoque unus sacco, ut daret jumento pabulum in diversorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi,

28. dixit fratribus suis: Reddita est mihi pecunia, en habetur in sacco. Et obstupefacti turbatique, mutuo dixerunt: Quidnam est hoc quod fecit nobis Deus?

29. Veneruntque ad Jacob patrem suum in terram Chanaan, & narraverunt ei omnia quæ accidissent sibi, dicentes:

30. Locutus est nobis dominus terræ durè, & putavit nos exploratores esse provinciæ.

31. Cui respondimus: Pacifici sumus, nec ullas molimur insidias.

32. Duodecim fratres uno patre geniti sumus: unus non est super, minimus cum patre nostro est in terra Chanaan.

33. Qui ait nobis: Sic probabo quòd pacifici sitis: Fratrem vestrum unum dimittite apud me, & cibaria domibus vestris necessaria sumite, & abite,

34. fratremque vestrum minimum adducite ad me, ut sciam quòd non sitis exploratores: & istum, qui tenetur in vinculis, recipere possitis: ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licentiā.

35. His dictis, cùm frumenta effunderent, singuli repererunt in ore saccorum ligatas pecunias: exterritisque simul omnibus,

36. dixit pater Jacob: Absque liberis me esse fecistis, Joseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, & Benjamin auferetis: in me hæc omnia mala reciderunt.

37. Cui respondit Ruben: Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea, & ego eum tibi restituam.

38. At ille: Non descendet, inquit, filius meus vobiscum: frater ejus mortuus est, & ipse solus remansit: si quid ei adversi acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

CAPUT XLIII.

Cogente fame ægrè impetrarunt fratres Joseph à patre ut in Ægyptum revertentes cum muneribus ac duplici pecunia, Benjamin secum ducerent: qui educto Simeone de carcere, simul epulati sunt cum Joseph.

1. INterim fames omnem terram vehementer premebat. * Ann. M. 2298. Ant. Chr. 1706.

zed by Google

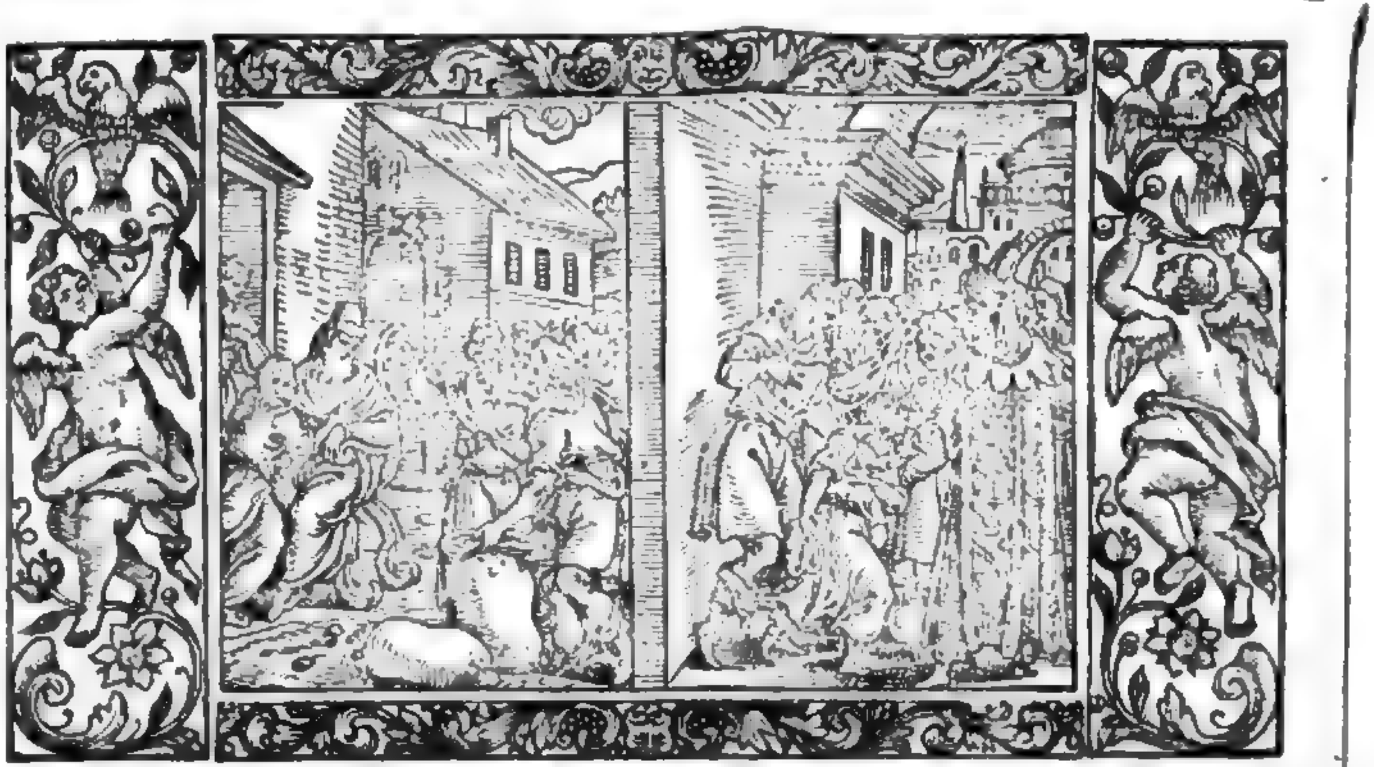

2. Consumptisque cibis quos ex Ægypto detulerant, dixit Jacob ad filios suos: Revertimini, & emite nobis pauxillum escarum.

3. Respondit Judas: Denuntiavit nobis vir ille sub attestatione jurisjurandi, dicens: Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum.

4. Si ergo vis eum mittere nobiscum, pergemus pariter, & ememus tibi necessaria:

5. sin autem non vis, non ibimus: vir enim, ut sæpè diximus, denuntiavit nobis, dicens: || Non videbitis faciem meam absque fratre vestro minimo.

|| Sup. 42. 20.

6. Dixit eis Israel: In meam hoc fecistis miseriam, ut indicaretis ei & alium habere vos fratrem.

7. At illi responderunt: Interrogavit nos homo per ordinem nostram progeniem: si pater viveret: si haberemus fratrem: & nos respondimus ei consequenter juxta id quod fuerat sciscitatus: numquid scire poteramus quòd dicturus esset: Adducite fratrem vestrum vobiscum?

8. Judas quoque dixit patri suo: Mitte puerum * mecum, ut proficiscamur, & possimus vivere: ne moriamur nos & parvuli nostri.

9. || Ego suscipio puerum: de manu mea require illum: nisi reduxero, & reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore.

10. Si non intercessisset dilatio, jam vice altera venissemus.

11. Igitur Israel pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite quod vultis: sumite de optimis terræ fructibus in vasis vestris, & deferte viro munera, modicum resinæ, & mellis, & storacis, stactes, & terebinthi, & amygdalarum.

** i. Fratrem natu minimum: alioquin enim erat jam annor. 24. filiosque genuerat, infr. 46. 21.*
|| Infr. 44. 32.

12. Pecuniam quoque duplicem ferte vobiscum: & illam, quam invenistis in sacculis, reportate, ne fortè errore factum sit;

13. sed & fratrem vestrum tollite, & ite ad virum.

14. Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem: & remittat vobiscum fratrem vestrum quem tenet, & hunc Benjamin: ego autem quasi orbatus absque liberis ero.

15. Tulerunt ergo viri munera, & pecuniam duplicem, & Benjamin: descenderuntque in Ægyptum, & steterunt coram Joseph.

16. Quos cùm ille vidisset, & Benjamin simul, præcepit dispensatori domus suæ, dicens: Introduc viros domum, & occide victimas, & instrue convivium: quoniam mecum sunt comesturi meridie.

17. Fecit ille quod sibi fuerat imperatum, & introduxit viros domum.

18. Ibique exterriti, dixerunt mutuò: Propter pecuniam, quam retulimus priùs in saccis nostris, introducti sumus: ut devolvat in nos calumniam, & violenter subjiciat servituti & nos, & asinos nostros.

19. Quamobrem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem domus

20. locuti sunt: Oramus domine ut audias nos. || Jam antè descendimus ut emeremus escas:

|| Sup. 42. 3.

21. quibus emptis, cùm venissemus ad diversorium, aperuimus saccos nostros, & invenimus pecuniam in ore saccorum: quam nunc eodem pondere reportavimus.

22. Sed & aliud attulimus argentum, ut emamus quæ nobis necessaria sunt: non est in nostra conscientia quis posuerit eam in marsupiis nostris.

23. At ille respondit: Pax vobiscum, nolite timere: Deus vester, & Deus patris vestri, dedit vobis thesauros in saccis vestris: nam pecuniam, quam dedistis mihi, probatam ego habeo. Eduxitque ad eos Simeon.

24. Et introductis domum, attulit aquam, & laverũt pedes suos, deditq; pabulum asinis eorũ.

25. Illi verò parabant munera, donec ingrederetur Joseph meridie: audierant enim quòd ibi comesturi essent panem.

26. Igitur ingressus est Joseph domum suam, obtuleruntque ei munera, tenentes in manibus suis: & adoraverunt proni in terram.

27. At ille, clementer resalutatis eis, interrogavit eos, dicens: Salvus ne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi? Adhuc vivit?

28. Qui responderunt: Sospes est servus tuus pater noster, adhuc vivit. Et incurvati, adoraverunt eum.

29. Attollens autem Joseph oculos, vidit Benjamin fratrem suum uterinum, & ait: Iste est frater vester parvulus, de quo dixeratis mihi? Et rursum: Deus, inquit, misereatur tui, fili mi.

30. Festinavitque, quia commota fuerant viscera ejus super fratre suo, & erumpebant lacrymæ: & introiens cubiculum flevit.

31. Rursumque lota facie egressus, continuit se, & ait: Ponite panes.

32. Quibus appositis, seorsum Joseph, & seorsum fratribus, Ægyptiis quoque qui vescebantur simul, seorsum (illicitum est enim Ægyptiis comedere cum Hebræis, & profanum putant hujuscemodi convivium)

33. sederunt coram eo, primogenitus juxta primogenita sua, & minimus juxta ætatem suam. Et mirabantur nimis,

34. sumptis partibus quas ab eo acceperant: majorque pars venit Benjamin, ita ut quinque partibus excederet. Biberuntque & inebriati sunt cum eo.

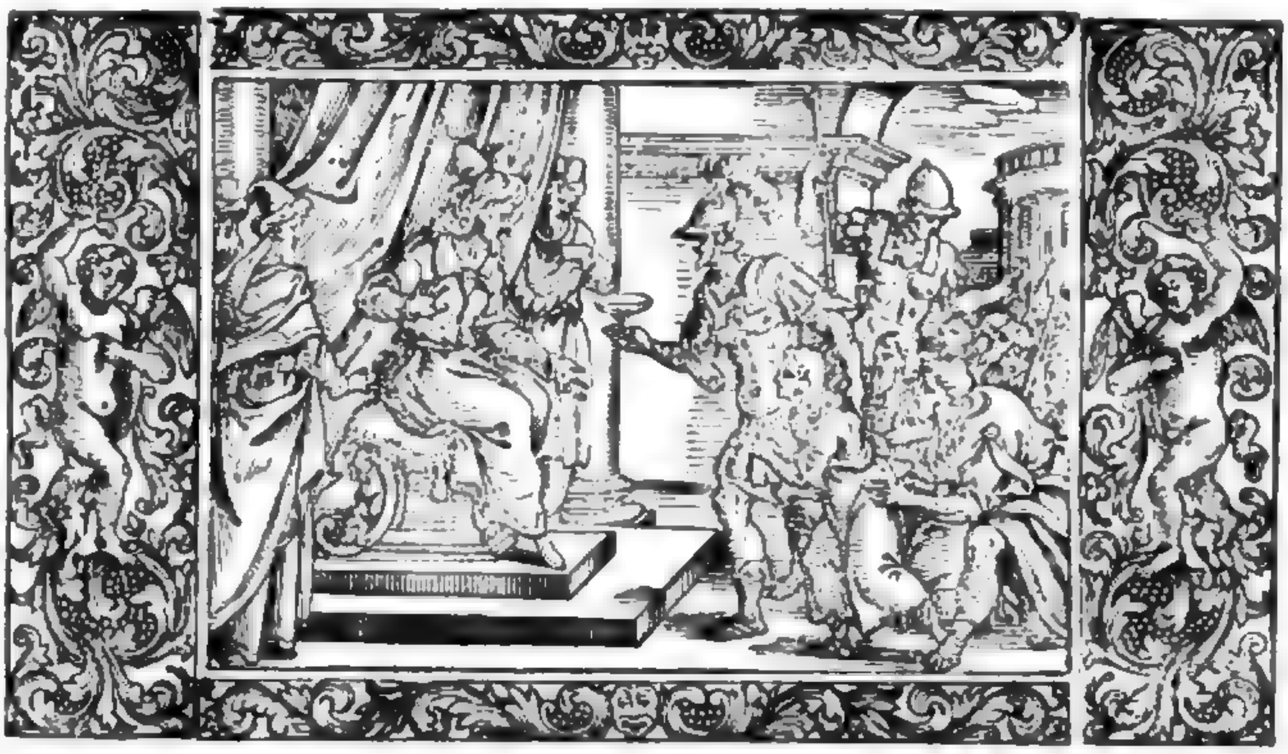

CAPUT XLIV.

Joseph absconso scypho suo in sacco Benjamin, revocatos ab itinere fratres furti arguit: Judas autem pro Benjamin se in servitutem offert.

1. PRæcepit autem Joseph dispensatori domus suæ, dicens: Imple saccos eorum frumento, quantum possunt capere: & pone pecuniam singulorum in summitate sacci.

2. Scyphum autem meum argenteum, & pretium quod dedit tritici, pone in ore sacci junioris. Factumque est ita.

3. Et orto manè, dimissi sunt cum asinis suis.

4. Jamque urbem exierant, & processerant paululùm: tunc Joseph accersito dispensatore domus: Surge, inquit, & persequere viros: & apprehensis dicito: Quare reddidistis malum pro bono?

5. Scyphus, quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, & in quo augurari solet: pessimam rem fecistis.

6. Fecit ille ut jusserat. Et apprehensis per ordinem locutus est.

7. Qui responderunt: Quare sic loquitur dominus noster, ut servi tui tantum flagitii commiserint?

8. Pecuniam, quam invenimus in summitate saccorum, reportavimus ad te de terra Chanaan: & quomodo consequens est ut furati simus de domo domini tui aurum vel argentum?

9. Apud quemcumque fuerit inventum servorum tuorum quod quæris, moriatur, & nos erimus servi domini nostri.

10. Qui dixit eis: Fiat juxta vestram sententiam: apud quemcumque fuerit inventum, ipse sit servus meus, vos autem eritis innoxii.

11. Itaque festinatò deponentes in terram saccos, aperuerunt singuli.

12. Quos scrutatus, incipiens à majore usque ad minimum, invenit scyphum in sacco Benjamin.

13. At illi, scissis vestibus, oneratisque rursum asinis, reversi sunt in oppidum.

14. Primusque Judas cum fratribus ingressus est ad Joseph (necdum enim de loco abierat) omnesque ante eum pariter in terram corruerunt.

15. Quibus ille ait: Cur sic agere voluistis? an ignoratis quòd non sit similis mei in augurandi scientia?

16. Cui Judas: Quid respondebimus, inquit, domino meo? vel quid loquemur, aut justè poterimus obtendere? Deus invenit iniquitatem servorum tuorum: en omnes servi sumus domini mei, & nos, & apud quem inventus est scyphus.

17. Respondit Joseph: Absit à me ut sic agam: qui furatus est scyphum, ipse sit servus meus: vos autem abite liberi ad patrem vestrum.

18. Accedens autem propiùs Judas, confidenter ait: Oro domine mi, loquatur servus tuus verbum in auribus tuis, & ne irascaris famulo tuo: tu es enim post Pharaonem,

19. dominus meus. ‖ Interrogasti priùs servos tuos: Habetis patrem, aut fratrem? ‖ Sup. 42. 11. & 13.

20. & nos respondimus tibi domino meo: Est nobis pater senex, & puer parvulus, qui in senectute illius natus est; cujus uterinus frater mortuus est: & ipsum solum habet mater sua, pater verò tenerè diligit eum.

21. Dixistique servis tuis: Adducite eum ad me, & ponam oculos meos super illum.

22. Suggessimus domino meo: Non potest puer relinquere patrem suum: si enim illum dimiserit, morietur.

23. ‖ Et dixisti servis tuis: Nisi venerit frater vester minimus vobiscum, non videbitis ampliùs faciem meam. ‖ Sup. 43. 3. & 5.

24. Cùm ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narravimus ei omnia, quæ locutus est dominus meus.

25. Et dixit pater noster: Revertimini, & emite nobis parum tritici.

26. Cui diximus: Ire non possumus: si frater noster minimus descenderit nobiscum, profi-

cifcemur fimul : alioquin illo abfente , non audemus videre faciem viri.

27. Ad quæ ille refpondit: Vos fcitis quòd duos genuerit mihi uxor mea. *

* Rachel quam folam propria electione duxerat. Sup. 37. 33. 35.

28. Egreffus eft unus, & dixiftis : Beftia devoravit eum: & hucufque non comparet.

29. Si tuleritis & iftum , & aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum mœrore ad inferos.

30. Igitur fi intravero ad fervum tuum patrem noftrum, & puer defuerit, (cùm anima illius ex hujus anima pendeat)

31. videritque eum non effe nobifcum , morietur, & deducent famuli tui canos ejus cum dolore ad inferos.

32. Ego propriè fervus tuus fim , qui in meam hunc recepi fidem , & fpopondi dicens: || Nifi reduxero eum, peccati reus ero in patrem meum omni tempore.

|| Sup. 43. 5.

33. Manebo itaque fervus tuus pro puero in minifterio domini mei, & puer afcendat cum fratribus fuis.

34. Non enim poffum redire ad patrem meum , abfente puero: ne calamitatis, quæ oppreffura eft patrem meum, teftis affiftam.

CAPUT XLV.

Jofeph fe fratribus manifeftat, eofque territos cum ofculo amplexatur : quare Pharao unà cum tota domo fua exultans , præcipit ut advocetur pater cum univerfa domo fua in Ægyptum : idem multis verbis denuntiat Jofeph, fratrefque multis donatos muneribus ad patrem remittit.

1. NOn fe poterat ultrà cohibere Jofeph multis coram aftantibus: unde præcepit ut egrederentur cuncti foras, & nullus intereffet alienus agnitioni mutuæ.

2. Elevavitque vocem cum fletu: quam audierunt Ægyptii, omnifque domus Pharaonis.

3. Et dixit fratribus fuis: Ego fum Jofeph : adhuc pater meus vivit ? Non poterant refpondere fratres nimio terrore perterriti.

4. Ad quos ille clementer : Accedite , inquit, ad me. Et cùm acceffiffent propè , || Ego fum, ait, Jofeph , frater vefter , quem vendidiftis in Ægyptum.

|| Act. 7. 13.

5. Nolite pavere, neque vobis durum effe videatur quòd vendidiftis me in his regionibus: || pro falute enim veftra mifit me Deus ante vos in Ægyptum.

|| Infr. 50. 20.

6. Bienniuni eft enim quòd cœpit fames effe in terra: & adhuc quinque anni reftant, quibus nec arari poterit nec meti.

7. Præmifitque me Deus ut refervemini fuper terram, & efcas ad vivendum habere poffitis.

8. Non veftro confilio , fed Dei voluntate huc miffus fum : qui fecit me quafi patrem Pharaonis , & dominum univerfæ domus ejus, ac principem in omni terra Ægypti.

9. Feftinate, & afcendite ad patrem meum, & dicetis ei: Hæc mandat filius tuus Jofeph: Deus fecit me Dominum univerfæ terræ Ægypti: defcende ad me, ne moreris,

10. & habitabis in terra Geffen : eritque juxta me tu, & filii tui, & filii filiorum tuorum, oves tuæ, & armenta tua, & univerfa quæ poffides.

11. Ibique te pafcam (adhuc enim quinque anni refidui funt famis) ne & tu pereas, & domus tua, & omnia quæ poffides.

12. En oculi veftri , & oculi fratris mei Benjamin vident, quòd os meum loquatur ad vos.

13. Nuntiate patri meo univerfam gloriam meam, & cuncta quæ vidiftis in Ægypto : feftinate, & adducite eum ad me.

14. Cùmque amplexatus recidiffet in collum Benjamin fratris fui, flevit: illo quoque fimiliter flente fuper collum ejus.

15. Ofculatufque eft Jofeph omnes fratres fuos, & ploravit fuper fingulos : poft quæ aufi funt loqui ad eum.

16. Auditumque eft , & celebri fermone vulgatum in aula regis: Venerunt fratres Jofeph: & gavifus eft Pharao, atque omnis familia ejus.

17. Dixitque ad Jofeph ut imperaret fratribus fuis, dicens: Onerantes jumenta, ite in terram Chanaan,

18. & tollite inde patrem veftrum & cognationem, & venite ad me : & ego dabo vobis omnia bona Ægypti , ut comedatis medullam terræ.

19. Præcipe etiam ut tollant plauftra de terra Ægypti, ad fubvectionem parvulorum fuorum ac conjugum: & dicito : Tollite patrem veftrum, & properate quantociùs venientes.

20. Nec dimittatis quidquam de fupellectili veftra: quia omnes opes Ægypti, veftræ erunt.

21. Feceruntque filii Ifrael ut eis mandatum fuerat . Quibus dedit Jofeph plauftra , fecundùm Pharaonis imperium : & cibaria in itinere.

22. Singulis quoque proferri juffit binas ftolas: Benjamin verò dedit trecentos argenteos cum quinque ftolis optimis:

23. tantumdem pecuniæ & veftium mittens patri fuo, addens & afinos decem, qui fubveherent ex omnibus divitiis Ægypti : & totidem afinas, triticum in itinere panefque portantes.

24. Dimifit ergo fratres fuos , & proficifcentibus ait: Ne irafcamini in via.

25. Qui afcendentes ex Ægypto, venerunt in terram Chanaan ad patrem fuum Jacob.

26. Et nuntiaverunt ei, dicentes: Jofeph filius tuus vivit: & ipfe dominatur in omni terra Ægypti. Quo audito Jacob, quafi de gravi fomno evigilans, tamen non credebat eis.

27. Illi è contra referebant omnem ordinem rei. Cùmque vidiffet plauftra , & univerfa quæ miferat, revixit fpiritus ejus,

28. & ait : Sufficit mihi fi adhuc Jofeph filius meus vivit : vadam , & videbo illum antequam moriar.

CAPUT XLVI.

Jacob renovata Dei promiffione cum univerfis filiis ac nepotibus , quorum nomina recenfentur, in Ægyptum defcendit : cui occurrens Jofeph, fuadet ut Pharaoni fe paftores ovium dicant.

1. PRofectufque Ifrael cum omnibus quæ habebat, venit ad Puteum juramenti, & mactatis ibi victimis Deo patris fui Ifaac,

Ineunte 3. anno famis. Ann. M. 2298. An. Chr. 1706.

2. audivit eum per vifionem noctis vocantem fe , & dicentem fibi : Jacob , Ja-

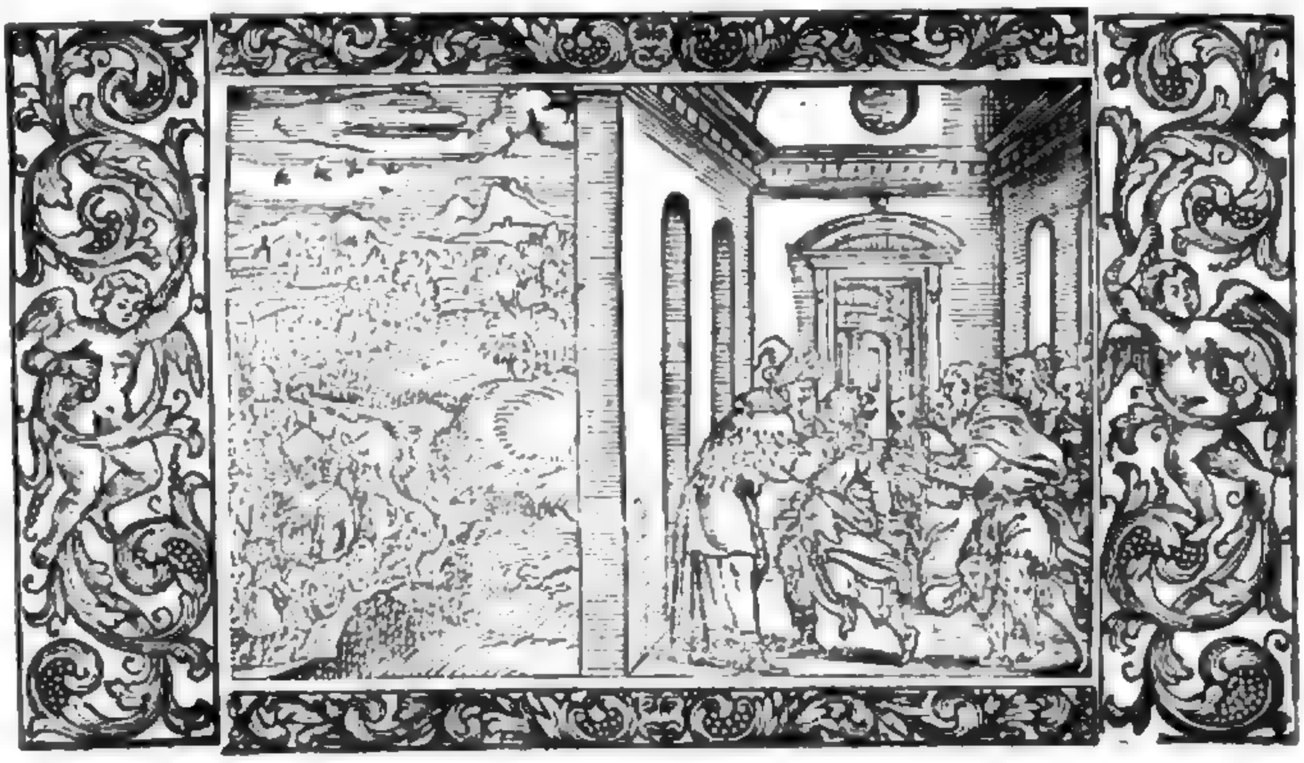

cob: cui respondit: Ecce adsum.

3. Ait illi Deus: Ego sum fortissimus Deus patris tui: noli timere, descende in Ægyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi.

4. Ego descendam tecum illuc, & ego inde adducam te revertentem: Joseph quoque ponet manus suas super oculos tuos.

5. Surrexit autem Jacob à Puteo juramenti: || tuleruntque eum filii cum parvulis & uxoribus suis in plaustris quæ miserat Pharao ad portandum senem,

6. & omnia quæ possederat in Terra Chanaan: || venitque in Ægyptum cum omni semine suo,

7 filii ejus, & nepotes, filiæ, & cuncta simul progenies.

8. Hæc sunt autem nomina filiorum Israel, qui ingressi sunt in Ægyptum, ipse cum liberis suis. || Primogenitus Ruben.

9. Filii Ruben: Henoch & Phallu & Hesron & Charmi.

10. || Filii Simeon: Jamuel & Jamin & Ahod, & Jachin & Sohar, & Saul filius Chanaanitidis.

11. || Filii Levi: Gerson & Caath & Merari.

12. || Filii Juda: Her & Onan & Sela & Phares & Zara. Mortui sunt autem Her & Onan in terra Chanaan. Natique sunt filii Phares: Hesron & Hamul.

13. || Filii Issachar: Thola & Phua & Job & Semron.

14. Filii Zabulon: Sared & Elon & Jahelel.

15. Hi filii Liæ quos genuit in Mesopotamia Syriæ cum Dina filia sua: omnes animæ filiorum ejus & filiarum, triginta tres. *

16. Filii Gad: Sephion & Haggi & Suni & Esebon & Heri & Arodi & Areli.

17. || Filii Aser: Jamne & Jesua & Jessui & Beria, Sara quoque soror eorum. Filii Beria: Heber & Melchiel.

18. Hi filii Zelphæ, quam dedit Laban Liæ filiæ suæ: & hos genuit Jacob sedecim animas.

19. Filii Rachel uxoris Jacob: Joseph & Benjamin.

20. || Natique sunt Joseph filii in Terra Ægypti, quos genuit ei Aseneth filia Putipharis sacerdotis Heliopoleos: Manasses & Ephraim.

21. Filii Benjamin: || Bela & Bechor & Asbel & Gera & Naaman & Echi & Ros & Mophim & Ophim & Ared.

22. Hi filii Rachel quos genuit Jacob: omnes animæ, quatuordecim.

23. Filii Dan: Husim.

24. Filii Nephtali: Jasiel & Guni & Jeser & Sallem.

25. Hi filii Balæ, quam dedit Laban Racheli filiæ suæ: & hos genuit Jacob: omnes animæ septem.

26. Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt cum Jacob in Ægyptum, & egressæ sunt de femore illius, absque uxoribus filiorum ejus, sexaginta sex †.

27. Filii autem Joseph, qui nati sunt ei in terra Ægypti, animæ duæ. || Omnes animæ domus Jacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, fuere septuaginta *.

28. Misit autem Judam ante se ad Joseph, ut nuntiaret ei, & occurreret in Gessen.

29. Quò cùm pervenisset, juncto Joseph curru suo, ascendit obviàm patri suo ad eumdem locum: vidensque eum, irruit super collum ejus, & inter amplexus flevit.

30. Dixitque pater ad Joseph: Jam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, & superstitem te relinquo.

31. At ille locutus est ad fratres suos, & ad omnem domum patris sui: Ascendam & nuntiabo Pharaoni, dicamque ei: Fratres mei, & domus patris mei, qui erant in Terra Chanaan, venerunt ad me:

32. & sunt viri pastores ovium, curamque habent alendorum gregum: pecora sua, & armenta, & omnia quæ habere potuerunt, adduxerunt secum.

33. Cùmque vocaverit vos, & dixerit: Quod est opus vestrum?

34. respondebitis: Viri pastores sumus servi tui, ab infantia nostra usque in præsens, & nos & patres nostri. Hæc autem dicetis, ut habitare possitis in Terra Gessen: quia detestantur Ægyptii omnes pastores ovium.

|| Act. 7. 15.

|| Jos. 24. 53. Psal. 104. 23. Isa. 52. 4.

|| Exod. 1. 2. 6. 14. Num. 26. 5. 1. Par. 5. 1. & 3.

|| Ex. 6. 15. 1. Par. 4. 24.

|| 1. Par. 6. 1.

|| 1. Par. 2. 3. 4. 21.

|| 1. Par. 7. 1.

* Qui numerus ita est intelligendus, ut Her & Onam sublatis, (quippe in terra Chanaan mortuis) ipse Jacob cum aliis jungatur, ut asserit Hieron.

Unde etiam sup. ℣. 8. sic exprimitur *ipse cum liberis suis*. Cui consonat ℣. 27. *Omnes animæ domus Jacob*.

|| 1. Par. 7. 30.

|| Sup. 41. 50.

|| 1. Par. 7. 6. 8. 1.

† Ibi non comprehenditur Jacob.

|| Deut. 10. 22.

* Ibi verò & Jacob & Joseph comprehenduntur.

CAPUT XLVII.

Introductio Jacob cum filiis ad Pharaonem, Terra Gessen conceditur: fames tantum premit Ægyptum, ut venditis pecoribus terram quoque vendere sint coacti: quo factum est ut quinta pars fructuum regibus Ægypti perpetuò cedat, præterquam in possessionibus sacerdotum. Post annos septemdecim Jacob plurimùm ditatus adjurat Joseph de sua sepultura.

1. INgressus ergo Joseph nuntiavit Pharaoni, dicens: Pater meus & fratres, oves eorum & armenta, & cuncta quæ possident, venerunt de Terra Chanaan: & ecce consistunt in Terra Gessen.

2. Extremos quoque fratrum suorum quinque viros constituit coram rege:

3. quos ille interrogavit: Quid habetis operis? Responderunt: Pastores ovium sumus servi tui, & nos, & patres nostri.

4. Ad peregrinandum in terra tua venimus: quoniam non est herba gregibus servorum tuorum, ingravescente fame in terra Chanaan: petimusque ut esse nos jubeas servos tuos in Terra Gessen.

5. Dixit itaque rex ad Joseph: Pater tuus & fratres tui venerunt ad te.

6. Terra Ægypti in conspectu tuo est: in optimo loco fac eos habitare, & trade eis Terram Gessen. Quòd si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorũ.

7. Post hæc introduxit Joseph patrem suum ad regem, & statuit eum coram eo: qui benedicens illi,

8. & interrogatus ab eo, Quot sunt dies annorum vitæ tuæ?

9. respondit: Dies peregrinationis meæ centum triginta * annorum sunt, parvi & mali, & non pervenerunt usque ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt.

10. Et benedicto rege, egressus est foras.

11. Joseph verò patri & fratribus suis dedit possessionem in Ægypto in optimo terræ loco, Ramesses, ut præceperat Pharao.

12. Et alebat eos, omnemque domum patris sui, præbens cibaria singulis.

13. In toto enim orbe panis deerat, & oppresserat fames terram, maximè Ægypti & Chanaan.

14. E † quibus omnem pecuniam congregavit pro venditione frumenti, & intulit eam in ærarium regis.

15. Cùmque defecisset emptoribus pretium, venit cuncta Ægyptus ad Joseph, dicens: * Da nobis panes: quare morimur coram te, deficiente pecunia?

16. Quibus ille respondit: Adducite pecora vestra, & dabo vobis pro eis cibos, si pretium non habetis.

17. Quæ cùm adduxissent, dedit eis alimenta pro equis, & ovibus, & bobus, & asinis: sustentavitque eos illo anno pro commutatione pecorum.

18. Venerunt quoque anno secundo, * & dixerunt ei: Non celabimus dominum nostrum quòd deficiente pecunia, pecora simul defecerunt: nec clàm te est, quòd absque corporibus & terra nihil habeamus.

19. Cur ergo moriemur te vidente? & nos & terra nostra tui erimus: eme nos in servitutem regiam, & præbe semina, ne pereunte cultore redigatur terra in solitudinem.

* Joseph verò 39. tunc annum agebat, utpote 30. annorum, cum stetit coram Phar. ante copiæ an. 7. & duos famis (sup. cap. 41.) Ac proinde natus est anno patris 91. ut notavimus sup. cap. 30. 25.
† Ann. M. 2300.
* Ann. M. 2301. Ant. Chr. 1703.

* I. Altero à venditione pecorum, & Mundi 2302. qui est septimus & postremus famis.

20. Emit igitur Joseph omnem Terram Ægypti, vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis. Subjecitque eam Pharaoni,

21. & cunctos populos ejus, à novissimis terminis Ægypti usque ad extremos fines ejus,

22. præter terram sacerdotum, quæ à rege tradita fuerat eis: quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & idcircò non sunt compulsi vendere possessiones suas.

23. Dixit ergo Joseph ad populos: En ut cernitis, & vos & terram vestram Pharao possidet: accipite semina & serite agros,

24. ut fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis: quatuor reliquas permitto vobis in sementem, & in cibum familiis & liberis vestris.

25. Qui responderunt: Salus nostra in manu tua est: respiciat nos tantùm dominus noster, & læti serviemus regi.

26. Ex eo tempore usque in præsentem diem, in universa terra Ægypti, regibus quinta pars solvitur, & factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.

27. Habitavit ergo Israel in Ægypto, id est, in Terra Gessen, & possedit eam: auctusque est, & multiplicatus nimis.

28. Et vixit in ea decem & septem annis: factique sunt omnes dies vitæ illius centum quadraginta septem annorum.

29. Cùmque appropinquare cerneret diem mortis suæ, vocavit filium suum Joseph, & dixit ad eum: Si inveni gratiam in conspectu tuo, || pone manum tuam sub femore meo: & facies mihi misericordiam & veritatem, ut non sepelias me in Ægypto: Anno M. 2315. Ant. Chr. 1689. || Sup. 24. 2.

30. sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condasque in sepulchro majorum meorum. || Cui respondit Joseph: Ego faciam quod jussisti. || Sup. 23. 17.

31. Et ille: Jura ergo, inquit, mihi. Quo jurante, adoravit Israel Deum, conversus ad lectuli caput.

CAPUT XLVIII.

Jacob ægrotantem invisit Joseph, cujus filios Manassen & Ephraim Jacob sibi adoptat ac benedicit, minorem contradicente Joseph majori præponens, & supra fratres partem unam Joseph tribuens.

1. HIs ita transactis, nuntiatum est Joseph quòd ægrotaret pater suus: qui, assumptis duobus filiis Manasse & Ephraim, ire perrexit. Eodem an. 2315.

2. Dictumque est seni: Ecce filius tuus Joseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lectulo.

3. Et ingresso ad se ait: Deus omnipotens || apparuit mihi in Luza, quæ est in Terra Chanaan: benedixitque mihi, || Supr. 28. 13.

4. & ait: Ego te augebo & multiplicabo, & faciam te in turbas populorum: daboque tibi terram hanc, & semini tuo post te, in possessionem sempiternam.

5. Duo ergo filii tui, qui || nati sunt tibi in Terra Ægypti antequam huc venirem ad te, mei erunt: || Ephraim & Manasses, sicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi. || Supr. 41. 50. || Jos. 13. 7. 29.

6. Re-

6. Reliquos autem quos genueris post eos, tui erunt, & nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis.

7. Mihi enim, quando veniebam de Mesopotamia, || mortua est Rachel in terra Chanaan in ipso itinere, eratque vernum tempus: & ingrediebar Ephratam, & sepelivi eam juxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Bethlehem.

|| Supr. 35. 19.

8. Videns autem filios ejus, dixit ad eum: Qui sunt isti?

9. Respondit: Filii mei sunt, quos donavit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, ut benedicam illis.

10. Oculi enim Israel caligabant præ nimia senectute, & clarè videre non poterat. Applicitosque ad se deosculatus, & circumplexus eos.

11. dixit ad filium suum: Non sum fraudatus aspectu tuo: insuper ostendit mihi Deus semen tuum.

12. Cùmque tulisset eos Joseph de gremio patris, adoravit pronus in terram.

13. Et posuit Ephraim ad dexteram suam, id est, ad sinistram Israel: Manassen verò in sinistra sua, ad dexteram scilicet patris, applicuitque ambos ad eum.

14. Qui extendens manum dexteram, posuit super caput Ephraim minoris fratris: sinistram autem super caput Manasse qui major natu erat, commutans manus.

15. || Benedixitque Jacob filiis Joseph, & ait: Deus, in cujus conspectu ambulaverunt patres mei Abraham & Isaac, Deus qui pascit me ab adolescentia mea usque in præsentem diem:

|| Hebr. 11. 21.

16. || Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis: & invocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham & Isaac, & crescant in multitudinem super terram.

17. Videns autem Joseph quòd posuisset pater suus dexteram manum super caput Ephraim, graviter accepit: & apprehensam manum patris levare conatus est de capite Ephraim, & transferre super caput Manasse.

18. Dixitque ad patrem: Non ita convenit, pater: quia hic est primogenitus, pone dexteram tuam super caput ejus.

19. Qui renuens, ait: Scio fili mi, scio: & iste quidem erit in populos, & multiplicabitur: sed frater ejus minor, major erit illo *: & semen illius crescet in gentes.

20. Benedixitque eis in tempore illo, dicens: In te benedicetur Israel, atque dicetur: Faciat tibi Deus sicut Ephraim, & sicut Manasse. Constituitque Ephraim ante Manassen.

21. Et ait ad Joseph filium suum: En ego morior, & erit Deus vobiscum, reducetque vos ad terram patrum vestrorum.

22. Do tibi partem † unam extra fratres tuos, quam tuli de manu || Amorrhæi in gladio & arcu meo.

|| Supr. 31. 29. 12. 4. Matth. 18. 10.
** Propter regnum Israel quod in posteritate Ephraim cœptum, diuque conservatum est. 1. Reg. 11. 26. Itaque Prophetæ, illud regnum Ephraim sæpe nominant.*
† Hebr. Sechem quod & in genere ipsum locum significat. Unde Joan. 4. 5. dicitur Jacob illud prædium vicinum urbi Sichar (eu est Sichem) dedisse filio suo Joseph. V. d. Jos. 16. 1. & seq.
|| Jos. 24. 8
|| Deut. 33. 6

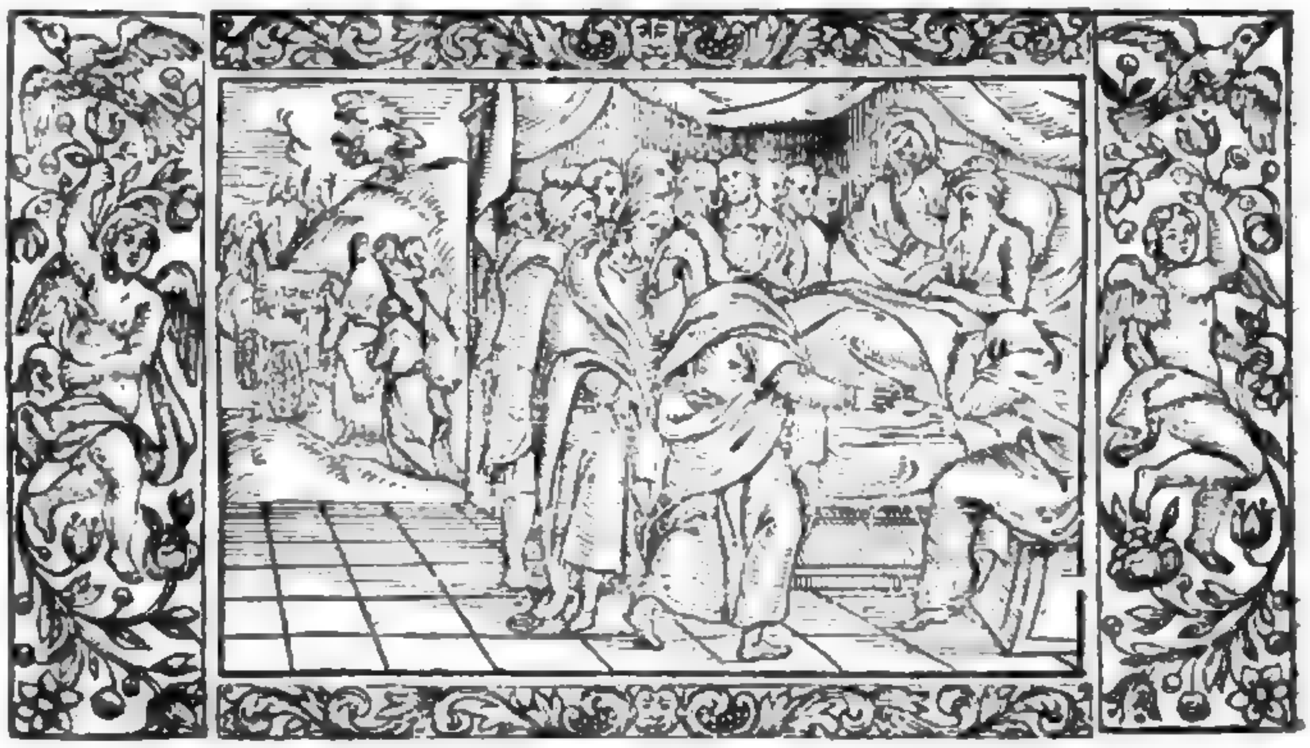

CAPUT XLIX.

Jacob singulis filiis suis benedicens, & quorumdam defectus arguens, futura illis prædicit; tandemque declarato sepulturæ suæ loco, moritur.

1. VOcavit autem Jacob filios suos, & ait eis: Congregamini, ut annuntiem quæ ventura sunt vobis in diebus novissimis.

2. Congregamini, & audite filii Jacob, audite Israel patrem vestrum:

3. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei: prior in donis, major in imperio.

4. Effusus es sicut aqua, non crescas: || quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum ejus.

|| Supr. 35. 22. 1. Par. 5. 1.

5. Simeon & Levi fratres: vasa iniquitatis bellantia.

6. In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea: || quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum.

|| Supr. 34. 25.

7. Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura: || dividam eos in Jacob, & dispergam eos in Israel.

|| Jos. 19. 1

8. Juda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui.

9. || Catulus leonis Juda: ad prædam fili mi ascendisti: requiescens accubuisti ut leo, & quasi leæna, quis suscitabit eum?

|| 1. Par. 5. 2

10. || NON AUFERETUR sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.

|| Matt. 2. 6. Joan. 1. 45

11. Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, ò fili mi, asinam suam. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum.

12. Pulchriores sunt oculi ejus vino, & den-

tes

tes ejus lacte candidiores.
13. Zabulon in littore maris habitabit, & in statione navium pertingens usque ad Sidonem.
14. Issachar asinus fortis accubans inter terminos.
15. Vidit requiem quòd esset bona: & terram quòd optima: & supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis serviens.
16. Dan judicabit populum suum * sicut & alia tribus in Israel. (* Quod in Sampsone impletum est.)
17. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retrò.
18. SALUTARE tuum expectabo Domine.
19. Gad, accinctus præliabitur ante eum; & ipse accingetur retrorsum.
20. Aser, pinguis panis ejus, & præbebit delicias regibus.
21. Nephthali, cervus emissus, & dans eloquia pulchritudinis.
22. ‖ Filius accrescens Joseph, filius accrescens & decorus aspectu: filiæ discurrerunt super murum. (‖ 1. Par. 5. 1.)
23. Sed exasperaverunt eum, & jurgati sunt, inviderunque illi habentes jacula.
24. Sedit in forti arcus ejus, & dissoluta sunt vincula brachiorum & manuum illius per manus potentis Jacob: inde pastor egressus est, lapis Israel.
25. Deus patris tui erit adjutor tuus, & omnipotens benedicet tibi, benedictionibus cœli desuper, benedictionibus abyssi jacentis deorsum, benedictionibus uberum & vulvæ.
26. Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum ejus: donec veniret desiderium collium æternorum: fiant in capite Joseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos.
27. Benjamin lupus rapax *, manè comedet prædam, & vespere dividet spolia. (* Impletum in Saulo, sive Paulo. ‖ August.)
28. Omnes hi in tribubus Israel duodecim: hæc locutus est eis pater suus, benedixitque singulis, benedictionibus propriis.
29. Et præcepit eis, dicens: Ego congregor ad populum meum: sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici quæ est in agro Ephron Hethæi:
30. contra Mambre in Terra Chanaan, ‖ quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo in possessionem sepulchri, (‖ Supr. 23. 17.)
31. Ibi sepelierunt eum, & Saram uxorem ejus: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca conjuge sua: ibi & Lia condita jacet.
32. Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, & obiit: appositusque est ad populum suum *. (* Ann. M. 2315. Ant. Chr. 1689.)

CAPUT L.

Joseph corpus patris curans cum senioribus Ægypti proficiscitur ut in terra Chanaan sepeliat; quo magna solemnitate peracto, fratres ob irrogatam illi injuriam sibi timentes, benignè suscipit & consolatur: qui ubi mandatum dedisset de suis ossibus in Terram Chanaan deferendis, in pace quievit.

1. Quod cernens Joseph, ruit super faciem patris flens & deosculans eum.
2. Præcepitque servis suis medicis, ut aromatibus condirent patrem.
3. Quibus jussa explentibus, transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadaverum conditorum: flevitque eum Ægyptus septuaginta diebus.
4. Et expleto planctus tempore, locutus est Joseph ad familiam Pharaonis: Si inveni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis:
5. eò quòd pater meus adjuraverit me, dicens: En morior, in sepulchro meo ‖ quod fodi mihi in terra Chanaan, sepelies me. Ascendam igitur, & sepeliam patrem meum, ac revertar. (‖ Sup. 47. 29.)
6. Dixitque ei Pharao: Ascende & sepeli patrem tuum sicut adjuratus es.
7. Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctique majores natu terræ Ægypti:
8. domus Joseph cum fratribus suis, absque parvulis & gregibus, atque armentis, quæ dereliquerant in terra Gessen.
9. Habuit quoque in comitatu currus & equites: & facta est turba non modica.
10. Veneruntque ad Aream Atad, quæ sita est trans Jordanem: ubi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi, impleverunt septem dies.
11. Quod cùm vidissent habitatores Terræ Chanaan, dixerunt: Planctus magnus est iste Ægyptiis. Et idcircò vocatum est nomen loci illius, Planctus Ægypti.
12. Fecerunt ergo filii Jacob sicut præceperat eis:
13. Et portantes eum in Terram Chanaan, ‖ sepelierunt eum in spelunca duplici, ‖ quam emerat Abraham cum agro in possessionẽ sepulchri ab Ephron Hethæo contra faciem Mambre. (‖ Act. 7. 16. ‖ Supr. 23. 7.)
14. Reversusque est Joseph in Ægyptum cum fratribus suis, & omni comitatu, sepulto patre.
15. Quo mortuo, timentes fratres ejus, & mutuò colloquentes: Ne fortè memor sit injuriæ quam passus est, & reddat nobis omne malum quod fecimus,
16. mandaverunt ei dicentes: Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur,
17. ut hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ quam exercuerunt in te: nos quoque oramus ut servis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis flevit Joseph.
18. Veneruntque ad eum fratres sui: & proni adorantes in terram dixerunt: Servi tui sumus.
19. Quibus ille respondit: Nolite timere: num Dei possumus resistere voluntati?
20. ‖ Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & salvos faceret multos populos. (‖ Sup. 45. 5.)
21. Nolite timere: ego pascam vos & parvulos vestros, consolatusque est eos, & blandè ac leniter est locutus. (‖ Supr. 47. 12.)
22. Et habitavit in Ægypto cum omni domo patris sui: vixitque centum decem annis. Et vidit Ephraim filios usque ad tertiam generationem. ‖ Filii quoque Machir filii Manasse nati sunt in genibus Joseph. (‖ Num. 32. 39.)
23. Quibus transactis, ‖ locutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de terra ista ad terram quam juravit Abraham, Isaac, & Jacob. (‖ Hebr. 11. 22.)
24. Cùmque adjurasset eos atque dixisset: Deus visitabit vos: ‖ asportate ossa mea vobiscum de loco isto: (‖ Exod. 13. 19. Jos. 24. 32.)
25. mortuus est, expletis centum decem vitæ suæ annis. * Et conditus aromatibus, repositus est in loculo in Ægypto. (* Ann. M. 2369. Ant. Chr. 1635. Cùm per annos 80. Ægypto præfuisset.)

LIBER

LIBER EXODI,

HEBRAICE VEELLE-SEMOTH.

SEcundus Mosis liber Græcè dicitur EXODOS, *id est*, Exitus, *ab insigni illa discessione, qua filii Israel, relicta Ægypto, in libertatem se vindicarunt. Hebraicè verò* VEELLE-SEMOTH, *id est*, Et hæc nomina; *à primis ipsiusmet libri dictionibus, nuncupatur. Continet autem duram populi Israelitici servitutem, admirandam ejusdem liberationem, Divinæ Legis promulgationem: Denique res per* 145. *annos gestas, à morte Josephi scilicet, ad erectum Tabernaculum. Quod sic describitur:*

A morte Josephi, ad nativitatem Mosis	an. 64.	*Chronol.* c. 8.
A nato Mose ad exitum ex Ægypto	an. 80.	*Exod.* 7. 10.
Ab exitu ad erectum Tabernaculum	an. 1.	*Exod.* 40. 17.
summa	145.	
Quæ si addatur ad annos in Genesi comprehensos	2369.	
Exurget, à creatione mundi, annorum numerus	2514.	

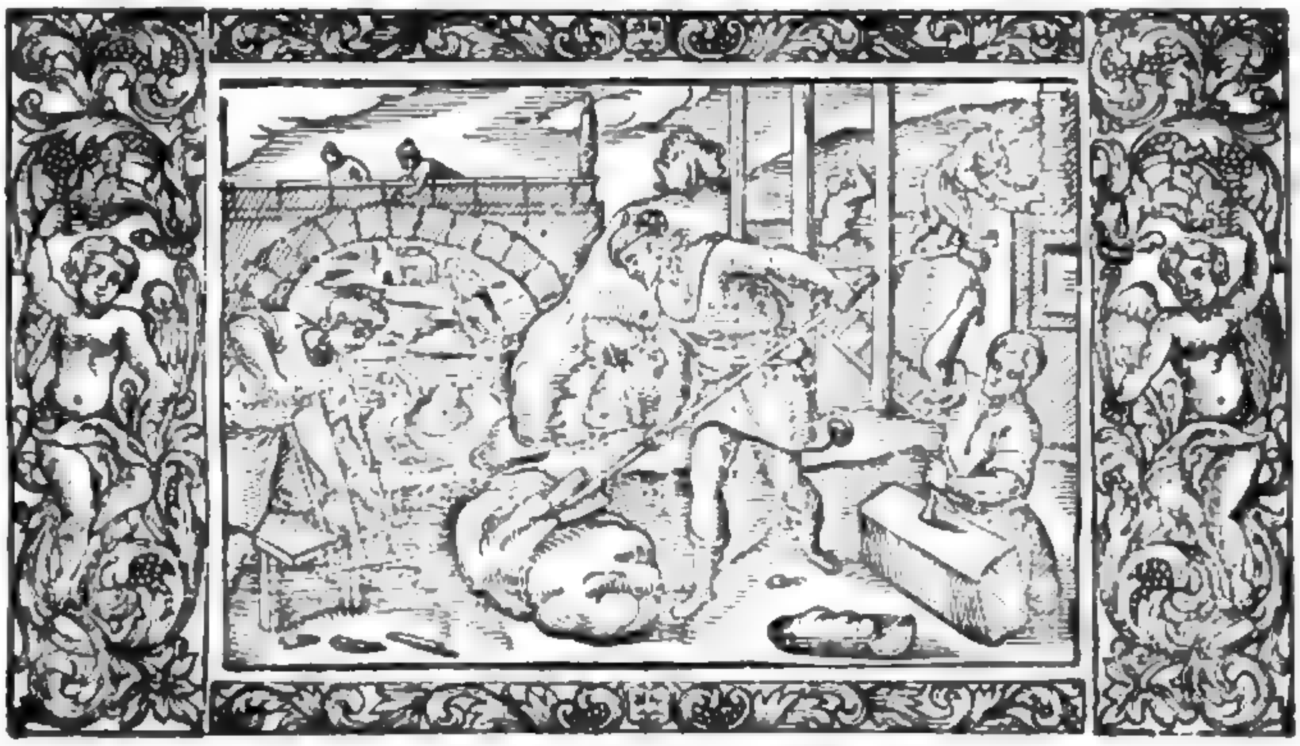

CAPUT PRIMUM.

Nomina filiorum Israel qui Ægyptum ingressi sunt, quorum multiplicationem novus Pharao frustrà impedire nititur onerum impositione, masculorum cæde ac submersione: de obstetricum miseratione, & earum à Deo præmiatione.

Gen. 46. 8. 1. HÆc sunt nomina filiorum Israel qui ingressi sunt in Ægyptum cum Jacob: singuli cum domibus suis introierunt:
2. Ruben, Simeon, Levi, Judas,
3. Issachar, Zabulon & Benjamin,
4. Dan, & Nephtali, Gad, & Aser.
5. Erant igitur omnes animæ eorum qui egressi sunt de femore Jacob, septuaginta ||: Joseph autem in Ægypto erat. [|| *V. Genes.* 46. 27.]
6. Quo mortuo, & universis fratribus ejus, omnique cognatione illa,
7. || filii Israel creverunt, & quasi germinantes multiplicati sunt: ac roborati nimis, impleverunt terram. [|| *Act.* 7. 17.]
8. Surrexit intereà * rex novus super Ægyptum, qui ignorabat Joseph. [* Ramesses-Miamun qui per 66. ann. regnavit; ab ann. mundi 2427. ad ann. 2494. Miamun verò dictus videtur à Mov, quod lingua Ægypt. aquam significat.]
9. & ait ad populum suum: Ecce, populus filiorum Israel multus, & fortior nobis est.
10. Venite, sapienter opprimamus eum: ne fortè multiplicetur: & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisque nobis egrediatur de terra.
11. Præposuit itaque eis magistros operum, ut affligerent eos oneribus: ædificaveruntque urbes tabernaculorum Pharaoni, Phithom, & Ramesses.
12. Quantòque opprimebant eos, tantò magis multiplicabantur, & crescebant:
13. oderantque filios Israel Ægyptii, & affligebant illudentes eis:
14. atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti & lateris, omnique famulatu, quo in terræ operibus premebantur.
15. Dixit autem Rex Ægypti obstetricibus Hebræorum: quarum una vocabatur Sephora, altera Phua,
16. præcipiens eis: Quando obstetricabitis Hebræas, & partus tempus advenerit: si masculus fuerit, interficite eum: si fœmina, reservate.
17. Timuerunt autem obstetrices Deum, & non fecerunt juxta præceptum regis Ægypti, sed conservabant mares.
18. Quibus ad se accersitis, rex ait: Quidnam est hoc quod facere voluistis, ut pueros servaretis?
19. Quæ responderunt: Non sunt Hebrææ sicut Ægyptiæ mulieres: ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & priusquam veniamus ad eas, pariunt.

20. Be-

20. Benè ergo fecit Deus obstetricibus : & crevit populus, confortatusque est nimis.

21. Et quia timuerunt obstetrices Deum, ædificavit eis domos.

22. Præcepit ergo Pharao omni populo suo, dicens : Quidquid masculini sexus natum fuerit, in flumen projicite : quidquid fœminini, reservate.

CAPUT II.

Moyses aquis expositus, & inde extractus, ac à matre sua nutritus jussu filiæ Pharaonis quæ ipsum adoptavit, propter Ægyptii cædem in Madian metu regis fugit ; ubi accepta uxore filia sacerdotis duos genuit filios.

1. EGressus est post hæc vir de domo Levi : ‖ & accepit uxorem stirpis suæ.

2. Quæ concepit, & ‖ peperit filium * : & videns eum elegantem, abscondit tribus mensibus.

3. Cùmque jam celare non posset, sumpsit fiscellam scirpeam, & linivit eam bitumine ac pice : posuitque intus infantulum, & exposuit eum in carecto ripæ fluminis,

4. stante procul sorore ejus, & considerante eventum rei.

5. ‖ Ecce autem descendebat filia Pharaonis ut lavaretur in flumine : & puellæ ejus gradiebantur per crepidinem alvei. Quæ cùm vidisset fiscellam in papyrione, misit unam è famulabus suis : & allatam

6. aperiens, cernensque in ea parvulum vagientem, miserta ejus, ait : De infantibus Hebræorum est hic.

7. Cui soror pueri : Vis, inquit, ut vadam, & vocem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire possit infantulum?

8. Respondit : Vade. Perrexit puella & vocavit matrem suam.

9. Ad quam locuta filia Pharaonis : Accipe, ait, puerum istum, & nutri mihi : ego dabo tibi mercedem tuam. Suscepit mulier, & nutrivit puerum : adultumque tradidit filiæ Pharaonis.

10. Quem illa adoptavit in locum filii, vocavitque nomen ejus Moyses, dicens : Quia de aqua tuli eum.

11. In diebus illis postquam creverat * Moyses, egressus est ad fratres suos : viditque afflictionem eorum, & virum Ægyptium † percutientem quemdam de Hebræis fratribus suis. ‖

12. Cùmque circumspexisset huc atque illuc, & nullum adesse vidisset, percussum Ægyptium abscondit sabulo.

13. Et egressus die altero conspexit duos Hebræos rixantes : dixitque ei qui faciebat injuriam : Quare percutis proximum tuum?

14. Qui respondit : Quis te constituit principem & judicem super nos? num occidere me tu vis, sicut heri occidisti Ægyptium? Timuit Moyses, & ait : Quomodo palàm factum est verbum istud?

15. Audivitque Pharao sermonem hunc, & quærebat occidere Moysen : qui fugiens de conspectu ejus, moratus est in Terra Madian, & sedit juxta puteum.

16. Erant autem sacerdoti Madian septem filiæ, quæ venerunt ad hauriendam aquam : & impletis canalibus adaquare cupiebant greges patris sui.

17. Supervenere pastores, & ejecerunt eas : surrexitque Moyses, & defensis puellis, adaquavit oves earum.

18. Quæ cùm revertissent ad Raguel patrem * suum, dixit ad eas : Cur velociùs venistis solito?

19. Responderunt : Vir Ægyptius liberavit nos de manu pastorum : insuper & hausit aquam nobiscum, potumque dedit ovibus.

20. At ille : Ubi est? inquit, Quare dimisistis hominem? vocate eum ut comedat panem.

21. Juravit ergo Moyses quòd habitaret cum eo. ‖ Accepitque Sephoram filiam ejus uxorem :

22. quæ peperit ei filium, quem vocavit Gersam, dicens : Advena fui in terra aliena. Alterum verò peperit, quem vocavit Eliezer, dicens : Deus enim patris mei adjutor meus eripuit me de manu Pharaonis.

23. Post multum verò temporis mortuus est rex Ægypti : & ingemiscentes filii Israel, propter opera vociferati sunt : ascenditque clamor eorum ad Deum ab operibus.

24. Et audivit gemitum eorum, ac recordatus est fœderis quod pepigit cum Abraham, Isaac, & Jacob.

25. Et respexit Dominus filios Israel, & cognovit eos.

‖ Infr. 6. 20.
‖ Hebr. 11. 23.
* Ann. M. 2433. Ant. Chr. 1571. Anno 41. post mortem Levi.
‖ Actor. 7. 21.
Hebr. 11. 23.
* An. ætatis 40. M. 2473. Ant. Chr. 1531.
† Unum ex præfectis operum. Philo.
‖ Hebr. 11. 24.
* Patrem hic quidam avum interpretantur : Et colligi posse videtur ex Num. 10. 29. Confer cum Genes. 24. 48.
‖ Inf. 18. 3. 1. Par. 23. 15.

C A-

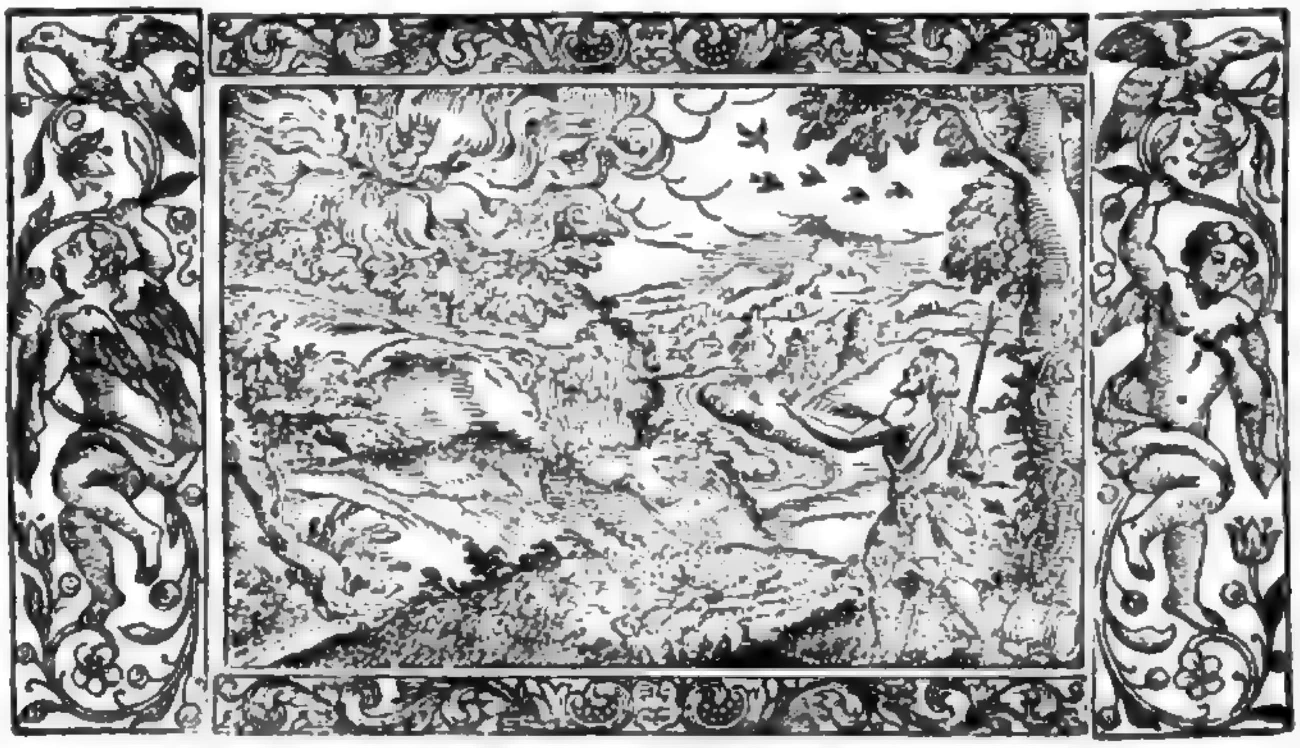

CAPUT III.

Dominus Moysi, oves Jethro soceri pascenti, in rubo apparens, mittit eum etiam renitentem ad filios Israel de manu Pharaonis liberandos, spoliatis Ægyptiis.

Anno M. 2513. Ant. Chr. 1491. Mosis 80. * i. Angelus, ut docet nos Stephan. Act. 7. 30.

1. MOyses autem pascebat oves Jethro soceri sui sacerdotis Madian: cùmque minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Dei Horeb.

2. Apparuitque ei Dominus * in flamma ignis de medio rubi: & videbat quòd rubus arderet, & non combureretur.

3. Dixit ergo Moyses: Vadam, & videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.

4. Cernens autem Dominus quòd pergeret ad videndum, vocavit eum de medio rubi, & ait: Moyses, Moyses. Qui respondit: Adsum.

5. At ille: Ne appropies, inquit, huc: solve calceamentum de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, terra sancta est.

|| Matt. 22. 32. Marc. 12. 26. Luc. 20. 37.

6. Et ait: || Ego sum Deus patris tui: Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. Abscondit Moyses faciem suam: non enim audebat aspicere contra Deum.

7. Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorem ejus audivi propter duritiam eorum qui præsunt operibus:

8. & sciens dolorem ejus, descendi ut liberem eum de manibus Ægyptiorum, & educam de terra illa in terram bonam, & spatiosam, in terram quæ fluit lacte & melle, ad loca Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebusæi.

9. Clamor ergo filiorum Israel venit ad me: vidique afflictionem eorum, qua ab Ægyptiis opprimuntur.

10. Sed veni, & mittam te ad Pharaonem, ut educas populum meum, filios Israel, de Ægypto.

11. Dixitque Moyses ad Deum: Quis sum ego, ut vadam ad Pharaonem, & educam filios Israel de Ægypto?

12. Qui dixit ei: Ego ero tecum: & hoc habebis signum, quòd miserim te: Cùm eduxeris populum meum de Ægypto, immolabis Deo super montem istum.

13. Ait Moyses ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Israel, & dicam eis: Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Si dixerint mihi: Quod est nomen ejus? quid dicam eis?

14. Dixit Deus ad Moysen: EGO SUM QUI SUM. Ait: Sic dices filiis Israel: QUI EST, misit me ad vos.

15. Dixitque iterùm Deus ad Moysen: Hæc dices filiis Israel: Dominus Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob, misit me ad vos: hoc nomen mihi est in æternum, & hoc memoriale meum in generationem & generationem.

16. Vade, & congrega seniores Israel, & dices ad eos: Dominus Deus patrum vestrorum apparuit mihi, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob, dicens: Visitans visitavi vos, & vidi omnia quæ acciderunt vobis in Ægypto:

17. Et dixi ut educam vos de afflictione Ægypti, in terram Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebusæi, ad terram fluentem lacte & melle.

18. Et audient vocem tuam: ingredierisque tu, & seniores Israel, ad regem Ægypti, & dices ad eum: Dominus Deus Hebræorum vocavit nos: ibimus viam trium dierum in solitudinem, ut immolemus Domino Deo nostro.

19. Sed ego scio quòd non dimittet vos rex Ægypti ut eatis, nisi per manum validam.

20. Extendam enim manum meam, & percutiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus sum in medio eorum: post hæc dimittet vos.

21. Daboque gratiam populo huic coram Ægyptiis: || & cùm egrediemini, non exibitis vacui: || Infr. 11. 2. 12. 35.

22. sed postulabit mulier à vicina sua, & ab hospita sua, vasa argentea & aurea, ac vestes: ponetisque eas super filios & filias vestras, & spoliabitis Ægyptum.

CAPUT IV.

Moyses tribus signis à Deo acceptis, in Ægyptum cum uxore proficiscitur: uxor circumcidit filium: Aaron fratri Moysi occurrit, simulque veniunt ad filios Israel.

1. REspondens Moyses, ait: Non credent mihi, neque audient vocem meam,

sed

sed dicent : Non apparuit tibi Dominus.

2. Dixit ergo ad eum : Quid est quod tenes in manu tua ? Respondit : Virga.

3. Dixitque Dominus : Projice eam in terram. Projecit, & versa est in colubrum, ita ut fugeret Moyses.

4. Dixitque Dominus : Extende manum tuam, & apprehende caudam ejus. Extendit, & tenuit, versaque est in virgam.

5. Ut credant, inquit, quòd apparuerit tibi Dominus Deus patrum suorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob.

6. Dixitque Dominus rursum : Mitte manum tuam in sinum tuum. Quam cùm misisset in sinum, protulit leprosam instar nivis.

7. Retrahe, ait, manum tuam in sinum tuum. Retraxit & protulit iterùm, & erat similis carni reliquæ.

8. Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint sermonem signi prioris, credent verbo signi sequentis.

9. Quòd si nec duobus quidem his signis crediderint, neque audierint vocem tuam : sume aquam fluminis, & effunde eam super aridam, & quidquid hauseris de fluvio, vertetur in sanguinem.

10. Ait Moyses : Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri & nudius tertius : & ex quo locutus es ad servum tuum, impeditioris & tardioris linguæ sum.

11. Dixit Dominus ad eum : Quis fecit os hominis ? aut quis fabricatus est mutum & surdum, videntem & cæcum ? nonne ego?

‖ Matth. 10. 20. 12. Perge igitur, ‖ & ego ero in ore tuo : doceboque te quid loquaris.

13. At ille : Obsecro, inquit, Domine, mitte quem missurus es.

14. Iratus Dominus in Moysen, ait : Aaron frater tuus Levites, scio quòd eloquens sit : ecce ipse egreditur in occursum tuum, vidensque te lætabitur corde.

15. Loquere ad eum, & pone verba mea in ore ejus : & ego ero in ore tuo, & in ore il-
‖ Infr. 7. 2. lius, ‖ & ostendam vobis quid agere debeatis.

16. Ipse loquetur pro te ad populum, & erit os tuum : tu autem eris ei in his quæ ad Deum pertinent.

17. Virgam quoque hanc sume in manu tua, in qua facturus es signa.

18. Abiit Moyses, & reversus est ad Jethro socerum suum, dixitque ei : Vadam & revertar ad fratres meos in Ægyptum, ut videam si adhuc vivant. Cui ait Jethro : Vade in pace.

19. Dixit ergo Dominus ad Moysen in Madian : Vade, & revertere in Ægyptum : Mortui sunt enim omnes qui quærebant animam tuam.

20. Tulit ergo Moyses uxorem suam, & filios suos, & imposuit eos super asinum, reversusque est in Ægyptum, portans virgam Dei in manu sua.

21. Dixitque ei Dominus revertenti in Ægyptum : Vide ut omnia ostenta quæ posui in manu tua, facias coram Pharaone : ego indurabo cor ejus, & non dimittet populum.

22. Dicesque ad eum : Hæc dicit Dominus, Filius meus primogenitus Israel.

23. Dixi tibi : Dimitte filium meum ut serviat mihi ; & noluisti dimittere eum : ecce ego interficiam filium tuum primogenitum.

24. Cùmque esset in itinere, in diversorio occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum.

25. Tulit illicò Sephora acutissimam petram, & circumcidit præputium filii sui, tetigitque pedes ejus, & ait : Sponsus sanguinum tu mihi es.

26. Et dimisit eum postquam dixerat : Sponsus sanguinum, ob circumcisionem.

27. Dixit autem Dominus ad Aaron : Vade in occursum Moysi in desertum. Qui perrexit obviàm ei in Montem Dei, & osculatus est eum.

28. Narravitque Moyses Aaron omnia verba Domini quibus miserat eum, & signa quæ mandaverat.

29. Veneruntque simul, & congregaverunt cunctos seniores filiorum Israel.

30. Locutusque est Aaron omnia verba quæ dixerat Dominus ad Moysen : & fecit signa coram populo,

31. & credidit populus. Audieruntque quòd visitasset Dominus filios Israel, & quòd respexisset afflictionem illorum : & proni adoraverunt.

CAPUT V.

Moyses & Aaron Pharaoni Dei mandata referunt : quæ ille contemnens, graviùs Israelitas premit negatis paleis : quod audiens Moyses orat pro eis Dominum.

1. POst hæc ingressi sunt Moyses & Aaron, & dixerunt Pharaoni : Hæc dicit Do- Anno Mosis 80. Aaron 83. M. 2513. Ant. Chr. 1491.

minus Deus Israel: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi in deserto.

2. At ille respondit: Quis est Dominus, ut audiam vocem ejus, & dimittam Israel? nescio Dominum, & Israel non dimittam.

3. Dixeruntque: Deus Hebræorum vocavit nos, ut eamus viam trium dierum in solitudinem, & sacrificemus Domino Deo nostro: ne fortè accidat nobis pestis aut gladius.

4. Ait ad eos rex Ægypti: Quare Moyses & Aaron solicitatis populum ab operibus suis? ite ad onera vestra.

5. Dixitque Pharao: Multus est populus terræ: videtis quòd turba succreverit: quantò magis si dederitis eis requiem ab operibus?

6. Præcepit ergo in die illo præfectis operum & exactoribus populi, dicens:

7. Nequaquam ultrà dabitis paleas populo ad conficiendos lateres, sicut priùs: sed ipsi vadant, & colligant stipulas.

8. Et mensuram laterum, quam priùs faciebant, imponetis super eos, nec minuetis quidquam: vacant enim, & idcircò vociferantur, dicentes: Eamus, & sacrificemus Deo nostro.

9. Opprimantur operibus, & expleant ea: ut non acquiescant verbis mendacibus.

10. Igitur egressi præfecti operum & exactores ad populum dixerunt: Sic dicit Pharao: Non do vobis paleas:

11. ite, & colligite sicubi invenire poteritis, nec minuetur quidquam de opere vestro.

12. Dispersusque est populus per omnem Terram Ægypti ad colligendas paleas.

13. Præfecti quoque operum instabant, dicentes: Complete opus vestrum quotidie, ut priùs facere solebatis quando dabantur vobis paleæ.

14. Flagellatique sunt qui præerant operibus filiorum Israel, ab exactoribus Pharaonis, dicentibus: Quare non impletis mensuram laterum sicut priùs, nec heri, nec hodie?

15. Veneruntque præpositi filiorum Israel, & vociferati sunt ad Pharaonem, dicentes: Cur ita agis contra servos tuos?

16. Paleæ non dantur nobis, & lateres similiter imperantur: en famuli tui flagellis cædimur, & injustè agitur contra populum tuum.

17. Qui ait: Vacatis otio, & idcircò dicitis: Eamus, & sacrificemus Domino.

18. Ite ergo, & operamini: paleæ non dabuntur vobis, & reddetis consuetum numerum laterum.

19. Videbantque se præpositi filiorum Israel in malo, eò quòd diceretur eis: Non minuetur quidquam de lateribus per singulos dies.

20. Occurreruntque Moysi & Aaron, qui stabant ex adverso, egredientibus à Pharaone:

21. & dixerunt ad eos: Videat Dominus & judicet, quoniam fœtere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & servis ejus, & præbuistis ei gladium, ut occideret nos.

22. Reversusque est Moyses ad Dominum, & ait: Domine, cur affixisti populum istum? quare misisti me?

23. Ex eo enim quo ingressus sum ad Pharaonem ut loquerer in nomine tuo, afflixit populum tuum: & non liberasti eos.

CAPUT VI.

Consolatur Deus Israelitas per Moysen, Terræ Chanaan promissione; recensetùrque genealogia Ruben, Simeonis & Levi, usque ad Moysen & Aaron.

1. Dixitque Dominus ad Moysen: Nunc videbis quæ facturus sum Pharaoni: per manum enim fortem dimittet eos, & in manu robusta ejiciet illos de terra sua. Eodem ann. 2513.

2. Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Ego Dominus

3. qui apparui Abraham, Isaac, & Jacob, in Deo omnipotente: & nomen meum ADONAI non indicavi eis.

4. Pepigique fœdus cum eis, ut darem eis Terram Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt advenæ.

5. Ego audivi gemitum filiorum Israel, quo Ægyptii oppresserunt eos: & recordatus sum pacti mei.

6. Ideò dic filiis Israel: Ego Dominus qui educam vos de ergastulo Ægyptiorum, & eruam de servitute: ac redimam in brachio excelso, & judiciis magnis.

7. Et assumam vos mihi in populum, & ero vester Deus: & scietis quòd ego sum Dominus Deus vester, qui eduxerim vos de ergastulo Ægyptiorum:

8. & induxerim in terram, super quam levavi

vavi manum meam ut darem eam Abraham, Isaac, & Jacob: daboque illam vobis possidendam, ego Dominus.

9. Narravit ergo Moyses omnia filiis Israel: qui non acquieverunt ei propter angustiam spiritus, & opus durissimum.

10. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

11. Ingredere, & loquere ad Pharaonem regẽ Ægypti, ut dimittat filios Israel de terra sua.

12. Respondit Moyses coram Domino: Ecce filii Israel non audiunt me: & quomodo audiet Pharao, præsertim cùm incircumcisus sim labiis?

13. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, & dedit mandatum ad filios Israel, & ad Pharaonem regem Ægypti, ut educerent filios Israel de terra Ægypti.

14. || Isti sunt principes domorum per familias suas. Filii Ruben primogeniti Israelis: Henoch & Phallu, Hesron & Charmi.

15. Hæ cognationes Ruben. || Filii Simeon: Jamuel & Jamin, & Ahod, & Jachin, & Soar, & Saul filius Chananitidis: hæ progenies Simeon.

16. Et hæc nomina filiorum Levi per cognationes suas: Gerson & Caath & Merari. Anni autem vitæ Levi fuerunt centum triginta septem *.

17. || Filii Gerson: Lobni & Semei, per cognationes suas.

18. || Filii Caath: Amram, & Isaar, & Hebron, & Oziel. Anni quoque vitæ Caath, centum triginta tres.

|| Gen. 46. 9. Num. 26. 5. 1. Par. 5. 1.

|| 1. Par. 4. 24.

* Mortuus est ergo Ann. M. 2391. (natus quippe ann. 2255. Gen. 29. 34. atq; adeò 131. ann. ante Exodum.

19. Filii Merari: Moholi & Musi: hæ cognationes Levi per familias suas.

20. Accepit autem Amram uxorem Jochabed patruelem suam: quæ peperit ei Aaron & Moysen. Fueruntque anni vitæ Amram, centum triginta septem.

21. Filii quoque Isaar: Core, & Nepheg, & Zechri.

22. Filii quoque Oziel: Misael, & Elisaphan, & Sethri.

23. Accepit autem Aaron uxorem Elisabeth, filiam Aminadab, sororem Nahason, quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

24. Filii quoque Core; Aser, & Elcana, & Abiasaph: hæ sunt cognationes Coritarum.

25. At verò Eleazar filius Aaron accepit uxorem de filiabus Phutiel: quæ peperit ei Phinees. Hi sunt principes familiarum Leviticarum per cognationes suas?

26. Iste est Aaron & Moyses, quibus præcepit Dominus ut educerent filios Israel de Terra Ægypti per turmas suas.

27. Hi sunt, qui loquuntur ad Pharaonem regem Ægypti, ut educant filios Israel de Ægypto: iste est Moyses & Aaron,

28. in die qua locutus est Dominus ad Moysen, in Terra Ægypti.

29. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Ego Dominus: loquere ad Pharaonem regem Ægypti, omnia quæ ego loquor tibi.

30. Et ait Moyses coram Domino. En incircumcisus labiis sum, quomodo audiet me Pharao?

|| 1. Par. 6. 1. 23. 6.
|| Num. 3. 19. & 26. 57. 58.
|| 1. Par. 6. 2. & 23. 12.

CAPUT VII.

Moyses & Aaron ad Pharaonem loquuntur, virgam vertunt in serpentem, & aquam virga percussam in sanguinem; quæ etiam faciunt Magi Pharaonis suis incantationibus; quam ob causam Pharao magis induratur.

1. Dixitque Dominus ad Moysen *: Ecce constitui te Deum Pharaonis: & Aaron frater tuus erit propheta tuus.

2. || Tu loqueris ei omnia quæ mando tibi: & ille loquetur ad Pharaonem, ut dimittat filios Israel de terra sua.

3. Sed ego indurabo cor ejus, & multiplicabo signa & ostenta mea in terra Ægypti,

* Eodem an. 2513.

|| Sup. 4. 15.

4. & non audiet vos: immittamque manum meam super Ægyptum, & educam exercitum & populum meum filios Israel de terra Ægypti per judicia maxima.

5. Et scient Ægyptii quia ego sum Dominus qui extenderim manum meam super Ægyptum, & eduxerim filios Israel de medio eorum.

6. Fecit itaque Moyses & Aaron sicut præceperat Dominus: ita egerunt.

7. Erat autem Moyses octoginta annorum, & Aaron octoginta trium, quando locuti sunt ad Pharaonem.

8. Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron:

9. Cùm dixerit vobis Pharao: Ostendite signa; dices ad Aaron: Tolle virgam tuam, &

projice eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum.

10. Ingressi itaque Moyses & Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut præceperat Dominus: tulitque † Aaron virgam coram Pharaone & servis ejus, quæ versa est in colubrum.

† Hebr. Chald. Gr. projecit.

11. * Vocavit autem Pharao sapientes & maleficos: & fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptiacas & arcana quædam similiter.

* Quorum principes Jannes, & Mambres. 2. Tim. 3. 8.

12. Projeceruntque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones: sed devoravit virga Aaron virgas eorum.

13. Induratumque est cor Pharaonis, & non audivit eos, sicut præceperat Dominus.

14. Dixit autem Dominus ad Moysen: Ingravatum est cor Pharaonis, non vult dimittere populum.

15. Vade ad eum manè, ecce egredietur ad aquas: & stabis in occursum ejus super ripam fluminis: & virgam, quæ conversa est in draconem, tolles in manu tua.

16. Dicesque ad eum: Dominus Deus Hebræorum misit me ad te, dicens: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi in deserto: & usque ad præsens audire noluisti.

17. Hæc igitur dicit Dominus: In hoc scies quòd sim Dominus: ecce percutiam virga, quæ in manu mea est, aquam fluminis, & * vertetur in sanguinem.

* Circa mensis 6. (qui deinceps erit 12.) diem 18. plaga I. contigit.

18. Pisces quoque, qui sunt in fluvio, morientur, & computrescent aquæ, & affligentur Ægyptii bibentes aquam fluminis.

19. Dixit quoque Dominus ad Moysen: Dic ad Aaron, Tolle virgam tuam, & extende manum tuam super aquas Ægypti, & super fluvios eorum, & rivos ac paludes, & omnes lacus aquarum, ut vertantur in sanguinem: & sit cruor in omni terra Ægypti, tam in ligneis vasis quàm in saxeis.

20. Feceruntque Moyses & Aaron sicut præceperat Dominus: || & elevans virgam percussit aquam fluminis coram Pharaone & servis ejus: quæ versa est in sanguinem.

|| Inf. 17. 5. Psal. 77. 44.

21. Et pisces, qui erant in flumine, mortui sunt: computruitque fluvius, & non poterant Ægyptii bibere aquam fluminis, & fuit sanguis in tota terra Ægypti.

22. || Feceruntque similiter malefici Ægyptiorum incantationibus suis; & induratum est cor Pharaonis, nec audivit eos, sicut præceperat Dominus.

|| Sap. 17. 7.

23. Avertitque se, & ingressus est domum suam, nec apposuit cor etiam hac vice.

24. Foderunt autem omnes Ægyptii per circuitum fluminis aquam ut biberent: non enim poterant bibere de aqua fluminis.

25. Impletique sunt septem dies, postquam percussit Dominus fluvium.

CAPUT VIII.

Secunda Ægypti plaga est ranarum; pro quarum ablatione promittit Pharao populum dimittere, nec facit: quare additur tertia sciniphum, & quarta muscarum, propter quas rursum promittit Pharao se filios Israel dimissurum, quod non facit.

1. Dixit quoque Dominus ad Moysen *: Ingredere ad Pharaonem, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi:

* Plaga II. contigit circa 25. diem ejusdem mensis.

2. sin autem nolueris dimittere, ecce ego percutiam omnes terminos tuos ranis.

3. Et ebulliet fluvius ranas: quæ ascendent, & ingredientur domum tuam, & cubiculum lectuli tui, & super stratum tuum, & in domos servorum tuorum, & in populum tuum, & in furnos tuos, & in reliquias ciborum tuorum:

4. & ad te, & ad populum tuum, & ad omnes servos tuos intrabunt ranæ.

5. Dixitque Dominus ad Moysen: Dic ad Aaron: Extende manum tuam super fluvios ac super rivos & paludes, & educ ranas super Terram Ægypti.

6. Et extendit Aaron manum super aquas Ægypti, & ascenderunt ranæ, operueruntque Terram Ægypti.

7. || Fecerunt autem & malefici per incantationes suas similiter, eduxeruntque ranas super Terram Ægypti.

|| Sap. 17. 7.

8. Vocavit autem Pharao Moysen & Aaron, & dixit eis: Orate Dominum, ut auferat ranas à me & à populo meo: & dimittam populum, ut sacrificet Domino.

9. Dixitque Moyses ad Pharaonem: Constitue mihi quando deprecer pro te, & pro servis tuis, & pro populo tuo, ut abigantur ranæ à te & à domo tua & à servis tuis & à po-

pulo

pulo tuo: & tantùm in flumine remaneant.

10. Qui respondit: Cras. At ille: Juxta, inquit, verbum tuum faciam: ut scias quoniam non est sicut Dominus Deus noster.

11. Et recedent ranæ à te, & à domo tua, & à servis tuis, & à populo tuo: & tantùm in flumine remanebunt.

12. Egressique sunt Moyses & Aaron à Pharaone: & clamavit Moyses ad Dominum pro sponsione ranarum quam condixerat Pharaoni.

13. Fecitque Dominus juxta verbum Moysi: & mortuæ sunt ranæ de domibus, & de villis, & de agris.

14. Congregaveruntque eas in immensos aggeres, & computruit terra.

15. Videns autem Pharao quòd data esset requies, ingravavit cor suum, & non audivit eos, sicut præceperat Dominus.

16. Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere ad Aaron: Extende virgam tuam, & percute pulverem terræ: & sint sciniphes † in universa Terra Ægypti.

† Muscæ minutissimæ & inquietissimæ. *Hier. & Aug.*

17. Feceruntque ita. Et extendit * Aaron manum, virgam tenens: percussitque pulverem terræ, & facti sunt sciniphes in hominibus, & in jumentis: omnis pulvis terræ versus est in sciniphes per totam Terram Ægypti.

* Circa 27. diem.

18. Feceruntque similiter malefici incantationibus suis, ut educerent sciniphes, & non potuerunt: erantque sciniphes tam in hominibus quàm in jumentis.

19. Et dixerunt malefici ad Pharaonem: Digitus Dei est hic: induratumque est cor Pharaonis, & non audivit eos sicut præceperat Dominus.

20. Dixit quoque Dominus ad Moysen: Consurge diluculo, & sta coram Pharaone: egredietur enim ad aquas: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

21. Quòd si non dimiseris eum, ecce ego mittam in te, & in servos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas, omne genus muscarum *: & implebuntur domus Ægyptiorum muscis diversi generis, & universa terra in qua fuerint.

* Circa 28. diem.

22. Faciamque mirabilem in die illa Terram Gessen, in qua populus meus est, ut non sint ibi muscæ: & scias quoniam ego Dominus in medio terræ.

23. Ponamque divisionem inter populum meũ & populum tuum: cras * erit signum istud.

* 29. die.

24. Fecitque Dominus ita. Et venit musca gravissima † in domos Pharaonis & servorum ejus, & in omnem Terram Ægypti, corruptaque est terra ab hujuscemodi muscis.

† i. numerosa, vel molestissima. *Vid. Sup. 16. 9.*

25. Vocavitque Pharao Moysen & Aaron, & ait eis: Ite & sacrificate Deo vestro in terra hac.

26. Et ait Moyses: Non potest ita fieri; abominationes * enim Ægyptiorum immolabimus Domino Deo nostro? quòd si mactaverimus ea quæ colunt Ægyptii coram eis, lapidibus nos obruent.

* Chald. *animal quod colunt.*

27. Viam trium dierum pergemus in solitudinem: & sacrificabimus Domino Deo nostro, || sicut præcepit nobis.

|| Sup. 3. 18.

28. Dixitque Pharao: Ego dimittam vos ut sacrificetis Domino Deo vestro in deserto: verumtamen longiùs ne abeatis, rogate pro me.

29. Et ait Moyses: Egressus à te, orabo Dominum: & recedet musca à Pharaone, & à servis suis, & à populo ejus cras: verumtamen noli ultrà fallere, ut non dimittas populum sacrificare Domino.

30. Egressusque Moyses à Pharaone, oravit Dominum *.

31. Qui fecit juxta verbum illius: & abstulit muscas à Pharaone, & à servis suis, & à populo ejus: non superfuit ne una quidem.

32. Et ingravatum est cor Pharaonis, ita ut nec hac quidem vice dimitteret populum.

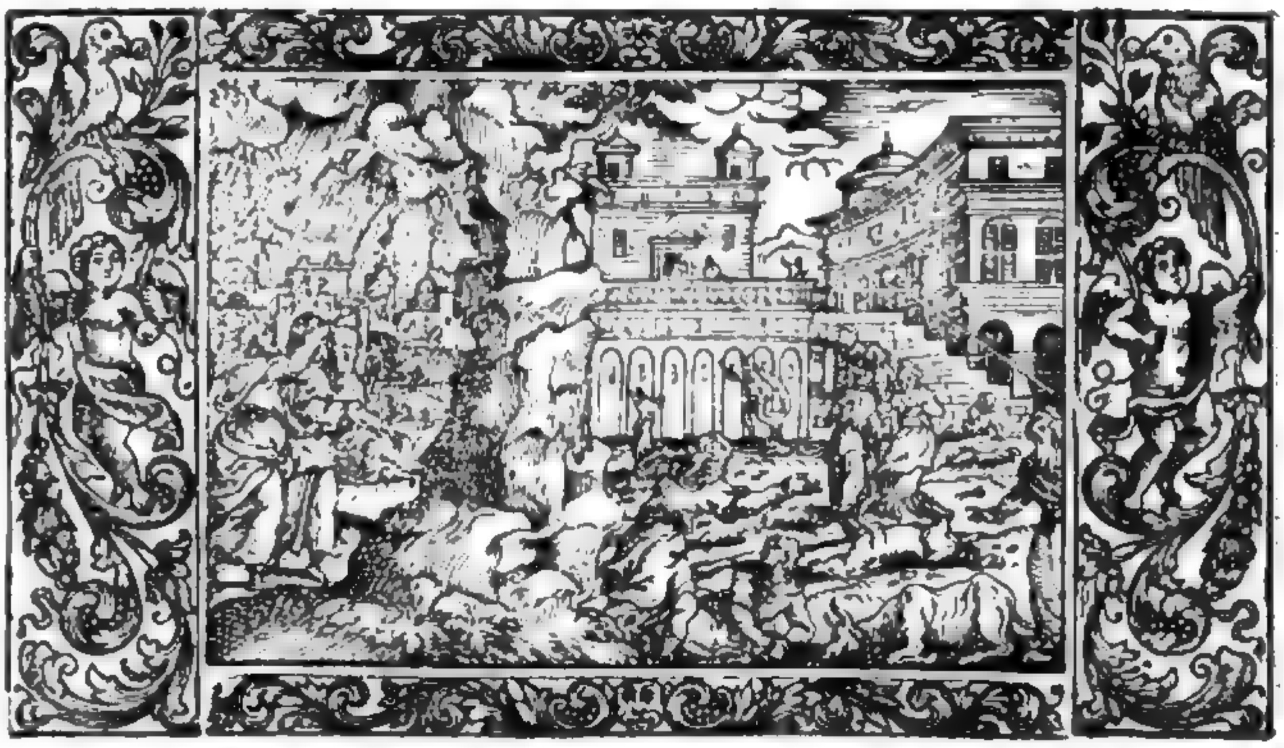

CAPUT IX.

Quinta plaga est pestis in jumentis, sexta ulcerum, septima grandinis; ad quam promittit Pharao se dimissurum populum si cesset, verùm nec id complet, nullus autem filiorum Israel in his malis ullum patitur damnum.

Circa 7. Mensis (qui paulò post primi nomen accepit) diem.

1. Dixit autem Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem, & loquere ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi.

2. Quòd si adhuc renuis, & retines eos:

3. ecce manus mea erit super agros tuos: & super equos, & asinos, & camelos, & boves, & oves, pestis valdè gravis.

4. Et faciet Dominus mirabile, inter possessiones Israel, & possessiones Ægyptiorum, ut

nihil omninò pereat ex his quæ pertinent ad filios Israel.

5. Constituitque Dominus tempus, dicens: * Cras faciet Dominus verbum istud in terra. (* 2. die.)

6. Fecit ergo Dominus verbum hoc altera die: mortuaque sunt omnia animantia Ægyptiorum: de animalibus verò filiorum Israel nihil omninò periit.

7. Et misit Pharao ad videndum: nec erat quidquam mortuum de his quæ possidebat Israel. Ingravatumque est cor Pharaonis, & non dimisit populum.

8. Et dixit Dominus ad Moysen & Aaron: Tollite plenas manus cineris de camino, & spargat illum Moyses in cœlum coram Pharaone.

9. Sitque pulvis super omnem terram Ægypti: erunt enim in hominibus & jumentis ulcera, & vesicæ turgentes in universa Terra Ægypti.

10. * Tuleruntque cinerem de camino, & steterunt coram Pharaone, & sparsit illum Moyses in cœlum: factaque sunt ulcera vesicarum turgentium in hominibus, & jumentis: (* Circa 3. diem.)

11. nec poterant malefici stare coram Moyse propter ulcera quæ in illis erant, & in omni Terra Ægypti:

12. Induravitque Dominus cor Pharaonis, & non audivit eos, sicut locutus est Dominus ad Moysen.

13. Dixitque Dominus ad Moysen: Manè consurge, & sta coram Pharaone, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

14. Quia in hac vice mittam omnes plagas meas super cor tuum, & super servos tuos, & super populum tuum: ut scias quòd non sit similis mei in omni terra,

15. Nunc enim extendens manum percutiam te & populum tuum peste, peribisque de terra.

16. || Idcircò autem posui te, ut ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra. (|| Rom. 9. 17.)

17. Adhuc retines populum meum: & non vis dimittere eum?

18. En pluam cras * hac ipsa hora grandinem multam nimis, qualis non fuit in Ægypto, à die qua fundata est, usque in præsens tempus. (* Circa 4. diem.)

19. Mitte ergo jam nunc, & congrega jumenta tua, & omnia quæ habes in agro: homines enim, & jumenta, & universa quæ inventa fuerint foris, nec congregata de agris, ceciderintque super ea grando, morientur.

20. Qui timuit verbum Domini de servis Pharaonis, fecit confugere servos suos & jumenta in domos:

21. qui autem neglexit sermonem Domini, dimisit servos suos & jumenta in agris.

22. Et dixit Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in cœlum, ut fiat grando in universa Terra Ægypti: super homines, & super jumenta, & super omnem herbam agri, in Terra Ægypti.

23. || Extenditque Moyses virgam in cœlum, & Dominus dedit tonitrua *, & grandinem, ac discurrentia fulgura super terram: (|| Sap. 16. 16. 19. 19. * Circa 5. diem.) pluitque Dominus grandinem super Terram Ægypti.

24. Et grando & ignis mista pariter ferebantur: tantæque fuit magnitudinis, quanta antè numquam apparuit in universa Terra Ægypti ex quo gens illa condita est.

25. Et percussit grando in omni Terra Ægypti cuncta quæ fuerunt in agris, ab homine usque ad jumentum: cunctamque herbam agri percussit grando, & omne lignum regionis confregit.

26. Tantùm in Terram Gessen, ubi erant filii Israel, grando non cecidit.

27. Misitque Pharao, & vocavit Moysen & Aaron, dicens ad eos: Peccavi etiam nunc: Dominus justus: ego & populus meus, impii.

28. Orate Dominum ut desinant tonitrua Dei, & grando: ut dimittam vos, & nequaquam hic ultrà maneatis.

29. Ait Moyses: Cùm egressus fuero de urbe, extendam palmas meas ad Dominum, & cessabunt tonitrua, & grando non erit: ut scias quia Domini est terra:

30. novi autem, quòd & tu, & servi tui, necdum timeatis Dominum Deum.

31. Linum ergo & hordeum læsum est, eò quòd hordeum esset virens, & linum jam folliculos germinaret:

32. triticum autem & far non sunt læsa, quia serotina erant.

33. Egressusque Moyses à Pharaone ex urbe, tetendit manus ad Dominum: & * cessaverunt tonitrua & grando, nec ultrà stillavit pluvia super terram. (* Circa 6. diem.)

34. Videns autem Pharao quòd cessasset pluvia, & grando, & tonitrua, auxit peccatum:

35. & ingravatum est cor ejus, & servorum illius, & induratum nimis: nec dimisit filios Israel, sicut præceperat Dominus per manum Moysi.

CAPUT X.

Octavum signum est locustarum: quibus ablatis, obduratus Pharao ne sic quidem juxta condictum dimittit populum: quapropter nonum additur, nempe tenebrarum densissimarum: propter quas permittit Pharao ut exeant, sed protinus idem denegat, Moysique minatur.

1. ET dixit Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem: ego enim induravi cor ejus, & servorum illius: ut faciam signa mea hæc in eo,

2. & narres in auribus filii tui, & nepotum tuorum, quoties contriverim Ægyptios, & signa mea fecerim in eis: & sciatis quia ego Dominus.

3. * Introierunt ergo Moyses & Aaron ad Pharaonem, & dixerunt ei: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Usquequò non vis subjici mihi? dimitte populum meum, ut sacrificet mihi. (* Circa 7. diem.)

4. || Sin autem resistis, & non vis dimittere eum: ecce ego inducam cras locustam in fines tuos, (|| Sap. 16. 9.)

5. quæ operiat superficiem terræ, ne quidquam ejus appareat, sed comedatur quod residuum fuerit grandini: corrodet enim omnia ligna quæ germinant in agris.

6. Et

6. Et implebunt domos tuas, & servorum tuorum, & omnium Ægytiorum: quantam non viderunt patres tui, & avi, ex quo orti sunt super terram, usque in præsentem diem. Avertitque se, & egressus est à Pharaone.

7. Dixerunt autem servi Pharaonis ad eum: Usquequò patiemur hoc scandalum: dimitte homines, ut sacrificent Domino Deo suo: nonne vides quòd perierit Ægyptus?

8. Revocaveruntque Moysen & Aaron ad Pharaonem: qui dixit eis: Ite, sacrificate Domino Deo vestro: quinam sunt qui ituri sunt?

9. Ait Moyses: Cum parvulis nostris & senioribus pergemus, cum filiis & filiabus, cum ovibus & armentis: est enim solemnitas Domini Dei nostri.

10. Et respondit Pharao: Sic Dominus sit vobiscum, quo modo ego dimittam vos, & parvulos vestros: cui dubium est quòd pessimè cogitetis?

11. Non fiet ita, sed ite tantùm viri, & sacrificate Domino: hoc enim & ipsi petistis. Statimque ejecti sunt de conspectu Pharaonis.

12. Dixit autem Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super Terram Ægypti ad locustam, ut ascendat super eam, & devoret omnem herbam, quæ residua fuerit grandini.

* Circa diem 8. 13. Et * extendit Moyses virgam super terram Ægypti: & Dominus induxit ventum urentem tota die illa, & nocte: & manè facto, ventus urens levavit locustas.

14. Quæ ascenderunt super universam Terram Ægypti: & sederunt in cunctis finibus Ægyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerant, nec posteà futuræ sunt.

15. Operueruntque universam superficiem terræ, vastantes omnia. Devorata est igitur herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit, quæ grando dimiserat: nihilque omninò virens relictum est in lignis, & in herbis terræ, in cuncta Ægypto.

16. Quamobrem festinus Pharao vocavit Moysen & Aaron, & dixit eis: Peccavi in Dominum Deum vestrum, & in vos.

17. Sed nunc dimittite peccatum mihi etiam hac vice, & rogate Dominum Deum vestrum, ut auferat à me mortem istam.

18. Egressusque Moyses de conspectu Pharaonis, oravit Dominum.

19. * Qui flare fecit ventum ab occidente vehementissimum, & arreptam locustam projecit in Mare rubrum: non remansit ne una quidem in cunctis finibus Ægypti. * Circa diem 9.

20. Et induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israel.

21. Dixit autem Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in cœlum: & sint tenebræ super Terram Ægypti, tam densæ ut palpari queant.

22. Extenditque * Moyses manum in cœlum: & factæ sunt tenebræ horribiles in universa terra Ægypti tribus diebus. * Circa diem 10.

23. || Nemo vidit fratrem suum, nec movit se de loco in quo erat: || ubicumque autem habitabant filii Israel, lux erat. ||Sap. 17.2. ||Sap. 18.1.

24. Vocavitque Pharao Moysen & Aaron *, & dixit eis: Ite, sacrificate Domino: oves tantùm vestræ & armenta remaneant, parvuli vestri eant vobiscum. * Post tres dies tenebrarum.

25. Ait Moyses: Hostias quoque & holocausta dabis nobis, quæ offeramus Domino Deo nostro.

26. Cuncti greges pergent nobiscum: non remanebit ex eis ungula: quæ necessaria sunt in cultum Domini Dei nostri: præsertim cùm ignoremus quid debeat immolari, donec ad ipsum locum perveniamus.

27. Induravit autem Dominus cor Pharaonis, & noluit dimittere eos.

28. Dixitque Pharao ad Moysen: Recede à me, & cave ne ultrà videas faciem meam: quocumque die apparueris mihi, morieris.

29. Respondit Moyses: Ita fiet ut locutus es, non videbo ultrà faciem tuam.

CAPUT XI.

Ante decimum signum (stragem Primogenitorum) quod prædicit Dominus, hortatur ad Ægypti spoliationem, quæ post stragem peracta est.

1. ET dixit Dominus ad Moysen. Adhuc una plaga tangam Pharaonem, & Ægyptum, & post hæc dimittet vos, & exire compellet.

2. || Dices ergo omni plebi, ut postulet vir ||Sup. 3.22. ||Inf. 12.35

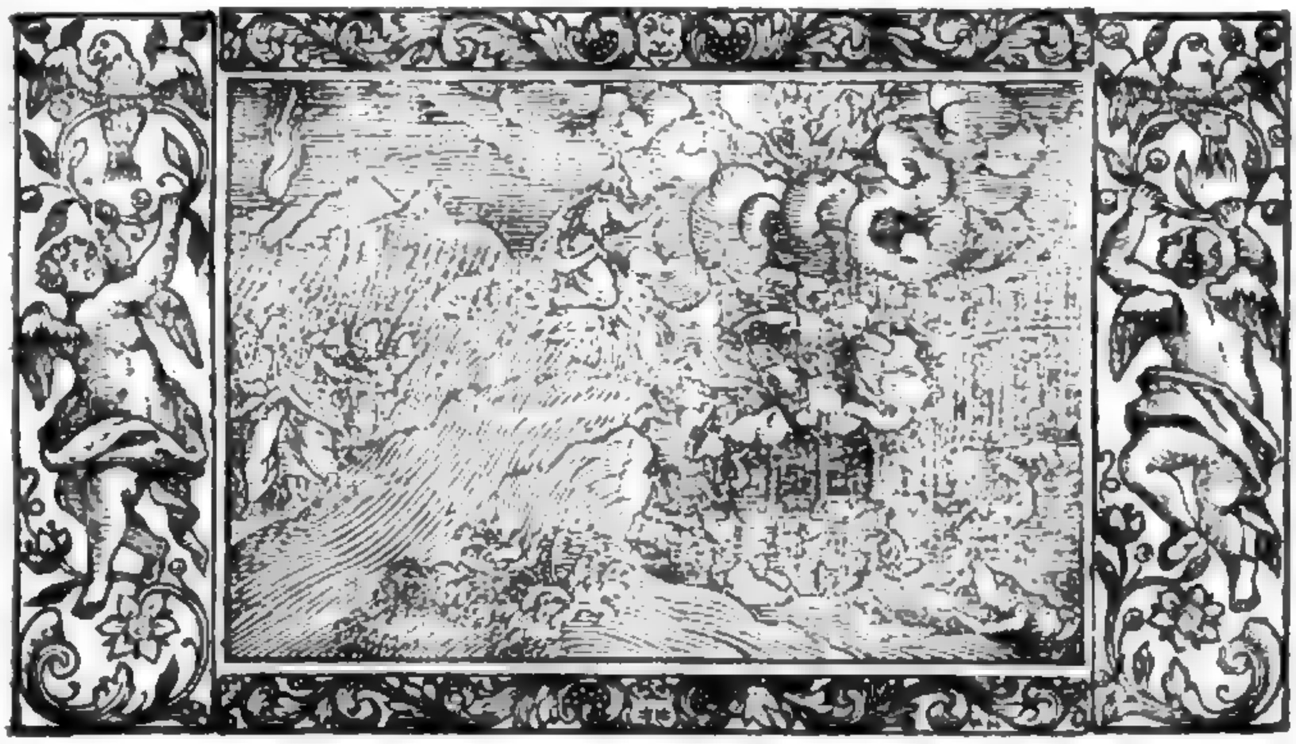

ab amico suo, & mulier à vicina sua, vasa
argentea & aurea.
3. Dabit autem Dominus gratiam populo
suo coram Ægyptiis. ‖ Fuitque Moyses vir (Eccl. 45. 1.)
magnus valdè in Terra Ægypti, coram ser-
vis Pharaonis & omni populo.
4. Et ait: Hæc dicit Dominus: Media no-
ctè * egrediar in Ægyptum:
5. & morietur omne primogenitum in Ter-
ra Ægyptiorum, à primogenito Pharaonis
qui sedet in solio ejus, usque ad primogeni-
tum ancillæ quæ est ad molam, & omnia
primogenita jumentorum.
6. Eritque clamor magnus in universa
Terra Ægypti, qualis nec antè fuit, nec po-
steà futurus est.

(* Die 14. ejusdem mensis Abib: qui cùm septimus esset, exinde primus numeratus est. Infr. 12.2.)

7. Apud omnes autem filios Israel non mu-
tiet canis ab homine usque ad pecus: ut scia-
tis quanto miraculo dividat Dominus Ægy-
ptios & Israel.
8. Descendentque omnes servi tui isti ad
me, & adorabunt me, dicentes: Egredere
tu, & omnis populus qui subjectus est tibi:
post hæc egrediemur.
9. Et exivit à Pharaone iratus nimis. Di-
xit autem Dominus ad Moysen: Non audiet
vos Pharao, ut multa signa fiant in Terra
Ægypti.
10. Moyses autem & Aaron fecerunt om-
nia ostenta quæ scripta sunt, coram Pharao-
ne. Et induravit Dominus cor Pharaonis,
nec dimisit filios Israel de terra sua.

CAPUT XII.

Paschalis agni ritu declarato ac celebrato, ejusque sanguine domorum superliminaribus illito, cæsis omnibus Ægypti primogenitis, Israelitæ cum divitiis Ægypti egrediuntur: de ritu Phase ac esu azymorum, & tempore habitationis Israel in Ægypto.

(‡ Fer. 6. in Parasc. Hyster. 2. Item.)

1. ‡ Dixit quoque Dominus ad Moysen,
& Aaron in Terra Ægypti:
2. Mensis iste, vobis principium mensium:
primus erit in mensibus anni.
3. Loquimini ad universum cœtum filio-
rum Israel, & dicite eis: Decima die mensis
hujus * tollat unusquisque agnum per fami-
lias & domos suas.
4. Sin autem minor est numerus ut sufficere
possit ad vescendum agnum, assumet vicinum
suum qui junctus est domui suæ, juxta numerum
animarum quæ sufficere possunt ad esum agni.
5. Erit autem agnus absque macula, mas-
culus, anniculus: juxta quem ritum tolletis
& hœdum.

(Sabb. Sancto Proph. 9. * id est, Abib.)

6. Et

6. Et servabitis eum usque ad quartamdecimam diem mensis hujus: immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam.

7. Et sument de sanguine ejus, ac ponent super utrumque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum.

8. Et edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus.

9. Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed tantùm assum igni: caput cum pedibus ejus & intestinis vorabitis.

Vide Levit. 7. 15.

10. Nec remanebit quidquam ex eo usque manè: * si quid residuum fuerit, igne comburetis.

11. Sic autem comedetis illum: Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinanter: est enim Phase (id est transitus) Domini.

12. Et transibo per Terram Ægypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum in terra Ægypti ab homine usque ad pecus: & in cunctis diis Ægypti faciam judicia, ego Dominus.

13. Erit autem sanguis vobis in signum in aedibus in quibus eritis: & videbo sanguinem, & transibo vos: nec erit in vobis plaga disperdens quando percussero Terram Ægypti.

14. Habebitis autem hunc diem in monumentum: & celebrabitis eum solemnem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno.

15. Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus vestris: quicumque comederit fermentatum, peribit anima illa de Israel, à primo die usque ad diem septimum.

16. Dies prima erit sancta atque solemnis, & dies septima eadem festivitate venerabitis: nihil operis facietis in eis, exceptis his quae ad vescendum pertinent.

17. Et observabitis azyma: in eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de Terra Ægypti, & custodietis diem istum in generationes vestras ritu perpetuo.

|| *Levit. 23. 5. Num. 28. 16.*

18. || Primo mense, quartadecima die mensis ad vesperam comedetis azyma, usque ad diem vigesimam primam ejusdem mensis ad vesperam.

19. Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris: qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de coetu Israel; tam de advenis quàm de indigenis terrae.

20. Omne fermentatum non comedetis: in cunctis habitaculis vestris edetis azyma.

21. Vocavit autem Moyses omnes seniores filiorum Israel, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per familias vestras, & immolate Phase.

* *Hebr. 11. 28.*

22. || Fasciculumque hyssopi tingite in sanguine qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare, & utrumque postem: nullus vestrûm egrediatur ostium domus suae usque manè.

23. Transibit enim Dominus percutiens Ægyptios: cùmque viderit sanguinem in superliminari, & in utroque poste, transcendet ostium domus, & non sinet percussorem ingredi domos vestras & laedere.

24. Custodi verbum istud legitimum tibi & filiis tuis usque in aeternum.

25. Cùmque introieritis terram, quam Dominus daturus est vobis ut pollicitus est, observabitis caeremonias istas.

26. Et cùm dixerint vobis filii vestri: Quae est ista religio?

27. dicetis eis: Victima transitus Domini est, quando transivit super domos filiorum Israel in Ægypto, percutiens Ægyptios, & domos nostras liberans. Incurvatusque populus adoravit.

28. Et egressi filii Israel fecerunt sicut praeceperat Dominus Moysi & Aaron.

29. Factum est autem in noctis medio, || percussit Dominus omne primogenitum in Terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui in solio ejus sedebat, || usque ad primogenitum captivae quae erat in carcere, & omne primogenitum jumentorum.

|| *Sup. 11. 5.* || *Sup. 11. 5.*

30. Surrexitque Pharao nocte, & omnes servi ejus, cunctaque Ægyptus: & ortus est clamor magnus in Ægypto: neque enim erat domus in qua non jaceret mortuus.

31. Vocatisque Pharao, Moyse & Aaron nocte, ait: Surgite & egredimini à populo meo, vos & filii Israel: ite, immolate Domino sicut dicitis.

32. Oves vestras & armenta assumite, ut petieratis, & abeuntes benedicite mihi.

33. Urgebantque Ægyptii populum de terra exire velociter, dicentes: Omnes moriemur.

34. Tulit igitur populus conspersam farinam antequam fermentaretur: & ligans in palliis, posuit super humeros suos.

35. Feceruntque filii Israel || sicut praeceperat Moyses: & petierunt ab Ægyptiis vasa argentea & aurea, vestemque plurimam.

36. Dominus autem dedit gratiam populo coram Ægyptiis ut commodarent eis: & spoliaverunt Ægyptios.

37. * Profectique sunt filii Israel de Ramesse in Socoth, sexcenta ferè millia peditum virorum, absque parvulis.

38. Sed & vulgus promiscuum innumerabile ascendit cum eis, oves & armenta & animantia diversi generis multa nimis.

39. Coxeruntque farinam, quam dudum de Ægypto conspersam tulerant: & fecerunt subcinericios panes azymos: neque enim poterant fermentari cogentibus exire Ægyptiis, & nullam facere sinentibus moram: nec pulmenti quidquam occurrerat praeparare.

40. † Habitatio autem filiorum Israel qua manserunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum.

41. Quibus expletis, eadem die egressus est omnis exercitus Domini de Terra Ægypti.

42. Nox ista est observabilis Domino, quando eduxit eos de Terra Ægypti: hanc observare debent omnes filii Israel in generationibus suis.

43. Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron: Haec est religio Phase: Omnis alienigena non comedet ex eo.

44. Omnis autem servus emptitius circumcidetur, & sic comedet.

45. Advena & mercenarius non edent ex eo.

46. In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus ejus foras, nec || os illius confringetis.

47. Omnis coetus filiorum Israel faciet illud.

|| Sup. 3. 22. 11. 2.
* Primi mensis, id est *Abib* die 15. sub mediam noctem.
Ann. M. 2513.
Per. Jul. 3223.
Ant. Chr. 1491.
Post vocationem Abrahami 430. Post ejectum Ismaelem (qui primus Electum semen persecutus est) 400. Post migrationem Jacob in Ægyptum 215.
† Hebraea itaque hujus ℣. 40. sic vertendum putant eruditi: *Peregrinatio autem filiorum Israel, qui (non quae) manserunt in Ægypto, fuerat 430. annorum.* Quod firmant, cùm Septuaginta, tum Codex Samaritanus qui hos 430. annos à peregrinatione Abraham numerandos exprimunt; ut volunt etiam omnes ferè Patres. Imò idipsum eodem modo accepisse patet Apostol. *Gal.* 3. 16. 18. || *Num.* 9. 12. 14. *Joan.* 19. 36.

48. Quòd si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phase Domini, circumcidetur priùs omne masculinum ejus, & tunc ritè celebrabit: eritque sicut indigena terræ: si quis autem circumcisus non fuerit, non vescetur ex eo.

49. Eadem lex erit indigenæ, & colono qui peregrinatur apud vos.

50. Feceruntque omnes filii Israel sicut præceperat Dominus Moysi & Aaron.

51. Et eadem die eduxit Dominus filios Israel de Terra Ægypti per turmas suas.

CAPUT XIII.

Liberationis ab Ægypto Dominus religione Phase ac primogenitorum consecratione meminisse jubet. Inde Israel per desertum egrediens, ossa Joseph secum defert, & columnæ ignis ac nubis ducatum accipit.

* Nempe in Socoth.

|| Infr. 34. 19. Lev. 27. 26. Num. 8, 16. Luca 2. 23.

1. LOcutusque * est Dominus ad Moysen, dicens:

2. || Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam in filiis Israel, tam de hominibus, quàm de jumentis: mea sunt enim omnia.

3. Et ait Moyses ad populum: Mementote diei hujus in qua egressi estis de Ægypto & de domo servitutis, quoniam in manu forti eduxit vos Dominus de loco isto: ut non comedatis fermentatum panem.

4. Hodie egredimini mense novarum frugum.

5. Cùmque introduxerit te Dominus in Terram Chananæi & Hethæi & Amorrhæi & Hevæi & Jebusæi, quam juravit patribus tuis ut daret tibi, terram fluentem lacte & melle, celebrabis hunc morem sacrorum mense isto.

6. Septem diebus vesceris azymis: & in die septimo erit solemnitas Domini.

7. Azyma comedetis septem diebus: non apparebit apud te aliquid fermentatum, nec in cunctis finibus tuis.

8. Narrabisque filio tuo in die illo, dicens: Hoc est quod fecit mihi Dominus, quando egressus sum de Ægypto.

9. Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monumentum ante oculos tuos: & ut lex Domini semper sit in ore tuo, in manu enim forti eduxit te Dominus de Ægypto.

10. Custodies hujuscemodi cultum statuto tempore à diebus in dies.

11. Cùmque introduxerit te Dominus in Terram Chananæi, sicut juravit tibi & patribus tuis, & dederit tibi eam:

|| Infr. 22. 29. & 34. 19. Ezech. 44. 30.

12. || separabis omne quod aperit vulvam Domino, & quod primitivum est in pecoribus tuis: quidquid habueris masculini sexus, consecrabis Domino.

13. Primogenitum asini mutabis ove: quod si non redemeris, interficies. Omne autem primogenitum hominis de filiis tuis, pretio redimes.

14. Cùmque interrogaverit te filius tuus cras, dicens: Quid est hoc? respondebis ei: In manu forti eduxit nos Dominus de terra Ægypti, de domo servitutis.

15. Nam cùm induratus esset Pharao, & nollet nos dimittere, occidit Dominus omne primogenitum in Terra Ægypti, à primogenito hominis usque ad primogenitum jumentorum: idcircò immolo Domino omne quod aperit vulvam masculini sexus, & omnia primogenita filiorum meorum redimo.

|| Deut. 6. 8.

16. || Erit igitur quasi signum in manu tua & quasi appensum quid, ob recordationem, inter oculos tuos: eò quòd in manu forti eduxit nos Dominus de Ægypto.

17. Igitur cùm emisisset Pharao populum, non eos duxit Deus per viam Terræ Philisthiim quæ vicina est: reputans ne fortè pœniteret eum, si vidisset adversùm se bella consurgere, & reverteretur in Ægyptum.

18. Sed circumduxit per viam deserti, quæ est juxta Mare rubrum: & armati ascenderunt filii Israel de Terra Ægypti.

|| Gen. 50. 24.

19. Tulit quoque Moyses ossa Joseph secum: eò quòd adjurasset filios Israel, dicens: || Visitabit vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum.

20. Profectique de Socoth castrametati sunt in Etham in extremis finibus solitudinis.

|| Num. 14. 14. 2. Esdr. 9. 12. & 19. 1. Cor. 10. 1.

21. || Dominus autem præcedebat eos ad ostendendam viam, per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis: ut dux esset itineris utroque tempore.

22. Numquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem, coram populo.

CAPUT XIV.

Pharao Israelem persequens, & mare per siccum post illum ingrediens, cum universo equitatu, ac curribus submergitur.

1. LOcutus est autem Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere filiis Israel: Reversi castrametentur è regione Phihahiroth, quæ est inter Magdalum, & mare contra Beelsephon: in conspectu ejus castra ponetis super mare.

3. Dicturusque est Pharao super filiis Israel: Coarctati sunt in terra, conclusit eos desertum.

4. Et indurabo cor ejus, ac persequetur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus: scientque Ægyptii quia ego sum Dominus. Feceruntque ita.

5. Et nuntiatum est regi Ægyptiorum quòd fugisset populus: immutatumque est cor Pharaonis & servorum ejus super populo, & dixerunt: Quid voluimus facere ut dimitteremus Israel, ne serviret nobis?

6. Junxit ergo currum, & omnem populum suum assumpsit secum.

7. Tulitque sexcentos currus electos, & quidquid in Ægypto curruum fuit: & duces totius exercitus.

8. Induravitque Dominus cor Pharaonis regis Ægypti, & persecutus est filios Israel: at illi egressi erant in manu excelsa.

|| Jos. 24. 6. 1. Mac. 4. 9.

9. || Cùmque persequerentur Ægyptii vestigia præcedentium, repererunt eos in castris super mare: omnis equitatus & currus Pharaonis, & universus exercitus, erant in Phihahiroth contra Beelsephon.

10. Cùmque appropinquasset Pharao, levantes filii Israel oculos, viderunt Ægyptios post se: & timuerunt valde: clamaveruntque ad Dominum,

11. & dixerunt ad Moysen: Forsitan non erant sepulchra in Ægypto, ideò tulisti nos

ut mo-

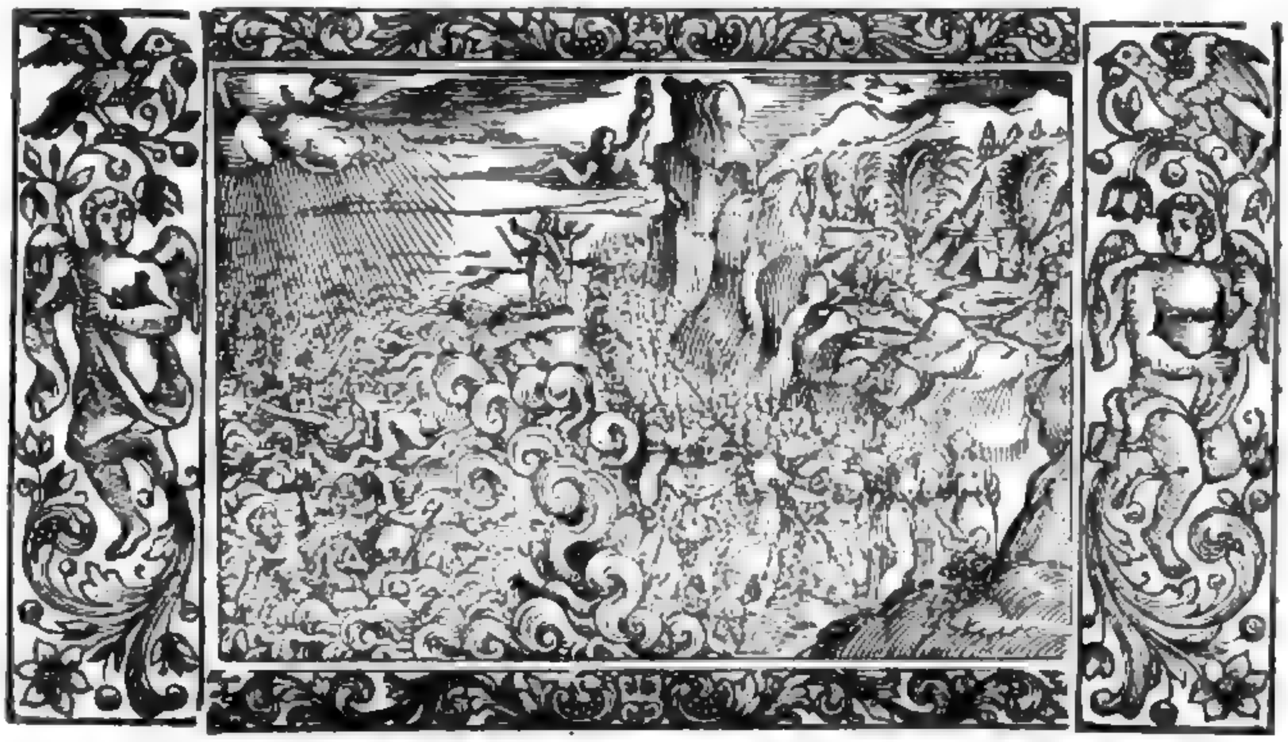

ut moreremur in solitudine: quid hoc facere voluisti, ut educeres nos ex Ægypto?

12. Nonne iste est sermo, quem loquebamur ad te in Ægypto, dicentes: Recede à nobis, ut serviamus Ægyptiis? multò enim melius erat servire eis, quàm mori in solitudine.

13. Et ait Moyses ad populum: Nolite timere: state, & videte magnalia Domini quæ facturus est hodie: Ægyptios enim, quos nunc videtis, nequaquam ultrà videbitis usque in sempiternum.

14. Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.

15. Dixitque Dominus ad Moysen: Quid clamas ad me? Loquere filiis Israel ut proficiscantur.

16. Tu autem eleva virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & divide illud: ut gradiantur filii Israel in medio mari per siccum.

17. Ego autem indurabo cor Ægyptiorum ut persequantur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus, & in curribus & in equitibus illius.

18. Et scient Ægyptii quia ego sum Dominus, cùm glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus, atque in equitibus ejus.

19. Tollensque se angelus Dei, qui præcedebat castra Israel, abiit post eos: & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens, post tergum

20. stetit inter castra Ægyptiorum & castra Israel: & erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem: ita ut ad se invicem toto noctis tempore accedere non valerent.

21. Cùmque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus flante vento vehementi & urente tota nocte, & vertit in siccum: divisaque est aqua.

‖ Psal. 77. 13. 104. 37. Psal. 113. 3. Hebr. 11. 29.

22. ‖ Et ingressi sunt filii Israel per medium sicci maris: erat enim aqua quasi murus à dextera eorum & læva.

23. Persequentesque Ægyptii ingressi sunt post eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus ejus & equites, per medium maris.

‡ Sabb. sancto Proph. 4. Vigil. Pentec. Proph. 2. ‖ Sap. 18. 11.

24. ‡ Jamque advenerat vigilia matutina, ‖ & ecce respiciens Dominus super castra Ægyptiorum per columnam ignis, & nubis, interfecit exercitum eorum:

25. & subvertit rotas curruum, ferebanturque in profundum. Dixerunt ergo Ægyptii: Fugiamus Israelem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos.

26. Et ait Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super mare, ut revertantur aquæ ad Ægyptios super currus & equites eorum.

27. Cùmque extendisset Moyses manum contra mare, reversum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibusque Ægyptiis occurrerunt aquæ, & involvit eos Dominus in mediis fluctibus.

28. Reversæque sunt aquæ, & operuerunt currus & equites cunctis exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec unus quidem superfuit ex eis.

29. Filii autem Israel perrexerunt per medium sicci maris, & aquæ eis erant quasi pro muro à dextris & à sinistris:

30. liberavitque Dominus in die illa * Israel de manu Ægyptiorum.

31. Et viderunt Ægyptios mortuos super littus maris, & manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos: timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moysi servo ejus.

CAPUT XV.

Israelitæ, gratiis Deo cum cantu peractis, venerunt in Marath, ubi amaritudine aquarum versa in dulcedinem, venerunt in Elim.

1. TUnc ‖ cecinit Moyses & filiis Israel carmen hoc Domino, & dixerunt: Cantemus Domino: gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem dejecit in mare.

2. ‖ Fortitudo mea, & laus mea Dominus & factus est mihi in salutem: iste Deus meus, & glorificabo eum: Deus patris mei, & exaltabo eum.

3. Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen ejus.

4. Currus Pharaonis & exercitum ejus projecit in mare: electi principes ejus submersi sunt in Mari rubro.

5. Abyssi operuerunt eos, descenderunt in profundum quasi lapis.

6. Dextera tua Domine magnificata est in

forti-

fortitudine : dextera tua, Domine, percussit inimicum.

7. Et in multitudine gloriæ tuæ deposuisti adversarios tuos: misisti iram tuam, quæ devoravit eos sicut stipulam.

8. Et in spiritu furoris tui congregatæ sunt aquæ : stetit unda fluens, congregatæ sunt abyssi in medio mari.

9. Dixit inimicus : Persequar, & comprehendam, dividam spolia, implebitur anima mea : evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.

10. Flavit spiritus tuus, & operuit eos mare : submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus.

11. Quis similis tui in fortibus Domine? quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis atque laudabilis, faciens mirabilia?

12. Extendisti manum tuam, & devoravit eos terra.

13. Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti: & portasti eum in fortitudine tua, ad habitaculum sanctum tuum.

14. Ascenderunt populi, & irati sunt: dolores obtinuerunt habitatores Philisthiim.

15. Tunc conturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor: obriguerunt omnes habitatores Chanaan.

16. Irruat super eos formido & pavor, in magnitudine brachii tui : fiant immobiles quasi lapis, donec pertranseat populus tuus Domine, donec pertranseat populus tuus iste, quem possedisti.

17. Introduces eos, & plantabis in monte hæreditatis tuæ: firmissimo habitaculo tuo quod operatus es Domine : sanctuarium tuum Domine, quod firmaverunt manus tuæ.

18. Dominus regnabit in æternum, & ultrà.

19. Ingressus est enim eques Pharao cum curribus & equitibus ejus in mare: & reduxit super eos Dominus aquas maris: filii autem Israel ambulaverunt per siccum in medio ejus.

20. Sumpsit ergo Maria prophetissa, soror Aaron, tympanum in manu sua: egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris,

21. quibus præcinebat, dicens : Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem ejus dejecit in mare.

22. Tulit autem Moyses Israel de mari rubro, & egressi sunt in desertum Sur : ambulaveruntque tribus diebus * per solitudinem, & non inveniebant aquam. * Nempe 22. 23. & 24. ejusdem mensis.

23. Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eò quòd essent amaræ: unde & congruum loco nomen imposuit, vocans illum Mara, id est, amaritudinem.

24. Et murmuravit populus contra Moysen, dicens : Quid bibemus?

25. At ille clamavit ad Dominum, qui ostendit ei lignum : quod || cùm misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt. Ibi constituit ei præcepta, atque judicia, & ibi tentavit eum, || Judith. 5. 15. Eccli 38. 5.

26. dicens : Si audieris vocem Domini Dei tui, & quod rectum est coram eo feceris : & obedieris mandatis ejus *, custodierisque omnia præcepta illius, cunctum languorem, quem posui in Ægypto, non inducam super te : ego enim sum Dominus sanator tuus. * Huc spectat locus Jerem. 7. 22.

27. || ‡ Venerunt autem in Elim filii Israel, ubi erant duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ : & castrametati sunt juxta aquas. || Num. 33. 9. ‡ In Benedict. Palm. Epist.

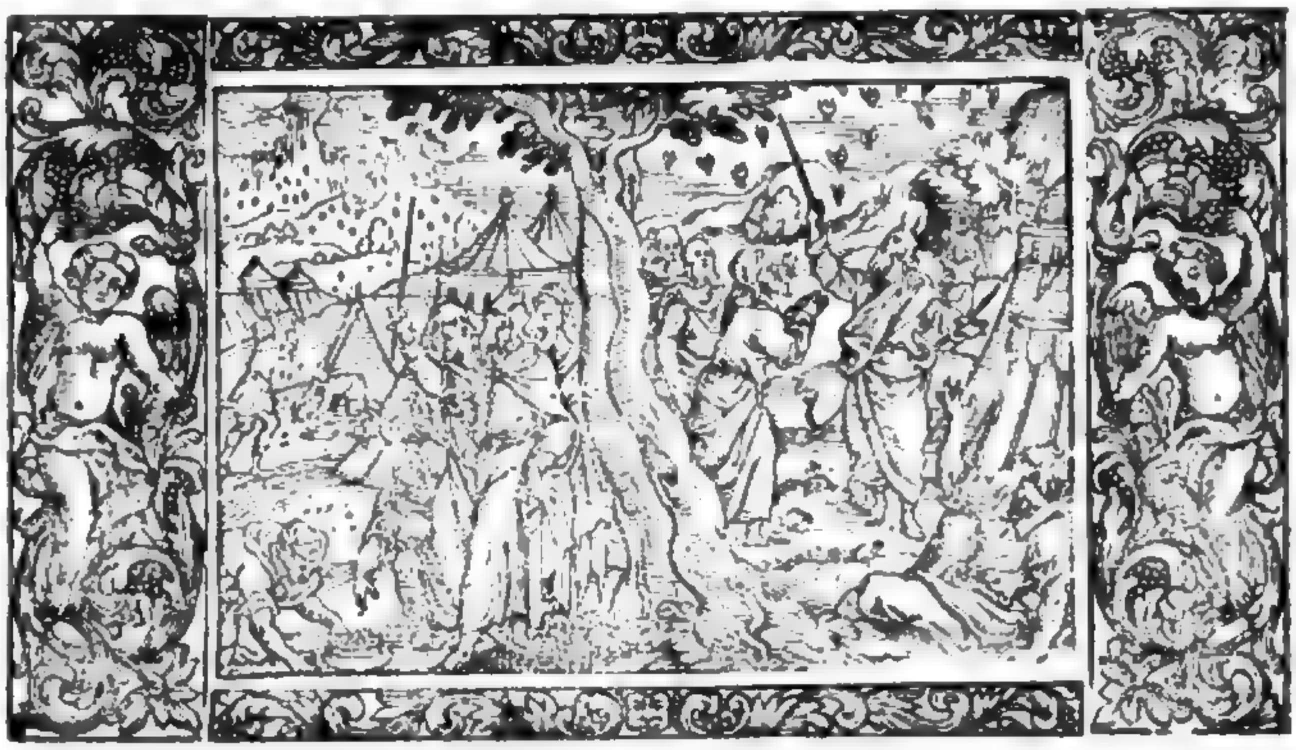

CAPUT XVI.

Murmurantibus in deserto Sin pro cibo Israelitis, pluit Dominus coturnices & Man ad saturitatem : jussio Domini de eo colligendo, & in monumentum reponendo.

Sap. 11. 2. 1. PRofectique sunt de Elim, & venit omnis multitudo filiorum Israel in desertum Sin, quod est inter Elim & Sinai : quintodecimo die mensis secundi *, postquam egressi sunt de terra Ægypti. * Eodem Ann. M. 2513.

2. Et murmuravit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen & Aaron in solitudine.

3. Dixeruntque filii Israel ad eos : Utinam mortui essemus per manum Domini in terra Ægypti, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate: cur eduxistis nos in desertum istud, ut occideretis omnem multitudinem fame?

4. Dixit autem Dominus ad Moysen : Ecce, ego pluam vobis panes de coelo : egrediatur populus, & colligat quæ sufficiunt per singulos dies : ut tentem eum utrùm ambulet in lege mea, an non.

5. Die autem sexto parent quod inferant: & fit duplum quàm colligere solebant per singulos dies.

6. Dixeruntque Moyses & Aaron ad omnes filios Israel: Vespere scietis quòd Dominus eduxerit vos de terra Ægypti,

7. & manè videbitis gloriam Domini: audivit enim murmur vestrum contra Dominum: nos verò quid sumus, quia mussitastis contra nos?

8. Et ait Moyses: Dabit vobis Dominus vespere carnes edere, & manè panes in saturitate: eò quòd audierit murmurationes vestras quibus murmurati estis contra eum: nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.

9. Dixit quoque Moyses ad Aaron: Dic universæ congregationi filiorum Israel: Accedite coram Domino: audivit enim murmur vestrum.

10. Cùmque loqueretur Aaron ad omnem cœtum filiorum Israel, respexerunt ad solitudinem: & ecce gloria || Domini apparuit in nube.

|| *Eccli. 45. 5.*

11. Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens:

12. Audivi murmurationes filiorum Israel, loquere ad eos: Vespere comedetis carnes, & manè saturabimini panibus: scietisque quòd ego sum Dominus Deus vester.

13. Factum est ergo vespere, & || ascendens coturnix, cooperuit castra: manè quoque ros jacuit per circuitum castrorum.

|| *Num. 11. 31.*

14. Cùmque operuisset superficiem terræ, || apparuit in solitudine minutum, & quasi pilo tusum in similitudinem pruinæ super terram.

|| *Sap. 16. 20. Num. 11. 7. Psal. 77. 24. Joan. 6. 31.*

15. Quod cùm vidissent filii Israel, dixerunt ad invicem: Manhu? quod significat: Quid est hoc? ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyses: || Iste est panis, quem Dominus dedit vobis ad vescendum.

|| *1. Cor. 10. 3.*

16. Hic est sermo, quem præcepit Dominus: Colligat unusquisque ex eo quantum sufficit ad vescendum: gomor per singula capita: juxta numerum animarum vestrarum, quæ habitant in tabernaculo, sic tolletis.

17. Feceruntque ita filii Israel: & collegerunt, alius plus, alius minus.

18. Et mensi sunt ad mensuram gomor: || nec qui plus collegerat, habuit amplius: nec qui minus paraverat, reperit minus: sed singuli juxta id quod edere poterant, congregaverunt.

|| *2. Cor. 8. 15.*

19. Dixitque Moyses ad eos: Nullus relinquat ex eo in manè.

20. Qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex eis usque manè, & scatere cœpit vermibus, atque computruit, & iratus est contra eos Moyses.

21. Colligebant autem manè singuli, quantum sufficere poterat ad vescendum. Cùmque incaluisset sol, liquefiebat.

22. In die autem sexta collegerunt cibos duplices, id est, duo gomor per singulos homines: venerunt autem omnes principes multitudinis, & narraverunt Moysi.

23. Qui ait eis: Hoc est quod locutus est Dominus: Requies sabbati sanctificata est Domino cras. Quodcumque operandum est, facite: & quæ coquenda sunt, coquite: quidquid autem reliquum fuerit, reponite usque in manè.

24. Feceruntque ita ut præceperat Moyses, & non computruit, neque vermis inventus est in eo.

25. Dixitque Moyses: Comedite illud hodie, quia sabbatum est Domini: non invenietur hodie in agro.

26. Sex diebus colligite: in die autem septimo sabbatum est Domini: idcircò non invenietur.

27. Venitque septima dies: & egressi de populo ut colligerent, non invenerunt.

28. Dixit autem Dominus ad Moysen: Usquequò non vultis custodire mandata mea, & legem meam?

29. Videte quòd Dominus dederit vobis sabbatum, & propter hoc die sexta tribuit vobis cibos duplices: maneat unusquisque apud semetipsum, nullus egrediatur de loco suo die septimo.

30. Et sabbatizavit populus die septimo.

31. Appellavitque domus Israel nomen ejus Man: quod erat quasi semen coriandri album, gustusque ejus quasi similæ cum melle.

32. Dixit autem Moyses: Iste est sermo, quem præcepit Dominus: Imple gomor ex eo, & custodiatur in futuras retrò generationes: ut noverint panem, quo alui vos in solitudine, quando educti estis de Terra Ægypti.

33. Dixitque Moyses ad Aaron: Sume vas unum, & mitte ibi Man, quantum potest capere gomor, & repone coram Domino, ad servandum in generationes vestras,

34. sicut præcepit Dominus Moysi. Posuitque illud Aaron in tabernaculo reservandum.

35. || Filii autem Israel comederunt Man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti sunt, usquequò tangerent fines terræ Chanaan.

|| *2. Esdr. 9. 21. Judith. 5. 15.*

36. Gomor autem decima pars est Ephi.

CAPUT XVII.

Rursum murmurantibus in Raphidim pro aqua filiis Israel, dat Dominus aquam de petra: & in monte Moyse extensis manibus orante, vincunt ipsi Amalecitas.

Eodem anno M. 2513. & eodem mense 2.

1. IGitur profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Sin per mansiones suas, juxta sermonem Domini, castrametati sunt in Raphidim, ubi non erat aqua ad bibendum populo.

2. || Qui jurgatus contra Moysen, ait: Da nobis aquam, ut bibamus. Quibus respondit Moyses: Quid jurgamini contra me? cur tentatis Dominum?

|| *Num. 20. 4.*

3. Sitivit ergo ibi populus præ aquæ penuria, & murmuravit contra Moysen, dicens: Cur fecisti nos exire de Ægypto, ut occideres nos, & liberos nostros, ac jumenta, siti?

4. Clamavit autem Moyses ad Dominum, dicens: Quid faciam populo huic? adhuc paululùm, & lapidabit me.

5. Et ait Dominus ad Moysen: Antecede populum, & sume tecum de senioribus Israel: & virgam qua || percussisti fluvium, tolle in manu tua, & vade.

|| *Supr. 14. 21. Psalm. 77. 15. 1. Cor. 10. 4.*

6. En ego stabo ibi coram te supra petram Horeb: percutiesque petram, & exibit ex ea aqua, ut bibat populus. Fecit Moyses ita coram senioribus Israel:

7. & vocavit nomen loci illius, Tentatio, propter jurgium filiorum Israel, & quia tenta-

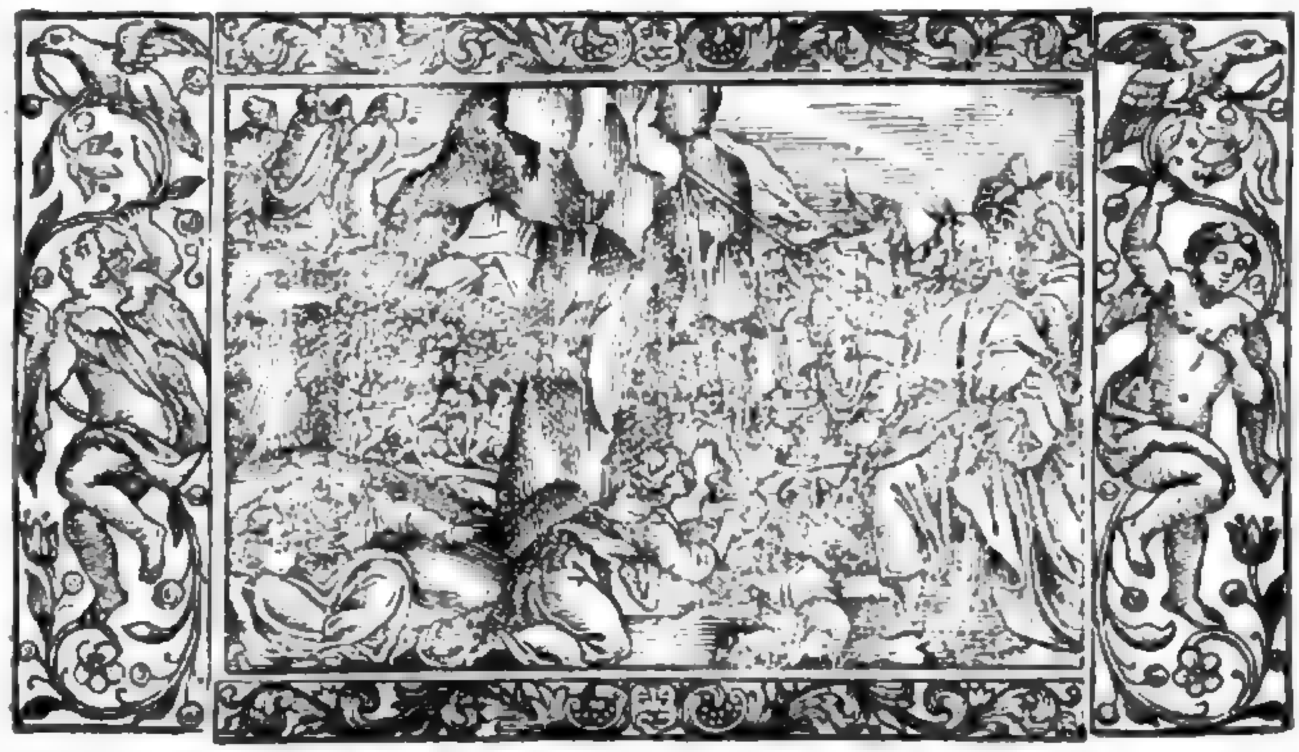

taverunt Dominum, dicentes: Estne Dominus in nobis, an non?

8. ‖ Venit autem Amalec, & pugnabat contra Israel in Raphidim.

9. Dixitque Moyses ad Josue: Elige viros: & egressus, pugna contra Amalec: cras ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea.

‖ Deut. 25. 17. Judith. 4. 13. Sap. 11. 3.

10. Fecit Josue ut locutus erat Moyses, & pugnavit contra Amalec: Moyses autem & Aaron & Hur ascenderunt super verticem collis.

11. Cùmque levaret Moyses manus, vincebat Israel: sin autem paululùm remisisset, superabat Amalec.

12. Manus autem Moysi erant graves: sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autem & Hur sustentabant manus ejus ex utraque parte. Et factum est ut manus illius non lassarentur usque ad occasum solis.

13. Fugavitque Josue Amalec, & populum ejus in ore gladii.

14. Dixit autem Dominus ad Moysen: Scribe hoc ob monimentum in libro, & trade auribus Josue: delebo enim memoriam Amalec sub cœlo.

15. Ædificavitque Moyses altare: & vocavit nomen ejus, Dominus exaltatio mea, dicens:

16. Quia manus solii Domini, & bellum Domini erit contra Amalec, à generatione in generationem.

CAPUT XVIII.

Jethro socer Moysi uxorem cum filiis ad eum reducit: & auditis Dei operibus, cùm Domino sacrificasset, sanum consilium Moysi dedit in constituendis judiciorum magistratibus.

Anno M. 2514. Ant. Chr. 1490. Ab exitu anno 2. mense item 2. * Heb. Jether; Sic Chald. Græc. Samaritan.

1. CUmque audisset Jethro, sacerdos Madian, cognatus * Moysi, omnia quæ fecerat Deus Moysi, & Israeli populo suo, & quòd eduxisset Dominus Israel de Ægypto:

2. tulit Sephoram uxorem Moysi quam remiserat:

3. & duos filios ejus, quorum unus vocabatur Gersam, dicente patre: ‖ Advena fui in terra aliena.

4. Alter verò Eliezer: Deus enim, ait, patris mei adjutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis.

5. Venit ergo Jethro cognatus Moysi, & filii ejus, & uxor ejus, ad Moysen in desertum, ubi erat castrametatus juxta montem Dei.

Syrus & Arabs; cum uitum in 'e'. Sic etiam noster. sup. 3. 1. ‖ Sup. 2. 22.

6. Et mandavit Moysi, dicens: Ego Jethro cognatus tuus venio ad te, & uxor tua, & duo filii tui cum ea.

7. Qui egressus in occursum cognati sui, adoravit, & osculatus est eum: salutaveruntque se mutuò verbis pacificis, cùmque intrasset tabernaculum,

8. narravit Moyses cognato suo cuncta, quæ fecerat Dominus Pharaoni, & Ægyptiis propter Israel; universumque laborem, qui accidisset eis in itinere, & quòd liberaverat eos Dominus.

9. Lætatusque est Jethro super omnibus bonis, quæ fecerat Dominus Israeli, eò quòd eruisset eum de manu Ægyptiorum,

10. & ait, Benedictus Dominus, qui liberavit vos de manu Ægyptiorum, & de manu Pharaonis, qui eruit populum suum de manu Ægypti.

11. Nunc cognovi, quia magnus Dominus super omnes deos: eò quòd ‖ superbè egerint contra illos.

‖ Sup. 1. & 11. 14. & 5. 7. & 10. 10. & 14. 8.

12. Obtulit ergo Jethro cognatus Moysi holocausta & hostias Deo: veneruntque Aaron & omnes seniores Israel, ut comederent panem cum eo coram Deo.

13. Altera autem die sedit Moyses ut judicaret populum, qui assistebat Moysi à manè usque ad vesperam.

14. Quod cùm vidisset cognatus ejus, omnia scilicet quæ agebat in populo, ait: Quid est hoc quod facis in plebe? cur solus sedes, & omnis populus præstolatur de manè usque ad vesperam?

15. Cui respondit Moyses: Venit ad me populus quærens sententiam Dei.

16. Cùmque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me ut judicem inter eos, & ostendam præcepta Dei, & leges ejus.

17. At ille: Non bonam, inquit, rem facis:

18. stulto labore consumeris, & tu, & populus iste qui tecum est: ultra vires tuas est negotium, ‖ solus illud non poteris sustinere.

‖ Deut. 1. 12.

19. Sed audi verba mea atque consilia, &

erit Deus tecum. Esto tu populo in his quæ ad Deum pertinent, ut referas quæ dicuntur ad eum:

20. ostendasque populo cæremonias & ritum colendi, viamque per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant.

21. Provide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos,

22. qui judicent populum omni tempore: quidquid autem majus fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantummodò judicent: leviusque sit tibi partito in alios onere.

23. Si hoc feceris: implebis imperium Dei, & præcepta ejus poteris sustentare: & omnis hic populus revertetur ad loca sua cum pace.

24. Quibus auditis, Moyses fecit omnia quæ ille suggesserat.

25. Et electis viris strenuis de cuncto Israel, constituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos.

26. Qui judicabant plebem omni tempore: quidquid autem gravius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodò judicantes.

27. Dimisitque cognatum suum: qui reversus abiit in || terram suam.

|| Vide Num. 10. 29.

CAPUT XIX.

Juxta montem Sinai, commemorato liberationis ex Ægypto beneficio, populus sanctificari jubetur; ut descendat Dominus in fulgure & tonitru, coram omni plebe Moysi locuturus.

1. MEnse tertio egressionis Israel de terra Ægypti, in die hac * venerunt in solitudinem Sinai.

2. Nam profecti de Raphidim, & pervenientes usque in desertum Sinai, castrametati sunt in eodem loco, ibique Israel fixit tentoria è regione montis.

3. || Moyses autem ascendit ad Deum, vocavitque eum Dominus de monte, & ait: Hæc dices domui Jacob, & annuntiabis filiis Israel:

4. Vos || ipsi vidistis, quæ fecerim Ægyptiis, quo modo portaverim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi.

5. Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis: || mea est enim omnis terra.

6. || Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Hæc sunt verba quæ loqueris ad filios Israel.

7. Venit Moyses: & convocatis majoribus natu populi, exposuit omnes sermones quos mandaverat Dominus.

8. Responditque omnis populus simul: Cuncta quæ locutus est Dominus, faciemus. Cùmque retulisset Moyses verba populi ad Dominum,

9. ait ei Dominus: Jam nunc veniam ad te in caligine nubis, ut audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum. Nuntiavit ergo Moyses verba populi ad Dominum.

10. Qui dixit ei: Vade ad populum, & sanctifica illos hodie, & cras, laventque vestimenta sua.

Num. 33. 19.
* Id est, ejusdem numeri, videlicet tertia mensis tertii: ibique annum ferè integrû manserunt ut videre est Num. 10. 11. 12.
† Act. 7. 38.
|| Deut. 29. 2.
|| Psal. 23. 1.
|| 1. Petr. 2. 9.

11. Et sint parati in diem tertium: in die enim tertia descendet Dominus coram omni plebe super montem Sinai.

12. Constituesque terminos populo per circuitum, & dices ad eos: Cavete ne ascendatis in montem, || nec tangatis fines illius: omnis qui tetigerit montem, morte morietur.

|| Hebr. 12. 18.

13. Manus non tanget eum, sed lapidibus opprimetur, aut confodietur jaculis: sive jumentum fuerit, sive homo, non vivet. Cùm cœperit clangere buccina, tunc ascendant in montem.

14. Descenditque Moyses de monte ad populum, & sanctificavit eum. Cùmque lavissent vestimenta sua,

15. ait ad eos: Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis uxoribus vestris.

16. Jamque advenerat tertius dies, & manè inclaruerat: & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangorque buccinæ vehementiùs perstrepebat: & timuit populus qui erat in castris.

17. Cùmque eduxisset eos Moyses in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis.

18. || Totus autem mons Sinai fumabat: eò quòd descendisset Dominus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace: eratque omnis mons terribilis.

|| Deut. 4. 11.

19. Et sonitus buccinæ paulatim crescebat in majus, & prolixiùs tendebatur: Moyses loquebatur, & Deus respondebat ei.

20. Descenditque Dominus super montem Sinai in ipso montis vertice, & vocavit Moysen in cacumen ejus. Quò cùm ascendisset,

21. dixit ad eum: Descende, & contestare populum: ne fortè velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo.

22. Sacerdotes * quoque qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percutiat eos.

23. Dixitque Moyses ad Dominum: Non poterit vulgus ascendere in montem Sinai: tu enim testificatus es, & jussisti, dicens: Pone terminos circa montem, & sanctifica illum.

24. Cui ait Dominus: Vade, descende: ascendesque tu, & Aaron tecum: sacerdotes autem & populus ne transeant terminos, nec ascendant ad Dominum, ne fortè interficiat illos.

25. Descenditque Moyses ad populum, & omnia narravit eis.

* I. Primogenitos, quos sibi Deus consecraverat (sup. 13. 2. Num. 8. 16. & sequ.) Hi enim administraverunt Sacra donec Levitæ in eorum ordinem succederent. Vid. inf. 24. 5.

CAPUT XX.

Moyses decalogum à Domino auditum territo populo narrat, ac terreum aut lapideum de insectis lapidibus altare fieri jubet, ad quod non sit per gradus ascendendum.

1. LOcutusque * est Dominus cunctos sermones hos:

2. Ego || sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis.

3. Non habebis deos alienos coram me.

4. || Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in cœlo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra.

* Eodem mense 3. ab exitu. Anno M. 2513.
|| Deut. 5. 6. Psal. 80. 11.
|| Levit. 26. 1. Deut. 4. 15. Jos. 24. 14. Psal. 96. 7.

5. Non

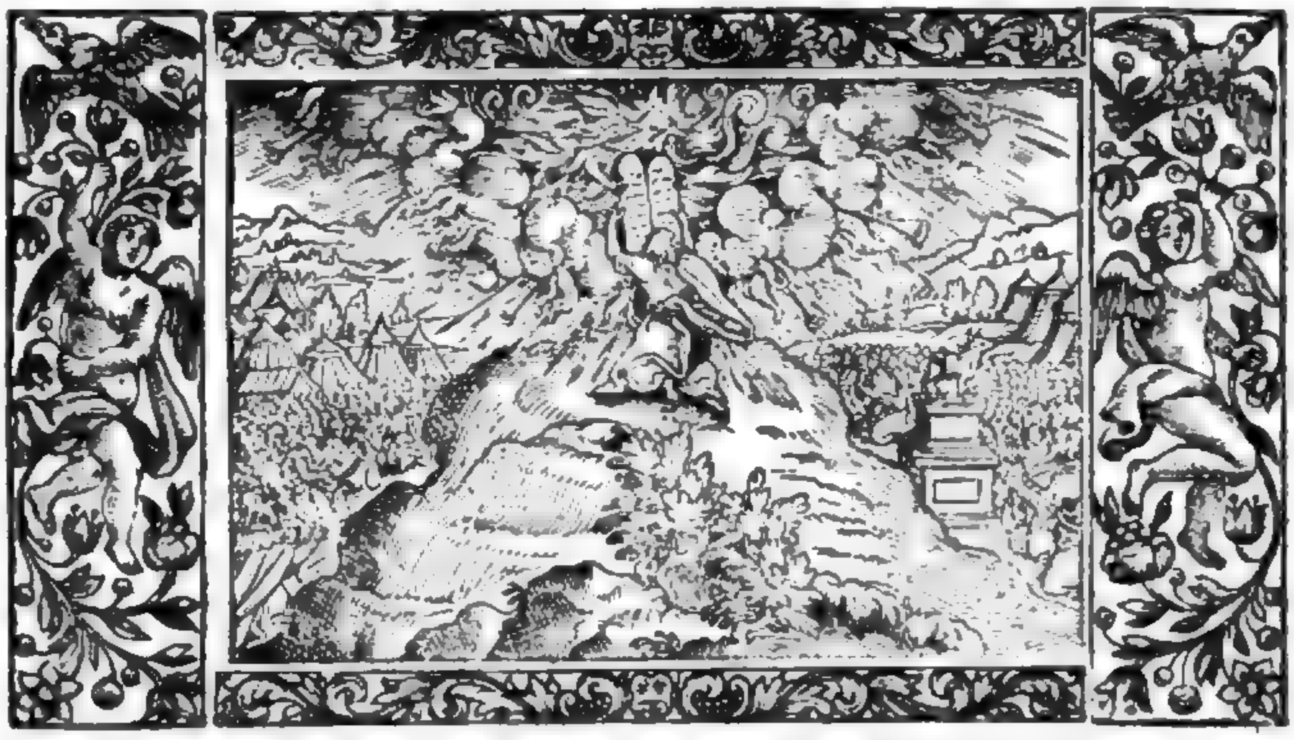

5. Non adorabis ea, neque coles: ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me:

6. & faciens misericordiam in millia his qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea.

‖ Levit. 19. 12. Deut. 5. 11. Matt. 5. 33. ‖ Infr. 31. 2. & 14. 13.

7. ‖ Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum, nec enim habebit insontem Dominus eum qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustrà.

8. ‖ Memento ut diem sabbati sanctifices.

Deut. 5. 13. Ez. 20. 12.

9. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.

10. Septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est: non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus & filia tua, servus tuus & ancilla tua, jumentum tuum, & advena qui est intra portas tuas.

‖ Gen. 2. 2.

11. ‖ Sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, & requievit in die septimo, idcircò benedixit Dominus diei sabbati, & sanctificavit eum.

‡ FER. 4. POST DOM. 3. QUADRA. ‖ Deut. 5. 15. Matt. 15. 4. Eph. 6. 2. ‖ Matth. 5. 21. ‖ Rom. 7. 7. & 13. 9.

12. ‡ Honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

13. ‖ Non occides.

14. Non mœchaberis.

15. Non furtum facies.

16. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

17. Non concupisces domum proximi tui: nec desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.

18. Cunctus autem populus videbat voces & lampades, & sonitum buccinæ, montemque fumantem: & perterriti ac pavore concussi, steterunt procul,

19. dicentes Moysi: Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur.

20. Et ait Moyses ad populum: Nolite timere: ut enim probaret vos venit Deus, & ut terror illius esset in vobis, & non peccaretis.

‖ Deut. 18. 16. Heb. 12. 18.

21. Stetitque populus de longè. ‖ Moyses autem accessit ad caliginem in qua erat Deus.

22. Dixit præterea Dominus ad Moysen: Hæc dices filiis Israel: Vos vidistis, quòd de cœlo locutus sim vobis.

23. Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis.

24. ‖ Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta & pacifica vestra, oves vestras & boves in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei: veniam ad te, & benedicam tibi. ‖ Infr. 27. 1. & 38. 7.

25. ‖ Quòd si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus: si enim levaveris cultrum super eo, polluetur. ‖ Deut. 27. 5. Jos. 8. 31.

26. Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reveletur turpitudo tua.

CAPUT XXI.

Præcepta judicialia quoad emptitios servos, & ancillas, furta, homicidia, parricidia, parentum maledicta, rixas, & talionis pœnas, atque cornupetam bovem.

1. HÆc sunt judicia quæ propones eis.

2. Si ‖ emeris servum Hebræum, sex annis serviet tibi: in septimo egredietur liber gratis. Deut. 15. 12. Jer. 34. 14.

3. Cum quali veste intraverit, cum tali exeat: si habens uxorem, & uxor egredietur simul.

4. Sin autem dominus dederit illi uxorem, & pepererit filios & filias: mulier & liberi ejus erunt domini sui, ipse verò exibit cum vestitu suo.

5. Quòd si dixerit servus: Diligo dominum meum & uxorem ac liberos, non egrediar liber:

6. Offeret eum dominus diis, & applicabitur ad ostium & postes, perforabitque aurem ejus subula: & erit ei servus in sæculum.

7. Si quis vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut ancillæ exire consueverunt.

8. Si displicuerit oculis domini sui cui tradita fuerat, dimittet eam: populo autem alieno vendendi non habebit potestatem, si spreverit eam.

9. Sin autem filio suo desponderit eam, juxta morem filiarum faciet illi.

10. Quòd si alteram ei acceperit, providebit puellæ nuptias, & vestimenta, & pretium pudicitiæ non negabit.

11. Si

11. Si tria ista non fecerit, egredietur gratis absque pecunia.

‖ Lev. 24. 17. 12. ‖ Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur.

‖ Deut. 19. 2. 13. Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus ejus: ‖ constituam tibi locum in quem fugere debeat.

14. Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo evelles eum, ut moriatur.

15. Qui percusserit patrem suum aut matrem, morte moriatur.

16. Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, convictus noxæ, morte moriatur.

‖ Lev. 20. 9. Prov. 20. 20. Matth. 15. 4. Marc. 7. 10. 17. ‖ Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur.

18. Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, sed jacuerit in lectulo:

19. si surrexerit, & ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit qui percusserit; ita tamen ut operas ejus & impensas in medicos restituat.

20. Qui percusserit servum suum, vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus ejus, criminis reus erit.

21. Sin autem uno die vel duobus supervixerit, non subjacebit pœnæ, quia pecunia illius est.

22. Si rixati fuerint viri, & percusserit quis mulierem prægnantem, & abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit: subjacebit damno quantum maritus mulieris expetierit, & arbitri judicaverint.

23. Sin autem mors ejus fuerit subsecuta, reddet animam pro anima,

‖ Lev. 24. 20. Deut. 19. 21. Matt. 5. 38. 24. ‖ oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede,

25. adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, livorem pro livore.

26. Si percusserit quispiam oculum servi sui aut ancillæ, & luscos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit.

27. Dentem quoque si excusserit servo vel ancillæ suæ, similiter dimittet eos liberos.

28. Si bos cornu percusserit virum aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & non comedentur carnes ejus, dominus quoque bovis innocens erit.

29. Quòd si bos cornupeta fuerit ab heri & nudiustertius, & contestati sunt dominum ejus, nec recluserit eum, occideritque virum aut mulierem: & bos lapidibus obruetur, & dominum ejus occident.

30. Quòd si pretium fuerit ei impositum, dabit pro anima sua quidquid fuerit postulatus.

31. Filium quoque & filiam si cornu percusserit, simili sententiæ subjacebit.

32. Si servum, ancillamque invaserit, triginta siclos argenti domino dabit, bos verò lapidibus opprimetur.

33. Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos aut asinus in eam,

34. reddet dominus cisternæ pretium jumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit.

35. Si bos alienus bovem alterius vulneraverit, & ille mortuus fuerit: vendent bovem vivum, & divident pretium, cadaver autem mortui inter se dispertient.

36. Sin autem sciebat quòd bos cornupeta esset ab heri & nudiustertius, & non custodivit eum dominus suus: reddet bovem pro bove, & cadaver integrum accipiet.

CAPUT XXII.

Furti damnique illati pœna, depositi, commodati, atque stupri lex, idololatriæ supplicium: advenæ, viduæ & pupillo nocentium pœnæ: mutui, usuræ, & pignoris lex, ac obedientiæ & decimarum.

1. Si quis furatus fuerit bovem, aut ovem, & occiderit vel vendiderit: quinque boves pro uno bove restituet, ‖ & quatuor oves pro una ove. ‖ 2. Reg. 12. 6.

2. Si effringens fur domum sive suffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit: percussor non erit reus sanguinis.

3. Quòd si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipse morietur. Si non habuerit, quod pro furto reddat, ipse venumdabitur.

4. Si inventum fuerit apud eum quod furatus est, vivens, sive bos, sive asinus, sive ovis: duplum restituet.

5. Si læserit quispiam agrum vel vineam, & dimiserit jumentum suum ut depascatur aliena: quidquid optimum habuerit in agro suo, vel in vinea, pro damni æstimatione restituet.

6. Si egressus ignis invenerit spinas, & comprehenderit acervos frugum, sive stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit.

7. Si quis commendaverit amico pecuniam, aut vas in custodiam, & ab eo, qui susceperat, furto ablata fuerint: si invenitur fur, duplum reddet.

8. Si latet fur, dominus domus applicabitur ad deos, & jurabit quòd non extenderit manum in rem proximi sui,

9. ad perpetrandam fraudem, tam in bove, quàm in asino, & ove ac vestimento, & quidquid damnum inferre potest: ad deos utriusque causa perveniet: & si illi judicaverint, duplum restituet proximo suo.

10. Si quis commendaverit proximo suo asinum, bovem, ovem, & omne jumentum ad custodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullusque hoc viderit:

11. jusjurandum erit in medio, quòd non extenderit manum ad rem proximi sui: suscipietque Dominus juramentum, & ille reddere non cogetur.

12. ‖ Quòd si furto ablatum fuerit, restituet damnum domino. ‖ Gen. 31. 39.

13. Si comestum à bestia, deferat ad eum quod occisum est, & non restituet.

14. Qui à proximo suo quidquam horum mutuò postulaverit, & debilitatum aut mortuum fuerit domino non præsente, reddere compelletur.

15. Quòd si impræsentiarum dominus fuerit, non restituet, maximè si conductum venerat pro mercede operis sui.

16. ‖ Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, & habebit eam uxorem. ‖ Deut. 22. 28.

17. Si pater virginis dare noluerit, reddet

pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.

18. Maleficos non patieris vivere.

19. Qui coierit cum jumento, morte moriatur.

|| Lev. 19.4. 20. Qui || immolat diis, occidetur, præterquam Domino soli.

21. Advenam non contristabis, neque affliges eum: advenæ enim & ipsi fuistis in Terra Ægypti.

|| Zach. 7. 10. 22. || Viduæ & pupillo non nocebitis.

23. Si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum:

24. & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt uxores vestræ viduæ, & filii vestri pupilli.

25. Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes.

Deut. 24. 13. 26. || Si pignus à proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei.

27. Ipsum enim est solum quo operitur, indumentum carnis ejus, nec habet aliud in quo dormiat: si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum.

Act. 23. 5. 28. Diis non detrahes, & || principi populi tui non maledices.

|| Sup. 13. 2. 12. Infr. 34. 19 Ezech. 44. 30. 29. Decimas tuas & primitias tuas non tardabis reddere: || primogenitum filiorum tuorum dabis mihi.

30. De bobus quoque, & ovibus similiter facies: septem diebus sit cum matre sua, die octava reddes illum mihi.

|| Lev. 22. 8. 31. Viri sancti eritis mihi: || carnem, quæ à bestiis fuerit prægustata, non comedetis, sed projicietis canibus.

CAPUT XXIII.

Leges præfixæ judicibus: bos & asinus inimici servandus: non accipienda judicibus munera: de anni & diei septimi quiete, tribusque festis præcipuis: de Angelo in ducem itineris præmittendo, & præmiis servantium præcepta.

1. NOn suscipies vocem mendacii: nec junges manum tuam ut pro impio dicas falsum testimonium.

2. Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in judicio plurimorum acquiesces sententiæ, ut à vero devies.

3. Pauperis quoque non misereberis in judicio.

|| Deut. 22. 1 4. || Si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum.

5. Si videris asinum odientis te jacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis cum eo.

6. Non declinabis in judicium pauperis.

|| Dan. 13. 53. 7. Mendacium fugies. || Insontem & justum non occides: quia aversor impium.

|| Deut. 16. 19. Eccli. 20. 31. 8. || Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subvertunt verba justorum.

|| Gen. 46. 6 9. Peregrino molestus non eris: scitis enim advenarum animas: quia & ipsi || peregrini fuistis in terra Ægypti.

10. Sex annis seminabis terram tuam, & congregabis fruges ejus.

|| Infr. 25. 4. 11. Anno autem septimo || dimittes eam, & requiescere facies, ut comedant pauperes populi tui: & quidquid reliquum fuerit, edant bestiæ agri: ita facies in vinea, & in oliveto tuo.

12. Sex diebus operaberis: septimo die cessabis, ut requiescat bos & asinus tuus: & refrigeretur filius ancillæ tuæ, & advena.

13. Omnia quæ dixi vobis, custodite. Et per nomen externorum deorum non jurabitis, neque audietur ex ore vestro.

14. Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis.

15. Solemnitatem azymorum custodies. Septem diebus comedes azyma, || sicut præcepi tibi, tempore mensis novorum, quando egressus es de Ægypto: || non apparebis in conspectu meo vacuus. *|| Sup. 13. 3. 4. || Inf. 34. 22. || Deut. 16. 16. Eccl. 35. 6.*

16. Et solemnitatem messis primitivorum operis tui, quæcumque seminaveris in agro: solemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro.

17. || Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo tuo. *|| Infr. 34. 23. Deut. 16. 16.*

18. Non immolabis super fermento sanguinem victimæ meæ, nec remanebit adeps solemnitatis meæ usque manè.

19. || Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui. || Non coques hœdum in lacte matris suæ. *|| Infr. 34. 26. || Deut. 14. 21.*

20. Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum quem paravi.

21. Observa eum, & audi vocem ejus, nec contemnendum putes: quia non dimittet cùm peccaveris, & est nomen meum in illo.

22. || Quòd si audieris vocem ejus, & feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te. *|| Deut. 7. 11.*

23. || Præcedetque te Angelus meus, & introducet te ad Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, Chananæumque, & Hævæum, & Jebusæum, quos ego conteram. *|| Infr. 33. 2. Jos. 24. 11.*

24. Non adorabis deos eorum, nec coles eos: non facies opera eorum, sed || destrues eos, & confringes statuas eorum. *|| Deut. 7. 25.*

25. Servietisque Domino Deo vestro, ut benedicam panibus tuis & aquis, & auferam infirmitatem de medio tui.

26. Non erit infœcunda, nec sterilis in terra tua: numerum dierum tuorum implebo.

27. Terrorem meum mittam in præcursum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingredieris: cunctorumque inimicorum tuorum coram te terga vertam:

28. emittens || crabrones priùs, qui fugabunt Hevæum, & Chananæum, & Hethæum, antequam introeas. *|| Deut. 7. 20.*

29. Non ejiciam eos à facie tua anno uno: ne terra in solitudinem redigatur, & crescant contra te bestiæ.

30. Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec augearis, & possideas Terram.

31. Ponam autem terminos tuos à Mari rubro usque ad Mare Palæstinorum, & à deserto usque ad fluvium: tradam in manibus vestris habitatores Terræ, & ejiciam eos de conspectu vestro.

32. || Non inibis cum eis fœdus, nec cum diis eorum. *|| Infr. 34. 15. Deut. 7. 2.*

33. Non habitent in terra tua, ne fortè peccare te faciant in me, si servieris diis eorum: quod tibi certè erit in scandalum.

CA-

CAPUT XXIV.

Oblatis Domino sacrificiis, fœderisque sanguine in populum resperso, Moyses, cæteris ad radicem montis manentibus, solus in montem ascendit, ubi cum Domino quadraginta diebus permansit.

1. MOysi quoque dixit: Ascende ad Dominum tu, & Aaron, Nadab, & Abiu, & septuaginta senes ex Israel, & adorabitis procul.

2. Solusque Moyses ascendet ad Dominum, & illi non appropinquabunt: nec populus ascendet cum eo.

3. Venit ergo Moyses & narravit plebi omnia verba Domini, atque judicia: respondit-que omnis populus una voce: Omnia verba Domini, quæ locutus est, faciemus.

4. Scripsit autem Moyses universos sermones Domini: & manè consurgens ædificavit altare ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Israel,

* Chald. & Arabs *primogenitos*, ante institutum scilicet Leviticum sacerdotium. *Vid. supr.* 19. 22.

5. Misitque juvenes * de filiis Israel, & obtulerunt holocausta, immolaveruntque victimas pacificas Domino, vitulos.

6. Tulit itaque Moyses dimidiam partem sanguinis, & misit in crateras: partem autem residuam fudit super altare.

7. Assumensque volumen fœderis, legit audiente populo: qui dixerunt: Omnia quæ locutus est Dominus, faciemus, & erimus obedientes.

8. Ille verò sumptum sanguinem respersit in populum, & ait: Hic est || sanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his. || Heb.9 20.

9. Ascenderuntque Moyses & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta de senioribus Israel:

10. & viderunt Deum Israel: & sub pedibus ejus quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cœlum, cùm serenum est.

11. Nec super eos qui procul recesserant de filiis Israel, misit manum suam, videruntque Deum, & comederunt, ac biberunt.

12. ‡ Dixit autem Dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, & esto ibi: daboque tibi tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ scripsi: ut doceas eos. ‡ FER. QUAT TEMP QUADR.

13. Surrexerunt Moyses & Josue minister ejus: ascendensque Moyses in monte Dei,

14. senioribus ait: Expectate hic donec revertamur ad vos. Habetis Aaron & Hur vobiscum: si quid natum fuerit quæstionis, referetis ad eos.

15. Cùmque ascendisset Moyses, operuit nubes montem,

16. & habitavit gloria Domini super Sinai, tegens illum nube sex diebus: septimo autem die vocavit eum de medio caliginis.

17. Erat autem species gloriæ Domini, quasi ignis ardens super verticem montis, in conspectu filiorum Israel.

18. Ingressusque Moyses medium nebulæ, ascendit in montem: || & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. || Deut 9.9.

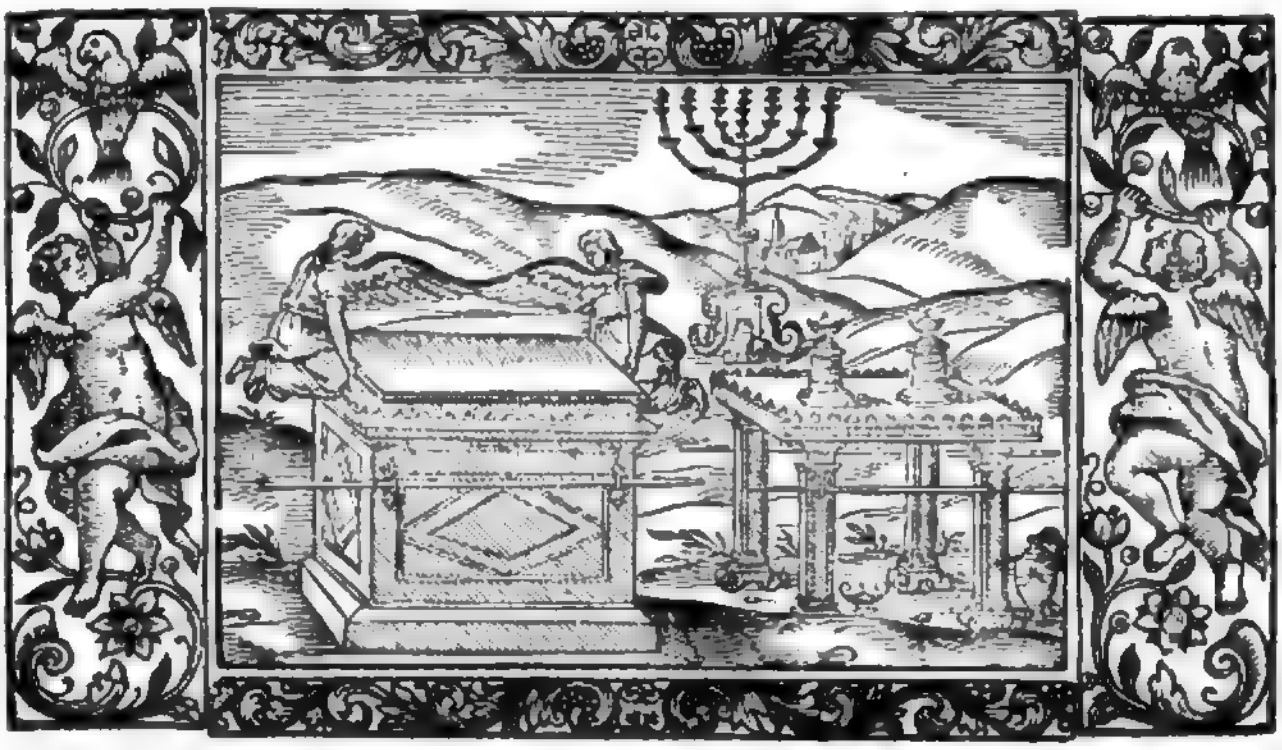

CAPUT XXV.

Jubetur primitiarum ac donorũ oblatio ad Dei tabernaculum formandum, arcam, mensam, & candelabrum, cunctaque illis pertinentia.

1. LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere filiis Israel, ut tollant mihi primitias: ab || omni homine qui offeret ultroneus, accipietis eas. || Infr.35.5

3. Hæc sunt autem quæ accipere debetis: aurum, & argentum, & æs,

4. hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum,

5. & pelles arietum rubricatas, pellesque janthinas, & ligna setim:

6. oleum ad luminaria concinnanda: aromata in unguentum, & thymiamata boni odoris:

7. lapides onychinos, & gemmas ad ornandum ephod, ac rationale.

8. Facientque mihi sanctuarium, & habitabo in medio eorum:

9. || juxta omnem similitudinem tabernaculi quod ostendam tibi, & omnium vasorum, in cultum ejus: sicque facietis illud: || Hebr.9.2.

10. Arcam de lignis setim compingite, cujus longitudo habeat duos & semis cubitos: latitudo, cubitum & dimidium: altitudo, cubitum similiter ac semissem.

11. Et deaurabis eam auro mundissimo intus & foris: faciesque suprà coronam auream per circuitum:

12. & quatuor circulos aureos, quos pones

per quatuor arcæ angulos : duo circuli sint in latere uno, & duo in altero.

13. Facies quoque vectes de lignis setim, & operies eos auro.

14. Inducesque per circulos qui sunt in arcæ lateribus, ut portetur in eis:

15. qui semper erunt in circulis, nec unquam extrahentur ab eis.

16. Ponesque in arca testificationem quam dabo tibi.

17. Facies & propitiatorium de auro mundissimo: duos cubitos & dimidium tenebit longitudo ejus, & cubitum ac semissem latitudo.

18. Duos quoque Cherubim aureos & productiles facies, ex utraque parte oraculi.

19. Cherub unus sit in latere uno, & alter in altero.

20. Utrumque latus propitiatorii tegant expandentes alas, & operientes oraculum, respiciantque se mutuò versis vultibus in propitiatorium quo operienda est arca,

21. in qua pones testimonium quod dabo tibi.

22. Inde præcipiam, & loquar ad te supra propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt super arcam testimonii, cuncta quæ mandabo per te filiis Israel.

23. Facies & mensam de lignis setim, habentem duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum, & in altitudine cubitum ac semissem.

24. Et inaurabis eam auro purissimo : faciesque illi labium aureum per circuitum,

25. & ipsi labio coronam interrasilem altam quatuor digitis: & super illam, alteram coronam aureolam.

26. Quatuor quoque circulos aureos præparabis, & pones eos in quatuor angulis ejusdem mensæ per singulos pedes.

27. Subter coronam erunt circuli aurei, ut mittantur vectes per eos, & possit mensa portari.

28. Ipsos quoque vectes facies de lignis setim, & circumdabis auro ad subvehendam mensam.

29. Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo.

30. Et pones super mensam panes propositionis in conspectu meo semper.

31. Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile ejus, & calamos, scyphos & sphærulas, ac lilia ex ipso procedentia.

32. Sex calami egredientur de lateribus, tres ex uno latere, & tres ex altero.

33. Tres scyphi quasi in nucis modum per calamos singulos, sphærulaque simul & lilium: & tres similiter scyphi instar nucis in calamo altero, sphærulaque simul & lilium : hoc erit opus sex calamorum, qui producendi sunt de hastili:

34. in ipso autem candelabro * erunt quatuor scyphi in nucis modum, sphærulæque per singulos, & lilia.

* Id est, in ipso hastili.

35. Sphærulæ sub duobus calamis per tria loca, qui simul sex fiunt, procedentes de hastili uno.

36. Et sphærulæ igitur & calami ex ipso erunt, universa ductilia de auro purissimo.

37. Facies & lucernas septem, & pones eas super candelabrum, ut luceant ex adverso.

38. Emunctoria quoque & ubi quæ emuncta sunt extinguantur, fiant de auro purissimo.

39. Omne pondus candelabri cum universis vasis suis habebit talentum auri purissimi.

40. || Inspice, & fac secundùm exemplar quod tibi in monte monstratum est.

|| Hebr. 8. 5. Act. 7. 44.

CAPUT XXVI.

Forma ac constructio tabernaculi Mosaici, veli, arcæ, propitiatorii, mensæ, candelabri, & tentorii, juxta suas quæque mensuras.

1. TAbernaculum verò ita facies: Decem cortinas de bisso retorta, & hyacintho, ac purpura, coccoque bis tincto, variatas opere plumario facies.

2. Longitudo cortinæ unius habebit viginti-octo cubitos : latitudo, quatuor cubitorum erit. Unius mensuræ fient universa tentoria.

3. Quinque cortinæ sibi jungentur mutuò, & aliæ quinque nexu simili cohærebunt.

4. Ansulas hyacinthinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, ut possint invicem copulari.

5. Quinquagenas ansulas cortina habebit in utraque parte, ita insertas, ut ansa contra ansam veniat, & altera alteri possit aptari.

6. Facies & quinquaginta circulos aureos quibus cortinarum vela jungenda sunt, ut unum tabernaculum fiat.

7. Facies, & saga cilicina undecim, ad operiendum tectum tabernaculi.

8. Longitudo sagi unius habebit triginta cubitos : & latitudo, quatuor : æqua erit mensura sagorum omnium.

9. E quibus quinque junges seorsum, & sex sibi mutuò copulabis, ita ut sextum sagum in fronte tecti duplices.

10. Facies & quinquaginta ansas in ora sagi unius, ut conjungi cum altero queat: & quinquaginta ansas in ora sagi alterius, ut cum altero copuletur.

11. Facies & quinquaginta fibulas æneas, quibus jungantur ansæ, ut unum ex omnibus operimentum fiat.

12. Quod autem superfuerit in sagis quæ parantur tecto, id est, unum sagum quod amplius est, ex medietate ejus operies posteriora tabernaculi.

13. Et cubitus ex una parte pendebit, & alter ex altera, qui plus est in sagorum longitudine, utrumque latus tabernaculi protegens.

14. Facies & operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis: & super hoc rursum aliud operimentum de janthinis pellibus,

15. Facies & tabulas stantes tabernaculi de lignis setim,

16. quæ singulæ denos cubitos in longitudine habeant, & in latitudine singulos ac semissem.

17. In lateribus tabulæ, duæ incastraturæ fient, quibus tabula alteri tabulæ connectatur : atque in hunc modum cunctæ tabulæ parabuntur.

18. Quarum viginti erunt in latere meridiano, quod vergit ad Austrum.

19. Quibus quadraginta bases argenteas fundes, ut binæ bases singulis tabulis per duos angulos subjiciantur.

20. In latere quoque secundo tabernaculi quod

li quod vergit ad Aquilonem, viginti tabulæ erunt,

21. quadraginta habentes bases argenteas: binæ bases singulis tabulis superponentur.

22. Ad occidentalem verò plagam tabernaculi facies sex tabulas,

23. & rursum alias duas quæ in angulis erigantur post tergum tabernaculi.

24. Eruntque conjunctæ à deorsum usque sursum, & una omnes compago retinebit. Duabus quoque tabulis quæ in angulis ponendæ sunt, similis junctura servabitur.

25. Et erunt simul tabulæ octo, bases earum argenteæ sedecim, duabus basibus per unam tabulam supputatis.

26. Facies & vectes de lignis setim quinque ad continendas tabulas in uno latere tabernaculi,

27. & quinque alios in altero, & ejusdem numeri ad occidentalem plagam:

28. qui mittentur per medias tabulas à summo usque ad summum.

29. Ipsas quoque tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos, per quos vectes tabulata contineant: quos operies laminis aureis.

30. Et eriges tabernaculum juxta exemplar quod tibi in || Monte monstratum est. || Sup. 25.

31. Facies & velum de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumario & pulchra varietate contextum:

32. quod appendes ante quatuor columnas de lignis setim, quæ ipsæ quidem deauratæ erunt, & habebunt capita aurea, sed bases argenteas.

33. Inseretur autem velum per circulos, intra quod pones arcam testimonii, quo & Sanctuarium, & Sanctuarii sanctuaria dividentur.

34. Pones & propitiatorium super arcam testimonii in Sancto sanctorum:

35. mensamque extra velum: & contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridiano: mensa enim stabit in parte Aquilonis.

36. Facies & tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumarii.

37. Et quinque columnas deaurabis lignorum setim, ante quas ducetur tentorium: quarum erunt capita aurea, & bases æneæ.

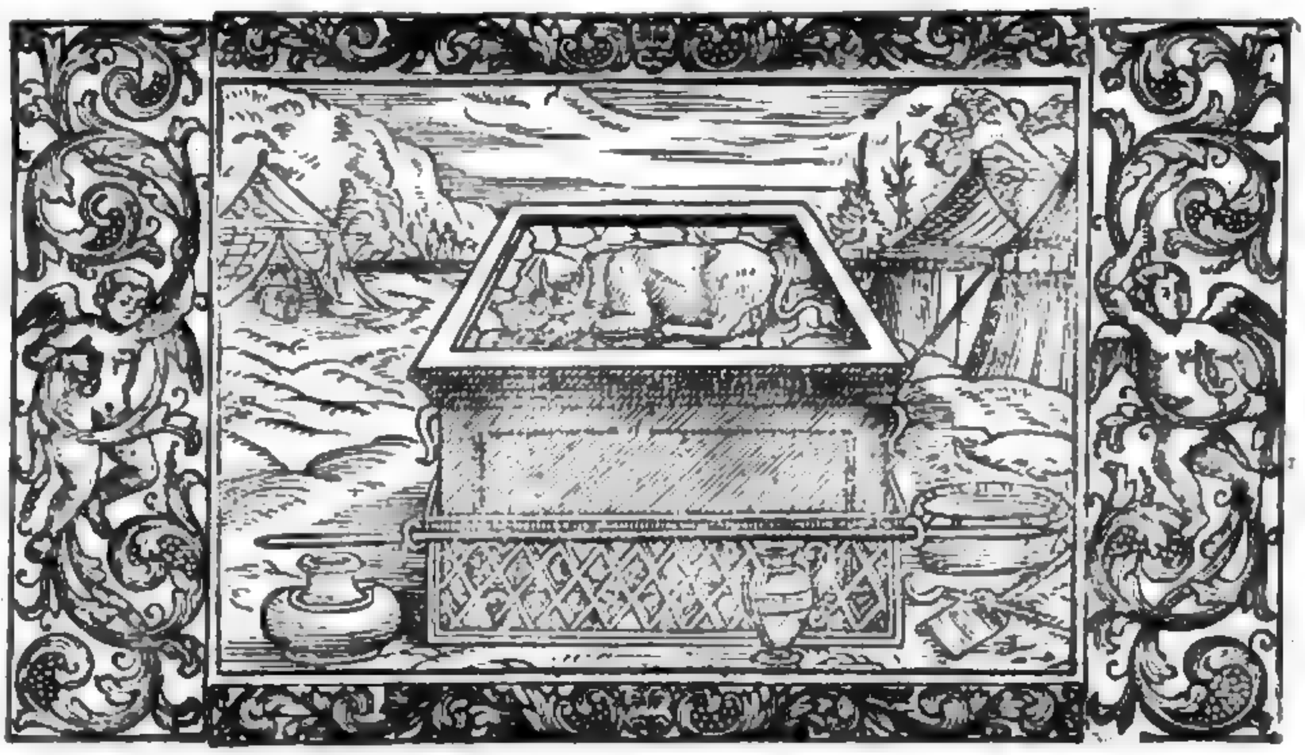

CAPUT XXVII.

Altare & atrium tabernaculi, tentorium, columnæ & oleum lucernarum parari jubentur.

Infr. 38. 6. 1. Facies & altare de lignis setim, quod habebit quinque cubitos in longitudine, & totidem in latitudine, id est, quadrum, & tres cubitos in altitudine.

2. Cornua autem per quatuor angulos ex ipso erunt: & operies illud ære.

3. Faciesque in usus ejus lebetes ad suscipiendos cineres, & forcipes atque fuscinulas, & ignium receptacula: omnia vasa ex ære fabricabis.

4. Craticulamque in modum retis æneam: per cujus quatuor angulos erunt quatuor annuli ænei,

5. quos pones subter arulam altaris: eritque craticula usque ad altaris medium.

6. Facies & vectes altaris de lignis setim duos, quos operies laminis æneis:

7. & induces per circulos, eruntque ex utroque latere altaris ad portandum.

8. || Non solidum, sed inane & cavum intrinsecùs facies illud, sicut tibi in Monte monstratum est. || Sup. 20. 24

9. Facies & atrium tabernaculi, in cujus australi plaga contra meridiem erunt tentoria de bysso retorta: centum cubitos unum latus tenebit in longitudine.

10. Et columnas viginti cum basibus totidem æneis, quæ capita cum cælaturis suis habebunt argentea.

11. Similiter & in latere aquilonis per longum erunt tentoria centum cubitorum, columnæ viginti, & bases æneæ ejusdem numeri, & capita earum cum cælaturis suis argentea.

12. In latitudine verò atrii, quod respicit ad occidentem, erunt tentoria per quinquaginta cubitos, & columnæ decem, basesque totidem.

13. In ea quoque atrii latitudine, quæ respicit ad orientem, quinquaginta cubiti erunt.

14. In quibus quindecim cubitorum tentoria lateri uno deputabuntur, columnæque tres & bases totidem:

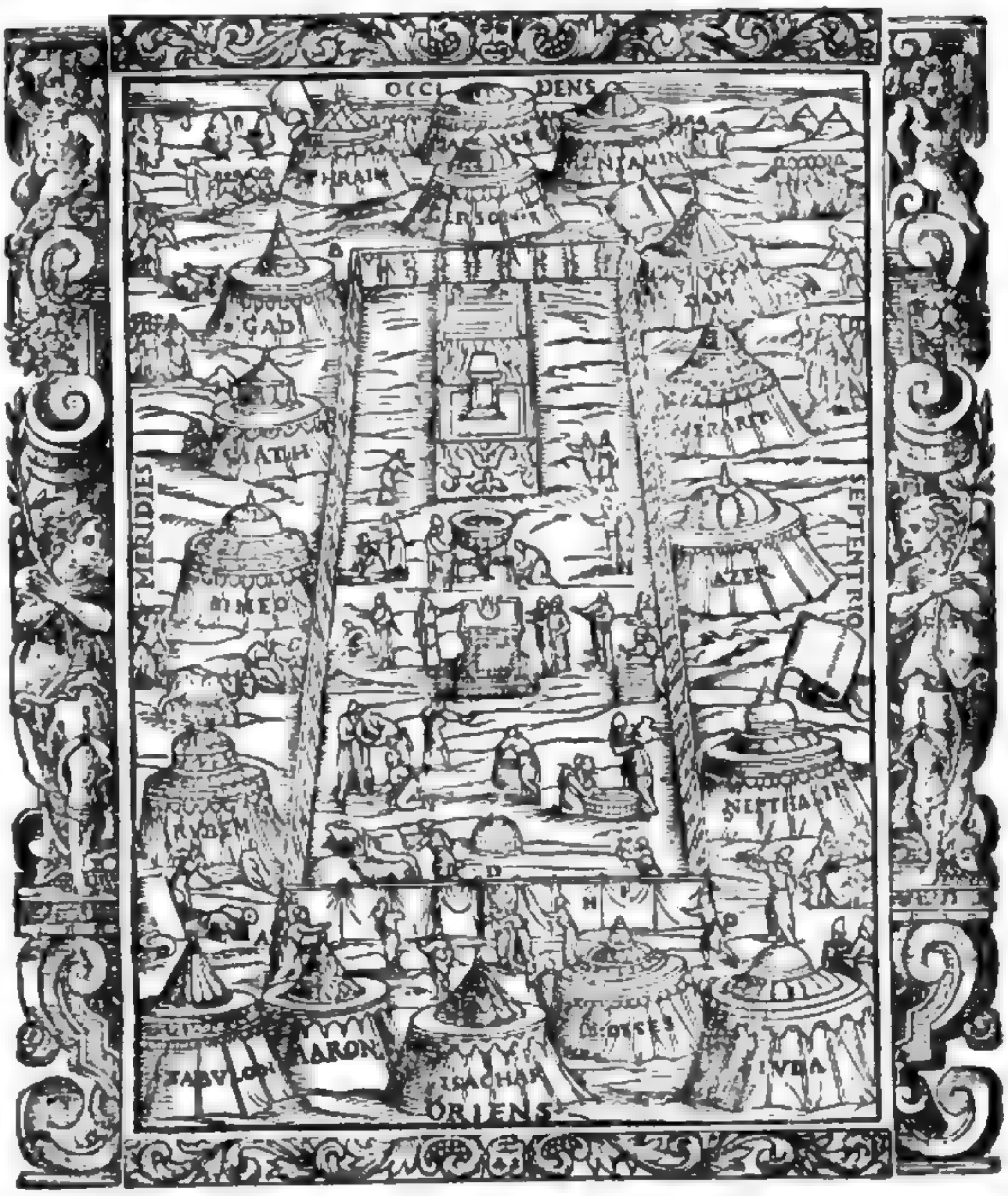

15. & in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnæ tres, & bases totidem.

16. In introitu verò atrii fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumarii: columnas habebit quatuor, cum basibus totidem.

17. Omnes columnæ atrii per circuitum vestitæ erunt argenteis laminis, capitibus argenteis, & basibus æneis.

18. In longitudine occupabit atrium cubitos centum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit: fietque de bysso retorta, & habebit bases æneas.

19. Cuncta vasa tabernaculi in omnes usus & cæremonias, tam paxillos ejus quàm atrii, ex ære facies.

20. Præcipe filiis Israel ut afferant tibi oleum de arboribus olivarum purissimum, piloque contusum: ut ardeat lucerna semper

21. in tabernaculo testimonii, extra velum quod oppansum est testimonio. Et collocabunt eam Aaron & filii ejus, ut usque manè luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per successiones eorum à filiis Israel.

CAPUT XXVIII.

Pontificalia indumenta Aaronis & filiorum ejus describuntur.

1. APplica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israel, ut sacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar.

2. Faciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem.

3. Et loqueris cunctis sapientibus corde, quos replevi spiritu prudentiæ, ut faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret mihi.

4. Hæc autem erunt vestimenta quæ facient: Rationale, & superhumerale, tunicam & lineam strictam, cidarim & balteum. Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron & filiis ejus, ut sacerdotio fungantur mihi.

5. Accipientque aurum, & hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum.

6. Facient autem superhumerale de auro & hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere polymito.

7. Duas oras junctas habebit in utroque latere summitatum, ut in unum redeant.

8. Ipsa quoque textura & cuncta operis varietas erit ex auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta.

9. Sumesque duos lapides onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum Israel:

10. sex nomina in lapide uno, & sex reliqua in altero, juxta ordinem nativitatis eorum.

11. Opere sculptoris & cælatura gemmarii, sculpes eos nominibus filiorum Israel, inclusos auro atque circumdatos:

12. & pones in utroque latere superhume-

ralis, memoriale filiis Israel. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum ob recordationem.

13. Facies & uncinos ex auro,

14. & duas catenulas ex auro purissimo sibi invicem cohærentes, quas inseres uncinis.

15. Rationale quoque judicii facies opere polymito juxta texturam superhumeralis, ex auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta.

16. Quadrangulum erit & duplex: mensuram palmi habebit tam in longitudine quàm in latitudine.

17. Ponisque in eo quatuor ordines lapidum: in primo versu erit lapis sardius, & topazius, & smaragdus:

18. in secundo carbunculus, sapphirus, & jaspis:

19. in tertio ligurius, achates, & amethystus:

20. in quarto chrysolitus, onychinus, & beryllus. Inclusi auro erunt per ordines suos.

21. Habebuntque nomina filiorum Israel: duodecim nominibus cælabuntur, singuli lapides nominibus singulorum per duodecim tribus.

22. Facies in rationali catenas sibi invicem cohærentes ex auro purissimo:

23. & duos annulos aureos, quos pones in utraque rationalis summitate:

24. catenasque aureas junges annulis, qui sunt in marginibus ejus:

25. & ipsarum catenarum extrema duobus copulabis uncinis in utroque latere superhumeralis quod rationale respicit.

26. Facies & duos annulos aureos, quos pones in summitatibus rationalis, in oris, quæ è regione sunt superhumeralis, & posteriora ejus aspiciunt.

27. Nec non & alios duos annulos aureos qui ponendi sunt in utroque latere superhumeralis deorsum, quod respicit contra faciem juncturæ inferioris, ut aptari possit cum superhumerali,

28. & stringatur rationale annulis suis cum annulis superhumeralis vitta hyacinthina, ut maneat junctura fabrefacta, & à se invicem rationale & superhumerale nequeant separari.

29. Portabitque Aaron nomina filiorum Israel in rationali judicii super pectus suum, quando ingredietur Sanctuarium, memoriale coram Domino in æternum.

30. Pones autem in rationali judicii Doctrinam & veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino: & gestabit judicium filiorum Israel in pectore suo, in conspectu Domini semper.

31. Facies & tunicam superhumeralis totam hyacinthinam,

32. in cujus medio suprà erit capitium, & ora per gyrum ejus textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facilè rumpatur.

33. Deorsum verò, ad pedes ejusdem tunicæ, per circuitum, quasi mala punica facies, ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis,

34. ita ut tintinnabulum sit aureum & malum punicum, rursumque tintinnabulum aliud aureum & malum punicum.

35. ‖ Et vestietur ea Aaron in officio ministerii, ut audiatur sonitus quando ingreditur & egreditur Sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur. ‖ *Eccl. 45. 11.*

36. Facies & laminam de auro purissimo: in qua sculpes opere cælatoris, Sanctum Domino.

37. Ligabisque eam vitta hyacinthina, & erit super tiaram,

38. imminens fronti pontificis. Portabitque Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt & sanctificaverunt filii Israel, in cunctis muneribus & donariis suis. Erit autem lamina semper in fronte ejus, ut placatus sit eis Dominus.

39. Stringesque tunicam bysso, & tiaram byssinam facies, & balteum opere plumarii.

40. Porrò filiis Aaron tunicas lineas parabis, & balteos ac tiaras in gloriam & decorem:

41. vestiesque his omnibus Aaron fratrem tuum & filios ejus cum eo. Et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisque illos, ut sacerdotio fungantur mihi.

42. Facies & feminalia linea, ut operiant carnem turpitudinis suæ, à renibus usque ad femora:

43. & utentur eis Aaron & filii ejus quando ingredientur tabernaculum testimonii, vel quando appropinquant ad altare ut ministrent in sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aaron, & semini ejus post eum.

CAPUT XXIX.

Quæ fuerit sacerdotum consecratio, ritusque oblationis pro illis, & qui his oblationibus vescentur: ac de duobus agnis anniculis quotidie offerendis.

|| Lev. 9. 2. 1. SEd & hoc facies, ut mihi in sacerdotio consecrentur. || Tolle vitulum de armento, & arietes duos immaculatos,

2. panesque azymos, & crustulam absque fermento, quæ conspersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo lita: de simila triticea cuncta facies.

3. Et posita in canistro offeres: vitulum autem & duos arietes.

4. Et Aaron ac filios ejus applicabis ad ostium tabernaculi testimonii. Cùmque laveris patrem cum filiis suis aqua,

5. indues Aaron vestimentis suis, id est, linea & tunica, & superhumerali & rationali, quod constringes balteo.

6. Et pones tiaram in capite ejus, & laminam sanctam super tiaram,

7. & oleum unctionis fundes super caput ejus: atque hoc ritu consecrabitur.

8. Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingesque balteo,

9. Aaron scilicet & liberos ejus, & impones eis mitras: eruntque sacerdotes mihi religione perpetua. Postquam initiaveris manus eorum,

|| Lev. 1. 3. 10. || applicabis & vitulum coram tabernaculo testimonii. Imponentque Aaron & filii ejus manus super caput illius,

11. & mactabis eum in conspectu Domini, juxta ostium tabernaculi testimonii.

12. Sumptumque de sanguine vituli, pones super cornua altaris digito tuo, reliquum autem sanguinem fundes juxta basim ejus.

|| Lev. 3. 3. 13. || Sumes & adipem totum qui operit intestina, & reticulum jecoris, ac duos renes, & adipem qui super eos est, & offeres incensum super altare:

14. carnes verò vituli & corium & fimum combures foris extra castra, eò quòd pro peccato sit.

15. Unum quoque arietem sumes, super cujus caput ponent Aaron & filii ejus manus.

16. Quem cùm mactaveris, tolles de sanguine ejus, & fundes circa altare.

17. Ipsum autem arietem secabis in frusta: lotaque intestina ejus ac pedes pones super concisas carnes, & super caput illius.

18 Et offeres totum arietem in incensum super altare: oblatio est Domino, odor suavissimus victimæ Domini.

19. Tolles quoque arietem alterum, super cujus caput Aaron & filii ejus ponent manus.

20. Quem cùm immolaveris, sumes de sanguine ejus, & pones super extremum auriculæ dexteræ Aaron & filiorum ejus, & super pollices manus eorum ac pedis dextri, fundesque sanguinem super altare per circuitum.

21. Cùmque tuleris de sanguine qui est super altare, & de oleo unctionis, asperges Aaron, & vestes ejus, filios & vestimenta eorum. Consecratisque ipsis & vestibus,

22. tolles adipem de ariete, & caudam & arvinam, quæ operit vitalia, ac reticulum jecoris, & duos renes, atque adipem qui super eos est, armumque dextrum, eò quòd sit aries consecrationis:

23. tortamque panis unius, crustulam conspersam oleo, laganum de canistro azymorum, quod positum est in conspectu Domini:

24. ponesque omnia super manus Aaron & filiorum ejus, & sanctificabis eos elevans coram Domino.

25. Suscipiesque universa de manibus eorum: & incendes super altare in holocaustum, odorem suavissimum in conspectu Domini, quia oblatio ejus est.

26. Sumes quoque pectusculum de ariete, quo initiatus est Aaron, sanctificabisque illud elevatum coram Domino, & cedet in partem tuam.

27. Sanctificabisque & pectusculum consecratum, & armum quem de ariete separasti,

28. quo initiatus est Aaron, & filii ejus, cedentque in partem Aaron & filiorum ejus jure perpetuo à filiis Israel: quia primitiva sunt & initia de victimis eorum pacificis quæ offerunt Domino.

29. Vestem autem sanctam, qua utetur Aaron, habebunt filii ejus post eum, ut ungantur in ea, & consecrentur manus eorum.

30. Septem diebus utetur illa qui pontifex pro eo fuerit constitutus de filiis ejus, & qui ingredietur tabernaculum testimonii ut ministret in Sanctuario.

31. Arietem autem consecrationis tolles, & coques carnes ejus in loco sancto,

32. quibus vescetur Aaron & filii ejus. || Panes quoque, qui sunt in canistro, in vestibulo tabernaculi testimonii comedent, || Lev. 8. 31 & 24. 9. Matth. 12. 4.

33. ut sit placabile sacrificium, & sanctificentur offerentium manus. Alienigena non vescetur ex eis, quia sancti sunt.

34. Quòd si remanserit de carnibus consecratis, sive de panibus usque manè, combures reliquias igni: non comedentur, quia sanctificata sunt.

35. Omnia, quæ præcepi tibi, facies super Aaron & filiis ejus. Septem diebus || consecrabis manus eorum: || Exod. 40. 11. Lev. 8. 12.

36. & vitulum pro peccato offeres per singulos dies ad expiandum. Mundabisque altare cùm immolaveris expiationis hostiam, & unges illud in sanctificationem.

37. Septem diebus expiabis altare, & sanctificabis, & erit Sanctum Sanctorum: omnis, qui tetigerit illud, sanctificabitur.

38. Hoc est quod facies in altari: || Agnos anniculos duos per singulos dies jugiter, || Num. 28. 3. Dan. 9. 11. Apoc. 13. 8

39. unum agnum manè, & alterum vesperè,

40. decimam partem similæ conspersæ oleo tuso, quod habeat mensuram quartam partem hin, & vinum ad libandum ejusdem mensuræ in agno uno.

41. Alterum verò agnum offeres ad vesperam juxta ritum matutinæ oblationis, & juxta ea quæ diximus, in odorem suavitatis:

42. sacrificium est Domino, oblatione perpetua in generationes vestras, ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino, ubi constituam ut loquar ad te.

43. Ibique præcipiam filiis Israel, & sanctificabitur altare in gloria mea.

44. Sanctificabo & tabernaculum testimonii cum altari, & Aaron cum filiis suis, ut sacerdotio fungantur mihi.

45. Et habitabo in medio filiorum Israel, eroque eis Deus,
46. & scient quia ego Dominus Deus eorum, qui eduxi eos de terra Ægypti; ut manerem inter illos, ego Dominus Deus ipsorum.

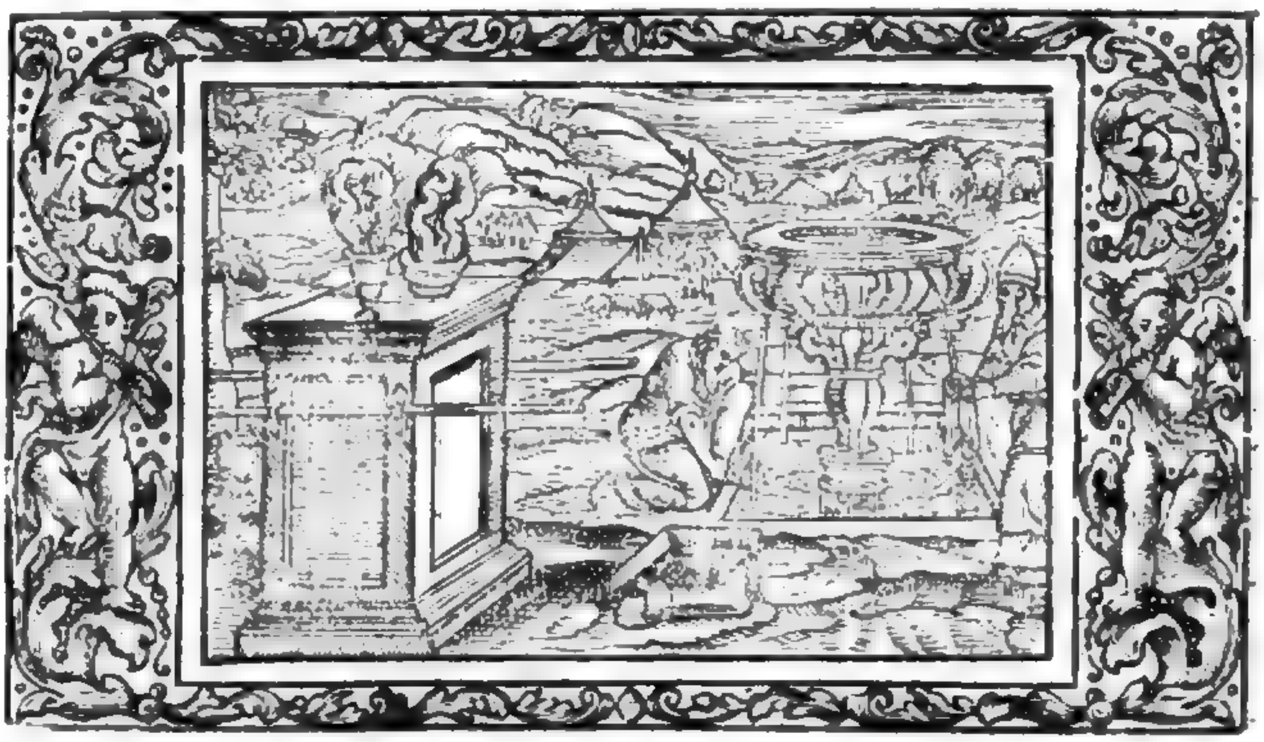

CAPUT XXX.

Institutio altaris thymiamatis, & pecuniæ in usus tabernaculi exigendæ, labri ænei construendi, unctionis thymiamatis, & reliquorum quæ ad tabernaculum spectant.

1. Facies quoque altare ad adolendum thymiama, de lignis setim,
2. habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, id est, quadrangulum, & duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipso procedent.
3. Vestiesque illud auro purissimo, tam craticulam ejus, quàm parietes per circuitum, & cornua. Faciesque ei coronam aureolam per gyrum,
4. & duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vectes, & altare portetur.
5. Ipsos quoque vectes facies de lignis setim, & inaurabis.
6. Ponesque altare contra velum, quod ante arcam pendet testimonii coram propitiatorio quo tegitur testimonium, ubi loquar tibi.
7. Et adolebit incensum super eo Aaron, suave fragrans, manè. Quando componet lucernas, incendet illud:
8. & quando collocabit eas ad vesperum, uret thymiama sempiternum coram Domino in generationes vestras.
9. Non offeretis super eo thymiama compositionis alterius, nec oblationem, & victimam, nec libabitis libamina.
10. Et deprecabitur Aaron super cornua ejus semel per annum, in sanguine quod oblatum est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris. Sanctum sanctorum erit Domino.
11. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

|| Num. 1. 2.

12. || Quando tuleris summam filiorum Israel juxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis Domino, & non erit plaga in eis, cùm fuerint recensiti.

|| Lev. 27. 25. Num. 3. 47. Ezech. 45. 12.

13. Hoc autem dabit omnis qui transit ad nomen, dimidium sicli juxta mensuram templi. || Siclus viginti obolos habet. Media pars sicli offeretur Domino.
14. Qui habetur in numero, à viginti annis & suprà, dabit pretium.
15. Dives non addet ad medium sicli, & pauper nihil minuet.
16. Susceptamque pecuniam, quæ collata est à filiis Israel, trades in usus tabernaculi testimonii, ut sit monimentum eorum coram Domino, & propitietur animabus eorum.
17. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
18. Facies & labrum æneum cum basi sua ad lavandum: ponesque illud inter tabernaculum testimonii & altare. Et missa aqua,
19. lavabunt in ea Aaron, & filii ejus manus suas ac pedes,
20. quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, & quando accessuri sunt ad altare, ut offerant in eo thymiama Domino,
21. ne fortè moriantur: Legitimum sempiternum erit ipsi, & semini ejus per successiones.
22. Locutusque est Dominus ad Moysen,
23. dicens: Sume tibi aromata, primæ myrrhæ & electæ quingentos siclos, & cinnamomi medium, id est, ducentos quinquaginta siclos, calami similiter ducentos quinquaginta,
24. casiæ autem quingentos siclos in pondere sanctuarii, olei de olivetis mensuram hin:
25. faciesque unctionis oleum sanctum, unguentum compositum opere unguentarii,
26. & unges ex eo tabernaculum testimonii, & arcam testamenti,
27. mensamque cum vasis suis, candelabrum, & utensilia ejus, altaria thymiamatis,
28. & holocausti, & universam supellectilem quæ ad cultum eorum pertinet.
29. Sanctificabisque omnia, & erunt Sancta sanctorum: qui tetigerit ea, sanctificabitur.
30. Aaron & filios ejus unges, sanctificabisque eos, ut sacerdotio fungantur mihi.
31. Filiis quoque Israel dices: Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi in generationes vestras.
32. Caro hominis non ungetur ex eo,

& juxta compositionem ejus non facietis aliud, quia sanctificatum est, & sanctum erit vobis.

33. Homo quicumque tale composuerit, & dederit ex eo, alieno, exterminabitur de populo suo.

34. Dixitque Dominus ad Moysen: Sume tibi aromata, stacten & onycha, galbanum boni odoris, & thus lucidissimum, æqualis ponderis erunt omnia:

35. faciesque thymiama compositum opere unguentarii, mixtum diligenter, & purum, & sanctificatione dignissimum.

36. Cùmque in tenuissimum pulverem universa contuderis, pones ex eo coram tabernaculo testimonii, in quo loco apparebo tibi. Sanctum sanctorum erit vobis thymiama.

37. Talem compositionem non facietis in usus vestros, quia sanctum est Domino.

38. Homo quicumque fecerit simile, ut odore illius perfruatur, peribit de populis suis.

CAPUT XXXI.

Deputantur à Domino Beseleel & Ooliab ad extructionem tabernaculi ac cæterorum quæ dicta sunt: de sabbati observatione, & de tabulis à Domino Moysi datis.

1. LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Ecce, vocavi ex nomine Beseleel filium Uri filii Hur de tribu Juda,

3. & implevi eum spiritu Dei, sapientia, & intelligentia, & scientia in omni opere,

4. ad excogitandum quidquid fabrefieri potest ex auro, & argento, & ære,

5. marmore, & gemmis, & diversitate lignorum.

6. Dedique ei socium Ooliab filium Achisamech de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi posui sapientiam: ut faciant cuncta quæ præcepi tibi,

7. tabernaculum fœderis, & arcam testimonii, & propitiatorium, quod super eam est, & cuncta vasa tabernaculi,

8. mensamque & vasa ejus, candelabrum purissimum cum vasis suis, & altaria thymiamatis,

9. & holocausti, & omnia vasa eorum, labrum cum basi sua,

10. vestes sanctas in ministerio Aaron sacerdoti, & filiis ejus, ut fungantur officio suo in sacris,

11. oleum unctionis, & thymiama aromatum in Sanctuario, omnia quæ præcepi tibi, facient.

12. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

13. Loquere filiis Israel, & dices ad eos: || Videte ut sabbatum meum custodiatis: quia signum est inter me & vos in generationibus vestris: ut sciatis quia ego Dominus, qui sanctifico vos. || *Sap. 20. 12. Ezech. 20. 12.*

14. Custodite sabbatum meum: sanctum est enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui.

15. Sex diebus facietis opus: in die septimo sabbatum est, requies sancta Domino: omnis qui fecerit opus in hac die, morietur.

16. Custodiant filii Israel Sabbatum, & celebrent illud in generationibus suis. Pactum est sempiternum

17. inter me & filios Israel, signumque perpetuum. || Sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram, & in septimo ab opere cessavit. || *Gen. 2. 2.*

18. * Deditque Dominus Moysi, completis hujuscemodi sermonibus in monte Sinai, || duas tabulas testimonii lapideas, scriptas digito Dei. * *Finitis 40. diebus & 40. noctibus.* || *Deut. 9. 10.*

CAPUT XXXII.

Moyse absente, populus vitulum aureum conflat, & adorat; ob vitulum adoratum Moyses Deum precatur, tabulas frangit, vitulum comburit; & Aarone objurgato idololatras occidi jubet, cæterisque veniam impetrat.

1. VIdens autem populus quòd moram faceret descendendi de monte Moyses, congregatus adversus Aaron dixit: || Surge, fac nobis deos, qui nos præcedant: Moysi enim huic viro, qui nos eduxit de Terra Ægypti, ignoramus quid acciderit. Mense 4. ab exitu. Anno 31. 2513. || *Act. 7. 40.*

2. Dixitque ad eos Aaron: Tollite inaures aureas, de uxorum filiorumque & filiarum vestrarum auribus, & afferte ad me.

3. Fe-

3. Fecitque populus quæ jusserat, deferens inaures ad Aaron.

Psal. 105. 19. 4. || Quas cùm ille accepisset, formavit opere fusorio, & fecit ex eis vitulum conflatilem. Dixeruntque: Hi sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de Terra Ægypti:

5. Quod cùm vidisset Aaron, ædificavit altare coram eo, & præconis voce clamavit, dicens: Cras solemnitas Domini est.

1. Cor. 10. 7. 6. Surgentesque manè, obtulerunt holocausta, & hostias pacificas, & || sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.

‡ FER. 5. POST DOM. 4. QUADR. || Deut. 9. 12. 7. ‡ Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens: || Vade, descende: peccavit populus tuus, quem eduxisti de Terra Ægypti.

|| 3. Reg. 12. 28. 8. Recesserunt citò de via, quam ostendisti eis: feceruntque sibi vitulum conflatilem, & adoraverunt, atque immolantes ei hostias, dixerunt: || Isti sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.

Infr. 33. 3. Deut. 9. 13. 9. Rursumque ait Dominus ad Moysen: || Cerno quòd populus iste duræ cervicis sit:

10. dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam.

|| Psal. 105. 23. 11. Moyses autem orabat Dominum Deum suum, dicens: || Cur, Domine, irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de Terra Ægypti, in fortitudine magna, & in manu robusta?

|| Num. 14. 13. 12. Ne quæso dicant Ægyptii: || Callidè eduxit eos, ut interficeret in montibus, & deleret è terra: quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui.

|| Gen. 12. 7. 15. 7. 48. 16. 13. Recordare Abraham, Isaac, & Israel, servorum tuorum, quibus jurasti per temetipsum, dicens: || Multiplicabo semen vestrum sicut stellas cœli: & universam terram hanc, de qua locutus sum, dabo semini vestro, & possidebitis eam semper.

14. Placatusque est Dominus ne faceret malum quod locutus fuerat adversùs populum suum.

15. Et reversus est Moyses de monte, portans duas tabulas testimonii in manu sua, scriptas ex utraque parte,

16. & factas opere Dei: scriptura quoque Dei erat sculpta in tabulis.

17. Audiens autem Josue tumultum populi vociferantis, dixit ad Moysen: Ululatus pugnæ auditur in castris.

18. Qui respondit: Non est clamor adhortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam: sed vocem cantantium ego audio.

19. Cùmque appropinquasset ad castra, vidit vitulum, & choros: iratusque valdè, projecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis:

|| Deut. 9. 21. 20. Arripiensque vitulum quem fecerant, combussit, & || contrivit usque ad pulverem, quem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filiis Israel.

21. Dixitque ad Aaron: Quid tibi fecit hic populus, ut induceres super eum peccatum maximum?

|| 1. Joan. 5. 19. 22. Cui ille respondit: Ne indignetur dominus meus: tu enim nosti populum istum, quòd || pronus sit ad malum:

23. dixerunt mihi: Fac nobis deos, qui nos præcedant: huic enim Moysi, qui nos eduxit de Terra Ægypti, nescimus quid acciderit.

24. Quibus ego dixi: Quis vestrùm habet aurum? Tulerunt, & dederunt mihi: & projeci illud in ignem, egressusque est hic vitulus.

25. Videns ergo Moyses populum quòd esset nudatus, (spoliaverat enim eum Aaron propter ignominiam sordis, & inter hostes nudum constituerat)

26. & stans in porta castrorum, ait: Si quis est Domini, jungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes filii Levi:

27. quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ponat vir gladium super femur suum: ite, & redite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque || fratrem, & amicum, & proximum suum. *|| Deut. 33. 9.*

28. Feceruntque filii Levi juxta sermonem Moysi, cecideruntque in die illa quasi viginti tria millia hominum.

29. Et ait Moyses: Consecrastis manus vestras hodie Domino, unusquisque in filio, & in fratre suo, ut detur vobis benedictio.

30. Facto autem altero die, locutus est Moyses ad populum: Peccastis peccatum maximum: ascendam ad Dominum, si quo modo quivero eum deprecari pro scelere vestro.

31. Reversusque ad Dominum, ait: Obsecro, peccavit populus iste peccatum maximum, feceruntque sibi deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam,

32. aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti.

33. Cui respondit Dominus: Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo:

34. tu autem vade, & duc populum istum quò locutus sum tibi: angelus meus præcedet te. Ego autem in die ultionis visitabo & hoc peccatum eorum.

35. Percussit ergo Dominus populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron.

CAPUT XXXIII.

Minis Dei in populum sedatis à Moyse, populus luget delictum: loquitur Dominus cum Moyse facie ad faciem, qui cupit videre faciem & gloriam Domini.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Vade, ascende de loco isto tu, & populus tuus quem eduxisti de Terra Ægypti, in terram quam juravi Abraham, Isaac, & Jacob, dicens: || Semini tuo dabo eam: *|| Gen. 12. 7.*

|| Sup. 32. 34. 2. & || mittam præcursorem tui angelum, ut ejiciam || Chananæum, & Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, & Hevæum, & Jebusæum, *|| Deut. 7. 22. Jos. 24. 11.*

3. & intres in terram fluentem lacte & melle. Non enim ascendam tecum, || quia populus duræ cervicis es: ne fortè disperdam te in via. *|| Sup. 32. 9. Deut. 9. 13.*

4. Audiensque populus sermonem hunc pessimum, luxit: & nullus ex more indutus est cultu suo.

5. Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere filiis Israel: Populus duræ cervicis es, semel ascendam in medio tui, & delebo te. Jam nunc depone ornatum tuum, ut sciam quid faciam tibi.

6. Deposuerunt ergo filii Israel ornatum suum à monte Horeb.

7. Moyses quoque tollens tabernaculum, tetendit extra castra procul, vocavitque nomen ejus, Tabernaculum fœderis. Et omnis popu-

lus,

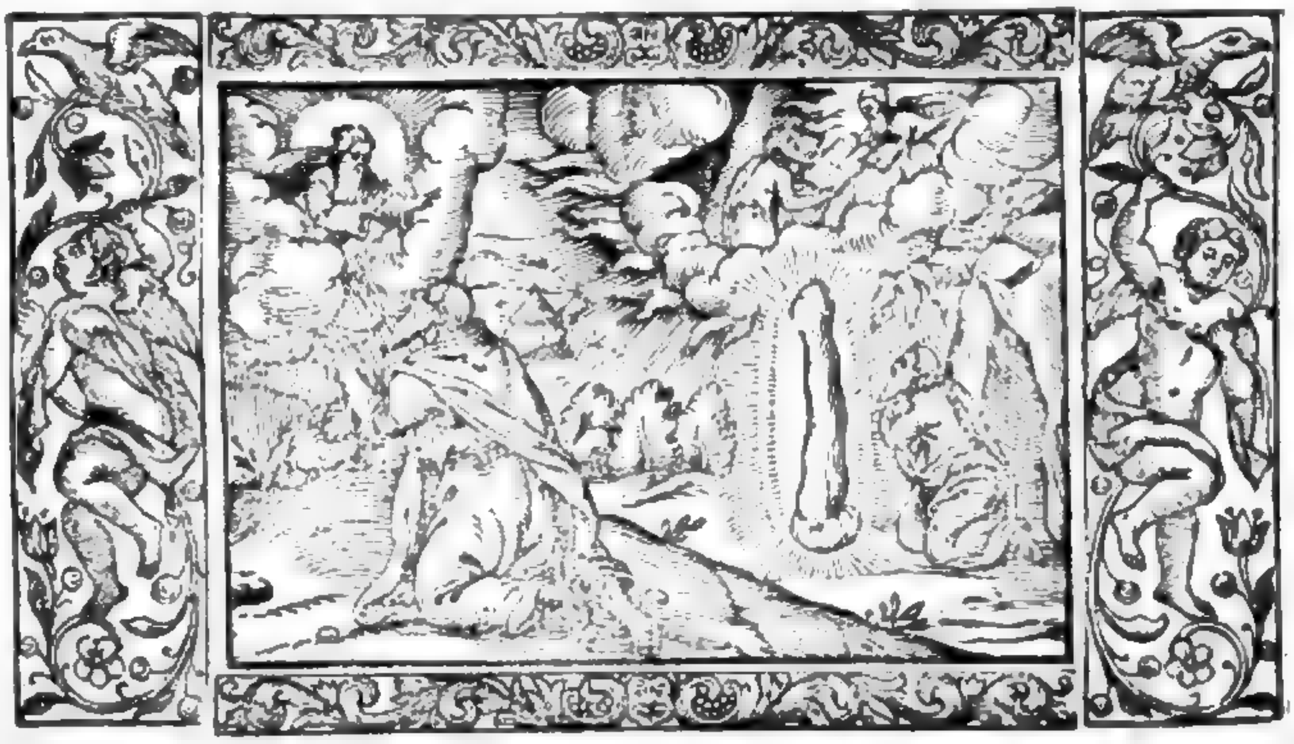

lus, qui habebat aliquam quæstionem, egredie-
batur ad Tabernaculum fœderis, extra castra.
8. Cùmque egrederetur Moyses ad taberna-
culum, surgebat universa plebs, & stabat
unusquisque in ostio papilionis sui, aspicie-
bantque tergum Moysi, donec ingrederetur
tentorium.
9. Ingresso autem illo tabernaculum fœde-
ris, descendebat columna nubis, & stabat ad
ostium, loquebaturque cum Moyse,
10. cernentibus universis quòd columna nu-
bis staret ad ostium Tabernaculi. Stabantque
ipsi, & adorabant per fores tabernaculorum
suorum.
11. Loquebatur autem Dominus ad Moy-
sen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad
amicum suum. Cùmque ille reverteretur in
castra, minister ejus Josue filius Nun, puer,
non recedebat de Tabernaculo.
12. Dixit autem Moyses ad Dominum:
Præcipis ut educam populum istum: & non
indicas mihi quem missurus es mecum, præ-
sertim cùm dixeris: Novi te ex nomine, &
invenisti gratiam coram me.
13. Si ergo inveni gratiam in conspectu tuo,
ostende mihi faciem tuam, ut sciam te, & in-
veniam gratiam ante oculos tuos, respice po-
pulum tuum gentem hanc.
14. Dixitque Dominus: Facies mea præce-
det te, & requiem dabo tibi.
15. Et ait Moyses: Si non tu ipse præcedas,
ne educas nos de loco isto.
16. In quo enim scire poterimus ego & po-
pulus tuus invenisse nos gratiam in conspectu
tuo, nisi ambulaveris nobiscum, ut glorificemur
ab omnibus populis qui habitant super terram?
17. Dixit autem Dominus ad Moysen: Et
verbum istud, quod locutus es, faciam: in-
venisti enim gratiam coram me, & teipsum
novi ex nomine.
18. Qui ait: Ostende mihi gloriam tuam.
19. Respondit: Ego ostendam omne bonum
tibi, & vocabo in nomine Domini coram te:
Rom. 9. 15. & || miserebor cui voluero, & clemens ero
in quem mihi placuerit.
20. Rursumque ait: Non poteris videre fa-
ciem meam: non enim videbit me homo, &
vivet.
21. Et iterùm: Ecce, inquit, est locus
apud me, & stabis supra petram.
22. Cùmque transibit gloria mea, ponam te
in foramine petræ, & protegam dextera mea,
donec transeam:
23. tollamque manum meam, & videbis
posteriora mea: faciem autem meam videre
non poteris.

C A P U T XXXIV.

Moyses reparatis tabulis, prohibitaque Gentium societate & idololatria, datisque præceptis de primogenitis, sabbato, azymis, cæterisque festis, post 40. dierum jejunium cornutus de monte descendit, ac velata facie populo loquitur.

1. AC deinceps: Præcide, ait, tibi duas Deut. 10. 1.
tabulas lapideas instar priorum, & scri-
bam super eas verba, quæ habuerunt tabulæ
quas fregisti.
2. Esto paratus manè, ut ascendas statim in
monte Sinai, stabisque mecum super verti-
cem montis.
3. Nullus ascendat tecum, nec videatur
quispiam per totum montem: boves quoque
& oves non pascantur è contrà.
4. Excidit ergo duas tabulas lapideas, qua-
les anteà fuerant: & de nocte consurgens as-
cendit in montem Sinai, sicut præceperat ei
Dominus, portans secum tabulas.
5. Cùmque descendisset Dominus per nu-
bem, stetit Moyses cum eo, invocans nomen
Domini.
6. Quo transeunte coram eo, ait: Domi-
nator Domine Deus, misericors & clemens,
patiens & multæ miserationis, ac verax,
7. qui || custodis misericordiam in millia: Deut. 5. 10.
qui aufers iniquitatem, & scelera, atque pec- Jer. 32. 18.
cata, || nullusque apud te per se innocens est. Psal. 142. 2.
|| Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac ne- Deut. 5. 9
potibus in tertiam & quartam progeniem. Jerem. 32. 18.
8. Festinusque Moyses, curvatus est pro-
nus in terram: & adorans,
9. ait: Si inveni gratiam in conspectu tuo
Domine, obsecro ut gradiaris nobiscum (po-
pulus enim duræ cervicis est) & auferas ini-
quitates nostras atque peccata, nosque possi-
deas.
10. Respondit Dominus: || Ego inibo pa- Deut. 5. 2
ctum videntibus cunctis, signa faciam quæ Jerem. 32. 40.

num-

numquam visa sunt super terram, nec in ullis gentibus: ut cernat populus iste, in cujus es medio, opus Domini terribile quod facturus sum.

11. Observa cuncta quæ hodie mando tibi: ego ipse ejiciam ante faciem tuam Amorrhæum, & Chananæum, & Hethæum, Pherezæum quoque, & Hevæum, & Jebusæum.

12. Cave ne umquam cum habitatoribus terræ illius jungas amicitias, quæ sint tibi in ruinam:

13. sed aras eorum destrue, confringe statuas, lucosque succide:

14. noli adorare Deum alienum. Dominus zelotes nomen ejus, Deus est æmulator.

15. || Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum: ne, cùm fornicati fuerint cum diis suis, & adoraverint simulachra eorum, vocet te quispiam ut comedas de immolatis.

|| Sup. 23. 32. Deut. 7. 2.

16. || Nec uxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis: ne, postquam ipsæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos in deos suos.

|| 3. Reg. 11. 2. Deut. 7. 3.

17. Deos conflatiles non facies tibi.

18. Solemnitatem azymorum custodies. Septem diebus vesceris azymis, sicut præcepi tibi, in tempore mensis novorum: mense enim verni temporis egressus es de Ægypto.

19. || Omne quod aperit vulvam generis masculini, meum erit: de cunctis animantibus, tam de bobus, quàm de ovibus, meum erit.

|| Sup. 13. 2. 12. & 22. 29.

20. Primogenitum asini redimes ove: sin autem nec pretium pro eo dederis, occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes: || nec apparebis in conspectu meo vacuus.

|| Eccli. 35. 6.

21. Sex diebus operaberis, die septimo cessabis arare & metere.

22. || Solemnitatem hebdomadarum facies tibi in primitiis frugum messis tuæ triticeæ, & solemnitatem, quando redeunte anni tempore cuncta conduntur.

|| Sup. 23. 15.

23. || Tribus temporibus anni apparebit omne masculinum tuum in conspectu omnipotentis Domini Dei Israel.

|| Sup. 23. 17. Deut. 16. 16.

24. Cùm enim tulero gentes à facie tua, & dilatavero terminos tuos, nullus insidiabitur terræ tuæ, ascendente te, & apparente in conspectu Domini Dei tui ter in anno.

25. || Non immolabis super fermento sanguinem hostiæ meæ: neque residebit manè de victima solemnitatis Phase.

|| Sup. 23. 18. & 19.

26. Primitias frugum terræ tuæ offeres in domo Domini Dei tui. || Non coques hœdum in lacte matris suæ.

|| Sup. 23. 19. Deut. 14. 21.

27. Dixitque Dominus ad Moysen: Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Israel pepigi fœdus.

28. Fuit ergo ibi cum Domino || quadraginta dies & quadraginta noctes: panem non comedit, & aquam non bibit, & scripsit in tabulis || verba fœderis decem.

|| Sup. 24. 18. Deut. 9. 9. & 18. || Deut. 4. 13.

29. Cùmque descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonii, & ignorabat quòd cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini.

30. Videntes autem Aaron & filii Israel cornutam Moysi faciem, timuerunt propè accedere.

31. Vocatique ab eo, reversi sunt tam Aaron quàm principes synagogæ. Et postquam locutus est ad eos,

32. venerunt ad eum etiam omnes filii Israel: quibus præcepit cuncta quæ audierat à Domino in monte Sinai.

33. Impletisque sermonibus, || posuit velamen super faciem suam.

|| 2. Cor. 3. 13.

34. Quod ingressus ad Dominum, & loquens cum eo, auferebat donec exiret, & tunc loquebatur ad filios Israel omnia quæ sibi fuerant imperata.

35. Qui videbant faciem egredientis Moysi esse cornutam, sed operiebat ille rursus faciem suam, si quando loquebatur ad eos.

CAPUT XXXV.

Præcipitur sabbatum, petuntur primitiæ & donaria ac artifices ad construenda omnia quæ dicta sunt, quibus deputati à Domino dicuntur Beseleel & Ooliab.

1. IGitur congregata omni turba filiorum Israel, dixit ad eos: Hæc sunt quæ jussit Dominus fieri.

Mense 6. ab exitu. Anno 2513.

2. Sex diebus facietis opus: septimus dies erit vobis sanctus, sabbatum, & requies Domini: qui fecerit opus in eo, occidetur.

3. Non succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diem sabbati.

4. Et

4. Et ait Moyses ad omnem catervam fi-
liorum Israel: Iste est sermo quem præcepit
Dominus, dicens:
5. Separate apud vos primitias Domino. ‖ ‖ Sup. 25. 2.
Omnis voluntarius & prono animo offerat eas
Domino: aurum & argentum, & æs,
6. hyacinthum & purpuram, coccumque
bis tinctum, & byssum, pilos caprarum,
7. pellesque arietum rubricatas, & janthi-
nas, ligna setim,
8. & oleum ad luminaria concinnanda,
& ut conficiatur unguentum, & thymiama
suavissimum,
9. lapides onychinos, & gemmas ad or-
natum superhumeralis & rationalis.
10. Quisquis vestrûm sapiens est, veniat,
& faciat quod Dominus imperavit:
11. Tabernaculum scilicet, & tectum ejus,
atque operimentum, annulos, & tabulata
cum vectibus, paxillos & bases:
12. Arcam & vectes, propitiatorium, &
velum, quod ante illud oppanditur:
13. Mensam cum vectibus & vasis, & pro-
positionis panibus:
14. Candelabrum ad luminaria sustentan-
da, vasa illius & lucernas, & oleum ad nu-
trimenta ignium:
15. Altare thymiamatis, & vectes, & oleum
unctionis & thymiama ex aromatibus: Ten-
torium ad ostium tabernaculi:
16. Altare holocausti, & craticulam ejus
æneam cum vectibus & vasis suis: labrum &
basim ejus:
17. Cortinas atrii cum columnis & basi-
bus, tentorium in foribus vestibuli,
18. paxillos tabernaculi & atrii cum funi-
culis suis:
19. Vestimenta, quorum usus est in mini-
sterio sanctuarii, vestes Aaron pontificis ac fi-
liorum ejus, ut sacerdotio fungantur mihi:
20. Egressaque omnis multitudo filiorum Is-
rael de conspectu Moysi,
21. obtulerunt mente promptissima atque
devota primitias Domino, ad faciendum opus
tabernaculi testimonii. Quidquid ad cultum
& ad vestes sanctas necessarium erat,
22. viri cum mulieribus præbuerunt, armil-
las & inaures, annulos & dextralia: omne vas
aureum in donaria Domini separatum est.
23. Si quis habebat hyacinthum, & pur-
puram, coccumque bis tinctum, byssum &
pilos caprarum, pelles arietum rubricatas,
& janthinas,
24. argenti, ærisque metalla obtulerunt Do-
mino, lignaque setim in varios usus.
25. Sed & mulieres doctæ, quæ neverant,
dederunt hyacinthum, purpuram, & vermi-
culum, ac byssum,
26. & pilos caprarum, sponte propria cun-
cta tribuentes.
27. Principes verò obtulerunt lapides ony-
chinos, & gemmas ad superhumerale & ra-
tionale,
28. aromataque & oleum ad luminaria
concinnanda, & ad præparandum unguen-
tum, ac thymiama odoris suavissimi compo-
nendum.
29. Omnes viri & mulieres mente devota
obtulerunt donaria, ut fierent opera quæ jus-
serat Dominus per manum Moysi. Cuncti filii
Israel voluntaria Domino dedicaverunt.
30. Dixitque Moyses ad filios Israel: ‖ ‖ Supr. 31. 2.
Ecce, vocavit Dominus ex nomine Beseleel
filium Uri filii Hur de tribu Juda.
31. Implevitque eum spiritu Dei, sapien-
tia & intelligentia, & scientia & omni do-
ctrina,
32. ad excogitandum, & faciendum opus
in auro & argento, & ære,
33. sculpendisque lapidibus, & opere car-
pentario. Quidquid fabrè adinveniri potest,
34. dedit in corde ejus: Ooliab quoque
filium Achisamech de tribu Dan:
35. ambos erudivit sapientia, ut faciant
opera abietarii, polymitarii, ac plumarii, de
hyacintho ac purpura, coccoque bis tincto,
& bysso, & texant omnia, ac nova quæque
reperiant.

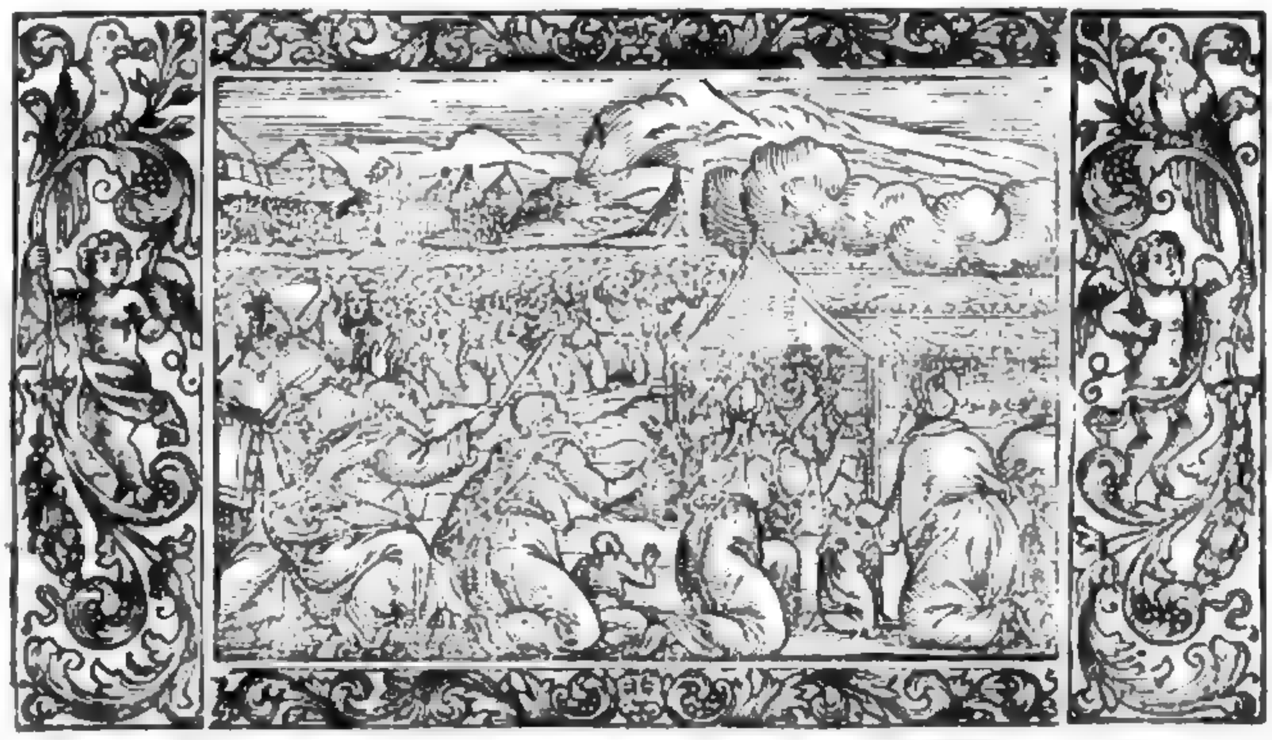

CAPUT XXXVI.

*Oblatis plus quàm opus esset donariis, para-
tur tabernaculum juxta omnes partes suas,
nempè cortinas, saga, opertoria, tabula-
ta, vectes, velum, & tentorium.*

1. FEcit ergo Beseleel, & Ooliab, & om- ‖ Sup. 36. 2.
nis vir sapiens, ‖ quibus dedit Domi- Anno M.
nus sapientiam & intellectum, ut scirent fa- 2514.
brè operari quæ in usus Sanctuarii necessaria Ant. Chr.
sunt, & quæ præcepit Dominus. 1490.
2. Cùmque vocasset eos Moyses, & omnem 1. Par. 21. 29.

erudi-

eruditum virum, cui dederat Dominus sapientiam, & qui spontè sua obtulerant se ad faciendum opus,

3. tradidit eis universa donaria filiorum Israel. Qui cùm instarent operi, quotidie manè vota populus offerebat.

4. Unde artifices venire compulsi,

5. dixerunt Moysi: Plus offert populus quàm necessarium est.

6. Jussit ergo Moyses præconis voce cantari: Nec vir nec mulier quidquam offerat ultrà in opere Sanctuarii. Sicque cessatum est à muneribus offerendis,

7. eò quòd oblata sufficerent & superabundarent.

8. Feceruntque omnes corde sapientes ad explendum opus tabernaculi, cortinas decem de bysso retorta, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, opere vario, & arte polymita:

9. quarum una habebat in longitudine viginti octo cubitos, & in latitudine quatuor: una mensura erat omnium cortinarum.

10. Conjunxitque cortinas quinque, alteram alteri, & alias quinque sibi invicem copulavit.

11. Fecit & ansas hyacinthinas in ora cortinæ unius ex utroque latere, & in ora cortinæ alterius similiter,

12. ut contra se invicem venirent ansæ, & mutuò jungerentur.

13. Unde & quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderent cortinarum ansas, & fieret unum tabernaculum.

14. Fecit & saga undecim de pilis caprarum ad operiendum tectum tabernaculi:

15. unum sagum in longitudine habebat cubitos triginta, & in latitudine cubitos quatuor: unius mensuræ erant omnia saga:

16. quorum quinque junxit seorsum, & sex alia separatim.

17. Fecitque ansas quinquaginta in ora sagi unius, & quinquaginta in ora sagi alterius, ut sibi invicem jungerentur.

18. Et fibulas æneas quinquaginta, quibus necteretur tectum, ut unum pallium ex omnibus sagis fieret.

19. Fecit & opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis: aliudque desuper velamentum de pellibus janthinis.

20. Fecit & tabulas tabernaculi de lignis setim stantes.

21. Decem cubitorum erat longitudo tabulæ unius: & unum ac semis cubitum latitudo retinebat.

22. Binæ incastraturæ erant per singulas tabulas, ut altera alteri jungeretur. Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis.

23. E quibus viginti ad plagam meridianam erant contra Austrum,

24. cum quadraginta basibus argenteis. Duæ bases sub una tabula ponebantur ex utraque parte angulorum, ubi incastraturæ laterum in angulis terminantur.

25. Ad plagam quoque tabernaculi, quæ respicit ad Aquilonem, fecit viginti tabulas,

26. cum quadraginta basibus argenteis, duas bases per singulas tabulas.

27. Contra occidentem verò, id est, ad eam partem tabernaculi, quæ mare respicit, fecit sex tabulas,

28. & duas alias per singulos angulos tabernaculi retrò:

29. quæ junctæ erant à deorsum usque sursum, & in unam compaginem pariter ferebantur. Ita fecit ex utraque parte per angulos:

30. ut octo essent simul tabulæ, & haberent bases argenteas sedecim, binas scilicet bases sub singulis tabulis.

31. Fecit & vectes de lignis setim, quinque ad continendas tabulas unius lateris tabernaculi

32. & quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas: & extra hos, quinque alios vectes ad occidentalem plagam tabernaculi contra mare.

33. Fecitque quoque vectem alium, qui per medias tabulas ab angulo usque ad angulum perveniret.

34. Ipsa autem tabulata deauravit, fusis basibus earum argenteis. Et circulos eorum fecit aureos, per quos vectes induci possent: quos & ipsos laminis aureis operuit.

35. Fecit & velum de hyacintho, & purpura, vermiculo, ac bysso retorta, opere polymitario, varium atque distinctum:

36. & quatuor columnas de lignis setim, quas cum capitibus deauravit, fusis basibus earum argenteis.

37. Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo, byssoque retorta, opere plumarii:

38. & columnas quinque cum capitibus suis, quas operuit auro, basesque earum fudit æneas.

CAPUT XXXVII.

Formatur arca, propitiatorium, mensa, candelabrum, lucernæ, altare thymiamatis, ipsumque thymiama.

1. FEcit autem Beseleel & arcam de lignis setim, habentem duos semis cubitos in longitudine, & cubitum ac semissem in latitudine, altitudo quoque unius cubiti fuit & dimidii: vestivitque eam auro purissimo intus ac foris. Ejusdem anni 2514. primo semestri.

2. Et fecit illi coronam auream per gyrum,

3. conflans quatuor annulos aureos per quatuor angulos ejus: duos annulos in latere uno, & duos in altero.

4. Vectes quoque fecit de lignis setim, quos vestivit auro,

5. & quos misit in annulos, qui erant in lateribus arcæ ad portandum eam.

6. Fecit & propitiatorium, id est, oraculum, de auro mundissimo, duorum cubitorum & dimidii in longitudine, & cubiti ac semis in latitudine.

7. Duos etiam Cherubim ex auro ductili, quos posuit ex utraque parte propitiatorii.

8. Cherub unum in summitate unius partis, & Cherub alterum in summitate partis alterius: duos Cherubim in singulis summitatibus propitiatorii,

9. extendentes alas, & tegentes propitiatorium, seque mutuò & illud respicientes.

10. Fecit & mensam de lignis setim in longitudine duorum cubitorum, & in latitudine unius cubiti, quæ habebat in altitudine cubitum ac semissem.

11. circumdeditque eam auro mundissimo, & fecit illi labium aureum per gyrum,

12. ipsique labio coronam auream interrasilem quatuor digitorum, & super eamdem, alteram coronam auream.

13. Fu-

by Google

13. Fudit & quatuor circulos aureos, quos posuit in quatuor angulis per singulos pedes mensæ
14. contra coronam: misitque in eos vectes, ut possit mensa portari.
15. Ipsos quoque vectes fecit de lignis setim, & circumdedit eos auro.
16. Et vasa ad diversos usus mensæ, acetabula, phialas, & cyathos, & thuribula, ex auro puro, in quibus offerenda sunt libamina.
17. Fecit & candelabrum ductile de auro mundissimo. De cujus vecte calami, scyphi, sphærulæque ac lilia procedebant:
18. sex in utroque latere, tres calami ex parte una, & tres ex altera:
19. tres scyphi in nucis modum per calamos singulos, sphærulæque simul & lilia, & tres scyphi instar nucis in calamo altero, sphærulæque simul & lilia. Æquum erat opus sex calamorum, qui procedebant de stipite candelabri.
20. In ipso autem vecte erant quatuor scyphi in nucis modum, sphærulæque per singulos simul & lilia:
21. & sphærulæ sub duobus calamis per loca tria, qui simul sex fiunt calami procedentes de vecte uno.
22. Et sphærulæ igitur, & calami ex ipso erant, universa ductilia ex auro purissimo.
23. Fecit & lucernas septem cum emunctoriis suis, & vasa ubi ea quæ emuncta sunt extinguantur, de auro mundissimo.
24. Talentum auri appendebat candelabrum cum omnibus vasis suis.
25. Fecit & altare thymiamatis de lignis setim, per quadrum singulos habens cubitos, & in altitudine duos: è cujus angulis procedebant cornua.
26. Vestivitque illud auro purissimo, cum craticula ac parietibus & cornibus.
27. Fecitque ei coronam aureolam per gyrum, & duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vectes, & possit altare portari.
28. Ipsos autem vectes fecit de lignis setim, & operuit laminis aureis.
29. Composuit & oleum ad sanctificationis unguentum, & thymiama de aromatibus mundissimis, opere pigmentarii.

CAPUT XXXVIII.

Formatur altare holocausti cum labro æneo & atrio, oblataque donaria recensentur.

1. Fecit & altare holocausti de lignis setim, quinque cubitorum per quadrum, & trium in altitudine: (3. Parr. 1. 5. Ejusdem ann. 2514. primo semestri.)
2. cujus cornua de angulis procedebant, operuitque illud laminis æneis.
3. Et in usus ejus paravit ex ære vasa diversa, lebetes, forcipes, fuscinulas, uncinos, & ignium receptacula.
4. Craticulamque ejus in modum retis fecit æneam, & subter eam in altaris medio arulam,
5. fusis quatuor annulis per totidem retiaculi summitates, ad immittendos vectes ad portandum:
6. quos & ipsos fecit de lignis setim, & operuit laminis æneis:
7. induxitque in circulos, qui in lateribus altaris eminebant. Ipsum autem altare || non erat solidum, sed cavum ex tabulis, & intus vacuum. (|| Sup. 27. 8.)
8. Fecit & labrum æneum cum basi sua de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi.
9. Fecit & atrium, in cujus australi plaga erant tentoria de bysso retorta, cubitorum centum,
10. columnæ æneæ viginti cum basibus suis, capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea.
11. Æquè ad septentrionalem plagam tentoria, columnæ, basesque & capita columnarum ejusdem mensuræ, & operis ac metalli, erant.
12. In ea verò plaga, quæ ad Occidentem respicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnæ decem cum basibus suis æneæ, & capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea.
13. Porrò contra orientem quinquaginta cubitorum paravit tentoria:
14. è quibus, quindecim cubitos columnarum trium, cum basibus suis, unum tenebat latus:
15. & in parte altera (quia inter utraque introitum tabernaculi fecit) quindecim æquè cubitorum erant tentoria, columnæque tres, & bases totidem.
16. Cuncta atrii tentoria byssus retorta texuerat.
17. Bases columnarum fuere æneæ, capita autem earum cum cunctis cælaturis suis argentea: sed & ipsas columnas atrii vestivit argento.
18. Et in introitu ejus opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo verò quinque cubitorum erat, juxta mensuram, quam cuncta atrii tentoria habebant.
19. Columnæ autem in ingressu fuere quatuor cum basibus æneis, capitaque earum & cælaturæ argenteæ.
20. Paxillos quoque tabernaculi & atrii per gyrum fecit æneos.
21. Hæc sunt instrumenta tabernaculi testimonii, quæ enumerata sunt juxta præceptum Moysi in cæremoniis Levitarum per manum Ithamar filii Aaron sacerdotis:
22. quæ Beseleel filius Uri filii Hur de tribu Juda, Domino per Moysen jubente, compleverat,
23. juncto sibi socio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan: qui & ipse artifex lignorum egregius fuit: & polymitarius atque plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo & bysso.
24. Omne aurum quod expensum est in opere Sanctuarii, & quod oblatum est in donariis, viginti novem talentorum fuit, & septingentorum triginta siclorum, ad mensuram Sanctuarii.
25. Oblatum est autem ab his qui transierunt ad numerum à viginti annis & suprà, de sexcentis tribus millibus, & quingentis quinquaginta, armatorum.
26. Fuerunt prætereà centum talenta argenti, è quibus conflatæ sunt bases Sanctuarii, & introitus ubi velum pendet.

27. Cen-

27. Centum bases factæ sunt de talentis centum, singulis talentis per bases singulas supputatis.

28. De mille autem septingentis & septuaginta quinque, fecit capita columnarum, quas & ipsas vestivit argento.

29. Æris quoque oblata sunt talenta septuaginta duo millia, & quadringenti supra sicli,

30. ex quibus fusæ sunt bases in introitu tabernaculi testimonii, & altare æneum cum craticula sua, omniaque vasa quæ ad usum ejus pertinent,

31. & bases atrii tam in circuitu quàm in ingressu ejus, & paxilli tabernaculi atque atrii per gyrum.

CAPUT XXXIX.

Pontificalia sacerdotaliaque conficiuntur ornamenta, totumque injunctum opus perficitur.

Sup 28. 6. Ejusdem an. 2514. primo semestri.

1. DE hyacintho verò & purpura, vermiculo ac bysso, fecit vestes, quibus indueretur Aaron quando ministrabat in sanctis, sicut præcepit Dominus Moysi.

2. Fecit igitur superhumerale de auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta,

3. opere polymitario: inciditque bracteas aureas, & extenuavit in fila, ut possent torqueri cum priorum colorum subtegmine,

4. duasque oras sibi invicem copulatas in utroque latere summitatum,

5. & balteum ex eisdem coloribus, sicut præceperat Dominus Moysi.

6. Paravit & duos lapides onychinos, astrictos & inclusos auro, & sculptos arte gemmaria nominibus filiorum Israel:

7. posuitque eos in lateribus superhumeralis, in monimentum filiorum Israel, sicut præceperat Dominus Moysi.

8. Fecit & rationale opere polymito juxta opus superhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta:

9. quadrangulum, duplex, mensuræ palmi.

10. Et posuit in eo gemmarum ordines quatuor. In primo versu erat sardius, topazius, smaragdus.

11. In secundo, carbunculus, sapphirus, & jaspis.

12. In tertio, ligurius, achates, & amethystus.

13. In quarto, chrysolithus, onychinus, & beryllus, circumdati & inclusi auro per ordines suos.

14. Ipsique lapides duodecim, sculpti erant nominibus duodecim tribuum Israel, singuli per nomina singulorum.

15. Fecerunt in rationali & catenulas sibi invicem cohærentes, de auro purissimo:

16. & duos uncinos, totidemque annulos aureos. Porrò annulos posuerunt in utroque latere rationalis,

17. è quibus penderent duæ catenæ aureæ, quas inseruerunt uncinis, qui in superhumeralis angulis eminebant.

18. Hæc & antè & retrò ita conveniebant sibi, ut superhumerale & rationale mutuò necterentur,

19. stricta ad balteum & annulis fortiùs copulata, quos jungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent; & à se invicem moverentur, sicut præcepit Dominus Moysi.

20. Fecerunt quoque tunicam superhumeralis totam hyacinthinam,

21. & capitium in superiori parte contra medium, oramque per gyrum capitii textilem:

22. deorsum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta:

23. & tintinnabula de auro purissimo, quæ posuerunt inter malogranata in extrema parte tunicæ per gyrum:

24. tintinnabulum autem aureum, & malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex quando ministerio fungebatur, sicut præceperat Dominus Moysi.

25. Fecerunt & tunicas byssinas opere textili Aaron & filiis ejus:

26. & mitras cum coronulis suis ex bysso:

27. feminalia quoque linea, byssina:

28. cingulum verò de bysso retorta, hyacintho, purpura, ac vermiculo bis tincto arte plumaria: sicut præceperat Dominus Moysi.

29. Fecerunt & laminam sacræ venerationis de auro purissimo, scripseruntque in ea opere gemmario, Sanctum Domini:

30. & strinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, sicut præceperat Dominus Moysi.

31. Perfectum est igitur omne opus tabernaculi & tecti testimonii: feceruntque filii Israel cuncta quæ præceperat Dominus Moysi.

32. Et obtulerunt tabernaculum & tectum & universam supellectilem, annulos, tabulas, vectes, columnas ac bases,

33. opertorium de pellibus arietum rubricatis, & aliud operimentum de janthinis pellibus,

34. velum, arcam, vectes, propitiatorium,

35. mensam cum vasis suis & propositionis panibus:

36. candelabrum, lucernas, & utensilia earum cum oleo:

37. altare aureum, & unguentum, & thymiama ex aromatibus:

38. & tentorium in introitu tabernaculi:

39. altare æneum, retiaculum, vectes, & vasa ejus omnia: labrum cum basi sua: tentoria atrii, & columnas cum basibus suis:

40. tentorium in introitu atrii, funiculosque illius & paxillos. Nihil ex vasis defuit, quæ in ministerium tabernaculi, & in tectum fœderis jussa sunt fieri.

41. Vestes quoque, quibus sacerdotes utuntur in sanctuario, Aaron scilicet & filii ejus,

42. obtulerunt filii Israel, sicut præceperat Dominus.

43. Quæ postquam Moyses cuncta vidit completa, benedixit eis.

CAPUT XL.

Primo mense tabernaculum erigendum & consecrandum præcipitur; quo facto, majestate Dei repletur, nube tabernaculum continuè operiente, nisi dum esset proficiscendum.

1. LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Mense primo, prima die mensis, eriges tabernaculum testimonii,

3. & pones in eo arcam, demittesque ante illam velum:

4. & illata mensa, pones super eam quæ ritè præcepta sunt. Candelabrum stabit cum lucernis suis,

5. & altare aureum in quo adoletur incensum, coram arca testimonii. Tentorium in introitu tabernaculi pones,

6. & ante illud altare holocausti:

7. labrum inter altare & tabernaculum, quod implebis aqua.

8. Circumdabisque atrium tentoriis, & ingressum ejus.

9. Et assumpto unctionis oleo unges tabernaculum cum vasis suis, ut sanctificentur:

10. altare holocausti & omnia vasa ejus:

11. labrum cum basi sua: omnia unctionis oleo consecrabis, ut sint Sancta sanctorum.

12. Applicabisque Aaron & filios ejus ad fores tabernaculi testimonii, & lotos aqua

13. || indues sanctis vestibus, ut ministrent mihi, & unctio eorum in sacerdotium sempiternum proficiat. || *Sup. 29. 35. Levit. 8. 7.*

14. Fecitque Moyses omnia quæ præceperat Dominus.

15. Igitur mense primo anni secundi, * prima die mensis, collocatum est tabernaculum. * Nempè ab exitu, ut sit mensis 7. ejusdem ann. M. 2514 Ant. Chr. 1490.

16. || Erexitque Moyses illud, & posuit tabulas ac bases & vectes, statuitque columnas, || *Num. 7. 1.*

17. & expandit tectum super tabernaculum, imposito desuper operimento, sicut Dominus imperaverat.

18. Posuit & testimonium in arca, subditis infrà vectibus, & oraculum desuper.

19. Cùmque intulisset arcam in tabernaculum, appendit ante eam velum, ut expleret Domini jussionem.

20. Posuit & mensam in tabernaculo testimonii ad plagam Septentrionalem extra velum,

21. ordinatis coram propositionis panibus, sicut præceperat Dominus Moysi.

22. Posuit & candelabrum in tabernaculo testimonii è regione mensæ in parte australi,

23. locatis per ordinem lucernis, juxta præceptum Domini.

24. Posuit & altare aureum sub tecto testimonii contra velum,

25. & adolevit super eo incensum aromatum, sicut jusserat Dominus Moysi.

26. Posuit & tentorium in introitu tabernaculi testimonii,

27. & altare holocausti in vestibulo testimonii, offerens in eo holocaustum, & sacrificia, ut Dominus imperaverat.

28. Labrum quoque statuit inter tabernaculum testimonii & altare, implens illud aqua.

29. Laveruntque Moyses & Aaron ac filii ejus manus suas & pedes,

30. cùm ingrederentur tectum fœderis, & accederent ad altare, sicut præceperat Dominus Moysi.

31. Erexit & atrium per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introitu ejus tentorio. Postquam omnia perfecta sunt,

32. || operuit nubes tabernaculum testimonii, & gloria Domini implevit illud. || *Num. 9. 15. 3. Reg. 8. 10.*

33. Nec poterat Moyses ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & majestate Domini coruscante, quia cuncta nubes operuerat.

34. Si quando nubes tabernaculum deserebat, proficiscebantur filii Israel per turmas suas:

35. si pendebat desuper, manebant in eodem loco.

36. Nubes quippè Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte, videntibus cunctis populis Israel per cunctas mansiones suas.

LIBER LEVITICUS, HEBRAICE VAICRA.

Tertius Mosis liber Leviticus *dicitur, quòd in eo fusissimè tractetur id genus legum, quod ad cæremonias & officium Levitarum pertinet: ut sunt holocausta, & reliqua sacrificiorum atque oblationum genera; ignis perpetuus; discrimen animalium mundorum & immundorum; indictio festorum dierum, promulgatio anni Jubilæi: & alia quamplurima notatu digna, quæ in populo Dei dicta, factaque sunt intra unum mensem & dimidium. Nam anno 2. ab exitu, mensis 1. die 1. ac deinceps, Tabernaculo jam erecto, Deus leges illas per intervalla Mosi tradidit, quæ septem primis capitibus continentur. Mensis 2. initio, per septem Dies, Aaronis & 4. filiorum ejus, nec non altaris consecratio peragitur;* Levit. 8. cum Exod. 29. 35. 37. *Die verò octavo ejusdem Mensis, Aaron primum offert sacrificium;* Levit. 9. *Deinde Nadab & Abiu Aaronis primogeniti sanctuarium cum igne alieno ingressuri pereunt,* Levit. 10. *Ea occasione, lex lata (circa decimum ut videtur mensis diem) de ingressu solius summi sacerdotis semel in anno in sanctuarium.* Levit. 16. *Et aliæ leges denique, quæ 17. postremis hujus libri capitibus sunt promulgatæ.*

Ab Hebræis vocatur hic liber Torat Haccohanim, id est, Lex Sacerdotum: *Vel* Vaicra, & vocavit, *à primo libri vocabulo, ut de aliis jam dictum est.*

CAPUT PRIMUM.

Varius ritus ac modus holocaustorum, armentorum, pecudum, & avium offerendorum.

Ejusdem ann. 2. ab exitu, mense 1. qui sit septimus ann. 2514. à creatione. Ant. Chr. ann. 1490.

1. Vocavit autem Moysen, & locutus est ei Dominus de tabernaculo testimonii, dicens:
2. Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Homo, qui obtulerit ex vobis hostiam Domino de pecoribus, id est, de bobus & ovibus offerens victimas,

‖ Exod. 29. 10.

3. ‖ si holocaustum fuerit ejus oblatio, ac de armento; masculum immaculatum offeret ad ostium tabernaculi testimonii, ad placandum sibi Dominum:

4. ponetque manum super caput hostiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationem ejus proficiens.

5. Immolabitque vitulum coram Domino, & offerent filii Aaron sacerdotes sanguinem ejus, fundentes per altaris circuitum, quod est ante ostium tabernaculi.

6. Detractaque pelle hostiæ, artus in frusta concident,

7. & subjicient in altari ignem, strue lignorum antè composita:

8. & membra quæ sunt cæsa, desuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta quæ adhærent jecori,

9. intestinis & pedibus lotis aqua: adolebitque ea sacerdos super altare in holocaustum & suavem odorem Domino.

10. Quòd si de pecoribus oblatio est, de ovibus sive de capris holocaustum, masculum absque macula offeret:

11. immolabitque ad latus altaris, quod respicit ad Aquilonem, coram Domino: sanguinem verò illius fundent super altare filii Aaron per circuitum:

12. dividentque membra, caput, & omnia quæ adhærent jecori: & ponent super ligna, quibus subjiciendus est ignis:

13. intestina verò & pedes lavabunt aqua. Et oblata omnia adolebit sacerdos super altare in holocaustum & odorem suavissimum Domino.

14. Si autem de avibus, holocausti oblatio fuerit Domino, de turturibus, aut pullis columbæ,

15. offeret eam sacerdos ad altare: & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris:

16. vesiculam verò gutturis, & plumas projiciet propè altare ad orientalem plagam, in loco in quo cineres effundi solent,

17. confringetque ascellas ejus, & non secabit, neque ferro dividet eam, & adolebit super altare, lignis igne supposito. Holocaustum est & oblatio suavissimi odoris Domino.

CAPUT II.

Ritus oblationis sacrificiorum similæ oleo conspersæ, thuris, panum, laganorum, atque primitiarum, addito in omnibus sale, nusquam autem fermento, nec melle.

Eodem anno 2. ab exitu, mensis primi die primo.

1. ANima cùm obtulerit oblationem sacrificii Domino, simila erit ejus oblatio: fundetque super eam oleum, & ponet thus,

2. ac deferet ad filios Aaron sacerdotes: quorum unus tollet pugillum plenum similæ & olei; ac totum thus, & ponet memoriale super altare in odorem suavissimum Domino.

Eccli. 38

3. || Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron & filiorum ejus, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

4. Cùm autem obtuleris sacrificium coctum in clibano: de simila, panes scilicet absque fermento, conspersos oleo, & lagana azyma oleo lita.

5. Si oblatio tua fuerit de sartagine, similæ conspersæ oleo & absque fermento,

6. divides eam minutatim, & fundes super eam oleum.

7. Sin autem de craticula fuerit sacrificium, æquè simila oleo conspergetur:

8. quam offerens Domino, trades manibus sacerdotis.

9. Qui cùm obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio, & adolebit super altare in odorem suavitatis Domino;

10. quidquid autem reliquum est, erit Aaron, & filiorum ejus, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

11. Omnis oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio Domino.

12. Primitias tantùm eorum offeretis ac munera: super altare verò non imponentur in odorem suavitatis.

|| Marc. 9. 49.

13. Quidquid obtuleris sacrificii, || sale condies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione tua offeres sal.

14. Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & sic offeres primitias tuas Domino,

15. fundens suprà oleum, & thus imponens, quia oblatio Domini est.

16. De qua adolebit sacerdos in memoriam muneris partem farris fracti, & olei, ac totum thus.

CAPUT III.

Quo pacto offerantur hostiæ pacificorum nempe de bobus, ovibus, agnis, & capris.

Eodem anno 2. ab exitu, mensis 1. die primo.

1. QUòd si hostia pacificorum fuerit ejus oblatio, & de bobus voluerit offerre, marem sive feminam, immaculata offeret coram Domino.

2. Ponetque manum super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in introitu tabernaculi testimonii, fundentque filii Aaron sacerdotes sanguinem per altaris circuitum.

3. Et offerent de hostia pacificorum in oblationem Domino, || adipem qui operit vitalia, || Exod. 29. 13.
& quidquid pinguedinis est intrinsecùs:

4. duos renes cum adipe quo teguntur ilia, & reticulum jecoris cum renunculis.

5. adolebuntque ea super altare in holocaustum, lignis igne supposito: in oblationem suavissimi odoris Domino.

6. Si verò de ovibus fuerit ejus oblatio & pacificorum hostia, sive masculum obtulerit, sive feminam, immaculata erunt.

7. Si agnum obtulerit coram Domino,

8. ponet manum suam super caput victimæ suæ: quæ immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonii: fundentque filii Aaron sanguinem ejus per circuitum altaris.

9. Et offerent de pacificorum hostia sacrificium Domino: adipem & caudam totam

10. cum renibus, & pinguedinem quæ operit ventrem atque universa vitalia, & utrumque renunculum cum adipe qui est juxta ilia, reticulumque jecoris cum renunculis.

11. Et adolebit ea sacerdos super altare in pabulum ignis & oblationis Domini.

12. Si capra fuerit ejus oblatio, & obtulerit eam Domino,

13. ponet manum suam super caput ejus: immolabitque eam in introitu tabernaculi testimonii. Et fundent filii Aaron sanguinem ejus per altaris circuitum,

14. Tollentque ex ea in pastum ignis Dominici, adipem qui operit ventrem, & qui tegit universa vitalia:

15. duos renunculos cum reticulo, quod est super eos juxta ilia, & arvinam jecoris cum renunculis:

16. adolebitque ea super altare sacerdos, in alimoniam ignis, & suavissimi odoris. Omnis adeps, Domini erit

17. jure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris: nec sanguinem nec adipem omnino comedetis.

CAPUT IV.

Modus offerendi hostias sacerdotis, principis, & multitudinis per ignorantiam peccantis.

1. LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Eodem anno 2. ab exitu, mensis 1. die primo.

2. Loquere filiis Israel: Anima, quæ peccaverit per ignorantiam, & de universis mandatis Domini, quæ præcepit ut non fierent, quippiam fecerit:

3. si sacerdos, qui unctus est, peccaverit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino:

4. & adducet illum ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino, ponetque manum super caput ejus, & immolabit eum Domino.

5. Hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illum in tabernaculum testimonii.

6. Cùmque intinxerit digitum in sanguine, asperget eo septies coram Domino contra velum sanctuarii.

7. Ponetque de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi Domino, quod est in tabernaculo testimonii, omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocausti in introitu tabernaculi.

8. Et adipem vituli auferet pro peccato, tam eum qui vitalia operit, quàm omnia quæ intrinsecùs sunt:

9. duos renunculos, & reticulum quod est super eos juxta ilia, & adipem jecoris cum renunculis,

10. sicut aufertur de vitulo hostiæ pacificorum: & adolebit ea super altare holocausti.

11. Pellem verò & omnes carnes, cum capite & pedibus & intestinis & fimo,

12. & reliquo corpore, efferet extra castra in locum mundum, ubi cineres effundi solent: incendetque ea super lignorum struem, quæ in loco effusorum cinerum cremabuntur.

13. Quòd si omnis turba Israel ignoraverit, & per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini est,

14. & postea intellexerit peccatum suum, offeret pro peccato suo vitulum, adducetque eum ad ostium tabernaculi.

15. Et ponent seniores populi manus super caput ejus coram Domino. Immolatoque vitulo in conspectu Domini,

16. inferet sacerdos, qui unctus est, de sanguine ejus in tabernaculum testimonii,

17. tincto digito aspergens septies contra velum.

18. Ponetque de eodem sanguine in cornibus altaris, quod est coram Domino in tabernaculo testimonii: reliquum autem sanguinem fundet juxta basim altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimonii.

19. Omnemque ejus adipem tollet, & adolebit super altare:

20. sic faciens & de hoc vitulo quomodo fecit & priùs: & rogante pro eis sacerdote, propitius erit eis Dominus.

21. Ipsum autem vitulum efferet extra castra, atque comburet sicut & priorem vitulum: quia est pro peccato multitudinis.

22. Si peccaverit princeps, & fecerit unum, è pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur,

23. & postea intellexerit peccatum suum; offeret hostiam Domino, hircum de capris immaculatum.

24. Ponetque manum suam super caput ejus: cùmque immolaverit eum in loco ubi solet mactari holocaustum coram Domino, quia pro peccato est,

25. tinget sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquum fundens ad basim ejus.

26. Adipem verò adolebit suprà, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

27. Quòd si peccaverit anima per ignorantiam, de populo terræ, ut faciat quidquam de his quæ Domini lege prohibentur, atque delinquat,

28. & cognoverit peccatum suum, offeret capram immaculatam.

29. Ponetque manum super caput hostiæ quæ pro peccato est, & immolabit eam in loco holocausti.

30. Tolletque sacerdos de sanguine in digito suo: & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim ejus.

31. Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suavitatis Domino: rogabitque pro eo, & dimittetur ei.

32. Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ovem scilicet immaculatam;

33. ponet manum super caput ejus, & immolabit eam in loco ubi solent cædi holocaustorum hostiæ.

34. Sumetque sacerdos de sanguine ejus digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim ejus.

35. Omnem quoque adipem auferens, sicut auferri solet adeps arietis, qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare in incensum Domini: rogabitque pro eo, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

CAPUT V.

De hostiis pro peccatis ex silentio veritatis, immunditia, errore, juramento, sacrorum abusu atque ignorantia.

1. SI peccaverit anima, & audierit vocem jurantis, testisque fuerit quòd aut ipse vidit, aut conscius est: nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam. Eodem an. mense & die.

2. Anima, quæ tetigerit aliquid immundum, sive quod occisum à bestia est, aut per se mortuum, aut quodlibet aliud reptile: & oblita fuerit immunditiæ suæ, rea est, & deliquit:

3. & si tetigerit quidquam de immunditia hominis, juxta omnem impuritatem qua pollui solet, oblitaque cognoverit posteà, subjacebit delicto.

4. Anima, quæ juraverit, & protulerit labiis suis ut vel malè quid faceret, vel benè, & idipsum juramento & sermone firmaverit, oblitaque posteà intellexerit delictum suum,

5. agat pœnitentiam pro peccato,

6. & offerat de gregibus agnam sive capram, orabitque pro ea sacerdos & pro peccato ejus:

7. sin autem non potuerit offerre pecus, offerat || duos turtures, vel duos pullos columbarum, Domino, unum pro peccato, & alterum in holocaustum, || Infr. 12. 8. Luc. 2. 24.

8. dabitque eos sacerdoti: qui primum offerens pro peccato, retorquebit caput ejus ad pennulas, ita ut collo hæreat, & non penitus abrumpatur.

9. Et asperget de sanguine ejus parietem altaris. Quidquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum ejus, quia pro peccato est.

10. Alterum verò adolebit in holocaustum, ut fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

11. Quòd si non quiverit manus ejus duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, offeret pro peccato suo similæ partem ephi decimam. Non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est.

12. Tradetque eam sacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens, cremabit super altare, in monimentum ejus qui obtulerit,

13. rogans pro illo & expians, reliquam verò partem ipse habebit in munere.

14. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

15. Anima si prævaricans cæremonias, per errorem, in his quæ Domino sunt sanctificata, peccaverit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus, qui emi potest duobus siclis, juxta pondus Sanctuarii:

16. ipsumque quod intulit damni restituet, & quintam partem ponet suprà, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei.

17. Anima si peccaverit per ignorantiam, feceritque unum ex his quæ Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam,

18. offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, juxta mensuram æstimationemque peccati: qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit: & dimittetur ei,

19. quia per errorem deliquit in Dominum.

CAPUT VI.

Oblatio pro peccato ex certa scientia commisso: leges holocausti, ignis perpetui, singulorum sacrificiorum & oblationum sacerdotis in die unctionis suæ: & in genere de hostia pro peccato: quive & quando his vesci possint.

Eodem mense & anno. M. sc. 2514.

1. LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Anima quæ peccaverit, & contempto Domino, negaverit proximo suo depositum quod fidei ejus creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit,

3. sive rem perditam invenerit, & inficians insuper pejeraverit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solent peccare homines,

4. convicta delicti, reddet

‖Num. 5. 7.

5. omnia quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & ‖ quintam insuper partem domino cui damnum intulerat.

6. Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti, juxta æstimationem mensuramque delicti:

7. qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro singulis quæ faciendo peccavit.

8. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

9. Præcipe Aaron & filiis ejus: Hæc est lex holocausti: Cremabitur in altari tota nocte usque manè: ignis ex eodem altari erit.

10. Vestietur tunica sacerdos & feminalibus lineis: tolletque cineres, quos vorans ignis exussit, & ponens juxta altare,

11. spoliabitur prioribus vestimentis, indutusque aliis, efferet eos extra castra, & in loco mundissimo usque ad favillam consumi faciet.

12. Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subjiciens ligna manè per singulos dies, & imposito holocausto, desuper adolebit adipes pacificorum.

13. Ignis est iste perpetuus, qui numquam deficiet in altari.

14. Hæc est lex sacrificii & libamentorum, quæ offerent filii Aaron coram Domino, & coram altari.

15. Tollet sacerdos pugillum similæ, quæ conspersa est oleo, & totum thus, quod super similam positum est: adolebitque illud in altari, in monimentum odoris suavissimi Domino:

16. reliquam autem partem similæ comedet Aaron cum filiis suis, absque fermento: & comedet in loco Sancto Atrii tabernaculi.

17. Ideò autem non fermentabitur, quia pars ejus in Domini offertur incensum. Sanctum sanctorum erit, sicut pro peccato atque delicto.

18. Mares tantùm stirpis Aaron comedent illud. Legitimum ac sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificiis Domini: omnis, qui tetigerit illa, sanctificabitur.

19. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

20. Hæc est oblatio Aaron, & filiorum ejus, quam offerre debent Domino in die unctionis suæ. Decimam partem ephi offerent similæ in sacrificio sempiterno, medium ejus manè, & medium ejus vespere:

21. quæ in sartagine oleo conspersa frigetur. Offeret autem eam calidam in odorem suavissimum Domino

22. sacerdos, qui jure patri successerit, & tota cremabitur in altari.

23. Omne enim sacrificium sacerdotum igne consumetur, nec quisquam comedet ex eo.

24. Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens:

25. Loquere Aaron & filiis ejus: Ista est lex hostiæ pro peccato: In loco ubi offertur holocaustum, immolabitur coram Domino. Sanctum sanctorum est.

26. Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto, in atrio tabernaculi.

27. Quidquid tetigerit carnes ejus, sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lavabitur in loco sancto.

28. Vas autem fictile, in quo cocta est, confringetur: quòd si vas æneum fuerit, defricabitur, & lavabitur aqua.

29. Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus ejus, quia Sanctum sanctorum est.

30. Hostia enim quæ cæditur pro peccato, ‖ cujus sanguis infertur in tabernaculum testimonii ad expiandum in Sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni. ‖ Sup. 4. 5. Heb. 13. 11.

CAPUT VII.

Ritus oblationis hostiæ pro delicto, & hostiæ ac victimæ pacificorum: adeps & sanguis in universum comedi prohibentur.

1. HÆc quoque lex hostiæ pro delicto, Sancta sanctorum est: Eodem mense & anno M. sc. 2514.

2. idcircò ubi immolabitur holocaustum, mactabitur & victima pro delicto: sanguis ejus per gyrum altaris fundetur.

3. Offerent ex ea caudam & adipem qui operit vitalia:

4. Duos renunculos, & pinguedinem quæ juxta ilia est, reticulumque jecoris cum renunculis.

Digitized by Google

5. Et adolebit ea sacerdos super altare: incensum est Domini pro delicto.
6. Omnis masculus de sacerdotali genere, in loco sancto vescetur his carnibus, quia Sanctum sanctorum est.
7. Sicut pro peccato offertur hostia, ita & pro delicto: utriusque hostiæ lex una erit: ad sacerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit.
8. Sacerdos qui offert holocausti victimam, habebit pellem ejus.
9. Et omne sacrificium similæ, quod coquitur in clibano, & quidquid in craticula, vel in sartagine præparatur, ejus erit sacerdotis à quo offertur:
10. sive oleo conspersa, sive arida fuerint, cunctis filiis Aaron mensura æqua per singulos dividetur.
11. Hæc est lex hostiæ pacificorum quæ offertur Domino.
12. Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes absque fermento conspersos oleo, & lagana azyma uncta oleo, coctamque similam, & collyridas olei admistione conspersas:
13. panes quoque fermentatos, cum hostia gratiarum, quæ immolatur pro pacificis:
14. ex quibus unus pro primitiis offeretur Domino, & erit sacerdotis qui fundet hostiæ sanguinem,
15. cujus carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quidquam usque manè.
16. Si voto, vel sponte quispiam obtulerit hostiam, eadem similiter edetur die: sed & si quid in crastinum remanserit, vesci licitum est:
17. quidquid autem tertius invenerit dies, ignis absumet.
18. si quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti: quin potiùs quæcumque anima tali se edulio contaminaverit, prævaricationis rea erit.
19. Caro, quæ aliquid tetigerit immundum, non comedetur, sed comburetur igni: qui fuerit mundus, vescetur ex ea.
20. Anima polluta quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis.
21. Et quæ tetigerit immunditiam hominis, vel jumenti, sive omnis rei quæ polluere potest, & comederit de hujuscemodi carnibus, interibit de populis suis.
22. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
23. Loquere filiis Israel: Adipem ovis, & bovis, & capræ non comedetis.
24. Adipem cadaveris morticini, & ejus animalis quod à bestia captum est, habebitis in varios usus.
25. Si quis adipem, qui offerri debet in incensum Domini, comederit, peribit de populo suo.
26. Sanguinem quoque omnis animalis non sumetis in cibo, tam de avibus quàm de pecoribus.
27. Omnis anima, quæ ederit sanguinem, peribit de populis suis.
28. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
29. Loquere filiis Israel, dicens: Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul & sacrificium, id est, libamenta ejus.
30. Tenebit manibus adipem hostiæ, & pectusculum: cùmque ambo oblata Domino consecraverit, tradet sacerdoti,
31. qui adolebit adipem super altare, pectusculum autem erit Aaron, & filiorum ejus.
32. armus quoque dexter de pacificorum hostiis cedet in primitias sacerdotis.
33. Qui obtulerit sanguinem & adipem filiorum Aaron, ipse habebit & armum dextrum in portione sua.
34. Pectusculum enim elevationis, & armum separationis tuli à filiis Israel de hostiis eorum pacificis, & dedi Aaron sacerdoti, & filiis ejus lege perpetua, ab omni populo Israel.
35. Hæc est unctio Aaron & filiorum ejus in cæremoniis Domini die qua obtulit eos Moyses, ut sacerdotio fungerentur,
36. & quæ præcepit eis dari Dominus à filiis Israel religione perpetua in generationibus suis.
37. Ista est lex holocausti, & sacrificii pro peccato atque delicto, & pro consecratione & pacificorum victimis:
38. quam constituit Dominus Moysi in monte Sinai, quando mandavit filiis Israel ut offerrent oblationes suas Domino in deserto Sinai.

CAPUT VIII.

Aaronis & filiorum ejus consecratio, ac tabernaculi supellectilisque ejus unctio.

1. LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
2. Tolle || Aaron cum filiis suis, vestes eorum, & unctionis oleum, vitulum pro peccato, duos arietes, canistrum cum azymis,
3. & congregabis omnem cœtum ad ostium tabernaculi.
4. Fecit Moyses ut Dominus imperaverat. Congregataque omni turba ante fores tabernaculi,
5. ait: Iste est sermo, quem jussit Dominus fieri.
6. Statimque obtulit Aaron & filios ejus. Cùmque lavisset eos:
7. vestivit pontificem subucula linea, accingens eum balteo, & induens eum tunica hyacinthina, & desuper humerale imposuit,
8. quod astringens cingulo aptavit rationali, in quo erat Doctrina & Veritas.
9. Cidari quoque texit caput: & super eam, contra frontem, posuit laminam auream consecratam in sanctificatione, sicut præceperat ei Dominus.
10. Tulit & unctionis oleum, quo linivit tabernaculum cum omni suppellectili sua.
11. Cùmque sanctificans aspersisset altare septem vicibus, unxit illud, & omnia vasa ejus, labrumque cum basi sua sanctificavit oleo.
12. || Quod fundens super caput Aaron, unxit eum, & consecravit:
13. filios quoque ejus oblatos vestivit tunicis lineis, & cinxit balteis, imposuitque mitras, ut jusserat Dominus.
14. Obtulit & vitulum pro peccato: cùmque super caput ejus posuisset Aaron, & filii ejus, manus suas,
15. immolavit eum: hauriens sanguinem,

Digitized by Google

& tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum: quo expiato & sanctificato, fudit reliquum sanguinem ad fundamenta ejus.

16. Adipem verò qui erat super vitalia, & reticulum jecoris, duosque renunculos cum arvinulis suis, adolevit super altare:

17. vitulum cum pelle & carnibus, & fimo, cremans extra castra, sicut praeceperat Dominus.

18. Obtulit & arietem in holocaustum: super cujus caput cùm imposuissent Aaron & filii ejus manus suas,

19. immolavit eum, & fudit sanguinem ejus per circuitum altaris.

20. Ipsumque arietem in frusta concidens, caput ejus, & artus, & adipem adolevit igni,

21. lotis priùs intestinis & pedibus, totumque simul arietem incendit super altare, eò quòd esset holocaustum suavissimi odoris Domino, sicut praeceperat ei.

22. Obtulit & arietem secundum, in consecratione sacerdotum: posueruntque super caput ejus Aaron & filii ejus manus suas:

23. quem cùm immolasset Moyses, sumens de sanguine ejus, tetigit extremum auriculae dextrae Aaron, & pollicem manus ejus dextrae, similiter & pedis.

24. Obtulit & filios Aaron: cùmque de sanguine arietis immolati tetigisset extremum auriculae singulorum dextrae, & pollices manus ac pedis dextri, reliquum fudit super altare per circuitum:

25. adipem verò, & caudam, omnemque pinguedinem quae operit intestina, reticulumque jecoris, & duos renes cum adipibus suis & armo dextro separavit.

26. Tollens autem de canistro azymorum quod erat coram Domino, panem absque fermento, & collyridam conspersam oleo, laganumque, posuit super adipes, & armum dextrum,

27. tradens simul omnia Aaron & filiis ejus. Qui postquam levaverunt ea coram Domino,

28. rursum suscepta de manibus eorum, adolevit super altare holocausti, eò quòd consecrationis esset oblatio, in odorem suavitatis sacrificii Domino.

29. Tulitque pectusculum, elevans illud coram Domino, de ariete consecrationis in partem suam, sicut praeceperat ei Dominus.

30. Assumensque unguentum, & sanguinem qui erat in altari, aspersit super Aaron & vestimenta ejus, & super filios illius ac vestes eorum.

31. Cùmque sanctificasset eos in vestitu suo, praecepit eis, dicens: Coquite carnes ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas: panes quoque consecrationis edite, qui positi sunt in canistro, sicut praecepit mihi Dominus, dicens: || Aaron & filii ejus comedent eos: ‖ Exod. 29. 32. & 30. 22. & 4. 9. & Infr. 24. 9.

32. quidquid autem reliquum fuerit de carne & panibus, ignis absumet.

33. De ostio quoque tabernaculi non exibitis septem diebus, usque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestrae: septem enim diebus finitur consecratio:

34. sicut & impraesentiarum factum est, ut ritus sacrificii compleretur.

35. Die ac nocte manebitis in tabernaculo observantes custodias Domini, ne moriamini: sic enim mihi praeceptum est.

36. Feceruntque Aaron & filii ejus cuncta quae loquutus est Dominus per manum Moysi.

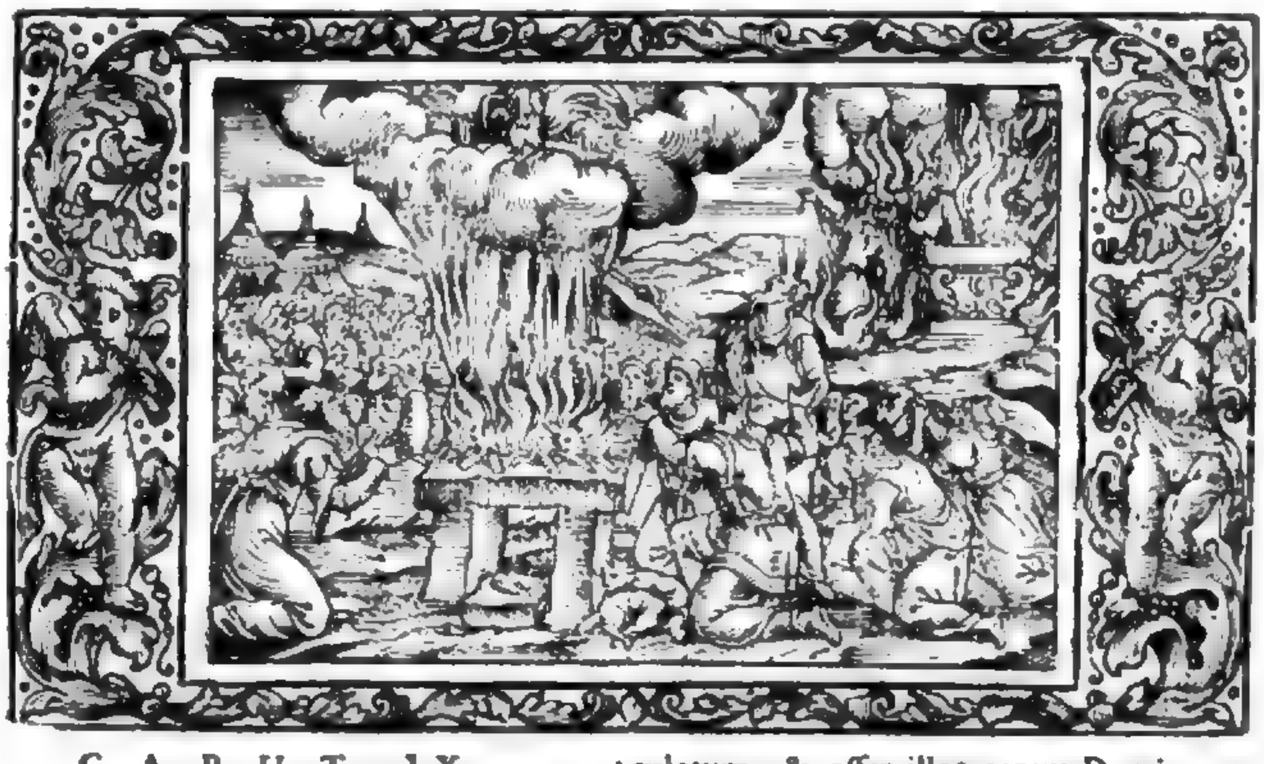

CAPUT IX.

Primitiis sacrificiorum pro sacerdote ac populo Deo redditis, Aaron populo benedixit, gloria Domini apparuit, ignisque holocaustum devoravit.

Eodem ann. 2. ab exitu mensis 2. die 8. Ann. Mundi 2514. ‖ Exod. 29. 1.

1. Facto autem octavo die, vocavit Moyses Aaron & filios ejus, ac majores natu Israel, dixitque ad Aaron:

2. || Tolle de armento vitulum pro peccato, & arietem in holocaustum, utrumque immaculatum, & offer illos coram Domino.

3. Et ad filios Israel loqueris: Tollite hircum pro peccato, & vitulum atque agnum anniculos & sine macula, in holocaustum,

4. bovem & arietem pro pacificis: & immolate eos coram Domino, in sacrificio singulorum similam conspersam oleo offerentes: hodie enim Dominus apparebit vobis.

5. Tulerunt ergo cuncta quae jusserat Moyses ad ostium tabernaculi: ubi cùm omnis multitudo astaret,

6. ait Moyſes: Iſte eſt ſermo quem præcepit Dominus: Facite, & apparebit vobis gloria ejus.

7. Et dixit ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocauſtum, & deprecare pro te & pro populo: cùmque mactaveris hoſtiam populi, ora pro eo, ſicut præcepit Dominus.

8. Statimque Aaron accedens ad altare, immolavit vitulum pro peccato ſuo:

9. cujus ſanguinem obtulerunt ei filii ſui: in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit reſiduum ad baſim ejus.

10. Adipemque & renunculos, ac reticulum jecoris, quæ ſunt pro peccato, adolevit ſuper altare, ſicut præceperat Dominus Moyſi:

11. carnes verò & pellem ejus extra caſtra combuſſit igni.

12. Immolavit & holocauſti victimam: obtuleruntque ei filii ſui ſanguinem ejus, quem fudit per altaris circuitum.

13. Ipſam etiam hoſtiam in fruſta conciſam, cum capite & membris ſingulis obtulerunt: quæ omnia ſuper altare cremavit igni,

14. lotis aqua priùs inteſtinis & pedibus.

15. Et pro peccato populi offerens, mactavit hircum: expiatoque altari,

16. fecit holocauſtum,

17. addens in ſacrificio libamenta, quæ pariter offeruntur, & adolens ea ſuper altare, abſque cæremoniis holocauſti matutini.

18. Immolavit & bovem atque arietem, hoſtias pacificas populi: obtuleruntque ei filii ſui ſanguinem, quem fudit ſuper altare in circuitum.

19. Adipem autem bovis, & caudam arietis, renunculoſque cum adipibus ſuis, & reticulum jecoris

20. poſuerunt ſuper pectora: cùmque cremati eſſent adipes ſuper altare,

21. pectora eorum, & armos dextros ſeparavit Aaron, elevans coram Domino, ſicut præceperat Moyſes.

22. Et extendens manus ad populum, benedixit ei. Sicque completis hoſtiis pro peccato, & holocauſtis, & pacificis, deſcendit.

23. Ingreſſi autem Moyſes & Aaron in tabernaculum teſtimonii, & deinceps egreſſi benedixerunt populo. ‖ Apparuitque gloria Domini omni multitudini: (‖ 2. Mac. 2. 10.)

24. & ecce egreſſus ignis à Domino, devoravit holocauſtum, & adipes qui erant ſuper altare. Quod cùm vidiſſent turbæ, laudaverunt Dominum, ruentes in facies ſuas.

CAPUT X.

Igne Nadab & Abiu conſumpti plangnntur à populo, non à ſacerdotibus: vino autem ſacerdotibus interdicto, præcipitur ut reſiduum oblationis comedant.

1. ARreptiſque Nadab & Abiu filii Aaron thuribulis, ‖ poſuerunt ignem, & incenſum deſuper, offerentes coram Domino ignem alienum: quod eis præceptum non erat. (Eodem menſe & an. 2514. ‖ Num. 3. 4. 26. 61. 1. Par. 24. 2.)

2. Egreſſuſque ignis à Domino, devoravit eos, & mortui ſunt, coram Domino.

3. Dixitque Moyſes ad Aaron: Hoc eſt quod locutus eſt Dominus: Sanctificabor in iis qui appropinquant mihi, & in conſpectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit Aaron.

4. Vocatis autem Moyſes Miſaele & Eliſaphan filiis Oziel, patrui Aaron, ait ad eos: Ite & tollite fratres veſtros de conſpectu Sanctuarii, & aſportate extra caſtra.

5. Confeſtimque pergentes, tulerunt eos ſicut jacebant, veſtitos lineis tunicis, & ejecerunt foras, ut ſibi fuerat imperatum.

6. Locutuſque eſt Moyſes ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar, filios ejus: Capita veſtra nolite nudare, & veſtimenta nolite ſcindere, ne fortè moriamini, & ſuper omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres veſtri, & omnis domus Iſrael plangant incendium quod Dominus ſuſcitavit:

7. vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe ſanctæ unctionis eſt ſuper vos. Qui fecerunt omnia juxta præceptum Moyſi.

8. Dixit quoque Dominus ad Aaron:

9. Vinum, & omne quod inebriare poteſt, non bibetis tu & filii tui, quando intratis in tabernaculum teſtimonii, ne moriamini: quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras.

10. Et ut habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & profanum, inter pollutum & mundum:

11. doceatiſque filios Iſrael omnia legitima mea quæ locutus eſt Dominus ad eos per manus Moyſi.

12. Locutuſque eſt Moyſes ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar, filios ejus, qui erant reſidui: Tollite ſacrificium, quod remanſit de oblatione Domini, & comedite illud abſque fermento juxta altare, quia Sanctum ſanctorum eſt.

13. Comedetis autem in loco ſancto: quod datum eſt tibi & filiis tuis de oblationibus Domini, ſicut præceptum eſt mihi.

14. Pectuſculum quoque quod oblatum eſt, & armum qui ſeparatus eſt, edetis in loco mundiſſimo tu & filii tui, & filiæ tuæ tecum: tibi enim ac liberis tuis repoſita ſunt de hoſtiis ſalutaribus filiorum Iſrael:

15. eò quòd armum & pectus, & adipes qui cremantur in altari, elevaverunt coram Domino, & pertineant ad te, & ad filios tuos, lege perpetua, ſicut præcepit Dominus.

16. ‖ Inter hæc, hircum, qui oblatus fuerat pro peccato, cùm quæreret Moyſes, exuſtum reperit: iratuſque contra Eleazar & Ithamar filios Aaron, qui remanſerant, ait: (‖ 2. Mac. 2. 11.)

17. Cur non comediſtis hoſtiam pro peccato in loco ſancto, quæ Sancta ſanctorum eſt, & data vobis ut portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conſpectu Domini,

18. præſertim cùm de ſanguine illius non ſit illatum intra ſancta, & comedere debueritis eam in Sanctuario, ſicut præceptum eſt mihi?

19. Reſpondit Aaron: Oblata eſt hodie victima pro peccato, & holocauſtum coram Domino: mihi autem accidit quod vides. Quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in cæremoniis mente lugubri?

20. Quod cùm audiſſet Moyſes, recepit ſatisfactionem.

CAPUT XI.

Animalium mundorum ab immundis separatio, eorumque usus, ut sancti sint filii Israel, sicut & Dominus.

Eodem Ann. M. 2514. Ant. Chr. 1490. Ab exitu 2. mense 2.
1. LOcutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:
||Deut. 14. 3
2. Dicite filiis Israel: || Hæc sunt animalia quæ comedere debetis de cunctis animantibus terræ:
3. Omne quod habet divisam ungulam, & ruminat in pecoribus, comedetis.
4. Quidquid autem ruminat quidem, & habet ungulam, sed non dividit eam, sicut camelus & cætera, non comedetis illud, & inter immunda reputabitis.
5. Chœrogryllus qui ruminat, ungulamque non dividit, immundus est.
6. Lepus quoque: nam & ipse ruminat, sed ungulam non dividit.
||2. Mac. 6. 18.
7. Et || sus: qui cùm ungulam dividat, non ruminat.
8. Horum carnibus non vescemini, nec cadavera contingetis, quia immunda sunt vobis.
9. Hæc sunt quæ gignuntur in aquis, & vesci licitum est. Omne quod habet pinnulas & squamas, tam in mari quàm in fluminibus & stagnis, comedetis.
10. Quidquid autem pinnulas & squamas non habet eorum quæ in aquis moventur & vivunt, abominabile vobis
11. execrandumque erit, carnes eorum non comedetis, & morticina vitabitis.
12. Cuncta quæ non habent pinnulas & squamas in aquis, polluta erunt.
13. Hæc sunt quæ de avibus comedere non debetis, & vitanda sunt vobis: Aquilam, & gryphem, & haliæetum,
14. & milvum ac vulturem juxta genus suum,
15. & omne corvini generis in similitudinem suam,
16. struthionem, & noctuam, & larum, & accipitrem juxta genus suum:
17. bubonem, & mergulum, & ibin,
18. & cygnum, & onocrotalum, & porphyrionem,
19. herodionem & charadrion juxta genus suum, upupam quoque, & vespertilionem.
20. Omne de volucribus quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis.
21. Quidquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retrò crura, per quæ salit super terram,
22. comedere debetis, ut est bruchus in genere suo, & attacus atque ophiomachus, ac locusta, singula juxta genus suum.
23. Quidquid autem ex volucribus quatuor tantùm habet pedes, execrabile erit vobis:
24. & quicumque morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immundus usque ad vesperum:
25. & si necesse fuerit ut portet quippiam horum mortuum, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad occasum solis.
26. Omne animal quod habet quidem ungulam, sed non dividit eam: nec ruminat, immundum erit: & qui tetigerit illud, contaminabitur.
27. Quod ambulat super manus, ex cunctis animantibus quæ incedunt quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit morticina eorum, polluetur usque ad vesperum.
28. Et qui portaverit hujuscemodi cadavera, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum: quia omnia hæc immunda sunt vobis.
29. Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his quæ moventur in terra, mustela & mus & crocodilus, singula juxta genus suum,
30. mygale, & chamæleon, & stellio, & lacerta, & talpa:
31. omnia hæc immunda sunt. Qui tetigerit morticina eorum, immundus erit usque ad vesperum:
32. & super quod ceciderit quidquam de morticinis eorum, polluetur, tam vas ligneum & vestimentum, quàm pelles & cilicia: & in quocumque fit opus, tingentur aqua, & polluta erunt usque ad vesperum, & sic postea mundabuntur.
33. Vas autem fictile, in quod horum quidquam intrò ceciderit, polluetur, & idcirco frangendum est.
34. Omnis cibus, quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit: & omne liquens quod bibitur de universo vase, immundum erit.
35. Et quidquid de morticinis hujuscemodi ceciderit super illud, immundum erit: sive clibani, sive chytropodes, destruentur, & immundi erunt.
36. Fontes verò & cisternæ, & omnis aquarum congregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit, polluetur.
37. Si ceciderit super sementem, non polluet eam.
38. Si autem quispiam aqua sementem perfuderit, & posteà morticinis tacta fuerit, illico polluetur.
39. Si mortuum fuerit animal, quod licet vobis comedere, qui cadaver ejus tetigerit, immundus erit usque ad vesperum:
40. & qui comederit ex eo quippiam, sive portaverit; lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum.
41. Omne quod reptat super terram, abominabile erit, nec assumetur in cibum.
42. Quidquid super pectus quadrupes graditur, & multos habet pedes, sive per humum trahitur, non comedetis, quia abominabile est.
43. Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quidquam eorum, ne immundi sitis.
44. Ego enim sum Dominus Deus vester: sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis animas vestras in omni reptili quod movetur super terram.
45. Ego enim sum Dominus, qui eduxi vos de Terra Ægypti, ut essem vobis in
Deum. || Sancti eritis, quia ego sanctus sum. ||1. Pet. 1. 16.
46. Ista est lex animantium ac volucrum, & omnis animæ viventis, quæ movetur in aqua, & reptat in terra,
47. ut differentias noveritis mundi & immundi, & sciatis quid comedere, & quid respuere debeatis.

CAPUT XII.

Puerperæ immunditia, & mundatio cum oblatione.

1. LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Eodem mense & ann. 2514.

‖ Luc.2.22. 2. Loquere filiis Israel, & dices ad eos: ‖ Mulier, si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus, juxta dies separationis menstruæ.

‖ Luc.2.21. Joa. 7.22. 3. ‖ Et die octavo circumcidetur infantulus:

4. ipsa verò triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur in Sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ.

5. Sin autem fœminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus, juxta ritum fluxus menstrui, & sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ.

6. Cùmque expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio, sive pro filia, deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ sive turturem pro peccato, ad ostium tabernaculi testimonii, & tradet sacerdoti,

7. qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, & sic mundabitur à profluvio sanguinis sui: ista est lex parientis masculum aut fœminam.

‖ Sup.5.7. & 11. Luc.2.24. 8. Quòd si non invenerit manus ejus, nec potuerit offerre agnum, sumet ‖ duos turtures vel duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccato: orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur.

CAPUT XIII.

Lex & cognitio lepræ in homine & vestimento.

Eodem mense & ann.2514. 1. Locutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens:

2. Homo, in cujus cute & carne ortus fuerit diversus color sive pustula, aut quasi lucens quippiam, id est, plaga lepræ, adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad unumquemlibet filiorum ejus.

3. Qui cùm viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ est, & ad arbitrium ejus separabitur.

4. Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris pristini, recludet eum sacerdos septem diebus,

5. & considerabit die septimo: & si quidem lepra ultrà non creverit, nec transierit in cute priores terminos, rursum recludet eum septem diebus aliis.

6. Et die septimo contemplabitur: si obscurior fuerit lepra, & non creverit in cute, mundabit eum, quia scabies est: lavabitque homo vestimenta sua, & mundus erit.

7. Quòd si postquam à sacerdote visus est, & redditus munditiæ, iterùm lepra creverit; adducetur ad eum,

8. & immunditiæ condemnabitur.

9. Plaga lepræ si fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem,

10. & videbit eum. Cùmque color albus in cute fuerit, & capillorum mutaverit aspectum, ipsa quoque caro viva apparuerit:

11. lepra vetustissima judicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos, & non recludet: quia perspicuæ immunditiæ est.

12. Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem cutem à capite usque ad pedes, quidquid sub aspectum oculorum cadit,

13. considerabit eum sacerdos, & teneri lepra mundissima judicabit: eò quòd omnis in candorem versa sit, & idcirco homo mundus erit.

14. Quando verò caro vivens in eo apparuerit,

15. tunc sacerdotis judicio polluetur, & inter immundos reputabitur: caro enim viva si lepra aspergitur, immunda est.

16. Quòd si rursum versa fuerit in alborem, & totum hominem operuerit,

17. considerabit eum sacerdos, & mundum esse decernet.

18. Caro autem & cutis in qua ulcus natum est & sanatum,

19. & in loco ulceris cicatrix alba apparuerit, sive subrufa, adducetur homo ad sacerdotem:

20. qui cùm viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos versos in candorem, contaminabit eum: plaga enim lepræ orta est in ulcere.

21. Quòd si pilus coloris est pristini, & cicatrix subobscura, & vicina carne non est humilior, recludet eum septem diebus,

22. & si quidem creverit, adjudicabit eum lepræ.

23. Sin autem steterit in loco suo, ulceris est cicatrix, & homo mundus erit.

24. Caro autem & cutis quam ignis exusserit, & sanata albam sive rufam habuerit cicatricem,

25. considerabit eam sacerdos, & ecce versa est in alborem, & locus ejus reliqua cute est humilior: contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta est.

26. Quòd si pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipsa lepræ species fuerit subobscura, recludet eum septem diebus,

27. & die septimo contemplabitur: si creverit in cute lepra, contaminabit eum.

28. Sin autem in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga combustionis est, & idcirco mundabitur, quia cicatrix est combusturæ.

29. Vir, sive mulier, in cujus capite vel barba germinaverit lepra, videbit eos sacerdos.

30. Et si quidem humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flavus, solitoque subtilior: contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbæ est.

31. Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, & capillum nigrum: recludet eum septem diebus,

32. & die septimo intuebitur. Si non creverit macula, & capillus sui coloris est, & locus plagæ carni reliquæ æqualis:

33. radetur homo absque loco maculæ, & includetur septem diebus aliis.

34. Si die septimo visa fuerit stetisse plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mundabit eum, lotisque vestibus suis mundus erit.

35. Sin autem post emundationem rursus creverit macula in cute,

36. non quæret ampliùs utrùm capillus in flavum colorem sit immutatus, quia apertè immundus est.

37. Porrò si steterit macula, & capilli nigri fuerint, noverit hominem sanatum esse, & confidenter eum pronuntiet mundum.

38. Vir

38. Vir, sive mulier, in cujus cute candor apparuerit,

39. intuebitur eos sacerdos. Si deprehenderit subobscurum alborem lucere in cute, sciat non esse lepram, sed maculam coloris candidi, & hominem mundum.

40. Vir, de cujus capite capilli fluunt, calvus & mundus est:

41. & si à fronte ceciderint pili, recalvaster & mundus est:

42. Sin autem in calvitio sive in recalvatione albus vel rufus color fuerit exortus,

43. & hoc sacerdos viderit, condemnabit eum haud dubiæ lepræ, quæ orta est in calvitio.

44. Quicumque ergo maculatus fuerit lepra, & separatus est ad arbitrium sacerdotis,

45. habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectum, contaminatum ac sordidum se clamabit.

46. Omni tempore, quo leprosus est & immundus, solus habitabit extra castra.

47. Vestis lanea sive linea, quæ lepram habuerit

48. in stamine atque subtegmine, aut certè pellis, vel quidquid ex pelle confectum est,

49. si alba vel rufa macula fuerit infecta, lepra reputabitur, ostendeturque sacerdoti.

50. Qui consideratam recludet septem diebus:

51. & die septimo rursus aspiciens si deprehenderit crevisse, lepra perseverans est: pollutum judicabit vestimentum & omne in quo fuerit inventa:

52. & idcirco comburetur flammis.

53. Quòd si eam viderit non crevisse,

54. præcipiet, & lavabunt id in quo lepra est, recludetque illud septem diebus aliis.

55. Et cùm viderit faciem quidem pristinam non reversam, nec tamen crevisse lepram, immundum judicabit, & igne comburet, eò quòd infusa sit in superficie vestimenti vel per totum, lepra.

56. Sin autem obscurior fuerit locus lepræ, postquam vestis est lota, abrumpet eum, & à solido dividet.

57. Quòd si ultrà apparuerit in his locis, quæ priùs immaculata erant, lepra volatilis & vaga: debet igne comburi.

58. Si cessaverit, lavabit aqua ea, quæ pura sunt, secundò, & munda erunt.

59. Ista est lex lepræ vestimenti lanei & linei, staminis, atque subtegminis, omnisque supellectilis pelliceæ, quomodo mundari debeat, vel contaminari.

CAPUT XIV.

Lepræ expiandæ sacrificia pro homine, domo, ac vestimento.

Eodem mense & ann. 2514. 1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

Matt. 8. 4. 2. Hic est ritus leprosi, quando mundandus est: || Adducetur ad sacerdotem:

3. qui egressus de castris, cùm invenerit lepram esse mundatam,

|| Marc. 1. 44. Luc. 5. 14. 4. || præcipiet ei qui purificatur, ut offerat duos passeres vivos pro se, quibus vesci licitum est, & lignum cedrinum, vermiculumque & hyssopum:

5. & unum ex passeribus immolari jubebit in vase fictili super aquas viventes:

6. alium autem vivum cum ligno cedrino, & cocco & hyssopo tinget in sanguine passeris immolati,

7. Quo asperget illum, qui mundandus est, septies, ut jure purgetur: & dimittet passerem vivum, ut in agrum avolet.

8. Cùmque laverit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, & lavabitur aqua: purificatusque ingredietur castra, ita dumtaxat ut maneat extra tabernaculum suum septem diebus,

9. & die septimo radet capillos capitis, barbamque & supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursum vestibus & corpore,

10. die octavo assumet duos agnos immaculatos, & ovem anniculam absque macula, & tres decimas similæ in sacrificium, quæ conspersa sit oleo, & seorsum olei sextarium.

11. Cùmque sacerdos purificans hominem, statuerit eum, & hæc omnia coram Domino in ostio tabernaculi testimonii,

12. tollet agnum, & offeret eum pro delicto, oleique sextarium; & oblatis ante Dominum omnibus,

13. immolabit agnum, ubi solet immolari hostia pro peccato, & holocaustum, id est, in loco sancto. Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia: Sancta sanctorum est.

14. Assumensque sacerdos de sanguine hostiæ, quæ immolata est pro delicto, ponet super extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & super pollices manus dextræ & pedis:

15. & de olei sextario mittet in manum suam sinistram,

16. tingetque digitum dextrum in eo, & asperget coram Domino septies.

17. Quod autem reliquum est olei in læva manu, fundet super extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & super pollices manus ac pedis dextri, & super sanguinem qui effusus est pro delicto,

18. & super caput ejus.

19. Rogabitque pro eo coram Domino, & faciet sacrificium pro peccato: tunc immolabit holocaustum,

20. & ponet illud in altari cum libamentis suis, & homo ritè mundabitur.

21. Quòd si pauper est, & non potest manus ejus invenire quæ dicta sunt, pro delicto assumet agnum ad oblationem, ut roget pro eo sacerdos, decimamque partem similæ conspersæ oleo in sacrificium, & olei sextarium,

22. || duosque turtures sive duos pullos columbæ, quorum unus sit pro peccato, & alter in holocaustum: || Sup. 5. 11. 12. & 8. Luc. 2. 24.

23. offeretque ea die octavo purificationis suæ sacerdoti, ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino.

24. Qui suscipiens agnum pro delicto & sextarium olei, levabit simul:

25. immolatoque agno, de sanguine ejus ponet super extremum auriculæ dextræ illius qui mundatur, & super pollices manus ejus ac pedis dextri:

26. olei verò partem mittet in manum suam sinistram,

27. in quo tingens digitum dextræ manus asperget septies coram Domino:

28. tangetque extremum dextræ auriculæ illius qui mundatur, & pollices manus ac pe-

Digitized by Google

dis dextri, in loco sanguinis qui effusus est pro delicto:

29. reliquam autem partem olei, quæ est in sinistra manu, mittet super caput purificati, ut placet pro eo Dominum:

30. & turturem sive pullum columbæ offeret,

31. unum pro delicto, & alterum in holocaustum cum libamentis suis.

32. Hoc est sacrificium leprosi, qui habere non potest omnia in emundationem sui.

33. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

34. Cùm ingressi fueritis Terram Chanaan, quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in ædibus,

35. ibit cujus est domus, nuncians sacerdoti, & dicet: Quasi plaga lepræ videtur mihi esse in domo mea.

36. At ille præcipiet ut efferant universa de domo, priusquam ingrediatur eam, & videat utrùm leprosa sit, ne immunda fiant omnia quæ in domo sunt. Intrabitque posteà ut consideret lepram domus:

37. & cùm viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore sive rubore deformes, & humiliores superficie reliqua,

38. egredietur ostium domus, & statim claudet illam septem diebus.

39. Reversusque die septimo, considerabit eam. Si invenerit crevisse lepram,

40. jubebit erui lapides in quibus lepra est, & projici eos extra civitatem in locum immundum:

41. domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, & spargi pulverem rasuræ extra urbem in locum immundum,

42. lapidesque alios reponi pro his qui ablati fuerint, & luto alio liniri domum.

43. Sin autem postquam eruti sunt lapides, & pulvis erasus, & alia terra lita,

44. ingressus sacerdos viderit reversam lepram, & parietes respersos maculis, lepra est perseverans, & immunda domus:

45. quam statim destruent, & lapides ejus ac ligna, atque universum pulverem projicient extra oppidum in locum immundum.

46. Qui intraverit domum quando clausa est, immundus erit usque ad vesperum:

47. & qui dormierit in ea, & comederit quippiam, lavabit vestimenta sua.

48. Quòd si introjens sacerdos viderit lepram non crevisse in domo, postquam denuo lita fuerit, purificabit eam reddita sanitate:

49. & in purificationem ejus sumet duos passeres, lignumque cedrinum, & vermiculum atque hyssopum:

50. & immolato uno passere in vase fictili super aquas vivas,

51. tollet lignum cedrinum, & hyssopum, & coccum & passerem vivum, & tinget omnia in sanguine passeris immolati, atque in aquis viventibus, & asperget domum septies,

52. purificabitque eam tam in sanguine passeris quàm in aquis viventibus, & in passere vivo, lignoque cedrino & hyssopo atque vermiculo.

53. Cùmque dimiserit passerem avolare in agrum liberè, orabit pro domo, & jure mundabitur.

54. Ista est lex omnis lepræ & percussuræ,

55. lepræ vestium & domorum,

56. cicatricis & erumpentium papularum, lucentis maculæ & in varias species, coloribus immutatis,

57. ut possit sciri quo tempore mundum quid, vel immundum sit.

CAPUT XV.

Seminiflui viri & menstruosæ mulieris expiatio.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens: Eodem mense & ann. 2514.

2. Loquimini filiis Israel, & dicite eis: Vir, qui patitur fluxum seminis, immundus erit.

3. Et tunc judicabitur huic vitio subjacere, cùm per singula momenta adhæserit carni ejus, atque concreverit fœdus humor.

4. Omne stratum, in quo dormierit, immundum erit, & ubicumque sederit.

5. Si quis hominum tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

6. Si sederit ubi ille sederat, & ipse lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

7. Qui tetigerit carnem ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

8. Si salivam hujuscemodi homo jecerit super eum qui mundus est, lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

9. Sagma, super quo sederit, immundum erit:

10. & quidquid sub eo fuerit, qui fluxum seminis patitur, pollutum erit usque ad vesperum. Qui portaverit horum aliquid, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

11. Omnis, quem tetigerit qui talis est, non lotis antè manibus, lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

12. Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas autem ligneum lavabitur aqua.

13. Si sanatus fuerit qui hujuscemodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, & lotis vestibus & toto corpore in aquis viventibus, erit mundus.

14. Die autem octavo sumet duos turtures, aut duos pullos columbæ, & veniet in conspectum Domini ad ostium tabernaculi testimonii, dabitque eos sacerdoti:

15. qui faciet unum pro peccato, & alterum in holocaustum: rogabitque pro eo coram Domino, ut emundetur à fluxu seminis sui.

16. Vir de quo egreditur semen coitus, lavabit aqua omne corpus suum: & immundus erit usque ad vesperum.

17. Vestem & pellem, quam habuerit, lavabit aqua, & immunda erit usque ad vesperum.

18. Mulier, cum qua cojerit, lavabitur aqua, & immunda erit usque ad vesperum.

19. Mulier, quæ redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur.

20. Om-

20. Omnis qui tetigerit eam, immundus erit usque ad vesperum:

21. & in quo dormierit vel sederit diebus separationis suæ, polluetur.

22. Qui tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

23. Omne vas, super quo illa sederit, quisquis attigerit, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, pollutus erit usque ad vesperum.

24. Si cojerit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, immundus erit septem diebus: & omne stratum, in quo dormierit, polluetur.

25. Mulier, quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstruali, vel quæ post menstruum sanguinem fluere non cessat, quamdiu subjacet huic passioni, immunda erit quasi sit in tempore menstruo.

26. Omne stratum in quo dormierit, & vas in quo sederit, pollutum erit.

27. Quicumque tetigerit ea, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

28. Si steterit sanguis, & fluere cessaverit, numerabit septem dies purificationis suæ:

29. & die octavo offeret pro se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum, ad ostium tabernaculi testimonii:

30. qui unum faciet pro peccato, & alterum in holocaustum, rogabitque pro ea coram Domino, & pro fluxu immunditiæ ejus.

31. Docebitis ergo filios Israel ut caveant immunditiam, & non moriantur in sordibus suis, cùm polluerint tabernaculum meum quod est inter eos.

32. Ista est lex ejus, qui patitur fluxum seminis, & qui polluitur coitu,

33. & quæ menstruis temporibus separatur, vel quæ jugi fluit sanguine, & hominis, qui dormierit cum ea.

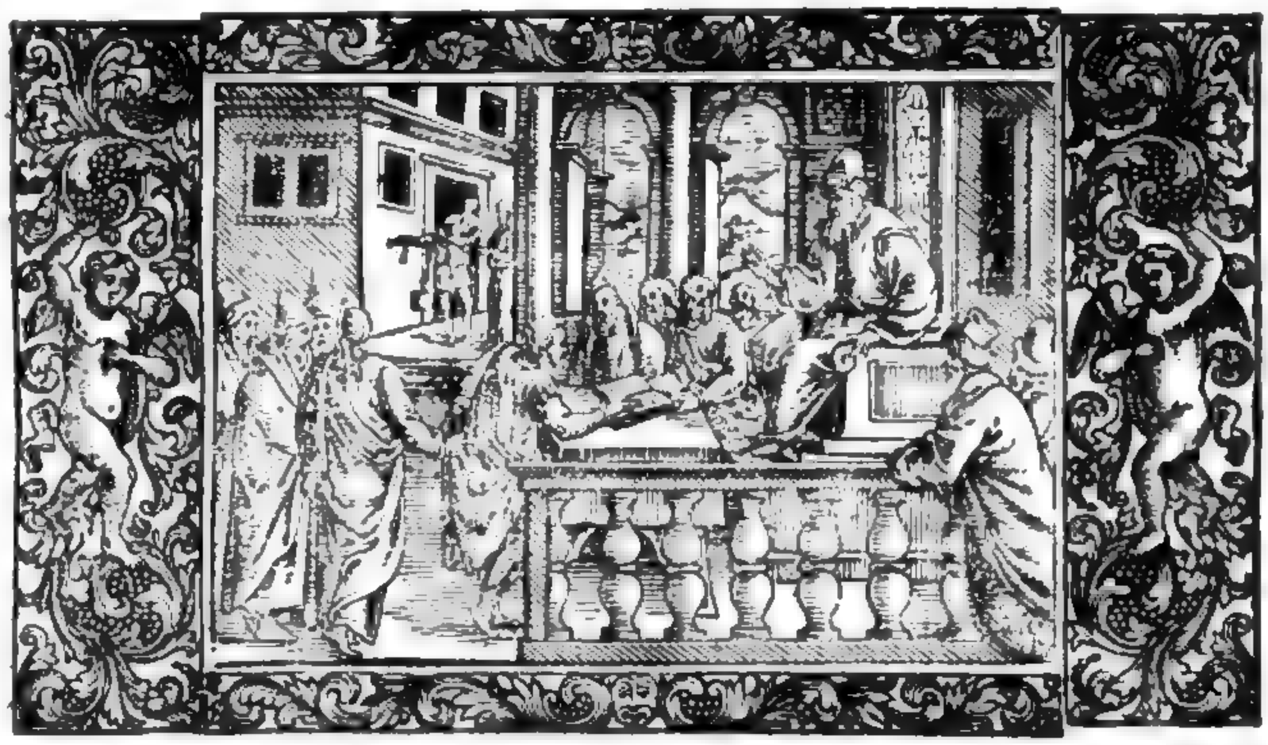

CAPUT XVI.

Quando & quomodo sacerdos ingredi debeat Sanctuarium, ipsumque expiare unà cum tabernaculo & altari, emissarium caprum abigere, & festum expiationum celebrare.

Ann. M. 2514. Ant. Ch. 1490. Ab exitu an. 2. circa diem 10. mensis 2. || Sup. 10 1. || Exod. 30. 10. Hebr. 9. 7.

1. LOcutusque est Dominus ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron, quando || offerentes ignem alienum interfecti sunt:

2. & præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, || ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatorio quo tegitur arca, ut non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum)

3. nisi hæc antè fecerit: Vitulum pro peccato offeret, & arietem in holocaustum.

4. Tunica linea vestietur, feminalibus lineis verenda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti: hæc enim vestimenta sunt sancta: quibus cunctis, cùm lotus fuerit, induetur.

5. Suscipietque ab universa multitudine filiorum Israel duos hircos pro peccato, & unum arietem in holocaustum.

6. Cùmque obtulerit vitulum, & oraverit pro se & pro domo sua,

7. duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonii:

8. mittensque super utrumque sortem, unam Domino, & alteram capro emissario:

9. cujus exierit sors Domino, offeret illum pro peccato:

10. cujus autem in caprum emissarium, statuet eum vivum coram Domino, ut fundat preces super eo, & emittat eum in solitudinem.

11. His ritè celebratis, offeret vitulum, & rogans pro se & pro domo sua, immolabit eum:

12. assumptoque thuribulo, quod de prunis altaris impleverit, & hauriens manu compositum thymiama in incensum, ultra velum intrabit in Sancta:

13. ut positis super ignem aromatibus, nebula eorum & vapor operiat oraculum, quod est supra testimonium: & non moriatur.

14. Tollet quoque de sanguine vituli, & asperget digito septies contra propitiatorium ad Orientem.

15. Cùmque mactaverit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem ejus intra velum, sicut præceptum est de sanguine

vituli,

vituli, ut aspergat è regione oraculi,

16. & expiet Sanctuarium ab immunditiis filiorum Israel, & à prævaricationibus eorum, cunctisque peccatis. Juxta hunc ritum faciet tabernaculo testimonii, quod fixum est inter eos in medio sordium habitationis eorum.

‡ Luc. 1. 10. 17. || Nullus hominum sit in tabernaculo, quando pontifex Sanctuarium ingreditur, ut roget pro se & pro domo sua, & pro universo cœtu Israel, donec egrediatur.

18. Cùm autem exierit ad altare quod coram Domino est, oret pro se, & sumptum sanguinem vituli atque hirci fundat super cornua ejus per gyrum:

19. aspergensque digito septies, expiet, & sanctificet illud ab immunditiis filiorum Israel.

20. Postquam emundaverit Sanctuarium, & tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum viventem:

21. & posita utraque manu super caput ejus, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel, & universa delicta atque peccata eorum: quæ imprecans capiti ejus, emittet illum per hominem paratum, in desertum.

22. Cùmque portaverit hircus omnes iniquitates eorum in terram solitariam, & dimissus fuerit in deserto,

23. revertetur Aaron in tabernaculum testimonii, & depositis vestibus, quibus priùs indutus erat cùm intraret Sanctuarium, relictisque ibi,

24. lavabit carnem suam in loco sancto, indueturque vestibus suis. Et postquam egressus obtulerit holocaustum suum ac plebis, rogabit tam pro se quàm pro populo:

25. & adipem, qui oblatus est pro peccatis, adolebit super altare.

26. Ille verò, qui dimiserit caprum emissarium, lavabit vestimenta sua & corpus aqua, & sic ingredietur in castra.

27. Vitulum autem & hircum, qui pro peccato fuerant immolati, & quorum sanguis illatus est in Sanctuarium ut expiatio
‡ Hebr. 13. 11. compleretur, asportabunt foras castra, || & comburent igni tam pelles quàm carnes eorum ac fimum:

28. & quicumque combusserit ea, lavabit vestimenta sua & carnem aqua, & sic ingredietur in castra.

29. Eritque vobis hoc legitimum sempiter-
‡ Inf. 23. 27. 28. num: || Mense septimo, decima die mensis, affligetis animas vestras, nullumque opus facietis, sive indigena, sive advena qui peregrinatur inter vos.

30. In hac die expiatio erit vestri, atque mundatio ab omnibus peccatis vestris: coram Domino mundabimini.

31. Sabbatum enim requietionis est, & affligetis animas vestras religione perpetua.

32. Expiabit autem sacerdos, qui unctus fuerit, & cujus manus initiatæ sunt ut sacerdotio fungatur pro patre suo: indueturque stola linea & vestibus sanctis,

33. & expiabit Sanctuarium & tabernaculum testimonii atque altare, sacerdotes quoque & universum populum.

34. Eritque vobis hoc legitimum sempiternum, ut oretis pro filiis Israel, & pro cunctis peccatis eorum semel in anno. Fecit igitur sicut præceperat Dominus Moysi.

CAPUT XVII.

Nusquam nisi ad ostium tabernaculi sacrificandum, atque à sanguine & morticino abstinendum.

1. ET locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Eodem anno & mense.

2. Loquere Aaron, & filiis ejus, & cunctis filiis Israel, dicens ad eos: Iste est sermo quem mandavit Dominus, dicens:

3. Homo quilibet de domo Israel, si occiderit bovem aut ovem, sive capram, in castris vel extra castra,

4. & non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationem Domino, sanguinis reus erit: quasi si sanguinem fuderit, sic peribit de medio populi sui.

5. Ideò sacerdoti offerre debent filii Israel hostias suas, quas occident in agro, ut sanctificentur Domino ante ostium tabernaculi testimonii, & immolent eas hostias pacificas Domino.

6. Fundetque sacerdos sanguinem super altare Domini ad ostium tabernaculi testimonii, & adolebit adipem in odorem suavitatis Domino:

7. & nequaquam ultrà immolabunt hostias suas dæmonibus, cum quibus fornicati sunt. Legitimum sempiternum erit illis & posteris eorum.

8. Et ad ipsos dices: Homo de domo Israel, & de advenis qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocaustum sive victimam,

9. & ad ostium tabernaculi testimonii non adduxerit eam, ut offeratur Domino, interibit de populo suo.

10. Homo quilibet de domo Israel, & de advenis qui peregrinantur inter eos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & disperdam eam de populo suo,

11. quia anima carnis in sanguine est: & ego dedi illum vobis, ut super altare in eo expietis pro animabus vestris, & sanguis pro animæ piaculo sit.

12. Idcircò dixi filiis Israel: Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, nec ex advenis qui peregrinantur apud vos.

13. Homo quicumque de filiis Israel, & de advenis qui peregrinantur apud vos, si venatione atque aucupio ceperit feram vel avem, quibus vesci licitum est, fundat sanguinem ejus, & operiat illum terra.

14. || Anima enim omnis carnis in sanguine est: unde dixi filiis Israel: Sanguinem ‡ Gen. 9. 4. Supr. 7. 26.
universæ carnis non comedetis, quia anima carnis in sanguine est: & quicumque comederit illum, interibit.

15. Anima, quæ comederit morticinum, vel captum à bestia, tam de indigenis, quàm de advenis, lavabit vestimenta sua & semetipsum aqua, & contaminatus erit usque ad vesperum: & hoc ordine mundus fiet.

16. Quòd si non laverit vestimenta sua & corpus, portabit iniquitatem suam.

Digitized by Google

CAPUT XVIII.

Gradus conjugii illiciti, ac gentium opera fugienda in varia carnali turpitudine.

Eodem anno ab exitu 2. Ann. M. 2514.

1. LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Ego Dominus Deus vester:

3. juxta consuetudinem terræ Ægypti, in qua habitastis, non facietis: & juxta morem Regionis Chanaan, ad quam ego introducturus sum vos, non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis.

4. Facietis judicia mea, & præcepta mea servabitis, & ambulabitis in eis. Ego Dominus Deus vester.

|| Ezech. 20. 11. Rom. 10. 5. Gal. 3. 12.

5. || Custodite leges meas atque judicia, quæ faciens homo, vivet in eis. Ego Dominus.

6. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus. Ego Dominus.

7. Turpitudinem patris tui & turpitudinem matris tuæ non discooperies: mater tua est. Non revelabis turpitudinem ejus.

8. Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies: turpitudo enim patris tui est.

9. Turpitudinem sororis tuæ ex patre, sive ex matre, quæ domi vel foris genita est, non revelabis.

10. Turpitudinem filiæ filii tui vel neptis ex filia non revelabis: quia turpitudo tua est:

11. Turpitudinem filiæ uxoris patris tui, quam peperit patri tuo, & est soror tua, non revelabis.

12. Turpitudinem sororis patris tui non discooperies: quia caro est patris tui.

13. Turpitudinem sororis matris tuæ non revelabis, eò quòd caro sit matris tuæ.

14. Turpitudinem patrui tui non revelabis, nec accedes ad uxorem ejus, quæ tibi affinitate conjungitur.

15. Turpitudinem nurus tuæ non revelabis, quia uxor filii tui est, nec discooperies ignominiam ejus.

16. Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis: quia turpitudo fratris tui est.

17. Turpitudinem uxoris tuæ & filiæ ejus non revelabis. Filiam filii ejus, & filiam filiæ illius non sumes, ut reveles ignominiam ejus: quia caro illius sunt, & talis coitus incestus est.

18. Sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus adhuc illa vivente.

19. Ad mulierem quæ patitur menstrua, non accedes, nec revelabis fœditatem ejus.

20. Cum uxore proximi tui non coibis, nec seminis commistione maculaberis.

|| Infr. 20. 2.

21. || De semine tuo non dabis ut consecretur idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.

22. Cum masculo non commiscearis coitu fœmineo, quia abominatio est.

|| Infr. 20. 16.

23. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. || Mulier non succumbet jumento, nec miscebitur ei: quia scelus est.

24. Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ sunt universæ gentes, quas ego ejiciam ante conspectum vestrum,

25. & quibus polluta est terra: cujus ego scelera visitabo, ut evomat habitatores suos.

26. Custodite legitima mea atque judicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena quàm colonus qui peregrinantur apud vos.

27. Omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam.

28. Cavete ergo ne & vos similiter evomat, cùm paria feceritis, sicut evomuit gentem, quæ fuit ante vos.

29. Omnis anima, quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio populi sui.

30. Custodite mandata mea. Nolite facere quæ fecerunt hi qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus vester.

CAPUT XIX.

Varia præcepta moralia ac judicialia.

Eodem anno & mense. ‡ Fer. 4. post Dom. Passion. Epist. || Sup. 11. 44. 1. Pet. 1. 16.

1. ‡ LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere ad omnem cœtum filiorum Israel, & dices ad eos: || Sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester.

3. Unusquisque patrem suum, & matrem suam timeat. Sabbata mea custodite. Ego Dominus Deus vester.

4. Nolite converti ad idola, nec deos conflatiles faciatis vobis. Ego Dominus Deus vester.

5. Si immolaveritis hostiam pacificorum Domino ut sit placabilis,

6. eo die quo fuerit immolata, comedetis eam, & die altero: quidquid autem residuum fuerit in diem tertium, igne comburetis.

7. Si quis post biduum comederit ex ea, profanus erit, & impietatis reus:

8. portabitque iniquitatem suam, quia sanctum Domini polluit, & peribit anima illa de populo suo.

|| Infr. 23. 22.

9. || Cùm messueris segetes terræ tuæ, non tondebis usque ad solum superficiem terræ: nec remanentes spicas colliges.

10. Neque in vinea tua racemos & grana decidentia congregabis, sed pauperibus, & peregrinis carpenda dimittes. Ego Dominus Deus vester.

11. Non facietis furtum. Non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum.

|| Exod. 20. 7. || Eccli. 10. 6. || Deut. 24. 14. Tob. 4. 15.

12. || Non perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.

13. || Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. || Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque manè.

14. Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum: sed timebis Dominum Deum tuum, quia ego sum Dominus.

|| Deut. 1. 17. & 16. 19. Prov. 24. 23. Eccli. 42. 1. Jac. 2. 2.

15. Non facies quod iniquum est, nec injustè judicabis. || Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Justè judica proximo tuo.

16. Non eris criminator, nec susurro in populo. Non stabis contra sanguinem proximi tui. Ego Dominus.

|| Joan. 2. 11. & 3. 14. || Eccl. 19. 13. Matth. 18. 15. Luc. 17. 3.

17. || Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed || publicè argue eum, ne habeas super illo peccatum.

18. Non quæras ultionem, nec memor eris

inju-

Digitized by Google

‖ Matth. 5. 43. & 22. 39. Luc. 6. 27. Rom. 13. 9.

injuriæ civium tuorum. ‖ Diliges amicum tuum sicut teipsum. Ego Dominus.

19. Leges meas custodite. Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus. Agrum tuum non seres diverso semine. Veste, quæ ex duobus texta est, non indueris.

20. Homo si dormierit cum muliere coitu seminis, quæ sit ancilla etiam nubilis, & tamen pretio non redempta, nec libertate donata: vapulabunt ambo, & non morientur, quia non fuit libera.

21. Pro delicto autem suo offeret Domino ad ostium tabernaculi testimonii arietem:

22. orabitque pro eo sacerdos, & pro peccato ejus coram Domino, & repropitiabitur ei, dimitteturque peccatum.

23. Quando ingressi fueritis terram, & plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum: poma, quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis.

24. Quarto autem anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis Domino.

25. Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma quæ proferunt. Ego Dominus Deus vester.

26. Non comedetis cum sanguine. Non augurabimini, nec observabitis somnia.

27. Neque in rotundum attondebitis comam: nec radetis barbam.

28. Et super mortuo non incidetis carnem vestram, neque figuras aliquas aut stigmata facietis vobis. Ego Dominus.

29. Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra, & impleatur piaculo.

30. Sabbata mea custodite, & Sanctuarium meum metuite. Ego Dominus.

31. Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos. Ego Dominus Deus vester.

32. Coram cano capite consurge, & honora personam senis: & time Dominum Deum tuum. Ego sum Dominus.

‖ Exod. 22. 21.

33. ‖ Si habitaverit advena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, non exprobretis ei:

34. sed sit inter vos quasi indigena: & diligetis eum quasi vosmetipsos: fuistis enim & vos advenæ in Terra Ægypti. Ego Dominus Deus vester.

35. Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in mensura.

36. Statera justa, & æqua sint pondera, justus modius, æquusque sextarius. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Ægypti.

37. Custodite omnia præcepta mea, & universa judicia, & facite ea. Ego Dominus.

CAPUT XX.

Morte plectendi sunt qui de semine suo Moloch offerunt, qui magos aut ariolos consulunt, qui parentibus maledicunt, qui varios exercent coitus illicitos.

Eodem mense & ann. 2514.

1. LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Hæc loqueris filiis Israel: Homo de filiis Israel, & de advenis qui habitant in Israel, ‖ si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur: populus terræ lapidabit eum.

‖ Supr. 18. 21.

3. Et ego ponam faciem meam contra illum: succidamque eum de medio populi sui, eò quòd dederit de semine suo Moloch, & contaminaverit Sanctuarium meum, ac polluerit nomen sanctum meum.

4. Quòd si negligens populus terræ, & quasi parvipendens imperium meum, dimiserit hominem qui dedit de semine suo Moloch, nec voluerit eum occidere;

5. ponam faciem meam super hominem illum, & super cognationem ejus, succidamque & ipsum, & omnes qui consenserunt ei ut fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui.

6. Anima quæ declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.

7. ‖ Sanctificamini & estote sancti, quia ego sum Dominus Deus vester. ‖ 1. Pet. 1. 16.

8. Custodite præcepta mea, & facite ea: Ego Dominus qui sanctifico vos.

9. ‖ Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur: patri, matrique maledixit, sanguis ejus sit super eum. ‖ Exod. 21. 17. Prov. 20. 20. Matt. 15. 4. Marc. 7. 10.

10. ‖ Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum conjuge proximi sui, morte moriantur & mœchus & adultera. ‖ Deut. 22. 22. Joan. 8. 5.

11. Qui dormierit cum noverca sua, & revelaverit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos.

12. Si quis dormierit cum nuru sua, uterque moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos.

13. Qui dormierit cum masculo coitu fœmineo, uterque operatus est nefas, morte moriantur: sit sanguis eorum super eos.

14. Qui supra uxorem filiam, duxerit matrem ejus, scelus operatus est: vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri.

15. Qui cum jumento & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite.

16. ‖ Mulier quæ succubuerit cuilibet jumento, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos. ‖ Supr. 18. 23.

17. Qui acceperit sororem suam, filiam patris sui, vel filiam matris suæ, & viderit turpitudinem ejus, illaque conspexerit fratris ignominiam: nefariam rem operati sunt: occidentur in conspectu populi sui, eò quòd turpitudinem suam mutuò revelaverint, & portabunt iniquitatem suam. Sup. 18. 6.

18. Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, & revelaverit turpitudinem ejus, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi sui.

19. Turpitudinem materteræ & amitæ tuæ non discooperies: qui hoc fecerit, ignominiam carnis suæ nudavit, portabunt ambo iniquitatem suam.

20. Qui coierit cum uxore patrui, vel avunculi sui, & revelaverit ignominiam cognationis suæ, portabunt ambo peccatum suum: absque liberis morientur.

21. Qui duxerit uxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui revelavit: absque liberis erunt.

22. Custodite leges meas, atque judicia, & facite ea: ne & vos evomat terra quam intraturi estis & habitaturi.

23. Nolite ambulare in legitimis nationum,

Digitized by Google

quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas.

24. Vobis autem loquor: Possidete terram eorum, quam dabo vobis in hæreditatem, terram fluentem lacte & melle. Ego Dominus Deus vester, qui separavi vos à cæteris populis.

25. Separate ergo & vos jumentum mundum ab immundo, & avem mundam ab immunda: ne polluatis animas vestras in pecore, & avibus, & cunctis quæ moventur in terra, & quæ vobis ostendi esse polluta.

|| 1. Pet. 1. 16.

26. || Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, & separavi vos à cæteris populis, ut essetis mei.

|| Deut. 18. 11. 1. Reg. 28. 7.

27. || Vir, sive mulier, in quibus pythonicus, vel divinationis fuerit spiritus, morte moriantur. Lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super illos.

CAPUT XXI.

Quibus funeribus interesse possint sacerdotes, & quales ducere uxores; quive inepti sint ad sacerdotium: & de filia sacerdotis fornicante.

Eodem anno 2. ab exitu, mense 2. Anno M. 2514. Ant. Chr. 1490.

1. DIxit quoque Dominus ad Moysen: Loquere ad sacerdotes filios Aaron, & dices ad eos: Ne contaminetur sacerdos in mortibus civium suorum,

2. nisi tantùm in consanguineis, ac propinquis, id est, super patre, & matre, & filio, & filia, fratre quoque,

3. & sorore virgine quæ non est nupta viro:

4. sed nec in principe populi sui contaminabitur.

|| Sup. 19. 27. Ezech. 44. 20.

5. || Non radent caput, nec barbam, neque in carnibus suis facient incisuras.

6. Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen ejus: incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt, & ideò sancti erunt.

|| Supr. 19. 29.

7. || Scortum & vile prostibulum non ducent uxorem, nec eam quæ repudiata est à marito: quia consecrati sunt Deo suo,

8. & panes propositionis offerunt. Sint ergo sancti, quia & ego sanctus sum, Dominus, qui sanctifico eos.

9. Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro, & violaverit nomen patris sui, flammis exuretur.

10. Pontifex, id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super cujus caput fusum est unctionis oleum, & cujus manus in sacerdotio consecratæ sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet:

11. & ad omnem mortuum non ingredietur omninò: super patre quoque suo & matre non contaminabitur.

12. Nec egredietur de sanctis, ne polluat Sanctuarium Domini, quia oleum sanctæ unctionis Dei sui super eum est. Ego Dominus.

|| Ezech. 44. 22.

13. || Virginem ducet uxorem:

14. Viduam autem & repudiatam, & sordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo:

15. ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ: quia ego Dominus qui sanctifico eum.

16. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

17. Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo,

18. nec accedet ad ministerium ejus: si cæcus fuerit, si claudus, si parvo, vel grandi, vel torto naso,

19. si fracto pede, si manu,

20. si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus.

21. Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo:

22. vescetur tamen panibus qui offeruntur in Sanctuario,

23. ita dumtaxat, ut intra velum non ingrediatur, nec accedat ad altare, quia maculam habet, & contaminare non debet Sanctuarium meum. Ego Dominus qui sanctifico eos.

24. Locutus est ergo Moyses ad Aaron, & ad filios ejus, & ad omnem Israel, cuncta quæ fuerant sibi imperata.

CAPUT XXII.

Ab esu sanctificatorum qui abstinere debeant, & quæ debeant offerri.

1. LOcutus quoque est Dominus ad Moysen, dicens: Eodem mense & anno.

2. Loquere ad Aaron & ad filios ejus, ut caveant ab his quę consecrata sunt filiorum Israel, & non contaminent nomen sanctificatorum mihi, quę ipsi offerunt. Ego Dominus.

3. Dic ad eos, & ad posteros eorum: Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filii Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino. Ego sum Dominus.

4. Homo de semine Aaron, qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis, non vescetur de his quæ sanctificata sunt mihi, donec sanetur. Qui tetigerit immundum super mortuo, & ex quo egreditur semen quasi coitus,

5. & qui tangit reptile, & quodlibet immundum, cujus tactus est sordidus,

6. immundus erit usque ad vesperum, & non vescetur his quæ sanctificata sunt: sed cùm laverit carnem suam aqua,

7. & occubuerit sol, tunc mundatus vescetur de sanctificatis, quia cibus illius est.

8. || Morticinum & captum à bestia non comedent, nec polluentur in eis. Ego sum Dominus. || Sup. 17. 15. || Exod. 22. 31. Deut. 14. 21. Ezech. 44. 31.

9. Custodiant præcepta mea, ut non subjaceant peccato, & moriantur in Sanctuario, cùm polluerint illud. Ego Dominus qui sanctifico eos.

10. Omnis alienigena non comedet de sanctificatis, inquilinus sacerdotis & mercenarius non vescentur ex eis.

11. Quem autem sacerdos emerit, & qui vernaculus domus ejus fuerit, hi comedent ex eis.

12. Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit: de his quæ sanctificata sunt, & de primitiis non vescetur:

13. sin autem vidua, vel repudiata, & absque liberis reversa fuerit ad domum patris sui: sicut puella consueverat, aletur cibis patris sui. Omnis alienigena comedendi ex eis non habet potestatem.

14. Qui

Digitized by Google

14. Qui comederit de ſanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem cum eo quod comedit, & dabit ſacerdoti in Sanctuarium.

15. Nec contaminabunt ſanctificata filiorum Iſrael, quæ offerunt Domino:

16. ne fortè ſuſtineant iniquitatem delicti ſui, cùm ſanctificata comederint. Ego Dominus qui ſanctifico eos.

17. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

18. Loquere ad Aaron & filios ejus & ad omnes filios Iſrael, diceſque ad eos: Homo de domo Iſrael, & de advenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem ſuam, vel vota ſolvens, vel ſponte offerens, quidquid illud obtulerit in holocauſtum Domini,

19. ut offeratur per vos, maſculus immaculatus erit ex bobus, & ovibus, & ex capris:

20. ſi maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile.

|| *Deut. 15. 21. Eccl. 35. 14.*

21. || Homo qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota ſolvens, vel ſponte offerens, tam de bobus quàm de ovibus, immaculatum offeret, ut acceptabile ſit: omnis macula non erit in eo.

22. Si cæcum fuerit, ſi fractum, ſi cicatricem habens, ſi papulas, aut ſcabiem, aut impetiginem: non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis ſuper altare Domini.

23. Bovem & ovem, aure & cauda amputatis, voluntariè offerre potes, votum autem ex eis ſolvi non poteſt.

24. Omne animal, quod vel contritis, vel tuſis, vel ſectis oblatiſque teſticulis eſt, non offeretis Domino, & in terra veſtra hoc omninò ne faciatis.

25. De manu alienigenæ non offeretis panes Deo veſtro, & quidquid aliud dare voluerit: quia corrupta, & maculata ſunt omnia: non ſuſcipietis ea.

26. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

27. Bos, ovis, & capra, cùm genita fuerint, ſeptem diebus erunt ſub ubere matris ſuæ: die autem octavo, & deinceps offerri poterunt Domino.

28. Sive illa bos, ſive ovis, non immolabuntur una die cum fœtibus ſuis.

29. Si immolaveritis hoſtiam pro gratiarum actione Domino, ut poſſit eſſe placabilis,

30. eodem die comedetis eam, non remanebit quidquam in manè alterius diei. Ego Dominus.

31. Cuſtodite mandata mea, & facite ea. Ego Dominus.

32. Ne polluatis nomen meum ſanctum, ut ſanctificer in medio filiorum Iſrael. Ego Dominus qui ſanctifico vos,

33. & eduxi de Terra Ægypti, ut eſſem vobis in Deum. Ego Dominus.

CAPUT XXIII.

Solemnitates Sabbati, Paſchæ, Primitiarum, Hebdomadarum, Meſſis, Tubarum, Expiationis, ac Tabernaculorum, & quibus ritibus peragi debeant.

Eodem menſe 2. & anno 2514. ab exitu. 2.

1. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

2. Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: Hæ ſunt feriæ Domini, quas vocabitis ſanctas.

3. Sex diebus facietis opus: dies ſeptimus, quia ſabbati requies eſt, vocabitur ſanctus: omne opus non facietis in eo. Sabbatum Domini eſt in cunctis habitationibus veſtris.

4. Hæ ſunt ergo feriæ Domini ſanctæ, quas celebrare debetis temporibus ſuis.

5. || Menſe primo, quartadecima die menſis ad veſperum, Phaſe Domini eſt: || *Exod. 12. 18. Num. 28. 16.*

6. & quintadecima die menſis hujus, ſolemnitas azymorum Domini eſt. Septem diebus azyma comedetis.

7. Dies primus erit vobis celeberrimus, ſanctuſque: omne opus ſervile non facietis in eo:

8. ſed offeretis ſacrificium in igne Domino ſeptem diebus: dies autem ſeptimus erit celebrior & ſanctior: nullumque ſervile opus facietis in eo.

9. ‡ Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: ‡ *Sabb. 4. Temp. Pentec. Epist. 1.*

10. Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: Cùm ingreſſi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & meſſueritis ſegetem, feretis manipulos ſpicarum, primitias meſſis veſtræ, ad ſacerdotem:

11. qui elevabit faſciculum coram Domino, ut acceptabile ſit pro vobis, altero die Sabbati, & ſanctificabit illum.

12. Atque in eodem die quo manipulus conſecratur, cædetur agnus immaculatus anniculus in holocauſtum Domini.

13. Et libamenta offerentur cum eo, duæ decimæ ſimilæ conſperſæ oleo in incenſum Domini, odoremque ſuaviſſimum: liba quoque vini, quarta pars hin.

14. Panem, & polentam, & pultes non comedetis ex ſegete, uſque ad diem qua offeretis ex ea Deo veſtro. Præceptum eſt ſempiternum in generationibus, cunctiſque habitaculis veſtris.

15. || Numerabitis ergo ab altero die Sabbati, in quo obtuliſtis manipulum primitiarum, ſeptem hebdomadas plenas, || *Deut. 16. 9.*

16. uſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, id eſt, quinquaginta dies: & ſic offeretis ſacrificium novum Domino,

17. ex omnibus habitaculis veſtris, panes primitiarum duos de duabus decimis ſimilæ fermentatæ, quos coquetis in primitias Domini.

18. Offeretiſque cum panibus ſeptem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento unum, & arietes duos, & erunt in holocauſtum cum libamentis ſuis, in odorem ſuaviſſimum Domino.

19. Facietis & hircum pro peccato, duoſque agnos anniculos hoſtias pacificorum.

20. Cùmque elevaverit eos ſacerdos cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in uſum ejus.

21. Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque ſanctiſſimum: omne opus ſervile non facietis in eo. Legitimum ſempiternum erit in cunctis habitaculis, & generationibus veſtris.

22. || Poſtquam autem meſſueritis ſegetem terræ veſtræ, non ſecabitis eam uſque ad ſolum: nec remanentes ſpicas colligetis, ſed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. Ego ſum Dominus Deus veſter. || *Sup. 19. 9.*

23. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

Digitized by Google

Num. 29. 1

24. ‖ Loquere filiis Israel : Mense septimo, prima die mensis, erit vobis sabbatum memoriale, clangentibus tubis, & vocabitur sanctum:

25. omne opus servile non facietis in eo, & offeretis holocaustum Domino.

‡ Sab. 4. Temp. Sept. ‖ Sup. 16. 29 Num. 29. 7.

26. ‡ Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

27. ‖ Decimo die mensis hujus septimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus : affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino.

28. Omne opus servile non facietis in tempore diei hujus : quia dies propitiationis est, ut propitietur vobis Dominus Deus vester.

29. Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis:

30. & quæ operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo.

31. Nihil ergo operis facietis in eo : legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus vestris.

32. Sabbatum requietionis est, & affligetis animas vestras die nono mensis. A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra.

33. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

34. Loquere filiis Israel : A quintodecimo die mensis hujus septimi, erunt feriæ tabernaculorum septem diebus Domino.

Joan. 7. 37.

35. Dies primus vocabitur celeberrimus atque sanctissimus : omne opus servile non facietis in eo.

36. Et septem diebus offeretis holocausta Domino : dies quoque octavus erit celeberrimus atque sanctissimus, & offeretis holocaustum Domino : est enim cœtus atque collectæ : omne opus servile non facietis in eo.

37. Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis celeberrimas atque sanctissimas, offeretisque in eis oblationes Domino, holocausta & libamenta juxta ritum uniuscujusque diei:

38. exceptis sabbatis Domini, donisque vestris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ sponte tribuetis Domino.

39. ‡ A quintodecimo ergo die mensis septimi, quando congregaveritis omnes fructus terræ vestræ, celebrabitis ferias Domini septem diebus, die primo & die octavo erit sabbatum, id est requies. ‡ Sab. 4. Temp. Sept.

40. Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spatulasque palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & lætabimini coram Domino Deo vestro.

41. Celebrabitisque solemnitatem ejus septem diebus per annum : legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Mense septimo festa celebrabitis,

42. & habitabitis in umbraculis septem diebus. Omnis, qui de genere est Israel, manebit in tabernaculis:

43. ut discant posteri vestri, quòd in tabernaculis habitare fecerim filios Israel, cùm educerem eos de Terra Ægypti. Ego Dominus Deus vester.

44. Locutusque est Moyses super solemnitatibus Domini ad filios Israel.

C A P U T XXIV.

Ritus concinnandarum lucernarum, panum propositionis, pœna blasphemorum ac talionis.

Eodem mense & anno.

1. ET locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Præcipe filiis Israel, ut afferant tibi oleum de olivis purissimum, ac lucidum, ad concinnandas lucernas jugiter,

3. extra velum testimonii in tabernaculo fœderis. Ponetque eas Aaron à vespere usque ad manè coram Domino, cultu rituque perpetuo in generationibus vestris.

4. Super candelabrum mundissimum ponentur semper in conspectu Domini.

5. Accipies quoque similam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas:

6. quorum senos altrinsecus super mensam purissimam coram Domino statues:

7. & pones super eos thus lucidissimum, ut sit panis in monimentum oblationis Domini.

8. Per singula sabbata mutabuntur coram Domino suscepti à filiis Israel fœdere sempiterno:

9. eruntque Aaron & filiorum ejus, ut

come-

comedant eos in loco sancto: quia Sanctum sanctorum est de sacrificiis Domini jure perpetuo.

* Anno 2. ab exitu, mensis 2, circiter die 15.

10. Ecce * autem egressus filius mulieris Israelitidis, quem pepererat de viro Ægyptio inter filios Israel, jurgatus est in castris cum viro Israelita.

11. Cùmque blasphemasset nomen, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen. (Vocabatur autem mater ejus Salumith, filia Dabri de tribu Dan.)

12. Miseruntque eum in carcerem, donec nossent quid juberet Dominus.

13. Qui locutus est ad Moysen,

14. dicens: Educ blasphemum extra castra, & ponant omnes qui audierunt, manus suas super caput ejus, & lapidet eum populus universus.

15. Et ad filios Israel loqueris: Homo, qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum:

16. & qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo, sive ille civis, sive peregrinus fuerit. Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.

|| Exod. 21. 12.

17. || Qui percusserit, & occiderit hominem, morte moriatur.

18. Qui percusserit animal, reddet vicarium, id est, animam pro anima.

19. Qui irrogaverit maculam cuilibet civium suorum: sicut fecit, sic fiet ei:

|| Exod. 21. 24. Deut. 19. 21. Matth. 5. 38.

20. || fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet: qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur.

21. Qui percusserit jumentum, reddet aliud. Qui percusserit hominem, punietur.

22. Æquum judicium sit inter vos, sive peregrinus, sive civis peccaverit: quia ego sum Dominus Deus vester.

23. Locutusque est Moyses ad filios Israel: & eduxerunt eum, qui blasphemaverat, extra castra, ac lapidibus oppresserunt. Feceruntque filii Israel sicut præceperat Dominus Moysi.

CAPUT XXV.

Septimi & quinquagesimi anni lex: non sumenda à fratribus usura, nec ipsi servitute perpetua opprimendi sunt, sed magis ab advenis potentibus redimendi.

Eodem mense 2. & anno 2514.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen in monte Sinai, dicens:

2. Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Quando ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, sabbatizes sabbatum Domino.

|| Exod. 23. 10.

3. || Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus ejus:

4. septimo autem anno sabbatum erit terræ, requietionis Domini: agrum non seres, & vineam non putabis.

5. Quæ sponte gignet humus, non metes: & uvas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam: annus enim requietionis terræ est:

6. sed erunt vobis in cibum, tibi & servo tuo, ancillæ & mercenario tuo, & advenæ, qui peregrinantur apud te:

7. jumentis tuis, & pecoribus, omnia quæ nascuntur, præbebunt cibum.

8. Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est, septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem:

9. & clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in universa terra vestra.

10. Sanctificabisque annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipse est enim jubilæus. Revertetur homo ad possessionem suam, & unusquisque rediet ad familiam pristinam:

11. quia jubilæus est & quinquagesimus annus. Non seretis, neque metetis sponte in agro nascentia, & primitias vindemiæ non colligetis,

12. ob sanctificationem jubilæi, sed statim oblata comedetis.

13. Anno jubilæi redient omnes ad possessiones suas.

14. Quando vendes quippiam civi tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed juxta numerum annorum jubilæi emes ab eo,

15. & juxta supputationem frugum vendet tibi.

16. Quantò plures anni remanserint post jubilæum, tantò crescet & pretium: & quantò minus temporis numeraveris, tantò minoris & emptio constabit: tempus enim frugum vendet tibi.

17. Nolite affligere contribules vestros, sed timeat unusquisque Deum suum, quia ego Dominus Deus vester.

18. Facite præcepta mea, & judicia custodite, & implete ea, ut habitare possitis in terra absque ullo pavore,

19. & gignat vobis humus fructus suos, quibus vescamini usque ad saturitatem, nullius impetum formidantes.

20. Quòd si dixeritis: Quid comedemus anno septimo, si non severimus, neque collegerimus fruges nostras?

21. Dabo benedictionem meam vobis anno sexto, & faciet fructus trium annorum:

22. seretisque anno octavo, & comedetis veteres fruges usque ad nonum annum: donec nova nascantur, edetis vetera.

23. Terra quoque non vendetur in perpetuum: quia mea est, & vos advenæ & coloni mei estis.

24. Unde cuncta regio possessionis vestræ sub redemptionis conditione vendetur.

25. Si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam suam, & voluerit propinquus ejus, potest redimere quod ille vendiderat.

26. Sin autem non habuerit proximum, & ipse pretium ad redimendum potuerit invenire:

27. computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit: & quod reliquum est, reddet emptori, sicque recipiet possessionem suam.

28. Quòd si non invenerit manus ejus ut reddat pretium, habebit emptor quod emerat, usque ad annum jubilæum. In ipso enim omnis venditio redibit ad dominum, & ad possessorem pristinum.

29. Qui vendiderit domum intra urbis muros, habebit licentiam redimendi, donec unus impleatur annus.

30. Si non redemerit, & anni circulus fuerit evolutus, emptor possidebit eam, & posteri ejus in perpetuum, & redimi non poterit, etiam in jubilæo.

31. Sin autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum jure vendetur: si antè redempta non fuerit, in jubilæo revertetur ad dominum.

32. Ædes Levitarum, quæ in urbibus sunt, semper possunt redimi:

33. si redemptæ non fuerint, in jubilæo revertentur ad dominos, quia domus urbium Levitarum pro possessionibus sunt inter filios Israel.

34. Suburbana autem eorum non veneant, quia possessio sempiterna est.

35. Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & susceperis eum quasi advenam & peregrinum, & vixerit tecum,

36. ne accipias usuras ab eo, nec ampliùs quàm dedisti. Time Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te.

37. Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram, & frugum superabundantiam non exiges.

38. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Ægypti, ut darem vobis Terram Chanaan, & essem vester Deus.

39. Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes servitute famulorum,

40. sed quasi mercenarius & colonus erit: usque ad annum jubilæum operabitur apud te,

41. & postea egredietur cum liberis suis, & revertetur ad cognationem & ad possessionem patrum suorum.

42. Mei enim servi sunt, & ego eduxi eos de Terra Ægypti: non veneant conditione servorum:

43. ne affligas eum per potentiam, sed metuito Deum tuum.

44. Servus & ancilla sint vobis de nationibus quæ in circuitu vestro sunt.

45. Et de advenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra, hos habebitis famulos:

46. & hæreditario jure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in æternum: fratres autem vestros filios Israel ne opprimatis per potentiam.

47. Si invaluerit apud vos manus advenæ atque peregrini, & attenuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe ejus:

48. post venditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis, redimet eum,

49. & patruus, & patruelis, & consanguineus, & affinis. Sin autem & ipse potuerit, redimet se,

50. supputatis dumtaxat annis à tempore venditionis suæ usque ad annum jubilæum: & pecunia, qua venditus fuerat, juxta annorum numerum & rationem mercenarii supputata.

51. Si plures fuerint anni qui remanent usque ad jubilæum, secundùm hos reddet & pretium.

52. Si pauci, ponet rationem cum eo juxta annorum numerum, & reddet emptori quod reliquum est annorum,

53. quibus antè servivit mercedibus imputatis: non affliget eum violenter in conspectu tuo.

54. Quòd si per hæc redimi non potuerit, anno jubilæo egredietur cum liberis suis.

55. Mei enim sunt servi, filii Israel, quos eduxi de Terra Ægypti.

CAPUT XXVI.

Dei præcepta servantibus bona promittuntur, non servantibus verò plurima mala.

1. EGo Dominus Deus vester: || Non facietis vobis idolum & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eum. Ego enim sum Dominus Deus vester.

2. Custodite sabbata mea, & pavete ad Sanctuarium meum. Ego Dominus.

3. || ‡ Si in præceptis meis ambulaveritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluvias temporibus suis,

4. & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur.

5. Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pavore habitabitis in terra vestra.

6. Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat. Auferam malas bestias: & gladius non transibit terminos vestros.

7. Persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis.

8. Persequentur quinque de vestris centum alienos, & centum de vobis decem millia: cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro.

9. Respiciam vos, & crescere faciam: multiplicabimini, & firmabo pactum meum vobiscum.

10. Comedetis vetustissima veterum, & vetera novis supervenientibus projicietis.

11. Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non abjiciet vos anima mea.

12. || Ambulabo inter vos, & ero Deus vester, vosque eritis populus meus.

13. Ego Dominus Deus vester: qui eduxi vos de Terra Ægyptiorum, ne serviretis eis, & qui confregi catenas cervicum vestrarum, ut incederetis erecti.

14. || Quòd si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea,

15. si spreveritis leges meas, & judicia mea contempseritis ut non faciatis ea quæ à me constituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meum:

16. ego quoque hæc faciam vobis: Visitabo vos velociter in egestate, & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Frustra seretis sementem, quæ ab hostibus devorabitur.

17. Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subjiciemini his qui oderunt vos: fugietis, nemine persequente.

18. Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra,

19. & conteram superbiam duritiæ vestræ. Daboque vobis cœlum desuper sicut ferrum, & terram æneam.

20. Consumetur incassum labor vester, non proferet terra germen, nec arbores poma præbebunt.

Eodem mense & anno. || Exod. 20. 4. Deut. 5. 8. Psal. 96. 7.

|| Deut. 28. 1. ‡ SAB. 4. TEMP. PENT. EPIST. 4.

|| 2. Cor. 6. 16.

|| Deut. 28. 15. Thren. 2. 17. Malac. 2. 2

21. Si ambulaveritis ex adverso mihi, nec volueritis audire me, addam plagas vestras in septuplum propter peccata vestra:

22. Immittamque in vos bestias agri, quæ consumant vos, & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant, desertæque fiant viæ vestræ.

23. Quòd si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed ambulaveritis ex adverso mihi:

24. ego quoque contra vos adversus incedam, & percutiam vos septies propter peccata vestra.

25. Inducamque super vos gladium ultorem fœderis mei. Cùmque confugeritis in urbes, mittam pestilentiam in medio vestri, & trademini in manibus hostium,

26. postquam confregero baculum panis vestri: ita ut decem mulieres in uno clibano coquant panes, & reddant eos ad pondus: & comedetis, & non saturabimini.

27. Sin autem nec per hæc audieritis me, sed ambulaveritis contra me:

28. & ego incedam adversus vos in furore contrario, & corripiam vos septem plagis propter peccata vestra,

29. ita ut comedatis carnes filiorum vestrorum & filiarum vestrarum.

30. Destruam excelsa vestra, & simulachra confringam. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, & abominabitur vos anima mea,

31. in tantum ut urbes vestras redigam in solitudinem, & deserta faciam Sanctuaria vestra, nec recipiam ultrà odorem suavissimum.

32. Disperdamque terram vestram, & stupebunt super ea inimici vestri, cùm habitatores illius fuerint.

33. Vos autem dispergam in Gentes, & evaginabo post vos gladium, eritque terra vestra deserta, & civitates vestræ dirutæ.

34. Tunc placebunt terræ sabbata sua cunctis diebus solitudinis suæ: quando fueritis

35. in terra hostili, sabbatizabit, & requiescet in sabbatis solitudinis suæ, eò quòd non requieverit in sabbatis vestris quando habitabatis in ea.

36. Et qui de vobis remanserint, dabo pavorem in cordibus eorum in regionibus hostium, terrebit eos sonitus folii volantis, & ita fugient quasi gladium: cadent, nullo persequente,

37. & corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrum inimicis audebit resistere:

38. peribitis inter Gentes, & hostilis vos terra consumet.

39. Quòd si & de iis aliqui remanserint, tabescent in iniquitatibus suis, in terra inimicorum suorum, & propter peccata patrum suorum & sua affligentur:

40. donec confiteantur iniquitates suas, & majorum suorum, quibus prævaricati sunt in me, & ambulaverunt ex adverso mihi.

41. Ambulabo igitur & ego contra eos, & inducam illos in terram hostilem, donec erubescat incircumcisa mens eorum: tunc orabunt pro impietatibus suis.

42. Et recordabor fœderis mei, quod pepigi cum Jacob, & Isaac, & Abraham. Terræ quoque memor ero:

43. quæ cùm relicta fuerit ab eis, complacebit sibi in sabbatis suis, patiens solitudinem propter illos. Ipsi verò rogabunt pro peccatis suis, eò quòd abjecerint judicia mea, & leges meas despexerint.

44. Et tamen etiam cùm essent in terra hostili, non penitus abjeci eos, neque sic despexi ut consumerentur, & irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus eorum,

45. & recordabor fœderis mei pristini, quando eduxi eos de Terra Ægypti in conspectu Gentium, ut essem Deus eorum. Ego Dominus. Hæc sunt judicia atque præcepta & leges, quas dedit Dominus inter se, & filios Israel in monte Sinai per manum Moysi.

CAPUT XXVII.

Variorum generum vota; & illorum ac decimarum persolutio.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Homo qui votum fecerit, & spoponderit Deo animam suam, sub æstimatione dabit pretium. Eodem mense 2. & anno M. 2514. ab exitu, 2.

3. Si fuerit masculus à vigesimo anno usque ad sexagesimum annum, dabit quinquaginta siclos argenti ad mensuram Sanctuarii:

4. si mulier, triginta.

5. A quinto autem anno usque ad vigesimum, masculus dabit viginti siclos, femina decem.

6. Ab uno mense usque ad annum quintum, pro masculo dabuntur quinque sicli: pro femina, tres.

7. Sexagenarius & ultrà masculus dabit quindecim siclos: femina decem.

8. Si pauper fuerit, & æstimationem reddere non valebit, stabit coram sacerdote: & quantum ille æstimaverit, & viderit eum posse reddere, tantum dabit.

9. Animal autem, quod immolari potest Domino, si quis voverit, sanctum erit,

10. & mutari non poterit, id est, nec melius malo, nec pejus bono. Quod si mutaverit: & ipsum quod mutatum est, & illud pro quo mutatum est, consecratum erit Domino.

11. Animal immundum, quod immolari Domino non potest, si quis voverit, adducetur ante sacerdotem,

12. Qui judicans utrùm bonum in malum sit, statuet pretium.

13. Quod si dare voluerit is qui offert, addet supra æstimationem quintam partem.

14. Homo si voverit domum suam, & sanctificaverit Domino, considerabit eam sacerdos utrùm bona an mala sit, & juxta pretium, quod ab eo fuerit constitutum, venumdabitur:

15. sin autem ille qui voverat, voluerit redimere eam, dabit quintam partem æstimationis suprà, & habebit domum.

16. Quòd si agrum possessionis suæ voverit, & consecraverit Domino: juxta mensuram sementis æstimabitur pretium. Si triginta modiis hordei seritur terra, quinquaginta siclis venumdetur argenti.

17. Si statim ab anno incipientis jubilæi voverit agrum, quanto valere potest, tanto æstimabitur.

18. Sin autem post aliquantum temporis: supputabit sacerdos pecuniam juxta anno-

rum, qui reliqui sunt, numerum usque ad jubilæum, & detrahetur ex pretio.

19. Quòd si voluerit redimere agrum ille qui voverat, addet quintam partem æstimatæ pecuniæ, & possidebit eum.

20. Sin autem noluerit redimere, sed alteri cuilibet fuerit venumdatus, ultra eum qui voverat redimere non poterit:

21. quia cùm jubilæi venerit dies, sanctificatus erit Domino, & possessio consecrata ad jus pertinet sacerdotum.

22. Si ager emptus est, & non de possessione majorum sanctificatus fuerit Domino,

23. supputabit sacerdos juxta annorum numerum usque ad jubilæum, pretium: & dabit ille qui voverat eum, Domino.

24. In jubilæo autem revertetur ad priorem dominum, qui vendiderat eum, & habuerat in sorte possessionis suæ.

25. Omnis æstimatio siclo sanctuarii ponderabitur. || Siclus viginti obolos habet. ||Exod. 30. 13. Num. 3. 47. Ezech. 45. 12.

26. Primogenita quæ ad Dominum pertinent, nemo sanctificare poterit & vovere: sive bos, sive ovis fuerit, Domini sunt.

27. Quòd si immundum est animal, redimet qui obtulit, juxta æstimationem tuam, & addet quintam partem pretii: Si redimere noluerit, vendetur alteri quantocumque à te fuerit æstimatum.

28. || Omne quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non vendetur, nec redimi poterit. Quidquid semel fuerit consecratum, Sanctum sanctorum erit Domino. ||Jos. 6. 17. & 25.

29. Et omnis consecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur.

30. Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur.

31. Si quis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem earum.

32. Omnium decimarum bovis & ovis & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quidquid decimum venerit, sanctificabitur Domino.

33. Non eligetur nec bonum nec malum, nec altero commutabitur. Si quis mutaverit: & quod mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & non redimetur.

34. Hæc sunt præcepta, quæ mandavit Dominus Moysi ad filios Israel, in monte Sinai.

LIBER NUMERORUM, HEBRAICE VAJEDABBER.

QUARTUM *hunc Mosis librum Græci* ΑΡΙΘΜΟΥΣ, *Latini* NUMEROS *inscripserunt; quod in ipsa fronte Moses & Aaron ineant numerum populi tributim. Hebræi verò, ut superioribus libris, ita huic quoque nomen imposuerunt à prima voce* VAJEDABBER, *id est*, Et locutus est. *Continet autem res gestas & leges promulgatas à secundo mense anni secundi post exitum ex Ægypto, usque ad initium mensis undecimi anni quadragesimi; id est historiam annorum ferè triginta novem. Quod tamen sic est accipiendum, ut cum posteriore semestri, 19. priora ejus capita absolvantur. Reliqua ferè ad annum vitæ Mosis postremum referenda sint; si excipias 17. stationum seriem capite 33. expressam.*

CAPUT PRIMUM.

Numeratis duodecim tribuum bellicis viris, filii Levi ad deferendum tabernaculum instituuntur.

1. LOCUTUSQUE est Dominus ad Moysen in deserto Sinai in tabernaculo fœderis, prima die mensis secundi, anno altero egressionis * eorum ex Ægypto, dicens:

* Ann. M. 2514. Ant. Chr. 1490. ‖ Exod. 30. 12.

2. ‖ Tollite summam universæ congregationis filiorum Israel per cognationes & domos suas, & nomina singulorum, quiquid sexus est masculini

3. à vigesimo anno & suprà, omnium virorum fortium ex Israel, & numerabitis eos per turmas suas tu & Aaron.

4. Eruntque vobiscum principes tribuum ac domorum in cognationibus suis,

5. quorum ista sunt nomina: De Ruben, Elisur filius Sedeur.

6. De Simeon, Salamiel filius Surisaddai.

7. De Juda, Nahasson filius Aminadab.

8. De Issachar, Nathanael filius Suar.

9. De Zabulon, Eliab filius Helon.

10. Filiorum autem Joseph, de Ephraim, Elisama filius Ammiud. De Manasse, Gamaliel filius Phadassur.

11. de Benjamin, Abidan filius Gedeonis,

12. de Dan, Ahiezer filius Amisaddai.

13. de Aser, Phegiel filius Ochran.

14. de Gad, Eliasaph filius Duel.

15. de Nephtali, Ahira filius Enan.

16. Hi nobilissimi principes multitudinis per tribus & cognationes suas, & capita exercitus Israel:

17. quos tulerunt Moyses & Aaron cum omni vulgi multitudine:

18. & congregaverunt primo die mensis secundi, recensentes eos per cognationes, & domos, ac familias, & capita, & nomina singulorum, à vigesimo anno & suprà,

19. sicut præceperat Dominus Moysi. Numeratique sunt in deserto Sinai.

20. De Ruben primogenito Israelis per generationes & familias ac domos suas, & nomina capitum singulorum, omne quod sexus est masculini à vigesimo anno & suprà, procedentium ad bellum,

21. quadraginta sex millia quingenti.

22. De filiis Simeon per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina & capita singulorum, omne quod sexus est masculini à vigesimo anno & suprà, procedentium ad bellum,

23. quinquaginta novem millia trecenti.

24. De filiis Gad per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à viginti annis & suprà, omnes qui ad bella procederent,

25. quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta.

26. De filiis Juda per generationes & familias ac domos cognationum suarum: per nomina singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

27. recensiti sunt septuaginta quatuor millia sexcenti.

28. De filiis Issachar, per generationes & familias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui ad bella procederent,

29. recensiti sunt quinquaginta quatuor millia quadringenti.

30. De filiis Zabulon per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

31. quinquaginta septem millia quadringenti.

32. De filiis Joseph, filiorum Ephraim per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

33. quadraginta millia quingenti.

34. Porrò filiorum Manasse per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à viginti annis & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

35. triginta duo millia ducenti.

36. De filiis Benjamin per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

37. triginta quinque millia quadringenti.

38. De filiis Dan per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

39. sexaginta duo millia septingenti.

40. De filiis Aser per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

41. quadraginta millia & mille quingenti.

42. De filiis Nephtali per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

43. quinquaginta tria millia quadringenti.

44. Hi sunt, quos numeraverunt Moyses & Aaron, & duodecim principes Israel, singulos per domos cognationum suarum.

45. Fueruntque omnis numerus filiorum Israel per domos & familias suas à vigesimo anno & suprà, qui poterant ad bella procedere,

46. sexcenta tria millia * virorum quingenti quinquaginta.

* Eadem numero inventi sunt suprà in capitatione ad erectionem Tabernaculi. Exod. 38. 25.

47. Levitæ autem in tribu familiarum suarum non sunt numerati cum eis.

48. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

49. Tribum Levi noli numerare, neque pones summam eorum cum filiis Israel:

50. sed constitue eos super tabernaculum testimonii & cuncta vasa ejus, & quidquid ad cæremonias pertinet. Ipsi portabunt tabernaculum & omnia utensilia ejus: & erunt in ministerio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur.

51. Cùm proficiscendum fuerit, deponent Levitæ tabernaculum: cùm castrametandum, erigent: quisquis externorum accesserit, occidetur.

52. Metabuntur autem castra filii Israel unusquisque per turmas & cuneos atque exercitum suum.

53. Porrò Levitæ per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio super multitudinem filiorum Israel, & excubabunt in custodiis tabernaculi testimonii.

54. Fecerunt ergo filii Israel juxta omnia quæ præceperat Dominus Moysi.

CAPUT II.

Quæ tribus ad quamvis mundi plagam ordinentur, recensitis familiarum principibus.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

Ann. M. 2514. Ant. Chr. 1490.

2. Singuli per turmas, signa, atque vexilla, & domos cognationum suarum, castrametabuntur filii Israel, per gyrum tabernaculi fœderis.

3. Ad Orientem Judas figet tentoria per turmas exercitus sui: eritque princeps filiorum ejus Nahasson filius Aminadab:

4. & omnis de stirpe ejus summa pugnantium, septuaginta quatuor millia sexcenti.

5. Juxta eum castrametati sunt de tribu Issachar, quorum princeps fuit Nathanael filius Suar.

6. Et omnis numerus pugnatorum ejus, quinquaginta quatuor millia quadringenti.

7. In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius Helon.

8. Omnis de stirpe ejus exercitus pugnatorum, quinquaginta septem millia quadringenti.

9. Universi qui in castris Judæ annumerati sunt, fuerunt centum octoginta sex millia quadringenti: & per turmas suas primi egredientur.

10. In castris filiorum Ruben ad meridianam plagam erit princeps Elisur filius Sedeur:

11. & cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta sex millia quingenti.

12. Juxta eum castrametati sunt de tribu Simeon: quorum princeps fuit Salamiel filius Surisaddai.

13. Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quinquaginta novem millia trecenti.

14. In tribu Gad princeps fuit Eliasaph filius Duel.

15. Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta.

16. Omnes qui recensiti sunt in castris Ruben, centum quinquaginta millia & mille quadringenti quinquaginta per turmas suas: in secundo loco proficiscentur.

17. Levabitur autem tabernaculum testimonii per officia Levitarum & turmas eorum, quomodo erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca & ordines suos proficiscentur.

18. Ad occidentalem plagam erunt castra filiorum Ephraim, quorum princeps fuit Elisama filius Ammiud.

19. Cunctus exercitus pugnatorum ejus,

qui numerati sunt, quadraginta millia quingenti.

20. Et cum eis tribus filiorum Manasse, quorum princeps fuit Gamaliel filius Phadassur.

21. Cunctusque exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, triginta duo millia ducenti.

22. In tribu filiorum Benjamin princeps fuit Abidan filius Gedeonis.

23. Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui recensiti sunt, triginta quinque millia quadringenti.

24. Omnes qui numerati sunt in castris Ephraim, centum octo millia centum per turmas suas: tertii proficiscentur.

25. Ad Aquilonis partem castrametati sunt filii Dan: quorum princeps fuit Ahiezer filius Ammiaddai.

26. Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, sexaginta duo millia septingenti.

27. Juxta eum fixere tentoria de tribu Aser: quorum princeps fuit Phegiel filius Ochran.

28. Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta millia & mille quingenti.

29. De tribu filiorum Nephtali princeps fuit Ahira filius Enan.

30. Cunctus exercitus pugnatorum ejus, quinquaginta tria millia quadringenti.

31. Omnes qui numerati sunt in castris Dan, fuerunt centum quinquaginta septem millia sexcenti: & novissimi proficiscentur.

32. Hic numerus filiorum Israel, per domos cognationum suarum & turmas divisi exercitus, sexcenta tria millia quingenti quinquaginta.

33. Levitæ autem non sunt numerati inter filios Israel: sic enim præceperat Dominus Moysi.

34. Feceruntque filii Israel juxta omnia quæ mandaverat Dominus. Castrametati sunt per turmas suas, & profecti per familias ac domos patrum suorum.

CAPUT III.

Levitæ in tabernaculi ministerium assumpti numerantur cum suis principibus ac ministeriis, & loco primogenitorum Israel suscipiuntur, reliqua primogenita numerum Levitarum excedentia pretio redimuntur.

1. HÆ sunt generationes Aaron & Moysi, in die qua locutus est Dominus ad Moysen in monte Sinai.

|| Exod. 6. 23. 2. || Et hæc nomina filiorum Aaron: primogenitus ejus Nadab, deinde Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

3. Hæc nomina filiorum Aaron sacerdotum qui uncti sunt, & quorum repletæ & consecratæ manus ut sacerdotio fungerentur.

|| Lev. 10. 1. & 3. 1. Par. 24. 2. 4. || Mortui sunt enim Nadab & Abiu, cùm offerrent ignem alienum in conspectu Domini in deserto Sinai, absque liberis: functique sunt sacerdotio Eleazar & Ithamar coram Aaron patre suo.

5. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

6. Applica tribum Levi, & fac stare in conspectu Aaron sacerdotis ut ministrent ei, & excubent,

7. & observent quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonii,

8. & custodiant vasa tabernaculi, servientes in ministerio ejus.

9. Dabisque dono Levitas

10. Aaron & filiis ejus, quibus traditi sunt à filiis Israel. Aaron autem & filios ejus constitues super cultum sacerdotii. Externus, qui ad ministrandum accesserit, morietur.

11. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

12. Ego tuli Levitas à filiis Israel pro omni primogenito, qui aperit vulvam in filiis Israel, eruntque Levitæ mei.

13. || Meum est enim omne primogenitum: ex quo percussi primogenitos in Terra Ægypti: sanctificavi mihi quidquid primum nascitur in Israel ab homine usque ad pecus, mei sunt. Ego Dominus. || Exod. 13. 2. Infr. 8.

14. Locutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, dicens:

15. Numera filios Levi per domos patrum suorum & familias, omnem masculum ab uno mense & suprà.

16. Numeravit Moyses, ut præceperat Dominus,

17. || & inventi sunt filii Levi per nomina sua, Gerson & Caath & Merari. || Exod. 6. 16.

18. Filii Gerson: Lebni & Semei.

19. Filii Caath: Amram & Jesaar, Hebron & Oziel.

20. Filii Merari: Moholi & Musi.

21. De Gerson fuere familiæ duæ, Lebnitica, & Semeitica:

22. quarum numeratus est populus sexus masculini ab uno mense & suprà, septem millia quingenti.

23. Hi post tabernaculum metabuntur ad Occidentem,

24. sub principe Eliasaph filio Lael.

25. Et habebunt excubias in tabernaculo fœderis,

26. ipsum tabernaculum & operimentum ejus, tentorium quod trahitur ante fores tecti fœderis, & cortinas atrii: tentorium quoque quod appenditur in introitu atrii tabernaculi, & quidquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi & omnia utensilia ejus.

27. Cognatio Caath habebit populos Amramitas & Jesaaritas & Hebronitas & Ozeelitas. Hæ sunt familiæ Caathitarum recensitæ per nomina sua:

28. omnes generis masculini ab uno mense & suprà, octo millia sexcenti habebunt excubias Sanctuarii,

29. & castrametabuntur ad meridianam plagam.

30. Princepsque eorum erit Elisaphan filius Oziel:

31. & custodient arcam, mensamque & candelabrum, altaria & vasa Sanctuarii, in quibus ministratur, & velum, cunctamque hujuscemodi supellectilem.

32. Princeps autem principum Levitarum Eleazar filius Aaron sacerdotis, erit super excubitores custodiæ Sanctuarii.

33. At verò de Merari erunt populi Moholitæ & Musitæ recensiti per nomina sua:

34. omnes generis masculini ab uno mense & suprà, sex millia ducenti.

35. Prin-

Digitized by Google

35. Princeps eorum Suriel filius Abihaiel: in plaga septentrionali castrametabuntur.

36. Erunt sub custodia eorum tabulæ tabernaculi & vectes, & columnæ ac bases earum, & omnia quæ ad cultum hujuscemodi pertinent:

37. columnæque atrii per circuitum cum basibus suis, & paxilli cum funibus.

38. Castrametabuntur ante tabernaculum fœderis, id est, ad orientalem plagam, Moyses & Aaron cum filiis suis, habentes custodiam Sanctuarii in medio filiorum Israel: quisquis alienus accesserit, morietur.

* Ann. M. 2514. Ant. Chr. 1490.

39. Omnes Levitæ, quos numeraverunt * Moyses & Aaron juxta præceptum Domini per familias suas in genere masculino à mense uno & suprà, fuerunt viginti duo millia.

40. Et ait Dominus ad Moysen: Numera primogenitos sexus masculini de filiis Israel ab uno mense & suprà, & habebis summam eorum.

41. Tollesque Levitas mihi pro omni primogenito filiorum Israel, Ego sum Dominus: & pecora eorum pro universis primogenitis pecorum filiorum Israel.

42. Recensuit Moyses, sicut præceperat Dominus, primogenitos filiorum Israel:

43. & fuerunt masculi per nomina sua, à mense uno & suprà, viginti duo millia ducenti septuaginta tres.

44. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

45. Tolle Levitas pro primogenitis filiorum Israel, & pecora Levitarum pro pecoribus eorum, eruntque Levitæ mei: ego sum Dominus.

46. In pretio autem ducentorum septuaginta trium, qui excedunt numerum Levitarum de primogenitis filiorum Israel,

‖ Exod. 30. 13. Levit. 27. 25. Inf. 18. 16. Ezech. 45. 12.

47. accipies quinque siclos per singula capita ad mensuram Sanctuarii. ‖ Siclus habet viginti obolos.

48. Dabisque pecuniam Aaron & filiis ejus, pretium eorum qui suprà sunt.

49. Tulit igitur Moyses pecuniam eorum qui fuerant amplius, & quos redemerant à Levitis

50. pro primogenitis filiorum Israel, mille trecentorum sexaginta quinque siclorum juxta pondus Sanctuarii,

51. & dedit eam Aaron & filiis ejus juxta verbum quod præceperat sibi Dominus.

CAPUT IV.

Ritus & officia Levitarum juxta cujusque familiam distribuuntur.

Ann. M. 2514. ab exitu 2. mense 2.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

2. Tolle summam filiorum Caath de medio Levitarum per domos & familias suas,

3. à trigesimo anno & suprà, usque ad quinquagesimum annum, omnium qui ingrediuntur ut stent & ministrent in tabernaculo fœderis.

4. Hic est cultus filiorum Caath: Tabernaculum fœderis, & Sanctum sanctorum.

5. Ingredientur Aaron & filii ejus, quando movenda sunt castra, & deponent velum quod pendet ante fores, involventque eo arcam testimonii,

6. & operient rursum velamine janthinarum pellium, extendentque desuper pallium totum hyacinthinum, & inducent vectes.

7. Mensam quoque propositionis involvent hyacinthino pallio, & ponent cum ea thuribula & mortariola, cyathos & crateras ad liba fundenda: panes semper in ea erunt:

8. extendentque desuper pallium coccineum, quod rursum operient velamento janthinarum pellium, & inducent vectes.

9. Sument & pallium hyacinthinum quo operient candelabrum cum lucernis & forcipibus suis & emunctoriis & cunctis vasis olei, quæ ad concinnandas lucernas necessaria sunt:

10. & super omnia ponent operimentum janthinarum pellium, & inducent vectes.

11. Nec non & altare aureum involvent hyacinthino vestimento, & extendent desuper operimentum janthinarum pellium, inducentque vectes.

12. Omnia vasa, quibus ministratur in Sanctuario, involvent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum janthinarum pellium, inducentque vectes.

13. Sed & altare mundabunt cinere, & involvent illud purpureo vestimento,

14. ponentque cum eo omnia vasa, quibus in ministerio ejus utuntur, id est, ignium receptacula, fuscinulas ac tridentes, uncinos & batilla. Cuncta vasa altaris operient simul velamine janthinarum pellium, & inducent vectes.

15. Cùmque involverint Aaron & filii ejus Sanctuarium & omnia vasa ejus in commotione castrorum, tunc intrabunt ‖ filii Caath ut ‖ 1. Par. 15. 15.
portent involuta: & non tangent vasa Sanctuarii, ne moriantur. Ista sunt onera filiorum Caath in tabernaculo fœderis:

16. super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cujus curam pertinet oleum ad concinnandas lucernas, & compositionis incensum, & sacrificium, quod semper offertur, & oleum unctionis, & quidquid ad cultum tabernaculi pertinet, omniumque vasorum, quæ in Sanctuario sunt.

17. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

18. Nolite perdere populum Caath de medio Levitarum:

19. Sed hoc facite eis, ut vivant, & non moriantur, si tetigerint Sancta sanctorum. Aaron & filii ejus intrabunt, ipsique disponent opera singulorum, & divident quid portare quis debeat.

20. Alii nulla curiositate videant quæ sunt in Sanctuario priusquam involvantur, alioquin morientur.

21. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

22. Tolle summam etiam filiorum Gerson per domos ac familias & cognationes suas,

23. à triginta annis & suprà, usque ad annos quinquaginta. Numera omnes qui ingrediuntur & ministrant in tabernaculo fœderis,

24. Hoc est officium familiæ Gersonitarum,

25. ut portent cortinas tabernaculi & tectum fœderis operimentum aliud, & super omnia velamen janthinum tentoriumque quod pendet in introitu tabernaculi fœderis,

26. cortinas atrii, & velum in introitu quod est ante tabernaculum. Omnia quæ ad altare pertinent, funiculos, & vasa ministerii,

27. jubente Aaron & filiis ejus, portabunt filii Gerson: & scient singuli cui debeant oneri mancipari.

28. Hic est cultus familiæ Gersonitarum in tabernaculo fœderis, eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

29. Filios quoque Merari per familias & domos patrum suorum recensebis,

30. à triginta annis & suprà, usque ad annos quinquaginta, omnes qui ingrediuntur ad officium ministerii sui, & cultum fœderis testimonii.

31. Hæc sunt onera eorum: Portabunt tabulas tabernaculi & vectes ejus, columnas ac bases earum,

32. columnas quoque atrii per circuitum cum basibus & paxillis & funibus suis. Omnia vasa & supellectilem ad numerum accipient, sicque portabunt.

33. Hoc est officium familiæ Meraritarum & ministerium in tabernaculo fœderis: eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

34. Recensuerunt igitur Moyses & Aaron & principes synagogæ filios Caath per cognationes & domos patrum suorum,

35. à triginta annis & suprà, usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad ministerium tabernaculi fœderis:

36. & inventi sunt duo millia septingenti quinquaginta.

37. Hic est numerus populi Caath qui intrant tabernaculum fœderis: hos numeravit Moyses & Aaron juxta sermonem Domini per manum Moysi.

38. Numerati sunt & filii Gerson per cognationes & domos patrum suorum,

39. à triginta annis & suprà, usque ad quinquagesimum annum, omnes, qui ingrediuntur ut ministrent in tabernaculo fœderis:

40. & inventi sunt duo millia sexcenti triginta.

41. Hic est populus Gersonitarum, quos numeraverunt Moyses & Aaron juxta verbum Domini.

42. Numerati sunt & filii Merari per cognationes & domos patrum suorum,

43. à triginta annis & suprà, usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi fœderis:

44. & inventi sunt tria millia ducenti.

45. Hic est numerus filiorum Merari, quos recensuerunt Moyses & Aaron juxta imperium Domini per manum Moysi.

46. Omnes qui recensiti sunt de Levitis, & quos recenseri fecit ad nomen Moyses, & Aaron, & principes Israel, per cognationes & domos patrum suorum,

47. à triginta annis & suprà, usque ad annum quinquagesimum, ingredientes ad ministerium tabernaculi, & onera portanda,

48. fuerunt simul octo millia quingenti octoginta.

49. Juxta verbum Domini recensuit eos Moyses, unumquemque juxta officium & onera sua, sicut præceperat ei Dominus.

CAPUT V.

Qui immundi extra castra arcendi: satisfactio transgressionis per negligentiam: de primitiis ac oblationibus, & lege zelotypiæ.

1. LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Anno M. 2514. Ant. Chr. 1490. ab exitu 2. mense 2.

2. Præcipe filiis Israel, ut ejiciant de castris omnem leprosum, & qui semine fluit, pollutusque est super mortuo:

3. tam masculum quàm fœminam ejicite de castris, ne contaminent ea cùm habitaverint vobiscum.

4. Feceruntque ita filii Israel, & ejecerunt eos extra castra, sicut locutus erat Dominus Moysi.

5. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

6. Loquere ad filios Israel: Vir, sive mulier, cùm fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint,

7. confitebuntur peccatum suum, & reddent ipsum caput, quintamque partem desuper ei, in quem peccaverint.

8. Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt Domino, & erit sacerdotis, excepto ariete, qui offertur pro expiatione, ut sit placabilis hostia.

9. Omnes quoque primitiæ, quas offerunt filii Israel, ad sacerdotem pertinent:

10. & quidquid in Sanctuarium offertur à singulis, si traditur manibus sacerdotis, ipsius erit.

11. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

12. Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir, cujus uxor erraverit, maritumque contemnens

13. dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quiverit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inventa in stupro:

14. si spiritus zelotypiæ concitaverit virum contra uxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsa suspicione appetitur,

15. adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa, decimam partem sati farinæ hordeaceæ: non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiæ est, & oblatio investigans adulterium.

16. Offeret igitur eam sacerdos, & statuet coram Domino.

17. Assumetque aquam sanctam in vase fictili, & pauxillum terræ de pavimento tabernaculi mittet in eam.

18. Cùmque steterit mulier in conspectu Domini, discooperiet caput ejus, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congessit.

19. Adjurabitque eam, & dicet: Si non dormivit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congessi.

20. Sin autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & concubuisti cum altero viro:

21. his maledictionibus subjacebis: Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo suo: putrescere faciat femur tuum, & tumens uterus tuus disrumpatur.

22. Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & utero tumescente putrescat femur. Et respondebit mulier, Amen, amen.

23. Scribetque sacerdos in libello ista maledicta, & delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congessit,

24. & dabit ei bibere. Quas cùm exhauserit,

25. tollet sacerdos de manu ejus sacrificium zelotypiæ, & elevabit illud coram Domino, imponetque illud super altare: ita dumtaxat ut prius,

26. pugillum sacrificii tollat de eo quod offertur, & incendat super altare: & sic potum det mulieri aquas amarissimas.

27. Quas cùm biberit, si polluta est, & contempto viro adulterii rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur: eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo.

28. Quòd si polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos.

29. Ista est lex zelotypiæ. Si declinaverit mulier à viro suo, & si polluta fuerit,

30. maritusque zelotypiæ spiritu concitatus adduxerit eam in conspectu Domini, & fecerit ei sacerdos juxta omnia quæ scripta sunt:

31. maritus absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam.

CAPUT VI.

Nazaraeorum consecratio & oblatio; quibusque verbis sacerdotes populo benedicerent.

Eodem ann. 2514. ab exitu, 2. mense 2. 1. LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir, sive mulier, cùm fecerint votum ut sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare:

3. à vino, & omni quod inebriare potest abstinebunt. Acetum ex vino, & ex qualibet alia potione, & quidquid de uva exprimitur, non bibent: uvas recentes siccasque non comedent

4. cunctis diebus quibus ex voto Domino consecrantur: quidquid ex vinea esse potest, ab uva passa usque ad acinum non comedent.

‖ Judith. 13 5. 5. Omni tempore separationis suæ ‖ novacula non transibit per caput ejus, usque ad completum diem quo Domino consecratur. Sanctus erit, crescente cæsarie capitis ejus.

6. Omni tempore consecrationis suæ super mortuum non ingredietur,

7. nec super patris quidem & matris & fratris sororisque funere contaminabitur, quia consecratio Dei sui super caput ejus est.

8. Omnibus diebus separationis suæ sanctus erit Domino.

9. Sin autem mortuus fuerit subitò quispiam coram eo, polluetur caput consecrationis ejus: quod radet illico in eadem die purgationis suæ, & rursum septima.

10. In octava autem die offeret duos turtures, vel duos pullos columbæ sacerdoti in introitu fœderis testimonii,

11. facietque sacerdos unum pro peccato, & alterum in holocaustum, & deprecabitur pro eo, quia peccavit super mortuo: sanctificabitque caput ejus in die illo:

12. & consecrabit Domino dies separationis illius, offerens agnum anniculum pro peccato: ita tamen ut dies priores irriti fiant, quoniam polluta est sanctificatio ejus.

13. Ista est lex consecrationis. Cùm dies, quos ex voto decreverat, complebuntur: adducet eum ad ostium tabernaculi fœderis,

14. & offeret oblationem ejus Domino, agnum anniculum immaculatum in holocaustum, & ovem anniculam immaculatam pro peccato, & arietem immaculatum, hostiam pacificam,

15. canistrum quoque panum azymorum qui conspersi sint oleo, & lagana absque fermento uncta oleo, ac libamina singulorum:

16. quæ offeret sacerdos coram Domino, & faciet tam pro peccato, quàm in holocaustum.

17. Arietem verò immolabit hostiam pacificam Domino, offerens simul canistrum azymorum, & libamenta quæ ex more debentur.

18. ‖ Tunc radetur Nazaræus ante ostium tabernaculi fœderis cæsarie consecrationis suæ: tolletque capillos ejus, & ponet super ignem, qui est suppositus sacrificio pacificorum. ‖ Act. 21. 24.

19. Et armum coctum arietis, tortamque absque fermento unam de canistro, & laganum azymum unum, & tradet in manus Nazaræi, postquam rasum fuerit caput ejus.

20. Susceptaque rursum ab eo, elevabit in conspectu Domini: & sanctificata sacerdotis erunt, sicut pectusculum, quod separari jussum est, & femur. Post hæc potest bibere Nazaræus vinum.

21. Ista est lex Nazaræi, cùm voverit oblationem suam Domino tempore consecrationis suæ, exceptis his quæ invenerit manus ejus: juxta quod mente devoverat, ita faciet ad perfectionem sanctificationis suæ.

22. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

23. Loquere Aaron & filiis ejus: Sic benedicetis filiis Israel, & dicetis eis:

24. ‖ Benedicat tibi Dominus, & custodiat te. ‖ Eccl. 36. 19.

25. Ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui.

26. Convertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem.

27. Invocabuntque nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis.

CAPUT VII.

Oblationes principum duodecim tribuum in dedicationem tabernaculi & altaris: loquitur Dominus Moysi de Propitiatorio.

1. FActum ‖ est autem in die qua complevit Moyses tabernaculum, & erexit illud: unxitque & sanctificavit cum omnibus vasis suis, altare similiter & omnia vasa ejus. ‖ Exod. 40. 16.

2. Obtulerunt * principes Israel & capita familiarum, qui erant per singulas tribus, præfectique eorum qui numerati fuerant, * Eodem mense & ann. 2514.

3. mu-

3. munera coram Domino, sex plaustra tecta cum duodecim bobus. Unum plaustrum obtulere duo duces, & unum bovem singuli, obtuleruntque ea in conspectu tabernaculi.
4. Ait autem Dominus ad Moysen:
5. Suscipe ab eis ut serviant in ministerio tabernaculi, & trades ea Levitis juxta ordinem ministerii sui.
6. Itaque cùm suscepisset Moyses plaustra & boves, tradidit eos Levitis.
7. Duo plaustra & quatuor boves dedit filiis Gerson, juxta id quod habebant necessarium.
8. Quatuor alia plaustra & octo boves dedit filiis Merari, secundùm officia & cultum suum, sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.
9. Filiis autem Caath non dedit plaustra & boves: quia in Sanctuario serviunt, & onera propriis portant humeris.
10. Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris, die qua unctum est, oblationem suam ante altare.
11. Dixitque Dominus ad Moysen: Singuli duces per singulos dies offerant munera in dedicationem altaris.
12. Primo die obtulit oblationem suam Nahasson filius Aminadab de tribu Juda:
13. fueruntque in ea, acetabulum argenteum pondo centum triginta siclorum, phiala argentea habens septuaginta siclos juxta pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
14. mortariolum ex decem siclis aureis plenum incenso:
15. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
16. hircumque pro peccato:
17. & in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc est oblatio Nahasson filii Aminadab.
18. Secundo die obtulit Nathanael filius Suar, dux de tribu Issachar,
19. acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, juxta pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
20. mortariolum aureum habens decem siclos, plenum incenso:
21. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
22. hircumque pro peccato:
23. & in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Nathanael filii Suar.
24. Tertio die princeps filiorum Zabulon, Eliab filius Helon,
25. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
26. mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:
27. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
28. hircumque pro peccato:
29. & in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc est oblatio Eliab filii Helon.
30. Die quarto princeps filiorum Ruben, Elisur filius Sedeur,
31. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
32. mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:
33. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
34. hircumque pro peccato:
35. & in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Elisur filii Sedeur.
36. Die quinto princeps filiorum Simeon, Salamiel filius Surisaddai,
37. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
38. mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:
39. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
40. hircumque pro peccato:
41. & in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Salamiel filii Surisaddai.
42. Die sexto princeps filiorum Gad, Eliasaph filius Duel,
43. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
44. mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:
45. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
46. hircumque pro peccato:
47. & in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Eliasaph filii Duel.
48. Die septimo princeps filiorum Ephraim, Elisama filius Ammiud,
49. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii: utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
50. mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:
51. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
52. hircumque pro peccato:
53. & in hostias pacificorum, boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Elisama filii Ammiud.
54. Die octavo princeps filiorum Manasse, Gamaliel filius Phadassur,
55. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

56. mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:

57. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

58. hircumque pro peccato:

59. & in hoſtias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Gamaliel filii Phadaſſur.

60. Die nono princeps filiorum Benjamin, Abidan filius Gedeonis,

61. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum ſimilia conſperſa oleo in ſacrificium:

62. & mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:

63. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

64. hircumque pro peccato:

65. & in hoſtias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Abidan filii Gedeonis.

66. Die decimo princeps filiorum Dan, Ahiezer filius Ammiſaddai,

67. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:

68. mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:

69. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

70. hircumque pro peccato:

71. & in hoſtias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Ahiezer filii Ammiſaddai.

72. Die undecimo princeps filiorum Aſer, Phegiel filius Ochran,

73. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:

74. mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:

75. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

76. hircumque pro peccato:

77. & in hoſtias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Phegiel filii Ochran.

78. Die duodecimo princeps filiorum Nephthali, Ahira filius Enan,

79. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum ſimila oleo conſperſa in ſacrificium:

80. mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:

81. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

82. hircumque pro peccato:

83. & in hoſtias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Ahira filii Enan.

84. Hæc in dedicatione altaris oblata ſunt à principibus Iſrael, in die qua conſecratum eſt: acetabula argentea duodecim: phialæ argenteæ duodecim: mortariola aurea duodecim:

85. ita ut centum triginta ſiclos argenti haberet unum acetabulum, & ſeptuaginta ſiclos haberet una phiala: id eſt, in commune vaſorum omnium ex argento ſicli duo millia quadringenti, pondere Sanctuarii.

86. Mortariola aurea duodecim plena incenſo denos ſiclos appendentia pondere Sanctuarii: id eſt, ſimul auri ſicli centum viginti:

87. boves de armento in holocauſtum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & libamenta eorum: hirci duodecim pro peccato.

88. In hoſtias pacificorum, boves viginti quatuor, arietes ſexaginta, hirci ſexaginta, agni anniculi ſexaginta. Hæc oblata ſunt in dedicatione altaris, quando unctum eſt.

89. Cùmque ingrederetur Moyſes tabernaculum fœderis, ut conſuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad ſe de propitiatorio quod erat ſuper arcam teſtimonii inter duos Cherubim, unde & loquebatur ei.

CAPUT VIII.

Candelabri & lucernarum ſitus ac forma: ætaſque & conſecratio Levitarum.

1. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, * dicens:

2. Loquere Aaron, & dices ad eum: Cùm poſueris ſeptem lucernas, candelabrum in auſtrali parte erigatur. Hoc igitur præcipe ut lucernæ contra boream è regione reſpiciant ad menſam panum propoſitionis, contra eam partem, quam candelabrum reſpicit, lucere debebunt:

* Anno M. 2514. ab exitu 2. menſe 2. Ant. Chr. 1490.

3. Fecitque Aaron, & impoſuit lucernas ſuper candelabrum, ut præceperat Dominus Moyſi.

4. Hæc autem erat factura candelabri, ex auro ductili, tam medius ſtipes, quàm cuncta quæ ex utroque calamorum latere naſcebantur: juxta exemplum quod oſtendit Dominus Moyſi, ita operatus eſt candelabrum.

5. Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

6. Tolle Levitas de medio filiorum Iſrael, & purificabis eos

7. juxta hunc ritum: Aſpergantur aqua luſtrationis, & radant omnes pilos carnis ſuæ. Cùmque laverint veſtimenta ſua, & mundati fuerint,

8. tollent bovem de armentis, & libamentum ejus ſimilam oleo conſperſam: bovem autem alterum de armento tu accipies pro peccato:

9. & applicabis Levitas coram tabernaculo fœderis, convocata omni multitudine filiorum Iſrael.

10. Cùmque Levitæ fuerint coram Domino, ponent filii Iſrael manus ſuas ſuper eos:

11. & offeret Aaron Levitas, munus in conſpectu Domini à filiis Iſrael, ut ſerviant in miniſterio ejus.

12. Levitæ quoque ponent manus ſuas ſuper capita boum, è quibus unum facies pro

pec-

peccato, & alterum in holocaustum Domini, ut depreceris pro eis.

13. Statuesque Levitas in conspectu Aaron & filiorum ejus, & consecrabis oblatos Domino,

14. ac separabis de medio filiorum Israel, ut sint mei.

15. & posteà ingredientur tabernaculum fœderis, ut serviant mihi. Sicque purificabis & consecrabis eos in oblationem Domini: quoniam dono donati sunt mihi à filiis Israel.

16. ‖ Pro primogenitis quæ aperiunt omnem vulvam in Israel, accepi eos.

‖ Exod. 13. 2. Supr. 3. 13. Luc. 2. 23.

17. Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israel, tam ex hominibus quàm ex jumentis. Ex die quo percussi omne primogenitum in Terra Ægypti, sanctificavi eos mihi,

18. & tuli Levitas pro cunctis primogenitis filiorum Israel:

19. tradidique eos dono Aaron & filiis ejus de medio populi, ut serviant mihi pro Israel in tabernaculo fœderis, & orent pro eis, ne sit in populo plaga, si ausi fuerint accedere ad Sanctuarium.

20. Feceruntque Moyses & Aaron & omnis multitudo filiorum Israel super Levitis quæ præceperat Dominus Moysi:

21. purificatique sunt, & laverunt vestimenta sua. Elevavitque eos Aaron in conspectu Domini, & oravit pro eis,

22. ut purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum fœderis coram Aaron & filiis ejus. Sicut præceperat Dominus Moysi de Levitis, ita factum est.

23. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

24. Hæc est lex Levitarum: A viginti quinque annis & suprà, ingredientur ut ministrent in tabernaculo fœderis.

25. Cùmque quinquagesimum annum ætatis impleverint, servire cessabunt:

26. eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, ut custodiant quæ sibi fuerint commendata, opera autem ipsa non faciant. Sic dispones Levitas in custodiis suis.

CAPUT IX.

Quo tempore debeant mundi Phase celebrare, & quo immundi: nubes tabernaculum operiens ducit exercitum.

1. Locutus est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, anno secundo postquam egressi sunt de Terra Ægypti, mense primo*, dicens:

* mense quidem 1. anni 2. ab exitu: Sed 7. mense an. M. 2514. Ant. Chr. 1490.

‖ Exod. 12. 3.

2. ‖ Faciant filii Israel Phase in tempore suo,

3. quartadecima die mensis hujus ad vesperam, juxta omnes cæremonias & justificationes ejus.

4. Præcepitque Moyses filiis Israel ut facerent Phase,

5. Qui fecerunt tempore suo: quartadecima die mensis ad vesperam, in monte Sinai. Juxta omnia quæ mandaverat Dominus Moysi, fecerunt filii Israel.

6. Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere Phase in die illo, accedentes ad Moysen & Aaron,

7. dixerunt eis: Immundi sumus super anima hominis: quare fraudamur ut non valeamus oblationem offerre Domino in tempore suo inter filios Israel?

8. Quibus respondit Moyses: Stare ut consulam quid præcipiat Dominus de vobis.

9. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

10. Loquere filiis Israel: Homo qui fuerit immundus super anima, sive in via procul in gente vestra, faciat Phase Domino

11. in mense secundo, quartadecima die mensis ad vesperam: cum azymis & lactucis agrestibus comedent illud:

12. non relinquent ex eo quippiam usque manè, ‖ & os ejus non confringent, omnem ritum Phase observabunt.

‖ Exod. 12. 46. Joan. 19. 36.

13. Si quis autem & mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit Phase, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo: peccatum suum ipse portabit.

14. Peregrinus quoque & advena si fuerint apud vos, facient Phase Domino juxta cæremonias & justificationes ejus. Præceptum idem erit apud vos tam advenæ quàm indigenæ.

15. ‖ Igitur die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis usque manè.

‖ Exod. 40. 16. Sup. 7. 1.

16. Sic fiebat jugiter: per diem operiebat illud nubes, & per noctem quasi species ignis.

17. Cùmque ablata fuisset nubes, quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiscebantur filii Israel: & in loco ubi stetisset nubes, ibi castrametabantur.

18. Ad imperium Domini proficiscebantur, & ad imperium illius figebant tabernaculum: ‖ Cunctis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum, manebant in eodem loco:

‖ 1. Cor. 10. 1.

19. & si evenisset ut multo tempore maneret super illud, erant filii Israel in excubiis Domini, & non proficiscebantur

20. quot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium Domini erigebant tentoria, & ad imperium illius deponebant.

21. Si fuisset nubes à vespere usque manè, & statim diluculo tabernaculum reliquisset, proficiscebantur: &, si post diem & noctem recessisset, dissipabant tentoria.

22. Si verò biduo aut uno mense vel longiori tempore fuisset super tabernaculum, manebant filii Israel in eodem loco, & non proficiscebantur: statim autem ut recessisset, movebant castra.

23. Per verbum Domini figebant tentoria, & per verbum illius proficiscebantur: eratque in excubiis Domini juxta imperium ejus per manum Moysi.

CAPUT X.

Usus tubarum: quo ordine mota sint castra de deserto Sinai: orat Moyses cognatum Hobab ut cum ipsis proficiscatur: & verba quæ loquebatur Moyses cùm elevaretur vel deponeretur arca.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, * dicens.

* Anno 2. mense 2. ab exitu. Mundi 2514.

2. Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus convocare possis multitudinem quando movenda sunt castra.

3. Cùmque increpueris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad ostium tabernaculi fœderis.

4. Si semel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Israel.

5. Si autem prolixior atque concisus clangor increpuerit, movebunt castra primi qui sunt ad orientalem plagam.

6. In secundo autem sonitu & pari ululatu tubæ, levabunt tentoria qui habitant ad meridiem, & juxta hunc modum reliqui facient, ululantibus tubis in profectionem.

7. Quando autem congregandus est populus, simplex tubarum clangor erit, & non concisè ululabunt.

8. Filii autem Aaron sacerdotes clangent tubis: eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris.

9. Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes qui dimicant adversum vos, clangetis ululantibus tubis, & erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, ut eruamini de manibus inimicorum vestrorum.

10. Si quando habebitis epulum, & dies festos, & calendas, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, ut sint vobis in recordationem Dei vestri: Ego Dominus Deus vester.

11. Anno secundo, mense secundo, vigesima die mensis, elevata est nubes de tabernaculo fœderis:

12. profectique sunt filii Israel per turmas suas de deserto Sinai *, & recubuit nubes in solitudine Pharan.

13. Moveruntque castra primi juxta imperium Domini in manu Moysi.

14. || Filii Juda per turmas suas: quorum princeps erat Nahasson filius Aminadab.

15. In tribu filiorum Issachar fuit princeps Nathanael filius Suar.

16. In tribu Zabulon erat princeps Eliab filius Helon.

17. Depositumque est tabernaculum, quod portantes egressi sunt filii Gerson & Merari.

18. Profectique sunt & filii Ruben, per turmas & ordinem suum: quorum princeps erat Helisur filius Sedeur.

19. In tribu autem filiorum Simeon, princeps fuit Salamiel filius Surisaddai.

20. Porrò in tribu Gad erat princeps Eliasaph filius Duel.

21. Profectique sunt & Caathitæ portantes Sanctuarium. Tamdiu tabernaculum portabatur, donec venirent ad erectionis locum.

22. Moverunt castra & filii Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat Elisama filius Ammiud.

23. In tribu autem filiorum Manasse princeps fuit Gamaliel filius Phadassur.

24. & in tribu Benjamin erat dux Abidan filius Gedeonis.

25. Novissimi castrorum omnium profecti sunt filii Dan per turmas suas, in quorum exercitu princeps fuit Ahiezer filius Ammisaddai.

26. In tribu autem filiorum Aser erat princeps Phegiel filius Ochran.

27. Et in tribu filiorum Nephtali princeps fuit Ahira filius Enan.

28. Hæc sunt castra, & profectiones filiorum Israel per turmas suas quando egrediebantur.

* ubi per integrum annum hæserant. || Exod. 19. 1. Sup. 1. 7.

29. Dixitque Moyses Hobab * filio Raguel Madianitæ, cognato suo: Proficiscimur ad locum, quem Dominus daturus est nobis: veni nobiscum, ut benefaciamus tibi: quia Dominus bona promisit Israeli.

30. Cui ille respondit: Non vadam tecum, sed revertar in terram || meam, in qua natus sum.

31. Et ille: Noli, inquit, nos relinquere: tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris doctor noster.

32. Cùmque nobiscum veneris, quidquid optimum fuerit ex opibus, quas nobis traditurus est Dominus, dabimus tibi.

33. Profecti sunt ergo de monte Domini viam trium dierum, arcaque fœderis Domini præcedebat eos, per dies tres † providens castrorum locum.

34. Nubes quoque Domini super eos erat per diem cùm incederent.

35. Cùmque elevaretur arca, dicebat Moyses: || Surge Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, à facie tua.

36. Cùm autem deponeretur, ajebat: Revertere Domine ad multitudinem exercitus Israel.

* Alii hunc Hobab volunt fuisse Jethro, quem alii putant fuisse Raguelem. Sed Hebræus Samaritanus, Chaldæus & Septuaginta, habent hic *Hoab socero suo*, ut de Jethro *Exod.* 18. & alioquin eadem utrobiq; videtur referri historia, quæ ideò hic fusiùs exprimatur quòd ab uno tantù verbo eam perstrinxerat. || *Exod.* 18. 27. † quibus pervenerũt ad desertũ Pharan, ubi dies 23. cõsederunt. || *Psal.* 67. 2.

CAPUT XI.

Murmuris pœna plexi Judæi coturnicum carnes impetrant: turbatoque Moysi spiritu, Deus illius onus in septuaginta seniores partitur, qui omnes prophetant; puniturque populus propter carnium concupiscentiam.

1. Intereà * ortum est || murmur populi, quasi dolentium pro labore, contra Dominum. Quod cùm audisset Dominus, iratus est. Et || accensus in eos ignis Domini devoravit extremam castrorum partem.

2. Cùmque clamasset populus ad Moysen, oravit Moyses ad Dominum, & absorptus est ignis.

3. Vocavitque nomen loci illius, Incensio: eò quòd incensus fuisset contra eos ignis Domini.

4. Vulgus quippe promiscuum, quod ascenderat cum eis, flagravit desiderio, sedens & flens, junctis sibi pariter filiis Israel, & ait: || Quis dabit nobis ad vescendum carnes?

5. Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis, in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, & cæpę, & allia.

6. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man.

7. || Erat autem Man quasi semen coriandri, coloris bdellii.

8. Circuibatque populus, & colligens illud, frangebat mola, sive terebat in mortario, coquens in olla, & faciens ex eo tortulas saporis quasi panis oleati.

9. Cùmque descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter & Man.

10. Audivit ergo Moyses flentem populum per familias, singulos per ostia tentorii sui. Iratusque est furor Domini valdè: sed & Moysi intoleranda res visa est.

11. Et ait ad Dominum: Cur afflixisti servum tuum? quare non invenio gratiam coram te? & cur imposuisti pondus universi populi hujus super me?

* Eodem ann. 2514. || Num. 33. 16. Psal. 77. 10. 1. Cor. 10. 10. || Psal. 77. 21. || 1. Cor. 10. 3. || Exod. 16. 14. Psal. 77. 24. Sap. 16. 20. Joan. 6. 31.

12. Num-

12. Numquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, ut dicas mihi: Porta eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infantulum, & defer in terram, pro qua jurasti patribus eorum?

13. Unde mihi carnes ut dem tantæ multitudini? flent contra me, dicentes: Da nobis carnes ut comedamus.

14. Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia gravis est mihi.

15. Sin aliter tibi videtur, obsecro ut interficias me, & inveniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis.

16. Et dixit Dominus ad Moysen: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti quòd senes populi sint ac magistri: & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum,

17. ut descendam & loquar tibi: & auferam de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, & non tu solus graveris.

18. Populo quoque dices: Sanctificamini: cras comedetis carnes: ego enim audivi vos dicere: Quis dabit nobis escas carnium? benè nobis erat in Ægypto. Ut det vobis Dominus carnes, & comedatis:

19. non uno die, nec duobus, vel quinque aut decem, nec viginti quidem,

20. sed usque ad mensem dierum, donec exeat per nares vestras, & vertatur in nauseam, eò quod repuleritis Dominum, qui in medio vestri est, & fleveritis coram eo, dicentes: Quare egressi sumus ex Ægypto?

21. Et ait Moyses: Sexcenta millia peditum hujus populi sunt, & tu dicis: Dabo eis esum carnium mense integro?

|| *Joan. 6. 10.* 22. || Numquid ovium & boum multitudo cædetur, ut possit sufficere ad cibum? vel omnes pisces maris in unum congregabuntur, ut eos satient?

|| *Isai. 59. 1.* 23. Cui respondit Dominus: || Numquid manus Domini invalida est? Jam nunc videbis utrùm meus sermo opere compleatur.

24. Venit igitur Moyses, & narravit populo verba Domini, congregans septuaginta viros de senibus Israel, quos stare fecit circa tabernaculum.

25. Descenditque Dominus per nubem, & locutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat in Moyse, & dans septuaginta viris. Cùmque requievisset in eis Spiritus, prophetaverunt, nec ultrà cessaverunt.

26. Remanserant autem in castris duo viri, quorum unus vocabatur Eldad, & alter Medad, super quos requievit Spiritus: nam & ipsi descripti fuerant, & non exierant ad tabernaculum.

27. Cùmque prophetarent in castris, cucurrit puer, & nuntiavit Moysi, dicens: Eldad & Medad prophetant in castris.

28. Statim Josue filius Nun, minister Moysi, & electus è pluribus, ait: Domine mi Moyses prohibe eos.

29. At ille: Quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus Spiritum suum?

30. Reversusque est Moyses, & majores natu Israel in castra.

† *Psal. 77. 26. & 27.* 31. || Ventus autem egrediens à Domino, arreptans trans mare coturnices detulit, & demisit in castra itinere quantum uno die confici potest, ex omni parte castrorum per circuitum, volabantque in aere duobus cubitis altitudine super terram.

32. Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero, congregavit coturnicum, qui parum, decem coros: & siccaverunt eas per gyrum castrorum.

33. || Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat hujuscemodi cibus: & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis.

34. Vocatusque est ille locus, Sepulchra concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt populum qui desideraverat. Egressi autem de sepulchris concupiscentiæ, venerunt in Haseroth, & manserunt ibi.

CAPUT XII.

Aaron & Maria in mitissimum Moysen murmurant, apud quos Deus Moysen laudat à familiaritate erga Dominum. Maria lepra percussa, & septem diebus à populo separata, sanitati restituitur.

1. Locutaque * est Maria & Aaron contra Moysen propter uxorem ejus Æthiopissam †,

2. & dixerunt: Num per solum Moysen locutus est Dominus? nonne & nobis similiter est locutus? Quod cùm audisset Dominus,

3. (erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra)

4. statim locutus est ad eum, & ad Aaron & Mariam: Egredimini vos tantùm tres ad tabernaculum fœderis. Cùmque fuissent egressi,

5. descendit Dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi vocans Aaron & Mariam. Qui cùm issent,

6. dixit ad eos: Audite sermones meos: Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum.

7. At non talis servus meus Moyses, || qui in omni domo mea fidelissimus est:

8. || ore enim ad os loquor ei: & palàm, & non per ænigmata & figuras Dominum videt. Quare ergo non timuistis detrahere servo meo Moysi?

9. Iratusque contra eos, abiit:

10. & nubes quoque recessit quæ erat super tabernaculum: & ecce Maria apparuit || candens lepra quasi nix. Cùmque respexisset eam Aaron, & vidisset perfusam lepra,

11. ait ad Moysen: Obsecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum quod stultè commisimus,

12. ne fiat hæc quasi mortua, & ut abortivum quod projicitur de vulva matris suæ: ecce jam medium carnis ejus devoratum est à lepra.

13. Clamavitque Moyses ad Dominum, dicens: Deus, obsecro, sana eam.

14. Cui respondit Dominus: Si pater ejus spuisset in faciem illius, nonne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi? Separetur septem diebus extra castra, & posteà revocabitur.

15. Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus: & populus non est motus de loco illo, donec revocata est Maria.

by Google

CAPUT XIII.

Missi exploratores ad considerandam terram promissionis, palmitem cum botro aliisque fructibus in fertilitatis signum referunt; qui tamen universi, præter Caleb & Josue, murmur in populo concitant.

* Eodem ann. 2514. ab exitu 2. & mense 4.

1. PRofectusque * est populus de Haseroth, fixis tentoriis in deserto Pharan.

2. Ibique locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

3. Mitte viros, qui considerent Terram Chanaan, quam daturus sum filiis Israel, singulos de singulis tribubus, ex principibus.

* sive Cadesbarne: Infr. 27. Inf. 32. 8. Deut. 1. 22. & 9. 23. Jos. 14. 7.

4. Fecit Moyses quod Dominus imperaverat, de deserto Pharan * mittens principes viros, quorum ista sunt nomina.

5. De tribu Ruben, Sammua filium Zechur.

6. De tribu Simeon, Saphat filium Huri.

7. De tribu Juda, Caleb filium Jephone.

8. De tribu Issachar, Igal filium Joseph.

9. De tribu Ephraim, Osee filium Nun,

10. De tribu Benjamin, Phalti filium Raphu.

11. De tribu Zabulon, Geddiel filium Sodi.

12. De tribu Joseph, sceptri Manasse, Gaddi filium Susi.

13. De tribu Dan, Ammiel filium Gemalli.

14. De tribu Aser, Sthur filium Michael:

15. De tribu Nephtali, Nahabi filium Vapsi.

16. De tribu Gad, Guel filium Machi.

17. Hæc sunt nomina virorum, quos misit Moyses ad considerandam terram: Vocavitque Osee filium Nun, Josue. *

* sive Jesum. Actor. 7. 45. & Hebr. 4. 8.

18. Misit ergo eos Moyses ad considerandam Terram Chanaan, & dixit ad eos: Ascendite per meridianam plagam. Cùmque veneritis ad montes,

19. considerate Terram, qualis sit: & populum qui habitator est ejus, utrùm fortis sit an infirmus: si pauci numero an plures:

20. ipsa terra, bona an mala: urbes quales, muratæ an absque muris:

21. humus, pinguis an sterilis, nemorosa an absque arboribus. Confortamini, & afferte nobis de fructibus terræ. Erat autem tempus quando jam præcoquæ uvæ vesci possunt.

22. * Cùmque ascendissent, exploraverunt Terram à deserto Sin, usque Rohob intrantibus Emath.

* Mense 5. anni 2. ab exitu.

23. Ascenderuntque ad meridiem, & venerunt in Hebron, ubi erant || Achiman & Sisai & Tholmai filii Enac: nam Hebron septem annis ante Tanim urbem Ægypti condita est.

|| Jos. 15. 14.

24. || Pergentesque usque ad Torrentem botri, absciderunt palmitem cum uva sua, quem portaverunt in vecte duo viri. De malis quoque granatis & de ficis loci illius tulerunt:

|| Deut. 1. 24.

25. qui appellatus est Nehelescol, id est, Torrens botri, eò quòd botrum portassent inde filii Israel.

26. || Reversique exploratores Terræ post quadraginta dies, * omni regione circuita,

|| Deut. 1. 24. * Mense 6. anni 2. ab exitu, circa finem.

27. venerunt ad Moysen & Aaron & ad omnem cœtum filiorum Israel in desertum Pharan, quod est in Cades. Locutique eis & omni multitudini ostenderunt fructus Terræ:

28. & narraverunt, dicentes: Venimus in Terram, ad quam misisti nos, quæ reverà fluit lacte & melle, ut ex his fructibus cognosci potest:

29. sed cultores fortissimos habet, & urbes grandes atque muratas. Stirpem Enac vidimus ibi.

30. Amalec habitat in meridie, Hethæus & Jebusæus & Amorrhæus in montanis: Chananæus verò moratur juxta mare & circa fluenta Jordanis.

31. Inter hæc Caleb compescens murmur populi, qui oriebatur contra Moysen, ait: Ascendamus, & possideamus Terram quoniam poterimus obtinere eam.

32. Alii verò, qui fuerant cum eo, dicebant: Nequaquam ad hunc populum valemus ascendere, quia fortior nobis est.

33. Detraxeruntque Terræ, quam inspexerant, apud filios Israel, dicentes: Terra, quam lustravimus, devorat habitatores suos: populus, quem aspeximus, proceræ staturæ est.

34. Ibi vidimus monstra quædam filiorum Enac de genere giganteo: quibus comparati, quasi locustæ videbamur.

CA-

CAPUT XIV.

Murmur populi frustrà sedare conantur Josue & Caleb: iratum Dominum placat Moyses: omnes morti in deserto addicuntur præter Caleb ac Josue; & pugnantes Israelitæ contra Domini voluntatem cæduntur ab hostibus.

1. IGitur vociferans omnis turba flevit nocte illa,

2. & murmurati sunt contra Moysen & Aaron cuncti filii Israel, dicentes:

3. Utinam mortui essemus in Ægypto: & in hac vasta solitudine utinam pereamus, & non inducat nos Dominus in Terram istam, ne cadamus gladio, & uxores ac liberi nostri ducantur captivi. Nonne melius est reverti in Ægyptum?

4. Dixeruntque alter ad alterum: Constituamus nobis ducem, & revertamur in Ægyptum.

5. Quo audito Moyses & Aaron ceciderunt proni in terram coram omni multitudine filiorum Israel.

|| Eccli 46. 9. 1. Mach. 2. 55. 56.

6. || At verò Josue filius Nun, & Caleb filius Jephone, qui & ipsi lustraverant terram, sciderunt vestimenta sua,

7. & ad omnem multitudinem filiorum Israel locuti sunt: Terra, quam circuivimus, valdè bona est.

8. Si propitius fuerit Dominus, inducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem.

9. Nolite rebelles esse contra Dominum: neque timeatis populum Terræ hujus, quia sicut panem ita eos possumus devorare: recessit ab eis omne præsidium: Dominus nobiscum est, nolite metuere.

10. Cùmque clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria Domini super tectum fœderis cunctis filiis Israel.

11. Et dixit Dominus ad Moysen: Usquequò detrahet mihi populus iste? Quousque non credent mihi in omnibus signis quæ feci coram eis?

12. Feriam igitur eos pestilentia, atque consumam: te autem faciam principem super gentem magnam, & fortiorem quàm hæc est.

13. Et ait Moyses ad Dominum: Ut audiant Ægyptii, de quorum medio eduxisti populum istum,

|| Exod. 13. 21.

14. & habitatores Terræ hujus, qui audierunt quòd tu Domine in populo isto sis, & facie videaris ad faciem, || & nubes tua protegat illos, & in columna nubis præcedas eos per diem, & in columna ignis per noctem:

15. quòd occideris tantam multitudinem quasi unum hominem, & dicant:

|| Exod. 32. 28.

16. Non poterat introducere populum in terram, pro qua juraverat, || idcircò occidit eos in solitudine.

17. Magnificetur ergo fortitudo Domini sicut jurasti, dicens:

|| Psal. 102. 8. || Exod. 34. 6. 7. || Exod. 20. 5

18. || Dominus patiens & multæ misericordiæ, || auferens iniquitatem & scelera, nullumque innoxium derelinquens, || qui visitas peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem.

19. Dimitte obsecro, peccatum populi hujus secundùm magnitudinem misericordiæ tuæ, sicut propitius fuisti egredientibus de Ægypto usque ad locum istum.

20. Dixitque Dominus: Dimisi juxta verbum tuum.

21. Vivo ego: & implebitur gloria Domini universa terra.

22. Attamen omnes homines qui viderunt majestatem meam, & signa quæ feci in Ægypto & in solitudine, & tentaverunt me jam per decem vices, nec obedierunt voci meæ,

23. || non videbunt Terram pro qua juravi patribus eorum, nec quisquam ex illis qui detraxit mihi, intuebitur eam. || Deut. 1. 35

24. || Servum meum Caleb, qui plenus alio spiritu secutus est me, inducam in Terram hanc, quam circuivit: & semen ejus possidebit eam. || Jos. 14. 6.

25. Quoniam Amalecites & Chananæus habitant in vallibus. Cras movete castra, & revertimini in solitudinem per viam Maris rubri.

26. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

27. Usquequò multitudo hæc pessima murmurat contra me? querelas filiorum Israel audivi.

28. Dic ergo eis: Vivo ego, ait Dominus: sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis.

29. || In solitudine hac jacebunt cadavera vestra. Omnes qui numerati estis à viginti annis & suprà, & murmurastis contra me, || Psal. 105. 26. Num. 32. 10.

30. || non intrabitis Terram, super quam levavi manum meam ut habitare vos facerem, præter Caleb filium Jephone, & Josue filium Nun. || Deut. 1. 35

31. Parvulos autem vestros, de quibus dixistis quòd prædæ hostibus forent, introducam: ut videant Terram, quæ vobis displicuit.

32. Vestra cadavera jacebunt in solitudine.

33. Filii vestri erunt vagi in deserto annis quadraginta, & portabunt fornicationem vestram, donec consumantur cadavera patrum in deserto,

34. juxta numerum quadraginta dierum, quibus considerastis Terram: || annus pro die imputabitur. || Et quadraginta * annis recipietis iniquitates vestras, & scietis ultionem meam: || Ezech. 4. 6. || Psal. 94. 10. * Ab Exodo scilicet numerandis. Vide Num. 32. 13. Judith. 8. 24.

35. quoniam sicut locutus sum, ita faciam omni multitudini huic pessimæ, quæ consurrexit adversum me: in solitudine hac deficiet, & morietur.

36. || Igitur omnes viri, quos miserat Moyses ad contemplandam Terram, & qui reversi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem, detrahentes Terræ quòd esset mala, || 1. Cor. 10. 10. Hebr. 3. 17. Judæ. 1. 5

37. mortui sunt atque percussi in conspectu Domini.

38. Josue autem filius Nun, & Caleb filius Jephone, vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad considerandam Terram.

39. Locutusque est Moyses universa verba hæc ad omnes filios Israel, & luxit populus nimis.

40. Et ecce manè primo surgentes ascenderunt verticem montis, atque dixerunt: Parati sumus ascendere ad locum, de quo Dominus locutus est: quia peccavimus.

41. Quibus Moyses: Cur, inquit, transgredimini verbum Domini, quod vobis non cedet in prosperum?

‖ Deut. 1. 42

42. ‖ Nolite ascendere: non enim est Dominus vobiscum: ne corruatis coram inimicis vestris:

43. Amalecites & Chananæus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eò quòd nolueritis acquiescere Domino, nec erit Dominus vobiscum.

44. At illi contenebrati ascenderunt in verticem montis. Arca autem testamenti Domini & Moyses non recesserunt de castris.

45. Descenditque Amalecites & Chananæus, qui habitabat in monte: & percutiens eos atque concidens, persecutus est eos usque Gorma.

CAPUT XV.

Quæ libamenta ingressis terram offerenda sint, ac primitiæ separandæ: pœna peccati per ignorantiam aut superbiam commissi: lapidatur qui Sabbato ligna collegit: fimbriæ ac vittæ per quatuor angulos palliorum ponendæ.

* Quæ hic habentur & 4. seq. cap. videntur referenda ad stationem Cadesbarne, ubi multo tẽpore consedisse dicuntur. ‖ Deut. 1. 46 vel ad proximè sequentes stationes.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. * Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Cùm ingressi fueritis Terram habitationis vestræ, quam ego dabo vobis,

3. & feceritis oblationem Domino in holocaustum, aut victimam, vota solventes, vel spontè offerentes munera, aut in solemnitatibus vestris adolentes odorem suavitatis Domino, de bobus sive de ovibus:

4. offeret quicumque immolaverit victimam, sacrificium similæ, decimam partem ephi, conspersæ oleo, quod mensuram habebit quartam partem hin.

5. & vinum ad liba fundenda ejusdem mensuræ dabit in holocaustum sive in victimam. Per agnos singulos

6. & arietes erit sacrificium similæ duarum decimarum, quæ conspersa sit oleo tertiæ partis hin:

7. & vinum ad libamentum tertiæ partis ejusdem mensuræ offeret in odorem suavitatis Domino.

8. Quando verò de bobus feceris holocaustum aut hostiam, ut impleas votum vel pacificas victimas,

9. dabis per singulos boves similæ tres decimas conspersæ oleo, quod habeat medium mensuræ hin:

10. & vinum ad liba fundenda ejusdem mensuræ in oblationem suavissimi odoris Domino.

11. Sic facies

12. per singulos boves & arietes & agnos & hœdos.

13. Tam indigenæ quàm peregrini

14. eodem ritu offerent sacrificia.

15. Unum præceptum erit atque judicium tam vobis quàm advenis terræ.

16. Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

17. Loquere filiis Israel, & dices ad eos:

18. Cùm veneritis in terram, quam dabo vobis,

19. & comederitis de panibus regionis illius, separabitis primitias Domino

20. de cibis vestris. Sicut de areis primitias separatis,

21. ita & de pulmentis dabitis primitiva Domino.

22. Quòd si per ignorantiam præterieritis quidquam horum, quæ locutus est Dominus ad Moysen,

23. & mandavit per eum ad vos, à die qua cœpit jubere & ultrà,

24. oblitaque fuerit facere multitudo: offeret vitulum de armento, holocaustum in odorem suavissimum Domino, & sacrificium ejus ac liba, ut cæremoniæ postulant, hircumque pro peccato:

25. & rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorum Israel: & dimittetur eis, quoniam non spontè peccaverunt, nihilominus offerentes incensum Domino pro se & pro peccato atque errore suo:

26. & dimittetur universæ plebi filiorum Israel, & advenis qui peregrinantur inter eos: quoniam culpa est omnis populi per ignorantiam.

27. Quòd si anima una nesciens peccaverit, offeret capram anniculam pro peccato suo:

28. & deprecabitur pro ea sacerdos, quòd inscia peccaverit coram Domino: impetrabitque ei veniam, & dimittetur illi.

29. Tam indigenis quàm advenis una lex erit omnium, qui peccaverint ignorantes.

30. Anima verò, quæ per superbiam aliquid commiserit, sive civis sit ille, sive peregrinus, (quoniam adversùs Dominum rebellis fuit) peribit de populo suo:

31. verbum enim Domini contempsit, & præceptum illius fecit irritum: idcirco delebitur, & portabit iniquitatem suam.

32. Factum est autem, cùm essent filii Israel in solitudine, & invenissent hominem colligentem ligna in die Sabbati,

33. obtulerunt eum Moysi & Aaron & universæ multitudini.

34. Qui recluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo facere deberent.

35. Dixitque Dominus ad Moysen: Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.

36. Cùmque eduxissent eum foras, obruerunt lapidibus, & mortuus est sicut præceperat Dominus.

37. Dixit quoque Dominus ad Moysen:

38. Loquere filiis Israel, & dices ad eos ‖ ut faciant sibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas: ‖ Deut. 22. 12. Matt. 23. 5

39. quas cùm viderint, recordentur omnium mandatorum Domini, nec sequantur cogitationes suas, & oculos per res varias fornicantes,

40. sed magis memores præceptorum Domini faciant ea, sintque sancti Deo suo.

41. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Ægypti, ut essem Deus vester.

CAPUT XVI.

Core, Dathan & Abiron seditionem movent, hosque vivos terra absorbet, & ignis interficit 250. viros offerentes incensum, & alios 14700. murmurantes consumpsit incendium.

1. Ecce autem Core filius Isaar, filii Caath, filii Levi, & Dathan atque Abiron filii Eliab, Hon quoque filius Pheleth de filiis Ruben,

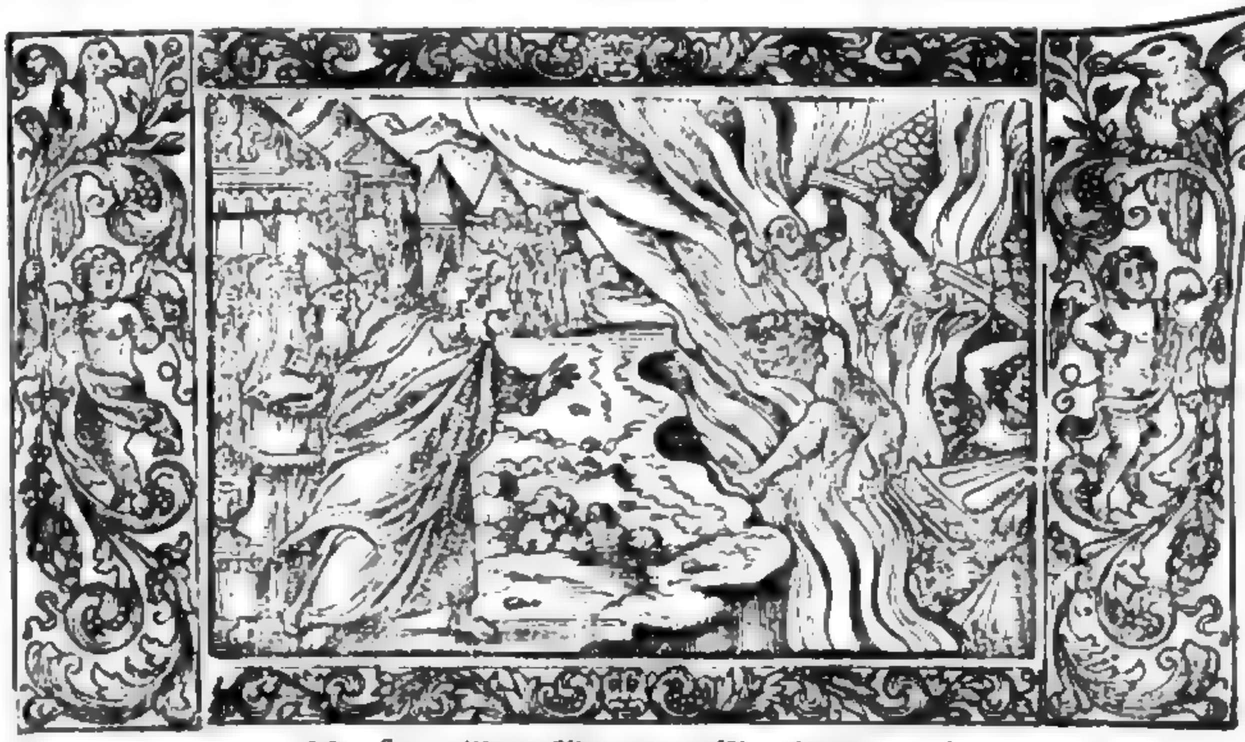

2. surrexerunt contra Moysen, aliique filiorum Israel ducenti quinquaginta viri proceres synagogæ, & qui tempore concilii per nomina vocabantur.

‖ Eccli. 45. 22. 1. Cor. 10. 10. Judæ 1. 11 3. ‖ Cùmque stetissent adversum Moysen & Aaron, dixerunt: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus: Cur elevamini super populum Domini?

4. Quod cùm audisset Moyses, cecidit pronus in faciem:

5. locutusque ad Core & ad omnem multitudinem: Manè, inquit, notum faciet Dominus qui ad se pertineant, & sanctos applicabit sibi: & quos elegerit, appropinquabunt ei.

6. Hoc igitur facite: Tollat unusquisque thuribula sua, tu Core, & omne concilium tuum:

7. & hausto cras igne, ponite desuper thymiama coram Domino: & quemcumque elegerit, ipse erit sanctus: multùm erigimini filii Levi.

8. Dixitque rursum ad Core: Audite filii Levi:

9. Num parum vobis est, quòd separavit vos Deus Israel ab omni populo, & junxit sibi, ut serviretis ei in cultu tabernaculi, & staretis coram frequentia populi, & ministraretis ei?

10. Idcircò ad se fecit accedere te & omnes fratres tuos filios Levi, ut vobis etiam sacerdotium vindicetis,

11. & omnis globus tuus stet contra Dominum? quid est enim Aaron ut murmuretis contra eum?

12. Misit ergo Moyses ut vocaret Dathan & Abiron filios Eliab. Qui responderunt: Non venimus.

13. Numquid parum est tibi quòd eduxisti nos de terra, quæ lacte & melle manabat, ut occideres in deserto, nisi & dominatus fueris nostri?

14. Reverà induxisti nos in terram, quæ fluit rivis lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum & vinearum: an & oculos nostros vis eruere? non venimus.

15. Iratusque Moyses valdè, ait ad Dominum: Ne respicias sacrificia eorum: tu scis quòd ne asellum quidem umquam acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum.

16. Dixitque ad Core: Tu, & omnis congregatio tua state seorsum coram Domino, & Aaron die crastino separatim.

17. Tollite singuli thuribula vestra, & ponite super ea incensum, offerentes Domino ducenta quinquaginta thuribula: Aaron quoque teneat thuribulum suum.

18. Quod cùm fecissent, stantibus Moyse & Aaron,

19. & coacervassent adversum eos omnem multitudinem ad ostium tabernaculi, apparuit cunctis gloria Domini.

20. Locutusque Dominus ad Moysen & Aaron, ait:

21. Separamini de medio congregationis hujus, ut eos repentè disperdam.

22. Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt: Fortissime Deus spirituum universæ carnis, num uno peccante, contra omnes ira tua desæviet?

23. Et ait Dominus ad Moysen:

24. Præcipe universo populo ut separetur à tabernaculis Core, & Dathan & Abiron.

25. Surrexitque Moyses, & abiit ad Dathan & Abiron: & sequentibus eum senioribus Israel,

26. dixit ad turbam: Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum.

27. Cùmque recessissent à tentoriis eorum per circuitum, Dathan & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum, cum uxoribus & liberis, omnique frequentia.

28. Et ait Moyses; In hoc scietis, quòd Dominus miserit me ut facerem universa quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim:

29. Si consueta hominum morte interierint, & visitaverit eos plaga, qua & cæteri visitari solent, non misit me Dominus:

30. sin autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os suum deglutiat eos & omnia quæ ad illos pertinent, descenderintque viventes in infernum, scietis quòd blasphemaverint Dominum.

31. ‖ Confestim igitur ut cessavit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum: ‖ Deut. 11. 6 Psal. 105. 17. & 18.

32. & aperiens os suum, devoravit illos

cum tabernaculis suis, & universa substantia eorum.

33. Descenderuntque vivi in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis.

34. At verò omnis Israel, qui stabat per gyrum, fugit ad clamorem pereuntium, dicens: Ne fortè & nos terra deglutiat.

35. Sed & ignis egressus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant incensum.

36. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

37. Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti ut tollat thuribula quæ jacent in incendio, & ignem huc illucque dispergat: quoniam sanctificata sunt

38. in mortibus peccatorum: producatque ea in laminas, & affigat altari, eò quòd oblatum sit in eis incensum Domino, & sanctificata sint, ut cernant ea pro signo & monimento filii Israel.

39. Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula ænea, in quibus obtulerant hi quos incendium devoravit, & produxit ea in laminas, affigens altari:

40. ut haberent posteà filii Israel, quibus commonerentur, ne quis accedat alienigena, & qui non est de semine Aaron ad offerendum incensum Domino ne patiatur sicut passus est Core, & omnis congregatio ejus, loquente Domino ad Moysen.

41. Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Israel sequenti die contra Moysen & Aaron, dicens: Vos interfecistis populum Domini.

42. Cùmque oriretur seditio, & tumultus incresceret,

43. Moyses & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod, postquam ingressi sunt, operuit nubes, & apparuit gloria Domini.

44. Dixitque Dominus ad Moysen:

45. Recedite de medio hujus multitudinis, etiam nunc delebo eos. Cùmque jacerent in terra,

46. dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari, mitte incensum desuper, pergens citò ad populum ut roges pro eis: || jam enim egressa est ira à Domino, & plaga desævit. Sap. 18. 21.

47. Quod cùm fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem, quam jam vastabat incendium, obtulit thymiama:

48. & stans inter mortuos ac viventes, pro populo deprecatus est, & plaga cessavit.

49. Fuerunt autem qui percussi sunt, quatuordecim millia hominum & septingenti, absque his qui perierant in seditione Core.

50. Reversusque est Aaron ad Moysen ad ostium tabernaculi fœderis postquam quievit interitus.

CAPUT XVII.

Sumptis virgis à duodecim tribuum principibus, sola Aaronis virga floruit ac fructum produxit, servataque est in tabernaculo testimonii.

1. ET locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere ad filios Israel, & accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, à cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, & uniuscujusque nomen superscribes virgæ suæ.

3. Nomen autem Aaron erit in tribu Levi, & una virga cunctas seorsum familias continebit:

4. ponesque eas in tabernaculo fœderis coram testimonio, ubi loquar ad te.

5. Quem ex his elegero, germinabit virga ejus: & cohibebo à me querimonias filiorum Israel, quibus contra vos murmurant.

6. Locutusque est Moyses ad filios Israel: & dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus: fueruntque virgæ duodecim absque virga Aaron.

7. Quas cùm posuisset Moyses coram Domino in tabernaculo testimonii:

8. sequenti die regressus invenit germinasse virgam Aaron in domo Levi: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui, foliis dilatatis, in amygdalas deformati sunt.

9. Protulit ergo Moyses omnes virgas de conspectu Domini ad cunctos filios Israel: videruntque & receperunt singuli virgas suas.

10. Dixitque Dominus ad Moysen: Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonii, || ut servetur ibi in signum rebellium filiorum Israel, & quiescant querelæ eorum à me, ne moriantur. Hebr. 9. 4.

11. Fecitque Moyses sicut præceperat Dominus.

12. Dixerunt autem filii Israel ad Moysen: Ecce consumpti sumus, omnes periimus.

13. Quicumque accedit ad tabernaculum Domini, moritur: Num usque ad internecionem cuncti delendi sumus?

CAPUT XVIII.

De onere sacerdotum & excubiis Levitarum; primitiæ & oblationes ac sacrificia sacerdotibus, decimæ autem Levitis assignantur, qui earum decimam rursum dabant Aaron.

1. DIxitque Dominus ad Aaron: Tu, & filii tui, & domus patris tui tecum, portabitis iniquitatem Sanctuarii: & tu & filii tui simul sustinebitis peccata sacerdotii vestri.

2. Sed & fratres tuos de tribu Levi, & sceptrum patris tui sume tecum, præstoque sint, & ministrent tibi: tu autem & filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii.

3. Excubabuntque Levitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi: ita dumtaxat, ut ad vasa Sanctuarii & ad altare non accedant, ne & illi moriantur, & vos pereatis simul.

4. Sint autem tecum, & excubent in custodiis tabernaculi, & in omnibus cæremoniis ejus. Alienigena non miscebitur vobis.

5. Excubate in custodia Sanctuarii, & in ministerio altaris: ne oriatur indignatio super filios Israel.

6. Ego dedi vobis fratres vestros Levitas de medio filiorum Israel, & tradidi donum Domino, ut serviant in ministeriis tabernaculi ejus.

7. Tu autem & filii tui custodite sacerdotium vestrum: & omnia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum sunt, per sacerdotes administrabuntur. Si quis externus accesserit, occidetur.

8. Locutusque est Dominus ad Aaron: Ecce

dedi

dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Omnia quæ sanctificantur à filiis Israel, tradidi tibi, & filiis tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna.

9. Hæc ergo accipies de his, quæ sanctificantur & oblata sunt Domino. Omnis oblatio, & sacrificium, & quidquid pro peccato atque delicto redditur mihi, & cedit in Sancta sanctorum, tuum erit, & filiorum tuorum.

10. In Sanctuario comedes illud: mares tantùm edent ex eo, quia consecratum est tibi.

11. Primitias autem, quas voverint & obtulerint filii Israel, tibi dedi, & filiis tuis, ac filiabus tuis, jure perpetuo: qui mundus est in domo tua, vescetur eis.

12. Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quidquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi.

13. Universa frugum initia, quas gignit humus, & Domino deportantur, cedent in usus tuos: qui mundus est in domo tua, vescetur eis.

14. Omne quod ex voto reddiderint filii Israel, tuum erit.

15. Quidquid primum erumpit è vulva cunctæ carnis, quam offerunt Domino, sive ex hominibus, sive de pecoribus fuerit, tui juris erit: ita dumtaxat, ut pro hominis primogenito pretium accipias, & omne animal quod immundum est, redimi facias,

16. cujus redemptio erit post unum mensem, siclis argenti quinque, pondere Sanctuarii. || Siclus viginti obolos habet.

Exod. 30. 13. Levit. 27. 25. Sup. 3. 47. Ezech. 45. 12.

17. Primogenitum autem bovis & ovis & capræ non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino: sanguinem tantùm eorum fundes super altare, & adipes adolebis in suavissimum odorem Domino.

18. Carnes verò in usum tuum cedent, sicut pectusculum consecratum, & armus dexter, tua erunt.

19. Omnes primitias Sanctuarii, quas offerunt filii Israel Domino, tibi dedi, & filiis ac filiabus tuis, jure perpetuo. Pactum salis est sempiternum coram Domino, tibi ac filiis tuis.

20. Dixitque Dominus ad Aaron: In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: ego pars & hæreditas tua in medio filiorum Israel.

21. Filiis autem Levi dedi omnes decimas Israelis in possessionem, pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo fœderis:

22. ut non accedant ultrà filii Israel ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferum,

23. solis filiis Levi mihi in tabernaculo servientibus, & portantibus peccata populi: legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. || Nihil aliud possidebunt,

Deut. 18. 1.

24. decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum & necessaria separavi.

25. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

26. Præcipe Levitis, atque denuntia: Cùm acceperitis à filiis Israel decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino, id est, decimam partem decimæ,

27. ut reputetur vobis in oblationem primitivorum, tam de areis quàm de torcularibus:

28. & in universis quorum accipitis primitias, offerte Domino, & date Aaron sacerdoti.

29. Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria Domini separabitis, optima & electa erunt.

30. Dicesque ad eos: Si præclara & meliora quæque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area & torculari dederitis primitias:

31. & comedetis eas in omnibus locis vestris, tam vos quàm familiæ vestræ: quia pretium est pro ministerio, quo servitis in tabernaculo testimonii.

32. Et non peccabitis super hoc, egregia vobis & pinguia reservantes, ne polluatis oblationes filiorum Israel, & moriamini.

CAPUT XIX.

Ex cinere vaccæ rufæ fiebat aqua expiationis, qua variæ immunditiæ abluebantur: de moriente in tabernaculo, & vase non habente operculum, ac tangente cadaver hominis.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

2. Ista est religio victimæ quam constituit Dominus. Præcipe filiis Israel, ut adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla sit macula, nec portaverit jugum:

3. tradetisque eam Eleazaro sacerdoti: || qui eductam extra castra, immolabit in conspectu omnium:

4. & tingens digitum in sanguine ejus, asperget contra fores tabernaculi septem vicibus,

5. comburetque eam cunctis videntibus, tam pelle & carnibus ejus, quàm sanguine & fimo flammæ traditis.

6. Lignum quoque cedrinum, & hyssopum, coccumque bis tinctum sacerdos mittet in flammam, quæ vaccam vorat.

7. Et tunc demum, lotis vestibus & corpore suo, ingredietur in castra, commaculatusque erit usque ad vesperum.

8. Sed & ille qui combusserit eam, lavabit vestimenta sua & corpus, & immundus erit usque ad vesperum.

9. Colliget autem vir mundus cineres vaccæ, & effundet eos extra castra in loco purissimo, ut sint multitudini filiorum Israel in custodiam, & in aquam aspersionis: quia pro peccato vacca combusta est.

10. Cùmque laverit, qui vaccæ portaverat cineres, vestimenta sua, immundus erit usque ad vesperum. Habebunt hoc filii Israel, & advenæ qui habitant inter eos, sanctum jure perpetuo.

11. Qui tetigerit cadaver hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immundus:

12. aspergetur ex hac aqua die tertio & septimo, & sic mundabitur. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emundari.

13. Omnis qui tetigerit humanæ animæ morticinum, & aspersus hac commistione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Israel: quia aqua expiationis non est aspersus, immundus erit, & manebit spurcitia ejus super eum.

14. Ista est lex hominis qui moritur in tabernaculo. Omnes qui ingrediuntur tentorium illius, & universa vasa quæ ibi sunt, polluta erunt septem diebus.

15. Vas, quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit.

16. Si quis in agro tetigerit cadaver occisi hominis, aut per se mortui, sive os illius, vel sepulchrum, immundus erit septem diebus.

17. Tolletque de cineribus combustionis atque peccati, & mittet aquas vivas super eos in vas.

18. In quibus cùm homo mundus tinxerit hyssopum, asperget ex eo omne tentorium, & cunctam supellectilem, & homines hujuscemodi contagione pollutos:

19. atque hoc modo mundus lustrabit immundum tertio & septimo die: expiatusque die septimo, lavabit & se, & vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum.

20. Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio Ecclesiæ: quia sanctuarium Domini polluit, & non est aqua lustrationis aspersus.

21. Erit hoc præceptum legitimum sempiternum. Ipse quoque qui aspergit aquas, lavabit vestimenta sua. Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immundus erit usque ad vesperum.

22. Quidquid tetigerit immundus, immundum faciet: & anima, quæ horum quippiam tetigerit, immunda erit usque ad vesperum.

CAPUT XX.

Maria moritur: murmuranti populo aqua contradictionis è petra fluit: negantque transitum Edom, discedunt ad montem Hor; ubi consecrato in summum sacerdotem Eleazaro, moritur Aaron pater ipsius.

* An. 40. ab exitu, M. 2252. Ant. Chr. 1452.
† Quatuor mensibus ante Aaron & 11. ante Moysen.
‡ FER. 6. POST DOM. 3. QUADR.
|| Exod. 17. 1.

1. VEneruntque * filii Israel, & omnis multitudo in desertum Sin, mense primo: & mansit populus in Cades. Mortuaque est ibi Maria, † & sepulta in eodem loco.

2. Cùmque indigeret aqua populus, ‡ convenerunt adversum Moysen & Aaron:

3. & versi in seditionem, dixerunt: Utinam periissemus inter fratres nostros coram Domino.

4. || Cur eduxistis Ecclesiam Domini in solitudinem, ut & nos & nostra jumenta moriamur?

5. Quare nos fecistis ascendere de Ægypto, & adduxistis in locum istum pessimum, qui seri non potest, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata, insuper & aquam non habet ad bibendum?

6. Ingressusque Moyses & Aaron, dimissa multitudine, tabernaculum fœderis, corruerunt proni in terram, clamaveruntque ad Dominum, atque dixerunt: Domine Deus audi clamorem hujus populi, & aperi eis thesaurum tuum fontem aquæ vivæ, ut satiati, cesset murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini super eos.

7. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

8. Tolle virgam, & congrega populum, tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas. Cùmque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo & jumenta ejus.

|| Exod. 17. 5. 6. Sap. 11. 4.

9. || Tulit igitur Moyses virgam, quæ erat in conspectu Domini, sicut præceperat ei,

10. congregata multitudine ante petram, dixitque eis: Audite rebelles & increduli: || Num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere?

|| Psal. 77. 15. 20. 1. Cor. 10. 4.

11. Cùmque elevasset Moyses manum, percutiens virga bis silicem, egressæ sunt aquæ largissimæ, ita ut populus biberet & jumenta.

12. Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron: || Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis hos populos in Terram, quam dabo eis.

Deut. 1. 37.

13. Hæc est aqua contradictionis, ubi jurgati sunt filii Israel contra Dominum, & sanctificatus est in eis.

14. Misit interea nuntios Moyses de Cades ad regem Edom, qui dicerent: Hæc mandat frater tuus Israel: Nosti omnem laborem qui apprehendit nos,

15. quomodo descenderint patres nostri in Ægyptum, & habitaverimus ibi multo tempore, afflixerintque nos Ægyptii, & patres nostros:

16. & quomodo clamaverimus ad Dominum, & exaudierit nos, miseritque angelum, qui eduxerit nos de Ægypto. Ecce in urbe Cades, quæ est in extremis finibus tuis, positi,

17. obsecramus ut nobis transire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros, nec per vineas, non bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur via publica, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinantes, donec transeamus terminos tuos.

18. Cui respondit Edom: Non transibis per me, alioquin armatus occurram tibi.

19. Dixeruntque filii Israel: Per tritam gradiemur viam: & si biberimus aquas tuas nos & pecora nostra, dabimus quod justum est: nulla erit in pretio difficultas, tantùm velociter transeamus.

20. At ille respondit: Non transibis. Statimque egressus est obvius, cum infinita multitudine, & manu forti,

21. nec voluit acquiescere deprecanti, ut concederet transitum per fines suos, quam ob rem divertit ab eo Israel.

22. Cùmque castra movissent de Cades, venerunt in montem Hor, qui est in finibus terræ Edom:

23. ubi locutus est Dominus ad Moysen:

24. Pergat, inquit, Aaron ad populos suos: non enim intrabit Terram, quam dedi filiis Israel, eò quòd incredulus fuerit ori meo, ad Aquas contradictionis.

25. || Tolle Aaron & filium ejus cum eo, & duces eos in montem Hor.

|| Infr. 33. 38. Deut. 32. 50.

26. Cùmque nudaveris patrem veste sua, indues ea Eleazarum filium ejus: Aaron colligetur, & morietur ibi.

27. Fecit Moyses ut præceperat Dominus: & ascenderunt * in montem Hor coram omni multitudine.

* Eodem anno, sed mense 5.

28. Cùmque Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium ejus.

29. Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum Eleazaro.

30. Omnis autem multitudo videns occubuisse Aaron, flevit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.

CAPUT XXI.

Vincitur ab Israel rex Chananæus: serpentes in populum ob itineris tædium murmurantem immittuntur, quorum morsibus erectus serpens æneus medetur: Sehon & Og reges vincuntur.

* Eodem ann. 2552. mense 6 Infrà 33. 40.

1. QUod cùm audisset * Chananæus rex ‖ Arad, qui habitabat ad meridiem, venisse scilicet Israel per exploratorum viam, pugnavit contra illum, & victor existens, duxit ex eo prædam.

2. At Israel voto se Domino obligans, ait: Si tradideris populum istum in manu mea, delebo urbes ejus.

3. Exaudivitque Dominus preces Israel, & tradidit Chananæum, quem ille interfecit subversis urbibus ejus: & vocavit nomen loci illius Horma, id est, anathema.

4. Profecti sunt autem & de monte Hor, per viam quæ ducit ad Mare rubrum, ut circumirent terram Edom. Et tædere cœpit populum itineris ac laboris:

5. locutusque contra Deum & Moysen, ait: Cur eduxisti nos de Ægypto, ut moreremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquæ: anima nostra jam nauseat super cibo isto levissimo.

‖ Judith 8. 25. Sap. 16. 5. 1. Cor. 10. 9.

6. ‖ Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas & mortes plurimorum,

7. venerunt ad Moysen, atque dixerunt: Peccavimus, quia locuti sumus contra Dominum & te: ora ut tollat à nobis serpentes. Oravitque Moyses pro populo,

8. & locutus est Dominus ad eum: Fac serpentem æneum & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, vivet.

‖ Joan. 3. 14.

9. ‖ Fecit ergo Moyses SERPENTEM ÆNEUM, & posuit eum pro signo: quem cùm percussi aspicerent, sanabantur.

10. Profectique filii Israel castrametati sunt in Oboth.

11. Unde egressi fixere tentoria in Jeabarim, in solitudine, quæ respicit Moab contra orientalem plagam.

12. Et inde moventes, venerunt ad Torrentem Zared.

‖ Deut. 2. 9. * Anno M. 2553. ‖ Judic. 11. 18. Deut. 2. 24.

13. Quem ‖ relinquentes castrametati sunt contra Arnon *, quæ est in deserto, & prominet in finibus Amorrhæi. ‖ Siquidem Arnon terminus est Moab, dividens Moabitas & Amorrhæos.

14. Unde dicitur in libro bellorum Domini: Sicut fecit in Mari rubro, sic faciet in torrentibus Arnon.

15. Scopuli torrentium inclinati sunt, ut requiescerent in Ar, & recumberent in finibus Moabitarum.

16. Ex eo loco apparuit puteus, super quo locutus est Dominus ad Moysen: Congrega populum, & dabo ei aquam.

17. Tunc cecinit Israel carmen istud: Ascendat puteus, Concinebant:

18. Puteus, quem foderunt principes, & paraverunt duces multitudinis in datore legis, & in baculis suis. De solitudine, Matthana.

19. De Matthana in Nahaliel: de Nahaliel in Bamoth.

20. De Bamoth, vallis est in regione Moab, in vertice Phasga, quod respicit contra desertum:

21. ‖ Misit autem Israel nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, dicens:

22. Obsecro ut transire mihi liceat per terram tuam: non declinabimus in agros & vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec transeamus terminos tuos.

23. Qui concedere noluit ut transiret Israel per fines suos; quin potiùs exercitu congregato, egressus est obviam in desertum, & venit in Jasa, pugnavitque contra eum,

24. ‖ A quo percussus est in ore gladii, & possessa est terra ejus ab Arnon usque Jeboc, & filios Ammon: quia forti præsidio tenebantur termini Ammonitarum.

25. Tulit ergo Israel omnes civitates ejus, & habitavit in urbibus Amorrhæi, in Hesebon scilicet, & viculis ejus.

26. Urbs Hesebon fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pugnavit contra regem Moab: & tulit omnem terram, quæ ditionis illius fuerat, usque Arnon.

27. Idcirco dicitur in Proverbio: Venite in Hesebon, ædificetur, & construatur civitas Sehon:

28. Ignis egressus est de Hesebon, flamma de oppido Sehon, & devoravit Ar Moabitarum, & habitatores excelsorum Arnon.

29. ‖ Væ tibi Moab, peristi popule Chamos. Dedit filios ejus in fugam, & filias in captivitatem, regi Amorrhæorum Sehon.

30. Jugum ipsorum disperiit ab Hesebon usque Dibon, lassi pervenerunt in Nophe, & usque Medaba.

31. Habitavit itaque Israel in Terra Amorrhæi.

32. Misitque Moyses qui explorarent Jazer: cujus ceperunt viculos, & possederunt habitatores.

33. ‖ Verteruntque se, & ascenderunt per viam Basan, * & occurrit eis Og rex Basan cum omni populo suo, pugnaturus in Edrai.

34. Dixitque Dominus ad Moysen: Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, & omnem populum, ac terram ejus: faciesque illi sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum habitatori Hesebon.

35. Percusserunt igitur & hunc cum filiis suis, universumque populum ejus usque ad internecionem, & possederunt terram illius.

CAPUT XXII.

Bis vocatur Balaam à rege Balac, ut Israelitis malediceret; quem Angelus asina loquente corripit.

1. PRofectique castrametati sunt in campestribus Moab, ubi trans Jordanem Jericho sita est.

2. Videns autem Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Israel Amorrhæo,

3. & quòd pertimuissent eum Moabitæ, & impetum ejus ferre non possent,

4. dixit ad majores natu Madian: Ita delebit hic populus omnes, qui in nostris finibus commorantur, quomodo solet bos herbas usque ad radices carpere. Ipse erat eo tempore rex in Moab.

5. ‖ Mi-

Digitized by Google

Ios. 24. 9. * Euphratem. Ioseph. Antiq. 4. c. 4. Contercum c. 31. 7. infra, & Deut. 23. 4.

5. || Misit ergo nuncios ad Balaam filium
Beor ariolum, qui habitabat super flumen *
terræ filiorum Ammon, ut vocarent eum,
& dicerent: Ecce egressus est populus ex
Ægypto, qui operuit superficiem terræ, sedens contra me.
6. Veni igitur, & maledic populo huic,
quia fortior me est: si quo modo possim percutere & ejicere eum de terra mea: novi
enim quòd benedictus sit cui benedixeris, &
maledictus in quem maledicta congesseris.
7. Perrexeruntque seniores Moab, & majores natu Madian, habentes divinationis
pretium in manibus. Cùmque venissent ad
Balaam, & narrassent ei omnia verba Balac:
8. Ille respondit: Manete hic nocte, &
respondebo quidquid mihi dixerit Dominus.
Manentibus illis apud Balaam, venit Deus,
& ait ad eum:
9. Quid sibi volunt homines isti apud te?
10. Respondit: Balac filius Sephor rex
Moabitarum misit ad me,
11. dicens: Ecce populus qui egressus est
de Ægypto, operuit superficiem terræ: veni,
& maledic ei, si quo modo possim pugnans
abigere eum.
12. Dixitque Deus ad Balaam: Noli ire
cum eis, neque maledicas populo: quia benedictus est.
13. Qui manè consurgens dixit ad principes: Ite in terram vestram, quia prohibuit
me Dominus venire vobiscum.
14. Reversi principes dixerunt ad Balac:
Noluit Balaam venire nobiscum.
15. Rursum ille multò plures & nobiliores quàm antè miserat, misit.
16. Qui cùm venissent ad Balaam, dixerunt: Sic dicit Balac filius Sephor: Ne cuncteris venire ad me:
17. paratus sum honorare te, & quidquid
volueris dabo tibi: veni, & maledic populo
isti.
18. Respondit Balaam: || Si dederit mihi
Balac plenam domum suam argenti & auri, Inf. 24. 13.
non potero immutare verbum Domini Dei
mei, ut vel plus, vel minus loquar.
19. Obsecro ut hic maneatis etiam hac
nocte, & scire queam quid mihi rursum respondeat Dominus.
20. Venit ergo Deus ad Balaam nocte,
& ait ei: Si vocare te venerunt homines
isti, surge, & vade cum eis: ita dumtaxat,
ut quod tibi præcepero, facias.

21. Surrexit Balaam manè, & strata asina
sua profectus est cum eis.
22. || Et iratus est Deus. Stetitque angelus
2. Petri 2. 15.
Domini in via contra Balaam, qui insidebat
asinæ, & duos pueros habebat secum.
23. Cernens asina angelum stantem in via,
evaginato gladio, avertit se de itinere, &
ibat per agrum. Quam cùm verberaret Balaam, & vellet ad semitam reducere,
24. stetit angelus in angustiis duarum maceriarum, quibus vineæ cingebantur.
25. Quem videns asina, junxit se parieti,
& attrivit sedentis pedem. At ille iterum
verberabat eam:
26. & nihilominus angelus ad locum angustum transiens, ubi nec ad dexteram nec ad
sinistram poterat deviare, obvius stetit.
27. Cùmque vidisset asina stantem angelum,
concidit sub pedibus sedentis: qui iratus, vehementiùs cædebat fuste latera ejus.
28. Aperuitque Dominus os asinæ, & locuta est: Quid feci tibi? cur percutis me,
ecce jam tertiò?
29. Respondit Balaam: Quia commeruisti, & illusisti mihi: utinam haberem gladium, ut te percuterem.
30. Dixit asina: Nonne animal tuum sum,
cui semper sedere consuevisti usque in præsentem diem? dic quid simile umquam fecerim tibi. At ille ait: Numquam.
31. Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit angelum stantem in via evaginato gladio, adoravitque eum pronus in
terram.
32. Cui angelus: Cur, inquit, tertiò verberas asinam tuam? Ego veni ut adversarer
tibi, quia perversa est via tua, mihique
contraria,
33. & nisi asina declinasset de via, dans locum resistenti, te occidissem, & illa viveret.
34. Dixit Balaam: Peccavi, nesciens quòd
tu stares contra me: & nunc si displicet tibi ut vadam, revertar.
35. Ait angelus: Vade cum istis, & cave
ne aliud quàm præcepero tibi loquaris. Ivit
igitur cum principibus.

36. Quod cùm audisset Balac, egressus est in occursum ejus, in oppido Moabitarum, quod situm est in extremis finibus Arnon.

37. Dixitque ad Balaam: Misi nuntios ut vocarem te, cur non statim venisti ad me? an quia mercedem adventui tuo reddere nequeo?

38. Cui ille respondit: Ecce adsum: numquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo?

39. Perrexerunt ergo simul, & venerunt in urbem, quæ in extremis regni ejus finibus erat.

40. Cùmque occidisset Balac boves & oves, misit ad Balaam, & principes qui cum eo erant, munera.

41. Manè autem facto duxit eum ad excelsa Baal, & intuitus est extremam partem populi.

CAPUT XXIII.

Balaam loco maledictionis benedicit semel ac iterùm populo Israel, multa de illo vaticinatus.

1. Dixitque Balaam ad Balac: Ædifica mihi hìc septem aras, & para totidem vitulos, ejusdemque numeri arietes.

2. Cùmque fecisset juxta sermonem Balaam, imposuerunt simul vitulum & arietem super aram.

3. Dixitque Balaam ad Balac: Sta paulisper juxta holocaustum tuum, donec vadam, si fortè occurrat mihi Dominus, & quodcumque imperaverit, loquar tibi.

4. Cùmque abiisset velociter, occurrit illi Deus. Locutusque ad eum Balaam: Septem, inquit, aras erexi, & imposui vitulum & arietem desuper.

5. Dominus autem posuit verbum in ore ejus, & ait: Revertere ad Balac, & hæc loqueris.

6 Reversus invenit stantem Balac juxta holocaustum suum, & omnes principes Moabitarum:

7. Assumptaque parabola sua, dixit: De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus Orientis: Veni, inquit, & maledic Jacob: propera, & detestare Israel.

8. Quo modo maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, quem Dominus non detestatur?

9. De summis silicibus videbo eum, & de collibus considerabo illum. Populus solus habitabit, & inter gentes non reputabitur.

10. Quis dinumerare possit pulverem Jacob, & nosse numerum stirpis Israel? Moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia.

11. Dixitque Balac ad Balaam: Quid est hoc quod agis? Ut malediceres inimicis meis vocavi te: & tu è contrario benedicis eis.

12. Cui ille respondit: Num aliud possum loqui, nisi quod jusserit Dominus?

13. Dixit ergo Balac: Veni mecum in alterum locum unde partem Israel videas, & totum videre non possis, inde maledicito ei.

14. Cùmque duxisset eum in locum sublimem, super verticem montis Phasga, ædificavit Balaam septem aras, & impositis suprà vitulo atque ariete,

15 dixit ad Balac: Sta hic juxta holocaustum tuum, donec ego obvius pergam.

16. Cui cùm Dominus occurrisset, posuissetque verbum in ore ejus, ait: Revertere ad Balac, & hæc loqueris ei.

17. Reversus invenit eum stantem juxta holocaustum suum, & principes Moabitarum cum eo. Ad quem Balac: Quid, inquit, locutus est Dominus?

18. At ille assumpta parabola sua, ait: Sta Balac & ausculta, audi fili Sephor:

19. Non est Deus quasi homo, ut mentiatur: nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo, & non faciet? locutus est, & non implebit?

20. Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo.

21. Non est idolum in Jacob, nec videtur simulachrum in Israel. Dominus Deus ejus cum eo est, & clangor victoriæ regis in illo.

22. || Deus eduxit illum de Ægypto, cujus fortitudo similis est rhinocerotis.

23. Non est augurium in Jacob, nec divinatio in Israel. Temporibus suis dicetur Jacob & Israeli quid operatus sit Deus.

24. Ecce populus ut leæna consurget, & quasi leo erigetur: non accubabit donec devoret prædam, & occisorum sanguinem bibat.

25. Dixitque Balac ad Balaam: Nec maledicas ei, nec benedicas.

26. Et ille ait: Nonne dixi tibi quòd quidquid mihi Deus imperaret, hoc facerem?

27. Et ait Balac ad eum: Veni, & ducam te ad alium locum: si fortè placeat Deo ut inde maledicas eis.

28. Cùmque duxisset eum super verticem montis Phogor, qui respicit solitudinem,

29. dixit ei Balaam: Ædifica mihi hìc septem aras, & para totidem vitulos, ejusdemque numeri arietes.

30. Fecit Balac ut Balaam dixerat: imposuitque vitulos & arietes per singulas aras.

CAPUT XXIV.

Balaam tertiò benedicit, & prospera vaticinatur de Israel, & de Christo: item de Amalecitis, Cinæis, & Romanis.

1. Cumque vidisset Balaam quòd placeret Domino ut benediceret Israeli, nequaquam abiit ut antè perrexerat, ut augurium quæreret: sed dirigens contra desertum vultum suum,

2. & elevans oculos, vidit Israel in tentoriis commorantem per tribus suas: & irruente in se spiritu Dei,

3. assumpta parabola ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cujus obturatus est oculus:

4. dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit & sic aperiuntur oculi ejus.

5. Quàm pulchra tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Israel!

6. Ut valles nemorosæ, ut horti juxta fluvios irrigui, ut tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri propè aquas.

7. Fluet aqua de situla ejus, & semen illius erit in aquas multas. Tolletur propter Agag, rex ejus, & auferetur regnum illius,

8. Deus

Digitized by Google

|| Sup. 23. 22.

8. Deus eduxit illum de Ægypto, || cujus fortitudo similis est rhinocerotis. Devorabunt gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, & perforabunt sagittis.

9. Accubans dormivit ut leo, & quasi leæna, quam suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur.

10. Iratusque Balac contra Balaam, complosis manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocavi te, quibus è contrario tertiò benedixisti:

11. revertere ad locum tuum. Decreveram quidem magnificè honorare te, sed Dominus privavit te honore disposito.

12. Respondit Balaam ad Balac: Nonne nuntiis tuis, quos misisti ad me, dixi:

|| Sup. 22. 18.

13. || Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero præterire sermonem Domini Dei mei, ut vel boni quid vel mali proferam ex corde meo: sed quidquid Dominus dixerit, hoc loquar?

14. Verumtamen pergens ad populum meum, dabo consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore.

15. Sumpta igitur parabola, rursum ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cujus obturatus est oculus:

16. dixit auditor sermonum Dei, qui novit doctrinam Altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos.

|| Matt. 2. 2.

17. Videbo eum, sed non modò, intuebor illum, sed non propè. || ORIETUR STELLA ex Jacob, & consurget virga de Israel: & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth.

18. Et erit Idumæa possessio ejus: hæreditas Seir cedet inimicis suis: Israel verò fortiter aget.

19. De Jacob erit qui dominetur, & perdat reliquias civitatis.

20. Cùmque vidisset Amalec, assumens parabolam, ait: Principium Gentium Amalec, cujus extrema perdentur.

* i. Jethronis familiam. Vid. Judic. 1. 16.

21. Vidit quoque Cinæum *: & assumpta parabola, ait: Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris nidum tuum,

22. & fueris electus de stirpe Cin, quamdiu poteris permanere? Assur enim capiet te.

23. Assumptaque parabola iterum locutus est: Heu, quis victurus est quando ista faciet Deus?

|| Dan. 11. 30.

24. || Venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntque Hebræos, & ad extremum etiam ipsi peribunt.

25. Surrexitque Balaam & reversus est in locum suum: Balac quoque via, qua venerat, rediit.

CAPUT XXV.

Ob fornicationem Israel cum Madianitis jubet Deus principes suspendi, ipsique Phinees dat perpetuum sacerdotium, eò quòd divino zelo Zambri & Cozbi pugione confodisset.

* Ann. M. 2553. Ant. Chr. 1451. † Ubi permanserunt donec sub Josue profecti Jordanem transierunt. Jos. 3. 1.

1. MOrabatur * autem eo tempore Israel in Setim †, & fornicatus est populus cum filiabus Moab,

2. Quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adoraverunt deos earum.

|| Jos. 22. 17. Psal. 105. 28. Apoc. 2. 14.

3. || Initiatusque est Israel Beelphegor: & iratus Dominus,

|| Deut. 4. 3.

4. ait ad Moysen: || Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis: ut avertatur furor meus ab Israel.

|| Exod. 32. 27.

5. Dixitque Moyses ad Judices Israel: || Occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor.

6. Et ecce unus de filiis Israel intravit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem, vidente Moyse, & omni turba filiorum Israel, qui flebant ante fores tabernaculi.

|| Psalm. 105. 30. 1. Mach. 2. 26. 1. Cor. 10. 8.

7. || Quod cùm vidisset Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis, surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione,

8. ingressus est post virum Israelitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet & mulierem in locis genitalibus. Cessavitque plaga à filiis Israel:

9. & occisi sunt vigintiquatuor millia hominum.

10. Dixitque Dominus ad Moysen:

11. Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis avertit iram meam à filiis Israel: quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipse delerem filios Israel in zelo meo.

|| Eccli. 45. 30. 1. Mach. 2. 54.

12. Idcirco loquere ad eum: || Ecce do ei pacem fœderis mei,

13. & erit tam ipsi quàm semini ejus pactum sacerdotii sempiternum, quia zelatus est pro Deo suo, & expiavit scelus filiorum Israel.

14. Erat autem nomen viri Israelitæ, qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux de cognatione & tribu Simeonis.

15. Porrò mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi, filia Sur principis nobilissimi Madianitarum.

16. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

|| Inf. 31. 2.

17. || Hostes vos sentiant Madianitæ, & percutite eos:

18. quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos, & decepere insidiis per idolum Phogor, & Cozbi filiam ducis Madian sororem suam, quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor.

CAPUT XXVI.

Numerantur Israelitæ per singulas tribus, qui bello apti, sunt Terram promissionis ingressuri.

Eodem ann. 2553.

1. POstquam noxiorum sanguis effusus est, dixit Dominus ad Moysen & Eleazarum filium Aaron sacerdotem:

|| Sup. 1. 2. & 3.

2. || Numerate omnem summam filiorum Israel à viginti annis & suprà, per domos & cognationes suas, cunctos qui possunt ad bella procedere.

3. Locuti sunt itaque Moyses & Eleazar sacerdos in campestribus Moab super Jordanem contra Jericho, ad eos qui erant

4. à viginti annis & suprà, sicut Dominus imperaverat, quorum iste est numerus:

|| Gen. 46. 9. Exod. 6. 14. 1. Par. 5. 3.

5. Ruben primogenitus Israel. || Hujus filius, Henoch, à quo familia Henochitarum: & Phallu, à quo familia Phalluitarum:

6. & Hesron, à quo familia Hesronitarum: & Charmi, à quo familia Charmitarum.

7. Hæ

7. Hæ sunt familiæ de stirpe Ruben: quarum numerus inventus est quadraginta tria millia, & septingenti triginta.

8. Filius Phallu, Eliab.

9. Hujus filii, Namuel & Dathan & Abiron. Isti sunt Dathan & Abiron principes populi, ‖ qui surrexerunt contra Moysen & Aaron in seditione Core, quando adversus Dominum rebellaverunt: ‖ Sup. 16. 1. & 2.

10. & aperiens terra os suum devoravit Core, morientibus plurimis, quando combussit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factum est grande miraculum,

11. ut, Core pereunte, filii illius non perirent.

12. Filii Simeon per cognationes suas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: Jamin, ab hoc familia Jaminitarum: Jachin, ab hoc familia Jachinitarum:

13. Zare, ab hoc familia Zareitarum: Saul, ab hoc familia Saulitarum.

14. Hæ sunt familiæ de stirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit, viginti duo millia ducenti.

15. Filii Gad per cognationes suas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Sunitarum:

16. Ozni, ab hoc familia Oznitarum: Her, ab hoc familia Heritarum:

17. Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab hoc familia Arielitarum.

18. Istæ sunt familiæ Gad, quarum omnis numerus fuit, quadraginta millia quingenti.

‖ Gen. 38. 3. & 4. 19. ‖ Filii Juda, Her & Onan, qui ambo mortui sunt in terra Chanaan.

20. Fueruntque filii Juda, per cognationes suas: Sela, à quo familia Selaitarum: Phares, à quo familia Pharesitarum: Zare, à quo familia Zareitarum.

21. Porrò filii Phares: Hesron, à quo familia Hesronitarum: & Hamul, à quo familia Hamulitarum.

22. Istæ sunt familiæ Juda, quarum omnis numerus fuit, septuaginta sex millia quingenti.

23. Filii Issachar, per cognationes suas: Thola, à quo familia Tholaitarum: Phua, à quo familia Phuaitarum:

24. Jasub, à quo familia Jasubitarum: Semran, à quo familia Semranitarum.

25. Hæ sunt cognationes Issachar, quarum numerus fuit, sexaginta quatuor millia trecenti.

26. Filii Zabulon per cognationes suas: Sared, à quo familia Saraditarum: Elon, à quo familia Elonitarum: Jalel, à quo familia Jalelitarum.

27. Hæ sunt cognationes Zabulon, quarum numerus fuit, sexaginta millia quingenti.

28. Filii Joseph per cognationes suas Manasse & Ephraim.

29. De Manasse ortus est Machir, à quo familia Machiritarum. ‖ Machir genuit Galaad, à quo familia Galaaditarum. ‖ Jos. 17. 1.

30. Galaad habuit filios: Jezer, à quo famia Jezeritarum: & Helec, à quo familia Helecitarum:

31. & Asriel, à quo familia Asrielitarum: & Sechem, à quo familia Sechemitarum:

32. & Semida, à quo familia Semidaitarum: ‖ Infr. 27. 1. ‖ & Hepher, à quo familia Hepheritarum.

33. Fuit autem Hepher pater Salphaad, qui filios non habebat, sed tantùm filias, quarum ista sunt nomina: ‖ Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Thersa. ‖ Ibidem.

34. Hæ sunt familiæ Manasse, & numerus earum, quinquaginta duo millia septingenti.

35. Filii autem Ephraim per cognationes suas, fuerunt hi: Suthala, à quo familia Suthalaitarum: Becher, à quo familia Becheritarum: Theben, à quo familia Thebenitarum.

36. Porrò filius Suthala fuit Heran, à quo familia Heranitarum:

37. Hæ sunt cognationes filiorum Ephraim, quarum numerus fuit, triginta duo millia quingenti.

38. Isti sunt filii Joseph per familias suas. Filii Benjamin in cognationibus suis: Bela, à quo familia Belaitarum: Asbel, à quo familia Asbelitarum: Ahiram, à quo familia Ahiramitarum;

39. Supham, à quo familia Suphamitarum: Hupham, à quo familia Huphamitarum.

40. Filii Bela: Hered, & Noeman. De Hered, familia Hereditarum: de Noeman, familia Noemanitarum.

41. Hi sunt filii Benjamin per cognationes suas, quorum numerus fuit, quadraginta quinque millia sexcenti.

42. Filii Dan per cognationes suas: Suham, à quo familia Suhamitarum. Hæ sunt cognationes Dan per familias suas.

43. Omnes fuere Suhamitæ, quorum numerus erat, sexaginta quatuor millia quadringenti.

44. Filii Aser per cognationes suas: Jemna, à quo familia Jemnaitarum: Jessui, à quo familia Jessuitarum: Brie, à quo familia Brieitarum.

45. Filii Brie: Heber, à quo familia Heberitarum: & Melchiel, à quo familia Melchielitarum.

46. Nomen autem filiæ Aser, fuit Sara.

47. Hæ cognationes filiorum Aser, & numerus eorum, quinquaginta tria millia quadringenti.

48. Filii Nephthali per cognationes suas: Jesiel, à quo familia Jesielitarum: Guni, à quo familia Gunitarum:

49. Jeser, à quo familia Jeseritarum: Sellem, à quo familia Sellemitarum.

50. Hæ sunt cognationes filiorum Nephthali per familias suas: quorum numerus, quadraginta quinque millia quadringenti.

51. Ista est summa filiorum Israel, qui recensiti sunt, sexcenta millia, & mille septingenti triginta.

52. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

53. Istis dividetur terra juxta numerum vocabulorum in possessiones suas.

54. Pluribus majorem partem dabis, & paucioribus minorem: singulis, sicut nunc recensiti sunt, tradetur possessio:

55. ita dumtaxat ut sors Terram tribubus dividat & familiis.

56. Quidquid sorte contigerit, hoc vel plures accipiant, vel pauciores.

57. ‖ Hic quoque est numerus filiorum Levi per familias suas: Gerson, à quo familia Gersonitarum: Caath, à quo familia Caathitarum: Merari, à quo familia Meraritarum. ‖ Exod. 6. 16.

58. Hæ

Google

58. Hæ sunt familiæ Levi: Familia Lobni, familia Hebroni, familia Moholi, familia Musi, familia Core. At verò Caath genuit Amram,

59. qui habuit uxorem Jochabed filiam Levi, quæ nata est ei in Ægypto: hæc genuit Amram viro suo filios, Aaron & Moysen, & Mariam sororem eorum.

60. De Aaron orti sunt Nadab & Abiu, & Eleazar, & Ithamar:

|| Lev. 10. 1. Sup. 3. 4. 1. Par. 24. 2.

61. || quorum Nadab & Abiu mortui sunt, cùm obtulissent ignem alienum coram Domino.

62. Fueruntque omnes qui numerati sunt, viginti tria millia generis masculini, ab uno mense & suprà: quia non sunt recensiti inter filios Israel, nec eis cum cæteris data possessio est.

63. Hic est numerus filiorum Israel, qui descripti sunt à Moyse & Eleazaro sacerdote, in campestribus Moab supra Jordanem contra Jericho.

|| 1. Cor. 10. 5.

64. || Inter quos nullus fuit eorum qui antè numerati sunt à Moyse & Aaron in deserto Sinai.

|| Supr. 14. 23. & 24.

65. || Prædixerat enim Dominus, quòd omnes morerentur in solitudine. Nullusque remansit ex eis, nisi Caleb filius Jephone, & Josue filius Nun.

CAPUT XXVII.

Filiæ Salphaad patri succedunt in hæreditatem: dicitque Dominus Moysen moriturum, ubi ex monte Abarim, Terram promissionis conspexerit.

Eodem ann. 2551. || Sup. 26. 33. & 33. Infr. 36. 1. Jos. 17. 1.

1. ACcesserunt || autem filiæ Salphaad, filii Hepher, filii Galaad, filii Machir, filii Manasse, qui fuit filius Joseph: quarum sunt nomina, Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Thersa.

2. Steteruntque coram Moyse & Eleazaro sacerdote, & cunctis principibus populi, ad ostium tabernaculi fœderis, atque dixerunt:

|| Sup. 16. 1.

3. Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione, quæ || concitata est contra Dominum sub Core, sed in peccato suo mortuus est: hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habuit filium? Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri.

4. Retulitque Moyses causam earum ad judicium Domini.

5. Qui dixit ad eum:

6. Justam rem postulant filiæ Salphaad: da eis possessionem inter cognatos patris sui, & ei in hæreditatem succedant.

7. Ad filios autem Israel loqueris hæc:

8. Homo cùm mortuus fuerit absque filio, ad filiam ejus transibit hæreditas.

9. Si filiam non habuerit, habebit successores fratres suos.

10. Quòd si & fratres non fuerint, dabitis hæreditatem fratribus patris ejus.

11. Sin autem nec patruos habuerit, dabitur hæreditas his qui ei proximi sunt, eritque hoc filiis Israel sanctum lege perpetua, sicut præcepit Dominus Moysi.

** Eodem ann. 2551. || Deut. 32. 49.*

12. Dixit * quoque Dominus ad Moysen: || Ascende in montem istum Abarim, & contemplare inde Terram, quam daturus sum filiis Israel.

13. Cùmque videris eam, ibis & tu ad populum tuum, sicut ivit frater tuus Aaron:

14. || quia offendistis me in deserto Sin in contradictione multitudinis, nec sanctificare me voluistis coram ea super aquas: hæ sunt aquæ contradictionis in Cades deserti Sin. *|| Sup. 20. 12 Deut. 32. 51.*

15. Cui respondit Moyses:

16. Provideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem, qui sit super multitudinem hanc:

17. & possit exire & intrare ante eos, & educere eos vel introducere: ne sit populus Domini sicut oves absque pastore.

18. Dixitque Dominus ad eum: || Tolle Josue filium Nun, virum in quo est Spiritus, & pone manum tuam super eum. *|| Deut. 3. 21.*

19. Qui stabit coram Eleazaro sacerdote & omni multitudine,

20. & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, ut audiat eum omnis synagoga filiorum Israel.

21. Pro hoc, si quid agendum erit, Eleazar sacerdos consulet Dominum. Ad verbum ejus egredietur & ingredietur ipse, & omnes filii Israel cum eo, & cætera multitudo.

22. Fecit Moyses ut præceperat Dominus. Cùmque tulisset Josue, statuit eum coram Eleazaro sacerdote & omni frequentia populi.

23. Et impositis capiti ejus manibus, cuncta replicavit quæ mandaverat Dominus.

CAPUT XXVIII.

Sacrificia quotidiana & diei septimi ac calendarum, & de duabus solemnitatibus Azymorum, & Hebdomadarum.

1. DIxit quoque Dominus ad Moysen:

2. Præcipe filiis Israel, & dices ad eos: Oblationem meam & panes, & incensum odoris suavissimi offerte per tempora sua.

3. Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis: || Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum: *|| Exod. 29. 38.*

4. unum offeretis manè, & alterum ad vesperum:

5. decimam partem ephi similæ, quæ conspersa sit oleo purissimo, & habeat quartam partem hin:

6. holocaustum juge est quod obtulistis in monte Sinai in odorem suavissimum incensi Domini.

7. Et libabitis vini quartam partem hin per agnos singulos in Sanctuario Domini.

8. Alterumque agnum similiter offeretis ad vesperam, juxta omnem ritum sacrificii matutini, & libamentorum ejus, oblationem suavissimi odoris Domino.

9. || Die autem sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio, & liba. *|| Mat. 12. 5.*

10. quæ ritè funduntur per singula sabbata in holocaustum sempiternum.

11. In calendis autem offeretis holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos septem immaculatos.

12. & tres decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio per singulos vitulos: & duas decimas similæ oleo conspersæ per singulos arietes:

13. &

Digitized by Google

13. & decimam decimæ similæ ex oleo in sacrificio per agnos singulos, holocaustum suavissimi odoris atque incensi est Domino.

14. Libamenta autem vini, quæ per singulas fundenda sunt victimas, ista erunt: media pars hin per singulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum: hoc erit holocaustum per omnes menses, qui sibi anno vertente succedunt.

15. Hircus quoque offeretur Domino pro peccatis in holocaustum sempiternum cum libamentis suis.

‖ Exod. 12. 18. Levit. 23. 5. 16. ‖ Mense autem primo, quartadecima die mensis, Phase Domini erit,

17. & quintadecima die solemnitas: septem diebus vescentur azymis.

18. Quarum dies prima venerabilis & sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.

19. Offeretisque incensum holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

20. & sacrificia singulorum ex simila quæ conspersa sit oleo, tres decimas per singulos vitulos, & duas decimas per arietem,

21. & decimam decimæ per agnos singulos, id est, per septem agnos.

22. Et hircum pro peccato unum, ut expietur pro vobis,

23. præter holocaustum matutinnm quod semper offeretis.

24. Ita facietis per singulos dies septem dierum in fomitem ignis, & in odorem suavissimum Domino, qui surget de holocausto, & de libationibus singulorum.

25. Dies quoque septimus celeberrimus & sanctus erit vobis: omne opus servile non facietis in eo.

26. Dies etiam primitivorum, quando offeretis novas fruges Domino, expletis hebdomadibus, venerabilis & sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.

27. Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos septem:

28. atque in sacrificiis eorum, similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, per arietes duas,

29. per agnos decimam decimæ, qui simul sunt agni septem: hircum quoque

30. qui mactatur pro expiatione: præter holocaustum sempiternum & liba ejus.

31. Immaculata offeretis omnia cum libationibus suis.

CAPUT XXIX.

Solemnitates mensis septimi, & quid in eis offerendum sit: nempe solemnitas tubarum, expiationis, & tabernaculorum quæ octo diebus varias habent oblationes.

1. MEnsis etiam septimi prima dies venerabilis & sancta erit vobis: omne opus servile non facietis in ea, quia dies clangoris est & tubarum.

2. Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulum de armento unum, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos septem:

3. & in sacrificiis eorum, similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,

4. unam decimam per agnum, qui simul sunt agni septem:

5. & hircum pro peccato, qui offertur in expiatione populi,

6. præter holocaustum calendarum cum sacrificiis suis, & holocaustum sempiternum cum libationibus solitis: eisdem cæremoniis offeretis in odorem suavissimum incensum Domino.

7. ‖ Decima quoque dies mensis hujus septimi erit vobis sancta atque venerabilis, & affligetis animas vestras: omne opus servile non facietis in ea. ‖ Levit. 16. 29. & 23. 27.

8. Offeretisque holocaustum Domino in odorem suavissimum, vitulum de armento unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

9. & in sacrificiis eorum, similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,

10. decimam decimæ per agnos singulos, qui sunt simul agni septem:

11. & hircum pro peccato, absque his quæ offerri pro delicto solent in expiationem, & holocaustum sempiternum, cum sacrificio & libaminibus eorum.

12. Quintadecima verò die mensis septimi, quæ vobis sancta erit atque venerabilis, omne opus servile non facietis in ea, sed celebrabitis solemnitatem Domino septem diebus:

13. offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim,

14. & in libamentis eorum, similæ oleo conspersæ tres decimas per vitulos singulos, qui sunt simul vituli tredecim: & duas decimas arieti uno, id est, simul arietibus duobus,

15. & decimam decimæ agnis singulis, qui sunt simul agni quatuordecim:

16. & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, & sacrificio, & libamine ejus.

17. In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

18. sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes, & agnos ritè celebrabitis:

19. & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque & libamine ejus.

20. Die tertio offeretis vitulos undecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

21. sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

22. & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque & libamine ejus.

23. Die quarto offeretis vitulos decem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

24. sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

25. & hircum pro peccato, absque ho-

Digitized by Google

locausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

26. Die quinto offeretis vitulos novem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

27. sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

28. & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

29. Die sexto offeretis vitulos octo, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

30. sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis,

31. & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

32. Die septimo offeretis vitulos septem, & arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

33. sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis,

34. & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

35. Die octavo, qui est celeberrimus, omne opus servile non facietis,

36. offerentes holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulum unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

37. sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

38. & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

39. Hæc offeretis Domino in solemnitatibus vestris: præter vota & oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine, & in hostiis pacificis.

CAPUT XXX.

De voto ac juramento virorum, & quando puellarum & uxorum vota seu juramenta rata sint, vel irrita.

1. NArravitque Moyses filiis Israel omnia quæ ei Dominus imperarat:

2. & locutus est ad principes tribuum filiorum Israel: Iste est sermo quem præcepit Dominus:

3. Si quis virorum votum Domino voverit, aut se constrinxerit juramento: non faciet irritum verbum suum, sed omne quod promisit implebit.

4. Mulier si quippiam voverit, & se constrinxerit juramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari: si cognoverit pater votum quo pollicita est, & juramentum quo obligavit animam suam, & tacuerit, voti rea erit:

5. quidquid pollicita est, & juravit, opere complebit.

6. Sin autem, statim ut audierit, contradixerit pater: & vota & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eò quòd contradixerit pater.

7. Si maritum habuerit, & voverit aliquid, & semel de ore ejus verbum egrediens animam ejus obligaverit juramento:

8. quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddetque quodcumque promiserat.

9. Sin autem audiens statim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes ejus, verbaque quibus obstrinxerat animam suam: propitius erit ei Dominus.

10. Vidua & repudiata quidquid voverint, reddent.

11. Uxor in domo viri cùm se voto constrinxerit & juramento,

12. si audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit sponsioni, reddet quodcumque promiserat.

13. Sin autem extemplo contradixerit, non tenebitur promissionis rea: quia maritus contradixit, & Dominus ei propitius erit.

14. Si voverit, & juramento se constrinxerit, ut per jejunium, vel cæterarum rerum abstinentiam, affligat animam suam, in arbitrio viri erit ut faciat, sive non faciat.

15. Quòd si audiens vir tacuerit, & in alteram diem distulerit sententiam: quidquid voverat atque promiserat, reddet: quia statim ut audivit, tacuit.

16. Sin autem contradixerit postquam rescivit, portabit ipse iniquitatem ejus.

17. Istæ sunt leges, quas constituit Dominus Moysi, inter virum & uxorem, inter patrem & filiam, quæ in puellari adhuc ætate est, vel quæ manet in parentis domo.

CAPUT XXXI.

Cæsis Madianitis virgines solæ reservantur, substantia ex æquo dividitur pugnantibus & plebi, primitiæ Sacerdoti ac Levitis traduntur, gratiæ Deo cum donariis offeruntur.

1. LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Anno M. 2553. Ant. Chr. 1451.

2. Ulciscere prius filios Israel de Madianitis, & sic colligeris ad populum tuum.

3. Statimque Moyses, ‖ Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui possint ultionem Domini expetere de Madianitis. ‖ Sup. 25. 17.

4. Mille viri de singulis tribubus eligantur ex Israel qui mittantur ad bellum.

5. Dederuntque millenos de singulis tribubus, id est, duodecim millia expeditorum ad pugnam:

6. quos misit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasa quoque sancta, & tubas ad clangendum tradidit ei.

7. Cùmque pugnassent contra Madianitas atque vicissent, omnes mares occiderunt, Jos. 13. 21.

8. ‖ & reges eorum, Evi, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe, quinque principes gentis: Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio.

9. Ceperuntque mulieres eorum, & parvulos, omniaque pecora, & cunctam supellectilem: quidquid habere potuerant depopulati sunt:

10. tam urbes quàm viculos & castella flamma consumpsit.

11. Et tulerunt prædam, & universa quæ ceperant tam ex hominibus quàm ex jumentis,

Digitized by Google

12. & adduxerunt ad Moysen, & Eleazarum sacerdotem, & ad omnem multitudinem filiorum Israel: reliqua autem utensilia portaverunt ad castra in campestribus Moab juxta Jordanem contra Jericho.

13. Egressi sunt autem Moyses & Eleazar sacerdos, & omnes principes synagogæ, in occursum eorum extra castra.

14. Iratusque Moyses principibus exercitus, tribunis, & centurionibus qui venerant de bello,

15. ait: Cur feminas reservastis?

‖ Sup. 25. 18.
16. ‖ Nonne istę sunt, quæ deceperunt filios Israel ad suggestionem Balaam, & prævaricari vos fecerunt in Domino super peccato Phogor, unde & percussus est populus?

‖ Jud. 21. 11.
17. ‖ Ergo cunctos interficite quidquid est generis masculini, etiam in parvulis: & mulieres, quæ noverunt viros in coitu, jugulate:

18. puellas autem & omnes fęminas virgines reservate vobis:

19. & manete extra castra septem diebus. Qui occiderit hominem, vel occisum tetigerit, lustrabitur die tertio & septimo.

20. Et de omni præda, sive vestimentum fuerit, sive vas, & aliquid in utensilia præparatum, de caprarum pellibus, & pilis, & ligno, expiabitur.

‖ Lev. 6. 28. 11. 33. 15. 12.
21. Eleazar quoque sacerdos, ad viros exercitus qui pugnaverant, sic locutus est: Hoc est præceptum legis, ‖ quod mandavit Dominus Moysi:

22. Aurum, & argentum, & æs, & ferrum, & plumbum, & stannum,

23. & omne quod potest transire per flammas, igne purgabitur: quidquid autem ignem non potest sustinere, aqua expiationis sanctificabitur:

24. & lavabitis vestimenta vestra die septimo, & purificati postea castra intrabitis.

25. Dixit quoque Dominus ad Moysen:

26. Tollite summam eorum quæ capta sunt, ab homine usque ad pecus, tu & Eleazar sacerdos & principes vulgi:

27. dividesque ex æquo prædam, inter eos qui pugnaverunt egressique sunt ad bellum, & inter omnem reliquam multitudinem:

28. & separabis partem Domino ab his qui pugnaverunt & fuerunt in bello, unam animam de quingentis, tam ex hominibus quàm ex bobus & asinis & ovibus,

29. & dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia primitiæ Domini sunt.

30. Ex media quoque parte filiorum Israel accipies quinquagesimum caput hominum, & boum, & asinorum, & ovium, cunctorum animantium, & dabis ea Levitis, qui excubant in custodiis tabernaculi Domini.

31. Feceruntque Moyses & Eleazar, sicut præceperat Dominus.

32. Fuit autem præda, quam exercitus ceperat, ovium sexcenta septuaginta quinque millia,

33. boum septuaginta duo millia,

34. asinorum sexaginta millia & mille:

35. animæ hominum sexus fęminei, quæ non cognoverant viros, triginta duo millia.

36. Dataque est media pars his qui in prælio fuerant, ovium trecenta triginta septem millia quingentæ:

37. è quibus in partem Domini supputatæ sunt oves sexcentæ septuaginta quinque.

38. Et de bobus triginta sex millibus, boves septuaginta & duo:

39. de asinis triginta millibus quingentis, asini sexaginta unus:

40. de animabus hominum sedecim millibus, cesserunt in partem Domini triginta duæ animæ.

41. Tradiditque Moyses numerum primitiarum Domini Eleazaro sacerdoti, sicut fuerat ei imperatum,

42. ex media parte filiorum Israel, quam separaverat his qui in prælio fuerant.

43. De media verò parte quæ contigerat reliquæ multitudini, id est, de ovibus trecentis triginta septem millibus quingentis,

44. & de bobus triginta sex millibus,

45. & de asinis triginta millibus quingentis,

46. & de hominibus sedecim millibus,

47. tulit Moyses quinquagesimum caput, & dedit Levitis, qui excubabant in tabernaculo Domini, sicut præceperat Dominus.

48. Cùmque accessissent principes exercitus ad Moysen, & tribuni, centurionesque, dixerunt:

49. Nos servi tui recensuimus numerum pugnatorum, quos habuimus sub manu nostra: & ne unus quidem defuit.

50. Ob hanc causam offerimus in donariis Domini singuli quod in præda auri potuimus invenire, periscelides & armillas, annulos & dextralia, ac murænulas, ut depreceris pro nobis Dominum.

51. Susceperuntque Moyses & Eleazar sacerdos, omne aurum in diversis speciebus,

52. pondo sedecim millia, septingentos quinquaginta siclos, à tribunis & centurionibus.

53. Unusquisque enim quod in præda rapuerat, suum erat.

54. Et susceptum intulerunt in tabernaculum testimonii, in monimentum filiorum Israel coram Domino.

CAPUT XXXII.

Filiis Ruben, Gad, & dimidiæ tribui Manassæ portio datur trans Jordanem, modò fratres suos in Terram promissionis armati præcedant.

1. Filii autem Ruben & Gad habebant pecora multa, & erat illis in jumentis infinita substantia. Cùmque vidissent Jazer & Galaad aptas animalibus alendis terras, *Deut. 3. 12.*

2. venerunt ad Moysen, & ad Eleazarum sacerdotem, & principes multitudinis, atque dixerunt: *Eodem anno 2553. Ant. Chr. 1451.*

3. Ataroth, & Dibon & Jazer, & Nemra, Hesebon, & Eleale, & Saban, & Nebo, & Beon,

4. terra, quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regio uberrima est ad pastum animalium: & nos servi tui habemus jumenta plurima:

5. precamurque si invenimus gratiam coram te, ut des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Jordanem.

6. Quibus respondit Moyses: Numquid fratres vestri ibunt ad pugnam, & vos hic sedebitis?

7. Cur subvertitis mentes filiorum Israel, ne transire audeant in locum, quem eis daturus est Dominus?

8. Nonne ita egerunt patres vestri, quando misi de Cadesbarne ad explorandam Terram?

‖ Sup. 13. 24.

9. ‖ Cùmque venissent usque ad Vallem botri, lustrata omni regione, subverterunt cor filiorum Israel, ut non intrarent fines, quos eis Dominus dedit.

‖ Sup. 14. 23.

10. ‖ Qui iratus juravit, dicens:

11. Si videbunt homines isti, qui ascenderunt ex Ægypto, à viginti annis & suprà, Terram, quam sub juramento pollicitus sum Abraham, Isaac, & Jacob: & noluerunt sequi me,

12. præter Caleb filium Jephone Cenezæum, & Josue filium Nun: isti impleverunt voluntatem meam.

13. Iratusque Dominus adversum Israel, circumduxit eum per desertum quadraginta annis *, donec consumeretur universa generatio, quæ fecerat malum in conspectu ejus.

* Ab Exodo ipso numerantis: cùm constet filios eorum post annos 38. à missione de Cadesbarne, terram promissionis ingressos. Conferatur Deut. 2. 14.

14. Et ecce, inquit, vos surrexistis pro patribus vestris, incrementa & alumni hominum peccatorum, ut augeretis furorem Domini contra Israel.

15. Quòd si nolueritis sequi eum, in solitudine populum derelinquet, & vos causa eritis necis omnium.

16. At illi propè accedentes, dixerunt: Caulas ovium fabricabimus, & stabula jumentorum, parvulis quoque nostris urbes munitas:

17. nos autem ipsi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Israel, donec introducamus eos ad loca sua. Parvuli nostri, & quidquid habere possumus, erunt in urbibus muratis, propter habitatorum insidias.

18. Non revertemur in domus nostras, usque dum possideant filii Israel hæreditatem suam:

19. nec quidquam quæremus trans Jordanem, quia jam habemus nostram possessionem in orientali ejus plaga.

Jos. 1. 14.

20. Quibus Moyses ait: ‖ Si facitis quod promittitis, expediti pergite coram Domino ad pugnam:

21. & omnis vir bellator armatus Jordanem transeat, donec subvertat Dominus inimicos suos,

22. & subjiciatur ei omnis Terra: tunc eritis inculpabiles apud Dominum & apud Israel, & obtinebitis regiones, quas vultis, coram Domino.

23. Sin autem quod dicitis, non feceritis, nulli dubium est quin peccetis in Deum: & scitote quoniam peccatum vestrum apprehendet vos.

24. Ædificate ergo urbes parvulis vestris, & caulas, & stabula ovibus ac jumentis: & quod polliciti estis implete.

‖ Jos. 4. 12.

25. ‖ Dixeruntque filii Gad & Ruben ad Moysen: Servi tui sumus, faciemus quod jubet dominus noster.

26. Parvulos nostros, & mulieres, & pecora, ac jumenta relinquemus in urbibus Galaad:

27. nos autem famuli tui omnes expediti pergemus ad bellum, sicut tu domine loqueris.

28. Præcepit ergo Moyses Eleazaro sacerdoti, & Josue filio Nun, & principibus familiarum per tribus Israel, & dixit ad eos:

‖ Deut. 3. 12. Jos. 13. 8. 22. 4.

29. ‖ Si transierint filii Gad & filii Ruben vobiscum Jordanem, omnes armati ad bellum coram Domino, & vobis fuerit Terra subjecta: date eis Galaad in possessionem.

30. Sin autem noluerint transire armati vobiscum in Terram Chanaan, inter vos habitandi accipiant loca.

31. Responderuntque filii Gad, & filii Ruben: Sicut locutus est dominus servis suis, ita faciemus:

32. ipsi armati pergemus coram Domino in terram Chanaan, & possessionem jam suscepisse nos confitemur trans Jordanem.

33. ‖ Dedit itaque Moyses filiis Gad & Ruben, & dimidiæ tribui Manasse filii Joseph, regnum Sehon regis Amorrhæi, & regnum Og regis Basan, & terram eorum cum urbibus suis per circuitum. ‖ Jos. 22. 4.

34. Igitur extruxerunt filii Gad, Dibon, & Ataroth, & Aroer,

35. & Etroth, & Sophan, & Jazer, & Jegbaa,

36. & Bethnemra, & Betharan, urbes munitas, & caulas pecoribus suis.

37. Filii verò Ruben ædificaverunt Hesebon, & Eleale, & Cariathaim,

38. & Nabo, & Baalmeon, versis nominibus, Sabama quoque: imponentes vocabula urbibus, quas extruxerant.

39. ‖ Porrò fili Machir, filii Manasse, perrexerunt in Galaad, & vastaverunt eam interfecto Amorrhæo habitatore ejus. ‖ Gen. 50. 22.

40. Dedit ergo Moyses Terram Galaad Machir filio Manasse, qui habitavit in ea.

41. Jair autem filius Manasse abiit & occupavit vicos ejus, quos appellavit Havoth Jair, id est, Villas Jair.

42. Nobe quoque perrexit, & apprehendit Chanath cum viculis suis: vocavitque eam ex nomine suo Nobe.

CAPUT XXXIII.

Mansionibus 42. filiorum Israel per varia loca in deserto recensitis, Chananæi à Domino jubentur interimi.

1. HÆ sunt mansiones filiorum Israel, qui egressi sunt de Ægypto per turmas suas in manu Moysi & Aaron,

2. quas descripsit Moyses juxta castrorum loca, quæ Domini jussione mutabant.

3. Profecti igitur de Ramesse mense primo, quintadecima die mensis primi, altera die Phase, filii Israel in manu excelsa, videntibus cunctis Ægyptiis,

4. & sepelientibus primogenitos, quos percusserat Dominus (nam & in diis eorum exercuerat ultionem)

5. castrametati sunt in Socoth.

6. Et de Socoth venerunt in Etham, quæ est in extremis finibus solitudinis.

7. ‖ Inde egressi venerunt contra Phihahiroth, quæ respicit Beelsephon, & castrametati sunt ante Magdalum. ‖ Exod. 14. 2.

8. Profectique de Phihahiroth, transierunt per medium mare in solitudinem: & ‖ ambulantes tribus diebus per desertum Etham, castrametati sunt in Mara. ‖ Exod. 15. 22. 23.

9. ‖ Profectique de Mara venerunt in Elim, ubi erant duodecim fontes aquarum, & palmæ septuaginta: ibique castrametati sunt. ‖ Exod. 15. 27.

10. Sed & inde egressi, fixerunt tentoria super Mare rubrum. Profectique de Mari rubro,

11. castrametati sunt in deserto Sin.

12. Unde egressi, venerunt in Daphca.

13. Profectique de Daphca, castrametati sunt in Alus.

|| Exod. 17. 1. 2.

14. Egressique de Alus, in Raphidim fixere tentoria, || ubi populo defuit aqua ad bibendum.

15. Profectique de Raphidim, castrametati sunt in deserto Sinai.

|| Exod. 19. 2.

16. Sed & de solitudine || Sinai egressi, venerunt ad sepulchra concupiscentiæ.

|| Sup. 11. 34.

17. || Profectique de sepulchris concupiscentiæ, castrametati sunt in Haseroth.

|| Sup. 33. 1.

18. || Et de Haseroth venerunt in Rethma.

19. Profectique de Rethma, castrametati sunt in Remmomphares.

20. Unde egressi venerunt in Lebna.

21. De Lebna, castrametati sunt in Ressa.

22. Egressique de Ressa venerunt in Ceelatha.

23. Unde profecti, castrametati sunt in monte Sepher.

24. Egressi de monte Sepher, venerunt in Arada.

25. Inde proficiscentes, castrametati sunt in Maceloth.

26. Profectique de Maceloth, venerunt in Thahath.

27. De Thahath, castrametati sunt in Thare.

28. Unde egressi, fixere tentoria in Methcha.

29. Et de Methcha, castrametati sunt in Hesmona.

30. Profectique de Hesmona, venerunt in Moseroth.

31. Et de Moseroth, castrametati sunt in Benejaacan.

|| Deut. 10. 7.

32. || Profectique de Benejaacan, venerunt in montem Gadgad.

33. Unde profecti, castrametati sunt in Jetebatha.

34. Et de Jetebatha, venerunt in Hebrona.

35. Egressique de Hebrona, castrametati sunt in Asiongaber.

|| Sup. 20. 1.

36. || Inde profecti, venerunt in desertum Sin, hæc est Cades.

37. Egressique de Cades, castrametati sunt in monte Hor, in extremis finibus Terræ Edom.

|| Sup. 20. 25. Deut. 32. 50.
** Ann. M. 2552. Ant. Chr. 1452.*

38. || Ascenditque Aaron sacerdos in montem Hor, jubente Domino: & ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis filiorum Israel ex Ægypto, * mense quinto, prima die mensis,

39. cùm esset annorum centum viginti trium.

40. Audivitque Chananæus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, in Terram Chanaan venisse filios Israel.

41. Et profecti de monte Hor, castrametati sunt in Salmona.

42. Unde egressi, venerunt in Phunon.

43. Profectique de Phunon, castrametati sunt in Oboth.

44. Et de Oboth, venerunt in Jeabarim, quæ est in finibus Moabitarum.

45. Profectique de Jeabarim, fixere tentoria in Dibongad.

46. Unde egressi, castrametati sunt in Helmondeblathaim.

47. Egressique de Helmondeblathaim, venerunt ad montes Abarim contra Nabo.

48. Profectique de montibus Abarim, transierunt ad campestria Moab, supra Jordanem contra Jericho.

49. Ibique castrametati sunt de Bethsimoth usque ad Abelsatim in planioribus locis Moabitarum,

50. ubi locutus est Dominus ad Moysen *:

51. Præcipe filiis Israel, & dic ad eos: Quando transieritis Jordanem, intrantes Terram Chanaan,

52. disperdite cunctos habitatores Terræ illius: || confringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate,

53. mundantes terram, & habitantes in ea: ego enim dedi vobis illam in possessionem,

54. quam dividetis vobis sorte. Pluribus dabitis latiorem, & paucis angustiorem. Singulis ut sors ceciderit, ita tribuetur hæreditas. Per tribus & familias possessio dividetur.

55. Sin autem nolueritis interficere habitatores Terræ: qui remanserint, erunt vobis quasi clavi in oculis, & lanceæ in lateribus, & adversabuntur vobis in Terra habitationis vestræ:

56. & quidquid illis cogitaveram facere, vobis faciam.

CAPUT XXXIV.

Terræ promissionis situs & limites juxta varias orbis plagas; eaque sorte dividenda præcipitur, additis illorum nominibus qui eam dividant.

1. Locutusque est Dominus * ad Moysen, dicens:

2. Præcipe filiis Israel, & dices ad eos: Cùm ingressi fueritis Terram Chanaan, & in possessionem vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur.

3. || Pars meridiana incipiet à solitudine Sin, quæ est juxta Edom: & habebit terminos contra Orientem mare salsissimum.

4. Qui circuibunt australem plagam per ascensum Scorpionis, ita ut transeant in Senna, & perveniant à meridie usque ad Cadesbarne, unde egredientur confinia ad villam nomine Adar, & tendent usque ad Asemona.

5. Ibitque per gyrum terminus ab Asemona usque ad Torrentem Ægypti, & maris magni littore finietur.

6. Plaga autem occidentalis à mari magno incipiet, & ipso fine claudetur.

7. Porrò ad septentrionalem plagam à mari magno termini incipient, pervenientes usque ad montem altissimum,

8. à quo venient in Emath usque ad terminos Sedada:

9. ibuntque confinia usque ad Zephrona, & villam Enan: hi erunt termini in parte Aquilonis.

10. Inde metabuntur fines contra orientalem plagam de villa Enan usque Sephama,

11. & de Sephama descendent termini in Rebla contra fontem Daphnim: inde pervenient contra Orientem ad mare Cenereth,

12. & tendent usque ad Jordanem: & ad ultimum salsissimo claudentur mari. Hanc habebitis Terram per fines suos in circuitu.

13. Præcepitque Moyses filiis Israel, dicens:

Digitized by Google

Hæc erit terra, quam possidebitis sorte, & quam jussit Dominus dari novem tribubus, & dimidiæ tribui.

14. Tribus enim filiorum Ruben per familias suas, & tribus filiorum Gad juxta cognationum numerum, media quoque tribus Manasse,

15. id est, duæ semis tribus, acceperunt partem suam trans Jordanem contra Jericho ad orientalem plagam.

16. Et ait Dominus ad Moysen:

‖ Jos. 14. 1. & 2.

17. ‖ Hæc sunt nomina virorum, qui Terram vobis divident, Eleazar sacerdos, & Josue filius Nun,

18. & singuli principes de tribubus singulis,

19. quorum ista sunt vocabula: De tribu Juda, Caleb filius Jephone.

20. De tribu Simeon, Samuel filius Ammiud.

21. De tribu Benjamin, Elidad filius Chaselon.

22. De tribu filiorum Dan, Bocci filius Jogli.

23. Filiorum Joseph de tribu Manasse, Hanniel filius Ephod.

24. De tribu Ephraim, Camuel filius Sephthan.

25. De tribu Zabulon, Elisaphan filius Pharnach.

26. De tribu Issachar, dux Phaltiel filius Ozan.

27. De tribu Aser, Ajud filius Salomi.

28. De tribu Nephtali, Phedael filius Ammiud.

29. Hi sunt, quibus præcepit Dominus ut dividerent filiis Israel Terram Chanaan.

CAPUT XXXV.

Assignari jubentur urbes & suburbana Levitis, & urbes refugii pro homicidio non voluntario: lex homicidii voluntarii, & non voluntarii: unius testimonio nemo puniendus.

Eodem ann. 4553.

1. HÆc quoque locutus est Dominus ad Moysen in campestribus Moab supra Jordanem, contra Jericho:

‖ Jos. 21. 2.

2. ‖ Præcipe filiis Israel ut dent Levitis de possessionibus suis

3. urbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum: ut ipsi in oppidis maneant, & suburbana sint pecoribus ac jumentis:

4. quæ à muris civitatum forinsecùs, per circuitum, mille passuum spatio tendentur.

5. Contra Orientem duo millia erunt cubiti, & contra Meridiem similiter erunt duo millia: ad mare quoque, quod respicit ad Occidentem, eadem mensura erit, & septentrionalis plaga æquali termino finietur: eruntque urbes in medio, & foris suburbana.

‖ Deut. 19. 2. Jos. 20. 2. * quorum tria ab ipso Mose trans Jordanem designata sunt. Deut. 4. 41.

6. ‖ De ipsis autem oppidis, quæ Levitis dabitis, sex * erunt in fugitivorum auxilia separata, ut fugiat ad ea qui fuderit sanguinem: & exceptis his, alia quadraginta duo oppida,

7. id est, simul quadraginta octo cum suburbanis suis.

8. Ipsæque urbes, quæ dabuntur de possessionibus filiorum Israel, ab his qui plus habent, plures auferentur: & qui minus, pauciores: singuli juxta mensuram hæreditatis suæ dabunt oppida Levitis.

9. Ait Dominus ad Moysen:

10. Loquere filiis Israel, & dices ad eos: ‖ Quando transgressi fueritis Jordanem in Terram Chanaan, ‖ Deut. 19. 2. Jos. 20. 2.

11. decernite quæ urbes esse debeant in præsidia fugitivorum, qui nolentes sanguinem fuderint:

12. in quibus cùm fuerit profugus, cognatus occisi non poterit eum occidere, donec stet in conspectu multitudinis, & causa illius judicetur.

13. ‖ De ipsis autem urbibus, quæ ad fugitivorum subsidia separantur, ‖ Deut. 4. 41. Jos. 20. 8. &c.

14. tres erunt trans Jordanem, & tres in Terra Chanaan,

15. tam filiis Israel, quàm advenis atque peregrinis, ut confugiat ad eas qui nolens sanguinem fuderit.

16. Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit qui percussus est: reus erit homicidii, & ipse morietur.

17. Si lapidem jecerit, & ictus occubuerit: similiter punietur.

18. Si ligno percussus interierit: percussoris sanguine vindicabitur.

19. Propinquus occisi homicidam interficiet: statim ut apprehenderit eum, interficiet.

20. ‖ Si per odium quis hominem impulerit, vel jecerit quippiam in eum per insidias: ‖ Deut. 19. 11.

21. aut cùm esset inimicus, manu percusserit, & ille mortuus fuerit: percussor, homicidii reus erit: cognatus occisi statim ut invenerit eum, jugulabit.

22. Quòd si fortuitu, & absque odio

23. & inimicitiis, quidquam horum fecerit,

24. & hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem & propinquum sanguinis quæstio ventilata:

25. liberabitur innocens de ultoris manu, & reducetur per sententiam in urbem, ad quam confugerat, manebitque ibi, donec sacerdos magnus, qui oleo sancto unctus est, moriatur.

26. Si interfector extra fines urbium, quæ exulibus deputatæ sunt,

27. fuerit inventus, & percussus ab eo qui ultor est sanguinis: absque noxa erit qui eum occiderit:

28. debuerat enim profugus usque ad mortem Pontificis in urbe residere. Postquàm autem ille obierit, homicida revertetur in terram suam.

29. Hæc sempiterna erunt, & legitima in cunctis habitationibus vestris.

30. Homicida sub testibus punietur: ad unius testimonium nullus condemnabitur.

31. Non accipietis pretium ab eo, qui reus est sanguinis, statim & ipse morietur.

32. Exules & profugi ante mortem Pontificis nullo modo in urbes suas reverti poterunt:

33. ne polluatis terram habitationis vestræ, quæ insontium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per ejus sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit.

34. Atque ita emundabitur vestra possessio, me commorante vobiscum: ego enim sum Dominus, qui habito inter filios Israel.

C A-

CAPUT XXXVI.

Tribus per connubia non misceantur, ne possessiones confundantur.

Sup. 27. 1. 1. ACcesserunt || autem & principes familiarum Galaad filii Machir, filii Manasse de stirpe filiorum Joseph: locutique sunt Moysi coram principibus Israel, atque dixerunt:

2. Tibi domino nostro præcepit Dominus ut terram sorte divideres filiis Israel, & ut filiabus Salphaad fratris nostri dares possessionem debitam patri:

3. quas si alterius tribus homines uxores acceperint, sequetur possessio sua, & translata ad aliam tribum, de nostra hæreditate minuetur.

4. Atque ita fiet, ut cùm jubilæus, id est quinquagesimus annus remissionis advenerit, confundatur sortium distributio, & aliorum possessio ad alios transeat.

5. Respondit Moyses filiis Israel, & Domino præcipiente, ait: Rectè tribus filiorum Joseph locuta est.

6. Et hæc lex super filiabus Salphaad à Domino promulgata est: || Nubant quibus volunt, tantùm ut suæ tribus hominibus:

7. ne commisceatur possessio filiorum Israel de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent uxores de tribu & cognatione sua:

8. & cunctæ feminæ de eadem tribu maritos accipient: ut hæreditas permaneat in familiis,

9. nec sibi misceantur tribus, sed ita maneant

10. ut à Domino separatæ sunt. Feceruntque filiæ Salphaad, ut fuerat imperatum:

11. & nupserunt, Maala, & Thersa, & Hegla, & Melcha, & Noa, filiis patrui sui

12. de familia Manasse, qui fuit filius Joseph: & possessio, quæ illis fuerat attributa, mansit in tribu & familia patris earum.

13. Hæc sunt mandata atque judicia, quæ mandavit Dominus per manum Moysi ad filios Israel, in campestribus Moab supra Jordanem contra Jericho.

Digitized by Google

LIBER DEUTERONOMII,
HEBRAICE ELLE HADDEBARIM.

QUINTUS *Mosis liber à Græcis* DEUTERONOMIUM *dicitur, à* δεύτερος, secundus; *&* νόμος lex : *quasi dicas* secundam *seu* secundariam legem. *Non quòd alia sit ab ea quæ in monte Sinai data est, sed quòd denuò repetita, coram filiis eorum qui post primam promulgationem perierant in deserto. Hebræi suo more à primis dictionibus;* ELLE HADDEBARIM, *id est* hæc sunt verba, *hunc librum inscripserunt. Incipit autem à brevi narratione rerum præteritarum : mox populum hortatur ad legis obsequium, quam diligenter repetit & explicat : deinde res gestas narrat ab initio undecimi mensis usque ad septimum diem mensis duodecimi anni illius, qui ab exitu quadragesimus est.*

Atque hic ultimus Moysis liber PENTATEUCHUM *absolvit, qui à quinque voluminibus seu partibus nomen habet :* Πέντε *enim Græcis* quinque, τεῦχος instrumentum *&* volumen, *significat. Eosdem libros Hebræi propriè* THORA, *id est,* legem *appellant : Quamquam legis nomine etiam totum vetus instrumentum (ut videre est Joan* 8. 17.) *nonnumquam designetur. Continet autem Pentateuchus historiam annorum* 2552. *cum dimidio.*

CAPUT PRIMUM.

Brevis epilogus eorum, quæ Israeli in deserto contigerant, pœnaque infideli populo inflicta.

1. HÆc sunt verba, quæ locutus est Moyses ad omnem Israel trans Jordanem in solitudine campestri, contra Mare rubrum, inter Pharan & Thophel & Laban & Haseroth, ubi auri est plurimum:

2. undecim diebus de Horeb per viam montis Seir usque ad Cadesbarne.

3. Quadragesimo anno *, undecimo mense, prima die mensis, locutus est Moyses ad filios Israel omnia quæ præceperat illi Dominus, ut diceret eis:

** Ab exitu, anno M. 2553. Ant. Chr. 1451.*
‖ Num. 21. 24.

4. ‖ postquam percussit Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Hesebon: & Og regem Basan, qui mansit in Astaroth, & in Edrai,

5. trans Jordanem in Terra Moab. Cœpitque Moyses explanare legem, & dicere:

6. Dominus Deus noster locutus est ad nos in Horeb, dicens: Sufficit vobis quòd in hoc monte mansistis:

7. revertimini, & venite ad montem Amorrhæorum, & ad cætera quæ ei proxima sunt campestria atque montana & humiliora loca contra Meridiem, & juxta littus Maris, Terram Chananæorum, & Libani usque ad flumen magnum Euphraten.

8. En, inquit, tradidi vobis: ingredimini & possidete eam, super qua juravit Dominus patribus vestris, Abraham, Isaac, & Jacob, ut daret illam eis, & semini eorum post eos.

9. Dixique vobis illo in tempore:

‖ Exod. 18. 18.

10. ‖ Non possum solus sustinere vos: quia Dominus Deus vester multiplicavit vos, & estis hodie sicut stellæ cœli, plurimi.

11. (Dominus Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa millia, & benedicat vobis sicut locutus est.)

12. Non valeo solus negotia vestra sustinere, & pondus ac jurgia.

13. Date ex vobis viros sapientes & gnaros, & quorum conversatio sit probata in tribubus vestris, ut ponam eos vobis principes.

14. Tunc respondistis mihi : Bona res est, quam vis facere.

15. Tulique de tribubus vestris viros sapientes & nobiles, & constitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios ac decanos, qui docerent vos singula.

16. Præcepique eis, dicens : Audite illos, & ‖ quod justum est judicate : sive civis sit ille, sive peregrinus.

‖ Joan. 7. 24.
‖ Lev. 19. 15. Inf. 16. 19. Prov. 24. 23. Eccli 42. 1. Jacobi 2. 1.

17. ‖ Nulla erit distantia personarum, ita parvum audietis ut magnum : nec accipietis cujusquam personam, quia Dei judicium est. Quòd si difficile vobis visum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam.

18. Præcepique omnia quæ facere deberetis.

19. Profecti autem de Horeb, transivimus per eremum * terribilem & maximam, quam vidistis, per viam montis Amorrhæi, sicut præceperat Dominus Deus noster nobis. Cùmque venissemus in Cadesbarne,

** Pharan. Num. 13. 1.*

20. dixi vobis: Venistis ad montem Amorrhæi, quem Dominus Deus noster daturus est nobis.

21. Vide Terram, quam Dominus Deus tuus dat tibi : ascende & posside eam, sicut locutus est Dominus Deus noster patribus tuis : noli timere, nec quidquam paveas.

22. ‖ Et accessistis ad me omnes, atque dixistis: Mittamus viros qui considerent Terram: & renuntient per quod iter debeamus ascendere, & ad quas pergere civitates.

‖ Num. 13. 3. Num. 32. 8.

23. Cùmque mihi sermo placuisset, misi ex vobis duodecim viros, singulos de tribubus suis.

24. Qui cùm perrexissent, & ascendissent in montana, venerunt usque ad Vallem botri: & considerata Terra,

25. sumentes de fructibus ejus, ut ostenderent ubertatem, attulerunt ad nos, atque dixerunt : Bona est Terra, quam Dominus Deus noster daturus est nobis.

26. Et noluistis ascendere, sed increduli ad sermonem Domini Dei nostri

27. murmurastis in tabernaculis vestris, atque dixistis: Odit nos Dominus, & idcircò eduxit nos de Terra Ægypti, ut traderet nos in manu Amorrhæi, atque deleret.

28. Quò ascendemus? nuntii terruerunt cor nostrum, dicentes : Maxima multitudo

est,

est, & nobis statura procerior : urbes magnæ, & ad cœlum usque munitæ, filios Enacim vidimus ibi.

29. Et dixi vobis : Nolite metuere, nec timeatis eos:

30. Dominus Deus, qui ductor est vester, pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Ægypto cunctis videntibus.

31. Et in solitudine (ipse vidisti) portavit te Dominus Deus tuus, ut solet homo gestare parvulum filium suum, in omni via per quam ambulastis, donec veniretis ad locum istum.

32. Et nec sic quidem credidistis Domino Deo vestro,

‖ Exod. 13. 21. Num. 14. 14. 33. ‖ qui præcessit vos in via, & metatus est locum in quo tentoria figere deberetis, nocte ostendens vobis iter per ignem, & die per columnam nubis.

34. Cùmque audisset Dominus vocem sermonum vestrorum, iratus juravit & ait:

‖ Num. 14. 23. Psal. 94. 11. 35. ‖ Non videbit quispiam de hominibus generationis hujus pessimæ Terram bonam, quam sub juramento pollicitus sum patribus vestris:

36. præter Caleb filium Jephone : ipse enim videbit eam, & ipsi dabo Terram, quam calcavit, & filiis ejus, quia secutus est Dominum.

37. Nec miranda indignatio in populum, cùm mihi quoque iratus Dominus propter vos dixerit: Nec tu ingredieris illuc:

38. sed Josue filius Nun minister tuus, ipse intrabit pro te : hunc exhortare & robora, & ipse sorte Terram dividet Israeli.

39. Parvuli vestri, de quibus dixistis quòd captivi ducerentur, & filii qui hodie boni ac mali ignorant distantiam, ipsi ingredientur : & ipsis dabo terram, & possidebunt eam.

40. Vos autem revertimini & abite in solitudinem per viam Maris rubri.

‖ Num. 14. 40. 41. ‖ Et respondistis mihi : Peccavimus Domino : ascendemus & pugnabimus, sicut præcepit Dominus Deus noster. Cùmque instructi armis pergeretis in montem,

‖ Num. 14. 42. 42. ait mihi Dominus: Dic ad eos: ‖ Nolite ascendere, neque pugnetis, non enim sum vobiscum : ne cadatis coram inimicis vestris.

43. Locutus sum, & non audistis : sed adversantes imperio Domini, & tumentes superbia ascendistis in montem.

44. Itaque egressus Amorrhæus, qui habitabat in montibus, & obviam veniens, persecutus est vos, sicut solent apes persequi : & cecidit de Seir usque Horma.

45. Cùmque reversi ploraretis coram Domino, non audivit vos, nec voci vestræ voluit acquiescere:

46. Sedistis ergo in Cadesbarne multo tempore.

CAPUT II.

Beneficiorum populo exhibitorum repetitio, pugna contra Ammon & Moab prohibitio, regisque Sehon & terræ ipsius expugnatio.

1. PRofectique inde venimus in solitudinem, quæ ducit ad Mare rubrum, sicut mihi dixerat Dominus : & circuivimus montem Seir longo tempore.

2. Dixitque Dominus ad me:

3. Sufficit vobis circuire montem istum : ite contra Aquilonem:

4. & populo præcipe, dicens : Transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esau, qui habitant in Seir, & timebunt vos.

5. Videte ergo diligenter ne moveamini contra eos: neque enim dabo vobis de terra eorum quantum potest unius pedis calcare vestigium, quia in possessionem Esau dedi montem Seir.

6. Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquam emptam haurietis, & bibetis.

7. Dominus Deus tuus benedixit tibi in omni opere manuum tuarum: novit iter tuum, quomodo transieris solitudinem hanc magnam, per quadraginta annos habitans tecum Dominus Deus tuus, & nihil tibi defuit.

8. Cùmque transissemus fratres nostros filios Esau, qui habitabant in Seir, per viam campestrem de Elath, & de Asiongaber, venimus ad iter, quod ducit in desertum Moab.

9. Dixitque Dominus ad me ; Non pugnes ‖ contra Moabitas, nec ineas adversus eos prælium: non enim dabo tibi quidquam de terra eorum, quia filiis Loth tradidi Ar in possessionem. ‖ Num. 21. 13.

10. Emim primi fuerunt habitatores ejus, populus magnus, & validus, & tam excelsus, ut de Enacim stirpe,

11. quasi gigantes crederentur, & essent similes filiorum Enacim. Denique Moabitæ appellant eos Emim.

12. In Seir atem priùs habitaverunt Horrhæi : quibus expulsis atque deletis, habitaverunt filii Esau, sicut fecit Israel in terra possessionis suæ, quam dedit illi Dominus.

13. Surgentes ergo ut transiremus Torrentem Zared, venimus ad eum.

14. Tempus autem, quo ambulavimus de Cadesbarne usque ad transitum torrentis Zared, triginta & octo annorum fuit * : donec consumeretur omnis generatio hominum bellatorum de castris, sicut juraverat Dominus: * Confer cum Num. 14. 34. & 33. 13.

15. cujus manus fuit adversum eos, ut interirent de castrorum medio.

16. Postquam autem universi ceciderunt pugnatores,

17. locutus est Dominus ad me, dicens:

18. Tu transibis hodie * terminos Moab, urbem nomine Ar: * Anno M. 2553. Ant. Chr. 1451.

19. & accedens in vicina filiorum Ammon, cave ne pugnes contra eos, nec movearis ad prælium : non enim dabo tibi de terra filiorum Ammon, quia filiis Loth dedi eam in possessionem.

20. Terra gigantum reputata est : & in ipsa olim habitaverunt gigantes, quos Ammonitæ vocant Zomzommim,

21. populus magnus, & multus, & proceræ longitudinis, sicut Enacim quos delevit Dominus à facie eorum: & fecit illos habitare pro eis,

22. sicut fecerat filiis Esau, qui habitant in Seir, delens Horrhæos, & terram eorum illis tradens, quam possident usque in præsens.

23. Hevæos quoque, qui habitabant in Haserim usque Gazam, Cappadoces expulerunt: qui egressi de Cappadocia deleverunt eos, & habitaverunt pro illis.

Digitized by Google

24. Surgite, & transite torrentem Arnon *: ecce tradidi in manu tua Sehon regem Hesebon Amorrhæum, & terram ejus incipe possidere, & committe adversùs eum prælium.

* Eodem an. 2553.

25. Hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in populos, qui habitant sub omni cœlo: ut audito nomine tuo paveant, & in morem parturientium contremiscant, & dolore teneantur.

26. || Misi ergo nuntios de solitudine Cademoth ad Sehon regem Hesebon verbis pacificis, dicens:

|| Num. 21. 21.

27. Transibimus per terram tuam, publica gradiemur via: non declinabimus neque ad dexteram, neque ad sinistram.

28. Alimenta pretio vende nobis, ut vescamur: aquam pecunia tribue, & sic bibemus. Tantùm est ut nobis concedas transitum,

29. sicut fecerunt filii Esau, qui habitant in Seir, & Moabitæ, qui morantur in Ar: donec veniamus ad Jordanem, & transeamus ad Terram, quam Dominus Deus noster daturus est nobis.

30. Noluitque Sehon rex Hesebon dare nobis transitum: quia induraverat Dominus Deus tuus spiritum ejus, & obfirmaverat cor illius, ut traderetur in manus tuas, sicut nunc vides.

31. Dixitque Dominus ad me: || Ecce cœpi tibi tradere Sehon, & terram ejus, incipe possidere eam.

|| Amos. 2. 9.

32. Egressusque est Sehon obviam nobis cum omni populo suo ad prælium in Jasa.

33. Et tradidit eum Dominus Deus noster nobis: percussimusque eum cum filiis suis & omni populo suo.

34. Cunctasque urbes in tempore illo cepimus, interfectis habitatoribus earum, viris ac mulieribus & parvulis: non reliquimus in eis quidquam.

35. Absque jumentis, quæ in partem venere prædantium, & spoliis urbium, quas cepimus

36. ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, oppido quod in valle situm est, usque Galaad. Non fuit vicus & civitas, quæ nostras effugeret manus: omnes tradidit Dominus Deus noster nobis.

37. absque terra filiorum Ammon, ad quam non accessimus: & cunctis quæ adjacent torrenti Jeboc, & urbibus montanis, universisque locis, à quibus nos prohibuit Dominus Deus noster.

CAPUT III.

Pugna contra Og regem Basan, & lectus ejus, atque sors duarum tribuum & semis citra Jordanem: precatur Moyses ut liceat ei Terram promissam ingredi.

Eodem ann. 2553.
|| Num. 21. 33.
Infr. 29. 7.

1. Itaque conversi ascendimus per iter Basan: || egressusque est Og rex Basan in occursum nobis cum populo suo ad bellandum in Edrai.

2. Dixitque Dominus ad me: Ne timeas eum: quia in manu tua traditus est cum omni populo ac terra sua: faciesque ei || sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum, qui habitavit in Hesebon.

|| Num. 21. 34.

3. || Tradidit ergo Dominus Deus noster in manibus nostris etiam Og regem Basan, & universum populum ejus: percussimusque eos usque ad internecionem,

|| Num. 21. 35.

4. vastantes cunctas civitates illius uno tempore: non fuit oppidum, quod nos effugeret: sexaginta urbes, omnem regionem Argob regni Og in Basan.

5. Cunctæ urbes erant munitæ muris altissimis, portisque & vectibus, absque oppidis innumeris, quæ non habebant muros.

6. Et delevimus eos, sicut feceramus Sehon regi Hesebon, disperdentes omnem civitatem, virosque ac mulieres & parvulos:

7. jumenta autem & spolia urbium diripuimus.

8. Tulimusque illo in tempore terram de manu duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem: à torrente Arnon usque ad montem Hermon,

9. quem Sidonii Sarion vocant, & Amorrhæi Sanir *:

*Alii item Sion, An tilibano cōtiguum Infr. 4. 48.

10. omnes civitates, quæ sitæ sunt in planitie, & universam Terram Galaad & Basan usque ad Selcha & Edrai civitates regni Og in Basan.

11. Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus ejus ferreus, qui est in Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis ad mensuram cubiti virilis manus.

12. Terramque possedimus tempore illo ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, usque ad mediam partem montis Galaad: & civitates illius || dedi Ruben & Gad:

|| Num. 32. 29.

13. Reliquam autem partem Galaad, & omnem Basan regni Og, tradidi mediæ tribui Manasse, omnem regionem Argob: cunctaque Basan vocatur Terra gigantum.

14. Jair filius Manasse possedit omnem regionem Argob usque ad terminos Gessuri, & Machati. Vocavitque ex nomine suo Basan, Havoth Jair, idest, Villas Jair, usque in præsentem diem.

15. Machir quoque dedi Galaad.

16. Et tribubus Ruben & Gad dedi de Terra Galaad usque ad Torrentem Arnon medium torrentis, & confinium usque ad torrentem Jeboc, qui est terminus filiorum Ammon:

17. & planitiem solitudinis, atque Jordanem, & terminos Cenereth usque ad mare deserti, quod est salsissimum, ad radices montis Phasga contra orientem.

18. Præcepique vobis in tempore illo, dicens: Dominus Deus vester dat vobis terram hanc in hæreditatem, expediti præcedite fratres vestros filios Israel omnes viri robusti:

19. absque uxoribus, & parvulis, atque jumentis. Novi enim quòd plura habeatis pecora, & in urbibus remanere debebunt, quas tradidi vobis,

20. donec requiem tribuat Dominus fratribus vestris, sicut vobis tribuit: & possideant ipsi etiam Terram, quam daturus est eis trans Jordanem: tunc revertetur unusquisque in possessionem suam, quam dedi vobis.

21. || Josue quoque in tempore illo præcepi, dicens: Oculi tui viderunt quæ fecit Dominus Deus vester duobus his regibus: sic faciet omnibus regnis, ad quæ transiturus es.

|| Num. 27. 18.

22. Ne timeas eos: Dominus enim Deus vester pugnabit pro vobis.

23. Precatusque sum Dominum in tempore illo, dicens:

24. Domine Deus, tu cœpisti ostendere servo tuo magnitudinem tuam, manumque fortissimam: neque enim est alius Deus, vel in cœlo, vel in terra, qui possit facere opera tua, & comparari fortitudini tuæ.

25. Transibo igitur, & videbo Terram hanc optimam trans Jordanem, & montem istum egregium, & Libanum.

26. Iratusque est Dominus mihi propter vos, nec exaudivit me, sed dixit mihi: Sufficit tibi: nequaquam ultrà loquaris de hac re ad me.

27. Ascende cacumen Phasgæ, & oculos tuos circumfer ad occidentem & ad aquilonem, austrumque & orientem, & aspice. ‖ Nec enim transibis Jordanem istum.

‖ Infr. 31. 2. & 34. 4.

28. Præcipe Josue, & corrobora eum atque conforta: quia ipse præcedet populum istum, & dividet eis Terram quam visurus es.

29. Mansimusque in valle contra fanum Phogor.

CAPUT IV.

Exhortatur Moyses ad servanda Dei præcepta, comminando transgressoribus, prohibet omnem imaginem quæ ad idololatriam induceret, suam prædicit mortem, tresque urbes refugii separat.

1. ET nunc Israel audi præcepta & judicia, quæ ego doceo te: ut faciens ea, vivas, & ingrediens possideas Terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis.

2. Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis.

3. ‖ Oculi vestri viderunt omnia quæ fecit Dominus contra Beelphegor, quomodo contriverit omnes cultores ejus de medio vestri.

‖ Num. 25. 4.

4. Vos autem qui adhæretis Domino Deo vestro, vivitis universi usque in præsentem diem.

5. Scitis quòd docuerim vos præcepta atque justitias, sicut mandavit mihi Dominus Deus meus: sic facietis ea in Terra, quam possessuri estis:

6. & observabitis & implebitis opere. Hæc est enim vestra sapientia, & intellectus coram populis, ut audientes universa præcepta hæc, dicant: En populus sapiens & intelligens, gens magna.

7. Nec est alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris.

8. Quæ est enim alia gens sic inclyta, ut habeat cæremonias, justaque judicia, & universam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros?

9. Custodi igitur temetipsum, & animam tuam solicitè. Ne obliviscaris verborum, quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ. Docebis ea filios ac nepotes tuos,

10. à die in quo stetisti coram Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus est mihi dicens: Congrega ad me populum, ut audiant sermones meos, & discant timere me omni tempore quo vivunt in terra, doceantque filios suos.

11. Et accessistis ad radices montis, qui ardebat usque ad cœlum: erantque in eo tenebræ, & nubes, & caligo.

12. Locutusque est Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum ejus audistis, & formam penitùs non vidistis.

13. Et ostendit vobis pactum suum, quod præcepit ut faceretis, & ‖ decem verba, quæ scripsit in duabus tabulis lapideis.

‖ Exod. 20. 21. 22. & 23. capitibus.

14. Mihique mandavit in illo tempore ut docerem vos cæremonias & judicia, quæ facere deberetis in Terra, quam possessuri estis.

15. Custodite igitur solicitè animas vestras. * Non vidistis aliquam similitudinem, in die qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis:

* Vide Exod. 24. 10.

16. ne fortè decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi vel fœminæ,

17. similitudinem omnium jumentorum quæ sunt super terram, vel avium sub cœlo volantium,

18. atque reptilium, quæ moventur in terra, sive piscium qui sub terra morantur in aquis:

19. ne fortè elevatis oculis ad cœlum, videas Solem & Lunam, & omnia astra cœli, & errore deceptus adores ea & colas quæ creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus quæ sub cœlo sunt.

20. Vos autem tulit Dominus, & eduxit de fornace ferrea Ægypti, ut haberet populum hæreditarium, sicut est in præsenti die.

21. ‖ Iratusque est Dominus contra me propter sermones vestros, & juravit ut non transirem Jordanem, nec ingrederer Terram optimam, quam daturus est vobis.

‖ Sup. 1. 37.

22. Ecce morior in hac humo, non transibo Jordanem: vos transibitis, & possidebitis terram egregiam.

23. Cave ne quando obliviscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi sculptam similitudinem eorum, quæ fieri Dominus prohibuit:

24. ‖ quia Dominus Deus tuus ignis consumens est, Deus æmulator.

‖ Hebr. 12. 29.

25. Si genueritis filios ac nepotes, & morati fueritis in Terra, deceptique feceritis vobis aliquam similitudinem, patrantes malum coram Domino Deo vestro, ut eum ad iracundiam provocetis,

26. testes invoco hodie cœlum & terram, citò perituros vos esse de Terra, quam transito Jordane possessuri estis. Non habitabitis in ea longo tempore, sed delebit vos Dominus,

27. atque disperget in omnes gentes, & remanebitis pauci in nationibus, ad quas vos ducturus est Dominus.

28. Ibique servietis diis, qui hominum manu fabricati sunt, ligno & lapidi qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur.

29. Cùmque quæsieris ibi Dominum Deum tuum, invenies eum: si tamen toto corde quæsieris & tota tribulatione animæ tuæ.

30. Postquàm te invenerint omnia quæ prædicta sunt, novissimo tempore reverteris ad Dominum Deum tuum, & audies vocem ejus.

31. Quia Deus misericors, Dominus Deus tuus est: non dimittet te, nec omninò delebit,

Digitized by Google

bit, neque obliviscetur pacti, in quo juravit patribus tuis.

32. Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die quo creavit Deus hominem super terram, à summo cœlo usque ad summum ejus, si facta est aliquando hujuscemodi res, aut umquam cognitum est,

33. ut audiret populus vocem Dei loquentis de medio ignis, sicut tu audisti & vidisti:

34. si fecit Deus ut ingrederetur, & tolleret sibi Gentem de medio nationum, per tentationes, signa, atque portenta, per pugnam, & robustam manum, extentumque brachium, & horribiles visiones juxta omnia quæ fecit pro vobis Dominus Deus vester in Ægypto, videntibus oculis tuis:

35. ut scires quoniam Dominus ipse est Deus, & non est alius præter eum.

36. De cœlo te fecit audire vocem suam, ut doceret te, & in terra ostendit tibi ignem suum maximum, & audisti verba illius de medio ignis,

37. quia dilexit patres tuos, & elegit semen eorum post eos. ‖ Eduxitque te præcedens in virtute sua magna ex Ægypto, (‖ Exod. 19. 11.)

38. ut deleret nationes maximas & fortiores te in introitu tuo: & introduceret te, daretque tibi terram earum in possessionem, sicut cernis in præsenti die.

39. Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo, quòd Dominus ipse sit Deus in cœlo sursum, & in terra deorsum, & non sit alius.

40. Custodi præcepta ejus atque mandata, quæ ego præcipio tibi: ut benè sit tibi, & filiis tuis post te, & permaneas multo tempore super Terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

41. ‖ Tunc separavit Moyses tres civitates trans Jordanem ad Orientalem plagam, (‖ Num. 35. 14.)

42. ut confugiat ad eas qui occiderit nolens proximum suum, nec sibi fuerit inimicus ante unum & alterum diem, & ad harum aliquam urbium possit evadere:

43. ‖ Bosor in solitudine, quæ sita est in terra campestri de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad, quæ est in tribu Gad: & Golan in Basan, quæ est in tribu Manasse. (‖ Jos. 20. 8.)

44. Ista est lex, quam proposuit Moyses coram filiis Israel,

45. & hæc testimonia & cæremoniæ atque judicia, quæ locutus est ad filios Israel, quando egressi sunt de Ægypto,

46. trans Jordanem in valle contra fanum Phogor in terra Sehon regis Amorrhæi, qui habitavit in Hesebon, quem percussit Moyses. Filii quoque Israel egressi ex Ægypto

47. possederunt terram ejus, & terram Og regis Basan, duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem ad solis ortum:

48. Ab Aroer, quæ sita est super ripam torrentis Arnon, usque ad montem Sion, qui est & Hermon,

49. omnem planitiem trans Jordanem ad Orientalem plagam, usque ad mare solitudinis, & usque ad radices montis Phasga.

CAPUT V.

Præceptorum decalogi repetitio & explanatio; & de timore filiorum Israel, cùm Dei vocem audissent, & montem ardere vidissent.

1. Vocavitque Moyses omnem Israelem, & dixit ad eum: Audi Israel cæremonias atque judicia, quæ ego loquor in auribus vestris hodie: discite ea, & opere complete. (Eodem anno M. 2553. mense 11. ann. 40. ab exitu.)

2. Dominus Deus noster pepigit nobiscum fœdus in Horeb.

3. Non cum patribus nostris iniit pactum, sed nobiscum qui in præsentiarum sumus, & vivimus.

4. Facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis.

5. Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, ut annuntiarem vobis verba ejus. Timuistis enim ignem, & non ascendistis in montem, & ait:

6. ‖ Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Terra Ægypti, de domo servitutis. (‖ Exod. 20. 2. Lev. 26. 1. Psal. 80. 11)

7. ‖ Non habebis deos alienos in conspectu meo. (‖ Exod. 20. 3. Psal. 80. 10)

8. ‖ Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium, quæ in cœlo sunt desuper, & quæ in terra deorsum, & quæ versantur in aquis sub terra. (‖ Exod. 20. 4. Lev. 26. 1. Psal. 96. 7.)

9. ‖ Non adorabis ea, & non coles. Ego enim sum Dominus Deus tuus: Deus æmulator, reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam & quartam generationem his qui oderunt me, (‖ Exod. 34. 14.)

10. & faciens misericordiam in multa millia diligentibus me, & custodientibus præcepta mea.

11. ‖ Non usurpabis nomen Domini Dei tui frustra: quia non erit impunitus qui super re vana nomen ejus assumpserit. (‖ Exod. 20. 7. Levit. 19. 12. Matth. 5. 33.)

12. Observa diem Sabbati, ut sanctifices eum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus.

13. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.

14. ‖ Septimus dies Sabbati est, id est, requies Domini Dei tui. Non facies in eo quidquam operis tu, & filius tuus, & filia, servus & ancilla, & bos, & asinus, & omne jumentum tuum, & peregrinus qui est intra portas tuas: ut requiescat servus tuus, & ancilla tua, sicut & tu. (‖ Gen. 2. 2. Exod. 20. 10. Hebr. 4. 4.)

15. Memento quòd & ipse servieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento. Idcircò præcepit tibi ut observares diem Sabbati.

16. ‖ Honora patrem tuum & matrem, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, ut longo vivas tempore, & benè sit tibi in Terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi. (‖ Exod. 20. 12. Eccli. 3. 9. Matt. 15. 4. Marc. 7. 10. Ephes. 6. 2.)

17. Non occides.

18. Neque mœchaberis.

19. Furtumque non facies.

20. Nec loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

21. ‖ Non concupisces uxorem proximi tui: non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, & universa quæ illius sunt. (‖ Matth. 5. 28. Rom. 7. 7.)

22. Hæc verba locutus est Dominus ad om-

nem

nem multitudinem vestram in monte de medio ignis & nubis, & caliginis, voce magna, nihil addens ampliùs: & scripsit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi.

23. Vos autem postquam audistis vocem de medio tenebrarum, & montem ardere vidistis, accessistis ad me omnes principes tribuum, & majores natu, atque dixistis:

24. Ecce ostendit nobis Dominus Deus noster majestatem & magnitudinem suam: vocem ejus audivimus de medio ignis, & probavimus hodie, quòd loquente Deo cum homine, vixerit homo.

25. Cur ergo moriemur, & devorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus ultrà vocem Domini Dei nostri, moriemur.

26. Quid est omnis caro, ut audiat vocem Dei viventis, qui de medio ignis loquitur sicut nos audivimus, & possit vivere?

27. Tu magis accede: & audi cuncta quæ dixerit Dominus Deus noster tibi: loquerisque ad nos, & nos audientes faciemus ea.

28. Quod cùm audisset Dominus, ait ad me: Audivi vocem verborum populi hujus quæ locuti sunt tibi: benè omnia sunt locuti.

29. Quis det talem eos habere mentem, ut timeant me, & custodiant universa mandata mea in omni tempore, ut benè sit eis & filiis eorum in sempiternum?

30. Vade & dic eis: Revertimini in tentoria vestra.

31. Tu verò hic sta mecum, & loquar tibi omnia mandata mea, & cæremonias atque judicia: quæ docebis eos, ut faciant ea in Terra, quam dabo illis in possessionem.

32. Custodite igitur & facite quæ præcepit Dominus Deus vobis: non declinabitis neque ad dexteram, neque ad sinistram:

33. sed per viam, quam præcepit Dominus Deus vester, ambulabitis, ut vivatis, & benè sit vobis, & protelentur dies in terra possessionis vestræ.

CAPUT VI.

Dominus ex toto corde diligendus, ejusque mandata solicitè servanda, & posteris inculcanda.

Eodem anno M. 2553. mense 11. ann. 40. ab exitu.

1. HÆc sunt præcepta, & cæremoniæ, atque judicia, quæ mandavit Dominus Deus vester ut docerem vos, & faciatis ea in Terra, ad quam transgredimini possidendam:

2. ut timeas Dominum Deum tuum, & custodias omnia mandata & præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi, & filiis, ac nepotibus tuis, cunctis diebus vitæ tuæ, ut prolongentur dies tui.

3. Audi Israel, & observa ut facias quæ præcepit tibi Dominus, & benè sit tibi, & multipliceris ampliùs, sicut pollicitus est Dominus Deus patrum tuorum tibi terram lacte & melle manantem.

4. Audi Israel, Dominus Deus noster, Dominus unus est.

‖ Infr. 11. 1. Matth. 22. 37. Marc. 12. 30. Luc. 10. 27.

5. ‖ Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.

6. Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo:

7. & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens.

8. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & movebuntur inter oculos tuos,

9. scribesque ea in limine & ostiis domus tuæ.

10. Cùmque introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram, pro qua juravit patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob: & dederit tibi civitates magnas & optimas, quas non ædificasti,

11. domos plenas cunctarum opum, quas non extruxisti, cisternas, quas non fodisti, vineta & oliveta, quæ non plantasti,

12. & comederis, & saturatus fueris:

13. cave diligenter, ne obliviscaris Domini, qui eduxit te de Terra Ægypti, de domo servitutis. ‖ Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies, ac per nomen illius jurabis.

‖ Inf. 10. 20. Matt. 4. 10. Luc. 4. 8.

14. Non ibitis post deos alienos cunctarum Gentium, quæ in circuitu vestro sunt:

15. quoniam Deus æmulator, Dominus Deus tuus in medio tui: nequando irascatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de superficie terræ.

16. ‖ Non tentabis Dominum Deum tuum, sicut tentasti in loco tentationis.

‖ Matt. 4. 7. Luc. 4. 12.

17. Custodi præcepta Domini Dei tui, ac testimonia & cæremonias, quas præcepit tibi:

18. & fac quod placitum est & bonum in conspectu Domini, ut benè sit tibi: & ingressus possideas terram optimam, de qua juravit Dominus patribus tuis,

19. ut deleret omnes inimicos tuos coram te, sicut locutus est.

20. Cùmque interrogaverit te filius tuus cras, dicens: Quid sibi volunt testimonia hæc, & cæremoniæ, atque judicia, quæ præcepit Dominus Deus noster nobis?

21. dices ei: Servi eramus Pharaonis in Ægypto, & eduxit nos Dominus de Ægypto in manu forti:

22. fecitque signa atque prodigia magna & pessima in Ægypto contra Pharaonem, & omnem domum illius, in conspectu nostro,

23. & eduxit nos inde, ut introductis daret Terram, super qua juravit patribus nostris.

24. Præcepitque nobis Dominus, ut faciamus omnia legitima hæc, & timeamus Dominum Deum nostrum, ut benè sit nobis cunctis diebus vitæ nostræ, sicut est hodie.

25. Eritque nostri misericors, si custodierimus, & fecerimus omnia præcepta ejus coram Domino Deo nostro, sicut mandavit nobis.

CAPUT VII.

Nulla cum Gentibus societas contrahenda, sed earum aræ, luci, ac simulachra delenda: memoratis Dei beneficiis promittit in omnibus auxilium & ubertatem, modò ejus præcepta observent.

Eodem anno M. 2553. mense 11. anno 40. ab exitu. ‖ Exod. 23. & 33.

1. CUm introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, quam possessurus ingredieris, & deleverit Gentes multas coram te, ‖ Hethæum, & Gergezæum, & Amorrhæum, Chananæum, & Pherezæum, & Hævæum, & Jebusæum, septem Gentes mul-

tò majoris numeri quàm tu es, & robustiores te:

2. tradideritque eas Dominus Deus tuus tibi, percuties eas usque ad internecionem. || Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum,

Exod. 23. 32. & 34. 15. 16.

3. neque sociabis cum eis conjugia. Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo:

4. quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & ut magis serviat diis alienis: irasceturque furor Domini, & delebit te citò.

5. Quin potius hæc facietis eis: || Aras eorum subvertite, & confringite statuas, lucosque succidite, & sculptilia comburite.

Exod. 23. 24. Inf. 12. 3. & 16. 21. Inf. 14. 2. Inf. 26. 18.

6. || Quia populus sanctus es Domino Deo tuo. || Te elegit Dominus Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terram.

7. Non quia cunctas gentes numero vincebatis, vobis junctus est Dominus, & elegit vos, cùm omnibus sitis populis pauciores:

8. sed quia dilexit vos Dominus, & custodivit juramentum, quod juravit patribus vestris: eduxitque vos in manu forti, & redemit de domo servitutis, de manu Pharaonis regis Ægypti.

9. Et scies, quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis & fidelis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus se, & his qui custodiunt præcepta ejus, in mille generationes:

10. & reddens odientibus se statim, ita ut disperdat eos, & ultrà non differat, protinus eis restituens quod merentur.

11. Custodi ergo præcepta & cæremonias atque judicia, quæ ego mando tibi hodie ut facias.

12. Si postquàm audieris hæc judicia, custodieris ea & feceris, custodiet & Dominus Deus tuus pactum tibi, & misericordiam quam juravit patribus tuis:

13. & diliget te ac multiplicabit, benedicetque fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ, frumento tuo, atque vindemiæ, oleo, & armentis, gregibus ovium tuarum super Terram, pro qua juravit patribus tuis ut daret eam tibi.

14. Benedictus eris inter omnes populos. || Non erit apud te sterilis utriusque sexus, tam in hominibus quàm in gregibus tuis.

Exod. 23. 26.

15. Auferet Dominus à te omnem languorem: & infirmitates Ægypti pessimas, quas novisti, non inferet tibi, sed cunctis hostibus tuis.

16. Devorabis omnes populos, quos Dominus Deus tuus daturus est tibi. Non parcet eis oculus tuus, nec servies diis eorum, ne sint in ruinam tui.

17. Si dixeris in corde tuo: Plures sunt gentes istæ quàm ego, quomodo potero delere eas?

18. noli metuere, sed recordare quæ fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni, & cunctis Ægyptiis,

19. plagas maximas, quas viderunt oculi tui, & signa atque portenta, manumque robustam, & extentum brachium, ut educeret te Dominus Deus tuus: sic faciet cunctis populis, quos metuis.

20. || Insuper & crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes, atque disperdat, qui te fugerint, & latere potuerint.

Exod. 23. 28. Jos. 24. 12.

21. Non timebis eos, quia Dominus Deus tuus in medio tui est, Deus magnus & terribilis:

22. ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim atque per partes. Non poteris eas delere pariter: ne fortè multiplicentur contra te bestiæ terræ.

23. Dabitque eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: & interficiet illos donec penitus deleantur.

24. Tradetque reges eorum in manus tuas, & disperdes nomina eorum sub cœlo: nullus poterit resistere tibi, donec conteras eos.

25. || Sculptilia eorum igne combures: non concupisces argentum & aurum, de quibus facta sunt, neque assumes ex eis tibi quidquam, ne offendas, propterea quia abominatio est Domini Dei tui.

2. Mac. 12. 40.

26. Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, sicut & illud est. Quasi spurcitiam detestaberis, & velut inquinamentum ac sordes abominationi habebis, quia anathema est.

CAPUT VIII.

Commemorantur beneficia & afflictiones quæ Dominus eis in deserto immiserat, ne illorum & Dei sui fiant immemores.

1. OMne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, cave diligenter ut facias: ut possitis vivere, & multiplicemini, ingressique possideatis Terram, pro qua juravit Dominus patribus vestris.

Eodem anno M. 2553. mense 11. anno 40. ab exitu.

2. Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertum, ut affligeret te, atque tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo versabantur, utrùm custodires mandata illius, an non.

3. Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu & patres tui: ut ostenderet tibi quòd non || in solo pane vivat homo, sed in omni verbo quod egreditur de ore Dei.

Matt. 4. 4. Luc. 4. 4.

4. Vestimentum tuum, quo operiebaris, nequaquam vetustate defecit, & pes tuus non est subtritus, en quadragesimus annus est.

5. Ut recogites in corde tuo, quia sicut erudit filium suum homo, sic Dominus Deus tuus erudivit te,

6. ut custodias mandata Domini Dei tui, & ambules in viis ejus, & timeas eum.

7. Dominus enim Deus tuus introducet te in terram bonam, terram rivorum aquarumque & fontium: in cujus campis & montibus erumpunt fluviorum abyssi:

8. terram frumenti, hordei, ac vinearum, in qua ficus, & malogranata, & oliveta nascuntur: terram olei ac mellis.

9. Ubi absque ulla penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris: cujus lapides ferrum sunt, & de montibus ejus æris metalla fodiuntur:

10. ut cùm comederis, & satiatus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi.

11. Observa, & cave nequando obliviscaris

Do-

Digitized by Google

Domini Dei tui, & negligas mandata ejus atque judicia & cæremonias, quas ego præcipio tibi hodie:

12. ne postquàm comederis & satiatus fueris, domos pulchras ædificaveris, & habitaveris in eis,

13. habuerisque armenta boum, & ovium greges, argenti & auri, cunctarumque rerum copiam,

14. elevetur cor tuum: & non reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de Terra Ægypti, de domo servitutis:

15. & ductor tuus fuit in solitudine magna atque terribili, || in qua erat serpens flatu adurens, & scorpio ac dipsas, & nullæ omninò aquæ: || qui eduxit rivos de petra durissima,

16. & || cibavit te Manna in solitudine, quod nescierunt patres tui. Et postquàm afflixit ac probavit, ad extremum misertus est tui,

|| Num. 20. v. 21. 6. || Exod. 17. 6. || Exod. 16. 14.

17. ne diceres in corde tuo: Fortitudo mea, & robur manus meæ, hæc mihi omnia præstiterunt.

18. Sed recorderis Domini Dei tuis, quòd ipse vires tibi præbuerit, ut impleret pactum suum, super quo juravit patribus tui, sicut præsens indicat dies.

19. Sin autem oblitus Domini Dei tui, secutus fueris deos alienos, coluerisque illos & adoraveris: ecce nunc prædico tibi quòd omninò dispereas.

20. Sicut Gentes, quas delevit Dominus in introitu tuo, ita & vos peribitis, si inobedientes fueritis voci Domini Dei vestri.

CAPUT IX.

Reprimitur elatio, ne futuras victorias sibi sed soli Domino adscribant, cùm semper Deo adversati sint.

Eodem Ann. M. 2553. mense 11. anni 40. ab exitu.

1. AUdi Israel: Tu transgredieris hodie Jordanem, ut possideas nationes maximas & fortiores te, civitates ingentes & ad cœlum usque muratas,

2. populum magnum atque sublimem, filios Enacim, quos ipse vidisti, & audisti, quibus nullus potest ex adverso resistere.

3. Scies ergo hodie quòd Dominus Deus tuus ipse transibit ante te, ignis devorans atque consumens, qui conterat eos & deleat atque disperdat ante faciem tuam velociter, sicut locutus est tibi.

4. Ne dicas in corde tuo, cùm deleverit eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: Propter justitiam meam introduxit me Dominus ut terram hanc possiderem, cùm propter impietates suas istæ deletæ sint nationes.

5. Neque enim propter justitias tuas, & æquitatem cordis tui ingredieris ut possideas terras earum: sed quia illæ egerunt impiè, introeunte te deletæ sunt: & ut compleret verbum suum Dominus, quod sub juramento pollicitus est patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob.

6. Scito ergo quòd nòn propter justitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessionem, cùm durissimæ cervicis sis populus.

7. Memento, & ne obliviscaris, quomodo ad iracundiam provocaveris Dominum Deum tuum in solitudine. Ex eo die, quo egressus es ex Ægypto usque ad locum istum, semper adversum Dominum contendisti.

8. || Nam & in Horeb provocasti eum, & iratus delere te voluit,

9. quando ascendi in montem, ut acciperem tabulas lapideas, tabulas pacti quod pepigit vobiscum Dominus: & perseveravi in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non comedens, & aquam non bibens.

10. || Deditque mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas digito Dei, & continentes omnia verba quæ vobis locutus est in monte de medio ignis, quando concio populi congregata est.

11. Cùmque transissent quadraginta dies, & totidem noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, tabulas fœderis:

12. dixitque mihi: || Surge, & descende hinc citò: quia populus tuus, quem eduxisti de Ægypto, deseruerunt velociter viam, quam demonstrasti eis, feceruntque sibi conflatile.

13. Rursumque ait Dominus ad me: Cerno quòd populus iste duræ cervicis sit:

14. dimitte me ut conteram eum, & deleam nomen ejus de sub cœlo, & constituam te super Gentem, quæ hac major & fortior sit.

15. Cùmque de monte ardente descenderem, & duas tabulas fœderis utraque tenerem manu,

16. vidissemque vos peccasse Domino Deo vestro, & fecisse vobis vitulum conflatilem, ac deseruisse velociter viam ejus, quam vobis ostenderat:

17. projeci tabulas de manibus meis, confregique eas in conspectu vestro.

18. Et procidi ante Dominum sicut priùs, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & aquam non bibens, propter omnia peccata vestra quæ gessistis contra Dominum, & eum ad iracundiam provocastis:

19. timui enim indignationem & iram illius, qua adversum vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudivit me Dominus etiam hac vice.

20. Adversum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum conterere, & pro illo similiter deprecatus sum.

21. Peccatum autem vestrum quod feceratis, id est vitulum, arripiens, igne combussi, & in frusta comminuens, omninoque in pulverem redigens, projeci in torrentem, qui de monte descendit.

22. || In incendio quoque & in tentatione, & in Sepulchris concupiscentiæ provocastis Dominum:

23. & quando misit vos de Cadesbarne, dicens: Ascendite, & possidete Terram, quam dedi vobis, & contempsistis imperium Domini Dei vestri, & non credidistis ei, neque vocem ejus audire voluistis:

24. sed semper fuistis rebelles à die qua nosse vos cœpi.

25. Et jacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus eum suppliciter deprecabar, ne deleret vos ut fuerat comminatus:

26. & orans dixi: Domine Deus, ne disperdas populum tuum, & hæreditatem tuam,

quam

Digitized by

quam redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti de Ægypto in manu forti.

27. Recordare servorum tuorum, Abraham, Isaac, & Jacob: ne aspicias duritiam populi hujus, & impietatem atque peccatum:

28. ne fortè dicant habitatores terræ, de qua eduxisti nos: Non poterat Dominus introducere eos in Terram, quam pollicitus est eis, & oderat illos: idcirco eduxit, ut interficeret eos in solitudine.

29. Qui sunt populus tuus & hæreditas tua, quos eduxisti in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento.

CAPUT X.

Tabularum secundarum instauratio: Levitarum officia: timor & dilectio Dei ad servanda præcepta movere debent: præputium cordis circumcidendum, peregrini amandi, & per Dei nomen jurandum.

Eodem ann. M. 2553. || Exo 34. 1.

1. IN || tempore illo dixit Dominus ad me: Dola tibi duas tabulas lapideas, sicut priores fuerunt, & ascende ad me in montem: faciesque arcam ligneam,

2. & scribam in tabulis verba quæ fuerunt in his quas antè confregisti, ponesque eas in arca.

3. Feci igitur arcam de lignis Setim. Cùmque dolassem duas tabulas lapideas instar priorum, ascendi in montem, habens eas in manibus.

4. Scripsitque in tabulis, juxta id, quod priùs scripserat, verba decem, quæ locutus est Dominus ad vos in monte de medio ignis, quando populus congregatus est: & dedit eas mihi.

5. Reversusque de monte, descendi, & posui tabulas in arca, quam feceram, quæ hucusque ibi sunt, sicut mihi præcepit Dominus.

|| Num. 33. 31. || Num. 20. 28. & 29.

6. || Filii autem Israel moverunt castra ex Beroth filiorum Jacan in Mosera, ubi || Aaron mortuus ac sepultus est, pro quo, sacerdotio functus est Eleazar filius ejus.

* Id est ex Beroth, non autem ex Mosera. Num. 33. 31.

7. Inde * venerunt in Gadgad: de quo loco profecti, castrametati sunt in Jetebatha, in Terra aquarum atque torrentium.

8. Eo tempore separavit tribum Levi, ut portaret arcam fœderis Domini, & staret coram eo in ministerio, ac benediceret in nomine illius usque in præsentem diem.

9. Quam ob rem non habuit Levi partem, neque possessionem cum fratribus suis: quia ipse Dominus possessio ejus est, sicut promisit ei Dominus Deus tuus.

10. Ego autem steti in monte, sicut priùs, quadraginta diebus ac noctibus: exaudivitque me Dominus etiam hac vice, & te perdere noluit.

11. Dixitque mihi: Vade, & præcede populum, ut ingrediatur, & possideat Terram, quam juravi patribus eorum ut traderem eis.

12. Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & diligas eum, ac servias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua:

13. custodiasque mandata Domini, & cæremonias ejus, quas ego hodie præcipio tibi, ut benè sit tibi?

14. En Domini Dei tui cœlum est, & cœlum cœli, terra, & omnia quæ in ea sunt:

15. & tamen patribus tuis conglutinatus est Dominus, & amavit eos, elegitque semen eorum post eos, id est vos, de cunctis Gentibus, sicut hodie comprobatur.

16. Circumcidite igitur præputium cordis vestri, & cervicem vestram ne induretis ampliùs:

17. quia Dominus Deus vester, ipse est Deus deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus & potens, & terribilis, qui || personam non accipit, nec munera.

|| 2. Par. 19. 7. Job. 34. 19. Sap. 6. 8. Eccli. 35. 15. Act. 10. 34. Rom. 2. 11. Gal. 2. 6. Ephes. 6. 9. Matt. 4. 10. Luc. 4. 8. Num. 46. 27. Exod. 1. 5.

18. Facit judicium pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum.

19. Et vos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fuistis advenæ in Terra Ægypti.

20. || Dominum Deum tuum timebis, & ei soli servies: ipsi adhærebis, jurabisque in nomine illius.

21. Ipse est laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia, quæ viderunt oculi tui.

22. || In septuaginta animabus descenderunt patres tui in Ægyptum: & ecce nunc multiplicavit te Dominus Deus tuus sicut astra cœli.

CAPUT XI.

Recensentur varia Dei beneficia, multaque bona promittuntur servantibus ejus præcepta, mala autem non servantibus, hoc est benedictio & maledictio.

Eodem ann. M. 2553. Ant. Chr. 1451. mense 11. ann. 40. ab exitu.

1. AMa itaque Dominum Deum tuum, & observa præcepta ejus & cæremonias, judicia atque mandata, omni tempore.

2. Cognoscite hodie quæ ignorant filii vestri, qui non viderunt disciplinam Domini Dei vestri, magnalia ejus & robustam manum, extentumque brachium,

3. signa & opera quæ fecit in medio Ægypti Pharaoni regi, & universæ terræ ejus,

4. omnique exercitui Ægyptiorum, & equis ac curribus: quomodo operuerint eos aquæ maris rubri, cùm vos persequerentur, & deleverit eos Dominus usque in præsentem diem:

5. vobisque quæ fecerit in solitudine, donec veniretis ad hunc locum:

|| Num. 16. 1. || Num. 16. 32.

6. & || Dathan atque Abiron filiis Eliab, qui fuit filius Ruben: quos || aperto ore suo terra absorbuit, cum domibus & tabernaculis, & universa substantia eorum, quam habebant in medio Israel.

7. Oculi vestri viderunt omnia opera Domini magna, quæ fecit,

8. ut custodiatis universa mandata illius, quæ ego hodie præcipio vobis, & possitis introire, & possidere Terram, ad quam ingredimini,

9. multoque in ea vivatis tempore: quam sub juramento pollicitus est Dominus patribus vestris, & semini eorum, lacte & melle manantem.

10. Terra enim, ad quam ingrederis possidendam, non est sicut Terra Ægypti, de qua existi, ubi jacto semine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ:

11. sed montuosa est & campestris, de cœlo expectans pluvias.

12. Quam Dominus Deus tuus semper invisit,

Digitized by Google

sit, & oculi illius in ea sunt à principio anni usque ad finem ejus.

‖ Sap. 10. 13 13. ‖ Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ ego hodie præcipio vobis, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & serviatis ei in toto corde vestro, & in tota anima vestra:

14. dabit pluviam terræ vestræ temporaneam & serotinam, ut colligatis frumentum, & vinum, & oleum,

15. fœnumque ex agris ad pascenda jumenta, & ut ipsi comedatis ac saturemini.

16. Cavete ne fortè decipiatur cor vestrum, & recedatis à Domino, serviatisque diis alienis, & adoretis eos.

17. iratusque Dominus claudat cœlum, & pluviæ non descendant, nec terra det germen suum, pereatisque velociter de terra optima, quam Dominus daturus est vobis.

‖ Sup. 6. 6. 18. ‖ Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis vestris, & suspendite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collocate.

19. Docete filios vestros ut illa meditentur, quando sederis in domo tua, & ambulaveris in via, & accubueris atque surrexeris.

20. Scribes ea super postes & januas domus tuæ:

21. ut multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum, in terra, quam juravit Dominus patribus tuis, ut daret eis quamdiù cœlum imminet terræ.

‡ Sabb. 4. Temp. Qu. dr. Epist. 2. 22. ‡ Si enim custodieritis mandata quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, adhærentes ei,

23. disperdet Dominus omnes gentes istas ante faciem vestram, & possidebitis eas, quæ majores & fortiores vobis sunt.

‖ Jos. 1. 3. 24. ‖ Omnis locus, quem calcaverit pes vester, vester erit. A deserto, & à Libano, à flumine magno Euphrate usque ad mare occidentale erunt termini vestri.

25. Nullus stabit contra vos: terrorem vestrum & formidinem dabit Dominus Deus vester super omnem terram, quam calcaturi estis, sicut locutus est vobis.

26. En propono in conspectu vestro hodie benedictionem & maledictionem:

27. benedictionem, si obedieritis mandatis Domini Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis:

28. maledictionem, si non obedieritis mandatis Domini Dei vestri, sed recesseritis de via, quam ego nunc ostendo vobis, & ambulaveritis post deos alienos, quos ignoratis.

29. Cùm verò introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram ad quam pergis habitandam, pones benedictionem super montem Garizim, maledictionem super montem Hebal:

30. qui sunt trans Jordanem, post viam quæ vergit ad solis occubitum, in Terra Chananæi, qui habitat in campestribus contra Galgalam, quæ est juxta vallem tendentem & intrantem procul.

31. Vos enim transibitis Jordanem, ut possideatis Terram, quam Dominus Deus vester daturus est vobis, ut habeatis & possideatis illam.

32. Videte ergo ut impleatis cæremonias atque judicia, quæ ego hodie ponam in conspectu vestro.

CAPUT XII.

Præcipit exterminari idololatriam, decimas ac primitias reddi, sacrificia certo loco exsolvi, & comedi, sanguinemque vitari.

1. HÆc sunt præcepta atque judicia, quæ facere debetis in terra, quam Dominus Deus patrum tuorum daturus est tibi, ut possideas eam cunctis diebus, quibus super humum gradieris. Eodem anno M. 2553. mense 11. ann. 40. ab exitu.

2. Subvertite omnia loca, in quibus coluerunt gentes, quas possessuri estis, deos suos super montes excelsos, & colles, & subter omne lignum frondosum.

3. ‖ Dissipate aras eorum, & confringite statuas, lucos igne comburite, & idola comminuite: disperdite nomina eorum de locis illis. ‖ Sup. 7. 25. 2. Mac. 12. 40.

4. Non facietis ita Domino Deo vestro:

5. sed ad locum, quem elegerit Dominus Deus vester de cunctis tribubus vestris, ut ponat nomen suum ibi, & habitet in eo, venietis:

6. & offeretis in loco illo holocausta & victimas vestras, decimas & primitias manuum vestrarum, & vota atque donaria, primogenita boum & ovium.

7. Et comedetis ibi in conspectu Domini Dei vestri: ac lætabimini in cunctis, ad quæ miseritis manum vos & domus vestræ, in quibus benedixerit vobis Dominus Deus vester.

8. Non facietis ibi quæ nos hìc facimus hodie, singuli quod sibi rectum videtur.

9. Neque enim usque in præsens tempus venistis ad requiem, & possessionem, quam Dominus Deus vester daturus est vobis.

10. Transibitis Jordanem, & habitabitis in Terra, quam Dominus Deus vester daturus est vobis, ut requiescatis à cunctis hostibus per circuitum: & absque ullo timore habitetis

11. in loco quem elegerit Dominus Deus vester, ut sit nomen ejus in eo: illuc omnia quæ præcipio, conferetis, holocausta, & hostias, ac decimas, & primitias manuum vestrarum: & quidquid præcipuum est in muneribus, quæ vovebitis Domino.

12. Ibi epulabimini coram Domino Deo vestro, vos & filii ac filiæ vestræ, famuli & famulæ, atque Levites qui in urbibus vestris commorantur: neque enim habet aliam partem & possessionem inter vos.

13. Cave ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris:

14. sed in eo, quem elegerit Dominus, in una tribuum tuarum offeres hostias, & facies quæcumque præcipio tibi.

15. Sin autem comedere volueris, & te esus carnium delectaverit, occide, & comede juxta benedictionem Domini Dei tui, quam dedit tibi in urbibus tuis: sive immundum fuerit, hoc est, maculatum & debile: sive mundum, hoc est, integrum & sine macula, quod offerri licet, sicut capream & cervum, comedes,

16. absque esu dumtaxat sanguinis, quem super terram quasi aquam effundes.

17. Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti, & vini, & olei tui, primogenita armentorum & pecorum, & omnia

quæ voveris, & sponte offerre volueris, & primitias manuum tuarum:

18. sed coram Domino Deo tuo comedes ea, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, tu & filius tuus & filia tua, & servus & famula, atque Levites qui manet in urbibus tuis: & lætaberis & reficieris coram Domino Deo tuo, in cunctis ad quæ extenderis manum tuam.

19. Cave ne derelinquas Levitem in omni tempore, quo versaris in terra.

‖ Gen. 28. 14. Exod. 34. 24. Infr. 19. 8. 20. ‖ Quando dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut locutus est tibi, & volueris vesci carnibus, quas desiderat anima tua:

21. locus autem, quem elegerit Dominus Deus tuus ut sit nomen ejus ibi, si procul fuerit, occides de armentis & pecoribus, quæ habueris, sicut præcepi tibi, & comedes in oppidis tuis, ut tibi placet.

22. Sicut comeditur caprea & cervus, ita vesceris eis: & mundus & immundus in commune vescentur.

23. Hoc solùm cave, ne sanguinem comedas: sanguis enim eorum pro anima est: & idcircò non debes animam comedere cum carnibus:

24. sed super terram fundes quasi aquam,

25. ut benè sit tibi & filiis tuis post te, cùm feceris quod placet in conspectu Domini.

26. Quæ autem sanctificaveris, & voveris Domino, tolles, & venies ad locum, quem elegerit Dominus:

27. & offeres oblationes tuas carnem & sanguinem super altare Domini Dei tui: sanguinem hostiarum fundes in altari: carnibus autem ipse vesceris.

28. Observa & audi omnia quæ ego præcipio tibi, ut benè sit tibi & filiis tuis post te in sempiternum, cùm feceris quod bonum est & placitum in conspectu Domini Dei tui.

‖ Infr. 19. 1 29. ‖ Quando disperdiderit Dominus Deus tuus ante faciem tuam gentes, ad quas ingredieris possidendas, & possederis eas, atque habitaveris in terra earum:

30. cave ne imiteris eas, postquàm te fuerint introeunte subversæ, & requiras cæremonias earum, dicens: Sicut coluerunt gentes istæ deos suos, ita & ego colam.

31. Non facies similiter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas adversatur Dominus, fecerunt diis suis, offerentes filios & filias, & comburentes igni.

32. Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino: nec addas quidquam, nec minuas.

CAPUT XIII.

Pseudopropheta à Deo avertens occidi debet, quantumvis propinquus sit vel amicus; imò & urbs vastari funditus, cujus habitatores id facere conati fuerint.

Eudem Anno M. 2553. aut. Chr. 1451. mense 11. ann. 40. ab exitu.

1. SI surrexerit in medio tui prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum atque portentum,

2. & evenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus, & sequamur deos alienos quos ignoras, & serviamus eis:

3. non audies verba prophetæ illius aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, ut palàm fiat utrùm diligatis eum an non, in toto corde, & in tota anima vestra.

4. Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timete, & mandata illius custodite, & audite vocem ejus: ipsi servietis, & ipsi adhærebitis.

5. Propheta autem ille aut fictor somniorum interficietur: quia locutus est ut vos averteret à Domino Deo vestro, qui eduxit vos de terra Ægypti, & redemit vos de domo servitutis: ut errare te faceret de via, quam tibi præcepit Dominus Deus tuus: & auferes malum de medio tui.

6. Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tuę, aut filius tuus vel filia, sive uxor quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis ut animam tuam, clam dicens: Eamus, & serviamus diis alienis, quos ignoras tu, & patres tui,

7. cunctarum in circuitu gentium, quæ juxta vel procul sunt, ab initio usque ad finem Terræ,

8. non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus ut miserearis & occultes eum,

9. sed statim interficies. ‖ Sit primùm manus tua super eum, & posteà omnis populus mittat manum. *Infr. 17. 7.*

10. Lapidibus obrutus necabitur: quia voluit te abstrahere à Domino Deo tuo, qui eduxit te de terra Ægypti, de domo servitutis:

11. ut omnis Israel audiens timeat, & nequaquam ultrà faciat quippiam hujus rei simile.

12. Si audieris in una urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes aliquos:

13. Egressi sunt filii Belial de medio tui, & averterunt habitatores urbis suæ, atque dixerunt: Eamus, & serviamus diis alienis quos ignoratis:

14. quære solicitè & diligenter, rei veritate perspecta, si inveneris certum esse quod dicitur, & abominationem hanc opere perpetratam,

15. statim percuties habitatores urbis illius in ore gladii, & delebis eam, ac omnia, quæ in illa sunt, usque ad pecora.

16. Quidquid etiam supellectilis fuerit, congregabis in medio platearum ejus, & cum ipsa civitate succendes, ita ut universa consumas Domino Deo tuo, & sit tumulus sempiternus: non ædificabitur ampliùs,

17. Et non adhærebit de illo anathemate quidquam in manu tua: ut avertatur Dominus ab ira furoris sui, & misereatur tui, multiplicetque te sicut juravit patribus tuis,

18. quando audieris vocem Domini Dei tui, custodiens omnia præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, ut facias quod placitum est in conspectu Domini Dei tui.

CAPUT XIV.

Gentium ritus super mortuo fugiendus: animalium mundorum & immundorum discretio: & decimas esse solvendas.

1. FIlii estote Domini Dei vestri: non vos incidetis, nec facietis calvitium super mortuo, *Eodem ann. 2553.*

2. ‖ quo-

Sap. 7. 6. Infr. 26. 18. 2. || quoniam populus sanctus es Domino Deo tuo : & te elegit ut sis ei in populum peculiarem, de cunctis gentibus quæ sunt super terram.

Lev. 11. [illegible] 3. || Ne comedatis quæ immunda sunt.

4. Hoc est animal quod comedere debetis, bovem, & ovem, & capram,

5. cervum & capream, bubalum, tragelaphum, pygargum, orygem, camelopardalum.

6. Omne animal, quod in duas partes findit ungulam, & ruminat, comedetis.

7. De his autem quæ ruminant, & ungulam non findunt, comedere non debetis, ut camelum, leporem, chœrogryllum: hæc quia ruminant, & non dividunt ungulam, immunda erunt vobis.

8. Sus quoque quoniam dividit ungulam, & non ruminat, immunda erit: carnibus eorum non vescemini, & cadavera non tangetis.

9. Hæc comedetis ex omnibus quæ morantur in aquis : Quæ habent pinnulas & squamas, comedite:

10. quæ absque pinnulis & squamis sunt, ne comedatis, quia immunda sunt.

11. Omnes aves mundas comedite.

12. Immundas ne comedatis: aquilam scilicet, & gryphem, & haliæetum,

13. ixion, & vulturem ac milvum juxta genus suum:

14. & omne corvini generis,

15. & struthionem, ac noctuam, & larum, atque accipitrem juxta genus suum:

16. herodium ac cygnum, & ibin,

17. ac mergulum, porphyrionem, & nycticoracem,

18. onocrotalum, & charadrium, singula in genere suo, upupam quoque & vespertilionem.

19. Et omne quod reptat & pennulas habet, immundum erit, & non comedetur.

20. Omne quod mundum est, comedite.

Exod. 23. 19. & 34. 26. 21. Quidquid autem morticinum est, ne vescamini ex eo. Peregrino, qui intra portas tuas est, da ut comedat, aut vende ei : quia tu populus sanctus Domini Dei tui es. || Non coques hœdum in lacte matris suæ.

22. Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis qui nascuntur in terra per annos singulos,

23. & comedes in conspectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit ut in eo nomen illius invocetur, decimam frumenti tui, & vini, & olei, & primogenita de armentis & ovibus tuis : ut discas timere Dominum Deum tuum omni tempore.

24. Cùm autem longior fuerit via, & locus quem elegerit Dominus Deus tuus, tibique benedixerit, nec potueris ad eum hæc cuncta portare,

25. vendes omnia, & in pretium rediges, portabisque manu tua, & proficisceris ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus:

26. & emes ex eadem pecunia quidquid tibi placuerit, sive ex armentis, sive ex ovibus, vinum quoque & siceram, & omne quod desiderat anima tua : & comedes coram Domino Deo tuo, & epulaberis tu & domus tua;

27. & Levites qui intra portas tuas est: cave ne derelinquas eum, quia non habet aliam partem in possessione tua.

28. Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus quæ nascuntur tibi eo tempore: & repones intra januas tuas.

29. Venietque Levites qui aliam non habet partem nec possessionem tecum, & peregrinus ac pupillus & vidua, qui intra portas tuas sunt, & comedent & saturabuntur: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum quæ feceris.

CAPUT XV.

Lex remissionis septimi anni in quos exerceatur : de servo Hebræo qui noluerit manumitti : de primogenitis Domino sanctificandis & comedendis.

1. SEptimo anno facies remissionem, *Eodem ann. [illegible] Ant. Ch. 1451.*

2. quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre suo, repetere non poterit, quia annus remissionis est Domini.

3. A peregrino & advena exiges : civem & propinquum repetendi non habebis potestatem.

4. Et omnino indigens & mendicus non erit inter vos : ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in terra, quam traditurus est tibi in possessionem.

5. Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris universa quæ jussit, & quę ego hodie præcipio tibi, benedicet tibi, ut pollicitus est.

6. Fœnerabis gentibus multis, & ipse à nullo accipies mutuum. Dominaberis nationibus plurimis, & tui nemo dominabitur.

7. Si unus de fratribus tuis, qui morantur intra portas civitatis tuæ, in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem venerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum,

8. sed aperies eam pauperi, || & dabis mutuum, quo eum indigere perspexeris. *Matt. 5. 42. Luc. 6. 3[illegible]*

9. Cave ne fortè subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo: Appropinquat septimus annus remissionis ; & avertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat mutuum commodare: ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum.

10. Sed dabis ei: nec ages quippiam callidè in ejus necessitatibus sublevandis : ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miseris.

11. || Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ : idcircò ego præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno, & pauperi, qui tecum versatur in terra. *Matth. [illegible] 11.*

12. || Cùm tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa, & sex annis servierit tibi, in septimo anno dimittes eum liberum: *Exod. 21. [illegible] Jer. 34. 14.*

13. & quem libertate donaveris, nequaquam vacuum abire patieris:

14. sed dabis viaticum de gregibus, & de area, & torculari tuo, quibus Dominus Deus tuus benedixerit tibi.

15. Memento quòd & ipse servieris in Terra Ægypti, & liberaverit te Dominus Deus tuus, & idcircò ego nunc præcipio tibi.

16. Sin autem dixerit : Nolo egredi eo quòd diligat te, & domum tuam, & benè ibi apud te esse sentiat:

17. assumes subulam ; & perforabis aurem ejus in janua domus tuæ, & serviet tibi

usque in æternum : ancillæ quoque similiter facies.

18. Non avertas ab eis oculos tuos, quando dimiseris eos liberos : quoniam juxta mercedem mercenarii per sex annos servivit tibi : ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus quæ agis.

19. De primogenitis, quæ nascuntur in armentis, & in ovibus tuis, quidquid est sexus masculini, sanctificabis Domino Deo tuo. Non operaberis in primogenito bovis, & non tondebis primogenita ovium.

20. In conspectu Domini Dei tui comedes ea per annos singulos, in loco quem elegerit Dominus, tu & domus tua.

|| Lev. 22. 20. & 21. Eccli. 35. 14.
21. || Sin autem habuerit maculam, vel claudum fuerit, vel cæcum, aut in aliqua parte deforme vel debile, non immolabitur Domino Deo tuo.

22. Sed intra portas urbis tuæ comedes illud : tam mundus quàm immundus similiter vescentur eis, quasi caprea, & cervo.

23. Hoc solum observabis, ut sanguinem eorum non comedas, sed effundes in terram quasi aquam.

CAPUT XVI.

Tres præcipuæ anni solemnitates, Azymorum, Hebdomadarum, & Tabernaculorum : de justis judicibus constituendis, & de cavendo ab occasionibus idololatriæ.

Eodem Anno M. 2551. Ant. Chr 1451.
1. OBserva mensem novarum frugum, & verni primum temporis, ut facias Phase Domino Deo tuo : quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte.

2. Immolabisque Phase Domino Deo tuo de ovibus, & de bobus, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.

3. Non comedes in eo panem fermentatum : Septem diebus comedes absque fermento, afflictionis panem, quoniam in pavore egressus es de Ægypto : ut memineris diei egressionis tuæ de Ægypto, omnibus diebus vitæ tuæ.

4. Non apparebit fermentum in omnibus terminis tuis septem diebus, & non remanebit de carnibus ejus quod immolatum est vespere in die primo usque manè.

5. Non poteris immolare Phase in qualibet urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi;

6. sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi : immolabis Phase vespere ad solis occasum, quando egressus es de Ægypto.

7. Et coques, & comedes in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, manèque consurgens vades in tabernacula tua.

8. Sex diebus comedes azyma : & in die septima, quia collecta est Domini Dei tui, non facies opus.

9. Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcem in segetem miseris:

10. & celebrabis diem festum hebdomadarum Domino Deo tuo, oblationem spontaneam manus tuæ, quam offeres juxta benedictionem Domini Dei tui:

11. & epulaberis coram Domino Deo tuo, tu, filius tuus, & filia tua, servus tuus, & ancilla tua, & Levites qui est intra portas tuas, advena ac pupillus & vidua, qui morantur vobiscum : in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi :

12. & recordaberis quoniam servus fueris in Ægypto : custodiesque ac facies quæ præcepta sunt.

13. Solemnitatem quoque tabernaculorum celebrabis per septem dies, quando collegeris de area & torculari fruges tuas:

14. & epulaberis in festivitate tua, tu, filius tuus, & filia, servus tuus & ancilla, Levites quoque & advena, pupillus ac vidua qui intra portas tuas sunt.

15. Septem diebus Domino Deo tuo festa celebrabis, in loco quem elegerit Dominus : benedicetque tibi Dominus Deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni opere manuum tuarum, erisque in lætitia.

16. Tribus vicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit : in solemnitate azymorum, in solemnitate hebdomadarum, & in solemnitate tabernaculorum. || || Exod. 23. 15. & 34. 20. Eccli. 35. 6.
Non apparebit ante Dominum vacuus:

17. sed offeret unusquisque secundùm quod habuerit juxta benedictionem Domini Dei sui, quam dederit ei.

18. Judices & magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per singulas Tribus tuas : ut judicent populum justo judicio,

19. nec in alteram partem declinent. || || Exod. 23. 8. Lev. 19. 15. Sup. 1. 17. Eccli. 20. 31.
Non accipies personam, nec munera : quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba justorum.

20. Justè quod justum est persequeris : ut vivas & possideas Terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

21. Non plantabis lucum, & omnem arborem juxta altare Domini Dei tui.

22. Nec facies tibi, neque constitues statuam : quæ odit Dominus Deus tuus.

CAPUT XVII.

Hostia deligenda, idololatria punienda : in gravi difficultate ad summum sacerdotem ejusque concilium recurrendum : & quæ regi eligendo sint observanda.

1. NOn immolabis Domino Deo tuo ovem, & bovem, in quo est macula, aut quippiam vitii : quia abominatio est Domino Deo tuo. Eodem anno M. 2553.

2. Cùm reperti fuerint apud te, intra unam portarum tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi, vir aut mulier qui faciant malum in conspectu Domini Dei tui, & transgrediantur pactum illius,

3. ut vadant & serviant diis alienis, & adorent eos, solem & lunam, & omnem militiam cœli, quæ non præcepi:

4. & hoc tibi fuerit nuntiatum, audiensque inquisieris diligenter, & verum esse repereris, & abominatio facta est in Israel:

5. educes virum ac mulierem, qui rem sceleratissimam perpetrarunt, ad portas civitatis tuæ, & lapidibus obruentur.

6. || In ore duorum, aut trium testium peribit qui interficietur. Nemo occidatur, uno contra se dicente testimonium. || Infr. 19. 15. Matth. 18. 16. 2. Cor. 13. 1

7. Ma-

Sup. 13. 9. 7. Manus testium prima interficiet eum, || & manus reliqui populi extrema mittetur : ut auferas malum de medio tui.

8. Si difficile & ambiguum apud te judicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram : & judicum intra portas tuas videris verba variari : surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus.

2. Par. 19. 8. 9. || Veniesque ad sacerdotes Levitici generis, & ad judicem qui fuerit illo tempore: quæresque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem.

10. Et facies quodcumque dixerint qui præsunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te

11. juxta legem ejus ; sequerisque sententiam eorum : nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram.

12. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto judicis, morietur homo ille, & auferes malum de Israel:

13. cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia.

14. Cùm ingressus fueris Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, habitaverisque in illa, & dixeris: Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes:

15. eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus.

16. Cùmque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero sublevatus, præsertim cùm Dominus præceperit vobis, ut nequaquam ampliùs per eamdem viam revertamini.

17. Non habebit uxores plurimas, quæ alliciant animam ejus, neque argenti & auri immensa pondera.

18. Postquàm autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar à sacerdotibus Leviticæ tribus,

19. & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, ut discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & cæremonias ejus, quæ in lege præcepta sunt.

20. Nec elevetur cor ejus in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel sinistram, ut longo tempore regnet ipse, & filii ejus super Israel.

CAPUT XVIII.

Sacerdotibus & Levitis pro possessione cedunt oblationes ac sacrificia ; cavenda omnis superstitio : de vero propheta suscitando, & falso propheta interficiendo.

Eodem ann. 2553. || Num. 18. 20. & 23. Sup. 10. 9. 1 Cor. 9. 13.

1. NOn || habebunt sacerdotes & Levitæ, & omnes qui de eadem tribu sunt, partem & hæreditatem cum reliquo Israel, quia sacrificia Domini, & oblationes ejus comedent,

2. & nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum : Dominus enim ipse est hæreditas eorum, sicut locutus est illis.

3. Hoc erit judicium sacerdotum à populo, & ab his qui offerunt victimas : sive bovem, sive ovem immolaverint, dabunt sacerdoti armum ac ventriculum:

4. || primitias frumenti, vini, & olei, & lanarum partem ex ovium tonsione.

5. Ipsum enim elegit Dominus Deus tuus de cunctis tribubus tuis, ut stet, & ministret nomini Domini ipse, & filii ejus in sempiternum.

6. Si exierit Levites ex una urbium tuarum ex omni Israel in qua habitat, & voluerit venire, desiderans locum quem elegerit Dominus,

7. ministrabit in nomine Domini Dei sui, sicut omnes fratres ejus Levitæ, qui stabunt eo tempore coram Domino.

8. Partem ciborum eamdem accipiet, quam & cæteri: excepto eo, quod in urbe sua ex paterna ei successione debetur.

9. Quando ingressus fueris Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, cave ne imitari velis abominationes illarum gentium.

10. || Nec inveniatur in te qui lustret filium suum, aut filiam, ducens per ignem : aut qui ariolos sciscitetur, & observet somnia atque auguria, nec sit maleficus,

11. nec incantator, nec qui pythones consulat, nec divinos, || aut quærat à mortuis veritatem.

12. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo.

13. Perfectus eris, & absque macula cum Domino Deo tuo.

14. Gentes istæ, quarum possidebis terram, augures & divinos audiunt : tu autem à Domino Deo tuo aliter institutus es.

15. || PROPHETAM de gente tua & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies,

16. ut petisti à Domino Deo tuo || in Horeb, quando concio congregata est, atque dixisti : Ultrà non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum ampliùs non videbo, ne moriar.

17. Et ait Dominus mihi : Benè omnia sunt locuti.

18. || Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi.

19. Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam.

20. Propheta autem qui arrogantia depravatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi ut diceret, aut ex nomine alienorum deorum, interficietur.

21. Quòd si tacita cogitatione responderis: Quomodo possum intelligere verbum, quod Dominus non est locutus?

22. hoc habebis signum : Quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non evenerit : hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui prophetа confinxit : & idcircò non timebis eum.

d by Google

CAPUT XIX.

Separandæ urbes refugii, & qui ad eas tutè confugient, & qui non: de veris falsisque testibus, & de terminis non transferendis.

Eodem ann. 2553. 1. CUm disperdiderit Dominus Deus tuus gentes, quarum tibi traditurus est terram, & possederis eam, habitaverisque in urbibus ejus & in ædibus:

‖ Num. 35. 11. Jos. 20. 2. 2. ‖ tres civitates separabis tibi in medio Terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in possessionem,

3. sternens diligenter viam: & in tres æqualiter partes totam Terræ tuæ provinciam divides: ut habeat è vicino qui propter homicidium profugus est, quò possit evadere.

4. Hæc erit lex homicidæ fugientis, cujus vita servanda est: Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri & nudiustertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur:

5. sed abiisse cum eo simpliciter in silvam ad ligna cædenda, & in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum ejus percusserit, & occiderit: hic ad unam supradictarum urbium confugiet, & vivet:

6. ne forsitan proximus ejus, cujus effusus est sanguis, dolore stimulatus, persequatur, & apprehendat eum si longior via fuerit, & percutiat animam ejus, qui non est reus mortis: quia nullum contra eum, qui occisus est, odium priùs habuisse monstratur.

7. Idcircò præcipio tibi, ut tres civitates æqualis inter se spatii dividas.

‖ Gen. 28. 14. Exod. 34. 24. Sup. 12. 20. 8. ‖ Cùm autem dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut juravit patribus tuis, & dederit tibi cunctam Terram, quam eis pollicitus est,

9. (si tamen custodieris mandata ejus, & feceris quæ hodie præcipio tibi, ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus omni tempore) addes tibi tres alias civitates, & supradictarum trium urbium numerum duplicabis:

10. ut non effundatur sanguis innoxius in medio Terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi possidendam, ne sis sanguinis reus.

‖ Num. 35. 20. 11. ‖ Si quis autem odio habens proximum suum, insidiatus fuerit vitæ ejus, surgensque percusserit illum, & mortuus fuerit, fugeritque ad unam de supradictis urbibus,

12. mittent seniores civitatis illius, & arripient eum de loco effugii, tradentque in manu proximi, cujus sanguis effusus est, & morietur.

13. Non misereberis ejus, & auferes innoxium sanguinem de Israel, ut benè sit tibi.

14. Non assumes, & transferes terminos proximi tui, quos fixerunt priores in possessione tua, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in terra, quam acceperis possidendam.

‖ Sup. 17. 6. Matt. 18. 16. 2. Cor. 13. 1 15. ‖ Non stabit testis unus contra aliquem, quidquid illud peccati & facinoris fuerit: sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum.

16. Si steterit testis mendax contra hominem, accusans eum prævaricationis,

17. stabunt ambo, quorum causa est, ante Dominum in conspectu sacerdotum & judicum qui fuerint in diebus illis.

18. ‖ Cùmque diligentissimè perscrutantes invenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium: ‖ Dan. 13. 62.

19. reddent ei sicut fratri suo facere cogitavit, & auferes malum de medio tui:

20. ut audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere.

21. Non misereberis ejus, ‖ sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges. ‖ Exod. 21. 23. & 24. Lev. 24. 20. Matt. 5. 38

CAPUT XX.

Qui tempore pugnæ sint domum remittendi: jura belli quomodo servanda: quæ arbores cædendæ ad machinas instruendas, & quæ relinquendæ.

1. SI exieris ad bellum contra hostes tuos, & videris equitatus & currus, & majorem quàm tu habeas adversarii exercitus multitudinem, non timebis eos: quia Dominus Deus tuus tecum est, qui eduxit te de Terra Ægypti. Eodem ann. 2553.

2. Appropinquante autem jam prælio, stabit sacerdos ante aciem, & sic loquetur ad populum:

3. Audi Israel, vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis, non pertimescat cor vestrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos:

4. quia Dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra adversarios dimicabit, ut eruat vos de periculo.

5. Duces quoque per singulas turmas audiente exercitu proclamabunt: ‖ Quis est homo qui ædificavit domum novam, & non dedicavit eam? vadat, & revertatur in domum suam: ne fortè moriatur in bello, & alius dedicet eam. ‖ 1. Mac. 3. 56.

6. Quis est homo qui plantavit vineam, & necdum fecit eam esse communem, de qua vesci omnibus liceat? vadat, & revertatur in domum suam: ne fortè moriatur in bello, & alius homo ejus fungatur officio.

7. Quis est homo, qui despondit uxorem, & non accepit eam? vadat, & revertatur in domum suam, ne fortè moriatur in bello, & alius homo accipiat eam.

8. His dictis addent reliqua, & loquentur ad populum: ‖ Quis est homo formidolosus, & corde pavido? vadat, & revertatur in domum suam, ne pavere faciat corda fratrum suorum, sicut ipse timore perterritus est. ‖ Judic. 7. 3

9. Cùmque siluerint duces exercitus, & finem loquendi fecerint, unusquisque suos ad bellandum cuneos præparabit.

10. Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, offeres ei primùm pacem.

11. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea est, salvabitur, & serviet tibi sub tributo.

12. Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra te bellum, oppugnabis eam.

13. Cùmque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omne quod in ea generis masculini est, in ore gladii,

14. absque mulieribus & infantibus, jumentis, & ceteris quæ in civitate sunt. Om-

nem prædam exercitui divides, & comedes de spoliis hostium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi.

15. Sic facies cunctis civitatibus, quæ à te procul valdè sunt, & non sunt de his urbibus, quas in possessionem accepturus es.

16. De his autem civitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omninò permittes vivere:

17. sed interficies in ore gladii, Hethæum videlicet, & Amorrhæum, & Chananæum, Pherezæum, & Hevæum, & Jebusæum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus:

18. ne fortè doceant vos facere cunctas abominationes, quas ipsi operati sunt diis suis, & peccetis in Dominum Deum vestrum.

19. Quando obsederis civitatem multo tempore, & munitionibus circumdederis ut expugnes eam, non succides arbores de quibus vesci potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem: quoniam lignum est, & non homo, nec potest bellantium contra te augere numerum.

20. Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia, & in cæteros apta usus, succide, & instrue machinas, donec capias civitatem, quæ contra te dimicat.

CAPUT XXI.

Cautio super homicidio occulto, muliere in bello capta, filio contumace, & eo qui suspensus est in ligno.

Eodem an. 2553. Ant. Chr. 1451. mense 11. anni 40. ab exitu.

1. QUando inventum fuerit in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, hominis cadaver occisi, & ignorabitur cædis reus,

2. egredientur majores natu, & judices tui, & metientur à loco cadaveris singularum per circuitum spatia civitatum:

3. & quam viciniorem cæteris esse perspexerint, seniores civitatis illius tollent vitulam de armento, quæ non traxit jugum, nec terram scidit vomere,

4. & ducent eam ad vallem asperam atque saxosam, quæ numquam arata est, nec sementem recepit: & cædent in ea cervices vitulæ:

5. accedentque sacerdotes filii Levi, quos elegerit Dominus Deus tuus ut ministrent ei, & benedicant in nomine ejus, & ad verbum eorum omne negotium, & quidquid mundum, vel immundum est, judicetur.

6. Et venient majores natu civitatis illius ad interfectum, lavabuntque manus suas super vitulam, quæ in valle percussa est,

7. & dicent: Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt:

8. propitius esto populo tuo Israel, quem redemisti Domine, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israel. Et auferetur ab eis reatus sanguinis:

9. tu autem alienus eris ab innocentis cruore, qui fusus est, cùm feceris quod præcepit Dominus.

10. Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dominus Deus tuus in manu tua, captivosque duxeris,

11. & videris in numero captivorum mulierem pulchram, & adamaveris eam, volueris que habere uxorem,

12. introduces eam in domum tuam: quæ radet cæsariem, & circumcidet ungues,

13. & deponet vestem, in qua capta est: sedensque in domo tua, flebit patrem & matrem suam uno mense: & posteà intrabis ad eam, dormiesque cum illa, & erit uxor tua.

14. Si autem posteà non sederit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere per potentiam: quia humiliasti eam.

15. Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, & alteram odiosam, genuerintque ex eo liberos, & fuerit filius odiosæ primogenitus,

16. volueritque substantiam inter filios suos dividere: non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ,

17. ‖ sed filium odiosæ agnoscet primogenitum, dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia: iste est enim principium liberorum ejus, & huic debentur primogenita. ‖1. Par. 5. 1.

18. Si genuerit homo filium contumacem & protervum, qui non audiat patris aut matris imperium, & coercitus obedire contempserit:

19. apprehendent eum, & ducent ad seniores civitatis illius, & ad portam judicii,

20. dicentque ad eos: Filius noster iste protervus & contumax est, monita nostra audire contemnit, comessationibus vacat, & luxuriæ atque conviviis:

21. lapidibus eum obruet populus civitatis: & morietur, ut auferatis malum de medio vestri, & universus Israel audiens pertimescat.

22. Quando peccaverit homo quod morte plectendum est, & adjudicatus morti appensus fuerit in patibulo:

23. non permanebit cadaver ejus in ligno, sed in eadem die sepelietur: quia ‖ maledictus à Deo est qui pendet in ligno: & nequaquam contaminabis Terram tuam, quam Dominus Deus tuus dederit tibi in possessionem. ‖Gal. 3. 13.

CAPUT XXII.

Pietas in rem proximi exercenda: de veste alterius sexus, de invento nido, de circumdando tecto domus, de non commiscendis rebus diversi generis, de fimbriis, de signis virginitatis, de adulterio, de corrupta in urbe vel in agro, de uxore patris non ducenda.

1. NOn ‖ videbis bovem fratris tui, aut ovem errantem, & præteribis: sed reduces fratri tuo, Eodem ann. 2553. ‖Exod. 23. 4.

2. etiamsi non est propinquus frater tuus, nec nosti eum: duces in domum tuam, & erunt apud te quamdiu quærat ea frater tuus, & recipiat.

3. Similiter facies de asino, & de vestimento, & de omni re fratris tui, quæ perierit: si inveneris eam, ne negligas quasi alienam.

4. Si videris asinum fratris tui aut bovem cecidisse in via, non despicies, sed sublevabis cum eo.

5. Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste fœminea: abominabilis enim apud Deum est qui facit hæc.

6. Si ambulans per viam, in arbore vel in terra nidum avis inveneris, & matrem pullis vel ovis desuper incubantem: non tenebis eam cum filiis:

7. ſed abire patieris, captos tenens filios : ut benè ſit tibi, & longo vivas tempore.

8. Cùm ædificaveris domum novam, facies murum tecti per circuitum : ne effundatur ſanguis in domo tua, & ſis reus labente alio, & in præceps ruente.

9. Non ſeres vineam tuam altero ſemine : ne & ſementis quam ſeviſti, & quæ naſcuntur ex vinea, pariter ſanctificentur.

10. Non arabis in bove ſimul & aſino.

11. Non indueris veſtimento, quod ex lana linoque contextum eſt.

|| *Num.* 15. 38. 12. || Funiculos in fimbriis facies per quatuor angulos pallii tui, quo operieris.

13. Si duxerit vir uxorem, & poſtea odio habuerit eam,

14. quæſieritque occaſiones quibus dimittat eam, objiciens ei nomen peſſimum, & dixerit: Uxorem hanc accepi, & ingreſſus ad eam non inveni virginem:

15. tollent eam pater & mater ejus, & ferent ſecum ſigna virginitatis ejus ad ſeniores urbis qui in porta ſunt:

16. & dicet pater : Filiam meam dedi huic uxorem: quam quia odit,

17. imponit ei nomen peſſimum, ut dicat: Non inveni filiam tuam virginem : & ecce hæc ſunt ſigna virginitatis filiæ meæ: expandent veſtimentum coram ſenioribus civitatis:

18. apprehendentque ſenes urbis illius virum, & verberabunt illum,

19. condemnantes inſuper centum ſiclis argenti, quos dabit patri puellæ : quoniam diffamavit nomen peſſimum ſuper virginem Iſrael: habebitque eam uxorem, & non poterit dimittere eam omnibus diebus vitæ ſuæ.

20. Quòd ſi verum eſt quod objicit, & non eſt in puella inventa virginitas:

21. ejicient eam extra fores domus patris ſui, & lapidibus obruent viri civitatis illius, & morietur : quoniam fecit nefas in Iſrael, ut fornicaretur in domo patris ſui: & auferes malum de medio tui.

|| *Lev.* 20. 10. 22. || Si dormierit vir cum uxore alterius, uterque morietur, id eſt, adulter & adultera: & auferes malum de Iſrael.

23. Si puellam virginem deſponderit vir, & invenerit eam aliquis in civitate, & concubuerit cum ea,

24. educes utrumque ad portam civitatis illius, & lapidibus obruentur : puella, quia non clamavit, cùm eſſet in civitate : vir, quia humiliavit uxorem proximi ſui: & auferes malum de medio tui.

25. Sin autem in agro repererit vir puellam, quæ deſponſata eſt, & apprehendens concubuerit cum ea, ipſe morietur ſolus:

26. puella nihil patietur, nec eſt rea mortis: quoniam ſicut latro conſurgit contra fratrem ſuum, & occidit animam ejus, ita & puella perpeſſa eſt.

27. Sola erat in agro: clamavit, & nullus affuit qui liberaret eam.

28. Si invenerit vir puellam virginem, quæ non habet ſponſum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad judicium venerit:

|| *Exod.* 22. 16. 29. || dabit qui dormivit cum ea, patri puellæ quinquaginta ſiclos argenti, & habebit eam uxorem, quia humiliavit illam : non poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ ſuæ.

30. Non accipiet homo uxorem patris ſui, nec revelabit operimentum ejus.

CAPUT XXIII.

De his qui ab eccleſia Dei arcendi ſunt vel admittendi : Idumæus & Ægyptius non ſunt abjiciendi : de pollutione nocturna, & de loco ad neceſſaria naturæ deputando: de ſervo fugitivo, de mercede proſtibuli, fugienda uſura erga fratres : de voto, de vinea & ſegete proximi.

1. NOn intrabit eunuchus attritis vel amputatis teſticulis & abſciſſo veretro, Eccleſiam Domini. Eodem ann. 2553

2. Non ingredietur mamzer, hoc eſt, de ſcorto natus, in Eccleſiam Domini uſque ad decimam generationem.

3. || Ammonites & Moabites etiam poſt decimam generationem non intrabunt Eccleſiam Domini, in æternum: || 2. *Eſdr.* 13. 1.

4. || quia noluerunt vobis occurrere cum pane & aqua in via quando egreſſi eſtis de Ægypto : & || quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Meſopotamia Syriæ, ut malediceret tibi: || 2. *Eſdr.* 13. 2. || *Num.* 22. 5. *Joſ.* 24. 9

5. & noluit Dominus Deus tuus audire Balaam, vertitque maledictionem ejus in benedictionem tuam, eò quòd diligeret te.

6. Non facies cum eis pacem, nec quæras eis bona cunctis diebus vitæ tuæ in ſempiternum.

7. Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus eſt : nec Ægyptium, quia advena fuiſti in terra ejus.

8. Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt in eccleſiam Domini.

9. Quando egreſſus fueris adverſus hoſtes tuos in pugnam, cuſtodies te ab omni re mala.

10. Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus ſit ſomnio, egredietur extra caſtra,

11. & non revertetur, priuſquàm ad veſperam lavetur aqua : & poſt ſolis occaſum regredietur in caſtra.

12. Habebis locum extra caſtra, ad quem egrediaris ad requiſita naturæ,

13. gerens paxillum in balteo : cùmque ſederis, fodies per circuitum, & egeſta humo operies

14. quo relevatus es (Dominus enim Deus tuus ambulat in medio caſtrorum, ut eruat te, & tradat tibi inimicos tuos) & ſint caſtra tua ſancta, & nihil in eis appareat fœditatis, ne derelinquat te.

15. Non trades ſervum domino ſuo, qui ad te confugerit:

16. Habitabit tecum in loco, qui ei placuerit, & in una urbium tuarum requieſcet: ne contriſtes eum.

17. Non erit meretrix de filiabus Iſrael, nec ſcortator de filiis Iſrael.

18. Non offeres mercedem proſtibuli, nec pretium carnis in domo Domini Dei tui, quidquid illud eſt quod voveris: quia abominatio eſt utrumque apud Dominum Deum tuum.

19. Non fœnerabis fratri tuo ad uſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem:

20. ſed alieno. Fratri autem tuo abſque uſura, id quo indiget, commodabis: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in Terra, ad quam ingredieris poſſidendam.

21. Cùm votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Domi-

nus Deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.

22. Si nolueris polliceri, absque peccato eris.

23. Quod autem semel egressum est de labiis tuis, observabis, & facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es.

24. Ingressus vineam proximi tui, comede uvas quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum.

25. Si intraveris in segetem amici tui, franges spicas, & manu conteres: falce autem non metes.

CAPUT XXIV.

Libellus repudii permittitur: misericordia in debitores pauperes: non neganda merces: de judicio advenæ & pupilli, de reliquiis messis ac vindemiæ.

Eodem an. 2553. ‖ Matth. 5. 31. & 19. 7. Marc. 10. 4.

1. SI ‖ acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem: scribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua.

2. Cùmque egressa alterum maritum duxerit,

3. & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, & dimiserit de domo sua, vel certè mortuus fuerit:

4. non poterit prior maritus recipere eam in uxorem: quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino: ne peccare facias Terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradiderit tibi possidendam.

5. Cùm acceperit homo nuper uxorem, non procedet ad bellum, nec ei quippiam necessitatis injungetur publicæ, sed vacabit absque culpa domi suæ, ut uno anno lætetur cum uxore sua.

6. Non accipies loco pignoris inferiorem, & superiorem molam: quia animam suam opposuit tibi.

7. Si deprehensus fuerit homo solicitans fratrem suum de filiis Israel, & vendito eo acceperit pretium, interficietur, & auferes malum de medio tui.

8. Observa diligenter ne incurras plagam lepræ, sed facies quæcumque docuerint te sacerdotes Levitici generis, juxta id quod præcepi eis, & imple solicitè.

‖ Num. 12. 10.

9. ‖ Mementote quæ fecerit Dominus Deus vester Mariæ in via cùm egrederemini de Ægypto.

10. Cùm repetes à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum ejus ut pignus auferas:

‖ Exod. 22. 26.

11. ‖ sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit:

12. sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus,

13. sed statim reddes ei ante solis occasum: ut dormiens in vestimento suo, benedicat tibi, & habeas justitiam coram Domino Deo tuo.

‖ Lev. 19. 13. Tob. 4. 15.

14. ‖ Non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, sive advenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas est:

15. sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.

‖ 4. Reg. 14. 6. 2. Par. 25. 4. Ezech. 18. 20.

16. ‖ Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.

17. Non perverteres judicium advenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco viduæ vestimentum.

18. Memento quòd servieris in Ægypto, & eruerit te Dominus Deus tuus inde. Idcircò præcipio tibi ut facias hanc rem.

19. Quando messueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reverteris ut tollas illum: sed advenam, & pupillum, & viduam auferre patieris, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum.

20. Si fruges collegeris olivarum, quidquid remanserit in arboribus, non reverteris ut colligas: sed relinques advenæ, pupillo, ac viduæ.

21. Si vindemiaveris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, sed cedent in usus advenæ, pupilli, ac viduæ.

22. Memento quòd & tu servieris in Ægypto, & idcircò præcipio tibi ut facias hanc rem.

CAPUT XXV.

Quot plagis reus cædendus, bovi trituranti os non alligandum, semen fratri suscitandum, pœna mulieris verenda apprehendentis: non committenda in pondere & mensura injustitia: Amalecitæ delendi.

Eodem Ann. M. 2553. Ant. Chr. 1451.

1. SI fuerit causa inter aliquos, & interpellaverint judices: quem justum esse perspexerint, illi justitiæ palmam dabunt: quem impium, condemnabunt impietatis.

2. Sin autem eum qui peccavit, dignum viderint plagis: prosternent, & coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit & plagarum modus:

‖ 2. Cor. 11. 24.

3. ita dumtaxat, ‖ ut quadragenarium numerum non excedant: ne fœdè laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus.

‖ 1. Cor. 9. 9. 1. Tim. 5. 18.

4. ‖ Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas.

‖ Matt. 22. 24. Marc. 12. 19. Luc. 20. 28.

5. ‖ Quando habitaverint fratres simul, & unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri: sed accipiet eam frater ejus, & suscitabit semen fratris sui:

6. & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen ejus ex Israel.

‖ Ruth. 4. 5.

7. Sin autem noluerit accipere uxorem fratris sui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam civitatis, & interpellabit majores natu, dicetque: ‖ Non vult frater viri mei suscitare nomen fratris sui in Israel: nec me in conjugem sumere.

8. Statimque accersiri eum facient, & interrogabunt. Si responderit: Nolo eam uxorem accipere:

9. accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calceamentum de pede ejus, spuetque in faciem illius, & dicet: Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris sui.

10. Et vocabitur nomen illius in Israel, Domus discalceati.

11. Si habuerint inter se jurgium viri duo,

& unus contra alterum rixari cœperit, volensque uxor alterius eruere virum suum de manu fortioris, miseritque manum, & apprehenderit verenda ejus:

12. abscindes manum illius, nec flecteris per eam ulla misericordia.

13. Non habebis in sacculo diversa pondera, majus & minus:

14. nec erit in domo tua modius major & minor:

15. pondus habebis justum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi: ut multo vivas tempore super Terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi:

16. abominatur enim Dominus Deus tuus eum qui facit hæc, & aversatur omnem injustitiam.

17. || Memento quæ fecerit tibi Amalec in via quando egrediebaris ex Ægypto:

|| Exod. 17. 8.

18. quomodo occurrerit tibi: & extremos agminis tui, qui lassi residebant, ceciderit, quando tu eras fame & labore confectus, & non timuerit Deum.

19. Cùm ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & subjecerit cunctas per circuitum nationes, in Terra, quam tibi pollicitus est: delebis nomen ejus sub cœlo. Cave ne obliviscaris.

CAPUT XXVI.

Primitiæ ac decimæ ubi & quibus exolvendæ, & sub qua verborum forma.

1. ‡ Cumque intraveris Terram, quam Dominus Deus tuus tibi daturus est possidendam, & obtinueris eam, atque habitaveris in ea:

‡ SAB. 4. TEMP. PENTEC. EPIST. 3.

2. tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesque ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, ut ibi invocetur nomen ejus:

3. accedesque ad sacerdotem, qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd ingressus sum in Terram, pro qua juravit patribus nostris, ut daret eam nobis.

4. Suscipiensque sacerdos cartallum de manu tua, ponet ante altare Domini Dei tui:

5. & loqueris in conspectu Domini Dei tui: Syrus * persequebatur patrem meum, qui descendit in Ægyptum, & ibi peregrinatus est in paucissimo numero: crevitque in gentem magnam ac robustam & infinitæ multitudinis.

* i. Laban, ut hic Chald. & Arabs; sed Hebr. & Samar. sic habent; *Syrus periens sive miser erat pater meus*; ut referatur ad Jacob eodem plane sensu. Syrum autem vocat ob habitationem in Syria Mesopotamiensi.

6. Afflixeruntque nos Ægyptii, & persecuti sunt imponentes onera gravissima:

7. & clamavimus ad Dominum Deum patrum nostrorum: qui exaudivit nos, & respexit humilitatem nostram, & laborem, atque angustiam:

8. & eduxit nos de Ægypto in manu forti, & brachio extento, in ingenti pavore, in signis atque portentis:

9. & introduxit ad locum istum, & tradidit nobis terram lacte & melle manantem.

10. Et idcircò nunc offero primitias frugum Terræ, quam Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in conspectu Domini Dei tui, & adorato Domino Deo tuo.

11. Et epulaberis in omnibus bonis, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu & Levites, & advena qui tecum est.

12. ‡ Quando compleveris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio, dabis Levitæ, & advenæ, & pupillo & viduæ, ut comedant intra portas tuas, & saturentur:

‡ SABB. 4. TEMP. QUADR. EPIST. 1.

13. loquerisque in conspectu Domini Dei tui: Abstuli quod sanctificatum est de domo mea, & || dedi illud Levitæ & advenæ, & pupillo ac viduæ, sicut jussisti mihi: non præterivi mandata tua, nec sum oblitus imperii tui.

|| Sup. 14. 29.

14. Non comedi ex eis in luctu meo, nec separavi ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quidquam in re funebri. Obedivi voci Domini Dei mei, & feci omnia sicut præcepisti mihi.

15. || Respice de sanctuario tuo, & de excelso cœlorum habitaculo, & benedic populo tuo Israel, & Terræ, quam dedisti nobis, sicut jurasti patribus nostris, Terræ lacte & melle mananti.

|| Isai. 63. 15. Baruch. 2. 16.

16. Hodie Dominus Deus tuus præcepit tibi ut facias mandata hæc atque judicia: & custodias & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.

17. Dominum elegisti hodie, ut sit tibi Deus, & ambules in viis ejus, & custodias cæremonias illius, & mandata atque judicia, & obedias ejus imperio.

18. Et || Dominus elegit te hodie, ut sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, & custodias omnia præcepta illius:

|| Sup. 7. 6.

19. & faciat te excelsiorem cunctis gentibus quas creavit in laudem, & nomen, & gloriam suam: ut sis populus sanctus Domini Dei tui, sicut locutus est.

CAPUT XXVII.

Altare lapideum erigendum, lexque lapidibus inscribenda: benedictiones piorum, & maledictiones impiorum.

1. Præcepit autem Moyses & seniores Israel populo dicentes: Custodite omne mandatum quod præcipio vobis hodie.

Eodem mense 11. ann. 40. ab exitu; ab orbe condito 2553.

2. Cùmque transieritis Jordanem in terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes lapides, & calce lævigabis eos,

3. ut possis in eis scribere omnia verba legis hujus, Jordane transmisso: ut introeas Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, terram lacte & melle manantem, sicut juravit patribus tuis.

4. Quando ergo transieritis Jordanem, erigite lapides, quos ego hodie præcipio vobis, in monte Hebal, & lævigabis eos calce:

5. & ædificabis ibi altare Domino Deo tuo, || de lapidibus, quos ferrum non tetigit,

|| Exod. 20. 25. Jos. 8. 31.

6. & de saxis informibus & impolitis: & offeres super eo holocausta Domino Deo tuo,

7. & immolabis hostias pacificas, comedesque ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo.

8. Et scribes super lapides omnia verba legis hujus planè & lucidè.

9. Dixeruntque Moyses & sacerdotes Levitici generis ad omnem Israelem: Attende & audi Israel: hodie factus es populus Domini Dei tui:

10. audies vocem ejus, & facies mandata atque justitias, quas ego præcipio tibi.

11. Præcepitque Moyses populo in die illo, dicens:

12. Hi stabunt ad benedicendum populo super montem Garizim, Jordane transmisso: Simeon, Levi, Judas, Issachar, Joseph, & Benjamin.

13. Et è regione isti stabunt ad maledicendum in monte Hebal: Ruben, Gad, & Aser, & Zabulon, Dan & Nephthali.

|| Dan. 9. 11. 14. || Et pronuntiabunt Levitæ, dicentque ad omnes viros Israel excelsa voce:

15. Maledictus homo qui facit sculptile & conflatile, abominationem Domini, opus manuum artificum, ponetque illud in abscondito, & respondebit omnis populus, & dicet: Amen.

16. Maledictus qui non honorat patrem suum, & matrem, & dicet omnis populus: Amen.

17. Maledictus qui transfert terminos proximi sui, & dicet omnis populus: Amen.

18. Maledictus qui errare facit cæcum in itinere, & dicet omnis populus: Amen.

19. Maledictus qui pervertit judicium advenæ, pupilli, & viduæ, & dicet omnis populus. Amen.

20. Maledictus qui dormit cum uxore patris sui, & revelat operimentum lectuli ejus, & dicet omnis populus, Amen.

21. Maledictus qui dormit cum omni jumento: & dicet omnis populus: Amen.

22. Maledictus qui dormit cum sorore sua, filia patris sui, vel matris suæ, & dicet omnis populus: Amen.

23. Maledictus qui dormit cum socru sua, & dicet omnis populus: Amen.

24. Maledictus qui clam percusserit proximum suum, & dicet omnis populus: Amen.

25. Maledictus, qui dormit cum uxore proximi sui: & dicet omnis populus: Amen.

26. Maledictus qui accipit munera, ut percutiat animam sanguinis innocentis, & dicet omnis populus: Amen.

27. Maledictus qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec eos opere perficit, & dicet omnis populus: Amen.

CAPUT XXVIII.

Multiplex promittitur observantibus legem benedictio, & transgredientibus maledictio.

Eodem anno M. 2553. Ant. Chr. 1451. mense 11. ann. 40. ab exitu.

1. SI autem audieris vocem Domini Dei tui, ut facias atque custodias omnia mandata ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus, quæ versantur in terra.

2. Venientque super te universæ benedictiones istæ, & apprehendent te: si tamen præcepta ejus audieris.

3. Benedictus tu in civitate, & benedictus in agro.

4. Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructusque jumentorum tuorum, greges armentorum tuorum, & caulæ ovium tuarum.

5. Benedicta horrea tua, & benedictæ reliquiæ tuæ.

6. Benedictus eris tu ingrediens & egrediens.

7. Dabit Dominus inimicos tuos, qui consurgunt adversum te, corruentes in conspectu tuo: per unam viam venient contra te, & per septem fugient à facie tua.

8. Emittet Dominus benedictionem super cellaria tua, & super omnia opera manuum tuarum: benedicetque tibi in Terra, quam acceperis.

9. Suscitabit te Dominus sibi in populum sanctum, sicut juravit tibi: si custodieris mandata Domini Dei tui, & ambulaveris in viis ejus.

10. Videbuntque omnes terrarum populi quòd nomen Domini invocatum sit super te, & timebunt te.

11. Abundare te faciet Dominus omnibus bonis, fructu uteri tui, & fructu jumentorum tuorum, fructu terræ tuæ, quam juravit Dominus patribus tuis ut daret tibi.

12. Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, cœlum, ut tribuat pluviam terræ tuæ in tempore suo: benedicetque cunctis operibus manuum tuarum. Et fœnerabis gentibus multis, & ipse à nullo fœnus accipies.

13. Constituet te Dominus in caput, & non in caudam: & eris semper suprà, & non subter: si tamen audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie, & custodieris & feceris,

14. ac non declinaveris ab eis, nec ad dexteram, nec ad sinistram, nec secutus fueris deos alienos, neque colueris eos.

15. || Quòd si audire nolueris vocem Domini Dei tui, ut custodias, & facias omnia mandata ejus & cæremonias, quas ego præcipio tibi hodie, venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te. *|| Levit. 26. 14. Thren. 2. 17. Baruc. 1. Malac. 2*

16. Maledictus eris in civitate, maledictus in agro.

17. Maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquiæ tuæ.

18. Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuorum, & greges ovium tuarum.

19. Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens.

20. Mittet Dominus super te famem & esuriem, & increpationem in omnia opera tua, quæ tu facies: donec conterat te, & perdat velociter, propter adinventiones tuas pessimas in quibus reliquisti me.

21. Adjungat tibi Dominus pestilentiam, donec consumat te de terra, ad quam ingredieris possidendam.

22. Percutiat te Dominus egestate, febri & frigore, ardore & æstu, & aere corrupto ac rubigine, & persequatur donec pereas.

23. Sit cœlum, quod supra te est, æneum: & terra, quam calcas, ferrea.

24. Det Dominus imbrem terræ tuæ pulverem, & de cœlo descendat super te cinis, donec conteraris.

25. Tradat te Dominus corruentem ante hostes tuos: per unam viam egrediaris contra eos, & per septem fugias, & dispergaris per omnia regna terræ:

26. sitque cadaver tuum in escam cunctis volatilibus cœli, & bestiis terræ, & non sit qui abigat.

27. Percutiat te Dominus ulcere Ægypti, & partem corporis, per quam stercora egeruntur, scabie quoque & prurigine: ita ut curari nequeas.

28. Per

28. Percutiat te Dominus amentia & cæcitate ac furore mentis,

29. & palpes in meridie sicut palpare solet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas. Omnique tempore calumniam sustineas, & opprimaris violentia, nec habeas qui liberet te.

30. Uxorem accipias, & alius dormiat cum ea. Domum ædifices, & non habites in ea. Plantes vineam, & non vindemies eam.

31. Bos tuus immoletur coram te, & non comedas ex eo. Asinus tuus rapiatur in conspectu tuo, & non reddatur tibi. Oves tuæ dentur inimicis tuis, & non sit qui te adjuvet.

32. Filii tui & filiæ tuæ tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis, & deficientibus ad conspectum eorum tota die, & non sit fortitudo in manu tua.

33. Fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos, comedat populus quem ignoras: & sis semper calumniam sustinens, & oppressus cunctis diebus,

34. & stupens ad terrorem eorum, quæ videbunt oculi tui.

35. Percutiat te Dominus ulcere pessimo in genibus & in suris, sanarique non possis à planta pedis usque ad verticem tuum.

36. Ducet te Dominus, & regem tuum, quem constitueris super te, in gentem, quam ignoras tu & patres tui: & servies ibi diis alienis, ligno, & lapidi.

37. Et eris perditus in proverbium ac fabulam omnibus populis, ad quos te introduxerit Dominus.

‖ Mich. 6. 15. Aggæi 1. 6.

38. ‖ Sementem multam jacies in terram, & modicum congregabis: quia locustæ devorabunt omnia.

39. Vineam plantabis, & fodies: & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam: quoniam vastabitur vermibus.

40. Olivas habebis in omnibus terminis tuis, & non ungeris oleo: quia defluent, & peribunt.

41. Filios generabis & filias, & non frueris eis: quoniam ducentur in captivitatem.

42. Omnes arbores tuas & fruges terræ tuę rubigo consumet.

43. Advena, qui tecum versatur in terra, ascendet super te, eritque sublimior: tu autem descendes, & eris inferior.

44. Ipse fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei. Ipse erit in caput, & tu eris in caudam.

45. Et venient super te omnes maledictiones istæ, & persequentes apprehendent te, donec intereas: quia non audisti vocem Domini Dei tui, nec servasti mandata ejus & cæremonias, quas præcepit tibi.

46. Et erunt in te signa atque prodigia, & in semine tuo usque in sempiternum:

47. eò quòd non servieris Domino Deo tuo in gaudio, cordisque lætitia, propter rerum omnium abundantiam:

48. servies inimico tuo, quem immittet tibi Dominus, in fame, & siti, & nuditate, & omni penuria: & ponet jugum ferreum super cervicem tuam, donec te conterat.

49. Adducet Dominus super te Gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus, in similitudinem aquilæ volantis cum impetu: cujus linguam intelligere non possis:

50. Gentem procacissimam, quæ non deferat seni, nec misereatur parvuli,

51. & devoret fructum jumentorum tuorum, ac fruges Terræ tuæ: donec intereas, & non relinquat tibi triticum, vinum, & oleum, armenta boum, & greges ovium: donec te disperdat,

52. & conterat in cunctis urbibus tuis, & destruantur muri tui firmi atque sublimes, in quibus habebas fiduciam in omni Terra tua. Obsideberis intra portas tuas in omni Terra tua, quam dabit tibi Dominus Deus tuus:

53. & ‖ comedes fructum uteri tui, & carnes filiorum tuorum, & filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus Deus tuus, in angustia & vastitate qua opprimet te hostis tuus.

‖ Thren. 4. 10. Baruc. 2. 2. & 3.

54. Homo delicatus in te, & luxuriosus valdè, invidebit fratri suo, & uxori, quæ cubat in sinu suo,

55. ne det eis de carnibus filiorum suorum, quas comedet: eò quòd nihil aliud habeat in obsidione & penuria, qua vastaverint te inimici tui intra omnes portas tuas.

56. Tenera mulier & delicata, quæ super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigium figere, propter mollitiem & teneritudinem nimiam, invidebit viro suo, qui cubat in sinu ejus, super filii & filiæ carnibus,

57. & illuvie secundarum, quæ egrediuntur de medio feminum ejus, & super liberis qui eadem hora nati sunt: comedent enim eos clam propter rerum omnium penuriam in obsidione & vastitate, qua opprimet te inimicus tuus intra portas tuas.

58. Nisi custodieris & feceris omnia verba legis hujus, quæ scripta sunt in hoc volumine, & timueris nomen ejus gloriosum & terribile, hoc est, Dominum Deum tuum:

59. augebit Dominus plagas tuas, & plagas seminis tui, plagas magnas & perseverantes, infirmitates pessimas & perpetuas:

60. & convertet in te omnes afflictiones Ægypti, quas timuisti, & adhærebunt tibi.

61. Insuper & universos languores, & plagas, quæ non sunt scriptæ in volumine legis hujus, inducet Dominus super te, donec te conterat:

62. & remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra cœli præ multitudine, quoniam non audisti vocem Domini Dei tui.

63. Et sicut antè lætatus est Dominus super vos, benè vobis faciens, vosque multiplicans: sic lætabitur disperdens vos atque subvertens, ut auferamini de Terra, ad quam ingredieris possidendam.

64. Disperget te Dominus in omnes populos à summitate terræ usque ad terminos ejus: & servies ibi diis alienis, quos & tu ignoras & patres tui, lignis & lapidibus.

65. In gentibus quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi Dominus ibi cor pavidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mœrore:

66. Et erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis nocte & die, & non credes vitæ tuæ.

67. Manè dices: Quis mihi det vesperum? & vesperè: Quis mihi det manè? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea, quæ tuis videbis oculis.

68. Reducet te Dominus classibus in Ægyptum per viam de qua dixit tibi ut eam amplius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in servos & ancillas, & non erit qui emat.

C A-

Digitized by Google

CAPUT XXIX.

Fœdus & juramentum Israelitarum cum Domino juxta Dei beneficia, & comminatio adversus fœdifragos.

Eodem mense 11. & anno 1553.

1. HÆc sunt verba fœderis, quod præcepit Dominus Moysi ut feriret cum filiis Israel in Terra Moab: præter illud fœdus, quod cum eis pepigit in Horeb.

‖ Exod. 19. 4.

2. Vocavitque Moyses omnem Israel, & dixit ad eos: ‖ Vos vidistis universa, quæ fecit Dominus coram vobis in terra Ægypti Pharaoni, & omnibus servis ejus, universæque terræ illius,

3. tentationes magnas, quas viderunt oculi tui, signa illa, portentaque ingentia,

4. & non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures quæ possunt audire, usque in præsentem diem.

‖ Sup. 8. 2.

5. ‖ Adduxit vos quadraginta annis per desertum: non sunt attrita vestimenta vestra, nec calceamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt.

6. Panem non comedistis, vinum & siceram non bibistis; ut sciretis quia ego sum Dominus Deus vester.

‖ Supr. 3. 1.

7. Et venistis ad hunc locum: ‖ egressusque est Sehon Rex Hesebon, & Og rex Basan, occurrentes nobis ad pugnam. Et percussimus eos,

‖ Sup. 3. 16. Num. 32. Jos. 13. 7. 8. & 22. 4.

8. & tulimus terram eorum, ac tradidimus possidendam ‖ Ruben & Gad, & dimidiæ tribui Manasse.

9. Custodite ergo verba pacti hujus, & implete ea: ut intelligatis universa quæ facitis.

10. Vos statis hodie cuncti coram Domino Deo vestro, principes vestri, & tribus, ac majores natu, atque doctores, omnis populus Israel,

11. liberi & uxores vestræ, & advena qui tecum moratur in castris, exceptis lignorum cæsoribus, & his qui comportant aquas:

12. ut transeas in fœdere Domini Dei tui, & in jurejurando quod hodie Dominus Deus tuus percutit tecum:

13. ut suscitet te sibi in populum, & ipse sit Deus tuus, sicut locutus est tibi, & sicut juravit patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob.

14. Nec vobis solis ego hoc fœdus ferio, & hæc juramenta confirmo,

15. sed cunctis præsentibus & absentibus.

16. Vos enim nostis quomodo habitaverimus in terra Ægypti, & quomodo transierimus per medium nationum, quas transeuntes

17. vidistis abominationes & sordes, id est, idola eorum, lignum & lapidem, argentum & aurum, quæ colebant.

18. Ne fortè sit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus, cujus cor aversum est hodie à Domino Deo nostro: ut vadat & serviat diis illarum Gentium: & sit inter vos radix germinans fel & amaritudinem.

19. Cùmque audierit verba juramenti hujus, benedicat sibi in corde suo, dicens: Pax erit mihi, & ambulabo in pravitate cordis mei: & absumat ebria sitientem,

20. & Dominus non ignoscat ei: sed tunc quàm maximè furor ejus fumet, & zelus contra hominem illum, & sedeant super eum omnia maledicta, quæ scripta sunt in hoc volumine: & deleat Dominus nomen ejus sub cœlo,

21. & consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israel, juxta maledictiones, quæ in libro legis hujus, ac fœderis continentur.

22. Dicetque sequens generatio, & filii qui nascentur deinceps, & peregrini, qui de longè venerint, videntes plagas Terræ illius, & infirmitates, quibus eam afflixerit Dominus,

23. sulphure & salis ardore comburens, ita ut ultrà non seratur, nec virens quippiam germinet, in exemplum ‖ subversionis Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, quas subvertit Dominus in ira & furore suo. ‖ Gen. 19. 24.

24. Et dicent omnes Gentes: ‖ Quare sic fecit Dominus Terræ huic? quæ est hæc ira furoris ejus immensa? ‖ 3. Reg. 9. 8. Jer. 22. 8.

25. Et respondebunt: Quia dereliquerunt pactum Domini, quod pepigit cum patribus eorum, quando eduxit eos de Terra Ægypti:

26. & servierunt diis alienis, & adoraverunt eos, quos nesciebant, & quibus non fuerant attributi:

27. Idcircò iratus est furor Domini contra Terram istam, ut induceret super eam omnia maledicta, quæ in hoc volumine scripta sunt:

28. & ejecit eos de terra sua in ira & in furore, & in indignatione maxima, projecitque in terram alienam, sicut hodie comprobatur.

29. Abscondita, Domino Deo nostro: quæ manifesta sunt, nobis & filiis nostris usque in sempiternum, ut faciamus universa verba legis hujus.

CAPUT XXX.

Vera pœnitentia Deum placat: præceptum nobis datum, non longè à nobis separatur: proponitur bonum & malum: ut ultro bonum eligentes, vivamus: & non pereamus, malo adhærentes.

1. CUm ergo venerint super te omnes sermones isti, benedictio, sive maledictio, quam proposui in conspectu tuo: & ductus pœnitudine cordis tui in universis gentibus, in quas dispersit te Dominus Deus tuus, Eodem mense & anno 1553.

2. & reversus fueris ad eum, & obedieris ejus imperiis, sicut ego hodie præcipio tibi, cum filiis tuis, in toto corde tuo, & in tota anima tua:

3. reducet Dominus Deus tuus captivitatem tuam, ac miserebitur tui, & rursum congregabit te de cunctis populis, in quos te antè dispersit.

4. Si ad cardines cœli fueris dissipatus, inde retrahet Dominus Deus tuus,

5. ‖ & assumet, atque introducet in Terram, quam possederunt patres tui, & obtinebis eam: & benedicens tibi, majoris numeri te esse faciet quàm fuerunt patres tui. ‖ 2. Mach. 1. 29.

6. Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui: ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, ut possis vivere.

7. Omnes autem maledictiones has convertet super inimicos tuos, & eos qui oderunt te & persequuntur.

Digitized by Google

8. Tu autem reverteris, & audies vocem Domini Dei tui: faciesque universa mandata quæ ego præcipio tibi hodie:

9. & abundare te faciet Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in sobole uteri tui, & in fructu jumentorum tuorum, in ubertate terræ tuæ, & in rerum omnium largitate. Revertetur enim Dominus, ut gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gavisus est in patribus tuis:

10. si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris præcepta ejus & cæremonias, quæ in hac lege conscripta sunt, & revertaris ad Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua.

11. Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum,

|| Rom. 10. 6. 12. nec in cœlo situm, ut possis dicere: || Quis nostrùm valet ad cœlum ascendere, ut deferat illud ad nos, & audiamus atque opere compleamus?

13. Neque trans mare positum: ut causeris, & dicas: Quis ex nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos usque deferre: ut possimus audire & facere quod præceptum est?

14. Sed juxta te est sermo valdè, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.

15. Considera quòd hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & è contrariò, mortem & malum:

16. ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & custodias mandata illius ac cæremonias atque judicia: & vivas, atque multiplicet te, benedicatque tibi in Terra, ad quam ingrederis possidendam.

17. Si autem aversum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque errore deceptus adoraveris deos alienos, & servieris eis,

18. prædico tibi hodie quòd pereas, & parvo tempore moreris in Terra, ad quam, Jordane transmisso, ingredieris possidendam.

19. Testes invoco hodie cœlum & terram, quòd proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & semen tuum:

20. & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci ejus, & illi adhæreas (ipse est enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) ut habites in terra, pro qua juravit Dominus patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob, ut daret eam illis.

CAPUT XXXI.

Moyses Josue sibi sufficit in ducem, Deuteronomium scribi jubet, & in arca servari.

Eodem mense 11. anni 40. ab exitu, orbe condito 2553. 1. ABiit itaque Moyses, & locutus est omnia verba hæc ad universum Israel,

2. & dixit ad eos: Centum viginti annorum sum hodie, non possum ultrà egredi, & ingredi, præsertim cùm & Dominus dixerit mihi: || Non transibis Jordanem istum. || Sup. 3. 27. Num. 27. 13.

3. Dominus ergo Deus tuus transibit ante te: ipse delebit omnes gentes has in conspectu tuo, & possidebis eas: & Josue iste transibit ante te, sicut locutus est Dominus.

|| Num. 21. 24. 4. Facietque Dominus eis || sicut fecit Sehon & Og regibus Amorrhæorum, & terræ eorum, delebitque eos.

5. Cùm ergo & hos tradiderit vobis, || similiter facietis eis sicut præcepi vobis. || Sup. 7. 2.

6. Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paveatis ad conspectum eorum: quia Dominus Deus tuus ipse est ductor tuus, & non dimittet, nec derelinquet te.

7. Vocavitque Moyses Josue, & dixit ei coram omni Israel: || Confortare, & esto robustus: tu enim introduces populum istum in Terram, quam daturum se patribus eorum juravit Dominus, & tu eam sorte divides. || Jos. 1. 6. 3. Reg. 2. 2.

8. Et Dominus qui ductor est vester, ipse erit tecum: non dimittet, nec derelinquet te: noli timere, nec paveas.

9. Scripsit itaque Moyses legem hanc, & tradidit eam sacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis senioribus Israel.

10. Præcepitque eis, dicens: Post septem annos, anno remissionis, in solemnitate tabernaculorum,

11. convenientibus cunctis ex Israel, ut appareant in conspectu Domini Dei tui in loco quem elegerit Dominus, leges verba legis hujus coram omni Israel, audientibus eis,

12. & in unum omni populo congregato, tam viris quàm mulieribus, parvulis, & advenis, qui sunt intra portas tuas: ut audientes discant, & timeant Dominum Deum vestrum, & custodiant, impleantque omnes sermones legis hujus:

13. filii quoque eorum qui nunc ignorant, ut audire possint, & timeant Dominum Deum suum cunctis diebus quibus versantur in Terra, ad quam vos, Jordane transmisso, pergitis obtinendam.

14. Et ait Dominus ad Moysen: Ecce propè sunt dies mortis tuæ: voca Josue, & state in tabernaculo testimonii, ut præcipiam ei. Abierunt ergo Moyses & Josue, & steterunt in tabernaculo testimonii:

15. apparuitque Dominus ibi in columna nubis, quæ stetit in introitu tabernaculi.

16. Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iste consurgens fornicabitur post deos alienos in Terra, ad quam ingreditur ut habitet in ea: ibi derelinquet me, & irritum faciet fœdus, quod pepigi cum eo.

17. Et irascetur furor meus contra eum in die illo: & derelinquam eum, & abscondam faciem meam ab eo, & erit in devorationem: invenient eum omnia mala & afflictiones, ita ut dicat in illo die: Verè quia non est Deus mecum, invenerunt me hæc mala.

18. Ego autem abscondam, & celabo faciem meam in die illo, propter omnia mala quæ fecit, quia secutus est deos alienos.

19. Nunc itaque scribite vobis canticum istud, & docete filios Israel: ut memoriter teneant, & ore decantent, & sit mihi carmen istud pro testimonio inter filios Israel.

20. Introducam enim eum in Terram, pro qua juravi patribus ejus, lacte & melle manantem. Cùmque comederint, & saturati, crassique fuerint, avertentur ad deos alienos, & servient eis: detrahentque mihi, & irritum facient pactum meum.

21. Postquàm invenerint eum mala multa & afflictiones, respondebit ei canticum istud pro testimonio, quod nulla delebit oblivio

ex ore feminis sui. Scio enim cogitationes ejus, quæ facturus sit hodie, antequam introducam eum in Terram, quam ei pollicitus sum.

‡ SABB. SANCTO PROPH. 1. Item IN VIGIL. PENTEC. PROPH. 3.

22. ‡ Scripsit ergo Moyses canticum, & docuit filios Israel.

23. Præcepitque Dominus Josue filio Nun, & ait: Confortare, & esto robustus: tu enim introduces filios Israel in Terram, quam pollicitus sum, & ego ero tecum:

24. Postquam ergo scripsit Moyses verba legis hujus in volumine, atque complevit:

25. præcepit Levitis, qui portabant arcam fœderis Domini, dicens:

26. Tollite librum istum, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini Dei vestri: ut sit ibi contra te in testimonium.

27. Ego enim scio contentionem tuam, & cervicem tuam durissimam. Adhuc vivente me & ingrediente vobiscum, semper contentiosè egistis contra Dominum: quantò magis cùm mortuus fuero?

28. Congregate ad me omnes majores natu per tribus vestras, atque doctores, & loquar audientibus eis sermones istos, & invocabo contra eos cœlum & terram.

29. Novi enim quòd post mortem meam iniquè agetis, & declinabitis citò de via, quam præcepi vobis: & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu Domini, ut irritetis eum per opera manuum vestrarum.

30. Locutus est ergo Moyses, audiente universo cœtu Israel, verba carminis hujus, & ad finem usque complevit.

CAPUT XXXII.

Canticum Moysi quo Dei refert beneficia, populique ingratitudinem sæpius à Domino castigatam: jubetur Moyses montem Abarim ascendere, ut promissam terram contempletur.

Eodem Anno M. 2553. Ant. Chr. 1451. mense 11. anni 40. ab exitu.

1. AUdite cœli quæ loquor, audiat terra verba oris mei.

2. Concrescat ut pluvia doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina.

3. Quia nomen Domini invocabo: date magnificentiam Deo nostro.

4. Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ ejus judicia: Deus fidelis, & absque ulla iniquitate, justus & rectus.

5. Peccaverunt ei, & non filii ejus in sordibus: generatio prava atque perversa.

6. Hæccine reddis Domino, popule stulte & insipiens? numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?

|| Job. 8. 8.

7. || Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas: interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; majores tuos, & dicent tibi.

8. Quando dividebat Altissimus gentes: quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum juxta numerum filiorum Israel.

9. Pars autem Domini, populus ejus: Jacob funiculus hæreditatis ejus.

10. Invenit eum in terra deserta, in loco horroris, & vastæ solitudinis: circumduxit eum, & docuit: & custodivit quasi pupillam oculi sui.

11. Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas, & assumpsit eum, atque portavit in humeris suis.

12. Dominus solus dux ejus fuit: & non erat cum eo Deus alienus.

13. Constituit eum super excelsam terram: ut comederet fructus agrorum, ut sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo.

14. Butyrum de armento, & lac de ovibus cum adipe agnorum, & arietum filiorum Basan: & hircos cum medulla tritici, & sanguinem uvæ biberet meracissimum.

15. Incrassatus est dilectus, & recalcitravit: incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.

16. Provocaverunt eum in diis alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitaverunt.

17. Immolaverunt dæmoniis & non Deo, diis quos ignorabant: novi recentesque venerunt, quos non coluerunt patres eorum.

18. Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui.

19. Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est: quia provocaverunt eum filii sui & filiæ.

20. Et ait: Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo novissima eorum: generatio enim perversa est, & infideles filii.

21. Ipsi me provocaverunt in eo, qui non erat Deus, & irritaverunt in vanitatibus suis: & || ego provocabo eos in eo, qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos. || Jerem. 1. 14. Rom. 10. 1

22. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima: devorabitque terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet.

23. Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis.

24. Consumentur fame, & devorabunt eos aves morsu amarissimo: dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram, atque serpentium.

25. Foris vastabit eos gladius, & intus pavor, juvenem simul ac virginem, lactentem cum homine sene.

26. Dixi: Ubinam sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.

27. Sed propter iram inimicorum distuli: ne fortè superbirent hostes eorum, & dicerent: Manus nostra excelsa, & non Dominus, fecit hæc omnia.

28. Gens absque consilio est, & sine prudentia.

29. || Utinam saperent, & intelligerent, ac novissima providerent. || Jerem. 9. 12.

30. Quomodo persequatur unus mille, & duo fugent decem millia? nonnè ideò, quia Deus suus vendidit eos, & Dominus conclusit illos?

31. Non enim est Deus noster ut dii eorum: & inimici nostri sunt judices.

32. De vinea Sodomorum, vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ: uva eorum uva fellis, & botri amarissimi.

33. Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.

34. Nonnè hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis?

35. || Mea

‖ Eccl. 28. 1. Rom. 12. 19. Heb. 10. 30. 35. ‖ Mea est ultio, & ego retribuam in tempore, ut labatur pes eorum: juxtà est dies perditionis, & adesse festinant tempora.

‖ 2. Mac. 7. 6. 36. Judicabit Dominus populum suum, & ‖ in servis suis miserebitur: videbit quòd infirmata sit manus, & clausi quoque defecerunt, residuique consumpti sunt.

‖ Jere. 2. 28. 37. Et dicet: ‖ Ubi sunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam?

38. De quorum victimis comedebant adipes & bibebant vinum libaminum: surgant, & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant.

‖ 1. Reg. 2. 6. Tob. 13. 2. Sap. 16. 13. ‖ Job. 10. 7. Sap. 16. 15. 39. Videte quòd ego sim solus, & non sit alius Deus præter me: ‖ ego occidam, & ego vivere faciam: percutiam, & ego sanabo, ‖ & non est qui de manu mea possit eruere.

40. Levabo ad cœlum manum meam, & dicam: Vivo ego in æternum.

41. Si acuero ut fulgur gladium meum, & arripuerit judicium manus mea: reddam ultionem hostibus meis, & his qui oderunt me retribuam.

42. Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus devorabit carnes, de cruore occisorum, & de captivitate, nudati inimicorum capitis.

‖ 2. Mac. 7. 6. 43. ‖ Laudate gentes populum ejus, quia sanguinem servorum suorum ulciscetur: & vindictam retribuet in hostes eorum, & propitius erit terræ populi sui.

44. Venit ergo Moyses, & locutus est omnia verba cantici hujus in auribus populi, ipse & Josue filius Nun.

45. Complevitque omnes sermones istos, loquens ad universum Israel:

46. & dixit ad eos: Ponite corda vestra in omnia verba, quæ ego testificor vobis hodie: ut mandetis ea filiis vestris custodire & facere, & implere universa quæ scripta sunt legis hujus:

47. quia non incassum præcepta sunt vobis, sed ut singuli in eis viverent: quæ facientes longo perseveretis tempore in Terra, ad quam, Jordane transmisso, ingrediemini possidendam.

48. Locutusque est Dominus ad Moysen in eadem die, dicens:

49. Ascende in montem istum Abarim, id est, transituum, in montem Nebo, qui est in Terra Moab contra Jericho: & vide Terram Chanaan, quam ego tradam filiis Israel obtinendam, & morere in monte.

‖ Num. 20. 26. & 27. 13. ‖ Num. 20. 12. & 27. 14. 50. Quem conscendens jungeris populis tuis, ‖ sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte Hor, & appositus populis suis:

51. ‖ quia prævaricati estis contra me, in medio filiorum Israel, ad Aquas contradictionis in Cades deserti Sin: & non sanctificastis me inter filios Israel.

52. Econtrà videbis terram, & non ingredieris in eam, quam ego dabo filiis Israel.

CAPUT XXXIII.

Benedicit Moyses moriturus duodecim tribubus Israel.

1. HÆc est benedictio, qua benedixit Moyses, homo Dei, filiis Israel ante mortem suam.

2. Et ait: Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo sanctorum millia. In dextera ejus ignea lex.

3. Dilexit populos, ‖ omnes sancti in manu illius sunt: & qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius. *‖ Sap. 3. 1.*

4. Legem præcepit nobis Moyses, hæreditatem multitudinis Jacob.

5. Erit apud rectissimum rex, congregatis principibus populi cum tribubus Israel.

6. Vivat Ruben, & non moriatur, & sit parvus in numero.

7. Hæc est Judæ benedictio: Audi Domine vocem Judæ, & ad populum suum introduc eum: manus ejus pugnabunt pro eo, & adjutor illius contra adversarios ejus erit.

8. Levi quoque ait: Perfectio tua, & doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in tentatione, & judicasti ad Aquas contradictionis.

9. ‖ Qui dixit patri suo, & matri suæ: Nescio vos; & fratribus suis: Ignoro vos: & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum servaverunt, *‖ Exod. 32. 27. Levit. 10. 5.*

10. judicia tua ò Jacob, & legem tuam ò Israel: ponent thymiama in furore tuo, & holocaustum super altare tuum.

11. Benedic Domine fortitudini ejus, & opera manuum illius suscipe. Percute dorsa inimicorum ejus: & qui oderunt eum, non consurgant.

12. Et Benjamin ait: Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet.

13. Joseph quoque ait: De benedictione Domini terra ejus, de pomis cœli, & rore, atque abysso subjacente.

14. De pomis fructuum solis ac lunæ:

15. de vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum:

16. & de frugibus terræ, & de plenitudine ejus. Benedictio illius ‖ qui apparuit in rubo, veniat super caput Joseph, & super verticem Nazaræi inter fratres suos. *‖ Exod. 3. 2.*

17. Quasi primogeniti tauri pulchritudo ejus, cornua rhinocerotis cornua illius: in ipsis ventilabit Gentes usque ad terminos terræ. Hæ sunt multitudines Ephraim: & hæc millia Manasse.

18. Et Zabulon ait: Lætare Zabulon in exitu tuo, & Issachar in tabernaculis tuis.

19. Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas justitiæ. Qui inundationem maris quasi lac sugent, & thesauros absconditos arenarum.

20. Et Gad ait: Benedictus in latitudine Gad: quasi leo requievit, cepitque brachium & verticem.

21. Et vidit principatum suum, quod in parte sua doctor esset repositus: qui fuit cum principibus populi, & fecit justitias Domini, & judicium suum cum Israel.

22. Dan quoque ait: Dan catulus leonis, fluet largiter de Basan.

23. Et Nephthali dixit: Nephthali abundantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare & meridiem possidebit.

24. Aser quoque ait: Benedictus in filiis Aser, sit placens fratribus suis, & tingat in oleo pedem suum.

25. Fer-

25. Ferrum & æs calceamentum ejus. Sicut dies juventutis tuæ, ita & senectus tua.

26. Non est Deus alius ut Deus rectissimi: ascensor cœli auxiliator tuus. Magnificentia ejus discurrunt nubes,

27. habitaculum ejus sursum, & subter brachia sempiterna: ejiciet à facie tua inimicum, dicetque: Conterere.

28. Habitabit Israel confidenter, & solus. Oculus Jacob in terra frumenti & vini, cœlique caligabunt rore.

29. Beatus es tu Israel: quis similis tui popule, qui salvaris in Domino? scutum auxilii tui, & gladius gloriæ tuæ: negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis.

CAPUT XXXIV.

Contemplata Terra moritur Moyses, & occultè à Deo sepultus fletur à populo, illique Josue substituitur: commendatur Propheta Moyses à Dei familiaritate, & factis per ipsum signis.

Eodem anno M. 2553. mense 12. ann. 40. ab exitu, prima die mensis. ‖ *Sup. 3. 27. & 32. 49. 2. Mac. 2. 4.*

1. Ascendit ‖ ergo Moyses de campestribus Moab super Montem Nebo, in verticem Phasga contra Jericho: ostenditque ei Dominus omnem Terram Galaad usque Dan,

2. & universum Nephthali, terramque Ephraim & Manasse, & omnem terram Juda usque ad mare novissimum,

3. & australem partem, & latitudinem campi Jericho civitatis palmarum usque Segor.

4. Dixitque Dominus ad eum: ‖ Hæc est terra, pro qua juravi Abraham, Isaac, & Jacob, dicens: Semini tuo dabo eam. Vidisti eam oculis tuis, & non transibis ad illam.

‖ *Gen. 12. 7. & 15. 18.*

5. Mortuusque est ibi Moyses servus Domini, in terra Moab, jubente Domino:

6. & sepelivit eum in valle Terræ Moab contra Phogor: & non cognovit homo sepulchrum ejus usque in præsentem diem.

7. Moyses centum & viginti annorum erat quando mortuus est: non caligavit oculus ejus, nec dentes illius moti sunt.

8. Fleveruntque eum filii Israel in campestribus Moab triginta diebus: * & completi sunt dies planctus lugentium Moysen.

* *Toto videlicet mense illo 12.*

9. Josue verò filius Nun repletus est Spiritu sapientiæ, quia Moyses posuit super eum manus suas. Et obedierunt ei filii Israel, feceruntque sicut præcepit Dominus Moysi.

10. Et non surrexit ultrà propheta in Israel sicut Moyses, quem nosset Dominus facie ad faciem,

11. in omnibus signis atque portentis, quæ misit per eum, ut faceret in Terra Ægypti Pharaoni, & omnibus servis ejus, universæque terræ illius,

12. & cunctam manum robustam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moyses coram universo Israel.

Digitized by Google

LIBER JOSUE,

HEBRAICE JEHOSUA.

Post Pentateuchum, qui historiam annorum 2552. cum dimidio ab orbe condito complectitur, sequitur Bibliorum altera pars, ubi intricatior paululum est temporum ratio. Uno tamen præcipuè testimonio Chronologia dirigitur; quo ab exitu ex Ægypto ad jacta Templi fundamenta, anni 480. numerantur, 3. Reg. 6. 1. *Eos itaque quàm commodè & diligenter fieri poterit investigabimus & adscribemus.*

LIBER JOSUE, *qui ab ipsomet conscriptus putatur, res memoria dignas continet à morte Mosis usque ad mortem ipsiusmet Josue, quem per annos 17. populum rexisse communior fert opinio. Id autem ex calculis nostris ab anno mundi 2553. ad annum 2570. dirigetur.*

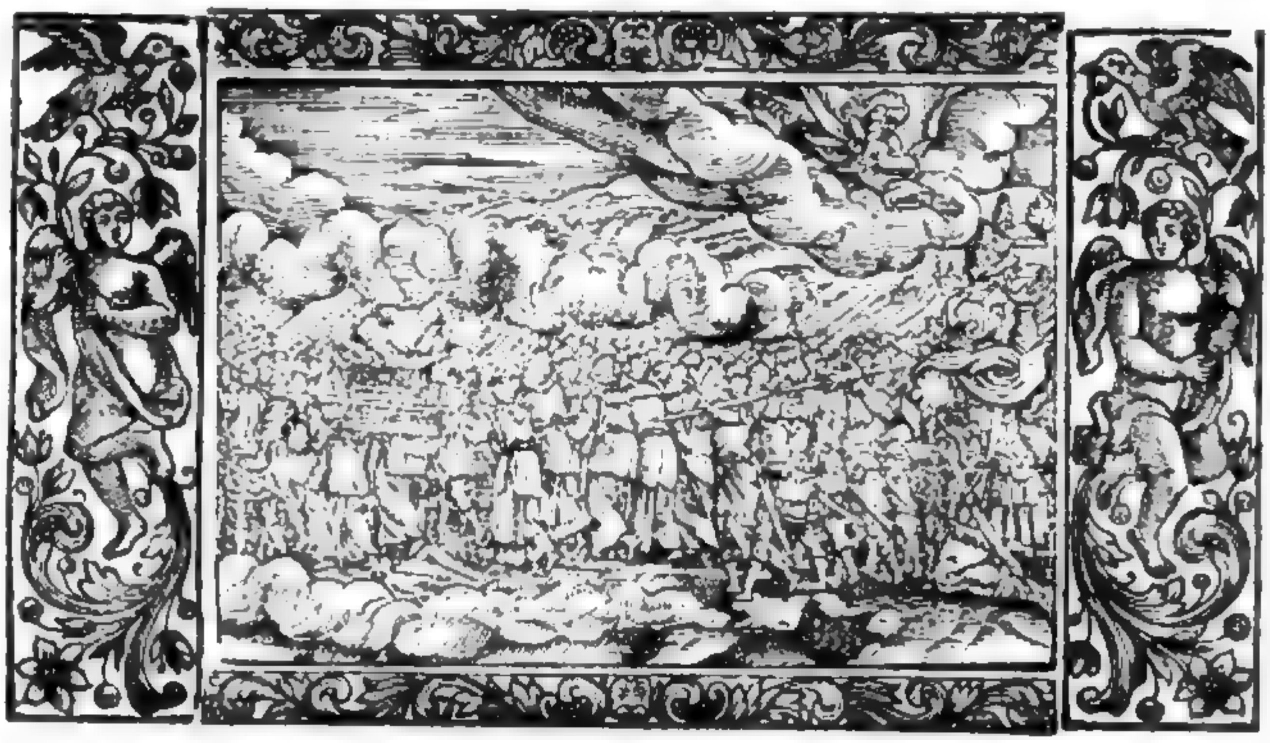

CAPUT PRIMUM.

Confortatus Josue à Domino, monet populum ut se ad Jordanis transitum præparent; tribus autem Ruben, Gad, & Dimidiam Manasse, ut fratres ad promissam Terram deducant.

Ann. M. 2553. dimidiato ante Christum 1451. mense 1. anni 41. ab exitu.

1 ET factum est post mortem Moysi servi Domini, ut loqueretur Dominus ad Josue filium Nun, ministrum Moysi, & diceret ei:

2 Moyses servus meus mortuus est: surge, & transi Jordanem istum tu, & omnis populus tecum, in Terram, quam ego dabo filiis Israel.

‖ Deut. 11. 24.

3. ‖ Omnem locum, quem calcaverit vestigium pedis vestri, vobis tradam, sicut locutus sum Moysi.

4. A deserto & Libano usque ad fluvium magnum Euphraten, omnis terra Hethæorum usque ad mare magnum contra solis occasum erit terminus vester.

‖ Infr. 3. 7. Hebr. 13. 5. ‖ Deut. 31. 7. & 23. 3. Reg. 2. 2.

5. Nullus poterit vobis resistere cunctis diebus vitæ tuæ: ‖ sicut fui cum Moyse, ita ero tecum: non dimittam, nec derelinquam te.

6. ‖ Confortare, & esto robustus: tu enim sorte divides populo huic Terram, pro qua juravi patribus suis, ut traderem eam illis.

7. Confortare igitur, & esto robustus valdè: ut custodias, & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moyses servus meus: ne declines ab ea ad dexteram vel ad sinistram, ut intelligas cuncta quæ agis.

8. Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo: sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias & facias omnia quæ scripta sunt in eo: tunc diriges viam tuam, & intelliges eam.

9. Ecce præcipio tibi, confortare, & esto robustus. Noli metuere, & noli timere: quoniam tecum est Dominus Deus tuus in omnibus ad quæcumque perrexeris.

10. Præcepitque Josue principibus populi, dicens: Transite per medium castrorum, & imperate populo: ac dicite:

11. Præparate vobis cibaria: *quoniam post diem tertium transibitis Jordanem, & intrabitis ad possidendam Terram, quam Dominus Deus vester daturus est vobis.

* Si quæ præter Manna, quod nondum cessaverat, essent necessaria.

12. Rubenitis quoque & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse ait:

13. Mementote sermonis, quem præcepit vobis Moyses famulus Domini, dicens: Dominus Deus vester dedit vobis requiem, & omnem terram.

‖ Num. 32. 20.

14. ‖ Uxores vestræ, & filii, ac jumenta manebunt in Terra, quam tradidit vobis Moyses trans Jordanem: vos autem transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, & pugnate pro eis,

15. donec det Dominus requiem fratribus vestris sicut & vobis dedit, & possideant ipsi quoque Terram, quam Dominus Deus vester daturus est eis: & sic revertemini in Terram possessionis vestræ, & habitabitis in ea, quam vobis dedit Moyses famulus Domini trans Jordanem contra Solis ortum.

16. Responderuntque ad Josue, atque dixerunt:

runt: Omnia, quæ præcepisti nobis, faciemus: & quocumque miseris, ibimus.

17. Sicut obedivimus in cunctis Moysi, ita obediemus & tibi: tantùm sit Dominus Deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse.

18. Qui contradixerit ori tuo, & non obedierit cunctis sermonibus, quos præceperis ei, moriatur: tu tantùm confortare, & viriliter age.

CAPUT II.

Missi exploratores in urbem Jericho, à Rahab meretrice promissa illi misericordia, à morte liberantur.

Eodem ann. 2553. mense 1. anni 41. ab exitu. ‖ Heb. 11. 31. Jac. 2. 25.

1. Misit igitur Josue filius Nun de Setim duos viros exploratores in abscondito: & dixit eis: Ite, & considerate Terram, urbemque Jericho. ‖ Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab, & quieverunt apud eam.

2. Nuntiatumque est regi Jericho, & dictum: Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filiis Israel, ut explorarent Terram.

3. Misitque rex Jericho ad Rahab, dicens: Educ viros, qui venerunt ad te, & ingressi sunt domum tuam: exploratores quippe sunt, & omnem Terram considerare venerunt.

‖ Infr. 6. 17.

4. ‖ Tollensque mulier viros, abscondit, & ait: Fateor, venerunt ad me, sed nesciebam unde essent:

5. cùmque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio quò abierunt: persequimini citò, & comprehendetis eos.

6. Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuitque eos stipula lini, quæ ibi erat.

7. Hi autem qui missi fuerant, secuti sunt eos per viam quæ ducit ad vadum Jordanis: illisque egressis statim porta clausa est.

8. Necdum obdormierant qui latebant, & ecce mulier ascendit ad eos, & ait:

9. Novi quòd Dominus tradiderit vobis Terram: etenim irruit in nos terror vester, & elanguerunt omnes habitatores Terræ.

‖ Exod. 14. 21. ‖ Num. 21. 24.

10. Audivimus quòd ‖ siccaverit Dominus aquas Maris rubri ad vestrum introitum, quando egressi estis ex Ægypto: ‖ & quæ feceritis duobus Amorrhæorum regibus, qui erant trans Jordanem, Sehon & Og, quos interfecistis.

11. Et hæc audientes pertimuimus, & elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum: Dominus enim Deus vester, ipse est Deus in cœlo sursum, & in Terra deorsum.

‖ Infr. 6. 22.

12. ‖ Nunc ergo jurate mihi per Dominum, ut quomodo ego misericordiam feci vobiscum, ita & vos faciatis cum domo patris mei: detisque mihi verum signum,

13. ut salvetis patrem meum & matrem, fratres ac sorores meas, & omnia quæ illorum sunt, & eruatis animas nostras à morte.

14. Qui responderunt ei: Anima nostra sit pro vobis in mortem, si tamen non prodideris nos: cùmque tradiderit nobis Dominus Terram, faciemus in te misericordiam & veritatem.

15. Demisit ergo eos per funem de fenestra: domus enim ejus hærebat muro:

16. Dixitque ad eos: Ad montana conscendite, ne fortè occurrant vobis revertentes: ibique latitate tribus diebus, donec redeant, & sic ibitis per viam vestram.

17. Qui dixerunt ad eam: Innoxii erimus à juramento hoc, quo adjurasti nos:

18. si ingredientibus nobis Terram, signum fuerit funiculus iste coccineus, & ligaveris eum in fenestra, per quam demisisti nos: & patrem tuum ac matrem, fratresque & omnem cognationem tuam, congregaveris in domum tuam.

19. Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput ejus, & nos erimus alieni. Cunctorum autem sanguis, qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit.

20. Quòd si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc juramento, quo adjurasti nos.

21. Et illa respondit: Sicut locuti estis, ita fiat: dimittensque eos ut pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra.

22. Illi verò ambulantes pervenerunt ad montana, & manserunt ibi tres dies, donec reverterentur qui fuerant persecuti: quærentes enim per omnem viam, non repererunt eos.

23. Quibus urbem ingressis, reversi sunt, & descenderunt exploratores de monte: & transmisso Jordane, venerunt ad Josue filium Nun, narraveruntque ei omnia quæ acciderant sibi,

24. atque dixerunt: Tradidit Dominus omnem Terram hanc in manus nostras, & timore prostrati sunt cuncti habitatores ejus.

CAPUT III.

Siccatum Dei miraculo Jordanem populus transit.

1. Igitur Josue de nocte consurgens movit castra: egredientesque de Setim, venerunt ad Jordanem ipse & omnes filii Israel, & morati sunt ibi tres dies.

2. Quibus evolutis, transierunt præcones per castrorum medium,

3. & clamare cœperunt: Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & sacerdotes stirpis Leviticæ portantes eam, vos quoque consurgite, & sequimini præcedentes:

4. sitque inter vos & arcam spatium cubitorum duum millium: ut procul videre possitis, & nosse per quam viam ingrediamini: quia priùs non ambulastis per eam: & cavete ne appropinquetis ad arcam.

5. Dixitque Josue ad populum: Sanctificamini: cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia.

6. Et ait ad sacerdotes: Tollite arcam fœderis, & præcedite populum. Qui jussa complentes, tulerunt, & ambulaverunt ante eos.

7. Dixitque Dominus ad Josue: Hodie incipiam exaltare te coram omni Israel: ut sciant quòd sicut cum ‖ Moyse fui, ita & tecum sim.

8. Tu autem præcipe sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, & dic eis: Cùm ingressi fueritis partem aquæ Jordanis, state in ea.

9. Dixitque Josue ad filios Israel: Accedite huc, & audite verbum Domini Dei vestri.

10. Et rursum: In hoc, inquit, scietis quòd Dominus Deus vivens in medio vestri est, & disperdet in conspectu vestro Chananæum & Hethæum, Hevæum & Pherezæum, Gergesæum quoque & Jebusæum, & Amorrhæum.

‖ Act. 7. 45.
11. ‖ Ecce, arca fœderis Domini omnis terræ antecedet vos per Jordanem.

12. Parate duodecim viros de tribubus Israel, singulos per singulas tribus.

13. Et cùm posuerint vestigia pedum suorum sacerdotes qui portant arcam Domini Dei universæ terræ, in aquis Jordanis, aquæ quæ inferiores sunt, decurrent atque deficient: quæ autem desuper veniunt, in una mole consistent.

14. Igitur egressus est populus de tabernaculis suis, ut transiret Jordanem: & sacerdotes, qui portabant arcam fœderis, pergebant ante eum.

* Die 10. mensis 1. (Inf. 4. 19.) eodem videlicet, quo Agnus Paschalis erat seligendus. ‖ Eccli. 24. 36.
15. Ingressisque eis Jordanem, * & pedibus eorum in parte aquæ tinctis (Jordanis autem ripas alvei sui tempore ‖ messis impleverat)

16. steterunt aquæ descendentes in loco uno, & ad instar montis intumescentes apparebant procul ab urbe, quæ vocatur Adom usque ad locum Sarthan: quæ autem inferiores erant, in Mare solitudinis (quod nunc vocatur mortuum) descenderunt, usquequò omnino deficerent.

17. Populus autem incedebat contra Jericho: & sacerdotes, qui portabant arcam fœderis Domini, stabant super siccam humum in medio Jordanis accincti, omnisque populus per arentem alveum transibat.

CAPUT IV.

Duodecim lapides de Jordane siccato ad posterorum memoriam colliguntur, aliique duodecim in ipso Jordanis alveo statuuntur.

1. QUibus transgressis, dixit Dominus ad Josue:

2. Elige duodecim viros singulos per singulas tribus:

3. & præcipe eis, ut tollant de medio Jordanis alveo, ubi steterunt pedes sacerdotum, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria.

4. Vocavitque Josue duodecim viros, quos elegerat de filiis Israel, singulos de singulis tribubus,

5. & ait ad eos: Ite ante arcam Domini Dei vestri ad Jordanis medium, & portate inde singuli singulos lapides in humeris vestris, juxta numerum filiorum Israel,

6. ut sit signum inter vos: & quando interrogaverint vos filii vestri cras, dicentes: Quid sibi volunt isti lapides?

7. respondebitis eis: Defecerunt aquæ Jordanis ante arcam fœderis Domini, cùm transiret eum: idcircò positi sunt lapides isti in monumentum filiorum Israel usque in æternum.

8. Fecerunt ergo filii Israel sicut præcepit eis Josue, portantes de medio Jordanis alveo duodecim lapides, ut Dominus ei imperarat, juxta numerum filiorum Israel, usque ad locum in quo castrametati sunt, ibique posuerunt eos.

9. Alios quoque duodecim lapides posuit Josue in medio Jordanis alveo, ubi steterunt sacerdotes, qui portabant arcam fœderis: & sunt ibi usque in præsentem diem.

10. Sacerdotes autem, qui portabant arcam, stabant in Jordanis medio, donec omnia complerentur, quæ Josue, ut loqueretur ad populum, præceperat Dominus, & dixerat ei Moyses. Festinavitque populus, & transiit.

11. Cùmque transissent omnes, transivit & arca Domini: sacerdotesque pergebant ante populum.

12. Filii quoque Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse, armati præcedebant filios Israel, ‖ sicut eis præceperat Moyses: ‖ Num. 32. 18.

13. & quadraginta pugnatorum millia per turmas, & cuneos, incedebant per plana atque campestria urbis Jericho.

14. In die illo magnificavit Dominus Josue coram omni Israel, ut timerent eum, sicut timuerant Moysen, dum adhuc viveret.

15. Dixitque ad eum:

16. Præcipe sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, ut ascendant de Jordane.

17. Qui præcepit eis, dicens: Ascendite de Jordane.

18. Cùmque ascendissent portantes arcam fœderis Domini, & siccam humum calcare cœpissent, reversæ sunt aquæ in alveum suum, & fluebant sicut antè consueverant.

19. Populus autem ascendit de Jordane, decimo die mensis primi, & castrametati sunt in Galgalis contra Orientalem plagam urbis Jericho. Die 10. mensis 1.

20. Duodecim quoque lapides, quos de Jordanis alveo sumpserant, posuit Josue in Galgalis,

21. & dixit ad filios Israel: Quando interrogaverint filii vestri cras patres suos, & dixerint eis: Quid sibi volunt lapides isti?

22. docebitis eos, atque dicetis: Per arentem alveum transivit Israel Jordanem istum,

23. siccante Domino Deo vestro aquas ejus in conspectu vestro, donec transiretis:

24. ‖ Et sicut fecerat priùs in mari rubro, quod siccavit donec transiremus: ‖ Exod. 14. 21.

25. ut discant omnes terrarum populi fortissimam Domini manum, ut & vos timeatis Dominum Deum vestrum omni tempore.

CAPUT V.

Terrentur Chananæi, circumcisio fit in Galgalis, & Phase celebratur; deficit manna ubi de fructibus terræ edunt, & Angelus Domini Josue apparet.

1. POstquàm ergo audierunt omnes reges Amorrhæorum, qui habitabant trans Jordanem ad Occidentalem plagam, & cuncti reges Chanaan, qui propinqua possidebant magni maris loca, quòd siccasset Dominus fluenta Jordanis coram filiis Israel donec transirent, dissolutum est cor eorum, & non remansit in eis spiritus, timentium introitum filiorum Israel.

2. Eo tempore ait Dominus ad Josue: * Fac tibi cultros lapideos, & circumcide secundò filios Israel. * Die, ut videtur, sequente, hoc est 11. mensis primi.

3. Fecit quod jusserat Dominus, & cir-

cum-

cumcidit filios Israel in colle præputiorum.

4. Hæc autem causa est secundæ circumcisionis: Omnis populus, qui egressus est de Ægypto generis masculini, universi bellatores viri, mortui sunt in deserto per longissimos viæ circuitus,

5. qui omnes circumcisi erant. Populus autem qui natus est in deserto

6. per quadraginta annos itineris latissimæ solitudinis incircumcisus fuit: donec consumerentur qui non audierant vocem Domini, & quibus antè juraverat ut non ostenderet eis terram lacte & melle manantem.

7. Horum filii in locum successerunt patrum, & circumcisi sunt à Josue: quia sicut nati fuerant, in præputio erant, nec eos in via aliquis circumciderat.

8. Postquàm autem omnes circumcisi sunt, manserunt in eodem castrorum loco, donec sanarentur.

9. Dixitque Dominus ad Josue: Hodie abstuli opprobrium Ægypti à vobis. Vocatumque est nomen loci illius Galgala, usque in præsentem diem.

10. Manseruntque filii Israel in Galgalis, & fecerunt Phase, quartadecima die mensis a vesperum, in campestribus Jericho:

11. & comederunt de frugibus Terræ d altero, azymos panes, & polentam ejusde anni.

12. Defecitque manna * postquàm com derunt de frugibus Terræ, nec usi sunt ult cibo illo filii Israel, sed comederunt de frug bus præsentis anni Terræ Chanaan.

13. Cùm autem esset Josue in agro urb Jericho, levavit oculos, & vidit virum sta tem contra se, evaginatum tenentem gl dium, perrexitque ad eum, & ait: Nost es, an adversariorum?

14. Qui respondit: Nequaquàm: sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio.

15. Cecidit Josue pronus in terram. E adorans ait: Quid Dominus meus loquitu ad servum suum?

16. ¶ Solve, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim, in quo stas sanctus est. Fecitque Josue ut sibi fuerat im peratum.

CAPUT VI.

Post varios septem dierum circuitus, Jericho captæ funditùs deletur, servata Rahab cum suis; reædificatori urbis maledicitur.

Eodem anno M. 2551. Ant. Chr. 1451.

1. JEricho autem clausa erat atque munita, timore filiorum Israel, & nullus egredi audebat aut ingredi.

2. Dixitque Dominus ad Josue: Ecce dedi in manu tua Jericho, & regem ejus, omnesque fortes viros.

* Hæc circuitio inchoata videtur postridie Paschæ.

3. Circuite * urbem cuncti bellatores semel per diem: sic facietis sex diebus.

4. Septimo autem die sacerdotes tollant septem buccinas, quarum usus est in jubilæo, & præcedant arcam fœderis: septiesque circuibitis civitatem, & sacerdotes clangent buccinis.

5. Cùmque insonuerit vox tubæ longior atque concisior, & in auribus vestris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri funditùs corruent civitatis, ingredienturque singuli per locum contra quem steterint.

6. Vocavit ergo Josue filius Nun sacerdotes, & dixit ad eos: Tollite arcam fœderis, & septem alii sacerdotes tollant septem Jubilæorum buccinas, & incedant ante arcam Domini.

7. Ad populum quoque ait: Ite, & circuite civitatem, armati, præcedentes arcam Domini.

8. Cùmque Josue verba finisset, & septem sacerdotes septem buccinis clangerent ante arcam fœderis Domini,

9. omnisque præcederet armatus exercitus, reliquum vulgus arcam sequebatur, ac buccinis omnia concrepabant.

10. Præceperat autem Josue populo, dicens: Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque ullus sermo ex ore vestro egredietur: donec veniat dies in quo dicam vobis: Clamate, & vociferamini.

11. Circuivit ergo arca Domini civitatem semel per diem, & reversa in castra, mansit ibi.

12. Igitur Josue de nocte consurgente, tulerunt sacerdotes arcam Domini,

13. & septem ex eis septem buccinas, quarum in jubilæo usus est: præcedebantque arcam Domini ambulantes atque clangentes:

& armatus populus ibat ante eos, vulgus au-
tem reliquum ſequebatur arcam, & buccinis
perſonabat.
14. Circuieruntque civitatem ſecundo die
ſemel, & reverſi ſunt in caſtra. Sic fecerunt
ſex diebus.
15. Die autem ſeptimo, diluculò conſur-
gentes, circuierunt urbem, ſicut diſpoſitum
erat, ſepties.
16. Cùmque ſeptimo circuitu clangerent
buccinis ſacerdotes, dixit Joſue ad omnem
Iſrael: Vociferamini: tradidit enim vobis
Dominus civitatem:
17. ſitque civitas hæc anathema: & omnia
quæ in ea ſunt, Domino: ſola Rahab me-
retrix vivat cum univerſis, qui cum ea in
domo ſunt: || abſcondit enim nuntios quos
direximus. || Sup. 2. 4. Heb. 11. 30
18. Vos autem cavete, ne de his, quæ præ-
cepta ſunt, quippiam contingatis, & ſitis
prævaricationis rei, & omnia caſtra Iſrael
ſub peccato ſint atque turbentur.
19. Quidquid autem auri & argenti fuerit,
& vaſorum æneorum ac ferri, Domino con-
ſecretur, repoſitum in theſauris ejus.
20. || Igitur omni populo vociferante, & || Heb. 11. 30
clangentibus tubis, poſtquàm in aures mul-
titudinis vox ſonituſque increpuit, muri il-
licò corruerunt: & aſcendit unuſquiſque per
locum, qui contra ſe erat: || ceperuntque || II. Mach. 12. 15.
civitatem,
21. & interfecerunt omnia quæ erant in ea,
à viro uſque ad mulierem, ab infante uſque
ad ſenem. Boves quoque & oves & aſinos
in ore gladii percuſſerunt.
22. Duobus autem viris, || qui explorato- || Sup. 2. 1. & 14.
res miſſi fuerant, dixit Joſue: Ingredimini
domum mulieris meretricis, & producite eam,
& omnia quæ illius ſunt, ſicut illi juramen-
to firmaſtis.
23. || Ingreſſique juvenes, eduxerunt Ra- || Heb. 11. 31
hab, & parentes ejus, fratres quoque, & cun-
ctam ſupellectilem ac cognationem illius, &
extra caſtra Iſrael manere fecerunt.
24. || Urbem autem, & omnia quæ erant || Infr. 8. 2
in ea, ſuccenderunt; abſque auro & argen-
to, & vaſis æneis, ac ferro, quæ in ærarium
Domini conſecrarunt.
25. Rahab* verò meretricem, & domum * Hæc poſteà Salmoni nupta Booz pe|erit, avum David. Matth. 1. 5
patris ejus, & omnia quæ habebat, fecit Jo-
ſue vivere, & habitaverunt in medio Iſrael
uſque in præſentem diem: eò quòd abſcon-
derit nuntios, quos miſerat ut explorarent
Jericho. In tempore illo, imprecatus eſt Jo-
ſue, dicens:
26. || Maledictus vir coram Domino, qui || III. Reg. 16 34.
ſuſcitaverit & ædificaverit civitatem Jeri-
cho. In primogenito ſuo fundamenta illius
jaciat, & in noviſſimo liberorum ponat por-
tas ejus.
27. Fuit ergo Dominus cum Joſue, & no-
men ejus vulgatum eſt in omni terra.

CAPUT VII.

Explorata Hai cedit populus Iſrael hoſtibus propter furtum de anathemate Jericho; quapropter poſt Joſue lamentationem miſſa ſorte Achan lapidatur juſſu Domini.

1. FIlii || autem Iſrael prævaricati ſunt Eodem ann. 2553. || Inf. 22. 20. || I. Par. 2. 7
mandatum, & uſurpaverunt de ana-
themate. || Nam Achan filius Charmi, filii
Zabdi, filii Zare de tribu Juda, tulit aliquid
de anathemate: iratuſque eſt Dominus con-
tra filios Iſrael.
2. Cùmque mitteret Joſue de Jericho viros
contra Hai, quæ eſt juxta Bethaven, ad Orien-
talem plagam oppidi Bethel, dixit eis: Aſcen-
dite, & explorate Terram. Qui præcepta
complentes exploraverunt Hai.
3. Et reverſi dixerunt ei: Non aſcendat
omnis populus, ſed duo vel tria millia viro-
rum pergant, & deleant civitatem: quare
omnis populus fruſtrà vexabitur contra hoſtes
pauciſſimos?
4. Aſcenderunt ergo tria millia pugnato-
rum. Qui ſtatim terga vertentes,
5. percuſſi ſunt à viris urbis Hai, & cor-
ruerunt ex eis triginta ſex homines: perſe-
cutique ſunt eos adverſarii de porta uſque ad
Sabarim, & ceciderunt per prona fugientes:
pertimuitque cor populi, & inſtar aquæ lique-
factum eſt.
6. Joſue verò ſcidit veſtimenta ſua, & pro-
nus cecidit in terram coram arca Domini
uſque ad veſperam, tam ipſe quàm omnes
ſenes Iſrael: miſeruntque pulverem ſuper
capita ſua,
7. & dixit Joſue: Heu Domine Deus,
quid voluiſti traducere populum iſtum Jor-

danem

danem fluvium, ut traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? utinam ut cœpimus, mansissemus trans Jordanem.

8. Mi Domine Deus quid dicam, videns Israelem hostibus suis terga vertentem?

9. Audient Chananæi, & omnes habitatores Terræ, & pariter conglobati circumdabunt nos, atque delebunt nomen nostrum de terra: & quid facies magno nomini tuo?

10. Dixitque Dominus ad Josue: Surge, cur jaces pronus in terra?

11. Peccavit Israel, & prævaricatus est pactum meum: tuleruntque de anathemate, & furati sunt atque mentiti, & absconderunt inter vasa sua.

12. Nec poterit Israel stare ante hostes suos, eosque fugiet: quia pollutus est anathemate: non ero ultrà vobiscum, donec conteratis eum, qui hujus sceleris reus est.

13. Surge, sanctifica populum, & dic eis:
‖ Lev. 20. 7. Num. 11. 18. Sup. 3. 5. 1. Reg. 16. 5. ‖ Sanctificamini in crastinum: hæc enim dicit Dominus Deus Israel: Anathema in medio tui est Israel: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere.

14. Accedetisque manè singuli per tribus vestras: & quamcumque tribum sors invenerit, accedet per cognationes suas, & cognatio per domos, domusque per viros.

15. Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua: quoniam prævaricatus est pactum Domini, & fecit nefas in Israel.

16. Surgens itaque Josue manè, applicuit Israel per tribus suas, & inventa est tribus Juda.

17. Quæ cùm juxta familias suas esset oblata, inventa est familia Zare. Illam quoque per domos offerens, reperit Zabdi:

18. cujus domum in singulos dividens viros, invenit Achan filium Charmi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Juda.

19. Et ait Josue ad Achan: Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas.

20. Respondituque Achan Josue, & dixit ei: Verè ego peccavi Domino Deo Israel, & sic & sic feci.

21. Vidi enim inter spolia pallium coccineum valdè bonum, & ducentos siclos argenti: regulamque auream quinquaginta siclorum: & concupiscens abstuli, & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humo operui.

22. Misit ergo Josue ministros: qui currentes ad tabernaculum illius, repererunt cuncta abscondita in eodem loco, & argentum simul.

23. Auferentesque de tentorio tulerunt ea ad Josue, & ad omnes filios Israel, projeceruntque ante Dominum.

24. Tollens itaque Josue Achan filium Zare, argentumque & pallium, & auream regulam, filios quoque & filias ejus, boves & asinos, & oves, ipsumque tabernaculum, & cunctam supellectilem: (& omnis Israel cum eo) duxerunt eos ad Vallem Achor:

25. ubi dixit Josue: Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidavitque eum omnis Israel: & cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt.

‖ 1. Reg. 18. 17. 26. Congregaveruntque super eum ‖ acervum magnum lapidum, qui permanet usque in præsentem diem. Et aversus est furor Domini ab eis. Vocatumque est nomen loci illius, Vallis Achor, usque hodie.

CAPUT VIII.

Expugnata Hai, rex ejus suspenditur, erecto altari lapideo; Deuteronomium super lapides scribitur, & populo benedicitur.

1. Dixit autem Dominus ad Josue: Ne timeas, neque formides: tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, & consurgens ascende in oppidum Hai. Ecce tradidi in manu tua regem ejus, & populum, urbemque & Terram. Eodem ann. 2553.

2. Faciesque urbi Hai, & regi ejus, ‖ sicut fecisti Jericho, & regi illius: prædam verò, & omnia animantia diripietis vobis: pone insidias urbi post eam. ‖ Sup. 6. 21.

3. Surrexitque Josue, & omnis exercitus bellatorum cum eo, ut ascenderent in Hai: & electa triginta millia virorum fortium misit nocte,

4. præcepitque eis, dicens: Ponite insidias post civitatem: nec longiùs recedatis: & eritis omnes parati.

5. Ego autem, & reliqua multitudo, quæ mecum est, accedemus ex adverso contra urbem. Cùmque exierint contra nos, ‖ sicut antè fecimus, fugiemus, & terga vertemus: ‖ Sup. 7. 4.

6. donec persequentes ab urbe longiùs protrahantur: putabunt enim nos fugere sicut priùs.

7. Nobis ergo fugientibus, & illis persequentibus, consurgetis de insidiis, & vastabitis civitatem: tradetque eam Dominus Deus vester in manus vestras.

8. Cùmque ceperitis, succendite eam, & sic omnia facietis, ut jussi.

9. Dimisitque eos, & perrexerunt ad locum insidiarum, sederuntque inter Bethel & Hai, ad Occidentalem plagam urbis Hai: Josue autem nocte illa in medio mansit populi,

10. surgensque diluculò recensuit socios, & ascendit cum senioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum.

11. Cùmque venissent & ascendissent ex adverso civitatis, steterunt ad Septentrionalem urbis plagam, inter quam & eos erat vallis media.

12. Quinque autem millia viros elegerat, & posuerat in insidiis inter Bethel & Hai, ex occidentali parte ejusdem civitatis:

13. omnis verò reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita ut novissimi illius multitudinis Occidentalem plagam urbis attingerent. Abiit ergo Josue nocte illa, & stetit in vallis medio.

14. Quod cùm vidisset rex Hai, festinavit manè, & egressus est cum omni exercitu civitatis, direxitque aciem contra desertum, ignorans quòd post tergum laterent insidiæ.

15. Josue verò & omnis Israel cesserunt loco, simulantes metum, & fugientes per solitudinis viam.

16. At illi vociferantes pariter, & se mutuò cohortantes, persecuti sunt eos. Cùmque recessissent à civitate,

17. & ne unus quidem in urbe Hai & Be-

thel remansisset qui non persequeretur Israel (sicut eruperant aperta oppida relinquentes,)

18. dixit Dominus ad Josue: Leva clypeum, qui in manu tua est, contra urbem Hai, quoniam tibi tradam eam.

19. Cumque elevasset clypeum ex adverso civitatis, insidiæ, quæ latebant, surrexerunt confestim: & pergentes ad civitatem, ceperunt, & succenderunt eam.

20. Viri autem civitatis, qui persequebantur Josue, respicientes & videntes fumum urbis ad cœlum usque conscendere, non potuerunt ultrà huc illucque diffugere: præsertim cùm hi, qui simulaverant fugam, & tendebant ad solitudinem, contra persequentes fortissimè restitissent.

21. Vidensque Josue & omnis Israel quòd capta esset civitas, & fumus urbis ascenderet, reversus percussit viros Hai.

22. Si quidem & illi qui ceperant & succenderant civitatem, egressi ex urbe contra suos, medios hostium ferire cœperunt. Cùm ergo ex utraque parte adversarii cæderentur, ita ut nullus de tanta multitudine salvaretur,

23. regem quoque urbis Hai apprehenderunt viventem, & obtulerunt Josue.

24. Igitur omnibus interfectis, qui Israelem ad deserta tendentem fuerant persecuti, & in eodem loco gladio corruentibus, reversi filii Israel percusserunt civitatem.

25. Erant autem qui in eodem die conciderant à viro usque ad mulierem, duodecim millia hominum, omnes urbis Hai.

26. Josue verò non contraxit manum, quam in sublime porrexerat, tenens clypeum donec interficerentur omnes habitatores Hai.

27. Jumenta autem & prædam civitatis diviserunt sibi filii Israel, sicut præceperat Dominus Josue.

28. Qui succendit urbem, & fecit eam tumulum sempiternum:

29. regem quoque ejus suspendit in patibulo usque ad vesperam & solis occasum. Præcepitque Josue, & deposuerunt cadaver ejus de cruce: projeceruntque in ipso introitu civitatis, congesto super eum magno acervo lapidum, qui permanet usque in præsentem diem.

30. Tunc ædificavit Josue altare Domino Deo Israel in monte Hebal:

‖ Exod. 20. 25. Deut. 27. 5. 31. ‖ sicut præceperat Moyses famulus Domini filiis Israel, & scriptum est in volumine legis Moysi: Altare verò de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit: & obtulit super eo holocausta Domino, immolavitque pacificas victimas.

32. Et scripsit super lapides Deuteronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram filiis Israel.

33. Omnis autem populus, & majores natu, ducesque ac judices stabant ex utraque parte arcæ, in conspectu sacerdotum qui portabant arcam fœderis Domini, ut advena ita & indigena. Media pars eorum juxta montem Garizim, & media juxta montem Hebal, sicut præceperat Moyses famulus Domini. Et primùm quidem benedixit populo Israel.

34. Post hæc legit omnia verba benedictionis & maledictionis, & cuncta quæ scripta erant in legis volumine.

35. Nihil ex his quæ Moyses jusserat, reliquit intactum, sed universa replicavit coram omni multitudine Israel, mulieribus ac parvulis & advenis, qui inter eos morabantur.

CAPUT IX.

Gabaonitæ simulatione longi itineris imponentes Josue & principibus Israelitarum, medio juramento salvantur; insecuto tamen murmure, perpetuo famulitio adstringuntur.

1. QUibus auditis, cuncti reges trans Jordanem, qui versabantur in montanis & campestribus, in maritimis ac littore magni maris, hi quoque qui habitabant juxta Libanum, Hethæus & Amorrhæus, Chananæus, Pherezæus, & Hevæus, & Jebusæus, Eodem ann. M. 2553. ante Chr. 1451. ab exitu 41

2. congregati sunt pariter, ut pugnarent contra Josue & Israel uno animo, eademque sententia.

3. At hi, qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Josue, Jericho & Hai:

4. & callidè cogitantes, tulerunt sibi cibaria, saccos veteres asinis imponentes, & utres vinarios scissos atque consutos,

5. calceamentaque perantiqua quæ ad indicium vetustatis pittaciis consuta erant, induti veteribus vestimentis: panes quoque, quos portabant ob viaticum, duri erant, & in frusta comminuti:

6. perrexeruntque ad Josue, qui tunc morabatur in castris Galgalæ, & dixerunt ei, atque simul omni Israeli: De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes. Responderuntque viri Israel ad eos, atque dixerunt:

7. Ne fortè in terra, quæ nobis sorte debetur, habitetis, & non possimus fœdus inire vobiscum.

8. At illi ad Josue: Servi, inquiunt, tui sumus. Quibus Josue, ait: Quinam estis vos? & unde venistis?

9. Responderunt: De terra longinqua valdè venerunt servi tui in nomine Domini Dei tui. Audivimus enim famam potentiæ ejus, cuncta quæ fecit in Ægypto,

10. ‖ & duobus regibus Amorrhæorum qui fuerunt trans Jordanem, Sehon regi Hesebon, & Og regi Basan, qui erat in Astaroth: ‖ Num. 21. 24.

11. dixeruntque nobis seniores, & omnes habitatores Terræ nostræ: Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam, & occurrite eis, & dicite: Servi vestri sumus, fœdus inite nobiscum.

12. En, panes quando egressi sumus de domibus nostris, ut veniremus ad vos, calidos sumpsimus, nunc sicci facti sunt, & vetustate nimia comminuti.

13. Utres vini novos implevimus, nunc rupti sunt & soluti: vestes & calceamenta quibus induimur, & quæ habemus in pedibus, ob longitudinem longioris viæ trita sunt, & penè consumpta.

14. Susceperunt igitur de cibariis eorum, & os Domini non interrogaverunt.

15. ‖ Feceitque Josue cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus est quòd non occide- ‖ 2. Reg. 21. 2.

rentur

rentur : principes quoque multitudinis juraverunt eis.

16. Post dies autem tres initi foederis, audierunt quòd in vicino habitarent, & inter eos futuri essent.

17. Moveruntque castra filii Israel, & venerunt in civitates eorum die tertio, quarum hæc vocabula sunt, Gabaon, & Caphira, & Beroth, & Cariathiarim.

18. Et non percusserunt eos, eò quòd jurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israel. Murmuravit itaque omne vulgus contra principes.

19. Qui responderunt eis : Juravimus illis in nomine Domini Dei Israel, & idcircò non possumus eos contingere.

20. Sed hoc faciemus eis : Reserventur quidem ut vivant, ne contra nos ira Domini concitetur, si pejeraverimus:

21. sed sic vivant, ut in usus universæ multitudinis ligna cædant, aquasque comportent. Quibus hæc loquentibus:

22. vocavit Gabaonitas Josue, & dixit eis: Cur nos decipere fraude voluistis, ut diceretis: Procul valdè habitamus à vobis, cùm medio nostri sitis?

23. Itaque sub maledictione eritis, & n deficiet de stirpe vestra ligna cædens, aqu que comportans in domum Dei mei.

24. Qui responderunt : Nuntiatum est n bis servis tuis, quòd promisisset Dominus De tuus Moysi servo suo, ut traderet vobis omne Terram, & disperderet cunctos habitator ejus. Timuimus igitur valdè, & providim animabus nostris, vestro terrore compulsi & hoc consilium inivimus.

25. Nunc autem in manu tua sumus: qu tibi bonum & rectum videtur, fac nobis.

26. Fecit ergo Josue ut dixerat, & lib ravit eos de manu filiorum Israel, ut n occiderentur.

27. Decrevitque in illo die eos esse in m nisterio cuncti populi, & altaris Domini cædentes ligna, & aquas comportantes, que in præsens tempus, in loco quem D minus elegisset.

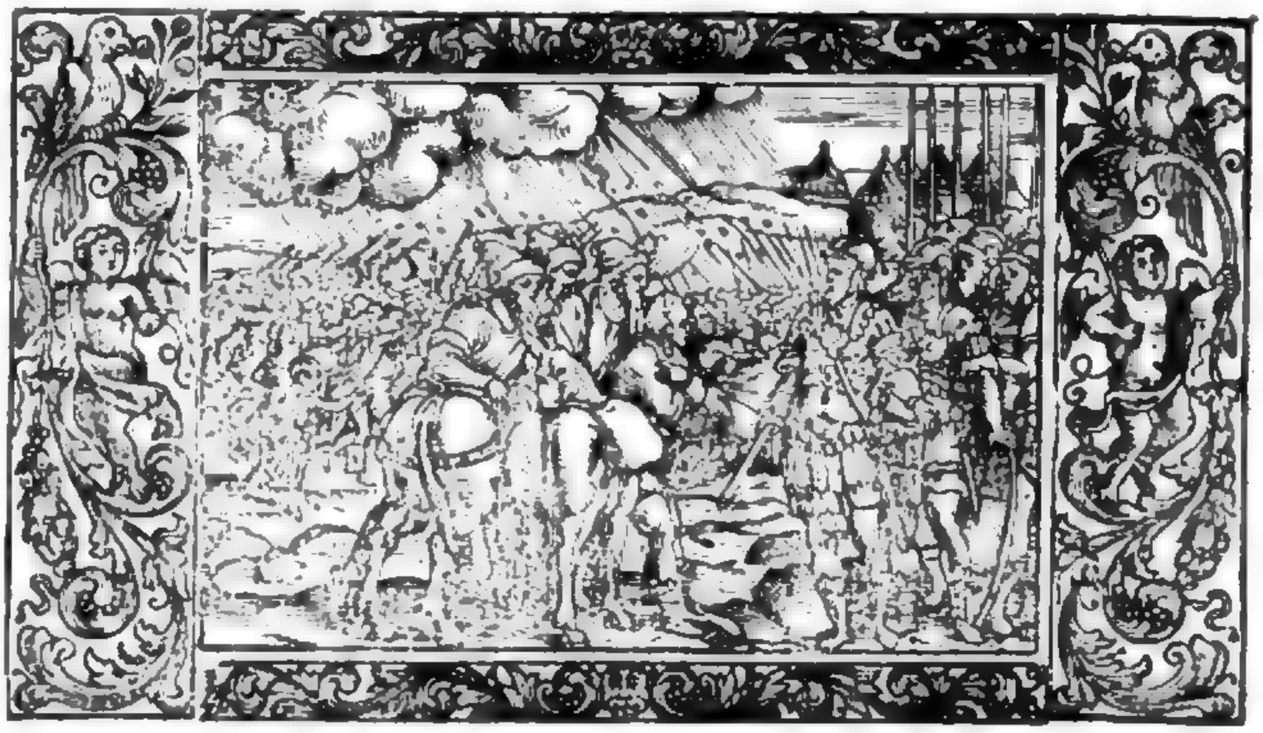

C A P U T X.

Quinque reges oppugnantes Gabaon, immoto sole unius diei spatio, vincuntur; & ex spelunca extracti suspenduntur, pluresque aliæ civitates capiuntur.

Eodem ann. 2553. cesmente. 1. QUæ cùm audisset Adonisedec rex Jerusalem, quòd scilicet cepisset Josue Hai, & subvertisset eam (sicut enim fecerat Jericho & regi ejus, sic fecit Hai & regi illius) & quòd transfugissent Gabaonitæ ad Israel, & essent foederati eorum,

2. timuit valdè. Urbs enim magna erat Gabaon, & una civitatum regalium, & major oppido Hai, omnesque bellatores ejus fortissimi.

3. Misit ergo Adonisedec rex Jerusalem ad Oham regem Hebron, & ad Pharam regem Jerimoth, ad Japhia quoque regem Lachis, & ad Dabir regem Eglon, dicens:

4. Ad me ascendite, & ferte præsidium, ut expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Josue, & ad filios Israel.

5. Congregati igitur ascenderunt quinque reges Amorrhæorum, rex Jerusalem, rex Hebron, rex Jerimoth, rex Lachis, rex Eglon, simul cum exercitibus suis, & castrameta sunt circa Gabaon, oppugnantes eam.

6. Habitatores autem Gabaon urbis o sessæ miserunt ad Josue, qui tunc morabat in castris apud Galgalam, & dixerunt ei: N retrahas manus tuas ab auxilio servorum tu rum : ascende citò, & libera nos, ferqu præsidium: convenerunt enim adversum n omnes reges Amorrhæorum, qui habita in montanis.

7. Ascenditque Josue de Galgalis, & omn exercitus bellatorum cum eo, viri fortissim

8. Dixitque Dominus ad Josue : Ne time eos: in manus enim tuas tradidi illos : nu lus ex eis tibi resistere poterit.

9. Irruit itaque Josue super eos repentè tota nocte ascendens de Galgalis:

10. Et ‖ conturbavit eos Dominus à faci Israel: contrivitque plaga magna in Gabaon ac persecutus est eos per viam ascensus Bet horon, & percussit usque Azeca & Maceda

11. Cùmque fugerent filios Israel, & e sent in descensu Beth-horon, Dominus mi super eos lapides magnos de cœlo usque a Azeca : & mortui sunt multò plures lapid bus grandinis, quàm quos gladio percusserar filii Israel.

12. Tunc locutus est Josue Domino in die, qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israel, dixitque coram eis: Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Ajalon.

13. Steteruntque ‖ Sol & Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonnè scriptum est hoc in libro justorum? Stetit itaque Sol in medio cœli, & non festinavit occumbere spatio unius diei.

‖ Eccli. 46. 5. Isai. 38. 11.

14. Non fuit anteà nec posteà tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israel.

15. Reversusque est Josue cum omni Israel in castra Galgalæ.

16. Fugerant enim quinque reges, & se absconderant in spelunca urbis Maceda.

17. Nuntiatumque est Josue, quòd inventi essent quinque reges latentes in spelunca urbis Maceda.

18. Qui præcepit sociis, & ait: Volvite saxa ingentia ad os speluncæ, & ponite viros industrios, qui clausos custodiant:

19. vos autem nolite stare, sed persequimini hostes, & extremos quosque fugientium cædite: nec dimittatis eos urbium suarum intrare præsidia, quos tradidit Dominus Deus in manus vestras.

20. Cæsis ergo adversariis plaga magna, & usque ad internecionem penè consumptis, hi qui Israel effugere potuerunt, ingressi sunt civitates munitas.

21. Reversusque est omnis exercitus ad Josue in Maceda, ubi tunc erant castra, sani & integro numero: nullusque contra filios Israel mutire ausus est.

22. Præcepitque Josue, dicens: Aperite os speluncæ, & producite ad me quinque reges, qui in ea latitant.

23. Feceruntque ministri ut sibi fuerat imperatum: & eduxerunt ad eum quinque reges de spelunca, regem Jerusalem, regem Hebron, regem Jerimoth, regem Lachis, regem Eglon.

24. Cùmque educti essent ad eum, vocavit omnes viros Israel, & ait ad principes exercitus qui secum erant: Ite, & ponite pedes super colla regum istorum. Qui cùm perrexissent, & subjectorum colla pedibus calcarent,

25. rursum ait ad eos: Nolite timere, nec paveatis, confortamini & estote robusti: sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris, adversum quos dimicatis.

26. Percussitque Josue, & interfecit eos, atque suspendit super quinque stipites: fueruntque suspensi usque ad vesperum.

27. ‖ Cùmque occumberet sol, præcepit sociis ut deponerent eos de patibulis. Qui depositos projecerunt in speluncam, in qua latuerant, & posuerunt super os ejus saxa ingentia, quæ permanent usque in præsens *.

‖ Deut. 21. 23.

** Hic explicit ann. 2553.*

28. Eodem quoque die † Macedam cepit Josue, & percussit eam in ore gladii, regemque illius interfecit, & omnes habitatores ejus: non dimisit in ea saltem parvas reliquias. Fecitque regi Maceda, sicut fecerat regi Jericho.

† Supr. quo eam oppugnavit.

Hæc autem & quæ sequuntur usque ad finem cap. 11. ad an. 2559. extendenda.

29. Transivit autem cum omni Israel de Maceda in Lebna, & pugnabat contra eam:

30. quam tradidit Dominus cum rege suo in manus Israel: percusseruntque urbem in ore gladii, & omnes habitatores ejus: non dimiserunt in ea ullas reliquias. Feceruntque regi Lebna, ‖ sicut fecerant regi Jericho.

videntur, ut patet ex petitione Calebi infra c. 14. Ab autumno anni 2554. quo post cessationem Mannæ, Israelitis terram terere primùm contigit, numerandus est annus 1. ex Jubilæus: & radix ann. sabbaticorum hic figenda.

‖ Sup. 6. 2.

31. De Lebna transivit in Lachis cum omni Israel: & exercitu per gyrum disposito oppugnabat eam.

32. Tradiditque Dominus Lachis in manus Israel, & cepit eam die altero, atque percussit in ore gladii, omnemque animam quæ fuerat in ea, sicut fecerat Lebna.

33. Eo tempore ascendit Horam rex Gazer, ut auxiliaretur Lachis: quem percussit Josue cum omni populo ejus usque ad internecionem.

34. Transivitque de Lachis in Eglon, & circumdedit,

35. atque expugnavit eam eadem die: percussitque in ore gladii omnes animas quæ erant in ea, juxta omnia quæ fecerat Lachis.

36. Ascendit quoque cum omni Israel de Eglon in Hebron, & pugnavit contra eam:

37. cepit eam, & percussit in ore gladii, regem * quoque ejus, & omnia oppida regionis illius, universasque animas, quæ in ea fuerant commoratæ: non reliquit in ea ullas reliquias: sicut fecerat Eglon, sic fecit & Hebron, cuncta quæ in ea reperit consumens gladio.

** Novum scilicet, cum prior antè suspensus fuerit, sup. 26.*

38. Inde reversus in Dabir,

39. cepit eam atque vastavit: regem quoque ejus atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladii: non dimisit in ea ullas reliquias: sicut fecerat Hebron & Lebna & regibus earum, sic fecit Dabir & regi illius.

40. Percussit itaque Josue omnem Terram montanam & meridianam atque campestrem, & Asedoth, cum regibus suis: non dimisit in ea ullas reliquias, sed omne quod spirare poterat interfecit, sicut præceperat ei Dominus Deus Israel,

41. à Cadesbarne usque Gazam. Omnem Terram Gosen usque Gabaon,

42. universosque reges, & regiones eorum, uno * impetu cepit atque vastavit: Dominus enim Deus Israel pugnavit pro eo.

** Id est una expeditione & continenti bello.*

43. Reversusque est cum omni Israel ad locum castrorum in Galgala.

CAPUT XI.

Expugnat Josue Jabin cum aliis plurimis regibus ac populis, omnia servans quæ Dominus Moysi præceperat.

1. QUæ cùm audisset Jabin rex Asor, misit ad Jobab regem Madon, & ad regem Semeron, atque ad regem Achsaph:

Devictis 5. regibus omnes reliqui Israeli sese opposuerunt cum quibus Josue bellum gessit.

2. ad reges quoque Aquilonis, qui habitabant in montanis & in planitie contra meridiem Ceneroth, in campestribus quoque & in regionibus Dor juxta mare:

3. Chananæum quoque ab Oriente & Occidente, & Amorrhæum atque Hethæum ac Pherezæum & Jebusæum in montanis: Hevæum quoque qui habitabat ad radices Hermon in Terra Maspha.

4. Egressique sunt omnes cum turmis suis, * populus multus nimis sicut arena quæ est in littore maris, equi quoque & currus immensæ multitudinis.

** Peditum trecentis millibus. Equitum decem millibus. Curruum 20. mill. Joseph Antiq. l. 5. c. 1. lect. 2.*

5. Conveneruntque omnes reges isti in

unum

unum ad Aquas Merom, ut pugnarent contra Israel.

6. Dixitque Dominus ad Josue: Ne timeas eos: cras enim hac eadem hora ego tradam omnes istos vulnerandos in conspectu Israel: equos eorum subnervabis, & currus igne combures.

7. Venitque Josue, & omnis exercitus cum eo, adversus illos ad Aquas Merom subitò, & irruerunt super eos,

8. tradiditque illos Dominus in manus Israel. Qui percusserunt eos, & persecuti sunt usque ad Sidonem magnam, & Aquas Maserephoth, campumque Masphe, qui est ad Orientalem illius partem. Ita percussit omnes, ut nullas dimitteret ex eis reliquias:

9. fecitque sicut præceperat ei Dominus, equos eorum subnervavit, currusque combussit igni.

10. Reversusque statim cepit Asor: & regem ejus percussit gladio. Asor enim antiquitùs inter omnia regna hæc principatum tenebat.

11. Percussitque omnes animas, quæ ibidem morabantur: non dimisit in ea ullas reliquias, sed usque ad internecionem universa vastavit, ipsamque urbem peremit incendio.

12. Et omnes per circuitum civitates, regesque earum cepit, percussit atque delevit, || sicut præceperat ei Moyses famulus Domini.

|| *Deut. 7. 2.*

13. Absque urbibus, quæ erant in collibus & in tumulis sitæ, cæteras succendit Israel: unam tantùm Asor munitissimam flamma consumpsit.

14. Omnemque prædam istarum urbium ac jumenta diviserunt sibi filii Israel, cunctis hominibus interfectis.

15. || Sicut præceperat Dominus Moysi servo suo, ita præcepit Moyses Josue, & ille universa complevit: non præteriit de universis mandatis, nec unum quidem verbum quod jusserat Dominus Moysi.

|| *Exod. 34. 11. Deut. 7. 2.*

16. Cepit itaque Josue omnem Terram montanam, & meridianam, Terramque Gosen, & planitiem, & Occidentalem plagam, montemque Israel, & campestria ejus,

17. & partem montis quæ ascendit Seir usque Baalgad, per planitiem Libani subter montem Hermon: omnes reges eorum cepit, percussit, & occidit.

18. Multo tempore * pugnavit Josue contra reges istos.

* *Toto videlicet sexennio, ut patebit infrà c. 14. 10.*

19. Non fuit civitas quæ se traderet filiis Israel, præter Hevæum, qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando cepit.

20. Domini enim sententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Israel, & caderent, & non mererentur ullam clementiam, ac perirent, sicut præceperat Dominus Moysi.

21. In illo tempore venit Josue, & interfecit Enacim de montanis, Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni monte Juda & Israel, urbesque eorum delevit.

22. Non reliquit ullum de stirpe Enacim, in Terra filiorum Israel: absque civitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in quibus solis relicti sunt.

23. Cepit ergo Josue omnem Terram, sicut locutus est Dominus ad Moysen, & tradidit eam in possessionem filiis Israel secundùm partes & tribus suas: || quievitque Terra à præliis.

|| *Inf. 14. 15.*

CAPUT XII.

Numerantur reges 31. citra & ultra Jordanem, quos percusserant Moyses & Josue.

Hoc caput est velut præmissio ad divisionem terræ sequentem, ut videatur à quibus Regibus fuerit antea possessa.

1. HI sunt reges, quos percusserunt filii Israel, & possederunt Terram eorum trans Jordanem ad solis ortum, à torrente Arnon usque ad montem Hermon, & omnem Orientalem plagam, quæ respicit solitudinem.

2. Sehon rex Amorrhæorum, qui habitavit in Hesebon, dominatus est ab Aroer, quæ sita est super ripam torrentis Arnon, & mediæ partis in valle, dimidiæque Galaad, usque ad torrentem Jaboc, qui est terminus filiorum Ammon.

3. Et à solitudine usque ad mare Ceneroth contra Orientem, & usque ad Mare deserti, quod est mare salsissimum, ad Orientalem plagam per viam quæ ducit Bethsimoth: & ab australi parte, quæ subjacet Asedoth, usque Phasga.

4. Terminus Og regis Basan, de reliquiis Raphaim, qui habitavit in Astaroth, & in Edrai, & dominatus est in monte Hermon, & in Salecha, atque in universa Basan, usque ad terminos.

5. Gessuri, & Machati, & dimidiæ partis Galaad: terminos Sehon regis Hesebon.

6. Moyses famulus Domini, & filii Israel percusserunt eos, tradiditque Terram eorum Moyses in possessionem Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse.

7. Hi sunt reges Terræ, quos percussit Josue, & filii Israel, trans Jordanem ad Occidentalem plagam, à Baalgad in campo Libani, usque ad montem, cujus pars ascendit in Seir: tradiditque eam Josue in possessionem tribubus Israel, singulis partes suas,

8. tam in montanis quàm in planis atque campestribus. In Asedoth, & in solitudine, ac in meridie Hethæus fuit & Amorrhæus, Chananæus & Pherezæus, Hevæus & Jebusæus.

9. Rex Jericho unus: rex Hai, quæ est ex latere Bethel, unus:

10. rex Jerusalem unus, rex Hebron unus:

11. rex Jerimoth unus, rex Lachis unus,

12. rex Eglon unus, rex Gazer unus,

13. rex Dabir unus, rex Gader unus,

14. rex Herma unus, rex Hered unus,

15. rex Lebna unus, rex Odullam unus,

16. rex Maceda unus, rex Bethel unus,

17. rex Taphua unus, rex Opher unus,

18. rex Aphec unus, rex Saron unus,

19. rex Madon unus, rex Asor unus,

20. rex Semeron unus, rex Achsaph unus,

21. rex Thenac unus, rex Mageddo unus,

22. rex Cades unus, rex Jachanan Carmeli unus,

23. rex Dor, & provinciæ Dor unus, rex Gentium Galgal unus,

24. rex Thersa unus: omnes reges triginta unus.

CAPUT XIII.

Jubet Dominus Josue ut terram dividat, assignatis partibus Ruben, Gad & dimidiæ tribui Manasse trans Jordanem.

Ann. M. 2559. ætatis Josue circiter 101.

1. JOsue senex, provectæque ætatis erat, & dixit Dominus ad eum: Senuisti, & longævus es, terraque latissima derelicta est, quæ necdum sorte divisa est:

2. omnis videlicet Galilæa, Philisthiim, & universa Gessuri.

3. A fluvio turbido, qui irrigat Ægyptum, usque ad terminos Accaron contra Aquilonem: Terra Chanaan, quæ in quinque regulos Philisthiim dividitur, Gazæos, & Azotios, Ascalonitas, Gethæos, & Accaronitas.

4. Ad meridiem verò sunt Hevæi, omnis Terra Chanan, & Maara Sidoniorum usque Apheca & terminos Amorrhæi,

5. ejusque confinia. Libani quoque regio contra Orientem, à Baalgad sub monte Hermon, donec ingrediaris Emath.

6. Omnium qui habitant in monte, à Libano, usque ad Aquas Maserephoth, universique Sidonii. Ego sum qui delebo eos à facie filiorum Israel. Veniat ergo in partem hæreditatis Israel, sicut præcepi tibi.

7. Et nunc divide terram in possessionem novem tribubus, & dimidiæ tribui Manasse,

8. cum qua Ruben & Gad possederunt terram, || quam tradidit eis Moyses famulus Domini, trans fluenta Jordanis ad orientalem plagam. || Num. 32. 33.

9. Ab Aroer, quæ sita est in ripa torrentis Arnon, & in vallis medio, universaque campestria Medaba, usque Dibon:

10. & cunctas civitates Sehon, regis Amorrhæi, qui regnavit in Hesebon, usque ad terminos filiorum Ammon.

11. Et Galaad, ac terminum Gessuri & Machati, & omnem montem Hermon, & universam Basan, usque ad Salecha,

12. omne regnum Og in Basan, qui regnavit in Astaroth & Edrai, ipse fuit de reliquiis Raphaim: percussitque eos Moyses, atque delevit.

13. Noluerunt que disperdere filii Israel Gessuri & Machati: & habitaverunt in medio Israel usque in præsentem diem.

14. || Tribui autem Levi non dedit possessionem: sed sacrificia & victimæ Domini Dei Israel, ipsa est ejus hæreditas, sicut locutus est illi. || Num. 18. 20.

15. Dedit ergo Moyses possessionem tribui filiorum Ruben juxta cognationes suas.

16. Fuitque terminus eorum ab Aroer, quæ sita est in ripa torrentis Arnon, & in valle ejusdem torrentis media: universam planitiem, quæ ducit Medaba,

17. & Hesebon, cunctosque viculos earum, qui sunt in campestribus: Dibon quoque, & Bamothbaal, & oppidum Baalmaon,

18. & Jassa, & Cedimoth, & Mephaath,

19. & Cariathaim, & Sabama, & Sarathasar in monte convallis.

20. Bethphogor & Asedoth, Phasga & Bethiesimoth,

21. & omnes urbes campestres, universaque regna Sehon regis Amorrhæi, qui regnavit in Hesebon, || quem percussit Moyses cum principibus Madian: Hevæum, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe duces Sehon habitatores Terræ. || Num. 31. 8.

22. Et Balaam filium Beor ariolum occiderunt filii Israel gladio cum cæteris interfectis.

23. Factusque est terminus filiorum Ruben Jordanis fluvius. Hæc est possessio Rubenitarum per cognationes suas urbium & viculorum.

24. Deditque Moyses tribui Gad & filiis ejus per cognationes suas possessionem, cujus hæc divisio est.

25. Terminus Jaser, & omnes civitates Galaad, & dimidiam partem terræ filiorum Ammon, usque ad Aroer, quæ est contra Rabba:

26. & ab Hesebon usque Ramoth, Masphe & Betonim: & à Manaim usque ad terminos Dabir:

27. in valle quoque Betharan, & Bethnemra, & Socoth, & Saphon reliquam partem regni Sehon regis Hesebon: hujus quoque finis, Jordanis est, usque ad extremam partem maris Cenereth trans Jordanem ad orientalem plagam.

28. Hæc est possessio filiorum Gad per familias suas, civitates & villæ earum.

29. Dedit & dimidiæ tribui Manasse, filiisque ejus juxta cognationes suas possessionem,

30. cujus hoc principium est: à Manaim universam Basan, & cuncta regna Og regis Basan, omnesque vicos Jair, qui sunt in Basan, sexaginta oppida:

31. & dimidiam partem Galaad, & Astaroth, & Edrai, urbes regni Og in Basan: filiis Machir, filii Manasse dimidiæ parti filiorum Machir juxta cognationes suas.

32. Hanc possessionem divisit Moyses in campestribus Moab trans Jordanem contra Jericho ad Orientalem plagam.

33. || Tribui autem Levi non dedit possessionem: quoniam Dominus Deus Israel ipse est possessio ejus, ut locutus est illi. || Num. 18. 20.

CAPUT XIV.

Caleb accipit Hebron in hæreditatem sibi promissam, eò quòd aliis exploratoribus detrahentibus Terræ promissæ, ipse secutus sit Dominum.

1. HOc est quod possederunt filii Israel in Terra Chanaan, quam dederunt eis Eleazar sacerdos, & Josue filius Nun, & principes familiarum per tribus Israel:

2. sorte omnia dividentes, || sicut præceperat Dominus in manu Moysi, novem tribubus, & dimidiæ tribui. || Num. 34. 13.

3. Duabus enim tribubus, & dimidiæ, dederat Moyses trans Jordanem possessionem: absque Levitis, qui nihil terræ acceperunt inter fratres suos:

4. sed in eorum successerunt locum filii Joseph in duas divisi tribus, Manasse & Ephraim: nec acceperunt Levitæ aliam in Terra partem, nisi urbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda jumenta & pecora sua.

5. Sicut præceperat Dominus Moysi, ita fecerunt filii Israel, & diviserunt Terram.

6. Ac-

|| Num. 14. 24.

6. Accesserunt itaque filii Juda ad Josue in Galgala, locutusque est ad eum Caleb filius Jephone Cenezæus: || Nosti quid locutus sit Dominus ad Moysen hominem Dei de me & te in Cadesbarne.

7. Quadraginta annorum eram quando misit me Moyses famulus Domini de Cadesbarne, ut considerarem Terram, nuntiavique ei quod mihi verum videbatur.

* Ergo anno 7. postquam ingressi sunt terrã hanc quam dicunt post anno 38. à missione Caleb è Cadesbarne.

8. Fratres autem mei, qui ascenderant mecum, dissolverunt cor populi: & nihilominùs ego secutus sum Dominum Deum meum.

9. Juravitque Moyses in die illo, dicens: Terra, quam calcavit pes tuus, erit possessio tua, & filiorum tuorum in æternum: quia secutus es Dominum Deum meum.

|| Deut. 2. 14. Unde colligitur Josue integrũ sexennium in debellandis Chanan. impendisse, cum ann. 2559. terminandum: Atq; hinc 7 annos intermissionis legalis incipere; scilicet anno M. 2560 Ant. Chr. 1444.

10. Concessit ergo Dominus vitam mihi sicut pollicitus est usque in præsentem diem. Quadraginta & quinque anni sunt *, ex quo locutus est Dominus verbum istud ad Moysen, quando ambulabat Israel per solitudinem: hodie octoginta quinque annorum sum,

11. sic valens, ut eo valebam tempore quando ad explorandum missus sum: || illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat, tam ad bellandum, quàm ad gradiendum.

|| Eccl. 46. 11.

12. Da ergo mihi montem istum, quem pollicitus est Dominus, te quoque audiente, in quo Enacim sunt, & urbes magnæ atque munitæ: si fortè sit Dominus mecum, & potuero delere eos, sicut promisit mihi.

† Id est agros & villas illius: ipsa urbe cum suburbiis reservata & sacerdotibus in civitatẽ refugii tradita. Inf. 21. 13. & 1. Par. 6. 56.

13. Benedixitque ei Josue: & tradidit ei Hebron † in possessionem.

14. atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Jephone Cenezæo usque in præsentem diem: quia secutus est Dominum Deum Israel.

|| Sup. 11. 23.

15. Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim situs est: & Terra || cessavit à prœliis.

CAPUT XV.

Sors tribus Judæ, civitates & villæ earum. Othoniel accipit Axam filiam Caleb, eo quòd obtinuerit Cariath Sepher, additurque ei terra irrigua.

Anno M. 2560. Hæc in Galgalis distributio facta videtur. || Num. 34. 3.

1. IGitur sors filiorum Judæ per cognationes suas ista fuit: || A termino Edom, desertum Sin contra Meridiem, & usque ad extremam partem australis plagæ.

2. Initium ejus à summitate maris salsissimi, & à lingua ejus, quæ respicit Meridiem:

3. Egrediturque contra Ascensum Scorpionis, & pertransit in Sina: ascenditque in Cadesbarne, & pervenit in Esron, ascendens ad Addar, & circumiens Carcaa,

4. atque inde pertransiens in Asemona, & perveniens ad Torrentem Ægypti: eruntque termini ejus mare magnum. Hic erit finis meridianæ plagæ.

5. Ab Oriente verò erit initium, mare salsissimum usque ad extrema Jordanis: & ea quæ respiciunt ad Aquilonem, à lingua maris usque ad Jordanis fluvium.

6. Ascenditque terminus in Beth Hagla, & transit ab Aquilone in Beth-araba: ascendens ad lapidem Boen filii Ruben.

7. Et tendens usque ad terminos Debera de Valle Achor, contra Aquilonem respiciens Galgala, quæ est ex adverso Ascensionis Adommim, ab australi parte torrentis: transitque aquas, quæ vocantur Fons solis: & erunt exitus ejus ad Fontem Rogel:

8. ascenditque per convallem filii Ennon ex latere Jebusæi ad Meridiem, hęc est Jerusalem: & inde se erigens ad verticem montis, qui est contra Geennom ad Occidentem in summitate vallis Raphaim contra Aquilonem.

9. Pertransitque à vertice montis usque ad fontem aquæ Nephtoa: & pervenit usque ad vicos montis Ephron: inclinaturque in Baala, quæ est Cariathiarim, id est, urbs sylvarum:

10. & circuit de Baala contra Occidentem, usque ad montem Seir: transitque juxta latus montis Jarim ad Aquilonem in Cheslon: & descendit in Bethsames, transitque in Thamna:

11. & pervenit contra Aquilonem partis Accaron ex latere: inclinaturque Sechrona, & transit montem Baala: pervenitque in Jebneel, & magni maris contra Occidentem fine concluditur.

12. Hi sunt termini filiorum Juda per circuitum in cognationibus suis.

13. Caleb verò filio Jephone dedit partem in medio filiorum Juda, sicut præceperat ei Dominus: Cariath Arbe patris Enac, ipsa est Hebron.

14. || Delevitque ex ea Caleb tres filios Enac, Sesai & Ahiman & Tholmai de stirpe Enac.

15. Atque inde conscendens venit ad habitatores Dabir, quæ priùs vocabatur Cariath Sepher, id est, civitas litterarum.

16. Dixitque Caleb: Qui percusserit Cariath Sepher, & ceperit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem.

17. Cepitque eam Othoniel filius Cenez frater Caleb junior: deditque ei Axam filiam suam uxorem.

18. Quæ, cùm pergerent simul, suasa est à viro suo ut peteret à patre suo agrum, suspiravitque ut sedebat in asino. Cui Caleb: Quid habes, inquit?

19. At illa respondit: Da mihi benedictionem: Terram australem & arentem dedisti mihi, junge & irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum superius & inferius.

20. Hæc est possessio tribus filiorum Juda per cognationes suas.

21. Erantque civitates ab extremis partibus filiorum Juda juxta terminos Edom à Meridie: Cabseel & Eder & Jagur,

22. & Cina & Dimona & Adada,

23. & Cades & Asor & Jethnam,

24. Ziph & Telem & Baloth,

25. Asor nova & Carioth, Hesron, hæc est Asor,

26. Amam, Sama, & Molada,

27. & Asergadda & Hassemon & Bethphelet,

28. & Hasersual & Bersabee & Baziothia

29. & Baala & Jim & Esem,

30. & Eltholad & Cesil & Harma,

31. & Siceleg & Medemena & Sensenna

32. Lebaoth & Selim & Aen & Remon. Omnes civitates viginti-novem, & villæ earum.

33. Ir

33. In campestribus verò : Estaol & Sarea & Asena,

34. & Zanoe & Ængannim & Taphua & Enaim,

35. & Jerimoth & Adullam, Socho & Azeca,

36. & Saraim & Adithaim & Gedera & Gederothaim : urbes quatuordecim, & villæ earum.

37 Sanan & Hadassa & Magdalgad,

38. Delean & Masepha & Jecthel,

39 Lachis & Bascath & Eglon,

40. Chebbon & Leheman & Cethlis,

41. & Gideroth & Bethdagon & Naama & Maceda : civitates sedecim, & villæ earum.

42. Labana & Ether & Asan,

43. Jephtha & Esna & Nesib,

44. & Ceila & Achzib & Maresa : civitates novem, & villæ earum.

45. Accaron cum vicis & villulis suis.

46. Ab Accaron usque ad mare : omnia quæ vergunt ad Azotum & viculos ejus.

47. Azotus cum vicis & villulis suis. Gaza cum vicis & villulis suis, usque ad torrentem Ægypti, & mare magnum terminus ejus.

48. Et in monte : Samir & Jether & Socoth,

49. & Danna & Cariathsenna, hæc est Dabir :

50. Anab & Istemo & Anim,

51. Gosen & Olom & Gilo : civitates undecim & villæ earum.

52. Arab & Ruma & Esaan,

53. & Janum & Beththaphua & Apheca,

54. Athmatha & Cariatharbe, hæc est Hebron, & Sior : civitates novem, & villæ earum.

55. Maon & Carmel & Ziph & Jota,

56. Jezrael & Jucadam & Zanoe,

57. Accain, Gabaa, & Thamna : civitates decem, & villæ earum.

58. Halhul, & Bessur, & Gedor,

59. Mareth, & Bethanoth, & Eltecon, civitates sex & villæ earum.

60. Cariathbaal, hæc est Cariathiarim urbs sylvarum, & Arebba : civitates duæ, & villæ earum.

61. In deserto Betharaba, Meddin, & Sachacha,

62. & Nebsan, & civitas salis, & Engaddi : civitates sex, & villæ earum.

63. Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non potuerunt filii Juda delere : habitavitque Jebusæus cum filiis Juda in Jerusalem usque in præsentem diem.

CAPUT XVI.

Sors Ephraim, urbes & viculi earum : mansitque inter hos Chananæus tributarius.

Eodem ann. 2560.

1. Cecidit quoque sors filiorum Joseph, ab Jordane contra Jericho & aquas ejus ab Oriente : solitudo quæ ascendit de Jericho ad montem Bethel :

2. & egreditur de Bethel Luza : transitque terminum Archi, & Ataroth :

3. & descendit ad Occidentem juxta terminum Jephleti, usque ad terminos Beth-horon inferioris, & Gazer : finiunturque regiones ejus mari magno :

4. possederuntque filii Joseph Manasses & Ephraim.

5. Et factus est terminus filiorum Ephraim per cognationes suas : & possessio eorum contra Orientem Ataroth Addar usque Beth-horon superiorem.

6. Egrediunturque confinia in mare : Machmethath verò Aquilonem respicit, & circuit terminos contra Orientem in Thanathselo : & pertransit ab oriente Janoe :

7. descenditque de Janoe in Ataroth & Naaratha : & pervenit in Jericho, egrediturque ad Jordanem.

8. De Taphua pertransit contra mare in Vallem arundineti, suntque egressus ejus in mare salsissimum. Hæc est possessio tribus filiorum Ephraim per familias suas.

9. Urbesque separatæ sunt filiis Ephraim in medio possessionis filiorum Manasse, & villæ earum.

10. Et non interfecerunt filii Ephraim Chananæum, qui habitabat in Gazer : habitavitque Chananæus in medio Ephraim usque in diem hanc tributarius.

CAPUT XVII.

Mediæ tribui Manasse & filiabus Salphaad sortes assignantur, & augetur sors filiorum Joseph.

1. Cecidit autem sors tribui Manasse : (ipse enim est primogenitus Joseph) Machir primogenitus Manasse patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitque possessionem Galaad & Basan : Eodem ann. 2560.

2. || & reliquis filiorum Manasse juxta familias suas, filiis Abiezer, & filiis Helec, & filii Esriel, & filiis Sechem, & filiis Hepher, & filiis Semida. Isti sunt filii Manasses filii Joseph, mares, per cognationes suas. || Nu. 26. 30.

3. || Salphaad verò filio Hepher filii Galaad filii Machir filii Manasse, non erant filii, sed solæ filiæ : quarum ista sunt nomina, Maala & Noa & Hegla & Melcha & Thersa. || Nu. 27. 1. & 36. 11

4. Veneruntque in conspectu Eleazari sacerdotis, & Josue filii Nun, & principum, dicentes : Dominus præcepit per manum Moysi, ut daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditque eis juxta imperium Domini possessionem in medio fratrum patris earum.

5. Et ceciderunt funiculi Manasse, decem, absque Terra Galaad & Basan trans Jordanem.

6. Filiæ enim Manasse possederunt hæreditatem in medio filiorum ejus. Terra autem Galaad cecidit in sortem filiorum Manasse qui reliqui erant.

7. Fuitque terminus Manasse ab Aser, Machmethath quæ respicit Sichem : & egreditur ad dexteram juxta habitatores Fontis Taphuæ.

8. Etenim in sorte Manasse ceciderat Terra Taphuæ, quæ est juxta terminos Manasse filiorum Ephraim.

9. Descenditque terminus Vallis arundineti in meridiem torrentis civitatum Ephraim, quæ in medio sunt urbium Manasse : terminus Manasse ab Aquilone torrentis, & exitus ejus pergit ad mare :

10. ita ut possessio Ephraim sit ab Austro, & ab Aquilone Manasse, & utramque claudat mare, & conjungantur sibi in tribu Aser ab Aquilone, & in tribu Issachar ab Oriente.

11. Fuitque hæreditas Manasse in Issachar &

in Aser, Bethsan & viculis ejus, & Jeblaam cum viculis suis, & habitatores Dor cum oppidis suis, habitatores quoque Endor cum viculis suis: similiterque habitatores Thenac cum viculis suis: & habitatores Mageddo cum viculis suis, & tertia pars urbis Nopheth.

12. Nec potuerunt filii Manasse has civitates subvertere, sed cœpit Chananæus habitare in terra sua.

13. Postquàm autem convaluerunt filii Israel, subjecerunt Chananæos, & fecerunt sibi tributarios, nec interfecerunt eos.

14. Locutique sunt filii Joseph ad Josue, & dixerunt: Quare dedisti mihi possessionem sortis & funiculi unius, cùm sim tantæ multitudinis, & benedixerit mihi Dominus?

15. Ad quos Josue ait: Si populus multus es, ascende in sylvam, & succide tibi spatia in Terra Pherezæi & Raphaim: quia angusta est tibi possessio montis Ephraim.

16. Cui responderunt filii Joseph: Non poterimus ad montana conscendere, cùm ferreis curribus utantur Chananæi, qui habitant in terra campestri, in qua sitæ sunt Bethsan cum viculis suis, & Jezrael mediam possidens vallem.

17. Dixitque Josue ad domum Joseph, Ephraim & Manasse: Populus multus es, & magnæ fortitudinis, non habebis sortem unam,

18. sed transibis ad montem, & succides tibi, atque purgabis ad habitandum spatia: & poteris ultrà procedere cùm subverteris Chananæum, quem dicis ferreos habere currus, & esse fortissimum.

CAPUT XVIII.

Mittuntur qui describant Terram reliquarum septem tribuum, & assignatur sors Benjamin.

Eodem an. 2560. desinente.

1. CONgregatique sunt omnes filii Israel in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonii, & fuit eis Terra subjecta.

2. Remanserant autem filiorum Israel septem tribus, quæ necdum acceperant possessiones suas.

3. Ad quos Josue ait: * Usquequò marcetis ignavia, & non intratis ad possidendam Terram, quam Dominus Deus patruum vestrorum dedit vobis?

* Puta anno sequenti, mundi 2561. Ant. Chr. 1441. sequês enim exprobratio videtur supponere eos aliquam diù inertes & otiosos fuisse.

4. Eligite de singulis tribubus ternos viros, ut mittam eos, & pergant atque circumeant Terram, & describant eam juxta numerum uniuscujusque multitudinis: referantque ad me quod descripserint.

5. Dividite vobis Terram in septem partes: Judas sit in terminis suis ab australi plaga, & domus Joseph ab Aquilone.

6. Mediam inter hos terram in septem partes describite: & huc venietis ad me, ut coram Domino Deo vestro mittam vobis hic sortem:

7. quia non est inter vos pars Levitarum, sed sacerdotium Domini est eorum hæreditas. Gad autem & Ruben, & dimidia tribus Manasse, jam acceperant possessiones suas trans Jordanem ad Orientalem plagam: quas dedit eis Moyses famulus Domini.

8. Cùmque surrexissent viri, ut pergerent ad describendam terram, præcepit eis Josue, dicens: Circuite Terram, & describite eam, ac revertimini ad me: ut hic coram Domino in Silo mittam vobis sortem.

9. Itaque perrexerunt, & lustrantes eam, in septem partes diviserunt, scribentes in volumine. Reversique sunt ad Josue in castra Silo *.

* Post septem menses. Joseph.

10. Qui misit sortes coram Domino in Silo, divisitque Terram filiis Israel in septem partes.

11. Et ascendit sors prima filiorum Benjamin per familias suas, ut possiderent Terram inter filios Juda & filios Joseph.

12. Fuitque terminus eorum contra Aquilonem à Jordane: pergens juxta latus Jericho septentrionalis plagæ, & inde contra Occidentem ad montana conscendens, & perveniens ad solitudinem Bethaven,

13. atque pertransiens juxta ‖ Luzam ad Meridiem, ipsa est Bethel: descenditque in Ataroth-addar, in montem qui est ad Meridiem Beth-horon inferioris:

‖ Gen. 28. 19.

14. & inclinatur circuiens contra mare ad Meridiem montis qui respicit Beth-horon contra Africum: suntque exitus ejus in Cariath-baal, quæ vocatur & Cariathiarim, urbem filiorum Juda. Hæc est plaga contra mare, ad Occidentem.

15. A Meridie autem ex parte Cariathiarim egreditur terminus contra mare, & pervenit usque ad fontem aquarum Nephtoa.

16. Descenditque in partem montis, qui respicit Vallem filiorum Ennon: & est contra septentrionalem plagam in extrema parte Vallis Raphaim. Descenditque in Geennom (id est, Vallem Ennom) juxta latus Jebusæi ad Austrum: & pervenit ad fontem Rogel,

17. transiens ad Aquilonem, & egrediens ad Ensemes, id est, fontem solis:

18. & pertransit usque ad tumulos, qui sunt è regione ascensus Adommin: descenditque ad Abenboen, id est, lapidem Boen filii Ruben: & pertransit ex latere Aquilonis ad campestria: descenditque in planitiem,

19. & prætergreditur contra Aquilonem Beth-hagla: suntque exitus ejus contra linguam maris salsissimi ab Aquilone in fine Jordanis ad australem plagam:

20. qui est terminus illius ab Oriente. Hæc est possessio filiorum Benjamin per terminos suos in circuitu, & familias suas.

21. Fueruntque civitates ejus, Jericho & Beth-hagla & Vallis Casis,

22. Beth Araba & Samariam & Bethel,

23. & Avim & Aphara & Ophera,

24. Villa Emona & Ophni & Gabee: civitates duodecim, & villæ earum.

25. Gabaon & Rama & Beroth,

26. & Mesphe & Caphara, & Amosa

27. & Recem, Jarephel & Tharela,

28. & Sela, Eleph, & Jebus, quæ est Jerusalem, Gabaath & Cariath: civitates quatuordecim, & villæ earum. Hæc est possessio filiorum Benjamin juxta familias suas.

CAPUT XIX.

Assignantur sortes sex tribubus Simeon, Zabulon, Issachar, Aser, Nephthalim, Dan & Josue.

Eodem ann. 2561.

1. ET egressa est sors secunda filiorum Simeon per cognationes suas: fuitque hæreditas

2. eorum in medio possessionis filiorum Juda: Bersabee & Sabee & Molada

3. & Hasersual, Bala & Asem

4. & Eltholad, Bethul & Harma

5. & Siceleg & Bethmarchaboth & Hasersusa

6. & Bethlebaoth & Sarohen: civitates tredecim, & villæ earum.

7. Ain & Remmon & Athar & Asan: civitates quatuor, & villæ earum:

8. omnes viculi per circuitum urbium istarum usque ad Baalath Beer Ramath contra australem plagam. Hæc est hæreditas filiorum Simeon juxta cognationes suas,

9. in possessione & funiculo filiorum Juda: quia major erat: & idcirco filii Simeon possederunt in medio hæreditatis eorum.

10. Ceciditque sors tertia filiorum Zabulon per cognationes suas: & factus est terminus possessionis eorum usque Sarid.

11. Ascenditque de Mari & Merala, & pervenit in Debbaseth, usque ad torrentem qui est contra Jeconam.

12. Et revertitur de Sared contra Orientem in fines Ceseleththabor: & egreditur ad Dabereth, ascenditque contra Japhie.

13. Et inde pertransit usque ad orientalem plagam Gethhepher & Thacasin: & egreditur in Remmon, Amthar & Noa.

14. Et circuit ad Aquilonem Hanathon: suntque egressus ejus Vallis Jephtahel:

15. & Cathet, & Naalol & Semeron & Jedala & Bethlehem: civitates duodecim, & villæ earum.

16. Hæc est hæreditas tribus filiorum Zabulon per cognationes suas, urbes & viculi earum.

17. Issachar egressa est sors quarta per cognationes suas:

18. fuitque ejus hæreditas, Jezrael & Casaloth & Sunem,

19. & Hapharaim & Seon, & Anaharath

20. & Rabboth & Cesion, Abes,

21. & Rameth, & Engannim, & Enhadda, & Bethpheses.

22. Et pervenit terminus ejus usque Thabor & Sehesima & Bethsames: eruntque exitus ejus Jordanis: civitates sedecim, & villæ earum.

23. Hæc est possessio filiorum Issachar per cognationes suas, urbes & viculi earum.

24. Ceciditque sors quinta tribui filiorum Aser per cognationes suas:

25. fuitque terminus eorum Halcath & Chali & Bethen & Axaph

26. & Elmelech & Amaad & Messal: & pervenit usque ad Carmelum maris & Sihor & Labanath.

27. Ac revertitur contra orientem Bethdagon: & pertransit usque Zabulon & Vallem Jephtahel contra Aquilonem in Bethemec & Nehiel. Egrediturque ad lævam Cabul,

28. & Abran & Rohob & Hamon & Cana, usque ad Sidonem magnam.

29. Revertiturque in Horma usque ad civitatem munitissimam Tyrum, & usque Hosa: eruntque exitus ejus in mare de funiculo Achziba:

30. & Amma & Aphec & Rohob: civitates viginti duæ, & villæ earum.

31. Hæc est possessio filiorum Aser per cognationes suas, urbesque & viculi earum.

32. Filiorum Nephthali sexta sors cecidit per familias suas:

33. & cœpit terminus de Heleph & Elon in Saananim, & Adami, quæ est Neceb, & Jebnael usque Lecum: & egressus eorum usque ad Jordanem:

34. revertiturque terminus contra Occidentem in Azanotthabor, atque inde egreditur in Hucuca, & pertransit in Zabulon contra Meridiem, & in Aser contra Occidentem, & in Juda ad Jordanem contra ortum solis:

35. civitates munitissimæ, Assedim, Ser, & Emath, & Reccath, & Cenereth,

36. & Edema & Arama, Asor

37. & Cedes & Edrai, Enhasor

38. & Jeron & Magdalel, Horem & Bethanath & Bethsames: civitates decem & novem, & villæ earum.

39. Hæc est possessio tribus filiorum Nephthali per cognationes suas, urbes & viculi earum.

40. Tribui filiorum Dan per familias suas egressa est sors septima:

41. & fuit terminus possessionis ejus Saraa & Esthaol, & Hirsemes, id est, civitas solis.

42. Selebin & Ajalon & Jethela,

43. Elon & Themna & Acron,

44. Elthece, Gebbethon & Baalath,

45. & Jud & Bane & Barach & Gethremmon

46. & Mejarcon & Arecon, cum termino qui respicit Joppen,

47. & ipso fine concluditur. Ascenderuntque filii Dan, & pugnaverunt contra Lesem, ceperuntque eam: & percusserunt eam in ore gladii, & possederunt, & habitaverunt in ea, vocantes nomen ejus Lesem Dan, ex nomine Dan patris sui.

48. Hæc est possessio tribus filiorum Dan, per cognationes suas, urbes & viculi earum.

49. Cùmque complesset sorte dividere Terram singulis per tribus suas, dederunt filii Israel possessionem Josue filio Nun in medio sui,

50. juxta præceptum Domini, urbem quam postulavit, Thamnath Saraa in monte Ephraim: & ædificavit civitatem, habitavitque in ea.

51. Hæ sunt possessiones, quas sorte diviserunt Eleazar sacerdos & Josue filius Nun, & principes familiarum ac tribuum filiorum Israel in Silo, coram Domino ad ostium tabernaculi testimonii, partitique sunt Terram *.

C A-

* Atque ita, post deletas septem gentes in terra Chanaan distributioni terræ finis est impositus, annis post electionem patrum circiter 450. (*Act.* 13. 20.) à nato enim semine promisso, hoc est Isaaco, sunt anni 455. à rejecto Ismaele 448. utrobique circiter 450.

CAPUT XX.

Sex refugii civitates, & qui ad eas possint confugere: & quamdiu ibi remanere debeant.

* Anno M. 2562.

1. ET locutus est Dominus * ad Josue, dicens: Loquere filiis Israel, & dic eis:
‖ Num. 35. 10. Deut. 19. 2.
2. Separate urbes fugitivorum, ‖ de quibus locutus sum ad vos per manum Moysi;
3. ut confugiat ad eas quicumque animam percusserit nescius: & possit evadere iram proximi, qui ultor est sanguinis:
4. cùm ad unam harum confugerit civitatum, stabit ante portam civitatis, & loquetur senioribus urbis illius ea quæ se comprobent innocentem: sicque suscipient eum, & dabunt ei locum ad habitandum.
5. Cùmque ultor sanguinis eum fuerit persecutus, non tradent in manus ejus: quia ignorans percussit proximum ejus, nec ante biduum, triduumve, ejus probatur inimicus.
6. Et habitabit in civitate illa, donec stet ante judicium causam reddens facti sui, & moriatur sacerdos magnus, qui fuerit in illo tempore: tunc revertetur homicida, & ingredietur civitatem & domum suam de qua fugerat.
7. Decreveruntque Cedes in Galilæa montis Nephtali, & Sichem in monte Ephraim, & Cariatharbe, ipsa est Hebron, in monte Juda.
8. Et trans Jordanem contra Orientalem plagam Jericho, ‖ statuerunt Bosor, quæ sita est in campestri solitudine, de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Basan de tribu Manasse.
‖ Deut. 4. 43.
9. Hæ civitates constitutæ sunt cunctis filiis Israel, & advenis qui habitabant inter eos: ut fugeret ad eas qui animam nescius percussisset, & non moreretur in manu proximi, effusum sanguinem vindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

CAPUT XXI.

Levitis assignantur civitates quadraginta octo cum suburbanis: & completa Dei promissione pax, & requies datur filiis Israel.

Eodem anno 2562.

1. ACcesseruntque principes familiarum Levi ad Eleazarum sacerdotem, & Josue filium Nun, & ad duces cognationum per singulas tribus filiorum Israel:
‖ Num. 35. 2.
2. locutique sunt ad eos in Silo Terræ Chanaan, atque dixerunt: ‖ Dominus præcepit per manum Moysi, ut darentur nobis urbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda jumenta.
3. Dederuntque filii Israel de possessionibus suis juxta imperium Domini, civitates & suburbana earum.
4. Egressaque est sors in familiam Caath filiorum Aaron sacerdotis, de tribubus Juda, & Simeon, & Benjamin, civitates tredecim:
5. & reliquis filiorum Caath, id est, Levitis qui superfuerant, de tribubus Ephraim, & Dan, & dimidia tribu Manasse, civitates decem.
6. Porrò filiis Gerson egressa est sors, ut acciperent de tribubus Issachar & Aser & Nephthali, dimidiaque tribu Manasse in Basan, civitates numero tredecim.
7. Et filiis Merari per cognationes suas, de tribubus Ruben & Gad & Zabulon, urbe duodecim.
8. Dederuntque filii Israel Levitis civitate & suburbana earum, sicut præcepit Dominus per manum Moysi, singulis sorte tri buentes.
9. De tribubus filiorum Juda & Simeon dedit Josue civitates: ‖ quarum ista sun nomina,
10. filiis Aaron per familias Caath Leviticæ generis (prima enim sors illis egressa est)
11. Cariatharbe patris Enac, quæ vocatu Hebron, in monte Juda, & suburbana eju per circuitum.
12. ‖ Agros verò & villas ejus dederat Ca leb filio Jephone ad possidendum.
13. Dedit ergo filiis Aaron sacerdotis He bron confugii civitatem, ac suburbana ejus & Lobnam cum suburbanis suis:
14. & Jether, & Estemo,
15. & Holon, & Dabir,
16. & Ain, & Jeta, & Bethsames, cum sul urbanis suis: civitates novem, de tribubus, u dictum est, duabus.
17. De tribu autem filiorum Benjamin, Ga baon, & Gabae,
18. & Anathoth & Almon, cum suburban suis: civitates quatuor.
19. Omnes simul civitates filiorum Aaro sacerdotis, tredecim, cum suburbanis suis.
20. Reliquis verò per familias filiorur Caath Levitici generis, hæc est data posse sio.
21. De tribu Ephraim urbes confugii, S chem cum suburbanis suis in monte Ephraim & Gaser
22. & Cibsaim & Beth-horon, cum subu banis suis, civitates quatuor.
23. De tribu quoque Dan, Eltheco & Ga bathon,
24. & Ajalon & Gethremmon, cum subu banis suis, civitates quatuor.
25. Porrò de dimidia tribu Manasse, Tha nach & Gethremmon, cum suburbanis sui: civitates duæ.
26. Omnes civitates decem, & suburbar earum, datæ sunt filiis Caath inferioi gradus.
27. Filiis quoque Gerson Levitici gener dedit de dimidia tribu Manasse confugii civita tes, Gaulon in Basan, & Bosram, cum subu banis suis, civitates duas.
28. Porrò de tribu Issachar, Cesion, & D bereth,
29. & Jaramoth, & Engannim, cum subu banis suis, civitates quatuor.
30. De tribu autem Aser, Masal, & Al don,
31. & Helcath & Rohob, cum suburban suis, civitates quatuor.
32. De tribu quoque Nephthali civitat confugii, Cedes in Galilæa, & Hammot Dor, & Carthan, cum suburbanis suis, c vitates tres.
33. Omnes urbes familiarum Gerson, tr decim cum suburbanis suis.
34. Filiis autem Merari Levitis inferioi gradus per familias suas data est de tribu Z bulon, Jecnam & Cartha
35. & Damna & Naalol, civitates quatu cum suburbanis suis.

36. De

36. De tribu Ruben ultra Jordanem contra Jericho civitates refugii, Bosor in solitudine, Misor & Jaser & Jethson & Mephaath, civitates quatuor cum suburbanis suis.

37. De tribu Gad civitates confugii, Ramoth in Galaad, & Manaim & Hesebon & Jazer, civitates quatuor cum suburbanis suis.

38. Omnes urbes filiorum Merari per familias & cognationes suas, duodecim.

39. Itaque civitates universæ Levitarum in medio possessionis filiorum Israel fuerunt quadraginta octo

40. cum suburbanis suis, singulæ per familias distributæ.

41. Deditque Dominus Deus Israeli omnem Terram, quam traditurum se patribus eorum juraverat: & possederunt illam, atque habitaverunt in ea.

* Eadem de quo suprà c. 11. 23. & 14. 15 anno M. 2560. facta.

42. Dataque est ab eo pax * in omnes per circuitum nationes: nullusque eis hostium resistere ausus est, sed cuncti in eorum ditionem redacti sunt.

43. Ne unum quidem verbum, quod illis præstiturum se esse promiserat, irritum fuit, sed rebus expleta sunt omnia.

CAPUT XXII.

Remissæ ad suam possessionem trans Jordanem tribus Ruben & Gad & dimidia Manasses, suspicionem movent cæteris tribubus propter extructum altare; sed missi legati suscipiunt justam eorum excusationem.

Eodem ann. 2562. Ant. Chr. 1442.

1. Eodem tempore vocavit Josue Rubenitas, & Gaditas, & dimidiam tribum Manasse,

2. dixitque ad eos: Fecistis omnia quæ præcepit vobis Moyses famulus Domini: mihi quoque in omnibus obedistis,

3. nec reliquistis fratres vestros longo tempore, usque in præsentem diem, custodientes imperium Domini Dei vestri.

4. Quia igitur dedit Dominus Deus vester fratribus vestris quietem & pacem, sicut pollicitus est: revertimini, & ite in tabernacula vestra, & in terram possessionis, || quam tradidit vobis Moyses famulus Domini trans Jordanem:

|| Num. 32. 33. Sup. 1. 13. & 13. 8.

5. ita dumtaxat, ut custodiatis attentè, & opere compleatis mandatum & legem quam præcepit vobis Moyses famulus Domini, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, & observetis mandata illius, adhæreatisque ei, ac serviatis in omni corde, & in omni anima vestra.

6. Benedixitque eis Josue, & dimisit eos. Qui reversi sunt in tabernacula sua.

7. Dimidiæ autem tribui Manasse possessionem Moyses dederat in Basan: & idcircò mediæ quæ superfuit, dedit Josue sortem inter cæteros fratres suos trans Jordanem ad Occidentalem plagam. Cùmque dimitteret eos in tabernacula sua, & benedixisset eis,

8. dixit ad eos: In multa substantia atque divitiis revertimini ad sedes vestras, cum argento & auro, ære ac ferro, & veste multiplici: dividite prædam hostium cum fratribus vestris.

9. Reversique sunt, & abierunt filii Ruben, & filii Gad, & dimidia tribus Manasse, à filiis Israel de Silo, quæ sita est in Chanaan, ut intrarent Galaad Terram possessionis suæ, quam obtinuerant juxta imperium Domini in manu Moysi.

10. Cùmque venissent ad tumulos Jordanis in Terram Chanaan, ædificaverunt juxta Jordanem altare infinitæ magnitudinis.

11. Quod cùm audissent filii Israel, & ad eos certi nuntii detulissent, ædificasse filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, altare in Terra Chanaan, super Jordanis tumulos, contra filios Israel:

12. convenerunt omnes in Silo, ut ascenderent & dimicarent contra eos.

13. Et interim miserunt ad illos in terram Galaad Phinees filium Eleazari sacerdotis,

14. & decem principes cum eo, singulos de singulis tribubus.

15. Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, in Terram Galaad, dixeruntque ad eos:

16. Hæc mandat omnis populus Domini: Quæ est ista transgressio? Cur reliquistis Dominum Deum Israel, ædificantes altare sacrilegum, & à cultu illius recedentes?

17. An parum vobis est || quòd peccastis in Beelphegor, & usque in præsentem diem macula hujus sceleris in nobis permanet? multique de populo corruerunt. || Nu. 25. 3. Deut. 4. 3.

18. Et vos hodie reliquistis Dominum, & cras in universum Israel ira ejus desæviet.

19. Quòd si putatis immundam esse terram possessionis vestræ, transite ad Terram, in qua tabernaculum Domini est, & habitate inter nos: tantùm ut à Domino, & à nostro consortio non recedatis, ædificato altari præter altare Domini Dei nostri.

20. || Nonnè Achan filius Zare præteriit mandatum Domini, & super omnem populum Israel ira ejus incubuit? Et ille erat unus homo, atque utinam solus periisset in scelere suo. || Sup. 7. 1.

21. Responderuntque filii Ruben & Gad, & dimidia tribus Manasse, principibus legationis Israel:

22. Fortissimus Deus Dominus, Fortissimus Deus Dominus, ipse novit, & Israel simul intelliget: si prævaricationis animo hoc altare construximus, non custodiat nos, sed puniat nos in præsenti:

23. & si ea mente fecimus, ut holocausta, & sacrificium, & pacificas victimas super eo imponeremus, ipse quærat & judicet:

24 & non ea magis cogitatione atque tractatu, ut diceremus: Cras dicent filii vestri filiis nostris: Quid vobis & Domino Deo Israel?

25. Terminum posuit Dominus inter nos & vos, ò filii Ruben, & filii Gad, Jordanem fluvium: & idcircò partem non habetis in Domino. Et per hanc occasionem avertent filii vestri filios nostros à timore Domini. Putavimus itaque melius,

26. & diximus: Extruamus nobis altare, non in holocausta, neque ad victimas offerendas,

27. sed in testimonium inter nos & vos, & sobolem nostram vestramque progeniem, ut serviamus Domino, & juris nostri sit offerre & holocausta, & victimas, & pacificas hostias: & nequaquam dicant cras filii ve-

stri

stri filiis nostris : Non est vobis pars in Domino.

28. Quòd si voluerint dicere, respondebunt eis : Ecce altare Domini, quod fecerunt patres nostri, non in holocausta, neque in sacrificium, sed in testimonium nostrum ac vestrum.

29. Absit à nobis hoc scelus, ut recedamus à Domino, & ejus vestigia relinquamus, extructo altari ad holocausta, & sacrificia, & victimas offerendas, præter altare Domini Dei nostri, quod extructum est ante tabernaculum ejus.

30. Quibus auditis, Phinees sacerdos, & principes legationis Israel, qui erant cum eo, placati sunt : & verba filiorum Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, libentissimè susceperunt.

31. Dixitque Phinees filius Eleazari sacerdos ad eos: Nunc scimus quòd nobiscum sit Dominus, quoniam alieni estis à prævaricatione hac, & liberastis filios Israel de manu Domini.

32. Reversusque est cum principibus à filiis Ruben & Gad, de Terra Galaad, finium Chanaan, ad filios Israel, & retulit eis.

33. Placuitque sermo cunctis audientibus. Et laudaverunt Deum filii Israel, & nequaquam ultrà dixerunt, ut ascenderent contra eos, atque pugnarent, & delerent Terram possessionis eorum.

34. Vocaveruntque filii Ruben, & filii Gad, altare quod extruxerant, Testimonium nostrum, quòd Dominus ipse sit Deus.

CAPUT XXIII.

Josue senex, jamque moribundus, exhortatur filios Israel ad servanda Dei præcepta, & cavendam societatem cum Gentibus.

1. Evoluto autem multo tempore, * postquàm pacem dederat Dominus Israeli, subjectis in gyro nationibus universis, & Josue jam longævo, & persenilis ætatis:

2. Vocavit Josue omnem Israelem, majoresque natu, & principes ac duces, & magistros, dixitque ad eos: Ego senui, & progressioris ætatis sum:

3. Vosque cernitis omnia, quæ fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, quo modo pro vobis ipse pugnaverit:

4. & nunc quia vobis sorte divisit omnem Terram, ab Orientali parte Jordanis usque ad mare magnum, multæque adhuc supersunt nationes:

5. Dominus Deus vester disperdet eas, & auferet à facie vestra, & possidebitis Terram, sicut vobis pollicitus est.

6. Tantùm confortamini, & estote soliciti, ut custodiatis cuncta quæ scripta sunt in volumine legis Moysi: & non declinetis ab eis neque ad dexteram neque ad sinistram:

7. ne postquàm intraveritis ad Gentes, quæ inter vos futuræ sunt, juretis in nomine deorum earum, & serviatis eis, & adoretis illos:

8. sed adhæreatis Domino Deo vestro: quod fecistis usque in diem hanc.

9. Et tunc auferet Dominus Deus in conspectu vestro gentes magnas & robustissimas, & nullus vobis resistere poterit.

10. Unus è vobis persequetur hostium mille viros: quia Dominus Deus vester pro vobis ipse pugnabit, sicut pollicitus est.

11. Hoc tantùm diligentissimè præcavete, ut diligatis Dominum Deum vestrum.

12. Quòd si volueritis gentium harum, quæ inter vos habitant, erroribus adhærere, & cum eis miscere connubia, atque amicitias copulare:

13. Jam nunc scitote quòd Dominus Deus vester non eas deleat ante faciem vestram, sed sint vobis in foveam ac laqueum, & offendiculum ex latere vestro, & sudes in oculis vestris, donec vos auferat atque disperdat de Terra hac optima, quam tradidit vobis.

14. ‖ En ego hodie ingredior viam universæ terræ, & toto animo cognoscetis, quòd de omnibus verbis, quæ se Dominus præstiturum vobis esse pollicitus est, unum non præterierit incassum.

15. Sicut ergo implevit opere quod promisit, & prospera cuncta venerunt: sic adducet super vos quidquid malorum comminatus est, donec vos auferat atque disperdat de Terra hac optima, quam tradidit vobis,

16. eò quòd præterieritis pactum Domini Dei vestri, quod pepigit vobiscum, & servieritis diis alienis, & adoraveritis eos: citò atque velociter consurget in vos furor Domini, & auferemini ab hac Terra optima, quam tradidit vobis.

CAPUT XXIV.

Commemorantur beneficia Israelitis à Deo exhibita, fœdus populi cum Domino, mors Josue, sepultura ossium Joseph, & mors Eleazari sacerdotis.

1. Congregavitque Josue omnes tribus Israel in Sichem, & vocavit majores natu, ac principes, & judices, & magistros : steteruntque in conspectu Domini:

2. & ad populum sic locutus est: Hæc dicit Dominus Deus Israel : Trans fluvium habitaverunt patres vestri ab initio * ‖ Thare pater Abraham, & Nachor : servieruntque diis alienis.

3. ‖ Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamiæ finibus : & adduxi eum in Terram Chanaan : multiplicavique semen ejus:

4. ‖ & dedi ei Isaac: ‖ Illique rursum dedi Jacob & Esau. ‖ E quibus, Esau dedi montem Seir ad possidendum: ‖ Jacob verò, & filii ejus descenderunt in Ægyptum.

5. ‖ Misique Moysen & Aaron, & percussi Ægyptum multis signis atque portentis.

6. ‖ Eduxique vos & patres vestros de Ægypto, & venistis ad mare: persecutique sunt ‖ Ægyptii patres vestros cum curribus & equitatu, usque ad Mare rubrum.

7. Clamaverunt autem ad Dominum filii Israel: qui posuit tenebras inter vos & Ægyptios, & adduxit super eos mare, & operuit eos. Viderunt oculi vestri cuncta quæ in Ægypto fecerim, & habitastis in solitudine multo tempore:

8. & introduxi vos in Terram Amorrhæi, qui habitabat trans Jordanem. ‖ Cùmque pugnarent contra vos, tradidi eos in manus vestras, & possedistis Terram eorum, atque interfecistis eos.

Marginal notes:

* Puta annis circiter ocio post prædicta. ‖ Confer cum cap. 11. 12.) Ann. M. 2570. Ant. Chr. 1434. ætatis Josue 110. & ultimo.

‖ 3. Reg. 2. 2.

Eodem Ann. 2570.

* In urbe Ure scilicet, & ipsa trans Euphratem in Mesopotamia sita. Confer cũ Act. 7. 2. & Gen. 11. 31. ‖ Gen. 11. 26 ‖ Gen. 12. 1. ‖ Gen. 21. 2. ‖ Gen. 25. 26 ‖ Gen. 36. 8. ‖ Gen. 46. 6. ‖ Exod. 3. 10 ‖ Exod. 12. 37. ‖ Exod. 14. 9

‖ Num. 21. 24. & 39.

9. Surrexit autem Balac filius Sephor rex Moab, & pugnavit contra Israelem. || Misitque & vocavit Balaam filium Beor, ut malediceret vobis: *[|| Num. 22. 5]*

10. & ego nolui audire eum, sed è contrario per illum benedixi vobis, & liberavi vos de manu ejus.

11. || Transistisque Jordanem, & venistis ad Jericho. Pugnaveruntque contra vos viri civitatis ejus, Amorrhæus, & Pherezæus, & Chananæus, & Hethæus, & Gergesæus, & Hevæus, & Jebusæus: & tradidi illos in manus vestras. *[|| Sup. 3. 14 & 6. 1. & 11. 3.]*

12. || Misique ante vos crabrones: & ejeci eos de locis suis, duos reges Amorrhæorum, non in gladio nec in arcu tuo. *[|| Exod. 23. 28. Deut. 7. 20. Sap. 12. 20.]*

13. Dedique vobis Terram, in qua non laborastis, & urbes quas non ædificastis, ut habitaretis in eis: vineas & oliveta, quæ non plantastis.

14. || Nunc ergo timete Dominum, & servite ei perfecto corde atque verissimo: & auferte deos, quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia & in Ægypto, ac servite Domino. *[|| 1. Reg. 7. 3. Tob. 14. 10.]*

15. Sin autem malum vobis videtur ut Domino serviatis, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui servire potissimùm debeatis, utrùm diis, quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia *, an diis Amorrhæorum, in quorum Terra habitatis: ego autem & domus mea serviemus Domino.

[Nempe in Ure urbe Chaldæorum. Vide sup. vers. 2.]*

16. Responditque populus, & ait: Absit à nobis ut relinquamus Dominum, & serviamus diis alienis.

17. Dominus Deus noster ipse eduxit nos, & patres nostros, de Terra Ægypti, de domo servitutis: fecitque videntibus nobis signa ingentia, & custodivit nos in omni via, per quam ambulavimus, & in cunctis populis, per quos transivimus.

18. Et ejecit universas gentes, Amorrhæum habitatorem Terræ, quam nos intravimus. Serviemus igitur Domino, quia ipse est Deus noster.

19. Dixitque Josue ad populum: Non poteritis servire Domino: Deus enim sanctus, & fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris atque peccatis.

20. Si dimiseritis Dominum, & servieritis diis alienis, convertet se, & affliget vos, atque subvertet postquàm vobis præstiterit bona.

21. Dixitque populus ad Josue: Nequaquàm ita ut loqueris, erit, sed Domino serviemus.

22. Et Josue ad populum, Testes, inquit, vos estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum ut serviatis ei. Responderuntque: Testes.

23. Nunc ergo, ait, auferte deos alienos de medio vestri, & inclinate corda vestra ad Dominum Deum Israel.

24. Dixitque populus ad Josue: Domino Deo nostro serviemus, & obedientes erimus præceptis ejus.

25. Percussit ergo Josue in die illo fœdus, & proposuit populo præcepta atque judicia in Sichem.

26. Scripsit quoque omnia verba hæc in volumine legis Domini: & tulit lapidem pergrandem, posuitque eum subter quercum, quæ erat in Sanctuario Domini:

27. Et dixit ad omnem populum: En lapis iste erit vobis in testimonium, quòd audierit omnia verba Domini quæ locutus est vobis: ne fortè posteà negare velitis, & mentiri Domino Deo vestro.

28. Dimisitque populum, singulos in possessionem suam.

29. Et post hæc mortuus est Josue filius Nun servus Domini, centum & decem annorum:

30. sepelieruntque eum in finibus possessionis suæ in Thamnathsare, quæ est sita in monte Ephraim, à Septentrionali parte montis Gaas.

31. Servivitque Israel Domino cunctis diebus Josue, & seniorum qui longo vixerunt tempore post Josue, & qui noverunt omnia opera Domini quæ fecerat in Israel.

32. || Ossa quoque Joseph, quæ tulerant filii Israel de Ægypto, sepelierunt in Sichem, in parte agri, || quem emerat Jacob à filiis Hemor patris Sichem, centum novellis ovibus, & fuit in possessionem filiorum Joseph. *[|| Gen. 50. 24. Exod. 13. 19. || Gen. 33. 19.]*

33. Eleazar quoque filius Aaron mortuus est: & sepelierunt eum in Gabaath Phinees filii ejus, quæ data est ei in monte Ephraim.

LIBER

LIBER JUDICUM, HEBRAICE SOPHETIM.

Hic liber ab Hebræis SOPHETIM, *nuncupatur, id est* JUDICES; *sic enim summi magistratus Israelitarum ante constitutos Reges vocabantur. Refert itaque statum Reipublicæ à morte Josue ad Samsonis mortem, & servitutes varias exhibet, quibus Deus eorum peccata castigabat. Sub finem verò aliqua habentur exempla, quibus, etiam ante tempora servitutum, quàm corruptis moribus & ad Idololatriam propensi fuerint ostenditur. Michæ siquidem, Tribus Dan, & Benjamitarum historiæ, ante primam servitutem videntur collocandæ.*

Quanti autem sit temporis totius libri historia, valdè dubium est: Quidam enim annos Judicum ab annis servitutum separatim numerandos sentiunt, alii aliter. Nos non tam per servitutes, quàm per pacificationes computabimus. Nam cùm frequens sit Hebræis uti numero cardinali pro ordinali: ubi quadraginta *vel* octoginta annis terram quievisse *dicitur; cum viris doctis, de* octuagesimo *vel* quadragesimo anno, *id explicandum putamus, ab ultima semper pacta pace annos dinumerando. Quod cùm ita fiet, invenietur hoc libro spatium* 317. *annorum comprehendi: ab anno mundi scilicet* 2570. *ad annum* 2887. *qui diligenter ad marginem ordine suo adscribentur.*

CAPUT PRIMUM.

Juda duce, unà cum fratre ipsius Simeone, plurimæ gentium civitates expugnantur: Othoni.l obtent:a Cariath Sepher ducit Axam filiam Caleb, addita terra irrigua: Chananæi tributarii servantur.

Ann. M. 2572. Ant. Chr. 1434.

1. POST mortem Josue consuluerunt filii Israel Dominum, dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli?

2. Dixitque Dominus: Judas* ascendet: ecce tradidi Terram in manus ejus.

* Id est tribus Judæ. Sic infra tribus Simeonis. Dux verò tribus Judæ erat Caleb.

3. Et ait Judas Simeoni fratri suo: Ascende mecum in sortem meam, & pugna contra Chananæum, ut & ego pergam tecum in sortem tuam. Et abiit cum eo Simeon.

4. Ascenditque Judas, & tradidit Dominus Chananæum, ac Pherezæum in manus eorum: & percusserunt in Bezec decem millia virorum.

5. Inveneruntque Adonibezec in Bezec, & pugnaverunt contra eum, ac percusserunt Chananæum & Pherezæum.

6. Fugit autem Adonibezec: quem persecuti comprehenderunt, cæsis summitatibus manuum ejus ac pedum.

7. Dixitque Adonibezec: Septuaginta reges, amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxeruntque eum in Jerusalem, & ibi mortuus est.

8. * Oppugnantes ergo filii Juda Jerusalem, ceperunt eam, & percusserunt in ore gladii, tradentes cunctam incendio civitatem.

* Pro oppugnaverant & ceperant. Hæc autē duo verba hic adducuntur, ut appareat qua occasione Deus tribum Judæ reliquis prætulerit.

9. Et posteà descendentes pugnaverunt contra Chananæum, qui habitabat in montanis, & ad meridiem, & in campestribus.

10. ‖ Pergensque Judas contra Chananæum, qui habitabat in Hebron (cujus nomen fuit antiquitus Cariath Arbe) percussit Sesai, & Ahiman, & Tholmai:

‖ Jos. 15. 14

11. atque inde profectus abiit ad habitatores Dabir, cujus nomen vetus erat Cariath Sepher, id est, civitas litterarum.

12. Dixitque Caleb: Qui percusserit Cariath Sepher, & vastaverit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem.

13. Cùmque cepisset eam Othoniel filius Cenez frater * Caleb minor, dedit ei Axam filiam suam conjugem.

* Id est nepos, ut nunc loquuntur, sive fratris filius.

14. Quam pergentem in itinere monuit vir suus ut peteret à patre suo agrum. Quæ cùm

suspirasset sedens in asino, dixit ei Caleb: Quid habes?

15. At illa respondit: Da mihi benedictionem, quia terram arentem dedisti mihi: da & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum superius, & irriguum inferius.

16. Filii autem Cinæi * cognati Moysi, ascenderunt de civitate palmarum †, cum filiis Juda, in desertum sortis ejus *, quod est ad meridiem Arad, & habitaverunt cum eo.

17. Abiit autem Judas cum Simeone fratre suo, & percusserunt simul Chananæum qui habitabat in Sephaath, & interfecerunt eum. Vocatumque est nomen urbis, Horma, id est, anathema.

18. Cepitque Judas Gazam cum finibus suis, & Ascalonem, atque Accaron cum terminis suis.

19. Fuitque Dominus cum Juda, & montana possedit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant.

20. Dederuntque Caleb Hebron, || sicut dixerat Moyses, qui delevit ex ea tres filios Enac.

21. Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non deleverunt filii Benjamin: habitavitque Jebusæus cum filiis Benjamin in Jerusalem, usque in præsentem diem.

22. Domus quoque Joseph ascendit in Bethel, fuitque Dominus cum eis.

23. Nam cùm obsiderent urbem, quæ priùs Luza vocabatur,

24. viderunt hominem egredientem de civitate, dixeruntque ad eum: Ostende nobis introitum civitatis, & faciemus tecum misericordiam.

25. Qui cùm ostendisset eis, percusserunt urbem in ore gladii: hominem autem illum, & omnem cognationem ejus, dimiserunt.

26. Qui dimissus, abiit in Terram Hethim, & ædificavit ibi civitatem, vocavitque eam Luzam: quæ ita appellatur usque in præsentem diem.

27. Manasses quoque non delevit Bethsan, & Thanac cum viculis suis, & habitatores Dor, & Jeblaam, & Mageddo cum viculis suis, cœpitque Chananæus habitare cum eis.

28. Postquàm autem confortatus est Israel, fecit eos tributarios, & delere noluit.

29. Ephraim etiam non interfecit Chananæum, qui habitabat in Gazer, sed habitavit cum eo.

30. Zabulon non delevit habitatores Cetron, & Naa'ol: sed habitavit Chananæus in medio ejus, factusque est ei tributarius.

31. Aser quoque non delevit habitatores Accho, & Sidonis, Ahalab, & Achazib, & Helba, & Aphec, & Rohob:

32. habitavitque in medio Chananæi habitatoris illius terræ, nec interfecit eum.

33. Nephthali quoque non delevit habitatores Bethsames, & Bethanath: & habitavit inter Chananæum habitatorem Terræ, fueruntque ei Bethsamitæ & Bethanitæ tributarii.

34. Arctavitque Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locum ut ad planiora descenderent:

35. habitavitque in monte Hares, quod interpretatur testaceo, in Ajalon & Salebim. Et aggravata est manus domus Joseph, factusque est ei tributarius.

36. Fuit autem terminus Amorrhæi ab Ascensu Scorpionis, Petra, & superiora loca.

* Jethro dictus est Cinæus à gente. Vide infr. 24. 21. † Hoc est Jericho. Deut. 34. 3. * Quamvis ipse Jethro noluisset cum Israelitis ascendere (Num. 10. 30.) tamen filii ejus se illis conjunxerunt ut pater hic. & infrà 4. 11. item 1. Reg. 15. 6. 2c. 1. Par. 2. 55. vid. infr. 4. 11. || Num. 14. 24. Jos. 15. 14.

CAPUT II.

Angelus Dei beneficia refert; quo audito, flet populus: post mortem tamen Josue & coævorum, Israel frequenter liberatus, semper in pejora recidit.

1. ASceditque Angelus Domini de Galgalis ad Locum flentium, & ait: Eduxi vos de Ægypto, & introduxi in Terram, pro qua juravi patribus vestris: & pollicitus sum, ut non facerem irritum pactum meum vobiscum in sempiternum:

2. ita dumtaxat ut non feriretis fœdus cum habitatoribus Terræ hujus, sed aras eorum subverteretis: & noluistis audire vocem meam: cur hoc fecistis?

3. Quam ob rem nolui delere eos à facie vestra: ut habeatis hostes, & dii eorum sint vobis in ruinam.

4. Cùmque loqueretur Angelus Domini hæc verba ad omnes filios Israel: elevaverunt ipsi vocem suam, & fleverunt.

5. Et vocatum est nomen loci illius: Locus flentium, sive lacrymarum: immolaveruntque ibi hostias Domino.

6. || Dimisit ergo Josue populum, & abjerunt filii Israel unusquisque in possessionem suam, ut obtinerent eam:

7. servieruntque Domino cunctis diebus ejus, & seniorum, qui longo post eum vixerunt tempore *, & noverant omnia opera Domini, quæ fecerat cum Israel.

8. Mortuus est autem Josue filius Nun, famulus Domini, centum & decem annorum,

9. & sepelierunt eum in finibus possessionis suæ in Thamnatsare in monte Ephraim, à Septentrionali plaga montis Gaas.

10. Omnisque illa generatio congregata est ad patres suos: & surrexerunt alii *, qui non noverant Dominum, & opera quæ fecerat cum Israel.

11. Feceruntque filii Israel malum in conspectu Domini, & servierunt Baalim.

12. Ac dimiserunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxerat eos de Terra Ægypti: & secuti sunt deos alienos, deosque populorum, qui habitabant in circuitu eorum, & adoraverunt eos: & ad iracundiam concitaverunt Dominum,

13. dimittentes eum, & servientes Baal & Astaroth.

14. Iratusque Dominus contra Israel, tradidit eos in manus diripientium: qui ceperunt eos, & vendiderunt hostibus, qui habitabant per gyrum: nec potuerunt resistere adversariis suis:

15. sed quocumque pergere voluissent, manus Domini super eos erat, sicut locutus est, & juravit eis: & vehementer afflicti sunt.

16. Suscitavitque Dominus judices, qui liberarent eos de vastantium manibus: sed nec eos audire voluerunt,

17. fornicantes cum diis alienis, & adorantes eos. Citò deseruerunt viam, per quam ingressi fuerant patres eorum: & audientes man-

|| Jos. 24. 28

* Puta per ann. 13. usque ad ann. 2585.

* Puta per annos 6. ab an. 2585 ad ann. 2591. quo tempore ea contigerunt quæ quinque extremis cap. hujus libri referuntur.

mandata Domini, omnia fecere contraria.

18. Cùmque Dominus judices suscitaret, in diebus eorum flectebatur misericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vastantium.

19. Postquàm autem mortuus esset judex, revertebantur, & multò faciebant pejora quàm fecerant patres eorum, sequentes deos alienos, servientes eis, & adorantes illos. Non dimiserunt adinventiones suas, & viam durissimam, per quam ambulare consueverunt.

20. Iratusque est furor Domini in Israel, & ait: Quia irritum fecit gens ista pactum meum, quod pepigeram cum patribus eorum, & vocem meam audire contempsit:

21. & ego non delebo gentes, quas dimisit Josue, & mortuus est:

22. ut in ipsis experiar Israel, utrùm custodiant viam Domini, & ambulent in ea, sicut custodierunt patres eorum, an non.

23. Dimisit ergo Dominus omnes nationes has, & citò subvertere noluit, nec tradidit in manus Josue.

CAPUT III.

Israel sociatur gentibus à Domino derelictis, ad ipsius exercitationem; Ideò sæpius per extraneos reges affligitur; sed resipiscens, per Othoniel, Aod, & Samgar liberatur.

1. HÆ sunt gentes quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israelem, & omnes qui non noverant bella Chananæorum:

2. ut posteà discerent filii eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi:

3. quinque satrapas Philisthinorum, omnemque Chananæum, & Sidonium, atque Hevæum, qui habitabat in monte Libano, de monte Baal Hermon usque ad introitum Emath.

4. Dimisitque eos, ut in ipsis experiretur Israelem, utrùm audiret mandata Domini quæ præceperat patribus eorum per manum Moysi, an non.

5. Itaque filii Israel habitaverunt in medio Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebusæi:

6. & duxerunt uxores filias eorum, ipsique filias suas filiis eorum tradiderunt, & servierunt diis eorum.

7. Feceruntque malum in conspectu Domini, & obliti sunt Dei sui, servientes Baalim & Astaroth.

8. Iratusque contra Israel Dominus, tradidit eos in manus Chusan Rasathaim regis Mesopotamiæ, servieruntque ei octo annis *.

9. Et clamaverunt ad Dominum: qui suscitavit eis salvatorem, & liberavit eos, Othoniel videlicet filium Cenez, fratrem † Caleb minorem:

10. fuitque in eo Spiritus Domini, & judicavit Israel. Egressusque est ad pugnam, & tradidit Dominus in manus ejus Chusan Rasathaim regem Syriæ, & oppressit eum.

11. Quievitque terra quadraginta annis, * & mortuus est Othoniel filius Cenez.

* Ab anno mundi 2591. ad 2599.
† Id est nepote. *V. sup.* 1. 13.
* vel potiùs *quadragesimo anno*, post quietem scilicet à Josue in ea primùm constitutam.

12. Addiderunt autem filii Israel facere malum in conspectu Domini: qui confortavit adversum eos Eglon regem Moab: quia fecerunt malum in conspectu ejus.

13. Et copulavit ei filios Ammon, & Amalec: abiitque & percussit Israel, atque possedit Urbem palmarum.

14. Servieruntque filii Israel Eglon regi Moab decem & octo annis †:

Jos. 24. 10.
Hæc secunda pax fuerit ergo sancita anno M. 2599. Ant. Chr. 1405.
† Ab anno mundi 2661. ad annum 2679.

15. & posteà clamaverunt ad Dominum: qui suscitavit eis salvatorem vocabulo Aod, filium Gera, filii Jemini, qui utraque manu pro dextera utebatur. Miseruntque filii Israel per illum munera Eglon regi Moab.

16. Qui fecit sibi gladium ancipitem, habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus est eo subter sagum in dextero femore.

17. Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis.

18. Cùmque obtulisset ei munera, prosecutus est socios, qui cum eo venerant.

19. Et reversus de Galgalis, ubi erant idola, dixit ad Regem: Verbum secretum habeo ad te ò Rex. Et ille imperavit silentium: egressisque omnibus qui circa eum erant,

20. ingressus est Aod ad eum: sedebat autem in æstivo cœnaculo solus, dixitque: Verbum Dei habeo ad te. Qui statim surrexit de throno.

21. Extenditque Aod sinistram manum, & tulit sicam de dextero femore suo, infixitque eam in ventre ejus

22. tam validè, ut capulus sequeretur ferrum in vulnere, ac pinguissimo adipe stringeretur. Nec eduxit gladium, sed ita ut percusserat, reliquit in corpore: statimque per secreta naturæ alvi stercora proruperunt.

23. Aod autem clausis diligentissimè ostiis cœnaculi, & obfirmatis sera,

24. per posticum egressus est. Servique regis ingressi viderunt clausas fores cœnaculi, atque dixerunt: Forsitan purgat alvum in æstivo cubiculo.

25. Expectantesque diù donec erubescerent, & videntes quòd nullus aperiret, tulerunt clavem: & aperientes invenerunt dominum suum in terra jacentem mortuum.

26. Aod autem, dum illi turbarentur, effugit, & pertransiit Locum idolorum, unde reversus fuerat. Venitque in Seirath:

27. & statim insonuit buccina in monte Ephraim: descenderuntque cum eo filii Israel, ipso in fronte gradiente.

28. Qui dixit ad eos: Sequimini me: tradidit enim Dominus inimicos nostros Moabitas in manus nostras. Descenderuntque post eum, & occupaverunt vada Jordanis quæ transmittunt in Moab: & non dimiserunt transire quemquam:

29. sed percusserunt Moabitas in tempore illo, circiter decem millia, omnes robustos & fortes viros: nullus eorum evadere potuit.

30. Humiliatusque est Moab in die illo sub manu Israel: & quievit Terra octoginta * annis.

31. Post hunc fuit Samgar filius Anath, qui percussit de Philisthiim sexcentos viros vomere: & ipse quoque defendit Israel. †

* Id est, *octogesimo anno*: post priorem scilicet *quietem* ab Othoniele datam. Ergo ann. 2679. Ant. Chr. 1325.
† Incertum quanto tempore.

CAPUT IV.

Debbora prophetissa & Barac adversus Sisaram principem regis Jabin dimicant, quem profugum occidit Jahel uxor Haber Cinæi.

1. ADdideruntque filii Israel facere malum in conspectu Domini post mortem Aod,

3. Reg. 12. 9.

2. ‖ & tradidit illos Dominus in manus Jabin regis Chanaan, qui regnavit in Asor: habuitque ducem exercitus sui nomine Sisaram, ipse autem habitabat in Haroseth gentium.

3. Clamaveruntque filii Israel ad Dominum: nongentos enim habebat falcatos currus, & per viginti annos * vehementer oppresserat eos.

* Ergo ab anno 2699. ad ann. 2719. quo iterum quievit terra infrà 5. 32.

4. Erat autem Debbora prophetis uxor Lapidoth, quæ judicabat populum in illo tempore.

5. Et sedebat sub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama & Bethel in monte Ephraim: ascendebantque ad eam filii Israel in omne judicium.

6. Quæ misit & vocavit Barac filium Abinoem de Cedes Nephthali: dixitque ad eum: Præcepit tibi Dominus Deus Israel, vade, & duc exercitum in montem Thabor, tollesque tecum decem millia pugnatorum de filiis Nephthali, & de filiis Zabulon:

7. ego autem adducam ad te in loco torrentis Cison, Sisaram principem exercitus Jabin, & currus ejus, atque omnem multitudinem, & tradam eos in manu tua.

8. Dixitque ad eam Barac: Si venis mecum, vadam: si nolueris venire mecum, non pergam.

9. Quæ dixit ad eum: Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Sisara. Surrexit itaque Debbora, & perrexit cum Barac in Cedes.

10. Qui, accitis Zabulon & Nephthali, ascendit cum decem millibus pugnatorum, habens Debboram in comitatu suo.

11. Haber * autem Cinæus recesserat quondam à cæteris Cinæis fratribus suis filiis Hobab †, cognati Moysi: & tetenderat tabernacula usque ad vallem, quæ vocatur Sennim, & erat juxta Cedes.

* Jethronis familia bifariam est divisa:

Horum alii cum tribu Juda habitarunt, ex quibus orti sunt Rechabitæ (1. Par. 2. 55.) Alii ab istis separati ad tribum Manasse se transtulerunt, quorum dux & princeps fuit ille Heber.

12. Nuntiatumque est Sisaræ, quòd ascendisset Barac filius Abinoem in montem Thabor:

13. & congregavit nongentos falcatos currus, & omnem exercitum de Haroseth gentium ad torrentem Cison.

14. Dixitque Debbora ad Barac: Surge, hæc est enim dies, in qua tradidit Dominus Sisaram in manus tuas: en ipse ductor est tuus. Descendit itaque Barac de monte Thabor, & decem millia pugnatorum cum eo.

† Vid. Num. 10. 29.

‖ Psal. 82. 10.

15. ‖ Perterruitque Dominus Sisaram, & omnes currus ejus, universamque multitudinem, in ore gladii, ad conspectum Barac: in tantum, ut Sisara de curru desiliens, pedibus fugeret,

16. & Barac persequeretur fugientes currus, & exercitum, usque ad Haroseth gentium, & omnis hostium multitudo usque ad internecionem caderet.

17. Sisara autem fugiens pervenit ad tentorium Jahel uxoris Haber Cinæi. Erat enim pax inter Jabin regem Azor, & domum Haber Cinæi.

18. Egressa igitur Jahel in occursum Sisaræ, dixit ad eum: Intra ad me domine mi: intra, ne timeas. Qui ingressus tabernaculum ejus, & opertus ab ea pallio,

19. dixit ad eam: Da mihi, obsecro, paululum aquæ, quia sitio valdè. Quæ aperuit utrem lactis, & dedit ei bibere, & operuit illum.

20. Dixitque Sisara ad eam: Sta ante ostium tabernaculi: & cùm venerit aliquis interrogans te, & dicens: Numquid hìc est aliquis? Respondebis: Nullus est.

21. Tulit itaque Jahel uxor Haber clavum tabernaculi, assumens pariter & malleum: & ingressa abscondité, & cum silentio, posuit supra tempus capitis ejus clavum, percussumque malleo defixit in cerebrum usque ad terram: qui soporem morti consocians defecit, & mortuus est.

22. Et ecce Barac sequens Sisaram veniebat: egressaque Jahel in occursum ejus, dixit ei: Veni, & ostendam tibi virum quem quæris. Qui cùm intrasset ad eam, vidit Sisaram jacentem mortuum, & clavum infixum in tempore ejus.

23. Humiliavit ergo Deus in die illo Jabin regem Chanaan coram filiis Israel:

24. qui crescebant quotidie, & forti manu opprimebant Jabin regem Chanaan, donec delerent eum.

CAPUT V.

Canticum gratiarum actionis Debboræ & Barac post victoriam.

1. Cecineruntque Debbora & Barac filius Abinoem in illo die, dicentes:

2. Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Domino.

3. Audite reges, auribus percipite principes: Ego sum, ego sum quæ Domino canam, psallam Domino Deo Israel.

4. Domine cùm exires de Seir, & transires per regiones Edom, Terra mota est, cœlique ac nubes distillaverunt aquis.

5. Montes fluxerunt à facie Domini, & Sinai à facie Domini Dei Israel.

6. In diebus Samgar filii Anath, in diebus Jahel, quieverunt semitæ: & qui ingrediebantur per eas, ambulaverunt per calles devios.

7. Cessaverunt fortes in Israel, & quieverunt: donec surgeret Debbora, surgeret mater in Israel.

8. Nova bella elegit Dominus, & portas hostium ipse subvertit: clypeus & hasta si apparuerint in quadraginta millibus Israel.

9. Cor meum diligit principes Israel: qui propria voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite Domino.

10. Qui ascenditis super nitentes asinos, & sedetis in judicio, & ambulatis in via, loquimini.

11. Ubi collisi sunt currus, & hostium suffocatus est exercitus, ibi narrentur justitiæ Domini & clementia in fortes Israel: tunc descendit populus Domini ad portas, & obtinuit principatum.

12. Surge, surge Debbora, surge, surge, & loquere canticum: surge Barac, & apprehende captivos tuos fili Abinoem.

13. Salvatæ sunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicavit.

14. Ex Ephraim delevit eos in Amalec, & post eum ex Benjamin in populos tuos ò Amalec: de Machir principes descenderunt, & de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum.

15. Duces Issachar fuere cum Debbora, & Barac vestigia sunt secuti, qui quasi in præceps ac barathrum se discrimini dedit: diviso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.

16. Quare habitas inter duos terminos, ut audias sibilos gregum? diviso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.

17. Galaad trans Jordanem quiescebat, & Dan vacabat navibus: Aser habitabat in littore maris, & in portubus morabatur.

18. Zabulon verò & Nephthali obtulerunt animas suas morti in regione Merome.

19. Venerunt reges & pugnaverunt, pugnaverunt reges Chanaan in Thanach juxta aquas Mageddo, & tamen nihil tulere prædantes.

20. De cœlo dimicatum est contra eos: stellæ manentes in ordine & cursu suo, adversus Sisaram pugnaverunt.

21. Torrens Cison traxit cadavera eorum, torrens Cadumim, torrens Cison: conculca anima mea robustos.

22. Ungulæ equorum ceciderunt, fugientibus impetu, & per præceps ruentibus fortissimis hostium.

23. Maledicite terræ Meroz, dixit Angelus Domini: maledicite habitatoribus ejus, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adjutorium fortissimorum ejus.

24. Benedicta inter mulieres Jahel uxor Haber Cinæi, & benedicatur in tabernaculo suo.

25. Aquam petenti lac dedit, & in phiala principum obtulit butyrum.

26. Sinistram manum misit ad clavum, & dexteram ad fabrorum malleos, percussitque Sisaram quærens in capite vulneri locum, & tempus validè perforans.

27. Inter pedes ejus ruit: defecit, & mortuus est: volvebatur ante pedes ejus, & jacebat exanimis & miserabilis.

28. Per fenestram respiciens, ululabat mater ejus: & de cœnaculo loquebatur: Cur moratur regredi currus ejus? quare tardaverunt pedes quadrigarum illius?

29. Una sapientior cæteris uxoribus ejus, hæc socrui verba respondit:

30. Forsitan nunc dividit spolia, & pulcherrima fœminarum eligitur ei: vestes diversorum colorum Sisaræ traduntur in prædam, & supellex varia ad ornanda colla congeritur.

31. Sic pereant omnes inimici tui Domine; qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent.

32. Quievitque Terra per quadraginta * annos.

* Id est ad quadragesimum annum post priorem quietem ab Ehud restitutam. Ergo anno mundi 2719. Ant. Chr. 1285.

CAPUT VI.

Israelitis à Madian oppressis, Gedeon multis signis auxilio designatur: qui post sacrificium & altare Deo erectum, destruxit aram Baalisque rursum datur signum in vellere.

1. Fecerunt autem filii Israel malum in conspectu Domini: qui tradidit illos in manu Madian septem annis †,

† ab Ann. M. 2752. ad annum 2759.

2. & oppressi sunt valdè ab eis. Feceruntque sibi antra & speluncas in montibus, & munitissima ad repugnandum loca.

3. Cùmque sevisset Israel, ascendebat Madian & Amalech, cæterique Orientalium nationum;

4. & apud eos figentes tentoria, sicut erant in herbis cuncta vastabant usque ad introitum Gazæ: nihilque omninò ad vitam pertinens relinquebant in Israel, non oves, non boves, non asinos.

5. Ipsi enim & universi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, & instar locustarum universa complebant, innumera multitudo hominum, & camelorum, quidquid tetigerant devastantes.

6. Humiliatusque est Israel valdè in conspectu Madian.

7. Et clamavit ad Dominum postulans auxilium contra Madianitas.

8. Qui misit ad eos virum prophetam, &

locutus est: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego vos feci conscendere de Ægypto, & eduxi vos de domo servitutis,

9. & liberavi de manu Ægyptiorum, & omnium inimicorum, qui affligebant vos: ejecique eos ad introitum vestrum, & tradidi vobis Terram eorum:

10. Et dixi: Ego Dominus Deus vester, ne timeatis deos Amorrhæorum, in quorum terra habitatis. Et noluistis audire vocem meam.

Ann. M. 2759. Ant. Chr. 1245.

11. Venit autem Angelus Domini, & sedit sub quercu, quæ erat in Ephra, & pertinebat ad Joas patrem familiæ Ezri. Cùmque Gedeon filius ejus excuteret atque purgaret frumenta in torculari, ut fugeret Madian,

12. apparuit ei Angelus Domini, & ait: Dominus tecum, virorum fortissime.

13. Dixitque ei Gedeon: Obsecro, mi domine, si Dominus nobiscum est, cur apprehenderunt nos hæc omnia? ubi sunt mirabilia ejus, quæ narraverunt patres nostri, atque dixerunt: De Ægypto eduxit nos Dominus? Nunc autem dereliquit nos Dominus, & tradidit in manu Madian.

1. Reg. 12. 11.

14. Respexitque ad eum Dominus, & ait: || Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Israel de manu Madian: scito quòd miserim te.

15. Qui respondens ait: Obsecro, mi Domine, in quo liberabo Israel? ecce familia mea infima est in Manasse, & ego minimus in domo patris mei.

16. Dixitque ei Dominus: Ego ero tecum & percuties Madian quasi unum virum.

17. Et ille, Si inveni, inquit, gratiam coram te, da mihi signum quòd tu sis qui loqueris ad me.

18. Nec recedas hinc, donec revertar ad te, portans sacrificium, & offerens tibi. Qui respondit: Ego præstolabor adventum tuum.

19. Ingressus est itaque Gedeon & coxit hœdum, & de farinæ modio azymos panes: carnesque ponens in canistro, & jus carnium mittens in ollam, tulit omnia sub quercu, & obtulit ei.

20. Cui dixit Angelus Domini: Tolle carnes & azymos panes, & pone supra petram illam, & jus desuper funde. Cùmque fecisset ita,

21. extendit Angelus Domini summitatem virgæ, quam tenebat in manu, & tetigit carnes & panes azymos: ascenditque ignis de petra, & carnes azymosque panes consumpsit: Angelus autem Domini evanuit ex oculis ejus.

22. Vidensque Gedeon quòd esset Angelus Domini, ait: Heu mi Domine Deus: quia vidi Angelum Domini facie ad faciem.

23. Dixitque ei Dominus: Pax tecum: ne timeas, non morieris.

24. Ædificavit ergo ibi Gedeon altare Domino, vocavitque illud, Domini pax, usque in præsentem diem. Cùmque adhuc esset in Ephra, quæ est familiæ Ezri,

25. nocte illa dixit Dominus ad eum: Tolle taurum patris tui, & alterum taurum annorum septem, destruesque aram Baal, quæ est patris tui: & nemus, quod circa aram est, succide:

26. & ædificabis altare Domino Deo tuo in summitate petræ hujus, super quam antè sacrificium posuisti: tollesque taurum secundum, & offeres holocaustum super struem lignorum, quæ de nemore succideris.

27. Assumptis ergo Gedeon decem viris de servis suis, fecit sicut præceperat ei Dominus. Timens autem domum patris sui, & homines illius civitatis, per diem noluit id facere, sed omnia nocte complevit.

28. Cùmque surrexissent viri oppidi ejus manè, viderunt destructam aram Baal, lucumque succisum, & taurum alterum impositum super altare, quod tunc ædificatum erat.

29. Dixeruntque ad invicem: Quis hoc fecit? Cùmque perquirerent auctorem facti, dictum est: Gedeon filius Joas fecit hæc omnia.

30. Et dixerunt ad Joas: Produc filium tuum huc, ut moriatur: quia destruxit aram Baal, & succidit nemus.

31. Quibus ille respondit: Numquid ultores estis Baal, ut pugnetis pro eo? qui adversarius est ejus, moriatur antequam lux crastina veniat: si Deus est, vindicet se de eo, qui suffodit aram ejus.

32. Ex illo die vocatus est Gedeon, Jerobaal, eò quòd dixisset Joas: Ulciscatur se de eo Baal, qui suffodit aram ejus.

33. Igitur omnis Madian, & Amalec, & Orientales populi congregati sunt simul: & transeuntes Jordanem, castrametati sunt in valle Jezrael.

34. Spi-

34. Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens buccina convocavit domum Abiezer, ut sequeretur se.

35. Misitque nuntios in universum Manassen, qui & ipse secutus est eum : & alios nuntios in Azer & Zabulon & Nephthali, qui occurrerunt ei.

36. Dixitque Gedeon ad Deum : Si salvum facis per manum meam Israel, sicut locutus es,

37. ponam hoc vellus lanæ in area : si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, sciam quòd per manum meam, sicut locutus es, liberabis Israel.

38. Factumque est ita. Et de nocte consurgens, expresso vellere, concham rore implevit.

39. Dixitque rursus ad Deum : Ne irascatur furor tuus contra me si adhuc semel tentavero, signum quærens in vellere. Oro ut solum vellus siccum sit, & omnis terra rore madens.

40. Fecitque Deus nocte illa ut postulaverat : & fuit siccitas in solo vellere, & ros in omni terra.

CAPUT VII.

Probatis ad aquas his qui ad bellum essent progressuri, Gedeon audito unius è castris Madianitarum somnio, in eos irruit, tubis, lagenis ac lucernis armatus, quos cum Oreb & Zeb principibus eorum devicit.

Eodem ann. 2759.

1. IGitur Jerobaal qui & Gedeon, de nocte consurgens, & omnis populus cum eo, venit ad fontem qui vocatur Harad. Erant autem castra Madian in valle ad Septentrionalem plagam collis excelsi.

2. Dixitque Dominus ad Gedeon : Multus tecum est populus, nec tradetur Madian in manus ejus : ne glorietur contra me Israel, & dicat : Meis viribus liberatus sum.

‖ Deut. 20. 8. 1. Mach. 3. 55.

3. Loquere ad populum, & cunctis audientibus prædica : ‖ Qui formidolosus & timidus est, revertatur. Recesseruntque de monte Galaad, & reversi sunt de populo viginti duo millia virorum, & tantùm decem millia remanserunt.

4. Dixitque Dominus ad Gedeon : Adhuc populus multus est, duc eos ad aquas, & ibi probabo illos : & de quo dixero tibi ut tecum vadat, ipse pergat : quem ire prohibuero, revertatur.

5. Cùmque descendisset populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon : Qui lingua lambuerint aquas, sicut solent canes lambere, separabis eos seorsum : qui autem curvatis genibus biberint, in altera parte erunt.

6. Fuit itaque numerus eorum qui manu ad os projiciente lambuerant aquas, trecenti viri : omnis autem reliqua multitudo flexo poplite biberat.

7. Et ait Dominus ad Gedeon : In trecentis viris qui lambuerant aquas, liberabo vos, & tradam in manu tua Madian : omnis autem reliqua multitudo revertatur in locum suum.

8. Sumptis itaque pro numero cibariis & tubis, omnem reliquam multitudinem abire præcepit ad tabernacula sua : & ipse cum trecentis viris se certamini dedit. Castra autem Madian erant subter in valle.

9. Eadem nocte dixit Dominus ad eum : Surge, & descende in Castra : quia tradidi eos in manu tua.

10. Sin autem solus ire formidas, descendat tecum Phara puer tuus.

11. Et cùm audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus tuæ, & securior ad hostium castra descendes. Descendit ergo ipse & Phara puer ejus in partem castrorum, ubi erant armatorum vigiliæ.

12. Madian autem & Amalec, & omnes Orientales populi fusi jacebant in valle, ut locustarum multitudo : cameli quoque innumerabiles erant, sicut arena quæ jacet in littore maris.

13. Cùmque venisset Gedeon, narrabat aliquis somnium proximo suo : & in hunc modum referebat quod viderat : Vidi somnium, & videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi, & in castra Madian descendere : cùmque pervenisset ad tabernaculum, percussit illud, atque subvertit, & terræ funditus coæquavit.

14. Respondit is, cui loquebatur : Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis filii Joas viri Israelitæ : tradidit enim Dominus in manus ejus Madian, & omnia castra ejus.

15. Cùmque audisset Gedeon somnium, & interpretationem ejus, adoravit : & reversus est ad castra Israel, & ait : Surgite, tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian.

16. Divisitque trecentos viros in tres partes, & dedit tubas in manibus eorum, lagenasque vacuas ac lampades in medio lagenarum.

17. Et dixit ad eos : Quod me facere videritis, hoc facite : ingrediar partem castrorum, & quod fecero sectamini.

18. Quando personuerit tuba in manu mea, vos quoque per castrorum circuitum clangite & conclamate, Domino & Gedeoni.

19. Ingressusque est Gedeon, & trecenti viri qui erant cum eo, in partem castrorum, incipientibus vigiliis noctis mediæ, & custodibus suscitatis, cœperunt buccinis clangere, & complodere inter se lagenas.

20. Cùmque per gyrum castrorum in tribus personarent locis, & hydrias confregissent, tenuerunt sinistris manibus lampades, & dextris sonantes tubas, clamaveruntque : Gladius Domini & Gedeonis :

21. stantes singuli in loco suo per circuitum castrorum hostilium. Omnia itaque castra turbata sunt, & vociferantes, ululantesque fugerunt :

22. & nihilominus insistebant trecenti viri buccinis personantes. ‖ Immisitque Dominus gladium in omnibus castris, & mutua se cæde truncabant, ‖ Psal. 82. 10.

23. fugientes usque ad Bethsetta, & crepidinem Abelmehula in Tebbath. Conclamantes autem viri Israel de Nephtali, & Aser, & omni Manasse, persequebantur Madian.

24. Misitque Gedeon nuntios in omnem montem Ephraim, dicens : Descendite in occursum Madian, & occupate aquas usque Bethbera atque Jordanem. Clamavitque omnis Ephraim, & præoccupavit aquas, atque Jordanem usque Bethbera.

25. ‖ Apprehensosque duos viros Madian, Oreb & Zeb, interfecit Oreb in Petra Oreb, ‖ Psal. 82. 12. Isai. 10. 26.
Zeb vero in Torculari Zeb. Et persecuti sunt Madian, capita Oreb & Zeb portantes ad Gedeon trans fluenta Jordanis.

CAPUT VIII.

Ephraim insurgit adversus Gedeon; qui devictis Zebee & Salmana, viros Soccoth & Phanuel perdidit, & ex inauribus aliisque populi donis fecit Ephod quod domui suæ & Israeli fuit in ruinam: postquam autem quadraginta annis præfuit, generatis 70. filiis ex uxoribus, & uno ex concubina, mortuus est, rediitque Israel ad idololatriam.

Eodem anno 2759.

1. DIxeruntque ad eum viri Ephraim: Quid est hoc quod facere voluisti, ut nos non vocares, cùm ad pugnam pergeres contra Madian? jurgantes fortiter, & propè vim inferentes.

2. Quibus ille respondit: Quid enim tale facere potui, quale vos fecistis? nonnè melior est racemus Ephraim, vindemiis Abiezer?

3. In manus vestras Dominus tradidit principes Madian, Oreb & Zeb: quid tale facere potui, quale vos fecistis? Quod cùm locutus esset, requievit spiritus eorum, quo tumebant contra eum.

4. Cùmque venisset Gedeon ad Jordanem, transivit eum cum trecentis viris qui secum erant: & præ lassitudine, fugientes persequi non poterant.

5. Dixitque ad viros Soccoth: Date, obsecro, panes populo qui mecum est, quia valdè defecerunt: ut possimus persequi Zebee & Salmana reges Madian.

6. Responderunt principes Soccoth: Forsitan palmæ manuum Zebee & Salmana in manu tua sunt, & idcircò postulas ut demus exercitui tuo panes.

7. Quibus ille ait: Cùm ergo tradiderit Dominus Zebee & Salmana in manus meas, conteram carnes vestras cum spinis tribulisque deserti.

8. Et inde conscendens, venit in Phanuel: locutusque est ad viros loci illius similia. Cui & illi responderunt, sicut responderant viri Soccoth.

9. Dixit itaque & eis: Cùm reversus fuero victor in pace, destruam turrim hanc.

10. Zebee autem & Salmana requiescebant cum omni exercitu suo. Quindecim enim millia viri remanserant ex omnibus turmis Orientalium populorum, cæsis centum viginti millibus bellatorum educentium gladium.

Osee 10. 14.

11. || Ascendensque Gedeon per viam eorum qui in tabernaculis morabantur, ad Orientalem partem Nobe, & Jegbaa, percussit castra hostium, qui securi erant, & nihil adversi suspicabantur.

12. Fugeruntque Zebee & Salmana, quos persequens Gedeon comprehendit, turbato omni exercitu eorum.

13. Revertensque de bello ante solis ortum,

14. apprehendit puerum de viris Soccoth: interrogavitque eum nomina principum & seniorum Soccoth, & descripsit septuaginta septem viros.

15. Venitque ad Soccoth, & dixit eis: En Zebee, & Salmana, super quibus exprobrastis mihi, dicentes: Forsitan manus Zebee & Salmana in manibus tuis sunt, & idcircò postulas ut demus viris, qui lassi sunt & defecerunt, panes.

16. Tulit ergo seniores civitatis & spinas deserti ac tribulos, & contrivit cum eis, atque comminuit viros Soccoth.

17. Turrim quoque Phanuel subvertit, occisis habitatoribus civitatis.

18. Dixitque ad Zebee & Salmana: Quales fuerunt viri, quos occidistis in Thabor? Qui responderunt: Similes tui, & unus ex eis quasi filius regis.

19. Quibus ille respondit: Fratres mei fuerunt, filii matris meæ. Vivit Dominus, quia si servassetis eos, non vos occiderem.

20. Dixitque Jether primogenito suo: Surge, & interfice eos. Qui non eduxit gladium: timebat enim, quia adhuc puer erat.

21. Dixeruntque Zebee & Salmana: Tu surge, & irrue in nos: quia juxta ætatem robur est hominis. Surrexit Gedeon, || & interfecit Zebee & Salmana: & tulit ornamenta ac bullas, quibus colla regalium camelorum decorari solent. || Psal. 82. 12.

22. Dixeruntque omnes viri Israel ad Gedeon: Dominare nostri tu, & filius tuus, & filius filii tui: quia liberasti nos de manu Madian.

23. Quibus ille ait: Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis Dominus.

24. Dixitque ad eos: Unam petitionem postulo à vobis: Date mihi inaures ex præda vestra. Inaures enim aureas Ismaelitæ habere consueverant.

25. Qui responderunt: Libentissimè dabimus. Expandentesque super terram pallium, projecerunt in eo inaures de præda:

26. & fuit pondus postulatarum inaurium, mille septingenti auri sicli, absque ornamentis, & monilibus, & veste purpurea, quibus reges Madian uti soliti erant, & præter torques aureas camelorum.

27. Fecitque ex eo Gedeon Ephod, & posuit illud in civitate sua Ephra. Fornicatusque est omnis Israel in eo, & factum est Gedeon & omni domui ejus in ruinam.

28. Humiliatus est autem Madian coram filiis Israel, nec potuerunt ultrà cervices elevare: sed quievit terra * per quadraginta annos, quibus Gedeon præfuit.

* Sive ad annũ quadragesimi in diebus Gedeonis Post ultimam, videlicet quietem à Debora restitutã. Ergo ad annum usque 2759. Ant. Chr. 1245.

29. Abiit itaque Jerobaal filius Joas, & habitavit in domo sua:

30. habuitque septuaginta filios, qui egressi sunt de femore ejus: eò quòd plures haberet uxores.

31. Concubina autem illius, quam habebat in Sichem, genuit ei filium nomine Abimelech.

32. Mortuusque est Gedeon filius Joas in senectute bona, & sepultus est in sepulchro Joas patris sui in Ephra de familia Ezri.

33. Postquam autem mortuus est Gedeon, aversi sunt filii Israel, & fornicati sunt cum Baalim *. Percusseruntque cum Baal fœdus, ut esset eis in deum:

* Per annos 10.

34. nec recordati sunt Domini Dei sui, qui eruit eos de manibus inimicorum suorum omnium per circuitum:

35. nec fecerunt misericordiam cum domo Jerobaal Gedeon, juxta omnia bona quæ fecerat Israeli.

CAPUT IX.

Abimelech occisis 70. fratribus suis, imperium sibi tyrannicè usurpat: qui post parabolam Joatham fratris ejus qui servatus erat, exercitum Gaal devicit, turrimque Sichem exussit, & à muliere tandem fragmine molæ oppressus est.

Anno M. 2768. Ant. Chr. 1236.

1. ABiit autem Abimelech filius Jerobaal in Sichem ad fratres matris suæ, & locutus est ad eos, & ad omnem cognationem domus patris matris suæ: dicens:

2. Loquimini ad omnes viros Sichem: Quid vobis est melius, ut dominentur vestri septuaginta viri omnes filii Jerobaal, an ut dominetur unus vir? simulque considerate, quòd os vestrum & caro vestra sum.

3. Locutique sunt fratres matris ejus de eo ad omnes viros Sichem universos sermones istos, & inclinaverunt cor eorum post Abimelech, dicentes: Frater noster est.

4. Dederuntque illi septuaginta pondo argenti de fano Baalberit. Qui conduxit sibi ex eo viros inopes & vagos, secutique sunt eum.

5. Et venit in domum patris sui in Ephra, & occidit fratres suos filios Jerobaal septuaginta viros, super lapidem unum: remansitque Joatham filius Jerobaal minimus, & absconditus est.

* Ann. M. 2769. Ant. Chr. 1235.

6. Congregati * sunt autem omnes viri Sichem, & universæ familiæ urbis Mello: abieruntque & constituerunt regem Abimelech, juxta quercum quæ stabat in Sichem.

7. Quod cùm nuntiatum esset Joatham, ivit, & stetit in vertice montis Garizim: elevataque voce clamavit, & dixit: Audite me viri Sichem, ita audiat vos Deus.

8. Ierunt ligna, ut ungerent super se regem: dixeruntque olivæ: Impera nobis.

9. Quæ respondit: Numquid possum deserere pinguedinem meam, qua & dii utuntur & homines, & venire ut inter ligna promovear?

10. Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni, & super nos regnum accipe.

11. Quæ respondit eis: Numquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suavissimos, & ire ut inter cætera ligna promovear?

12. Locutaque sunt ligna ad vitem: Veni, & impera nobis.

13. Quæ respondit eis: Numquid possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter ligna cætera promoveri?

14. Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum: Veni, & impera super nos.

15. Quæ respondit eis: Si verè me regem vobis constituitis, venite, & sub umbra mea requiescite: si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & devoret cedros Libani.

16. Nunc igitur, si rectè & absque peccato constituistis super vos regem Abimelech, & benè egistis cum Jerobaal, & cum domo ejus, & reddidistis vicem beneficiis ejus, qui pugnavit pro vobis,

17. & animam suam dedit periculis, ut erueret vos de manu Madian,

18. qui nunc surrexistis contra domum patris mei, & interfecistis filios ejus septuaginta viros super unum lapidem, & constituistis regem Abimelech filium ancillæ ejus super habitatores Sichem, eò quòd frater vester sit:

19. si ergo rectè & absque vitio egistis cum Jerobaal, & domo ejus, hodie lætamini in Abimelech, & ille lætetur in vobis.

20. Sin autem perversè: egrediatur ignis ex eo, & consumat habitatores Sichem, & oppidum Mello: egrediaturque ignis de viris Sichem, & de oppido Mello, & devoret Abimelech.

21. Quæ cùm dixisset, fugit, & abiit in Bera: habitavitque ibi ob metum Abimelech fratris sui.

22. Regnavit itaque Abimelech super Israel tribus * annis.

* Ad annum usq; 2771. Ant. Chr. 1233.

23. Misitque Dominus spiritum pessimum inter Abimelech & habitatores Sichem: qui cœperunt eum detestari,

24. & scelus interfectionis septuaginta filiorum Jerobaal, & effusionem sanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem suum, & in cæteros Sichimorum principes, qui eum adjuverant.

25. Posueruntque insidias adversus eum in summitate montium: & dum illius præstolabantur adventum, exercebant latrocinia, agentes prædas de prætereuntibus: nuntiatumque est Abimelech.

26. Venit autem Gaal filius Obed cum fratribus suis, & transivit in Sichimam. Ad cujus adventum erecti habitatores Sichem,

27. egressi sunt in agros, vastantes vineas, uvasque calcantes: & factis cantantium choris, ingressi sunt fanum Dei sui, & inter epulas & pocula maledicebant Abimelech,

28. clamante Gaal filio Obed: Quis est Abimelech, & quæ est Sichem, ut serviamus ei? numquid non est filius Jerobaal, & constituit principem Zebul servum suum super viros Emor patris Sichem? Cur ergo serviemus ei?

29. utinam daret aliquis populum istum sub manu mea, ut auferrem de medio Abimelech. Dictumque est Abimech: Congrega exercitus multitudinem, & veni.

30. Zebul enim princeps civitatis, auditis sermonibus Gaal filii Obed, iratus est valdè,

31. & misit clam ad Abimelech nuntios, dicens: Ecce, Gaal filius Obed venit in Sichimam cum fratribus suis, & oppugnat adversum te civitatem.

32. Surge itaque nocte cum populo qui tecum est, & latita in agro:

33. & primo manè oriente sole, irrue super civitatem. Illo autem egrediente adversum te cum populo suo, fac ei quod potueris.

34. Surrexit itaque Abimelech cum omni exercitu suo nocte, & tetendit insidias juxta Sichimam in quatuor locis.

35. Egressusque est Gaal filius Obed, & stetit in introitu portæ civitatis. Surrexit autem Abimelech, & omnis exercitus cum eo de insidiarum loco.

36. Cùmque vidisset populum Gaal, dixit ad Zebul: Ecce de montibus multitudo descendit. Cui ille respondit: Umbras montium vides quasi capita hominum, & hoc errore deciperis.

37. Rursumque Gaal ait: Ecce populus de umbilico terræ descendit, & unus cuneus venit per viam quæ respicit quercum.

38. Cui dixit Zebul : Ubi est nunc os tuum, quo loquebaris? Quis est Abimelech ut serviamus ei? Nonnè hic populus est, quem despiciebas? Egredere, & pugna contra eum.

39. Abiit ergo Gaal, spectante Sichimorum populo, & pugnavit contra Abimelech,

40. qui persecutus est eum fugientem, & in urbem compulit : cecideruntque ex parte ejus plurimi, usque ad portam civitatis:

41. & Abimelech sedit in Ruma : Zebul autem, Gaal & socios ejus expulit de urbe, nec in ea passus est commorari.

42. Sequenti ergo die egressus est populus in campum. Quod cùm nuntiatum esset Abimelech,

43. tulit exercitum suum, & divisit in tres turmas, tendens insidias in agris. Vidensque quòd egrederetur populus de civitate, surrexit, & irruit in eos

44. cum cuneo suo, oppugnans, & obsidens civitatem : duæ autem turmæ palantes per campum adversarios persequebantur.

45. Porrò Abimelech omni die illo oppugnabat urbem : quam cepit, interfectis habitatoribus ejus, ipsaque destructa, ita ut sal in ea dispergeret.

46. Quod cùm audissent qui habitabant in turre Sichimorum, ingressi sunt fanum dei sui Berith, ubi fœdus cum eo pepigerant, & ex eo locus nomen acceperat, qui erat munitus valdè.

47. Abimelech quoque audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos,

48. ascendit in montem Selmon cum omni populo suo : & arrepta securi, præcidit arboris ramum, impositumque ferens humero, dixit ad socios : Quod me videtis facere, citò facite.

49. Igitur certatim ramos de arboribus præcidentes, sequebantur ducem. Qui circumdantes præsidium, succenderunt : atque ita factum est, ut fumo & igne mille homines necarentur, viri pariter & mulieres, habitatorum turris Sichem.

50. Abimelech autem inde proficiscens venit ad oppidum Thebes, quod circumdans obsidebat exercitu.

51. Erat autem turris excelsa in media civitate, ad quam confugerant simul viri ac mulieres, & omnes principes civitatis, clausa firmissimè janua, & super turris tectum stantes per propugnacula.

52. Accedensque Abimelech juxta turrim, pugnabat fortiter : & appropinquans ostio, ignem supponere nitebatur:

‖2. Reg. 11. 21.
53. ‖ & ecce una mulier fragmen molæ desuper jaciens, illisit capiti Abimelech, & confregit cerebrum ejus.

‖1. Reg. 31. 4.
1. Par. 10. 4.
54. ‖ Qui vocavit citò armigerum suum, & ait ad eum : Evagina gladium tuum, & percute me : ne fortè dicatur quòd à fœmina interfectus sim. Qui jussa perficiens, interfecit eum.

55. Illoque mortuo, omnes qui cum eo erant de Israel, reversi sunt in sedes suas:

56. & reddidit Deus malum, quod fecerat Abimelech contra patrem suum, interfectis septuaginta fratribus suis.

57. Sichimitis quoque, quod operati erant, retributum est, & venit super eos maledictio Joatham filii Jerobaal.

CAPUT X.

Thola vita functo, Jair dux succedit; Israelitæ verò in idololatriam lapsi traduntur Philisthæis & Ammonitis; quibus pœnitentibus, Dominus ingratitudinem improperat, tandemque eorum miseretur.

1. POst Abimelech surrexit dux in Israel Thola filius Phua patrui Abimelech, vir de Issachar, qui habitavit in Samir montis Ephraim:

2. & judicavit Israelem viginti & tribus * annis, mortuusque est, ac sepultus in Samir. * ad annū usq; 2794.

3. Huic successit Jair Galaadites, qui judicavit Israelem per viginti & duos * annos, * ad ann. 2816.

4. habens triginta filios sedentes super triginta pullos asinarum, & principes triginta civitatum, quæ ex nomine ejus sunt appellatæ Havoth Jair, id est, oppida Jair, usque in præsentem diem, in Terra Galaad.

5. Mortuusque est Jair, ac sepultus in loco cui est vocabulum Camon.

6. Filii autem Israel peccatis veteribus jungentes nova, fecerunt malum in conspectu Domini, & servierunt idolis, Baalim & Astaroth, & diis Syriæ ac Sidonis & Moab & filiorum Ammon & Philisthiim : dimiseruntque Dominum, & non coluerunt eum.

7. Contra quos Dominus iratus, tradidit eos in manus Philisthiim & filiorum Ammon.

8. Afflictique sunt, & vehementer oppressi per annos decem & octo, * omnes qui habitabant trans Jordanem in Terra Amorrhæi, qui est in Galaad: * Ab anno 2798. ad ann. 2816. sub administratione Jairi.

9. in tantùm, ut filii Ammon, Jordane transmisso, vastarent Judam & Benjamin & Ephraim : afflictusque est Israel nimis.

10. Et clamantes ad Dominum †, dixerunt : Peccavimus tibi, quia dereliquimus Dominum Deum nostrum, & servivimus Baalim. † ipsomet anno 18. hujus oppressionis.

11. Quibus locutus est Dominus : Numquid non Ægyptii & Amorrhæi, filiique Ammon & Philisthiim,

12. Sidonii quoque & Amalec & Chanaan oppresserunt vos, & clamastis ad me, & erui vos de manu eorum?

13. Et tamen reliquistis me, & coluistis deos alienos : idcircò non addam ut ultrà vos liberem:

14. Ite, & invocate deos quos elegistis : ipsi vos liberent in tempore angustiæ.

15. Dixeruntque filii Israel ad Dominum: Peccavimus, redde tu nobis quidquid tibi placet : tantùm nunc libera nos.

16. Quæ dicentes, omnia de finibus suis alienorum deorum idola projecerunt, & servierunt Domino Deo : qui doluit super miseriis eorum.

17. Itaque filii Ammon conclamantes in Galaad fixere tentoria : contra quos congregati filii Israel, in Maspha castrametati sunt.

18. Dixeruntque principes Galaad singuli ad proximos suos : Qui primus ex nobis contra filios Ammon cœperit dimicare, erit dux populi Galaad.

CAPUT XI.

Jephte Judex factus, Dei spiritu accensus, primum rationem agit cum rege Ammonitarum; deinde ubi eos vicisset, ob votum temerè factum filiam suam sacrificavit.

1. FUit illo tempore Jephte Galaadites vir fortissimus atque pugnator, filius mulieris meretricis, qui natus est de Galaad.

2. Habuit autem Galaad uxorem, de qua suscepit filios: qui postquàm creverant, ejecerunt Jephte, dicentes: Hæres in domo patris nostri esse non poteris, quia de altera matre natus es.

3. Quos ille fugiens atque devitans, habitavit in Terra Tob: congregatique sunt ad eum viri inopes, & latrocinantes, & quasi principem sequebantur.

4. In illis diebus pugnabant filii Ammon contra Israel.

5. Quibus acriter instantibus, perrexerunt majores natu de Galaad, ut tollerent in auxilium sui Jephte de Terra Tob:

6. dixeruntque ad eum: Veni & esto princeps noster, & pugna contra filios Ammon.

‖ Gen. 26. 27. 7. Quibus ille respondit: ‖ Nonnè vos estis, qui odistis me, & ejecistis de domo patris mei, & nunc venistis ad me necessitate compulsi?

8. Dixeruntque principes Galaad ad Jephte: Ob hanc igitur causam nunc ad te venimus, ut proficiscaris nobiscum, & pugnes contra filios Ammon, sisque dux omnium qui habitant in Galaad.

9. Jephte quoque dixit eis: Si verè venistis ad me, ut pugnem pro vobis contra filios Ammon, tradideritque eos Dominus in manus meas, ego ero vester princeps?

10. Qui responderunt ei: Dominus, qui hæc audit, ipse mediator ac testis est quòd nostra promissa faciemus.

* Ann. M. 2817. Ant. Chr. 1187. 11. Abiit * itaque Jephte cum principibus Galaad, fecitque eum omnis populus principem sui. Locutusque est Jephte omnes sermones suos coram Domino in Maspha.

12. Et misit nuntios ad regem filiorum Ammon, qui ex persona sua dicerent: Quid mihi & tibi est, quia venisti contra me, ut vastares terram meam?

‖ Num. 21. 13. 24. 13. Quibus ille respondit: ‖ Quia tulit Israel terram meam, quando ascendit de Ægypto, à finibus Arnon usque Jaboc atque Jordanem: nunc ergo cum pace redde mihi eam.

14. Per quos rursum mandavit Jephte, & imperavit eis ut dicerent regi Ammon:

15. Hæc dicit Jephte: Non tulit Israel Terram Moab, nec Terram filiorum Ammon:

16. sed quando de Ægypto conscenderunt, ambulavit per solitudinem usque ad Mare rubrum, & venit in Cades.

‖ Num. 20. 14. 17. ‖ Misitque nuntios ad regem Edom, dicens: Dimitte me ut transeam per terram tuam. Qui noluit acquiescere precibus ejus. Misit quoque ad regem Moab, qui & ipse transitum præbere contempsit. Mansit itaque in Cades,

18. & circuivit ex latere Terram Edom, & Terram Moab: venitque contra Orientalem plagam Terræ Moab, & castrametatus

‖ Num. 21. 13. est trans Arnon: ‖ nec voluit intrare terminos Moab: Arnon quippe confinium est Terræ Moab.

19. Misit itaque Israel nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Hesebon, & dixerunt ei: Dimitte ut transeam per terram tuam usque ad fluvium.

20. Qui & ipse Israel verba despiciens, non dimisit eum transire per terminos suos: sed infinita multitudine congregata, egressus est contra eum in Jasa, & fortiter resistebat.

21. Tradiditque eum Dominus in manus Israel cum omni exercitu suo, qui percussit eum, & possedit omnem Terram Amorrhæi habitatoris regionis illius,

22. & universos fines ejus, de Arnon usque Jaboc, & de solitudine usque ad Jordanem.

23. Dominus ergo Deus Israel subvertit Amorrhæum, pugnante contra illum populo suo Israel, & tu nunc vis possidere Terram ejus?

24. Nonnè ea quæ possidet Chamos deus tuus, tibi jure debentur? Quæ autem Dominus Deus noster victor obtinuit, in nostram cedent possessionem:

25. ‖ nisi fortè melior es Balac filio Sephor ‖ Num. 22. 2.
rege Moab: aut docere potes, quòd jurgatus sit contra Israel, & pugnaverit contra eum,

26. quando habitavit in Hesebon, & viculis ejus, & in Aroer, & villis illius, vel in cunctis civitatibus juxta Jordanem, per trecentos annos *. Quare tanto tempore nihil super hac repetitione tentastis? * Utitur numero rotundo, cùm sint præcise anni 265. ab eo tempore, quo Moses Amorrhæos debellaverat.

27. Igitur non ego pecco in te, sed tu contra me malè agis, indicens mihi bella non justa. Judicet Dominus arbiter hujus diei, inter Israel & inter filios Ammon.

28. Noluitque acquiescere rex filiorum Ammon verbis Jephte, quæ per nuntios mandaverat. ‖ Num. 21.

29. Factus est ergo super Jephte Spiritus Domini, & circuiens Galaad, & Manasse, Maspha quoque Galaad, & inde transiens ad filios Ammon,

30. votum vovit Domino, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas,

31. quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino.

32. Transivitque Jephte ad filios Ammon, ut pugnaret contra eos: quos tradidit Dominus in manus ejus.

33. Percussitque ab Aroer usque dum venias in Mennith, viginti civitates, & usque ad Abel, quæ est vineis consita, plaga magna nimis: humiliatique sunt filii Ammon à filiis Israel.

34. Revertente autem Jephte in Maspha domum suam, occurrit ei unigenita filia sua cum tympanis & choris: non enim habebat alios liberos.

35. Qua visa, scidit vestimenta sua, & ait: Heu me, filia mea, decepisti me, & ipsa decepta es *: aperui enim os meum ad Dominum, & aliud facere non potero. * i. votum feci.

36. Cui illa respondit: Pater mi, si aperuisti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcumque pollicitus es, concessa tibi ultione atque victoria de hostibus tuis.

37. Dixitque ad patrem: Hoc solùm mihi præsta quod deprecor: Dimitte me ut duobus mensibus circumeam montes, & plangam virginitatem meam cum sodalibus meis.

38. Cui ille respondit : Vade . Et dimisit eum duobus mensibus. Cùmque abiisset cum sociis ac sodalibus suis , flebat virginitatem suam in montibus.

39. Expletisque duobus mensibus , reversa est ad patrem suum, & fecit ei sicut voverat, quæ ignorabat virum. Exinde mos increbuit in Israel, & consuetudo servata est :

40. ut post anni circulum conveniant in unum filiæ Israel, & plangant filiam Jephte Galaaditæ diebus quatuor.

CAPUT XII.

Ephrathei adversus Jephte insurgentes ad vada Jordanis occiduntur, cùm vocem Scibboleth proferre non possent; quo vita functo, succedunt duces Abesan, Ahialon, & Abdon.

1. ECce autem in Ephraim orta est seditio. Nam transeuntes contra Aquilonem, dixerunt ad Jephte : Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluisti, ut pergeremus tecum ? Igitur incendemus domum tuam.

2. Quibus ille respondit : Disceptatio erat mihi & populo meo contra filios Ammon vehemens : vocavique vos, ut præberetis mihi auxilium, & facere noluistis.

3. Quod cernens posui animam meam in manibus meis, transivique ad filios Ammon, & tradidit eos Dominus in manus meas. Quid commerui, ut adversum me consurgatis in prælium?

4. Vocatis itaque ad se cunctis viris Galaad, pugnabat contra Ephraim : percusseruntque viri Galaad Ephraim, quia dixerat : Fugitivus est Galaad de Ephraim, & habitat in medio Ephraim & Manasse.

5. Occupaveruntque Galaaditæ vada Jordanis, per quæ Ephraim reversurus erat. Cùmque venisset ad ea de Ephraim numero, fugiens, atque dixisset : Obsecro ut me transire permittatis: dicebant ei Galaaditæ: Numquid Ephrатæus es ? quo dicente : Non sum:

6. interrogabant eum : Dic ergo Scibboleth , quod interpretatur Spica . Qui respondebat , Sibboleth : eadem littera spicam exprimere non valens. Statimque apprehensum jugulabant in ipso Jordanis transitu. Et ceciderunt in illo tempore de Ephraim quadraginta duo millia.

7. Judicavit itaque Jephte Galaadites Israel sex * annis : & mortuus est, ac sepultus in civitate sua Galaad.

* Nempe ad annum usq; 2823.

8. Post hunc judicavit Israel Abesan de Bethlehem :

9. qui habuit triginta filios, & totidem filias , quas emittens foras , maritis dedit , & ejusdem numeri filiis suis accepit uxores , introducens in domum suam . Qui septem annis * judicavit Israel:

* Ad ann. 2830.

10. mortuusque est, ac sepultus in Bethlehem.

11. Cui successit Ahialon Zabulonites : & judicavit Israel decem * annis:

* Ad ann. 2840.

12. mortuusque est, ac sepultus in Zabulon.

13. Post hunc judicavit Israel Abdon, filius Illel Pharathonites:

14. qui habuit quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes, ascendentes super septuaginta pullos asinarum, & judicavit Israel octo * annis:

* Ad ann. 2848. Post hunc Eli judicavit Israelē annis 40. (1.Reg.4.18.) quo judicante etiā Samson vindex Israelis extitit.

15. mortuusque est , ac sepultus in Pharathon terræ Ephraim, in monte Amalech.

CAPUT XIII.

Israelitæ rursum in idololatriam lapsi, Philisthæis traduntur . Samson nasciturus ab Angelo prædicitur matri, & deinde patri, natusque à Domino benedicitur.

1. RUrsumque || filii Israel fecerunt malum in conspectu Domini : qui tradidit eos in manus Philisthinorum quadraginta annis.

|| Sup.10,6.

2. Erat autem quidam vir de Saraa , & de stirpe Dan, nomine Manue, habens uxorem sterilem.

3. Cui apparuit Angelus Domini * , & dixit ad eam : Sterilis es & absque liberis : || sed concipies & paries filium:

* Ann. M. 2848. judicantis Eli anno 8. || Gen. 16.11. 1.Reg.1.20. Luc.1.31. || Num.6.5.

4. cave ergo ne bibas vinum ac siceram, nec immundum quidquam comedas:

5. quia concipies, & paries filium , cujus non tanget caput novacula : erit enim Nazaræus Dei ab infantia sua, & ex matris utero , & ipse incipiet liberare Israel de manu Philisthinorum.

6. Quæ cùm venisset ad maritum suum , dixit ei : Vir Dei venit ad me, habens vultum angelicum , terribilis nimis . Quem cùm interrogassem, quis esset, & unde venisset, & quo

no-

nomine vocaretur, noluit mihi dicere:

7. sed hoc respondit: Ecce concipies & paries filium: cave ne vinum bibas, nec siceram, & ne aliquo vescaris immundo: erit enim puer Nazaræus Dei ab infantia sua, ex utero matris suæ usque ad diem mortis suæ.

8. Oravit itaque Manue Dominum, & ait: Obsecro Domine, ut vir Dei, quem misisti, veniat iterum, & doceat nos quid debeamus facere de puero, qui nasciturus est.

9. Exaudivitque Dominus deprecantem Manue, & apparuit rursum Angelus Dei uxori ejus sedenti in agro. Manue autem maritus ejus non erat cum ea. Quæ cùm vidisset Angelum,

10. festinavit, & cucurrit ad virum suum: nuntiavitque ei, dicens: Ecce apparuit mihi vir, quem antè videram.

11. Qui surrexit, & secutus est uxorem suam: veniénsque ad virum, dixit ei: Tu es qui locutus es mulieri? Et ille respondit: Ego sum.

12. Cui Manue: Quando, inquit, sermo tuus fuerit expletus, quid vis ut faciat puer? aut à quo se observare debebit?

13. Dixitque Angelus Domini ad Manue: Ab omnibus, quæ locutus sum uxori tuæ, abstineat se:

14. & quidquid ex vinea nascitur, non comedat: vinum & siceram non bibat, nullo vescatur immundo: & quod ei præcepi, impleat atque custodiat.

15. Dixitque Manue ad Angelum Domini: Obsecro te ut acquiescas precibus meis, & faciamus tibi hœdum de capris.

16. Cui respondit Angelus: Si me cogis, non comedam panes tuos: si autem vis holocaustum facere, offer illud Domino. Et nesciebat Manue quòd Angelus Domini esset.

17. Dixitque ad eum: Quod est tibi nomen, ut, si sermo tuus fuerit expletus, honoremus te?

‖ Gen. 32. 29.

18. Cui ille respondit: ‖ Cur quæris nomen meum, quod est mirabile?

19. Tulit itaque Manue hœdum de capris, & libamenta, & posuit super petram, offerens Domino, qui facit mirabilia: ipse autem & uxor ejus intuebantur.

20. Cùmque ascenderet flamma altaris in cœlum, Angelus Domini pariter in flamma ascendit. Quod cùm vidissent Manue & uxor ejus, proni ceciderunt in terram,

21. & ultrà eis non apparuit Angelus Domini. Statimque intellexit Manue Angelum Domini esse,

22. & dixit ad uxorem suam: Morte moriemur, quia vidimus Deum.

23. Cui respondit mulier: Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum & libamenta non suscepisset, nec ostendisset nobis hæc omnia, neque ea quæ sunt ventura dixisset.

* Anno M. 2849.
* Cùm ætatis annũ ageret. 18.

24. Peperit itaque filium *, & vocavit nomen ejus Samson. Crevitque puer, & benedixit ei Dominus.

25. Cœpitque Spiritus Domini esse cum eo * in castris Dan inter Saraa & Esthaol.

CAPUT XIV.

Samson uxorem ducit Philisthæam; quam cùm viseret, leonem laceravit, in cujus ore postmodùm reperto melle, sumpsit ab eo parabolam; qua sodalibus proposita, illi interpretationem per Samsonis uxorem intellexerunt.

Anno M. 2867. Ant. Chr. 1137.

1. DEscendit ergo Samson in Thamnatha: vidénsque ibi mulierem de filiabus Philisthiim,

2. ascendit, & nuntiavit patri suo, & matri suæ, dicens: Vidi mulierem in Thamnatha de filiabus Philisthinorum: quam quæso ut mihi accipiatis uxorem.

3. Cui dixerunt pater & mater sua: Numquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo meo, quia vis accipere uxorem de Philisthiim, qui incircumcisi sunt? Dixitque Samson ad patrem suum: Hanc mihi accipe: quia placuit oculis meis.

4. Parentes autem ejus nesciebant quòd res à Domino fieret, & quæreret occasionem contra Philisthiim: eo enim tempore Philisthiim dominabantur Israeli.

5. Descendit itaque Samson cum patre suo & matre in Thamnatha. Cùmque venissent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis sævus, & rugiens, & occurrit ei.

6. Irruit autem Spiritus Domini in Samson, & dilaceravit leonem, quasi hœdum in frusta discerpens, nihil omninò habens in manu: & hoc patri & matri noluit indicare.

7. Descenditque & locutus est mulieri, quæ placuerat oculis ejus.

8. Et post aliquot dies revertens ut acciperet eam, declinavit ut videret cadaver leonis, & ecce examen apum in ore leonis erat ac favus mellis.

9. Quem cùm sumpsisset in manibus, comedebat in via: veniénsque ad patrem suum & matrem, dedit eis partem, qui & ipsi comederunt: nec tamen eis voluit indicare quòd mel de corpore leonis assumpserat.

10. Descendit itaque pater ejus ad mulierem, & fecit filio suo Samson convivium. Sic enim juvenes facere consueverant.

11. Cùm ergo cives loci illius vidissent eum, dederunt ei sodales triginta ut essent cum eo.

12. Quibus locutus est Samson: Proponam vobis problema: quod si solveritis mihi intra septem dies convivii, dabo vobis triginta sindones, & totidem tunicas:

13. sin autem non potueritis solvere, vos dabitis mihi triginta sindones, & ejusdem numeri tunicas. Qui responderunt ei: Propone problema, ut audiamus.

14. Dixitque eis: De comedente exivit cibus, & de forti egressa est dulcedo. Nec potuerunt per tres dies propositionem solvere.

15. Cùmque adesset dies septimus, dixerunt ad uxorem Samson: Blandire viro tuo, & suade ei ut indicet tibi quid significet problema. Quod si facere nolueris, incendemus te, & domum patris tui. An idcircò vocastis nos ad nuptias ut spoliaretis?

16. Quæ fundabat apud Samson lacrymas, & querebatur dicens: Odisti me, & non diligis: idcircò problema, quod proposuisti filiis populi mei non vis mihi exponere. At ille respondit: Patri meo & matri nolui dicere: & tibi indicare potero?

17. Septem igitur diebus convivii flebat ante eum: tandemque die septimo cùm ei esset molesta, exposuit. Quæ statim indicavit civibus suis.

18. Et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitum: Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos: Si non arassetis in vitula mea, non invenissetis propositionem meam.

19. Irruit itaque in eum Spiritus Domini, descenditque Ascalonem, & percussit ibi triginta viros, quorum ablatas vestes dedit iis qui problema solverant. Iratusque nimis ascendit in domum patris sui:

20. uxor autem ejus accepit maritum unum de amicis ejus & pronubis.

CAPUT XV.

Per vulpium multitudinem Samson Philisthæorum segetes incendit; & fractis funibus quibus ligatus erat, mille Philisthæos asini maxilla prostravit: è cujus dente molari aquæ sitienti fluxerunt.

Anno M. 2868. Ant. Chr. 1136.

1. Post aliquantulum autem temporis, cùm dies triticeæ messis instarent, venit Samson, invisere volens uxorem suam, & attulit ei hædum de capris. Cùmque cubiculum ejus solitò vellet intrare, prohibuit eum pater illius, dicens:

2. Putavi quòd odisses eam, & ideò tradidi illam amico tuo: sed habet sororem, quæ junior & pulchrior illa est, sit tibi pro ea uxor.

3. Cui Samson respondit: Ab hac die non erit culpa in me contra Philisthæos: faciam enim vobis mala.

4. Perrexitque & cepit trecentas vulpes, caudasque earum junxit ad caudas, & faces ligavit in medio:

5. quas igne succendens, dimisit, ut huc illucque discurrerent. Quæ statim perrexerunt in segetes Philisthinorum. Quibus succensis, & comportatæ jam fruges, & adhuc stantes in stipula, concrematæ sunt, in tantum, ut vineas quoque & oliveta flamma consumeret.

6. Dixeruntque Philisthiim: Quis fecit hanc rem? Quibus dictum est: Samson gener Thamnithæi: quia tulit uxorem ejus, & alteri tradidit, hæc operatus est. Ascenderuntque Philisthiim: & combusserunt tam mulierem quàm patrem ejus.

7. Quibus ait Samson: Licèt hæc feceritis, tamen adhuc ex vobis expetam ultionem, & tunc quiescam.

8. Percussitque eos ingenti plaga, ita ut stupentes suram femori imponerent. Et descendens habitavit in spelunca Petræ Etam.

9. Igitur ascendentes Philisthiim in Terram Juda, castrametati sunt in loco, qui posteà vocatus est Lechi, id est, maxilla, ubi eorum effusus est exercitus.

10. Dixeruntque ad eos de tribu Juda: Cur ascendistis adversum nos? Qui responderunt: Ut ligemus Samson, venimus, & reddamus ei quæ in nos operatus est.

11. Descenderunt ergo tria millia virorum de Juda, ad specum silicis Etam, dixeruntque ad Samson: Nescis quòd Philisthiim imperent nobis? quare hoc facere voluisti? Quibus ille ait: Sicut fecerunt mihi, sic feci eis.

12. Ligare, inquiunt, te venimus, & tradere in manus Philisthinorum. Quibus Samson, Jurate, ait, & spondete mihi quòd non occidatis me.

13. Dixerunt: Non te occidemus, sed vinctum trademus. Ligaveruntque eum duobus novis funibus, & tulerunt eum de Petra Etam.

14. Qui cùm venisset ad locum Maxillæ, & Philisthiim vociferantes occurrissent ei, irruit Spiritus Domini in eum: & sicut solent ad odorem ignis lina consumi, ita vincula quibus ligatus erat, dissipata sunt & soluta.

15. Inventamque maxillam, id est, mandibulam asini, quæ jacebat, arripiens, interfecit in ea mille viros,

16. & ait: In maxilla asini, in mandibula pulli asinarum delevi eos, & percussi mille viros.

17. Cùmque hæc verba canens complesset, projecit mandibulam de manu, & vocavit nomen loci illius Ramathlechi, quod interpretatur elevatio maxillæ.

18. Sitiensque valdè, clamavit ad Dominum, & ait: Tu dedisti in manu servi tui salutem hanc maximam atque victoriam: en siti morior, incidamque in manus incircumcisorum.

19. Aperuit itaque Dominus molarem dentem in maxilla asini, & egressæ sunt ex eo aquæ. Quibus haustis, refocillavit spiritum, & vires recepit. Idcircò appellatum est nomen loci illius, Fons invocantis de maxilla, usque in præsentem diem.

20. Judicavitque Israel in diebus Philisthiim viginti annis. ‖ ‖ Infr. 16. 31.

CAPUT XVI.

Samson observantibus eum custodibus, portas Gazæ urbis in montem detulit: à Dalila autem, cui sæpius illuserat, cognita causa fortitudinis, detonsus, excæcatur ab hostibus: quos tandem unà secum interemit.

1. Abiit quoque in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingressusque est ad eam. Anno M. circiter 2880.

2. Quod cùm audissent Philisthiim, & percrebruisset apud eos, intrasse urbem Samson, circumdederunt eum, positis in porta civitatis custodibus: & ibi tota nocte cum silentio præstolantes, ut facto manè exeuntem occiderent.

3. Dormivit autem Samson usque ad medium noctis: & inde consurgens apprehendit ambas portæ fores cum postibus suis & sera, impositasque humeris suis portavit ad verticem montis, qui respicit Hebron.

4. Post hæc amavit mulierem, quæ habitabat in Valle Sorec, & vocabatur Dalila. Anno M. circiter 2885.

5. Veneruntque ad eam principes Philisthinorum, atque dixerunt: Decipe eum, & disce ab illo, in quo habeat tantam fortitudinem, & quo modo eum superare valeamus, & vinctum affligere. Quod si feceris, dabimus tibi singuli mille & centum argenteos.

6. Locuta est ergo Dalila ad Samson: Dic mihi, obsecro, in quo sit tua maxima fortitudo, & quid sit quo ligatus erumpere nequeas?

7. Cui respondit Samson: Si septem nerviceis funibus, nec dum siccis & adhuc humentibus, ligatus fuero, infirmus ero ut cæteri homines.

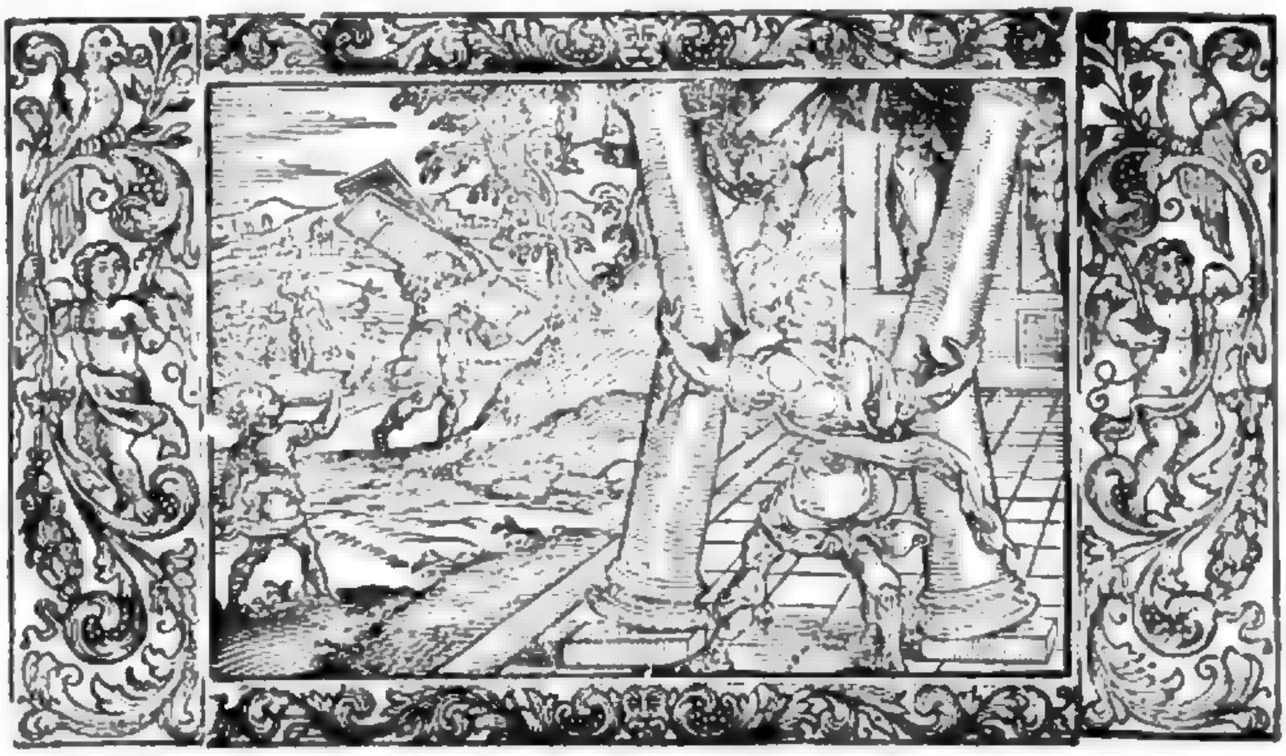

8. Attuleruntque ad eam satrapæ Philisthinorum septem funes, ut dixerat: quibus vinxit eum,

9. latentibus apud se insidiis, & in cubiculo finem rei expectantibus, clamavitque ad eum: Philisthiim super te Samson. Qui rupit vincula, quo modo si rumpat quis filum de stuppæ tortum putamine, cùm odorem ignis acceperit: & non est cognitum in quo esset fortitudo ejus.

10. Dixitque ad eum Dalila: Ecce illusisti mihi, & falsum locutus es: saltem nunc indica mihi quo ligari debeas.

11. Cui ille respondit: Si ligatus fuero novis funibus, qui numquam fuerunt in opere, infirmus ero, & aliorum hominum similis.

12. Quibus rursum Dalila vinxit eum, & clamavit: Philisthiim super te Samson, in cubiculo insidiis præparatis. Qui ita rupit vincula quasi fila telarum.

13. Dixitque Dalila rursum ad eum: Usquequò decipis me, & falsum loqueris? ostende quo vinciri debeas. Cui respondit Samson: Si septem crines capitis mei cum licio plexueris, & clavum his circumligatum terræ fixeris, infirmus ero.

14. Quod cùm fecisset Dalila, dixit ad eum: Philisthiim super te Samson. Qui consurgens de somno extraxit clavum cum crinibus & licio.

15. Dixitque ad eum Dalila: Quo modo dicis quòd amas me, cùm animus tuus non sit mecum? Per tres vices mentitus es mihi, & noluisti dicere in quo sit maxima fortitudo tua.

16. Cùmque molesta esset ei, & per multos dies jugiter adhæreret, spatium ad quietem non tribuens, defecit anima ejus, & ad mortem usque lassata est.

17. Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad eam: Ferrum numquam ascendit super caput meum, quia Nazaræus, id est, consecratus Deo sum de utero matris meæ: si rasum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & deficiam, eroque sicut cæteri homines.

18. Vidensque illa quòd confessus ei esset omnem animum suum, misit ad principes Philisthinorum ac mandavit: Ascendite adhuc semel, quia nunc mihi aperuit cor suum. Qui ascenderunt, assumpta pecunia quam promiserant.

19. At illa dormire eum fecit super genua sua, & in sinu suo reclinare caput. Vocavitque tonsorem, & rasit septem crines ejus, & cœpit abigere eum, & à se repellere: statim enim ab eo fortitudo discessit:

20. dixitque: Philisthiim super te Samson. Qui de somno consurgens, dixit in animo suo: Egrediar sicut antè feci, & me excutiam, nesciens quòd recessisset ab eo Dominus.

21. Quem cùm apprehendissent Philisthiim, statim eruerunt oculos ejus, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt.

22. Jamque capilli ejus renasci cœperant,

23. & principes Philisthinorum convenerunt in unum ut immolarent hostias magnificas Dagon deo suo, & epularentur, dicentes: Tradidit Deus noster inimicum nostrum Samson in manus nostras.

24. Quod etiam populus videns, laudabat deum suum, eademque dicebat: Tradidit Deus noster adversarium nostrum in manus nostras, qui delevit terram nostram, & occidit plurimos.

25. Lætantesque per convivia, sumptis jam epulis, præceperunt ut vocaretur Samson, & ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos, feceruntque eum stare inter duas columnas.

26. Qui dixit puero regenti gressus suos: Dimitte me, ut tangam columnas, quibus omnis imminet domus, & reclinet super eas, & paulùlum requiescam.

27. Domus autem erat plena virorum ac mulierum, & erant ibi omnes principes Philisthinorum, ac de tecto & solario circiter tria millia utriusque sexus spectantes ludentem Samson.

28. At ille invocato Domino ait: Domine Deus, memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem pristinam Deus meus, ut ulciscar me de hostibus meis, & pro amissione duorum luminum unam ultionem recipiam.

29. Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramque earum dextera, & alteram læva tenens,

30. ait: Moriatur anima mea cum Philisthiim. Concussisque fortiter columnis, cecidit domus super omnes principes, & cæteram

multitudinem quæ ibi erat: multoque plures interfecit moriens, quàm antè vivus occiderat.

31. Descendentes autem fratres ejus & universa cognatio tulerunt corpus ejus, & sepelierunt inter Saraa & Esthaol in sepulchro patris sui Manue: judicavitque Israel viginti annis *.

* Ergo usque ad annum 2887.

CAPUT XVII.

Mater Michæ conflavit ipsi de servato argento idolum; cui ille primò filium suum, deinde Levitem Bethlehemitem præfecit sacerdotem.

1. Fuit eo tempore * vir quidam de monte Ephraim nomine Michas,

* Hæc & quæ sequuntur ad tempus ἀναρχίας Josue & superstitum illi seniorum mortem insecutæ, referenda videntur, & anno mundi circiter 2583. ac sequ. tribuenda. Vide supr. cap. 2.

2. qui dixit matri suæ: Mille & centum argenteos, quos separaveras tibi, & super quibus me audiente juraveras, ecce ego habeo, & apud me sunt. Cui illa respondit: Benedictus filius meus Domino.

3. Reddidit ergo eos matri suæ, quæ dixerat ei: Consecravi & vovi hoc argentum Domino, ut de manu mea suscipiat filius meus, & faciat sculptile atque conflatile: & nunc trado illud tibi.

4. Reddidit igitur eos matri suæ: quæ tulit ducentos argenteos, & dedit eos argentario, ut faceret ex eis sculptile atque conflatile, quod fuit in domo Michæ.

5. Qui ædiculam quoque in ea Deo separavit, & fecit Ephod, & theraphim, id est, vestem sacerdotalem, & idola: implevitque unius filiorum suorum manum, & factus est ei sacerdos.

6. In diebus illis non erat rex in Israel, sed unusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

7. Fuit quoque alter adolescens de Bethlehem Juda, ex cognatione ejus: eratque ipse Levites, & habitabat ibi.

8. Egressusque de civitate Bethlehem, peregrinari voluit ubicumque sibi commodum reperisset. Cùmque venisset in montem Ephraim, iter faciens, & declinasset parumper in domum Michæ,

9. interrogatus est ab eo, unde venisset. Qui respondit: Levita sum de Bethlehem Juda, & vado ut habitem ubi potuero, & utile mihi esse perspexero.

10. Dixitque Michas: Mane apud me, & esto mihi parens ac sacerdos: daboque tibi per annos singulos decem argenteos, ac vestem duplicem, & quæ ad victum sunt necessaria.

11. Acquievit, & mansit apud hominem, fuitque illi quasi unus de filiis.

12. Implevitque Michas manum ejus, & habuit puerum sacerdotem apud se.

13. Nunc scio, dicens, quòd benefaciet mihi Deus habenti Levitici generis sacerdotem.

CAPUT XVIII.

Missis primùm exploratoribus, secuti posteà sunt sexcenti viri de tribu Dan, quærentes sibi possessionem, & ablato Michæ idolo cum sacerdote, urbem Lais vi capientes inhabitaverunt.

1. In diebus illis non erat rex * in Israel, & tribus Dan quærebat possessionem sibi, ut habitaret in ea: usque ad illum enim diem inter cæteras tribus sortem non acceperat.

* Tempore scilicet supradictæ ἀναρχίας.

2. Miserunt ergo filii Dan, stirpis & familiæ suæ quinque viros fortissimos de Saraa & Esthaol, ut explorarent terram, & diligenter inspicerent: dixeruntque eis: Ite, & considerate terram. Qui cùm pergentes venissent in montem Ephraim, & intrassent domum Michæ, requieverunt ibi:

3. & agnoscentes vocem adolescentis Levitæ, utentesque illius diversorio, dixerunt ad eum: Quis te huc adduxit? quid hic agis? quam ob causam huc venire voluisti?

4. Qui respondit eis: Hæc & hæc præstitit mihi Michas, & me mercede conduxit, ut sim ei sacerdos.

5. Rogaverunt autem eum, ut consuleret Dominum, ut scire possent an prospero itinere pergerent, & res haberet effectum.

6. Qui respondit eis: Ite in pace: Dominus respicit viam vestram, & iter quo pergitis.

7. Euntes igitur quinque viri venerunt Lais: videruntque populum habitantem in ea absque ullo timore, juxta consuetudinem Sidoniorum, securum & quietum, nullo ei penitus resistente, magnarumque opum, & procul à Sidone atque à cunctis hominibus separatum.

8. Reversique ad fratres suos in Saraa & Esthaol, & quid egissent sciscitantibus responderunt:

9. Surgite, ascendamus ad eos: vidimus enim terram valdè opulentam & uberem: nolite negligere, nolite cessare. Eamus, & possideamus eam, nullus erit labor.

10. Intrabimus ad securos, in regionem latissimam, tradetque nobis Dominus locum, in quo nullius rei est penuria, eorum quæ gignuntur in terra.

11. Profecti igitur sunt de cognatione Dan, id est, de Saraa & Esthaol, sexcenti viri accincti armis bellicis,

12. ascendentesque manserunt in Cariathiarim Judæ: qui locus, ex eo tempore, Castrorum Dan nomen accepit, & est post tergum Cariathiarim.

13. Inde transierunt in montem Ephraim. Cùmque venissent ad domum Michæ,

14. dixerunt quinque viri, qui priùs missi fuerant ad considerandam terram Lais, cæteris fratribus suis: Nostis quòd in domibus istis sit ephod, & theraphim, & sculptile, atque conflatile: videte quid vobis placeat.

15. Et cùm paululùm declinassent, ingressi sunt domum adolescentis Levitæ, qui erat in domo Michæ: salutaveruntque eum verbis pacificis.

16. Sexcenti autem viri ita ut erant armati, stabant ante ostium.

17. At illi qui ingressi fuerant domum juvenis, sculptile, & ephod, & theraphim, atque conflatile tollere nitebantur, & sacerdos stabat ante ostium, sexcentis viris fortissimis haud procul expectantibus.

18. Tulerunt igitur qui intraverant, sculptile, ephod, & idola, atque conflatile. Quibus dixit sacerdos: Quid facitis?

19. Qui responderunt: Tace, & pone digitum super os tuum: venique nobiscum, ut habeamus te patrem, ac sacerdotem. Quid tibi melius est, ut sis sacerdos in domo unius

viri, an in una tribu & familia in Israel?

20. Quod cùm audisset, acquievit sermonibus eorum, & tulit ephod, & idola, ac sculptile, & profectus est cum eis.

21. Qui cùm pergerent, & ante se ire fecissent parvulos ac jumenta, & omne quod erat pretiosum,

22. & jam à domo Michæ essent procul, viri qui habitabant in ædibus Michæ conclamantes secuti sunt,

23. & post tergum clamare cœperunt. Qui cùm respexissent, dixerunt ad Micham: Quid tibi vis? cur clamas?

24. Qui respondit: Deos meos, quos mihi feci, tulistis, & sacerdotem, & omnia quæ habeo, & dicitis: Quid tibi est?

25. Dixeruntque ei filii Dan: Cave ne ultrà loquaris ad nos, & veniant ad te viri animo concitati, & ipse cum omni domo tua pereas.

26. Et sic cœpto itinere perrexerunt. Videns autem Michas, quòd fortiores se essent, reversus est in domum suam.

27. Sexcenti autem viri tulerunt sacerdotem, & quæ suprà diximus: veneruntque in Lais ad populum quiescentem atque securum, & percusserunt eos in ore gladii: urbemque incendio tradiderunt,

28. nullo penitus ferente præsidium, eò quòd procul habitarent à Sidone, & cum nullo hominum haberent quidquam societatis ac negotii. Erat autem civitas sita in regione Rohob: quam rursum extruentes habitaverunt in ea,

29. vocato nomine civitatis Dan, juxta vocabulum patris sui, quem genuerat Israel, quæ priùs Lais dicebatur.

30. Posueruntque sibi sculptile, & Jonathan filium Gersam filii Moysi, ac filios ejus sacerdotes in tribu Dan, usque ad diem captivitatis suæ.

31. Mansitque apud eos idolum Michæ omni tempore, quo fuit domus Dei in Silo. In diebus illis non erat rex in Israel.

CAPUT XIX.

Cùm Levita suam uxorem à parentum domo reduceret, ipsa à Gabaonitis, qui tribus erant Benjamin, prodigiosa libidine extincta, & à marito in duodecim partes corpore secto, ad singulas tribus singulæ portiones missæ sunt.

Eodem tempore. 1. FUit quidam vir Levites habitans in latere montis Ephraim, qui accepit uxorem de Bethlehem Juda:

2. quæ reliquit eum, & reversa est in domum patris sui in Bethlehem, mansitque apud eum quatuor mensibus.

3. Secutusque est eam vir suus, volens reconciliari ei, atque blandiri, & secum reducere, habens in comitatu puerum & duos asinos: quæ suscepit eum, & introduxit in domum patris sui. Quod cùm audisset socer ejus, eumque vidisset, occurrit ei lætus,

4. & amplexatus est hominem. Mansitque gener in domo soceri tribus diebus, comedens cum eo & bibens familiariter.

5. Die autem quarto de nocte consurgens, proficisci voluit. Quem tenuit socer, & ait ad eum: Gusta priùs pauxillum panis, & conforta stomachum, & sic proficisceris.

6. Sederuntque simul, ac comederunt & biberunt. Dixitque pater puellæ ad generum suum: Quæso te ut hodie hic maneas, pariterque lætemur.

7. At ille consurgens, cœpit velle proficisci. Et nihilominus obnixè eum socer tenuit, & apud se fecit manere.

8. Manè autem facto, parabat Levites iter. Cui socer rursum: Oro te, inquit, ut paululùm cibi capias, & assumptis viribus, donec increscat dies, posteà proficiscaris. Comederunt ergo simul.

9. Surrexitque adolescens, ut pergeret cum uxore sua & puero. Cui rursum locutus est socer: Considera quòd dies ad occasum declivior sit, & propinquat ad vesperum: mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficisceris ut vadas in domum tuam.

10. Noluit gener acquiescere sermonibus ejus: sed statim perrexit, & venit contra Jebus, quæ altero nomine vocatur Jerusalem, ducens secum duos asinos onustos, & concubinam.

11. Jamque erant juxta Jebus, & dies mutabatur in noctem: dixitque puer ad dominum suum: Veni, obsecro, declinemus ad urbem Jebusæorum, & maneamus in ea.

12. Cui respondit dominus: Non ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ non est de filiis Israel, sed transibo usque Gabaa:

13. & cùm illuc pervenero, manebimus in ea, aut certè in urbe Rama.

14. Transierunt ergo Jebus, & cœptum carpebant iter, occubuitque eis sol juxta Gabaa, quæ est in tribu Benjamin:

15. diverteruntque ad eam, ut manerent ibi. Quò cùm intrassent, sedebant in platea civitatis, & nullus eos recipere voluit hospitio.

16. Et ecce, apparuit homo senex, revertens de agro & de opere suo vesperi, qui & ipse de monte erat Ephraim, & peregrinus habitabat in Gabaa. Homines autem regionis illius erant filii Jemini.

17. Elevatisque oculis, vidit senex sedentem hominem cum sarcinulis suis in platea civitatis: & dixit ad eum: Unde venis? & quò vadis?

18. Qui respondit ei: Profecti sumus de Bethlehem Juda, & pergimus ad locum nostrum, qui est in latere montis Ephraim, unde jeramus in Bethlehem: & nunc vadimus ad domum Dei, nullusque sub tectum suum nos vult recipere,

19. habentes paleas & fœnum in asinorum pabulum, & panem ac vinum in meos & ancillæ tuæ usus, & pueri, qui mecum est: nulla re indigemus nisi hospitio.

20. Cui respondit senex: Pax tecum sit, ego præbebo omnia quæ necessaria sunt: tantùm, quæso, ne in platea maneas.

21. Introduxitque eum in domum suam, & pabulum asinis præbuit: ac postquàm laverunt pedes suos, recepit eos in convivium.

22. Illis epulantibus, & post laborem itineris, cibo & potu reficientibus corpora, venerunt viri civitatis illius, filii Belial, (id est, absque jugo) & circumdantes domum senis, fores pulsare cœperunt, clamantes ad dominum domus, atque dicentes: ‖ Educ virum, qui ingressus est domum tuam, ut abutamur eo. *Gen. 19. 5.*

23. Egressusque est ad eos senex, & ait: Nolite fratres, nolite facere malum hoc: quia ingressus est homo hospitium meum, & cessate ab hac stultitia:

24. Habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, ut humilietis eas, & vestram libidinem compleatis: tantùm, obsecro, ne scelus hoc contra naturam operemini in virum.

25. Nolebant acquiescere sermonibus illius. Quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam suam, & eis tradidit illudendam: qua cùm tota nocte abusi essent, dimiserunt eam manè.

26. At mulier, recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, ubi manebat dominus suus, & ibi corruit.

27. Manè facto, surrexit homo, & aperuit ostium, ut cœptam expleret viam: & ecce concubina ejus jacebat ante ostium sparsis in limine manibus.

28. Cui ille, putans eam quiescere, loquebatur: Surge, & ambulemus. Qua nihil respondente, intelligens quòd erat mortua; tulit eam, & imposuit asino, reversusque est in domum suam.

29. Quam cùm esset ingressus, arripuit gladium, & cadaver uxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac frusta concidens, misit in omnes terminos Israel.

30. Quod cùm vidissent singuli, conclamabant: Numquam res talis facta est in Israel, ex eo die quo ascenderunt patres nostri de Ægypto, usque in præsens tempus: ferte sententiam, & in commune decernite quid facto opus sit.

CAPUT XX.

Ob hoc scelus pugnantes reliquæ tribus adversus Benjamin, semel atque iterùm bello inferiores, tertioque committentes jussu Domini prælium, tribum illam, præter sexcentos qui in solitudinem fugerant, penitus deleverunt.

1. Egressi itaque sunt omnes filii Israel, & pariter congregati, quasi vir unus ‖ de Dan usque Bersabee, & Terra Galaad, ad Dominum in Maspha: *Eodem tempore. 1 Reg. 9. 9.*

2. Omnesque anguli populorum, & cunctæ tribus Israel in Ecclesiam populi Dei convenerunt, quadraginta millia peditum pugnatorum.

3. (Nec latuit filios Benjamin, quòd ascendissent filii Israel in Maspha.) Interrogatusque Levita, maritus mulieris interfectæ, quomodo tantum scelus perpetratum esset,

4. respondit: Veni in Gabaa Benjamin cum uxore mea, illucque diverti:

5. & ecce homines civitatis illius circumdederunt nocte domum, in qua manebam, volentes me occidere, & uxorem meam incredibili furore libidinis vexantes, denique mortua est.

6. Quam arreptam, in frusta concidi, misique partes in omnes terminos possessionis vestræ: quia numquam tantum nefas, & tam grande piaculum factum est in Israel.

7. Adestis omnes filii Israel, decernite quid facere debeatis.

8. Stansque omnis populus, quasi unius hominis sermone respondit: Non recedemus in tabernacula nostra, nec suam quisquam intrabit domum:

9. sed hoc contra Gabaa in commune faciamus.

10. Decem viri eligantur è centum ex omnibus tribubus Israel, & centum de mille, & mille de decem millibus, ut comportent exercitui cibaria, & possimus pugnare contra Gabaa Benjamin, & reddere ei pro scelere, quod meretur.

11. Convenitque universus Israel ad civitatem, quasi homo unus, eadem mente, unoque consilio.

12. Et miserunt nuntios ad omnem tribum Benjamin, qui dicerent: Cur tantum nefas in vobis repertum est?

13. Tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt, ut moriantur, & auferetur malum de Israel. Qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israel audire mandatum:

14. sed ex cunctis urbibus, quæ sortis suæ erant, convenerunt in Gabaa, ut illis ferrent auxilium, & contra universum populum Israel dimicarent.

15. Inventique sunt viginti quinque millia de Benjamin educentium gladium, præter habitatores Gabaa,

16. qui septingenti erant viri fortissimi,

ita sinistra ut dextra præliantes: & sic fundis lapides ad certum jacentes, ut capillum quoque possent percutere, & nequaquàm in alteram partem ictus lapidis deferretur.

17. Virorum quoque Israel, absque filiis Benjamin, inventa sunt quadringenta millia educentium gladios, & paratorum ad pugnam.

18. Qui surgentes venerunt in domum Dei, hoc est, in Silo: consulueruntque Deum, atque dixerunt: Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra filios Benjamin? Quibus respondit Dominus: Judas sit dux vester.

19. Statimque filii Israel surgentes manè, castrametati sunt juxta Gabaa:

20. & inde procedentes ad pugnam contra Benjamin, urbem oppugnare cœperunt.

21. Egressique filii Benjamin de Gabaa, occiderunt de filiis Israel die illo viginti duo millia virorum.

22. Rursum filii Israel & fortitudine & numero confidentes, in eodem loco, in quo priùs certaverant, aciem direxerunt:

23. ita tamen ut priùs ascenderent & flerent coram Domino usque ad noctem: consulerentque eum, & dicerent: Debeo ultrà procedere ad dimicandum contra filios Benjamin fratres meos, an non? Quibus ille respondit: Ascendite ad eos, & inite certamen.

24. Cùmque filii Israel altera die contra filios Benjamin ad prælium processissent,

25. eruperunt filii Benjamin de portis Gabaa: & occurrentes eis, tanta in illos cœde bacchati sunt, ut decem & octo millia virorum educentium gladium prosternerent.

26. Quamobrem omnes filii Israel venerunt in domum Dei, & sedentes flebant coram Domino: jejunaveruntque die illo usque ad vesperam, & obtulerunt ei holocausta, atque pacificas victimas,

27. & super statu suo interrogaverunt. Eo tempore ibi erat arca fœderis Dei,

28. & Phinees filius Eleazari filii Aaron præpositus domus. Consuluerunt igitur Dominum atque dixerunt: Exire ultrà debemus ad pugnam contra filios Benjamin fratres nostros, an quiescere? quibus ait Dominus: Ascendite, cras enim tradam eos in manus vestras.

29. Posueruntque filii Israel insidias per circuitum urbis Gabaa:

30. & tertia vice, sicut semel & bis, contra Benjamin exercitum produxerunt.

31. Sed & filii Benjamin audacter eruperunt de civitate, & fugientes adversarios longiùs persecuti sunt, ita ut vulnerarent ex eis sicut primo die & secundo, & cæderent per duas semitas vertentes terga, quarum una ferebatur in Bethel, & altera in Gabaa, atque prosternerent triginta circiter viros:

32. putaverunt enim solito eos more cædere. Qui fugam arte simulantes, inierunt consilium ut abstraherent eos de civitate, & quasi fugientes ad supradictas semitas perducerent.

33. Omnes itaque filii Israel surgentes de sedibus suis, tetenderunt aciem in loco, qui vocatur Baalthamar. Insidiæ quoque, quæ circa urbem erant, paulatim se aperire cœperunt,

34. & ab Occidentali urbis parte procedere. Sed & alia decem millia virorum de universo Israel, habitatores urbis ad certamina provocabant. Ingravatumque est bellum contra filios Benjamin: & non intellexerunt quòd ex omni parte illis instaret interitus.

35. Percussitque eos Dominus in conspectu filiorum Israel, & interfecerunt ex eis in illo die viginti quinque millia & centum viros, omnes bellatores & educentes gladium.

36. Filii autem Benjamin, cùm se inferiores esse vidissent, cœperunt fugere. Quod cernentes filii Israel, dederunt eis ad fugiendum locum, ut ad præparatas insidias devenirent, quas juxta urbem posuerant.

37. Qui cùm repentè de latibulis surrexissent, & Benjamin terga cædentibus daret, ingressi sunt civitatem, & percusserunt eam in ore gladii.

38. Signum autem dederant filii Israel his quos in insidiis collocaverant, ut postquam urbem cepissent, ignem accenderent: ut ascendente in altum fumo, captam urbem demonstrarent.

39. Quod cùm cernerent filii Israel in ipso certamine positi, (putaverunt enim filii Benjamin eos fugere, & instantiùs persequebantur, cæsis de exercitu eorum triginta viris)

40. & viderent quasi columnam fumi de civitate conscendere; Benjamin quoque aspiciens retrò, cùm captam cerneret civitatem, & flammas in sublime ferri:

41. qui priùs simulaverant fugam, versa facie fortiùs resistebant. Quod cùm vidissent filii Benjamin, in fugam versi sunt,

42. & ad viam deserti ire cœperunt, illuc quoque eos adversariis persequentibus. Sed & hi qui urbem succenderant, occurrerunt eis.

43. Atque ita factum est, ut ex utraque parte ab hostibus cæderentur, nec erat ulla requies morientium. Ceciderunt, atque prostrati sunt ad Orientalem plagam urbis Gabaa.

44. Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti sunt, decem & octo millia virorum, omnes robustissimi pugnatores.

45. Quod cùm vidissent qui remanserant de Benjamin, fugerunt in solitudinem: & pergebant ad Petram, cujus vocabulum est Remmon. In illa quoque fuga palantes, & in diversa tendentes, occiderunt quinque millia virorum. Et cùm ultrà tenderent, persecuti sunt eos, & interfecerunt etiam alia duo millia.

46. Et sic factum est, ut omnes qui ceciderant de Benjamin in diversis locis, essent viginti quinque millia, pugnatores ad bella promptissimi.

47. Remanserunt itaque de omni numero Benjamin, qui evadere, & fugere in solitudinem potuerunt, sexcenti viri: sederuntque in petra Remmon mensibus quatuor.

48. Regressi autem filii Israel, omnes reliquias civitatis, à viris usque ad jumenta, gladio percusserunt; cunctasque urbes & viculos Benjamin vorax flamma consumpsit.

CAPUT XXI.

Instauratur tribus Benjamin ex quadringentis virginibus in cæde habitatorum Jabes Galaad reservatis, & ex raptis ducentium choros in Silo virginibus.

Eodem tempore.

1. Juraverunt quoque filii Israel in Maspha & dixerunt: Nullus nostrum dabit filiis Benjamin de filiabus suis uxorem.

2. Veneruntque omnes ad domum Dei in Silo, & in conspectu ejus sedentes usque ad vesperam, levaverunt vocem, & magno ululatu cœperunt flere, dicentes:

3. Quare Domine Deus Israel factum est hoc malum in populo tuo, ut hodie una tribus auferretur ex nobis?

4. Altera autem die diluculò consurgentes, extruxerunt altare: obtuleruntque ibi holocausta, & pacificas victimas, & dixerunt:

5. Quis non ascendit in exercitu Domini de universis tribubus Israel? Grandi enim juramento se constrinxerant, cùm essent in Maspha, interfici eos qui defuissent.

6. Ductique pœnitentia filii Israel super fratre suo Benjamin, cœperunt dicere: Ablata est tribus una de Israel,

7. unde uxores accipient? omnes enim in commune juravimus, non daturos nos his filias nostras.

8. Idcircò dixerunt: Quis est de universis tribubus Israel, qui non ascendit ad Dominum in Maspha? Et ecce inventi sunt habitatores Jabes Galaad in illo exercitu non fuisse.

9. (Eo quoque tempore cùm essent in Silo, nullus ex eis ibi repertus est.)

10. Miserunt itaque decem millia viros robustissimos, & præceperunt eis: Ite, & percutite habitatores Jabes Galaad in ore gladii, tam uxores quàm parvulos eorum.

11. Et hoc erit quod observare debebitis: || Omne generis masculini, & mulieres quæ cognoverunt viros, interficite, virgines autem reservate.

|| Num. 31. 17. & 18.

12. Inventæque sunt de Jabes Galaad quadringentæ virgines, quæ nescierunt viri thorum, & adduxerunt eas ad castra in Silo, in Terram Chanaan.

13. Miseruntque nuntios ad filios Benjamin, qui erant in Petra Remmon, & præceperunt eis, ut eos susciperent in pace.

14. Veneruntque filii Benjamin in illo tempore, & datæ sunt eis uxores de filiabus Jabes Galaad: alias autem non repererunt, quas simili modo traderent.

15. Universusque Israel valdè doluit, & egit pœnitentiam super interfectione unius tribus ex Israel.

16. Dixeruntque majores natu: Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt uxores? omnes in Benjamin fœminæ conciderunt,

17. & magna nobis cura, ingentique studio providendum est, ne una tribus deleatur ex Israel.

18. Filias enim nostras eis dare non possumus, constricti juramento & maledictione, qua diximus: Maledictus qui dederit de filiabus suis uxorem Benjamin.

19. Ceperuntque consilium, atque dixerunt: Ecce solemnitas Domini est in Silo anniversaria, quæ sita est ad Septentionalem urbis Bethel, & ad Orientalem plagam viæ, quæ de Bethel tendit ad Sichimam, & ad Meridiem oppidi Lebona.

20. Præceperuntque filiis Benjamin, atque dixerunt: Ite, & latitate in vineis.

21. Cùmque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repentè de vineis, & rapite ex eis singuli uxores singulas, & pergite in terram Benjamin.

22. Cùmque venerint patres earum, ac fratres, & adversum vos queri cœperint, atque jurgari, dicemus eis: Misereminі eorum: non enim rapuerunt eas jure bellantium atque victorum, sed rogantibus ut acciperent, non dedistis, & à vestra parte peccatum est.

23. Feceruntque filii Benjamin, ut sibi fuerat imperatum: & juxta numerum suum, rapuerunt sibi de his quæ ducebant choros, uxores singulas: abieruntque in possessionem suam, ædificantes urbes, & habitantes in eis.

24. Filii quoque Israel reversi sunt per tribus & familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat rex in Israel: sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

Digitized by Google

LIBER RUTH.

EXIMIÆ pietatis & divinæ providentiæ singulare exemplum exhibet iste libellus. RUTH enim Moabitis socrum suam in patriam revertentem piè subsecuta, Boozo prædiviti secundis nuptiis jungitur, cui parit Obed Davidis avum, unde Christus genus suum secundùm carnem ducit.

Hanc historiam Judicum tempore contigisse constat ex scriptura (infr. v. 1.) sub quo autem Judice minimè constat. Verùm non incommode referri potest ad Samgaris tempora aut Deboræ. Patet enim ex nostro calculo Rahab exploratores excepisse anno mundi 2553. qui fit Period. Jul. 3263. Josue tum primùm Rempublicam capessente: Hæc vero postea nupsit Salmoni, ex eoque Boozum suscepit (infr. 4. 21.) Ponamus ergo eam annorum circiter 13. aut 14. fuisse cùm exploratores susciperet: potuit Boozum parere ætatis anno 60. (quod nostra etiam ætate, exemplis non caruit) atque ita anno 46. post exceptos exploratores. Potuit autem Booz genuisse Obedum anno ætatis centesimo sexto, aut septimo: eo præsertim sæculo, & ex juniore fortassis adhuc uxore. Quod item de Obedo & Jesse Davidis patre dicendum erit, ut ab eo tempore, quo dicti exploratores missi sunt, reperiantur anni 366. qui ad Davidis ortum effluxerunt. Natus ille nempè anno mundi 2919. qui fit in Periodo Jul. 3629. annis scilicet 30. antequam Sauli in regnum succederet (2. Reg. 5. 4. cum 1. Reg. 16. 1.) Ergo si ad dictos 46. jungas 107. annos quot habere potuisse supponebamus Boozum cùm Obedum genuit, extabunt 153. à missione exploratorum istorum ad præsentes Ruth nuptias. Hi autem ad annos 2553. juncti, efficient 2706. qui circa Samgaris aut Deboræ tempora incident, ut ex Chronologia ad marginem superioris libri apposita videre est.

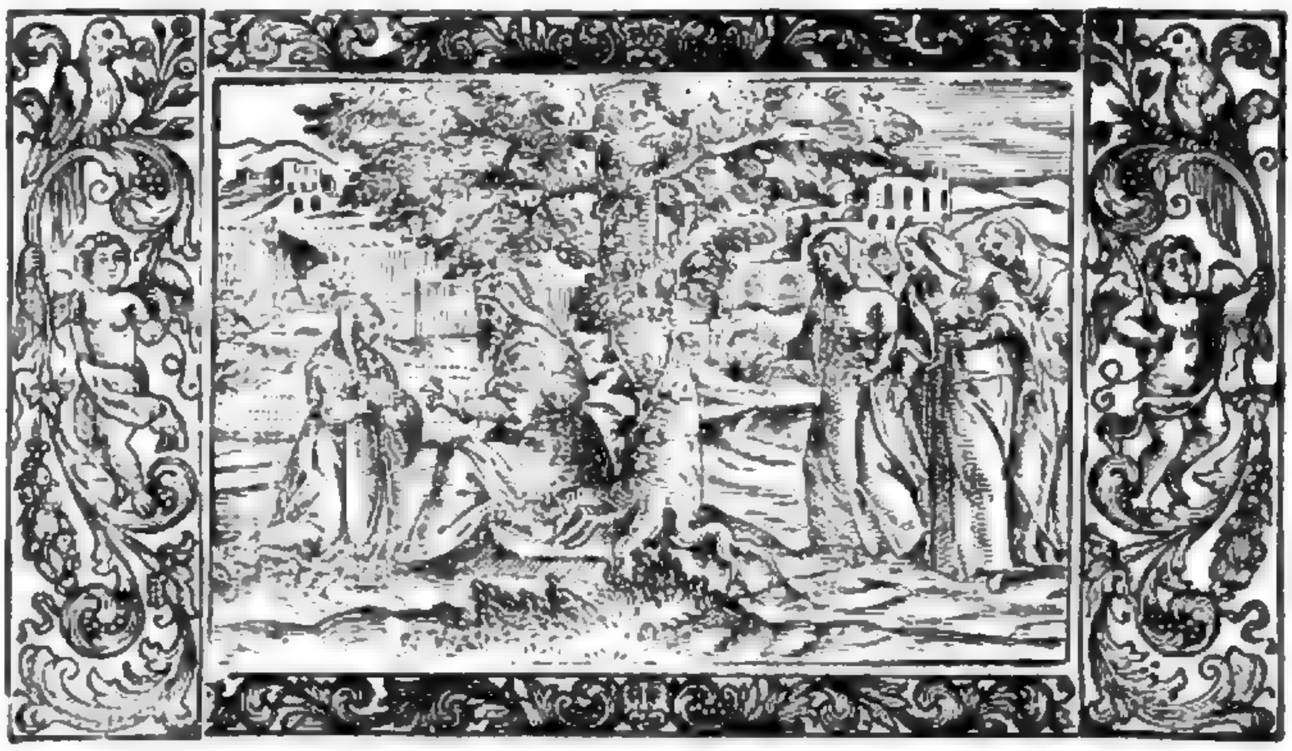

CAPUT PRIMUM.

Elimelech Bethlehemita præ nimia fame cum uxore Noemi ac filiis in Moab concedit: quo unà cum filiis mortuo, Noemi cum Ruth nuru sua in Bethlehem revertens, non vult vocari Noemi, sed Mara.

Anno M circiter 2706. Ant. Chr. 1298.

1. IN diebus unius judicis, quando judices præerant, facta est fames in Terra. Abiitque homo de Bethlehem Juda, ut peregrinaretur in regione Moabitide cum uxore sua ac duobus liberis.

2. Ipse vocabatur Elimelech, & uxor ejus Noemi: & duo filii, alter Mahalon, & alter Chelion, Ephrathæi de Bethlehem Juda. Ingressique regionem Moabitidem, morabantur ibi.

3. Et mortuus est Elimelech maritus Noemi: remansitque ipsa cum filiis.

4. Qui acceperunt uxores Moabitidas, quarum una vocabatur Orpha, altera verò Ruth. Manseruntque ibi decem annis,

5. & ambo mortui sunt, Mahalon videlicet & Chelion: remansitque mulier orbata duobus liberis ac marito.

6. Et surrexit ut in patriam pergeret, cum utraque nuru sua, de regione Moabitide: audierat enim quòd respexisset Dominus populum suum, & dedisset eis escas.

7. Egressa est itaque de loco peregrinationis suæ, cum utraque nuru: & jam in via revertendi posita in Terram Juda,

8. dixit ad eas: Ite in domum matris vestræ, faciat vobiscum Dominus misericordiam, sicut fecistis cum mortuis & mecum.

9. Det vobis invenire requiem in domibus virorum, quos sortituræ estis. Et osculata est eas. Quæ elevata voce flere cœperunt,

10. & dicere: Tecum pergemus ad populum tuum.

11. Quibus illa respondit: Revertimini filiæ meæ, cur venitis mecum? num ultrà habeo filios in utero meo, ut viros ex me sperare possitis?

12. Revertimini filiæ meæ, & abite: jam enim senectute confecta sum, nec apta vinculo conjugali. Etiam si possem hac nocte concipere, & parere filios,

13. si eos expectare velitis, donec crescant, & annos pubertatis impleant, antè eritis vetulæ quàm nubatis. Nolite, quæso, filiæ meæ: quia vestra angustia magis me premit, & egressa est manus Domini contra me.

14. Elevata igitur voce, rursum flere cœperunt: Orpha osculata est socrum, ac reversa est: Ruth adhæsit socrui suæ.

15. Cui dixit Noemi: En reversa est cognata tua ad populum suum, & ad deos suos, vade cum ea.

16. Quæ respondit: Ne adverseris mihi ut relinquam te & abeam: quocumque enim perrexeris, pergam: & ubi morata fueris, & ego pariter morabor. Populus tuus populus meus, & Deus tuus Deus meus.

17. Quæ te terra morientem susceperit, in ea moriar: ibique locum accipiam sepulturæ. Hæc mihi faciat Dominus, & hæc addat, si non sola mors me & te separaverit.

18. Videns ergo Noemi, quòd obstinato animo Ruth decrevisset secum pergere, adversari noluit, nec ad suos ultrà reditum persuadere:

19. profectæque sunt simul, & venerunt in Bethlehem. Quibus urbem ingressis, velox apud cunctos fama percrebuit: dicebantque mulieres: Hæc est illa Noemi.

20. Quibus ait: Ne vocetis me Noemi (id est, pulchram) sed vocate me Mara (id est, amaram) quia amaritudine valdè replevit me Omnipotens.

21. Egressa sum plena, & vacuam reduxit me Dominus. Cur ergo vocatis me Noemi, quam Dominus humiliavit, & afflixit Omnipotens?

22. Venit ergo Noemi cum Ruth Moabitide nuru sua, de terra peregrinationis suæ: ac reversa est in Bethlehem, quando primùm hordea metebantur.

CAPUT II.

Ruth spicas in agro Booz affinis colligens, gratiam apud eum invenit, & læta vesperi ad socrum reversa, multum frumenti & de ciborum reliquiis ei affert.

1. ERat autem viro Elimelech consanguineus, homo potens, ac magnarum opum, nomine Booz.

2. Dixitque Ruth Moabitis ad socrum suam: Si jubes, vadam in agrum, & colligam spicas, quæ fugerint manus metentium, ubicumque clementis in me patris-familias reperero gratiam. Cui illa respondit: Vade filia mea.

3. Abiit itaque & colligebat spicas post terga metentium. Accidit autem ut ager ille haberet dominum nomine Booz, qui erat de cognatione Elimelech.

4. Et ecce, ipse veniebat de Bethlehem, dixitque messoribus: Dominus vobiscum. Qui responderunt ei: Benedicat tibi Dominus.

5. Dixitque Booz juveni, qui messoribus præerat: Cujus est hæc puella?

6. Cui respondit: Hæc est Moabitis, quæ venit cum Noemi, de regione Moabitide,

7. & rogavit ut spicas colligeret remanentes, sequens messorum vestigia: & de manè usque nunc stat in agro, & ne ad momentum quidem domum reversa est.

8. Et ait Booz ad Ruth: Audi filia, ne vadas in alterum agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc loco: sed jungere puellis meis,

9. & ubi messuerint, sequere. Mandavi enim pueris meis, ut nemo molestus sit tibi: sed etiam si sitieris vade ad sarcinulas, & bibes aquas, de quibus & pueri bibunt.

10. Quæ cadens in faciem suam & adorans super terram, dixit ad eum: Unde mihi hoc, ut invenirem gratiam ante oculos tuos, & nosse me dignareris peregrinam mulierem?

11. Cui ille respondit: Nuntiata sunt mihi omnia, quæ feceris socrui tuæ post mortem viri tui: & quòd reliqueris parentes tuos, & terram in qua nata es, & veneris ad populum, quem anteà nesciebas.

12. Reddat tibi Dominus pro opere tuo, & plenam mercedem recipias à Domino Deo Israel, ad quem venisti, & sub cujus confugisti alas.

13. Quæ ait: Inveni gratiam apud oculos tuos domine mi, qui consolatus es me, & locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non sum similis unius puellarum tuarum.

14. Dixitque ad eam Booz: Quando hora vescendi fuerit, veni huc, & comede panem, & intinge buccellam tuam in aceto. Sedit itaque ad messorum latus, & congessit polentam sibi, comeditque & saturata est, & tulit reliquias.

15. Atque inde surrexit, ut spicas ex more colligeret. Præcepit autem Booz pueris suis, dicens: Etiamsi vobiscum metere voluerit, ne prohibeatis eam:

16. & de vestris quoque manipulis projicite de industria, & remanere permittite, ut absque rubore colligat, & colligentem nemo corripiat.

17. Collegit ergo in agro usque ad vesperam: & quæ collegerat virga cædens & excutiens, invenit hordei quasi ephi mensuram, id est, tres modios.

18. Quos portans reversa est civitatem, & ostendit socrui suæ: insuper protulit, & dedit ei de reliquiis cibi sui, quo saturata fuerat.

19. Dixitque ei socrus sua: Ubi hodie collegisti, & ubi fecisti opus? sit benedictus qui misertus est tui. Indicavitque ei apud quem fuisset operata: & nomen dixit viri, quòd Booz vocaretur.

20. Cui respondit Noemi: Benedictus sit à Domino: quoniam eamdem gratiam, quam præbuerat vivis, servavit & mortuis. Rursumque ait: Propinquus noster est homo.

21. Et Ruth, Hoc quoque, inquit, præcepit mihi, ut tandiù messoribus ejus jungerer, donec omnes segetes meterentur.

22. Cui dixit socrus: Melius est, filia mea, ut cum puellis ejus exeas ad metendum, ne in alieno agro quispiam resistat tibi.

23. Juncta est itaque puellis Booz: & tamdiù cum eis messuit, donec hordea & triticum in horreis conderentur.

CAPUT III.

Ruth socrus consilio ad pedes Booz dormientis recumbens, accepto læto responso multas hordei mensuras ad socrum defert.

1. POstquàm autem reversa est ad socrum suam, audivit ab ea: Filia mea, quæram tibi requiem, & providebo ut bene sit tibi.

2. Booz iste, cujus puellis in agro juncta es, propinquus noster est, & hac nocte aream hordei ventilat.

3. Lavare igitur, & ungere, & induere cultioribus vestimentis, & descende in aream. Non te videat homo, donec esum potumque finierit.

4. Quan-

Digitized by Google

4. Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum in quo dormiat : veniesque & discooperies pallium, quo operitur à parte pedum, & projicies te, & ibi jacebis : ipse autem dicet tibi quid agere debeas.

5. Quæ respondit : Quidquid præceperis, faciam.

6. Descenditque in aream, & fecit omnia quæ sibi imperaverat socrus,

7. Cùmque comedisset Booz, & bibisset, & factus esset hilarior, issetque ad dormiendum juxta acervum manipulorum, venit abscondité, & discooperto pallio à pedibus ejus, se projecit.

8. Et ecce, nocte jam media expavit homo, & conturbatus est : viditque mulierem jacentem ad pedes suos,

9. & ait illi : Quæ es? Illaque respondit : Ego sum Ruth ancilla tua : expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es.

10. Et ille : Benedicta, inquit, es à Domino filia, & priorem misericordiam posteriore superasti : quia non es secuta juvenes pauperes sive divites.

11. Noli ergo metuere, sed quidquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus, qui habitat intrà portas urbis meæ, mulierem te esse virtutis.

12. Nec abnuo me propinquum, sed est alius me propinquior.

13. Quiesce hac nocte : & facto manè, si te voluerit propinquitatis jure retinere, benè res acta est : sin autem ille noluerit, ego te absque ulla dubitatione suscipiam, vivit Dominus. Dormi usque manè.

14. Dormivit itaque ad pedes ejus, usque ad noctis abscessum. Surrexit itaque antequàm homines se cognoscerent mutuò, & dixit Booz : Cave ne quis noverit quòd huc veneris.

15. Et rursum : Expande, inquit, pallium tuum quo operiris, & tene utraque manu. Qua extendente, & tenente, mensus est sex modios hordei, & posuit super eam. Quæ portans ingressa est civitatem,

16. & venit ad socrum suam. Quæ dixit ei : Quid egisti filia? Narravitque ei omnia, quæ sibi fecisset homo.

17. Et ait : Ecce sex modios hordei dedit mihi, & ait : Nolo vacuam te reverti ad socrum tuam.

18. Dixitque Noemi : Expecta, filia, donec videamus quem res exitum habeat. Neque enim cessabit homo nisi compleverit quod locutus est.

C A P U T IV.

Booz cum senioribus civitatis accipit possessionem Elimelech, & Ruth nurum defuncti in uxorem, cedente alio propinquiore juri propinquitatis; ex qua genuit Obed avum David regis.

1. Ascendit ergo Booz ad portam, & sedit ibi. Cùmque vidisset propinquum prætereire, de quo priùs sermo habitus est, dixit ad eum : Declina paulisper, & sede hic : vocans eum nomine suo. Qui divertit, & sedit.

2. Tollens autem Booz decem viros de senioribus civitatis, dixit ad eos : Sedete hic.

3. Quibus sedentibus, locutus est ad propinquum : Partem agri fratris nostri Elimelech vendet Noemi, quæ reversa est de regione Moabitide.

4. Quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & majoribus natu de populo meo. Si vis possidere jure propinquitatis : eme, & posside. Sin autem displicet tibi, hoc ipsum indica mihi, ut sciam quid facere debeam. Nullus enim est propinquus, excepto te, qui prior es : & me, qui secundus sum. At ille respondit : Ego agrum emam.

5. Cui dixit Booz : Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem, quæ uxor defuncti fuit, debes accipere : ut suscites nomen propinqui tui in hæreditate sua.

6. Qui respondit : Cedo juri propinquitatis : neque enim posteritatem familiæ meæ delere debeo. Tu meo utere privilegio, quo me libenter carere profiteor.

7. || Hic autem erat mos antiquitùs in Israel inter propinquos, ut si quando alter alteri suo juri cedebat, ut esset firma concessio, solvebat homo calceamentum suum, & dabat proximo suo. Hoc erat testimonium cessionis in Israel. || Deut. 25. 7.

8. Dixit ergo propinquo suo Booz : Tolle calceamentum tuum. Quod statim solvit de pede suo.

9. At ille majoribus natu, & universo populo, Testes vos, inquit, estis hodie, quòd possederim omnia quæ fuerunt Elimelech, & Chelion, & Mahalon, tradente Noemi :

10. Et Ruth Moabitidem, uxorem Mahalon, in conjugium sumpserim, ut suscitem nomen defuncti in hæreditate sua, ne vocabulum ejus de familia sua ac fratribus & populo deleatur. Vos, inquam, hujus rei testes estis.

11. Respondit omnis populus, qui erat in porta, & majores natu : Nos testes sumus : faciat Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam, sicut Rachel & Liam, quæ ædificaverunt domum Israel : ut sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethlehem.

12. Fiatque domus tua, sicut domus Phares, || quem Thamar peperit Judæ, de semine quod tibi dederit Dominus ex hac puella. || Gen. 38. 29.

13. Tulit itaque Booz Ruth, & accepit uxorem : ingressusque est ad eam, & dedit illi Dominus ut conciperet, & pareret filium.

14. Dixeruntque mulieres ad Noemi : Benedictus Dominus, qui non est passus ut deficeret successor familiæ tuæ, & vocaretur nomen ejus in Israel.

15. Et habeas qui consoletur animam tuam, & enutriat senectutem. De nuru enim tua natus est, quæ te diligit : & multò tibi melior est, quàm si septem haberes filios.

16. Susceptumque Noemi puerum posuit in sinu suo, & nutricis ac gerulæ fungebatur officio.

17. Vicinæ autem mulieres congratulantes ei, & dicentes : Natus est filius Noemi : vocaverunt nomen ejus Obed : hic est pater Isai, patris David.

18. Hæ sunt generationes Phares : * Phares genuit Esron,

19. Esron genuit Aram, Aram genuit Aminadab,

20. Aminadab genuit Nahasson, Nahasson genuit Salmon,

21. Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed,

22. Obed genuit Isai, Isai genuit David.

* Ista Genealogia, eodê modo attexitur 1. Par. 2. 5. & 4. 1. Item Matt. c. 1. & Luc. c. 3. ut aliqua nomina deesse velle, propemodùm divinare sit : Imò & totius Chronologiæ sacræ (quæ ejusmodi genealogiis innititur) fundamêta evellere.

LIBER PRIMUS SAMUELIS,

QUEM NOS PRIMUM REGUM DICIMUS.

Quatuor libri qui sequuntur, ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ *à Græcis dicuntur, id est,* Regnorum, *ut & à quibusdam Latinis nuncupati sunt; quòd de duodecim tribuum regno, primum integro, posteà diviso, tractent. Plerique tamen Latini* Regum *dicere maluerunt, quod præposita tantùm Samuelis historia, quæ & ipsa ad dignoscendam originem instituti regni erat necessaria, cætera ad Regum facta pertineant. Hebræi verò duos tantùm posteriores Regum appellant, priores Samuelis nomine insigniunt. Cujus hæc esse potuit ratio, quòd & historiam duorum Regum à Samuele unctorum contineant, & quæ tam in hoc de Saule, quàm in altero de Davide referuntur, Samuelis vera esse vaticinia comprobent.*

Horum ergo Primus, *res gestas narrat sub Judicibus Heli & Samuele, nec non sub Rege Saule, & per spatium annorum* 101. *extenditur; ab anno scilicet Heli* 1. *qui est mundi* 2848. *ad mortem Saulis, quam anno* 2949. *adscribimus.*

Sub	Heli ann.	40. *Cap.* 4. 18.
	Samuel	21. *Cap.* 7. 2. *cum* 12. 17.
	Saul	40. *Actor.* 13. 21.

Summa 101.

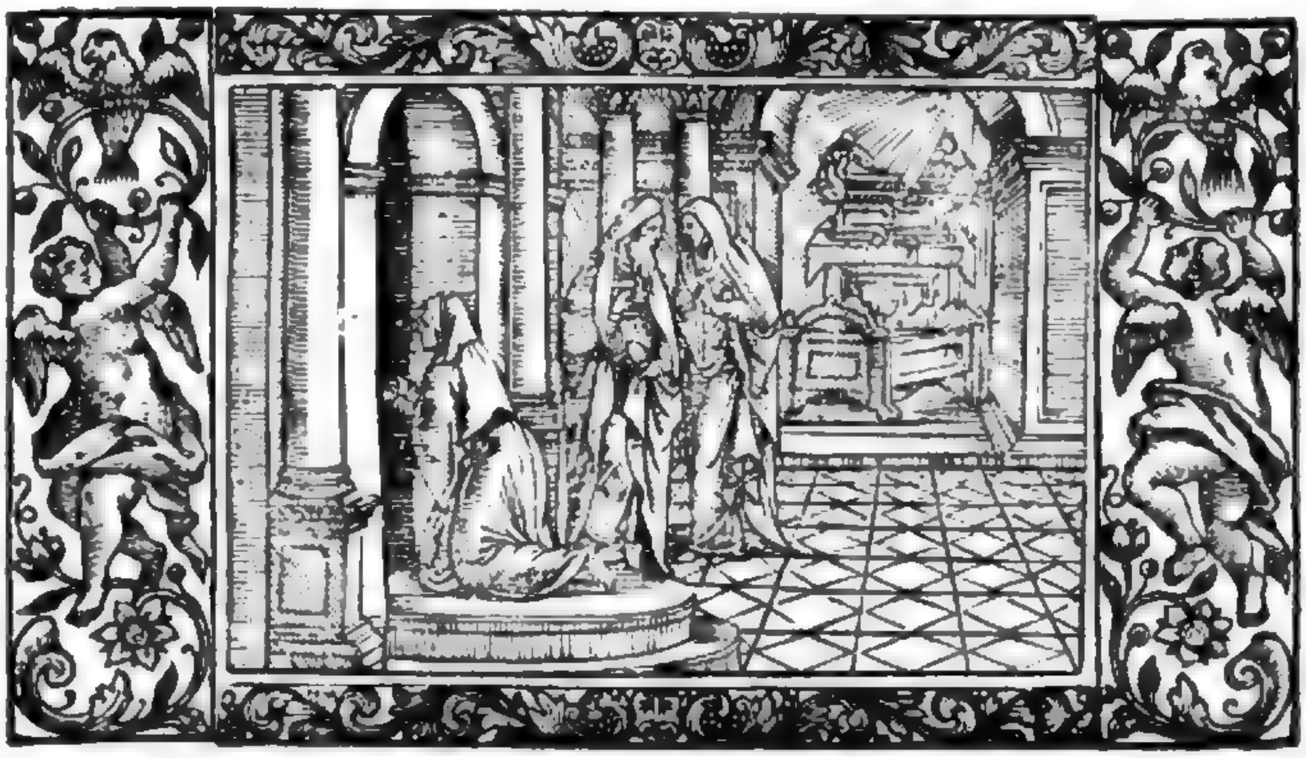

CAPUT PRIMUM.

Elcana habuit uxores Annam & Phenennam: quarum Anna diu sterilis & æmulæ improperio tristis, fusa in Silo coram Heli oratione ad Dominum, genuit Samuelem; quem Domino obtulit, ut voverat.

1. Fuit vir unus de Ramathaimsophim, de monte Ephraim, & nomen ejus Elcana, filius Jeroham, filii Eliu, filii Thohu, filii Suph, Ephrathæus:

2. & habuit duas uxores, nomen uni Anna, & nomen secundæ Phenenna. Fueruntque Phenennæ filii: Annæ autem non erant liberi.

3. Et ascendebat vir ille de civitate sua statutis diebus, ut adoraret & sacrificaret Domino exercituum in Silo. Erant autem ibi duo filii Heli, Ophni & Phinees, sacerdotes Domini.

4. Venit ergo dies, & immolavit Elcana, deditque Phenennæ uxori suæ, & cunctis filiis ejus, & filiabus partes:

5. Annæ autem dedit partem unam tristis, quia Annam diligebat. Dominus autem concluserat vulvam ejus.

6. Affligebat quoque eam æmula ejus, & vehementer angebat, in tantum, ut exprobraret quòd Dominus conclusisset vulvam ejus:

7. sicque faciebat per singulos annos, cùm redeunte tempore ascenderent ad templum Domini: & sic provocabat eam. Porrò illa flebat, & non capiebat cibum.

8. Dixit ergo ei Elcana vir suus: Anna, cur fles? & quare non comedis? & quam ob rem affligitur cor tuum? numquid non ego melior tibi sum, quàm decem filii?

9. Surrexit autem Anna postquàm comederat

Anno ejus administrationis 1. Ætatis verò 8. (inf. 4. 15) M. 2848. Ant. Chr. 1156. Vide supr. not. ad Judic. 12. 14.

derat & biberat in Silo. Et Heli * sacerdote sedente super Sellam ante postes templi Domini,

10. cùm esset Anna amaro animo, oravit ad Dominum, flens largiter,

11. & votum vovit, dicens: Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederisque servæ tuæ sexum virilem: dabo eum Domino omnibus diebus vitæ ejus, & novacula non ascendet super caput ejus.

12. Factum est autem, cùm illa multiplicaret preces coram Domino, ut Heli observaret os ejus.

13. Porrò Anna loquebatur in corde suo, tantùmque labia illius movebantur, & vox penitus non audiebatur. Æstimavit ergo eam Heli temulentam,

14. dixitque ei: Usquequò ebria eris? digere paulisper vinum, quo mades.

15. Respondens Anna: Nequaquam, inquit, domine mi: nam mulier infelix nimis ego sum, vinumque & omne quod inebriare potest, non bibi, sed effudi animam meam in conspectu Domini.

16. Ne reputes ancillam tuam quasi unam de filiabus Belial: quia ex multitudine doloris & mœroris mei, locuta sum usque in præsens.

17. Tunc Heli ait ei: Vade in pace: & Deus Israel det tibi petitionem tuam, quam rogasti eum.

18. Et illa dixit: Utinam inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abiit mulier in viam suam, & comedit, vultusque illius non sunt amplius in diversa mutati.

19. Et surrexerunt manè, & adoraverunt coram Domino: reversique sunt, & venerunt in domum suam Ramatha. Cognovit autem Elcana Annam uxorem suam: & recordatus est ejus Dominus.

* Ann. M. 2849. Ant. Chr. 1155. administrationis Eli 2.

20. Et factum est post circulum dierum, concepit Anna, & peperit filium *, vocavitque nomen ejus Samuel: eò quòd à Domino postulasset eum.

21. Ascendit autem vir ejus Elcana, & omnis domus ejus, ut immolaret Domino hostiam solemnem, & votum suum,

22. & Anna non ascendit: dixit enim viro suo: Non vadam, donec ablactetur infans, & ducam eum, ut appareat ante conspectum Domini, & maneat ibi jugiter.

23. Et ait ei Elcana vir suus: Fac quod bonum tibi videtur, & mane donec ablactes eum: precorque ut impleat Dominus verbum suum. Mansit ergo mulier, & lactavit filium suum, donec amoveret eum à lacte.

* Puta ætatis pueri anno 3. Vide 2. Mach. 7. 27.

24. Et adduxit eum secum, postquàm ablactaverat *, in vitulis tribus, & tribus modiis farinæ, & amphora vini, & adduxit eum ad domum Domini in Silo. Puer autem erat adhuc infantulus:

25. Et immolaverunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli.

26. Et ait Anna: Obsecro mi domine, vivit anima tua domine: ego sum illa mulier, quæ steti coram te hìc orans Dominum.

27. Pro puero isto oravi, & dedit mihi Dominus petitionem meam, quam postulavi eum.

28. Idcircò & ego commodavi eum Domino, cunctis diebus quibus fuerit commodatus Domino. Et adoraverunt ibi Dominum. Et oravit Anna, & ait:

CAPUT II.

Annæ canticum in gratiarum actionem; quæ rursum tres filios & duas filias generavit; ob peccata autem filiorum Heli, & nimiam patris indulgentiam, fit illi & domui ejus comminatio, ac mors filiorum prædicitur.

1. EXultavit cor meum in Domino, & exaltatum est cornu meum in Deo meo: dilatatum est os meum super inimicos meos: quia lætata sum in salutari tuo.

2. Non est sanctus, ut est Dominus: neque enim est alius extra te, & non est fortis sicut Deus noster.

3. Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes: recedant vetera de ore vestro: quia Deus scientiarum, Dominus est, & ipsi præparantur cogitationes.

4. Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.

5. Repleti priùs, pro panibus se locaverunt: & famelici saturati sunt, donec sterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat filios, infirmata est.

6. || Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos & reducit.

|| Deut. 32. 39. Tob. 13. 2. Sap. 16. 13.

7. Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & sublevat.

8. Suscitat de pulvere egenum, & de stercore elevat pauperem: ut sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat. Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem.

9. Pedes sanctorum suorum servabit, & impii in tenebris conticescent: quia non in fortitudine sua roborabitur vir.

10. Dominum formidabunt adversarii ejus: & super ipsos in cœlis tonabit: Dominus judicabit fines terræ, & dabit imperium regi suo, & sublimabit cornu Christi sui.

11. Et abiit Elcana Ramatha, in domum suam: puer autem erat minister in conspectu Domini ante faciem Heli sacerdotis.

12. Porrò filii Heli, filii Belial, nescientes Dominum,

13. neque officium sacerdotum ad populum: sed quicumque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis, dum coquerentur carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua,

14. & mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in ollam, sive in cacabum: & omne quod levabat fuscinula, tollebat sacerdos sibi. Sic faciebant universo Israeli venientium in Silo.

15. Etiam antequàm adolerent adipem, veniebat puer sacerdotis, & dicebat immolanti: Da mihi carnem, ut coquam sacerdoti: non enim accipiam à te carnem coctam, sed crudam.

16. Dicebatque illi immolans: Incendatur primùm juxta morem hodie adeps, & tolle tibi quantumcumque desiderat anima tua. Qui respondens aiebat ei: Nequaquam, nunc enim dabis, alioquin tollam vi.

17. Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram Domino: quia retrahebant homines à sacrificio Domini.

18. Samuel autem ministrabat ante faciem Domini, puer, accinctus ephod lineo.

19. Et tunicam parvam faciebat ei mater

sua, quam afferebat statutis diebus, ascendens cum viro suo, ut immolaret hostiam solemnem.

20. Et benedixit Heli Elcanæ & uxori ejus: dixitque ei: Reddat tibi Dominus semen de muliere hac, pro fœnore quod commodasti Domino. Et abierunt in locum suum.

21. Visitavit ergo Dominus Annam, & concepit, & peperit tres filios, & duas filias: & magnificatus est puer Samuel apud Dominum.

22. Heli autem erat senex valdè, & audivit omnia quæ faciebant filii sui universo Israeli: & quomodo dormiebant cum mulieribus quæ observabant ad ostium tabernaculi:

23. Et dixit eis: Quare facitis res hujuscemodi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo?

24. Nolite filii mei: non enim est bona fama, quam ego audio, ut transgredi faciatis populum Domini.

25. Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus: si autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo? Et non audierunt vocem patris sui: quia voluit Dominus occidere eos.

26. Puer autem Samuel proficiebat, atque crescebat, & placebat tam Domino quàm hominibus.

27. Venit autem vir Dei ad Heli, & ait ad eum: Hæc dicit Dominus: Numquid non apertè revelatus sum domui patris tui, cùm essent in Ægypto in domo Pharaonis?

28. Et elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, & adoleret mihi incensum, & portaret ephod coram me: & dedi domui patris tui omnia de sacrificiis filiorum Israel.

29. Quare calce abjecistis victimam meam, & munera mea quæ præcepi ut offerrentur in templo: & magis honorasti filios tuos quàm me, ut comederetis primitias omnis sacrificii Israel populi mei?

3. Reg. 2. 27. 30. Propterea ait Dominus Deus Israel: || Loquens locutus sum, ut domus tua, & domus patris tui, ministraret in conspectu meo, usque in sempiternum. Nunc autem dicit Dominus: Absit hoc à me: sed quicumque glorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

31. Ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, ut non sit senex in domo tua.

32. Et videbis æmulum tuum in templo, in universis prosperis Israel: & non erit senex in domo tua omnibus diebus.

33. Verumtamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo: sed ut deficiant oculi tui, & tabescat anima tua: & pars magna domus tuæ morietur, cùm ad virilem ætatem venerit.

34. Hoc autem erit tibi signum, quod venturum est duobus filiis tuis, Ophni & Phi-
Infr. 4. 11. nees: || In die uno morientur ambo.

35. Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui juxta cor meum & animam meam faciet: & ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit coram Christo meo cunctis diebus.

36. Futurum est autem, ut quicumque remanserit in domo tua, veniat ut oretur pro eo, & offerat nummum argenteum, & tortam panis, dicatque: Dimitte me obsecro ad unam partem sacerdotalem, ut comedam buccellam panis.

CAPUT III.

Samuel quater à Domino vocatus, revelationem sibi adversum Heli factam, ei refert.

1. PUer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli, & sermo Domini erat pretiosus in diebus illis, non erat visio manifesta. Ann. M. 2861. Ætatis Samuel 12. ex Jacto Joseph.

2. Factum est ergo in die quadam, Heli jacebat in loco suo, & oculi ejus caligaverant, nec poterat videre:

3. lucerna Dei antequàm extingueretur, Samuel dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei.

4. Et vocavit Dominus Samuel. Qui respondens, ait: Ecce ego.

5. Et cucurrit ad Heli, & dixit: Ecce ego: vocasti enim me. Qui dixit: Non vocavi: revertere, & dormi. Et abiit, & dormivit.

6. Et adjecit Dominus rursum vocare Samuelem. Consurgensque Samuel, abiit ad Heli, & dixit: Ecce ego: quia vocasti me. Qui respondit: Non vocavi te fili mi: revertere, & dormi.

7. Porrò Samuel necdum sciebat Dominum, neque revelatus fuerat ei sermo Domini.

8. Et adjecit Dominus, & vocavit adhuc Samuelem tertiò. Qui consurgens abiit ad Heli,

9. & ait: Ecce ego: quia vocasti me. Intellexit ergo Heli quia Dominus vocaret puerum: & ait ad Samuelem: Vade, & dormi: & si deinceps vocaverit te, dices: Loquere Domine, quia audit servus tuus. Abiit ergo Samuel, & dormivit in loco suo.

10. Et venit Dominus, & stetit: & vocavit, sicut vocaverat secundò, Samuel, Samuel. Et ait Samuel: Loquere Domine, quia audit servus tuus.

11. Et dixit Dominus ad Samuelem: Ecce ego facio verbum in Israel: quod quicumque audierit, tinnient ambæ aures ejus.

12. In die illa suscitabo adversum Heli omnia quæ locutus sum super domum ejus: incipiam, & complebo.

13. Prædixi enim ei quòd judicaturus essem domum ejus in æternum, propter iniquitatem, eò quòd noverat indignè agere filios suos, & non corripuerit eos.

14. Idcircò juravi domui Heli, quòd non expietur iniquitas domus ejus victimis & muneribus usque in æternum.

15. Dormivit autem Samuel usque manè, aperuitque ostia domus Domini. Et Samuel timebat indicare visionem Heli.

16. Vocavit ergo Heli Samuelem, & dixit: Samuel fili mi? Qui respondens, ait: Præstò sum.

17. Et interrogavit eum: Quis est sermo, quem locutus est Dominus ad te? oro te ne celaveris me. Hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, si absconderis à me sermonem, ex omnibus verbis quæ dicta sunt tibi.

18. Indicavit itaque ei Samuel universos sermones, & non abscondit ab eo. Et ille respondit: Dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat.

19. Crevit autem Samuel, & Dominus erat cum eo, & non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram.

20. Et cognovit universus Israel, à Dan usque Bersabee, quòd fidelis Samuel propheta esset Domini.

21. Et addidit Dominus ut appareret in Silo, quoniam revelatus fuerat Dominus Samueli in Silo, juxta verbum Domini. Et evenit sermo Samuelis universo Israeli.

CAPUT IV.

Cæduntur Israelitæ à Philisthæis, rursumque adducta in castra arca cæduntur, captaque arca duo filii Heli occiduntur; quibus auditis, Heli corruens occumbit, nuru ejus in partu moriente.

Anno M 2888. Ant. Chr. 1116. mortuo jam Samsone. *Judic.* 16. 31 Et Israelitis, hac hostiũ clade quos in morte sua oppresserat, animatis. *Ibid. vers.* 30.

1. ET factum est in diebus illis, convenerunt Philisthiim in pugnam: & egressus est Israel obviam Philisthiim in prælium, & castrametatus est juxta Lapidem adjutorii. Porrò Philisthiim venerunt in Aphec,

2. & instruxerunt aciem contra Israel. Inito autem certamine, terga vertit Israel Philisthæis: & cæsa sunt in illo certamine passim per agros, quasi quatuor millia virorum.

3. Et reversus est populus ad castra: dixeruntque majores natu de Israel: Quare percussit nos Dominus hodie coram Philisthiim? Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini, & veniat in medium nostri, ut salvet nos de manu inimicorum nostrorum.

4. Misit ergo populus in Silo, & tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituum sedentis super Cherubim: erantque duo filii Heli cum arca fœderis Dei, Ophni & Phinees.

5. Cùmque venisset arca fœderis Domini in castra, vociferatus est omnis Israel clamore grandi, & personuit terra.

6. Et audierunt Philisthiim vocem clamoris, dixeruntque: Quænam est hæc vox clamoris magni in castris Hebræorum? Et cognoverunt quòd arca Domini venisset in castra.

7. Timueruntque Philisthiim, dicentes: Venit Deus in castra. Et ingemuerunt, dicentes:

8. Væ nobis: non enim fuit tanta exultatio heri & nudiustertius: væ nobis. Quis nos salvabit de manu Deorum sublimium istorum? hi sunt Dii, qui percusserunt Ægyptum omni plaga, in deserto.

9. Confortamini, & estote viri, Philisthiim: ne serviatis Hebræis, sicut & illi servierunt vobis *: confortamini, & bellate.

* Per 40. annos. *Judic.* 13. 1

10. Pugnaverunt ergo Philisthiim, & cæsus est Israel, & fugit unusquisque in tabernaculum suum; & facta est plaga magna nimis: & ceciderunt de Israel triginta millia peditum.

11. Et arca Dei capta est: duo quoque filii Heli mortui sunt, Ophni & Phinees.

12. Currens autem vir de Benjamin ex acie, venit in Silo in die illa, scissa veste, & conspersus pulvere caput.

13. Cùmque ille venisset, Heli sedebat super sellam contra viam spectans. Erat enim cor ejus pavens pro arca Dei. Vir autem ille postquam ingressus est, nuntiavit urbi: & ululavit omnis civitas.

14. Et audivit Heli sonitum clamoris, dixitque: Quis est hic sonitus tumultus hujus? At ille festinavit, & venit, & nuntiavit Heli.

15. Heli autem erat nonaginta & octo annorum, & oculi ejus caligaverant, & videre non poterat.

16. Et dixit ad Heli: Ego sum qui veni de prælio, & ego qui de acie fugi hodie. Cui ille ait: Quid actum est fili mi?

17. Respondens autem ille, qui nuntiabat, Fugit, inquit, Israel coram Philisthiim, & ruina magna facta est in populo: insuper & duo filii tui mortui sunt, Ophni & Phinees: & arca Dei capta est.

18. Cùmque ille nominasset arcam Dei, cecidit de sella retrorsum juxta ostium, & fractis cervicibus mortuus est. Senex enim erat vir & grandævus: & ipse judicavit Israel quadraginta annis *.

* Exinde Samuel annos natus 39. (ut Salmaticensis Judæus quoque annotavit) administrationem sumpsit.

19. Nurus autem ejus, uxor Phinees, prægnans erat, vicinaque partui: & audito nuntio quòd capta esset arca Dei: & mortuus esset socer suus, & vir suus, incurvavit se, & peperit: irruerant enim in eum dolores subiti.

20. In ipso autem momento mortis ejus, dixerunt ei quæ stabant circa eam: Ne timeas, quia filium peperisti. Quæ non respondit eis, neque animadvertit.

21. Et vocavit puerum, Ichabod, dicens: Translata est gloria de Israel, quia capta est arca Dei, & pro socero suo & pro viro suo;

22. & ait: Translata est gloria ab Israel, eò quòd capta esset arca Dei.

CAPUT V.

Dagon coram arca semel ac iterùm corruit, abscissis in limine capite & manibus, Philisthæi quoque mariscis & muribus percussi, arcam à se repellunt.

1. PHilisthiim autem tulerunt arcam Dei & asportaverunt eam à Lapide adjutorii in Azotum. Eodem ann. 2888.

2. Tuleruntque Philisthiim arcam Dei, & intulerunt eam in templum Dagon, & statuerunt eam juxta Dagon.

3. Cùmque surrexissent diluculò Azotii altera die, ecce Dagon jacebat pronus in terra ante arcam Domini; & tulerunt Dagon, & restituerunt eum in locum suum.

4. Rursùmque manè die altera consurgentes, invenerunt Dagon jacentem super faciem suam in terra coram arca Domini: caput autem Dagon, & duæ palmæ manuum ejus abscissæ erant super limen:

5. Porrò Dagon solus truncus remanserat in loco suo. Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur templum ejus, super limen Dagon in Azoto, usque in hodiernum diem.

6. Aggravata est autem manus Domini super Azotios, & demolitus est eos: ‖ & percussit in secretiori parte natium Azotum, & fines ejus. Et ebullierunt villæ & agri in medio regionis illius, & nati sunt mures, & facta est confusio mortis magnæ in civitate. *Psal.* 77. 66.

7. Videntes autem viri Azotii hujuscemodi plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei Israel apud nos: quoniam dura est manus ejus super nos, & super Dagon deum nostrum.

8. Et mittentes congregaverunt omnes satrapas Philisthinorum ad se, & dixerunt: Quid faciemus de arca Dei Israel? Respon-

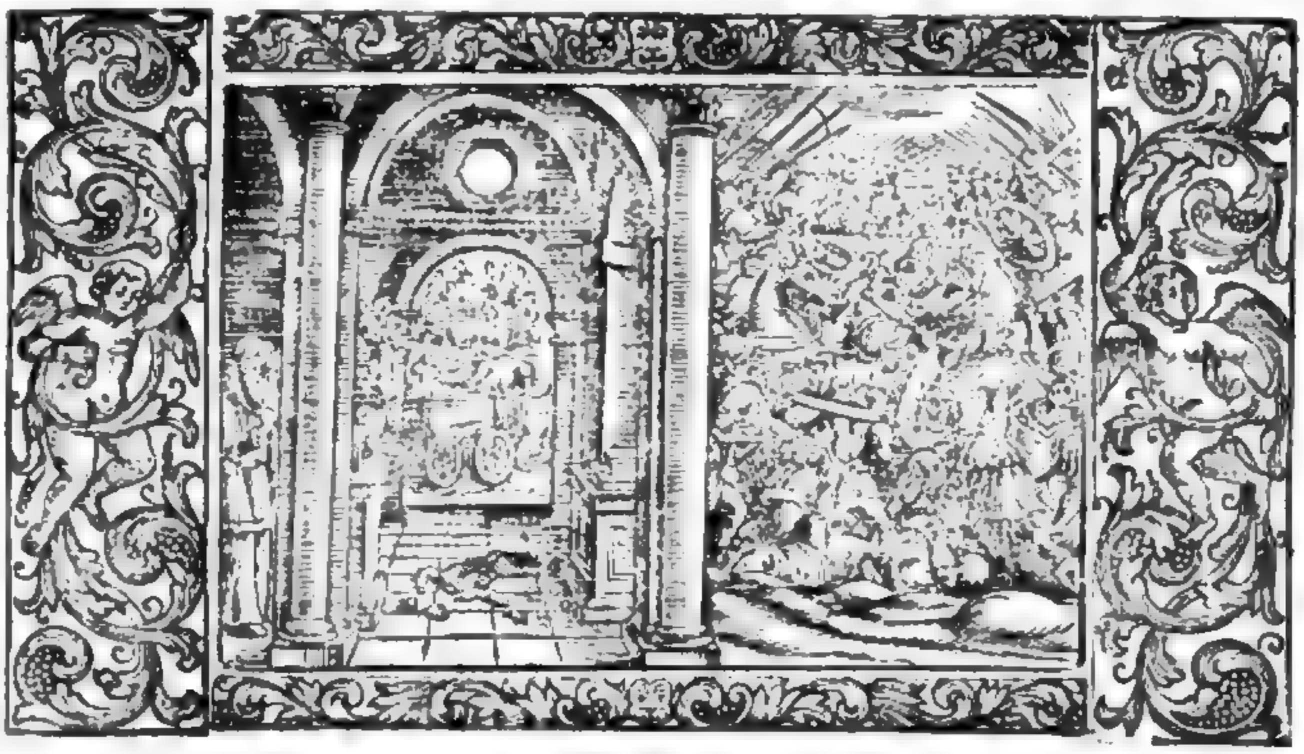

deruntque Gethæi : Circumducatur arca Dei
Israel. Et circumduxerunt arcam Dei Israel.

Anno M. [illegible] 9. Illis autem circumducentibus eam, fiebat
manus Domini per singulas civitates interfe-
ctionis magnæ nimis : & percutiebat viros
uniuscujusque urbis, à parvo usque ad majo-
rem, & computrescebant prominentes extales
eorum. Inieruntque Gethæi consilium, & fe-
cerunt sibi sedes pelliceas.

10. Miserunt ergo arcam Dei in Accaron.
Cùmque venisset arca Dei in Accaron, excla-
maverunt Accaronitæ, dicentes : Adduxerunt
ad nos arcam Dei Israel, ut interficiat nos &
populum nostrum.

11. Miserunt itaque & congregaverunt om-
nes satrapas Philisthinorum, qui dixerunt : Di-
mittite arcam Dei Israel, & revertatur in lo-
cum suum, & non interficiat nos cum popu-
lo nostro.

12. Fiebat enim pavor mortis in singulis ur-
bibus, & gravissima valdè manus Dei : viri quo-
que, qui mortui non fuerant, percutiebantur
in secretiori parte natium : & ascendebat ulu-
latus uniuscujusque civitatis in cœlum.

CAPUT VI.

Philisthæi arcam cum muribus & anis aureis, suorum sacerdotum consilio, à se remittunt per vaccas lactantes & novum plaustrum usque Bethsames : ubi vaccas super ligna plaustri Bethsamitæ immolaverunt, plurimis de populo ac plebe à Domino interemptis, quòd arcam Dei conspexissent.

1. FUit ergo arca Domini in regione Phili-
sthinorum septem mensibus.

2. Et vocaverunt Philisthiim sacerdotes &
divinos, dicentes : Quid faciemus de arca Do-
mini ? indicate nobis quomodo remittamus
eam in locum suum. Qui dixerunt:

3. Si remittitis arcam Dei Israel, nolite di-
mittere eam vacuam, sed quod debetis, reddi-
te ei pro peccato, & tunc curabimini : &
scietis quare non recedat manus ejus à vobis.

4. Qui dixerunt : Quid est quod pro delicto
reddere debeamus ei ? Responderuntque illi:

5. Juxta numerum provinciarum Philisthi-
norum, quinque anos aureos facietis, & quin-
que mures aureos : quia plaga una fuit omni-
bus vobis, & satrapis vestris. Facietisque si-
militudines anorum vestrorum, & similitudi-
nes murium, qui demoliti sunt terram. Et
dabitis Deo Israel gloriam : si fortè relevet
manum suam à vobis, & à diis vestris, & à
terra vestra.

6. Quare aggravatis corda vestra, sicut ag-
gravavit Ægyptus, & Pharao cor suum ? || I Exod. 12. 31.
nonne postquàm percussus est, tunc dimisit
eos, & abierunt?

7. Nunc ergo arripite & facite plaustrum
novum unum : & duas vaccas fœtas, quibus
non est impositum jugum, jungite in plaustro,
& recludite vitulos earum domi.

8. Tolletisque arcam Domini, & ponetis in
plaustro, & vasa aurea, quæ exsolvistis ei pro
delicto, ponetis in capsellam ad latus ejus :
& dimittite eam ut vadat.

9. Et aspicietis : & si quidem per viam finium
suorum ascenderit contra Bethsames, ipse fe-
cit nobis hoc malum grande : sin autem, mi-
nimè : sciemus quia nequaquam manus ejus
tetigit nos, sed casu accidit.

10. Fecerunt ergo illi hoc modo : & tollen-
tes duas vaccas, quæ lactabant vitulos, jun-
xerunt ad plaustrum, vitulosque earum con-
cluserunt domi.

11. Et posuerunt arcam Dei super plau-
strum, & capsellam, quæ habebat mures au-
reos & similitudines anorum.

12. Ibant autem in directum vaccæ, per viam
quæ ducit Bethsames, & itinere uno gradie-
bantur, pergentes & mugientes : & non de-
clinabant neque ad dexteram, neque ad si-
nistram : sed & satrapæ Philisthiim sequeban-
tur usque ad terminos Bethsames.

13. Porrò Bethsamitæ metebant triticum in
valle : & elevantes oculos suos, viderunt ar-
cam, & gavisi sunt cùm vidissent.

14. Et plaustrum venit in agrum Josue Be-
thsamitæ, & stetit ibi. Erat autem ibi lapis
magnus, & conciderunt ligna plaustri, vac-
casque imposuerunt super ea holocaustum Do-
mino.

15. Levitæ autem deposuerunt arcam Dei,
& capsellam, quæ erat juxta eam, in qua
erant vasa aurea, & posuerunt super lapidem
grandem. Viri autem Bethsamitæ obtulerunt
holocausta, & immolaverunt victimas in die
illa Domino.

16. Et quinque satrapæ Philisthinorum viderunt, & reversi sunt in Accaron in die illa.

17. Hi sunt autem ani aurei, quos reddiderunt Philisthiim pro delicto, Domino: Azotus unum, Gaza unum, Ascalon unum, Geth unum, Accaron unum:

18. & mures aureos secundùm numerum urbium Philisthiim, quinque provinciarum, ab urbe murata usque ad villam quæ erat absque muro, & usque ad Abel magnum, super quem posuerunt arcam Domini, quæ erat usque in illum diem in agro Josue Bethsamitis.

19. Percussit autem de viris Bethsamitibus, eò quòd vidissent arcam Domini: & percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta millia plebis. Luxitque populus, eò quòd Dominus percussisset plebem plaga magna.

20. Et dixerunt viri Bethsamitæ: Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus? & ad quem ascendet à nobis?

21. Miseruntque nuntios ad habitatores Cariathiarim, dicentes: Reduxerunt Philisthiim arcam Domini, descendite, & reducite eam ad vos.

CAPUT VII.

Reducitur arca in domum Abinadab in Gabaa, & Samuelis hortatu Israelitæ ad Dominum conversi Philisthæos vicerunt, orante pro ipsis Samuele.

Anno M. 2888.
† Adhuc tamen Tabernaculum in Silo permansit. *Judic.* 18. 31. cum 3. *Reg.* 14. 3.
* Ergo anno 1908.

1. VEnerunt * ergo viri Cariathiarim, & reduxerunt arcam Domini, & intulerunt eam in domum Abinadab in Gabaa †: Eleazarum autem filium ejus sanctificaverunt, ut custodiret arcam Domini.

2. Et factum est, ex qua die mansit arca Domini in Cariathiarim, multiplicati sunt dies (erat quippe jam annus vigesimus *) & requievit omnis domus Israel post Dominum.

‖ *Deut.* 6. 13. *Matt.* 4. 10.

3. Ait autem Samuel ad universam domum Israel, dicens: ‖ Si in toto corde vestro revertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio vestri, Baalim & Astaroth: & præparate corda vestra Domino, & servite ei soli, & eruet vos de manu Philisthiim.

4. Abstulerunt ergo filii Israel Baalim & Astaroth, & servierunt Domino soli.

5. Dixit autem Samuel: Congregate universum Israel in Masphath, ut orem pro vobis Dominum.

6. Et convenerunt in Masphath: hauseruntque aquam, & effuderunt in conspectu Domini, & jejunaverunt in die illa, atque dixerunt ibi: Peccavimus Domino. Judicavitque Samuel filios Israel in Masphath.

7. Et audierunt Philisthiim quòd congregati essent filii Israel in Masphath, & ascenderunt satrapæ Philisthinorum ad Israel. Quod cùm audissent filii Israel, timuerunt à facie Philisthinorum.

8. Dixeruntque ad Samuelem: Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum, ut salvet nos de manu Philisthinorum.

9. Tulit autem Samuel agnum lactentem unum, & obtulit illum holocaustum integrum Domino: & clamavit Samuel ad Dominum pro Israel, & exaudivit eum Dominus.

‖ Confer cum *Josue* 10. 10.

10. Factum est autem, cùm Samuel offerret holocaustum, Philisthiim iniere prælium contra Israel: ‖ intonuit autem Dominus fragore magno in die illa super Philisthiim, & exterruit eos, & cæsi sunt à facie Israel.

‖ *Eccl.* 46. 21.

11. ‖ Egressique viri Israel de Masphath, persecuti sunt Philisthæos, & percusserunt eos, usque ad locum qui erat subter Bethchar.

12. Tulit autem Samuel lapidem unum, & posuit eum inter Masphath & inter Sen: & vocavit nomen loci illius, Lapis adjutorii. Dixitque: Hucusque auxiliatus est nobis Dominus.

13. Et humiliati sunt Philisthiim, nec apposuerunt ultrà ut venirent in terminos Israel. Facta est itaque manus Domini super Philisthæos, cunctis diebus Samuelis *.

* i. Ad regnum usq; Saulis.
† Stationariis quibusdam militibus alicubi tantùm relictis. *Infr.* 10. 5.

14. Et redditæ sunt urbes, quas tulerant Philisthiim ab Israel, Israeli †, ab Accaron usque Geth, & terminos suos: liberavitque Israel de manu Philisthinorum, eratque pax inter Israel & Amorrhæum.

15. Judicabat quoque Samuel Israelem cunctis diebus vitæ suæ:

16. & ibat per singulos annos circuiens Bethel & Galgala & Masphath, & judicabat Israelem in supradictis locis:

17. Revertebaturque in Ramatha: ibi enim erat domus ejus, & ibi judicabat Israelem: ædificavit etiam ibi altare Domino.

CAPUT VIII.

Filiis Samuelis ad avaritiam declinantibus petit populus sibi regem: quibus Samuel, jubente Domino, jus regis prædicit, sed non auditur.

Anno M. 2908. Ant. Chr. 1096.

1. FActum est autem cùm senuisset Samuel, posuit filios suos judices Israel.

2. Fuitque nomen filii ejus primogeniti Joel: & nomen secundi Abia, judicum in Bersabee.

3. Et non ambulaverunt filii illius in viis ejus: sed declinaverunt post avaritiam, acceperuntque munera, & perverterunt judicium.

* Ann. M. 2929. ætatis Samuel 60.
‖ *Osea* 13. 10. *Act.* 13. 21.

4. Congregati ergo universi majores natu Israel, venerunt ad Samuelem in Ramatha *.

5. Dixeruntque ei: Ecce tu senuisti, & filii tui non ambulant in viis tuis: ‖ constitue nobis regem, ut judicet nos, sicut & universæ habent nationes.

6. Displicuit sermo in oculis Samuelis, eò quòd dixissent: Da nobis regem, ut judicet nos. Et oravit Samuel ad Dominum.

7. Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi. Non enim te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.

8. Juxta omnia opera sua, quæ fecerunt à die qua eduxi eos de Ægypto usque ad diem hanc: sicut dereliquerunt me, & servierunt diis alienis, sic faciunt etiam tibi.

9. Nunc ergo vocem eorum audi: verumtamen contestare eos, & prædic eis jus regis, qui regnaturus est super eos.

10. Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat à se regem,

11. & ait: Hoc erit jus regis, qui imperaturus est vobis: Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites, & præcursores quadrigarum suarum.

12. Et constituet sibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armorum & curruum suorum.

13. Filias quoque vestras faciet sibi unguentarias, & focarias, & panificas.

14. Agros

Digitized by Google

14. Agros quoque vestros, & vineas, & oliveta optima tollet, & dabit servis suis.

15. Sed & segetes vestras, & vinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis & famulis suis.

16. Servos etiam vestros, & ancillas, & juvenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo.

17. Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei servi.

18. Et clamabitis in die illa à facie regis vestri, quem elegistis vobis: & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis regem.

19. Noluit autem populus audire vocem Samuelis, sed dixerunt: Nequaquam: rex enim erit super nos,

20. & erimus nos quoque sicut omnes gentes: & judicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.

21. Et audivit Samuel omnia verba populi, & locutus est ea in auribus Domini.

22. Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem eorum, & constitue super eos regem. ‖ Et ait Samuel ad viros Israel: Vadat unusquisque in civitatem suam.

‖ *Vide Osee 13.11*

CAPUT IX.

Saul quærendo patris asinas pervenit ad Samuelem, cum quo pransus est, ac nocte hospitio receptus.

Eodem ann. 2909. cùm Samuel à morte Eli annos 21. cum dimidio præfuisset. Id ex c. 6. 1. cum c. 7. 2. & c. 12. 17. colligere est. Vide Chronologiam nostram.

1. ET erat vir de Benjamin nomine Cis, filius Abiel, filii Seror, filii Bechorath, filii Aphia, filii viri Jemini, fortis robore.

2. Et erat ei filius vocabulo Saul, electus & bonus: & non erat vir de filiis Israel melior illo. Ab humero & sursum eminebat super omnem populum.

3. Perierant autem asinæ Cis patris Saul: & dixit Cis ad Saul filium suum: Tolle tecum unum de pueris, & consurgens vade, & quære asinas. Qui cùm transissent per montem Ephraim,

4. & per Terram Salisa, & non invenissent, transierunt etiam per Terram Salim, & non erant: sed & per Terram Jemini, & minimè repererunt.

5. Cùm autem venissent in Terram Suph, dixit Saul ad puerum qui erat cum eo: Veni & revertamur, ne fortè dimiserit pater meus asinas, & solicitus sit pro nobis.

6. Qui ait ei: Ecce vir Dei est in civitate hac, vir nobilis; omne quod loquitur, sine ambiguitate venit. Nunc ergo eamus illuc, si fortè indicet nobis de via nostra, propter quam venimus.

7. Dixitque Saul ad puerum suum: Ecce ibimus: quid feremus ad virum Dei? panis defecit in sitarciis nostris: & sportulam non habemus, ut demus homini Dei, nec quidquam aliud.

8. Rursum puer respondit Sauli, & ait: Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti, demus homini Dei, ut indicet nobis viam nostram.

9. (Olim in Israel sic loquebatur unusquisque vadens consulere Deum: Venite & eamus ad Videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.)

10. Et dixit Saul ad puerum suum: Optimus sermo tuus. Veni, eamus. Et ierunt in civitatem, in qua erat vir Dei.

11. Cùmque ascenderent clivum civitatis, invenerunt puellas ingredientes ad hauriendam aquam, & dixerunt eis: Num hic est Videns?

12. Quæ respondentes, dixerunt illis: Hic est: ecce ante te, festina nunc: hodie enim venit in civitatem, quia sacrificium est hodie populi in excelso.

13. Ingredientes urbem, statim invenietis eum antequàm ascendat excelsum ad vescendum. Neque enim comesurus est populus donec ille veniat: quia ipse benedicit hostiæ, & deinceps comedunt qui vocati sunt. Nunc ergo conscendite, quia hodie reperietis eum.

14. Et ascenderunt in civitatem. Cùmque illi ambularent in medio urbis, apparuit Samuel egrediens obviàm eis, ut ascenderet in excelsum.

15. ‖ Dominus autem revelaverat auriculam Samuelis ante unam diem quàm veniret Saul, dicens: ‖ *Act 13.2.*

16. Hac ipsa hora, quæ nunc est, cras mittam virum ad te de Terra Benjamin, & unges eum ducem super populum meum Israel: & salvabit populum meum de manu Philisthinorum: quia respexi populum meum, venit enim clamor eorum ad me.

17. Cùmque aspexisset Samuel Saulem, Dominus dixit ei: Ecce vir quem dixeram tibi, iste dominabitur populo meo.

18. Accessit autem Saul ad Samuelem in medio portæ, & ait: Indica, oro, mihi ubi est domus Videntis.

19. Et respondit Samuel Sauli dicens: Ego sum Videns. Ascende ante me in excelsum, ut comedatis mecum hodie, & dimittam te manè: & omnia quæ sunt in corde tuo, indicabo tibi.

20. Et de asinis, quas nudiustertius perdidisti, ne solicitus sis, quia inventæ sunt. Et cujus erunt optima quæque Israel? nonnè tibi & omni domui patris tui?

21. Respondens autem Saul, ait: Numquid non filius Jemini ego sum, de minima tribu Israel, & cognatio mea novissima inter omnes familias de tribu Benjamin? quare ergo locutus es mihi sermonem istum?

22. Assumens itaque Samuel Saulem, & puerum ejus, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite eorum qui fuerant invitati. Erant enim quasi triginta viri.

23. Dixitque Samuel coco: Da partem, quam dedi tibi, & præcepi ut reponeres seorsum apud te.

24. Levavit autem cocus armum, & posuit ante Saul. Dixitque Samuel: Ecce quod remansit, pone ante te, & comede: quia de industria servatum est tibi, quando populum vocavi. Et comedit Saul cum Samuele in die illa.

25. Et descenderunt de excelso in oppidum, & locutus est cum Saule in solario: stravitque Saul in solario, & dormivit.

26. Cùmque manè surrexissent, & jam elucesceret, vocavit Samuel Saulem in solario, dicens: Surge, & dimittam te. Et surrexit Saul: egressique sunt ambo, ipse videlicet, & Samuel.

27. Cùmque descenderent in extrema parte civitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero ut antecedat nos, & transeat: tu autem subsiste paulisper, ut indicem tibi verbum Domini.

CAPUT X.

Ungitur Saul in regem à Samuele, datis ac succedentibus signis, prophetat inter prophetas, & missis sortibus à Samuele confirmatur in regem: lex regni in libro scripta, coram Domino reponitur.

Eodem an. 2909.

* Regnavit autem Saul an. 40 *Act.* 13.21

|| *Inf.* 13.8.

1. TUlit || autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput ejus, & deosculatus est eum, & ait: Ecce, unxit te Dominus super hæreditatem suam in principem *, & liberabis populum suum de manibus inimicorum ejus, qui in circuitu ejus sunt. Et hoc tibi signum, quia unxit te Deus in principem.

2. Cùm abjeris hodie à me, invenies duos viros juxta sepulchrum Rachel in finibus Benjamin, in Meridiem, dicentque tibi: Inventæ sunt asinæ, ad quas ieras perquirendus: & intermissis pater tuus asinis, solicitus est pro vobis, & dicit: Quid faciam de filio meo?

3. Cùmque abjeris inde, & ultrà transieris, & veneris ad quercum Thabor, invenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Bethel, unus portans tres hædos, & alius tres tortas panis, & alius portans lagenam vini.

4. Cùmque te salutaverint, dabunt tibi duos panes, & accipies de manu eorum.

5. Post hæc venies in collem Dei, ubi est statio Philisthinorum: & cùm ingressus fueris ibi urbem, obvium habebis gregem prophetarum descendentium de excelso, & ante eos psalterium & tympanum, & tibiam, & citharam ipsosque prophetantes.

6. Et insiliet in te Spiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium.

7. Quando ergo evenerint signa hæc omnia tibi, fac quæcumque invenerit manus tua, quia Dominus tecum est.

8. Et descendes ante me in Galgala, (ego quippe descendam ad te) ut offeras oblationem, & immoles victimas pacificas: septem diebus expectabis, || donec veniam ad te, & ostendam tibi quid facias.

9. Itaque cùm avertisset humerum suum ut abiret à Samuele, immutavit ei Deus cor aliud, & venerunt omnia signa hæc in die illa.

10. Veneruntque ad prædictum collem, & ecce cuneus prophetarum obvius ei: & insiluit super eum Spiritus Domini, & prophet[avit] in medio eorum.

11. Videntes autem omnes qui noverar[t] eum heri & nudiustertius, quòd esset cu[m] prophetis, & prophetaret, dixerunt ad inv[i]cem: Quænam res accidit filio Cis? num [&] Saul inter prophetas?

12. Responditque alius ad alterum, d[i]cens: Et quis pater eorum? propterea ve[r]sum est in proverbium: || Num & Saul i[n]ter prophetas?

13. Cessavit autem prophetare, & ven[it] ad excelsum.

14. Dixitque patruus Saul ad eum, & ad pu[e]rum ejus: Quò abistis? Qui responderunt: Quærere asinas: quas cùm non reperissemu[s] venimus ad Samuelem.

15. Et dixit ei patruus suus: Indica mi[hi] quid dixerit tibi Samuel.

16. Et ait Saul ad patruum suum: Indic[a]vit nobis quia inventæ essent asinæ. De se[r]mone autem regni non indicavit ei quem l[o]cutus fuerat ei Samuel.

17. Et convocavit Samuel populum ad D[o]minum in Maspha:

18. & ait ad filios Israel: Hæc dicit Dom[i]nus Deus Israel: Ego eduxi Israel de Ægypt[o] & erui vos de manu Ægyptiorum, & de m[a]nu omnium regum qui affligebant vos.

19. Vos autem hodie projecistis Deum v[e]strum, qui solus salvavit vos de univer[sis] malis & tribulationibus vestris: & dixistis || Nequaquam: sed regem constitue sup[er] nos. Nunc ergo state coram Domino per tr[i]bus vestras, & per familias.

20. Et applicuit Samuel omnes tribus I[s]rael, & cecidit sors tribus Benjamin.

21. Et applicuit tribum Benjamin & c[o]gnationes ejus, & cecidit cognatio Metri, [&] pervenit usque ad Saul filium Cis. Quæsieru[nt] ergo eum, & non est inventus.

22. Et consuluerunt post hæc Dominum utrumnam venturus esset illuc. Responditq[ue] Dominus: Ecce absconditus est domi.

23. Cucurrerunt itaque & tulerunt eu[m] inde: stetitque in medio populi, & altior fu[it] universo populo ab humero & sursum.

24. Et ait Samuel ad omnem populum: C[er]tè videtis quem elegit Dominus, quoniam n[on]

sit similis illi in omni populo. Et clamavit
omnis populus, & ait: Vivat Rex.
25. Locutus est autem Samuel ad populum
legem regni, & scripsit in libro, & reposuit
coram Domino: & dimisit Samuel omnem
populum, singulos in domum suam.
26. Sed & Saul abiit in domum suam in
Gabaa: & abiit cum eo pars exercitus,
quorum tetigerat Deus corda.
27. Filii verò Belial dixerunt: Num salvare
nos poterit iste? Et despexerunt eum, &
non attulerunt ei munera: ille verò dissimulabat
se audire.

CAPUT XI.

Saul, irruente in ipsum Spiritu Domini, divisisque suis bobus, populum ad bellum convocat, vincitque Naas regem Ammonitarum, liberatis viris Jabes Galaad, & regnum ejus instauratur in Galgala.

Eodem an. 2909. Ant. Chr. 1095. 1. ET factum est quasi post mensem,
ascendit Naas Ammonites, & pugnare
cœpit adversum Jabes Galaad. Dixeruntque
omnes viri Jabes ad Naas: Habeto nos
fœderatos, & serviemus tibi.
2. Et respondit ad eos Naas Ammonites:
In hoc feriam vobiscum fœdus, ut eruam
omnium vestrùm oculos dextros, ponamque
vos opprobrium in universo Israel.
3. Et dixerunt ad eum seniores Jabes:
Concede nobis septem dies, ut mittamus
nuntios ad universos terminos Israel: & si
non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te.
4. Venerunt ergo nuntii in Gabaa Saulis: &
locuti sunt verba hæc, audiente populo: & levavit
omnis populus vocem suam, & flevit.
5. Et ecce Saul veniebat, sequens boves de
agro, & ait: Quid habet populus quòd plorat?
Et narraverunt ei verba virorum Jabes.
6. Et insilivit Spiritus Domini in Saul,
cùm audisset verba hæc, & iratus est furor
ejus nimis.
7. Et assumens utramque bovem, concidit
in frusta, misitque in omnes terminos Israel
per manum nuntiorum, dicens: Quicumque
non exierit, & secutus fuerit Saul & Samuel,
sic fiet bobus ejus. Invasit ergo timor Domini
populum, & egressi sunt quasi vir unus.
8. Et recensuit eos in Bezech: fueruntque
filiorum Israel trecenta millia: virorum autem
Juda triginta millia.
9. Et dixerunt nuntiis, qui venerant: Sic
dicetis viris, qui sunt in Jabes Galaad: Cras
erit vobis salus, cùm incaluerit sol. Venerunt
ergo nuntii, & annuntiaverunt viris Jabes,
qui lætati sunt.
10. Et dixerunt: Manè exibimus ad vos:
& facietis nobis omne quod placuerit vobis.
11. Et factum est, cùm dies crastinus venisset,
constituit Saul populum in tres partes: &
ingressus est media castra in vigilia matutina, &
percussit Ammon usque dum incalesceret dies:
reliqui autem dispersi sunt, ita ut non relinquerentur
in eis duo pariter.
‖ Sup. 10. 27. 12. Et ait populus ad Samuelem: ‖ Quis est
iste qui dixit: Saul num regnabit super nos?
Date viros, & interficiemus eos.
13. Et ait Saul: Non occidetur quisquam
in die hac, quia hodie fecit Dominus salutem
in Israel.
14. Dixit autem Samuel ad populum: Venite,
& eamus in Galgala, & innovemus ibi regnum.
15. Et perrexit omnis populus in Galgala, &
fecerunt ibi regem Saul coram Domino in
Galgala, & immolaverunt ibi victimas pacificas
coram Domino. Et lætatus est ibi Saul,
& cuncti viri Israel nimis.

CAPUT XII.

Samuel populi judicio probatus innocens, Israelem ingratitudinis arguit, datis è cœlo signis, hortaturque ut Domino adhæreant, non cessans pro ipsis orare.

1. DIxit autem Samuel ad universum Israel: Ecce audivi vocem vestram, Eodem an. 2909.
juxta omnia quæ locuti estis ad me, & constitui
super vos regem.
2. Et nunc rex graditur ante vos: ego autem
senui, & incanui: porrò filii mei vobiscum
sunt: itaque conversatus coram vobis
ab adolescentia mea usque ad hanc diem,
ecce præstò sum.
3. ‖ Loquimini de me coram Domino, & ‖ Eccli 46. 22.
coram Christo ejus, utrùm bovem cujusquam
tulerim, aut asinum: si quempiam calumniatus
sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam
munus accepi: & contemnam illud
hodie, restituamque vobis.
4. Et dixerunt: Non es calumniatus nos,
neque oppressisti, neque tulisti de manu alicujus
quippiam.
5. Dixitque ad eos: Testis est Dominus adversum
vos, & testis Christus ejus in die hac,
quia non inveneritis in manu mea quippiam.
Et dixerunt: Testis.
6. Et ait Samuel ad populum: Dominus,
qui fecit Moysen & Aaron, & eduxit patres
nostros de Terra Ægypti.
7. Nunc ergo state, ut judicio contendam
adversum vos coram Domino, de omnibus misericordiis
Domini, quas fecit vobiscum, &
cum patribus vestris:
8. ‖ quo modo Jacob ingressus est in Ægyptum, ‖ Gen. 46. 5.
& clamaverunt patres vestri ad Dominum:
& misit Dominus Moysen & Aaron,
& eduxit patres vestros de Ægypto: & collocavit
eos in loco hoc.
9. Qui obliti sunt Domini Dei sui, ‖ & ‖ Judic. 4. 2.
tradidit eos in manu Sisaræ magistri militiæ
Hasor, & in manu Philisthinorum, & in
manu regis Moab, & pugnaverunt adversum
eos.
10. Posteà autem clamaverunt ad Dominum,
& dixerunt: Peccavimus, quia dereliquimus
Dominum, & servivimus Baalim
& Astaroth: nunc ergo erue nos de
manu inimicorum nostrorum, & serviemus
tibi.
11. ‖ Et misit Dominus Jerobaal, & Badan *, ‖ Judic. 6. 14. * Is quoque Jair dicitur. Judic. 9. 14.
& Jephte, & Samuel, & eruit vos de
manu inimicorum vestrorum per circuitum,
& habitastis confidenter.
12. Videntes autem quòd Naas rex filiorum
Ammon venisset adversum vos, dixistis
mihi: ‖ Nequaquam, sed rex imperabit ‖ Sup. 8. 19. & 10. 19.
nobis: cùm Dominus Deus vester regnaret
in vobis.
13. Nunc ergo præstò est rex vester, quem
elegistis & petistis: ecce dedit vobis Dominus
regem.

14. Si-

14. Si timueritis Dominum, & servieritis ei, & audieritis vocem ejus, & non exasperaveritis os Domini: eritis & vos, & rex qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum.

15. Si autem non audieritis vocem Domini, sed exasperaveritis sermones ejus, erit manus Domini super vos, & super patres vestros.

16. Sed & nunc state, & videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro.

17. Numquid non messis tritici est hodie? invocabo Dominum, & dabit voces & pluvias: & scietis, & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos regem.

18. Et clamavit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces & pluvias in illa die.

19. Et timuit omnis populus nimis Dominum & Samuelem, & dixit universus populus ad Samuelem: Ora pro servis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur. Addidimus enim universis peccatis nostris malum, ut peteremus nobis regem.

20. Dixit autem Samuel ad populum: Nolite timere, vos fecistis universum malum hoc: veruntamen nolite recedere à tergo Domini, sed servite Domino in omni corde vestro.

21. Et nolite declinare post vana, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana sunt.

22. Et non derelinquet Dominus populum suum propter nomen suum magnum: quia juravit Dominus facere vos sibi populum.

23. Absit autem à me hoc peccatum in Dominum, ut cessem orare pro vobis, & docebo vos viam bonam & rectam.

24. Igitur timete Dominum, & servite ei in veritate, & ex toto corde vestro. Vidistis enim magnifica quæ in vobis gesserit.

25. Quòd si perseveraveritis in malitia: & vos & rex vester pariter peribitis.

CAPUT XIII.

Victi à Saule Philisthæi maximo apparatu adversus Israelem armantur; territi Hebræi in antris latitant; & Saul quia non expectato Samuelis adventu obtulit holocaustum, reprobatur à Domino dicitur: de cautela Philisthæorum ut Israelitæ armis spoliarentur.

1. Filius unius anni erat * Saul cùm regnare cœpisset, duobus autem annis † regnavit super Israel.

* Id est, unus effluxerat annus post devictos à Samuele Philisthæos, ut Docti quidam explicant. † id est, à jugo Philisthinorum liber. Qui ab hoc ann. 2911. totum Israel gravi & diuturna servitute oppresserunt.

2. Et elegit sibi Saul tria millia de Israel: & erant cum Saul duo millia in Machmas, & in monte Bethel: mille autem cum Jonatha in Gabaa Benjamin. Porrò cæterum populum remisit unumquemque in tabernacula sua.

3. Et percussit Jonathas stationem Philisthinorum, quæ erat in Gabaa. Quod cùm audissent Philisthiim, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens: Audiant Hebræi.

4. Et universus Israel audivit hujuscemodi famam: Percussit Saul stationem Philisthinorum: & erexit se Israel adversus Philisthiim. Clamavit ergo populus post Saul in Galgala.

5. Et Philisthiim congregati sunt ad præliandum contra Israel, triginta millia curruum, & sex millia equitum, & reliquum vulgus, sicut arena quæ est in littore maris plurima. Et ascendentes castrametati sunt in Machmas ad Orientem Bethaven.

6. Quod cùm vidissent viri Israel se in arcto positos, (afflictus enim erat populus) absconderunt se in speluncis, & in abditis, in petris quoque, & in antris, & in cisternis.

7. Hebræi autem transierunt Jordanem in Terram Gad & Galaad. Cùmque adhuc esset Saul in Galgala, universus populus perterritus est, qui sequebatur eum.

8. Et expectavit septem diebus juxta placitum Samuelis, || & non venit Samuel in Galgala, dilapsusque est populus ab eo.

|| Sup. 10. 8.

9. Ait ergo Saul: Afferte mihi holocaustum, & pacifica. Et obtulit holocaustum.

10. Cùmque complesset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat: & egressus est Saul obviam ei ut salutaret eum.

11. Locutusque est ad eum Samuel: Quid fecisti? Respondit Saul: Quia vidi quòd populus dilaberetur à me, & tu non veneras juxta placitos dies, porrò Philisthiim congregati fuerant in Machmas,

12. dixi: Nunc descendent Philisthiim ad me in Galgala, & faciem Domini non placavi. Necessitate compulsus, obtuli holocaustum.

13. Dixitque Samuel ad Saul: || Stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, jam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum,

|| Infr. 15. 22.

14. sed nequaquam regnum tuum ultrà consurget. || Quæsivit Dominus sibi virum juxta cor suum: & præcepit ei Dominus ut esset dux super populum suum, eò quòd non servaveris quæ præcepit Dominus.

|| Act. 13. 22. Hæc autem de Davide dicta videntur eodem anno M. 2911. atque adeò annis 8. antequam nasceretur. Vid. Infr. 16. 1.

15. Surrexit autem Samuel, & ascendit de Galgalis in Gabaa Benjamin. Et reliqui populi ascenderunt post Saul obviam populo, qui expugnabant eos venientes de Galgala in Gabaa, in colle Benjamin. Et recensuit Saul populum, qui inventi fuerant cum eo, quasi sexcentos viros.

16. Et Saul & Jonathas filius ejus, populusque qui inventus fuerat cum eis, erat in Gabaa Benjamin: porrò Philisthiim consederant in Machmas.

17. Et egressi sunt ad prædandum de castris Philisthinorum tres cunei. Unus cuneus pergebat contra viam Ephra ad Terram Saul:

18. porrò alius ingrediebatur per viam Beth-horon: tertius autem verterat se ad iter termini imminentis valli Seboim contra desertum.

19. Porrò faber ferrarius non inveniebatur in omni Terra Israel. Caverant enim Philisthiim, ne fortè facerent Hebræi gladium aut lanceam.

20. Descendebat ergo omnis Israel ad Philisthiim, ut exacueret unusquisque vomerem suum, & ligonem, & securim, & sarculum.

21. Retusæ itaque erant acies vomerum, & ligonum, & tridentum, & securium, usque ad stimulum corrigendum.

22. Cùmque venisset dies prælii, non est inventus ensis & lancea in manu totius po-

puli, qui erat cum Saule & Jonatha, excepto Saul & Jonatha filio ejus.

23. Egressa est autem statio Philisthiim, ut transcenderet in Machmas.

CAPUT XIV.

Jonathas Domino fidens, cum armigero suo Philisthæos dispersit; verùm post victoriam, melle gustato, ob patris juramentum mortem comminatum, populi auxilio vix evasit.

1. ET accidit quadam die ut diceret Jonathas filius Saul ad adolescentem armigerum suum: Veni, & transeamus ad stationem Philisthinorum, quæ est trans locum illum. Patri autem suo hoc ipsum non indicavit.

2. Porrò Saul morabatur in extrema parte Gabaa, sub malogranato, quæ erat in Magron: & erat populus cum eo quasi sexcentorum virorum.

3. Et Achias filius Achitob fratris Ichabod filii Phinees, ‖ qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo, portabat ephod. Sed & populus ignorabat quò isset Jonathas. (1 Sup. 4. 21)

4. Erant autem inter ascensus, per quos nitebatur Jonathas transire ad stationem Philisthinorum, eminentes petræ ex utraque parte, & quasi in modum dentium scopuli hinc & inde prærupti, nomen uni Boses, & nomen alteri Sene:

5. unus scopulus prominens ad Aquilonem ex adverso Machmas, & alter ad Meridiem contra Gabaa.

6. Dixit autem Jonathas ad adolescentem armigerum suum: Veni, transeamus ad stationem incircumcisorum horum, si fortè faciat Dominus pro nobis: quia non est Domino difficile salvare, vel in multis, vel in paucis.

7. Dixitque ei armiger suus: Fac omnia quæ placent animo tuo: perge quò cupis, & ero tecum ubicumque volueris.

8. Et ait Jonathas: Ecce nos transimus ad viros istos. Cùmque apparuerimus eis,

9. si taliter locuti fuerint ad nos, Manete donec veniamus ad vos: stemus in loco nostro, nec ascendamus ad eos.

10. Si autem dixerint: Ascendite ad nos: ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris: hoc erit nobis signum.

11. Apparuit igitur uterque stationi Philisthinorum: dixeruntque Philisthiim: En Hebræi egrediuntur de cavernis, in quibus absconditi fuerant.

12. Et locuti sunt viri de statione ad Jonatham, & ad armigerum ejus, dixeruntque: Ascendite ad nos, & ostendemus vobis rem. Et ait Jonathas ad armigerum suum: Ascendamus, sequere me: ‖ tradidit enim Dominus eos in manus Israel. (1. Mac. 4. 30.)

13. Ascendit autem Jonathas manibus & pedibus reptans, & armiger ejus post eum. Itaque alii cadebant ante Jonatham, alios armiger ejus interficiebat sequens eum.

14. Et facta est plaga prima, qua percussit Jonathas & armiger ejus, quasi viginti virorum, in media parte jugeri, quam par boum in die arare consuevit.

15. Et factum est miraculum in castris, per agros: sed & omnis populus stationis eorum, qui ierant ad prædandum, obstupuit, & conturbata est terra: & accidit quasi miraculum à Deo.

16. Et respexerunt speculatores Saul, qui erant in Gabaa Benjamin, & ecce multitudo prostrata, & huc illucque diffugiens.

17. Et ait Saul populo, qui erat cum eo: Requirite, & videte quis abierit ex nobis. Cùmque requisissent, repertum est non adesse Jonatham, & armigerum ejus.

18. Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam Dei. (Erat enim ibi arca Dei in die illa cum filiis Israel.)

19. Cùmque loqueretur Saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philisthinorum: crescebatque paulatim, & clariùs resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem: Contrahe manum tuam.

20. Conclamavit ergo Saul, & omnis populus qui erat cum eo, & venerunt usque ad locum certaminis: & ecce versus fuerat gladius uniuscujusque ad proximum suum, & cædes magna nimis.

21. Sed & Hebræi qui fuerant cum Philisthiim heri & nudiustertius, ascenderantque cum eis in castris, reversi sunt ut essent cum Israel, qui erant cum Saul & Jonatha.

22. Omnes quoque Israelitæ qui se absconderant in monte Ephraim, audientes quòd fugissent Philisthæi, sociaverunt se cum suis in prælio. Et erant cum Saul, quasi decem millia virorum.

23. Et salvavit Dominus in die illa Israel. Pugna autem pervenit usque ad Bethaven.

24. Et viri Israel sociati sunt sibi in die illa: adjuravit autem Saul populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit panem usque ad vesperam, donec ulciscar de inimicis meis. Et non manducavit universus populus panem:

25. omneque terræ vulgus venit in saltum, in quo erat mel super faciem agri.

26. Ingressus est itaque populus saltum, & & apparuit fluens mel, nullusque applicuit manum ad os suum. Timebat enim populus juramentum.

27. Porrò Jonathas non audierat cùm adjuraret pater ejus populum: extenditque summitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in favum mellis: & convertit manum suam ad os suum, & illuminati sunt oculi ejus.

28. Respondensque unus de populo, ait: Jurejurando constrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit panem hodie, (defecerat autem populus.)

29. Dixitque Jonathas: Turbavit pater meus terram: vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei, eò quòd gustaverim paululum de melle isto:

30. quantò magis si comedisset populus de præda inimicorum suorum, quam reperit? nonne major plaga facta fuisset in Philisthiim?

31. Percusserunt ergo in die illa Philisthæos à Machmis usque in Ahialon. Defatigatus est autem populus nimis:

32. & versus ad prædam, tulit oves, & boves, & vitulos, & mactaverunt in terra: comeditque populus cum sanguine.

33. Nuntiaverunt autem Sauli dicentes, quòd populus peccasset Domino, comedens cum sanguine. Qui ait: Prævaricati estis: volvite ad me jam nunc saxum grande.

34. Et dixit Saul: Dispergimini in vul-

gus:

gus, & dicite eis, ut adducat ad me unusquisque bovem suum & arietem, & occidite super istud, & vescimini, & non peccabitis Domino comedentes cum sanguine. Adduxit itaque omnis populus unusquisque bovem in manu sua usque ad noctem: & occiderunt ibi.

35. Ædificavit autem Saul altare Domino; tuncque primùm cœpit ædificare altare Domino.

36. Et dixit Saul: Irruamus super Philisthæos nocte, & vastemus eos usquedum illucescat manè, nec relinquamus ex eis virum. Dixitque populus: Omne quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et ait sacerdos: Accedamus huc ad Deum.

37. Et consuluit Saul Dominum: Num persequar Philisthiim? si trades eos in manus Israel? Et non respondit ei in die illa.

38. Dixitque Saul: Applicate huc universos angulos populi: & scitote, & videte, per quem acciderit peccatum hoc hodie.

39. Vivit Dominus salvator Israel, quia si per Jonatham filium meum factum est, absque retractatione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo.

40. Et ait ad universum Israel: Separamini vos in partem unam, & ego cum Jonatha filio meo ero in parte altera. Responditque populus ad Saul: Quod bonum videtur in oculis tuis, fac.

41. Et dixit Saul ad Dominum Deum Israel: Domine Deus Israel da indicium: quid est quòd non responderis servo tuo hodie? Si in me, aut in Jonatha filio meo est iniquitas hæc, da ostensionem: aut si hæc iniquitas est in populo tuo, da sanctitatem. Et deprehensus est Jonathas & Saul, populus autem exivit.

42. Et ait Saul: Mittite sortem inter me, & inter Jonatham filium meum. Et captus est Jonathas.

43. Dixit autem Saul ad Jonatham: Indica mihi quid feceris. Et indicavit ei Jonathas, & ait: Gustans gustavi in summitate virgæ, quæ erat in manu mea, paululum mellis, & ecce ego morior.

44. Et ait Saul: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Jonatha.

45. Dixitque populus ad Saul: Ergone Jonathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? hoc nefas est: vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite ejus in terram, quia cum Deo operatus est hodie. Liberavit ergo populus Jonatham, ut non moreretur.

46. Recessitque Saul, nec persecutus est Philisthiim: porrò Philisthiim abierunt in loca sua.

47. Et Saul, confirmato *regno super Israel, pugnabat per circuitum adversum omnes inimicos ejus †, contra Moab, & filios Ammon, & Edom, & reges Soba, & Philisthæos: & quocumque se verterat, superabat.

48. Congregatoque exercitu, percussit Amalec *, & eruit Israel de manu vastatorum ejus.

49. Fuerunt autem filii Saul, Jonathas, & Jessui, & Melchisua: & nomina duarum filiarum ejus, nomen primogenitæ Merob, & nomen minoris Michol.

50. Et nomen uxoris Saul, Achinoam filia Achimaas: & nomen principis militiæ ejus Abner, filius Ner, patruelis Saul.

51. Porrò Cis fuit pater Saul, & Ner pater Abner, filius Abiel.

* Id est quasi denuò recuperato: scilicet excusso aliquatenus Philisthæorū jugo. Unde colligere est prædicta bella aliquamdiu perdurasse puta annos 10. ad annum usque 2921. † in quibus debellandis aliquot iterum annos impendit. puta ad annum usque 2925. * Puta anno sequenti 2930.

52. Erat autem bellum potens adversum Philisthæos omnibus diebus Saul. Nam quemcumque viderat Saul virum fortem, & aptum ad prælium, sociabat eum sibi.

CAPUT XV.

Saul missus à Domino ad delendum funditus Amalec, Agag eorum regem multamque prædam reservans, inobedientiæ arguitur, commendata obedientia, ideoque à regno rejicitur; interfectoque Agag, Saul reprobatus à Samuele lugetur.

1. ET dixit Samuel ad Saul: Me misit Dominus, ut ungerem te in regem super populum ejus Israel: nunc ergo audi vocem Domini:

2. Hæc dicit Dominus exercituum: Recensui quæcumque fecit Amalec Israeli, ‖ quomodo restitit ei in via cùm ascenderet de Ægypto.

‖ Exod. 17. 8.

3. Nunc ergo vade, & percute Amalec, & demolire universa ejus: non parcas ei, & non concupiscas ex rebus ipsius aliquid: sed interfice à viro usque ad mulierem, & parvulum atque lactentem, bovem & ovem, camelum & asinum.

4. Præcepit itaque Saul populo, & recensuit eos quasi agnos: ducenta millia peditum, & decem millia virorum Juda.

5. Cùmque venisset Saul usque ad civitatem Amalec, tetendit insidias in torrente.

6. Dixitque Saul Cinæo: Abite, recedite, atque descendite ab Amalec: ne fortè involvam te cum eo. Tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis Israel, cùm ascenderent de Ægypto. Et recessit Cinæus de medio Amalec.

7. Percussitque Saul Amalec, ab Hevila, donec venias ad Sur, quæ est è regione Ægypti.

8. Et apprehendit Agag regem Amalec vivum: omne autem vulgus interfecit in ore gladii.

9. Et pepercit Saul, & populus Agag, & optimis gregibus ovium & armentorum, & vestibus & arietibus, & universis quæ pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea: quidquid verò vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt.

10. Factum est autem verbum Domini ad Samuel, dicens:

11. Pœnitet me quòd constituerim Saul regem: quia dereliquit me, & verba mea opere non implevit. Contristatusque est Samuel, & clamavit ad Dominum tota nocte.

12. Cùmque de nocte surrexisset Samuel, ut iret ad Saul manè, nuntiatum est Samueli, eò quòd venisset Saul in Carmelum, & erexisset sibi fornicem triumphalem, & reversus transisset, descendissetque in Galgala. Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat holocaustum Domino, de initiis prædarum quæ attulerat ex Amalec.

13. Et cùm venisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul: Benedictus tu Domino, implevi verbum Domini.

14. Dixitque Samuel: Et quæ est hæc vox gregum, quæ resonat in auribus meis, & armentorum, quam ego audio?

15. Et ait Saul: De Amalec adduxerunt ea: pepercit enim populus melioribus ovibus &

armentis, ut immolarentur Domino Deo tuo; reliqua verò occidimus.

16. Ait autem Samuel ad Saul: sine me, & indicabo tibi quæ locutus sit Dominus ad me nocte. Dixitque ei: Loquere.

17. Et ait Samuel. Nonnè cùm parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? unxitque te Dominus in regem super Israel,

18. & misit te Dominus in viam, & ait: Vade, & interfice peccatores Amalec, & pugnabis contra eos usque ad internecionem eorum.

19. Quare ergo non audisti vocem Domini: sed versus ad prædam es, & fecisti malum in oculis Domini?

20. Et ait Saul ad Samuelem: Imò audivi vocem Domini, & ambulavi in via per quam misit me Dominus, & adduxi Agag regem Amalec, & Amalec interfeci.

21. Tulit autem de præda populus oves & boves, primitias eorum quæ cæsa sunt, ut immolet Domino Deo suo in Galgalis.

‖ Sup. 13. 13. Eccli 4. 17. Osee. 6. 6. Matth. 9. 13. & 12. 7.

22. Et ait Samuel: ‖ Numquid vult Dominus holocausta & victimas, & non potiùs ut obediatur voci Domini? MELIOR est enim obedientia quàm victimæ: & auscultare magis quàm offerre adipem arietum.

23. Quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro eo ergo quòd abjecisti sermonem Domini, abjecit te Dominus ne sis rex.

24. Dixitque Saul ad Samuelem: Peccavi, quia prævaricatus sum sermonem Domini, & verba tua, timens populum, & obediens voci eorum.

25. Sed nunc porta, quæso peccatum meum, & revertere mecum, ut adorem Dominum.

26. Et ait Samuel ad Saul: Non revertar tecum, quia projecisti sermonem Domini, & projecit te Dominus ne sis rex super Israel.

27. Et conversus est Samuel ut abiret: ille autem apprehendit summitatem pallii ejus, quæ & scissa est.

‖ Infr. 28. 17.

28. Et ait ad eum Samuel: ‖ Scidit Dominus regnum Israel à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te.

29. Porrò Triumphator in Israel non parcet, & pœnitudine non flectetur: neque enim homo est ut agat pœnitentiam.

30. At ille ait: Peccavi: sed nunc honora me coram senioribus populi mei, & coram Israel, & revertere mecum, ut adorem Dominum Deum tuum.

31. Reversus ergo Samuel secutus est Saulem: & adoravit Saul Dominum.

32. Dixitque Samuel: Adducite ad me Agag regem Amalec. Et oblatus est ei Agag pinguissimus, & tremens. Et dixit Agag: Siccine separat amara mors?

33. Et ait Samuel: Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua. Et in frusta concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis.

34. Abiit autem Samuel in Ramatha: Saul verò ascendit in domum suam in Gabaa.

35. Et non vidit Samuel ultrà Saul usque ad diem mortis suæ: verumtamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum pœnitebat quòd constituisset eum regem super Israel.

CAPUT XVI.

Reprobato Saul, David inter fratres in regem ungitur, quo cithara psallente coram Saule agitato spiritu malo, ille leviùs habebat.

1. DIxitque Dominus ad Samuelem: Usquequò tu luges Saul, cùm ego projecerim eum ne regnet super Israel? Imple cornu tuum oleo, & veni, ut mittam te ad Isai Bethlehemitem: providi enim in filiis ejus mihi regem.

Ann. M. circiter 2914. Ant. Chr. 1070. ætatis Davidis 15. cùm Samuel qui tunc annū agebat 85. per annos 3. deflevisset Saulem.

2. Et ait Samuel: Quo modo vadam? audiet enim Saul, & interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua, & dices: Ad immolandum Domino veni.

3. Et vocabis Isai ad victimam, & ego ostendam tibi quid facias, & unges quemcumque monstravero tibi.

4. Fecit ergo Samuel, sicut locutus est ei Dominus. Venitque in Bethlehem, & admirati sunt seniores civitatis, occurrentes ei, dixeruntque: Pacificusne est ingressus tuus?

5. Et ait: Pacificus: ad immolandum Domino veni, sanctificamini, & venite mecum ut immolem. Sanctificavit ergo Isai & filios ejus, & vocavit eos ad sacrificium.

6. Cùmque ingressi essent, vidit Eliab, & ait: Num coram Domino est Christus ejus?

7. Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne respicias vultum ejus, neque altitudinem staturæ ejus: quoniam abjeci eum, nec juxta intuitum hominis ego judico: homo enim videt ea quæ parent, ‖ Dominus autem intuetur cor.

‖ Psal. 7. 1.

8. Et vocavit Isai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus.

9. Adduxit autem Isai Samma, de quo ait: Etiam hunc non elegit Dominus.

10. Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele: & ait Samuel ad Isai: Non elegit Dominus ex istis.

11. Dixitque Samuel ad Isai: Numquid jam completi sunt filii? Qui respondit: Adhuc reliquus est parvulus, & pascit oves. Et ait Samuel ad Isai: Mitte, & adduc eum: nec enim discumbemus priùs quàm huc ille veniat.

12. Misit ergo, & adduxit eum. Erat autem rufus, & pulcher aspectu, decoraque facie. Et ait Dominus: Surge, unge eum, ipse est enim.

‖ 2. Reg. 7. 8. Psalm. 77. 70. & 88. 21. Act. 7. 46. & 13. 22.

13. Tulit ergo Samuel cornu olei, ‖ & unxit eum in medio fratrum ejus: & directus est Spiritus Domini à die illa in David, & deinceps: surgensque Samuel abiit in Ramatha.

14. Spiritus autem Domini recessit à Saul, & exagitabat eum spiritus nequam, à Domino.

15. Dixeruntque servi Saul ad eum: Ecce spiritus Dei malus exagitat te.

16. Jubeat dominus noster, & servi tui qui coram te sunt, quærent hominem scientem psallere cithara, ut quando arripuerit te spiritus Domini malus, psallat manu sua, & leviùs feras.

17. Et ait Saul ad servos suos: Providete ergo mihi aliquem benè psallentem, & adducite eum ad me.

Fortè are sequ. 2915.

18. Et

18. Et respondens unus de pueris, ait: Ecce vidi filium Isai Bethlehemitem scientem psallere, & fortissimum robore, ‖ & virum bellicosum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum: & Dominus est cum eo.

‖ Infr. 23. 18.

19. Misit ergo Saul nuntios ad Isai, dicens: Mitte ad me David filium tuum, qui est in pascuis.

20. Tulit itaque Isai asinum plenum panibus, & lagenam vini, & hœdum de capris unum, & misit per manum David filii sui Sauli.

21. Et venit David ad Saul, & stetit coram eo: at ille dilexit eum nimis, & factus est ejus armiger.

22. Misitque Saul ad Isai dicens: Stet David in conspectu meo: invenit enim gratiam in oculis meis.

23. Igitur quandocumque spiritus Domini malus arripiebat Saul, David tollebat citharam, & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saul, & leviùs habebat. Recedebat enim ab eo spiritus malus.

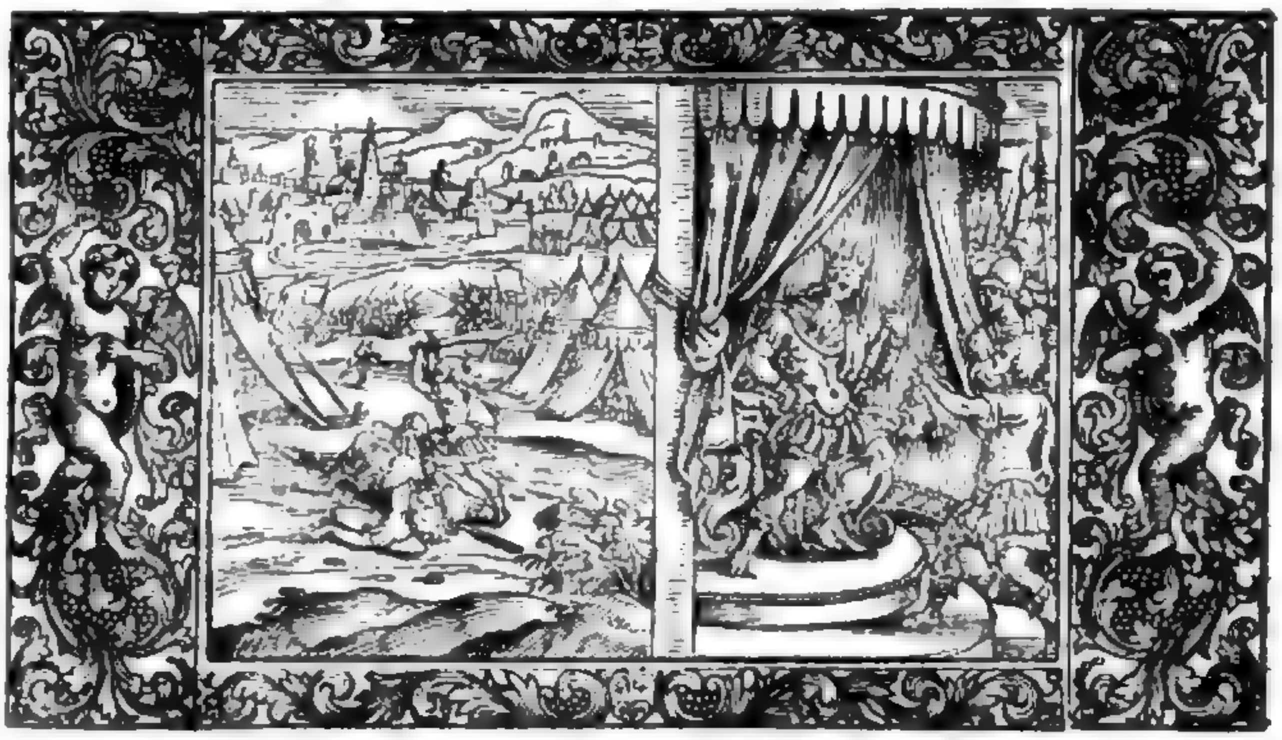

CAPUT XVII.

Philisthæis contra Israelem ad pugnam congregatis, Goliath gigantem in armis & fortitudine confidentem, inermis David occidit, præcisumque caput, diffusis Philisthæis, ad Saulem tulit.

Ann. M. circiter 2942. Ant. Chr. 1062. ætatis David. 23.

1. CONgregantes autem Philisthiim agmina sua in prælium, convenerunt in Socho Judæ: & castrametati sunt inter Socho & Azeca, in finibus Dommim.

2. Porrò Saul & filii Israel congregati venerunt in Vallem terebinthi, & direxerunt aciem ad pugnandum contra Philisthiim.

3. Et Philisthiim stabant super montem ex parte hac, & Israel stabat supra montem ex altera parte: vallisque erat inter eos.

4. Et egressus est vir spurius de castris Philisthinorum, nomine Goliath, de Get, altitudinis sex cubitorum & palmi:

5. & cassis ærea super caput ejus, & lorica squamata induebatur: porrò pondus loricæ ejus, quinque millia siclorum æris erat:

6. & ocreas æreas habebat in cruribus: & clypeus æreus tegebat humeros ejus.

7. Hastile autem hastæ ejus erat quasi liciatorium texentium: ipsum autem ferrum hastæ ejus sexcentos siclos habebat ferri: & armiger ejus antecedebat eum.

8. Stansque clamabat adversum phalangas Israel, & dicebat eis: Quare venistis parati ad prælium? Numquid ego non sum Philisthæus, & vos servi Saul? Eligite ex vobis virum, & descendat ad singulare certamen.

9. Si quiverit pugnare mecum, & percusserit me, erimus vobis servi: si autem ego prævaluero, & percussero eum, vos servi eritis, & servietis nobis.

10. Et ajebat Philisthæus: Ego exprobravi agminibus Israel hodie: Date mihi virum, & ineat mecum singulare certamen.

11. Audiens autem Saul, & omnes Israelitæ, sermones Philisthæi hujuscemodi, stupebant, & metuebant nimis.

12. David autem erat filius viri Ephrathæi, de quo ‖ suprà dictum est, de Bethlehem Juda, cui nomen erat Isai, qui habebat octo filios, & erat vir in diebus Saul senex, & grandævus inter viros.

‖ Sup. 16. 1.

13. Abierunt autem tres filii ejus majores post Saul in prælium: & nomina trium filiorum ejus, qui perrexerunt ad bellum, Eliab primogenitus, & secundus Abinadab, tertiusque Samma.

14. David autem erat minimus. Tribus ergo majoribus secutis Saulem,

15. abiit David, & reversus est à Saul, ut pasceret gregem patris sui in Bethlehem.

16. Procedebat verò Philisthæus manè & vespere, & stabat quadraginta diebus.

17. Dixit autem Isai ad David filium suum: Accipe fratribus tuis ephi polentæ, & decem panes istos, & curre in castra ad fratres tuos,

18. & decem formellas casei has deferes ad tribunum: & fratres tuos visitabis, si rectè agant: & cum quibus ordinati sunt, disce.

19. Saul autem, & illi, & omnes filii Israel in Valle terebinthi pugnabant adversum Philisthiim.

20. Surrexit itaque David manè, & commendavit gregem custodi: & onustus abiit, sicut præceperat ei Isai. Et venit ad locum Magala, & ad exercitum, qui egressus ad pugnam vociferatus erat in certamine.

21. Direxerat enim aciem Israel, sed & Philisthiim ex adverso fuerant præparati.

22. Derelinquens ergo David vasa quæ attulerat, sub manu custodis ad sarcinas, cucurrit ad locum certaminis, & interrogabat si omnia rectè agerentur erga fratres suos.

23. Cùmque adhuc ille loqueretur eis, apparuit vir ille spurius ascendens, Goliath nomine, Philisthæus, de Geth, de castris Philisthinorum; & loquente eo hæc eadem verba audivit David.

24. Omnes autem Israelitæ, cùm vidissent virum, fugerunt à facie ejus, timentes eum valdè.

25. Et dixit unus quispiam de Israel: Num vidistis virum hunc qui ascendit? ad exprobrandum enim Israeli ascendit. Virum ergo qui percusserit eum, ditabit rex divitiis magnis, & filiam suam dabit ei, & domum patris ejus faciet absque tributo in Israel.

26. Et ait David ad viros qui stabant secum, dicens: Quid dabitur viro, qui percusserit Philisthæum hunc, & tulerit opprobrium de Israel? quis enim est hic Philisthæus incircumcisus, qui exprobravit acies Dei viventis?

27. Referebat autem ei populus eumdem sermonem, dicens: Hæc dabuntur viro, qui percusserit eum.

28. Quod cùm audisset Eliab frater ejus major, loquente eo cum aliis, iratus est contra David, & ait: Quare venisti, & quare dereliquisti pauculas oves illas in deserto? ego novi superbiam tuam, & nequitiam cordis tui: quia ut videres prælium, descendisti.

29. Et dixit David: Quid feci? numquid non verbum est?

30. Et declinavit paulùlum ab eo ad alium: dixitque eumdem sermonem. Et respondit ei populus verbum sicut priùs.

31. Audita sunt autem verba, quæ locutus est David, & annuntiata in conspectu Saul.

32. Ad quem cùm fuisset adductus, locutus est ei: Non concidat cor cujusquam in eo: ego servus tuus vadam, & pugnabo adversus Philisthæum.

33. Et ait Saul ad David: Non vales resistere Philisthæo isti, nec pugnare adversus eum, quia puer es, hic autem vir bellator est ab adolescentia sua.

|| *Eccli. 47. 3.* 34. Dixitque David ad Saul: || Pascebat servus tuus patris sui gregem, & veniebat leo, vel ursus, & tollebat arietem de medio gregis:

35. & persequebar eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum: & illi consurgebant adversum me, & apprehendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebamque eos.

36. Nam & leonem, & ursum interfeci ego servus tuus: erit igitur & Philisthæus hic incircumcisus, quasi unus ex eis. Nunc vadam, & auferam opprobrium populi: quoniam quis est iste Philistæus incircumcisus, qui ausus est maledicere exercitui Dei viventis?

37. Et ait David: Dominus qui eripuit me de manu leonis, & de manu ursi, ipse me liberabit de manu Philisthæi hujus. Dixit autem Saul ad David: Vade, & Dominus tecum sit.

38. Et induit Saul David vestimentis suis, & imposuit galeam æream super caput ejus, & vestivit eum lorica.

39. Accinctus ergo David gladio ejus super vestem suam, cœpit tentare si armatus posset incedere: non enim habebat consuetudinem. Dixitque David ad Saul: Non possum sic incedere, quia non usum habeo. Et deposuit ea,

40. & tulit baculum suum, quem semper habebat in manibus: & elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in peram pastoralem, quam habebat secum, & fundam manu tulit: & processit adversum Philisthæum.

41. Ibat autem Philisthæus incedens, & appropinquans adversum David, & armiger ejus ante eum.

42. Cùmque inspexisset Philisthæus, & vidisset David, despexit eum. Erat enim adolescens; rufus, & pulcher aspectu.

43. Et dixit Philisthæus ad David: Numquid ego canis sum, quòd tu venis ad me cum baculo? Et maledixit Philisthæus David in diis suis:

44. Dixitque ad David: Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cœli & bestiis terræ.

45. Dixit autem David ad Philisthæum: Tu venis ad me cum gladio & hasta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israel, quibus exprobrasti || *Eccli. 47. 4. 1. Mach. 4. 30.*

46. hodie, & dabit te Dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum à te: & dabo cadavera castrorum Philisthiim hodie volatilibus cœli, & bestiis terræ: ut sciat omnis terra, quia est Deus in Israel,

47. & noverit universa ecclesia hæc, quia non in gladio, nec in hasta salvat Dominus: ipsius enim est bellum, & tradet vos in manus nostras.

48. Cùm ergo surrexisset Philisthæus, & veniret, & appropinquaret contra David, festinavit David, & cucurrit ad pugnam ex adverso Philisthæi.

49. Et misit manum suam in peram, tulitque unum lapidem, & funda jecit, & circumducens percussit Philisthæum in fronte: & infixus est lapis in fronte ejus, & cecidit in faciem suam super terram.

50. || Prævaluitque David adversum Philisthæum in funda & lapide, percussumque Philisthæum interfecit. Cùmque gladium non haberet in manu David,

51. cucurrit, & stetit super Philisthæum, & tulit gladium ejus, & eduxit eum de vagina sua: & interfecit eum, præciditque caput ejus. Videntes autem Philisthiim, quòd mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt.

52. Et consurgentes viri Israel & Juda vociferati sunt, & persecuti sunt Philisthæos usque dum venirent in vallem, & usque ad portas Accaron, cecideruntque vulnerati de Philisthiim in via Saraim, & usque ad Geth, & usque ad Accaron.

53. Et revertentes filii Israel postquam persecuti fuerant Philisthæos, invaserunt castra eorum.

54. Assumens autem David caput Philisthæi, attulit illud in Jerusalem: arma verò ejus posuit in tabernaculo suo.

55. Eo autem tempore, quo viderat Saul David egredientem contra Philisthæum, ait ad Abner principem militiæ: De qua stirpe

descendit hic adolescens, Abner? Dixitque Abner: Vivit anima tua, rex, si novi *.

* In se patet, id factum aliquot post annis quã aulam deseruisset David; jã ob auctam in co ætatem, immutato vultu, ut in pubescentibus præsertim evenire solet. Huic ergo spatio 7. annos adscripsimus.

56. Et ait rex: Interroga tu, cujus filius sit iste puer.

57. Cùmque regressus esset David, percusso Philisthæo, tulit eum Abner, & introduxit coram Saule, caput Philisthæi habentem in manu.

58. Et ait ad eum Saul: De qua progenie es, ô adolescens? Dixitque David: Filius servi tui Isai Bethlehemitæ ego sum.

CAPUT XVIII.

Inito David cum Jonatha fœdere, Saul audita sui & David comparatione, malo spiritu agitatus nititur David configere; & Merob filiam, quam erat David pollicitus, tradit alteri: Michol verò juniorem callidè mediantibus centum præputiis Philisthæorum despondet David in uxorem.

Eodem ann. 2942.

1. ET factum est cùm complesset loqui ad Saul: anima Jonathæ conglutinata est animæ David, & dilexit eum Jonathas quasi animam suam.

2. Tulitque eum Saul in die illa, & non concessit ei ut reverteretur in domo patris sui.

3. Inierunt autem David & Jonathas fœdus: diligebat enim eum quasi animam suam.

4. Nam expoliavit se Jonathas tunicâ, qua erat indutus, & dedit eam David, & reliqua vestimenta sua, usque ad gladium & arcum suum, & usque ad balteum.

5. Egrediebatur quoque David ad omnia quæcumque misisset eum Saul, & prudenter se agebat: posuitque eum Saul super viros belli, & acceptus erat in oculis universi populi, maximeque in conspectu famulorum Saul.

6. Porrò cùm reverteretur percusso Philisthæo David, egressæ sunt mulieres de universis urbibus Israel, cantantes, chorosque ducentes in occursum Saul regis, in tympanis lætitiæ, & in sistris.

7. Et præcinebant mulieres ludentes, atque dicentes: || Percussit Saul mille, & David decem millia.

|| Eccli. 47. 7.

8. Iratus est autem Saul nimis, & displicuit in oculis ejus sermo iste: dixitque: Dederunt David decem millia, & mihi mille dederunt: quid ei superest, nisi solum regnum?

9. Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat David à die illa, & deinceps.

10. Post diem autem alteram, invasit spiritus Dei malus Saul, & prophetabat in medio domus suæ: David autem psallebat manu sua, sicut per singulos dies. Tenebatque Saul lanceam,

11. & misit eam, putans quòd configere posset David cum pariete: & declinavit David à facie ejus secundò.

12. Et timuit Saul David, eò quòd Dominus esset cum eo, & à se recessisset.

13. Amovit ergo eum Saul à se, & fecit eum tribunum super mille viros: & egrediebatur, & intrabat in conspectu populi.

14. In omnibus quoque viis suis David prudenter agebat, & Dominus || erat cum eo.

|| Sup. 16. 13.

15. Vidit itaque Saul quòd prudens esset nimis, & cœpit cavere eum.

16. Omnis autem Israel & Juda diligeba David: ipse enim ingrediebatur & egrediebatur ante eos.

17. Dixitque * Saul ad David: Ecce filia mea major Merob, ipsam dabo tibi uxorem: tantummodò esto vir fortis, & || præliare bella Domini. Saul autem reputabat, dicens: Non sit manus mea in eum, sed sit super eum manus Philisthinorum.

* Putaan. seq. 2943. || Infr. 25. 28.

18. Ait autem David ad Saul: Quis ego sum, aut quæ est vita mea, aut cognatio patris mei in Israel, ut fiam gener regis?

19. Factum est autem tempus, cùm deberet dari Merob filia Saul David, data est Hadrieli Molathitæ uxor.

20. Dilexit autem David Michol filia Saul altera. Et nuntiatum est Saul, & placuit ei.

21. Dixitque Saul: Dabo eam illi, ut fiat ei in scandalum, & sit super eum manus Philisthinorum. Dixitque Saul ad David: In duabus rebus gener meus eris hodie.

22. Et mandavit Saul servis suis: Loquimini ad David clàm me, dicentes: Ecce places regi, & omnes servi ejus diligunt te. Nunc ergo esto gener regis.

23. Et locuti sunt servi Saul in auribus David omnia verba hæc. Et ait David: Num parùm videtur vobis, generum esse regis? Ego autem sum vir pauper & tenuis.

24. Et renuntiaverunt servi Saul, dicentes: Hujuscemodi verba locutus est David.

25. Dixit autem Saul: Sic loquimini ad David: Non habet rex sponsalia necesse, nisi tantùm centum præputia Philisthinorum, ut fiat ultio de inimicis regis. Porrò Saul cogitabat tradere David in manus Philisthinorum.

26. Cùmque renuntiassent servi ejus David, verba quæ dixerat Saul, placuit sermo in oculis David, ut fieret gener regis.

27. Et post paucos dies surgens David, abiit cum viris, qui sub eo erant. Et percussit ex Philisthiim ducentos viros, & attulit eorum præputia, & annumeravit ea regi, ut esset gener ejus. Dedit itaque Saul ei Michol filiam suam uxorem.

28. Et vidit Saul, & intellexit quòd Dominus esset cum David. Michol autem filia Saul diligebat eum.

29. Et Saul magis cœpit timere David: factusque est Saul inimicus David cunctis diebus.

30. Et egressi sunt principes Philisthinorum. A principio autem egressionis eorum, || prudentiùs se gerebat David quàm omnes servi Saul, & celebre factum est nomen ejus nimis.

|| Sup. 14.

CAPUT XIX.

Saul David occidere volens, voce Jonathæ placatur: quem coram se citharizantem iterùm transfigere tentat, & fugientem industria Michol in Najoth apud Samuelem persecutus, post ternos nuntios prophetantes etiam ipse prophetat.

1. LOcutus est autem Saul ad Jonatham filium suum, & ad omnes servos suos, ut occiderent David. Porrò Jonathas filius Saul diligebat David valdè.

2. Et indicavit Jonathas David, dicens: Quærit Saul pater meus occidere te: qua-

pro-

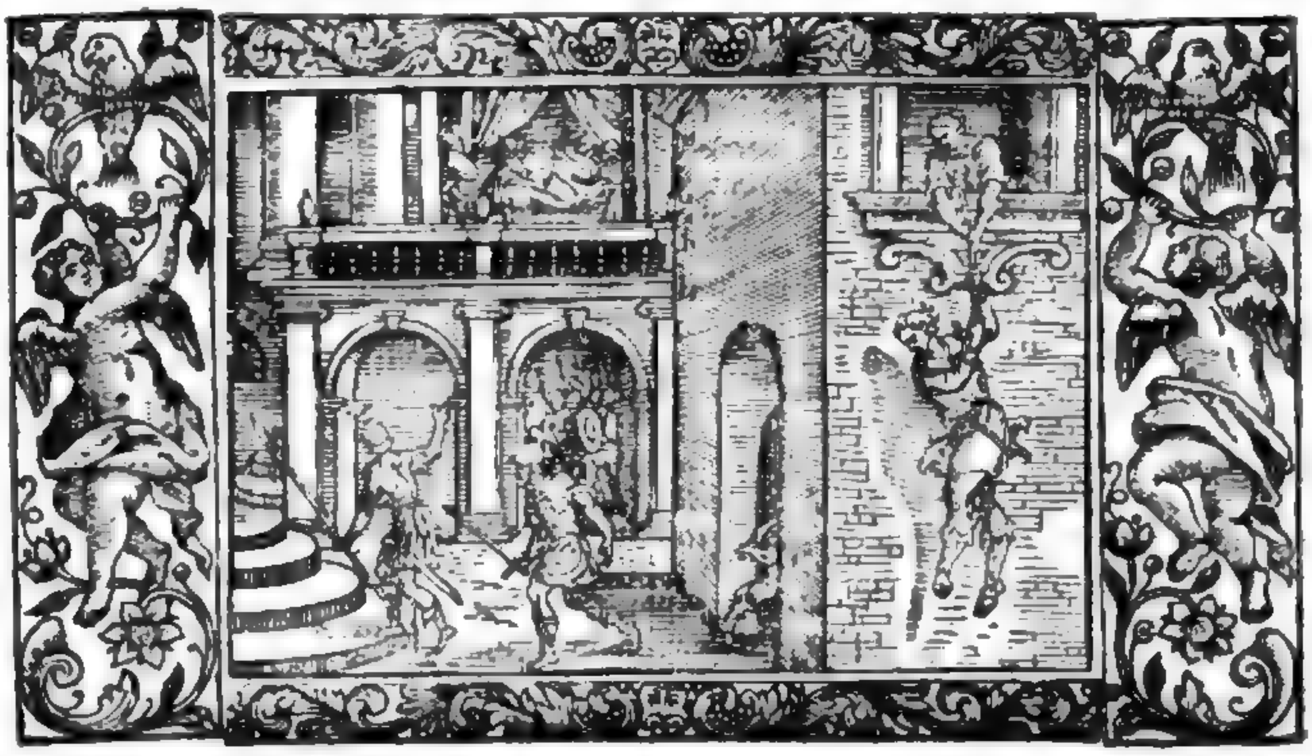

propter observa te, quæso, manè, & mane-
bis clàm, & absconderis.
3. Ego autem egrediens stabo juxta patrem
meum, in agro ubicumque fueris: & ego
loquar de te ad patrem meum: & quodcum-
que videro, nuntiabo tibi.
4. Locutus est ergo Jonathas de David bo-
na ad Saul patrem suum: dixitque ad eum:
Ne pecces rex in servum tuum David, quia
non peccavit tibi, & opera ejus bona sunt
tibi valdè.
5. Et posuit animam suam in manu sua,
& percussit Philisthæum, & fecit Dominus
salutem magnam universo Israeli: vidisti, &
lætatus es. Quare ergo peccas in sanguine
innoxio, interficiens David, qui est absque
culpa?
6. Quod cùm audisset Saul, placatus voce
Jonathæ, juravit: Vivit Dominus, quia non
occidetur.
7. Vocavit itaque Jonathas David, & indi-
cavit ei omnia verba hæc: & introduxit Jo-
nathas David ad Saul, & fuit ante eum, si-
cut fuerat heri & nudiustertius.
* Anno seq. 2944. 8. * Motum est autem rursum bellum: &
egressus David, pugnavit adversum Phili-
sthiim: percussitque eos plaga magna, & fu-
gerunt à facie ejus.
9. Et factus est spiritus Domini malus in
Saul. Sedebat autem in domo sua, & tenebat
lanceam: porrò David psallebat manu sua.
10. Nisusque est Saul configere David lan-
cea in pariete, & declinavit David à facie
Saul: lancea autem casso vulnere perlata est
in parietem, & David fugit, & salvatus est
nocte illa.
11. Misit ergo Saul satellites suos in do-
mum David, ut custodirent eum, & interfice-
tur manè. Quod cùm annuntiasset David Mi-
chol uxor sua, dicens: Nisi salvaveris te no-
cte hac, cras morieris:
12. deposuit eum per fenestram. Porrò il-
le abiit & aufugit, atque salvatus est.
13. Tulit autem Michol statuam, & po-
suit eam super lectum, & pellem pilosam
caprarum posuit ad caput ejus, & operuit
eam vestimentis.
14. Misit autem Saul apparitores qui rape-
rent David: & responsum est quòd ægrotaret.
15. Rursumque misit Saul nuntios ut vide-
rent David, dicens: Afferte eum ad me in
lecto, ut occidatur.
16. Cùmque venissent nuntii, inventum
est simulacrum super lectum, & pellis capra-
rum ad caput ejus.
17. Dixitque Saul ad Michol: Quare sic
illusisti mihi, & dimisisti inimicum meum ut
fugeret? Et respondit Michol ad Saul: Quia
ipse locutus est mihi: Dimitte me, alioquin
interficiam te.
18. David autem fugiens, salvatus est, &
venit ad Samuel in Ramatha, & nuntiavit
ei omnia quæ fecerat sibi Saul: & abierunt
ipse & Samuel, & morati sunt in Najoth.
19. Nuntiatum est autem Sauli à dicenti-
bus: Ecce David in Najoth in Ramatha.
20. Misit ergo Saul lictores, ut raperent
David: qui cùm vidissent cuneum Propheta-
rum vaticinantium, & Samuelem stantem su-
per eos, factus est etiam Spiritus Domini in
illis, & prophetare cœperunt etiam ipsi.
21. Quod cùm nuntiatum esset Sauli, misit
& alios nuntios: prophetaverunt autem & illi.
Et rursum misit Saul tertios nuntios: qui &
ipsi prophetaverunt. Et iratus iracundia Saul,
22. abiit etiam ipse in Ramatha, & venit
usque ad cisternam magnam, quæ est in So-
cho, & interrogavit, & dixit: In quo loco
sunt Samuel & David? Dictumque est ei:
Ecce in Najoth sunt in Ramatha.
23. Et abiit in Najoth in Ramatha, & fa-
ctus est etiam super eum Spiritus Domini,
& ambulabat ingrediens, & prophetabat us-
quedum veniret in Najoth in Ramatha.
24. Et expoliavit etiam ipse se vestimentis
suis, & prophetavit cum cæteris coram Sa-
muele, & cecidit nudus tota die illa & no-
cte. Unde & exivit proverbium: ‖ Num & ‖ Sup. 10. 11.
Saul inter prophetas?

CAPUT XX.

Jonathas post repetitum cum David fœdus, ipsum cum patre reconciliare frustrà conatur; illum tamen è manibus ejus trium sagittarum signo liberat.

1. FUgit autem David de Najoth, quæ est Eodem
in Ramatha, veniensque locutus est co- ann. 2945. Ant. Ch.
ram Jonatha: Quid feci? quæ est iniquitas mea, 1060.

& quod peccatum meum in parentem tuum, quia quærit animam meam?

2. Qui dixit ei : Absit, non morieris : neque enim faciet pater meus quidquam grande vel parvum, nisi priùs indicaverit mihi : hunc ergo celavit me pater meus sermonem tantummodò ? nequaquam erit istud.

3. Et juravit rursum Davidi. Et ille ait : Scit profectò pater tuus quia inveni gratiam in oculis tuis, & dicet : Nesciat hoc Jonathas, ne fortè tristetur. Quinimò vivit Dominus, & vivit anima tua, quia uno tantùm (ut ita dicam) gradu, ego morsque dividimur.

4. Et ait Jonathas ad David : Quodcumque dixerit mihi anima tua, faciam tibi.

5. Dixit autem David ad Jonathan : Ecce calendæ sunt crastino, & ego ex more sedere soleo juxta regem ad vescendum : dimitte ergo me ut abscondar in agro usque ad vesperam diei tertiæ.

6. Si respiciens requisierit me pater tuus, respondebis ei : Rogavit me David, ut iret
Luc. 2. 4. celeriter in Bethlehem || civitatem suam : quia victimæ solemnes ibi sunt universis contribulibus suis.

7. Si dixerit, Benè : pax erit servo tuo. Si autem fuerit iratus, scito quia completa est malitia ejus.

8. Fac ergo misericordiam in servum tuum : quia fœdus Domini me famulum tuum tecum inire fecisti. Si autem est iniquitas aliqua in me, tu me interfice, & ad patrem tuum ne introducas me.

9. Et ait Jonathas : Absit hoc à te : neque enim fieri potest, ut si certè cognovero completam esse patris mei malitiam contra te, non annuntiem tibi.

10. Responditque David ad Jonathan : Quis renuntiabit mihi, si quid fortè responderit tibi pater tuus durè de me?

11. Et ait Jonathas ad David : Veni, & egrediamur foras in agrum. Cùmque exissent ambo in agrum,

12. ait Jonathas ad David : Domine Deus Israel, si investigavero sententiam patris mei crastino vel perendie : & aliquid boni fuerit super David, & non statim misero ad te, & notum tibi fecero,

13. hæc faciat Dominus Jonathæ, & hæc addat. Si autem perseveraverit patris mei malitia adversum te, revelabo aurem tuam, & dimittam te, ut vadas in pace, & sit Dominus tecum, sicut fuit cum patre meo.

14. Et si vixero, facies mihi misericordiam Domini : si verò mortuus fuero,

15. non auferes misericordiam tuam à domo mea usque in sempiternum, quando eradicaverit Dominus inimicos David, unumquemque de terra : auferat Jonathan de domo sua, & requirat Dominus de manu inimicorum David.

16. Pepigit ergo Jonathas fœdus cum domo David : & requisivit Dominus de manu inimicorum David.

17. Et addidit Jonathas dejerare David, eò quòd diligeret illum : sicut enim animam suam, ita diligebat eum.

18. Dixitque ad eum Jonathas : Cras calendæ sunt, & requireris:

19. requiretur enim sessio tua usque perendie. Descendes ergo festinus, & venies in locum ubi celandus es in die qua operari licet, & sedebis juxta lapidem, cui nomen est Ezel.

20. Et ego tres sagittas mittam juxta eum, & jaciam quasi exercens me ad signum.

21. Mittam quoque & puerum, dicens ei : Vade, & affer mihi sagittas.

22. Si dixero puero : Ecce sagittæ intra te sunt, tolle eas : tu veni ad me, quia pax tibi est, & nihil est mali, vivit Dominus. Si autem sic locutus fuero puero : Ecce sagittæ ultra te sunt : vade in pace, quia dimisit te Dominus.

23. De verbo autem quod locuti sumus ego & tu, sit Dominus inter me & te usque in sempiternum.

24. Absconditus est ergo David in agro, & venerunt calendæ, & sedit rex ad comedendum panem.

25. Cùmque sedisset rex super cathedram suam (secundùm consuetudinem) quæ erat juxta parietem, surrexit Jonathas, & sedit Abner ex latere Saul, vacuusque apparuit locus David.

26. Et non est locutus Saul quidquam in die illa : cogitabat enim quòd fortè evenisset ei, ut non esset mundus, nec purificatus.

27. Cùmque illuxisset dies secunda post calendas, rursus apparuit vacuus locus David. Dixitque Saul ad Jonathan filium suum : Cur non venit filius Isai, nec heri, nec hodie, ad vescendum?

28. Responditque Jonathas Sauli : Rogavit me obnixè, ut iret in Bethlehem,

29. & ait : Dimitte me, quoniam sacrificium solemne est in civitate, unus de fratribus meis accersivit me : nunc ergo si inveni gratiam in oculis tuis, vadam citò, & videbo fratres meos. Ob hanc causam non venit ad mensam regis.

30. Iratus autem Saul adversum Jonathan, dixit ei : Fili mulieris virum ultrò rapientis, numquid ignoro quia diligis filium Isai, in confusionem tuam, & in confusionem ignominiosæ matris tuæ?

31. Omnibus enim diebus, quibus filius Isai vixerit super terram, non stabilieris tu, neque regnum tuum. Itaque jam nunc mitte, & adduc eum ad me : quia filius mortis est.

32. Respondens autem Jonathas Sauli patri suo, ait : Quare morietur ? quid fecit?

33. Et arripuit Saul lanceam ut percuteret eum. Et intellexit Jonathas quòd definitum esset à patre suo, ut interficeret David.

34. Surrexit ergo Jonathas à mensa in ira furoris, & non comedit in die calendarum secunda panem. Contristatus est enim super David, eò quòd confudisset eum pater suus.

35. Cùmque illuxisset manè, venit Jonathas in agrum juxta placitum David, & puer parvulus cum eo,

36. & ait ad puerum suum : Vade, & affer mihi sagittas, quas ego jacio. Cùmque puer cucurrisset, jecit aliam sagittam trans puerum.

37. Venit itaque puer ad locum jaculi, quod miserat Jonathas : & clamavit Jonathas post tergum pueri, & ait : Ecce ibi est sagitta porrò ultra te.

38. Clamavitque iterùm Jonathas post tergum pueri, dicens : Festina velociter, ne steteris. Collegit autem puer Jonathæ sagittas, & attulit ad dominum suum:

39. & quid ageretur, penitùs ignorabat : tantummodò enim Jonathas & David rem noverant.

40. Dedit ergo Jonathas arma suo puero, & dixit ei : Vade, & defer in civitatem.

41. Cùmque abiisset puer, surrexit David de loco, qui vergebat ad Austrum, & cadens pronus in terram adoravit tertiò: & osculantes se alterutrum, fleverunt pariter, David autem ampliùs.

42. Dixit ergo Jonathas ad David: Vade in pace: quæcumque juravimus ambo in nomine Domini, dicentes: Dominus sit inter me & te, & inter semen meum & semen tuum usque in sempiternum.

43. Et surrexit David, & abiit: sed & Jonathas ingressus est civitatem.

CAPUT XXI.

Profugus David in Nobe, fame compulsus panes sanctificatos comedit datos ab Achimelech coram Doeg Idumæo; & Goliath gladio accepto, apud Achis regem Geth dementiam præ timore simulat.

Eodem ann. 1944. 1. VEnit autem David in Nobe ad Achimelech sacerdotem: & obstupuit Achimelech, eò quòd venisset David. Et dixit ei: Quare tu solus, & nullus est tecum?

2. Et ait David ad Achimelech sacerdotem: Rex præcepit mihi sermonem, & dixit: Nemo sciat rem, propter quam missus es à me, & cujusmodi præcepta tibi dederim: nam & pueris condixi in illum & illum locum.

3. Nunc ergo si quid habes ad manum, vel quinque panes, da mihi, aut quidquid inveneris.

4. Et respondens sacerdos ad David, ait illi: Non habeo laicos panes ad manum, sed tantùm panem sanctum: si mundi sunt pueri, maximè à mulieribus?

5. Et respondit David sacerdoti, & dixit ei: Equidem, si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudiustertius, quando egrediebamur, & fuerunt vasa puerorum sancta. Porrò via hæc polluta est, sed & ipsa hodie sanctificabitur in vasis.

‖ Matt. 12. 3. & 4. 6. ‖ Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem. Neque enim erat ibi panis, nisi tantùm panes propositionis, qui sublati fuerant à facie Domini, ut ponerentur panes calidi.

7. Erat autem ibi vir quidam de servis Saul, in die illa, intus in tabernaculo Domini; & nomen ejus Doeg Idumæus, potentissimus pastorum Saul.

8. Dixit autem David ad Achimelech: Si habes hic ad manum hastam, aut gladium? quia gladium meum, & arma mea non tuli mecum: sermo enim regis urgebat.

9. Et dixit sacerdos: Ecce hic gladius Goliath Philisthæi, quem percussisti in Valle terebinthi, est involutus pallio post ephod: si istum vis tollere, tolle. Neque enim hic est alius absque eo. Et ait David: Non est huic alter similis, da mihi eum.

10. Surrexit itaque David, & fugit in die illa à facie Saul: & venit ad Achis regem Geth:

11. dixeruntque servi Achis ad eum cùm vidissent David: numquid non iste est David rex terræ? nonnè huic cantabant per choros, dicentes: ‖ Percussit Saul mille, & David decem millia?

‖ Sup. 18. 7. Eccli. 47.

12. Posuit autem David sermones istos in corde suo, & extimuit valdè à facie Achis regis Geth.

13. Et immutavit os suum coram eis, & collabebatur inter manus eorum, & impingebat in ostia portæ, defluebantque salivæ ejus in barbam.

14. Et ait Achis ad servos suos: Vidistis hominem insanum: quare adduxistis eum ad me?

15. An desunt nobis furiosi, quòd introduxistis istum, ut fureret me præsente? hiccine ingredietur domum meam?

CAPUT XXII.

David cum plurimis ad se in speluncam Odollam susceptis, inde ad regem Moab proficiscitur, unde consilio Gad prophetæ in terram Juda revertitur. Saul verò omnes sacerdotes Nobe, præter Abiathar qui ad David confugit, per Doeg Idumæum jussit interimi.

1. ABiit ergo David inde, & fugit in speluncam Odollam. Quod cùm audissent fratres ejus, & omnis domus patris ejus, descenderunt ad eum illuc. Eodem ann. 2944.

2. Et convenerunt ad eum omnes, qui erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno, & amaro animo: & factus est eorum princeps, fueruntque cum eo quasi quadringenti viri.

3. Et profectus est David inde in Maspha, quæ est Moab: & dixit ad regem Moab: Maneat, oro, pater meus & mater mea vobiscum, donec sciam quid faciat mihi Deus.

4. Et reliquit eos ante faciem regis Moab: manseruntque apud eum cunctis diebus, quibus David fuit in præsidio.

5. Dixitque Gad Propheta ad David: Noli manere in præsidio, proficiscere, & vade in Terram Juda. Et profectus est David, & venit in saltum Haret.

6. Et audivit Saul quòd apparuisset David, & viri qui erant cum eo. Saul autem cùm maneret in Gabaa, & esset in nemore, quod est in Rama, hastam manu tenens, cunctique servi ejus circumstarent eum,

7. ait ad servos suos qui assistebant ei: Audite nunc filii Jemini: numquid omnibus vobis dabit filius Isai agros & vineas, & universos vos faciet tribunos, & centuriones:

8. quoniam conjurastis omnes adversùm me, & non est qui mihi renuntiet, maximè cùm & filius meus fœdus inierit cum filio Isai? non est qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annuntiet mihi: eò quòd suscitaverit filius meus servum meum adversùm me, insidiantem mihi usque hodie.

9. Respondens autem Doeg Idumæus, qui assistebat, & erat primus inter servos Saul: Vidi, inquit, filium Isai in Nobe, apud Achimelech filium Achitob sacerdotem.

10. Qui consuluit pro eo Dominum, & cibaria dedit ei: sed & gladium Goliath Philisthæi dedit illi.

11. Misit ergo rex ad accersendum Achimelech sacerdotem filium Achitob, & omnem domum patris ejus, sacerdotum, qui erant in Nobe, qui universi venerunt ad regem.

12. Et ait Saul ad Achimelech: Audi fili Achitob. Qui respondit: Præstò sum domine.

13. Dixitque ad eum Saul: Quare conjurastis adversùm me, tu & filius Isai, & dedisti ei panes & gladium, & consuluisti pro eo Deum, ut consurgeret adversùm me, insidiator usque hodie permanens?

14. Respondensque Achimelech regi, ait: Et quis in omnibus servis tuis, sicut David fidelis, & gener regis, & pergens ad imperium tuum, & gloriosus in domo tua?

15. Num hodie cœpi pro eo consulere Deum? absit hoc à me: ne suspicetur rex adversus servum suum rem hujuscemodi, in universa domo patris mei: non enim scivit servus tuus quidquam super hoc negotio, vel modicum vel grande.

16. Dixitque rex: Morte morieris Achimelech, tu, & omnis domus patris tui.

17. Et ait rex emissariis, qui circumstabant eum: Convertimini, & interficite sacerdotes Domini: nam manus eorum cum David est: scientes quòd fugisset, & non indicaverunt mihi. Noluerunt autem servi regis extendere manus suas in sacerdotes Domini.

18. Et ait rex ad Doeg: Convertere tu, & irrue in sacerdotes. Conversusque Doeg Idumæus, irruit in sacerdotes, & trucidavit in die illa octoginta-quinque viros vestitos Ephod lineo.

19. Nobe autem civitatem sacerdotum percussit in ore gladii, viros & mulieres, & parvulos, & lactentes, bovemque & asinum, & ovem in ore gladii.

20. Evadens autem unus filius Achimelech, filii Achitob, cujus nomen erat Abiathar, fugit ad David,

21. & annuntiavit ei quòd occidisset Saul sacerdotes Domini.

22. Et ait David ad Abiathar: Sciebam in die illa, quòd cùm ibi esset Doeg Idumæus, proculdubiò annuntiaret Sauli: ego sum reus omnium animarum patris tui.

23. Mane mecum, ne timeas: si quis quæsierit animam meam, quæret & animam tuam, mecumque servaberis.

CAPUT XXIII.

Cùm David Ceilam à Philisthæis liberasset, ne in manus Saul à viris Ceilæ traderetur, profugus in desertum Ziph proditur à Ziphæis; fœdere autem inter David & Jonathan renovato, Saul eum persequitur, sed propter Philisthæorum irruptionem liberatur.

Anno M. 2945. Ant. Chr. 1059.

1. ET annuntiaverunt David, dicentes: Ecce Philisthiim oppugnant Ceilam, & diripiunt areas.

2. Consuluit ergo David Dominum, dicens: Num vadam, & percutiam Philisthæos istos? Et ait Dominus ad David: Vade, & percuties Philisthæos, & Ceilam salvabis.

3. Et dixerunt viri, qui erant cum David, ad eum: Ecce nos hic in Judæa consistentes timemus: quantò magis si ierimus in Ceilam adversum agmina Philisthinorum?

4. Rursum ergo David consuluit Dominum. Qui respondens, ait ei: Surge, & vade in Ceilam: ego enim tradam Philisthæos in manu tua.

5. Abiit ergo David, & viri ejus in Ceilam, & pugnavit adversum Philisthæos, & abegit jumenta eorum, & percussit eos plaga magna: & salvavit David habitatores Ceilæ.

6. Porrò eo tempore, quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad David in Ceilam, ephod secum habens descenderat.

7. Nuntiatum est autem Sauli quòd venisset David in Ceilam: & ait Saul: Tradidit eum Deus in manus meas, conclususque est introgressus urbem, in qua portæ & seræ sunt.

8. Et præcepit Saul omni populo ut ad pugnam descenderet in Ceilam: & obsideret David, & viros ejus.

9. Quod cùm David rescisset quia præpararet ei Saul clam malum, dixit ad Abiathar sacerdotem: Applica Ephod.

10. Et ait David: Domine Deus Israel, audivit famam servus tuus, quòd disponat Saul venire in Ceilam, ut evertat urbem propter me.

11. Si tradent me viri Ceilæ in manus ejus? & si descendet Saul, sicut audivit servus tuus? Domine Deus Israel indica servo tuo. Et ait Dominus: Descendet.

12. Dixitque David: Si tradent me viri Ceilæ, & viros qui sunt mecum, in manus Saul? Et dixit Dominus: Tradent.

13. Surrexit ergo David & viri ejus quasi sexcenti, & egressi de Ceila, huc atque illuc vagabantur incerti: nuntiatumque est Sauli quòd fugisset David de Ceila, & salvatus esset: quam ob rem dissimulavit exire.

14. Morabatur autem David in deserto in locis firmissimis, mansitque in monte solitudinis Ziph, in monte opaco: quærebat eum tamen Saul cunctis diebus: & non tradidit eum Deus in manus ejus.

15. Et vidit David quòd egressus esset Saul ut quæreret animam ejus. Porrò David erat in deserto Ziph in silva.

16. Et surrexit Jonathas filius Saul, & abiit ad David in silvam, & confortavit manus ejus in Deo: dixitque ei:

17. Ne timeas: neque enim inveniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis super Israel, & ego ero tibi secundus, sed & Saul pater meus scit hoc.

18. Percussit ergo uterque fœdus coram Domino: mansitque David in sylva: Jonathas autem reversus est in domum suam.

19. || Ascenderunt autem Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Nonnè ecce David latitat apud nos in locis tutissimis silvæ, in Colle Hachila, quæ est ad dexteram deserti? || Inf. 26. 1.

20. Nunc ergo, sicut desideravit anima tua ut descenderes, descende: nostrum autem erit ut tradamus eum in manus regis.

21. Dixitque Saul: Benedicti vos à Domino, quia doluistis vicem meam.

22. Abite ergo, oro, & diligentiùs præparate, & curiosiùs agite, & considerate locum ubi sit pes ejus, vel quis viderit eum ibi: recogitat enim de me, quòd callidè insidier ei.

23. Considerate & videte omnia latibula ejus, in quibus absconditur: & revertimini ad me ad rem certam, ut vadam vobiscum: quòd si etiam in terram se abstruserit, perscrutabor eum in cunctis millibus Juda.

24. At illi surgentes abierunt in Ziph ante Saul: David autem & viri ejus erant in deserto Maon, in campestribus, ad dexteram Jesimon.

25. Ivit ergo Saul & socii ejus ad quærendum eum: & nuntiatum est David, statimque descendit ad petram, & versabatur in deserto Maon. Quod cùm audisset Saul, persecutus est David in deserto Maon.

26. Et ibat Saul ad latus montis ex parte una: David autem & viri ejus erant in latere montis ex parte altera: porrò David

desperabat se posse evadere à facie Saul : itaque Saul & viri ejus, in modum coronæ cingebant David & viros ejus, ut caperent eos.

27. Et nuntius venit ad Saul, dicens : Festina, & veni, quoniam infuderunt se Philisthiim super terram.

28. Reversus est ergo Saul desistens persequi David, & perrexit in occursum Philisthinorum. Propter hoc vocaverunt locum illum, Petram dividentem.

CAPUT XXIV.

David in spelunca Engaddi latitans, oram chlamydis Saul persequentis abscidit, & ne occideretur ipsum liberavit : quare Saul culpam agnoscit, & sciens David regnaturum, suscepto ab ipso juramento ei reconciliatur.

Anno M. 2944. Ant. Chr. 2056.

1. AScendit ergo David inde : & habitavit in locis tutissimis Engaddi.

2. Cùmque reversus esset Saul, postquam persecutus est Philisthæos, nuntiaverunt ei, dicentes : Ecce, David in deserto est Engaddi.

3. Assumens ergo Saul tria millia electorum virorum ex omni Israel, perrexit ad investigandum David & viros ejus, etiam super abruptissimas petras, quæ solis ibicibus perviæ sunt.

4. Et venit ad caulas ovium, quæ se offerebant vianti. Eratque ibi spelunca, quam ingressus est Saul, ut purgaret ventrem : porrò David & viri ejus in interiore parte speluncæ latebant.

5. Et dixerunt servi David ad eum : Ecce dies, de qua locutus est Dominus ad te : Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei sicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo David, & præcidit oram chlamydis Saul silenter.

6. Post hæc percussit cor suum David, eo quòd abscidisset oram chlamydis Saul.

7. Dixitque ad viros suos : Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem domino meo, Christo Domini, ut mittam manum meam in eum, quia christus Domini est.

8. Et confregit David viros suos sermonibus, & non permisit eos ut consurgerent in Saul : porrò Saul exurgens de spelunca, pergebat cœpto itinere.

9. Surrexit autem & David post eum : & egressus de spelunca, clamavit post tergum Saul, dicens : Domine mi rex. Et respexit Saul post se : & inclinans se David pronus in terram, adoravit,

10. dixitque ad Saul : Quare audis verba hominum loquentium : David quærit malum adversum te?

11. Ecce hodie viderunt oculi tui, quòd tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca : & cogitavi ut occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus : Dixi enim : Non extendam manum meam in dominum meum, quia christus Domini est.

12. Quin potiùs pater mi, vide, & cognosce oram chlamydis tuæ in manu mea : quoniam cùm præscinderem summitatem chlamydis tuæ, nolui extendere manum meam in te: Animadverte, & vide, quoniam non est in manu mea malum, neque iniquitas, neque peccavi in te : tu autem insidiaris animæ meæ ut auferas eam.

13. Judicet Dominus inter me & te, & ulciscatur me Dominus ex te : manus autem mea non sit in te.

14. Sicut & in proverbio antiquo dicitur : AB IMPIIS egredietur impietas : manus ergo mea non sit in te.

15. Quem persequeris, rex Israel ? quem persequeris ? canem mortuum persequeris, & pulicem unum.

16. Sit Dominus judex, & judicet inter me & te : & videat, & judicet causam meam, & eruat me de manu tua.

17. Cùm autem complesset David loquens sermones hujuscemodi ad Saul, dixit Saul : Numquid vox hæc tua est fili mi David ? Et levavit Saul vocem suam, & flevit :

18. dixitque ad David : Justior tu es quàm ego : tu enim tribuisti mihi bona : ego autem reddidi tibi mala.

19. Et tu indicasti hodie quæ feceris mihi bona : quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me.

20. Quis enim cùm invenerit inimicum suum, dimittet eum in via bona ? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc, pro eo quod hodie operatus es in me.

21. Et nunc quia scio quòd certissimè regnaturus sis, & habiturus in manu tua regnum Israel :

22. jura mihi in Domino, ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei.

23. Et juravit David Sauli. Abiit ergo Saul in domum suam : & David, & viri ejus ascenderunt ad tutiora loca.

CAPUT XXV.

Mortuus Samuel plangitur : David Nabal victum neganti, mortem minatur, egregia Abigail oratione placatur, quam mortuo Nabal in connubium accipit, simul & Achinoam ; Saul verò filiam Michol Phalti tradit.

1. MOrtuus ‖ est autem Samuel, & congregatus est universus Israel, & planxerunt eum, & sepelierunt eum in domo sua in Ramatha. Consurgensque David descendit in desertum Pharan. ‖ Infr. 28. 3. Eccli. 46. 23. Anno M. 2947. Ant. Chr. 2057. Cum ipse Samuel annú ageret circiter 98.

2. Erat autem vir quispiam in solitudine Maon, & possessio ejus in Carmelo, & homo ille magnus nimis : erantque ei oves tria millia, & mille capræ : & accidit ut tonderetur grex ejus in Carmelo.

3. Nomen autem viri illius erat Nabal : & nomen uxoris ejus Abigail : eratque mulier illa prudentissima & speciosa : porrò vir ejus durus, & pessimus, & malitiosus : erat autem de genere Caleb.

4. Cùm ergo audisset David in deserto quòd tonderet Nabal gregem suum,

5. misit decem juvenes, & dixit eis : Ascendite in Carmelum, & venietis ad Nabal, & salutabitis eum ex nomine meo pacificè.

6. Et dicetis : Sit fratribus meis, & tibi pax, & domui tuæ pax, & omnibus, quæcumque habes, sit pax.

7. Audivi quòd tonderent pastores tui, qui erant nobiscum in deserto: numquam eis molesti fuimus, nec aliquando defuit quidquam eis de grege, omni tempore quo fuerunt nobiscum in Carmelo.

8. In-

8. Interroga pueros tuos, & indicabunt tibi. Nunc ergo inveniant pueri tui gratiam in oculis tuis: in die enim bona venimus: quodcumque invenerit manus tua, da servis tuis, & filio tuo David.

9. Cùmque venissent pueri David, locuti sunt ad Nabal omnia verba hæc ex nomine David: & siluerunt.

10. Respondens autem Nabal pueris David, ait: Quis est David? & quis est filius Isai? hodie increverunt servi qui fugiunt dominos suos.

11. Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum, quæ occidi tonsoribus meis, & dabo viris quos nescio unde sint?

12. Regressi sunt itaque pueri David per viam suam, & reversi venerunt, & nuntiaverunt ei omnia verba quæ dixerat.

13. Tunc ait David pueris suis: Accingatur unusquisque gladio suo. Et accincti sunt singuli gladiis suis, accinctusque est & David ense suo: & secuti sunt David quasi quadringenti viri: porrò ducenti remanserunt ad sarcinas.

14. Abigail autem uxori Nabal nuntiavit unus de pueris suis, dicens: Ecce David misit nuntios de deserto, ut benedicerent domino nostro: & aversatus est eos.

15. Homines isti, boni satis fuerunt nobis, & non molesti: nec quidquam aliquando periit omni tempore, quo fuimus conversati cum eis in deserto:

16. pro muro erant nobis tam in nocte quàm in die, omnibus diebus quibus pavimus apud eos greges.

17. Quam ob rem considera, & recogita quid facias: quoniam completa est malitia adversum virum tuum, & adversum domum tuam, & ipse est filius Belial, ita ut nemo possit ei loqui.

18. Festinavit igitur Abigail, & tulit ducentos panes, & duos utres vini, & quinque arietes coctos, & quinque sata polentæ, & centum ligaturas uvæ passæ, & ducentas massas caricarum, & posuit super asinos:

19. dixitque pueris suis: Præcedite me: ecce ego post tergum sequar vos: viro autem suo Nabal non indicavit.

20. Cùm ergo ascendisset asinum, & descenderet ad radices montis, David & viri ejus descendebant in occursum ejus: quibus & illa occurrit:

21. & ait David: Verè frustrà servavi omnia quæ hujus erant in deserto, & non periit quidquam de cunctis quæ ad eum pertinebant: & reddidit mihi malum pro bono.

22. Hæc faciat Deus inimicis David, & hæc addat, si reliquero de omnibus quæ ad ipsum pertinent usque manè, mingentem ad parietem.

23. Cùm autem vidisset Abigail David, festinavit, & descendit de asino, & procidit coram David super faciem suam, & adoravit super terram,

24. & cecidit ad pedes ejus, & dixit: In me sit, domine mi, hæc iniquitas: loquatur, obsecro, ancilla tua in auribus tuis: & audi verba famulæ tuæ.

25. Ne ponat, oro, dominus meus rex cor suum super virum istum iniquum Nabal: quoniam secundùm nomen suum stultus est, & stultitia est cum eo: ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos, domine mi, quos misisti.

26. Nunc ergo, domine mi, vivit Dominus, & vivit anima tua, qui prohibuit te ne venires in sanguinem, & salvavit manum tuam tibi: & nunc fiat sicut Nabal inimici tui, & qui quærunt domino meo malum.

27. Quapropter suscipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi domino meo: & da pueris qui sequuntur te dominum meum.

28. Aufer iniquitatem famulæ tuæ: faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem: || quia prælia Domini, domine mi, tu præliari: malitia ergo non inveniatur in te omnibus diebus vitæ tuæ. || Supr. 55. 18. & 17. 40.

29. Si enim surrexerit aliquando homo persequens te, & quærens animam tuam, erit anima domini mei custodita quasi in fasciculo viventium, apud Dominum Deum tuum: porrò inimicorum tuorum anima rotabitur, quasi in impetu & circulo fundæ.

30. Cùm ergo fecerit Dominus tibi domino meo omnia quæ locutus est bona de te, & constituerit te ducem super Israel,

31. non erit tibi hoc in singultum, & in scrupulum cordis domino meo, quòd effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te ultus fueris: & cùm benefecerit Dominus domino meo, recordaberis ancillæ tuæ.

32. Et ait David ad Abigail: Benedictus Dominus Deus Israel, qui misit hodie te in occursum meum, & benedictum eloquium tuum,

33. & benedicta tu, quæ proibuisti me hodie ne irem ad sanguinem, & ulciscerer me manu mea.

34. Alioquin vivit Dominus Deus Israel, qui prohibuit me ne malum facerem tibi: nisi citò venisses in occursum mihi, non remansisset Nabal usque ad lucem matutinam, mingens ad parietem.

35. Suscepit ergo David de manu ejus omnia quæ attulerat ei, dixitque ei: Vade pacificè in domum tuam, ecce audivi vocem tuam, & honoravi faciem tuam.

36. Venit autem Abigail ad Nabal: & ecce erat ei convivium in domo ejus, quasi convivium regis, & cor Nabal jucundum: erat enim ebrius nimis: & non indicavit ei verbum pusillum aut grande usque manè.

37. Diluculo autem cùm digessisset vinum Nabal, indicavit ei uxor sua verba hæc, & emortuum est cor ejus intrinsecùs, & factus est quasi lapis.

38. Cùmque pertransissent decem dies, percussit Dominus Nabal, & mortuus est.

39. Quod cùm audisset David mortuum Nabal, ait: Benedictus Dominus, qui judicavit causam opprobrii mei de manu Nabal, & servum suum custodivit à malo, & malitiam Nabal reddidit Dominus in caput ejus. Misit ergo David, & locutus est ad Abigail, ut sumeret eam sibi in uxorem.

40. Et venerunt pueri David ad Abigail in Carmelum, & locuti sunt ad eam, dicentes: David misit nos ad te, ut accipiat te sibi in uxorem.

41. Quæ consurgens adoravit prona in terram, & ait: Ecce famula tua sit in ancil-

lam,

lam, ut lavet pedes servorum domini mei.
42. Et festinavit, & surrexit Abigail, & ascendit super asinum, & quinque puellæ ierunt cum ea, pedissequæ ejus, & secuta est nuntios David: & facta est illi uxor.
43. Sed & Achinoam accepit David de Jezrael: & fuit utraque uxor ejus.
44. Saul autem dedit Michol filiam suam, uxorem David, Phalti filio Lais, qui erat de Gallim.

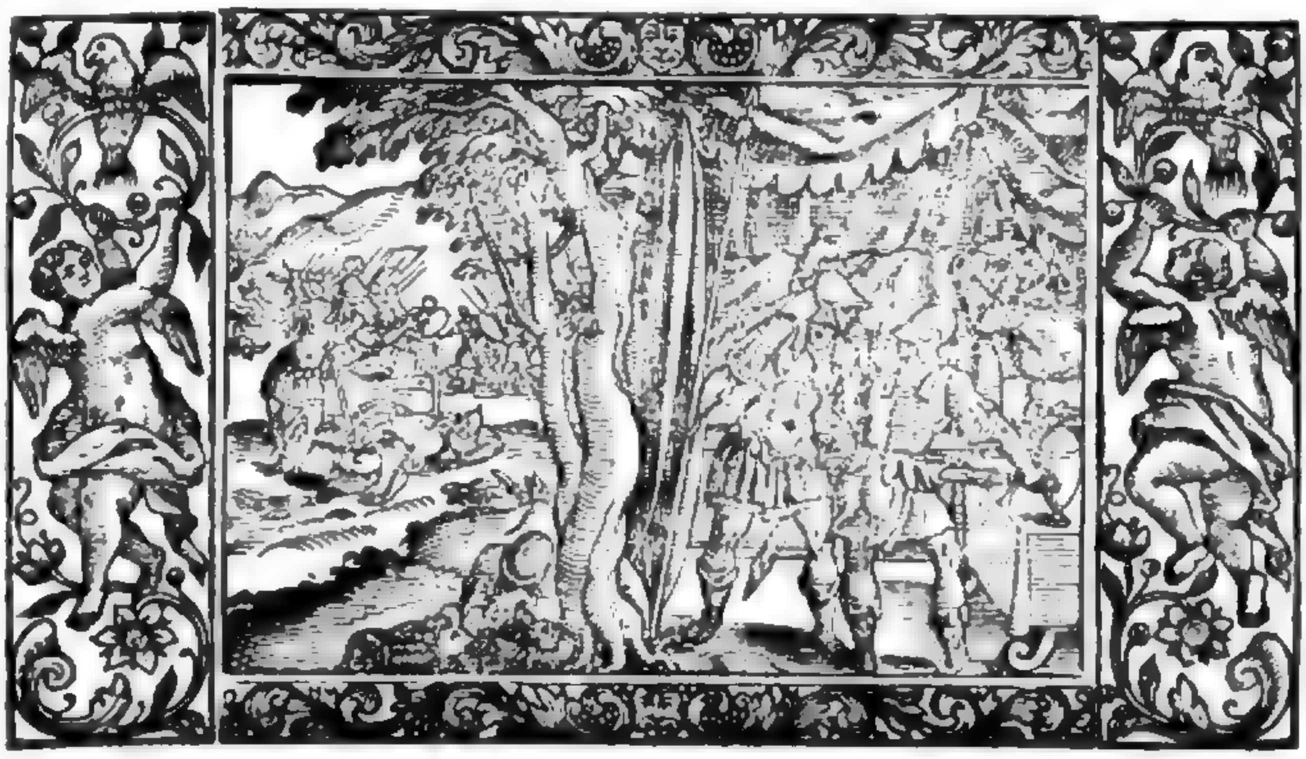

CAPUT XXVI.

David a Ziphæis apud Saul proditus, hastam & scyphum dormienti Saul abstulit: quod agnoscens Saul, culpam fatetur, revocatoque Davidi securitatem pollicetur.

|| Supr. 23. 19. Eodem anno 2957. Ant. Chr. 1057.

1. ET || venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Ecce, David absconditus est in colle Hachila, quæ est ex adverso solitudinis.
2. Et surrexit Saul, & descendit in desertum Ziph, & cum eo tria millia virorum de electis Israel, ut quæreret David in deserto Ziph.
3. Et castrametatus est Saul in Gabaa Hachila, quæ erat ex adverso solitudinis in via: David autem habitabat in deserto. Videns autem quòd venisset Saul post se in desertum,
4. misit exploratores, & didicit quòd illuc venisset certissimè.
5. Et surrexit David clàm, & venit ad locum ubi erat Saul: cùmque vidisset locum, in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner, princeps militiæ ejus, & Saulem dormientem in tentorio, & reliquum vulgus per circuitum ejus,
6. ait David ad Achimelech Hethæum, & Abisai filium Sarviæ, fratrem Joab, dicens: Quis descendet mecum ad Saul in castra? Dixitque Abisai: Ego descendam tecum.
7. Venerunt ergo David & Abisai ad populum nocte, & invenerunt Saul jacentem & dormientem in tentorio, & hastam fixam in terra ad caput ejus: Abner autem & populum dormientes in circuitu ejus.
8. Dixitque Abisai ad David: conclusit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas: nunc ergo perfodiam eum lancea in terra semel, & secundò opus non erit.
9. Et dixit David ad Abisai: Ne interficias eum: quis enim extendet manum suam in Christum Domini, & innocens erit?
10. Et dixit David: Vivit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies ejus venerit ut moriatur, aut in prælium descendens perierit:
11. propitius sit mihi Dominus ne extendam manum meam in Christum Domini. Nunc igitur tolle hastam, quæ est ad caput ejus, & scyphum aquæ, & abeamus.
12. Tulit igitur David hastam, & scyphum aquæ, qui erat ad caput Saul, & abierunt: & non erat quisquam, qui videret, & intelligeret, & evigilaret, sed omnes dormiebant, quia sopor Domini irruerat super eos.
13. Cùmque transisset David ex adverso, & stetisset in vertice montis de longè, & esset grande intervallum inter eos,
14. clamavit David ad populum, & ad Abner filium Ner, dicens: Nonne respondebis Abner? Et respondens Abner, ait: Quis es tu, qui clamas, & inquietas regem?
15. Et ait David ad Abner: Numquid non vir tu es? & quis alius similis tui in Israel? quare ergo non custodisti dominum tuum regem? ingressus est enim unus de turba, ut interficeret regem, dominum tuum.
16. Non est bonum hoc, quod fecisti: vivit Dominus, quoniam filii mortis estis vos, qui non custodistis dominum vestrum, Christum Domini. Nunc ergo vide ubi sit hasta regis, & ubi sit scyphus aquæ, qui erat ad caput ejus.
17. Cognovit autem Saul vocem David, & dixit: Numquid vox hæc tua, fili mi David? & ait David: Vox mea, domine mi rex.
18. Et ait: Quam ob causam dominus meus persequitur servum suum? Quid feci? aut quod est malum in manu mea?
19. Nunc ergo audi, oro, domine mi rex, verba servi tui: Si Dominus incitat te adversum me, odoretur sacrificium: si autem filii hominum, maledicti sunt in conspectu Domini: qui ejecerunt me hodie, ut non habitem in hæreditate Domini, dicentes: Vade, servi diis alienis.
20. Et nunc non effundatur sanguis meus in terram coram Domino: quia egressus est

rex

rex Israel ut quærat pulicem unum, sicut persequitur perdix in montibus.

21. Et ait Saul: Peccavi, revertere fili mi David: nequaquam enim ultrà tibi malefaciam, eò quòd pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie: apparet enim quòd stultè egerim, & ignoraverim multa nimis.

22. Et respondens David, ait: ecce hasta regis: transeat unus de pueris regis, & tollat eam.

23. Dominus autem retribuet unicuique, secundùm justitiam suam & fidem: tradidit enim te Dominus hodie in manum meam, & nolui extendere manum meam in Christum Domini.

24. Et sicut magnificata est anima tua hodie in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis Domini, & liberet me de omni angustia.

25. Ait ergo Saul ad David: Benedictus tu fili mi David: & quidem faciens facies, & potens poteris. Abiit autem David in viam suam, & Saul reversus est in locum suum.

CAPUT XXVII.

David apud Achis profugus, urbem Siceleg ab eo obtinuit, quæ ex eo facta est in hæreditatem regum Juda, unde plurimas agebat prædas imponens regi Achis.

Sub finem ejusdem anni 2947.

1. ET ait David in corde suo: Aliquando incidam una die in manus Saul: nonne melius est ut fugiam, & salver in Terra Philisthinorum, ut desperet Saul, cessetque me quærere in cunctis finibus Israel? fugiam ergo manus ejus.

2. Et surrexit David, & abiit ipse, & sexcenti viri cum eo, ad Achis filium Maoch regem Geth.

3. Et habitavit David cum Achis in Geth, ipse & viri ejus; vir & domus ejus; & David, & duæ uxores ejus, Achinoam Jezrahelitis, & Abigail uxor Nabal Carmeli.

4. Et nuntiatum est Sauli quòd fugisset David in Geth, & non addidit ultrà quærere eum.

5. Dixit autem David ad Achis: Si inveni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in una urbium regionis hujus, ut habitem ibi: cur enim manet servus tuus in civitate regis tecum?

6. Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg: propter quam causam facta est Siceleg regum Juda, usque in diem hanc.

7. Fuit autem numerus dierum, quibus habitavit David in regione Philisthinorum *, quatuor mensium.

* *Plurimi auctores vertunt ex Hebr.* anni & quatuor mens. *Vide infrà* 29. 3.

8. Et ascendit David, & viri ejus, & agebant prædas de Gessuri, & de Gerzi, & de Amalecitis: hi enim pagi habitabantur in terra antiquitus, euntibus Sur usque ad Terram Ægypti.

9. Et percutiebat David omnem terram, nec relinquebat viventem virum & mulierem: tollensque oves, & boves, & asinos, & camelos, & vestes, revertebatur, & veniebat ad Achis.

10. Dicebat autem ei Achis: In quem irruisti hodie? Respondebat David: Contra meridiem Judæ, & contra meridiem Jerameel, & contra meridiem Ceni.

11. Virum & mulierem non vivificabat David, nec adducebat in Geth, dicens: Ne fortè loquantur adversum nos: Hæc fecit David: & hoc erat decretum illi omnibus diebus quibus habitavit in regione Philisthinorum.

12. Credidit ergo Achis David, dicens: Multa mala operatus est contra populum suum Israel: erit igitur mihi servus sempiternus.

CAPUT XXVIII.

Philisthæi contra Saul armantur, ad quod bellum David pollicetur fidem Achis. Saul occisis Magis, Pythonissam consulit, suscitari jubens Samuelem, à quo suam suorumque proximam mortem didicit.

1. FActum est autem in diebus illis, congregaverunt Philisthiim agmina sua, ut præpararentur ad bellum contra Israel: dixitque Achis ad David: Sciens nunc scito, quoniam mecum egredieris in castris tu, & viri tui.

Anno M. 2949. ant. Chr. 1055.

2. Dixitque David ad Achis: Nunc scies quæ facturus est servus tuus. Et ait Achis ad David: Et ego custodem capitis mei ponam te cunctis diebus.

3. || Samuel autem mortuus est, planxitque eum omnis Israel, & sepelierunt eum in Ramatha urbe sua. Et Saul abstulit magos & hariolos de terra.

|| *Sup.* 25. 1. *Eccli.* 46. 23.

4. Congregatique sunt Philisthiim, & venerunt, & castrametati sunt in Sunam: congregavit autem & Saul universum Israel, & venit in Gelboe.

5. Et vidit Saul castra Philisthiim, & timuit, & expavit cor ejus nimis.

6. Consuluitque Dominum, & non respondit ei neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas.

7. Dixitque Saul servis suis: Quærite mihi mulierem habentem || pythonem, & vadam ad eam, & sciscitabor per illam. Et dixerunt servi ejus ad eum: Est mulier pythonem habens in Endor.

|| *Lev.* 20. 27. *Deut.* 18. 11. *Actor.* 16. 16.

8. Mutavit ergo habitum suum: vestitusque est aliis vestimentis, & abiit ipse, & duo viri cum eo, veneruntque ad mulierem nocte, & ait illi: Divina mihi in pythone, & suscita mihi quem dixero tibi.

9. Et ait mulier ad eum: Ecce, tu nosti quanta fecerit Saul, & quo modo eraserit magos & hariolos de terra: quare ergo insidiaris animæ meæ, ut occidar?

10. Et juravit ei Saul in Domino, dicens: Vivit Dominus, quia non eveniet tibi quidquam mali propter hanc rem.

11. Dixitque ei mulier: Quem suscitabo tibi? Qui ait: Samuelem mihi suscita.

12. Cùm autem vidisset mulier Samuelem, exclamavit voce magna, & dixit ad Saul: Quare imposuisti mihi? Tu es enim Saul.

13. Dixitque ei rex: Noli timere: Quid vidisti? Et ait mulier ad Saul: Deos vidi ascendentes de terra.

14. Dixitque ei: Qualis est forma ejus? Quæ ait: Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul quòd Samuel esset, & inclinavit se super faciem suam in terra, & adoravit.

15. Dixit autem Samuel ad Saul: || Quare inquietasti me ut suscitarer? Et ait Saul: Coarctor nimis: siquidem Philisthiim pu-

|| *Eccli.* 46. 23.

gnant adversum me, & Deus recessit à me, & exaudire me noluit, neque in manu prophetarum, neque per somnia: vocavi ergo te, ut ostenderes mihi quid faciam.

16. Et ait Samuel: Quid interrogas me, cùm Dominus recesserit à te, & transierit ad æmulum tuum?

17. Faciet enim tibi Dominus sicut locutus est in manu mea, & scindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo David:

18. quia non obedisti voci Domini, neque fecisti iram furoris ejus in Amalec. Idcircò quod pateris, fecit tibi Dominus hodie.

19. Et dabit Dominus etiam Israel tecum in manus Philisthiim: cras autem tu & filii tui mecum eritis: sed & castra Israel tradet Dominus in manus Philisthiim.

20. Statimque Saul cecidit porrectus in terram: extimuerat enim verba Samuelis, & robur non erat in eo, quia non comederat panem tota die illa.

21. Ingressa est itaque mulier illa ad Saul, (conturbatus enim erat valdè) dixitque ad eum: Ecce obedivit ancilla tua voci tuæ, & posui animam meam in manu mea: & audivi sermones tuos, quos locutus es ad me.

22. Nunc igitur audi & tu vocem ancillæ tuæ, & ponam coram te buccellam panis, ut comedens convalescas, & possis iter agere.

23. Qui renuit, & ait: Non comedam. Coegerunt autem eum servi sui & mulier, & tandem audita voce eorum surrexit de terra, & sedit super lectum.

24. Mulier autem illa habebat vitulum pascualem in domo, & festinavit, & occidit eum: tollensque farinam, miscuit eam, & coxit azyma,

25. & posuit ante Saul & ante servos ejus. Qui cùm comedissent, surrexerunt, & ambulaverunt per totam noctem illam.

CAPUT XXIX.

David cum Philisthæis adversus Israel proficiscens remittitur, quia metuebant principes ne in prælio fieret ipsis adversarius.

Eodem ann. 2949

1. CONgregata sunt ergo Philisthiim universa agmina in Aphec: sed & Israel castrametatus est super fontem, qui erat in Jezrahel.

2. Et satrapæ quidem Philisthiim incedebant in centuriis & millibus: David autem & viri ejus erant in novissimo agmine cum Achis.

3. Dixeruntque principes Philisthiim ad Achis: Quid sibi volunt Hebræi isti? Et ait Achis ad Principes Philisthiim: Num ignoratis David, qui fuit servus Saul regis Israel, & est apud me multis diebus, vel annis *, & non inveni in eo quidquam, ex die qua transfugit ad me, usque ad diem hanc?

* Sept. *Annum jam secundum mecum fuit. V. Supr. 27. 8.*
‖ 1. *Paral.* 12. 19.

4. ‖ Irati sunt autem adversus eum principes Philisthiim, & dixerunt ei: Revertatur vir iste, & sedeat in loco suo, in quo constituisti eum, & non descendat nobiscum in prælium, ne fiat nobis adversarius, cùm præliari cœperimus: quo modo enim aliter poterit placare dominum suum, nisi in capitibus nostris?

5. Nonne iste est David, cui cantabant in choris, dicentes: Percussit Saul in millibus suis, & David in decem millibus suis?

6. Vocavit ergo Achis David, & ait ei: Vivit Dominus, quia rectus es tu, & bonus in conspectu meo: & exitus tuus, & introitus tuus mecum est in castris: & non inveni in te quidquam mali, ex die qua venisti ad me, usque in diem hanc: sed satrapis non places.

7. Revertere ergo, & vade in pace, & non offendas oculos satraparum Philisthiim.

8. Dixitque David ad Achis: Quid enim feci, & quid invenisti in me servo tuo, à die qua fui in conspectu tuo usque in diem hanc, ut non veniam, & pugnem contra inimicos domini mei regis?

9. Respondens autem Achis, locutus est ad David: Scio quia bonus es tu in oculis meis, ‖ sicut Angelus Dei: sed principes Philisthinorum dixerunt: Non ascendet nobiscum in prælium.

‖ 2. *Reg.* 14. 17. & 20. *item* 19. 27

10. Igitur consurge manè tu, & servi domini tui, qui venerunt tecum: & cùm de nocte surrexeritis, & cœperit dilucescere, pergite.

11. Surrexit itaque de nocte David ipse & viri ejus, ut proficiscerentur manè, & reverterentur ad Terram Philisthiim: Philisthiim autem ascenderunt in Jezrahel.

CAPUT XXX.

Absente David, Amalecitæ Siceleg incenderant ablata præda, quos David persequens occidit, recepta præda, quam singulis sociis ex æquo divisit, etiam iis qui ad sarcinas lassi remanserant.

‖ 1. *Paral.* 12. 20. Eodem ann. 2949.

1. CUmque ‖ venissent David & viri ejus in Siceleg die tertia, Amalecitæ impetum fecerant ex parte australi in Siceleg, & percusserant Siceleg, & succenderant eam igni.

2. Et captivas duxerant mulieres ex ea, à minimo usque ad magnum: & non interfecerant quemquam, sed secum duxerant, & pergebant itinere suo.

3. Cùm ergo venissent David & viri ejus ad civitatem, & invenissent eam succensam igni, & uxores suas, & filios suos, & filias ductas esse captivas,

4. levaverunt David & populus qui erat cum eo voces suas, & planxerunt donec deficerent in eis lacrymæ.

5. Siquidem & duæ uxores David captivæ ductæ fuerant, Achinoam Jezrahelites, & Abigail uxor Nabal Carmeli.

6. Et contristatus est David valdè: volebat enim eum populus lapidare, quia amara erat anima uniuscujusque viri super filiis suis, & filiabus: confortatus est autem David in Domino Deo suo.

7. Et ait ad Abiathar sacerdotem filium Achimelech: Applica ad me Ephod. Et applicavit Abiathar ephod ad David,

8. & consuluit David Dominum, dicens: Persequar latrunculos hos, & comprehendam eos, an non? Dixitque ei Dominus: Persequere: absque dubio enim comprehendes eos, & excuties prædam.

9. Abiit ergo David ipse, & sexcenti viri qui erant cum eo, & venerunt usque ad Torrentem Besor: & lassi quidam substiterunt.

10. Persecutus est autem David ipse, & quadringenti viri: substiterant enim ducenti, qui lassi transire non poterant Torrentem Besor.

11. Et

11. Et invenerunt virum Ægyptium in agro, & adduxerunt eum ad David: dederuntque ei panem ut comederet, & biberet aquam,

12. sed & fragmen massæ caricarum, & duas ligaturas uvæ passæ. Quæ cùm comedisset, reversus est spiritus ejus, & refocillatus est: non enim comederat panem, neque biberat aquam, tribus diebus & tribus noctibus.

13. Dixit itaque ei David: Cujus es tu? vel unde? & quò pergis? Qui ait: Puer Ægyptius ego sum, servus viri Amalecitæ: dereliquit autem me dominus meus, quia ægrotare cœpi nudiustertius.

14. Siquidem nos erupimus ad australem plagam Cerethi, & contra Judam, & ad Meridiem Caleb, & Siceleg succendimus igni.

15. Dixitque ei David: Potes me ducere ad cuneum istum? Qui ait: Jura mihi per Deum, quòd non occidas me, & non tradas me in manus domini mei, & ego ducam te ad cuneum istum. Et juravit ei David.

16. Qui cùm duxisset eum, ecce illi discumbebant super faciem universæ terræ, comedentes & bibentes, & quasi festum celebrantes diem, pro cuncta præda, & spoliis quæ ceperant de Terra Philisthiim, & de Terra Juda.

17. Et percussit eos David à vespere usque ad vesperam alterius diei, & non evasit ex eis quisquam, nisi quadringenti viri adolescentes, qui ascenderant camelos, & fugerant.

18. Eruit ergo David omnia quæ tulerant Amalecitæ, & duas uxores suas eruit.

19. Nec defuit quidquam à parvo usque ad magnum, tam de filiis quàm de filiabus, & de spoliis, & quæcumque rapuerant, omnia reduxit David.

20. Et tulit universos greges & armenta, & minavit ante faciem suam: dixeruntque: Hæc est præda David.

21. Venit autem David ad ducentos viros, qui lassi substiterant, nec sequi potuerant David, & residere eos jusserat in Torrente Besor: qui egressi sunt obviam David, & populo qui erat cum eo. Accedens autem David ad populum, salutavit eos pacificè.

22. Respondensque omnis vir pessimus & iniquus, de viris qui ierant cum David, dixit: Quia non venerunt nobiscum, non dabimus eis quidquam de præda, quam eruimus: sed sufficiat unicuique uxor sua & filii: quos cùm acceperint, recedant.

23. Dixit autem David: Non sic facietis fratres mei, de his quæ tradidit nobis Dominus, & custodivit nos, & dedit latrunculos, qui eruperant adversum nos, in manus nostras:

24. nec audiet vos quisquam super sermone hoc: æqua enim pars erit descendentis ad prælium, & remanentis ad sarcinas, & similiter divident.

25. Et factum est hoc ex die illa, & deinceps constitutum & præfinitum, & quasi lex in Israel usque in diem hanc.

26. Venit ergo David in Siceleg, & misit dona de præda senioribus Juda proximis suis, dicens: Accipite benedictionem de præda hostium Domini:

27. His qui erant in Bethel, & qui in Ramoth ad Meridiem, & qui in Jether,

28. & qui in Aroer, & qui in Sephamoth, & qui in Esthamo,

29. & qui in Rachal, & qui in urbibus Jerameel, & qui in urbibus Ceni,

30. & qui in Arama, & qui in lacu Asan, & qui in Athac,

31. & qui in Hebron, & reliquis qui erant in his locis, in quibus commoratus fuerat David ipse, & viri ejus.

CAPUT XXXI.

Saulis cum filiis in pugna cæsi, corpus truncato capite in muro Bethsan suspenditur, armaque ejus in templo Astaroth: viri autem Jabes, ablatis Saul ac filiorum ejus corporibus, juxta Jabes ea sepelierunt.

1. PHilisthiim autem pugnabant adversum Israel: & fugerunt viri Israel ante faciem Philisthiim, & ceciderunt interfecti in monte Gelboe. *Eodem an. 2949.*

2. || Irrueruntque Philisthiim in Saul, & in filios ejus, & percusserunt Jonathan, & Abinadab, & Melchisua, filios Saul, *|| 1. Paral. 10. 3.*

3. totumque pondus prælii versum est in Saul: & consecuti sunt eum viri sagittarii, & vulneratus est vehementer à sagittariis.

4. || Dixitque Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum, & percute me: ne fortè veniant incircumcisi isti, & interficiant me, illudentes mihi. Et noluit armiger ejus: fuerat enim nimio terrore perterritus. Arripuit itaque Saul gladium, & irruit super eum. *|| 1. Paral. 10. 4.*

5. Quod cùm vidisset armiger ejus, videlicet quòd mortuus esset Saul, irruit etiam ipse super gladium suum, & mortuus est cum eo.

6. Mortuus est ergo Saul *, & tres filii ejus, & armiger illius, & universi viri ejus in die illa pariter. ** Duobus annis post obitum Samuelis, ut notavit quoque Clemens Alexandr.*

7. Videntes autem viri Israel, qui erant trans vallem, & trans Jordanem, quòd fugissent viri Israelitæ, & quòd mortuus esset Saul, & filii ejus, reliquerunt civitates suas, & fugerunt: veneruntque Philisthiim, & habitaverunt ibi.

8. Facta autem die altera, venerunt Philisthiim, ut spoliarent interfectos, & invenerunt Saul & tres filios ejus jacentes in monte Gelboe.

9. Et præciderunt caput Saul, & spoliaverunt eum armis: & miserunt in Terram Philisthinorum per circuitum, ut annuntiaretur in templo idolorum, & in populis.

10. Et posuerunt arma ejus in templo Astaroth, corpus verò ejus suspenderunt in muro Bethsan.

11. || Quod cùm audissent habitatores Jabes Galaad, quæcumque fecerant Philisthiim Saul, *|| 2. Reg. 2. 4.*

12. surrexerunt omnes viri fortissimi, & ambulaverunt tota nocte, & tulerunt cadaver Saul, & cadavera filiorum ejus, de muro Bethsan: veneruntque Jabes Galaad, & combusserunt ea ibi:

13. Et tulerunt ossa eorum, & sepelierunt in nemore Jabes, & jejunaverunt septem diebus.

LIBER SECUNDUS SAMUELIS, QUEM NOS SECUNDUM REGUM DICIMUS.

SECUNDUS *liber Regum, res gestas à morte Saulis ad finem usque Davidis regni, describit; annorum circiter 40. historiam exhibens.*

CAPUT PRIMUM.

David occiso nuntio, qui se Saulem occidisse dicebat, scissis vestibus deflet eum cum cæteris occisis, jejunans ac præcipiens ut filios Juda docerent arcum.

Anno M. 2949. Ant. Chr. 1055. Ætatis David ann. 30. *Infr.* 5. 4.

1. FACTUM est autem, postquàm mortuus est Saul, ut
David reverteretur à cæde
Amalec, & maneret in Siceleg duos dies.
2. In die autem tertia, apparuit homo veniens de castris Saul, veste
conscissa, & pulvere conspersus caput: &
ut venit ad David, cecidit super faciem suam,
& adoravit.
3. Dixitque ad eum David: Unde venis?
Qui ait ad eum: De castris Israel fugi.
4. Et dixit ad eum David: Quod est verbum quod factum est? indica mihi. Qui ait:
Fugit populus ex prælio, & multi corruentes
è populo mortui sunt: sed & Saul & Jonathas filius ejus interierunt.
5. Dixitque David ad adolescentem, qui
nuntiabat ei: Unde scis quia mortuus est
Saul, & Jonathas filius ejus?
6. Et ait adolescens, qui nuntiabat ei: Casu veni in montem Gelboe, & Saul incumbebat super hastam suam: porrò currus &
equites appropinquabant ei,
7. & conversus post tergum suum, vidensque me vocavit. Cui cùm respondissem:
Adsum:
8. dixit mihi: Quisnam es tu? Et ajo ad
eum: Amalecites ego sum.
9. Et locutus est mihi: Sta super me, &
interfice me: quoniam tenent me angustiæ,
& adhuc tota anima mea in me est.
10. Stansque super eum, occidi illum:
sciebam enim quòd vivere non poterat post
ruinam: & tuli diadema quod erat in capite
ejus, & armillam de brachio illius, & attuli ad te dominum meum huc.
11. Apprehendens autem David vestimenta
sua scidit, omnesque viri qui erant cum eo,
12. & planxerunt, & fleverunt, & jejunaverunt usque ad vesperam, super Saul, &
super Jonathan filium ejus, & super populum Domini, & super domum Israel, eò
quòd corruissent gladio.
13. Dixitque David ad juvenem qui nuntiaverat ei: Unde es tu? Qui respondit: Filius
hominis advenæ Amalecitæ ego sum.
14. Et ait ad eum David: ‖ Quare non timuisti mittere manum tuam ut occideres ‖ *Psalm.* 104. 15.
Christum Domini?
15. Vocansque David unum de pueris suis,
ait: Accedens irrue in eum. Qui percussit
illum, & mortuus est.
16. Et ait ad eum David: Sanguis tuus
super caput tuum: os enim tuum locutum
est adversum te, dicens: Ego interfeci Christum Domini.
17. Planxit autem David planctum hujuscemodi super Saul, & super Jonathan filium
ejus,
18. (& præcepit ut docerent filios Juda
arcum, sicut scriptum est in Libro justorum.)
Et ait: Considera Israel, pro his qui mortui sunt super excelsa tua vulnerati.
19. Inclyti, Israel, super montes tuos interfecti sunt: quomodo ceciderunt fortes?
20. Nolite annuntiare in Geth, neque an-

nuntietis in compitis Ascalonis: ne fortè lætentur filiæ Philisthiim, ne exultent filiæ incircumcisorum.

21. Montes Gelboe, nec ros, nec pluvia veniant super vos, neque sint agri primitiarum: quia ibi abjectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset unctus oleo.

22. A sanguine interfectorum, ab adipe fortium, sagitta Jonathæ numquam rediit retrorsum, & gladius Saul non est reversus inanis.

23. Saul & Jonathas amabiles, & decori in vita sua, in morte quoque non sunt divisi: aquilis velociores, leonibus fortiores.

24. Filiæ Israel super Saul flete, qui vestiebat vos coccino in deliciis, qui præbebat ornamenta aurea cultui vestro.

25. Quomodo ceciderunt fortes in prælio? Jonathas in excelsis tuis occisus est?

26. Doleo super te frater mi Jonatha decore nimis, & amabilis super amorem mulierum. Sicut mater unicum amat filium suum, ita ego te diligebam.

27. Quo modo ceciderunt robusti, & perierunt arma bellica?

CAPUT II.

David in Hebron super Juda in regem unctus, viros Jabes Galaad ob Saul sepulturam commendat: Isboseth verò in regem super Israel unctio gravem peperit seditionem, ac pugnam.

Eodem an. 2949.

1. IGitur post hæc consuluit David Dominum, dicens: Num ascendam in unam de civitatibus Juda? Et ait Dominus ad eum: Ascende. Dixitque David: Quò ascendam? Et respondit ei: In Hebron.

2. Ascendit ergo David, & duæ uxores ejus, Achinoam Jezraelites, & Abigail uxor Nabal Carmeli:

3. sed & viros, qui erant cum eo, duxit David singulos cum domo sua: & manserunt in oppidis Hebron.

|| 1. *Mach.* 2. 57. *Infr.* 5. 3.

4. || Veneruntque viri Juda, & unxerunt ibi David, ut regnaret super domum Juda. Et nuntiatum est David, quòd viri Jabes Galaad sepelissent Saul.

5. Misit ergo David nuntios ad viros Jabes Galaad, dixitque ad eos: Benedicti vos à Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saul, & sepelistis eum.

6. Et nunc retribuet vobis quidem Dominus misericordiam & veritatem: sed & ego reddam gratiam, eò quòd fecistis verbum istud.

7. Confortentur manus vestræ, & estote filii fortitudinis: licèt enim mortuus sit dominus vester Saul, tamen me unxit domus Juda in regem sibi.

8. Abner autem filius Ner, princeps exercitus Saul, tulit Isboseth filium Saul, & circumduxit eum per castra,

9. regemque constituit super Galaad & super Gessuri, & super Jezrael, & super Ephraim, & super Benjamin, & super Israel universum.

* Scilicet in pace. Ad annum usque 2951.

10. Quadraginta annorum erat Isboseth filius Saul, cùm regnare cœpisset super Israel, & duobus annis * regnavit: sola autem domus Juda sequebatur David.

11. Et fuit numerus dierum, quos commoratus est David, imperans in Hebron super domum Juda, septem annorum, & sex mensium.

Posteà verò orta est illa concertatio quæ hic habetur à ℣. 12. usque ad initium c. 5.

12. Egressusque est Abner filius Ner, & pueri Isboseth filii Saul, de castris in Gabaon.

13. Porrò Joab filius Sarviæ, & pueri David egressi sunt, & occurrerunt eis juxta piscinam Gabaon. Et cùm in unum convenissent, è regione sederunt: hi ex una parte piscinæ, & illi ex altera.

* Singulare certamen ineunt.

14. Dixitque Abner ad Joab: Surgant pueri, & ludant * coram nobis. Et respondit Joab: Surgant.

15. Surrexerunt ergo, & transierunt numero duodecim de Benjamin, ex parte Isboseth filii Saul, & duodecim de pueris David.

16. Apprehensoque unusquisque capite comparis sui, defixit gladium in latus contrarii, & ceciderunt simul: vocatumque est nomen loci illius: Ager robustorum, in Gabaon.

17. Et ortum est bellum durum satis in die illa: fugatusque est Abner, & viri Israel, à pueris David.

18. Erant autem ibi tres filii Sarviæ, Joab, & Abisai, & Asael: porrò Asael cursor velocissimus fuit, quasi unus de capreis quæ morantur in sylvis.

19. Persequebatur autem Asael Abner, & non declinavit ad dexteram neque ad sinistram omittens persequi Abner.

20. Respexit itaque Abner post tergum suum, & ait: Tune es Asael? Qui respondit: Ego sum.

21. Dixitque ei Abner: Vade ad dextram, sive ad sinistram, & apprehende unum de adolescentibus, & tolle tibi spolia ejus. Noluit autem Asael omittere quin urgeret eum.

22. Rursumque locutus est Abner ad Asael: Recede, noli me sequi, ne compellar confodere te in terram, & levare non potero faciem meam ad Joab fratrem tuum.

23. Qui audire contempsit, & noluit declinare: percussit ergo eum Abner aversa hasta in inguine, & transfodit, & mortuus est in eodem loco: omnesque qui transibant per locum illum, in quo ceciderat Asael, & mortuus erat, subsistebant.

24. Persequentibus autem Joab & Abisai fugientem Abner, sol occubuit: & venerunt usque ad Collem aquæ ductus, qui est ex adverso vallis itineris deserti in Gabaon.

25. Congregatique sunt filii Benjamin ad Abner: & conglobati in unum cuneum, steterunt in summitate tumuli unius.

26. Et exclamavit Abner ad Joab, & ait: Num usque ad internecionem tuus mucro desæviet? an ignoras quòd periculosa sit desperatio? usquequò non dicis populo ut omittat persequi fratres suos?

27. Et ait Joab: Vivit Dominus, si locutus fuisses, manè recessisset populus persequens fratrem suum.

28. Insonuit ergo Joab buccina, & stetit omnis exercitus, nec persecuti sunt ultrà Israel, neque iniere certamen.

29. Abner autem & viri ejus abierunt per campestria, tota nocte illa: & transierunt Jordanem, & lustrata omni Beth-horon venerunt ad castra.

30. Porrò Joab reversus, omisso Abner, congregavit omnem populum: & defuerunt

Digitized by Google

de pueris David decem & novem viri, excepto Asaele.

31. Servi autem David percusserunt de Benjamin, & de viris qui erant cum Abner, trecentos sexaginta, qui & mortui sunt.

32. Tuleruntque Asael, & sepelierunt eum in sepulchro patris sui in Bethlehem: & ambulaverunt tota nocte Joab & viri qui erant cum eo, & in ipso crepusculo pervenerunt in Hebron.

CAPUT III.

Abner iratus regi Isboseth fœdus init cum David, & reducta Michol, dum congregaret Israelitas ad David, occiditur à Joab; cui David iratus amarè defiet Abner.

* Quæ per ann. 5. cum dimidio duravit, ab ann. 2951. ad an. 2956

|| 1. Par. 3. 1

1. Facta est ergo longa concertatio * inter domum Saul, & inter domum David: David proficiscens, & semper seipso robustior, domus autem Saul decrescens quotidie.

2. || Natique sunt filii David in Hebron: fuitque primogenitus ejus Amnon de Achinoam Jezraelitide.

3. Et post eum Cheleab de Abigail uxore Nabal Carmeli: porrò tertius Absalon filius Maacha filiæ Tholmai regis Gessur.

4. Quartus autem Adonias, filius Haggith: & quintus Saphathia, filius Abital.

5. Sextus quoque Jethraam, de Egla uxore David. Hi nati sunt David in Hebron.

6. Cùm ergo esset prælium inter domum Saul & domum David, Abner filius Ner regebat domum Saul.

7. Fuerat autem Sauli concubina nomine Respha, filia Aja. Dixitque Isboseth ad Abner:

8. Quare ingressus es ad concubinam patris mei? Qui iratus nimis propter verba Isboseth, ait: Numquid caput canis ego sum adversum Judam hodie, qui fecerim misericordiam super domum Saul patris tui, & super fratres & proximos ejus, & non tradidi te in manus David, & tu requisisti in me quod argueres pro muliere hodie?

9. Hæc faciat Deus Abner, & hæc addat ei, nisi quomodo juravit Dominus David, sic faciam cum eo,

10. ut transferatur regnum de domo Saul, & elevetur thronus David super Israel, & super Judam, à Dan usque Bersabee.

11. Et non potuit respondere ei quidquam, quia metuebat illum.

Anno M. 2956. Ant. Chr. 1048.

12. Misit ergo Abner nuntios ad David pro se, dicentes: Cujus est terra? Et ut loquerentur: Fac mecum amicitias, & erit manus mea tecum, & reducam ad te universum Israel.

13. Qui ait: Optimè: ego faciam tecum amicitias: sed unam rem peto à te, dicens: Non videbis faciem meam, antequam adduxeris Michol filiam Saul: & sic venies, & videbis me.

|| 1 Reg. 18. 27.

14. Misit autem David nuntios ad Isboseth filium Saul, dicens: || Redde uxorem meam Michol, quam despondi mihi centum præputiis Philisthiim.

15. Misit ergo Isboseth, & tulit eam à viro suo Phaltiel, filio Lais.

16. Sequebaturque eam vir suus, plorans usque Bahurim: & dixit ad eum Abner: Vade, & revertere. Qui reversus est.

17. Sermonem quoque intulit Abner ad seniores Israel, dicens: Tam heri quàm nudiustertius quærebatis David ut regnaret super vos.

18. Nunc ergo facite: quoniam Dominus locutus est ad David, dicens: In manu servi mei David salvabo populum meum Israel de manu Philisthiim, & omnium inimicorum ejus.

19. Locutus est autem Abner etiam ad Benjamin. Et abiit ut loqueretur ad David in Hebron, omnia quæ placuerant Israel, & universo Benjamin.

20. Venitque ad David in Hebron cum viginti viris: & fecit David Abner, & viris ejus qui venerant cum eo, convivium.

21. Et dixit Abner ad David: Surgam, ut congregem ad te dominum meum regem omnem Israel, & ineam tecum fœdus, & imperes omnibus, sicut desiderat anima tua. Cùm ergo deduxisset David Abner, & ille isset in pace,

22. statim pueri David & Joab venerunt, cæsis latronibus, cum præda magna nimis: Abner autem non erat cum David in Hebron, quia jam dimiserat eum, & profectus fuerat in pace.

23. Et Joab, & omnis exercitus qui erat cum eo, postea venerunt: nuntiatum est itaque Joab à narrantibus: Venit Abner filius Ner ad regem, & dimisit eum, & abiit in pace.

24. Et ingressus est Joab ad regem, & ait: Quid fecisti? Ecce venit Abner ad te: quare dimisisti eum, & abiit & recessit?

25. ignoras Abner filium Ner, quoniam ad hoc venit ad te, ut deciperet te, & sciret exitum tuum, & introitum tuum, & nosset omnia quæ agis?

26. Egressus itaque Joab à David, misit nuntios post Abner, & reduxit eum à cisterna Sira, ignorante David.

27. Cùmque rediisset || Abner in Hebron, seorsum adduxit eum Joab ad medium portæ, ut loqueretur ei, in dolo: & percussit illum ibi in inguine, & mortuus est in ultionem sanguinis Asael fratris ejus. || 3. Reg. 2. 5

28. Quod cùm audisset David rem jam gestam, ait: Mundus ego sum, & regnum meum apud Dominum, usque in sempiternum, à sanguine Abner filii Ner;

29. & veniat super caput Joab, & super omnem domum patris ejus: nec deficiat de domo Joab fluxum seminis sustinens, & leprosus, & tenens fusum, & cadens gladio, & indigens pane.

30. Igitur Joab & Abisai frater ejus interfecerunt Abner, eo quòd occidisset Asael fratrem eorum in Gabaon, in prælio.

31. Dixit autem David ad Joab, & ad omnem populum, qui erat cum eo: Scindite vestimenta vestra, & accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner. Porrò rex David sequebatur feretrum.

32. Cùmque sepelissent Abner in Hebron, levavit rex David vocem suam, & flevit super tumulum Abner: flevit autem & omnis populus.

33. Plangensque rex & lugens Abner, ait: Nequaquam ut mori solent ignavi, mortuus est Abner.

Digitized by

34. Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggravati: sed sicut solent cadere coram filiis iniquitatis, sic corruisti. Congeminansque omnis populus flevit super eum.

35. Cùmque venisset universa multitudo cibum capere cum David, clara adhuc die juravit David, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si ante occasum solis gustavero panem vel aliud quidquam.

36. Omnisque populus audivit, & placuerunt eis cuncta quæ fecit rex in conspectu totius populi.

37. Et cognovit omne vulgus & universus Israel in die illa, quoniam non actum fuisset à rege ut occideretur Abner filius Ner.

38. Dixit quoque rex ad servos suos: Num ignoratis quoniam princeps & maximus cecidit hodie in Israel?

39. Ego autem adhuc delicatus, & unctus rex: porrò viri isti filii Sarviæ duri sunt mihi: retribuat Dominus facienti malum juxta malitiam suam.

CAPUT IV.

Baana & Rechab caput Isboseth, quem dormientem occiderant, ad David attulerunt, quos pro mercede jussit interimi.

Anno M. 2956. Ant. Chr. 1048.

1. Audivit autem Isboseth filius Saul, quòd cecidisset Abner in Hebron: & dissolutæ sunt manus ejus, omnisque Israel perturbatus est.

2. Duo autem viri principes latronum erant filio Saul, nomen uni Baana, & nomen alteri Rechab, filii Remmon Berothitæ de filiis Benjamin: siquidem & Beroth reputata est in Benjamin.

3. Et fugerunt Berothitæ in Gethaim, fueruntque ibi advenæ usque ad tempus illud.

4. Erat autem Jonathæ filio Saul filius debilis pedibus: quinquennis enim fuit, quando venit nuntius de Saul & Jonatha ex Jezrael. Tollens itaque eum nutrix sua, fugit: cùmque festinaret ut fugeret, cecidit, & claudus effectus est: habuitque vocabulum Miphiboseth *.

* Qui & Meribbaal 1.Paral.8. 34. & 9.40

5. Venientes igitur filii Remmon Berothitæ, Rechab & Baana, ingressi sunt fervente die domum Isboseth: qui dormiebat super stratum suum meridie. Et ostiaria domus purgans triticum, obdormivit.

6. Ingressi sunt autem domum latenter assumentes spicas tritici, & percusserunt eum in inguine Rechab & Baana frater ejus, & fugerunt.

7. Cùm autem ingressi fuissent domum, ille dormiebat super lectum suum in conclavi, & percutientes interfecerunt eum: sublatoque capite ejus, abierunt per viam deserti tota nocte,

8. & attulerunt caput Isboseth ad David in Hebron: dixeruntque ad regem: Ecce caput Isboseth filii Saul inimici tui, qui quærebat animam tuam: & dedit Dominus domino meo regi ultionem hodie de Saul, & de semine ejus.

9. Respondens autem David Rechab, & Baana fratri ejus, filiis Remmon Berothitæ, dixit ad eos: Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia,

10. || quoniam eum, qui annuntiaverat mihi, & dixerat: Mortuus est Saul: qui putabat se prospera nuntiare, tenui, & occidi eum in Siceleg, cui oportebat mercedem dare pro nuntio. || Sup.1.14.

11. Quantò magis nunc, cùm homines impii interfecerunt virum innoxium, in domo sua, super lectum suum, non quæram sanguinem ejus de manu vestra, & auferam vos de terra?

12. Præcepit itaque David pueris suis, & interfecerunt eos: præcidentesque manus & pedes eorum, suspenderunt eos super piscinam in Hebron: caput autem Isboseth tulerunt, & sepelierunt in sepulchro Abner in Hebron.

CAPUT V.

David unctus super totum Israel, pulsis Jebusæis arcem Sion cepit; ubi extructa domo habitavit, alias superinducens uxores, filiosque procreans, & Philisthæos bis prosternens.

1. Et venerunt universæ tribus Israel ad David in Hebron dicentes: || Ecce nos, os tuum & caro tua sumus. Anno M. 2956. || 1. Paral. 11.1.

2. Sed & heri & nudiustertius, cùm esset Saul rex super nos, tu eras educens & reducens Israel: dixit autem Dominus ad te: Tu pasces populum meum Israel, & tu eris dux super Israel.

3. Venerunt quoque & seniores Israel ad regem in Hebron, & percussit cum eis rex David fœdus in Hebron coram Domino: || unxeruntque David in regem super Israel. || Sup.2.4.

4. Filius triginta annorum erat David, cùm regnare cœpisset, || & quadraginta annis regnavit. * || 3. Reg. 2. 11.

* Scilicet à morte Saulis usque ad inunctum Salomonem. Infr 3.Reg. 2. 39. Regnavit enim in universâ ann. 40. cum dimidio, ut hic videre est vers. 5. Hincque patet eum Jerusalem ingressum, anno ætatis 37.

5. In Hebron regnavit super Judam septem annis & sex mensibus: in Jerusalem autem regnavit triginta tribus annis super omnem Israel & Judam.

6. Et abiit rex, & omnes viri qui erant cum eo, in Jerusalem, ad Jebusæum habitatorem terræ: dictumque est David ab eis: Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos, dicentes: Non ingredietur David huc.

7. Cepit autem David arcem Sion; hæc est civitas David.

8. Proposuerat enim David in die illa præmium, qui percussisset Jebusæum, & tetigisset domatum fistulas, & abstulisset cæcos & claudos odientes animam David. Idcircò dicitur in proverbio: Cæcus & claudus non intrabunt in templum.

9. Habitavit || autem David in arce, & vocavit eam, Civitatem David: & ædificavit per gyrum à Mello & intrinsecùs. || 1. Paral. 11. 7. 8. Anno M. 2958. Ant. Chr. 1046.

10. Et ingrediebatur proficiens atque succrescens, & Dominus Deus exercituum erat cum eo.

11. || Misit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad David, & ligna cedrina, & artifices lignorum, artificesque lapidum ad parietes: & ædificaverunt domum David. || 1. Paral. 14. 1.

12. Et cognovit David quoniam confirmasset eum Dominus regem super Israel, & quoniam exaltasset regnum ejus super populum suum Israel.

13. || Accepit ergo David adhuc concubinas & uxores de Jerusalem, postquam vene- || 1. Par. 3. 5. & 14. 2.

rat de Hebron : natique sunt David & alii filii & filiæ.

14. Et hæc nomina eorum qui nati sunt ei in Jerusalem : Samua, & Sobab, & Nathan, & Salomon,

15. & Jebahar, & Elisua, & Nepheg,

16. & Japhia, & Elisama, & Elioda, & Eliphaleth.

* Ann. M. 2958.

17. Audierunt * ergo Philisthiim quòd unxissent David in regem super Israel: & ascenderunt universi ut quærerent David : quod cùm audisset David, descendit in præsidium.

‖ 1. Paral. 14. 9.

18. ‖ Philisthiim autem venientes diffusi sunt in Valle Raphaim.

19. Et consuluit David Dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthiim ? & si dabis eos in manu mea? Et dixit Dominus ad David : Ascende, quia tradens dabo Philisthiim in manu tua.

‖ Isai. 28. 21.

20. ‖ Venit ergo David in Baal Pharasim; & percussit eos ibi, & dixit: ‖ Divisit Dominus inimicos meos coram me, sicut dividuntur aquæ. Propterea vocatum est nomen loci illius, Baal Pharasim.

‖ 1. Paral. 14. 11.

‖ 1. Paral. 14. 12.

21. ‖ Et reliquerunt ibi sculptilia sua: quæ tulit David, & viri ejus.

22. Et addiderunt adhuc Philisthiim ut ascenderent, & diffusi sunt in Valle Raphaim.

23. Consuluit autem David Dominum : Si ascendam contra Philisthæos, & tradas eos in manus meas? Qui respondit : Non ascendas contra eos, sed gyra post tergum eorum, & venies ad eos ex adverso pyrorum.

24. Et cùm audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis prælium: quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, ut percutiat castra Philisthiim.

25. Fecit itaque David sicut præceperat ei Dominus, & percussit Philisthiim de Gabaa, usque dum venias Gezer.

CAPUT VI.

Reducente David arcam à domo Abinadab, Oza à Domino occisus est, quòd illam attigisset: quare eam in domo Obededom reliquit: postmodùm verò in Jerusalem reducens, & ante eam ludens, à Michol uxore ridetur: in cujus pœnam numquam illa deinceps peperit.

1. CONgregavit autem rursum David omnes electos ex Israel triginta millia.

‖ 1. Paral. 13. 5. Anno M. 2959.

2. ‖ Surrexitque David, & abiit, & universus populus qui erat cum eo de viris Juda, ut adducerent arcam Dei, super quam invocatum est nomen Domini exercituum, sedentis in cherubim super eam.

3. Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum novum: tuleruntque eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa: Oza autem & Ahio filii Abinadab, minabant plaustrum novum.

‖ 1. Reg. 7.

4. ‖ Cùmque tulissent eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa, custodiens arcam Dei Ahio præcedebat arcam.

5. David autem & omnis Israel ludebant coram Domino, in omnibus lignis fabrefactis, & citharis & lyris & tympanis & sistris & cymbalis.

6. Postquam autem venerunt ad Arcam Nachon, extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boves, & declinaverunt eam.

7. Iratusque est indignatione Dominus contra Ozam, & percussit eum super temeritate: qui mortuus est ibi juxta arcam Dei.

‖ 1. Paral. 13. 11.

8. ‖ Contristatus est autem David, eò quòd percussisset Dominus Ozam, & vocatum est nomen loci illius, Percussio Ozæ, usque in diem hanc.

9. Et extimuit David Dominum in die illa, dicens: Quomodo ingredietur ad me arca Domini?

10. Et noluit divertere ad se arcam Domini in civitatem David : sed divertit eam in domum Obededom Gethæi.

11. Et habitavit arca Domini in domo Obededom Gethæi tribus mensibus : & benedixit Dominus Obededom, & omnem domum ejus.

‖ 1. Paral. 15. 25.

12. ‖ Nuntiatumque est regi David quòd benedixisset Dominus Obededom, & omnia ejus, propter arcam Dei. Abiit ergo David, & adduxit arcam Dei de domo Obededom in civitatem David cum gaudio: & erant cum David septem chori, & victima vituli.

‖ 1. Paral. 15. 25.

13. ‖ Cùmque transcendissent qui portabant arcam Domini sex passus, immolabat bovem & arietem,

14. & David saltabat totis viribus ante Dominum. Porrò David erat accinctus ephod lineo.

15. Et David & omnis domus Israel ducebant arcam testamenti Domini, in jubilo, & in clangore buccinæ.

16. Cùm-

16. Cùmque intrasset arca Domini in civitatem David, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem David subsilientem, atque saltantem coram Domino: & despexit eum in corde suo.

17. Et introduxerunt arcam Domini, & imposuerunt eam in loco suo, in medio tabernaculi quod tetenderat ei David: & obtulit David holocausta, & pacifica coram Domino.

18. Cùmque complesset offerens holocausta, & pacifica, benedixit populo in nomine Domini exercituum.

19. Et partitus est universæ multitudini Israel, tam viro quàm mulieri, singulis collyridam panis unam, & assaturam bubulæ carnis unam, & similam frixam oleo: & abiit omnis populus, unusquisque in domum suam.

20. Reversusque est David ut benediceret domui suæ: & egressa Michol filia Saul in occursum David, ait: Quàm gloriosus fuit hodie rex Israel, discoperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur unus de scurris.

21. Dixitque David ad Michol: Ante Dominum, qui elegit me potiùs quàm patrem tuum, & quàm omnem domum ejus, & præcepit mihi ut essem dux super populum Domini in Israel,

22. & ludam, & vilior fiam plus quàm factus sum: & ero humilis in oculis meis: & cum ancillis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo.

23. Igitur Michol filiæ Saul non est natus filius usque in diem mortis suæ.

CAPUT VII.

David proponens ædificare domum Domino, à Nathan propheta primùm collaudatur, postmodùm jubente Domino prohibetur, sed filius ei promittitur illam ædificaturus, unde Domino gratias agit.

Anno M. 2960. Ant. Chr. 1044. ‖ 1. Par. 17. 1.

1. FActum est autem cùm sedisset rex in domo sua, & Dominus dedisset ei requiem undique ab universis inimicis suis,

2. dixit ad Nathan prophetam: ‖ Videsne quòd ego habitem in domo cedrina, & arca Dei posita sit in medio pellium?

3. Dixitque Nathan ad regem: Omne quod est in corde tuo, vade, fac: quia Dominus tecum est.

4. Factum est autem in illa nocte: & ecce sermo Domini ad Nathan, dicens:

5. Vade, & loquere ad servum meum David: Hæc dicit Dominus: Numquid tu ædificabis mihi domum ad habitandum?

6. Neque enim habitavi in domo, ex die illa qua eduxi filios Israel de Terra Ægypti, usque in diem hanc: sed ambulabam in tabernaculo, & in tentorio.

7. Per cuncta loca, quæ transivi cum omnibus filiis Israel, numquid loquens locutus sum ad unam de tribubus Israel, cui præcepi, ut pasceret populum meum Israel, dicens: Quare non ædificastis mihi domum cedrinam?

8. Et nunc hæc dices servo meo David: Hæc dicit Dominus exercituum: ‖ Ego tuli te de pascuis sequentem greges, ut esses dux super populum meum Israel:

‖ 1. Reg. 16. 13. Psalm. 77. 70.

9. & fui tecum in omnibus ubicumque ambulasti, & interfeci universos inimicos tuos à facie tua: fecique tibi nomen grande, juxta nomen magnorum qui sunt in terra.

10. Et ponam locum populo meo Israel, & plantabo eum, & habitabit sub eo, & non turbabitur ampliùs: nec addent filii iniquitatis ut affligant eum sicut priùs,

11. ex die qua constitui judices super populum meum Israel: & requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis: prædicitque tibi Dominus, quòd domum faciat tibi Dominus.

12. ‖ Cùmque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum ejus. ‖ 3. Reg. 8. 19.

13. ‖ Ipse ædificabit domum nomini meo, & stabiliam thronum regni ejus usque in sempiternum. ‖ 3. Reg. 5. 5.

14. ‖ Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium: qui si iniquè aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum. ‖ 1. Par. 22. 10. Heb. 1. 5.

15. ‖ Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli à Saul, quem amovi à facie mea. ‖ Psal. 88. 4. 37.

16. Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum usque in æternum ante faciem tuam, & ‖ thronus tuus erit firmus jugiter. ‖ Hebr. 1. 5.

17. Secundùm omnia verba hæc, & juxta universam visionem istam, sic locutus est Nathan ad David.

18. Ingressus est autem rex David, & sedit coram Domino, & dixit: Quis ego sum Domine Deus, & quæ domus mea, quia adduxisti me hucusque?

19. Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo Domine Deus, nisi loquereris etiam de domo servi tui in longinquum: ista est enim lex Adam, Domine Deus.

20. Quid ergo addere poterit adhuc David, ut loquatur ad te? tu enim scis servum tuum Domine Deus.

21. Propter verbum tuum, & secundùm cor tuum fecisti omnia magnalia hæc, ita ut notum faceres servo tuo.

22. Idcircò magnificatus es Domine Deus, quia non est similis tui, neque est Deus extra te, in omnibus quæ audivimus auribus nostris.

23. Quæ est autem, ut populus tuus Israel, gens in terra, propter quam ivit Deus, ut redimeret eam sibi in populum, & poneret sibi nomen, faceretque eis magnalia, & horribilia super terram, à facie populi tui, quem redemisti tibi ex Ægypto, gentem, & Deum ejus.

24. Firmasti enim tibi populum tuum Israel in populum sempiternum: & tu Domine Deus factus es eis in Deum.

25. Nunc ergo Domine Deus, verbum quod locutus es super servum tuum, & super domum ejus, suscita in sempiternum: & fac sicut locutus es,

26. ut magnificetur nomen tuum usque in sempiternum, atque dicatur: Dominus exercituum, Deus super Israel. Et domus servi tui David erit stabilita coram Domino,

27. quia tu Domine exercituum Deus Israel revelasti aurem servi tui, dicens: Domum ædificabo tibi: proptereà invenit servus tuus cor suum ut oraret te oratione hac.

28. Nunc ergo Domine Deus, tu es Deus, & verba tua erunt vera: locutus es enim ad servum tuum bona hæc.

29. In-

29. Incipe ergo, & benedic domui servi tui, ut sit in sempiternum coram te: quia tu Domine Deus locutus es, & benedictione tua benedicetur domus servi tui in sempiternum.

CAPUT VIII.

Victoriæ variæ Davidis, qui multos fecit tributarios quibus solebant Israelitæ pendere tributa: congratulatio Thou regis Emath de rege Adarezere devicto: à quo multa spolia David abstulit: officiarii quos habebat David recensentur.

1. Par. 18. 1.

1. FActum est autem post hæc, percussit David Philisthiim, & humiliavit eos, || & tulit David Frænum tributi de manu Philisthiim.

Eodem ann. 1960.

2. Et percussit Moab, & mensus est eos funiculo, coæquans terræ: mensus est autem duos funiculos, unum ad occidendum, & unum ad vivificandum: factusque est Moab David serviens sub tributo.

1. Par. 18. 3.

3. Et percussit David Adarezer filium Rohob regem Soba, quando profectus est ut dominaretur super flumen || Euphraten.

4. Et captis David ex parte ejus mille septingentis equitibus, & viginti millibus peditum, subnervavit omnes jugales curruum: dereliquit autem ex eis centum currus.

5. Venit quoque Syria Damasci, ut præsidium ferret Adarezer regi Soba: & percussit David de Syria viginti duo millia virorum.

6. Et posuit David præsidium in Syria Damasci: factaque est Syria David serviens sub tributo: servavitque Dominus David in omnibus ad quæcumque profectus est.

7. Et tulit David arma aurea, quæ habebant servi Adarezer, & detulit ea in Jerusalem.

8. Et de Bete & de Beroth, civitatibus Adarezer, tulit rex David æs multum nimis.

9. Audivit autem Thou rex Emath, quòd percussisset David omne robur Adarezer,

10. & misit Thou Joram filium suum ad regem David, ut salutaret eum congratulans, & gratias ageret: eò quòd expugnasset Adarezer, & percussisset eum. Hostis quippe erat Thou Adarezer, & in manu ejus erant vasa aurea, & vasa argentea, & vasa ærea:

11. quæ & ipsa sanctificavit rex David Domino cum argento & auro, quæ sanctificaverat de universis gentibus quas subegerat,

12. de Syria, & Moab, & filiis Ammon, & Philisthiim, & Amalec, & de manubiis Adarezer filii Rohob regis Soba.

13. Fecit quoque sibi David nomen, cùm reverteretur capta Syria in Valle Salinarum, cæsis decem & octo millibus:

14. & posuit in Idumæa custodes, statuitque præsidium: & facta est universa Idumæa serviens David, & servavit Dominus David in omnibus ad quæcumque profectus est.

15. Et regnavit David super omnem Israel: faciebat quoque David judicium & justitiam omni populo suo.

16. Joab autem filius Sarviæ erat super exercitum: porrò Josaphath filius Ahilud erat à commentariis:

* 1. Par. 18. 16. dicitur Susa *Gr. ἀυλάρχαι principesaulæ.

17. & Sadoc filius Achitob, & Achimelech filius Abiathar, erant sacerdotes: & *Sarajas, scriba:

18. Banajas autem filius Jojadæ, super Cerethi & Pheleti: filii autem David sacerdotes * erant.

CAPUT IX.

Quantum pietatis exhibuerit David Miphiboseth filio Jonathæ claudo, datis omnibus agris Saul, quos colebat Siba cum filiis ac servis suis, Miphiboseth ad Mensam David recepto.

1. ET dixit David: Putasne est aliquis qui remanserit de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam propter Jonathan?

2. Erat autem de domo Saul, servus nomine Siba: quem cùm vocasset rex ad se, dixit ei: Tune es Siba? Et ille respondit: Ego sum servus tuus.

3. Et ait rex: Numquid superest aliquis de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam Dei? Dixitque Siba regi: Superest filius Jonathæ, debilis pedibus.

4. Ubi, inquit, est? Et Siba ad regem, Ecce, ait, in domo est Machir filii Ammiel in Lodabar.

5. Misit ergo rex David, & tulit eum de domo Machir filii Ammiel de Lodabar.

6. Cùm autem venisset Miphiboseth filius Jonathæ filii Saul ad David, corruit in faciem suam, & adoravit. Dixitque David: Miphiboseth? Qui respondit: Adsum servus tuus.

7. Et ait ei David: Ne timeas, quia faciens faciam in te misericordiam propter Jonathan patrem tuum, & restituam tibi omnes agros Saul patris tui, & tu comedes panem in mensa mea semper.

8. Qui adorans eum, dixit: Quis ego sum servus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei?

9. Vocavit itaque rex Sibam puerum Saul, & dixit ei: Omnia quæcumque fuerunt Saul, & universam domum ejus, dedi filio domini tui.

10. Operare igitur ei terram tu, & filii tui, & servi tui: & inferes filio Domini tui cibos ut alatur: Miphiboseth autem filius domini tui comedet semper panem super mensam meam. Erant autem Sibæ quindecim filii, & viginti servi.

11. Dixitque Siba ad regem: Sicut jussisti domine mi rex servo tuo, sic faciet servus tuus: & Miphiboseth comedet super mensam meam, quasi unus de filiis regis.

12. Habebat autem Miphiboseth filium parvulum nomine Micha: omnis verò cognatio domus Sibæ serviebat Miphiboseth.

13. Porrò Miphiboseth habitabat in Jerusalem: quia de mensa regis jugiter vescebatur: & erat claudus utroque pede.

CAPUT X.

Hanon rex Ammonitarum, post illatam servis David injuriam, quos ad consolandum de patris morte miserat, contractis quinque regum Syriæ copiis, profligatur semel ac iterum.

1. FActum est autem post hæc, ut moreretur rex filiorum Ammon, & regnavit Hanon filius ejus pro eo.

Anno M. 2967. Ant. Chr. 1037. 1. Par. 19. 2.

2. Dixitque David: || Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas, sicut fecit pater ejus mecum misericordiam. Misit ergo David,

con-

igitized by Google

consolans eum per servos suos super patris interitu. Cùm autem venissent servi David in terram filiorum Ammon,

3. dixerunt principes filiorum Ammon, ad Hanon dominum suum: Putas quòd propter honorem patris tui miserit David ad te consolatores, & non ideò ut investigaret, & exploraret civitatem, & everteret eam, misit David servos suos ad te?

4. Tulit itaque Hanon servos David, rasitque dimidiam partem barbæ eorum, & præscidit vestes eorum medias usque ad nates, & dimisit eos.

5. Quod cùm nuntiatum esset David, misit in occursum eorum: erant enim viri confusi turpiter valdè, & mandavit eis David: Manete in Jericho, donec crescat barba vestra, & tunc revertimini.

6. Videntes autem filii Ammon quòd injuriam fecissent David, miserunt, & conduxerunt mercede Syrum Rohob, & Syrum Soba, viginti millia peditum, & à rege Maacha mille viros, & ab Istob duodecim millia virorum.

7. Quod cùm audisset David, misit Joab & omnem exercitum bellatorum.

8. Egressi sunt ergo filii Ammon, & direxerunt aciem ante ipsum introitum portæ: Syrus autem Soba, & Rohob, & Istob, & Maacha seorsum erant in campo.

9. Videns igitur Joab quòd præparatum esset adversum se prælium, & ex adverso & post tergum, elegit ex omnibus electis Israel, & instruxit aciem contra Syrum:

10 reliquam autem partem populi tradidit Abisai fratri suo, qui direxit aciem adversus filios Ammon.

11. Et ait Joab: Si prævaluerint adversum me Syri, eris mihi in adjutorium: si autem filii Ammon prævaluerint adversum te, auxiliabor tibi.

12. Esto vir fortis, & pugnemus pro populo nostro, & civitate Dei nostri: Dominus autem faciet quod bonum est in conspectu suo.

13. Iniit itaque Joab, & populus qui erat cum eo, certamen contra Syros: qui statim fugerunt à facie ejus.

14. Filii autem Ammon videntes quia fugissent Syri, fugerunt & ipsi à facie Abisai, & ingressi sunt civitatem: reversusque est Joab à filiis Ammon, & venit Jerusalem.

15. Videntes igitur Syri quoniam corruissent coram Israel, congregati sunt pariter.

16. Misitque Adarezer, & eduxit Syros qui erant trans fluvium, & adduxit eorum exercitum: Sobach autem, magister militiæ Adarezer, erat princeps eorum. *Anno M. 2968. Ant. Chr. 1036.*

17. Quod cùm nuntiatum esset David, contraxit omnem Israelem, & transivit Jordanem, venitque in Helam: & direxerunt aciem Syri ex adverso David, & pugnaverunt contra eum.

18. Fugeruntque Syri à facie Israel, & occidit David de Syris septingentos currus, * & quadraginta millia equitum: & Sobach principem militiæ percussit: qui statim mortuus est.

19. Videntes autem universi reges, qui erant in præsidio Adarezer, se victos esse ab Israel, expaverunt & fugerunt quinquaginta & octo millia coram Israel. Et fecerunt pacem cum Israel: & servierunt eis, timueruntque Syri auxilium præbere ultrà filiis Ammon.

* 1. Par. 19. 18. legitur *septem millia curruum*. Ibi igitur videtur numerum omnium expressisse hic verò selectorum, ni mendū suspiceris in numeris. Præterea, ibidē habetur *quadraginta millia peditum*: hic verò *equitum*: sed quod in unoderit, ex altero supplendum videtur.

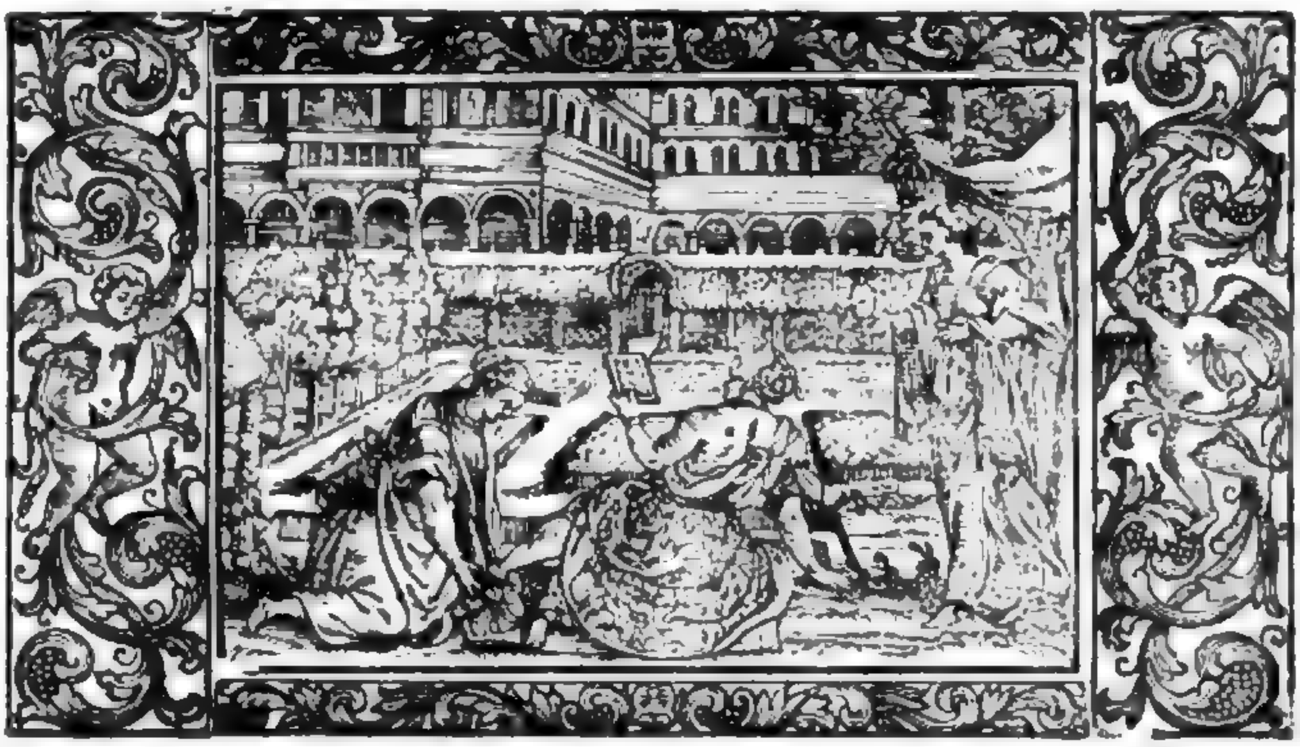

CAPUT XI.

Obsessa Rabba civitate Ammonitarum, David adulterio Bethsabee adjunxit, ad id celandum, homicidium viri illius Uriæ, acceptaque illa in uxorem, & nato ex ea filio, Dominum commovit ad iram.

1. FActum est autem, || vertente anno, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, misit David Joab, & servos suos cum eo, & universum Israel, & vastaverunt filios Ammon, & obsederunt Rabba: David autem remansit in Jerusalem.

|| 1. Par. 20. 1. Anno M. 2969. Ant. Chr. 1035. Æ tatis David 50.

2. Dum hæc agerentur, accidit ut surgeret David de strato suo post meridiem, & deambularet in solario domus regiæ: viditque mulierem se lavantem, ex adverso super solarium suum: erat autem mulier pulchra valdè.

3. Misit ergo rex, & requisivit quæ esset mulier. Nuntiatumque est ei, quòd ipsa esset Bethsabee filia Eliam, uxor Uriæ Hethæi.

4. Missis itaque David nuntiis, tulit eam; quæ cùm ingressa esset ad illum, dormivit cum ea: || statimque sanctificata est ab immunditia sua,

|| Lev. 15. 18.

5. & reversa est in domum suam concepto fœtu. Mittensque nuntiavit David, & ait: Concepi.

6. Mi-

6. Misit autem David ad Joab, dicens: Mitte ad me Uriam Hethæum. Misitque Joab Uriam ad David.

7. Et venit Urias ad David. Quæsivitque David quàm rectè ageret Joab, & populus, & quomodo administraretur bellum.

8. Et dixit David ad Uriam: Vade in domum tuam, & lava pedes tuos. Et egressus est Urias de domo regis, secutusque est eum cibus regius.

9. Dormivit autem Urias ante portam domus regiæ cum aliis servis domini sui, & non descendit ad domum suam.

10. Nuntiatumque est David à dicentibus: Non ivit Urias in domum suam. Et ait David ad Uriam: Numquid non de via venisti? quare non descendisti in domum tuam?

11. Et ait Urias ad David: Arca Dei & Israel & Juda habitant in papilionibus, & dominus meus Joab, & servi domini mei super faciem terræ manent: & ego ingrediar domum meam, ut comedam & bibam, & dormiam cum uxore mea? per salutem tuam, & per salutem animæ tuæ, non faciam rem hanc.

12. Ait ergo David ad Uriam: Manè hic etiam hodie, & cras dimittam te. Mansit Urias in Jerusalem in die illa & altera:

13. & vocavit eum David ut comederet coram se & biberet, & inebriavit eum: qui egressus vespere, dormivit in strato suo cum servis domini sui, & in domum suam non descendit.

14. Factum est ergo manè, & scripsit David epistolam ad Joab: misitque per manum Uriæ,

15. scribens in epistola: Ponite Uriam ex adverso belli, ubi fortissimum est prælium: & derelinquite eum, ut percussus intereat.

16. Igitur cùm Joab obsideret urbem, posuit Uriam in loco ubi sciebat viros esse fortissimos.

17. Egressique viri de civitate, bellabant adversum Joab, & ceciderunt de populo servorum David, & mortuus est etiam Urias Hethæus.

18. Misit itaque Joab, & nuntiavit David omnia verba prælii:

19. præcepitque nuntio, dicens: Cùm compleveris universos sermones belli ad regem,

20. si eum videris indignari, & dixerit: Quare accessistis ad murum, ut præliaremini? an ignorabatis quòd multa desuper ex muro tela mittantur?

|| Judic. 9. 53. 21. Quis percussit Abimelech filium Jerobaal? || nonne mulier misit super eum fragmen molæ de muro, & interfecit eum in Thebes? quare juxta murum accessistis? dices: Etiam servus tuus Urias Hethæus occubuit.

22. Abiit ergo nuntius, & venit, & narravit David omnia quæ ei præceperat Joab.

23. Et dixit nuntius ad David: Prævaluerunt adversum nos viri, & egressi sunt ad nos in agrum: nos autem facto impetu persecuti eos sumus usque ad portam civitatis.

24. Et direxerunt jacula sagittarii ad servos tuos ex muro desuper: mortuique sunt de servis regis, quin etiam servus tuus Urias Hethæus mortuus est.

25. Et dixit David ad nuntium: Hæc dices Joab: Non te frangat ista res: varius enim eventus est belli; nunc hunc, & nunc illum consumit gladius: conforta bellatores tuos adversus urbem, ut destruas eam, & exhortare eos.

26. Audivit autem uxor Uriæ, quòd mortuus esset Urias vir suus, & planxit eum.

27. Translacto autem luctu, misit David, & introduxit eam in domum suam, & facta est ei uxor, peperitque ei filium, & displicuit verbum hoc, quod fecerat David, coram Domino.

CAPUT XII.

David sub parabola à Nathan proposita, in seipsum tulit sententiam: unde Nathan multa illi minatur incommoda; quibus compuncto culpa condonatur, manente pœna: & mortuo puero, nascitur Salomon; ac civitas Rabbath cum magna ultione diruitur, accepto diademate pretiosissimo regis ipsius.

1. MIsit ergo Dominus Nathan ad David: qui cùm venisset ad eum, dixit ei: Anno M. 2970. Ant. Chr. 1034.
Duo viri erant in civitate una, unus dives, & alter pauper:

2. Dives habebat oves, & boves plurimos valdè.

3. Pauper autem nihil habebat omninò, præter ovem unam parvulam, quam emerat & nutrierat, & quæ creverat apud eum cum filiis ejus simul, de pane illius comedens, & de calice ejus bibens, & in sinu illius dormiens: eratque illi sicut filia.

4. Cùm autem peregrinus quidam venisset ad divitem, parcens ille sumere de ovibus & de bobus suis, ut exhiberet convivium peregrino illi qui venerat ad se, tulit ovem viri pauperis, & præparavit cibos homini qui venerat ad se.

5. Iratus autem indignatione David adversus hominem illum nimis, dixit ad Nathan: Vivit Dominus, quoniam filius mortis est vir qui fecit hoc.

6. || Ovem reddet in quadruplum, eò quòd fecerit verbum istud, & non pepercerit. || Exod. 22. 1.

7. Dixit autem Nathan ad David: Tu es ille vir. Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego unxi te in regem super Israel, & ego erui te de manu Saul,

8. & dedi tibi domum domini tui, & uxores domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israel & Juda: & si parva sunt ista, adjiciam tibi multò majora.

9. Quare ergo contempsisti verbum Domini, ut faceres malum in conspectu meo? Uriam Hethæum percussisti gladio, & uxorem illius accepisti in uxorem tibi, & interfecisti eum gladio filiorum Ammon.

10. Quam ob rem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum, eò quòd despexeris me, & tuleris uxorem Uriæ Hethæi, ut esset uxor tua.

11. Itaque hæc dicit Dominus: Ecce, ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & || dabo || Inf. 16. 22.
proximo tuo, & dormiet cum uxoribus tuis in oculis Solis hujus.

12. Tu enim fecisti abscondite: ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu Solis.

13. Et dixit David ad Nathan: Peccavi Domino. Dixitque Nathan ad David: || Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris. || Eccli. 47. 13.

14. Ve-

14. Verumtamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morte morietur.

15. Et reversus est Nathan in domum suam. Percussit quoque Dominus parvulum, quem pepererat uxor Uriæ David, & desperatus est.

16. Deprecatusque est David Dominum pro parvulo: & jejunavit David jejunio, & ingressus seorsum, jacuit super terram.

17. Venerunt autem seniores domus ejus, cogentes eum ut surgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.

18. Accidit autem die septima ut moreretur infans: timueruntque servi David nuntiare ei quòd mortuus esset parvulus. Dixerunt enim: Ecce cùm parvulus adhuc viveret, loquebamur ad eum, & non audiebat vocem nostram: quantò magis si dixerimus, Mortuus est puer, se affliget?

19. Cùm ergo David vidisset servos suos mussitantes, intellexit quòd mortuus esset infantulus: dixitque ad servos suos: Num mortuus est puer? Qui responderunt ei: Mortuus est.

20. Surrexit ergo David de terra: & lotus unctusque est: cùmque mutasset vestem, ingressus est domum Domini: & adoravit, & venit in domum suam, petivitque ut ponerent ei panem, & comedit.

21. Dixerunt autem ei servi sui: Quis est sermo, quem fecisti? Propter infantem, cùm adhuc viveret, jejunasti & flebas: mortuo autem puero, surrexisti, & comedisti panem.

22. Qui ait: Propter infantem, dum adhuc viveret, jejunavi & flevi: dicebam enim: Quis scit si fortè donet eum mihi Dominus, & vivat infans?

23. Nunc autem quia mortuus est, quare jejunem? Numquid potero vocare eum ampliùs? ego vadam magis ad eum: ille verò non revertetur ad me.

24. Et consolatus est David Bethsabee uxorem suam, ingressusque ad eam, dormivit cum ea: quæ genuit filium *, & vocavit nomen ejus SALOMON, & Dominus dilexit eum. (* Anno M. 2971. Ant. Chr. 1033.)

25. Misitque in manu Nathan prophetæ, & vocavit nomen ejus, AMABILIS DOMINO, eò quòd diligeret eum Dominus.

26. || Igitur pugnabat Joab contra Rabbath filiorum Ammon, & expugnabat urbem regiam. (|| 1. Par. 20, 1.)

27. Misitque Joab nuntios ad David, dicens: Dimicavi adversum Rabbath, & capienda est Urbs aquarum.

28. Nunc igitur congrega reliquam partem populi, & obside civitatem, & cape eam: ne cùm à me vastata fuerit urbs, nomini meo adscribatur victoria.

29. Congregavit itaque David omnem populum, & profectus est adversum Rabbath: cùmque dimicasset, cepit eam.

30. Et tulit diadema regis eorum de capite ejus, pondo auri talentum, habens gemmas pretiosissimas, & impositum est super caput David. Sed & prædam civitatis asportavit multam valdè:

31. populum quoque ejus adducens serravit, & circumegit super eos ferrata carpenta: divisitque cultris, & traduxit in typo laterum: sic fecit universis civitatibus filiorum Ammon. Et reversus est David, & omnis exercitus in Jerusalem.

CAPUT XIII.

Absalom, propter incestum cum sorore Thamar; fratrem Amnon occidit: iratoque patre, profugus ad regem Gessur, tribus annis ibi permansit.

(Anno M. 2972. Ant. Chr. 1032.) 1. FActum est autem post hæc, ut Absalom filii David sororem speciosissimam, vocabulo Thamar, adamaret Amnon filius David,

2. & deperiret eam valdè, ita ut propter amorem ejus ægrotaret: quia cùm esset virgo, difficile ei videbatur ut quippiam inhonestè ageret cum ea.

3. Erat autem Amnon amicus, nomine Jonadab, filius Semmaa fratris David, vir prudens valdè.

4. Qui dixit ad eum: Quare sic attenuaris macie fili regis per singulos dies? cur non indicas mihi? Dixitque ei Amnon: Thamar sororem fratris mei Absalom amo.

5. Cui respondit Jonadab: Cuba super lectum tuum, & languorem simula: cùmque venerit pater tuus ut visitet te, dic ei: Veniat, oro, Thamar soror mea, ut det mihi cibum, & faciat pulmentum ut comedam de manu ejus.

6. Ac-

6. Accubuit itaque Amnon, & quasi ægrotare cœpit : cùmque venisset rex ad visitandum eum, ait Amnon ad regem : Veniat, obsecro, Thamar soror mea, ut faciat in oculis meis duas sorbitiunculas, & cibum capiam de manu ejus.

7. Misit ergo David ad Thamar domum, dicens : Veni in domum Amnon fratris tui, & fac ei pulmentum.

8. Venitque Thamar in domum Amnon fratris sui : ille autem jacebat : quæ tollens farinam commiscuit : & liquefaciens, in oculis ejus coxit sorbitiunculas.

9. Tollensque quod coxerat, effudit, & posuit coram eo, & noluit comedere : dixitque Amnon : Ejicite universos à me. Cùmque ejecissent omnes,

10. dixit Amnon ad Thamar : Infer cibum in conclave, ut vescar de manu tua. Tulit ergo Thamar sorbitiunculas, quas fecerat, & intulit ad Amnon fratrem suum in conclave.

11. Cùmque obtulisset ei cibum, apprehendit eam, & ait : Veni, cuba mecum soror mea.

12. Quæ respondit ei : Noli frater mi, noli opprimere me, neque enim hoc fas est in Israel : noli facere stultitiam hanc.

13. Ego enim ferre non potero opprobrium meum, & tu eris quasi unus de insipientibus in Israel : quin potiùs loquere ad regem, & non negabit me tibi.

14. Noluit autem acquiescere precibus ejus, sed prævalens viribus oppressit eam, & cubavit cum ea.

15. Et exosam eam habuit Amnon odio magno nimis : ita ut majus esset odium, quo oderat eam amore quo antè dilexerat. Dixitque ei Amnon : Surge, & vade.

16. Quæ respondit ei : Majus est hoc malum, quod nunc agis adversum me, quàm quod antè fecisti, expellens me. Et noluit audire eam :

17. sed vocato puero, qui ministrabat ei, dixit : Ejice hanc à me foras, & claude ostium post eam.

18. Quæ induta erat talari tunica : hujuscemodi enim filiæ regis virgines vestibus utebantur. Ejecit itaque eam minister illius foras : clausitque fores post eam.

19. Quæ aspergens cinerem capiti suo, scissa talari tunica, impositisque manibus super caput suum, ibat ingrediens, & clamans.

20. Dixit autem ei Absalom frater suus : Numquid Amnon frater tuus concubuit tecum? sed nunc soror tace, frater tuus est : neque affligas cor tuum pro hac re. Mansit itaque Thamar contabescens in domo Absalom fratris sui.

21. Cùm autem audisset rex David verba hæc, contristatus est valdè, & noluit contristare spiritum Amnon filii sui, quoniam diligebat eum, quia primogenitus erat ei.

22. Porrò non est locutus Absalom ad Amnon, nec malum, nec bonum : oderat enim Absalom Amnon, eò quòd violasset Thamar sororem suam.

*Ann. M. 2974. Ant. Chr. 1030. 23. Factum est autem post tempus biennii *, ut tonderentur oves Absalom in Baalhasor, quæ est juxta Ephraim : & vocavit Absalom omnes filios regis,

24. venitque ad regem, & ait ad eum : Ecce tondentur oves servi tui : veniat, oro, rex cum servis suis ad servum suum.

25. Dixitque rex ad Absalom : Noli fili mi, noli rogare ut veniamus omnes, & gravemus te. Cùm autem cogeret eum, & noluisset ire, benedixit ei.

26. Et ait Absalom : Si non vis venire, veniat, obsecro, nobiscum saltem Amnon frater meus. Dixitque ad eum rex : Non est necesse ut vadat tecum.

27. Coegit itaque Absalom eum, & dimisit cum eo Amnon & universos filios regis. Feceratque Absalom convivium quasi convivium regis.

28. Præceperat autem Absalom pueris suis, dicens : Observate cùm temulentus fuerit Amnon vino, & dixero vobis : Percutite eum, & interficite, nolite timere : ego enim sum qui præcipio vobis : roboramini, & estote viri fortes.

29. Fecerunt ergo pueri Absalom adversum Amnon, sicut præceperat eis Absalom. Surgentesque omnes filii regis ascenderunt singuli mulas suas, & fugerunt.

30. Cùmque adhuc pergerent in itinere, fama pervenit ad David, dicens : Percussit Absalom omnes filios regis, & non remansit ex eis saltem unus.

31. Surrexit itaque rex, & scidit vestimenta sua : & cecidit super terram, & omnes servi illius, qui assistebant ei, sciderunt vestimenta sua.

32. Respondens autem Jonadab filius Semmaa fratris David, dixit : Ne æstimet dominus meus rex, quòd omnes pueri filii regis occisi sint : Amnon solus mortuus est, quoniam in ore Absalom erat positus, ex die qua oppressit Thamar sororem ejus.

33. Nunc ergo ne ponat dominus meus rex super cor suum verbum istud, dicens : Omnes filii regis occisi sunt : quoniam Amnon solus mortuus est.

34. Fugit autem Absalom : & elevavit puer speculator oculos suos, & aspexit : & ecce populus multus veniebat per iter devium ex latere montis.

35. Dixit autem Jonadab ad regem : Ecce filii regis adsunt : juxta verbum servi tui sic factum est.

36. Cùmque cessasset loqui, apparuerunt & filii regis : & intrantes levaverunt vocem suam, & fleverunt : sed & rex & omnes servi ejus fleverunt ploratu magno nimis.

37. Porrò Absalom fugiens, abiit ad Tholomai * filium Ammiud regem Gessur. Luxit ergo David filium suum cunctis diebus. * avum suum maternum.

38. Absalom autem cùm fugisset, & venisset in Gessur, fuit ibi tribus annis.

39. Cessavitque rex David persequi Absalom, eò quòd consolatus esset super Amnon interitu.

CAPUT XIV.

Absalom mulieris Thecuitæ solertia revocari curat Joab à Gessur in Jerusalem: de pulchritudine & filiis Absalom, qui biennio post reditum faciem patris non vidit, donec messem Joab incendi jussit.

1. INtelligens autem Joab filius Sarviæ, quòd cor regis versum esset ad Absalom, Anno M. 2977. Ant. Chr. 1027.

2. misit Thecuam, & tulit inde mulierem sapientem : dixitque ad eam : Lugere te simula :

&in-

& induere veste lugubri, & ne ungaris oleo, ut sis quasi mulier jam plurimo tempore lugens mortuum:

3. & ingredieris ad regem, & loqueris ad eum sermones hujuscemodi. Posuit autem Joab verba in ore ejus.

4. Itaque cùm ingressa fuisset mulier Thecuitis ad regem, cecidit coram eo super terram, & adoravit, & dixit: Serva me rex.

5. Et ait ad eam rex: Quid causæ habes? Quæ respondit: Heu, mulier vidua ego sum: mortuus est enim vir meus.

6. Et ancillæ tuæ erant duo filii: qui rixati sunt adversum se in agro, nullusque erat, qui eos prohibere posset: & percussit alter alterum, & interfecit eum.

7. Et ecce consurgens universa cognatio adversum ancillam tuam, dicit: Trade eum qui percussit fratrem suum, ut occidamus eum pro anima fratris sui, quem interfecit, & deleamus hæredem: & quærunt extinguere scintillam meam, quæ relicta est, ut non superfit viro meo nomen, & reliquiæ super terram.

8. Et ait rex ad mulierem: Vade in domum tuam, & ego jubebo pro te.

9. Dixitque mulier Thecuitis ad regem: In me, domine mi rex, sit iniquitas, & in domum patris mei: rex autem & thronus ejus sit innocens.

10. Et ait rex: Qui contradixerit tibi, adduc eum ad me, & ultrà non addet ut tangat te.

11. Quæ ait: Recordetur rex Domini Dei sui, ut non multiplicentur proximi sanguinis ad ulciscendum, & nequaquam interficiant filium meum. Qui ait: Vivit Dominus, quia non cadet de capillis filii tui super terram.

12. Dixit ergo mulier: Loquatur ancilla tua ad dominum meum regem verbum. Et ait: Loquere.

13. Dixitque mulier: Quare cogitasti hujuscemodi rem contra populum Dei, & locutus est rex verbum istud, ut peccet, & non reducat ejectum suum?

* Ezech. 18. 32. & 33. 11. 14. Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertuntur: || nec vult Deus perire animam, sed retractat cogitans ne penitus pereat qui abjectus est.

15. Nunc igitur veni, ut loquar ad dominum meum regem verbum hoc, præsente populo. Et dixit ancilla tua: Loquar ad regem, si quo modo faciat rex verbum ancillæ suæ.

16. Et audivit rex, ut liberaret ancillam suam de manu omnium, qui volebant de hæreditate Dei delere me, & filium meum simul.

17. Dicat ergo ancilla tua, ut fiat verbum domini mei regis sicut sacrificium. || Sicut
|| 1. Reg. 29. 9. enim Angelus Dei, sic est dominus meus rex, ut nec benedictione, nec maledictione moveatur: unde & Dominus Deus tuus est tecum.

18. Et respondens rex, dixit ad mulierem: Ne abscondas à me verbum, quod te interrogo. Dixitque ei mulier: Loquere domine mi rex.

19. Et ait rex: Numquid manus Joab tecum est in omnibus istis? Respondit mulier, & ait: Per salutem animæ tuæ, domine mi rex, nec ad sinistram, nec ad dexteram est, ex omnibus his, quæ locutus est dominus meus rex: servus enim tuus Joab, ipse præcepit mihi, & ipse posuit in os ancillæ tuæ omnia verba hæc.

20. Ut verterem figuram sermonis hujus, servus tuus Joab præcepit istud: tu autem, domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia super terram.

21. Et ait rex ad Joab: Ecce placatus feci verbum tuum: vade ergo, & revoca puerum Absalom.

22. Cadensque Joab super faciem suam in terram, adoravit, & benedixit regi: & dixit Joab: Hodie intellexit servus tuus, quia inveni gratiam in oculis tuis, domine mi rex: fecisti enim sermonem servi tui.

23. Surrexit ergo Joab & abiit in Gessur, & adduxit Absalom in Jerusalem.

24. Dixit autem rex: Revertatur in domum suam, & faciem meam non videat. Reversus est itaque Absalom in domum suam, & faciem regis non vidit.

25. Porrò sicut Absalom, vir non erat pulcher in omni Israel, & decorus nimis: à vestigio pedis usque ad verticem non erat in eo ulla macula.

26. Et quando tondebat capillum (semel autem in anno tondebatur, quia gravabat eum cæsaries) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis, pondere publico.

27. Nati sunt autem Absalom filii tres: & filia una nomine Thamar, elegantis formæ.

28. Mansitque Absalom in Jerusalem duobus annis, & faciem regis non vidit.

29. Misit * itaque ad Joab, ut mitteret eum ad regem; qui noluit venire ad eum. Anno M. 2979. Ant. Chr. 1025.
Cùmque secundò misisset, & ille noluisset venire ad eum,

30. dixit servis suis: Scitis agrum Joab juxta agrum meum, habentem messem hordei: ite igitur, & succendite eum igni. Succenderunt ergo servi Absalom segetem igni. Et venientes servi Joab, scissis vestibus suis, dixerunt: Succenderunt servi Absalom partem agri igni.

31. Surrexitque Joab, & venit ad Absalom in domum ejus, & dixit: Quare succenderunt servi tui segetem meam igni?

32. Et respondit Absalom ad Joab: Misi ad te obsecrans ut venires ad me, & mitterem te ad regem, & diceres ei: Quare veni de Gessur? meliùs mihi erat ibi esse: obsecro ergo ut videam faciem regis: quòd si memor est iniquitatis meæ, interficiat me.

33. Ingressus itaque Joab ad regem, nuntiavit ei omnia: vocatusque est Absalom, & intravit ad regem, & adoravit super faciem terræ coram eo: osculatusque est rex Absalom.

CAPUT XV.

Absalom conciliato sibi populi favore, adversus patrem conjurat in Hebron, quem pater fugit, paucis cum Arca remissis, & inter alios Chusai remittitur, dissipaturus consilium Achitophel.

1. IGitur post hæc fecit sibi Absalom currus, & equites, & quinquaginta viros, qui præcederent eum. Anno M. 2980. Ant. Chr. 1024.

2. Et manè consurgens Absalom, stabat juxta introitum portæ, & omnem virum, qui habebat negotium ut veniret ad regis judicium, vocabat Absalom ad se, & dicebat: De qua civitate es tu? Qui respondens ajebat: Ex una tribu Israel ego sum servus tuus.

3. Respondebatque ei Absalom: Videntur mihi sermones tui boni & justi. Sed non est qui te audiat constitutus à rege. Dicebatque Absalom:

4. Quis me constituat judicem super terram, ut ad me veniant omnes, qui habent negotium, & justè judicem?

5. Sed & cùm accederet ad eum homo ut salutaret illum, extendebat manum suam, & apprehendens, osculabatur eum.

6. Faciebatque hoc omni Israel venienti ad judicium, ut audiretur à rege, & solicitabat corda virorum Israel.

7. Post * quadraginta autem annos, dixit Absalom ad regem David: Vadam, & reddam vota mea quæ vovi Domino in Hebron.

* Plurimi codices legunt *post quatuor*, ut notant Estius, & alii, hancq; lectionem retinuerat Sixtus V. in editione sua. Et sane retinendam suadet narrationis series: is enim annus 4. numerandus videtur ab reditu Absalonis (ut sit mundi 2981.) Ant. Chr. 1023. Quatuor enim annos intercessisse notat etiã Josephus.

8. Vovens enim vovit servus tuus, cùm esset in Gessur Syriæ, dicens: Si reduxerit me Dominus in Jerusalem, sacrificabo Domino.

9. Dixitque ei rex David: Vade in pace. Et surrexit, & abiit in Hebron.

10. Misit autem Absalom exploratores in universas tribus Israel, dicens: Statim ut audieritis clangorem buccinæ, dicite: Regnavit Absalom in Hebron.

11. Porrò cum Absalom ierunt ducenti viri de Jerusalem vocati, euntes simplici corde, & causam penitùs ignorantes.

12. Accersivit quoque Absalom Achitophel Gilonitem consiliarium David, de civitate sua Gilo. Cùmque immolaret victimas, facta est conjuratio valida, populusque concurrens augebatur cum Absalom.

13. Venit igitur nuntius ad David, dicens: Toto corde universus Israel sequitur Absalom.

14. Et ait David servis suis, qui erant cum eo in Jerusalem: Surgite, fugiamus: neque enim erit nobis effugium à facie Absalom: festinate egredi, ne fortè veniens occupet nos, & impellat super nos ruinam, & percutiat civitatem in ore gladii.

15. Dixeruntque servi regis ad eum: Omnia quæcumque præceperit dominus noster rex, libenter exequemur servi tui.

16. Egressus est ergo rex *, & universa domus ejus pedibus suis: & dereliquit rex decem mulieres concubinas ad custodiendam domum.

Eodem ann. 2981. ætatis David 62.

17. Egressusque rex & omnis Israel pedibus suis, stetit procul à domo:

18. & universi servi ejus ambulabant juxta eum, & legiones Cerethi & Phelethi, & omnes Gethæi, pugnatores validi, sexcenti viri qui secuti eum fuerant de Geth pedites, præcedebant regem.

19. Dixit autem rex ad Ethai Gethæum: Cur venis nobiscum? revertere, & habita cum rege, quia peregrinus es, & egressus es de loco tuo.

20. Heri venisti, & hodie compelleris nobiscum egredi? ego autem vadam quò iturus sum: revertere, & reduc tecum fratres tuos, & Dominus faciet tecum misericordiam, & veritatem, quia ostendisti gratiam & fidem.

21. Et respondit Ethai regi, dicens: Vivit Dominus, & vivit dominus meus rex: quoniam in quocumque loco fueris domine mi rex, sive in morte, sive in vita, ibi erit servus tuus.

22. Et ait David Ethai: Veni, & transi. Et transivit Ethei Gethæus, & omnes viri qui cum eo erant, & reliqua multitudo.

23. Omnesque flebant voce magna, & universus populus transibat: rex quoque transgrediebatur Torrentem Cedron, & cunctus populus incedebat contra viam, quæ respicit ad desertum.

24. Venit autem & Sadoc sacerdos, & universi Levitæ cum eo, portantes arcam fœderis Dei, & deposuerunt arcam Dei: & ascendit Abiathar, donec expletus esset omnis populus, qui egressus fuerat de civitate.

25. Et dixit rex ad Sadoc: Reporta arcam Dei, in urbem: si invenero gratiam in oculis Domini, reducet me, & ostendet mihi eam, & tabernaculum suum.

26. Si autem dixerit mihi: Non places: præstò sum, faciat quod bonum est coram se.

27. Et dixit rex ad Sadoc sacerdotem: O videns revertere in civitatem in pace: & Achimaas filius tuus, & Jonathas filius Abiathar, duo filii vestri, sint vobiscum.

28. Ecce ego abscondar in campestribus deserti, donec veniat sermo à vobis indicans mihi.

29. Reportaverunt ergo Sadoc, & Abiathar arcam Dei in Jerusalem: & manserunt ibi.

30. Porrò David ascendebat Clivum olivarum, scandens & flens, nudis pedibus incedens, & operto capite: sed & omnis populus, qui erat cum eo, operto capite ascendebat plorans.

31. Nuntiatum est autem David, quòd & Achitophel esset in conjuratione cum Absalom, dixitque David: Infatua, quæso, Domine consilium Achitophel.

32. Cùmque ascenderet David summitatem montis, in quo adoraturus erat Dominum, ecce occurrit ei Chusai Arachites, scissa veste, & terra pleno capite.

33. Et dixit ei David: Si veneris mecum, eris mihi oneri:

34. si autem in civitatem revertaris, & dixeris Absalom: Servus tuus sum, rex: sicut fui servus patris tui, sic ero servus tuus: dissipabis consilium Achitophel.

35. Habes autem tecum Sadoc & Abiathar sacerdotes: & omne verbum quodcumque audieris de domo regis, indicabis Sadoc & Abiathar sacerdotibus.

36. Sunt autem cum eis duo filii eorum, Achimaas filius Sadoc, & Jonathas filius Abiathar: & mittetis per eos ad me omne verbum quod audieritis.

37. Veniente ergo Chusai amico David in civitatem, Absalom quoque ingressus est Jerusalem.

CAPUT XVI.

Sibæ cibaria adferenti ac detractori confert bona Miphiboseth. Semei maledicentem occidi vetat. Absalom Jerusalem ingressus consilio Achitophel ad concubinas patris sui publicè ingreditur.

1. Cumque David transisset paululùm montis verticem, apparuit Siba puer Miphiboseth in occursum ejus, cum duobus asinis, qui onerati erant ducentis panibus, & centum alligaturis uvæ passæ, & centum massis palatharum, & utre vini.

Eodem ann. 2981. Ant. Chr. 1023.

2. Et

2. Et dixit rex Sibæ: Quid sibi volunt hæc? Respónditque Siba: Asini, domesticis regis ut sedeant: panes & palathæ, ad vescendum pueris tuis: vinum autem, ut bibat si quis defecerit in deserto.

‡ Inf. 19. 2. 3. Et ait rex: Ubi est filius domini tui? ‡ Respónditque Siba regi: Remansit in Jerusalem, dicens: Hodie restituet mihi domus Israel regnum patris mei.

4. Et ait rex Sibæ: Tua sint omnia quæ fuerunt Miphiboseth. Dixitque Siba: Oro, ut inveniam gratiam coram te, domine mi rex.

5. Venit ergo rex David usque Bahurim: & ecce egrediebatur inde vir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebatque egrediens, & ‖ maledicebat,

‖ 3. Reg. 2. 8.

6. mittebatque lapides contra David, & contra universos servos regis David: omnis autem populus, & universi bellatores, à dextro, & à sinistro latere regis incedebant.

7. Ita autem loquebatur Semei cùm malediceret regi: Egredere, egredere vir sanguinum & vir Belial.

8. Reddidit tibi Dominus universum sanguinem domus Saul: quoniam invasisti regnum pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Absalom filii tui: & ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es.

9. Dixit autem Abisai filius Sarviæ, regi: Quare maledicit canis hic mortuus domino meo regi? vadam, & amputabo caput ejus.

10. Et ait rex: Quid mihi & vobis est filii Sarviæ? dimittite eum, ut maledicat: Dominus enim præcepit ei ut malediceret David: & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit?

11. Et ait rex Abisai, & universis servis suis: Ecce filius meus, qui egressus est de utero meo, quærit animam meam: quantò magis nunc filius Jemini? dimittite eum, ut maledicat juxta præceptum Domini:

12. si fortè respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.

13. Ambulabat itaque David & socii ejus per viam cum eo. Semei autem per jugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens lapides adversum eum, terramque spargens.

14. Venit itaque rex, & universus populus cum eo lassus, & refocillati sunt ibi.

15. Absalom autem & omnis populus ejus ingressi sunt Jerusalem, sed & Achitophel cum eo.

16. Cùm autem venisset Chusai Arachites amicus David ad Absalom, locutus est ad eum: Salve rex, salve rex.

17. Ad quem Absalom, Hæc est, inquit, gratia tua ad amicum tuum? quare non ivisti cum amico tuo?

18. Respónditque Chusai ad Absalom: Nequaquam: quia illius ero, quem elegit Dominus, & omnis hic populus, & universus Israel, & cum eo manebo.

19. Sed ut & hoc inferam, cui ego serviturus sum? nonne filio regis? sicut parui patri tuo, ita parebo & tibi.

20. Dixit autem Absalom ad Achitophel: Inite consilium quid agere debeamus.

21. Et ait Achitophel ad Absalom: Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendam domum: ut cùm audierit omnis Israel quòd fœdaveris patrem tuum, roborentur tecum manus eorum.

22. ‖ Tetenderunt ergo Absalom tabernaculum in solario, ingressusque est ad concubinas patris sui coram universo Israel. ‖ Sup. 12. 11.

23. Consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi si quis consuleret Deum: sic erat omne consilium Achitophel, & cùm esset cum David, & cùm esset cum Absalom.

CAPUT XVII.

Chusai dissipat consilium Achitophel, idque per nuntios indicat David, qui consilio Chusai transit Jordanem, quare se suspendit Achitophel: tres amici David munera adferunt, ne ejus populus necessariis egens deficeret.

1. Dixit ergo Achitophel ad Absalom: Eligam mihi duodecim millia virorum, & consurgens persequar David hac nocte. Eodem an. 2981. Ant. Chr. 1023.

2. Et irruens super eum (quippe qui lassus est, & solutis manibus) percutiam eum: cùmque fugerit omnis populus, qui cum eo est, percutiam regem desolatum.

3. Et reducam universum populum, quomodo unus homo reverti solet: unum enim virum tu quæris: & omnis populus erit in pace.

4. Placuitque sermo ejus Absalom, & cunctis majoribus natu Israel.

5. Ait autem Absalom: Vocate Chusai Arachiten, & audiamus quid etiam ipse dicat.

6. Cùmque venisset Chusai ad Absalom, ait Absalom ad eum: Hujuscemodi sermonem locutus est Achitophel: facere debemus an non? quod das consilium?

7. Et dixit Chusai ad Absalom: Non est bonum consilium, quod dedit Achitophel hac vice.

8. Et rursum intulit Chusai: Tu nosti patrem tuum, & viros qui cum eo sunt, esse fortissimos & amaro animo, veluti si ursa raptis catulis in saltu sæviat: sed & pater tuus vir bellator est, nec morabitur cum populo.

9. Forsitan nunc latitat in foveis, aut in uno, quo voluerit, loco: & cùm ceciderit unus quilibet in principio, audiet quicumque audierit, & dicet: Facta est plaga in populo qui sequebatur Absalom.

10. Et fortissimus quisque, cujus cor est quasi leonis, pavore solvetur: scit enim omnis populus Israel, fortem esse patrem tuum, & robustos omnes qui cum eo sunt.

11. Sed hoc mihi videtur rectum esse consilium: Congregetur ad te universus Israel, à Dan usque Bersabee, quasi arena maris innumerabilis: & tu eris in medio eorum.

12. Et irruemus super eum in quocumque loco inventus fuerit: & operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram: & non relinquemus de viris, qui cum eo sunt, ne unum quidem.

13. Quòd si urbem aliquam fuerit ingressus, circumdabit omnis Israel civitati illi funes, & trahemus eam in torrentem, ut non reperiatur ne calculus quidem ex ea.

14. Dixitque Absalom, & omnes viri Israel: Melius est consilium Chusai Arachitæ consilio Achitophel: Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel utile, ut induceret Dominus super Absalom malum.

15. Et ait Chusai Sadoc & Abiathar sacerdotibus: Hoc & hoc modo consilium dedit

Achitophel Absalom, & senioribus Israel: & ego tale & tale dedi consilium.

16. Nunc ergo mittite citò, & nuntiate David, dicentes: Ne moreris nocte hac in campestribus deserti, sed absque dilatione transgredere: ne fortè absorbeatur rex, & omnis populus qui cum eo est.

17. Jonathas autem & Achimaas stabant juxta Fontem Rogel: abiit ancilla & nuntiavit eis: & illi profecti sunt, ut referrent ad regem David nuntium: non enim poterant videri, aut introire civitatem.

18. Vidit autem eos quidam puer, & indicavit Absalom: illi verò concito gradu ingressi sunt domum cujusdam viri in Bahurim, qui habebat puteum in vestibulo suo, & descenderunt in eum.

19. Tulit autem mulier, & expandit velamen super os putei, quasi siccans ptisanas: & sic latuit res.

20. Cùmque venissent servi Absalom in domum, ad mulierem dixerunt: Ubi est Achimaas & Jonathas? Et respondit eis mulier: Transierunt festinanter, gustata paululùm aqua. At hi qui quærebant, cùm non reperissent, reversi sunt in Jerusalem.

21. Cùmque abiissent, ascenderunt illi de puteo, & pergentes nuntiaverunt regi David, & dixerunt: Surgite, & transite citò fluvium: quoniam hujuscemodi dedit consilium contra vos Achitophel.

22. Surrexit ergo David, & omnis populus qui cum eo erat, & transierunt Jordanem, donec dilucesceret: & ne unus quidem residuus fuit, qui non transisset fluvium.

23. Porrò Achitophel videns quòd non fuisset factum consilium suum, stravit asinum suum, surrexitque & abiit in domum suam & in civitatem suam: & disposita domo sua, suspendio interiit, & sepultus est in sepulchro patris sui.

24. David autem venit in castra, & Absalom transivit Jordanem, ipse & omnes viri Israel cum eo.

25. Amasam verò constituit Absalom pro Joab super exercitum: Amasa autem erat filius viri, qui vocabatur Jetra de Jesraeli, qui ingressus est ad Abigail filiam Naas, sororem Sarviæ, quæ fuit mater Joab.

26. Et castrametatus est Israel cum Absalom in terra Galaad.

27. Cùmque venisset David in Castra, Sobi filius Naas de Rabbath filiorum Ammon, & Machir filius Ammihel de Lodabar, & Berzellai Galaadites de Rogelim,

28. obtulerunt ei stratoria, & tapetia, & vasa fictilia, frumentum, & hordeum, & farinam, & polentam, & fabam, & lentem, & frixum cicer,

29. & mel, & butyrum, oves, & pingues vitulos: dederuntque David, & populo qui cum eo erat, ad vescendum: suspicati enim sunt, populum fame, & siti fatigari in deserto.

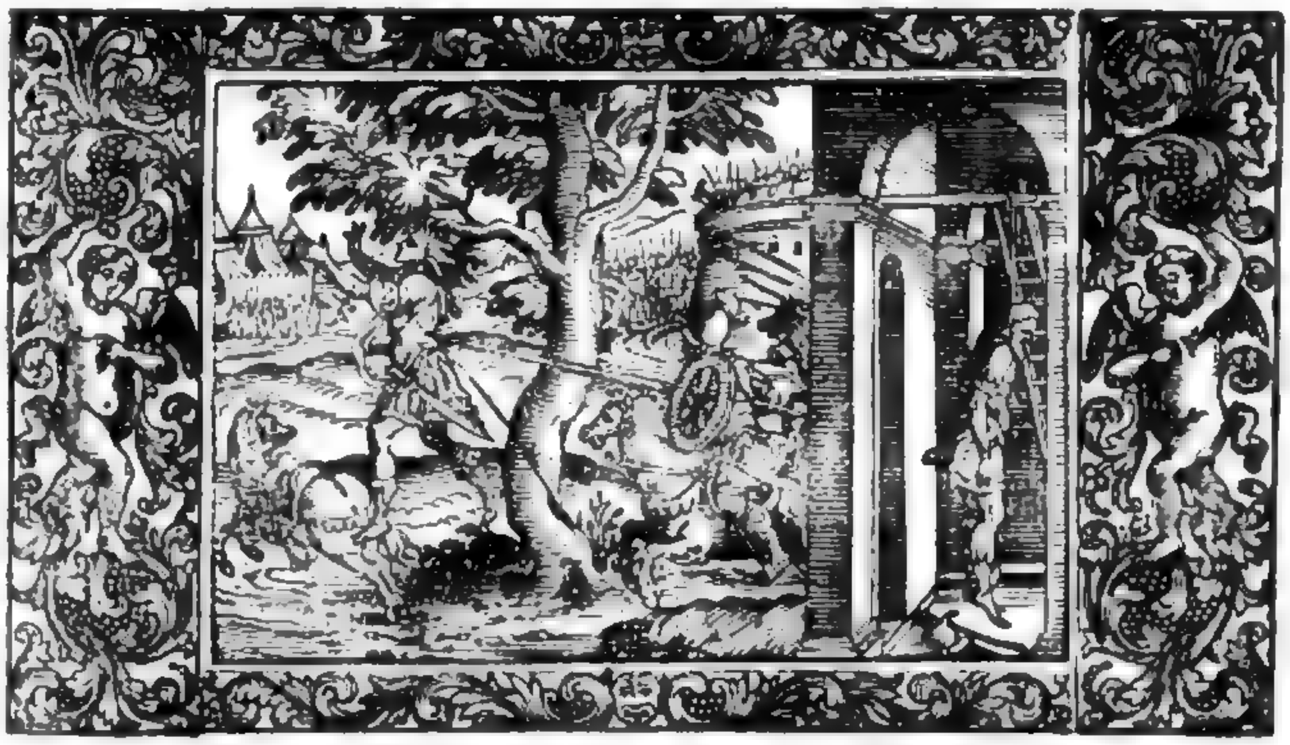

CAPUT XVIII.

Absalom victus prælio, quercuque pendens ab Joab transfoditur; quod audiens David, amarè eum flevit.

Eodem ann. 2981, Ant. Chr. 1023.

1. IGitur considerato David populo suo, constituit super eos tribunos & centuriones,

2. & dedit populi tertiam partem sub manu Joab, & tertiam partem sub manu Abisai filii Sarviæ fratris Joab, & tertiam partem sub manu Ethai, qui erat de Geth: dixitque rex ad populum: Egrediar & ego vobiscum.

3. Et respondit populus: Non exibis: sive enim fugerimus, non magnoperè ad eos de nobis pertinebit: sive media pars ceciderit è nobis, non satis curabunt: quia tu unus pro decem millibus computaris: melius est igitur ut sis nobis in urbe præsidio.

4. Ad quos rex ait: Quod vobis videtur rectum, hoc faciam. Stetit ergo rex juxta portam: egrediebaturque populus per turmas suas, centeni, & milleni.

5. Et præcepit rex Joab, & Abisai, & Ethai, dicens: Servate mihi puerum Absalom. Et omnis populus audiebat præcipientem regem cunctis principibus pro Absalom.

6. Itaque egressus est populus in campum contra Israel, & factum est prælium in saltu Ephraim.

7. Et cæsus est ibi populus Israel ab exercitu David, factaque est plaga magna in die illa, viginti millium.

8. Fuit autem ibi prælium dispersum super faciem omnis terræ, & multò plures erant, quos saltus consumpserat de populo, quàm hi, quos voraverat gladius in die illa.

9. Acci-

9. Accidit autem ut occurreret Absalom servis David, sedens mulo: cùmque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum & magnam, adhæsit caput ejus quercui: & illo suspenso inter cœlum & terram, mulus, cui insederat, pertransivit.

10. Vidit autem hoc quispiam, & nuntiavit Joab, dicens: Vidi Absalom pendere de quercu.

11. Et ait Joab viro, qui nuntiaverat ei: Si vidisti, quare non confodisti eum cum terra, & ego dedissem tibi decem argenti siclos, & unum balteum?

12. Qui dixit ad Joab: Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium regis: audientibus enim nobis præcepit rex tibi, & Abisai, & Ethai, dicens: Custodite mihi puerum Absalom.

13. Sed & si fecissem contra animam meam audacter, nequaquam hoc regem latere potuisset, & tu stares ex adverso.

14. Et ait Joab: Non sicut tu vis, sed aggrediar eum coram te. Tulit ergo tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalom: cùmque adhuc palpitaret hærens in quercu,

15. cucurrerunt decem juvenes armigeri Joab, & percutientes interfecerunt eum.

16. Cecinit autem Joab buccina, & retinuit populum, ne persequeretur fugientem Israel, volens parcere multitudini.

17. Et tulerunt Absalom, & projecerunt eum in saltu, in foveam grandem, & comportaverunt super eum acervum lapidum magnum nimis: omnis autem Israel fugit in tabernacula sua.

18. Porrò Absalom erexerat sibi, cùm adhuc viveret, titulum qui est in Valle regis: dixerat enim: Non habeo filium, & hoc erit monimentum nominis mei. Vocavitque titulum nomine suo, & appellatur Manus Absalom, usque ad hanc diem.

19. Achimaas autem filius Sadoc, ait: Curram, & nuntiabo regi, quia judicium fecerit ei Dominus de manu inimicorum ejus.

20. Ad quem Joab dixit: Non eris nuntius in hac die, sed nuntiabis in alia: hodie nolo te nuntiare, filius enim regis est mortuus.

21. Et ait Joab Chusi: Vade, & nuntia regi quæ vidisti. Adoravit Chusi Joab, & cucurrit.

22. Rursus autem Achimaas filius Sadoch dixit ad Joab: Quid impedit si etiam ego curram post Chusi? Dixitque ei Joab: Quid vis currere fili mi? non eris boni nuntii bajulus.

23. Qui respondit: Quid enim si cucurrero? Et ait ei: Curre. Currens ergo Achimaas per viam compendii, transivit Chusi.

24. David autem sedebat inter duas portas: speculator verò, qui erat in fastigio portæ super murum, elevans oculos, vidit hominem currentem solum.

25. Et exclamans indicavit regi, dixitque rex: Si solus est, bonus est nuntius in ore ejus. Properante autem illo, & accedente propiùs,

26. vidit speculator hominem alterum currentem, & vociferans in culmine, ait: Apparet mihi alter homo currens solus. Dixitque rex: Et iste bonus est nuntius.

27. Speculator autem, Contemplor, ait, cursum prioris, quasi cursum Achimaas filii Sadoc. Et ait rex: Vir bonus est: & nuntium portans bonum, venit.

28. Clamans autem Achimaas, dixit ad regem: Salve rex. Et adorans regem coram eo pronus in terram, ait: Benedictus Dominus Deus tuus, qui conclusit homines qui levaverunt manus suas contra dominum meum regem.

29. Et ait rex: estne pax puero Absalom? Dixitque Achimaas: Vidi tumultum magnum, cùm mitteret Joab servus tuus, ô rex, me servum tuum: nescio aliud.

30. Ad quem rex: Transi, ait, & sta hic. Cùmque ille transisset, & staret,

31. apparuit Chusi: & veniens ait: Bonum apporto nuntium, domine mi rex: judicavit enim pro te Dominus hodie de manu omnium qui surrexerunt contra te.

32. Dixit autem rex ad Chusi: Estne pax puero Absalom? Cui respondens Chusi, Fiant, inquit, sicut puer, inimici domini mei regis, & universi qui consurgunt adversus eum in malum.

33. Contristatus itaque rex, ascendit cœnaculum portæ, & flevit. Et sic loquebatur vadens: ‖ Fili mi Absalom, Absalom fili mi: quis mibi tribuat ut ego moriar pro te, Absalom fili mi, fili mi Absalom? ‖ Infr. 19. 4

CAPUT XIX.

David Joab verbis commotus, suos conspiratores sibi reconciliat, & à viris Juda in Jerusalem reducitur, ac Semei veniam precanti ignoscit, & Miphiboseth recipit, jubens ut agros cum Siba dividat: vale dicit ipsi Berzellai retinens secum Chamaam. Israel autem cum Juda pro David contendit.

1. NUntiatum est autem Joab quòd rex fleret & lugeret filium suum: Eodem ann. 2981.

2. & versa est victoria in luctum in die illa omni populo: audivit enim populus in die illa dici: Dolet rex super filio suo.

3. Et declinavit populus in die illa ingredi civitatem, quomodo declinare solet populus versus & fugiens de prælio.

4. Porrò rex operuit caput suum, & clamabat voce magna: Fili mi Absalom, Absalom fili mi.

5. Ingressus ergo Joab ad regem in domum, dixit: Confudisti hodie vultus omnium servorum tuorum, qui salvam fecerunt animam tuam, & animam filiorum tuorum, & filiarum tuarum, & animam uxorum tuarum, & animam concubinarum tuarum.

6. Diligis odientes te, & odio habes diligentes te: & ostendisti hodie, quia non curas de ducibus tuis, & de servis tuis: & verè cognovi modò, quia si Absalom viveret, & omnes nos occubuissemus, tunc placeret tibi.

7. Nunc igitur surge, & procede, & alloquens satisfac servis tuis: juro enim tibi per Dominum, quòd si non exieris, ne unus quidem remansurus sit tecum nocte hac: & pejus erit hoc tibi, quàm omnia mala, quæ venerunt super te, ab adolescentia tua usque in præsens.

8. Surrexit ergo rex & sedit in porta: & omni populo nuntiatum est quòd rex sederet

in porta: venitque universa multitudo coram rege: Israel autem fugit in tabernacula sua.

9. Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus Israel, dicens: Rex liberavit nos de manu inimicorum nostrorum, ipse salvavit nos de manu Philisthinorum: & nunc fugit de terra propter Absalom.

10. Absalom autem, quem unximus super nos, mortuus est in bello: usquequò siletis, & non reducitis regem?

11. Rex verò David misit ad Sadoc & Abiathar sacerdotes, dicens: Loquimini ad majores natu Juda, dicentes: Cur venitis novissimi ad reducendum regem in domum suam? (Sermo autem omnis Israel pervenerat ad regem in domo ejus.)

12. Fratres mei vos, os meum, & caro mea vos, quare novissimi reducitis regem?

13. Et Amasæ dicite: Nonne os meum, & caro mea es? Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si non magister militiæ fueris coram me omni tempore pro Joab.

14. Et inclinavit cor omnium virorum Juda, quasi viri unius: miseruntque ad regem dicentes: Revertere tu, & omnes servi tui.

15. Et reversus est rex: & venit usque ad Jordanem, & omnis Juda venit usque in Galgalam, ut occurreret regi, & traduceret eum Jordanem.

‖ 3. Reg. 2. 8 16. ‖ Festinavit autem Semei filius Gera filii Jemini de Bahurim, & descendit cum viris Juda in occursum regis David

17. cum mille viris de Benjamin, & Siba puer de domo Saul: & quindecim filii ejus, ac viginti servi erant cum eo: & irrumpentes Jordanem, ante regem

18. transierunt vada, ut traducerent domum regis, & facerent juxta jussionem ejus: Semei autem filius Gera prostratus coram rege, cùm jam transisset Jordanem,

19. dixit ad eum: Ne reputes mihi domine mi iniquitatem, neque memineris injuriarum servi tui in die qua egressus es domine mi rex de Jerusalem, neque ponas rex in corde tuo.

20. Agnosco enim servus tuus peccatum meum: & idcircò hodie primus veni de omni domo Joseph, descendique in occursum domini mei regis.

21. Respondens verò Abisai filius Sarviæ, dixit: Numquid pro his verbis non occidetur Semei, quia maledixit Christo Domini?

22. Et ait David: Quid mihi, & vobis filii Sarviæ? cur efficimini mihi hodie in satan? ergone hodie interficietur vir in Israel? an ignoro hodie me factum regem super Israel?

23. Et ait rex Semei: Non morieris. Juravitque ei.

24. Miphiboseth quoque filius Saul descendit in occursum regis illotis pedibus & intonsa barba: vestesque suas non laverat à die qua egressus fuerat rex, usque ad diem reversionis ejus in pace.

25. Cùmque Jerusalem occurrisset regi, dixit ei rex: Quare non venisti mecum Miphiboseth?

26. Et respondens ait: Domine mi rex, servus meus contempsit me: dixique ei ego famulus tuus, ut sterneret mihi asinum, & ascendens abirem cum rege: claudus enim sum servus tuus.

27. ‖ Insuper & accusavit me servum tuum ad te dominum meum regem: tu autem domine mi rex, ‖ sicut angelus Dei es, fac quod placitum est tibi. ‖ Sup. 16. 3. ‖ Sup. 14. 17. & 20. 1. Reg. 29. 7

28. Neque enim fuit domus patris mei, nisi morti obnoxia domino meo regi: tu autem posuisti me servum tuum inter convivas mensæ tuæ: quid ergo habeo justæ querelæ? aut quid possum ultrà vociferari ad regem?

29. Ait ergo ei rex: Quid ultrà loqueris? fixum est quod locutus sum: tu, & Siba dividite possessiones.

30. Respondítque Miphiboseth regi: Etiam cuncta accipiat, postquam reversus est dominus meus rex pacificè in domum suam.

31. Berzellai quoque Galaadites, descendens de Rogelim, traduxit regem Jordanem, paratus etiam ultra fluvium prosequi eum.

32. ‖ Erat autem Berzellai Galaadites senex valdè, id est, octogenarius, & ipse præbuit alimenta regi, cùm moraretur in Castris: fuit quippe vir dives nimis. ‖ 3. Reg. 2. 7

33. Dixit itaque rex ad Berzellai: Veni mecum, ut requiescas securus mecum in Jerusalem.

34. Et ait Berzellai ad regem: Quot sunt dies annorum vitæ meæ, ut ascendam cum rege in Jerusalem?

35. ‖ Octogenarius sum hodie: numquid vigent sensus mei ad discernendum suave, aut amarum? aut delectare potest servum tuum cibus & potus? vel audire possum ultrà vocem cantorum, atque cantatricum? quare servus tuus sit oneri domino meo regi? ‖ Sup. 17. 27.

36. Paululùm procedam famulus tuus ab Jordane tecum: non indigeo hac vicissitudine.

37. sed obsecro, ut revertar servus tuus, & moriar in civitate mea, & sepeliar juxta sepulchrum patris mei, & matris meæ. Est autem servus tuus Chamaam, ipse vadat tecum, domine mi rex, & fac ei quidquid tibi bonum videtur.

38. Dixit itaque ei rex: Mecum transeat Chamaam, & ego faciam ei quidquid tibi placuerit, & omne, quod petieris à me, impetrabis.

39. Cùmque transisset universus populus & rex Jordanem, osculatus est rex Berzellai, & benedixit ei: & ille reversus est in locum suum.

40. Transivit ergo rex in Galgalam, & Chamaam cum eo. Omnis autem populus Juda traduxerat regem, & media tantùm pars adfuerat de populo Israel.

41. Itaque omnes viri Israel concurrentes ad regem dixerunt ei: Quare te furati sunt fratres nostri viri Juda, & traduxerunt regem & domum ejus Jordanem, omnesque viros David cum eo?

42. Et respondit omnis vir Juda ad viros Israel: Quia mihi propior est rex: cur irasceris super hac re? numquid comedimus aliquid ex rege, aut munera nobis data sunt?

43. Et respondit vir Israel ad viros Juda, & ait: Decem partibus major ego sum apud regem, magisque ad me pertinet David quàm ad te: cur fecisti mihi injuriam, & non mihi nuntiatum est priori, ut reducerem regem meum? Duriùs autem responderunt viri Juda viris Israel.

CAPUT XX.

Joab cum fratre Abisai persequens Sebam filium Bochri moventem contra David seditionem in Israel, Amasam in via occidit; tandemque ab obsidione Abelæ, misso Seba per murum capite, discedit.

Eodem anno M. 2981. Ant. Chr. 1023.

1. Accidit quoque ut ibi esset vir Belial, nomine Seba, filius Bochri, vir Jemineus: & cecinit buccina, & ait: Non est nobis pars in David, neque hæreditas in filio Isai: revertere in tabernacula tua Israel.

2. Et separatus est omnis Israel à David, secutusque est Seba filium Bochri: viri autem Juda adhæserunt regi suo, à Jordane usque Jerusalem.

3. Cùmque venisset rex in domum suam in Jerusalem, tulit decem mulieres concubinas, quas dereliquerat ad custodiendam domum, & tradidit eas in custodiam, alimenta eis præbens: & non est ingressus ad eas, sed erant clausæ usque in diem mortis suæ in viduitate viventes.

4. Dixit autem rex Amasæ: Convoca mihi omnes viros Juda in diem tertium, & tu adesto præsens.

5. Abiit ergo Amasa ut convocaret Judam, & moratus est extra placitum quod ei constituerat rex.

6. Ait autem David ad Abisai: Nunc magis afflicturus est nos Seba filius Bochri quàm Absalom: tolle igitur servos domini tui, & persequere eum, ne fortè inveniat civitates munitas, & effugiat nos.

7. Egressi sunt ergo cum eo viri Joab, Cerethi quoque & Phelethi: & omnes robusti exierunt de Jerusalem ad persequendum Seba filium Bochri.

8. Cùmque illi essent juxta lapidem grandem, qui est in Gabaon, Amasa veniens occurrit eis. Porrò Joab vestitus erat tunica stricta ad mensuram habitus sui, & desuper accinctus gladio dependente usque ad ilia, in vagina, qui fabricatus levi motu egredi poterat, & percutere.

3. Reg. 2. 5

9. Dixit itaque Joab ad Amasam: Salve mi frater. || Et tenuit manu dextera mentum Amasæ, quasi osculans eum.

10. Porrò Amasa non observavit gladium, quem habebat Joab, qui percussit eum in latere, & effudit intestina ejus in terram, nec secundum vulnus apposuit, & mortuus est. Joab autem, & Abisai frater ejus, persecuti sunt Seba filium Bochri.

11. Intereà quidam viri, cùm stetissent juxta cadaver Amasæ, de sociis Joab, dixerunt: Ecce qui esse voluit pro Joab comes David.

12. Amasa autem conspersus sanguine, jacebat in media via. Vidit hoc quidam vir quòd subsisteret omnis populus ad videndum eum, & amovit Amasam de via in agrum, operuitque eum vestimento, ne subsisterent transeuntes propter eum.

13. Amoto ergo illo de via, transibat omnis vir sequens Joab ad persequendum Seba filium Bochri.

14. Porrò ille transierat per omnes tribus Israel in Abelam, & Bethmaacha: omnesque viri electi congregati fuerant ad eum.

15. Venerunt itaque & oppugnabant eum in Abela, & in Bethmaacha, & circumdederunt munitionibus civitatem, & obsessa est urbs: omnis autem turba, quæ erat cum Joab, moliebatur destruere muros.

16. Et exclamavit mulier sapiens de civitate: Audite, audite, dicite Joab: Appropinqua huc, & loquar tecum.

17. Qui cùm accessisset ad eam, ait illi: Tu es Joab? Et ille respondit: Ego. Ad quem sic locuta est: Audi sermones ancillæ tuæ. Qui respondit: Audio.

18. Rursumque illa, Sermo, inquit, dicebatur in veteri proverbio: Qui interrogant, interrogent in Abela: & sic perficiebant.

19. Nonne ego sum quæ respondeo veritatem in Israel, & tu quæris subvertere civitatem, & evertere matrem in Israel? Quare præcipitas hæreditatem Domini?

20. Respondensque Joab, ait: Absit, absit hoc à me: non præcipito, neque demolior.

21. Non sic se habet res, sed homo de monte Ephraim Seba, filius Bochri cognomine, levavit manum suam contra regem David: tradite illum solum, & recedemus à civitate. Et ait mulier ad Joab: Ecce caput ejus mittetur ad te per murum.

22. Ingressa est ergo ad omnem populum, & locuta est eis sapienter: qui abscissum caput Seba filii Bochri projecerunt ad Joab. Et ille cecinit tuba, & recesserunt ab urbe, unusquisque in tabernacula sua: Joab autem reversus est Jerusalem ad regem.

23. || Fuit ergo Joab super omnem exercitum Israel: Banajas autem filius Jojadæ super Cerethæos & Phelethæos. || Sup. 8. 16.

24. Aduram verò super tributa: porrò Josaphat filius Ahilud, à commentariis.

25. Siva autem, scriba: Sadoc verò & Abiathar, sacerdotes.

26. Ira autem Jairites erat sacerdos David.

CAPUT XXI.

Immissa propter Saulis in Gabaonitas peccatum fame triennali, ad illorum petitionem David Saulis reliquias, præter Miphiboseth tradit, ut crucifigerentur, quarum ossa unà cum Saulis & Jonathæ ossibus jubet sepulturæ tradi: narrantur & quatuor bella David adversus Philisthæos.

1. Facta est quoque fames in diebus David tribus annis jugiter: & consuluit David oraculum Domini. Dixitque Dominus: Propter Saul, & domum ejus sanguinum, quia occidit Gabaonitas. Anno M. 2983. ant. Chr. 1021.

2. Vocatis ergo Gabaonitis, rex dixit ad eos: (Porrò Gabaonitæ non erant de filiis Israel, sed reliquiæ Ammorrhæorum: || filii quippe Israel juraverant eis, & voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filiis Israel & Juda.) || Jos. 9. 15.

3. Dixit ergo David ad Gabaonitas: Quid faciam vobis? & quod erit vestri piaculum, ut benedicatis hæreditati Domini?

4. Dixeruntque ei Gabaonitæ: Non est nobis super argento & auro quæstio, sed contra Saul, & contra domum ejus: neque volumus ut interficiatur homo de Israel. Ad quos rex ait: Quid ergo vultis ut faciam vobis?

5. Qui dixerunt regi: Virum, qui attrivit nos, & oppressit iniquè, ita delere debemus,

Digitized by Google

ut ne unus quidem residuus sit de stirpe ejus in cunctis finibus Israel.

6. Dentur nobis septem viri de filiis ejus, ut crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul, quondam electi Domini. Et ait rex: Ego dabo.

‖ 1. Reg. 18. 3. 7. ‖ Pepercitque rex Miphiboseth filio Jonathæ filii Saul, propter jusjurandum Domini, quod fuerat inter David & inter Jonathan filium Saul.

8. Tulit itaque rex duos filios Respha filiæ Aja, quos peperit Sauli, Armoni, & Miphiboseth: & quinque filios Michol filiæ Saul, quos genuerat Hadrieli filio Berzellai, qui fuit de Molathi,

9. & dedit eos in manus Gabaonitarum: qui crucifixerunt eos in monte coram Domino: & ceciderunt hi septem simul occisi in diebus messis primis, incipiente messione hordei. *

Anno M. 2986. Ant. Chr. 1018. 10. Tollens autem Respha filia Aja cilicium, substravit sibi supra petram, ab initio messis, donec stillaret aqua super eos de cœlo: & non dimisit aves lacerare eos per diem, neque bestias per noctem.

11. Et nuntiata sunt David quæ fecerat Respha, filia Aja, concubina Saul.

12. Et abiit David, & tulit ossa Saul, & ossa Jonathæ filii ejus, à viris Jabes Galaad, ‖ qui furati fuerant ea de platea Bethsan, in qua suspenderant eos Philisthiim cùm interfecissent Saul in Gelboe:

‖ 1. Reg. 31. 12.

13. & asportavit inde ossa Saul, & ossa Jonathæ filii ejus: & colligentes ossa eorum, qui affixi fuerant,

14. sepelierunt ea cum ossibus Saul & Jonathæ filii ejus in Terra Benjamin, in latere, in sepulchro Cis patris ejus: feceruntque omnia, quæ præceperat rex, & repropitiatus est Deus terræ post hæc.

15. Factum est autem rursum prælium Philisthinorum adversum Israel, & descendit David, & servi ejus cum eo, & pugnabant contra Philisthiim. Deficiente autem David,

16. Jesbi-benob, qui fuit de genere Arapha, ‖ cujus ferrum hastæ trecentas uncias appendebat, & accinctus erat ense novo, nisus est percutere David.

‖ 1. Reg. 17. 7.

17. Præsidioque ei fuit Abisai filius Sarviæ, & percussum Philisthæum interfecit. Tunc juraverunt viri David, dicentes: Jam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam Israel.

‖ 1. Paral. 20. 4. 18. ‖ Secundum quoque bellum fuit in Gob contra Philisthæos: tunc percussit Sobochai de Husathi, Saph de stirpe Arapha de genere gigantum.

19. Tertium quoque fuit bellum in Gob contra Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus polymitarius Bethlehemites Goliath Gethæum, cujus hastile hastæ erat quasi liciatorium texentium.

20. Quartum bellum fuit in Geth: in quo vir fuit excelsus, qui senos in manibus pedibusque habebat digitos, id est, viginti quatuor, & erat de origine Arapha.

21. Et blasphemavit Israel: percussit autem eum Jonathan filius Samaa fratris David.

22. Hi quatuor nati sunt de Arapha in Geth, & ceciderunt in manu David, & servorum ejus.

CAPUT XXII.

Canticum gratiarum actionis David pro sua ab omnibus inimicis liberatione.

1. Locutus est autem David Domino verba carminis hujus, in die qua liberavit eum Dominus de manu omnium inimicorum suorum, & de manu Saul,

2. & ait: ‖ Dominus petra mea, & robur meum, & salvator meus. ‖ Psal. 17. 1.

3. Deus fortis meus, sperabo in eum: scutum meum, & cornu salutis meæ: elevator meus, & refugium meum: salvator meus, de iniquitate liberabis me.

4. ‖ Laudabilem invocabo Dominum: & ab inimicis meis salvus ero. ‖ Psal. 17. 4.

5. Quia circumdederunt me contritiones mortis: torrentes Belial terruerunt me.

6. Funes inferni circumdederunt me: prævenerunt me laquei mortis.

7. In tribulatione mea invocabo Dominum, & ad Deum meum clamabo: & exaudiet de templo suo vocem meam, & clamor meus veniet ad aures ejus.

8. Commota est & contremuit terra: fundamenta montium concussa sunt, & conquassata, quoniam iratus est eis.

9. Ascendit fumus de naribus ejus, & ignis de ore ejus vorabit: carbones succensi sunt ab eo.

10. Inclinavit cœlos, & descendit: & caligo sub pedibus ejus.

11. Et ascendit super cherubim, & volavit: & lapsus est super pennas venti.

12. Posuit tenebras in circuitu suo latibulum: cribrans aquas de nubibus cœlorum.

13. Præ fulgore in conspectu ejus, succensi sunt carbones ignis.

14. Tonabit de cœlo Dominus: & excelsus dabit vocem suam.

15. Misit sagittas, & dissipavit eos: fulgur, & consumpsit eos.

16. Et apparuerunt effusiones maris, & revelata sunt fundamenta orbis, ab increpatione Domini, & inspiratione spiritus furoris ejus.

17. Misit de excelso, & assumpsit me: & extraxit me de aquis multis.

18. Liberavit me ab inimico meo potentissimo, & ab his qui oderant me: quoniam robustiores me erant.

19. Prævenit me in die afflictionis meæ, & factus est Dominus firmamentum meum.

20. Et eduxit me in latitudinem: liberavit me, quia complacui ei.

21. Retribuet mihi Dominus secundùm justitiam meam: & secundùm munditiam manuum mearum reddet mihi.

22. Quia custodivi vias Domini, & non egi impiè à Deo meo.

23. Omnia enim judicia ejus in conspectu meo: & præcepta ejus non amovi à me.

24. Et ero perfectus cum eo: & custodiam me ab iniquitate mea.

25. Et restituet mihi Dominus secundùm justitiam meam: & secundùm munditiam manuum mearum, in conspectu oculorum suorum.

26. Cum sancto sanctus eris: & cum robusto perfectus.

27. Cum

27. Cum electo electus eris: & cum perverso perverteris.

28. Et populum pauperem salvum facies: oculisque tuis excelsos humiliabis.

29. Quia tu lucerna mea Domine: & tu, Domine, illuminabis tenebras meas.

30. In te enim curram accinctus: In Deo meo transiliam murum.

31. Deus, immaculata via ejus, eloquium Domini igne examinatum: scutum est omnium sperantium in se.

32. Quis est Deus præter Dominum: & quis fortis præter Deum nostrum?

33. Deus qui accinxit me fortitudine: & complanavit perfectam viam meam.

34. Coæquans pedes meos cervis, & super excelsa mea statuens me.

‖ Psalm. 143. 1. 35. ‖ Docens manus meas ad prælium, & componens quasi arcum æreum brachia mea.

36. Dedisti mihi clypeum salutis tuæ: & mansuetudo tua multiplicavit me.

37. Dilatabis gressus meos subtus me: & non deficient tali mei.

38. Persequar inimicos meos, & conteram: & non convertar donec consumam eos.

39. Consumam eos & confringam, ut non consurgant: cadent sub pedibus meis.

40. Accinxisti me fortitudine ad prælium: incurvasti resistentes mihi subtus me.

41. Inimicos meos dedisti mihi dorsum: odientes me, & disperdam eos.

42. Clamabunt, & non erit qui salvet: ad Dominum: & non exaudiet eos.

43. Delebo eos ut pulverem terræ: quasi lutum platearum comminuam eos atque confringam.

44. Salvabis me à contradictionibus populi mei: custodies me in caput Gentium: populus, quem ignoro, serviet mihi.

45. Filii alieni resistent mihi, auditu auris obedient mihi.

46. Filii alieni defluxerunt, & contrahentur in angustiis suis.

47. Vivit Dominus, & benedictus Deus meus: & exaltabitur Deus fortis salutis meæ.

48. Deus qui das vindictas mihi, & dejicis populos sub me.

‖ Psalm. 17. 49. 49. Qui educis me ab inimicis meis, & à resistentibus mihi elevas me: ‖ à viro iniquo liberabis me.

‖ Rom. 15. 9. 50. ‖ Propterea confitebor tibi Domine in gentibus: & nomini tuo cantabo.

51. Magnificans salutes regis sui, & faciens misericordiam Christo suo David, & semini ejus in sempiternum.

CAPUT XXIII.

Verba novissima David, & catalogus virorum ipsius illustrium.

1. HÆc autem sunt verba David novissima. Dixit David filius Isai: Dixit vir, cui constitutum est de Christo Dei Jacob, egregius psaltes Israel:

2. Spiritus Domini locutus est per me, & sermo ejus per linguam meam.

3. Dixit Deus Israel mihi, locutus est fortis Israel, Dominator hominum, justus dominator in timore Dei.

4. Sicut lux auroræ, oriente sole, manè absque nubibus rutilat, & sicut pluviis germinat herba de terra.

5. Nec tanta est domus mea apud Deum, ut pactum æternum iniret mecum, firmum in omnibus atque munitum. Cuncta enim salus mea, & omnis voluntas: nec est quidquam ex ea quod non germinet.

6. Prævaricatores autem quasi spinæ evellentur universi: quæ non tolluntur manibus.

7. Et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, ignoque succensæ comburentur usque ad nihilum.

8. ‖ Hæc nomina fortium David. Sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno. ‖ 1. Paral. 11. 10.

9. Post hunc, Eleazar filius patrui ejus Ahohites inter tres fortes, qui erant cum David quando exprobraverunt Philisthiim, & congregati sunt illuc in prælium.

10. Cùmque ascendissent viri Israel, ipse stetit & percussit Philisthæos, donec deficeret manus ejus, & obrigesceret cum gladio: fecitque Dominus salutem magnam in die illa: & populus qui fugerat, reversus est ad cæsorum spolia detrahenda.

11. Et post hunc, Semma filius Age de Arari: & congregati sunt Philisthiim in statione: erat quippe ibi ager lente plenus. Cùmque fugisset populus à facie Philisthiim,

12. stetit ille in medio agri, & tuitus est eum, percussitque Philisthæos: & fecit Dominus salutem magnam.

13. Necnon & antè descenderant tres * qui erant principes ‖ inter triginta, & venerant tempore messis ad David in speluncam Odollam: castra autem Philisthinorum erant posita in Valle gigantum.

*Priùs numerati; nempe Jesboam, Eleazar, & Semma.
‖ 1. Paral. 11. 15.

14. Et David erat in præsidio: porrò statio Philisthinorum tunc erat in Bethlehem.

15. Desideravit ergo David, & ait: O si quis mihi daret potum aquæ, de cisterna quæ est in Bethlehem juxta portam!

16. Irruperunt ergo tres fortes castra Philisthinorum, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat juxta portam, & attulerunt ad David: at ille noluit bibere, sed libavit eam Domino,

17. dicens: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc: num sanguinem hominum istorum qui profecti sunt, & animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere. Hæc fecerunt tres robustissimi.

18. Abisai * quoque frater Joab filius Sarviæ, princeps erat de tribus: ipse est qui levavit hastam suam contra trecentos, quos interfecit, nominatus in tribus,

*Hic incipit secunda trias, ex qua tamen duo tantùm recensentur. Hieronymus tertium nominat Jonathan filium Samaa fratris David, de quo cap. 21. ℣. 21.

19. & inter tres nobilior, eratque eorum princeps, sed usque ad tres primos non pervenerat.

20. Et Banajas filius Jojadæ viri fortissimi, magnorum operum, de Cabseel: ipse percussit duos leones Moab, & ipse descendit, & percussit leonem in media cisterna in diebus nivis.

21. Ipse quoque interfecit virum Ægyptium, virum dignum spectaculo, habentem in manu hastam: itaque cùm descendisset ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu Ægyptii, & interfecit eum hasta sua.

22. Hæc fecit Banajas filius Jojadæ.

23. Et ipse nominatus inter tres robustos,

qui erant inter triginta nobiliores: verumtamen usque ad tres † non pervenerat: fecitque eum sibi David auricularium, à secreto.

† primæ triadis.

24. Asael frater Joab inter triginta, Elehanan filius patrui ejus de Bethlehem,
25. Semma de Harodi, Elica de Harodi,
26. Heles de Phalti, Hira filius Acces de Thecua.
27. Abiezer de Anathoth, Mobonnai de Husati,
28. Selmon Ahohites, Maharai Netophathites,
29. Heled filius Baana, & ipse Netophathites, Ithai filius Ribai de Gabaath filiorum Benjamin,
30. Banaja Pharathonites, Heddai de Torrente Gaas,
31. Abialbon Arbathites, Azmavet de Beromi,
32. Eliaba de Salaboni. Filii Jassen, Jonathan,
33. Semma de Orori, Ajam filius Sarar Arorites,
34. Eliphelet filius Aasbai filii Machati, Eliam filius Achitophel Gelonites,
35. Hesrai de Carmelo, Pharai de Arbi,
36. Igaal filius Nathan de Soba, Bonni de Gadi,
37. Selec de Ammoni, Naharai Berothites armiger Joab filii Sarviæ,
38. Ira Jethrites, Gareb & ipse Jetrites,
39. Urias Hethæus. Omnes triginta septem. *

*Computatis scilicet illis primis 6.

CAPUT XXIV.

David ob numeratum populum à Gad propheta correptus, ex tribus oblatis pestem triduanam elegit; qua in populum sæviente, ac 70000. interemptis, orat David Dominum; & à Gad propheta admonitus, in area Areuna, dato pretio, altare erigit, cessatque pestis.

1. ET || addidit furor Domini irasci contra Israel, commovitque David in eis dicentem: Vade, numera Israel & Judam.

|| 1. Paral. 21. 1. Anno M. 2987. Ant. Chr. 1017. ætatis David 68.

2. Dixitque rex ad Joab principem exercitus sui: Perambula omnes tribus Israel à Dan usque Bersabee, & numerate populum, ut sciam numerum ejus.
3. Dixitque Joab regi: Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum, quantus nunc est, iterumque centuplicet in conspectu domini mei regis: sed quid sibi dominus meus rex vult in re hujuscemodi?
4. Obtinuit autem sermo regis verba Joab & principum exercitus: egressusque est Joab, & principes militum, à facie regis, ut numerarent populum Israel.
5. Cùmque pertransissent Jordanem, venerunt in Aroer ad dexteram urbis, quæ est in Valle Gad:
6. & per Jazer transierunt in Galaad, & in terram inferiorem Hodsi, & venerunt in Dan sylvestria. Circumeuntesque juxta Sidonem,
7. transierunt propè mœnia Tyri, & omnem terram Hevæi & Chananæi, veneruntque ad meridiem Juda in Bersabee:
8. & lustrata universa terra, affuerunt post novem menses & viginti dies in Jerusalem.
9. Dedit ergo Joab numerum descriptionis populi regi, & inventa sunt de Israel octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & de Juda quingenta millia pugnatorum.
10. Percussit autem cor || David eum, postquam numeratus est populus: & dixit David ad Dominum: Peccavi valdè in hoc facto: sed precor Domine, ut transferas iniquitatem servi tui, quia stultè egi nimis.

|| 1. Reg. 24. 6.

11. Surrexit itaque David manè, & sermo Domini factus est ad Gad prophetam & Videntem David, dicens,
12. Vade, & loquere ad David: Hæc dicit Dominus: Trium tibi datur optio, elige unum quod volueris ex his, ut faciam tibi.
13. Cùmque venisset Gad ad David, nuntiavit ei dicens: Aut septem annis * veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies adversarios tuos, & illi te persequentur: aut certè tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nunc ergo delibera, & vide quem respondeam ei, qui me misit, sermonem.

*1. Paral. 21. 12. tres anni tantùm famis proponuntur, hic verò 7. quod sic conciliari potest, ut illi tres anni, annis famis adjiciendi sint, qua Israelitæ anno jam quarto premebatur, ob Gabaonitarũ sanguinem à Saule effusum, sup. 21. ni suspiceris mendum irrepsisse in numeros. Sanè hic Septuaginta, tres tantùm habent, ut in Paralip.

14. Dixit autem David ad Gad: Coarctor nimis: || sed melius est ut incidam in manus Domini (multæ enim misericordiæ ejus sunt) quàm in manus hominum.

|| Dan. 13. 23.

15. ‡ Immisitque Dominus pestilentiam in Israel, de manè usque ad tempus constitutum, & mortui sunt ex populo, à Dan usque ad Bersabee, septuaginta millia virorum.

‡ PRO VITANDA MORTALIT. EPIST.

16. Cùmque extendisset manum suam Angelus Domini super Jerusalem ut disperderet eam, misertus est Dominus super afflictione, & ait Angelo percutienti populum: Sufficit: nunc contine manum tuam. Erat autem Angelus Domini juxta aream Areuna Jebusæi.
17. Dixitque David ad Dominum, cùm vidisset Angelum cædentem populum: Ego sum qui peccavi, ego iniquè egi: isti qui oves sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei.
18. Venit autem Gad ad David in die illa, & dixit ei: Ascende, & constitue altare Domino in Area Areuna Jebusæi.
19. Et ascendit David juxta sermonem Gad, quem præceperat ei Dominus.
20. Conspiciensque Areuna, animadvertit regem & servos ejus transire ad se:
21. & egressus adoravit regem prono vultu in terram, & ait: Quid causæ est ut veniat dominus meus rex ad servum suum? Cui David ait: Ut emam à te aream, & ædificem altare Domino, & cesset interfectio quæ grassatur in populo.
22. Et ait Areuna ad David: Accipiat, & offerat dominus meus rex, sicut placet ei: habes boves in holocaustum, & plaustrum & juga boum in usum lignorum.
23. Omnia dedit Areuna rex regi: dixitque Areuna ad regem: Dominus Deus tuus suscipiat votum tuum.
24. Cui respondens rex, ait: Nequaquam ut vis, sed emam pretio à te, & non offeram Domino Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo David aream *, & boves, argenti siclis quinquaginta:

* Supplendum ex Paralip. 21. 25. sexcentis siclis justi ponderis: ita ut quingenti sicli sint tantùm pro bobus.

25. & ædificavit ibi David altare Domino, & obtulit holocausta & pacifica: & propitiatus est Dominus terræ, & cohibita est plaga ab Israel.

LIBER TERTIUS REGUM

SECUNDUM HEBRÆOS

PRIMUS MELACHIM.

HUNC librum, Hebræi primum MELACHIM, *id est,* Regum, *vocant: nos* Tertium *appellamus, ut ad prioris libri titulum jam annotatum est. Incipit autem à Salomone, præmissa tantùm narratione, qua ostenditur quomodo ad regnum ipse pervenerit. Regno deinde in duas partes scisso, quatuor regum Juda & octo regum Israel res gestas pertexit. Tota verò libri historia annos complectitur* 126. *è quibus priores* 40. *Salomonis fuerunt: cæteri reliquorum regum, tum Judæ, tum Israelis.*

Sub Achab *horum ultimo, maximè floruit* Elias Propheta.

CAPUT PRIMUM.

David senio confectum puella Abisag calefacit, casta manens: Adonia verò regnum occupante, Bethsabee directa consilio Nathan, impetravit à David ungi Salomonem in regem, quo audito, fugit Adonias.

1. ET rex David senuerat, habebatque ætatis plurimos dies: * cùmque operiretur vestibus, non calefiebat.

2. Dixerunt ergo ei servi sui: Quæramus domino nostro regi adolescentulam virginem, & stet coram rege, & foveat eum, dormiatque in sinu suo, & calefaciat dominum nostrum regem.

* Ann. M. 2989. Ant. Chr. 1015. Ætatis David 70. Salomonis 19.

3. Quæsierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israel, & invenerunt Abisag Sunamitidem, & adduxerunt eam ad regem.

4. Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege, & ministrabat ei, rex verò non cognovit eam.

5. Adonias autem filius Haggith elevabatur, dicens: Ego regnabo. Fecitque sibi currus & equites, & quinquaginta viros, qui currerent ante eum.

6. Nec corripuit ‖ eum pater suus aliquando, dicens: Quare hoc fecisti? erat autem & ipse pulcher valdè, secundus natu post Absalom.

‖ 1. Reg. 2. 29. 2. Reg. 13. 21. Ibid. 15. 1. & seq.

7. Et sermo ei cum Joab filio Sarviæ, & cum Abiathar sacerdote, qui adjuvabant partes Adoniæ.

8. Sadoc verò sacerdos, & Banajas filius Jojadæ, & Nathan propheta, & Semei & Rei, & robur exercitus David non erat cum Adonia.

9. Immolatis ergo Adonias arietibus & vitulis, & universis pinguibus, juxta Lapidem Zoheleth, qui erat vicinus Fonti Rogel, vocavit universos fratres suos filios regis, & omnes viros Juda servos regis:

10. Nathan autem prophetam, & Banajam, & robustos quosque, & Salomonem fratrem suum, non vocavit.

11. Dixit itaque Nathan ad Bethsabee matrem Salomonis: Num audisti, quòd regnaverit Adonias filius Haggith, & dominus noster David hoc ignorat?

12. Nunc ergo veni, accipe consilium à me, & salva animam tuam, filiique tui Salomonis.

13. Vade, & ingredere ad regem David, & dic ei: Nonne tu, domine mi rex jurasti mihi ancillæ tuæ, dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo? Quare ergo regnat Adonias?

14. Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam post te, & complebo sermones tuos.

15. Ingressa est itaque Betsabee ad regem in cubiculum: rex autem senuerat nimis, & Abisag Sunamitis ministrabat ei.

16. Inclinavit se Bethsabee, & adoravit regem. Ad quam rex: Quid tibi, inquit, vis?

17. Quæ respondens, ait: Domine mi, tu jurasti per Dominum Deum tuum ancillæ tuæ: Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo.

18. Et ecce nunc Adonias regnat, te, domine mi rex, ignorante.

19. Mactavit boves, & pinguia quæque, & arietes plurimos, & vocavit omnes filios regis, Abiathar quoque sacerdotem, & Joab principem militiæ: Salomonem autem servum tuum non vocavit.

20. Verumtamen domine mi rex, in te oculi respiciunt totius Israel, ut indices eis, quis sedere debeat in solio tuo, domine mi rex, post te.

21. Eritque cùm dormierit dominus meus rex cum patribus suis, erimus ego & filius meus Salomon peccatores.

22. Adhuc illa loquente cum rege, Nathan propheta venit.

23. Et nuntiaverunt regi, dicentes: Adest Nathan Propheta. Cùmque introisset in conspectu regis, & adorasset eum pronus in terram,

24. dixit Nathan: Domine mi rex, tu dixisti: Adonias regnet post me, & ipse sedeat super thronum meum?

25. Quia descendit hodie, & immolavit boves, & pinguia, & arietes plurimos, & vocavit universos filios regis, & principes exercitus, Abiathar quoque sacerdotem: illisque vescentibus, & bibentibus coram eo, & dicentibus: Vivat rex Adonias:

26. Me servum tuum, & Sadoc sacerdotem, & Banaiam filium Jojadæ, & Salomonem famulum tuum non vocavit.

27. Numquid à domino meo rege exivit hoc verbum, & mihi non indicasti servo tuo, quis sessurus esset super thronum domini mei regis post eum?

28. Et respondit rex David, dicens: Vocate ad me Bethsabee. Quæ cùm fuisset ingressa coram rege, & stetisset ante eum,

29. juravit rex, & ait: Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia,

30. quia sicut juravi tibi per Dominum Deum

um Israel, dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit super solium meum pro me: sic faciam hodie.

31. Summissoque Bethsabee in terram vultu, adoravit regem, dicens: Vivat dominus meus David in æternum.

32. Dixit quoque rex David: Vocate mihi Sadoch sacerdotem, & Nathan prophetam, & Banajam filium Jojadæ. Qui cùm ingressi fuissent coram rege,

33. dixit ad eos: Tollite vobiscum servos domini vestri, & imponite Salomonem filium meum super mulam meam: & ducite eum in Gihon.

34. Et ungat eum ibi Sadoch sacerdos, & Nathan propheta, in regem super Israel: & canetis buccina, atque dicetis: Vivat rex Salomon.

35. Et ascendetis post eum, & veniet, & sedebit super solium meum, & ipse regnabit pro me: illique præcipiam ut sit dux super Israel, & super Judam.

36. Et respondit Banajas filius Jojadæ, regi, dicens: Amen: sic loquatur Dominus Deus domini mei regis.

37. Quomodo fuit Dominus cum domino meo rege, sic sit cum Salomone, & sublimius faciat solium ejus à solio domini mei regis David.

38. Descendit ergo Sadoc sacerdos, & Nathan propheta, & Banajas filius Jojadæ, & Cerethi, & Phelethi: & imposuerunt Salomonem super mulam regis David, & adduxerunt eum in Gihon.

39. Sumpsitque Sadoc sacerdos cornu olei de tabernaculo, & unxit Salomonem: & cecinerunt buccina, & dixit omnis populus: Vivat rex Salomon.

40. Et ascendit universa multitudo post eum, & populus canentium tibiis, & lætantium gaudio magno, & insonuit terra à clamore eorum.

41. Audivit autem Adonias, & omnes qui invitati fuerant ab eo, jamque convivium finitum erat: sed & Joab, audita voce tubæ, ait: Quid sibi vult clamor civitatis tumultuantis?

42. Adhuc illo loquente, Jonathas filius Abiathar sacerdotis venit: cui dixit Adonias: Ingredere, quia vir fortis es, & bona nuntians.

43. Respondítque Jonathas Adoniæ: Nequaquam: dominus enim noster rex David regem constituit Salomonem.

44. Misitque cum eo Sadoc sacerdotem, & Nathan propheta, & Banajam filium Jojadæ, & Cerethi & Phelethi, & imposuerunt eum super mulam regis.

45. Unxeruntque eum Sadoc sacerdos, & Nathan propheta regem in Gihon: & ascenderunt inde lætantes, & insonuit civitas: hæc est vox, quam audistis.

46. Sed & Salomon sedet super solium regni.

47. Et ingressi servi regis benedixerunt domino nostro regi David, dicentes: Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum, & magnificet thronum ejus super thronum tuum. Et adoravit rex in lectulo suo:

48. & locutus est: Benedictus Dominus Deus Israel, qui dedit hodie sedentem in solio meo, videntibus oculis meis.

49. Territi sunt ergo, & surrexerunt omnes qui invitati fuerant ab Adonia, & ivit unusquisque in viam suam.

50. Adonias autem timens Salomonem, surrexit, & abiit, tenuitque cornu altaris.

51. Et nuntiaverunt Salomoni, dicentes: Ecce Adonias timens regem Salomonem, tenuit cornu altaris, dicens: Juret mihi rex Salomon hodie, quòd non interficiat servum suum gladio.

52. Dixitque Salomon: Si fuerit vir bonus, non cadet ne unus quidem capillus ejus in terram: sin autem malum inventum fuerit in eo, morietur.

53. Misit ergo rex Salomon, & eduxit eum ab altari: & ingressus adoravit regem Salomonem: dixitque ei Salomon: Vade in domum tuam.

CAPUT II.

David datis Salomoni variis præceptis moritur. Adonia petens Abisag in uxorem, occidi à Salomone jubetur: Abiathar sacerdotio privatur, & tandem Joab in tabernaculo interficitur: Semei quoque, quia contra præscriptum egressus est Jerusalem, occiditur.

1. APpropinquaverunt autem dies David ut moreretur, præcepitque Salomoni filio suo, dicens: Anno M. 2990. Ant. Chr. 1014. Ætatis Salomonis 19.

2. Ego ingredior viam universæ terræ: confortare, & esto vir.

3. Et observa custodias Domini Dei tui, ut ambules in viis ejus, ut custodias cæremonias ejus, & præcepta ejus, & judicia, & testimonia, || sicut scriptum est in lege Moysi: ut intelligas universa quæ facis, & quocumque te verteris: || Deut. 17. 19.

4. ut confirmet Dominus sermones suos, quos locutus est de me, dicens: Si custodierint filii tui vias suas, & ambulaverint coram me in veritate, in omni corde suo, & in omni anima sua, non auferetur tibi vir de solio Israel.

5. Tu quoque nosti quæ fecerit mihi Joab filius Sarviæ, quæ fecerit duobus principibus exercitus Israel, || Abner filio Ner, & || Amasæ filio Jether: quos occidit, & effudit sanguinem belli in pace, & posuit cruorem prælii in balteo suo, qui erat circa lumbos ejus, & in calceamento suo, quod erat in pedibus ejus. || 2. Reg. 3. 27. || 2. Reg. 20. 10.

6. Facies ergo juxta sapientiam tuam, & non deduces canitiem ejus pacificè ad inferos.

7. Sed & filiis Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in mensa tua: || occurrerunt enim mihi quando fugiebam à facie Absalom fratris tui. || 2. Reg. 19. 31.

8. || Habes quoque apud te Semei filium Gera filii Jemini de Bahurim, qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibam ad Castra: sed quia descendit mihi in occursum cùm transirem Jordanem, & juravi ei per Dominum, dicens: Non te interficiam gladio: || 2. Reg. 16. 5. & 19. 19.

9. Tu noli pati eum esse innoxium. Vir autem sapiens es, ut scias quæ facies ei, deducesque canos ejus cum sanguine ad inferos.

10. || Dormivit igitur David cum patribus suis *, & sepultus est in civitate David. * Natus annos 70. cum dimidio, ut ex 2 Reg. 5. ℣. 4. & 5. datur intelligi.

11. || Dies autem quibus regnavit David || Act. 2. 29.

su-

* 1. Par. 29. 27. † Vide supra 2. Reg. 5. ℣. 4. & 5.

super Israel, quadraginta anni sunt † : in Hebron regnavit septem annis : in Jerusalem, triginta tribus.

12. Salomon autem sedit super thronum David patris sui, & firmatum est regnum ejus nimis.

13. Et ingressus est Adonias filius Haggith ad Bethsabee matrem Salomonis. Quæ dixit ei : Pacificusne est ingressus tuus ? Qui respondit : Pacificus.

14. Addiditque : Sermo mihi est ad te. Cui ait : Loquere. Et ille :

15. Tu, inquit, nosti, quia meum erat regnum, & me præposuerat omnis Israel sibi in regem : sed translatum est regnum, & factum est fratris mei : à Domino enim constitutum est ei.

16. Nunc ergo petitionem unam precor à te ; ne confundas faciem meam. Quæ dixit ad eum : Loquere.

17. Et ille ait : Precor ut dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quidquam potest) ut det mihi Abisag Sunamitidem uxorem.

18. Et ait Bethsabee : Benè, ego loquar pro te regi.

19. Venit ergo Bethsabee ad regem Salomonem, ut loqueretur ei pro Adonia : & surrexit rex in occursum ejus, adoravitque eam, & sedit super thronum suum : positusque est thronus matri regis, quæ sedit ad dexteram ejus.

20. Dixitque ei : Petitionem unam parvulam ego deprecor à te ; ne confundas faciem meam. Et dixit ei rex : Pete mater mea : neque enim fas est ut avertam faciem tuam.

21. Quæ ait : Detur Abisag Sunamitis Adoniæ fratri tuo uxor.

22. Respònditque rex Salomon, & dixit matri suæ : Quare postulas Abisag Sunamitidem Adoniæ ? postula ei & regnum : ipse est enim frater meus major me, & habet Abiathar sacerdotem, & Joab filium Sarviæ.

23. Juravit itaque rex Salomon per Dominum, dicens : Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia contra animam suam locutus est Adonias verbum hoc.

24. Et nunc vivit Dominus, qui firmavit me, & collocavit me super solium David patris mei, & qui fecit mihi domum, sicut locutus est, quia hodie occidetur Adonias.

25. Misitque rex Salomon per manum Banajæ filii Jojadæ, qui interfecit eum, & mortuus est.

26. Abiathar quoque sacerdoti dixit rex : Vade in Anathoth ad agrum tuum, equidem vir mortis es : sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram David patre meo, & sustinuisti laborem in omnibus, in quibus laboravit pater meus.

|| 1. Reg. 2. 31.

27. Ejecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset sacerdos Domini, || ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo.

28. Venit autem nuntius ad Joab, quòd Joab declinasset post Adoniam, & post Salomonem non declinasset : fugit ergo Joab in tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris.

29. Nuntiatumque est regi Salomoni, quòd fugisset Joab in tabernaculum Domini, & esset juxta altare : misitque Salomon Banajam filium Jojadæ, dicens : Vade, interfice eum.

30. Et venit Banajas ad tabernaculum Domini, & dixit ei : Hæc dicit rex : Egredere. Qui ait : Non egrediar, sed hìc moriar. Renuntiavit Banajas regi sermonem, dicens : Hæc locutus est Joab, & hæc respondit mihi.

31. Dixitque ei rex : Fac sicut locutus est : & interfice eum, & sepeli, & amovebis sanguinem innocentem, qui effusus est à Joab, à me, & à domo patris mei.

32. Et reddet Dominus sanguinem ejus super caput ejus, quia interfecit duos viros justos, melioresque se : & occidit eos gladio, patre meo David ignorante, || Abner filium Ner principem militiæ Israel, & || Amasam filium Jether principem exercitus Juda :

|| 2. Reg. 3. 27. || 2. Reg. 20. 10.

33. & revertetur sanguis illorum in caput Joab, & in caput seminis ejus in sempiternum. David autem & semini ejus, & domui, & throno illius, sit pax usque in æternum à Domino.

34. Ascendit itaque Banajas filius Jojadæ, & aggressus eum interfecit : sepultusque est in domo sua in deserto.

35. Et constituit rex Banajam filium Jojadæ pro eo super exercitum, & Sadoc sacerdotem posuit pro Abiathar.

36. Misit quoque rex, & vocavit Semei, dixitque ei : Ædifica tibi domum in Jerusalem, & habita ibi : & non egredieris inde huc atque illuc.

37. Quacumque autem die egressus fueris, & transieris Torrentem Cedron, scito te interficiendum : sanguis tuus erit super caput tuum.

38. Dixitque Semei regi : Bonus sermo. Sicut locutus est dominus meus rex, sic faciet servus tuus. Habitavit itaque Semei in Jerusalem diebus multis.

39. Factum est autem post annos tres, ut fugerent servi Semei ad Achis filium Maacha regem Geth : nuntiatumque est Semei, quòd servi ejus issent in Geth.

40. Et surrexit Semei, & stravit asinum suum : ivitque ad Achis in Geth ad requirendum servos suos, & adduxit eos de Geth.

41. Nuntiatum est autem Salomoni, quòd isset Semei in Geth de Jerusalem, & rediisset.

42. Et mittens vocavit eum, dixitque illi : Nonne testificatus sum tibi per Dominum, & prædixi tibi : Quacumque die egressus, ieris huc & illuc, scito te esse moriturum? Et respondisti mihi : Bonus sermo, quem audivi.

43. Quare ergo non custodisti jusjurandum Domini, & præceptum quod præceperam tibi?

44. Dixitque rex ad Semei : Tu nosti omne malum, cujus tibi conscium est cor tuum, quod fecisti David patri meo : reddidit Dominus malitiam tuam in caput tuum.

45. Et rex Salomon benedictus, & thronus David erit stabilis coram Domino usque in sempiternum.

46. Jussit itaque rex Banajæ filio Jojadæ : qui egressus, percussit eum, & mortuus est.

CAPUT III.

Salomon, accepta in uxorem filia Pharaonis, sapientiam in somno petit ; quam unà cum divitiis & gloria accipit, & primùm in meretricum dirimenda lite ostendit.

2. Par. 1. 1. Anno M. 2991. Ant. Chr. 1013. Ætatis Salomonis 20. ejus regni 3.

1. Confirmatum est igitur regnum in manu Salomonis, & affinitate conjunctus est Pharaoni regi Ægypti : accepit namque filiam

ejus,

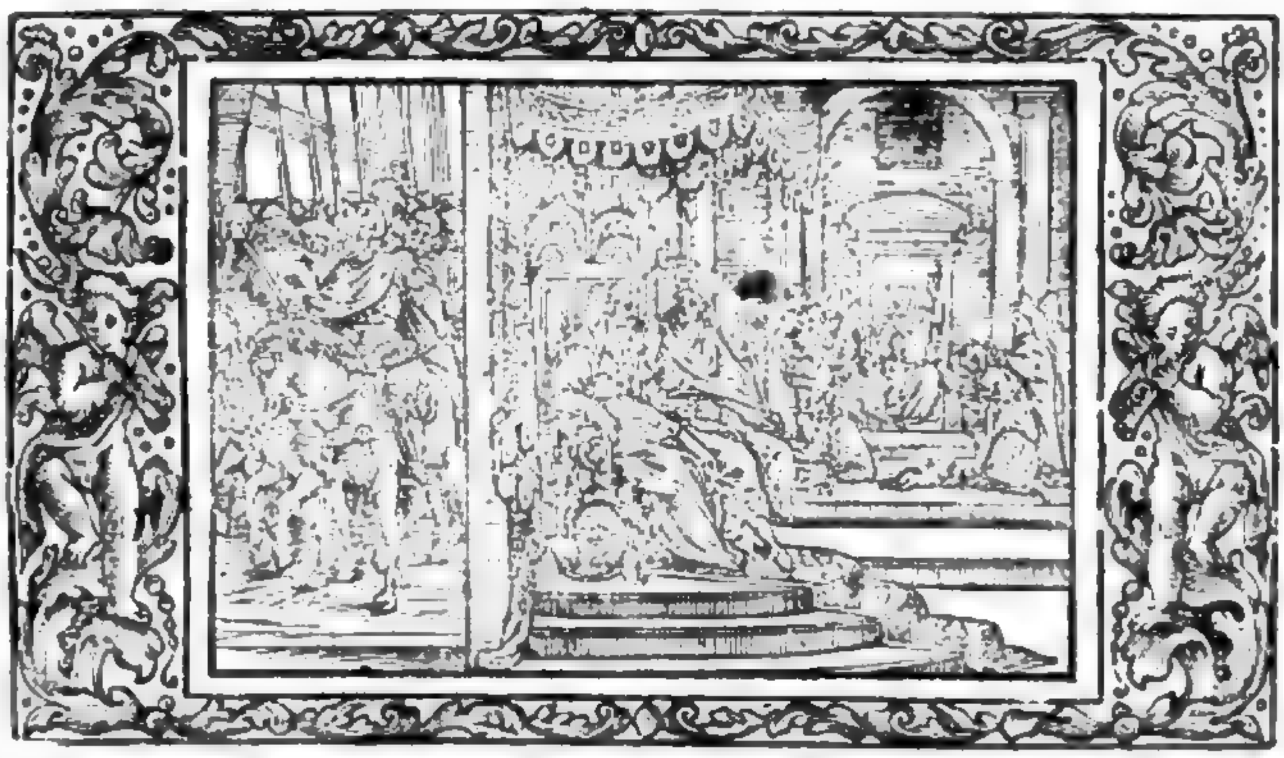

ejus, & adduxit in civitatem David, donec compleret ‖ ædificans domum suam, & domum Domini, & murum Jerusalem per circuitum. ‖ 2. Par. 8. 11.

2. Attamen populus immolabat in excelsis: non enim ædificatum erat templum nomini Domini usque in diem illum.

3. Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in præceptis David patris sui, excepto quòd in excelsis immolabat, & accendebat thymiama.

4. Abiit itaque in Gabaon, ut immolaret ibi: illud quippe erat excelsum maximum: mille hostias in holocaustum obtulit Salomon super altare illud in Gabaon.

5. Apparuit autem Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens: Postula quod vis ut dem tibi.

6. Et ait Salomon: Tu fecisti cum servo tuo David patre meo misericordiam magnam, sicut ambulavit in conspectu tuo in veritate, & justitia, & recto corde tecum: custodisti ei misericordiam tuam grandem, & dedisti ei filium sedentem super thronum ejus, sicut est hodie.

7. Et nunc Domine Deus, tu regnare fecisti servum tuum pro David patre meo: ego autem sum puer parvulus, & ignorans egressum & introitum meum.

8. Et servus tuus in medio est populi, quem elegisti, populi infiniti, qui numerari & supputari non potest præ multitudine.

‖ 2. Par. 1. 10. 9. ‖ Dabis ergo servo tuo cor docile, ut populum tuum judicare possit, & discernere inter bonum & malum. Quis enim poterit judicare populum istum, populum tuum hunc multum?

10. Placuit ergo sermo coram Domino, quòd Salomon postulasset hujuscemodi rem.

11. Et dixit Dominus Salomoni: Quia postulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies multos, nec divitias, aut animas inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum judicium:

12. ecce feci tibi secundùm sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit.

‖ Sup. 7. 11. Matth. 6. 29. 13. ‖ Sed & hæc, quæ non postulasti, dedi tibi: divitias scilicet, & gloriam, ut nemo fuerit similis tui in regibus cunctis retrò diebus.

14. Si autem ambulaveris in viis meis, & custodieris præcepta mea, & mandata mea, sicut ambulavit pater tuus, longos faciam dies tuos.

15. Igitur evigilavit Salomon, & intellexit quòd esset somnium: cùmque venisset Jerusalem, stetit coram arca fœderis Domini, & obtulit holocausta, & fecit victimas pacificas, & grande convivium universis famulis suis.

16. ‡ Tunc venerunt duæ mulieres meretrices ad regem, steteruntque coram eo, ‡ Fer. 2. post Dom. 4. Quadr.

17. quarum una ait: Obsecro, mi domine: ego & mulier hæc habitabamus in domo una, & peperi apud eam in cubiculo.

18. Tertia autem die postquam ego peperi, peperit & hæc: & eramus simul, nullusque alius nobiscum in domo, exceptis nobis duabus.

19. Mortuus est autem filius mulieris hujus nocte: dormiens quippe oppressit eum.

20. Et consurgens intempestæ noctis silentio, tulit filium meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis, & collocavit in sinu suo: suum autem filium, qui erat mortuus, posuit in sinu meo.

21. Cùmque surrexissem manè ut darem lac filio meo, apparuit mortuus: quem diligentiùs intuens clara luce, deprehendi non esse meum quem genueram.

22. Respondítque altera mulier: Non est ita ut dicis, sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit. E contrario illa dicebat: Mentiris: filius quippe meus vivit, & filius tuus mortuus est. Atque in hunc modum contendebant coram rege.

23. Tunc rex ait: Hæc dicit, Filius meus vivit, & filius tuus mortuus est. Et ista respondit, Non, sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit.

24. Dixit ergo rex: Afferte mihi gladium. Cùmque attulissent gladium coram rege,

25. Dividite, inquit, infantem vivum in duas partes, & date dimidiam partem uni, & dimidiam partem alteri.

26. Dixit autem mulier, cujus filius erat vivus, ad regem: (commota sunt quippe viscera ejus super filio suo) Obsecro domine, date illi infantem vivum, & nolite interficere eum.

E con-

E contrario illa dicebat : Nec mihi, nec tibi
sit, sed dividatur.
27. Respondit rex, & ait : Date huic in-
fantem vivum, & non occidatur : hæc est
enim mater ejus.
28. Audivit itaque omnis Israel judicium
quod judicasset rex, & timuerunt regem,
videntes sapientiam Dei esse in eo ad facien-
dum judicium.

CAPUT IV.

Numerantur principes & præfecti Salomonis, apparatus ciborum ipsius, pacisque securitas eo regnante, & numerus parabolarum atque carminum ejus.

1. Erat autem rex Salomon regnans su-
per omnem Israel.
2. Et hi principes quos habebat : Azarias
filius Sadoc sacerdotis.
3. Elihoreph & Ahia filii Sisa scribæ : Jo-
saphath filius Ahilud à commentariis:
4. Banajas filius Jojadæ super exercitum :
Sadoc autem, & Abiathar sacerdotes.
5. Azarias filius Nathan, super eos qui as-
sistebant regi : Zabud filius Nathan sacerdos,
amicus regis:
6. Et Ahisar præpositus domus : & Ado-
niram filius Abda super tributa.
7. Habebat autem Salomon duodecim præ-
fectos super omnem Israel, qui præbebant
annonam regi & domui ejus : per singulos
enim menses in anno, singuli necessaria mi-
nistrabant.
8. Et hæc nomina eorum : Benhur, in
monte Ephraim.
9. Bendecar, in Macces, & in Salebim, &
in Bethsames, & in Elon, & in Bethanan.
10. Benhesed in Aruboth : ipsius erat So-
cho, & omnis terra Epher.
11. Benabinadab, cujus omnis Nephathdor,
Tapheth filiam Salomonis habebat uxorem,
12. Bana filius Ahilud regebat Thanac &
Mageddo, & universam Bethsan, quæ est juxta
Sarthana subter Jezrael, à Bethsan usque
Abelmehula è regione Jecmaan.
13. Bengaber in Ramoth Galaad : habebat
Avothiair filii Manasse in Galaad, ipse præerat
in omni regione Argob, quæ est in Basan, se-
xaginta civitatibus magnis atque muratis, quæ
habebant seras æreas.
14. Ahinadab filius Addo præerat in Manaim.
15. Achimaas in Nephthali : sed & ipse ha-
bebat Basemath filiam Salomonis in conjugio.
16. Baana filius Husi, in Aser, & in Baloth.
17. Josaphat filius Pharue, in Issachar.
18. Semei filius Ela, in Benjamin.
19. Gaber filius Uri, in terra Galaad, in
terra Sehon regis Amorrhæi & Og regis Ba-
san, super omnia quæ erant in illa terra.
20. Juda & Israel innumerabiles, sicut arena
maris in multitudine : comedentes, & biben-
tes, atque lætantes.
|| Eccli. 47. 15. 21. || Salomon autem erat in ditione sua,
habens omnia regna à flumine terræ Philisthiim
usque ad terminum Ægypti : offerentium si-
bi munera, & servientium ei cunctis diebus
vitæ ejus.
22. Erat autem cibus Salomonis per dies
singulos, triginta cori similæ, & sexaginta
cori farinæ,
23. decem boves pingues, & viginti boves
pascuales : & centum arietes, excepta vena-
tione cervorum, caprearum, atque bubalo-
rum, & avium altilium.
24. Ipse enim obtinebat omnem regio-
nem quæ erat trans flumen, à Thapsa us-
que ad Gazan, & cunctos reges illarum re-
gionum : & habebat pacem ex omni parte
in circuitu.
25. Habitabatque Juda & Israel absque ti-
more ullo, unusquisque sub vite sua, & sub
ficu sua, à Dan usque Bersabee, cunctis die-
bus Salomonis.
26. || Et habebat Salomon quadraginta mil- || 2. Par. 9.
lia præsepia equorum currilium, & duode- 25.
cim millia equestrium.
27. Nutriebantque eos supradicti regis præ-
fecti : sed & necessaria mensæ regis Salo-
monis cum ingenti cura præbebant in tem-
pore suo.
28. Hordeum quoque & paleas equorum
& jumentorum deferebant in locum ubi erat
rex, juxta constitutum sibi.
29. Dedit quoque Deus sapientiam Salo-
moni, & prudentiam multam nimis, & la-
titudinem cordis, quasi arenam, quæ est in
littore maris.
30. Et præcedebat sapientia Salomonis sa-
pientiam omnium Orientalium & Ægyptiorũ,
31. || & erat sapientior cunctis hominibus : || Eccli. 47.
sapientior Ethan Ezrahita, & Heman, & Chal- 16.
col, & Dorda, filiis Mahol : & erat nominatus
in universis gentibus per circuitum.
32. Locutus est quoque Salomon tria mil-
lia parabolas : & fuerunt carmina ejus quin-
que & mille.
33. Et disputavit super lignis, à cedro quæ
est in libano, usque ad hyssopum, quæ egre-
ditur de pariete : & disseruit de jumentis, &
volucribus, & reptilibus, & piscibus.
34. Et veniebant de cunctis populis ad au-
diendam sapientiam Salomonis, & ab uni-
versis regibus terræ, qui audiebant sapien-
tiam ejus.

CAPUT V.

Concedit Hiram Salomoni ad templi ædificationem cæsores lignorum, quibus Salomon tribuit cibaria : numerus cæsorum, portantium onera, latomorum, & præfectorum eorum.

1. Misit quoque Hiram rex Tyri servos suos Anno M.
ad Salomonem : audivit enim quòd ip- 2992.
sum unxissent regem pro patre ejus : quia ami- Ant. Ch.
cus fuerat Hiram David omni tempore. 1012.
2. Misit autem Salomon ad Hiram, dicens:
3. Tu scis voluntatem David patris mei, &
quia non potuerit ædificare domum nomini
Domini Dei sui propter bella imminentia per
circuitum, donec daret Dominus eos sub ve-
stigio pedum ejus.
4. Nunc autem requiem dedit Dominus Deus
meus mihi per circuitum : & non est sa-
tan, neque occursus malus.
5. Quamobrem cogito ædificare templum
nomini Domini Dei mei, sicut locutus est Do- || 2. Reg.
minus David patri meo, dicens : || Filius tuus, 7. 13.
quem dabo pro te super solium tuum, ipse 1. Par. 22.
ædificabit domum nomini meo. 10.
6. Præcipe igitur ut præcidant mihi servi
tui cedros de Libano, & servi mei sint cum

servis tuis : mercedem autem servorum tuorum dabo tibi quamcumque petieris : scis enim quomodo non est in populo meo vir qui noverit ligna cædere sicut Sidonii.

7. Cùm ergo audisset Hiram verba Salomonis, lætatus est valdè, & ait : Benedictus Dominus Deus hodie, qui dedit David filium sapientissimum super populum hunc plurimum.

8. Et misit Hiram ad Salomonem, dicens : Audivi quæcumque mandasti mihi : ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis & abiegnis.

9. Servi mei deponent ea de Libano ad mare : & ego componam ea in ratibus in mari, usque ad locum quem significaveris mihi ; & applicabo ea ibi, & tu tolles ea : præbebisque necessaria mihi, ut detur cibus domui meæ.

10. Itaque Hiram dabat Salomoni ligna cedrina, & ligna abiegna, juxta omnem voluntatem ejus.

11. Salomon autem præbebat Hiram, coros tritici viginti millia, in cibum domui ejus, & viginti coros purissimi olei : hæc tribuebat Salomon Hiram per singulos annos.

12 ‖ Dedit quoque Dominus sapientiam Salomoni, sicut locutus est ei : & erat pax inter Hiram & Salomonem, & percusserunt ambo fœdus. ‖ Sup. 3. 12.

13. Elegitque rex Salomon operarios de omni Israel, & erat indictio triginta millia virorum.

14. Mittebatque eos in Libanum, decem millia per menses singulos vicissim, ita ut duobus mensibus essent in domibus suis : & Adoniram erat super hujuscemodi indictione.

15. Fueruntque Salomoni septuaginta millia eorum qui onera portabant, & octoginta millia latomorum in monte :

16. absque præpositis qui præerant singulis operibus, numero trium millium & trecentorum, præcipientium populo & his qui faciebant opus.

17. Præcepitque rex, ut tollerent lapides grandes, lapides pretiosos, in fundamentum templi, & quadrarent eos :

18. Quos dolaverunt cæmentarii Salomonis, & cæmentarii Hiram : porrò Giblii præparaverunt ligna & lapides ad ædificandam domum.

TEMPLUM SINE TECTO CUM PORTICU SUA.

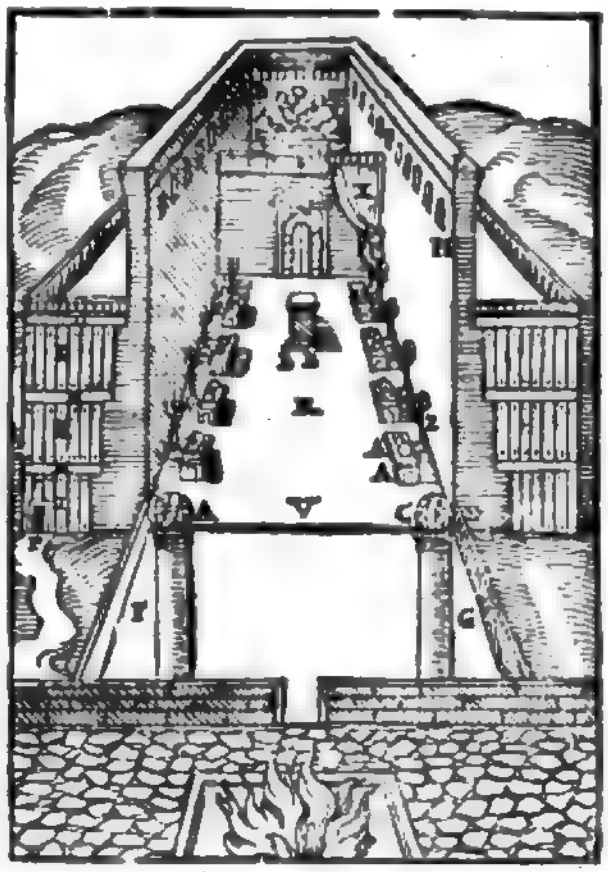

a b Longitudo LX. cubitorum.
a c Latitudo XX. cubitorum.
d e Altitudo XXX. cubitorum.
f g Porticus ante templum XX. cubitorum longitudinis, & X. cubitorum latitudinis.
h Fenestræ obliquæ, sive laxiores intrinsecùs, & extrinsecùs arctæ.
K Tabulata per gyrum tria, sive appendices : quarum una quinque cubitos latitudinis habebat : media sex : suprema septem : singula altitudinis quinque cubitorum.
m n o Retractationes, sive reductiones in muro templi, quibus innitebantur capita trabium. Vocamus Gallicè retraictes. Pro quibus trabes vertit Interpres.
p Cochlea.
q Sanctum sanctorum, sive oraculum, cujus longitudo, & latitudo erant XX. cubitorum : altitudo autem cubitorum XX. quod dum dicimus, eam partem altitudinis intelligimus, quæ solo auro erat tecta : nam alii decem cubiti erant tecti lapillis pretiosis, & auro.
r Templum, sive sanctum, pro foribus oraculi, XL. cubitorum longitudinis.
s Arca fœderis.
t Cherubim duo X. cubitorum altitudinis.
v Ostiola, sive valvæ in introitu oraculi.
x Velum, quo distinguebatur Sanctum à Sancto sanctorum, 2.Par.3. Matth.27.
y Locus ostii templi : quod ideò non expressit pictor, ne reliquæ picturæ officeret.
z Candelabra decem, quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram, 2.Paral.4.
a a Mensæ decem.
b b Altare Thymiamatis.

CAPUT VI.

Figura & fabrica templi quoad præcipuas ejus partes interiores, & exteriores.

1. FActum est ergo * quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de Terra Ægypti, in anno quarto, mense Zio, (ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israel, ædificari cœpit domus Domino.

1.Par.2.1. * Circa medium ann. 2992. Anno 4. Salomonis ineunte. Ante Æram Chr. 1012. Ab Abrahami migratione 909. Post diluvium 1336. Per Jul. 3702.

2. Domus autem, quam ædificabat rex Salomon Domino, habebat sexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine.

3. Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis, juxta mensuram latitudinis templi : & habebat decem cubitos latitudinis ante faciem templi.

4. Fecitque in templo fenestras obliquas.

5. Et ædificavit super parietem templi tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi & oraculi, & fecit latera in circuitu.

6. Tabulatum quod subter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, & medium tabulatum sex cubitorum latitudinis, & tertium tabulatum septem habens cubitos latitudinis. Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, ut non hærerent muris templi.

7. Domus autem cùm ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est : & malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo cùm ædificaretur.

8. Ostium lateris medii in parte erat domus dexteræ : & per cochleam ascendebant in medium cœnaculum, & à medio in tertium.

9. Et

TEMPLUM TECTUM CUM PORTICU SUA, atrio Sacerdotum, & atrio Populi.

a Atrium interius, quod & atrium sacerdotum dicitur.
b Altare holocausti, longitudinis, & latitudinis, viginti cubitorum, & decem altitudinis.
c Labra, sive luteres, 2. Paral. 4.
d Mare. 2. Paral. 4.
e Atrium populi, quod basilica, sive basilica grandis 1. Paral. 4. & 6. dicitur: & Act. 3. Porticus Salomonis. Hoc atrium nomine templi sæpè intelligitur in Novo testamento, ut Matth. 21. Actor. 3. In hoc atrio concionabatur CHRISTUS, & ex eo vendentes, & ementes ejecit.
f Basis ænea, sive suggestum, longitudinis, & latitudinis quinque cubitorum, & altitudinis trium. 2. Paralip. 6.
g Porta Orientalis, quæ porta Sur, 4. Reg. 2. & Porta fundamenti 2. Paral. 23. dicitur. Hanc nonnulli putant esse, quæ Act. 3. dicitur Porta speciosa: quòd omnium portarum Orientalis esset pulcherrima.
h Porta Meridionalis.
i Porta Septentrionalis.

9. Et ædificavit domum, & consummavit eam: texit quoque domum laquearibus cedrinis.

10. Et ædificavit tabulatum super omnem domum quinque cubitis altitudinis, & operuit domum lignis cedrinis.

11. Et factus est sermo Domini ad Salomonem, dicens:

12. Domus hæc, quam ædificas, si ambulaveris in præceptis meis, & judicia mea feceris, & custodieris omnia mandata mea, gradiens per ea: firmabo sermonem meum tibi, || quem locutus sum ad David patrem tuum.

1. Reg. 7. 16. 1. Par. 22. 9.

13. || Et habitabo in medio filiorum Israel, & non derelinquam populum meum Israel.

14. Igitur ædificavit Salomon domum, & consummavit eam.

15. Et ædificavit parietes domus intrinsecus tabulatis cedrinis, à pavimento domus usque ad summitatem parietum, & usque ad laquearia, operuit lignis cedrinis intrinsecus: & texit pavimentum domus tabulis abiegnis.

16. Ædificavitque viginti cubitorum ad posteriorem partem templi tabulata cedrina, à pavimento usque ad superiora: & fecit interiorem domum oraculi in Sanctum sanctorum.

17. Porrò quadraginta cubitorum erat ipsum templum pro foribus oraculi.

18. Et cedro omnis domus intrinsecus vestiebatur, habens tornaturas, & juncturas suas fabrefactas, & cælaturas eminentes: omnia cedrinis tabulis vestiebantur: nec omninò lapis apparere poterat in pariete.

19. Oraculum autem in medio domus, in interiori parte fecerat, ut poneret ibi arcam fœderis Domini.

20. Porrò oraculum habebat viginti cubitos longitudinis, & viginti cubitos latitudinis, & viginti cubitos altitudinis: & operuit illud, atque vestivit auro purissimo. Sed & altare vestivit cedro.

21. Domum quoque ante oraculum operuit auro purissimo, & affixit laminas clavis aureis.

22. Nihilque erat in templo quod non auro tegeretur: sed & totum altare oraculi texit auro.

23. Et fecit in oraculo duos cherubim de lignis olivarum, decem cubitorum altitudinis.

24. Quinque cubitorum ala cherub una, & quinque cubitorum ala cherub altera: id est, decem cubitos habentes, à summitate alæ unius usque ad alæ alterius summitatem.

25. Decem quoque cubitorum erat cherub secundus: in mensura pari, & opus unum erat in duobus cherubim,

26. id est, altitudinem habebat unus cherub decem cubitorum, & similiter cherub secundus.

27. Posuitque cherubim in medio templi interioris: extendebant autem alas suas cherubim, & tangebat ala una parietem, & ala cherub secundi tangebat parietem alterum: alæ autem alteræ in media parte templi se invicem contingebant.

28. Texit quoque cherubim auro.

29. Et omnes parietes templi per circuitum sculpsit variis cælaturis & torno: & fecit in eis cherubim, & palmas, & picturas varias, quasi prominentes de pariete, & egredientes.

30. Sed & pavimentum domus texit auro intrinsecus & extrinsecus.

31. Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis olivarum, postesque angulorum quinque.

32. Et duo ostia de lignis olivarum: & sculpsit in eis picturam cherubim, & palmarum species, & anaglypha valdè prominentia: & texit ea auro: & operuit tam cherubim quàm palmas, & cætera, auro.

33. Fecitque in introitu templi postes de lignis olivarum quadrangulatos:

34. Et duo ostia de lignis abiegnis altrinsecus: & utrumque ostium duplex erat, & se invicem tenens aperiebatur.

35. Et sculpsit cherubim, & palmas, & cælaturas valdè eminentes: operuitque omnia laminis aureis opere quadro ad regulam.

36. Et ædificavit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, & uno ordine lignorum cedri.

37. Anno quarto fundata est domus Domini in mense Zio:

38. Et in anno undecimo, mense Bul (ipse est mensis octavus *) perfecta est domus in omni opere suo, & in universis utensilibus suis: ædificavitque eam annis septem.

* Ergo spatio septem annorum cum dimidio, est ædificata, incæpta scilicet mense Zio, qui est secundus (supr. 6. 1.) & absoluta mense octavo.

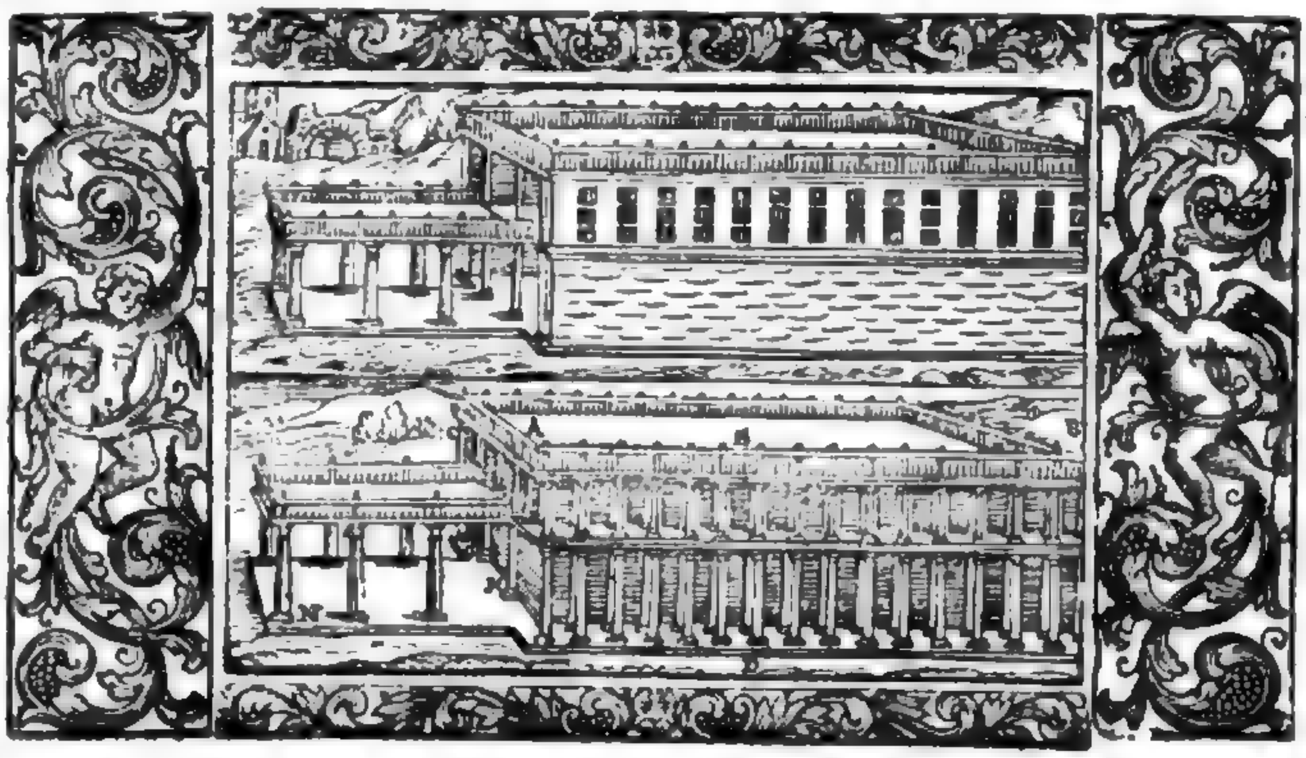

CAPUT VII.

Palatium Salomonis, domus saltus Libani atque uxoris ejus, varia & sumptuosissima templi supellex.

Anno M. 3000. ineunte. Ante Æram Chr. natalem ann. 1000. ante æram vulgarem. 1004.

1. DOmum autem suam ædificavit Salomon † tredecim annis, & ad perfectum usque perduxit.

† f. annis 12. cum dimidio. Confer cũ cap. super ℣. 38. & c. 9. ℣. 10.

2. Ædificavit quoque domum saltus Libani centum cubitorum longitudinis, & quinquaginta cubitorum latitudinis, & triginta cubitorum altitudinis: & quatuor deambulacra inter columnas cedrinas: ligna quippe cedrina exciderat in columnas.

3. Et tabulatis cedrinis vestivit totam cameram, quæ quadraginta quinque columnis sustentabatur. Unus autem ordo habebat columnas quindecim

4. contra se invicem positas,

5. & è regione se respicientes, æquali spatio inter columnas, & super columnas quadrangulata ligna in cunctis æqualia.

6. Et porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longitudinis, & triginta cubitorum latitudinis: & alteram porticum in facie majoris porticus: & columnas, & epistylia super columnas.

7. Porticum quoque solii, in qua tribunal est, fecit: & texit lignis cedrinis à pavimento usque ad summitatem.

8. Et domuncula, in qua sedebatur ad judicandum, erat in media porticu, simili opere. Domum quoque fecit filiæ Pharaonis (|| quam uxorem duxerat Salomon) tali opere, quali & hanc porticum.

|| Supr. 3. 1

9. Omnia lapidibus pretiosis, qui ad normam quamdam atque mensuram tam intrinsecus quàm extrinsecus serrati erant: à fundamento usque ad summitatem parietum, & extrinsecus usque ad atrium majus.

10. Fundamenta autem de lapidibus pretiosis, lapidibus magnis decem sive octo cubitorum.

11. Et desuper lapides pretiosi æqualis mensuræ secti erant, similiterque de cedro.

12. Et atrium majus rotundum, trium ordinum de lapidibus sectis, & unius ordinis de dolata cedro: nec non & in atrio domus Domini interiori, & in porticu domus.

13. Misit quoque rex Salomon, & tulit Hiram de Tyro,

14. filium mulieris viduæ de tribu Nephthali, patre Tyrio, artificem ærarium, & plenum sapientia, & intelligentia, & doctrina ad faciendum omne opus ex ære. Qui cùm venisset ad regem Salomonem, fecit omne opus ejus.

15. Et finxit duas columnas æreas, decem & octo cubitorum altitudinis columnam unam: || & linea duodecim cubitorum ambiebat columnam utramque.

|| Jerem. 52. 21.

16. Duo quoque capitella fecit, quæ ponerentur super capita columnarum, fusilia ex ære: quinque cubitorum altitudinis capitellum unum, & quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum:

17. Et quasi in modum retis, & catenarum sibi invicem miro opere contextarum. Utrumque capitellum columnarum fusile erat: septena versuum retiacula in capitello uno, & septena retiacula in capitello altero.

18. Et perfecit columnas, & duos ordines per circuitum retiaculorum singulorum, ut tegerent capitella, quæ erant super summitatem malogranatorum: eodem modo fecit & capitello secundo.

19. Capitella autem, quæ erant super capita columnarum, quasi opere lilii fabricata erant in porticu quatuor cubitorum.

20. Et rursum alia capitella in summitate columnarum desuper juxta mensuram columnæ contra retiacula: malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli secundi.

21. Et statuit duas columnas in porticu templi: cùmque statuisset columnam dexteram, vocavit eam nomine Jachin: similiter erexit columnam secundam: & vocavit nomen ejus Booz.

22. Et super capita columnarum opus in modum lilii posuit, perfectumque est opus columnarum.

23. || Fecit quoque mare fusile decem cubitorum à labio usque ad labium, rotundum in circuitu: quinque cubitorum altitudo ejus, & resticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum.

|| 2. Paral. 4. 2.

24. Et sculptura subter labium circuibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines sculpturarum striatarum erant fusiles.

25. Et stabat super duodecim boves, è quibus tres respiciebant ad Aquilonem, & tres ad Occidentem, & tres ad Meridiem, & tres ad Orientem, & mare super eos desuper erat: quorum posteriora universa intrinsecus latitabant.

26. Grossitudo autem luteris, trium unciarum erat: labiumque ejus, quasi labium calicis, & folium repandi lilii: duo millia batos capiebat.

27. Et fecit decem bases æneas, quatuor cubitorum longitudinis bases singulas, & quatuor cubitorum latitudinis, & trium cubitorum altitudinis.

28. Et ipsum opus basium, interrasile erat: & sculpturæ inter juncturas.

29. Et inter coronulas & plectas, leones & boves & cherubim: & in juncturis similiter desuper: & subter leones & boves, quasi lora ex ære dependentia.

30. Et quatuor rotæ per bases singulas, & axes ærei: & per quatuor partes quasi humeruli subter luterem fusiles, contra se invicem respectantes.

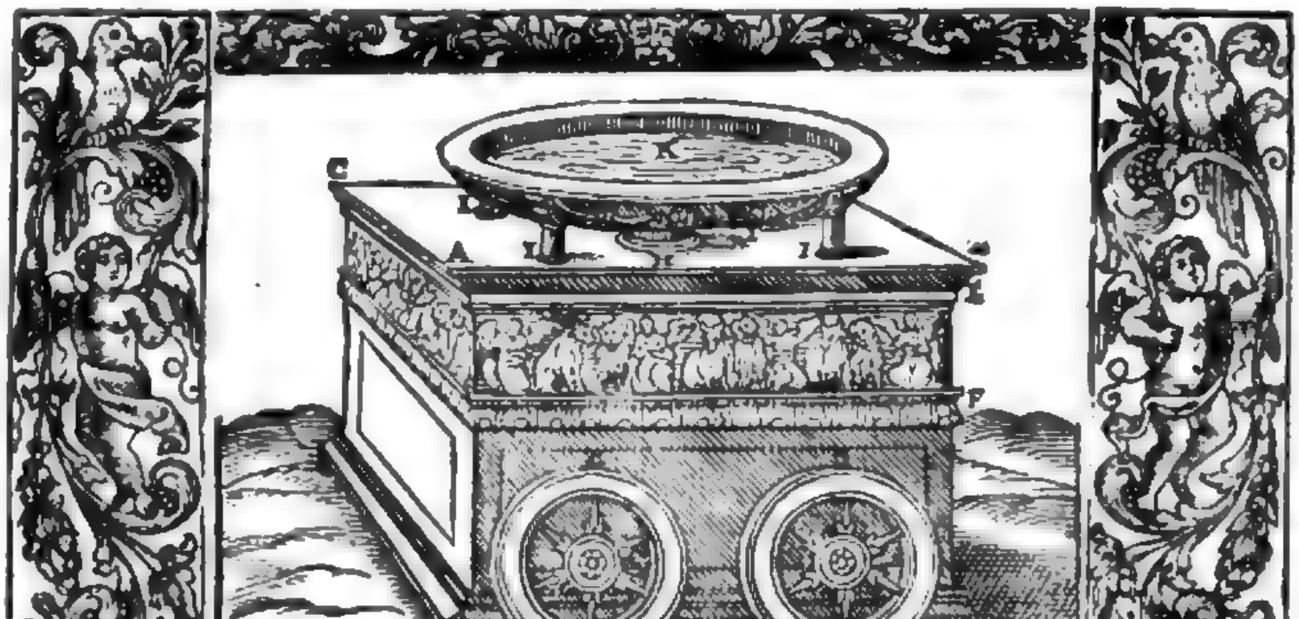

31. Os quoque luteris intrinsecus erat in capitis summitate: & quod forinsecus apparebat, unius cubiti erat totum rotundum, pariterque habebat unum cubitum & dimidium: in angulis autem columnarum variæ cælaturæ erant: & media intercolumnia, quadrata non rotunda.

32. Quatuor quoque rotæ, quæ per quatuor angulos basis erant, cohærebant sibi subter basim: una rota habebat altitudinis cubitum & semis.

33. Tales autem rotæ erant, quales solent in curru fieri: & axes earum, & radii, & canthi, & modioli, omnia fusilia.

34. Nam & humeruli illi quatuor per singulos angulos basis unius, ex ipsa basi fusiles & conjuncti erant.

35. In summitate autem basis erat quædam rotunditas dimidii cubiti, ita fabrefacta, ut luter desuper posset imponi, habens cælaturas suas, variasque sculpturas ex semetipsa.

36. Sculpsit quoque in tabulatis illis, quæ erant ex ære, & in angulis, cherubim, & leones, & palmas, quasi in similitudinem hominis stantis, ut non cælata, sed apposita per circuitum viderentur.

37. In hunc modum fecit decem bases, fusura una, & mensura, sculpturaque consimili.

38. Fecit quoque decem luteres æneos: quadraginta batos capiebat luter unus, eratque quatuor cubitorum: singulos quoque luteres per singulas, id est, decem bases, posuit.

39. Et constituit decem bases, quinque ad dexteram partem templi, & quinque ad sinistram: mare autem posuit ad dexteram partem templi contra Orientem ad Meridiem.

40. Fecit ergo Hiram lebetes, & scutras, & hamulas, & perfecit omne opus regis Salomonis in templo Domini.

41. Columnas duas, & funiculos capitellorum super capitella columnarum duos: & retiacula duo, ut operirent duos funiculos, qui erant super capita columnarum.

42. Et malogranata quadringenta in duobus retiaculis: duos versus malogranatorum in retiaculis singulis, ad operiendos funiculos capitellorum, qui erant super capita columnarum.

43. Et bases decem, & luteres decem super bases.

44. Et mare unum, & boves duodecim subter mare.

45. Et lebetes, & scutras, & hamulas: omnia vasa, quæ fecit Hiram regi Salomoni in domo Domini, de aurichalco erant.

46. In campestri regione Jordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Sochoth & Sarthan.

47. Et posuit Salomon omnia vasa: propter multitudinem autem nimiam non erat pondus æris.

48. Fecitque Salomon omnia vasa in domo Domini: altare aureum, & mensam, super quam ponerentur panes propositionis, auream:

49. Et candelabra aurea, quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram, contra oraculum, ex auro puro: & quasi lilii flores, & lucernas desuper aureas: & forcipes aureos,

50. & hydrias, & fuscinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula, de auro purissimo: & cardines ostiorum domus interioris Sancti sanctorum, & ostiorum domus templi, ex auro erant.

‖ 2. Paral. 5. 1. 51. ‖ Et perfecit omne opus quod faciebat Salomon in domo Domini, & intulit quæ sanctificaverat David pater suus, argentum & aurum, & vasa, reposuitque in thesauris domus Domini.

CAPUT VIII.

Templum introducta in ipsum arca dedicatur, nebula illud implente. Salomon post longam orationem populo benedicit: numerus boum & ovium immolatarum hac celebri festivitate.

‖ 2. Par. 5. Anno M. 3001. Ante Æram Chr. 1003. Jubilæo quartum Mundi millenarium aperiente.

1. TUnc ‖ congregati sunt omnes majores natu Israel cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Israel ad regem Salomonem in Jerusalem: ut deferrent arcam fœderis Domini, de civitate David, id est, de Sion.

2. Conveniteque ad regem Salomonem universus Israel in mense Ethanim, in solemni die*, ipse est mensis septimus. * i. festo tabernaculorum.

3. Veneruntque cuncti senes de Israel, & tulerunt arcam sacerdotes,

4. & portaverunt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vasa Sanctuarii, quæ erant in tabernaculo: & ferebant ea sacerdotes & Levitæ.

5. Rex autem Salomon, & omnis multitudo Israel, quæ convenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, & immolabant oves & boves absque æstimatione & numero.

6. Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, in oraculum templi, in Sanctum sanctorum, subter alas cherubim.

7. Siquidem cherubim expandebant alas super locum arcæ, & protegebant arcam, & vectes ejus desuper.

8. Cùmque eminerent vectes, & apparerent summitates eorum foris Sanctuarium ante oraculum, non apparebant ultrà extrinsecus, qui & fuerunt ibi usque in præsentem diem.

9. In arca autem non erat aliud, ‖ nisi duæ tabulæ lapideæ, quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cum filiis Israel, cùm egrederentur de Terra Ægypti. ‖ Exod. 34. 27. Hebr. 9. 4.

10. Factum est autem, cùm exissent sacerdotes de Sanctuario, nebula implevit domum Domini,

11. & non poterant sacerdotes stare & ministrare propter nebulam: impleverat enim gloria Domini domum Domini.

12. Tunc ait Salomon: ‖ Dominus dixit ut habitaret in nebula. ‖ 2. Par. 6. 1.

13. Ædificans ædificavi domum in habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum.

14. Convertitque rex faciem suam, & benedixit omni Ecclesiæ Israel: omnis enim ecclesia Israel stabat.

15. Et ait Salomon: Benedictus Dominus Deus Israel, qui locutus est ore suo ad David patrem meum, & in manibus ejus perfecit, dicens:

16. A die, qua eduxi populum meum Israel de Ægypto, non elegi civitatem de universis tribubus Israel, ut ædificaretur domus, & esset nomen meum ibi: sed elegi David ut esset super populum meum Israel.

17. ‖ Voluitque David pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Israel: ‖ 2. Reg. 7. 2.

18. Et ait Dominus ad David patrem meum: Quod cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, benè fecisti, hoc ipsum mente tractans.

19. Verumtamen tu non ædificabis mihi domum, sed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipse ædificabit domum nomini meo.

20. Confirmavit Dominus sermonem suum, quem locutus est: stetique pro David patre meo, & sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: & ædificavi domum nomini Domini Dei Israel.

21. Et constitui ibi locum arcæ, in qua fœdus Domini est, quod percussit cum patribus nostris, quando egressi sunt de terra Ægypti.

Digitized by Google

22. Stetit autem Salomon ante altare Domini in conspectu Ecclesiæ Israel, & expandit manus suas in cœlum,

23. & ait: Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in cœlo desuper, & super terram deorsum: qui custodis pactum & misericordiam servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo.

24. Qui custodisti servo tuo David patri meo quæ locutus es ei: ore locutus es, & manibus perfecisti, ut hæc dies probat.

25. Nunc igitur Domine Deus Israel, conserva famulo tuo David patri meo quæ locutus es ei, dicens: || Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint filii tui viam suam, ut ambulent coram me sicut tu ambulasti in conspectu meo.

2. Reg. 7. 12.

26. Et nunc Domine Deus Israel firmentur verba tua, quæ locutus es servo tuo David patri meo.

27. Ergone putandum est quòd verè Deus habitet super terram? si enim cœlum, & cœli cœlorum te capere non possunt, quantò magis domus hæc, quam ædificavi?

28. Sed respice ad orationem servi tui, & ad preces ejus, Domine Deus meus: audi hymnum & orationem, quam servus tuus orat coram te hodie:

29. ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte ac die: super domum, de qua dixisti: || Erit nomen meum ibi: ut exaudias orationem, quam orat in loco isto ad te servus tuus.

Deut. 12. 11.

30. Ut exaudias deprecationem servi tui & populi tui Israel, quodcumque oraverint in loco isto; & exaudies in loco habitaculi tui in cœlo, & cùm exaudieris, propitius eris.

31. Si peccaverit homo in proximum suum, & habuerit aliquod juramentum, quo teneatur astrictus; & venerit propter juramentum coram altari tuo in domum tuam,

32. tu exaudies in cœlo: & facies, & judicabis servos tuos, condemnans impium, & reddens viam suam super caput ejus, justificansque justum, & retribuens ei secundùm justitiam suam.

33. Si fugerit populus tuus Israel inimicos suos (quia peccaturus est tibi) & agentes pœnitentiam, & confitentes nomini tuo, venerint, & oraverint, & deprecati fuerint in domo hac:

34. exaudi in cœlo, & dimitte peccatum populi tui Israel, & reduces eos in terram, quam dedisti patribus eorum.

35. Si clausum fuerit cœlum, & non pluerit propter peccata eorum, & orantes in loco isto, pœnitentiam egerint nomini tuo, & à peccatis suis conversi fuerint propter afflictionem suam:

36. Exaudi eos in cœlo, & dimitte peccata servorum tuorum, & populi tui Israel: & ostende eis viam bonam per quam ambulent, & da pluviam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in possessionem.

37. Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aer, aut ærugo, aut locusta, vel rubigo, & afflixerit eum inimicus ejus portas obsidens, omnis plaga, universa infirmitas,

38. cuncta devotatio, & imprecatio, quæ acciderit omni homini de populo tuo Israel: si quis cognoverit plagam cordis sui, & expanderit manus suas in domo hac,

39. tu exaudies in cœlo in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies ut des unicuique secundùm omnes vias suas, sicut videris cor ejus (quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum)

40. ut timeant te cunctis diebus, quibus vivunt super faciem terræ, quam dedisti patribus nostris.

41. Insuper & alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cùm venerit de terra longinqua propter nomen tuum, (audietur enim nomen tuum magnum, & manus tua fortis, & brachium tuum

42. extentum, ubique) cùm venerit ergo, & oraverit in hoc loco,

43. tu exaudies in cœlo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia, pro quibus invocaverit te alienigena: ut discant universi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israel, & probent quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam ædificavi.

44. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos, per viam, quocumque miseris eos, orabunt te contra viam civitatis, quam elegisti, & contra domum, quam ædificavi nomini tuo,

45. & exaudies in cœlo orationes eorum, & preces eorum, & facies judicium eorum.

46. Quòd si peccaverint tibi (|| non est enim homo qui non peccet) & iratus tradideris eos inimicis suis, & captivi ducti fuerint in terram inimicorum longè vel propè,

2. Par. 6. 36. Eccles. 7. 21. 1. Joan. 1. 8

47. & egerint pœnitentiam in corde suo in loco captivitatis, & conversi deprecati te fuerint in captivitate sua, dicentes: Peccavimus, iniquè egimus, impiè gessimus:

48. & reversi fuerint ad te in universo corde suo, & tota anima sua, in terra inimicorum suorum, ad quam captivi ducti fuerint: & oraverint te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & civitatis quam elegisti, & templi quod ædificavi nomini tuo:

49. exaudies in cœlo, in firmamento solii tui, orationes eorum, & preces eorum, & facies judicium eorum:

50. & propitiaberis populo tuo qui peccavit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum, quibus prævaricati sunt in te: & dabis misericordiam coram eis, qui eos captivos habuerint, ut misereantur eis.

51. Populus enim tuus est, & hæreditas tua, quos eduxisti de Terra Ægypti, de medio fornacis ferreæ.

52. Ut sint oculi tui aperti ad deprecationem servi tui, & populi tui Israel, & exaudias eos in universis, pro quibus invocaverint te.

53. Tu enim separasti eos tibi in hæreditatem de universis populis Terræ, sicut locutus es per Moysen servum tuum, quando eduxisti patres nostros de Ægypto, Domine Deus.

54. Factum est autem, cùm complesset Salomon orans Dominum omnem orationem & deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris Domini: utrumque enim genu in terram fixerat, & manus expanderat in cœlum.

55. Stetit ergo, & benedixit omni Eccle-

Digitized by Google

ſiæ Iſrael voce magna, dicens:

56. Benedictus Dominus, qui dedit requiem populo ſuo Iſrael, juxta omnia quæ locutus eſt: non cecidit ne unus quidem ſermo, ex omnibus bonis, quæ locutus eſt per Moyſen ſervum ſuum.

57. Sit Dominus Deus noſter nobiſcum, ſicut fuit cum patribus noſtris, non derelinquens nos, neque projiciens.

58. Sed inclinet corda noſtra ad ſe, ut ambulemus in univerſis viis ejus, & cuſtodiamus mandata ejus, & cæremonias ejus, & judicia quæcumque mandavit patribus noſtris.

59. Et ſint ſermones mei iſti, quibus deprecatus ſum coram Domino, appropinquantes Domino Deo noſtro die ac nocte, ut faciat judicium ſervo ſuo, & populo ſuo Iſrael per ſingulos dies:

60. ut ſciant omnes populi terræ, quia Dominus ipſe eſt Deus, & non eſt ultrà abſque eo.

61. Sit quoque cor noſtrum perfectum cum Domino Deo noſtro, ut ambulemus in decretis ejus, & cuſtodiamus mandata ejus, ſicut & hodie.

62. Igitur rex, & omnis Iſrael cum eo, immolabant victimas coram Domino.

63. Mactavitque Salomon hoſtias pacificas, quas immolavit Domino, boum viginti duo millia, & ovium centum viginti millia: & dedicaverunt templum Domini rex, & filii Iſrael.

64. In die illa ſanctificavit rex medium atrii, quod erat ante domum Domini: fecit quippe holocauſtum ibi, & ſacrificium, & adipem pacificorum: quoniam altare æreum, quod erat coram Domino, minus erat, & capere non poterat holocauſtum, & ſacrificium, & adipem pacificorum.

65. Fecit ergo Salomon in tempore illo feſtivitatem celebrem, & omnis Iſrael cum eo, multitudo magna ab introitu Emath uſque ad Rivum Ægypti, coram Domino Deo noſtro, ſeptem diebus, * & ſeptem diebus, id eſt, quatuordecim diebus.

* Primis nempe 7. diebus dedicationi altaris tributis, aliis ſeptem feſto Tabernaculorum, ita ut die octavo feſti Tabernaculi celebrato, dimiſſus ſit populus die demum 23. menſis hujus ſeptimi. *Vide 2. Paral. 7. 8. 9. 10.*

66. Et in die octava dimiſit populos: qui benedicentes regi, profecti ſunt in tabernacula ſua lætantes, & alacri corde ſuper omnibus bonis, quæ fecerat Dominus David ſervo ſuo, & Iſrael populo ſuo.

CAPUT IX.

Dominus Salomoni ſecundò apparens, jubet ſua ſervare præcepta, addita comminatione niſi ſervata fuerint. Salomon plures ædificat civitates, gentes ſibi facit tributarias, & claſſe in Ophir miſſa plurimum auri recipit.

1. FActum eſt autem cùm perfeciſſet Salomon ædificium domus Domini, & ædificium regis, & omne quod optaverat & voluerat facere,

2. apparuit ei Dominus ſecundò, ‖ ſicut apparuerat ei in Gabaon.

‖ *Sup. 3. 5. 2. Par. 7. 12.*

3. Dixitque Dominus ad eum: Exaudivi orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me: ſanctificavi domum hanc, quam ædificaſti, ut ponerem nomen meum ibi in ſempiternum, & erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus.

4. Tu quoque ſi ambulaveris coram me, ſicut ambulavit pater tuus, in ſimplicitate cordis, & in æquitate: & feceris omnia, quæ præcepi tibi, & legitima mea & judicia mea ſervaveris,

5. ‖ ponam thronum regni tui ſuper Iſrael in ſempiternum, ſicut locutus ſum David patri tuo, dicens: Non auferetur vir de genere tuo de ſolio Iſrael.

‖ *2. Reg. 7. 12. & 16.*

6. Si autem averſione averſi fueritis vos & filii veſtri, non ſequentes me, nec cuſtodientes mandata mea, & cæremonias meas, quas propoſui vobis, ſed abieritis & colueritis deos alienos, & adoraveritis eos:

7. auferam Iſrael de ſuperficie terræ, quam dedi eis, & templum, quod ſanctificavi nomini meo, projiciam à conſpectu meo, eritque Iſrael in proverbium, & in fabulam cunctis populis.

8. Et domus hæc erit in exemplum: omnis qui tranſierit per eam, ſtupebit, & ſibilabit, & dicet: ‖ Quare fecit Dominus ſic terræ huic, & domui huic?

‖ *Deut. 29. 24. Jerem. 22. 8*

9. Et reſpondebunt: Quia dereliquerunt Dominum Deum ſuum, qui eduxit patres eorum de terra Ægypti, & ſecuti ſunt deos alienos, & adoraverunt eos, & coluerunt eos: idcircò induxit Dominus ſuper eos omne malum hoc.

10. ‖ Expletis autem annis viginti poſtquam ædificaverat Salomon duas domos, id eſt, domum Domini, & domum regis,

‖ *2. Par. 8. 1.* Ita ut ſeptem cum dimidio in templo: & 13. cum dimidio in domo ſua ædificanda, peregerit.

11. (Hiram rege Tyri præbente Salomoni ligna cedrina & abiegna, & aurum juxta omne quod opus habuerat) tunc dedit Salomon Hiram viginti oppida in Terra Galilææ.

12. Et egreſſus eſt Hiram de Tyro, ut videret oppida, quæ dederat ei Salomon, & non placuerunt ei,

13. & ait: Hęccine ſunt civitates, quas dediſti mihi, frater? Et appellavit eas Terram chabul, uſque in diem hanc.

Anno M. 3012. Ant. Chr. 992.

14. Miſit quoque Hiram ad regem Salomonem centum viginti talenta auri.

15. Hæc eſt ſumma expenſarum, quam obtulit rex Salomon ad ædificandam domum Domini & domum ſuam, & Mello, & murum Jeruſalem, & Heſer, & Mageddo, & Gazer.

16. Pharao rex Ægypti aſcendit, & cepit Gazer, ſuccenditque eam igni: & Chananæum, qui habitabat in civitate, interfecit, & dedit eam in dotem filiæ ſuæ uxori Salomonis.

17. Ædificavit ergo Salomon Gazer, & Bethoron inferiorem,

18. & Baalath, & Palmiram in Terra ſolitudinis.

19. Et omnes vicos, qui ad ſe pertinebant, & erant abſque muro, munivit, & civitates curruum & civitates equitum, & quodcumque ei placuit ut ædificaret in Jeruſalem, & in Libano, & in omni terra poteſtatis ſuæ.

20. Univerſum populum, qui remanſerat de Amorrhæis, & Hethæis, & Pherezæis, & Hevæis, & Jebuſæis, qui non ſunt de filiis Iſrael:

21. horum filios, qui remanſerant in terra, quos ſcilicet non potuerant filii Iſrael exterminare; fecit Salomon tributarios, uſque in diem hanc.

22. De filiis autem Iſrael non conſtituit Sa-

lomon

lomon servire quemquam, sed erant viri bellatores, & ministri ejus, & principes, & duces, & præfecti curruum & equorum.

23. Erant autem principes super omnia opera Salomonis præpositi quingenti quinquaginta, qui habebant subjectum populum, & statutis operibus imperabant.

|| 2. Paral. 8. 11.

24. || Filia autem Pharaonis ascendit de civitate David in domum suam, quam ædificaverat ei Salomon: tunc ædificavit Mello.

25. Offerebat quoque Salomon tribus vicibus per annos singulos holocausta, & pacificas victimas, super altare quod ædificaverat Domino, & adolebat thymiama coram Domino: perfectumque est templum.

26. Classem quoque fecit rex Salomon in Asiongaber, quæ est juxta Ailath in littore Maris rubri, in Terra Idumææ.

27. Misitque Hiram in classe illa servos suos viros nauticos & gnaros maris, cum servis Salomonis.

28. Qui cùm venissent in Ophir, sumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum *, detulerunt ad regem Salomonem.

* Auri depurati. Nam massa fuerat 450. talentorum ut est. 2. Paral. 8. 18.

CAPUT X.

Venit regina Saba ad regem Salomonem; quæ ejus mirata sapientiam, magnificentiam & gubernationem, datis acceptisque amplis muneribus, discessit: Salomon multum tributum ac aurum aliunde accipit; vasa & scuta, magnificumque thronum construit; multam ac pretiosam habet suppellectilem in vasis, curribus & equis, in abundantia argenti ac cedrorum.

|| 2. Paral. 9. 1. Matth. 12. 42. Luc. 11. 31.

1. SEd || & regina Saba, audita fama Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in ænigmatibus.

2. Et ingressa Jerusalem multo cum comitatu, & divitiis, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretiosas, venit ad regem Salomonem, & locuta est ei universa quæ habebat in corde suo.

3. Et docuit eam Salomon omnia verba, quæ proposuerat: non fuit sermo, qui regem posset latere, & non responderet ei.

4. Videns autem regina Saba omnem sapientiam Salomonis, & domum, quam ædificaverat,

5. & cibos mensæ ejus, & habitacula servorum, & ordines ministrantium, vestesque eorum, & pincernas, & holocausta, quæ offerebat in domo Domini: non habebat ultrà spiritum.

6. Dixitque ad regem: Verus est sermo, quem audivi in terra mea,

7. super sermonibus tuis, & super sapientia tua: & non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probavi quòd media pars mihi nuntiata non fuerit: major est sapientia & opera tua, quàm rumor, quem audivi.

8. Beati viri tui, & beati servi tui, qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam.

9. Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuisti, & posuit te super thronum Israel, eò quòd dilexerit Dominus Israel in sempiternum, & constituit te regem, ut faceres judicium & justitiam.

10. Dedit ergo regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosas: non sunt allata ultrà aromata tam multa, quàm ea quæ dedit regina Saba regi Salomoni.

11. (Sed & || classis Hiram, quæ portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis, & gemmas pretiosas: || 2. Paral. 9. 10.

12. Fecitque rex de lignis thyinis fulchra domus Domini, & domus regiæ, & citharas lyrasque cantoribus: non sunt allata hujuscemodi ligna thyina, neque visa usque in præsentem diem.)

13. Rex autem Salomon dedit reginæ Saba omnia quæ voluit, & petivit ab eo: exceptis his, quæ ultrò obtulerat ei munere regio. Quæ reversa est, & abiit in terram suam cum servis suis.

14. Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per annos singulos, sexcentorum sexaginta sex talentorum auri:

15. excepto eo, quod afferebant viri, qui super vectigalia erant, & negotiatores, universique scuta vendentes, & omnes reges Arabiæ, ducesque terræ.

16. Fecit quoque rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo, sexcentos auri siclos dedit in laminas scuti unius.

17. Et trecentas peltas ex auro probato:

trecentæ minæ auri unam peltam vestiebant: posuitque eas rex in domo saltus Libani.

18. Fecit etiam rex Salomon thronum de ebore grandem: & vestivit eum auro fulvo nimis,

19. qui habebat sex gradus: & summitas throni rotunda erat in parte posteriori: & duæ manus hinc atque inde tenentes sedile: & duo leones stabant juxta manus singulas.

20. Et duodecim leunculi stantes super sex gradus hinc atque inde: non est factum tale opus in universis regnis.

21. Sed & omnia vasa, de quibus potabat rex Salomon, erant aurea: & universa supellex domus saltus Libani de auro purissimo: non erat argentum, nec alicujus pretii putabatur in diebus Salomonis,

22. quia classis regis per mare cum classe Hiram semel per tres annos ibat in Tharsis, deferens inde aurum, & argentum, & dentes elephantorum, & simias, & pavos.

23. Magnificatus est ergo rex Salomon super omnes reges terræ divitiis, & sapientia.

24. Et universa terra desiderabat vultum Salomonis, ut audiret sapientiam ejus, quam dederat Deus in corde ejus.

25. Et singuli deferebant ei munera, vasa argentea & aurea, vestes & arma bellica, aromata quoque, & equos & mulos per annos singulos.

26. || Congregavitque Salomon currus & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & disposuit eos per civitates munitas, & cum rege in Jerusalem. || 2. Paral. 1. 14.

27. Fecitque ut tanta esset abundantia argenti in Jerusalem, quanta & lapidum: & cedrorum præbuit multitudinem, quasi sycomoros, quæ nascuntur in campestribus.

28. Et educebantur equi Salomoni de Ægypto, & de Coa. Negotiatores enim regis emebant de Coa, & statuto pretio perducebant.

29. Egrediebatur autem quadriga ex Ægypto sexcentis siclis argenti, & equus centum quinquaginta. Atque in hunc modum cuncti reges Hethæorum & Syriæ equos venumdabant.

CAPUT XI.

Salomon plurimis jungitur mulieribus alienigenis, & ab ipsis infatuatus ad ipsarum idola convertitur: in quem iratus Dominus, suscitat ei adversarios Adad, Razon, & Jeroboam; cui per prophetam Ahiam promittit regnum Israel, servata una tribu Salomonis filio: moritur Salomon post quadraginta regni annos, cui succedit filius Roboam.

|| Deut. 17. 17. Eccli. 47. 21. || Deut. 7. 3. 1. REx autem || Salomon adamavit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas, Idumæas, & Sidonias, || & Hethæas:

|| Exod. 34. 16. 2. de gentibus, super quibus dixit Dominus filiis Israel: || Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras: certissimè enim avertent corda vestra, ut sequamini deos earum. His itaque copulatus est Salomon ardentissimo amore.

3. Fueruntque ei uxores quasi reginæ septingentæ, & concubinæ trecentæ: & averterunt mulieres cor ejus.

* annorum circiter 52. Anno regni 34. M. 3023. Ant. Chr. 981. 4. Cùmque jam esset senex *, depravatum est cor ejus per mulieres, ut sequeretur deos alienos: nec erat cor ejus perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris ejus.

5. Sed colebat Salomon Astharthen deam Sidoniorum, & Moloch idolum Ammonitarum.

6. Fecitque Salomon quod non placuerat coram Domino, & non adimplevit ut sequeretur Dominum, sicut David pater ejus.

7. Tunc ædificavit Salomon fanum Chamos, idolo Moab, in monte qui est contra Jerusalem, & Moloch idolo filiorum Ammon.

8. Atque in hunc modum fecit universis uxoribus suis alienigenis, quæ adolebant thura, & immolabant diis suis.

9. Igitur iratus est Dominus Salomoni, quòd aversa esset mens ejus à Domino Deo Israel, qui || apparuerat ei secundò, || Sup. 9. 2.

10. & præceperat de verbo hoc ne sequeretur deos alienos, & non custodivit quæ mandavit ei Dominus.

11. Dixit itaque Dominus Salomoni: Quia habuisti hoc apud te, & non custodisti pactum meum, & præcepta mea, quæ mandavi tibi, disrumpens scindam regnum tuum, & dabo illud servo tuo.

12. || Verumtamen in diebus tuis non faciam, propter David patrem tuum: de manu filii tui scindam illud, || Infr. 12. 15.

13. nec

13. nec totum regnum auferam, sed tribum unam dabo filio tuo, propter David servum meum, & Jerusalem quam elegi.

14. Suscitavit autem Dominus adversarium Salomoni, Adad Idumæum de semine regio, qui erat in Edom.

|| 2. Reg. 8. 14. 15. || Cùm enim esset David in Idumæa, & ascendisset Joab princeps militiæ ad sepeliendum eos, qui fuerant interfecti, & occidisset omne masculinum in Idumæa,

16. (sex enim mensibus ibi moratus est Joab, & omnis Israel, donec interimeret omne masculinum in Idumæa)

17. fugit Adad ipse, & viri Idumæi de servis patris ejus cum eo, ut ingrederetur Ægyptum: erat autem Adad puer parvulus.

18. Cùmque surrexissent de Madian, venerunt in Pharan, tuleruntque secum viros de Pharan, & introierunt Ægyptum ad Pharaonem regem Ægypti: qui dedit ei domum, & cibos constituit, & terram delegavit.

19. Et invenit Adad gratiam coram Pharaone valdè, in tantum ut daret ei uxorem, sororem uxoris suæ germanam Taphnes reginæ.

20. Genuitque ei soror Taphnes Genubath filium, & nutrivit eum Taphnes in domo Pharaonis: eratque Genubath habitans apud Pharaonem cum filiis ejus.

21. Cùmque audisset Adad in Ægypto, dormisse David cum patribus suis, & mortuum esse Joab principem militiæ, dixit Pharaoni: Dimitte me, ut vadam in terram meam.

22. Dixitque ei Pharao: Qua enim re apud me indiges, ut quæras ire ad terram tuam? At ille respondit: Nulla: sed obsecro te ut dimittas me.

|| 2. Reg. 8. 6. 1. Par. 18. 6 23. Suscitavit quoque ei Deus adversarium Razon filium Eliada, || qui fugerat ad Adarezer regem Soba dominum suum:

24. & congregavit contra eum viros, & factus est princeps latronum cùm interficeret eos David: abieruntque Damascum, & habitaverunt ibi, & constituerunt eum regem in Damasco,

25. eratque adversarius Israeli cunctis diebus Salomonis: & hoc est malum Adad, & odium contra Israel, regnavitque in Syria.

|| 2. Paral. 13. 6. 26. || Jeroboam quoque filius Nabath, Ephrathæus, de Sareda, servus Salomonis, cujus mater erat nomine Sarua, mulier vidua, levavit manum contra regem.

27. Et hæc est causa rebellionis adversus eum, quia Salomon ædificavit Mello, & coæquavit voraginem civitatis David patris sui.

28. Erat autem Jeroboam vir fortis & potens: vidensque Salomon adolescentem bonæ indolis & industrium, constituerat eum præfectum super tributa universæ domus Joseph.

|| 2. Paral. 10. 15. 29. || Factum est igitur in tempore illo, ut Jeroboam egrederetur de Jerusalem, & inveniret eum Ahias Silonites propheta in via, opertus pallio novo: erant autem duo tantùm in agro.

30. Apprehendensque Ahias pallium suum novum, quo coopertus erat, scidit in duodecim partes.

31. Et ait ad Jeroboam: Tolle tibi decem scissuras: hæc enim dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus.

32. Porrò una tribus remanebit ei, propter servum meum David, & Jerusalem civitatem, quam elegi ex omnibus tribubus Israel.

33. eò quòd dereliquerit me, & adoraverit Astharthen deam Sidoniorum, & Chamos deum Moab, & Moloch deum filiorum Ammon: & non ambulaverit in viis meis, ut faceret justitiam coram me, & præcepta mea, & judicia sicut David pater ejus.

34. Nec auferam omne regnum de manu ejus, sed ducem ponam eum cunctis diebus vitæ suæ, propter David servum meum, quem elegi, qui custodivit mandata mea & præcepta mea.

35. Auferam autem regnum de manu filii ejus, & dabo tibi decem tribus:

36. filio autem ejus dabo tribum unam, ut remaneat lucerna David servo meo cunctis diebus coram me in Jerusalem civitate, quam elegi ut esset nomen meum ibi.

37. Te autem assumam, & regnabis super omnia, quæ desiderat anima tua, erisque rex super Israel.

38. Si igitur audieris omnia, quæ præcepero tibi, & ambulaveris in viis meis, & feceris quod rectum est coram me, custodiens mandata mea & præcepta mea, sicut fecit David servus meus: ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem, quomodo ædificavi David domum, & tradam tibi Israel:

39. & affligam semen David super hoc, verumtamen non cunctis diebus.

40. Voluit ergo Salomon interficere Jeroboam: qui surrexit, & aufugit in Ægyptum ad Sesac regem Ægypti, & fuit in Ægypto usque ad mortem Salomonis.

41. Reliquum autem verborum Salomonis, & omnia quæ fecit, & sapientia ejus: ecce universa scripta sunt in libro verborum dierum Salomonis.

42. Dies autem, quos regnavit Salomon in Jerusalem super omnem Israel, quadraginta anni sunt.

43. Dormivitque * Salomon cum patribus suis, & sepultus est in Civitate David patris sui, regnavitque Roboam filius ejus pro eo. * Anno M. 3029. Ant. Chr. 975. ætatis circiter 58 regni 40.

CAPUT XII.

Roboam juvenum secutus consilium patitur regni divisionem, & Jeroboam rex super decem tribus constituitur; exercitum quoque Roboam adversus Jeroboam Dominus per Semejam prophetam dissipat. Jeroboam verò aureos erexit vitulos adorandos, constitutis solemnitate, altari, ac sacerdotibus.

1. VEnit autem Roboam in Sichem: illuc enim congregatus erat omnis Israel ad constituendum eum regem. 2. Paral. 10. 1. Eodem ann. 3029.

2. At verò Jeroboam filius Nabat, cùm adhuc esset in Ægypto profugus à facie regis Salomonis, audita morte ejus, reversus est de Ægypto.

3. Miseruntque & vocaverunt eum: venit ergo Jeroboam, & omnis multitudo Israel, & locuti sunt ad Roboam, dicentes:

4. Pater tuus durissimum jugum imposuit nobis: tu itaque nunc imminue paululùm

de imperio patris tui durissimo, & de jugo gravissimo, quod imposuit nobis, & servimus tibi.

5. Qui ait eis: Ite usque ad tertium diem, & revertimini ad me. Cùmque abiisset populus,

6. iniit consilium rex Roboam cum senioribus, qui assistebant coram Salomone patre ejus cùm adhuc viveret, & ait: Quod datis mihi consilium, ut respondeam populo huic?

7. Qui dixerunt ei: Si hodie obedieris populo huic, & servieris, & petitioni eorum cesseris, locutusque fueris ad eos verba lenia, erunt tibi servi cunctis diebus.

8. Qui dereliquit consilium senum, quod dederant ei, & adhibuit adolescentes, qui nutriti fuerant cum eo, & assistebant illi,

9. dixitque ad eos: Quod mihi datis consilium, ut respondeam populo huic, qui dixerunt mihi: Levius fac jugum quod imposuit pater tuus super nos?

10. Et dixerunt ei juvenes qui nutriti fuerant cum eo: Sic loqueris populo huic, qui locuti sunt ad te, dicentes: Pater tuus aggravavit jugum nostrum, tu releva nos. Sic loqueris ad eos: Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei.

11. Et nunc pater meus posuit super vos jugum grave, ego autem addam super jugum vestrum: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.

12. Venit ergo Jeroboam, & omnis populus ad Roboam die tertia, sicut locutus fuerat rex, dicens: Revertimini ad me die tertia.

13. Respondítque rex populo dura, derelicto consilio seniorum, quod ei dederant,

14. & locutus est eis secundùm consilium juvenum, dicens: Pater meus aggravavit jugum vestrum, ego autem addam jugo vestro: pater meus cæcidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.

15. Et non acquievit rex populo: quoniam aversatus fuerat eum Dominus, ut suscitaret verbum suum, || quod locutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ, ad Jeroboam filium Nabat.

|| Sup. 11. 31.

16. Videns itaque populus quòd noluisset eos audire rex, respondit ei, dicens: Quæ nobis pars in David? vel quæ hæreditas in filio Isai? Vade in tabernacula tua Israel, nunc vide domum tuam David. Et abiit Israel in tabernacula sua.

17. Super filios autem Israel, quicumque habitabant in civitatibus Juda, regnavit Roboam.

18. Misit ergo rex Roboam Aduram, qui erat super tributa: & lapidavit eum omnis Israel, & mortuus est. Porrò rex Roboam festinus ascendit currum, & fugit in Jerusalem:

19. recessitque Israel à domo David, usque in præsentem diem.

20. Factum est autem cùm audisset omnis Israel, quòd reversus esset Jeroboam, miserunt, & vocaverunt eum congregato cœtu, & constituerunt eum regem super omnem Israel, nec secutus est quisquam domum David præter tribum Juda solam.

21. Venit * autem Roboam Jerusalem, & congregavit universam domum Juda, & tribum Benjamin, centum octoginta millia electorum virorum bellatorum, ut pugnarent contra domum Israel, & reducerent regnum Roboam filio Salomonis.

* Anno M. 3030. Ant. Chr. 974.

22. || Factus est autem sermo Domini ad Semejam virum Dei, dicens:

|| 2. Paral. 11. 2.

23. Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Juda, & ad omnem domum Juda, & Benjamin, & reliquos de populo, dicens:

24. Hæc dicit Dominus: Non ascendetis, neque bellabitis contra fratres vestros filios Israel: revertatur vir in domum suam, à me enim factum est verbum hoc. Audierunt sermonem Domini, & reversi sunt de itinere, sicut eis præceperat Dominus.

25. Ædificavit autem Jeroboam Sichem * in monte Ephraim, & habitavit ibi: & egressus inde ædificavit Phanuel.

* ab Abimelec Rege ante annos 258. dirutam. Judic. 9. 45.

26. Dixitque Jeroboam in corde suo: Nunc revertetur regnum ad domum David,

27. si ascenderit populus iste ut faciat sacrificia in domo Domini in Jerusalem: & convertetur cor populi hujus ad dominum suum Roboam regem Juda, interficientque me, & revertentur ad eum.

28. || Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultrà ascendere in Jerusalem: || Ecce dii tui Israel, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.

|| Tob. 1. 5.

|| Exod. 32. 8.

29. Posuitque unum in Bethel, & alterum in Dan:

30. & factum est verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum vitulum usque in Dan.

31. Et fecit fana in excelsis, & || sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Levi.

|| 2. Paral. 11. 15.

32. Constituitque diem solemnem in mense octavo, quintadecima die mensis, in similitudinem solemnitatis *, quæ celebrabatur in Juda. Et ascendens altare, similiter fecit in Bethel, ut immolaret vitulis, quos fabricatus fuerat: constituitque in Bethel sacerdotes excelsorum, quæ fecerat.

* Tabernaculorum, scilicet.

33. Et ascendit * super altare quod extruxerat in Bethel, quintadecima die mensis octavi, quem finxerat de corde suo: & fecit solemnitatem filiis Israel, & ascendit super altare, ut adoleret incensum.

* Ab hoc idololatriæ exercitio, deducendum est initium annorum 390. iniquitatis Israel. Ezech. 4. 5.

CAPUT XIII.

Missus propheta de Juda ad Jeroboam, de altaris subversione & nativitate Josiæ regis prophetat: quo orante, manus Jeroboam quæ exaruerat, sanitati restituitur; rediens autem propheta, à leone occiditur, quòd Dei verbo inobediens fuisset; & Jeroboam suam auget impietatem.

1. ET ecce vir Dei venit de Juda in sermone Domini in Bethel, Jeroboam stante super altare, & thus jaciente.

Eodem anno M. 3030.

2. Et exclamavit contra altare in sermone Domini, & ait: Altare, altare, hæc dicit Dominus: || Ecce filius nascetur domui David, Josias nomine, & immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te thura succendunt, & ossa hominum super te incendet.

|| 4. Reg. 23. 16. Id verò annis 350. antequàm impleretur prædictum est.

3. Deditque in illa die signum, dicens: Hoc erit signum quod locutus est Dominus: Ecce altare scindetur, & effundetur cinis qui in eo est.

4. Cùmque audisset rex sermonem hominis Dei, quem inclamaverat contra altare in Bethel, extendit manum suam de altari, dicens: Apprehendite eum. Et exaruit manus ejus,

quam extenderat contra eum: nec valuit retrahere eam ad se.

5. Altare quoque scissum est, & effusus est cinis de altari, juxta signum quod prædixerat vir Dei in sermone Domini.

6. Et ait rex ad virum Dei: Deprecare faciem Domini Dei tui, & ora pro me, ut restituatur manus mea mihi. Oravitque vir Dei faciem Domini, & reversa est manus regis ad eum, & facta est sicut priùs fuerat.

7. Locutus est autem rex ad virum Dei: Veni mecum domum ut prandeas, & dabo tibi munera.

8. Respondit que vir Dei ad regem: Si dederis mihi mediam partem domus tuæ, non veniam tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto:

9. Sic enim mandatum est mihi in sermone Domini præcipientis: Non comedes panem, neque bibes aquam, nec reverteris per viam, qua venisti.

10. Abiit ergo per aliam viam, & non est reversus per iter, quo venerat in Bethel.

11. Prophetes autem quidam senex habitabat in Bethel, ad quem venerunt filii sui, & narraverunt ei omnia opera, quæ fecerat vir Dei illa die in Bethel: & verba quæ locutus fuerat ad regem, narraverunt patri suo.

12. Et dixit eis pater eorum: Per quam viam abiit? Ostenderunt ei filii sui viam, per quam abierat vir Dei, qui venerat de Juda.

13. Et ait filiis suis: Sternite mihi asinum. Qui cùm stravissent, ascendit,

14. & abiit post virum Dei, & invenit eum sedentem subtus terebinthum: & ait illi: Tune es vir Dei qui venisti de Juda? Respondit ille: Ego sum.

15. Dixitque ad eum: Veni mecum domum, ut comedas panem.

16. Qui ait: Non possum reverti, neque venire tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto:

17. quia locutus est Dominus ad me in sermone Domini, dicens: Non comedes panem, & non bibes aquam ibi, nec reverteris per viam, qua ieris.

18. Qui ait illi: Et ego propheta sum similis tui: & angelus locutus est mihi in sermone Domini, dicens: Reduc eum tecum in domum tuam, ut comedat panem, & bibat aquam. Fefellit eum,

19. & reduxit secum: comedit ergo panem in domo ejus, & bibit aquam.

20. Cùmque sederent ad mensam, factus est sermo Domini ad prophetam, qui reduxerat eum.

21. Et exclamavit ad virum Dei, qui venerat de Juda, dicens: Hæc dicit Dominus: Quia non obediens fuisti ori Domini, & non custodisti mandatum, quod præcepit tibi Dominus Deus tuus,

22. & reversus es, & comedisti panem, & bibisti aquam in loco, in quo præcepit tibi ne comederes panem, neque biberes aquam, non inferetur cadaver tuum in sepulchrum patrum tuorum.

23. Cùmque comedisset & bibisset, stravit asinum suum prophetæ, quem reduxerat.

24. Qui cùm abiisset, invenit eum leo in via, & occidit, & erat cadaver ejus projectum in itinere: asinus autem stabat juxta illum, & leo stabat juxta cadaver.

25. Et ecce, viri transeuntes viderunt cadaver projectum in via, & leonem stantem juxta cadaver. Et venerunt & divulgaverunt in civitate, in qua prophetes ille senex habitabat.

26. Quod cùm audisset propheta ille, qui reduxerat eum de via, ait: Vir Dei est, qui inobediens fuit ori Domini, & tradidit eum Dominus leoni, & confregit eum, & occidit juxta verbum Domini, quod locutus est ei.

27. Dixitque ad filios suos: Sternite mihi asinum. Qui cùm stravissent,

28. & ille abiisset, invenit cadaver ejus projectum in via, & asinum & leonem stantes juxta cadaver: non comedit leo de cadavere, nec læsit asinum.

29. Tulit ergo prophetes cadaver viri Dei, & posuit illud super asinum, & reversus intulit in civitatem prophetæ senis ut plangeret eum.

30. Et posuit cadaver ejus in sepulchro suo: & planxerunt eum: Heu heu; mi frater.

31. Cùmque planxissent eum, dixit ad filios suos: Cùm mortuus fuero, sepelite me in sepulchro, in quo vir Dei sepultus est: juxta ossa ejus ponite ossa mea.

32. Profectò enim veniet sermo, quem prædixit in sermone Domini contra altare quod est in Bethel, & contra omnia fana excelsorum, quæ sunt in urbibus Samariæ.

33. Post verba hæc non est reversus Jeroboam de via sua pessima, sed è contrario fecit de novissimis populi sacerdotes excelsorum: quicumque volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos excelsorum.

34. Et propter hanc causam peccavit domus Jeroboam, & eversa est, & deleta de superficie terræ.

CAPUT XIV.

Abias propheta ab uxore Jeroboam super filio Abia ægrotante interrogatus, prædicit filium moriturum, & domum Jeroboam penitus evertendam; quo mortuo, succedit filius Nadab: rex autem Ægypti diripit domum Domini in Jerusalem: & mortuo Roboam, succedit filius Abia.

1. IN tempore illo ægrotavit Abia filius Jeroboam.

2. Dixitque Jeroboam uxori suæ: Surge & commuta habitum, ne cognoscaris quòd sis uxor Jeroboam: & vade in Silo, ubi est Abias propheta, || qui locutus est mihi, quòd regnaturus essem super populum hunc. || Supr. 11. 31.

3. Tolle quoque in manu tua decem panes, & crustulam, & vas mellis, & vade ad illum: ipse enim indicabit tibi quid eventurum sit puero huic.

4. Fecit ut dixerat, uxor Jeroboam: & consurgens abiit in Silo, & venit in domum Ahiæ: at ille non poterat videre, quia caligaverant oculi ejus præ senectute.

5. Dixit autem Dominus ad Ahiam: Ecce uxor Jeroboam ingreditur ut consulat te super filio suo qui ægrotat. Hæc & hæc loqueris ei. Cùm ergo illa intraret, & dissimularet se esse quæ erat,

6. audivit Ahias sonitum pedum ejus introeuntis per ostium, & ait: Ingredere uxor

Jero-

Jeroboam : quare aliam te esse simulas ? Ego autem missus sum ad te durus nuntius.

7. Vade, & dic Jeroboam : Hæc dicit Dominus Deus Israel : Quia exaltavi te de medio populi, & dedi te ducem super populum meum Israel :

8. & scidi regnum domus David, & dedi illud tibi, & non fuisti sicut servus meus David, qui custodivit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens quod placitum esset in conspectu meo :

9. sed operatus es mala super omnes, qui fuerunt ante te, & fecisti tibi deos alienos & conflatiles, ut me ad iracundiam provocares, me autem projecisti post corpus tuum :

|| *Infr.* 15. 29. 10. idcircò ecce ego inducam mala super domum Jeroboam, & || percutiam de Jeroboam mingentem ad parietem, & clausum, & novissimum in Israel : & mundabo reliquias domus Jeroboam, sicut mundari solet fimus usque ad purum.

11. Qui mortui fuerint de Jeroboam in civitate, comedent eos canes : qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aves cœli : quia Dominus locutus est.

12. Tu igitur surge, & vade in domum tuam : & in ipso introitu pedum tuorum in urbem, morietur puer,

13. & planget eum omnis Israel, & sepeliet : iste enim solus inferetur de Jeroboam in sepulchrum, quia inventus est super eo sermo bonus à Domino Deo Israel, in domo Jeroboam.

14. Constituet autem sibi Dominus regem super Israel, qui percutiet domum Jeroboam in hac die, & in hoc tempore :

15. & percutiet Dominus Deus Israel, sicut moveri solet arundo in aqua : & evellet Israel de terra bona hac, quam dedit patribus eorum, & ventilabit eos trans Flumen : quia fecerunt sibi lucos, ut irritarent Dominum.

16. Et tradet Dominus Israel propter peccata Jeroboam, qui peccavit, & peccare fecit Israel.

17. Surrexit itaque uxor Jeroboam, & abiit, & venit in Thersa : cùmque illa ingrederetur limen domus, puer mortuus est,

18. & sepelierunt eum. Et planxit eum omnis Israel juxta sermonem Domini, quem locutus est in manu servi sui Ahiæ prophetæ.

19. Reliqua autem verborum Jeroboam, quomodo pugnaverit, & quomodo regnaverit, ecce scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel.

20. Dies autem, quibus regnavit Jeroboam, viginti duo anni sunt : & dormivit cum patribus suis : regnavitque Nadab filius ejus pro eo.

21. || Porrò Roboam filius Salomonis regnavit in Juda. Quadraginta & unius anni erat Roboam, cùm regnare cœpisset : decem & septem annos regnavit in Jerusalem civitate, quam elegit Dominus ut poneret nomen suum ibi, ex omnibus tribubus Israel. Nomen autem matris ejus Naama Ammanitis. || 2. *Par.* 12. 13.

22. Et fecit Judas malum coram Domino, & irritaverunt eum super omnibus, quæ fecerant patres eorum in peccatis suis, quæ peccaverunt.

23. Ædificaverunt enim & ipsi sibi aras, & statuas, & lucos super omnem collem excelsum, & subter omnem arborem frondosam :

24. sed & effeminati fuerunt in terra, feceruntque omnes abominationes gentium, quas attrivit Dominus ante faciem filiorum Israel.

25. In quinto autem anno regni Roboam, ascendit Sesac rex Ægypti in Jerusalem, Anno M. 3033. Ant. Chr. 971.

26. & tulit thesauros domus Domini, & thesauros regios, & universa diripuit ; scuta quoque aurea, quæ || fecerat Salomon : || *Sup.* 10. 16.

27. pro quibus fecit rex Roboam scuta ærea, & tradidit ea in manum ducum scutariorum, & eorum qui excubabant ante ostium domus regis.

28. Cùmque ingrederetur rex in domum Domini, portabant ea, qui præeundi habebant officium : & postea reportabant ad armamentarium scutariorum.

29. Reliqua autem sermonum Roboam, & omnia quæ fecit, ecce scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda.

30. Fuitque bellum inter Roboam & Jeroboam cunctis diebus.

31. Dormivitque Roboam cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David : nomen autem matris ejus Naama Ammanitis : & regnavit Abiam filius ejus pro eo.

CAPUT XV.

Impio Abiæ regi Judæ succedit pius filius Asa, qui adversus Baasa regem Israel præliatur, impetrato à Benadad rege Syriæ auxilio. Asa morienti succedit filius Josaphat: at Baasa Nadab filium Jeroboam cum universa cognatione occidit, & pro eo regnat super Israel viginti quatuor annis, impius post impium.

Anno M. 3046. Ant. Chr. 958. || 2. Par. 13. 1.

1. IGitur in octavo decimo anno regni Jeroboam filii Nabat, regnavit Abiam super Judam.

2. Tribus annis regnavit in Jerusalem: || nomen matris ejus Maacha filia Abessalom.

3. Ambulavitque in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum: nec erat cor ejus perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris ejus.

4. Sed propter David dedit ei Dominus Deus suus lucernam in Jerusalem, ut suscitaret filium ejus post eum, & statueret Jerusalem:

|| 2. Reg. 11. 4. 14.

5. eò quòd fecisset David rectum in oculis Domini, & non declinasset ab omnibus, quæ præceperat ei cunctis diebus vitæ suæ, || excepto sermone Uriæ Hethæi.

6. Attamen bellum fuit inter Roboam, & Jeroboam, omni tempore vitæ ejus.

7. Reliqua autem sermonum Abiam, & omnia quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda? Fuitque || prælium inter Abiam & inter Jeroboam.

|| 2. Par. 13. 3. || 2. Par. 14. 1.

8. Et dormivit Abiam cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David: || regnavitque Asa filius ejus pro eo.

Anno M. 3049. Ant. Chr. 955.

9. In anno ergo vigesimo Jeroboam regis Israel regnavit Asa rex Juda,

10. & quadraginta & uno anno regnavit in Jerusalem. Nomen matris ejus Maacha, filia Abessalom:

11. Et fecit Asa rectum ante conspectum Domini, sicut David pater ejus:

12. & abstulit effœminatos de terra, purgavitque universas sordes idolorum, quæ fecerant patres ejus.

13. Insuper & Maacham matrem suam amovit, ne esset princeps in sacris Priapi, & in luco ejus, quem consecraverat: subvertitque specum ejus, & confregit simulachrum turpissimum, & combussit in Torrente Cedron:

14. excelsa autem non abstulit. Verumtamen cor Asa perfectum erat cum Domino cunctis diebus suis:

15. & intulit ea, quæ sanctificaverat pater suus, & voverat, in domum Domini, argentum & aurum, & vasa.

16. Bellum autem erat inter Asa, & Baasa regem Israel, cunctis diebus eorum *.

* l. ex quo cœperunt, ad mortē usq; Baasę. Nam illi superstes fuit Asa. || 2. Par. 16. 1. Anno M. 3064. Ant. Chr. 940.

17. || Ascendit quoque Baasa rex Israel in Judam, & ædificavit Rama, ut non posset quispiam egredi vel ingredi de parte Asa regis Juda.

18. Tollens itaque Asa omne argentum & aurum, quod remanserat in thesauris domus Domini, & in thesauris domus regiæ, dedit illud in manus servorum suorum: & misit ad Benadad filium Tabremon filii Hezion, regem Syriæ, qui habitabat in Damasco, dicens:

19. Fœdus est inter me & te, & inter patrem meum & patrem tuum: ideò misi tibi munera, argentum & aurum: & peto ut venias, & irritum facias fœdus, quod habes cum Baasa rege Israel, & recedat à me.

20. Acquiescens Benadad regi Asa, misit principes exercitus sui in civitates Israel, & percusserunt Ahion, & Dan, & Abeldomum Maacha, & universam Cenneroth, omnem scilicet Terram Nephthali.

21. Quod cùm audisset Baasa, intermisit ædificare Rama, & reversus est in Thersa.

22. Rex autem Asa nuntium misit in omnem Judam, dicens: Nemo sit excusatus. Et tulerunt lapides de Rama, & ligna ejus, quibus ædificaverat Baasa, & extruxit de eis rex Asa Gabaa-Benjamin, & Maspha.

23. Reliqua autem omnium sermonum Asa, & universæ fortitudines ejus, & cuncta quæ fecit, & civitates, quas extruxit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda? Verumtamen in tempore senectutis suæ doluit pedes.

24. Et dormivit cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David patris sui. || Regnavitque Josaphat filius ejus pro eo. || 2. Par. 17. 1.

25. Nadab verò filius Jeroboam regnavit super Israel anno secundo * Asa regis Juda: regnavitque super Israel duobus annis. *Anno M. 3050. Ant. Chr. 954.

26. Et fecit quod malum est in conspectu Domini, & ambulavit in viis patris sui, & in peccatis ejus, quibus peccare fecit Israel.

27. Insidiatus est autem ei Baasa filius Ahiæ de domo Issachar, & percussit eum in Gebbethon, quæ est urbs Philisthinorum: siquidem Nadab & omnis Israel obsidebant Gebbethon.

28. Interfecit ergo illum Baasa in anno tertio * Asa regis Juda, & regnavit pro eo. *Ann. M. 3051. Usf. 31. 32

29. Cùmque regnasset, || percussit omnem domum Jeroboam: non dimisit ne unam quidem animam de semine ejus, donec deleret eum, juxta verbum Domini, || quod locutus fuerat in manu servi sui Ahiæ Silonitis, || Supr. 14. 10.

30. propter peccata Jeroboam, quæ peccaverat, & quibus peccare fecerat Israel: & propter delictum, quo irritaverat Dominum Deum Israel.

31. Reliqua autem sermonum Nadab, & omnia quæ operatus est, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

32. Fuitque bellum inter Asa, & Baasa regem Israel, cunctis diebus eorum.

33. Anno tertio Asa regis Juda regnavit Baasa filius Ahiæ, super omnem Israel, in Thersa, viginti quatuor annis. Anno M. 3051.

34. Et fecit malum coram Domino, ambulavitque in via Jeroboam, & in peccatis ejus, quibus peccare fecit Israel.

CAPUT XVI.

Jehu prophetat regis Baasa & domus ipsius subversionem; cui mortuo, succedit filius Ela, quem impius Zambri occidit, eoque regnum invadente elegit Israel Amri: quo impio regnum obtinente, Zambri se cum domo regia succendit: mortuo autem Amri succedit filius impiissimus Achab, qui Jezabel duxit uxorem, & ejus tempore reædificatur Jericho.

1. FActus est autem sermo Domini ad Jehu filium Hanani contra Baasa, dicens:

2. Pro eo quòd exaltavi te de pulvere, & po-

ui te ducem super populum meum Israel, tu autem ambulasti in via Jeroboam, & peccare fecisti populum meum Israel, ut me irritares in peccatis eorum:

3. ecce, ego demetam posteriora Baasa, & posteriora domus ejus: & faciam domum tuam sicut domum Jeroboam filii Nabat.

|| Supr. 14. 11. 4. || Qui mortuus fuerit de Baasa in civitate, comedent eum canes: & qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cœli.

2. Par. 16. 1. 5. || Reliqua autem sermonum Baasa, & quæcumque fecit, & prælia ejus, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Israel?

6. Dormivit ergo Baasa cum patribus suis, sepultusque est in Thersa: & regnavit Ela filius ejus pro eo.

7. Cùm autem in manu Jehu filii Hanani prophetæ verbum Domini factum esset contra Baasa, & contra domum ejus, & contra omne malum, quod fecerat coram Domino, ad irritandum eum in operibus manuum suarum, ut fieret sicut domus Jeroboam: ob hanc caussam occidit eum, hoc est, Jehu filium Hanani, prophetam.

* Ann. M. 3074 Ant. Chr. 930. 8. Anno * vigesimo sexto Asa regis Juda, regnavit Ela filius Baasa super Israel in Thersa duobus annis.

9. Et rebellavit contra eum servus suus Zambri, dux mediæ partis equitum: erat autem Ela in Thersa bibens, & temulentus, in domo Arsa præfecti Thersa.

|| 4. Reg. 9. 31. 10. || Irruens ergo Zambri, percussit, & occidit eum, anno vigesimo septimo Asa regis Juda, & regnavit pro eo.

11. Cùmque regnasset, & sedisset super solium ejus, percussit omne domum Baasa, & non dereliquit ex ea mingentem ad parietem, & propinquos & amicos ejus.

12. Delevitque Zambri omnem domum Baasa, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat ad Baasa in manu Jehu prophetæ,

13. propter universa peccata Baasa, & peccata Ela filii ejus, qui peccaverunt, & peccare fecerunt Israel, provocantes Dominum Deum Israel in vanitatibus suis.

14. Reliqua autem sermonum Ela, & omnia quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Israel?

* Ann. M. 3075. Ant. Chr. 929. 15. Anno * vigesimo septimo Asa regis Juda, regnavit Zambri septem diebus in Thersa: porrò exercitus obsidebat Gebbethon urbem Philisthinorum.

16. Cùmque audisset rebellasse Zambri, & occidisse regem, fecit sibi regem omnis Israel Amri, qui erat princeps militiæ super Israel in die illa in castris.

17. Ascendit ergo Amri, & omnis Israel cum eo, de Gebbethon, & obsidebat Thersa.

18. Videns autem Zambri quòd expugnanda esset civitas, ingressus est palatium, & succendit se cum domo regia: & mortuus est

19. in peccatis suis, quæ peccaverat faciens malum coram Domino, & ambulans in via Jeroboam, & in peccato ejus, quo fecit peccare Israel.

20. Reliqua autem sermonum Zambri, & insidiarum ejus, & tyrannidis, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Israel?

21. Tunc divisus est populus Israel in duas partes: media pars populi sequebatur Tebni filium Gineth, ut constitueret eum regem: & media pars Amri.

22. Prævaluit autem populus qui erat cum Amri, populo qui sequebatur Thebni filium Gineth: mortuusque est Thebni, & regnavit Amri.

23. Anno * trigesimo primo Asa regis Juda, regnavit Amri super Israel, duodecim annis: in Thersa regnavit sex annis. * Ann. M. 3079. Ant. Chr. 925.

24. Emitque montem Samariæ à Somer duobus talentis argenti: & ædificavit eum, & vocavit nomen civitatis, quam extruxerat, nomine Semer domini montis, Samariam.

25. Fecit autem Amri malum in conspectu Domini, & operatus est nequiter super omnes, qui fuerunt ante eum.

26. Ambulavitque in omni via Jeroboam filii Nabat, & in peccatis ejus quibus peccare fecerat Israel: ut irritaret Dominum Deum Israel in vanitatibus suis.

27. Reliqua autem sermonum Amri, & prælia ejus quæ gessit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

28. Dormivitque * Amri cum patribus suis, & sepultus est in Samaria: regnavitque Achab filius ejus pro eo. * Ann. M. 3086. Ant. Chr. 918.

29. Achab verò filius Amri regnavit super Israel anno trigesimo octavo Asa regis Juda. Et regnavit Achab filius Amri super Israel in Samaria viginti & duobus annis.

30. Et fecit Achab filius Amri malum in conspectu Domini super omnes qui fuerunt ante eum.

31. Nec suffecit ei ut ambularet in peccatis Jeroboam filii Nabat: insuper duxit uxorem Jezabel filiam Ethbaal regis Sidoniorum. Et abiit, & servivit Baal, & adoravit eum.

32. Et posuit aram Baal in templo Baal, quod ædificaverat in Samaria;

33. & plantavit lucum: & addidit Achab in opere suo, irritans Dominum Deum Israel, super omnes reges Israel, qui fuerunt ante eum.

34. In diebus ejus ædificavit Hiel de Bethel, Jericho: in Abiram primitivo suo fundavit eam, & in Segub novissimo suo posuit portas ejus: juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Josue filii || Nun. || Jos. 7. 26.

CAPUT XVII.

Elias cœlum triennio claudit, primùmque pascitur à corvis; deinde à muliere Sarephtana: cujus hydria farinæ & lecythus olei non minuuntur; filius autem ipsius oratione Eliæ resuscitatur.

1. ET dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab: Vivit Dominus Deus Israel, in cujus conspectu sto, si erit annis his ros & pluvia, nisi juxta oris mei verba. Eccli. 48. 1. Jac. 5. 17. Anno M. circiter 3092. Ant. Chr. 912.

2. Et factum est verbum Domini ad eum, dicens:

3. Recede hinc, & vade contra Orientem, & abscondere in torrente Carith, qui est contra Jordanem,

4. & ibi de torrente bibes: corvisque præcepi ut pascant te ibi.

5. Abiit ergo, & fecit juxta verbum Domini: cùmque abiisset, sedit in torrente Carith, qui est contra Jordanem.

6. Corvi quoque deferebant ei panem & carnes manè, & similiter panem & carnes vesperi, & bibebat de torrente.

Anno M. 3093.

7. Post dies autem siccatus est torrens: non enim pluerat super terram.

‡ Fer. 6. post Dom. 3. Quadr.

8. ‡ Factus est ergo sermo Domini ad eum, dicens:

9. Surge, & vade in Sarephta Sidoniorum, & manebis ibi: præcepi enim ibi mulieri viduæ ut pascat te.

|| Luc. 4. 26.

10. || Surrexit, & abiit in Sarephta. Cùmque venisset ad portam civitatis, apparuit ei mulier vidua colligens ligna, & vocavit eam, dixitque ei: Da mihi paululùm aquæ in vase, ut bibam.

11. Cùmque illa pergeret ut afferret, clamavit post tergum ejus, dicens: Affer mihi, obsecro, & buccellam panis in manu tua.

12. Quæ respondit: Vivit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinæ in hydria, & paululùm olei in lecyto: en colligo duo ligna ut ingrediar & faciam illum mihi & filio meo, ut comedamus, & moriamur.

13. Ad quam Elias ait: Noli timere, sed vade, & fac sicut dixisti: verumtamen mihi primùm fac de ipsa farinula subcinericium panem parvulum, & affer ad me: tibi autem & filio tuo facies posteà.

14. Hæc autem dicit Dominus Deus Israel: Hydria farinæ non deficiet, nec lecytus olei minuetur, usque ad diem in qua Dominus daturus est pluviam super faciem terræ.

15. Quæ abiit, & fecit juxta verbum Eliæ: & comedit ipse, & illa, & domus ejus: & ex illa die

16. hydria farinæ non defecit, & lecythus olei non est imminutus, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Eliæ.

‡ Fer. 6. post Dom. 4. Quadr.

17. Factum est autem post hæc ‡, ægrotavit filius mulieris matris familias, & erat languor fortissimus, ita ut non remaneret in eo halitus.

18. Dixit ergo ad Eliam: Quid mihi & tibi vir Dei? ingressus es ad me, ut rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum?

19. Et ait ad eam Elias: Da mihi filium tuum. Tulitque eum de sinu ejus, & portavit in cœnaculum ubi ipse manebat, & posuit super lectulum suum.

20. Et clamavit ad Dominum, & dixit: Domine Deus meus, etiam ne viduam, apud quam ego utcumque sustentor, afflixisti ut interficeres filium ejus?

21. Et expandit se, atque mensus est super puerum tribus vicibus, & clamavit ad Dominum, & ait: Domine Deus meus, revertatur obsecro anima pueri hujus in viscera ejus.

22. Et exaudivit Dominus vocem Eliæ: & reversa est anima pueri intra eum, & revixit.

23. Tulitque Elias puerum, & deposuit eum de cœnaculo in inferiorem domum, & tradidit matri suæ, & ait illi: En vivit filius tuus.

24. Dixitque mulier ad Eliam: Nunc, in isto cognovi, quoniam vir Dei es tu, & verbum Domini in ore tuo verum est.

CAPUT XVIII.

Increscente fame, Elias Abdiæ herbam pecoribus quærenti occurrit; cui ægrè persuadet ut nuntiet Achab se adesse, qui occurrens Eliæ ab ipso corripitur: Dei zelo Elias 850. pseudoprophetas occidi jubet, dato de cœlo igne ad consummationem holocausti; & pluviam à Deo impetrat.

1. POst dies multos factum est verbum Domini ad Eliam, in anno tertio * dicens: Vade, & ostende te Acab, ut dem pluviam super faciem terræ.

Anno M. 3096. *Jacobi 5. 17. dicitur non pluisse annos 3. & menses 6. Sit ergo annus tertius hic memoratus, à mansione Eliæ in Sarephta quæ sex illi mēses præcesserint.

2. Ivit ergo Elias, ut ostenderet se Achab: erat autem fames vehemens in Samaria.

3. Vocavitque Achab Abdiam dispensatorem domus suæ: Abdias autem timebat Dominum valdè.

4. Nam cùm interficeret Jezabel prophetas Domini, tulit ille centum prophetas, & abscondit eos quinquagenos & quinquagenos in speluncis, & pavit eos pane & aqua.

5. Dixit ergo Achab ad Abdiam: Vade in terram ad universos fontes aquarum, & in cunctas valles, si fortè possimus invenire herbam, & salvare equos & mulos, & non penitus jumenta intereant.

6. Diviseruntque sibi regiones, ut circuirent eas: Achab ibat per viam unam, & Abdias per viam alteram seorsum.

7. Cùmque esset Abdias in via, Elias occurrit ei: qui cùm cognovisset eum, cecidit super faciem suam, & ait: Num tu es, domine mi, Elias?

8. Cui ille respondit : Ego. Vade, & dic domino tuo : Adest Elias.

9. Et ille, Quid peccavi, inquit, quoniam tradis me servum tuum in manu Achab, ut interficiat me?

10. Vivit Dominus Deus tuus, quia non est gens aut regnum, quò non miserit dominus meus te requirens : & respondentibus cunctis : Non est hic : adjuravit regna singula & gentes, eò quòd minimè repereris.

11. Et nunc tu dicis mihi : Vade, & dic domino tuo : Adest Elias.

12. Cùmque recessero à te, Spiritus Domini asportabit te, in locum quem ego ignoro : & ingressus nuntiabo Achab, & non inveniens te, interficiet me : servus autem tuus timet Dominum ab infantia sua.

13. Numquid non indicatum est tibi domino meo, quid fecerim cùm interficeret Jezabel prophetas Domini, quòd absconderim de prophetis Domini centum viros, quinquagenos & quinquagenos in speluncis, & paverim eos pane & aqua?

14. Et nunc tu dicis : Vade, & dic domino tuo : Adest Elias : ut interficiat me?

15. Et dixit Elias : Vivit Dominus exercituum, ante cujus vultum sto, quia hodie apparebo ei.

16. Abiit ergo Abdias in occursum Achab, & indicavit ei : venitque Achab in occursum Eliæ.

17. Et cùm vidisset eum, ait : Tune es ille, qui conturbas Israel?

18. Et ille ait : Non ego turbavi Israel, sed tu, & domus patris tui, qui dereliquistis mandata Domini, & secuti estis Baalim.

19. Verumtamen nunc mitte, & congrega ad me universum Israel in monte Carmeli, & prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophetasque lucorum quadringentos, qui comedunt de mensa Jezabel.

20. Misit Achab ad omnes filios Israel, & congregavit prophetas in monte Carmeli.

21. Accedens autem Elias ad omnem populum, ait : Usquequò claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum : si autem Baal, sequimini illum. Et non respondit ei populus verbum.

22. Et ait rursus Elias ad populum : Ego remansi propheta Domini solus : prophetæ autem Baal quadringenti & quinquaginta viri sunt.

23. Dentur nobis duo boves, & illi eligant sibi bovem unum, & in frusta cædentes, ponant super ligna, ignem autem non supponant : & ego faciam bovem alterum, & imponam super ligna, ignem autem non supponam.

24. Invocate nomina deorum vestrorum, & ego invocabo nomen Domini mei : & Deus qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus. Respondens omnis populus ait : Optima propositio.

25. Dixit ergo Elias prophetis Baal : Eligite vobis bovem unum, & facite primi, quia vos plures estis, & invocate nomina deorum vestrorum, ignemque non supponatis.

26. Qui cùm tulissent bovem, quem dederat eis, fecerunt : & invocabant nomen Baal de manè usque ad meridiem, dicentes : Baal exaudi nos. Et non erat vox, nec qui responderet : transiliebantque altare quod fecerant.

27. Cùmque esset jam meridies, illudebat illis Elias, dicens : Clamate voce majore : Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certè dormit, ut excitetur.

28. Clamabant ergo voce magna, & incidebant se juxta ritum suum cultris & lanceolis, donec perfunderentur sanguine.

29. Postquam autem transiit meridies, & illis prophetantibus venerat tempus, quo sacrificium offerri solet, nec audiebatur vox, nec aliquis respondebat, nec attendebat orantes :

30. dixit Elias omni populo : Venite ad me. Et accedente ad se populo, curavit altare Domini, quod destructum fuerat.

31. Et tulit duodecim lapides juxta numerum tribuum filiorum Jacob, ad quem factus est sermo Domini, dicens : ‖ Israel erit nomen tuum. ‖ Gen. 32. 28.

32. Et ædificavit de lapidibus altare in nomine Domini : fecitque aquæductum, quasi per duas aratiunculas, in circuitu altaris,

33. & composuit ligna : divisitque per membra bovem, & posuit super ligna,

34. & ait : Implete quatuor hydrias aqua, & fundite super holocaustum, & super ligna. Rursumque dixit : Etiam secundò hoc facite. Qui cùm fecissent secundò, ait : Etiam tertiò idipsum facite. Feceruntque tertiò,

35. & currebant aquæ circum altare, & fossa aquæductus repleta est.

36. Cùmque jam tempus esset ut offerretur holocaustum, accedens Elias propheta, ait : Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israel, ostende hodie quia tu es Deus Israel, & ego servus tuus, & juxta præceptum tuum feci omnia verba hæc.

37. Exaudi me Domine, exaudi me : ut discat populus iste, quia tu es Dominus Deus, & tu convertisti cor eorum iterum.

38. Cecidit autem ignis Domini, & voravit holocaustum, & ligna, & lapides, pulverem quoque, & aquam, quæ erat in aquæductu lambens.

39. Quod cùm vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, & ait : Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus.

40. Dixitque Elias ad eos : Apprehendite prophetas Baal, & ne unus quidem effugiat ex eis. Quos cùm apprehendissent, duxit eos Elias ad Torrentem Cison, & interfecit eos ibi.

41. Et ait Elias ad Achab : Ascende, comede, & bibe : quia sonus multæ pluviæ est.

42. Ascendit Achab ut comederet & biberet : Elias autem ascendit in verticem Carmeli, & pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua,

43. & dixit ad puerum suum : Ascende, & prospice contra mare. Qui cùm ascendisset, & contemplatus esset, ait : Non est quidquam. Et rursum ait illi : Revertere septem vicibus.

44. In septima autem vice, Ecce nubecula parva quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait : Ascende, & dic Achab : Junge currum tuum & descende, ne occupet te pluvia.

45. Cùmque se verteret huc atque illuc, ecce cœli contenebrati sunt, & nubes, & ventus, & facta est pluvia grandis. Ascendens itaque Achab, abiit in Jezrahel :

46. & manus Domini facta est super Eliam, accinctisque lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Jezrahel.

CAPUT XIX.

Elias fugiens Jezabel in deserto, à somno excitatur, panem divinitùs missum edit, aquamque bibit, & ita ad montem Horeb pervenit: ibique in spelunca querens se solum Domini prophetam relictum, audit septem millia esse relicta: mittiturque ad ungendum Hazael in regem Syriæ, & Jehu in regem Israel, & Eliseum in prophetam.

1. NUntiavit autem Achab Jezabel omnia quæ fecerat Elias, & quomodo occidisset universos prophetas gladio.

2. Misitque Jezabel nuntium ad Eliam, dicens: Hæc mihi faciant dii, & hæc addant, nisi hac hora cras posuero animam tuam sicut animam unius ex illis.

Anno M. 3097. Ant. Chr. 907. ‡ Fer. 4. Quat. Temp. Quadr.

3. Timuit ergo Elias, & surgens abiit quocumque eum ferebat voluntas: ‡ venitque in Bersabee Juda, & dimisit ibi puerum suum,

4. & perrexit in desertum, viam unius diei. Cùmque venisset, & sederet subter unam juniperum, petivit animæ suæ ut moreretur, & ait: Sufficit mihi Domine, tolle animam meam: neque enim melior sum, quàm patres mei.

5. Projecitque se, & obdormivit in umbra juniperi: & ecce Angelus Domini tetigit eum, & dixit illi: Surge, & comede.

6. Respexit, & ecce ad caput suum subcinericius panis, & vas aquæ: comedit ergo, & bibit, & rursum obdormivit.

7. Reversusque est Angelus Domini secundò, & tetigit eum, dixitque illi: Surge, comede: grandis enim tibi restat via.

8. Qui cùm surrexisset, comedit & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Horeb.

9. Cùmque venisset illuc, mansit in spelunca: & ecce sermo Domini ad eum, dixitque illi: Quid hìc agis Elia?

10. At ille respondit: Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, & quærunt animam meam ut auferant eam.

11. Et ait ei: Egredere, & sta in monte coram Domino: & ecce Dominus transit, & spiritus grandis & fortis subvertens montes, & conterens petras ante Dominum: non in spiritu Dominus, & post spiritum commotio: non in commotione Dominus,

12. & post commotionem ignis: non in igne Dominus, & post ignem sibilus auræ tenuis.

13. Quod cùm audisset Elias, operuit vultum suum pallio, & egressus stetit in ostio speluncæ, & ecce vox ad eum, dicens: Quid hìc agis Elia? Et ille respondit:

1Rom. 11. 3 14. Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum: || quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, & quærunt animam meam ut auferant eam.

15. Et ait Dominus ad eum: Vade, & revertere in viam tuam per desertum in Damascum: cùmque perveneris illuc, unges Hazael regem super Syriam,

4. Reg. 9. 2 16. || & Jehu filium Namsi unges regem super Israel: Eliseum autem filium Saphat, qui est de Abelmeula, unges prophetam pro te.

17. Et erit, quicumque fugerit gladium Hazael, occidet eum Jehu: & quicumque fugerit gladium Jehu, interficiet eum Eliseus.

18. || Et derelinquam mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal, & omne os, quod non adoravit eum osculans manus. 1Rom. 11

19. Profectus ergo inde Elias, reperit Eliseum filium Saphat, arantem in duodecim jugis boum, & ipse in duodecim jugis boum arantibus unus erat: cùmque venisset Elias ad eum, misit pallium suum super illum.

20. Qui statim relictis bobus cucurrit post Eliam, & ait: Osculer, oro, patrem meum, & matrem meam, & sic sequar te. Dixitque ei: Vade, & revertere: quod enim meum erat, feci tibi.

21. Reversus autem ab eo, tulit par boum, & mactavit illud, & in aratro boum coxit carnes, & dedit populo, & comederunt: consurgensque abiit, & secutus est Eliam, & ministrabat ei.

CAPUT XX.

Syri Samariam obsidentes cæduntur à pueris principum provinciarum, rursumque anno altero in campestribus cæduntur; rex autem Achab à propheta reprehenditur, quòd fœdus cum Benadad rege Syriæ inierit, illumque vivum dimiserit.

1. POrrò Benadad rex Syriæ, congregavit omnem exercitum suum, & triginta duos reges secum, & equos, & currus: & ascendens pugnabat contra Samariam, & obsidebat eam. Anno M. 3103. Ant. Chr. 901.

2. Mittensque nuntios ad Achab regem Israel in civitatem,

3. ait: Hæc dicit Benadad: Argentum tuum, & aurum tuum meum est: & uxores tuæ, & filii tui optimi, mei sunt.

4. Responditque rex Israel: Juxta verbum tuum, domine mi rex, tuus sum ego, & omnia mea.

5. Revertentesque nuntii, dixerunt: Hæc dicit Benadad, qui misit nos ad te: Argentum tuum, & aurum tuum, & uxores tuas, & filios tuos dabis mihi.

6. Cras igitur hac eadem hora mittam servos meos ad te, & scrutabuntur domum tuam, & domum servorum tuorum: & omne, quod eis placuerit, ponent in manibus suis, & auferent.

7. Vocavit autem rex Israel omnes seniores terræ, & ait: Animadvertite, & videte, quoniam insidietur nobis: misit enim ad me pro uxoribus meis, & filiis, & pro argento & auro: & non abnui.

8. Dixeruntque omnes majores natu, & universus populus ad eum: Non audias, neque acquiescas illi.

9. Respondit itaque nuntiis Benadad: Dicite domino meo regi: Omnia propter quæ misisti ad me servum tuum in initio, faciam: hanc autem rem facere non possum.

10. Reversique nuntii retulerunt ei. Qui remisit, & ait: Hæc faciant mihi dii, & hæc addant, si suffecerit pulvis Samariæ pugillis omnis populi, qui sequitur me.

11. Et respondens rex Israel, ait: Dicite

ei : Ne glorietur accinctus æquè ut discinctus.

12. Factum est autem, cùm audisset Benadad verbum istud, bibebat ipse & reges in umbraculis, & ait servis suis : Circumdate civitatem. Et circumdederunt eam.

13. Et ecce propheta unus accedens ad Achab regem Israel, ait ei : Hæc dicit Dominus : Certè vidisti omnem multitudinem hanc nimiam ? ecce, ego tradam eam in manu tua hodie : ut scias, quia ego sum Dominus.

14. Et ait Achab : Per quem ? Dixitque ei : Hæc dicit Dominus : Per pedissequos principum provinciarum. Et ait : Quis incipiet præliari ? Et ille dixit : Tu.

15. Recensuit ergo pueros principum provinciarum, & reperit numerum ducentorum triginta duorum : & recensuit post eos populum, omnes filios Israel, septem millia :

16. & egressi sunt meridie. Benadad autem bibebat temulentus in umbraculo suo, & reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium ejus venerant.

17. Egressi sunt autem pueri principum provinciarum in prima fronte. Misit itaque Benadad. Qui nuntiaverunt ei, dicentes : Viri egressi sunt de Samaria.

18. Et ille ait : Sive pro pace veniunt, apprehendite eos vivos : sive ut prælientur, vivos eos capite.

19. Egressi sunt ergo pueri principum provinciarum, ac reliquus exercitus sequebatur :

20. Et percussit unusquisque virum, qui contra se veniebat : fugeruntque Syri, & persecutus est eos Israel. Fugit quoque Benadad rex Syriæ in equo cum equitibus suis.

21. Necnon egressus rex Israel percussit equos & currus, & percussit Syriam plaga magna.

22. (Accedens autem propheta ad regem Israel, dixit ei : Vade, & confortare, & scito, & vide quid facias : sequenti enim anno rex Syriæ ascendet contra te.)

23. Servi verò regis Syriæ dixerunt ei : Dii montium sunt dii eorum, ideò superaverunt nos : sed melius est ut pugnemus contra eos in campestribus, & obtinebimus eos.

24. Tu ergo verbum hoc fac : Amove reges singulos ab exercitu tuo, & pone principes pro eis :

25. & instaura numerum militum, qui ceciderunt de tuis, & equos secundùm equos pristinos, & currus secundùm currus, quos antè habuisti : & pugnabimus contra eos in campestribus, & videbis quòd obtinebimus eos. Credidit consilio eorum, & fecit ita.

* Anno M. 3104. Ant. Chr. 900.

26. Igitur postquam annus transierat, * recensuit Benadad Syros, & ascendit in Aphec, ut pugnaret contra Israel.

27. Porrò filii Israel recensiti sunt, & acceptis cibariis profecti ex adverso, castraque metati sunt contra eos, quasi duo parvi greges caprarum : Syri autem repleverunt terram.

28. (Et accedens unus vir Dei, dixit ad regem Israel : Hæc dicit Dominus : Quia dixerunt Syri : Deus montium est Dominus, & non est Deus Vallium : dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu tua, & scietis quia ego sum Dominus.)

29. Dirigebantque septem diebus ex adverso hi, atque illi acies, septima autem die commissum est bellum : percusseruntque filii Israel de Syris centum millia peditum in die una.

30. Fugerunt autem qui remanserant in Aphec, in civitatem : & cecidit murus super viginti septem millia hominum, qui remanserant. Porrò Benadad fugiens ingressus est civitatem, in cubiculum quod erat intra cubiculum :

31. dixeruntque ei servi sui : Ecce, audivimus quòd reges domus Israel clementes sint : ponamus itaque saccos in lumbis nostris, & funiculos in capitibus nostris, & egrediamur ad regem Israel : forsitan salvabit animas nostras.

32. Accinxerunt saccis lumbos suos, & posuerunt funiculos in capitibus suis, veneruntque ad regem Israel, & dixerunt ei : Servus tuus Benadad dicit : Vivat, oro te, anima mea. Et ille ait : Si adhuc vivit, frater meus est.

33. Quod acceperunt viri pro omine : & festinantes rapuerunt verbum ex ore ejus, atque dixerunt : Frater tuus Benadad. Et dixit eis : Ite, & adducite eum ad me. Egressus est ergo ad eum Benadad, & levavit eum in currum suum.

34. Qui dixit ei : Civitates, quas tulit pater meus à patre tuo, reddam : & plateas fac tibi in Damasco, sicut fecit pater meus in Samaria, & ego fœderatus recedam à te. Pepigit ergo fœdus, & dimisit eum.

35. Tunc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini : Percute me. At ille noluit percutere.

36. Cui ait : Quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes à me, & percutiet te leo. Cùmque paululùm recessisset ab eo, invenit eum leo, atque percussit.

37. Sed & alterum inveniens virum, dixit ad eum : Percute me. Qui percussit eum, & vulneravit.

38. Abiit ergo propheta, & occurrit regi in via, & mutavit aspersione pulveris os & oculos suos.

39. Cùmque rex transisset, clamavit ad regem, & ait : Servus tuus egressus est ad præliandum cominus : cùmque fugisset vir unus, adduxit eum quidam ad me, & ait, Custodi virum istum : qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima ejus, aut talentum argenti appendes.

40. Dum autem ego turbatus huc illucque me verterem, subitò non comparuit. Et ait rex Israel ad eum : Hoc est judicium tuum, quod ipse decrevisti.

41. At ille statim abstersit pulverem de facie sua, & cognovit eum rex Israel, quòd esset de prophetis.

42. Qui ait ad eum : Hæc dicit Dominus : || Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima ejus, & populus tuus pro populo ejus. || Infr. 22.38

43. Reversus est igitur rex Israel in domum suam, audire contemnens, & furibundus venit in Samariam.

CAPUT XXI.

Naboth ob negatam regi Achab vineam à falsis testibus jussu Jezabel accusatus lapidatur: quo facto, ipsi Achab ad occupandam vineam properanti Elias plurima comminatur mala, quæ tamen Achab se humiliando evadit.

Anno M. 3105. Ant. Chr. 899. 1. POst verba autem hæc, tempore illo vinea erat Naboth Jezrahelitæ, qui erat in Jezrahel, juxta palatium Achab regis Samariæ.

2. Locutus est ergo Achab ad Naboth, dicens: Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum olerum, quia vicina est, & propè domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem: aut si commodius tibi putas, argenti pretium, quanto digna est.

3. Cui respondit Naboth: Propitius sit mihi Dominus, ne dem hæreditatem patrum meorum tibi.

4. Venit ergo Achab in domum suam indignans, & frendens super verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth Jezrahelites, dicens: Non dabo tibi hæreditatem patrum meorum. Et projiciens se in lectulum suum, avertit faciem suam ad parietem, & non comedit panem.

5. Ingressa est autem ad eum Jezabel uxor sua, dixitque ei: Quid est hoc, unde anima tua contristata est? & quare non comedis panem?

6. Qui respondit ei: Locutus sum Naboth Jezrahelitæ, & dixi ei: Da mihi vineam tuam, accepta pecunia: aut, si tibi placet, dabo tibi vineam meliorem pro ea. Et ille ait: Non dabo tibi vineam meam.

7. Dixit ergo ad eum Jezabel uxor ejus: Grandis auctoritatis es, & benè regis regnum Israel. Surge, & comede panem, & æquo animo esto, ego dabo tibi vineam Naboth Jezrahelitæ.

8. Scripsit itaque litteras ex nomine Achab, & signavit eas annulo ejus, & misit ad majores natu & optimates, qui erant in civitate ejus, & habitabant cum Naboth.

9. Litterarum autem hæc erat sententia: Prædicate jejunium, & sedere facite Naboth inter primos populi,

10. & submittite, duos viros filios Belial contra eum, & falsum testimonium dicant: Benedixit Deum & regem: & educite eum, & lapidate, sicque moriatur.

11. Fecerunt ergo cives ejus majores natu & optimates, qui habitabant cum eo in urbe, sicut præceperat eis Jezabel, & sicut scriptum erat in litteris quas miserat ad eos:

12. Prædicaverunt jejunium, & sedere fecerunt Naboth inter primos populi.

13. Et adductis duobus viris filiis diaboli, fecerunt eos sedere contra eum: at illi, scilicet ut viri diabolici, dixerunt contra eum testimonium coram multitudine: Benedixit Naboth Deum & regem: quam obrem eduxerunt eum extra civitatem, & lapidibus interfecerunt.

14. Miseruntque ad Jezabel, dicentes: Lapidatus est Naboth, & mortuus est.

15. Factum est autem, cùm audisset Jezabel lapidatum Naboth, & mortuum, locuta est ad Achab: Surge, & posside vineam Naboth Jezrahelitæ, qui noluit tibi acquiescere, & dare eam accepta pecunia: non enim vivit Naboth, sed mortuus est.

16. Quod cùm audisset Achab, mortuum videlicet Naboth, surrexit, & descendebat in vineam Naboth Jezrahelitæ, ut possideret eam.

17. Factus est igitur sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens:

18. Surge, & descende in occursum Achab regis Israel, qui est in Samaria: ecce ad vineam Naboth descendit, ut possideat eam:

19. & loqueris ad eum, dicens: Hæc dicit Dominus: Occidisti, insuper & possedisti. Et post hæc addes: Hæc dicit Dominus: ‖ In loco hoc, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum. ‖ Inf. 22. 38

20. Et ait Achab ad Eliam: Num invenisti me inimicum tibi? Qui dixit: Inveni, eò quòd venumdatus sis, ut faceres malum in conspectu Domini.

21. ‖ Ecce ego inducam super te malum, ‖ 4. Reg. 9. 8. & demetam posteriora tua, & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clausum & ultimum in Israel.

22. Et dabo domum tuam sicut ‖ domum ‖ Sup. 15. 29 Jeroboam filii Nabat, & sicut domum ‖ ‖ Sup. 16. 3.

Baasa filii Ahia: quia egisti, ut me ad iracundiam provocares, & peccare fecisti Israel.

‖ 4. Reg. 9. 36. 23. ‖ Sed & de Jezabel locutus est Dominus, dicens: Canes comedent Jezabel in agro Jezrahel.

24. Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes: si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cœli.

25. Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venumdatus est ut faceret malum in conspectu Domini: concitavit enim eum Jezabel uxor sua,

26. & abominabilis factus est, in tantum ut sequeretur idola, quæ fecerant Amorrhæi, quos consumpsit Dominus à facie filiorum Israel.

27. Itaque cùm audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, jejunavitque & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite.

28. Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens:

29. Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus, sed ‖ in diebus filii sui inferam malum domui ejus. 4. Reg. 9. 26.

CAPUT XXII.

Achab & Josaphat reges, pseudo-prophetarum vaticinio decepti, ad pugnam procedunt in Ramoth Galaad, ac vincuntur, occiso Achab, qui Michæam vera prophetantem carcere incluserat: impio Achab succedit filius impius Ochozias, pio autem Josaphat succedit impius filius Joram.

Non pleni. 2. Par. 18. 1. Anno M. 3107. Ant. Chr. 897. 1. TRansierunt igitur tres anni * absque bello inter Syriam & Israel.

2. In anno autem tertio, descendit Josaphat rex Juda ad regem Israel.

3. (Dixitque rex Israel ad servos suos: Ignoratis quòd nostra sit Ramoth Galaad, & negligimus tollere eam de manu regis Syriæ?)

4. Et ait ad Josaphat: Veniesne mecum ad præliandum in Ramoth Galaad?

5. Dixitque Josaphat ad regem Israel: Sicut ego sum, ita & tu: populus meus, & populus tuus unum sunt: & equites mei, equites tui. Dixitque Josaphat ad regem Israel: Quære, oro te, hodie sermonem Domini.

6. Congregavit ergo rex Israel prophetas, quadringentos circiter viros, & ait ad eos: Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Qui responderunt: Ascende, & dabit eam Dominus in manu regis.

7. Dixit autem Josaphat: Non est hic propheta Domini quispiam, ut interrogemus per eum?

8. Et ait rex Israel ad Josaphat: Remansit vir unus, per quem possumus interrogare Dominum: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum, Michæas filius Jemla. Cui Josaphat ait: Ne loquaris ita rex.

9. Vocavit ergo rex Israel eunuchum quemdam, & dixit ei: Festina adducere Michæam filium Jemla.

10. Rex autem Israel, & Josaphat rex Juda, sedebant unusquisque in solio suo, vestiti cultu regio, in area juxta ostium portæ Samariæ, & universi prophetæ prophetabant in conspectu eorum.

11. Fecit quoque sibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec deleas eam.

12. Omnesque prophetæ similiter prophetabant, dicentes: Ascende in Ramoth Galaad, & vade prosperè, & tradet Dominus in manus regis.

13. Nuntius verò, qui ierat ut vocaret Michæam, locutus est ad eum, dicens: Ecce sermones prophetarum ore uno regi bona prædicant: sit ergo sermo tuus similis eorum, & loquere bona.

14. Cui Michæas ait: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Dominus, hoc loquar.

15. Venit itaque ad regem, & ait illi rex: Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad præliandum, an cessare? Cui ille respondit: Ascende, & vade prosperè, & tradet eam Dominus in manus regis.

16. Dixit autem rex ad eum: Iterum atque iterum adjuro te, ut non loquaris mihi nisi quod verum est, in nomine Domini.

17. Et ille ait: Vidi cunctum Israel dispersum in montibus, quasi oves non habentes pastorem: ‖ & ait Dominus: Non habent isti dominum: revertatur unusquisque in domum suam in pace. ‖ Num. 27. 17. Matth. 9. 36.

18. (Dixit ergo rex Israel ad Josaphat: Numquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonum, sed semper malum?)

19. Ille verò addens, ait: Propterea audi sermonem Domini: Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cœli assistentem ‖ ei à dextris & à sinistris. ‖ Joel. 1. 6.

20. Et ait Dominus: Quis decipiet Achab regem Israel, ut ascendat, & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba hujuscemodi, & alius aliter.

21. Egressus est autem spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus: In quo?

22. Et ille ait: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Et dixit Dominus: Decipies, & prævalebis: ‖ egredere, & fac ita. ‖ Vide Matth. 8. 31. & Apoc. 20. 3.

23. Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic sunt, & Dominus locutus est contra te malum.

24. Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michæam in maxillam, & dixit: Mene ergo dimisit Spiritus Domini, & locutus est tibi?

25. Et ait Michæas: Visurus es in die illa quando ingredieris cubiculum, intra cubiculum ut abscondaris.

26. Et ait rex Israel: Tollite Michæam, & maneat apud Amon principem civitatis, & apud Joas filium Amelech,

27. & dicite eis: Hæc dicit rex: Mittite virum istum in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis, & aqua angustiæ, donec revertar in pace.

28. Dixitque Michæas: Si reversus fueris in pace, non est locutus in me Dominus. Et ait: Audite populi omnes.

29. Ascendit itaque rex Israel, & Josaphat rex Juda in Ramoth Galaad.

30. Dixit itaque rex Israel ad Josaphat:

Sume arma, & ingredere prælium, & induere vestibus tuis. Porrò rex Israel mutavit habitum suum, & ingressus est bellum.

31. Rex autem Syriæ præceperat principibus curruum triginta duobus, dicens: Non pugnabitis contra minorem, & majorem quempiam, nisi contra regem Israel solum.

32. Cùm ergo vidissent principes curruum Josaphat, suspicati sunt quòd ipse esset rex Israel, & impetu facto pugnabant contra eum: & exclamavit Josaphat.

33. Intellexeruntque principes curruum quòd non esset rex Israel, & cessaverunt ab eo.

34. Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum sagittam dirigens, & casu percussit regem Israel inter pulmonem & stomachum. At ille dixit aurigæ suo: Verte manum tuam, & ejice me de exercitu, quia graviter vulneratus sum.

35. Commissum est ergo prælium in die illa, & rex Israel stabat in curru suo contra Syros, & mortuus est vespere: fluebat autem sanguis plagæ in sinum currus,

36. & præco insonuit in universo exercitu antequam sol occumberet, dicens: Unusquisque revertatur in civitatem, & in terram suam.

* Ann. M. 3107.

37. Mortuus est autem rex *, & perlatus est in Samariam: sepelieruntque regem in Samaria,

‖ Supr. 21. 19.

38. & ‖ laverunt currum ejus in piscina Samariæ, & linxerunt canes sanguinem ejus, & habenas laverunt, juxta verbum Domini quod locutus fuerat.

39. Reliqua autem sermonum Achab, & universa quæ fecit, & domus eburnea, quam ædificavit, cunctarumque urbium, quas extruxit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

40. Dormivit ergo Achab cum patribus suis, & regnavit Ochozias filius ejus pro eo.

41. Josaphat verò filius Asa regnare cœperat super Judam anno * quarto Achab regis Israel.

* Ann. M. 3090. Ant. Chr. 914.

42. Triginta quinque annorum erat cùm regnare cœpisset, & viginti quinque annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Azuba filia Salai.

43. Et ambulavit in omni via Asa patris sui, & non declinavit ex ea: fecitque quod rectum erat in conspectu Domini.

44. Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis.

45. Pacemque habuit Josaphat cum rege Israel.

46. Reliqua autem verborum Josaphat, & opera ejus, quæ gessit, & prælia, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

47. Sed & reliquias effœminatorum, qui remanserant in diebus Asa patris ejus, abstulit de terra.

48. Nec erat tunc rex constitutus in Edom.

49. Rex verò Josaphat fecerat classes in mari, quæ navigarent in Ophir propter aurum: & ire non potuerunt, quia confractæ sunt in Asiongaber.

Ann. M. 3108. 2. *Paral.* 20. 36.

50. Tunc ait Ochozias filius Achab ad Josaphat: Vadant servi mei cum servis tuis in navibus. Et noluit Josaphat.

51. Dormivitque * Josaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Civitate David patris sui: regnavitque Joram filius ejus pro eo.

*Anno M. 3115. Ant. Chr. 889.

52. Ochozias autem filius Achab regnare cœperat super Israel in Samaria, anno septimodecimo * Josaphat regis Juda, regnavitque super Israel duobus annis. †

* Ann. M. 3106. † Partim solus, partim cum patre suo.

53. Et fecit malum in conspectu Domini, & ambulavit in via patris sui & matris suæ, & in via Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

54. Servivit quoque Baal, & adoravit eum, & irritavit Dominum Deum Israel, juxta omnia quæ fecerat pater ejus.

Digitized by Google

LIBER QUARTUS REGUM,

SECUNDUM HEBRÆOS MALACHIM SECUNDUS.

HIC LIBER *continet res gestas sexdecim Regum Juda & duodecim Regum Israelis. De* Elia *intereà mira quædam prosequitur. Multa insuper addit de* Eliseo *individuo ejus comite & successore. Estque historia 308. annorum; ut in marginibus apparet, & in Chronologia nostra fusiùs clariùsque, Deo juvante, probabitur.*

ATQUE ITA *quatuor libri Regum per spatium 569. ann. extenduntur, ab anno scilicet 2848. administrationis Heli sacerdotis 1. quo* Anna *effundebat animam coram Domino pro* Samuele *impetrando; ad annum 3416. Sedeciæ Regis undecimum, quo capta est Jerusalem, incensum Templum, & Juda translatus de terra sua.* 4. Reg. 25. *Idque ab inunctione Saulis 508. ab initio regni Davidis 468. ab decem tribuum distractione 388. ab Israelitici regni excidio 134.*

Pauca quædam prætereà subjiciuntur de morte Godolliæ; & evecto per Evilmerodachum Joachimo: quæ si præcisè hic spectentur, ad annos prædictos adhuc 28. adjicient, ut fiat summa annorum universæ historiæ his libris comprehensæ 597.

CAPUT PRIMUM.

Ochozias super ægritudine sua Beelzebub consulere volens ab Elia increpatur, ac moriturus prædicitur: duos quinquagenarios principes ad Eliam missos ignis cælestis devorat cum ipsorum militibus, tertio principe sua modestia servato, cum quo Elias ad Ochoziam descendit: cui mortuo, succedit frater Joram.

1. PRÆVARICATUS est autem Moab in Israel, postquam
mortuus est Achab.* *Anno M. 3108 Ant. Chr. 896.
2. Ceciditque Ochozias per cancellos cœnaculi sui, quod habebat in Samaria, & ægrotavit: misitque nuntios, dicens ad eos: Ite, consulite Beelzebub deum Accaron, utrum vivere queam de infirmitate mea hac.

3. Angelus autem Domini locutus est ad Eliam Thesbiten, dicens: Surge, & ascende in occursum nuntiorum regis Samariæ, & dices ad eos: Numquid non est Deus in Israel, ut eatis ad consulendum Beelzebub deum Accaron?

4. Quam ob rem hæc dicit Dominus: De lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Et abiit Elias.

5. Reversique sunt nuntii ad Ochoziam. Qui dixit eis: Quare reversi estis?

6. At illi responderunt ei: Vir occurrit nobis, & dixit ad nos: Ite, & revertimini ad regem, qui misit vos, & dicetis ei: Hæc dicit Dominus: Numquid, quia non erat Deus in Israel, mittis ut consulatur Beelzebub deus Accaron? Idcircò de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.

7. Qui dixit eis: Cujus figuræ & habitus est vir ille, qui occurrit vobis, & locutus est verba hæc?

8. At illi dixerunt: Vir pilosus, & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait: Elias Thesbites est.

9. Misitque ad eum quinquagenarium principem, & quinquaginta qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum: sedentique in vertice montis, ait: Homo Dei, rex præcepit ut descendas.

10. Respondensque Elias, dixit quinquagenario: Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, & devoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de cœlo, & devoravit eum, & quinquaginta qui erant cum eo.

11. Rursumque misit ad eum principem quinquagenarium alterum, & quinquaginta cum eo. Qui locutus est illi: Homo Dei, hæc dicit rex: Festina, descende.

12. Respondens Elias ait: Si homo Dei ego sum, descendat ignis de cœlo, & devo-

ret te, & quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis de cœlo, & devoravit illum, & quinquaginta ejus.

13. Iterum misit principem quinquagenarium tertium, & quinquaginta qui erant cum eo. Qui cùm venisset, curvavit genua contra Eliam, & precatus est eum, & ait: Homo Dei, noli despicere animam meam, & animas servorum tuorum qui mecum sunt.

14. Ecce descendit ignis de cœlo, & devoravit duos principes quinquagenarios primos, & quinquagenos, qui cum eis erant: sed nunc obsecro ut miserearis animæ meæ.

15. Locutus est autem Angelus Domini ad Eliam, dicens: Descende cum eo, ne timeas. Surrexit igitur, & descendit cum eo ad regem,

16. & locutus est ei: Hæc dicit Dominus: Quia misisti nuntios ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non esset Deus in Israel, à quo posses interrogare sermonem, ideo de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.

17. Mortuus est ergo juxta sermonem Domini, quem locutus est Elias, & regnavit Joram frater ejus pro eo, anno *secundo Joram filii Josaphat regis Judæ: non enim habebat filium.

* Anno M. 3108. Ant. Chr. 896.

18. Reliqua autem verborum Ochoziæ, quæ operatus est, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

CAPUT II.

Eliseus individuus Eliæ comes, Jordanem, aqua Eliæ pallio divisa, cum illo transit; Elia autem in cœlum igneo curru rapto, duplicem ejus spiritum accipit, ac pallio Eliæ rursum Jordanis aquas dividit. Elias quæsitus non invenitur: aquæ Jericho ac terræ sterilitas immisso per Eliseum sale sanantur: pueríque Eliseum irridentes, ab ursis lacerantur.

Eodem ann. 3108. Ant. Chr. 896.

1. FActum est autem, cùm levare vellet Dominus Eliam per turbinem in cœlum, ibant Elias & Eliseus de Galgalis.

2. Dixitque Elias ad Eliseum: Sede hîc, quia Dominus misit me usque in Bethel. Cui ait Eliseus: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cùmque descendissent Bethel,

3. egressi sunt filii prophetarum, qui erant in Bethel, ad Eliseum, & dixerunt ei: Numquid nosti, quia hodie Dominus tollet dominum tuum à te? Qui respondit: Et ego novi: silete.

4. Dixit autem Elias ad Eliseum: Sede hîc, quia Dominus misit me in Jericho. Et ille ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cùmque venissent Jericho,

5. accesserunt filii prophetarum, qui erant in Jericho, ad Eliseum, & dixerunt ei: Numquid nosti quia Dominus hodie tollet dominum tuum à te? Et ego novi: silete.

6. Dixit autem ei Elias: Sede hîc, quia Dominus misit me usque ad Jordanem. Qui ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt igitur ambo pariter,

7. & quinquaginta viri de filiis prophetarum secuti sunt eos, qui & steterunt è contrà longè: illi autem ambo stabant super Jordanem.

8. Tulitque Elias pallium suum, & involvit illud, & percussit aquas, quæ divisæ sunt in utramque partem, & transierunt ambo per siccum.

9. Cùmque transissent, Elias dixit ad Eliseum: Postula quod vis ut faciam tibi, antequam tollar à te. Dixitque Eliseus: Obsecro ut fiat in me duplex spiritus tuus.

10. Qui respondit: Rem difficilem postulasti: attamen si videris me, quando tollar à te, erit tibi quod petisti: si autem non videris, non erit.

11. Cùmque pergerent, & incedentes sermocinarentur, ecce currus igneus, & equi ignei diviserunt utrumque: & || ascendit Elias per turbinem in cœlum,

|| Eccli. 48. 13. 1. Mach. 2. 58.

12. Eliseus autem videbat, & clamabat: Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga ejus. Et non vidit eum amplius: apprehenditque vestimenta sua, & scidit illa in duas partes.

13. Et levavit pallium Eliæ, quod ceciderat ei: reversusque stetit super ripam Jordanis,

14. & pallio Eliæ, quod ceciderat ei, percussit aquas, & non sunt divisæ, & dixit: Ubi est Deus Eliæ etiam nunc? percussitque aquas, & divisæ sunt huc atque illuc, & transiit Eliseus.

15. Videntes autem filii prophetarum, qui erant in Jericho è contrà, dixerunt: Requievit spiritus Eliæ super Eliseum. Et venientes in occursum ejus, adoraverunt eum proni in terram,

16. dixeruntque illi: Ecce, cum servis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire, & quærere dominum tuum, ne fortè tulerit eum Spiritus Domini, & projecerit eum in unum montium, aut in unam vallium. Qui ait: Nolite mittere.

17. Coegeruntque eum, donec acquiesceret, & diceret: Mittite. Et miserunt quinquaginta viros: qui cùm quæsissent tribus diebus, non invenerunt.

18. Et reversi sunt ad eum: at ille habitabat in Jericho, & dixit eis: Numquid non dixi vobis: Nolite mittere?

19. Dixerunt quoque viri civitatis ad Eliseum: Ecce habitatio civitatis hujus optima est, sicut tu ipse domine perspicis: sed aquæ pessimæ sunt, & terra sterilis.

20. At ille ait: Afferte mihi vas novum, & mittite in illud sal. Quod cùm attulissent,

21. egressus ad fontem aquarum, misit in illum sal, & ait: Hæc dicit Dominus: Sanavi aquas has, & non erit ultrà in eis mors, neque sterilitas.

22. Sanatæ sunt ergo aquæ usque in diem hanc, juxta verbum Elisei, quod locutus est.

23. Ascendit autem inde in Bethel: Cùmque ascenderet per viam, pueri parvi egressi sunt de civitate, & illudebant ei, dicentes: Ascende calve, ascende calve.

24. Qui cùm respexisset, vidit eos, & maledixit eis in nomine Domini: egressique sunt duo ursi de saltu, & laceraverunt ex eis quadraginta duos pueros.

25. Abiit autem inde in montem Carmeli, & inde reversus est in Samariam.

CAPUT III.

Ob prævaricatum à rege Moab fœdus quod cum rege Israel habebat, ascendunt adversus illum rex Israel, rex Juda, & rex Edom; quibus Dominus per Eliseum aquam sine pluvia promittit, & victoriam de rege Moab, qui suum primogenitum immolat.

1. JOram verò filius Achab regnavit super Israel in Samaria anno decimo octavo * Josaphat regis Judæ. Regnavitque duodecim annis.

* Desinente ann. M. 3108. Ant. Chr. 896.

2. Et fecit malum coram Domino, sed non sicut pater suus & mater: tulit enim statuas Baal, quas fecerat pater ejus.

3. Verumtamen in peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, adhæsit, nec recessit ab eis.

4. Porrò Mesa rex Moab, nutriebat pecora multa, & solvebat regi Israel centum millia agnorum, & centum millia arietum cum velleribus suis.

5. Cùmque mortuus fuisset Achab, prævaricatus est fœdus, quod habebat cum rege Israel.

6. Egressus est igitur rex Joram in die illa de Samaria, & recensuit universum Israel.

7. Misitque ad Josaphat regem Juda, dicens: Rex Moab recessit à me, veni mecum contra eum ad prælium. Qui respondit: Ascendam: qui meus est, tuus est: populus meus, populus tuus; & equi mei, equi tui.

8. Dixitque: Per quam viam ascendemus? At ille respondit: Per desertum Idumææ.

9. Perrexerunt * igitur rex Israel, & rex Juda, & rex Edom, & circuierunt per viam septem dierum, nec erat aqua exercitui, & jumentis, quæ sequebantur eos.

* Anno M. 3109. Ant. Chr. 895.

10. Dixitque rex Israel: Heu heu heu, congregavit nos Dominus tres reges, ut traderet in manus Moab.

11. Et ait Josaphat: Estne hic propheta Domini, ut deprecemur Dominum per eum? Et respondit unus de servis regis Israel: Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliæ.

12. Et ait Josaphat: Est apud eum sermo Domini. Descenditque ad eum rex Israel, & Josaphat rex Juda, & rex Edom.

13. Dixit autem Eliseus ad regem Israel: Quid mihi & tibi est? vade ad prophetas patris tui, & matris tuæ. Et ait illi rex Israel: Quare congregavit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in manus Moab?

14. Dixitque ad eum Eliseus: Vivit Dominus exercituum, in cujus conspectu sto, quòd si non vultum Josaphat regis Judæ erubescerem, non attendissem quidem te, nec respexissem.

15. Nunc autem adducite mihi psaltem. Cùmque caneret psaltes, facta est super eum manus Domini, & ait:

16. Hæc dicit Dominus: Facite alveum torrentis hujus fossas, & fossas.

17. Hæc enim dicit Dominus: Non videbitis ventum, neque pluviam: & alveus iste replebitur aquis, & bibetis vos, & familiæ vestræ, & jumenta vestra.

18. Parumque est hoc in conspectu Domini: insuper tradet etiam Moab in manus vestras.

19. Et percutietis omnem civitatem munitam, & omnem urbem electam, & universum lignum fructiferum succidetis, cunctosque fontes aquarum obturabitis, & omnem agrum egregium operietis lapidibus.

20. Factum est igitur manè, quando sacrificium offerri solet, & ecce aquæ veniebant per viam Edom, & repleta est terra aquis.

21. Universi autem Moabitæ audientes quòd ascendissent reges ut pugnarent adversum eos, convocaverunt omnes qui accincti erant balteo desuper, & steterunt in terminis.

22. Primoque manè surgentes, & orto jam sole ex adverso aquarum, viderunt Moabitæ è contra aquas rubras quasi sanguinem,

23. dixeruntque: Sanguis gladii est: pugnaverunt reges contra se, & cæsi sunt mutuò: nunc perge ad prædam Moab.

24. Perrexeruntque in castra Israel: porrò consurgens Israel, percussit Moab: at illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur qui vicerant, & percusserunt Moab,

25. & civitates destruxerunt: & omnem agrum optimum, mittentes singuli lapides, repleverunt: & universos fontes aquarum obturaverunt: & omnia ligna fructifera succiderunt, ita ut muri tantùm fictiles remanerent: & circumdata est civitas à fundibulariis, & magna ex parte percussa.

26. Quod cùm vidisset rex Moab, prævaluisse scilicet hostes, tulit secum septingentos viros educentes gladium, ut irrumperent ad regem Edom: & non potuerunt.

27. Arripiensque filium suum * primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum: & facta est indignatio magna in Israel, statimque recesserunt ab eo, & reversi sunt in terram suam.

* Ambiguum est in Hebr. ut possis vertere *suum* vel *ejus*, i. regis Idumææ, quò quidam referunt quod dicitur *Amos* 2. 1.

CAPUT IV.

Eliseus viduæ paupercula oleum impetrat quo solvat creditoribus; Sunamitidi hospitæ suæ filium, quem postea mortuum suscitat; farina quoque pulmento infusa, ipsius aufert amaritudinem, & paucis panibus multos satiat.

1. ‡ MUlier autem quædam de uxoribus prophetarum clamabat ad Eliseum, dicens: Servus tuus vir meus mortuus est, & tu nosti quia servus tuus fuit timens Dominum: & ecce creditor venit ut tollat duos filios meos ad serviendum sibi.

Anno M. 3109. Ant. Chr. 895.

‡ FER. 3. POST DOM. 3. QUADR.

2. Cui dixit Eliseus: Quid vis ut faciam tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa respondit: Non habeo ancilla tua quidquam in domo mea, nisi parum olei, quo ungar.

3. Cui ait: Vade, pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vasa vacua non pauca.

4. Et ingredere, & claude ostium tuum, cùm intrinsecus fueris tu, & filii tui: & mitte inde in omnia vasa hæc: & cùm plena fuerint, tolles.

5. Ivit itaque mulier, & clausit ostium super se, & super filios suos: illi offerebant vasa, & illa infundebat.

6. Cùmque plena fuissent vasa, dixit ad filium suum: Affer mihi adhuc vas. Et ille respondit: Non habeo. Stetitque oleum.

7. Venit autem illa, & indicavit homini Dei. Et ille, Vade, inquit, vende oleum, & redde creditori tuo: tu autem, & filii tui vivite de reliquo.

8. Facta est autem quædam dies, & transibat Eliseus per Sunam: erat autem ibi mulier magna, quæ tenuit eum ut comederet panem: cùmque frequenter inde transiret, divertebat ad eam ut comederet panem.

9. Quæ dixit ad virum suum: Animadverto quòd vir Dei sanctus est iste, qui transit per nos frequenter.

10. Faciamus ergo ei cœnaculum parvum, & ponamus ei in eo lectulum, & mensam, & sellam, & candelabrum, ut cùm venerit ad nos, maneat ibi.

11. Facta est ergo dies quædam, & veniens divertit in cœnaculum, & requievit ibi.

12. Dixitque ad Giezi puerum suum: Voca Sunamitidem istam. Qui cùm vocasset eam, & illa stetisset coram eo,

13. dixit ad puerum suum: Loquere ad eam: Ecce, sedulè in omnibus ministrasti nobis, quid vis ut faciam tibi? Numquid habes negotium, & vis ut loquar regi, sive principi militiæ? Quæ respondit: In medio populi mei habito.

14. Et ait: Quid ergo vult ut faciam ei? Dixitque Giezi: Ne quæras: filium enim non habet, & vir ejus senex est.

15. Præcepit itaque ut vocaret eam: quæ cùm vocata fuisset, & stetisset ante ostium,

16. dixit ad eam: In tempore isto, & in hac eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in utero filium. At illa respondit: Noli quæso domine mi, vir Dei, noli mentiri ancillæ tuæ.

17. Et concepit mulier, & peperit filium, in tempore, * & in hora eadem, qua dixerat Eliseus.

* Ann. M. 3110.

18. Crevit autem puer. Et cùm esset quædam dies, & egressus † isset ad patrem suum, ad messores,

† Tunc annorum 3. ut patet ex cap. 8. Ergo ann. M. 3113.

19. ait patri suo: Caput meum doleo, caput meum doleo. At ille dixit puero: Tolle, & duc eum ad matrem suam.

20. Qui cùm tulisset, & duxisset eum ad matrem suam, posuit eum illa super genua sua, usque ad meridiem, & mortuus est.

21. Ascendit autem, & collocavit eum super lectulum hominis Dei, & clausit ostium: & egressa,

22. vocavit virum suum, & ait: Mitte mecum, obsecro, unum de pueris, & asinam, ut excurram usque ad hominem Dei, & revertar.

23. Qui ait illi: Quam ob causam vadis ad eum? hodie non sunt Calendæ, neque Sabbatum. Quæ respondit: Vadam.

24. Stravitque asinam, & præcepit puero: Mina, & propera, ne mihi moram facias in eundo: & hoc age quod præcipio tibi.

25. Profecta est igitur, & ‡ venit ad virum Dei in montem Carmeli: cùmque vidisset eam vir Dei è contra, ait ad Giezi puerum suum: Ecce Sunamitis illa.

‡ FER. 5. POST DOM. 4. QUADR.

26. Vade ergo in occursum ejus, & dic ei: Rectène agitur circa te, & circa virum tuum, & circa filium tuum? Quæ respondit: Rectè.

27. Cùmque venisset ad virum Dei in montem, apprehendit pedes ejus: & accessit Giezi ut amoveret eam. Et ait homo Dei: Dimitte illam: anima enim ejus in amaritudine est, & Dominus celavit à me, & non indicavit mihi.

28. Quæ dixit illi: Numquid petivi filium à domino meo? numquid non dixi tibi: Ne illudas me?

29. Et ille ait ad Giezi: Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si salutaverit te quispiam, non respondeas illi: & pones baculum meum super faciem pueri.

30. Porrò mater pueri ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, non dimittam te. Surrexit ergo, & secutus est eam.

31. Giezi autem præcesserat ante eos, & posuerat baculum super faciem pueri, & non erat vox, neque sensus: reversusque est in occursum ejus, & nuntiavit ei, dicens: Non surrexit puer.

32. Ingressus est ergo Eliseus domum, & ecce puer mortuus jacebat in lectulo ejus:

33. Ingressusque clausit ostium super se, & super puerum: & oravit ad Dominum.

34. Et ascendit, & incubuit super puerum: posuitque os suum super os ejus, & oculos suos super oculos ejus, & manus suas super manus ejus: & incurvavit se super eum, & calefacta est caro pueri.

35. At ille reversus, deambulavit in domo, semel huc atque illuc: & ascendit, & incubuit super eum: & oscitavit puer septies, aperuitque oculos.

36. At ille vocavit Giezi, & dixit ei: Voca Sunamitidem hanc. Quæ vocata, ingressa est ad eum. Qui ait: Tolle filium tuum.

37. Venit illa, & corruit ad pedes ejus, & adoravit super terram: tulitque filium suum, & egressa est,

38. & Eliseus reversus est in Galgala. Erat autem fames * in terra, & filii prophetarum habitabant coram eo: dixitque uni de pueris suis: Pone ollam grandem, & coque pulmentum filiis prophetarum.

* Illa scilicet annorum 7. de qua cap. 8. quæ jam erat inchoata.

39. Et egressus est unus in agrum ut colligeret herbas agrestes: invenitque quasi vitem sylvestrem, & collegit ex ea colocynthidas agri, & implevit pallium suum, & reversus concidit in ollam pulmenti: nesciebat enim quid esset.

40. Infuderunt ergo sociis, ut comederent: cùmque gustassent de coctione, clamaverunt, dicentes: Mors in olla vir Dei. Et non potuerunt comedere.

41. At ille, Afferte, inquit, farinam. Cùmque tulissent, misit in ollam, & ait: Infunde turbæ, ut comedant. Et non fuit amplius quidquam amaritudinis in olla.

42. Vir autem quidam venit de Baalsalisa deferens viro Dei panes primitiarum, viginti panes hordeaceos, & frumentum novum in pera sua. At ille dixit: Da populo, ut comedat.

43. Responditque ei minister ejus: Quantum est hoc, ut apponam centum viris? Rursum ille ait: Da populo, ut comedat: hæc enim dicit Dominus: Comedent, & supererit.

44. Posuit itaque coram eis: qui comederunt, & superfuit juxta verbum Domini.

CAPUT V.

Scidit rex Israel vestimenta sua, quòd jussisset rex Syriæ ut Naaman leprosum curaret; quem Eliseus septena in Jordane lotione mundat à lepra, quæ Giezi propter munera suscepta, ab Eliseo spreta, perpetuò adhæsit.

‡ Fer. 2 post Dom. 3. Quadr.

1. ‡ NAaman princeps militiæ regis Syriæ, erat vir magnus apud dominum suum, & honoratus: per illum enim dedit Dominus salutem Syriæ: erat autem vir fortis & dives, sed leprosus.

2. Porrò de Syria egressi fuerant latrunculi, & captivam duxerant de Terra Israel puellam parvulam, quæ erat in obsequio uxoris Naaman,

3. quæ ait ad dominam suam: Utinam fuisset dominus meus ad prophetam, qui est in Samaria: profectò curasset eum à lepra, quam habet.

4. Ingressus est itaque Naaman ad dominum suum, & nuntiavit ei, dicens: Sic & sic locuta est puella de Terra Israel.

5. Dixitque ei rex Syriæ: Vade, & mittam litteras ad regem Israel. Qui cùm profectus esset, & tulisset secum decem talenta argenti, & sex millia aureos, & decem mutatoria vestimentorum,

6. detulit litteras ad regem Israel, in hæc verba: Cùm acceperis epistolam hanc, scito quòd miserim ad te Naaman servum meum, ut cures eum à lepra sua.

7. Cùmque legisset rex Israel litteras, scidit vestimenta sua, & ait: Numquid Deus ego sum, ut occidere possim, & vivificare, quia iste misit ad me, ut curem hominem à lepra sua? Animadvertite, & videte quòd occasiones quærat adversum me.

8. Quod cùm audisset Eliseus vir Dei, scidisse videlicet regem Israel vestimenta sua, misit ad eum, dicens: Quare scidisti vestimenta tua? veniat ad me, & sciat esse prophetam in Israel.

9. Venit ergo Naaman cum equis & curribus, & stetit ad ostium domus Elisei:

10. Misitque ad eum Eliseus nuntium, dicens: Vade, & lavare septies in Jordane, & recipiet sanitatem caro tua, atque mundaberis.

11. Iratus Naaman recedebat, dicens: Putabam quòd egrederetur ad me, & stans invocaret nomen Domini Dei sui, & tangeret manu sua locum lepræ, & curaret me.

12. Numquid non meliores sunt Abana & Pharphar fluvii Damasci omnibus aquis Israel, ut laver in eis, & munder? Cùm ergo vertisset se, & abiret indignans,

13. accesserunt ad eum servi sui, & locuti sunt ei: Pater, & si rem grandem dixisset tibi propheta, certè facere debueras: quantò magis quia nunc dixit tibi: Lavare, & mundaberis?

‖ Luc. 4. 27.

14. ‖ Descendit, & lavit in Jordane septies juxta sermonem viri Dei, & restituta est caro ejus, sicut caro pueri parvuli, & mundatus est.

15. Reversusque ad virum Dei cum universo comitatu suo, venit, & stetit coram eo, & ait: Verè scio quòd non sit alius Deus in universa terra, nisi tantùm in Israel. Obsecro itaque ut accipias benedictionem à servo tuo.

16. At ille respondit: Vivit Dominus, ante quem sto, quia non accipiam. Cùmque vim faceret, penitus non acquievit.

17. Dixitque Naaman: Ut vis: sed, obsecro, concede mihi servo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra: non enim faciet ultrà servus tuus holocaustum, aut victimam diis alienis, nisi Domino.

18. Hoc autem solum est, de quo depreceris Dominum pro servo tuo; quando ingredietur dominus meus templum Remmon, ut adoret: & illo innitente super manum meam, si adoravero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoscat mihi Dominus servo tuo pro hac re.

19. Qui dixit ei: Vade in pace. Abiit ergo ab eo electo terræ tempore.

20. Dixitque Giezi puer viri Dei: Pepercit Dominus meus Naaman Syro isti, ut non acciperet ab eo quæ attulit: vivit Dominus quia curram post eum, & accipiam ab eo aliquid.

21. Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quem cùm vidisset ille currentem ad se, desiliit de curru in occursum ejus, & ait: Rectène sunt omnia?

22. Et ille ait; Rectè. Dominus meus misit me ad te, dicens: Modò venerunt ad me duo adolescentes de monte Ephraim, ex filiis prophetarum: da eis talentum argenti, & vestes mutatorias duplices.

23. Dixitque Naaman: Melius est ut accipias duo talenta. Et coegit eum, ligavitque duo talenta argenti in duobus saccis, & duplicia vestimenta, & imposuit duobus pueris suis, qui & portaverunt coram eo.

24. Cùmque venisset jam vesperi, tulit de manu eorum, & reposuit in domo, dimisitque viros, & abierunt.

25. Ipse autem ingressus, stetit coram domino suo. Et dixit Eliseus: Unde venis Giezi? Qui respondit: Non ivit servus tuus quoquam.

26. At ille ait: Nonne cor meum in præsenti erat, quando reversus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, ut emas oliveta, & vineas, & oves, & boves, & servos, & ancillas.

27. Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo, usque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

CAUPT VI.

Eliseus ferrum securis natare facit, regis Syriæ milites ducuntur excæcati in Samariam ab Eliseo, quem ob regis sui secreta regi Israel patefacta capere nitebantur: ac postmodùm Syris obsidentibus Samariam, matres ob inediam filios suos comedunt, propter quod Eliseus à rege jubetur occidi.

1. DIxerunt autem filii prophetarum ad Eliseum: Ecce locus, in quo habitamus coram te, angustus est nobis. Anno M. 3115.

2. Eamus usque ad Jordanem, & tollant singuli de sylva materias singulas, ut ædificemus nobis ibi locum ad habitandum. Qui dixit: Ite.

3. Et ait unus ex illis: Veni ergo & tu cum servis tuis. Respondit: Ego veniam.

4. Et

4. Et abiit cum eis. Cùmque venissent ad Jordanem, cædebant ligna.

5. Accidit autem, ut cùm unus materiam succidisset, caderet ferrum securis in aquam: exclamavitque ille, & ait: Heu heu heu domine mi, & hoc ipsum mutuo acceperam.

6. Dixit autem homo Dei: Ubi cecidit? At ille monstravit ei locum. Præcidit ergo lignum, & misit illuc: natavitque ferrum,

7. & ait: Tolle. Qui extendit manum, & tulit illud.

8. Rex autem Syriæ pugnabat contra Israel, consiliumque iniit cum servis suis, dicens: In loco illo & illo ponamus insidias.

9. Misit itaque vir Dei ad regem Israel, dicens: Cave ne transeas in locum illum: quia ibi Syri in insidiis sunt.

10. Misit itaque rex Israel ad locum, quem dixerat ei vir Dei, & præoccupavit eum, & observavit se ibi non semel neque bis.

11. Conturbatumque est cor regis Syriæ pro hac re: & convocatis servis suis, ait: Quare non indicatis mihi quis proditor mei sit apud regem Israel?

12. Dixitque unus servorum ejus: Nequaquam domine mi rex, sed Eliseus propheta, qui est in Israel, indicat regi Israel omnia verba quæcumque locutus fueris in conclavi tuo.

13. Dixitque eis: Ite, & videte ubi sit: ut mittam, & capiam eum. Annuntiaveruntque ei, dicentes: Ecce in Dothan.

Anno M. 3116. 14. Misit ergo illuc equos & currus, & robur exercitus: qui cùm venissent nocte, circumdederunt civitatem.

15. Consurgens autem diluculo minister viri Dei, egressus, vidit exercitum in circuitu civitatis, & equos & currus: nuntiavitque ei, dicens: Heu heu heu, domine mi; quid faciemus?

16. At ille respondit: Noli timere: plures enim nobiscum sunt, quàm cum illis.

17. Cùmque orasset Eliseus, ait: Domine, aperi oculos hujus, ut videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit: & ecce mons plenus equorum, & curruum igneorum, in circuitu Elisei.

18. Hostes verò descenderunt ad eum: porrò Eliseus oravit ad Dominum, dicens: Percute, obsecro, gentem hanc cæcitate. Percussitque eos Dominus, ne viderent, juxta verbum Elisei.

19. Dixit autem ad eos Eliseus: Non est hæc via, neque ista est civitas: sequimini me, & ostendam vobis virum, quem quæritis. Duxit ergo eos in Samariam:

20. cùmque ingressi fuissent in Samariam, dixit Eliseus: Domine aperi oculos istorum, ut videant. Aperuitque Dominus oculos eorum, & viderunt se esse in medio Samariæ.

21. Dixitque rex Israel ad Eliseum, cùm vidisset eos: Numquid percutiam eos, pater mi?

22. At ille ait: Non percuties: neque enim cepisti eos gladio, & arcu tuo, ut percutias: sed pone panem, & aquam coram eis, ut comedant & bibant, & vadant ad dominum suum.

23. Appositaque est eis ciborum magna præparatio, & comederunt & biberunt, & dimisit eos, abieruntque ad dominum suum, & ultrà non venerunt latrones Syriæ in Terram Israel.

24. Factum est autem post hæc, congregavit Benadad rex Syriæ, universum exercitum suum, & ascendit, & obsidebat Samariam. Anno M. 3117.

25. Factaque est fames magna in Samaria: & tamdiu obsessa est, donec venumdaretur caput asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarum quinque argenteis.

26. Cùmque rex Israel transiret per murum, mulier quædam exclamavit ad eum, dicens: Salva me Domine mi rex.

27. Qui ait: Non te salvat Dominus: unde te possum salvare? de area, vel de torculari? Dixitque ad eam rex: Quid tibi vis? quæ respondit:

28. Mulier ista dixit mihi: Da filium tuum, ut comedamus eum hodie, & filium meum comedemus cras.

29. Coximus ergo filium meum, & comedimus. Dixitque ei die altera: Da filium tuum, ut comedamus eum. Quæ abscondit filium suum.

30. Quod cùm audisset rex, scidit vestimenta sua, & transibat per murum. Viditque omnis populus cilicium, quo vestitus erat ad carnem intrinsecus.

31. Et ait rex: Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si steterit caput Elisei filii Saphat super ipsum hodie.

32. Eliseus autem sedebat in domo sua, & senes sedebant cum eo. Præmisit itaque virum: & antequam veniret nuntius ille, dixit ad senes: Numquid scitis quòd miserit filius homicidæ hic, ut præcidatur caput meum? Videte ergo, cùm venerit nuntius, claudite ostium, & non sinatis eum introire: ecce enim sonitus pedum domini ejus post eum est.

33. Adhuc illo loquente eis, apparuit nuntius, qui veniebat ad eum. Et ait: Ecce, tantum malum à Domino est: quid ampliùs expectabo à Domino?

CAPUT VII.

Eliseus in Samaria prædicit frumenti abundantiam: quam leprosi quatuor in Samaria annuntiant, territis à Deo Syris, ac omnibus relictis obsidionem solventibus; dux autem Elisei verbo incredulus, à turba conculcatur in porta Samariæ.

1. DIxit autem Eliseus: Audite verbum Domini: Hæc dicit Dominus: In tempore hoc cras modius similæ uno statere erit, & duo modii hordei statere uno, in porta Samariæ. Anno M. 3119.

2. Respondens unus de ducibus, super cujus manu rex incumbebat, homini Dei, ait: Si Dominus fecerit etiam cataractas in cœlo, numquid poterit esse quod loqueris? Qui ait: Videbis oculis tuis, & inde non comedes.

3. Quatuor ergo viri erant leprosi juxta introitum portæ: qui dixerunt ad invicem: Quid hic esse volumus donec moriamur?

4. sive ingredi voluerimus civitatem, fame moriemur: sive manserimus hic, moriendum nobis est: venite ergo, & transfugiamus ad castra Syriæ. Si pepercerint nobis,

bis, vivemus : ſi autem occidere voluerint, nihilominus moriemur.

5. Surrexerunt ergo veſperi, ut venirent ad caſtra Syriæ. Cùmque veniſſent ad principium caſtrorum Syriæ, nullum ibidem repererunt.

6. Siquidem Dominus ſonitum audire fecerat in caſtris Syriæ, curruum & equorum, & exercitus plurimi : dixeruntque ad invicem : Ecce mercede conduxit adverſum nos rex Iſrael reges Hethæorum & Ægyptiorum, & venerunt ſuper nos.

7. Surrexerunt ergo, & fugerunt in tenebris, & dereliquerunt tentoria ſua, & equos & aſinos in caſtris, fugeruntque, animas tantùm ſuas ſalvare cupientes.

8. Igitur cùm veniſſent leproſi illi ad principium caſtrorum, ingreſſi ſunt unum tabernaculum, & comederunt, & biberunt : tuleruntque inde argentum, & aurum, & veſtes, & abierunt, & abſconderunt : & rurſum reverſi ſunt ad aliud tabernaculum, & inde ſimiliter auferentes abſconderunt.

9. Dixeruntque ad invicem : Non rectè facimus : hæc enim dies boni nuntii eſt. Si tacuerimus, & noluerimus nuntiare uſque manè, ſceleris arguemur : venite, eamus, & nuntiemus in aula regis.

10. Cùmque veniſſent ad portam civitatis, narraverunt eis, dicentes : Ivimus ad caſtra Syriæ, & nullum ibidem reperimus hominem, niſi equos, & aſinos alligatos, & fixa tentoria.

11. Ierunt ergo portarii, & nuntiaverunt in palatio regis intrinſecus.

12. Qui ſurrexit nocte, & ait ad ſervos ſuos: Dico vobis quid fecerint nobis Syri : Sciunt quia fame laboramus, & idcircò egreſſi ſunt de caſtris, & latitant in agris, dicentes: Cùm egreſſi fuerint de civitate, capiemus eos vivos, & tunc civitatem ingredi poterimus.

13. Reſpondit autem unus ſervorum ejus : Tollamus quinque equos, qui remanſerunt in urbe (quia ipſi tantùm ſunt in univerſa multitudine Iſrael, alii enim conſumpti ſunt) & mittentes, explorare poterimus.

14. Adduxerunt ergo duos equos, miſitque rex in caſtra Syrorum, dicens : Ite, & videte.

15. Qui abierunt poſt eos uſque ad Jordanem : ecce autem omnis via plena eſt veſtibus, & vaſis, quæ projecerant Syri cùm turbarentur : reverſique nuntii indicaverunt regi.

16. Et egreſſus populus diripuit caſtra Syriæ : factuſque eſt modius ſimilæ ſtatere uno, & duo modii hordei ſtatere uno, juxta verbum Domini.

17. Porrò rex ducem illum, in cujus manu incumbebat, conſtituit ad portam : quem conculcavit turba in introitu portæ, & mortuus eſt, juxta quod locutus fuerat vir Dei, quando deſcenderat rex ad eum.

18. Factumque eſt ſecundùm ſermonem viri Dei, quem dixerat regi, quando ait: Duo modii hordei ſtatere uno erunt, & modius ſimilæ ſtatere uno, hoc eodem tempore cras in porta Samariæ:

19. quando reſponderat dux ille viro Dei, & dixerat : Etiamſi Dominus fecerit cataractas in cœlo, numquid poterit fieri quod loqueris? Et dixit ei : Videbis oculis tuis, & inde non comedes.

20. Evenit ergo ei ſicut prædictum fuerat, & conculcavit eum populus in porta, & mortuus eſt.

CAPUT VIII.

Poſt ſeptennem famem ab Eliſeo prædictam, Sunamitis quæ ipſius conſilio peregrinata erat, reverſa ſuos agros cum fructibus recuperat : Eliſeus Benadad ægrotantem reſpondet moriturum, & impium Hazael regnaturum : Joram rex Juda percuſſit Idumæos, quòd à ſe receſſiſſent ; cui impio ſuccedit Ochozias filius impius.

1. ELiſeus autem locutus eſt * ad mulierem, cujus vivere fecerat filium, dicens ; Surge, vade tu & domus tua, & peregrinare ubicumque repereris : vocavit enim Dominus famem, & venit ſuper terram ſeptem annis. *i. locutus erat, nempè cùm filium ejus ad vitam revocaſſet Supr. 4. 35

2. Quæ ſurrexit, & fecit juxta verbum hominis Dei : & vadens cum domo ſua, peregrinata eſt in Terra Philiſthiim diebus multis.

3. Cùmque finiti eſſent anni ſeptem, reverſa eſt mulier de Terra Philiſthiim : & egreſſa eſt ut interpellaret regem pro domo ſua, & pro agris ſuis. Anno M. 3120. Siquidem 7. ſunt poſt ſuſcitatũ puerum. Supr. 4. 37

4. Rex autem loquebatur cum Giezi puero viri Dei, dicens : Narra mihi omnia magnalia quæ fecit Eliſeus.

5. Cùmque ille narraret regi quo modo mortuum ſuſcitaſſet, apparuit mulier, cujus vivificaverat filium, clamans ad regem pro domo ſua, & pro agris ſuis. Dixitque Giezi : Domine mi rex, hæc eſt mulier, & hic eſt filius ejus, quem ſuſcitavit Eliſeus.

6. Et interrogavit rex mulierem : quæ narravit ei. Deditque ei rex eunuchum unum, dicens : Reſtitue ei omnia quæ ſua ſunt, & univerſos reditus agrorum, à die, qua reliquit terram uſque ad præſens.

7. Venit quoque Eliſeus Damaſcum, & Benadad rex Syriæ ægrotabat: nuntiaveruntque ei, dicentes : Venit vir Dei huc.

8. Et ait rex ad Hazael : Tolle tecum munera, & vade in occurſum viri Dei, & conſule Dominum per eum, dicens : Si evadere potero de infirmitate mea hac?

9. Ivit igitur Hazael in occurſum ejus, habens ſecum munera, & omnia bona Damaſci, onera quadraginta camelorum. Cùmque ſtetiſſet coram eo, ait : Filius tuus Benadad rex Syriæ miſit me ad te, dicens : Si ſanari potero de infirmitate mea hac?

10. Dixitque ei Eliſeus : Vade, dic ei: Sanaberis : porrò oſtendit mihi Dominus quia morte morietur.

11. Stetitque cum eo, & conturbatus eſt uſque ad ſuffuſionem vultus : flevitque vir Dei.

12. Cui Hazael ait: Quare dominus meus flet? At ille dixit : Quia ſcio quæ facturus ſis filiis Iſrael mala. || Civitates eorum munitas igne ſuccendes, & juvenes eorum interficies gladio, & parvulos eorum elides, & prægnantes divides. || Infr. 13.

13. Dixitque Hazael : Quid enim ſum ſervus tuus canis, ut faciam rem iſtam magnam? Et ait Eliſeus : Oſtendit mihi Dominus te regem Syriæ fore.

14. Qui cùm receſſiſſet ab Eliſeo, venit ad dominum ſuum. Qui ait ei : Quid dixit tibi

Eliseus? At ille respondit: Dixit mihi: Recipies sanitatem.

15. Cùmque venisset dies altera, tulit stragulum, & infudit aquam, & expandit super faciem ejus: quo mortuo, regnavit Hazael pro eo.

16. Anno quinto Joram filii Acab regis Israel, & Josaphat regis * Juda, regnavit Joram filius Josaphat rex Juda.

* i. rege Judæ, sive cùm adhuc esset rex Juda.

17. || Triginta duorum annorum erat cùm regnare cœpisset, & octo annis regnavit in Jerusalem.

|| 2. Par. 21. 5.

18. Ambulavitque in viis regum Israel, sicut ambulaverat domus Achab: filia enim Achab erat uxor ejus: & fecit quod malum est in conspectu Domini.

19. || Noluit autem Dominus disperdere Judam, propter David servum suum, sicut promiserat ei, ut daret illi lucernam, & filiis ejus cunctis diebus.

|| 2. Reg. 7. 16.

20. || In diebus ejus recessit Edom, ne esset sub Juda, & constituit sibi regem.

|| Gen. 27. 40. 2. Par. 21. 8. Anno M. 3115. Ant. Chr. 889.

21. Venitque Joram Seira, & omnes currus cum eo: & surrexit nocte, percussitque Idumæos, qui eum circumdederant, & principes curruum, populus autem fugit in tabernacula sua.

22. Recessit ergo Edom ne esset sub Juda, usque ad diem hanc. Tunc recessit & Lobna in tempore illo.

23. Reliqua autem sermonum Joram, & universa, quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

24. Et dormivit Joram cum patribus suis, sepultusque est cum eis in civitate David, & regnavit Ochozias filius ejus pro eo.

25. || Anno duodecimo Joram filii Achab regis Israel regnavit * Ochozias filius Joram regis Judæ.

|| 2. Par. 22. 1. * Anno M. 3119.

26. Viginti duorum annorum erat Ochozias cùm regnare cœpisset, & uno anno regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Athalia filia Amri * regis Israel.

* i. filia Achab filii Amri. Confer v. 18. sup. & 2. Par. 22. 2. cum 21. 6.

27. Et ambulavit in viis domus Achab: & fecit quod malum est coram Domino, sicut domus Achab: gener enim domus Achab fuit.

28. Abiit † quoque cum Joram filio Achab, ad præliandum contra Hazael regem Syriæ in Ramoth Galaad, & vulneraverunt Syri Joram:

† Ann. M. 3120.

29. qui reversus est ut curaretur, in Jezrael: quia vulneraverunt eum Syri in Ramoth præliantem contra Hazael regem Syriæ. Porrò Ochozias filius Joram rex Juda, descendit invisere Joram filium Achab in Jezrahel, quia ægrotabat ibi.

CAPUT IX.

Jehu in regem Israel unctio mandat Dominus ut deleat domum Achab: occidit ergo Joram una cum Ochozia rege Juda, & corpus Jezabel à fenestra ipsius jussu, præcipitatæ, canes comederunt, juxta Eliæ vaticinium.

Eodem ann. 3120.

1. Eliseus autem propheta vocavit unum de filiis prophetarum, & ait illi: Accinge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei hanc in manu tua, & vade in Ramoth Galaad.

2. || Cùmque veneris illuc, videbis Jehu filium Josaphat filii Namsi: & ingressus suscitabis eum de medio fratrum suorum, & introduces in interius cubiculum.

|| 3. Reg. 19. 16.

3. Tenensque lenticulam olei, fundes super caput ejus, & dices: Hæc dicit Dominus: Unxi te regem super Israel. Aperiesque ostium, & fugies, & non ibi subsistes.

4. Abiit ergo adolescens puer prophetæ in Ramoth Galaad,

5. & ingressus est illuc: ecce autem principes exercitus sedebant, & ait: Verbum mihi ad te ò princeps. Dixitque Jehu: Ad quem ex omnibus nobis? At ille dixit: Ad te ò princeps.

6. Et surrexit & ingressus est cubiculum: at ille fudit oleum super caput ejus, & ait: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Unxi te regem super populum Domini Israel.

7. & percuties domum Achab domini tui, & ulciscar sanguinem servorum meorum prophetarum, & sanguinem omnium servorum Domini, de manu Jezabel.

8. || Perdamque omnem domum Achab: & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clausum, & novissimum in Israel.

|| 3. Reg. 21. 21.

9. Et dabo domum Achab, sicut || domum Jeroboam filii Nabat, & sicut domum || Baasa filii Ahia.

|| 3. Reg. 15. 29. || 3. Reg. 16. 3.

10. Jezabel quoque comedent canes in agro Jezrahel, nec erit qui sepeliat eam. Aperuitque ostium, & fugit.

11. Jehu autem egressus est ad servos domini sui: qui dixerunt ei: Rectène sunt omnia? quid venit insanus iste ad te? Qui ait eis: Nostis hominem, & quid locutus sit.

12. At illi responderunt: Falsum est, sed magis narra nobis. Qui ait eis: Hæc & hæc locutus est mihi, & ait: Hæc dicit Dominus: Unxi te regem super Israel.

13. Festinaverunt itaque, & unusquisque tollens pallium suum posuerunt sub pedibus ejus, in similitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba, atque dixerunt: Regnavit Jehu.

14. Conjuravit ergo Jehu filius Josaphat filii Namsi contra Joram: || porrò Joram obsederat Ramoth Galaad, ipse & omnis Israel, contra Hazael regem Syriæ:

|| Sup. 8. 28.

15. & reversus fuerat ut curaretur in Jezrahel propter vulnera, quia percusserant eum Syri, præliantem contra Hazael regem Syriæ: Dixitque Jehu: Si placet vobis, nemo egrediatur profugus de civitate, ne vadat, & nuntiet in Jezrahel.

16. Et ascendit, & profectus est in Jezrahel: Joram enim ægrotabat ibi, & Ochozias rex Juda descenderat ad visitandum Joram.

17. Igitur speculator, qui stabat super turrim Jezrahel, vidit globum Jehu venientis, & ait: Video ego globum. Dixitque Joram: Tolle currum, & mitte in occursum eorum, & dicat vadens: Rectène sunt omnia?

18. Abiit ergo, qui ascenderat currum, in occursum ejus, & ait: Hæc dicit rex: Pacatane sunt omnia? Dixitque Jehu: Quid tibi & paci? transi, & sequere me. Nuntiavit quoque speculator, dicens: Venit nuntius ad eos, & non revertitur.

19. Misit etiam currum equorum secundum: venitque ad eos, & ait: Hæc dicit rex: Numquid pax est? Et ait Jehu: Quid tibi & paci? transi, & sequere me.

20. Nuntiavit autem speculator, dicens: Venit usque ad eos, & non revertitur: est autem incessus quasi incessus Jehu filii Namsi, præceps enim graditur.

21. Et ait Joram : Junge currum. Junxeruntque currum ejus, & egressus est Joram rex Israel, & Ochozias rex Juda, singuli in curribus suis, egressique sunt in occursum Jehu, & invenerunt eum in agro Naboth Jezrahelitæ.

22. Cùmque vidisset Joram Jehu, dixit : Pax est Jehu? At ille respondit : Quæ pax? Adhuc fornicationes Jezabel matris tuæ, & veneficia ejus multa vigent.

23. Convertit autem Joram manum suam, & fugiens ait ad Ochoziam : Insidiæ Ochozia.

24. Porrò Jehu tetendit arcum manu, & percussit Joram inter scapulas : & egressa est sagitta per cor ejus, statimque corruit in curru suo.

25. Dixitque Jehu ad Badacer ducem : Tolle, projice eum in agro Naboth Jezrahelitæ : memini enim quando ego & tu sedentes in curru sequebamur Achab patrem hujus, quòd Dominus onus hoc levaverit super eum, dicens :

‖3. Reg. 21. 22. 26. ‖ Si non pro sanguine Naboth, & pro sanguine filiorum ejus, quem vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in agro isto, dicit Dominus. Nunc ergo tolle, & projice eum in agrum juxta verbum Domini.

27. Ochozias autem rex Juda videns hoc, fugit per viam domus horti : persecutusque est eum Jehu, & ait : Etiam hunc percutite in curru suo : & percusserunt eum in ascensu Gaver, qui est juxta Jeblaam : qui fugit in Mageddo, & mortuus est ibi.

28. Et imposuerunt eum servi ejus super currum suum, & tulerunt in Jerusalem : sepelieruntque eum in sepulchro cum patribus suis in civitate David.

29. Anno undecimo Joram filii Achab, regnavit * Ochozias super Judam,

** I. regni particeps est effectus à patre morbo laborante : quo tandè mortuo, ipse in regnum successit, anno 12. Jorami illius 4. Reg. 8. 24. ‖3. Reg. 16. 10.*

30. venitque Jehu in Jezrahel. Porrò Jezabel, introitu ejus audito, depinxit oculos suos stibio, & ornavit caput suum, & respexit per fenestram

31. ingredientem Jehu per portam, & ait : ‖ Numquid pax potest esse Zambri, qui interfecit dominum suum?

32. Levavitque Jehu faciem suam ad fenestram, & ait : Quæ est ista? & inclinaverunt se ad eum duo vel tres eunuchi.

33. At ille dixit eis : Præcipitate eam deorsum : & præcipitaverunt eam, aspersusque est sanguine paries, & equorum ungulæ conculcaverunt eam.

34. Cùmque introgressus esset, ut comederet, biberetque, ait : Ite, & videte maledictam illam, & sepelite eam : quia filia regis est.

35. Cùmque issent ut sepelirent eam, non invenerunt nisi calvariam, & pedes, & summas manus.

36. Reversique nuntiaverunt ei. Et ait Jehu : ‖ Sermo Domini est, quem locutus est per servum suum Eliam Thesbiten, dicens : In agro Jezrahel comedent canes carnes Jezabel,

‖3. Reg. 21. 23.

37. & erunt carnes Jezabel sicut stercus super faciem terræ in agro Jezrahel, ita ut prætereuntes dicant : Hæccine est illa Jezabel?

CAPUT X.

Jehu 70. filios Achab & 42. fratres Ochoziæ necari jubet, totamque Achab progeniem delet, & omnes sacerdotes Baal callidè convocatos occidit, exusta illius statua, & templo in cloacam verso; attamen propter peccata Jehu vehementer cæsus est Israel ab Hazael : mortuo autem Jehu, succedit filius ejus Joachaz.

Eodem anno M. 3120. Ant. Chr. 884.

1. ERant autem Achab septuaginta filii in Samaria : scripsit ergo Jehu litteras, & misit in Samariam, ad optimates civitatis, & ad majores natu, & ad nutritios Achab, dicens :

2. Statim ut acceperitis litteras has, qui habetis filios domini vestri, & currus, & equos, & civitates firmas, & arma,

3. eligite meliorem, & eum qui vobis placuerit de filiis domini vestri, & eum ponite super solium patris sui, & pugnate pro domo domini vestri.

4. Timuerunt illi vehementer, & dixerunt : Ecce duo reges non potuerunt stare coram eo, & quomodo nos valebimus resistere?

5. Miserunt ergo præpositi domus, & præfecti civitatis, & majores natu, & nutritii, ad Jehu, dicentes : Servi tui sumus, quæcumque jusseris, faciemus, nec constituemus nobis regem : quæcumque tibi placent, fac.

6. Rescripsit autem eis litteras secundò, dicens : Si mei estis, & obeditis mihi, tollite capita filiorum domini vestri, & venite ad me hac eadem hora cras in Jezrahel. Porrò filii regis, septuaginta viri apud optimates civitatis nutriebantur.

7. Cùmque venissent litteræ ad eos, tulerunt filios regis, & occiderunt septuaginta viros, & posuerunt capita eorum in cophinis, & miserunt ad eum in Jezrahel.

8. Venit autem nuntius, & indicavit ei, dicens : Attulerunt capita filiorum regis. Qui respondit : Ponite ea ad duos acervos juxta introitum portæ usque manè.

9. Cùmque diluxisset, egressus est, & stans dixit ad omnem populum : Justi estis : si ego conjuravi contra dominum meum, & interfeci eum, quis percussit omnes hos?

10. ‖ Videte ergo nunc quoniam non cecidit de sermonibus Domini in terram, quos locutus est Dominus super domum Achab, & Dominus fecit quod locutus est in manu servi sui Eliæ. *‖3. Reg. 21. 19.*

11. Percussit igitur Jehu omnes qui reliqui erant de domo Achab in Jezrahel, & universos optimates ejus, & notos, & sacerdotes, donec non remanerent ex eo reliquiæ.

12. Et surrexit, & venit in Samariam : cùmque venisset ad Cameram pastorum in via,

13. invenit fratres Ochoziæ regis Juda, dixitque ad eos : Quinam estis vos? Qui responderunt : Fratres Ochoziæ sumus, & descendimus ad salutandos filios regis, & filios reginæ.

14. Qui ait : Comprehendite eos vivos. Quos cùm comprehendissent vivos, jugulaverunt eos in cisterna juxta Cameram, quadraginta duos viros, & non reliquit ex eis quemquam.

15. Cùmque abiisset inde, invenit Jonadab filium Rechab * in occursum sibi, & benedixit ei. Et ait ad eum : Numquid est cor tuum re-

** Rechabitarum institutorē Jere. 35.*

ctum,

ctum, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Jonadab: Est. Si est, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille levavit eum ad se in currum:

16. dixitque ad eum: Veni mecum, & vide zelum meum pro Domino. Et impositum in curru suo,

17. duxit in Samariam. Et percussit omnes qui reliqui fuerant de Achab in Samaria usque ad unum, juxta verbum Domini, quod locutus est per Eliam.

18. Congregavit ergo Jehu omnem populum, & dixit ad eos: ‖ Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum ampliùs.

‖ 3. Reg. 16. 31.

19. Nunc igitur omnes prophetas Baal, & universos servos ejus, & cunctos sacerdotes ipsius vocate ad me: nullus sit qui non veniat, sacrificium enim grande est mihi Baal: quicumque defuerit, non vivet. Porrò Jehu faciebat hoc insidiosè, ut disperderet cultores Baal.

20. Et dixit: Sanctificate diem solemnem Baal. Vocavitque,

21. & misit in universos terminos Israel, & venerunt cuncti servi Baal: non fuit residuus ne unus quidem qui non veniret. Et ingressi sunt templum Baal: & repleta est domus Baal, à summo usque ad summum.

22. Dixitque his, qui erant super vestes: Proferte vestimenta universis servis Baal. Et protulerunt eis vestes.

23. Ingressusque Jehu, & Jonadab filius Rechab, templum Baal, ait cultoribus Baal: Perquirite, & videte, ne quis fortè vobiscum sit de servis Domini, sed ut sint servi Baal soli.

24. Ingressi sunt igitur ut facerent victimas & holocausta: Jehu autem præparaverat sibi foris octoginta viros, & dixerat eis: Quicumque fugerit de hominibus his, quos ego adduxero in manus vestras, anima ejus erit pro anima illius.

25. Factum est autem, cùm completum esset holocaustum, præcepit Jehu militibus & ducibus suis: Ingredimini, & percutite eos, nullus evadat. Percusseruntque eos in ore gladii, & projecerunt milites & duces: & ierunt in civitatem templi Baal,

26. & protulerunt statuam de fano Baal, & combusserunt,

27. & comminuerunt eam. Destruxerunt quoque ædem Baal, & fecerunt pro ea latrinas usque in diem hanc.

28. Delevit itaque Jehu Baal de Israel:

29. verumtamen à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, non recessit, nec dereliquit vitulos aureos, qui erant in Bethel, & in Dan.

30. Dixit autem Dominus ad Jehu: Quia studiosè egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab: ‖ filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel.

‖ Infr. 15. 12.

31. Porrò Jehu non custodivit ut ambularet in lege Domini Dei Israel in toto corde suo: non enim recessit à peccatis Jeroboam, qui peccare fecerat Israel.

32. In diebus illis cœpit Dominus tædere super Israel: percussitque eos Hazael in universis finibus Israel,

33. à Jordane contra orientalem plagam, omnem Terram Galaad, & Gad, & Ruben, & Manasse, ab Aroer, quæ est super Torrentem Arnon, & Galaad, & Basan.

34. Reliqua autem verborum Jehu, & universa quæ fecit, & fortitudo ejus, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

35. Et dormivit Jehu cum patribus suis, sepelieruntque eum in Samaria: & regnavit Joachaz filius ejus pro eo.

36. Dies autem, quos regnavit Jehu super Israel, viginti & octo anni sunt, in Samaria.

CAPUT XI.

Athalia, omni semine regio præter Joas per ipsam extincto, regnum sibi usurpat; sed præcipiente Jojada sacerdote occiditur, & Joas rex Juda constituitur, destructis aris & imaginibus Baal.

1. ATHALIA verò mater Ochoziæ, videns mortuum filium suum, surrexit, & interfecit omne semen regium.

2. Par. 22. 10. Eodem anno M. 3120.

2. Tollens autem Josaba filia regis Joram, soror Ochoziæ, Joas filium Ochoziæ, furata est eum de medio filiorum regis, qui interficiebantur, & nutricem ejus de triclinio: & abscondit eum à facie Athaliæ ut non interficeretur.

3. Eratque cum ea sex annis clam in domo Domini: porrò Athalia regnavit super terram.

‖ 2. Par. 23. 1. Anno M. 3126. Ant. Chr. 878.

4. Anno autem septimo misit Jojada, & assumens centuriones, & milites introduxit ad se in templum Domini, pepigitque cum eis fœdus: & adjurans eos in domo Domini, ostendit eis filium regis:

5. & præcepit illis, dicens: Iste est sermo, quem facere debetis:

6. Tertia pars vestrùm introeat sabbato, & observet excubias domus regis. Tertia autem pars sit ad portam Sur: & tertia pars sit ad portam, quæ est post habitaculum scutariorum: & custodietis excubias domus Messa.

7. Duæ verò partes è vobis, omnes egredientes sabbato, custodiant excubias domus Domini circa regem.

8. Et vallabitis eum, habentes arma in manibus vestris: si quis autem ingressus fuerit septum templi, interficiatur: eritisque cum rege introeunte & egrediente.

9. Et fecerunt centuriones juxta omnia, quæ præceperat eis Jojada sacerdos: & assumentes singuli viros suos, qui ingrediebantur sabbatum, cum his qui egrediebantur sabbato, venerunt ad Jojadam sacerdotem.

10. Qui dedit eis hastas, & arma regis David, quæ erant in domo Domini.

11. Et steterunt singuli habentes arma in manu sua à parte templi dextera, usque ad partem sinistram altaris, & ædis, circum regem.

12. Produxitque filium regis, & posuit super eum diadema, & testimonium: feceruntque eum regem, & unxerunt: & plaudentes manu, dixerunt: Vivat rex.

13. Audivit autem Athalia vocem populi currentis: & ingressa ad turbas in templum Domini,

14. vidit regem stantem super tribunal juxta morem, & cantores, & tubas propè eum, omnemque populum terræ lætantem, & canentem tubis: & scidit vestimenta sua, clamavitque: Conjuratio, conjuratio.

15. Præcepit autem Jojada centurionibus, qui erant super exercitum, & ait eis: Educite eam extra septa templi, & quicumque eam secutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat enim sacerdos: Non occidatur in templo Domini.

16. Imposueruntque ei manus, & impegerunt eam per viam introitus equorum, juxta palatium, & interfecta est ibi.

17. Pepigit ergo Jojada fœdus inter Dominum, & inter regem, & inter populum, ut esset populus Domini, & inter regem & populum.

18. Ingressusque est omnis populus terræ templum Baal, & destruxerunt aras ejus, & imagines contriverunt validè: Mathan quoque sacerdotem Baal occiderunt coram altari. Et posuit sacerdos custodias in domo Domini.

19. Tulitque centuriones, & Cerethi & Phelethi legiones, & omnem populum terræ, deduxeruntque regem de domo Domini: & venerunt per viam portæ scutariorum in palatium, & sedit super thronum regum.

20. Lætatusque est omnis populus terræ, & civitas conquievit: Athalia autem occisa est gladio in domo regis.

21 Septemque annorum erat Joas, cùm regnare cœpisset.

CAPUT XII.

Joas gazophylacii pecuniam ad sartatecta templi instauranda expendit, Hazaeli autem regi Syriæ bellum contra Jerusalem paranti mittit omnes templi & palatii thesauros, tandemque à servis suis occiditur, cui succedit filius ejus Amasias.

* Eodem anno M. 3126.

1. ANno septimo Jehu regnavit Joas: * & quadraginta annis regnavit in Jerusalem. Nomen matris ejus Sebia de Bersabee.

2. Fecitque Joas rectum coram Domino cunctis diebus, quibus docuit eum Jojada sacerdos.

3. Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat in excelsis incensum.

*Anno M. 3147. Ant. Chr. 857.

4. Dixitque Joas ad sacerdotes: * Omnem pecuniam sanctorum, quæ illata fuerit in templum Domini à prætereuntibus, quæ offertur pro pretio animæ, & quam sponte & arbitrio cordis sui inferunt in templum Domini:

5. accipiant illam sacerdotes juxta ordinem suum, & instaurent sartatecta domus, si quid necessarium viderint instauratione.

6. Igitur usque ad vigesimum tertium annum regis Joas, non instauraverunt sacerdotes sartatecta templi.

* Ann. M. 3148.

7. Vocavitque rex *Joas Jojadam pontificem & sacerdotes, dicens eis: Quare sartatecta non instauratis templi? nolite ergo ampliùs accipere pecuniam juxta ordinem vestrum, sed ad instaurationem templi reddite eam.

8. Prohibitique sunt sacerdotes ultrà accipere pecuniam à populo, & instaurare sartatecta domus.

9. Et tulit Jojada pontifex gazophylacium unum, aperuitque foramen desuper, & posuit illud juxta altare ad dexteram ingredientium domum Domini, mittebantque in eo sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam, quæ deferebatur ad templum Domini.

10. Cùmque viderent nimiam pecuniam esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis, & pontifex, effundebantque & numerabant pecuniam, quæ inveniebatur in domo Domini:

11. & dabant eam juxta numerum atque mensuram in manu eorum, qui præerant cæmentariis domus Domini: qui impendebant eam in fabris lignorum, & in cæmentariis iis, qui operabantur in domo Domini,

12. & sartatecta faciebant: & in iis, qui cædebant saxa, & ut emerent ligna, & lapides, qui excidebantur, ita ut impleretur instauratio domus Domini in universis, quæ indigebant expensa ad muniendam domum.

13. Verumtamen non fiebant ex eadem pecunia hydriæ templi Domini, & fuscinulæ, & thuribula, & tubæ, & omne vas aureum & argenteum, de pecunia, quæ inferebatur in templum Domini:

14. iis enim, qui faciebant opus, dabatur ut instauraretur templum Domini:

15. & non fiebat ratio iis hominibus, qui accipiebant pecuniam ut distribuerent eam artificibus: sed in fide tractabant eam.

16. Pecuniam verò pro delicto, & pecuniam pro peccatis non inferebant in templum Domini, quia sacerdotum erat.

17. Tunc * ascendit Hazael rex Syriæ, & pugnabat contra Geth, cepitque eam: & direxit faciem suam ut ascenderet in Jerusalem. *Ann. M. 3165. Ant. Chr. 839. § 2.Pa.24. 23.

18. Quam ob rem tulit Joas rex Juda omnia sanctificata, quæ consecraverant Josaphat, & Joram, & Ochozias patres ejus reges Juda, & quæ ipse obtulerat: & universum argentum, quod inveniri potuit in thesauris templi Domini, & in palatio regis: misitque Hazaeli regi Syriæ, & recessit ab Jerusalem.

19. Reliqua autem sermonum Joas, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

20. Surrexerunt autem servi ejus, & conjuraverunt inter se, percusseruntque Joas in Domo Mello in descensu Sella.

21. Josachar namque filius Semaath, & Jozadab filius Somer, servi ejus, percusserunt eum, & mortuus est: & sepelierunt eum cum patribus suis in Civitate David, regnavitque Amasias filius ejus pro eo.

CAPUT XIII.

Joachaz rex Israel propter peccata sua gravissimè afflictus à rege Syriæ, conversus ad Dominum liberatur; cui mortuo succedit filius Joas, qui juxta Elisei morientis vaticinium Syros ter devicit: mortui autem Elisei sepulchro injectus quidam mortuus suscitatur.

1. ANno vigesimo tertio Joas * filii Ochoziæ regis Juda, regnavit Joachaz filius Jehu super Israel in Samaria decem & septem annis. *Anno M. 3148. Ant. Chr. 856.

2. Et fecit malum coram Domino, secutusque est peccata Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, & non declinavit ab eis.

3. Iratusque est furor Domini contra Israel, & tradidit eos in manu Hazael regis Syriæ, & in manu Benadad filii Hazael cunctis diebus.

4. Deprecatus est autem Joachaz faciem Domini, & audivit eum Dominus: vidit enim angustiam Israel, quia attriverat eos rex Syriæ:

5. & dedit Dominus salvatorem Israeli, & liberatus est de manu regis Syriæ, habitaveruntque filii Israel in tabernaculis suis sicut heri & nudiustertius.

Digitized by Google

6. Verumtamen non recesserunt à peccatis domus Jeroboam, qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulaverunt: si quidem & lucus permansit in Samaria.

7. Et non sunt derelicti Joachaz de populo nisi quinquaginta equites, & decem currus, & decem millia peditum: interfecerat * enim eos rex Syriæ, & redegerat quasi pulverem in tritura areæ.

* Juxta Prophetiã Elisei. supr. 8. 12.

8. Reliqua autem sermonum Joachaz, & universa quæ fecit, & fortitudo ejus, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

9. Dormivitque Joachaz * cum patribus suis, & sepelierunt eum in Samaria: regnavitque Joas filius ejus pro eo.

* Anno M. 3165. Ant. Chr. 839.

10. Anno trigesimo septimo Joas † regis Juda regnavit * Joas filius Joachaz super Israel in Samaria sedecim annis,

† Ann. M. 3165. Ant. Chr. 841.
* Id est regni particeps à patre factus est, qui nonnisi ab hinc an. 2. moritur. supr. v. 9.

11. & fecit quod malum est in conspectu Domini: non declinavit ab omnibus peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulavit.

12. Reliqua autem sermonum Joas, & universa quæ fecit, & fortitudo ejus, quomodo pugnaverit contra Amasiam regem Iuda, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

13. Et dormivit Joas cum patribus suis: Jeroboam autem sedit super solium ejus. Porrò Joas sepultus est in Samaria cum regibus Israel.

14. Eliseus autem ægrotabat infirmitate, qua & mortuus est: descenditque ad eum Joas rex * Israel, & flebat coram eo, dicebatque: Pater mi, pater mi, currus Israel & auriga ejus!

* Ann. M. 3165. non tunc post patris exequias, ut videtur.

15. Et ait illi Eliseus: Affer arcum, & sagittas. Cùmque attulisset ad eum arcum, & sagittas,

16. dixit ad regem Israel: Pone manum tuam super arcum. Et cùm posuisset ille manum suam, superposuit Eliseus manus suas manibus regis,

17. & ait: Aperi fenestram orientalem. Cùmque aperuisset, dixit Eliseus: Jace sagittam. Et jecit. Et ait Eliseus: Sagitta salutis Domini, & sagitta salutis contra Syriam: percutiesque Syriam in Aphec, donec consumas eam.

18. Et ait: Tolle sagittas. Qui cùm tulisset, rursum dixit ei: Percute jaculo terram. Et cùm percussisset tribus vicibus, & stetisset,

19. iratus est vir Dei contra eum, & ait: Si percussisses quinquies, aut sexies, sive septies, percussisses Syriam usque ad consumptionem: nunc autem tribus vicibus percuties eam.

20. Mortuus est ergo Eliseus, & sepelierunt eum. Latrunculi autem de Moab venerunt in terram in ipso anno.

21. || Quidam autem sepelientes hominem, viderunt latrunculos, & projecerunt cadaver in sepulchro Elisei. Quod cùm tetigisset ossa Elisei, revixit homo, & stetit super pedes suos.

|| Eccli. 48. 14.

22. Igitur Hazael rex Syriæ afflixit Israel cunctis diebus Joachaz:

23. & misertus est Dominus eorum, & reversus est ad eos propter pactum suum, quod habebat cum Abraham, & Isaac, & Jacob: & noluit disperdere eos, neque projicere penitus usque in præsens tempus.

24. Mortuus est autem Hazael rex Syriæ, & regnavit Benadad filius ejus pro eo.

25. Porrò Joas * filius Joachaz tulit urbes de manu Benadad filii Hazael, quas tulerat de manu Joachaz patris sui jure prælii, tribus vicibus percussit eum Joas, & reddidit civitates Israel.

* Ann. M. 3168. Ant. Chr. 836. ad quam expeditionẽ iturus, videtur Jeroboamũ secundum suum filiũ in regni consortiũ assumpsisse: ut ex ratione Jeroboami hujus ann. 27. Azarias rex Juda regnare cœpisse intelligatur Infr. 15. 1.

CAPUT XIV.

Amasias interfectis occisoribus patris sui Joas, percutit Edom, sed provocans ad bellum Joas regem Israel, ab eo capitur, & Jerusalem diripitur: at Joas regi Israel succedit filius Jeroboam, qui ab angustiis liberat Israel, cui succedit filius Zacharias: porrò facta conjuratione adversus Amasiam regem Juda à suis occiditur, cui succedit filius Azarias impius.

1. IN anno secundo † Joas filii Joachaz regis Israel, regnavit Amasias filius Joas regis Juda.

† desinente anno M. 3165.

2. || Viginti quinque annorum erat cùm regnare cœpisset: viginti autem & novem annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Joadan de Jerusalem.

|| 2. Paral. 25. 1.

3. Et fecit rectum coram Domino, verumtamen non ut David pater ejus. Juxta omnia, quæ fecit Joas pater suus, fecit:

4. nisi hoc tantùm quòd excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis.

5. Cùmque obtinuisset regnum, percussit servos suos, qui interfecerant regem patrem suum:

6. filios autem eorum, qui occiderant, non occidit, juxta quod scriptum est in libro legis Moysi, sicut præcepit Dominus, dicens: || Non morientur patres pro filiis, neque filii morientur pro patribus: sed unusquisque in peccato suo morietur.

|| Deut. 24. 16. Ezec. 18. 20

7. Ipse percussit Edom * in Valle Salinarum decem millia, & apprehendit Petram in prælio, vocavitque nomen ejus Jectehel usque in præsentem diem.

* Ann. M. 3177. Ant. Chr. 827.

8. Tunc † misit Amasias nuntios ad Joas filium Joachaz, filii Jehu regis Israel, dicens: Veni, & videamus nos.

† Anno sequenti regni sui 14. ut habet Joseph.

9. Remisitque Joas rex Israel ad Amasiam regem Juda, dicens: Carduus Libani misit ad cedrum, quæ est in Libano, dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem. Transieruntque bestiæ saltus, quæ sunt in Libano, & conculcaverunt carduum.

10. Percutiens invaluisti super Edom, & sublevavit te cor tuum: contentus esto gloria, & sede in domo tua: quare provocas malum, ut cadas tu & Judas tecum?

11. Et non acquievit Amasias: Ascenditque Joas rex Israel, & viderunt se, ipse & Amasias rex Juda in Bethsames oppido Judæ.

12. Percussusque est Juda coram Israel, & fugerunt unusquisque in tabernacula sua.

13. Amasiam verò regem Juda filium Joas filii Ochoziæ cepit Joas rex Israel in Bethsames, & adduxit eum in Jerusalem: & interrupit murum Jerusalem, à porta Ephraim usque ad portam anguli, quadringentis cubitis.

14. Tulitque omne aurum, & argentum, & universa vasa, quæ inventa sunt in domo Domini,

mini, & in thesauris regis, & obsides, & reversus est in Samariam.

15. Reliqua autem verborum Joas quæ fecit, & fortitudo ejus qua pugnavit contra Amasiam regem Juda, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

16. Dormivitque Joas cum patribus suis, & sepultus est in Samaria cum regibus Israel: & regnavit Jeroboam filius ejus pro eo.

17. Vixit autem Amasias, filius Joas, rex Juda, postquam mortuus est Joas filius Joachaz regis Israel, quindecim annis.

18. Reliqua autem sermonum Amasiæ, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

19. Factaque est contra eum conjuratio in Jerusalem: at ille fugit in Lachis *. Miseruntque post eum in Lachis, & interfecerunt eum ibi.

* Ann. M. 3194. Ant. Chr. 810.

20. Et asportaverunt in equis, sepultusque est in Jerusalem cum patribus suis in Civitate David.

21. ‖ Tulit autem universus populus Judæ Azariam annos natum sedecim, & constituerunt eum regem pro patre ejus Amasia.

‖ 2. Par. 26. 1.

22. Ipse ædificavit Ælath, & restituit eam Judæ, postquam dormivit rex cum patribus suis.

23. Anno quintodecimo Amasiæ * filii Joas regis Juda, regnavit Jeroboam filius Joas regis Israel in Samaria, quadraginta & uno anno:

* Anno M. 3179. Ant. Chr. 825.

24. & fecit quod malum est coram Domino. Non recessit ab omnibus peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

25. Ipse restituit terminos ‖ Israel ab introitu Emath, usque ad mare solitudinis, juxta sermonem Domini Dei Israel, quem locutus est per servum suum ‖ Jonam filium Amathi prophetam, qui erat de Geth, quæ est in Opher.

‖ Num. 13. 22.
‖ Jon. 1. 1.

26. Vidit enim Dominus afflictionem Israel amaram nimis, & quòd consumpti essent usque ad clausos carcere, & extremos, & non esset qui auxiliaretur Israeli.

27. Nec locutus est Dominus ut deleret nomen Israel de sub cœlo, sed salvavit eos in manu Jeroboam filii Joas.

28. Reliqua autem sermonum Jeroboam, & universa quæ fecit, & fortitudo ejus, qua præliatus est, & quomodo restituit Damascum, & Emath Judæ in Israel, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

29. Dormivitque † Jeroboam cum patribus suis regibus Israel, & regnavit Zacharias filius ejus pro eo.

† Mortuo Jeroboam omnia in præceps ruere cœperunt, prout in 9. & 8. cap. Amos prædictū fuerat. Quo turbulento rerum statu, ad ἀναρχίας rescit perducta; undecim annorum & dimidii continuatam spatio. Quod synchronismus Reg. hic postulat. v. Chron. nostrum.

CAPUT XV.

Azariæ leproso succedit filius Joathan in Juda, Zachariæ autem in Israel succedit Sellum, & huic Manahem qui fit tributarius regi Assyriorum, & huic Phaceja, & huic Phacee; cujus temporibus Theglathphalasar devictam magnam partem Israelitarum transtulit in Assyrios: huic succedit Osee: in Juda autem mortuo Joathan, succedit filius Achaz.

1. ANno vigesimo septimo Jeroboam * regis Israel, regnavit Azarias filius Amasiæ regis Juda.

* Anno M. 3194. Ant. Chr. 810. V. sup. 13. 25.

2. Sedecim annorum erat cùm regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Jechelia de Jerusalem.

3. Fecitque quod erat placitum coram Domino, juxta omnia quæ fecit Amasias pater ejus.

4. Verumtamen excelsa non est demolitus: adhuc populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis.

5. Percussit autem Dominus regem, & fuit leprosus usque in diem mortis suæ, & habitabat in domo libera seorsum: Joathan verò filius regis gubernabat palatium, & judicabat populum terræ.

2. Par. 26. 21.

6. Reliqua autem sermonum Azariæ, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

7. Et dormivit Azarias * cum patribus suis: sepelieruntque eum cum majoribus suis in civitate David, & regnavit Joathan filius ejus pro eo.

* Anno M. 3246. Ant. Chr. 758.

8. Anno trigesimo octavo * Azariæ regis Juda, regnavit Zacharias filius Jeroboam super Israel in Samaria sex mensibus:

* Ann. M. 3232. Ant. Chr. 772.

9. & fecit quod malum est coram Domino, sicut fecerant patres ejus: non recessit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

10. Conjuravit autem contra eum Sellum filius Jabes: percussitque eum palàm, & interfecit, regnavitque pro eo.

11. Reliqua autem verborum Zachariæ, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

12. ‖ Iste est sermo Domini, quem locutus est ad Jehu, dicens: Filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel. Factumque est ita.

‖ Supr. 10. 30.

13. Sellum filius Jabes regnavit * trigesimo nono anno Azariæ regis Juda: regnavit autem uno mense in Samaria.

* Ann. M. 3233.

14. Et ascendit Manahem filius Gadi de Thersa: venitque in Samariam, & percussit Sellum filium Jabes in Samaria, & interfecit eum, regnavitque pro eo.

15. Reliqua autem verborum Sellum, & conjuratio ejus, per quam tetendit insidias, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

16. Tunc percussit Manahem Thapsam, & omnes qui erant in ea, & terminos ejus de Thersa: noluerant enim aperire ei: & interfecit omnes prægnantes ejus, & scidit eas.

17. Anno trigesimo nono Azariæ regis Juda regnavit Manahem filius Gadi super Israel decem annis in Samaria.

18. Fecitque quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel cunctis diebus ejus.

19. Veniebat Phul † rex Assyriorum in terram, & dabat Manahem Phul mille talenta argenti, ut esset ei in auxilium, & firmaret regnum ejus.

† Hic Sardanapali videtur fuisse pater, ab eo Sardan. Phul. dicti ut Merodac Babylonius à Baladan patre, cognomentū Merodac Baladan accepisse legitur Isa. 39. 1. Consideratisque annis ab Eusebio, Sardanapali & patris ejus imperio assignatis; atque ab initio Nabonassari cum Sardanapali exitu conjuncto, eisdem retrò numeratis hic ille ipse videri potest, qui prædicatione Jonæ ad resipiscentiā perductus fuerat.

20. Indixitque Manahem argentum super Israel cunctis potentibus & divitibus, ut daret regi Assyriorum quinquaginta siclos argenti per singulos: reversusque est rex Assyriorum, & non est moratus in terra.

21. Reliqua autem sermonum Manahem, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

22. Et dormivit Manahem cum patribus suis: regnavitque Phaceja filius ejus pro eo.

23. Anno quinquagesimo * Azariæ regis Juda regnavit Phaceja filius Manahem super Israel in Samaria biennio:

24. & fecit quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

25. Conjuravit † autem adversus eum Phacee filius Romeliæ, dux ejus, & percussit eum in Samaria in turre domus regiæ juxta Argob, & juxta Arie, & cum eo quinquaginta viros de filiis Galaaditarum, & interfecit eum, regnavitque pro eo.

26. Reliqua autem sermonum Phaceja, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

27. Anno quinquagesimo secundo Azariæ regis Juda, regnavit Phacee filius Romeliæ super Israel in Samaria viginti annis.

28. Et fecit quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

29. In diebus Phacee regis Israel venit Theglathphalasar ‡ rex Assur, & cepit Aion, & Abel Domum, Maacha & Janoe, & Cedes, & Asor, & Galaad, & Galilæam, & universam terram Nephthali: & transtulit eos in Assyrios.

30. Conjuravit autem, & tetendit insidias Osee filius Ela contra Phacee filium Romeliæ, & percussit eum, & interfecit: regnavitque pro eo vigesimo anno † Joatham filii Oziæ.

31. Reliqua autem sermonum Phacee, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

32. || Anno secundo * Phacee, filii Romeliæ regis Israel, regnavit Joathan filius Oziæ regis Juda.

33. Viginti quinque annorum erat cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Jerusa, filia Sadoc.

34. Fecitque quod erat placitum coram Domino: juxta omnia, quæ fecerat Ozias pater suus, operatus est.

35. Verumtamen excelsa non abstulit; adhuc populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis: ipse ædificavit portam domus Domini sublimissimam.

36. Reliqua autem sermonum Joatham, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

37. In diebus illis cœpit Dominus mittere || in Judam, Rasin regem Syriæ, & Phacee filium Romeliæ.

38. Et dormivit Joatham cum patribus suis, sepultusque est cum eis in Civitate David patris sui, & regnavit Achaz filius ejus pro eo.

* Anno M. 3243. Ant. Chr. 761.
† Ann. M. 3245. Ant. Chr. 759.
‡ Isab Æliano *Thilgamus* dicitur, qui post Arbacis & Belesi sive, Baladanis (qui Nabonassar nobis videtur) conjurationem, Assyriorū reliquias exsuscitās, *Nini junioris* nomine insigniri voluit, Anno M. 3257. Ant. Chr. 747.
† Ann. M. 3265. id est anno 4. regni Achaz. Turbis autem intervertentibus regno statim potiri nō potuit. Repub. ad anarchiā quandam per 9. ann. spatiū recidente. His autem compositis, regno tandē potitus est, ann. 12. regni Achaz, *Infrà* 17. 1.
|| 2. *Paral.* 27. 1.
* Anno M. 3246. Ant. Chr. 578.
|| *Isai.* 7. 1.

CAPUT XVI.

Achaz filium suum per ignem consecrat: regibus quoque Israel & Syriæ Jerusalem obsidentibus, auxilium à rege Assyriorum missis muneribus obtinet; in cujus gratiam, ablato Dei cultu, diis Assyriorum sacrificat; cui succedit pius filius Ezechias.

1. ANno decimo septimo Phacee filii Romeliæ, regnavit Achaz filius Joatham regis Juda.

2. || Viginti annorum erat Achaz cùm regnare cœpisset *, & sedecim annis regnavit in Jerusalem: non fecit quod erat placitum in conspectu Domini Dei sui, sicut David pater ejus.

3. Sed ambulavit in via regum Israel: insuper & filium suum consecravit, transferens per ignem secundùm idola Gentium: quæ dissipavit Dominus coram filiis Israel.

4. Immolabat quoque victimas, & adolebat incensum in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso.

5. || Tunc ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israel, in Jerusalem ad præliandum: cùmque obsiderent Achaz, non valuerunt superare eum *.

6. In tempore illo restituit Rasin rex Syriæ, Ailam Syriæ, & ejecit Judæos de Aila †: & Idumæi venerunt in Ailam, & habitaverunt ibi usque in diem hanc.

7. Misit * autem Achaz nuntios ad Theglathphalasar || regem Assyriorum, dicens: Servus tuus, & filius tuus ego sum: ascende, & salvum me fac de manu regis Syriæ, & de manu regis Israel, qui consurrexerunt adversum me.

8. Et cùm collegisset argentum & aurum, quòd inveniri potuit in Domo Domini, & in thesauris regis, misit regi Assyriorum munera.

9. Qui & acquievit voluntati ejus: ascendit enim rex Assyriorum in Damascum, & vastavit eam: & transtulit habitatores ejus Cyrenen, Rasin autem interfecit.

10. Perrexitque rex Achaz in occursum Theglathphalasar regi Assyriorum in Damascum: cùmque vidisset altare Damasci, misit rex Achaz ad Uriam sacerdotem exemplar ejus, & similitudinem juxta omne opus ejus.

11. Extruxitque Urias sacerdos altare: juxta omnia, quæ præceperat rex Achaz, de Damasco, ita fecit sacerdos Urias, donec veniret rex Achaz de Damasco.

12. Cùmque venisset rex de Damasco, vidit altare, & veneratus est illud: ascenditque & immolavit holocausta, & sacrificium suum,

13. & libavit libamina, & fudit sanguinem pacificorum, quæ obtulerat super altare.

14. Porrò altare æreum, quod erat coram Domino, transtulit de facie templi, & de loco altaris, & de loco templi Domini: posuitque illud ex latere altaris ad Aquilonem.

15. Præcepit quoque rex Achaz Uriæ sacerdoti, dicens: Super altare majus offer holocaustum matutinum, & sacrificium vespertinum, & holocaustum regis, & sacrificium ejus, & holocaustum universi populi terræ, & sacrificia eorum, & libamina eorum: & omnem sanguinem holocausti, & universum sanguinem victimæ super illud effundes: altare verò æreum erit paratum ad voluntatem meam.

16. Fecit igitur Urias sacerdos, juxta omnia quæ præceperat rex Achaz.

17. Tulit autem rex Achaz cælatas bases, & luterem, qui erat desuper: & mare deposuit de bobus æreis, qui sustentabant illud, & posuit super pavimentum stratum lapide.

18. Musach quoque sabbati, quod ædificaverat in templo: & ingressum regis exte-

|| 2. *Paral.* 28. 1.
* Anno M. 3262. Ant. Chr. 742.
|| *Isa.* 7. 1.
* Prima expeditione, sc. *Vide* 2. *Par.* 28. 5.
† Ann. M. 3263.
* Ann. M. 3264.
|| *V. supr. cap.* 15. 29.

rius, convertit in templum Domini, propter regem Assyriorum.

19. Reliqua autem verborum Achaz, quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

20. Dormivitque Achaz cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Civitate David *, & regnavit Ezechias filius ejus pro eo.

* Sed non in sepulchris Regum. 2. Par. 28. 27.

CAPUT XVII.

Post multa filiorum Israel quæ commemorantur facinora, Salmanasar sub Osee recusante antiquum Assyrio pendere tributum, transfert Israel in Assyrios: & quia Assyrii in Samariam missi cultum Dei ignorantes devorabantur à leonibus, mittitur eis sacerdos Israeliticus qui ipsos instituat; sicque factum est, ut & Deo & idolis servirent.

* Anno M. 3274. Ant. Chr. 730. Vide supr. 15. 30.
|| Infr. 18. 9. Tob. 1. 2.
* Qui Teglathphalasaro successit.
† Ann. M. 3276.
|| Ann. M. 3279.

1. ANno duodecimo * Achaz regis Juda, regnavit Osee filius Ela in Samaria super Israel novem annis.
2. Fecitque malum coram Domino: sed non sicut reges Israel, qui ante eum fuerant.
3. || Contra hunc ascendit Salmanasar * rex Assyriorum, & factus est ei Osee servus, reddebatque illi tributa.
4. Cùmque deprehendisset rex Assyriorum Osee, quòd rebellare nitens † misisset nuntios ad Sua regem Ægypti, ne præstaret tributa regi Assyriorum, sicut singulis annis solitus erat, obsedit eum, & vinctum misit in carcerem.
5. Pervagatusque est omnem terram: & ascendens Samariam, obsedit eam tribus annis.

* Ann. M. 3283. Infr. 18. 10.

6. * Anno autem nono Osee, cepit rex Assyriorum Samariam, & transtulit Israel in Assyrios: posuitque eos in Hala & in Habor juxta fluvium Gozan, in civitatibus Medorum.
7. Factum est enim, cùm peccassent filii Israel Domino Deo suo, qui eduxerat eos de Terra Ægypti, de manu Pharaonis regis Ægypti, coluerunt deos alienos.
8. Et ambulaverunt juxta ritum Gentium, quas consumpserat Dominus in conspectu filiorum Israel, & regum Israel: quia similiter fecerant.
9. Et offenderunt filii Israel verbis non rectis Dominum Deum suum: & ædificaverunt sibi excelsa in cunctis urbibus suis à Turre custodum usque ad civitatem munitam.
10. Feceruntque sibi statuas, & lucos in omni colle sublimi, & subter omne lignum nemorosum:
11. & adolebant ibi incensum super aras in morem Gentium, quas transtulerat Dominus à facie eorum: feceruntque verba pessima irritantes Dominum.
12. Et coluerunt immunditias, de quibus præcepit eis Dominus ne facerent verbum hoc.
13. Et testificatus est Dominus in Israel & in Juda per manum omnium prophetarum & Videntium, dicens: || Revertimini à viis vestris pessimis, & custodite præcepta mea, & cæremonias, juxta omnem legem, quam præcepi patribus vestris: & sicut misi ad vos in manu servorum meorum Prophetarum.

|| Jerem. 25. 5.

14. Qui non audierunt, sed induraverunt cervicem suam juxta cervicem patrum suorum, qui noluerunt obedire Domino Deo suo.
15. Et abjecerunt legitima ejus, & pactum, quod pepigit cum patribus eorum, & testificationes, quibus contestatus est eos: secutique sunt vanitates, & vanè egerunt: & secuti sunt Gentes, quæ erant per circuitum eorum, super quibus præceperat Dominus eis ut non facerent sicut & illæ faciebant.
16. Et dereliquerunt omnia præcepta Domini Dei sui: feceruntque sibi conflatiles duos vitulos, & lucos, & adoraverunt universam militiam cœli: servieruntque Baal,
17. & consecraverunt filios suos, & filias suas per ignem: & divinationibus inserviebant & auguriis: & tradiderunt se ut facerent malum coram Domino, ut irritarent eum.
18. Iratusque est Dominus vehementer Israeli, & abstulit eos à conspectu suo, & non remansit nisi tribus Juda tantummodò.
19. Sed nec ipse Juda custodivit mandata Domini Dei sui: verùm ambulavit in erroribus Israel, quos operatus fuerat.
20. Projecitque Dominus omne semen Israel, & afflixit eos, & tradidit eos in manu diripientium, donec projiceret eos à facie sua:
21. || ex eo jam tempore, quo scissus est Israel à domo David, & constituerunt sibi regem Jeroboam filium Nabat: separavit enim Jeroboam Israel à Domino, & peccare eos fecit peccatum magnum.

|| 3. Reg. 12. 19.

22. Et

22. Et ambulaverunt filii Israel in universis peccatis Jeroboam quæ fecerat: & non recesserunt ab eis,

‖ *Jerem.* 25. 9.

23. ‖ usquequò Dominus auferret Israel à facie sua, sicut locutus fuerat in manu omnium servorum suorum Prophetarum: translatusque est Israel de terra sua in Assyrios, usque in diem hanc.

24. Adduxit autem rex Assyriorum * de Babylone, & de Cutha, & de Avah, & de Emath, & de Sepharvaim: & collocavit eos in civitatibus Samariæ pro filiis Israel: qui possederunt Samariam, & habitaverunt in urbibus ejus.

* Assaradon, ut est 1. *Esdr.* 4. 2 idque anno M. 3327 Ant. Chr. 677. quo completum est dictum ab Isaia, initio regni Achaz. (*Isa.* 7. 8.) de Ephraim *intra annos* 65. *sic atterido ut non esset populus*: sublata enim à Salmanasare ante annos 44. maxima parte populi, huc usque tamen aliqua Reipub. facies retenta erat.

25. Cùmque ibi habitare cœpissent, non timebant Dominum: & immisit in eos Dominus leones, qui interficiebant eos.

26. Nuntiatumque est regi Assyriorum, & dictum: Gentes, quas transtulisti, & habitare fecisti in civitatibus Samariæ, ignorant legitima Dei terræ: & immisit in eos Dominus leones, & ecce interficiunt eos, eò quòd ignorent ritum Dei terræ.

27. Præcepit autem rex Assyriorum, dicens: Ducite illuc unum de sacerdotibus, quos inde captivos adduxistis, & vadat, & habitet cum eis: & doceat eos legitima Dei terræ.

28. Igitur cùm venisset unus de sacerdotibus his, qui captivi ducti fuerant de Samaria, habitavit in Bethel, & docebat eos quomodo colerent Dominum *.

* Sc. Secundùm Jeroboami ritum.

29. Et unaquæque Gens fabricata est Deum suum: posueruntque eos in fanis excelsis, quæ fecerant Samaritæ, Gens & Gens in urbibus suis, in quibus habitabant.

30. Viri enim Babylonii fecerunt Sochothbenoth: viri autem Cuthæi fecerunt Nergel: & viri de Emath fecerunt Asima.

31. Porrò Hevæi fecerunt Nebahaz & Tharthac. Hi autem, qui erant de Sepharvaim, comburebant filios suos igni, Adramelech & Anamelech diis Sepharvaim,

32. & nihilominus colebant Dominum. Fecerunt autem sibi de novissimis sacerdotes excelsorum, & ponebant eos in fanis sublimibus.

33. Et cùm Dominum colerent, diis quoque suis serviebant juxta consuetudinem Gentium, de quibus translati fuerant Samariam:

34. usque in præsentem diem morem sequuntur antiquum: non ‖ timent Dominum, neque custodiunt cæremonias ejus, judicia, & legem, & mandatum, quod præceperat Dominus filiis Jacob, ‖ quem cognominavit Israel:

‖ *Infr.* v. 41

‖ *Gen* 32. 28

35. & percusserat cum eis pactum, & mandaverat eis, dicens: Nolite timere deos alienos, & non adoretis eos, neque colatis eos, & non immoletis eis:

36. Sed Dominum Deum vestrum, qui eduxit vos de Terra Ægypti in fortitudine magna, & in brachio extento, ipsum timete, & illum adorate, & ipsi immolate.

37. Cæremonias quoque, & judicia, & legem, & mandatum, quod scripsit vobis, custodite ut faciatis cunctis diebus: & non timeatis deos alienos.

38. Et pactum, quod percussit vobiscum, nolite oblivisci: nec colatis deos alienos,

39. sed Dominum Deum vestrum timete, & ipse eruet vos de manu omnium inimicorum vestrorum.

40. Illi verò non audierunt, sed juxta consuetudinem suam pristinam perpetrabant.

41. Fuerunt igitur Gentes istæ timentes quidem Dominum, sed nihilominus & idolis suis servientes: nam & filii eorum, & nepotes, sicut fecerunt patres sui, ita faciunt usque in præsentem.

CAPUT XVIII.

Ezechias pietate eximius, dissipatis idolorum delubris, ac æneo Moysi serpente confracto, percutit Edom; & cùm ab Assyriis rebellasset, rex Assyriorum expugnatis civitatibus Juda, Ezechiæ veniam precanti, magnam pecuniæ vim imponit, missa quoque manu valida Jerusalem obsidet, multis probris in Ezechiam & blasphemiis in Deum per Rabsacen jactatis.

1. ANno ‖ tertio Osee filii Ela regis Israel, regnavit Ezechias * filius Achaz regis Juda.

‖ 2. *Paral.* 28. 27. & 29. 1.
* Anno M. 3277. Ant. Chr. 727.

2. Vigintiquinque annorum erat, cùm regnare cœpisset: & vigintinovem annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Abi filia Zachariæ.

3. Fecitque quod erat bonum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat David pater ejus.

4. Ipse dissipavit * excelsa, & contrivit statuas, & succidit lucos, confregitque serpentem æneum, ‖ quem fecerat Moyses: siquidem usque ad illud tempus filii Israel adolebant ei incensum: vocavitque nomen ejus Nohestan *.

* Ann. M. 3278.
‖ *Num.* 21. 9.
* i. *Aenu-lum*, per diminutionem & cōtemptū.

5. In Domino Deo Israel speravit: itaque post eum non fuit similis ei de cunctis regibus Juda, sed neque in his, qui ante eum fuerunt:

6. & adhæsit Domino, & non recessit à vestigiis ejus, fecitque mandata ejus, quæ præceperat Dominus Moysi.

7. Unde & erat Dominus cum eo, & in cunctis, ad quæ procedebat, sapienter se agebat. Rebellavit quoque contra regem Assyriorum, & non servivit ei.

8. Ipse percussit Philisthæos usque ad Gazam, & omnes terminos eorum, à Turre custodum usque ad Civitatem munitam.

9. ‖ Anno quarto regis Ezechiæ, qui erat annus septimus Osee filii Ela regis Israel, ascendit Salmanasar rex Assyriorum in Samariam, & oppugnavit eam;

‖ *Sup.* 17. 6. *Tob.* 1. 2.

10. & cepit. Nam post annos tres, anno sexto Ezechiæ, id est nono anno Osee regis Israel, capta est Samaria *:

* Ann. M. 3283.
† quò priùs Teglatphilaser duas tribus & dimidiam trans Jordanem habitantes transtulerat. 1 *Par.* 5. 26

11. & transtulit rex Assyriorum Israel in Assyrios, collocavitque eos in Hala, & in Habor fluviis Gozan in civitatibus Medorum †:

12. quia non audierunt vocem Domini Dei sui, sed prætergressi sunt pactum ejus: omnia, quæ præceperat Moyses servus Domini, non audierunt, neque fecerunt.

13. ‖ Anno quartodecimo * regis Ezechiæ, ascendit Sennacherib rex Assyriorum ad universas civitates Juda munitas: & cepit eas.

‖ 2. *Paral.* 32. 1. *Eccli.* 48. 20 *Isai.* 36. 1.
* Anno M. 3291. Ant. Chr. 713.

14. Tunc misit Ezechias rex Juda nuntios ad regem Assyriorum in Lachis, dicens: Peccavi, recede à me: & omne, quod imposueris mihi, feram. Indixit itaque rex Assyriorum Ezechiæ regi Judæ trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri.

15. Deditque Ezechias omne argentum quod repertum fuerat in domo Domini, & in theſauris regis.

16. In tempore illo confregit Ezechias valvas templi Domini, & laminas auri, quas ipſe affixerat, & dedit eas regi Aſſyriorum.

**qui Azotum cepit. Iſai. 20.* 17. Miſit autem rex Aſſyriorum Thartan,* & Rabſaris, & Rabſacen, de Lachis ad regem Ezechiam cum manu valida Jeruſalem: qui cùm aſcendiſſent, venerunt Jeruſalem, & ſteterunt juxta aquæductum piſcinæ ſuperioris, quæ eſt in via Agrifullonis.

18. Vocaveruntque regem: egreſſus eſt autem ad eos Eliacim filius Helciæ præpoſitus domus, & Sobna ſcriba, & Joahe filius Aſaph à commentariis.

19. Dixitque ad eos Rabſaces: Loquimini Ezechiæ: Hæc dicit rex magnus, rex Aſſyriorum: Quæ eſt iſta fiducia, qua niteris?

20. Forſitan iniſti conſilium, ut præpares te ad prælium? In quo confidis, ut audeas rebellare?

|| Iſai. 20 21. an ſperas in baculo arundineo atque confracto Ægypto, || ſuper quem, ſi incubuerit homo, comminutus ingredietur manum ejus, & perforabit eam? ſic eſt Pharao rex Ægypti, omnibus qui confidunt in ſe.

22. Quòd ſi dixeritis mihi: In Domino Deo noſtro habemus fiduciam: nonne iſte eſt, cujus abſtulit Ezechias excelſa & altaria: & præcepit Judæ & Jeruſalem: Ante altare hoc adorabitis in Jeruſalem?

23. Nunc igitur tranſite ad dominum meum regem Aſſyriorum, & dabo vobis duo millia equorum, & videte an habere valeatis aſcenſores eorum.

24. Et quo modo poteſtis reſiſtere ante unum ſatrapam de ſervis domini mei minimis? An fiduciam habes in Ægypto propter currus & equites?

25. Numquid ſine Domini voluntate aſcendi ad locum iſtum, ut demolirer eum? Dominus dixit mihi: Aſcende ad terram hanc, & demolire eam.

De Sobna & Eliacim & de Iſai. 22. 26. Dixerunt autem Eliacim filius Helciæ, & Sobna, & Joahe Rabſaci: Precamur ut loquaris nobis ſervis tuis Syriacè: ſiquidem intelligimus hanc linguam: & non loquaris nobis Judaicè, audiente populo, qui eſt ſuper murum.

27. Reſponditque eis Rabſaces, dicens: Numquid ad dominum tuum, & ad te miſit me dominus meus, ut loquerer ſermones hos, & non potiùs ad viros, qui ſedent ſuper murum, ut comedant ſtercora ſua, & bibant urinam ſuam vobiſcum?

28. Stetit itaque Rabſaces, & exclamavit voce magna Judaicè, & ait: Audite verba regis magni, regis Aſſyriorum.

29. Hæc dicit rex: Non vos ſeducat Ezechias: non enim poterit eruere vos de manu mea.

30. Neque fiduciam vobis tribuat ſuper Dominum, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, & non tradetur civitas hæc in manu regis Aſſyriorum.

31. Nolite audire Ezechiam. Hæc enim dicit rex Aſſyriorum: Facite mecum quod vobis eſt utile, & egredimini ad me: & comedet unuſquiſque de vinea ſua, & de ficu ſua: & bibetis aquas de ciſternis veſtris,

32. donec veniam, & transferam vos in terram, quæ ſimilis eſt terræ veſtræ, in terram fructiferam, & fertilem vini, terram panis & vinearum, terram olivarum, & olei ac mellis, & vivetis, & non moriemini. Nolite audire Ezechiam, qui vos decipit, dicens: Dominus liberabit nos.

33. Numquid liberaverunt dii Gentium terram ſuam de manu regis Aſſyriorum?

34. Ubi || eſt Deus Emath, & Arphad? ubi eſt Deus Sepharvaim, Ana, & Ava ||? numquid liberaverunt Samariam de manu mea? *|| Infr. 19. 13. & Iſai. 10. 9. & 37. 13. || V. ſupr. 17. 24.*

35. Quinam illi ſunt in univerſis diis terrarum, qui eruerunt regionem ſuam de manu mea, ut poſſit eruere Dominus Jeruſalem de manu mea?

36. Tacuit itaque populus, & non reſpondit ei quidquam: ſiquidem præceptum regis acceperant ut non reſponderent ei.

37. Venitque Eliacim filius Helciæ, præpoſitus domus, & Sobna ſcriba, & Joahe filius Aſaph à commentariis ad Ezechiam ſciſſis veſtibus, & nuntiaverunt ei verba Rabſacis.

CAPUT XIX.

Ezechia & Iſaia converſis ad Dominum, & pro liberatione precantibus, propter Rabſacis blaſphemias, percutit Angelus Domini 185000. Aſſyriorum: & fugiens Sennacherib in templo idolorum ſuorum à filiis ſuis occiditur.

1. QUæ cùm audiſſet Ezechias rex, ſcidit veſtimenta ſua, & opertus eſt ſacco, ingreſſuſque eſt domum Domini. *Iſai. 37. 1.*

2. Et miſit Eliacim præpoſitum domus, & Sobnam ſcribam, & ſenes de ſacerdotibus opertos ſaccis, ad Iſaiam prophetam filium Amos. *Anno M. 3294. Ant. Chr. 710.*

3. Qui dixerunt: Hęc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & increpationis, & blaſphemiæ, dies iſte: venerunt filii uſque ad partum, & vires non habet parturiens.

4. Si fortè audiat Dominus Deus tuus univerſa verba Rabſacis, quem miſit rex Aſſyriorum dominus ſuus, ut exprobraret Deum viventem, & argueret verbis, quæ audivit Dominus Deus tuus: & fac orationem pro reliquiis, quæ repertæ ſunt.

5. Venerunt ergo ſervi regis Ezechiæ ad Iſaiam.

6. Dixitque eis Iſaias: Hæc dicetis domino veſtro: Hæc dicit Dominus: Noli timere à facie ſermonum, quos audiſti, quibus blaſphemaverunt pueri regis Aſſyriorum me.

7. Ecce, ego immittam ei ſpiritum, & audiet nuntium, & revertetur in terram ſuam, & dejiciam eum gladio in terra ſua.

8. Reverſus eſt ergo Rabſaces, & invenit regem Aſſyriorum expugnantem Lobnam: Audierat enim quòd receſſiſſet de Lachis.

9. Cùmque audiſſet de Tharaca rege Æthiopiæ, dicentes: Ecce, egreſſus eſt ut pugnet adverſum te; & iret contra eum, miſit nuntios ad Ezechiam, dicens:

10. Hæc dicite Ezechiæ regi Juda: Non te ſeducat Deus tuus, in quo habes fiduciam: neque dicas: Non tradetur Jeruſalem in manus regis Aſſyriorum.

11. Tu enim ipſe audiſti quæ fecerunt reges Aſſyriorum univerſis terris, quo mo-

do vastaverunt eas : num ergo solus poteris liberari ?

12. Numquid liberavèrunt dii Gentium singulos, quos vastaverunt patres mei, Gozan videlicet, & Haran, & Reseph, & filios Eden, qui erant in Thelassar?

13. Ubi est rex Emath, & rex Arphad, & rex civitatis Sepharvaim, Ana, & Ava?

14. Itaque cùm accepisset Ezechias litteras de manu nuntiorum, & legisset eas, ascendit in domum Domini, & expandit eas coram Domino,

15. & oravit in conspectu ejus, dicens : Domine Deus Israel, qui sedes super cherubim, tu es Deus solus regum omnium terræ: tu fecisti cœlum & terram.

16. Inclina aurem tuam, & audi : aperi Domine oculos tuos, & vide : audi omnia verba Sennacherib, qui misit ut exprobraret nobis Deum viventem.

17. Verè Domine dissipaverunt reges Assyriorum Gentes, & terras omnium.

18. Et miserunt deos eorum in ignem : non enim erant dii, sed opera manuum hominum ex ligno & lapide, & perdiderunt eos.

19. Nunc igitur Domine Deus noster, salvos nos fac de manu ejus, ut sciant omnia regna terræ, quia tu es Dominus Deus solus.

20. Misit autem Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quæ deprecatus es me super Sennacherib rege Assyriorum, audivi.

21. Iste est sermo, quem locutus est Dominus de eo: Sprevit te, & subsannavit te, virgo filia Sion: post tergum tuum caput movit, filia Jerusalem.

22. Cui exprobrasti, & quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam, & elevasti in excelsum oculos tuos? contra sanctum Israel.

23. Per manum servorum tuorum exprobrasti Domino, & dixisti: In multitudine curruum meorum ascendi excelsa montium in summitate Libani, & succidi sublimes cedros ejus, & electas abietes illius. Et ingressus sum usque ad terminos ejus, & saltum Carmeli ejus ego succidi.

24. Et bibi aquas alienas, & siccavi vestigiis pedum meorum omnes aquas clausas.

25. Numquid non audisti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plasmavi illud, & nunc adduxi: eruntque in ruinam collium pugnantium civitates munitæ.

26. Et qui sedent in eis, humiles manu, contremuerunt & confusi sunt, facti sunt velut fœnum agri, & virens herba tectorum, quæ arefacta est antequam veniret ad maturitatem.

27. Habitaculum tuum, & egressum tuum, & introitum tuum, & viam tuam ego præscivi, & furorem tuum contra me.

28. Insanisti in me, & superbia tua ascendit in aures meas : ponam itaque circulum in naribus tuis, & camum in labiis tuis, & reducam te in viam, per quam venisti.

‖ *Isai. 37. 30.* 29. Tibi autem Ezechia hoc erit signum : ‖ Comede hoc anno quæ reperreris: in secundo autem anno, quæ sponte nascuntur: porrò in tertio anno seminate & metite: plantate vineas, & comedite fructum earum.

30. Et quodcumque reliquum fuerit de domo Juda, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum.

31. De Jerusalem quippe egredientur reliquiæ, & quod salvetur de monte Sion : zelus Domini exercituum faciet hoc.

32. Quam ob rem hæc dicit Dominus de rege Assyriorum : Non ingredietur urbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eam clypeus, nec circumdabit eam munitio.

33. Per viam, qua venit, revertetur: & civitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus.

34. Protegamque urbem hanc, & salvabo eam propter me, & propter David servum meum.

35. ‖ Factum est igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octogintaquinque millia. Cùmque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum : & recedens abiit, ‖ *Tob. 1. 21. Eccli. 48. 24. Isai. 37. 36. 1. Mac. 7. 41. 2. Mac. 8. 19.*

36. & reversus est Sennacherib rex Assyriorum, & mansit in Ninive.

37. ‖ Cùmque adoraret in templo Nesroch deum suum, Adramelech & Sarasar filii ejus percusserunt eum gladio, fugeruntque in terram Armeniorum, & regnavit Asarhaddon filius ejus pro eo. ‖ *Tob. 1. 24.*

CAPUT XX.

Isaias ægrotantem Ezechiam moriturum denuntiat; at ille sua oratione sanitatem cum prorogatione vitæ ad quindecim annos à Deo impetrat, dato sanitatis signo per solis regressum : Assyriis autem munera deferentibus thesauros ostendit, & ob id per Isaiam reprehenso, captivitas Babylonica denuntiatur, cui impius succedit filius Manasses.

1. IN diebus illis ægrotavit Ezechias usque ad mortem : & venit ad eum Isaias filius Amos, propheta, dixitque ei : Hæc dicit Dominus Deus: Præcipe domui tuæ: morieris enim tu, & non vives. *2. Paral. 32. 24. Anno M. 3291. Ant. Chr. 713. Regni Ezechiæ 14. desinente, ante mortem Sennacherib, ut patet ex vers. 6. vide Isa. 38. 1.*

2. Qui convertit faciem suam ad parietem, & oravit Dominum, dicens:

3. Obsecro Domine, memento quæso quomodo ambulaverim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est coram te, fecerim. Flevit itaque Ezechias fletu magno.

4. Et antequam egrederetur Isaias mediam partem atrii, factus est sermo Domini ad eum, dicens:

5. Revertere, & dic Ezechiæ duci populi mei: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui : Audivi orationem tuam, & vidi lacrymas tuas: & ecce sanavi te, die tertio ascendes templum Domini.

6. Et addam diebus tuis quindecim annos: sed & de manu regis Assyriorum liberabo te, & civitatem hanc, & protegam urbem istam propter me, & propter David servum meum.

7. Dixitque Isaias: Afferte massam ficorum. Quam cùm attulissent, & posuissent super ulcus ejus, curatus est.

8. Dixerat autem Ezechias ad Isaiam: Quod erit signum, quia Dominus me sanabit, & quia ascensurus sum die tertia templum Domini?

9. Cui ait Isaias: Hoc erit signum à Domino, quòd facturus sit Dominus sermonem, quem locutus est: Vis ut ascendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidem gradibus?

10. Et ait Ezechias: Facile est, umbram crescere decem lineis: nec hoc volo ut fiat, sed ut revertatur retrorsum decem gradibus.

11. Invocavit itaque Isaias propheta Dominum, & reduxit umbram per lineas, quibus jam descenderat in horologio Achaz, retrorsum decem gradibus.

* Isa. 39. 1. dicitur Merodac. Baladan, Ptolem. Mardocẽpadus. Baladan autem ejus pater aut avus, is nobis est, qui ab Agathia Belesus, à Nicolao Damasceno Nanybrus à Ptolem. Nabonassarus est dictus, qui cum priùs Assyrii fiducarius fuisset, tandem facta conspiratione cum Arbace Medorum præfecto Babyloniorum Monarcha effectus est Anno M. 3257.

12. In tempore illo misit Berodach * Baladan, filius Baladan, rex Babyloniorum litteras & munera ad Ezechiam: audierat enim quòd ægrotasset Ezechias.

13. Lætatus est autem in adventu eorum Ezechias, & ostendit eis domum aromatum, & aurum & argentum, & pigmenta varia, unguenta quoque, & domum vasorum suorum, & omnia quæ habere poterat in thesauris suis. Non fuit quod non mostraret eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua.

14. Venit autem Isaias propheta ad regem Ezechiam, dixitque ei: Quid dixerunt viri isti? aut unde venerunt ad te? Cui ait Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone.

15. At ille respondit: Quid viderunt in domo tua? Ait Ezechias: Omnia quæcumque sunt in domo mea, viderunt: nihil est quod non monstraverim eis in thesauris meis.

16. Dixit itaque Isaias Ezechiæ: Audi sermonem Domini.

17. Ecce dies venient, & auferentur omnia, quæ sunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui usque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait Dominus.

18. Sed & de filiis tuis qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.

19. Dixit Ezechias ad Isaiam: Bonus sermo Domini, quem locutus es: sit pax & veritas in diebus meis.

‖ 2. Par. 32. 30.

20. Reliqua autem sermonum Ezechiæ, & omnis fortitudo ejus, & quomodo fecerit piscinam, ‖ & aquæductum, & introduxerit aquas in civitatem, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

Anno M. 3306. Ant. Chr. 698.

21. Dormivitque * Ezechias cum patribus suis, & regnavit Manasses filius ejus pro eo.

CAPUT XXI.

Propter abominandam Manassis impietatem, prædicit Dominus se Judam ac Jerusalem deleturum: cui succedit impius filius Amon & hoc à servis occiso, regnat super Judam pius filius Josias.

2. Par. 33. 1. Eodem Anno M. 3306.

1. Duodecim annorum erat Manasses cùm regnare cœpisset, & quinquaginta quinque annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Haphsiba.

2. Fecitque malum in conspectu Domini, juxta idola Gentium, quas delevit Dominus à facie filiorum Israel.

‖ 2. Par. 33. 3.

3. ‖ Conversusque est, & ædificavit excelsa, quæ dissipaverat Ezechias pater ejus: & erexit aras Baal, & fecit lucos sicut fecerat Achab rex Israel, & adoravit omnem militiam cœli, & coluit eam.

‖ 2. Reg. 7. 10.

4. Extruxitque aras in domo Domini, de qua dixit Dominus: ‖ In Jerusalem ponam nomen meum.

5. Et extruxit altaria universæ militiæ cœli in duobus atriis templi Domini.

6. Et traduxit filium suum per ignem: & ariolatus est, & observavit auguria, & fecit pythones, & aruspices multiplicavit, ut faceret malum coram Domino, & irritaret eum.

‖ 2. Reg. 7. 16. ‖ 3. Reg. 8. 16. 9. 3.

7. Posuit quoque idolum luci, quem fecerat, in templo Domini, ‖ super quod locutus est Dominus ad David, & ‖ ad Salomonem filium ejus: In templo hoc, & in Jerusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum.

8. Et ultrà non faciam commoveri pedem Israel de terra, quam dedi patribus eorum: si tamen custodierint opera omnia, quæ præcepi eis, & universam legem, quam mandavit eis servus meus Moyses.

9. Illi verò non audierunt: sed seducti sunt à Manasse, ut facerent malum, super Gentes, quas contrivit Dominus à facie filiorum Israel.

10. Locutusque est Dominus in manu servorum suorum Prophetarum, dicens:

‖ Jer. 15. 4.

11. ‖ Quia fecit Manasses rex Juda abominationes istas pessimas, super omnia quæ fecerunt Amorrhæi ante eum, & peccare fecit etiam Judam in immunditiis suis:

12. propterea hæc dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego inducam mala super Jerusalem & Judam: ut quicumque audierit, tinniant ambæ aures ejus.

13. Et extendam super Jerusalem funiculum Samariæ, & pondus domus Achab: & delebo Jerusalem, sicut deleri solent tabulæ: & delens vertam, & ducam crebriùs stylum super faciem ejus.

14. Dimittam verò reliquias hæreditatis meæ, & tradam eas in manus inimicorum ejus: eruntque in vastitatem, & in rapinam cunctis adversariis suis:

15. Eò quòd fecerint malum coram me, & perseveraverint irritantes me, ex die qua egressi sunt patres eorum ex Ægypto, usque ad hanc diem.

‖ Inf. 24. 4. Inter alios etiam Isaias propheta, quem serra lignea dissectum, Talmud uterque, Justinus martyr, Hieron. & alii memorant.

16. Insuper & sanguinem innoxium ‖ fudit Manasses multum nimis, donec impleret Jerusalem usque ad os, absque peccatis suis, quibus peccare fecit Judam, ut faceret malum coram Domino.

17. Reliqua autem sermonum Manasse, & universa quæ fecit, & peccatum ejus, quod peccavit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

* Anno M. 3361. Ant. Chr. 643.

18. Dormivitque Manasses cum patribus suis *, & sepultus est in horto domus suæ, in horto Oza: & regnavit Amon filius ejus pro eo.

19. Viginti duorum annorum erat Amon cùm regnare cœpisset: duobus quoque annis regnavit in Jerusalem. Nomen matris ejus Messalemeth filia Harus de Jeteba.

20. Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater ejus.

21. Et ambulavit in omni via, per quam ambulaverat pater ejus: servivitque immunditiis, quibus servierat pater ejus, & adoravit eas,

22. & dereliquit Dominum Deum patrum suorum, & non ambulavit in via Domini.

23. Te-

23. Tetenderuntque ei insidias servi sui, & interfecerunt regem in domo sua.

24. Percussit autem populus terræ omnes, qui conjuraverant contra regem Amon : & constituerunt sibi regem Josiam filium ejus pro eo.

25. Reliqua autem sermonum Amon quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

26. Sepelieruntque eum in sepulchro suo, in horto Oza : & regnavit Josias filius ejus pro eo.

CAPUT XXII.

Josias templum ac Dei cultum instaurat : Dominum super reperto Deuteronomii libro consulens, responsum accipit, inducenda super Judam scripta in eo mala propter neglectum à patribus Dei cultum, ipsum tamen prius in pace moriturum.

2. Par. 34. 1. * Anno M. 3363. Ant. Chr. 641.

1. OCto annorum erat Josias cùm regnare cœpisset *, triginta & uno anno regnavit in Jerusalem : nomen matris ejus Idida, filia Hadaja de Besecath.

2. Fecitque quod placitum erat coram Domino, & ambulavit per omnes vias David patris sui: non declinavit ad dexteram, sive ad sinistram.

Anno M. 3380. Ant. Chr. 624.

3. Anno autem octavo decimo * regis Josiæ, misit rex Saphan filium Aslia, filii Messulam, scribam templi Domini, dicens ei:

4. Vade ad Helciam sacerdotem magnum, ut confletur pecunia, quæ illata est in templum Domini, quam collegerunt janitores templi à populo,

5. deturque fabris per præpositos domus Domini: qui & distribuant eam his qui operantur in templo Domini, ad instauranda sartatecta templi:

6. Tignariis videlicet & cæmentariis, & iis, qui interrupta componunt : & ut emantur ligna, & lapides de lapicidinis ad instaurandum templum Domini.

7. Verumtamen non supputetur eis argentum quod accipiunt, sed in potestate habeant, & in fide.

|| 2. Par. 34. 14.

8. Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan scribam : Librum || Legis reperi in domo Domini: deditque Helcias volumen Saphan, qui & legit illud.

9. Venit quoque Saphan scriba ad regem, & renuntiavit ei quod præceperat, & ait : Conflaverunt servi tui pecuniam, quæ reperta est in domo Domini : & dederunt ut distribueretur fabris à præfectis operum templi Domini.

10. Narravit quoque Saphan scriba regi, dicens: Librum dedit mihi Helcias sacerdos. Quem cùm legisset Saphan coram rege,

11. & audisset rex verba Libri Legis Domini, scidit vestimenta sua.

12. Et præcepit Helciæ sacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Micha, & Saphan scribæ, & Asajæ servo regis, dicens:

13. Ite & consulite Dominum super me, & super populo, & super omni Juda, de verbis voluminis istius, quod inventum est: magna enim ira Domini succensa est contra nos: quia non audierunt patres nostri verba Libri hujus, ut facerent omne quod scriptum est nobis.

14. Ierunt itaque Helcias sacerdos, & Ahicam, & Achobor, & Saphan, & Asaja, ad Holdam prophetidem uxorem Sellum filii Thecuæ, filii Araas custodis vestium, quæ habitabat in Jerusalem in Secunda : locutique sunt ad eam.

15. Et illa respondit eis : Hæc dicit Dominus Deus Israel : Dicite viro, qui misit vos ad me :

16. Hæc dicit Dominus : Ecce, ego adducam mala super locum istum, & super habitatores ejus, omnia verba Legis, quæ legit rex Juda :

17. quia dereliquerunt me, & sacrificaverunt diis alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum suarum : & succendetur indignatio mea in loco hoc, & non extinguetur.

18. Regi autem Juda, qui misit vos ut consuleretis Dominum, sic dicetis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Pro eo quòd audisti verba voluminis,

19. & perterritum est cor tuum, & humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum, & habitatores ejus, quòd videlicet fierent in stuporem & in maledictum: & scidisti vestimenta tua, & flevisti coram me, & ego audivi, ait Dominus:

20. Idcircò colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace, ut non videant oculi tui omnia mala, quæ inducturus sum super locum istum.

CAPUT XXIII.

Josias Deuteronomium coram populo legit, percussoque cum Domino fœdere, ac destructis abominationibus, præcepit Pascha celebrari : quo in Mageddo occiso, succedit impius filius Joachaz ; quem Pharao captum ducit in Ægyptum, substituto Eliacim, quem Joakim nominat, & ei gravem mulctam imponit.

1. ET renuntiaverunt regi quod dixerat. Qui misit : & congregati sunt ad eum omnes senes Juda & Jerusalem. 2. Par. 34. 29. Anno M. 3380. Ant. Chr. 624.

2. Ascenditque rex templum Domini, & omnes viri Juda, universique qui habitabant in Jerusalem cum eo sacerdotes & prophetæ, & omnis populus à parvo usque ad magnum : legitque cunctis audientibus omnia verba libri fœderis, qui inventus est in Domo Domini.

3. Stetitque rex super gradum : & fœdus percussit coram Domino *, ut ambularent post Dominum, & custodirent præcepta ejus, & testimonia, & cæremonias in omni corde, & in tota anima, & suscitarent verba fœderis hujus, quæ scripta erant in libro illo : acquievitque populus pacto.

* Atque ab hac tam solemni fœderis renovatione, tum tricesimi anni in ipso initio prophetiæ Ezechiel, tum quadraginta annorum peccati Judæ in ejusdem Cap. 6. epocha deducitur. || Eccli. 49. 3

4. Et præcepit rex Helciæ pontifici, & sacerdotibus secundi ordinis, & janitoribus, || ut projicerent de templo Domini omnia vasa, quæ facta fuerant Baal, & in luco, & universæ militiæ cœli: & combussit ea foris Jerusalem in Convalle Cedron, & tulit pulverem eorum in Bethel.

5. Et delevit aruspices, quos posuerant reges Juda ad sacrificandum in excelsis per civitates Juda, & in circuitu Jerusalem : & eos, qui adolebant incensum Baal, & Soli, & Lunæ, & duodecim signis, & omni militiæ cœli.

6. Et efferri fecit lucum de domo Domini foras Jerusalem in Convalle Cedron, & combussit eum ibi, & redegit in pulverem, & projecit super sepulchra vulgi.

7. Destruxit quoque ædiculas effœminatorum, quæ erant in domo Domini, pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luci.

8. Congregavitque omnes sacerdotes de civitatibus Juda: & contaminavit excelsa, ubi sacrificabant sacerdotes de Gabaa usque Bersabee: & destruxit aras portarum in introitu ostii Josue principis civitatis, quod erat ad sinistram portæ civitatis.

9. Verumtamen non ascendebant sacerdotes excelsorum ad altare Domini in Jerusalem: sed tantùm comedebant azyma in medio fratrum suorum.

10. Contaminavit quoque Topheth, quod est in Convalle filii Ennom: ut nemo consecraret filium suum aut filiam per ignem, Moloch.

11. Abstulit quoque equos, quos dederant reges Juda, Soli, in introitu templi Domini juxta exedram Nathanmelech eunuchi, qui erat in Pharurim: currus autem Solis combussit igni.

12. Altaria quoque, quæ erant super tecta cœnaculi Achaz, quæ fecerant reges Juda, & altaria quæ fecerat Manasses in duobus atriis templi Domini, destruxit rex: & cucurrit inde, & dispersit cinerem eorum in Torrentem Cedron.

13. Excelsa quoque, quæ erant in Jerusalem ad dexteram partem Montis offensionis, || quæ ædificaverat Salomon rex Israel Astaroth idolo Sidoniorum, & Chamos offensioni Moab, & Melchom abominationi filiorum Ammon, polluit rex.

|| 3. Reg. 11. 7.

14. Et contrivit statuas, & succidit lucos: replevitque loca eorum ossibus mortuorum.

15. || Insuper & altare, quod erat in Bethel, & excelsum, quod fecerat Jeroboam filius Nabat, qui peccare fecit Israel: & altare illud, & excelsum destruxit, atque combussit, & comminuit in pulverem, succenditque etiam lucum.

|| 3. Reg. 13. 32.

16. Et conversus Josias, vidit ibi sepulchra, quæ erant in monte: misitque & tulit ossa de sepulchris, & combussit ea super altare, & polluit illud juxta verbum Domini, quod locutus est vir Dei *, qui prædixerat verba hæc.

* Ante ann. 350. Vide 1. Reg. 13. 2. || 3. Reg. 13. 1.

17. || Et ait: Quis est titulus ille, quem video? Responderuntque ei cives urbis illius: Sepulchrum est hominis Dei, qui venit de Juda, & prædixit verba hæc, quæ fecisti super altare Bethel.

18. Et ait: Dimittite eum, nemo commoveat ossa ejus. Et intacta manserunt ossa illius, cum ossibus prophetæ, qui venerat de Samaria.

19. Insuper & omnia fana excelsorum, quæ erant in civitatibus Samariæ, quæ fecerant reges Israel ad irritandum Dominum, abstulit Josias: & fecit eis secundùm omnia opera, quæ fecerat in Bethel.

20. Et occidit universos sacerdotes excelsorum, qui erant ibi super altaria: & combussit ossa humana super ea: reversusque est Jerusalem.

|| 2. Par. 35. 1.

21. || Et præcepit omni populo, dicens: Facite Phase Domino Deo vestro, secundùm quod scriptum est in libro fœderis hujus.

22. Nec enim factum est Phase tale à diebus judicum, qui judicaverunt Israel, & omnium dierum regum Israel, & regum Juda,

Eodem ann. 18. regni sui ad finem tendente. Mundi 3381.

23. sicut in octavo decimo anno regis Josiæ factum est Phase istud Domino in Jerusalem.

24. Sed & pythones, & ariolos, & figuras idolorum, & immunditias, & abominationes, quæ fuerant in terra Juda & Jerusalem, abstulit Josias: ut statueret verba legis, quæ scripta sunt in Libro, quem invenit Helcias sacerdos in templo Domini.

25. Similis illi non fuit ante eum rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in universa virtute sua juxta omnem legem Moysi: neque post eum surrexit similis illi.

26. Verumtamen non est aversus Dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor ejus contra Judam: propter irritationes, quibus provocaverat eum Manasses.

27. || Dixit itaque Dominus: Etiam Judam auferam à facie mea, sicut abstuli Israel: & projiciam civitatem hanc, quam elegi, Jerusalem, & domum, de qua dixi: Erit nomen meum ibi.

|| Infr. 24. 3.

28. Reliqua autem sermonum Josiæ, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

29. || In diebus ejus * ascendit Pharao Nechao rex Ægypti, contra regem Assyriorum † ad flumen Euphraten: & abiit Josias rex in occursum ejus, & occisus est in Mageddo, cùm vidisset eum.

|| 2. Paral. 35. 20. * Anno M. 3394. Ant. Chr. 610. † Sive contra Medos & Babylonios, qui imperium Assyriorum everterāt. Joseph. Antiq. l. 10. cap. 6. is autē est Herodoti Necus, filius Psalmmitici.

30. Et portaverunt eum servi sui mortuum de Mageddo: & pertulerunt in Jerusalem, & sepelierunt eum in sepulchro suo. Tulitque populus terræ Joachaz filium Josiæ: & unxerunt eum, * & constituerunt eum regem pro patre suo.

31. || Viginti trium annorum erat Joachaz cùm regnare cœpisset, & tribus mensibus regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Amital, filia Jeremiæ, de Lobna.

32. Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerant patres ejus.

33. Vinxitque eum Pharao Nechao in Rebla, quæ est in terra Emath, ne regnaret in Jerusalem: & imposuit mulctam terræ centum talentis argenti, & talento auri.

34. Regemque constituit Pharao Nechao Eliacim filium Josiæ pro Josia patre ejus: vertitque nomen ejus Joakim. Porrò Joachaz tulit, & duxit in Ægyptum, & mortuus est ibi.

35. Argentum autem, & aurum dedit Joakim Pharaoni, cùm indixisset terræ per singulos, ut conferretur juxta præceptum Pharaonis: & unumquemque juxta vires suas exegit, tam argentum quàm aurum de populo terræ, ut daret Pharaoni Nechao.

36. || Viginti quinque annorum erat Joakim cùm regnare cœpisset *: & undecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Zebida filia Phadaja de Ruma.

37. Et fecit malum coram Domino juxta omnia quæ fecerant patres ejus.

C A-

* Unde apparet hunc non fuisse primogenitum Josiæ, ad quem hereditario jure regnum spectaret: ipsumq; potius esse qui quarto loco, 1. Par. 3. 15 Sellū nominatur, & Jer. 22. 11. pro patre regnasse etiā dicitur: cujus nomen quod commutationem significat, melioris ominis causa mutatum sit. Confirmat illud etiam ætas 23. ann. (hic ℣. 31. & 2. Par. 36. 2.) cum Eliacim (infra ℣. 36.) 25. annorum ætate, collata. Accedit Josephi quoque auctoritas, 10. Antiquit. cap. 6. sive 7. Vide annot. ad tertium cap. libri 1. Paralip. || 2. Par. 36. 2. || 2. Par. 36. 5. * Ann. M. 3395. Ant. Chr. 609.

Digitized by Google

CAPUT XXIV.

Joakim triennio servit regi Babylonis : deinde varios patitur latrunculos : quo mortuo, succedit filius Joachin ; quem cum thesauris templi ac domus regiæ, universoque robore habitatorum Jerusalem ducit Nabuchodonosor in Babylonem, suffecto in regem illius patruo Matthania, quem vocavit Sedeciam.

* i. anno Joakimi 4 qui cum 1. Nabuchodonosoris concurrit ut est Jer. 25. 1. Atque adeo, ann. M. 3398. Ant. Chr. 606.
† i. agmina. Ex omnibus his gentibus constabat exercitus Nabuchodonosoris
‖ Supr. 23. 27.

1. IN diebus ejus *ascendit Nabuchodonosor
rex Babylonis, & factus est ei Joakim
servus tribus annis : & rursum rebellavit contra eum.
2. Immisitque ei Dominus latrunculos †
Chaldæorum, & latrunculos Syriæ, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorum Ammon :
& immisit eos in Judam, ut disperderent eum,
‖ juxta verbum Domini, quod locutus fuerat
per servos suos prophetas.
3. Factum est autem hoc per verbum Domini contra Judam, ut auferret eum coram
se, propter peccata Manasse universa quæ
fecit,
4. & propter sanguinem innoxium, quem
effudit, & implevit Jerusalem cruore innocentium : & ob hanc rem noluit Dominus
propitiari.
5. Reliqua autem sermonum Joakim, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda ? Et dormivit Joakim * cum patribus suis.
6. Et regnavit Joachin † filius ejus pro eo.
7. Et ultrà non addidit rex Ægypti, ut egrederetur de terra sua : tulerat enim rex Babylonis à rivo Ægypti usque ad fluvium Euphratem, omnia quæ fuerant regis Ægypti.
8. Decem & octo annorum erat Joachin cùm
regnare cœpisset *, & tribus mensibus regnavit in Jerusalem : nomen matris ejus Nohesta filia Elnathan de Jerusalem.
9. Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat pater ejus.

* i. mortuus est sicut patres sui : non autem cũ eis sepultus, sed projectus extra portas Jerusalẽ. juxta prophetiã Jerem. 22. 19. & 36. 30.
† qui & Jeconias. Jerem. 22.
* Ann. M. 3405. ante Chr. 599.

10. ‖ In tempore illo ascenderunt servi
Nabuchodonosor regis Babylonis in Jerusalem,
& circumdata est urbs munitionibus.
11. Venitque Nabuchodonosor rex Babylonis ad civitatem cum servis suis, ut oppugnarent eam.
12. Egressusque est Joachin rex Juda ad regem Babylonis, ipse & mater ejus, & servi
ejus, & principes ejus, & eunuchi ejus : &
suscepit eum rex Babylonis anno octavo regni sui.
13. Et protulit inde omnes thesauros domus Domini, & thesauros domus regiæ : &
concidit universa vasa aurea, quæ fecerat Salomon rex Israel in templo Domini juxta
verbum Domini. ‖
14. Et transtulit omnem Jerusalem, & universos principes, & omnes fortes exercitus,
decem millia, in captivitatem ; & omnem artificem & clusorem : nihilque relictum est exceptis pauperibus populi terræ.
15. ‖ Transtulit quoque Joachin in Babylonem, & matrem regis, & uxores regis, & eunuchos ejus : & judices terræ duxit in captivitatem de Jerusalem in Babylonem.
16. Et omnes viros robustos, septem millia,
& artifices, & clusores mille, omnes viros
fortes & bellatores : duxitque eos rex Babylonis captivos in Babylonem.
17. ‖ Et constituit Matthaniam * patruum
ejus pro eo : imposuitque nomen ei Sedeciam.
18. Vigesimum & primum annum ætatis
habebat Sedecias cùm regnare cœpisset, &
undecim annis regnavit in Jerusalem : nomen matris ejus erat Amital, filia Jeremiæ
de Lobna.
19. Et fecit malum coram Domino, juxta
omnia quæ fecerat Joakim.
20. Irascebatur enim Dominus contra Jerusalem & contra Judam, donec projiceret
eos à facie sua : recessitque Sedecias à rege
Babylonis.

‖ Dan. 1. 1.
‖ Isai. 39. 6.
‖ 2. Par. 36. 10. Esther 2. 6 & 11. 4. Ezech. 17. 12. Jerem. 24. 1. & 29. 2.
‖ Jer. 37. 1. & 52. 1.
* Josiæ filium post Sellũ sive Joacazum natum, pater id, quatuor Regum ætate collata supr. c. 23. ℣. 31. & 36. atque c. 24. ℣. 8. & 18.

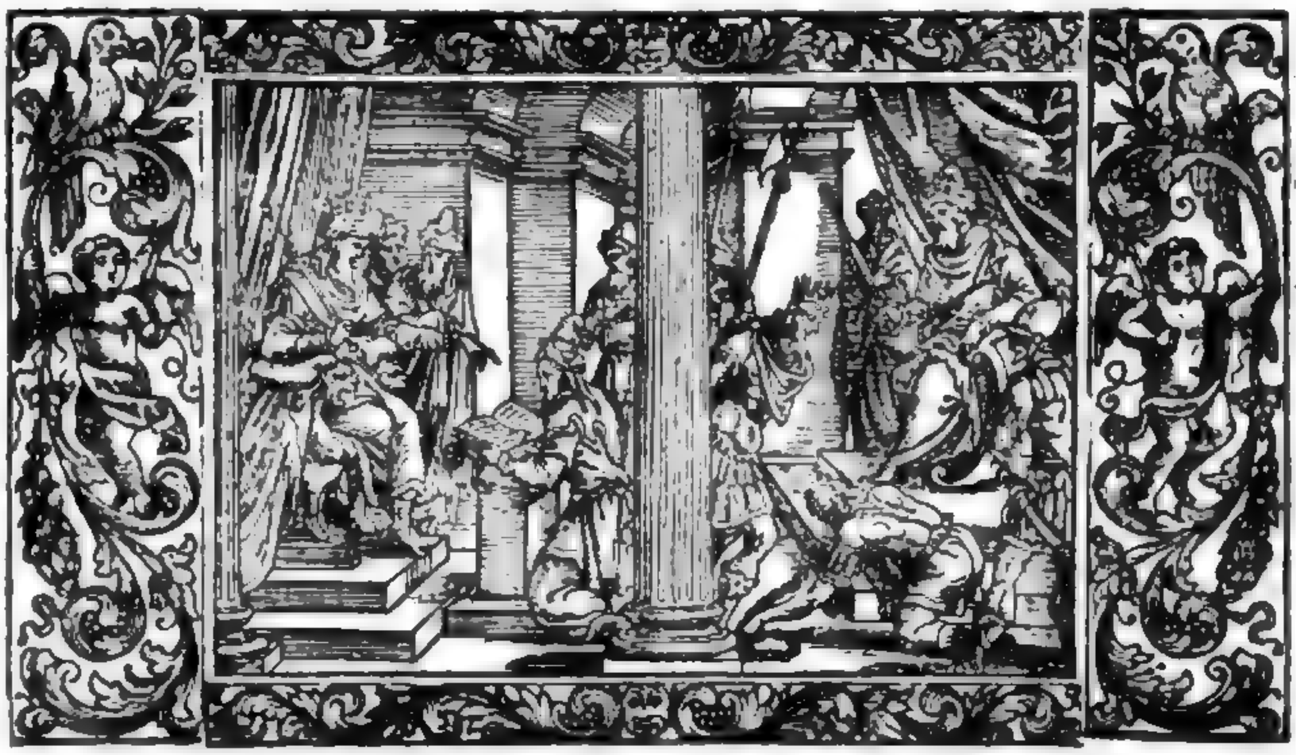

CAPUT XXV.

Obsessa à Nabuchodonosor Jerusalem, Sedecias cæcus ac vinctus, necatis coram se filiis, in Babylonem ducitur cum reliquo populo ; quibusdam tamen ad exercendam terram relictis : post exusta unà cum templo omnia magnifica ædificia, præfecit Nabuchodonosor Godoliam : quo ab Ismaele interempto, fugit populus in Ægyptum : Joachin autem in captivitate sublimatur à rege Babylonis.

1. FActum est autem anno nono *regni ejus
mense decimo, decima die mensis, ve-

* Ann. M. 3414. Ant. Chr. 590.

venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse &
Jerem. 39. 4. & 52. 4. omnis exercitus ejus in Jerusalem, & circum-
dederunt eam : & extruxerunt in circuitu e-
jus munitiones.
2. Et clausa est civitas atque vallata usque
ad undecimum annum regis Sedeciæ,
3. nona die mensis : prævaluitque fames in
civitate, nec erat panis populo terræ.
4. Et interrupta est civitas : & omnes viri
bellatores nocte fugerunt per viam portæ,
quæ est inter duplicem murum ad hortum
regis (porrò Chaldæi obsidebant in circuitu ci-
vitatem) fugit itaque Sedecias per viam, quæ
ducit ad campestria solitudinis.
5. Et persecutus est exercitus Chaldæorum
regem, comprehenditque eum in planitie Je-
richo : & omnes bellatores, qui erant cum
eo, dispersi sunt, & reliquerunt eum.
6. Apprehensum ergo regem duxerunt ad
regem Babylonis in Reblatha : qui locutus
est cum eo judicium.
7. Filios autem Sedeciæ occidit coram eo,
& oculos ejus effodit, vinxitque eum catenis,
& adduxit in Babylonem.
8. Mense quinto, septima die mensis, ipse
est annus nonus decimus regis Babylonis : venit
Nabuzardan princeps exercitus, servus regis
Babylonis, in Jerusalem.
9. Et succe dit domum Domini *, & do-
mum regis : & domos Jerusalem, omnemque
domum combussit igni.
10. Et muros Jerusalem in circuitu destruxit
omnis exercitus Chaldæorum, qui erat cum
principe militum.
11. Reliquam autem populi partem, quæ re-
manserat in civitate, & perfugas, qui trans-
fugerant ad regem Babylonis, & reliquum
vulgus, transtulit Nabuzardan princeps militiæ.
12. Et de pauperibus terræ reliquit vinito-
res & agricolas.
13. ‖ Columnas autem æreas, quæ erant
in templo Domini, & bases, & mare æreum,
quod erat in domo Domini, confregerunt
Chaldæi, & transtulerunt æs omne in Baby-
lonem.
14. Ollas quoque æreas, & trullas, & tri-
dentes, & scyphos, & mortariola, & omnia
vasa ærea, in quibus ministrabant, tulerunt.
15. Necnon & thuribula, & phialas : quæ
aurea, aurea : & quæ argentea, argentea :
tulit princeps militiæ :
16. id est, columnas duas, mare unum, &
bases quas fecerat Salomon in templo Domini :
non erat pondus æris omnium vasorum.
17. ‖ Decem & octo cubitos altitudinis ha-
bebat columna una : & capitellum æreum super
se altitudinis trium cubitorum : & retiaculum,
& malogranata super capitellum columnæ,

* Ann. M. 3416. desinente Nabuchodonosoris an. 19. ineunte : ante Chr. 588. postquā à Salomone condi cœpta est an. 424. mensibus 3. & diebus 8. Mense 5. ipsa die Sabb. in cujus rei memoriā Jejunium institutum est, Zach. 7. 5. & 8. 19.

‖ Jer. 27. 19.

‖ 3. Reg. 7. 15. 2. Par. 3. 15. Jer. 52. 21.

omnia ærea : similem & columna secunda
habebat ornatum.
18. Tulit quoque princeps militiæ Sarajam
sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdo-
tem secundum *, & tres janitores.
19. Et de civitate eunuchum unum, qui erat
præfectus super bellatores viros : & quinque
viros de his, qui steterant coram rege, quos
reperit in civitate : & Sopher principem exer-
citus, qui probabat tyrones de populo terræ :
& sexaginta viros è vulgo, qui inventi fue-
rant in civitate.
20. Quos tollens Nabuzardan princeps mili-
tum, duxit ad regem Babylonis in Reblatha.
21. Percussitque eos rex Babylonis, & inter-
fecit eos in Reblatha in terra Emath : & trans-
latus est Juda de terra sua.
22. * Populo autem, qui relictus erat in
terra Juda, quem dimiserat Nabuchodonosor
rex Babylonis, præfecit Godoliam filium Ahi-
cam filii Saphan.
23. Quod cùm audissent omnes duces mili-
tum, ipsi & viri qui erant cum eis, videlicet
quòd constituisset rex Babylonis Godoliam : ve-
nerunt ad Godoliam in Maspha, Ismahel filius
Nathaniæ, & Johanan filius Caree, & Saraja
filius Thanehumeth Netophathites, & Jezo-
nias filius Maachathi, ipsi & socii eorum.
24. Juravitque Godolias ipsis & sociis eo-
rum, dicens : Nolite timere servire Chaldæis :
manete in terra, & servite regi Babylonis,
& benè erit vobis.
25. Factum est autem in mense septimo, * ve-
nit Ismahel filius Nathaniæ, filii Elisama de se-
mine regio, & decem viri cum eo : percusseruntque
Godoliam, qui & mortuus est : sed & Judæos
& Chaldæos, qui erant cum eo in Maspha.
26. Consurgensque omnis populus à parvo
usque ad magnum, & principes militum, ve-
nerunt in Ægyptum timentes Chaldæos.
27. Factum est verò in anno trigesimo septi-
mo * transmigrationis Joachin regis Juda,
mense duodecimo, vigesima septima † die men-
sis : sublevavit Evilmerodach rex Babylonis,
anno, quo regnare cœperat, caput Joachin
regis Juda de carcere.
28. Et locutus est ei benignè : & posuit
thronum ejus super thronum regum, qui erant
cum eo in Babylone.
29. Et mutavit vestes ejus, quas habuerat in
carcere, & comedebat panem semper in con-
spectu ejus cunctis diebus vitæ suæ.
30. Annonam quoque constituit ei sine in-
termissione, quæ & dabatur ei à rege per sin-
gulos dies omnibus diebus vitæ suæ *.

* Qui erat quasi primi vicarius.

* Ann. M. 3416. ab initio regni David. 468

* Ann. M. 3417. Ant. Chr. 587.

* Ann. M. 3442. Ant. Chr. 562.
† Consilio jam inito, à die 25. ejusdem mensis, de quo Jere. 52. 31.

* Nempe per duos circiter annos. Cum enim hos & paulò plus regnasset Evilmerodac, à Nerigllissoro sororis suæ marito, peremptus est, ob iniquitates suas & libidines, ut docet Joseph. ex Beroso, lib. 1. contra Appion.

LIBER

LIBER PRIMUS PARALIPOMENON,

HEBRAICE DIBRE HAIAMIN.

Libros PARALIPOMENON, *hoc est* prætermissorum, *quòd ibi quædam in libris regum omissa habeantur; Hebræi* DIBRE HAIAMIN, *id est* verba dierum *vocant, quod ex regum diurnis excerpti sint. Unus est autem apud eos, sed à nostris divisus, quem ab Esdra scriptum constans fama semper obtinuit. Quidam* CHRONICORUM *libros inscribere maluerunt.*

IN HORUM PRIORE, *propagatio gentis Israeliticæ ab Adamo ad reditum usque à captivitate breviter recensetur: Deinde repetita à Davide historia, ejus regnum accuratiùs describitur, ad Salomonis usque unctionem; hoc est ad annum mundi 2990.*

CAPUT PRIMUM.

Genealogia ab Adam usque ad Abraham, & generationes filiorum Abrahæ unà cum filiis ac posteris Esau, & regibus ac ducibus terræ Edom, antequàm essent reges super filios Israel.

Gen. 5. 7. & 4.25. & 5.6.9.
1. ADAM, Seth, Enos,
2. Cainan, Malaleel, Jared,
3. Henoch, Mathusale, Lamech,
4. Noe, Sem, Cham, & Japheth.
5. Filii Japheth: Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, Thubal, Mosoch, Thiras.
6. Porrò filii Gomer: Ascenez, & Riphath, & Thogorma.
7. Filii autem Javan: Elisa & Tharsis, Cethim & Dodanim.
8. Filii Cham: Chus, & Mesraim, & Phut, & Chanaan.
9. Filii autem Chus: Saba, & Hevila, Sabatha, & Regma, & Sabatacha. Porrò filii Regma: Saba, & Dadan.
‖Gen. 10. 8.
10. Chus autem genuit ‖ Nemrod: iste cœpit esse potens in terra.
11. Mesraim verò genuit Ludim, & Anamim, & Laabim, & Nephthuim,
12. Phetrusim quoque, & Casluim: de quibus egressi sunt Philisthiim, & Caphtorim.
13. Chanaan verò genuit Sidonem primogenitum suum, Hethæum quoque,
14. & Jebusæum, & Amorrhæum, & Gergesæum,
15. Hevæumque & Aracæum, & Sinæum.
16. Aradium quoque, & Samaræum, & Hamathæum.
17. Filii ‖ Sem: Ælam, & Assur, & Arphaxad, & Lud, & Aram, & Hus, & Hul, & Gether, & Mosoch. ‖ Gen. 10. 22. & 11. 10.
18. Arphaxad autem genuit Sale, qui & ipse genuit Heber.
19. Porrò Heber nati sunt duo filii, nomen uni Phaleg, quia in diebus ejus divisa est terra; & nomen fratris ejus Jectan.
20. Jectan autem genuit Elmodad, & Saleph, & Asarmoth, & Jare,
21. Adoram quoque, & Huzal, & Decla,
22. Hebal etiam, & Abimael, & Saba, necnon
23. & Ophir, & Hevila, & Jobab. Omnes isti filii Jectan:
24. Sem, Arphaxad, Sale,
25. Heber, Phaleg, Ragau,
26. Serug, Nachor, Thare,
27. Abram, ‖ iste est Abraham. ‖ Gen. 11. 26.
28. Filii autem Abraham, Isaac & Ismahel.
29. Et hæ generationes eorum. Primogenitus ‖ Ismahelis, Nabaioth, & Cedar, & Adbeel, & Mabsam, ‖ Gen. 25. 13.
30. & Masma, & Duma, Massa, Hadad, & Thema,
31. Jethur, Naphis, Cedma: hi sunt filii Ismahelis.
32. Filii autem Ceturæ concubinæ Abra-

ham,

ham, quos genuit: Zamran, Jecsan, Madan, Madian, Jesboc, & Sue. Porrò filii Jecsan: Saba, & Dadan. Filii autem Dadan: Assurim, & Latussim, & Laomim.

‖ Gen. 25. 4. 33. Filii ‖ autem Madian: Epha, & Epher, & Henoch, & Abida, & Eldaa: omnes hi, filii Ceturæ.

‖ Gen. 25. 19. 34. Genuit ‖ autem Abraham Isaac: cujus fuerunt filii Esau, & Israel.

‖ Gen. 36. 11. 35. Filii ‖ Esau: Eliphaz, Rahuel, Jehus, Ihelom, & Core.

36. Filii Eliphaz: Theman, Omar, Sephi, Gathan, Cenez, Thamna, Amalec.

37. Filii Rahuel: Nahath, Zara, Samma, Meza.

38. Filii Seir: Lotan, Sobal, Sebeon, Ana, Dison, Eser, Disan.

39. Filii Lotan: Hori, Homam. Soror autem Lotan fuit Thamna.

40. Filii Sobal: Alian, & Manahath, & Ebal, Sephi, & Onam. Filii Sebeon: Aia & Ana. Filii Ana: Dison.

41. Filii Dison: Hamram, & Eseban, & Jethran, & Charan.

42. Filii Eser: Balaan, & Zavan, & Jacan. Filii Disan: Hus & Aran.

43. Isti sunt reges, qui imperaverunt in Terra Edom antequam esset rex super filios Israel: Bale filius Beor: & nomen civitatis ejus, Denaba.

44. Mortuus est autem Bale, & regnavit pro eo Jobab filius Zare de Bosra.

45. Cùmque & Jobab fuisset mortuus, regnavit pro eo Husam de Terra Themanorum.

46. Obiit quoque & Husam, & regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in terra Moab: & nomen civitatis ejus Avith.

47. Cùmque & Adad fuisset mortuus, regnavit pro eo Semla de Masreca.

48. Sed & Semla mortuus est, & regnavit pro eo Saul de Rohoboth, quæ juxta amnem sita est.

49. Mortuo quoque Saul, regnavit pro eo Balanan filius Achobor.

50. Sed & hic mortuus est, & regnavit pro eo Adad: cujus urbis nomen fuit Phau, & appellata est uxor ejus Meetabel filia Matred filiæ Mezaab.

51. Adad autem mortuo, duces pro regibus in Edom esse cœperunt: dux Thamna, dux Alva, dux Jetheth,

52. dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,

53. dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar,

54. dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom.

CAPUT II.

Genealogia Judæ Patriarchæ usque ad Isai patrem David, fratrumque ac sororum ejus.

Gen. 29. 32 & 30. 5. & 35. 22. 1. Filii autem Israel: Ruben, Simeon, Levi, Juda, Issachar, & Zabulon,

2. Dan, Joseph, Benjamin, Nephthali, Gad & Aser.

‖ Gen. 38. 3 & 46 12. 3. Filii ‖ Juda: Her, Onan, & Sela: hi tres nati sunt ei de filia Sue Chananitide. Fuit autem Her primogenitus Juda, malus coram Domino, & occidit eum.

‖ Infr. 4. 1. Matt. 1. 3. 4. ‖ Thamar autem nurus ejus peperit ei Phares & Zara. Omnes ergo filii Juda quinque.

5. Filii autem Phares: Hesron & Hamul.

6. Filii quoque Zare: Zamri, & Ethan, & Eman, Chalchal quoque, & Dara, simul quinque.

7. Filii ‖ Charmi: Achar, qui turbavit Israel, & peccavit in furto anathematis. ‖ Jos. 7. 1.

8. Filii Ethan: Azarias.

9. Filii ‖ autem Hesron qui nati sunt ei: Jerameel, & Ram, & Calubi. ‖ Ruth 4. 19.

10. Porrò Ram genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Nahasson, principem filiorum Juda.

11. Nahasson quoque genuit Salma, de quo ortus est Booz.

12. Booz verò genuit Obed, qui & ipse genuit Isai.

13. ‖ Isai autem genuit primogenitum Eliab, secundum Abinadab, tertium Simmaa, ‖ 1. Reg. 16. 6. & 17. 12.

14. quartum Nathanael, quintum Raddai,

15. sextum Asom, septimum David.

16. Quorum sorores fuerunt Sarvia, & Abigail. Filii Sarviæ: Abisai, Joab, & Asael, tres.

17. Abigail autem genuit Amasa, cujus pater fuit Jether Ismahelites.

18. Caleb verò filius Hesron accepit uxorem nomine Azuba, de qua genuit Jerioth: fueruntque filii ejus Jaser, & Sobab, & Ardon.

19. Cùmque mortua fuisset Azuba, accepit uxorem Caleb, Ephrata: quæ peperit ei Hur.

20. Porrò Hur genuit Uuri: & Uri genuit Bezeleel.

21. Post hæc ingressus est Hesron ad filiam Machir patris Galaad, & accepit eam cùm esset annorum sexaginta: quæ peperit ei Segub.

22. Sed & Segub genuit Jair, & possedit vigintitres civitates in Terra Galaad.

23. Cepitque Gessur, & Aram oppida Jair, & Canath, & viculos ejus sexaginta civitatum: omnes isti, filii Machir patris Galaad.

24. Cùm autem mortuus esset Hesron, ingressus est Caleb ad Ephrata. Habuit quoque Hesron uxorem Abia, quæ peperit ei Ashur patrem Thecuæ.

25. Nati sunt autem filii Jerameel primogeniti Hesron, Ram primogenitus ejus, & Buna, & Aram, & Asom, & Achia.

26. Duxit quoque uxorem alteram Jerameel, nomine Atara, quæ fuit mater Onam.

27. Sed & filii Ram primogeniti Jerameel, fuerunt Moos, Jamin, & Achar.

28. Onam autem habuit filios Semei, & Jada. Filii autem Semei: Nadab, & Abisur.

29. Nomen verò uxoris Abisur, Abihail, quæ peperit ei Ahobbam, & Molid.

30. Filii autem Nadab fuerunt Saled, & Apphaim. Mortuus est autem Saled absque liberis.

31. Filius verò Apphaim, Jesi: qui Jesi genuit Sesan. Porrò Sesan genuit Oholai.

32. Filii autem Jada fratris Semei: Jether, & Jonathan. Sed & Jether mortuus est absque liberis.

33. Porrò Jonathan genuit Phaleth, & Ziza. Isti fuerunt filii Jerameel.

34. Sesan autem non habuit filios, sed filias: & servum Ægyptium nomine Jeraa.

35. Deditque ei filiam suam uxorem: quæ peperit ei Ethei.

36. Ethei autem genuit Nathan, & Nathan genuit Zabad.

37. Zabad quoque genuit Ophlal, & Ophlal genuit Obed,

38. Obed genuit Jehu, Jehu genuit Azariam,

39. Azarias genuit Helles, & Helles genuit Elasa,
40. Elasa genuit Sisamoi, Sisamoi genuit Sellum,
41. Sellum genuit Icamiam, Icamia autem genuit Elisama.
42. Filii autem Caleb fratris Jerameel: Mesa primogenitus ejus, ipse est pater Ziph: & filii Maresa patris Hebron.
43. Porrò filii Hebron, Core, & Taphua, & Recem, & Samma.
44. Samma autem genuit Raham, patrem Jercaam, & Recem genuit Sammai.
45. Filius Sammai, Maon: & Maon pater Bethsur.
46. Epha autem concubina Caleb peperit Haran, & Mosa, & Gezez. Porrò Haran genuit Gezez.
47. Filii autem Jahaddai, Regom, & Joathan, & Gesan, & Phaleth, & Epha, & Saaph.
48. Concubina Caleb Maacha, peperit Saber, & Tharana.
49. Genuit autem Saaph pater Madmena, Sue patrem Machbena, & patrem Gabaa. Filia verò Caleb, fuit Achsa.
50. Hi erant filii Caleb, filii Hur, primogeniti Ephrata, Sobal pater Cariathiarim.
51. Salma pater Bethlehem, Hariph pater Bethgader.
52. Fuerunt autem filii Sobal patris Cariathiarim, qui videbat dimidium requietionum.
53. Et de cognatione Cariathiarim, Jethrei, & Aphuthei, & Semathei, & Maserei. Ex his egressi sunt Saraitæ, & Esthaolitæ.
54. Filii Salma, Bethlehem, & Netophathi, Coronæ domus Joab, & dimidium requietionis Sarai.
55. Cognationes quoque scribarum habitantium in Jabes, Canentes atque Resonantes, & in tabernaculis commorantes. Hi sunt Cinæi, qui venerunt de calore patris domus Rechab.

CAPUT III.

Generationes David & regum Juda ex progenie David, cum filiis ac filiabus eorum.

2. Reg. 3. 2. 1. DAvid verò hos habuit filios, qui ei nati sunt in Hebron; primogenitum Amnon ex Achinoam Jezrahelitide, secundum Daniel de Abigail Carmelitide,
2. tertium Absalom filium Maacha filiæ Tholmai regis Gessur, quartum Adoniam filium Aggith,
3. quintum Saphatiam ex Abital, sextum Jethraham de Egla uxore sua.
4. Sex ergo nati sunt ei in Hebron, ubi regnavit septem annis, & sex mensibus. Triginta autem & tribus annis regnavit in Jerusalem.
2. Reg. 5. 4. 5. || Porrò in Jerusalem nati sunt ei filii, Simmaa, & Sobab, & Nathan, & Salomon, quatuor de Bethsabee filia Ammiel,
6. Jebaar quoque & Elisama,
7. & Eliphaleth, & Noge, & Nepheg, & Japhia,
8. necnon Elisama, & Eliada, & Eliphelet, novem:
9. omnes hi, filii David absque filiis concubinarum: habueruntque sororem Thamar.
10. Filius autem Salomonis, Roboam: cujus Abia filius genuit Asa. De hoc quoque natus est Josaphat,
11. pater Joram: qui Joram genuit Ochoziam, ex quo ortus est Joas:
12. & hujus Amasias filius genuit Azariam. Porrò Azariæ filius Joathan
13. procreavit Achaz patrem Ezechiæ, de quo natus est Manasses.
14. Sed & Manasse genuit Amon patrem Josiæ.
15. Filii autem Josiæ fuerunt, primogenitus Johanan, secundus Joakim, tertius Sedecias, quartus Sellum.
16. * De Joakim natus est Jechonias, & Sedecias.

*Hebr. Filii Jehoiakim; Jechonia filius ejus, Sedecias filius ejus Matt. 1. 11

MONITUM.

Quoniam genealogia filiorum Josiæ, ni semel benè concipiatur, non uno in loco difficultatem movet; subjectum schema proponere visum est, in quo nativitatis seriem exhibebit loci dispositio: ordinem verò quo ad regnum illi pervenerunt, indicabit appositus numerus.

JOSIAS.

Rex optimus à Necaone rege Ægypti occisus. 4. Reg. 23. 29.

JOHANAM nullibi, nisi hic vers. 15. nominatus: unde putatur ante patrem mortuus, vel in eo prælio cum eo occisus.

II. ELIACIM qui etiam JOAKIM Hebr. *Jehoiakim* per coph ק Gr. Ἰωακεὶμ per κ 4. *Reg.* 23. 34. Dictus *Jeconias* *Matth.* 1. 11.

I. SELLUM qui etiam JOACHAS pro patre regnavit. 4. *Reg.* 23. 30. *Jerem.* 22. 11. in *Ægyptum* à Necaone abductus, ibi moritur. *Ibid.*

IV. SEDECIAS qui & *Mathanias*, junior Josiæ filius 4. *Reg.* 23. 31. 36. *cum* 24. 18. qui Joachino fratris filio in regnum à Nabuchodonosore suffectus est, 4. *Reg.* 24. 17.

III. JOACHIN, qui etiam JECONIAS & *Conias*, *Jerem.* 22. Hebr. *Jehoiachim*, per caph כ Gr. Ἰωαχεὶμ per χ, quem Nabuchodonosor in Babylonem transtulit. 4. *Reg.* 24. 6. 17.

17. Filii Jechoniæ fuerunt, Asir, Salathiel,
18. Melchiram, Phadaia, Sennefer, & Jecemia, Sama, & Nadabia.
19. De Phadaia orti sunt Zorobabel † & Semei. Zorobabel genuit Mosollam, Hananiam, & Salomith sororem eorum:
20. Hasaban quoque, & Ohol, & Barachiam, & Hasadian, Josabhesed, quinque.
21. Filius autem Hananiæ, Phaltias pater Jeseiæ, cujus filius Raphaia: hujus quoque filius, Arnan, de quo natus est Obdia, cujus filius fuit Sechenias.
22. Filius Secheniæ, Semeia: cujus filii Hattus, & Jegaal, & Baria & Naaria, & Saphat, sex numero.
23. Filius Naariæ, Elioenai, & Ezechias, & Ezricam, tres.
24. Filii Elioenai, Odvia, & Eliasub, & Pheleia, & Acub, & Joanan, & Dalaia, & Anani, septem.

† Non videtur is esse Zorobabel, de quo in Genealogia Salvatoris. Is enim cõstanter Salathielis filius dicitur, nec filii ejus ista quæ hic legimus habẽt nomina. Matt. 1. 12 Luc. 3.

CAPUT IV.

Rursus posteritas Judæ ac Simeonis, & habitationes eorum: stirps Cham delétur à filiis Simeonis, Amalecitæ quoque ab ipsis percutiuntur.

Gen. 38. & 46. 12. Supr. 2. 4. Matth. 1. 1. FIlii Juda: Phares, Hesron, & Charmi, & Hur, & Sobal.
2. Raia verò filius Sobal genuit Jahath, de

Digitized by Google

quo nati sunt Ahumai, & Laad: hæ cognationes Sarathi.

3. Ista quoque stirps Etam: Jezrahel, & Jesema, & Jedebos. Nomen quoque sororis eorum, Asalelphuni.

4. Phanuel autem pater Gedor, & Ezer pater Hosa; isti sunt filii Hur primogeniti Ephratha patris Bethlehem.

5. Assur verò patri Thecuæ erant duæ uxores, Halaa, & Naara.

6. Peperit autem ei Naara, Oozam, & Hepher, & Themani, & Ahasthari: isti sunt filii Naara.

7. Porrò filii Halaa, Sereth, Isaar, & Ethnan.

8. Cos autem genuit Anob, & Soboba, & cognationem Aharehel filii Arum.

9. Fuit autem Jabes inclytus præ fratribus suis, & mater ejus vocavit nomen illius Jabes, dicens: Quia peperi eum in dolore.

10. Invocavit verò Jabes Deum Israel, dicens: Si benedicens benedixeris mihi, & dilataveris terminos meos, & fuerit mánus tua mecum, & feceris me à malitia non opprimi. Et præstitit Deus quæ precatus est.

11. Caleb autem frater Sua genuit Mahir, qui fuit pater Esthon.

12. Porrò Esthon genuit Bethrapha, & Phesse, & Theinna patrem urbis Naas: hi sunt viri Recha.

13. Filii autem Cenez, Othoniel, & Saraia. Porrò filii Othoniel, Hathath, & Maonathi.

14. Maonathi genuit Ophra, Saraia autem genuit Joab patrem Vallis artificum: ibi quippe artifices erant.

15. Filii verò Caleb filii Jephone, Hir, & Ela, & Naham. Filii quoque Ela: Cenez.

16. Filii quoque Jaleleel: Ziph, & Zipha, Thiria, & Asrael.

17. Et filii Ezra, Jether, & Mered, & Epher, & Jalon, genuitque Mariam, & Sammai, & Jesba patrem Esthamo.

18. Uxor quoque ejus Judaia, peperit Jared patrem Gedor, & Heber patrem Socho, & Icuthiel patrem Zanoe: hi autem filii Bethiæ filiæ Pharaonis, quam accepit Mered.

19. Et filii uxoris Odaiæ sororis Naham patris Ceila, Garmi, & Esthamo, qui fuit de Machathi.

20. Filii quoque Simon, Amnon, & Rinna filius Hanan, & Thilon. Et filii Jesi, Zoheth, & Benzoheth.

Gen. 38. 5. 21. Filii || Sela, filii Juda: Her pater Lecha, & Laada pater Maresa, & cognationes domus operantium byssum in domo juramenti.

22. Et qui stare fecit Solem, virique Mendacii, & Securus, & Incendens, qui principes fuerunt in Moab, & qui reversi sunt in Lahem. Hæc autem verba vetera.

23. Hi sunt figuli habitantes in Plantationibus, & in Sepibus, apud regem in operibus ejus, commoratique sunt ibi.

|| Gen. 46. 10. 24. Filii || Simeon: Namuel & Jamin, Jarib, Zara, Saul.

25. Sellum filius ejus, Mapsam filius ejus, Masma filius ejus.

26. Filii Masma: Hamuel filius ejus, Zachur filius ejus, Semei filius ejus.

27. Filii Semei sedecim, & filiæ sex: fratres autem ejus non habuerunt filios multos, & universa cognatio non potuit adæquare summam filiorum Juda.

28. Habitaverunt autem in Bersabee, & Molada, & Hasarsual,

29. & in Bala, & in Asom, & in Tholad,

30. & in Bathuel, & in Horma, & in Siceleg,

31. & in Bethmarchaboth, & in Hasarsusim, & in Bethberai, & in Saarim: hæ civitates eorum usque ad regem David.

32. Villæ quoque eorum: Etam, Æn, Remmon, & Thochen, & Asan, civitates quinque.

33. Et universi viculi eorum per circuitum civitatum istarum usque ad Baal. Hæc est habitatio eorum, & sedium distributio.

34. Mosobab quoque & Jemlech, & Josa filius Amasiæ,

35. & Joel, & Jehu filius Josabiæ filii Saraiæ filii Asiel,

36. & Elioenai, & Jacoba, & Isuhaia, & Asaia, & Adiel, & Ismiel, & Banaia,

37. Ziza quoque filius Sephei filii Allon filii Idaia filii Semri filii Samaia.

38. Isti sunt nominati principes in cognationibus suis, & in domo affinitatum suarum multiplicati sunt vehementer.

39. Et profecti sunt ut ingrederentur in Gador usque ad Orientem vallis, & ut quærerent pascua gregibus suis.

40. Inveneruntque pascuas uberes, & valdè bonas, & terram latissimam & quietam & fertilem, in qua antè habitaverant de stirpe Cham.

41. Hi ergo venerunt, quos suprà descripsimus nominatim, in diebus Ezechiæ regis Juda: & percusserunt tabernacula eorum, & habitatores qui inventi fuerant ibi, & deleverunt eos usque in præsentem diem: habitaveruntque pro eis, quoniam uberrimas pascuas ibidem repererunt.

42. De filiis quoque Simeon abierunt in montem Seir viri quingenti, habentes principes Phaltiam & Naariam & Raphaiam & Oziel filios Jesi:

43. & percusserunt reliquias, quæ evadere potuerant, Amalecitarum, & habitaverunt ibi pro eis usque ad diem hanc.

CAPUT V.

Catalogus filiorum Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manasse, & habitatio eorum qui percusserunt Agareos, sed tandem ducti sunt ab Assyriis ob idololatriam ipsorum.

1. Filii quoque Ruben primogeniti Israel (ipse quippe fuit primogenitus ejus: sed || cùm violasset thorum patris sui, data sunt primogenita ejus filiis Joseph filii Israel, & non est ille reputatus in primogenitum. || Gen. 35. 22. & 49. 4.

2. Porrò Judas, qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe ejus principes germinati sunt: primogenita autem reputata sunt Joseph.)

3. filii || ergo Ruben primogeniti Israel: Enoch, & Phallu, Esron, & Carmi. || Gen. 46. 9. Exod. 6. 14. Num. 26. 5.

4. Filii Joel: Samaia filius ejus, Gog filius ejus, Semei filius ejus,

5. Micha filius ejus, Reia filius ejus, Baal filius ejus.

6. Beera filius ejus, quem captivum duxit Thelgathphalnasar || rex Assyriorum, & fuit princeps in tribu Ruben. || Vide 4. Reg. 15. 29.

Digitized by Google

7. Fratres autem ejus, & universa cognatio ejus, quando numerabantur per familias suas, habuerunt principes Jehiel, & Zachariam.

8. Porrò Bala filius Azaz, filii Samma, filii Joel, ipse habitavit in Aroer usque ad Nebo & Beelmeon.

9. Contra orientalem quoque plagam habitavit usque ad introitum eremi, & flumen Euphraten. Multum quippe jumentorum numerum possidebant in Terra Galaad.

10. In diebus autem Saul præliati sunt contra Agareos, & interfecerunt illos, habitaveruntque pro eis in tabernaculis eorum, in omni plaga, quæ respicit ad Orientem Galaad.

11. Filii verò Gad è regione eorum habitaverunt in Terra Basan usque Selcha:

12. Joel in capite, & Saphan secundus; Janai autem, & Saphat in Basan.

13. Fratres verò eorum secundùm domos cognationum suarum, Michael, & Mosollam, & Sebe, & Jorai, & Jachan, & Zie, & Heber, septem.

14. Hi filii Abihail, filii Huri, filii Jara, filii Galaad, filii Michael, filii Jesesi, filii Jeddo, filii Buz.

15. Fratres quoque filii Abdiel, filii Guni, princeps domus in familiis suis.

16. Et habitaverunt in Galaad, & in Basan, & in viculis ejus, & in cunctis suburbanis Saron, usque ad terminos.

17. Omnes hi numerati sunt in diebus Joathan regis Juda, & in diebus Jeroboam regis Israel.

18. Filii Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, viri bellatores, scuta portantes & gladios, & tendentes arcum, eruditique ad prælia, quadraginta quatuor millia, & septingenti sexaginta, procedentes ad pugnam.

19. Dimicaverunt contra Agareos: Ituræi verò, & Naphis, & Nodab

20. præbuerunt eis auxilium. Traditique sunt in manus eorum Agarei, & universi, qui fuerant cum eis; quia Deum invocaverunt cùm præliarentur: & exaudivit eos, eò quòd credidissent in eum.

21. Ceperuntque omnia quæ possederant, camelorum quinquaginta millia, & ovium ducenta quinquaginta millia, & asinos duo millia, & animas hominum centum millia.

22. Vulnerati autem multi corruerunt: fuit enim bellum Domini. Habitaveruntque pro eis usque ad transmigrationem.

23. Filii quoque dimidiæ tribus Manasse possederunt terram à finibus Basan usque Baal, Hermon, & Sanir, & montem Hermon, ingens quippe numerus erat.

24. Et hi fuerunt principes domus cognationis eorum, Epher, & Jesi, & Eliel, & Ezriel, & Jeremia, & Odaia, & Jediel, viri fortissimi & potentes, & nominati duces in familiis suis.

25. Reliquerunt autem Deum patrum suorum, & fornicati sunt post deos populorum terræ, quos abstulit Deus coram eis.

|| Vide 4. Reg. 15. 19. & 29.
26. Et suscitavit Deus Israel spiritum Phul || regis Assyriorum, & spiritum Thelgathphalnasar regis Assur: & transtulit Ruben, & Gad, & dimidiam tribum Manasse, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluvium Gozan, usque ad diem hanc.

CAPUT VI.

Genealogia filiorum Levi, & quos ex eis constituerit David cantores ac ministros in domo Domini: item generatio filiorum Aaron cum urbibus suis in singulis tribubus Israel; & quæ fuerint civitates refugii.

1. FIlii Levi: Gerson, Caath, & Merari. || Gen. 46. 11. Infr. 23. 6.
2. Filii Caath: Amram, Isaar, Hebron, & Oziel.

3. Filii Amram: Aaron, Moyses, & Maria; Filii Aaron: Nadab & Abiu, Eleazar, & Ithamar.

4. Eleazar genuit Phinees, & Phinees genuit Abisue:

5. Abisue verò genuit Bocci, & Bocci genuit Ozi.

6. Ozi genuit Zaraiam, & Zaraias genuit Meraioth.

7. Porrò Meraioth genuit Amariam, & Amarias genuit Achitob.

8. Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Achimaas,

9. Achimaas genuit Azariam, Azarias genuit Johanan,

10. Johanan genuit Azariam: ipse est qui sacerdotio functus est in domo, quam ædificavit Salomon in Jerusalem.

11. Genuit autem Azarias Amariam, & Amarias genuit Achitob,

12. Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellum,

13. Sellum genuit Helciam, & Helcias genuit Azariam,

14. Azarias genuit Saraiam, & Saraias genuit Josedec.

15. Porrò Josedec egressus est, quando transtulit Dominus Judam, & Jerusalem per manus Nabuchodonosor.

16. Filii || ergo Levi: Gerson, Caath, & || Exod. 6. 16.
Merari.

17. Et hæc nomina filiorum Gerson: Lobni, & Semei.

18. Filii Caath: Amram, & Isaar, & Hebron, & Oziel.

19. Filii Merari: Moholi & Musi. Hæ autem cognationes Levi secundùm familias eorum.

20. Gersom, Lobni filius ejus, Jahath filius ejus, Zamma filius ejus.

21. Joah filius ejus, Addo filius ejus, Zara filius ejus, Jethrai filius ejus.

22. Filii Caath, Aminadab filius ejus, Core filius ejus, Asir filius ejus.

23. Elcana filius ejus, Abiasaph filius ejus, Asir filius ejus.

24. Thahath filius ejus, Uriel filius ejus, Ozias filius ejus, Saul filius ejus.

25. Filii Elcana: Amasai & Achimoth

26. & Elcana: Filii Elcana: Sophai filius ejus, Nahath filius ejus.

27. Eliab filius ejus, Jeroham filius ejus, Elcana filius ejus.

28. Filii Samuel: primogenitus Vasseni, & Abia.

29. Filii autem Merari, Moholi: Lobni filius ejus, Semei filius ejus, Oza filius ejus.

30. Sammaa filius ejus, Haggia filius ejus, Asaia filius ejus.

31. Isti sunt, quos constituit David super

can-

Digitized by Google

cantores domus Domini, ex quo collocata est
|| arca :
32. & ministrabant coram tabernaculo testimonii, canentes donec ædificaret Salomon domum Domini in Jerusalem : stabant autem juxta ordinem suum in ministerio.

3. Reg. 6. 1. & 7. Anno M. 2959. Ant. Chr. 145.

33. Hi verò sunt, qui assistebant cum filiis suis, de filiis Caath, Hemam cantor filius Johel, filii Samuel,
34. Filii Elcana, filii Jeroham, filii Eliel, filii Thohu,
35. filii Suph, filii Elcana, filii Mahath, filii Amasai,
36. filii Elcana, filii Joel, filii Azariæ, filii Sophoniæ,
37. filii Thahath, filii Asir, filii Abiasaph, filii Core,
38. filii Isaar, filii Caath, filii Levi, filii Israel.
39. Et frater ejus Asaph, qui stabat à dextris ejus, Asaph filius Barachiæ, filii Samaa,
40. filii Michael, filii Basaiæ, filii Melchiæ,
41. filii Athanai, filii Zara, filii Adaia,
42. filii Ethan, filii Zamma, filii Semei,
43. filii Jeth, filii Gersom, filii Levi.
44. filii autem Merari fratres eorum, ad sinistram, Ethan filius Cusi, filii Abdi, filii Maloch,
45. filii Hasabiæ, filii Amasiæ, filii Helciæ,
46. filii Amasai, filii Boni, filii Somer,
47. filii Moholi, filii Musi, filii Merari, filii Levi.
48. Fratres quoque eorum Levitæ, qui ordinati sunt in cunctum ministerium tabernaculi domus Domini.
49. Aaron verò, & filii ejus adolebant incensum super altare holocausti, & super altare thymiamatis, in omne opus Sancti sanctorum: & ut precarentur pro Israel, juxta omnia, quæ præceperat Moyses servus Dei.
50. Hi sunt autem filii Aaron : Eleazar filius ejus, Phinees filius ejus, Abisue filius ejus,
51. Bocci filius ejus, Ozi filius ejus, Zarahia filius ejus,
52. Meraioth filius ejus, Amarias filius ejus, Achitob filius ejus,
53. Sadoc filius ejus, Achimaas filius ejus.
54. Et hæc habitacula eorum per vicos atque confinia, filiorum scilicet Aaron, juxta cognationes Caathitarum : ipsis enim sorte contigerant.
55. Dederunt igitur eis Hebron in terra Juda, & suburbana ejus per circuitum :
Jos. 21. 12. 56. || agros autem civitatis, & villas, Caleb filio Jephone.
57. Porrò filiis Aaron dederunt civitates ad confugiendum, Hebron, & Lobna, & suburbana ejus,
58. Jether quoque & Esthemo cum suburbanis suis, sed & Helon & Dabir cum suburbanis suis,
59. Asan quoque, & Bethsames & suburbana earum.
60. De tribu autem Benjamin, Gabee & suburbana ejus, & Almath cum suburbanis suis, Anathoth quoque cum suburbanis suis, omnes civitates, tredecim, per cognationes suas.
61. Filiis autem Caath residuis de cognatione sua dederunt ex dimidia tribu Manasse in possessionem urbes decem.
62. Porrò filiis Gersom per cognationes suas de tribu Issachar, & de tribu Aser, & de tribu Nephthali, & de tribu Manasse in Basan, urbes tredecim.
63. Filiis autem Merari per cognationes suas de tribu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Zabulon, dederunt sorte civitate duodecim.
64. Dederunt quoque filii Israel Levitis civitates, & suburbana earum:
65. dederuntque per sortem, ex tribu filiorum Juda, & ex tribu filiorum Simeon, & ex tribu filiorum Benjamin, urbes has, quas vocaverunt nominibus suis,
66. & his, qui erant de cognatione filiorum Caath, || fueruntque civitates in terminis eorum de tribu Ephraim. Jos. 21. 21.
67. Dederunt ergo eis urbes ad confugiendum Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim, & Gazer cum suburbanis suis,
68. Jecmaan quoque cum suburbanis suis, & Bethoron similiter,
69. necnon & Helon cum suburbanis suis, & Gethremmon in eumdem modum.
70. Porrò ex dimidia tribu Manasse, Aner & suburbana ejus, Baalam & suburbana ejus: his videlicet, qui de cognatione filiorum Caath reliqui erant.
71. Filiis autem Gersom de cognatione dimidiæ tribus Manasse, Gaulon in Basan, & suburbana ejus, & Astharoth cũ suburbanis suis.
72. De tribu Issachar, Cedes & suburbana ejus, & Dabereth cum suburbanis suis,
73. Ramoth quoque & suburbana ejus, & Anem cum suburbanis suis.
74. De tribu verò Aser : Masal cum suburbanis suis, & Abdon similiter,
75. Hucac quoque & suburbana ejus, & Rohob cum suburbanis suis.
76. Porrò de tribu Nephthali, Cedes in Galilæa & suburbana ejus, Hamon cum suburbanis suis, & Cariathaim & suburbana ejus.
77. Filiis autem Merari residuis : de tribu Zabulon, Remmono & suburbana ejus, & Thabor cum suburbanis suis:
78. trans Jordanem quoque ex adverso Jericho contra Orientem Jordanis, de tribu Ruben, Bosor in solitudine cum suburbanis suis, & Jassa cum suburbanis suis,
79. Cademoth quoque & suburbana ejus, & Mephaat cum suburbanis suis.
80. Necnon & de tribu Gad, Ramoth in Galaad & suburbana ejus, & Manaim cum suburbanis suis,
81. sed & Hesebon cum suburbanis suis, & Jezer cum suburbanis suis.

CAPUT VII.

Genealogia Issachar, Benjamin, Nephthali, Manasse, Ephraim, & Aser.

1. Porrò filii Issachar : Thola, & Phua, Jasub, & Simeron, quatuor. Gen. 46. 13
2. Filii Thola : Ozi & Raphaia, & Jeriel, & Jemai, & Jebsem, & Samuel, principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola viri fortissimi numerati sunt in diebus David, viginti duo millia sexcenti.
3. Filii Ozi : Izrahia, de quo nati sunt Michael, & Odadia, & Johel, & Jesia, quinque omnes principes.
4. Cùmque eis per familias & populos

suos, accincti ad prælium, viri fortissimi, triginta sex millia: multas enim habuerunt uxores, & filios.

5. Fratres quoque eorum per omnem cognationem Issachar robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia numerati sunt.

6. Filii || Benjamin: Bela, & Bechor, & Jadiel, tres. ||Gen. 46. 21

7. Filii Bela: Esbon, & Ozi, & Oziel, & Jerimoth, & Urai, quinque principes familiarum, & ad pugnandum robustissimi: numerus autem eorum, viginti duo millia & triginta quatuor.

8. Porrò filii Bechor: Zamira, & Joas, & Eliezer, & Elioenai, & Amri, & Jerimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath: omnes hi, filii Bechor.

9. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum ad bella fortissimi, viginti millia & ducenti.

10. Porrò filii Jadihel: Balan. Filii autem Balan: Jehus, & Benjamin, & Aod, & Chanana, & Zethan, & Tharsis, & Ahisahar:

11. omnes hi filii Jadihel, principes cognationum suarum, viri fortissimi, decem & septem millia & ducenti ad prælium procedentes.

12. Sepham quoque, & Hapham filii Hir: & Hasim filii Aher.

13. || Filii autem Nephthali: Jasiel, & Guni, & Jeser, & Sellum, filii Bala. ||Gen. 46. 24

14. Porrò filius Manasse, Esriel: concubinaque ejus Syra peperit Machir patrem Galaad.

15. Machir autem accepit uxores filiis suis Happhim, & Saphan: & habuit sororem nomine Maacha: nomen autem secundi, Salphaad, natæque sunt Salphaad filiæ,

16. & peperit Maacha uxor Machir filium, vocavitque nomen ejus Phares: porrò nomen fratris ejus Sares: & filii ejus, Ulam, & Recen.

17. Filius autem Ulam, Badan. Hi sunt filii Galaad, filii Machir, filii Manasse.

18. Soror autem ejus Regina peperit Virum decorum, & Abiezer, & Mohola.

19. Erant autem filii Semida, Ahin, & Sechem, & Leci, & Aniam.

20. Filii autem Ephraim: Suthala, Bared filius ejus, (*a*) Thahath filius ejus, Elada filius ejus, Thahath filius ejus, hujus filius Zabad,

21. & hujus filius Suthala, & hujus filius Ezer & Elad: occiderunt autem eos viri Geth indigenæ, quia descenderant (*b*) ut invaderent possessiones eorum.

22. Luxit igitur Ephraim pater eorum multis diebus, & venerunt fratres ejus ut consolarentur eum.

23. Ingressusque est ad uxorem suam: quæ concepit, & peperit filium, & vocavit nomen ejus Beria, eò quòd in malis domus ejus ortus esset:

24. filia autem ejus fuit Sara, quæ ædificavit (*c*) Bethoron inferiorem & superiorem, & Ozensara.

25. Porrò filius ejus Rapha, & Reseph, & (*d*) Thale, de quo natus est Thaan,

26. qui genuit Laadan: (*e*) hujus quoque filius Ammiud, qui genuit Elizama,

27. de quo ortus est Nun, qui habuit filium Josue.

(*a*) Pronomen *ejus* toties hic repetitum semper ad Ephraim referendū est; cujus nominantur liberi sexdecim usque ad vers. 26. (*b*) Gethæi nempè, fines Ægypti populaturi, quibus primi occurrerunt filii Ephraim. (*c*) i. quæ mater fuit ædificantium. (*d*) Hebr. & Gr. *Et Thale filius ejus, & Thaan filius ejus.*

28. Possessio autem eorum & habitatio, Bethel cum filiabus suis, & contra Orientem Noran ac occidentalem plagam Gazer & filiæ ejus, Sichem quoque cum filiabus suis, usque ad Aza cum filiabus ejus.

29. Juxta filios quoque Manasse, Bethsan & filias ejus, Thanach & filias ejus, Mageddo & filias ejus: Dor & filias ejus: in his habitaverunt filii Joseph, filii Israel.

30. Filii || Aser: Jemna, & Jesua, & Jessui, & Baria, & Sara soror eorum.

31. Filii autem Baria: Heber, & Melchiel: ipse est pater Barsaith.

32. Heber autem genuit Jephlat, & Somer, & Hotham, & Suaa sororem eorum.

33. Filii Jephlat: Phosech, & Chamaal, & Asoth: hi filii Jephlat.

34. Porrò filii Somer: Ahi, & Roaga, & Haba, & Aram.

35. Filii autem Helem fratris ejus: Supha, & Jemna, & Selles, & Amal.

36. Filii Supha: Sue, Harnapher, & Sual, & Beri, & Jamra,

37. Bosor, & Hod, & Samma, & Salusa, & Jethran, & Bera.

38. Filii Jether: Jephone, & Phaspha & Ara.

39. Filii autem Olla: Aree, & Haniel, & Resia.

40. Omnes hi filii Aser, principes cognationum, electi atque fortissimi duces ducum: numerus autem eorum ætatis, quæ apta esset ad bellum, viginti sex millia.

(*e*) Gr. *Ipse Laadan filio ejus* (nempe adhuc Ephraim) *filius Ammiud, &c.* Ergo ab Ephraim ad Josue nōnisi sex generationes, quas per annos circiter 160. extendere possis. Natus nempe Ephraim anno 2. ubertatis, (Gen. 41.) M. 2301. Josue verò, cùm exirent Israelitæ ex Ægypto, anno M. 2513. jam quinquagesimum superabat. ||Gen. 46. 17.

CAPUT VIII.

Rursum genealogia Benjamin & Saul, filiorumque ipsius.

1. Benjamin autem genuit Bale primogenitum suum, Asbel secundum, Ahara tertium, Gen. 46. 21 Sup. 7. 6.

2. Nohaa quartum, & Rapha quintum.

3. Fueruntque filii Bale: Addar, & Gera, & Abiud,

4. Abisue quoque & Naaman, & Ahoe,

5. sed & Gera, & Sephuphan, & Huram.

6. Hi sunt filii Ahod, principes cognationum habitantium in Gabaa, qui translati sunt in Manahath.

7. Naaman autem, & Achia, & Gera ipse transtulit eos, & genuit Oza, & Ahiud.

8. Porrò Saharaim genuit in regione Moab, postquam dimisit Husim & Bara uxores suas.

9. Genuit autem de Hodes uxore sua Jobab, & Sebia, & Mosa, & Molchom,

10. Jehus quoque, & Sechia, & Marma. Hi sunt filii ejus, principes in familiis suis.

11. Mehusim verò genuit Abitob, & Elphaal.

12. Porrò filii Elphaal: Heber, & Misaam, & Samad: hic ædificavit Ono, & Lod, & filias ejus.

13. Baria autem, & Sama, principes cognationum habitantium in Aialon: hi fugaverunt habitatores Geth.

14. Et Ahio, & Sesac, & Jerimoth,

15. & Zabadia, & Arod, & Heder,

16. Michael quoque, & Jespha, & Joha filii Baria.

17. Et Zabadia, & Mosollam, & Hezeci, & Heder,

18. & Jesamari, & Jezlia, & Jobab filii Elphaal,
19. & Jacim, & Zechri, & Zabdi,
20. & Elioenai, & Selethai, & Eliel,
21. & Adaia, & Baraia, & Samarath filii Semei.
22. Et Jespham, & Heber, & Eliel,
23. & Abdon, & Zechri, & Hanan,
24. & Hanania, & Ælam, & Anathothia,
25. & Jephdaia, & Phanuel filii Sesac,
26. & Samsari, & Sohoria, & Otholia,
27. & Jersia, & Elia, & Zechri, filii Jeroham.
28. Hi patriarchæ, & cognationum principes, qui habitaverunt in Jerusalem.
‖ Infr. 9. 35. 29. in ‖ Gabaon autem habitaverunt Abigabaon, & nomen uxoris ejus Maacha:
30. filiusque ejus primogenitus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Nadab.
31. Gedor quoque, & Ahio, & Zacher, & Macelloth:
32. & Macelloth genuit Samaa: habitaveruntque ex adverso fratrum suorum in Jerusalem cum fratribus suis.
‖ 1. Reg. 14. 51. ‖ Infr. 9. 39. 33. ‖ Ner autem genuit Cis, & Cis genuit Saul. Porro Saul genuit Jonathan, & Melchisua, & Abinadab, & Esbaal.
* Qui & Miphiboseth. 2. Reg. 4. 4. 34. Filius autem Jonathan, Meribbaal: * & Meribbaal genuit Micha.
35. Filii Micha, Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz.
36. & Ahaz genuit Joada: & Joada genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri: porrò Zamri genuit Mosa,
37. & Mosa genuit Banaa, cujus filius fuit Rapha, de quo ortus est Eleasa, qui genuit Asel.
38. Porrò Asel sex filii fuerunt his nominibus, Ezricam, Bocru, Ismael, Saria, Obdia, & Hanan: omnes hi filii Asel.
39. Filii autem Esec fratris ejus, Ulam primogenitus, & Jehus secundus, & Eliphalet tertius.
40. Fueruntque filii Ulam viri robustissimi, & magno robore tendentes arcum: & multos habentes filios ac nepotes, usque ad centum quinquaginta. Omnes hi, filii Benjamin.

CAPUT IX.

Qui primi filiorum Israel habitaverint in Jerusalem: & officia sacerdotum ac Levitarum, generationes quoque Saul ac filiorum ejus repetuntur.

1. UNiversus ergo Israel dinumeratus est: & summa eorum scripta est in Libro regum Israel, & Juda: translatique sunt in Babylonem propter delictum suum.
2. Qui autem habitaverunt primi in possessionibus, & in urbibus suis: Israel, & Sacerdotes, & Levitæ, & Nathinæi.
3. Commorati sunt in Jerusalem de filiis Juda, & de filiis Benjamin, de filiis quoque Ephraim, & Manasse.
4. Othei filius Ammiud, filii Amri, filii Omrai, filii Bonni, de filiis Phares filii Juda.
5. Et de Siloni: Asaia primogenitus, & filii ejus.
6. De filiis autem Zara: Jehuel, & fratres eorum, sexcenti nonaginta.
7. Porrò de filiis Benjamin: Salo filius Mosollam, filii Oduia, filii Asana:
8. & Jobania filius Jeroham: & Ela filius Ozi, filii Mochori: & Mosollam filius Saphatiæ, filii Rahuel, filii Jebaniæ,
9. & fratres eorum per familias suas, nongenti quinquaginta sex: Omnes hi, principes cognationum per domos patrum suorum.
10. De sacerdotibus autem Jedaia, Joiarib, & Jachin.
11. Azarias quoque filius Helciæ, filii Mosollam, filii Sadoc, filii Maraioth, filii Achitob, pontifex domus Dei.
12. Porrò Adaias filius Jeroham, filii Phassur, filii Melchiæ: & Maasai filius Adiel, filii Jezra, filii Mosollam, filii Mosollamith, filii Emmer:
13. fratres quoque eorum principes per familias suas, mille septingenti sexaginta, fortissimi robore ad faciendum opus ministerii in domo Dei.
14. De Levitis autem: Semeia filius Hassub, filii Ezricam, filii Hasebia, de filiis Merari.
15. Bacbacar quoque carpentarius, & Galal, & Mathania filius Micha, filii Zechri, filii Asaph:
16. & Obdia filius Semeiæ, filii Galal, filii Idithun: & Barachia filius Asa, filii Elcana, qui habitavit in atriis Netophati.
17. Janitores autem: Sellum, & Accubi, & Telmon, & Ahimam: & frater eorum Sellum princeps,
18. usque ad illud tempus, in porta regis ad Orientem, observabant per vices suas de filiis Levi.
19. Sellum verò filius Core, filii Abiasaph, filii Core, cum fratribus suis, & domo patris sui: hi sunt Coritæ super opera ministerii, custodes vestibulorum tabernaculi: & familiæ eorum per vices castrorum Domini custodientes introitum.
20. Phinees autem filius Eleazari, erat dux eorum coram Domino.
21. Porrò Zacharias filius Mosollamia, janitor portæ tabernaculi testimonii.
22. Omnes hi electi in ostiarios per portas, ducenti duodecim: & descripti in villis propriis: quos constituerunt David, & Samuel Videns, in fide sua
23. tam ipsos, quàm filios eorum in ostiis domus Domini, & in tabernaculo, vicibus suis.
24. Per quatuor ventos erant ostiarii: id est ad Orientem, & ad Occidentem, & ad Aquilonem, & ad Austrum.
25. Fratres autem eorum in viculis morabantur, & veniebant in sabbatis suis de tempore usque ad tempus.
26. His quatuor Levitis creditus erat omnis numerus janitorum, & erant super exedras, & thesauros domus Domini.
27. Per gyrum quoque templi Domini morabantur in custodiis suis: ut cùm tempus fuisset, ipsi manè aperirent fores.
28. De horum genere erant & super vasa ministerii: ad numerum enim & inferebantur vasa, & efferebantur.
29. De ipsis, & qui credita habebant utensilia sanctuarii, præerant similæ, & vino, & oleo, & thuri, & aromatibus.
30. Filii autem sacerdotum unguenta ex aromatibus conficiebant.
31. Et Mathathias Levites primogenitus Sellum Coritæ, præfectus erat eorum, quæ in sartagine frigebantur.

32. Por-

32. Porrò de filiis Caath fratribus eorum, super panes erant propositionis, ut semper novos per singula sabbata præpararent:

33. Hi sunt principes cantorum per familias Levitarum, qui in exedris morabantur, ut die ac nocte jugiter suo ministerio deservirent.

34. Capita Levitarum, per familias suas principes, manserunt in Jerusalem.

‖ Sup. 8. 29. 35. In ‖ Gabaon autem commorati sunt pater Gabaon Jehiel, & nomen uxoris ejus Maacha.

36. Filius primogenitus ejus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Ner, & Nadab,

37. Gedor quoque, & Ahio, & Zacharias, & Macelloth.

38. Porrò Macelloth genuit Samaan: isti habitaverunt è regione fratrum suorum in Jerusalem, cum fratribus suis.

‖ Sup. 8. 33. 39. ‖ Ner autem genuit Cis: & Cis genuit Saul: & Saul genuit Jonathan, & Melchisua, & Abinadab, & Esbaal.

* Qui & Miphibo-seth. ‖ 2. Reg. 4. 4. 40. Filius autem Jonathan, Meribbaal*: & Meribbaal genuit Micha.

41. Porrò filii Micha, Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz.

42. Ahaz autem genuit Jara, & Jara genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri: Zamri autem genuit Mosa.

43. Mosa verò genuit Banaa: cujus filius Raphaia, genuit Elasa: de quo ortus est Asel.

44. Porrò Asel sex filios habuit his nominibus, Ezricam, Bocru, Ismahel, Saria, Obdia, Hanan: hi sunt filii Asel.

CAPUT X.

Saul propter varias iniquitates à Philisthæis occiditur cum filiis; ejusque capite à Philisthæis amputato, reliquum corpus cum filiis sepelitur à viris Jabes Galaad.

1. Reg. 31. 1 1. PHilisthiim autem pugnabant contra Israel, fugeruntque viri Israel Palæsthinos, & ceciderunt vulnerati in monte Gelboe.

Anno M. 2949. Ant. Chr. 1055. 2. Cùmque appropinquassent Philisthæi persequentes Saul, & filios ejus, percusserunt Jonathan, & Abinadab, & Melchisua, filios Saul.

3. Et aggravatum est prælium contra Saul, inveneruntque eum sagittarii, & vulneraverunt jaculis.

4. Et dixit Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum, & interfice me: ne fortè veniant incircumcisi isti, & illudant mihi. Noluit autem armiger ejus hoc facere, timore perterritus: arripuit ergo Saul ensem, & irruit in eum.

5. Quod cùm vidisset armiger ejus, videlicet mortuum esse Saul, irruit etiam ipse in gladium suum, & mortuus est.

6. Interiit ergo Saul, & tres filii ejus, & omnis domus illius pariter concidit.

7. Quod cùm vidissent viri Israel, qui habitabant in campestribus, fugerunt: &, Saul ac filiis ejus mortuis, dereliquerunt urbes suas, & huc illucque dispersi sunt: veneruntque Philisthiim, & habitaverunt in eis.

8. Die igitur altero detrahentes Philisthiim spolia cæsorum invenerunt Saul, & filios ejus jacentes in monte Gelboe.

9. Cùmque spoliassent eum, & amputassent caput, armisque nudassent, miserunt in terram suam, ut circumferretur, & ostenderetur idolorum templis, & populis:

10. arma autem ejus consecraverunt in fano dei sui, & caput affixerunt in templo Dagon.

11. Hoc cùm audissent viri Jabes Galaad, omnia scilicet quæ Philisthiim fecerant super Saul,

12. consurrexerunt singuli virorum fortium, & tulerunt cadavera Saul & filiorum ejus: attuleruntque ea in Jabes, & sepelierunt ossa eorum subter quercum, quæ erat in Jabes, & jejunaverunt septem diebus.

13. Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas, eò quòd prævaricatus sit ‖ mandatum Domini quod præceperat, & non custodierit illud: sed ‖ insuper etiam pythonissam consuluerit, ‖ Exod. 17. 14. 1. Reg. 15. 3. ‖ 1. Reg. 28. 8.

14. nec speraverit in Domino: propter quod interfecit eum, & transtulit regnum ejus ad David filium Isai.

CAPUT XI.

Unctus David in regem, devictis Jebusæis habitavit in Jerusalem, stipatus potentissimis ac strenuissimis militibus, quorum heroica gesta narrantur: noluit David desideratam bibere aquam, eò quòd cum fortium suorum periculo allata esset.

1. COngregatus est igitur omnis Israel ad David in Hebron, dicens: Os tuum sumus, & caro tua. 2. Reg. 5. 1. Anno M. 2956.

2. Heri quoque, & nudiustertius, cùm adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebas, & introducebas Israel: tibi enim dixit Dominus Deus tuus: Tu pasces populum meum Israel, & tu eris princeps super eum.

3. Venerunt ergo omnes majores natu Israel ad regem in Hebron, & iniit David cum eis fœdus coram Domino: unxeruntque eum regem super Israel, juxta sermonem Domini, quem locutus est in manu Samuel.

4. Abiit quoque David, & omnis Israel in Jerusalem. ‖ Hæc est Jebus, ubi erant Jebusæi habitatores terræ. ‖ 2. Reg. 5. 6. Anno M. 2957. Ant. Chr. 1047.

5. Dixeruntque qui habitabant in Jebus ad David: Non ingredieris huc. Porrò David cepit arcem Sion, quæ est Civitas David.

6. Dixitque: Omnis qui percusserit Jebusæum in primis, erit princeps & dux. Ascendit igitur primus Joab filius Sarviæ, & factus est princeps.

7. Habitavit autem David in arce, & idcircò appellata est Civitas David.

8. Ædificavitque urbem* in circuitu à Mello usque ad gyrum, Joab autem reliqua urbis extruxit. * Ann. M. 2958.

9. Proficiebatque David vadens & crescens, & Dominus exercituum erat cum eo.

10. ‖ Hi principes virorum fortium David, qui adjuverunt eum ut rex fieret super omnem Israel juxta verbum Domini, quod locutus est ad Israel. ‖ 2. Reg. 23. 8.

11. Et iste numerus robustorum David: Jesbaam filius Hachamoni princeps inter triginta: iste levavit hastam suam super trecentos vulneratos una vice.

12. Et post eum Eleazar filius patrui ejus Ahohites, qui erat inter tres potentes.

13. Iste fuit cum David in Phesdomim, quando Philisthiim congregati sunt ad locum illum

in prælium : & erat ager regionis illius plenus hordeo, fugeratque populus à facie Philisthinorum.

14. Hi steterunt in medio agri, & defenderunt eum : cùmque percussissent Philisthæos, dedit Dominus salutem magnam populo suo.

2.Reg.23.13. 15. Descenderunt || autem tres de triginta principibus ad petram, in qua erat David, ad speluncam Odollam, quando Philisthiim fuerant castrametati in Valle Raphaim.

2.Reg.23.14. 16. || Porrò David erat in præsidio, & statio Philisthinorum in Bethlehem.

17. Desideravit igitur David, & dixit: O si quis daret mihi aquam de cisterna Bethlehem, quæ est in porta.

18. Tres ergo isti per media castra Philisthinorum perrexerunt, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat in porta, & attulerunt ad David ut biberet: qui noluit, sed magis libavit illam Domino,

19. dicens: Absit ut in conspectu Dei mei hoc faciam, & sanguinem istorum virorum bibam: quia in periculo animarum suarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc causam noluit bibere. Hæc fecerunt tres robustissimi.

20. Abisai quoque frater Joab ipse erat princeps trium, & ipse levavit hastam suam contra trecentos vulneratos, & ipse erat inter tres nominatissimus,

21. & inter tres secundos inclytus, & princeps eorum: verumtamen usque ad tres primos non pervenerat.

22. Banajas filius Joiadæ viri robustissimi, qui multa opera perpetrarat, de Cabseel: ipse percussit duos ariel Moab: & ipse descendit, & interfecit leonem in media cisterna tempore nivis.

23. Et ipse percussit virum Ægyptium, cujus statura erat quinque cubitorum, & habebat lanceam ut liciatorium texentium: descendit igitur ad eum cum virga, & rapuit hastam, quam tenebat manu, & interfecit eum hasta sua.

24. Hæc fecit Banajas filius Joiadæ, qui erat inter tres robustos nominatissimus,

25. inter triginta primus, verumtamen ad tres usque non pervenerat: posuit autem eum David ad auriculam suam.

26. Porrò fortissimi viri in exercitu, Asael frater Joab, & Elchanan filius patrui ejus de Bethlehem,

27. Sammoth Arorites, Helles Phalonites,

28. Ira filius Acces Thecuites, Abiezer Anathothites,

29. Sobbochai Husathites, Ilai Ahohites,

30. Maharai Netophathites, Heled filius Baana Netophathites,

31. Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Benjamin, Banaja Pharatonites,

32. Hurai de Torrente Gaas, Abiel Arbathites, Azmoth Bauramites, Eliaba Salabonites.

33. Filii Assem Gezonites, Jonathan filius Sage Ararites,

34. Ahiam filius Sachar Ararites,

35. Eliphal filius Ur,

36. Hepher Mecherathites, Ahia Phelonites,

37. Hesro Carmelites, Naarai filius Asbai,

38. Joel frater Nathan, Mibahar filius Agarai.

39. Selec Ammonites, Naarai Berothites armiger Joab filii Sarviæ.

40. Ira Jethræus, Gareb Jethræus,

41. Urias Hethæus, Zabad filius Oholi,

42. Adina filius Siza Rubenites princeps Rubenitarum, & cum eo triginta:

43. Hanan filius Maacha, & Josaphat Mathanites,

44. Ozia Astarothites, Samma, & Jehiel filii Hotham Arorites,

45. Jedihel filius Samri, & Joha frater ejus Thosaites,

46. Eliel Mahumites, & Jeribai, & Josaia filii Elnaem, & Jethma Moabites, Eliel, & Obed, & Jasiel de Masobia.

CAPUT XII.

Qui David fuerant secuti fugientem Saul, & qui postea ex omnibus tribubus venerunt ut eum regem constituerent in Hebron.

1. HI quoque venerunt ad David in Siceleg, cùm || adhuc fugeret Saul filium Cis, qui erant fortissimi & egregii pugnatores, 1r.Reg.27.2. Anno M. 2948. Ant. Chr. 1019.

2. tendentes arcum, & utraque manu fundis saxa jacentes, & dirigentes sagittas: de fratribus Saul ex Benjamin.

3. Princeps Ahiezer, & Joas filii Samaa, Gabaathites, & Jaziel, & Phallet filii Azmoth, & Baracha, & Jehu Anathotites.

4. Samaias quoque Gabaonites fortissimus inter triginta & super triginta. Jeremias, & Jeheziel, & Johanan, & Jezabad Gaderothites:

5. & Eluzai & Jerimuth, & Baalia, & Samaria, & Saphatia Haruphites.

6. Elcana, & Jesia, & Azareel, & Joezer, & Jesbaam de Carehim:

7. Joela quoque, & Zabadia filii Jeroham de Gedor.

8. Sed & de Gaddi transfugerunt ad David, cùm lateret in deserto, viri robustissimi, & pugnatores optimi, tenentes clypeum & hastam: facies eorum quasi facies leonis, & veloces quasi capreæ in montibus:

9. Ezer princeps, Obdias secundus, Eliab tertius,

10. Masmana quartus, Jeremias quintus.

11. Ethi sextus, Eliel septimus,

12. Johanan octavus, Elzebad nonus,

13. Jeremias decimus, Machbanai undecimus.

14. hi de filiis Gad principes exercitus: novissimus centum militibus præerat, & maximus, mille.

15. Isti sunt qui transierunt Jordanem mense primo, quando inundare consuevit super ripas suas: & omnes fugaverunt qui morabantur in vallibus ad orientalem plagam, & occidentalem.

16. Venerunt autem & de Benjamin, & de Juda ad præsidium, in quo morabatur David.

17. Egressusque est David obviam eis, & ait: Si pacificè venistis ad me ut auxiliemini mihi, cor meum jungatur vobis: si autem insidiamini mihi pro adversariis meis, cùm ego iniquitatem in manibus non habeam, videat Deus patrum nostrorum, & judicet.

18. Spiritus verò induit Amasai principem

inter triginta, & ait : Tui sumus ò David, & tecum fili Isai : pax, pax tibi, & pax adjutoribus tuis : te enim adjuvat Deus tuus. Suscepit ergo eos David, & constituit principes turmæ.

19. Porrò de Manasse transfugerunt ad David, quando veniebat cum Philisthiim adversus Saul, ut pugnaret : & non dimicavit cum eis : || quia inito consilio remiserunt eum principes Philisthinorum, dicentes : Periculo capitis nostri revertetur ad dominum suum Saul. (|| 1. Reg. 29. 4.)

20. Quando igitur reversus est in Siceleg *, transfugerunt ad eum de Manasse Ednas, & Jozabad, & Jedihel, & Michael, & Ednas, & Jozabad, & Eliu, & Salathi, principes millium in Manasse. (* Ann. M. 2949.)

21. Hi præbuerunt auxilium David adversus latrunculos : omnes enim erant viri fortissimi, & facti sunt principes in exercitu.

22. Sed & per singulos dies veniebant ad David ad auxiliandum ei, usque dum fieret grandis numerus, quasi exercitus Dei.

23. Iste quoque est numerus principum exercitus, qui venerunt ad David, cùm esset in Hebron, || ut transferrent regnum Saul ad eum, juxta verbum Domini. (|| 2. Reg. 5. * Ann. M. 2956.)

24. Filii Juda portantes clypeum & hastam, sex millia octingenti expediti ad prælium.

25. De filiis Simeon virorum fortissimorum ad pugnandum, septem millia centum.

26. De filiis Levi, quatuor millia sexcenti.

27. Jojada quoque princeps de stirpe Aaron, & cum eo tria millia septingenti.

28. Sadoc etiam puer egregiæ indolis, & domus patris ejus, principes viginti duo.

29. De filiis autem Benjamin fratribus Saul, tria millia : magna enim pars eorum adhuc sequebatur domum Saul.

30. Porrò de filiis Ephraim viginti millia octingenti, fortissimi robore, viri nominati in cognationibus suis.

31. Et ex dimidia tribu Manasse, decem & octo millia, singuli per nomina sua venerunt ut constituerent regem David.

32. De filiis quoque Issachar viri eruditi, qui noverant singula tempora ad præcipiendum quid facere deberet Israel, principes ducenti : omnis autem reliqua tribus eorum consilium sequebatur.

33. Porrò de Zabulon qui egrediebantur ad prælium, & stabant in acie instructi armis bellicis, quinquaginta millia venerunt in auxilium, non in corde duplici.

34. Et de Nephthali, principes mille : & cum eis instructi clypeo & hasta, triginta & septem millia.

35. De Dan etiam præparati ad prælium, viginti octo millia sexcenti.

36. Et de Aser egredientes ad pugnam, & in acie provocantes, quadraginta millia.

37. Trans Jordanem autem de filiis Ruben, & de Gad, & dimidia parte tribus Manasse instructi armis bellicis, centum viginti millia.

38. Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandum, corde perfecto venerunt in Hebron, ut constituerent regem David super universum Israel : sed & omnes reliqui ex Israel, uno corde erant, ut rex fieret David.

39. Fueruntque ibi apud David tribus diebus comedentes & bibentes : præparaverant enim eis fratres sui.

40. Sed & qui juxta eos erant, usque ad Issachar, & Zabulon, & Nephthali, afferebant panes in asinis, & camelis, & mulis, & bobus ad vescendum : farinam, palathas, uvam passam, vinum, oleum, boves, arietes ad omnem copiam : gaudium quippe erat in Israel.

CAPUT XIII.

A Cariathiarim reducitur arca Domini de domo Abinadab, omni Israel cum David ante eam ludentibus ; sed quia Oza arcam contingens à Domino percussus est, avertit eam David in domum Obededom, cui ex eo tempore benedixit Dominus.

1. INiit autem consilium David cum tribunis, & centurionibus, & universis principibus,

2. & ait ad omnem cœtum Israel : Si placet vobis : & à Domino Deo nostro egreditur sermo, quem loquor : mittamus ad fratres nostros reliquos in universas regiones Israel, & ad sacerdotes, & Levitas, qui habitant in suburbanis urbium, ut congregentur ad nos,

3. & reducamus arcam Dei nostri ad nos : non enim requisivimus eam in diebus Saul.

4. Et respondit universa multitudo ut ita fieret : placuerat enim sermo omni populo.

5. Congregavit ergo David cunctum Israel à Sihor Ægypti, usque dum ingrediaris Emath, || ut adduceret arcam Dei de Cariathiarim. (|| 2. Reg. 6.)

6. Et ascendit David, & omnis vir Israel ad collem Cariathiarim, qui est in Juda, ut afferret inde arcam Domini Dei sedentis super cherubim, ubi invocatum est nomen ejus.

7. Imposueruntque arcam Dei super plaustrum novum, de domo Abinadab : Oza autem, & frater ejus minabant plaustrum.

8. Porrò David, & universus Israel ludebant coram Deo omni virtute in canticis, & in citharis, & psalteriis, & tympanis, & cymbalis, & tubis.

9. Cùm autem pervenissent ad Aream Chidon, tetendit Oza manum suam, ut sustentaret arcam : bos quippe lasciviens paululùm inclinaverat eam.

10. Iratus est itaque Dominus contra Ozam, & percussit eum, eò quòd tetigisset arcam : & mortuus est ibi coram Domino.

11. Contristatusque est David, eò quòd divisisset Dominus Ozam : vocavitque locum illum : Divisio Ozæ, usque in præsentem diem.

12. Et timuit Deum tunc temporis, dicens : Quomodo possum ad me introducere arcam Dei?

13. Et ob hanc causam non adduxit eam ad se, hoc est, in Civitatem David, sed avertit in domum Obededom Gethæi.

14. Mansit ergo arca Dei in domo Obededom tribus mensibus : & benedixit Dominus domui ejus, & omnibus quæ habebat.

CAPUT XIV.

David acceptis à rege Tyri lignis & artificibus ad extruendam sibi domum, alias ducit uxores, ac multos gignit liberos, & consulto Domino bis cædit Philisthæos.

2. Reg. 5. 11 1. MIsit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad David, & ligna cedrina, & artifices parietum, lignorumque: ut ædificarent ei domum.

2. Cognovitque David quòd confirmasset eum Dominus in regem super Israel, & sublevatum esset regnum suum super populum ejus Israel.

‖ 2. Reg. 5. 13. 3. ‖ Accepit quoque David alias uxores in Jerusalem: genuitque filios, & filias.

4. Et hæc nomina eorum, qui nati sunt ei in Jerusalem: Samua, & Sobad, Nathan, & Salomon,

5. Jebahar, & Elisua, & Eliphalet,

6. Noga quoque, & Nepheg, & Japhia,

7. Elisama, & Baaliada, & Eliphalet.

‖ 2. Reg. 5. 17. Anno M. 2957. Ant. Chr. 1047. 8. ‖ Audientes autem Philisthiim eò quòd unctus esset David in regem super universum Israel, ascenderunt omnes ut quærerent eum: quod cùm audisset David, egressus est obviam eis.

9. Porrò Philisthiim venientes, diffusi sunt in Valle Raphaim.

10. Consuluitque David Dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthæos, & si trades eos in manu mea? Et dixit ei Dominus: Ascende, & tradam eos in manu tua.

11. Cùmque illi ascendissent in Baalpharasim, percussit eos ibi David, & dixit: Divisit Deus inimicos meos per manum meam, sicut dividuntur aquæ: & idcircò vocatum est nomen illius loci Baalpharasim.

12. Dereliqueruntque ibi deos suos, quos David jussit exuri.

13. Alia etiam vice Philisthiim irruerunt, & diffusi sunt in valle.

14. Consuluitque rursum David Deum, & dixit ei Deus: Non ascendas post eos, recede ab eis, & venies contra illos ex adverso pyrorum.

15. Cùmque audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc egredieris ad bellum. Egressus est enim Deus ante te, ut percutiat castra Philisthiim.

16. Fecit ergo David sicut præceperat ei Deus, & percussit castra Philisthinorum, de Gabaon usque Gazera.

17. Divulgatumque est nomen David in universis regionibus, & Dominus dedit pavorem ejus super omnes gentes.

CAPUT XV.

Deducitur magno cum apparatu arca Dei in Jerusalem, comitante omni Israel, sacerdotibus verò ac Levitis juxta sua officia ministrantibus; & Michol despicit David coram arca saltantem, indutum stola byssina, & ephod lineo.

1. FEcit quoque sibi domos in Civitate David: & ædificavit locum arcæ Dei, tetenditque ei tabernaculum.

2. Tunc dixit David: Illicitum est ut à quocumque portetur arca Dei nisi à Levitis, quos elegit Dominus ad portandum eam, & ad ministrandum sibi usque in æternum.

3. Congregavitque universum Israel in Jerusalem, ut afferretur arca Dei in locum suum, quem præparaverat ei.

4. Necnon & filios Aaron, & Levitas.

5. De filiis Caath, Uriel princeps fuit, & fratres ejus centum viginti.

6. De filiis Merari, Asaja princeps; & fratres ejus ducenti viginti.

7. De filiis Gerson, Joel princeps; & fratres ejus centum triginta.

8. De filiis Elisaphan, Semejas princeps; & fratres ejus ducenti.

9. De filiis Hebron, Eliel princeps; & fratres ejus octoginta.

10. De filiis Oziel, Aminadab princeps; & fratres ejus centum duodecim.

11. Vocavitque David Sadoch, & Abiathar Sacerdotes, & Levitas, Uriel, Asaiam, Joel, Semeiam, Eliel, & Aminadab:

12. & dixit ad eos: Vos qui estis principes familiarum Leviticarum, sanctificamini cum fratribus vestris, & afferte arcam Domini Dei Israel ad locum, qui ei præparatus est:

13. ‖ ne ut à principio, quia non eratis præsentes, percussit nos Dominus; sic & nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus. ‖ Sup. 13. 10.

14. Sanctificati sunt ergo sacerdotes, & Levitæ, ut portarent arcam Domini Dei Israel.

15. ‖ Et tulerunt filii Levi arcam Dei, sicut præceperat Moyses juxta verbum Domini, humeris suis, in vectibus. ‖ Num. 4. 15.

16. Dixitque David principibus Levitarum, ut constituerent de fratribus suis cantores in organis musicorum, nablis videlicet, & lyris, & cymbalis, ut resonaret in excelsis sonitus lætitiæ.

17. Constitueruntque Levitas: Hemam filium Joel, & de fratribus ejus Asaph filium Barachiæ: de filiis verò Merari, fratribus eorum, Ethan filium Casaiæ.

18. Et cum eis fratres eorum: in secundo ordine, Zachariam, & Ben, & Jaziel, & Semiramoth, & Jahiel, & Ani, Eliab, & Banaiam, & Maasiam, & Mathathiam, & Eliphalu, & Maceniam, & Obededom, & Jehiel, janitores.

19. Porrò cantores, Hemam, Asaph, & Ethan; in cymbalis æneis concrepantes.

20. Zacharias autem, & Oziel, & Semiramoth, & Jahiel, & Ani, & Eliab, & Maasias, & Banaias, in nablis arcana cantabant.

21. Porrò Mathathias, & Eliphalu, & Macenias, & Obededom, & Jehiel, & Ozaziu, in citharis pro octava canebant epinicion.

22. Chonenias autem princeps Levitarum, prophetiæ præerat, ad præcinendam melodiam: erat quippe valdè sapiens.

23. Et Barachias, & Elcana, janitores arcæ.

24. Porrò Sebenias, & Josaphat, & Nathanael, & Amasai, & Zacharias, & Banaias, & Eliezer, sacerdotes, clangebant tubis coram arca Dei: & Obededom, & Jehias erant janitores arcæ.

25. ‖ Igitur David & omnes majores natu Israel, & tribuni ierunt ad deportandam arcam fœderis Domini de domo Obededom, cum lætitia. ‖ 2. Reg. 6. 12.

26. Cùm-

26. Cùmque adjuvisset Deus Levitas, qui portabant arcam fœderis Domini, immolabantur septem tauri, & septem arietes.

27. Porrò David erat indutus stola byssina, & universi Levitæ qui portabant arcam, cantoresque, & Chonenias princeps prophetiæ inter cantores: David autem etiam indutus erat ephod lineo.

28. Universusque Israel deducebant arcam fœderis Domini in jubilo, & sonitu buccinæ, & tubis, & cymbalis, & nablis, & citharis concrepantes.

29. Cùmque pervenisset arca fœderis Domini usque ad Civitatem David, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem David saltantem atque ludentem, & despexit eum in corde suo.

CAPUT XVI.

Constituta arca in tabernaculo fœderis, oblatisque victimis, & populo à David benedicto, ordinantur varia Levitarum ministeria coram arca, interposito cantico divinæ laudis.

2. Reg. 6. 17. Anno M. 2959. Ant. Chr. 1045.

1. ATtulerunt igitur arcam Dei, & constituerunt eam in medio tabernaculi, quod tetenderat ei David: & obtulerunt holocausta, & pacifica coram Deo.

2. Cùmque complesset David offerens holocausta, & pacifica, benedixit populo in nomine Domini.

3. Et divisit universis per singulos, à viro usque ad mulierem, tortam panis, & partem assæ carnis bubulæ, & frixam oleo similam.

4. Constituitque coram arca Domini de Levitis, qui ministrarent, & recordarentur operum ejus, & glorificarent atque laudarent Dominum Deum Israel.

5. Asaph principem; & secundum ejus Zachariam: Porrò Jahiel, & Semiramoth, & Jehiel, & Mathathiam, & Eliab, & Banaiam, & Obededom: Jehiel super organa psalterii, & lyras: Asaph autem ut cymbalis personaret;

6. Banaiam verò & Jaziel sacerdotes canere tuba jugiter coram arca fœderis Domini.

7. In illo die fecit David principem ad confitendum Domino Asaph, & fratres ejus.

‖ Psal. 104. 1. Isai. 12. 4.

8. ‖ Confitemini Domino, & invocate nomen ejus: notas facite in populis adinventiones ejus.

9. Cantate ei, & psallite ei: & narrate omnia mirabilia ejus.

10. Laudate nomen sanctum ejus: lætetur cor quærentium Dominum.

11. Quærite Dominum, & virtutem ejus: quærite faciem ejus semper.

12. Recordamini mirabilium ejus, quæ fecit: signorum illius, & judiciorum oris ejus.

13. Semen Israel servi ejus: filii Jacob electi ejus.

14. Ipse Dominus Deus noster: in universa terra judicia ejus.

15. Recordamini in sempiternum pacti ejus: sermonis, quem præcepit in mille generationes.

16. Quem pepigit cum Abraham: & juramenti illius cum Isaac.

17. Et constituit illud Jacob in præceptum: & Israel in pactum sempiternum,

18. dicens: Tibi dabo Terram Chanaa[n] funiculum hæreditatis vestræ.

19. Cùm essent pauci numero, parvi [&] coloni ejus.

20. Et transierunt de gente in gentem & de regno ad populum alterum.

21. Non dimisit quemquam calumnia[ri] eos, sed increpavit pro eis reges.

22. ‖ Nolite tangere christos meos: & [in] prophetis meis nolite malignari.

23. ‖ Cantate Domino omnis terra: a[n]nuntiate ex die in diem salutare ejus.

24. Narrate in gentibus gloriam ejus: [in] cunctis populis mirabilia ejus.

25. Quia magnus Dominus, & laudabil[is] nimis: & horribilis super omnes deos.

26. Omnes enim dii populorum, idola Dominus autem cœlos fecit.

27. Confessio & magnificentia coram e[o] fortitudo & gaudium in loco ejus.

28. Afferte Domino familiæ populorum afferte Domino gloriam & imperium.

29. Date Domino gloriam, nomini ejus levate sacrificium, & venite in conspect[u] ejus: & adorate Dominum in decore sa[n]cto.

30. Commoveatur à facie ejus omnis terra ipse enim fundavit orbem immobilem.

31. Lætentur cœli, & exultet terra: & d[i]cant in nationibus, Dominus regnavit.

32. Tonet mare, & plenitudo ejus: exu[l]tent agri, & omnia quæ in eis sunt.

33. Tunc laudabunt ligna saltus coram D[o]mino: quia venit judicare terram.

34. Confitemini Domino, quoniam bonus quoniam in æternum misericordia ejus.

35. Et dicite: Salva nos Deus salvator no[s]ter; & congrega nos, & erue de gentibus ut confiteamur nomini sancto tuo, & exu[l]temus in carminibus tuis.

36. Benedictus Dominus Deus Israel a[b] æterno usque in æternum: & dicat omn[is] populus, Amen, & hymnum Domino.

37. Reliquit itaque ibi coram arca fœderi[s] Domini Asaph & fratres ejus, ut ministra[r]ent in conspectu arcæ jugiter per singulo[s] dies, & vices suas.

38. Porrò Obededom, & fratres ejus se[x]aginta octo; & Obededom filium Idithun & Hosa constituit janitores.

39. Sadoc autem sacerdotem, & fratre[s] ejus sacerdotes, coram tabernaculo Domi[ni] in excelso, quod erat in Gabaon,

40. ut offerrent holocausta Domino supe[r] altare holocaustomatis jugiter, manè & vespe[re], juxta omnia quæ scripta sunt in lege Do[mi]ni, quam præcepit Israeli.

41. Et post eum Heman, & Idithun, & re[li]quos electos, unumquemque vocabulo su[o] ad confitendum Domino: Quoniam in æte[r]num misericordia ejus.

42. Heman quoque, & Idithun canente[s] tuba, & quatientes cymbala, & omnia mu[si]ficorum organa ad canendum Deo; filios au[tem] Idithun fecit esse portarios.

43. Reversusque est omnis populus in do[mum] suam; & David, ut benediceret etia[m] domui suæ.

by Googl[e]

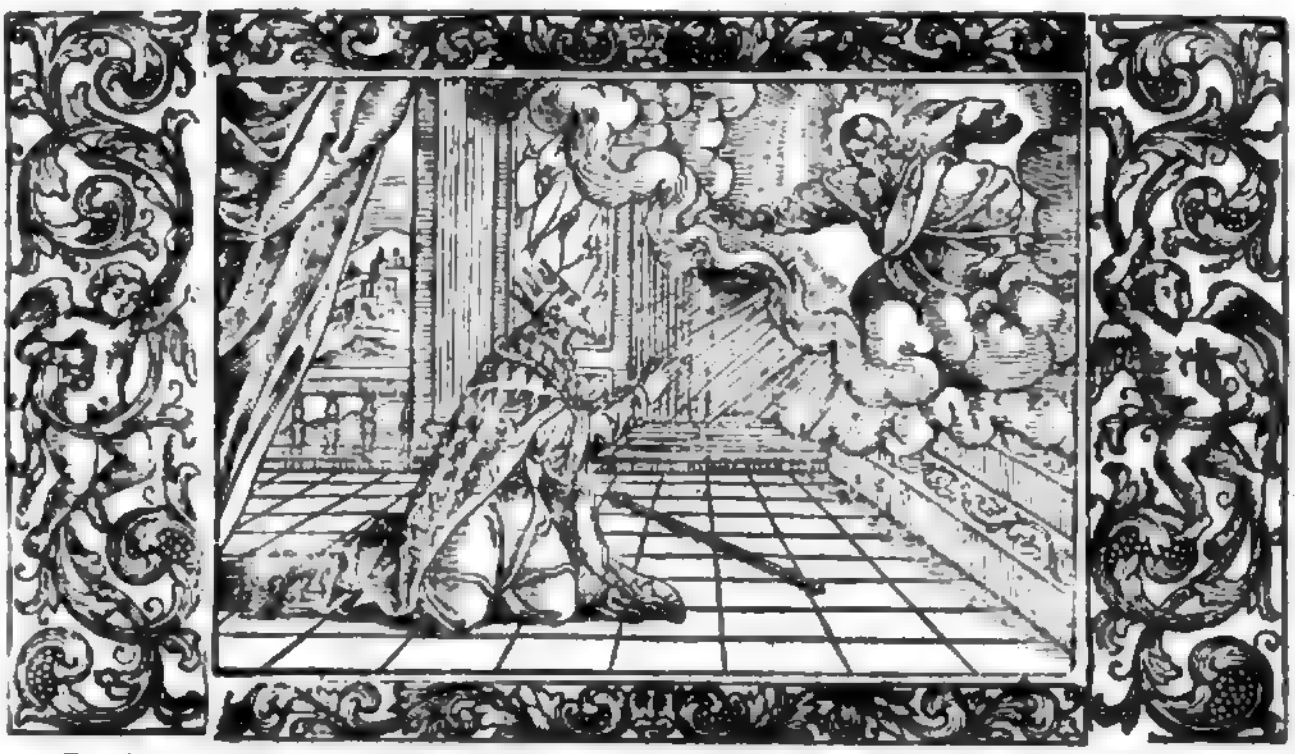

CAPUT XVII.

Cogitanti David ædificare domum Domino, promittitur filius qui illam sit ædificaturus, unde David gratias agit, Dei erga se bonitatem extollens.

2. Reg. 7. 2. * Anno M. 2960. Ant. Chr. 1044.

1. CUm autem habitaret David in domo sua, dixit ad Nathan prophetam: Ecce ego habito in domo cedrina: arca autem fœderis Domini sub pellibus est.

2. Et ait Nathan ad David: Omnia quæ in corde tuo sunt, fac: Deus enim tecum est.

3. Igitur nocte illa factus est sermo Dei ad Nathan, dicens:

4. Vade, & loquere David servo meo: Hæc dicit Dominus: Non ædificabis tu mihi domum ad habitandum.

5. Neque enim mansi in domo ex eo tempore, quo eduxi Israel, usque ad diem hanc: sed fui semper mutans loca tabernaculi, & in tentorio

6. manens cum omni Israel. Numquid locutus sum saltem uni judicum Israel, quibus præceperam, ut pascerent populum meum, & dixi: Quare non ædificastis mihi domum cedrinam?

7. Nunc itaque sic loqueris ad servum meum David: Hæc dicit Dominus exercituum: Ego tuli te, cùm in pascuis sequereris gregem, ut esses dux populi mei Israel.

8. Et fui tecum quocumque perrexisti: & interfeci omnes inimicos tuos coram te, fecique tibi nomen quasi unius magnorum, qui celebrantur in terra.

9. Et dedi locum populo meo Israel: plantabitur, & habitabit in eo, & ultrà non commovebitur: nec filii iniquitatis atterent eos, sicut à principio,

10. ex diebus quibus dedi judices populo meo Israel, & humiliavi universos inimicos tuos. Annuntio ergo tibi, quòd ædificaturus sit tibi Dominus domum.

11. Cùmque impleveris dies tuos ut vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis: & stabiliam regnum ejus.

12. Ipse ædificabit mihi domum, & firmabo solium ejus usque in æternum.

13. Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium: & misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli ab eo, qui ante te fuit.

14. Et statuam eum in domo mea, & in regno meo usque in sempiternum: & thronus ejus erit firmissimus in perpetuum.

15. Juxta omnia verba hæc, & juxta universam visionem istam, sic locutus est Nathan ad David.

16. Cùmque venisset rex David, & sedisset coram Domino, dixit: Quis ego sum Domine Deus, & quæ domus mea, ut præstares mihi talia?

17. Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo, ideoque locutus es super domum servi tui etiam in futurum: & fecisti me spectabilem super omnes homines Domine Deus.

18. Quid ultrà addere potest David, cùm ita glorificaveris servum tuum, & cognoveris eum?

19. Domine, propter famulum tuum juxta cor tuum fecisti omnem magnificentiam hanc, & nota esse voluisti universa magnalia.

20. Domine, non est similis tui: & non est alius Deus absque te, ex omnibus, quos audivimus auribus nostris.

21. Quis enim est alius, ut populus tuus Israel, gens una in terra, ad quam perrexit Deus, ut liberaret, & faceret populum sibi, & magnitudine sua atque terroribus ejiceret nationes à facie ejus, quem de Ægypto liberarat?

22. Et posuisti populum tuum Israel tibi in populum usque in æternum, & tu Domine factus es Deus ejus.

23. Nunc igitur Domine, sermo, quem locutus es famulo tuo, & super domum ejus, confirmetur in perpetuum, & fac sicut locutus es.

24. Permaneatque & magnificetur nomen tuum usque in sempiternum: & dicatur: Dominus exercituum Deus Israel, & domus David servi ejus permanens coram eo.

25. Tu enim Domine Deus meus revelasti auriculam servi tui, ut ædificares ei domum: & idcircò invenit servus tuus fiduciam, ut oret coram te.

26. Nunc ergo Domine, tu es Deus: & lo-

cutus

cutus es ad servum tuum tanta beneficia.

27. Et cœpisti benedicere domui servi tui, ut sit semper coram te: te enim, Domine, benedicente, benedicta erit in perpetuum.

CAPUT XVIII.

Prælia David, & tributa gentibus imposita, atque officiarii ejus.

1. Factum est autem post hæc, ut percuteret David Philisthiim, & humiliaret eos, & tolleret Geth, & filias ejus de manu Philisthiim,

2. percuteretque Moab, & fierent Moabitæ servi David, offerentes ei munera.

3. Eo tempore percussit David etiam Adarezer regem Soba regionis Hemath, quando perrexit ut dilataret imperium suum usque ad flumen Euphraten *.

4. Cepit ergo David mille quadrigas ejus, & septem millia equitum, ac viginti millia virorum peditum, subnervavitque omnes equos curruum, exceptis centum quadrigis, quas reservavit sibi.

5. Supervenit autem & Syrus Damascenus, ut auxilium præberet Adarezer regi Soba: sed & hujus percussit David vigintiduo millia virorum.

6. Et posuit milites in Damasco, ut Syria quoque serviret sibi, & offerret munera. Adjuvitque eum Dominus in cunctis, ad quæ perrexerat.

7. Tulit quoque David pharetras aureas, quas habuerant servi Adarezer, & attulit eas in Jerusalem.

8. Necnon de Thebath & Chun, urbibus Adarezer, æris plurimum, de quo fecit Salomon mare æneum, & columnas, & vasa ænea.

9. Quod cùm audisset Thou rex Hemath, percussisse videlicet David omnem exercitum Adarezer regis Soba,

10. misit Adoram filium suum ad regem David, ut postularet ab eo pacem, & congratularetur ei quòd percussisset & expugnasset Adarezer: adversarius quippe erat Thou Adarezer.

11. Sed & omnia vasa aurea, & argentea, & ænea consecravit David rex Domino, cum argento & auro, quod tulerat ex universis gentibus, tam de Idumæa, & Moab, & filiis Ammon, quàm de Philisthiim & Amalec.

12. Abisai verò filius Sarviæ percussit Edom in Valle Salinarum, decem & octo millia:

13. & constituit in Edom præsidium, ut serviret Idumæa David: salvavitque Dominus David in cunctis, ad quæ perrexerat.

14. Regnavit ergo David super universum Israel, & faciebat judicium atque justitiam cuncto populo suo.

15. Porrò Joab filius Sarviæ erat super exercitum, & Josaphat filius Ahilud à commentariis.

16. Sadoc autem filius Achitob, & Ahimalec filius Abiathar, sacerdotes: & Susa, scriba.

17. Banajas quoque filius Jojadæ super legiones Cerethi, & Phelethi: Porrò filii David, primi ad manum regis.

2. Reg. 8. 1. Anno M. 2960. Ant. Chr. 1044.

* Qui erãt extremi termini, semini Abraham à Deo promissi (Gen. 15. 18. cum Deut. 11. 24. & Jos. 1. 3.) à solo Davide & filio ejus Salomone possessi. 3. Reg. 4. 21. 2. Par. 9. 26.

CAPUT XIX.

Hanon rex Ammon, servis David, qui ad consolandum de patris morte venerant, contumelia affectis, à David invaditur, ac vincitur unà cum Syris auxiliaribus.

1. Accidit autem ut moreretur Naas rex filiorum Ammon, & regnaret filius ejus pro eo.

2. Dixitque David: Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas: præstitit enim mihi pater ejus gratiam. Misitque David nuntios ad consolandum eum super morte patris sui. Qui cùm pervenissent in terram filiorum Ammon, ut consolarentur Hanon,

3. dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon: Tu forsitan putas, quòd David honoris causa in patrem tuum miserit qui consolentur te: nec animadvertis quòd ut explorent, & investigent, & scrutentur terram tuam, venerint ad te servi ejus.

4. Igitur Hanon pueros David decalvavit & rasit, & præcidit tunicas eorum à natibus usque ad pedes, & dimisit eos.

5. Qui cùm abiissent, & hoc mandassent David, misit in occursum eorum (grandem enim contumeliam sustinuerant) & præcepit ut manerent in Jericho, donec cresceret barba eorum, & tunc reverterentur.

6. Videntes autem filii Ammon quòd injuriam fecissent David, tam Hanon, quàm reliquus populus, miserunt mille talenta argenti ut conducerent sibi de Mesopotamia, & de Syria Maacha, & de Soba, currus & equites.

7. Conduxeruntque triginta duo millia curruum, & regem Maacha cum populo ejus. Qui cùm venissent, castrametati sunt è regione Medaba. Filii quoque Ammon congregati de urbibus suis, venerunt ad bellum.

8. Quod cùm audisset David, misit Joab & omnem exercitum virorum fortium:

9. egressique filii Ammon, direxerunt aciem juxta portam civitatis: reges autem, qui ad auxilium ejus venerant, separatim in agro steterunt.

10. Igitur Joab intelligens bellum ex adverso, & post tergum contra se fieri, elegit viros fortissimos de universo Israel, & perrexit contra Syrum.

11. Reliquam autem partem populi dedit sub manu Abisai fratris sui; & perrexerunt contra filios Ammon.

12. Dixitque: Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi: si autem superaverint te filii Ammon, ero tibi in præsidium.

13. Confortare, & agamus viriliter pro populo nostro, & pro urbibus Dei nostri: Dominus autem quod in conspectu suo bonum est, faciet.

14. Perrexit ergo Joab, & populus qui cum eo erat, contra Syrum ad prælium: & fugavit eos.

15. Porrò filii Ammon videntes quòd fugisset Syrus, ipsi quoque fugerunt Abisai fratrem ejus, & ingressi sunt civitatem: reversusque est etiam Joab in Jerusalem.

16. Videns autem Syrus quòd cecidisset coram Israel, misit nuntios, & adduxit Syrum, qui erat trans fluvium: Sophac autem princeps militiæ Adarezer, erat dux eorum.

17. Quo

Digitized by Google

17. Quod cùm nuntiatum esset David, congregavit universum Israel, & transivit Jordanem, irruitque in eos, & direxit ex adverso aciem, illis contra pugnantibus.

* Vid. 2. Reg.10.18

18. Fugit autem Syrus Israel: & interfecit David de Syris septem millia curruum *, & quadraginta millia peditum, & Sophach exercitus principem.

Anno M. 2968. Ant. Chr. 1036.

19. Videntes autem servi Adarezer se ab Israel esse superatos, transfugerunt ad David, & servierunt ei: noluitque ultrà Syria auxilium præbere filiis Ammon.

CAPUT XX.

Bella à David prosperè acta adversum Ammonitas ac Philisthæos, & in his occiditur gigas senos habens digitos, hoc est simul 24.

2. Reg.10. 7.& 11. 1. Anno M. 2969. Ant. Chr. 1035.

1. Factum est autem post anni circulum, eo tempore, quo solent reges ad bella procedere, congregavit Joab exercitum, & robur militiæ, & vastavit terram filiorum Ammon: perrexitque & obsedit Rabba: porrò David manebat in Jerusalem, quando Joab percussit Rabba, & destruxit eam.

2. Tulit autem David coronam Melchom de capite ejus, & invenit in ea auri pondo talentum, & pretiosissimas gemmas, fecitque sibi inde diadema: manubias quoque urbis plurimas tulit:

3. populum autem, qui erat in ea, eduxit: & fecit super eos tribulas, & trahas, & ferrata carpenta transire, ita ut dissecarentur, & contererentur: sic fecit David cunctis urbibus filiorum Ammon: & reversus est cum omni populo suo in Jerusalem.

‖ 2. Reg.21. 18. Anno M. 2986. Ant. Chr. 1018.

4. ‖ Post hæc initum est bellum in Gazer adversum Philisthæos: in quo percussit Sobochai Husathites, Saphai de genere Raphaim, & humiliavit eos.

5. Aliud quoque bellum gestum est adversus Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus Bethlehemites fratrem Goliath Gethæi, cujus hastæ lignum erat quasi liciatorium texentium.

6. Sed & aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit homo longissimus, senos habens digitos, id est simul viginti quatuor: & ipse de Rapha fuerat stirpe generatus.

7. Hic blasphemavit Israel: & percussit eum Jonathan filius Samaa fratris David. Hi sunt filii Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu David & servorum ejus.

CAPUT XXI.

David populum numerando Deum offendens, peste quam ex tribus elegerat, percutitur, donec Deum oratione placaret, & altare in area Ornan Jebusæi erigeret.

Anno M. 2987. 2. Reg.24. 1. Infr.27.24

1. Consurrexit autem Satan contra Israel: & concitavit David ut numeraret Israel.

2. Dixitque David ad Joab, & ad principes populi: Ite, & numerate Israel à Bersabee usque Dan: & afferte mihi numerum ut sciam.

3. Respondítque Joab: Augeat Dominus populum suum centuplum, quàm sunt: nonne domine mi rex, omnes servi tui sunt? quare hoc quærit dominus meus, quod in peccatum reputetur Israeli?

4. Sed sermo regis magis prævaluit: egressusque est Joab, & circuivit universum Israel; & reversus est Jerusalem.

5. Deditque Davidi numerum eorum, quos circuierant: & inventus est omnis numerus Israel, mille millia & centum millia virorum educentium gladium: de Juda autem quadringenta septuaginta millia bellatorum.

6. Nam Levi, & Benjamin non numeravit: eò quòd Joab invitus exequeretur regis imperium.

7. Displicuit autem Deo quod jussum erat; & percussit Israel.

8. Dixitque David ad Deum: Peccavi nimis ut hoc facerem: obsecro aufer iniquitatem servi tui, quia insipienter egi.

9. Et locutus est Dominus ad Gad videntem Davidis, dicens:

10. Vade, & loquere ad David, & dic ei: Hæc dicit Dominus: Trium tibi optionem do; unum, quod volueris, elige, & faciam tibi.

11. Cùmque venisset Gad ad David, dixit ei: Hæc dicit Dominus: Elige quod volueris:

12. aut tribus annis famem *: aut tribus mensibus te fugere hostes tuos, & gladium eorum non posse evadere: aut tribus diebus gladium Domini, & pestilentiam versari in terra, & angelum Domini interficere in universis finibus Israel: nunc igitur vide quid respondeam ei, qui misit me.

* Vid. 2 Reg.24.13 ubi septē annis famis pronuntiatur.

13. Et dixit David ad Gad: Ex omni parte me angustiæ premunt: sed melius mihi est, ut incidam in manus Domini, quia multæ sunt miserationes ejus, quàm in manus hominum.

14. Misit ergo Dominus pestilentiam in Israel: & ceciderunt de Israel septuaginta millia virorum.

15. Misit quoque angelum in Jerusalem, ut percuteret eam: cùmque percuteretur, vidit Dominus, & misertus est super magnitudine mali; & imperavit angelo, qui percutiebat: Sufficit, jam cesset manus tua. Porrò angelus Domini stabat juxta aream Ornan Jebusæi.

16. Levansque David oculos suos, vidit angelum Domini stantem inter cœlum & terram, & evaginatum gladium in manu ejus, & versum contra Jerusalem: & ceciderunt tam ipse, quàm majores natu vestiti ciliciis, proni in terram.

17. Dixitque David ad Deum: Nonne ego sum, qui jussi ut numeraretur populus? Ego, qui peccavi: ego, qui malum feci: iste grex quid commeruit? Domine Deus meus vertatur obsecro manus tua in me, & in domum patris mei: populus autem tuus non percutiatur.

18. Angelus autem Domini præcepit Gad, ut diceret Davidi ut ascenderet, extrueretque altare Domino Deo in area Ornan Jebusæi.

19. Ascendit ergo David juxta sermonem Gad, quem locutus fuerat ex nomine Domini.

20. Porrò Ornan cùm suspexisset, & vidisset angelum, quatuorque filii ejus cum eo, absconderunt se: nam eo tempore terebat in area triticum.

21. Igitur cùm veniret David ad Ornan, conspexit eum Ornan, & processit ei obviam de area, & adoravit eum pronus in terram.

22. Dixitque ei David: Da mihi locum areæ tuæ, ut ædificem in ea altare Domino:

ita ut quantum valet argenti accipias, & cesset plaga à populo.

23. Dixit autem Ornan ad David : Tolle, & faciat dominus meus rex quodcumque ei placet : sed & boves do in holocaustum, & tribulas in ligna, & triticum in sacrificium : omnia libens præbebo.

24. Dixitque ei rex David : Nequaquam ita fiet, sed argentum dabo quantum valet: neque enim tibi auferre debeo, & sic offerre Domino holocausta gratuita.

25. Dedit ergo David Ornan pro loco siclos auri justissimi ponderis sexcentos.

‖ 2.Par.3.1. 26. ‖ Et ædificavit ibi altare Domino : obtulitque holocausta, & pacifica, & invocavit Dominum, & exaudivit eum in igne de cœlo super altare holocausti.

27. Præcepitque Dominus angelo : & convertit gladium suum in vaginam.

28. Protinus ergo David, videns quòd exaudisset eum Dominus in area Ornan Jebusæi, immolavit ibi victimas.

‖ Exod.36.2. 29. Tabernaculum autem Domini, ‖ quod fecerat Moyses in deserto, & altare holocaustorum, ea tempestate erat in excelso Gabaon.

30. Et non prævaluit David ire ad altare ut ibi obsecraret Deum : nimio enim fuerat in timore perterritus, videns gladium Angeli Domini.

CAPUT XXII.

Præparat David necessaria ad ædificandum templum Domini, quod Salomoni præcipit ut extruat, Deumque semper sedulò colat, exhortans principes ut illi sint auxilio.

‖ 2.Par.3.1. 1. DIxitque David: Hæc est domus ‖ Dei, & hoc altare in holocaustum Israel.

* Anno M. 2988. Ant. Chr. 1016. 2. Et præcepit * ut congregarentur omnes proselyti de Terra Israel, & constituit ex eis latomos ad cædendos lapides & poliendos, ut ædificaretur domus Dei.

3. Ferrum quoque plurimum ad clavos januarum, & ad commissuras atque juncturas præparavit David : & æris pondus innumerabile.

4. Ligna quoque cedrina non poterant æstimari, quæ Sidonii, & Tyrii deportaverant ad David.

5. Et dixit David : Salomon filius meus puer parvulus est & delicatus; domus autem, quàm ædificari volo Domino, talis esse debet ut in cunctis regionibus nominetur : præparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam ante mortem suam omnes præparavit impensas.

6. Vocavitque Salomonem filium suum : & præcepit ei ut ædificaret domum Domino Deo Israel.

‖ 2.Reg.7.1 Supr.17. 7. Dixitque David ad Salomonem : Fili mi, voluntatis meæ fuit ut ædificarem domum nomini Domini Dei mei, ‖

8. sed factus est sermo Domini ad me, dicens: Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti : non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me:

9. Filius, qui nascetur tibi, erit vir quietissimus : faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum : & ob hanc causam Pacificus vocabitur : & pacem & otium dabo in Israel cunctis diebus ejus.

‖ 2.Reg.7.13 3.Reg.5.5. 2.Reg.7.14 Hebr.1.5. 10. ‖ Ipse ædificabit domum nomini meo, & ipse erit mihi in filium, & ego ero illi i patrem : firmaboque solium regni ejus supe Israel in æternum.

11. Nunc ergo fili mi, sit Dominus tecum & prosperare, & ædifica domum Domino De tuo, sicut locutus est de te.

12. Det quoque tibi Dominus prudentian & sensum, ut regere possis Israel, & custo dire legem Domini Dei tui.

13. Tunc enim proficere poteris, si custodie ris mandata & judicia, quæ præcepit Dominu Moysi ut doceret Israel : confortare & virilite age, ne timeas, neque paveas.

14. Ecce ego in paupertate mea præparav impensas domus Domini, auri talenta centun millia, & argenti mille millia talentorum : æ ris verò, & ferri non est pondus, vincitur enin numerus magnitudine : ligna & lapides præpa ravi ad universa impendia.

15. Habes quoque plurimos artifices, lato mos, & cæmentarios, artificesque lignorum & omnium artium ad faciendum opus pruden tissimos,

16. in auro & argento & ære & ferro cujus non est numerus. Surge igitur, & fac & erit Dominus tecum.

17. Præcepit quoque David cunctis princi pibus Israel, ut adjuvarent Salomonem fil um suum.

18. Cernitis, inquiens, quòd Dominus Deu vester vobiscum sit, & dederit vobis requien per circuitum, & tradiderit omnes inimic vestros in manus vestras, & subjecta sit terr coram Domino, & coram populo ejus.

19. Præbete igitur corda vestra & animas ve stras, ut quæratis Dominum Deum vestrum & consurgite, & ædificate sanctuarium Domi no Deo, ut introducatur arca fœderis Domini & vasa Domino consecrata, in domum, qu ædificatur nomini Domini.

CAPUT XXIII.

David senex, Salomone rege designato, nu meratorum Levitarum officia designat Moysique filii Levitis annumerantur.

1. IGitur David senex & plenus dierum, re gem constituit Salomonem filium suur super Israel.

2. Et congregavit omnes principes Israel & Sacerdotes atque Levitas.

3. Numeratique sunt Levitæ à trigint annis, & suprà : & inventa sunt triginta oc millia virorum.

4. Ex his electi sunt, & distributi in mini sterium domus Domini viginti quatuor millia præpositorum autem & judicum sex millia.

5. Porrò quatuor millia janitores : & toti dem psaltes canentes Domino in organis, qu fecerat ad canendum.

6. ‖ Et distribuit eos David per vices fili rum Levi, Gerson videlicet, & Caath, & Merari.

7. Filii Gerson : Leedan, & Semei.

8. Filii Leedan : princeps Jahiel, & Zethan & Joel, tres.

9. Filii Semei : Salomith, & Hosiel, & Aran tres : isti principes familiarum Leedan.

10. Porrò filii Semei, Leheth, & Ziza, & Jaus, & Baria : isti filii Semei, quatuor.

11. Erat autem Leheth prior, Ziza secundu

porrò

Digitized by Google

porrò Jaus & Baria non habuerunt plurimos filios, & idcircò in una familia, unaque domo computati sunt.

12. Filii Caath : Amram, & Isaar, Hebron, & Oziel, quatuor.

13. || Filii Amram : Aaron, & Moyses. || Separatusque est Aaron ut ministraret in Sancto sanctorum, ipse & filii ejus in sempiternum, & adoleret incensum Domino secundùm ritum suum, ac benediceret nomini ejus in perpetuum.

|| Supr. 6. 3. || Hebr. 5. 4.

14. Moysi quoque hominis Dei filii annumerati sunt in tribu Levi.

15. Filii || Moysi : Gersom, & Eliezer.

|| Exod. 2. 22. & 18. 3. & 4.

16. Filii Gersom : Subuel primus.

17. Fuerunt autem filii Eliezer : Rohobia primus : & non erant Eliezer filii alii. Porrò filii Rohobia multiplicati sunt nimis.

18. Filii Isaar : Salomith primus.

19. Filii Hebron : Jeriau primus, Amarias secundus, Jahaziel tertius, Jecmaam quartus.

20. Filii Oziel : Micha primus, Jesia secundus.

21. Filii Merari : Moholi, & Musi. Filii Moholi : Eleazar, & Cis.

22. Mortuus est autem Eleazar, & non habuit filios, sed filias : acceperuntque eas filii Cis fratres earum.

23. Filii Musi : Moholi, & Eder, & Jerimoth, tres.

24. Hi filii Levi in cognationibus & familiis suis, principes per vices, & numerum capitum singulorum, qui faciebant opera ministerii domus Domini à viginti annis, & suprà.

25. Dixit enim David : Requiem dedit Dominus Deus Israel populo suo, & habitationem Jerusalem usque in æternum.

26. Nec erit officii Levitarum ut ultrà portent tabernaculum, & omnia vasa ejus ad ministrandum.

27. Juxta præcepta quoque David novissima supputabitur numerus filiorum Levi à viginti annis & suprà.

28. Et erunt sub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini, in vestibulis, & in exedris, & in loco purificationis, & in sanctuario, & in universis operibus ministerii templi Domini.

29. Sacerdotes autem, super panes propositionis, & ad similæ sacrificium, & ad lagana azyma, & sartaginem, & ad torrendum, & super omne pondus atque mensuram.

30. Levitæ verò ut stent manè ad confitendum, & canendum Domino : similiterque ad vesperam

31. tam in oblatione holocaustorum Domini, quàm in sabbatis & Calendis & solemnitatibus reliquis juxta numerum, & cæremonias uniuscujusque rei, jugiter coram Domino.

32. Et custodiant observationes tabernaculi fœderis, & ritum sanctuarii, & observationem filiorum Aaron fratrum suorum, ut ministrent in domo Domini.

CAPUT XXIV.

Familiarum Eleazar & Ithamar vices 24. in ministerio Domini à David designantur, reliquorumque Levitarum familiæ similiter sorte distribuuntur.

1. PORrò filiis Aaron hæ partitiones erant : Filii Aaron : Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

2. || Mortui sunt autem Nadab, & Abiu ante patrem suum absque liberis : sacerdotioque functus est Eleazar, & Ithamar.

|| Levit. 10. 2. Num. 3. 4.

3. Et divisit eos David, id est Sadoc de filiis Eleazari, & Ahimelech de filiis Ithamar, secundùm vices suas & ministerium.

4. Inventique sunt multò plures filii Eleazar in principibus viris, quàm filii Ithamar. Divisit autem eis, hoc est filiis Eleazar principes per familias sedecim : & filiis Ithamar principes per familias & domos suas octo.

5. Porrò divisit utrasque inter se familias sortibus : erant enim principes sanctuarii, & principes Dei, tam de filiis Eleazar, quàm de filiis Ithamar.

6. Descripsitque eos Semejas filius Nathanael scriba Levites, coram rege & principibus, & Sadoc sacerdote, & Ahimelech filio Abiathar, principibus quoque familiarum sacerdotalium & Leviticarum : unam domum, quæ cæteris præerat, Eleazar : & alteram domum, quæ sub se habebat cæteros, Ithamar.

7. Exivit autem sors prima Joiarib, secunda Jedei,

8. tertia Harim, quarta Seorim,

9. quinta Melchia, sexta Maiman,

10. septima Accos, octava Abia,

11. nona Jesua, decima Sechenia,

12. Undecima Eliasib, duodecima Jacim,

13. tertiadecima Hoppha, decimaquarta Isbaab,

14. decimaquinta Belga, decimasexta Emmer,

15. decimaseptima Hezir, decimaoctava Aphses,

16. decimanona Phetela, vigesima Hezechiel,

17. vigesimaprima Jachin, vigesimasecunda Gamul,

18. vigesimatertia Dalaiau, vigesimaquarta Maaziau.

19. Hæ vices eorum secundùm ministeria sua, ut ingrediantur domum Domini & juxta ritum suum sub manu Aaron patris eorum : sicut præceperat Dominus Deus Israel.

20. Porrò filiorum Levi, qui reliqui fuerant, de filiis Amram erat Subael, & de filiis Subael, Jehedeia.

21. De filiis quoque Rohobiæ princeps Jesias.

22. Isaari verò filius Salemoth, filiusque Salemoth Jahath :

23. Filiusque ejus Jeriau primus, Amarias secundus, Jahaziel tertius, Jecmaan quartus.

24. Filius Oziel, Micha : filius Micha, Samir.

25. Frater Micha, Jesia : filiusque Jesiæ, Zacharias.

26. Filii Merari : Moholi & Musi. Filius Oziau : Benno.

27. Filius quoque Merari : Oziau & Soam & Zacur & Hebri.

28. Porrò, Moholi filius : Eleazar, qui non habebat liberos.

29. Filius verò Cis, Jerameel.

30. Filii Musi : Moholi, Eder, & Jerimoth. Isti filii Levi secundùm domos familiarum suarum.

31. Miseruntque & ipsi sortes contra fratres suos filios Aaron coram David rege, & Sadoc, & Ahimelec, & principibus familiarum Sacerdotalium & Leviticarum, tam majores quàm minores : omnes sors æqualiter dividebat.

CAPUT XXV.

Ex filiis Asaph, Heman & Idithun, cantoribus, psaltis ac citharœdis, vigintiquatuor familiæ ac vices sorte distribuuntur.

1. IGitur David, & magistratus exercitus segregaverunt in ministerium filios Asaph, & Heman, & Idithun: qui prophetarent in citharis, & psalteriis, & cymbalis secundùm numerum suum dedicato sibi officio servientes.

2. De filiis Asaph: Zacchur, & Joseph, & Nathania, & Asarela, filii Asaph: sub manu Asaph prophetantis juxta regem.

3. Porrò Idithun: filii Idithun, Godolias, Sori, Jeseias, & Hasabias, & Mathathias, sex, sub manu patris sui Idithun, qui in cithara prophetabat super confitentes & laudantes Dominum.

4. Heman quoque: filii Heman, Bocciau, Mathaniau, Oziel, Subuel, & Jerimoth, Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, & Romemthiezer, & Jesbacassa, Mellothi, Othir, Mahazioth:

5. Omnes isti filii Heman Videntis regis in sermonibus Dei, ut exaltaret cornu: deditque Deus Heman filios quatuordecim, & filias tres.

6. Universi sub manu patris sui ad cantandum in templo Domini distributi erant, in cymbalis, & psalteriis, & citharis, in ministeria domus Domini juxta regem: Asaph videlicet, & Idithun, & Heman.

7. Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis, qui erudiebant canticum Domini, cuncti doctores, ducenti octogintaocto.

8. Miseruntque sortes per vices suas, ex æquo tam major quàm minor, doctus pariter, & indoctus.

9. Egressaque est fors prima Joseph, qui erat de Asaph. Secunda Godoliæ, ipsi & filiis ejus, & fratribus ejus duodecim.

10. Tertia Zachur, filiis & fratribus ejus duodecim.

11. Quarta Isari, filiis & fratribus ejus duodecim.

12. Quinta Nathaniæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

13. Sexta Bocciau, filiis & fratribus ejus duodecim.

14. Septima Isreela, filiis & fratribus ejus duodecim.

15. Octava Jesaiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

16. Nona Mathaniæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

17. Decima Semeiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

18. Undecima Azareel, filiis & fratribus ejus duodecim.

19. Duodecima Hasabiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

20. Tertiadecima Subael, filiis & fratribus ejus duodecim.

21. Quartadecima Mathathiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

22. Quintadecima Jerimoth, filiis & fratribus ejus duodecim.

23. Sextadecima Hananiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

24. Septimadecima Jesbacassæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

25. Octavadecima Hanani, filiis & fratribus ejus duodecim.

26. Nonadecima Mellothi, filiis & fratribus ejus duodecim.

27. Vigesima Eliatha, filiis & fratribus ejus duodecim.

28. Vigesimaprima Othir, filiis & fratribus ejus duodecim.

29. Vigesimasecunda Geddelthi, filiis & fratribus ejus duodecim.

30. Vigesimatertia Mahazioth, filiis & fratribus ejus duodecim.

31. Vigesimaquarta Romemthiezer, filii & fratribus ejus duodecim.

CAPUT XXVI.

Templi janitores designantur, & quæ porta à qua familia sit custodienda sorte disponitur, item qui thesauros & vasa sacra custodiant.

1. DIvisiones autem janitorum: de Coritis Meselemia, filius Core, de filii Asaph,

2. Filii Meselemiæ: Zacharias primogenitus, Jadihel secundus, Zabadias tertius Jathanael quartus.

3. Ælam quintus, Johanan sextus, Elioenai septimus.

4. Filii autem Obededom: Semeias primogenitus, Jozabad secundus, Joaha tertius, Sachar quartus, Nathanael quintus,

5. Ammiel sextus, Issachar septimus, Pholla thi octavus: quia benedixit illi Dominus.

6. Semei autem filio ejus nati sunt filii præfecti familiarum suarum: erant enim viri fortissimi:

7. Filii ergo Semeiæ: Othni, & Raphael & Obed, Elzabad, fratres ejus viri fortissimi Eliu quoque, & Samachias,

8. Omnes hi, de filiis Obededom: ipsi & filii, & fratres eorum fortissimi ad ministrandum, sexagintaduo de Obededom.

9. Porrò Meselemiæ filii, & fratres eorum robustissimi, decem & octo.

10. De Hosa autem, id est de filiis Merari Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, & idcircò posuerat eum pater ejus i principem),

11. Helcias secundus, Tabelias tertius Zacharias quartus. Omnes hi filii, & fratre Hosa tredecim.

12. Hi divisi sunt in janitores, ut sempe principes custodiarum, sicut & fratres eorum ministrarent in domo Domini.

13. Missæ sunt ergo sortes ex æquo, & pa vis, & magnis, per familias suas in unam quamque portarum.

14. Cecidit ergo sors Orientalis, Selemia Porrò Zachariæ filio ejus, viro prudentissimo, erudito, sortitò obtigit plaga Septentrionalis

15. Obededom verò & filiis ejus ad A strum: in qua parte domus erat seniorum concilium.

16. Sephim, & Hosa ad Occidentem, jux portam, quæ ducit ad viam ascensionis: c stodia contra custodiam.

17. Ad Orientem verò Levitæ sex: & Aquilonem quatuor per diem: atque ad M

Digitized by Google

ridiem similiter in die quatuor : & ubi erat concilium, bini & bini.

18. In cellulis quoque janitorum ad Occidentem quatuor in via, binique per cellulas.

19. Hæ sunt divisiones janitorum filiorum Core & Merari.

20. Porrò Achias erat super thesauros domus Dei, & vasa sanctorum.

21. Filii Ledan, filii Gersonni : de Ledan principes familiarum, Ledan, & Gersonni, Jehieli.

22. Filii Jehieli : Zathan, & Joel fratres ejus super thesauros domus Domini.

23. Amramitis, & Isaaritis, & Hebronitis, & Ozihelitis.

24. Subael autem filius Gersom, filii Moysi, præpositus thesauris.

25. Fratres quoque ejus Eliezer, cujus filius Rahabia, & hujus filius Isaias, & hujus filius Joram, hujus quoque filius Zechri, & hujus filius Selemith.

26. Ipse Selemith, & fratres ejus, super thesauros sanctorum, quæ sanctificavit David rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones, & duces exercitus

27. de bellis, & manubiis præliorum, quæ consecraverant ad instaurationem, & supellectilem templi Domini.

28. Hæc autem universa sanctificavit Samuel Videns, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Joab filius Sarviæ : omnes, qui sanctificaverant ea per manum Selemith, & fratrum ejus.

29. Isaaritis verò præerat Chonenias, & filii ejus ad opera forinsecus super Israel, ad docendum & judicandum eos.

30. Porrò de Hebronitis Hasabias, & fratres ejus viri fortissimi, mille septingenti præerant Israeli trans Jordanem contra Occidentem, in cunctis operibus Domini, & in ministerium regis.

31. Hebronitarum autem princeps fuit Jeria secundùm familias & cognationes eorum. Quadragesimo anno regni David recensiti sunt, & inventi sunt viri fortissimi in Jazer Galaad,

32. fratresque ejus robustioris ætatis, duo millia septingenti principes familiarum. Præposuit autem eos David rex Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse, in omne ministerium Dei, & regis.

CAPUT XXVII.

Recensentur duodecim principes, quorum singuli suo mense vigintiquatuor millibus præerant; ad hæc principes seu præfecti tribuum thesaurorum, reliquæque substantiæ regis recensentur.

1. Filii autem Israel secundùm numerum suum, principes familiarum, tribuni, & centuriones, & præfecti, qui ministrabant regi juxta turmas suas, ingredientes & egredientes per singulos menses in anno, vigintiquatuor millibus singuli præerant.

2. Primæ turmæ in primo mense Jesboam præerat filius Zabdiel, & sub eo vigintiquatuor millia.

3. De filiis Phares, princeps cunctorum principum in exercitu mense primo.

4. Secundi mensis habebat turmam Dudia Ahohites, & post se alter nomine Macelloth, qui regebat partem exercitus vigintiquatuor millium.

5. Dux quoque turmæ tertiæ in mense tertio, erat Banajas filius Joiadæ sacerdos : & in divisione sua vigintiquatuor millia.

6. Ipse est Banajas fortissimus inter triginta, & super triginta. Præerat autem turmæ ipsius Amizadab filius ejus.

7. Quartus, mense quarto, Asahel frater Joab, & Zabadias filius ejus post eum : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

8. Quintus, mense quinto, princeps Samaoth Jezerites : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

9. Sextus, mense sexto, Hira filius Acces Thecuites : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

10. Septimus, mense septimo, Helles Phallonitides de filiis Ephraim : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

11. Octavus, mense octavo, Sobochai Husathites de stirpe Zarahi : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

12. Nonus, mense nono, Abiezer Anathothites de filiis Jemini : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

13. Decimus, mense decimo, Marai, & ipse Netophathites de stirpe Zarai : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

14. Undecimus, mense undecimo, Banajas Pharathonites de filiis Ephraim : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

15. Duodecimus, mense duodecimo, Holdai Netophathites, de stirpe Gothoniel : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

16. Porrò tribubus præerant Israel, Rubenitis, dux Eliezer filius Zechri : Simeonitis, dux Saphatias filius Maacha :

17. Levitis, Hasabias filius Camuel : Aaronitis, Sadoc.

18. Juda, Eliu frater David : Issachar, Amri filius Michael :

19. Zabulonitis, Jesmaias filius Abdiæ : Nephthalitibus, Jerimoth filius Ozriel :

20. Filiis Ephraim, Osee filius Oziaziu : dimidiæ tribui Manasse, Joel filius Phadaiæ :

21. Et dimidiæ tribui Manasse in Galaad, Jaddo filius Zachariæ : Benjamin autem, Jasiel filius Abner :

22. Dan verò, Ezrihel filius Jeroham : hi principes filiorum Israel.

23. Noluit autem David numerare eos à viginti annis inferiùs : quia dixerat Dominus ut multiplicaret Israel quasi stellas cœli.

24. || Joab filius Sarviæ cœperat numerare, nec complevit : quia super hoc ira irruerat in Israel : & idcircò numerus eorum qui fuerant recensiti, non est relatus in fastos regis David. || Sup. 21. 2. Anno M. 2987. Ant. Chr. 1017.

25. Super thesauros autem regis fuit Azmoth filius Adiel. His autem thesauris, qui erant in urbibus, & in vicis, & in turribus, præsidebat Jonathan filius Oziæ.

26. Operi autem rustico, & agricolis qui exercebant terram, præerat Ezri filius Chelub :

27. Vinearumque cultoribus, Semeias Romathites : cellis autem vinariis, Zabdias Aphonites.

28. Nam super oliveta & ficeta, quæ erant in campestribus, Balanan Gederites : super apothecas autem olei, Joas.

29. Porrò armentis, quæ pascebantur in Saron, præpositus fuit Setrai Saronites : & super boves in vallibus, Saphat filius Adli :

30. super camelos verò, Ubil Ismaelites: & super asinos, Jadias Meronathites:
31. super oves quoque Jaziz Agareus: omnes hi, principes substantiæ regis David.
32. Jonathan autem patruus David, consiliarius, vir prudens & litteratus: ipse & Jahiel filius Hachamoni erant cum filiis regis:
33. Achitophel etiam consiliarius regis, & Chusai Arachites amicus regis.
34. Post Achitophel fuit Jojada filius Banajæ, & Abiathar. Princeps autem exercitus regis erat Joab.

CAPUT XXVIII.

David præparatis ad templi ædificationem omnibus necessariis, Salomonem universosque principes convocatos exhortatur ad mandata Dei custodienda, præscribens formam templi ædificandi.

*Anno M. 2989. Ant. Chr. 1015.

1. Convocavit * igitur David omnes principes Israel, duces tribuum, & præpositos turmarum, qui ministrabant regi: tribunos quoque & centuriones, & qui præerant substantiæ & possessionibus regis, filiosque suos cum eunuchis, & potentes, & robustissimos quosque in exercitu Jerusalem.
2. Cùmque surrexisset rex, & stetisset, ait: Audite me fratres mei, & populus meus: Cogitavi ut ædificarem domum, in qua requiesceret arca fœderis Domini, & scabellum pedum Dei nostri: & ad ædificandum omnia præparavi.

|| 2. Reg. 7. 13.

3. Deus autem dixit mihi: || Non ædificabis domum nomini meo, eò quòd sis vir bellator, & sanguinem fuderis.
4. Sed elegit Dominus Deus Israel me de universa domo patris mei, ut essem rex super Israel in sempiternum: de Juda enim elegit principes: porrò de domo Juda, domum patris mei: & de filiis patris mei, placuit ei ut me eligeret regem super cunctum Israel.

|| Sup. 9. 7.

5. || Sed & de filiis meis (filios enim mihi multos dedit Dominus) elegit Salomonem filium meum, ut sederet in throno regni Domini super Israel,
6. dixitque mihi: Salomon filius tuus ædificabit domum meam, & atria mea: ipsum enim elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrem.
7. Et firmabo regnum ejus usque in æternum, si perseveraverit facere præcepta mea, & judicia, sicut & hodie.
8. Nunc ergo coram universo cœtu Israel audiente Deo nostro, custodite, & perquirite cuncta mandata Domini Dei nostri: ut possideatis terram bonam, & relinquatis eam filiis vestris post vos usque in sempiternum.
9. Tu autem Salomon fili mi, scito Deum patris tui, & servito ei corde perfecto, & animo voluntario: || omnia enim corda scrutatur Dominus, & universas mentium cogitationes intelligit. Si quæsieris eum, invenies: si autem dereliqueris eum, projiciet te in æternum.

|| Psal. 7. 10.

10. Nunc ergo quia elegit te Dominus ut ædificares domum Sanctuarii, confortare, & perfice.
11. Dedit autem David Salomoni filio suo descriptionem porticus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum in adytis, & domus propitiationis,
12. necnon & omnium quæ cogitaverat atriorum, & exedrarum per circuitum in thesauros domus Domini, & in thesauros sanctorum,
13. divisionumque Sacerdotalium & Leviticarum, in omnia opera domus Domini, & in universa vasa ministerii templi Domini.
14. Aurum in pondere per singula vasa ministerii. Argenti quoque pondus pro vasorum & operum diversitate.
15. Sed & in candelabra aurea, & ad lucernas eorum, aurum pro mensura uniuscujusque candelabri & lucernarum. Similiter & in candelabra argentea, & in lucernas eorum, pro diversitate mensuræ, pondus argenti tradidit.
16. Aurum quoque dedit in mensas propositionis pro diversitate mensarum: similiter & argentum in alias mensas argenteas.
17. Ad fuscinulas quoque, & phialas, & thuribula ex auro purissimo, & leunculos aureos, pro qualitate mensuræ pondus distribuit in leunculum, & leunculum. Similiter & in leones argenteos diversum argenti pondus separavit.
18. Altari autem, in quo adoletur incensum, aurum purissimum dedit: ut ex ipso fieret similitudo quadrigæ cherubim extendentium alas, & velantium arcam fœderis Domini.
19. Omnia, inquit, venerunt scripta manu Domini ad me, ut intelligerem universa opera exemplaris.
20. Dixit quoque David Salomoni filio suo: Viriliter age, & confortare, & fac: ne timeas, & ne paveas: Dominus enim Deus meus tecum erit, & non dimittet te, nec derelinquet donec perficias omne opus ministerii domus Domini.
21. Ecce divisiones Sacerdotum & Levitarum, in omne ministerium domus Domini assistunt tibi, & parati sunt, & noverunt tam principes quàm populus facere omnia præcepta tua.

CAPUT XXIX.

Recensentur impensæ à David in ædificium templi præparatæ, quibus principes ac populus plurima adjiciunt donaria: David benedicens Dominum orat pro Salomone ac populo; & sacrificiis cum ingenti lætitia oblatis, ungitur secundò Salomon in regem pro patre David, qui anno regni quadragesimo in pace quievit.

1. Locutusque * est David rex ad omnem ecclesiam: Salomonem filium meum unum elegit Deus, adhuc puerum & tenellum: opus namque grande est, neque enim homini præparatur habitatio, sed Deo.
2. Ego autem totis viribus meis præparavi impensas Domus Dei mei. Aurum ad vasa aurea, & argentum in argentea, æs in ænea, ferrum in ferrea, ligna ad lignea: & lapides onychinos, & quasi stibinos, & diversorum colorum, omnemque pretiosum lapidem, & marmor Parium abundantissimè:
3. & super hæc, quæ obtuli in domum Dei mei de peculio meo aurum & argentum, do in templum Dei mei, exceptis his, quæ præparavi in ædem sanctam.
4. Tria millia talenta auri de auro Ophir: & septem millia talentorum argenti probatissimi, ad deaurandos parietes templi.

Digitized by Google

5. Et ubicumque opus est aurum de auro, & ubicumque opus est argentum de argento, opera fiant per manus artificum: & si quis sponte offert, impleat manum suam hodie, & offerat quod voluerit Domino.

6. Polliciti sunt itaque principes familiarum, & proceres tribuum Israel, tribuni quoque, & centuriones, & principes possessionum regis.

7. Dederuntque in opera domus Dei auri talenta quinque millia, & solidos decem millia: argenti talenta decem millia, & aeris talenta decem & octo millia: ferri quoque centum millia talentorum.

8. Et apud quemcumque inventi sunt lapides, dederunt in thesauros domus Domini, per manum Jahiel Gersonitis.

9. Laetatusque est populus, cùm vota sponte promitterent: quia corde toto offerebant ea Domino: sed & David rex laetatus est gaudio magno.

10. Et benedixit Domino coram universa multitudine, & ait: Benedictus es Domine Deus Israel patris nostri ab aeterno in aeternum.

11. Tua est Domine magnificentia, & potentia, & gloria, atque victoria: & tibi laus: cuncta enim quae in coelo sunt, & in terra, tua sunt: tuum Domine regnum, & tu es super omnes principes.

12. Tuae divitiae, & tua est gloria: tu dominaris omnium, in manu tua virtus & potentia: in manu tua magnitudo, & imperium omnium.

13. Nunc igitur Deus noster confitemur tibi, & laudamus nomen tuum inclytum.

14. Quis ego, & quis populus meus, ut possimus haec tibi universa promittere? tua sunt omnia: & quae de manu tua accepimus dedimus tibi.

‖ Sup. 2. 5. 15. Peregrini enim sumus coram te, & advenae, sicut omnes patres nostri. ‖ Dies nostri quasi umbra super terram, & nulla est mora.

16. Domine Deus noster, omnis haec copia, quam paravimus ut aedificaretur domus nomini sancto tuo, de manu tua est, & tua sunt omnia.

17. Scio Deus meus quòd probes corda, & simplicitatem diligas, unde & ego in simplicitate cordis mei laetus obtuli universa haec: & populum tuum, qui hìc repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria.

18. Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israel patrum nostrorum, custodi in aeternum hanc voluntatem cordis eorum, & semper in venerationem tui mens ista permaneat.

19. Salomoni quoque filio meo da cor perfectum, ut custodiat mandata tua, testimonia tua, & caeremonias tuas, & faciat universa: & aedificet aedem, cujus impensas paravi.

20. Praecepit autem David universae Ecclesiae: Benedicite Domino Deo nostro. Et benedixit omnis Ecclesia Domino Deo patrum suorum: & inclinaverunt se, & adoraverunt Deum, & deinde regem.

21. Immolaveruntque victimas Domino: & obtulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille cum libaminibus suis, & universo ritu abundantissimè in omnem Israel.

22. Et comederunt, & biberunt coram Domino in die illo cum grandi laetitia. ‖ Et unxerunt secundò Salomonem filium David. ‖ 3. Reg. 1. 34. Unxerunt autem eum Domino in principem, & Sadoc in pontificem.

23. Seditque Salomon super solium Domini in regem pro David patre suo, & cunctis placuit: & paruit illi omnis Israel.

24. Sed & universi principes, & potentes, & cuncti filii regis David dederunt manum, & subjecti fuerunt Salomoni regi.

25. Magnificavit ergo Dominus Salomonem super omnem Israel: & dedit illi gloriam regni, qualem nullus habuit ante eum rex Israel.

26. Igitur David filius Isai regnavit super universum Israel.

27. ‖. Et dies, quibus regnavit super Israel, fuerunt quadraginta anni: ‖ 3. Reg. 2. 11. in Hebron regnavit septem annis, & in Jerusalem anni triginta tribus.

28. Et mortuus est in senectute bona, plenus dierum, & divitiis, & gloria: & regnavit Salomon filius ejus pro eo. Anno M. 2990. Ant. Chr 1014.

29. Gesta autem David regis priora, & novissima scripta sunt in libro Samuelis Videntis, & in libro Nathan prophetae, atque in volumine Gad Videntis:

30. Universique regni ejus, & fortitudinis, & temporum, quae transierunt sub eo, sive in Israel, sive in cunctis regnis terrarum.

LIBER

LIBER SECUNDUS
PARALIPOMENON,
HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

IN hoc secundo libro, Esdras historiam annorum 479. percurrit: ab anno scilicet mundi 2990. ad annum 3868. quo finitis 70. annis captivitatis, Cyrus redeundi potestatem fecit. Sunt ergo anni

Salomonis	40.
Ab divisione regni, ad 4. Joachimi	369.
Ab 4. Joachimi, ad finitam captivitatem	70.
	Summa 479.

CAPUT PRIMUM.

Oblatis mille hostiis à Salomone in Gabaon, Dominus illi nocte apparens dat ei petitam sapientiam, additis divitiis & gloria; post quæ currus & equites congregat.

3. Reg. 3. 1. Anno M. 2990. Ant. Chr. 1014.

1. CONFORTATUS est ergo Salomon filius David in regno suo, & Dominus Deus ejus erat cum eo, & magnificavit eum in excelsum.

2. Præcepitque Salomon universo Israeli, tribunis, & centurionibus, & ducibus, & judicibus omnis Israel, & principibus familiarum:

3. & abiit cum universa multitudine in Excelsum Gabaon, ubi erat tabernaculum fœderis Dei, quod fecit Moyses famulus Dei in solitudine.

‖ 2. Reg. 6. 17. 1. Par. 16. 1.

4. ‖ Arcam autem Dei adduxerat David de Cariathiarim, in locum quem præparaverat ei, & ubi fixerat illi tabernaculum, hoc est, in Jerusalem.

‖ Exod. 38. 5.

5. Altare quoque æneum, ‖ quod fabricatus fuerat Beseleel filius Uri filii Hur, ibi erat coram tabernaculo Domini: quod & requisivit Salomon, & omnis ecclesia.

6. Ascenditque Salomon ad altare æneum, coram tabernaculo fœderis Domini, & obtulit in eo mille hostias.

7. Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei Deus, dicens: Postula quod vis, ut dem tibi.

8. Dixitque Salomon Deo: Tu fecisti cum David patre meo misericordiam magnam: & constituisti me regem pro eo.

9. Nunc ergo Domine Deus impleatur sermo tuus, quem pollicitus es David patri meo: tu enim me fecisti regem super populum tuum multum, qui tam innumerabilis est, quàm pulvis terræ.

‖ Sap. 9. 10.

10. ‖ Da mihi sapientiam & intelligentiam, ut ingrediar & egrediar coram populo tuo: quis enim potest hunc populum tuum dignè, qui tam grandis est, judicare?

11. Dixit autem Deus ad Salomonem: Quia hoc magis placuit cordi tuo, & non postulasti divitias, & substantiam, & gloriam, neque animas eorum qui te oderant, sed nec dies vitæ plurimos: petisti autem sapientiam & scientiam, ut judicare possis populum meum, super quem constitui te regem,

12. Sapientia & scientia data sunt tibi: divitias autem & substantiam & gloriam dabo tibi, ita ut nullus in regibus nec ante te, nec post te fuerit similis tui.

13. Venit ergo Salomon ab Excelso Gabaon in Jerusalem coram tabernaculo fœderis, & regnavit super Israel.

14. ‖ Congregavitque sibi currus & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & fecit eos esse in urbibus quadrigarum, & cum rege in Jerusalem.

15. Præbuitque rex argentum & aurum in Jerusalem quasi lapides, & cedros quasi sycomoros, quæ nascuntur in campestribus multitudine magna.

16. Adducebantur autem ei equi de Ægypto, & de Coa, à negotiatoribus regis, qui ibant, & emebant pretio,

17. quadrigam equorum sexcentis argenteis, & equitum centum quinquaginta: similiter de universis regnis Hethæorum, & à regibus Syriæ emptio celebrabatur.

CAPUT II.

Ordinatis pro templo ædificando operariis, Salomon cum rege Hiram convenit de mittendo erudito artifice, lignisque ad templi structuram cædendis.

1. DEcrevit autem Salomon ædificare domum nomini Domini, & palatium sibi.

2. Et numeravit septuaginta millia virorum portantium humeris, & octoginta millia qui cæderent lapides in montibus, præpositosque eorum tria millia sexcentos.

3. ‖ Misit quoque ad Hiram regem Tyri, dicens: Sicut egisti cum David patre meo, & misisti ei ligna cedrina ut ædificaret sibi domum, in qua & habitavit:

4. sic fac mecum, ut ædificem domum nomini Domini Dei mei, ut consecrem eam ad adolendum incensum coram illo, & fumiganda aromata, & ad propositionem panum sempiternam, & ad holocautomata manè, & vespere, sabbatis quoque, & neomeniis, & solemnitatibus Domini Dei nostri in sempiternum, quæ mandata sunt Israeli.

5. Domus enim, quam ædificare cupio, magna est: magnus est enim Deus noster super omnes deos.

6. Quis ergo poterit prævalere, ut ædificet ei dignam domum? si cœlum, & cœli cœlo-

rum capere eum nequeunt: quantusego sum, ut possim ædificare ei domum? sed ad hoc tantùm, ut adoleatur incensum coram illo.

7. Mitte ergo mihi virum eruditum, qui noverit operari in auro, & argento, ære, & ferro, purpura, coccino, & hyacintho, & qui sciat sculpere cœlaturas cum his artificibus, quos mecum habeo in Judæa, & Jerusalem, quos præparavit David pater meus.

8. Sed & ligna cedrina mitte mihi, & arceuthina, & pinea de Libano: scio enim quòd servi tui noverint cædere ligna de Libano, & erunt servi mei cum servis tuis,

9. ut parentur mihi ligna plurima. Domus enim, quam cupio ædificare, magna est nimis, & inclyta.

10. Præthereà operariis, qui cæsuri sunt ligna, servis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidem, & vini viginti millia metretas, olei quoque sata viginti millia.

11. Dixit autem Hiram rex Tyri per litteras, quas miserat Salomoni: Quia dilexit Dominus populum suum, idcircò te regnare fecit super eum.

12. Et addidit, dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit cœlum & terram, qui dedit David regi filium sapientem & eruditum & sensatum atque prudentem, ut ædificaret domum Domino, & palatium sibi.

13. Misi ergo tibi virum prudentem & scientissimum Hiram, patrem meum,

14. filium mulieris de filiabus Dan, cujus pater fuit Tyrius, qui novit operari in auro, & argento, ære, & ferro, & marmore, & lignis, in purpura quoque & hyacintho, & bysso, & coccino: & qui scit cælare omnem sculpturam, & adinvenire prudenter quodcumque in opere necessarium est cum artificibus tuis, & cum artificibus domini mei David patris tui.

15. Triticum ergo, & hordeum, & oleum, & vinum, quæ pollicitus es domine mi, mitte servis tuis.

16. Nos autem cædemus ligna de Libano, quot necessaria habueris, & applicabimus ea ratibus per mare in Joppe: tuum autem erit transferre ea in Jerusalem.

17. Numeravit igitur Salomon omnes viros proselytos, qui erant in terra Israel, post dinumerationem, quam dinumeravit David pater ejus, & inventi sunt centum quinquaginta millia, & tria millia sexcenti.

18. Fecitque ex eis septuaginta millia, qui humeris onera portarent, & octoginta millia, qui lapides in montibus cæderent: tria autem millia & sexcentos præpositos operum populi.

CAPUT III.

Templum extruitur cum porticu, velo, & duabus columnis ante fores templi.

3. Reg. 6. 1. || 2. Reg. 24. 25. 1. Par. 21. 26. * Hebr. addit. *die secundo.* † Anno M. 2992. Ant. Chr. 1012.

1. ET cœpit Salomon ædificare domum Domini in Jerusalem in monte Moria, qui demonstratus fuerat David patri ejus, in loco, quem paraverat David in || area Ornan Jebusæi.

2. Cœpit autem ædificare mense secundo *, anno quarto regni sui †.

3. Et hæc sunt fundamenta, quæ jecit Salomon, ut ædificaret domum Dei, longitudinis cubitos in mensura prima sexaginta, latitudinis cubitos viginti.

4. Porticum verò ante frontem, quæ tendebatur in longum juxta mensuram latitudinis domus, cubitorum viginti: porrò altitudo centum viginti cubitorum erat: & deauravit eam intrinsecus auro mundissimo.

5. Domum quoque majorem texit tabulis ligneis abiegnis, & laminas auri obrizi affixit per totum: sculpsitque in ea palmas, & quasi catenulas se invicem complectentes.

6. Stravit quoque pavimentum templi pretiosissimo marmore, decore multo.

7. Porrò aurum erat probatissimum, de cujus laminis texit domum, & trabes ejus, & postes, & parietes, & ostia: & cælavit cherubim in parietibus.

8. Fecit quoque domum Sancti sanctorum: longitudinem juxta latitudinem domus, cubitorum viginti: & latitudinem similiter viginti cubitorum: & laminis aureis texit eam, quasi talentis sexcentis.

9. Sed & clavos fecit aureos, ita ut singuli clavi siclos quinquagenos appenderent: cœnacula quoque texit auro.

10. Fecit etiam in domo Sancti sanctorum cherubim duos, opere statuario: & texit eos auro.

11. Alæ cherubim viginti cubitis extendebantur, ita ut una ala haberet cubitos quinque, & tangeret parietem domus: & altera quinque cubitos habens, alam tangeret alterius cherub.

12. Similiter cherub alterius ala, quinque habebat cubitos, & tangebat parietem: & ala ejus altera quinque cubitorum, alam cherub alterius contingebat.

13. Igitur alæ utriusque cherubim expansæ erant, & extendebantur per cubitos viginti: ipsi autem stabant erectis pedibus, & facies eorum erant versæ ad exteriorem domum.

14. || Fecit quoque velum ex hyacintho, purpura, cocco, & bysso: & intexuit ei cherubim. || Matth. 27. 51.

15. || Ante fores etiam templi duas columnas, quæ triginta & quinque cubitos habebant altitudinis: porrò capita earum, quinque cubitorum. || Jerem. 52. 20.

16. Necnon & quasi catenulas in oraculo, & superposuit eas capitibus columnarum: malogranata etiam centum, quæ catenulis interposuit.

17. Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi, unam à dextris, & alteram à sinistris: eam, quæ à dextris erat, vocavit Jachin; & quæ ad lævam, Booz.

CAPUT IV.

Constructio altaris ænei, maris fusilis, decem concharum, candelabrorum, mensarum, phialarum, ac cæterorum quæ ad templum ejusque ornatum pertinebant.

1. FEcit quoque altare æneum viginti cubitorum longitudinis, & viginti cubitorum latitudinis, & decem cubitorum altitudinis. || 3. Reg. 7. 23.

2. || Mare etiam fusile decem cubitis à labio usque ad labium, rotundum per circuitum: quinque cubitos habebat altitudinis, &

funi-

funiculus triginta cubitorum ambiebat gyrum ejus.

3. Similitudo quoque boum erat subter illud, & decem cubitis quædam extrinsecus cælaturæ, quasi duobus versibus alvum maris circuibant. Boves autem erant fusiles:

4. Et ipsum Mare super duodecim boves impositum erat, quorum tres respiciebant ad Aquilonem, & alii tres ad Occidentem: porrò tres alii Meridiem, & tres qui reliqui erant, Orientem, habentes mare superpositum: posteriora autem boum erant intrinsecus sub mari.

5. Porrò vastitas ejus habebat mensuram palmi, & labium illius erat quasi labium calicis, vel repandi lilii: capiebatque tria millia metretas.

6. Fecit quoque conchas decem: & posuit quinque à dextris, & quinque à sinistris, ut lavarent in eis omnia, quæ in holocaustum oblaturi erant: porrò in mari sacerdotes lavabantur.

7. Fecit autem & candelabra aurea decem secundùm speciem, qua jussa erant fieri: & posuit ea in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris.

8. Necnon & mensas decem: & posuit eas in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris: phialas quoque aureas centum.

9. Fecit etiam atrium sacerdotum, & basilicam grandem: & ostia in basilica, quæ texit ære.

10. Porrò Mare posuit in latere dextro contra Orientem ad Meridiem.

11. Fecit autem Hiram lebetes, & creagras, & phialas: & complevit omne opus regis in domo Dei:

12. hoc est, columnas duas, & epistylia, & capita: & quasi quædam retiacula, quæ capita tegerent super epistylia.

13. Malogranata quoque quadringenta, & retiacula duo, ita ut bini ordines malogranatorum singulis retiaculis jungerentur, quæ protegerent epistylia, & capita columnarum.

14. Bases etiam fecit, & conchas, quas superposuit basibus:

15. mare unum, boves quoque duodecim sub mari.

16. Et lebetes, & creagras, & phialas. Omnia vasa fecit Salomoni Hiram pater ejus in domo Domini ex ære mundissimo.

17. In regione Jordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Sochot, & Saredatha.

18. Erat autem multitudo vasorum innumerabilis, ita ut ignoraretur pondus æris.

19. Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei, & altare aureum, & mensas, & super eas panes propositionis:

20. candelabra quoque cum lucernis suis ut lucerent ante oraculum juxta ritum ex auro purissimo:

21. Et florentia quædam, & lucernas, & forcipes aureos: omnia de auro mundissimo facta sunt.

22. Thymiateria quoque, & thuribula, & phialas, & mortariola ex auro purissimo. Et ostia cælavit templi interioris, id est, in Sancta sanctorum: & ostia templi forinsecus aurea. Sicque completum est omne opus, quod fecit Salomon in domo Domini.

CAPUT V.

Oblatis plurimis donariis, arca continens tabulas Moysi in oraculum inducitur, unde gloria Domini implevit templum.

1. Intulit igitur Salomon omnia, quæ voverat David pater suus, argentum, & aurum, & universa vasa posuit in thesauris domus Dei. 3. Reg. 7. c. 8. 1.

2. || Post quæ congregavit majores natu Israel, & cunctos principes tribuum, & capita familiarum de filiis Israel in Jerusalem, ut adducerent arcam fœderis Domini de Civitate David, quæ est Sion. 3. Reg. 8. Anno 3001. Ant. Ch. 1003.

3. Venerunt itaque ad regem omnes viri Israel in die solemni mensis septimi.

4. Cùmque venissent cuncti seniorum Israel, portaverunt Levitæ arcam,

5. & intulerunt eam, & omnem paraturam tabernaculi. Porrò vasa sanctuarii, quæ erant in tabernaculo, portaverunt Sacerdotes cum Levitis.

6. Rex autem Salomon, & universus cœtus Israel, & omnes, qui fuerunt congregati ante arcam, immolabant arietes, & boves absque ullo numero: tanta enim erat multitudo victimarum.

7. Et intulerunt Sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, id est, ad oraculum templi, in Sancta sanctorum subter alas cherubim:

8. ita ut cherubim expanderent alas suas super locum, in quo posita erat arca, & ipsam arcam tegerent cum vectibus suis.

9. Vectium autem, quibus portabatur arca, quia paululùm longiores erant, capita parebant ante oraculum: si verò quis paululùm fuisset extrinsecus, eos videre non poterat. Fuit itaque arca ibi usque in præsentem diem.

10. Nihilque erat aliud in arca, nisi duæ tabulæ, quas posuerat Moyses in Horeb, quando legem dedit Dominus filiis Israel egredientibus ex Ægypto.

11. Egressis autem Sacerdotibus de sanctuario, (omnes enim Sacerdotes, qui ibi potuerant inveniri, sanctificati sunt: nec adhuc in illo tempore vices, & ministeriorum ordo inter eos divisus erat)

12. tam Levitæ quàm cantores, id est, & qui sub Asaph erant, & qui sub Eman, & qui sub Idithun, filii, & fratres eorum vestiti byssinis, cymbalis, & psalteriis, & citharis concrepabant, stantes ad Orientalem plagam altaris, & cum eis Sacerdotes centum viginti canentes tubis.

13. Igitur cunctis pariter, & tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & diversi generis musicorum concinentibus, & vocem in sublime tollentibus; longè sonitus audiebatur, ita ut cùm Dominum laudare cœpissent & dicere: Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus; impleretur domus Dei nube,

14. nec possent Sacerdotes stare & ministrare propter caliginem. Compleverat enim gloria Domini domum Dei.

CAPUT VI.

Benedicit Salomon populo Israel gratias Deo agens de impletione promissionis factæ David; oratque supplex coram multitudine, ut orantium in eo templo vota Deus exaudiat.

3. Reg. 8. 12 Eodem ann. 3001. 1. TUnc Salomon ait: Dominus pollicitus est ut habitaret in caligine:

2. ego autem ædificavi domum nomini ejus, ut habitaret ibi in perpetuum.

3. Et convertit rex faciem suam, & benedixit universæ multitudini Israel (nam omnis turba stabat intenta) & ait:

4. Benedictus Dominus Deus Israel, qui quod locutus est David patri meo, opere complevit, dicens:

5. A die, qua eduxi populum meum de Terra Ægypti, non elegi civitatem de cunctis tribubus Israel, ut ædificaretur in ea domus nomini meo: neque elegi quemquam alium virum, ut esset dux in populo meo Israel,

6. sed elegi Jerusalem, ut sit nomen meum in ea, & elegi David, ut constituerem eum super populum meum Israel.

7. Cùmque fuisset voluntatis David patris mei, ut ædificaret domum nomini Domini Dei Israel,

8. dixit Dominus ad eum: Quia hæc fuit voluntas tua, ut ædificares domum nomini meo, benè quidem fecisti hujuscemodi habere voluntatem:

9. sed non tu ædificabis domum, verùm filius tuus, qui egredietur de lumbis tuis, ipse ædificabit domum nomini meo.

10. Complevit ergo Dominus sermonem suum, quem locutus fuerat: & ego surrexi pro David patre meo, & sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: & ædificavi domum nomini Dei Israel.

11. Et posui in ea arcam, in qua est pactum Domini, quod pepigit cum filiis Israel.

12. Stetit ergo coram altari Domini ex adverso universæ multitudinis Israel, & extendit manus suas.

13. Siquidem fecerat Salomon basim æneam, & posuerat eam in medio basilicæ, habentem quinque cubitos longitudinis, & quinque cubitos latitudinis, & tres cubitos altitudinis: stetitque super eam: & deinceps flexis genibus contra universam multitudinem Israel, & palmis in cœlum levatis,

|| 2. Mach. 2. 8. 14. ait: || Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in cœlo & in terra: qui custodis pactum & misericordiam cum servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo:

15. Qui præstitisti servo tuo David patri meo quæcumque locutus fueras ei: & quæ ore promiseras, opere complesti, sicut & præsens tempus probat.

16. Nunc ergo Domine Deus Israel, imple servo tuo patri meo David quæcumque locutus es, dicens: Non deficiet ex te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint filii tui vias suas, & ambulaverint in lege mea, sicut & tu ambulasti coram me.

17. Et nunc Domine Deus Israel, firmetur sermo tuus, quem locutus es servo tuo David.

18. Ergone credibile est ut habitet Deus cum hominibus super terram? Si cœlum & cœli cœlorum non te capiunt, quantò magis domus ista, quam ædificavi?

19. Sed ad hoc tantùm facta est, ut respicias orationem servi tui, & obsecrationem ejus Domine Deus meus: & audias preces, quas fundit famulus tuus coram te:

20. ut aperias oculos tuos super domum istam diebus ac noctibus, super locum, in quo pollicitus es ut invocaretur nomen tuum,

21. & exaudires orationem, quam servus tuus orat in eo: & exaudias preces famuli tui, & populi tui Israel. Quicumque oraverit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est, de cœlis, & propitiare.

22. Si peccaverit quispiam in proximum suum, & jurare contra eum paratus venerit, seque maledicto constrinxerit coram altari in domo ista:

23. tu audies de cœlo, & facies judicium servorum tuorum, ita ut reddas iniquo viam suam in caput proprium, & ulciscaris justum, retribuens ei secundùm justitiam suam.

24. Si superatus fuerit populus tuus Israel ab inimicis (peccabunt enim tibi) & conversi egerint pœnitentiam, & obsecraverint nomen tuum, & fuerint deprecati in loco isto,

25. tu exaudies de cœlo, & propitiare peccato populi tui Israel, & reduc eos in terram, quam dedisti eis, & patribus eorum.

26. Si clauso cœlo pluvia non fluxerit propter peccata populi, & deprecati te fuerint in loco isto, & confessi nomini tuo, & conversi à peccatis suis, cùm eos afflixeris,

27. exaudi de cœlo Domine, & dimitte peccata servis tuis & populi tui Israel, & doce eos viam bonam, per quam ingrediantur: & da pluviam terræ, quam dedisti populo tuo ad possidendum.

28. || Fames si orta fuerit in terra, & pestilentia, ærugo, & aurugo, & locusta, & Infr. 20. 9.
bruchus, & hostes, vastatis regionibus, portas obsederint civitatis, omnisque plaga & infirmitas presserit:

29. Si quis de populo tuo Israel fuerit deprecatus, cognoscens plagam & infirmitatem suam, & expanderit manus suas in domo hac,

30. tu exaudies de cœlo, de sublimi scilicet habitaculo tuo, & propitiare, & redde unicuique secundùm vias suas, quas nosti eum habere in corde suo: (tu enim solus nosti corda filiorum hominum.)

31. Ut timeant te, & ambulent in viis tuis cunctis diebus, quibus vivunt super faciem terræ, quam dedisti patribus nostris.

32. Externum quoque, qui non est de populo tuo Israel, si venerit de terra longinqua, propter nomen tuum magnum, & propter manum tuam robustam, & brachium tuum extentum, & adoraverit in loco isto,

33. tu exaudies de cœlo firmissimo habitaculo tuo, & facies cuncta, pro quibus invocaverit te ille peregrinus: ut sciant omnes populi terræ nomen tuum, & timeant te sicut populus tuus Israel: & cognoscant, quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam ædificavi.

34. Si

34. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra adversarios suos per viam in qua miseris eos, adorabunt te contra viam, in qua civitas hæc est, quam elegisti, & domus, quam ædificavi nomini tuo:

35. Tu exaudies de cœlo preces eorum, & obsecrationem, & ulciscaris.

‖ 3. Reg. 8. 46. Eccl. 7. 21. 1. Joan. 1. 8 — 36. Si autem peccaverint tibi (‖ neque enim est homo, qui non peccet) & iratus fueris eis, & tradideris hostibus, & captivos duxerint eos in terram longinquam, vel certè quæ juxta est,

37. & conversi in corde suo, in terra, ad quam captivi ducti fuerant, egerint pœnitentiam, & deprecati te fuerint in terra captivitatis suæ, dicentes: Peccavimus, iniquè fecimus, injustè egimus:

38. & reversi fuerint ad te in toto corde suo, & in tota anima sua, in terra captivitatis suæ, ad quam ducti sunt, adorabunt te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & urbis, quam elegisti, & domus, quam ædificavi nomini tuo:

39. Tu exaudies de cœlo, hoc est, de firmo habitaculo tuo preces eorum, & facias judicium, & dimittas populo tuo, quamvis peccatori:

40. Tu es enim Deus meus: aperiantur, quæso, oculi tui, & aures tuæ intentæ sint ad orationem quæ fit in loco isto.

‖ Psal. 131. 8. — 41. ‖ Nunc igitur consurge Domine Deus in requiem tuam, tu & arca fortitudinis tuæ: Sacerdotes tui Domine Deus induantur salutem, & sancti tui lætentur in bonis.

42. Domine Deus ne averteris faciem Christi tui: memento misericordiarum David servi tui.

CAPUT VII.

Post devorata cœlesti igne sacrificia, Dei majestas templum implet, & plurimis immolatis hostiis, templi dedicatio septem diebus celebratur, dieque octavo fit collecta; Dominus autem Salomoni revelat, se ipsius orationem exaudisse.

Eodem ann. 3001. — 1. CUmque complesset Salomon fundens preces, ignis descendit de cœlo, & devoravit holocausta & victimas: & majestas Domini implevit domum.

‖ 2. Mach. 2. 8. — 2. ‖ Nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eò quòd implesset majestas Domini templum Domini.

3. Sed & omnes filii Israel videbant descendentem ignem, & gloriam Domini super domum: & corruentes proni in terram super pavimentum stratum lapide, adoraverunt, & laudaverunt Dominum: Quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.

4. Rex autem, & omnis populus immolabant victimas coram Domino.

‖ 3. Reg. 8. 63. — 5. ‖ Mactavit igitur rex Salomon hostias, boum viginti duo millia, arietum centum viginti millia: & dedicavit domum Dei rex, & universus populus.

6. Sacerdotes autem stabant in officiis suis: & Levitæ in organis carminum Domini, quæ fecit David rex ad laudandum Dominum: Quoniam in æternum misericordia ejus, hymnos David canentes per manus suas: porrò Sacerdotes canebant tubis ante eos, cunctusque Israel stabat.

7. Sanctificavit quoque Salomon mediu atrii ante templum Domini: obtulerat eni ibi holocausta & adipes pacificorum: q altare æneum, quod fecerat, non poterat s stinere holocausta & sacrificia & adipes.

8. Fecit ergo Salomon solemnitatem in tei pore illo septem diebus, & omnis Israel cu eo, ecclesia magna valdè, ab introitu Ema usque ad Torrentem Ægypti.

9. Fecitque die octavo collectam, eò qu dedicasset altare septem diebus, & solem tatem celebrasset diebus septem *.

10. Igitur in die vigesimotertio mensis s ptimi dimisit populos ad tabernacula sua, l tantes atque gaudentes super bono, quod f cerat Dominus David, & Salomoni, & raeli populo suo.

11. ‖ Complevitque Salomon domum D mini, & domum regis, & omnia quæ dis fuerat in corde suo, ut faceret in domo D mini, & in domo sua, & prosperatus est.

12. Apparuit autem ei Dominus nocte, ait: Audivi orationem tuam, & elegi locu istum mihi in domum sacrificii.

13. Si clausero cœlum, & pluvia non fl xerit, & mandavero & præcepero locusta ut devoret terram, & misero pestilentiam populum meum:

14. Conversus autem populus meus, s per quos invocatum est nomen meum, d precatus me fuerit, & exquisierit facie meam, & egerit pœnitentiam à viis su pessimis: & ego exaudiam de cœlo, & pr pitius ero peccatis eorum, & sanabo terra eorum.

15. Oculi quoque mei erunt aperti, & a res meæ erectæ ad orationem ejus, qui i loco isto oraverit.

16. Elegi enim, & sanctificavi locum istum ut sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cu ctis diebus.

17. Tu quoque si ambulaveris coram me sicut ambulavit David pater tuus, & fecer juxta omnia, quæ præcepi tibi, & justiti meas judiciaque servaveris:

18. suscitabo thronum regni tui, sicut po licitus sum David patri tuo, dicens: Nc auferetur de stirpe tua vir, qui sit princej in Israel.

19. Si autem aversi fueritis, & dereliquer tis justitias meas, & præcepta mea, quæ pr posui vobis, & abeuntes servieritis diis alieni & adoraveritis eos,

20. evellam vos de terra mea, quam de vobis: & domum hanc, quam sanctificavi n mini meo, projiciam à facie mea, & tr dam eam in parabolam, & in exemplu cunctis populis.

21. Et domus ista erit in proverbium un versis transeuntibus, & dicent stupentes Quare fecit Dominus sic terræ huic, & d mui huic?

22. Respondebuntque: Quia dereliquerui Dominum Deum patrum suorum, qui edu xit eos de terra Ægypti, & apprehend runt deos alienos, & adoraverunt eos, & coluerunt: idcircò venerunt super eos un versa hæc mala.

Digitized by Google

CAPUT VIII.

Ædificatis à Salomone variis civitatibus, reliquias Gentium sibi facit tributarias, offert holocausta, & sacerdotum ac Levitarum ministeria juxta dispositionem David constituit; missaque classe plurimum auri ex Ophir refertur ad Salomonem.

3. Reg. 9. 10 Anno M. 3012. Ant. Chr. 992. 1. EXpletis autem viginti annis postquam ædificavit Salomon domum Domini & domum suam:

2. civitates, quas dederat Hiram Salomoni, ædificavit, & habitare ibi fecit filios Israel.

3. Abiit quoque in Emath Suba, & obtinuit eam.

4. Et ædificavit Palmiram in deserto, & alias civitates munitissimas ædificavit in Emath.

5. Extruxitque Bethoron superiorem, & Bethoron inferiorem, civitates muratas habentes portas & vectes & seras:

6. Balaath etiam & omnes urbes firmissimas, quæ fuerunt Salomonis, cunctasque urbes quadrigarum, & urbes equitum: omnia quæcumque voluit Salomon atque disposuit, ædificavit in Jerusalem & in Libano, & in universa
‖ 3. Reg. 3. 1 terra potestatis suæ.

7. Omnem populum, qui derelictus fuerat de Hethæis, & Amorrhæis, & Pherezæis, & Hevæis, & Jebusæis, qui non erant de stirpe Israel:

8. de filiis eorum, & de posteris, quos non interfecerant filii Israel, subjugavit Salomon in tributarios, usque in diem hanc.

9. Porrò de filiis Israel non posuit ut servirent operibus regis: ipsi enim erant viri bellatores, & duces primi & principes quadrigarum & equitum ejus.

10. Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt ducenti quinquaginta, qui erudiebant populum.

11. Filiam verò Pharaonis transtulit de civitate ‖ David, in domum, quam ædificaverat ei. Dixit enim rex: Non habitabit uxor mea in domo David regis Israel, eò quòd sanctificata sit: quia ingressa est in eam arca Domini.

12. Tunc obtulit Salomon holocausta Domino super altare Domini, quod extruxerat ante porticum,

13. ut per singulos dies offerretur in eo juxta præceptum Moysi in sabbatis & in calendis, & in festis diebus, ter per annum, id est, in solemnitate azymorum, & in solemnitate hebdomadarum, & in solemnitate tabernaculorum.

14. Et constituit juxta dispositionem David patris sui officia Sacerdotum in ministeriis suis: & Levitas in ordine suo, ut laudarent, & ministrarent coram Sacerdotibus juxta ritum uniuscujusque diei: & janitores in divisionibus suis per portam & portam: sic enim præceperat David homo Dei.

15. Nec prætergressi sunt de mandatis regis tam Sacerdotes, quàm Levitæ ex omnibus, quæ præceperat, & in custodiis thesaurorum.

16. Omnes impensas præparatas habuit Salomon ex eo die, quo fundavit domum Domini usque in diem, quo perfecit eam.

17. Tunc abiit Salomon in Asiongaber, & in Ailath ad oram Maris rubri, quæ est in Terra Edom.

18. Misit autem ei Hiram per manus servorum suorum naves, & nautas gnaros maris, & abierunt cum servis Salomonis in Ophir, tuleruntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, & attulerunt ad regem Salomonem.

CAPUT IX.

Regina Saba Salomonis admirata sapientiam, datis acceptisque muneribus discessit: pondus auri quod Salomoni quotannis afferebatur: hastas, scuta, omniaque convivii vasa aurea, & solium eburneum auro vestitum extruxit: describitur quoque amplitudo divitiarum, sapientiæ & potestatis Salomonis, qui anno regni sui quadragesimo moritur, succedente filio Roboam.

1. REgina quoque Saba, cùm audisset famam Salomonis, venit ut tentaret eum in ænigmatibus in Jerusalem, cum magnis opibus & camelis, qui portabant aromata, & auri plurimum, gemmasque pretiosas. Cùmque venisset ad Salomonem, locuta est ei quæcumque erant in corde suo. 3. Reg. 10. 1 Matth. 12. 42. Luc. 11. 31

2. Et exposuit ei Salomon omnia quæ proposuerat: nec quidquam fuit, quod non perspicuum ei fecerit.

3. Quæ postquam vidit, sapientiam scilicet Salomonis, & domum quam ædificaverat,

4. necnon & cibaria mensæ ejus, & habitacula servorum, & officia ministrorum ejus, & vestimenta eorum, pincernas quoque & vestes eorum, & victimas quas immolabat in domo Domini: non erat præ stupore ultrà in ea spiritus.

5. Dixitque ad regem: Verus est sermo, quem audieram in terra mea de virtutibus & sapientia tua.

6. Non credebam narrantibus, donec ipsa venissem, & vidissent oculi mei, & probassem vix medietatem sapientiæ tuæ mihi fuisse narratam: vicisti famam virtutibus tuis.

7. Beati viri tui, & beati servi tui, qui assistunt coram te omni tempore, & audiunt sapientiam tuam.

8. Sit Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum, regem Domini Dei tui. Quia diligit Deus Israel, & vult servare eum in æternum, idcircò posuit te super eum regem ut facias judicia atque justitiam.

9. Dedit autem regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosissimas: non fuerunt aromata talia ut hæc, quæ dedit regina Saba regi Salomoni.

10. Sed & servi Hiram cum servis Salomonis attulerunt aurum de Ophir, & ligna thyina, & gemmas pretiosissimas:

11. de quibus fecit rex, de lignis scilicet thyinis, gradus in domo Domini, & in domo regia, citharas quoque, & psalteria cantoribus: nunquam visa sunt in Terra Juda ligna talia.

12. Rex autem Salomon dedit reginæ Saba cuncta quæ voluit, & quæ postulavit,

& mul-

& multò plura quàm attulerat ad eum: quæ reversa, abiit in terram suam cum servis suis.

13. Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos, sexcenta sexaginta sex talenta auri:

14. excepta ea summa, quam legati diversarum gentium, & negotiatores afferre consueverant, omnesque reges Arabiæ, & satrapæ terrarum, qui comportabant aurum, & argentum Salomoni.

15. Fecit igitur rex Salomon ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum, qui in singulis hastis expendebantur:

16. Trecenta quoque scuta aurea trecentorum aureorum, quibus tegebantur singula scuta: posuitque ea rex in armamentario, quod erat consitum nemore.

17. Fecit quoque rex solium eburneum grande, & vestivit illud auro mundissimo.

18. Sex quoque gradus, quibus ascendebatur ad solium, & scabellum aureum, & brachiola duo altrinsecus, & duos leones stantes juxta brachiola,

19. sed & alios duodecim leunculos stantes super sex gradus ex utraque parte: non fuit tale solium in universis regnis.

20. Omnia quoque vasa convivii regis erant aurea, & vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Argentum enim in diebus illis pro nihilo reputabatur.

21. Siquidem naves regis ibant in Tharsis cum servis Hiram, semel in annis tribus: & deferebant inde aurum & argentum, & ebur, & simias, & pavos.

22. Magnificatus est igitur Salomon super omnes reges terræ præ divitiis & gloria.

23. Omnesque reges terrarum desiderabant videre faciem Salomonis, ut audirent sapientiam, quam dederat Deus in corde ejus:

24. Et deferebant ei munera, vasa argentea, & aurea, & vestes, & arma, & aromata, equos, & mulos, per singulos annos.

25. Habuit quoque Salomon quadraginta millia equorum in stabulis, & curruum, equitumque duodecim millia, constituitque eos in urbibus quadrigarum, & ubi erat rex in Jerusalem.

26. Exercuit etiam potestatem super cunctos reges à flumine Euphrate usque ad terram Philisthinorum, & usque ad terminos Ægypti.

27. Tantamque copiam præbuit argenti in Jerusalem quasi lapidum; & cedrorum tantam multitudinem velut sycomororum, quæ gignuntur in campestribus.

28. Adducebantur autem ei equi de Ægypto, cunctisque regionibus.

29. Reliqua autem operum Salomonis priorum & novissimorum scripta sunt in verbis Nathan Prophetæ, & in libris Ahiæ Silonitis, in visione quoque Addo Videntis, contra Jeroboam filium Nabat.

30. Regnavit autem Salomon in Jerusalem super omnem Israel quadraginta annis.

* Anno M. 3029. Ant. Chr. 975. 31. Dormivitque * cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David: regnavitque Roboam filius ejus pro eo.

CAPUT X.

Roboam spreto seniorum consilio, & juvenile secutus, scidit regnum in duo, electo in regem Jeroboam super decem tribus.

1. PRofectus est autem Roboam in Sichem: illuc enim cunctus Israel convenerat ut constituerent eum regem. 3. Reg. 12. 1. Eodem anno.

2. Quod cùm audisset Jeroboam filius Nabat, qui erat in Ægypto (fugerat quippe illuc ante Salomonem) statim reversus est.

3. Vocaveruntque eum, & venit cum universo Israel, & locuti sunt ad Roboam, dicentes:

4. Pater tuus durissimo jugo nos pressit, tu leviora impera patre tuo, qui nobis imposuit gravem servitutem, & paululùm de onere sublleva, ut serviamus tibi.

5. Qui ait: Post tres dies revertimini ad me. Cùmque abiisset populus,

6. iniit consilium cum senibus, qui steterant coram patre ejus Salomone dum adhuc viveret, dicens: Quid datis consilii ut respondeam populo?

7. Qui dixerunt ei: Si placueris populo huic, & leniveris eos verbis clementibus, servient tibi omni tempore.

8. At ille reliquit consilium senum, & cum juvenibus tractare cœpit, qui cum eo nutriti fuerant, & erant in comitatu illius.

9. Dixitque ad eos: Quid vobis videtur? vel respondere quid debeo populo huic, qui dixit mihi: Subleva jugum quod imposuit nobis pater tuus?

10. At illi responderunt ut juvenes, & nutriti cum eo in deliciis, atque dixerunt: Sic loqueris populo, qui dixit tibi: Pater tuus aggravavit jugum nostrum, tu subleva: & sic respondebis ei: Minimus digitus meus grossior est lumbis patris mei.

11. Pater meus imposuit vobis grave jugum & ego majus pondus apponam: pater meus cecidit vos flagellis, ego verò cædam vos scorpionibus.

12. Venit ergo Jeroboam, & universus populus, ad Roboam die tertio, sicut præceperat eis.

13. Responditque rex dura, derelicto consilio seniorum:

14. locutusque est juxta juvenum voluntatem: Pater meus grave vobis imposuit jugum, quod ego gravius faciam: pater meus cecidit vos flagellis, ego verò cædam vos scorpionibus.

15. Et non acquievit populi precibus: erat enim voluntatis Dei, ut compleretur sermo ejus, || quem locutus fuerat per manum Ahiæ Silonitis ad Jeroboam filium Nabat. 3. Reg. 11. 29.

16. Populus autem universus, rege duriora dicente, sic locutus est ad eum: Non est nobis pars in David, neque hæreditas in filio Isai. Revertere in tabernacula tua Israel, tu autem pasce domum tuam David. Et abiit Israel in tabernacula sua.

17. Super filios autem Israel, qui habitabant in civitatibus Juda, regnavit Roboam.

18. Misitque rex Roboam Aduram, qui præerat tributis, & lapidaverunt eum filii

Israel, & mortuus est: porrò rex Roboam currum festinavit ascendere, & fugit in Jerusalem.

19. Recessitque Israel à domo David, usque ad diem hanc.

CAPUT XI.

Præcipit Deus ne pugnet Roboam contra Israel: extructis autem à Roboam multis civitatibus, confluunt ad eum Levitæ ac sacerdotes abjecti à Jeroboam, cæterique Dei cultores. Roboam autem multas duxit uxores ac concubinas.

3. Reg. 12. 21. Anno M 1030. Ant. Chr. 974.

1. VEnit autem Roboam in Jerusalem, & convocavit universam domum Juda & Benjamin, centum octoginta millia electorum atque bellantium, ut dimicaret contra Israel, & converteret ad se regnum suum.

2. Factusque est sermo Domini ad Semejam hominem Dei, dicens:

3. Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Juda, & ad universum Israel, qui est in Juda & Benjamin:

4. Hæc dicit Dominus: Non ascendetis, neque pugnabitis contra fratres vestros: revertatur unusquisque in domum suam, quia mea hoc gestum est voluntate. Qui cùm audissent sermonem Domini, reversi sunt, nec perrexerunt contra Jeroboam.

5. Habitavit autem Roboam in Jerusalem, & ædificavit civitates muratas in Juda.

6. Extruxitque Bethlehem, & Etam, & Thecue,

7. Bethsur quoque, & Socho, & Odollam,

8. necnon & Geth, & Maresa, & Ziph,

9. sed & Aduram, & Lachis, & Azeca,

10. Saraa quoque, & Aialon, & Hebron, quæ erant in Juda & Benjamin, civitates munitissimas.

11. Cùmque clausisset eas muris, posuit in eis principes, ciborumque horrea, hoc est, olei, & vini.

12. Sed & in singulis urbibus fecit armamentarium scutorum & hastarum, firmavitque eas summa diligentia, & imperavit super Judam, & Benjamin.

13. Sacerdotes autem & Levitæ, qui erant in universo Israel, venerunt ad eum de cunctis sedibus suis,

14. relinquentes suburbana, & possessiones suas, & transeuntes ad Judam, & Jerusalem: eò quòd abjecisset eos Jeroboam, & posteri ejus, ne sacerdotio Domini fungerentur.

15. Qui constituit sibi sacerdotes excelsorum, & dæmoniorum, vitulorumque quos fecerat.

16. Sed & de cunctis tribubus Israel, quicumque dederant cor suum ut quærerent Dominum Deum Israel, venerunt in Jerusalem ad immolandum victimas suas coram Domino Deo patrum suorum.

17. Et roboraverunt regnum Juda, & confirmaverunt Roboam filium Salomonis per tres annos: ambulaverunt enim in viis David & Salomonis, annis tantùm tribus.

18. Duxit autem Roboam uxorem Mahalath, filiam Jerimoth, filii David: Abihail quoque filiam Eliab filii Isai,

19. quæ peperit ei filios, Jehus, & Somoriam, & Zoom.

20. Post hanc quoque accepit Maacha filiam Absalom, quæ peperit ei Abia, & Ethai, & Ziza, & Salomith.

21. Amavit autem Roboam Maacha filiam Absalom super omnes uxores suas, & concubinas: nam uxores decem & octo duxerat, concubinas autem sexaginta: & genuit viginti octo filios, & sexaginta filias.

22. Constituit verò in capite Abiam filium Maacha ducem super omnes fratres suos: ipsum enim regem facere cogitabat,

23. quia sapientior fuit, & potentior super omnes filios ejus, & in cunctis finibus Juda, & Benjamin, & in universis civitatibus muratis: præbuitque eis escas plurimas, & multas petivit uxores.

CAPUT XII.

Propter peccata Roboam ac populi Juda, tradit illos Deus regi Ægypti; qui captis munitissimis civitatibus Juda, diripit Jerusalem, sublato regis ac templi thesauro, scutis quoque aureis & argenteis, pro quibus ænea fecit Roboam: quo mortuo, succedit filius Abia.

1. CUmque roboratum * fuisset regnum Roboam & confortatum, dereliquit legem Domini, & omnis Israel cum eo. * Anno M. 1032.

2. Anno autem quinto * regni Roboam, ascendit Sesac rex Ægypti in Jerusalem (quia peccaverant Domino) * Ann. M 3033. Ant. Chr. 971. 3 Reg. 14. 25.

3. cum mille ducentis curribus, & sexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Ægypto, Libyes scilicet, & Throglodytæ, & Æthiopes.

4. Cepitque civitates munitissimas in Juda, & venit usque in Jerusalem.

5. Semejas autem propheta ingressus est ad Roboam, & principes Juda, qui congregati fuerant in Jerusalem, fugientes Sesac, dixitque ad eos: Hæc dicit Dominus: Vos reliquistis me, & ego reliqui vos in manu Sesac.

6. Consternatique principes Israel & rex dixerunt: Justus est Dominus.

7. Cùmque vidisset Dominus, quòd humiliati essent, factus est sermo Domini ad Semejam, dicens: Quia humiliati sunt, non disperdam eos, daboque eis pauxillum auxilii, & non stillabit furor meus super Jerusalem per manum Sesac.

8. Verumtamen servient ei, ut sciant distantiam servitutis meæ, & servitutis regni terrarum.

9. Recessit itaque Sesac rex Ægypti ab Jerusalem, sublatis thesauris domus Domini, & domus regis, omniaque secum tulit, & clypeos aureos, quos fecerat Salomon,

10. pro quibus fecit rex æneos, & tradidit illos principibus scutariorum, qui custodiebant vestibulum palatii.

11. Cùmque introiret rex domum Domini, veniebant scutarii, & tollebant eos, iterumque referebant eos ad armamentarium suum.

12. Verumtamen quia humiliati sunt, aversa est ab eis ira Domini, nec deleti sunt penitus: siquidem & in Juda inventa sunt opera bona.

13. ‖ Confortatus est ergo rex Roboam in Jerusalem, atque regnavit: quadraginta au- ‖ 3. Reg. 14. 21.

tem

tem & unius anni erat cùm regnare cœpisset, & decem & septem annis regnavit in Jerusalem, urbe, quam elegit Dominus, ut confirmaret nomen suum ibi, de cunctis tribubus Israel: nomen autem matris ejus Naama Ammanitis.

14. Fecit autem malum, & non præparavit cor suum ut quæreret Dominum.

15. Opera verò Roboam prima & novissima scripta sunt in libris Semejæ prophetæ, & Addo Videntis, & diligenter exposita: pugnaveruntque adversum se Roboam & Jeroboam cunctis diebus.

16. Et dormivit Roboam cum patribus suis, sepultusque est in civitate David. Et regnavit Abia filius ejus pro eo.

CAPUT XIII.

Abia ad bellum contra Jeroboam accedens, dehortatur exercitum Jeroboam à bello contra se, cùm Deum haberent ducem, quem illi abjecerant, & sperans in Domino victor evadit, ac diversas cepit civitates, plurimosque ex variis uxoribus procreat liberos.

*Anno M. 3046. Ant. Chr. 958. 3. Reg. 15. 2.

1. ANno octavodecimo regis Jeroboam, regnavit Abia super Judam.

2. Tribus annis regnavit in Jerusalem, nomenque matris ejus Michaia, filia Uriel de Gabaa: & erat bellum inter Abiam & Jeroboam:

‖ 3. Reg. 15. 7. Anno M. 3047.

3. ‖ Cùmque iniisset Abia certamen, & haberet bellicosissimos viros, & electorum quadraginta millia: Jeroboam instruxit è contra aciem octingenta millia virorum, qui & ipsi electi erant, & ab bella fortissimi.

4. Stetit ergo Abia super montem Semeron, qui erat in Ephraim, & ait: Audi Jeroboam, & omnis Israel.

5. Num ignoratis quòd Dominus Deus Israel dederit regnum David super Israel in sempiternum, ipsi & filiis ejus in pactum salis?

‖ 3. Reg. 11. 26.

6. Et surrexit Jeroboam filius Nabat, servus Salomonis filii David: ‖ & rebellavit contra dominum suum.

7. Congregatique sunt ad eum viri vanissimi, & filii Belial: & prævaluerunt contra Roboam filium Salomonis: porrò Roboam erat rudis, & corde pavido, nec potuit resistere eis.

8. Nunc ergo vos dicitis quòd resistere possitis regno Domini, quod possidet per filios David, habetisque grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos, quos fecit vobis Jeroboam in deos.

‖ 3. Reg. 12. 31.

9. ‖ Et ejecistis Sacerdotes Domini, filios Aaron, atque Levitas: & fecistis vobis Sacerdotes sicut omnes populi terrarum: quicumque venerit, & initiaverit manum suam in tauro de bobus, & in arietibus septem, fit sacerdos eorum, qui non sunt dii.

10. Noster autem Dominus, Deus est, quem non relinquimus, Sacerdotesque ministrant Domino de filiis Aaron, & Levitæ sunt in ordine suo:

11. Holocausta quoque offerunt Domino per singulos dies manè & vespere, & thymiama juxta legis præcepta confectum, & proponuntur panes in mensa mundissima, estque apud nos candelabrum aureum, & lucernæ ejus, ut accendantur semper ad vesperam: nos quippe custodimus præcepta Domini Dei nostri, quem vos reliquistis.

12. Ergo in exercitu nostro dux Deus est, & Sacerdotes ejus, qui clangunt tubis, & resonant contra vos: filii Israel nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit.

13. Hæc illo loquente, Jeroboam retrò moliebatur insidias. Cùmque ex adverso hostium staret, ignorantem Judam suo ambiebat exercitu.

14. Respiciensque Judas vidit instare bellum ex adverso & post tergum, & clamavit ad Dominum: ac Sacerdotes tubis canere cœperunt.

15. Omnesque viri Juda vociferati sunt: & ecce illis clamantibus, perterruit Deus Jeroboam, & omnem Israel qui stabat ex adverso Abia & Juda.

16. Fugeruntque filii Israel Judam, & tradidit eos Deus in manu eorum.

17. Percussit ergo eos Abia, & populus ejus plaga magna: & corruerunt vulnerati ex Israel quingenta millia virorum fortium.

18. Humiliatique sunt filii Israel in tempore illo, & vehementissimè confortati filii Juda, eò quòd sperassent in Domino Deo patrum suorum.

19. Persecutus est autem Abia fugientem Jeroboam, & cepit civitates ejus, Bethel & filias ejus, & Jesana cum filiabus suis, Ephron quoque & filias ejus:

20. nec valuit ultrà resistere Jeroboam in diebus Abia: quem percussit Dominus, & mortuus est.

21. Igitur Abia, confortato imperio suo, accepit uxores quatuordecim: procreavitque viginti duos filios, & sedecim filias.

22. Reliqua autem sermonum Abia, viarumque & operum ejus scripta sunt diligentissimè in libro Addo Prophetæ.

CAPUT XIV.

Abiæ succedit filius Asa; qui, pace à Deo concessa, idolorum cultum subvertit, & civitates Juda ædificat ac munit, Zaramque regem Æthiopum cum exercitu mille millium divino auxilio devicit.

3. Reg. 15. 8. *Anno M. 3049. Ant. Chr. 955.

1. DOrmivit autem Abia cum patribus suis, * & sepelierunt eum in civitate David: regnavitque Asa filius ejus pro eo, in cujus diebus quievit terra annis decem †.

† hoc est ab anno M. 3053 ad annum 3063. sive ab ann. Asæ 4. ad ejusdē annum 15 ineuntem. Nam prioribus Asæ annis, tumultus fuere in Israel, ut patet 3. Reg. 15. ℣. 25 & seq. Primum autem bellum quod ... eo exortum est, Zaræ Æthiopis fuit; idque anno ejus 15. adscribendū, ut patet ex c. 15. ℣. 10 cum 19.

2. Fecit autem Asa quod bonum & placitum erat in conspectu Dei sui, & subvertit altaria peregrini cultus, & excelsa,

3. & confregit statuas, lucosque succidit:

4. & præcepit Judæ ut quæreret Dominum Deum patrum suorum, & faceret legem, & universa mandata:

5. & abstulit de cunctis urbibus Juda aras, & fana, & regnavit in pace.

6. Ædificavit quoque urbes munitas in Juda, quia quietus erat, & nulla temporibus ejus bella surrexerant, pacem Domino largiente.

7. Dixit autem Judæ: Ædificemus civitates istas, & vallemus muris, & roboremus turribus, & portis, & seris, donec à bellis quieta sunt omnia, eò quòd quæsierimus Dominum Deum patrum nostrorum, & de-

derit nobis pacem per gyrum. Ædificaverunt igitur, & nullum in extruendo impedimentum fuit.

8. Habuit autem Asa in exercitu suo portantium scuta & hastas de Juda trecenta millia, de Benjamin verò scutariorum & sagittariorum ducenta octoginta millia, omnes isti viri fortissimi.

‡ Ann. M. 3061. Ant. Chr. 945.

9. ‡ Egressus est autem contra eos Zara Æthiops cum exercitu suo, decies centena millia, & curribus trecentis: & venit usque Maresa.

10. Porrò Asa perrexit obviam ei, & instruxit aciem ad bellum in Valle Sephata, quæ est juxta Maresa:

3. Reg. 14. 6.

11. & invocavit Dominum Deum, & ait: ‖ Domine non est apud te ulla distantia, utrum in paucis auxilieris, an in pluribus: adjuva nos Domine Deus noster: in te enim, & in tuo nomine habentes fiduciam, venimus contra hanc multitudinem. Domine, Deus noster tu es, non prævaleat contra te homo.

12. Exterruit itaque Dominus Æthiopes coram Asa & Juda: fugeruntque Æthiopes.

13. Et persecutus est eos Asa, & populus qui cum eo erant, usque Gerara: & ruerunt Æthiopes usque ad internecionem, quia Domino cædente contriti sunt, & exercitu illius præliante. Tulerunt ergo spolia multa,

14. & percusserunt civitates omnes per circuitum Geraræ: grandis quippe cunctos terror invaserat: & diripuerunt urbes, & multam prædam asportaverunt.

15. Sed & caulas ovium destruentes, tulerunt pecorum infinitam multitudinem, & camelorum: reversique sunt in Jerusalem.

C A P U T XV.

Azarias prophetat Israel futurum multo tempore absque Deo vero, sacerdote & lege; cujus prophetæ exhortatione confortatus Asa, aufert sordes idolorum, suamque matrem idololatram imperio privat; populus autem jurat se Deo serviturum.

Eodem anno 3063.

1. AZarias autem filius Oded, facto in se spiritu Dei,

2. egressus est in occursum Asa, & dixit ei: Audite me Asa, & omnis Juda & Benjamin: Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quæsieritis eum, invenietis: si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos.

3. Transibunt autem multi dies in Israel absque Deo vero, & absque sacerdote doctore, & absque lege.

4. Cùmque reversi fuerint in angustia sua ad Dominum Deum Israel, & quæsierint eum, reperient eum.

5. In tempore illo non erit pax egredienti, & ingredienti, sed terrores undique in cunctis habitatoribus terrarum:

6. pugnabit enim gens contra gentem, & civitas contra civitatem, quia Dominus conturbabit eos in omni angustia.

7. Vos ergo confortamini, & non dissolvantur manus vestræ: erit enim merces operi vestro.

8. Quod cùm audisset Asa, verba scilicet & prophetiam Azariæ filii Oded prophetæ, confortatus est, & abstulit idola de omni terra Juda, & de Benjamin, & ex urbibus, quas ceperat, montis Ephraim, & dedicavit altare Domini quod erat ante porticum Domini.

9. Congregavitque universum Judam & Benjamin, & advenas cum eis de Ephraim, & de Manasse, & de Simeon: plures enim ad eum confugerant ex Israel, videntes quòd Dominus Deus illius esset cum eo.

10. Cùmque venissent in Jerusalem mense tertio, anno decimoquinto * regni Asa, * Et 35. divisionis regni Israelitici à Jeroboā. *Vide annotata infrà.*

11. immolaverunt Domino in die illa de manubiis & præda, quam adduxerant, boves septingentos, & arietes septem millia.

12. Et intravit ex more ad corroborandum fœdus, ut quærerent Dominum Deum patrum suorum in toto corde, & in tota anima sua.

13. Si quis autem, inquit, non quæsierit Dominum Deum Israel, moriatur, à minimo usque ad maximum, à viro usque ad mulierem.

14. Juraveruntque Domino voce magna in jubilo, & in clangore tubæ, & in sonitu buccinarum,

15. omnes qui erant in Juda cum execratione: in omni enim corde suo juraverunt, & in tota voluntate quæsierunt eum, & invenerunt: præstititque eis Dominus requiem per circuitum.

16. Sed & Maacham matrem Asa regis ex augusto deposuit imperio, eo quòd fecisset in luco simulacrum Priapi: quod omne contrivit, & in frusta comminuens combussit in torrente Cedron.

17. Excelsa autem derelicta sunt in Israel: attamen cor Asa erat perfectum cunctis diebus ejus.

18. Eaque quæ voverat pater suus, & ipse, intulit in domum Domini, argentum, & aurum, vasorumque diversam supellectilem.

19. Bellum verò non fuit * usque ad trigesimum quintum annum regni Asa. †

* Hebr. *fuerat.* † i. regni Judæ quod obtinebat Asa: cujus annus regni proprius tunc agebatur 15. Nam Roboam 17. annos regnavit, & Abia 3. quibus si 15. addas, erunt 35. Sic initio cap. seq. decertatio Baasæ, quæ anno 36. regni Asæ adscribitur, ejus anno proprio 16. tribuenda est. Hac autem eo modò intelligenda patet ex 3. *Reg.* 16. 8. ubi Baasa notatur è vivis excessisse anno 26. regni Asæ: atque adeò non potuit pugnare cum eo, anno regni ejus 36.

C A P U T XVI.

Pugnante Baasa rege Israel contra Asa, vocavit Asa Benadad regem Syriæ in auxilium, & Hanani prophetam ipsum ob id increpantem in nervum conjecit; ac dolore pedum cruciatus, in medicorum arte spem ponens, anno regni sui 41. moritur.

1. ANno autem trigesimo sexto regni ejus, * ascendit Baasa rex Israel in Judam, & muro circumdabat Rama, ut nullus tutè posset egredi & ingredi de regno Asa.

* Anno M. 3064. Ant. Chr. 940. *Vide annotata proximè suprà.*

2. Protulit ergo Asa argentum & aurum de thesauris domus Domini, & de thesauris regis, misitque ad Benadad regem Syriæ, qui habitabat in Damasco, dicens:

3. Fœdus inter me & te est, pater quoque meus & pater tuus habuere concordiam: quam ob rem misi tibi argentum & aurum, ut rupto fœdere, quod habes cum Baasa rege Israel, facias eum à me recedere.

4. Quo comperto, Benadad misit principes

exer-

exercituum suorum ad urbes Israel: qui percusserunt Ahion, & Dan, & Abelmaim, & universas urbes Nephthali muratas.

5. Quod cùm audisset Baasa, desiit ædificare Rama, & intermisit opus suum.

6. Porrò Asa rex assumpsit universum Judam, & tulerunt lapides de Rama, & ligna quæ ædificationi præparaverat Baasa, ædificavitque ex eis Gabaa, & Maspha.

7. In tempore illo venit Hanani propheta ad Asa regem Juda, & dixit ei: Quia habuisti fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcircò evasit Syriæ regis exercitus de manu tua.

‖ Sup. 14. 9. 8. ‖ Nonne Æthiopes & Libyes multò plures erant quadrigis, & equitibus, & multitudine nimia: quos, cùm Domino credidisses, tradidit in manu tua?

9. Oculi enim Domini contemplantur universam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stultè igitur egisti, & propter hoc ex præsenti tempore adversum te bella consurgent.

10. Iratusque Asa adversus Videntem, jussit eum mitti in nervum: valdè quippe super hoc fuerat indignatus: & interfecit de populo in tempore illo plurimos.

11. Opera autem Asa prima & novissima scripta sunt in libro regum Juda & Israel.

* Ann. M. 3087. Ant. Chr. 917. 12. Ægrotavit etiam Asa anno trigesimo nono * regni sui, dolore pedum vehementissimo, & nec in infirmitate sua quæsivit Dominum, sed magis in medicorum arte confisus est.

* Desinente, hoc est Mundi 3090. 13. Dormivitque cum patribus suis: & mortuus est anno quadragesimo primo * regni sui.

14. Et sepelierunt eum in sepulchro suo quod foderat sibi in civitate David: posueruntque eum super lectum suum, plenum aromatibus & unguentis meretriciis, quæ erant pigmentariorum arte confecta, & combusserunt super eum ambitione nimia.

CAPUT XVII.

Pius Josaphat patri Asa succedens, divitiis potens & armis, mittit doctores legis Dei per universum Judam; cujus principes recensentur, cum numero subjectorum militum.

* Anno M. 3090. Ant. Chr. 914. 1. Regnavit * autem Josaphat filius ejus pro eo, & invaluit contra Israel.

2. Constituitque militum numeros in cunctis urbibus Juda, quæ erant vallatæ muris. Præsidiaque disposuit in terra Juda, & in civitatibus Ephraim, quas ceperat Asa pater ejus.

3. Et fuit Dominus cum Josaphat, quia ambulavit in viis David patris sui primis: & non speravit in Baalim,

4. sed in Deo patris sui, & perrexit in præceptis illius, & non juxta peccata Israel.

5. Confirmavitque Dominus regnum in manu ejus, & dedit omnis Juda munera Josaphath: factæque sunt ei infinitæ divitiæ, & multa gloria.

6. Cùmque sumpsisset cor ejus audaciam propter vias Domini, etiam excelsa & lucos de Juda abstulit.

7. Tertio autem anno * regni sui, mis de principibus suis Benhail, & Obdiam, & Zachariam, & Nathanael, & Michæam, u docerent in civitatibus Juda:

8. & cum eis Levitas, Semeiam, & Nathaniam, & Zabadiam, Asael quoque, & Semiramoth, & Jonathan, Adoniamque, & Thobiam, & Thob-adoniam, Levitas, & cum e Elisama & Joran Sacerdotes,

9. docebantque populum in Juda, habentes librum legis Domini, & circuibant cunctas urbes Juda, atque erudiebant populum.

10. Itaque factus est pavor Domini super omnia regna terrarum, quæ erant pe gyrum Juda, nec audebant bellare contr Josaphat.

11. Sed & Philisthæi Josaphat munera d ferebant, & vectigal argenti, Arabes qu que adducebant pecora, arietum septem mill septingenta, & hircorum totidem.

12. Crevit ergo Josaphat, & magnificatus est usque in sublime: atque ædificav in Juda domos ad instar turrium, urbesqu muratas.

13. Et multa opera paravit in urbibus Juda: viri quoque bellatores, & robusti erar in Jerusalem,

14. quorum iste numerus per domos atqu familias singulorum: In Juda principes exe citus, Ednas dux, & cum eo robustissimi v ri trecenta millia.

15. Post hunc Johanan princeps, & cu eo ducenta octoginta millia.

16. Post istum quoque Amasias filius Zechri, consecratus Domino, & cum eo du centa millia virorum fortium.

17. Hunc sequebatur robustus ad præli Eliada, & cum eo tenentium arcum & cly peum ducenta millia.

18. Post istum etiam Jozabad, & cum e centum octoginta millia expeditorum mil tum.

19. Hi omnes erant ad manum regis, ex ceptis aliis, quos posuerat in urbibus mura tis, in universo Juda.

CAPUT XVIII.

Josaphat impio Achab affinitate junctus ascendit cum eo contra Ramoth Galaad 400. pseudoprophetis victoriam promitte tibus; Michæas autem contrarium pr phetans, incarceratur; sed Achab juxt Michææ prophetiam in bello occiditur.

1. Fuit ergo Josaphat dives & inclyt multùm, & affinitate conjunctus est Achab.

2. Descenditque post annos † ad eum i Samariam: ad cujus adventum mactavit Acha arietes & boves plurimos ipsi, & populo q venerat cum eo: persuasitque illi ut ascer deret in Ramoth Galaad.

3. Dixitque Achab rex Israel ad Josapha regem Juda: Veni mecum in Ramoth Galaad. Cui ille respondit: Ut ego, & tu: s cut populus tuus, sic & populus meus: t cumque erimus in bello.

4. Dixitque Josaphat ad regem Israel: Co sule obsecro impræsentiarum sermonem D mini.

5. Con-

Digitized by Google

5. Congregavit igitur rex Israel prophetarum quadringentos viros, & dixit ad eos: In Ramoth Galaad ad bellandum ire debemus an quiescere? At illi: Ascende, inquiunt, & tradet Deus in manu regis.

6. Dixitque Josaphat: Numquid non est hìc prophetes Domini, ut ab illo etiam requiramus?

7. Et ait rex Israel ad Josaphat: Est vir unus, à quo possumus quærere Domini voluntatem: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum omni tempore: est autem Michæas filius Jemla. Dixitque Josaphat: Ne loquaris rex hoc modo.

8. Vocavit ergo rex Israel unum de Eunuchis: & dixit ei: Voca citò Michæam filium Jemla.

9. Porrò rex Israel, & Josaphat rex Juda, uterque sedebant in solio suo, vestiti cultu regio: sedebant autem in area juxta portam Samariæ, omnesque prophetæ vaticinabantur coram eis.

10. Sedecias verò filius Chanaana fecit sibi cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec conteras eam.

11. Omnesque prophetæ similiter prophetabant, atque dicebant: Ascende in Ramoth Galaad, & prosperaberis, & tradet eos Dominus in manu regis.

12. Nuntius autem, qui ierat ad vocandum Michæam, ait illi: En verba omnium prophetarum uno ore bona regi annuntiant: quæso ergo te ut & sermo tuus ab eis non dissentiat, loquarisque prospera.

13. Cui respondit Michæas: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Deus meus, hoc loquar.

14. Venit ergo ad regem. Cui rex ait: Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Cui ille respondit: Ascendite: cuncta enim prospera evenient, & tradentur hostes in manus vestras.

15. Dixitque rex: Iterùm, atque iterùm te adjuro, ut mihi non loquaris, nisi quod verum est, in nomine Domini.

16. At ille ait: Vidi universum Israel dispersum in montibus, sicut oves absque pastore: & dixit Dominus: Non habent isti dominos: revertatur unusquisque in domum suam in pace.

17. Et ait rex Israel ad Josaphat: Nonne dixi tibi, quòd non prophetaret iste mihi quidquam boni, sed ea quæ mala sunt?

18. At ille: Idcircò, ait, audite verbum Domini: Vidi Dominum sedentem in solio suo, & omnem exercitum cœli assistentem ei à dextris & à sinistris.

19. Et dixit Dominus: Quis decipit Achab regem Israel, ut ascendat & corruat in Ramoth Galaad? Cùmque diceret unus hoc modo, & alter alio:

20. processit spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam eum. Cui Dominus, In quo, inquit, decipies?

21. At ille respondit: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Dixitque Dominus: Decipies, & prævalebis: egredere, & fac ita.

22. Nunc igitur, ecce Dominus dedit spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, & Dominus locutus est de te mala.

23. Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michææ maxillam, & ait: Per quam viam transivit Spiritus Domini à me, ut loqueretur tibi?

24. Dixitque Michæas: Tu ipse videbis in die illo, quando ingressus fueris cubiculum de cubiculo ut abscondaris.

25. Præcepit autem rex Israel, dicens: Tollite Michæam, & ducite eum ad Amon principem civitatis, & ad Joas filium Amelech.

26. Et dicetis: Hæc dicit rex: Mittite hunc in carcerem, & date ei panis modicum, & aquæ pauxillum, donec revertar in pace.

27. Dixitque Michæas: Si reversus fueris in pace, non est locutus Dominus in me. Et ait: Audite omnes populi.

28. Igitur ascenderunt rex Israel, & Josaphat rex Juda in Ramoth Galaad.

29. Dixitque rex Israel ad Josaphat: Mutabo habitum, & sic ad pugnam vadam, tu autem induere vestibus tuis. Mutatoque rex Israel habitu, venit ad bellum.

30. Rex autem Syriæ præceperat ducibus equitatus sui, dicens: Ne pugnetis contra minimum, aut contra maximum, nisi contra solum regem Israel.

31. Itaque cùm vidissent principes equitatus Josaphat, dixerunt: Rex Israel est iste. Et circumdederunt eum dimicantes; at ille clamavit ad Dominum, & auxiliatus est ei, atque avertit eos ab illo.

32. Cùm enim vidissent duces equitatus, quòd non esset rex Israel, reliquerunt eum.

33. Accidit autem ut unus è populo sagittam in incertum jaceret, & percuteret regem Israel inter cervicem & scapulas. At ille aurigæ suo ait: Converte manum tuam, & educ me de acie, quia vulneratus sum.

34. Et finita est pugna in die illo: porrò rex Israel stabat in curru suo contra Syros usque ad vesperam, & mortuus est occidente sole.

CAPUT XIX.

Josaphat à Jehu propheta correptus de præstito auxilio Achab, constitutos à se judices admonet de servanda justitia, & Levitas de promovendo cultu divino, populoque rectè instituendo.

1. REversus est autem Josaphat rex Juda in domum suam pacificè in Jerusalem. Eodem ann. 3107.

2. Cui occurrit Jehu filius Hanani Videns, & ait ad eum: Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia jungeris, & idcircò iram quidem Domini merebaris:

3. sed bona opera inventa sunt in te, eò quòd abstuleris lucos de terra Juda, & præparaveris cor tuum ut requireres Dominum Deum patrum tuorum.

4. Habitavit ergo Josaphat in Jerusalem, rursumque egressus est ad populum de Bersabee usque ad montem Ephraim, & revocavit eos ad Dominum Deum patrum suorum.

5. Constituitque judices terræ in cunctis civitatibus Juda munitis per singula loca,

6. & præcipiens judicibus, Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis judicium, sed Domini: & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit.

7. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Domi-

‖ Deut. 10. 17. Sap. 6. 8. Eccl. 35. 15. Act. 10. 34. Rom. 2. 11. Galat. 2. 6. Ephes. 6. 9. Coloss. 3. 25. 1. Pet. 1. 17.

num Deum nostrum iniquitas, ‖ nec personarum acceptio, nec cupido munerum.

8. In Jerusalem quoque constituit Josaphat Levitas, & Sacerdotes, & principes familiarum ex Israel, ut judicium & causam Domini judicarent habitatoribus ejus.

9. Præcepitque eis, dicens: Sic agetis in timore Domini fideliter & corde perfecto.

10. Omnem causam, quæ venerit ad vos, fratrum vestrorum, qui habitant in urbibus suis inter cognationem & cognationem, ubicumque quæstio est de lege, de mandato, de cæremoniis, de justificationibus: ostendite eis, ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos & super fratres vestros: sic ergo agentes non peccabitis.

11. Amarias autem sacerdos & pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porrò Zabadias filius Ismahel, qui est dux in domo Juda, super ea opera erit, quæ ad regis officium pertinent: habetisque magistros Levitas coram vobis, confortamini, & agite diligenter, & erit Dominus vobiscum in bonis.

C A P U T XX.

Ammonitis, Moabitis, ac Syris contra Josaphat insurgentibus, ipse prædicato jejunio unà cum populo suo supplex ad Deum confugit, sicque ab eis se mutuò cædentibus liberatus, spolia colligit: verùm ob fœdus cum impio Ochozia à propheta corripitur.

Anno M. 3108. Ant. Chr. 896.

1. Post hæc congregati sunt filii Moab, & filii Ammon, & cum eis de Ammonitis, ad Josaphat, ut pugnarent contra eum:

2. Veneruntque nuntii, & indicaverunt Josaphat, dicentes: Venit contra te multitudo magna de his locis, quæ trans mare sunt, & de Syria, & ecce consistunt in Asasonthamar, quæ est Engaddi.

3. Josaphat autem timore perterritus, totum se contulit ad rogandum Dominum, & prædicavit jejunium universo Juda.

4. Congregatusque est Judas ad deprecandum Dominum: sed & omnes de urbibus suis venerunt ad obsecrandum eum.

5. Cùmque stetisset Josaphat in medio cœtu Juda, & Jerusalem, in domo Domini ante atrium novum,

6. ait: Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in cœlo, & dominaris cunctis regnis Gentium, in manu tua est fortitudo & potentia, nec quisquam tibi potest resistere.

7. Nonne tu Deus noster interfecisti omnes habitatores terræ hujus coram populo tuo Israel, & dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiternum?

8. Habitaveruntque in ea, & extruxerunt in illa sanctuarium nomini tuo, dicentes:

9. Si irruerint super nos mala, gladius judicii, pestilentia, & fames, stabimus coram domo hac in conspectu tuo, in qua invocatum est nomen tuum: & clamabimus ad te in tribulationibus nostris, & exaudies, salvosque facies.

‖ Deut. 2. 1

10. Nunc igitur ecce filii Ammon, & Moab, & mons Seir, ‖ per quos non concessisti Israel ut transirent quando egrediebantur de Ægypto, sed declinaverunt ab eis, & non interfecerunt illos:

11. è contrario agunt, & nituntur ejicere nos de possessione, quam tradidisti nobis.

12. Deus noster, ergo non judicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, ut possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc solùm habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.

13. Omnis verò Juda stabat coram Domino cum parvulis, & uxoribus, & liberis suis.

14. Erat autem Jahaziel filius Zachariæ, filii Banajæ, filii Jehiel, filii Mathaniæ, Levites de filiis Asaph, super quem factus est Spiritus Domini in medio turbæ,

15. & ait: Attendite omnis Juda, & qui habitatis Jerusalem, & tu rex Josaphat: Hæc dicit Dominus vobis: Nolite timere, nec paveatis hanc multitudinem: non est enim vestra pugna, sed Dei.

16. Cras descendetis contra eos: ascensuri enim sunt per clivum nomine Sis, & invenietis illos in summitate torrentis, qui est contra solitudinem Jeruel.

17. Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodò confidenter state, & videbitis auxilium Domini super vos, ò Juda, & Jerusalem: nolite timere, nec paveatis: cras egrediemini contra eos, & Dominus erit vobiscum.

18. Josaphat ergo, & Juda, & omnes habitatores Jerusalem ceciderunt proni in terram coram Domino, & adoraverunt eum.

19. Porrò Levitæ de filiis Caath, & de filiis Core laudabant Dominum Deum Israel voce magna, in excelsum.

20. Cùmque manè surrexissent, egressi sunt per desertum Thecue: profectisque eis, stans Josaphat in medio eorum, dixit: Audite me viri Juda, & omnes habitatores Jerusalem: credite in Domino Deo vestro, & securi eritis: credite prophetis ejus, & cuncta evenient prospera.

21. Deditque consilium populo, & statuit cantores Domini, ut laudarent eum in turmis suis, & antecederent exercitum, ac voce consona dicerent: ‖ Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia ejus. ‖ Psal. 1 1.

22. Cùmque cœpissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir, qui egressi fuerant ut pugnarent contra Judam, & percussi sunt.

23. Namque filii Ammon, & Moab consurrexerunt adversum habitatores montis Seir, ut interficerent & delerent eos: cùmque hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis concidere vulneribus.

24. Porrò Juda cùm venisset ad speculam, quæ respicit solitudinem, vidit procul omnem latè regionem plenam cadaveribus, nec superesse quemquam, qui necem potuisset evadere.

25. Venit ergo Josaphat, & omnis populus cum eo ad detrahenda spolia mortuorum: inveneruntque inter cadavera variam supellectilem, vestes quoque, & vasa pretiosissima, & diripuerunt, ita ut omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre præ prædæ magnitudine.

26. Die autem quarto congregati sunt in valle Benedictionis: etenim quoniam ibi benedixerant Domino, vocaverunt locum illum vallis Benedictionis usque in præsentem diem.

27. Reversusque est omnis vir Juda, & habitatores Jerusalem, & Josaphat ante eos, in Jerusalem cum lætitia magna, eò quòd dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis.

28. Ingressique sunt in Jerusalem cum psalteriis, & citharis, & tubis in domum Domini.

29. Irruit autem pavor Domini super universa regna terrarum, cùm audissent quòd pugnasset Dominus contra inimicos Israel.

30. Quievitque regnum Josaphat, & præbuit ei Deus pacem per circuitum.

3. Reg. 22. 41.

31. Regnavit igitur Josaphat super Judam, & erat trigintaquinque annorum cùm regnare cœpisset: viginti autem & quinque annis regnavit in Jerusalem, & nomen matris ejus Azuba filia Selahi.

32. Et ambulavit in via patris sui Asa, nec declinavit ab ea, faciens quæ placita erant coram Domino.

33. Verumtamen excelsa non abstulit, & adhuc populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum patrum suorum.

34. Reliqua autem gestorum Josaphat priorum & novissimorum scripta sunt in verbis Jehu filii Hanani, quæ digessit in libros regum Israel.

Eodem ann. 3108. Vide 3. Reg. 22. 49. & 10. 22. & 9. 26.

35. Post hæc iniit amicitias Josaphat rex Juda cum Ochozia rege Israel, cujus opera fuerunt impiissima.

36. Et particeps fuit ut facerent naves, quæ irent in Tharsis: feceruntque classem in Asiongaber.

37. Prophetavit autem Eliezer filius Dodau de Maresa ad Josaphat, dicens: Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritæque sunt naves, nec potuerunt ire in Tharsis.

CAPUT XXI.

Impius Joram filius Josaphat occidit fratres suos, & quosdam principes Juda, cui Elias per litteras pessimam ægritudinem ac mortem, & domus suæ ac regni direptionem prædicit, quæ tandem subsecuta sunt.

3. Reg. 22. 51. * Ann. M. 3112. Ant. Chr. 889.

1. DOrmivit autem Josaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David: regnavitque Joram filius ejus pro eo.

2. Qui habuit fratres filios Josaphat, Azariam, & Jahiel, & Zachariam, & Azariam, & Michael, & Saphatiam, omnes hi, filii Josaphat regis Juda.

3. Deditque eis pater suus multa munera argenti & auri, & pensitationes, cum civitatibus munitissimis in Juda: regnum autem tradidit Joram *, eò quòd esset primogenitus.

* Cui jam antè vicariam potestatem communicaverat.

4. Surrexit ergo Joram super regnum patris sui: cùmque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, & quosdam de principibus Israel.

5. Trigintaduorum annorum erat Joram cùm regnare cœpisset: & octo annis † regnavit in Jerusalem.

† Quatuor sub patre, & solus quatuor.

6. Ambulavitque in viis regum Israel, sicut egerat domus Achab: filia quippe Achab erat uxor ejus, & fecit malum in conspectu Domini.

7. Noluit autem Dominus disperdere domum David propter pactum, quod inierat cum eo: & quia promiserat ut daret ei lucernam, & filiis ejus omni tempore.

8. In diebus illis rebellavit Edom, ‖ ne esset subditus Judæ, & constituit sibi regem.

‖ Gen. 27. 40.

9. Cùmque transisset Joram cum principibus suis, & cuncto equitatu, qui erat secum, surrexit nocte, & percussit Edom qui se circumdederat, & omnes duces equitatus ejus.

10. Attamen rebellavit Edom, ne esset sub ditione Juda, usque ad hanc diem: eo tempore & Lobna recessit ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim Dominum Deum patrum suorum:

11. insuper & excelsa fabricatus est in urbibus Juda, & fornicari fecit habitatores Jerusalem, & prævaricari Judam.

12. Allatæ * sunt autem ei litteræ † ab Elia propheta, in quibus scriptum erat: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Quoniam non ambulasti in viis Josaphat patris tui, & in viis Asa regis Juda,

* Ann. M. 3116. † Antequã assumeretur relicta.

13. sed incessisti per iter regum Israel, & fornicari fecisti Judam, & habitatores Jerusalem, imitatus fornicationem domus Achab, insuper & fratres tuos, domum patris tui, meliores te occidisti:

14. ecce Dominus percutiet te plaga magna cum populo tuo, & filiis, & uxoribus tuis, universaque substantia tua.

15. Tu autem ægrotabis pessimo languore uteri tui, donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies.

16. Suscitavit ergo Dominus contra Joram spiritum Philisthinorum, & Arabum, qui confines sunt Æthiopibus.

17. Et ascenderunt in Terram Juda, & vastaverunt eam, diripueruntque cunctam substantiam, quæ inventa est in domo regis, insuper & filios ejus, & uxores: nec remansit ei filius, nisi Joachaz *, qui minimus natu erat.

* Qui idem Ochozias & Azaria, cap. seq.

18. Et super hæc omnia percussit eum Dominus alvi languore insanabili.

19. Cùmque diei succederet dies, & temporum spatia volverentur, duorum annorum expletus est circulus: & sic longa consumptus tabe, ita ut egereret etiam viscera sua, languore pariter, & vita caruit *. Mortuusque est in infirmitate pessima, & non fecit ei populus secundùm morem combustionis, exequias, sicut fecerat majoribus ejus.

* Anno M. 3119. Ant. Chr. 885.

20. Triginta duorum annorum fuit, cùm regnare cœpisset, & octo annis regnavit in Jerusalem. Ambulavitque non rectè, & sepelierunt eum in civitate David: verumtamen non in sepulchro regum.

CAPUT XXII.

Impium Ochoziam filium Joram occidit Jehu, simul & Joram regem Israel: occidente autem Athalia filios regis, servavit Josabeth Joas natu minimum.

4. Reg. 8. 24. Eodem ann. 3119

1. COnstituerunt autem habitatores Jerusalem Ochoziam filium ejus minimum, regem pro eo: omnes enim majores natu, qui ante eum fuerant, interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in castra: regnavitque Ochozias filius Joram regis Juda.

2. Quadraginta * duorum annorum erat Ochozias cùm regnare cœpisset, & uno anno regnavit in Jerusalem, & nomen matris ejus Athalia filia Amri. †

* 4. Reg. 8. 26. legitur 22. annorũ. Emendatio ergo lectio Septuag. qui hic quoq; 22. ann. legunt. † i. filia Achab filii Amri. V 4. Reg. 8. 26.

3. Sed & ipse ingressus est per vias domus

Achab: mater enim ejus impulit eum ut impiè ageret.

4. Fecit igitur malum in conspectu Domini, sicut domus Achab: ipsi enim fuerunt ei consiliarii post mortem patris sui, in interitum ejus.

Ann. M. 3120. Ant. Chr. 884. 5. Ambulavitque in consiliis eorum. Et perrexit * cum Joram filio Achab rege Israel, in bellum contra Hazael regem Syriæ in Ramoth Galaad: vulneraveruntque Syri Joram.

6. Qui reversus est ut curaretur in Jezrael: multas enim plagas acceperat in supradicto certamine. Igitur Ochozias * filius Joram rex Juda, descendit ut inviseret Joram filium Achab in Jezrael ægrotantem. *(* Hebr. Azaria, ut notatū est suprà.)*

7. Voluntatis quippe fuit Dei adversus Ochoziam, ut veniret ad Joram: & cùm venisset, & egrederetur cum eo adversum Jehu filium Namsi, quem unxit Dominus ut deleret domum Achab.

8. Cùm ergo everteret Jehu domum Achab, invenit principes Juda, & filios fratrum Ochoziæ, qui ministrabant ei, & interfecit illos.

9. Ipsum quoque perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem in Samaria: adductumque ad se, occidit, & sepelierunt eum: eò quòd esset filius Josaphat, qui quæsierat Dominum in toto corde suo: nec erat ultrà spes aliqua, ut de stirpe quis regnaret Ochoziæ:

4. Reg. 11. 1. 10. ‖ siquidem Athalia mater ejus, videns quòd mortuus esset filius suus, surrexit, & interfecit omnem stirpem regiam domus Joram.

11. Porrò Josabeth filia regis tulit Joas filium Ochoziæ, & furata est eum de medio filiorum regis, cùm interficerentur: absconditque eum cum nutrice sua in cubiculum lectulorum: Josabeth autem, quæ absconderat eum, erat filia regis Joram, uxor Jojadæ pontificis, soror Ochoziæ, & idcircò Athalia non interfecit eum.

12. Fuit ergo cum eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnavit Athalia super terram.

CAPUT XXIII.

Jojada pontifex unxit Joas in regem Juda, curavitque ut Athalia occideretur, & cultus Dei restitueretur: populus autem destruit domum, altaria ac simulacra Baal.

*4. Reg. 11. 4. *Anno M. 3126. Ant. Chr. 878.* 1. Anno autem septimo confortatus Jojada, assumpsit centuriones, Azariam videlicet filium Jeroham, & Ismahel filium Johanan, Azariam quoque filium Obed, & Maasiam filium Adaiæ, & Elisaphat filium Zechri: & iniit cum eis fœdus.

2. Qui circumeuntes Judam, congregaverunt Levitas de cunctis urbibus Juda, & principes familiarum Israel, veneruntque in Jerusalem.

3. Iniit ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege: dixitque ad eos Jojada: Ecce filius regis regnabit, sicut locutus est Dominus super filios David.

4. Iste est ergo sermo quem facietis:

5. Tertia pars vestrûm qui veniunt ad Sabbatum, Sacerdotum, & Levitarum, & janitorum, erit in portis: tertia verò pars ad domum regis: & tertia ad portam, quæ appellatur Fundamenti: omne verò reliquum vulgus sit in atriis domus Domini.

6. Nec quispiam alius ingrediatur domu[m] Domini, nisi Sacerdotes, & qui ministra[nt] de Levitis: ipsi tantummodò ingrediantur quia sanctificati sunt: & omne reliquum vu[l]gus observet custodias Domini.

7. Levitæ autem circumdent regem, h[a]bentes singuli arma sua: (& si quis alius ingre[s]sus fuerit templum, interficiatur) sintque cu[m] rege & intrante & egrediente.

8. Fecerunt ergo Levitæ, & universus Jud[a] juxta omnia quæ præceperat Jojada pontifex: assumpserunt singuli viros qui sub se erant, veniebant per ordinem sabbati, cum his q[ui] impleverant sabbatum, & egressuri erant: quidem Jojada pontifex non dimiserat abi[re] turmas, quæ sibi per singulas hebdomad[as] succedere consueverant.

9. Deditque Jojada sacerdos centurionib[us] lanceas, clypeosque & peltas regis David quas consecraverat in domo Domini.

10. Constituitque omnem populum tene[n]tium pugiones à parte templi dextra, usque [ad] partem templi sinistram, coram altari, & te[m]plo, per circuitum regis.

11. Et eduxerunt filium regis, & imposu[e]runt ei diadema, & testimonium, dederun[t]que in manu ejus tenendam legem, & co[n]stituerunt eum regem: unxit quoque illu[m] Jojada pontifex, & filii ejus: imprecatiq[ue] sunt ei, atque dixerunt: Vivat rex.

12. Quod cùm audisset Athalia, vocem sci[li]cet currentium atque laudantium regem, i[n]gressa est ad populum in templum Domini.

13. Cùmque vidisset regem stantem sup[er] gradum in introitu, & principes, turmasq[ue] circa eum, omnemque populum terræ gaude[n]tem, atque clangentem tubis, & diversi g[e]neris organis concinentem, vocemque la[u]dantium, scidit vestimenta sua, & ait: In[si]diæ, insidiæ.

14. Egressus autem Jojada pontifex ad ce[n]turiones, & principes exercitus, dixit eis Educite illam extra septa templi, & inter[fi]ciatur foris gladio. Præcepitque sacerdos [ne] occideretur in domo Domini.

15. Et imposuerunt cervicibus ejus manu[s]: cùmque intrasset portam equorum domus r[e]gis, interfecerunt eam ibi.

16. Pepigit autem Jojada fœdus inter se universumque populum, & regem, ut ess[et] populus Domini.

17. Itaque ingressus est omnis populus d[o]mum Baal, & destruxerunt eam: & altaria [&] simulacra illius confregerunt: Mathan quoq[ue] sacerdotem Baal interfecerunt ante aras.

18. Constituit autem Jojada præpositos [in] domo Domini, sub manibus Sacerdotum, [&] Levitarum, quos distribuit David in domo D[o]mini: ut offerrent holocausta Domino, sic[ut] scriptum est in lege Moysi, in gaudio & can[ti]cis, juxta dispositionem David.

19. Constituit quoque janitores in portis d[o]mus Domini, ut non ingrederetur eam immu[n]dus in omni re.

20. Assumpsitque centuriones, & forti[s]simos viros ac principes populi, & omne vulg[us] terræ, & fecerunt descendere regem de do[mo] Domini, & introire per medium portæ sup[e]rioris in domum regis, & collocaverunt eu[m] in solio regali.

21. Lætatusque est omnis populus terræ, [&] urbs quievit: porrò Athalia interfecta est gladi[o].

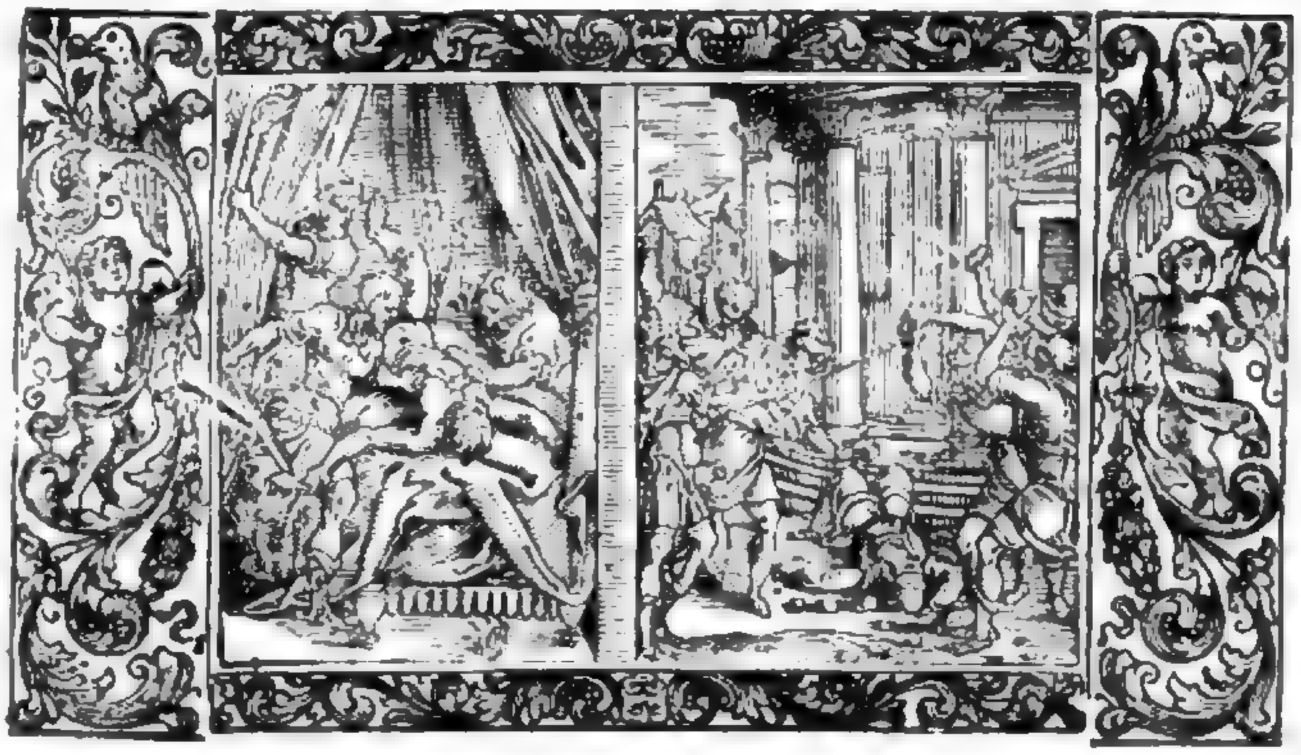

CAPUT XXIV.

Joas vivente Jojada bonus ac pius, jussit ad sartatecta templi congregari pecuniam; deinde factus impius, jubet occidi Zachariam filium Jojadæ: Juda & Jerusalem à Syris diripiuntur, & Joas à servis suis occiditur.

1. Reg. 11. 21. & 12. 1 1. SEptem annorum erat Joas cùm regnare cœpisset: & quadraginta annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Sebia de Bersabee.

2. Fecitque quod bonum est coram Domino cunctis diebus Jojadæ sacerdotis.

3. Accepit autem ei Jojada uxores duas, è quibus genuit filios & filias.

4. Post quæ placuit Joas ut instauraret domum Domini.

*Anno M. 3147. Ant. Chr. 857. 5. Congregavitque * Sacerdotes, & Levitas, & dixit eis: Egredimini ad civitates Juda, & colligite de universo Israel pecuniam ad sartatecta templi Dei vestri, per singulos annos, festinatoque hoc facite: porrò Levitæ egere negligentiùs.

*Anno sequenti. 6. Vocavitque * rex Jojadam principem, & dixit ei: Quare tibi non fuit curæ, ut cogeres Levitas inferre de Juda & de Jerusalem pecuniam, quæ constituta est à Moyse servo Domini, ut inferret eam omnis multitudo Israel in tabernaculum testimonii?

7. Athalia enim impiissima, & filii ejus destruxerunt domum Dei; & de universis, quæ sanctificata fuerant in templo Domini, ornaverunt fanum Baalim.

8. Præcepit ergo rex, & fecerunt arcam: posueruntque eam juxta portam domus Domini forinsecùs.

9. Et prædicatum est in Juda & Jerusalem,
Exod. 30. 13. ut deferrent singuli pretium Domino, || quod constituit Moyses servus Dei super omnem Israel in deserto.

10. Lætatique sunt cuncti principes, & omnis populus: & ingressi contulerunt in arcam Domini, atque miserunt ita ut impleretur.

11. Cùmque tempus esset ut deferrent arcam coram rege per manus Levitarum (videbant enim multam pecuniam) ingrediebatur scriba regis, & quem primus sacerdos constituerat: effundebantque pecuniam quæ erat in arca: porrò arcam reportabant ad locum suum: sicque faciebant per singulos dies, & congregata est infinita pecunia.

12. Quam dederunt rex & Jojada his, qui præerant operibus domus Domini: at illi conducebant ex ea cæsores lapidum, & artifices operum singulorum, ut instaurarent domum Domini: fabros quoque ferri & æris, ut quod cadere cœperat, fulciretur.

13. Egeruntque hi qui operabantur industriè, & obducebatur parietum cicatrix per manus eorum, ac suscitaverunt domum Domini in statum pristinum, & firmiter eam stare fecerunt.

14. Cùmque complessent omnia opera, detulerunt coram rege & Jojada reliquam partem pecuniæ: de qua facta sunt vasa templi in ministerium, & ad holocausta, phialæ quoque, & cætera vasa aurea & argentea: & offerebantur holocausta in domo Domini jugiter cunctis diebus Jojadæ.

15. Senuit autem Jojada plenus dierum, & mortuus est cùm esset centum triginta annorum:

16. sepelieruntque eum in civitate David cum regibus, eò quòd fecisset bonum cum Israel, & cum domo ejus.

17. Postquam autem obiit Jojada, ingressi sunt principes Juda, & adoraverunt regem: qui delinitus obsequiis eorum, acquievit eis.

18. Et dereliquerunt templum Domini Dei patrum suorum, servieruntque lucis & sculptilibus, & facta est ira contra Judam & Jerusalem propter hoc peccatum.

19. Mittebatque eis prophetas ut reverterentur ad Dominum, quos protestantes, illi audire nolebant.

20. Spiritus itaque Dei induit Zachariam filium Jojadæ sacerdotem, * & stetit in conspectu populi, & dixit eis: Hæc dicit Dominus Deus: *Anno M. 3164. Ant. Chr. 850.
Quare transgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit, & dereliquistis Dominum ut derelinqueret vos?

21. Qui congregati adversus eum, miserunt lapides juxta regis imperium in atrio domus Domini.

22. Et

22. Et non est recordatus Joas rex misericordiæ, quam fecerat Jojada pater illius secum, ‖ sed interfecit filium ejus. Qui cùm moreretur, ait: Videat Dominus, & requirat. (‖ Matth. 23. 35.)

23. ‖ Cùmque evolutus esset annus *, ascendit contra eum exercitus Syriæ: venitque in Judam & Jerusalem, & interfecit cunctos principes populi, atque universam prædam miserunt regi in Damascum. (‖ 4. Reg. 12. 17. * Ann. M. 3165.)

24. Et certè cùm permodicus venisset numerus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitudinem, eò quòd dereliquissent Dominum Deum patrum suorum: in Joas quoque ignominiosa exercuere judicia.

25. Et abeuntes dimiserunt eum in languoribus magnis: surrexerunt autem contra eum servi sui in ultionem sanguinis filii Jojadæ sacerdotis, & occiderunt eum in lectulo suo, & mortuus est: sepelieruntque eum in civitate David, sed non in sepulchris regum.

26. Insidiati verò sunt ei Zabad filius Semmaath Ammanitidis, & Jozabad filius Semarith Moabitidis.

27. Porrò filii ejus, ac summa pecuniæ, quæ adunata fuerat sub eo, & instauratio domus Dei scripta sunt diligentiùs in Libro regum: regnavit autem Amasias filius ejus pro eo.

CAPUT XXV.

Amasias patri Joas succedens, interficit eos qui patrem occiderant; & post habitam de Idumæis victoriam, adoravit deos illorum, & ob id capitur à Joas rege Israel, quem ad prælium provocaverat, ac Jerusalem diripitur, tandemque in Lachis fugiens occiditur.

4. Reg. 14. 1 Anno M. 3165. Ant. Chr. 839.

1. Vigintiquinque annorum erat Amasias cùm regnare cœpisset, & vigintinovem annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Joadan de Jerusalem.

2. Fecitque bonum in conspectu Domini: verumtamen non in corde perfecto.

3. Cùmque roboratum sibi videret imperium, jugulavit servos, qui occiderant regem patrem suum,

4. sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum est in Libro legis Moysi, ubi præcepit Dominus, dicens: ‖ Non occidentur patres pro filiis, neque filii pro patribus suis, sed unusquisque in suo peccato morietur. (‖ Deut. 24. 16. 4 Reg. 14. 6 Ezech. 18. 20.)

5. Congregavit igitur Amasias Judam, & constituit eos per familias, tribunosque & centuriones in universo Juda & Benjamin: & recensuit à viginti annis suprà, invenitque trecenta millia juvenum, qui egrederentur ad pugnam, & tenerent hastam & clypeum.

6. Mercede quoque conduxit de Israel centum millia robustorum, centum talentis argenti.

7. Venit autem homo Dei ad illum, & ait: O rex, ne egrediatur tecum exercitus Israel: non est enim Dominus cum Israel, & cunctis filiis Ephraim:

8. quòd si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus: Dei quippe est adjuvare, & in fugam convertere.

9. Dixitque Amasias ad hominem Dei: Quid ergo fiet de centum talentis, quæ dedi militibus Israel? Et respondit ei homo Dei: Habet Dominus unde tibi dare possit mul his plura.

10. Separavit itaque Amasias exercituum qui venerat ad eum ex Ephraim, ut reve teretur in locum suum: at illi contra Juda vehementer irati, reversi sunt in regione suam.

11. Porrò Amasias confidenter eduxit p pulum suum, & abiit in vallem Salinarum percussitque filios Seir decem millia.

12. Et alia decem millia virorum ceperu filii Juda, & adduxerunt ad præruptum c jusdam petræ, præcipitaveruntque eos de sur mo in præceps, qui universi crepuerunt.

13. At ille exercitus, quem remiserat masias ne secum iret ad prælium, diffus est in civitatibus Juda, à Samaria usque Bethoron, & interfectis tribus millibus, ripuit prædam magnam.

14. Amasias verò post cædem Idumæ rum, & allatos deos filiorum Seir, statuit los in deos sibi, adorabat eos, & illis ad lebat incensum.

15. Quam ob rem iratus Dominus cont Amasiam, misit ad illum prophetam, q diceret ei: Cur adorasti deos, qui non lib raverunt populum suum de manu tua?

16. Cùmque hæc ille loqueretur, respon ei: Num consiliarius regis es? quiesce interficiam te. Discedensque propheta, Sci inquit, quòd cogitaverit Deus occidere te quia fecisti hoc malum, & insuper non a quievisti consilio meo.

17. Igitur Amasias rex Juda inito pessim consilio, misit ad Joas filium Joachaz fi Jehu, regem Israel, dicens: Veni, videam nos mutuò.

18. At ille remisit nuntios, dicens: Ca duus, qui est in Libano, misit ad cedru Libani, dicens: Da filiam tuam filio me uxorem: & ecce bestiæ, quæ erant in silv Libani, transierunt, & conculcaverunt ca duum.

19. Dixisti: Percussi Edom, & idcircò er gitur cor tuum in superbiam: sede in dom tua, cur malum adversùm te provocas, cadas & tu, & Juda tecum?

20. Noluit audire Amasias, eò quòd D mini esset voluntas ut traderetur in man hostium propter deos Edom.

21. Ascendit igitur Joas rex Israel, & mu tuos sibi præbuere conspectus: Amasias au tem rex Juda erat in Bethsames Juda:

22. corruitque Juda coram Israel, & fug in tabernacula sua.

23. Porrò Amasiam regem Juda, filium Jo filii Joachaz, cepit Joas rex Israel in Bethsames & adduxit in Jerusalem *: destruxitque mu rum ejus à porta Ephraim usque ad porta anguli quadringentis cubitis.

24. Omne quoque aurum, & argentum & universa vasa, quæ repererat in dom Dei, & apud Obededom in thesauris etiar domus regiæ, necnon & filios obsidum, re duxit in Samariam.

25. Vixit autem Amasias filius Joas re Juda, postquam mortuus est Joas filius Jo chaz rex Israel, quindecim annis.

26. Reliqua autem sermonum Amasi priorum & novissimorum scripta sunt in l bro regum Juda & Israel.

Dig Go

27. Qui postquam recessit à Domino, tetenderunt ei insidias in Jerusalem. Cùmque fugisset * in Lachis, miserunt, & interfecerunt eum ibi.

*Anno M. 3194. Ant. Chr. 50.

28. Reportantesque super equos, sepelierunt eum cum patribus suis in civitate David.

CAPUT XXVI.

Oziæ filii Amasiæ pietas commendatur: qui adversus Philisthiim, Arabes, & Ammonitas triumphat, multasque extruit civitates: ac postmodum ob nimiam felicitatem elatus, præsumpsit incensum adolere; quam ob rem ad diem usque mortis à Domino lepra percussus est, gubernante regnum filio Joatham, qui successit in regnum.

4. Reg. 14. 21. Eodem anno.

1. OMnis autem populus Juda filium ejus Oziam annorum sedecim, constituit regem pro Amasia patre suo.

2. Ipse ædificavit Ailath, & restituit eam ditioni Juda, postquam dormivit rex cum patribus suis.

3. Sedecim annorum erat Ozias cùm regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Jechelia de Jerusalem.

4. Fecitque quod erat rectum in oculis Domini juxta omnia, quæ fecerat Amasias pater ejus.

5. Et exquisivit Dominum in diebus Zachariæ intelligentis & videntis Deum: cùmque requireret Dominum, direxit eum in omnibus.

6. Denique egressus est, & pugnavit contra Philisthiim, & destruxit murum Geth, & murum Jabniæ, murumque Azoti: ædificavit quoque oppida in Azoto, & in Philisthiim.

7. Et adjuvit eum Deus contra Philisthiim, & contra Arabes, qui habitabant in Gurbaal, & contra Ammonitas.

8. Appendebantque Ammonitæ munera Oziæ: & divulgatum est nomen ejus usque ad introitum Ægypti propter crebras victorias.

9. Ædificavitque Ozias turres in Jerusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquas in eodem muri latere, firmavitque eas.

10. Extruxit etiam turres in solitudine, & effodit cisternas plurimas, eò quòd haberet multa pecora, tam in campestribus, quàm in eremi vastitate: vineas quoque habuit, & vinitores in montibus, & in carmelo: erat quippe homo agriculturæ deditus.

11. Fuit autem exercitus bellatorum ejus, qui procedebant ad prælia sub manu Jahiel scribæ, Maasiæque doctoris, & sub manu Hananiæ, qui erat de ducibus regis.

12. Omnisque numerus principum per familias virorum fortium, duorum millium sexcentorum.

13. Et sub eis universus exercitus, trecentorum & septem millium quingentorum: qui erant apti ad bella, & pro rege contra adversarios dimicabant.

14. Præparavit quoque eis Ozias, id est, cuncto exercitui, clypeos, & hastas, & galeas, & loricas, arcusque & fundas ad jaciendos lapides.

15. Et fecit in Jerusalem diversi generis machinas, quas in turribus collocavit, & in angulis murorum, ut mitterent sagittas, & saxa grandia: egressumque est nomen ejus procul, eò quòd auxiliaretur ei Dominus, & corroborasset illum.

16. Sed cùm roboratus esset, elevatum est cor ejus * in interitum suum: & neglexit Dominum Deum suum: ingressusque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis.

* Circa ann. 31.

17. Statimque ingressus post eum Azarias sacerdos, & cum eo Sacerdotes Domini octoginta, viri fortissimi,

18. restiterunt regi, atque dixerunt: Non est tui officii Ozia, ut adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, ‖ qui consecrati sunt ad hujuscemodi ministerium: egredere de sanctuario, ne contempseris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo.

‖ Exod. 30. 7. & seq.

19. Iratusque Ozias, tenens in manu thuribulum ut adoleret incensum, minabatur Sacerdotibus. Statimque orta est lepra in fronte ejus * coram Sacerdotibus, in domo Domini super altare thymiamatis.

* Quod non corrigit nisi in senectute sua. Vide titul. prophetiæ Amos.

20. Cùmque respexisset eum Azarias pontifex, & omnes reliqui Sacerdotes, viderunt lepram in fronte ejus, & festinatò expulerunt eum. Sed & ipse perterritus, acceleravit egredi, eò quòd sensisset illicò plagam Domini.

21. ‖ Fuit igitur Ozias rex leprosus usque ad diem mortis suæ, & habitavit in domo separata plenus lepra, ob quam ejectus fuerat de domo Domini. Porrò Joatham filius ejus rexit domum regis, & judicabat populum terræ.

‖ 4. Reg. 15. 5.

22. Reliqua autem sermonum Oziæ priorum & novissimorum, scripsit Isaias filius Amos, propheta.

23. Dormivitque Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro regalium sepulchrorum, eò quòd esset leprosus: regnavitque Joatham filius ejus pro eo.

CAPUT XXVII.

Joatham pietas commendatur, qui devicto rege Ammon magnam ab eo mulctam accepit, cui succedit impius filius Achaz.

1. VIgintiquinque annorum erat Joatham cùm regnare cœpisset *, & sedecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Jerusa filia Sadoc.

4. Reg. 15. 33. * Ann. M. 3246. Ant. Chr. 758.

2. Fecitque quod rectum erat coram Domino, juxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus, excepto quòd non est ingressus templum Domini, & adhuc populus delinquebat.

3. Ipse ædificavit portam domus Domini excelsam, & in muro Ophel multa construxit.

4. Urbes quoque ædificavit in montibus Juda, & in saltibus castella & turres.

5. Ipse pugnavit contra regem filiorum Ammon, & vicit eos, dederuntque ei filii Ammon in tempore illo centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei: hæc ei præbuerunt filii Ammon, in anno secundo & tertio.

6. Corroboratusque est Joatham, eò quòd direxisset vias suas coram Domino Deo suo.

7. Reliqua autem sermonum Joatham, & omnes pugnæ ejus, & opera scripta sunt in libro regum Israel & Juda.

8. Vi-

8. Vigintiquinque annorum erat cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem.

9. Dormivitque Joatham cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David: & regnavit Achaz filius ejus pro eo.

CAPUT XXVIII.

Propter scelera Achaz multipliciter affligitur Juda, primùm ab Assyriis, deinde à filiis Israel (qui ob id crudelitatis arguti à propheta, remittunt Judæos captivos cum præda) rursum etiam ab Idumæis & Philisthæis; Achaz tamen post omnem plagam adhuc auget impietatem; cui pius succedit filius Ezechias.

4. Reg. 16. 2. * Ann. M. 3262. Ant. Chr. 742.

1. VIginti annorum erat Achaz cùm regnare cœpisset *, & sedecim annis regnavit in Jerusalem: non fecit rectum in conspectu Domini sicut David pater ejus:

2. sed ambulavit in viis regum Israel, insuper & statuas fudit Baalim.

3. Ipse est, qui adolevit incensum in valle Benennom, & lustravit filios suos in igne, juxta ritum gentium, quas interfecit Dominus in adventu filiorum Israel.

4. Sacrificabat quoque, & thymiama succendebat in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso.

* Ann. M. 3263. † Sc. Razin Eò quòd à priori ereptus periculo (4. Reg. 16. 5.) juxta prophet. Isaiæ Deum liberatorem deseruerit.

5. * Tradiditque eum Dominus Deus ejus in manu regis Syriæ †, qui percussit eum, magnamque prædam cepit de ejus imperio, & adduxit in Damascum: manibus quoque regis Israel traditus est, & percussus plaga grandi.

6. Occiditque Phacee filius Romeliæ, de Juda centum viginti millia in die uno, omnes viros bellatores: eò quòd reliquissent Dominum Deum patrum suorum.

7. Eodem tempore occidit Zechri, vir potens ex Ephraim, Maasiam filium regis, & Ezricam ducem domus ejus, Elcanam quoque secundum à rege.

8. Ceperuntque filii Israel de fratribus suis ducenta millia mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam prædam: pertuleruntque eam in Samariam.

9. Ea tempestate erat ibi propheta Domini, nomine Oded: qui egressus obviam exercitui venienti in Samariam, dixit eis: Ecce iratus Dominus Deus patrum vestrorum contra Juda, tradidit eos in manibus vestris, & occidistis eos atrociter, ita ut ad cœlum pertingeret vestra crudelitas.

10. Insuper filios Juda, & Jerusalem vultis vobis subjicere in servos & ancillas, quod nequaquam facto opus est: peccastis enim super hoc Domino Deo vestro.

11. Sed audite consilium meum, & reducite captivos, quos adduxistis de fratribus vestris, quia magnus furor Domini imminet vobis.

12. Steterunt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Johanan, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum, & Amasa filius Adali, contra eos, qui veniebant de prælio,

13. & dixerunt eis: Non introducetis huc captivos, ne peccemus Domino. Quare vultis adjicere super peccata nostra, & vetera cumulare delicta? grande quippe peccatum est, & ira furoris Domini imminet super Israel.

14. Dimiseruntque viri bellatores prædam, & universa quæ ceperant, coram principibus, & omni multitudine.

15. Steteruntque viri, quos suprà memoravimus, & apprehendentes captivos, omnesque qui nudi erant, vestierunt de spoliis: cùmque vestissent eos, & calceassent, & refecissent cibo ac potu, unxissentque propter laborem, & adhibuissent eis curam: quicumque ambulare non poterant, & erant imbecillo corpore, imposuerunt eos jumentis, & adduxerunt Jericho civitatem palmarum ad fratres eorum, ipsique reversi sunt in Samariam.

16. Tempore illo misit rex Achaz ad regem Assyriorum, postulans auxilium.

17. Veneruntque * Idumæi, & percusserunt multos ex Juda, & ceperunt prædam magnam.

18. Philisthiim quoque diffusi sunt per urbes campestres, & ad Meridiem Juda: ceperuntque Bethsames, & Aialon, & Gaderoth, Socho quoque, & Thamnan, & Gamzo, cum viculis suis, & habitaverunt in eis.

19. Humiliaverat enim Dominus Judam propter Achaz regem Juda, eò quòd nudasset eum auxilio, & contemptui habuisset Dominum.

20. Adduxitque contra eum Thelgathphalnasar ‖ regem Assyriorum, qui & afflixit eum, & nullo resistente vastavit.

21. Igitur Achaz spoliata domo Domini, & domo regum ac principum, dedit regi Assyriorum munera, & tamen nihil ei profuit.

22. Insuper & tempore angustiæ suæ auxit contemptum in Dominum, ipse per se rex Achaz,

23. immolavit diis Damasci victimas percussoribus suis, & dixit: Dii regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis, & aderunt mihi, cùm econtrario ipsi fuerint ruinæ ei, & universo Israel.

24. Direptis itaque Achaz omnibus vasis domus Dei, atque confractis, clausit januas templi Dei, & fecit sibi altaria in universis angulis Jerusalem.

25. In omnibus quoque urbibus Juda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum.

26. Reliqua autem sermonum ejus, & omnium operum suorum priorum & novissimorum scripta sunt in libro regum Juda & Israel.

27. Dormivitque Achaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate Jerusalem: neque enim receperunt eum in sepulchra regum Israel. Regnavitque Ezechias filius ejus pro eo.

CAPUT XXIX.

Ezechias abolitum Dei cultum, aperto templo, restitutisque sacerdotibus, Levitis & cantoribus, instauravit; oblatis plurimis holocaustis & sacrificiis cum ingenti lætitia.

1. IGitur Ezechias regnare cœpit, cùm vigintiquinque esset annorum, & viginti

novem annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Abia, filia Zachariæ.

2. Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini, juxta omnia quæ fecerat David pater ejus.

3. Ipse anno, & mense primo regni sui, aperuit valvas * domus Domini, & instauravit eas.

* quas pater ejus clauserat. Sup. 28. 24

4. Adduxitque Sacerdotes atque Levitas, & congregavit eos in plateam Orientalem.

5. Dixitque ad eos: Audite me Levitæ, & sanctificamini, mundate domum Domini Dei patrum vestrorum, & auferte omnem immunditiam de sanctuario.

6. Peccaverunt patres nostri, & fecerunt malum in conspectu Domini Dei nostri, derelinquentes eum: averterunt facies suas à tabernaculo Domini, & præbuerunt dorsum.

7. Clauserunt ostia, quæ erant in porticu, & extinxerunt lucernas, incensumque non adoleverunt, & holocausta non obtulerunt in sanctuario Deo Israel.

8. Concitatus est itaque furor Domini super Judam & Jerusalem, tradiditque eos in commotionem, & in interitum, & in sibilum, sicut ipsi cernitis oculis vestris.

9. En, corruerunt patres nostri gladiis, filii nostri, & filiæ nostræ, & conjuges captivæ ductæ sunt propter hoc scelus.

10. Nunc ergo placet mihi ut ineamus fœdus cum Domino Deo Israel, & avertet à nobis furorem iræ suæ.

11. Filii mei nolite negligere: vos elegit Dominus ut stetis coram eo, & ministretis illi, colatisque eum, & cremetis ei incensum.

12. Surrexerunt ergo Levitæ: Mahath filius Amasai, & Joel filius Azariæ de filiis Caath: Porrò de filiis Merari, Cis filius Abdi, & Azarias filius Jalaleel. De filiis autem Gersom, Joah filius Zemma, & Eden filius Joah.

13. At verò de filiis Elisaphan, Samri, & Jahiel. De filiis quoque Asaph, Zacharias, & Mathanias:

14. Necnon de filiis Heman, Jahiel, & Semei. Sed & de filiis Idithun, Semejas, & Oziel.

15. Congregaveruntque fratres suos, & sanctificati sunt, & ingressi sunt juxta mandatum regis & imperium Domini, ut expiarent domum Dei.

16. Sacerdotes quoque ingressi templum Domini ut sanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam, quam intrò repererant in vestibulo domus Domini, quam tulerunt Levitæ, & asportaverunt ad Torrentem Cedron foras.

17. Cœperunt autem prima die * mensis primi mundare, & in die octavo ejusdem mensis ingressi sunt porticum templi Domini, expiaveruntque templum diebus octo, & in die sextadecima mensis ejusdem, quod cœperant impleverunt.

* in ipso sabbato.

18. Ingressi quoque sunt ad Ezechiam regem, & dixerunt ei: Sanctificavimus omnem domum Domini, & altare holocausti, vasaque ejus, necnon & mensam propositionis cum omnibus vasis suis,

19. cunctamque templi supellectilem, quam polluerat rex Achaz in regno suo, postquam prævaricatus est: & ecce exposita sunt omnia coram altari Domini.

20. Consurgensque diluculo Ezechias rex, adunavit omnes principes civitatis, & ascendit in domum Domini:

21. obtuleruntque simul tauros septem, & arietes septem, agnos septem, & hircos septem pro peccato, pro regno, pro sanctuario, pro Juda: dixitque sacerdotibus filiis Aaron ut offerrent super altare Domini.

22. Mactaverunt igitur tauros, & susceperunt sanguinem Sacerdotes, & fuderunt illum super altare, mactaverunt etiam arietes, & illorum sanguinem super altare fuderunt, immolaveruntque agnos, & fuderunt super altare sanguinem.

23. Applicuerunt hircos pro peccato coram rege, & universa multitudine, imposueruntque manus suas super eos.

24. & immolaverunt illos Sacerdotes, & asperserunt sanguinem eorum coram altare pro piaculo universi Israelis: pro omni quippe Israel præceperat rex ut holocaustum fieret, & pro peccato.

25. Constituit quoque Levitas in domo Domini, cum cymbalis, & psalteriis, & citharis secundùm dispositionem David regis, & Gad Videntis, & Nathan prophetæ: siquidem Domini præceptum fuit per manum prophetarum ejus.

26. Steteruntque Levitæ tenentes organa David, & Sacerdotes tubas.

27. Et jussit Ezechias ut offerrent holocausta super altare: cùmque offerrentur holocausta, cœperunt laudes canere Domino, & clangere tubis, atque in diversis organis, quæ David rex Israel præparaverat, concrepare.

28. Omni autem turba adorante, cantores, & ii, qui tenebant tubas, erant in officio suo, donec compleretur holocaustum.

29. Cùmque finita esset oblatio, incurvatus est rex, & omnes qui erant cum eo, & adoraverunt.

30. Præcepitque Ezechias, & principes Levitis, ut laudarent Dominum sermonibus David, & Asaph Videntis: qui laudaverunt eum magna lætitia, & incurvato genu adoraverunt.

31. Ezechias autem etiam hæc addidit: Implestis manus vestras Domino, accedite, & offerte victimas, & laudes in domo Domini. Obtulit ergo universa multitudo hostias, & laudes, & holocausta mente devota.

32. Porrò numeros holocaustorum, quæ obtulit multitudo, hic fuit, Tauros septuaginta, arietes centum, agnos ducentos.

33. Sanctificaveruntque Domino boves sexcentos, & oves tria millia.

34. Sacerdotes verò pauci erant, nec poterant sufficere ut pelles holocaustorum detraherent: unde & Levitæ fratres eorum adjuverunt eos, donec impleretur opus, & sanctificarentur antistites: Levitæ quippe faciliori ritu sanctificantur, quàm Sacerdotes.

35. Fuerunt ergo holocausta plurima, adipes pacificorum, & libamina holocaustorum: & completus est cultus domus Domini.

36. Lætatusque est Ezechias, & omnis populus, eò quòd ministerium Domini esset expletum. De repente quippe hoc fieri placuerat.

CAPUT XXX.

Ezechias missis in omnem Israel & Judam nuntiis, populum convocat, & sua oratione exhortatur ad immolandum Phase; quo facto, celebrarunt solemnitatem azymorum bis septem diebus cum ingenti lætitia, plurimis oblatis victimis.

Eodem ann. 3278.

1. Misit quoque Ezechias ad omnem Israel & Judam: scripsitque epistolas ad Ephraim & Manassen, ut venirent ad domum Domini in Jerusalem, & facerent Phase Domino Deo Israel.

2. Inito ergo consilio regis & principum, & universi cœtus Jerusalem, decreverunt ut facerent Phase mense secundo.

3. Non enim potuerant facere in tempore suo*, quia sacerdotes, qui possent sufficere, sanctificati non fuerant, & populus nondum congregatus fuerat in Jerusalem.

* propter purgationem institutam. Supr. 29. 17. Ex lege. Num. 9. 10. & 11.

4. Placuitque sermo regi, & omni multitudini.

5. Et decreverunt ut mitterent nuntios in universum Israel de Bersabee usque Dan, ut venirent, & facerent Phase Domino Deo Israel in Jerusalem: multi enim non fecerant sicut lege præscriptum est.

6. Perrexeruntque cursores cum epistolis ex regis imperio, & principum ejus, in universum Israel & Judam, juxta id quod rex jusserat, prædicantes: Filii Israel revertimini ad Dominum Deum Abraham, & Isaac, & Israel: & revertetur ad reliquias, quæ effugerunt manum regis Assyriorum.

7. Nolite fieri sicut patres vestri & fratres, qui recesserunt à Domino Deo patrum suorum, qui tradidit eos in interitum, ut ipsi cernitis.

8. Nolite indurare cervices vestras, sicut patres vestri: tradite manus Domino, & venite ad sanctuarium ejus, quod sanctificavit in æternum: servite Domino Deo patrum vestrorum, & avertetur à vobis ira furoris ejus.

9. Si enim vos reversi fueritis ad Dominum: fratres vestri, & filii habebunt misericordiam coram dominis suis, qui illos duxerunt captivos, & revertentur in terram hanc: pius enim & clemens est Dominus Deus vester, & non avertet faciem suam à vobis, si reversi fueritis ad eum.

10. Igitur cursores pergebant velociter de civitate in civitatem, per terram Ephraim & Manasse usque ad Zabulon, illis irridentibus & subsannantibus eos.

11. Attamen quidam viri ex Aser, & Manasse, & Zabulon, acquiescentes consilio, venerunt Jerusalem.

12. In Juda verò facta est manus Domini ut daret eis cor unum, ut facerent juxta præceptum regis & principum, verbum Domini.

13. Congregatique sunt in Jerusalem populi multi, ut facerent solemnitatem azymorum, in mense secundo:

14. Et surgentes destruxerunt altaria, quæ erant in Jerusalem, atque universa, in quib... idolis adolebatur incensum, subvertentes, pr... jecerunt in torrentem Cedron.

15. Immolaverunt autem Phase quartadec... ma die mensis secundi. Sacerdotes quoque atque Levitæ tandem sanctificati, obtuleru... holocausta in domo Domini.

16. Steteruntque in ordine suo juxta disp... sitionem, & legem Moysi hominis Dei: S... cerdotes verò suscipiebant effundendum sa... guinem de manibus Levitarum,

17. eò quòd multa turba sanctificata no... esset: & idcircò immolarent Levitæ Phase hi... qui non occurrerant sanctificari Domino.

18. Magna etiam pars populi de Ephraim, & Manasse, & Issachar, & Zabulon, quæ sanct... ficata non fuerat, comedit Phase, non juxt... quod scriptum est: & oravit pro eis Ezechia... dicens: Dominus bonus propitiabitur

19. cunctis, qui in toto corde requirun... Dominum Deum patrum suorum: & non im... putabit eis quòd minùs sanctificati sunt.

20. Quem exaudivit Dominus, & placatu... est populo.

21. Feceruntque filii Israel, qui invent... sunt in Jerusalem, solemnitatem azymorum septem diebus in lætitia magna, laudante... Dominum per singulos dies: Levitæ quoque & Sacerdotes, per organa, quæ suo offici... congruebant.

22 Et locutus est Ezechias ad cor omnium Levitarum, qui habebant intelligentiam bo... nam super Domino: & comederunt septem diebus solemnitatis, immolantes victima... pacificorum, & laudantes Dominum Deum patrum suorum.

23. Placuitque universæ multitudini ut ce... lebrarent etiam alios dies septem: quod & fe... cerunt cum ingenti gaudio.

24. Ezechias enim rex Juda præbuerat mul... titudini mille tauros, & septem millia ovium principes verò dederant populo tauros mille & oves decem millia: sanctificata est ergo sa... cerdotum plurima multitudo.

25. Et hilaritate perfusa omnis turba Juda tam Sacerdotum & Levitarum, quàm univer... sæ frequentiæ, quæ venerat ex Israel; pro... selytorum quoque de Terra Israel, & habi... tantium in Juda.

26. Factaque est grandis celebritas in Jerusalem, qualis à diebus Salomonis filii David regis Israel in ea urbe non fuerat.

27. Surrexerunt autem Sacerdotes atque Levitæ benedicentes populo: & exaudita est vox eorum: pervenitque oratio in habitaculum sanctum cœli.

CAPUT XXXI.

Populus idola lucosque in Juda & Ephraim demolitur; Ezechias Sacerdotes & Levitas componit in ordinem ministerii; populo autem abundantissimè offerente, constituuntur, factis horreis, qui servarent ac distribuerent Levitico generi quæ oblata erant.

1. Cumque hæc fuissent ritè celebrata, egressus est omnis Israel, qui inventus fuerat in urbibus Juda, & fregerunt simulacra, succideruntque lucos, demoliti sunt excelsa, & altaria destruxerunt, non solùm de universo Juda & Benjamin, sed & de

Digitized by Google

Ephraim quoque & Manasse, donec penitùs everterent: reversique sunt omnes filii Israel in possessiones & civitates suas.

2. Ezechias autem constituit turmas Sacerdotales, & Leviticas per divisiones suas, unumquemque in officio proprio, tam Sacerdotum videlicet quàm Levitarum, ad holocausta & pacifica, ut ministrarent & confiterentur, canerentque in portis castrorum Domini.

3. Pars autem regis erat, ut de propria ejus substantia offerretur holocaustum, manè semper & vespere. Sabbatis quoque, & Calendis, & solemnitatibus cæteris, sicut scriptum est in lege Moysi.

4. Præcepit etiam populo habitantium Jerusalem, ut darent partes Sacerdotibus, & Levitis, ut possent vacare legi Domini.

5. Quod cùm percrebuisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filii Israel frumenti, vini, & olei, mellis quoque, & omnium, quæ gignit humus, decimas obtulerunt.

6. Sed & filii Israel & Juda, qui habitabant in urbibus Juda, obtulerunt decimas boum & ovium, decimasque sanctorum, quæ voverant Domino Deo suo: atque universa portantes, fecerunt acervos plurimos.

7. Mense tertio cœperunt acervorum jacere fundamenta, & mense septimo * compleverunt eos.

* ineunte anno M. 3279. Quo mense collectio fructuum totius anni absolvitur. Exod. 23. 16.

8. Cùmque ingressi fuissent Ezechias, & principes ejus, viderunt acervos, & benedixerunt Domino ac populo Israel.

9. Interrogavitque Ezechias Sacerdotes & Levitas, cur ita jacerent acervi.

10. Respondit illi Azarias Sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens: Ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo Domini, comedimus, & saturati sumus, & remanserunt plurima, eò quòd benedixerit Dominus populo suo: reliquiarum autem copia est ista, quam cernis.

11. Præcepit igitur Ezechias ut præpararent horrea in domo Domini. Quod cùm fecissent,

12. intulerunt tam primitias, quàm decimas, & quæcumque voverant, fideliter. Fuit autem præfectus eorum Chonenias Levita, & Semei frater ejus, secundus,

13. post quem Jahiel, & Azarias, & Nahath, & Asael, & Jerimoth, Jozabad quoque, & Eliel, & Jesmachias, & Mahath, & Banaias, præpositi sub manibus Choneniæ, & Semei fratris ejus, ex imperio Ezechiæ regis & Azariæ pontificis domus Dei, ad quos omnia pertinebant.

14. Core vero filius Jemna Levites & janitor Orientalis portæ, præpositus erat iis quæ sponte offerebantur Domino, primitiisque & consecratis in Sancta sanctorum.

15. Et sub cura ejus Eden, & Benjamin, Jesue, & Semeias, Amarias quoque & Sechenias in civitatibus Sacerdotum, ut fideliter distribuerent fratribus suis partes, minoribus atque majoribus:

16. Exceptis maribus ab annis tribus & suprà, cunctis qui ingrediebantur templum Domini, & quidquid per singulos dies conducebat in ministerio, atque observationibus juxta divisiones suas,

17. Sacerdotibus per familias, & Levitis à vigesimo anno & suprà, per ordines & turmas suas,

18. universæque multitudini, tam uxoribus, quàm liberis eorum utriusque sexus, fideliter cibi, de his quæ sanctificata fuerant, præbebantur.

19. Sed & filiorum Aaron per agros, & suburbana urbium singularum dispositi erant viri, qui partes distribuerent universo sexui masculino de Sacerdotibus, & Levitis.

20. Fecit ergo Ezechias universa quæ diximus in omni Juda: operatusque est bonum & rectum & verum coram Domino Deo suo,

21. in universa cultura ministerii domus Domini, juxta legem & cæremonias, volens requirere Deum suum in toto corde suo: fecitque & prosperatus est.

CAPUT XXXII.

Sennacherib Judam invadente, Ezechias populum hortatur fidere in Domino, à quo ille minis & blasphemiis nititur eum avertere: orantibus autem Ezechia & Isaia, Angelus dissipat exercitum Sennacherib, qui fugiens à filiis occiditur: porrò Ezechias nimia felicitate elatus, Deum offendit: cui impius filius Manasses succedit.

1. POst quæ & hujuscemodi veritatem, venit Sennacherib rex Assyriorum, & ingressus Judam, obsedit civitates munitas, volens eas capere.

4 Reg. 18. 13. Eccli. 48. 20. Isai. 36. 1. Anno M. 3291. Ant. Chr. 713.

2. Quod cùm vidisset Ezechias, venisse scilicet Sennacherib, & totum belli impetum verti contra Jerusalem,

3. inito cum principibus consilio, virisque fortissimis, ut obturarent capita fontium, qui erant extra urbem: & hoc omnium decernente sententia,

4. congregavit plurimam multitudinem, & obturaverunt cunctos fontes, & rivum, qui fluebat in medio terræ, dicentes: Ne veniant reges Assyriorum, & inveniant aquarum abundantiam.

5. Ædificavit quoque, agens industriè, omnem murum, qui fuerat dissipatus, & extruxit turres desuper, & forinsecus alterum murum: instauravitque Mello in civitate David, & fecit universi generis armaturam & clypeos:

6. Constituitque principes bellatorum in exercitu: & convocavit universos in platea portæ civitatis, ac locutus est ad cor eorum, dicens:

7. Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paveatis regem Assyriorum, & universam multitudinem, quæ est cum eo: multò enim plures nobiscum sunt, quàm cum illo.

8. Cum illo enim est brachium carneum: nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis. Confortatusque est populus hujuscemodi verbis Ezechiæ regis Juda.

9. Quæ postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum servos suos in Jerusalem (ipse enim cum universo exercitu obsidebat Lachis*) ad Ezechiam regem Juda, & ad omnem populum, qui erat in urbe, dicens:

* ab expeditione Ægyptiaca contra Sechonem in Palestinā reversus. V. Isai. 20.

10. Hæc dicit Sennacherib rex Assyriorum:

In quo habentes fiduciam sedetis obsessi in Jerusalem?

11. Num Ezechias decipit vos, ut tradat morti in fame & siti, affirmans quòd Dominus Deus vester liberet vos de manu regis Assyriorum?

12. Numquid non iste est Ezechias, qui destruxit excelsa illius, & altaria, & præcepit Juda & Jerusalem, dicens: Coram altare uno adorabitis, & in ipso comburetis incensum?

13. An ignoratis quæ ego fecerim, & patres mei cunctis terrarum populis? numquid prævaluerunt dii gentium, omniumque terrarum, liberare regionem suam de manu mea?

14. Quis est de universis diis gentium, quas vastaverunt patres mei, qui potuerit eruere populum suum de manu mea, ut possit etiam Deus vester eruere vos de hac manu?

15. Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vana persuasione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit Deus cunctarum gentium atque regnorum liberare populum suum de manu mea, & de manu patrum meorum, consequenter nec Deus vester poterit eruere vos de manu mea.

16. Sed & alia multa locuti sunt servi ejus contra Dominum Deum, & contra Ezechiam servum ejus.

17. Epistolas quoque scripsit plenas blasphemiæ in Dominum Deum Israel, & locutus est adversùs eum: Sicut dii gentium cæterarum non potuerunt liberare populum suum de manu mea, sic & Deus Ezechiæ eruere non poterit populum suum de manu ista.

18. Insuper & clamore magno, lingua Judaica, contra populum qui sedebat in muris Jerusalem, personabat, ut terreret eos, & caperet civitatem.

19. Locutusque est contra Deum Jerusalem, sicut adversùm deos populorum terræ, opera manuum hominum.

20. Oraverunt igitur Ezechias rex, & Isaias filius Amos prophetes, adversùm hanc blasphemiam, ac vociferati sunt usque in cœlum.

Tob. 1. 21. 21. || Et misit Dominus angelum *, qui percussit omnem virum robustum, & bellatorem, & principem exercitus regis Assyriorum: reversusque est cum ignominia in terram suam. Cùmque ingressus esset domum Dei sui, filii qui egressi fuerant de utero ejus, interfecerunt eum gladio.

* idque paucis diebus post partam contra Æthiopes victoriam, ut ex *Isai. cap. 18. & 20.* colligere est.

22. Salvavitque Dominus Ezechiam & habitatores Jerusalem de manu Sennacherib regis Assyriorum, & de manu omnium, & præstitit eis quietem per circuitum.

23. Multi etiam deferebant hostias & sacrificia Domino in Jerusalem, & munera Ezechiæ regi Juda: qui exaltatus est post hæc coram cunctis gentibus.

4. Reg. 20. 1. Isai. 38. 1. Anno M. 3291. Ant. Chr. 713. 24. || In diebus illis ægrotavit Ezechias usque ad mortem, & oravit Dominum: exaudivitque eum, & dedit ei signum.

25. Sed non juxta beneficia, quæ acceperat, retribuit, quia elevatum est cor ejus: & facta est contra eum ira, & contra Judam & Jerusalem.

26. Humiliatusque est posteà, eò quòd exaltatum fuisset cor ejus, tam ipse, quàm habitatores Jerusalem: & idcircò non venit super eos ira Domini in diebus Ezechiæ.

27. Fuit autem Ezechias dives, & inclytus valdè, & thesauros sibi plurimos congregavit argenti & auri & lapidis pretiosi, aromatum, & armorum universi generis, & vasorum magni pretii.

28. Apothecas quoque frumenti, vini, & olei, & præsepia omnium jumentorum, caulasque pecorum,

29. & urbes ædificavit sibi: habebat quippe greges ovium, & armentorum innumerabiles, eò quòd dedisset ei Dominus substantiam multam nimis.

30. Ipse est Ezechias, qui obturavit superiorem fontem aquarum Gihon, & avertit eas subter ad Occidentem urbis David: in omnibus operibus suis fecit prosperè quæ voluit.

31. Attamen in legatione principum Babylonis, qui missi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento, quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus ut tentaretur, & nota fierent omnia, quæ erant in corde ejus.

32. Reliqua autem sermonum Ezechiæ, & misericordiarum ejus, scripta sunt in visione Isaiæ filii Amos prophetæ, & in libro regum Juda & Israel.

33. Dormivitque Ezechias cum patribus suis *, & sepelierunt eum super sepulchra filiorum David: & celebravit ejus exequias universus Juda, & omnes habitatores Jerusalem: regnavitque Manasses filius ejus pro eo. ** Anno M. 3306. Ant. Chr. 698.*

CAPUT XXXIII.

Manasses ob suas impietates captivus in Babylonem ducitur: in qua afflictione ad Deum conversus, suo regno restituitur, & idolis abjectis Dei cultum restaurat: cui impius filius Amon succedit: & hoc à suis interfecto, regnat pius ejus filius Josias.

1. DUodecim annorum erat Manasses cùm regnare cœpisset, & quinquaginta quinque annis regnavit in Jerusalem. *4. Reg. 21. 1. Eodem ann. 3306.*

2. Fecit autem malum coram Domino juxta abominationes gentium, quas subvertit Dominus coram filiis Israel.

3. Et conversus instauravit excelsa, quæ demolitus fuerat Ezechias pater ejus: construxitque aras Baalim, & fecit lucos, & adoravit omnem militiam cœli, & coluit eam.

4. Ædificavit quoque altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus: || In Jerusalem erit nomen meum in æternum. *|| 2. Reg. 7. 10.*

5. Ædificavit autem ea cuncto exercitui cœli in duobus atriis domus Domini.

6. Transireque fecit filios suos per ignem in valle Benennom: observabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inserviebat, habebat secum magos, & incantatores: multaque mala operatus est coram Domino, ut irritaret eum.

7. Sculptile quoque, & conflatile signum posuit in domo Dei, || de qua locutus est Deus ad David, & ad Salomonem filium ejus, dicens: In domo hac & in Jerusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum. *|| 3. Reg. 17.*

8. Et moveri non faciam pedem Israel de terra, quam tradidi patribus eorum : ita dumtaxat si custodierint facere quæ præcepi eis, cunctamque legem, & cæremonias, atque judicia per manum Moysi.

9. Igitur Manasses seduxit Judam, & habitatores Jerusalem, ut facerent malum super omnes gentes, quas subverterat Dominus à facie filiorum Israel.

10. Locutusque est Dominus ad eum, & ad populum illius, & attendere noluerunt.

11. Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum : ceperuntque Manassen*, & vinctum catenis atque compedibus duxerunt in Babylonem†.

12. Qui postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum : & egit pœnitentiam valdè coram Deo patrum suorum.

13. Deprecatusque est eum, & obsecravit intentè : & exaudivit orationem ejus, reduxitque eum Jerusalem in regnum suum, & cognovit Manasses quòd Dominus ipse esset Deus.

14. Post hæc ædificavit murum extra civitatem David ad Occidentem Gihon in convalle, ab introitu portæ piscium per circuitum usque ad Ophel, & exaltavit illum vehementer : constituitque principes exercitus in cunctis civitatibus Juda munitis :

15. Et abstulit deos alienos, & simulacrum de domo Domini : aras quoque, quas fecerat in monte domus Domini, & in Jerusalem, & projecit omnia extra urbem.

16. Porrò instauravit altare Domini, & immolavit super illud victimas, & pacifica, & laudem : præcepitque Judæ ut serviret Domino Deo Israel.

17. Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo.

18. Reliqua autem gestorum Manasse : & obsecratio ejus ad Deum suum : verba quoque Videntium, qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israel, continentur in sermonibus regum Israel.

19. Oratio quoque ejus & exauditio, & cuncta peccata atque contemptus, loca etiam in quibus ædificavit excelsa, & fecit lucos & statuas, antequam ageret pœnitentiam, scripta sunt in sermonibus Hozai.

20. Dormivit * ergo Manasses cum patribus suis, & sepelierunt eum in domo sua† : regnavitque pro eo filius ejus Amon.

21. Vigintiduorum annorum erat Amon cùm regnare cœpisset, & duobus annis regnavit in Jerusalem.

22. Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater ejus : & cunctis idolis, quæ Manasses fuerat fabricatus, immolavit atque servivit.

23. Et non est reveritus faciem Domini, sicut reveritus est Manasses pater ejus : & multò majora deliquit.

24. Cùmque conjurassent adversùs eum servi sui, interfecerunt eum in domo sua.

25. Porrò reliqua populi multitudo, cæsis iis, qui Amon percusserant, constituit regem Josiam filium ejus pro eo.

* Hebr. addit, *in spinis*.
† Manassem anno regni 22. adductum esse captivum, & 23. anno ante suum obitum pœnitentiam egisse, auctores sunt Hebræi à Kimchi in 4. *Ezech.* citati. Et certè brevem fuisse ejus captivitatem inde colligitur quod nulla ratione ejus habita; 55. annis regnasse in Jerusalem legitur *supr.* ℣. 1.

* Anno M. 3361. Ant. Chr. 643.
† Quod animo pœnitenti dicitur moriturus operasse.

CAPUT XXXIV.

Josias idolorum cultu sublato, templum instaurat, repertoque legis libro, conterritus est, & convocato populo, lectoque libro, fœdus cum Domino percussit.

1. Octo annorum erat Josias cùm regnare cœpisset*, & triginta & uno anno regnavit in Jerusalem.

2. Fecitque quod erat rectum in conspectu Domini, & ambulavit in viis David patris sui : non declinavit neque ad dexteram neque ad sinistram.

3. Octavo autem anno * regni sui, cùm adhuc esset puer †, cœpit quærere Deum patris sui David : & duodecimo anno postquam regnare cœperat, mundavit Judam & Jerusalem ab excelsis, & lucis, simulacrisque & sculptilibus.

4. Destruxeruntque coram eo aras Baalim : & simulacra, quæ superposita fuerant, demoliti sunt : lucos etiam, & sculptilia succidit atque comminuit : & super tumulos eorum, qui eis immolare consueverant, fragmenta dispersit.

5. Ossa prætereà sacerdotum combussit in altaribus idolorum, mundavitque Judam & Jerusalem.

6. Sed & in urbibus Manasse, & Ephraim, & Simeon, usque Nephthali cuncta subvertit.

7. Cùmque altaria dissipasset, & lucos, & sculptilia contrivisset in frusta, cunctaque delubra demolitus esset de universa terra Israel, reversus est in Jerusalem.

8. Igitur anno octavodecimo * regni sui, mundata jam terra, & templo Domini, misit Saphan filium Eseliæ, & Maasiam principem civitatis, & Joha filium Joachaz à commentariis, ut instaurarent domum Domini Dei sui.

9. Qui venerunt ad Helciam Sacerdotem magnum : acceptamque ab eo pecuniam, quæ illata fuerat in domum Domini, & quam congregaverant Levitæ, & janitores de Manasse, & Ephraim, universis reliquiis Israel, ab omni quoque Juda, & Benjamin, & habitatoribus Jerusalem,

10. tradiderunt in manibus eorum, qui præerant operariis in domo Domini, ut instaurarent templum, & infirma quæque sarcirent.

11. At illi dederunt eam artificibus, & cæmentariis, ut emerent lapides de lapicidinis, & ligna ad commissuras ædificii, & ad contignationem domorum, quas destruxerant reges Juda.

12. Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem præpositi operantium, Jahath & Abdias de filiis Merari, Zacharias & Mosollam de filiis Caath, qui urgebant opus : omnes Levitæ scientes organis canere.

13. Super eos verò, qui ad diversos usus onera portabant, erant scribæ, & magistri de Levitis janitores.

14. Cùmque efferrent pecuniam, quæ illata fuerat in templum Domini, reperit Helcias sacerdos librum * legis Domini per manum Moysi.

15. Et ait ad Saphan scribam : Librum le-

4. Reg. 22. 1.
* Anno M. 3363. Ant. Chr. 641.

* Ergo anno ætatis 16.
† Et pater tamen : quippe qui hoc anno Eliachim susceperit : is enim ann. 25. fuit cùm regnare inciperet. *Infr.* 36. 5. & 4. *Reg.* 23. 36.

* Anno M. 3380. Ant. Chr. 624.

* Authenticum illum opera & ministerio Mosis traditum, à latere Arcæ repositum. (*Deut.* 31. 26.) qui ab initio regni Manassis emissus fuisse videtur.

gis inveni in domo Domini : Et tradidit ei.
16. At ille intulit volumen ad regem, & nuntiavit ei, dicens: Omnia quæ dedisti in manu servorum tuorum, ecce complentur.
17. Argentum, quod repertum est in domo Domini, conflaverunt : datumque est præfectis artificum, & diversa opera fabricantium.
18. Præterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum. Quem cùm rege præsente recitasset,
19. audissetque ille verba legis, scidit vestimenta sua:
20. & præcepit Helciæ, & Ahicam filio Saphan, & Abdon filio Micha, Saphan quoque scribæ, & Asaæ servo regis, dicens:
21. Ite, & orate Dominum pro me; & pro reliquiis Israel, & Juda, super universis sermonibus Libri istius, qui repertus est : magnus enim furor Domini stillavit super nos, eò quòd non custodierint patres nostri verba Domini, ut facerent omnia quæ scripta sunt in isto volumine.
22. Abiit ergo Helcias, & hi qui simul à rege missi fuerant, ad Oldam prophetidem, uxorem Sellum filii Thecuath, filii Hasra custodis vestium: quæ habitabat in Jerusalem in Secunda : & locuti sunt ei verba, quæ suprà narravimus.
23. At illa respondit ei : Hæc dicit Dominus Deus Israel : Dicite viro, qui misit vos ad me:
24. Hæc dicit Dominus : Ecce ego inducam mala super locum istum, & super habitatores ejus, cunctaque maledicta, quæ scripta sunt in Libro hoc, quem legerunt coram rege Juda.
25. Quia dereliquerunt me, & sacrificaverunt diis alienis, ut me ad iracundiam provocarent in cunctis operibus manuum suarum, idcircò stillabit furor meus super locum istum, & non extinguetur.
26. Ad regem autem Juda, qui misit vos pro Domino deprecando, sic loquimini : Hæc dicit Dominus Deus Israel : Quoniam audisti verba voluminis,
27. atque emollitum est cor tuum, & humiliatus es in conspectu Dei, super his quæ dicta sunt contra locum hunc, & habitatores Jerusalem, reveritusque faciem meam, scidisti vestimenta tua, & flevisti coram me: ego quoque exaudivi te, dicit Dominus.
28. Jam enim colligam te ad patres tuos, & infereris in sepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum, quod ego inducturus sum super locum istum, & super
4. Reg. 23. 1. habitatores ejus. || Retulerunt itaque regi cuncta quæ dixerat.
29. At ille convocatis universis majoribus natu Juda & Jerusalem,
30. ascendit in domum Domini, unaque omnes viri Juda & habitatores Jerusalem, Sacerdotes & Levitæ, & cunctus populus à minimo usque ad maximum. Quibus audientibus in domo Domini, legit rex omnia verba voluminis:
31. & stans in tribunali suo, percussit fœdus coram Domino, ut ambularet post eum, & custodiret præcepta, & testimonia, & justificationes ejus in toto corde suo, & in tota anima sua, faceretque quæ scripta sunt in volumine illo, quod legerat.
32. Adjuravit quoque super hoc omnes, qui reperti fuerant in Jerusalem, & Benjamin : & fecerunt habitatores Jerusalem juxta pactum Domini Dei patrum suorum.
33. Abstulit ergo Josias cunctas abominationes de universis regionibus filiorum Israel : & fecit omnes, qui residui erant in Israel, servire Domino Deo suo. Cunctis diebus ejus non recesserunt à Domino Deo patrum suorum.

CAPUT XXXV.

Immolato Phase maxima cum solemnitate plurimisque victimis, Josias festum azymorum septem diebus celebravit; deinde contra regem Ægypti pugnare tentans, graviterque vulneratus, moritur cum ingenti omnium luctu, & præsertim Jeremiæ.

1. Fecit autem Josias in Jerusalem Phase Domino, quod immolatum est quartadecima die mensis primi:
2. & constituit Sacerdotes in officiis suis, hortatusque est eos ut ministrarent in domo Domini.
3. Levitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israel sanctificabatur Domino, locutus est : Ponite arcam in sanctuario templi, quod ædificavit Salomon filius David rex Israel, nequaquam enim eam ultrà portabitis : nunc autem ministrate Domino Deo vestro, & populo ejus Israel.
4. Et præparate vos per domos & cognationes vestras, in divisionibus singulorum, sicut præcepit David rex Israel, & descripsit Salomon filius ejus.
5. Et ministrate in sanctuario per familias turmasque Leviticas,
6. & sanctificati immolate Phase : fratres etiam vestros, ut possint juxta verba, quæ locutus est Dominus in manu Moysi facere, præparate.
7. Dedit præterea Josias omni populo, qui ibi fuerat inventus in solemnitate Phase, agnos & hœdos de gregibus, & reliqui pecoris triginta millia, boum quoque tria millia : hæc de regis universa substantia.
8. Duces quoque ejus, sponte quod voverant, obtulerunt, tam populo, quàm Sacerdotibus & Levitis. Porrò Helcias, & Zacharias, & Jahiel principes domus Domini, dederunt Sacerdotibus ad faciendum Phase pecora commixtim duo millia sexcenta, & boves trecentos.
9. Choneias autem, & Semeias, etiam Nathanael fratres ejus, necnon Hasabias, & Jehiel, & Jozabad principes Levitarum, dederunt cæteris Levitis ad celebrandum Phase quinque millia pecorum, & boves quingentos.
10. Præparatumque est ministerium, & steterunt Sacerdotes in officio suo : Levitæ quoque in turmis, juxta regis imperium.
11. Et immolatum est Phase : asperseruntque Sacerdotes manu sua sanguinem, & Levitæ detraxerunt pelles holocaustorum :
12. & separaverunt ea ut darent per domos & familias singulorum, & offerrentur Domino, sicut scriptum est in libro Moysi : de bobus quoque fecerunt similiter.
13. Et assaverunt Phase super ignem,

juxta quod in lege scriptum est : pacificas verò hostias coxerunt in lebetibus, & cacabis, & ollis, & festinatò distribuerunt universæ plebi:

14. sibi autem, & Sacerdotibus posteà paraverunt ; nam in oblatione holocaustorum & adipum usque ad noctem Sacerdotes fuerunt occupati : unde Levitæ sibi, & Sacerdotibus filiis Aaron paraverunt novissimis.

15. Porrò cantores filii Asaph stabant in ordine suo, juxta præceptum David, & Asaph, & Heman, & Idithum prophetarum regis: Janitores verò per portas singulas observabant, ita ut nec puncto quidem descenderent à ministerio : quam ob rem & fratres eorum Levitæ paraverunt eis cibos.

16. Omnis igitur cultura Domini ritè completa est in die illa, ut facerent Phase, & offerrent holocausta super altare Domino, juxta præceptum regis Josiæ.

17. Feceruntque filii Israel, qui reperti fuerant ibi, Phase in tempore illo, & solemnitatem azymorum septem diebus.

18. Non fuit Phase simile huic in Israel à diebus Samuelis prophetæ: sed nec quisquam de cunctis regibus Israel fecit Phase sicut Josias, Sacerdotibus, & Levitis, & omni Judæ, & Israel qui repertus fuerat, & habitantibus in Jerusalem.

19. Octavodecimo anno regni Josiæ hoc Phase celebratum est.

‖ 4. Reg. 23. 29. * Anno M. 3394. Ant. Chr. 610.

20. ‖ Postquàm instauraverat Josias templum, ascendit Nechao rex Ægypti ad pugnandum in Charcamis juxta Euphraten : & processit in occursum ejus Josias.

21. At ille, missis ad eum nuntiis, ait : Quid mihi & tibi est rex Juda ? non adversum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinatò ire præcepit : desine adversum Deum facere, qui mecum est, ne interficiat te.

‖ Zach. 12. 11.

22. Noluit Josias reverti, sed præparavit contra eum bellum, nec acquievit sermonibus Nechao ex ore Dei : ‖ verùm perrexit ut dimicaret in campo Mageddo.

23. Ibique vulneratus à sagittariis, dixit pueris suis : Educite me de prælio, quia oppidò vulneratus sum.

24. Qui transtulerunt eum de curru in alterum currum, qui sequebatur eum more regio, & asportaverunt eum in Jerusalem, mortuusque est, & sepultus in mausoleo patrum suorum : & universus Juda & Jerusalem luxerunt eum.

25. Jeremias maximè : cujus omnes cantores atque cantatrices, usque in præsentem diem, lamentationes super Josiam replicant, & quasi lex obtinuit in Israel : Ecce scriptum fertur in lamentationibus.

26. Reliqua autem sermonum Josiæ & misericordiarum ejus, quæ lege præcepta sunt Domini ;

27. opera quoque illius prima & novissima, scripta sunt in libro regum Juda & Israel.

CAPUT XXXVI.

Josiæ succedit ejus filius Joachaz, quem rex Ægypti transfert in Ægyptum, fratremque Eliacim, quem Joakim nominat, substituit: quo in Babylonem ducto, regnat filius Joachim; & hunc rex Assyriorum unà cum vasis templi in Babylonem abducit, patruumque illius impium Sedeciam substituit : qui Assyriis rebellans, templo ac Jerusalem incensis, transfertur unà cum populo in Babylonem, propter regum & populi peccata; donec per Cyrum regem Persarum redeundi datur facultas.

1. TUlit ergo populus terræ Joachaz filium Josiæ, & constituit regem pro patre suo in Jerusalem. — 4. Reg. 23. 30. Anno M. 3394. Ant. Chr. 610.

2. Viginti trium annorum erat Joachaz, cùm regnare cœpisset, & tribus mensibus regnavit in Jerusalem.

3. Amovit autem eum rex Ægypti cùm venisset in Jerusalem, & condemnavit terram centum talentis argenti, & talento auri.

4. Constituitque pro eo regem, ‖ Eliacim fratrem ejus, super Judam & Jerusalem : & vertit nomen ejus Joakim : ipsum verò Joachaz tulit secum, & abduxit in Ægyptum. — ‖ Matth. 1. 11.

5. Vigintiquinque annorum erat Joakim cùm regnare cœpisset, & undecim annis * regnavit in Jerusalem : fecitque malum coram Domino Deo suo. — * Non completis, sed ad 11. inchoatum.

6. Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldæorum, & vinctum catenis duxit † in Babylonem. — † i. vinxit ut duceret quamvis posteà restituerit ; sic ut servum sibi tamen effecerit.

7. Ad quam & vasa Domini transtulit, & posuit ea in templo suo.

8. Reliqua autem verborum Joakim, & abominationum ejus, quas operatus est, & quæ inventa sunt in eo, continentur in libro regum Juda & Israel. Regnavit autem Joachin * filius ejus pro eo. — (4. Reg. 24. 1.) Ab hic autem prima servitute Regis & populi numerādi sunt 70. AN. CAPTIVITATIS à Jeremia prædicti. * Qui & Conias, sive Jeconias. Jere. 22. 24. Vide annot. ad c. 3. libri 1. Par.

9. Octo annorum erat Joachin cùm regnare cœpisset, & tribus mensibus, ac decem diebus regnavit in Jerusalem, fecitque malum in conspectu Domini.

10. Cùmque anni circulus volveretur, misit Nabuchodonosor rex, qui adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini. ‖ Regem verò constituit Sedeciam patruum ejus super Judam & Jerusalem. — ‖ 4. Reg. 24. 17. Jerem. 37. 1.

11. Viginti & unius anni erat Sedecias cùm regnare cœpisset †, & undecim annis regnavit in Jerusalem: — † Anno M. 3405. Ant. Chr. 599.

12. Fecitque malum in oculis Domini Dei sui, nec erubuit faciem Jeremiæ prophetæ, loquentis ad se ex ore Domini.

13. A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui adjuraverat * eum per Deum : & induravit cervicem suam & cor, ut non reverteretur ad Dominum Deum Israel. — * Ideò mutaverat nomen ejus, Mathaniam, in Sedeciā, quod justitiam Domini significat.

14. Sed & universi principes sacerdotum, & populus, prævaricati sunt iniquè juxta universas abominationes Gentium, & polluerunt domum Domini, quam sanctificaverat sibi in Jerusalem.

15. Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum ad illos per manum nuntiorum suorum de nocte consurgens, & quoti-

die

die commonens: eò quòd parceret populo & habitaculo suo.

16. At illi subsannabant nuntios Dei, & parvipendebant sermones ejus, illudebantque prophetis, donec ascenderet furor Domini in populum ejus, & esset nulla curatio.

17. Adduxit enim super eos regem Chaldæorum, & interfecit juvenes eorum gladio in domo sanctuarii sui: non est misertus adolescentis, & virginis, & senis, nec decrepiti quidem, sed omnes tradidit in manibus ejus.

4. Reg. 25. 18. Universaque vasa Domus Domini, tam majora, quàm minora, & thesauros templi, & regis, & principum transtulit in Babylonem.

19. Incenderunt hostes domum Dei, destruxeruntque murum Jerusalem, universas turres combusserunt, & quidquid pretiosum fuerat, demoliti sunt.

20. Si quis evaserat gladium, ductus in Babylonem servivit regi, & filiis ejus, donec imperaret rex Persarum,

21. & compleretur sermo Domini ex ore Jeremiæ, & celebraret terra sabbata sua: cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum, usque dum complerentur septuaginta anni.

22. || Anno autem primo * Cyri regis Persarum, ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremiæ, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: qui jussit prædicari in universo regno suo, etiam per scripturam, dicens:

|| 1. Esdr. 1. & 9. Jerem. 25. 12. & 29. 10.
* Anno 3468. Ant. Chr. 536.

23. Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipse præcepit mihi ut ædificarem ei Domum in Jerusalem, quæ est in Judæa: quis ex vobis est in omni populo ejus? sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.

LIBER

LIBER PRIMUS ESDRÆ.

PARALIPOMENON libros excipit ille qui ab ESDRA *ſcriptore nomen eſt ſortitus. Erat autem Eſdras eruditiſſimus & in lege verſatiſſimus: cui hoc inſuper debetur, quòd totam Scripturam ſacram, negligentia ſacerdotum & injuria temporum multis locis depravatam, correxerit & reſtaurarit. Samaritanos characteres quibus antea Judæi utebantur, Samaritanis relinquens, Chaldaicos ille tum ſubſtituiſſe dicitur: ſive quòd populus hic jam aſſuevißet tempore captivitatis, ſive ut animos Judæorum à Samaritanis longiùs alienaret.*

Eſt autem ſeries hiſtoriæ hoc libro comprehenſæ ann. 82. Ab anno ſcilicet mundi 3468. quo Cyrus, Cambiſe patre in Perſia, & Cyaxare ſocero in Media, vita functis, Orientis monarchia potitus eſt; ad ann. 3550. Artaxerxis illius qui Longimanus dictus eſt 20. Qui annorum numerus, hac quam in Chronologia noſtra ratione probamus, ita colligitur.

Cyrus,	ann.	7.	
Cambyſes,		7.	& menſ. 5.
Magus,		0.	menſ. 7.
Darius Hyſtaſpis filius,		36.	
Xerxes,		12.	
Artaxerxes,		19.	
	Summa	82.	

CAPUT PRIMUM.

Cyrus divinitus inſpiratus, redditis vaſis templi Salomonis 5400. captivitatem Iſraelitis relaxat, concedens templi reædificationem.

Anno M. 3468. Ant. Chr. 536. 2. Par. 36. 22. Jerem. 25. 12. & 29. 10. Iſa. 45. 13.

1. IN anno primo * Cyri regis Perſarum, ut compleretur verbum Domini ex ore Jeremiæ, ſuſcitavit Dominus ſpiritum Cyri regis Perſarum: & traduxit vocem in omni regno ſuo etiam per ſcripturam, dicens:

2. Hæc dicit Cyrus rex Perſarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipſe præcepit mihi ut ædificarem ei domum in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa.

3. Quis eſt in vobis de univerſo populo ejus? Sit Deus illius cum ipſo. Aſcendat in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa, & ædificet domum Domini Dei Iſrael, ipſe eſt Deus qui eſt in Jeruſalem.

4. Et omnes reliqui in cunctis locis ubicumque habitant, adjuvent eum viri de loco ſuo argento & auro, & ſubſtantia, & pecoribus, excepto quod voluntariè offerunt templo Dei, quod eſt in Jeruſalem.

5. Et ſurrexerunt principes patrum de Juda, & Benjamin, & Sacerdotes, & Levitæ, & omnis, cujus Deus ſuſcitavit ſpiritum, ut aſcenderent ad ædificandum templum Domini, quod eſt in Jeruſalem.

6. Univerſique qui erant in circuitu, adjuverunt manus eorum in vaſis argenteis & aureis, in ſubſtantia & jumentis, in ſupellectili, exceptis his, quæ ſponte obtulerant.

7. Rex quoque Cyrus protulit vaſa templi Domini, quæ tulerat Nabuchodonoſor de Jeruſalem, & poſuerat ea in templo Dei ſui.

8. Protulit autem ea Cyrus rex Perſarum per manum Mitridatis filii Gazabar, & annumeravit ea Saſſabaſar * principi Juda.

* Qui & Zorobabel. Inf. 5. ver. 9. cum 16.

9. Et hic eſt numerus eorum: Phialæ aureæ triginta, phialæ argenteæ mille, cultri viginti novem, ſcyphi aurei triginta,

10. scyphi argentei secundi quadringenti decem: vasa alia mille.
11. Omnia vasa aurea & argentea, quinque millia quadringenta: universa tulit Sassabasar cum his, qui ascendebant de transmigratione Babylonis in Jerusalem.

CAPUT II.

Numerus revertentium duce Zorobabel è captivitate Babylonica in Jerusalem, ac donorum in reædificationem templi oblatorum.

1. HI sunt autem provinciæ * filii, qui ascenderunt de captivitate, quam transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis in Babylonem, & reversi sunt in Jerusalem & Judam, unusquisque in civitatem suam.

2. Qui venerunt cum Zorobabel, Josue, Nehemia, Saraia, Rahelaia, Mardochai, Belsan, Mesphar, Beguai, Rehum, Baana. Numerus virorum populi Israel:
3. Filii Pharos, duo millia centum septuaginta duo.
4. Filii Sephatia, trecenti septuaginta duo.
5. Filii Area, septingenti septuagintaquinque.
6. Filii Phahath Moab, filiorum Josue: Joab, duo millia octingenti duodecim.
7. Filii Ælam, mille ducenti quinquagintaquatuor.
8. Filii Zethua, nongenti quadragintaquinque.
9. Filii Zachai, septingenti sexaginta.
10. Filii Bani, sexcenti quadragintaduo.
11. Filii Bebai, sexcenti vigintitres.
12. Filii Azgad, mille ducenti vigintiduo.
13. Filii Adonicam, sexcenti sexagintasex.
14. Filii Beguai, duo millia quinquagintasex.
15. Filii Adin, quadringenti quinquaginta quatuor.
16. Filii Ather, qui erant ex Ezechia, nonagintaocto.
17. Filii Besai, trecenti vigintitres.
18. Filii Jora, centum duodecim.
19. Filii Hasum, ducenti vigintitres.
20. Filii Gebbar, nonagintaquinque.
21. Filii Bethlehem, centum vigintitres.
22. Viri Netupha, quinquagintasex.
23. Viri Anathoth, centum vigintiocto.
24. Filii Azmaveth, quadragintaduo.
25. Filii Cariathiarim, Cephira, & Beroth, septingenti quadragintatres.
26. Filii Rama & Gabaa, sexcenti viginti unus.
27. Viri Machmas, centum vigintiduo.
28. Viri Bethel & Hai, ducenti vigintitres.
29. Filii Nebo, quinquagintaduo.
30. Filii Megbis, centum quinquagintasex.
31. Filii Ælam alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor.
32. Filii Harim, trecenti viginti.
33. Filii Lod, Hadid, & Ono, septingenti vigintiquinque.
34. Filii Jericho, trecenti quadragintaquinque.
35. Filii Senaa, tria millia sexcenti triginta.
36. Sacerdotes: Filii Jadaia in domo Josue nongenti septuagintatres.
37. Filii Emmer, mille quinquagintaduo.
38. Filii Pheshur, mille ducenti quadraginta septem.
39. Filii Harim, mille decem & septem.
40. Levitæ: Filii Josue & Cedmihel filiorum Odoviæ, septuagintaquatuor.
41. Cantores: Filii Asaph, centum vigintiocto.
42. Filii Janitorum: filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai: universi centum trigintanovem.
43. Nathinæi: filii Siha, filii Hasupha, filii Tabbaoth,
44. filii Ceros, filii Siaa, filii Phadon,
45. filii Lebna, filii Hagaba, filii Accub,
46. filii Hagab, filii Semlai, filii Hanan,
47. filii Gaddel, filii Gaher, filii Raaia,
48. filii Rasin, filii Necoda, filii Gazam,
49. filii Asa, filii Phasea, filii Besee,
50. filii Asena, filii Munim, filii Nephusim,
51. filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Harhur,
52. filii Besluth, filii Maida, filii Harsa,
53. filii Berchos, filii Sisara, filii Thema,
54. filii Nasia, filii Hariphа,
55. filii servorum Salomonis, filii Sotai, filii Sopheret, filii Pharuda,
56. filii Jala, filii Dercon, filii Geddel,
57. filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erant de Asebaim, filii Ami.
58. Omnes Nathinæi, & filii servorum Salomonis, trecenti nonagintaduo.
59. Et hi qui ascenderunt de Thelmala, Thelharsa, Cherub, & Adon, & Emer: & non potuerunt indicare domum patrum suorum & semen suum, utrum ex Israel essent.
60. Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda, sexcenti quinquagintaduo.
61. Et de filiis Sacerdotum: Filii Hobia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis, uxorem, & vocatus est nomine eorum:
62. hi quæsierunt scripturam genealogiæ suæ, & non invenerunt, & ejecti sunt de sacerdotio.
63. Et dixit || Athersatha † eis, ut non comederent de Sancto sanctorum, donec surgeret sacerdos doctus atque perfectus.
64. Omnis multitudo quasi unus, quadraginta duo millia trecenti sexaginta *:
65. exceptis servis eorum, & ancillis, qui erant septem millia trecenti triginta septem: & in ipsis cantores, atque cantatrices ducenti.
66. Equi eorum, septingenti triginta sex, muli eorum, ducenti quadragintaquinque,
67. cameli eorum, quadringenti triginta quinque, asini eorum, sex millia septingenti viginti.
68. Et de principibus patrum, cùm ingrederentur templum Domini, quod est in Jerusalem, sponte obtulerunt in domum Dei ad extruendam eam in loco suo.
69. Secundùm vires suas dederunt impensas operis, auri solidos sexaginta millia & mille, argenti mnas quinque millia, & vestes sacerdotales centum.
70. Habitaverunt ergo Sacerdotes, & Levitæ, & de populo, & cantores, & janitores, & Nathinæi, in urbibus suis, universusque Israel in civitatibus suis.

2. *Esd.* 7. 6. * Recensio hæc sæpè numeris differt ab ea quæ est *Nehem.* 7. Fieri itaq; potest ut non eadē sit; sed alia, diverso tēpore facta, cùm consilio mutato, aliqui Babyloniæ remanere maluerint alii cōtra se jam adscriptis de novo adjunxerint. Deest autem in aliquibus Græcis exemplaribus, ut & caput sequens.

|| *Nehem.* 7. 65. † Id est *Præfectus*, seu *Præses*. Nomē est Persicum: ibi autem *Zorobabel* significatur. * Eadem summa universalis est, *Nehe.* 7. 66. etsi numeri singulares, utrobique dispares, nullibi hanc summam conficiant. Ibi enim summa tantū 29818. & in Nehemia 31031. Eos verò qui desiderātur, quærēdos esse *in iis qui ascēderūt ex reliquis tribubus*, in Chron. majori Hebræi significant, quarū reliquiæ superfuerūt usque ad Reip. Judaicæ excidium, ut patet *Act.* 26. 7. *Luc.* 2. 36. & alibi.

CAPUT III.

Convocato populo in Jerusalem, extruitur altare super quo victimæ offeruntur; celebratur quoque septem diebus festum tabernaculorum: & secundo reversionis anno templum fundatur, populo vociferante, partim ex gaudio, partim ex fletu.

† Anno M. 3469. Ant. Chr. 535.

1. JAmque venerat mensis † septimus, & erant filii Israel in civitatibus suis: congregatus est ergo populus quasi vir unus in Jerusalem.

2. Et surrexit Josue filius Josedech, & fratres ejus sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres ejus, & ædificaverunt altare Dei Israel, ut offerrent in eo holocautomata, sicut scriptum est in lege Moysi viri Dei:

3. Collocaverunt autem altare Dei super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum, & obtulerunt super illud holocaustum Domino manè & vespere:

4. Feceruntque solemnitatem tabernaculorum, sicut scriptum est, & holocaustum diebus singulis per ordinem secundùm præceptum opus diei in die suo.

5. Et post hæc holocaustum juge, tam in Calendis quàm in universis solemnitatibus Domini, quæ erant consecratæ, & in omnibus in quibus ultrò offerebatur munus Domino.

6. A primo die mensis septimi cœperunt offerre holocaustum Domino: porrò templum Dei nondum fundatum erat.

7. Dederunt autem pecunias latomis, & cæmentariis: cibum quoque, & potum, & oleum, Sidoniis Tyriisque, ut deferrent ligna cedrina de Libano ad mare Joppe, juxta quod præceperat Cyrus rex Persarum eis.

Anno M. 3469.

8. Anno autem secundo adventus eorum ad templum Dei in Jerusalem, mense secundo, cœperunt Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedec, & reliqui de fratribus eorum Sacerdotes, & Levitæ, & omnes qui venerant de captivitate in Jerusalem, & constituerunt Levitas à viginti annis & suprà, ut urgerent opus Domini.

9. Stetitque Josue & filii ejus, & fratres ejus, Cedmihel & filii ejus, & filii Juda, quasi vir unus, ut instarent super eos qui faciebant opus in templo Dei: filii Henadad, & filii eorum, & fratres eorum Levitæ.

10. Fundato igitur à cæmentariis templo Domini, steterunt Sacerdotes in ornatu suo cum tubis: & Levitæ filii Asaph in cymbalis, ut laudarent Deum per manus David regis Israel.

11. Et concinebant in hymnis, & confessione Domino: Quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus super Israel. Omnis quoque populus vociferabatur clamore magno in laudando Dominum, eò quòd fundatum esset templum Domini.

12. Plurimi etiam de Sacerdotibus & Levitis, & principes patrum, & seniores, qui viderant templum priùs cùm fundatum esset, & hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna: & multi vociferantes in lætitia, elevabant vocem.

13. Nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris lætantium, & vocem fletus populi: commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, & vox audiebatur procul.

CAPUT IV.

Israelis hostes qui ab Assur missi fuerant ad inhabitandas urbes Samariæ, impediunt templi & urbis instaurationem, quòd non admitterentur ut simul ædificarent; & usque ad secundum Darii annum intermitti procurant.

1. AUdierunt autem hostes Judæ, & Benjamin, quia filii captivitatis ædificarent templum Domino Deo Israel: Eodem ann. 3469.

2. & accedentes ad Zorobabel, & ad principes patrum, dixerunt eis: Ædificemus vobiscum, quia ita ut vos, quærimus Deum vestrum: ecce nos immolavimus victimas à diebus Asor Haddan * regis Assur, qui adduxit nos huc.

3. Et dixit eis Zorobabel, & Josue, & reliqui principes patrum Israel: Non est vobis & nobis ut ædificemus domum Deo nostro, sed nos ipsi soli ædificabimus Domino Deo nostro, sicut præcepit nobis Cyrus rex Persarum.

4. Factum est igitur, ut populus terræ impediret manus populi Judæ, & turbaret eos in ædificando.

5. Conduxerunt (*a*) autem adversus eos consiliatores, ut destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum, & usque ad regnum Darii (*b*) regis Persarum.

6. In regno autem Assueri (*c*), in principio regni ejus, scripserunt accusationem adversus habitatores Judæ & Jerusalem.

7. Et in diebus Artaxerxis (*d*) scripsit Beselam Mithridates, & Tabeel, & reliqui, qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem regem Persarum: epistola autem accusationis scripta erat Syriacè, & legebatur sermone Syro.

8. Reum Beelteem, & Samsai scriba scripserunt epistolam unam de Jerusalem Artaxerxi regi, hujuscemodi:

9. Reum Beelteem, & Samsai scriba, & reliqui consiliatores eorum, Dinæi, & Apharsathachæi, Terphalæi, Apharsæi, Erchuæi, Babylonii, Susanechæi, Dievi, & Ælamitæ.

10. & cæteri de Gentibus, quas transtulit Asenaphar magnus & gloriosus: & habitare eas fecit in civitatibus Samariæ, & in reliquis regionibus trans Flumen in pace:

11. (Hoc est exemplar epistolæ, quam miserunt ad eum) Artaxerxi regi, servi tui, viri qui sunt trans Fluvium, salutem dicunt.

12. Notum sit regi, quia Judæi, qui ascenderunt à te ad nos, venerunt in Jerusalem civitatem rebellem & pessimam, quam ædificant extruentes muros ejus, & parietes componentes.

13. Nunc igitur notum sit regi, quia si civitas illa ædificata fuerit, & muri ejus instaurati, tributum, & vectigal, & annuos reditus non dabunt, & usque ad reges hæc noxa perveniet.

14. Nos autem memores salis, quod in palatio comedimus, & quia læsiones regis videre nefas ducimus, idcircò misimus & nuntiavimus regi,

15. ut recenseas in libris historiarum patrum tuorum, & invenies scriptum in commentariis, & scies quoniam urbs illa, urbs rebellis est, &

* Sive *Asfaradon*. Is fuit, Salmanasaris filius infrà *Asephanar* quoq; dictus, qui Cuthæos, in Samariã traduxerat.

(*a*) Largitione, scilicet, & pecunia; Unde Danieli trium septimanarum luctus obortus est, anno imperii Cyri 3. qui est M. 3470. *Vid. Dan. c.* 10.

(*b*) *Scilicet* Hystaspis filii, qui regnũ auspicatus est, an. M. 3483.

(*c*) i. Cambysis, qui Cyri major filius, & successor in regno fuit anno M. 3475.

(*d*) Is esse videtur Oropastes magus, qui mortuo Cambyse, fratrẽ regis Smerdim mentitus, per aliquot menses regnum obtinuit. *Justin. Herodot. & alii.* idq; anno M. 3482.

nocens

Digitized by

nocens regibus & provinciis, & bella concitantur in ea ex diebus antiquis : quamobrem & civitas ipsa destructa est.

16. Nuntiamus nos regi, quoniam si civitas illa ædificata fuerit, & muri ipsius instaurati, possessionem trans Fluvium non habebis.

17. Verbum misit rex ad Reum Beelteem, & Samsai scribam, & ad reliquos qui erant in consilio eorum habitatores Samariæ, & cæteris trans Fluvium, salutem dicens & pacem.

18. Accusatio, quam misistis ad nos, manifestè lecta est coram me,

19. & à me præceptum est : & recensuerunt, inveneruntque quoniam civitas illa à diebus antiquis adversum reges rebellat, & seditiones, & prælia concitantur in ea :

20. nam & reges fortissimi fuerunt in Jerusalem, qui & dominati sunt omni regioni, quæ trans Fluvium est : tributum quoque & vectigal, & reditus accipiebant.

21. Nunc ergo audite sententiam : Prohibeatis viros illos, ut urbs illa non ædificetur, donec si fortè à me jussum fuerit.

22. Videte ne negligentèr hoc impleatis, & paulatim crescat malum contra reges.

23. Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum est coram Reum Beelteem, & Samsai scriba, & consiliariis eorum : & abierunt festini in Jerusalem ad Judæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore.

24. Tunc intermissum est opus domus Domini in Jerusalem, & non fiebat usque ad annum secundum * regni Darii regis Persarum.

*Hinc patet malè à quibusdã de hoc Dario intelligi, quod de Assuero dicitur sup. ℣. 6. siquidem accusati sunt Judæi coram Assuero, in ipso regni ejus principio, cùm nonnisi ann. à regno Darii hujus coram ipso sint accusati, anno M. 3485.

CAPUT V.

Aggæi & Zachariæ exhortatione, templi ædificatio repetitur, frustrà conantibus hoc impedire principibus qui trans Flumen in Samaria constituti erant à rege Assyriorum.

1. PRophetaverunt autem Aggæus Propheta, & Zacharias filius Addo, prophetantes ad Judæos, qui erant in Judæa & Jerusalem, in nomine Dei Israel.

2. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedec, & cœperunt ædificare templum Dei in Jerusalem, & cum eis prophetæ Dei adjuvantes eos.

3. † In ipso autem tempore venit ad eos Thathanai, qui erat dux trans Flumen, & Stharbuzanai, & consiliarii eorum : sicque dixerunt eis : Quis dedit vobis consilium ut domum hanc ædificaretis, & muros ejus instauraretis?

† Ann. M. 3485.

4. Ad quod respondimus eis, quæ essent nomina hominum auctorum ædificationis illius.

5. Oculus autem Dei eorum factus est super senes Judæorum, & non potuerunt inhibere eos. Placuitque ut res ad Darium referretur, & tunc satisfacerent adversus accusationem illam.

6. Exemplar epistolæ, quam misit Thathanai dux regionis trans Flumen, & Stharbuzanai, & consiliatores ejus Apharsachæi, qui erant trans Flumen, ad Darium regem.

7. Sermo, quem miserant ei, sic scriptus erat : Dario regi pax omnis.

8. Notum sit regi, isse nos ad Judæam provinciam, ad domum Dei magni, quæ ædificatur lapide impolito, & ligna ponuntur in parietibus : opusque illud diligenter extruitur, & crescit in manibus eorum.

9. Interrogavimus ergo senes illos, & ita diximus eis : Quis dedit vobis potestatem ut domum hanc ædificaretis, & muros hos instauraretis?

10. Sed & nomina eorum quæsivimus ab eis, ut nuntiaremus tibi : scripsimusque nomina eorum virorum, qui sunt principes in eis.

11. Hujuscemodi autem sermonem responderunt nobis, dicentes : Nos sumus servi Dei cœli & terræ, & ædificamus templum, quod erat extructum ante hos annos multos, quodque rex Israel magnus ædificaverat & extruxerat.

12. Postquam autem ad iracundiam provocaverunt patres nostri Deum cœli, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis Chaldæi, domum quoque hanc destruxit, & populum ejus transtulit in Babylonem.

13. Anno autem primo Cyri regis Babylonis, Cyrus rex proposuit edictum ut domus Dei hæc ædificaretur :

14. Nam & vasa templi Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo, quod erat in Jerusalem, & asportaverat ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, & data sunt Sassabasar vocabulo, quem & principem constituit,

15. dixitque ei : Hæc vasa tolle, & vade, & pone ea in templo, quod est in Jerusalem, & domus Dei ædificetur in loco suo.

16. Tunc itaque Sassabasar ille venit & posuit fundamenta templi Dei in Jerusalem, & ex eo tempore usque nunc ædificatur, & necdum completum est.

17. Nunc ergo, si videtur regi bonum, recenseat in bibliotheca regis, quæ est in Babylone, utrumnam à Cyro rege jussum fuerit, ut ædificaretur domus Dei in Jerusalem, & voluntatem regis super hac re mittat ad nos.

CAPUT VI.

Darius Cyri decretum de templo extruendo in bibliotheca sua inventum jubet compleri, suppeditato sumptu; templum autem sexto Darii anno absolutum, cum ingenti lætitia plurimisque victimis dedicatur, ac Pascha septem diebus celebratur.

1. TUnc Darius rex præcepit : & recensuerunt in bibliotheca librorum, qui erant repositi in Babylone. Eodem ann. 348[5] Ant. Chr. 9[1]4.

2. & inventum est in Ecbatanis, quod est castrum in Medena provincia, volumen unum, talisque scriptus erat in eo commentarius :

3. Anno primo Cyri regis : Cyrus rex decrevit ut domus Dei ædificaretur, quæ est in Jerusalem, in loco ubi immolent hostias, & ut ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta, & latitudinem cubitorum sexaginta,

4. ordines de lapidibus impolitis tres, & sic ordines de lignis novis : sumptus autem de domo regis dabuntur.

5. Sed & vasa templi Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo Jerusalem, & attulerat ea in Babylonem, reddantur, & referantur in templum in Jerusalem in locum suum, quæ & posita sunt in templo Dei.

6. Nunc ergo Thathanai dux regionis, quæ

est

est trans Flumen, Stharbuzanai, & consiliarii vestri Apharsachæi, qui estis trans Flumen, procul recedite ab illis,

7. & dimittite fieri templum Dei illud à duce Judæorum, & à senioribus eorum, ut domum Dei illam ædificent in loco suo.

8. Sed & à me præceptum est quid oporteat fieri à presbyteris Judæorum illis, ut ædificetur domus Dei, scilicet ut de arca regis, id est, de tributis, quæ dantur de regione trans Flumen, studiosè sumptus dentur viris illis, ne impediatur opus.

9. Quòd si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & hœdos in holocaustum Deo cœli, frumentum, sal, vinum, & oleum, secundùm ritum Sacerdotum, qui sunt in Jerusalem, detur eis per singulos dies, ne sit in aliquo querimonia.

10. Et offerant oblationes Deo cœli, orentque pro vita regis, & filiorum ejus.

11. A me ergo positum est decretum: Ut omnis homo, qui hanc mutaverit jussionem, tollatur lignum de domo ipsius, & erigatur, & configatur in eo, domus autem ejus publicetur.

12. Deus autem, qui habitare fecit nomen suum ibi, dissipet omnia regna, & populum qui extenderit manum suam ut repugnet, & dissipet domum Dei illam, quæ est in Jerusalem. Ego Darius statui decretum, quod studiosè impleri volo.

13. Igitur Thathanai dux regionis trans Flumen, & Stharbuzanai, & consiliarii ejus, secundùm quod præceperat Darius rex, sic diligenter executi sunt.

14. Seniores autem Judæorum ædificabant, & prosperabantur juxta prophetiam Aggæi prophetæ, & Zachariæ filii Addo: & ædificaverunt & construxerunt jubente Deo Israel, & jubente Cyro, * & Dario, & Artaxerxe, regibus Persarum:

15. & compleverunt domum Dei istam, usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus regni Darii regis.

16. Fecerunt autem filii Israel, Sacerdotes & Levitæ, & reliqui filiorum transmigrationis, dedicationem domus Dei in gaudio.

17. Et obtulerunt in dedicationem domus Dei, vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum pro peccato totius Israel duodecim, juxta numerum tribuum Israel.

18. Et statuerunt sacerdotes in ordinibus suis, & Levitas in vicibus suis super opera Dei in Jerusalem, ‖ sicut scriptum est in libro Moysi.

19. Fecerunt autem filii Israel transmigrationis, Pascha †, quartadecima die mensis primi.

20. Purificati enim fuerant Sacerdotes & Levitæ quasi unus: omnes mundi ad immolandum pascha universis filiis transmigrationis, & fratribus suis Sacerdotibus, & sibi.

21. Et comederunt filii Israel, qui reversi fuerant de transmigratione, & omnes qui se separaverant à coinquinatione Gentium terræ ad eos, ut quærerent Dominum Deum Israel.

22. Et fecerunt solemnitatem azymorum septem diebus in lætitia, quoniam lætificaverat eos Dominus, & converterat cor regis Assur ‡ ad eos, ut adjuvaret manus eorum in opere domus Domini Dei Israel.

*Cyro primū jubēte, & Dario posteà cōfirmante. Is autem Artaxerxes, qui hic Dario adjungitur, consortē imperii fuisse opinamur: unū videlicet è septem Persis, qui Magū oppresserant, quique, Dario rege electo, magnum sibi jus & veluti Tribunitiam potestatem retinuerant. Eum enim non esse Artaxerxē Longimanum hujus Darii nepotem, vel inde apparet, quòd hoc decretum datū est antequam absolveretur templi ædificium, quod tamen 6. hujus Darii anno cōpletum est ut hic notatur, ℣. 5.

‖ Num. 3. 6 & 8. 9.

† Primum in 2. téplo celebratū Anno M. 3489. Ant. Chr. 536.

‡ Sive *Assyria*, i. Darii Hystasp. qui Babylone, quæ ab eo defecerat, Zopyri opera, recuperata; non minus Assyriquā Persici imperatoris titulum jā jure obtinebat. *Herod. l. 3. sub fin. & Just. l. 1.*

CAPUT VII.

Esdras scriba, assumptis comitibus, Jerusalem ascendit, cum edicto regis magnisque muneribus, legem Dei docturus, populumque recturus; & refertur regis edictum.

1. Post hæc autem verba in regno Artaxerxis * regis Persarum, Esdras filius Saraiæ, filii Azariæ, filii Helciæ,

2. filii Sellum, filii Sadoc, filii Achitob,

3. filii Amariæ, filii Azariæ, filii Maraioth,

4. filii Zarahiæ, filii Ozi, filii Bocci,

5. filii Abisue, filii Phinees, filii Eleazar, filii Aaron sacerdotis ab initio.

6. Ipse Esdras ascendit de Babylone, & ipse scriba velox in lege Moysi, quam Dominus Deus dedit Israel: & dedit ei rex, secundùm manum Domini Dei ejus super eum, omnem petitionem ejus.

7. Et ascenderunt de filiis Israel, & de filiis Sacerdotum, & de filiis Levitarum, & de cantoribus, & de janitoribus, & de Nathinæis in Jerusalem anno septimo * Artaxerxis regis.

8. Et venerunt in Jerusalem mense quinto, ipse est annus septimus regis.

9. Quia in primo die mensis primi cœpit ascendere de Babylone, & in primo die mensis quinti venit in Jerusalem, juxta manum Dei sui bonam super se.

10. Esdras enim paravit cor suum, ut investigaret legem Domini, & faceret & doceret in Israel præceptum & judicium.

11. Hoc est autem exemplar epistolę edicti, quod dedit rex Artaxerxes Esdrę sacerdoti, scribæ erudito in sermonibus & præceptis Domini, & cæremoniis ejus in Israel.

12. Artaxerxes rex regum Esdræ sacerdoti, scribæ legis Dei cœli doctissimo salutem.

13. A me decretum est, ut cuicumque placuerit in regno meo de populo Israel, & de Sacerdotibus ejus, & de Levitis ire in Jerusalem, tecum vadat.

14. A facie enim regis, & septem consiliatorum ejus missus es, ut visites Judæam & Jerusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua:

15. & ut feras argentum & aurum, quod rex & consiliatores ejus sponte obtulerant Deo Israel, cujus in Jerusalem tabernaculum est.

16. Et omne argentum & aurum quodcumque inveneris in universa provincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de Sacerdotibus quę sponte obtulerunt domui Dei sui, quæ est in Jerusalem,

17. liberè accipe, & studiosè eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & sacrificia & libamina eorum, & offer ea super altare templi Dei vestri, quod est in Jerusalem.

18. Sed & si quid tibi, & fratribus tuis placuerit, de reliquo argento & auro ut faciatis, juxta voluntatem Dei vestri facite.

* Is est qui Longimanus dictus est, Darii Hystasp. nepos, & Xerxis filius, cui per Artabanum jugulato, successit. Anno M. 3531.

* Anno M. 3537. Ant. Chr. 467. postquam ascendit Zorobabel cū suis anno 69. *Sup. cap. 1. & 2.*

19. Vasa

19. Vasa quoque, quæ dantur tibi in ministerium domus Dei tui, trade in conspectu Dei in Jerusalem.

20. Sed & cætera, quibus opus fuerit in domum Dei tui, quantumcumque necesse est ut expendas, dabitur de thesauro, & de fisco regis,

21. & à me. Ego Artaxerxes rex statui, atque decrevi omnibus custodibus arcæ publicæ, qui sunt trans Flumen, ut quodcumque petierit à vobis Esdras sacerdos, scriba legis Dei cœli, absque mora detis

22. usque ad argenti talenta centum, & usque ad frumenti coros centum, & usque ad vini batos centum, & usque ad batos olei centum, sal verò absque mensura.

23. Omne, quod ad ritum Dei cœli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cœli: ne fortè irascatur contra regnum regis, & filiorum ejus.

24. Vobis quoque notum facimus de universis Sacerdotibus, & Levitis, & cantoribus, & janitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei hujus, ut vectigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos.

25. Tu autem Esdra, secundùm sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue judices & præsides, ut judicent omni populo, qui est trans Flumen, his videlicet, qui noverunt legem Dei tui, sed & imperitos docete liberè.

26. Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, judicium erit de eo, sive in mortem, sive in exilium, sive in condemnationem substantiæ ejus, vel certè in carcerem.

27. Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum, qui dedit hoc in corde regis, ut glorificaret domum Domini, quæ est in Jerusalem,

28. & in me inclinavit misericordiam suam coram rege & consiliatoribus ejus, & universis principibus regis potentibus: & ego confortatus manu Domini Dei mei, quæ erat in me, congregavi de Israel principes qui ascenderent mecum.

CAPUT VIII.

Recensentur qui de Babylone ascenderunt cum Esdra: qui indicto jejunio pro directione itineris Deum precantes, prosperè perveniunt in Jerusalem, ac vasa quæ secum attulerunt, in templum afferunt cum victimis.

1. HI sunt ergo principes familiarum, & genealogia eorum, qui ascenderunt mecum in regno Artaxerxis regis de Babylone.

2. De filiis Phinees, Gersom. De filiis Ithamar, Daniel. De filiis David, Hattus.

3. De filiis Secheniæ, & de filiis Pharos, Zacharias: & cum eo numerati sunt viri centum quinquaginta.

4. De filiis Phahath Moab, Elioenai filius Zarehe, & cum eo ducenti viri.

5. De filiis Secheniæ, filius Ezechiel, & cum eo trecenti viri.

6. De filiis Adan, Abed filius Jonathan, & cum eo quinquaginta viri.

7. De filiis Alam, Isaias filius Athaliæ, & cum eo septuaginta viri.

8. De filiis Saphatiæ, Zebedia filius Michael, & cum eo octoginta viri.

9. De filiis Joab, Obedia filius Jahiel, & cum eo ducenti decem & octo viri.

10. De filiis Selomith, filius Josphiæ, & cum eo centum sexaginta viri.

11. De filiis Bebai, Zacharias filius Bebai, & cum eo vigintiocto viri.

12. De filiis Azgad, Johanan filius Eccetan, & cum eo centum & decem viri.

13. De filiis Adonicam, qui erant novissimi: & hæc nomina eorum: Elipheleth, & Jehiel, & Samaias, & cum eis sexaginta viri.

14. De filiis Begui, Uthai & Zachur, & cum eis septuaginta viri.

15. Congregavi autem eos ad fluvium, qui decurrit ad Ahava, & mansimus ibi tribus diebus: quæsivique in populo & in sacerdotibus de filiis Levi, & non inveni ibi.

16. Itaque misi Eliezer, & Ariel, & Semeiam, & Elnathan, & Jarib, & alterum Elnathan, & Nathan, & Zachariam, & Mosollam principes: & Joiarib, & Elnathan sapientes.

17. Et misi eos ad Eddo, qui est primus in Casphiæ loco, & posui in ore eorum verba, quæ loquerentur ad Eddo, & fratres ejus Nathinæos, in loco Chasphiæ, ut adducerent nobis ministros domus Dei nostri.

18. Et adduxerunt nobis per manum Dei nostri bonam super nos, virum doctissimum de filiis Moholi filii Levi filii Israel, & Sarabiam & filios ejus & fratres ejus decem & octo,

19. & Hasabiam, & cum eo Isaiam de filiis Merari, fratresque ejus, & filios ejus viginti:

20. & de Nathinæis, quos dederat David, & principes ad ministeria Levitarum, Nathinæos ducentos viginti. Omnes hi suis nominibus vocabantur.

21. Et prædicavi ibi jejunium juxta fluvium Ahava, ut affligeremur coram Domino Deo nostro, & peteremus ab eo viam rectam nobis & filiis nostris, universæque substantiæ nostræ.

22. Erubui enim petere à rege auxilium & equites, & qui defenderent nos ab inimico in via: quia dixeramus regi: Manus Dei nostri est super omnes, qui quærunt eum in bonitate: & imperium ejus & fortitudo ejus, & furor super omnes, qui derelinquunt eum.

23. Jejunavimus autem, & rogavimus Deum nostrum per hoc: & evenit nobis prosperè.

24. Et separavi de principibus Sacerdotum duodecim, Sarabiam, & Hasabiam, & cum eis de fratribus eorum decem.

25. Appendique eis argentum & aurum, vasa consecrata domus Dei nostri, quæ obtulerat rex & consiliatores ejus, & principes ejus, universusque Israel eorum, qui inventi fuerant:

26. & appendi in manibus eorum argenti talenta sexcenta quinquaginta, & vasa argentea centum, auri centum talenta:

27. & crateres aureos viginti, qui habebant solidos millenos, & vasa æris fulgentis optimi duo, pulchra, ut aurum.

28. Et dixi eis: Vos sancti Domini, & vasa sancta, & argentum & aurum, quod sponte oblatum est Domino Deo patrum nostrorum:

29. vigilate & custodite, donec appendatis coram principibus Sacerdotum, & Levitarum, & ducibus familiarum Israel in Jerusalem, in thesaurum domus Domini.

30. Susceperunt autem Sacerdotes & Levitæ pondus argenti, & auri, & vasorum, ut deferrent Jerusalem in domum Dei nostri.

31. Promovimus ergo à flumine Ahava duodecimo die mensis primi, ut pergeremus Jerusalem: & manus Dei nostri fuit super nos, & liberavit nos de manu inimici & insidiatoris in via.

32. Et venimus Jerusalem, & mansimus ibi tribus diebus.

33. Die autem quarta appensum est argentum, & aurum, & vasa in domo Dei nostri per manum Meremoth filii Uriæ Sacerdotis, & cum eo Eleazar filius Phinees, cumque eis Jozabed filius Josue, & Noadia filius Bennoi Levitæ,

34. juxta numerum & pondus omnium: descriptumque est omne pondus in tempore illo.

35. Sed & qui venerant de captivitate filii transmigrationis, obtulerunt holocautomata Deo Israel, vitulos duodecim pro omni populo Israel, arietes nonaginta sex, agnos septuaginta septem, hircos pro peccato duodecim: omnia in holocaustum Domino.

36. Dederunt autem edicta regis satrapis, qui erant de conspectu regis, & ducibus trans Flumen, & elevaverunt populum & domum Dei.

CAPUT IX.

Audiens Esdras Judæos, matrimonia contraxisse cum gentibus, scindit vestimenta sua, & populi peccata confitetur, lugetque coram Domino.

Anno M. 3538. Ant. Chr. 466.

1. POstquam autem hæc completa sunt, accesserunt ad me principes, dicentes: Non est separatus populus Israel, Sacerdotes & Levitæ à populis terrarum, & abominationibus eorum, Chananæi videlicet, & Hethæi, & Pherezæi, & Jebusæi, & Ammonitarum, & Moabitarum, & Ægyptiorum, & Amorrhæorum:

2. tulerunt enim de filiabus eorum sibi & filiis suis, & commiscuerunt semen sanctum cum populis terrarum: manus etiam principum & magistratuum fuit in transgressione hac prima.

3. Cùmque audissem sermonem istum, scidi pallium meum & tunicam, & evelli capillos capitis mei & barbæ, & sedi mœrens.

4. Convenerunt autem ad me omnes, qui timebant verbum Dei Israel, pro transgressione eorum, qui de captivitate venerant, & ego sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum:

5. & in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea, & scisso pallio & tunica, curvavi genua mea, & expandi manus meas ad Dominum Deum meum,

6. & dixi: Deus meus confundor & erubesco levare faciem meam ad te: quoniam iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrum, & delicta nostra creverunt usque ad cœlum

7. à diebus patrum nostrorum: sed & nos ipsi peccavimus graviter usque ad diem hanc, & in iniquitatibus nostris traditi sumus ipsi, & reges nostri, & Sacerdotes nostri in manum regum terrarum, & in gladium, & in captivitatem, & in rapinam, & in confusionem vultus, sicut & die hac.

8. Et nunc quasi parum & ad momentum facta est deprecatio nostra apud Dominum Deum nostrum, ut dimitterentur nobis reliquiæ, & daretur nobis paxillus in loco sancto ejus, & illuminaret oculos nostros Deus noster, & daret nobis vitam modicam in servitute nostra,

9. quia servi sumus, & in servitute nostra non dereliquit nos Deus noster, sed inclinavit super nos misericordiam coram rege Persarum, ut daret nobis vitam, & sublimaret domum Dei nostri, & extrueret solitudines ejus, & daret nobis sepem in Juda & Jerusalem.

10. Et nunc quid dicemus Deus noster post hæc? quia dereliquimus mandata tua,

11. quæ præcepisti in manu servorum tuorum prophetarum, dicens: Terra, ad quam vos ingredimini ut possideatis eam, terra immunda est juxta immunditiam populorum, cæterarumque terrarum, cum abominationibus eorum qui repleverunt eam ab ore usque ad os in coinquinatione sua.

12. Nunc ergo || filias vestras ne detis filiis eorum, & filias eorum ne accipiatis filiis vestris, & non quæratis pacem eorum, & prosperitatem eorum usque in æternum: ut confortemini, & comedatis quæ bona sunt terræ, & hæredes habeatis filios vestros usque in sæculum. || Deut. 7. 3.

13. Et post omnia quæ venerunt super nos in operibus nostris pessimis, & in delicto nostro magno, quia tu Deus noster liberasti nos de iniquitate nostra, & dedisti nobis salutem sicut est hodie,

14. ut non converteremur, & irrita faceremus mandata tua, neque matrimonia jungeremus cum populis abominationum istarum. Numquid iratus es nobis usque ad consummationem ne dimitteres nobis reliquias ad salutem?

15. Domine Deus Israel, justus es tu: quoniam derelicti sumus, qui salvaremur sicut die hac. Ecce coram te sumus in delicto nostro: non enim stari potest coram te super hoc.

CAPUT X.

Esdras, convocatis universis filiis transmigrationis, præcepit repudiari uxores alienigenas: quod cùm se facturos spopondissent, recensentur qui huic operi præsint, & qui hujusmodi matrimonia contraxerant.

1. SIc ergo orante Esdra, & implorante eo, & flente, & jacente ante templum Dei, collectus est ad eum de Israel cœtus grandis nimis virorum & mulierum & puerorum, & flevit populus fletu multo. Anno M. 3538. Ant. Chr. 466.

2. Et respondit Sechenias filius Jehiel de filiis Ælam, & dixit Esdræ: Nos prævaricati sumus in Deum nostrum, & duximus uxores alienigenas de populis terræ: & nunc, si est pœnitentia in Israel super hoc,

3. per-

3. percutiamus fœdus cum Domino Deo nostro, ut projiciamus universas uxores, & eos qui de his nati sunt juxta voluntatem Domini, & eorum qui timent præceptum Domini Dei nostri: secundùm legem fiat.

4. Surge, tuum est decernere, nosque erimus tecum: confortare, & fac.

5. Surrexit ergo Esdras, & adjuravit principes Sacerdotum & Levitarum, & omnem Israel, ut facerent secundùm verbum hoc, & juraverunt.

6. Et surrexit Esdras ante domum Dei, & abiit ad cubiculum Johanan filii Eliasib, & ingressus est illuc, panem non comedit, & aquam non bibit: lugebat enim transgressionem eorum, qui venerant * de captivitate.

*Sub duce Zorobabele, ante an. 70. v. cap. 1.

7. Et missa est vox in Juda, & in Jerusalem omnibus filiis transmigrationis, ut congregarentur in Jerusalem:

8. & omnis qui non venerit in tribus diebus juxta consilium principum & seniorum, auferetur universa substantia ejus, & ipse abjicietur de cœtu transmigrationis.

9. Convenerunt igitur omnes viri Juda, & Benjamin in Jerusalem tribus diebus, ipse est mensis nonus, vigesimo die mensis: & sedit omnis populus in platea domus Dei, trementes pro peccato, & pluviis.

10. Et surrexit Esdras sacerdos, & dixit ad eos: Vos transgressi estis, & duxistis uxores alienigenas, ut adderetis super delictum Israel.

11. Et nunc date confessionem Domino Deo patrum vestrorum, & facite placitum ejus, & separamini à populis terræ, & ab uxoribus alienigenis.

12. Et respondit universa multitudo, dixitque voce magna: Juxta verbum tuum ad nos, sic fiat.

13. Verumtamen quia populus multus est, & tempus pluviæ, & non sustinemus stare foris, & opus non est diei unius vel duorum (vehementer quippe peccavimus in sermone isto)

14. constituantur principes in universa multitudine: & omnes in civitatibus nostris qui duxerunt uxores alienigenas veniant in temporibus statutis, & cum his seniores per civitatem & civitatem, & judices ejus, donec avertatur ira Dei nostri à nobis super peccato hoc.

15. Igitur Jonathan filius Azahel, & Jaasia filius Thecue, steterunt super hoc, & Mesollam & Sebethai Levites adjuverunt eos:

16. Feceruntque sic filii transmigrationis. Et abierunt Esdras Sacerdos, & viri principes familiarum in domos patrum suorum, & omnes per nomina sua, & sederunt in die primo mensis decimi, ut quærerent rem.

17. Et consummati sunt omnes viri, qui duxerant uxores alienigenas, usque ad diem primam mensis primi.

18. Et inventi sunt de filiis sacerdotum qui duxerant uxores alienigenas. De filiis Josue filii Josedec, & fratres ejus, Maasia, & Eliezer, & Jarib, & Godolia.

19. Et dederunt manus suas ut ejicerent uxores suas, & pro delicto suo arietem de ovibus offerrent.

20. Et de filiis Emmer, Hanani, & Zebedia:

21. Et de filiis Harim, Maasia, & Elia, & Semeja, & Jehiel, & Ozias:

22. Et de filiis Pheshur, Elioenai, Maasia, Ismael, Nathanael, Jozabed, & Elasa:

23. Et de filiis Levitarum, Jozabed, & Semei, & Celaia, ipse est Calita, Phataia, Juda, & Eliezer.

24. Et de cantoribus, Eliasib: Et de janitoribus, Sellum, & Telem, & Uri:

25. Et ex Israel, de filiis Pharos, Remeia, & Jezia, & Melchia, & Miamin, & Eliezer, & Melchia, & Banea:

26. Et de filiis Ælam, Mathania, Zacharias, & Jehiel, & Abdi, & Jerimoth, & Elia:

27. Et de filiis Zethua, Elioenai, Eliasib, Mathania, & Jerimuth, & Zabad, & Aziza.

28. Et de filiis Bebai, Johanan, Hanania, Zabbai, Athalai:

29. Et de filiis Bani, Mosollam, & Melluch, & Adaia, Jasub, & Saal, & Ramoth:

30. Et de filiis Phahath Moab, Edna, & Chalal, Banaias, & Maasias, Mathanias, Beseleel, Bennui, & Manasse:

31. Et de filiis Herem, Eliezer, Josue, Melchias, Semeias, Simeon,

32. Benjamin, Maloch, Samarias:

33. Et de filiis Hasom, Mathanai, Mathatha, Zabad, Elipheleth, Jermai, Manasse, Semei:

34. De filiis Bani, Maaddi, Amram, & Uel,

35. Baneas, & Badaias, Cheliau,

36. Vania, Marimuth, & Eliasib,

37. Mathanias, Mathanai, & Jasi,

38. & Bani, & Bennui, Semei,

39. & Salmias, & Nathan, & Adaias,

40. & Mechnedebai, Sisai, Sarai,

41. Ezrel, & Selemiau, Semeria,

42. Sellum, Amaria, Joseph:

43. De filiis Nebo, Jehiel, Mathathias, Zabad, Zabina, Jeddu, & Joel, & Banaja.

44. Omnes hi acceperant uxores alienigenas, & fuerunt ex eis mulieres, quæ pepererant filios.

Digitized by Google

LIBER NEHEMIÆ,
QUI ET
ESDRÆ SECUNDUS
DICITUR.

Hic liber à Nehemia scriptore nomen accepit, cujus profectionem evenisse postquam ascendit Zorobabel ann. 82. & postquam Esdras ascendit ann. 13. patet ex annotatis ad marginem libri cùm hujus, tùm superioris. Vidit hic Esdram eique superstes fuit, ex cujus consilio animum ad scribendum applicuisse dicitur, unde etiam Esdræ secundus dictus liber, qui olim à priori non discriminabatur, ut testis est Hieronymus. Continet autem instaurationem Jerosolymorum, correctionem reducis populi, & labentis Dei cultus renovationem. Historia est ann. circiter 31. ab anno scilicet Artaxerxis Longimani 20. qui est mundi 3550. ad regnum jam inchoatum Darii Nothi, ejus filii, qui ann. M. 3581. auspicatus est.

CAPUT PRIMUM.

Nehemias Artaxerxis pincerna, audita Judæorum, qui à captivitate residui erant afflictione, flet, ac multis diebus jejunat, populi peccata confitens, & misericordiam à Deo petens.

1. VErba Nehemiæ filii Helchiæ. Et factum est in mense Casleu, (a) anno vigesimo, (b) & ego eram in Susis castro. (c)
2. Et venit Hanani unus de fratribus meis, ipse & viri ex Juda: & interrogavi eos de Judæis, qui remanserant, & supererant de captivitate, & Jerusalem.

3. Et dixerunt mihi: Qui remanserunt, & relicti sunt de captivitate ibi in provincia, in afflictione magna sunt, & in opprobrio: & murus Jerusalem dissipatus est, & portæ ejus combustæ sunt igni.

4. Cùmque audissem verba hujuscemodi, sedi, & flevi, & luxi diebus multis: jejunabam, & orabam ante faciem Dei cœli.

5. Et dixi: ‖ Quæso, Domine Deus cœli fortis, magne atque terribilis, qui custodis pactum & misericordiam cum his qui te diligunt, & custodiunt mandata tua:

6. fiant aures tuæ auscultantes, & oculi tui aperti, ut audias orationem servi tui, quam ego oro coram te hodie nocte & die pro filiis Israel servis tuis: & confiteor pro peccatis filiorum Israel, quibus peccaverunt tibi: ego, & domus patris mei peccavimus,

7. vanitate seducti sumus, & non custodivimus mandatum tuum, & cæremonias, & judicia quæ præcepisti Moysi famulo tuo.

8. Memento verbi, quod mandasti Moysi servo tuo, dicens: Cùm transgressi fueritis, ego dispergam vos in populos:

9. & si revertamini ad me, & custodiatis præcepta mea, & faciatis ea; etiamsi abducti fueritis ad extrema cœli, inde congregabo vos, & reducam in locum, quem elegi ut habitaret nomen meum ibi.

10. Et ipsi servi tui, & populus tuus: quos redemisti in fortitudine tua magna, & in manu tua valida.

11. Obsecro Domine, sit auris tua attendens ad orationem servi tui, & ad orationem servorum tuorum, qui volunt timere nomen tuum: & dirige servum tuum hodie, & da ei misericordiam ante virum hunc. Ego enim eram pincerna regis.

(a) Is est mensis nonus. (b) Sc. regni Artaxerxis. Mundi 3550. ante Æram Ch. 454. (c) A Dario Hystasp. ædificato, ut narrat Plin. sive potiùs exornato, ut explicat Elian.

‖ Dan. 9. 4.

CAPUT II.

Nehemias, impetratis à rege litteris, venit Jerosolymam, & ad murorum instaurationem hortatur.

1. FActum est autem in mense Nisan, anno vigesimo Artaxerxis regis: & vinum erat ante eum & levavi vinum, & dedi regi: & eram quasi languidus ante faciem ejus.

2. Dixitque mihi rex: Quare vultus tuus tristis est, cùm te ægrotum non videam? non est hoc frustra, sed malum nescio quod in corde tuo est. Et timui valdè, ac nimis:

3. & dixi regi: Rex in æternum vive: quare non mœreat vultus meus, quia civitas domus sepulchrorum patris mei deserta est, & portæ ejus combustæ sunt igni?

4. Et ait mihi rex: Pro qua re postulas? Et oravi Deum cœli,

5. & dixi ad regem: Si videtur regi bonum, & si placet servus tuus ante faciem tuam, ut mittas me in Judæam ad civitatem sepulchri patris mei, & ædificabo eam.

6. Dixitque mihi rex, & regina quæ sedebat juxta eum: Usque ad quod tempus erit iter tuum, & quando reverteris? Et placuit ante vultum regis, & misit me: & constitui ei tempus. *

7. Et dixi regi: Si regi videtur bonum, epistolas det mihi ad duces regionis trans Flumen, ut traducant me, donec veniam in Judæam:

8. & epistolam ad Asaph custodem saltus regis, ut det mihi ligna, ut tegere possim portas turris domus, & muros civitatis, & domum, quam ingressus fuero. Et dedit mihi rex juxta manum Dei mei bonam mecum.

9. Et veni ad duces regionis trans Flumen, dedique eis epistolas regis. Miserat autem rex mecum principes militum, & equites.

10. Et audierunt Sanaballat Horonites, (a) & Tobias servus (b) Ammanites: & contristati sunt afflictione magna, quòd venisset homo, qui quæreret prosperitatem filiorum Israel.

11. Et veni Jerusalem, (c) & eram ibi tribus diebus,

12. & surrexi nocte ego, & viri pauci mecum, & non indicavi cuiquam quid Deus

Anno M. 3550. ante Æram Christi 454 Inde autē 70. septimanarum Danielis initium arcessitur. Dan. 9.

* annorum 12. ut patet infrà 5. 14. & 13. 6.

(a) i. Moabitarū Toparcha, ab Horonaimis præcipuo ejus regionis loco denominatus, de quo Isai. 15. 5. (b) i. Beneficiarius regis Persidis, Ammonitarū Toparcha. (c) Annis 82. postea quā ascēdit Zorobabel & 13. post quam ascenderat Esdras.

dedis-

dedisset in corde meo ut facerem in Jerusalem, & jumentum non erat mecum, nisi animal cui sedebam.

13. Et egressus sum per portam vallis nocte, & ante fontem draconis, & ad portam stercoris, & considerabam murum Jerusalem dissipatum, & portas ejus consumptas igni.

14. Et transivi ad portam fontis, & ad aquæductum regis, & non erat locus jumento, cui sedebam, ut transiret.

15. Et ascendi per torrentem nocte, & considerabam murum, & reversus veni ad portam vallis, & redii.

16. Magistratus autem nesciebant quò abiissem, aut quid ego facerem: sed & Judæis & sacerdotibus, & optimatibus, & magistratibus, & reliquis qui faciebant opus, usque ad id loci nihil indicaveram.

17. Et dixi eis: Vos nostis afflictionem in qua sumus; quia Jerusalem deserta est, & portæ ejus consumptæ sunt igni: venite, & ædificemus muros Jerusalem, & non simus ultrà opprobrium.

18. Et indicavi eis manum Dei mei, quòd esset bona mecum, & verba regis, quæ locutus esset mihi, & ajo: Surgamus, & ædificemus. Et confortatæ sunt manus eorum in bono.

19. Audierunt autem Sanaballat Horonites, & Tobias servus Amanites, & Gosem Arabs, & subsannaverunt nos, & despexerunt, dixeruntque: Quæ est hæc res, quam facitis? numquid contra regem vos rebellatis?

20. Et reddidi eis sermonem, dixique ad eos: Deus cœli ipse nos juvat, & nos servi ejus sumus: surgamus & ædificemus: vobis autem non est pars, & justitia, & memoria in Jerusalem.

CAPUT III.

Jerusalem in muris, turribus, ac portis, ædificatur à variis qui hic recensentur.

Eodem ann. 3550.

1. ET surrexit Eliasib sacerdos magnus, & fratres ejus sacerdotes, & ædificaverunt portam gregis: ipsi sanctificaverunt eam, & statuerunt valvas ejus, & usque ad turrim centum cubitorum sanctificaverunt eam, usque ad turrim Hananeel.

2. Et juxta eum ædificaverunt viri Jericho: & juxta eum ædificavit Zachur filius Amri.

3. Portam autem piscium ædificaverunt filii Asnaa: ipsi texerunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras, & vectes. Et juxta eos ædificavit Marimuth filius Uriæ, filii Accus.

4. Et juxta eum ædificavit Mosollam filius Barachiæ, filii Mesezebel: & juxta eos ædificavit Sadoc filius Baana:

5. Et juxta eos ædificaverunt Thecueni: optimates autem eorum non supposuerunt colla sua in opere Domini sui.

6. Et portam veterem ædificaverunt Jojada filius Phasea, & Mosollam filius Besodia: ipsi texerunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras, & vectes:

7. & juxta eos ædificaverunt Meltias Gabaonites, & Jadon Meronathites, viri de Gabaon & Maspha, pro duce qui erat in regione trans Flumen.

8. Et juxta eum ædificavit Eziel filius Araia aurifex: & juxta eum ædificavit Ananias filius pigmentarii: & dimiserunt Jerusalem usque ad murum plateæ latioris.

9. Et juxta eum ædificavit Raphaia filius Hur, princeps vici Jerusalem.

10. Et juxta eum ædificavit Jedaia filius Heromaph contra domum suam: & juxta eum ædificavit Hattus filius Haseboniæ.

11. Mediam partem vici ædificavit Melchias filius Horem, & Hasub filius Phahath Moab, & turrim furnorum.

12. Et juxta eum ædificavit Sellum filius Alohes princeps mediæ partis vici Jerusalem, ipse & filiæ ejus.

13. Et portam vallis ædificavit Hanun, & habitatores Zanoe: ipsi ædificaverunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras, & vectes, & mille cubitos in muro usque ad portam sterquilinii.

14. Et portam sterquilinii ædificavit Melchias filius Rechab, princeps vici Bethacharam: ipse ædificavit eam, & statuit valvas ejus, & seras, & vectes.

15. Et portam fontis ædificavit Sellum filius Cholhoza, princeps pagi Maspha: ipse ædificavit eam, & texit, & statuit valvas ejus, & seras, & vectes, & muros piscinæ Siloe in hortum regis, & usque ad gradus, qui descendunt de Civitate David.

16. Post eum ædificavit Nehemias filius Azboc princeps dimidiæ patris vici Bethsur usque contra sepulchrum David, & usque ad piscinam, quæ grandi opere constructa est, & usque ad domum fortium.

17. Post eum ædificaverunt Levitæ, Rehum filius Benni: post eum ædificavit Hasebias princeps dimidiæ partis vici Ceilæ in vico suo.

18. Post eum ædificaverunt fratres eorum Bavai filius Enadad, princeps dimidiæ partis Ceilæ.

19. Et ædificavit juxta eum Azer filius Josue, princeps Maspha, mensuram secundam, contra ascensum firmissimi anguli.

20. Post eum in monte ædificavit Baruch filius Zachai mensuram secundam, ab angulo usque ad portam domus Eliasib sacerdotis magni.

21. Post eum ædificavit Merimuth filius Uriæ filii Haccus, mensuram secundam, à porta domus Eliasib, donec extenderetur domus Eliasib.

22. Et post eum ædificaverunt sacerdotes viri de campestribus Jordanis.

23. Post eum edificavit Benjamin & Hasub contra domum suam: & post eum ædificavit Azarias filius Maasiæ filii Ananiæ contra domum suam.

24. Post eum ædificavit Bennui filius Henadad mensuram secundam, à domo Azariæ usque ad flexuram, & usque ad angulum.

25. Phalel filius Ozi contra flexuram & turrim, quæ eminet de domo regis excelsa, id est, in atrio carceris: post eum Phadaia filius Pharos.

26. Nathinæi autem habitabant in Ophel usque contra portam aquarum ad Orientem, & turrim, quæ prominebat.

27. Post eum ædificaverunt Thecueni mensuram secundam è regione, à turre magna & eminente usque ad murum templi.

Digitized by Google

28. Sursum autem à porta equorum ædificaverunt sacerdotes, unusquisque contra domum suam.

29. Post eos ædificavit Sadoc filius Emmer contra domum suam. Et post eum ædificavit Semaias filius Secheniæ, custos portæ Orientalis.

30. Post eum ædificavit Hanania filius Selemiæ, & Hanun filius Seleph sextus, mensuram secundam: post eum ædificavit Mosollam filius Barachiæ, contra gazophylacium suum. Post eum ædificavit Melchias filius aurificis usque ad domum Nathinæorum, & scruta vendentium contra portam judicialem, & usque ad cœnaculum anguli.

31. Et inter cœnaculum anguli in porta gregis ædificaverunt aurifices & negotiatores.

CAPUT IV.

Adversantibus Sanaballat & Tobia cum cæteris gentibus, Judæi altera manu ædificant, altera gladium tenent; & Nehemia contra illorum subsannationes & insidias Deum orante, opus perficitur.

Eodem ann. 3550. 1. FActum est autem, cùm audisset Sanaballat quòd ædificaremus murum, iratus est valdè: & motus nimis subsannavit Judæos,

2. & dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid Judæi faciunt imbecilles? Num dimittent eos gentes? Num sacrificabunt, & complebunt in una die? Numquid ædificare poterunt lapides de acervis pulveris, qui combusti sunt?

3. Sed & Tobias Ammanites proximus ejus, ait: Ædificent: si ascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideum.

4. Audi Deus noster, quia facti sumus despectui: converte opprobrium super caput eorum, & da eos in despectionem in terra captivitatis.

5. Ne operias iniquitatem eorum, & peccatum eorum coram facie tua non deleatur, quia irriserunt ædificantes.

6. Itaque ædificavimus murum, & conjunximus totum usque ad partem dimidiam: & provocatum est cor populi ad operandum.

7. Factum est autem, cùm audisset Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammanitæ, & Azotii, quòd obducta esset cicatrix muri Jerusalem, & quòd cœpissent interrupta concludi, irati sunt nimis.

8. Et congregati sunt omnes pariter ut venirent, & pugnarent contra Jerusalem, & molirentur insidias.

9. Et oravimus Deum nostrum, & posuimus custodes super murum die ac nocte contra eos.

10. Dixit autem Judas: Debilitata est fortitudo portantis, & humus nimia est, & nos non poterimus ædificare murum.

11. Et dixerunt hostes nostri: Nesciant, & ignorent donec veniamus in medium eorum, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus.

12. Factum est autem venientibus Judæis, qui habitabant juxta eos, & dicentibus nobis per decem vices, ex omnibus locis quibus venerant ad nos,

13. statui in loco post murum per circuitum populum in ordinem cum gladiis suis, & lanceis, & arcubus.

14. Et perspexi atque surrexi: & ajo ad optimates & magistratus, & ad reliquam partem vulgi: Nolite timere à facie eorum. Domini magni & terribilis mementote, & pugnate pro fratribus vestris, filiis vestris, & filiabus vestris, & uxoribus vestris, & domibus vestris.

15. Factum est autem, cùm audissent inimici nostri nuntiatum esse nobis, dissipavit Deus consilium eorum. Et reversi sumus omnes ad muros, unusquisque ad opus suum.

16. Et factum est à die illa, media pars juvenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum, & lanceæ, & scuta, & arcus, & loricæ, & principes post eos in omni domo Juda

17. ædificantium in muro, & portantium onera, & imponentium: una manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium:

18. ædificantium enim unusquisque gladio erat accinctus renes. Et ædificabant, & clangebant buccina juxta me.

19. Et dixi ad optimates, & ad magistratus, & ad reliquam partem vulgi: Opus grande est, & latum, & nos separati sumus in muro procul alter ab altero:

20. In loco quocumque audieritis clangorem tubæ, illuc concurrite ad nos: Deus noster pugnabit pro nobis.

21. Et nos ipsi faciamus opus: & media pars nostrûm teneat lanceas, ab ascensu auroræ donec egrediantur astra.

22. In tempore quoque illo dixi populo: Unusquisque cum puero suo maneat in medio Jerusalem, & sint nobis vices per noctem, & diem ad operandum.

23. Ego autem & fratres mei, & pueri mei, & custodes, qui erant post me, non deponebamus vestimenta nostra: unusquisque tantùm nudabatur ad baptismum.

CAPUT V.

In magna fame Nehemias divites avaros increpat, usurasque prohibet, sua indigentibus sponte elargiens.

1. ET factus est clamor populi, & uxorum ejus magnus adversus fratres suos Judæos. Eodem ann. 3550.

2. Et erant qui dicerent: Filii nostri, & filiæ nostræ multæ sunt nimis: accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & vivamus.

3. Et erant qui dicerent: Agros nostros, vineas, & domos nostras opponamus, & accipiamus frumentum in fame.

4. Et alii dicebant: Mutuo sumamus pecunias in tributa regis, demusque agros nostros & vineas:

5. & nunc sicut carnes fratrum nostrorum, sic carnes nostræ sunt: & sicut filii eorum, ita & filii nostri. Ecce nos subjugamus filios nostros, & filias nostras in servitutem, & de filiabus nostris sunt famulæ, nec habemus unde possint redimi, & agros nostros, & vineas nostras alii possident.

6. Et iratus sum nimis cùm audissem clamorem eorum secundùm verba hæc:

7. cogitavitque cor meum mecum: & increpavi optimates & magistratus, & dixi eis: Usurasne singuli à fratribus vestris exigitis? Et congregavi adversum eos concionem magnam,

8. & dixi eis: Nos, ut scitis, redemimus fratres nostros Judæos, qui venditi fuerant gentibus secundùm possibilitatem nostram: & vos igitur vendetis fratres vestros, & redimemus eos? Et siluerunt, nec invenerunt quid responderent.

9. Dixique ad eos: Non est bona res, quam facitis: quare non in timore Dei nostri ambulatis, ne exprobretur nobis à gentibus inimicis nostris?

10. Et ego, & fratres mei, & pueri mei commodavimus plurimis pecuniam & frumentum: non repetamus in commune istud, æs alienum concedamus, quod debetur nobis.

11. Reddite eis hodie agros suos, & vineas suas, & oliveta sua, & domos suas: quin potiùs & centesimam pecuniæ, frumenti, vini, & olei, quam exigere soletis ab eis, date pro illis.

12. Et dixerunt: Reddemus, & ab eis nihil quæremus: sicque faciemus ut loqueris. Et vocavi Sacerdotes, & adjuravi eos, ut facerent juxta quod dixeram.

13. Insuper excussi sinum meum, & dixi: Sic excutiat Deus omnem virum, qui non compleverit verbum istud, de domo sua, & de laboribus suis: sic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit universa multitudo: Amen. Et laudaverunt Deum. Fecit ergo populus sicut erat dictum.

14. A die autem illa, qua præceperat rex mihi ut essem dux in terra Juda, ab anno vigesimo usque ad annum trigesimum secundum Artaxerxis regis per annos duodecim, ego & fratres mei annonas, quæ ducibus debebantur, non comedimus.

15. Duces autem primi, qui fuerant ante me, gravaverunt populum, & acceperunt ab eis, in pane, & vino, & pecunia, quotidie siclos quadraginta: sed & ministri eorum depresserunt populum. Ego autem non feci ita propter timorem Dei:

16. quin potiùs in opere muri ædificavi, & agrum non emi, & omnes pueri mei congregati ad opus erant.

17. Judæi quoque & magistratus, centum quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos de gentibus, quæ in circuitu nostro sunt, in mensa mea erant.

18. Parabatur autem mihi per dies singulos bos unus, arietes sex electi, exceptis volatilibus, & inter dies decem vina diversa, & alia multa tribuebam: insuper & annonas ducatus mei non quæsivi: valdè enim attenuatus erat populus.

19. Memento mei Deus meus in bonum secundùm omnia quæ feci populo huic.

CAPUT VI.

Sanaballat cum sociis Judæis ad fœdus insidiosis litteris invitans, ac sic ædificationem impedire nitens, non terret, nec immutat propositum Nehemiæ, completoque muro, timuerunt omnes finitimæ gentes.

A. dom. ann. 3550. 1. FActum est autem, cùm audisset Sanaballat, & Tobias, & Gossem Arabs, & cæteri inimici nostri, quòd ædificassem ego murum, & non esset in ipso residua interruptio (usque ad tempus autem illud valvas non posueram in portis)

2. miserunt Sanaballat, & Gossem ad me, dicentes: Veni, & percutiamus fœdus pariter in viculis in Campo Ono. Ipsi autem cogitabant ut facerent mihi malum.

3. Misi ergo ad eos nuntios, dicens: Opus grande ego facio, & non possum descendere: ne fortè negligatur cùm venero, & descendero ad vos.

4. Miserunt autem ad me secundùm verbum hoc per quatuor vices: & respondi eis juxta sermonem priorem.

5. Et misit ad me Sanaballat juxta verbum prius quinta vice puerum suum, & epistolam habebat in manu sua scriptam hoc modo:

6. IN GENTIBUS auditum est, & Gossem dixit, quòd tu & Judæi cogitetis rebellare, & propterea ædifices murum, & levare te velis super eos regem: propter quam causam

7. & prophetas posueris, qui prædicent de te in Jerusalem, dicentes: Rex in Judæa est. Auditurus est rex verba hæc: idcircò nunc veni, ut ineamus consilium pariter.

8. Et misi ad eos, dicens: Non est factum secundùm verba hæc, quæ tu loqueris: de corde enim tuo tu componis hæc.

9. Omnes enim hi terrebant nos, cogitantes quòd cessarent manus nostræ ab opere, & quiesceremus. Quam ob causam magis confortavi manus meas:

10. & ingressus sum domum Semaiæ filii Dalaiæ filii Metabeel secretò. Qui ait: Tractemus nobiscum in domo Dei in medio templi, & claudamus portas ædis: quia venturi sunt ut interficiant te, & nocte venturi sunt ad occidendum te.

11. Et dixi: Num quisquam similis mei fugit? & quis ut ego ingredietur templum, & vivet? non ingrediar.

12. Et intellexi quòd Deus non misisset eum, sed quasi vaticinans locutus esset ad me, & Tobias, & Sanaballat conduxissent eum:

13. acceperat enim pretium, ut territus facerem, & peccarem, & haberent malum, quod exprobrarent mihi.

14. Memento mei Domine pro Tobia & Sanaballat, juxta opera eorum talia: sed & Noadiæ prophetæ, & cæterorum prophetarum, qui terrebant me.

15. Completus est autem murus vigesimoquinto die mensis Elul*, quinquaginta duobus diebus. * qui est sextus.

16. Factum est ergo cùm audissent omnes inimici nostri, ut timerent universæ gentes, quæ erant in circuitu nostro, & conciderent intra semetipsos, & scirent quòd à Deo factum esset opus hoc.

17. Sed & in diebus illis multæ optimatum Judæorum epistolæ mittebantur ad Tobiam, & à Tobia veniebant ad eos.

18. Multi enim erant in Judæa habentes juramentum ejus, quia gener erat Secheniæ filii Area, & Johanan filius ejus acceperat filiam Mosollam filii Barachiæ:

19. sed & laudabant eum coram me, & verba mea nuntiabant ei: & Tobias mittebat epistolas ut terreret me.

Digitized by Google

CAPUT VII.

Per Nehemiam constituuntur custodes in Jerusalem: deinde convocato populo recensentur hi qui primùm ascenderant Jerusalem, unà cum jumentis ipsorum, danturque munera ad opus ædificationis.

Eodem ann. 3550. Eccli. 49. 15 * Cujus dedicatio peragitur. Infr. 12. 27

1. POstquam autem ædificatus est murus*, & posui valvas, & recensui janitores, & cantores, & Levitas:

2. præcepi Hanani fratri meo, & Hananiæ principi domus de Jerusalem (ipse enim quasi vir verax & timens Deum plus cæteris videbatur)

3. & dixi eis: Non aperiantur portæ Jerusalem usque ad calorem solis. Cùmque adhuc assisterent, clausæ portæ sunt, & oppilatæ: & posui custodes de habitatoribus Jerusalem, singulos per vices suas, & unumquemque contra domum suam.

4. Civitas autem erat lata nimis & grandis, & populus parvus in medio ejus, & non erant domus ædificatæ.

5. Deus autem dedit in corde meo, & congregavi optimates, & magistratus, & vulgus, ut recenserem eos: & inveni librum census eorum, qui ascenderant primum, & inventum est scriptum in eo.

|| Vide 1. Esdr. 2. 1.

6. || Isti filii provinciæ, qui ascenderunt de captivitate migrantium, quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis, & reversi sunt in Jerusalem, & in Judæam, unusquisque in civitatem suam.

7. Qui venerunt cum Zorobabel, Josue, Nehemias, Azarias, Raamias, Nahamani, Mardochæus, Belsam, Mespharath, Begoai, Nahum, Baana. Numerus virorum populi Israel:

8. Filii Pharos, duo millia centum septuagintaduo:

9. Filii Saphatia, trecenti septuagintaduo:

10. Filii Area, sexcenti quinquagintaduo:

11. Filii Phahathmoab filiorum Josue & Joab, duo millia octingenti decem & octo:

12. Filii Ælam, mille ducenti quinquaginta quatuor:

13. Filii Zethua, octingenti quadragintaquinque:

14. Filii Zachai, septingenti sexaginta:

15. Filii Bannui, sexcenti quadragintaocto:

16. Filii Bebai, sexcenti vigintiocto:

17. Filii Azgad, duo millia trecenti vigintiduo:

18. Filii Adonicam, sexcenti sexagintaseptem:

19. Filii Beguai, duo millia sexaginta septem:

20. Filii Adin, sexcenti quinquagintaquinque:

21. Filii Ater, filii Hezeciæ, nonagintaocto:

22. Filii Hasem, trecenti vigintiocto:

23. Filii Besai, trecenti vigintiquatuor:

24. Filii Hareph, centum duodecim:

25. Filii Gabaon, nonagintaquinque:

26. Filii Bethlehem, & Netupha, centum octogintaocto.

27. Viri Anathoth, centum vigintiocto.

28. Viri Bethazmoth, quadragintaduo.

29. Viri Cariathiarim, Cephira, & Beroth, septingenti quadragintatres.

30. Viri Rama & Geba, sexcenti vigintiunus.

31. Viri Machmas, centum vigintiduo.

32. Viri Bethel & Hai, centum vigintitres.

33. Viri Nebo alterius, quinquagintaduo.

34. Viri Ælam alterius, mille ducenti quinquagintaquatuor.

35. Filii Harem, trecenti viginti.

36. Filii Jericho, trecenti quadragintaquinque.

37. Filii Lod Hadid & Ono, septingenti vigintiunus.

38. Filii Senaa, tria millia nongenti triginta.

39. Sacerdotes: Filii Idaia in domo Josue, nongenti septuagintatres.

40. Filii Emmer, mille quinquagintaduo.

41. Filii Phashur, mille ducenti quadragintaseptem:

42. Filii Arem, mille decem & septem. Levitæ:

43. Filii Josue & Cedmihel filiorum

44. Oduiæ, septuagintaquatuor. Cantores:

45. Filii Asaph, centum quadragintaocto.

46. Janitores: Filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai: centum trigintaocto.

47. Nathinæi: filii Soha, filii Hasupha, filii Tebbaoth,

48. filii Ceros, filii Siaa, filii Phadon, filii Lebana, filii Hagaba, filii Selmai,

49. filii Hanan, filii Geddel, Filii Gaher,

50. filii Raaia, filii Rasin, filii Necoda,

51 filii Gesem, filii Asa, filii Phasea,

52. filii Besai filii Munim, filii Nephussim,

53. filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Harhur,

54. filii Besloth, filii Mahida, filii Harsa,

55. filii Bercos, filii Sisara, filii Thema,

56. filii Nasia, filii Hatipha,

57. filii servorum Salomonis, filii Sothai, filii Sophereth, filii Pharida,

58. filii Jahala, filii Darcon, filii Jeddel,

59. filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erat ortus ex Sabaim filio Amon.

60. Omnes Nathinæi, & filii servorum Salomonis, trecenti nonagintaduo.

61. Hi sunt autem, qui ascenderunt de Thelmela, Thelharsa, Cherub, Addon, & Emmer: & non potuerunt indicare domum patrum suorum, & semen suum, utrum ex Israel essent.

62. Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda, sexcenti quadragintaduo.

63. Et de sacerdotibus, filii Habia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis uxorem: & vocatus est nomine eorum.

64. Hi quæsierunt scripturam suam in censu, & non invenerunt: & ejecti sunt de sacerdotio.

65. Dixitque Athersatha * eis ut non manducarent de Sanctis sanctorum, donec staret Sacerdos doctus & eruditus.

* i. præfectus, sc. Zorobabel. Vid. lib. 1. cap. 2. v. 63

66. Omnis multitudo quasi vir unus quadragintaduo millia trecenti sexaginta,

67. absque servis & ancillis eorum, qui

erant

erant septem millia trecenti trigintaseptem, & inter eos cantores, & cantatrices, ducenti quadragintaquinque.

68. Equi eorum, septingenti trigintasex: muli eorum, ducenti quadragintaquinque:

69. cameli eorum, quadringenti trigintaquinque: asini, sex millia septingenti viginti.

* *Hucusque refertur quid in commentario scriptum fuerit, ex in Nehemiæ historia texitur.*

*Hoc hic; in Hebr. neque in Græco est, neque suo loco videtur hic positum.

70. Nonnulli autem de principibus familiarum dederunt in opus. Athersatha dedit in thesaurum auri drachmas mille, phialas quinquaginta, tunicas sacerdotales quingentas triginta.

71. Et de principibus familiarum dederunt in thesaurum operis, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia ducentas.

72. Et quod dedit reliquus populus, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia, & tunicas sacerdotales sexagintaseptem.

73. Habitaverunt autem Sacerdotes, & Levitæ, & janitores, & cantores, & reliquum vulgus, & Nathinæi, & omnis Israel in civitatibus suis.

CAPUT VIII.

Esdras distinctè populo verba legis recitat, facto per Levitas silentio, & contristatum populum Nehemias consolatur, allatisque frondibus celebrant septem diebus festum tabernaculorum; legente singulis diebus Esdra in libro legis.

Anno M. 3551. Ant. Chr. 454. ‡ Fer. 4. Quat. Temp. Sept.

1. ET venerat mensis septimus: filii autem Israel erant in civitatibus suis. ‡ Congregatusque est omnis populus quasi vir unus ad plateam, quæ est ante portam aquarum: & dixerunt Esdræ scribæ ut afferret librum legis Moysi, quam præceperat Dominus Israeli.

2. Attulit ergo Esdras sacerdos legem coram multitudine virorum & mulierum, cunctisque qui poterant intelligere, in die prima mensis septimi.

3. Et legit in eo apertè in platea quæ erat ante portam aquarum, de manè usque ad mediam diem, in conspectu virorum & mulierum, & sapientium: & aures omnis populi erant erectæ ad Librum.

4. Stetit autem Esdras scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum: & steterunt juxta eum, Mathathias, & Semeia, & Ania, & Uria, & Helcia, & Maasia, ad dexteram ejus: & ad sinistram, Phadaia, Misael, & Melchia, & Hasum, & Hasbadana, Zacharia, & Mosollam.

5. Et aperuit Esdras librum coram omni populo: super universum quippe populum eminebat: & cùm aperuisset eum, stetit omnis populus.

6. Et benedixit Esdras Domino Deo magno: & respondit omnis populus: Amen, Amen: elevans manus suas, & incurvati sunt, & adoraverunt Deum proni in terram.

7. Porrò Josue, & Bani, & Serebia, Jamin, Accub, Septhai, Odia, Maaia, Celita, Azarias, Jozabed, Hanan, Phalaia, Levitæ, silentium faciebant in populo ad audiendam legem: populus autem stabat in gradu suo.

8. Et legerunt in Libro legis Dei distinctè, & apertè ad intelligendum: & intellexerunt cùm legeretur.

9. Dixit autem Nehemias (ipse est Athersatha *) & Esdras sacerdos & scriba, & Levitæ interpretantes universo populo: Dies sanctificatus est Domino Deo nostro, nolite lugere, & nolite flere. Flebat enim omnis populus cùm audiret verba legis.

* i. ipse est tum Athersatha, sive præfectus. Vid. supr. c. 7. v. 65.

10. Et dixit eis: Ite, comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes his qui non præparaverunt sibi: quia sanctus dies Domini est, & nolite contristari: gaudium etenim Domini est fortitudo nostra.

11. Levitæ autem silentium faciebant in omni populo, dicentes: Tacete, quia dies sanctus est, & nolite dolere.

12. Abiit itaque omnis populus ut comederet & biberet, & mitteret partes, & faceret lætitiam magnam: quia intellexerant verba, quæ docuerat eos.

13. Et in die secundo congregati sunt principes familiarum universi populi, Sacerdotes & Levitæ ad Esdram scribam, ut interpretaretur eis verba Legis.

14. Et invenerunt scriptum in Lege, præcepisse Dominum in manu Moysi, ut habitent filii Israel in tabernaculis, in die solemni, mense septimo:

15. & ut prædicent, & divulgent vocem in universis urbibus suis, & in Jerusalem, dicentes: Egredimini in montem, & afferte frondes olivæ, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos palmarum, & frondes ligni nemorosi, ut fiant tabernacula, sicut scriptum est.

16. Et egressus est populus, & attulerunt: Feceruntque sibi tabernacula unusquisque in domate suo, & in atriis suis, & in atriis domus Dei, & in platea portæ aquarum, & in platea portæ Ephraim.

17. Fecit ergo universa Ecclesia eorum qui redierant de captivitate, ‖ tabernacula, & habitaverunt in tabernaculis: non enim fecerant à diebus Josue filii Nun taliter filii Israel usque ad diem illum. Et fuit lætitia magna nimis. ‖ Lev. 23. 39.

18. Legit autem in Libro legis Dei per dies singulos, à die primo usque ad diem novissimum: & fecerunt solemnitatem septem diebus, & in die octavo collectam juxta ritum.

CAPUT IX.

Populus in jejunio & saccis pœnitens separat se ab alienigenis: Levitæ confitentur Dei beneficia, Israelitarumque scelera, & pro populo orant, ac ita fœdus cum Domino feriunt.

1. IN die autem vigesimoquarto mensis hujus convenerunt filii Israel in jejunio in saccis, & humus super eos. Eodem ann. 3551

2. Et separatum est semen filiorum Israel ab omni filio alienigena: & steterunt, & confitebantur peccata sua, & iniquitates patrum suorum.

3. Et consurrexerunt ad standum: & legerunt in volumine legis Domini Dei sui, quater in die, & quater confitebantur, & adorabant Dominum Deum suum.

4. Surrexerunt autem super gradum Le-

vita-

vitarum Josue, & Bani, & Cedmihel, Sabania, Bonni, Sarebias, Bani, & Chanani: & clamaverunt voce magna ad Dominum Deum suum.

5. Et dixerunt Levitæ, Josue, & Cedmihel, Bonni, Hasebnia, Serebia, Odaia, Sebnia, Phathahia: Surgite, benedicite Domino Deo vestro ab æterno usque in æternum: & benedicant nomini gloriæ tuæ excelso in omni benedictione & laude.

6. Tu ipse Domine, solus, tu fecisti cœlum, & cœlum cœlorum, & omnem exercitum eorum: terram, & universa quæ in ea sunt: maria, & omnia quæ in eis sunt: & tu vivificas omnia hæc, & exercitus cœli te adorat.

7. Tu ipse, Domine Deus, qui elegisti Abram, & † eduxisti eum de igne Chaldæorum, & posuisti nomen ejus Abraham.

† Gen. 11. 31.

8. Et invenisti cor ejus fidele coram te: & percussisti cum eo fœdus, ut dares ei Terram Chananæi, Hethæi, & Amorrhæi: & Pherezæi, & Jebusæi, & Gergesæi, ut dares semini ejus: & implesti verba tua, quoniam justus es.

9. Et vidisti afflictionem patrum nostrorum in Ægypto: clamoremque eorum audisti super Mare rubrum.

10. Et dedisti signa atque portenta in Pharaone, & in universis servis ejus, & in omni populo terræ illius: cognovisti enim quia superbè egerant contra eos: & fecisti tibi nomen, sicut & in hac die.

11. Et mare divisisti ante eos, & transierunt per medium maris in sicco: persecutores autem eorum projecisti in profundum, quasi lapidem in aquas validas.

12. Et in columna nubis ductor eorum fuisti per diem, & in columna ignis per noctem, ut appareret eis via, per quam ingrediebantur.

13. Ad montem quoque Sinai descendisti, & locutus es cum eis de cœlo, & dedisti eis judicia recta, & legem veritatis, ceremonias, & præcepta bona:

14. & sabbatum sanctificatum tuum ostendisti eis, & mandata, & ceremonias, & legem præcepisti eis in manu Moysi servi tui.

15. Panem quoque de cœlo dedisti eis in fame eorum, & aquam de petra eduxisti eis sitientibus, & dixisti eis ut ingrederentur & possiderent terram, super quam levasti manum tuam, ut traderes eis.

16. Ipsi verò & patres nostri superbè egerunt, & induraverunt cervices suas, & non audierunt mandata tua.

17. Et noluerunt audire, & non sunt recordati mirabilium tuorum quæ feceras eis. Et induraverunt cervices suas, & dederunt caput ut converterentur ad servitutem suam, quasi per contentionem. Tu autem Deus propitius, clemens & misericors, longanimis & multæ miserationis, non dereliquisti eos,

18. & quidem cùm fecissent sibi vitulum conflatilem, & dixissent: Iste est Deus tuus, qui eduxit te de Ægypto: feceruntque blasphemias magnas.

19. Tu autem in misericordiis tuis multis non dimisisti eos in deserto: columna nubis non recessit ab eis per diem, ut duceret eos in viam, & columna ignis per noctem, ut ostenderet eis iter per quod ingrederentur.

20. Et spiritum tuum bonum dedisti qui doceret eos, & manna tuum non prohibuisti ab ore eorum, & aquam dedisti eis in siti.

21. Quadraginta annis pavisti eos in deserto, nihilque eis defuit: vestimenta eorum non inveteraverunt, & pedes eorum non sunt attriti.

22. Et dedisti eis regna, & populos, & partitus es eis sortes: & possederunt terram Sehon, & terram regis Hesebon, & terram Og regis Basan.

23. Et multiplicasti filios eorum sicut stellas cœli, & adduxisti eos ad terram, de qua dixeras patribus eorum ut ingrederentur & possiderent.

24. Et venerunt filii, & possederunt terram, & humiliasti coram eis habitatores terræ Chananæos, & dedisti eos in manu eorum, & reges eorum & populos terræ, ut facerent eis sicut placebat illis.

25. Ceperunt itaque urbes munitas, & humum pinguem, & possederunt domos plenas cunctis bonis; cisternas ab aliis fabricatas, vineas, & oliveta, & ligna pomifera multa: & comederunt, & saturati sunt, & impinguati sunt, & abundaverunt deliciis in bonitate tua magna.

26. Provocaverunt autem te ad iracundiam, & recesserunt à te, & projecerunt legem tuam post terga sua: & prophetas tuos occiderunt, qui contestabantur eos ut reverterentur ad te: feceruntque blasphemias grandes.

27. Et dedisti eos in manu hostium suorum, & afflixerunt eos. Et in tempore tribulationis suæ clamaverunt ad te, & tu de cœlo audisti, & secundùm miserationes tuas multas dedisti eis salvatores, qui salvarent eos de manu hostium suorum.

28. Cùmque requievissent, reversi sunt ut facerent malum in conspectu tuo: & dereliquisti eos in manu inimicorum suorum, & possederunt eos. Conversique sunt, & clamaverunt ad te: tu autem de cœlo exaudisti, & liberasti eos in misericordiis tuis, multis temporibus.

29. Et contestatus es eos ut reverterentur ad Legem tuam. Ipsi verò superbè egerunt, & non audierunt mandata tua, & in judiciis tuis peccaverunt, quæ faciet homo, & vivet in eis: & dederunt humerum recedentem, & cervicem suam induraverunt, nec audierunt.

30. Et protraxisti super eos annos multos, & contestatus es eos in spiritu tuo per manum prophetarum tuorum: & non audierunt, & tradidisti eos in manu populorum terrarum.

31. In misericordiis autem tuis plurimis non fecisti eos in consumptionem, nec dereliquisti eos: quoniam Deus miserationum, & clemens es tu.

32. Nunc itaque Deus noster magne, fortis, & terribilis, custodiens pactum & misericordiam, ne avertas à facie tua omnem laborem, qui invenit nos, reges nostros, & principes nostros, & sacerdotes nostros, & prophetas nostros, & patres nostros, & omnem populum tuum, à diebus regis Assur usque in diem hanc.

33. Et tu justus es in omnibus, quæ venerunt super nos: quia veritatem fecisti, nos autem impiè egimus.

34. Re-

34. Reges nostri, principes nostri, sacerdotes nostri, & patres nostri non fecerunt legem tuam, & non attenderunt mandata tua, & testimonia tua quæ testificatus es in eis.

35. Et ipsi in regnis suis, & in bonitate tua multa, quam dederas eis, & in terra latissima & pingui, quam tradideras in conspectu eorum, non servierunt tibi, nec reversi sunt à studiis suis pessimis.

36. Ecce nos ipsi hodie servi sumus; & terra, quam dedisti patribus nostris ut comederent panem ejus, & quæ bona sunt ejus, & nos ipsi servi sumus in ea.

37. Et fruges ejus multiplicantur regibus, quos posuisti super nos propter peccata nostra, & corporibus nostris dominantur, & jumentis nostris secundùm voluntatem suam, & in tribulatione magna sumus.

38. Super omnibus ergo his nos ipsi percutimus fœdus, & scribimus, & signant principes nostri, Levitæ nostri, & Sacerdotes nostri.

CAPUT X.

Designantur qui fœdus initum signarent, quo pollicentur se servaturos universa Dei præcepta, maximè de non commiscendo cum alienigenis, de servandis sabbato, anno septimo, oblationibus, primitiis ac decimis.

Eodem Ann. 3551.

1. SIgnatores autem fuerunt, Nehemias, Athersatha filius Hachelai, & Sedecias,
2. Saraias, Azarias, & Jeremias,
3. Pheshur, Amarias, Melchias,
4. Hattus, Sebenia, Melluc,
5. Harem, Merimuth, Obdias,
6. Daniel, Genthon, Baruch,
7. Mosollam, Abia, Miamim,
8. Maazia, Belgai, Semeia: hi sacerdotes.
9. Porrò Levitæ, Josue filius Azaniæ, Bennui de filiis Henadad, Cedmihel,
10. & fratres eorum, Sebenia, Odaia, Celita, Phalaia, Hanan,
11. Micha, Rohob, Hasebia,
12. Zachur, Serebia, Sabania,
13. Odaia, Bani, Baninu.
14. Capita populi, Pharos, Phahathmoab, Aelam, Zethu, Bani,
15. Bonni, Azgad, Bebai,
16. Adonia, Begoai, Adin,
17. Ater, Hezecia, Azur,
18. Odaia, Hasum, Besai,
19. Hareph, Anathoth, Nebai,
20. Megphias, Mosollam, Hazir,
21. Mesizabel, Sadoc, Jeddua,
22. Pheltia, Hanan, Anaia,
23. Osee, Hanania, Hasub,
24. Alohes, Phalea, Sobec,
25. Rehum, Hasebna, Maasia,
26. Echaia, Hanan, Anan,
27. Melluch, Haran, Baana:
28. & reliqui de populo, Sacerdotes, Levitæ, janitores, & cantores, Nathinæi, & omnes qui se separaverunt de populis terrarum ad legem Dei, uxores eorum, filii eorum, & filiæ eorum.
29. omnes qui poterant sapere spondentes pro fratribus suis, optimates eorum, & qui veniebant ad pollicendum & jurandum ut ambularent in lege Dei, quam dederat in manu Moysi servi Dei, ut facerent & custodirent universa mandata Domini Dei nostri, & judicia ejus & cæremonias ejus,
30. & ut non daremus filias nostras populo terræ, & filias eorum non acciperemus filiis nostris.
31. Populi quoque terræ, qui important venalia, & omnia ad usum, per diem sabbati, ut vendant, non accipiemus ab eis in sabbato & in die sanctificato. Et dimittemus annum septimum, & exactionem universæ manus.
32. Et statuemus super nos præcepta ut demus tertiam partem sicli per annum ad opus domus Dei nostri,
33. ad panes propositionis, & ad sacrificium sempiternum, & in holocaustum sempiternum in sabbatis, in calendis, in solemnitatibus, & in sanctificatis, & pro peccato: ut exoretur pro Israel, & in omnem usum domus Dei nostri.
34. Sortes ergo misimus super oblationem lignorum, inter Sacerdotes, & Levitas, & populum, ut inferrentur in domum Dei nostri per domos patrum nostrorum, per tempora, à temporibus anni usque ad annum: ut arderent super altare Domini Dei nostri, sicut scriptum est in lege Moysi:
35. & ut afferremus primogenita terræ nostræ, & primitiva universi fructus omnis ligni, ab anno in annum, in domo Domini.
36. Et primitiva filiorum nostrorum, & pecorum nostrorum, sicut scriptum est in lege, & primitiva boum nostrorum, & ovium nostrarum, ut offerrentur in domo Dei nostri, Sacerdotibus qui ministrant in domo Dei nostri:
37. & primitias ciborum nostrorum, & libaminum nostrorum, & poma omnis ligni, vindemiæ quoque & olei afferemus Sacerdotibus ad gazophylacium Dei nostri, & decimam partem terræ nostræ Levitis. Ipsi Levitæ decimas accipient ex omnibus civitatibus operum nostrorum.
38. Erit autem Sacerdos filius Aaron cum Levitis in decimis Levitarum, & Levitæ offerent decimam partem decimæ suæ in domo Dei nostri, ad gazophylacium in domum thesauri:
39. Ad gazophylacium enim deportabunt filii Israel, & filii Levi, primitias frumenti, vini, & olei: & ibi erunt vasa sanctificata, & Sacerdotes, & cantores, & janitores, & ministri, & non dimittemus domum Dei nostri.

CAPUT XI.

Recensentur incolæ Jerusalem & civitatum Juda post instaurationem.

1. HAbitaverunt * autem principes populi in Jerusalem; reliqua verò plebs misit sortem, ut tollerent unam partem de decem, qui habitaturi essent in Jerusalem civitate sancta, novem verò partes in civitatibus. * Tunc & deinceps.
2. Benedixit autem populus omnibus viris qui se sponte obtulerant ut habitarent in Jerusalem.
3. Hi sunt itaque principes provinciæ qui habitaverunt in Jerusalem, & in civitatibus Juda. Habitavit autem unusquisque in possessione sua, in urbibus suis, Israel, Sacerdotes, Levitæ, Nathinæi, & filii servorum Salomonis.
4. Et in Jerusalem habitaverunt de filiis Juda, & de filiis Benjamin: de filiis Juda, Athaias

filius Aziam, filii Zachariæ, filii Amariæ, filii Saphatiæ, filii Malaleel: de filiis Phares,

5. Maasia filius Baruch, filius Cholhoza, filius Hazia, filius Adaia, filius Joiarib, filius Zachariæ, filius Silonitis:

6. omnes hi filii Phares, qui habitaverunt in Jerusalem, quadringenti sexagintaocto viri fortes.

7. Hi sunt autem filii Benjamin: Sellum filius Mosollam, filius Joed, filius Phadaia, filius Colaia, filius Masia, filius Etheel, filius Isaia,

8. & post eum Gebbai, Sellai, nongenti vigintiocto,

9. & Joel filius Zechri præpositus eorum, & Judas filius Senua super civitatem secundus.

10. Et de sacerdotibus, Idaia filius Joarib, Jachin,

11. Saraia filius Helciæ, filius Mosollam, filius Sadoch, filius Meraioth, filius Achitob princeps domus Dei,

12. & fratres eorum facientes opera templi: octingenti vigintiduo. Et Adaia filius Jeroham, filius Phelelia, filius Amsi, filius Zachariæ, filius Pheshur, filius Melchiæ,

13. & fratres ejus principes patrum: ducenti quadragintaduo. Et Amassai filius Azreel, filius Ahazi, filius Mosollamoth, filius Emmer,

14. & fratres eorum potentes nimis: centum vigintiocto, & præpositus eorum Zabdiel filius potentium.

15. Et de Levitis Semeia filius Hasub, filius Azaricam, filius Hasabia, filius Boni,

16. & Sabathai & Jozabed, super omnia opera, quæ erant forinsecus in domo Dei, à principibus Levitarum.

17. Et Mathania filius Micha, filius Zebedei, filius Asaph, princeps ad laudandum & ad confitendum in oratione, & Becbecia secundus de fratribus ejus, & Abda filius Samua, filius Galal, filius Idithum:

18. omnes Levitæ in civitate sancta ducenti octogintaquatuor.

19. Et janitores, Accub, Telmon, & fratres eorum, qui custodiebant ostia: centum septuagintaduo.

20. Et reliqui ex Israel Sacerdotes & Levitæ in universis civitatibus Juda, unusquisque in possessione sua.

21. Et Nathinæi, qui habitabant in Ophel, & Siaha, & Gaspha de Nathinæis.

22. Et episcopus Levitarum in Jerusalem, Azzi filius Bani, filius Hasabiæ, filius Mathaniæ, filius Michæ. De filiis Asaph, cantores in ministerio domus Dei.

23. Præceptum quippe regis super eos erat, & ordo in cantoribus per dies singulos,

24. & Phathahia filius Mesezebel, de filiis Zara filii Juda in manu regis, juxta omne verbum populi,

25. & in domibus per omnes regiones eorum. De filiis Juda habitaverunt in Cariatharbe, & in filiabus ejus: & in Dibon, & in filiabus ejus: & in Cabseel, & in viculis ejus,

26. & in Josue, & in Molada, & in Bethphaleth,

27. & in Hasersual, & in Bersabee, & in filiabus ejus,

28. & in Siceleg, & in Mochona, & in filiabus ejus,

29. & in Remmon, & in Saraa, & in Jerimuth,

30. Zanoa, Odollam & in villis earum, Lachis & regionibus ejus, & Azeca, & filiabus ejus. Et manserunt in Bersabee usque ad vallem Ennom.

31. Filii autem Benjamin, à Geba, Mechmas, & Hai, & Bethel, & filiabus ejus:

32. Anathoth, Nob, Anania,

33. Asor, Rama, Gethaim,

34. Hadid, Seboim, & Neballat, Lod,

35. & Ono valle artificum.

36. Et de Levitis portiones Judæ & Benjamin.

CAPUT XII.

Nomina & officia Sacerdotum ac Levitarum, qui cum Zorobabel in Jerusalem ascenderunt, & custodes thesaurorum: magna solemnitate convocatis undique Levitis celebrant, dedicationem muri Jerusalem.

1. HI (a) sunt autem Sacerdotes & Levitæ, qui ascenderunt (b) cum Zorobabel filio Salathiel, & Josue: Saraia, Jeremias Esdras,

2. Amaria, Melluc, Hattus,

3. Sebenias, Rheum, Merimuth,

4. Addo, Genthon, Abia,

5. Miamin, Madia, Belga,

6. Semeia, & Joiarib, Idaia, Sellum, Amoc, Helcias,

7. Idaia. Isti principes Sacerdotum, & fratres eorum, in diebus Josue.

8. Porrò Levitæ, Jesua, Bennui, Cedmihel, Sarebia, Juda, Mathanias, super hymnos ipsi & fratres eorum:

9. & Becbecia atque Hanni, & fratres eorum, unusquisque in officio suo.

10. Josue autem genuit Joacim, & Joacim genuit Eliasib, & Eliasib genuit Joiada,

11. & Joiada genuit Jonathan, & Jonathan genuit Jeddoa (c).

12. In diebus autem Joacim erant Sacerdotes & principes familiarum: Saraiæ, Maraia: Jeremiæ, Hanania:

13. Esdræ, Mosollam: Amariæ, Johanan:

14. Milicho, Jonathan: Sebeniæ, Joseph:

15. Haram, Edna: Maraioth, Helci:

16. Adaiæ, Zacharia: Genthon, Mosollam:

17. Abiæ, Zechri: Miamin & Moadiæ, Phelti:

18. Belgæ, Sammua: Semaiæ, Jonathan:

19. Joiarib, Mathanai: Joiadæ, Azzi:

20. Sellai, Celai: Amoc, Heber:

21. Helciæ, Hasebia: Idaiæ, Nathanael.

22. Levitæ in diebus Eliasib, & Joiada, & Johanan, & Jeddoa, scripti principes familiarum, & Sacerdotes in regno (d) Darii Persæ.

23. Filii Levi principes familiarum, scripti in Libro verborum dierum, & usque ad dies Jonathan, filii Eliasib.

24. Et principes Levitarum, Hasebia, Serebia, & Josue filius Cedmihel: & fratres eorum per vices suas, ut laudarent & confiterentur juxta præceptum David viri Dei, & observarent æquè per ordinem.

25. Mathania, & Becbecia, Obedia, Mosollam, Telmon, Accub, custodes portarum & vestibulorum ante portas.

26. Hi in diebus Joacim filii Josue, filii Josedec, & in diebus Nehemiæ ducis, & Esdræ sacerdotis, scribæque.

27. In dedicatione autem muri Jerusalem

(a) Digressio hæc & recensio sacerdotũ nata est occasione super. c. ut una serie totus Ecclesiasticus & politicus ordo contexeretur.

(b) Duabus profectionibus: altera cum Zorobabel, (*Esdr.* 2.) Altera cũ ipso Esdra; (*Esdr.* 7.) est ergo synecdoche.

(c) Non ille est Jaddus Josephi, qui occurrit Alexãdro, ut docti quidã opinati sunt.

(d) Nec ille Darius, est Codomanus ab Alexãdro, anno M. 3674. devictus. Qui enim potuisset Nehemias ad hanc ætatẽ vitã producere? Sed est DARIUS NOTHUS Artaxerxis Lõgimani filius, qui Darius regnum auspicatus est anno M. 3581. ante Chr. æram 421. *Vide Chronologiam nostram.*

requisierunt Levitas de omnibus locis suis, ut adducerent eos in Jerusalem, & facerent dedicationem & lætitiam in actione gratiarum, & cantico, & in cymbalis, psalteriis, & citharis.

28. Congregati sunt autem filii cantorum de campestribus circa Jerusalem, & de villis Nethuphati,

29. & de domo Galgal, & de regionibus Geba & Azmaveth: quoniam villas ædificaverunt sibi cantores in circuitu Jerusalem.

30. Et mundati sunt Sacerdotes & Levitæ, & mundaverunt populum, & portas, & murum.

31. Ascendere autem feci principes Juda super murum, & statui duos magnos choros laudantium. Et ierunt ad dexteram super murum ad portam sterquilinii.

32. Et ivit post eos Osaias, & media pars principum Juda,

33. & Azarias, Esdras, & Mosollam, Judas, & Benjamin, & Semeia, & Jeremias.

34. Et de filiis sacerdotum in tubis, Zacharias filius Jonathan, filius Semeiæ, filius Mathaniæ, filius Michaiæ, filius Zechur, filius Asaph,

35. & fratres ejus Semeia, & Azareel, Malalai, Galalai, Maai, Nathanael, & Judas, & Hanani, in vasis cantici David viri Dei: & Esdras scriba ante eos in porta Fontis.

36. Et contra eos ascenderunt in gradibus civitatis David, in ascensu muri super domum David, & usque ad portam Aquarum ad Orientem.

37. Et chorus secundus gratias referentium ibat ex adverso, & ego post eum, & media pars populi super murum & super turrim furnorum, & usque ad murum latissimum,

38. & super portam Ephraim, & super portam antiquam, & super portam piscium & turrim Hananeel, & turrim Emath, & usque ad portam gregis: & steterunt in porta custodiæ,

39. steteruntque duo chori laudantium in domo Dei, & ego, & dimidia pars magistratuum mecum.

40. Et Sacerdotes, Eliacim, Maasia, Miamin, Michea, Elionai, Zacharia, Hanania in tubis,

41. & Maasia, & Semeia, & Eleazar, & Azzi, & Johanan, & Melchia, & Aelam, & Ezer. Et clarè cecinerunt cantores, & Jezraia præpositus:

42. & immolaverunt in die illa victimas magnas, & lætati sunt: Deus enim lætificaverat eos lætitia magna: sed & uxores eorum & liberi gavisi sunt, & audita est lætitia Jerusalem procul.

43. Recensuerunt quoque in die illa viros super gazophylacia thesauri ad libamina, & ad primitias, & ad decimas, ut introferrent per eos principes civitatis in decore gratiarum actionis, Sacerdotes & Levitas: quia lætificatus est Juda in Sacerdotibus & Levitis astantibus.

44. Et custodierunt observationem Dei sui, & observationem expiationis, & cantores, & janitores juxta præceptum David, & Salomonis filii ejus,

45. quia in diebus David & Asaph ab exordio erant principes constituti cantorum, in carmine laudantium, & confitentium Deo.

46. Et omnis Israel, in diebus Zorobabel, & in diebus Nehemiæ dabant partes cantoribus & janitoribus per dies singulos, & sanctificabant Levitas, & Levitæ sanctificabant filios Aaron.

CAPUT XIII.

Lecto Deuteronomio ejiciuntur alienigenæ, partes Levitis assignantur; è quo tamen gazophylacio vasa domus Tobiæ projiciuntur, & sabbati violatores puniuntur: increpat Nehemias Judæos, qui uxores duxerant alienigenas.

1. IN die autem illo * lectum est in volumine Moysi audiente populo: & inventum est scriptum in eo, quòd non debeant introire Ammonites & Moabites in ecclesiam Dei usque in æternum:

2. eò quòd non occurrerint filiis Israel cum pane & aqua: & conduxerint adversum eos Balaam, ad maledicendum eis: & convertit Deus noster maledictionem in benedictionem.

3. Factum est autem, cùm audissent legem, separaverunt omnem alienigenam ab Israel.

4. Et super hoc erat Eliasib sacerdos, qui fuerat præpositus in gazophylacio domus Dei nostri, & proximus † Tobiæ.

5. Fecit ergo sibi gazophylacium grande, & ibi erant ante eum reponentes munera, & thus, & vasa, & decimam frumenti, vini, & olei, partes Levitarum, & cantorum, & janitorum, & primitias sacerdotales.

Deut. 23. 3.
* Possis vertere; *tempore illo*, quo nempe habitaverunt principes populi in Jerusalem (*Sup. cap. 11.*) Et illo præsertim quo abfuit Nehemias *ut patet infr. ℣. 6.*
† *Id est* affinis factus fuerat Tobiæ, Toparchæ Ammonitarum. *Supr. 2. 10.*

6. In omnibus autem his non fuit in Jerusalem, quia anno trigesimo secundo * Artaxerxis regis Babylonis veni ad regem, & in fine dierum † rogavi regem.

7. Et veni in Jerusalem, & intellexi malum, quod fecerat Eliasib Tobiæ, ut faceret ei thesaurum in vestibulis domus Dei.

8. Et malum mihi visum est valdè. Et projeci vasa domus Tobiæ foras de gazophylacio:

9. præcepique, & emundaverunt gazophylacia: & retuli ibi vasa domus Dei, sacrificium, & thus.

10. Et cognovi quòd partes Levitarum non fuissent datæ: & fugisset unusquisque in regionem suam de Levitis, & cantoribus, & de his, qui ministrabant:

11. & egi causam adversus magistratus, & dixi: Quare dereliquimus domum Dei? Et congregavi eos, & feci stare in stationibus suis.

* Anno M. 3562. Ant. Chr. 442. Ergo postquam præfecturâ ann. 12. cõpleverat. *Vid. sup. 2. 1. & 5. 14.*
† Sup. *meorum*, id est circa finẽ vitæ meæ. Hincq; secũda ejus incipit præfecturâ quę ad initium regni Darii Nothi pervenisse videtur, *ex sup. cap. 2. 1.*

12. Et omnis Juda apportabat decimam frumenti, vini, & olei in horrea.

13. Et constituimus super horrea Selemiam Sacerdotem, & Sadoc scribam, & Phadaiam de Levitis, & juxta eos Hanan filium Zachur, filium Mathaniæ: quoniam fideles comprobati sunt, & ipsis creditæ sunt partes fratrum suorum.

14. Memento mei Deus meus pro hoc, & ne deleas miserationes meas, quas feci in domo Dei mei, & in cæremoniis ejus.

15. In diebus illis vidi in Juda calcantes torcularia in sabbato, portantes acervos, & onerantes super asinos vinum, & uvas, & ficus, & omne onus, & inferentes in Jerusalem die sabbati. Et contestatus sum, ut in die qua vendere liceret, venderent.

16. Et Tyrii habitaverunt in ea inferentes

pisces, & omnia venalia: & vendebant in sabbatis filiis Juda in Jerusalem:

17. & objurgavi optimates Juda, & dixi eis: Quæ est hæc res mala, quam vos facitis, & profanatis diem sabbati?

18. Numquid non hæc fecerunt patres nostri, & adduxit Deus noster super nos omne malum hoc, & super civitatem hanc? Et vos additis iracundiam super Israel violando Sabbatum.

19. Factum est autem, cùm quievissent portæ Jerusalem in die Sabbati, dixi: & clauserunt januas, & præcepi ut non aperirent eas usque post Sabbatum: & de pueris meis constitui super portas ut nullus inferret onus in die Sabbati.

20. Et manserunt negotiatores, & vendentes universa venalia foris Jerusalem semel & bis.

21. Et contestatus sum eos, & dixi eis: Quare manetis ex adverso muri? si secundò hoc feceritis, manum mittam in vos. Itaque ex tempore illo non venerunt in Sabbato.

22. Dixi quoque Levitis ut mundarentur, & venirent ad custodiendas portas, & sanctificandam diem Sabbati: & pro hoc ergo memento mei Deus meus, & parce mihi secundùm multitudinem miserationum tuarum.

23. Sed & in diebus illis vidi Judæos ducentes uxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas.

24. Et filii eorum ex media parte loquebantur Azoticè, & nesciebant loqui Judaicè, & loquebantur juxta linguam populi, & populi.

25. Et objurgavi eos, & maledixi. Et cecidi ex eis viros, & decalvavi eos, & adjuravi in Deo, ut non darent filias suas filiis eorum, & non acciperent de filiabus eorum filiis suis, & sibimetipsis, dicens:

26. ‖ Numquid non in hujuscemodi re peccavit Salomon rex Israel? & certè in gentibus multis non erat rex similis ei, & dilectus Deo suo erat, & posuit eum Deus regem super omnem Israel: ‖ & ipsum ergo duxerunt ad peccatum mulieres alienigenæ.

[3. Reg. 3. 8. & 11. 1.] [3. Reg. 11. 4.]

27. Numquid & nos inobedientes faciemus omne malum grande hoc, ut prævaricemus in Deo nostro, & ducamus uxores peregrinas?

28. De filiis autem Joiadæ filii Eliasib * sacerdotis magni, gener erat Sanaballat Horonites, quem fugavi à me.

[* diversus ab eo qui est suprà. v. 4. & 7.]

29. Recordare Domine Deus meus adversum eos qui polluunt sacerdotium, jusque Sacerdotale & Leviticum.

30. Igitur mundavi eos ab omnibus alienigenis, & constitui ordines Sacerdotum & Levitarum, unumquemque in ministerio suo:

31. & in oblatione lignorum in temporibus constitutis, & in primitivis: memento mei Deus meus in bonum. Amen.

LIBER

LIBER TOBIÆ.

CONTINET hic liber, eximiæ pietatis, singularis patientiæ, & Dei in suos providentiæ, præclara documenta. Tobias enim semper in Deum fidelis, cùm in captivitatem abduceretur, quo tempore, capta à Salmanasare Samaria, Israeliticum regnum eversum est, à piis operibus nunquam destitit. Hunc ab eodem Salmanasare primùm clementer habitum & annonæ curatorem constitutum Græci testantur codices, à Chaldæis, quos in versione nostra secutus est Hieronymus, non parum diversi. Post autem à Sennacheribo, cujus offensionem, suo in mortuos sepeliendos studio, meruerat, bonis & exilio mulctatus est: sed ab Assaradone statim restitutus, opera Achioris filii fratris sui, quem ille Rex omnibus suis rationibus præfecerat. At postea bonis iterum spoliatus est. Quin & cæcitate interim à Deo probatur. Tandem, filio, quem in Mediam ad pecuniam à Gabelo repetendam miserat, cum nuru, ingentibusque divitiis, recepto; visu recuperato, Dei benedictionibus cumulatus, ingentem ex filio post se reliquit sobolem, cui moriens benè precatur, & ex Prophetarum dictis de Ninive evertenda, benè consulit.

CAPUT PRIMUM.

Tobias in captivitate constitutus, à lege Dei non recedit: & filium Tobiam ex Anna uxore susceptum, Deum timere docet: gratus regi Salmanasar, pergit quocumque vult: confratres captivos consolatur: Gabelo mutuat decem argenti talenta: Sennacherib, quòd mortuos sepeliret, eum persequitur.

1. TOBIAS ex tribu & civitate Nephthali (quæ est in superioribus Galilææ supra Naasson, post viam quæ ducit ad Occidentem, in sinistro habens civitatem Sephet)

‖ 4. Reg. 17. 3. & 18. 9. Anno M. 3283. Ant. Chr. 721. ætatis Tobiæ circiter 44.

2. ‖ cùm captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorum, in captivitate tamen positus, viam veritatis non deseruit,

3. ita ut omnia, quæ habere poterat, quotidie concaptivis fratribus, qui erant ex ejus genere, impertiret.

4. Cùmque esset junior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamen puerile gessit in opere.

‖ 3. Reg. 12. 28.

5. Denique cùm irent omnes ad vitulos aureos, ‖ quos Jeroboam fecerat rex Israel, hic solus fugiebat consortia omnium,

6. sed pergebat in Jerusalem ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israel, omnia primitiva sua, & decimas suas fideliter offerens,

7. ita ut in tertio anno proselytis & advenis ministraret omnem decimationem.

8. Hæc & his similia secundùm legem Dei puerulus observabat.

9. Cùm verò factus esset vir, accepit uxorem Annam de tribu sua, genuitque ex ea filium, nomen suum imponens ei,

10. quem ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato.

11. Igitur, cùm per captivitatem devenisset cum uxore sua, & filio *, in civitatem Niniven cum omni tribu sua,

* quatuor circiter annorum puero. V. Infrà 4. 21. & 14. 16.

12. (cùm omnes ederent ex cibis Gentilium) iste custodivit animam suam, & numquam contaminatus est in escis eorum.

13. Et quoniam memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Deus gratiam in conspectu Salmanasar regis,

14. & dedit illi potestatem quocumque vellet ire, habens libertatem quæcumque facere voluisset.

15. Pergebat ergo ad omnes, qui erant in captivitatem, & monita salutis dabat eis.

16. Cùm autem venisset in Rages civitatem Medorum, & ex his, quibus honoratus fuerat à rege, habuisset decem talenta argenti:

17. & cùm in multa turba generis sui Gabelum egentem videret, qui erat ex tribu ejus, sub chirographo dedit illi memoratum pondus argenti.

18. Post multum verò temporis, mortuo Salmanasar rege *, cùm regnaret Sennacherib

* Anno M. 3287.

filius ejus pro eo, & filios Israel exosos haberet in conspectu suo:

19. Tobias quotidie pergebat per omnem cognationem suam, & consolabatur eos, dividebatque unicuique, prout poterat, de facultatibus suis:

20. Esurientes alebat, nudisque vestimenta præbebat, & mortuis atque occisis sepulturam solicitus exhibebat.

‖ 4. Reg. 19. 35. Eccli. 48. 24. 2. Mach. 8. 19. * Anno M. 3294.

21. Denique * cùm reversus esset rex Sennacherib fugiens à Judæa plagam, quam circa eum fecerat Deus propter blasphemiam suam, & iratus multos occideret ex filiis Israel, Tobias sepeliebat corpora eorum.

22. At ubi nuntiatum est regi, jussit eum occidi, & tulit omnem substantiam ejus.

23. Tobias verò cum filio suo, & cum uxore fugiens, nudus latuit, quia multi diligebant eum.

‖ 4. Reg. 19. 37. 2. Par. 32. 21. Isai. 37. 38.

24. ‖ Post dies verò quadragintaquinque occiderunt regem filii ipsius,

25. & reversus est Tobias in domum suam, omnisque facultas ejus restituta est ei.

CAPUT II.

Tobias mortuorum defatigatus sepultura, hirundinis stercore in patientiæ probationem excæcatur, & ab uxore ac amicis ipsum irridentibus afficitur opprobrio.

1. POst hæc verò, cùm esset dies festus Domini, & factum esset prandium bonum in domo Tobiæ,

2. dixit filio suo: Vade, & adduc aliquos de tribu nostra, timentes Deum, ut epulentur nobiscum.

3. Cùmque abiisset, reversus nuntiavit ei, unum ex filiis Israel jugulatum jacere in platea. Statimque exiliens de accubitu suo, relinquens prandium, jejunus pervenit ad corpus:

4. tollensque illud portavit ad domum suam occultè, ut, dum sol occubuisset, cautè sepeliret eum.

5. Cùmque occultasset corpus, manducavit panem cum luctu & tremore,

‖ Amos 8. 10. 1. Mach. 1. 41.

6. memorans illum sermonem, quem dixit Dominus ‖ per Amos prophetam: Dies festi vestri convertentur in lamentationem & luctum.

7. Cùm verò sol occubuisset, abiit, & sepelivit eum.

8. Arguebant autem eum omnes proximi ejus, dicentes: Jam hujus rei causa interfici jussus es, & vix effugisti mortis imperium, & iterum sepelis mortuos?

9. ‖ Sed Tobias plus timens Deum, quàm regem, rapiebat corpora occisorum, & occultabat in domo sua, & mediis noctibus sepeliebat ea.

10. Contigit autem ut quadam die fatigatus à sepultura, veniens in domum suam, jactasset se juxta parietem, & obdormisset,

* An. ætatis 56. infr. 14. 2. Anno M. 3295.

11. & ex nido hirundinum dormienti illi calida stercora inciderent super oculos ejus, fieretque cæcus. *

12. Hanc autem tentationem ideò permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiæ ejus, sicut & sancti Job.

13. Nam cùm ab infantia sua semper Deum timuerit, & mandata ejus custodierit, non est contristatus contra Deum, quòd plaga cæcitatis evenerit ei,

14. sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vitæ suæ.

15. Nam sicut beato Job insultabant reges, ita isti parentes & cognati ejus irridebant vitam ejus, dicentes:

16. Ubi est spes tua, pro qua eleemosynas & sepulturas faciebas?

17. Tobias verò increpabat eos, dicens: Nolite ita loqui:

18. Quoniam filii sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam numquam mutant ab eo.

19. Anna verò uxor ejus ibat ad opus textrinum quotidie, * & de labore manuum suarum victum, quem consequi poterat, deferebat. * Unde colligere est eos denuò fortunis spoliatos.

20. Unde factum est, ut hœdum caprarum accipiens detulisset domi:

21. Cujus cùm vocem balantis vir ejus audisset, dixit: ‖ Videte, ne fortè furtivus sit, reddite eum dominis suis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut contingere. ‖ Deut. 22. 1.

22. ‖ Ad hæc uxor ejus irata respondit: Manifestè vana facta est spes tua, & eleemosynæ tuæ modò apparuerunt. ‖ Job. 2. 9.

23. Atque his, & aliis hujuscemodi verbis exprobrabat ei.

CAPUT III.

Tobiæ mori petentis oratio ad Deum, & Saræ filiæ Raguelis humilis cum triduano jejunio oratio, ad ancillæ improperium propter septem ipsius maritos à dæmonio interemptos: utriusque autem preces exaudiuntur, Angelo Raphaele ad eos curandos misso.

1. TUnc Tobias ingemuit, & cœpit orare cum lacrymis,

2. dicens: Justus es Domine, & omnia judicia tua justa sunt, & omnes viæ tuæ, misericordia, & veritas, & judicium.

3. Et nunc Domine memor esto mei, & ne vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris delicta mea, vel parentum meorum.

4. ‖ Quoniam non obedivimus præceptis tuis, ideò traditi sumus in direptionem, & captivitatem, & mortem, & in fabulam, & in improperium omnibus nationibus, in quibus dispersisti nos. ‖ Deut. 28. 15.

5. Et nunc Domine magna judicia tua, quia non egimus secundùm præcepta tua, & non ambulavimus sinceriter coram te.

6. Et nunc Domine secundùm voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi spiritum meum: expedit enim mihi mori magis, quàm vivere.

7. Eadem itaque die contigit, ut Sara filia Raguelis in Rages * civitate Medorum, & ipsa audiret improperium ab una ex ancillis patris sui, * Gr. est Ἐκβατάνοις quo nomine non tam urbs quàm regio videtur significari.

8. quoniam tradita fuerat septem viris, & dæmonium nomine Asmodæus occiderat eos, mox ut ingressi fuissent ad eam.

9. Ergo cùm pro culpa sua increparet puellam, respondit ei, dicens: Ampliùs ex te non videamus filium aut filiam super terram, interfectrix virorum tuorum.

10. Numquid & occidere me vis, sicut jam occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suæ: & tribus diebus, & tribus noctibus non manducavit, neque bibit:

11. Sed in oratione persistens cum lacrymis deprecabatur Deum, ut ab isto improperio liberaret eam.

12. Factum est autem die tertia, dum compleret orationem, benedicens Dominum,

13. dixit: Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum: qui cùm iratus fueris, misericordiam facies, & in tempore tribulationis peccata dimittis his, qui invocant te.

14. Ad te Domine faciem meam converto, ad te oculos meos dirigo.

15. Peto Domine ut de vinculo improperii hujus absolvas me, aut certè desuper terram eripias me.

16. Tu scis Domine, quia numquam concupivi virum, & mundam servavi animam meam ab omni concupiscentia.

17. Numquam cum ludentibus miscui me: neque cum his, qui in levitate ambulant, participem me præbui.

18. Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere:

19. Et, aut ego indigna fui illis, aut illi forsitan me non fuerunt digni: quia forsitan viro alii conservasti me.

20. Non est enim in hominis potestate consilium tuum.

21. Hoc autem pro certo habet omnis, qui te colit, quòd vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit.

22. Non enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem, tranquillum facis: & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis.

23. Sit nomen tuum Deus Israel benedictum in sæcula.

24. In illo tempore exauditæ sunt preces amborum in conspectu gloriæ summi Dei:

25. Et missus est Angelus Domini sanctus Raphael, ut curaret eos ambos, quorum uno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitatæ.

CAPUT IV.

Tobias cùm se brevi putaret moriturum, filio piissima salutis monita inculcat, eleemosynæ virtutem declarat, & de decem argenti talentis Gabelo mutuò datis indicat.

* Ann. M. 3299. † Annum agentem circiter 20

1. IGitur * cùm Tobias putaret orationem suam exaudiri ut mori potuisset, vocavit ad se Tobiam filium † suum,

2. dixitque ei: Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde tuo, quasi fundamentum construe.

|| Exod. 20. 12. Eccli. 7. 29.

3. Cùm acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli: || & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus:

4. memor enim esse debes, quæ & quanta pericula passa sit propter te in utero suo.

5. Cùm autem & ipsa compleverit tempus vitæ suæ, sepelias eam circa me.

6. Omnibus autem diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum: & cave ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini Dei nostri.

7. || Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet ut nec à te avertatur facies Domini. || Prov. 3. 9. Eccli. 4. 1. & 14. 13. Luc. 14. 13.

8. || Quomodo potueris, ita esto misericors. || Eccli. 35. 12.

9. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude.

10. Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis.

11. || Quoniam eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. || Eccli. 29. 15.

12. Fiducia magna erit coram summo Deo, eleemosyna omnibus facientibus eam.

13. || Attende tibi fili mi ab omni fornicatione, & præter uxorem tuam numquam patiaris crimen scire. || 1. Thess. 4. 3.

14. Superbiam numquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: || in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. || Gen. 3. 5.

15. || Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarii tui apud te omnino non remaneat. || Lev. 19. 13. Deut. 24. 14.

16. || Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. || Matth. 7. 12. Luc. 6. 31.

17. || Panem tuum cum esurientibus & egenis comede, & de vestimentis tuis nudos tege. || Luc. 14. 13

18. Panem tuum, & vinum tuum super sepulturam justi constitue, & noli ex eo manducare, & bibere cum peccatoribus.

19. Consilium semper à sapiente perquire.

20. Omni tempore benedic Deum: & pete ab eo, ut vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant.

21. Indico etiam tibi fili mi, dedisse me decem talenta argenti, dum adhuc infantulus esses, Gabelo, in Rages civitate Medorum, & chirographum ejus apud me habeo:

22. Et ideo perquire quo modo ad eum pervenias, & recipias ab eo suprà memoratum pondus argenti, & restituas ei chirographum suum.

23. Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, || sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene. || Rom. 8. 17

CAPUT V.

Tobiæ socium ac ducem itineris in Rages Medorum quærenti Raphael Angelus ignotus occurrit, cui pater filium committit: quibus profectis mater filii deflet absentiam.

1. TUnc respondit Tobias patri suo, & dixit: Omnia quæcumque præcepisti mihi faciam pater.

2. Quo modo autem pecuniam hanc requiram, ignoro. Ille me nescit, & ego eum ignoro: quod signum dabo ei? Sed neque

viam, per quam pergatur illuc, aliquando cognovi.

3. Tunc pater suus respondit illi, & dixit: Chirographum quidem illius penes me habeo: quod dum illi ostenderis, statim restituet.

4. Sed perge nunc, & inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eat tecum salva mercede sua: ut, dum adhuc vivo, recipias eam.

5. Tunc egressus Tobias, invenit juvenem splendidum, stantem præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum.

6. Et ignorans quòd Angelus Dei esset, salutavit eum, & dixit: Unde te habemus bone juvenis?

7. At ille respondit: Ex filiis Israel. Et Tobias dixit ei: Nosti viam, quæ ducit in regionem Medorum?

8. Cui respondit: Novi, & omnia itinera ejus frequenter ambulavi, & mansi apud Gabelum fratrem nostrum: qui moratur in Rages civitate Medorum, quæ posita est in monte Ecbatanis.

9. Cui Tobias ait: Sustine me obsecro, donec hæc ipsa nuntiem patri meo.

10. Tunc ingressus Tobias, indicavit universa hæc patri suo. Super quæ admiratus pater, rogavit ut introiret ad eum.

11. Ingressus itaque salutavit eum, & dixit: Gaudium tibi sit semper.

12. Et ait Tobias: Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video?

13. Cui ait juvenis: Forti animo esto, in proximo est ut à Deo cureris.

14. Dixit itaque illi Tobias: Numquid poteris perducere filium meum ad Gabelum in Rages civitatem Medorum? & cùm redieris, restituam tibi mercedem tuam.

15. Et dixit ei Angelus: Ego ducam, & reducam eum ad te.

16. Cui Tobias respondit: Rogo te, indica mihi, de qua domo, aut de qua tribu es tu?

17. Cui Raphael Angelus dixit: Genus quæris mercenarii, an ipsum mercenarium, qui cum filio tuo eat?

18. Sed ne fortè solicitum te reddam, ego sum Azarias Ananiæ magni filius.

19. Et Tobias respondit: Ex magno genere es tu. Sed peto ne irascaris quòd voluerim cognoscere genus tuum.

20. Dixit autem illi Angelus: Ego sanum ducam, & sanum tibi reducam filium tuum.

21. Respondens autem Tobias, ait: Benè ambuletis, & sit Deus in itinere vestro, & Angelus ejus comitetur vobiscum.

22. Tunc paratis omnibus, quæ erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo & matri suæ, & ambulaverunt ambo simul.

‖ Infr. 10. 4. 23. ‖ Cùmque profecti essent, cœpit mater ejus flere, & dicere: Baculum senectutis nostræ tulisti, & transmisisti à nobis.

24. Numquam fuisset ipsa pecunia, pro qua misisti eum.

25. Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, ut divitias computaremus hoc, quòd videbamus filium nostrum.

26. Dixitque ei Tobias: Noli flere, salvus perveniet filius noster, & salvus revertetur ad nos, & oculi tui videbunt illum.

27. Credo enim quòd Angelus Dei bonus comitetur ei, & benè disponat omnia, quæ circa eum geruntur, ita ut cum gaudio revertatur ad nos.

28. Ad hanc vocem cessavit mater ejus flere, & tacuit.

C A P U T VI.

Angeli hortatu Tobias invadentem piscem apprehendit & exenterat, cor ejus, fel & jecur ad medicamenta reservans: & ad Raguelem divertunt, ut jussu Angeli petat in uxorem illius filiam Saram, cujus septem viros occiderat dæmonium, discens ab Angelo quo fine suscipiendum ac servandum sit conjugium.

1. PRofectus est autem Tobias, & canis sequutus est eum, & mansit prima mansione juxta fluvium Tigris. Eodem ann. 3299.

2. Et exivit ut lavaret pedes suos, & ecce piscis immanis exivit ad devorandum eum.

3. Quem expavescens Tobias clamavit voce magna, dicens: Domine, invadit me.

4. Et dixit ei Angelus: Apprehende branchiam ejus, & trahe eum ad te. Quod cùm fecisset, attraxit eum in siccum, & palpitare cœpit ante pedes ejus.

5. Tunc dixit ei Angelus: Exentera hunc piscem, & cor ejus, & fel, & jecur repone tibi: sunt enim hæc necessaria ad medicamenta utiliter.

6. Quod cùm fecisset, assavit carnes ejus, & secum tulerunt in via: cætera salierunt, quæ sufficerent eis, quousque pervenirent in Rages civitatem Medorum.

7. Tunc interrogavit Tobias Angelum, & dixit ei: Obsecro te Azarias frater, ut dicas mihi, quod remedium habebunt ista, quæ de pisce servare jussisti?

8. Et respondens Angelus, dixit ei: Cordis ejus particulam si super carbones ponas, fumus ejus extricat omne genus dæmoniorum, sive à viro, sive à muliere, ita ut ultrà non accedat ad eos.

9. Et fel valet ad ungendos oculos, in quibus fuerit albugo, & sanabuntur.

10. Et dixit ei Tobias: Ubi vis ut maneamus?

11. Respondensque Angelus, ait: Est hic Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua, & hic habet filiam nomine Saram, sed neque masculum, neque fœminam ullam habet aliam præter eam.

12. ‖ Tibi debetur omnis substantia ejus, & oportet e[illegible] te accipere conjugem. ‖ Num. 27. 8. & 36. 8.

13. Pete ergo eam à patre ejus, & dabit tibi eam in uxorem.

14. Tunc respondit Tobias, & dixit: Audio quia tradita est septem viris, & mortui sunt: sed & hoc audivi, quia dæmonium occidit illos.

15. Timeo ergo, ne fortè & mihi hæc eveniant: & cùm sim unicus parentibus meis, deponam senectutem illorum cum tristitia ad inferos.

16. Tunc Angelus Raphael dixit ei: Audi me, & ostendam tibi qui sunt, quibus prævalere potest dæmonium.

17. Hi namque qui conjugium ita suscipiunt,

piunt, ut Deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus: habet potestatem dæmonium super eos.

18. Tu autem cùm acceperis eam, ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea, & nihil aliud, nisi orationibus vacabis cum ea.

19. Ipsa autem nocte, incenso jecore piscis, fugabitur dæmonium.

20. Secunda verò nocte in copulatione sanctorum patriarcharum admitteris.

21. Tertia autem nocte, benedictionem consequeris, ut filii ex vobis procreentur incolumes.

22. Transacta autem tertia nocte, accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quàm libidine ductus, ut in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.

CAPUT VII.

Raguel petitam à Tobia Saram filiam in uxorem tradit consilio Raphaelis, & scriptis conjugii litteris, nuptiæ celebrantur.

Eodem ann. 3299. 1. Ingressi sunt autem ad Raguelem, & suscepit eos Raguel cum gaudio.

2. Intuensque Tobiam Raguel, dixit Annæ uxori suæ. Quàm similis est juvenis iste consobrino meo!

3. Et cùm hæc dixisset, ait: Unde estis juvenes fratres nostri? At illi dixerunt: Ex tribu Nephthali sumus, ex captivitate Ninive.

4. Dixitque illis Raguel: Nostis Tobiam fratrem meum? Qui dixerunt: Novimus.

5. Cùmque multa bona loqueretur de eo, dicit Angelus ad Raguelem: Tobias, de quo interrogas, pater istius est.

6. Et misit se Raguel, & cum lacrymis osculatus est eum: Et plorans super collum ejus,

7. dixit: Benedictio sit tibi fili mi, quia boni & optimi viri filius es.

8. Et Anna uxor ejus, & Sara ipsorum filia lacrymatæ sunt.

9. Postquam autem locuti sunt, præcepit Raguel occidi arietem, & parari convivium. Cùmque hortaretur eos discumbere ad prandium,

10. Tobias dixit: Hic ego hodie non manducabo neque bibam, nisi priùs petitionem meam confirmes, & promittas mihi dare Saram filiam tuam.

11. Quo audito verbo Raguel expavit, sciens quid evenerit illis septem viris, qui ingressi sunt ad eam: & timere cœpit ne fortè & huic similiter contingeret: & cùm nutaret, & non daret petenti ullum responsum,

12. dixit ei Angelus: Noli timere dare eam isti, quoniam huic timenti Deum debetur conjux filia tua: propterea alius non potuit habere illam.

13. Tunc dixit Raguel: Non dubito, quòd Deus preces & lacrymas meas in conspectu suo admiserit.

14. Et credo quoniam ideo fecit vos venire ad me, ut ista conjungeretur cognationi
Num. 36. 6. suæ ‖ secundùm legem Moysi: & nunc noli dubium gerere quòd tibi eam tradam.

15. Et apprehendens dexteram filiæ suæ, dextræ Tobiæ tradidit, dicens: Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob vobiscum sit, & ipse conjungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis.

16. Et accepta charta, fecerunt conscriptionem conjugii.

17. Et post hæc epulati sunt, benedicentes Deum.

18. Vocavitque Raguel ad se Annam uxorem suam, & præcepit ei ut præpararet alterum cubiculum.

19. Et introduxit illuc Saram filiam suam, & lacrymata est.

20. Dixitque ei: Forti animo esto filia mea: Dominus cœli det tibi gaudium pro tædio quod perpessa es.

CAPUT VIII.

Tobias thalamum ingressus, partem jecoris piscis assat; & dæmonio à Raphaele ligato, Tobias & Sara simul orantes noctem transigunt incolumes: quapropter repleto quod paratum erat sepulchro, actisque Deo gratiis à Saræ parentibus, lætum apparatur convivium; & pro dote medietas bonorum assignatur, cedente & reliqua medietate post parentum obitum.

1. Postquam verò cœnaverunt, introduxerunt juvenem ad eam. Eodem ann. 3299.

2. Recordatus itaque Tobias sermonum Angeli, protulit de cassidili suo partem jecoris, posuitque eam super carbones vivos.

3. Tunc Raphael Angelus apprehendit dæmonium, & religavit illud in deserto superioris Ægypti.

4. Tunc hortatus est virginem Tobias, dixitque ei: Sara, exurge, & deprecemur Deum hodie, & cras, & secundum cras: quia his tribus noctibus Deo jungimur: tertia autem transacta nocte, in nostro erimus conjugio.

5. Filii quippe sanctorum sumus, & non possumus ita conjungi, sicut gentes, quæ ignorant Deum.

6. Surgentes autem pariter, instanter orabant ambo simul, ut sanitas daretur eis.

7. Dixitque Tobias: Domine Deus patrum nostrorum, benedicant te cœli & terræ, mareque & fontes, & flumina, & omnes creaturæ tuæ, quæ in eis sunt.

8. ‖ Tu fecisti Adam de limo terræ, dedistique ei adjutorium Hevam. Gen. 2. 7.

9. Et nunc Domine tu scis, quia non luxuriæ causa accipio sororem meam conjugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in sæcula sæculorum.

10. Dixit quoque Sara: Miserere nobis Domine, miserere nobis, & consenescamus ambo pariter sani.

11. Et factum est circa pullorum cantum, accersiri jussit Raguel servos suos, & abierunt cum eo pariter ut foderent sepulchrum.

12. Dicebat enim: ne fortè simili modo evenerit ei, quo & cæteris illis septem viris, qui sunt ingressi ad eam.

13. Cùmque parassent fossam, reversus Raguel ad uxorem suam, dixit ei:

14. Mitte unam ex ancillis tuis, & videat si mortuus est, ut sepeliam eum antequam illucescat dies.

15. At illa misit unam ex ancillis suis. Quæ ingressa cubiculum, reperit eos salvos, & incolumes, secum pariter dormientes.

16. Et reversa, nuntiavit bonum nuntium: & benedixerunt Dominum, Raguel videlicet & Anna uxor ejus,

17. & dixerunt: Benedicimus te Domine Deus Israel, quia non contigit quemadmodum putabamus:

18. Fecisti enim nobiscum misericordiam tuam, & exclusisti à nobis inimicum persequentem nos.

19. Misertus es autem duobus unicis. Fac eos Domine pleniùs benedicere te: & sacrificium tibi laudis tuæ & suæ sanitatis offerre, ut cognoscat universitas gentium, quia tu es Deus solus in universa terra.

20. Statimque præcepit servis suis Raguel, ut replerent fossam, quam fecerant, priusquam elucesceret.

21. Uxori autem suæ dixit ut instrueret convivium, & præpararet omnia, quæ in cibos erant iter agentibus necessaria.

22. Duas quoque pingues vaccas, & quatuor arietes occidi fecit, & parari epulas omnibus vicinis suis, cunctisque amicis.

23. Et adjuravit Raguel Tobiam, ut duas hebdomadas moraretur apud se.

24. De omnibus autem, quæ possidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobiæ, & fecit scripturam, ut pars dimidia, quæ supererat post obitum eorum, Tobiæ domino deveniret.

CAPUT IX.

Raphael Tobiæ rogatu ad Gabelum pergit; quem recepta pecunia ad Tobiæ nuptias adducit: ille autem Tobiæ ac Saræ benedicit.

Eodem ann. 3399. 1. TUnc vocavit Tobias Angelum ad se, quem quidem hominem existimabat, dixitque ei: Azaria frater, peto ut auscultes verba mea:

2. Si meipsum tradam tibi servum, non ero condignus providentiæ tuæ.

3. Tamen obsecro te ut assumas tibi animalia sive servitia, & vadas ad Gabelum in Rages civitatem Medorum: reddasque ei chirographum suum, & recipias ab eo pecuniam, & roges eum venire ad nuptias meas.

4. Scis enim ipse quoniam numerat pater meus dies: & si tardavero una die plus, contristatur anima ejus.

5. Et certè vides quomodo adjuravit me Raguel, cujus adjuramentum spernere non possum.

6. Tunc Raphael assumens quatuor ex servis Raguelis, & duos camelos, in Rages civitatem Medorum perrexit: & inveniens Gabelum, reddidit ei chirographum suum, & recepit ab eo omnem pecuniam.

7. Indicavitque ei de Tobia filio Tobiæ, omnia quæ gesta sunt: fecitque eum secum venire ad nuptias.

8. Cùmque ingressus esset domum Raguelis, invenit Tobiam discumbentem: & exiliens, osculati sunt se invicem: & flevit Gabelus, benedixitque Deum,

9. & dixit: Benedicat te Deus Israel, quia filius es optimi viri, & justi, & timentis Deum, & eleemosynas facientis:

10. Et dicatur benedictio super uxorem tuam, & super parentes vestros:

11. & videatis filios vestros, & filios filiorum vestrorum, usque in tertiam & quartam generationem: & sit semen vestrum benedictum à Deo Israel, qui regnat in sæcula sæculorum.

12. Cùmque omnes dixissent, Amen, accesserunt ad convivium: sed & cum timore Domini nuptiarum convivium exercebant.

CAPUT X.

Parentes Tobiæ longam ejus moram anxie queruntur; ille autem ægrè obtinet, ut à Raguele dimittatur, accepta dote & uxore: porrò Raguel illis bene precando, admonet filiam de officio matrisfamilias.

1. CUm verò moras faceret Tobias, causa nuptiarum, sollicitus erat pater ejus Eodem ann. 3399.
Tobias, dicens: Putas quare moratur filius meus, aut quare detentus est ibi?

2. Putasne Gabelus mortuus est, & nemo reddet illi pecuniam?

3. Cœpit autem contristari nimis ipse, & Anna uxor ejus cum eo: & cœperunt ambo simul flere: eò quòd die statuto minimè reverteretur filius eorum ad eos.

4. || Flebat igitur mater ejus irremediabilibus lacrymis, atque dicebat: Heu heu me fili mi, Sup. 5. 23.
ut quid te misimus peregrinari, lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, solatium vitæ nostræ, spem posteritatis nostræ?

5. Omnia simul in te uno habentes, te non debuimus dimittere à nobis.

6. Cui dicebat Tobias: Tace, & noli turbari, sanus est filius noster: satis fidelis est vir ille, cum quo misimus eum.

7. Illa autem nullo modo consolari poterat, sed quotidie exiliens circumspiciebat, & circuibat vias omnes, per quas spes remeandi videbatur, ut procul videret eum, si fieri, posset, venientem.

8. At verò Raguel dicebat ad generum suum: Mane hic, & ego mittam nuntium salutis de te ad Tobiam patrem tuum.

9. Cui Tobias ait: Ego novi, quia pater meus & mater mea modò dies computant, & cruciatur spiritus eorum in ipsis.

10. Cùmque verbis multis rogaret Raguel Tobiam, & ille eum nulla ratione vellet audire, tradidit ei Saram, & dimidiam partem omnis substantiæ suæ in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, in vaccis, & in pecunia multa: & salvum atque gaudentem dimisit eum à se,

11. dicens: Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducatque vos incolumes, & inveniatis omnia rectè circa parentes vestros, & videant oculi mei filios vestros priusquam moriar.

12. Et apprehendentes parentes filiam suam, osculati sunt eam, & dimiserunt ire:

13. monentes eam honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & seipsam irreprehensibilem exhibere.

CAPUT XI.

Relictis in itinere Sara reliquaque familia, Tobias & Raphael præcedentes, latè à parentibus Tobiæ excipiuntur: quo patris oculos felle jecoris liniente, ille visum recipit; quapropter actis Deo gratiis, post adventum Saræ ac familiæ septem diebus læti epulantur.

* eodem anno. † Hebr. *Arim*. unde non videtur esse illa Abrahami sed alia inter Regem & Niniven.

1. CUmque * reverterentur, pervenerunt ad Charan †, quæ est in medio itinere contra Niniven, undecimo die.

2. Dixitque Angelus: Tobia frater, scis quemadmodum reliquisti patrem tuum.

3. Si placet itaque tibi, præcedamus, & lento gradu sequantur iter nostrum familiæ, simul cum conjuge tua, & cum animalibus.

4. Cùmque hoc placuisset ut irent, dixit Raphael ad Tobiam: Tolle tecum ex felle piscis: erit enim necessarium. Tulit itaque Tobias ex felle illo, & abierunt.

5. Anna autem sedebat secus viam, quotidie in supercilio montis, unde respicere poterat de longinquo.

6. Et dum ex eodem loco specularetur adventum ejus, vidit à longè, & illicò agnovit venientem filium suum: currensque nuntiavit viro suo, dicens: Ecce venit filius tuus.

7. Dixitque Raphael ad Tobiam: At ubi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum: & gratias agens ei, accede ad patrem tuum, & osculare eum.

8. Statimque lini super oculos ejus ex felle isto piscis, quod portas tecum: scias enim quoniam mox aperientur oculi ejus, & videbit pater tuus lumen cœli, & in aspectu tuo gaudebit.

9. Tunc præcucurrit canis, qui simul fuerat in via: & quasi nuntius adveniens, blandimento suæ caudæ gaudebat.

10. Et consurgens cæcus pater ejus, cœpit offendens pedibus currere: & data manu puero, occurrit obviam filio suo.

11. Et suscipiens osculatus est eum cum uxore sua, & cœperunt ambo flere præ gaudio.

12. Cùmque adorassent Deum, & gratias egissent, consederunt.

13. Tunc sumens Tobias de felle piscis, linivit oculos patris sui.

14. Et sustinuit quasi dimidiam ferè horam: & cœpit albugo ex oculis ejus, quasi membrana ovi, egredi.

15. Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis ejus, statimque visum recepit.

16. Et glorificabant Deum, ipse videlicet, & uxor ejus, & omnes qui sciebant eum.

17. Dicebatque Tobias: Benedico te Domine Deus Israel, quia tu castigasti me, & tu salvasti me: & ecce ego video Tobiam filium meum.

18. Ingressa est etiam post septem dies Sara uxor filii ejus, & omnis familia sana, & pecora, & cameli, & pecunia multa uxoris: sed & illa pecunia, quam receperat à Gabelo:

19. & narravit parentibus suis omnia beneficia Dei, quæ fecisset circa eum per hominem, qui eum duxerat.

20. Veneruntque Achior & Nabath consobrini Tobiæ, gaudentes ad Tobiam, & congratulantes ei de omnibus bonis, quæ circa illum ostenderat Deus.

21. Et per septem dies epulantes, omnes cum gaudio magno gavisi sunt.

CAPUT XII.

Tobias cum filio de mercede Raphaelis consultans, auditisque quæ sibi ac filio præstiterat beneficiis, medietatem offert omnium quæ attulerant: at ille se Dei Angelum declarat, & post revelata alia mysteria in cœlum sublevatur; quo facto, illi in terram proni ruentes Deum benedicunt.

1. TUnc vocavit ad se Tobias filium suum, dixitque ei: Quid possumus dare viro isti sancto, qui venit tecum? Eodem ann. 3299.

2. Respondens Tobias, dixit patri suo: Pater, quam mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse beneficiis ejus?

3. Me duxit & reduxit sanum, pecuniam à Gabelo ipse recepit, uxorem ipse me habere fecit, & dæmonium ab ea ipse compescuit, gaudium parentibus ejus fecit, meipsum à devoratione piscis eripuit, te quoque videre fecit lumen cœli, & bonis omnibus per eum repleti sumus. Quid illi ad hæc poterimus dignum dare?

4. Sed peto te pater mi, ut roges eum, si fortè dignabitur medietatem de omnibus, quæ allata sunt, sibi assumere.

5. Et vocantes eum, pater scilicet & filius, tulerunt eum in partem: & rogare cœperunt, ut dignaretur dimidiam partem omnium, quæ attulerant, acceptam habere.

6. Tunc dixit eis occultè: Benedicite Deum cœli, & coram omnibus viventibus confitemini ei, quia fecit vobiscum misericordiam suam.

7. Etenim sacramentum regis abscondere bonum est: opera autem Dei revelare & confiteri honorificum est.

8. Bona est oratio cum jejunio, & eleemosyna magis quàm thesauros auri recondere:

9. Quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit invenire misericordiam & vitam æternam.

10. Qui autem faciunt peccatum, & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ.

11. Manifesto ergo vobis veritatem, & non abscondam à vobis occultum sermonem.

12. Quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.

13. Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te.

14. Et nunc misit me Dominus ut curarem te, & Saram uxorem filii tui à dæmonio liberarem.

15. Ego enim sum Raphael Angelus, unus ex septem, qui astamus ante Dominum.

16. Cùmque hæc audissent, turbati sunt, & trementes ceciderunt super terram in faciem suam.

17. Dixitque eis Angelus: Pax vobis, nolite timere.

18. Etenim cùm essem vobiscum, per voluntatem Dei eram: ipsum benedicite, & cantate illi.

19. Videbar quidem vobiscum manducare, & bibere: sed ego cibo invisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest, utor.

20. Tempus est ergo ut revertar ad eum, qui me misit: vos autem benedicite Deum, & narrate omnia mirabilia ejus.

21. Et cùm hæc dixisset, ab aspectu eorum ablatus est, & ultrà eum videre non potuerunt.

22. Tunc prostrati per horas tres in faciem, benedixerunt Deum: & exurgentes narraverunt omnia mirabilia ejus.

CAPUT XIII.

Tobias senior benedicit ac confitetur Domino, & universos ad idipsum hortatur; prophetat quoque de restitutione & magna felicitate futura Jerusalem.

Eodem ann. 3299.

1. APeriens autem Tobias senior os suum, benedixit Dominum, & dixit: Magnus es Domine in æternum, & in omnia sæcula regnum tuum:

‖ Deut. 32. 39. 1. Reg. 2. 6. Sap. 16. 13.

2. ‖ quoniam tu flagellas, & salvas: deducis ad inferos, & reducis: & non est qui effugiat manum tuam.

3. Confitemini Domino filii Israel, & in conspectu gentium laudate eum:

4. Quoniam ideo dispersit vos inter gentes, quæ ignorant eum, ut vos enarretis mirabilia ejus, & faciatis scire eos, quia non est alius Deus omnipotens præter eum.

5. Ipse castigavit nos propter iniquitates nostras: & ipse salvabit nos propter misericordiam suam.

6. Aspicite ergo quæ fecit nobiscum, & cum timore & tremore confitemini illi: regemque sæculorum exaltate in operibus vestris.

7. Ego autem in terra captivitatis meæ confitebor illi: quoniam ostendit majestatem suam in gentem peccatricem.

8. Convertimini itaque peccatores, & facite justitiam coram Deo, credentes quòd faciat vobiscum misericordiam suam.

9. Ego autem & anima mea in eo lætabimur.

10. Benedicite Dominum omnes electi ejus: agite dies lætitiæ, & confitemini illi.

* Gr. Castigabit.

11. Jerusalem civitas Dei, castigavit * te Dominus in operibus manuum tuarum.

12. Confitere Domino in bonis tuis, & benedic Deum sæculorum ut reædificet in te tabernaculum suum, & revocet ad omnes captivos, & gaudeas in omnia sæcula sæculorum.

13. Luce splendida fulgebis: & omnes fines terræ adorabunt te.

‖ Isai. 60. 5.

14. ‖ Nationes ex longinquo ad te venient: & munera deferentes, adorabunt in te Dominum, & terram tuam in sanctificationem habebunt.

15. Nomen enim magnum invocabunt in te.

16. Maledicti erunt qui contempserint te: & condemnati erunt omnes qui blasphemaverint te: benedictique erunt qui ædificaverint te.

17. Tu autem lætaberis in filiis tuis, quoniam omnes benedicentur, & congregabuntur ad Dominum.

18. Beati omnes qui diligunt te, & qui gaudent super pace tua.

19. Anima mea benedic Dominum, quoniam liberavit Jerusalem civitatem suam à cunctis tribulationibus ejus, Dominus Deus noster.

20. Beatus ero, si fuerint reliquiæ seminis mei ad videndam claritatem Jerusalem.

21. ‖ Portæ Jerusalem ex sapphiro & smaragdo ædificabuntur: & ex lapide pretioso omnis circuitus murorum ejus. ‖ Apoc. 21. 18.

22. Ex lapide candido & mundo omnes plateæ ejus sternentur: & per vicos ejus alleluja cantabitur.

23. Benedictus Dominus, qui exaltavit eam, & sit regnum ejus in sæcula sæculorum super eam. Amen.

CAPUT XIV.

Tobias senior moriturus completis 102. ætatis suæ annis, filium ac nepotes ad pietatem hortatur, utque sepultis parentibus è Ninive migrent, quam evertendam dicit, & Jerusalem instaurandam: quod filius observans, tandem ad soceros revertitur, ibique completis 99. annis moritur.

1. ET consummati sunt sermones Tobiæ. Et postquam illuminatus est Tobias, vixit annis quadraginta duobus, & vidit filios nepotum suorum.

2. Completis itaque annis centum duobus †, sepultus * est honorificè in Ninive. † Gr. Centum quinquaginta octo. * Anno M. 3361. Ant. Chr. 643.

3. Quinquaginta namque & sex annorum lumen oculorum amisit, sexagenarius verò recepit.

4. Reliquum verò vitæ suæ in gaudio fuit, & cum bono profectu timoris Dei perrexit in pace.

5. In hora autem mortis suæ vocavit ad se Tobiam filium suum, & septem juvenes filios ejus nepotes suos, dixitque eis:

6. Propè erit interitus Ninive: non enim excidit verbum Domini: & ‖ fratres nostri, qui dispersi * sunt à terra Israel, revertentur ad eam. ‖ 1. Esdr. 3. 8. * Hebr. dispergentur.

7. Omnis autem deserta terra ejus replebitur, & domus Dei, quæ in ea incensa * est, iterum reædificabitur: ibique revertentur omnes timentes Deum, * Hebr. comburetur: Hæc enim futura spiritu prophetico prædixit Tobias, quæ ipse videre minime potuit.

8. & relinquent gentes idola sua, & venient in Jerusalem, & inhabitabunt in ea,

9. & gaudebunt in ea omnes reges terræ, adorantes regem Israel.

10. Audite ergo filii mei patrem vestrum: Servite Domino in veritate, & inquirite ut faciatis quæ placita sunt illi:

11. & filiis vestris mandate ut faciant justitias & eleemosynas, ut sint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore in veritate, & in tota virtute sua.

12. Nunc ergo filii audite me, & nolite manere hic: sed quacumque die sepelieritis matrem vestram circa me in uno sepulchro,

ex eo dirigite gressus vestros ut exeatis hinc:

13. Video enim quia iniquitas ejus finem dabit ei.

14. Factum est autem post obitum matris suæ, Tobias abscessit ex Ninive cum uxore sua, & filiis, & filiorum filiis, & reversus est ad soceros suos:

15. invenitque eos incolumes in senectute bona: & curam eorum gessit, & ipse clausit oculos eorum: & omnem hæreditatem domus Raguelis ipse percepit: viditque quintam generationem, filios filiorum suorum.

16. Et completis annis nonagintanovem in timore Domini, cum gaudio sepelierunt eum.

17. * Omnis autem cognatio ejus, & omnis generatio ejus in bona vita, & in sancta conversatione permansit, ita ut accepti essent tam Deo, quàm hominibus, & cunctis habitantibus in terra.

* In Græco & Syro additur, cum audivisse interitum Ninives, priusquam moreretur quæ à *Nabuchodonosore & Assuero* capta est, id est à *Nabopalassare* Nabuchodonosoris magni patre, & *Astiage* (Assueri quoque nomine, Daniel 9. appellato) Cyri avo, qui conjunctis viribus Niniven oppugnarunt: unde etiam Syrus ait *captivitatem in quam ipsam duxerunt in Mediam*. Idque anno 95. in Israelitica captivitate, hoc est anno Mundi 3378. Atque ita Tobias junior, qui hic dicitur vixisse 99. annos, fuit annorum 4. cùm abduceretur: Et eversa est Ninives, Josia regnante, ut in commentariorum in Jonam proœmio, Hieronymus quoque confirmat.

LIBER JUDITH.

De Judith tempore & historia, variè disputant eruditi. Hanc alii ante captivitatem collocant; alii post reductum populum, imperantibus Persis. Nos diù hærentes, ut cùm doctis plurimis in priorem partem magis inclinaremus fecit; quod & Ecbathanam conditam, & Ninivem eversam ante ipsam captivitatem legamus. Accedit etiam quòd sui juris tum erant Judæi, & tam potens Jerusalem ut auderet potentissimo cuique resistere: cùm contrà fuerit post datam à Cyro libertatem. Et certè si Persarum Monarchia tantam à Judæis, sibi paulo antè subditis, ignominiam accepisset; qui factum fuisset ut numquam postea Persæ ab ingratis & perduellionibus pœnam tantæ rebellionis repeterent? Adde quòd Nabuchodonosor ille Ciliciam, Damascum, Palæstinam, vicinasque regiones occupare conatus sit, quas Reges Persarum sine controversia obtinebant: ut omittam nusquam legi, Reges Persarum in urbe Nino regiam habuisse, aut cuiquam eorum Nabuchodonosoris nomen umquam esse attributum; ut hæc illis historia possit accommodari.

Post restitutum itaque Manassem, istam expeditionem accidisse arbitramur. Anno etenim 1. Olym. 18. condita est Ecbathana, ut in Græco Eusebii Chronico refertur: is est autem periodi Julianæ 4006. cùm Manasses regnum inierit anno ejusdem periodi 4016. mundi 3306. captusque demum videtur anno regni sui 21. quo tempore novis colonis in Samariam ab Assaradone missis, ut est Esdræ 4. anno mundi 3327. principes exercitus Regis Assyrii in vicinam Judæam excurrentes, eum in vepretis quibusdam latitantem ceperunt. Nam qui sexto vel septimo regni sui anno, ejus captivitatem adscribunt; non satis mihi attendisse videntur, vix fieri potuisse, ut adolescens à piissimo patre, & à sanctissimo propheta Isaia consanguineo suo, optimis moribus imbutus, tam citò ad omnia scelera, omnemque crudelitatem prorumperet. At cùm Ecbathanæ conditor Dejoces (qui regnum iniit anno Per. Jul. 4018.) nominetur ab Herodoto, & Arphaxad à sacra historia: magno id argumento est, eumdem ejusdem urbis esse conditorem, sed binominem.

Nabuchodonosor verò qui hic habetur, Saosduchinum esse apparet, Assaradonis filium, Sennacheribi nepotem. Probatur id non solùm ex continenti historia, & diligenti annorum compositione, sed etiam ex eo quòd, ut Nabuchodonosor iste anno regni sui 12. Arphaxadem vicit, ita Dejocis exitus circa initium quoque duodecimi anni Saosduchini, ab Herodoto notatur. Saosduchinus ergo ille, & in Regia Assyriorum Ninive regnasse dicitur, & Nabuchodonosor in hac eadem historia, à Babyloniensi aliquo Judæo Chaldaicè scripta, quasi communi Babyloniorum vocabulo appellatur: sive quòd proprio nomine parum notus esset apud Dei populum, qui de uno ferè Holoferne audierat: sive quòd scriptor amborum Imperiorum conjunctionem sic indicare voluerit. Deficiente enim Babyloniorum stirpe regia, Assaradon eos sub antiquum Assyriorum jugum, jam, cùm hæc agerentur, reduxerat: & cùm scriberentur, Ninive etiam à Nabopolassare Nabuchodonosoris magni patre, funditus eversa, ut supra ad finem Tobiæ vidimus; in Babylonem utriusque Regni sedes translata tandem erat, ut ex Chronologia nostra intelligi datur. Hic itaque Saosduchinus, anno regni sui 13. ingentes ex devicto Dejoce, sive Arphaxade, animos concipiens, de universis gentibus debellandis consilium iniit, ac Holofernem, Persam genere, ducem militiæ suæ bellicosum imprimis ac ferocem adversùs Occidentis regna misit. Quod evenisse volumus anno periodi Julianæ 4058. mundi (ex nostro calculo) 3348. Manassis 42.

His ita constitutis ferè diluuntur omnia, quæ ab aliis objici solent. Nam Holofernes iste, potuit inquirere de moribus, opibus, ducibus, hujus populi, vel quia sibi ignota, utpote alienigenæ, & diù post Manassis captivitatem advenienti; vel ut meliùs omnia (quod diligentiores solent duces) distinctiusque cognosceret. Et Achior rectè respondit, eos cùm recessissent à Deo exterminatos prœliis à multis nationibus, putà Philisthæis, Syris, Æthiopibus, Ægyptiis: & plurimos eorum captivos abductos in terram non suam; putà à Salmanazare, capta Samaria, ante annos 65. Et eosdem nuper ex dispersione qua fuerant dispersi adunatos, iterùm Jerusalem possidere; quam, scilicet vel ab hostibus capti, vel timore perterriti, deseruerant, cùm ante annos 21. Manasse captivo abducto, alii hinc inde fuga & latibulis saluti consuluissent; alii etiam cum ipso rege Babylonem abducti, tardiùs fortassis remissi essent.

Favet etiam summi sacerdotis Eliachimi, sive Joachimi nomen, qui sub Manasse extitisse perhibetur: & non solùm tunicam & cingulum habuisse (hoc est potestatem sacerdotalem) sed quasi patrem fuisse habitantibus Jerusalem, & clavem domus David gessisse; ut ipso aperiente non esset qui clauderet, aut claudente qui aperiret, ut est Isaiæ 22. Quibus verbis satis declaratur omne jus, omnemque penes eum auctoritatem fuisse. Manasses enim scelerum pœnitens, tunc quasi privatus, ut videtur, agebat; nihilque nisi de summi Sacerdotis consilio gerebat. Cùm alioqum etiam inter Mosis instituta positum fuisse referat Josephus, ut nihil ageret Rex nisi de Pontificis & Seniorum sententia: Et tunc præcipuè Manasses totis viribus ad morum mutationem intendens, & ad omnem qua Deum posset prosequi religionem, ait idem; hac in una tantùm re per reliquum vitæ totus fuerit, ut se gratum pro accepta salute præstaret: Gaudens etiam ea quæ de summo Sacerdote Eliachim & paterna ejus in Hebræos auctoritate vaticinatus fuerat Isaias, reipsa compleri.

De ætate Judith hoc insuper considerandum, quod habet Scriptura; ipsam videlicet in domo viri sui mansisse, sive ut habent Græci codices senuisse, ad annum ætatis 105. nec toto vitæ ejus tempore, nec multis post annis repertum esse qui Israelem turbaret. Ex eo nos eam annorum fuisse circiter 64. cùm ad Holofernem accessit, colligimus. Nec est quòd miretur

quis mulierem, isto præsertim sæculo, venustatem ad hos annos retinere potuisse, cùm nos, hoc etiam tempore, quinquagenariæ mulieri id contigisse viderimus: & aliqui Judith, ratione totius vitæ quam vixit, ætatis ferè adhuc mediæ, integræ quidem certè, necessariò tunc haberi debuerit. Sic sanè de Sara olim factum legimus (Gen. 20.) *ut cùm esset annorum* 90. *adhuc expeteretur à regibus & raperetur. Adde quòd Deus ipsi Judithæ, ut testatur scriptura,* splendorem conferebat *singularem. Superstes ergo fuerit Judith adhuc annis* 41. *hoc est ad annum usque M.* 3389. *à quo* 5. *restant usque ad annum* 3394. *quo, à Nechaone Rege Ægypti Josia percusso, superioris temporis lætitia in luctum & mœrorem versa est.*

Cæterum non hic omittendum, quod olim præfatus est Hieronymus; se librum hunc è Chaldæo, magis sensum è sensu, quàm ex verbo verbum referentem, una lucubratiuncula transtulisse: multorum codicum varietatem vitiosissimam amputasse: sola ea quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis invenire potuit, Latinis expressisse, *Sed Græci aliud exemplar secuti sunt: in quo præcipuam movent difficultatem illa Achioris verba, capitis* 5. *vers.* 22. *καὶ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ αὐτῶν ἐγενήθη εἰς ἔδαφος,* Et templum Dei ipsorum factum est in solum. *Quod alii accipiunt pro* solo est adæquatum; *ut probent hanc historiam post eversionem Templi & captivitatem esse collocandam: Alii verò sic interpretantur;* habitum est ut profanum solum: *ita ut eam profanationem tantùm intelligi velint quæ à Manasse inducta* (4. Reg. 21. 4. 5.) *eo captivo abducto adhuc augeri potuit. Certè de Josia ejus nepote legimus, quòd* ingenti vi pecuniæ instauraverit templum Domini ac contignationes quas destruxerant reges Juda. *Et aliqui, qui hanc historiam, vel Cambysi tribuunt, vel Xerxis magnæ expeditioni accommodant; non satis attendunt, illum ne octavum quidem regni annum adimplevisse: hunc verò, anno regni quinto contra Græcos movisse; cùm Nabuchodonosor, de quo hic narratur, anno demum regni sui* 13. *de universa terra subjuganda consilium illud inierit,* infr. cap. 2. *Nec magis audiendi, qui Darium Hystaspis huc adducunt, quod omnino sacræ repugnat historiæ, cùm ille de Judæis sit semper benemeritus: ut omittam Ninivem longè antea eversam. De qua tamen tota controversia judicent eruditi.*

Antiquam porrò hujus libri auctoritatem esse, vel ex eo patet, quod refert Hieronymus, Hunc in sanctarum scripturarum numero, Nicænam synodum computasse.

CAPUT PRIMUM.

Nabuchodonosor victo rege Medorum, cunctis regnis imperare cupiens, nuntios ad ea mittit; quibus absque honore remissis, indignatus jurat se id ulturum.

* Is videtur esse Dejoces, qui Arbaci successerat in imperio Medorū.

1. ARPHAXAD * itaque, rex Medorum, subjugaverat multas gentes imperio suo, & ipse ædificavit civitatem potentissimam, quam appellavit Ecbatanis,

2. ex lapidibus quadratis & sectis: fecit muros ejus in latitudinem cubitorum septuaginta, & in altitudinem cubitorum triginta, turres verò ejus posuit in altitudinem cubitorum centum.

3. Per quadrum verò earum latus utrumque vicenorum pedum spatio tendebatur, posuitque portas ejus in altitudinem turrium:

4. & gloriabatur quasi potens in potentia exercitus sui, & in gloria quadrigarum suarum.

* Anno Per. Julianæ. 4017. M. 3347. Ant. Chr. 657.

5. Anno * igitur duodecimo regni sui: Nabuchodonosor rex Assyriorum, qui regnabat in Ninive civitate magna, pugnavit contra Arphaxad, & obtinuit eum

6. in campo magno, qui appellatur Ragau, circa Euphraten, & Tigrin, & Jadason in campo Erioch regis Elicorum.

7. Tunc exaltatum est regnum Nabuchodonosor, & cor ejus elevatum est: & misit ad omnes, qui habitabant in Cilicia, & Damasco, & Libano;

8. & ad gentes quæ sunt in Carmelo, & Cedar, & inhabitantes Galilæam in campo magno Esdrelon,

9. & ad omnes qui erant in Samaria, & trans flumen Jordanem usque ad Jerusalem, & omnem terram Jesse, quousque perveniatur ad terminos Æthiopiæ.

10. Ad hos omnes misit nuntios Nabuchodonosor rex Assyriorum:

11. qui omnes uno animo contradixerunt, & remiserunt eos vacuos, & sine honore abjecerunt.

12. Tunc indignatus Nabuchodonosor rex adversus omnem terram illam, juravit per thronum & regnum suum, quòd defenderet se de omnibus regionibus his.

CAPUT II.

Holofernes à Nabuchodonosor mittitur, omnia regna & populos vastaturus: describitur potentia exercitus ipsius; multisque locis per ipsum expugnatis, vehemens timor universos invasit.

1. ANno tertiodecimo Nabuchodonosor regis, vigesima & secunda die mensis primi, factum est verbum in domo Nabuchodonosor regis Assyriorum, ut defenderet se. Anno M. 3348.

2. Vocavitque omnes majores natu, omnesque duces, & bellatores suos, & habuit cum eis mysterium consilii sui:

3. dixitque cogitationem suam in eo esse, ut omnem terram suo subjugaret imperio.

4. Quod dictum cùm placuisset omnibus, vocavit Nabuchodonosor rex Holofernem principem militiæ suæ,

5. & dixit ei: Egredere adversus omne regnum Occidentis, & contra eos præcipuè, qui contempserunt imperium meum.

6. Non parcet oculus tuus ulli regno, omnemque urbem munitam subjugabis mihi.

7. Tunc Holofernes vocavit duces, & magistratus virtutis Assyriorum: & dinumeravit viros in expeditionem, sicut præcepit ei rex, centum viginti millia peditum pugnatorum, & equitum sagittariorum duodecim millia.

8. Omnemque expeditionem suam fecit præire in multitudine innumerabilium ca-

melorum, cum his quæ exercitibus sufficerent copiosè, boum quoque armenta, gregesque ovium, quorum non erat numerus.

9. Frumentum ex omni Syria in transitu suo parari constituit.

10. Aurum verò, & argentum de domo regis assumpsit multum nimis.

11. Et profectus est ipse, & omnis exercitus cum quadrigis, & equitibus, & sagittariis, qui cooperuerunt faciem terræ, sicut locustæ.

12. Cùmque pertransisset fines Assyriorum, venit ad magnos montes Ange, qui sunt à sinistro Ciliciæ, ascenditque omnia castella eorum, & obtinuit omnem munitionem.

13. Effregit autem civitatem opinatissimam Melothi, prædavitque omnes filios Tharsis, & filios Ismael, qui erant contra faciem deserti, & ad austrum terræ Cellon.

14. Et transivit Euphraten, & venit in Mesopotamiam: & fregit omnes civitates excelsas, quæ erant ibi, à torrente Mambre usquequò perveniatur ad mare:

15. Et occupavit terminos ejus, à Cilicia usque ad fines Japheth, qui sunt ad austrum.

16. Abduxitque omnes filios Madian, & prædavit omnem locupletationem eorum, omnesque resistentes sibi occidit in ore gladii.

17. Et post hæc descendit in campos Damasci in diebus messis, & succendit omnia sata, omnesque arbores, & vineas fecit incidi:

18. Et cecidit timor illius super omnes inhabitantes terram.

CAPUT III.

Holoferni se ultrò dedunt universarum urbium ac provinciarum principes, ex quibus auxiliares sibi assumit; & tamen ipsorum civitates ac deos destruit, quò solus Nabuchodonosor deus habeatur.

1. Tunc miserunt legatos suos universarum urbium, ac provinciarum reges ac principes, Syriæ scilicet, Mesopotamiæ, & Syriæ Sobal, & Libyæ, atque Ciliciæ, qui venientes ad Holofernem, dixerunt:

2. Desinat indignatio tua circa nos: Melius est enim ut viventes serviamus Nabuchodonosor regi magno, & subditi simus tibi, quàm morientes cum interitu nostro ipsi servitutis nostræ damna patiamur.

3. Omnis civitas nostra, omnisque possessio, omnes montes, & colles, & campi, & armenta boum, gregesque ovium, & caprarum, equorumque, & camelorum, & universæ facultates nostræ, atque familiæ in conspectu tuo sunt:

4. Sint omnia nostra sub lege tua.

5. Nos, & filii nostri, servi tui sumus.

6. Veni nobis pacificus dominus, & utere servitio nostro, sicut placuerit tibi.

7. Tunc descendit de montibus cum equitibus in virtute magna, & obtinuit omnem civitatem, & omnem inhabitantem terram.

8. De universis autem urbibus assumpsit sibi auxiliarios viros fortes, & electos ad bellum.

9. Tantusque metus provinciis illis incubuit, ut universarum urbium habitatores principes, & honorati simul cum populis exirent obviam venienti,

10. excipientes eum cum coronis, & lampadibus, ducentes choros in tympanis, & tibiis.

11. Nec ista tamen facientes, ferocitatem ejus pectoris mitigare potuerunt:

12. nam & civitates eorum destruxit, & lucos eorum excidit.

13. Præceperat enim illi Nabuchodonosor rex, ut omnes deos terræ exterminaret, videlicet ut ipse solus diceretur Deus ab his nationibus, quæ potuissent Holofernis potentia subjugari.

14. Pertransiens autem Syriam Sobal, & omnem Apameam, omnemque Mesopotamiam, venit ad Idumæos in terram Gabaa,

15. accepitque civitates eorum, & sedit ibi per triginta dies, in quibus diebus adunari præcepit universum exercitum virtutis suæ.

CAPUT IV.

Filii Israel vehementer Holofernem metuentes, hortatu Eliachim sacerdotis sese jejuniis ac oratione humiliant & affligunt, auxiliumque à Domino implorant.

1. Tunc audientes hæc filii Israel *, qui habitabant in Terra Juda, timuerunt valde à facie ejus.

2. Tremor, & horror invasit sensus eorum, ne hoc faceret Jerusalem & templo Domini, quod fecerat cæteris civitatibus, & templis earum †.

3. Et miserunt in omnem Samariam per circuitum usque Jericho, & præoccupaverunt omnes vertices montium:

4. Et muris circumdederunt vicos suos, & congregaverunt frumenta in præparationem pugnæ.

5. Sacerdos etiam Eliachim scripsit ad universos, qui erant contra Esdrelon, quæ est contra faciem campi magni juxta Dothain, & universos, per quos viæ transitus esse poterat,

6. ut obtinerent ascensus montium, per quos via esse poterat ad Jerusalem, & illic custodirent ubi angustum iter esse poterat inter montes.

7. Et fecerunt filii Israel secundùm quod constituerat eis sacerdos Domini Eliachim.

8. Et clamavit omnis populus ad Dominum instantia magna, & humiliaverunt animas suas in jejuniis, & orationibus, ipsi & mulieres eorum.

9. Et induerunt se sacerdotes ciliciis, & infantes prostraverunt contra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio:

10. & clamaverunt ad Dominum Deum Israel unanimiter, ne darentur in prædam infantes eorum, & uxores eorum in divisionem, & civitates eorum in exterminium, & sancta eorum in pollutionem, & fierent opprobrium Gentibus.

11. Tunc Eliachim, sacerdos Domini magnus, circuivit omnem Israel, allocutusque est eos,

12. Dicens: Scitote quoniam exaudiet Domi-

* 1. *Israelitæ sive Judæi*: est enim hic nomen generale, ut sæpe alibi: non peculiare decē tribuū, qui jam à Salmanasare fuerāt deportati; ne tamen ut multi adhuc superessent, sēperque superfuerint ut vel ex una Jacobi Epistola catholica clarum est.

† Græcus hic addit: *recens enim ascenderant è captivitate & nuper totus populus*. CONGREGATUS FUERAT EX JUDÆA *vasaq; & altare & domus ipsa à profanatione fuerant* SANCTIFICATA. Notet prudēs lector. Certè hæc non de Babylonica deportatione ac Judæorum ex ea reditu intelligenda, vel inde patet, quòd non dicit populum congregatum *è Babylone*, sed *ex Judæa*. Deinde, cùm addit; *domum ipsam, à profanatione cum vasis & altari sanctificatam*: manifeste ostendit, hæc de resipiscentia Manassis intelligenda: aliter enim diceret *reædificatam*, non solùm *sanctificatam*, si de secundo templo loqui voluisset. Quin & Chaldæus, quem hic secutus est Hieronymus, cùm dicit *horrorem invasisse sensus eorum*, ne hoc fieret *templo Domini*, quod factum fuerat *templis aliarum civitatum* idem adhuc innuit: aliquod enim debuisset icere, *quòd olim à Nabuchodonosore jam factum fuerat Templo Domini & Jerusalem*; non aliarum tantùm civitatum calamitatem in exemplum adducere.

minus preces vestras, si manentes permanseritis in jejuniis, & orationibus in conspectu Domini.

‖ Exod. 17. 11.

13. ‖ Memores estote Moysi servi Domini, qui Amalec confidentem in virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equitibus suis, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando dejecit:

14. sic erunt universi hostes Israel: si perseveraveritis in hoc opere, quod cœpistis.

15. Ad hanc igitur exhortationem ejus deprecantes Dominum, permanebant in conspectu Domini,

16. ita ut etiam hi, qui offerebant Domino holocausta, præcincti ciliciis offerrent sacrificia Domino, & erat cinis super capita eorum.

17. Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, ut visitaret populum suum Israel.

CAPUT V.

Rogatus ab Holoferne Achior dux Ammonitarum de genere Israelitarum, enarrat Dei mirabilia circa populum Israeliticum, monetque ne temerè contra illos pugnet: quibus auditis, indignantur ipsi Achior principes Holofernis.

1. Nuntiatumque est Holoferni principi militiæ Assyriorum, quòd filii Israel præpararent se ad resistendum, ac montium itinera conclusissent,

2. & furore nimio exarsit in iracundia magna, vocavitque omnes principes Moab & duces Ammon,

3. & dixit eis: Dicite mihi quis sit populus iste, qui montana obsidet: aut quæ, & quales, & quantæ sint civitates eorum: quæ etiam sit virtus eorum, aut quæ sit multitudo eorum: vel quis rex militiæ illorum:

4. Et quare præ omnibus, qui habitant in Oriente, isti contempserunt nos, & non exierunt obviam nobis, ut susciperent nos cum pace?

5. Tunc Achior dux omnium filiorum Ammon respondens, ait: Si digneris audire domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo, de populo isto, qui in montanis habitat, & non egredietur verbum falsum ex ore meo.

6. Populus iste ex progenie Chaldæorum est.

7. Hic primùm in Mesopotamia (*a*) habitavit, quoniam noluerunt sequi deos patrum suorum, qui erant in Terra Chaldæorum:

8. Deserentes itaque cæremonias patrum suorum, quæ in multitudine deorum erant,

9. unum Deum cœli coluerunt, ‖ qui & præcepit eis ut exirent inde, & habitarent in Charan. (*b*) Cùmque operuisset omnem terram fames, ‖ descenderunt in Ægyptum, illicque (*c*) per quadringentos annos sic multiplicati sunt, ut dinumerari eorum non posset exercitus.

10. Cùmque gravaret eos rex Ægypti, atque in ædificationibus urbium suarum in luto & latere subjugasset eos, clamaverunt ad Dominum suum, & percussit totam Terram Ægypti plagis variis.

11. ‖ Cùmque ejecissent eos Ægyptii à se, & cessasset plaga ab eis, & iterum eos vellent capere, & ad suum servitium revocare,

12. ‖ fugientibus his, Deus cœli mare aperuit, ita ut hinc inde aquæ quasi murus solidarentur, & isti pede sicco fundum maris perambulando transirent.

(*a*) Nempe in Ure (*Gen.* 11. 31. *cum Actor.* 7.) Quare si hic liceret cõjunctionem versus sequẽtis inferere, sic; *&* *quoniam noluerunt* ... *deserentes cæremonias*, *&c.* sensus omnino planus esset: quia alioquin cũ oratio re Stephani (*Actor.* 7.) aut Josue (*Jos.* 24.) agre admodũ cõponitur. Sed omnibus Achioris verbis auctori atem canonicam tribuere, nihil nos cogit.
‖ *Gen.* 12. 1.
(*b*) Græci & Syrus in *Chanaan*, quod suadet historiæ series.
‖ *Gen.* 46. 6.
(*c*) Desunt in Græc. & Syr. illa verba *per quadringentos annos*, quæ tamẽ sic admitti possunt, ut verbũ *illic* ad Terram Chanaan æquè ac Ægyptũ referatur. *Confer cũ Gen.* 15. 13. *Exod.* 12. 40. *&* *vide ibi annotata.*
‖ *Exod.* 12. 33.
‖ *Exod.* 14. 19.

13. In quo loco dum innumerabilis exercitus Ægyptiorum eos persequeretur, ita aquis coopertus est, ut non remaneret vel unus, qui factum posteris nuntiaret.

14. Egressi verò mare rubrum, deserta Sina montis occupaverunt, in quibus numquam homo habitare potuit, vel filius hominis requievit.

15. Illic fontes amari obdulcati sunt eis ad bibendum, & per annos quadraginta annonam de cœlo consecuti sunt.

16. Ubicumque ingressi sunt sine arcu & sagitta, & absque scuto & gladio, Deus eorum pugnavit pro eis, & vicit.

17. Et non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit à cultu Domini Dei sui.

18. Quotiescumque autem præter ipsum Deum suum, alterum coluerunt, dati sunt in prædam, & in gladium, & in opprobrium.

19. Quotiescumque autem pœnituerunt se recessisse à cultura Dei sui, dedit eis Deus cœli virtutem resistendi.

20. Denique Chananæum regem, & Jebusæum, & Pherezæum, & Hethæum, & Hevæum, & Amorrhæum, & omnes potentes in Hesebon prostraverunt, & terras eorum, & civitates eorum ipsi possederunt:

21. & usque dum non peccarent in conspectu Dei sui, erant cum illis bona: Deus enim illorum odit iniquitatem.

22. Nam & ante hos annos cùm recessissent à via, quam dederat illis Deus, ut ambularent in ea, exterminati sunt præliis à multis nationibus *, & plurimi eorum captivi abducti sunt in terram non suam †.

23. Nuper autem reversi ad Dominum Deum suum, ex dispersione qua dispersi fuerant, adunati sunt, & ascenderunt montana hæc omnia, & iterum possident Jerusalem, ubi sunt sancta eorum.

24. Nunc ergo mi Domine, perquire si est aliqua iniquitas eorum in conspectu Dei eorum: ascendamus ad illos, quoniam tradens tradet illos Deus eorum tibi, & subjugati erunt sub jugo potentiæ tuæ.

25. Si verò non est offensio populi hujus coram Deo suo, non poterimus resistere illis: quoniam Deus eorum defendet illos: & erimus in opprobrium universæ terræ.

26. Et factum est, cùm cessasset loqui Achior verba hæc, irati sunt omnes magnates Holofernis, & cogitabant interficere eum, dicentes ad alterutrum:

27. Quis est iste, qui filios Israel posse dicat resistere regi Nabuchodonosor, & exercitibus ejus, homines inermes, & sine virtute, & sine peritia artis pugnæ?

28. Ut ergo agnoscat Achior quoniam fallit nos, ascendamus in montana: & cùm capti fuerint potentes eorum, tunc cum eodem gladio transverberabitur:

29. ut sciat omnis gens, quoniam Nabuchodonosor deus terræ est, & præter ipsum alius non est.

* Puta à Philisthæis, Syris, Ægyptiis, &c. de quibus in libris Regũ.
† Puta à Salmanasare: imo & ab Assyriis, qui Manassem captivum abduxerũt. Certè si de captivitate a Nabuchodonosore facta loqueretur; potius *omnes* quã *plurimi eorum* dixisset. Græcus verò hic addit; *&* *templũ eorum factũ est in solum*, rẽ ve profanũ *factum est*. Idem de profanatione, non destructione dictũ, manifestũ faciunt, tum quæ in generali libri titulo, tum quæ sup. *cap.* 4. ℣. 2. annotavimus.

CAPUT VI.

Iratus Holofernes jubet Achior duci in Bethuliam, ut ea devicta simul puniatur: at servi à fundibulariis repulsi, eum arbori alligant: quem solutum filii Israel, cognita causa benignè consolantur, Deum humiliter implorantes.

1. FActum est autem cùm cessassent loqui, indignatus Holofernes vehementer, dixit ad Achior:

2. Quoniam prophetasti nobis dicens, quòd gens Israel defendatur à Deo suo, ut ostendam tibi quoniam non est Deus, nisi Nabuchodonosor:

3. Cùm percusserimus eos omnes, sicut hominem unum, tunc & ipse cum illis Assyriorum gladio interibis, & omnis Israel tecum perditione disperiet:

4. Et probabis quoniam Nabuchodonosor dominus sit universæ terræ: tuncque gladius militiæ meæ transiet per latera tua, & confixus cades inter vulneratos Israel, & non respirabis ultrà, donec extermineris cum illis.

5. Porrò autem si prophetiam tuam veram existimas, non concidat vultus tuus, & pallor, qui faciem tuam obtinet, abscedat à te, si verba mea hæc putas impleri non posse.

6. Ut autem noveris quia simul cum illis hæc experieris, ecce ex hac hora illorum populo sociaberis, ut, dum dignas mei gladii pœnas exceperint, ipse simul ultioni subjaceas.

7. Tunc Holofernes præcepit servis suis ut comprehenderent Achior, & perducerent eum in Bethuliam *, & traderent eum in manus filiorum Israel.

8. Et accipientes eum servi Holofernis, profecti sunt per campestria: sed cùm appropinquassent ad montana, exierunt contra eos fundibularii.

9. Illi autem divertentes à latere montis, ligaverunt Achior ad arborem manibus & pedibus, & sic vinctum restibus dimiserunt eum, & reversi sunt ad dominum suum.

10. Porrò filii Israel descendentes de Bethulia, venerunt ad eum: Quem solventes duxerunt ad Bethuliam, atque in medium populi illum statuentes, percunctati sunt quid rerum esset, quòd illum vinctum Assyrii reliquissent.

11. In diebus illis erant illic principes, Ozias filius Micha de tribu Simeon, & Charmi, qui & Gothoniel.

12. In medio itaque seniorum, & in conspectu omnium, Achior dixit omnia quæ locutus ipse fuerat ab Holoferne interrogatus: & qualiter populus Holofernis voluisset propter hoc verbum interficere eum,

13. & quemadmodum ipse Holofernes iratus jusserit eum Israelitis hac de causa tradi: ut, dum vicerit filios Israel, tunc & ipsum Achior diversis jubeat interire suppliciis, propter hoc quòd dixisset: Deus cœli defensor eorum est.

14. ‖ Cùmque Achior universa hæc exposuisset, omnis populus cecidit in faciem, adorantes Dominum, & communi lamentatione & fletu unanimes preces suas Domino effuderunt,

15. dicentes: Domine Deus cœli & terræ, intuere superbiam eorum, & respice ad nostram humilitatem, & faciem sanctorum tuorum attende, & ostende quoniam non derelinquis præsumentes de te: & præsumentes de se, & de sua virtute gloriantes, humilias.

16. Finito itaque fletu, & per totam diem oratione populorum completa, consolati sunt Achior,

17. dicentes: Deus patrum nostrorum, cujus tu virtutem prædicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem, ut eorum magis tu interitum videas.

18. Cùm verò Dominus Deus noster dederit hanc libertatem servis suis, sit & tecum Deus in medio nostri: ut sicut placuerit tibi, ita cum tuis omnibus converseris nobiscum.

19. Tunc Ozias, finito consilio, suscepit eum in domum suam, & fecit ei cœnam magnam.

20. Et vocatis omnibus presbyteris, simul expleto jejunio refecerunt.

21. Posteà verò convocatus est omnis populus, & per totam noctem intra ecclesiam oraverunt, petentes auxilium à Deo Israel.

* Cujus sæpè hic intentio aliàs nusquà. Hanc doctiores in tribu Zabulon reponunt, voluntque eam esse urbem quæ *Bethlehem* nominatur à Josue *cap.* 19. ℣. 15. Ad eamq; Judithæ familiam ex tribu Simeonis migrasse, cùm Jeroboamo & idololatriæ ejus subjici nollent: Ad quod etiã referunt dictũ de Simeonibus. Gen. 49. 7. *dispergam eos in Israel.*

‖ *Supr.* 5. 6. 12.

CAPUT VII.

Holofernes Bethuliam obsidet, ac præciso aquæductu jubet fontes omnes custodiri: quapropter cives siti cruciati civitatem tradere cupiunt: Ozias tamen princeps populi persuadet ut ad quinque dies hoc differatur.

1. HOlofernes autem altera die præcepit exercitibus suis, ut ascenderent contra Bethuliam.

2. Erant autem pedites bellatorum centum viginti millia, & equites viginti duo millia, præter præparationes virorum illorum, quos occupaverat captivitas, & abducti fuerant de provinciis & urbibus universæ juventutis.

3. Omnes paraverunt se pariter ad pugnam contra filios Israel, & venerunt per crepidinem montis usque ad apicem, qui respicit super Dothain, à loco qui dicitur Belma, usque ad Chelmon, qui est contra Esdrelon.

4. Filii autem Israel ut viderunt multitudinem illorum, prostraverunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, unanimes orantes ut Deus Israel misericordiam suam ostenderet super populum suum.

5. Et assumentes arma sua bellica, sederunt per loca, quæ ad angusti itineris tramitem dirigunt inter montosa, & erant custodientes ea tota die & nocte.

6. Porrò Holofernes, dum circuit per gyrum, reperit quòd fons, qui influebat, aquæductum illorum à parte australi extra civitatem dirigeret: & incidi præcepit aquæductum illorum.

7. Erant tamen non longè à muris fontes, ex quibus furtim videbantur haurire aquam ad refocillandum potiùs quàm ad potandum.

8. Sed filii Ammon, & Moab accesserunt ad Holofernem, dicentes: Filii Israel non in lancea, nec in sagitta confidunt, sed montes defendunt illos, & muniunt illos colles in præcipitio constituti.

9. Ut ergo sine congressione pugnæ possis superare eos, pone custodes fontium, ut non hauriant aquam ex eis, & sine gladio interficies eos, vel certè fatigati tradent civitatem

suam, quam putant in montibus positam superari non posse.

10. Et placuerunt verba hæc coram Holoferne, & coram satellitibus ejus, & constituit per gyrum centenarios per singulos fontes.

11. Cùmque ista custodia per dies viginti fuisset expleta, defecerunt cisternæ, & collectiones aquarum omnibus habitantibus Bethuliam, ita ut non esset intra civitatem unde satiarentur vel una die, quoniam ad mensuram dabatur populis aqua quotidie.

12. Tunc ad Oziam congregati omnes viri, fœminæque, juvenes & parvuli, omnes simul una voce

|| Exo. 5.21.

13. dixerunt: || Judicet Deus inter nos & te, quoniam fecisti in nos mala, nolens loqui pacificè cum Assyriis, & propter hoc vendidit nos Deus in manibus eorum.

14. Et ideò non est qui adjuvet, cùm prosternamur ante oculos eorum in siti, & perditione magna.

15. Et nunc congregate universos, qui in civitate sunt, ut sponte tradamus nos omnes populo Holofernis.

16. Melius est enim ut captivi benedicamus Dominum, viventes, quàm moriamur, & simus opprobrium omni carni, cùm viderimus uxores nostras, & infantes nostros mori ante oculos nostros.

17. Contestamur hodie cœlum & terram, & Deum patrum nostrorum, qui ulciscitur nos secundùm peccata nostra, ut jam tradatis civitatem in manu militiæ Holofernis, & sit finis noster brevis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate sitis.

18. Et cùm hæc dixissent, factus est fletus & ululatus magnus in ecclesia ab omnibus, & per multas horas una voce clamaverunt ad Deum, dicentes:

|| Psalm. 105.6.

19. || Peccavimus cum patribus nostris, injustè egimus, iniquitatem fecimus.

20. Tu, quia pius es, miserere nostri, aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, & noli tradere confitentes te populo, qui ignorat te,

21. ut non dicant inter Gentes: Ubi est Deus eorum?

22. Et cùm fatigati his clamoribus, & his fletibus lassati siluissent,

23. exurgens Ozias infusus lacrymis, dixit: Æquo animo estote fratres, & hos quinque dies expectemus à Domino misericordiam:

24. Forsitan enim indignationem suam abscindet, & dabit gloriam nomini suo.

25. Si autem transactis quinque diebus non venerit adjutorium, faciemus hæc verba, quæ locuti estis.

CAPUT VIII.

Judith, cujus laus describitur, vacillantes presbyteros & præ angustia deditionem quinto die meditantes objurgat, quòd tempus Domini miserationi præscripserit, eosque hortatur ut patrum exemplo populum ad patientiam animent, ac pro se Deum precentur, nec factum suum scrutentur.

* Rectè notat Car. Bellarminus, hic,

1. ET * factum est, cùm audisset hæc verba Judith vidua, quæ erat filia Merari, filii Idox, filii Joseph, filii Oziæ, filii Elai, filii Jamnor, filii Gedeon, filii Raphaim, filii Achitob, filii Melchiæ, filii Enan, filii Nathaniæ, filii Salathiel, filii Simeon, filii Ruben †:

2. & vir ejus fuit Manasses, qui mortuus est in diebus messis hordeaceæ:

3. instabat enim super alligantes manipulos in campo, & venit æstus super caput ejus, & mortuus est in Bethulia civitate sua, & sepultus est illic cum patribus suis.

4. Erat autem Judith relicta ejus vidua jam annis tribus, & mensibus sex.

5. Et in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur,

6. & habens super lumbos suos cilicium, jejunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbata, & neomenias, & festa domus Israel.

7. Erat autem eleganti aspectu nimis, cui vir suus reliquerat divitias multas, & familiam copiosam, ac possessiones armentis boum, & gregibus ovium plenas.

8. Et erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valdè, nec erat qui loqueretur de illa verbum malum.

9. Hæc itaque cùm audisset, quoniam Ozias promisisset quòd transacto quinto die traderet civitatem, misit ad presbyteros Chabri, & Charmi.

10. Et venerunt ad illam, & dixit illis: Quod est hoc verbum, in quo consensit Ozias, ut tradat civitatem Assyriis, si intra quinque dies non venerit vobis adjutorium?

11. Et qui estis vos, qui tentatis Dominum?

12. Non est iste sermo, qui misericordiam provocet, sed potiùs qui iram excitet, & furorem accendat.

13. Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum, diem constituistis ei.

14. Sed quia patiens Dominus est, in hoc ipso pœniteamus, & indulgentiam ejus fusis lacrymis postulemus:

15. non enim quasi homo, sic Deus comminabitur, neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur.

16. Et ideò humiliemus illi animas nostras, & in spiritu constituti humiliato, servientes illi,

17. dicamus flentes Domino, ut secundùm voluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam suam: ut sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur:

18. quoniam non sumus secuti peccata patrum nostrorum, qui dereliquerunt Deum suum, & adoraverunt deos alienos,

19. pro quo scelere dati sunt in gladium, & in rapinam, & in confusionem inimicis suis: nos autem alterum Deum nescimus præter ipsum.

20. Expectemus humiles consolationem ejus, & exquiret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum nostrorum, & humiliabit omnes Gentes, quæcumque insurgunt contra nos, & faciet illas sine honore Dominus Deus noster.

21. Et nunc fratres, quoniam vos estis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestrum

intra Judithã & Jacobum, quindecim generationum capita tãtum recenseri; cum inter Elidam & Aaronem (Esdr. 7.) septemdecim numerentur: desit inter eumdem & Jacobum saltem viginti. Unde colligi potest hac illo longè esse antiquiorem. † Gr. Filii Israel, & ita omninò legendum ex S. Fulgentio sentiunt Bellarminus, Serrarius & alii. Neq; enim Judith ex tribu Ruben sed ex tribu Simeon, inf. 9. 2. nec Ruben habuit filium aliquẽ nomine Simeonis, ut ex Exod. 6.14. & 1. Par. 5. 3. patet.

corda eorum erigite, ut memores sint, quia tentati sunt patres nostri ut probarentur, si verè colerent Deum suum.

||Gen.22.1. 22. || Memores esse debent, quomodo pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est.

23. Sic Isaac, sic Jacob, sic Moyses, & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles.

24. Illi autem, qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, & in patientiam suam & improperium murmurationis suæ contra Dominum protulerunt,

||1.Cor.10.9. 25. || exterminati sunt ab exterminatore, & à serpentibus perierunt.

26. Et nos ergo non ulciscamur nos pro his, quæ patimur,

27. sed reputantes peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse flagella Domini, quibus quasi servi corripimur ad emendationem, & non ad perditionem nostram evenisse credamus.

28. Et dixerunt illi Ozias, & presbyteri: Omnia, quæ locuta es, vera sunt, & non est in sermonibus tuis ulla reprehensio.

29. Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier sancta es, & timens Deum.

30. Et dixit illis Judith: Sicut quod potui loqui, Dei esse cognoscitis:

31. ita quod facere disposui, probate si ex Deo est, & orate ut firmum faciat Deus consilium meum.

32. Stabitis vos ad portam nocte ista, & ego exeam cum Abra mea: & orate, ut sicut dixistis, in diebus quinque respiciat Dominus populum suum Israel.

33. Vos autem nolo ut scrutemini actum meum, & usque dum renuntiem vobis, nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum.

34. Et dixit ad eam Ozias princeps Juda: Vade in pace, & Dominus sit tecum in ultionem inimicorum nostrorum. Et revertentes abierunt.

C A P U T IX.

Judith sese affligens ac humilians, pro populi liberatione prostrata precatur, utque sibi virtus detur evertendi Holofernem.

1. QUibus ascendentibus, Judith ingressa est oratorium suum: & induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum: & prosternens se Domino, clamabat ad Dominum, dicens:

||Gen.34.26. 2. Domine Deus patris mei Simeon, || qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, & denudaverunt femur virginis in confusionem:

3. & dedisti mulieres illorum in prædam, & filias illorum in captivitatem: & omnem prædam in divisionem servis tuis, qui zelaverunt zelum tuum: subveni quæso te Domine Deus meus mihi viduæ.

4. Tu enim fecisti priora, & illa post illa cogitasti: & hoc factum est quod ipse voluisti.

5. Omnes enim viæ tuæ paratæ sunt, & tua judicia in tua providentia posuisti.

||Exo.14.9. 6. || Respice castra Assyriorum nunc, sicut tunc castra Ægyptiorum videre dignatus es, quando post servos tuos armati currebant, confidentes in quadrigis, & in equitatu suo, & in multitudine bellatorum.

7. Sed aspexisti super castra eorum, & tenebræ fugaverunt eos.

8. Tenuit pedes eorum abyssus, & aquæ operuerunt eos.

9. Sic fiant & isti, Domine, qui confidunt in multitudine sua, & in curribus suis, & in contis, & in scutis, & in sagittis suis, & in lanceis gloriantur,

10. & nesciunt quia tu ipse es Deus noster, qui conteris bella ab initio, & Dominus nomen est tibi.

11. Erige brachium tuum sicut ab initio, & allide virtutem illorum in virtute tua: cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt se violare sancta tua, & polluere tabernaculum nominis tui, & dejicere gladio suo cornu altaris tui.

12. Fac Domine, ut gladio proprio ejus superbia amputetur:

13. capiatur laqueo oculorum suorum in me, & percuties eum ex labiis charitatis meæ.

14. Da mihi in animo constantiam, ut contemnam illum: & virtutem, ut evertam illum.

15. || Erit enim hoc memoriale nominis tui, cùm manus fœminæ dejecerit eum. ||Jud.4.21. & 5.26.

16. Non enim in multitudine est virtus tua Domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi: sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.

17. Deus cœlorum, creator aquarum, & Dominus totius creaturæ, exaudi me miseram deprecantem, & de tua misericordia præsumentem.

18. Memento Domine testamenti tui, & da verbum in ore meo, & in corde meo consilium corrobora, ut domus tua in sanctificatione tua permaneat:

19. & omnes Gentes agnoscant quia tu es Deus, & non est alius præter te.

C A P U T X.

Judith pulcherrima aptissimè ornata Bethuliam cum sua ancilla egreditur, & ab exploratoribus deprehensa ducitur ad Holofernem, qui mox ejus capitur pulchritudine.

1. FActum est autem, cùm cessasset clamare ad Dominum, surrexit de loco, in quo jacuerat prostrata ad Dominum.

2. Vocavitque Abram suam, & descendens in domum suam, abstulit à se cilicium, & exuit se vestimentis viduitatis suæ,

3. & lavit corpus suum, & unxit se myro optimo, & discriminavit crinem capitis sui, & imposuit mitram super caput suum, & induit se vestimentis jucunditatis suæ, induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextraliola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamentis suis ornavit se.

4. Cui etiam Dominus contulit splendorem: quoniam omnis ista compositio non ex libidine, sed ex virtute pendebat: & ideò Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliavit, ut incomparabili decore omnium oculis appareret.

5. Imposuit itaque Abræ suæ ascoperam vini,

& vas olei, & polentam, & palathas, & panes, & caseum, & profecta est.

6. Cùmque venissent ad portam civitatis, invenerunt expectantem Oziam & presbyteros civitatis.

7. Qui cùm vidissent eam stupentes mirati sunt nimis pulchritudinem ejus.

8. Nihil tamen interrogantes eam, dimiserunt transire, dicentes : Deus patrum nostrorum det tibi gratiam, & omne consilium tui cordis sua virtute corroboret, ut glorietur super te Jerusalem, & sit nomen tuum in numero sanctorum & justorum.

9. Et dixerunt hi qui illic erant, omnes una voce : Fiat, fiat.

10. Judith verò orans Dominum, transivit per portas ipsa & Abra ejus.

11. Factum est autem, cùm descenderet montem, circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Assyriorum, & tenuerunt eam, dicentes : Unde venis ? aut quò vadis?

12. Quæ respondit : Filia sum Hebræorum, ideò ego fugi à facie eorum, quoniam futurum agnovi, quòd dentur vobis in deprædationem, pro eo quòd contemnentes vos, noluerunt ultro tradere seipsos ut invenirent misericordiam in conspectu vestro.

13. Hac de causa cogitavi mecum, dicens: Vadam ad faciem principis Holofernis, ut indicem illi secreta illorum, & ostendam illi quo aditu possit obtinere eos, ita ut non cadat vir unus de exercitu ejus.

14. Et cùm audissent viri illi verba ejus, considerabant faciem ejus, & erat in oculis eorum stupor, quoniam pulchritudinem ejus mirabantur nimis.

15. Et dixerunt ad eam : Conservasti animam tuam eò quòd tale reperisti consilium, ut descenderes ad dominum nostrum.

16. Hoc autem scias, quoniam cùm steteris in conspectu ejus, benè tibi faciet, & eris gratissima in corde ejus. Duxeruntque illam ad tabernaculum Holofernis, annuntiantes eam.

17. Cùmque intrasset ante faciem ejus, statim captus est in suis oculis Holofernes.

18. Dixeruntque ad eum satellites ejus : Quis contemnat populum Hebræorum, qui tam decoras mulieres habent, ut non pro his meritò pugnare contra eos debeamus?

19. Videns itaque Judith Holofernem sedentem in conopœo, quod erat ex purpura, & auro, & smaragdo, & lapidibus pretiosis intextum:

20. & cùm in faciem ejus intendisset, adoravit eum, prosternens se super terram. Et elevaverunt eam servi Holofernis, jubente domino suo.

CAPUT XI.

Judith ab Holoferne super causa fugæ suæ interrogata imponit illi, speciosam pollicetur victoriam.

1. Tunc Holofernes dixit ei : Æquo animo esto, & noli pavere in corde tuo : quoniam ego numquam nocui viro, qui voluit servire Nabuchodonosor regi.

2. Populus autem tuus, si non contempsisset me, non levassem lanceam meam super eum.

3. Nunc autem dic mihi, qua ex causa recessisti ab illis, & placuit tibi ut venires ad nos?

4. Et dixit illi Judith : Sume verba ancillæ tuæ, quoniam si secutus fueris verba ancillæ tuæ, perfectam rem faciet Dominus tecum.

5. Vivit enim Nabuchodonosor rex terræ, & vivit virtus ejus, quæ est in te ad correptionem omnium animarum errantium : quoniam non solùm homines serviunt illi per te, sed & bestiæ agri obtemperant illi.

6. Nuntiatur enim animi tui industria universis gentibus, & indicatum est omni sæculo, quoniam tu solus bonus, & potens es in omni regno ejus, & disciplina tua omnibus provinciis prædicatur.

7. ‖ Nec hoc latet, quod locutus est Achior, ‖ Supr. 5. 5.
nec illud ignoratur, quod ei jusseris evenire.

8. Constat enim, Deum nostrum sic peccatis offensum, ut mandaverit per prophetas suos ad populum, quòd tradat eum pro peccatis suis *.

9. Et quoniam sciunt se offendisse Deum suum filii Israel, tremor tuus super ipsos est.

10. Insuper etiam fames invasit eos, & ab ariditate aquæ jam inter mortuos computantur.

11. Denique hoc ordinant, ut interficiant pecora sua, & bibant sanguinem eorum †:

12. & sancta Domini Dei sui, quæ præcepit Deus non contingi, in frumento, vino, & oleo, hæc cogitaverunt impendere, & volunt consumere quæ nec manibus deberent contingere : ergo quoniam hæc faciunt, certum est quòd in perditionem dabuntur.

13. Quod ego ancilla tua cognoscens, fugi ab illis, & misit me Dominus hæc ipsa nuntiare tibi.

14. Ego enim ancilla tua Deum colo, etiam nunc apud te : & exiet ancilla tua, & orabo Deum,

15. & dicet mihi quando eis reddat peccatum suum, & veniens nuntiabo tibi, ita ut ego adducam te per mediam Jerusalem, & habebis omnem populum Israel, sicut oves, quibus non est pastor, & non latrabit vel unus canis contra te:

16. quoniam hæc mihi dicta sunt per providentiam Dei.

17. Et quoniam iratus est illis Deus, hæc ipsa missa sum nuntiare tibi.

18. Placuerunt autem omnia verba hæc coram Holoferne, & coram pueris ejus, & mirabantur sapientiam ejus, & dicebant alter ad alterum:

19. Non est talis mulier super terram in aspectu, in pulchritudine, & in sensu verborum.

20. Et dixit ad illam Holofernes: Benefecit Deus, qui misit te ante populum, ut des illum tu in manibus nostris:

21. & quoniam bona est promissio tua, si fecerit mihi hoc Deus tuus, erit & Deus meus, & tu in domo Nabuchodonosor magna eris, & nomen tuum nominabitur in universa terra.

* Hinc etiā conjicere licet historiā hāc ante captivitatem evenisse.
† Lege id vetante. Lev. 17. 19

CAPUT XII.

Judith in locum thesaurorum Holofernis introducta, facultatem obtinet propriis vescendi cibis, nocteque ad orationem egrediendi : quarto autem die in convivium inducta coram Holoferne comedit & bibit : qui ejus concupiscentia ardens, vehementer inebriatur.

1. Tunc jussit eam introire ubi repositi erant thesauri ejus, & jussit illic mane-

re eam, & constituit quid daretur illi de convivio suo.

2. Cui respondit Judith, & dixit: Nunc non potero manducare ex his, quæ mihi præcipis tribui, ne veniat super me offensio: ex his autem, quæ mihi detuli, manducabo.

3. Cui Holofernes ait: Si defecerint tibi ista, quæ tecum detulisti, quid faciemus tibi?

4. Et dixit Judith: Vivit anima tua domine meus, quoniam non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea hæc, quæ cogitavi. Et induxerunt illam servi ejus in tabernaculum, quod præceperat.

5. Et petiit dum introiret, ut daretur ei copia nocte & ante lucem egrediendi foras ad orationem, & deprecandi Dominum.

6. Et præcepit cubiculariis suis, ut sicut placeret illi, exiret & introiret ad adorandum Deum suum, per triduum:

7. & exibat noctibus in vallem Bethuliæ, & baptizabat se in fonte aquæ.

8. Et ut ascendebat, orabat Dominum Deum Israel, ut dirigeret viam ejus ad liberationem populi sui.

9. Et introiens, munda manebat in tabernaculo, usque dum acciperet escam suam in vespere.

10. Et factum est, in quarto die Holofernes fecit cœnam servis suis, & dixit ad Vagao eunuchum suum: Vade, & suade Hebræam illam ut sponte consentiat habitare mecum:

11. Fœdum est enim apud Assyrios, si fœmina irrideat virum agendo ut immunis ab eo transeat.

12. Tunc introivit Vagao ad Judith, & dixit: Non vereatur bona puella introire ad dominum meum, ut honorificetur ante faciem ejus, ut manducet cum eo, & bibat vinum in jucunditate.

13. Cui Judith respondit: Quæ ego sum, ut contradicam domino meo?

14. Omne quod erit ante oculos ejus bonum & optimum faciam. Quidquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vitæ meæ.

15. Et surrexit, & ornavit se vestimento suo, & ingressa stetit ante faciem ejus.

16. Cor autem Holofernis concussum est: erat enim ardens in concupiscentia ejus.

17. Et dixit ad eam Holofernes: Bibe nunc, & accumbe in jucunditate, quoniam invenisti gratiam coram me.

18. Et dixit Judith: Bibam domine, quoniam magnificata est anima mea hodie præ omnibus diebus meis.

19. Et accepit, & manducavit, & bibit coram ipso ea, quæ paraverat illi ancilla ejus.

20. Et jucundus factus est Holofernes ad eam, bibitque vinum multum nimis, quantum numquam biberat in vita sua.

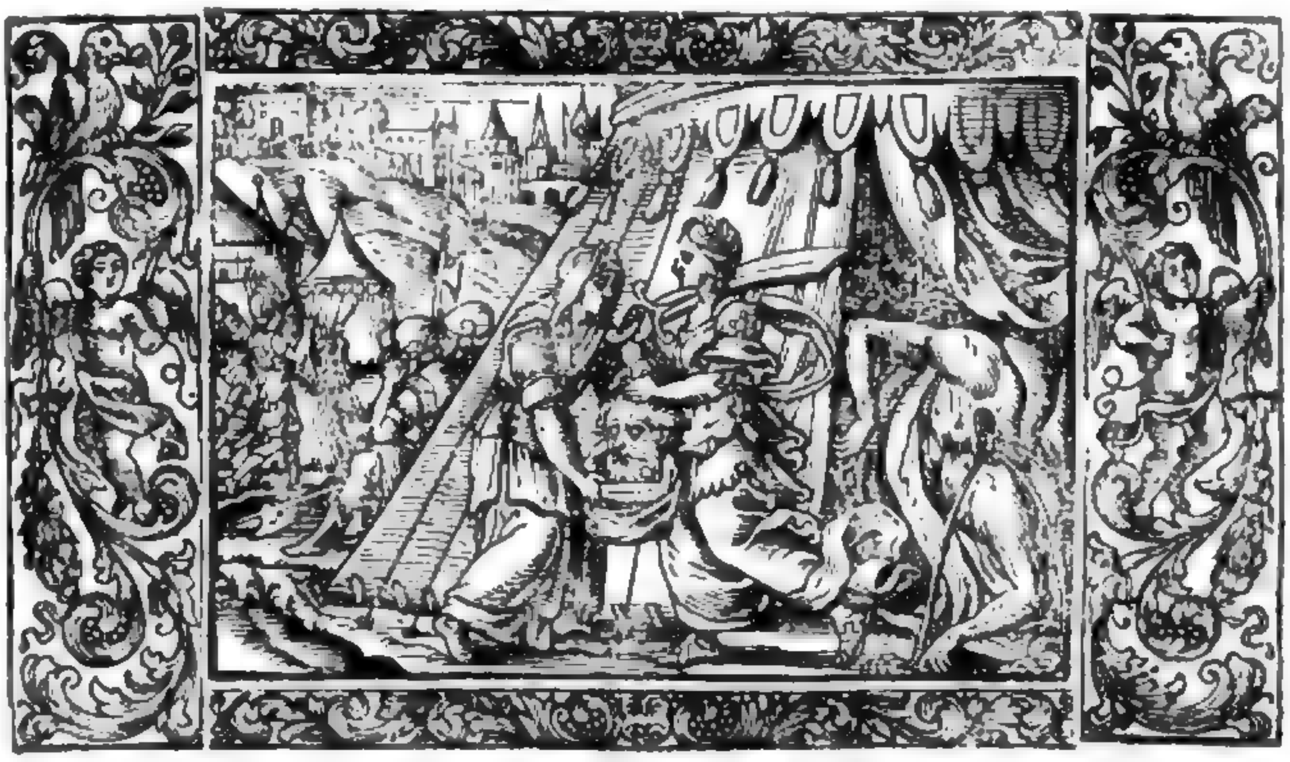

CAPUT XIII.

Judith facta ad Deum oratione præscidit caput ebrii Holofernis: quod ad concives Bethuliæ efferens, eos ad gratiarum actionem hortatur, ipsa verò ab omnibus benedicitur, & Achior viso Holofernis capite obstupescit.

1. UT autem serò factum est, festinaverunt servi illius ad hospitia sua, & conclusit Vagao ostia cubiculi, & abiit.

2. Erant autem omnes fatigati à vino:

3. Eratque Judith sola in cubiculo.

4. Porrò Holofernes jacebat in lecto, nimia ebrietate sopitus.

5. Dixitque Judith puellæ suæ, ut staret foris ante cubiculum, & observaret.

6. Stetitque Judith ante lectum, orans cum lacrymis, & labiorum motu in silentio,

7. dicens: Confirma me Domine Deus Israel, & respice in hac hora ad opera manuum mearum, ut, sicut promisisti, Jerusalem civitatem tuam erigas: & hoc, quod credens per te posse fieri cogitavi, perficiam.

8. Et cùm hæc dixisset, accessit ad columnam, quæ erat ad caput lectuli ejus, & pugionem ejus, qui in ea ligatus pendebat, exolvit.

9. Cùmque evaginasset illum, apprehendit comam capitis ejus, & ait: Confirma me Domine Deus in hac hora.

10. Et percussit bis in cervicem ejus, & abscidit caput ejus, & abstulit conopœum ejus à columnis, & evolvit corpus ejus truncum.

11. Et post pusillum exivit, & tradidit caput Holofernis ancillæ suæ, & jussit ut mitteret illud in peram suam.

12. Et exierunt duæ, secundùm consuetudinem suam, quasi ad orationem, & transierunt

castra, & gyrantes vallem, venerunt ad portam civitatis.

13. Et dixit Judith à longè custodibus murorum: Aperite portas, quoniam nobiscum est Deus, qui fecit virtutem in Israel.

14. Et factum est, cùm audissent viri vocem ejus, vocaverunt presbyteros civitatis.

15. Et concurrerunt ad eam omnes, à minimo usque ad maximum: quoniam sperabant eam jam non esse venturam.

16. Et accendentes luminaria congyraverunt circa eam universi: illa autem ascendens in eminentiorem locum, jussit fieri silentium. Cùmque omnes tacuissent,

17. dixit Judith: Laudate Dominum Deum nostrum, qui non deseruit sperantes in se:

18. & in me ancilla sua adimplevit misericordiam suam, quam promisit domui Israel: & interfecit in manu mea hostem populi sui hac nocte.

19. Et proferens de pera caput Holofernis, ostendit illis, dicens: Ecce caput Holofernis principis militiæ Assyriorum, & ecce conopœum illius, in quo recumbebat in ebrietate sua, ubi per manum fœminæ percussit illum Dominus Deus noster.

20. Vivit autem ipse Dominus, quoniam custodivit me Angelus ejus & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc revertentem, & non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccati revocavit me vobis gaudentem in victoria sua, in evasione mea, & in liberatione vestra.

‖ Psal. 105. 1. & 106. 1

21. ‖ Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.

22. Universi autem adorantes Dominum, dixerunt ad eam: Benedixit te Dominus in virtute sua, quia per te ad nihilum redegit inimicos nostros.

23. Porrò Ozias princeps populi Israel, dixit ad eam: Benedicta es tu filia à Domino Deo excelso præ omnibus mulieribus super terram.

24. Benedictus Dominus, qui creavit cœlum & terram, qui te direxit in vulnera capitis principis inimicorum nostrorum:

25. quia hodie nomen tuum ita magnificavit, ut non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in æternum, pro quibus non pepercisti animæ tuæ propter angustias & tribulationem generis tui, sed subvenisti ruinæ ante conspectum Dei nostri.

26. Et dixit omnis populus: Fiat, fiat.

27. Porrò Achior vocatus venit, & dixit ei Judith: Deus Israel, cui tu testimonium dedisti quòd ulciscatur se de inimicis suis, ipse caput omnium incredulorum incidit hac nocte in manu mea.

28. Et ut probes quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in contemptu superbiæ suæ Deum Israel contempsit, & tibi interitum minabatur, dicens: Cùm captus fuerit populus Israel, gladio perforari præcipiam latera tua.

29. Videns autem Achior caput Holofernis, angustiatus præ pavore, cecidit in faciem suam super terram, & æstuavit anima ejus.

30. Postea verò quàm resumpto spiritu recreatus est, procidit ad pedes ejus, & adoravit eam, & dixit:

31. Benedicta tu à Deo tuo in omni tabernaculo Jacob, quoniam in omni gente, quæ audierit nomen tuum, magnificabitur super te, Deus Israel.

CAPUT XIV.

Holofernis capite in muro suspenso, Achiorque circumciso, Judæi in Assyrios irruunt; qui Holofernem excitantes, mortuumque invenientes, vehementi timore concutiuntur.

1. Dixit autem Judith ad omnem populum: Audite me fratres, suspendite caput hoc super muros nostros:

2. Et erit, cùm exierit Sol, accipiat unusquisque arma sua, & exite cum impetu, non ut descendatis deorsum, sed quasi impetum facientes.

3. Tunc exploratores necesse erit ut fugiant ad principem suum excitandum ad pugnam.

4. Cùmque duces eorum cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, & invenerint eum truncum in suo sanguine volutatum, decidet super eos timor.

5. Cùmque cognoveritis fugere eos, ite post illos securi, quoniam Dominus conteret eos sub pedibus vestris.

6. Tunc Achior videns virtutem, quam fecit Deus Israel, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo, & circumcidit carnem præputii sui, & appositus est ad populum Israel, & omnis successio generis ejus usque in hodiernum diem.

7. Mox autem ut ortus est dies, suspenderunt super muros caput Holofernis, accepitque unusquisque vir arma sua, & egressi sunt cum grandi strepitu & ululatu.

8. Quod videntes exploratores, ad tabernaculum Holofernis cucurrerunt.

9. Porrò hi, qui in tabernaculo erant, venientes, & ante ingressum cubiculi perstrepentes, excitandi gratia, inquietudinem arte moliebantur, ut non ab excitantibus, sed à sonantibus Holofernes evigilaret.

10. Nullus enim audebat cubiculum virtutis Assyriorum pulsando aut intrando aperire.

11. Sed cùm venissent ejus duces ac tribuni, & universi majores exercitus regis Assyriorum, dixerunt cubiculariis:

12. Intrate, & excitate illum, quoniam egressi mures de cavernis suis, ausi sunt provocare nos ad prælium.

13. Tunc ingressus Vagao cubiculum ejus, stetit ante cortinam, & plausum fecit manibus suis: suspicabatur enim illum cum Judith dormire.

14. Sed cùm nullum motum jacentis sensu aurium caperet, accessit proximans ad cortinam, & elevans eam, videnſque cadaver absque capite Holofernis in suo sanguine tabefactum jacere super terram, exclamavit voce magna cum fletu, & scidit vestimenta sua.

15. Et ingressus tabernaculum Judith, non invenit eam, & exiliit foras ad populum,

16. & dixit: Una mulier Hebræa fecit confusionem in domo regis Nabuchodonosor, ecce enim Holofernes jacet in terra, & caput ejus non est in illo.

17. Quod cùm audissent principes virtutis Assyriorum, sciderunt omnes vestimenta sua, & intolerabilis timor & tremor cecidit super eos, & turbati sunt animi eorum valdè.

Digitized by Google

18. Et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum eorum.

CAPUT XV.

Assyrii persequentes Hebræos, omnibus relictis fugiunt; at illi spoliis collectis, plurimum ditati sunt: Judith autem à pontifice & populo benedicitur; & quæ Holofernis propria fuerant, ipsi traduntur.

1. Cumque omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens & consilium ab eis, & solo tremore & metu agitati, fugæ præsidium sumunt,

2. ita ut nullus loqueretur cum proximo suo, sed inclinato capite, relictis omnibus, evadere festinabant Hebræos, quos armatos super se venire audiebant, fugientes per vias camporum & semitas collium.

3. Videntes itaque filii Israel fugientes, secuti sunt illos. Descenderuntque clangentes tubis, & ululantes post ipsos.

4. Et quoniam Assyrii non adunati, in fugam ibant præcipites: filii autem Israel uno agmine persequentes, debilitabant omnes, quos invenire potuissent.

5. Misit itaque Ozias nuntios per omnes civitates & regiones Israel.

6. Omnis itaque regio, omnisque urbs electam juventutem armatam misit post eos, & persecuti sunt eos in ore gladii, quousque pervenirent ad extremitatem finium suorum.

7. Reliqui autem, qui erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum, & prædam, quam fugientes Assyrii reliquerant, abstulerunt, & onustati sunt valdè.

8. Hi verò, qui victores reversi sunt ad Bethuliam, omnia quæ erant illorum attulerunt secum, ita ut non esset numerus in pecoribus, & jumentis, & universis mobilibus eorum, ut à minimo usque ad maximum omnes divites fierent de prædationibus eorum.

9. Joachim autem summus pontifex de Jerusalem venit in Bethuliam cum universis presbyteris suis, ut videret Judith.

10. Quæ cùm exisset ad illum, benedixerunt eam omnes una voce, dicentes: Tu gloria Jerusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri:

11. quia fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eò quòd castitatem amaveris, & post virum tuum, alterum nescieris: ideo & manus Domini confortavit te, & ideo eris benedicta in æternum.

12. Et dixit omnis populus: Fiat, fiat.

13. Per dies autem triginta, vix collecta sunt spolia Assyriorum à populo Israel.

14. Porrò autem universa, quæ Holofernis peculiaria fuisse probata sunt, dederunt Judith in auro, & argento, & vestibus, & gemmis, & omni supellectili, & tradita sunt omnia illi à populo.

15. Et omnes populi gaudebant cum mulieribus, & virginibus, & juvenibus, in organis & citharis.

CAPUT XVI.

Canticum Judith ob victoriam: venit populus Jerusalem holocausta cum gratiarum actionibus oblaturus: tandemque Judith plena dierum moritur; & dies hujus victoriæ perpetuò apud Judæos in numero sanctorum dierum celebratur.

1. Tunc cantavit canticum hoc Domino Judith, dicens:

2. Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi psalmum novum, exaltate, & invocate nomen ejus.

3. Dominus conterens bella, Dominus nomen est illi.

4. Qui posuit castra sua in medio populi sui, ut eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum.

5. Venit Assur ex montibus ab Aquilone in multitudine fortitudinis suæ: cujus multitudo obturavit torrentes, & equi eorum cooperuerunt valles.

6. Dixit se incensurum fines meos, & juvenes meos occisurum gladio, infantes meos dare in prædam, & virgines in captivitatem.

7. Dominus autem omnipotens nocuit eum, & tradidit eum in manus fœminæ, & confodit eum.

8. Non enim cecidit potens eorum à juvenibus, nec filii Titan percusserunt eum, nec excelsi gigantes opposuerunt se illi, sed Judith filia Merari in specie faciei suæ dissolvit eum.

9. Exuit enim se vestimento viduitatis, & induit se vestimento lætitiæ in exultatione filiorum Israel.

10. Unxit faciem suam unguento, & colligavit cincinnos suos mitra, accepit stolam novam ad decipiendum illum.

11. Sandalia ejus rapuerunt oculos ejus, pulchritudo ejus captivam fecit animam ejus, amputavit pugione cervicem ejus.

12. Horruerunt Persæ * constantiam ejus, & Medi audaciam ejus.

13. Tunc ululaverunt castra Assyriorum, quando apparuerunt humiles mei, arescentes in siti.

14. Filii puellarum compunxerunt eos, & sicut pueros fugientes occiderunt eos: perierunt in prælio à facie Domini Dei mei.

15. Hymnum cantemus Domino, hymnum novum cantemus Deo nostro.

16. Adonai Domine magnus es tu, & præclarus in virtute tua, & quem superare nemo potest.

17. Tibi serviat omnis creatura tua: ‖ quia dixisti, & facta sunt: misisti spiritum tuum, & creata sunt, & non est qui resistat voci tuæ.

18. Montes à fundamentis movebuntur cum aquis: petræ, sicut cera, liquescent ante faciem tuam.

19. Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia.

20. Væ genti insurgenti super genus meum: Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die judicii visitabit illos.

21. Dabit enim ignem, & vermes in carnes eorum, ut urantur, & sentiant usque in sempiternum.

*Holofernis gentiles, scilicet. Et alioquin Persis regio Chaldæis tunc subjecta aut fœderata, ut apparet ex *Isaia* 22. 6. Imò ita aliquando late sumitur illud vocabulū, ut Syriam, Mediam, & Chaldæam comprehendat ut vel ex 2. *Machab.* 1. 19. intelligitur. Quare eorum omnino corruat argumentum necesse est, qui inde probari posse putant, hanc historiā sub imperantibus Persis contigisse.

‖ *Genes.* 1. *Psalm.* 32. 9.

22. Et

Google

22. Et factum est post hæc, omnis populus post victoriam venit in Jerusalem adorare Dominum: & mox ut purificati sunt, obtulerunt omnes holocausta, & vota, & repromissiones suas.

23. Porrò Judith, universa vasa bellica Holofernis, quæ dedit illi populus, & conopœum, quod ipsa sustulerat de cubili ipsius, obtulit in anathema oblivionis.

24. Erat autem populus jucundus secundùm faciem sanctorum, & per tres menses gaudium hujus victoriæ celebratum est cum Judith.

25. Post dies autem illos unusquisque rediit in domum suam, & Judith magna facta est in Bethulia, & præclarior erat universæ terræ Israel.

26. Erat etiam virtuti castitas adjuncta, ita ut non cognosceret virum omnibus diebus vitæ suæ, ex quo defunctus est Manasses vir ejus.

27. Erat autem diebus festis procedens cum magna gloria.

28. * Mansit autem in domo viri sui annos centum quinque, & dimisit Abram suam liberam, & defuncta est ac sepulta cum viro suo in Bethulia.

29. Luxitque illam omnis populus diebus septem.

30. In omni autem spatio vitæ ejus non fuit qui perturbaret Israel, & post mortem ejus annis multis.

31. Dies autem victoriæ hujus festivitatis, ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, & colitur à Judæis ex illo tempore usque in præsentem diem.

*Gr. *Et senuit in domo viri sui annos centum & quinque.* Clariùs etiam Syrus. *Et consenuit in domo Manassis viri sui, factaque centum & quinque annorum, mortua est, &c.* Unde patet totum vitæ ejus spatium ibi describi, non illud quo post debellatum Holofernem superstes fuit, quod quamvis illis concedatur qui ad Xerxis aut alterius Persarum regis tempora hanc historiam referunt: tantum aberit ut id illis faveat, ut etiam multum adversetur. Etenim vix simile vero sit Persarum ævo, mulieres ad annos 140. vel 150. vitam perduxisse: quod inde tamen efficeretur; cùm ætatis jam valde maturæ fuisse Judith necesse sit, quando Holofernem adiit, illudque facinus perpetravit, quod juniori muliercula adscribere, ratio vix suadet. Multò certè antiquiori sæculo, Sara, quæ feminei sexus unica est, cujus integra ætas in reliquis scripturis habeatur, ad annos tantùm 127. pervenisse legitur. *Genes. 23. 1.*

LIBER ESTHER.

ASSUERI, ut & ARTAXERXIS nomen, pluribus principibus commune fuisse, nemo nescit. Quis autem sit ille de quo nunc agitur; alii aliter sentiunt. Nos eum Darium Hystaspis filium esse arbitramur, nec eam historiam alteri superiorum aut posteriorum regum ascribi facilè posse ducimus.

PRIMÒ enim Mardochæus Estheræ avunculus, ipsa teste scriptura (Esth. 2. 6. & 11. 8.) translatus fuerat à Nabuchodonosore magno, unà cum Jechonia rege. Itaque cùm ab hac translatione, quæ ann. mundi 3405. facta est, ad hujus Darii sive Assueri 12. qui est mundi 3494. quo Aman de perdendis Judæis consilium iniit, anni jam 89. effluxerint; vitam Mardochæi longè ultrà producere prorsus absurdum est: Qua exceptione, planè reges omnes Dario posteriores excluduntur. Nam qui loca scripturæ suprà citata in alium sensum vocant, à vero mihi aberrare videntur: cùm neque id ulla firment certa ratione, & alia loca quæ ad mentem suam stabiliendam adducunt, minus similia sint; atque adeò, id quod volunt efficiant minimè.

SECUNDÒ. Cùm hunc Artaxerxem sive Assuerum Persarum regem fuisse pateat hic cap. ultim. iis notis describitur in hac tota historia, quæ in nullum alium antegressorum regum cadant. Dicitur enim regnasse ab India usque ad Æthiopiam. Et Æthiopiam quidem primus acquisierat Cambyses: at Indiam nullus ante Darium subegerat. Adde quòd huic Assuero anni plures quàm 12. assignentur à scriptura, cùm Cambyses, ne octo quidem imperii annos impleverit, teste Herodoto.

TERTIÒ. Asserit sacer contextus, Susan caput regni Assuero fuisse, & in ea solium regni eum habuisse; quod apprimè in hunc Darium convenit, à quo urbem Susan conditam fuisse refert Plinius; hoc est novam omnino factam, & regiarum ædium magnificentia amplificatam, ut narrat Ælianus; in qua etiam reconditos & asservatos ipsius thesauros fuisse ait Herodotus.

QUARTÒ. Refert scriptura Assuerum adamasse Estheram (quam Edissam sive Hadassam quoque nominat) præ omnibus aliis virginibus, & diadema regni imposuisse in capite ejus. Narrat verò Herodotus Darium hunc, virginem quandam ex uxoribus maximè adamasse, ejusque imaginem ex auro solido compactam habuisse, quæ bellè inter se congruunt; quamvis Artyssonam, corrupto fortè nomine, eam appellet.

QUINTÒ. Assuerus ille, eadem adhuc testante scriptura (infr. cap. 10.) cunctas insulas maris sibi fecit tributarias: At Thucydide auctore, Darius iste insulas, Phœnicum classe subegit; eisque, ut refert Plato in Menexeno, dominatus est. Id verò nec ad Xerxis hujus filii tempora referri potest, qui ex Græcia fugatus ante annum regni sui 12. eas insulas amiserat; quibus post annos regni 12. Assuerum illum nostrum & dominatum esse, & tributum imposuisse, scripturæ significant: nec item ad alium posteriorum regum, quorum nullus has insulas, (si parvam Claxomenem & Cyprum excipias) sibi subjectas habuit, ut constat ex Antalcidea pacis formula apud Xenophontem, Hellen. 5.

SEXTÒ. Darius iste primus gentibus tributa imposuisse dicitur ab ethnicis auctoribus, unde & χάπηλος, id est caupo & institor dictus est, ut narrat Herodotus; cùm sub Cyro & Cambyse nihil adhuc simile visum esset, sed tantùm munera afferri solerent.

SEPTIMÒ. Quæ lib. 3. Esdræ cap. 3. dicuntur, & à Josepho etiam narrantur, (Antiq. l. 11. c. 4.) de amplitudine imperii hujus Darii, & de magna illa cœna, quam exhibuit præfectis qui sub illo erant ab India usque ad Æthiopiam, centum viginti septem provinciis, ita cum iis congruunt, quæ hic de Assuero dicuntur, ut unum eumdemque regem esse vix dubitandi locum relinquant.

OCTAVÒ. Cùm Artaxerxes ille dicat infrà c. 13. v. 2. se universum orbem subjecisse suæ ditioni, non à majoribus accepisse: id vix alii cuiquam Persarum regum, quàm Cyro aut Dario convenire manifestum est. Non autem Cyro, ob causas allatas. Ergo Dario.

NONÒ denique. Quod capite ult. hujus libri vers. 16. narratur de Assuero hoc, qui agnoscit beneficio Dei Israel traditum sibi suisque decessoribus & conservatum imperium; apprimè convenit cum voto quod Deo cœli nuncupavit Darius Hystaspis, in die qua regnum accepit. 3. Esdræ 4. v. 43. & seq. se nempe instauraturum templum: quod etiam confirmat Josephus, & adamussim quadrat cum edicto ejusdem Darii, 1. Esdræ 6.

MANIFESTUM ITAQUE, ni fallor, nulli nec priorum, nec posteriorum regum, magis quàm Dario Hystaspis convenire quæ huic Assuero à sacra scriptura assignantur.

His ergo diligenter expensis, credimus non solùm hunc Assuerum esse nostrum Darium (quem, ut olim Cyrum, ita nunc Deus ad regium fastigium, via singulari evexisse videtur, ut populo suo consuleret) sed etiam Vastin reginam, Atossam Cyri filiam arbitramur, quam statim regnum adeptus duxit, ut illud non tam ad alienos transisse, quàm in regia familia mansisse videretur: unde etiam conjicere est, eum eodem quoque tempore, regia Assueri Artaxerxisque cognomina sibi assumere voluisse olim Cyro Cambisique jam audita, quòd hoc commune esset regum Persarum, sicut illud Medorum, quorum utrorumque majestas & potentia ad Darium erat devoluta: Estheram verò, sive Edissam aut Hadassam, Herodoti Artyssonam virginem esse ducimus.

Quin cùm Atoſſa *&* Adaſſa, *ſint maximè ſimilia nomina : fortaſſis non multùm abludet à vero, qui in Herodoto conjiciet turbata eſſe vocabula, ut* Artyſſona *ſit potiùs* Vaſthi *prior conjux,* Atoſſaque *poſterior; ſive illa virgo, quam* Adaſſam *vel* Edaſſam *atque* Eſtheram *ſcriptura appellat. Quod verò addit Herodotus, utramque Cyri fuiſſe filiam, facile ex eo factum eſſe potuit, quòd cùm audiſſet poſteriorem illam conjugem eſſe de poſteris* Cis *(patet id infra, 2.5.) nominis Perſis prorſus ignoti,* Cyri *potiùs dicendum fuiſse ſit arbitratus.*

Celebratum autem videtur illud Aſsueri, ſive Darii convivium, poſtquam Perſas, conſpirationis illius, qua Mago interemto regnum ſibi paraverat, conſortes, ſibi tandem factos onerofos, (ait Valer. Max.) de medio ſuſtulit : cùm gloriam abſolutæ tunc demum monarchiæ, & decorem magnitudinis ſuæ vellet oſtendere; ut magnatum animos, ex eo fortè commotos mitigaret, ac populum demulceret : dum intereà regiæ uxoris regios animos gerentis, faſtidium & arrogantiam expertus eſt.

Eodem autem ferè tempore, quo hæc geruntur in Perſide; Judæis Jeroſolymis, inſtigantibus Aggæo & Zacharia prophetis, ex ejuſdem Darii edicto, inſtaurationem templi acriùs urgent & anno regni ipſius 6. abſolvunt; ut ex annis ad librum Eſdræ adſcriptis videre eſt.

Auctor *verò hujus libri* Mardochæus, *ut dicitur infra, 9. 20. & 12. 4. Videtur tamen ipſa quoque* Esther *quædam inſeruiſſe; quod Græcus ibidem diſertè affirmat.*

CAPUT PRIMUM.

Aſsuero ad potentiæ & gloriæ ſuæ oſtentationem ſplendidum celebrante convivium, regina Vaſthi accerſita venire recuſat, ideoque repudiatur : & ſapientum conſilio edictum promulgatur, ut uxores maritis deferant honorem.

1. IN diebus Aſſueri *, qui regnavit ab India uſque Æthiopiam ſuper centum vigintiſeptem provincias:
2. quando ſedit in ſolio regni ſui, Suſan civitas regni ejus exordium † fuit.

* Id eſt Darii Hyſtaſpis. Vide titulum libri.

† Id eſt caput regni.

3\. Tertio igitur anno imperii ſui * fecit grande convivium cunctis principibus, & pueris ſuis, fortiſſimis Perſarum, & Medorum inclytis, & præfectis provinciarum coram ſe,

* Anno M. 3485. Ant. Chr. 519.

4\. ut oſtenderet divitias gloriæ regni ſui, ac magnitudinem, atque jactantiam potentiæ ſuæ, multo tempore, centum videlicet & octoginta diebus.

5\. Cùmque implerentur dies convivii †, invitavit omnem populum, qui inventus eſt in Suſan, à maximo uſque ad minimum : & juſſit ſeptem diebus convivium præparari in veſtibulo horti, & nemoris, quod regio cultu & manu conſitum erat.

† i. poſt conviviũ illud per dies 180. magnatibus exhibitum, aliud ſi. ita ut toti populo exhibendũ : ſive in quo prĕter cõvivas ſuperiores cœtus etiam populus adhiberetur.

6\. Et pendebant ex omni parte tentoria aerii coloris, & carbaſini ac hyacinthini, ſuſtentata funibus byſſinis, atque purpureis, qui eburneis circulis inſerti erant, & columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei & argentei, ſuper pavimentum ſmaragdino, & pario ſtratum lapide, diſpoſiti erant : quod mira varietate pictura decorabat.

7\. Bibebant autem qui invitati erant, aureis poculis, & aliis atque aliis vaſis cibi inferebantur. Vinum quoque, ut magnificentia regia dignum erat, abundans, & præcipuum ponebatur.

8\. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum, ſed ſicut rex ſtatuerat, præponens menſis ſingulos de principibus ſuis, ut ſumeret unuſquiſque quod vellet.

9\. Vaſthi quoque regina fecit convivium fœminarum, in palatio, ubi rex Aſſuerus manere conſueverat.

10\. Itaque die ſeptimo, cùm rex eſſet hilarior, & poſt nimiam potationem incaluiſſet mero, præcepit Maumani, & Bazatha, & Harbona, & Bagatha, & Abgatha, & Zethar, & Charchas, ſeptem eunuchis, qui in conſpectu ejus miniſtrabant,

11\. ut introducerent reginam Vaſthi coram rege, poſito ſuper caput ejus diademate, ut oſtenderet cunctis populis & principibus pulchritudinem illius : erat enim pulchra valde.

12. Quæ renuit, & ad regis imperium, quod per eunuchos mandaverat, venire contempsit. Unde iratus rex, & nimio furore succensus,

13. interrogavit sapientes, qui ex more regio semper ei aderant, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges, ac jura majorum:

14. (erant autem primi & proximi, Charsena, & Sethar, & Admatha, & Tharsis, & Mares, & Marsana, & Mamuchan, septem duces Persarum, atque Medorum, qui videbant faciem regis, & primi post eum residere soliti erant)

15. cui sententiæ Vasthi regina subjaceret, quæ Assueri regis imperium, quod per eunuchos mandaverat, facere noluisset.

16. Respondítque Mamuchan, audiente rege, atque principibus: Non solùm regem læsit regina Vasthi, sed & omnes populos, & principes, qui sunt in cunctis provinciis regis Assueri.

17. Egredietur enim sermo reginæ ad omnes mulieres, ut contemnant viros suos, & dicant: Assuerus jussit ut regina Vasthi intraret ad eum, & illa noluit.

18. Atque hoc exemplo omnes principum conjuges Persarum atque Medorum, parvipendent imperia maritorum: unde regis justa est indignatio.

19. Si tibi placet, egrediatur edictum à facie tua, & scribatur juxta legem Persarum atque Medorum, quam præteriri illicitum est, ut nequaquam ultrà Vasthi ingrediatur ad regem, sed regnum illius, altera, quæ melior est illa, accipiat.

20. Et hoc in omne (quod latissimum est) provinciarum tuarum divulgetur imperium, & cunctæ uxores tam majorum, quàm minorum, deferant maritis suis honorem.

21. Placuit consilium ejus regi, & principibus: fecitque rex juxta consilium Mamuchan,

22. & misit epistolas ad universas provincias regni sui, ut quæque gens audire & legere poterat, diversis linguis & litteris, esse viros principes ac majores in domibus suis: & hoc per cunctos populos divulgari.

C A P U T II.

Præ cæteris virginibus Assuero quæsitis, Esther neptis occulta Mardochæi Judæi placens, regina loco Vasthi facta est, celebrato nuptiarum magnifico convivio, ac datis muneribus. Porrò Mardochæus ad ostium palatii manens, Eunuchos regi insidiantes prodit; quod factum Mardochæi, annalibus inscribitur.

1. HIs ita gestis, postquam regis Assueri indignatio deferbuerat, recordatus est Vasthi, & quæ fecisset, vel quæ passa esset:

2. dixeruntque pueri regis, ac ministri ejus: Quærantur regi puellæ virgines ac speciosæ,

3. & mittantur qui considerent per universas provincias puellas speciosas & virgines: & adducant eas ad civitatem Susan, & tradant eas in domum fœminarum sub manu Egei eunuchi, qui est præpositus & custos mulierum regiarum: & accipiant mundum muliebrem, & cætera ad usus necessaria.

4. Et quæcumque inter omnes oculis regis placuerit, ipsa regnet pro Vasthi. Placuit sermo regi: & ita, ut suggesserant, jussit fieri.

5. Erat vir Judæus in Susan civitate, vocabulo Mardochæus || filius Jair, filii Semei, filii Cis, de stirpe Jemini,

|| Inf. 11. 2.

6. qui translatus fuerat de Jerusalem eo tempore, quo || Jechoniam regem Juda Nabuchodonosor rex Babylonis transtulerat*,

|| 4. Reg. 24. 15. Infr. 11. 4.

* Idque anno M. 3405. Patet autem Mardochæum cū Zorobabele anno Cyri primo, (1. Esd. 2.) hoc est mundi 3468. annis 17. antequam hæc fierent ascendisse Jerosolymam. 1. Esdr. 2. 2. sed statim rediisse; quippe qui diutius abesse non posset, cum inter primos aula regia etiā numeretur Infr. c. 11. v. 3. De reditu autem Mardochæi in Babyloně, meminere cùm Joseph. Antiq. l. 11. c. 4. circa finem, tum Abenesra & Judæorum alii.

7. qui fuit nutritius filiæ fratris sui Edissæ, quæ altero nomine vocabatur Esther, & utrumque parentum amiserat: pulchra nimis, & decora facie. Mortuisque patre ejus ac matre, Mardochæus sibi eam adoptavit in filiam.

8. Cùmque percrebuisset regis imperium, & juxta mandatum illius multæ pulchræ virgines adducerentur Susan, & Egeo traderentur eunucho; Esther quoque inter cæteras puellas ei tradita est, ut servaretur in numero fœminarum.

9. Quæ placuit ei, & invenit gratiam in conspectu illius. Et præcepit eunucho, ut accelerarct mundum muliebrem, & traderet ei partes suas, & septem puellas speciosissimas de domo regis, & tam ipsam, quàm pedissequas ejus ornaret atque excoleret.

10. Quæ noluit indicare ei populum & patriam suam: Mardochæus enim præceperat ei, ut de hac re omnino reticeret:

11. qui deambulabat quotidie ante vestibulum domus, in qua electæ virgines servabantur, curam agens salutis Esther, & scire volens quid ei accideret.

12. Cùm autem venisset tempus singularum per ordinem puellarum, ut intrarent ad regem, expletis omnibus, quæ ad cultum muliebrem pertinebant, mensis duodecimus vertebatur: ita dumtaxat, ut sex mensibus oleo ungerentur myrrhino, & aliis sex quibusdam pigmentis & aromatibus uterentur.

13. Ingredientésque ad regem, quidquid postulassent ad ornatum pertinens, accipiebant, & ut eis placuerat, compositæ de triclinio fœminarum ad regis cubiculum transibant.

14. Et quæ intraverat vespere, egrediebatur manè, atque inde in secundas ædes deducebatur, quæ sub manu Susagazi eunuchi erant, qui concubinis regis præsidebat: nec habebat potestatem ad regem ultrà redeundi, nisi voluisset rex, & eam venire jussisset ex nomine.

15. Evoluto autem tempore per ordinem, instabat dies, quo Esther filia Abihail fratris Mardochæi, quam sibi adoptaverat in filiam, deberet intrare ad regem. Quæ non quæsivit muliebrem cultum, sed quæcumque voluit Egeus eunuchus custos virginum, hæc ei ad ornatum dedit. Erat enim formosa valdè, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa & amabilis videbatur.

16. Ducta est itaque ad cubiculum regis Assueri mense decimo, qui vocatur Tebeth, septimo * anno regni ejus.

Anno M. 3490. Ant. Chr. 514.

17. Et adamavit eam rex plus quàm omnes mulieres, habuitque gratiam & misericordiam coram eo super omnes mulieres, & posuit diadema regni in capite ejus, fecitque eam regnare in loco Vasthi.

18. Et jussit convivium præparari permagnificum cunctis principibus, & servis suis, pro conjunctione & nuptiis Esther. Et dedit requiem universis provinciis, ac dona largitus est juxta magnificentiam principalem.

19. Cùmque secundò quærerentur virgines & congregarentur, Mardochæus manebat ad januam regis:

20. necdum prodiderat Esther patriam, & populum suum, juxta mandatum ejus. Quidquid enim ille præcipiebat, observabat Esther: & ita cuncta faciebat, ut eo tempore solita erat, quo eam parvulam nutriebat.

21. Eo igitur tempore, quo Mardochæus ad regis januam morabatur, irati sunt Bagathan, & Thares duo eunuchi regis, * qui janitores erant, & in primo palatii limine præsidebant: volueruntque insurgere in regem, & occidere eum.

22. Quod Mardochæum non latuit, statimque nuntiavit reginæ Esther: & illa regi ex nomine Mardochæi, qui ad se rem detulerat.

23. Quæsitum est, & inventum: & appensus est uterque eorum in patibulo. Mandatumque est historiis, & annalibus traditum coram rege.

* Qui Amani erant intimi. Iratum autē causas addit Græcus, *quòd Mardochæus in officiis palatii prælatus illis esset à rege.*

CAPUT III.

Aman à rege sublimatus, indignatur quòd solus Mardochæus Judæus ipsum non adoret: quapropter omnium Judæorum interitum ab Assuero impetrat, mittitque ad universas provincias litteras regis annulo signatas, ut tertiodecimo die mensis duodecimi universi ubique Judæi occidantur.

1. Post hæc rex Assuerus exaltavit Aman filium Amadathi, qui erat de stirpe Agag*: & posuit solium ejus super omnes principes, quos habebat.

2. Cunctique servi regis, qui in foribus palatii versabantur, flectebant genua, & adorabant Aman: sic enim præceperat eis imperator. Solus Mardochæus non flectebat genu, neque adorabat eum.

3. Cui dixerunt pueri regis, qui ad fores palatii præsidebant: Cur præter cæteros non observas mandatum regis?

4. Cùmque hoc crebriùs dicerent, & ille nollet audire, nuntiaverunt Aman, scire cupientes utrùm perseveraret in sententia: dixerat enim eis se esse Judæum.

5. Quod cùm audisset Aman, & experimento probasset quòd Mardochæus non flecteret sibi genu, nec se adoraret, iratus est valdè,

6. & pro nihilo duxit in unum Mardochæum mittere manus suas: audierat enim quòd esset gentis Judææ: magisque voluit omnem Judæorum, qui erant in regno Assueri, perdere nationem.

7. Mense primo (cujus vocabulum est Nisan) anno duodecimo † regni Assueri, missa est sors in urnam, quæ Hebraicè dicitur phur, coram Aman, quo die & quo mense gens Judæorum deberet interfici: & exivit mensis duodecimus, qui vocatur Adar.

8. Dixitque Aman regi Assuero: Est populus per omnes provincias regni tui dispersus, & à se mutuò separatus, novis utens legibus & cæremoniis, insuper & regis scita contemnens. Et optimè nosti quòd non expediat regno tuo ut insolescat per licentiam.

9. Si tibi placet, decerne ut pereat, & decem millia talentorum appendam arcariis gazæ tuæ.

*Amalecitarum Regis, quibus jam olim Judæi infensi. (*Deut.* 25. 19. Ita Josephus, & Hebræi omnes & Targum uterque. At infra *cap.* 16. dicitur Aman *Macedo* fuisse: Fortè quòd majores ejus ex strage, quæ Amalecitis sub Saule contigit, profugi in Macedoniam se recepissent, indeque parentes ejus paulò ante hæc tēpora in Persidem demigrassent.

† Anno M. 3494. Ant. Chr. 510.

10. Tulit ergo rex annulum, quo utebatur, de manu sua, & dedit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag, hosti Judæorum,

11. dixitque ad eum: Argentum, quod tu polliceris, tuum sit. De populo age quod tibi placet.

12. Vocatique sunt scribæ regis mense primo Nisan *, tertiadecima die ejusdem mensis: & scriptum est, ut jusserat Aman, ad omnes satrapas regis, & judices provinciarum, diversarumque gentium, ut quæque gens legere poterat, & audire pro varietate linguarum, ex nomine regis Assueri: & litteræ signatæ ipsius annulo,

13. missæ sunt per cursores regis ad universas provincias, ut occiderent atque delerent omnes Judæos, à puero usque ad senem, parvulos, & mulieres, uno die, hoc est tertiodecimo mensis duodecimi, qui vocatur Adar, & bona eorum diriperent.

14. Summa autem epistolarum hæc fuit, ut omnes provinciæ scirent, & pararent se ad prædictam diem.

15. Festinabant cursores, qui missi erant, regis imperium explere. Statimque in Susan pependit edictum, rege & Aman celebrante convivium, & cunctis Judæis, qui in urbe erant, flentibus.

* anni sequentis, id est an. 3495 siquidem per annū integrum Aman fortem conjici curaverat.

CAPUT IV.

Luctus Mardochæi ac reliquorum Judæorum ob paratum ipsis interitum: Esther autem ut jussu Mardochæi Judæorum neci occurrat, & non vocata ad regem ingrediatur, jubet cum jejunio pro se triduo orari, idem ipsa faciente.

1. Quæ cùm audisset Mardochæus, scidit vestimenta sua, & indutus est sacco, spargens cinerem capiti: & in platea mediæ civitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui,

2. & hoc ejulatu usque ad fores palatii gradiens. Non enim erat licitum indutum sacco aulam regis intrare.

3. In omnibus quoque provinciis, oppidis, ac locis, ad quæ crudele regis dogma pervenerat, planctus ingens erat apud Judæos, jejunium, ululatus, & fletus, sacco & cinere multis pro strato utentibus.

4. Ingressæ autem sunt puellæ Esther & eunuchi, nuntiaveruntque ei. Quod audiens consternata est: & vestem misit, ut ablato sacco induerent eum: quam accipere noluit.

5. Accitoque Athach eunucho, quem Rex ministrum ei dederat, præcepit ei ut iret ad Mardochæum, & disceret ab eo cur hoc faceret.

6. Egressusque Athach, ivit ad Mardochæum stantem in platea civitatis, ante ostium palatii:

7. qui indicavit ei omnia, quæ acciderant, quomodo Aman promisisset, ut in thesauros regis pro Judæorum nece inferret argentum.

8. Exemplar quoque edicti, quod pendebat in Susan, dedit ei, ut reginæ ostenderet, & moneret eam, ut intraret ad regem, & deprecaretur eum pro populo suo.

9. Regressus Athach, nuntiavit Esther omnia, quæ Mardochæus dixerat.

10. Quæ respondit ei, & jussit ut diceret Mardochæo:

11. Omnes servi regis, & cunctæ, quæ sub

In hujus rei memoriam hodie quoque 13. mensis Adar solemne observant jejuniū, quod *Esthera jejunium* nominant.

ditione ejus sunt, norunt provinciæ, quòd sive vir, sive mulier, non vocatus, interius atrium regis intraverit, absque ulla cunctatione statim interficiatur: nisi fortè rex auream virgam ad eum tetenderit pro signo clementiæ, atque ita possit vivere. Ego igitur quomodo ad regem intrare potero, quæ triginta jam diebus non sum vocata ad eum?

12. Quod cùm audisset Mardochæus,

13. rursùm mandavit Esther, dicens: Ne putes, quòd animam tuam tantùm liberes, quia in domo regis es præ cunctis Judæis:

14. si enim nunc silueris, per aliam occasionem liberabuntur Judæi: & tu, & domus patris tui peribitis. Et quis novit, utrum idcircò ad regnum veneris, ut in tali tempore parareris?

15. Rursumque Esther hæc Mardochæo verba mandavit:

16. Vade, & congrega omnes Judæos, quos in Susan repereris, & orate pro me. Non comedatis, & non bibatis tribus diebus, & tribus noctibus: & ego cum ancillis meis similiter jejunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem faciens, non vocata, tradensque me morti, & periculo.

17. Ivit itaque Mardochæus, & fecit omnia, quæ ei Esther præceperat.

CAPUT V.

Esther ad regem ingressa postulat, ut cum Aman ad suum veniat convivium; in quo ab exhilarato rege de sua petitione interrogata, rursum utrumque ad sequentis diei convivium invitat: intereà Aman indignatus se à Mardochæo non honorari, crucem illi parat.

Eodem ann. 3495.

1. Die autem tertio induta est Esther regalibus vestimentis, & stetit in atrio domus regiæ, quod erat interius, contra basilicam regis: at ille sedebat super solium suum in consistorio palatii contra ostium domus.

2. Cùmque vidisset Esther reginam stantem, placuit oculis ejus, & extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu. Quæ accedens, osculata est summitatem virgæ ejus.

3. Dixitque ad eam rex: Quid vis Esther regina? quæ est petitio tua? etiamsi dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi.

4. At illa respondit: Si regi placet, obsecro, ut venias ad me hodie, & Aman tecum ad convivium, quod paravi.

5. Statimque rex, Vocate, inquit, citò Aman, ut Esther obediat voluntati. Venerunt itaque rex & Aman ad convivium, quod eis regina paraverat.

6. Dixitque ei rex, postquam vinum biberat abundanter: Quid petis, ut detur tibi? & pro qua re postulas? etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.

7. Cui respondit Esther: Petitio mea, & preces sunt istæ:

8. Si inveni in conspectu regis gratiam, & si regi placet, ut det mihi quod postulo, & meam impleat petitionem: veniat rex & Aman ad convivium quod paravi eis, & cras aperiam regi voluntatem meam.

9. Egressus est itaque illo die Aman lætus & alacer. Cùmque vidisset Mardochæum sedentem ante fores palatii, & non solùm non assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco sessionis suæ, indignatus est valdè:

10. & dissimulata ira, reversus in domum suam, convocavit ad se amicos suos, & Zares uxorem suam:

11. & exposuit illis magnitudinem divitiarum suarum, filiorumque turbam, & quanta eum gloria super omnes principes & servos suos rex elevasset.

12. Et post hæc ait: Regina quoque Esther nullum alium vocavit ad convivium cum rege, præter me: apud quam etiam cras cum rege pransurus sum.

13. Et cùm hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quamdiu videro Mardochæum Judæum sedentem ante fores regias.

14. Responderuntque ei Zares uxor ejus, & cæteri amici: Jube parari excelsam trabem, habentem altitudinis quinquaginta cubitos, & dic manè regi ut appendatur super eam Mardochæus, & sic ibis cum rege lætus ad convivium. Placuit ei consilium, & jussit excelsam parari crucem.

CAPUT VI.

Rex in lectis sibi nocte annalibus Mardochæi fidelitatem in detectis adversus regem eunuchorum insidiis reperiens, jubet ipsum ut secundum à rege per Aman honorari.

1. Noctem illam duxit rex insomnem, jussitque sibi afferri historias & annales priorum temporum. Quæ cùm illo præsente legerentur, Eodem ann. 3495.

2. ventum est ad illum locum ubi scriptum erat, quomodo nunciasset Mardochæus insidias Bagathan, & Thares eunuchorum, regem Assuerum jugulare cupientium.

3. Quod cùm audisset rex, ait: Quid pro hac fide honoris ac præmii Mardochæus consecutus est? Dixerunt ei servi illius ac ministri: Nihil omnino mercedis accepit.

4. Statimque rex, Quis est, inquit, in atrio? Aman quippe interius atrium domus regiæ intraverat, ut suggereret regi, & juberet Mardochæum affigi patibulo, quod ei fuerat præparatum.

5. Responderunt pueri: Aman stat in atrio. Dixitque rex: Ingrediatur.

6. Cùmque esset ingressus, ait illi: Quid debet fieri viro, quem rex honorare desiderat? Cogitans autem in corde suo Aman, & reputans quod nullum alium rex, nisi se, vellet honorare:

7. respondit: Homo, quem rex honorare cupit,

8. debet indui vestibus regiis, & imponi super equum, qui de sella regis est, & accipere regium diadema super caput suum,

9. & primus de regiis principibus ac tyrannis teneat equum ejus, & per plateam civitatis incedens clamet, & dicat: Sic honorabitur, quemcunque voluerit rex honorare.

10. Dixitque ei rex: Festina, & sumpta stola & equo, fac, ut locutus es, Mardochæo Judæo, qui sedet ante fores palatii: Cave ne quicquam de his, quæ locutus es, prætermittas.

11. Tulit itaque Aman stolam & equum, indutumque Mardochæum in platea civitatis, & impositum equo præcedebat, atque clamabat: Hoc honore condignus est, quemcunque rex voluerit honorare.

12. Reversusque est Mardochæus ad januam

pala-

palatii : & Aman festinavit ire in domum suam, lugens & operto capite:

13. narravitque Zares uxori suæ, & amicis omnia quæ evenissent sibi. Cui responderunt sapientes, quos habebat in consilio, & uxor ejus : Si de semine Judæorum est Mardochæus, ante quem cadere cœpisti, non poteris ei resistere, sed cades in conspectu ejus.

14. Adhuc illis loquentibus, venerunt eunuchi regis, & citò eum ad convivium, quod regina paraverat, pergere compulerunt.

CAPUT VII.

Esther in convivio regem pro sua & populi sui vita precatur, & Aman Judæorum adversarium accusat; quem rex in cruce ab illo parata Mardochæo suspendi jubet.

Eodem ann. 3495. 1. Intravit itaque rex & Aman, ut biberent cum regina.

2. Dixitque ei rex etiam secunda die, postquam vino incaluerat: Quę est petitio tua Esther, ut detur tibi? & quid vis fieri? etiamsi dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.

3. Ad quem illa respondit : Si inveni gratiam in oculis tuis rex, & si tibi placet, dona mihi animam meam, pro qua rogo, & populum meum, pro quo obsecro.

4. Traditi enim sumus ego & populus meus, ut conteramur, jugulemur, & pereamus. Atque utinam in servos & famulas venderemur : esset tolerabile malum, & gemens tacerem : nunc autem hostis noster est, cujus crudelitas redundat in regem.

5. Respondensque rex Assuerus ait : Quis est iste, & cujus potentiæ, ut hæc audeat facere?

6. Dixitque Esther : Hostis & inimicus noster pessimus iste est Aman. Quod ille audiens, illicò obstupuit, vultum regis ac reginæ ferre non sustinens.

7. Rex autem iratus surrexit, & de loco convivii intravit in hortum arboribus consitum. Aman quoque surrexit, ut rogaret Esther reginam pro anima sua; intellexit enim à rege sibi paratum malum.

8. Qui cùm reversus esset de horto nemoribus consito, & intrasset convivii locum, reperit Aman super lectulum corruisse, in quo jacebat Esther, & ait : Etiam reginam vult opprimere, me præsente, in domo mea. Necdum verbum de ore regis exierat, & statim operuerunt faciem ejus.

9. Dixitque Harbona, unus de Eunuchis, qui stabat in ministerio regis : En lignum, quod paraverat Mardochęo, qui locutus est pro rege, stat in domo Aman, habens altitudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex: Appendite eum in eo:

10 Suspensus est itaque Aman in patibulo, quod paraverat Mardochæo : & regis ira quievit.

CAPUT VIII.

Esther, exaltato Mardochæo veteres Aman literas novis irritans, Judæis securitatem impetrat, & ut se de suis inimicis ulciscantur; unde maxima ubique lætitia exoritur.

Eodem ann. 3495. 1. Die illo dedit rex Assuerus Esther reginæ domum Aman adversarii Judęorum, & Mardochæus ingressus est ante faciem regis. Confessa est enim ei Esther, quòd esset patruus suus.

2. Tulitque rex anulum, quem ab Aman recipi jusserat, & tradidit Mardochęo. Esther autem constituit Mardochęum super domum suam.

3. Nec his contenta, procidit ad pedes regis, flevitque & locuta ad eum oravit, ut malitiam Aman Agagitæ, & machinationes ejus pessimas, quas excogitaverat contra Judæos, juberet irritas fieri.

4. At ille ex more sceptrum aureum protendit manu, quo signum clementię monstrabatur : illaque consurgens stetit ante eum,

5. & ait : Si placet regi, & si inveni gratiam in oculis ejus, & deprecatio mea non ei videtur esse contraria, obsecro, ut novis epistolis, veteres Aman literæ, insidiatoris & hostis Judæorum, quibus eos in cunctis regis provinciis perire præceperat, corrigantur.

6. Quomodo enim potero sustinere necem & interfectionem populi mei?

7. Respondítque rex Assuerus Esther reginæ, & Mardochęo Judęo : Domum Aman concessi Esther, & ipsum jussi affigi cruci, quia ausus est manum mittere in Judæos?

8. Scribite ergo Judęis, sicut vobis placet, regis nomine, signantes literas anulo meo. Hæc enim consuetudo erat, ut epistolis, quę ex regis nomine mittebantur, & illius anulo signatę erant, nemo auderet contradicere.

9. Accitisque scribis & librariis regis (erat autem tempus tertii mensis, qui appellatur Siban) vigesima & tertia die illius scriptæ sunt epistolæ, ut Mardochęus voluerat, ad Judæos, & ad principes, procuratoresque & judices, qui centum vigintiseptem provinciis ab India usque ad Æthiopiam pręsidebant; provinciæ atque provincię, populo & populo juxta linguas & literas suas, & Judęis, prout legere poterant, & audire.

10. Ipsęque epistolæ, quę regis nomine mittebantur, anulo ipsius obsignatę sunt, & missę per veredarios: qui per omnes provincias discurrentes, veteres literas novis nunciis prævenirent.

11. Quibus imperavit rex, ut convenirent Judæos per singulas civitates, & in unum præciperent congregari, ut starent pro animabus suis, & omnes inimicos suos cum conjugibus ac liberis & universis domibus interficerent atque delerent, & spolia eorum diriperent.

12. Et constituta est per omnes provincias una ultionis dies, id est tertiadecima mensis duodecimi Adar.

13. Summaque epistolæ hęc fuit, ut in omnibus terris ac populis, qui regis Assueri subjacebant imperio, notum fieret, paratos esse Judęos ad capiendam vindictam de hostibus suis.

14. Egressique sunt veredarii celeres nuntia perferentes, & edictum regis pependit in Susan.

15. Mardochęus autem de palatio, & de conspectu regis egrediens, fulgebat vestibus regiis, hyacinthinis videlicet & aereis, coronam auream portans in capite, & amictus serico pallio atque purpureo. Omnisque civitas exultavit, atque lætata est.

16. Ju-

16. Judæis autem nova lux oriri visa est, gaudium, honor, & tripudium.

17. Apud omnes populos, urbes, atque provincias, quocumque regis jussa veniebant, mira exultatio, epulæ atque convivia, & festus dies: in tantum ut plures alterius gentis & sectæ eorum religioni & cæremoniis jungerentur. Grandis enim cunctos Judaici nominis terror invaserat.

CAPUT IX.

Judæi passim hostes suos trucidant; & suspensis decem filiis Aman, diem Phurim, hoc est Sortium perpetuò solemnem Mardochæus instituit.

Ann. M. 3496. Ant. Chr. 508.

1. Igitur duodecimi mensis, quem Adar vocari antè jam diximus, tertiadecima die, quando cunctis Judæis interfectio parabatur, & hostes eorum inhiabant sanguini, versa vice Judæi superiores esse cœperunt, & se de adversariis vindicare.

2. Congregatique sunt per singulas civitates, oppida, & loca ut extenderent manum contra inimicos & persecutores suos. Nullusque ausus est resistere, eò quòd omnes populos magnitudinis eorum formido penetrarat.

3. Nam & provinciarum judices, & duces, & procuratores, omnisque dignitas, quæ singulis locis ac operibus præerat, extollebant Judæos timore Mardochæi:

4. quem principem esse palatii, & plurimum posse cognoverant: fama quoque nominis ejus crescebat quotidie, & per cunctorum ora volitabat.

5. Itaque percusserunt Judæi inimicos suos plaga magna, & occiderunt eos, reddentes eis quod sibi paraverant facere:

6. in tantum ut etiam in Susan quingentos viros interficerent, extra decem filios Aman Agagitæ hostis Judæorum: quorum ista sunt nomina:

7. Pharsandatha, & Delphon, & Esphatha,

8. & Phoratha, & Adalia, & Aridatha,

9. & Phermesta, & Arisai, & Aridai, & Jezatha.

10. Quos cùm occidissent, prædas de substantiis eorum tangere noluerunt.

11. Statimque numerus eorum, qui occisi erant in Susan, ad regem relatus est.

12. Qui dixit reginæ: In urbe Susan interfecerunt Judæi quingentos viros & alios decem filios Aman: quantam putas eos exercere cædem in universis provinciis? Quid ultrà postulas, & quid vis ut fieri jubeam?

13. Cui illa respondit: Si regi placet, detur potestas Judæis, ut sicut fecerunt hodie in Susan, sic & cras faciant, & decem filii Aman in patibulis suspendantur.

14. Præcepitque rex ut ita fieret. Statimque in Susan pependit edictum, & decem filii Aman suspensi sunt.

15. Congregatis Judæis quartadecima die mensis Adar, interfecti sunt in Susan trecenti viri: nec eorum ab illis direpta substantia est.

16. Sed & per omnes provincias, quæ ditioni regis subjacebant, pro animabus suis steterunt Judæi, interfectis hostibus ac persecutoribus suis: in tantum ut septuagintaquinque millia occisorum implerentur, & nullus de substantiis eorum quidquam contingeret.

17. Dies autem tertiusdecimus mensis Adar primus apud omnes interfectionis fuit, & quartadecima die cædere desierunt. Quem constituerunt esse solemnem, ut in eo omni tempore deinceps vacarent epulis, gaudio atque conviviis.

18. At hi, qui in urbe Susan cædem exercuerant, tertiodecimo & quartodecimo die ejusdem mensis in cæde versati sunt: quintodecimo autem die percutere desierunt. Et idcircò eumdem diem constituerunt solemnem epularum atque lætitiæ.

19. Hi verò Judæi, qui in oppidis non muratis ac villis morabantur, quartumdecimum diem mensis Adar conviviorum & gaudii decreverunt, ita ut exultent in eo, & mittant sibi mutuò partes epularum & ciborum.

20. Scripsit itaque Mardochæus omnia hæc, & litteris comprehensa misit ad Judæos, qui in omnibus regis provinciis morabantur, tam in vicino positis, quàm procul,

21. ut quartamdecimam & quintamdecimam diem mensis Adar pro festis susciperent, & revertente semper anno solemni celebrarent honore:

22. quia in ipsis diebus se ulti sunt Judæi de inimicis suis, & luctus atque tristitia in hilaritatem gaudiumque conversa sunt, essentque dies isti epularum atque lætitiæ, & mitterent sibi invicem ciborum partes, & pauperibus munuscula largirentur.

23. Susceperuntque Judæi in solemnem ritum cuncta quæ eo tempore facere cœperant, & quæ Mardochæus litteris facienda mandaverat.

24. Aman enim, filius Amadathi stirpis Agag, hostis & adversarius Judæorum, cogitavit contra eos malum, ut occideret illos, atque deleret: & misit phur, quod nostra lingua vertitur in sortem.

25. Et postea ingressa est Esther ad regem, obsecrans ut conatus ejus, litteris regis irriti fierent: & malum, quod contra Judæos cogitaverat, reverteretur in caput ejus. Denique & ipsum & filios ejus affixerunt cruci,

26. atque ex illo tempore dies isti appellati sunt phurim, id est sortium: eò quòd phur, id est sors, in urnam missa fuerit. Et cuncta, quæ gesta sunt, epistolæ, id est libri hujus volumine continentur:

27. quæque sustinuerunt, & quę deinceps immutata sunt, susceperunt Judęi super se & semen suum, & super cunctos, qui religioni eorum voluerunt copulari, ut nulli liceat duos hos dies absque solemnitate transigere: quos scriptura testatur, & certa expetunt tempora, annis sibi jugiter succedentibus.

28. Isti sunt dies, quos nulla umquam delebit oblivio: & per singulas generationes cunctæ in toto orbe provinciæ celebrabunt: nec est ulla civitas, in qua dies phurim, id est sortium, non observentur à Judæis, & ab eorum progenie, quæ his cęremoniis obligata est.

29. Scripseruntque Esther regina filia Abihail, & Mardochæus Judæus etiam secundam epistolam, ut omni studio dies ista solemnis sanciretur in posterum.

30. Et miserunt ad omnes Judæos, qui in centum vigintiseptem provinciis regis Assueri versabantur, ut haberent pacem, & susciperent veritatem,

31. observantes dies Sortium, & suo tempore cum gaudio celebrarent: sicut constituerant Mardochæus & Esther, & illi observanda susceperunt à se, & à semine suo, jejunia & clamores, & * Sortium dies,

*i. diem 14. & 15. mensis duodecimi, sive Adar. (Sup. v. 17. & 18.) Suntq; hæc hodie Judæorum Bacchanalia.

32. & omnia, quæ libri hujus, qui vocatur Esther, historia continentur.

CAPUT X.

Somnii Mardochai declaratio, reducto Judæorum populo in libertatem.

1. REx verò Assuerus omnem terram, & cunctas maris insulas fecit tributarias:
2. cujus fortitudo & imperium, & dignitas atque sublimitas, qua exaltavit Mardochæum, scripta sunt in libris Medorum, atque Persarum:
3. & quomodo Mardochæus Judaici generis secundus à rege Assuero fuerit: & magnus apud Judæos, & acceptabilis plebi fratrum suorum, quærens bona populo suo, & loquens ea, quæ ad pacem seminis sui pertinerent.

*Quæ * habentur in Hebræo, plena fide expressi. Hæc autem, quæ sequuntur, scripta reperi in editione vulgata, quæ Græcorum lingua & litteris continentur; & interim post finem libri hoc capitulum ferebatur: quod juxta consuetudinem nostram obelo, id est veru, prænotavimus.*

* Hæc & alia quæ sequuntur alio charactere scripta sūt Hieronymi verba, de veteri sua versione loquentis.

4. Dixitque Mardochæus: A Deo facta sunt ista.
5. Recordatus sum somnii, quod videram, hæc eadem significantis: nec eorum quidquam irritum fuit.
6. Parvus fons, qui crevit in fluvium, & in lucem, solemque conversus est, & in aquas plurimas redundavit: Esther est, quam rex accepit uxorem, & voluit esse reginam.
7. Duo autem dracones: ego sum, & Aman.
8. Gentes, quæ convenerant: hi sunt, qui conati sunt delere nomen Judæorum.
9. Gens autem mea: Israel est, quæ clamavit ad Dominum, & salvum fecit Dominus populum suum: liberavitque nos ab omnibus malis, & fecit signa magna atque portenta inter Gentes:
10. & duas sortes esse præcepit, unam Populi Dei, & alteram cunctarum Gentium.
11. Venitque utraque sors in statutum ex illo jam tempore diem coram Deo universis gentibus:
12. & recordatus est Dominus populi sui; ac misertus est hæreditatis suæ.
13. Et observabuntur dies isti in mense Adar; quartadecima & quintadecima die ejusdem mensis, cum omni studio, & gaudio in unum cœtum populi congregati, in cunctas deinceps generationes populi Israel.

CAPUT XI.

Somnium Mardochai.

1. ANno quarto * regnantibus Ptolemæo, & Cleopatra, attulerunt Dositheus, qui se Sacerdotum, & Levitici generis ferebat, & Ptolemæus filius ejus, hanc epistolam phurim, quam dixerunt interpretatum esse Lysimachum Ptolemæi filium in Jerusalem.

* Sive regnantis Ptolemai & Cleopatra βασιλεύοντος Πτολεμαίου καὶ Κλεοπάτρας. Est verò ille annus quartus: in Per. Jul. 4437. Mundi, ex nostro calculo 3827. ante æram Chr. 177. Patet enim hunc Ptolomæum esse PHILOMETOREM Evergetæ fratrem, cujus Philometoris, ut & uxoris CLEOPATRÆ atque DOSITHEI meminit Josephus, lib. 2. contra Appionem, his verbis *Philometor Ptolemæus & ejus uxor Cleopatra totam (Ægypti) regionem Judæorum fidei commiserunt; copiarumque omnium duces fuerunt Onias & Dositheus Judæi*. Illi verò posteà etiam templum Jerosolymitano æmulum condidere, ut refert Josephus, *Antiq. l. 13. c. 6.*
Hinc autem conjicere est, totam veteris Testamenti traductionem Græcam, ad hoc usque tempus non fuisse absolutam.
Vide annotata ad Prologum libri Ecclesiastici.

Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in Hebræo, nec apud ullum fertur interpretum.

2. Anno secundo, regnante Artaxerxe † maximo, prima die mensis Nisan, vidit somnium Mardochæus filius Jairi, filii Semei, filii Cis, de tribu Benjamin:

† Is est Assuerus suprà nominatus, quem Darium Hystaspis esse diximus. Id ergo evenit an. M. 3484. Ant. Chr. 520.

3. homo Judæus, qui habitabat in urbe Susis, vir magnus, & inter primos aulæ regiæ.
4. ‖ Erat autem de eo numero captivorum, quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis de Jerusalem cum Jechonia rege Juda:

‖ 4. Reg. 24. 15. Supr. 2. 6.

5. & hoc ejus somnium fuit: Apparuerunt voces, & tumultus, & tonitrua, & terræmotus, & conturbatio super terram:
6. & ecce duo dracones ‖ magni, paratique contra se in prælium.

‖ Supr. 10. 7.

7. Ad quorum clamorem cunctæ concitatæ sunt nationes, ut pugnarent contra gentem justorum.
8. Fuitque dies illa tenebrarum & discriminis, tribulationis & angustiæ, & ingens formido super terram.
9. Conturbataque est gens justorum timentium mala sua, & præparata ad mortem.
10. Clamaveruntque ad Deum: & illis vociferantibus, fons parvus crevit in fluvium maximum, & in aquas plurimas redundavit.
11. Lux & sol ortus est, & humiles exaltati sunt, & devoraverunt inclytos.
12. Quod cùm vidisset Mardochæus, & surrexisset de strato, cogitabat quid Deus facere vellet: & fixum habebat in animo, scire cupiens quid significaret somnium.

CAPUT XII.

Manifestatio insidiarum eunuchorum in regem à Mardochæo, ex secundo capite repetita.

1. MOrabatur autem eo tempore in aula regis cum Bagatha & Thara eunuchis regis, qui janitores erant palatii.

Supr. 2. 21. & 6. 2.

2. Cùmque intellexisset cogitationes eorum, & curas diligentiùs pervidisset, didicit quòd conarentur in regem Artaxerxem manus mittere, & nuntiavit super eo regi.
3. Qui de utroque habita quæstione, confessos jussit duci ad mortem.
4. Rex autem quod gestum erat, scripsit in commentariis: sed & Mardochæus rei memoriam litteris tradidit.
5. Præcepitque ei rex, ut in aula palatii moraretur, datis ei pro delatione muneribus.
6. Aman verò filius Amadathi bugæus erat gloriosissimus coram rege, & voluit nocere Mardochæo, & populo ejus, pro duobus eunuchis regis, qui fuerant interfecti.

Hucusque proœmium.

Quæ sequuntur, in eo loco posita erant, ubi scriptum est in volumine.

Et diripuerunt bona, vel substantias eorum.

Quæ in sola vulgata editione reperimus.

Epistolæ autem hoc exemplar fuit.

CAPUT XIII.

Exemplar epistolæ quam misit Aman ad principes provinciarum super cæde Judæorum, & Mardochæi oratio pro eorum liberatione.

1. REx maximus Artaxerxes ab India usque Æthiopiam, centum viginti septem provinciarum principibus, & ducibus, qui ejus imperio subjecti sunt, salutem.

2. Cùm plurimis gentibus imperarem, & universum orbem meæ ditioni subjugassem, volui nequaquam abuti potentiæ magnitudine, sed clementia & lenitate gubernare subjectos, ut absque ullo terrore vitam silentio transigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur.

3. Quærente autem me à consiliariis meis, quomodo posset hoc impleri, unus qui sapientia & fide cæteros præcellebat, & erat post regem secundus, Aman nomine,

4. indicavit mihi in toto orbe terrarum populum esse dispersum, qui novis uteretur legibus, & contra omnium Gentium consuetudinem faciens, Regum jussa contemneret, & universarum concordiam nationum sua dissensione violaret.

5. Quod cùm didicissemus, videntes unam gentem rebellem adversus omne hominum genus perversis uti legibus, nostrisque jussionibus contraire, & turbare subjectarum nobis provinciarum pacem atque concordiam,

6. jussimus, ut quoscunque Aman, qui omnibus provinciis præpositus est, & secundus à rege, & quem patris loco colimus, monstraverit, cum conjugibus ac liberis deleantur ab inimicis suis, nullusque eorum misereatur, quartadecima die duodecimi mensis Adar anni præsentis:

7. ut nefarii homines uno die ad inferos descendentes, reddant imperio nostro pacem, quam turbaverant.

Hucusque exemplar epistolæ.

Quæ sequuntur, post eum locum scripta reperi, ubi legitur.

Pergensque Mardochæus, fecit omnia quæ ei mandaverat Esther.

Nec tamen habentur in Hebraico, & apud nullum penitus feruntur interpretum.

‡ Feri. 4. post Dom. 2. Quadr. & in Missa contra Paganos.

8. ‡ Mardochæus autem deprecatus est Dominum, memor omnium operum ejus,

9. & dixit: Domine Domine rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta sunt posita, & non est qui possit tuæ resistere voluntati, si decreveris salvare Israel.

10. Tu fecisti cœlum & terram, & quicquid cœli ambitu continetur.

11. Dominus omnium es, nec est qui resistat majestati tuæ.

12. Cuncta nosti, & scis, quia non pro superbia & contumelia, & aliqua gloriæ cupiditate fecerim hoc, ut non adorarem Aman superbissimum;

13. (libenter enim pro salute Israel etiam vestigia pedum ejus deosculari paratus essem,)

14. sed timui, ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, & ne quenquam adorarem, excepto Deo meo.

15. Et nunc Domine rex Deus Abraham miserere populi tui, quia volunt nos inimici nostri perdere, & hæreditatem tuam delere.

16. Ne despicias partem tuam, quam redemisti tibi de Ægypto.

17. Exaudi deprecationem meam, & propitius esto sorti & funiculo tuo, & converte luctum nostrum in gaudium, ut viventes laudemos nomen tuum Domine, & ne claudas ora te canentium.

18. Omnis quoque Israel pari mente & obsecratione clamavit ad Dominum, eò quòd eis certa mors impenderet.

CAPUT XIV.

Plangit Esther, Deum in spiritu humilitatis obsecrans.

1. ESther quoque regina confugit ad Dominum, pavens periculum, quod imminebat.

2. Cùmque deposuisset vestes regias: fletibus & luctui apta indumenta suscepit, & pro unguentis variis, cinere & stercore implevit caput, & corpus suum humiliavit jejuniis: omniaque loca, in quibus anteà lætari consueverat, crinium laceratione complevit.

3. Et deprecabatur Dominum Deum Israel, dicens: Domine mi, qui rex noster es solus, adjuva me solitariam, & cujus præter te nullus est auxiliator alius.

4. Periculum meum in manibus meis est.

5. ‖ Audivi à patre meo, quòd tu Domine tulisses Israel de cunctis Gentibus, & patres nostros ex omnibus retro majoribus suis, ut possideres hæreditatem sempiternam, fecistique eis sicut locutus es. ‖ Deut. 4. 20. 34. & 32. 9.

6. Peccavimus in conspectu tuo, & idcircò tradidisti nos in manus inimicorum nostrorum:

7. coluimus enim deos eorum. Justus es Domine:

8. & nunc non eis sufficit, quòd durissima nos opprimunt servitute, sed robur manuum suarum, idolorum potentiæ deputantes,

9. volunt tua mutare promissa, & delere hæreditatem tuam, & claudere ora laudantium te, atque extinguere gloriam templi & altaris tui,

10. ut aperiant ora Gentium, & laudent idolorum fortitudinem, & prædicent carnalem regem in sempiternum.

11. Ne tradas Domine sceptrum tuum his, qui non sunt, ne rideant ad ruinam nostram: sed converte consilium eorum super eos, & eum, qui in nos cœpit sævire, disperde.

12. Memento Domine, & ostende te nobis in tempore tribulationis nostræ, & da mihi fiduciam Domine rex deorum, & universæ potestatis:

13. tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis, & transfer cor illius in odium hostis nostri, ut & ipse pereat, & cæteri, qui ei consentiunt.

14. Nos autem libera manu tua, & adjuva me, nullum aliud auxilium habentem, nisi te, Domine, qui habes omnium scientiam,

15. & nosti, quia oderim gloriam iniquorum,

& de-

& detester cubile incircumcisorum, & omnis alienigenæ.

16. Tu scis necessitatem meam, quòd abominer signum superbiæ & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentii mei,

17. & quòd non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit convivium regis, & non biberim vinum libaminum:

18. & numquam lætata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum usque in præsentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham.

19. Deus fortis super omnes, exaudi vocem eorum, qui nullam aliam spem habent, & libera nos de manu iniquorum, & erue me à timore meo.

CAPUT XV.

Mandante Mardochæo, intrat Esther ad Regem, vultu illius exterrita.

Hæc quoque addita reperi in editione vulgata.

1. ET mandavit ei (haud dubium quin Esther Mardochæus) ut ingrederetur ad regem, & rogaret pro populo suo & pro patria sua.

2. Memorare (inquit) dierum humilitatis tuæ, quomodo nutrita sis in manu mea, quia Aman secundus à rege locutus est contra nos in mortem:

3. & tu invoca Dominum, & loquere regi pro nobis, & libera nos de morte.

Necnon & ista quæ subdita sunt.

4. Die autem tertio deposuit vestimenta ornatus sui, & circumdata est gloria sua.

5. Cùmque regio fulgeret habitu, & invocasset omnium rectorem & salvatorem Deum, assumpsit duas famulas,

6. & super unam quidem innitebatur, quasi præ deliciis & nimia teneritudine corpus suum ferre non sustinens:

7. altera autem famularum sequebatur dominam, defluentia in humum indumenta sustentans.

8. Ipsa autem roseo colore vultum perfusa, & gratis ac nitentibus oculis, tristem celabat animum, & nimio timore contractum.

9. Ingressa igitur cuncta per ordinem ostia, stetit contra regem, ubi ille residebat super solium regni sui, indutus vestibus regiis, auroque fulgens, & pretiosis lapidibus, eratque terribilis aspectu.

10. Cùmque elevasset faciem, & ardentibus oculis furorem pectoris indicasset, regina corruit, & in pallorem colore mutato, lassum super ancillulam reclinavit caput.

11. Convertitque Deus spiritum regis in mansuetudinem, & festinus ac metuens exilivit de solio, & sustentans eam ulnis suis, donec rediret ad se, his verbis blandiebatur:

12. Quid habes Esther? ego sum frater tuus, noli metuere.

13. Non morieris: non enim pro te, sed pro omnibus hæc lex constituta est.

14. Accede igitur, & tange sceptrum.

15. Cùmque illa reticeret, tulit auream virgam, & posuit super collum ejus, & osculatus est eam, & ait: Cur mihi non loqueris?

16. Quæ respondit: Vidi || te domine quasi Angelum Dei, & conturbatum est cor meum præ timore gloriæ tuæ. || Gen. 33. 10. 2. Reg. 9 17.

17. Valdè enim mirabilis es domine, & facies tua plena est gratiarum.

18. Cùmque loqueretur, rursus corruit, & pene exanimata est.

19. Rex autem turbabatur, & omnes ministri ejus consolabantur eam.

CAPUT XVI.

Assueri epistola pro Judæorum salute cum inimicorum suorum interemptione, ad singulas regni provincias, irritando epistolam missam ab Aman.

Exemplar epistolæ regis Artaxerxis, quam pro Judæis ad totas regni sui provincias misit: quod & ipsum in Hebraico volumine non habetur.

1. REx magnus Artaxerxes ab India usque Æthiopiam centum vigintiseptem provinciarum ducibus ac principibus, qui nostræ jussioni obediunt, salutem dicit. Sup. 1. 1.

2. Multi || bonitate principum, & honore, qui in eos collatus est, abusi sunt in superbiam: || Sup. 3. 10.

3. & non solùm subjectos regibus nituntur opprimere, sed datam sibi gloriam non ferentes, in ipsos, qui dederunt, moliuntur insidias.

4. Nec contenti sunt gratias non agere beneficiis, & humanitatis in se jura violare, sed Dei quoque cuncta cernentis arbitrantur se posse fugere sententiam.

5. Et in tantum vesaniæ proruperunt, ut eos, qui credita sibi officia diligenter observant, & ita cuncta agunt ut omnium laude digni sint, mendaciorum cuniculis conentur subvertere,

6. dum aures principum simplices, & ex sua natura alios æstimantes, callida fraude decipiunt.

7. Quæ res & ex veteribus probatur historiis, & ex his, quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorumdam suggestionibus regum studia depraventur.

8. Unde providendum est paci omnium provinciarum.

9. Nec putare debetis, si diversa jubeamus, ex animi nostri venire levitate, sed pro qualitate & necessitate temporum, ut reipublicæ poscit utilitas, ferre sententiam.

10. Et ut manifestiùs, quod dicimus, intelligatis, || Aman filius Amadathi, & animo & gente Macedo, alienusque à Persarum sanguine, & pietatem nostram sua crudelitate commaculans, peregrinus à nobis susceptus est: || Supr. 3. 1.

11. & tantam in se expertus humanitatem, ut pater noster vocaretur, & adoraretur ab omnibus post regem secundus:

12. qui in tantum arrogantiæ tumorem sublatus est, ut regno privare nos niteretur & spiritu (a).

(a) Hæc ad conjuratione Bagathanis & Tharis Eunuchorum Amanis per familiarium referenda videntur, de qua c. 2. v. 21.

13. Nam Mardochæum, cujus fide & beneficiis vivimus, & consortem regni nostri Esther

cum

gitized by Google

cum omni gente sua novis quibusdam atque inauditis machinis expetivit in mortem:

14. hoc cogitans, ut illis interfectis, insidiaretur nostræ solitudini, & regnum Persarum transferret in Macedonas (*b*).

15. Nos autem à pessimo mortalium Judæos neci destinatos, in nulla penitus culpa reperimus, sed è contrariò justis utentes legibus,

16. & filios altissimi & maximi, semperque viventis Dei, cujus beneficio & patribus (*c*) nostris & nobis regnum est traditum, & usque hodie custoditur.

17. Unde eas litteras, quas sub nomine nostro ille direxerat, sciatis esse irritas.

18. Pro quo scelere ante portas hujus urbis, id est, Susan, & ipse qui machinatus est, & omnis cognatio ejus pendet in patibulis: non nobis, sed Deo reddente ei quod meruit.

19. Hoc autem edictum, quod nunc mittimus, in cunctis urbibus proponatur, ut liceat Judæis uti legibus suis.

20. Quibus debetis esse adminiculo, ut eos, qui se ad necem eorum paraverant, possint interficere tertiadecima die mensis duodecimi, qui vocatur Adar.

21. Hanc enim diem, Deus omnipotens, mœroris & luctus, eis vertit in gaudium.

22. Unde & vos, inter cæteros festos dies, hanc habetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia, ut & in posterum cognoscatur,

23. omnes, qui fideliter Persis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem: qui autem insidiantur regno eorum, perire pro scelere.

24. Omnis autem provincia & civitas, quæ noluerit solemnitatis hujus esse particeps, gladio & igne pereat, & sic deleatur, ut non solùm hominibus, sed etiam bestiis invia sit in sempiternum, pro exemplo contemptus, & inobedientiæ.

(*b*) Græcus, quorũ pars non minima Macedones, qui jã tũ (à tẽpore Darii Hystaspis) Persis metuendi & ab iis malè meriti, ut notat Herodotus: unde etiam postea bella aperta inter eos & hunc Darium & celebris ad Marathonẽ pugna.

(*c*) i. Decessoribus suis, Cyro nempe & Cambisi, & alioquin Cyri filiam ipse duxerat, ut jure patrem eum appellaret.

LIBER

LIBER JOB.

HISTORIAM *hanc veram fuisse docent non solùm personarum, gentium, & regionum nomina propria, sed & Tobiæ, Ezechielis, atque Jacobi Apostoli testimonia. Conscriptam primùm fuisse ab ipsomet Job, censet B. Gregorius*, ut qui certamina spiritualis pugnæ sustinuerat, *inquit*, etiam consummatæ suæ victoriæ gesta narraret: *Et quidem Arabicè, ut ostendunt frequentes hic hujus linguæ voces: unde posteà à Mose Hebræa facta, locum dedit Hebræorum communi sententiæ, qui auctorem hujus faciunt Mosen. Contigit autem, ut probabilior fert conjectura, agentibus in deserto Judæis: siquidem nulla hic legis, nisi ex ore Dei traditæ, mentio fit, ut videre est capit. 11. vers. 5. & 6. & capit. 22. vers. 22. ac capit. 23. vers. 12. Egregium certè patientiæ omnisque justitiæ ibi describitur exemplum: Etenim illustris, ac, ut Severus Sulpitius loquitur*, prædives Job opibus: sed eò illustrior, quòd his neque integris corruptus, neque amissis depravatus est.

Porrò præcipua quæ hic tractatur quæstio, est; an solos demum peccatores in hac vita Deus, malis ac calamitatibus afficiat; an etiam pios & justos? Posteriorem partem, quæ una vera est, B. Job tuetur; priorem verò, eamque falsam, ejus amici. Atque ita, verba tum Dei, quæ hic habentur, tum ipsius Job, scripturæ Canonicæ auctoritatem obtinent, quibus proinde certa fides debeatur. At amicorum sermonibus non item, ut sentiunt Augustinus, Chrysostomus, Gregorius & alii; tametsi multa interdum ab istis præclarè & verè ad malam suam causam tuendam afferuntur. Hinc est quòd quædam Eliphæ verba ab Apostolo etiam laudantur, quæ Scripturæ auctoritatem à Paulo repetunt, non ab Elipha. Hi autem tres amici Job, hæreticorum typum gessisse dicuntur à Patribus; qui & Ecclesiam impugnare, & viros sanctos affligere numquam desinent.

CAPUT PRIMUM.

Job sanctus & dives, pro filiis vicissim convivia celebrantibus Domino sacrificat, cujus possessiones petenti Satanæ Dominus diripiendas exponit, per quem perdita omni illius substantia, interemptisque filiis, ipse cum signis mæstitiæ patiens, in Dei laudes prorumpit.

Anno M. circiter 3520. Ant. Chr. 1484.

1. VIR erat in Terra Hus, nomi-
ne Job, & erat vir ille sim-
plex, & rectus, ac timens
Deum, & recedens à malo:
2. Natique sunt ei septem fi-
lii, & tres filiæ.
3. Et fuit possessio ejus septem millia ovium, & tria millia camelorum, quingenta quoque juga boum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis: eratque vir ille magnus inter omnes Orientales.
4. Et ibant filii ejus, & faciebant convivium per domos, unusquisque in die suo. Et mittentes vocabant tres sorores suas ut comederent & biberent cum eis.
5. Cùmque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Job, & sanctificabat illos, consurgensque diluculo offerebat holocausta pro singulis. Dicebat enim: Ne fortè peccaverint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus suis: Sic faciebat Job cunctis diebus.
6. Quadam autem die, cùm venissent filii Dei ut assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan.
7. Cui dixit Dominus: Unde venis? Qui respondens, ait: Circuivi terram, & perambulavi eam.
8. Dixitque Dominus ad eum: Numquid considerasti servum meum Job, quòd non sit ei similis in terra, homo simplex, & rectus ac timens Deum, & recedens à malo?
9. Cui respondens Satan, ait: Numquid Job frustra timet Deum?
10. Nonne tu vallasti eum, ac domum ejus, universamque substantiam per circuitum, operibus manuum ejus benedixisti, & possessio ejus crevit in terra?
11. Sed extende paululum manum tuam, &

tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi.

12. Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce, universa quæ habet, in manu tua sunt: tantùm in eum ne extendas manum tuam. Egressusque est Satan à facie Domini.

13. Cùm autem quadam die filii & filiæ ejus comederent & biberent vinum in domo fratris sui primogeniti,

14. nuntius venit ad Job, qui diceret: Boves arabant, & asinæ pascebantur juxta eos,

15. & irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, & pueros percusserunt gladio, & evasi ego solus ut nuntiarem tibi.

16. Cùmque adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit è cœlo, & tactas oves puerosque consumpsit, & effugi ego solus ut nuntiarem tibi.

17. Sed & illo adhuc loquente, venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & invaserunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio, & ego fugi solus ut nuntiarem tibi.

18. Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intravit, & dixit: Filiis tuis, & filiabus vescentibus & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti,

19. repente ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos & mortui sunt, & fugi ego solus ut nuntiarem tibi.

20. Tunc surrexit Job, & scidit vestimenta sua, & tonso capite corruens in terram, adoravit,

‖ Eccl. 5. 14. 1. Tim. 6. 7.

21. & dixit: ‖ Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.

22. In omnibus his non peccavit Job labiis suis, neque stultum quid contra Deum locutus est.

CAPUT II.

Satanas obtenta à Deo facultate, percutit Job ulcere pessimo; cui etiam propria uxor insultat: tres autem ipsius amici eum visitantes, septem diebus compatientes in terra cum eo taciti sedent.

1. FActum est autem cùm quadam die venissent filii Dei: & starent coram Domino, venisset quoque Satan inter eos, & staret in conspectu ejus,

2. ut diceret Dominus ad Satan: Unde venis? Qui respondens, ait: Circuivi terram, & perambulavi eam.

3. Et dixit Dominus ad Satan: Numquid considerasti servum meum Job, quòd non sit ei similis in terra, vir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam? Tu autem commovisti me adversus eum, ut affligerem eum frustrà.

4. Cui respondens Satan, ait: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua:

5. alioquin mitte manum tuam, & tange os ejus & carnem, & tunc videbis quòd in faciem benedicat tibi.

6. Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serva.

7. Egressus igitur Satan à facie Domini, percussit Job ulcere pessimo, à planta pedis usque ad verticem ejus:

8. Qui testa saniem radebat, sedens in sterquilinio.

9. Dixit autem illi uxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic Deo, & morere.

10. Qui ait ad illam: Quasi una de stultis mulieribus locuta es: si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus? In omnibus his non peccavit Job labiis suis.

11. Igitur audientes tres amici Job omne malum, quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites. Condixerant enim, ut pariter venientes visitarent eum, & consolarentur.

12. Cùmque elevassent procul oculos suos, non cognoverunt eum, & exclamantes ploraverunt, scissisque vestibus sparserunt pulverem super caput suum in cœlum.

13. Et sederunt cum eo in terra septem diebus & septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem esse vehementem.

CAPUT III.

Job maledicit diei nativitatis suæ præsentique vitæ, ostendens à quot malis liberatur qui hac luce statim privatus est.

1. POst hæc aperuit Job os suum, & maledixit diei suo,

2. & locutus est:

3. ‖ Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est: Conceptus est homo. ‖ Jere. 20. 14.

4. Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus desuper, & non illustretur lumine.

5. Obscurent eum tenebræ, & umbra mortis, occupet eum caligo, & involvatur amaritudine.

6. Noctem illam tenebrosus turbo possideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.

7. Sit nox illa solitaria, nec laude digna:

8. Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan:

9. Obtenebrentur stellæ caligine ejus: expectet lucem & non videat, nec ortum surgentis auroræ:

10. Quia non conclusit ostia ventris, qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis.

11. Quare non in vulva mortuus sum, egressus ex utero non statim perii?

12. Quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus?

13. Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem:

14. Cum regibus & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines:

15. Aut cum principibus, qui possident aurum, & replent domos suas argento:

16. Aut sicut abortivum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem.

17. Ibi impii cessaverunt à tumultu, & ibi requieverunt fessi robore.

18. Et quondam vincti pariter sine mole-

ftia, non audierunt vocem exactoris.

19. Parvus & magnus ibi funt, & fervus liber à domino fuo.

20. Quare mifero data eft lux, & vita his, qui in amaritudine animæ funt?

21. Qui expectant mortem, & non venit, quafi effodientes thefaurum:

22. Gaudentque vehementer cùm invenerint fepulchrum.

23. Viro cujus abfcondita eft via, & circumdedit eum Deus tenebris?

24. Antequam comedam fufpiro: & tamquam inundantes aquæ, fic rugitus meus:

25. Quia timor, quem timebam, evenit mihi: & quod verebar accidit.

26. Nonne diffimulavi? nonne filui? nonne quievi? & venit fuper me indignatio.

CAPUT IV.

Eliphax arguit Job impatientiæ, quòdque propter peccata fua flagelletur à Deo, qui innocenti adverfa non immittit.

1. RESpondens autem Eliphaz Themanites, dixit:

2. Si cœperimus loqui tibi, forfitan molestè accipies, fed conceptum fermonem tenere quis poterit?

3. Ecce docuifti multos, & manus laffas roborafti:

4. Vacillantes confirmaverunt fermones tui, & genua trementia confortafti:

5. Nunc autem venit fuper te plaga, & defecifti: tetigit te, & conturbatus es.

6. Ubi eft timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, & perfectio viarum tuarum?

7. Recordare obfecro te, quis umquam innocens periit? aut quando recti deleti funt?

8. Quin potiùs vidi eos, qui operantur iniquitatem, & feminant dolores, & metunt eos,

9. Flante Deo periffe, & fpiritu iræ ejus effe confumptos:

10. Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti funt.

11. Tigris periit, eò quòd non haberet prædam, & catuli leonis diffipati funt.

12. Porrò ad me dictum eft verbum abfconditum, & quafi furtivè fufcepit auris mea venas fufurri ejus.

13. In horrore vifionis nocturnæ, quando folet fopor occupare homines,

14. Pavor tenuit me, & tremor, & omnia offa mea perterrita funt:

15. Et cùm fpiritus me præfente tranfiret, inhorruerunt pili carnis meæ.

16. Stetit quidam, cujus non agnofcebam vultum, imago coram oculis meis, & vocem quafi auræ lenis audivi.

‖ Infr. 25. 4. 17. ‖ Numquid homo, Dei comparatione juftificabitur, aut factore fuo purior erit vir?

‖ Infr. 15. 15. 2. Petr. 2. 4. 18. ‖ Ecce qui ferviunt ei, non funt ftabiles, & in angelis fuis reperit pravitatem:

19. Quantò magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, confumentur velut à tinea?

20. De manè ufque ad vefperam fuccidentur: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt.

21. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, & non in fapientia.

CAPUT V.

Eliphax rurfum arguit Job iniquitatis, quòd nemo fine culpa fua à Deo puniatur: ideoque hortatur Job ut ad Deum convertatur, & ita cuncta fore illi profpera pollicetur, ac divinæ providentiæ opera circa creaturas extollit.

1. VOca ergo, fi eft qui tibi refpondeat, & ad aliquem fanctorum convertere.

2. Verè ftultum interficit iracundia, & parvulum occidit invidia.

3. Ego vidi ftultum firma radice, & maledixi pulchritudini ejus ftatim.

4. Longè fient filii ejus à falute, & conterentur in porta, & non erit qui eruat.

5. Cujus meffem famelicus comedet, & ipfum rapiet armatus, & bibent fitientes divitias ejus.

6. Nihil in terra fine caufa fit, & de humo non oritur dolor.

7. Homo nafcitur ad laborem, & avis ad volatum.

8. Quam ob rem ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum:

9. Qui facit magna & infcrutabilia & mirabilia abfque numero:

10. Qui dat pluviam fuper faciem terræ, & irrigat aquis univerfa:

11. Qui ponit humiles in fublime, & mœrentes erigit fofpitate:

12. Qui diffipat cogitationes malignorum, ne poffint implere manus eorum quod cœperant:

13. ‖ Qui apprehendit fapientes in aftutia eorum, & confilium pravorum diffipat: ‖ 1. Cor. 3. 19.

14. Per diem incurrent tenebras, & quafi in nocte fic palpabunt in meridie.

15. Porrò falvum faciet egenum à gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem.

16. Et erit egeno fpes, iniquitas autem contrahet os fuum.

17. Beatus homo, qui corripitur à Deo: increpationem ergo Domini ne reprobes:

18. Quia ipfe vulnerat, & medetur: percutit, & manus ejus fanabunt.

19. In fex tribulationibus liberabit te, & in feptima non tanget te malum.

20. In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladii.

21. A flagello linguæ abfconderis, & non timebis calamitatem cùm venerit.

22. In vaftitate, & fame ridebis, & beftias terræ non formidabis.

23. Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, & beftiæ terræ pacificæ erunt tibi.

24. Et fcies quòd pacem habeat tabernaculum tuum, & vifitans fpeciem tuam, non peccabis.

25. Scies quoque quoniam multiplex erit femen tuum, & progenies tua quafi herba terræ.

26. Ingredieris in abundantia fepulchrum, ficut infertur acervus tritici in tempore fuo.

27. Ecce, hoc, ut inveftigavimus, ita eft; quod auditum, mente pertracta.

CAPUT VI.

Ostendit Job se longè graviora pati quàm meritus sit, conquerens se ab amicis deseri, graviter arguens & hos tres qui ad se venerant, ac se quoque patienter audiri petit.

1. RESpondens autem Job, dixit:
2. Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui: & calamitas, quam patior, in statera.
3. Quasi arena maris hæc gravior appareret: unde & verba mea dolore sunt plena:
4. Quia sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum, & terrores Domini militant contra me.
5. Numquid rugiet onager cùm habuerit herbam? aut mugiet bos cùm ante præsepe plenum steterit?
6. Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?
7. Quæ priùs nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.
8. Quis det ut veniat petitio mea: & quod expecto, tribuat mihi Deus?
9. Et qui cœpit, ipse me conterat: solvat manum suam, & succidat me?
10. Et hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti.
11. Quæ est enim fortitudo mea ut sustineam? aut quis finis meus, ut patienter agam?
12. Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.
13. Ecce, non est auxilium mihi in me, & necessarii quoque mei recesserunt à me.
14. Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit.
15. Fratres mei præterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in convallibus.
16. Qui timent pruinam, irruet super eos nix.
17. Tempore, quo fuerint dissipati, peribunt: & ut incaluerint, solventur de loco suo.
18. Involutæ sunt semitæ gressuum eorum: ambulabunt in vacuum, & peribunt.
19. Considerate semitas Thema, itinera Saba, & expectate paulisper.
20. Confusi sunt, quia speravi: venerunt quoque usque ad me, & pudore cooperti sunt.
21. Nunc venistis: & modò videntes plagam meam timetis.
22. Numquid dixi: Afferte mihi, & de substantia vestra donate mihi?
23. Vel, Liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me?
24. Docete me, & ego tacebo: & si quid fortè ignoravi, instruite me.
25. Quare detraxistis sermonibus veritatis, cùm è vobis nullus sit qui possit arguere me?
26. Ad increpandum tantùm eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis.
27. Super pupillum irruitis, & subvertere nitimini amicum vestrum.
28. Verumtamen quod cœpistis explete: præbete aurem, & videte an mentiar.
29. Respondete obsecro absque contentione: & loquentes id quod justum est, judicate.
30. Et non invenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit.

CAPUT VII.

Job humanæ vitæ suasque calamitates varias explicat, nec reditum sibi fore verisimilem ad præsentis vitæ felicitatem: petit quoque à Deo liberari à miseriis, admirans Dei erga miserum hominem providentiam.

1. MIlitia est vita hominis super terram: & sicut dies mercenarii, dies ejus.
2. Sicut servus desiderat umbram, & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui:
3. Sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeravi mihi.
4. Si dormiero, dicam: Quando consurgam? & rursum expectabo vesperam, & replebor doloribus usque ad tenebras.
5. Induta est caro mea putredine & sordibus pulveris, cutis mea aruit, & contracta est.
6. Dies mei velociùs transierunt quàm à texente tela succiditur, & consumpti sunt absque ulla spe.
7. Memento quia ventus est vita mea, & non revertetur oculus meus ut videat bona.
8. Nec aspiciet me visus hominis: oculi tui in me, & non subsistam.
9. Sicut consumitur nubes, & pertransit: sic qui descenderit ad inferos, non ascendet.
10. Nec revertetur ultrà in domum suam, neque cognoscet eum ampliùs locus ejus.
11. Quapropter & ego non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei: confabulabor cum amaritudine animæ meæ.
12. Numquid mare ego sum, aut cetus, quia circumdedisti me carcere?
13. Si dixero: Consolabitur me lectulus meus, & relevabor loquens mecum in strato meo:
14. Terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.
15. Quam ob rem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea.
16. Desperavi, nequaquam ultrà jam vivam: parce mihi, nihil enim sunt dies mei.
17. Quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum?
18. Visitas eum diluculò, & subitò probas illum:
19. Usquequo non parcis mihi, nec dimittis me ut glutiam salivam meam?
20. Peccavi, quid faciam tibi ò custos hominum? quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi gravis?
21. Cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam? ecce, nunc in pulvere dormiam: & si manè me quæsieris, non subsistam.

CAPUT VIII.

Baldad Job deinp'o sermone arguit, & eum ut ad Deum melioremque vitam se convertat hortatur, atque ita fore omnia illi feliciora promittit: explicat etiam quàm sit vana spes hypocritarum, asserens Deum bonis bona, & malis mala tantùm tribuere.

1. RESpondens autem Baldad Suhites, dixit:
2. Usquequò loqueris talia, & spiritus multiplex sermones oris tui?
3. Numquid Deus supplantat judicium? aut Omnipotens subvertit quod justum est?
4. Etiam si filii tui peccaverunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ.
5. Tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus:
6. Si mundus & rectus incesseris, statim evigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum justitiæ tuæ:
7. In tantum, ut si priora tua fuerint parva, & novissima tua multiplicentur nimis.
8. Interroga enim generationem pristinam, & diligenter investiga patrum memoriam:
9. (Hesterni quippe sumus, & ignoramus quoniam sicut || umbra dies nostri sunt super terram.)

Infr. 14. 2. Psal. 143. 4.

10. Et ipsi docebunt te: loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia.
11. Numquid virere potest scirpus absque humore? aut crescere carectum sine aqua?
12. Cùm adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit:
13. Sic viæ omnium qui obliviscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit:
14. Non ei placebit vecordia sua, & sicut tela aranearum fiducia ejus.
15. Innitetur super domum suam, & non stabit: fulciet eam, & non consurget:
16. Humectus videtur antequam veniat Sol, & in ortu suo germen ejus egredietur.
17. Super acervum petrarum radices ejus densabuntur, & inter lapides commorabitur.
18. Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet: Non novi te.
19. Hæc est enim lætitia viæ ejus, ut rursum de terra alii germinentur.
20. Deus non projiciet simplicem, nec porriget manum malignis:
21. Donec impleatur risu os tuum, & labia tua jubilo.
22. Qui oderunt te, induentur confusione: & tabernaculum impiorum non subsistet.

CAPUT IX.

Homo, inquit Job, comparatus Deo non potest justificari: divinæ potentia ac sapientiæ magnitudo ostenditur, ut nemo ei resistere aut respondere valeat: porrò Deus & impium percutit & innocentem: suam quoque innocentiam contra amicos tuetur, commemorans suam afflictionem.

1. ET respondens Job, ait:
2. Verè scio quòd ita sit, & quòd non justificetur homo compositus Deo.
3. Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille.
4. Sapiens corde est, & fortis robore: quis restitit ei, & pacem habuit?
5. Qui transtulit montes, & nescierunt hi quos subvertit in furore suo.
6. Qui commovet terram de loco suo, & columnæ ejus concutiuntur.
7. Qui præcipit Soli, & non oritur: & stellas claudit quasi sub signaculo.
8. Qui extendit cœlos solus, & graditur super fluctus maris.
9. Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & interiora Austri.
10. Qui facit magna, & incomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus.
11. Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit, non intelligam.
12. Si repentè interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest: Cur ita facis?
13. Deus, cujus iræ nemo resistere potest, & sub quo curvantur qui portant orbem.
14. Quantus ergo sum ego, ut respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?
15. Qui etiam si habuero quippiam justum, non respondebo, sed meum judicem deprecabor.
16. Et cùm invocantem exaudierit me, non credo quòd audierit vocem meam.
17. In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.
18. Non concedit requiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus.
19. Si fortitudo quæritur, robustissimus est: si æquitas judicii, nemo audet pro me testimonium dicere.
20. Si justificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, pravum me comprobabit.
21. Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ.
22. Unum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit.
23. Si flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentum rideat.
24. Terra data est in manus impii, vultum judicum ejus operit: quòd si non ille est, quis ergo est?
25. Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum.
26. Pertransierunt quasi naves poma portantes, sicut aquila volans ad escam.
27. Cùm dixero: Nequaquam ita loquar: commuto faciem meam, & dolore torqueor.
28. Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti.
29. Si autem & sic impius sum, quare frustra laboravi?
30. Si lotus fuero quasi aquis nivis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ:
31. Tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea.
32. Neque enim viro, qui similis mei est, respondebo: nec qui mecum in judicio ex æquo possit audiri.
33. Non est qui utrumque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus.
34. Auferat à me virgam suam, & pavor ejus non me terreat.
35. Loquar, & non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.

Digitized by Google

CAPUT X.

Job suam afflictionem lamentatur, illius causam à Deo inquirens: quam ostendit non fuisse suam malitiam, neque Dei ignorantiam, qui creatum à se hominem exactè novit; rursumque propter pœnarum exuberantiam plangit se natum.

1. TÆdet animam meam vitæ meæ, dimit-
tam adversùm me eloquium meum,
loquar in amaritudine animæ meæ.
2. Dicam Deo: Noli me condemnare: in-
dica mihi cur me ita judices?
3. Numquid bonum tibi videtur, si calum-
nieris me, & opprimas me opus manuum
tuarum, & consilium impiorum adjuves?
4. Numquid oculi carnei tibi sunt: aut si-
cut videt homo, & tu videbis?
5. Numquid sicut dies hominis dies tui,
& anni tui sicut humana sunt tempora,
6. ut quæras iniquitatem meam, & pec-
catum meum scruteris?
7. Et scias quia nihil impium fecerim,
cùm sit nemo, qui de manu tua possit e-
ruere.
8. Manus tuæ fecerunt me, & plasmave-
runt me totum in circuitu: & sic repentè
præcipitas me?
9. Memento quæso quòd sicut lutum fe-
ceris me, & in pulverem reduces me.
10. Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut
caseum me coagulasti?
11. Pelle & carnibus vestisti me: ossibus
& nervis compegisti me:
12. Vitam & misericordiam tribuisti mihi,
& visitatio tua custodivit spiritum meum.
13. Licèt hæc celes in corde tuo, tamen
scio quia universorum memineris.
14. Si peccavi, & ad horam pepercisti mi-
hi: cur ab iniquitate mea mundum me esse
non pateris?
15. Et si impius fuero, væ mihi est: &
si justus, non levabo caput, saturatus affli-
ctione & miseria.
16. Et propter superbiam quasi leænam
capies me, reversusque mirabiliter me cru-
cias.
17. Instauras testes tuos contra me, &
multiplicas iram tuam adversùm me, & pœ-
næ militant in me.
18. Quare de vulva eduxisti me? qui uti-
nam consumptus essem ne oculus me vi-
deret.
19. Fuissem quasi non essem, de utero
translatus ad tumulum.
20. Numquid non paucitas dierum meorum
finietur brevi? dimitte ergo me, ut plangam
paululum dolorem meum:
21. antequam vadam & non revertar,
ad terram tenebrosam, & opertam mortis
caligine:
22. Terram miseriæ & tenebrarum, ubi
umbra mortis, & nullus ordo, sed sempi-
ternus horror inhabitat.

CAPUT XI.

Sophar iniquè asserit Job propter multa ipsius peccata, quæ recenset, fuisse à Deo percussum, ostendens Deum incomprehensibilem; resipiscenti tamen Job felicissima quæque pollicetur.

1. REspondens autem Sophar Naama-
thites, dixit:
2. Numquid qui multa loquitur, non &
audiet? aut vir verbosus justificabitur?
3. Tibi soli tacebunt homines? & cùm cæ-
teros irriseris, à nullo confutaberis?
4. Dixisti enim: Purus est sermo meus,
& mundus sum in conspectu tuo.
5. Atque utinam Deus loqueretur tecum,
& aperiret labia sua tibi.
6. Ut ostenderet tibi secreta sapientiæ, &
quòd multiplex esset lex ejus, & intellige-
res quòd multò minora exigaris ab eo, quàm
meretur iniquitas tua.
7. Forsitan vestigia Dei comprehendes, &
usque ad perfectum Omnipotentem reperies?
8. Excelsior cœlo est, & quid facies? pro-
fundior inferno, & unde cognosces?
9. Longior terra mensura ejus, & latior mari.
10. Si subverterit omnia, vel in unum
coarctaverit, quis contradicet ei?
11. Ipse enim novit hominum vanitatem,
& videns iniquitatem, nonne considerat?
12. Vir vanus in superbiam erigitur, & tam-
quam pullum onagri se liberum natum putat.
13. Tu autem firmasti cor tuum, & ex-
pandisti ad eum manus tuas.
14. Si iniquitatem, quæ est in manu tua,
abstuleris à te, & non manserit in taberna-
culo tuo injustitia:
15. Tunc levare poteris faciem tuam absque
macula, & eris stabilis, & non timebis.
16. Miseriæ quoque oblivisceris, & quasi
aquarum quæ præterierunt recordaberis.
17. Et quasi meridianus fulgor consurget ti-
bi ad vesperam: & cùm te consumptum pu-
taveris, orieris ut lucifer.
18. Et habebis fiduciam, proposita tibi spe,
& defossus securus dormies.
19. Requiesces, & non erit qui te exterreat:
& deprecabuntur faciem tuam plurimi.
20. || Oculi autem impiorum deficient, & || Lev. 26. 5.
effugium peribit ab eis, & spes illorum abo-
minatio animæ.

CAPUT XII.

Job ut amicorum confundat jactantiam, asserit neminem ignorare Dei potentiam ac sapientiam ex creaturarum gubernatione, quarum status pro suo variat arbitrio.

1. REspondens autem Job, dixit:
2. Ergo vos estis soli homines, &
vobiscum morietur sapientia?
3. || Et mihi est cor, sicut & vobis, nec || Infr. 20. 1.
inferior vestri sum: quis enim hæc, quæ
nostis, ignorat?
4. || Qui deridetur ab amico suo sicut ego, || Prov. 14. 2.
vocabit Deum & exaudiet eum: deridetur
enim justi simplicitas.
5. Lampas contempta apud cogitationes di-
vitum, parata ad tempus statutum.

|| Psal. 43. 11. & 48. 7 6. || Abundant tabernacula prædonum, & audacter provocant Deum, cùm ipse dederit omnia in manus eorum.

7. Nimirum interroga jumenta, & docebunt te: & volatilia cœli, & indicabunt tibi.

8. Loquere terræ, & respondebit tibi: & narrabunt pisces maris.

9. Quis ignorat quòd omnia hæc manus Domini fecerit?

10. In cujus manu anima omnis viventis, & spiritus universæ carnis hominis.

|| Infr. 34. 3 11. || Nonne auris verba dijudicat, & fauces comedentis, saporem?

12. In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.

13. Apud ipsum est sapientia & fortitudo, ipse habet consilium & intelligentiam.

|| Isaiæ 22. 22. Apoc. 3. 7. 14. || Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat.

15. Si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emiserit eas, subvertent terram.

16. Apud ipsum est fortitudo & sapientia: ipse novit & decipientem, & eum qui decipitur.

17. Adducit consiliarios in stultum finem, & judices in stuporem.

18. Balteum regum dissolvit, & præcingit fune renes eorum.

19. Ducit sacerdotes inglorios, & optimates supplantat:

20. Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens.

21. Effundit despectionem super principes, eos, qui oppressi fuerant, relevans.

22. Qui revelat profunda de tenebris, & producit in lucem umbram mortis.

23. Qui multiplicat gentes & perdit eas, & subversas in integrum restituit.

24. Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos ut frustra incedant per invium:

25. Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.

CAPUT XIII.

Job amicos suos ex ipsorum verbis confutans, à Deo arguendos asserit; suam quoque justitiam ac patientiam contra amicos tuetur, quærens à Deo propter quæ peccata tam graviter affligatur.

1. ECce omnia hæc vidit oculus meus, & audivit auris mea, & intellexi singula.

2. Secundùm scientiam vestram & ego novi: nec inferior vestri sum.

3. Sed tamen ad Omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio:

4. Priùs vos ostendens fabricatores mendacii, & cultores perversorum dogmatum.

5. Atque utinam taceretis, ut putaremini esse sapientes.

6. Audite ergo correptionem meam, & judicium labiorum meorum attendite.

7. Numquid Deus indiget vestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos?

8. Numquid faciem ejus accipitis, & pro Deo judicare nitimini?

9. Aut placebit ei quem celare nihil potest? aut decipietur ut homo, vestris fraudulentiis?

10. Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem ejus accipitis.

11. Statim ut se commoverit, turbabit vos, & terror ejus irruet super vos.

12. Memoria vestra comparabitur cineri, & redigentur in lutum cervices vestræ.

13. Tacete paulisper, ut loquar quodcumque mihi mens suggesserit.

14. Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?

15. Etiam si occiderit me, in ipso sperabo: verumtamen vias meas in conspectu ejus arguam.

16. Et ipse erit salvator meus: non enim veniet in conspectu ejus omnis hypocrita.

17. Audite sermonem meum, & ænigmata percipite auribus vestris.

18. Si fuero judicatus, scio quòd justus inveniar.

19. Quis est qui judicetur mecum? veniat: quare tacens consumor?

20. Duo tantùm ne facias mihi, & tunc à facie tua non abscondar:

21. Manum tuam longè fac à me, & formido tua non me terreat.

22. Voca me, & ego respondebo tibi: aut certè loquar, & tu responde mihi.

23. Quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta ostende mihi.

24. Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum?

25. Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris.

26. Scribis enim contra me amaritudines, & consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.

27. Posuisti in nervo pedem meum, & observasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti:

28. Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum, quod comeditur à tinea.

CAPUT XIV.

Job considerata fragilitate humana, admiratur Dei in hominem providentiam, quòd post hanc vitam expectet aliam, & corporum vaticinatur resurrectionem.

1. HOmo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis.

2. || Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra, & numquam in eodem statu permanet. *|| Supr. 8. Psal. 143*

3. Et dignum ducis super hujuscemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in judicium?

4. || Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es? *|| Psal. 50*

5. Breves dies hominis sunt, numerus mensium ejus apud te est: constituisti terminos ejus, qui præteriri non poterunt.

6. Recede paululum ab eo, ut quiescat, donec optata veniat, sicut mercenarii dies ejus.

7. Lignum habet spem: si præcisum fuerit, rursum virescit, & rami ejus pullulant.

8. Si senuerit in terra radix ejus, & in pulvere emortuus fuerit truncus illius,

9. Ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cùm primùm plantatum est:

Digitized by Google

10. Homo verò cùm mortuus fuerit, & nudatus atque consumptus, ubi quæso est?

11. Quomodo si recedant aquæ de mari, & fluvius vacuefactus arescat:

12. Sic homo cùm dormierit, non resurget, donec atteratur cœlum, non evigilabit, nec consurget de somno suo.

13. Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, & abscondas me; donec pertranseat furor tuus, & constituas mihi tempus, in quo recorderis mei?

14. Putasne mortuus homo rursum vivat? cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.

15. Vocabis me, & ego respondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram.

|| *Infr. 31. 4. & 34. 21. Prov. 5. 21.* 16. || Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis.

17. Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam.

18. Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo.

19. Lapides excavant aquæ, & alluvione paulatim terra consumitur: & hominem ergo similiter perdes.

20. Roborasti eum paululum ut in perpetuum transiret: immutabis faciem ejus, & emittes eum.

21. Sive nobiles fuerint filii ejus, sive ignobiles, non intelliget.

22. Attamen caro ejus dum vivet dolebit, & anima illius super semetipso lugebit.

C A P U T XV.

Eliphaz Job arguit jactantiæ, impatientiæ, & blasphemiæ in Deum; apud quem dicit neminem mundum inveniri, describens impiorum ac hypocritarum maledictionem.

1. RESpondens autem Eliphaz Themanites, dixit:

2. Numquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens, & implebit ardore stomachum suum?

3. Arguis verbis eum, qui non est æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.

4. Quantum in te est, evacuasti timorem, & tulisti preces coram Deo.

5. Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantium.

6. Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua respondebunt tibi.

7. Numquid primus homo tu natus es, & ante colles formatus?

8. Numquid consilium Dei audisti, & inferior te erit ejus sapientia?

9. Quid nosti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus?

|| *Eccles. 14. 8.* 10. || Et senes & antiqui sunt in nobis multò vetustiores quàm patres tui.

11. Numquid grande est ut consoletur te Deus? sed verba tua prava hoc prohibent.

12. Quid te elevat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?

13. Quid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo hujuscemodi sermones?

14. Quid est homo, ut immaculatus sit, & ut justus appareat natus de muliere?

|| *Sup. 4. 18.* 15. || Ecce inter sanctos ejus nemo immutabilis, & cœli non sunt mundi in conspectu ejus.

16. Quantò magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem?

17. Ostendam tibi, audi me: quod vidi narrabo tibi.

18. Sapientes confitentur, & non abscondunt patres suos.

19. Quibus solis data est terra, & non transivit alienus per eos.

20. Cunctis diebus suis impius superbit, & numerus annorum incertus est tyrannidis ejus.

21. Sonitus terroris semper in auribus illius: & cùm pax sit, ille semper insidias suspicatur.

22. Non credit quòd reverti possit de tenebris ad lucem, circumspectans undique gladium.

23. Cùm se moverit ad quærendum panem, novit quòd paratus sit in manu ejus tenebrarum dies.

24. Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regem qui præparatur ad prælium.

25. Tetendit enim adversùs Deum manum suam, & contra Omnipotentem roboratus est.

26. Cucurrit adversùs eum erecto collo, & pingui cervice armatus est.

27. Operuit faciem ejus crassitudo, & de lateribus ejus arvina dependet.

28. Habitavit in civitatibus desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ.

29. Non ditabitur, nec perseverabit substantia ejus, nec mittet in terra radicem suam.

30. Non recedet de tenebris: ramos ejus arefaciet flamma, & auferetur spiritu oris sui.

31. Non credet frustra errore deceptus, quòd aliquo pretio redimendus sit.

32. Antequam dies ejus impleantur, peribit: & manus ejus arescent.

33. Lædetur quasi vinea in primo flore botrus ejus, & quasi oliva projiciens florem suum.

34. Congregatio enim hypocritæ sterilis, & ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.

35. || Concepit dolorem, & peperit iniquitatem, & uterus ejus præparat dolos. || *Psal. 7. 15. Isai. 59. 4.*

C A P U T XVI.

Job amicorum auctoritate commotus, dolorem suum plangit, calamitatis magnitudinem ostendens, seque pati citra iniquitatem, cujus conscium esse Deum asserit.

1. RESpondens autem Job, dixit:

2. Audivi frequenter talia, consolatores onerosi omnes vos estis.

3. Numquid habebunt finem verba ventosa? aut aliquid tibi molestum est si loquaris?

4. Poteram & ego similia vestri loqui: atque utinam esset anima vestra pro anima mea.

5. Consolarer & ego vos sermonibus, & moverem caput meum super vos.

6. Roborarem vos ore meo: & moverem

labia

Digitized by Google

labia mea, quasi parcens vobis.

7. Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus: & si tacuero, non recedet à me.

8. Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.

9. Rugæ meæ testimonium dicunt contra me, & suscitatur falsiloquus adversùs faciem meam contradicens mihi.

10. Collegit furorem suum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis: hostis meus terribilibus oculis me intuitus est.

11. Aperuerunt super me ora sua, & exprobrantes percusserunt maxillam meam, satiati sunt pœnis meis.

12. Conclusit me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit.

13. Ego ille quondam opulentus, repentè contritus sum: tenuit cervicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum.

14. Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos, non pepercit, & effudit in terra viscera mea.

15. Concidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas.

16. Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.

17. Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligaverunt.

18. Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cùm haberem mundas ad Deum preces.

19. Terra ne operias sanguinem meum, neque inveniat in te locum latendi clamor meus.

20. Ecce enim in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis.

21. Verbosi amici mei: ad Deum stillat oculus meus.

22. Atque utinam sic judicaretur vir cum Deo, quomodo judicatur filius hominis cum collega suo.

23. Ecce enim breves anni transeunt, & semitam, per quam non revertar, ambulo.

CAPUT XVII.

Job ex afflictionis suæ magnitudine sibi hic nihil præter mortem restare contendit, & amicos præsentem tantùm remunerationem statuentes insipientiæ arguens, ipse futuram requiem præstolatur.

1. SPiritus meus attenuabitur, dies mei breviabuntur, & solum mihi superest sepulchrum.

2. Non peccavi, & in amaritudinibus moratur oculus meus.

3. Libera me Domine, & pone me juxta te, & cujusvis manus pugnet contra me.

4. Cor eorum longè fecisti à disciplina, proptereà non exaltabuntur.

5. Prædam pollicetur sociis, & oculi filiorum ejus deficient.

6. Posuit me quasi in proverbium vulgi, & exemplum sum coram eis.

7. Caligavit ab indignatione oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt.

8. Stupebunt justi super hoc, & innocens contra hypocritam suscitabitur.

9. Et tenebit justus viam suam, & mundis manibus addet fortitudinem.

10. Igitur omnes vos convertimini, & venite, & non inveniam in vobis ullum sapientem.

11. Dies mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.

12. Noctem verterunt in diem, & rursum post tenebras spero lucem.

13. Si sustinuero, infernus domus mea est, & in tenebris stravi lectulum meum.

14. Putredini dixi: Pater meus es; mater mea, & soror mea, vermibus.

15. Ubi est ergo nunc præstolatio mea, & patientiam meam quis considerat?

16. In profundissimum infernum descendent omnia mea: putasne saltem ibi erit requies mihi?

CAPUT XVIII.

Baldad arguens Job jactantiæ & impatientiæ, describit impiorum maledictiones, ut suam contra Job sententiam statuat, nempe ipsum tantùm propter peccata sua puniri.

1. REspondens autem Baldad Suhites, dixit:

2. Usque ad quem finem verba jactabitis? intelligite priùs, & sic loquamur.

3. Quare reputati sumus ut jumenta, & sorduimus coram vobis?

4. Qui perdis animam tuam in furore tuo, numquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco suo?

5. Nonne lux impii extinguetur, nec splendebit flamma ignis ejus?

6. Lux obtenebrescet in tabernaculo illius, & lucerna, quæ super eum est, extinguetur.

7. Arctabuntur gressus virtutis ejus, & præcipitabit eum consilium suum.

8. Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis ejus ambulat.

9. Tenebitur planta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis.

10. Abscondita est in terra pedica ejus, & decipula illius super semitam.

11. Undique terrebunt eum formidines, & involvent pedes ejus.

12. Attenuetur fame robur ejus, & inedia invadat costas illius.

13. Devoret pulchritudinem cutis ejus, consumat brachia illius primogenita mors.

14. Avellatur de tabernaculo suo fiducia ejus, & calcet super eum, quasi rex, interitus.

15. Habitent in tabernaculo illius socii ejus, qui non est, aspergatur in tabernaculo ejus sulphur.

16. Deorsum radices ejus siccentur, sursum autem atteratur messis ejus.

17. ‖ Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen ejus in plateis. ‖ Prov. 2. 22

18. Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eum.

19. Non erit semen ejus, neque progenies in populo suo, nec ullæ reliquiæ in regionibus ejus.

20. In die ejus stupebunt novissimi, & primos invadet horror.

21. Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus ejus, qui ignorat Deum.

Digitized by Google

CAPUT XIX.

Job crudelitatis amicos arguens, se à Deo flagellari dicit immeritò, ostendens afflictionis acerbitatem, & se ab amicis destitutum, ac super futura resurrectione seipsum consolatur.

1. RESpondens autem Job, dixit:

2. Usquequò affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus?

3. En, decies confunditis me, & non erubescitis opprimentes me.

4. Nempe, etsi ignoravi, mecum erit ignorantia mea.

5. At vos contra me erigimini, & arguitis me opprobriis meis.

6. Saltem nunc intelligite quia Deus non æquo judicio afflixerit me, & flagellis suis me cinxerit.

7. Ecce clamabo vim patiens, & nemo audiet: vociferabor, & non est qui judicet.

8. Semitam meam circumsepsit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit.

9. Spoliavit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo.

10. Destruxit me undique, & pereo, & quasi evulsæ arbori abstulit spem meam.

11. Iratus est contra me furor ejus, & sic me habuit quasi hostem suum.

12. Simul venerunt latrones ejus, & fecerunt sibi viam per me, & obsederunt in gyro tabernaculum meum.

13. Fratres meos longè fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me.

14. Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me noverant, obliti sunt mei.

15. Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ, sicut alienum habuerunt me, & quasi peregrinus fui in oculis eorum.

16. Servum meum vocavi, & non respondit, ore proprio deprecabar illum.

17. Halitum meum exhorruit uxor mea, & orabam filios uteri mei.

18. Stulti quoque despiciebant me, & cùm ab eis recessissem, detrahebant mihi.

19. Abominati sunt me quondam consiliarii mei: & quem maximè diligebam, aversatus est me.

20. Pelli meæ, consumptis carnibus, adhæsit os meum, & derelicta sunt tantummodò labia circa dentes meos.

21. Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.

22. Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?

23. Quis mihi tribuat ut scribantur sermones mei? quis mihi det ut exarentur in libro

24. stylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte sculpantur in silice?

25. Scio enim quòd Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum:

26. Et rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum.

27. Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius: reposita est hæc spes mea in sinu meo.

28. Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eum, & radicem verbi inveniamus contra eum?

29. Fugite ergo à facie gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius est: & scitote esse judicium.

CAPUT XX.

Sophar verbis Job motus, correptionem ipsius se dicit auditurum; & quæ sit apud Deum pars impii, multis verbis prosequitur.

1. RESpondens autem Sophar Naamathites, dixit:

2. Idcircò cogitationes meæ variæ succedunt sibi, & mens in diversa rapitur.

3. Doctrinam, qua me arguis, audiam, & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.

4. Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram,

5. Quòd laus impiorum brevis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.

6. Si ascenderit usque ad cœlum superbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit:

7. Quasi sterquilinium in fine perdetur: & qui eum viderant, dicent: Ubi est?

8. Velut somnium avolans non invenietur, transiet sicut visio nocturna.

9. Oculus, qui eum viderat, non videbit, neque ultrà intuebitur eum locus suus.

10. Filii ejus atterentur egestate, & manus illius reddent ei dolorem suum.

11. Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus, & cum eo in pulvere dormient.

12. Cùm enim dulce fuerit in ore ejus malum, abscondet illud sub lingua sua.

13. Parcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture suo.

14. Panis ejus in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus.

15. Divitias, quas devoravit, evomet, & de ventre illius extrahet eas Deus.

16. Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ.

17. (Non videat rivulos fluminis, torrentes mellis, & butyri.)

18. Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur: juxta multitudinem adinventionum suarum, sic & sustinebit.

19. Quoniam confringens nudavit pauperes: domum rapuit, & non ædificavit eam.

20. ‖ Nec est satiatus venter ejus: & cùm habuerit quæ concupierat, possidere non poterit. ‖ Eccl. 5. 9.

21. Non remansit de cibo ejus, & propterea nihil permanebit de bonis ejus.

22. Cùm satiatus fuerit, arctabitur, æstuabit, & omnis dolor irruet super eum.

23. Utinam impleatur venter ejus, ut emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellum suum.

24. Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum.

25. Eductus & egrediens de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua: vadent, & venient super eum horribiles.

26. Omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis ejus: devorabit eum ignis, qui non succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo.

27. Revelabunt cœli iniquitatem ejus, & terra consurget adversùs eum.

Google

28. Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.

29. Hæc est pars hominis impii à Deo, & hæreditas verborum ejus à Domino.

CAPUT XXI.

Job patienter ab amicis audiri postulans, causam inquirit, quare impiorum nonnulli in finem usque vitæ prosperentur, alii contrà adversis cædantur, & respondet, impium in diem perditionis à Deo servari, falsam amicorum consolationem per hoc convellens.

1. RESpondens autem Job, dixit:

2. Audite quæso sermones meos, & agite pœnitentiam.

3. Sustinete me, & ego loquar, & post mea, si videbitur, verba ridete.

4. Numquid contra hominem disputatio mea est, ut meritò non debeam contristari?

5. Attendite me, & obstupescite, & superponite digitum ori vestro:

6. Et ego quando recordatus fuero, pertimesco, & concutit carnem meam tremor.

‖ Jere. 12. 1 Habac. 1. 3 & 13. 7. ‖ Quare ergo impii vivunt, sublevati sunt, confortatique divitiis?

8. Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, & nepotum in conspectu eorum.

9. Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos.

10. Bos eorum concepit, & non abortivit: vacca peperit, & non est privata fœtu suo.

11. Egrediuntur quasi greges parvuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus.

12. Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad sonitum organi.

13. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

14. Qui dixerunt Deo: Recede à nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus.

‖ Malac. 3. 14. 15. ‖ Quis est Omnipotens ut serviamus ei? & quid nobis prodest si oraverimus illum?

16. Verumtamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium impiorum longè sit à me.

17. Quoties lucerna impiorum extinguetur, & superveniet eis inundatio, & dolores dividet furoris sui?

18. Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut favilla, quam turbo dispergit.

19. Deus servabit filiis illius dolorem patris: & cùm reddiderit, tunc sciet.

20. Videbunt oculi ejus interfectionem suam, & de furore Omnipotentis bibet.

21. Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? & si numerus mensium ejus dimidietur?

22. Numquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos judicat?

23. Iste moritur robustus & sanus, dives & felix.

24. Viscera ejus plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur:

25. Alius verò moritur in amaritudine animæ absque ullis opibus:

26. Et tamen simul in pulvere dormient, & vermes operient eos.

27. Certè novi cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas.

28. Dicitis enim: Ubi est domus principis? & ubi tabernacula impiorum?

29. Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis.

30. Quia in diem perditionis servatur malus, & ad diem furoris ducetur.

31. Quis arguet coram eo viam ejus? & quæ fecit, quis reddet illi?

32. Ipse ad sepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.

33. Dulcis fuit glareis Cocyti, & post se omnem hominem trahet, & ante se innumerabiles.

34. Quomodo igitur consolamini me frustra, cùm responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

CAPUT XXII.

Eliphaz arguit Job immisericordiæ in pauperum oppressione, & aliorum facinorum; ostendens ipsum de divina Providentia non rectè sentire, at pœnitenti bona promittens.

1. RESpondens autem Eliphaz Themanites, dixit:

2. Numquid Deo potest comparari homo, etiam cùm perfectæ fuerit scientiæ?

3. Quid prodest Deo si justus fueris? aut quid ei confers, si immaculata fuerit via tua?

4. Numquid timens arguet te, & veniet tecum in judicium,

5. & non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas?

6. Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa, & nudos spoliasti vestibus.

7. Aquam lasso non dedisti, & esurienti subtraxisti panem.

8. In fortitudine brachii tui possidebas terram, & potentissimus obtinebas eam.

9. Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupillorum comminuisti.

10. Propterea circumdatus es laqueis, & conturbat te formido subita.

11. Et putabas te tenebras non visurum, & impetu aquarum inundantium non oppressum iri?

12. An non cogitas quòd Deus excelsior cœlo sit, & super stellarum verticem sublimetur?

13. Et dicis: Quid enim novit Deus? quasi per caliginem judicat.

14. Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, & circa cardines cœli perambulat.

15. Numquid semitam sæculorum custodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui?

16. Qui sublati sunt ante tempus suum, & fluvius subvertit fundamentum eorum:

17. Qui dicebant Deo: Recede à nobis: & quasi nihil posset facere Omnipotens, æstimabant eum:

18. Cùm ille implesset domos eorum bonis: quorum sententia procul sit à me.

19. ‖ Videbunt justi, & lætabuntur, & innocens subsannabit eos. ‖ Psalm. 106. 42.

20. Nonne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum devoravit ignis?

21. Acquiesce igitur ei, & habeto pacem; & per hæc habebis fructus optimos.

22. Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones ejus in corde tuo.

23. Si reversus fueris ad Omnipotentem,

ædificaberis, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo.

24. Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos.

25. Eritque Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coacervabitur tibi.

26. Tunc super Omnipotentem deliciis affluens, & elevabis ad Deum faciem tuam.

27. Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes.

28. Decernes rem, & veniet tibi, & in viis tuis splendebit lumen.

|| Prov. 29. 23.

29. || Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinaverit oculos, ipse salvabitur.

30. Salvabitur innocens, salvabitur autem in munditia manuum suarum.

CAPUT XXIII.

Job divinum judicium humiliter invocans, ostendit se non puniri propter peccata sua, recteque sentire de providentia Dei incomprehensibilis, omnia pro sua voluntate facientis.

1. RESpondens autem Job, ait:

2. Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum.

3. Quis mihi tribuat ut cognoscam & inveniam illum, & veniam usque ad solium ejus?

4. Ponam coram eo judicium, & os meum replebo increpationibus.

5. Ut sciam verba quæ mihi respondeat, & intelligam quid loquatur mihi.

6. Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat.

7. Proponat æquitatem contra me, & perveniat ad victoriam judicium meum.

8. Si ad Orientem iero, non apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum.

9. Si ad sinistram, quid agam? non apprehendam eum: si me vertam ad dexteram, non videbo illum.

10. Ipse verò scit viam meam, & probavit me quasi aurum, quod per ignem transit:

11. Vestigia ejus secutus est pes meus, viam ejus custodivi, & non declinavi ex ea.

12. A mandatis labiorum ejus non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris ejus.

13. Ipse enim solus est, & nemo avertere potest cogitationem ejus: & anima ejus quodcumque voluit, hoc fecit.

14. Cùm expleverit in me voluntatem suam, & alia multa similia præsto sunt ei.

15. Et idcircò à facie ejus turbatus sum, & considerans eum, timore sollicitor.

16. Deus mollivit cor meum, & Omnipotens conturbavit me.

17. Non enim perii propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

CAPUT XXIV.

Job ut rectè se sentire ostendat de divina Providentia, dicit Deo nota esse tempora: & hominum varias recenset iniquitates, ab ipso puniendas.

1. AB Omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem noverunt eum, ignorant dies illius.

2. Alii terminos transtulerunt, diripuerunt greges, & paverunt eos.

3. Asinum pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore bovem viduæ.

4. Subverterunt pauperum viam, & oppresserunt pariter mansuetos terræ.

5. Alii quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum: vigilantes ad prædam, præparant panem liberis.

6. Agrum non suum demetunt: & vineam ejus, quem vi oppresserint, vindemiant.

7. Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore:

8. Quos imbres montium rigant: & non habentes velamen, amplexantur lapides.

9. Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperum spoliaverunt.

10. Nudis & incedentibus absque vestitu, & esurientibus tulerunt spicas.

11. Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt.

12. De civitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulneratorum clamavit, & Deus inultum abire non patitur.

13. Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias ejus, nec reversi sunt per semitas ejus.

14. Manè primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem verò erit quasi fur.

15. Oculus adulteri observat caliginem, dicens: Non me videbit oculus: & operiet vultum suum.

16. Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignoraverunt lucem.

17. Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis: & sic in tenebris quasi in luce ambulant.

18. Levis est super faciem aquæ: maledicta sit pars ejus in terra, nec ambulet per viam vinearum.

19. Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium, & usque ad inferos peccatum illius.

20. Obliviscatur ejus misericordia: dulcedo illius vermes: non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.

21. Pavit enim sterilem, quæ non parit, & viduæ benè non fecit.

22. Detraxit fortes in fortitudine sua: & cùm steterit, non credet vitæ suæ.

23. || Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbiam: oculi autem ejus sunt in viis illius. || Apoc. 2. 21.

24. Elevati sunt ad modicum, & non subsistent, & humiliabuntur sicut omnia, & auferentur, & sicut summitates spicarum conterentur.

25. Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum, & ponere ante Deum verba mea?

CAPUT XXV.

Baldad ex Dei sublimitate & hominis humilitate negat hominem Deo comparatum justificari posse.

1. RESpondens autem Baldad Suhites, dixit:

2. Potestas & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis.

3. Numquid est numerus militum ejus? & super quem non surget lumen illius?

4. Num-

Digitized by Google

4. Numquid justificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere?

5. Ecce luna etiam non splendet, & stellę non sunt mundæ in conspectu ejus.

6. Quantò magis homo putredo, & filius hominis vermis?

CAPUT XXVI.

Job dicit nullum Deo ab homine auxilium præstari posse, Dei incomprehensibilem potentiam ex ipsius operibus demonstrans.

1. Respondens autem Job, dixit:

2. Cujus adjutor es? numquid imbecillis? & sustentas brachium ejus, qui non est fortis?

3. Cui dedisti consilium? forsitan illi, qui non habet sapientiam, & prudentiam tuam ostendisti plurimam.

4. Quem docere voluisti? nonne eum, qui fecit spiramentum?

5. Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis.

6. Nudus est infernus coram illo, & nullum est operimentum perditioni.

7. Qui extendit Aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum.

8. Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum.

9. Qui tenet vultum solii sui, & expandit super illud nebulam suam.

10. Terminum circumdedit aquis, usque dum finiantur lux & tenebræ.

11. Columnæ cœli contremiscunt, & pavent ad nutum ejus.

12. In fortitudine illius repentè maria congregata sunt, & prudentia ejus percussit superbum.

13. Spiritus ejus ornavit cœlos: Et obstetricante manu ejus, eductus est coluber tortuosus.

14. Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum ejus, & cùm vix parvam stillam sermonis ejus audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

CAPUT XXVII.

Job perpetuò constans in sui justificatione, rejecta amicorum calumnia, ostendit quomodo impii ex præsentis vitæ brevi prosperitate in mortem rapiantur à Deo ad supplicia.

1. Addidit quoque Job, assumens parabolam suam, & dixit:

2. Vivit Deus, qui abstulit judicium meum, & Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam.

3. Quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis.

4. Non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.

5. Absit à me ut justos vos esse judicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.

6. Justificationem meam, quam cœpi tenere, non deseram: neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.

7. Sit ut impius, inimicus meus; & adversarius meus, quasi iniquus.

8. Quæ est enim spes hypocritæ si avarè rapiat, & non liberet Deus animam ejus?

9. Numquid Deus audiet clamorem ejus cùm venerit super eum angustia?

10. Aut poterit in Omnipotente delectari, & invocare Deum omni tempore?

11. Docebo vos per manum Dei quæ Omnipotens habeat, nec abscondam.

12. Ecce, vos omnes nostis, & quid sine causa vana loquimini?

13. Hæc est pars hominis impii apud Deum, & hæreditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipient.

14. Si multiplicati fuerint filii ejus, in gladio erunt, & nepotes ejus non saturabuntur pane.

15. Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu, & viduæ illius non plorabunt.

16. Si comportaverit quasi terram argentum, & sicut lutum præparaverit vestimenta:

17. Præparabit quidem, sed justus vestietur illis: & argentum innocens dividet.

18. Ædificavit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit umbraculum.

19. ‖ Dives cùm dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inveniet. ‖ Psal. 48. 18.

20. Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.

21. Tollet eum ventus urens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo.

22. Et mittet super eum, & non parcet: de manu ejus fugiens fugiet.

23. Stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum, intuens locum ejus.

CAPUT XXVIII.

Job sapientiam ostendit auro longè esse præstantiorem, tum origine, tum rei dignitate; Deo autem perspecta esse quæque occultissima naturæ, & sapientiam è cœlo dari, non auro emi.

1. Habet argentum venarum suarum principia: & auro locus est, in quo conflatur.

2. Ferrum de terra tollitur: & lapis solutus calore, in æs vertitur.

3. Tempus posuit tenebris, & universorum finem ipse considerat, lapidem quoque caliginis, & umbram mortis.

4. Dividit torrens à populo peregrinante, eos quos oblitus est pes egentis hominis, & invios.

5. Terra, de qua oriebatur panis in loco suo, igni subversa est.

6. Locus sapphiri lapides ejus, & glebæ illius aurum.

7. Semitam ignoravit avis, nec intuitus est eam oculus vulturis.

8. Non calcaverunt eam filii institorum, nec pertransivit per eam leæna.

9. Ad silicem extendit manum suam, subvertit à radicibus montes.

10. In petris rivos excidit, & omne pretiosum vidit oculus ejus.

11. Profunda quoque fluviorum scrutatus est, & abscondita in luce produxit.

12. Sapientia verò ubi invenitur? & quis est locus intelligentiæ?

13. Nescit homo pretium ejus, nec invenitur in terra suaviter viventium.

14. Abyssus dicit: Non est in me: & mare loquitur: Non est mecum.

‖ Sap. 7. 9. 15. ‖ Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione ejus.

16. Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi sardonyco pretiosissimo, vel sapphiro.

17. Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri:

18. Excelsa & eminentia non memorabuntur comparatione ejus: trahitur autem sapientia de occultis.

19. Non adæquabitur ei topazius de Æthiopia, nec tincturæ mundissimæ componetur.

20. Unde ergo sapientia venit? & quis est locus intelligentiæ?

21. Abscondita est ab oculis omnium viventium, volucres quoque cœli latet.

22. Perditio & mors dixerunt: Auribus nostris audivimus famam ejus.

23. Deus intelligit viam ejus, & ipse novit locum illius.

24. Ipse enim fines mundi intuetur: & omnia, quæ sub cœlo sunt, respicit.

25. Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in mensura.

26. Quando ponebat pluviis legem, & viam procellis sonantibus:

27. Tunc vidit illam, & enarravit, & præparavit, & investigavit.

28. Et dixit homini: Ecce timor Domini, ipsa est sapientia: & recedere à malo, intelligentia.

CAPUT XXIX.

Job pristinæ cupiens restitui felicitati, multis verbis illam enarrat, unà cum bonis suis operibus, quò se de contraria amicorum calumnia vindicet.

1. Addidit quoque Job, assumens parabolam suam, & dixit:

2. Quis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos, secundùm dies, quibus Deus custodiebat me?

3. Quando splendebat lucerna ejus super caput meum, & ad lumen ejus ambulabam in tenebris?

4. Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo?

5. Quando erat Omnipotens mecum: & in circuitu meo pueri mei?

6. Quando lavabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi rivos olei?

7. Quando procedebam ad portam civitatis, & in platea parabant cathedram mihi?

8. Videbant me juvenes, & abscondebantur: & senes assurgentes stabant.

9. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo.

10. Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.

11. Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi.

12. Eò quòd liberassem pauperem vociferantem, & pupillum, cui non esset adjutor.

13. Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum.

14. Justitia indutus sum: & vestivi me, sicut vestimento & diademate, judicio meo.

15. Oculus fui cæco, & pes claudo.

16. Pater eram pauperum: & causam quam nesciebam, diligentissimè investigabam.

17. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.

18. Dicebamque: In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.

19. Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea.

20. Gloria mea semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.

21. Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum.

22. Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquium meum.

23. Expectabant me sicut pluviam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum.

24. Si quando ridebam ad eos, non credebant, & lux vultus mei non cadebat in terram.

25. Si voluissem ire ad eos, sedebam primus: cùmque sederem quasi rex, circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.

CAPUT XXX.

Plangit Job pristinam illam felicitatem versam sibi, permittente Deo, in summam calamitatem.

1. Nunc autem derident me juniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei:

2. Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo, & vita ipsa putabantur indigni.

3. Egestate & fame steriles, qui rodebant in solitudine, squallentes calamitate & miseria.

4. Et mandebant herbas, & arborum cortices, & radix juniperorum erat cibus eorum.

5. Qui de convallibus ista rapientes, cùm singula reperissent, ad ea cum clamore currebant.

6. In desertis habitabant torrentium, & in cavernis terræ, vel super glaream.

7. Qui inter hujuscemodi lætabantur, & esse sub sentibus delicias computabant.

8. Filii stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes.

9. Nunc in eorum canticum versus sum, & factus sum eis in proverbium.

10. Abominantur me, & longè fugiunt à me, & faciem meam conspuere non verentur.

11. Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me, & frænum posuit in os meum.

12. Ad dexteram Orientis calamitates meæ illicò surrexerunt: pedes meos subverterunt, & oppresserunt quasi fluctibus semitis suis.

13. Dissipaverunt itinera mea, insidiati sunt mihi, & prævaluerunt, & non fuit qui ferret auxilium.

14. Quasi rupto muro, & aperta janua irruerunt super me, & ad meas miserias devoluti sunt.

15. Redactus sum in nihilum: abstulisti quasi ventus desiderium meum: & velut nubes pertransiit salus mea.

16. Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, & possident me dies afflictionis.

17. Nocte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt.

18. In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, & quasi capitio tunicæ succinxerunt me.
19. Comparatus sum luto, & assimilatus sum favillæ & cineri.
20. Clamo ad te, & non exaudis me: sto, & non respicis me.
21. Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ adversaris mihi.
22. Elevasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me validè.
23. Scio quia morti trades me, ubi constituta est domus omni viventi.
24. Verumtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam: & si corruerint, ipse salvabis.
25. Flebam quondam super eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.
26. Expectabam bona, & venerunt mihi mala: præstolabar lucem, & eruperunt tenebræ.
27. Interiora mea efferbuerunt absque ulla requie, prævenerunt me dies afflictionis.
28. Mœrens incedebam, sine furore; consurgens, in turba clamabam.
29. Frater fui draconum, & socius struthionum.
30. Cutis mea denigrata est super me, & ossa mea aruerunt præ caumate.
31. Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.

CAPUT XXXI.

Job ut de amicorum calumnia se purget, summum Judicem innocentiæ suæ testem invocans, suas enarrat virtutes.

1. PEpigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.
2. Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hæreditatem Omnipotens de excelsis?
3. Numquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus injustitiam?
4. Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?
5. Si ambulavi in vanitate, & festinavit in dolo pes meus:
6. Appendat me in statera justa, & sciat Deus simplicitatem meam.
7. Si declinavit gressus meus de via, & si secutum est oculos meos cor meum, & si in manibus meis adhæsit macula:
8. Seram, & alius comedat: & progenies mea eradicetur.
9. Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum:
10. Scortum alterius sit uxor mea, & super illam incurventur alii.
11. Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima.
12. Ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina.
13. Si contempsi subire judicium cum servo meo, & ancilla mea, cùm disceptarent adversum me.
14. Quid enim faciam cùm surrexerit ad judicandum Deus? & cùm quæsierit, quid respondebo illi?
15. Numquid non in utero fecit me qui & illum operatus est: & formavit me in vulva unus?
16. Si negavi, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci.
17. Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea:
18. (Quia ab infantia mea crevit mecum miseratio: & de utero matris meæ egressa est mecum,
19. Si despexi pereuntem, eò quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem:
20. Si non benedixerunt mihi latera ejus, & de velleribus ovium mearum calefactus est:
21. Si levavi super pupillum manum meam, etiam cùm viderem me in porta superiorem:
22. Humerus meus à junctura sua cadat, & brachium meum cum suis ossibus confringatur.
23. Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus ejus ferre non potui.
24. Si putavi aurum robur meum, & obrizo dixi: Fiducia mea.
25. Si lætatus sum super multis divitiis meis, & quia plurima reperit manus mea.
26. Si vidi solem cùm fulgeret, & lunam incedentem clarè:
27. Et lætatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum ore meo.
28. Quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum.
29. Si gavisus sum ad ruinam ejus, qui me oderat, & exultavi quòd invenisset eum malum.
30. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam ejus.
31. Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus ejus ut saturemur?
32. Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.
33. Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celavi in sinu meo iniquitatem meam.
34. Si expavi ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ostium.
35. Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum audiat Omnipotens: & librum scribat ipse qui judicat.
36. Ut in humero meo portem illum, & circumdem illum quasi coronam mihi?
37. Per singulos gradus meos pronuntiabo illum, & quasi principi offeram eum.
38. Si adversum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci ejus deflent:
39. Si fructus ejus comedi absque pecunia, & animam agricolarum ejus afflixi:
40. Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.

Finita sunt verba Job.

CAPUT XXXII.

Job silentio amicis imposito, arguitur unà cum illis insipientiæ ab Eliu, qui suam jactat sapientiam.

1. OMiserunt autem tres viri isti respondere Job, eò quòd justus sibi videretur.
2. Et iratus, indignatusque est Eliu filius Ba-

rachel Buzites, de cognatione Ram : iratus est autem adversus Job, eò quòd justum se esse diceret coram Deo.

3. Porrò adversum amicos ejus indignatus est, eò quòd non invenissent responsionem rationabilem, sed tantummodò condemnassent Job.

4. Igitur Eliu expectavit Job loquentem : eò quòd seniores essent qui loquebantur.

5. Cùm autem vidisset quòd tres respondere non potuissent, iratus est vehementer.

6. Respondensque Eliu filius Barachel Buzites, dixit:

Junior sum tempore, vos autem antiquiores, idcircò demisso capite, veritus sum vobis indicare meam sententiam.

7. Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam.

8. Sed, ut video, Spiritus est in hominibus, & inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.

9. Non sunt longævi sapientes, nec senes intelligunt judicium.

10. Ideò dicam: Audite me, ostendam vobis etiam ego meam sapientiam.

11. Expectavi enim sermones vestros, audivi prudentiam vestram, donec disceptaremini sermonibus:

12. Et donec putabam vos aliquid dicere, considerabam : sed, ut video, non est qui possit arguere Job, & respondere ex vobis sermonibus ejus.

13. Ne fortè dicatis: Invenimus sapientiam, Deus projecit eum, non homo.

14. Nihil locutus est mihi, & ego non secundùm sermones vestros respondebo illi.

15. Extimuerunt, nec responderunt ultrà, abstuleruntque à se eloquia.

16. Quoniam igitur expectavi, & non sunt locuti : steterunt, nec ultrà responderunt:

17. Respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meam.

18. Plenus sum enim sermonibus, & coarctat me spiritus uteri mei.

19. En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas novas dirumpit.

20. Loquar, & respirabo paululùm : aperiam labia mea, & respondebo.

21. Non accipiam personam viri, & Deum homini non æquabo.

22. Nescio enim quàm diu subsistam, & si post modicum tollat me Factor meus.

CAPUT XXXIII.

Eliu ex sermonibus Job ostendere nititur eum non esse justum, docens quomodo Deus homini loquatur ut erudiat & increpet, ac resipiscenti propitietur.

1. Audi igitur Job eloquia mea, & omnes sermones meos ausculta.

2. Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis.

3. Simplici corde meo sermones mei, & sententiam puram labia mea loquentur.

4. Spiritus Dei fecit me, & spiraculum Omnipotentis vivificavit me.

5. Si potes, responde mihi, & adversùs faciem meam consiste.

6. Ecce, & me sicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatus sum.

7. Verumtamen miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non sit tibi gravis.

8. Dixisti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audivi:

9. Mundus sum ego, & absque delicto : immaculatus, & non est iniquitas in me.

10. Quia querelas in me reperit, ideò arbitratus est me inimicum sibi.

11. Posuit in nervo pedes meos, custodivit omnes semitas meas.

12. Hoc est ergo, in quo non es justificatus : respondebo tibi, quia major sit Deus homine.

13. Adversùs eum contendis, quòd non ad omnia verba responderit tibi?

14. Semel loquitur Deus, & secundò id ipsum non repetit.

15. Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo:

16. Tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina.

17. Ut avertat hominem ab his quæ facit, & liberet eum de superbia:

18. Eruens animam ejus à corruptione: & vitam illius, ut non transeat in gladium.

19. Increpat quoque per dolorem in lectulo, omnia ossa ejus marcescere facit.

20. Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis.

21. Tabescet caro ejus; & ossa, quæ tecta fuerant, nudabuntur.

22. Appropinquavit corruptioni anima ejus, & vita illius mortiferis.

23. Si fuerit pro eo Angelus loquens unus de millibus, ut annuntiet hominis æquitatem:

24. Miserebitur ejus, & dicet: Libera eum, ut non descendat in corruptionem : inveni in quo ei propitier.

25. Consumpta est caro ejus à suppliciis, revertatur ad dies adolescentiæ suæ.

26. Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit : & videbit faciem ejus in jubilo, & reddet homini justitiam suam.

27. Respiciet homines, & dicet: Peccavi, & verè deliqui, &, ut eram dignus, non recepi.

28. Liberavit animam suam ne pergeret in interitum, sed vivens lucem videret.

29. Ecce, hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos.

30. Ut revocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viventium.

31. Attende Job, & audi me : & tace, dum ego loquor.

32. Si autem habes quod loquaris, responde mihi, loquere : volo enim, te apparere justum.

33. Quòd si non habes, audi me : tace, & docebo te sapientiam.

CAPUT XXXIV.

Eliu rursùm ex verbis Job accusat eum blasphemiæ aliorumque criminum, æquitatem ostendens divini judicii, ejus quoque potentiæ & notitiæ cuncta subesse.

1. Pronuntians itaque Eliu, etiam hæc locutus est:

2. Audite sapientes verba mea, & eruditi auscultate me:

‖ Supr. 12. 11.

3. ‖ Auris enim verba probat, & guttur escas gustu dijudicat.

4. Judicium eligamus nobis, & inter nos videamus quid sit melius.

5. Quia dixit Job: Justus sum, & Deus subvertit judicium meum.

6. In judicando enim me, mendacium est: violenta sagitta mea absque ullo peccato.

7. Quis est vir ut est Job, qui bibit subsannationem quasi aquam?

8. Qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impiis?

9. Dixit enim: Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo.

10. Ideò viri cordati audite me, absit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas.

11. Opus enim hominis reddet ei, & juxta vias singulorum restituet eis.

12. Verè enim Deus non condemnabit frustra, nec Omnipotens subvertet judicium.

13. Quem constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est?

14. Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius & flatum ad se trahet.

15. Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem revertetur.

16. Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & ausculta vocem eloquii mei.

17. Numquid qui non amat judicium, sanari potest? & quomodo tu eum, qui justus est, in tantum condemnas?

18. Qui dicit regi, apostata: qui vocat duces impios:

‖ *Deut. 10. 17. 2. Par. 19. 7. Sap. 6. 8. Eccli. 35. 16. Act. 10. 34. Rom. 2. 11. Galat. 2. 6. Ephes. 6. 9. Coloss. 3. 25. 1. Pet. 1. 17*

19. ‖ Qui non accipit personas principum: nec cognovit tyrannum, cùm disceptaret contra pauperem: opus enim manuum ejus sunt universi.

20. Subitò morientur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertransibunt, & auferent violentum absque manu.

21. Oculi enim ejus super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat.

22. Non sunt tenebræ, & non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.

23. Neque enim ultrà in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in judicium.

24. Conteret multos, & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.

25. Novit enim opera eorum: & idcircò inducet noctem, & conterentur.

26. Quasi impios percussit eos in loco videntium.

27. Qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt:

28. Ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.

29. Ipso enim concedente pacem, quis est qui condemnet? ex quo absconderit vultum, quis est qui contempletur eum & super gentes, & super omnes homines?

30. Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.

31. Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo.

32. Si erravi, tu doce me: si iniquitatem locutus sum, ultrà non addam.

33. Numquid à te Deus expetit eam, quia displicuit tibi? tu enim cœpisti loqui, & non ego: quòd si quid nosti melius, loquere.

34. Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me.

35. Job autem stultè locutus est, & verba illius non sonant disciplinam.

36. Pater mi, probetur Job usque ad finem: ne desinas ab homine iniquitatis.

37. Quia addit super peccata sua blasphemiam, inter nos interim constringatur: & tunc ad judicium provocet sermonibus suis Deum.

CAPUT XXXV.

Eliu colligens Job dixisse Deo non placere quod rectum est, ostendit non Deo sed homini & pietatem prodesse & impietatem obesse.

1. IGitur Eliu hæc rursum locutus est:

2. Numquid æqua tibi videtur tua cogitatio, ut diceres: Justior sum Deo?

3. Dixisti enim: Non tibi placet quod rectum est: vel quid tibi proderit, si ego peccavero?

4. Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum.

5. Suscipe cœlum & intuere, & contemplare æthera quòd altior te sit.

6. Si peccaveris, quid ei nocebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum?

7. Porrò si justè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?

8. Homini, qui similis tui est, nocebit impietas tua: & filium hominis adjuvabit justitia tua.

9. Propter multitudinem calumniatorum clamabunt: & ejulabunt propter vim brachii tyrannorum.

10. Et non dixit: Ubi est Deus, qui fecit me, qui dedit carmina in nocte?

11. Qui docet nos super jumenta terræ, & super volucres cœli erudit nos.

12. Ibi clamabunt, & non exaudiet, propter superbiam malorum.

13. Non ergo frustra audiet Deus, & Omnipotens causas singulorum intuebitur.

14. Etiam cùm dixeris: Non considerat: judicare coram illo, & expecta eum.

15. Nunc enim non infert furorem suum, nec ulciscitur scelus valdè.

16. Ergo Job frustra aperit os suum, & absque scientia verba multiplicat.

CAPUT XXXVI.

Eliu æquitatem divini judicii tuetur, qui percutit ut erudiat, loquitur ut ad se redeant; redeuntes à flagellis liberat: hortatur itaque Job ad resipiscentiam, promittens cuncta prospera.

1. ADdens quoque Eliu, hæc locutus est:

2. Sustine me paululùm, & indicabo tibi: adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.

3. Repetam scientiam meam à principio, & operatorem meum probabo justum.

4. Verè enim absque mendacio sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi.

5. Deus potens non abjicit, cùm & ipse sit potens.

Digitized by Google

6. Sed non salvat impios, & judicium pauperibus tribuit.
7. Non auferet à justo oculos suos, & reges in solio collocat in perpetuum, & illi eriguntur.
8. Et si fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis:
9. Indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia violenti fuerunt.
10. Revelabit quoque aurem eorum, ut corripiat: & loquetur, ut revertantur ab iniquitate.
11. Si audierint & observaverint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria:
12. Si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur in stultitia.
13. Simulatores & callidi provocant iram Dei, neque clamabunt cùm vincti fuerint.
14. Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effeminatos.
15. Eripiet de angustia sua pauperem, & revelabit in tribulatione aurem ejus.
16. Igitur salvabit te de ore angusto latissimè, & non habente fundamentum subter se: requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine.
17. Causa tua quasi impii judicata est, causam judiciumque recipies.
18. Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas: nec multitudo donorum inclinet te.
19. Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine.
20. Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis.
21. Cave ne declines ad iniquitatem; hanc enim cœpisti sequi post miseriam.
22. Ecce, Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus.
23. Quis poterit scrutari vias ejus? aut quis potest ei dicere: Operatus es iniquitatem?
24. Memento quòd ignores opus ejus, de quo cecinerunt viri.
25. Omnes homines vident eum, unusquisque intuetur procul.
26. Ecce, Deus magnus vincens scientiam nostram: numerus annorum ejus in æstimabilis.
27. Qui aufert stillas pluviæ, & effundit imbres ad instar gurgitum.
28. Qui de nubibus fluunt, quæ prætexunt cuncta desuper.
29. Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum,
30. & fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet.
31. Per hæc enim judicat populos, & dat escas multis mortalibus.
32. In manibus abscondit lucem, & præcipit ei ut rursus adveniat.
33. Annuntiat de ea amico suo, quòd possessio ejus sit, & ad eam possit ascendere.

CAPUT XXXVII.

Eliu ex mirabilibus Dei operibus declarat Dei sapientiam, potentiam ac justitiam, & inscrutabile judicium ipsius: quibus vult Job detraxisse.

1 Super hoc expavit cor meum, & emotum est de loco suo.
2. Audite auditionem in terrore vocis ejus, & sonum de ore illius procedentem.
3. Subter omnes cœlos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ.
4. Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suæ, & non investigabitur, cùm audita fuerit vox ejus.
5. Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna & inscrutabilia.
6. Qui præcipit nivi ut descendat in terram, & hyemis pluviis, & imbri fortitudinis suæ.
7. Qui in manu omnium hominum signat, ut noverint singuli opera sua.
8. Ingredietur bestia latibulum, & in antro suo morabitur.
9. Ab interioribus egredietur tempestas, & ab Arcturo frigus.
10. Flante Deo concrescit gelu, & rursum latissimæ funduntur aquæ.
11. Frumentum desiderat nubes, & nubes spargunt lumen suum.
12. Quæ lustrant per circuitum, quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terrarum:
13. Sive in una tribu, sive in terra sua, sive in quocumque loco misericordiæ suæ eas jusserit inveniri.
14. Ausculta hæc Job: sta, & considera mirabilia Dei.
15. Numquid scis quando præceperit Deus pluviis, ut ostenderent lucem nubium ejus?
16. Numquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias?
17. Nonne vestimenta tua calida sunt, cùm perflata fuerit terra Austro?
18. Tu forsitan cum eo fabricatus es cœlos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt.
19. Ostende nobis quid dicamus illi: nos quippe involvimur tenebris.
20. Quis narrabit ei quæ loquor? etiam si locutus fuerit homo, devorabitur.
21. At nunc non vident lucem: subitò aer cogetur in nubes, & ventus transiens fugabit eas.
22. Ab Aquilone aurum venit, & ad Deum formidolosa laudatio.
23. Dignè eum invenire non possumus: magnus fortitudine, & judicio, & justitia, & enarrari non potest.
24. Ideò timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.

CAPUT XXXVIII.

Deus arguit Job, ostendens ex conditis à se operibus non posse illum divinam potentiam ac sapientiam comprehendere.

1 Respondens autem Dominus Job de turbine, dixit:
2. Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis?
3. Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & responde mihi.
4. Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ? indica mihi si habes intelligentiam.
5. Quis posuit mensuras ejus, si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?
6. Super quo bases illius solidatæ sunt? aut quis demisit lapidem angularem ejus:

7. Cùm me laudarent simul astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei?

8. Quis conclusit ostiis mare, quando erumpebat quasi de vulva procedens:

9. Cùm ponerem nubem vestimentum ejus, & caligine illud quasi pannis infantiæ obvolverem?

10. Circumdedi illud terminis meis, & posui vectem, & ostia;

11. Et dixi: Usque huc venies, & non procedes ampliùs, & hic confringes tumentes fluctus tuos.

12. Numquid post ortum tuum præcepisti diluculo, & ostendisti auroræ locum suum?

13. Et tenuisti concutiens extrema terræ, & excussisti impios ex ea?

14. Restituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum:

15. Auferetur ab impiis lux sua, & brachium excelsum confringetur.

16. Numquid ingressus es profunda maris, & in novissimis abyssi deambulasti?

17. Numquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa vidisti?

18. Numquid considerasti latitudinem terræ? indica mihi, si nosti, omnia,

19. In qua via lux habitet, & tenebrarum quis locus sit:

20. Ut ducas unumquodque ad terminos suos, & intelligas semitas domus ejus.

21. Sciebas tunc quòd nasciturus esses? & numerum dierum tuorum noveras?

22. Numquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti?

23. Quæ præparavi in tempus hostis, in diem pugnæ & belli?

24. Per quam viam spargitur lux, dividitur æstus super terram?

25. Quis dedit vehementissimo imbri cursum, & viam sonantis tonitrui,

26. Ut plueret super terram absque homine in deserto, ubi nullus mortalium commoratur,

27. Ut impleret inviam & desolatam, & produceret herbas virentes?

28. Quis est pluviæ pater? vel quis genuit stillas roris?

29. De cujus utero egressa est glacies? & gelu de cœlo quis genuit?

30. In similitudinem lapidis aquæ durantur, & superficies abyssi constringitur.

31. Numquid conjungere valebis micantes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?

32. Numquid producis Luciferum in tempore suo, & Vesperum super filios terræ consurgere facis?

33. Numquid nosti ordinem cœli, & pones rationem ejus in terra?

34. Numquid elevabis in nebula vocem tuam, & impetus aquarum operiet te?

35. Numquid mittes fulgura, & ibunt, & revertentia dicent tibi: Adsumus?

36. Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam?

37. Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli quis dormire faciet?

38. Quando fundebatur pulvis in terra, & glebæ compingebantur?

39. Numquid capies leænæ prædam, & animam catulorum ejus implebis,

40. Quando cubant in antris, & in speluncis insidiantur?

41. ‖ Quis præparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Deum, vagantes, eò quòd non habeant cibos? ‖Psal. 146. 9.

C A P U T XXXIX.

Deus ipsi Job ostendit mirabilia opera sua in ibicibus, onagro, rhinocerote, struthione, equo & aquila; arguens eum quòd cum ipso contendere volueris: quibus Job commotus, agnoscit se temerè locutum.

1. NUmquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes cervas observasti?

2. Dinumerasti menses conceptus earum, & scisti tempus partus earum?

3. Incurvantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt.

4. Separantur filii earum, & pergunt ad pastum: egrediuntur, & non revertuntur ad eas.

5. Quis dimisit onagrum liberum, & vincula ejus quis solvit?

6. Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula ejus in terra salsuginis.

7. Contemnit multitudinem civitatis, clamorem exactoris non audit.

8. Circumspicit montes pascuæ suæ, & virentia quæque perquirit.

9. Numquid volet rhinoceros servire tibi, aut morabitur ad præsepe tuum?

10. Numquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo? aut confringet glebas vallium post te?

11. Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine ejus, & derelinques ei labores tuos?

12. Numquid credes illi quòd sementem reddat tibi, & aream tuam congreget?

13. Penna struthionis similis est pennis herodii, & accipitris.

14. Quando derelinquit ova sua in terra, tu forsitan in pulvere calefacies ea?

15. Obliviscitur quòd pes conculcet ea, aut bestia agri conterat.

16. Duratur ad filios suos quasi non sint sui, frustrà laboravit nullo timore cogente.

17. Privavit enim eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam.

18. Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit: deridet equum & ascensorem ejus.

19. Numquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo ejus hinnitum?

20. Numquid suscitabis eum quasi locustas? gloria narium ejus terror.

21. Terram ungula fodit, exultat audacter: in occursum pergit armatis.

22. Contemnit pavorem, nec cedit gladio.

23. Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus.

24. Fervens & fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem.

25. Ubi audierit buccinam, dicit: Vah; procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & ululatum exercitus.

26. Numquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum?

27. Numquid ad præceptum tuum elevabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum?

28. In petris manet, & in præruptis silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus.

29. Inde contemplatur escam, & de longè oculi ejus prospiciunt.

30. Pulli ejus lambent sanguinem : & ubicumque cadaver fuerit, statim adest.
31. Et adjecit Dominus & locutus est ad Job:
32. Numquid qui contendit cum Deo, tam facilè conquiescit? utique qui arguit Deum, debet respondere ei.
33. Respondens autem Job Domino, dixit:
34. Qui leviter locutus sum, respondere quid possum? manum meam ponam super os meum.
35. Unum locutus sum, quod utinam non dixissem; & alterum, quibus ultrà non addam.

CAPUT XL.

Deus arguens Job quòd visus sit justitiæ ipsius detraxisse, ostendit ei suam potentiam in Behemoth & Leviathan, silentium ei imponens.

1. RESpondens autem Dominus Job de turbine, dixit:
2. Accinge sicut vir lumbos tuos : interrogabo te, & indica mihi.
3. Numquid irritum facies judicium meum: & condemnabis me, ut tu justificeris?
4. Et si habes brachium sicut Deus, & si voce simili tonas?
5. Circumda tibi decorem, & in sublime erigere, & esto gloriosus, & speciosis induere vestibus.
6. Disperge superbos in furore tuo, & respiciens omnem arrogantem humilia.
7. Respice cunctos superbos, & confunde eos, & contere impios in loco suo.
8. Absconde eos in pulvere simul, & facies eorum demerge in foveam:
9. Et ego confitebor quòd salvare te possit dextera tua.
10. Ecce Behemoth, quem feci tecum, fœnum quasi bos comedet:
11. Fortitudo ejus in lumbis ejus, & virtus illius in umbilico ventris ejus.
12. Stringit caudam suam quasi cedrum, nervi testiculorum ejus perplexi sunt.
13. Ossa ejus velut fistulæ æris, cartilago illius quasi laminæ ferreæ.
14. Ipse est principium viarum Dei, qui fecit eum, applicabit gladium ejus.
15. Huic montes herbas ferunt: omnes bestiæ agri ludent ibi.
16. Sub umbra dormit in secreto calami: & in locis humentibus.
17. Protegunt umbræ umbram ejus, circumdabunt eum salices torrentis.
18. Ecce, absorbebit fluvium, & non mirabitur: & habet fiduciam quòd influat Jordanis in os ejus.
19. In oculis ejus quasi hamo capiet eum, & in sudibus perforabit nares ejus.
20. An extrahere poteris Leviathan hamo, & fune ligabis linguam ejus?
21. Numquid pones circulum in naribus ejus, aut armilla perforabis maxillam ejus?
22. Numquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?
23. Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum servum sempiternum?
24. Numquid illudes ei quasi avi, aut ligabis eum ancillis tuis?
25. Concident eum amici, divident illum negotiatores?
26. Numquid implebis sagenas pelle ejus, & gurgustium piscium capite illius?
27. Pone super eum manum tuam : memento belli, nec ultrà addas loqui.
28. Ecce, spes ejus frustrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.

CAPUT XLI.

Malitia Behemoth arguitur juxta illius membra, duritiam & superbiam.

1. NOn quasi crudelis suscitabo eum: quis enim resistere potest vultui meo?
2. Quis antè dedit mihi, ut reddam ei? omnia quæ sub cœlo sunt, mea sunt.
3. Non parcam ei, & verbis potentibus, & ad deprecandum compositis.
4. Quis revelabit faciem indumenti ejus? & in medium oris ejus quis intrabit?
5. Portas vultus ejus quis aperiet? per gyrum dentium ejus formido.
6. Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus.
7. Una uni conjungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas:
8. Una alteri adhærebit, & tenentes se nequaquam separabuntur.
9. Sternutatio ejus splendor ignis, & oculi ejus, ut palpebræ diluculi.
10. De ore ejus lampades procedunt, sicut tędæ ignis accensæ.
11. De naribus ejus procedit fumus, sicut ollæ succensæ atque ferventis.
12. Halitus ejus prunas ardere facit, & flamma de ore ejus egreditur.
13. In collo ejus morabitur fortitudo, & faciem ejus præcedit egestas.
14. Membra carnium ejus cohærentia sibi: mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur.
15. Cor ejus indurabitur tamquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.
16. Cùm sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur.
17. Cùm apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque thorax:
18. Reputabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum, æs.
19. Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides fundæ.
20. Quasi stipulam æstimabit malleum, & deridebit vibrantem hastam.
21. Sub ipso erunt radii solis, & sternet sibi aurum quasi lutum.
22. Fervescere faciet quasi ollam profundum mare, & ponet quasi cùm unguenta bulliunt.
23. Post eum lucebit semita, æstimabit abyssum quasi senescentem.
24. Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret.
25. Omne sublime videt, ipse est rex super universos filios superbiæ.

CAPUT XLII.

Agnoscit Job se insipienter locutum, & à Domino præfertur amicis, ac pro illis orat, duplicia recipiens eorum quæ amiserat; tandemque plenus dierum in pace quievit.

1. RESpondens autem Job Domino, dixit: 2. Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.

3. Quis est iste, qui celat consilium absque scientia? ideò insipienter locutus sum, & quæ ultra modum excederent scientiam meam.

4. Audi, & ego loquar: interrogabo te, & responde mihi.

5. Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.

6. Idcircò ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere.

7. Postquam autem locutus est Dominus verba hæc ad Job, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Job.

8. Sumite ergo vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad servum meum Job, & offerte holocaustum pro vobis: Job autem servus meus orabit pro vobis: faciem ejus suscipiam ut non vobis imputetur stultitia: neque enim locuti estis ad me recta, sicut servus meus Job.

9. Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites, & fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos, & suscepit Dominus faciem Job.

10. Dominus quoque conversus est ad pœnitentiam Job, cùm oraret ille pro amicis suis. Et addidit Dominus omnia quæcumque fuerant Job, duplicia.

11. Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & universæ sorores suæ, & cuncti qui noverant eum priùs, & comederunt cum eo panem in domo ejus: & moverunt super eum caput, & consolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum: & dederunt ei unusquisque ovem unam, & inaurem auream unam.

12. Dominus autem benedixit novissimis Job magis quàm principio ejus. Et facta sunt ei quatuordecim millia ovium, & sex millia camelorum, & mille juga boum, & mille asinæ.

13. Et fuerunt ei septem filii, & tres filiæ.

14. Et vocavit nomen unius Diem, & nomen secundæ Cassiam, & nomen tertiæ Cornustibii.

15. Non sunt autem inventæ mulieres speciosæ sicut filiæ Job in universa terra: deditque eis pater suus hæreditatem inter fratres earum.

16. Vixit autem Job post hæc, centum quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorum suorum usque ad quartam generationem, & mortuus est senex & plenus dierum.

LIBER PSALMORUM.

PSALMORUM liber unicus est apud Latinos, sed in quinque partes dissectus apud Hebræos, quarum unaquæque hac clausula terminatur: fiat, fiat. Hi Davidis dicuntur, non quòd is omnium sit auctor, sed quòd multos veterum collegerit, plurimos ipse addiderit. Quamquam aliqui quoque posterioris ætatis sint, ab ipso Esdra, aliisque Prophetis additi. Latina autem editio, quam hactenus usurpat sancta Romana Ecclesia, non est versio sancti Hieronymi, sed alia translata ab antiquo interprete, ex Græco Septuaginta Seniorum editionis sancti Luciani martyris (quæ κοινὴ sive communis dicebatur) ab ipsomet Hieronymo correcta & emendata.

PSALMUS PRIMUS.

Pios & probos beatos, impios contrà, & peccatores esse miseros.

1. BEatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit:

‖ Jos. 1. 8. 2. ‖ Sed in lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte.

‖ Jer. 17. 8. 3. ‖ Et erit tamquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo:

Et folium ejus non defluet: & omnia quæcumque faciet, prosperabuntur.

4. Non sic impii, non sic: sed tamquam pulvis, quem projicit ventus à facie terræ.

5. Ideo non resurgent impii in judicio: neque peccatores in concilio justorum.

6. Quoniam novit Dominus viam justorum: & iter impiorum peribit.

PSALMUS II.

Frustrà homines, præsertim reges & principes, sese Christi regno opponere. Nam eum esse universorum regem à Deo Patre constitutum, cui sit parendum, si salvi esse velimus.

Act. 4. 25. 1. QUare fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?

2. Astiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum adversùs Dominum, & adversùs Christum ejus:

3. Dirumpamus vincula eorum: & projiciamus à nobis jugum ipsorum.

4. Qui habitat in cœlis irridebit eos: & Dominus subsannabit eos.

5. Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos.

6. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.

7. ‖ Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. ‖ Act. 13. 33.

8. Postula à me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Hebr. 1. 5. & 5. 5.

9. ‖ Reges eos in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringes eos. ‖ Apoc. 2. 27. & 19. 15.

10. Et nunc reges intelligite: erudimini qui judicatis terram.

11. Servite Domino in timore: & exultate ei cum tremore.

12. Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via justa.

13. Cùm exarserit in brevi ira ejus, beati omnes qui confidunt in eo.

PSALMUS III.

Deum, ut se ab exercitu hostili defendat, uti facere consuevit, precatur. Congruit Christo.

1. Psalmus David, cùm fugeret à facie Absalom filii sui. (2. Reg. 15. 14.)

2. DOmine quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt adversùm me.

3. Multi dicunt animæ meæ; Non est salus ipsi in Deo ejus.
4. Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.
5. Voce mea ad Dominum clamavi: & exaudivit me de monte sancto suo.
6. Ego dormivi, & soporatus sum: & exurrexi, quia Dominus suscepit me.
7. Non timebo millia populi circumdantis me: exurge Domine, salvum me fac Deus meus.
8. Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa: dentes peccatorum contrivisti.
9. Domini est salus: & super populum tuum benedictio tua.

PSALMUS IV.

Hortatur cùm hostes suos, tum socios & alios omnes, ut Deum colant, cujus bonis multiplicantur: à Deo autem sibi opem poscit. Congruit Christo & Ecclesiæ.

1. In finem in carminibus. Psalmus David.
2. CUm invocarem exaudivit me Deus justitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi. Miserere mei, & exaudi orationem meam.
3. Filii hominum usquequò gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?
4. Et scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum suum: Dominus exaudiet me cùm clamavero ad eum.
5. || Irascimini, & nolite peccare: quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini. (|| Ephes. 4. 26.)
6. Sacrificate sacrificium justitiæ, & sperate in Domino: multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?
7. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: dedisti lætitiam in corde meo.
8. A fructu frumenti, vini, & olei sui multiplicati sunt.
9. In pace in idipsum dormiam, & requiescam:
10. Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.

PSALMUS V.

Deum orat ut malignos malis, innocentes bonis afficiat.

1. In finem pro ea, quæ hæreditatem consequitur, Psalmus David.
2. VErba mea auribus percipe Domine, intellige clamorem meum.
3. Intende voci orationis meæ, rex meus & Deus meus.
4. Quoniam ad te orabo: Domine manè exaudies vocem meam.
5. Manè astabo tibi & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.
6. Neque habitabit juxta te malignus: neque permanebunt injusti ante oculos tuos.
7. Odisti omnes, qui operantur iniquitatem: perdes omnes, qui loquuntur mendacium.
Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus, 8. ego autem in multitudine misericordiæ tuæ,
Introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.
9. Domine deduc me in justitia tua: propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.
10. Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum vanum est.
11. || Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, judica illos Deus. (|| Psal. 13. Rom. 3. 13)
Decidant à cogitationibus suis, secundùm multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritaverunt te Domine.
12. Et lætentur omnes, qui sperant in te, in æternum exultabunt: & habitabis in eis.
Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum, 13. quoniam tu benedices justo.
Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.

PSALMUS VI.

Deum orat, ut se à morbo, & à peccato sanet: exauditus autem, inimicis insultat.

1. In finem in carminibus, Psalmus David, pro octava.
2. DOmine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.
3. Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum: sana me Domine quoniam conturbata sunt ossa mea.
4. Et anima mea turbata est valdè: sed tu Domine usquequò?
5. Convertere Domine, & eripe animam meam: salvum me fac propter misericordiam tuam.
6. Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?
7. Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo.
8. Turbatus est à furore oculus meus: inveteravi inter omnes inimicos meos.
9. || Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei. (|| Matth. 7. 23. & 25. 41. Luc. 13. 27.)
10. Exaudivit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam suscepit.
11. Erubescant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei: convertantur & erubescant valdè velociter.

PSALMUS VII.

Pro se contra Saulem orat, ut ipse ob suam innocentiam servetur, ille verò ob pertinaciam pœnas luat.

1. Psalmus David, quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Jemini (2. *Reg.* 16.)
2. DOmine Deus meus in te speravi: salvum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me.
3. Ne quando rapiat ut leo animam meam, dum non est qui redimat, neque qui salvum faciat.
4. Domine Deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis:
5. Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis.
6. Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in pulverem deducat.

Digitized by Google

7. Exurge Domine in ira tua: & exaltare in finibus inimicorum meorum.

Et exurge Domine Deus meus in præcepto quod mandasti: 8. & synagoga populorum circumdabit te.

Et propter hanc in altum regredere: 9. Dominus judicat populos.

Judica me Domine secundùm justitiam meam, & secundùm innocentiam meam super me.

10. Consumetur nequitia peccatorum, &
1. Par. 28. 9. Jerem. 11. 20. & 17. 10. & 20. 12. diriges justum, || scrutans corda & renes Deus.

Justum 11. adjutorium meum à Domino, qui salvos facit rectos corde.

12. Deus judex justus, fortis, & patiens: numquid irascitur per singulos dies?

13. Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit: arcum suum tetendit, & paravit illum.

14. Et in eo paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit.

Job 15. 35. Isai. 59. 4. 15. || Ecce parturiit injustitiam: concepit dolorem, & peperit iniquitatem.

16. Lacum aperuit, & effodit eum: & incidit in foveam, quam fecit.

17. Convertetur dolor ejus in caput ejus & in verticem ipsius iniquitas ejus descendet.

18. Confitebor Domino secundùm justitiam ejus: & psallam nomini Domini altissimi.

Psalmus VIII.

Dei magnitudinem prædicat à miris ejus operibus, præsertim hominis atque adeò Christi exaltatione, Psalmus est Propheticus.

1. In finem pro torcularibus, Psalmus David.

2. Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in universa terra!

Quoniam elevata est magnificentia tua super cœlos.

3. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum & ultorem.

4. Quoniam videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum: lunam & stellas, quæ tu fundasti.

5. Quid est homo, quòd memor es ejus? aut filius hominis, quoniam visitas eum?

Hebr. 2. 7. 6. || Minuisti eum paulò minùs ab angelis, gloria & honore coronasti eum:

7. & constituisti eum super opera manuum tuarum.

Gen. 1. 28. 1. Cor. 15. 26. 8. || Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves & boves universas: insuper & pecora campi:

9. Volucres cœli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris.

10. Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in universa terra!

Psalmus IX.

Gratias agit Deo, quòd se, & alios afflictos ab hostium injuria tueatur: orat ut id perpetuò faciat impios evertens, & pios inoper defendens. Quare hic Psalmus in duos apud Hebræos secatur.

1. In finem pro occultis filii, Psalmus David.

2. Confitebor tibi Domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua.

3. Lætabor & exultabo in te: psallam nomini tuo Altissime.

4. In convertendo inimicum meum retrorsum: infirmabuntur, & peribunt à facie tua.

5. Quoniam fecisti judicium meum & causam meam: sedisti super thronum qui judicas justitiam.

6. Increpasti Gentes, & periit impius: nomen eorum delesti in æternum, & in sæculum sæculi.

7. Inimici defecerunt frameæ in finem: & civitates eorum destruxisti.

Periit memoria eorum cum sonitu: 8. Et Dominus in æternum permanet.

Paravit in judicio thronum suum: 9. & ipse judicabit orbem terræ in æquitate, judicabit populos in justitia.

10. Et factus est Dominus refugium pauperi: adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.

11. Et sperent in te qui noverunt nomen tuum: quoniam non dereliquisti quærentes te Domine.

12. Psallite Domino, qui habitat in Sion: annuntiate inter Gentes studia ejus:

13. Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est: non est oblitus clamorem pauperum.

14. Miserere mei Domine: vide humilitatem meam de inimicis meis.

15. Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.

16. Exultabo in salutari tuo: infixæ sunt Gentes in interitu, quem fecerunt.

In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.

17. Cognoscetur Dominus judicia faciens: in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.

18 Convertantur peccatores in infernum, omnes Gentes quæ obliviscuntur Deum.

19. Quoniam non in finem oblivio erit pauperis: patientia pauperum non peribit in finem.

20. Exurge Domine, non confortetur homo: judicentur Gentes in conspectu tuo.

21. Constitue Domine legislatorem super eos: ut sciant gentes quoniam homines sunt.

Psalm. X. secundùm Hebræos.

1. Ut quid Domine recessisti longè, despicis in opportunitatibus, in tribulatione?

2. Dum superbit impius, incenditur pauper: comprehenduntur in consiliis quibus cogitant.

3. Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ: & iniquus benedicitur.

4. Exacerbavit Dominum peccator, secundùm multitudinem iræ suæ non quæret.

5. Non est Deus in conspectu ejus: inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.

Auferuntur judicia tua à facie ejus: omnium inimicorum suorum dominabitur.

6. Dixit enim in corde suo: Non movebor à generatione in generationem, sine malo.

7. || Cujus maledictione os plenum est, & Infr. 13. 3 Rom. 3. 14
amaritudine, & dolo: sub lingua ejus labor & dolor.

8. Se-

8. Sedet in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem.
9. Oculi ejus in pauperem respiciunt: insidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua.
Insidiatur ut rapiat pauperem: rapere pauperem dum attrahit eum.
10. In laqueo suo humiliabit eum, inclinabit se, & cadet cùm dominatus fuerit pauperum.
11. Dixit enim in corde suo: Oblitus est Deus, avertit faciem suam ne videat in finem.
12. Exurge Domine Deus, exaltetur manus tua: ne obliviscaris pauperum.
13. Propter quid irritavit impius Deum? dixit enim in corde suo: Non requiret.
14. Vides, quoniam tu laborem & dolorem consideras: ut tradas eos in manus tuas.
Tibi derelictus est pauper: orphano tu eris adjutor.
15. Contere brachium peccatoris & maligni: quæretur peccatum illius, & non invenietur.
16. Dominus regnabit in æternum, & in sæculum sæculi: peribitis Gentes de terra illius.
17. Desiderium pauperum exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum audivit auris tua.
18. Judicare pupillo & humili, ut non apponat ultrà magnificare se homo super terram.

PSALMUS X.

Se, suisque similes, quòd Deo fidant, in tuto esse: impios autem & peccatores, malè perituros.

1. In finem, Psalmus David.
2. IN Domino confido: quomodo dicitis animæ meæ: Transmigra in montem sicut passer?
3. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde.
4. Quoniam quæ perfecisti, destruxerunt: justus autem quid fecit?
‖Hab.2.20. 5. ‖ Dominus in templo sancto suo, Dominus in cœlo sedes ejus:
Oculi ejus in pauperem respiciunt: palpebræ ejus interrogant filios hominum.
6. Dominus interrogat justum & impium: qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.
7. Pluet super peccatores laqueos: ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.
8. Quoniam justus Dominus, & justitias dilexit: æquitatem vidit vultus ejus.

PSALMUS XI.

Petit ut servetur, quòd impiorum regnum omnia occupet. Idem precatur piis cæteris, Dei promissum urgens.

1. In finem pro octava, Psalmus David.
2. SAlvum me fac Domine, quoniam defecit sanctus: quoniam diminutæ sunt veritates à filiis hominum.
3. Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum: labia dolosa, in corde & corde locuti sunt.
4. Disperdat Dominus universa labia dolosa, & linguam magniloquam.
5. Qui dixerunt: Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est?
6. Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus.
Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.
7. ‖ Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ purgatum septuplum. ‖Prov.30.5
8. Tu Domine servabis nos: & custodies nos à generatione hac in æternum.
9. In circuitu impii ambulant: secundùm altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

PSALMUS XII.

A Deo petit, ut se ab inimico defendat, ut à morte liberatus, ejus beneficentiam cantet.

1. In finem, Psalmus David.
USquequo Domine oblivisceris me in finē? Usquequo avertis faciem tuam à me?
2. Quamdiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?
3. Usquequo exaltabitur inimicus meus super me? 4. respice, & exaudi me, Domine Deus meus.
Illumina oculos meos ne umquam obdormiam in morte: 5. ne quando dicat inimicus meus: Prævalui adversus eum.
Qui tribulant me, exultabunt si motus fuero: 6. ego autem in misericordia tua speravi.
Exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo Domino qui bona tribuit mihi: & psallam nomini Domini altissimi.

PSALMUS XIII.

Quòd impiorum plena sunt omnia; optat Christi adventum, velut bonis salutem allaturum.

1. In finem, Psalmus David.
DIxit insipiens in corde suo: ‖ Non est Deus. ‖Psal.52.1.
Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.
2. Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens, aut requirens Deum.
3. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.
Sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolosè agebant, venenum aspidum sub labiis eorum.
Quorum os maledictione & amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.
Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt: non est timor Dei ante oculos eorum.
4. Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam sicut escam panis?
5. Dominum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.
6. Quoniam Dominus in generatione justa est, consilium inopis confudistis: quoniam Dominus spes ejus est.
7. Quis dabit ex Sion salutare Israel? cùm averterit Dominus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob, & lætabitur Israel.

Digitized by Google

PSALMUS XIV.

Puros & innocuos terræ sanctæ, vel potiùs cœlo & æterna quiete potituros.

1. Psalmus David.

DOmine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?

2. Qui ingreditur sine macula, & operatur justitiam:

3. Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua:

Nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit adversus proximos suos.

4. Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus: timentes autem Dominum glorificat:

Qui jurat proximo suo, & non decipit, 5. qui pecuniam suam non dedit ad usuram, & munera super innocentem non accepit:

Qui facit hæc, non movebitur in æternum.

PSALMUS XV.

Christus Deum Patrem orat, ut se piorum studiosum, & impiorum osorem conservet. Gratias deinde agit quòd ab eo sit è mortuis excitandus & perpetua felicitate donandus.

1. Tituli inscriptio ipsi David.

COnserva me Domine, quoniam speravi in te. 2. Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

3. Sanctis, qui sunt in terra ejus, mirificavit omnes voluntates meas in eis.

4. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum: postea acceleraverunt.

Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.

5. Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei: tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi.

6. Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi.

7. Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum: insuper & usque ad noctem increpuerunt me renes mei.

Act. 2. 25 8. || Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi, ne commovear.

9. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe.

Act. 2. 31 & 13. 35. 10. || Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.

Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo: delectationes in dextera tua usque in finem.

PSALMUS XVI.

Obsecrat ne persecutionibus obruatur. Inimicos quidem in hac vita fortunari, se verò gloriam æternam expectare.

1. Oratio David.

EXaudi Domine justitiam meam: intende deprecationem meam.

Auribus percipe orationem meam, non in labiis dolosis.

2. De vultu tuo judicium meum prodeat: oculi tui videant æquitates.

3. Probasti cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inventa in me iniquitas.

4. Ut non loquatur os meum opera hominum: propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras.

5. Perfice gressus meos in semitis tuis: ut non moveantur vestigia mea.

6. Ego clamavi, quoniam exaudisti me Deus: inclina aurem tuam mihi, & exaudi verba mea.

7. Mirifica misericordias tuas, qui salvos facis sperantes in te.

8. A resistentibus dexteræ tuæ custodi me, ut pupillam oculi.

Sub umbra alarum tuarum protege me: 9. à facie impiorum qui me afflixerunt.

Inimici mei animam meam circumdederunt, 10. adipem suum concluserunt: os eorum locutum est superbiam.

11. Projicientes me nunc circumdederunt me: oculos suos statuerunt declinare in terram.

12. Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam: & sicut catulus leonis habitans in abditis.

13. Exurge Domine, præveni eum, & supplanta eum: eripe animam meam ab impio, frameam tuam 14. ab inimicis manus tuæ.

Domine à paucis de terra divide eos in vita eorum: de absconditis tuis adimpletus est venter eorum.

Saturati sunt filiis: & dimiserunt reliquias suas parvulis suis.

15. Ego autem in justitia apparebo conspectui tuo: satiabor cùm apparuerit gloria tua.

PSALMUS XVII.

Gratias agit, quòd ex maxima rerum desperatione, quam poeticè describit, victoriam & regnum sit consecutus. Multa hic soli Christo conveniunt.

1. In finem puero Domini David, qui locutus est Domino verba cantici hujus, in die, qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, & de manu Saul, & dixit: (2. *Reg.* 22. 2.)

2. DIligam te Domine fortitudo mea: 3. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.

|| Deus meus adjutor meus, & sperabo in eum. Hebr. 2. 13

Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus.

4. Laudans invocabo Dominum: & ab inimicis meis salvus ero.

5. Circumdederunt me dolores mortis: & torrentes iniquitatis conturbaverunt me.

6. Dolores inferni circumdederunt me: præoccupaverunt me laquei mortis.

7. In tribulatione mea invocavi Dominum, & ad Deum meum clamavi:

Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam: & clamor meus in conspectu ejus, introivit in aures ejus.

8. Commota est, & contremuit terra: fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt, quoniam iratus est eis.

9. Ascendit fumus in ira ejus: & ignis à

facie

facie ejus exarsit: carbones succensi sunt ab eo.
10. Inclinavit cœlos, & descendit: & caligo sub pedibus ejus.
11. Et ascendit super cherubim, & volavit: volavit super pennas ventorum.
12. Et posuit tenebras latibulum suum, in circuitu ejus tabernaculum ejus: tenebrosa aqua in nubibus aeris.
13. Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando, & carbones ignis.
14. Et intonuit de cœlo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam: grando & carbones ignis.
15. Et misit sagittas suas, & dissipavit eos: fulgura multiplicavit, & conturbavit eos.
16. Et apparuerunt fontes aquarum, & revelata sunt fundamenta orbis terrarum:
Ab increpatione tua, Domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ.
17. Misit de summo, & accepit me: & assumpsit me de aquis multis.
18. Eripuit me de inimicis meis fortissimis, & ab his qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me.
19. Prævenerunt me in die afflictionis meæ: & factus est Dominus protector meus.
20. Et eduxit me in latitudinem: salvum me fecit, quoniam voluit me.
21. Et retribuet mihi Dominus secundùm justitiam meam, & secundùm puritatem manuum mearum retribuet mihi:
22. Quia custodivi vias Domini, nec impiè gessi à Deo meo.
23. Quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo: & justitias ejus non repuli à me.
24. Et ero immaculatus cum eo: & observabo me ab iniquitate mea.
25. Et retribuet mihi Dominus secundùm justitiam meam: & secundùm puritatem manuum mearum in conspectu oculorum ejus.
26. Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris:
27. Et cum electo electus eris: & cum perverso perverteris.
28. Quoniam tu populum humilem salvum facies: & oculos superborum humiliabis.
29. Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine: Deus meus illumina tenebras meas.
30. Quoniam in te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.
31. Deus meus impolluta via ejus: eloquia Domini igne examinata: protector est omnium sperantium in se.
32. Quoniam quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum nostrum?
33. Deus qui præcinxit me virtute: & posuit immaculatam viam meam.
‖ 2.Reg.22. 34. 34. ‖ Qui perfecit pedes meos tamquam cervorum, & super excelsa statuens me.
‖ 2.Reg.22. 35. 35. ‖ Qui docet manus meas ad prælium: & posuisti, ut arcum æreum, brachia mea.
36. Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ: & dextera tua suscepit me:
Et disciplina tua correxit me in finem: & disciplina tua ipsa me docebit.
37. Dilatasti gressus meos subtus me: & non sunt infirmata vestigia mea:
38. Persequar inimicos meos, & comprehendam illos: & non convertar donec deficiant.
39. Confringam illos, nec poterunt stare: cadent subtus pedes meos.
40. Et præcinxisti me virtute ad bellum: & supplantasti insurgentes in me subtus me.
41. Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, & odientes me disperdidisti.
42. Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret, ad Dominum: nec exaudivit eos:
43. Et comminuam eos, ut pulverem ante faciem venti: ut lutum platearum delebo eos.
44. Eripies me de contradictionibus populi: constitues me in caput Gentium.
45. Populus, quem non cognovi, servivit mihi: in auditu auris obedivit mihi.
46. Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt, & claudicaverunt à semitis suis.
47. Vivit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltetur Deus salutis meæ.
48. Deus qui das vindictas mihi, & subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis.
49. ‖ Et ab insurgentibus in me exaltabis me: à viro iniquo eripies me. ‖ 2.Reg. 49.
50. ‖ Propterea confitebor tibi in nationibus Domine: & nomini tuo psalmum dicam. ‖ 2.Reg. 50. Rom. 15.
51. Magnificans salutes regis ejus, & faciens misericordiam christo suo David, & semini ejus usque in sæculum.

PSALMUS XVIII.

Deum, cùm ex cœlestium rerum opificio, tum è divina lege cognosci: cognitum precatur, ut sibi omnia per errorem vel conscientiam commissa remittat.

1. In finem, Psalmus David.
2. Coeli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annuntiat firmamentum.
3. Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam.
4. Non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.
5. ‖ In omnem terram exivit sonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum. ‖ Rom. 10. 18.
6. In sole posuit tabernaculum suum: ‖ & ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo: ‖ Luc. 45.
Exultavit ut gigas ad currendam viam.
7. A summo cœlo egressio ejus:
Et occursus ejus usque ad summum ejus: nec est qui se abscondat à calore ejus.
8. Lex Domini immaculata convertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis.
9. Justitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.
10. Timor Domini sanctus, permanens in sæculum sæculi: judicia Domini vera, justificata in semetipsa.
11. Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multùm: & dulciora super mel & favum.
12. Etenim servus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa.
13. Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me:
14. & ab alienis parce servo tuo.
Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero: & emundabor à delicto maximo.
15. Et erunt ut complaceant eloquia oris mei: & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.
Domine adjutor meus, & redemptor meus.

Psalmus XIX.

Oratio pro pio Rege ad bellum proficiscente, ut Deum habeat propitium.

1. In finem, Psalmus David.

2. EXaudiat te Dominus in die tribulationis: protegat te nomen Dei Jacob.

3. Mittat tibi auxilium de sancto: & de Sion tueatur te.

4. Memor sit omnis sacrificii tui: & holocaustum tuum pingue fiat.

5. Tribuat tibi secundùm cor tuum: & omne consilium tuum confirmet.

6. Lætabimur in salutari tuo: & in nomine Dei nostri magnificabimur.

7. Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nunc cognovi quoniam salvum fecit Dominus CHRISTUM suum.

Exaudiet illum de cœlo sancto suo: in potentatibus salus dexteræ ejus.

8. Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus.

9. Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos autem surreximus & erecti sumus.

10. Domine salvum fac regem: & exaudi nos in die, qua invocaverimus te.

Psalmus XX.

Gratias agit quòd Christum regem multa gloria affecerit, ejusque hostes sit tandem perditurus.

1. In finem, Psalmus David.

2. DOmine in virtute tua lætabitur rex: & super salutare tuum exultabit vehementer.

3. Desiderium cordis ejus tribuisti ei: & voluntate labiorum ejus non fraudasti eum.

4. Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso.

5. Vitam petiit à te: & tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum, & in sæculum sæculi.

6. Magna est gloria ejus in salutari tuo: gloriam & magnum decorem impones super eum.

7. Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculum sæculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

8. Quoniam rex sperat in Domino: & in misericordia Altissimi non commovebitur.

9. Inveniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inveniat omnes, qui te oderunt.

10. Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & devorabit eos ignis.

11. Fructum eorum de terra perdes: & semen eorum à filiis hominum.

12. Quoniam declinaverunt in te mala; cogitaverunt consilia, quæ non potuerunt stabilire.

13. Quoniam pones eos dorsum: in reliquiis tuis præparabis vultum eorum.

14. Exaltare Domine in virtute tua: cantabimus & psallemus virtutes tuas.

Psalmus XXI.

Christus Patrem in cruce obsecrat, enumeratis suæ perpessionis appendicibus, ut sibi adsit. Sese in vitam revocatum, ejus laudes toto mundo propagaturum. Congruit morbo desperatis.

1. In finem pro susceptione matutina, Psalmus David.

2. DEus Deus meus respice in me: quare me dereliquisti? longè à salute mea verba delictorum meorum. ‖ Matth. 27. 46. Marc. 15. 34.

3. Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi.

4. Tu autem in sancto habitas, Laus Israel.

5. In te speraverunt patres nostri: speraverunt, & liberasti eos.

6. Ad te clamaverunt, & salvi facti sunt: in te speraverunt, & non sunt confusi.

7. Ego autem sum vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abjectio plebis.

8. ‖ Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, & moverunt caput. ‖ Matth. 27. 39. Marc. 15. 29.

9. ‖ Speravit in Domino, eripiat eum: salvum faciat eum, quoniam vult eum. ‖ Matth. 27. 43.

10. Quoniam tu es, qui extraxisti me de ventre: spes mea ab uberibus matris meæ.

11. In te projectus sum ex utero: de ventre matris meæ Deus meus es tu,

12. ne discesseris à me:

Quoniam tribulatio proxima est: quoniam non est qui adjuvet.

13. Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues obsederunt me.

14. Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens.

15. Sicut aqua effusus sum: & dispersa sunt omnia ossa mea.

Factum est cor meum tamquam cera liquescens in medio ventris mei.

16. Aruit tamquam testa virtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis: & in pulverem mortis deduxisti me.

17. Quoniam circumdederunt me canes multi: concilium malignantium obsedit me.

Foderunt manus meas & pedes meos:

18. dinumeraverunt omnia ossa mea.

Ipsi verò consideraverunt & inspexerunt me:

19. ‖ diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. ‖ Matth. 27. 35. Joan. 19. 23. 24.

20. Tu autem Domine ne elongaveris auxilium tuum à me: ad defensionem meam conspice.

21. Erue à framea Deus animam meam: & de manu canis unicam meam.

22. Salva me ex ore leonis: & à cornibus unicornium humilitatem meam.

23. ‖ Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesiæ laudabo te. ‖ Heb. 2. 12

24. Qui timetis Dominum laudate eum: universum semen Jacob glorificate eum:

25. Timeat eum omne semen Israel: quoniam non sprevit, neque despexit deprecationem pauperis:

Nec avertit faciem suam à me: & cùm clamarem ad eum exaudivit me.

26. Apud te laus mea in ecclesia magna: vota mea reddam in conspectu timentium eum.

27. Edent pauperes, & saturabuntur: & laudabunt Dominum qui requirunt eum: vivent corda eorum in sæculum sæculi.

28. Re-

28. Reminiscentur & convertentur ad Dominum universi fines terræ:

Et adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ Gentium.

29. Quoniam Domini est regnum: & ipse dominabitur Gentium.

30. Manducaverunt & adoraverunt omnes pingues terræ: in conspectu ejus cadent omnes qui descendunt in terram.

31. Et anima mea illi vivet: & semen meum serviet ipsi.

32. Annuntiabitur Domino generatio ventura: & annuntiabunt cœli justitiam ejus populo qui nascetur, quem fecit Dominus.

Psalmus XXII.

Celebrat beneficia à Domino accepta. Se per eum tutum fuisse & semper fore.

1. Psalmus David.

Isai.40.11. Jere.23.4. Ezech.34.11. & 23. 1.Petr.2.25. & 5.4.

DOminus regit me, & nihil mihi deerit:

2. in loco pascuæ ibi me collocavit.

Super aquam refectionis educavit me:

3. animam meam convertit.

Deduxit me super semitas justitiæ, propter nomen suum.

4. Nam, & si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es.

Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.

5. Parasti in conspectu meo mensam, adversus eos, qui tribulant me.

Impinguasti in oleo caput meum: & calix meus inebrians quàm præclarus est!

6. Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ:

7. Et ut inhabitem in domo Domini, in longitudinem dierum.

Psalmus XXIII.

Deum toti terræ imperare, ejus autem cælestem montem innocentes ingressuros, siquidem Christus triumphans portas aperuerit.

1. Prima sabbathi, Psalmus David.

Psalm.49.12. 1.Cor.10.26.

DOmini est terra, & plenitudo ejus: orbis terrarum, & universi, qui habitant in eo.

2. Quia ipse super maria fundavit eum: & super flumina præparavit eum.

3. Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto ejus?

4. Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec juravit in dolo proximo suo.

5. Hic accipiet benedictionem à Domino: & misericordiam à Deo salutari suo.

6. Hæc est generatio quærentium eum, quærentium faciem Dei Jacob.

7. Attollite portas principes vestras, & elevamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.

8. Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis & potens: Dominus potens in prælio.

9. Attollite portas principes vestras, & elevamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.

10. Quis est iste rex gloriæ? Dominus virtutum ipse est rex gloriæ.

Psalmus XXIV.

Rogat, ut ex inimicis liberetur, peccatis absolutis, periculis tum ipse, tum populus eripiatur.

1. In finem, Psalmus David.

AD te Domine levavi animam meam:

2. Deus meus in te confido, non erubescam:

3. Neque irrideant me inimici mei: etenim universi, qui sustinent te, non confundentur.

4. Confundantur omnes iniqua agentes supervacuè.

Vias tuas Domine demonstra mihi: & semitas tuas edoce me.

5. Dirige me in veritate tua, & doce me: quia tu es Deus salvator meus, & te sustinui tota die.

6. Reminiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum, quæ à sæculo sunt.

7. Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.

Secundùm misericordiam tuam memento mei tu: propter bonitatem tuam Domine.

8. Dulcis & rectus Dominus: propter hoc legem dabit delinquentibus in via.

9. Diriget mansuetos in judicio: docebit mites vias suas.

10. Universæ viæ Domini, misericordia & veritas, requirentibus testamentum ejus & testimonia ejus.

11. Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo: multum est enim.

12. Quis est homo qui timet Dominum? legem statuit ei in via, quam elegit.

13. Anima ejus in bonis demorabitur: & semen ejus hæreditabit terram.

14. Firmamentum est Dominus timentibus eum: & testamentum ipsius ut manifestetur illis.

15. Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos.

16. Respice in me, & miserere mei: quia unicus & pauper sum ego.

17. Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: de necessitatibus meis erue me.

18. Vide humilitatem meam, & laborem meum: & dimitte universa delicta mea.

19. Respice inimicos meos quoniam multiplicati sunt, || & odio iniquo oderunt me. Joan.15.25.

20. Custodi animam meam, & erue me: non erubescam quoniam speravi in te.

21. Innocentes & recti adhæserunt mihi: quia sustinui te.

22. Libera Deus Israel, ex omnibus tribulationibus suis.

Psalmus XXV.

Petit, ne se innocentem, in improborum numero habeat.

1. In finem, Psalmus David.

JUdica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum: & in Domino sperans non infirmabor.

2. Proba me Domine, & tenta me: ure renes meos & cor meum.

3. Quoniam misericordia tua ante oculos meos est: & complacui in veritate tua.

4. Non sedi cum concilio vanitatis: & cum iniqua gerentibus non introibo.

5. Odivi

5. Odivi ecclesiam malignantium : & cum impiis non sedebo.
6. Lavabo inter innocentes manus meas : & circumdabo altare tuum Domine:
7. Ut audiam vocem laudis, & enarrem universa mirabilia tua.
8. Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.
9. Ne perdas cum impiis Deus animam meam, & cum viris sanguinum vitam meam:
10. In quorum manibus iniquitates sunt : dextera eorum repleta est muneribus.
11. Ego autem in innocentia mea ingressus sum : redime me, & miserere mei.
12. Pes meus stetit in directo : in ecclesiis benedicam te Domine.

PSALMUS XXVI.

Se esse tutum adversus omnem vim, modò in Dei domo, id est, Ecclesia permaneat, & à Deo contra adversariorum injurias defendatur.

1. Psalmus David priusquam liniretur.

DOminus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo?
Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?
2. Dum appropiant super me nocentes, ut edant carnes meas:
Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt.
3. Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum.
Si exurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo.
4. Unam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ:
Ut videam voluptatem Domini, & visitem templum ejus.
5. Quoniam abscondit me in tabernaculo suo : in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.
6. In petra exaltavit me : & nunc exaltavit caput meum super inimicos meos.
Circuivi, & immolavi in tabernaculo ejus hostiam vociferationis : cantabo, & psalmum dicam Domino.
7. Exaudi Domine vocem meam, qua clamavi ad te : miserere mei, & exaudi me.
8. Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea : faciem tuam Domine requiram.
9. Ne avertas faciem tuam à me : ne declines in ira à servo tuo.
Adjutor meus esto : ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus.
10. Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me : Dominus autem assumpsit me.
11. Legem pone mihi Domine in via tua : & dirige me in semitam rectam propter inimicos meos.
12. Ne tradideris me in animas tribulantium me : quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi.
13. Credo videre bona Domini in terra viventium.
14. Expecta Dominum, viriliter age : & confortetur cor tuum, & sustine Dominum.

PSALMUS XXVII.

Christus à Deo Patre poscit, ne se in inferis retineat, peccatorum loco habens, sed illis punitis, se, & Dei populum perpetuò servet. Mysterium resurrectionis suæ indicat.

Psalmus ipsi David.

1. AD te Domine clamabo, Deus meus ne sileas à me : nequando taceas à me, & assimilabor descendentibus in lacum.
2. Exaudi Domine vocem deprecationis meæ dum oro ad te : dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.
3. Ne simul trahas me cum peccatoribus : & cum operantibus iniquitatem ne perdas me:
Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.
4. Da illis secundùm opera eorum, & secundùm nequitiam adinventionum ipsorum.
Secundùm opera manuum eorum tribue illis : redde retributionem eorum ipsis.
5. Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuum ejus, destrues illos, & non ædificabis eos:
6. Benedictus Dominus : quoniam exaudivit vocem deprecationis meæ.
7. Dominus adjutor meus, & protector meus: in ipso speravit cor meum, & adjutus sum.
Et refloruit caro mea : & ex voluntate mea confitebor ei.
8. Dominus fortitudo plebis suæ : & protector salvationum Christi sui est.*
9. Salvum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ : & rege eos, & extolle illos usque in æternum.

PSALMUS XXVIII.

Pios ad Deum gloria afficiendum hortatur, qui tam terrifica voce, sive tonitru suam potentiam ostendat. Verbo Dei competit.

Psalmus David.

1. In consummatione tabernaculi.

AFferte Domino filii Dei : afferte Domino filios arietum.
2. Afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini ejus : adorate Dominum in atrio sancto ejus.
3. Vox Domini super aquas, Deus majestatis intonuit : Dominus super aquas multas.
4. Vox Domini in virtute : vox Domini in magnificentia.
5. Vox Domini confringentis cedros : & confringet Dominus cedros Libani:
6. Et comminuet eas tamquam vitulum Libani : & dilectus quemadmodum filius unicornium.
7. Vox Domini intercidentis flammam ignis:
8. Vox Domini concutientis desertum : & commovebit Dominus desertum Cades.
9. Vox Domini præparantis cervos, & revelabit condensa : & in templo ejus omnes dicent gloriam.
10. Dominus diluvium inhabitare facit : & sedebit Dominus rex in æternum.
11. Dominus virtutem populo suo dabit : Dominus benedicet populo suo in pace.

PSALMUS XXIX.

Gratias agit, quòd ex periculis ereptus & exauditus sit. Congruit Christo.

Psalmus Cantici.

1. In dedicatione domus David.

2. EXaltabo te Domine, quoniam suscepisti me: nec delectasti inimicos meos super me.

3. Domine Deus meus clamavi ad te, & sanasti me.

4. Domine eduxisti ab inferno animam meam: salvasti me à descendentibus in lacum.

5. Psallite Domino sancti ejus: & confitemini memoriæ sanctitatis ejus.

6. Quoniam ira in indignatione ejus: & vita in voluntate ejus.

Ad vesperum demorabitur fletus: & ad matutinum lætitia.

7. Ego autem dixi in abundantia mea: Non movebor in æternum.

8. Domine in voluntate tua, præstitisti decori meo virtutem.

Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.

9. Ad te Domine clamabo: & ad Deum meum deprecabor.

10. Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem?

Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam?

11. Audivit Dominus, & misertus est mei: Dominus factus est adjutor meus.

12. Convertisti planctum meum in gaudium mihi: conscidisti saccum meum, & circumdedisti me lætitia:

13. Ut cantet tibi gloria mea, & non compungar: Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.

PSALMUS XXX.

Precem instituit contra pericula & hostium studia, tum divinam in pios providentiam extollit, illos ad eum diligendum invitans, qui pro suis operibus quemque remuneretur. Christo congruit.

1. In finem, Psalmus David, pro extasi.

2. IN te Domine speravi, non confundar in æternum: in justitia tua libera me.

3. Inclina ad me aurem tuam, accelera ut eruas me.

Esto mihi in Deum protectorem, & in domum refugii, ut salvum me facias.

4. Quoniam fortitudo mea, & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.

5. Educes me de laqueo hoc, quem absconderunt mihi: quoniam tu es protector meus.

6. || In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis. (|| Luc. 23. 46.)

7. Odisti observantes vanitates, supervacuè.

Ego autem in Domino speravi;

8. exultabo, & lætabor in misericordia tua.

Quoniam respexisti humilitatem meam, salvasti de necessitatibus animam meam.

9. Nec conclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco spatioso pedes meos.

10. Miserere mei Domine quoniam tribulor: conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus:

11. Quoniam defecit in dolore vita mea: & anni mei in gemitibus.

Infirmata est in paupertate virtus mea: & ossa mea conturbata sunt.

12. Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium & vicinis meis valdè: & timor notis meis.

Qui videbant me, foras fugerunt à me:

13. oblivioni datus sum, tamquam mortuus à corde.

Factus sum tamquam vas perditum:

14. quoniam audivi vituperationem multorum commorantium in circuitu.

In eo dum convenirent simul adversum me, accipere animam meam consiliati sunt.

15. Ego autem in te speravi Domine: dixi: Deus meus es tu:

16. in manibus tuis sortes meæ.

Eripe me de manu inimicorum meorum, & à persequentibus me.

17. Illustra faciem tuam super servum tuum, salvum me fac in misericordia tua:

18. Domine non confundar, quoniam invocavi te.

Erubescant impii, & deducantur in infernum:

19. muta fiant labia dolosa.

Quæ loquuntur adversus justum iniquitatem, in superbia, & in abusione.

20. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te!

Perfecisti eis, qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum.

21. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum.

Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.

22. Benedictus Dominus: quoniam mirificavit misericordiam suam mihi in civitate munita.

23. Ego autem dixi in excessu mentis meæ: Projectus sum à facie oculorum tuorum.

Ideò exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te.

24. Diligite Dominum omnes sancti ejus: quoniam veritatem requiret Dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam.

25. Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.

PSALMUS XXXI.

Beatos esse, quibus remissa sunt peccata, inde suo & sanctorum omnium exemplo hortatur, ut hanc beatitudinem quisque sibi quærat & contumaciam belluinam abjiciat. Hinc enim manere pœnas, illinc præmia.

Ipsi David intellectus.

1. BEati, quorum remissæ sunt iniquitates: & quorum tecta sunt peccata. (Rom. 4. 7.)

2. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus.

3. Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.

4. Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua: conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina.

5. Delictum meum cognitum tibi feci: & injustitiam meam non abscondi.

|| Dixi: Confitebor adversùm me injustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. (|| Isai. 14.)

Digitized by Google

6. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.

Veruntamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.

7. Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circumdedit me: exultatio mea erue me à circumdantibus me.

8. Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac, qua gradieris: firmabo super te oculos meos.

9. Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.

In camo & fræno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.

10. Multa flagella peccatoris, sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.

11. Lætamini in Domino & exultate justi, & gloriamini omnes recti corde.

Psalmus XXXII.

Justos invitat ad celebrandum Deum ex ipsius physico opificio, erga homines benignitate & providentia.

Psalmus David.

1. EXultate justi in Domino: rectos decet collaudatio.

2. Confitemini Domino in cithara: in psalterio decem chordarum psallite illi.

3. Cantate ei canticum novum: benè psallite ei in vociferatione.

4. Quia rectum est verbum Domini, & omnia opera ejus in fide.

5. Diligit misericordiam & judicium: misericordia Domini plena est terra.

6. Verbo Domini cœli firmati sunt: & spiritu oris ejus omnis virtus eorum.

7. Congregans sicut in utre aquas maris: ponens in thesauris abyssos.

8. Timeat Dominum omnis terra: ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem.

9. ‖ Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt. ‖ *Judith.* 16.17.

10. Dominus dissipat consilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia principum.

11. Consilium autem Domini in æternum manet: cogitationes cordis ejus in generatione & generationem.

12. Beata gens, cujus est Dominus, Deus ejus: populus, quem elegit in hæreditatem sibi.

13. De cœlo respexit Dominus: vidit omnes filios hominum.

14. De præparato habitaculo suo respexit super omnes, qui habitant terram.

15. Qui finxit sigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.

16. Non salvatur rex per multam virtutem: & gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ.

17. Fallax equus ad salutem: in abundantia autem virtutis suæ non salvabitur.

18. Ecce oculi Domini super metuentes eum: & in eis, qui sperant super misericordia ejus.

19. Ut eruat à morte animas eorum: & alat eos in fame.

20. Anima nostra sustinet Dominum: quoniam adjutor & protector noster est.

21. Quia in eo lætabitur cor nostrum: & in nomine sancto ejus speravimus.

22. Fiat misericordia tua Domine super nos: quemadmodum speravimus in te.

Psalmus XXXIII.

Se & alios adhortatur ad Deum piè colendum, quòd suos ab omnibus malis defendat, impios perdat.

1. David, cùm immutavit vultum suum coram Achimelech, & dimisit eum, & abiit. (1. *Reg.* 21.)

2. BEnedicam Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo.

3. In Domino laudabitur anima mea: audiant mansueti, & lætentur.

4. Magnificate Dominum mecum: & exaltemus nomen ejus in idipsum.

5. Exquisivi Dominum, & exaudivit me: & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.

6. Accedite ad eum, & illuminamini: & facies vestræ non confundentur.

7. Iste pauper clamavit, & Dominus exaudivit eum: & de omnibus tribulationibus ejus salvavit eum.

8. Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum: & eripiet eos.

9. Gustate, & videte quoniam suavis est Dominus: beatus vir, qui sperat in eo.

10. Timete Dominum omnes sancti ejus: quoniam non est inopia timentibus eum.

11. ‖ Divites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono. ‖ *Luc.* 1.53.

12. Venite filii, audite me: timorem Domini docebo vos.

13. ‖ Quis est homo qui vult vitam: diligit dies videre bonos? ‖ 1. *Petr.* 3. 10.

14. Prohibe linguam tuam à malo: & labia tua ne loquantur dolum.

15. Diverte à malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam.

16. Oculi Domini ‖ super justos: & aures ejus in preces eorum. ‖ *Eccli.* 15. 20. *Hebr.* 4.13.

17. Vultus autem Domini super facientes mala: ut perdat de terra memoriam eorum.

18. Clamaverunt justi, & Dominus exaudivit eos: & ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.

19. Juxtà est Dominus iis, qui tribulato sunt corde: & humiles spiritu salvabit.

20. Multæ tribulationes justorum: & de omnibus his liberabit eos Dominus.

21. Custodit Dominus omnia ossa eorum: unum ex his non conteretur.

22. Mors peccatorum pessima: & qui oderunt justum delinquent.

23. Redimet Dominus animas servorum suorum: & non delinquent omnes qui sperant in eo.

Psalmus XXXIV.

Christus hostibus, non suis propriè, sed Dei, excidium; sibi salutem precatur. Psalmus est propheticus. Joann. 15. *Congruit piis.*

1. Ipsi David.

JUdica, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me.

2. Apprehende arma & scutum: & exurge in adjutorium mihi.

3. Effunde frameam, & conclude adversùs eos, qui persequuntur me: dic animæ meæ: Salus tua ego sum.

‖ Infr. 39. 15.

4. ‖ Confundantur & revereantur, quærentes animam meam.

Avertantur retrorsùm, & confundantur cogitantes mihi mala.

5. Fiant tamquam pulvis ante faciem venti; & angelus Domini coarctans eos.

6. Fiat via illorum tenebræ & lubricum: & angelus Domini persequens eos.

7. Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui: supervacuè exprobraverunt animam meam.

8. Veniat illi laqueus quem ignorat: & captio, quam abscondit, apprehendat eum: & in laqueum cadat in ipsum.

9. Anima autem mea exultabit in Domino: & delectabitur super salutari suo.

10. Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi?

Eripiens inopem de manu fortiorum ejus: egenum & pauperem à diripientibus eum.

11. Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me.

12. Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animæ meæ.

13. Ego autem cùm mihi molesti essent, induebar cilicio.

Humiliabam in jejunio animam meam; & oratio mea in sinu meo convertetur.

14. Quasi proximum, & quasi fratrem nostrum, sic complacebam: quasi lugens & contristatus sic humiliabar.

15. Et adversùm me lætati sunt, & convenerunt: congregata sunt super me flagella, & ignoravi.

16. Dissipati sunt, nec compuncti, tentaverunt me, subsannaverunt me subsannatione: frenduerunt super me dentibus suis.

17. Domine quando respicies? restitue animam meam à malignitate eorum, à leonibus unicam meam.

18. Confitebor tibi in ecclesia magna, in populo gravi laudabo te.

‖ Joan. 15. 25.

19. Non supergaudeant mihi qui adversantur mihi iniquè: ‖ qui oderunt me gratis & annuunt oculis.

20. Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur: & in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant.

21. Et dilataverunt super me os suum: dixerunt: Euge, euge, viderunt oculi nostri.

22. Vidisti Domine ne sileas: Domine, ne discedas à me.

23. Exurge & intende judicio meo: Deus meus, & Dominus meus, in causam meam.

24. Judica me secundùm justitiam tuam Domine Deus meus, & non supergaudeant mihi.

25. Non dicant in cordibus suis: Euge, euge, animæ nostræ: nec dicant: Devoravimus eum.

26. Erubescant & revereantur simul, qui gratulantur malis meis.

Induantur confusione & reverentia qui magna loquuntur super me.

27. Exultent & lætentur qui volunt justitiam meam: & dicant semper: Magnificetur Dominus, qui volunt pacem servi ejus.

28. Et lingua mea meditabitur justitiam tuam, tota die laudem tuam.

PSALMUS XXXV.

Malitia impiorum opponit bonitatem & beneficentiam Dei.

1. In finem, servo Domini ipsi David.

2. DIxit injustus ut delinquat in semetipso: non est timor Dei ante oculos ejus.

3. ‖ Quoniam dolosè egit in conspectu ejus: ut inveniatur iniquitas ejus ad odium. ‖ Sap. 15. 3.

4. Verba oris ejus iniquitas, & dolus: noluit intelligere ut benè ageret.

5. Iniquitatem meditatus est in cubili suo: astitit omni viæ non bonæ; malitiam autem non odivit.

6. Domine in cœlo misericordia tua: & veritas tua usque ad nubes.

7. Justitia tua sicut montes Dei: judicia tua abyssus multa.

Homines, & jumenta salvabis Domine:

8. Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.

Filii autem hominum, in tegmine alarum tuarum sperabunt.

9. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos.

10. Quoniam apud te est fons vitæ: & in lumine tuo videbimus lumen.

11. Prætende misericordiam tuam scientibus te, & justitiam tuam his, qui recto sunt corde.

12. Non veniat mihi pes superbiæ: & manus peccatoris non moveat me.

13. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulsi sunt, nec potuerunt stare.

PSALMUS XXXVI.

Non esse à pietate discedendum, quòd impii floreant. Nam & impios plagas, & pios præmia accepturos.

1. Psalmus ipsi David.

NOli æmulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem.

2. Quoniam tamquam fœnum velociter arescent: & quemadmodum olera herbarum citò decident.

3. Spera in Domino, & fac bonitatem: & inhabita terram, & pasceris in divitiis ejus.

4. Delectare in Domino: & dabit tibi petitiones cordis tui.

5. Revela Domino viam tuam, & spera in eo: & ipse faciet.

6. Et educet quasi lumen justitiam tuam: & judicium tuum tamquam meridiem:

7. subditus esto Domino, & ora eum.

Noli æmulari in eo, qui prosperatur in via sua: in homine faciente injustitias.

8. Desine ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari ut maligneris.

9. Quoniam qui malignantur, exterminabuntur: sustinentes autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram.

10. Et adhuc pusillum, & non erit peccator: & quæres locum ejus, & non invenies.

11. ‖ Mansueti autem hæreditabunt terram: & delectabuntur in multitudine pacis. ‖ Matt. 5. 4.

12. Observabit peccator justum: & stridebit super eum dentibus suis.

13. Dominus autem irridebit eum: quoniam prospicit quòd veniet dies ejus.

14. Gla-

14. Gladium evaginaverunt peccatores : intenderunt arcum suum,
Ut dejiciant pauperem & inopem : ut trucident rectos corde.
15. Gladius eorum intret in corda ipsorum : & arcus eorum confringatur.
16. Melius est modicum justo, super divitias peccatorum multas.
17. Quoniam brachia peccatorum conterentur : confirmat autem justos Dominus.
18. Novit Dominus dies immaculatorum : & hæreditas eorum in æternum erit.
19. Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur:
20. quia peccatores peribunt.
Inimici verò Domini mox ut honorificati fuerint & exaltati : deficientes, quemadmodum fumus deficient.
21. Mutuabitur peccator, & non solvet : justus autem miseretur & tribuet.
22. Quia benedicentes ei hæreditabunt terram : maledicentes autem ei disperibunt.
23. Apud Dominum gressus hominis dirigentur : & viam ejus volet.
24. Cùm ceciderit, non collidetur : quia Dominus supponit manum suam.
25. Junior fui, etenim senui : & non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem.
26. Tota die miseretur & commodat : & semen illius in benedictione erit.
27. Declina à malo, & fac bonum : & inhabita in sæculum sæculi.
28. Quia Dominus amat judicium, & non derelinquet sanctos suos : in æternum conservabuntur.
Injusti punientur : & semen impiorum peribit.
29. Justi autem hæreditabunt terram : & inhabitabunt in sæculum sæculi super eam.
‖ Prov. 31. 26. 30. ‖ Os justi meditabitur sapientiam, & lingua ejus loquetur judicium.
‖ Isaia 51. 7. 31. ‖ Lex Dei ejus in corde ipsius : & non supplantabuntur gressus ejus.
32. Considerat peccator justum : & quærit mortificare eum.
33. Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus : nec damnabit eum cùm judicabitur illi.
34. Expecta Dominum, & custodi viam ejus : & exaltabit te ut hæreditate capias terram : cùm perierint peccatores videbis.
35. Vidi impium superexaltatum, & elevatum sicut cedros Libani.
36. Et transivi, & ecce non erat : & quæsivi eum, & non est inventus locus ejus.
37. Custodi innocentiam, & vide æquitatem : quoniam sunt reliquiæ homini pacifico.
38. Injusti autem disperibunt simul : reliquiæ impiorum interibunt.
39. Salus autem justorum à Domino : & protector eorum in tempore tribulationis.
40. Et adjuvabit eos Dominus, & liberabit eos : & eruet eos à peccatoribus, & salvabit eos : quia speraverunt in eo.

PSALMUS XXXVII.

Deum obsecrat, ut se graviter ægrotum ob peccata, ab amicis neglectum, ab inimicis exagitatum juvet, sanetque. Multa conveniunt Christo.

1. Psalmus David, in rememorationem de sabbato.
2. DOmine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Psalm. 6. 1
3. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi : & confirmasti super me manum tuam.
4. Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ : non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.
5. Quoniam iniquitates meæ supergressę sunt caput meum : & sicut onus grave gravatę sunt super me.
6. Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ.
7. Miser factus sum, & curvatus sum usque in finem : tota die contristatus ingrediebar.
8. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus : & non est sanitas in carne mea.
9. Afflictus sum, & humiliatus sum nimis : rugiebam à gemitu cordis mei.
10. Domine, ante te omne desiderium meum : & gemitus meus à te non est absconditus.
11. Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea : & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.
12. Amici mei, & proximi mei adversum me appropinquaverunt, & steterunt.
Et qui juxta me erant, de longè steterunt:
13. & vim faciebant qui quærebant animam meam.
Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates : & dolos tota die meditabantur.
14. Ego autem tamquam surdus non audiebam : & sicut mutus non aperiens os suum.
15. Et factus sum sicut homo non audiens : & non habens in ore suo redargutiones.
16. Quoniam in te Domine speravi : tu exaudies me Domine Deus meus.
17. Quia dixi : Nequando supergaudeant mihi inimici mei : & dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.
18. Quoniam ego in flagella paratus sum : & dolor meus in conspectu meo semper.
19. Quoniam iniquitatem meam annuntiabo : & cogitabo pro peccato meo.
20. Inimici autem mei vivunt, & confirmati sunt super me : & multiplicati sunt qui oderunt me iniquè.
21. Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi : quoniam sequebar bonitatem.
22. Ne derelinquas me Domine Deus meus : ne discesseris à me.
23. Intende in adjutorium meum, Domine Deus salutis meæ.

PSALMUS XXXVIII.

Ægrotus abrupto diuturno silentio Deum orat, ut sibi veniam det, & saltem vitæ brevitatem, quæ, homini conceditur, ne deneget.

1. In finem, ipsi Idithum, Canticum David.
2. DIxi : Custodiam vias meas : non delinquam in lingua mea.

Digitized by Google

Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator adversùm me.

3. Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis: & dolor meus renovatus est.

4. Concaluit cor meum intra me: & in meditatione mea exardescet ignis.

5. Locutus sum in lingua mea: Notum fac mihi Domine finem meum,

Et numerum dierum meorum quis est: ut sciam quid desit mihi.

6. Ecce mensurabiles posuisti dies meos: & substantia mea tamquam nihilum ante te.

Verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens.

7. Verumtamen in imagine pertransit homo: sed & frustrà conturbatur.

Thesaurizat: & ignorat cui congregabit ea.

8. Et nunc quæ est expectatio mea? nonne Dominus? & substantia mea apud te est.

9. Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium insipienti dedisti me.

10. Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti: 11. amove à me plagas tuas.

12. A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus: propter iniquitatem corripuisti hominem.

Et tabescere fecisti sicut araneam animam ejus: verumtamen vanè conturbatur omnis homo.

13. Exaudi orationem meam Domine, & deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas.

Ne sileas: quoniam advena ego sum apud te, & peregrinus, sicut omnes patres mei.

14. Remitte mihi, ut refrigerer priusquàm abeam, & ampliùs non ero.

Psalmus XXXIX.

Christus gratias agit, quòd Deum Patrem semper habeat præsentem. Et obedientiam (eam ut sacrificio præponenti) offert. Sed interim se nunc quoque liberet, ultus adversarios. Psalmus est propheticus. Hebr. 10.

1. In finem, Psalmus ipsi David.

2. Expectans expectavi Dominum, & intendit mihi.

3. Et exaudivit preces meas: & eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis.

Et statuit super petram pedes meos: & direxit gressus meos.

4. Et immisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro.

Videbunt multi, & timebunt: & sperabunt in Domino.

5. Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus: & non respexit in vanitates & insanias falsas.

6. Multa fecisti tu Domine Deus meus mirabilia tua: & cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.

Annuntiavi & locutus sum: multiplicati sunt super numerum.

|| Hebr. 10. 5. 7. || Sacrificium & oblationem noluisti: aures autem perfecisti mihi.

Holocaustum & pro peccato non postulasti: 8. tunc dixi: Ecce venio.

In capite libri scriptum est de me 9. ut facerem voluntatem tuam: Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.

10. Annuntiavi justitiam tuam in ecclesia magna, ecce labia mea non prohibebo: Domine tu scisti.

11. Justitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam & salutare tuum dixi.

Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam à concilio multo.

12. Tu autem Domine ne longè facias miserationes tuas à me: misericordia tua & veritas tua semper susceperunt me.

13. Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem.

Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei: & cor meum dereliquit me.

14. Complaceat tibi Domine ut eruas me: || Domine, ad adjuvandum me respice.

15. || Confundantur & revereantur simul, qui quærunt animam meam, ut auferant eam. || Infr. 69. 1. Supr. 34. 4.

Convertantur retrorsum, & revereantur qui volunt mihi mala.

16. Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi: Euge, euge.

17. Exultent & lætentur super te omnes quærentes te: & dicant semper: Magnificetur Dominus: qui diligunt salutare tuum.

18. Ego autem mendicus sum, & pauper: Dominus solicitus est mei.

Adjutor meus, & protector meus tu es: Deus meus ne tardaveris.

Psalmus XL.

Orat pro iis, qui afflictis benefaciunt, & pro se, quem in morbo constitutum æmuli extinctum cupiebant. Christo congruit.

1. In finem, Psalmus ipsi David.

2. Beatus qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.

3. Dominus conservet eum, & vivificet eum, & beatum faciat eum in terra: & non tradat eum in animam inimicorum ejus.

4. Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus: universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.

5. Ego dixi: Domine miserere mei: sana animam meam, quia peccavi tibi.

6. Inimici mei dixerunt mala mihi: Quando morietur, & peribit nomen ejus?

7. Et si ingrediebatur ut videret, vana loquebatur, cor ejus congregavit iniquitatem sibi.

Egrediebatur foras, & loquebatur 8. in idipsum.

Adversùm me susurrabant omnes inimici mei: adversùm me cogitabant mala mihi.

9. Verbum iniquum constituerunt adversùm me: Numquid qui dormit non adjiciet ut resurgat?

10. || Etenim homo pacis meæ, in quo speravi: qui edebat panes meos, magnificavit per me supplantationem. || Act. 1. 16.

11. Tu autem Domine miserere mei, & resuscita me: & retribuam eis.

12. || In hoc cognovi quoniam voluisti me: quoniam non gaudebit inimicus meus super me. || Act. 1. 16.

13. Me autem propter innocentiam suscepisti: & confirmasti me in conspectu tuo in æternum.

14. Benedictus Dominus Deus Israel à sæculo, & usque in sæculum: fiat, fiat.

Psalmus XLI.

Suum auxilium consolatur, Dei & rerum divinarum meditatione, orans, ut se in patriam restituat. Quod & futurum sperat.

In finem,
1. Intellectus filiis Core.

2. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus.
3. Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei?
4. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte: dum dicitur mihi quotidie: Ubi est Deus tuus?
5. Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam: quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei:
In voce exultationis, & confessionis: sonus epulantis.
6. Quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, 7. & Deus meus.
Ad meipsum anima mea conturbata est: propterea memor ero tui de terra Jordanis, & Hermoniim à monte modico.
8. Abyssus abyssum invocat, in voce cataractarum tuarum.
Omnia excelsa tua, & fluctus tui super me transierunt.
9. In die mandavit Dominus misericordiam suam: & nocte canticum ejus.
Apud me oratio Deo vitæ meæ, 10. dicam Deo: Susceptor meus es,
Quare oblitus es mei? & quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?
11. Dum confringuntur ossa mea, exprobraverunt mihi qui tribulant me inimici mei:
Dum dicunt mihi per singulos dies: Ubi est Deus tuus? 12. quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

Psalmus XLII.

Orat, ut se Hierosolimam ab exilio ad frequentandum templum revocet.

1. Psalmus David.

Judica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta, ab homine iniquo & doloso erue me.
2. Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti? & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?
3. Emitte lucem tuam & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.
4. Et introibo ad altare Dei: ad Deum, qui lætificat juventutem meam.
Confitebor tibi in cithara Deus Deus meus: 5. quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

Psalmus XLIII.

Queruntur pii se contra majorum exempla, impiorum libidini exponi ob religionem, Deumque obsecrant, ut tandem subveniat. Congruit Apostolis & Martyribus. Rom. 8.

1. In finem, Filiis Core ad intellectum.
2. Deus auribus nostris audivimus: patres nostri annuntiaverunt nobis,
Opus, quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis.
3. Manus tua gentes disperdidit, & plantasti eos: afflixisti populos, & expulisti eos:
4. Nec enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non salvavit eos:
Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui: quoniam complacuisti in eis.
5. Tu es ipse rex meus & Deus meus: qui mandas salutes Jacob.
6. In te inimicos nostros ventilabimus cornu, & in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.
7. Non enim in arcu meo sperabo: & gladius meus non salvabit me.
8. Salvasti enim nos de affligentibus nos: & odientes nos confudisti.
9. In Deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confitebimur in sæculum.
10. Nunc autem repulisti & confudisti nos: & non egredieris Deus, in virtutibus nostris.
11. Avertisti nos retrorsùm post inimicos nostros: & qui oderunt nos, diripiebant sibi.
12. Dedisti nos tanquam oves escarum: & in gentibus dispersisti nos.
13. Vendidisti populum tuum sine pretio: & non fuit multitudo in commutationibus eorum.
14. Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subsannationem & derisum his, qui sunt in circuitu nostro.
15. Posuisti nos in similitudinem Gentibus: commotionem capitis in populis.
16. Tota die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me.
17. A voce exprobrantis, & obloquentis: à facie inimici, & persequentis.
18. Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te: & iniquè non egimus in testamento tuo.
19. Et non recessit retrò cor nostrum: & declinasti semitas nostras à via tua:
20. Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis.
21. Si obliti sumus nomen Dei nostri, & si expandimus manus nostras ad deum alienum:
22. Nonne Deus requiret ista? ipse enim novit abscondita cordis.
‖ Quoniam propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oves occisionis. ‖ Rom. 8. 36.
23. Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem.
24. Quare faciem tuam avertis, oblivisceris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ?
25. Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra: conglutinatus est in terra venter noster.
26. Exurge Domine, adjuva nos: & redime nos propter nomen tuum.

Psalmus XLIV.

Carmen nuptiale, Christi & Ecclesiæ notas, virtutes, dotes, gratias, conjunctionem canens.

1. In finem, pro iis, qui commutabuntur, filiis Core, ad intellectum, Canticum pro dilecto.

2. ERuctavit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi.

Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis.

3. Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis: propterea benedixit te Deus in æternum.

4. Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime.

5. Specie tua & pulchritudine tua intende, prosperè procede, & regna.

Propter veritatem & mansuetudinem, & justitiam: & deducet te mirabiliter dextera tua.

6. Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent, in corda inimicorum regis.

‖ Hebr. 1. 8. 7. ‖ Sedes tua Deus in sæculum sæculi: virga directionis, virga regni tui.

8. Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.

9. Myrrha, & gutta, & casia à vestimentis tuis, à domibus eburneis: ex quibus delectaverunt te 10. filiæ regum in honore tuo.

Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato: circumdata varietate.

11. Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliviscere populum tuum, & domum patris tui.

12. Et concupiscet rex decorem tuum: quoniam ipse est Dominus Deus tuus, & adorabunt eum.

13. Et filiæ Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur: omnes divites plebis.

14. Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus, in fimbriis aureis 15. circumamicta varietatibus.

Adducentur regi virgines post eam: proximæ ejus afferentur tibi:

16. Afferentur in lætitia & exultatione: adducentur in templum regis.

17. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos principes super omnem terram.

18. Memores erunt nominis tui in omni generatione & generationem.

Propterea populi confitebuntur tibi in æternum: & in sæculum sæculi.

Psalmus XLV.

Civitatem Dei, sive Ecclesiam, Domini præsidio contra omnem vim esse tutam.

In finem,

1. Filiis Core pro arcanis, Psalmus.

2. DEus noster refugium, & virtus: adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis.

3. Propterea non timebimus dum turbabitur terra: & transferentur montes in cor maris.

4. Sonuerunt, & turbatæ sunt aquæ eorum: conturbati sunt montes in fortitudine ejus.

5. Fluminis impetus lætificat civitatem Dei: sanctificavit tabernaculum suum Altissimus.

6. Deus in medio ejus, non commovebitur: adjuvabit eam Deus manè diluculo.

7. Conturbatæ sunt gentes, & inclinata sunt regna: dedit vocem suam, mota est terra.

8. Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Jacob.

9. Venite, & videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram: 10. auferens bella usque ad finem terræ.

Arcum conteret, & confringet arma: & scuta comburet igni.

11. Vacate, & videte quoniam ego sum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.

12. Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Jacob.

Psalmus XLVI.

Omnes gentes invitat ad Deum celebrandum, quòd in sanctorum Israelitarum communionem & Ecclesiam cooptandæ sint. Ecclesiæ congruit.

1. In finem, pro filiis Core, Psalmus.

2. OMnes Gentes plaudite manibus: jubilate Deo in voce exultationis.

3. Quoniam Dominus excelsus, terribilis: Rex magnus super omnem terram.

4. Subjecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris.

5. Elegit nobis hæreditatem suam, speciem Jacob, quam dilexit.

6. ‖ Ascendit Deus in jubilo, & Dominus in voce tubæ. ‖ 2. Reg. 6. 15.

7. Psallite Deo nostro, psallite: psallite Regi nostro, psallite.

8. Quoniam Rex omnis terræ Deus: psallite sapienter.

9. Regnabit Deus super Gentes: Deus sedet super sedem sanctam suam.

10. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham: quoniam dii fortes terræ, vehementer elevati sunt.

Psalmus XLVII.

Deo charissimam esse Hierosolymam, ut qui eam singularibus victoriis, donis & beneficiis exornaverit, atque ex eo misericordiam suam in omnes terræ fines derivaverit. Congruit Ecclesiæ.

1. Psalmus Cantici filiis Core secunda sabbathi.

2. MAgnus Dominus, & laudabilis nimis in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus.

3. Fundatur exultatione universæ terræ mons Sion, latera Aquilonis, civitas Regis magni.

4. Deus in domibus ejus cognoscetur, cùm suscipiet eam.

5. Quoniam ecce reges terræ congregati sunt: convenerunt in unum.

6. Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt: 7. Tremor apprehendit eos.

Ibi dolores ut parturientis, 8. in spiritu vehementi conteres naves Tharsis.

9. Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri: Deus fundavit eam in æternum.

10. Suscepimus Deus misericordiam tuam; in medio templi tui.

11. Secundùm nomen tuum Deus, ſic & laus tua in fines terræ: juſtitia plena eſt dextera tua.
12. Lætetur mons Sion, & exultent filiæ Judæ, propter judicia tua Domine.
13. Circumdate Sion, & complectimini eam: narrate in turribus ejus.
14. Ponite corda veſtra in virtute ejus: & diſtribuite domos ejus, ut enarretis in progenie altera.
15. Quoniam hic eſt Deus, Deus noſter in æternum, & in ſæculum ſæculi: ipſe reget nos in ſæcula.

PSALMUS XLVIII.

Nihil contra mortem & infernum prodeſſe divitias, ſolam juſtitiam ex iis eripere ſive redimere.

1. In finem, filiis Core, Pſalmus.

2. AUdite hæc omnes Gentes: auribus percipite omnes, qui habitatis orbem:
3. Quique terrigenæ, & filii hominum: ſimul in unum dives & pauper.
4. Os meum loquetur ſapientiam: & meditatio cordis mei prudentiam.
5. ‖ Inclinabo in parabolam aurem meam: aperiam in pſalterio propoſitionem meam.

‖ *Pſalm. 77. 2. Matth. 13. 35.*

6. Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circumdabit me.
7. Qui confidunt in virtute ſua: & in multitudine divitiarum ſuarum gloriantur.
8. Frater non redimit, redimet homo: non dabit Deo placationem ſuam.
9. Et pretium redemptionis animæ ſuæ: & laborabit in æternum, 10. & vivet adhuc in finem.
11. Non videbit interitum, cùm viderit ſapientes morientes: ſimul inſipiens, & ſtultus peribunt.
Et relinquent alienis divitias ſuas: 12. Et ſepulchra eorum domus illorum in æternum.
Tabernacula eorum in progenie, & progenie: vocaverunt nomina ſua in terris ſuis.
13. Et homo, cùm in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.
14. Hæc via illorum ſcandalum ipſis: & poſteà in ore ſuo complacebunt.
15. Sicut oves in inferno poſiti ſunt: mors depaſcet eos.
Et dominabuntur eorum juſti in matutino: & auxilium eorum veteraſcet in inferno à gloria eorum.
16. Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cùm acceperit me.
17. Ne timueris cùm dives factus fuerit homo: & cùm multiplicata fuerit gloria domus ejus.
18. Quoniam cùm interierit, non ſumet omnia: neque deſcendet cum eo gloria ejus.
19. Quia anima ejus in vita ipſius benedicetur: confitebitur tibi cùm benefeceris ei.
20. Introibit uſque in progenies patrum ſuorum: & uſque in æternum non videbit lumen.
21. Homo, cùm in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.

PSALMUS XLIX.

Chriſtum homines in ſuo ultimo judicio ſalvaturum non ex cæſis victimis, ſed animi pietate, vitæ innocentia, puritate juſtitiæ.

1. Pſalmus Aſaph.
DEus deorum Dominus locutus eſt: & vocavit terram,
A ſolis ortu uſque ad occaſum: 2. ex Sion ſpecies decoris ejus.
3. Deus manifeſtè veniet: Deus noſter & non ſilebit.
Ignis in conſpectu ejus exardeſcet: & in circuitu ejus tempeſtas valida.
4. Advocabit cœlum deſurſum: & terram diſcernere populum ſuum.
5. Congregate illi ſanctos ejus: qui ordinant teſtamentum ejus ſuper ſacrificia.
6. Et annuntiabunt cœli juſtitiam ejus: quoniam Deus judex eſt.
7. Audi populus meus, & loquar: Iſrael, & teſtificabor tibi: Deus Deus tuus ego ſum.
8. Non in ſacrificiis tuis arguam te: holocauſta autem tua in conſpectu meo ſunt ſemper.
9. Non accipiam de domo tua vitulos: neque de gregibus tuis hircos.
10. Quoniam meæ ſunt omnes feræ ſilvarum, jumenta in montibus & boves.
11. Cognovi omnia volatilia cœli: & pulchritudo agri mecum eſt.
12. Si eſuriero, non dicam tibi: meus eſt enim orbis terræ, & plenitudo ejus.
13. Numquid manducabo carnes taurorum? aut ſanguinem hircorum potabo?
14. Immola Deo ſacrificium laudis: & redde Altiſſimo vota tua.
15. Et invoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me.
16. Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras juſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?
17. Tu verò odiſti diſciplinam: & projeciſti ſermones meos retrorſum.
18. Si videbas furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.
19. Os tuum abundavit malitia: & lingua tua concinnabat dolos.
20. Sedens adverſus fratrem tuum loquebaris, & adverſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum: 21. hæc feciſti, & tacui.
Exiſtimaſti iniquè quòd ero tui ſimilis: arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam.
22. Intelligite hæc qui obliviſcimini Deum: nequando rapiat, & non ſit qui eripiat.
23. Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei.

PSALMUS L.

Parricidium in Uriam, adulterium in Bethſabeam expiari, Spiritu ſancto ſibi reddito, obſecrat, non propter Moſis ſacrificia, ſed Chriſtum Eccleſiam ædificaturum, cujus ſacrificium juſtitiæ ſit placiturum.

1. In finem, Pſalmus David.
2. Cùm venit ad eum Nathan Propheta, quando intravit ad Bethſabee. (2. *Reg.* 12.)
3. MIſerere mei Deus, ſecundùm magnam miſericordiam tuam.
Et ſecundùm multitudinem miſerationum

tua-

tuarum, dele iniquitatem meam.
4. Ampliùs lava me ab iniquitate mea: & à peccato meo munda me.
5. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatũ meum contra me est semper.
6. Tibi soli peccavi, & malum coram te
Rom. 3.4. feci: || ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm judicaris.
7. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: & in peccatis concepit me mater mea:
8. Ecce enim veritatem dilexisti: incerta, & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.
Levit. 14. Num. 19. 9. || Asperges me hyssopo, & mundabor: lavabis me, & super nivem dealbabor.
10. Auditui meo dabis gaudium & lætitiam: & exultabunt ossa humiliata.
11. Averte faciem tuam à peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele.
12. Cor mundum crea in me Deus: & spiritum rectum innova in visceribus meis.
13. Ne projicias me à facie tua: & spiritum sanctum tuum ne auferas à me.
14. Redde mihi lætitiam salutaris tui; & spiritu principali confirma me.
15. Docebo iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.
16. Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meę, & exultabit lingua mea justitiã tuam.
17. Domine, labia mea aperies: & os meum annuntiabit laudem tuam.
18. Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non delectaberis.
19. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum Deus non despicies.
20. Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion: ut ædificentur muri Jerusalem.
21. Tunc acceptabis sacrificium justitiæ, oblationes, & holocausta: tunc imponent super altare tuum vitulos.

PSALMUS LI.

Doeg Saulis pecuarium increpat, ei exitium, sibi salutem præsagiens.

1. In finem, intellectus David,
2. Cùm venit Doeg Idumæus, & nuntiavit Sauli: Venit David in domum Achimelech. (1. *Reg.* 22.9.)

3. QUid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?
4. Tota die injustitiam cogitavit lingua tua: sicut novacula acuta fecisti dolum.
5. Dilexisti malitiam super benignitatem: iniquitatem magis quàm loqui æquitatem.
6. Dilexisti omnia verba præcipitationis, lingua dolosa.
7. Propterea Deus destruet te in finem: evellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo: & radicem tuam de terra viventium.
8. Videbunt justi, & timebunt, & super eum ridebunt, & dicent: 9. Ecce homo, qui non posuit Deum adjutorem suum:
Sed speravit in multitudine divitiarum suarum: & prævaluit in vanitate sua.
10. Ego autem, sicut oliva fructifera in domo Dei, speravi in misericordia Dei in æternum: & in sæculum sæculi.
11. Confitebor tibi in sæculum quia fecisti: & expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.

PSALMUS LII.

Impiorum infinitum esse numerum. Quare optat adventum Christi, qui ab illis bonos servet.

In finem,
1. Pro Maeleth intelligentiæ David.

DIxit insipiens in corde suo: Non est || Deus. Psalm. 13. 1.
2. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus: non est qui faciat bonum.
3. Deus de cœlo prospexit super filios hominum: ut videat si est intelligens, aut requirens Deum.
4. || Omnes declinaverunt, simul inutiles Rom. 3.12
facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.
5. Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam ut cibum panis?
6. Deum non invocaverunt: illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.
Quoniam Deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos.
7. Quis dabit ex Sion salutare Israel? cùm converterit Deus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob, & lætabitur Israel.

PSALMUS LIII.

Deum contra adversarios implorat. Sese ejus laudes, post liberationem, prædicaturum.

In finem,
1. In carminibus intellectus David,
2. Cùm venissent Ziphæi, & dixissent ad Saul: Nonne David absconditus est apud nos? (1. *Reg.* 23.19.& 26.1.)
3. DEus in nomine tuo salvum me fac: & in virtute tua judica me.
4. Deus exaudi orationem meam: auribus percipe verba oris mei.
5. Quoniam alieni insurrexerunt adversum me, & fortes quæsierunt animam meam: & non proposuerunt Deum ante conspectum suum.
6. Ecce enim Deus adjuvat me: & Dominus susceptor est animæ meæ.
7. Averte mala inimicis meis: & in veritate tua disperde illos.
8. Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine: quoniam bonum est.
9. Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me: & super inimicos meos despexit oculus meus.

PSALMUS LIV.

Deum ut se à falsis simulatisque amicis servet, eosque puniat, obtestatur: Christo congruit.

1. In finem, in carminibus intellectus David.
2. EXaudi Deus orationem meam, & ne despexeris deprecationem meam: 3. intende mihi, & exaudi me.
Contristatus sum in exercitatione mea: & conturbatus sum 4. à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.
Quoniam declinaverunt in me iniquitates: & in ira molesti erant mihi.
5. Cor meum conturbatum est in me: & formido mortis cecidit super me.
6. Timor & tremor venerunt super me: & contexerunt me tenebræ:

Digitized by Google

7. Et dixi: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam?
8. Ecce elongavi fugiens: & mansi in solitudine.
9. Expectabam eum, qui salvum me fecit à pusillanimitate spiritus, & tempestate.
10. Præcipita Domine, divide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in civitate.
11. Die ac nocte circumdabit eam super muros ejus iniquitas: & labor in medio ejus, 12. & injustitia.
Et non defecit de plateis ejus usura, & dolus.
13. Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique.
Et si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset: abscondissem me forsitan ab eo.
14. Tu verò homo unanimis, dux meus, & notus meus,
15. Qui simul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulavimus cum consensu.
16. Veniat mors super illos: & descendant in infernum viventes:
Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum, in medio eorum.
17. Ego autem ad Deum clamavi: & Dominus salvabit me.
18. Vespere, & manè, & meridie narrabo & annuntiabo: & exaudiet vocem meam.
19. Redimet in pace animam meam ab his, qui appropinquant mihi: quoniam inter multos erant mecum.
20. Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui est ante sæcula.
Non enim est illis commutatio, & non timuerunt Deum: 21. extendit manum suam in retribuendo.
Contaminaverunt testamentum ejus, 22. divisi sunt ab ira vultus ejus: & appropinquavit cor illius.
Molliti sunt sermones ejus super oleum: & ipsi sunt jacula.
‖Matth. 6. 25. Luca 12. 22. 1. Pet. 5. 7. 23. ‖ Jacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet: non dabit in æternum fluctuationem justo.
24. Tu verò Deus deduces eos in puteum interitus.
Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te Domine.

PSALMUS LV.

A Deo petit promissionibus ejus erectus, ut sibi contra tot hostes subveniat. Sese eum postea celebraturum.

In finem.

1. Pro populo, qui à Sanctis longè factus est, David in tituli inscriptionem, cùm tenuerunt eum Allophyli in Geth. (1. *Reg.* 21. 12.)
2. MIserere mei Deus, quoniam conculcavit me homo: tota die impugnans tribulavit me.
3. Conculcaverunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes adversum me.
4. Ab altitudine diei timebo: ego verò in te sperabo.
5. In Deo laudabo sermones meos, in Deo speravi: non timebo quid faciat mihi caro.
6. Tota die verba mea execrabantur: adversum me omnes cogitationes eorum, in malum.
7. Inhabitabunt & abscondent: ipsi calcaneum meum observabunt.
Sicut sustinuerunt animam meam, 8. pro nihilo salvos facies illos: in ira populos confringes.
Deus, 9. vitam meam annuntiavi tibi: posuisti lacrymas meas in conspectu tuo,
Sicut & in promissione tua: 10. tunc convertentur inimici mei retrorsum:
In quacumque die invocavero te: ecce cognovi quoniam Deus meus es.
11. In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo sermonem: in Deo speravi, non timebo quid faciat mihi homo.
12. In me sunt Deus vota tua, quæ reddam, laudationes tibi.
13. Quoniam eripuisti animam meam de morte, & pedes meos de lapsu: ut placeam coram Deo in lumine viventium.

PSALMUS LVI.

Opem implorat contra tam pertinaces æmulos. Se eum publicè cantaturum. Christo etiam convenit.

In finem,

1. Ne disperdas, David in tituli inscriptionem, cùm fugeret à facie Saul in speluncam. (2. *Reg.* 22. 1. & 24. 4.)
2. MIserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea.
Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.
3. Clamabo ad Deum altissimum: Deum qui benefecit mihi.
4. Misit de cœlo, & liberavit me: dedit in opprobrium conculcantes me.
Misit Deus misericordiam suam, & veritatem suam, 5. & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormivi conturbatus.
Filii hominum dentes eorum arma & sagittæ: & lingua eorum gladius acutus.
6. Exaltare super cœlos Deus: & in omnem terram gloria tua.
7. Laqueum paraverunt pedibus meis: & incurvaverunt animam meam.
Foderunt ante faciem meam foveam: & inciderunt in eam.
8. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo, & psalmum dicam.
9. Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo.
10. Confitebor tibi in populis Domine: & psalmum dicam tibi in gentibus:
11. Quoniam magnificata est usque ad cœlos misericordia tua, & usque ad nubes veritas tua.
12. Exaltare super cœlos Deus: & super omnem terram gloria tua.

PSALMUS LVII.

Perituros impios & pestilentes, pios & justos fructum suæ virtutis percepturos, ita ut Dei providentia & judicium appareat.

In finem,

1. Ne disperdas, David in tituli inscriptionem.
2. SI verè utique justitiam loquimini: recta judicate filii hominum.
3. Etenim in corde iniquitates operamini: in terra injustitias manus vestræ concinnant.
4. Alienati sunt peccatores à vulva, erraverunt ab utero: locuti sunt falsa.

5. Furor illis secundùm similitudinem serpentis: sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas,

6. Quæ non exaudiet vocem incantantium: & venefici incantantis sapienter.

7. Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus.

8. Ad nihilum devenient tamquam aqua decurrens: intendit arcum suum donec infirmentur.

9. Sicut cera, quæ fluit, auferentur: supercecidit ignis, & non viderunt solem.

10. Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum: sicut viventes, sic in ira absorbet eos.

11. Lætabitur justus cùm viderit vindictam: manus suas lavabit in sanguine peccatoris.

12. Et dicet homo: Si utique est fructus justo: utique est Deus judicans eos in terra.

PSALMUS LVIII.

Opem efflagitat adversus Saulem & ejus aulicos: Eis punitis, se Dei potentiam & gratiam personaturum. Christo competit.

In finem,

1. Ne disperdas, David in tituli inscriptionem, quando misit Saul, & custodivit domum ejus, ut eum interficeret. (1. *Reg.* 19. 11.)

2. ERipe me de inimicis meis Deus meus: & ab insurgentibus in me libera me.

3. Eripe me de operantibus iniquitatem: & de viris sanguinum salva me.

4. Quia ecce ceperunt animam meam: irruerunt in me fortes.

5. Neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine: sine iniquitate cucurri, & direxi.

6. Exurge in occursum meum, & vide: & tu Domine Deus virtutum, Deus Israel,

Intende ad visitandas omnes gentes: non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem.

7. Convertentur ad vesperam: & famem patientur ut canes, & circuibunt civitatem.

8. Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labiis eorum: quoniam quis audivit?

9. Et tu Domine deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes.

10. Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es:

11. Deus meus, misericordia ejus præveniet me.

12. Deus ostendet mihi super inimicos meos, ne occidas eos: nequando obliviscantur populi mei.

Disperge illos in virtute tua: & depone eos protector meus Domine.

13. Delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum: & comprehendantur in superbia sua.

Et de execratione & mendacio annuntiabuntur 14. in consummatione: in ira consummationis, & non erunt.

Et scient quia Deus dominabitur Jacob: & finium terræ.

15. Convertentur ad vesperam, & famem patientur ut canes: & circuibunt civitatem.

16. Ipsi dispergentur ad manducandum: si verò non fuerint saturati, & murmurabunt.

17. Ego autem cantabo fortitudinem tuam: & exultabo manè misericordiam tuam.

Quia factus es susceptor meus, & refugium meum, in die tribulationis meæ.

18. Adjutor meus tibi psallam, quia Deus susceptor meus es: Deus meus misericordia mea.

PSALMUS LIX.

Populus Dei auxilium petit in expeditione contra Idumæos & cæteros vicinos. Apostolis congruit.

In finem,

1. Pro his, qui immutabuntur, in tituli inscriptionem ipsi David in doctrinam, 2. cùm succendit Mesopotamiam Syriæ, & Sobal, & convertit Joab, & percussit Idumæam in valle Salinarum duodecim millia. (2. *Reg.* 1. 8. & 10. 7. & 1. *Par.* 18. 1.)

3. DEus repulisti nos, & destruxisti nos: iratus es, & misertus es nobis.

4. Commovisti terram, & conturbasti eam: sana contritiones ejus, quia commota est.

5. Ostendisti populo tuo dura: potasti nos vino compunctionis.

6. Dedisti metuentibus te significationem: ut fugiant à facie arcus:

Ut liberentur dilecti tui: 7. salvum fac dextera tua, & exaudi me.

8. Deus locutus est in sancto suo: Lætabor, & partibor Sichimam: & convallem tabernaculorum metibor.

9. Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim fortitudo capitis mei.

Juda rex meus: 10. Moab olla spei meæ.

In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ subditi sunt.

11. Quis deducet me in civitatem munitam? quis deducet me usque in Idumæam?

12. Nonne tu Deus, qui repulisti nos: & non egredieris Deus in virtutibus nostris?

13. Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis.

14. In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

PSALMUS LX.

Ab exilio poscit restitutionem, longamque vitam, ubi regnum fuerit consecutus, Christo accommodatus est.

In finem,

1. In hymnis David.

2. EXaudi Deus deprecationem meam: intende orationi meæ.

3. A finibus terræ ad te clamavi: dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me.

Deduxisti me, 4. quia factus es spes mea: turris fortitudinis à facie inimici.

5. Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula: protegar in velamento alarum tuarum.

6. Quoniam tu Deus meus exaudisti orationem meam: dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.

7. Dies super dies regis adjicies: annos ejus usque in diem generationis & generationis.

8. Permanet in æternum in conspectu Dei: misericordiam & veritatem ejus quis requiret?

9. Sic psalmum dicam nomini tuo in sæculum sæculi: ut reddam vota mea de die in diem.

Psalmus LXI.

Se in Dei tutela poſitum fruſtra oppugnari. In eo juſtis eſſe ſalutem, qui pro ſuis quemque factis remuneretur.

In finem,
1. Pro Idithun, Pſalmus David.

2. NOnne Deo ſubjecta erit anima mea?
ab ipſo enim ſalutare meum.
3. Nam & ipſe Deus meus, & ſalutaris meus:
ſuſceptor meus, non movebor ampliùs.
4. Quouſque irruitis in hominem? interfici-
tis univerſi vos, tamquam parieti inclinato,
& maceriæ depulſæ?
5. Verumtamen pretium meum cogitaverunt
repellere, cucurri in ſiti: ore ſuo benedice-
bant, & corde ſuo maledicebant.
6. Verumtamen Deo ſubjecta eſto anima
mea: quoniam ab ipſo patientia mea.
7. Quia ipſe Deus meus, & ſalvator meus:
adjutor meus, non emigrabo.
8. In Deo ſalutare meum, & gloria mea:
Deus auxilii mei, & ſpes mea in Deo eſt.
9. Sperate in eo omnis congregatio popu-
li, effundite coram illo corda veſtra: Deus
adjutor noſter in æternum.
10. Verumtamen vani filii hominum,
mendaces filii hominum in ſtateris: ut deci-
piant ipſi de vanitate in idipſum.
11. Nolite ſperare in iniquitate, & rapi-
nas nolite concupiſcere: divitiæ ſi affluant,
nolite cor apponere.
12. Semel locutus eſt Deus, duo hæc au-
divi, quia poteſtas Dei eſt, 13. & tibi Do-
‖ Matth. 16. 27. Rom. 2. 6. 1. Cor. 3. 8. Gal. 6. 5.
mine miſericordia: ‖ quia tu reddes unicui-
que juxta opera ſua.

Psalmus LXII.

Exul ſe Deo laudibus & gratiarum actione afficiendo conſolatur, hoſtibus interitum, ſibi malorum finem ſperans.

Pſalmus David,
1. Cùm eſſet in deſerto Idumææ. (1. *Reg.* 22. 5.)
2. DEus Deus meus ad te de luce vigilo.
Sitivit in te anima mea, quàm mul-
tipliciter tibi caro mea.
3. In terra deſerta, & invia, & inaquoſa:
ſic in ſancto apparui tibi, ut viderem virtu-
tem tuam, & gloriam tuam.
4. Quoniam melior eſt miſericordia tua
ſuper vitas: labia mea laudabunt te.
5. Sic benedicam te in vita mea: & in no-
mine tuo levabo manus meas.
6. Sicut adipe & pinguedine repleatur
anima mea: & labiis exultationis laudabit
os meum.
7. Si memor fui tui ſuper ſtratum meum,
in matutinis meditabor in te: 8. quia fuiſti
adjutor meus.
Et in velamento alarum tuarum exulta-
bo, 9. adhæſit anima mea poſt te: me ſu-
ſcepit dextera tua.
10. Ipſi verò in vanum quæſierunt ani-
mam meam, introibunt in inferiora terræ:
11. tradentur in manus gladii, partes vul-
pium erunt.
12. Rex verò lætabitur in Deo, lauda-
buntur omnes qui jurant in eo: quia ob-
ſtructum eſt os loquentium iniqua.

Psalmus LXIII.

Contra inſidias & calumnias, opem implorat, confidens earum authores magna juſtorum voluptate oppreſſum iri.

In finem,
1. Pſalmus David.
2. EXaudi Deus orationem meam cùm
deprecor: à timore inimici eripe
animam meam.
3. Protexiſti me à conventu malignantium:
à multitudine operantium iniquitatem.
4. Quia exacuerunt ut gladium linguas ſuas:
intenderunt arcum rem amaram, 5. ut ſagit-
tent in occultis immaculatum.
6. Subitò ſagittabunt eum, & non timebunt:
firmaverunt ſibi ſermonem nequam.
Narraverunt ut abſconderent laqueos: di-
xerunt: Quis videbit eos?
7. Scrutati ſunt iniquitates: defecerunt ſcru-
tantes ſcrutinio.
Accedet homo ad cor altum: 8. & exal-
tabitur Deus.
Sagittæ parvulorum factæ ſunt plagæ eorum:
9. & infirmatæ ſunt contra eos linguæ eorum.
Conturbati ſunt omnes qui videbant eos:
10. & timuit omnis homo.
Et annuntiaverunt opera Dei: & facta
ejus intellexerunt.
11. Lætabitur juſtus in Domino, & ſpera-
bit in eo, & laudabuntur omnes recti corde.

Psalmus LXIV.

Deum eſſe laudandum ob ipſius in Sionem atque adeo univerſum hominum genus, beneficentiam.

In finem, Pſalmus David,
1. Canticum Jeremiæ, & Ezechielis populo
tranſmigrationis, cùm inciperent exire.
2. TE decet hymnus Deus in Sion: & ti-
bi reddetur votum in Jeruſalem.
3. Exaudi orationem meam: ad te omnis
caro veniet.
4. Verba iniquorum prævaluerunt ſuper
nos: & impietatibus noſtris tu propitiaberis.
5. Beatus, quem elegiſti, & aſſumpſiſti:
inhabitabit in atriis tuis.
Replebimur in bonis domus tuæ: ſanctum
eſt templum tuum, 6. mirabile in æquitate.
Exaudi nos Deus ſalutaris noſter, ſpes om-
nium finium terræ, & in mari longè.
7. Præparans montes in virtute tua, ac-
cinctus potentia: 8. qui conturbas profun-
dum maris, ſonum fluctuum ejus.
Turbabuntur gentes, 9. & timebunt qui
habitant terminos à ſignis tuis: exitus matu-
tini & veſpere delectabis.
10. Viſitaſti terram, & inebriaſti eam;
multiplicaſti locupletare eam.
Flumen Dei repletum eſt aquis, paraſti ci-
bum illorum: quoniam ita eſt præparatio ejus.
11. Rivos ejus inebria, multiplica genimina
ejus: in ſtillicidiis ejus lætabitur germinans.
12. Benedices coronæ anni benignitatis tuæ:
& campi tui replebuntur ubertate.
13. Pinguеſcent ſpecioſa deſerti: & exulta-
tione colles accingentur.
14. Induti ſunt arietes ovium, & valles
abundabunt frumento: clamabunt, etenim
hymnum dicent.

Psalmus LXV.

Omnes invitat ad Deum celebrandum & adorandum, qui mundum, præcipuè populum suum, tot bonis afficit.

In finem,
1. Canticum Psalmi resurrectionis.
JUbilate Deo omnis terra, 2. psalmum dicite nomini ejus: date gloriam laudi ejus.
3. Dicite Deo quàm terribilia sunt opera tua Domine! in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.
4. Omnis terra adoret te, & psallat tibi: psalmum dicat nomini tuo.
5. Venite, & videte opera Dei: terribilis in consiliis super filios hominum.
6. Qui convertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede: ibi lætabimur in ipso.
7. Qui dominatur in virtute sua in æternum, oculi ejus super gentes respiciunt: qui exasperant non exaltentur in semetipsis.
8. Benedicite Gentes Deum nostrum: & auditam facite vocem laudis ejus.
9. Qui posuit animam meam ad vitam: & non dedit in commotionem pedes meos.
10. Quoniam probasti nos Deus: igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.
11. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro:
12. imposuisti homines super capita nostra.
Transivimus per ignem & aquam: & eduxisti nos in refrigerium.
13. Introibo in domum tuam in holocaustis: reddam tibi vota mea,
14. quæ distinxerunt labia mea.
Et locutum est os meum, in tribulatione mea.
15. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum: offeram tibi boves cum hircis.
16. Venite, audite, & narrabo, omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.
17. Ad ipsum ore meo clamavi, & exaltavi sub lingua mea.
18. Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus.
19. Propterea exaudivit Deus, & attendit voci deprecationis meæ.
20. Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam, & misericordiam suam à me.

Psalmus LXVI.

Deum obsecrat, ut se toto orbe cognoscendum exhibeat. Est propheticus de Ecclesiæ propagatione & collectione.

In finem,
1. In Hymnis, Psalmus Cantici David.
2. DEus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri.
3. Ut cognoscamus in terra viam tuam: in omnibus gentibus salutare tuum.
4. Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes.
5. Lætentur & exultent gentes: quoniam judicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis.
6. Confiteantur tibi populi, Deus: confiteantur tibi populi omnes:
7. terra dedit fructum suum.
Benedicat nos Deus, Deus noster,
8. benedicat nos Deus: & metuant eum omnes fines terræ.

Psalmus LXVII.

Canit Ecclesia de hostibus victorias, ut in exitu ex Ægypto. Christum Deum in cælum ascensurum, indeque Apostolos de diversis tribubus missurum ad gentes convertendas.

In finem,
1. Psalmus Cantici ipsi David.
2. EXurgat Deus, & dissipentur inimici ejus, & fugiant qui oderunt eum, à facie ejus.
3. Sicut deficit fumus, deficiant: sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.
4. Et justi epulentur, & exultent in conspectu Dei: & delectentur in lætitia.
5. Cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus: iter facite ei, qui ascendit super occasum: Dominus nomen illi.
Exultate in conspectu ejus, turbabuntur à facie ejus,
6. patris orphanorum, & judicis viduarum.
Deus in loco sancto suo:
7. Deus qui inhabitare facit unius moris in domo:
Qui educit vinctos in fortitudine, similiter eos, qui exasperant, qui habitant in sepulchris.
8. Deus cùm egredereris in conspectu populi tui, cùm pertransires in deserto:
9. Terra mota est, etenim cœli distillaverunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Israel.
10. Pluviam voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ: & infirmata est, tu verò perfecisti eam.
11. Animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.
12. Dominus dabit verbum evangelizantibus, virtute multa.
13. Rex virtutum dilecti dilecti: & speciei domus dividere spolia.
14. Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi ejus in pallore auri.
15. Dum discernit cœlestis reges super eam, nive dealbabuntur in Selmon:
16. mons Dei, mons pinguis.
Mons coagulatus, mons pinguis:
17. ut quid suspicamini montes coagulatos?
Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in finem.
18. Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium: Dominus in eis in Sina in sancto.
19. Ascendisti in altum, cepisti captivitatem: accepisti dona in hominibus:
Etenim non credentes, inhabitare Dominum Deum.
20. Benedictus Dominus die quotidie: prosperum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum.
21. Deus noster, Deus salvos faciendi: & Domini Domini exitus mortis.
22. Verumtamen Deus confringet capita inimicorum suorum: verticem capilli perambulantium in delictis suis.
23. Dixit Dominus: Ex Basan convertam, convertam in profundum maris:

24. Ut intingatur pes tuus in sanguine : lingua canum tuorum ex inimicis, ab ipso.
25. Viderunt ingressus tuos Deus, ingressus Dei mei : regis mei qui est in sancto.
26. Prævenerunt principes conjuncti psallentibus, in medio juvencularum tympanistriarum.
27. In ecclesiis benedicite Deo Domino, de fontibus Israel.
28. Ibi Benjamin adolescentulus, in mentis excessu.
Principes Juda, duces eorum : principes Zabulon, principes Nephthali.
29. Manda Deus virtuti tuæ : confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.
30. A templo tuo in Jerusalem, tibi offerent reges munera.
31. Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum : ut excludant eos, qui probati sunt argento.
Dissipa gentes, quæ bella volunt:
32. venient legati ex Ægypto : Æthiopia præveniet manus ejus Deo.
33. Regna terræ, cantate Deo : psallite Domino : psallite Deo.
34. qui ascendit super cœlum cœli, ad Orientem.
Ecce dabit voci suæ vocem virtutis,
35. date gloriam Deo super Israel, magnificentia ejus, & virtus ejus in nubibus.
36. Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ, benedictus Deus.

PSALMUS LXVIII.

Christus se ob religionis zelum multa pati conqueritur. Auxilium à Patre petit, & Judæorum punitionem. Se illi laudes dicturum. Joan. 2. & 15. Rom. 10. 11.

1. In finem, pro iis, qui commutabuntur, David.
2. SAlvum me fac Deus : quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam.
3. Infixus sum in limo profundi : & non est substantia.
Veni in altitudinem maris : & tempestas demersit me.
4. Laboravi clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ : defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum.
5. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis.
Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei injustè : quæ non rapui, tunc exolvebam.
6. Deus tu scis insipientiam meam : & delicta mea à te non sunt abscondita.
7. Non erubescant in me qui expectant te Domine, Domine virtutum.
Non confundantur super me qui quærunt te, Deus Israel.
8. Quoniam propter te sustinui opprobrium : operuit confusio faciem meam.
9. Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ.
Joa. 2. 17. || Rom. 15. 3. 10. || Quoniam zelus domus tuæ comedit me : || & opprobria exprobrantium tibi, ceciderunt super me.
11. Et operui in jejunio animam meam : & factum est in opprobrium mihi.
12. Et posui vestimentum meum cilicium : & factus sum illis in parabolam.
13. Adversum me loquebantur qui sedebant in porta : & in me psallebant qui bibebant vinum.
14. Ego verò orationem meam ad te Domine : tempus beneplaciti Deus.
In multitudine misericordiæ tuæ exaudi me, in veritate salutis tuæ.
15. Eripe me de luto, ut non infigar : libera me ab iis, qui oderunt me, & de profundis aquarum.
16. Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum : neque urgeat super me puteus os suum.
17. Exaudi me Domine, quoniam benigna est misericordia tua : secundùm multitudinem miserationum tuarum respice in me.
18. Et ne avertas faciem tuam à puero tuo : quoniam tribulor, velociter exaudi me.
19. Intende animæ meæ, & libera eam : propter inimicos meos eripe me.
20. Tu scis improperium meum, & confusionem meam, & reverentiam meam.
21. In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me, improperium expectavit cor meum, & miseriam.
Et sustinui qui simul contristaretur, & non fuit : & qui consolaretur, & non inveni.
22. || Et dederunt in escam meam fel : & in siti mea potaverunt me aceto. || Matt. 27. 48.
23. || Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones, & in scandalum. || Rom. 11. 9.
24. Obscurentur oculi eorum ne videant : & dorsum eorum semper incurva.
25. Effunde super eos iram tuam : & furor iræ tuæ comprehendat eos.
26. || Fiat habitatio eorum deserta : & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet. || Act. 1. 20
27. Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt : & super dolorem vulnerum meorum addiderunt.
28. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum : & non intrent in justitiam tuam.
29. Deleantur de Libro viventium : & cum justis non scribantur.
30. Ego sum pauper & dolens : salus tua Deus suscepit me.
31. Laudabo nomen Dei cum cantico : & magnificabo eum in laude :
32. Et placebit Deo super vitulum novellum, cornua producentem & ungulas.
33. Videant pauperes & lætentur : quærite Deum, & vivet anima vestra :
34. Quoniam exaudivit pauperes Dominus : & vinctos suos non despexit.
35. Laudent illum cœli & terra, mare, & omnia reptilia in eis.
36. Quoniam Deus salvam faciet Sion : & ædificabuntur civitates Juda.
Et inhabitabunt ibi, & hæreditate acquirent eam.
37. Et semen servorum ejus possidebit eam, & qui diligunt nomen ejus, habitabunt in ea.

PSALMUS LXIX.

Sibi, bonisque opem, æmulis ignominiam precatur.

In finem, Psalmus David.
1. In rememorationem, quòd salvum fecerit eum Dominus.
2. DEus in adjutorium meum intende : Domine ad adjuvandum me festina.

3. Confundantur, & revereantur, qui quærunt animam meam:
4. Avertantur retrorsum, & erubescant, qui volunt mihi mala:
Avertantur statim erubescentes, qui dicunt mihi: Euge, euge.
5. Exultent & lætentur in te omnes qui quærunt te, & dicant semper: Magnificetur Dominus: qui diligunt salutare tuum.
6. Ego verò egenus, & pauper sum: Deus adjuva me.
Adjutor meus, & liberator meus es tu: Domine ne moreris.

PSALMUS LXX.

Senex contra impios opem implorat, perpetuam gratiarum actionem pollicetur.

Psalmus David,
1. Filiorum Jonadab, & priorum captivorum.
IN te Domine speravi, non confundar in æternum:
2. in justitia tua libera me, & eripe me.
Inclina ad me aurem tuam, & salva me.
3. Esto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum: ut salvum me facias:
Quoniam firmamentum meum, & refugium meum es tu.
4. Deus meus eripe me de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis & iniqui:
5. Quoniam tu es patientia mea Domine: Domine spes mea à juventute mea.
6. In te confirmatus sum ex utero: de ventre matris meæ tu es protector meus.
In te cantatio mea semper:
7. tamquam prodigium factus sum multis: & tu adjutor fortis.
8. Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam: tota die magnitudinem tuam.
9. Ne projicias me in tempore senectutis: cùm defecerit virtus mea, ne derelinquas me.
10. Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in unum,
11. Dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini, & comprehendite eum: quia non est qui eripiat.
12. Deus ne elongeris à me: Deus meus in auxilium meum respice.
13. Confundantur, & deficiant detrahentes animæ meæ: operiantur confusione, & pudore qui quærunt mala mihi.
14. Ego autem semper sperabo: & adjiciam super omnem laudem tuam.
15. Os meum annuntiabit justitiam tuam: tota die salutare tuum.
Quoniam non cognovi litteraturam,
16. introibo in potentias Domini: Domine memorabor justitiæ tuæ solius.
17. Deus docuisti me à juventute mea: & usque nunc pronuntiabo mirabilia tua.
18. Et usque in senectam & senium: Deus ne derelinquas me,
Donec annuntiem brachium tuum generationi omni, quæ ventura est.
Potentiam tuam, 19. & justitiam tuam Deus usque in altissima, quæ fecisti magnalia, Deus quis similis tibi?
20. Quantas ostendisti mihi tribulationes multas, & malas: & conversus vivificasti me: & de abyssis terræ iterùm reduxisti me:
21. Multiplicasti magnificentiam tuam: & conversus consolatus es me.
22. Nam & ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam: Deus psallam tibi in cithara, sanctus Israel.
23. Exultabunt labia mea cùm cantavero tibi: & anima mea, quam redemisti.
24. Sed & lingua mea tota die meditabitur justitiam tuam: cùm confusi & reveriti fuerint qui quærunt mala mihi.

PSALMUS LXXI.

Christi regnum justum, pacificum, amplum felixque fore.

Psalmus,
1. In Salomonem.
2. DEus judicium tuum regi da: & justitiam tuam filio regis:
Judicare populum tuum in justitia, & pauperes tuos in judicio.
3. Suscipiant montes pacem populo, & colles justitiam.
4. Judicabit pauperes populi, & salvos faciet filios pauperum: & humiliabit calumniatorem.
5. Et permanebit cum Sole, & ante Lunam, in generatione & generationem.
6. Descendet sicut pluvia in vellus: & sicut stillicidia stillantia super terram.
7. Orietur in diebus ejus justitia, & abundantia pacis: donec auferatur luna.
8. Et dominabitur à mari usque ad mare: & à flumine usque ad terminos orbis terrarum.
9. Coram illo procident Æthiopes: & inimici ejus terram lingent.
10. Reges Tharsis, & insulæ munera offerent: reges Arabum, & Saba dona adducent:
11. Et adorabunt eum omnes reges terræ; omnes gentes servient ei:
12. Quia liberabit pauperem à potente: & pauperem, cui non erat adjutor.
13. Parcet pauperi & inopi: & animas pauperum salvas faciet.
14. Ex usuris & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomen eorum coram illo.
15. Et vivet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipso semper: tota die benedicent ei.
16. Et erit firmamentum in terra in summis montium, superextolletur super Libanum fructus ejus: & florebunt de civitate sicut fœnum terræ.
17. Sit nomen ejus benedictum in sæcula: ante Solem permanet nomen ejus.
Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eum.
18. Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus:
19. Et benedictum nomen majestatis ejus in æternum: & replebitur majestate ejus omnis terra: fiat, fiat.
20. Defecerunt laudes David filii Jesse.

PSALMUS LXXII.

Improbos in hac vita felices esse. Probos, qui indè commoventur, ex fine & exitu, quòd sua quemque tandem maneant præmia, se debere consolari.

1. Psalmus Asaph.
QUàm bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde!

Digitized by Google

2. Mei autem penè moti sunt pedes: penè effusi sunt gressus mei.

3. Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.

4. Quia non est respectus morti eorum: & firmamentum in plaga eorum.

5. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur:

6. Ideò tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua.

7. Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis.

8. Cogitaverunt, & locuti sunt nequitiam: iniquitatem in excelso locuti sunt.

9. Posuerunt in cœlum os suum: & lingua eorum transivit in terra.

10. Ideò convertetur populus meus hic: & dies pleni invenientur in eis.

11. Et dixerunt: Quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso?

12. Ecce ipsi peccatores, & abundantes in sæculo, obtinuerunt divitias.

13. Et dixi: Ergo sine causa justificavi cor meum, & lavi inter innocentes manus meas:

14. Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.

15. Si dicebam: Narrabo sic: ecce nationem filiorum reprobavi.

16. Existimabam ut cognoscerem hoc, labor est ante me:

17. Donec intrem in Sanctuarium Dei: & intelligam in novissimis eorum.

18. Verumtamen propter dolos posuisti eis: dejecisti eos dum allevarentur.

19. Quomodo facti sunt in desolationem, subitò defecerunt: perierunt propter iniquitatem suam.

20. Velut somnium surgentium Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.

21. Quia inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt:

22. & ego ad nihilum redactus sum, & nescivi.

23. Ut jumentum factus sum apud te: & ego semper tecum.

24. Tenuisti manum dexteram meam: & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.

25. Quid enim mihi est in cœlo? & à te quid volui super terram?

26. Defecit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.

27. Quia ecce, qui elongant se à te peribunt: perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.

28. Mihi autem adhærere Deo bonum est: ponere in Domino Deo spem meam:

Ut annuntiem omnes prædicationes tuas, in portis filiæ Sion.

PSALMUS LXXIII.

De populi Domini & templi calamitate conqueritur: Deum obtestans, ut succurrat, quemadmodum olim.

1. Intellectus Asaph.

UT quid Deus repulisti in finem: iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ?

2. Memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio.

Redemisti virgam hæreditatis tuæ: mons Sion, in quo habitasti in eo.

3. Leva manus tuas in superbias eorum in finem: quanta malignatus est inimicus in sancto.

4. Et gloriati sunt qui oderunt te: in medio solemnitatis tuæ.

Posuerunt signa sua, signa:
5. & non cognoverunt sicut in exitu super summum.

Quasi in silva lignorum securibus
6. exciderunt januas ejus in idipsum: in securi, & ascia dejecerunt eam.

7. ‖ Incenderunt igni Sanctuarium tuum: in terra polluerunt tabernaculum nominis tui. ‖ 4. Reg. 25. 9.

8. Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul: Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra.

9. Signa nostra non vidimus, jam non est propheta: & nos non cognoscet ampliùs.

10. Usquequò Deus improperabit inimicus: irritat adversarius nomen tuum in finem?

11. Ut quid avertis manum tuam, & dexteram tuam, de medio sinu tuo in finem?

12. ‖ Deus autem rex noster ante sæcula: operatus est salutem in medio terræ. ‖ Luc. 1. 68

13. Tu confirmasti in virtute tua mare: contribulasti capita draconum in aquis.

14. Tu confregisti capita draconis: dedisti eum escam populis Æthiopum.

15. Tu dirupisti fontes, & torrentes: tu siccasti fluvios Ethan.

16. Tuus est dies, & tua est nox: tu fabricatus es auroram & solem.

17. Tu fecisti omnes terminos terræ: æstatem & ver tu plasmasti ea.

18. Memor esto hujus, inimicus improperavit Domino: & populus insipiens incitavit nomen tuum.

19. Ne tradas bestiis animas confitentes tibi, & animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem.

20. Respice in testamentum tuum: quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.

21. Ne avertatur humilis factus confusus: pauper & inops laudabunt nomen tuum.

22. Exurge Deus, judica causam tuam: memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die.

23. Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum: superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.

PSALMUS LXXIV.

Christus perpetuò hic de se & sua judiciaria potestate loquitur, de quo & agit gratias.

1. In finem, Ne corrumpas, Psalmus Cantici Asaph.

2. CONfitebimur tibi Deus: confitebimur, & invocabimus nomen tuum.

Narrabimus mirabilia tua:
3. cùm accepero tempus, ego justitias judicabo.

4. Liquefacta est terra, & omnes qui habitant in ea: ego confirmavi columnas ejus.

5. Dixi iniquis: Nolite iniquè agere: & delinquentibus: Nolite exaltare cornu.

6. Nolite extollere in altum cornu vestrum: nolite loqui adversus Deum iniquitatem.

7. Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à desertis montibus:
8. quoniam Deus judex est.

Hunc humiliat, & hunc exaltat:
9. quia calix in manu Domini vini meri plenus misto.

Et inclinavit ex hoc in hoc : verumtamen fæx ejus non est exinanita : bibent omnes peccatores terræ.
10. Ego autem annuntiabo in sæculum : cantabo Deo Jacob.
11. Et omnia cornua peccatorum confringam : & exaltabuntur cornua justi.

PSALMUS LXXV.

Invitat ad Deum colendum ex perpetua ipsius erga Ecclesiam gratia & auxilio.

1. In finem, in Laudibus, Psalmus Asaph, Canticum ad Assyrios.
2. NOtus in Judæa Deus : in Israel magnum nomen ejus.
3. Et factus est in pace locus ejus : & habitatio ejus in Sion.
4. Ibi confregit potentias arcuum, scutum, gladium, & bellum.
5. Illuminans tu mirabiliter à montibus
æternis : 6. turbati sunt omnes insipientes corde.
Dormierunt somnum suum : & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.
7. Ab increpatione tua Deus Jacob dormitaverunt qui ascenderunt equos.
8. Tu terribilis es, & quis resistet tibi? ex tunc ira tua.
9. De cœlo auditum fecisti judicium : terra tremuit & quievit,
10. cùm exurgeret in judicium Deus, ut salvos faceret omnes mansuetos terræ.
11. Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi.
12. Vovete, & reddite Domino Deo vestro, omnes qui in circuitu ejus affertis munera.
Terribili 13. & ei qui aufert spiritum principum, terribili apud reges terræ.

PSALMUS LXXVI.

Queritur se multis malis premi. Deum nihilominus celebrat, & mulcet à miris operibus.

1. In finem, pro Idithun, Psalmus Asaph.
2. VOce mea ad Dominum clamavi : voce mea ad Deum, & intendit mihi.
3. In die tribulationis meæ Deum exquisivi, manibus meis nocte contra eum : & non sum deceptus.
Renuit consolari anima mea, 4. memor
fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum : & defecit spiritus meus.
5. Anticipaverunt vigilias oculi mei : turbatus sum, & non sum locutus.
6. Cogitavi dies antiquos : & annos æternos in mente habui.
7. Et meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.
8. Numquid in æternum projiciet Deus : aut non apponet ut complacitior sit adhuc?
9. Aut in finem misericordiam suam abscindet à generatione in generationem?
10. Aut obliviscetur misereri Deus ? aut continebit in ira sua misericordias suas?
11. Et dixi, Nunc cœpi : hæc mutatio dexteræ excelsi.
12. Memor fui operum Domini: quia memor ero ab initio mirabilium tuorum,
13. Et meditabor in omnibus operibus tuis: & in adinventionibus tuis exercebor.
14. Deus in sancto via tua: quis Deus magnus sicut Deus noster ? 15. tu es Deus qui
facis mirabilia.
Notam fecisti in populis virtutem tuam :
16. redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Jacob, & Joseph.
17. Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ : & timuerunt, & turbatæ sunt abyssi.
18. Multitudo sonitus aquarum : vocem dederunt nubes.
Etenim sagittæ tuæ transeunt : 19. vox to-
nitrui tui in rota.
Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ : commota est & contremuit terra.
20. In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis : & vestigia tua non cognoscentur.
21. || Deduxisti sicut oves populum tuum, in manu Moysi & Aaron. || Exod. 14. 29.

PSALMUS LXXVII.

Canit ea, quæ acta narrabantur in veteri populo, monens ne majorum suorum contumaciam æmulentur, propter quam Deus tribum Ephraim abjecit, Juda autem elegit, Davide in Regem evecto.

1. Intellectus Asaph.
ATtendite popule meus legem meam: inclinate aurem vestram in verba oris mei.
2. Aperiam in parabolis os meum : loquar propositiones ab initio.
3. Quanta audivimus & cognovimus ea : & patres nostri narraverunt nobis.
4. Non sunt occultata à filiis eorum, in generatione altera.
Narrantes laudes Domini, & virtutes ejus, & mirabilia ejus quæ fecit.
5. Et suscitavit testimonium in Jacob : & legem posuit in Israel.
Quanta mandavit patribus nostris nota facere ea filiis suis : 6. ut cognoscat generatio altera.
Filii qui nascentur, & exurgent, & narrabunt filiis suis,
7. Ut ponant in Deo spem suam, & non obliviscantur operum Dei : & mandata ejus exquirant.
8. Ne fiant sicut patres eorum: generatio prava & exasperans.
Generatio, quæ non direxit cor suum : & non est creditus cum Deo spiritus ejus.
9. Filii Ephrem intendentes, & mittentes arcum : conversi sunt in die belli.
10. Non custodierunt testamentum Dei : & in lege ejus noluerunt ambulare.
11. Et obliti sunt benefactorum ejus, & mirabilium ejus quæ ostendit eis.
12. Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Ægypti, in campo Taneos.
13. || Interrupit mare, & perduxit eos: & statuit aquas quasi in utre. || Exod. 14. 22.
14. Et deduxit eos in nube diei : & tota nocte in illuminatione ignis.
15. || Interrupit petram in eremo : & adaquavit eos velut in abysso multa. || Exo. 17. 6. Psal. 104. 41.
16. Et eduxit aquam de petra : & deduxit tamquam flumina aquas.
17. Et apposuerunt adhuc peccare ei : in iram excitaverunt Excelsum in inaquoso.
18. Et tentaverunt Deum in cordibus suis: ut peterent escas animabus suis.

19. Et malè locuti sunt de Deo : dixerunt :
Numquid poterit Deus parare mensam in
deserto?
20. Quoniam percussit petram , & fluxe-
runt aquæ, & torrentes inundaverunt.
Numquid & panem poterit dare , aut pa-
rare mensam populo suo?
|| Nu.11.1. 21. || Ideò audivit Dominus , & distulit :
& ignis accensus est in Jacob , & ira ascen-
dit in Israel:
22. Quia non crediderunt in Deo , nec
speraverunt in salutari ejus:
23. Et mandavit nubibus desuper , & ja-
nuas cœli aperuit.
|| Exo.16.4. Num.11.7 24. || Et pluit illis manna ad manducan-
dum, & panem cœli dedit eis.
|| Joa.6.31. 1 Cor.10.3 25. || Panem angelorum manducavit ho-
mo : cibaria misit eis in abundantia.
|| Nu.11.31 26. || Transtulit Austrum de cœlo : & in-
duxit in virtute sua Africum.
27. Et pluit super eos sicut pulverem car-
nes : & sicut arenam maris volatilia pennata.
28. Et ceciderunt in medio castrorum eo-
rum : circa tabernacula eorum.
29. Et manducaverunt & saturati sunt ni-
mis, & desiderium eorum attulit eis : 30. non
sunt fraudati à desiderio suo.
|| Nu.11.33 || Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum :
31. & ira Dei ascendit super eos.
Et occidit pingues eorum, & electos Israel
impedivit.
32. In omnibus his peccaverunt adhuc, &
non crediderunt in mirabilibus ejus.
33. Et defecerunt in vanitate dies eorum,
& anni eorum cum festinatione.
34. Cùm occideret eos , quærebant eum :
& revertebantur , & diluculò veniebant ad
eum.
35. Et rememorati sunt quia Deus adjutor
est eorum : & Deus excelsus redemptor eo-
rum est.
36. Et dilexerunt eum in ore suo , & lin-
gua sua mentiti sunt ei:
37. Cor autem eorum non erat rectum
cum eo: nec fideles habiti sunt in testamen-
to ejus.
38. Ipse autem est misericors , & propi-
tius fiet peccatis eorum : & non disperdet
eos.
Et abundavit ut averteret iram suam : &
non accendit omnem iram suam.
39. Et recordatus est quia caro sunt : spi-
ritus vadens, & non rediens.
40. Quoties exacerbaverunt eum in de-
serto , in iram concitaverunt eum in ina-
quoso?
41. Et conversi sunt, & tentaverunt Deum :
& sanctum Israel exacerbaverunt.
42. Non sunt recordati manus ejus , die
qua redemit eos de manu tribulantis.
43. Sicut posuit in Ægypto signa sua , &
prodigia sua in campo Taneos.
|| Exo.7.20. 44. || Et convertit in sanguinem flumina
eorum, & imbres eorum, ne biberent.
|| Exo.8.24. || Exod.8.6. 45. || Misit in eos cœnomyiam , & come-
dit eos, || & ranam , & disperdidit eos.
|| Exo.10.15. 46. || Et dedit ærugini fructus eorum : &
labores eorum locustæ.
|| Exo.9.25. 47. || Et occidit in grandine vineas eorum,
& moros eorum in pruina.
48. Et tradidit grandini jumenta eorum :
& possessionem eorum igni.
49. Misit in eos iram indignationis suæ, in-
dignationem, & iram, & tribulationem : im-
missiones per angelos malos.
50. Viam fecit semitæ iræ suæ , non pe-
percit à morte animabus eorum : & jumen-
ta eorum in morte conclusit.
51. || Et percussit omne primogenitum in || Exod.12.29.
terra Ægypti : primitias omnis laboris eorum
in tabernaculis Cham.
52. Et abstulit sicut oves populum suum :
& perduxit eos tamquam gregem in deserto.
53. Et deduxit eos in spe, & non timuerunt :
& || inimicos eorum operuit mare. || Exod.14.27.
54. Et induxit eos in montem sanctifica-
tionis suæ, montem , quem acquisivit dexte-
ra ejus.
|| Et ejecit à facie eorum Gentes : & sorte || Jos.13.6. & 7.
divisit eis terram in funiculo distributionis:
55. Et habitare fecit in tabernaculis eorum
tribus Israel.
56. Et tentaverunt , & exacerbaverunt
Deum excelsum : & testimonia ejus non cu-
stodierunt.
57. Et averterunt se , & non servaverunt
pactum : quemadmodum patres eorum, con-
versi sunt in arcum pravum.
58. In iram concitaverunt eum in collibus
suis : & in sculptilibus suis ad æmulationem
eum provocaverunt.
59. Audivit Deus, & sprevit : & ad nihi-
lum redegit valdè Israel.
60. || Et repulit tabernaculum Silo, taber- || 1.Reg.4.4. Jere.7.12. 14. & 26.6.
naculum suum , ubi habitavit in hominibus.
61. Et tradidit in captivitatem virtutem eo-
rum : & pulchritudinem eorum in manus
inimici.
62. Et conclusit in gladio populum suum :
& hæreditatem suam sprevit.
63. Juvenes eorum comedit ignis : & vir-
gines eorum non sunt lamentatæ.
64. Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt :
& viduæ eorum non plorabantur.
65. Et excitatus est tamquam dormiens Do-
minus, tamquam potens crapulatus à vino.
66. Et percussit inimicos suos in posteriora :
opprobrium sempiternum dedit illis.
67. Et repulit tabernaculum Joseph * : & * Silo enim in Ephraimitica Josephi tribu, à qua translatum est Tabernaculum, primò.
tribum Ephraim non elegit:
68. Sed elegit tribum Juda, montem Sion
quem dilexit.
69. Et ædificavit sicut unicornium sanctifi-
cium suum in terra, quam fundavit in sæcula.
70. Et elegit David servum suum, & sustu-
lit eum de gregibus ovium : de post fœtan-
tes accepit eum.
71. Pascere Jacob servum suum, & Israel
hæreditatem suam.
72. Et pavit eos in innocentia cordis sui : &
in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

PSALMUS LXXVIII.

Populus deplorat pollutam urbem & templum, factasque suorum cædes. Parem vicem gentibus imprecatur, Deo laudes promittens.

1. Psalmus Asaph.
DEus venerunt Gentes in hæreditatem tuã,
polluerunt templum sanctum tuum : po-
suerunt Jerusalem in pomorum custodiam.
2. Posuerunt morticina servorum tuorum ,
escas volatilibus cœli : carnes sanctorum tuo-
rum bestiis terræ.

3. Effuderunt sanguinem eorum tamquam aquam in circuitu Jerusalem : & non erat qui sepeliret.
4. Facti sumus opprobrium vicinis nostris : subsannatio & illusio his, qui in circuitu nostro sunt.
5. Usquequò Domine irasceris in finem : accendetur velut ignis zelus tuus?
|| Jere. 10. 25. 6. || Effunde iram tuam in Gentes, quæ te non noverunt : & in regna, quæ nomen tuum non invocaverunt.
7. Quia comederunt Jacob : & locum ejus desolaverunt.
|| Isai. 64. 9. 8. || Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum, citò anticipent nos misericordiæ tuæ : quia pauperes facti sumus nimis.
9. Adjuva nos Deus salutaris noster : & propter gloriam nominis tui Domine libera nos : & propitius esto peccatis nostris, propter nomen tuum.
10. Ne fortè dicant in Gentibus : Ubi est Deus eorum? & innotescat in nationibus coram oculis nostris.
Ultio sanguinis servorum tuorum, qui effusus est : 11. introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.
Secundùm magnitudinem brachii tui, posside filios mortificatorum.
12. Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum : improperium ipsorum, quod exprobraverunt tibi Domine.
13. Nos autem populus tuus, & oves pascuæ tuæ, confitebimur tibi in sæculum:
In generationem & generationem annuntiabimus laudem tuam.

PSALMUS LXXIX.

Populus ab hostibus vexatus, iram Dei deprecatur. Orat ut quos ex Ægypto transtulit, velit tueri, præcipuè filium dexteræ suæ, id est Christum, & Christi membra.

1. In finem, Pro iis, qui commutabuntur, testimonium Asaph, Psalmus.
2. QUi regis Israel intende : qui deducis velut ovem Joseph.
Qui sedes super cherubim, manifestare 3. coram Ephraim, Benjamin, & Manasse.
Excita potentiam tuam, & veni, ut salvos facias nos.
4. Deus converte nos : & ostende faciem tuam, & salvi erimus.
5. Domine Deus virtutum, quousque irasceris super orationem servi tui?
6. Cibabis nos pane lacrymarum : & potum dabis nobis in lacrymis in mensura?
7. Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris : & inimici nostri subsannaverunt nos.
8. Deus virtutum converte nos : & ostende faciem tuam, & salvi erimus.
9. Vineam de Ægypto transtulisti : ejecisti Gentes, & plantasti eam.
10. Dux itineris fuisti in conspectu ejus : plantasti radices ejus, & implevit terram.
11. Operuit montes umbra ejus : & arbusta ejus cedros Dei.
12. Extendit palmites suos usque ad mare : & usque ad flumen propagines ejus.
13. Ut quid destruxisti maceriam ejus : & vindemiant eam omnes, qui prętergrediûtur viam?
14. Exterminavit eam aper de silva : & singularis ferus depastus est eam.
15. Deus virtutum convertere : respice de cœlo, & vide, & visita vineam istam.
16. Et perfice eam, quam plantavit dextera tua : & super filium hominis, quem confirmasti tibi.
17. Incensa igni, & suffossa ab increpatione vultus tui peribunt.
18. Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ : & super filium hominis, quem confirmasti tibi.
19. Et non discedimus à te, vivificabis nos : & nomen tuum invocabimus.
20. Domine Deus virtutum converte nos : & ostende faciem tuam, & salvi erimus.

PSALMUS LXXX.

Celebrat beneficium liberationis ex Ægypto. Deinde Deum denuntiantem inducit, si sibi non obtemperetur, calamitatem : si obtemperetur felicitatem.

In finem,
1. Pro torcularibus, Psalmus ipsi Asaph.
2. EXultate Deo adjutori nostro : jubilate Deo Jacob.
3. Sumite psalmum, & date tympanum : psalterium jucundum cum cithara.
4. Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die solemnitatis vestræ:
5. Quia præceptum in Israel est, & judicium Deo Jacob.
6. || Testimonium in Joseph posuit illud, cùm exiret de terra Ægypti : linguam, quam non noverat, audivit. || Gen. 41. 39.
7. Divertit ab oneribus dorsum ejus : manus ejus in cophino servierunt.
8. In tribulatione invocasti me, & liberavi te : exaudivi te in abscondito tempestatis : || probavi te apud aquam contradictionis. || Exo. 17. 5.
9. Audi populus meus, & contestabor te : Israel si audieris me, 10. non || erit in te deus recens, neque adorabis deum alienum. || Exo. 20. 3.
11. Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti : dilata os tuum, & implebo illud.
12. Et non audivit populus meus vocem meam : & Israel non intendit mihi.
13. || Et dimisi eos secundùm desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis. || Actor. 14. 15.
14. || Si populus meus audisset me : Israel si in viis meis ambulasset: || Bar. 3. 13.
15. Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem : & super tribulantes eos misissem manum meam.
16. Inimici Domini mentiti sunt ei : & erit tempus eorum in sæcula.
17. Et cibavit eos ex adipe frumenti : & de petra, melle saturavit eos.

PSALMUS LXXXI.

Injustè jura administrantibus exitium minatur, precans Christi adventum, qui id seriò præstet.

1. Psalmus Asaph.
DEus stetit in synagoga deorum : in medio autem deos dijudicat.
2. Usquequò judicatis iniquitatem : & facies peccatorum sumitis?
3. Judicate egeno, & pupillo ; humilem & pauperem justificate.

Google

** Prov.24. 11.* 4. || Eripite pauperem : & egenum de manu peccatoris liberate.

5. Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant : movebuntur omnia fundamenta terræ.

|| Joan.10. 34. 6. || Ego dixi : Dii estis, & filii Excelsi omnes.

7. Vos autem sicut homines moriemini : & sicut unus de principibus cadetis.

8. Surge Deus, judica terram : quoniam tu hæreditabis in omnibus Gentibus.

PSALMUS LXXXII.

Ismaeliticis, Saracenis, & cæteris, eorum partes contra Ecclesiam sequentibus, exitium precatur. Psalmus est propheticus.

1. Canticum Psalmi Asaph.

2. DEus, qui similis erit tibi ? ne taceas, neque compescaris Deus:

3. Quoniam ecce inimici tui sonuerunt : & qui oderunt te, extulerunt caput.

4. Super populum tuum malignaverunt consilium : & cogitaverunt adversus sanctos tuos.

5. Dixerunt : Venite, & disperdamus eos de gente : & non memoretur nomen Israel ultrà.

6. Quoniam cogitaverunt unanimiter : simul adversum te testamentum disposuerunt,
7. tabernacula Idumæorum & Ismaelitæ:

Moab, & Agareni, 8. Gebal, & Ammon, & Amalec: alienigenæ cum habitantibus Tyrum.

9. Etenim Assur venit cum illis, facti sunt in adjutorium filiis Lot.

Jud.7.22. 10. Fac illis || sicut Madian, & Sisaræ, sicut || Jabin in torrente Cisson.
|| Jud.4.15.
|| Jud.4.24. 11. Disperierunt in Endor : facti sunt ut stercus terræ.

|| Jud.7.25. 12. || Pone principes eorum sicut Oreb, & Zeb, & || Zebee, & Salmana;
|| Jud.8.21.

Omnes principes eorum : 13. qui dixerunt: Hæreditate possideamus Sanctuarium Dei.

14. Deus meus pone illos ut rotam : & sicut stipulam ante faciem venti.

15. Sicut ignis, qui comburit silvam : & sicut flamma comburens montes:

16. Ita persequeris illos in tempestate tua: & in ira tua turbabis eos.

17. Imple facies eorum ignominia: & quærent nomen tuum, Domine.

18. Erubescant, & conturbentur in sæculum sæculi : & confundantur, & pereant.

19. Et cognoscant quia nomen tibi Dominus : tu solus Altissimus in omni terra.

PSALMUS LXXXIII.

Suspirat ex exilio in templum, ut in eo Deum possit colere. Beatos esse qui non carent usu religionis.

In finem,
1. Pro torcularibus filiis Core, Psalmus.

2. QUàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum ! 3. concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini.

Cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum.

4. Etenim passer invenit sibi domum : & turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos.

Altaria tua Domine virtutum : rex meus & Deus meus.

5. Beati, qui habitant in domo tua Domine : in sæcula sæculorum laudabunt te.

6. Beatus vir, cujus est auxilium abs te : ascensiones in corde suo disposuit, 7. in valle lacrymarum in loco, quem posuit.

8. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem : videbitur Deus deorum in Sion.

9. Domine Deus virtutum exaudi orationem meam : auribus percipe Deus Jacob.

10. Protector noster aspice Deus : & respice in faciem Christi tui:

11. Quia melior est dies una in atriis tuis super millia:

Elegi abjectus esse in domo Dei mei : magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum.

12. Quia misericordiam, & veritatem diligit Deus : gratiam, & gloriam dabit Dominus.

13. Non privabit bonis eos, qui ambulant in innocentia : Domine virtutum, beatus homo, qui sperat in te.

PSALMUS LXXXIV.

Orat ut iis, quos captivitate Babylonica liberaverit, solidè placetur, Christo exhibito.

1. In finem, filiis Core, Psalmus.

2. BEnedixisti Domine terram tuam : avertisti captivitatem Jacob.

3. Remisisti iniquitatem plebis tuæ, operuisti omnia peccata eorum.

4. Mitigasti omnem iram tuam : avertisti ab ira indignationis tuæ.

5. Converte nos Deus salutaris noster : & averte iram tuam à nobis.

6. Numquid in æternum irasceris nobis ? aut extendes iram tuam à generatione in generationem?

7. Deus tu conversus vivificabis nos : & plebs tua lætabitur in te.

8. Ostende nobis Domine misericordiam tuam : & salutare tuum da nobis.

9. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus : quoniam loquetur pacem in plebem suam,

Et super sanctos suos : & in eos, qui convertuntur ad cor.

10. Verumtamen propè timentes eum salutare ipsius : ut inhabitet gloria in terra nostra.

11. Misericordia & veritas obviaverunt sibi : justitia & pax osculatæ sunt.

12. Veritas de terra orta est : & justitia de cœlo prospexit.

13. Etenim Dominus dabit benignitatem : & terra nostra dabit fructum suum.

14. Justitia ante eum ambulabit : & ponet in via gressus suos.

PSALMUS LXXXV.

Christus Patrem precatur, ut se ab hostibus defendat, omnes gentes ipsum adoraturas.

Oratio ipsi David.

1. INclina Domine aurem tuam, & exaudi me : quoniam inops & pauper sum ego.

2. Custodi animam meam, quoniam sanctus sum : salvum fac servum tuum, Deus meus, sperantem in te.

3. Miserere mei Domine, quoniam ad te clamavi tota die : 4. lætifica animam servi tui, quoniam ad te Domine animam meam levavi.

5. || Quo-

Digitized by Google

‖ Joel. 2. 13 5. ‖ Quoniam tu Domine suavis, & mitis: & multæ misericordiæ omnibus invocantibus te.
6. Auribus percipe Domine orationem meam: & intende voci deprecationis meæ.
7. In die tribulationis meæ clamavi ad te: quia exaudisti me.
8. Non est similis tui in diis Domine: & non est secundùm opera tua.
9. Omnes gentes quascumque fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine: & glorificabunt nomen tuum.
10. Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia: tu es Deus solus.
11. Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in veritate tua: lætetur cor meum ut timeat nomen tuum.
12. Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in æternum:
13. Quia misericordia tua magna est super me: & eruisti animam meam ex inferno inferiori.
14. Deus, iniqui insurrexerunt super me, & synagoga potentium quæsierunt animam meã: & non proposuerunt te in conspectu suo.
15. Et tu Domine Deus miserator & misericors, patiens, & multæ misericordiæ, & verax,
16. Respice in me, & miserere mei, da imperium tuum puero tuo: & salvum fac filium ancillæ tuæ.
17. Fac mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt me, & confundantur: quoniam tu Domine adjuvisti me, & consolatus es me.

PSALMUS LXXXVI.

Sionem, id est, Ecclesiam fore gloriosam. Civium illius numerum fore infinitum & felicem. Psalmus est Propheticus.

1. Filiis Core, Psalmus Cantici.

FUndamenta ejus in montibus sanctis:
2. diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob.
3. Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei.
4. Memor ero Rahab, & Babylonis scientium me.
Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Æthiopum, hi fuerunt illic.
5. Numquid Sion dicet: Homo, & homo natus est in ea: & ipse fundavit eam Altissimus?
6. Dominus narrabit in scripturis populorum, & principum; horum, qui fuerunt in ea.
7. Sicut lætantium omnium habitatio est in te.

PSALMUS LXXXVII.

Christus ab inimicis vexatus, ab amicis destitutus opem patris implorat. Ægrotis & afflictis congruit.

Canticum Psalmi,
1. Filiis Core, in finem, pro Maheleth ad respondendum, intellectus Eman Ezrahitæ.
2. DOmine Deus salutis meæ, in die clamavi, & nocte coram te.
3. Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam:
4. Quia repleta est malis anima mea: & vita mea inferno appropinquavit.
5. Æstimatus sum cum descendentibus in lacum: factus sum sicut homo sine adjutorio,
6. inter mortuos liber,
Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor ampliùs: & ipsi de manu tua repulsi sunt.
7. Posuerunt me in lacu inferiori: in tenebrosis, & in umbra mortis.
8. Super me confirmatus est furor tuus: & omnes fluctus tuos induxisti super me.
9. Longè fecisti notos meos à me: posuerunt me abominationem sibi.
Traditus sum, & non egrediebar: 10. oculi mei languerunt præ inopia.
Clamavi ad te Domine tota die: expandi ad te manus meas.
11. Numquid mortuis facies mirabilia: aut medici suscitabunt, & confitebuntur tibi?
12. Numquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione?
13. Numquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua: & justitia tua in terra oblivionis?
14. Et ego ad te Domine clamavi: & manè oratio mea præveniet te.
15. Ut quid Domine repellis orationem meam: avertis faciem tuam à me?
16. Pauper sum ego, & in laboribus à juventute mea: exaltatus autem, humiliatus sum & conturbatus.
17. In me transierunt iræ tuæ: & terrores tui conturbaverunt me.
18. Circumdederunt me sicut aqua tota die: circumdederunt me simul.
19. Elongasti à me amicum, & proximum: & notos meos à miseria.

PSALMUS LXXXVIII.

Canit misericordias Domini, potentiam, promissiones sibi factas. Deinde queritur post tot promissiones Christum differri, suum populum, suam domum & familiam externis Gentibus exponi, orans ut sui recordetur.

1. Intellectus Ethan Ezrahitæ.
2. MIsericordias Domini in æternum cantabo.
In generationem & generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.
3. Quoniam dixisti: In æternum misericordia ædificabitur in cœlis: præparabitur veritas tua in eis.
4. Disposui testamentum electis meis, ‖ juravi David servo meo: 5. usque in æternum præparabo semen tuum. ‖ 2. Reg. 7. 12.
Et ædificabo in generationem & generationem sedem tuam.
6. Confitebuntur cœli mirabilia tua Domine: etenim veritatem tuam in ecclesia sanctorum.
7. Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino: similis erit Deo in filiis Dei?
8. Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum: magnus & terribilis super omnes qui in circuitu ejus sunt.
9. Domine Deus virtutum quis similis tibi? potens es Domine, & veritas tua in circuitu tuo.
10. Tu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum ejus tu mitigas.
11. Tu humiliasti sicut vulneratum, super-

bum: in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.
‖ Gen.1.1. 12. ‖ Tui sunt cœli, & tua est terra, orbem terræ & plenitudinem ejus tu fundasti:
13. aquilonem & mare tu creasti.
Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt: 14. tuum brachium cum potentia.
Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua: 15. justitia & judicium præparatio sedis tuæ.
Misericordia & veritas præcedent faciem tuam: 16. beatus populus, qui scit jubilationem.
Domine, in lumine vultus tui ambulabunt,
17. & in nomine tuo exultabunt tota die: & in justitia tua exaltabuntur.
18. Quoniam gloria virtutis eorum tu es: & in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.
19. Quia Domini est assumptio nostra, & sancti Israel regis nostri.
20. Tunc locutus es in visione sanctis tuis, & dixisti: Posui adjutorium in potente: & exaltavi electum de plebe mea.
‖ 1.Reg.16. 1. 12. Act.13.22 21. ‖ Inveni David servum meum: oleo sancto meo unxi eum.
22. Manus enim mea auxiliabitur ei: & brachium meum confortabit eum.
23. Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponet nocere ei.
24. Et concidam à facie ipsius inimicos ejus: & odientes eum in fugam convertam.
25. Et veritas mea, & misericordia mea cum ipso: & in nomine meo exaltabitur cornu ejus.
26. Et ponam in mari manum ejus, & in fluminibus dexteram ejus.
27. Ipse invocabit me: Pater meus es tu: Deus meus, & susceptor salutis meæ:
28. Et ego primogenitum ponam illum excelsum præ regibus terræ.
29. In æternum servabo illi misericordiam meam: & testamentum meum fidele ipsi.
30. Et ponam in sæculum sæculi semen ejus: & thronum ejus sicut dies cœli.
31. Si autem dereliquerint filii ejus legem meam: & in judiciis meis non ambulaverint:
32. Si justitias meas profanaverint: & mandata mea non custodierint:
33. Visitabo in virga iniquitates eorum: & in verberibus peccata eorum.
34. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo: neque nocebo in veritate mea:
35. Neque profanabo testamentum meum: & quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita.
36. Semel juravi in sancto meo, si David mentiar: 37. semen ejus in æternum manebit.
38. Et thronus ejus sicut Sol in conspectu meo, ‖ & sicut Luna perfecta in æternum:
‖ 2.Reg.7. 16. & testis in cœlo fidelis.
39. Tu verò repulisti & despexisti: distulisti Christum tuum.
40. Evertisti testamentum servi tui: profanasti in terra Sanctuarium ejus.
41. Destruxisti omnes sepes ejus: posuisti firmamentum ejus formidinem.
42. Diripuerunt eum omnes transeuntes viam: factus est opprobrium vicinis suis.
43. Exaltasti dexteram deprimentium eum: lætificasti omnes inimicos ejus.
44. Avertisti adjutorium gladii ejus: & non es auxiliatus ei in bello.
45. Destruxisti eum ab emundatione: & sedem ejus in terram collisisti.
46. Minorasti dies temporis ejus: perfudisti eum confusione.
47. Usquequò Domine avertis in finem: exardescet sicut ignis ira tua?
48. Memorare quæ mea substantia: numquid enim vanè constituisti omnes filios hominum?
49. Quis est homo, qui vivet, & non videbit mortem: eruet animam suam de manu inferi?
50. Ubi sunt misericordiæ tuæ antiquæ Domine, ‖ sicut jurasti David in veritate tua? ‖ 2.Reg.7. 11.
51. Memor esto Domine opprobrii servorum tuorum (quod continui in sinu meo) multarum gentium.
52. Quod exprobraverunt inimici tui Domine, quod exprobraverunt commutationem Christi tui.
53. Benedictus Dominus in æternum: fiat, fiat.

PSALMUS LXXXIX.

Inanem & fugacem esse hominum vitam. Proinde Deum orat, ut saltem eis reconcilietur, & eorum opera dirigat atque perficiat.

1. Oratio Moysi hominis Dei.
DOmine, refugium factus es nobis, à generatione in generationem.
2. Priusquam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis: à sæculo & usque in sæculum tu es Deus.
3. Ne avertas hominem in humilitatem: & dixisti: Convertimini filii hominum.
4. Quoniam mille anni ante oculos tuos, tamquam dies hesterna, quæ præteriit.
Et custodia in nocte, 5. quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.
6. Manè sicut herba transeat, manè floreat, & transeat: vespere decidat, induret, & arescat.
7. Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.
8. Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo: sæculum nostrum in illuminatione vultus tui.
9. Quoniam omnes dies nostri defecerunt: & in ira tua defecimus.
Anni nostri sicut aranea meditabuntur:
10. ‖ dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni. ‖ Eccli.18.8
Si autem in potentatibus octoginta anni: & ampliùs eorum, labor & dolor.
Quoniam supervenit mansuetudo: & corripiemur.
11. Quis novit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam 12. dinumerare?
Dexteram tuam sic notam fac, & eruditos corde in sapientia.
13. Convertere Domine usquequò? & deprecabilis esto super servos tuos.
14. Repleti sumus manè misericordia tua: & exultavimus, & delectati sumus omnibus diebus nostris.
15. Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis, quibus vidimus mala.
16. Respice in servos tuos, & in opera tua: & dirige filios eorum.
17. Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum dirige super nos: & opus manuum nostrarum dirige.

Digitized by Google

PSALMUS XC.

Ab omnibus periculis & hostibus esse securos, qui sunt in Dei tutela.

Laus Cantici David.

1. QUi habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur.
2. Dicet Domino: Susceptor meus es tu, & refugium meum: Deus meus sperabo in eum.
3. Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, & à verbo aspero.
4. Scapulis suis obumbrabit tibi: & sub pennis ejus sperabis.
5. Scuto circumdabit te veritas ejus: non timebis à timore nocturno.
6. A sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris: ab incursu, & dæmonio meridiano.
7. Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: ad te autem non appropinquabit.
8. Verumtamen oculis tuis considerabis: & retributionem peccatorum videbis.
9. Quoniam tu es Domine spes mea: Altissimum posuisti refugium tuum.
10. Non accedet ad te malum: & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.
‖ Matth. 4. 6. Luc. 4. 10. 11. ‖ Quoniam angelis suis mandavit de te: ut custodiant te in omnibus viis tuis.
12. In manibus portabunt te: ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.
13. Super aspidem & basiliscum ambulabis: & conculcabis leonem & draconem.
14. Quoniam in me speravit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.
15. Clamabit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum & glorificabo eum.
16. Longitudine dierum replebo eum: & ostendam illi salutare meum.

PSALMUS XCI.

Deum collaudandum, quòd ejus omnia sint magna, malos perdat, bonos servet.

Psalmus Cantici,
1. In die sabbati.

2. BOnum est confiteri Domino: & psallere nomini tuo, Altissime.
3. Ad annuntiandum manè misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem,
4. In decachordo, psalterio, cum cantico, in cithara.
5. Quia delectasti me Domine in factura tua: & in operibus manuum tuarum exultabo.
6. Quàm magnificata sunt opera tua Domine! nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.
7. Vir insipiens non cognoscet: & stultus non intelliget hæc.
8. Cùm exorti fuerint peccatores sicut fœnum: & apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem:
Ut intereant in sæculum sæculi: 9. tu autem Altissimus in æternum Domine.
10. Quoniam ecce inimici tui Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt: & dispergentur omnes, qui operantur iniquitatem.
11. Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum: & senectus mea in misericordia uberi.
12. Et despexit oculus meus inimicos meos: & in insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea.
13. Justus, ut palma florebit: sicut cedrus Libani multiplicabitur.
14. Plantati in domo Domini, in atriis domus Dei nostri florebunt.
15. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi: & benè patientes erunt, 16. ut annuntient:
Quoniam rectus Dominus Deus noster: & non est iniquitas in eo.

PSALMUS XCII.

Dei præstantiam & legem extollit.

Laus Cantici ipsi David in die ante sabbatum, quando fundata est terra.

1. DOminus regnavit, decorem indutus est: indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se.
Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur.
2. Parata sedes tua ex tunc: à sæculo tu es.
3. Elevaverunt flumina Domine: elevaverunt flumina vocem suam.
Elevaverunt flumina fluctus suos, 4. à vocibus aquarum multarum.
Mirabiles elationes maris; mirabilis in altis Dominus.
5. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudinem dierum.

PSALMUS XCIII.

Precatur, ut superbos & impios puniat. Et id sibi Deique populo promittit.

Psalmus ipsi David,
Quarta sabbati.

1. DEus ultionum Dominus: Deus ultionum liberè egit.
2. Exaltare qui judicas terram: redde retributionem superbis.
3. Usquequò peccatores Domine, usquequò peccatores gloriabuntur:
4. Effabuntur, & loquentur iniquitatem: loquentur omnes, qui operantur injustitiam?
5. Populum tuum Domine humiliaverunt: & hæreditatem tuam vexaverunt.
6. Viduam & advenam interfecerunt: & pupillos occiderunt.
7. Et dixerunt: Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob.
8. Intelligite insipientes in populo: & stulti aliquando sapite:
9. Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat?
10. Qui corrigit gentes, non arguet? qui docet hominem scientiam?
• 11. Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt.
12. Beatus homo, quem tu erudieris Domine: & de lege tua docueris eum.
13. Ut mitiges ei à diebus malis: donec fodiatur peccatori fovea.
14. Quia non repellet Dominus plebem suam: & hæreditatem suam non derelinquet.
15. Quoadusque justitia convertatur in judicium: & qui juxta illam omnes qui recto sunt corde.
16. Quis consurget mihi adversus malignantes?

Digitized by Google

tes? aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem?
17. Nisi quia Dominus adjuvit me: paulominùs habitasset in inferno anima mea.
18. Si dicebam: Motus est pes meus: misericordia tua Domine adjuvabat me.
19. Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.
20. Numquid adhæret tibi sedes iniquitatis: qui fingis laborem in præcepto?
21. Captabunt in animam justi: & sanguinem innocentem condemnabunt.
22. Et factus est mihi Dominus in refugium, & Deus meus in adjutorium spei meæ.
23. Et reddet illis iniquitatem ipsorum: & in malitia eorum disperdet eos: disperdet illos Dominus Deus noster.

PSALMUS XCIV.

Hortatur ut Christum Deum & regem colant, eique pareant, tum ob antiqua creationis beneficia, tum ob ipsius incarnationem, ne, ut patres ex Ægypto egressi, sibi introitum ad requiem præcludant. Hebr. 3. & 4.

Laus Cantici ipsi David.
1. VEnite, exultemus Domino: jubilemus Deo salutari nostro.
2. Præoccupemus faciem ejus in confessione: & in psalmis jubilemus ei.
3. Quoniam Deus magnus Dominus: & rex magnus super omnes deos.
4. Quia in manu ejus sunt omnes fines terræ: & altitudines montium ipsius sunt.
5. Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud: & siccam manus ejus formaverunt.
6. Venite adoremus, & procidamus: & ploremus ante Dominum, qui fecit nos.
7. Quia ipse est Dominus Deus noster: & nos populus pascuæ ejus, & oves manus ejus.
Hebr. 3. 7. & 4. 7. 8. || Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra;
9. Sicut in irritatione secundùm diem tentationis in deserto: ubi tentaverunt me patres vestri, probaverunt me, & viderunt opera mea.
Num. 14. 34. 10. || Quadraginta annis offensus fui generationi illi, & dixi: Semper hi errant corde.
11. Et isti non cognoverunt vias meas:
Hebr. 4. 3. || ut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam.

PSALMUS XCV.

Omnia incitat ad Christum Dominum extollendum, qui sit homines ex æquo judicaturus.

Canticum ipsi David,
1. Quando domus ædificabatur post captivitatem. (1. *Par.* 15.)
CAntate Domino canticum novum: cantate Domino omnis terra.
2. Cantate Domino, & benedicite nomini ejus: annuntiate de die in diem salutare ejus.
3. Annuntiate inter Gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus.
4. Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis: terribilis est super omnes deos.
5. Quoniam omnes dii Gentium dæmonia: Dominus autem cœlos fecit.
6. Confessio & pulchritudo in conspectu ejus: sanctimonia, & magnificentia in sanctificatione ejus.
7. Afferte Domino patriæ Gentium, afferte Domino gloriam & honorem: 8. afferte Domino gloriam nomini ejus.
Tollite hostias, & introite in atria ejus:
9. adorate Dominum in atrio sancto ejus.
Commoveatur à facie ejus universa terra:
10. dicite in Gentibus quia Dominus regnavit.
Etenim correxit orbem terræ qui non commovebitur: judicabit populos in æquitate.
11. Lætentur cœli, & exultet terra, commoveatur mare, & plenitudo ejus: 12. gaudebunt campi, & omnia, quæ in eis sunt.
Tunc exultabunt omnia ligna sylvarum
13. à facie Domini, quia venit: quoniam venit judicare terram.
Judicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua.

PSALMUS XCVI.

Homines & angelos invitat ad Christum Dominum adorandum, qui sit extremo suo adventu idololatras pudore affecturus, bonisque lucem allaturus. Hebr. 1.

1. Huic David,
Quando terra ejus restituta est.
DOminus regnavit, exultet terra: lætentur insulæ multæ.
2. Nubes, & caligo in circuitu ejus: justitia, & judicium correctio sedis ejus.
3. Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus.
4. Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ: vidit, & commota est terra.
5. Montes, sicut cera fluxerunt à facie Domini: à facie Domini omnis terra.
6. Annuntiaverunt cœli justitiam ejus: & viderunt omnes populi gloriam ejus.
7. || Confundantur omnes, qui adorant sculptilia: & qui gloriantur in simulachris suis. || Exod. 20. 4. Levit. 26. 1. Deut. 5. 8. || Hebr. 1. 6.
|| Adorate eum omnes angeli ejus: 8. audivit, & lætata est Sion.
Et exultaverunt filiæ Judæ, propter judicia tua Domine:
9. Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram: nimis exaltatus es super omnes deos.
10. || Qui diligitis Dominum, odite malum: || Amos 5. 15. Rom. 12. 9.
custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberabit eos.
11. Lux orta est justo, & rectis corde lætitia.
12. Lætamini justi in Domino: & confitemini memoriæ sanctificationis ejus.

PSALMUS XCVII.

Invitat ad Deum celebrandum, qui sit Christum omnibus exhibiturus, & per eum orbem judicaturus.

1. Psalmus ipsi David.
CAntate Domino canticum novum: quia mirabilia fecit.
Salvavit sibi dextera ejus, & brachium sanctum ejus.
2. || Notum fecit Dominus salutare suum: in conspectu gentium revelavit justitiam suam. || Isaiæ 52. 10. & 63. 8. Luc. 3. 6.
3. Recordatus est misericordiæ suæ, & veritatis suæ domui Israel.
Viderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri.
4. Jubilate Deo omnis terra: cantate, & exultate, & psallite.

5. Psal-

5. Psallite Domino in cithara, in cithara & voce psalmi: 6. in tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ.

Jubilate in conspectu regis Domini: 7. moveatur mare, & plenitudo ejus: orbis terrarum, & qui habitant in eo.

8. Flumina plaudent manu, simul montes exultabunt 9. à conspectu Domini: quoniam venit judicare terram.

Judicabit orbem terrarum in justitia, & populos in æquitate.

PSALMUS XCVIII.

Christum, ut Dominum celebrat, & ad eum invocandum, ejusque vestigia adorandum inducit exemplo Mosis, Aaronis, Samuelis.

1. Psalmus ipsi David.

DOminus regnavit, irascantur populi; qui sedet super cherubim, moveatur terra.

2. Dominus in Sion magnus: & excelsus super omnes populos.

3. Confiteantur nomini tuo magno: quoniam terribile, & sanctum est: 4. & honor regis judicium diligit.

Tu parasti directiones: judicium & justitiam in Jacob tu fecisti.

5. Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum ejus: quoniam sanctum est.

6. Moyses, & Aaron in sacerdotibus ejus: & Samuel inter eos, qui invocant nomen ejus:

Invocabant Dominum, & ipse exaudiebat eos: 7. in columna nubis loquebatur ad eos.

Custodiebant testimonia ejus, & præceptum quod dedit illis.

8. Domine Deus noster tu exaudiebas eos: Deus tu propitius fuisti eis, & ulciscens in omnes adinventiones eorum.

9. Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate in monte sancto ejus: quoniam sanctus Dominus Deus noster.

PSALMUS XCIX.

Ad Dei laudes & cultum omnes cohortatur.

1. Psalmus in confessione.

2. JUbilate Deo omnis terra: servite Domino in lætitia.

Introite in conspectu ejus, in exultatione.

3. Scitote quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, & non ipsi nos:

Populus ejus, & oves pascuæ ejus: 4. introite portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis: confitemini illi.

Laudate nomen ejus: 5. quoniam suavis est Dominus, in æternum misericordia ejus, & usque in generationem & generationem veritas ejus.

PSALMUS C.

Probæ suæ anteactæ vitæ rationem Deo proponit, ejus extollens gratiam. Juxta Hebræos, qui hæc exponunt in futuro, se rectè victurum vovet. Congruit Christo.

1. Psalmus ipsi David.

MIsericordiam, & judicium cantabo tibi Domine:

Psallam, 2. & intelligam in via immaculata, quando venies ad me.

Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.

3. Non proponebam ante oculos meos rem injustam: facientes prævaricationes odivi.

Non adhæsit mihi 4. cor pravum: declinantem à me malignum non cognoscebam.

5. Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar.

Superbo oculo, & insatiabili corde, cum hoc non edebam.

6. Oculi mei ad fideles terræ ut sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.

7. Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam: qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.

8. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ: ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.

PSALMUS CI.

Valdè mæstus orat Christum, terræ cælique fundatorem, ut Sionis misereatur; ex eaque ædificet Ecclesiam, in quam populi & reges ad Deum colendum conveniant.

1. Oratio pauperis.

Cùm anxius fuerit, & in conspectu Domini effuderit precem suam.

2. DOmine exaudi orationem meam: & clamor meus ad te veniat.

3. Non avertas faciem tuam à me: in quacumque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

In quacumque die invocavero te, velociter exaudi me.

4. Quia defecerunt sicut fumus dies mei: & ossa mea sicut cremium aruerunt.

5. Percussus sum ut fœnum, & aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum.

6. A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ.

7. Similis factus sum pellicano solitudinis: factus sum sicut nycticorax in domicilio.

8. Vigilavi, & factus sum sicut passer solitarius in tecto.

9. Tota die exprobrabant mihi inimici mei: & qui laudabant me adversum me jurabant.

10. Quia cinerem tamquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam:

11. A facie iræ & indignationis tuæ: quia elevans allisisti me.

12. Dies mei sicut umbra declinaverunt: & ego sicut fœnum arui.

13. Tu autem Domine in æternum permanes: & memoriale tuum in generationem & generationem.

14. Tu exurgens misereberis Sion: quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus.

15. Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus: & terræ ejus miserebuntur.

16. Et timebunt Gentes nomen tuum Domine, & omnes reges terræ gloriam tuam.

17. Quia ædificavit Dominus Sion: & videbitur in gloria sua.

18. Respexit in orationem humilium: & non sprevit precem eorum.

19. Scribantur hæc in generatione altera: & populus, qui creabitur, laudabit Dominum:

20. Quia prospexit de excelso sancto suo: Dominus de cœlo in terram aspexit:

21. Ut audiret gemitus compeditorum: ut solveret filios interemptorum:

22. Ut annuntient in Sion nomen Domini: & laudem ejus in Jerusalem.

23. In conveniendo populos in unum, & reges ut serviant Domino.

24. Respondit ei in via virtutis suæ: Paucitatem dierum meorum nuntia mihi.

25. Ne revoces me in dimidio dierum meorum: in generationem & generationem anni tui.

26. Initio tu Domine terram fundasti: & opera manuum tuarum sunt cœli.

27. Ipsi peribunt, tu autem permanes: & omnes sicut vestimentum veterascent.

Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: 28. tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.

29. Filii servorum tuorum habitabunt: & semen eorum in sæculum dirigetur.

Psalmus CII.

Se, Angelos, & omnia excitat ad innumerabilia Dei beneficia prædicanda.

1. Ipsi David.

Benedic anima mea Domino: & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto ejus.

2. Benedic anima mea Domino: & noli oblivisci omnes retributiones ejus.

3. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: qui sanat omnes infirmitates tuas.

4. Qui redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in misericordia & miserationibus.

5. Qui replet in bonis desiderium tuum: renovabitur ut aquilæ juventus tua:

6. Faciens misericordias Dominus, & judicium omnibus injuriam patientibus.

7. Notas fecit vias suas Moysi, filiis Israel voluntates suas.

‖ Num. 14. 8. 8. ‖ Miserator, & misericors Dominus: longanimis, & multùm misericors.

9. Non in perpetuum irascetur: neque in æternum comminabitur.

10. Non secundùm peccata nostra fecit nobis: neque secundùm iniquitates nostras retribuit nobis.

11. Quoniam secundùm altitudinem cœli à terra corroboravit misericordiam suam super timentes se.

12. Quantum distat Ortus ab Occidente: longè fecit à nobis iniquitates nostras.

13. Quomodò miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se: 14. quoniam ipse cognovit figmentum nostrum.

Recordatus est quoniam pulvis sumus: 15. homo, sicut fœnum dies ejus, tamquam flos agri sic efflorebit.

16. Quoniam spiritus pertransibit in illo, & non subsistet: & non cognoscet ampliùs locum suum.

17. Misericordia autem Domini ab æterno, & usque in æternum super timentes eum.

Et justitia illius in filios filiorum, 18. his qui servant testamentum ejus:

Et memores sunt mandatorum ipsius, ad faciendum ea.

19. Dominus in cœlo paravit sedem suam: & regnum ipsius omnibus dominabitur.

20. Benedicite Domino omnes angeli ejus: potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum ejus.

21. Benedicite Domino omnes virtutes ejus: ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.

22. Benedicite Domino omnia opera ejus: in omni loco dominationis ejus, benedic anima mea Domino.

Psalmus CIII.

Deum ab opificio & providentia celebrat.

1. Ipsi David.

Benedic anima mea Domino: Domine Deus meus magnificatus es vehementer.

Confessionem, & decorem induisti: 2. amictus lumine sicut vestimento:

Extendens cœlum sicut pellem: 3. qui tegis aquis superiora ejus.

Qui ponis nubem ascensum tuum: qui ambulas super pennas ventorum.

4. ‖ Qui facis angelos tuos, spiritus; & ministros tuos ignem urentem. ‖ Hebr. 1. 14.

5. Qui fundasti terram super stabilitatem suam: non inclinabitur in sæculum sæculi.

6. Abyssus, sicut vestimentum, amictus ejus: super montes stabunt aquæ.

7. Ab increpatione tua fugient: à voce tonitrui tui formidabunt.

8. Ascendunt montes, & descendunt campi in locum quem fundasti eis.

9. Terminum posuisti, quem non transgredientur: neque convertentur operire terram.

10. Qui emittis fontes in convallibus: inter medium montium pertransibunt aquæ.

11. Potabunt omnes bestiæ agri: expectabunt onagri in siti sua.

12. Super ea volucres cœli habitabunt: de medio petrarum dabunt voces.

13. Rigans montes de superioribus suis: de fructu operum tuorum satiabitur terra.

14. Producens fœnum jumentis, & herbam servituti hominum:

Ut educas panem de terra: 15. & vinum lætificet cor hominis:

Ut exhilaret faciem in oleo: & panis cor hominis confirmet.

16. Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantavit: 17. illic passeres nidificabunt.

Herodii domus dux est eorum: 18. montes excelsi cervis: petra refugium herinaciis.

19. Fecit lunam in tempora: sol cognovit occasum suum.

20. Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiæ silvæ.

21. Catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quærant à Deo escam sibi.

22. Ortus est sol, & congregati sunt: & in cubilibus suis collocabuntur.

23. Exibit homo ad opus suum: & ad operationem suam usque ad vesperum.

24. Quàm magnificata sunt opera tua Domine! omnia in sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua.

25. Hoc mare magnum, & spatiosum manibus: illic reptilia, quorum non est numerus.

Animalia pusilla cum magnis: 26. illic naves pertransibunt.

Draco iste, quem formasti ad illudendum

ei: 27. omnia à te expectant ut des illis escam in tempore.

28. Dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.

29. Avertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum revertentur.

30. Emittes spiritum tuum, & creabuntur: & renovabis faciem terræ.

31. Sit gloria Domini in sæculum: lætabitur Dominus in operibus suis:

32. Qui respicit terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant.

Infr. 145.2 33. || Cantabo Domino in vita mea: psallam Deo meo quamdiu sum.

34. Jucundum sit ei eloquium meum: ego verò delectabor in Domino.

35. Deficiant peccatores à terra, & iniqui ita ut non sint: benedic anima mea Domino.

PSALMUS CIV.

Ad Deum laudandum vocat, qui Israelitas multis bonis affecerit, conservaverit, & in terram promissam perduxerit.

Alleluja. (1. *Par.* 16. 8.)

1. Par. 16.8 Isai. 12.4. 1. CONfitemini Domino, & invocate nomen ejus: annuntiate inter Gentes opera ejus.

2. Cantate ei, & psallite ei: narrate omnia mirabilia ejus.

3. Laudamini in nomine sancto ejus: lætetur cor quærentium Dominum.

4. Quærite Dominum, & confirmamini: quærite faciem ejus semper.

5. Mementote mirabilium ejus, quæ fecit: prodigia ejus, & judicia oris ejus.

6. Semen Abraham, servi ejus: filii Jacob electi ejus.

7. Ipse Dominus Deus noster: in universa terra judicia ejus.

8. Memor fuit in sæculum testamenti sui: verbi, quod mandavit in mille generationes:

Gen. 22. 16. 9. || Quod disposuit ad Abraham: & juramenti sui ad Isaac:

10. Et statuit illud Jacob in præceptum: & Israel in testamentum æternum:

11. Dicens: Tibi dabo terram Chanaan, funiculum hæreditatis vestræ.

12. Cùm essent numero brevi, paucissimi & incolæ ejus.

13. Et pertransierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum:

14. Non reliquit hominem nocere eis: & corripuit pro eis reges.

|| 1. Reg. [illegible] 14. 1. Par. 16. 22. 15. || Nolite tangere christos meos: & in prophetis meis nolite malignari.

16. Et vocavit famem super terram: & omne firmamentum panis contrivit.

|| Gen. 37. 36. 17. Misit ante eos || virum: in servum venumdatus est Joseph.

|| Gen. 39. 20. 18. || Humiliaverunt in compedibus pedes ejus, ferrum pertransiit animam ejus, 19. donec veniret verbum ejus.

|| Gen. 41. 14. Eloquium Domini inflammavit eum: 20. || misit rex, & solvit eum; princeps populorum, & dimisit eum.

21. Constituit eum dominum domus suæ: & principem omnis possessionis suæ:

22. Ut erudiret principes ejus sicut semetipsum: & senes ejus prudentiam doceret.

|| Gen. 46. 6 23. || Et intravit Israel in Ægyptum: & Jacob accola fuit in Terra Cham.

24. || Et auxit populum suum vehementer: & firmavit eum super inimicos ejus. || Exod. 1. 7. Act. 7. 17.

25. Convertit cor eorum ut odirent populum ejus: & dolum facerent in servos ejus.

26. || Misit Moysen servum suum: Aaron, quem elegit ipsum. || Exod. 3. 10. & 4. 29

27. || Posuit in eis verba signorum suorum, & prodigiorum in Terra Cham. || Exod. 7. 10.

28. || Misit tenebras, & obscuravit: & non exacerbavit sermones suos. || Exod. 10. 21.

29. || Convertit aquas eorum in sanguinem: & occidit pisces eorum. || Exod. 7. 20.

30. || Edidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum. || Exod. 8. 6

31. || Dixit, & venit cœnomyia: & cinifes in omnibus finibus eorum. || Exod. 8. 16. & 25.

32. Posuit pluvias eorum grandinem: ignem comburentem in terra ipsorum.

33. Et percussit vineas eorum, & ficulneas eorum: & contrivit lignum finium eorum.

34. || Dixit, & venit locusta, & bruchus, cujus non erat numerus: || Exod. 10. 12.

35. Et comedit omne fœnum in terra eorum: & comedit omnem fructum terræ eorum.

36. || Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. || Exod. 12. 29.

37. || Et eduxit eos cum argento & auro: & non erat in tribubus eorum infirmus. || Exod. 12. 35.

38. Lætata est Ægyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos.

39. || Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem ut luceret eis per noctem. || Exod. 13. 21. Psalm. 77. 14. 1. Cor. 10. 1

40. || Petierunt, & venit coturnix: & pane cœli saturavit eos. || Exod. 16. 13.

41. || Dirupit petram, & fluxerunt aquæ: abierunt in sicco flumina; || Num. 20. 11.

42. || Quoniam memor fuit verbi sancti sui, quod habuit ad Abraham puerum suum. || Gen. 17. 7.

43. Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in lætitia.

44. Et dedit illis regiones Gentium: & labores populorum possederunt:

45. Ut custodiant justificationes ejus, & legem ejus requirant.

PSALMUS CV.

Captivi Deo peccata sua, majorumque suorum confitentur, & veniam salutemque poscunt.

Alleluja. (*Judith.* 13. 21.)

1. CONfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus. Judith. 13. 21.

2. || Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus? || Eccli. 43. 35.

3. Beati, qui custodiunt judicium, & faciunt justitiam in omni tempore.

4. Memento nostri Domine in beneplacito populi tui: visita nos in salutari tuo:

5. Ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lætitia gentis tuæ: ut lauderis cum hæreditate tua.

6. || Peccavimus cum patribus nostris: injustè egimus, iniquitatem fecimus. || Judith. 7. 19.

7. Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua: non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.

Et irritaverunt ascendentes in mare, Mare rubrum.

8. Et salvavit eos propter nomen suum :
ut notam faceret potentiam suam.
9. ‖ Et increpuit Mare rubrum , & exic-
‖ Exod. 14. 21. catum est : & deduxit eos in abyssis sicut
in deserto.
10. Et salvavit eos de manu odientium: &
redemit eos de manu inimici.
‖ Exod. 14. 27. 11. ‖ Et operuit aqua tribulantes eos: unus
ex eis non remansit.
12. Et crediderunt verbis ejus : & lauda-
verunt laudem ejus.
13. Citò fecerunt, obliti sunt operum ejus :
& non sustinuerunt consilium ejus.
14. ‖ Et concupierunt concupiscentiam in
‖ Exod. 17. 2. deserto : & tentaverunt Deum in inaquoso.
‖ Num. 11. 31. 15. ‖ Et dedit eis petitionem ipsorum : &
misit saturitatem in animas eorum.
16. Et irritaverunt Moysen in castris: Aa-
ron sanctum Domini.
‖ Num. 16. 32. 17. ‖ Aperta est terra, & deglutivit Dathan:
& operuit super congregationem Abiron.
18. Et exarsit ignis in synagoga eorum :
flamma combussit peccatores.
‖ Exod. 32. 4. 19. ‖ Et fecerunt vitulum in Horeb : &
adoraverunt sculptile.
20. Et mutaverunt gloriam suam in simili-
tudinem vituli comedentis fœnum.
21. Obliti sunt Deum, qui salvavit eos, qui
fecit magnalia in Ægypto, 22. mirabilia in
Terra Cham : terribilia in mari rubro.
‖ Exod. 32. 10. 23. ‖ Et dixit ut disperderet eos : si non
Moyses electus ejus stetisset in confractione
in conspectu ejus:
Ut averteret iram ejus ne disperderet eos:
24. Et pro nihilo habuerunt terram desi-
derabilem:
Non crediderunt verbo ejus, 25. & mur-
muraverunt in tabernaculis suis : non exau-
dierunt vocem Domini.
‖ Num. 14. 32. 26. ‖ Et elevavit manum suam super eos:
ut prosterneret eos in deserto:
27. Et ut dejiceret semen eorum in Na-
tionibus: & dispergeret eos in regionibus.
28. Et initiati sunt Beelphegor: & come-
derunt sacrificia mortuorum.
29. Et irritaverunt eum in adinventioni-
bus suis: & multiplicata est in eis ruina.
‖ Num. 25. 7. 30. ‖ Et stetit Phinees , & placavit : &
cessavit quassatio.
31. Et reputatum est ei in justitiam , in
generationem & generationem usque in sem-
piternum.
‖ Num. 20. 10. 32. ‖ Et irritaverunt eum ad Aquas contra-
dictionis : & vexatus est Moyses propter eos:
33. quia exacerbaverunt spiritum ejus.
Et distinxit in labiis suis: 34. non disperdi-
derunt gentes, quas dixit Dominus illis.
35. Et commisti sunt inter gentes, & didice-
runt opera eorum: 36. & servierunt sculptili-
bus eorum: & factum est illis in scandalum.
37. Et immolaverunt filios suos , & filias
suas dæmoniis.
38. Et effuderunt sanguinem innocentem:
sanguinem filiorum suorum & filiarum sua-
rum , quas sacrificaverunt sculptilibus Cha-
naan.
Et infecta est terra in sanguinibus, 39. &
contaminata est in operibus eorum : & for-
nicati sunt in adinventionibus suis.
40. Et iratus est furore Dominus in populum
suum : & abominatus est hæreditatem suam.
41. Et tradidit eos in manus gentium :
& dominati sunt eorum qui oderunt eos.
42. Et tribulaverunt eos inimici eorum, &
humiliati sunt sub manibus eorum: 43. sæpe
liberavit eos.
Ipsi autem exacerbaverunt eum in consilio
suo: & humiliati sunt in iniquitatibus suis.
44. Et vidit cùm tribularentur: & audivit
orationem eorum.
45. ‖ Et memor fuit testamenti sui : & ‖ Deut. 40. 1
pœnituit eum secundùm multitudinem mise-
ricordiæ suæ.
46. Et dedit eos in misericordias in cons-
pectu omnium qui ceperant eos.
47. Salvos nos fac Domine Deus noster: &
congrega nos de Nationibus.
Ut confiteamur nomini sancto tuo: & glo-
riemur in laude tua.
48. Benedictus Dominus Deus Israel à sæ-
culo & usque in sæculum : & dicet omnis
populus : Fiat, fiat.

PSALMUS CVI.

Deum laudandum, qui ex itinerum errore , carcere, morbo , navigantium discriminibus, denique periculis omnibus se invocantes liberet, & bonis cumulet.

Alleluja. (*Judith.* 13. 21.)

1. CONfitemini Domino quoniam bonus:
quoniam in sæculum misericordia
ejus.
2. Dicant qui redempti sunt à Domino ,
quos redemit de manu inimici : & de re-
gionibus congregavit eos.
3. A solis ortu, & occasu : ab aquilone ,
& mari.
4. Erraverunt in solitudine in inaquoso :
viam civitatis habitaculi non invenerunt.
5. Esurientes, & sitientes : anima eorum
in ipsis defecit.
6. Et clamaverunt ad Dominum cùm tri-
bularentur: & de necessitatibus eorum eri-
puit eos.
7. Et deduxit eos in viam rectam: ut irent
in civitatem habitationis.
8. Confiteantur Domino misericordiæ ejus:
& mirabilia ejus filiis hominum.
9. Quia satiavit animam inanem: & ani-
mam esurientem satiavit bonis.
10. Sedentes in tenebris, & umbra mortis:
vinctos in mendicitate, & ferro.
11. Quia exacerbaverunt eloquia Dei : &
consilium Altissimi irritaverunt.
12. Et humiliatum est in laboribus cor eo-
rum : infirmati sunt, nec fuit qui adjuvaret.
13. Et clamaverunt ad Dominum cùm
tribularentur : & de necessitatibus eorum li-
beravit eos.
14. Et eduxit eos de tenebris , & umbra
mortis : & vincula eorum disrupit.
15. Confiteantur Domino misericordiæ ejus:
& mirabilia ejus filiis hominum.
16. Quia contrivit portas æreas : & vectes
ferreos confregit.
17. Suscepit eos de via iniquitatis eorum:
propter injustitias enim suas humiliati sunt.
18. Omnem escam abominata est anima
eorum : & appropinquaverunt usque ad por-
tas mortis.
19. Et clamaverunt ad Dominum cùm tri-
bularentur : & de necessitatibus eorum li-
beravit eos.

20. Mi-

20. Misit verbum suum, & sanavit eos:
& eripuit eos de interitionibus eorum.
21. Confiteantur Domino misericordiæ e-
jus: & mirabilia ejus filiis hominum.
22. Et sacrificent sacrificium laudis: & an-
nuntient opera ejus in exultatione.
23. Qui descendunt mare in navibus, fa-
cientes operationem in aquis multis.
24. Ipsi viderunt opera Domini, & mira-
bilia ejus in profundo.
25. Dixit, & stetit spiritus procellæ: &
exaltati sunt fluctus ejus.
26. Ascendunt usque ad cœlos, & descen-
dunt usque ad abyssos: anima eorum in ma-
lis tabescebat.
27. Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius:
& omnis sapientia eorum devorata est.
28. Et clamaverunt ad Dominum cùm tri-
bularentur, & de necessitatibus eorum edu-
xit eos.
29. Et statuit procellam ejus in auram: &
siluerunt fluctus ejus.
30. Et lætati sunt quia siluerunt: & de-
duxit eos in portum voluntatis eorum.
31. Confiteantur Domino misericordiæ e-
jus: & mirabilia ejus filiis hominum.
32. Et exaltent eum in ecclesia plebis: &
in cathedra seniorum laudent eum.
33. Posuit flumina in desertum, & exitus
aquarum in sitim.
34. Terram fructiferam in salsuginem, à
malitia inhabitantium in ea.
35. Posuit deserta in stagna aquarum: &
terram sine aqua in exitus aquarum.
36. Et collocavit illic esurientes: & con-
stituerunt civitatem habitationis.
37. Et seminaverunt agros, & plantaverunt
vineas: & fecerunt fructum nativitatis.
38. Et benedixit eis, & multiplicati sunt
nimis: & jumenta eorum non minoravit.
39. Et pauci facti sunt: & vexati sunt à
tribulatione malorum, & dolore.
40. Effusa est contemptio super principes:
& errare fecit eos in invio, & non in via.
41. Et adjuvit pauperem de inopia: & po-
suit sicut oves familias.
|| Job. 22. 19. 42. || Videbunt recti, & lætabuntur: &
omnis iniquitas oppilabit os suum.
43. Quis sapiens & custodiet hæc: & in-
telliget misericordias Domini?

PSALMUS CVII.

Ecclesia precatur Deum sibi prosperum contra Moabitas, Palæstinos, Idumæos (id est Mahometanos.) Psalmus est propheticus.

1. Canticum Psalmi ipsi David.
(*Supr.* 56. 8.)
2. PAratum cor meum Deus, paratum cor
meum: cantabo, & psallam in glo-
ria mea.
3. Exurge gloria mea, exurge psalterium,
& cithara: exurgam diluculò.
4. Confitebor tibi in populis Domine: &
psallam tibi in nationibus.
5. Quia magna est super cœlos misericor-
dia tua: & usque ad nubes veritas tua.
6. Exaltare super cœlos Deus, & super
omnem terram gloria tua: 7. ut liberentur
dilecti tui.
Salvum fac dextera tua, & exaudi me: 8.
Deus locutus est in sancto suo:
Exultabo, & dividam Sichimam, & con-
vallem tabernaculorum dimetiar.
9. Meus est Galaad, & meus est Manasses:
& Ephraim susceptio capitis mei.
Juda rex meus: 10. Moab lebes spei meæ.
In Idumæam extendam calceamentum me-
um: mihi alienigenæ amici facti sunt.
11. Quis deducet me in civitatem muni-
tam? quis deducet me usque in Idumæam?
12. Nonne tu Deus, qui repulisti nos, &
non exibis Deus, in virtutibus nostris?
13. Da nobis auxilium de tribulatione:
quia vana salus hominis.
14. In Deo faciemus virtutem: & ipse ad
nihilum deducet inimicos nostros.

PSALMUS CVIII.

Judæ proditori cæterisque malevolis dignas pœnas, sibi salutem Christus precatur. Act. 1.

1. In finem, Psalmus David.
2. DEus laudem meam ne tacueris: quia
os peccatoris, & os dolosi super me
apertum est.
3. Locuti sunt adversum me lingua dolo-
sa, & sermonibus odii circumdederunt me:
& expugnaverunt me gratis.
4. Pro eo ut me diligerent, detrahebant
mihi: ego autem orabam.
5. Et posuerunt adversum me mala pro
bonis: & odium pro dilectione mea.
6. Constitue super eum peccatorem: &
diabolus stet à dextris ejus.
7. Cùm judicatur, exeat condemnatus: &
oratio ejus fiat in peccatum.
8. Fiant dies ejus pauci: & episcopatum
ejus accipiat alter.
9. Fiant filii ejus orphani: & uxor ejus
vidua.
10. Nutantes transferantur filii ejus, & men-
dicent: & ejiciantur de habitationibus suis.
11. Scrutetur fœnerator omnem substan-
tiam ejus: & diripiant alieni labores ejus.
12. Non sit illi adjutor: nec sit qui mi-
sereatur pupillis ejus.
13. Fiant nati ejus in interitum: in gene-
ratione una deleatur nomen ejus.
14. In memoriam redeat iniquitas patrum
ejus in conspectu Domini: & peccatum ma-
tris ejus non deleatur.
15. Fiant contra Dominum semper, &
dispereat de terra memoria eorum: 16. pro
eo quòd non est recordatus facere misericor-
diam.
17. Et persecutus est hominem inopem, &
mendicum, & compunctum corde mortificare.
18. Et dilexit maledictionem, & veniet
ei: & noluit benedictionem, & elongabitur
ab eo.
Et induit maledictionem sicut vestimen-
tum, & intravit sicut aqua in interiora ejus,
& sicut oleum in ossibus ejus.
19. Fiat ei sicut vestimentum, quo operi-
tur: & sicut zona, qua semper præcingitur.
20. Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi
apud Dominum: & qui loquuntur mala ad-
versus animam meam.
21. Et tu Domine, Domine, fac mecum
propter nomen tuum: quia suavis est mise-
ricordia tua.
Libera me, 22. quia egenus, & pauper ego
sum: & cor meum conturbatum est intra me.

23. Sicut umbra cùm declinat, ablatus sum: & excussus sum sicut locustæ.
24. Genua mea infirmata sunt à jejunio: & caro mea immutata est propter oleum.
25. Et ego factus sum opprobrium illis: viderunt me, & moverunt capita sua.
26. Adjuva me Domine Deus meus: salvum me fac secundùm misericordiam tuam.
27. Et sciant quia manus tua hæc: & tu Domine fecisti eam.
28. Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur: servus autem tuus lætabitur.
29. Induantur qui detrahunt mihi, pudore: & operiantur sicut diploide confusione sua.
30. Confitebor Domino nimis in ore meo: & in medio multorum laudabo eum.
31. Quia astitit à dextris pauperis, ut salvam faceret à persequentibus animam meam.

PSALMUS CIX.

Christum ad Patris dexteram sessurum, regnum à Judæa auspicaturum, sacerdotio Melchisedech perpetuò functurum, toto orbe victorem dominaturum.

1. Psalmus David.

Matth. 22. 44. || 1. Cor. 15. 25. Hebr. 1. 13. & 10. 13.

DIxit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis:
|| Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum.
2. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum.
3. Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum: ex utero ante luciferum genui te.
4. Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: || Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.

|| Joan. 12. 34. Hebr. 5. 6. & 7. 17.

5. Dominus à dextris tuis, confregit in die iræ suæ reges.
6. Judicabit in nationibus, implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum.
7. De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.

PSALMUS CX.

Dominum laudat, qui tot beneficia in Ecclesiam contulerit.

Alleluja.

1. COnfitebor tibi Domine in toto corde meo: in consilio justorum, & congregatione.
2. Magna opera Domini: exquisita in omnes voluntates ejus.
3. Confessio & magnificentia opus ejus: & justitia ejus manet in sæculum sæculi.
4. Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors & miserator Dominus: 5. escam dedit timentibus se.
Memor erit in sæculum testamenti sui: 6. virtutem operum suorum annuntiabit populo suo:
7. Ut det illis hæreditatem gentium: opera manuum ejus, veritas & judicium.
8. Fidelia omnia mandata ejus: confirmata in sæculum sæculi, facta in veritate & æquitate.
9. Redemptionem misit populo suo: mandavit in æternum testamentum suum.
Sanctum, & terribile nomen ejus: || initium sapientiæ timor Domini. || Prov. 1. 7. & 9. 17. Eccli. 1. 16.
10. Intellectus bonus omnibus facientibus eum: laudatio ejus manet in sæculum sæculi.

PSALMUS CXI.

Religiosos & beneficos esse beatos, peccatores perituros.

Alleluja, Reversionis Aggæi, & Zachariæ.

1. BEatus vir, qui timet Dominum: in mandatis ejus volet nimis.
2. Potens in terra erit semen ejus: generatio rectorum benedicetur.
3. Gloria, & divitiæ in domo ejus: & justitia ejus manet in sæculum sæculi.
4. Exortum est in tenebris lumen rectis: misericors, & miserator, & justus.
5. Jucundus homo qui miseretur & commodat, disponet sermones suos in judicio: 6. quia in æternum non commovebitur.
7. In memoria æterna erit justus: ab auditione mala non timebit.
Paratum cor ejus sperare in Domino, 8. confirmatum est cor ejus: non commovebitur donec despiciat inimicos suos.
9. Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in sæculum sæculi, cornu ejus exaltabitur in gloria.
10. Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet: desiderium peccatorum peribit.

PSALMUS CXII.

Deum laudandum, qui excelsus ima curet.

Alleluja.

1. LAudate pueri Dominum: laudate nomen Domini.
2. Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, & usque in sæculum.
3. || A solis ortu usque ad occasum, laudabile nomen Domini. || Malach. 1. 11.
4. Excelsus super omnes gentes Dominus, & super cœlos gloria ejus.
5. Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, 6. & humilia respicit in cœlo & in terra?
7. Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem:
8. Ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.
9. Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum lætantem.

PSALMUS CXIII.

Recolit Dei miracula, Israelem de Ægypto eductum. Deinde eum precatur ut suam gloriam asserat, quòd cæterarum gentium dii, simulachra sint vana; ipse verò sit omnis generis piorum præsidium. Apud Hebræos in duos scinditur.

Alleluja.

1. IN exitu Israel de Ægypto, domus Jacob de populo barbaro: Exod. 13. 3.
2. Facta est Judæa sanctificatio ejus, Israel potestas ejus.
3. Mare vidit, & fugit: Jordanis conversus est retrorsum.
4. Montes exultaverunt ut arietes: & colles sicut agni ovium.

5. Quid

Digitized by Google

5. Quid est tibi mare quòd fugisti : & tu
Jordanis, quia conversus es retrorsum?
6. Montes exultastis sicut arietes, & col-
les sicut agni ovium.
7. A facie Domini mota est terra, à facie
Dei Jacob.
8. Qui convertit petram in stagna aquarum,
& rupem in fontes aquarum.
1. Non nobis Domine, non no-
bis : sed nomini tuo da gloriam.
2. Super misericordia tua, & veritate tua :
nequando dicant Gentes : Ubi est Deus eorum?
3. Deus autem noster in cœlo: omnia quæ-
cumque voluit, fecit.
‖ Infr. 134. 15. 4. ‖ Simulachra gentium argentum, & au-
rum, opera manuum hominum.
‖ Sap. 15. 15. 5. ‖ Os habent, & non loquentur : ocu-
los habent, & non videbunt.
6. Aures habent, & non audient : nares
habent, & non odorabunt.
7. Manus habent, & non palpabunt : pe-
des habent, & non ambulabunt : non cla-
mabunt in gutture suo.
8. Similes illis fiant qui faciunt ea: & om-
nes qui confidunt in eis.
9. Domus Israel speravit in Domino : ad-
jutor eorum & protector eorum est.
10. Domus Aaron speravit in Domino: ad-
jutor eorum & protector eorum est.
11. Qui timent Dominum, speraverunt in
Domino: adjutor eorum & protector eorum est.
12. Dominus memor fuit nostri : & bene-
dixit nobis.
Benedixit domui Israel : benedixit domui
Aaron.
13. Benedixit omnibus qui timent Domi-
num, pusillis cum majoribus.
14. Adjiciat Dominus super vos : super
vos, & super filios vestros.
15. Benedicti vos à Domino, qui fecit cœ-
lum, & terram.
16. Cœlum cœli Domino : terram autem
dedit filiis hominum.
‖ Baruch. 2. 17. 17. ‖ Non mortui laudabunt te Domine :
neque omnes, qui descendunt in infernum.
18. Sed nos qui vivimus, benedicimus Do-
mino, ex hoc nunc & usque in sæculum.

PSALMUS CXIV.

Orat simul & gratias agit, quòd fuerit magno è periculo ereptus. Christo congruit.

Alleluja.

1. DIlexi, quoniam exaudiet Dominus
vocem orationis meæ.
2. Quia inclinavit aurem suam mihi : &
in diebus meis invocabo.
3. Circumdederunt me dolores mortis : &
pericula inferni invenerunt me.
Tribulationem & dolorem inveni : 4. &
nomen Domini invocavi.
O Domine libera animam meam : 5. mi-
sericors Dominus, & justus, & Deus noster
miseretur.
6. Custodiens parvulos Dominus : humilia-
tus sum, & liberavit me.
7. Convertere anima mea in requiem tuam :
quia Dominus benefecit tibi.
8. Quia eripuit animam meam de morte :
oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapsu.
9. Placebo Domino in regione vivorum.

PSALMUS CXV.

Pergit gratias agere Deo, à quo fuerat liberatus. Nam hic Psalmus in Hebr. pars est altera superioris.

Alleluja.

10. CRedidi, propter quod locutus sum : 2. Cor. 4. 13
ego autem humiliatus sum nimis.
11. Ego dixi in excessu meo. ‖ Omnis ‖ Rom. 3. 4.
homo mendax.
12. Quid retribuam Domino, pro omnibus,
quæ retribuit mihi?
13. Calicem salutaris accipiam : & nomen
Domini invocabo.
14. Vota mea Domino reddam coram om-
ni populo ejus : 15. pretiosa in conspectu
Domini mors Sanctorum ejus.
16. O Domine quia ego servus tuus : ego
servus tuus, & filius ancillæ tuæ.
Dirupisti vincula mea : 17. tibi sacrificabo
hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.
18. Vota mea Domino reddam in conspe-
ctu omnis populi ejus : 19. in atriis domus
Domini, in medio tui Jerusalem.

PSALMUS CXVI.

Invitat omnes Gentes ad Deum collaudandum, ob Christum exhibitum. Rom. 15.

Alleluja.

1. LAudate Dominum omnes Gentes : lau- Rom. 15. 11
date eum omnes populi.
2. Quoniam confirmata est super nos mi-
sericordia ejus : ‖ & veritas Domini manet ‖ Joan. 12. 34
in æternum.

PSALMUS CXVII.

Gratias agit Ecclesia, quòd post tot rerum discrimina, salutem & Christum sit consecuta. Matth. 21. & 22.

Alleluja.

1. COnfitemini Domino quoniam bonus :
quoniam in sæculum misericordia ejus.
2. Dicat nunc Israel quoniam bonus : quo-
niam in sæculum misericordia ejus.
3. Dicat nunc domus Aaron : quoniam
in sæculum misericordia ejus.
4. Dicant nunc qui timent Dominum : quo-
niam in sæculum misericordia ejus.
5. De tribulatione invocavi Dominum : &
exaudivit me in latitudine Dominus.
6. Dominus mihi adjutor : non timebo
quid faciat mihi homo.
7. ‖ Dominus mihi adjutor : & ego des- ‖ Heb. 13. 6.
piciam inimicos meos.
8. Bonum est confidere in Domino, quàm
confidere in homine :
9. Bonum est sperare in Domino, quàm
sperare in principibus.
10. Omnes gentes circuierunt me : & in
nomine Domini quia ultus sum in eos.
11. Circumdantes circumdederunt me : &
in nomine Domini quia ultus sum in eos.
12. Circumdederunt me sicut apes, & ex-
arserunt sicut ignis in spinis : & in nomine
Domini quia ultus sum in eos.
13. Impulsus eversus sum ut caderem : &
Dominus suscepit me.
14. ‖ Fortitudo mea, & laus mea Domi- ‖ Exo. 15. 2.
nus : & factus est mihi in salutem.

Digitized by Google

15. Vox exultationis, & salutis in taber-
naculis justorum.
16. Dextera Domini fecit virtutem: dex-
tera Domini exaltavit me, dextera Domini
fecit virtutem.
17. Non moriar, sed vivam: & narrabo
opera Domini.
18. Castigans castigavit me Dominus: &
morti non tradidit me.
19. Aperite mihi portas justitiæ, ingressus
in eas confitebor Domino: 20. hæc porta
Domini, justi intrabunt in eam.
21. Confitebor tibi quoniam exaudisti me:
& factus es mihi in salutem.
22. || Lapidem, quem reprobaverunt ædi-
ficantes: hic factus est in caput anguli.
23. A Domino factum est istud: & est
mirabile in oculis nostris.

Isai. 28.16. Matt. 21.42. Luc. 20.17. Act. 4.11. Rom. 9.33. 1. Pet. 2.7.

24. Hæc est dies, quam fecit Dominus:
exultemus, & lætemur in ea.
25. O Domine salvum me fac, ô Domine
benè prosperare: 26. benedictus qui venit in
nomine Domini.
Benediximus vobis de domo Domini: 27.
Deus Dominus, & illuxit nobis.
Constituite diem solemnem in condensis,
usque ad cornu altaris.
28. Deus meus es tu, & confitebor tibi:
Deus meus es tu, & exaltabo te.
Confitebor tibi quoniam exaudisti me: &
factus es mihi in salutem.
29. Confitemini Domino quoniam bonus:
quoniam in sæculum misericordia ejus.

PSALMUS CXVIII.

Domini legem, Verbum & præcepta laudat, quorum amantissimum & studiosissimum se conservari optat ac precatur, 22. octonariis.

Alleluja.

ALEPH.

1. BEati immaculati in via: qui ambulant
in lege Domini.
2. Beati, qui scrutantur testimonia ejus:
in toto corde exquirunt eum.
3. Non enim qui operantur iniquitatem,
in viis ejus ambulaverunt.
4. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.
5. Utinam dirigantur viæ meæ, ad custo-
diendas justificationes tuas.
6. Tunc non confundar, cùm perspexero
in omnibus mandatis tuis.
7. Confitebor tibi in directione cordis: in
eo quòd didici judicia justitiæ tuæ.
8. Justificationes tuas custodiam: non me
derelinquas usquequaque.

BETH.

9. In quo corrigit adolescentior viam su-
am? in custodiendo sermones tuos.
10. In toto corde meo exquisivi te: ne
repellas me à mandatis tuis.
11. In corde meo abscondi eloquia tua:
ut non peccem tibi.
12. Benedictus es Domine: doce me justi-
ficationes tuas.
13. In labiis meis pronuntiavi omnia ju-
dicia oris tui.
14. In via testimoniorum tuorum delecta-
tus sum, sicut in omnibus divitiis.
15. In mandatis tuis exercebor: & consi-
derabo vias tuas.
16. In justificationibus tuis meditabor: non
obliviscar sermones tuos.

GIMEL.

17. Retribue servo tuo, vivifica me: &
custodiam sermones tuos.
18. Revela oculos meos: & considerabo
mirabilia de lege tua.
19. Incola ego sum in terra: non abscon-
das à me mandata tua.
20. Concupivit anima mea desiderare ju-
stificationes tuas, in omni tempore.
21. Increpasti superbos: maledicti qui de-
clinant à mandatis tuis.
22. Aufer à me opprobrium, & contemp-
tum: quia testimonia tua exquisivi.
23. Etenim sederunt principes, & adver-
sum me loquebantur: servus autem tuus ex-
ercebatur in justificationibus tuis.
24. Nam & testimonia tua meditatio mea
est: & consilium meum justificationes tuæ.

DALET.

25. Adhæsit pavimento anima mea: vivi-
fica me secundùm verbum tuum.
26. Vias meas enuntiavi, & exaudisti me:
doce me justificationes tuas.
27. Viam justificationum tuarum instrue
me: & exercebor in mirabilibus tuis.
28. Dormitavit anima mea præ tædio:
confirma me in verbis tuis.
29. Viam iniquitatis amove à me: & de
lege tua miserere mei.
30. Viam veritatis elegi: judicia tua non
sum oblitus.
31. Adhæsi testimoniis tuis Domine: noli me
confundere.
32. Viam mandatorum tuorum cucurri,
cùm dilatasti cor meum.

HE.

33. Legem pone mihi Domine viam justi-
ficationum tuarum: & exquiram eam semper.
34. Da mihi intellectum, & scrutabor legem
tuam: & custodiam illam in toto corde meo.
35. Deduc me in semitam mandatorum
tuorum: quia ipsam volui.
36. Inclina cor meum in testimonia tua:
& non in avaritiam.
37. Averte oculos meos ne videant vanita-
tem: in via tua vivifica me.
38. Statue servo tuo eloquium tuum, in
timore tuo.
39. Amputa opprobrium meum, quod sus-
picatus sum: quia judicia tua jucunda.
40. Ecce concupivi mandata tua: in æqui-
tate tua vivifica me.

VAU.

41. Et veniat super me misericordia tua Do-
mine: salutare tuum secundùm eloquium tuum.
42. Et respondebo exprobrantibus mihi ver-
bum: quia speravi in sermonibus tuis.
43. Et ne auferas de ore meo verbum ve-
ritatis usquequaque: quia in judiciis tuis su-
persperavi.
44. Et custodiam legem tuam semper: in
sæculum & in sæculum sæculi.
45. Et ambulabam in latitudine: quia
mandata tua exquisivi.
46. Et loquebar in testimoniis tuis in con-
spectu regum: & non confundebar.
47. Et meditabar in mandatis tuis, quæ
dilexi.
48. Et levavi manus meas ad mandata tua,
quæ dilexi: & exercebar in justificationibus tuis.

ZAIN.

49. Memor esto verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti.

50. Hæc me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum vivificavit me.

51. Superbi iniquè agebant usquequaque: à lege autem tua non declinavi.

52. Memor fui judiciorum tuorum à sæculo Domine: & consolatus sum.

53. Defectio tenuit me, pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.

54. Cantabiles mihi erant justificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ.

55. memor fui nocte nominis tui Domine: & custodivi legem tuam.

56. Hæc facta est mihi: quia justificationes tuas exquisivi.

HETH.

57. Portio mea Domine, dixi, custodire legem tuam.

58. Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo: miserere mei secundùm eloquium tuum.

59. Cogitavi vias meas: & converti pedes meos in testimonia tua.

60. Paratus sum, & non sum turbatus: ut custodiam mandata tua.

61. Funes peccatorum circumplexi sunt me: & legem tuam non sum oblitus.

62. Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super judicia justificationis tuæ.

63. Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua.

64. Misericordia tua Domine plena est terra, justificationes tuas doce me.

TETH.

65. Bonitatem fecisti cum servo tuo Domine, secundùm verbum tuum.

66. Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me: quia mandatis tuis credidi.

67. Priusquam humiliarer ego deliqui: proptereà eloquium tuum custodivi.

68. Bonus es tu: & in bonitate tua doce me justificationes tuas.

69. Multiplicata est super me iniquitas superborum: ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua.

70. Coagulatum est sicut lac cor eorum: ego verò legem tuam meditatus sum.

71. Bonum mihi quia humiliasti me: ut discam justificationes tuas.

72. Bonum mihi lex oris tui, super millia auri, & argenti.

JOD.

73. Manus tuæ fecerunt me, & plasmaverunt me: da mihi intellectum, & discam mandata tua.

74. Qui timent te videbunt me, & lætabuntur: quia in verba tua supersperavi.

75. Cognovi Domine quia æquitas judicia tua: & in veritate tua humiliasti me.

76. Fiat misericordia tua ut consoletur me: secundùm eloquium tuum servo tuo.

77. Veniant mihi miserationes tuæ, & vivam: quia lex tua meditatio mea est.

78. Confundantur superbi, quia injustè iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.

79. Convertantur mihi timentes te: & qui noverunt testimonia tua.

80. Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis, ut non confundar.

CAPH.

81. Defecit in salutare tuum anima mea: & in verbum tuum supersperavi.

82. Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes: Quando consolaberis me?

83. Quia factus sum sicut uter in pruina: justificationes tuas non sum oblitus.

84. Quot sunt dies servi tui: quando facies de persequentibus me judicium?

85. Narraverunt mihi iniqui fabulationes: sed non ut lex tua.

86. Omnia mandata tua veritas: iniquè persecuti sunt me, adjuva me.

87. Paulominùs consummaverunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.

88. Secundùm misericordiam tuam vivifica me: & custodiam testimonia oris tui.

LAMED.

89. In æternum Domine, verbum tuum permanet in cœlo.

90. In generationem & generationem veritas tua: fundasti terram, & permanet.

91. Ordinatione tua perseverat dies: quoniam omnia serviunt tibi.

92. Nisi quòd lex tua meditatio mea est: tunc fortè periissem in humilitate mea.

93. In æternum non obliviscar justificationes tuas: quia in ipsis vivificasti me.

94. Tuus sum ego, salvum me fac: quoniam justificationes tuas exquisivi.

95. Me expectaverunt peccatores ut perderent me: testimonia tua intellexi.

96. Omnis consummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis.

MEM.

97. Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea est.

98. Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: quia in æternum mihi est.

99. Super omnes docentes me intellexi: quia testimonia tua meditatio mea est.

100. Super senes intellexi: quia mandata tua quæsivi.

101. Ab omni via mala prohibui pedes meos: ut custodiam verba tua.

102. A judiciis tuis non declinavi: quia tu legem posuisti mihi.

103. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo!

104. A mandatis tuis intellexi: proptereà odivi omnem viam iniquitatis.

NUN.

105. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.

106. Juravi, & statui custodire judicia justitiæ tuæ.

107. Humiliatus sum usquequaque Domine: vivifica me secundùm verbum tuum.

108. Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine: & judicia tua doce me.

109. Anima mea in manibus meis semper: & legem tuam non sum oblitus.

110. Posuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erravi.

111. Hæreditate acquisivi testimonia tua in æternum: quia exultatio cordis mei sunt.

112. Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum, propter retributionem.

SAMECH.

113. Iniquos odio habui: & legem tuam dilexi.

Digitized by Google

114. Adjutor, & susceptor meus es tu: & in verbum tuum supersperavi.
115. Declinate à me maligni: & scrutabor mandata Dei mei.
116. Suscipe me secundùm eloquium tuum, & vivam: & non confundas me ab expectatione mea.
117. Adjuva me, & salvus ero: & meditabor in justificationibus tuis semper.
118. Sprevisti omnes discedentes à judiciis tuis, quia injusta cogitatio eorum.
119. Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ: ideò dilexi testimonia tua.
120. Confige timore tuo carnes meas: à judiciis enim tuis timui.

AIN.

121. Feci judicium & justitiam: non tradas me calumniantibus me.
122. Suscipe servum tuum in bonum: non calumnientur me superbi.
123. Oculi mei defecerunt in salutare tuum: & in eloquium justitiæ tuæ.
124. Fac cum servo tuo secundùm misericordiam tuam: & justificationes tuas doce me.
125. Servus tuus sum ego: da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua.
126. Tempus faciendi Domine: dissipaverunt legem tuam.
127. Ideò dilexi mandata tua, super aurum & topazion.
128. Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui.

PHE.

129. Mirabilia testimonia tua: ideò scrutata est ea anima mea.
130. Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat parvulis.
131. Os meum aperui, & attraxi spiritum: quia mandata tua desiderabam.
132. Aspice in me, & miserere mei: secundùm judicium diligentium nomen tuum.
133. Gressus meos dirige secundùm eloquium tuum: & non dominetur mei omnis injustitia.
134. Redime me à calumniis hominum: ut custodiam mandata tua.
135. Faciem tuam illumina super servum tuum: & doce me justificationes tuas.
136. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam.

SADE.

137. Justus es Domine: & rectum judicium tuum.
138. Mandasti justitiam testimonia tua: & veritatem tuam nimis.
139. Tabescere me fecit zelus meus: quia obliti sunt verba tua inimici mei.
140. Ignitum eloquium tuum vehementer: & servus tuus dilexit illud.
141. Adolescentulus sum ego, & contemptus: justificationes tuas non sum oblitus.
142. Justitia tua, justitia in æternum: & lex tua veritas.
143. Tribulatio & angustia invenerunt me: mandata tua meditatio mea est.
144. Æquitas, testimonia tua in æternum: intellectum da mihi, & vivam.

COPH.

145. Clamavi in toto corde meo, exaudi me Domine: justificationes tuas requiram.
146. Clamavi ad te, salvum me fac: ut custodiam mandata tua.
147. Præveni in maturitate, & clamavi: quia in verba tua supersperavi.
148. Prævenerunt oculi mei ad te diluculo: ut meditarer eloquia tua.
149. Vocem meam audi secundùm misericordiam tuam Domine: & secundùm judicium tuum vivifica me.
150. Appropinquaverunt persequentes me iniquitati: à lege autem tua longè facti sunt.
151. Prope es tu Domine: & omnes viæ tuæ veritas.
152. Initio cognovi de testimoniis tuis: quia in æternum fundasti ea.

RES.

153. Vide humilitatem meam, & eripe me: quia legem tuam non sum oblitus.
154. Judica judicium meum, & redime me: propter eloquium tuum vivifica me.
155. Longè à peccatoribus salus: quia justificationes tuas non exquisierunt.
156. Misericordiæ tuæ multæ Domine: secundùm judicium tuum vivifica me.
157. Multi qui persequuntur me, & tribulant me: à testimoniis tuis non declinavi.
158. Vidi prævaricantes, & tabescebam: quia eloquia tua non custodierunt.
159. Vide quoniam mandata tua dilexi Domine: in misericordia tua vivifica me.
160. Principium verborum tuorum, veritas: in æternum omnia judicia justitiæ tuæ.

SIN.

161. Principes persecuti sunt me gratis: & à verbis tuis formidavit cor meum.
162. Lætabor ego super eloquia tua: sicut qui invenit spolia multa.
163. Iniquitatem odio habui, & abominatus sum: legem autem tuam dilexi.
164. Septies in die laudem dixi tibi, super judicia justitiæ tuæ.
165. Pax multa diligentibus legem tuam: & non est illis scandalum.
166. Expectabam salutare tuum Domine: & mandata tua dilexi.
167. Custodivit anima mea testimonia tua: & dilexit ea vehementer.
168. Servavi mandata tua, & testimonia tua: quia omnes viæ meæ in conspectu tuo.

TAU.

169. Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo Domine: juxta eloquium tuum da mihi intellectum.
170. Intret postulatio mea in conspectu tuo: secundùm eloquium tuum eripe me.
171. Eructabunt labia mea hymnum, cùm docueris me justificationes tuas.
172. Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum: quia omnia mandata tua æquitas.
173. Fiat manus tua ut salvet me: quoniam mandata tua elegi.
174. Concupivi salutare tuum Domine: & lex tua meditatio mea est.
175. Vivet anima mea, & laudabit te: & judicia tua adjuvabunt me.
176. Erravi, sicut ovis, quæ periit: quære servum tuum, quia mandata tua non sum oblitus.

Digitized by Google

Psalmus CXIX.

Petit Ecclesia à maledicis & Cedarenis, id est, Mahometanis, à Cedar Ismaelis filio, inter quos versatur, liberari. Canticum est propheticum, ut & sequentia, quæ Graduum inscribuntur.

1. Canticum graduum.
AD Dominum cùm tribularer clamavi :
& exaudivit me.
2. Domine libera animam meam à labiis
iniquis, & à lingua dolosa.
3. Quid detur tibi, aut quid apponatur ti-
bi ad linguam dolosam?
4. Sagittæ potentis acutæ, cum carboni-
bus desolatoriis.
5. Heu mihi, quia incolatus meus prolon-
gatus est : habitavi cum habitantibus Cedar :
6. multùm incola fuit anima mea.
7. Cum his qui oderunt pacem, eram pa-
cificus : cùm loquebar illis, impugnabant me
gratis.

Psalmus CXX.

Ecclesiam ubique esse tutam, quòd Dominum habeat custodem.

Canticum graduum.
1. Par. 20. 17. 1. LEvavi oculos meos in montes, unde
veniet auxilium mihi.
2. Auxilium meum à Domino, qui fecit
cœlum & terram.
3. Non det in commotionem pedem tuum :
neque dormitet qui custodit te.
4. Ecce non dormitabit, neque dormiet,
qui custodit Israel.
5. Dominus custodit te, Dominus prote-
ctio tua, super manum dexteram tuam.
6. Per diem sol non uret te : neque luna
per noctem.
7. Dominus custodit te ab omni malo :
custodiat animam tuam Dominus.
8. Dominus custodiat introitum tuum, &
exitum tuum : ex hoc nunc, & usque in sæ-
culum.

Psalmus CXXI.

Ecclesiam laudat à concordia, pietate, justitia, eique benè precatur.

1. Canticum graduum.
LÆtatus sum in his, quæ dicta sunt mi-
hi : In domum Domini ibimus.
2. Stantes erant pedes nostri, in atriis tuis
Jerusalem.
3. Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas :
cujus participatio ejus in idipsum.
4. Illuc enim ascenderunt tribus, tribus
Domini : testimonium Israel ad confitendum
nomini Domini.
5. Quia illic sederunt sedes in judicio, se-
des super domum David.
6. Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem :
& abundantia diligentibus te.
7. Fiat pax in virtute tua, & abundantia
in turribus tuis.
8. Propter fratres meos, & proximos
meos, loquebar pacem de te.
9. Propter domum Domini Dei nostri
quæsivi bona tibi.

Psalmus CXXII.

Ecclesia precatur contra impiorum calumnias.

Canticum graduum.
1. AD te levavi oculos meos, qui habi-
tas in cœlis.
2. Ecce sicut oculi servorum, in manibus
dominorum suorum,
Sicut oculi ancillæ, in manibus dominæ
suæ : ita oculi nostri ad Dominum Deum no-
strum donec misereatur nostri.
3. Miserere nostri Domine, miserere nostri :
quia multùm repleti sumus despectione :
4. Quia multùm repleta est anima nostra :
opprobrium abundantibus, & despectio su-
perbis.

Psalmus CXXIII.

Ecclesia gratias agit, quòd ab extremo periculo sit erepta.

1. Canticum graduum.
NIsi quia Dominus erat in nobis, dicat
nunc Israel : 2. Nisi quia Dominus e-
rat in nobis,
Cùm exurgerent homines in nos, 3. fortè
vivos deglutissent nos :
Cùm irasceretur furor eorum in nos, 4. for-
sitan aqua absorbuisset nos.
5. Torrentem pertransivit anima nostra :
forsitan pertransisset anima nostra aquam in-
tolerabilem.
6. Benedictus Dominus qui non dedit nos
in captionem dentibus eorum.
7. Anima nostra sicut passer erepta est de
laqueo venantium : laqueus contritus est, &
nos liberati sumus.
8. Adjutorium nostrum in nomine Domini,
qui fecit cœlum & terram.

Psalmus CXXIV.

Ecclesiam ejusque cives esse tutissimos, impios autem perituros.

1. Canticum graduum.
QUi confidunt in Domino, sicut mons
Sion : non commovebitur in æternum,
qui habitat 2. in Jerusalem.
Montes in circuitu ejus : & Dominus in
circuitu populi sui, ex hoc nunc & usque in
sæculum.
3. Quia non relinquet Dominus virgam
peccatorum super sortem justorum : ut non
extendant justi ad iniquitatem manus suas.
4. Benefac Domine bonis, & rectis corde.
5. Declinantes autem in obligationes, ad-
ducet Dominus cum operantibus iniquita-
tem : pax super Israel.

Psalmus CXXV.

Ecclesia orat ut liberetur è captivitate, videlicet per Christum. Congruit martyribus.

1. Canticum graduum.
IN convertendo Dominus captivitatem Si-
on : facti sumus sicut consolati.
2. Tunc repletum est gaudio os nostrum :
& lingua nostra exultatione.
Tunc dicent inter gentes : Magnificavit
Dominus facere cum eis.

3. Ma-

3. Magnificavit Dominus facere nobiscum: facti sumus lætantes.
4. Converte Domine captivitatem nostram, sicut torrens in Austro.
5. Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.
6. Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.
Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.

PSALMUS CXXVI.

Nec familiam, nec urbem custodiri; nec liberos haberi citra Dei favorem & donum.

1. Canticum graduum Salomonis.
NIsi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam.
Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.
2. Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquàm sederitis, qui manducatis panem doloris.
Cùm dederit dilectis suis somnum: 3. ecce hæreditas Domini filii: merces, fructus ventris.
4. Sicut sagittæ in manu potentis: ita filii excussorum.
5. Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis: non confundetur cùm loquetur inimicis suis in porta.

PSALMUS CXXVII.

Timore Domini, beatitudinem hujus etiam vitæ, conciliari.

1. Canticum graduum.
BEati omnes, qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus.
2. Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es, & benè tibi erit.
3. Uxor tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ.
Filii tui sicut novellæ olivarum, in circuitu mensæ tuæ.
4. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.
5. Benedicat tibi Dominus ex Sion: & videas bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ.
6. Et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israel.

PSALMUS CXXVIII.

Ecclesia gratias agit, quòd Domini ope tuta semper permaneat, precans, ut sui hostes dent pœnas.

1. Canticum graduum.
SÆpè expugnaverunt me à juventute mea, dicat nunc Israel:
2. Sæpè expugnaverunt me à juventute mea: etenim non potuerunt mihi.
3. Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores: prolongaverunt iniquitatem suam.
4. Dominus justus concidit cervices peccatorum: 5. confundantur & convertantur retrorsum omnes, qui oderunt Sion.
6. Fiant sicut fœnum tectorum: quod priusquam evellatur, exaruit:
7. De quo non implevit manum suam qui metit, & sinum suum qui manipulos colligit:
8. Et non dixerunt qui præteribant: Benedictio Domini super vos: benediximus vobis in nomine Domini.

PSALMUS CXXIX.

Peccatorum veniam magno ardore deposcit, redemptionem per Christum videlicet, pollicens.

1. Canticum graduum.
DE profundis clamavi ad te Domine: 2. Domine exaudi vocem meam:
Fiant aures tuæ intendentes, in vocem deprecationis meæ.
3. Si iniquitates observaveris Domine: Domine quis sustinebit?
4. Quia apud te propitiatio est: & propter legem tuam sustinui te Domine.
Sustinuit anima mea in verbo ejus: 5. speravit anima mea in Domino.
6. A custodia matutina usque ad noctem: speret Israel in Domino.
7. Quia apud Dominum misericordia: & copiosa apud eum redemptio.
8. Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus.

PSALMUS CXXX.

Humilitatem & modestiam suam Deo offert & proponit. Sacrificium longè gratissimum.

1. Canticum graduum David.
DOmine non est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei.
Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me.
2. Si non humiliter sentiebam: sed exaltavi animam meam:
Sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea.
3. Speret Israel in Domino, ex hoc nunc & usque in sæculum.

PSALMUS CXXXI.

Ecclesia Deum obtestatur, ut memor Davidis, ejusque voti, in Sione habitet, Christumque exhibeat, quem ipse magna verborum solemnitate promisit.

1. Canticum graduum.
MEmento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus:
2. Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob:
3. || Si introiero in tabernaculum domus meæ, si ascendero in lectum strati mei: || 2.Reg.7.2
4. Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem:
5. Et requiem temporibus meis: donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob.
6. Ecce audivimus eam in Ephrata: invenimus eam in campis silvæ.
7. Introibimus in tabernaculum ejus: adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus.
8. || Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ.
9. Sacerdotes tui induantur justitiam: & sancti tui exultent. || 2.Par.6.41.
10. Propter David servum tuum, non avertas faciem Christi tui.
11. Juravit Dominus David veritatem, &

non

‖ 2. Reg. 7. 12. Luc. 1. 55. Act. 2. 30.

non frustrabitur eam: ‖ de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.

12. Si custodierint filii tui testamentum meum, & testimonia mea hæc, quæ docebo eos:

Et filii eorum usque in sæculum, sedebunt super sedem tuam.

13. Quoniam elegit Dominus Sion: elegit eam in habitationem sibi.

14. Hæc requies mea in sæculum sæculi: hic habitabo quoniam elegi eam.

15. Viduam ejus benedicens benedicam: pauperes ejus saturabo panibus.

16. Sacerdotes ejus induam salutari: & sancti ejus exultatione exultabunt.

‖ Malach. 1. 1. Luc. 1. 69.

17. ‖ Illuc producam cornu David, paravi lucernam Christo meo.

18. Inimicos ejus induam confusione: super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.

Psalmus CXXXII.

Ecclesiæ consensionem esse suavissimam à Deo cumulatè benedictam.

1. Canticum graduum David.

ECce quàm bonum, & quàm jucundum, habitare fratres in unum:

2. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron,

Quod descendit in oram vestimenti ejus:
3. sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.

Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem, & vitam usque in sæculum.

Psalmus CXXXIII.

Ecclesia Domini cultores ad Dei laudes hortatur.

1. Canticum graduum.

ECce nunc benedicite Dominum omnes servi Domini:

Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.

2. In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum.

3. Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cœlum & terram.

Psalmus CXXXIV.

Ad Deum celebrandum invitat, quòd Israelem magnis beneficiis cumulaverit, & idola sint inutilia.

1. Alleluja.

LAudate nomen Domini, laudate servi Dominum.

2. Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.

3. Laudate Dominum, quia bonus Dominus: psallite nomini ejus, quoniam suave.

4. Quoniam Jacob elegit sibi Dominus, Israel in possessionem sibi.

5. Quia ego cognovi quòd magnus est Dominus, & Deus noster præ omnibus diis.

6. Omnia quæcumque voluit, Dominus fecit in cœlo, in terra, in mari, & in omnibus abyssis.

Jer. 10. 13.

7. ‖ Educens nubes ab extremo terræ: fulgura in pluviam fecit.

Qui producit ventos de thesauris suis:

‖ Exod. 12. 29.

8. ‖ qui percussit primogenita Ægypti ab homine usque ad pecus.

9. Et misit signa & prodigia in medio tui, Ægypte: in Pharaonem, & in omnes servos ejus.

10. ‖ Qui percussit gentes multas: & occidit reges fortes: ‖ Jos. 12. 1.

11. ‖ Sehon regem Amorrhæorum, & Og regem Basan, & omnia regna Chanaan, ‖ Num. 21. 24. 35.

12. Et dedit terram eorum hæreditatem, hæreditatem Israel populo suo.

13. Domine nomen tuum in æternum: Domine memoriale tuum in generationem & generationem.

14. Quia judicabit Dominus populum suum: & in servis suis deprecabitur.

15. ‖ Simulachra Gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum. ‖ Sup. 113. 4.

16. ‖ Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt. ‖ Sap. 15. 15.

17. Aures habent, & non audient: neque enim est spiritus in ore ipsorum.

18. Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes, qui confidunt in eis.

19. Domus Israel benedicite Domino: domus Aaron benedicite Domino.

20. Domus Levi benedicite Domino: qui timetis Dominum, benedicite Domino.

21. Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Jerusalem.

Psalmus CXXXV.

Ad Dei confessionem excitat propter ipsius in omnia maximè in populum suum, providentiam atque beneficia.

1. Alleluja.

COnfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia ejus.

2. Confitemini Deo deorum: quoniam in æternum misericordia ejus.

3. Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia ejus.

4. Qui facit mirabilia magna solus: quoniam in æternum misericordia ejus.

5. ‖ Qui fecit cœlos in intellectu: quoniam in æternum misericordia ejus. ‖ Gen. 1. 1.

6. Qui firmavit terram super aquas: quoniam in æternum misericordia ejus.

7. Qui fecit luminaria magna: quoniam in æternum misericordia ejus.

8. Solem in potestatem diei: quoniam in æternum misericordia ejus.

9. Lunam, & stellas in potestatem noctis: quoniam in æternum misericordia ejus.

10. ‖ Qui percussit Ægyptum cum primogenitis eorum: quoniam in æternum misericordia ejus. ‖ Exod. 12. 29.

11. ‖ Qui eduxit Israel de medio eorum: quoniam in æternum misericordia ejus. ‖ Exod. 13. 17.

12. In manu potenti, & brachio excelso: quoniam in æternum misericordia ejus.

13. Qui divisit Mare rubrum in divisiones: quoniam in æternum misericordia ejus.

14. Et eduxit Israel per medium ejus: quoniam in æternum misericordia ejus.

15. ‖ Et excussit Pharaonem, & virtutem ejus in Mari rubro: quoniam in æternum misericordia ejus. ‖ Exod. 14. 28.

16. Qui traduxit populum suum per desertum: quoniam in æternum misericordia ejus.

17. Qui percussit reges magnos: quoniam in æternum misericordia ejus.

18. ‖ Et occidit reges fortes: quoniam in æternum misericordia ejus. ‖ Num. 21. 24.

Digitized by Google

19. Sehon regem Amorrhæorum: quoniam in æternum misericordia ejus.
‖ Num. 21. 21. 20. ‖ Et Og regem Basan: quoniam in æternum misericordia ejus.
‖ Jos. 13.7. 21. ‖ Et dedit terram eorum hæreditatem: quoniam in æternum misericordia ejus.
22. Hæreditatem Israel servo suo: quoniam in æternum misericordia ejus.
23. Quia in humilitate nostra memor fuit nostri: quoniam in æternum misericordia ejus.
24. Et redemit nos ab inimicis nostris: quoniam in æternum misericordia ejus.
25. Qui dat escam omni carni: quoniam in æternum misericordia ejus.
26. Confitemini Deo cœli: quoniam in æternum misericordia ejus.
Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia ejus.

Psalmus CXXXVI.

Captivi lacrymantes restitui optant, pœnasque Idumæis & Babyloniis precantur. Congruit Ecclesiæ inter Mahometanos exulanti.

Psalmus David, Hieremiæ.
1. Super flumina Babylonis, illic sedimus & flevimus: cùm recordaremur Sion;
2. In salicibus in medio ejus, suspendimus organa nostra.
3. Quia illic interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt nos, verba cantionum:
Et qui abduxerunt nos: Hymnum cantate nobis de canticis Sion.
4. Quomodò cantabimus canticum Domini in terra aliena?
5. Si oblitus fuero tui Jerusalem, oblivioni detur dextera mea.
6. Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui:
Si non proposuero Jerusalem, in principio lætitiæ meæ.
7. Memor esto Domine filiorum Edom, in die Jerusalem:
Qui dicunt: Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea.
8. Filia Babylonis misera: beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis:
9. Beatus, qui tenebit, & allidet parvulos tuos ad petram.

Psalmus CXXXVII.

Se Deum, ob favorem, perpetuò confessurum & adoraturum. Optans ut cæteri quoque reges, hoc nomine idem faciant.

1. Ipsi David.
Confitebor tibi Domine in toto corde meo: quoniam audisti verba oris mei.
In conspectu angelorum psallam tibi:
2. adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.
Super misericordia tua, & veritate tua: quoniam magnificasti super omne, nomen sanctum tuum.
3. In quacumque die invocavero te, exaudi me: multiplicabis in anima mea virtutem.
4. Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ: quia audierunt omnia verba oris tui:
5. Et cantent in viis Domini: quoniam magna est gloria Domini.
6. Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit: & alta à longè cognoscit.
7. Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me: & super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, & salvum me fecit dextera tua.
8. Dominus retribuet pro me: Domine misericordia tua in sæculum: opera manuum tuarum ne despicias.

Psalmus CXXXVIII.

Deum omnia penitùs scire, ubique præsentem esse ejus providentiam & vim, nihil quantumvis occultum & exile, evadere. Quare se eum prædicaturum & impios odio persecuturum.

1. In finem, Psalmus David.
Domine probasti me, & cognovisti me:
2. tu cognovisti sessionem meam, & resurrectionem meam.
3. Intellexisti cogitationes meas de longè: semitam meam, & funiculum meum investigasti.
4. Et omnes vias meas prævidisti: quia non est sermo in lingua mea.
5. Ecce Domine tu cognovisti omnia novissima, & antiqua: tu formasti me, & posuisti super me manum tuam.
6. Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, & non potero ad eam.
7. Quò ibo à spiritu tuo? & quò à facie tua fugiam?
8. ‖ Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. ‖ Amos 9. 2.
9. Si sumpsero pennas meas diluculò, & habitavero in extremis maris:
10. Etenim illuc manus tua deducet me: & tenebit me dextera tua.
11. Et dixi: Forsitan tenebræ conculcabunt me: & nox illuminatio mea in deliciis meis.
12. Quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.
13. Quia tu possedisti renes meos: suscepisti me de utero matris meæ.
14. Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & anima mea cognoscit nimis.
15. Non est occultatum os meum à te quod fecisti in occulto: & substantia mea in inferioribus terræ.
16. Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur: dies formabuntur, & nemo in eis.
17. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus: nimis confortatus est principatus eorum.
18. Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur: exurrexi, & adhuc sum tecum.
19. Si occideris Deus peccatores: viri sanguinum declinate à me:
20. Quia dicitis in cogitatione: Accipient in vanitate civitates tuas.
21. Nonne qui oderunt te Domine, oderam: & super inimicos tuos tabescebam?
22. Perfecto odio oderam illos: & inimici facti sunt mihi.
23. Proba me Deus, & scito cor meum: interroga me, & cognosce semitas meas.

24. Et

24. Et vide, si via iniquitatis in me est: & deduc me in via æterna.

PSALMUS CXXXIX.

Ut se ab improbis & maledicis defendat, illosque puniat, deprecatur. Christo congruit.

1. In finem, Psalmus David.
2. Eripe me Domine ab homine malo: à viro iniquo eripe me.
3. Qui cogitaverunt iniquitates in corde: tota die constituebant prælia.
‖ Sup. 5. 11 Rom. 3. 13. 4. ‖ Acuerunt linguas suas sicut serpentis: venenum aspidum sub labiis eorum.
5. Custodi me Domine de manu peccatoris: & ab hominibus iniquis eripe me.
Qui cogitaverunt supplantare gressus meos:
6. absconderunt superbi laqueum mihi.
Et funes extenderunt in laqueum: juxta iter scandalum posuerunt mihi.
7. Dixi Domino: Deus meus es tu: exaudi Domine vocem deprecationis meæ.
8. Domine, Domine virtus salutis meæ: obumbrasti super caput meum in die belli:
9. Ne tradas me Domine, à desiderio meo peccatori: cogitaverunt contra me, ne derelinquas me, ne fortè exaltentur.
10. Caput circuitus eorum: labor labiorum ipsorum operiet eos.
11. Cadent super eos carbones, in ignem dejicies eos: in miseriis non subsistent.
12. Vir linguosus non dirigetur in terra: virum injustum mala capient in interitu.
13. Cognovi quia faciet Dominus judicium inopis: & vindictam pauperum.
14. Verumtamen justi confitebuntur nomini tuo: & habitabunt recti cum vultu tuo.

PSALMUS CXL.

Orat ut sit patiens in afflictionibus & ab adversariis tutus. Congruit Christo.

1. Psalmus David.
Domine clamavi ad te, exaudi me: intende voci meæ, cùm clamavero ad te.
2. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.
3. Pone Domine custodiam ori meo: & ostium circumstantiæ labiis meis.
4. Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.
Cum hominibus operantibus iniquitatem: & non communicabo cum electis eorum.
5. Corripiet me justus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.
Quoniam adhuc & oratio mea in beneplacitis eorum:
6. absorpti sunt juncti petræ judices eorum.
Audient verba mea quoniam potuerunt:
7. sicut crassitudo terræ erupta est super terram.
Dissipata sunt ossa nostra secus infernum:
8. quia ad te Domine, Domine oculi mei: in te speravi, non auferas animam meam.
9. Custodi me à laqueo, quem statuerunt mihi: & à scandalis operantium iniquitatem.
10. Cadent in retiaculo ejus peccatores: singulariter sum ego donec transeam.

PSALMUS CXLI.

Humana ope desertus, contra insectatores auxilium implorat. Ecclesiæ congruit.

1. Intellectus David.
Cùm esset in spelunca, oratio. (1. *Reg.* 24.)
2. Voce mea ad Dominum clamavi: voce mea ad Dominum deprecatus sum: Sup. 76. 1.
3. Effundo in conspectu ejus orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuntio.
4. In deficiendo ex me spiritum meum, & tu cognovisti semitas meas.
In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi.
5. Considerabam ad dexteram, & videbam: & non erat qui cognosceret me.
Periit fuga à me, & non est qui requirat animam meam.
6. Clamavi ad te Domine, dixi: Tu es spes mea, portio mea in terra viventium.
7. Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.
Libera me à persequentibus me: quia confortati sunt super me.
8. Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant justi, donec retribuas mihi.

PSALMUS CXLII.

Petit ne Deus ad suam justitiam respiciat, sed ad miseriam & persecutionem à qua se sublevet, punitis hostibus. Congruit Ecclesiæ.

Psalmus David.
1. Quando persequebatur eum Absalom filius ejus. (2. *Reg.* 17.)
Domine exaudi orationem meam: auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua: exaudi me in tua justitia.
2. Et non intres in judicium cum servo tuo: quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.
3. Quia persecutus est inimicus animam meam: humiliavit in terra vitam meam.
Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi:
4. & anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.
5. Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis: in factis manuum tuarum meditabar.
6. Expandi manus meas ad te: anima mea sicut terra sine aqua tibi:
7. Velociter exaudi me Domine: defecit spiritus meus.
Non avertas faciem tuam à me: & similis ero descendentibus in lacum.
8. Auditam fac mihi manè misericordiam tuam: quia in te speravi.
Notam fac mihi viam, in qua ambulem: quia ad te levavi animam meam.
9. Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi:
10. doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.
Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam:
11. propter nomen tuum Domine vivificabis me in æquitate tua.
Educes de tribulatione animam meam:
12. & in misericordia tua disperdes inimicos meos.
Et perdes omnes, qui tribulant animam meam: quoniam ego servus tuus sum.

PSALMUS CXLIII.

Gratias agit, quòd pacato regno fruatur. Deinde orat ut se ab externis hostibus, alioqui tumentibus, defendat.

Psalmus David.

1. Adversus Goliath.

BEnedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.

2. Misericordia mea, & refugium meum: susceptor meus, & liberator meus:

Protector meus, & in ipso speravi: qui subdit populum meum sub me.

3. Domine quid est homo, quia innotuisti ei? aut filius hominis, quia reputas eum?

4. Homo vanitati similis factus est: || dies ejus sicut umbra prætereunt. || Job 8. 9. & 14. 2.

5. Domine inclina cœlos tuos, & descende: tange montes, & fumigabunt.

6. Fulgura coruscationem, & dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis eos:

7. Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis; de manu filiorum alienorum.

8. Quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum, dextera iniquitatis.

9. Deus canticum novum cantabo tibi: in psalterio decachordo psallam tibi.

10. Qui das salutem regibus: qui redemisti David servum tuum de gladio maligno: 11. eripe me.

Et erue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum, dextera iniquitatis:

12. Quorum filii, sicut novellæ plantationes in juventute sua.

Filiæ eorum compositæ: circumornatæ ut similitudo templi.

13. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.

Oves eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis: 14. boves eorum crassæ.

Non est ruina maceriæ, neque transitus: neque clamor in plateis eorum.

15. Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt: beatus populus, cujus Dominus Deus ejus.

PSALMUS CXLIV.

Deum extollit ut regem, ut bonum, misericordem, omnia gubernantem, conservantem, hominibus ingentia beneficia conferentem.

1. Laudatio ipsi David.

EXaltabo te Deus meus rex: & benedicam nomini tuo in sæculum, & in sæculum sæculi.

2. Per singulos dies benedicam tibi: & laudabo nomen tuum in sæculum, & in sæculum sæculi.

3. Magnus Dominus & laudabilis nimis: & magnitudinis ejus non est finis.

4. Generatio & generatio laudabit opera tua: & potentiam tuam pronuntiabunt.

5. Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur: & mirabilia tua narrabunt.

6. Et virtutem terribilium tuorum dicent: & magnitudinem tuam narrabunt.

7. Memoriam abundantiæ suavitatis tuæ eructabunt: & justitia tua exultabunt.

8. Miserator & misericors Dominus: patiens, & multùm misericors.

9. Suavis Dominus universis: & miserationes ejus super omnia opera ejus.

10. Confiteantur tibi Domine omnia opera tua: & sancti tui benedicant tibi.

11. Gloriam regni tui dicent: & potentiam tuam loquentur:

12. Ut notam faciant filiis hominum potentiam tuam: & gloriam magnificentiæ regni tui.

13. Regnum tuum regnum omnium sæculorum: & dominatio tua in omni generatione & generationem.

Fidelis Dominus in omnibus verbis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.

14. Allevat Dominus omnes, qui corruunt: & erigit omnes elisos.

15. Oculi omnium in te sperant Domine: & tu das escam illorum in tempore opportuno.

16. Aperis tu manum tuam: & imples omne animal benedictione.

17. Justus Dominus in omnibus viis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.

18. Propè est Dominus omnibus invocantibus eum: omnibus invocantibus eum in veritate.

19. Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet: & salvos faciet eos.

20. Custodit Dominus omnes diligentes se: & omnes peccatores disperdet.

21. Laudationem Domini loquetur os meum: & benedicat omnis caro nomini sancto ejus in sæculum, & in sæculum sæculi.

PSALMUS CXLV.

Deo fidendum, non hominibus, non principibus.

1. Alleluja, Aggæi, & Zachariæ.

2. LAuda anima mea Dominum, || laudabo Dominum in vita mea: psallam Deo meo quamdiu fuero. || Sup. 143. 2.

Nolite confidere in principibus: 3. in filiis hominum, in quibus non est salus.

4. Exibit spiritus ejus, & revertetur in terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.

5. Beatus, cujus Deus Jacob adjutor ejus, spes ejus in Domino Deo ipsius: 6. || qui fecit cœlum & terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt. || Act. 14. 14. Apoc. 14. 7

7. Qui custodit veritatem in sæculum, facit judicium injuriam patientibus: dat escam esurientibus.

Dominus solvit compeditos: 8. Dominus illuminat cæcos.

Dominus erigit elisos, Dominus diligit justos.

9. Dominus custodit advenas, pupillum, & viduam suscipiet: & vias peccatorum disperdet.

10. Regnabit Dominus in sæcula, Deus tuus Sion, in generationem & generationem.

PSALMUS CLVI.

Laudandum Deum ex ipsius in populum suum providentia & aliis operibus. Est propheticus de Ecclesiæ collectione.

1. Alleluja.

LAudate Dominum, quoniam bonus est psalmus: Deo nostro sit jucunda, decoraque laudatio.

2. Ædificans Jerusalem Dominus: dispersiones Israelis congregabit.
3. Qui sanat contritos corde: & alligat contritiones eorum.
4. Qui numerat multitudinem stellarum: & omnibus eis nomina vocat.
5. Magnus Dominus noster, & magna virtus ejus: & sapientiæ ejus non est numerus.
6. Suscipiens mansuetos Dominus: humilians autem peccatores usque ad terram.
7. Præcinite Domino in confessione: psallite Deo nostro in cithara.
8. Qui operit cœlum nubibus: & parat terræ pluviam.
Qui producit in montibus fœnum: & herbam servituti hominum.
9. Qui dat jumentis escam ipsorum: & pullis corvorum invocantibus eum.
10. Non in fortitudine equi voluntatem habebit: nec in tibiis viri beneplacitum erit ei.
11. Beneplacitum est Domino super timentes eum: & in eis, qui sperant super misericordia ejus.

PSALMUS CXLVII.

Pergit Ecclesiam ad Dei laudes hortari, præcipuè quòd in ipsam singularis ejus sit beneficentia. Hic enim Psalmus superiori in Hebræo annectitur.

Alleluja.

12. LAuda Jerusalem Dominum: lauda Deum tuum Sion.
13. Quoniam confortavit seras portarum tuarum: benedixit filiis tuis in te.
14. Qui posuit fines tuos pacem: & adipe frumenti satiat te.
15. Qui emittit eloquium suum terræ: velociter currit sermo ejus.
16. Qui dat nivem sicut lanam: nebulam sicut cinerem spargit.
17. Mittit crystallum suam sicut buccellas: ante faciem frigoris ejus quis sustinebit?
18. Emittet verbum suum, & liquefacet ea: flabit spiritus ejus, & fluent aquæ.
19. Qui annuntiat verbum suum Jacob: justitias, & judicia sua Israel.
20. Non fecit taliter omni nationi: & judicia sua non manifestavit eis. Alleluja.

PSALMUS CXLVIII.

Angelos, omne hominum genus, cælestia terrestriaque omnia, ad Deum laudibus afficiendum, adhortatur. Psalmus est propheticus.

1. Alleluja.

LAudate Dominum de cœlis: laudate eum in excelsis.
2. Laudate eum omnes Angeli ejus: laudate eum omnes virtutes ejus.
3. Laudate eum sol & luna: laudate eum omnes stellæ, & lumen.
‖ Deut. 3. 39. 60. 4. ‖ Laudate eum cœli cœlorum: & aquæ omnes, quæ super cœlos sunt, 5. laudent nomen Domini.
Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt.
6. Statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi: præceptum posuit, & non præteribit.
7. Laudate Dominum de terra, dracones, & omnes abyssi.
8. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum: quæ faciunt verbum ejus.
9. Montes, & omnes colles: ligna fructifera, & omnes cedri.
10. Bestiæ, & universa pecora: serpentes, & volucres pennatæ:
11. Reges terræ, & omnes populi: principes, & omnes judices terræ.
12. Juvenes, & virgines: senes cum junioribus laudent nomen Domini: 13. quia exaltatum est nomen ejus solius.
14. Confessio ejus super cœlum, & terram: & exaltavit cornu populi sui.
Hymnus omnibus sanctis ejus: filiis Israel, populo appropinquanti sibi. Alleluja.

PSALMUS CXLIX.

Regem Christum canendum esse, qui suos sit salvaturus, eique in gentes ultricem potestatem daturus. Est propheticus de Ecclesiæ victoria.

1. Alleluja.

CAntate Domino canticum novum: laus ejus in ecclesia sanctorum.
2. Lætetur Israel in eo, qui fecit eum: & filii Sion exultent in rege suo.
3. Laudent nomen ejus in choro: in tympano, & psalterio psallant ei:
4. Quia beneplacitum est Domino in populo suo: & exaltabit mansuetos in salutem.
5. Exultabunt sancti in gloria: lætabuntur in cubilibus suis.
6. Exaltationes Dei in gutture eorum: & gladii ancipites in manibus eorum:
7. Ad faciendam vindictam in nationibus: increpationes in populis.
8. Ad alligandos reges eorum in compedibus: & nobiles eorum in manicis ferreis.
9. Ut faciant in eis judicium conscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis ejus. Alleluja.

PSALMUS CL.

Omnem spiritum ad Deum, omni musicæ genere laudandum invitat.

1. Alleluja.

LAudate Dominum in sanctis ejus: laudate eum in firmamento virtutis ejus.
2. Laudate eum in virtutibus ejus: laudate eum secundùm multitudinem magnitudinis ejus.
3. Laudate eum in sono tubæ: laudate eum in psalterio, & cithara.
4. Laudate eum in tympano, & choro: laudate eum in chordis, & organo.
5. Laudate eum in cymbalis benesonantibus: laudate eum in cymbalis jubilationis: 6. omnis spiritus laudet Dominum. Alleluja.

LIBER PROVERBIORUM, QUEM HEBRÆI MISLE APPELLANT.

HIc liber græcè παροιμίαι, id est, proverbia, dicitur, & ab Hebræis MISLE, *quod propriè* Parabolam, *sive comparationem significat. Sed quia ex comparationibus cursatis, plerumque fiebant proverbia; inde cœpit sumi pro ipsis proverbiis: deinde latiùs, ut fit, se protendente vocis usu, pro omni sententia valuit usurpari. Sunt verò quæ hic habentur omnia præcepta sancta & moralia, de piorum officiis erga Deum & homines: præsertim à 10. cap. cùm priora novem veluti encomium Sapientia & ad eam parænesis sint. Notandum verò in libris Salomonis, Græcum sæpe discrepare ab Hebræo, quòd paraphrastem sæpius agere maluerit. Latinus etiam interpres aliquas subinde inserit sententias, quæ in Hebræo non habentur, saltem eodem loco, quas ferè ex Græco videtur desumpsisse.*

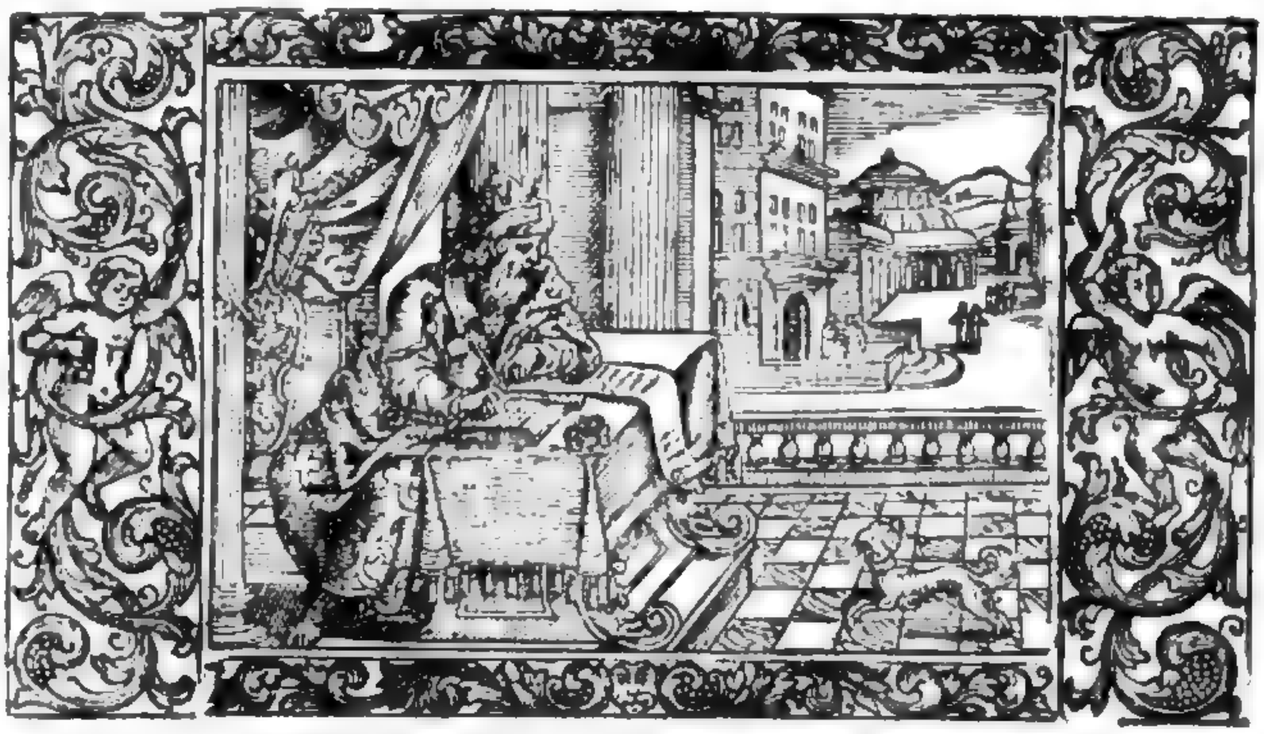

CAPUT PRIMUM.

Parabolarum utilitas; auditus sapientiæ commendatur: Filius admonetur, ne peccatorum sequatur blanditias; sapientia ad sui amplexum invitat, & contemptoribus minatur exitium.

1. PARABOLÆ Salomonis, filii David, regis Israel:
2. Ad sciendam sapientiam, & disciplinam:
3. ad intelligenda verba prudentiæ, & suscipiendam eruditionem doctrinæ, justitiam, & judicium, & æquitatem:

4. ut detur parvulis astutia, adolescenti scientia, & intellectus.

5. Audiens sapiens, sapientior erit: & intelligens, gubernacula possidebit.

6. Animadvertet parabolam, & interpretationem, verba sapientum, & ænigmata eorum.

‖ Psalm. 110. 10. Eccli. 1. 15. 7. ‖ Timor Domini principium sapientiæ. Sapientiam, atque doctrinam stulti despiciunt.

8. Audi, fili mi, disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ:

9. ut addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo.

10. Fili mi, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis.

11. Si dixerint: Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem frustra:

12. deglutiamus eum sicut infernus viventem, & integrum quasi descendentem in lacum.

13. Omnem pretiosam substantiam reperiemus, implebimus domos nostras spoliis.

14. Sortem mitte nobiscum, marsupium unum sit omnium nostrum.

15. Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à semitis eorum.

16. ‖ Pedes enim illorum ad malum currunt, & festinant ut effundant sanguinem. ‖ Isai. 59. 7.

17. Frustra autem jacitur rete ante oculos pennatorum.

18. Ipsi quoque contra sanguinem suum insidiantur, & moliuntur fraudes contra animas suas.

19. Sic semitæ omnis avari, animas possidentium rapiunt.

20. Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam:

21. In capite turbarum clamitat, in foribus portarum urbis profert verba sua, dicens:

22. Usquequò parvuli diligitis infantiam,

& stul-

& stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient, & imprudentes odibunt scientiam?

23. Convertimini ad correptionem meam: en proferam vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba mea.

24. || Quia vocavi, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. || Isai. 65. 12. & 66. 4. Jer. 7. 13.

25. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis.

26. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cùm vobis id, quod timebatis, advenerit.

27. Cùm irruerit repentina calamitas, & interitus, quasi tempestas ingruerit: quando venerit super vos tribulatio, & angustia:

28. Tunc invocabunt me, & non exaudiam: manè consurgent, & non invenient me:

29. eò quòd exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint,

30. nec acquieverint consilio meo, & detraxerint universæ correptioni meæ.

31. Comedent igitur fructus viæ suæ, suisque consiliis saturabuntur.

32. Aversio parvulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos.

33. Qui autem me audierit, absque terrore requiescet, & abundantia perfruetur, timore malorum sublato.

CAPUT II.

Sapientiæ acquisitio quanta bona conferat, & quanta mala avertat; cum qua, Dei dona veniunt, & sine qua ubique erratur.

1. Fili mi, si susceperis sermones meos, & mandata mea absconderis penes te,

2. ut audiat sapientiam auris tua: inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam.

3. Si enim sapientiam invocaveris, & inclinaveris cor tuum prudentiæ:

4. Si quæsieris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis illam:

5. tunc intelliges timorem Domini, & scientiam Dei invenies:

6. Quia Dominus dat sapientiam: & ex ore ejus prudentia, & scientia.

7. Custodiet rectorum salutem, & proteget gradientes simpliciter,

8. servans semitas justitiæ, & vias sanctorum custodiens.

9. Tunc intelliges justitiam, & judicium, & æquitatem, & omnem semitam bonam.

10. Si intraverit sapientia cor tuum, & scientia animæ tuæ placuerit:

11. Consilium custodiet te, & prudentia servabit te,

12. ut eruaris à via mala, & ab homine, qui perversa loquitur:

13. Qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas:

14. Qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis:

15. Quorum viæ perversæ sunt, & infames gressus eorum.

16. Ut eruaris à muliere aliena, & ab extranea, quæ mollit sermones suos;

17. & relinquit ducem pubertatis suæ,

18. & pacti Dei sui oblita est: inclinata est enim ad mortem domus ejus, & ad inferos semitæ ipsius:

19. Omnes, qui ingrediuntur ad eam, non revertentur, nec apprehendent semitas vitæ.

20. Ut ambules in via bona: & calles justorum custodias.

21. Qui enim recti sunt, habitabunt in terra, & simplices permanebunt in ea.

22. || Impii verò de terra perdentur: & qui iniquè agunt, auferentur ex ea. || Job. 18. 17.

CAPUT III.

Sapientia vitam prolongat; misericordia & veritas non deserendæ: fiducia in Deum: timor Dei: honorandus Deus: correctio Dei cum lætitia ferenda: sapientiæ laus, sapientiam sequentibus omnia prospera: amico statim dandum, nec ei malefaciendum: non contendendum: iniqui non imitandi: impiorum perditio, & piorum benedictio.

1. Fili mi, ne obliviscaris legis meæ, & præcepta mea cor tuum custodiat:

2. Longitudinem enim dierum, & annos vitæ, & pacem apponent tibi.

3. Misericordia, & veritas te non deserant, circumda eas gutturi tuo, & describe in tabulis cordis tui:

4. Et invenies gratiam, & disciplinam bonam coram Deo & hominibus.

5. Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ.

6. In omnibus viis tuis cogita illum, & ipse diriget gressus tuos.

7. || Ne sis sapiens apud temetipsum: time Deum, & recede à malo: || Rom. 12. 16.

8. Sanitas quippe erit umbilico tuo, & irrigatio ossium tuorum.

9. || Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis omnium frugum tuarum da ei: || Tob 4. 7. Luc. 14. 13.

10. Et implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt.

11. || Disciplinam Domini, fili mi, ne abjicias: nec deficias cùm ab eo corriperis: || Hebr 12. 5. Apoc. 3. 19.

12. Quem enim diligit Dominus, corripit: & quasi pater in filio complacet sibi.

13. Beatus homo, qui invenit sapientiam, & qui affluit prudentia:

14. melior est acquisitio ejus negotiatione argenti, & auri primi & purissimi fructus ejus:

15. Pretiosior est cunctis opibus: & omnia, quæ desiderantur, huic non valent comparari.

16. Longitudo dierum in dextera ejus, & in sinistra illius divitiæ, & gloria.

17. Viæ ejus viæ pulchræ, & omnes semitæ illius pacificæ.

18. Lignum vitæ est his, qui apprehenderint eam: & qui tenuerit eam, beatus.

19. Dominus sapientia fundavit terram, stabilivit cœlos prudentia.

20. Sapientia illius eruperunt abyssi, & nubes rore concrescunt.

21. Fili mi, ne effluant hæc ab oculis tuis: custodi legem atque consilium.

22. Et erit vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis.

23. Tunc ambulabis fiducialiter in via tua, & pes tuus non impinget:

24. Si dormieris, non timebis: quiesces, & suavis erit somnus tuus.

25. Ne paveas repentino terrore, & irruentes tibi potentias impiorum:

26. Dominus enim erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum ne capiaris.

27. Noli prohibere benefacere eum, qui potest: si vales, & ipse benefac.

28. Ne dicas amico tuo: Vade, & revertere: cras dabo tibi: cùm statim possis dare.

29. Ne moliaris amico tuo malum, cùm ille in te habeat fiduciam.

30. Ne contendas adversus hominem frustra, cùm ipse tibi nihil mali fecerit.

Psal. 36.1 31. || Ne æmuleris hominem injustum, nec imiteris vias ejus:

32. quia abominatio Domini est omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio ejus.

33. Egestas à Domino in domo impii: habitacula autem justorum benedicentur.

34. Ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam.

35. Gloriam sapientes possidebunt: stultorum exaltatio, ignominia.

CAPUT IV.

Sapiens suo exemplo hortatur quærere sapientiam, cujus explicat utilitates: via impiorum declinanda, & justorum amplectenda: de custodia cordis, oris, & gressuum.

1. Audite filii disciplinam patris, & attendite ut sciatis prudentiam.

2. Donum bonum tribuam vobis, legem meam ne derelinquatis.

3. Nam & ego filius fui patris mei, tenellus, & unigenitus coram matre mea:

4. Et docebat me, atque dicebat: Suscipiat verba mea cor tuum, custodi præcepta mea, & vives.

5. Posside sapientiam, posside prudentiam: ne obliviscaris, neque declines à verbis oris mei.

6. Ne dimittas eam, & custodiet te: dilige eam, & conservabit te.

7. Principium sapientiæ, posside sapientiam, & in omni possessione tua, acquire prudentiam:

8. Arripe illam, & exaltabit te: glorificaberis ab ea, cùm eam fueris amplexatus.

9. Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & corona inclyta proteget te.

10. Audi fili mi, & suscipe verba mea, ut multiplicentur tibi anni vitæ.

11. Viam sapientiæ monstrabo tibi, ducam te per semitas æquitatis:

12. quas cùm ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum.

13. Tene disciplinam, ne dimittas eam: custodi illam, quia ipsa est vita tua.

14. Ne delecteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via.

15. Fuge ab ea, nec transeas per illam: declina, & desere eam.

16. Non enim dormiunt nisi malefecerint: & rapitur somnus ab eis nisi supplantaverint:

17. Comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt.

18. Justorum autem semita, quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectam diem.

19. Via impiorum tenebrosa: nesciunt ubi corruant.

20. Fili mi, ausculta sermones meos, & ad eloquia mea inclina aurem tuam.

21. Ne recedant ab oculis tuis, custodi ea in medio cordis tui:

22. Vita enim sunt invenientibus ea, & universæ carni sanitas.

23. Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.

24. Remove à te os pravum, & detrahentia labia sint procul à te.

25. Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos.

26. Dirige semitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabilientur.

27. Ne declines ad dexteram, neque ad sinistram: averte pedem tuum à malo: vias enim, quæ à dextris sunt, novit Dominus: perversæ verò sunt quæ à sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet.

CAPUT V.

Vitare jubet meretricem: & ne labores & anni perdantur: propria uxor diligatur, & fugiatur aliena.

1. Fili mi, attende ad sapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam,

2. ut custodias cogitationes, & disciplinam labia tua conservent. Ne attendas fallaciæ mulieris:

3. favus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur ejus.

4. Novissima autem illius amara quasi absynthium, & acuta quasi gladius biceps.

5. Pedes ejus descendunt in mortem, & ad inferos gressus illius penetrant.

6. Per semitam vitæ non ambulant, vagi sunt gressus ejus, & investigabiles.

7. Nunc ergo fili mi audi me, & ne recedas à verbis oris mei.

8. Longè fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus ejus.

9. Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli:

10. Ne fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena,

11. & gemas in novissimis, quando consumpseris carnes tuas & corpus tuum, & dicas:

12. Cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquievit cor meum,

13. nec audivi vocem docentium me, & magistris non inclinavi aurem meam?

14. Penè fui in omni malo, in medio ecclesiæ & synagogæ.

15. Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui:

16. Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas divide.

17. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.

18. Sit vena tua benedicta, & lætare cum muliere adolescentiæ tuæ:

19. Cerva charissima, & gratissimus hinnulus: ubera ejus inebrient te in omni tempore, in amore ejus delectare jugiter.

20. Quare seduceris fili mi ab aliena, & foveris in sinu alterius?

|| Job 14.16 & 31.4. & 34.21. 21. || Respicit Dominus vias hominis, & omnes gressus ejus considerat.

22. Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.

23. Ipse morietur, quia non habuit disciplinam, & in multitudine stultitiæ suæ decipietur.

CAPUT VI.

Sponsori ut fidem datam liberet laborandum: pigrum formicæ exemplo excitat ad laborem: Apostatam describit: sex quæ Dominus odit: exhortatur ad legis custodiam, utque mulieris pulchritudinem non concupiscat, sed consortium vitet adulteræ.

1. Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam,

2. illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus.

3. Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina: suscita amicum tuum:

4. Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ.

5. Eruere quasi damula de manu, & quasi avis de manu aucupis.

6. Vade ad formicam ò piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam:

7. quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem,

8. parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.

9. Usquequò piger dormies? quando consurges è somno tuo?

|| Infr. 24.33. 10. || Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus, ut dormias:

11. & veniet tibi quasi viator, egestas, & pauperies quasi vir armatus. Si verò impiger fueris, veniet ut fons messis tua, & egestas longè fugiet à te.

12. Homo apostata, vir inutilis, graditur ore perverso,

13. annuit oculis, terit pede, digito loquitur,

14. pravo corde machinatur malum, & omni tempore jurgia seminat:

15. huic extemplò veniet perditio sua, & subitò conteretur, nec habebit ultrà medicinam.

16. Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima ejus:

17. Oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem,

18. cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum,

19. proferentem mendacia testem fallacem, & eum, qui seminat inter fratres discordias.

20. Conserva fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.

21. Liga ea in corde tuo jugiter, & circumda gutturi tuo.

22. Cùm ambulaveris, gradiantur tecum: cùm dormieris, custodiant te, & evigilans loquere cum eis.

23. quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplinæ:

24. ut custodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ.

25. Non concupiscat pulchritudinem ejus cor tuum, nec capiaris nutibus illius:

26. pretium enim scorti vix est unius panis; mulier autem viri pretiosam animam capit.

27. Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant?

28. aut ambulare super prunas, ut non comburantur plantæ ejus?

29. sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cùm tetigerit eam.

30. Non grandis est culpa cùm quis furatus fuerit: furatur enim ut esurientem impleat animam:

31. deprehensus quoque reddet septuplum, & omnem substantiam domus suæ tradet.

32. Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam:

33. turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur:

34. quia zelus & furor viri non parcet in die vindictæ,

35. nec acquiescet cujusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

CAPUT VII.

Hortatur adolescentem ad sapientiæ amplexum, & mandatorum custodiam: utque scortorum blanditias, quas latè describit, evitet.

1. Fili mi, custodi sermones meos, & præcepta mea reconde tibi. Fili,

2. serva mandata mea, & vives: & legem meam quasi pupillam oculi tui:

3. liga eam in digitis tuis, scribe illam in tabulis cordis tui.

4. Dic sapientiæ, soror mea es: & prudentiam voca amicam tuam,

5. ut custodiat te à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba sua dulcia facit.

6. De fenestra enim domus meæ per cancellos prospexi,

7. & video parvulos, considero vecordem juvenem,

8. qui transit per plateam juxta angulum, & propè viam domus illius, graditur

9. in obscuro, advesperascente die, in noctis tenebris, & caligine.

10. Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas: garrula & vaga,

11. quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis,

12. nunc foris, nunc in plateis, nunc juxta angulos insidians.

13. Apprehensumque deosculatur juvenem, & procaci vultu blanditur, dicens:

14. Victimas pro salute vovi: hodie reddidi vota mea.

15. Idcircò egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, & reperi.

16. Intexui funibus lectulum meum, stravi tapetibus pictis ex Ægypto.

17. Aspersi cubile meum myrrha, & aloe, & cinnamomo.

18. Veni, inebriemur uberibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies:

19. non

Digitized by Google

19. non est enim vir in domo sua, abiit via longissima.
20. Sacculum pecuniæ secum tulit: in die plenæ lunæ reversurus est in domum suam.
21. Irretivit eum multis sermonibus, & blanditiis labiorum protraxit illum.
22. Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciviens, & ignorans quòd ad vincula stultus trahatur:
23. donec transfigat sagitta jecur ejus: velut si avis festinet ad laqueum, & nescit quòd de periculo animæ illius agitur.
24. Nunc ergo fili mi audi me, & attende verba oris mei.
25. Ne abstrahatur in viis illius mens tua: neque decipiaris semitis ejus:
26. multos enim vulneratos dejecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea.
27. Viæ inferi domus ejus, penetrantes in interiora mortis.

CAPUT VIII.

Sapientia ad sui amplexum invitat, se quoque multis modis commendat, quòdque sit Deo coæterna, cum ipso cuncta componens: quam quærentes, beati; spernentes verò, miseri tandem evadent.

1. NUmquid non sapientia clamitat, & prudentia dat vocem suam?
2. In summis, excelsisque verticibus supra viam, in mediis semitis stans,
3. juxta portas civitatis in ipsis foribus loquitur, dicens:
4. O viri, ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum.
5. Intelligite parvuli astutiam, & insipientes animadvertite.
6. Audite, quoniam de rebus magnis locutura sum: & aperientur labia mea, ut recta prædicent.
7. Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detestabuntur impium.
8. Justi sunt omnes sermones mei, non est in eis pravum quid, neque perversum.
9. Recti sunt intelligentibus, & æqui invenientibus scientiam.
10. Accipite disciplinam meam, & non pecuniam: doctrinam magis, quàm aurum eligite.
11. Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari.
12. Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus.
13. Timor Domini odit malum: arrogantiam, & superbiam, & viam pravam, & os bilingue detestor.
14. Meum est consilium, & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo.
15. Per me reges regnant, & legum conditores justa decernunt:
16. Per me principes imperant, & potentes decernunt justitiam.
17. Ego diligentes me diligo: & qui manè vigilant ad me, invenient me.
18. Mecum sunt divitiæ, & gloria, opes superbæ, & justitia.
19. Melior est enim fructus meus auro, & lapide pretioso, & genimina mea argento electo.
20. In viis justitiæ ambulo, in medio semitarum judicii,
21. ut ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam.
22. ‡ Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret à principio. ‡In Concept. et Nativitate B. Virgin.
23. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fierent.
24. Nondum erant abyssi, & ego jam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant:
25. necdum montes gravi mole constiterant: ante colles ego parturiebar:
26. adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ.
27. Quando præparabat cœlos, aderam: quando certa lege, & gyro vallabat abyssos:
28. quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum:
29. quando circumdabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: quando appendebat fundamenta terræ.
30. Cum eo eram cuncta componens: & delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore;
31. ludens in orbe terrarum: & deliciæ meæ, esse cum filiis hominum.
32. Nunc ergo filii audite me: Beati, qui custodiunt vias meas.
33. Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abjicere eam.
34. Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & observat ad postes ostii mei.
35. Qui me invenerit, inveniet vitam, & hauriet salutem à Domino:
36. qui autem in me peccaverit, lædet animam suam. Omnes, qui me oderunt, diligunt mortem.

CAPUT IX.

Sapientia domo sibi ædificata omnes ad se allicit, vitam prorogat, & à muliere stulta ac vaga liberat: porrò eruditionem & correptionem non suscipiet impius ac derisor, sed justus & sapiens.

1. SApientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem.
2. Immolavit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam.
3. Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem, & ad mœnia civitatis:
4. Si quis est parvulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est:
5. Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis.
6. Relinquite infantiam, & vivite, & ambulate per vias prudentiæ.
7. Qui erudit derisorem, ipse injuriam sibi facit: & qui arguit impium, sibi maculam generat.
8. Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te.
9. Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia. Doce justum, & festinabit accipere.
10. ‖ Principium sapientiæ timor Domini: & scientia sanctorum, prudentia. ‖Psal. 110. 10. Sup. 1. 7. Eccli. 1. 16.

11. Per

11. Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitæ.

12. Si sapiens fueris, tibimetipsi eris: si autem illusor, solus portabis malum.

13. Mulier stulta & clamosa, plenaque illecebris, & nihil omnino sciens,

14. sedit in foribus domus suæ super sellam in excelso urbis loco,

15. ut vocaret transeuntes per viam, & pergentes itinere suo:

16. Qui est parvulus, declinet ad me. Et vecordi locuta est:

17. Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.

18. Et ignoravit quòd ibi sint gigantes, & in profundis inferni convivæ ejus.

PARABOLÆ SALOMONIS.

CAPUT X.

Alternat sermonem de filio sapiente & stulto, justo & impio, operante & otioso, simplici & pravo: de charitate & odio: de bono linguæ, ejusque malo.

1. Filius sapiens lætificat patrem: filius verò stultus mœstitia est matris suæ.

|| Inf. 11. 4. 2. || Nil proderunt thesauri impietatis: justitia verò liberabit à morte.

3. Non affliget Dominus fame animam justi, & insidias impiorum subvertet.

4. Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium divitias parat.

Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos: idem autem ipse sequitur aves volantes.

5. Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit æstate, filius confusionis.

6. Benedictio Domini super caput justi: os autem impiorum operit iniquitas.

7. Memoria justi cum laudibus: & nomen impiorum putrescet.

8. Sapiens corde præcepta suscipit: stultus cæditur labiis.

9. Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: qui autem depravat vias suas, manifestus erit.

|| Eccli. 27. 25. 10. || Qui annuit oculo, dabit dolorem: & stultus labiis verberabitur.

11. Vena vitæ, os justi: & os impiorum operit iniquitatem.

|| 1. Cor. 13. 4. 1. Pet. 4. 8. 12. Odium suscitat rixas: || & universa delicta operit charitas.

13. In labiis sapientis invenitur sapientia: & virga in dorso ejus qui indiget corde.

14. Sapientes abscondunt scientiam: os autem stulti confusioni proximum est.

15. Substantia divitis, urbs fortitudinis ejus: pavor pauperum, egestas eorum.

16. Opus justi ad vitam: fructus autem impii ad peccatum.

17. Via vitæ, custodienti disciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat.

18. Abscondunt odium labia mendacia: qui profert contumeliam, insipiens est.

19. In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est.

20. Argentum electum, lingua justi: cor autem impiorum pro nihilo.

21. Labia justi erudiunt plurimos: qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur.

22. Benedictio Domini divites facit, nec sociabitur eis afflictio.

23. Quasi per risum stultus operatur scelus: sapientia autem est viro prudentia.

24. Quod timet impius, veniet super eum: desiderium suum justis dabitur.

25. Quasi tempestas transiens non erit impius: justus autem quasi fundamentum sempiternum.

26. Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his, qui miserunt eum.

27. Timor Domini apponet dies: & anni impiorum breviabuntur.

28. ‡ Expectatio justorum lætitia: spes autem impiorum peribit. ‡ In script. Hebr. quiart...

29. Fortitudo simplicis via Domini: & pavor his, qui operantur malum.

30. Justus in æternum non commovebitur: impii autem non habitabunt super terram.

31. Os justi parturiet sapientiam: lingua pravorum peribit.

32. Labia justi considerant placita: & os impiorum perversa.

CAPUT XI.

Æquitatis & justitiæ, cæterarumque virtutum commoda, & vitiorum ac vanarum divitiarum incommoda.

1. || Statera dolosa, abominatio est apud Dominum: & pondus æquum, voluntas ejus. || Inf. 20. & 20.

2. Ubi fuerit superbia, ibi erit & contumelia: || ubi autem est humilitas, ibi & sapientia. || Inf. 15

3. Simplicitas justorum diriget eos: & supplantatio perversorum vastabit illos.

4. || Non proderunt divitiæ in die ultionis: justitia autem liberabit à morte. || Sup. 10

5. Justitia simplicis diriget viam ejus: & in impietate sua corruet impius.

6. Justitia rectorum liberabit eos: & in insidiis suis capientur iniqui.

7. Mortuo homine impio, nulla erit ultrà spes: & expectatio sollicitorum peribit.

8. Justus de angustia liberatus est: & tradetur impius pro eo.

9. Simulator ore decipit amicum suum: justi autem liberabuntur scientia.

10. In bonis justorum exultabit civitas: & in perditione impiorum erit laudatio.

11. Benedictione justorum exaltabitur civitas: & ore impiorum subvertetur.

12. Qui despicit amicum suum, indigens corde est: vir autem prudens tacebit.

13. Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana: qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.

14. Ubi non est gubernator, populus corruet: salus autem, ubi multa consilia.

15. Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo: qui autem cavet laqueos, securus erit.

16. Mulier gratiosa inveniet gloriam: & robusti habebunt divitias.

17. Benefacit animæ suæ vir misericors: qui autem crudelis est, etiam propinquos abjicit.

18. Impius facit opus instabile: seminanti autem justitiam merces fidelis.

19. Clementia præparat vitam, & sectatio malorum mortem.

20. Abominabile Domino cor pravum: & voluntas ejus in iis, qui simpliciter ambulant.

21. Ma-

Digitized by Google

21. Manus in manu non erit innocens malus : semen autem justorum salvabitur.

22. Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.

23. Desiderium justorum omne bonum est : præstolatio impiorum furor.

24. Alii dividunt propria, & ditiores fiunt : alii rapiunt non sua , & semper in egestate sunt.

25. Anima, quæ benedicit, impugnabitur : & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.

26. Qui abscondit frumenta , maledicetur in populis : benedictio autem super caput vendentium.

27. Benè consurgit diluculo qui quærit bona : qui autem investigator malorum est , opprimetur ab eis.

28. Qui confidit in divitiis suis, corruet : justi autem quasi virens folium germinabunt.

29. Qui conturbat domum suam, possidebit ventos : & qui stultus est, serviet sapienti.

30. Fructus justi lignum vitæ : & qui suscipit animas, sapiens est.

‖ 1. Pet. 4 18. 31. ‖ Si justus in terra recipit, quantò magis impius & peccator?

CAPUT XII.

Vicissim loquitur de diligente disciplinam & eam odiente, de impio & justo, operante & otioso, stulto & sapiente, & de bonis ac malis lingua.

1. QUi diligit disciplinam , diligit scientiam : qui autem odit increpationes, insipiens est.

2. Qui bonus est , hauriet gratiam à Domino : qui autem confidit in cogitationibus suis, impiè agit.

3. Non roborabitur homo ex impietate : & radix justorum non commovebitur.

4. Mulier diligens, corona est viro suo : & putredo in ossibus ejus , quæ confusione res dignas gerit.

5. Cogitationes justorum judicia : & consilia impiorum fraudulenta.

6. Verba impiorum insidiantur sanguini : os justorum liberabit eos.

7. Verte impios , & non erunt : domus autem justorum permanebit.

8. Doctrina sua noscetur vir : qui autem vanus & excors est, patebit contemptui.

† Eccli. 10. 30. 9. ‖ Melior est pauper & sufficiens sibi , quàm gloriosus & indigens pane.

10. Novit justus jumentorum suorum animas : viscera autem impiorum crudelia.

† Eccli. 20. 30. 11. ‖ Qui operatur terram suam , satiabitur panibus : qui autem sectatur otium, stultissimus est.

Qui suavis est in vini demorationibus , in suis munitionibus relinquit contumeliam.

12. Desiderium impii munimentum est pessimorum : radix autem justorum proficiet.

13. Propter peccata labiorum ruina proximat malo : effugiet autem justus de angustia.

14. De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis , & juxta opera manuum suarum retribuetur ei.

15. Via stulti recta in oculis ejus: qui autem sapiens est, audit consilia.

16. Fatuus statim indicat iram suam : qui autem dissimulat injuriam, callidus est.

17. Qui quod novit loquitur , judex justitiæ est : qui autem mentitur, testis est fraudulentus.

18. Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientiæ : lingua autem sapientium sanitas est.

19. Labium veritatis firmum erit in perpetuum : qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii.

20. Dolus in corde cogitantium mala : qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium.

21. Non contristabit justum quidquid ei acciderit : impii autem replebuntur malo.

22. Abominatio est Domino labia mendacia : qui autem fideliter agunt, placent ei.

23. Homo versutus celat scientiam : & cor insipientium provocat stultitiam.

24. Manus fortium dominabitur : quæ autem remissa est, tributis serviet.

25. Mœror in corde viri humiliabit illum , & sermone bono lætificabitur.

26. Qui negligit damnum propter amicum, justus est : iter autem impiorum decipiet eos.

27. Non inveniet fraudulentus lucrum : & substantia hominis erit auri pretium.

28. In semita justitiæ , vita : iter autem devium ducit ad mortem.

CAPUT XIII.

De filio sapiente : de oris custodia , & inconsiderato ad loquendum : de paupere divite, & divite paupere, lucerna impiorum, substantia festinata & dilatione spei: omnia cum consilio agenda, & cum sapientibus gradiendum : de parcente virgæ, & insaturabili ventre impii.

1. FIlius sapiens, doctrina patris: qui autem illusor est , non audit cùm arguitur.

2. De fructu oris sui homo satiabitur bonis: anima autem prævaricatorum iniqua.

3. Qui custodit os suum, custodit animam suam : qui autem consideratus est ad loquendum, sentiet mala.

4. Vult & non vult piger : anima autem operantium impinguabitur.

5. Verbum mendax justus detestabitur : impius autem confundit, & confundetur.

6. Justitia custodit innocentis viam : impietas autem peccatorem supplantat.

7. Est quasi dives cùm nihil habeat : & est quasi pauper, cùm in multis divitiis sit.

8. Redemptio animæ viri, divitiæ suæ : qui autem pauper est, increpationem non sustinet.

9. Lux justorum lætificat : lucerna autem impiorum extinguetur.

10. Inter superbos semper jurgia sunt: qui autem agunt omnia cum consilio , reguntur sapientia.

11. Substantia festinata minuetur : quæ autem paulatim colligitur manu , multiplicabitur.

12. Spes, quæ differtur , affligit animam : lignum vitæ desiderium veniens.

13. Qui detrahit alicui rei, ipse se in futurum obligat : qui autem timet præceptum , in pace versabitur.

Animæ dolosæ errant in peccatis : justi autem misericordes sunt, & miserantur.

14. Lex

14. Lex sapientis fons vitæ, ut declinet à ruina mortis.

15. Doctrina bona dabit gratiam: in itinere contemptorum vorago.

16. Astutus omnia agit cum consilio: qui autem fatuus est, aperit stultitiam.

17. Nuntius impii cadet in malum: legatus autem fidelis, sanitas.

18. Egestas, & ignominia ei, qui deserit disciplinam: qui autem acquiescet arguenti, glorificabitur.

19. Desiderium si compleatur, delectat animam: detestantur stulti eos, qui fugiunt mala.

20. Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.

21. Peccatores persequitur malum: & justis retribuentur bona.

22. Bonus relinquit hæredes filios, & nepotes: & custoditur justo substantia peccatoris.

23. Multi cibi in novalibus patrum: & aliis congregantur absque judicio.

Inf. 23.13. 24. ‖ Qui parcit virgæ, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit.

25. Justus comedit, & replet animam suam: venter autem impiorum insaturabilis.

CAPUT XIV.

Sapientiæ & stultitiæ variæ conditiones: prudentia quivis status debitè regulatur, qua quis ad misericordiam movetur & affectiones moderatur: vitia autem perdunt homines.

1. SApiens mulier ædificat domum suam: insipiens extructam quoque manibus destruet.

Job 12.4. 2. Ambulans recto itinere, & timens Deum, ‖ despicitur ab eo, qui infami graditur via.

3. In ore stulti virga superbiæ: labia autem sapientium custodiunt eos.

4. Ubi non sunt boves, præsepe vacuum est: ubi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bovis.

5. Testis fidelis non mentitur: profert autem mendacium dolosus testis.

6. Quærit derisor sapientiam, & non invenit: doctrina prudentium facilis.

7. Vade contra virum stultum, & nescit labia prudentiæ.

8. Sapientia callidi est intelligere viam suam: & imprudentia stultorum errans.

9. Stultus illudet peccatum, & inter justos morabitur gratia.

10. Cor quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio ejus non miscebitur extraneus.

11. Domus impiorum delebitur: tabernacula verò justorum germinabunt.

12. Est via, quæ videtur homini justa: novissima autem ejus deducunt ad mortem.

13. Risus dolore miscebitur, & extrema gaudii luctus occupat.

14. Viis suis replebitur stultus, & super eum erit vir bonus.

15. Innocens credit omni verbo: astutus considerat gressus suos.

Filio doloso nihil erit boni: servo autem sapienti prosperi erunt actus, & dirigetur via ejus.

16. Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit, & confidit.

17. Impatiens operabitur stultitiam: & vir versutus odiosus est.

18. Possidebunt parvuli stultitiam, & expectabunt astuti scientiam.

19. Jacebunt mali ante bonos: & impii ante portas justorum.

20. Etiam proximo suo pauper odiosus erit: amici verò divitum multi.

21. Qui despicit proximum suum, peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit.

Qui credit in Domino, misericordiam diligit.

22. Errant qui operantur malum: misericordia & veritas præparant bona.

23. In omni opere erit abundantia: ubi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.

24. Corona sapientium, divitiæ eorum: fatuitas stultorum, imprudentia.

25. Liberat animas testis fidelis: & profert mendacia versipellis.

26. In timore Domini fiducia fortitudinis, & filiis ejus erit spes.

27. Timor Domini fons vitæ, ut declinent à ruina mortis.

28. In multitudine populi dignitas regis: & in paucitate plebis ignominia principis.

29. Qui patiens est, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam.

30. Vita carnium, sanitas cordis: putredo ossium, invidia.

31. ‖ Qui calumniatur egentem, exprobrat factori ejus: honorat autem eum, qui miseretur pauperis. Infr. 17.5

32. In malitia sua expelletur impius: sperat autem justus in morte sua.

33. In corde prudentis requiescit sapientia, & indoctos quosque erudiet.

34. Justitia elevat gentem: miseros autem facit populos peccatum.

35. Acceptus est regi minister intelligens: iracundiam ejus inutilis sustinebit.

CAPUT XV.

Responsio mollis: lingua sapientis, & immoderata: fortitudo domus justi: victimæ impiorum ingratæ: omnia Deo nota: cor gaudens: dies pauperis mali: secura mens: vocari ad olera: vir iracundus & rixosus: laus patientis: iter pigrorum: domus superborum: fide & misericordia purgantur peccata: de abjiciente disciplinam: laus timoris Domini & humilitatis.

1. REsponsio mollis frangit iram: sermo durus suscitat furorem. Inf. 25.1

2. Lingua sapientium ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam.

3. In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.

4. Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum.

5. Stultus irridet disciplinam patris sui: qui autem custodit increpationes, astutior fiet.

In abundanti justitia virtus maxima est: cogitationes autem impiorum eradicabuntur.

6. Domus justi plurima fortitudo : & in fructibus impii conturbatio.

7. Labia sapientium disseminabunt scientiam : cor stultorum dissimile erit.

|| Inf. 21. 27. Eccli. 34. 21. 8. ||. Victimæ impiorum abominabiles Domino : vota justorum placabilia.

9. Abominatio est Domino via impii : qui sequitur justitiam, diligitur ab eo.

10. Doctrina mala deserenti viam vitæ : qui increpationes odit, morietur.

11. Infernus, & perditio coram Domino : quantò magis corda filiorum hominum?

12. Non amat pestilens eum, qui se corripit : nec ad sapientes graditur.

|| Inf. 16. 24. & 17. 22. 13. || Cor gaudens exhilarat faciem : in mœrore animi dejicitur spiritus.

14. Cor sapientis quærit doctrinam : & os stultorum pascitur imperitia.

15. Omnes dies pauperis, mali : secura mens quasi juge convivium.

16. Melius est parum cum timore Domini, quàm thesauri magni & insatiabiles.

17. Melius est vocari ad olera cum charitate, quàm ad vitulum saginatum cum odio.

18. Vir iracundus provocat rixas : qui patiens est, mitigat suscitatas.

19. Iter pigrorum quasi sepes spinarum : via justorum absque offendiculo.

20. Filius sapiens lætificat patrem : & stultus homo despicit matrem suam.

21. Stultitia gaudium stulto : & vir prudens dirigit gressus suos.

22. Dissipantur cogitationes ubi non est consilium : ubi verò sunt plures consiliarii, confirmantur.

23. Lætatur homo in sententia oris sui : & sermo opportunus est optimus.

24. Semita vitæ super eruditum, ut declinet de inferno novissimo.

25. Domum superborum demolietur Dominus : & firmos faciet terminos viduæ.

26. Abominatio Domini cogitationes malæ : & purus sermo pulcherrimus firmabitur ab eo.

27. Conturbat domum suam qui sectatur avaritiam : qui autem odit munera, vivet.

|| Infr. 16. 6. || Per misericordiam & fidem purgantur peccata : per timorem autem Domini declinat omnis à malo.

28. Mens justi meditatur obedientiam : os impiorum redundat malis.

29. Longè est Dominus ab impiis : & orationes justorum exaudiet.

30. Lux oculorum lætificat animam : fama bona impinguat ossa.

31. Auris, quæ audit increpationes vitæ, in medio sapientium commorabitur.

32. Qui abjicit disciplinam, despicit animam suam : qui autem acquiescit increpationibus, possessor est cordis.

33. Timor Domini, disciplina sapientiæ : & gloriam præcedit humilitas.

CAPUT XVI.

Homo animam præparat, Deus spirituum ponderator, linguam viasque hominum dirigit, omnia propter seipsum operans, cui abominatio est omnis arrogans : misericordia redimuntur peccata : pondus & statera Dei judicia : indignatio & clementia regis : laus sapientiæ, prudentiæ, eruditi, ac dulcis in verbo, & patientis : vituperatur insipiens & perversus : sortes à Domino temperantur.

1. || HOminis est animam præparare : & Domini gubernare linguam. || Infr. v. 9.

2. || Omnes viæ hominis patent oculis ejus : spirituum ponderator est Dominus. || Inf. 20. 24. & 21. 2.

3. Revela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.

4. Universa propter semetipsum operatus est Dominus : impium quoque ad diem malum.

5. Abominatio Domini est omnis arrogans : etiam si manus ad manum fuerit, non est innocens.

Initium viæ bonæ, facere justitiam : accepta est autem apud Deum magis, quàm immolare hostias.

6. || Misericordia & veritate redimitur iniquitas : & in timore Domini declinatur à malo. || Supr. 15. 27.

7. Cùm placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque ejus convertet ad pacem.

8. Melius est parum cum justitia, quàm multi fructus cum iniquitate.

9. || Cor hominis disponit viam suam : sed Domini est dirigere gressus ejus. || Supr. v. 1.

10. Divinatio in labiis regis, in judicio non errabit os ejus.

11. Pondus & statera judicia Domini sunt : & opera ejus omnes lapides sacculi.

12. Abominabiles regi qui agunt impiè : quoniam justitia firmatur solium.

13. Voluntas regum labia justa : qui recta loquitur diligetur.

14. Indignatio regis, nuntii mortis : & vir sapiens placabit eam.

15. In hilaritate vultus regis, vita : & clementia ejus quasi imber serotinus.

16. Posside sapientiam, quia auro melior est : & acquire prudentiam, quia pretiosior est argento.

17. Semita justorum declinat mala : custos animæ suæ servat viam suam.

18. Contritionem præcedit superbia : & ante ruinam exaltatur spiritus.

19. Melius est humiliari cum mitibus, quàm dividere spolia cum superbis.

20. Eruditus in verbo reperiet bona : & qui sperat in Domino, beatus est.

21. Qui sapiens est corde, appellabitur prudens : & qui dulcis eloquio, majora percipiet.

22. Fons vitæ eruditio possidentis : doctrina stultorum, fatuitas.

23. Cor sapientis erudiet os ejus : & labiis ejus addet gratiam.

24. || Favus mellis, composita verba : dulcedo animæ, sanitas ossium. || Supr. 15. 13. Inf. 17. 22.

25. Est via, quæ videtur homini recta : & novissima ejus ducunt ad mortem.

26. Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum.

Digitized b

27. Vir impius fodit malum : & in labiis ejus ignis ardescit.

28. Homo perversus suscitat lites : & verbosus separat principes.

29. Vir iniquus lactat amicum suum : & ducit eum per viam non bonam.

30. qui attonitis oculis cogitat prava, mordens labia sua perficit malum.

31. Corona dignitatis senectus, quæ in viis justitiæ reperietur.

32. Melior est patiens viro forti : & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.

33. Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.

CAPUT XVII.

Buccella sicca cum gaudio : servus sapiens : Dominus corda probat : despiciens pauperem : gaudens de alterius ruina : corona senum : celans delictum : fatus in stultitia confidens : stulto inutiles divitiæ : altam faciens domum suam : omni tempore diligit amicus : animus gaudens, & spiritus tristis : stultus tacens.

1. Melior est buccella sicca cum gaudio, quàm domus plena victimis cum jurgio.

|| Eccli. 10. 28. 2. || Servus sapiens dominabitur filiis stultis, & inter fratres hæreditatem dividet.

3. Sicut igne probatur argentum, & aurum camino : ita corda probat Dominus.

4. Malus obedit linguæ iniquæ, & fallax obtemperat labiis mendacibus.

|| Supr. 14. 31. 5. || Qui despicit pauperem, exprobrat factori ejus : & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus.

6. Corona senum filii filiorum : & gloria filiorum patres eorum.

7. Non decent stultum verba composita ; nec principem labium mentiens.

8. Gemma gratissima, expectatio præstolantis : quocumque se vertit, prudenter intelligit.

9. Qui celat delictum, quærit amicitias : qui altero sermone repetit, separat fœderatos.

10. Plus proficit correptio apud prudentem, quàm centum plagæ apud stultum.

11. Semper jurgia quærit malus : angelus autem crudelis mittetur contra eum.

12. Expedit magis ursæ occurrere raptis fœtibus, quàm fatuo confidenti in stultitia sua.

|| Rom. 12. 17. 1. Thess. 5. 15. 1. Pet. 3. 9. 13. || Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus.

14. Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum : & antequam patiatur contumeliam judicium deserit.

|| Isaiæ 5. 23. 15. || Qui justificat impium, & qui condemnat justum, abominabilis est uterque apud Deum.

16. Quid prodest stulto habere divitias, cùm sapientiam emere non possit?

Qui altam facit domum suam, quærit ruinam : & qui evitat discere, incidet in mala.

17. Omni tempore diligit qui amicus est : & frater in angustiis comprobatur.

18. Stultus homo plaudet manibus, cùm spoponderit pro amico suo.

19. Qui meditatur discordias, diligit rixas : & qui exaltat ostium, quærit ruinam.

20. Qui perversi cordis est, non inveniet bonum : & qui vertit linguam, incidet in malum.

21. Natus est stultus in ignominiam suam : sed nec pater in fatuo lætabitur.

22. || Animus gaudens ætatem floridam facit : spiritus tristis exsiccat ossa. || Supr. 15. 13. & 16. 24.

23. Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas judicii.

24. || In facie prudentis lucet sapientia : oculi stultorum in finibus terræ. || Eccl. 2. 14. & 8. 1.

25. Ira patris, filius stultus : & dolor matris quæ genuit eum.

26. Non est bonum, damnum inferre justo : nec percutere principem, qui recta judicat.

27. || Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est : & pretiosi spiritus vir eruditus. || Jacob. 1. 19.

28. Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur : & si compresserit labia sua, intelligens.

CAPUT XVIII.

De recessu ab amico : de incorrigibili : non deviandum à veritate : os stulti : justus se accusans : frater juvans fratrem : fructus oris : mulier bona & mala : locutio divitis & pauperis : vir amicabilis.

1. Occasiones quærit qui vult recedere ab amico : omni tempore erit exprobrabilis.

2. Non recipit stultus verba prudentiæ : nisi ea dixeris quæ versantur in corde ejus.

3. Impius, cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit : sed sequitur eum ignominia & opprobrium.

4. || Aqua profunda verba ex ore viri : & torrens redundans fons sapientiæ. || Infra 20. 5.

5. Accipere personam impii non est bonum, ut declines à veritate judicii.

6. Labia stulti miscent se rixis : & os ejus jurgia provocat.

7. Os stulti contritio ejus : & labia ipsius, ruina animæ ejus.

8. Verba bilinguis, quasi simplicia : & ipsa perveniunt usque ad interiora ventris.

Pigrum dejicit timor : animæ autem effeminatorum esurient.

9. Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

10. Turris fortissima, nomen Domini : ad ipsum currit justus, & exaltabitur.

11. Substantia divitis urbs roboris ejus, & quasi murus validus circumdans eum.

12. || Antequam conteratur, exaltatur cor hominis : & antequam glorificetur, humiliatur. || Sup. 11. 2. Eccli. 10. 15.

13. || Qui priùs respondet quàm audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum. || Eccl. 11. 8.

14. Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam : spiritum verò ad irascendum facilem quis poterit sustinere?

15. Cor prudens possidebit scientiam : & auris sapientium quærit doctrinam.

16. Donum hominis dilatat viam ejus, & ante principes spatium ei facit.

17. Justus, prior est accusator sui : venit amicus ejus, & investigabit eum.

18. Contradictiones comprimit sors, & inter potentes quoque dijudicat.

19. Frater, qui adjuvatur à fratre, quasi civitas firma : & judicia quasi vectes urbium

20. De fructu oris viri replebitur venter ejus : & genimina labiorum ipsius saturabunt eum.

21. Mors, & vita in manu linguæ : qui diligunt eam, comedent fructus ejus.

22. Qui invenit mulierem bonam, invenit bonum : & hauriet jucunditatem à Domino.

Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum : qui autem tenet adulteram, stultus est & impius.

23. Cum obsecrationibus loquetur pauper : & dives effabitur rigidè.

24. Vir amicabilis ad societatem, magis amicus erit, quàm frater.

CAPUT XIX.

Pauper ambulans in simplicitate : divitiæ addunt amicos : verba sectans : falsus testis : non decent stultum deliciæ : doctrina per patientiam probatur : ira & hilaritas regis : mulier litigiosa : uxor prudens datur à Deo : pigritia : præcepti custodia : misericordia in pauperem : eruditio filii : acceptio consilii : vir mendax : timor Domini : pigritia pestilens : inobediens parentibus : testis iniquus : derisores.

1. MElior est pauper, qui ambulat in simplicitate sua, quàm dives torquens labia sua, & insipiens.

|| Inf. 21. 16. 2. || Ubi non est scientia animæ, non est bonum : & qui festinus est pedibus, offendet.

3. Stultitia hominis supplantat gressus ejus : & contra Deum fervet animo suo.

4. Divitiæ addunt amicos plurimos : à paupere autem & hi, quos habuit, separantur.

¶ Dan. 13. 61. 5. ¶ Testis falsus non erit impunitus : & qui mendacia loquitur, non effugiet.

6. Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis.

7. Fratres hominis pauperis oderunt eum : insuper & amici procul recesserunt ab eo.

Qui tantùm verba sectatur, nihil habebit : 8. qui autem possessor est mentis, diligit animam suam, & custos prudentiæ inveniet bona.

9. Falsus testis non erit impunitus : & qui loquitur mendacia, peribit.

10. Non decent stultum deliciæ : nec servum dominari principibus.

11. Doctrina viri per patientiam noscitur : & gloria ejus est iniqua prætergredi.

12. Sicut fremitus leonis, ita & regis ira : & sicut ros super herbam, ita & hilaritas ejus.

13. Dolor patris, filius stultus : & tecta jugiter perstillantia, litigiosa mulier.

14. Domus, & divitiæ dantur à parentibus : à Domino autem propriè uxor prudens.

15. Pigredo immittit soporem, & anima dissoluta esuriet.

16. Qui custodit mandatum, custodit animam suam : qui autem negligit viam suam, mortificabitur.

17. Fœneratur Domino qui miseretur pauperis : & vicissitudinem suam reddet ei.

18. Erudi filium tuum, ne desperes : ad interfectionem autem ejus ne ponas animam tuam.

19. Qui impatiens est, sustinebit damnum : & cùm rapuerit, aliud apponet.

20. Audi consilium, & suscipe disciplinam, ut sis sapiens in novissimis tuis.

21. Multæ cogitationes in corde viri : voluntas autem Domini permanebit.

22. Homo indigens misericors est : & melior est pauper quàm vir mendax.

23. Timor Domini ad vitam : & in plenitudine commorabitur, absque visitatione pessima.

24. || Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam. || Inf. 26. 15.

25. || Pestilente flagellato stultus sapientior erit : si autem corripueris sapientem, intelliget disciplinam. || Inf. 21. 11.

26. Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominiosus est & infelix.

27. Non cesses fili audire doctrinam, nec ignores sermones scientiæ.

28. Testis iniquus deridet judicium : & os impiorum devorat iniquitatem.

29. Parata sunt derisoribus judicia : & mallei percutientes stultorum corporibus.

CAPUT XX.

Luxuriosa res vinum : de peccante in regem, & relinquendis contentionibus : piger propter frigus non laborans : rex in solio : nemo potest dicere mundum se habere cor : pondus & pondus : somnus non diligendus : Malum est, dicit emptor : panis mendacii : revelans mysteria : non reddendum malum pro malo : devorare sanctos : festinata hæreditas : misericordia, veritas & clementia roborant thronum regis.

1. LUxuriosa res, vinum, & tumultuosa ebrietas : quicumque his delectatur, non erit sapiens.

2. Sicut rugitus leonis, ita & terror regis : qui provocat eum, peccat in animam suam.

3. Honor est hominis, qui separat se à contentionibus : omnes autem stulti miscentur contumeliis.

4. Propter frigus piger arare noluit : mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi.

5. || Sicut aqua profunda, sic consilium in corde viri : sed homo sapiens exhauriet illud. || Sup. 18. 4.

6. Multi homines misericordes vocantur : virum autem fidelem quis inveniet?

7. Justus, qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios derelinquet.

8. Rex, qui sedet in solio judicii, dissipat omne malum intuitu suo.

9. || Quis potest dicere : Mundum est cor meum, purus sum à peccato? || 3. Reg. 8. 46. 2 Par. 6. 36. Eccli. 7. 21. 1. Joa. 1. 8.

10. || Pondus & pondus, mensura & mensura : utrumque abominabile est apud Deum. || Sup. 11. 1. Inf. 20. 23.

11. Ex studiis suis intelligitur puer, si munda & recta sint opera ejus.

12. Aurem audientem, & oculum videntem, Dominus fecit utrumque.

13. Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat : aperi oculos tuos, & saturare panibus.

14. Malum est, malum est, dicit omnis emptor : & cùm recesserit, tunc gloriabitur.

15. Est aurum, & multitudo gemmarum : & vas pretiosum labia scientiæ.

16. || Tolle vestimentum ejus, qui fidejussor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo. || Inf. 27. 13.

17. Suavis est homini panis mendacii : & posteà implebitur os ejus calculo.

18. Co-

18. Cogitationes consiliis roborantur : & gubernaculis tractanda sunt bella.

19. Ei, qui revelat mysteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.

|| Exod. 21. 17. Lev. 20. 9. Matth. 15. 4.

20. || Qui maledicit patri suo, & matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.

21. Hæreditas, ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.

|| Rom. 12. 17. 1. Thess. 5. 15. 1. Petr. 3. 9.

22. || Ne dicas: Reddam malum: expecta Dominum, & liberabit te.

|| Supr. v. 10.

23. || Abominatio est apud Dominum pondus & pondus: statera dolosa non est bona.

|| Supr. 16.

24. || A Domino diriguntur gressus viri : quis autem hominum intelligere potest viam suam?

25. Ruina est homini devorare sanctos, & post vota retractare.

26. Dissipat impios rex sapiens, & incurvat super eos fornicem.

27. Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ investigat omnia secreta ventris.

28. Misericordia, & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus ejus.

29. Exultatio juvenum, fortitudo eorum : & dignitas senum, canities.

30. Livor vulneris absterget mala : & plagæ in secretioribus ventris.

C A P U T XXI.

Cor regis in manu Domini, cui misericordia & judicium magis placent quàm victimæ : iniquè thesaurizans : melius est sedere in angulo domatis quàm, &c. obturans aurem pauperi, &c. diligens epulas : pro justo dabitur impius : qui custodit os suum: desideria occidunt pigrum: non est sapientia contra Dominum : equus paratur ad bellum, &c.

1. SIcut divisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini : quocumque voluerit, inclinabit illud.

|| Sup. 16. 2. & 20. 24.

2. || Omnis via viri recta sibi videtur: appendit autem corda Dominus.

3. Facere misericordiam & judicium, magis placet Domino, quàm victimæ.

4. Exaltatio oculorum est dilatatio cordis: lucerna impiorum peccatum.

5. Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autem piger semper in egestate est.

6. Qui congregat thesauros lingua mendacii, vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis.

7. Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere judicium.

8. Perversa via viri, aliena est: qui autem mundus est, rectum opus ejus.

|| Inf. 25. 24.

9. || Melius est sedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigiosa, & in domo communi.

10. Anima impii desiderat malum, non miserebitur proximo suo.

|| Supr. 19. 25.

11. || Mulctato pestilente sapientior erit parvulus : & si sectetur sapientem, sumet scientiam.

12. Excogitat justus de domo impii, ut detrahat impios à malo.

13. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.

14. Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu indignationem maximam.

15. Gaudium justo est facere judicium: & pavor operantibus iniquitatem.

16. Vir, qui erraverit à via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur.

17. Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum, & pinguia, non ditabitur.

18. Pro justo datur impius : & pro rectis iniquus.

19. || Melius est habitare in terra deserta, quàm cum muliere rixosa & iracunda. || Supr. v. 9. & Eccli. 25. 23.

20. Thesaurus desiderabilis, & oleum in habitaculo justi : & imprudens homo dissipabit illud.

21. Qui sequitur justitiam & misericordiam, inveniet vitam, justitiam, & gloriam.

22. Civitatem fortium ascendit sapiens, & destruxit robur fiduciæ ejus.

23. Qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustiis animam suam.

24. Superbus & arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.

25. Desideria occidunt pigrum : noluerunt enim quidquam manus ejus operari: 26. tota die concupiscit & desiderat : qui autem justus est, tribuet, & non cessabit.

27. || Hostiæ impiorum abominabiles, quia offeruntur ex scelere. || Sup. 15. 8. Eccli. 34. 2.

28. Testis mendax peribit : vir obediens loquetur victoriam.

29. Vir impius procaciter obfirmat vultum suum : qui autem rectus est, corrigit viam suam.

30. Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.

31. Equus paratur ad diem belli : Dominus autem salutem tribuit.

C A P U T XXII.

Laus boni nominis: callidus videns malum : adolescens juxta viam suam: seminans iniquitatem : derisorem ejice: diligens cordis munditiam : dicit piger, Leo, &c. os alienæ : stultitia in corde pueri : calumnians pauperem : audienda est sapientia : vitandi sponsores: termini antiqui servandi: velox in opere suo, &c.

1. MElius est nomen bonum, quàm divitiæ multæ : super argentum & aurum, gratia bona. Eccl. 7. 2.

2. || Dives, & pauper obviaverunt sibi : utriusque operator est Dominus. || Infr. 29. 13.

3. Callidus vidit malum, & abscondit se: innocens pertransiit, & afflictus est damno.

4. Finis modestiæ timor Domini, divitiæ & gloria & vita.

5. Arma & gladii in via perversi : custos autem animæ suæ longè recedit ab eis.

6. Proverbium est: Adolescens juxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.

7. Dives pauperibus imperat: & qui accipit mutuum, servus est fœnerantis.

8. Qui seminat iniquitatem, metet mala, & virga iræ suæ consummabitur.

9. || Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur : de panibus enim suis dedit pauperi. || Eccli. 31. 28.

Digitized by Google

Victoriam & honorem acquiret qui dat munera: animam autem aufert accipientium.

10. Ejice derisorem, & exibit cum eo jurgium, cessabuntque causæ & contumeliæ.

11. Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem.

12. Oculi Domini custodiunt scientiam: & supplantantur verba iniqui.

13. Dicit piger: Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.

14. Fovea profunda, os alienæ: cui iratus est Dominus, incidet in eam.

15. Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplinæ fugabit eam.

16. Qui calumniatur pauperem, ut augeat divitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit.

17. Inclina aurem tuam, & audi verba sapientium: appone autem cor ad doctrinam meam: 18. quæ pulchra erit tibi, cùm servaveris eam in ventre tuo, & redundabit in labiis tuis:

19. Ut sit in Domino fiducia tua, unde & ostendi eam tibi hodie.

20. Ecce descripsi eam tibi tripliciter, in cogitationibus & scientia: 21. ut ostenderem tibi firmitatem, & eloquia veritatis, respondere ex his illis, qui miserunt te.

22. Non facias violentiam pauperi, quia pauper est: neque conteras egenum in porta: 23. quia judicabit Dominus causam ejus, & configet eos, qui confixerunt animam ejus.

24. Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso: 25. ne fortè discas semitas ejus, & sumas scandalum animæ tuæ.

26. Noli esse cum his, qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis: 27. si enim non habes unde restituas, quid causæ est ut tollat operimentum de cubili tuo?

28. Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.

29. Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles.

CAPUT XXIII.

Quomodo sit edendum cum principe: non appetendæ divitiæ, nec cibi invidorum: non opprimendi pupilli: castigandus puer: quærenda sapientia: fugiendi peccatores & gulæ dediti: honorandi parentes: fugienda meretrix & ebrietas.

1. QUando sederis ut comedas cum principe, diligenter attende quæ apposita sunt ante faciem tuam: 2. & statue cultrum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam, 3. ne desideres de cibis ejus, in quo est panis mendacii.

4. Noli laborare ut diteris: sed prudentiæ tuæ pone modum.

5. Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere: quia facient sibi pennas quasi aquilæ, & volabunt in cœlum.

6. Ne comedas cum homine invido, & ne desideres cibos ejus: 7. quoniam in similitudinem arioli, & conjectoris, æstimat quod ignorat. Comede & bibe, dicet tibi: & mens ejus non est tecum.

8. Cibos, quos comederas, evomes: & perdes pulchros sermones tuos.

9. In auribus insipientium ne loquaris: quia despicient doctrinam eloquii tui.

10. Ne attingas parvulorum terminos: & agrum pupillorum ne introeas:

11. Propinquus enim illorum fortis est: & ipse judicabit contra te causam illorum.

12. Ingrediatur ad doctrinam cor tuum: & aures tuæ ad verba scientiæ.

13. || Noli subtrahere à puero disciplinam: si enim percusseris eum virga, non morietur. || Sup. 13. 24. Eccli. 30. 1. Sup. 29. 15.

14. Tu virga percuties eum: & animam ejus de inferno liberabis.

15. Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus, gaudebit tecum cor meum: 16. & exultabunt renes mei, cùm locuta fuerint rectum labia tua.

17. || Non æmuletur cor tuum peccatores: sed in timore Domini esto tota die: || Infr. 24. 1.
18. quia habebis spem in novissimo, & præstolatio tua non auferetur.

19. Audi fili mi, & esto sapiens: & dirige in via animum tuum.

20. Noli esse in conviviis potatorum, nec in comessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt: 21. quia vacantes potibus, & dantes symbola consumentur, & vestietur pannis dormitatio.

22. Audi patrem tuum, qui genuit te: & ne contemnas cùm senuerit mater tua.

23. Veritatem eme, & noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.

24. Exultat gaudio pater justi: qui sapientem genuit, lætabitur in eo.

25. Gaudeat pater tuus, & mater tua, & exultet quæ genuit te.

26. Præbe fili mi cor tuum mihi: & oculi tui vias meas custodiant.

27. Fovea enim profunda est meretrix: & puteus angustus, aliena.

28. Insidiatur in via quasi latro, & quos incautos viderit, interficiet.

29. Cui væ? cujus patri væ? cui rixæ? cui foveæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum?

30. Nonne his, qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?

31. Ne intuearis vinum quando flavescit, cùm splenduerit in vitro color ejus: ingreditur blandè, 32. sed in novissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus venena diffundet.

33. Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur perversa.

34. Et eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator, amisso clavo: 35. & dices: Verberaverunt me, sed non dolui: traxerunt me, & ego non sensi: quando evigilabo, & rursus vina reperiam?

CAPUT XXIV.

Æmulatio malorum; sapientia & eruditio; cogitatio stulti; eruendi oppressi; doctrina ut melle utendum; non insidiandum justo; casus inimici: detractores; justè judicandum; nullus verbis lactandus, nec malum malo reddendum; ager pigri; dormitanti pigro venit egestas.

Sup. 23. 17. 1. NE æmuleris viros malos, nec desideres esse cum eis: 2. quia rapinas meditatur mens eorum, & fraudes labia eorum loquuntur.

3. Sapientia ædificabitur domus, & prudentia roborabitur.

4. In doctrina replebuntur cellaria, universa substantia pretiosa & pulcherrima.

5. Vir sapiens, fortis est: & vir doctus, robustus & validus.

6. Quia cum dispositione initur bellum: & erit salus ubi multa consilia sunt.

7. Excelsa stulto sapientia, in porta non aperiet os suum.

8. Qui cogitat mala facere, stultus vocabitur.

9. Cogitatio stulti peccatum est: & abominatio hominum detractor.

10. Si desperaveris lassus in die angustiæ: imminuetur fortitudo tua.

Psal. 81. 4. 11. || Erue eos, qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses.

12. Si dixeris: Vires non suppetunt: qui inspector est cordis, ipse intelligit, & servatorem animæ tuæ nihil fallit, redditque homini juxta opera sua.

Infr. 25. 16. & 27. 13. || Comede, fili mi, mel, quia bonum est, & favum dulcissimum gutturi tuo.

14. Sic & doctrina sapientiæ animæ tuæ: quam cùm inveneris, habebis in novissimis spem, & spes tua non peribit.

15. Ne insidieris, & quæras impietatem in domo justi, neque vastes requiem ejus.

16. Septies enim cadet justus, & resurget: impii autem corruent in malum.

17. Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina ejus ne exultet cor tuum: 18. ne fortè videat Dominus, & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam.

19. Ne contendas cum pessimis, nec æmuleris impios: 20. quoniam non habent futurorum spem mali, & lucerna impiorum extinguetur.

21. Time Dominum, fili mi, & regem: & cum detractoribus non commiscearis: 22. quoniam repentè consurget perditio eorum: & ruinam utriusque quis novit?

Lev. 19. 15. Deut. 1. 17. & 16. 19. Eccli. 42. 1. 23. Hæc quoque sapientibus: || Cognoscere personam in judicio non est bonum.

24. Qui dicunt impio: Justus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus.

25. Qui arguunt eum, laudabuntur: & super ipsos veniet benedictio.

26. Labia deosculabitur, qui recta verba respondet.

27. Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum: ut posteà ædifices domum tuam.

28. Ne sis testis frustrà contra proximum tuum: nec lactes quemquam labiis tuis.

29. || Ne dicas: Quomodo fecit mihi, sic faciam ei: reddam unicuique secundùm opus suum. Supr. 20. 22.

30. Per agrum hominis pigri transivi: & per vineam viri stulti: 31. & ecce totum repleverant urticæ, & operuerant superficiem ejus spinæ, & maceria lapidum destructa erat.

32. Quod cùm vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam.

33. Parum, inquam, dormies, modicum dormitabis, pauxillum manus conseres, ut quiescas: 34. & veniet tibi quasi cursor egestas, & mendicitas quasi vir armatus.

CAPUT XXV.

Gloria Dei & regum: cor regis: rubigo quæ & impietas est: ne te exaltes: ne detrahas: secreta tua serva: mala aurea, & inauris aurea: frigus in messe: nubes sine pluvia: lingua mollis: mel inventum: sagitta acuta: dens putridus: acetum: tinea: benefac inimico: angulus domatis: aqua frigida: fons turbatus: multum mellis comestum: urbs absque muro.

1. HÆ quoque parabolæ Salomonis, quas transtulerunt viri Ezechiæ regis Juda.

2. Gloria Dei est celare verbum, & gloria regum investigare sermonem.

3. Cœlum sursum, & terra deorsum, & cor regum inscrutabile.

4. Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum.

5. Aufer impietatem de vultu regis, & firmabitur justitia thronus ejus.

6. Ne gloriosus appareas coram rege, & in loco magnorum ne steteris.

7. Melius est enim ut dicatur tibi: Ascende huc, quàm ut humilieris coram principe.

8. Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in jurgio citò: ne posteà emendare non possis, cùm dehonestaveris amicum tuum.

9. Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reveles: 10. ne fortè insultet tibi cùm audierit, & exprobrare non cesset.

Gratia & amicitia liberant: quas tibi serva, ne exprobrabilis fias.

11. Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo.

12. Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui arguit sapientem, & aurem obedientem.

13. || Sicut frigus nivis in die messis, ita legatus fidelis ei, qui misit eum, animam Infr. 26. 8.
ipsius requiescere facit.

14. Nubes, & ventus, & pluviæ non sequentes, vir gloriosus, & promissa non complens.

15. Patientia lenietur princeps, || & lingua Sup. 15. 1.
mollis confringet duritiam.

16. Mel invenisti, comede quod sufficit tibi, ne fortè satiatus evomas illud.

17. Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui, ne quando satiatus oderit te.

18. Jaculum, & gladius, & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.

19. Dens putridus, & pes lassus, qui spe-

Digitized by Google

rat super infideli in die angustiæ, 20. & amittit pallium in die frigoris.

Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi pessimo.

Sicut tinea vestimento, & vermis ligno: ita tristitia viri nocet cordi.

‖ Rom. 12. 20. 21. ‖ Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere: 22. prunas enim congregabis super caput ejus, & Dominus reddet tibi.

23. Ventus aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahentem.

‖ Sup. 21. 9. 24. ‖ Melius est sedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigiosa, & in domo communi.

25. Aqua frigida animæ sitienti, & nuntius bonus de terra longinqua.

26. Fons turbatus pede, & vena corrupta, justus cadens coram impio.

27. Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: ‖ sic qui scrutator est majestatis, opprimetur à gloria. ‖ Eccli. 3. 22.

28. Sicut urbs patens & absque murorum ambitu, ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.

CAPUT XXVI.

Gloria in stulto: avis volans: flagellum equo: respondere stulto: nuntius stultus: parabola stulti: honor insipientis: imponens stulto silentium: canis ad vomitum: sapiens proprio judicio: commisceri rixæ: nocens amico: susurro: iracundus: labia timentia: inimicus: operiens odium: fodiens foveam: lingua fallax.

1. Quomodo nix in æstate, & pluviæ in messe: sic indecens est stulto gloria.

2. Sicut avis ad alta transvolans, & passer quò libet vadens: sic maledictum frustra prolatum in quempiam superveniet.

‖ Sup. 23. 13. 3. Flagellum equo, & camus asino, ‖ & virga in dorso imprudentium.

4. Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.

5. Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.

‖ Sup. 25. 13. 6. ‖ Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuntium stultum.

7. Quomodo pulchras frustrà habet claudus tibias: sic indecens est in ore stultorum parabola.

8. Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii: ita qui tribuit insipienti honorem.

9. Quomodo si spina nascatur in manu temulenti: sic parabola in ore stultorum.

10. Judicium determinat causas: & qui imponit stulto silentium, iras mitigat.

‖ 2. Petr. 2. 22. 11. ‖ Sicut canis, qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens, qui iterat stultitiam suam.

12. Vidisti hominem sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens.

13. Dicit piger: Leo est in via, & leæna in itineribus: 14. sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo.

‖ Sup. 19. 24. 15. ‖ Abscondit piger manum sub ascella sua, & laborat si ad os suum eam converterit.

16. Sapientior sibi piger videtur septem viris loquentibus sententias.

17. Sicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transit impatiens, & commiscetur rixæ alterius.

18. Sicut noxius est qui mittit sagittas, & lanceas in mortem: 19. ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo: & cùm fuerit deprehensus, dicit: Ludens feci.

20. Cùm defecerint ligna, extinguetur ignis: & susurrone subtracto, jurgia conquiescent.

21. Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem: ‖ sic homo iracundus suscitat rixas. ‖ Supr. 15. 18.

22. Verba susurronis quasi simplicia, & ipsa perveniunt ad intima ventris.

23. Quomodo si argento sordido ornare velis vas fictile, sic labia tumentia cum pessimo corde sociata.

24. Labiis suis intelligitur inimicus, cùm in corde tractaverit dolos.

25. Quando submiserit vocem suam, ne credideris ei, quoniam septem nequitiæ sunt in corde illius.

26. Qui operit odium fraudulenter, revelabitur malitia ejus in concilio.

27. Qui fodit foveam, incidet in eam: & qui volvit lapidem, revertetur ad eum.

28. Lingua fallax non amat veritatem: & os lubricum operatur ruinas.

CAPUT XXVII.

Non gloriandum in crastinum: ne te ipsum laudaveris: ira stulti quàm sit gravis: manifesta correctio: vulnera diligentis: anima saturata: vicinus juxta: spondens pro extraneo: litigiosa mulier: infernus insatiabilis: probatur homo ore laudantis: stultus contusus: vultum pecoris agnosce: lac caprarum in cibum.

1. Ne glorieris in crastinum, ignorans quid superventura pariat dies.

2. Laudet te alienus, & non os tuum: extraneus, & non labia tua.

3. ‖ Grave est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti utroque gravior. ‖ Eccli. 22. 18.

4. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati ferre quis poterit?

5. Melior est manifesta correptio, quàm amor absconditus.

6. Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis.

7. ‖ Anima saturata calcabit favum: & anima esuriens etiam amarum pro dulci sumet. ‖ Job 6. 7.

8. Sicut avis transmigrans de nido suo, sic vir qui derelinquit locum suum.

9. Unguento & variis odoribus delectatur cor: & bonis amici consiliis anima dulcoratur.

10. Amicum tuum, & amicum patris tui ne dimiseris: & domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuæ.

Melior est vicinus juxtà, quàm frater procul.

11. Stude sapientiæ fili mi, & lætifica cor meum, ut possis exprobranti respondere sermonem.

Digitized by Google

12. Astutus videns malum, absconditus est: parvuli transeuntes sustinuerunt dispendia.
13. || Tolle vestimentum ejus, qui spopondit pro extraneo: & pro alienis, aufer ei pignus. Supr. 20. 16.
14. Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens maledicenti similis erit.
15. || Tecta perstillantia in die frigoris, & litigiosa mulier comparantur: 16. qui retinet eam, quasi qui ventum teneat, & oleum dexteræ suæ vocabit. Supr. 19. 13.
17. Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui.
18. Qui servat ficum, comedet fructus ejus: & qui custos est domini sui, glorificabitur.
19. Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.
20. Infernus & perditio numquam implentur: similiter & || oculi hominum insatiabiles. Eccli. 14. 9.
21. || Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantis. Sup. 17. 3.
Cor iniqui inquirit mala: cor autem rectum inquirit scientiam.
22. Si contuderis stultum in pila, quasi ptisanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia ejus.
23. Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera:
24. Non enim habebis jugiter potestatem: sed corona tribuetur in generatione & generationem.
25. Aperta sunt prata, & apparuerunt herbæ virentes, & collecta sunt fœna de montibus.
26. || Agni ad vestimentum tuum: & hœdi, ad agri pretium. 1. Tim. 6. 8.
27. Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, & in necessaria domus tuæ, & ad victum ancillis tuis.

CAPUT XXVIII.

De fuga impii & securitate justi: propter peccata terræ multi principes ejus: pauper pauperem calumnians: pauper supplex, & dives pravus: nolens audire legem: exultatio justorum: abscondens scelera sua: beatus semper pavidus: princeps impius ut leo: dux indigens prudentia: terram suam operans: à patre subtrahens.

1. FUgit impius, nemine persequente: justus autem quasi leo confidens, absque terrore erit.
2. Propter peccata terræ multi principes ejus: & propter hominis sapientiam, & horum scientiam quæ dicuntur, vita ducis longior erit.
3. Vir pauper calumnians pauperes, similis est imbri vehementi, in quo paratur fames.
4. Qui derelinquunt legem, laudant impium: qui custodiunt, succenduntur contra eum.
5. Viri mali non cogitant judicium: qui autem inquirunt Dominum, animadvertunt omnia.
6. || Melior est pauper ambulans in simplicitate sua, quàm dives in pravis itineribus. Sup. 19. 1.
7. Qui custodit legem, filius sapiens est: qui autem comessatores pascit, confundit patrem suum.
8. Qui coacervat divitias usuris & fœnore liberali, in pauperes congregat eas.
9. Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.
10. Qui decipit justos in via mala, in interitu suo corruet: & simplices possidebunt bona ejus.
11. Sapiens sibi videtur vir dives: pauper autem prudens scrutabitur eum.
12. In exultatione justorum multa gloria est: regnantibus impiis ruinæ hominum.
13. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.
14. Beatus homo, qui semper est pavidus: qui verò mentis est duræ, corruet in malum.
15. Leo rugiens, & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem.
16. Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam: qui autem odit avaritiam, longi fient dies ejus.
17. Hominem, qui calumniatur animæ sanguinem, si usque ad lacum fugerit, nemo sustinet.
18. Qui ambulat simpliciter, salvus erit: qui perversis graditur viis, concidet semel.
19. || Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, replebitur egestate.
20. Vir fidelis multùm laudabitur: || qui autem festinat ditari, non erit innocens. Supr. 12. 11. Eccli. 20. 30.
21. Qui cognoscit in judicio faciem, non benefacit: iste & pro bucella panis deserit veritatem. Supr. 13. 11. & 20. 21. & infr. Sup. 26. 1. v. 22.
22. Vir, qui festinat ditari, & aliis invidet, ignorat quòd egestas superveniet ei.
23. Qui corripit hominem, gratiam postea inveniet apud eum, magis quàm ille, qui per linguæ blandimenta decipit.
24. Qui subtrahit aliquid à patre suo, & à matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.
25. Qui se jactat & dilatat, jurgia concitat: qui verò sperat in Domino, sanabitur.
26. Qui confidit in corde suo, stultus est: qui autem graditur sapienter, ipse salvabitur.
27. Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.
28. Cùm surrexerint impii, abscondentur homines: cùm illi perierint, multiplicabuntur justi.

CAPUT XXIX.

Non audiens corripientem, multiplicatio justorum, amor sapientiæ: rex justus: blandus amicus: pestilentes: contendere cum stulto: viri sanguinum: totum proferens spiritum: verba mendacii: pauper & creditor: rex justus: correctio: multiplicatio impiorum: erudi filium: prophetia: velox ad loquendum: delicatè servum nutriens: iracundus: superbus: cum fure participans: timens hominem: justi abominantur impium, & è diverso.

1. VIro, qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superve-

niet interitus: & eum sanitas non sequetur.

2. In multiplicatione justorum lætabitur vulgus: cùm impii sumpserint principatum, gemet populus.

|| Luca 15. 13. 3. Vir, qui amat sapientiam, lætificat patrem suum: || qui autem nutrit scorta, perdet substantiam.

4. Rex justus erigit terram, vir avarus destruet eam.

5. Homo, qui blandis, fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus ejus.

6. Peccantem virum iniquum involvet laqueus: & justus laudabit atque gaudebit.

7. Novit justus causam pauperum: impius ignorat scientiam.

8. Homines pestilentes dissipant civitatem: sapientes verò avertunt furorem.

9. Vir sapiens, si cum stulto contenderit, sive irascatur, sive rideat, non inveniet requiem.

10. Viri sanguinum oderunt simplicem: justi autem quærunt animam ejus.

11. Totum spiritum suum profert stultus: sapiens differt, & reservat in posterum.

12. Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios.

§ Sup. 22. 2. 13. || Pauper, & creditor obviaverunt sibi: utriusque illuminator est Dominus.

14. Rex, qui judicat in veritate pauperes, thronus ejus in æternum firmabitur.

|| Supr. 13. 24. & infr. 17. 15. || Virga atque correptio tribuit sapientiam: puer autem, qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.

16. In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera: & justi ruinas eorum videbunt.

17. Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ.

18. Cùm prophetia defecerit, dissipabitur populus: qui verò custodit legem, beatus est.

19. Servus verbis non potest erudiri: quia quod dicis intelligit, & respondere contemnit.

20. Vidisti hominem velocem ad loquendum? stultitia magis speranda est, quàm illius correptio.

21. Qui delicatè à pueritia nutrit servum suum, posteà sentiet eum contumacem.

22. Vir iracundus provocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum proclivior.

|| Job 22. 29. 23. || Superbum sequitur humilitas: & humilem spiritu suscipiet gloria.

24. Qui cum fure participat, odit animam suam: adjurantem audit, & non indicat.

25. Qui timet hominem, citò corruet: qui sperat in Domino, sublevabitur.

26. Multi requirunt faciem principis: & judicium à Domino egreditur singulorum.

27. Abominantur justi virum impium: & abominantur impii eos, qui in recta sunt via.

Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.

CAPUT XXX.

Homo Deo vicinus judicat se insipientem, & opera Dei incomprehensibilia: sermo Dei ignitus, cui nihil addendum: deprecatur vanitatem, verba mendacii, mendacitatem & divitias: non accusandus servus apud Dominum suum: aliquot generationes execrabiles: duæ sanguisugæ: tria insaturabilia: oculus patrem subsannans: tria difficilia: per tria movetur terra: quatuor minima terræ: tria benè gradientia: vehementer emungens.

1. VErba Congregantis filii Vomentis. Visio, quam locutus est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus, ait:

2. Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum.

3. Non didici sapientiam, & non novi scientiam sanctorum.

4. Quis ascendit in cœlum atque descendit? quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligavit aquas quasi in vestimento? quis suscitavit omnes terminos terræ? quod nomen est ejus, & quod nomen filii ejus, si nosti?

5. || Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se: 6. || ne addas quidquam verbis illius, & arguaris inveniarisque mendax. || Psal. 11. 7. || Deut. 4. 2. & 12. 32.

7. Duo rogavi te, ne deneges mihi antequam moriar.

8. Vanitatem, & verba mendacia longè fac à me.

Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi: tribue tantùm victui meo necessaria: 9. ne fortè satiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & perjurem nomen Dei mei.

10. Ne accuses servum ad dominum suum, ne fortè maledicat tibi, & corruas.

11. Generatio, quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit.

12. Generatio, quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota à sordibus suis.

13. Generatio, cujus excelsi sunt oculi, & palpebræ ejus in alta surrectæ.

14. Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus suis, ut comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.

15. Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes: Affer, affer.

Tria sunt insaturabilia, & quartum, quod numquam dicit: Sufficit.

16. Infernus, & os vulvæ, & terra, quæ non satiatur aqua: ignis verò numquam dicit: Sufficit.

17. Oculum, qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ.

18. Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro.

19. Viam aquilæ in cœlo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari, & viam viri in adolescentia.

20. Talis est & via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os suum dicit: Non sum operata malum.

Digitized by Google

21. Per tria movetur terra, & quartum non potest sustinere:

22. Per servum cùm regnaverit: per stultum cùm saturatus fuerit cibo: 23. per odiosam mulierem cùm in matrimonio fuerit assumpta: & per ancillam cùm fuerit hæres dominæ suæ.

24. Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus.

25. Formicæ, populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi: 26. lepusculus, plebs invalida, qui collocat in petra cubile suum: 27. regem locusta non habet, & egreditur universa per turmas suas: 28. stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.

29. Tria sunt, quæ benè gradiuntur, & quartum, quod incedit feliciter:

30. Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum: 31. gallus succinctus lumbos: & aries: nec est rex, qui resistat ei.

32. Est qui stultus apparuit postquam elevatus est in sublime: si enim intellexisset, ori suo imposuisset manum.

33. Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer emungit, elicit sanguinem: & qui provocat iras, producit discordias.

CAPUT XXXI.

Exhortatur ne mulieribus dederis substantiam tuam, nec regibus vinum, sed mœrentibus: aperi os tuum muto: vindica inopem: laus & raritas mulieris fortis: pulchritudo fallax gratia.

1. VErba Lamuelis regis. Visio, qua erudivit eum mater sua.

2. Quid dilecte mi, quid dilecte uteri mei, quid dilecte votorum meorum?

3. Ne dederis mulieribus substantiam tuam, & divitias tuas ad delendos reges.

4. Noli regibus, ò Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum secretum est ubi regnat ebrietas: 5. & ne fortè bibant, & obliviscantur judiciorum, & mutent causam filiorum pauperis.

6. Date siceram mœrentibus, & vinum his, qui amaro sunt animo: 7. bibant, & obliviscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur ampliùs.

8. Aperi os tuum muto, & causis omnium filiorum qui pertranseunt: 9. aperi os tuum, decerne quod justum est, & judica inopem & pauperem.

10. ‡ Mulierem fortem quis inveniet? procul, & de ultimis finibus pretium ejus. ‡ SANCTARUM NON VIRGINUM.

11. Confidit in ea cor viri sui, & spoliis non indigebit.

12. Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vitæ suæ.

13. Quæsivit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum.

14. Facta est quasi navis institoris, de longè portans panem suum.

15. Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.

16. Consideravit agrum, & emit eum: de fructu manuum suarum plantavit vineam.

17. Accinxit fortitudine lumbos suos, & roboravit brachium suum.

18. Gustavit, & vidit quia bona est negotiatio ejus: non extinguetur in nocte lucerna ejus.

19. Manum suam misit ad fortia, & digiti ejus apprehenderunt fusum.

20. Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.

21. Non timebit domui suæ à frigoribus nivis: omnes enim domestici ejus vestiti sunt duplicibus.

22. Stragulatam vestem fecit sibi: byssus & purpura indumentum ejus.

23. Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ.

24. Sindonem fecit, & vendidit: & cingulum tradidit Chananæo.

25. Fortitudo & decor indumentum ejus, & ridebit in die novissimo.

26. Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua ejus.

27. Consideravit semitas domus suæ, & panem otiosa non comedit.

28. Surrexerunt filii ejus, & beatissimam prædicaverunt: vir ejus, & laudavit eam.

29. Multæ filiæ congregaverunt divitias: tu supergressa es universas.

30. Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Dominum ipsa laudabitur.

31. Date ei de fructu manuum suarum: & laudent eam in portis opera ejus.

Digitized by Google

ECCLESIASTES,
QUI AB HEBRÆIS
COHELETH APPELLATUR.

Hic liber Coheleth *ab Hebræis dicitur, quod Græci* Ecclesiaten *vertere; id est,* convocatorem, *sive* concionatorem: *Toto enim opere, de mundi ac rerum mundanarum vanitate concionatur. Multi eum adscribunt* Salomoni, *qui resipiscentiam suam seriò ibi profiteatur, ut instituere omnes atque firmare in via veritatis possit; quique propterea exponat primùm rationem studiorum suorum & institutæ vitæ; deinde observationem occupationum earum omnium, quibus se implicant mortales, quæ omnia vanitatis damnet: Homines autem ad pietatis & humanitatis officia revocet, mortem & judicium rebellantibus denunciet, & in officio confirmet pios. Alii tamen Salomonis esse non putant, sed scriptum seriùs; sub illius, tamquam pœnitentia ducti, nomine. Argumentum hujus rei afferunt multa vocabula, quæ non alibi quàm in Daniele, Esdra & Chaldæis interpretibus reperiuntur.*

Ibi verò observandum maximè videtur, quod annotavit divus Hieronymus: in Proverbiis scilicet parvulos à Salomone edoceri, & quasi de Officiis per sententias erudiri: in hoc verò Ecclesiastæ libro, maturæ ætatis virum instítui, ne quicquam in mundi rebus putet esse perpetuum, sed caduca & brevia universa quæ cernimus: Ad extremum jam consummatum virum & calcato sæculo præparatum, in Cantico Canticorum sponsi jungi amplexibus. *Quibus etiam congruit quod ex Bernardo ad hujus Cantici titulum afferemus.*

CAPUT PRIMUM.

Omnia vana, & nihil sub sole novum: cunctarum quoque rerum difficilem esse inquisitionem, eamque vanam, & spiritus afflictionem.

1. Verba Ecclesiastæ, filii David, regis Jerusalem.
2. Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatum, & omnia vanitas.
3. Quid habet ampliùs homo de universo labore suo, quo laborat sub sole?

4. Generatio præterit, & generatio advenit: terra autem in æternum stat.

5. Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur: ibique renascens,

6. gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem: lustrans universa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur.

7. Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum, unde exeunt flumina, revertuntur ut iterum fluant.

8. Cunctæ res difficiles: non potest eas homo explicare sermone. Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.

9. Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est. Quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est.

10. Nihil sub sole novum, nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est: jam enim præcessit in sæculis, quæ fuerunt ante nos:

11. Non est priorum memoria: sed nec eorum quidem, quæ posteà futura sunt, erit recordatio apud eos, qui futuri sunt in novissimo.

12. Ego Ecclesiastes fui rex Israel in Jerusalem,

13. & proposui in animo meo quærere & investigare sapienter de omnibus, quæ fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum, ut occuparentur in ea.

14. Vidi cuncta, quæ fiunt sub sole, & ecce universa vanitas, & afflictio spiritus.

15. Perversi difficilè corriguntur, & stultorum infinitus est numerus.

16. Locutus sum in corde meo, dicens: Ecce magnus effectus sum, & præcessi omnes sapientia, qui fuerunt ante me in Jerusalem: & mens mea contemplata est multa sapienter, & didici.

17. Dedique cor meum ut scirem prudentiam atque doctrinam, erroresque & stultitiam: & agnovi quòd in his quoque esset labor, & afflictio spiritus;

18. eò quòd in multa sapientia, multa sit indignatio: & qui addit scientiam, addit & laborem.

CAPUT II.

In affluentia deliciarum, divitiarum, ædificiorum, & in horum labore est vanitas & afflictio spiritus: dicit etiam quantæ sit vanitatis congregare futuro hæredi, qui qualis futurus sit ignoratur.

1. Dixi ego in corde meo: Vadam, & affluam deliciis, & fruar bonis. Et vidi quòd hoc quoque esset vanitas.

2. Risum reputavi errorem: & gaudio dixi: Quid frustra deciperis?

3. Cogitavi in corde meo abstrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitaremque stultitiam, donec viderem quid esset utile filiis hominum: quo facto opus est sub sole numero dierum vitæ suæ.

4. Magnificavi opera mea, ædificavi mihi domos, & plantavi vineas,

5. feci hortos, & pomaria, & consevi ea cuncti generis arboribus,

6. & extruxi mihi piscinas aquarum, ut irrigarem silvam lignorum germinantium,

7. possedi servos & ancillas, multamque familiam habui: armenta quoque, & magnos ovium greges, ultra omnes qui fuerunt ante me in Jerusalem:

3.Reg.12.4.

8. || coacervavi mihi argentum, & aurum, & substantias regum, ac provinciarum: feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorum hominum, scyphos, & urceos in ministerio ad vina fundenda:

9. & supergressus sum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Jerusalem: sapientia quoque perseveravit mecum.

10. Et omnia, quæ desideraverunt oculi mei, non negavi eis: nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his, quæ præparaveram: & hanc ratus sum partem meam, si uterer labore meo.

11. Cùmque me convertissem ad universa opera, quæ fecerant manus meæ, & ad labores, in quibus frustra sudaveram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole.

12. Transivi ad contemplandam sapientiam, erroresque & stultitiam (quid est, inquam, homo, ut sequi possit regem Factorem suum?)

13. & vidi quòd tantum præcederet sapientia stultitiam, quantùm differt lux à tenebris.

† Infr.8.1. Prov.17.24.

14. || Sapientis oculi in capite ejus: stultus in tenebris ambulat: & didici quòd unus utriusque esset interitus.

15. Et dixi in corde meo: Si unus & stulti & meus occasus erit, quid mihi prodest quòd majorem sapientiæ dedi operam? Locutusque cum mente mea, animadverti quòd hoc quoque esset vanitas.

16. Non enim erit memoria sapientis similiter ut stulti in perpetuum, & futura tempora oblivione cuncta pariter operient: moritur doctus similiter ut indoctus.

17. Et idcircò tæduit me vitæ meæ videntem mala universa esse sub sole, & cuncta vanitatem & afflictionem spiritus.

18. Rursus detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissimè laboravi, habiturus hæredem post me,

19. quem ignoro, utrum sapiens an stultus futurus sit, & dominabitur in laboribus meis, quibus desudavi & solicitus fui: & est quidquam tam vanum?

20. Unde cessavi, renuntiavitque cor meum ultrà laborare sub sole.

21. Nam cùm alius laboret in sapientia, & doctrina, & solicitudine, homini otioso quæsita dimittit; & hoc ergo vanitas, & magnum malum.

22. Quid enim proderit homini de universo labore suo, & afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est?

23. Cuncti dies ejus doloribus & ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit: & hoc nonne vanitas est?

24. Nonne melius est comedere & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis? & hoc de manu Dei est.

25. Quis ita devorabit, & deliciis affluet ut ego?

26. Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam, & scientiam, & lætitiam: peccatori autem dedit afflictionem, & curam superfluam, ut addat, & congreget, & tradat ei, qui placuit Deo: sed & hoc vanitas est, & cassa solicitudo mentis.

CAPUT III.

Quòd omnia suo proveniant tempore & transeant, quòdque in nullis hic fluxis sit mentis quies: unus quoque sit hominis ac jumentorum interitus.

1. OMnia tempus habent, & suis spatiis transeunt universa sub cœlo.

2. Tempus nascendi, & tempus moriendi.

Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est.

3. Tempus occidendi, & tempus sanandi.

Tempus destruendi, & tempus ædificandi.

4. Tempus flendi, & tempus ridendi.

Tempus plangendi, & tempus saltandi.

5. Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi.

Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus.

6. Tempus acquirendi, & tempus perdendi.

Tempus custodiendi, & tempus abjiciendi.

7. Tempus scindendi, & tempus consuendi.

Tempus tacendi, & tempus loquendi.

8. Tempus dilectionis, & tempus odii.

Tempus belli, & tempus pacis.

9. Quid habet ampliùs homo de labore suo?

10. Vidi afflictionem, quam dedit Deus filiis hominum, ut distendantur in ea.

11. Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniat homo opus, quod operatus est Deus ab initio usque ad finem.

12. Et cognovi quòd non esset melius nisi lætari, & facere benè in vita sua.

13. Omnis enim homo, qui comedit & bibit, & videt bonum de labore suo, hoc donum Dei est.

14. Didici quòd omnia opera, quæ fecit Deus, perseverent in perpetuum: non possumus eis quidquam addere, nec auferre, quæ fecit Deus ut timeatur.

15. Quod factum est, ipsum permanet: quæ futura sunt, jam fuerunt: & Deus instaurat quod abiit.

16. Vidi sub sole in loco judicii impietatem, & in loco justitiæ iniquitatem.

17. Et dixi in corde meo: Justum, & impium judicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit.

18. Dixi in corde meo de filiis hominum, ut probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestiis.

19. Idcircò unus interitus est hominis & jumentorum, & æqua utriusque conditio: sicut moritur homo, sic & illa moriuntur: similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento ampliùs: cuncta subjacent vanitati,

20. & omnia pergunt ad unum locum: de terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur.

21. Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum?

22. Et deprehendi nihil esse melius quàm lætari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, ut post se futura cognoscat?

Digitized by Google

CAPUT IV.

Vanitatem hujus vitæ arguit sapiens ex innocentum oppressione, & quòd industria humana sit invidiæ obnoxia: item quòd stultus securè in otio agit, alio, qui hæredem non habet thesaurizante: explicat commoda societatis, regum regnorumque vanitatem; & obedientiam præfert stultorum victimis.

1. VErti me ad alia, & vidi calumnias, quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ, cunctorum auxilio destitutos.

2. Et laudavi magis mortuos, quàm viventes:

3. & feliciorem utroque judicavi, qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt.

4. Rursum contemplatus sum omnes labores hominum, & industrias animadverti patere invidiæ proximi: & in hoc ergo vanitas, & cura superflua est.

5. Stultus complicat manus suas, & comedit carnes suas, dicens:

6. Melior est pugillus cum requie, quàm plena utraque manus cum labore, & afflictione animi.

7. Considerans reperi & aliam vanitatem sub sole:

8. Unus est, & secundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi ejus divitiis: nec recogitat, dicens: Cui laboro, & fraudo animam meam bonis? in hoc quoque vanitas est, & afflictio pessima.

9. Melius est ergo duos esse simul, quàm unum: habent enim emolumentum societatis suæ:

10. si unus ceciderit, ab altero fulcietur: væ soli: quia cùm ceciderit, non habet sublevantem se.

11. Et si dormierint duo, fovebuntur mutuò: unus quomodo calefiet?

12. Et si quispiam prævaluerit contra unum, duo resistunt ei: funiculus triplex difficilè rumpitur.

13. Melior est puer pauper & sapiens, rege sene & stulto, qui nescit prævidere in posterum.

14. Quòd de carcere, catenisque interdum quis egrediatur ad regnum: & alius natus in regno, inopia consummatur.

15. Vidi cunctos viventes, qui ambulant sub sole cum adolescente secundo, qui consurget pro eo.

16. Infinitus numerus est populi omnium, qui fuerunt ante eum: & qui posteà futuri sunt, non lætabuntur in eo: sed & hoc vanitas & afflictio spiritus.

17. Custodi pedem tuum ingrediens do-
1.Reg.15. 2. Ecc 6. a. mum Dei, & appropinqua ut audias. ||
Multò enim melior est obedientia, quàm stultorum victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali.

CAPUT V.

Nil temerè de Deo & ejus providentia loquendum: vota reddenda: non mirandum de egenorum oppressione, cùm iniqui judicem habeant: item quàm sit misera conditio avari numquam impleti, & divitis coacervantis divitias, in proprium nonnumquam malum.

1. NE temerè quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in cœlo, & tu super terram: idcircò sint pauci sermones tui.

2. Multas curas sequuntur somnia, & in multis sermonibus invenietur stultitia.

3. Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis & stulta promissio: sed quodcumque voveris, redde:

4. multoque melius est non vovere, quàm post votum promissa non reddere.

5. Ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam: neque dicas coram angelo: Non est providentia: ne fortè iratus Deus contra sermones tuos, dissipet cuncta opera manuum tuarum.

6. Ubi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates, & sermones innumeri: tu verò Deum time.

7. Si videris calumnias egenorum, & violenta judicia, & subverti justitiam in provincia, non mireris super hoc negotio: quia excelso excelsior est alius, & super hos quoque eminentiores sunt alii,

8. & insuper universæ terræ rex imperat servienti.

9. Avarus non implebitur pecunia: & qui amat divitias, fructum non capiet ex eis: & hoc ergo vanitas.

10. Ubi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quòd cernit divitias oculis suis?

11. Dulcis est somnus operanti, sive parum, sive multum comedat: saturitas autem divitis non sinit eum dormire.

12. Est & alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole: divitiæ conservatæ in malum
domini sui. || Job 20.20

13. Pereunt enim in afflictione pessima: generavit filium, qui in summa egestate erit.

14. || Sicut egressus est nudus de utero matris suæ, sic revertetur, & nihil auferet secum de labore suo.

15. Miserabilis prorsus infirmitas: quomo- || Job 1.21.
do venit, sic revertetur. Quid ergo prodest 1.Tim.7.7.
ei quòd laboravit in ventum?

16. Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris & in curis multis, & in ærumna atque tristitia.

17. Hoc itaque visum est mihi bonum, ut comedat quis, & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo, quo laboravit ipse sub sole, numero dierum vitæ suæ, quos dedit ei Deus, & hæc est pars illius.

18. Et omni homini, cui dedit Deus divitias, atque substantiam, potestatemque ei tribuit ut comedat ex eis, & fruatur parte sua, & lætetur de labore suo: hoc est donum Dei.

19. Non enim satis recordabitur dierum vitæ suæ, eò quòd Deus occupet deliciis cor ejus.

CA-

Google

CAPUT VI.

Misera est avari vanitas, qui ne in necessariis quidem audet partis uti.

1. EST & aliud malum, quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homines:
2. Vir, cui dedit Deus divitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ, ex omnibus quæ desiderat: nec tribuit ei potestatem Deus ut comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud. Hoc vanitas, & miseria magna est.
3. Si genuerit quispiam centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit, & anima illius non utatur bonis substantiæ suæ, sepulturaque careat: de hoc ego pronuntio quòd melior illo sit abortivus.
4. Frustrà enim venit, & pergit ad tenebras, & oblivione delebitur nomen ejus.
5. Non vidit solem, neque cognovit distantiam boni & mali:
6. etiam si duobus millibus annis vixerit, & non fuerit perfruitus bonis: nonne ad unum locum properant omnia?
7. Omnis labor hominis in ore ejus: sed anima ejus non implebitur.
8. Quid habet amplius sapiens à stulto? & quid pauper, nisi ut pergat illuc, ubi est vita?
9. Melius est videre quod cupias, quàm desiderare quod nescias. Sed & hoc vanitas est, & præsumptio spiritus.
10. ‖ Qui futurus est, jam vocatum est nomen ejus: & scitur quòd homo sit, & non possit contra fortiorem se in judicio contendere. (‖ 1. Reg. 13. 14. & 3. Reg. 13. 2)
11. Verba sunt plurima, multamque in disputando habentia vanitatem.

CAPUT VII.

Vanum est altiora se quærere, & inter multa quæ quibus magis sint eligenda, sic & sapientia utilior est cum divitiis: dies malus præcavendus: ne plus quàm oportet sapiens aut justus sis: quàm sit mulieris consortium amarum & periculosum: quòdque homo sit à Deo creatus rectus.

1. QUid necesse est homini majora se quærere, cùm ignoret quid conducat sibi in vita sua numero dierum peregrinationis suæ, & tempore, quod velut umbra præterit? Aut quis ei poterit indicare quid post eum futurum sub sole sit?
2. ‖ Melius est nomen bonum, quàm unguenta pretiosa: & dies mortis die nativitatis. (‖ Prov. 22. 1.)
3. Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum convivii: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & vivens cogitat quid futurum sit.
4. Melior est ira risu: quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis.
5. Cor sapientium ubi tristitia est, & cor stultorum ubi lætitia.
6. Melius est à sapiente corripi, quàm stultorum adulatione decipi:
7. quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti: sed & hoc vanitas.
8. Calumnia conturbat sapientem, & perdet robur cordis illius.
9. Melior est finis orationis, quàm principium. Melior est patiens arrogante.
10. Ne sis velox ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit.
11. Ne dicas: Quid putas causæ est quòd priora tempora meliora fuere quàm nunc sunt? stulta enim est hujuscemodi interrogatio.
12. Utilior est sapientia cum divitiis, & magis prodest videntibus solem.
13. Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia. Hoc autem plus habet eruditio & sapientia, quòd vitam tribuunt possessori suo.
14. Considera opera Dei, quòd nemo possit corrigere quem ille despexerit.
15. In die bona fruere bonis, & malam diem præcave: sicut enim hanc, sic & illam fecit Deus, ut non inveniat homo contra eum justas querimonias.
16. Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ: Justus perit in justitia sua, & impius multo vivit tempore in malitia sua.
17. Noli esse justus multùm: neque plus sapiens quàm necesse est, ne obstupescas.
18. Ne impiè agas multum: & noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.
19. Bonum est te sustentare justum, sed & ab illo ne subtrahas manum tuam: quia qui timet Deum, nihil negligit.
20. Sapientia confortavit sapientem super decem principes civitatis.
21. ‖ Non est enim homo justus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. (‖ 3. Reg. 8. 46. 2. Par. 6. 36. Prov. 20. 9. 1. Joan. 1. 8.)
22. Sed & cunctis sermonibus, qui dicuntur, ne accommodes cor tuum: ne fortè audias servum tuum maledicentem tibi: 23. scit enim conscientia tua, quia & tu crebrò maledixisti aliis.
24. Cuncta tentavi in sapientia. Dixi: Sapiens efficiar: & ipsa longiùs recessit à me
25. multò magis quàm erat: & alta profunditas, quis inveniet eam?
26. Lustravi universa animo meo, ut scirem, & considerarem, & quærerem sapientiam, & rationem: & ut cognoscerem impietatem stulti, & errorem imprudentium:
27. & inveni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor ejus, vincula sunt manus illius. Qui placet Deo, effugiet illam: qui autē peccator est, capietur ab illa.
28. Ecce hoc inveni, dixit Ecclesiastes, unum & alterum, ut invenirem rationem, 29. quam adhuc quærit anima mea, & non inveni. Virum de mille unum reperi, mulierem ex omnibus non inveni.
30. Solummodò hoc inveni, quòd fecerit Deus hominem rectum, & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus. Quis talis ut sapiens est? & quis cognovit solutionem verbi?

CAPUT VIII.

In vultu lucet sapientia, à Dei mandatis non recedendum; homo novit tantùm præsentia, neque mortem potest evadere: impii ob Dei indulgentiam liberiùs peccant: vanissimum videtur quòd justis & impiis similia hic eveniunt: & operum Dei ratio non est investiganda.

1. SApientia hominis lucet in vultu ejus, & potentissimus faciem illius commutabit. (Supr. 2. 14)

2. Ego

2. Ego os regis observo, & præcepta juramenti Dei.
3. Ne festines recedere à facie ejus, neque permaneas in opere malo: quia omne, quod voluerit, faciet:
4. & sermo illius potestate plenus est: nec dicere ei quisquam potest: Quare ita facis?
5. qui custodit præceptum, non experietur quidquam mali. Tempus & responsionem cor sapientis intelligit.
6. Omni negotio tempus est, & opportunitas, & multa hominis afflictio:
7. Quia ignorat præterita, & futura nullo scire potest nuntio.
8. Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis, nec sinitur quiescere ingruente bello, neque salvabit impietas impium.
9. Omnia hæc consideravi, & dedi cor meum in cunctis operibus, quæ fiunt sub sole. Interdum dominatur homo homini in malum suum.
10. Vidi impios sepultos: qui etiam cùm adhuc viverent, in loco sancto erant, & laudabantur in civitate quasi justorum operum: sed & hoc vanitas est.
11. Etenim quia non profertur citò contra malos sententia, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala.
12. Attamen peccator ex eo quòd centies facit malum, & per patientiam sustentatur, ego cognovi quòd erit bonum timentibus Deum, qui verentur faciem ejus.
13. Non sit bonum impio, nec prolongentur dies ejus: sed quasi umbra transeant qui non timent faciem Domini.
14. Est & alia vanitas, quæ fit super terram. Sunt justi, quibus mala proveniunt, quasi opera egerint impiorum: & sunt impii, qui ita securi sunt, quasi justorum facta habeant: sed & hoc vanissimum judico.
15. Laudavi igitur lætitiam quòd non esset homini bonum sub sole, nisi quòd comederet, & biberet, atque gauderet: & hoc solum secum auferret de labore suo in diebus vitæ suæ, quos dedit ei Deus sub sole.
16. Et apposui cor meum ut scirem sapientiam, & intelligerem distentionem, * quæ versatur in terra: est homo, qui diebus & noctibus somnum non capit oculis.

* Hebr. occultum quod fit super terram.

17. Et intellexi, quòd omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem eorum, quæ fiunt sub sole: & quantò plus laboraverit ad quærendum, tantò minùs inveniat: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.

CAPUT IX.

Nemo scit an Dei odio vel amore sit dignus: quòd eadem cunctis hic eveniunt: & cùm post hanc brevem & incertam vitam non restet tempus operandi, monet nunc operibus instanter incumbendum: & licèt sapientia præstet fortitudini, in paupere tamen non æstimatur.

1. OMnia hæc tractavi in corde meo, ut curiosè intelligerem: Sunt justi atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, utrum amore an odio dignus sit:
2. sed omnia in futurum servantur incerta, eò quòd universa æquè eveniant justo & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas, & sacrificia contemnenti. Sicut bonus, sic & peccator: ut perjurus, ita & ille qui verum dejerat.
3. Hoc est pessimum inter omnia, quæ sub sole fiunt, quia eadem cunctis eveniunt: unde & corda filiorum hominum implentur malitia, & contemptu in vita sua, & post hæc ad inferos deducentur.
4. Nemo est qui semper vivat, & qui hujus rei habeat fiduciam: melior est canis vivus leone mortuo.
5. Viventes enim sciunt se esse morituros, mortui verò nihil noverunt ampliùs, nec habent ultra mercedem: quia oblivioni tradita est memoria eorum.
6. Amor quoque, & odium, & invidiæ simul perierunt, nec habent partem in hoc sæculo, & in opere, quod sub sole geritur.
7. Vade ergo & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum: quia Deo placent opera tua.
8. Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.
9. Perfruere vita cum uxore, quam diligis, cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt tibi sub sole omni tempore vanitatis tuæ: hæc est enim pars in vita, & in labore tuo, quo laboras sub sole.
10. Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.
11. Verti me ad aliud, & vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam: sed tempus, casumque in omnibus.
12. Nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aves laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis extemplò supervenerit.
13. Hanc quoque sub sole vidi sapientiam, & probavi maximam:
14. Civitas parva, & pauci in ea viri: venit contra eam rex magnus, & vallavit eam, extruxitque munitiones per gyrum, & perfecta est obsidio.
15. Inventusque est in ea vir pauper & sapiens, & liberavit urbem per sapientiam suam, & nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis.
16. Et dicebam ego, meliorem esse sapientiam fortitudine: quomodo ergo sapientia pauperis contempta est, & verba ejus non sunt audita?
17. Verba sapientium audiuntur in silentio, plus quàm clamor principis inter stultos.
18. || Melior est sapientia, quàm arma bellica: & qui in uno peccaverit, multa bona perdet. || Supr. 7. 20.

CAPUT X.

Sapientis à stulto differentia: tentationibus potentis spiritus resistendum: de stulto ac servo elevatis, & divite ac principe humiliatis: occultus detractor serpenti comparatur: de rege puero, & principibus manè comedentibus: neque regi, neque diviti detrahendum.

1. MUscæ morientes perdunt suavitatem unguenti. Pretiosior est sapientia & gloria, parva & ad tempus stultitia.

2. * Cor

*Vid. Deuter. 1. 29. cum Jona 4. in fine.

2. * Cor sapientis in dextera ejus, & cor stulti in sinistra illius.

3. Sed & in via stultus ambulans, cùm ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.

4. Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris: quia curatio faciet cessare peccata maxima.

5. Est malum quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens à facie principis:

6. positum stultum in dignitate sublimi, & divites sedere deorsum.

7. Vidi servos in equis, & principes ambulantes super terram quasi servos.

‖ Prov. 26. 27. Eccli. 27. 29.

8. ‖ Qui fodit foveam, incidet in eam: & qui dissipat sepem, mordebit eum coluber.

9. Qui transfert lapides, affligetur in eis, & qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis.

10. Si retusum fuerit ferrum, & hoc non ut priùs, sed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur, & post industriam sequetur sapientia.

11. Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit.

12. Verba oris sapientis gratia: & labia insipientis præcipitabunt eum:

13. Initium verborum ejus stultitia, & novissimum oris illius error pessimus.

14. Stultus verba multiplicat. Ignorat homo, quid ante se fuerit: & quid post se futurum sit, quis ei poterit indicare?

15. Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in urbem pergere.

16. Væ tibi terra, cujus rex puer est, & cujus principes manè comedunt.

17. Beata terra, cujus rex nobilis est, & cujus principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum, & non ad luxuriam.

18. In pigritiis humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus.

19. In risum faciunt panem, & vinum ut epulentur viventes: & pecuniæ obediunt omnia.

20. In cogitatione tua regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui ne maledixeris diviti: quia & aves cœli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas annuntiabit sententiam.

CAPUT XI.

Monet nostra aliis impertiri, & semper benè esse operandum: quod hominis judicium post obitum sit immutabile; futuri quoque judicii memoriam retinendam, in quo de omnibus judicandi sumus: iram & malitiam à corde auferendam.

1. MItte panem tuum super transeuntes aquas: quia post tempora multa invenies illum.

2. Da partem septem, necnon & octo: quia ignoras quid futurum sit mali super terram.

3. Si repletæ fuerint nubes, imbrem super terram effundent. Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.

4. Qui observat ventum, non seminat: & qui considerat nubes, numquam metet.

5. Quomodo ignoras quæ sit via spiritus, & qua ratione compingantur ossa in ventre prægnantis; sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium.

6. Manè semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua: quia nescis quid magis oriatur, hoc aut illud; & si utrumque simul, melius erit.

7. Dulce lumen, & delectabile est oculis videre solem.

8. Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum: qui cùm venerint, vanitatis arguentur præterita.

9. Lætare ergo juvenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus juventutis tuæ, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scito quòd pro omnibus his adducet te Deus in judicium.

10. Aufer iram à corde tuo, & amove malitiam à carne tua. Adolescentia enim & voluptas vana sunt.

CAPUT XII.

Deum præ oculis habeto in juventute, priusquam succedat molesta senectus, tandemque novissima mors: cùmque omnia sint vanitas, Dei præcepta observa, nam de omnibus est reddenda ratio.

1. MEmento Creatoris tui in diebus juventutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas: Non mihi placent:

2. antequam tenebrescat sol, & lumen, & luna, & stellæ, & revertantur nubes post pluviam:

3. quando commovebuntur custodes domus, & nutabunt viri fortissimi, & otiosæ erunt molentes in minuto numero, & tenebrescent videntes per foramina:

4. & claudent ostia in platea, in humilitate vocis molentis & consurgent ad vocem volucris, & obsurdescent omnes filiæ carminis.

5. Excelsa quoque timebunt, & formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locusta, & dissipabitur capparis: quoniam ibit homo in domum æternitatis suæ, & circuibunt in platea plangentes.

6. Antequam rumpatur funiculus argenteus, & recurrat vitta aurea, & conteratur hydria super fontem, & confringatur rota super cisternam,

7. & revertatur pulvis in terram suam unde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.

8. Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, & omnia vanitas.

9. Cùmque esset sapientissimus Ecclesiastes, docuit populum, & enarravit quæ fecerat: & investigans composuit parabolas multas.

10. Quæsivit verba utilia, & conscripsit sermones rectissimos, ac veritate plenos.

11. Verba sapientium sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt à pastore uno.

12. His amplius, fili mi, ne requiras. Faciendi plures libros nullus est finis: frequensque meditatio, carnis afflictio est.

13. Finem loquendi pariter omnes audiamus. DEUM TIME, ET MANDATA EJUS OBSERVA: HOC EST ENIM OMNIS HOMO:

14. & cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in judicium pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit.

Digitized by Google

CANTICUM CANTICORUM SALOMONIS,

Quod Hebraicè dicitur SIR HASIRIM.

CArmen *hoc vocatur ab Hebræis* Sir Hasirim; *id est*, Canticum Canticorum: *quasi diceres, nobilissimum carmen seu excellentissimum canticorum; quia totum est mysticum, plenissimum incomprehensibilis amoris Christi erga sponsam suam, ac vicissim sponsæ erga Christum sponsum. Notandum verò cum Hieronymo hoc Canticum apud Hebræos non ante annos ætatis 30. legi solitum. Nam ut ait Bernardus, mentem Hieronymi, quam superioris libri titulo exposuimus, sequutus;* Hic liber duorum priorum Salomonis fructus est, nec nisi sobriis mentibus & auribus credendus. Alioquin; ante carnem disciplinæ studiis edomitam & mancipatam spiritui; ante spretam & abjectam sæculi pompam, & sarcinam; indignè ab impuris lectio sancta præsumitur. Istiusmodi enim Canticum sola unctio docet, sola addiscit experientia. Est quippe nuptiale carmen, exprimens castos jucundosque complexus animorum, morum concordiam, affectuumque consentaneam ad alterutrum charitatem.

CAPUT PRIMUM.

1. OSculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt ubera tua vino,
2. fragrantia unguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum: ideò adolescentulæ dilexerunt te.

3. Trahe me: post te curremus in odorem unguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria sua: exultabimus & lætabimur in te, memores uberum tuorum super vinum: recti diligunt te.

4. Nigra sum, sed formosa, filiæ Jerusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis.

5. Nolite me considerare quòd fusca sim, quia decoloravit me sol: filii matris meæ pugnaverunt contra me, posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodivi.

6. Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.

7. Si ignoras te ò pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, & pasce hœdos tuos juxta tabernacula pastorum.

8. Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilavi te amica mea.

9. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis: collum tuum sicut monilia.

10. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.

11. Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.

12. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.

13. Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi.

14. Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum.

15. Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Lectulus noster floridus:

16. tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina.

CAPUT II.

1. EGo flos campi, & lilium convallium.

2. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.

3. Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios. Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi: & fructus ejus dulcis gutturi meo.

4. Introduxit me in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem.

5. Fulcite me floribus, stipate me malis; quia amore langueo.

6. Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

7. Adjuro vos filię Jerusalem, per capreas cervosque camporum, ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, quoad usque ipsa velit.

8. Vox dilecti mei, † ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles: †In visitat. B. V. &c.

9. similis est dilectus meus capreæ, hinnuloque cervorum: en ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.

10. En dilectus meus loquitur mihi: Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.

11. Jam enim hyems transiit, imber abiit, & recessit.

12. Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis advenit: vox turturis audita est in terra nostra:

13. ficus protulit grossos suos: vineæ florentes dederunt odorem suum. Surge amica mea, speciosa mea, & veni:

14. columba mea in foraminibus petræ, in caverna maceriæ, ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora.

15. Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas: nam vinea nostra floruit.

16. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia,

17. donec aspiret dies, & inclinentur umbræ. Revertere: similis esto, dilecte mi, capreæ, hinnuloque cervorum super montes Bether.

CAPUT III.

1. IN lectulo meo per noctes quæsivi quem diligit anima mea: quæsivi illum, & non inveni.

2. † Sur-

In festo B. Mariæ Magdalenæ

2. ‡ Surgam, & circuibo civitatem: per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea: quæsivi illum, & non inveni.

3. Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem: Num quem diligit anima mea, vidistis?

4. Paululùm cùm pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea: tenui eum: nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.

5. Adjuro vos filiæ Jerusalem, per capreas cervosque camporum, ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit *.

* Cetera Epistolæ quære cap. 8. v. 6. Pone me.

† In Suscept. S. Coronæ.

6. Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus mirrhæ, & thuris, & universi pulveris pigmentarii?

7. En † lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel:

9. omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: uniuscujusque ensis super femur suum propter timores nocturnos.

9. Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani:

10. columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: media charitate constravit propter filias Jerusalem:

11. Egredimini & videte filiæ Sion regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus.

CAPUT IV.

1. Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es! Oculi tui columbarum, absque eo, quod intrinsecus latet. Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad.

2. Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro, omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est inter eas.

3. Sicut vitta coccinea, labia tua: & eloquium tuum, dulce. Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, absque eo, quod intrinsecus latet.

4. Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.

5. Duo ubera tua, sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in liliis,

6. donec aspiret dies, & inclinentur umbræ, vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.

7. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.

8. Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.

9. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui.

10. Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa! pulchriora sunt ubera tua vino, & odor unguentorum tuorū super omnia aromata.

11. Favus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua: & odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris.

12. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.

13. Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Cypri cum nardo,

14. nardus & crocus, fistula & cinnamomum cum universis lignis Libani, myrrha & aloe cum omnibus primis unguentis.

15. Fons hortorum: puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano.

16. Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius.

CAPUT V.

1. Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum. Veni in hortum meum soror mea sponsa: messui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo: comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.

2. Ego dormio, & cor meum vigilat: vox dilecti mei pulsantis: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium.

3. Expoliavi me tunica mea, quomodo induar illa? lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?

4. Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum ejus.

5. Surrexi, ut aperirem dilecto meo: manus meæ stillaverunt myrrham, & digiti mei pleni myrrha probatissima.

6. Pessulum ostii mei aperui dilecto meo: at ille declinaverat, atque transierat. Anima mea liquefacta est, ut locutus est: quæsivi, & non inveni illum: vocavi, & non respondit mihi.

7. Invenerunt me custodes qui circumeunt civitatem: percusserunt me, & vulneraverunt me: tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.

8. Adjuro vos filiæ Jerusalem, si inveneritis dilectum meum, ut nuntietis ei quia amore langueo.

9. Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ò pulcherrima mulierum? qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adjurasti nos?

10. Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus.

11. Caput ejus aurum optimum: Comæ ejus sicut elatæ palmarum, nigræ quasi corvus.

12. Oculi ejus sicut columbæ super rivulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident juxta fluenta plenissima.

13. Genæ illius sicut areolæ aromatum consitæ à pigmentariis. Labia ejus lilia distillantia myrrham primam.

14. Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter ejus eburneus, distinctus sapphiris.

15. Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas. Species ejus ut libani, electus ut cedri.

16. Guttur illius suavissimum, & totus desiderabilis: talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Jerusalem.

17. Quò abiit dilectus tuus, ò pulcherrima mulierum? quò declinavit dilectus tuus? & quæremus eum tecum.

CAPUT VI.

1. Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, ut pascatur in hortis, & lilia colligat.

2. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.

3. Pulchra es amica mea, suavis, & decora sicut Jerusalem : terribilis ut castrorum acies ordinata.

4. Averte oculos tuos à me, quia ipsi me avolare fecerunt. Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad.

5. Dentes tui sicut grex ovium, quæ ascenderunt de lavacro, omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis.

6. Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ absque occultis tuis.

7. Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus.

8. Una est columba mea, perfecta mea, una est matris suæ, electa genitricis suæ. Viderunt eam filiæ, & beatissimam prædicaverunt; reginę, & concubinæ, & laudaverunt eam.

9. Quæ est ista, quę progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?

10. Descendi in hortum nucum, ut viderem poma convallium, & inspicerem si floruisset vinea, & germinassent mala punica.

11. Nescivi : anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab.

12. Revertere, revertere Sulamitis : revertere, revertere, ut intueamur te.

CAPUT VII.

1. Quid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum? Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis! Juncturę femorum tuorum, sicut monilia quę fabricata sunt manu artificis.

2. Umbilicus tuus crater tornatilis, numquam indigens poculis. Venter tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis.

3. Duo ubera tua, sicut duo hinnuli gemelli capreæ.

4. Collum tuum sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscinę in Hesebon, quæ sunt in porta filię multitudinis. Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum.

5. Caput tuum ut Carmelus : & comę capitis tui, sicut purpura regis vincta canalibus.

6. Quàm pulchra es, & quàm decora charissima, in deliciis!

7. Statura tua assimilata est palmę, & ubera tua botris.

8. Dixi : Ascendam in palmam, & apprehendam fructus ejus : & erunt ubera tua sicut botri vineę : & odor oris tui sicut malorum.

9. Guttur tuum sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labiisque & dentibus illius ad ruminandum.

10. Ego dilecto meo, & ad me conversio ejus.

11. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis.

12. Manè surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica : ibi dabo tibi ubera mea.

13. Mandragoræ dederunt odorem. In portis nostris omnia poma : nova & vetera, dilecte mi, servavi tibi.

CAPUT VIII.

1. Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ, ut inveniam te foris, & deosculer te, & jam me nemo despiciat?

2. Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ : ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum meorum.

3. Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

4. Adjuro vos filiæ Jerusalem, ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.

5. Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum? sub arbore malo suscitavi te : ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.

6. ‡ Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum : quia fortis est ut mors dilectio : dura sicut infernus æmulatio, lampades ejus, lampades ignis atque flammarum. ‡ In festo S. Mariæ Magdalenæ.

7. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam : si dederit homo omnem substantiam domus suę pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.

8. Soror nostra parva, & ubera non habet : quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est?

9. Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea : si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.

10. Ego murus : & ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.

11. Vinea fuit pacifico in ea, quæ habet populos : tradidit eam custodibus, vir affert pro fructu ejus mille argenteos.

12. Vinea mea coram me est. Mille tui pacifici, & ducenti his, qui custodiunt fructus ejus.

13. Quæ habitas in hortis, amici auscultant : fac me audire vocem tuam.

14. Fuge dilecte mi, & assimilare capreę, hinnuloque cervorum super montes aromatum.

LIBER SAPIENTIÆ.

LIber hic, SAPIENTIÆ LIBER *dicitur, quòd de Sapientia tam increata quàm creata, sublimiùs diviniusque tractet. Apud Græcos inscribitur* SAPIENTIA SALOMONIS; *quòd si non ipsiusmet libri scriptor sit Salomon, ut voluerunt Irenæus, Tertullianus, Ambrosius, & alii; sententiarum saltem ac sensuum sit auctor, quod ipsa libri verba testantur, cap. 9. v. 7.* Tu elegisti me Regem populo tuo, & dixisti me ædificare templum in monte sancto tuo. *Quis autem illas sententias Græcè expresserit, incertum est. Quidam id* Philoni seniori *tribuunt, quem Josephus libr. 1. contra Appionem Demetrio Phalereo jungit; alii etiam unum ex Septuaginta Interpretibus fuisse autumant: unde hic liber, Siracidæ, utpote antiquior, ordine præponitur.*

Dividitur autem in tres partes. PRIMA, *ad caput 7. usque, hortatur ad zelum & amorem sapientiæ.* SECUNDA, *hinc usque ad cap. 10. explicat originem sapientiæ.* TERTIA, *quæ superest, effectus & fructus sapientiæ proponit.*

CAPUT PRIMUM.

Judices sint justi: Dominus invenitur si simplici corde & fide quæratur; fugit autem à peccatoribus & vanis cogitationibus: cùmque omnia repleat, nihil eum latere potest: murmuratio, detractio, & mendacium detestanda: omnia fecit Deus ad vitam, non mortem intendens, quam sibi peccatores accersierunt.

‖ 3. Reg. 3. 9. ‖ Isai. 56. 1.

1. DILIGITE ‖ justitiam, qui judicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum:

‖ 2. Paral. 15. 2.

2. ‖ quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum: apparet autem eis, qui fidem habent in illum:

3. perversæ enim cogitationes separant à Deo: probata autem virtus corripit insipientes.

4. Quoniam in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.

5. Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corripietur à superveniente iniquitate.

‖ Gal. 5. 22. ‖ Jerem. 17. 10.

6. ‖ Benignus est enim spiritus sapientiæ, & non liberabit maledicum à labiis suis: ‖ quoniam renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ ejus auditor.

‖ Isaiæ 6. 3.

7. ‖ Quoniam spiritus Domini replevit orbem terrarum: & hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis.

8. Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corripiens judicium.

9. In cogitationibus enim impii interrogatio erit: sermonum autem illius auditio ad Deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius.

10. Quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non abscondetur.

11. Custodite ergo vos à murmuratione, quæ nihil prodest, & à detractione parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit: os autem, quod mentitur, occidit animam.

12. Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ, neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum.

13. ‖ Quoniam Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum. ‖ Ezech. 18. 32. & 33.

14. Creavit enim, ut essent omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non est in illis medicamentum exterminii, nec inferorum regnum in terra.

15. Justitia enim perpetua est, & immortalis.

16. Impii autem manibus & verbis accersierunt illam: & æstimantes illam amicam, defluxerunt, & sponsiones posuerunt ad illam: quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.

CAPUT II.

Omnis impiorum vitæ futuræ spem non habentium scopus est frui hujus vitæ voluptatibus; ideoque justum qui diversum respicit finem ferre nequeunt, sed ad mortem usque persequuntur: sicut & diaboli invidia homo à Deo creatus immortalis, factus est mortalis.

1. DIxerunt enim cogitantes apud se non rectè: ‖ Exiguum, & cum tædio est ‖ Job 7. 1. & 14. 1.
tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit reversus ab inferis:

2. quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tamquam non fuerimus: quoniam fumus flatus est in naribus nostris: & sermo scintilla ad commovendum cor nostrum:

3. qua extincta, cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tamquam mollis aer, & transibit vita nostra tamquam vestigium nubis, & sicut nebula dissolvetur, quæ fugata est à radiis solis, & à calore illius aggravata:

4. & nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorum.

5. ‖ Umbræ enim transitus est tempus no- ‖ 1. Paral. 29. 15.
strum, & non est reversio finis nostri: quoniam consignata est, & nemo revertitur.

6. ‖ Venite ergo, & fruamur bonis quæ ‖ Isaiæ 22. 13. & 56. 12. 1. Cor. 15. 32.
sunt, & utamur creatura tamquam in juventute celeriter.

7. Vino pretioso, & unguentis nos impleamus: & non prætereat nos flos temporis.

8. Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra.

9. Nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ: ubique relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors.

10. Opprimamus pauperem justum, & non parcamus viduæ, nec veterani revereamur canos multi temporis.

11. Sit autem fortitudo nostra lex justitiæ: quod enim infirmum est, inutile invenitur.

12. Circumveniamus ergo justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ.

Matth. 7. 43. 13. || Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat.

Joan. 7. 7 14. || Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum.

15. Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutatæ sunt viæ ejus.

16. Tamquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tamquam ab immunditiis, & præfert novissima justorum, & gloriatur patrem se habere Deum.

17. Videamus ergo si sermones illius veri sint, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt novissima illius.

Psal. 21. 9 18. || Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum.

19. Contumelia & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius.

Jerem. 11. 19. 20. || Morte turpissima condemnemus eum: erit enim ei respectus ex sermonibus illius.

21. Hæc cogitaverunt, & erraverunt: excæcavit enim illos malitia eorum.

22. Et nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem speraverunt justitiæ, nec judicaverunt honorem animarum sanctarum.

Gen. 1. 27. & 2. 7. & 5. 1. Eccli. 17. 1. 23. || Quoniam Deus creavit hominem inexterminabilem, & ad imaginem similitudinis suæ fecit illum.

Gen. 3. 1. 24. || Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum:

25. imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

CAPUT III.

De felicitate justorum, qui in hac vita ab impiis contempti, tentationibus à Deo probati fuerunt: & de infelicitate impiorum: item de castitatis & bonorum operum mercede, ac infelicitate filiorum adulterorum.

PLUR. PART. EMP. ASCR. Deut. 33. 3. Isa. 5. 4. 1. ‡ JUstorum autem animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis.

2. Visi sunt oculis insipientium mori: & æstimata est afflictio exitus illorum:

3. & quod à nobis est iter, exterminium: illi autem sunt in pace.

4. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est.

5. In paucis vexati, in multis benè disponentur: quoniam Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se.

6. Tamquam aurum in fornace probavit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos, & in tempore erit respectus illorum.

Matth. 13. 43. 7. || Fulgebunt justi, & tamquam scintillæ in arundineto discurrent.

1. Cor. 6. 2. 8. || Judicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum.

9. Qui confidunt in illo, intelligent veritatem: & fideles in dilectione acquiescent illi: quoniam donum & pax est electis ejus.

10. Impii autem secundùm quæ cogitaverunt, correptionem habebunt: qui neglexerunt justum, & à Domino recesserunt.

11. Sapientiam enim & disciplinam qui abjicit, infelix est: & vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum.

12. Mulieres eorum insensatæ sunt, & nequissimi filii eorum.

13. Maledicta creatura eorum: quoniam felix est sterilis: & incoinquinata, quæ nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum:

14. || & spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitavit adversùs Deum nequissima: dabitur enim illi fidei donum electum, & sors in templo Dei acceptissima. Isai. 56. 4

15. Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, & quæ non concidat radix sapientiæ.

16. Filii autem adulterorum in consummatione erunt, & ab iniquo thoro semen exterminabitur.

17. Et si quidem longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur, & sine honore erit novissima senectus illorum.

18. Et si celeriùs defuncti fuerint, non habebunt spem, nec in die agnitionis allocutionem.

19. Nationis enim iniquæ diræ sunt consummationes.

CAPUT IV.

Casta generatio in multis ab adulterina differt: de refrigerio justi morte præoccupati: quæ sit senectus venerabilis, & quòd justi sæpiùs è mundo tollantur à Deo, ne ab impiis seducantur: & quantum finis utrorumque distet.

1. O Quàm pulchra est casta generatio cum claritate! immortalis est enim memoria illius: quoniam & apud Deum nota * est, & apud homines. * l. approbata, ut Psal. 1. 6. & Matth. 7. 23.

2. Cùm præsens est, imitantur illam: & desiderant eam cùm se eduxerit, & in perpetuum coronata triumphat incoinquinatorum certaminum præmium vincens.

3. Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis, & spuria vitulamina † non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt. † μοσχεύματα propagines, Stolones.

4. || Et si in ramis in tempore germinaverint, infirmiter posita, à vento commovebuntur, & à nimietate ventorum eradicabuntur. || Jer. 17. 6. Matth. 7. 27.

5. Confringentur enim rami inconsummati, & fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti.

6. Ex iniquis enim omnes filii, qui nascuntur, testes sunt nequitiæ adversùs parentes in interrogatione sua.

7. Justus autem si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.

8. Senectus enim venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata; cani autem sunt sensus hominis,

9. & ætas senectutis vita immaculata.

‖ Hebr. 11. 5.

10. ‖ Placens Deo factus est dilectus, & vivens inter peccatores translatus est.

11. Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius.

12. Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, & inconstantia concupiscentiæ transvertit sensum sine malitia.

13. Consummatus in brevi explevit tempora multa:

14. placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum: populi autem videntes, & non intelligentes, nec ponentes in præcordiis talia:

15. quoniam gratia Dei, & misericordia est in sanctos ejus, & respectus in electos illius.

16. Condemnat autem justus mortuus vivos impios, & juventus celeriùs consummata, longam vitam injusti.

17. Videbunt enim finem sapientis, & non intelligent quid cogitaverit de illo Deus, & quare munierit illum Dominus.

18. Videbunt & contemnent eum: illos autem Dominus irridebit.

19. Et erunt post hæc decidentes sine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum: quoniam disrumpet illos inflatos sine voce, & commovebit illos à fundamentis, & usque ad supremum desolabuntur, & erunt gementes, & memoria illorum peribit.

20. Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex adverso iniquitates ipsorum.

CAPUT V.

Impii in judicio admirantur gloriam justorum quos hic contempserant, deflent suam miseriam, quòdque tota eorum felicitas fuerit momentanea: justorum autem erit perpetua: porrò Deus, tum per creaturas, tum per se, armatur ad puniendos impios.

‡ SS. PHILIPP. ET JACOBI. S. JOANN. ANTE PORTAM LATIN. UNIUS MART. TEMP. PASCH.

1. ‡ TUnc stabunt justi in magna constantia, adversùs eos qui se angustiaverunt, & qui abstulerunt labores eorum.

2. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis,

3. dicentes intra se, pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperii.

‖ Supr. 3. 2.

4. ‖ Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore:

5. ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est.

6. Ergo erravimus à via veritatis, & justitiæ lumen non luxit nobis, & Sol intelligentiæ non est ortus nobis.

7. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus.

8. Quid nobis profuit superbia? aut divitiarum jactantia quid contulit nobis?

‖ I. Par. 29. 15. Supr. 2. 5. Hebr. 30. 19.

9. ‖ Transierunt omnia illa tamquam umbra, & tamquam nuntius percurrens,

10. ‖ & tamquam navis, quæ pertransit fluctuantem aquam: cujus, cùm præterierit, non est vestigium invenire, neque semitam carinæ illius in fluctibus:

11. aut tamquam avis, quæ transvolat in aere, cujus nullum invenitur argumentum itineris; sed tantùm sonitus alarum verberans levem ventum, & scindens per vim itineris aerem: commotis alis transvolavit, & post hoc nullum signum invenitur itineris illius:

12. aut tamquam sagitta emissa in locum destinatum, divisus aer continuò in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius:

13. sic & nos nati continuò desivimus esse: & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere: in malignitate autem nostra consumpti sumus.

14. Talia dixerunt in inferno hi, qui peccaverunt:

15. ‖ quoniam spes impii tamquam lanugo est, quæ à vento tollitur: & tamquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur: & tamquam fumus, qui à vento diffusus est: & tamquam memoria hospitis unius diei prætereuntis. ‖ Psal. 1. 4. Prov. 10. 28. & 11. 7

16. ‡ Justi autem in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimum. ‡ PLUR. MART. EXTRA TEMP. PASCH.

17. Ideò accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini: quoniam dextera sua teget eos, & brachio sancto suo defendet illos.

18. ‖ Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum. ‖ Psal. 17. 40. Ephes. 6. 13

19. Induet pro thorace justitiam, & accipiet pro galea judicium certum.

20. Sumet scutum inexpugnabile æquitatem:

21. acuet autem duram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.

22. Ibunt directè emissiones fulgurum, & tamquam à benè curvato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum insilient.

23. Et à petrosa ira plenæ mittentur grandines, excandescet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter.

24. Contra illos stabit spiritus virtutis, & tamquam turbo venti dividet illos: & ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorum, & malignitas evertet sedes potentium.

CAPUT VI.

Reges & judices ad sapientiam & justitiam sectandam exhortatur, ostendens quàm grave maneat injustis rectoribus supplicium: item quàm sit obvia sapientia quærentibus eam: quòdque ejus acquisitio sit utilis, cujus capax non est invidus.

1. MElior est sapientia quàm vires: & vir prudens quàm fortis. Eccles. 9. 18

2. Audite ergo reges, & intelligite, discite judices finium terræ.

3. Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum:

4. ‖ quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: ‖ Rom. 13. 1

5. quoniam cùm essetis ministri regni illius, non rectè judicastis, nec custodistis le-

...m justitiæ, neque secundùm voluntatem
ei ambulastis.
6. Horrendè & citò apparebit vobis: quo-
iam judicium durissimum his, qui præsunt,
et.
7. Exiguo enim conceditur misericordia:
otentes autem potenter tormenta patien-
ır.
8. || Non enim subtrahet personam cujus-
uam Deus, nec verebitur magnitudinem
ujusquam: quoniam pusillum & magnum
ole fecit, & æqualiter cura est illi de om-
ibus.
9. Fortioribus autem fortior instat cru-
iatio.
10. Ad vos ergo reges sunt hi sermones
nei, ut discatis sapientiam, & non exci-
atis.
11. Qui enim custodierint justa justè, ju-
tificabuntur: & qui didicerint ista, inve-
iient quid respondeant.
12. Concupiscite ergo sermones meos, di-
igite illos, & habebitis disciplinam.
13. Clara est, & quæ numquam marcescit
apientia, & facilè videtur ab his qui dili-
gunt eam, & invenitur ab his qui quærunt
llam.
14. Præoccupat qui se concupiscunt, ut
llis se prior ostendat.
15. Qui de luce vigilaverit ad illam, non
aboravit: assidentem enim illam foribus
uis inveniet.
16. Cogitare ergo de illa, sensus est con-
ummatus: & qui vigilaverit propter illam,
citò securus erit.
17. Quoniam dignos se ipsa circuit quæ-
rens, & in viis ostendit se illis hilariter, &
n omni providentia occurrit illis.
18. Initium enim illius, verissima est disci-
plinæ concupiscentia.
19. Cura ergo disciplinæ, dilectio est: &
dilectio, custodia legum illius est: custodi-
io autem legum, consummatio incorruptio-
nis est:
20. incorruptio autem facit esse proximum
Deo.
21. Concupiscentia itaque sapientiæ deducit
ad regnum perpetuum.
22. Si ergo delectamini sedibus & sceptris,
o reges populi, diligite sapientiam, ut in
perpetuum regnetis:
23. diligite lumen sapientiæ omnes qui
præestis populis.
24. Quid est autem sapientia, & quemad-
modum facta sit referam: & non abscondam
à vobis sacramenta Dei, sed ab initio nati-
vitatis investigabo, & ponam in lucem scien-
tiam illius, & non præteribo veritatem:
25. neque cum invidia tabescente iter ha-
bebo: quoniam talis homo non erit parti-
ceps sapientiæ.
26. Multitudo autem sapientium sanitas
est orbis terrarum: & rex sapiens stabili-
mentum populi est.
27. Ergo accipite disciplinam per sermo-
nes meos, & proderit vobis.

CAPUT VII.

Cùm unus sit omnibus introitus ad vitam, & similis exitus; præ omnibus eligenda est sapientia, adferens secum cuncta bona, habens secum spiritum intelligentiæ multiplicem; & quæ hic mirum in modum extollitur, quamque abundè auctor fuerat assecutus.

1. SUm quidem & ego mortalis homo si-
milis omnibus, & ex genere terreni
illius, qui prior factus est, & in ventre ma-
tris figuratus sum caro,
2. decem mensium tempore || coagulatus || Job 10.10
sum in sanguine, ex semine hominis, & de-
lectamento somni conveniente.
3. Et ego natus accepi communem ae-
rem, & in similiter factam decidi terram,
& primam vocem similem omnibus emisi
plorans.
4. In involumentis nutritus sum, & curis
magnis.
5. Nemo enim ex regibus aliud habuit na-
tivitatis initium.
6. || Unus ergo introitus est omnibus ad || Job.1.21. 1.Tim.6.7.
vitam, & similis exitus.
7. Propter hoc ‡ optavi, & datus est mihi ‡ 3. Reg. 3.
sensus: & invocavi, & venit in me spiritus
sapientiæ:
8. & præposui illam regnis & sedibus,
& divitias nihil esse duxi in comparatione
illius.
9. || Nec comparavi illi lapidem pretio- || Job.28.15. Prov.3.11.
sum: quoniam omne aurum in comparatione
illius, arena est exigua, & tamquam lutum
æstimabitur argentum in conspectu illius.
10. Super salutem & speciem dilexi illam,
& proposui pro luce habere illam: quoniam
inextinguibile est lumen illius.
11. || Venerunt autem mihi omnia bona || 3.Reg.3.13. Matth.6.33.
pariter cum illa, & innumerabilis honestas
per manus illius:
12. & lætatus sum in omnibus: quoniam
antecedebat me ista sapientia, & ignorabam
quoniam horum omnium mater est.
13. Quam sine fictione didici, & sine in-
vidia communico, & honestatem illius non
abscondo.
14. Infinitus enim thesaurus est homini-
bus: quo qui usi sunt, participes facti sunt
amicitiæ Dei, propter disciplinæ dona com-
mendati.
15. Mihi autem dedit Deus dicere ex sen-
tentia, & præsumere digna horum, quæ mi-
hi dantur: quoniam ipse sapientiæ dux est,
& sapientium emendator:
16. in manu enim illius & nos, & sermo-
nes nostri, & omnis sapientia, & operum
scientia & disciplina.
17. Ipse enim dedit mihi horum quæ sunt,
scientiam veram: ut sciam dispositionem or-
bis terrarum, & virtutes elementorum,
18. initium, & consummationem, & me-
dietatem temporum, vicissitudinum permu-
tationes, & commutationes temporum,
19. anni cursus, & stellarum dispositiones,
20. naturas animalium, & iras bestia-
rum, vim ventorum, & cogitationes homi-
num, differentias virgultorum, & virtutes
radicum:

21. &

by Google

21. & quæcumque sunt absconsa & improvisa, didici: omnium enim artifex docuit me sapientia.

22. Est enim in illa spiritus intelligentiæ, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, incoinquinatus, certus, suavis, amans bonum, acutus, quem nihil vetat, benefaciens,

23. humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, & qui capiat omnes spiritus: intelligibilis, mundus, subtilis.

24. Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia: attingit autem ubique propter suam munditiam.

25. Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei sincera: & ideo nihil inquinatum in eam incurrit.

|| Hebr. 1. 3. 26. || Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula Dei majestatis, & imago bonitatis illius.

27. Et cùm sit una, omnia potest: & in se permanens omnia innovat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & prophetas constituit.

28. Neminem enim diligit Deus, nisi eum, qui cum sapientia inhabitat.

29. Est enim hæc speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum, luci comparata invenitur prior.

30. Illi enim succedit nox, sapientiam autem non vincit malitia.

CAPUT VIII.

Cùm sapientiam comitentur omnia desiderabilia, summè ambienda est, & à Deo petenda; à quo solo datur continentia.

1. ATtingit ergo à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.

2. Hanc amavi, & exquisivi à juventute mea, & quæsivi sponsam mihi eam assumere, & amator factus sum formæ illius.

3. Generositatem illius glorificat, contubernium habens Dei: sed & omnium Dominus dilexit illam:

4. doctrix enim est disciplinæ Dei, & electrix operum illius.

5. Et si divitiæ appetuntur in vita, quid sapientia locupletius, quæ operatur omnia?

6. Si autem sensus operatur: quis horum, quæ sunt, magis quàm illa est artifex?

7. Et si justitiam quis diligit: labores hujus magnas habent virtutes: sobrietatem enim, & prudentiam docet, & justitiam, & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus.

8. Et si multitudinem scientiæ desiderat quis, scit præterita, & de futuris æstimat: scit versutias sermonum, & dissolutiones argumentorum: signa & monstra scit antequam fiant, & eventus temporum & sæculorum.

9. Proposui ergo hanc adducere mihi ad convivendum: sciens quoniam mecum communicabit de bonis, & erit allocutio cogitationis & tædii mei.

10. Habebo propter hanc claritatem ad turbas, & honorem apud seniores juvenis:

11. & acutus inveniar in judicio, & in conspectu potentium admirabilis ero, & facies principum mirabuntur me:

12. tacentem me sustinebunt, & loquentem me respicient, & sermocinante me plura, manus ori suo imponent.

13. Prætereà habebo per hanc, immortalitatem: & memoriam æternam his, qui post me futuri sunt, relinquam.

14. Disponam populos: & nationes mihi erunt subditæ.

15. Timebunt me audientes reges horrendi: in multitudine videbor bonus, & in bello fortis.

16. Intrans in domum meam, conquiescam cum illa: non enim habet amaritudinem conversatio illius, nec tædium convictus illius, sed lætitiam & gaudium.

17. Hæc cogitans apud me, & commemorans in corde meo: quoniam immortalitas est in cognatione sapientiæ,

18. & in amicitia illius delectatio bona, & in operibus manuum illius honestas sine defectione, & in certamine loquelæ illius sapientia, & præclaritas in communicatione sermonum ipsius: circuibam quærens, ut mihi illam assumerem.

19. Puer autem eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam.

20. Et cùm essem magis bonus, veni ad corpus coinquinatum.

21. Et ut scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cujus esset hoc donum: adii Dominum, & deprecatus sum illum, & dixi ex totis præcordiis meis:

CAPUT IX.

Oratio sapientis cum agnitione propriæ imbecillitatis, ad impetrandam à Domino sapientiam: quæ cùm omnibus necessaria sit, potissimùm tamen rectoribus populorum; incerta est enim humana sapientia.

1. DEus patrum meorum, & Domine misericordiæ, qui fecisti omnia verbo tuo, 3. Reg. 3. 9.

2. & sapientia tua constituisti hominem, ut dominaretur creaturæ, quæ à te facta est,

3. ut disponat orbem terrarum in æquitate & justitia, & in directione cordis judicium judicet:

4. da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis:

5. || quoniam servus tuus sum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectum judicii & legum. || Psal. 115. 16.

6. Nam & si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur.

7. || Tu elegisti me regem populo tuo, & judicem filiorum tuorum, & filiarum: 1. Par. 28. 4. & 5. 2. Par. 1. 9.

8. & dixisti me ædificare templum in monte sancto tuo, & in civitate habitationis tuæ altare, similitudinem tabernaculi sancti tui, quod præparasti ab initio:

9. || & tecum sapientia tua, quæ novit opera tua, quæ & affuit tunc cùm orbem terrarum faceres, & sciebat quid esset placitum oculis tuis, & quid directum in præceptis tuis. || Prov. 8. 22. & 27. Joan. 1. 1.

10. Mitte illam de cœlis sanctis tuis, & à

ſede magnitudinis tuæ, ut mecum ſit & mecum laboret, ut ſciam quid acceptum ſit apud te:

11. ſcit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis ſobriè, & cuſtodiet me in ſua potentia.

12. Et erunt accepta opera mea, & diſponam populum tuum juſtè, & ero dignus ſedium patris mei.

13. || Quis enim hominum poterit ſcire conſilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus?

14. Cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ providentiæ noſtræ.

15. Corpus enim, quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem.

16. Et difficilè æſtimamus quæ in terra ſunt: & quæ in proſpectu ſunt, invenimus cum labore. Quæ autem in cœlis ſunt, quis inveſtigabit?

17. Senſum autem tuum quis ſciet, niſi tu dederis ſapientiam, & miſeris ſpiritum ſanctum tuum de altiſſimis:

18. & ſic correctæ ſint ſemitæ eorum, qui ſunt in terris, & quæ tibi placent didicerint homines?

19. Nam per ſapientiam ſanati ſunt quicumque placuerunt tibi Domine à principio.

CAPUT X.

Commendatur ſapientia, quòd ſervaverit, & à malis liberaverit Adam, Noe, Abraham, Lot, Jacob, Joſeph, Moyſen: per quem filios Iſrael de Ægypto duxit per Mare rubrum, demerſis in eo Ægyptiis.

1. HÆc illum, qui primus formatus eſt à Deo pater orbis terrarum, cùm ſolus eſſet creatus, cuſtodivit,

2. || & eduxit illum à delicto ſuo, & dedit illi virtutem continendi omnia.

3. || Ab hac ut receſſit injuſtus in ira ſua, per iram homicidii fraterni deperiit.

4. || Propter quem, cùm aqua deleret terram, ſanavit iterum ſapientia, per contemptibile lignum juſtum gubernans.

5. || Hæc & in conſenſu nequitiæ cùm ſe nationes contuliſſent, ſcivit juſtum, & conſervavit ſine querela Deo, & in filii miſericordia fortem cuſtodivit.

6. || Hæc juſtum à pereuntibus impiis liberavit fugientem, deſcendente igne in Pentapolim:

7. quibus in teſtimonium nequitiæ fumigabunda conſtat deſerta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria, ſtans figmentum ſalis.

8. Sapientiam enim prætereuntes non tantùm in hoc lapſi ſunt ut ignorarent bona, ſed & inſipientiæ ſuæ reliquerunt hominibus memoriam, ut in his, quæ peccaverunt, nec latere potuiſſent.

9. Sapientia autem hos, qui ſe obſervant, à doloribus liberavit.

10. || Hæc profugum iræ fratris † juſtum deduxit per vias rectas, & oſtendit illi regnum Dei, & dedit illi ſcientiam ſanctorum: honeſtavit illum in laboribus, & complevit labores illius.

11. In fraude circumvenientium illum affuit illi, & honeſtum fecit illum.

12. Cuſtodivit illum ab inimicis, & à ſeductoribus tutavit illum, & certamen forte dedit illi ut vinceret, & ſciret quoniam omnium potentior eſt ſapientia.

13. || Hæc venditum juſtum non dereliquit, ſed à peccatoribus liberavit eum: deſcenditque cum illo in foveam, ||Gen. 37. 28

14. || & in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi ſceptrum regni, & potentiam adversùs eos, qui eum deprimebant: & mendaces oſtendit, qui maculaverunt illum, & dedit illi claritatem æternam. ||Gen. 41. 4. Act. 7. 9.

15. || Hæc populum juſtum, & ſemen ſine querela liberavit à nationibus, quæ illum deprimebant. || Exod. 1. 11.

16. Intravit in animam ſervi Dei, & ſtetit contra reges horrendos in portentis & ſignis.

17. Et † reddidit juſtis mercedem laborum ſuorum, & deduxit illos in via mirabili: & fuit illis in velamento diei, & in luce ſtellarum per noctem: † PLUR. MART.

18. || tranſtulit illos per Mare rubrum, & tranſvexit illos per aquam nimiam. || Exod. 14. 22. Pſalm. 77. 13.

19. Inimicos autem illorum demerſit in mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos. || Ideò juſti tulerunt ſpolia impiorum,

20. || & decantaverunt Domine nomen ſanctum tuum, & victricem manum tuam laudaverunt pariter: ||Exod. 12. 15. || Exod. 15. 1.

21. quoniam ſapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit diſertas.

CAPUT XI.

Sapientia filios Iſrael per deſertum deduxit, devictis inimicis, datiſque è petra aquis: punitis autem multiplici flagello idololatris Ægyptiis: cùm tamen Deus omnium quærens ſalutem, longanimiter toleret peccatores, ut reſipiſcant, quos univerſos ſolo ſuo nutu continuò perdere poſſet.

1. DIrexit opera eorum in manibus prophetæ ſancti. Exod. 16. 1

2. Iter fecerunt per deſerta, quæ non habitabantur: & in locis deſertis fixerunt caſas.

3. || Steterunt contra hoſtes, & de inimicis ſe vindicaverunt. || Exod. 17. 12.

4. || Sitierunt, & invocaverunt te, & data eſt illis aqua de petra altiſſima, & requies ſitis de lapide duro. || Num. 20. 11.

5. Per quæ enim pœnas paſſi ſunt inimici illorum, à defectione potus ſui, & in eis, cùm abundarent filii Iſrael, lætati ſunt;

6. per hæc, cùm illis deeſſent, benè cum illis actum eſt.

7. Nam pro fonte quidem ſempiterni fluminis, humanum ſanguinem dediſti injuſtis.

8. Qui cùm minuerentur in traductione infantium occiſorum, dediſti illis abundantem aquam inſperatè,

9. oſtendens per ſitim, quæ tunc fuit, quemadmodum tuos exaltares, & adverſarios illorum necares.

10. Cùm enim tentati ſunt, & quidem cum miſericordia diſciplinam accipientes, ſcierunt quemadmodum cum ira judicati impii tormenta paterentur.

11. Hos quidem tamquam pater monens probaſti: illos autem tamquam durus rex interrogans condemnaſti.

12. Ab-

12. Absentes enim & præsentes similiter torquebantur.

13. Duplex enim illos acceperat tædium, & gemitus cum memoria præteritorum.

14. Cùm enim audirent per sua tormenta benè secum agi, commemorati sunt Dominum, admirantes in finem exitus.

15. Quem enim in expositione prava projectum deriserunt, in finem eventus mirati sunt: non similiter justis sitientes:

‖ Infr. 12. 24. 16. Pro cogitationibus autem insensatis iniquitatis illorum, ‖ quòd quidam errantes colebant mutos serpentes, & bestias supervacuas, immisisti illis multitudinem mutorum animalium in vindictam:

17. ut scirent, quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.

18. Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua, quæ creavit orbem terrarum ex ‖ Lev. 26. 22. Infr. 16. 1. Jer. 8. 17. materia invisa, ‖ immittere illis multitudinem ursorum, aut audaces leones,

19. aut novi generis ira plenas ignotas bestias, aut vaporem ignium spirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horrendas ab oculis scintillas emittentes:

20. quarum non solùm læsura poterat illos exterminare, sed & aspectus per timorem occidere.

21. Sed & sine his, uno spiritu poterant occidi, persecutionem passi ab ipsis factis suis, & dispersi per spiritum virtutis tuæ: sed omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti.

22. Multùm enim valere, tibi soli supererat semper; & virtuti brachii tui quis resistet?

23. Quoniam tamquam momentum stateræ, sic est ante te orbis terrarum, & tamquam gutta roris antelucani, quæ descendit in terram.

24. Sed misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam.

25. Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti, aut fecisti.

26. Quomodo autem posset aliquid permanere nisi tu voluisses? aut quod à te vocatum non esset, conservaretur?

27. Parcis autem omnibus: quoniam tua sunt Domine, qui amas animas.

CAPUT XII.

Ostendit quanta clementia & longanimitate Deus corripuerit peccatores terræ sanctæ incolas; non subitò eos delens, cùm non illos tantùm, sed & omnes nationes, nulli illata injuria, tamquam solus omnium Dominus perdere posset: hac videlicet ergo inimicos clementia, electos suos de se suaque bonitate benè sperare faciens, eosque à peccatis revocans.

1. O Quàm bonus, & suavis est Domine, spiritus tuus in omnibus!

2. Ideoque eos, qui exerrant, partibus corripis: & de quibus peccant, admones & alloqueris: ut relicta malitia, credant in te, Domine.

‖ Deut. 9. 10. & 12. 29. & 18. 12. 3. ‖ Illos enim antiquos inhabitatores terræ sanctæ tuæ, quos exhorruisti,

4. quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina, & sacrificia injusta,

5. & filiorum suorum necatores sine misericordia, & comestores viscerum hominum, & devoratores sanguinis à medio sacramento tuo,

6. & auctores parentes animarum inauxiliatarum perdere voluisti per manus parentum nostrorum,

7. ut dignam perciperent peregrinationem puerorum Dei, quæ tibi omnium charior est terra.

8. Sed & his tamquam hominibus pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vespas, ut illos paulatim exterminarent.

9. Non quia impotens eras in bello subjicere impios justis, aut bestiis sævis, aut verbo duro simul exterminare:

10. ‖ sed partibus judicans dabas locum pœnitentiæ, non ignorans, quoniam nequam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum.

11. Semen enim erat maledictum ab initio: nec timens aliquem, veniam dabas peccatis illorum.

12. Quis enim dicet tibi: Quid fecisti? aut quis stabit contra judicium tuum? aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti?

13. Non enim est alius Deus quàm tu, ‖ cui cura est de omnibus, ut ostendas quoniam non injustè judicas judicium.

14. Neque rex, neque tyrannus in conspectu tuo inquirent de his, quos perdidisti.

15. Cùm ergo sis justus, justè omnia disponis: ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas à tua virtute.

16. Virtus enim tua justitiæ initium est: & ob hoc quòd omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.

17. Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, & horum, qui te nesciunt, audaciam traducis.

18. Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate judicas, & cum magna reverentia disponis nos: subest enim tibi, cùm volueris, posse.

19. Docuisti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet justum esse & humanum, & bonæ spei fecisti filios tuos: quoniam judicans das locum in peccatis pœnitentiæ.

20. Si enim inimicos servorum tuorum, & debitos morti, cum tanta cruciasti attentione, dans tempus & locum, per quæ possent mutari à malitia;

21. cum quanta diligentia judicasti filios tuos, quorum parentibus juramenta & conventiones dedisti bonarum promissionum?

22. Cùm ergo das nobis disciplinam, inimicos nostros multipliciter flagellas, ut bonitatem tuam cogitemus judicantes: & cùm de nobis judicatur, speremus misericordiam tuam.

23. Unde & illis, qui in vita sua insensatè & injustè vixerunt, per hæc, quæ coluerunt, dedisti summa tormenta.

24. ‖ Etenim in erroris via diutiùs erraverunt, deos æstimantes hæc, quæ in animalibus sunt supevacua, infantium insensatorum more viventes.

25. Propter hoc tamquam pueris insensatis judicium in derisum dedisti.

Digitized by Google

26. Qui autem ludibriis & increpationibus non sunt correcti, dignum Dei judicium experti sunt.

27. In quibus enim patientes indignabantur, per hæc quos putabant deos, in ipsis cùm exterminarentur videntes, illum, quem olim negabant se nosse, verum Deum agnoverunt: propter quod & finis condemnationis eorum venit super illos.

CAPUT XIII.

Vani quidem sunt qui ex creaturis Deum non agnoscentes, ipsas potiùs creaturas pro diis coluerunt: at illi longè stultiores qui opus artificis Deum dicunt, ab insensato idolo futura interrogantes.

Rom. 2. 18. 1. VAni autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei, & de his, quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum, qui est, neque operibus attendentes, agnoverunt quis esset artifex:

Deut. 4. 19. & 17. 3. 2. || sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem & lunam, rectores orbis terrarum deos putaverunt.

3. Quorum si specie delectati, deos putaverunt: sciant quantò his dominator eorum speciosior est: speciei enim generator hæc omnia constituit.

4. Aut si virtutem, & opera eorum mirati sunt, intelligant ab illis, quoniam qui hæc fecit, fortior est illis:

5. à magnitudine enim speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit creator horum videri:

6. sed tamen adhuc in his minor est querela. Et hi enim fortasse errant, Deum quærentes, & volentes invenire.

Rom. 1. 20. 7. || Etenim cùm in operibus illius conversentur, inquirunt: & persuasum habent quoniam bona sunt quæ videntur.

8. Iterum autem nec his debet ignosci.

9. Si enim tantùm potuerunt scire, ut possent æstimare sæculum: quomodo hujus Dominum non faciliùs invenerunt?

10. Infelices autem sunt, & inter mortuos spes illorum est, qui appellaverunt deos opera manuum hominum, aurum & argentum, artis inventionem, & similitudines animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiquæ.

Isai. 44. 13. Jer. 10. 3. 11. || Aut si quis artifex faber de silva lignum rectum secuerit, & hujus doctè eradat omnem corticem, & arte sua usus, diligenter fabricet vas utile in conversationem vitæ,

12. reliquiis autem ejus operis, ad præparationem escæ abutatur:

13. & reliquum horum, quod ad nullos usus facit, lignum curvum, & vorticibus plenum, sculpat diligenter per vacuitatem suam, & per scientiam suæ artis figuret illud, & assimilet illud imagini hominis,

14. aut alicui ex animalibus illud comparet, perliniens rubrica, & rubicundum faciens fuco colorem illius, & omnem maculam, quæ in illo est, perliniens:

15. & faciat ei dignam habitationem, & in pariete ponens illud, & confirmans ferro,

16. ne fortè cadat, prospiciens illi, sciens quoniam non potest adjuvare se: imago enim est, & opus est illi adjutorium.

17. Et de substantia sua, & de filiis suis, & de nuptiis votum faciens inquirit. Non erubescit loqui cum illo, qui sine anima est:

18. & pro sanitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuum, & in adjutorium inutilem invocat:

19. & pro itinere petit ab eo, qui ambulare non potest: & de acquirendo, & de operando, & de omnium rerum eventu petit ab eo, qui in omnibus est inutilis.

CAPUT XIV.

Utilis inventio navis, qua etiam tempore diluvii semen humanum servatum est: idolum autem maledictum est cum suo fabricatore: & quod fuerit idolorum idololatriæ exordium & progressus, item quæ mala ex idololatria procedant.

1. ITerum alius navigare cogitans, & per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portante se, fragilius lignum invocat.

2. Illud enim cupiditas acquirendi excogitavit, & artifex sapientia fabricavit sua.

3. Tua autem, Pater, providentia gubernat: || quoniam dedisti & in mari viam, & inter fluctus semitam firmissimam, Exod. 14. 22.

4. ostendens quoniam potens es ex omnibus salvare, etiam si sine arte aliquis adeat mare.

5. Sed ut non essent vacua sapientiæ tuæ opera: propter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas suas, & transeuntes mare per ratem liberati sunt:

6. || sed & ab initio cùm perirent superbi gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugiens, remisit sæculo semen nativitatis, quæ manu tua erat gubernata. Gen. 6. 4. & 7. 9.

7. Benedictum est enim lignum, per quod fit justitia.

8. || Per manus autem quod fit idolum, maledictum est & ipsum, & qui fecit illud: quia ille quidem operatus est: illud autem cùm esset fragile, deus cognominatus est. Psalm. 113. 4. Baruch. 6. 5.

9. Similiter autem odio sunt Deo impius & impietas ejus.

10. Etenim quod factum est, cum illo, qui fecit, tormenta patietur.

11. Propter hoc & in idolis nationum non erit respectus: quoniam creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium.

12. Initium enim fornicationis est exquisitio idolorum: & adinventio illorum, corruptio vitæ est:

13. neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum.

14. Supervacuitas enim hominum hæc adinvenit in orbem terrarum: & ideo brevis illorum finis est inventus.

15. Acerbo enim luctu dolens pater, citò sibi rapti filii fecit imaginem: & illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tamquam deum colere cœpit, & constituit inter servos suos sacra & sacrificia.

16. Deinde interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error tamquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta.

17. Et hos, quos in palam homines honorare non poterant propter hoc quòd longè essent, è longinquo figura eorum allata, evidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt: ut illum, qui aberat, tamquam præsentem colerent sua solicitudine.

18. Provexit autem ad horum culturam & hos, qui ignorabant, artificis eximia diligentia.

19. Ille enim volens placere illi, qui se assumpsit, elaboravit arte sua, ut similitudinem in melius figuraret.

20. Multitudo autem hominum abducta per speciem operis, eum, qui ante tempus tamquam homo honoratus fuerat, nunc deum æstimaverunt.

21. Et hæc fuit vitę humanę deceptio: quoniam aut affectui, aut regibus deservientes homines, incommunicabile nomen lapidibus & lignis imposuerunt.

22. Et non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam, sed & in magno viventes inscientiæ bello, tot & tam magna mala pacem appellant.

¶ Deut. 18. 10. Jer. 7. 6.

23. || Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insanię plenas vigilias habentes,

24. neque vitam, neque nuptias mundas jam custodiunt, sed alius alium per invidiam occidit, aut adulterans contristat:

25. & omnia commista sunt, sanguis, homicidium, furtum & fictio, corruptio, & infidelitas, turbatio & perjurium, tumultus bonorum,

26. Dei immemoratio, animarum inquinatio, nativitatis immutatio, nuptiarum inconstantia, inordinatio mœchiæ, & impudicitiæ.

27. Infandorum enim idolorum cultura, omnis mali causa est, & initium & finis.

28. Aut enim dum lætantur, insaniunt: aut certè vaticinantur falsa, aut vivunt injustè, aut pejerant citò.

29. Dum enim confidunt in idolis, quę sine anima sunt, malè jurantes noceri se non sperant.

30. Utraque ergo illis evenient dignè, quoniam malè senserunt de Deo, attendentes idolis, & juraverunt injustè, in idolo contemnentes justitiam.

31. Non enim juratorum virtus, sed peccantium pœna perambulat semper injustorum prævaricationem.

CAPUT XV.

Vox fidelium suavitatem & misericordiam Dei commendantium, cujus gratia ab idololatria sunt servati; mirè quoque subsannat idolorum artifices ac cultores.

1. TU autem Deus noster, suavis & verus es, patiens, & misericordia disponens omnia.

2. Etenim si peccaverimus, tui sumus, scientes magnitudinem tuam: & si non peccaverimus, scimus quoniam apud te sumus computati.

3. Nosse enim te, consummata justitia est, & scire justitiam, & virtutem tuam, radix est immortalitatis.

4. Non enim in errorem induxit nos hominum malę artis excogitatio, nec umbra picturæ labor sine fructu, effigies sculpta per varios colores,

5. cujus aspectus insensato dat concupiscentiam, & diligit mortuæ imaginis effigiem sine anima.

6. Malorum amatores, digni sunt qui spem habeant in talibus, & qui faciunt illos, & qui diligunt, & qui colunt.

7. || Sed & figulus mollem terram premens laboriosè fingit ad usus nostros unumquodque vas, & de eodem luto fingit quæ munda sunt in usum vasa, & similiter quæ his sunt contraria: horum autem vasorum quis sit usus, judex est figulus.

8. Et cum labore vano deum fingit de eodem luto: ille qui paulò antè de terra factus fuerat & post pusillum reducit se unde acceptus est repetitus animæ debitum quam habebat.

9. Sed cura est illi, non quia laboraturus est, nec quoniam brevis illi vita est, sed concertatur aurificibus & argentariis: sed & ærarios imitatur, & gloriam præfert, quoniam res supervacuas fingit.

10. Cinis est enim cor ejus, & terra supervacua spes illius, & luto vilior vita ejus:

11. quoniam ignoravit qui se finxit, & qui inspiravit illi animam, quæ operatur, & qui insufflavit ei spiritum vitalem.

12. Sed & æstimaverunt lusum esse vitam nostram, & conversationem vitæ compositam ad lucrum, & oportere undecumque etiam ex malo acquirere.

13. Hic enim scit se super omnes delinquere, qui ex terræ materia fragilia vasa, & sculptilia fingit.

14. Omnes enim insipientes, & infelices supra modum animæ superbi, sunt inimici populi tui, & imperantes illi:

15. quoniam omnia idola nationum deos æstimaverunt, || quibus neque oculorum usus est ad videndum, neque nares ad percipiendum spiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, sed & pedes eorum pigri ad ambulandum,

16. homo enim fecit illos: & qui spiritum mutuatus est, is finxit illos. Nemo enim sibi similem homo poterit Deum fingere.

17. Cùm enim sit mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior enim est ipse his, quos colit, quia ipse quidem vixit, cùm esset mortalis, illi autem numquam.

18. Sed & animalia miserrima colunt: insensata enim comparata his, illis sunt deteriora.

19. Sed nec aspectu aliquis ex his animalibus bona potest conspicere. Effugerunt autem Dei laudem, & benedictionem ejus.

CAPUT XVI.

Ægyptiis ob idololatriam digna passis, Hebræi escam à Deo acceperunt: castigati tamen aliquantum morsu serpentium, erecto serpente æneo sanati sunt à Deo: impii verò morte consumpti per locustas, muscas, ignemque grandini mistum: cùm illi accepto manna, satiati sint & confortati.

1. PRopter hæc, & per his similia passi sunt dignè tormenta, & per multitudinem bestiarum exterminati sunt.

2. Pro

Digitized by Google

2. Pro quibus tormentis benè disposuisti populum tuum ‖ , quibus dedisti concupiscentiam delectamenti sui novum saporem, escam parans eis ortygometram: *Nu. 11. 31.*

3. ut illi quidem concupiscentes escam propter ea, quæ illis ostensa & missa sunt, etiam à necessaria concupiscentia averterentur. Hi autem in brevi inopes facti, novam gustaverunt escam.

4. Oportebat enim illis sine excusatione quidem supervenire interitum exercentibus tyrannidem: his autem tantùm ostendere quemadmodum inimici eorum exterminabantur.

Nu. 21. 6. 5. ‖ Etenim cùm illis supervenit sæva bestiarum ira, morsibus perversorum colubrorum exterminabantur.

6. Sed non in perpetuum ira tua permansit, sed ad correptionem in brevi turbati sunt, signum habentes salutis ad commemorationem mandati legis tuæ.

7. Qui enim conversus est, non per hoc, quod videbat sanabatur, sed per te omnium salvatorem:

8. in hoc autem ostendisti inimicis nostris, quia tu es, qui liberas ab omni malo.

Exod. 8. 6. & 10. 4. Apoc. 9. 7. 9. ‖ Illos enim locustarum, & muscarum occiderunt morsus, & non est inventa sanitas animæ illorum: quia digni erant ab hujusmodi exterminari.

10. Filios autem tuos, nec draconum venenatorum vicerunt dentes: misericordia enim tua adveniens sanabat illos.

11. In memoria enim sermonum tuorum examinabantur, & velociter salvabantur, ne in altam incidentes oblivionem, non possent tuo uti adjutorio.

12. Etenim neque herba, neque malagma sanavit eos, sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia.

Deut. 32. 39. 1. Reg. 2. 6. Tob. 13. 2. 13. ‖ Tu es enim, Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis:

14. homo autem occidit quidem per malitiam, & cùm exierit spiritus, non revertetur, nec revocabit animam quæ recepta est:

15. sed tuam manum effugere impossibile est.

Exod. 9. 3. 16. ‖ Negantes enim te nosse impii, per fortitudinem brachii tui flagellati sunt: novis aquis, & grandinibus, & pluviis persecutionem passi, & per ignem consumpti.

17. Quod enim mirabile erat, in aqua, quę omnia extinguit, plus ignis valebat: vindex est enim orbis justorum.

18. Quodam enim tempore, mansuetabatur ignis, ne comburerentur quę ad impios missa erant animalia: sed ut ipsi videntes scirent, quoniam Dei judicio patiuntur persecutionem.

19. Et quodam tempore in aqua supra virtutem ignis, exardescebat undique, ut iniquę terræ nationem exterminaret.

Exod. 16. 4. Num. 11. 7. Psal. 77. 25. Joan. 6. 34 20. ‖ Pro quibus angelorum esca nutrivisti populum tuum, & paratum panem de cœlo pręstitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suavitatem.

21. Substantia enim tua dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebat: & deserviens uniuscujusque voluntati, ad quod quisque volebat, convertebatur.

Exod. 9. 24. 22. ‖ Nix autem & glacies sustinebant vim ignis, & non tabescebant: ut scirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine & pluvia coruscans.

23. Hic autem iterum ut nutrirentur justi, etiam suæ virtutis oblitus est.

24. Creatura enim tibi Factori deserviens, exardescit in tormentum adversus injustos: & lenior fit ad benefaciendum pro his, qui in te confidunt.

25. Propter hoc & tunc in omnia transfigurata omnium nutrici gratiæ tuę deserviebat, ad voluntatem eorum, qui à te desiderabant:

26. ut scirent filii tui, quos dilexisti Domine, ‖ quoniam non nativitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos, qui in te crediderint, conservat. *Deut. 8. 3. Matt. 4. 4.*

27. Quod enim ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio solis calefactum tabescebat:

28. ut notum omnibus esset, quoniam oportet prævenire solem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare.

29. Ingrati enim spes tamquam hybernalis glacies tabescet, & disperiet tamquam aqua supervacua.

CAPUT XVII.

Ægyptii triduanas passi sunt invincibiles tenebras cum incredibili timore & horrore: reliqua orbis parte illustrata lumine.

1. MAgna sunt enim judicia tua Domine, & inenarrabilia verba tua: propter hoc indisciplinatę animę erraverunt.

2. ‖ Dum enim persuasum habent iniqui posse dominari nationi sanctę: vinculis tenebrarum & longę noctis compediti, inclusi sub tectis, fugitivi perpetuæ providentiæ jacuerunt. *‖ Exod. 10. 23.*

3. Et dum putant se latere in obscuris peccatis, tenebroso oblivionis velamento dispersi sunt, paventes horrendè, & cum admiratione nimia perturbati.

4. Neque enim quę continebat illos spelunca, sine timore custodiebat: quoniam sonitus descendens perturbabat illos, & personę tristes illis apparentes pavorem illis præstabant.

5. Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen prębere, nec syderum limpidæ flammę illuminare poterant illam noctem horrendam.

6. Apparebat autem illis subitaneus ignis, timore plenus: & timore perculsi illius, quę non videbatur, faciei, æstimabant deteriora esse quæ videbantur:

7. & ‖ magicę artis appositi erant derisus, & sapientiæ gloriæ correptio cum contumelia. *‖ Exod. 7. 22. & 8. 7.*

8. Illi enim qui promittebant timores & perturbationes expellere se ab anima languente, hi cum derisu pleni timore languebant.

9. Nam etsi nihil illos ex monstris perturbabat: transitu animalium & serpentium sibilatione commoti, tremebundi peribant: & aerem, quem nulla ratione quis effugere posset, negantes se videre.

10. Cùm sit enim timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim pręsumit sęva, perturbata conscientia.

11. Nihil enim est timor nisi proditio cogitationis auxiliorum.

12. Et dum ab intus minor est expectatio, majorem computat inscientiam ejus causæ, de qua tormentum præstat.

13. Illi autem qui impotentem verè noctem, & ab infimis, & ab altissimis infe-

ris

Digitized by

ris supervenientem, eumdem somnum dormientes,

14. aliquando monstrorum exagitabantur timore, aliquando animæ deficiebant traductione: subitaneus enim illis & insperatus timor supervenerat.

15. Deinde si quisquam ex illis decidisset, custodiebatur in carcere sine ferro reclusus.

16. Si enim rusticus quis erat, aut pastor, aut agri laborum operarius præoccupatus esset, ineffugibilem sustinebat necessitatem.

17. Una enim catena tenebrarum omnes erant colligati. Sive spiritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos avium sonus suavis, aut vis aquæ decurrentis nimium,

18. aut sonus validus præcipitatarum petrarum, aut ludentium animalium cursus invisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus Echo: deficientes faciebant illos præ timore.

19. Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, & non impeditis operibus continebatur.

20. Solis autem illis superposita erat gravis nox, imago tenebrarum, quæ superventura illis erat. Ipsi ergo sibi erant graviores tenebris.

CAPUT XVIII.

Hebræi luce gaudent, & ducatum columnæ ignis accipiunt: occiduntur omnia Ægypti primogenita ab Angelo: Hebræi in seditione Core iram Dei provocant; sed in medio incendii liberantur, offerente Aaron incensum, & pro multitudine deprecante.

Exo.10.23. 1. Sanctis autem tuis maxima erat lux, & horum quidem vocem audiebant, sed figuram non videbant. Et quia non & ipsi eadem passi erant, magnificabant te:

2. & qui antè læsi erant, quia non lædebantur, gratias agebant: & ut esset differentia, donum petebant.

|| Exod.14.24. Psalm.77.14. & 104.39. 3. || Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ viæ, & solem sine læsura boni hospitii præstitisti.

4. Digni quidem illi carere luce, & pati carcerem tenebrarum, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos incipiebat incorruptum legis lumen sæculo dari.

|| Exod.1.16. & 2.3. 5. || Cùm cogitarent justorum occidere infantes: & uno exposito filio, & liberato, in traductionem illorum, multitudinem filiorum abstulisti, & || pariter illos perdidisti in aqua valida. || Exod.14.27.

6. Illa enim nox antè cognita est à patribus nostris, ut verè scientes quibus juramentis crediderunt, animæquiores essent.

7. Suscepta est autē à populo tuo sanitas quidem justorum, injustorum autem exterminatio.

8. Sicut enim læsisti adversarios: sic & nos provocans magnificasti.

9. Absconsè enim sacrificabant justi pueri bonorum, & justitiæ legem in concordia disposuerunt: similiter & bona & mala recepturos justos, patrum jam decantantes laudes.

10. Resonabat autem inconveniens inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium.

|| Exod.12.29. 11. || Simili autem pœna servus cum domino afflictus est, & popularis homo regi similia passus.

12. Similiter ergo omnes uno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum vivi sufficiebant: quoniam uno momento, quæ erat præclarior natio illorum, exterminata est.

13. De omnibus enim non credentes propter veneficia, tunc verò primùm cùm fuit exterminium primogenitorum, spoponderunt populum Dei esse.

14. Cùm enim quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet,

15. omnipotens sermo tuus exiliens de cœlo à regalibus sedibus, durus debellator in mediam exterminii terram prosilivit,

16. gladius acutus insimulatum imperium tuum portans, & stans replevit omnia morte, & usque ad cœlum attingebat stans in terra.

17. Tunc continuò visus somniorum malorum turbaverunt illos, & timores supervenerunt insperati.

18. Et alius alibi projectus semivivus, propter quam moriebatur, causam demonstrabat mortis.

19. Visiones enim, quæ illos turbaverunt, hæc præmonebant, ne inscii, quare mala patiebantur, perirent.

20. Tetigit autem tunc & justos tentatio mortis, & commotio in eremo facta est multitudinis: sed non diu permansit ira tua.

21. || Properans enim homo sine querela deprecari pro populis, proferens servitutis suæ scutum orationem, & per incensum deprecationem allegans, restitit iræ, & finem imposuit necessitati, ostendens quoniam tuus est famulus.

22. Vicit autem turbas, non in virtute corporis, nec armaturæ potentia, sed verbo illum, qui se vexabat, subjecit, juramenta parentum, & testamentum commemorans.

23. Cùm enim jam acervatim cecidissent super alterutrum mortui, interstitit, & amputavit impetum, & divisit illam, quæ ad vivos ducebat viam.

24. || In veste enim poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum: & parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta, & magnificentia tua in diademate capitis illius sculpta erat.

25. His autem cessit qui exterminabat, & hæc extimuit: erat enim sola tentatio iræ sufficiens.

CAPUT XIX.

Hebræos persequentes Ægyptii, mari absorpti sunt, muscis & ranis antea vexati; Hebræis verò concupitas carnes accipientibus, impii inhospitales percutiuntur cæcitate: elementa Deo serviunt in afflictione malorum, & obsequio bonorum.

1. Impiis autem usque in novissimo sine misericordia ira supervenit. Præsciebat enim & futura illorum:

2. quoniam cùm ipsi permisissent ut se educerent, & cum magna solicitudine præmisissent illos, consequebantur illos pœnitentia acti.

3. || Adhuc enim inter manus habentes luctum, & deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem inscientiæ: & quos rogantes projecerant, hos tamquam fugitivos persequebantur:

4. ducebat enim illos ad hunc finem digna

neces-

necessitas: & horum, quæ acciderant, commemorationem amittebant, ut quæ deerant tormentis, repleret punitio:

5. & populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autem novam mortem invenirent.

6. Omnis enim creatura ad suum genus ab initio refigurabatur, deserviens tuis præceptis, ut pueri tui custodirentur illæsi.

7. Nam nubes castra eorum obumbrabat, & ex aqua, quæ antè erat, terra arida apparuit, & in mari rubro via sine impedimento, & campus germinans de profundo nimio:

8. per quem omnis natio transivit, quæ tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia & monstra.

9. Tamquam enim equi depaverunt escam, & tamquam agni exultaverunt, magnificantes te Domine, qui liberasti illos.

10. Memores enim erant adhuc eorum, quæ in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro natione animalium eduxit terra muscas, & pro piscibus eructavit fluvius multitudinem ranarum.

‖Exod.16.13. Num.11.31. Supr.16.2. 11. ‖Novissimè autem viderunt novam creaturam avium, cùm adducti concupiscentia postulaverunt escas epulationis.

12. In allocutione enim desiderii, ascendit illis de mari ortygometra: & vexationes peccatoribus supervenerunt, non sine illis, quæ antè facta erant, argumentis per vim fulminum: justè enim patiebantur secundùm suas nequitias.

13. Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt: alii quidem ignotos non recipiebant advenas, alii autem bonos hospites in servitutem redigebant.

14. Et non solùm hæc, sed & alius quidam respectus illorum erat, quoniam inviti recipiebant extraneos.

15. Qui autem cum lætitia receperunt hos, qui eisdem usi erant justitiis, sævissimis afflixerunt doloribus.

16. Percussi sunt autem cæcitate: sicut ‖illi in foribus justi, cùm subitaneis cooperti essent tenebris, unusquisque transitum ostii sui quærebat. ‖Gen.19.11

17. In se enim elementa dum convertuntur, sicut in organo qualitatis sonus immutatur, & omnia suum sonum custodiunt: unde æstimari ex ipso visu certò potest.

18. Agrestia enim in aquatica convertebantur: & quæcumque erant natantia, in terram transibant.

19. Ignis in aqua valebat supra suam virtutem, & aqua extinguentis naturæ obliviscebatur.

20. Flammæ è contrariò, corruptibilium animalium non vexaverunt carnes coambulantium, nec dissolvebant illam, quæ facilè dissolvebatur sicut glacies, bonam escam. In omnibus enim magnificasti populum tuum Domine, & honorasti, & non despexisti, in omni tempore, & in omni loco assistens eis.

ECCLESIASTICUS
JESU FILII SIRACH.

Liber hic Ecclesiasticus, *id est*, Concionator *à Latinis inscribitur ad imitationem simul & distinctionem libri Salomonis, qui* Ecclesiastes *dicitur; complectitur enim similia morum axiomata. Antiqui etiam πανάρετον vocant, quia de omni virtute præcepta tradit. Scriptus est autem sermone Hebræo ab seniore Jesu, filio Sirach; sed in Græcum versus ab alio Jesu illius nepote vel abnepote. Exemplar Hebraicum se vidisse testatur Hieronymus: verùm ab illius tempore excidit, servata tantùm versione Græca Junioris Jesu, cujus etiam est sequens*

PROLOGUS.

Multorum nobis, & magnorum per legem, & prophetas, aliosque qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israel doctrinæ & sapientiæ causa, (*a*) quia non solùm ipsos loquentes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse & dicentes & scribentes doctissimos fieri. Avus meus Jesus (*b*), postquam se ampliùs dedit ad diligentiam lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis à parentibus nostris traditi sunt: voluit & ipse scribere aliquid horum, quæ ad doctrinam & sapientiam pertinent: ut desiderantes discere, & illorum periti facti, magis magisque attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum benevolentia, & attentiori studio lectionem facere, & veniam habere (*c*) in illis, in quibus videmur sequentes imaginem sapientiæ, deficere in verborum compositione. Nam deficiunt (*d*) verba Hebraica, quando fuerint translata ad alteram linguam. Non autem solùm hæc, sed & ipsa lex, & prophetæ, cæteraque aliorum librorum, non (*e*) parvam habent differentiam, quando (*f*) inter se dicuntur. Nam in octavo & trigesimo anno temporibus Ptolemæi Evergetis regis (*g*), postquam perveni in Ægyptum, & cùm multum temporis ibi fuissem, inveni ibi libros relictos (*h*), non parvæ, neque contemnendæ doctrinæ. Itaque bonum & necessarium putavi & ipse aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum istum: & multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis, ad illa, quæ ad finem ducunt, librum istum dare, & illis (*i*) qui volunt animum intendere, & discere quemadmodum oporteat instituere mores, qui secundùm legem Domini proposuerint vitam agere.

(*a*) Gr. *Et cum non oporteat modò lectores ipsos peritiã adipisci, sed etiam earum rerum studiosos, exteris, tum loquendo, tum scribendo, esse posse utiles: Avus meus*, &c. (*b*) Quem unum ex Septuaginta Interpretibus fuisse multi volunt.

(*c*) *συγγνώμην ἔχειν* quod latini dicunt *veniam dare*. (*d*) Gr. *non parem vim habent* (*e*) i. multum differunt à verbis & sententiis Hebræis. (*f*) Gr. *ἐν ἑαυτοῖς*, *in se*, & in propria sua lingua. Hinc autem colligere est, jam tunc & Prophetas & alios sacros libros ex Hebræo versos. Utrum autem ab Septuaginta interpretibus, qui legem, hoc est Pentateuchum, verterunt sub Ptolemæo Philadelpho (ann. M. 3719. ante Chr. 285) dubitant nonnulli: Negat verò Hieronymus (*lib. 2. Comment. in Ezech. cap. 5. cum lib. 1. c. 16.*) cum Josepho & omni schola Judæorum. Vide annotata nostra ad c. 11. libri Esther, & Josephum in Antiquitatum Procemio. (*g*) i. Evergetis secundi sive Physconis, cujus annus 38. ab eo scilicet tempore quo cum fratre Philometore regnare cœperat, incidit in annum M. 3871. ante Chr. 131. Atque adeo ann. 154. post egregiè navatam operam Septuaginta Interpretum Pontificatum tunc gerente Hircano, Simonis Machabæi filio. (*h*) Gr. *ἀφόμοιον. paricalum*, i. par de pari descriptum exemplar. (*i*) Gr. *qui peregrè agentes, volunt discere.*

CAPUT PRIMUM.

Sapientia incomprehensibilis & in creaturis relucens, ab æterno originem à solo Deo omnipotente trahit, quam dat diligentibus ac timentibus ipsum: nam timor Domini, qui hic multipliciter commendatur, non solùm sapientiam, sed & reliquas secum affert virtutes: simplici autem corde ad Deum accedendum est.

1. Reg. 3. 9. & 4. 29. 1. Omnis sapientia à Domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante ævum.
2. Arenam maris, & pluviæ guttas, & dies sæculi quis dinumeravit? Altitudinem cœli, & latitudinem terræ, & profundum abyssi quis dimensus est?
3. Sapientiam Dei præcedentem omnia quis investigavit?
4. Prior omnium creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab ævo.
5. Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna.
6. Radix sapientiæ cui revelata est, & astutias illius quis agnovit?
7. Disciplina sapientiæ cui revelata est, & manifestata? & multiplicationem ingressus illius quis intellexit?
8. Unus est altissimus Creator omnipotens, & Rex potens, & metuendus nimis, sedens super thronum illius, & dominans Deus.
9. Ipse creavit illam in Spiritu sancto, & vidit, & dinumeravit, & mensus est.
10. Et effudit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem secundùm datum suum, & præbuit illam diligentibus se.
11. Timor Domini gloria, & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis.
12. Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiam, & gaudium, & longitudinem dierum.
13. Timenti Dominum benè erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur.
14. Dilectio Dei honorabilis sapientia.
15. Quibus autem apparuerit in visu, diligunt eam in visione, & in agnitione magnalium suorum.
16. ‖ Initium sapientiæ, timor Domini, & cum fidelibus in vulva concreatus est, cum electis fœminis graditur, & cum justis & fidelibus agnoscitur. ‖ Psal. 110. 10. Prov. 1. 7. & 9. 10.
17. Timor Domini, scientiæ religiositas.
18. Religiositas custodiet & justificabit cor, jucunditatem atque gaudium dabit.

19. Ti-

19. Timenti Dominum benè erit, & in diebus consummationis illius benedicetur.
20. Plenitudo sapientiæ est timere Deum, & plenitudo à fructibus illius.
21. Omnem domum illius implebit à generationibus, & receptacula à thesauris illius.
22. Corona sapientiæ, timor Domini, replens pacem, & salutis fructum:
23. & vidit, & dinumeravit eam: utraque autem sunt dona Dei.
24. Scientiam, & intellectum prudentiæ sapientia compartietur: & gloriam tenentium se, exaltat.
25. Radix sapientiæ est timere Dominum: & rami illius longævi.
26. In thesauris sapientiæ intellectus, & scientiæ religiositas: execratio autem peccatoribus sapientia.
27. Timor Domini expellit peccatum:
28. nam qui sine timore est, non poterit justificari: iracundia enim animositatis illius, subversio illius est.
29. Usque in tempus sustinebit patiens, & posteà redditio jucunditatis.
30. Bonus sensus usque in tempus abscondet verba illius, & labia multorum enarrabunt sensum illius.
31. In thesauris sapientiæ significatio disciplinæ:
32. execratio autem peccatori, cultura Dei.
33. Fili concupiscens sapientiam, conserva justitiam, & Deus præbebit illam tibi.
34. Sapientia enim & disciplina timor Domini: & quod beneplacitum est illi,
35. fides, & mansuetudo, & adimplebit thesauros illius.
36. Ne sis incredibilis timori Domini: & ne accesseris ad illum duplici corde.
37. Ne fueris hypocrita in conspectu hominum, & non scandalizeris in labiis tuis.
38. Attende in illis, ne fortè cadas, & adducas animæ tuæ inhonorationem,
39. & revelet Deus absconsa tua, & in medio synagogæ elidat te:
40. quoniam accessisti malignè ad Dominum, & cor tuum plenum est dolo & fallacia.

CAPUT II.

Deo serviturus stet in justitia, Dei timore & patientia; timentes verò Deum credant, fidantque in illum, & maximos hinc fructus accipient: væ autem incredulis & impatientibus: effectus quoque divini timoris explicantur.

Matth. 4. 1 Tim. 3 1. FIlli accedens ad servitutem Dei, sta in justitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.
2. Deprime cor tuum, & sustine: inclina aurem tuam, & suscipe verba intellectus: & ne festines in tempore obductionis.
3. Sustine sustentationes Dei: conjungere Deo, & sustine, ut crescat in novissimo vita tua.
4. Omne, quod tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habe:
P. 3. 6. 5. || quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines verò receptabiles in camino humiliationis.
6. Crede Deo, & recuperabit te: & dirige viam tuam, & spera in illum. Serva timorem illius, & in illo veterasce.
7. Metuentes Dominum sustinete misericordiam ejus: & non deflectatis ab illo ne cadatis.
8. Qui timetis Dominum, credite illi: & non evacuabitur merces vestra.
9. Qui timetis Dominum, sperate in illum: & in oblectationem veniet vobis misericordia.
10. Qui timetis Dominum diligite illum, & illuminabuntur corda vestra.
11. Respicite filii nationes hominum: & scitote quia nullus speravit in Domino, & confusus est.
12. || Quis enim permansit in mandatis ejus, & derelictus est? aut quis invocavit eum, & despexit illum? || Psal. 30. 1
13. Quoniam pius & misericors est Deus, & remittet in die tribulationis peccata: & protector est omnibus exquirentibus se in veritate.
14. Væ duplici corde, & labiis scelestis, & manibus malefacientibus, & peccatori || terram ingredienti duabus viis. || III. Reg. 18. 21.
15. Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo: & ideò non protegentur ab eo.
16. Væ his, qui perdiderunt sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diverterunt in vias pravas.
17. Et quid facient, cùm inspicere cœperit Dominus?
18. Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius: & || qui diligunt illum, conservabunt viam illius. || Joan. 14. 23.
19. Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita sunt ei: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius.
20. Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.
21. Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt usque ad inspectionem illius,
22. dicentes: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum.
23. Secundùm enim magnitudinem ipsius, sic & misericordia illius cum ipso est.

CAPUT III.

Honor parentum multiplicem Dei meretur benedictionem, & inhonoratio maledictionem: modestia animi laudatur contra curiositatem; & cor durum, nequam & superbum vituperatur, laudato sapiente & eleemosynam tribuente.

1. FIlii sapientiæ, ecclesia justorum: & natio illorum, obedientia & dilectio.
2. Judicium patris audite filii, & sic facite ut salvi sitis.
3. Deus enim honoravit patrem in filiis: & judicium matris exquirens, firmavit in filios.
4. Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & continebit se ab illis, & in oratione dierum exaudietur.
5. Et sicut qui thesaurizat, ita & qui honorificat matrem suam.
6. Qui honorat patrem suum, jucundabitur

in

in filiis, & in die orationis suæ exaudietur.

7. Qui honorat patrem suum, vita vivet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem.

8. Qui timet Dominum honorat parentes, & quasi dominis serviet his, qui se genuerunt.

|| Exod. 20. 12. Deut. 5. 16 Matt. 15. 4 Marc. 7. 10 Ephes. 6. 2. || Gen. 27. 27. & 49. 2

9. || In opere & sermone, & omni patientia honora patrem tuum,

10. ut superveniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in novissimo maneat.

11. || Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta.

12. Ne glorieris in contumelia patris tui: non enim est tibi gloria, ejus confusio:

13. gloria enim hominis ex honore patris sui, & dedecus filii pater sine honore.

14. Fili suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius:

15. & si defecerit sensu; veniam da, & ne spernas eum in virtute tua: eleemosyna enim patris non erit in oblivione.

16. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum,

17. & in justitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui: & sicut in sereno glacies solventur peccata tua.

18. Quàm malæ famæ est, qui dereliquit patrem: & est maledictus à Deo, qui exasperat matrem.

19. Fili in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris.

|| Phil. 2. 3. 20. || Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam:

21. quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.

|| Prov. 25. 7. 22. || Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus.

23. Non est enim tibi necessarium ea, quæ abscondita sunt, videre oculis tuis.

24. In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus ejus non eris curiosus.

25. Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi.

26. Multos quoque supplantavit suspicio illorum, & in vanitate detinuit sensus illorum.

27. Cor durum habebit malè in novissimo: & qui amat periculum, in illo peribit.

28. Cor ingrediens duas vias, non habebit successus, & pravus corde in illis scandalizabitur.

29. Cor nequam gravabitur in doloribus, & peccator adjiciet ad peccandum.

30. Synagogæ superborum non erit sanitas: frutex enim peccati radicabitur in illis, & non intelligetur.

31. Cor sapientis intelligitur in sapientia, & auris bona audiet cum omni concupiscentia sapientiam.

32. Sapiens cor, & intelligibile abstinebit se à peccatis, & in operibus justitiæ successus habebit.

|| Dan. 4. 24. 33. || Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis:

34. & Deus prospector est ejus qui reddit gratiam: meminit ejus in posterum, & in tempore casus sui inveniet firmamentum.

CAPUT IV.

Ad opera misericordiæ & sapientiam multipliciter hortatur, hujus ostendens utilitates: confusio bona & mala: non occultanda sapientia, nec veritati contradicendum: pro justitia certandum: verbo tuo opus respondeat: sis humanus erga subditos, & non avarus.

1. Fili eleemosynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne transvertas à paupere. Tob. 4. 7.

2. Animam esurientem ne despexeris: & non exasperes pauperem in inopia sua.

3. Cor inopis ne afflixeris, & non protrahas datum angustianti.

4. Rogationem contribulati ne abjicias: & non avertas faciem tuam ab egeno.

5. Ab inope ne avertas oculos tuos propter iram: & non relinquas quærentibus tibi retro maledicere:

6. maledicentis enim tibi in amaritudine animæ, exaudietur deprecatio illius: exaudiet autem eum, qui fecit illum.

7. Congregationi pauperum affabilem te facito, & presbytero humilia animam tuam, & magnato humilia caput tuum.

8. Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & responde illi pacifica in mansuetudine.

9. Libera eum, qui injuriam patitur de manu superbi: & non acidè feras in anima tua.

10. In judicando esto pupillis misericors ut pater, & pro viro matri illorum:

11. & eris tu velut filius Altissimi obediens, & miserebitur tui magis quàm mater.

12. Sapientia filiis suis vitam inspirat, & suscipit inquirentes se, & præibit in via justitiæ,

13. & qui illam diligit, diligit vitam: & qui vigilaverint ad illam, complectentur placorem ejus.

14. Qui tenuerint illam, vitam hæreditabunt: & quò introibit, benedicet Deus.

15. Qui serviunt ei, obsequentes erunt sancto: & eos, qui diligunt illam, diligit Deus.

16. Qui audit illam, judicabit Gentes: & qui intuetur illam, permanebit confidens.

17. Si crediderit ei, hæreditabit illam, & erunt in confirmatione creaturæ illius:

18. quoniam in tentatione ambulat cum eo, & in primis eligit eum.

19. Timorem & metum, & probationem inducet super illum: & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, donec tentet eum in cogitationibus suis, & credat animæ illius.

20. Et firmabit illum, & iter adducet directum ad illum, & lætificabit illum,

21. & denudabit absconsa sua illi, & thesaurizabit super illum scientiam & intellectum justitiæ.

22. Si autem oberraverit, derelinquet eum, & tradet eum in manus inimici sui.

23. Fili conserva tempus, & devita à malo.

24. Pro anima tua ne confundaris dicere verum.

Digitized by Google

25. Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam & gratiam.

26. Neque accipias faciem adversus faciem tuam, nec adversus animam tuam mendacium.

27. Ne reverearis proximum tuum in casu suo:

28. nec retineas verbum in tempore salutis. Non abscondas sapientiam tuam in decore suo.

29. In lingua enim sapientia dignoscitur: & sensus, & scientia, & doctrina in verbo sensati, & firmamentum in operibus justitiæ.

30. Non contradicas verbo veritatis ullo modo, & de mendacio ineruditionis tuæ confundere.

31. Non confundaris confiteri peccata tua, || & ne subjicias te omni homini pro peccato. ‖ Infr. 6.6.

32. Noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra ictum fluvii.

33. Pro justitia agonizare pro anima tua, & usque ad mortem certa pro justitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.

34. Noli citatus esse in lingua tua: & inutilis, & remissus in operibus tuis.

35. Noli esse sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos, & opprimens subjectos tibi.

36. Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.

CAPUT V.

Non permanendum in peccato ob confidentiam divitiarum, juventutis, fortitudinis aut misericordiæ Domini: ne sis vagus, sed firmus & mansuetus in via Domini, & cordatus in verbis: ne sis susurro aut bilinguis.

1. Noli attendere ad possessiones iniquas, & ne dixeris: Est mihi sufficiens vita: nihil enim proderit in tempore vindictæ & obductionis.

2. Ne sequaris in fortitudine tua concupiscentiam cordis tui:

3. & ne dixeris: Quomodo potui? aut Quis me subjiciet propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit.

4. Ne dixeris: Peccavi, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor.

5. De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adjicias peccatum super peccatum.

6. Et ne dicas: Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur.

7. || Misericordia enim, & ira ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira illius. ‖ Prov. 10. 6.

8. Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem.

9. Subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.

10. || Noli anxius esse in divitiis injustis: non enim proderunt tibi in die obductionis & vindictæ. ‖ Prov. 11. 4. 28.

11. Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam: sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua.

12. Esto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui & scientia, & prosequatur te verbum pacis & justitiæ.

13. Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas: & cum sapientia proferas responsum verum.

14. Si est tibi intellectus, responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, & confundaris.

15. Honor & gloria in sermone sensati, lingua verò imprudentis subversio est ipsius.

16. Non appelleris susurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris.

17. Super furem enim est confusio & pœnitentia, & denotatio pessima super bilinguem: susurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.

18. Justifica pusillum, & magnum similiter.

CAPUT VI.

Proximi dilectionem repellunt, improperium, invidia, ac ferocitas: quàm juvant dulcedo in verbis & pacifica conversatio: multiplices sunt amici, sed verus amicus non potest satis æstimari: quantum diligenda & conservanda sit sapientia: quærenda est prudentium societas, & servanda Dei præcepta.

1. Noli fieri pro amico inimicus proximo: improperium enim & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator invidus & bilinguis.

2. || Non te extollas in cogitatione animę tuæ velut taurus: ne fortè elidatur virtus tua per stultitiam, ‖ Rom. 12. 16. Philip. 2. 3.

3. & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in eremo.

4. Anima enim nequam disperdet qui se habet, & in gaudium inimicis dat illum, & deducet in sortem impiorum.

5. Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua eucharis in bono homine abundat.

6. Multi pacifici sint tibi, & consiliarius sit tibi unus de mille.

7. Si possides amicum, in tentatione posside eum, & ne facilè credas ei.

8. Est enim amicus secundùm tempus suum, & non permanebit in die tribulationis.

9. Et est amicus qui convertitur ad inimicitiam: & est amicus qui odium & rixam, & convitia denudabit.

10. Est autem amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis.

11. Amicus si permanserit fixus, erit tibi quasi coæqualis, & in domesticis tuis fiducialiter aget:

12. si humiliaverit se contra te, & à facie tua absconderit se, unanimem habebis amicitiam bonam.

13. Ab inimicis tuis separare, & ab amicis tuis attende.

14. Amicus fidelis, protectio fortis: qui autem invenit illum, invenit thesaurum.

15. Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius.

16. Amicus fidelis, medicamentum vitæ & immortalitatis : & qui metuunt Dominum, invenient illum.

17. Qui timet Deum æquè habebit amicitiam bonam : quoniam secundùm illum erit amicus illius.

18. Fili à juventute tua excipe doctrinam, & usque ad canos invenies sapientiam.

19. Quasi is qui arat, & seminat, accede ad eam, & sustine bonos fructus illius.

20. In opere enim ipsius exiguum laborabis, & citò edes de generationibus illius.

21. Quàm aspera est nimium sapientia indoctis hominibus, & non permanebit in illa excors.

22. Quasi lapidis virtus probatio erit in illis, & non demorabuntur projicere illam.

23. Sapientia enim doctrinæ secundùm nomen est ejus, & non est multis manifesta : quibus autem cognita est, permanet usque ad conspectum Dei.

24. Audi fili, & accipe consilium intellectus, & ne abjicias consilium meum.

25. Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum :

26. Subjice humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris vinculis ejus.

27. In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua conserva vias ejus.

28. Investiga illam, & manifestabitur tibi, & continens factus ne derelinquas eam :

29. in novissimis enim invenies requiem in ea, & convertetur tibi in oblectationem.

30. Et erunt tibi compedes ejus in protectionem fortitudinis, & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriæ :

31. decor enim vitæ est in illa, & vincula illius alligatura salutaris.

32. Stolam gloriæ indues eam, & coronam gratulationis superpones tibi.

33. Fili, si attenderis mihi, disces : & si accommodaveris animum tuum, sapiens eris.

34. Si inclinaveris aurem tuam, excipies doctrinam : & si dilexeris audire, sapiens eris.

‖ Infr. 8. 9. 35. ‖ In multitudine presbyterorum prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde conjungere, ut omnem narrationem Dei possis audire, & proverbia laudis non effugiant à te.

36. Et si videris sensatum, evigila ad eum, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus.

‖ Psal. 1. 2. 37. ‖ Cogitatum tuum habe in præceptis Dei, & in mandatis illius maximè assiduus esto : & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiæ dabitur tibi.

CAPUT VII.

Abstinendum à malis : vetantur ambitio, præsumptio, pusillanimitas, mendacium, verbositas coram presbyteris, & præsumptio in oblationibus : laus agriculturæ, bonæ mulieris & servi frugi : parentes filios erudiant, & filias edocent : filii honorent parentes : Deus ac sacerdotes ipsius honorandi : ad opera misericordiæ hortatur, & ad memoriam novissimorum.

1. NOli facere mala, & non te apprehendent.

2. Discede ab iniquo, & deficient mala abs te.

3. Fili, non semines mala in sulcis injustitiæ, & non metes ea in septuplum.

4. Noli quærere à domino ducatum, neque à rege cathedram honoris.

5. ‖ Non te justifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est : & penes regem noli velle videri sapiens. ‖ Job 9. 2 Psal. 142. 2 Eccles. 7. Lucæ 18. 11.

6. Noli quærere fieri judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates : ne fortè extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in æquitate tua.

7. Non pecces in multitudinem civitatis, ‖ Infr. 11. nec te immittas in populum,

8. ‖ neque alliges duplicia peccata : nec enim in uno eris immunis.

9. Noli esse pusillanimis in animo tuo :

10. exorare, & facere eleemosynam ne despicias.

11. Ne dicas : In multitudine munerum meorum respiciet Deus, & offerente me Deo altissimo, munera mea suscipiet.

12. Non irrideas hominem in amaritudine animæ : ‖ est enim qui humiliat & exaltat, ‖ 1. Reg. 2. circumspector Deus.

13. Noli arare mendacium adversùs fratrem tuum : neque in amicum similiter facias.

14. Noli velle mentiri omne mendacium : assiduitas enim illius non est bona.

15. Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum, & non iteres verbum in oratione tua.

16. Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab Altissimo.

17. Non te reputes in multitudine indisciplinatorum.

18. Memento iræ, quoniam non tardabit.

19. Humilia valdè spiritum tuum : quoniam vindicta carnis impii, ignis & vermis.

20. Noli prævaricari in amicum pecuniam differentem, neque fratrem charissimum auro spreveris.

21. Noli discedere à muliere sensata & bona, quam sortitus es in timore Domini : gratia enim verecundiæ illius super aurum.

22. ‖ Non lædas servum in veritate operantem, neque mercenarium dantem animam suam. ‖ Lev. 19. 13.

23. Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.

24. Pecora tibi sunt ? attende illis : & si sunt utilia, perseverent apud te.

25. Filii tibi sunt ? erudi illos, & curva illos à pueritia illorum.

26. Filiæ tibi sunt ? serva corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad illas.

27. Trade filiam, & grande opus feceris, & homini sensato da illam.

28. Mulier si est tibi secundùm animam tuam, non projicias illam : & odibili non credas te. In toto corde tuo

29. ‖ honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliviscaris : ‖ Tob. 4. 3.

30. memento quoniam nisi per illos natus non fuisses : & retribue illis, quomodò & illi tibi.

31. In tota anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica.

32. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit : & ministros ejus ne derelinquas.

33. ‖ Honora Deum ex tota anima tua, & ‖ Deut. 12. 18.

honorifica sacerdotes, & propurga te cum brachiis.

‖ Lev. 2.3. Num. 18. 15. 34. Da illis partem, ‖ sicut mandatum est tibi, primitiarum & purgationis: & de negligentia tua purga te cum paucis.

35. Datum brachiorum tuorum & sacrificium sanctificationis offeres Domino, & initia sanctorum:

36. & pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur propitiatio, & benedictio tua.

37. Gratia dati in conspectu omnis viventis, & mortuo non prohibeas gratiam.

‖ Rom. 12. 15. 38. ‖ Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula.

‖ Matth. 25. 36. 39. ‖ Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis.

40. In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.

CAPUT VIII.

Non contendendum cum potente, locuplete, linguato, indocto: non despiciendus pœnitens, nec senex: de mortuo inimico ne gaudeas: audiendi seniores, arguendi peccatores & contumeliosi: fœnerari: spondere: contra judicem: cum audace: cum iracundo: cum fatuis: cum extraneo.

1. NOn litiges cum homine potente, ne fortè incidas in manus illius.

‖ Matth. 25. 25. 2. ‖ Non contendas cum viro locuplete, ne fortè contra te constituat litem tibi.

‖ Infr. 31. 6 3. ‖ Multos enim perdidit aurum & argentum, & usque ad cor regum extendit, & convertit.

4. Non litiges cum homine linguato, & non strues in ignem illius ligna.

5. Non communices homini indocto, ne malè de progenie tua loquatur.

‖ 2. Cor. 2. 6 Gal. 6. 1. 6. Ne despicias hominem avertentem se à peccato, ‖ neque improperes ei: memento quoniam omnes in correptione sumus.

‖ Levit. 19. 32. 7. ‖ Ne spernas hominem in sua senectute: etenim ex nobis senescunt.

8. Noli de mortuo inimico tuo gaudere: sciens quoniam omnes morimur, & in gaudium nolumus venire.

‖ Sup. 6. 35. 9. ‖ Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium, & in proverbiis eorum conversare.

10. Ab ipsis enim disces sapientiam, & doctrinā intellectus, & servire magnatis sine querela.

11. Non te prætereat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à patribus suis:

12. quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.

13. Non incendas carbones peccatorum arguens eos, & ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum.

14. Ne contra faciem stes contumeliosi, ne sedeat quasi insidiator ori tuo.

‖ Infr. 29. 4 15. ‖ Noli fœnerari homini fortiori te: quòd si fœneraveris, quasi perditum habe.

16. Non spondeas super virtutem tuam: quòd si spoponderis, quasi restituens cogita.

17. Non judices contra judicem: quoniam secundùm quod justum est judicat.

‖ Gen. 4. 8. 18. ‖ Cum audace non eas in via, ne fortè gravet mala sua in te: ipse enim secundùm voluntatem suam vadit, & simul cum stultitia illius peries.

19. ‖ Cum iracundo non facies rixam, & cum audace non eas in desertum: quoniam quasi nihil est ante illum sanguis, & ubi non est adjutorium, elidet te. ‖ Prov. 22. 24.

20. Cum fatuis consilium non habeas: non enim poterunt diligere nisi quæ eis placent.

21. Coram extraneo ne facias consilium: nescis enim quid pariet.

22. Non omni homini cor tuum manifestes: ne fortè inferat tibi gratiam falsam, & convitietur tibi.

CAPUT IX.

Quàm sit prudenter cum mulieribus agendum, & quàm sit societas & affectus earum viris periculosa: amicus antiquus servandus: peccatoris gloria non zelanda: absis ab homine potestatem occidendi habente: cum sapientibus tractandum, & Deus præ oculis habendus.

1. NOn zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam.

2. Non des mulieri potestatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtutem tuam, & confundaris.

3. Ne respicias mulierem multivolam: ne fortè incidas in laqueos illius.

4. Cum saltatrice ne assiduus sis: nec audias illam, ne fortè pereas in efficacia illius.

5. ‖ Virginem ne conspicias, ne fortè scandalizeris in decore illius. ‖ Gen. 6. 2.

6. ‖ Ne des fornicariis animam tuam in ullo: ne perdas te, & hæreditatem tuam. ‖ Prov. 5. 2

7. Noli circumspicere in vicis civitatis, nec oberraveris in plateis illius.

8. ‖ Averte faciem tuam à muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam. ‖ Gen 34. 2 2. Reg. 11. 4. & 13. 1. Matth. 5. 28.

9. Propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.

10. Omnis mulier, quæ est fornicaria, quasi stercus in via conculcabitur.

11. Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt: colloquium enim illius quasi ignis exardescit.

12. Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum:

13. & non alterceris cum illa in vino, ne fortè declinet cor tuum in illam, & sanguine tuo labaris in perditionem.

14. Ne derelinquas amicum antiquum: novus enim non erit similis illi.

15. Vinum novum, amicus novus: veterascet, & cum suavitate bibes illud.

16. ‖ Non zeles gloriam, & opes peccatoris: non enim scis quæ futura sit illius subversio. ‖ Jud. 9. 4. 2. Reg. 15. 10.

17. Non placeat tibi injuria injustorum, sciens quoniam usque ad inferos non placebit impius.

18. Longè abesto ab homine potestatem habente occidendi, & non suspicaberis timorem mortis.

19. Et si accesseris ad illum, noli aliquid committere, ne fortè auferat vitam tuam.

20. Communionem mortis scito: quoniam in medio laqueorum ingredieris, & super dolentium arma ambulabis.

21. Secundùm virtutem tuam cave te à

pro-

proximo tuo, & cum sapientibus & prudentibus tracta.

22. Viri justi sint tibi convivæ, & in timore Dei sit tibi gloriatio,

23. & in sensu sit tibi cogitatus Dei, & omnis enarratio tua in præceptis Altissimi.

24. In manu artificum opera laudabuntur, & princeps populi in sapientia sermonis sui, in sensu verò seniorum verbum.

25. Terribilis est in civitate sua homo linguosus: & temerarius in verbo suo odibilis erit.

CAPUT X.

Sapiens judex, utilis; insipiens, perniciosus: rectorem subditi imitantur: omnia in manu Dei: injuriæ obliviscendum: detestatio superbiæ, injustitiæ, contumeliæ, avaritiæ: homo brevis vitæ post mortem vermis: discessus à Deo causa est superbiæ: gentes ob superbiam à Deo perditæ: laus timoris Dei: non despiciendus pauper justus, nec dives peccator honorandus: anima in mansuetudine servanda.

1. JUdex sapiens judicabit populum suum, & principatus sensati stabilis erit.

‖ Prov. 29. 12. 2. ‖ Secundùm judicem populi, sic & ministri ejus: & qualis rector est civitatis, tales & inhabitantes in ea.

‖ 3. Reg. 12. 14. 3. ‖ Rex insipiens perdet populum suum: & civitates inhabitabuntur per sensum potentium.

4. In manu Dei potestas terræ: & utilem rectorem suscitabit in tempus super illam.

5. In manu Dei prosperitas hominis, & super faciem scribæ imponet honorem suum.

6. Omnis injuriæ proximi ne memineris,
‖ Lev. 19. 13. ‖ & nihil agas in operibus injuriæ.

7. Odibilis coram Deo est & hominibus superbia: & execrabilis omnis iniquitas gentium.

8. ‖ Regnum à gente in gentem transfer-
‖ Dan. 4. 14. tur propter injustitias, & injurias, & contumelias, & diversos dolos.

9. Avaro autem nihil est scelestius. Quid superbit terra & cinis?

10. Nihil est iniquius quàm amare pecuniam: hic enim & animam suam venalem habet: quoniam in vita sua projecit intima sua.

11. Omnis potentatus brevis vita. Languor prolixior gravat medicum.

12. Brevem languorem præcidit medicus: sic & rex hodie est, & cras morietur.

13. Cùm enim morietur homo, hæreditabit serpentes, & bestias, & vermes.

14. Initium superbiæ hominis, apostatare à Deo:

15. quoniam ab eo, qui fecit illum, recessit
‖ Prov. 18. 12. cor ejus, ‖ quoniam initium omnis peccati est superbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, & subvertet eum in finem.

16. Propterea exhonoravit Dominus conventus malorum, & destruxit eos usque in finem.

17. Sedes ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.

18. Radices gentium superbarum arefecit Deus, & plantavit humiles ex ipsis gentibus.

19. Terras gentium evertit Dominus, & perdidit eas usque ad fundamentum.

20. Arefecit ex ipsis, & disperdidit eos, & cessare fecit memoriam eorum à terra.

21. Memoriam superborum perdidit Deus, & reliquit memoriam humilium sensu.

22. Non est creata hominibus superbia; neque iracundia nationi mulierum.

23. Semen hominum honorabitur hoc, quod timet Deum: semen autem hoc exhonorabitur, quod præterit mandata Domini.

24. In medio fratrum rector illorum in honore: & qui timent Dominum, erunt in oculis illius.

25. Gloria divitum, honoratorum, & pauperum, timor Dei est:

26. noli despicere hominem justum pauperem, & noli magnificare virum peccatorem divitem.

27. Magnus, & judex, & potens est in honore: & non est major illo, qui timet Deum.

28. ‖ Servo sensato liberi servient: ‖ & vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus, & inscius non honorabitur.

29. Noli extollere te in faciendo opere tuo, & noli cunctari in tempore angustiæ.

30. ‖ Melior est qui operatur, & abundat in omnibus, quàm qui gloriatur, & eget pane.

31. Fili in mansuetudine serva animam tuam, & da illi honorem secundùm meritum suum.

32. Peccantem in animam suam quis justificabit? & quis honorificabit exhonorantem animam suam?

33. Pauper gloriatur per disciplinam & timorem suum: & est homo qui honorificatur propter substantiam suam.

34. Qui autem gloriatur in paupertate, quantò magis in substantia? & qui gloriatur in substantia, paupertatem vereatur.

CAPUT XI.

Sapientia humiliati: ex specie nemo judicandus: de vestitu & honore non gloriandum: de re interrogandum ante judicium: non cumulanda temporalia, nec in illis fidendum aut gloriandum: bona & mala à Deo: & bonorum & malorum memor sis: in domum non quivis inducendus, & ab insidiis dolosi cavendum.

1. SApientia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatorum consedere illum faciet.

2. ‖ Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo.

3. Brevis in volatilibus est apis, & initium dulcoris habet fructus illius.

4. ‖ In vestitu ne glorieris umquam, nec in die honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera Altissimi solius, & gloriosa, & absconsa, & invisa opera illius.

5. Multi tyranni sederunt in throno, & insuspicabilis portavit diadema.

6. ‖ Multi potentes oppressi sunt validè, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum.

7. Priusquam interroges, ne vituperes quemquam; & cùm interrogaveris, corripe justè.

8. ‖ Priusquam audias, ne respondeas verbum: & in medio sermonum ne adjicias loqui.

 9. De

9. De ea re, quæ te non molestat, ne certeris: & in judicio peccantium ne consistas.

‖ 1.Tim.6.9. 10. Fili ne in multis sint actus tui: & ‖ si dives fueris, non eris immunis à delicto: si enim secutus fueris, non apprehendes: & non effugies, si præcucurreris.

‖ Eccli.4.9. 11. ‖ Est homo laborans, & festinans, & dolens impius, & tantò magis non abundabit.

12. Est homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens virtute, & abundans paupertate:

‖ Job 42.12 13. & ‖ oculus Dei respexit illum in bono, & erexit eum ab humilitate ipsius, & exaltavit caput ejus: & mirati sunt in illo multi, & honoraverunt Deum.

‖ Job 1.21. 14. ‖ Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.

15. Sapientia & disciplina, & scientia legis apud Deum. Dilectio, & viæ bonorum apud ipsum.

16. Error & tenebræ peccatoribus concreata sunt: qui autem exultant in malis, consenescunt in malo.

17. Datio Dei permanet justis, & profectus illius successus habebit in æternum.

18. Est qui locupletatur parcè agendo, & hæc est pars mercedis illius

‖ Luc.12.19 19. in eo quod dicit: ‖ Inveni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus:

20. & nescit quòd tempus præteriet, & mors appropinquet, & relinquat omnia aliis, & morietur.

21. Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum veterasce.

22. Ne manseris in operibus peccatorum. Confide autem in Deo, & mane in loco tuo.

23. Facile est enim in oculis Dei subitò honestare pauperem.

24. Benedictio Dei in mercedem justi festinat, & in hora veloci processus illius fructificat.

25. Ne dicas: Quid est mihi opus, & quæ erunt mihi ex hoc bona?

26. Ne dicas: Sufficiens mihi sum: & quid ex hoc pessimabor?

‖ Inf.18.25. 27. ‖ In die bonorum ne immemor sis malorum: & in die malorum ne immemor sis bonorum:

28. quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundùm vias suas.

29. Malitia horæ oblivionem fecit luxuriæ magnæ, & in fine hominis denudatio operum illius.

30. Ante mortem ne laudes hominem quemquam, quoniam in filiis suis agnoscitur vir.

31. Non omnem hominem inducas in domum tuam: multæ enim sunt insidiæ dolosi.

32. Sicut enim eructant præcordia fœtentium, & sicut perdix inducitur in caveam, & ut caprea in laqueum: sic & cor superborum, & sicut prospector videns casum proximi sui.

33. Bona enim in mala convertens insidiatur, & in electis imponet maculam.

34. A scintilla una augetur ignis, & ab uno doloso augetur sanguis: homo verò peccator sanguini insidiatur.

35. Attende tibi à pestifero, fabricat enim mala: ne fortè inducat super te subsannationem in perpetuum.

36. Admitte ad te alienigenam, & subvertet te in turbine, & abalienabit te à tuis propriis.

CAPUT XII.

Benefaciendum justo, impii verò & peccatores non suscipiendi: difficile est amicos ab inimicis dignoscere; nec inimicis umquam fidendum, quantumvis amicitiam simulent.

1. SI benefeceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa.

2. Benefac justo, & invenies retributionem magnam: & si non ab ipso, certè à Domino.

3. Non est enim ei benè qui assiduus est in malis, & eleemosynas non danti: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus.

4. ‖ Da misericordi, & ne suscipias peccatorem: & impiis & peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindictæ. ‖ Gal.6.10.

5. Da bono, & non receperis peccatorem.

6. Benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dari, ne in ipsis potentior te sit:

7. nam duplicia mala invenies in omnibus bonis, quæcumque feceris illi: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & impiis reddet vindictam.

8. Non agnoscetur in bonis amicus, & non abscondetur in malis inimicus.

9. In bonis viri, inimici illius in tristitia: & in malitia illius, amicus agnitus est.

10. Non credas inimico tuo in æternum: sicut enim æramentum, æruginat nequitia illius:

11. & si humiliatus vadat curvus, adjice animum tuum, & custodi te ab illo.

12. Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne fortè conversus in locum tuum, inquirat cathedram tuam: & in novissimo agnoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris.

13. Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropiant bestiis? & sic qui comitatur cum viro iniquo, & obvolutus est in peccatis ejus.

14. Una hora tecum permanebit: si autem declinaveris, non supportabit.

15. ‖ In labiis suis indulcat inimicus: & in corde suo insidiatur ut subvertat te in foveam. ‖ Jer.41.6.

16. In oculis suis lacrymatur inimicus: & si invenerit tempus, non satiabitur sanguine:

17. & si incurrerint tibi mala, invenies eum illic priorem:

18. In oculis suis lacrymatur inimicus, & quasi adjuvans suffodiet plantas tuas.

19. Caput suum movebit, & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

Digitized by Google

CAPUT XIII.

Periculosa sunt consortia cum superbo, divite, & potentiore: dilige Deum ac proximum: non convenit diviti cum paupere, & hoc despecto ille honoratur.

|| Deut. 7. 2

1. QUi tetigerit picem, inquinabitur ab ea: || & qui communicaverit superbo, induet superbiam.
2. Pondus super se tollet, qui honestiori se communicat. Et ditiori te ne socius fueris.
3. Quid communicabit cacabus ad ollam? quando enim se colliserint, confringetur.
4. Dives injustè egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit.
5. Si largitus fueris, assumet te: & si non habueris, derelinquet te.
6. Si habes, convivet tecum, & evacuabit te, & ipse non dolebit super te.
7. Si necessarius illi fueris, supplantabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi bona, & dicet: Quid opus est tibi?
8. Et confundet te in cibis suis, donec te exinaniat bis, & ter: & in novissimo deridebit te, & posteà videns derelinquet te, & caput suum movebit ad te.
9. Humiliare Deo, & expecta manus ejus.
10. Attende ne seductus in stultitiam humilieris.
11. Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris.
12. Advocatus à potentiore discede: ex hoc enim magis te advocabit.
13. Ne improbus sis, ne impingaris: & ne longè sis ab eo, ne eas in oblivionem.
14. Ne retineas ex æquo loqui cum illo: nec credas multis verbis illius: ex multa enim loquela tentabit te, & subridens interrogabit te de absconditis tuis.
15. Immitis animus illius conservabit verba tua: & non parcet de malitia, & de vinculis.
16. Cave tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subversione tua ambulas.
17. Audiens verò illa quasi in somnis vide, & vigilabis.
18. Omni vita tua dilige Deum, & invoca illum in salute tua.
19. Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximum sibi.
20. Omnis caro ad similem sibi conjungetur, & omnis homo simili sui sociabitur.
21. Si communicabit lupus agno aliquando, sic peccator justo.
22. || Quæ communicatio sancto homini ad canem? aut quæ pars diviti ad pauperem? || 2. Cor. 6. 14.
23. Venatio leonis onager in eremo: sic & pascua divitum, sunt pauperes.
24. Et sicut abominatio est superbo humilitas: sic & execratio divitis pauper.
25. Dives commotus confirmatur ab amicis suis: humilis autem cùm ceciderit expelletur & à notis.
26. Diviti decepto multi recuperatores: locutus est superba, & justificaverunt illum.
27. Humilis deceptus est, insuper & arguitur: locutus est sensatè, & non est datus ei locus.
28. Dives locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius usque ad nubes perducent.
29. Pauper locutus est, & dicunt: Quis est hic? & si offenderit, subvertent illum.
30. Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia: & nequissima paupertas in ore impii.
31. Cor hominis immutat faciem illius, sive in bona, sive in mala.
32. Vestigium cordis boni, & faciem bonam difficilè invenies, & cum labore.

CAPUT XIV.

Beatus qui non est verbo lapsus: avaro & livido perniciosæ divitiæ, & de utriusque miseriis: de substantia benefaciendum ante mortem quæ non tardat: de hominis fragilitate: beatus sapientiæ & justitiæ studiosus.

1. BEatus vir, qui non est lapsus verbo ex ore suo, & non est stimulatus in tristitia delicti. Infr. 19. 17.
2. Felix, qui non habuit animi sui tristitiam, & non excidit à spe sua.
3. Viro cupido & tenaci sine ratione est substantia, & homini livido ad quid aurum?
4. Qui acervat ex animo suo injustè, aliis congregat, & in bonis illius alius luxuriabitur.
5. Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit? & non jucundabitur in bonis suis.
6. Qui sibi invidet, nihil est illo nequius, & hæc redditio est malitiæ illius:
7. & si benè fecerit, ignoranter, & non volens facit: & in novissimo manifestat malitiam suam.
8. Nequam est oculus lividi: & avertens faciem suam, & despiciens animam suam.
9. Insatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis: non satiabitur donec consumat arefaciens animam suam.
10. Oculus malus ad mala: & non satiabitur pane, sed indigens & in tristitia erit super mensam suam.
11. Fili, si habes, benefac tecum, & Deo dignas oblationes offer.
12. Memor esto quoniam mors non tardat, & testamentum inferorum quia demonstratum est tibi: testamentum enim hujus mundi morte morietur.
13. || Ante mortem benefac amico tuo, & secundùm vires tuas exporrigens da pauperi. || Supr. 4. 1. Tob. 4. 7. Luc. 16. 9.
14. Non defrauderis à die bono, & particula boni doni non te prætereat.
15. Nonne aliis relinques dolores & labores tuos in divisione sortis?
16. Da, & accipe, & justifica animam tuam.
17. Ante obitum tuum operare justitiam: quoniam non est apud inferos invenire cibum.
18. || Omnis caro sicut fœnum veterascet, & sicut folium fructificans in arbore viridi. || Isaie 40. 6. Jacob. 1. 10. 1. Petr. 1. 24.
19. Alia generantur, & alia dejiciuntur: sic generatio carnis & sanguinis, alia finitur, & alia nascitur.
20. Omne opus corruptibile in fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cum illo.
21. Et omne opus electum justificabitur:

Digitized by

& qui operatur illud, honorabitur in illo.

‖ Psal. 1. 2.

22. ‖ Beatus vir, qui in sapientia morabitur, & qui in justitia sua meditabitur, & in sensu cogitabit circumspectionem Dei.

23. Qui excogitat vias illius in corde suo, & in absconditis suis intelligens, vadens post illam quasi investigator, & in viis illius consistens:

24. qui respicit per fenestras illius, & in januis illius audiens:

25. qui requiescit juxta domum illius, & in parietibus illius figens palum statuet casulam suam ad manus illius, & requiescent in casula illius bona per ævum:

26. statuet filios suos sub tegmine illius, & sub ramis ejus morabitur.

27. Protegetur sub tegmine illius à fervore, & in gloria ejus requiescet.

CAPUT XV.

Beatus qui in timore Dei aptat se ad sapientiam, quam stulti & mendaces non assequentur: peccata Deo non sunt adscribenda, sed homini qui ab illo conditus est libero arbitrio, propositis præceptis quæ servare poterat: Dei oculis omnia nuda sunt.

‡ S. Joannis Apostoli.

1. ‡ Qui timet Deum, faciet bona: & qui continens est justitiæ, apprehendet illam,

2. & obviabit illi quasi mater honorificata, & quasi mulier à virginitate suscipiet illum.

‖ Joan. 4. 10.

3. Cibabit illum pane vitæ & intellectus, ‖ & aqua sapientiæ salutaris potabit illum: & firmabitur in illo, & non flectetur:

4. & continebit illum, & non confundetur: & exaltabit illum apud proximos suos,

5. & in medio Ecclesiæ aperiet os ejus, & adimplebit illum spiritu sapientiæ & intellectus, & stola gloriæ vestiet illum.

6. Jucunditatem & exultationem thesaurizabit super illum, & nomine æterno hæreditabit illum.

7. Homines stulti non apprehendent illam, & homines sensati obviabunt illi, homines stulti non videbunt eam: longè enim abest à superbia & dolo.

8. Viri mendaces non erunt illius memores: & viri veraces invenientur in illa, & successum habebunt usque ad inspectionem Dei.

9. Non est speciosa laus in ore peccatoris:

10. quoniam à Deo profecta est sapientia: sapientiæ enim Dei astabit laus, & in ore fideli abundabit, & dominator dabit eam illi.

11. Non dixeris: Per Deum abest: quæ enim odit ne feceris.

12. Non dicas: Ille me implanavit: non enim necessarii sunt ei homines impii.

13. Omne execramentum erroris odit Dominus, & non erit amabile timentibus eum.

14. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui.

15. Adjecit mandata & præcepta sua:

‖ Matth. 19. 17. Joan. 8. 31. & 32.

16. ‖ si volueris mandata servare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere. *

* Jungendum cum si volueris.

17. Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam.

‖ Jerem. 21. 8.

18. ‖ Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi:

19. quoniam multa sapientia Dei, & fortis in potentia, videns omnes sine intermissione.

‖ Psalm. 33. 16. Hebr. 4. 13.

20. ‖ Oculi Domini ad timentes eum, & ipse agnoscit omnem operam hominis.

21. Nemini mandavit impiè agere, & nemini dedit spatium peccandi:

22. non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium & inutilium.

CAPUT XVI.

Non exultandum in filiis impiis: de ira Dei in malos & misericordia in bonos: magna sunt operum misericordiæ merita: Dei cognitioni ac judicio nemo se potest subtrahere, cujus opera sunt ab homine inscrutabilia.

1. Ne jucunderis in filiis impiis, si multiplicentur: nec oblecteris super ipsos, si non est timor Dei in illis.

2. Non credas vitæ illorum, & ne respexeris in labores eorum.

3. Melior est enim unus timens Deum, quàm mille filii impii.

4. Et utile est mori sine filiis, quàm relinquere filios impios.

5. Ab uno sensato inhabitabitur patria, tribus impiorum deseretur.

6. Multa talia vidit oculus meus, & fortiora horum audivit auris mea.

‖ Infr. 21. 10.

7. ‖ In synagoga peccantium exardebit ignis, & in gente incredibili exardescet ira.

‖ Gen. 6. 4.

8. ‖ Non exoraverunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt confidentes suæ virtuti:

9. & non pepercit peregrinationi Lot, & execratus est eos præ superbia verbi illorum.

10. Non misertus est illis, gentem totam perdens, & extollentem se in peccatis suis.

‖ Num. 14. 20. & 26. 51.

11. ‖ Et sicut sexcenta millia peditum, qui congregati sunt in duritia cordis sui: & si unus fuisset cervicatus, mirum, si fuisset immunis:

12. misericordia enim & ira est cum illo. Potens exoratio, & effundens iram:

13. secundùm misericordiam suam, sic correptio illius hominem secundùm opera sua judicat.

14. Non effugiet in rapina peccator, & non retardabit sufferentia misericordiam facientis.

‖ Rom. 2. 6.

15. Omnis misericordia faciet locum ‖ unicuique secundùm meritum operum suorum, & secundùm intellectum peregrinationis ipsius.

16. Non dicas: A Deo abscondar, & ex summo quis mei memorabitur?

17. In populo magno non agnoscar: quæ est enim anima mea in tam immensa creatura?

18. Ecce cœlum, & cœli cœlorum, abyssus, & universa terra, & quæ in eis sunt, in conspectu illius commovebuntur,

19. montes simul, & colles, & fundamenta terræ: cùm conspexerit illa Deus, tremore concutientur.

20. Et in omnibus his insensatum est cor: & omne cor intelligitur ab illo:

21. & vias illius quis intelligit, & procellam, quam nec oculus videbit hominis?

22. Nam plurima illius opera sunt in ab-

scon-

Digitized by Google

ſconſis: ſed opera juſtitiæ ejus quis enuntiabit? aut quis ſuſtinebit? Longè enim eſt teſtamentum à quibuſdam, & interrogatio omnium in conſummatione eſt.

23. Qui minoratur corde, cogitat inania: & vir imprudens, & errans cogitat ſtulta.

24. Audi me fili, & diſce diſciplinam ſenſus, & in verbis meis attende in corde tuo,

25. & dicam in æquitate diſciplinam, & ſcrutabor enarrare ſapientiam: & in verbis meis attende in corde tuo, & dico in æquitate ſpiritus virtutes, quas poſuit Deus in opera ſua ab initio, & in veritate enuntio ſcientiam ejus.

26. In judicio Dei opera ejus ab initio, & ab inſtitutione ipſorum diſtinxit partes illorum, & initia eorum in gentibus ſuis.

27. Ornavit in æternum opera illorum, nec eſurierunt, nec laboraverunt, & non deſtiterunt ab operibus ſuis.

28. Unuſquiſque proximum ſibi non anguſtiabit uſque in æternum.

29. Non ſis incredibilis verbo illius.

30. Poſt hæc Deus in terram reſpexit, & implevit illam bonis ſuis.

31. Anima omnis vitalis denuntiavit ante faciem ipſius, & in ipſam iterum reverſio illorum.

CAPUT XVII.

Creatio primorum parentum, donaque ipſis collata ac præcepta propoſita, diſtinctio generis humani in varias nationes, quibus rectores præpoſuit, illoſque & ipſorum opera univerſa perpetuò intuetur: virtus eleemoſynæ: exhortatur peccatores ad pœnitentiam, dum ſani ſunt, propoſita Dei miſericordia.

1. DEus creavit de terra hominem, & ſecundùm ‖ imaginem ſuam fecit illum. (‖ Gen. 1. 27 & 5. 1.)

2. Et iterum convertit illum in ipſam, & ſecundùm ſe veſtivit illum virtute.

3. Numerum dierum & tempus dedit illi, & dedit illi poteſtatem eorum, quæ ſunt ſuper terram.

4. Poſuit timorem illius ſuper omnem carnem, & dominatus eſt beſtiarum & volatilium.

5. ‖ Creavit ex ipſo adjutorium ſimile ſibi: conſilium, & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi; & diſciplina intellectus replevit illos. (‖ Gen. 2. 18)

6. Creavit illis ſcientiam ſpiritus, ſenſu implevit cor illorum, & mala & bona oſtendit illis.

7. Poſuit oculum ſuum ſuper corda illorum, oſtendere illis magnalia operum ſuorum,

8. ut nomen ſanctificationis collaudent: & gloriari in mirabilibus illius, ut magnalia enarrent operum ejus.

9. Addidit illis diſciplinam, & legem vitæ hæreditavit illos.

10. Teſtamentum æternum conſtituit cum illis, & juſtitiam & judicia ſua oſtendit illis.

11. Et magnalia honoris ejus vidit oculus illorum, & honorem vocis audierunt aures illorum, & dixit illis: Attendite ab omni iniquo.

12. Et mandavit illis unicuique de proximo ſuo.

13. Viæ illorum coram ipſo ſunt ſemper non ſunt abſconſæ ab oculis ipſius.

14. ‖ In unamquamque gentem præpoſuit rectorem: (‖ Rom. 13. 1)

15. & pars Dei, *Iſrael facta eſt manifeſta.*

16. Et omnia opera illorum velut ſol in conſpectu Dei: & oculi ejus ſine intermiſſione inſpicientes in viis eorum.

17. Non ſunt abſconſa teſtamenta per iniquitatem illorum, & omnes iniquitates eorum in conſpectu Dei.

18. ‖ Eleemoſyna viri quaſi ſignaculum cum ipſo, & gratiam hominis quaſi pupillam conſervabit: (‖ Infr. 29. 16.)

19. ‖ & poſtea reſurget, & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipſorum, & convertet in interiores partes terræ. (‖ Matth. 25. 35.)

20. Pœnitentibus autem dedit viam juſtitiæ, & confirmavit deficientes ſuſtinere, & deſtinavit illis ſortem veritatis.

21. Convertere ad Dominum, & relinque peccata tua:

22. precare ante faciem Domini, & minue offendicula.

23. Revertere ad Dominum, & avertere ab injuſtitia tua, & nimis odito execrationem:

24. & cognoſce juſtitias & judicia Dei, & ſta in ſorte propoſitionis, & orationis altiſſimi Dei.

25. In partes vade ſæculi ſancti, ‖ cum vivis & dantibus confeſſionem Deo. (‖ Pſal. 6. 6. Iſai. 38. 19.)

26. Non demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere. A mortuo quaſi nihil, perit confeſſio.

27. Confiteberis vivens, vivus & ſanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miſerationibus illius.

28. Quàm magna miſericordia Domini, & propitiatio illius, convertentibus ad ſe!

29. Nec enim omnia poſſunt eſſe in hominibus, quoniam non eſt immortalis filius hominis, & in vanitate malitiæ placuerunt.

30. Quid lucidius ſole? & hic deficiet. Aut quid nequius quàm quod excogitavit caro & ſanguis? & hoc arguetur.

31. Virtutem altitudinis cœli ipſe conſpicit: & omnes homines terra & cinis.

CAPUT XVIII.

Dei magnalia homini inſcrutabilia: hominis miſeria, & Dei erga illum miſeratio: proximo miſerendum: quomodo infirmus ſe habere debeat: quomodo ſit orandum: conſiderandum Dei judicium, & à propriis concupiſcentiis diſcedendum.

1. QUi vivit in æternum, creavit omnia ſimul. Deus ſolus juſtificabitur, & manet invictus rex in æternum. (Gen. 1. 1.)

2. Quis ſufficit enarrare opera illius?

3. Quis enim inveſtigabit magnalia ejus?

4. Virtutem autem magnitudinis ejus quis enuntiabit? aut quis adjiciet enarrare miſericordiam ejus?

5. Non eſt minuere, neque adjicere, nec eſt invenire magnalia Dei.

6. Cùm conſummaverit homo, tunc incipiet: & cùm quieverit, aporiabitur.

7. Quid eſt homo, & quæ eſt gratia illius? & quid

& quid est bonum, aut quid nequam illius?

|| Psal. 89. 10. 8. || Numerus dierum hominum ut multùm centum anni: quasi gutta aquæ maris deputati sunt: & sicut calculus arenæ, sic exigui anni in die ævi.

9. Propter hoc patiens est Deus in illis, & effundit super eos misericordiam suam.

10. Vidit præsumptionem cordis eorum quoniam mala est, & cognovit subversionem illorum quoniam nequam est.

11. Ideò adimplevit propitiationem suam in illis, & ostendit eis viam æquitatis.

12. Miseratio hominis circa proximum suum: misericordia autem Dei super omnem carnem.

13. Qui misericordiam habet, docet, & erudit quasi pastor gregem suum.

14. Miseretur excipientis doctrinam miserationis, & qui festinat in judiciis ejus.

15. Fili in bonis non des querelam, & in omni dato non des tristitiam verbi mali.

16. Nonne ardorem refrigerabit ros? sic & verbum melius quàm datum.

17. Nonne ecce verbum super datum bonum? sed utraque cum homine justificato.

18. Stultus acriter improperabit: & datus indisciplinati tabescere facit oculos.

19. Ante judicium para justitiam tibi, & antequam loquaris disce.

|| 1. Cor. 11. 28. 20. Ante languorem adhibe medicinam, || & ante judicium interroga teipsum, & in conspectu Dei invenies propitiationem.

21. Ante languorem humilia te, & in tempore infirmitatis ostende conversationem tuam.

|| Luc. 18. 1. 1. Thess. 5. 17. 22. || Non impediaris orare semper, & ne verearis usque ad mortem justificari: quoniam merces Dei manet in æternum.

23. Ante orationem præpara animam tuam: & noli esse quasi homo qui tentat Deum.

|| Supr. 7. 18. 24. || Memento iræ in die consummationis, & tempus retributionis in conversatione faciei.

|| Supr. 11. 27. 25. || Memento paupertatis in tempore abundantiæ, & necessitatum paupertatis in die divitiarum.

26. A manè usque ad vesperam immutabitur tempus, & hæc omnia citata in oculis Dei.

27. Homo sapiens in omnibus metuet, & in diebus delictorum attendet ab inertia.

28. Omnis astutus agnoscit sapientiam, & invenienti eam dabit confessionem.

29. Sensati in verbis & ipsi sapienter egerunt: & intellexerunt veritatem & justitiam, & impleverunt proverbia & judicia.

|| Rom. 6. 12. 13. & 13. 14. 30. || Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua avertere.

31. Si præstes animæ tuæ concupiscentias ejus, faciet te in gaudium inimicis tuis.

32. Ne oblecteris in turbis nec in modicis: assidua enim est commissio illorum.

33. Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore, & est tibi nihil in sacculo: eris enim invidus vitæ tuæ.

CAPUT XIX.

De vino, luxuria, loquacitate, citò credente, gaudente super iniquitate, odiente correptionem, exultante in malitia, discretione in verbis servanda, correptione, ficta humilitate, & laude tacentis.

1. Operarius ebriosus non locupletabitur: & qui spernit modica, paulatim decidet.

2. || Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes, & arguent sensatos: || Gen. 19. 33. 3. Reg. 11. 1.

3. & qui se jungit fornicariis, erit nequam: putredo & vermes hereditabunt illum, & extolletur in exemplum majus, & tolletur de numero anima ejus.

4. || Qui credit citò, levis corde est, & minorabitur: & qui delinquit in animam suam, insuper habebitur. || Jos. 9. 15. & 22. 11.

5. Qui gaudet iniquitate, denotabitur: & qui odit correptionem, minuetur vita: & qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.

6. Qui peccat in animam suam, pœnitebit: & qui jucundatur in malitia, denotabitur.

7. Ne iteres verbum nequam & durum, non minoraberis.

8. Amico & inimico noli narrare sensum tuum: & si est tibi delictum, noli denudare:

9. audiet enim te, & custodiet te, & quasi defendens peccatum odiet te, & sic aderit tibi semper.

10. Audisti verbum adversùs proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet.

11. A facie verbi parturit fatuus, tamquam gemitus partus infantis.

12. Sagitta infixa femori carnis, sic verbum in corde stulti.

13. || Corripe amicum, ne fortè non intellexerit, & dicat: Non feci: aut si fecerit, ne iterum addat facere. || Lev. 19. 17. Matth. 18. 15. Luca 17. 3.

14. Corripe proximum, ne fortè non dixerit: & si dixerit, ne fortè iteret. || Jac. 3. 8.

15. Corripe amicum: sæpè enim fit commissio.

16. Et non omni verbo credas: est qui labitur lingua, sed non ex animo.

17. || Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua? Corripe proximum antequam commineris.

18. Et da locum timori Altissimi: quia omnis sapientia timor Dei, & in illa timere Deum, & in omni sapientia dispositio legis.

19. Et non est sapientia nequitiæ disciplina: & non est cogitatus peccatorum prudentia.

20. Est nequitia, & in ipsa execratio: & est insipiens qui minuitur sapientia.

21. Melior est homo, qui minuitur sapientia, & deficiens sensu in timore, quàm qui abundat sensu, & transgreditur legem Altissimi.

22. Est solertia certa, & ipsa iniqua.

23. Et est qui emittit verbum certum enarrans veritatem. Est qui nequiter humiliat se, & interiora ejus plena sunt dolo:

24. & est qui se nimiùm submittit à multa humilitate: & est qui inclinat faciem

suam, & fingit se non videre quod ignoratum est:

25. & si ab imbecillitate virium vetetur peccare, si invenerit tempus malefaciendi, malefaciet.

26. Ex visu cognoscitur vir, & ab occursu faciei cognoscitur sensatus.

27. Amictus corporis & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo.

28. Est correptio mendax in ira contumeliosi: & est judicium, quod non probatur esse bonum: & est tacens, & ipse est prudens.

CAPUT XX.

De correptione, & correpti pœnitentia: de tacente, & loquace: de dono sapientis, & fatui: de falsa promissione & mendacio: de sapiente qui placet magnatis: de donis non accipiendis, & sapientia abscondita.

1. QUàm bonum est arguere, quàm irasci, & confitentem in oratione non prohibere!

‖ Inf. 30. 21. 2. ‖ Concupiscentia spadonis devirginabit juvenculam: 3. sic qui facit per vim judicium iniquum.

4. Quàm bonum est correptum manifestare pœnitentiam! sic enim effugies voluntarium peccatum.

5. Est tacens, qui invenitur sapiens: & est odibilis, qui procax est ad loquendum.

6. Est tacens non habens sensum loquelę: & est tacens sciens tempus aptum.

7. Homo sapiens tacebit usque ad tempus: lascivus autem, & imprudens non servabunt tempus.

8. Qui multis utitur verbis, lædet animam suam: & qui potestatem sibi sumit injustè, odietur.

9. Est processio in malis viro indisciplinato, & est inventio in detrimentum.

10. Est datum, quod non est utile: & est datum, cujus retributio duplex.

11. Est propter gloriam minoratio: & est qui ab humilitate levabit caput.

12. Est qui multa redimat modico pretio, & restituens ea in septuplum.

13. Sapiens in verbis seipsum amabilem facit: gratiæ autem fatuorum effundentur.

14. Datus insipientis non erit utilis tibi: oculi enim illius septemplices sunt.

15. Exigua dabit, & multa improperabit: & apertio oris illius inflammatio est.

16. Hodie fœneratur quis, & cras expetit: odibilis est homo hujusmodi.

17. Fatuo non erit amicus, & non erit gratia bonis illius:

18. qui enim edunt panem illius: falsæ linguæ sunt. Quoties, & quanti irridebunt eum?

19. Neque enim quod habendum erat, directo sensu distribuit: similiter & quod non erat habendum.

20. Lapsus falsæ linguæ, quasi qui in pavimento cadens: sic casus malorum festinanter veniet.

21. Homo acharis quasi fabula vana, in ore indisciplinatorum assidua erit.

22. Ex ore fatui reprobabitur parabola: non enim dicit illam in tempore suo.

23. Est qui vetatur peccare præ inopia, & in requie sua stimulabitur.

24. Est qui perdet animam suam præ confusione, & ab imprudenti persona perdet eam: personæ autem acceptione perdet se.

25. Est qui præ confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis.

26. Opprobrium nequam in homine mendacium, & in ore indisciplinatorum assiduè erit.

27. Potior fur quàm assiduitas viri mendacis: perditionem autem ambo hæreditabunt.

28. Mores hominum mendacium sine honore: & confusio illorum cum ipsis sine intermissione.

29. Sapiens in verbis producet seipsum, & homo prudens placebit magnatis.

30. Qui operatur terram suam, inaltabit acervum frugum: & qui operatur justitiam, ipse exaltabitur: qui verò placet magnatis, effugiet iniquitatem.

31. ‖ Xenia & dona excæcant oculos judicum, & quasi mutus in ore avertit correptiones eorum. ‖ Exo. 23. 8. Deut. 16. 19.

32. ‖ Sapientia absconsa & thesaurus invisus; quæ utilitas in utrisque? ‖ Inf. 41. 17.

33. Melior est qui celat insipientiam suam, quàm homo qui abscondit sapientiam suam.

CAPUT XXI.

Docet fugiendum peccatum: primùm in genere, deinde in specie productis variis peccatis.

1. FIli peccasti? non adjicias iterùm: sed & de pristinis deprecare ut tibi dimittantur.

2. Quasi à facie colubri fuge peccata: & si accesseris ad illa, suscipient te.

3. Dentes leonis dentes ejus, interficientes animas hominum.

4. Quasi rhomphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non est sanitas.

5. Objurgatio & injuriæ annullabunt substantiam: & domus quæ nimis locuples est, annullabitur superbia: sic substantia superbi eradicabitur.

6. Deprecatio pauperis ex ore usque ad aures ejus perveniet, & judicium festinatò adveniet illi.

7. Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris: & qui timet Deum, convertetur ad cor suum.

8. Notus à longè potens lingua audaci: & sensatus scit labi se ab ipso.

9. Qui ædificat domum suam impendiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hyeme.

10. ‖ Stuppa collecta synagoga peccantium, & consummatio illorum flamma ignis. ‖ Sup. 16. 7.

11. Via peccantium complanata lapidibus, & in fine illorum inferi, & tenebræ, & pœnæ.

12. Qui custodit justitiam, continebit sensum ejus.

13. Consummatio timoris Dei, sapientia & sensus.

14. Non erudietur, qui non est sapiens in bono.

15. Est autem sapientia, quæ abundat in malo: & non est sensus ubi est amaritudo.

16. Scientia sapientis tamquam inundatio abundabit, & consilium illius sicut fons vitæ permanet.

17. Cor fatui quasi vas confractum, & omnem sapientiam non tenebit.

18. Verbum sapiens quodcumque audierit scius laudabit, & ad se adjiciet: audivit luxuriosus, & displicebit illi, & projiciet illud post dorsum suum.

19. Narratio fatui quasi sarcina in via: nam in labiis sensati invenietur gratia.

20. Os prudentis quæritur in ecclesia, & verba illius cogitabunt in cordibus suis.

21. Tamquam domus exterminata, sic fatuo sapientia: & scientia insensati inenarrabilia verba.

22. Compedes in pedibus, stulto doctrina, & quasi vincula manuum super manum dextram.

23. Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacitè ridebit.

24. Ornamentum aureum prudenti doctrina, & quasi brachiale in brachio dextro.

25. Pes fatui facilis in domum proximi: & homo peritus confundetur à persona potentis.

26. Stultus à fenestra respiciet in domum: vir autem eruditus foris stabit.

27. Stultitia hominis auscultare per ostium: & prudens gravabitur contumelia.

28. Labia imprudentium stulta narrabunt: verba autem prudentium statera ponderabuntur.

29. In ore fatuorum cor illorum: & in corde sapientium os illorum.

30. Dum maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam.

31. Susurro coinquinabit animam suam, & in omnibus odietur: & qui cum eo manserit, odiosus erit: tacitus & sensatus honorabitur.

CAPUT XXII.

De lapidatione pigri, filio indisciplinato, filiaque fatua, musica in luctu, docente fatuum, mortuo plorando: cum stulto non loquendum: de corde stulti ac timidi: de servanda fide cum amico, & oris custodia.

1. IN lapide luteo lapidatus est piger, & omnes loquentur super aspernationem illius.

2. De stercore boum lapidatus est piger: & omnis, qui tetigerit eum, excutiet manus.

3. Confusio patris est de filio indisciplinato: filia autem in deminoratione fiet.

4. Filia prudens hæreditas viro suo: nam quæ confundit, in contumeliam fit genitoris.

5. Patrem & virum confundit audax, & ab impiis non minorabitur: ab utrisque autem inhonorabitur.

6. Musica in luctu importuna narratio: flagella & doctrina in omni tempore sapientia.

7. Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam.

8. Qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de gravi somno.

9. Cum dormiente loquitur qui enarrat stulto sapientiam: & in fine narrationis dicit: Quis est hic?

10. ‖ Supra mortuum plora, defecit enim lux ejus: & supra fatuum plora, defecit enim sensus.

11. Modicum plora supra mortuum, quoniam requievit.

12. Nequissimi enim nequissima vita super mortem fatui.

13. ‖ Luctus mortui septem dies: fatui autem & impii omnes dies vitæ illorum.

14. Cum stulto ne multùm loquaris, & cum insensato ne abieris.

15. Serva te ab illo, ut non molestiam habeas, & non coinquinaberis peccato illius.

16. Deflecte ab illo, & invenies requiem, & non acediaberis in stultitia illius.

17. Super plumbum quid gravabitur? & quod illi aliud nomen quàm fatuus?

18. ‖ Arenam, & salem, & massam ferri facilius est ferre quàm hominem imprudentem, & fatuum, & impium. ‖ Prov. 27. 3.

19. Loramentum ligneum colligatum in fundamento ædificii non dissolvetur: sic & cor confirmatum in cogitatione consilii.

20. Cogitatus sensati in omni tempore, metu non depravabitur.

21. Sicut pali in excelsis, & cœmenta sine impensa posita contra faciem venti non permanebunt:

22. sic & cor timidum in cogitatione stulti contra impetum timoris non resistet.

23. Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tempore non metuet, sic & qui in præceptis Dei permanet semper.

24. Pungens oculum deducit lacrymas: & qui pungit cor, profert sensum.

25. Mittens lapidem in volatilia, dejiciet illa: sic & qui convitiatur amico, dissolvit amicitiam.

26. Ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes: est enim regressus. Ad Amicum

27. si aperueris os triste, non timeas: est enim concordatio; excepto convitio, & improperio, & superbia, & mysterii revelatione, & plaga dolosa: in his omnibus effugiet amicus.

28. Fidem posside cum amico in paupertate illius, ut & in bonis illius læteris.

29. In tempore tribulationis illius permane illi fidelis, ut & in hæreditate illius cohæres sis.

30. Ante ignem camini vapor, & fumus ignis inaltatur: sic & ante sanguinem maledicta, & contumeliæ, & minæ.

31. Amicum salutare non confundar, à facie illius non me abscondam: & si mala mihi evenerint per illum, sustinebo.

32. Omnis qui audiet, cavebit se ab eo.

33. ‖ Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me? ‖ Psal. 140. 4.

CAPUT XXIII.

Oratio adversus superbiam, gulam & luxuriam: consuetudo jurandi vitanda, & indisciplinatus sermo afferens improperium: duo genera in peccato abundantiæ, & tertium adducens iram; confutatio hominis ad peccandum se hortantis: de peccatis in adulterio concurrentibus, & laude timoris Domini.

1. DOmine pater, & dominator vitæ meæ, ne derelinquas me in consilio eorum: nec sinas me cadere in illis.

2. Quis superponet in cogitatu meo flagella, & in corde meo doctrinam sapientiæ, ut ignorationibus eorum non parcant mihi, & non appareant delicta eorum,

3. & ne adincrescant ignorantiæ meæ, & multiplicentur delicta mea, & peccata mea abundent, & incidam in conspectu adver-

sariorum

lariorum meorum, & gaudeat super me inimicus meus?

4. Domine pater, & Deus vitæ meæ, ne derelinquas me in cogitatu illorum.

5. Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, & omne desiderium averte à me.

6. Aufer à me ventris concupiscentias, & concubitus concupiscentiæ ne apprehendant me, & animæ irreverenti & infrunitæ ne tradas me.

7. Doctrinam oris audite filii; & qui custodierit illam, non periet labiis, nec scandalizabitur in operibus nequissimis.

8. In vanitate sua apprehenditur peccator, & superbus & maledicus scandalizabitur in illis.

|| Exod. 20. 7. Matt. 5. 33.

9. || Jurationi non assuescat os tuum, multi enim casus in illa.

10. Nominatio verò Dei non sit assidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis.

11. Sicut enim servus interrogatus assiduè, à livore non minuitur: sic omnis jurans, & nominans, in toto à peccato non purgabitur.

12. Vir multùm jurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga:

13. Et si frustraverit, delictum illius super ipsum erit: & si dissimulaverit, delinquit dupliciter.

14. Et si in vacuum juraverit, non justificabitur: replebitur enim retributione domus illius.

15. Est & alia loquela contraria morti, non inveniatur in hæreditate Jacob.

16. Etenim à misericordibus omnia hæc auferentur, & in delictis non volutabuntur.

17. Indisciplinatæ loquelæ non assuescat os tuum: est enim in illa verbum peccati.

18. Memento patris & matris tuæ, in medio enim magnatorum consistis:

19. ne fortè obliviscatur te Deus in conspectu illorum, & assiduitate tua infatuatus, improperium patiaris, & maluisses non nasci, & diem nativitatis tuæ maledicas.

|| 2. Reg. 16. 7.

20. || Homo assuetus in verbis improperii, in omnibus diebus suis non erudietur.

21. Duo genera abundant in peccatis, & tertium adducit iram, & perditionem.

22. Anima calida quasi ignis ardens non extinguetur donec aliquid glutiat:

23. & homo nequam in ore carnis suæ non desinet donec incendat ignem.

24. Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens usque ad finem.

25. Omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam, & dicens: || Quis me videt?

|| Isai. 29. 15.

26. tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me: quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altissimus.

27. Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius, quoniam expellit à se timorem Dei hujusmodi hominis timor, & oculi hominum timentes illum:

28. & non cognovit quoniam oculi Domini multò plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominum corda intuentes in absconditas partes.

29. Domino enim Deo antequam crearentur, omnia sunt agnita: sic & post perfectum respicit omnia.

30. Hic in plateis civitatis vindicabitur, & quasi pullus equinus fugabitur: & ubi non speravit, apprehendetur.

31. Et erit dedecus omnibus, eò quòd non intellexerit timorem Domini.

32. || Sic & mulier omnis relinquens virum suum, & statuens hæreditatem ex alieno matrimonio:

|| Levit. 20. 10. Deut. 22. 22.

33. primò enim in lege Altissimi incredibilis fuit: secundò in virum suum deliquit: tertiò in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi.

34. Hæc in ecclesiam adducetur, & in filios ejus respicietur.

35. Non tradent filii ejus radices, & rami ejus non dabunt fructum.

36. Derelinquet in maledictum memoriam ejus, & dedecus illius non delebitur.

37. Et agnoscent qui derelicti sunt, quoniam nihil melius est quàm timor Dei: & nihil dulcius, quàm respicere in mandatis Domini.

38. Gloria magna est sequi Dominum: longitudo enim dierum assumetur ab eo.

CAPUT XXIV.

Sapientia multiplices suas laudes & originem describit, & mirè ad sui amplexum invitat, omnia suæ doctrinæ splendore illustrans.

1. Sapientia laudabit animam suam, & in Deo honorabitur, & in medio populi sui gloriabitur,

2. & in ecclesiis Altissimi aperiet os suum, & in conspectu virtutis illius gloriabitur,

3. & in medio populi sui exaltabitur, & in plenitudine sancta admirabitur,

4. & in multitudine electorum habebit laudem, & inter benedictos benedicetur, dicens:

5. Ego ex ore Altissimi prodivi primogenita ante omnem creaturam:

6. Ego feci in cœlis ut oriretur lumen indeficiens, & sicut nebula texi omnem terram:

7. Ego in altissimis habitavi, & thronus meus in columna nubis.

8. Gyrum cœli circuivi sola, & profundum abyssi penetravi, in fluctibus maris ambulavi,

9. & in omni terra steti: & in omni populo,

10. & in omni gente primatum habui:

11. & omnium excellentium & humilium corda virtute calcavi: & ‡ in his omnibus requiem quæsivi, & in hæreditate Domini morabor.

‡ In Assumpt. B. Virginis.

12. Tunc præcepit, & dixit mihi Creator omnium: & qui creavit me, requievit in tabernaculo meo,

13. & dixit mihi: In Jacob inhabita, & in Israel hæreditare, & in electis meis mitte radices.

14. || ‡ Ab initio, & ante sæcula creata sum, & usque ad futurum sæculum non desinam, & in habitatione sancta coram ipso ministravi.

|| Prov. 8. 22. ‡ In Præsentat. et missis votiv. B. Virg.

15. Et sic in Sion firmata sum, & in civitate sanctificata similiter requievi, & in Jerusalem potestas mea.

16. Et radicavi in populo honorificato, &

in parte Dei mei hæreditas illius, & in plenitudine sanctorum detentio mea.

17. Quasi cedrus exaltata sum in Libano, & quasi cypressus in monte Sion:

18. quasi palma exaltata sum in Cades, & quasi plantatio rosæ in Jericho:

19. Quasi oliva speciosa in campis, & quasi platanus exaltata sum juxta aquam in plateis.

20. Sicut cinnamomum, & balsamum aromatizans odorem dedi: quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris: * *

21. & quasi storax, & galbanus, & ungula, & gutta, & quasi Libanus non incisus vaporavi habitationem meam, & quasi balsamum non mistum odor meus.

22. Ego quasi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ.

23. Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris: & flores mei fructus honoris & honestatis.

24. Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei.

25. In me gratia omnis viæ & veritatis, in me omnis spes vitæ & virtutis.

26. Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini:

27. Spiritus enim meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & favum:

28. Memoria mea in generationes sæculorum.

29. || Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient.

30. Qui audit me, non confundetur: & qui operantur in me, non peccabunt.

31. Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.

32. Hæc omnia liber vitæ, & testamentum Altissimi, & agnitio veritatis.

33. Legem mandavit Moyses in præceptis justitiarum, & hæreditatem domui Jacob, & Israel promissiones.

34. Posuit David puero suo excitare regem ex ipso fortissimum, & in throno honoris sedentem in sempiternum.

35. || Qui implet quasi Phison sapientiam, & sicut Tigris in diebus novorum.

36. Qui adimplet quasi Euphrates sensum: || qui multiplicat quasi Jordanis in tempore messis.

37. Qui mittit disciplinam sicut lucem, & assistens quasi Gehon in die vindemiæ.

38. Qui perficit primus scire ipsam, & infirmior non investigabit eam.

39. A mari enim abundavit cogitatio ejus, & consilium illius ab abysso magna.

40. Ego sapientia effudi flumina.

41. Ego quasi trames aquæ immensæ de fluvio, ego quasi fluvii Dioryx, & sicut aquæductus exivi de paradiso.

42. Dixi: Rigabo hortum meum plantationum, & inebriabo prati mei fructum.

43. Et ecce factus est mihi trames abundans, & fluvius meus appropinquavit ad mare:

44. quoniam doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus, & enarrabo illam usque ad longinquum.

45. Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino.

46. Adhuc doctrinam quasi prophetiam effundam, & relinquam illam quærentibus sapientiam, & non desinam in progenies illorum usque in ævum sanctum.

47. || Videte quoniam non soli mihi laboravi, sed omnibus exquirentibus veritatem. || Inf. 33. 18

CAPUT XXV.

Tria quæ Domino placent, & tria quæ odit: novem insuspicabilia: laus timoris Dei: mulieris nequam mira detestatio: à muliere initium peccati & mortis: mulieris dominium non ferendum.

1. IN tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo, & hominibus:

2. Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier benè sibi consentientes.

3. Tres species odivit anima mea, & aggravor valdè animæ illorum:

4. Pauperem superbum: divitem mendacem: senem fatuum & insensatum.

5. Quæ in juventute tua non congregasti, quomodo in senectute tua invenies?

6. Quàm speciosum canitiei judicium, & presbyteris cognoscere consilium!

7. Quàm speciosa veteranis sapientia, & gloriosis intellectus, & consilium!

8. Corona senum multa peritia, & gloria illorum timor Dei.

9. Novem insuspicabilia cordis magnificavi, & decimum dicam in lingua hominibus:

10. Homo, qui jucundatur in filiis, vivens & videns subversionem inimicorum suorum.

11. || Beatus qui habitat cum muliere sensata, || & qui lingua sua non est lapsus, & qui non servivit indignis se. || Infr. 26. 1 || Sup. 14. 1 & 19. 16. Jacob 3. 2.

12. Beatus, qui invenit amicum verum, & qui enarrat justitiam auri audienti.

13. Quàm magnus, qui invenit sapientiam, & scientiam! sed non est super timentem Dominum:

14. timor Dei super omnia se superposuit:

15. beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei: qui tenet illum, cui assimilabitur?

16. Timor Dei initium dilectionis ejus: fidei autem initium agglutinandum est ei.

17. Omnis plaga, tristitia cordis est: & omnis malitia, nequitia mulieris.

18. Et omnem plagam, & non plagam videbit cordis:

19. & omnem nequitiam, & non nequitiam mulieris:

20. & omnem obductum, & non obductum odientium:

21. & omnem vindictam, & non vindictam inimicorum.

22. Non est caput nequius super caput colubri:

23. & non est ira super iram mulieris. || Commorari leoni & draconi placebit, quàm habitare cum muliere nequam. || Prov. 21. 19.

24. Nequitia mulieris immutat faciem ejus: & obcæcat vultum suum tamquam ursus: & quasi saccum ostendit. In medio proximorum ejus

25. ingemuit vir ejus, & audiens suspiravit modicum.

26. Brevis omnis malitia super malitiam

mu-

mulieris, ſors peccatorum cadat ſuper illam.

27. Sicut aſcenſus arenoſus in pedibus veterani, ſic mulier linguata homini quieto.

Infr.42.6. 28. ‖ Ne reſpicias in mulieris ſpeciem, & non concupiſcas mulierem in ſpecie.

29. Mulieris ira, & irreverentia, & confuſio magna.

30. Mulier ſi primatum habeat, contraria eſt viro ſuo.

31. Cor humile, & facies triſtis, & plaga cordis, mulier nequam.

32. Manus debiles, & genua diſſoluta, mulier quæ non beatificat virum ſuum.

Gen.3.6. 33. ‖ A muliere initium factum eſt peccati, & per illam omnes morimur.

34. Non des aquæ tuæ exitum, nec modicum; nec mulieri nequam veniam prodeundi.

35. Si non ambulaverit ad manum tuam, confundet te in conſpectu inimicorum.

36. A carnibus tuis abſcinde illam, ne ſemper te abutatur.

CAPUT XXVI.

Proponit viciſſim laudes bonæ mulieris, & vituperia malæ ac zelotypæ: filia cuſtodienda: tria timenda: duo contriſtantia, & duo periculoſa.

1. MUlieris bonæ beatus vir: numerus enim annorum illius duplex.

2. Mulier fortis oblectat virum ſuum, & annos vitæ illius in pace implebit.

3. Pars bona, mulier bona, in parte timentium Deum, dabitur viro pro factis bonis:

4. divitis autem, & pauperis cor bonum, in omni tempore vultus illorum hilaris.

5. A tribus timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit:

6. Delaturam civitatis: & collectionem populi:

7. calumniam mendacem, ſuper mortem omnia gravia.

8. dolor cordis & luctus, mulier zelotypa.

9. In muliere zelotypa flagellum linguæ, omnibus communicans.

10. Sicut boum jugum, quod movetur, ita & mulier nequam: qui tenet illam, quaſi qui apprehendit ſcorpionem.

11. Mulier ebrioſa, ira magna: & contumelia, & turpitudo illius non tegetur.

12. Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & palpebris illius agnoſcetur.

Infr.42.11 13. ‖ In filia non avertente ſe, firma cuſtodiam: ne inventa occaſione utatur ſe.

14. Ab omni irreverentia oculorum ejus cave, & ne mireris ſi te neglexerit.

15. Sicut viator ſitiens, ad fontem os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet, & contra omnem palum ſedebit, & contra omnem ſagittam aperiet pharetram donec deficiat.

16. Gratia mulieris ſedulæ delectabit virum ſuum, & oſſa illius impinguabit.

17. Diſciplina illius, datum Dei eſt.

18. Mulier ſenſata & tacita, non eſt immutatio eruditæ animæ.

19. Gratia ſuper gratiam, mulier ſancta & pudorata.

20. Omnis autem ponderatio non eſt digna continentis animæ.

21. Sicut ſol oriens mundo in altiſſimis Dei, ſic mulieris bonæ ſpecies in ornamentum domus ejus.

22. Lucerna ſplendens ſuper candelabrum ſanctum, & ſpecies faciei ſuper ætatem ſtabilem.

23. Columnæ aureæ ſuper baſes argenteas, & pedes firmi ſuper plantas ſtabilis mulieris.

24. Fundamenta æterna ſuper petram ſolidam, & mandata Dei in corde mulieris ſanctæ.

25. In duobus contriſtatum eſt cor meum, & in tertio iracundia mihi advenit:

26. Vir bellator deficiens per inopiam: & vir ſenſatus contemptus:

27. & qui tranſgreditur à juſtitia ad peccatum, Deus paravit eum ad rhomphæam.

28. Duæ ſpecies difficiles & periculoſæ mihi apparuerunt, difficilè exuitur negotians à negligentia: & non juſtificabitur caupo à peccatis labiorum.

CAPUT XXVII.

Ob inopiam & amorem divitiarum multi delinquunt: timor Domini conſtanter ſervandus: tentatio probat eum qui tentatur: ſequenda juſtitia, inconſtantia ſtulti, & modeſtia in verbis ſervanda: ſecreta amici non revelanda: de annuente oculo & inſidioſo.

1. PRopter inopiam multi deliquerunt: & qui quærit locupletari, avertit oculum ſuum.

2. Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur, ſic & inter medium venditionis & emptionis anguſtiabitur peccatum.

3. Contereтur cum delinquente delictum.

4. Si non in timore Domini tenueris te inſtanter, citò ſubvertetur domus tua.

5. Sicut in percuſſura cribri remanebit pulvis, ſic aporia hominis in cogitatu illius.

6. Vaſa figuli probat fornax, & homines juſtos tentatio tribulationis.

7. Sicut ruſticatio de ligno oſtendit fructum illius, ſic verbum ex cogitatu cordis hominis.

8. Ante ſermonem non laudes virum: hæc enim tentatio eſt hominum.

9. Si ſequaris juſtitiam, apprehendes illam: & indues quaſi poderem honoris, & inhabitabis cum ea, & proteget te in ſempiternum, & in die agnitionis invenies firmamentum.

10. Volatilia ad ſibi ſimilia conveniunt: & veritas ad eos, qui operantur illam, revertetur.

11. Leo venationi inſidiatur ſemper: ſic peccata operantibus iniquitates.

12. Homo ſanctus in ſapientia manet ſicut ſol: nam ſtultus ſicut luna mutatur.

13. In medio inſenſatorum ſerva verbum tempori: in medio autem cogitantium aſſiduus eſto.

14. Narratio peccantium odioſa, & riſus illorum in deliciis peccati.

15. Loquela multùm jurans, horripilationem capiti ſtatuet: & irreverentia ipſius obturatio aurium.

16. Effuſio ſanguinis in rixa ſuperborum: & maledictio illorum auditus gravis.

17. Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inveniet amicum ad animum ſuum.

18. Dilige proximum, & conjungere fide cum illo.

Digitized by

19. Quòd si denudaveris absconsa illius, non persequeris post eum.
20. Sicut enim homo, qui perdit amicum suum, sic & qui perdit amicitiam proximi sui.
21. Et sicut qui dimittit avem de manu sua, sic dereliquisti proximum tuum, & non eum capies:
22. non illum sequaris, quoniam longè abest: effugit enim quasi caprea de laqueo: quoniam vulnerata est anima ejus:
23. ultrà eum non poteris colligare. Et maledicti est concordatio:
24. denudare autem amici mysteria, desperatio est animæ infelicis.
25. Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo eum abjiciet:
26. In conspectu oculorum tuorum conculcabit os suum, & super sermones tuos admirabitur: novissimè autem pervertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum.
27. Multa odivi, & non coæquavi ei, & Dominus odiet illum.
28. Qui in altum mittit lapidem, super caput ejus cadet: & plaga dolosa, dolosi dividet vulnera.
29. Et qui foveam fodit, incidit in eam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alii ponit, peribit in illo.
30. Facienti nequissimum consilium, super ipsum devolvetur, & non agnoscet unde adveniat illi.
31. Illusio, & improperium superborum, & vindicta sicut leo insidiabitur illi.
32. Laqueo peribunt qui oblectantur casu justorum: dolor autem consumet illos antequam moriantur.
33. Ira & furor, utraque execrabilia sunt, & vir peccator continens erit illorum.

CAPUT XXVIII.

Non quærenda vindicta, sed offensa remittenda: ab ira ac lite cessandum: mala linguæ & pericula ipsius, & de tertia lingua: aures sepiendæ adversus linguam nequam, orique frænum imponendum.

Deut. 32. 35. 1. QUi vindicari vult, à Domino inveniet vindictam, & peccata illius servans
Matt. 6. 14. servabit.
Marc. 11. 25. 2. Relinque proximo tuo nocenti te: &
Rom. 12. 19. tunc deprecanti tibi peccata solventur.
3. Homo homini reservat iram, & à Deo quærit medelam?
4. In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur?
5. Ipse cùm caro sit, reservat iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius?
6. Memento novissimorum, & desine inimicari:
7. Tabitudo enim & mors imminent in mandatis ejus.
8. Memorare timorem Dei, & non irascaris proximo.
9. Memorare testamentum Altissimi, & despice ignorantiam proximi.
10. Abstine te à lite, & minues peccata:
11. homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam.
12. Secundùm enim ligna silvæ sic ignis exardescit: & secundùm virtutem hominis, sic iracundia illius erit, & secundùm substantiam suam exaltabit iram suam:
13. Certamen festinatum incendit ignem: & lis festinans effundit sanguinem: & lingua testificans adducit mortem.
14. Si sufflaveris in scintillam quasi ignis exardebit: & si expueris super illam, extinguetur: utraque ex ore proficiscuntur.
15. Susurro & bilinguis maledictus: multos enim turbabit pacem habentes.
16. Lingua tertia multos commovit, & dispersit illos de gente in gentem.
17. Civitates muratas divitum destruxit, & domos magnatorum effodit.
18. Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissolvit.
19. Lingua tertia mulieres viratas ejecit, & privavit illas laboribus suis.
20. Qui respicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum, in quo requiescat.
21. Flagelli plaga livorem facit: plaga autem linguæ comminuet ossa.
22. Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam.
23. Beatus qui tectus est à lingua nequam, qui in iracundiam illius non transivit, & qui non attraxit jugum illius, & in vinculis ejus non est ligatus:
24. jugum enim illius, jugum ferreum est: & vinculum illius vinculum æreum est.
25. Mors illius, mors nequissima: & utilis potiùs infernus quàm illa.
26. Perseverantia illius non permanebit, sed obtinebit vias injustorum: & in flamma sua non comburet justos.
27. Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus lædet illos.
28. Sepi aures tuas spinis, linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia & seras.
29. Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frænos ori tuo rectos:
30. & attende ne fortè labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.

CAPUT XXIX.

Per mutuum subveniendum proximo, fidesque mutuanti servanda: & quamquam multi fidem fallant, non tamen ob id cessandum ab eleemosyna, cujus laudes describit: fidejussori gratia habenda est, fidesque servanda: in quibus consistat initium vitæ hominis disserit, & de vagis & ingratis hospitibus.

1. QUi facit misericordiam, fœneratur proximo suo: & qui prævalet manu, mandata servat.
2. Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius, & iterum redde proximo in tempore suo.
3. Confirma verbum, & fideliter age cum illo: & in omni tempore invenies quod tibi necessarium est.
4. Multi quasi inventionem æstimaverunt fœnus, & præstiterunt molestiam his, qui se adjuverunt.

5. Do-

Digitized by Google

5. Donec accipiant, osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant vocem suam:

6. & in tempore redditionis postulabit tempus, & loquetur verba tædii & murmurationum, & tempus causabitur:

7. si autem potuerit reddere, adversabitur, solidi vix reddet dimidium, & computabit illud quasi inventionem:

8. sin autem, fraudabit illum pecunia sua, & possidebit illum inimicum gratis:

9. & convitia & maledicta reddet illi, & pro honore & beneficio reddet illi contumeliam.

10. Multi non causa nequitiæ non fenerati sunt, sed fraudari gratis timuerunt.

11. Verumtamen super humilem animo fortior esto, & pro eleemosyna non trahas illum.

12. Propter mandatum assume pauperem: & propter inopiam ejus ne dimittas eum vacuum.

13. Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum: & non abscondas illam sub lapide in perditionem.

14. Pone thesaurum tuum in præceptis Altissimi, & proderit tibi magis quàm aurum.

† Tob. 4. 10. Inf. 17. 18. 15. || Conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.

16. 17. 18. Super scutum potentis, & super lanceam adversus inimicum tuum pugnabit.

19. Vir bonus fidem facit pro proximo suo: & qui perdiderit confusionem, derelinquet sibi.

20. Gratiam fidejussoris ne obliviscaris: dedit enim pro te animam suam.

21. Repromissorem fugit peccator & immundus.

22. Bona repromissoris sibi ascribit peccator: & ingratus sensu derelinquet liberantem se.

23. Vir repromittit de proximo suo: & cùm perdiderit reverentiam, derelinquetur ab eo.

24. Repromissio nequissima multos perdidit dirigentes, & commovit illos quasi fluctus maris.

25. Viros potentes gyrans migrare fecit, & vagati sunt in gentibus alienis.

26. Peccator transgrediens mandatum Domini, incidet in promissionem nequam: & qui conatur multa agere, incidet in judicium.

27. Recupera proximum secundùm virtutem tuam, & attende tibi ne incidas.

|| Inf. 39. 31. 28. || Initium vitæ hominis aqua & panis, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem.

29. Melior est victus pauperis sub tegmine asserum: quàm epulæ splendidæ in peregrè sine domicilio.

30. Minimum pro magno placeat tibi, & improperium peregrinationis non audies.

31. Vita nequam hospitandi de domo in domum: & ubi hospitabitur, non fiducialiter aget, nec aperiet os.

32. Hospitabitur, & pascet, & potabit ingratos, & ad hæc amara audiet.

33. Transi hospes, & orna mensam: & quæ in manu habes, ciba cæteros.

34. Exi à facie honoris amicorum meorum: necessitudine domus meæ hospitio mihi factus est frater.

35. Gravia hæc homini habenti sensum: correptio domus, & improperium fœneratoris.

CAPUT XXX.

Filii in disciplinam educandi, & quàm sit perniciosum illis indulgere: corporis sanitas præstat divitiis: & quàm sit noxia & fugienda homini tristitia, cordis verò jucunditas quàm sit utilis.

1. QUi diligit filium suum, assiduat illi flagella, ut lætetur in novissimo suo, & non palpet proximorum ostia. Prov. 13. 24. & 23. 13.

2. Qui docet filium suum, laudabitur in illo, & in medio domesticorum in illo gloriabitur.

3. || Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum, & in medio amicorum gloriabitur in illo. || Deut. 6. 7.

4. Mortuus est pater ejus, & quasi non est mortuus: similem enim sibi reliquit post se.

5. In vita sua vidit, & lætatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis.

6. Reliquit enim defensorem domus contra inimicos, & amicis reddentem gratiam.

7. Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua, & super omnem vocem turbabuntur viscera ejus.

8. Equus indomitus evadit durus, & filius remissus evadet præceps.

9. Lacta filium, & paventem te faciet: lude cum eo, & contristabit te.

10. Non corrideas illi, ne doleas, & in novissimo obstupescent dentes tui.

11. Non des illi potestatem in juventute, & ne despicias cogitatus illius.

12. || Curva cervicem ejus in juventute, & tunde latera ejus dum infans est, ne fortè induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ. || Sup. 7. 25.

13. Doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas.

14. Melior est pauper sanus, & fortis viribus, quàm dives imbecillis, & flagellatus malitia.

15. Salus animæ in sanctitate justitiæ, melior est omni auro & argento: & corpus validum quàm census immensus:

16. Non est census super censum salutis corporis: & non est oblectamentum super cordis gaudium.

17. Melior est mors quàm vita amara; & requies æterna quàm languor perseverans.

18. Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularum circumpositæ sepulchro.

19. || Quid proderit libatio idolo? nec enim manducabit, nec odorabit: || Dan. 14. 6.

20. sic qui effugatur à Domino, portans mercedes iniquitatis:

21. || videns oculis, & ingemiscens, sicut spado complectens virginem, & suspirans. || Sap. 20. 2.

22. Tristitiam non des animæ tuæ, & non affligas temetipsum in consilio tuo. || Prov. 12. 25. & 15. 13. & 17. 22.

23. Jucunditas cordis hæc est vita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis: & exultatio viri est longævitas.

24. Miserere animæ tuæ placens Deo, & contine: congrega cor tuum in sanctitate ejus: & tristitiam longè repelle à te.

25. || Multos enim occidit tristitia, & non est utilitas in illa. || 2. Cor. 7. 10.

26. Zelus & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectam adducet cogitatus.

27. Splendidum cor, & bonum in epulis est: epulæ enim illius diligenter fiunt.

Digitized by Google

CAPUT XXXI.

Vigilia honestatis: cogitatus præscientiæ: labor divitis & pauperis: diligens aurum: multi casus in auro: laus divitis sine macula: modestia in mensa servanda: laus sobrietatis, & vituperatio gulæ: laus usus modici vini, & vituperatio immodici.

1. VIgilia honestatis tabefaciet carnes, & cogitatus illius auferet somnum.
2. Cogitatus præscientiæ avertit sensum, & infirmitas gravis sobriam facit animam.
3. Laboravit dives in congregatione substantiæ, & in requie sua replebitur bonis suis.
4. Laboravit pauper in diminutione victus, & in fine inops fit.
5. Qui aurum diligit, non justificabitur: & qui insequitur consumptionem, replebitur ex ea.
6. ‖ Multi dati sunt in auro casus, & facta est in specie ipsius perditio illorum.
7. Lignum offensionis est aurum sacrificantium: væ illis, qui sectantur illud, & omnis imprudens deperiet in illo.
8. ‡ Beatus dives, qui inventus est sine macula: & qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia, & thesauris.
9. Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua.
10. Qui probatus est in illo, & perfectus est, erit illi gloria æterna: qui potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala, & non fecit:
11. ideò stabilita sunt bona illius in Domino, & eleemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia sanctorum.
12. Supra mensam magnam sedisti? non aperias super illam faucem tuam prior.
13. Non dicas sic: Multa sunt, quæ super illam sunt:
14. memento quoniam malus est oculus nequam.
15. Nequius oculo quid creatum est? ideò ab omni facie sua lacrymabitur: cùm viderit,
16. ne extendas manum tuam prior, & invidia contaminatus erubescas.
17. Ne comprimaris in convivio.
18. Intellige quæ sunt proximi tui ex teipso:
19. utere quasi homo frugi his, quæ tibi apponuntur: ne, cùm manducas multum, odio habearis.
20. Cessa prior causa disciplinæ: & noli nimius esse, ne fortè offendas.
21. Et si in medio multorum sedisti, prior illis ne extendas manum tuam, nec prior poscas bibere.
22. Quàm sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem.
23. Vigilia, cholera, & tortura viro infrunito:
24. somnus sanitatis in homine parco: dormiet usque manè, & anima illius cum ipso delectabitur.
25. Et si coactus fueris in edendo multum, surge è medio, evome: & refrigerabit te, & non adduces corpori tuo infirmitatem.
26. Audi me fili, & ne spernas me: & in novissimo invenies verba mea.
27. In omnibus operibus tuis esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi.
28. Splendidum in panibus benedicent labia multorum, & testimonium veritatis illius fidele.
29. Nequissimo in pane murmurabit civitas, & testimonium nequitiæ illius verum est.
30. Diligentes in vino noli provocare: ‖ multos enim exterminavit vinum. ‖ Judith. 13.4.
31. Ignis probat ferrum durum: sic vinum corda superborum arguet in ebrietate potatum.
32. Æqua vita hominibus, vinum in sobrietate: si bibas illud moderatè, eris sobrius.
33. Quæ vita est ei, qui minuitur vino?
34. Quid defraudat vitam? Mors.
35. ‖ Vinum in jucunditatem creatum est, ‖ Psal. 103. 15. Prov. 31. 4.
& non in ebrietatem, ab initio.
36. Exultatio animæ & cordis vinum moderatè potatum.
37. Sanitas est animæ & corpori sobrius potus.
38. Vinum multum potatum, irritationem, & iram, & ruinas multas facit.
39. Amaritudo animæ vinum multum potatum.
40. Ebrietatis animositas, imprudentis offensio, minorans virtutem, & faciens vulnera.
41. In convivio vini non arguas proximum: & non despicias eum in jucunditate illius:
42. verba improperii non dicas illi: & non premas illum in repetendo.

CAPUT XXXII.

Officium boni rectoris: major natu loquatur: tacendum ubi non est qui audiat: jucunditas musicæ in convivio: adolescenti tacendum: laus taciturnitatis: discutienda propria domus: laus timoris Domini: peccator vitat correptionem: absque consilio nihil agendum.

1. REctorem te posuerunt? noli extolli: esto in illis quasi unus ex ipsis.
2. Curam illorum habe, & sic conside, & omni cura tua explicita recumbe:
3. ut læteris propter illos, & ornamentum gratiæ accipias coronam, & dignationem consequaris corrogationis.
4. Loquere major natu: decet enim te
5. primum verbum diligenti scientia, & non impedias musicam.
6. Ubi auditus non est, non effundas sermonem, & importunè noli extolli in sapientia tua.
7. Gemmula carbunculi in ornamento auri, & comparatio musicorum in convivio vini.
8. Sicut in fabricatione auri signum est smaragdi, sic numerus musicorum in jucundo & moderato vino.
9. Audi tacens, & pro reverentia accedet tibi bona gratia.
10. Adolescens loquere in tua causa vix.
11. Si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum.
12. In multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens.
13. In medio magnatorum non præsumas: & ubi sunt senes, non multùm loquaris.
14. Ante grandinem præibit coruscatio: & ante verecundiam præibit gratia, & pro reverentia accedet tibi bona gratia.

15. Et hora ſurgendi non te trices: præcurre autem prior in domum tuam, & illic avocare, & illic lude,

16. & age conceptiones tuas, & non in delictis & verbo ſuperbo.

17. Et ſuper his omnibus benedicito Dominum, qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis ſuis.

18. Qui timet Dominum, excipiet doctrinam ejus: & qui vigilaverint ad illum, invenient benedictionem.

19. Qui quærit legem, replebitur ab ea: & qui inſidioſè agit, ſcandalizabitur in ea.

20. Qui timent Dominum, invenient judicium juſtum, & juſtitias quaſi lumen accendent.

21. Peccator homo vitabit correptionem, & ſecundùm voluntatem ſuam inveniet comparationem.

22. Vir conſilii non diſperdet intelligentiam, alienus & ſuperbus non pertimeſcet timorem:

23. etiam poſtquam fecit cum eo ſine conſilio, & ſuis inſectationibus arguetur.

24. Fili ſine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis.

25. In via ruinæ non eas, & non offendes in lapides: nec credas te viæ laborioſæ, ne ponas animæ tuæ ſcandalum:

26. & à filiis tuis cave, & à domeſticis tuis attende.

27. In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ: hoc eſt enim conſervatio mandatorum.

28. Qui credit Deo, attendit mandatis: & qui confidit in illo, non minorabitur.

CAPUT XXXIII.

Laudantur timens Dominum & ſapiens: inconſtantia præcordiorum fatui: amicus ſubſannator: dies & tempora à Deo ſunt, qui & reliqua omnia creavit, ac diſpoſuit, in cujus manu eſt homo ut lutum in manu figuli: malum contra bonum: poſſeſſio non in vita, ſed in morte diſtribuenda aliis: & quomodo ſervi ſint tractandi.

1. TImenti Dominum non occurrent mala, ſed in tentatione Deus illum conſervabit, & liberabit à malis.

2. Sapiens non odit mandata & juſtitias, & non illidetur quaſi in procella navis.

3. Homo ſenſatus credit legi Dei, & lex illi fidelis.

4. Qui interrogationem manifeſtat, parabit verbum, & ſic deprecatus exaudietur, & conſervabit diſciplinam, & tunc reſpondebit.

‖ Supr.21.17. 5. ‖ Præcordia fatui quaſi rota carri: & quaſi axis verſatilis cogitatus illius.

6. Equus emiſſarius, ſic & amicus ſubſannator, ſub omni ſupraſedente hinnit.

7. Quare dies diem ſuperat, & iterum lux lucem, & annus annum à ſole?

8. A Domini ſcientia ſeparati ſunt, facto ſole, & præceptum cuſtodiente.

9. Et immutavit tempora, & dies feſtos ipſorum, & in illis dies feſtos celebraverunt ad horam.

10. Ex ipſis exaltavit & magnificavit Deus, & ex ipſis poſuit in numerum dierum. Et omnes homines de ſolo, ‖ & ex terra, unde
‖ Gen.2.7. creatus eſt Adam.

11. In multitudine diſciplinæ Dominus ſeparavit eos, & immutavit vias eorum.

12. Ex ipſis benedixit, & exaltavit: & ex ipſis ſanctificavit, & ad ſe applicavit: & ex ipſis maledixit, & humiliavit, & convertit illos à ſeparatione ipſorum.

13. ‖ Quaſi lutum figuli in manu ipſius, ‖ Rom.9.21.
plaſmare illud & diſponere.

14. Omnes viæ ejus ſecundùm diſpoſitionem ejus: ſic homo in manu illius, qui ſe fecit, & reddet illi ſecundùm judicium ſuum.

15. Contra malum bonum eſt, & contra mortem vita: ſic & contra virum juſtum peccator. Et ſic intuere in omnia opera Altiſſimi. Duo & duo, & unum contra unum.

16. Et ego noviſſimus evigilavi, & quaſi qui colligit acinos poſt vindemiatores.

17. In benedictione Dei & ipſe ſperavi: & quaſi qui vindemiat, replevi torcular.

18. ‖ Reſpicite quoniam non mihi ſoli laboravi, ſed omnibus exquirentibus diſciplinam. ‖ Supr.24.47.

19. Audite me magnates, & omnes populi, & rectores Eccleſiæ auribus percipite.

20. Filio & mulieri, fratri & amico non des poteſtatem ſuper te in vita tua: & non dederis alii poſſeſſionem tuam: ne fortè pœniteat te, & depreceris pro illis.

21. Dum adhuc ſuperes & aſpiras, non immutabit te omnis caro.

22. Melius eſt enim ut filii tui te rogent, quàm te reſpicere in manus filiorum tuorum.

23. In omnibus operibus tuis præcellens eſto.

24. Ne dederis maculam in gloria tua. In die conſummationis dierum vitæ tuæ, & in tempore exitus tui diſtribue hæreditatem tuam.

25. Cibaria, & virga, & onus aſino: panis, & diſciplina, & opus ſervo.

26. Operatur in diſciplina, & quærit requieſcere: laxa manus illi, & quærit libertatem.

27. Jugum & lorum curvant collum durum, & ſervum inclinant operationes aſſiduæ.

28. Servo malevolo tortura & compedes, mitte illum in operationem, ne vacet:

29. multam enim malitiam docuit otioſitas.

30. In opera conſtitue eum: ſic enim condecet illum. Quòd ſi non obaudierit, curva illum compedibus, & non amplifices ſuper omnem carnem: verùm ſine judicio nihil facias grave.

31. ‖ Si eſt tibi ſervus fidelis, ſit tibi quaſi ‖ Supr.7.23.
anima tua: quaſi fratrem ſic eum tracta: quoniam in ſanguine animæ comparaſti illum.

32. Si læſeris eum injuſtè, in fugam convertetur:

33. & ſi extollens diſceſſerit, quem quæras, & in qua via quæras illum, neſcis.

CAPUT XXXIV.

Vanitas ſomniorum, divinationum, augurii, mendaciorum: laus expertorum: beatitudo timentium Deum: oblationes iniquorum: fraudans pauperem: unus ædificans, & alter deſtruens: faciens pœnitentiam, & non abſtinens à peccatis.

1. VAna ſpes, & mendacium viro inſenſato: & ſomnia extollunt imprudentes.

2. Quaſi qui apprehendit umbram, & perſequitur ventum: ſic & qui attendit ad viſa mendacia:

3. Hoc secundùm hoc visio somniorum: ante faciem hominis similitudo hominis.

4. Ab immundo quid mundabitur? & à mendace quid verum dicetur?

5. Divinatio erroris, & auguria mendacia, & somnia malefacientium, vanitas est.

6. Et sicut parturientis, cor tuum phantasias patitur: nisi ab Altissimo fuerit emissa visitatio, ne dederis in illis cor tuum:

7. multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.

8. Sine mendacio consummabitur verbum legis, & sapientia in ore fidelis complanabitur.

9. Qui non est tentatus, quid scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intellectum.

10. Qui non est expertus, pauca recognoscit: qui autem in multis factus est, multiplicat malitiam.

11. Qui tentatus non est, qualia scit? qui implanatus est, abundabit nequitia.

12. Multa vidi errando, & plurimas verborum consuetudines.

13. Aliquoties usque ad mortem periclitatus sum horum causa, & liberatus sum gratia Dei.

14. Spiritus timentium Deum quæritur, & in respectu illius benedicetur.

15. Spes enim illorum in salvantem illos, & oculi Dei in diligentes se.

16. Qui timet Dominum nihil trepidabit, & non pavebit: quoniam ipse est spes ejus.

17. Timentis Dominum beata est anima ejus.

18. Ad quem respicit, & quis est fortitudo ejus?

19. ‖ Oculi Domini super timentes eum, protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & umbraculum meridiani,

20. deprecatio offensionis, & adjutorium casus, exaltans animam, & illuminans oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem.

21. ‖ Immolantis ex iniquo oblatio est maculata, & non sunt beneplacitæ subsannationes injustorum.

22. Dominus solus sustinentibus se in via veritatis & justitiæ.

23. ‖ Dona iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis.

24. Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.

25. Panis egentium vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.

26. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.

27. Qui effundit sanguinem, ‖ & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.

28. Unus ædificans, & unus destruens: quid prodest illis nisi labor?

29. Unus orans, & unus maledicens: cujus vocem exaudiet Deus?

30. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lavatio illius?

31. ‖ sic homo qui jejunat in peccatis suis: & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet?

CAPUT XXXV.

Verum & acceptum Deo sacrificium: non appareas coram eo vacuus: primitiæ & oblationes hilari animo tribuendæ: sacrificium injustum: pauperem læsum, pupillum & viduam lacrymantem exaudit Dominus: orationes justorum, & potissimum se humiliantium audit Deus, liberans ab affligentibus, & cuique reddens juxta opera sua.

1. QUi conservat legem, multiplicat oblationem.

2. ‖ Sacrificium salutare est attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate. ‖ *1.Reg.15.22.*

3. Et propitiationem litare sacrificii super injustitias, & deprecatio pro peccatis, recedere ab injustitia.

4. Retribuet gratiam, qui offert similaginem: & qui facit misericordiam, offert sacrificium.

5. ‖ Beneplacitum est Domino recedere ab iniquitate: & deprecatio pro peccatis recedere ab injustitia. ‖ *Jerem.7.3. & 26.13*

6. ‖ Non apparebis ante conspectum Domini vacuus. ‖ *Exod.23.15. & 34.20. Deut.16.16.*

7. Hæc enim omnia propter mandatum Dei fiunt.

8. Oblatio justi impinguat altare, & odor suavitatis est in conspectu Altissimi.

9. Sacrificium justi acceptum est, & memoriam ejus non obliviscetur Dominus.

10. Bono animo gloriam redde Deo: & non minuas primitias manuum tuarum.

11. ‖ In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione sanctifica decimas tuas. ‖ *2.Cor.9.7 Tob.4.9.*

12. Da Altissimo secundùm datum ejus, & in bono oculo adinventionem facito manuum tuarum:

13. quoniam Dominus retribuens est, & septies tantùm reddet tibi.

14. ‖ Noli offerre munera prava, non enim suscipiet illa. ‖ *Lev.22.21. Deut.15.21.*

15. Et noli inspicere sacrificium injustum, quoniam Dominus judex est, & ‖ non est apud illum gloria personæ. ‖ *Deut.10.17. 2.Par.19.7. Job 34.19. Sap.6.8. Rom.2.11 Galat.2.6. Col.3.25. Actor.10.34. 1.Pet.1.17*

16. Non accipiet Dominus personam in pauperem, & deprecationem læsi exaudiet.

17. Non despiciet preces pupilli: nec viduam, si effundat loquelam gemitus.

18. Nonne lacrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio ejus super deducentem eas?

19. A maxilla enim ascendunt usque ad cœlum, & Dominus exauditor non delectabitur in illis.

20. Qui adorat Deum in oblectatione, suscipietur, & deprecatio illius usque ad nubes propinquabit.

21. Oratio humiliantis se, nubes penetrabit: & donec propinquet non consolabitur: & non discedet donec Altissimus aspiciat.

22. Et Dominus non elongabit, sed judicabit justos, & faciet judicium: & Fortissimus non habebit in illis patientiam, ut contribulet dorsum ipsorum:

23. & Gentibus reddet vindictam donec tollat plenitudinem superborum: & sceptra iniquorum contribulet:

24. Do-

24. Donec reddat hominibus secundùm actus suos, & secundùm opera Adæ, & secundùm præsumptionem illius:

25. donec judicet judicium plebis suæ, & oblectabit justos misericordia sua.

26. Speciosa misericordia Dei, in tempore tribulationis, quasi nubes pluviæ in tempore siccitatis.

CAPUT XXXVI.

Super Israel & civitatem Jerusalem invocat Dei misericordiam: super gentes verò alienas Dei timorem ejusque manum, ut ipsius potentia glorificetur, ipseque solus Deus agnoscatur: cor insensatum & cor pravum: species mulieris faciem viri exhilarat: bonæ mulieris possessio.

‡ Sab. 4. Temp. Quadr. Epist.a. 1. ‡ Miserere nostri Deus omnium, & respice nos, & ostende nobis lucem miserationum tuarum:

2. & immitte timorem tuum super Gentes, quæ non exquisierunt te, ut cognoscant quia non est Deus nisi tu, & enarrent magnalia tua.

3. Alleva manum tuam super Gentes alienas, ut videant potentiam tuam.

4. Sicut enim in conspectu eorum sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro magnificaberis in eis,

5. ut cognoscant te, sicut & nos cognovimus quoniam non est Deus præter te Domine.

6. Innova signa, & immuta mirabilia.

7. Glorifica manum, & brachium dextrum.

8. Excita furorem, & effunde iram.

9. Tolle adversarium, & afflige inimicum.

10. Festina tempus, & memento finis, ut enarrent mirabilia tua.

11. In ira flammæ devoretur qui salvatur: & qui pessimant plebem tuam, inveniant perditionem.

12. Contere caput principum inimicorum, dicentium: Non est alius præter nos.

13. Congrega omnes tribus Jacob: ut cognoscant quia non est Deus nisi tu, & enarrent magnalia tua: & hæreditabis eos, sicut ab initio.

|| Exod. 4. 22. 14. Miserere plebi tuæ, super quam invocatum est nomen tuum; & Israel, || quem coæquasti primogenito tuo.

15. Miserere civitati sanctificationis tuæ Jerusalem, civitati requiei tuæ.

16. Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis, & gloria tua populum tuum.

17. Da testimonium his, qui ab initio creaturæ tuæ sunt, & suscita prædicationes, quas locuti sunt in nomine tuo prophetæ priores.

18. Da mercedem sustinentibus te, ut prophetæ tui fideles inveniantur: & exaudi orationes servorum tuorum.

|| Num. 6. 24. 19. || secundùm benedictionem Aaron de populo tuo, & dirige nos in viam justitiæ, & sciant omnes qui habitant terram, quia tu es Deus conspector sæculorum.

20. Omnem escam manducabit venter, & est cibus cibo melior.

21. Fauces contingunt cibum feræ, & cor sensatum verba mendacia.

22. Cor pravum dabit tristitiam, & homo peritus resistet illi.

23. Omnem masculum excipiet mulier: & est filia melior filia.

24. Species mulieris exhilarat faciem viri sui, & super omnem concupiscentiam hominis superducit desiderium.

25. Si est lingua curationis, est & mitigationis & misericordiæ: non est vir illius secundùm filios hominum.

26. Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem: adjutorium secundùm illum est, & columna ut requies.

27. Ubi non est sepes, diripietur possessio: & ubi non est mulier, ingemiscit egens.

28. Quis credit ei, qui non habet nidum, & deflectens ubicumque obscuraverit, quasi succinctus latro exiliens de civitate in civitatem?

CAPUT XXXVII.

Detestatio ficti amici; veri amici ne obliviscaris: discretio in captandis consiliis, & cum quibus consulas, & quibus te & consilium tuum occultes: laus sententiæ viri sancti: verbum nequam: quatuor ex corde oriuntur: laus viri periti & sapientis: qui sophisticè loquitur, odibilis est: tenta animam tuam, & si sit nequam, non des illi potestatem: pernicies crapulæ.

1. Omnis amicus dicet: Et ego amicitiam copulavi: sed est amicus solo nomine amicus. Nonne tristitia inest usque ad mortem?

2. Sodalis autem & amicus ad inimicitiam convertentur.

3. O præsumptio nequissima, unde creata es cooperire aridam malitia, & dolositate illius?

4. Sodalis amico conjucundatur in oblectationibus, & in tempore tribulationis adversarius erit.

5. Sodalis amico condolet causa ventris, & contra hostem accipiet scutum.

6. Non obliviscaris amici tui in animo tuo, & non immemor sis illius in opibus tuis.

7. Noli consiliari cum eo, qui tibi insidiatur, & à zelantibus te absconde consilium.

8. Omnis consiliarius prodit consilium, sed est consiliarius in semetipso.

9. A consiliario serva animam tuam: priùs scito quæ sit illius necessitas: & ipse enim animo suo cogitabit:

10. ne forte mittat sudem in terram, & dicat tibi:

11. Bona est via tua; & stet è contrario videre quid tibi eveniat.

12. Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, & cum injusto de justitia, & cum muliere de ea quæ æmulatur: cum timido de bello, cum negotiatore de trajectione, cum emptore de venditione, cum viro livido de gratiis agendis,

13. cum impio de pietate, cum inhonesto, de honestate, cum operario agrario de omni opere,

14. cum operario annuali de consummatione anni, cum servo pigro de multa operatione: non attendas his in omni consilio.

15. Sed cum viro sancto assiduus esto, quemcumque cognoveris observantem timorem Dei,

16. cujus anima est secundùm animam tuam: & qui, cùm titubaveris in tenebris, condolebit tibi.

17. Cor boni consilii statue tecum: non est
im tibi aliud pluris illo.
18. Anima viri sancti enuntiat aliquando
ra, quàm septem circumspectores sedentes
excelso ad speculandum.
19. Et in his omnibus deprecare Altissimum,
dirigat in veritate viam tuam.
20. Ante omnia opera verbum verax præ-
dat te, & ante omnem actum consilium
ibile.
21. Verbum nequam immutabit cor: ex
o partes quatuor oriuntur, bonum & ma-
m, vita & mors: & dominatrix illorum est
idua lingua. Est vir astutus multorum eru-
tor, & animæ suæ inutilis est.
22. Vir peritus multos erudivit, & animæ
æ suavis est.
23. Qui sophisticè loquitur, odibilis est:
omni re defraudabitur:
24. non est i.li data à Domino gratia: om-
i enim sapientia defraudatus est.
25. Est sapiens, animæ suæ sapiens: & fru-
tus sensus illius laudabilis.
26. Vir sapiens plebem suam erudit, & fru-
tus sensus illius fideles sunt.
27. Vir sapiens implebitur benedictionibus,
videntes illum laudabunt.
28. Vita viri in numero dierum: dies autem
srael innumerabiles sunt.
29. Sapiens in populo hæreditabit honorem,
nomen illius erit vivens in æternum.
30. Fili in vita tua tenta animam tuam: &
i fuerit nequam, non des illi potestatem:
31. non enim omnia omnibus expediunt,
non omni animæ omne genus placet.
32. Noli avidus esse in omni epulatione, &
on te effundas super omnem escam:
33. in multis enim escis erit infirmitas, &
viditas appropinquabit usque ad choleram.
34. Propter crapulam multi obierunt, qui
autem abstinens est, adjiciet vitam.

CAPUT XXXVIII.

Honora medicum: à Deo data est homini medicina: quomodo ægrotus se habebit erga Deum & medicum: mortuus plorandus; temperandum autem à tristitia quæ mortuo non prodest & tibi obest: sed memineris te etiam moriturum: quisque artifex considerat ea in quibus operatur: & hi necessarii quidem sunt in communitate, sed in ea non præminent dignitate vel sapientia.

1. HOnora medicum propter necessitatem:
etenim illum creavit Altissimus.
2. A Deo est enim omnis medela, & à re-
ge accipiet donationem.
3. Disciplina medici exaltabit caput illius, &
in conspectu magnatorum collaudabitur.
4. Altissimus creavit de terra medicamenta,
& vir prudens non abhorrebit illa.
5. || Nonne à ligno indulcata est aqua
amara?
6. Ad agnitionem hominum virtus illorum,
& dedit hominibus scientiam Altissimus, ho-
norari in mirabilibus suis.
7. In his curans mitigabit dolorem, & un-
guentarius faciet pigmenta suavitatis, & un-
ctiones conficiet sanitatis, & non consum-
mabuntur opera ejus.
8. Pax enim Dei super faciem terræ.
9. || Fili in tua infirmitate ne despicias te
ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te. || Isaia 38. 3.
10. Averte à delicto, & dirige manus, &
ab omni delicto munda cor tuum.
11. Da suavitatem & memoriam similagi-
nis, & impingua oblationem, & da locum
medico:
12. etenim illum Dominus creavit: & non
discedat à te, quia opera ejus sunt necessaria.
13. Est enim tempus, quando in manus il-
lorum incurras:
14. ipsi verò Dominum deprecabuntur, ut
dirigat requiem eorum, & sanitatem, pro-
pter conversationem illorum.
15. Qui delinquit in conspectu ejus, qui
fecit eum, incidet in manus medici.
16. Fili in mortuum produc lacrymas, &
quasi dira passus incipe plorare, & secundùm
judicium contege corpus illius, & non despi-
cias sepulturam illius.
17. Propter delaturam autem amarè fer
luctum illius uno die, & consolare propter
tristitiam,
18. & fac luctum secundùm meritum ejus
uno die, vel duobus propter detractionem.
19. || A tristitia enim festinat mors, & coo- || Prov. 15. 13. & 17. 22.
perit virtutem, & tristitia cordis flectit cer-
vicem.
20. In abductione permanet tristitia: & sub-
stantia inopis secundùm cor ejus.
21. Ne dederis in tristitia cor tuum, sed re-
pelle eam à te: & memento novissimorum,
22. noli oblivisci: neque enim est con-
versio, & huic nihil proderis, & te ipsum
pessimabis.
23. Memor esto judicii mei: sic enim erit &
tuum: mihi heri, & tibi hodie.
24. || In requie mortui requiescere fac || 2. Reg. 12. 21.
memoriam ejus, & consolare illum in exitu
spiritus sui.
25. Sapientia scribæ in tempore vacuitatis:
& qui minoratur actu, sapientiam percipiet:
qua sapientia replebitur
26. qui tenet aratrum, & qui gloriatur
in jaculo, stimulo boves agitat, & conver-
satur in operibus eorum, & enarratio ejus
in filiis taurorum.
27. Cor suum dabit ad versandos sulcos,
& vigilia ejus in sagina vaccarum.
28. Sic omnis faber & architectus, qui no-
ctem tamquam diem transigit, qui sculpit si-
gnacula sculptilia, & assiduitas ejus variat
picturam: cor suum dabit in similitudinem
picturæ, & vigilia sua perficiet opus.
29. Sic faber ferrarius sedens juxta incu-
dem, & considerans opus ferri: Vapor ignis
uret carnes ejus, & in calore fornacis con-
certatur:
30. Vox mallei innovat aurem ejus, & con-
tra similitudinem vasis oculus ejus.
31. Cor suum dabit in consummationem
operum, & vigilia sua ornabit in perfectio-
nem.
32. Sic figulus sedens ad opus suum, con-
vertens pedibus suis rotam, qui in sollicitu-
dine positus est semper propter opus suum,
& in numero est omnis operatio ejus.
33. In brachio suo formabit lutum, & ante
pedes suos curvabit virtutem suam.
34. Cor suum dabit ut consummet linitio-
nem, & vigilia sua mundabit fornacem.

35. Om-

35. Omnes hi in manibus suis speraverunt, & unusquisque in arte sua sapiens est:
36. sine his omnibus non ædificatur civitas.
37. Et non inhabitabunt, nec inambulabunt, & in ecclesiam non transilient.
38. Super sellam judicis non sedebunt, & testamentum judicii non intelligent, neque palam facient disciplinam & judicium, & in parabolis non invenientur:
39. sed creaturam ævi confirmabunt, & deprecatio illorum in operatione artis, accommodantes animam suam, & conquirentes in lege Altissimi.

CAPUT XXXIX.

Studium sapientis, ipsiusque præclara opera & nominis perpetuitas: Deus benedicendus in operibus suis, cui nihil occultum est: benedictio Dei in bonos, & ira in malos: bonis omnia in bonum cedunt; malis in malum, ad quos puniendos & cætera sunt creata.

1. SApientiam omnium antiquorum exquiret sapiens, & in prophetis vacabit.
2. Narrationem virorum nominatorum conservabit, & in versutias parabolarum simul introibit.
3. Occulta proverbiorum exquiret, & in absconditis parabolarum conversabitur.
4. In medio magnatorum ministrabit, & in conspectu præsidis apparebit.
5. In terram alienigenarum gentium pertransiet: bona enim & mala in hominibus tentabit.
6. Cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, & in conspectu Altissimi deprecabitur.
7. Aperiet os suum in oratione, & pro delictis suis deprecabitur.
8. Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiæ replebit illum:
9. & ipse tamquam imbres mittet eloquia sapientiæ suæ, & in oratione confitebitur Domino:
10. & ipse diriget consilium ejus, & disciplinam, & in absconditis suis consiliabitur.
11. Ipse palàm faciet disciplinam doctrinę suæ, & in lege testamenti Domini gloriabitur.
12. Collaudabunt multi sapientiam ejus, & usque in sæculum non delebitur.
13. Non recedet memoria ejus, & nomen ejus requiretur à generatione in generationem.
14. Sapientiam ejus enarrabunt gentes, & laudem ejus enuntiabit ecclesia.
15. Si permanserit, nomen derelinquet plus quàm mille: & si requieverit, proderit illi.
16. Adhuc consiliabor, ut enarrem: ut furore enim repletus sum.
17. In voce dicit: Obaudite me divini fructus, & quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate.
18. Quasi Libanus odorem suavitatis habete.
19. Florete flores, quasi lilium, & date odorem, & frondete in gratiam, & collaudate canticum, & benedicite Dominum in operibus suis.
20. Date nomini ejus magnificentiam, & confitemini illi in voce labiorum vestrorum, & in canticis labiorum, & citharis, & sic dicetis in confessione:
21. ‖ Opera Domini universa bona valdè. [a Gen. 1. 31. Marci 7. 37]
22. ‖ In verbo ejus stetit aqua sicut congeries: & in sermone oris illius sicut exceptoria aquarum: [b Gen. 1. 3.]
23. quoniam in præcepto ipsius placor fit, & non est minoratio in salute ipsius.
24. Opera omnis carnis coram illo, & non est quidquam absconditum ab oculis ejus.
25. A sæculo usque in sæculum respicit, & nihil est mirabile in conspectu ejus.
26. Non est dicere: Quid est hoc, aut quid est istud? omnia enim in tempore suo quærentur.
27. Benedictio illius quasi fluvius inundavit:
28. ‖ quòmodo cataclysmus aridam inebriavit, sic ira ipsius gentes, quæ non exquisierunt eum, hæreditabit. [c Gen. 7. 21.]
29. ‖ Quomodo convertit aquas in siccitatem, & siccata est terra: & viæ illius viis illorum directæ sunt: sic peccatoribus offensiones in ira ejus. [d Exod. 14. 21.]
30. Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona & mala.
31. ‖ Initium necessariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis, & ferrum, sal, lac, & panis similagineus, & mel, & botrus uvæ, & oleum, & vestimentum. [e Supr. 29. 28.]
32. Hæc omnia sanctis in bona, sic & impiis & peccatoribus in mala convertentur.
33. Sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmaverunt tormenta sua:
34. in tempore consummationis effundent virtutem: & furorem ejus, qui fecit illos, placabunt.
35. Ignis, grando, fames, & mors, omnia hæc ad vindictam creata sunt:
36. bestiarum dentes, & scorpii, & serpentes, & romphæa vindicans in exterminium impios.
37. In mandatis ejus epulabuntur, & super terram: in necessitatem pręparabuntur, & in temporibus suis non præterient verbum.
38. Propterea ab initio confirmatus sum, & consiliatus sum, & cogitavi, & scripta dimisi.
39. ‖ Omnia opera Domini bona, & omne opus hora sua subministrabit. [f Gen. 1. 31. Marc. 7. 37.]
40. Non est dicere: Hoc illo nequius est: omnia enim in tempore suo comprobabuntur.
41. Et nunc in omni corde & ore collaudate, & benedicite nomen Domini.

CAPUT XL.

Occupationi magnæ, jugo gravi, ac variis miseriis homo obnoxius: omnia caduca: iniqui cum suis divitiis citò delendi: laus vitæ sibi sufficientis: varios binarios commendat, quibus tamen alia anteponit: laus timoris Domini: fac ne indigeas, nec in alienam mensam respicias, à quo vir disciplinatus & eruditus se servat.

1. OCcupatio magna creata est omnibus hominibus, & jugum grave super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturæ, in matrem omnium.
2. Cogitationes eorum, & timores cordis, adm-

adinventio expectationis, & dies finitionis:
3. à residente super sedem gloriosam, usque ad humiliatum in terra & cinere:
4. ab eo qui utitur hyacintho, & portat coronam, usque ad eum, qui operitur lino crudo: furor, zelus, tumultus, fluctuatio, & timor mortis, iracundia perseverans, & contentio,
5. & in tempore refectionis in cubili somnus noctis immutat scientiam ejus.
6. Modicum tamquam nihil in requie, & ab eo in somnis, quasi in die respectus.
7. Conturbatus est in visu cordis sui, tamquam qui evaserit in die belli. In tempore salutis suæ exurrexit, & admirans ad nullum timorem:
8. cum omni carne, ab homine usque ad pecus, & super peccatores septuplum.
9. || Ad hæc mors, sanguis, contentio, & romphæa, oppressiones, fames, & contritio, & flagella:
10. super iniquos creata sunt hæc omnia, || & propter illos factus est cataclysmus.
11. || Omnia, quæ de terra sunt, in terram convertentur, || & omnes aquæ in mare revertentur.
12. Omne munus, & iniquitas delebitur, & fides in sæculum stabit.
13. Substantiæ injustorum sicut fluvius siccabuntur, & sicut tonitruum magnum in pluvia personabunt.
14. In aperiendo manus suas lætabitur: sic prævaricatores in consummatione tabescent.
15. Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos, & radices immundæ super cacumen petræ sonant.
16. Super omnem aquam viriditas, & ad oram fluminis ante omne fœnum evelletur.
17. Gratia sicut paradisus in benedictionibus, & misericordia in sæculum permanet.
18. Vita sibi sufficientis operarii conculcabitur, & in ea invenies thesaurum.
19. Filii, & ædificatio civitatis confirmabit nomen, & super hæc mulier immaculata computabitur.
20. Vinum & musica lætificant cor: & super utraque dilectio sapientiæ.
21. Tibiæ, & psalterium suavem faciunt melodiam, & super utraque lingua suavis.
22. Gratiam, & speciem desiderabit oculus tuus, & super hæc virides sationes.
23. Amicus, & sodalis in tempore convenientes, & super utrosque mulier cum viro.
24. Fratres in adjutorium in tempore tribulationis, & super eos misericordia liberabit.
25. Aurum & argentum est constitutio pedum: & super utrumque consilium beneplacitum.
26. Facultates & virtutes exaltant cor, & super hæc timor Domini.
27. Non est in timore Domini minoratio, & non est in eo inquirere adjutorium.
28. Timor Domini sicut paradisus benedictionis, & super omnem gloriam operuerunt illum.
29. Fili in tempore vitæ tuæ ne indigeas: melius est enim mori, quàm indigere.
30. Vir respiciens in mensam alienam, non est vita ejus in cogitatione victus: alit enim animam suam cibis alienis.
31. Vir autem disciplinatus, & eruditus custodiet se.
32. In ore imprudentis conculcabitur inopia, & in ventre ejus ignis ardebit.

CAPUT XLI.

Memoria mortis cui est amara, & cui non: mortem non metuas, sed præteritorum & futurorum memento, contentus divina dispositione circa te: maledictio manens impios: cura boni nominis: sapientia & thesaurus absconditi inutiles: qualiter sit de peccatis erubescendum: ne faciem avertas à proximo, nec respicias mulierem alterius, neque improperes post datum.

1. O Mors, quàm amara est memoria tua, homini pacem habenti in substantiis suis,
2. viro quieto, & cujus viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum!
3. O mors, bonum est judicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus,
4. defecto ætate, & cui de omnibus cura est, & incredibili, qui perdit patientiam!
5. Noli metuere judicium mortis. Memento quæ ante te fuerunt, & quæ superventura sunt tibi, hoc judicium à Domino omni carni:
6. & quid supervenit tibi in beneplacito Altissimi? sive decem, sive centum, sive mille anni.
7. Non est enim in inferno accusatio vitæ.
8. Filii abominationum fiunt filii peccatorum, & qui conversantur secus domos impiorum.
9. Filiorum peccatorum periet hæreditas, & cum semine illorum assiduitas opprobrii.
10. De patre impio queruntur filii, quoniam propter illum sunt in opprobrio.
11. Væ vobis viri impii, qui dereliquistis legem Domini Altissimi.
12. Et si nati fueritis, in maledictione nascemini: & si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra.
13. || Omnia, quæ de terra sunt, in terram convertentur: sic impii à maledicto in perditionem. || Supr. 40. 11.
14. Luctus hominum in corpore ipsorum, nomen autem impiorum delebitur.
15. Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille thesauri pretiosi & magni.
16. Bonæ vitæ numerus dierum: bonum autem nomen permanebit in ævum.
17. Disciplinam in pace conservate filii: || sapientia enim abscondita, & thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque? || Supr. 20. 32.
18. Melior est homo, qui abscondit stultitiam suam, quàm homo, qui abscondit sapientiam suam.
19. Verumtamen reveremini in his, quæ procedunt de ore meo.
20. Non est enim bonum omnem reverentiam observare: & non omnia omnibus benè placent in fide.
21. Erubescite à patre & à matre de fornicatione: & à præsidente & à potente de mendacio:
22. à principe & à judice de delicto: à synagoga & plebe de iniquitate:
23. à socio & amico de injustitia: & de loco, in quo habitas,
24. de furto, de veritate Dei, & testamen-

to: de

to: de discubitu in panibus, & ab obfuscatione dati & accepti:

25. à salutantibus de silentio: à respectu mulieris fornicariæ: & ab aversione vultus cognati.

26. Ne avertas faciem à proximo tuo, & ab auferendo partem & non restituendo.

‖ Matth. 5. 28. 27. ‖ Ne respicias mulierem alieni viri, & ne scruteris ancillam ejus, neque steteris ad lectum ejus.

28. Ab amicis de sermonibus improperii: & cùm dederis, ne improperes.

CAPUT XLII.

Secretum non revelandum: à respectu personarum & aliis plerisque vitiis hic enumeratis abstinendum: datum & acceptum scribendum: de solicita custodia filiæ, & super luxuriosam firmanda custodia: commorari mulieri periculosum: melior est autem iniquitas viri quàm mulier benefaciens: opera Domini, qui omnia videt etiam occulta cordium, sunt perfecta & desiderabilia.

1. NOn duplices sermonem auditus de revelatione sermonis absconditi, & eris verè sine confusione, & invenies gratiam in conspectu omnium hominum: ne pro his omnibus confundaris, ‖ & ne accipias personam ut delinquas.

‖ Lev. 19. 16. Deut. 1. 17. & 16. 19. Prov. 24. 23. Jacob 2. 1.

2. De lege Altissimi, & testamento, & de judicio justificare impium,

3. de verbo sociorum & viatorum, & de datione hæreditatis amicorum,

4. de æqualitate stateræ & ponderum, & acquisitione multorum & paucorum,

5. de corruptione emptionis, & negotiatorum, & de multa disciplina filiorum, & servo pessimo latus sanguinare.

6. Super mulierem nequam bonum est signum.

7. Ubi manus multæ sunt, claude, & quodcumque trades, numera, & appende: datum verò, & acceptum omne describe.

8. De disciplina insensati & fatui, & de senioribus, qui judicantur ab adolescentibus: & eris eruditus in omnibus, & probabilis in conspectu omnium vivorum.

9. Filia patris abscondita est vigilia, & solicitudo ejus aufert somnum, ne fortè in adolescentia sua adulta efficiatur, & cum viro commorata odibilis fiat:

10. nequando polluatur in virginitate sua, & in paternis suis gravida inveniatur: ne fortè cum viro commorata transgrediatur, aut certè sterilis efficiatur.

11. Super filiam luxuriosam confirma custodiam: ne quando faciat te in opprobrium venire inimicis à detractione in civitate, & objectione plebis, & confundat te in multitudine populi.

12. Omni homini noli intendere in specie: & in medio mulierum noli commorari:

13. de vestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri.

14. Melior est enim iniquitas viri, quàm mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium.

15. Memor ero igitur operum Domini, & quæ vidi annuntiabo. In sermonibus Domini opera ejus.

16. Sol illuminans per omnia respexit, & gloria Domini plenum est opus ejus.

17. Nonne Dominus fecit sanctos enarrare omnia mirabilia sua, quæ confirmavit Dominus omnipotens, stabiliri in gloria sua?

18. Abyssum, & cor hominum investigavit: & in astutia eorum excogitavit.

19. Cognovit enim Dominus omnem scientiam, & inspexit in signum ævi, annuntians quæ præterierunt, & quæ superventura sunt, revelans vestigia occultorum:

20. Non præterit illum omnis cogitatus, & non abscondit se ab eo ullus sermo.

21. Magnalia sapientiæ suæ decoravit: qui est ante sæculum & usque in sæculum, neque adjectum est,

22. neque minuitur, & non eget alicujus consilio.

23. Quàm desiderabilia omnia opera ejus, & tamquam scintilla, quæ est considerare!

24. Omnia hæc vivunt, & manent in sæculum, & in omni necessitate omnia obaudiunt ei.

25. Omnia duplicia, unum contra unum, & non fecit quidquam deesse.

26. Uniuscujusque confirmavit bona. Et quis satiabitur videns gloriam ejus?

CAPUT XLIII.

Eminentia Creatoris relucet in cælorum ornatu & pulchritudine: nempe in cælo, luna, stellis, iride, nive, grandine, nubibus, tonitru, gelu ab aquilone, pruina, & mari, in quo sunt plurima genera belluarum: denique nemo ad Deum laudandum sufficit.

1. ALtitudinis firmamentum pulchritudo ejus est, species cœli in visione gloriæ.

2. Sol in aspectu annuntians in exitu: vas admirabile opus excelsi.

3. In meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris ejus quis poterit sustinere? Fornacem custodiens in operibus ardoris:

4. tripliciter sol exurens montes, radios igneos exsufflans, & refulgens radiis suis obcæcat oculos.

5. Magnus Dominus qui fecit illum, & in sermonibus ejus festinavit iter.

6. Et luna in omnibus in tempore suo, ostensio temporis, & signum ævi.

7. A luna signum diei festi, luminare quòd minuitur in consummatione.

8. Mensis secundùm nomen ejus est, crescens mirabiliter in consummatione.

9. Vas castrorum in excelsis, in firmamento cœli resplendens gloriosè.

10. Species cœli gloria stellarum, mundum illuminans in excelsis Dominus.

11. In verbis sancti stabunt ad judicium, & non deficient in vigiliis suis.

12. Vide ‖ arcum, & benedic eum, qui fecit illum: valdè speciosus est in splendore suo. ‖ Gen. 9. 13.

13. Gyravit cœlum in circuitu gloriæ suæ, manus Excelsi aperuerunt illum.

14. Imperio suo acceleravit nivem, & accelerat coruscationes emittere judicii sui.

15. Pro-

Digitized by Google

15. Propterea aperti sunt thesauri, & evolaverunt nebulæ sicut aves.

16. In magnitudine sua posuit nubes, & confracti sunt lapides grandinis:

17. In conspectu ejus commovebuntur montes, & in voluntate ejus aspirabit Notus.

18. Vox tonitrui ejus verberavit terram, tempestas aquilonis, & congregatio spiritus:

19. & sicut avis deponens ad sedendum, aspergit nivem, & sicut locusta demergens descensus ejus.

20. Pulchritudinem candoris ejus admirabitur oculus, & super imbrem ejus expavescet cor.

21. Gelu sicut salem effundet super terram: & dum gelaverit, fiet tamquam cacumina tribuli.

22. Frigidus ventus aquilo flavit, & gelavit crystallus ab aqua, super omnem congregationem aquarum requiescet, & sicut lorica induet se aquis.

23. Et devorabit montes, & exuret desertum, & extinguet viride, sicut igne.

24. Medicina omnium in festinatione nebulæ: & ros obvians ab ardore venienti humilem efficiet eum.

25. In sermone ejus siluit ventus, & cogitatione sua placavit abyssum, & plantavit in illa Dominus insulas.

26. Qui navigant mare, enarrent pericula ejus: & audientes auribus nostris admirabimur.

27. Illic præclara opera, & mirabilia: varia bestiarum genera, & omnium pecorum, & creatura belluarum.

28. Propter ipsum confirmatus est itineris finis, & in sermone ejus composita sunt omnia.

29. Multa dicemus, & deficiemus in verbis: consummatio autem sermonum, ipse est in omnibus.

30. Gloriantes ad quid valebimus? ipse enim omnipotens super omnia opera sua.

31. Terribilis Dominus, & magnus vehementer, & mirabilis potentia ipsius.

32. Glorificantes Dominum quantumcumque potueritis, supervalebit enim adhuc, & admirabilis magnificentia ejus.

33. Benedicentes Dominum, exaltate illum quantum potestis: major enim est omni laude.

34. Exaltantes eum replemini virtute, ne laboretis: non enim comprehendetis.

35. || Quis videbit eum, & enarrabit? & quis magnificabit eum sicut est ab initio?

36. Multa abscondita sunt majora his: pauca enim vidimus operum ejus.

37. Omnia autem Dominus fecit, & piè agentibus dedit sapientiam.

CAPUT XLIV.

Laus priorum patrum ac seminis eorum: primum in genere, deinde nominatim laudantur Enoch, Noe, Abraham, cui factæ sunt promissiones, Isaac, & Jacob.

1. Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua.

2. Multam gloriam fecit Dominus magnificentia sua à sæculo.

3. Dominantes in potestatibus suis, homines magni virtute, & prudentia sua præditi, nuntiantes in prophetis dignitatem prophetarum,

4. & imperantes in præsenti populo, & virtute prudentiæ populis sanctissima verba.

5. In peritia sua requirentes modos musicos, & narrantes carmina scripturarum.

6. Homines divites in virtute, pulchritudinis studium habentes: pacificantes in domibus suis.

7. Omnes isti in generationibus gentis suæ gloriam adepti sunt, & in diebus suis habentur in laudibus.

8. Qui de illis nati sunt, reliquerunt nomen narrandi laudes eorum:

9. & sunt quorum non est memoria: perierunt quasi qui non fuerint: & nati sunt, quasi non nati, & filii ipsorum cum ipsis.

10. Sed ‡ illi viri misericordiæ sunt, quorum pietates non defuerunt: ‡ SS. Jo. et Paul. Mart. Et Oct. Apost. Petri et Paul.

11. cum semine eorum permanent bona,

12. hæreditas sancta nepotes eorum, & in testamentis stetit semen eorum:

13. & filii eorum propter illos usque in æternum manent: semen eorum & gloria eorum non derelinquetur.

14. Corpora ipsorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum vivit in generationem & generationem.

15. Sapientiam ipsorum narrent populi, & laudem eorum nuntiet ecclesia. A

16. || Henoch placuit Deo, & translatus est in paradisum, ut det gentibus pœnitentiam. || Gen. 5. 24. Hebr. 11. 5.

17. || Noe ‡ inventus est perfectus, justus, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio. || Gen. 6. 8. ‡ Conf. Pontif. Epist. quæ incipit, Ecce sacerdos magnus, inde passim ad v. 20. excerpitur. ...

18. Ideo dimissum est reliquum terræ, cùm factum est diluvium.

19. || Testamenta sæculi posita sunt apud illum, ne deleri possit diluvio omnis caro. || Gen. 6. 14. & 7. 1. Hebr. 11. 7.

20. || Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non est inventus similis illi in gloria: qui conservavit legem Excelsi, & fuit in testamento cum illo. || Gen. 12. 2. 15. 5. & 17. 4.

21. || In carne ejus stare fecit testamentum, & || in tentatione inventus est fidelis. || Gen. 17. 10. Gal. 3. 6. || Gen. 22. 1.

22. Ideo jurejurando dedit illi gloriam in gente sua, crescere illum quasi terræ cumulum,

23. & ut stellas exaltare semen ejus, & hæreditare illos à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos terræ.

24. Et in Isaac eodem modo fecit propter Abraham patrem ejus.

25. Benedictionem omnium Gentium dedit illi Dominus, & testamentum confirmavit super caput Jacob.

26. ‡ Agnovit eum in benedictionibus suis, & dedit illi hæreditatem, & divisit illi partem in tribubus duodecim. ‡ Vigil. Unius Apost. usque ad v. 9. cap. seq. ...

27. Et conservavit illi homines misericordiæ, invenientes gratiam in oculis omnis carnis.

CAPUT XLV.

De laudibus Moysi, Aaron, & Phinees: de congregatione Core interempta.

1. ‡ Dilectus Deo, & hominibus Moyses cujus memoria in benedictione est. Exod. 11. 3. ‡ Comm. Abbat.

2. Similem illum fecit in gloria sanctorum, & magnificavit eum in timore inimicorum, & in verbis suis monstra placavit.

3. || Glo-

|| Exod. 6. 7. & 8. 3. || Glorificavit illum in conspectu regum, & jussit illi coram populo suo, & ostendit illi gloriam suam.

|| Num. 12. 3. & 7. Hebr. 3. 2. & 5. 4. || In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne.

5. Audivit enim eum, & vocem ipsius, & induxit illum in nubem.

6. Et dedit illi coram præcepta, & legem vitæ & disciplinæ, docere Jacob testamentum suum, & judicia sua Israel.

7. Excelsum fecit Aaron fratrem ejus, & similem sibi de tribu Levi:

8. statuit ei testamentum æternum, & dedit illi sacerdotium gentis: & beatificavit illum in gloria,

9. & circumcinxit eum zona gloriæ, & induit eum stolam gloriæ, & coronavit eum in vasis virtutis. * *

10. Circumpedes, & femoralia, & humerale posuit ei, & cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis in gyro.

|| Exod. 28. 33. 11. || Dare sonitum in incessu suo, auditum facere sonitum in templo in memoriam filiis gentis suæ.

12. Stolam sanctam, auro, & hyacintho, & purpura, opus textile, viri sapientis, judicio & veritate præditi:

13. torto cocco opus artificis, gemmis pretiosis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarii sculptis, in memoriam secundum numerum tribuum Israel.

14. Corona aurea super mitram ejus expressa signo sanctitatis, & gloria honoris: opus virtutis, & desideria oculorum ornata.

15. Sic pulchra ante ipsum non fuerunt talia usque ad originem.

16. Non est indutus illa alienigena aliquis, sed tantùm filii ipsius soli, & nepotes ejus per omne tempus.

17. Sacrificia ipsius consumpta sunt igne quotidie.

|| Lev. 8. 12. 18. || Complevit Moyses manus ejus, & unxit illum oleo sancto.

19. Factum est illi in testamentum æternum: & semini ejus sicut dies cœli, fungi sacerdotio, & habere laudem, & glorificare populum suum in nomine ejus.

20. Ipsum elegit ab omni vivente, offerre sacrificium Deo, incensum, & bonum odorem, in memoriam placare pro populo suo: * *

21. & dedit illi in præceptis suis potestatem, in testamentis judiciorum, docere Jacob testimonia, & in lege sua lucem dare Israel.

|| Num. 16. 1. & 3. 22. || Quia contra illum steterunt alieni, & propter invidiam circumdederunt illum homines in deserto, qui erant cum Dathan & Abiron, & congregatio Core in iracundia.

23. Vidit Dominus Deus, & non placuit illi, & consumpti sunt in impetu iracundiæ.

24. Fecit illis monstra, & consumpsit illos in flamma ignis.

25. Et addidit Aaron gloriam, & dedit illi hæreditatem, & primitias frugum terræ divisit illi.

26. Panem ipsis in primis paravit in satietatem: nam & sacrificia Domini edent, quæ dedit illi, & semini ejus.

27. Cæterum in terra gentes non hæreditabit, & pars non est illi in gente: ipse est enim pars ejus, & hæreditas.

|| Num. 25. 7. 1. Mach. 2. 54. 28. || Phinees filius Eleazari tertius in gloria est, imitando eum in timore Domini:

29. & stare in reverentia gentis: in bonitate & alacritate animæ suæ placuit Deo pro Israel.

30. Ideò statuit *illi* testamentum pacis, principem sanctorum & gentis suæ, ut sit illi & semini ejus sacerdotii dignitas in æternum.

31. Et testamentum David regi filio Jesse de tribu Juda, hæreditas ipsi & semini ejus, ut daret sapientiam in cor nostrum judicare gentem suam in justitia, ne abolerentur bona ipsorum, & gloriam ipsorum in gentem eorum æternam fecit.

CAPUT XLVI.

Laudes Josue, Caleb, & Samuelis.

1. Fortis in bello Jesus Nave, successor Moysi in prophetis, qui fuit magnus secundùm nomen suum,

2. maximus in salutem electorum Dei, expugnare insurgentes hostes, ut consequeretur hæreditatem Israel.

3. Quam gloriam adeptus est in tollendo manus suas, & jactando contra civitates rhomphæas?

4. Quis ante illum sic restitit? Nam hostes ipse Dominus perduxit.

5. || An non in iracundia ejus impeditus est sol, & una dies facta est quasi duo?

6. Invocavit Altissimum potentem in oppugnando inimicos undique, & audivit illum magnus & sanctus Deus in saxis grandinis virtutis valdè fortis.

7. Impetum fecit contra gentem hostilem, & in descensu perdidit contrarios,

8. ut cognoscant Gentes potentiam ejus, quia contra Deum pugnare non est facile. Et secutus est à tergo potentis.

9. || & in diebus Moysi misericordiam fecit ipse, & Caleb filius Jephone, stare contra hostem, & prohibere gentem à peccatis, & perfringere murmur malitiæ.

10. Et ipsi duo constituti, à periculo liberati sunt à numero sexcentorum millium peditum, inducere illos in hæreditatem, in terram, quæ manat lac & mel.

11. Et dedit Dominus ipsi Caleb fortitudinem, & usque in senectutem permansit illi virtus, ut ascenderet in excelsum terræ locum, & semen ipsius obtinuit hæreditatem:

12. ut viderent omnes filii Israel quia bonum est obsequi sancto Deo.

13. Et judices singuli suo nomine, quorum non est corruptum cor: qui non aversi sunt à Domino,

14. ut sit memoria illorum in benedictione, & ossa eorum pullulent de loco suo,

15. & nomen eorum permaneat in æternum, permanens ad filios illorum, sanctorum virorum gloria.

16. Dilectus à Domino Deo suo Samuel propheta Domini, renovavit imperium, & unxit principes in gente sua.

17. In lege Domini congregationem judicavit, & vidit Deus Jacob, & in fide sua probatus est propheta.

18. Et cognitus est in verbis suis fidelis, quia vidit Deum lucis:

19. || & invocavit Dominum omnipotentem, in oppugnando hostes circumstantes undique in oblatione agni inviolati.

20. Et intonuit de cœlo Dominus, & in sonitu magno auditam fecit vocem suam,

21. & con-

21. & contrivit principes Tyriorum, & omnes duces Philisthiim:

‖ 1.Reg.12. 22. ‖ & ante tempus finis vitæ suæ & sæculi, testimonium præbuit in conspectu Domini, & Christi; pecunias ‖ & usque ad calceamenta ab omni carne non accepit, & non accusavit illum homo. (‖ Gen. 14. 23.)

‖ 1.Reg.28. 18. 23. Et post hoc dormivit, ‖ & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltavit vocem suam de terra in prophetia delere impietatem gentis.

CAPUT XLVII.

Laudes Nathan, Davidis, & Salomonis.

2.Reg.12.1 1. Post hæc surrexit Nathan propheta in diebus David.

2. Et quasi adeps separatus à carne, sic David à filiis Israel.

‖ 1.Reg.17. 34. 3. ‖ Cum leonibus lusit quasi cum agnis: & in ursis similiter fecit sicut in agnis ovium in juventute sua.

‖ 1.Reg.17. 49. 4. ‖ Numquid non occidit gigantem, & abstulit opprobrium de Gente?

5. In tollendo manum, saxo fundæ dejecit exultationem Goliæ:

6. nam invocavit Dominum omnipotentem, & dedit in dextera ejus tollere hominem fortem in bello, & exaltare cornu gentis suæ.

‖ 1.Reg.18. 7. 7. ‖ Sic in decem millibus glorificavit eum, & laudavit eum in benedictionibus Domini in offerendo illi coronam gloriæ:

8. contrivit enim inimicos undique, & extirpavit Philisthiim contrarios usque in hodiernum diem: contrivit cornu ipsorum usque in æternũ.

9. In omni opere dedit confessionem Sancto, & Excelso in verbo gloriæ.

10. De omni corde suo laudavit Dominum, & dilexit Deum, qui fecit illum: & dedit illi contra inimicos potentiam:

11. & stare fecit cantores contra altare, & in sono eorum dulces fecit modos.

12. Et dedit in celebrationibus decus, & ornavit tempora usque ad consummationem vitæ, ut laudarent nomen sanctum Domini, & amplificarent manè Dei sanctitatem.

‖ 2.Reg.12. 13. 13. ‖ Dominus purgavit peccata ipsius, & exaltavit in æternum cornu ejus: & dedit illi testamentum regni, & sedem gloriæ in Israel.

14. Post ipsum surrexit filius sensatus, & propter illum dejecit omnem potentiam inimicorũ.

‖ 3.Reg.3.1 15. ‖ Salomon imperavit in diebus pacis, cui subjecit Deus omnes hostes, ut conderet domum in nomine suo, & pararet sanctitatem in sempiternum: quemadmodum eruditus es in juventute tua,

‖ 3.Reg.4. 31. 16. ‖ & impletus es, quasi flumen, sapientia, & terram retexit anima tua.

17. Et replesti in comparationibus ænigmata: ad insulas longè divulgatum est nomen tuum, & dilectus es in pace tua.

18. In cantilenis, & proverbiis, & comparationibus, & interpretationibus, miratæ sunt terræ,

19. & in nomine Domini Dei, cui est cognomen, Deus Israel.

‖ 3.Reg.10. 27. 20. ‖ Collegisti quasi aurichalcum aurum, & ut plumbum complesti argentum,

21. & inclinasti femora tua mulieribus: potestatem habuisti in corpore tuo,

22. dedisti maculam in gloria tua, & profanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, & incitari stultitiam tuam,

23. ‖ ut faceres imperium bipartitum, & ex Ephraim imperare imperium durum. ‖ 3.Reg.12. 16.

24. Deus autem non derelinquet misericordiam suam, & non corrumpet, nec delebit opera sua, neque perdet à stirpe nepotes electi sui: & semen ejus, qui diligit Dominum, non corrumpet.

25. Dedit autem reliquum Jacob, & David de ipsa stirpe.

26. Et finem habuit Salomon cum patribus suis.

27. Et dereliquit post se de semine suo, gentis stultitiam,

28. & imminutum à prudentia, Roboam, qui avertit gentem consilio suo:

29. ‖ & Jeroboam filium Nabat, qui peccare fecit Israel, & dedit viam peccandi Ephraim, & plurima redundaverunt peccata ipsorum. ‖ 3.Reg.12. 28.

30. Valdè averterunt illos à terra sua.

31. Et quæsivit omnes nequitias usque dum perveniret ad illos defensio, & ab omnibus peccatis liberavit eos.

CAPUT XLVIII.

Laudes Eliæ, Elisei, Ezechiæ, & Isaiæ, quorum oratione Deus liberavit Israel ab exercitu Sennacherib.

1. Et surrexit Elias Propheta, quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat. 3.Reg.17.1

2. Qui induxit in illos famem, & irritantes illum invidia sua pauci facti sunt. Non enim poterant sustinere præcepta Domini.

3. ‖ Verbo Domini continuit cœlum, & dejecit de cœlo ignem ter. ‖ 3.Reg.17. 1. 4.Reg.1. 10 & 12.

4. Sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. Et quis potest similiter sic gloriari tibi?

5. ‖ Qui sustulit mortuum ab inferis, de sorte mortis in verbo Domini Dei. ‖ 3.Reg. 17. 22.

6. Qui dejecisti reges ad perniciem, & confregisti facilè potentiam ipsorum, & gloriosos de lecto suo.

7. Qui audis in Sina judicium, & in Horeb judicia defensionis.

8. Qui ungis reges ad pœnitentiam, & prophetas facis successores post te.

9. ‖ Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum. ‖ 4.Reg.2. 11.

10. Qui scriptus es in judiciis temporum lenire iracundiam Domini: ‖ conciliare cor patris ad filium, & restituere tribus Jacob. ‖ Malach. 4.6.

11. Beati sunt, qui te viderunt, & in amicitia tua decorati sunt.

12. Nam nos vita vivimus tantùm, post mortem autem non erit tale nomen nostrum.

13. ‖ Elias quidem in turbine tectus est, & in Elisæo completus est spiritus ejus: in diebus suis non pertimuit principem, & potentia nemo vicit illum: ‖ 4.Reg.2. 11.

14. nec superavit illum verbum aliquod, ‖ & mortuum prophetavit corpus ejus. ‖ 4.Reg.13. 21.

15. In vita sua fecit monstra, & in morte mirabilia operatus est.

16. In omnibus istis non pœnituit populus, & non recesserunt à peccatis suis usque dum ejecti sunt de terra sua, & dispersi sunt in omnem terram:

17. & relicta est gens perpauca, & princeps in domo David.

18. Qui-

18. Quidam ipsorum fecerunt quod placeret Deo: alii autem multa commiserunt peccata.

19. Ezechias munivit civitatem suam, & induxit in medium ipsius aquam, & fodit ferro rupem, & ædificavit ad aquam puteum.

|| 4. Reg. 18. 13. 20. || In diebus ipsius ascendit Sennacherib, & misit Rabsacen, & sustulit manum suam contra illos, & extulit manum suam in Sion, & superbus factus est potentia sua.

21. Tunc mota sunt corda & manus ipsorum: & doluerunt quasi parturientes mulieres.

22. Et invocaverunt Dominum misericordem, & expandentes manus suas, extulerunt ad cœlum: & sanctus Dominus Deus audivit citò vocem ipsorum.

23. Non est commemoratus peccatorum illorum, neque dedit illos inimicis suis, sed purgavit eos in manu Isaiæ sancti prophetæ.

|| 4. Reg. 19. 35. Tob. 1. 21. Isai. 37. 36. 1. Mach. 7. 41. 2. Mach. 8. 19. 24. || Dejecit castra Assyriorum, & contrivit illos Angelus Domini.

25. Nam fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter ivit in via David patris sui, quam mandavit illi Isaias propheta magnus, & fidelis in conspectu Dei.

|| 4. Reg. 20. 11. Isai. 38. 8. 26. || In diebus ipsius retro rediit sol, & addidit regi vitam.

27. Spiritu magno vidit ultima, & consolatus est lugentes in Sion. Usque in sempiternum.

28. ostendit futura & abscondita antequam evenirent.

CAPUT XLIX.

De Josia, & quòd omnes reges Juda, præter David, Ezechiam, & Josiam, fuerunt peccatores: de Jeremia, Ezechiele, & Zorobabel, Jesu filio Josedech, Nehemia, Enoch, Joseph, Seth, & Sem.

4. Reg. 22. 1. 1. MEmoria Josiæ in compositionem odoris facta, opus pigmentarii.

2. In omni ore quasi mel indulcabitur ejus memoria, & ut musica in convivio vini.

3. Ipse est directus divinitùs in pœnitentiam gentis, & tulit abominationes impietatis.

4. Et gubernavit ad Dominum cor ipsius, & in diebus peccatorum corroboravit pietatem.

5. Præter David, & Ezechiam, & Josiam, omnes peccatum commiserunt:

6. nam reliquerunt legem Altissimi reges Juda, & contempserunt timorem Dei.

7. Dederunt enim regnum suum aliis, & gloriam suam alienigenæ genti.

|| 4. Reg. 25. 8. || Incenderunt electam sanctitatis civitatem, & desertas fecerunt vias ipsius in manu Jeremiæ.

9. Nam malè tractaverunt illum, qui à ventre matris consecratus est propheta, evertere, & eruere, & perdere, & iterum edificare, & renovare.

|| Ezech. 1. 4. 10. || Ezechiel qui vidit conspectum gloriæ, quam ostendit illi in curru Cherubim.

11. Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis, qui ostenderunt rectas vias.

12. Et duodecim prophetarum ossa pullulent de loco suo: nam corroboraverunt Jacob, & redemerunt se in fide virtutis.

|| 1. Esd. 3. 2. Agg. 1. 1. 14. 2. & 3. 5 & 22. 24. || Zach. 3. 1. 13. Quomodo amplificemus Zorobabel? nam & ipse quasi signum in dextera manu?

14. || sic & Jesum filium Josedech, qui in diebus suis ædificaverunt domum, & exaltaverunt templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam.

15. Et Nehemias in memoriam multi temporis, qui erexit nobis muros eversos, & stare fecit portas & seras, qui erexit domos nostras.

16. Nemo natus est in terra qualis Henoch: nam & ipse receptus est à terra.

17. || Neque ut Joseph, qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi. || Gen. 41. 40. 42. 3. 45. 5. & 50. 20.

18. Et ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetaverunt.

19. || Seth, & Sem apud homines gloriam adepti sunt: & super omnem animam in origine Adam. || Gen. 4. 25 & 5. 31.

CAPUT L.

Simonis pontificis filii Oniæ præconia narrantur celeberrima: duæ gentes odio habitæ, & tertia stulta; de Jesu filio Sirach hujus libri auctore.

1. SImon Oniæ filius, sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsit domum, & in diebus suis corroboravit templum. 1. Mach. 12. 6. 2. Mac. 3. 4

2. Templi etiam altitudo ab ipso fundata est, duplex ædificatio & excelsi parietes templi.

3. In diebus ipsius emanaverunt putei aquarum, & quasi mare adimpleti sunt supra modum.

4. Qui curavit gentem suam, & liberavit eam à perditione.

5. Qui prævaluit amplificare civitatem, qui adeptus est gloriam in conversatione gentis: & ingressum domus & atrii amplificavit.

6. Quasi stella matutina in medio nebulæ, & quasi luna plena in diebus suis lucet.

7. Et quasi sol refulgens, sic ille effulsit in templo Dei.

8. Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ, & quasi flos rosarum in diebus vernis, & quasi lilia quæ sunt in transitu aquæ, & quasi thus redolens in diebus æstatis.

9. Quasi ignis effulgens, & thus ardens in igne.

10. Quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso.

11. Quasi oliva pullulans, & cypressus in altitudinem se extollens, in accipiendo ipsum stolam gloriæ, & vestiri eum in consummationem virtutis.

12. In ascensu altaris sancti, gloriam dedit sanctitatis amictum.

13. In accipiendo autem partes de manu sacerdotum, & ipse stans juxta aram. Et circa illum corona fratrum: quasi plantatio cedri in monte Libano,

14. sic circa illum steterunt quasi rami palmæ, & omnes filii Aaron in gloria sua.

15. Oblatio autem Domini in manibus ipsorum, coram omni synagoga Israel: & consummatione fungens in ara, amplificare oblationem excelsi regis

16. porrexit manum suam in libatione, & libavit de sanguine uvæ.

17. Effudit in fundamento altaris odorem divinum excelso principi.

18. Tunc exclamaverunt filii Aaron, in tubis productilibus sonuerunt, & auditam fecerunt vocem magnam in memoriam coram Deo.

19. Tunc omnis populus simul properaverunt,

runt, & ceciderunt in faciem super terram, adorare Dominum Deum suum, & dare preces omnipotenti Deo excelso.

20. Et amplificaverunt psallentes in vocibus suis, & in magna domo auctus est sonus suavitatis plenus.

21. Et rogavit populus Dominum excelsum in prece, usquedum perfectus est honor Domini, & munus suum perfecerunt.

22. Tunc descendens, manus suas extulit in omnem congregationem filiorum Israel dare gloriam Deo à labiis suis, & in nomine ipsius gloriari:

23. & iteravit orationem suam, volens ostendere virtutem Dei.

24. Et nunc orate Deum omnium, qui magna fecit in omni terra, qui auxit dies nostros à ventre matris nostræ, & fecit nobiscum secundùm suam misericordiam:

25. det nobis jucunditatem cordis, & fieri pacem in diebus nostris in Israel per dies sempiternos:

26. credere Israel nobiscum esse Dei misericordiam, ut liberet nos in diebus suis.

27. Duas gentes odit anima mea: tertia autem non est gens, quam oderim:

28. qui sedent in monte Seir, & Philisthiim, & stultus populus, qui habitat in Sichimis.

29. Doctrinam sapientiæ & disciplinæ scripsit in codice isto Jesus filius Sirach Jerosolymita, qui renovavit sapientiam de corde suo.

30. Beatus, qui in istis versatur bonis: qui ponit illa in corde suo, sapiens erit semper.

31. Si enim hæc fecerit, ad omnia valebit: quia lux Dei vestigium ejus est.

CAPUT LI.

Dei laus, exaltatio, & gratiarum actio.

1. ORatio Jesu filii Sirach: ‡ Confitebor tibi Domine rex, & collaudabo te Deum salvatorem meum.

‡ Vigil. S. Laurent. Comm. Sanctæ Mart. Virgin. et non Virgin.

2. Confitebor nomini tuo: quoniam adjutor & protector factus es mihi,

3. & liberasti corpus meum à perditione, à laqueo linguæ iniquæ, & à labiis operantium mendacium, & in conspectu astantium factus es mihi adjutor.

4. Et liberasti me secundùm multitudinem misericordiæ nominis tui à rugientibus, præparatis ad escam,

5. de manibus quærentium animam meam, & de portis tribulationum quæ circumdederunt me:

6. à pressura flammæ, quæ circumdedit me, & in medio ignis non sum æstuatus:

7. de altitudine ventris inferi, & à lingua coinquinata, & à verbo mendacii, à rege iniquo, & à lingua injusta:

8. laudabit usque ad mortem anima mea Dominum,

9. & vita mea appropinquans erat in inferno deorsum.

10. Circumdederunt me undique, & non erat qui adjuvaret. Respiciens eram ad adjutorium hominum, & non erat.

11. Memoratus sum misericordiæ tuæ Domine, & operationis tuæ, quæ à sæculo sunt:

12. quoniam eruis sustinentes te Domine, & liberas eos de manibus gentium.

13. ‡ Exaltasti super terram habitationem meam, & pro morte defluente deprecatus sum.

‡ Virginis et Mart.

14. Invocavi Dominum patrem Domini mei, ut non derelinquat me in die tribulationis meæ, & in tempore superborum sine adjutorio.

15. Laudabo nomen tuum assiduè, & collaudabo illud in confessione, & exaudita est oratio mea.

16. Et liberasti me de perditione, & eripuisti me de tempore iniquo.

17. Propterea confitebor, & laudem dicam tibi, & benedicam nomini Domini.

18. Cùm adhuc junior essem, priusquàm oberrarem, quæsivi sapientiam palàm in oratione mea.

19. Ante templum postulabam pro illa, & usque in novissimis inquiram eam. Et efflorruit tamquam præcox uva,

20. lætatum est cor meum in ea. Ambulavit pes meus iter rectum, à juventute mea investigabam eam.

21. Inclinavi modicè aurem meam, & excepi illam.

22. Multam inveni in meipso sapientiam, & multum profeci in ea.

23. Danti mihi sapientiam, dabo gloriam.

24. Consiliatus sum enim ut facerem illam: zelatus sum bonum, & non confundar.

25. Colluctata est anima mea in illa, & in faciendo eam confirmatus sum.

26. Manus meas extendi in altum, & insipientiam ejus luxi.

27. Animam meam direxi ad illam, & in agnitione inveni eam.

28. Possedi cum ipsa cor ab initio: propter hoc non derelinquar.

29. Venter meus conturbatus est quærendo illam: propterea bonam possidebo possessionem.

30. Dedit mihi Dominus linguam mercedem meam: & in ipsa laudabo eum.

31. Appropiate ad me indocti, & congregate vos in domum disciplinæ.

32. Quid adhuc retardatis? & quid dicitis in his? animæ vestræ sitiunt vehementer.

33. Aperui os meum, & locutus sum: Comparate vobis sine argento,

34. & collum vestrum subjicite jugo, & suscipiat anima vestra disciplinam: in proximo est enim invenire eam.

35. Videte oculis vestris quia modicum laboravi, & inveni mihi multam requiem.

36. Assumite disciplinam in multo numero argenti, & copiosum aurum possidete in ea.

37. Lætetur anima vestra in misericordia ejus, & non confundemini in laude ipsius.

38. Operamini opus vestrum ante tempus, & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

SACRORUM
BIBLIORUM
PARS ALTERA,
COMPLECTENS
PROPHETAS
CUM LIBRIS
MACHABÆORUM:
ET
NOVUM TESTAMENTUM.

Digitized by Google

PROPHETIA ISAIÆ.

PROPHETÆ *in majores 4. & minores 12. vulgò distribuuntur. Majores dicuntur quorum majora sunt opera; minores quorum minora. Hebræi tres tantùm majores nominant: nam Danielem prophetis adscribendum non magis censent quàm Davidem; non quòd non multa eximia prædixerint, sed quia vitæ genus propheticum non sectabantur; cùm alter Rex esset, alter Satrapa. Apud Græcos præcedunt minores: Latini majoribus priorem dant locum. Græcos id spectasse probabile est, quòd inter minores aliqui sint valdè antiqui. Est enim hic ordo temporis inter prophetas, ac prophetarum opera, quantum ex eorum scriptis ac certis quibusdam conjecturis assequi possumus.* Oseas, Joel, Amos, Isaias, Jonas, Abdias, Michæas, Nahum, Jeremias, Sophonias, Habacuc, Daniel, Ezechiel, Aggæus, Zacharias, Malachias. *Initium à rege Azaria sive Ozia, qui anno mundi 3194. auspicatus est: Finis extructo templo ac reædificata urbe. Quod ad Darium Nothum extendere possis, cujus obiter meminit Nehemias, c.12. v.22. cui æqualem Malachiam facimus. His autem Darius regnum adeptus est ann. mundi 3581. ad finem tendente ann. 1. Olymp. 89. Ut totum illud prophetarum tempus per 400. annorum spatium facilè extendatur.*

ISAIAS, *cujus nomen* Salus Domini *interpretatum est*; Propheta sanctus, magnus, & fidelis *ab Ecclesiastico dicitur, qui id quoque addit de eo*; Spiritu magno vidit ultima, & consolatus est lugentes in Sion: usque in sempiternum ostendit futura, & abscondita antequam evenirent. *cap.48.27. ut etiam si non temporis, meriti quidem ratione aliis omnibus jure præponatur: quippe ab Synagoga & ab Ecclesia maximi semper habitus. Nam etsi multa ex iis quæ prædixit Isaias, ad Judæorum & finitimorum populorum, necnon Assyriorum, Babyloniorumque historiam videantur pertinere; multò simpliciùs tamen limpidiùsque in res Christi & Ecclesiæ plurima conveniunt, quarum hæc umbram in se continebant. Eo itaque animo, omnia nos sic respicere & accipere debemus: sive comminationes & onerosas ejus prophetias legamus, quæ ad caput 30. ferè extenduntur, sive consolationes quæ inde subsequuntur: sive promissiones & spes eximias, quæ passim toto opere sparguntur. Immò,* etiam hoc adjiciendum, *ait Hieronymus*, quòd non tam propheta dicendus sit quàm EVANGELISTA: Ita enim universa Christi, Ecclesiæque mysteria ad liquidum persecutus est, ut non putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam contexere. *Vir per omnia magnus: Primò, splendore generis; nam Amosi, fratris Amasiæ regis Juda fuit filius: Secundò vitæ sanctitate, ut ejus scripta testantur: Tertiò eloquentia,* quippe vir nobilis & urbanæ eloquentiæ; unde accidit ut præ ceteris florem sermonis ejus, translator non potuerit conservare, *inquit Hieronymus: Quartò constantia in adversis, & gloriosa morte; quem serra lignea ab impio rege Manasse dissectum, cùm ejus monita ferre non posset, communis fert Hebræorum traditio, ut docent uterque Talmud, Justinus martyr, Tertullianus, Hieronymus, Basilius, & alii. Hanc ergo Judæorum traditionem si sequamur, Hieronymique sententiæ subscribamus, qui hunc ab anno 25. Oziæ regis, prophetandi munus auspicatum fuisse scribit; integro ferè sæculo eum hoc munere functum reperiemus: cùm verisimile non sit Manassen in tantum virum nisi cumulata demum malitia, insanisse.*

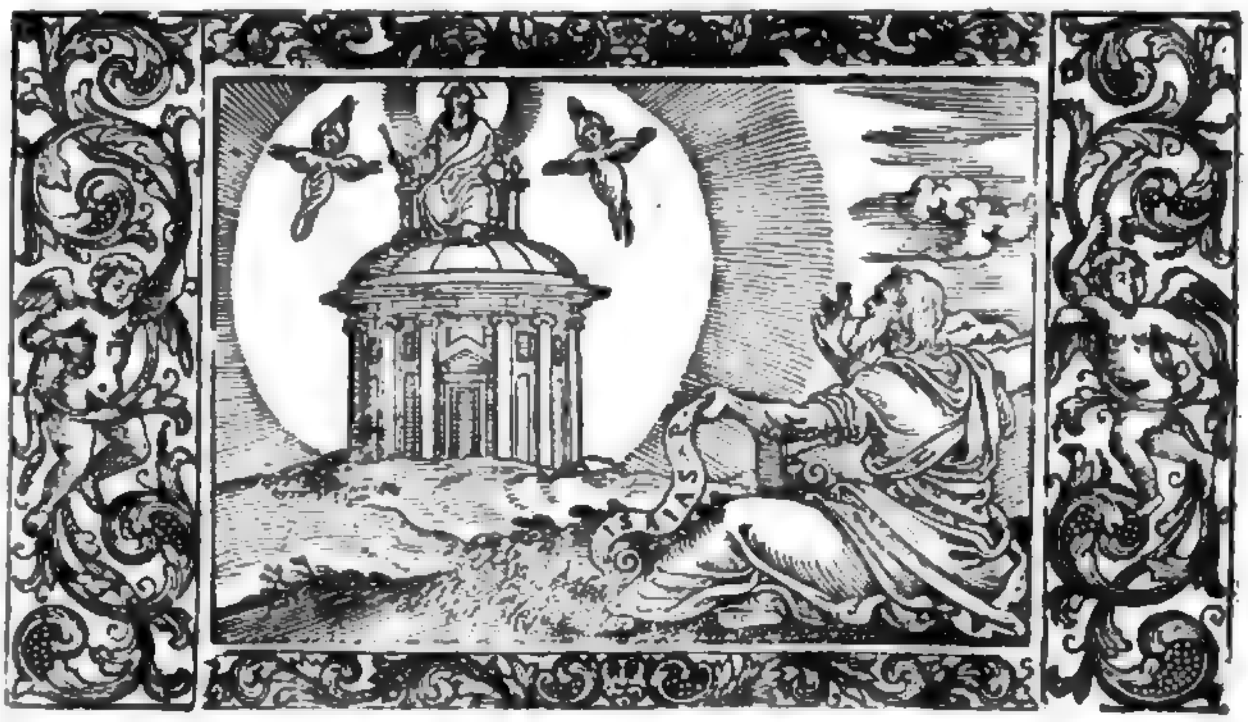

CAPUT PRIMUM.

Tempus quo prophetavit Isaias super Judam & Jerusalem, quæ ob suam ingratitudinem aliaque scelera, omni pœnarum genere à Deo percussa, non est ad eum reversa: quamobrem dicit miserrimam imminere ipsi desolationem: victimæ & solemnitates ipsius rejiciuntur: & quid facere debeat ut in gratiam à Deo recipiatur: rursum ob defectionem à pristina virtute in varia peccata, gravem vindictam, & futuram tandem ipsius liberationem & in feliciorem statum restitutionem vaticinatur.

1\. VISIO Isaiæ filii Amos *, quam vidit super Judam & Jerusalem in diebus Oziæ, † Joathan, Achaz, & Ezechiæ, regum Juda.
2\. Audite cœli, & auribus percipe terra,

quoniam Dominus locutus est. Filios enutrivi ||, & exaltavi: ipsi autem spreverunt me.

3. Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit.

4. Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis: dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt Sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum.

5. Super quo percutiam vos ultrà, addentes prævaricationem? omne caput languidum, & omne cor mœrens.

6. A planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas: vulnus, & livor, & plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo.

7. Terra vestra deserta *, civitates vestræ succensæ igni: regionem vestram coram vobis alieni devorant, & desolabitur sicut in vastitate hostili.

8. Et derelinquetur filia Sion ut umbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, & sicut civitas, quæ vastatur.

9. || Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, || quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus.

10. Audite verbum Domini principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei nostri populus Gomorrhæ.

11. || Quò mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? plenus sum: holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui.

12. Cùm veniretis ante conspectum meum, quis quæsivit hæc de manibus vestris, ut ambularetis in atriis meis?

13. Ne offeratis ultrà sacrificium frustrà: incensum abominatio est mihi. Neomeniam, & sabbathum, & festivitates alias non feram, iniqui sunt cœtus vestri:

14. calendas vestras, & solemnitates vestras odivit anima mea: facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens.

15. Et cùm extenderitis manus vestras, avertam oculos meos à vobis: & cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam: || manus enim vestræ sanguine plenæ sunt.

16. || ‡ Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere perversè,

17. discite benefacere: quærite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam.

18. Et venite, & arguite me, dicit Dominus: si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.

19. Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. A

20. Quòd si nolueritis, & me ad iracundiam provocaveritis: gladius devorabit vos, quia os Domini locutum est.

21. Quomodo facta est meretrix civitas fidelis, plena judicii? justitia habitavit in ea, nunc autem homicidæ.

22. Argentum tuum versum est in scoriam: vinum tuum mistum est aqua.

23. Principes tui infideles, socii furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. || Pupillo non judicant: & causa viduæ non ingreditur ad illos.

24. Propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Israel: Heu, consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.

25. Et convertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriam tuam, & auferam omnem stannum tuum.

26. Et restituam judices tuos ut fuerunt priùs, & consiliarios tuos sicut antiquitus: post hæc vocaberis civitas justi, urbs fidelis.

27. Sion in judicio redimetur, & reducent eam in justitia:

28. & conteret scelestos, & peccatores simul: & qui dereliquerunt Dominum, consumentur.

29. Confundentur enim ab idolis, quibus sacrificaverunt: & erubescetis super hortis, quos elegeratis,

30. cùm fueritis velut quercus defluentibus foliis, & velut hortus absque aqua.

31. Et erit fortitudo vestra, ut favilla stuppæ, & opus vestrum quasi scintilla: & succendetur utrumque simul, & non erit qui extinguat.

C A P U T II.

Ad montem domus Domini fluent omnes gentes, & de Sion exibit lex, nec ultrà bello molestabitur: domus verò Jacob ob idololatriam, avaritiam & reliqua scelera abjicietur: superbi humiliabuntur, & solus Dominus exaltabitur.

1. VErbum, quod vidit Isaias, filius Amos, super Juda & Jerusalem. *Mich. 4. 1.*

2. ‡ Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes. ‡ FER. 4. QUAT. TEMP. ADVENT. EPIST. 1.

3. Et ibunt populi multi, & dicent: Venite & ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus: quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Jerusalem.

4. Et judicabit Gentes, & arguet populos multos: & conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces: non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultrà ad prælium.

5. Domus Jacob venite, & ambulemus in lumine Domini. A

6. Projecisti enim populum tuum, domum Jacob: quia repleti sunt ut olim, & augures habuerunt ut Philisthiim, & pueris alienis adhæserunt.

7. Repleta est terra argento & auro: & non est finis thesaurorum ejus:

8. & repleta est terra ejus equis: & innumerabiles quadrigæ ejus. Et repleta est terra ejus idolis: opus manuum suarum adoraverunt, quod fecerunt digiti eorum.

9. Et incurvavit se homo, & humiliatus est vir: ne ergo dimittas eis.

10. Ingredere in petram, & abscondere in fossa humo à facie timoris Domini, & à gloria majestatis ejus.

11. Oculi sublimes hominis humiliati sunt, & incurvabitur altitudo virorum: exaltabitur autem Dominus solus in die illa.

12. Quia dies Domini exercituum super omnem superbum & excelsum, & super omnem arrogantem: & humiliabitur.

13. Et

13. Et super omnes cedros Libani sublimes, & erectas, & super omnes quercus Basan.

14. Et super omnes montes excelsos, & super omnes colles elevatos.

15. Et super omnem turrim excelsam, & super omnem murum munitum,

16. & super omnes naves Tharsis, & super omne quod visu pulchrum est.

17. Et incurvabitur sublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum, & elevabitur Dominus solus in die illa:

18. & idola penitus conterentur:

|| Osee 10. 8. Luc. 23. 30. Apoc. 6. 16.

19. || & introibunt in speluncas petrarum, & in voragines terræ, à facie formidinis Domini, & à gloria majestatis ejus, cùm surrexerit percutere terram.

20. In die illa projiciet homo idola argenti sui, & simulacra auri sui, quæ fecerat sibi ut adoraret, talpas & vespertiliones.

21. Et ingredietur scissuras petrarum, & in cavernas saxorum à facie formidinis Domini, & à gloria majestatis ejus, cùm surrexerit percutere terram.

22. Quiescite ergo ab homine, cujus spiritus in naribus ejus est, quia excelsus reputatus est ipse.

CAPUT III.

Futura Judæorum ob sua peccata gravis afflictio ac desertio, & puerorum, atque effeminatorum dominium: peccata superiorum arguit: item superbiam & curiosam lasciviam filiarum Sion in ignominiam vertendam prædicit.

Describere videtur illa tempora de quibus 4. Reg. 24. & 25.

1. Ecce enim dominator Dominus exercituum auferet à Jerusalem, & à Juda validum & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ:

2. fortem, & virum bellatorem, judicem, & prophetam, & ariolum, & senem:

3. Principem super quinquaginta, & honorabilem vultu, & consiliarium, & sapientem de architectis, & prudentem eloquii mystici.

|| Eccli. 10. 16.

4. Et dabo pueros principes || eorum, & effeminati dominabuntur eis.

5. Et irruet populus, vir ad virum, & unusquisque ad proximum suum: tumultuabitur puer contra senem, & ignobilis contra nobilem.

6. Apprehendet enim vir fratrem suum domesticum patris sui: Vestimentum tibi est, princeps esto noster, ruina autem hæc sub manu tua.

7. Respondebit in die illa, dicens: Non sum medicus, & in domo mea non est panis, neque vestimentum: nolite constituere me principem populi.

8. Ruit enim Jerusalem, & Judas concidit: quia lingua eorum & adinventiones eorum contra Dominum, ut provocarent oculos majestatis ejus.

9. Agnitio vultus eorum respondit eis: & peccatum suum quasi Sodoma prædicaverunt, nec absconderunt: væ animæ eorum, quoniam reddita sunt eis mala.

10. Dicite justo quoniam benè, quoniam fructum adinventionum suarum comedet.

11. Væ impio in malum: retributio enim manuum ejus fiet ei.

12. Populum meum exactores sui spoliaverunt, & mulieres dominatæ sunt eis. Populé meus, qui te beatum dicunt, || ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.

13. Stat ad judicandum Dominus, & stat ad judicandos populos.

14. Dominus ad judicium veniet cum senibus populi sui, & principibus ejus: vos enim depasti estis vineam, & rapina pauperis in domo vestra.

15. Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis, dicit Dominus Deus exercituum?

16. Et dixit Dominus: Pro eo quòd elevatæ sunt filiæ Sion, & ambulaverunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, ambulabant pedibus suis, & composito gradu incedebant:

17. Decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit.

18. In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas,

19. & torques, & monilia, & armillas, & mitras,

20. & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inaures,

21. & annulos, & gemmas in fronte pendentes,

22. & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus,

23. & specula, & sindones, & vittas, & theristra.

24. Et erit pro suavi odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine calvitium, & pro fascia pectorali cilicium.

25. Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, & fortes tui in prælio.

26. Et mœrebunt atque lugebunt portæ ejus, & desolata in terra sedebit.

CAPUT IV.

Septem mulieres unum maritum appetent: germen Domini exaltabitur: & reliquiæ Israel ablutis earum sordibus salvæ erunt, magnaque securitate & felicitate afficientur.

1. ‡ Et apprehendent septem mulieres virum unum in die illa, dicentes: Panem nostrum comedemus, & vestimentis nostris operiemur: tantummodò invocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum.

2. In die illa, erit germen Domini in magnificentia & gloria, & fructus terræ sublimis, & exultatio his, qui salvati fuerint de Israel.

3. Et erit: Omnis qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Jerusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Jerusalem.

4. Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus in spiritu judicii, & spiritu ardoris.

5. Et creabit Dominus super omnem locum montis Sion, & ubi invocatus est, nubem per diem, & fumum & splendorem ignis flammantis in nocte: super omnem enim gloriam protectio.

6. Et tabernaculum erit in umbraculum diei ab æstu, & in securitatem, & absconsionem à turbine, & à pluvia.

Digitized by Google

CAPUT V.

Sub figura vineæ sterilis in direptionem traditæ prophetat judicium & desertionem Judæorum, ipsorumque peccata describuntur: avaritia in coadunandis possessionibus: ebrietas & contemptus scientiæ Dei: inferni dilatatio: humiliatio superborum, & exaltatio Dei: felicitas quoque justorum, & væ diversis peccatorum generibus denunciatur: & signum in nationibus elevandum contra Judæos.

Jerem. 2. 21. Matth. 21. 33. 1. CAntabo dilecto meo canticum patruelis mei vineæ suæ. Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei.

2. Et sepivit eam, & lapides elegit ex illa, & plantavit eam electam, & ædificavit turrim in medio ejus, & torcular extruxit in ea: & expectavit ut faceret uvas, & fecit labruscas.

3. Nunc ergo habitatores Jerusalem, & viri Juda, judicate inter me & vineam meam.

4. Quid est quod debui ultrà facere vineæ meæ, & non feci ei? an quòd expectavi ut faceret uvas, & fecit labruscas?

5. Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vineæ meæ: auferam sepem ejus, & erit in direptionem: diruam maceriam ejus, & erit in conculcationem.

6. Et ponam eam desertam: non putabitur, & non fodietur: & ascendent vepres & spinæ: & nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem.

7. Vinea enim Domini exercituum, domus Israel est: & vir Juda, germen ejus delectabile: & expectavi ut faceret judicium, & ecce iniquitas: & justitiam, & ecce clamor.

8. Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis usque ad terminum loci: numquid habitabitis vos soli in medio terræ?

9. In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum: Nisi domus multæ desertæ fuerint, grandes & pulchræ, absque habitatore.

10. Decem enim jugera vinearum facient laguncuIam unam, & triginta modii sementis facient modios tres.

11. Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperam, ut vino æstuetis.

12. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conviviis vestris: & opus Domini non respicitis, nec opera manuum

|| v. Amos 6. 5. ejus consideratis ||.

13. Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, & nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus siti exaruit.

14. Propterea dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino: & descendent fortes ejus, & populus ejus, & sublimes gloriosique ejus ad eum.

15. Et incurvabitur homo, & humiliabitur vir, & oculi sublimium deprimentur.

16. Et exaltabitur Dominus exercituum in judicio, & Deus sanctus sanctificabitur in justitia.

17. Et pascentur agni juxta ordinem suum, & deserta in ubertatem versa advenæ comedent.

18. Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum.

19. Qui dicitis: Festinet, & citò veniat opus ejus, ut videamus: & appropiet, & veniat consilium sancti Israel, & sciemus illud.

20. Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.

21. || Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. *|| Prov. 3. 7. Rom. 12. 16.*

22. Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.

23. Qui justificatis impium pro muneribus, & justitiam justi aufertis ab eo.

24. Propter hoc, sicut devorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit; sic radix eorum quasi favilla erit, & germen eorum ut pulvis ascendet. Abjecerunt enim legem Domini exercituum, & eloquium sancti Israel blasphemaverunt.

25. Ideò iratus est furor Domini in populum suum, & extendit manum suam super eum, & percussit eum: & conturbati sunt montes, & facta sunt morticina eorum, quasi stercus in medio platearum. In his omnibus non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

26. Et elevabit signum in nationibus procul, & sibilabit ad eum de finibus terræ: & ecce festinus velociter veniet.

27. Non est deficiens, neque laborans in eo: non dormitabit, neque dormiet, neque solvetur cingulum renum ejus, nec rumpetur corrigia calceamenti ejus.

28. Sagittæ ejus acutæ, & omnes arcus ejus extenti. Ungulæ equorum ejus ut silex, & rotæ ejus quasi impetus tempestatis.

29. Rugitus ejus ut leonis, rugiet ut catuli leonum: & frendet, & tenebit prædam: & amplexabitur, & non erit qui eruat.

30. Et sonabit super eum in die illa sicut sonitus maris: aspiciemus in terram, & ecce tenebræ tribulationis, & lux obtenebrata est in caligine ejus.

CAPUT VI.

Isaias visa Domini majestate condemnat se quòd tacuerit, sed mundatis labiis suis offert se ad prædicandum: prædicitur excæcandus populus usque ad desolationem civitatum Judæ, & ejus quæ derelicta erat futura consolatio.

1. IN anno, quo mortuus est rex Ozias, * vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum: & ea, quæ sub ipso erant, replebant templum. ** Ann. M. 3246. Ant. Chr. 758. Vide 4. Reg. 15. 7.*

2. Seraphim stabant super illud: sex alæ uni, & sex alæ alteri: duabus velabant faciem ejus, & duabus velabant pedes ejus, & duabus volabant.

3. Et clamabant alter ad alterum, & dicebant: || Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria ejus. *|| Apoc. 4. 8.*

4. Et commota sunt superliminaria cardinum à voce clamantis, & domus repleta est fumo.

5. Et

5. Et dixi: Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito, & regem Dominum exercituum vidi oculis meis.

6. Et volavit ad me unus de Seraphim, & in manu ejus calculus, quem forcipe tulerat de altari.

7. Et tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur.

8. Et audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam? & quis ibit nobis? Et dixi: Ecce ego, mitte me.

‖ *Matth.* 13. 14. *Marc.* 4. 12. *Luc.* 8. 10. *Joan.* 12. 40. *Actor.* 28. 26. *Rom.* 11. 8.

9. Et dixit: Vade, & dices populo huic: ‖ Audite audientes, & nolite intelligere: & videte visionem, & nolite cognoscere.

10. Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava: & oculos ejus claude: ne fortè videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & convertatur, & sanem eum.

11. Et dixi: Usquequò Domine? Et dixit: Donec desolentur civitates absque habitatore, & domus sine homine, & terra relinquetur deserta.

12. Et longè faciet Dominus homines, & multiplicabitur quæ derelicta fuerat in medio terræ.

13. Et adhuc in ea decimatio, & convertetur, & erit in ostensionem sicut terebinthus, & sicut quercus, quæ expandit ramos suos: semen sanctum erit id, quod steterit in ea.

CAPUT VII.

Obsessa à Syris & ab Israel Jerusalem, Isaias prophetat illos non prævalituros, datque impio Achaz signum liberationis virginem parituram filium cujus nomen Emanuel: prædicitque desertionem Israel & gravissimam Judæ afflictionem ac solitudinem.

Vide 4. *Reg.* 16. 5. & 16. *Et* 2. *Paral.* 28. Anno M. 3242. Ant. Chr. 752.

1. ET factum est in diebus Achaz filii Joathan, filii Oziæ regis Juda, ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israel in Jerusalem, ad præliandum contra eam: & non potuerunt debellare eam.

2. Et nuntiaverunt domui David, dicentes: Requievit Syria super Ephraim, & commotum est cor ejus, & cor populi ejus, sicut moventur ligna silvarum à facie venti.

3. Et dixit Dominus ad Isaiam: Egredere in occursum Achaz tu, & qui derelictus est Jasub filius tuus, ad extremum aquæductus ‖ piscinæ superioris in via Agri fullonis.

‖ *Confer eum* 4. *Reg.* 18. 17.

4. Et dices ad eum: Vide ut sileas: noli timere, & cor tuum ne formidet à duabus caudis titionum fumigantium istorum in ira furoris Rasin regis Syriæ, & filii Romeliæ:

5. eò quòd consilium inierit contra te Syria in malum Ephraim, & filius Romeliæ, dicentes:

6. Ascendamus ad Judam, & suscitemus eum, & avellamus eum ad nos, & ponamus regem in medio ejus filium Tabeel.

7. Hæc dicit Dominus Deus: Non stabit, & non erit istud:

8. sed caput Syriæ Damascus, & caput Damasci Rasin: & adhuc sexaginta & quinque anni (*a*), & desinet Ephraim esse populus:

9. & caput Ephraim Samaria, & caput Samariæ filius Romeliæ. Si non credideritis, non permanebitis. (*b*)

10. ‡ Et adjecit Dominus loqui ad Achaz, dicens:

11. Pete tibi signum à Domino Deo tuo in profundum inferni, sive in excelsum suprà.

12. Et dixit Achaz: Non petam, & non tentabo Dominum.

13. Et dixit: Audite ergo Domus David: Numquid parum vobis est molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo?

14. Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. ‖ Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.

15. Butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum.

16. Quia antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra, quam tu detestaris à facie duorum regum suorum (*c*).

17. Adducet Dominus super te, & super populum tuum, & super domum patris tui dies, qui non venerunt à diebus separationis Ephraim à Juda (*d*) cum rege Assyriorum.

18. Et erit in die illa: Sibilabit Dominus muscæ, quæ est in extremo fluminum Ægypti, & api, quæ est in terra Assur,

19. & venient, & requiescent omnes in torrentibus vallium, & in cavernis petrarum, & in omnibus frutetis, & in universis foraminibus.

20. In die illa radet Dominus in novacula conducta in his, qui trans flumen sunt, in rege Assyriorum, caput & pilos pedum, & barbam universam.

21. Et erit in die illa: Nutriet homo vaccam boum, & duas oves,

22. & præ ubertate lactis comedet butyrum: butyrum enim & mel manducabit omnis qui relictus fuerit in medio terræ.

23. Et erit in die illa: Omnis locus ubi fuerint mille vites mille argenteis, in spinas & in vepres erunt.

24. Cum sagittis & arcu ingredientur illuc: vepres enim & spinæ erunt in universa terra.

25. Et omnes montes, qui in sarculo sarrientur, non veniet illuc terror spinarum & veprium, & erit in pascua bovis, & in conculcationem pecoris.

(*a*) Completa est Prophetia hæc, cùm regnante Assaradone Sennacheribi filio, an. M. 3327. novi coloni in Samaria collocati sunt. (4. *Reg.* 17. 24. *cum* 1. *Esdr* 4. 2.) licèt enim à Salmanasare maxima pars populi ante ann. 44. deportata fuerit, Reipublicæ tamen aliqua facies adhuc est retenta.

(*b*) i. Conteremini vos quoque. Eodem enim tempore principes exercitus Assyriorū Manassem regem ceperunt. (2. *Par.* 33. 11.

‡ FER. 4. QUAT. TEMP. ADVENT. EPIST. 2. *Item.* IN FESTO ANNUNCIAT. B. VIRG. *Item.* IN MISSIS VOT. B. VIRG. TEMP. ADVENT.

‖ *Matth.* 1. 23. *Luca* 1. 31.

(*c*) i. morientur duo illi Reges Syriæ & Israelis. 4. *Reg.* 16. 9.

(*d*) per Regem Assyriorum, sc. Theglathphalasar. 4. *Reg.* 15. 29.

CAPUT VIII.

Jubetur Isaias in libro scribere nomen pueri nascituri: prædicit regna Israel & Syriæ destruenda, Judæque afflictionem & futuram à Deo liberationem, licèt multi ex Juda casuri sint: jubet ligari testimonium & legem signari, subjiciens quæ immineant mala recedentibus à lege.

1. ET dixit Dominus ad me: Sume tibi librum grandem, & scribe in eo stylo hominis: Velociter spolia detrahe, citò prædare.

2. Et adhibui mihi testes fideles, Uriam sacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ:

3. & accessi ad prophetissam, & concepit, & peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus, Accelera spolia detrahere: Festina prædari.

4. Quia antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ, coram rege * Assyriorum.

* *Theglathphalasar.* 4 Reg. 16. 7

5. Et adjecit Dominus loqui ad me adhuc, dicens:

6. Pro eo quòd abjecit populus iste aquas Siloe, quæ vadunt cum silentio, & assumpsit magis Rasin, & filium Romeliæ:

7. Propter hoc ecce Dominus adducet super eos aquas fluminis fortes & multas, regem Assyriorum, & omnem gloriam ejus: & ascendet super omnes rivos ejus, & fluet super universas ripas ejus,

8. & ibit per Judam, inundans, & transiens usque ad collum veniet. Et erit extensio alarum ejus, implens latitudinem terræ tuæ, ò Emmanuel.

9. Congregamini populi, & vincimini, & audite universæ procul terræ: confortamini, & vincimini, accingite vos & vincimini:

10. inite consilium, & dissipabitur: loquimini verbum, & non fiet: quia nobiscum Deus.

11. Hæc enim ait Dominus ad me: Sicut in manu forti erudivit me, ne irem in via populi hujus, dicens:

12. Non dicatis, conjuratio: omnia enim quæ loquitur populus iste, conjuratio est: & timorem ejus ne timeatis, neque paveatis.

13. Dominum exercituum ipsum sanctificate: ipse pavor vester, & ipse terror vester.

14. Et erit vobis in sanctificationem. || In lapidem autem offensionis, & in petram scandali, duabus domibus Israel: in laqueum & in ruinam habitantibus Jerusalem.

|| *Lucæ 2. 34. Rom. 9. 33. 1 Petri 2. 8.*

15. Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur:

16. Liga testimonium, signa legem in discipulis meis.

17. Et expectabo Dominum, qui abscondit faciem suam à domo Jacob, & præstolabor eum.

18. Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum, & in portentum Israel à Domino exercituum, qui habitat in monte Sion.

19. Et cùm dixerint ad vos: Quærite à pythonibus, & à divinis, qui strident in incantationibus suis: Numquid non populus à Deo suo requiret, pro vivis à mortuis?

20. Ad legem magis, & ad testimonium. Quòd si non dixerint juxta verbum hoc, non erit eis matutina lux.

21. Et transibit per eam, corruet, & esuriet: & cùm esurierit, irascetur, & maledicet regi suo, & Deo suo, & suspiciet sursum.

22. Et ad terram intuebitur, & ecce tribulatio & tenebræ, dissolutio & angustia, & caligo persequens, & non poterit avolare de angustia sua.

CAPUT IX.

Vaticinium de Christi nativitate, ipsiusque imperio multiplicando: de liberatione Judæ à regibus Israel & Syriæ: quorum regnorum, & præsertim regni Israel ad Deum redire nolentis, gravissimas cædes intestinaque dissidia prædicit.

Matth. 4. 15.
* *Leviùs afflicta per Benadad regem Syriæ. 3. Reg. 15. 20.*

1. PRimo tempore alleviata * est terra Zabulon, & terra Nephthali: & novissimo aggravata † est via maris trans Jordanem Galilææ Gentium.

† *gravius percussa per Theglathphalasar. (4 Reg. 15. 29. Sublimiori verò & potiori sensu, intelligit Christum in illis terris primùm prædicasse, easque spiritaliter deprædasse ac interdum spoliasse.* ‖ *Jud. 7. 12.*

2. Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.

3. Multiplicasti gentem, & non magnificasti lætitiam. Lætabuntur coram te, sicut qui lætantur in messe, sicut exultant victores capta præda, quando dividunt spolia.

4. Jugum enim oneris ejus, & virgam humeri ejus, & sceptrum exactoris ejus superasti, || sicut in die Madian.

5. Quia omnis violenta prædatio cum tumultu, & vestimentum mistum sanguine, erit in combustionem, & cibus ignis.

6. PARVULUS enim NATUS est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus: & vocabitur nomen ejus, Admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis.

7. Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis: super solium David, & super regnum ejus sedebit: ut confirmet illud, & corroboret in judicio & justitia, amodò & usque in sempiternum: zelus Domini exercituum faciet hoc.

8. Verbum misit Dominus in Jacob, & cecidit in Israel.

9. Et sciet omnis populus Ephraim, & habitantes Samariam, in superbia & magnitudine cordis dicentes:

10. Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus: sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus.

11. Et elevabit Dominus hostes Rasin || super eum, & inimicos ejus in tumultum vertet:

|| *4. Reg. 16. 9.*

12. Syriam ab Oriente, & Philisthiim ab Occidente *: & devorabunt Israel toto ore. In omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta:

* *Operam dantes Assyrio.*

13. & populus non est reversus ad percutientem se, & Dominum exercituum non inquisierunt.

14. Et disperdet Dominus ab Israel caput & caudam, incurvantem & refrænantem, die una.

15. Longævus & honorabilis, ipse est caput: & propheta docens mendacium, ipse est cauda.

16. Et erunt, qui beatificant populum istum, seducentes: & qui beatificantur, præcipitati.

17. Propter hoc super adolescentulis ejus non lætabitur Dominus: & pupillorum ejus, & viduarum non miserebitur: quia omnis hypocrita est & nequam, & universum os locutum est stultitiam. In omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

18. Succensa est enim quasi ignis impietas, veprem & spinam vorabit: & succendetur in densitate saltus, & convolvetur superbia fumi.

19. In ira Domini exercituum conturbata est terra, & erit populus quasi esca ignis: vir fratri suo non parcet.

20. Et declinabit ad dexteram, & esuriet: & comedet ad sinistram, & non saturabitur: unusquisque carnem brachii sui vorabit: Manasses Ephraim, & Ephraim Manassem, simul ipsi contra Judam.

21. In omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

C A P U T X.

Væ condentibus leges iniquas in oppreſſionem pauperum & viduarum: regem Aſſur virgam furoris Domini prædicit ob ſuam ſuperbiam & cordis arrogantiam humiliandum; conſolatur Iſrael ne timeat ab Aſſur, reliquias ipſius ad Deum convertendas prædicens.

1. VÆ qui condunt leges iniquas: & ſcribentes, injuſtitiam ſcripſerunt:
2. ut opprimerent in judicio pauperes, & vim facerent cauſæ humilium populi mei: ut eſſent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent.
3. Quid facietis in die viſitationis, & calamitatis de longè venientis? ad cujus confugietis auxilium? & ubi derelinquetis gloriam veſtram,
4. ne incurvemini ſub vinculo, & cum interfectis cadatis? ſuper omnibus his non eſt averſus furor ejus, ſed adhuc manus ejus extenta.
5. Væ Aſſur *, virga furoris mei & baculus ipſe eſt, in manu eorum indignatio mea.

* i. Sennacheribo Aſſyrio.

6. Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, ut auferat ſpolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem quaſi lutum platearum.
7. Ipſe autem non ſic arbitrabitur, & cor ejus non ita exiſtimabit: ſed ad conterendum erit cor ejus, & ad internecionem gentium non paucarum.
8. Dicet enim:
9. Numquid non principes mei ſimul reges ſunt? numquid non ut Charchamis, ſic Calano; & ut Arphad, ſic Emath? numquid non ut Damaſcus, ſic Samaria?
10. Quomodo invenit manus mea regna idoli, ſic & ſimulachra eorum de Jeruſalem, & de Samaria.
11. Numquid non ſicut feci Samariæ & idolis ejus, ſic faciam Jeruſalem & ſimulachris ejus?
12. Et erit: cùm impleverit Dominus cuncta opera ſua in monte Sion, & in Jeruſalem, viſitabo ſuper fructum magnifici cordis regis || Aſſur, & ſuper gloriam altitudinis oculorum ejus.

|| 4. Reg. 19. 35. Infr. 37. 36.

13. Dixit enim: In fortitudine manus meæ feci, & in ſapientia mea intellexi: & abſtuli terminos populorum, & principes eorum deprædatus ſum, & detraxi quaſi potens in ſublimi reſidentes.
14. Et invenit quaſi nidum manus mea fortitudinem populorum: & ſicut colliguntur ova, quæ derelicta ſunt, ſic univerſam terram ego congregavi: & non fuit qui moveret pennam, & aperiret os, & gannire.
15. Numquid gloriabitur ſecuris contra eum, qui ſecat in ea? aut exaltabitur ſerra contra eum, à quo trahitur? quomodo ſi elevetur virga contra elevantem ſe, & exaltetur baculus, qui utique lignum eſt.
16. Propter hoc mittet dominator Dominus exercituum in pinguibus ejus tenuitatem: & ſubtus gloriam ejus ſuccenſa ardebit quaſi combuſtio ignis.
17. Et erit lumen Iſrael in igne, & Sanctus ejus in flamma: & ſuccendetur, & devorabitur ſpina ejus, & vepres in die una.
18. Et gloria ſaltus ejus, & carmeli ejus ab anima uſque ad carnem conſumetur, & erit terrore profugus.
19. Et reliquiæ ligni ſaltus ejus præ paucitate numerabuntur, & puer ſcribet eos.
20. Et erit in die illa: non adjiciet reſiduum Iſrael, & hi, qui fugerint de domo Jacob, inniti ſuper eo, qui percutit eos: ſed innitetur ſuper Dominum ſanctum Iſrael in veritate.
21. Reliquiæ convertentur, reliquiæ, inquam, Jacob ad Deum fortem.
22. || Si enim fuerit populus tuus Iſrael quaſi arena maris, reliquiæ convertentur ex eo: conſummatio abbreviata inundabit juſtitiam.

|| Inf. 10. 11. Rom. 9. 27.

23. Conſummationem enim & abbreviationem * Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terræ.

* Septuaginta & ex iis Apoſt. verbum abbreviatum.

24. Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus exercituum: Noli timere populus meus habitator Sion, ab Aſſur: in virga percutiet te, & baculum ſuum levabit ſuper te in via Ægypti.
25. Adhuc enim paulùlum modicumque, & conſummabitur indignatio & furor meus ſuper ſcelus eorum.
26. || Et ſuſcitabit ſuper eum Dominus exercituum flagellum, || juxta plagam Madian in Petra Oreb, & virgam ſuam ſuper mare, & levabit eam in via Ægypti.

|| Inf. 37. 36. || Jud. 7. 25.

27. Et erit in die illa: Auferetur onus ejus de humero tuo, & jugum ejus de collo tuo, & computreſcet jugum à facie olei.
28. * Veniet in Ajath, tranſibit in Magron: apud Machmas commendabit vaſa ſua.

* Iter Sennacherib deſcribit.

29. Tranſierunt curſum, Gaba ſedes noſtra: obſtupuit Rama, Gabaath Saulis fugit.
30. Hinni voce tua filia Gallim, attende Laiſa, paupercula Anathoth.
31. Migravit Medemena: habitatores Gabim confortamini.
32. Adhuc dies eſt, ut in Nobe ſtetur: agitabit manum ſuam ſuper montem filiæ Sion, collem Jeruſalem.
33. Ecce dominator Dominus exercituum confringet laguneulam in terrore, & excelſi ſtatura ſuccidentur, & ſublimes humiliabuntur.
34. Et ſubvertentur condenſa ſaltus ferro: & Libanus cum excelſis cadet.

C A P U T XI.

Vaticinium de Chriſti nativitate, judicio, exaltatione, converſione populorum & gentium ad Chriſtum, & gloria ſepulchri ipſius: item de converſione reliquiarum Iſrael ad Deum, ac fide gentium.

1. ET ‡ egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet.

Actor. 13. 23. Infr. 53. 2. ‡ FER. 6. QUAT. TEMP. ADVENT.

2. Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini; ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilii, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis,
3. & replebit eum ſpiritus timoris Domini. Non ſecundùm viſionem oculorum judicabit, neque ſecundùm auditum aurium arguet:
4. ſed judicabit in juſtitia pauperes, & arguet in æquitate pro manſuetis terræ: || &

|| 2. Theſ. 2. 8.

percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium.

5. Et erit justitia cingulum lumborum ejus: & fides cinctorium renum ejus.

|| *Inf. 65. 25.* 6. || Habitabit lupus cum agno: & pardus cum hœdo accubabit: vitulus & leo & ovis simul morabuntur, & puer parvulus minabit eos.

7. Vitulus & ursus pascentur: simul requiescent catuli eorum: & leo quasi bos comedet paleas.

8. Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis: & in caverna reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet.

9. Non nocebunt, & non occident in universo monte sancto meo: quia repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientes.

|| *Rom. 15. 12.* 10. || In die illa, radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum ejus gloriosum.

11. Et erit in die illa: Adjiciet Dominus secundò manum suam ad possidendum residuum populi sui, quod relinquetur ab Assyriis, & ab Ægypto, & à Phetros, & ab Æthiopia, & ab Ælam, & à Sennaar, & ab Emath, & ab insulis maris.

12. Et levabit signum in nationes, & congregabit profugos Israel, & dispersos Juda colliget à quatuor plagis terræ.

13. Et auferetur zelus Ephraim, & hostes Juda peribunt: Ephraim non æmulabitur Judam, & Judas non pugnabit contra Ephraim.

|| *Vid. 4. Reg. 18. 8.* 14. Et volabunt in humeros Philisthiim || per mare, simul prædabuntur filios Orientis: Idumæa & Moab præceptum manus eorum, & filii Ammon obedientes erunt.

15. Et desolabit Dominus linguam maris Ægypti, & levabit manum suam per flumen in fortitudine spiritus sui: & percutiet eum in septem rivis, ita ut transeant per eum calceati.

16. Et erit via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyriis: sicut fuit Israeli in die illa, qua ascendit de terra Ægypti.

CAPUT XII.

Canticum laudis & gratiarum actionis pro liberatione & beneficiis Christi salvatoris.

1. ET dices in die illa: Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi: conversus est furor tuus, & consolatus es me.

|| *Exo. 15. 2. Psal. 117. 14.* 2. Ecce Deus salvator meus, fiducialiter agam, & non timebo: || quia fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem.

3. Haurietis aquas in gaudio de fontibus salvatoris:

4. & dicetis in die illa: Confitemini Domino, & invocate nomen ejus: notas facite in populis adinventiones ejus: mementote quoniam excelsum est nomen ejus.

5. Cantate Domino quoniam magnificè fecit: annuntiate hoc in universa terra.

6. Exulta, & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui sanctus Israel.

CAPUT XIII.

Ingens ac truculenta Babyloniorum vastatio à Medis.

1. ONus * Babylonis, quod vidit Isaias filius Amos. ** i. Triste vaticinium. Hic Deus quasi classicum canit, eoque Darium & Cyrum cum Medis & Persis ad exscindendam Babylonem evocat, quos ideò sanctificatos suos nominat: i. à se destinatos, & quasi consecratos, ad vindictam Dei complendam † Darii Medi, & Cyri Persæ.*

2. Super montem caliginosum levate signum, exaltate vocem, levate manum, & ingrediantur portas duces.

3. Ego mandavi sanctificatis meis, & vocavi fortes meos in ira mea, exultantes in gloria mea.

4. Vox multitudinis in montibus, quasi populorum frequentium: vox sonitus regum †, gentium congregatarum: Dominus exercituum præcepit militiæ belli,

5. venientibus de terra procul, à summitate cœli: Dominus, & vasa furoris ejus, ut disperdat omnem terram.

6. Ululate, quia propè est dies Domini: quasi vastitas à Domino veniet.

7. Propter hoc, omnes manus dissolventur, & omne cor hominis contabescet,

8. & conteretur. Torsiones & dolores tenebunt; quasi parturiens, dolebunt: unusquisque ad proximum suum stupebit, facies combustæ vultus eorum.

9. Ecce dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & iræ, furorisque, ad ponendam terram in solitudinem, & peccatores ejus conterendos de ea.

10. || Quoniam stellæ cœli, & splendor earum, non expandent lumen suum: obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non splendebit in lumine suo. || *Ezech. 32. 7. Joel. 2. 10. & 3. 15. Matth. 24. 29. Marc. 13. 24. Luc. 21. 25.*

11. Et visitabo super orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo.

12. Pretiosior erit vir auro *, & homo mundo obrizo. ** Medi, nullo pretio induci poterunt ut viris parcant. Infr. v. 17.*

13. Super hoc cœlum turbabo: & movebitur terra de loco suo, propter indignationem Domini exercituum, & propter diem iræ furoris ejus.

14. Et erit quasi damula fugiens, & quasi ovis, & non erit qui congreget: unusquisque ad populum suum convertetur, & singuli ad terram suam fugient.

15. Omnis, qui inventus fuerit, occidetur: & omnis, qui supervenerit, cadet in gladio.

16. || Infantes eorum allidentur in oculis eorum: diripientur domus eorum, & uxores eorum violabuntur. || *Ps. 136. 9.*

17. Ecce ego suscitabo super eos Medos, qui argentum non quærant, nec aurum velint:

18. sed sagittis parvulos interficient, & lactantibus uteris non miserebuntur, & super filios non parcet oculus eorum.

19. Et erit Babylon illa gloriosa in regnis, inclyta superbia Chaldæorum: || sicut subvertit Dominus Sodomam & Gomorrham. || *Genes. 19. 24.*

20. Non habitabitur usque in finem, & non fundabitur usque ad generationem & generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi.

21. Sed requiescent ibi bestiæ, & replebuntur domus eorum draconibus: & habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi:

22. & respondebunt ibi ululæ in ædibus ejus, & sirenes in delubris voluptatis.

CAPUT XIV.

Vaticinium de Judæorum consolatione & à Babylonica captivitate liberatione, Babyloniorumque contritione: quorum ingens superbia, amplitudo dominii & crudelitas explicantur, unà cum punitione Philisthinorum, ac ceterorum qui ob calamitatem Judæorum lætati sunt.

1. PRopè est ut veniat tempus ejus, & dies ejus non elongabuntur. Miserebitur enim Dominus Jacob, & eliget adhuc de Israel, & requiescere eos faciet super humum suam: adjungetur advena ad eos, & adhærebit domui Jacob.

2. Et tenebunt eos populi, & adducent eos in locum suum: & possidebit eos domus Israel super terram Domini in servos & ancillas: & erunt capientes eos, qui se ceperant, & subjicient exactores suos.

3. Et erit in die illa: cùm requiem dederit tibi Deus à labore tuo, & à concussione tua, & à servitute dura, qua antè servisti:

4. sumes parabolam istam contra regem Babylonis, & dices: Quomodo cessavit exactor, quievit tributum?

5. Contrivit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium,

6. cædentem populos in indignatione, plaga insanabili, subjicientem in furore gentes, persequentem crudeliter.

7. Conquievit & siluit omnis terra, gavisa est & exultavit:

8. Abietes quoque lætatæ sunt super te, & cedri Libani: ex quo dormisti, non ascendet qui succidat nos.

9. Infernus subter conturbatus est in occursum adventus tui, suscitavit tibi gigantes. Omnes principes terræ surrexerunt de soliis suis, omnes principes nationum.

10. Universi respondebunt, & dicent tibi: Et tu vulneratus es sicut & nos, nostri similis effectus es.

11. Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum: subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.

12. Quomodo cecidisti de cœlo lucifer, qui manè oriebaris? corruisti in terram, qui vulnerabas gentes?

13. qui dicebas in corde tuo: In cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis.

14. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.

15. Verumtamen ad infernum detraheris, in profundum laci:

16. qui te viderint, ad te inclinabuntur, teque prospicient: Numquid iste est vir, qui conturbavit terram, qui concussit regna,

17. qui posuit orbem desertum, & urbes ejus destruxit, vinctis ejus non aperuit carcerem?

18. Omnes reges gentium universi dormierunt in gloria, vir in domo sua.

19. Tu autem projectus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis pollutus, & obvolutus cum his qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta laci, quasi cadaver putridum.

20. Non habebis consortium, neque cum eis in sepultura: tu enim terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti: non vocabitur in æternum semen pessimorum.

21. Præparate filios ejus occisioni in iniquitate patrum suorum: non consurgent, nec hæreditabunt terram, neque implebunt faciem orbis civitatum.

22. Et consurgam super eos, dicit Dominus exercituum: & perdam Babylonis nomen, & reliquias, & germen, & progeniem, dicit Dominus.

23. Et ponam eam in possessionem ericii, & in paludes aquarum, & scopabo eam in scopa terens, dicit Dominus exercituum.

24. Juravit Dominus exercituum, dicens: Si non, ut putavi, ita erit: & quomodo mente tractavi,

25. sic eveniet: Ut conteram Assyrium * in terra mea, & in montibus meis conculcem eum: & auferetur ab eis jugum ejus, & onus illius ab humero eorum tolletur.

* Sennacherib.

26. Hoc consilium, quod cogitavi super omnem terram, & hæc est manus extenta super universas gentes.

27. Dominus enim exercituum decrevit: & quis poterit infirmare? & manus ejus extenta: & quis avertet eam?

28. † In anno *, quo mortuus est rex Achaz, factum est onus istud:

† Alia prophetia, quæ non cohæret cum superiori.
* Ann. M. 3277. Ant. Chr. 727.

29. ne læteris Philisthæa omnis tu, quoniam comminuta est virga percussoris tui: de radice enim colubri egredietur regulus, & semen ejus absorbens volucrem.

30. Et pascentur primogeniti pauperum, & pauperes fiducialiter requiescent: & interire faciam in fame radicem tuam, & reliquias tuas interficiam.

31. Ulula porta, clama civitas: prostrata est Philisthæa omnis: ab Aquilone enim fumus veniet, & non est qui effugiet agmen ejus.

32. Et quid respondebitur nuntiis gentis? Quia Dominus fundavit Sion, & in ipso sperabunt pauperes populi ejus.

CAPUT XV.

Moabitarum ruina prædicitur, & compassio prophetæ erga Moab.

1. ONus * Moab. Quia nocte vastata est Ar Moab, conticuit: quia nocte vastatus est murus Moab, conticuit.

* Hoc vaticiniū durat ad c. 17 pertinet autem ad ea quæ dicuntur 4. Reg. 17. & 18. de Salmanasare, qui comperta Oseæ conspiratione primùm Moabitarū agrum vastavit: deinde totū Israeliticū regnum pervasit circa an. 3280.

2. Ascendit domus, & Dibon ad excelsa in planctum super Nabo, & super Medaba, Moab ululavit: || in cunctis capitibus ejus calvitium, & omnis barba radetur.

|| Jerem. 48. 37. Ezech. 7. 18

3. In triviis ejus accincti sunt sacco: super tecta ejus, & in plateis ejus omnis ululatus descendit in fletum.

4. Clamabit Hesebon, & Eleale, usque Jasa audita est vox eorum: super hoc expediti Moab ululabunt, anima ejus ululabit sibi.

5. Cor meum ad Moab clamabit, vectes ejus usque ad Segor vitulam conternantem: per ascensum enim Luith flens ascendet, & in via Oronaim clamorem contritionis levabunt.

6. Aquæ enim Nemrim desertæ erunt, quia aruit herba, defecit germen, viror omnis interiit.

7. Secundùm magnitudinem operis, & visitatio eorum: ad torrentem salicum ducent eos.

8. Quo-

8. Quoniam circuivit clamor terminum Moab: usque ad Gallim ululatus ejus, & usque ad Puteum Elim clamor ejus.

9. Quia aquæ Dibon repletæ sunt sanguine: ponam enim super Dibon additamenta, his, qui fugerint de Moab leonem, & reliquiis terræ.

CAPUT XVI.

Orat emitti agnum, nempe Christum, de Petra deserti: Moab ob arrogantiam & perfidiam humiliabitur, paucis ex eo relictis.

1. EMitte agnum Domine dominatorem terræ, de Petra deserti ad montem filiæ Sion.

2. Et erit: Sicut avis fugiens, & pulli de nido avolantes, sic erunt filiæ Moab in transcensu Arnon.

3. Ini consilium, coge concilium: pone quasi noctem umbram tuam in meridie: absconde fugientes, & vagos ne prodas.

4. Habitabunt apud te profugi mei: Moab esto latibulum eorum à facie vastatoris: finitus est enim pulvis, consummatus est miser: defecit qui conculcabat terram.

5. Et præparabitur in misericordia solium, & sedebit super illud in veritate in tabernaculo David, judicans & quærens judicium, & velociter reddens quod justum est.

|| Jerem. 48. 29. 6. || Audivimus superbiam Moab, superbus est valdè: superbia ejus & arrogantia ejus, & indignatio ejus, plusquam fortitudo ejus.

7. Idcircò ululabit Moab ad Moab, universus ululabit: his, qui lætantur super muros cocti lateris, loquimini plagas suas.

8. Quoniam suburbana Hesebon deserta sunt, & vineam Sabama Domini gentium exciderunt: flagella ejus usque ad Jazer pervenerunt: erraverunt in deserto, propagines ejus relictæ sunt, transierunt mare.

9. Super hoc plorabo in fletu Jazer vineam Sabama: inebriabo te lacryma mea Hesebon, & Eleale: quoniam super vindemiam tuam, & super messem tuam vox calcantium irruit.

10. Et auferetur lætitia & exultatio de Carmelo, & in vineis non exultabit neque jubilabit. Vinum in torculari non calcabit qui calcare consueverat: vocem calcantium abstuli.

11. Super hoc venter meus ad Moab quasi cithara sonabit, & viscera mea ad murum cocti lateris.

12. Et erit: cùm apparuerit quod laboravit Moab super excelsis suis, ingredietur ad sancta sua ut obsecret, & non valebit.

13. Hoc verbum, quod locutus est Dominus ad Moab ex tunc:

14. & nunc locutus est Dominus, dicens: In tribus annis, quasi anni mercenarii, auferetur gloria Moab super omni populo multo, & relinquetur parvus & modicus, nequaquam multus.

CAPUT XVII.

Vastatis Damascenis auxiliaribus populi Israel, similiter & Israel vastabitur, quia oblitus est Dei salvatoris sui, ad quem calamitate pressus revertetur: & væ persecutoribus populi Domini denuntiatur.

1. ONus Damasci. Ecce Damascus * desinet esse civitas, & erit sicut acervus lapidum in ruina.

* Capta fuerat Damascus à Theglathphalasaro ut est 4. Reg. 16. 9. Sed excisa fuit à Salmanasaro, cùm Israeliticum regnum excisum est, ob societatem quà fecerat cu decem tribubus. Ob id mala utrorumque ibi Propheta conjungit.

2. Derelictæ civitates Aroer gregibus erunt, & requiescent ibi, & non erit qui exterreat.

3. Et cessabit adjutorium ab Ephraim, & regnum à Damasco: & reliquiæ Syriæ sicut gloria filiorum Israel erunt: dicit Dominus exercituum.

4. Et erit in die illa: attenuabitur gloria Jacob, & pinguedo carnis ejus marcescet.

5. Et erit sicut congregans in messe quod restiterit, & brachium ejus spicas leget: & erit sicut quærens spicas in valle Raphaim.

6. Et relinquetur in eo sicut racemus, & sicut excussio oleæ duarum vel trium olivarum in summitate rami, sive quatuor aut quinque in cacuminibus ejus fructus ejus: dicit Dominus Deus Israel.

7. In die illa inclinabitur homo ad Factorem suum, & oculi ejus ad sanctum Israel respicient:

8. & non inclinabitur ad altaria, quæ fecerunt manus ejus: & quæ operati sunt digiti ejus non respiciet, lucos & delubra.

9. In die illa, erunt civitates fortitudinis ejus derelictæ sicut aratra, & segetes quæ derelictæ sunt à facie filiorum Israel, & eris deserta.

10. Quia oblita es Dei salvatoris tui, & fortis adjutoris tui non es recordata: propterea plantabis plantationem fidelem, & germen alienum seminabis.

11. In die plantationis tuæ labrusca, & manè semen tuum florebit: ablata est messis in die hæreditatis, & dolebit graviter.

12. Væ multitudini populorum multorum, ut multitudo maris sonantis: & tumultus turbarum, sicut sonitus aquarum multarum.

13. Sonabunt populi sicut sonitus aquarum inundantium, & increpabit eum, & fugiet procul: & rapietur sicut pulvis montium à facie venti, & sicut turbo coram tempestate.

14. In tempore vespere, & ecce turbatio: in matutino, & non subsistet, hæc est pars eorum, qui vastaverunt nos, & sors diripientium nos.

CAPUT XVIII.

Adversus Ægyptios qui Judæos pellexerant ad confidendum in ipsis: additur consolatio populi Judaici de reditu ad Jerusalem.

1. VÆ terræ cymbalo alarum, quæ est trans flumina Æthiopiæ,

Digitized by Google

2. qui * mittit in mare legatos, & in vasis papyri super aquas. Ite Angeli † veloces ad gentem convulsam, & dilaceratam: ad populum terribilem, post quem non est alius: ad gentem expectantem & conculcatam, cujus diripuerunt flumina terram ejus.

3. Omnes habitatores orbis, qui moramini in terra, cùm elevatum fuerit signum in montibus, videbitis, & clangorem tubæ audietis:

4. Quia hæc dicit Dominus ad me: Quiescam, & considerabo in loco meo, sicut meridiana lux clara est, & sicut nubes roris in die messis.

5. Ante messem enim totus effloruit, & immatura perfectio germinabit, & præcidentur ramusculi ejus falcibus: & quæ derelicta fuerint, abscindentur, & excutientur.

6. Et relinquentur simul avibus montium, & bestiis terræ: & æstate perpetua erunt super eum volucres, & omnes bestiæ terræ super illum hyemabunt.

7. In tempore illo deferetur munus Domino exercituum à populo divulso & dilacerato; à populo terribili, post quem non fuit alius; à gente expectante, expectante & conculcata, cujus diripuerunt flumina terram ejus; ad locum nominis Domini exercituum, montem Sion.

* Hebr. *mittenti*; nimirum regi Tiracæ, expeditionē contra Sennacherib paranti: de quo 4. *Reg.* 19. Hinc intelligimus Deum opera Æthiopū ad liberandū populum suum uti noluisse, sed statim Angelo suo misso Sennacheribi exercitum delevisse. † *i. nuncii*, sunt autē verba Tiracæ regis.

CAPUT XIX.

Describit pleniùs Ægyptiorum punitionem; & quod ad Deum conversi, misso ipsis salvatore, consolabuntur.

1. ONus Ægypti *. Ecce Dominus ascendet super nubem levem, & ingredietur Ægyptum, & commovebuntur simulachra Ægypti à facie ejus, & cor Ægypti tabescet in medio ejus.

2. Et concurrere faciam Ægyptios adversùs Ægyptios: & pugnabit vir contra fratrem suum, & vir contra amicum suum, civitas adversùs civitatem, regnum adversùs regnum.

3. Et dirumpetur spiritus Ægypti in visceribus ejus, & consilium ejus præcipitabo: & interrogabunt simulachra sua, & divinos suos, & pythones, & ariolos.

4. Et tradam Ægyptum in manu dominorum † crudelium, & rex fortis * dominabitur eorum, ait Dominus Deus exercituum.

5. Et arescet aqua de mari, & fluvius desolabitur, atque siccabitur.

6. Et deficient flumina: attenuabuntur, & siccabuntur rivi aggerum. Calamus & juncus marcescet:

7. nudabitur alveus rivi à fonte suo, & omnis sementis irrigua siccabitur, arescet, & non erit.

8. Et mœrebunt piscatores, & lugebunt omnes mittentes in flumen hamum, & expandentes rete super faciem aquarum emarcescent.

9. Confundentur qui operabantur linum, pectentes & texentes subtilia.

10. Et erunt irrigua ejus flaccentia: omnes qui faciebant lacunas ad capiendos pisces.

11. Stulti principes Taneos, sapientes consiliarii Pharaonis dederunt consilium insipiens. Quomodo dicetis Pharaoni: Filius sapientium ego, filius regum antiquorum?

*Post mortem Sethonis regis Ægypti, cui bellū intulerat Sennacherib, divisa est Ægyptus in reges duodecim, quoniam aristocratiā an. 15. durasse notat Diodorus Sicul. Tandem horum unus Psammiticus, alios vicit & interfecit. Huc spectat præsens vaticinium. † Duodecim illorū, de quibus suprà. * *scilicet*, Psammiticus qui ab anno 3334. per 54. annos regnū obtinuit.

12. Ubi nunc sunt sapientes tui? annuntient tibi, & indicent quid cogitaverit Dominus exercituum super Ægyptum.

13. Stulti facti sunt principes Taneos, emarcuerunt principes Mempheos, deceperunt Ægyptum, angulum populorum ejus.

14. Dominus miscuit in medio ejus spiritum vertiginis: & errare fecerunt Ægyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius & vomens.

15. Et non erit Ægypto opus, quod faciat caput & caudam, incurvantem & refrænantem.

16. In die illa erit Ægyptus quasi mulieres, & stupebunt, & timebunt à facie commotionis manus Domini exercituum, quam ipse movebit super eam.

17. Et erit terra Juda Ægypto in pavorem: omnis, qui illius fuerit recordatus, pavebit à facie consilii Domini exercituum, quod ipse cogitavit super eam.

18. || In die illa erunt quinque civitates in terra Ægypti, loquentes lingua Chanaan, & jurantes per Dominum exercituum: Civitas solis vocabitur una. || Ezech. cap. 30.

19. In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus Domini juxta terminum ejus

20. erit in signum, & in testimonium Domino exercituum in terra Ægypti. ‡ Clamabunt enim ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis salvatorem & propugnatorem, qui liberet eos. ‡ Sabb. 4. Temp. Advent. Epist. 1.

21. Et cognoscetur Dominus ab Ægypto, & cognoscent Ægyptii Dominum in die illa, & colent eum in hostiis & in muneribus: & vota vovebunt Domino, & solvent.

22. Et percutiet Dominus Ægyptum plaga, & sanabit eam, & revertentur ad Dominum, & placabitur eis, & sanabit eos.

23. In die illa erit via de Ægypto in Assyrios, & intrabit Assyrius Ægyptum, & Ægyptius in Assyrios, & servient Ægyptii Assur.

24. In die illa erit Israel tertius Ægyptio & Assyrio: benedictio in medio terræ,

25. cui Benedixit Dominus exercituum, dicens: benedictus populus meus Ægypti, & opus manuum mearum Assyrio: hæreditas autem mea Israel.

CAPUT XX.

Ex hoc quòd Isaias jubetur nudus & discalceatus incedere, prædicitur Ægyptiorum & Æthiopum captivitas ab Assyriis, Judæis de illorum afflictione stupentibus.

1. IN anno *, quo ingressus est Tharthan in Azotum, cùm misisset eum Sargon † rex Assyriorum, & pugnasset contra Azotum, & cepisset eam:

2. in tempore illo locutus est Dominus in manu Isaiæ filii Amos, dicens: Vade, & solve saccum || de lumbis tuis, & calceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic, vadens nudus, & discalceatus.

3. Et dixit Dominus: Sicut ambulavit servus meus Isaias nudus, & discalceatus, trium annorum signum & portentum erit super Ægyptum, & super Æthiopiam:

* Ann. M. 3219. Ant. Chr. 713. † Id est Sennacherib inter cujus duces Tarranem legimus. 4. Reg. 18. 17. || Zachar. 13. 4. Matth. 3. 4.

* Hæc de expeditione Sennacherib cōtra Scabonem regē Ægypti & Tharacum regem Æthiopię intelligenda videntur, facta ann. M. 3294. Ant. Chr. 710. Vid. infr. 37. 9.

4. sic minabit rex * Assyriorum captivitatem Ægypti, & transmigrationem Æthiopiæ, juvenum & senum, nudam & discalceatam, discoopertis natibus ad ignominiam Ægypti.

5. Et timebunt, & confundentur ab Æthiopia spe sua, & ab Ægypto gloria sua.

6. Et dicet habitator insulæ hujus in die illa: Ecce hæc erat spes nostra, ad quos confugimus in auxilium, ut liberarent nos à facie regis Assyriorum: & quomodo effugere poterimus nos?

CAPUT XXI.

Ruina Babylonis per Medos & Persas: onus Idumææ & Arabiæ.

1. ONus deserti maris. Sicut turbines ab Africo veniunt, de deserto venit, de terra horribili.

2. Visio dura nuntiata est mihi: qui incredulus est, infideliter agit: & qui depopulator est, vastat. Ascende Ælam, obside Mede: omnem gemitum ejus cessare feci.

3. Propterea repleti sunt lumbi mei dolore, angustia possedit me sicut angustia parturientis: corrui cùm audirem, conturbatus sum cùm viderem.

4. Emarcuit cor meum, tenebræ stupefecerunt me: Babylon dilecta mea posita est mihi in miraculum.

5. Pone mensam, contemplare in specula comedentes & bibentes: surgite principes, arripite clypeum.

6. Hæc enim dixit mihi Dominus: Vade, & pone speculatorem: & quodcumque viderit annuntiet.

7. Et vidit currum duorum equitum, ascensorem asini, & ascensorem cameli: & contemplatus est diligenter multo intuitu.

8. Et clamavit leo: Super speculam Domini ego sum, stans jugiter per diem: & || super custodiam meam ego sum, stans totis noctibus.

|| Hab. 2. 1.

9. Ecce iste veniet ascensor vir bigæ equitum, & respondit, & dixit: || Cecidit, cecidit Babylon, & omnia sculptilia deorum ejus contrita sunt in terram.

|| Jere. 51. 8. Apoc. 14. 8.

10. Tritura mea, & filii areæ meæ, quæ audivi à Domino exercituum Deo Israel, annuntiavi vobis.

11. Onus Duma ad me clamat ex Seir: Custos quid de nocte? custos quid de nocte?

12. Dixit custos: Venit manè & nox: si quæritis, quærite: convertimini, venite.

13. Onus in Arabia. In saltu ad vesperam dormietis, in semitis Dedanim.

14. Occurrentes sitienti ferte aquam, qui habitatis terram Austri, cum panibus occurrite fugienti.

15. A facie enim gladiorum fugerunt, à facie gladii imminentis, à facie arcus extenti, à facie gravis prælii:

16. quoniam hæc dicit Dominus ad me: Adhuc in uno anno, quasi in anno mercenarii, & auferetur omnis gloria Cedar.

17. Et reliquiæ numeri sagittariorum fortium de filiis Cedar imminuentur: Dominus enim Deus Israel locutus est.

CAPUT XXII.

Sermo Domini contra Jerusalem, cujus deflet propheta vastitatem: & quòd neglecto Deo frustrà se muniat ad resistendum Assyriis: carpuntur, quòd cùm plangere deberent, gulæ indulgeant: & rejecto Sobna templi præposito substituitur Eliacim, cui magna datur potestas.

1. ONus * vallis visionis. Quidnam quoque tibi est, quia ascendisti & tu omnis in tecta?

2. Clamoris plena, urbs frequens, civitas exultans: interfecti tui, non interfecti gladio, nec mortui in bello.

3. Cuncti principes tui fugerunt simul, dureque ligati sunt: omnes qui inventi sunt, vincti sunt pariter, procul fugerunt.

4. Propterea dixi: Recedite à me, amarè flebo: nolite incumbere ut consolemini me super vastitate filiæ populi mei.

5. Dies enim interfectionis, & conculcationis, & fletuum, Domino Deo exercituum in valle visionis scrutans murum, & magnificus super montem.

6. Et Ælam † sumpsit pharetram, currum hominis equitis, & parietem nudavit clypeus.

7. Et erunt electæ valles tuæ plenæ quadrigarum, & equites ponent sedes suas in porta.

8. Et revelabitur operimentum Judæ, & videbis in die illa armamentarium domus saltus.

9. Et scissuras civitatis David videbitis, quia multiplicatæ sunt: & congregastis aquas piscinæ inferioris,

10. & domos Jerusalem numerastis, & destruxistis domos ad muniendum murum.

11. Et lacum fecistis || inter duos muros ad aquam piscinæ veteris: & non suspexistis ad eum, qui fecerat eam, & operatorem ejus de longè non vidistis.

12. Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad planctum, ad calvitium, & ad cingulum sacci:

13. & ecce gaudium & lætitia, occidere vitulos & jugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinum: || Comedamus, & bibamus: cras enim moriemur.

14. Et revelata est in auribus meis vox Domini exercituum: Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini, dicit Dominus Deus exercituum.

15. Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Vade, ingredere ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpositum templi, & dices ad eum:

16. Quid tu hìc, aut quasi quis hìc? quia excidisti tibi hìc sepulchrum, excidisti in excelso memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi.

17. Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus, & quasi amictum sic sublevabit te.

18. Coronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam & spatiosam: ibi morieris, & ibi erit currus gloriæ tuæ, ignominia domus Domini tui.

19. Et expellam te de statione tua, & de ministerio tuo deponam te.

20. Et erit in die illa: Vocabo servum meum Eliacim filium Helciæ,

* Hæc ad expeditionem quidē Sennacheribi pertinere videtur. Verùm ad Manassis quoque tempora (cum quo captivus ductus impius Sobna) & ad ea quæ sūt in libro Judith, referri quoque posse, opinantur multi. Qui autem hic ℣. 20. nominatur Eliacim, non is esse videtur de quo infrà c. 36. ℣. 3. & 37. 2. ac 4. Reg. c. 18. ℣. 18. qui sub Ezechia Manassis patre floruit: sed ejus potius filius, ipsius Helciæ nepos. Ille enim Eliacim præpositus domus erat, & Sobna scribam tūsolùm agere, multò dignitate superior; hic verò, ipsi Sobna cōditione inferior, quippe qui in ejus locum prædicitur sublevandus.

† Per Ælam Persię intelligitur, unde oriundus Holofernes. V. Judith 16. 12.

|| 4. Reg. 20. 20. 2. Par. 32. 30.

|| Sap. 2. 6. Infr. 56. 12. 1. Cor. 15. 32.

21. & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu ejus : & erit quasi pater habitantibus Jerusalem, & domui Juda.

22. || Et dabo clavem * domus David super humerum ejus : & aperiet, & non erit qui claudat : & claudet, & non erit qui aperiat.

23. Et figam illum paxillum in loco fideli †, & erit in solium gloriæ domui patris ejus.

24. Et suspendent super eum omnem gloriam domus patris ejus, vasorum diversa genera, omne vas parvulum à vasis craterarum usque ad omne vas musicorum.

25. In die illa dicit Dominus exercituum : Auferetur paxillus *, qui fixus fuerat in loco fideli : & frangetur, & cadet, & peribit quod pependerat in eo, quia Dominus locutus est.

|| Apoc. 3. 7. Job. 12. 14. * i. plenam administrationem regni. † i. Firmabo eum & figam in dignitate & loco eximio, ita ut omnes ab eo pendeant. Factum autem id videtur tempore Judith sub pœnitente Manasse. * Alius à superiori, nempe Sobna.

CAPUT XXIII.

Tyri vastitas ad annos septuaginta prædicitur propter ejus superbiam, & postea restituetur.

1. Onus Tyri. * Ululate naves maris : quia vastata est domus, unde venire consueverant : de terra Cethim revelatum est eis.

2. Tacete qui habitatis in insula : negotiatores Sidonis transfretantes mare, repleverunt te.

3. In aquis multis semen Nili, Messis fluminis fruges ejus : & facta est negotiatio gentium.

4. Erubesce Sidon : † ait enim mare : fortitudo maris: dicens : Non parturivi, & non peperi, & non enutrivi juvenes, nec ad incrementum perduxi virgines.

5. Cùm auditum fuerit in Ægypto, dolebunt cùm audierint de Tyro:

6. Transite maria, ululate qui habitatis in insula:

7. Numquid non vestra hæc est, quæ gloriabatur à diebus pristinis in antiquitate sua ? ducent eam pedes sui longè ad peregrinandum.

8. Quis cogitavit hoc super Tyrum quondam coronatam, cujus negotiatores principes, institores ejus inclyti terræ?

9. Dominus exercituum cogitavit hoc, ut detraheret superbiam omnis gloriæ, & ad ignominiam deduceret universos inclytos terræ.

10. Transi terram tuam quasi flumen filia maris, non est cingulum ultrà tibi.

11. Manum suam extendit super mare, conturbavit regna : Dominus mandavit adversus Chanaan, ut contereret fortes ejus:

12. & dixit : Non adjicies ultrà ut glorieris, calumniam sustinens virgo filia Sidonis: in Cethim consurgens transfreta, ibi quoque non erit requies tibi.

13. Ecce terra Chaldæorum talis populus non fuit, Assur fundavit eam : in captivitatem traduxerunt robustos ejus, suffoderunt domos ejus, posuerunt eam in ruinam.

14. Ululate naves maris, quia devastata est fortitudo vestra.

15. Et erit in die illa : In oblivione eris ò Tyre septuaginta annis (a), sicut dies regis (b) unius : post septuaginta autem annos erit Tyro quasi canticum meretricis.

16. Sume citharam, circui civitatem meretrix oblivioni tradita : benè cane, frequenta canticum, ut memoria tui sit.

17. Et erit post septuaginta annos : Visitabit Dominus Tyrum, & reducet eam ad mercedes suas (c) : & rursum fornicabitur cum universis regnis terræ super faciem terræ.

18. Et erunt negotiationes ejus, & mercedes ejus sanctificatæ Domino : non condentur, neque reponentur : quia his, qui habitaverint coram Domino, erit negotiatio ejus, ut manducent in saturitatem, & vestiantur usque ad vetustatem.

* Hoc eo tempore prophetæ revelatum videtur, quo Tyrii, insigni victoria contra Salmanasarem parta (ut ex Menandro Tyrio refert Joseph sub finem l. 9) naturæ loci & industriæ confidentes, in propinquos Israelitas & alios ferociter agerent. Anno M. 3287. Ant. Chr. 717. † Quæ quodammodo parens Tyri erat: siquidem à rege Ascaloniorum expugnati Sidonii, ut refert Justinus navibus appulsi Tyrum condiderunt.

CAPUT XXIV.

Mala quæ Dominus propter peccata universo orbi facturus est, adjecta interim reliquiarum consolatione : & quàm terribilis erit dies divini judicii.

1. Ecce Dominus dissipabit terram, & nudabit eam, & affliget faciem ejus, & disperget habitatores ejus.

2. || Et erit sicut populus, sic sacerdos : & sicut servus, sic dominus ejus : sicut ancilla, sic domina ejus : sicut emens, sic ille qui vendit : sicut fœnerator, sic is qui mutuum accipit : sicut qui repetit, sic qui debet.

3. Dissipatione dissipabitur terra, & direptione prædabitur. Dominus enim locutus est verbum hoc.

4. Luxit, & defluxit terra, & infirmata est: defluxit orbis, infirmata est altitudo populi terræ.

5. Et terra infecta est ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt fœdus sempiternum.

6. Propter hoc maledictio vorabit terram, & peccabunt habitatores ejus : ideoque insanient cultores ejus, & relinquentur homines pauci.

7. Luxit vindemia, infirmata est vitis, ingemuerunt omnes qui lætabantur corde.

8. Cessavit gaudium tympanorum, quievit sonitus lætantium, conticuit dulcedo citharæ.

9. Cum cantico non bibent vinum : amara erit potio bibentibus illam.

10. Attrita est civitas vanitatis, clausa est omnis domus nullo introeunte.

11. Clamor erit super vino in plateis : deserta est omnis lætitia : translatum est gaudium terræ.

12. Relicta est in urbe solitudo, & calamitas opprimet portas.

13. Quia hæc erunt in medio terræ, in medio populorum : quomodo si paucæ olivæ, quæ remanserunt, excutiantur ex olea; & racemi, cùm fuerit finita vindemia.

14. Hi levabunt vocem suam, atque laudabunt : cùm glorificatus fuerit Dominus, hinnient de mari.

15. Propter hoc in doctrinis glorificate Dominum : in insulis maris nomen Domini Dei Israel.

16. A finibus terræ laudes audivimus, gloriam Justi. Et dixi: Secretum meum mihi, secretum meum mihi, væ mihi : prævaricantes prævaricati sunt, & prævaricatione transgressorum prævaricati sunt.

17. For-

Digitized by Google

17. Formido, & fovea, & laqueus super te, qui habitator es terræ.

18. Et erit : || Qui fugerit à voce formidinis, cadet in foveam : & qui se explicaverit de fovea, tenebitur laqueo : quia cataractæ de excelsis apertæ sunt, & concutientur fundamenta terræ. || Jerem. 48. 44.

19. Contractione confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commovebitur terra,

20. agitatione agitabitur terra sicut ebrius, & auferetur quasi tabernaculum unius noctis : & gravabit eam iniquitas sua, & corruet, & non adjiciet ut resurgat.

21. Et erit : in die illa visitabit Dominus super militiam cœli in excelso : & super reges terræ, qui sunt super terram.

22. Et congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere : & post multos dies visitabuntur.

23. || Et erubescet luna, & confundetur sol, cùm regnaverit Dominus exercituum in monte Sion, & in Jerusalem, & in conspectu senum suorum fuerit glorificatus. || Joel. 2, 31. Act. 2.

CAPUT XXV.

Propheta Deo gratias agit de operibus suis mirabilibus, & beneficiis populo ipsius in monte Sion præstandis.

1. DOmine Deus meus es tu, & exaltabo te, & confitebor nomini tuo : quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, amen.

2. Quia posuisti civitatem in tumulum, urbem fortem in ruinam, domum alienorum : ut non sit civitas, & in sempiternum non ædificetur.

3. Super hoc laudabit te populus fortis, civitas gentium robustarum timebit te.

4. Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua : spes à turbine, umbraculum ab æstu. Spiritus enim robustorum quasi turbo impellens parietem.

5. Sicut æstus in siti, tumultum alienorum humiliabis : & quasi calore sub nube torrente, propaginem fortium marcescere facies.

6. Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ.

7. Et præcipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam quam orditus est super omnes nationes.

8. Præcipitabit mortem in sempiternum : || & auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui auferet de universa terra : quia Dominus locutus est. || 1. Cor. 15. Apoc. 7. 17 & 21. 4.

9. Et dicet in die illa : Ecce Deus noster iste, expectavimus eum, & salvabit nos : iste Dominus, sustinuimus eum, exultabimus, & lætabimur in salutari ejus.

10. Quia requiescet manus Domini in monte isto : & triturabitur Moab sub eo, sicuti teruntur paleæ in plaustro.

11. Et extendet manus suas sub eo, sicut extendit natans ad natandum : & humiliabit gloriam ejus cum allisione manuum ejus.

12. Et munimenta sublimium murorum tuorum concident, & humiliabuntur, & detrahentur in terram usque ad pulverem.

CAPUT XXVI.

Canticum gratiarum actionis ob exaltationem justorum & humiliationem impiorum, & de resurrectione mortuorum.

1. IN die illa cantabitur canticum istud in terra Juda :
Urbs fortitudinis nostræ Sion salvator, ponetur in ea murus & antemurale.

2. Aperite portas, & ingrediatur gens justa, custodiens veritatem.

3. Vetus error abiit : servabis pacem : pacem, quia in te speravimus.

4. Sperastis in Domino in sæculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.

5. Quia incurvabit habitantes in excelso, civitatem sublimem humiliabit.
Humiliabit eam usque ad terram, detrahet eam usque ad pulverem.

6. Conculcabit eam pes, pedes pauperis, gressus egenorum.

7. Semita justi recta est, rectus callis justi ad ambulandum.

8. Et in semita judiciorum tuorum Domine sustinuimus te : nomen tuum, & memoriale tuum in desiderio animæ.

9. Anima mea desideravit te in nocte : sed & spiritu meo in præcordiis meis de manè vigilabo ad te.
Cùm feceris judicia tua in terra, justitiam discent habitatores orbis.

10. Misereamur impio, & non discet justitiam : in terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Domini.

11. Domine exaltetur manus tua, & non videant : videant, & confundantur zelantes populi : & ignis hostes tuos devoret.

12. Domine dabis pacem nobis : omnia enim opera nostra operatus est nobis.

13. Domine Deus noster, possederunt nos domini absque te, tantùm in te recordemur nominis tui.

14. Morientes non vivant, gigantes non resurgant : propterea visitasti & contrivisti eos, & perdidisti omnem memoriam eorum.

15. Indulsisti genti Domine, indulsisti genti : numquid glorificatus es ? elongasti omnes terminos terræ.

16. Domine in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis.

17. Sicut quæ concipit, cùm appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus suis : sic facti sumus à facie tua Domine.

18. Concepimus, & quasi parturivimus, & peperimus spiritum : salutes non fecimus in terra, ideò non ceciderunt habitatores terræ.

19. Vivent mortui tui, interfecti mei resurgent : expergiscimini, & laudate qui habitatis in pulvere : quia ros lucis ros tuus, & terram gigantum detrahes in ruinam.

20. Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio.

21. || Ecce enim Dominus egredietur de loco suo, ut visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum : & revelabit terra sanguinem suum, & non operiet ultrà interfectos suos. || Mich. 1. 3.

CA-

CAPUT XXVII.

Punitio Leviathan: paterna Domini correctio in filios Iſrael: civitas munita deſolabitur: filii Iſrael reverſi ab Aſſyriis & Ægypto adorabunt Dominum in Jeruſalem.

* i. validum.

1. IN die illa viſitabit Dominus in gladio ſuo duro, & grandi, & forti, ſuper Leviathan ſerpentem vectem *, & ſuper Leviathan ſerpentem tortuoſum, & occidet cetum, qui in mari eſt.

2. In die illa vinea meri cantabit ei.

3. Ego Dominus, qui ſervo eam, repentè propinabo ei: ne fortè viſitetur contra eam, nocte & die ſervo eam.

4. Indignatio non eſt mihi: quis dabit me ſpinam & veprem in prælio: gradiar ſuper eam, ſuccendam eam pariter?

5. An potiùs tenebit fortitudinem meam, faciet pacem mihi, pacem faciet mihi?

6. Qui ingrediuntur impetu ad Jacob, florebit & germinabit Iſrael, & implebunt faciem orbis ſemine.

7. Numquid juxta plagam percutientis ſe percuſſit eum? aut ſicut occidit interfectos ejus, ſic occiſus eſt?

8. In menſura contra menſuram, cùm abjecta fuerit, judicabis eam: meditatus eſt in ſpiritu ſuo duro per diem æſtus.

9. Idcircò ſuper hoc dimittetur iniquitas domui Jacob: & iſte omnis fructus ut auferatur peccatum ejus, cùm poſuerit omnes lapides altaris ſicut lapides cineris alliſos, non ſtabunt luci & delubra.

10. Civitas enim munita deſolata erit, ſpecioſa relinquetur, & dimittetur quaſi deſertum: ibi paſcetur vitulus, & ibi accubabit, & conſumet ſummitates ejus.

11. In ſiccitate meſſes illius conterentur, mulieres venientes, & docentes eam: non eſt enim populus ſapiens, propthereà non miſerebitur ejus, qui fecit eum: & qui formavit eum, non parcet ei.

12. Et erit: In die illa percutiet Dominus ab alveo fluminis uſque ad torrentem Ægypti, & vos congregabimini unus & unus filii Iſrael.

13. Et erit: In die illa clangetur in tuba magna, & venient qui perditi fuerant de terra Aſſyriorum, & qui ejecti erant in terra Ægypti, & adorabunt Dominum in monte ſancto in Jeruſalem.

CAPUT XXVIII.

Superbis & ebriis Iſraelitis comminatur Dominus eò quòd ſacerdotes vacent ebrietati, & principes irrideant verba & comminationes prophetarum, ponentes mendacium ſpem ſuam: de lapide angulari in fundamentis Sion ponendo: de pœna illuſorum, & conſolatione paucorum bonorum.

1. VÆ coronæ ſuperbiæ, ebriis Ephraim, & flori decidenti, gloriæ exultationis ejus, qui erant in vertice vallis pinguiſſimæ, errantes à vino.

2. Ecce validus & fortis Dominus, ſicut impetus grandinis; turbo confringens, ſicut impetus aquarum multarum inundantium, & emiſſarum ſuper terram ſpatioſam.

3. Pedibus conculcabitur corona ſuperbiæ ebriorum Ephraim.

4. Et erit flos decidens gloriæ exultationis ejus, qui eſt ſuper verticem vallis pinguium, quaſi temporaneum ante maturitatem autumni: quod cùm aſpexerit videns, ſtatim ut manu tenuerit, devorabit illud.

5. In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & ſertum exultationis reſiduo populi ſui:

6. & ſpiritus judicii ſedenti ſuper judicium, & fortitudo revertentibus de bello ad portam.

7. Verùm hi quoque præ vino neſcierunt, & præ ebrietate erraverunt: ſacerdos & propheta neſcierunt præ ebrietate, abſorpti ſunt à vino, erraverunt in ebrietate, neſcierunt videntem, ignoraverunt judicium.

8. Omnes enim menſæ repletæ ſunt vomitu ſordiumque, ita ut non eſſet ultrà locus.

9. Quem docebit ſcientiam? & quem intelligere faciet auditum? ablactatos à lacte, avulſos ab uberibus.

10. Quia manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi.

11. ‖ In loquela enim labii, & lingua altera loquetur ad populum iſtum. ‖ 1. Cor. 14. 21.

12. Cui dixit: Hæc eſt requies mea, reficite laſſum, & hoc eſt meum refrigerium: & noluerunt audire.

13. Et erit eis verbum Domini: Manda, remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: ut vadant, & cadant retrorſum, & conterantur, & illaqueentur, & capiantur.

14. Propter hoc audite verbum Domini viri illuſores, qui dominamini ſuper populum meum, qui eſt in Jeruſalem.

15. Dixiſtis enim: Percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cùm tranſierit, non veniet ſuper nos: quia poſuimus mendacium ſpem noſtram, & mendacio protecti ſumus.

16. Idcircò hæc dicit Dominus Deus: ‖ Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretioſum, in fundamento fundatum, qui crediderit, non feſtinet. ‖ Pſal. 117. 22. Matth. 21. 42. Act. 4. 11. 1. Petr. 2. 6. Rom. 9. 33.

17. Et ponam in pondere judicium, & juſtitiam in menſura: & ſubvertet grando ſpem mendacii: & protectionem aquæ inundabunt.

18. Et delebitur fœdus veſtrum cum morte, & pactum veſtrum cum inferno non ſtabit: flagellum inundans cùm tranſierit, eritis ei in conculcationem.

19. Quandocumque pertranſierit, tollet vos: quoniam manè diluculo pertranſibit in die & in nocte, & tantummodò ſola vexatio intellectum dabit auditui.

20. Coanguſtatum eſt enim ſtratum, ita ut alter decidat: & pallium breve utrumque operire non poteſt.

21. ‖ Sicut enim in monte diviſionum ſtabit Dominus: ‖ ſicut in valle, quæ eſt in Gabaon, iraſcetur: ut faciat opus ſuum, alienum opus ejus: ut operetur opus ſuum, peregrinum eſt opus ejus ab eo. ‖ 2. Reg. 5. 20. 1. Par. 14. 11. ‖ Joſ. 10. 10.

22. Et nunc nolite illudere, ne fortè conſtringantur vincula veſtra. Conſummationem enim & abbreviationem audivi à Domino

Deo

Deo exercituum super universam terram.

23. Auribus percipite, & audite vocem meam, attendite, & audite eloquium meum.

24. Numquid tota die arabit arans ut serat, proscindet & sarriet humum suam?

25. Nonne cùm adæquaverit faciem ejus, seret gith, & cyminum sparget, & ponet triticum per ordinem, & hordeum, & milium, & viciam in finibus suis?

26. Et erudiet illum in judicio: Deus suus docebit illum.

27. Non enim in serris triturabitur gith, nec rota plaustri super cyminum circuibit: sed in virga excutietur gith, & cyminum in baculo.

28. Panis autem comminuetur: verùm non in perpetuum triturans triturabit illum, neque vexabit eum rota plaustri, nec ungulis suis comminuet eum.

29. Et hoc à Domino Deo exercituum exivit, ut mirabile faceret consilium, & magnificaret justitiam.

CAPUT XXIX.

Obsidio & afflictio Jerusalem, contritio gentium illam obsidentium: de libro signato, ac cæcitate Judæorum: væ profundis corde denuntiatur: reliquias Jacob prædicit illuminandas, & ad Deum convertendas.

* Ariel, id est leo, erat nomen altaris holocaustorū, ut apparet Ezech. 43. 15. Nempe quòd ut Leo victimas Deo consumeret.

† Hæc pronuntiata videntur biennio ante adventum Sennacherib.

1. VÆ Ariel*, Ariel civitas, quam expugnavit David: additus est annus ad annum †: solemnitates evolutæ sunt.

2. Et circumvallabo Ariel, & erit tristis & mœrens, & erit mihi quasi Ariel.

3. Et circumdabo quasi sphæram in circuitu tuo, & jaciam contra te aggerem, & munimenta ponam in obsidionem tuam.

4. Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquium tuum: & erit quasi pythonis de terra vox tua, & de humo eloquium tuum mussitabit.

5. Et erit sicut pulvis tenuis multitudo ventilantium te: & sicut favilla pertransiens multitudo eorum, qui contra te prævaluerunt:

6. eritque repentè confestim. A Domino exercituum visitabitur in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis & tempestatis, & flammæ ignis devorantis.

7. Et erit sicut somnium visionis nocturnæ multitudo omnium Gentium, quæ dimicaverunt contra Ariel, & omnes qui militaverunt, & obsederunt, & prævaluerunt adversùs eam.

8. Et sicut somniat esuriens, & comedit, cùm autem fuerit expergefactus, vacua est anima ejus: & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima ejus vacua est: sic erit multitudo omnium Gentium, quæ dimicaverunt contra montem Sion.

9. Obstupescite, & admiramini, fluctuate, & vacillate: inebriamini, & non à vino: movemini, & non ab ebrietate.

10. Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros, prophetas & principes vestros, qui vident visiones, operiet.

11. Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cùm dederint scienti litteras, dicent: Lege istum: & respondebit: Non possum, signatus est enim.

12. Et dabitur liber nescienti litteras, diceturque ei: Lege: & respondebit: Nescio litteras.

13. Et dixit Dominus: || Eò quòd appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem ejus longè est à me, & timuerunt me mandato hominum & doctrinis: || Matt. 15. 8. Marc. 7. 6.

14. Ideò ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo: || peribit enim sapientia à sapientibus ejus, & intellectus prudentium ejus abscondetur. || 1. Cor. 1. 19. Abd. 1. 8.

15. Væ qui profundi estis corde, ut à Domino absconďatis consilium: quorum sunt in tenebris opera, & dicunt: || Quis videt nos, & quis novit nos? || Eccli. 23. 16.

16. Perversa est hæc vestra cogitatio: quasi si lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori suo: Non fecisti me: & figmentum dicat fictori suo: Non intelligis.

17. Nonne adhuc in modico & in brevi convertetur Libanus in charmel, & charmel in saltum reputabitur?

18. Et audient in die illa surdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt.

19. Et addent mites in Domino lætitiam, & pauperes homines in sancto Israel exultabunt:

20. quoniam defecit qui prævalebat, consummatus est illusor, & succisi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem:

21. qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentem in porta supplantabant, & declinaverunt frustrà à justo.

22. Propter hoc, hæc dicit Dominus ad domum Jacob, qui redemit Abraham: Non modò confundetur Jacob, nec modò vultus ejus erubescet:

23. sed cùm viderit filios suos, opera manuum mearum, in medio sui sanctificantes nomen meum, & sanctificabunt sanctum Jacob, & Deum Israel prædicabunt,

24. & scient errantes spiritu intellectum, & mussitatores discent legem.

CAPUT XXX.

Comminatio adversus Judæos, qui Domino inconsulto prementibus Assyriis ad Ægyptios confugiebant: ipsis quoque prophetarum admonitiones audire nolentibus, sed vana præsidia quærentibus, gravem denuntiat afflictionem: & quàm sit Deus futurus benignus ad ipsum revertentibus: & de magna revertentium felicitate, ac judicio impiorum.

1. VÆ filii desertores*, dicit Dominus, ut faceretis consilium, & non ex me: & ordiremini telam, & non per spiritum meum, ut adderetis peccatum super peccatum:

* Eodem tempore & de eadem re hæc pronuntiata videntur, et si plerique ad Jeremiæ tēpora referant.

2. qui ambulatis ut descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in umbra Ægypti.

3. Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia umbræ Ægypti in ignominiam.

4. Erant enim in Tani principes tui, & nuntii tui usque ad Hanes pervenerunt.

5. Omnes confusi sunt super populo, qui eis prodesse non potuit: non fuerunt in auxilium & in aliquam utilitatem, sed in confusionem & in opprobrium.

6. Onus

6. Onus jumentorum Austri. In terra tribulationis & angustiæ leæna, & leo ex eis, vipera & regulus volans, portantes super humeros jumentorum divitias suas, & super gibbum camelorum thesauros suos, ad populum qui eis prodesse non poterit.

‖ Vid. Jerem. 37. 7.

7. ‖ Ægyptus enim frustrà & vanè auxiliabitur: ideò clamavi super hoc: Superbia tantùm est, quiesce.

8. Nunc ergo ingressus scribe ei super buxum, & in libro diligenter exara illud, & erit in die novissimo in testimonium usque in æternum:

9. populus enim ad iracundiam provocans est, & filii mendaces, filii nolentes audire legem Dei.

10. Qui dicunt videntibus: Nolite videre: & aspicientibus: Nolite aspicere nobis ea, quæ recta sunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.

11. Auferte à me viam, declinate à me semitam, cesset à facie nostra sanctus Israel.

12. Propterea hæc dicit sanctus Israel: Pro eo quòd reprobastis verbum hoc, & sperastis in calumnia & in tumultu, & innixi estis super eo:

13. propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadens, & requisita in muro excelso, quoniam subitò, dum non speratur, veniet contritio ejus.

14. Et comminuetur sicut conteritur lagena figuli contritione pervalida: & non invenietur de fragmentis ejus testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fovea.

15. Quia hæc dicit Dominus Deus sanctus Israel: Si revertamini & quiescatis, salvi eritis: in silentio & in spe erit fortitudo vestra. Et noluistis:

16. & dixistis: Nequaquam, sed ad equos fugiemus: ideò fugietis. Et super veloces ascendemus: ideò velociores erunt, qui persequentur vos.

17. Mille homines à facie terroris unius: & à facie terroris quinque fugietis, donec relinquamini quasi malus navis in vertice montis, & quasi signum super collem.

18. Propterea expectat Dominus ut misereatur vestri: & ideò exaltabitur parcens vobis: quia Deus judicii Dominus: beati omnes qui expectant eum.

19. Populus enim Sion habitabit in Jerusalem: plorans nequaquam plorabis, miserans miserebitur tui: ad vocem clamoris tui statim ut audierit, respondebit tibi.

20. Et dabit vobis Dominus panem arctum, & aquam brevem: & non faciet avolare à te ultrà doctorem tuum: & erunt oculi tui videntes præceptorem tuum.

21. Et aures tuæ audient verbum post tergum monentis: Hæc est via, ambulate in ea: & non declinetis neque ad dexteram, neque ad sinistram.

22. Et contaminabis laminas sculptilium argenti tui, & vestimentum conflatilis auri tui, & disperges ea sicut immunditiam menstruatæ. Egredere, dices ei.

23. Et dabitur pluvia semini tuo, ubicumque seminaveris in terra: & panis frugum terræ erit uberrimus, & pinguis: pascetur in possessione tua in die illo agnus spatiosè:

24. & tauri tui, & pulli asinorum, qui operantur terram, commistum migma comedent sicut in area ventilatum est.

25. Et erunt super omnem montem excelsum, & super omnem collem elevatum, rivi currentium aquarum in die interfectionis multorum cùm ceciderint turres.

26. Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis erit septempliciter sicut lux septem dierum, in die qua alligaverit Dominus vulnus populi sui, & percussuram plagæ ejus sanaverit.

27. Ecce nomen Domini venit de longinquo, ardens furor ejus, & gravis ad portandum: labia ejus repleta sunt indignatione, & lingua ejus quasi ignis devorans.

28. Spiritus ejus velut torrens inundans usque ad medium colli, ad perdendas gentes in nihilum, & frænum erroris, quod erat in maxillis populorum.

29. Canticum erit vobis sicut nox sanctificatæ solemnitatis, & lætitia cordis sicut qui pergit cum tibia, ut intret in montem Domini ad fortem Israel.

30. Et auditam faciet Dominus gloriam vocis suæ, & terrorem brachii sui ostendet in comminatione furoris, & flamma ignis devorantis: allidet in turbine, & in lapide grandinis.

31. A voce enim Domini pavebit Assur virga percussus.

32. Et erit transitus virgæ fundatus, quam requiescere faciet Dominus super eum in tympanis & citharis: & in bellis præcipuis expugnabit eos.

33. Præparata est enim ab heri Topheth *, à rege præparata, profunda, & dilatata. Nutrimenta ejus, ignis & ligna multa: flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam.

* Vallis extra Hierusalem, infamis & contaminata.

CAPUT XXXI.

Judæos qui fiducia in Deum relicta ad Ægyptios & humana confugiunt præsidia, prædicit consumendos una cum suis auxiliariis: revertentes verò ad Dominum, virtute divina liberandos.

1. VÆ qui descendunt in Ægyptum ad auxilium, in equis sperantes, & habentes fiduciam super quadrigis, quia multæ sunt: & super equitibus, quia prævalidi nimis: & non sunt confisi super sanctum Israel, & Dominum non requisierunt.

Cohærent hæc cum superioribus, & aliis verbis eædem ferè res repetuntur.

2. Ipse autem sapiens adduxit malum, & verba sua non abstulit: & consurget contra domum pessimorum, & contra auxilium operantium iniquitatem.

3. Ægyptus, homo, & non Deus: & equi eorum, caro, & non spiritus: & Dominus inclinabit manum suam, & corruet auxiliator, & cadet cui præstatur auxilium, simulque omnes consumentur.

4. Quia hæc dicit Dominus ad me: Quomodo si rugiat leo, & catulus leonis super prædam suam, & cùm occurrerit ei multitudo pastorum, à voce eorum non formidabit, & à multitudine eorum non pavebit: sic descendet Dominus exercituum ut prælietur super montem Sion, & super collem ejus.

5. Sicut aves volantes, sic proteget Dominus exercituum Jerusalem, protegens & liberans, transiens * & salvans.

* Quasi diceret noctu una per Angelum suum, ut jam fecerat in Ægypto. Exod. 12. 29.

6. Convertimini sicut in profundum recesseratis filii Israel.

7. In die enim illa abjiciet vir idola argenti sui, & idola auri sui, quæ fecerunt vobis manus vestræ in peccatum.

‖ Inf. 37. 36. 4. Reg. 19. 35. 2. Par. 32. 21.

8. Et cadet ‖ Assur in gladio non viri, & gladius non hominis vorabit eum, & fugiet non à facie gladii: & juvenes ejus vectigales erunt:

9. & fortitudo ejus à terrore transibit, & pavebunt fugientes principes ejus: dixit Dominus; cujus ignis est in Sion, & caminus ejus in Jerusalem.

CAPUT XXXII.

De rege ac principibus in justitia regnaturis, & de populi subditi felicitate: stulto autem principi & opulentis mulieribus futura prædicitur calamitas: pacis quoque pulchritudo ac requies opulenta promittitur populo Dei.

In typo Ezechiæ optimi regis describit regnū Christi.

1. Ecce in justitia regnabit rex, & principes in judicio præerunt.

2. Et erit vir sicut qui absconditur à vento, & celat se à tempestate, sicut rivi aquarum in siti, & umbra petræ prominentis in terra deserta.

3. Non caligabunt oculi videntium, & aures audientium diligenter auscultabunt.

4. Et cor stultorum intelliget scientiam, & lingua balborum velociter loquetur & planè.

5. Non vocabitur ultrà is, qui insipiens est, princeps: neque fraudulentus appellabitur major:

6. stultus enim fatua loquetur, & cor ejus faciet iniquitatem, ut perficiat simulationem, & loquatur ad Dominum fraudulenter, & vacuam faciat animam esurientis, & potum sitienti auferat.

7. Fraudulenti vasa pessima sunt: ipse enim cogitationes concinnavit ad perdendos mites in sermone mendaci, cùm loqueretur pauper judicium.

8. Princeps verò ea, quæ digna sunt principe, cogitabit, & ipse super duces stabit.

9. Mulieres opulentæ surgite, & audite vocem meam: filiæ confidentes percipite auribus eloquium meum.

10. Post dies enim & annum, vos conturbabimini confidentes: consummata est enim vindemia, collectio ultrà non veniet.

11. Obstupescite opulentæ, conturbamini confidentes: exuite vos, & confundimini, accingite lumbos vestros.

12. Super ubera plangite, super regione desiderabili, super vinea fertili.

13. Super humum populi mei spinæ & vepres ascendent: quantò magis super omnes domos gaudii civitatis exultantis?

14. Domus enim dimissa est, multitudo urbis relicta est, tenebræ & palpatio factæ sunt super speluncas usque in æternum. Gaudium onagrorum pascua gregum,

15. donec effundatur super nos spiritus de excelso: & erit desertum in charmel, & charmel in saltum reputabitur.

16. Et habitabit in solitudine judicium, & justitia in charmel sedebit.

17. Et erit opus justitiæ pax, & cultus justitiæ silentium, & securitas usque in sempiternum.

18. Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.

19. Grando autem in descensione saltus, & humilitate humiliabitur civitas.

20. Beati, qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bovis & asini.

CAPUT XXXIII.

Permixtim de dejectione Sennacherib loquitur, & Judæorum liberatione, ac divinæ potentiæ exaltatione: invehitur contra hypocritas: & quales esse debeant qui cum Domino habitaturi sunt in excelsis: Jerusalem verò habitatio erit opulenta, in qua magnificabitur Dominus, rex & legislator noster.

De Sennacherib id intelligitur. Hieron.

1. Væ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis? & qui spernis, nonne & ipse sperneris? cùm consummaveris deprædationem, deprædaberis: cùm fatigatus desieris contemnere, contemneris.

2. Domine miserere nostri: te enim expectavimus: esto brachium nostrum in manè, & salus nostra in tempore tribulationis.

3. A voce angeli fugerunt populi, & ab exaltatione tua dispersæ sunt gentes.

4. Et congregabuntur spolia vestra sicut colligitur bruchus, velut cùm fossæ plenæ fuerint de eo.

5. Magnificatus est Dominus, quoniam habitavit in excelso: implevit Sion judicio & justitia.

6. Et erit fides in temporibus tuis: divitiæ salutis sapientia & scientia: timor Domini ipse est thesaurus ejus.

7. Ecce videntes clamabunt foris, angeli pacis amarè flebunt.

8. Dissipatæ sunt viæ, cessavit transiens per semitam, irritum factum est pactum, projecit civitates, non reputavit homines.

9. Luxit, & elanguit terra: confusus est Libanus, & obsorduit, & factus est Saron sicut desertum: & concussa est Basan, & Carmelus.

10. Nunc consurgam, dicit Dominus: nunc exaltabor, nunc sublevabor.

11. Concipietis ardorem, parietis stipulam: spiritus vester ut ignis vorabit vos.

12. Et erunt populi quasi de incendio cinis, spinæ congregatæ igni comburentur.

13. Audite qui longè estis, quæ fecerim, & cognoscite vicini fortitudinem meam.

14. Conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas. Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?

15. ‖ Qui ambulat in justitiis, & loquitur veritatem, qui projicit avaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malum. ‖ Psal. 14. 2.

16. Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus: panis ei datus est, aquæ ejus fideles sunt.

17. Regem in decore suo videbunt oculi ejus, cernent terram de longè.

18. Cor tuum meditabitur timorem: ‖ ubi est litteratus? ubi legis verba ponderans? ubi doctor parvulorum? ‖ 1. Cor. 1. 20.

19. Populum impudentem non videbis, populum alti sermonis: ita ut non possis intelli-

gere

gere disertitudinem linguæ ejus, in quo nulla est sapientia.

20. Respice Sion civitatem solemnitatis nostræ: oculi tui videbunt Jerusalem, habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit; nec auferentur clavi ejus in sempiternum, & omnes funiculi ejus non rumpentur:

21. quia solummodò ibi magnificus est Dominus noster: locus fluviorum rivi latissimi & patentes: non transibit per eum navis remigum, neque trieris magna transgredietur eum.

22. Dominus enim judex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster: ipse salvabit nos.

23. Laxati sunt funiculi tui, & non prævalebunt: sic erit malus tuus ut dilatare signum non queas. Tunc dividentur spolia prædarum multarum: claudi diripient rapinam.

24. Nec dicet vicinus: Elangui: populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

CAPUT XXXIV.

Acerba Dei ultio super omnes gentes: Idumææ quoque contritio & perpetua vastitas prædicitur.

1. Accedite Gentes, & audite, & populi attendite: audiat terra, & plenitudo ejus, orbis, & omne germen ejus.

2. Quia indignatio Domini super omnes Gentes, & furor super universam militiam eorum: interfecit eos, & dedit eos in occisionem.

3. Interfecti eorum projicientur, & de cadaveribus eorum ascendet fœtor: tabescent montes à sanguine eorum.

|| V. Apoc. 6. 12. & seq. & Ezech. 32. 7.

4. || Et tabescet omnis militia cœlorum, & complicabuntur sicut liber cœli: & omnis militia eorum defluet, sicut defluit folium de vinea & de ficu.

5. Quoniam inebriatus est in cœlo gladius meus: ecce super Idumæam descendet, & super populum interfectionis meæ, ad judicium.

6. Gladius Domini repletus est sanguine, incrassatus est adipe, de sanguine agnorum, & hircorum, de sanguine medullatorum arietum: victima enim Domini in Bosra, & interfectio magna in terra Edom.

7. Et descendent unicornes cum eis, & tauri cum potentibus: inebriabitur terra eorum sanguine, & humus eorum adipe pinguium:

8. quia dies ultionis Domini, annus retributionum judicii Sion.

9. Et convertentur torrentes ejus in picem, & humus ejus in sulphur: & erit terra ejus in picem ardentem.

10. Nocte & die non extinguetur, in sempiternum ascendet fumus ejus: à generatione in generationem desolabitur, in sæcula sæculorum non erit transiens per eam.

11. Et possidebunt illam onocrotalus & ericius: ibis & corvus habitabunt in ea: & extendetur super eam mensura, ut redigatur ad nihilum, & perpendiculum in desolationem.

12. Nobiles ejus non erunt ibi: regem potiùs invocabunt, & omnes principes ejus erunt in nihilum.

13. Et orientur in domibus ejus spinæ, & urticæ, & paliurus in munitionibus ejus: & erit cubile draconum, & pascua struthionum.

14. Et occurrent dæmonia onocentauris, & pilosus clamabit alter ad alterum: ibi cubavit lamia, & invenit sibi requiem.

15. Ibi habuit foveam ericius, & enutrivit catulos, & circumfodit, & fovit in umbra ejus: illuc congregati sunt milvi, alter ad alterum.

16. Requirite diligenter in libro Domini, & legite: unum ex eis non defuit, alter alterum non quæsivit: quia quod ex ore meo procedit, ille mandavit, & spiritus ejus ipse congregavit ea.

17. Et ipse misit eis sortem, & manus ejus divisit eam illis in mensuram: usque in æternum possidebunt eam, in generationem & generationem habitabunt in ea.

CAPUT XXXV.

De futura consolatione, lætitia, securitate, & felicitate perpetua eorum, qui in Christum sunt credituri.

1. ‡ Lætabitur deserta & invia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium. ‡ Sab. 4. Temp. Advent. Epist. 3.

2. Germinans germinabit, & exultabit lætabunda & laudans: gloria Libani data est ei: decor Carmeli, & Saron, ipsi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei nostri.

3. confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate.

4. Dicite pusillanimis: Confortamini, & nolite timere: ecce Deus vester ultionem adducet retributionis: Deus ipse veniet, & salvabit vos.

5. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt.

6. Tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum: quia scissæ sunt in deserto aquæ, & torrentes in solitudine.

7. Et quæ erat arida, erit in stagnum, & sitiens in fontes aquarum. A In cubilibus, in quibus priùs dracones habitabant, orietur viror calami & junci.

8. Et erit ibi semita & via, & via sancta vocabitur: non transibit per eam pollutus, & hæc erit vobis directa via, ita ut stulti non errent per eam.

9. Non erit ibi leo, & mala bestia non ascendet per eam, nec invenietur ibi: & ambulabunt qui liberati fuerint.

10. Et redempti à Domino convertentur, & venient in Sion cum laude: & lætitia sempiterna super caput eorum: gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.

CAPUT XXXVI.

Sennacherib captis civitatibus Judæ munitis, mittit Rabsacen ad capiendam Jerusalem, qui variis in Ezechiam jactatis convitiis & blasphemiis in Deum, Jerosolymitas ad deditionem exhortatur.

* Ann. M. 3291. Ant. Chr. 713. Hoc bellum cum Æthiopico conjunctum, toto triennio gestū esse, ex ejusdem Prophetiæ cap. 20. colligimus.

1. Et factum est in quartodecimo anno regis Ezechiæ *, ascendit Sennacherib rex Assyriorum super omnes civitates Juda munitas, & cepit eas.

Digitized by Google

* Anno M. 3294. Ant. Chr. 710. Vid. 4. Reg. 18. 13. 2. Par. 32. 1.

2. Et misit † rex Assyriorum Rabsacen de Lachis in Jerusalem, ad regem Ezechiam in manu gravi, & stetit in aquæductu piscinæ superioris in via Agri fullonis.

3. Et egressus est ad eum Eliacim filius Helciæ, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph à commentariis.

4. Et dixit ad eos Rabsaces: Dicite Ezechiæ: Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quæ est ista fiducia, qua confidis?

5. aut quo consilio vel fortitudine rebellare disponis? super quem habes fiduciam quia recessisti à me?

6. Ecce confidis super baculum arundineum confractum istum, super Ægyptum: cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum ejus, & perforabit eam: sic Pharao rex Ægypti omnibus, qui confidunt in eo.

7. Quòd si responderis mihi: In Domino Deo nostro confidimus: nonne ipse est, cujus abstulit Ezechias excelsa & altaria, & dixit Judæ & Jerusalem: Coram altari isto adorabitis?

8. Et nunc trade te domino meo regi Assyriorum, & dabo tibi duo millia equorum, nec poteris ex te præbere ascensores eorum.

9. Et quomodo sustinebis faciem judicis unius loci ex servis domini mei minoribus? Quòd si confidis in Ægypto, in quadrigis, & in equitibus:

10. & nunc numquid sine Domino ascendi ad terram istam, ut disperderem eam? Dominus dixit ad me: Ascende super terram istam, & disperde eam.

11. Et dixit Eliacim, & Sobna, & Joahe ad Rabsacen: Loquere ad servos tuos Syra lingua: intelligimus enim: ne loquaris ad nos Judaicè in auribus populi, qui est super murum.

12. Et dixit ad eos Rabsaces: Numquid ad dominum tuum & ad te misit me dominus meus, ut loquerer omnia verba ista; & non potiùs ad viros, qui sedent in muro, ut comedant stercora sua, & bibant urinam pedum suorum vobiscum?

13. Et stetit Rabsaces, & clamavit voce magna Judaicè, & dixit: Audite verba regis magni, regis Assyriorum.

14. Hæc dicit rex: Non seducat vos Ezechias, quia non poterit eruere vos.

15. Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias super Domino, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, non dabitur civitas ista in manu regis Assyriorum.

16. Nolite audire Ezechiam: hæc enim dicit rex Assyriorum: Facite mecum benedictionem, & egredimini ad me, & comedite unusquisque vineam suam, & unusquisque ficum suam: & bibite unusquisque aquam cisternæ suæ,

17. donec veniam, & tollam vos ad terram, quæ est ut terra vestra, terram frumenti & vini, terram panum & vinearum.

18. Nec conturbet vos Ezechias, dicens: Dominus liberabit nos. Numquid liberaverunt dii gentium unusquisque terram suam de manu regis Assyriorum?

19. Ubi est deus Emath, & Arphad? ubi est deus Sepharuaim? numquid liberaverunt Samariam de manu mea *?

20. Quis est ex omnibus diis terrarum istarum, qui eruerit terram suam de manu mea, ut eruat Dominus Jerusalem de manu mea?

21. || Et siluerunt, & non responderunt ei verbum. Mandaverat enim rex, dicens: Ne respondeatis ei.

22. Et ingressus est Eliacim filius Helciæ, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph à commentariis ad Ezechiam scissis vestibus, & nuntiaverunt ei verba Rabsacis.

* Sup. dii ejus: non verò dii aliorũ populorum illorum. Nam illi demùm Samariam missi ab Assaradone Sennacherib filio. (Esdr. 4. 3. Et aliequi patet ex ℣. seq. singulas terras cum singulis diis hic componi: & ex cap. seq. ℣. 13. hos eosdẽ populos à Sennacheribo recens tantùm devictos.

|| 4. Reg. 18. 36.

CAPUT XXXVII.

Consternatus Ezechias propter blasphemias tum Rabsacis, tum Sennacherib, mittit ad Isaiam ut Dominum deprecetur; qui ipsum confortans divinum promittit auxilium: & cæso per Angelum exercitu Sennacherib, etiam ipse à filiis suis interimitur.

1. ET factum est, cùm audisset rex Ezechias, scidit vestimenta sua, & obvolutus est sacco, & intravit in domum Domini.

2. Et misit Eliacim *, qui erat super domum & Sobnam scribam, & seniores de sacerdotibus opertos saccis ad Isaiam filium Amos prophetam,

4. Reg. 19. 1. Anno M. 3294. Ant. Chr. 710. * Pontificem. Hieron.

3. & dixerunt ad eum: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & correptionis, & blasphemiæ, dies hæc: quia venerunt filii usque ad partum, & virtus non est pariendi.

4. Si quo modo audiat Dominus Deus tuus verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus ad blasphemandum Deum viventem, & exprobrandum sermonibus, quos audivit Dominus Deus tuus: leva ergo orationem pro reliquiis, quæ repertæ sunt.

5. Et venerunt servi regis Ezechiæ ad Isaiam.

6. Et dixit ad eos Isaias: Hæc dicetis domino vestro: Hæc dicit Dominus: Ne timeas à facie verborum, quæ audisti, quibus blasphemaverunt pueri regis Assyriorum me.

7. Ecce ego dabo ei spiritum, & audiet nuntium, & revertetur ad terram suam, & corruere eum faciam gladio in terra sua.

8. Reversus est autem Rabsaces, & invenit regem Assyriorum prælìantem adversùs Lobnam. || Audierat enim quia profectus esset de Lachis,

|| 4. Reg. 19. 8.

9. & audivit de Tharaca rege Æthiopiæ, dicentes: Egressus est ut pugnet contra te. Quod cùm audisset, misit nuntios ad Ezechiam, dicens:

10. Hæc dicetis Ezechiæ regi Judæ, loquentes: Non te decipiat Deus tuus, in quo tu confidis, dicens: Non dabitur Jerusalem in manu regis Assyriorum.

11. Ecce tu audisti omnia, quæ fecerunt reges Assyriorum omnibus terris, quas subverterunt, & tu poteris liberari?

12. Numquid eruerunt eos dii Gentium, quos subverterunt patres mei, Gozam, & Haram, & Reseph, & filios Eden, qui erant in Thalassar?

13. Ubi est rex Emath, & rex Arphad, & rex urbis Sepharuaim, Ana, & Ava ||?

|| 4. Reg. 18. 34. & 19. 13.

14. Et tulit Ezechias libros de manu nuntiorum, & legit eos, & ascendit in domum Domini, & expandit eos Ezechias coram Domino.

15. Et oravit Ezechias ad Dominum, dicens:

16. Do-

Digitized by Google

16. Domine exercituum Deus Israel, qui sedes super cherubim: tu es Deus solus omnium regnorum terræ, tu fecisti cœlum & terram.

17. Inclina Domine aurem tuam, & audi: aperi Domine oculos tuos, & vide, & audi omnia verba Sennacherib, quæ misit ad blasphemandum Deum viventem.

18. Verè enim Domine desertas fecerunt reges Assyriorum terras, & regiones earum.

19. Et dederunt deos earum igni: non enim erant dii, sed opera manuum hominum, lignum & lapis: & comminuerunt eos.

20. Et nunc Domine Deus noster salva nos de manu ejus: & cognoscant omnia regna terræ, quia tu es Dominus solus.

21. Et misit Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Pro quibus rogasti me de Sennacherib rege Assyriorum:

22. hoc est verbum, quod locutus est Dominus super eum: Despexit te, & subsannavit te virgo filia Sion: post te caput movit filia Jerusalem.

23. Cui exprobrasti, & quem blasphemasti, & super quem exaltasti vocem, & levasti altitudinem oculorum tuorum? Ad sanctum Israel.

24. In manu servorum tuorum exprobrasti Domino: & dixisti: In multitudine quadrigarum mearum ego ascendi altitudinem montium, juga Libani: & succidam excelsa cedrorum ejus, & electas abietes illius, & introibo altitudinem summitatis ejus, saltum Carmeli ejus.

25. Ego fodi, & bibi aquam, & exsiccavi vestigio pedis mei omnes rivos aggerum.

26. Numquid non audisti, quæ olim fecerim ei? ex diebus antiquis ego plasmavi illud: & nunc adduxi: & factum est in eradicationem collium compugnantium, & civitatum munitarum.

27. Habitatores earum breviata manu contremuerunt, & confusi sunt: facti sunt sicut fœnum agri, & gramen pascuæ, & herba tectorum, quæ exaruit antequam maturesceret.

28. Habitationem tuam, & egressum tuum, & introitum tuum cognovi, & insaniam tuam contra me.

29. Cùm fureres adversùm me, superbia tua ascendit in aures meas: ponam ergo circulum in naribus tuis, & frœnum in labiis tuis; & reducam te in viam, per quam venisti.

30. Tibi autem * hoc erit signum: Comede hoc anno quæ sponte † nascuntur, & in anno secundo pomis vescere: in anno autem tertio seminate, & metite, & plantate vineas, & comedite fructum earum.

31. Et mittet id, quod salvatum fuerit de domo Juda, & quod reliquum est, radicem deorsum, & faciet fructum sursum:

32. quia de Jerusalem exibunt reliquiæ, & salvatio de monte Sion: zelus Domini exercituum faciet istud.

33. Propterea hæc dicit Dominus de rege Assyriorum: Non intrabit civitatem hanc, & non jaciet ibi sagittam, & non occupabit eam clypeus, & non mittet in circuitu ejus aggerem.

34. In via qua venit, per eam revertetur; & civitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus:

35. & protegam civitatem istam, ut salvem eam propter me, & propter David servum meum.

*O Jerusalem.
† Nam messe superioris anni ab hostibus & militibus Sennacherib vel occupata, vel conculcata; e sponte germinantibus tibi victū comparare necesse fuit: sequente verò anno, (qui fuit mundi 3295.) impediente Jubilei lege, neque serere neque metere illis permissum erat.
Vide 4. Reg. 19.20.

36. ‖ Egressus est autem Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Et surrexerunt manè, & ecce omnes, cadavera mortuorum.

37. Et egressus est, & abiit, & reversus est Sennacherib rex Assyriorum, & habitavit in Ninive.

38. Et factum est, cùm adoraret in templo Nesroch deum suum, Adramelech & Sarasar filii ejus percusserunt eum gladio: fugeruntque in terram Ararat, & regnavit Asarhaddon filius ejus pro eo.

‖ Sup. 31. 8. 4. Reg. 19. 35. Tob. 1. 21. Eccli. 48. 24. 1. Mach. 7. 41. 2. Mach. 8. 19.

CAPUT XXXVIII.

Ezechias à morte sibi per Isaiam comminata liberatus, signo in horologio Achaz accepto, & promissa de manu Assyriorum liberatione, additisque ei ad vitam quindecim annis, canticum hoc gratiarum actionis Deo cecinit.

1. ‡ IN diebus illis ægrotavit Ezechias usque ad mortem: & introivit ad eum Isaias filius Amos propheta, & dixit ei: Hæc dicit Dominus: Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non vives.

2. Et convertit Ezechias faciem suam ad parietem, & oravit ad Dominum,

3. & dixit: Obsecro Domine, memento quæso quomodo ambulaverim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. Et flevit Ezechias fletu magno.

‡ Ferr. 5. Post Ciner. Anno M. 3291. Ant. Chr. 713. 4. Reg. 20. 1. 2. Par. 32. 24.

4. Et factum est verbum Domini ad Isaiam, dicens:

5. Vade, & dic Ezechiæ: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Audivi orationem tuam, & vidi lacrymas tuas: ecce ego adjiciam super dies tuos quindecim annos:

6. & de manu regis * Assyriorum eruam te, & civitatem istam: & protegam eam.

7. Hoc autem tibi erit signum à Domino, quia faciet Dominus verbum hoc, quod locutus est:

8. ‖ Ecce ego reverti faciam umbram linearum, per quas descenderat in horologio Achaz in sole, retrorsum decem lineis. Et reversus est sol decem lineis per gradus, quos descenderat.

9. Scriptura † Ezechiæ regis Juda cùm ægrotasset, & convaluisset de infirmitate sua.

10. Ego dixi: In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi.

Quæsivi residuum annorum meorum,

11. dixi: Non videbo Dominum Deum in terra viventium.

Non aspiciam hominem ultrà, & habitatorem quietis.

12. Generatio mea ablata est, & convoluta est à me, quasi tabernaculum pastorum.

Præcisa est velut à texente, vita mea: dum adhuc ordirer, succidit me: de manè usque ad vesperam finies me.

13. Sperabam usque ad manè, quasi leo sic contrivit omnia ossa mea:

De manè usque ad vesperam finies me:

14. sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor ut columba.

Attenuati sunt oculi mei, suspicientes in excelsum.

Domine vim patior, responde pro me.

15. Quid dicam, aut quid respondebit mihi, cùm ipse fecerit?

*Ergo hæc historia ante plagam Sennacherib evenit, ut hæc verba *in diebus illis* generalem tantùm temporis notationem significet.
Vide 4. Reg. 20. 6. ‖ Eccli. 48. 26.
† Dictata ei, ut credibile est, ab Isaia.

Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

16. Domine si sic vivitur, & in talibus vita spiritus mei, corripies me, & vivificabis me.

17. Ecce in pace amaritudo mea amarissima:

Tu autem eruisti animam meam ut non periret, projecisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18. Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te: non expectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam.

19. Vivens vivens ipse confitebitur tibi, sicut & ego hodie: pater filiis notam faciet veritatem tuam.

20. Domine salvum me fac, & psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo Domini.

21. Et jussit Isaias ut tollerent massam de ficis, & cataplasmarent super vulnus, & sanaretur.

22. Et dixit Ezechias: Quod erit signum quia ascendam in domum Domini?

CAPUT XXXIX.

Ezechias cùm missis à rege Babylonis nuntiis suos ostendisset thesauros, ab Isaia de futura eorum in Babylonem ablatione præmonetur.

1. IN tempore illo misit Merodach Baladan, filius Baladan * rex Babylonis, libros & munera ad Ezechiam: audierat enim quòd ægrotasset & convaluisset.

* *Baladan* hic videtur esse is qui ab Agathia *Beleſus*, à Nic. Damasc. *Nanyrus*, à Ptolem. *Nabonaſſarus* est dictus. *Vide* 4. *Reg.* 20. 12.

2. Lætatus est autem super eis Ezechias, & ostendit eis cellam aromatum, & argenti, & auri, & odoramentorum, & unguenti optimi, & omnes apothecas supellectilis suæ, & universa quæ inventa sunt in thesauris ejus. Non fuit verbum quod non ostenderet eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua.

3. Introivit autem Isaias propheta ad Ezechiam regem, & dixit ei: Quid dixerunt viri isti, & unde venerunt ad te? Et dixit Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone.

4. Et dixit: Quid viderunt in domo tua? Et dixit Ezechias: Omnia quæ in domo mea sunt, viderunt: non fuit res, quam non ostenderim eis in thesauris meis.

5. Et dixit Isaias ad Ezechiam: Audi verbum Domini exercituum.

6. Ecce dies venient, & auferentur omnia, quæ in domo tua sunt, & quæ thesaurizaverunt patres tui usque ad diem hanc, in Babylonem: non relinquetur quidquam, dicit Dominus.

7. Et de filiis tuis, qui exibunt de te, quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.

8. Et dixit Ezechias ad Isaiam: Bonum verbum Domini quod locutus est. Et dixit: Fiat tantùm pax, & veritas in diebus meis.

CAPUT XL.

Consolatio & salus Jerusalem per Christum futura: Joannis Baptistæ prædicatio: fragilitas hominis, & perpetuitas verbi divini: Christi in carnem adventus, ipsiusque gloria, potestas & retributio palàm annuntianda: contra idololatras Deum sculptilibus assimilantes, incomparabilem Dei potentiam ac sapientiam commendat: quòdque sperantes in Domino mutent fortitudinem.

1. COnsolamini, consolamini popule meus, dicit Deus vester.

2. Loquimini ad cor Jerusalem, & advocate eam: quoniam completa est malitia ejus, dimissa est iniquitas illius: ‖ suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis. ‖ *Apoc.* 18

3. ‖ Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri. ‖ *Matt.* 3. 3. *Marc.* 1. 3. *Luc.* 3. 4. *Joan.* 1. 23

4. Omnis vallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt prava in directa, & aspera in vias planas.

5. Et revelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quòd os Domini locutum est.

6. Vox dicentis: Clama. Et dixi: Quid clamabo? ‖ Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus quasi flos agri. ‖ *Eccli.* 14. 18. *Jacob* 1. 10 1. *Pet.* 1. 24

7. Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos, quia spiritus Domini sufflavit in eo. Verè fœnum est populus:

8. exsiccatum est fœnum, & cecidit flos: Verbum autem Domini nostri manet in æternum.

9. ‡ Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas Jerusalem: exalta, noli timere. Dic civitatibus Juda: Ecce Deus vester: ‡ SAB. 4. TEMP. ADVENT. EPIST. 3.

10. ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium ejus dominabitur: ecce merces ejus cum eo, & opus illius coram illo.

11. ‖ Sicut pastor gregem suum pascet: in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo levabit, a fœtas ipse portabit. ‖ *Ezech.* 34. 23. & 37. 24. *Joann.* 10. 11.

12. Quis mensus est pugillo aquas, & cœlos palmo ponderavit? quis appendit tribus digitis molem terræ, & libravit in pondere montes, & colles in statera?

13. ‖ Quis adjuvit spiritum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit, & ostendit illi? ‖ *Sap.* 9. 13. *Rom.* 11. 34 1. *Cor.* 2. 10

14. Cum quo iniit consilium, & instruxit eum, & docuit eum semitam justitiæ, & erudivit eum scientiam, & viam prudentiæ ostendit illi?

15. Ecce Gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt: ecce insulæ quasi pulvis exiguus.

16. Et Libanus non sufficiet ad succendendum, & animalia ejus non sufficient ad holocaustum.

17. Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei.

18. ‖ Cui ergo similem fecistis Deum? aut quam imaginem ponetis ei? ‖ *Act.* 17. 29.

19. Numquid sculptile conflavit faber? aut aurifex auro figuravit illud, & laminis argenteis argentarius?

20. Forte lignum & imputribile elegit : artifex sapiens quærit quomodo statuat simulachrum, quod non moveatur.

21. Numquid non scitis ? numquid non audistis ? numquid non annuntiatum est vobis ab initio ? numquid non intellexistis fundamenta terræ?

|| Gen. 1.6. Psal. 103.2. 22. Qui sedet super gyrum terræ, & habitatores ejus sunt quasi locustæ : qui extendit velut nihilum cœlos, || & expandit eos sicut tabernaculum ad inhabitandum.

23. Qui dat secretorum scrutatores quasi non sint, judices terræ velut inane fecit:

24. & quidem neque plantatus, neque satus, neque radicatus in terra truncus eorum: repentè flavit in eos, & aruerunt, & turbo quasi stipulam auferet eos.

25. Et cui assimilastis me, & adæquastis, dicit Sanctus?

26. Levate in excelsum oculos vestros, & videte quis creavit hæc : qui educit in numero militiam eorum, & omnes ex nomine vocat: præ multitudine fortitudinis & roboris, virtutisque ejus, neque unum reliquum fuit.

27. Quare dicis Jacob, & loqueris Israel : Abscondita est via mea à Domino, & à Deo meo judicium meum transivit?

28. Numquid nescis, aut non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui creavit terminos terræ : non deficiet, neque laborabit, nec est investigatio sapientiæ ejus.

29. Qui dat lasso virtutem : & his, qui non sunt, fortitudinem & robur multiplicat.

30. Deficient pueri & laborabunt, & juvenes in infirmitate cadent.

|| Psal. 103. 5. 31. Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, || assument pennas sicut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient.

CAPUT XLI.

Disceptat Dominus cum idololatris de potentia & variis magnisque beneficiis populo Judaico exhibitis : quibus suam comprobat potentiam & benignitatem erga homines : ostendens simul & idolorum impotentiam, & idololatrarum vanitatem.

* Hebr. tacete i. cũ silentio admiramini, vel me audite.

1. Taceant * ad me insulæ, & Gentes mutent fortitudinem : accedant, & tunc loquantur, simul ad judicium propinquemus.

2. Quis suscitavit ab Oriente justum, vocavit eum ut sequeretur se ? dabit in conspectu ejus gentes, & reges obtinebit : dabit quasi pulverem gladio ejus, sicut stipulam vento raptam arcui ejus.

3. Persequetur eos, transibit in pace, semita in pedibus ejus non apparebit.

|| Infr. 44.6. & 48.12. Apoc. 1.8. 17. & 22. 13. 4. Quis hæc operatus est, & fecit, vocans generationes ab exordio ? Ego Dominus, || primus & novissimus ego sum.

5. Viderunt insulæ, & timuerunt, extrema terræ obstupuerunt, appropinquaverunt, & accesserunt.

6. Unusquisque proximo suo auxiliabitur, & fratri suo dicet : Confortare.

7. Confortavit faber ærarius percutiens malleo eum, qui cudebat tunc temporis, dicens : Glutino bonum est : & confortavit eum clavis, ut non moveretur.

8. Et tu Israel serve meus Jacob quem elegi, semen Abraham amici mei:

9. in quo apprehendi te ab extremis terræ, & à longinquis ejus vocavi te, & dixi tibi : Servus meus es tu, elegi te, & non abjeci te.

10. Ne timeas, quia ego tecum sum : ne declines, quia ego Deus tuus : confortavi te, & auxiliatus sum tibi, & suscepit te dextera justi mei.

11. Ecce confundentur & erubescent omnes qui pugnant adversum te : erunt quasi non sint, & peribunt viri, qui contradicunt tibi.

12. Quæres eos, & non invenies, viros rebelles tuos : erunt quasi non sint : & veluti consumptio homines bellantes adversum te.

13. Quia ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicensque tibi: Ne timeas, ego adjuvi te.

14. Noli timere vermis Jacob, qui mortui estis ex Israel : ego auxiliatus sum tibi, dicit Dominus : & redemptor tuus Sanctus Israel.

15. Ego posui te quasi plaustrum triturans novum, habens rostra serrantia : triturabis montes, & comminues : & colles quasi pulverem pones.

16. Ventilabis eos, & ventus tollet, & turbo disperget eos : & tu exultabis in Domino, in sancto Israel lætaberis.

17. Egeni & pauperes quærunt aquas, & non sunt : lingua eorum siti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israel non derelinquam eos.

18. Aperiam in supinis collibus flumina, & in medio camporum fontes : ponam desertum in stagna aquarum, & terram inviam in rivos aquarum.

19. Dabo in solitudinem cedrum, & spinam, & myrtum, & lignum olivæ : ponam in deserto abietem, ulmum, & buxum simul:

20. ut videant, & sciant, & recogitent, & intelligant pariter, quia manus Domini fecit hoc, & sanctus Israel creavit illud.

21. Propè facite judicium vestrum, dicit Dominus : afferte, si quid fortè habetis, dixit rex Jacob.

22. Accedant, & nuntient nobis quæcumque ventura sunt : priora quæ fuerunt nuntiate : & ponemus cor nostrum, & sciemus novissima eorum, & quæ ventura sunt indicate nobis.

23. Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dii estis vos. Benè quoque aut malè, si potestis, facite : & loquamur, & videamus simul.

24. Ecce, vos estis ex nihilo, & opus vestrum ex eo, quod non est : abominatio est qui elegit vos.

25. Suscitavi ab Aquilone, & veniet ab Ortu solis : vocabit nomen meum, & adducet magistratus quasi lutum, & velut plastes conculcans humum.

26. Quis annuntiavit ab exordio ut sciamus : & à principio ut dicamus : Justus es ? non est neque annuntians, neque prædicens, neque audiens sermones vestros.

27. Primus ad Sion dicet : Ecce adsunt, & Jerusalem evangelistam dabo.

28. Et vidi, & non erat neque ex istis quisquam qui iniret consilium, & interrogatus responderet verbum.

29. Ecce omnes injusti, & vana opera eorum : ventus & inane simulacra eorum.

C A-

Digitized by Google

CAPUT XLII.

Pater sibi complaceat in filio Christo, cujus virtutes & opera quæ facturus est, propheta explicat, exhortans universas gentes ad laudem & gratiarum actionem: addit quoque, malos, idololatras & ingratos graviter à Domino puniendos, plurimùm conquerens de ingratitudine servorum Dei.

Matth. 12. 18. 1. Ecce servus meus, suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritum meum super eum, judicium Gentibus proferet.

2. Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris.

3. Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet: in veritate educet judicium.

4. Non erit tristis, neque turbulentus; donec ponat in terra judicium: & legem ejus insulæ expectabunt.

5. Hæc dicit Dominus Deus, creans cœlos & extendens eos: firmans terram, & quæ germinant ex ea: dans flatum populo, qui est super eam, & spiritum calcantibus eam.

Infr. 49. 6. 6. Ego Dominus vocavi te in justitia, & apprehendi manum tuam, & servavi te. || Et dedi te in fœdus populi, in lucem Gentium:

7. ut aperires oculos cæcorum, & educeres de conclusione vinctum, de domo carceris sedentes in tenebris.

Inf. 48. 11. 8. || Ego Dominus, hoc est nomen meum: gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus.

9. Quæ prima fuerunt, ecce venerunt: nova quoque ego annuntio: antequam oriantur, audita vobis faciam.

10. Cantate Domino canticum novum, laus ejus ab extremis terræ: qui descenditis in mare, & plenitudo ejus; insulæ, & habitatores earum.

11. Sublevetur desertum, & civitates ejus: in domibus habitabit Cedar: laudate habitatores Petræ, de vertice montium clamabunt.

12. Ponent Domino gloriam, & laudem ejus in insulis nuntiabunt.

13. Dominus sicut fortis egredietur, sicut vir præliator suscitabit zelum, vociferabitur, & clamabit: super inimicos suos confortabitur.

14. Tacui semper, silui, patiens fui: sicut parturiens loquar: dissipabo, & absorbebo simul.

15. Desertos faciam montes, & colles, & omne gramen eorum exsiccabo: & ponam flumina in insulas, & stagna arefaciam.

16. Et ducam cæcos in viam, quam nesciunt; & in semitis, quas ignoraverunt, ambulare eos faciam: ponam tenebras coram eis in lucem, & prava in recta: hæc verba feci eis, & non dereliqui eos.

17. Conversi sunt retrorsum: confundantur confusione qui confidunt in sculptili, qui dicunt conflatili: Vos dii nostri.

18. Surdi audite, & cæci intuemini ad videndum.

19. Quis cæcus, nisi servus meus? & surdus, nisi ad quem nuntios meos misi? quis cæcus, nisi qui venundatus est? & quis cæcus, nisi servus Domini?

20. Qui vides multa, nonne custodies? qui apertas habes aures, nonne audies?

21. Et Dominus voluit ut sanctificaret eum, & magnificaret legem, & extolleret.

22. Ipse autem populus direptus, & vastatus: laqueus juvenum omnes, & in domibus carcerum absconditi sunt: facti sunt in rapinam, nec est qui eruat; in direptionem, nec est qui dicat: Redde.

23. Quis est in vobis qui audiat hoc, attendat & auscultet futura?

24. Quis dedit in direptionem Jacob, & Israel vastantibus? nonne Dominus ipse, cui peccavimus? & noluerunt in viis ejus ambulare, & non audierunt legem ejus.

25. Et effudit super eum indignationem furoris sui, & forte bellum, & combussit eum in circuitu, & non cognovit: & succendit eum, & non intellexit.

CAPUT XLIII.

Populum credentem securum facit, ejus ex universo orbe multiplicationem futuram promittens, cum enarratione præteritorum ac futurorum Dei erga populum suum beneficiorum, quibus se solum verum Deum esse comprobat: addita gravi expostulatione adversus Judæorum ingratitudinem.

1. Et nunc hæc dicit Dominus creans te Jacob, & formans te Israel: Noli timere, quia redemi te, & vocavi te nomine tuo: meus es tu.

2. Cùm transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cùm ambulaveris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te:

3. Quia ego Dominus Deus tuus sanctus Israel salvator tuus, dedi propitiationem tuam Ægyptum, Æthiopiam, & Saba pro te.

4. Ex quo honorabilis factus es in oculis meis, & gloriosus: Ego dilexi te, & dabo homines pro te, & populos pro anima tua.

5. Noli timere, quia ego tecum sum: ab Oriente adducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te.

6. Dicam Aquiloni: Da; & Austro: Noli prohibere: affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terræ.

7. Et omnem, qui invocat nomen meum, in gloriam meam creavi eum, formavi eum, & feci eum.

8. Educas foras populum cæcum, & oculos habentem; surdum, & aures ei sunt.

9. Omnes gentes congregatæ sunt simul, & collectę sunt tribus: quis in vobis annuntiet istud, & quæ prima sunt audire nos faciet? dent testes eorum, justificentur, & audiant, & dicant: verè.

10. Vos testes mei, dicit Dominus, & servus meus, quem elegi: ut sciatis, & credatis mihi, & intelligatis quia ego ipse sum. Ante me non est formatus Deus, & post me non erit.

11. || Ego sum, ego sum Dominus, & non est absque me salvator. Osee 13. 4.

12. Ego annuntiavi, & salvavi: auditum feci, & non fuit in vobis alienus: vos testes mei, dicit Dominus, & ego Deus.

13. Et ab initio ego ipse, & non est qui de manu mea eruat: operabor, & quis avertet illud?

14. Hæc

14. Hæc dicit Dominus redemptor vester, sanctus Israel: Propter vos misi in Babylonem, & detraxi vectes universos, & Chaldæos in navibus suis gloriantes.

15. Ego Dominus sanctus vester, creans Israel, rex vester.

16. Hæc dicit Dominus, qui dedit in mari viam, & in aquis torrentibus semitam.

17. Qui eduxit quadrigam & equum: agmen & robustum: simul obdormierunt, nec resurgent: contriti sunt quasi linum, & extincti sunt.

18. Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini.

|| 2. Cor. 5. 17. Apoc. 21. 5 19. || Ecce ego facio nova, & nunc orientur, utique cognoscetis ea: ponam in deserto viam, & in invio flumina.

20. Glorificabit me bestia agri, dracones & struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo.

21. Populum istum formavi mihi, laudem meam narrabit.

22. Non me invocasti Jacob, nec laborasti in me Israel.

23. Non obtulisti mihi arietem holocausti tui, & victimis tuis non glorificasti me: non te servire feci in oblatione, nec laborem tibi præbui in thure.

24. Non emisti mihi argento calamum, & adipe victimarum tuarum non inebriasti me. Verumtamen servire me fecisti in peccatis tuis: præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis.

25. Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.

26. Reduc me in memoriam, & judicemur simul: narra si quid habes ut justificeris.

27. Pater tuus primus peccavit, & interpretes tui prevaricati sunt in me.

28. Et contaminavi principes sanctos, dedi ad internecionem Jacob, & Israel in blasphemiam.

CAPUT XLIV.

Deus consolatur populum suum, effusurus super eum spiritum suum, & aquas super sitientem: ipse primus & novissimus ac solus Deus, omnium creator ac moderator: idolorum quoque, artificum eorum ac idololatrum magna vanitas, imò stupor apertè convincitur: proinde ab idolis ad Deum, in cujus manu sunt omnia, populus revocatur.

Jerem. 30. 10. & 46. 27. 1. ET nunc audi Jacob serve meus, & Israel quem elegi:

2. Hæc dicit Dominus faciens & formans te, ab utero auxiliator tuus: noli timere serve meus Jacob, & rectissime, quem elegi.

3. Effundam enim aquas super sitientem, & fluenta super aridam: effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam.

4. Et germinabunt inter herbas, quasi salices juxta præterfluentes aquas.

5. Iste dicet: Domini ego sum: & ille vocabit in nomine Jacob: & hic scribet manu sua: Domino: & in nomine Israel assimilabitur.

6. Hæc dicit Dominus rex Israel, & redemptor ejus Dominus exercituum: || Ego primus, & ego novissimus, & absque me non est Deus. *|| Sup. 41. 4. Inf. 48. 12. Apoc. 1. 8. 17. & 22. 13.*

7. Quis similis mei? vocet, & annuntiet: & ordinem exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum: ventura & quæ futura sunt annuntient eis.

8. Nolite timere, neque conturbemini: ex tunc audire te feci, & annuntiavi: vos estis testes mei. Numquid est Deus absque me, & formator quem ego non noverim?

9. Plastæ idoli omnes nihil sunt, & amantissima eorum non proderunt eis: ipsi sunt testes eorum, qui non vident, neque intelligunt, ut confundantur.

10. Quis formavit Deum, & sculptile conflavit ad nihil utile?

11. Ecce omnes participes ejus confundentur: Fabri enim sunt ex hominibus: convenient omnes, stabunt & pavebunt, & confundentur simul.

12. || Faber ferrarius lima operatus est: in prunis, & in malleis formavit illud, & operatus est in brachio fortitudinis suæ: esuriet & deficiet, non bibet aquam, & lassescet. *|| Sap. 13. 11*

13. Artifex lignarius extendit normam, formavit illud in runcina: fecit illud in angularibus, & in circino tornavit illud: & fecit imaginem viri quasi speciosum hominem habitantem in domo.

14. Succidit cedros, tulit ilicem, & quercum, quæ steterat inter ligna saltus: plantavit pinum, quam pluvia nutrivit.

15. Et facta est hominibus in focum: sumpsit ex eis, & calefactus est: & succendit, & coxit panes: de reliquo autem operatus est deum, & adoravit: fecit sculptile, & curvatus est ante illud.

16. Medium ejus combussit igni, & de medio ejus carnes comedit: coxit pulmentum, & saturatus est, & calefactus est, & dixit: Vah, calefactus sum, vidi focum.

17. Reliquum autem ejus deum fecit & sculptile sibi: curvatur ante illud, & adorat illud, & obsecrat, dicens: Libera me, quia Deus meus es tu.

18. Nescierunt, neque intellexerunt: obliti enim sunt ne videant oculi eorum, & ne intelligant corde suo.

19. Non recogitant in mente sua, neque cognoscunt, neque sentiunt, ut dicant: Medietatem ejus combussi igni, & coxi super carbone ejus panes: coxi carnes & comedi, & de reliquo ejus idolum faciam? ante truncum ligni procidam?

20. Pars ejus cinis est: cor insipiens adoravit illud, & non liberabit animam suam, neque dicet: Fortè mendacium est in dextera mea.

21. Memento horum Jacob, & Israel, quoniam servus meus es tu: formavi te, servus meus es tu Israel, ne obliviscaris mei.

22. Delevi ut nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua: revertere ad me, quoniam redemi te.

23. Laudate cœli, quoniam misericordiam fecit Dominus: jubilate extrema terræ, resonate montes laudationem, saltus & omne lignum ejus: quoniam redemit Dominus Jacob, & Israel gloriabitur.

24. Hæc dicit Dominus redemptor tuus, & formator tuus ex utero: Ego sum Dominus, faciens

ciens omnia, extendens cœlos solus, stabiliens terram, & nullus mecum.

25. Irrita faciens signa divinorum, & ariolos in furorem vertens. Convertens sapientes retrorsum: & scientiam eorum stultam faciens.

26. Suscitans verbum servi sui, & consilium nuntiorum suorum complens. Qui dico Jerusalem: Habitaberis; & civitatibus Juda: Ædificabimini, & deserta ejus suscitabo.

27. Qui dico profundo: Desolare, & flumina tua arefaciam.

28. Qui dico Cyro: Pastor meus es †, & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Jerusalem: * Ædificaberis; & templo: || Fundaberis.

† i. te pascendo, fovendo & remittendo populo meo præfeci. Mirum verò hujus regis nomen, hoc loco, & aliquot sequentibus apertè enuntiatum annis ampliùs 200. antequam ad regnum perveniret. Vi. Joseph l. 10. c. 12. ac l. 11. c. 1. & Chronol. nostrâ. * 2. Esdr. 2. || 1. Esdr. 7. ‡ SABB. 4. TEMP. ADVENT. EPIST. 4. * Hebr. Christo suo, i. ad opus Dei singulariter delecto & consecrato. Cyrus autem figura Christi fuit.

CAPUT XLV.

Prophetia de Cyro & victoriis ipsi à Deo concedendis, cum increpatione quòd Deum in his non agnoscat, cùm ipse solus sit Deus, omnium Dominus, cui nemo potest contradicere: prædicitur Christi nativitas: & loquitur propheta permixtim de Judæorum per Cyrum liberatione, ac salute per Christum futura: quódque solus Dominus sit Deus, justus & salvans, promissaque complens.

1. ‡ HÆc dicit Dominus Christo * meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus Gentes, & dorsa regum vertam, & aperiam coram eo januas, & portæ non claudentur.

2. Ego ante te ibo: & gloriosos terræ humiliabo: portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam.

3. Et dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum: ut scias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum, Deus Israel.

4. Propter servum meum Jacob, & Israel electum meum, & vocavi te nomine tuo: assimilavi te, & non cognovisti me.

5. Ego Dominus, & non est ampliùs: extra me non est Deus: accinxi te, & non cognovisti me:

6. Ut sciant hi, qui ab ortu solis, & qui ab occidente, quoniam absque me non est: ego Dominus, & non est alter,

7. formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum: ego Dominus faciens omnia hæc.

8. Rorate cœli desuper, & nubes pluant justum: aperiatur terra, & germinet salvatorem: & justitia oriatur simul: ego Dominus creavi eum.

9. Væ qui contradicit fictori suo, testa de samiis terræ: || numquid dicet lutum figulo suo: Quid facis, & opus tuum absque manibus est?

|| Jere. 18. 6. Rom. 9. 20.

10. Væ qui dicit patri: Quid generas? & mulieri: Quid parturis?

11. Hæc dicit Dominus sanctus Israel, plastes ejus: Ventura interrogate me, super filios meos, & super opus manuum mearum mandate mihi.

12. Ego feci terram, & hominem super eam creavi ego: manus meæ tetenderunt cœlos, & omni militiæ eorum mandavi.

13. Ego suscitavi eum * ad justitiam, & omnes vias ejus dirigam: ipse ædificabit civitatem meam, & captivitatem meam dimittet, non in pretio, neque in muneribus, dicit Dominus Deus exercituum.

* Cyrum, Christi typum.

14. Hæc dicit Dominus: Labor Ægypti, & negotiatio Æthiopiæ, & Sabaim viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt: Post te ambulabunt, vincti manicis pergent: & te adorabunt, teque deprecabuntur: Tantùm in te est Deus, & non est absque te Deus.

15. Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel salvator.

16. Confusi sunt, & erubuerunt omnes: simul abierunt in confusionem fabricatores errorum.

17. Israel salvatus est in Domino salute æterna: non confundemini, & non erubescetis usque in sæculum sæculi.

18. Quia hæc dicit Dominus creans cœlos, ipse Deus formans terram, & faciens eam, ipse plastes ejus: non in vanum creavit eam: ut habitaretur, formavit eam: Ego Dominus, & non est alius.

19. Non in abscondito locutus sum in loco terræ tenebroso: non dixi semini Jacob: Frustra quærite me. Ego Dominus loquens justitiam, annuntians recta.

20. Congregamini, & venite, & accedite simul qui salvati estis ex Gentibus: nescierunt qui levant lignum sculpturæ suæ, & rogant Deum non salvantem.

21. Annuntiate, & venite, & consiliamini simul: quis auditum fecit hoc ab initio, ex tunc prædixit illud? numquid non ego Dominus, & non est ultrà Deus absque me? Deus justus, & salvans non est præter me.

22. Convertimini ad me, & salvi eritis omnes fines terræ: quia ego Deus, & non est alius.

23. In memetipso juravi, egredietur de ore meo justitiæ verbum, & non revertetur:

24. || quia mihi curvabitur omne genu, & jurabit omnis lingua.

|| Rom. 14. 11. Philip. 2. 10.

25. Ergo in Domino, dicet, meæ sunt justitiæ & imperium: ad eum venient, & confundentur omnes qui repugnant ei.

26. In Domino justificabitur, & laudabitur omne semen Israel.

CAPUT XLVI.

Ostenditur idolorum vanitas, & destructio ipsorum prædicitur: Judæi cum reliquiis Israel ad Deum revocantur, ostensa Dei magna benignitate ad ipsos, addita gravi increpatione ob ipsorum ingratitudinem & idololatriam; hortaturque ut ad ipsum, qui solus omnia novit & potest, revertantur, salutem ipsis per filium promittens.

1. COnfractus est Bel, contritus est Nabo: facta sunt simulachra eorum bestiis & jumentis, onera vestra gravi pondere usque ad lassitudinem.

2. Contabuerunt, & contrita sunt simul: non potuerunt salvare portantem, & anima eorum in captivitatem ibit.

3. Audite me domus Jacob, & omne residuum domus Israel, qui portamini à meo utero, qui gestamini à mea vulva.

4. Usque ad senectam ego ipse, & usque ad canos ego portabo: ego feci, & ego feram: ego portabo, & salvabo.

5. Cui assimilastis me, & adæquastis, & comparastis me, & fecistis similem?

6. Qui confertis aurum de sacculo, & argentum statera ponderatis : conducentes aurificem, ut faciat Deum : & procidunt, & adorant.

|| Bar.6.25. 7. || Portant illum in humeris gestantes, & ponentes in loco suo : & stabit, ac de loco suo non movebitur : sed & cùm clamaverint ad eum, non audiet : de tribulatione non salvabit eos.

8. Mementote istud, & confundamini : redite prævaricatores ad cor.

9. Recordamini prioris sæculi, quoniam ego sum Deus, & non est ultrà Deus, nec est similis mei:

10. Annuntians ab exordio novissimum, & ab initio quæ necdum facta sunt, dicens : Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet:

11. Vocans ab Oriente avem, & de terra longinqua virum voluntatis meæ. Et locutus sum, & adducam illud : creavi, & faciam illud.

12. Audite me duro corde, qui longè estis à justitia.

13. Propè feci justitiam meam, non elongabitur, & salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem, & in Israel gloriam meam.

CAPUT XLVII.

Babylonis humiliatio ac contritio prædicitur, propter ipsius superbiam, arrogantiam, & crudelitatem in Judæos suos captivos : & quia in maleficis, auguribus, atque incantatoribus spem posuit.

1. DEscende, sede in pulvere virgo filia Babylon, sede in terra : non est solium filiæ Chaldæorum, quia ultrà non vocaberis mollis & tenera.

2. Tolle molam, & mole farinam : denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, revela crura, transi flumina.

|| Nah.3.5. 3. || Revelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum : ultionem capiam, & non resistet mihi homo.

4. Redemptor noster, Dominus exercituum nomen illius, sanctus Israel.

5. Sede tacens, & intra in tenebras filia Chaldæorum : quia non vocaberis ultrà domina regnorum.

6. Iratus sum super populum meum, contaminavi hæreditatem meam, & dedi eos in manu tua : non posuisti eis misericordias : super senem aggravasti jugum tuum valdè.

7. Et dixisti : In sempiternum ero domina : non posuisti hæc super cor tuum, neque recordata es novissimi tui.

8. Et nunc audi hæc delicata, & habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo : || Ego sum, & non est præter me ampliùs : non sedebo vidua, & ignorabo sterilitatem. || Apoc.18.7.

|| Inf.51.19. 9. || Venient tibi duo hæc subitò in die una, sterilitas & viduitas, universa venerunt super te, propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem.

10. Et fiduciam habuisti in malitia tua, & dixisti : Non est qui videat me. Sapientia tua & scientia tua hæc decepit te. Et dixisti in corde tuo : Ego sum, & præter me non est altera.

11. Veniet super te malum, & nescies ortum ejus : & irruet super te calamitas, quam non poteris expiare : veniet super te repentè miseria, quam nescies.

12. Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si fortè quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior.

13. Defecisti in multitudine consiliorum tuorum : stent, & salvent te augures cœli, qui contemplabantur sydera, & supputabant menses, ut ex eis annuntiarent ventura tibi.

14. Ecce facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos : non liberabunt animam suam de manu flammæ : non sunt prunæ, quibus calefiant, nec focus, ut sedeant ad eum.

15. Sic facta sunt tibi in quibuscumque laboraveras : negotiatores tui ab adolescentia tua, unusquisque in via sua erraverunt : non est qui salvet te.

CAPUT XLVIII.

Increpat Dominus hypocrisim, ingratitudinem ac duritiam Judæorum ; se, & non idola, annuntiasse futura & illa complevisse ostendens : propter nomen suum tamen parcet ipsis : & ita benignè eos ad se revocat, probans se solum verum Deum, omnium conscium, suique populi redemptorem ac gubernatorem : conquerens quoque de mandatorum suorum prævaricatione, quibus observatis felices fuissent.

1. AUdite hæc domus Jacob, qui vocamini nomine Israel, & de aquis Juda existis, qui juratis in nomine Domini, & Dei Israel recordamini non in veritate, neque in justitia.

2. De civitate enim sancta vocati sunt, & super Deum Israel constabiliti sunt : Dominus exercituum nomen ejus.

3. Priora ex tunc annuntiavi, & ex ore meo exierunt, & audita feci ea : repentè operatus sum, & venerunt.

4. Scivi enim quia durus es tu, & nervus ferreus cervix tua, & frons tua ærea.

5. Prædixi tibi ex tunc : antequam venirent indicavi tibi, ne fortè diceres : Idola mea fecerunt hæc, & sculptilia mea, & conflatilia mandaverunt ista.

6. Quæ audisti, vide omnia : vos autem num annuntiastis ? Audita feci tibi nova ex tunc, & conservata sunt quæ nescis:

7. nunc creata sunt, & non ex tunc : & ante diem, & non audistis ea, ne fortè dicas : Ecce ego cognovi ea.

8. Neque audisti, neque cognovisti, neque ex tunc aperta est auris tua : scio enim quia prævaricans prævaricaberis, & transgressorem ex utero vocavi te.

9. Propter nomen meum longè faciam furorem meum : & laude mea infrænabo te, ne intereas.

10. Ecce excoxi te, sed non quasi argentum, elegi te in camino paupertatis.

11. Propter me, propter me faciam, ut non blasphemer : || & gloriam meam alteri non dabo. || Sup.42.8.

12. Audi me Jacob, & Israel quem ego voco : || ego ipse, ego primus, & ego novissimus. || Sup.41.4. & 44.6. Apoc.1.8.17. & 22.13.

13. Manus quoque mea fundavit terram, & dextera mea mensa est cœlos : ego vocabo eos, & stabunt simul.

Google

14. Congregamini omnes vos, & audite : quis de eis annuntiavit hæc ? Dominus dilexit eum, faciet voluntatem suam in Babylone, & brachium suum in Chaldæis.

15. Ego, ego locutus sum, & vocavi eum : adduxi eum, & directa est via ejus.

16. Accedite ad me, & audite hoc : non à principio in abscondito locutus sum : ex tempore antequam fieret, ibi eram : & nunc Dominus Deus misit me, & spiritus ejus.

17. Hæc dicit Dominus redemptor tuus sanctus Israel : Ego Dominus Deus tuus docens te utilia, gubernans te in via, qua ambulas.

18. Utinam attendisses mandata mea : facta fuisset sicut flumen pax tua , & justitia tua sicut gurgites maris.

19. Et fuisset quasi arena semẽ tuum, & stirps uteri tui ut lapilli ejus : non interisset, & non fuisset attritum nomen ejus à facie mea.

|| Jerem. 51. 6. Apoc. 18. 4.

20. || Egredimini de Babylone , fugite à Chaldæis , in voce exultationis annuntiate : auditum facite hoc, & efferte illud usque ad extrema terræ . Dicite : Redemit Dominus servum suum Jacob.

|| Exod. 17. 6. Nu. 20. 11. || Inf. 57. 21

21. Non sitierunt in deserto , cùm educeret eos : || aquam de petra produxit eis , & scidit petram, & fluxerunt aquæ.

22. || Non est pax impiis , dicit Dominus.

CAPUT XLIX.

Constituitur Christus dux Gentium ac Judæorum salvandorum, daturque in fœdus populi ex omni orbis parte vocandi : & ostensa magna felicitate credentium in Christum , hortatur eos ad gratiarum actionem : benignè etiam consolatur Sion, quæ se à Deo desertam conquerebatur : promittens eam toto orbe fore gloriosam, omnibus ad ipsam confluentibus, ejusque contritis inimicis.

‡ IN NATIVIT. B. JOAN. BAPT. || Jerem. 1. 5. Gal. 1. 15. || Inf. 51. 16. Ephes. 6. 16. Hebr. 4. 12. Apoc. 1. 16

1. ‡ AUdite insulæ , & attendite populi de longè : Dominus ab utero vocavit me , || de ventre matris meæ recordatus est nominis mei.

2. || Et posuit os meum quasi gladium acutum : in umbra manus suæ protexit me, & posuit me sicut sagittam electam : in pharetra sua abscondit me.

3. Et dixit mihi : Servus meus es tu Israel, quia in te gloriabor.

4. Et ego dixi : In vacuum laboravi, sine causa, & vanè fortitudinem meam consumpsi : ergo judicium meum cum Domino , & opus meum cum Deo meo.

5. Et nunc dicit Dominus, formans me ex utero servum sibi, ut reducam Jacob ad eum, & Israel non congregabitur : & glorificatus sum in oculis Domini, & Deus meus factus est fortitudo mea.

|| Sup. 42. 6. Actor. 13. 47.

6. Et dixit : Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, & fæces Israel convertendas. || Ecce dedi te in lucem Gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.

7. Hæc dicit Dominus redemptor Israel, sanctus ejus, ad contemptibilem animam, ad abominatam gentem, ad servum dominorum : Reges videbunt, & consurgent principes, & adorabunt propter Dominum , quia fidelis est , & sanctum Israel qui elegit te.

‡ SABB. POST DOM. 4. QUADR. || 2. Cor. 6. 2.

8. ‡ Hæc dicit Dominus : || In tempore placito exaudivi te, & in die salutis auxiliatus sum tui : & servavi te , & dedi te in fœdus populi, ut suscitares terram , & possideres hæreditates dissipatas :

9. ut diceres his, qui vincti sunt : Exite : & his , qui in tenebris : Revelamini. Super vias pascentur , & in omnibus planis pascua eorum.

10. || Non esurient, neque sitient, & non percutiet eos æstus & sol : quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos. *|| Apoc. 7. 16.*

11. Et ponam omnes montes meos in viam, & semitæ meæ exaltabuntur.

12. Ecce isti de longè venient, & ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra Australi.

13. Laudate cœli, & exulta terra, jubilate montes laudem : quia consolatus est Dominus populum suum, & pauperum suorum miserebitur.

14. Et dixit Sion : Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus est mei.

15. Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui ? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui.

16. Ecce in manibus meis descripsi te : || muri tui coram oculis meis semper. *|| Vide Exo. 13. 9.*

17. Venerunt structores tui : destruentes te, & dissipantes à te exibunt.

18. || Leva in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi : vivo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento vestieris , & circumdabis tibi eos quasi sponsa. *|| Infr. 60. 4.*

19. Quia deserta tua, & solitudines tuæ , & terra ruinæ tuæ, nunc angusta erunt præ habitatoribus, & longè fugabuntur qui absorbebant te.

20. Adhuc dicent in auribus tuis filii sterilitatis tuæ : Angustus est mihi locus, fac spatium mihi ut habitem.

21. Et dices in corde tuo : Quis genuit mihi istos ? ego sterilis, & non pariens, transmigrata, & captiva : & istos quis enutrivit ? ego destituta & sola : & isti ubi erant ?

22. Hæc dicit Dominus Deus : Ecce levabo ad Gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum. Et afferent filios tuos in ulnis , & filias tuas super humeros portabunt.

23. Et erunt reges nutritii tui , & reginæ nutrices tuæ : vultu in terram demisso adorabunt te , & pulverem pedum tuorum lingent . || Et scies quia ego Dominus , super quo non confundentur qui expectant eum. *|| Vide Psal. 71. 9. & inf. 60. 14.*

24. Numquid tolletur à forti præda ? aut quod captum fuerit à robusto , salvum esse poterit ?

25. Quia hæc dicit Dominus : Equidem , & captivitas à forti tolletur : & quod ablatum fuerit à robusto, salvabitur. Eos verò, qui judicaverunt te, ego judicabo , & filios tuos ego salvabo.

26. Et cibabo hostes tuos carnibus suis : & quasi musto, sanguine suo inebriabuntur : & sciet omnis caro, quia ego Dominus salvans te, & redemptor tuus fortis Jacob.

CAPUT L.

Non ex Dei impotentia, sed propter suas iniquitates manet Synagoga repudiata, Christum nolens recipere, qui nihil prætermisit quod agendum fuerat ut ab ea reciperetur; imò illius amore seipsum in ignominiosas tradens afflictiones: ideoque Synagogam doloribus interituram denuntiat.

1. HÆc dicit Dominus: Quis est hic liber repudii matris vestræ, quo dimisi eam? aut quis est creditor meus, cui vendidi vos? ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram.

2. Quia veni, & non erat vir: vocavi, & non erat qui audiret. ‖ Numquid abbreviata & parvula facta est manus mea, ut non possim redimere? aut non est in me virtus ad liberandum? Ecce in increpatione mea desertum faciam mare, ponam flumina in siccum: computrescent pisces sine aqua, & morientur in siti.
[‖ Infr. 59. 1.]

3. Induam cœlos tenebris, & saccum ponam operimentum eorum.

4. Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum, qui lassus est verbo: erigit manè, manè erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum.

5. ‡ Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico: retrorsum non abii.
[‡ Fer. 2. Majoris hebdom.]

6. ‖ Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me.
[‖ Matt. 26. 67.]

7. Domine Deus auxiliator meus, ideò non sum confusus: ideò posui faciem meam ut petram durissimam, & scio quoniam non confundar.

8. ‖ Juxta est qui justificat me, quis contradicet mihi? stemus simul, quis est adversarius meus? accedat ad me.
[‖ Rom. 8. 33.]

9. Ecce Dominus Deus auxiliator meus: quis est qui condemnet me? Ecce omnes quasi vestimentum conterentur, tinea comedet eos.

10. Quis ex vobis timens Dominum, audiens vocem servi sui? qui ambulavit in tenebris, & non est lumen ei, speret in nomine Domini, & innitatur super Deum suum.

11. Ecce vos omnes accendentes ignem, accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis, quas succendistis: de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis.

CAPUT LI.

Exhortatur Sion exemplo Abrahæ, cui Deus promissa complevit, ut & ipsa certò fidat se promissam à Deo consolationem accepturam: de consolatione, salute & magna felicitate Sion, hoc est Ecclesiæ, per Christum futura, & de lege Evangelica latè differit, ac de humiliatione hostium Ecclesiæ.

1. AUdite me qui sequimini quod justum est, & quæritis Dominum: attendite ad petram unde excisi estis, & ad cavernam laci, de qua præcisi estis.

2. Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram, quæ peperit vos: quia unum vocavi eum, & benedixi ei, & multiplicavi eum.

3. Consolabitur ergo Dominus Sion, & consolabitur omnes ruinas ejus: & ponet desertum ejus quasi delicias, & solitudinem ejus quasi hortum Domini. Gaudium & lætitia invenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis.

4. Attendite ad me, popule meus, & tribus mea me audite: ‖ quia lex à me exiet, & judicium meum in lucem populorum requiescet.
[‖ Supr. 2. 3]

5. Propè est justus meus, egressus est salvator meus, & brachia mea populos judicabunt: me insulæ expectabunt, & brachium meum sustinebunt.

6. Levate in cœlum oculos vestros, & videte sub terra deorsum: quia cœli sicut fumus liquescent, & terra sicut vestimentum atteretur, & habitatores ejus sicut hæc interibunt: ‖ Salus autem mea in sempiternum erit, & justitia mea non deficiet.
[‖ Psalm. 36. 39.]

7. Audite me qui scitis justum, populus meus ‖ lex mea in corde eorum: nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuatis.
[‖ Psalm. 36. 31.]

8. Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanam, sic devorabit eos tinea: Salus autem mea in sempiternum erit, & justitia mea in generationes generationum.

9. Consurge, consurge, induere fortitudinem brachium Domini: consurge sicut in diebus antiquis, in generationibus sæculorum. Numquid non tu percussisti superbum, vulnerasti draconem?

10. ‖ Numquid non tu siccasti mare, aquam abyssi vehementis: qui posuisti profundum maris viam, ut transirent liberati?
[‖ Exod. 14. 21.]

11. Et nunc qui redempti sunt à Domino, revertentur, & venient in Sion laudantes, & lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & lætitiam tenebunt, fugiet dolor & gemitus.

12. Ego, ego ipse consolabor vos: quis tu ut timeres ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi fœnum ita arescet?

13. Et oblitus es Domini factoris tui, qui tetendit cœlos, & fundavit terram: & formidasti jugiter tota die à facie furoris ejus, qui te tribulabat, & paraverat ad perdendum: ubi nunc est furor tribulantis?

14. Citò veniet gradiens ad aperiendum, & non interficiet usque ad internecionem, nec deficiet panis ejus.

15. Ego autem sum Dominus Deus tuus, qui conturbo mare, & intumescunt fluctus ejus: Dominus exercituum nomen meum.

16. ‖ Posui verba mea in ore tuo, & in umbra manus meæ protexi te, ut plantes cœlos, & fundes terram: & dicas ad Sion: Populus meus es tu.
[‖ Sup. 49. 2.]

17. Elevare, elevare, consurge Jerusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ ejus: usque ad fundum calicis soporis bibisti, & potasti usque ad fæces.

18. Non est qui sustentent eam ex omnibus filiis, quos genuit: & non est qui apprehendat manum ejus ex omnibus filiis, quos enutrivit.

‖ Supr. 47. 9. 19. ‖ Duo sunt quæ occurrerunt tibi : quis contristabitur super te ? vastitas, & contritio, & fames, & gladius : quis consolabitur te?

20. Filii tui projecti sunt, dormierunt in capite omnium viarum, sicut oryx illaqueatus : pleni indignatione Domini, increpatione Dei tui.

21. Idcircò audi hoc paupercula, & ebria non à vino.

22. Hæc dicit dominator tuus Dominus, & Deus tuus, qui pugnabit pro populo suo : Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis meæ, non adjicies ut bibas illum ultrà.

23. Et ponam illum in manu eorum, qui te humiliaverunt, & dixerunt animæ tuæ : Incurvare, ut transeamus : & posuisti ut terram corpus tuum, & quasi viam transeuntibus.

CAPUT LII.

Excitat Sion, hoc est, Christi Ecclesiam ad consolationem, ob gratuitam sui redemptionem : meminit descensus Israel in Ægyptum, & liberationis ab Assur : prædicatores autem Evangelicæ pacis commendat, excitans omnes ad laudem propter Christum paratum omnibus salvatorem : & de ipsius exaltatione ac humiliatione, & fide Gentium in ipsum.

1. Consurge, consurge, induere fortitudine tua Sion, induere vestimentis gloriæ tuæ Jerusalem, civitas Sancti : quia non adjiciet ultrà ut pertranseat per te incircumcisus & immundus *.

* Quales Assyrii, Ægyptii, & Chald. Vide 4. Reg. 18. 23. 24. & 25.

2. Excutere de pulvere, consurge ; sede Jerusalem : solve vincula colli tui captiva filia Sion.

3. Quia hæc dicit Dominus : Gratis venumdati estis, & sine argento redimemini.

‖ Gen. 46. 6. 4. Quia hæc dicit Dominus Deus : * ‖ In Ægyptum descendit populus meus in principio, ut colonus esset ibi : & Assur absque ulla causa calumniatus est eum.

5. Et nunc quid mihi est hic, dicit Dominus, quoniam ablatus est populus meus gratis ? Dominatores ejus iniquè agunt, dicit Dominus, ‖ & jugiter tota die nomen meum blasphematur.

‖ Ezech. 36. 20. Rom. 2. 24.

6. Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa : quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum.

‖ Nah. 1. 15. Rom. 10. 15. 7. ‖ Quàm pulchri super montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem : annuntiantis bonum, prædicantis salutem, dicentis Sion : Regnabit Deus tuus!

8. Vox speculatorum tuorum : levaverunt vocem, simul laudabunt : quia oculo ad oculum videbunt cùm converterit Dominus Sion.

9. Gaudete, & laudate simul deserta Jerusalem : quia consolatus est Dominus populum suum, redemit Jerusalem.

‖ Psal. 97. 3. 10. Paravit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium Gentium : ‖ & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.

‖ 2. Cor. 6. 17. 11. Recedite, recedite, exite inde, ‖ pollutum nolite tangere : exite de medio ejus, mundamini qui fertis vasa Domini.

12. Quoniam non in tumultu exibitis, nec in fuga properabitis : præcedet enim vos Dominus, & congregabit vos Deus Israel.

13. Ecce intelliget servus meus, exaltabitur, & elevabitur, & sublimis erit valdè.

14. Sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit inter viros aspectus ejus, & forma ejus inter filios hominum.

15. Iste asperget gentes multas, super ipsum continebunt reges os suum : ‖ quia quibus non est narratum de eo, viderunt : & qui non audierunt, contemplati sunt. ‖ Rom. 15. 21.

CAPUT LIII.

Non omnes Evangelii prædicationem suscipiunt : prophetia de Christi nativitate, & ignominiosa passione ac morte ipsius propter peccata nostra : contemptui habitus est, qui salutem nobis peperit : de mansuetudine & voluntaria ipsius oblatione : de gloria & exaltatione ejus, credentiumque multitudine.

1. ‡ Quis credidit auditui nostro ? & brachium Domini cui revelatum est? ‡ Fer. 4. Major. Hebdom. Epist. 2. Rom. 10. 16. Joa. 12. 38.

2. Et ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti : non est species ei, neque decor : & vidimus eum, & non erat aspectus, & desideravimus eum:

3. ‖ Despectum, & novissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem : & quasi absconditus vultus ejus & despectus, unde nec reputavimus eum. ‖ Marc. 9. 11.

4. ‖ Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit : & nos putavimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo & humiliatum. ‖ Matth. 8. 17.

5. ‖ Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra : disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus. ‖ 1. Cor. 15. 3.

6. Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit : & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrùm.

7. Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum : sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, ‖ & non aperiet os suum. ‖ Matt. 26. 63. Act. 8. 32.

8. De angustia, & de judicio sublatus est : generationem ejus quis enarrabit ? quia abscissus est de terra viventium : propter scelus populi mei percussi eum.

9. Et dabit impios pro sepultura, & divitem pro morte sua : ‖ eò quòd iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus. ‖ 1. Petr. 2. 22. 1. Joan. 3. 5.

10. Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate : si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, & voluntas Domini in manu ejus dirigetur.

11. Pro eo quòd laboravit anima ejus, videbit & saturabitur : in scientia sua justificabit ipse justus servus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit.

12. Ideo dispertiam ei plurimos : & fortium dividet spolia, pro eo quòd tradidit in mortem animam suam, ‖ & cum sceleratis reputatus est : & ipse peccata multorum tulit, ‖ & pro transgressoribus rogavit. ‖ Marc. 15. 28. Luc. 22. 37. ‖ Luc. 23. 34.

CAPUT LIV.

Ecclesiam invitat ad lætitiam quòd ex Gentibus futura sit numerosior quàm erat Synagoga, & per orbem propaganda, perpetua Dei protectione sit in securitate victura, veteris oblita calamitatis : quòdque ex pretiosis ædificabitur lapidibus, in justitia fundata : omnesque in ea docti erunt à Deo multitudine pacis fruituri.

Luca 23. 29. Galat. 4. 27. 1. LAuda sterilis quæ non paris : decanta laudem, & hinni quæ non pariebas : quoniam multi filii desertæ magis quàm ejus quæ habet virum, dicit Dominus.

2. Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas : longos fac funiculos tuos, & clavos tuos consolida.

3. Ad dexteram enim, & ad lævam penetrabis : & semen tuum Gentes hæreditabit, & civitates desertas inhabitabit.

4. Noli timere, quia non confunderis, neque erubesces : non enim te pudebit, quia confusionis adolescentiæ tuæ oblivisceris, & opprobrii viduitatis tuæ non recordaberis ampliùs.

|| Luc. 1. 32. 5. Quia dominabitur tui qui fecit te, || Dominus exercituum nomen ejus : & redemptor tuus Sanctus Israel, Deus omnis terræ vocabitur.

6. Quia ut mulierem derelictam & mœrentem spiritu vocavit te Dominus, & uxorem ab adolescentia abjectam, dixit Deus tuus.

7. Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te.

8. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui : dixit redemptor tuus Dominus.

|| Gen. 9. 15. 9. || Sicut in diebus Noe istud mihi est, cui juravi ne inducerem aquas Noe ultrà supra terram : sic juravi ut non irascar tibi, & non increpem te.

10. Montes enim commovebuntur, & colles contremiscent : misericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non movebitur : dixit miserator tuus Dominus.

11. Paupercula tempestate convulsa, absque ulla consolatione. Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in sapphiris,

12. & ponam jaspidem propugnacula tua : & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles :

|| Joa. 6. 45. 13. || Universos filios tuos doctos à Domino : & multitudinem pacis filiis tuis.

14. Et in justitia fundaberis : recede procul à calumnia, quia non timebis : & à pavore, quia non appropinquabit tibi.

15. Ecce accola veniet, qui non erat mecum, advena quondam tuus adjungetur tibi.

16. Ecce ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum, & ego creavi interfectorem ad disperdendum.

17. Omne vas, quod fictum est contra te, non dirigetur : & omnem linguam resistentem tibi in judicio, judicabis. ‡ Hæc est hæreditas servorum Domini, & justitia eorum apud me, dicit Dominus.

‡ SABB. SANCTO PROPH. 5.

CAPUT LV.

Omnes ad fidem vocans, promittit donorum spiritualium abundantiam : revocantur à peccatis impii, cùm Dominus misericors sit & verax in promissis : de profectu prædicationis Evangelii & felicitate credentium.

1. OMnes sitientes venite ad aquas : & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite : venite, emite absque argento, & absque ulla commutatione vinum & lac. Joan. 7. 37. Eccli. 51. 33. Apoc. 22. 17. Jer. 15. 16. Ezech. 3. 3. Prov. 9. 5. Eccli. 5. 3. & 24. 29.

2. Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate ? Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima vestra.

3. Inclinate aurem vestram, & venite ad me : audite, & vivet anima vestra, & feriam vobiscum pactum sempiternum, || misericordias David fideles. || Actor. 13. 34.

4. Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem Gentibus.

5. Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis : & Gentes, quæ te non cognoverunt, ad te current propter Dominum Deum tuum, & Sanctum Israel, quia glorificavit te.

6. ‡ Quærite Dominum, dum inveniri potest : invocate eum, dum propè est. ‡ FER. 3. POST DOM. 1. QUADR.

7. Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & revertatur ad Dominum, & miserebitur ejus, & ad Deum nostrum : quoniam multus est ad ignoscendum.

8. Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ : neque viæ vestræ, viæ meæ, dicit Dominus.

9. Quia sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris.

10. Et quomodo descendit imber, & nix de cœlo, & illuc ultrà non revertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panem comedenti :

11. sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo : non revertetur ad me vacuum, sed faciet quæcumque volui, & prosperabitur in his, ad quæ misi illud. A A

12. Quia in lætitia egrediemini, & in pace deducemini : montes & colles cantabunt coram vobis laudem, & omnia ligna regionis plaudent manu.

13. Pro saliunca ascendet abies, & pro urtica crescet myrtus : & erit Dominus nominatus in signum æternum, quod non auferetur.

CAPUT LVI.

Omnes cujusvis gentis aut conditionis hortatur Dominus ad servanda sua præcepta : consolatio eunuchorum justorum : domus Dei, domus est orationis : gravis increpatio & comminatio adversùs pastores Jerusalem, quos cæcos & canes mutos ac impudentes appellat.

1. HÆc dicit Dominus : Custodite judicium, & facite justitiam : quia juxtà est salus mea ut veniat, & justitia mea ut reveletur. Sap. 1. 1. Matth. 23. 23.

2. Beatus vir, qui facit hoc, & filius homi-

nis, qui apprehendet illud : custodiens sabbatum ne polluat illud, custodiens manus suas, ne faciat omne malum.

3. Et non dicat filius advenæ, qui adhæret Domino, dicens : Separatione dividet me Dominus à populo suo : Et non dicat Eunuchus : Ecce ego lignum aridum.

4. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis : Qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum :

5. dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus : nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.

6. Et filios advenæ, qui adhærent Domino, ut colant eum, & diligant nomen ejus, ut sint ei in servos : omnem custodientem sabbatum ne polluat illud, & tenentem fœdus meum :

7. Adducam eos in montem sanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ : holocausta eorum, & victimæ eorum placebunt mihi super altari meo : ‖ quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis.

‖ Jerem. 7. 11. Matth. 21. 13. Marc. 11. 17. Luc. 19. 46

8. Ait Dominus Deus, ‖ qui congregat dispersos Israel : Adhuc congregabo ad eum congregatos ejus.

‖ Joan. 11. 52.

9. Omnes bestiæ agri venite ad devorandum, universæ bestiæ saltus.

10. ‖ Speculatores ejus cæci omnes, nescierunt universi : canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes, & amantes somnia.

‖ Ezech. 3. 17. & 33. 2. & 6. 7.

11. Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem : ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam : omnes in viam suam declinaverunt, ‖ unusquisque ad avaritiam suam, à summo usque ad novissimum.

‖ Jerem. 6. 13. & 8. 10.

12. Venite, sumamus vinum, & impleamur ebrietate : & erit sicut hodie, sic & cras, & multò ampliùs.

CAPUT LVII.

Justorum interitus, & futura ipsorum requies non intelligitur ab impiis, cum quibus Deus hic expostulat super idololatria aliisque ipsorum sceleribus, denuntians eos humiliandos : conversis autem pax & consolatio promittitur, cùm impii cor sit tamquam mare fervens cui non est pax.

1 JUstus perit, & non est qui recogitet in corde suo : & viri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat : à facie enim malitiæ collectus est justus.

2. Veniat pax, requiescat in cubili suo qui ambulavit in directione sua.

3. Vos autem accedite huc filii auguratricis : semen adulteri, & fornicariæ.

4. Super quem lusistis ? super quem dilatastis os, & ejecistis linguam ? numquid non vos filii scelesti, semen mendax ?

5. qui consolamini in diis subter omne lignum frondosum, immolantes parvulos in torrentibus, subter eminentes petras ?

6. In partibus torrentis pars tua, hæc est sors tua : & ipsis effudisti libamen, obtulisti sacrificium : numquid super his non indignabor ?

7. Super montem excelsum & sublimem posuisti cubile tuum, & illuc ascendisti ut immolares hostias.

8. Et post ostium, & retro postem posuisti memoriale tuum : quia juxta me discooperuisti, & suscepisti adulterum : dilatasti cubile tuum, & pepigisti cum eis fœdus : dilexisti stratum eorum manu aperta.

9. Et ornasti te regis unguento, & multiplicasti pigmenta tua. Misisti legatos tuos procul, & humiliata es usque ad inferos.

10. In multitudine viæ tuæ laborasti : non dixisti : Quiescam : vitam manus tuæ invenisti, propterea non rogasti.

11. Pro quo solicita timuisti, quia mentita es, & mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo ? quia ego tacens, & quasi non videns, & mei oblita es.

12. Ego annuntiabo justitiam tuam, & opera tua non proderunt tibi.

13. Cùm clamaveris, liberent te congregati tui, & omnes eos auferet ventus, tollet aura : Qui autem fiduciam habet mei, hæreditabit terram, & possidebit montem sanctum meum.

14. Et dicam : ‖ Viam facite, præbete iter, declinate de semita, auferte offendicula de via populi mei. *‖ Inf. 62. 10.*

15. Quia hæc dicit Excelsus, & sublimis habitans æternitatem : & sanctum nomen ejus in excelso & in sancto habitans, & cum contrito & humili spiritu : ut vivificet spiritum humilium, & vivificet cor contritorum.

16. Non enim in sempiternum litigabo, neque usque ad finem irascar : quia spiritus à facie mea egredietur, & flatus ego faciam.

17. Propter iniquitatem avaritiæ ejus iratus sum, & percussi eum : abscondi à te faciem meam, & indignatus sum : & abiit vagus in via cordis sui.

18. Vias ejus vidi, & sanavi eum, & reduxi eum, & reddidi consolationes ipsi, & lugentibus ejus.

19. Creavi fructum labiorum pacem, pacem ei, qui longè est, & qui propè, dixit Dominus, & sanavi eum.

20. Impii autem quasi mare fervens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus ejus in conculcationem & lutum.

21. ‖ Non est pax impiis, dicit Dominus Deus. *‖ Supr. 48. 22.*

CAPUT LVIII.

Reprehendit Judæorum hypocrisim, ostendens eorum jejunium non esse Deo acceptabile : & quæ debeant illud comitari, quibus adhibitis multa præstantur hominibus beneficia : quomodo debeat sabbatum celebrari, abnegata propria voluntate, & quod sit præmium ita celebrantium.

1. ‡ CLama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, & domui Jacob peccata eorum. *‡ Fer. 6. Post Ciner.*

2. Me etenim de die in diem quærunt, & scire vias meas volunt : quasi gens, quæ justitiam fecerit, & judicium Dei sui non dereliquerit : rogant me judicia justitiæ : appropinquare Deo volunt.

3. Quare jejunavimus, & non aspexisti : humiliavimus animas nostras, & nescisti ? Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis.

4. Ecce ad lites & contentiones jejunatis,

& per-

& percutitis pugno impiè. Nolite jejunare sicut usque ad hanc diem, ut audiatur in excelso clamor vester.

‖ Zach. 7. 5. 5. ‖ Numquid tale est jejunium, quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? numquid contorquere quasi circulum caput suum, & saccum & cinerem sternere? numquid istud vocabis jejunium, & diem acceptabilem Domino?

6. Nonne hoc est magis jejunium, quod elegi? dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes, dimitte eos, qui confracti sunt, liberos, & omne onus dirumpe.

‖ Ezech. 18. 7. & 16. Matth. 25. 35. 7. ‖ Frange esurienti panem tuum, & egenos, vagosque induc in domum tuam: cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris.

8. Tunc erumpet quasi manè lumen tuum, & sanitas tua citiùs orietur, & anteibit faciem tuam justitia tua, & gloria Domini colliget te.

9. Tunc invocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adsum. *‡ Sabb. post Ciner.* ‡ Si abstuleris de medio tui catenam, & desieris extendere digitum, & loqui quod non prodest.

10. Cùm effuderis esurienti animam tuam, & animam afflictam repleveris, orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt sicut meridies.

11. Et requiem tibi dabit Dominus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit, & eris quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarum, cujus non deficient aquæ.

‖ Infr. 61. 4. 12. ‖ Et ædificabuntur in te deserta sæculorum: fundamenta generationis & generationis suscitabis: & vocaberis ædificator sepium, avertens semitas in quietem.

13. Si averteris à sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, & vocaberis sabbatum delicatum, & sanctum Domini gloriosum, & glorificaveris eum dum non facis vias tuas, & non invenitur voluntas tua, ut loquaris sermonem:

14. Tunc delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Jacob patris tui. Os enim Domini locutum est.

CAPUT LIX.

Potens ac benignus est Deus ad salvandum Judæos: sed iniquitates eorum, quas propheta persequitur, impediunt ne exaudiantur ac salventur: propter quas & confitentur se justè à Deo desertos, & excæcatos, affligi variis malis: de furore Domini in malos & benignitate erga pœnitentes.

Num. 11. 23. Supr. 50. 2 1. Ecce non est abbreviata manus Domini ut salvare nequeat, neque aggravata est auris ejus, ut non exaudiat:

2. sed iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem ejus à vobis ne exaudiret.

‖ Supr. 1. 15 3. ‖ Manus enim vestræ pollutæ sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate: labia vestra locuta sunt mendacium, & lingua vestra iniquitatem fatur.

Job. 15. 35 4. Non est qui invocet justitiam, neque est qui judicet verè: sed confidunt in nihilo, & loquuntur vanitates: ‖ conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem.

5. Ova aspidum ruperunt, ‖ & telas araneæ texuerunt: qui comederit de ovis eorum, morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum. *‖ Job. 8. 14.*

6. Telæ eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis: opera eorum opera inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum.

7. ‖ Pedes eorum ad malum currunt, & festinant ut effundant sanguinem innocentem: cogitationes eorum cogitationes inutiles: vastitas & contritio in viis eorum. *‖ Prov. 1. 16. Rom. 3. 15.*

8. Viam pacis nescierunt, & non est judicium in gressibus eorum, semitæ eorum incurvatæ sunt eis: omnis qui calcat in eis, ignorat pacem.

9. Propter hoc elongatum est judicium à nobis, & non apprehendet nos justitia: expectavimus lucem, & ecce tenebræ; splendorem, & in tenebris ambulavimus.

10. Palpavimus sicut cæci parietem, & quasi absque oculis attrectavimus: impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui.

11. Rugiemus quasi ursi omnes, & quasi columbæ meditantes gememus: expectavimus judicium, & non est: salutem, & elongata est à nobis.

12. Multiplicatæ sunt enim iniquitates nostræ coram te, & peccata nostra responderunt nobis, quia scelera nostra nobiscum, & iniquitates nostras cognovimus,

13. peccare & mentiri contra Dominum: & aversi sumus ne iremus post tergum Dei nostri, ut loqueremur calumniam & transgressionem: concepimus, & locuti sumus de corde verba mendacii.

14. Et conversum est retrorsum judicium, & justitia longè stetit: quia corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi.

15. Et facta est veritas in oblivionem: & qui recessit à malo, prædæ patuit: & vidit Dominus, & malum apparuit in oculis ejus, quia non est judicium:

16. Et vidit quia non est vir: & aporiatus est, quia non est qui occurrat: & salvavit sibi brachium suum, & justitia ejus ipsa confirmavit eum.

17. ‖ Indutus est justitia ut lorica, & galea salutis in capite ejus: indutus est vestimentis ultionis, & opertus est quasi pallio zeli. *‖ Ephes. 6. 17 1. Thess. 5. 8.*

18. Sicut ad vindictam quasi ad retributionem indignationis hostibus suis, & vicissitudinem inimicis suis: insulis vicem reddet.

19. Et timebunt qui ab Occidente, nomen Domini: & qui ab ortu solis, gloriam ejus: cùm venerit quasi fluvius violentus, quem spiritus Domini cogit:

20. ‖ & venerit Sion redemptor, & eis, qui redeunt ab iniquitate in Jacob, dicit Dominus. *‖ Rom. 11. 26.*

21. Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, amodò & usque in sempiternum.

CAPUT LX.

Ecclesia ad exultationem excitatur, quòd in ea Domini gloria reluceat, ad quam accessuræ sunt plurimæ nationes, & quæ ad eam non venerint peribunt: in qua pax, justitia & laus Dei invenientur, ablata iniquitate: eritque Dominus ei in lucem sempiternam & gloriam.

‡ In Epiph. Domini. 1. ‡ Surge, illuminare Jerusalem: quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est.

2. Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria ejus in te videbitur.

3. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.

|| Sup. 49. 18. 4. || Leva in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filii tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent. *

* Legit Hieronymus, lac sugent.

5. Tunc videbis, & afflues; & mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando conversa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi.

6. Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian & Epha: omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes.

7. Omne pecus Cedar congregabitur tibi, arietes Nabajoth ministrabunt tibi: offerentur super placabili altari meo, & domum majestatis meæ glorificabo.

8. Qui sunt isti, qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?

9. Me enim insulæ expectant, & naves maris in principio, ut adducam filios tuos de longè: argentum eorum, & aurum eorum cum eis: Nomini Domini Dei tui, & sancto Israel, quia glorificavit te.

10. Et ædificabunt filii peregrinorum muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi: in indignatione enim mea percussi te: & in reconciliatione mea misertus sum tui.

|| Apoc. 21. 25. 11. || Et aperientur portæ tuæ jugiter: die ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo Gentium, & reges earum adducantur.

12. Gens enim & regnum, quod non servierit tibi, peribit: & Gentes solitudine vastabuntur.

13. Gloria Libani ad te veniet, abies & buxus, & pinus simul ad ornandum locum sanctificationis meæ, & locum pedum meorum glorificabo.

14. Et venient ad te curvi filii eorum qui humiliaverunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, & vocabunt te Civitatem Domini, Sion sancti Israel.

15. Pro eo quòd fuisti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam sæculorum, gaudium in generationem & generationem:

16. & suges lac Gentium, & mamilla regum lactaberis: & scies quia ego Dominus salvans te, & redemptor tuus fortis Jacob.

17. Pro ære afferam aurum, & pro ferro afferam argentum: & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum: & ponam visitationem tuam pacem, & præpositos tuos justitiam.

18. Non audietur ultrà iniquitas in terra tua, vastitas & contritio in terminis tuis, & occupabit salus muros tuos, & portas tuas laudatio.

19. || Non erit tibi ampliùs sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. || Apoc. 21. 23. & 22. 5

20. Non occidet ultrà sol tuus, & luna tua non minuetur: quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & complebuntur dies luctus tui.

21. Populus autem tuus omnes justi, in perpetuum hæreditabunt terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum.

22. Minimus erit in mille, & parvulus in gentem fortissimam: ego Dominus in tempore ejus subitò faciam istud.

CAPUT LXI.

Christi salvatoris officium, & humani generis reparationem pulchrè explicat; prædicatione quoque ministrorum Christi gentes ad fidem convertendas: additur de consolatione credentium & gloria ministrorum: Ecclesia lætabunda suam felicitatem mirè sibi gratulatur.

1. Spiritus Domini super me, eò quòd unxerit Dominus me: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem: Luc. 4. 18.

2. ut prædicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo nostro: || ut consolarer omnes lugentes: || Matt. 5. 5

3. ut ponerem lugentibus Sion: & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris: & vocabuntur in ea fortes justitiæ, plantatio Domini ad glorificandum.

4. || Et ædificabunt deserta à sæculo, & ruinas antiquas erigent, & instaurabunt civitates desertas, dissipatas in generationem & generationem. || Sup. 58. 12.

5. Et stabunt alieni, & pascent pecora vestra: & filii peregrinorum, agricolæ & vinitores vestri erunt.

6. Vos autem Sacerdotes Domini vocabimini: Ministri Dei nostri, dicetur vobis: Fortitudinem Gentium comedetis, & in gloria earum superbietis.

7. Pro confusione vestra duplici, & rubore laudabunt partem suam: propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, lætitia sempiterna erit eis.

8. Quia ego Dominus diligens judicium, & odio habens rapinam in holocausto: & dabo opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum feriam eis.

9. Et scient in Gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes, qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.

10. Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimentis salutis: & indumento justitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis.

11. Sicut enim terra profert germen suum, & sicut hortus semen suum germinat, sic Dominus Deus germinabit justitiam, & laudem coram universis Gentibus.

CAPUT LXII.

Propheta non cessat propter impios Christum annuntiare, prophetans de Christi adventu & conversione Gentium: de felicitate, gloria & exaltatione Ecclesiæ ex Dei gratuito beneplacito erga ipsam: de prædicatoribus Ecclesiæ, & evangelio per orbem divulgando.

1. PRopter Sion non tacebo, & propter Jerusalem non quiescam, donec egrediatur ut splendor Justus ejus, & salvator ejus ut lampas accendatur.

2. Et videbunt Gentes justum tuum, & cuncti reges inclytum tuum: & vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominabit.

3. Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui.

4. Non vocaberis ultrà Derelicta: & terra tua non vocabitur ampliùs Desolata: sed vocaberis Voluntas mea in ea, & terra tua Inhabitata: quia complacuit Domino in te: & terra tua inhabitabitur.

5. Habitabit enim juvenis cum virgine, & habitabunt in te filii tui. Et gaudebit sponsus super sponsam, & gaudebit super te Deus tuus.

6. Super muros tuos Jerusalem constitui custodes, tota die, & tota nocte in perpetuum non tacebunt. Qui reminiscimini Domini, ne taceatis,

7. & ne detis silentium ei, donec stabiliat, & donec ponat Jerusalem laudem in terra.

8. Juravit Dominus in dextera sua, & in brachio fortitudinis suæ: Si dedero triticum tuum ultrà cibum inimicis tuis: & si biberint filii alieni vinum tuum, in quo laborasti.

9. Quia qui congregant illud, comedent, & laudabunt Dominum: & qui comportant illud, bibent in atriis sanctis meis.

‖ Supr. 57. 14.

10. Transite, transite per portas, ‖ præparate viam populo, planum facite iter, eligite lapides, & elevate signum ad populos.

‖ Zach. 9. 9. ‡ I PR. 2. MAJORIS HEBDOM. EPIST. 4.

11. ‖ Ecce Dominus auditum fecit in extremis terræ, ‡ dicite filiæ Sion: Ecce Salvator tuus venit: ecce merces ejus cum eo, & opus ejus coram illo.

12. Et vocabunt eos, Populus sanctus, redempti à Domino. Tu autem vocaberis: Quæsita civitas, & non derelicta.

CAPUT LXIII.

Dicit se Dominus sanguine aspersum dum solus vicisset hostes: Deus multa præstitit Israelitis beneficia, sed propter iniquitates suas sunt ab eo derelicti: propheta autem miserationum Domini memor, invocat ipsius misericordiam super populum suum, quem à Deo desertum conqueritur.

1. QUis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? Iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Ego, qui loquor justitiam, & propugnator sum ad salvandum.

‖ Apoc. 19. 13.

2. ‖ Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari?

3. Torcular calcavi solus, & de Gentibus non est vir mecum: calcavi eos in furore meo, & conculcavi eos in ira mea: & aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, & omnia indumenta mea inquinavi.

‖ Sup. 34. 8.

4. ‖ Dies enim ultionis in corde meo, annus redemptionis meæ venit.

5. Circumspexi, & non erat auxiliator: quæsivi, & non fuit qui adjuvaret: & salvavit mihi brachium meum, & indignatio mea ipsa auxiliata est mihi.

* Vide Psal. 75. 9. & sup. 51. 21.

6. Et conculcavi populos in furore meo, & inebriavi * eos in indignatione mea, & detraxi in terram virtutem eorum.

7. Miserationum Domini recordabor, laudem Domini super omnibus, quæ reddidit nobis Dominus, & super multitudinem bonorum domui Israel, quæ largitus est eis secundùm indulgentiam suam, & secundùm multitudinem misericordiarum suarum.

8. Et dixit: Verumtamen populus meus est, filii non negantes: & factus est eis salvator.

9. In omni tribulatione eorum non est tribulatus, & angelus faciei ejus salvavit eos: in dilectione sua, & in indulgentia sua ipse redemit eos, & portavit eos, & elevavit eos cunctis diebus sæculi.

10. Ipsi autem ad iracundiam provocaverunt, & afflixerunt spiritum Sancti ejus: & conversus est eis in inimicum, & ipse debellavit eos.

‖ Exod. 14. 29.

11. Et recordatus est dierum sæculi Moysi, & populi sui: ‖ Ubi est qui eduxit eos de mari cum pastoribus gregis sui? ubi est qui posuit in medio ejus spiritum Sancti sui?

12. Qui eduxit ad dexteram Moysen brachio majestatis suæ, qui scidit aquas ante eos, ut faceret sibi nomen sempiternum:

13. Qui eduxit eos per abyssos, quasi equum in deserto non impingentem.

14. Quasi animal in campo descendens, spiritus Domini ductor ejus fuit: sic adduxisti populum tuum ut faceres tibi nomen gloriæ.

‖ Deut. 26. 15. Baruch. 2. 16.

15. ‖ Attende de cœlo, & vide de habitaculo sancto tuo, & gloriæ tuæ: ubi est zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum, & miserationum tuarum? super me continuerunt se.

16. Tu enim pater noster, & Abraham nescivit nos, & Israel ignoravit nos: tu Domine pater noster, & redemptor noster, à sæculo nomen tuum.

17. Quare errare nos fecisti Domine de viis tuis: indurasti cor nostrum ne timeremus te? convertere propter servos tuos, tribus hæreditatis tuæ.

18. Quasi nihilum possederunt populum sanctum tuum: hostes nostri conculcaverunt sanctificationem tuam.

19. Facti sumus quasi in principio, cùm non dominareris nostri, neque invocaretur nomen tuum super nos.

CAPUT LXIV.

Petit propheta ut Deus nomen suum & potentiam inimicis nota faciat: facta quoque mentione felicitatis quæ Deum expectantibus præparata est, confitetur ac luget populi sui iniquitates, immunditias & exilium, orans pro liberatione.

1. UTinam dirumperes cœlos, & descenderes: à facie tua montes defluerent.

Digitized by

2. Sicut exustio ignis tabescerent, aquæ arderent igni, ut notum fieret nomen tuum inimicis tuis: à facie tua gentes turbarentur.

3. Cùm feceris mirabilia, non sustinebimus: descendisti, & à facie tua montes defluxerunt.

4. A sæculo non audierunt, neque auribus
‖1.Cor.2.9. perceperunt: ‖ oculus non vidit, Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te.

5. Occurristi lætanti, & facienti justitiam: in viis tuis recordabuntur tui: ecce tu iratus es, & peccavimus: in ipsis fuimus semper, & salvabimur.

6. Et facti sumus ut immundus omnes nos, & quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ: & cecidimus quasi folium universi, & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos.

7. Non est qui invocet nomen tuum: qui consurgat, & teneat te: abscondisti faciem tuam à nobis, & allisisti nos in manu iniquitatis nostræ.

8. Et nunc Domine, pater noster es tu, nos verò lutum: & fictor noster tu, & ope-
‖Psal.78.8. ra manuum tuarum omnes nos.

9. ‖ Ne irascaris Domine satis, & ne ultrà memineris iniquitatis nostræ, ecce respice, populus tuus omnes nos.

10. Civitas Sancti tui facta est deserta, Sion deserta facta est, Jerusalem desolata est.

11. Domus sanctificationis nostræ, & gloriæ nostræ, ubi laudaverunt te patres nostri, facta est in exustionem ignis, & omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas.

12. Numquid super his continebis te Domine, tacebis, & affliges nos vehementer?

CAPUT LXV.

Gentium conversio, & Judæorum propter iniquitates suas & idololatriam abjectio, servatis tamen paucis reliquiis ex ipsis: comminatio his qui Dei legem abjecerunt, & prospera ac nova omnia servis Dei nuntiantur: de quorum felicitate & Dei erga ipsos benignitate multis agit propheta.

Rom.10.20 1. QUæsierunt me qui ante non interrogabant, invenerunt qui non quæsierunt me. Dixi: Ecce ego, ecce ego ad Gentem, quæ non invocabat nomen meum.

2. Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, qui graditur in via non bona post cogitationes suas.

3. Populus qui ad iracundiam provocat me ante faciem meam semper: qui immolant in hortis, & sacrificant super lateres:

4. Qui habitant in sepulchris, & in delubris idolorum dormiunt: qui comedunt carnem suillam, & jus profanum in vasis eorum.

5. Qui dicunt: Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es: isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.

6. Ecce scriptum est coram me: non tacebo, sed reddam & retribuam in sinum eorum,

7. Iniquitates vestras, & iniquitates patrum vestrorum simul, dicit Dominus, qui sacrificaverunt super montes, & super colles exprobraverunt mihi, & remetiar opus eorum primum in sinu eorum.

8. Hæc dicit Dominus: Quomodo si inveniatur granum in botro, & dicatur: Ne dissipes illud, quoniam benedictio est: sic faciam propter servos meos, ut non disperdam totum.

9. Et educam de Jacob semen, & de Juda possidentem montes meos: & hæreditabunt eam electi mei, & servi mei habitabunt ibi.

10. Et erunt campestria in caulas gregum, & vallis Achor in cubile armentorum populo meo, qui requisierunt me.

11. Et vos, qui dereliquistis Dominum, qui obliti estis montem sanctum meum, qui ponitis Fortunæ mensam, & libatis super eam.

12. Numerabo vos in gladio, & omnes in
cæde corruetis: ‖ pro eo quòd vocavi, & ‖Prov.1.24
non respondistis: locutus sum, & non audi- Infr.66.4.
stis: & faciebatis malum in oculis meis, & Jere.7.13.
quæ nolui, elegistis.

13. Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce servi mei comedent, & vos esurietis: ecce servi mei bibent, & vos sitietis:

14. Ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce servi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis.

15. Et dimittetis nomen vestrum in juramentum electis meis: & interficiet te Dominus Deus, & servos suos vocabit nomine alio.

16. In quo qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo, amen: & qui jurat in terra, jurabit in Deo, amen: quia oblivioni traditæ sunt angustiæ priores, & quia absconditæ sunt ab oculis meis.

17. ‖ Ecce enim ego creo cœlos novos, ‖Inf.66.22.
& terram novam: & non erunt in memoria Apoc.21.1
priora, & non ascendent super cor.

18. Sed gaudebitis & exultabitis usque in sempiternum in his, quæ ego creo: quia ecce ego creo Jerusalem exultationem, & populum ejus gaudium.

19. Et exultabo in Jerusalem, & gaudebo in populo meo: & non audietur in eo ultrà vox fletus & vox clamoris.

20. Non erit ibi ampliùs infans dierum, & senex qui non impleat dies suos: quoniam puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit.

21. Et ædificabunt domos, & habitabunt: & plantabunt vineas, & comedent fructus earum.

22. Non ædificabunt, & alius habitabit: non plantabunt, & alius comedet: secundùm enim dies ligni, erunt dies populi mei, & opera manuum eorum inveterabunt:

23. electi mei non laborabunt frustrà, neque generabunt in conturbatione: quia semen benedictorum Domini est, & nepotes eorum cum eis.

24. ‖ Eritque antequam clament, ego exau- ‖Psal.31.5
diam: adhuc illis loquentibus, ego audiam.

25. ‖ Lupus & agnus pascentur simul, leo ‖Sup.11.6.
& bos comedent paleas: & serpenti pulvis panis ejus: non nocebunt, neque occident in omni monte sancto meo, dicit Dominus.

CAPUT LXVI.

Dominus cœli & terræ non templum respicit, quod Judæi pro loco quietis illi ædificare volebant, sed spiritum humiliatum: rejiciuntur veteris legis sacrificia: Judæorum adversus Christum ipsiusque discipulos pervicacia punienda ostenditur: de Christi nativitate & Ecclesiæ fœcunditate; cui ut omnes collætentur exhortatur, ostendens beneficia quæ à Domino recipiet, & quale futurum sit malorum judicium, & quomodo per discipulorum Christi prædicationem Gentes convertentur: de finali quoque retributione malorum & bonorum.

Actor. 7. 49. & 17. 24. — 1. HÆc dicit Dominus: Cœlum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum: quæ est ista domus, quam ædificabitis mihi? & quis est iste locus quietis meæ?

2. Omnia hæc manus mea fecit, & facta sunt universa ista, dicit Dominus: ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos?

3. Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum: qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem: qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat: qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolo. Hæc omnia elegerunt in viis suis, & in abominationibus suis anima eorum delectata est.

|| Prov. 1. 24. Sup. 65. 12. Jere. 7. 13. — 4. Unde & ego eligam illusiones eorum: & quæ timebant, adducam eis: || quia vocavi, & non erat qui responderet: locutus sum, & non audierunt: feceruntque malum in oculis meis, & quæ nolui elegerunt.

5. Audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum ejus: dixerunt fratres vestri odientes vos, & abjicientes propter nomen meum: glorificetur Dominus, & videbimus in lætitia vestra: ipsi autem confundentur.

6. Vox populi de civitate, vox de templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis suis.

7. Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus ejus, peperit masculum.

8. Quis audivit umquam tale? & quis vidit huic simile? numquid parturiet terra in die una? aut parietur gens simul, quia parturivit & peperit Sion filios suos?

9. Numquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? si ego, qui generationem ceteris tribuo, sterilis ero, ait Dominus Deus tuus?

10. Lætamini cum Jerusalem, & exultate in ea omnes qui diligitis eam: gaudete cum ea gaudio universi, qui lugetis super eam,

11. ut sugatis, & repleamini ab ubere consolationis ejus: ut mulgeatis, & deliciis affluatis ab omnimoda gloria ejus.

12. Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego declinabo super eam quasi fluvium pacis, & quasi torrentem inundantem gloriam Gentium, quam sugetis: ad ubera portabimini, & super genua blandientur vobis.

13. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, & in Jerusalem consolabimini.

14. Videbitis, & gaudebit cor vestrum, || & ossa vestra quasi herba germinabunt, & cognoscetur manus Domini servis ejus, & indignabitur inimicis suis. — || Ezech. cap. 37.

15. Quia ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ ejus: reddere in indignatione furorem suum, & increpationem suam in flamma ignis:

16. quia in igne Dominus dijudicabit, & in gladio suo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecti à Domino,

17. qui sanctificabantur, & mundos se putabant in hortis post januam intrinsecus, qui comedebant carnem suillam, & abominationem, & murem: simul consumentur, dicit Dominus.

18. Ego autem opera eorum, & cogitationes eorum: venio ut congregem cum omnibus gentibus & linguis: & venient & videbunt gloriam meam.

19. Et ponam in eis signum, & mittam ex eis, qui salvati fuerint, ad Gentes in mare, in Africam, & Lydiam tendentes sagittam: in Italiam & Græciam, ad insulas longè, ad eos, qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam Gentibus,

20. & adducent omnes fratres vestros de cunctis Gentibus donum Domino in equis, & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis, ad montem sanctum meum Jerusalem, dicit Dominus, quomodo si inferant filii Israel munus in vase mundo in domum Domini.

21. Et assumam ex eis in sacerdotes, & levitas, dicit Dominus.

22. || Quia sicut cœli novi, & terra nova, quæ ego facio stare coram me, dicit Dominus: sic stabit semen vestrum, & nomen vestrum. — || Apoc. 21. 1.

23. Et erit mensis ex mense, & sabbatum ex sabbato: veniet omnis caro ut adoret coram facie mea, dicit Dominus.

24. Et egredientur, & videbunt cadavera virorum, qui prævaricati sunt in me: || vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt usque ad satietatem visionis omni carni. — || Marc. 9. 45.

Digitized by Google

PROPHETIA JEREMIÆ.

JEREMIAS *Hebraicè* IIRMIAHU, *id est* excelsus Domini, *nomine huic viro Dei apprimè convenienti, qui ex utero matris Propheta consecratus, Sacerdos etiam & Doctor extitit. Adhuc puer, hoc est anno vitæ circiter 15. ut putat Hieronymus, propheticum munus, quod eadem qua Moyses verecundia detrectaverat, à Deo jussus obire cœpit. Versatur autem ejus prophetia in acerbissimis reprehensionibus suorum temporum, in increpationibus & lamentis: Deinde verò in consolationibus Ecclesiæ graviter afflictæ, quam promissionibus amplissimis de regno Christi, gentibus in Ecclesiam inducendis, ac multiplici gratia Novi Testamenti reficit & erigit. Scripsit stylo, qui quantùm in verbis simplex videtur & facilis, tantùm in majestate sensuum profundus est, ait Hieronymus. Scriba ejus Baruch fuit, qui cùm prophetias diversis temporibus editas colligeret, ordinem temporum neglexit, ut legenti patebit. Apud Græcos interpretes, sæpè alius est ordo capitum, quàm in Hebræo vel Latino. Moses Kimchi, Procopius Gazæus, & alii apud Sixtum Senensem, volunt Jeremiam scripsisse 3. & 4. libros Regum. Addit Abulensis etiam duos priores ab eodem compositos. Alii Psalm.* Te decet: & Super flumina Babylonis, *eidem adscribunt, & alia quædam.*

Munus suum constanter obiit per ann. 45. ab 13. sc. regis Josiæ, ad 5. excisæ Jerusalem & templi: hoc est, ab anno Mundi 3375. ad annum 3420. ante Christum 584. Vir planè magnus & fortis, qui nec minis, nec carceribus deterreri potuit, quominus veritatem Regi & populo liberè & constanter aperiret. Qui catenis & miseriis obrutus, expressa Christi patientis effigies & figura extitit: quique post incensam urbem à Caldæis benè habitus, cum pauperibus ad patriam eversam redire maluit. Virginem tota vita permansisse, docent Ignatius & Hieronymus, quod colligitur ex cap. 16. vers. 2. Non accipies uxorem. *Post mortem Judæ, Machabæo apparuit,* gloria mirabilis & magni decoris habitudine, *ut est 2. Machab. 15. 13. De quo ibidem, Sanctus Pontifex Onias ait:* Hic est fratrum amator & populi Israel, hic est qui multum orat pro populo & universa sancta civitate, JEREMIAS propheta Dei.

CAPUT PRIMUM.

Jeremias in ventre Matris Sanctificatus, & tempore Josiæ regis Juda missus à Domino ad prophetandum, causatur pueritiam, sed doctus à Deo accipit robur invincibile, jubeturque vaticinari destructionem Jerusalem sub nomine virgæ, & ollæ succensæ.

1. VERBA Jeremiæ filii Helciæ,
de sacerdotibus, qui fuerunt
in Anathoth, in Terra Benjamin.
2. ‡ Quod factum est verbum
Domini ad eum in diebus Jo-
siæ filii Amon regis Juda, in tertiodecimo an-
no * regni ejus.
3. Et factum est in diebus Joakim filii Josiæ re-
gis Juda, usque ad consummationem undecimi
anni Sedeciæ filii Josiæ regis Juda, usque ad
transmigrationem Jerusalem, in mense quinto.

‡ IN VIGIL. NATIVIT. S. JOAN. BAPT.
* Anno M. 3375. Ant. Chr. 629.

4. Et factum est verbũ Domini ad me dicens:
5. Priusquam te formarem in utero, novi te:
& antequam exires de vulva, sanctificavi te, &
prophetam in Gentibus dedi te.
6. Et dixi, A, a, a, Domine Deus: ecce
nescio loqui, quia puer ego sum.
7. Et dixit Dominus ad me: Noli dicere:
Puer sum: quoniam ad omnia, quæ mittam
te, ibis: & universa, quæcumque mandavero tibi, loqueris.
8. Ne timeas à facie eorum: quia tecum
ego sum, ut eruam te, dicit Dominus.
9. Et misit Dominus manum suam, & te-
tigit os meum: ‖ & dixit Dominus ad me:
Ecce dedi verba mea in ore tuo:
10. ecce constitui te hodie super Gentes, &
super regna, ‖ ut evellas, & destruas, & disper-
das, & dissipes, & ædifices, & plantes.
11. Et factum est verbum Domini ad me,
dicens: Quid tu vides Jeremia? Et dixi:
Virgam vigilantem ego video.

‖ *Vide Isai. 6. 7.*
‖ *Infr. 18. 7.*

12. Et dixit Dominus ad me: Benè vidisti, quia vigilabo ego super verbo meo ut faciam illud.

13. Et factum est verbum Domini secundò ad me, dicens: Quid tu vides? Et dixi: Ollam succensam || ego video, & faciem ejus à facie Aquilonis.

|| Vide Ezech. 11. 3.

14. Et dixit Dominus ad me: || Ab Aquilone pandetur malum super omnes habitatores terræ:

|| Infr. 4. 6.

15. quia ecce ego convocabo omnes cognationes regnorum Aquilonis, ait Dominus: & venient & ponent unusquisque solium suum in introitu portarum Jerusalem, & super omnes muros ejus in circuitu, & super universas urbes Juda.

16. Et loquar judicia mea cum eis super omnem malitiam eorum, qui dereliquerunt me, & libaverunt diis alienis, & adoraverunt opus manuum suarum.

17. Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge, & loquere ad eos omnia quæ ego præcipio tibi. Ne formides à facie eorum: nec enim timere te faciam vultum eorum.

18. || Ego quippe dedi te hodie in civitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum, super omnem terram, regibus Juda, principibus ejus, & sacerdotibus, & populo terræ.

|| Infr. 6. 27.

19. Et bellabunt adversùm te, & non prævalebunt: quia ego tecum sum, ait Dominus, ut liberem te.

CAPUT II.

Graviter expostulat Dominus cum filiis Israel & Juda, potissimùm cum pastoribus ac prophetis, quòd non respicientes accepta à Deo varia beneficia, eo qui fons est aquæ vivæ relicto, adoraverint idola, à quibus nihil boni expectare poterant: imò cùm toti essent in idololatria, rapinis & crudelitate, sese justificare nitebantur, & propterea devastandos prædicit.

1. ET factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Vade, & clama in auribus Jerusalem, dicens: Hæc dicit Dominus: Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam, & charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto, in terra quæ non seminatur.

3. Sanctus Israel Domino, primitiæ frugum ejus: omnes, qui devorant eum, delinquunt: mala venient super eos, dicit Dominus.

4. Audite verbum Domini domus Jacob, & omnes cognationes domus Israel:

5. hæc dicit Dominus: || Quid invenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongaverunt à me, & ambulaverunt post vanitatem, & vani facti sunt?

|| Mich. 6. 3.

6. Et non dixerunt: Ubi est Dominus, qui ascendere nos fecit de terra Ægypti: qui traduxit nos per desertum, per terram inhabitabilem & inviam, per terram sitis, & imaginem mortis, per terram, in qua non ambulavit vir, neque habitavit homo?

7. Et induxi vos in terram Carmeli, ut comederetis fructum ejus, & optima illius: & ingressi contaminastis terram meam, & hæreditatem meam posuistis in abominationem.

8. Sacerdotes non dixerunt: Ubi est Dominus? & tenentes legem nescierunt me, & pastores prævaricati sunt in me: & prophetæ prophetaverunt in Baal, & idola secuti sunt.

9. Propterea adhuc judicio contendam vobiscum, ait Dominus, & cum filiis vestris disceptabo.

10. Transite ad insulas Cethim, & videte: & in Cedar mittite, & considerate vehementer: & videte si factum est hujuscemodi.

11. Si mutavit gens deos suos, & certè ipsi non sunt dii: populus verò meus mutavit gloriam suam in idolum.

12. Obstupescite cœli super hoc, & portæ ejus desolamini vehementer, dicit Dominus.

13. Duo enim mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.

14. Numquid servus est Israel, aut vernaculus? quare ergo factus est in prædam?

15. Super eum rugierunt leones, & dederunt vocem suam, posuerunt terram ejus in solitudinem: civitates ejus exustæ sunt, & non est qui habitet in eis.

16. Filii quoque Mempheos & Taphnes constupraverunt te usque ad verticem.

17. Numquid non istud factum est tibi, quia dereliquisti Dominum Deum tuum eo tempore, quo ducebat te per viam?

18. Et nunc quid tibi vis in via Ægypti, ut bibas aquam turbidam? & quid tibi cum via Assyriorum, ut bibas aquam fluminis?

19. Arguet te malitia tua, & aversio tua increpabit te. Scito, & vide quia malum & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem mei apud te, dicit Dominus Deus exercituum.

20. A sæculo confregisti jugum meum, rupisti vincula mea, & dixisti: Non serviam. || In omni enim colle sublimi, & sub omni ligno frondoso, tu prosternebaris meretrix.

|| Infr. 3. 6.

21. || Ego autem plantavi te vineam electam, omne semen verum: quomodo ergo conversa es mihi in pravum vinea aliena?

|| Isai. 5. 1. Matth. 21. 33.

22. Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus Deus.

23. Quomodo dicis: Non sum polluta, post Baalim non ambulavi? vide vias tuas in convalle, scito quid feceris: cursor levis explicans vias suas:

24. Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui: nullus avertet eam: omnes, qui quærunt eam, non deficient: in menstruis ejus invenient eam.

25. Prohibe pedem tuum à nuditate, & guttur tuum à siti. Et dixisti: Desperavi, nequaquam faciam: adamavi quippe alienos, & post eos ambulabo.

26. Quomodo confunditur fur quando deprehenditur, sic confusi sunt domus Israel, ipsi & reges eorum, principes, & sacerdotes, & prophetæ eorum,

27. dicentes ligno: Pater meus es tu; & lapidi: Tu me genuisti: || verterunt ad me tergum, & non faciem, & in tempore afflictionis suæ dicent: Surge, & libera nos.

|| Inf. 32. 33.

28. Ubi sunt dii tui, quos fecisti tibi? surgant & liberent te in tempore afflictionis tuæ: Inf. 11. 13 || secundùm numerum quippe civitatum tuarum erant dii tui Juda.

29. Quid vultis mecum judicio contendere? omnes dereliquistis me, dicit Dominus.

30. Frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperunt: devoravit gladius vester prophetas vestros, quasi leo vastator,

31. generatio vestra. Videte verbum Domini: Numquid solitudo factus sum Israeli, aut terra serotina? quare ergo dixit populus meus: Recessimus, non veniemus ultrà ad te?

32. Numquid obliviscetur virgo ornamenti sui, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ? populus verò meus oblitus est mei diebus innumeris.

33. Quid niteris bonam ostendere viam tuam ad quærendam dilectionem, quæ insuper & malitias tuas docuisti vias tuas,

34. & in alis tuis inventus est sanguis animarum pauperum & innocentum? non in fossis inveni eos, sed in omnibus, quæ suprà memoravi.

35. Et dixisti: Absque peccato & innocens ego sum: & propterea avertatur furor tuus à me. Ecce ego judicio contendam tecum, eò quòd dixeris: Non peccavi.

36. Quàm vilis facta es nimis, iterans vias tuas! & ab Ægypto confunderis, sicut confusa es ab Assur.

37. Nam & ab ista egredieris, & manus tuæ erunt super caput tuum: quoniam obtrivit Dominus confidentiam tuam, & nihil habebis prosperum in ea.

CAPUT III.

Deus incomparabili clementia populum suum ad se revocat ab idololatria, in qua Juda etiam Israelem excessit; promittens se assumpturum eos in filios, & veros pastores eis daturum, ut Jerosolymis in pace colant Dominum: de futura gloria & exaltatione Jerusalem, ac Gentium ad eam congregatione & de populi pœnitentia.

1. VUlgò dicitur: Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo, duxerit virum alterum: numquid revertetur ad eam ultrà? Numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te.

2. Leva oculos tuos in directum, & vide ubi non prostrata sis: in viis sedebas, expectans eos quasi latro in solitudine: & polluisti terram in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis.

3. Quam ob rem prohibitæ sunt stillæ pluviarum, & serotinus imber non fuit: frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.

4. Ergo saltem amodò voca me: Pater meus, dux virginitatis meæ tu es:

5. Numquid irasceris in perpetuum, aut perseverabis in finem? Ecce locuta es, & fecisti mala, & potuisti.

6. Et dixit Dominus ad me in diebus Josiæ regis: Sup. 2. 10. || Numquid vidisti quæ fecerit aversatrix Israel? abiit sibimet super omnem montem excelsum, & sub omni ligno frondoso, & fornicata est ibi.

7. Et dixi, cùm fecisset hæc omnia: Ad me revertere: & non est reversa. Et vidit prævaricatrix soror ejus Juda,

8. quia pro eo, quòd mœchata esset aversatrix Israel, dimisissem eam, & dedissem ei libellum repudii: & non timuit prævaricatrix Juda soror ejus, sed abiit, & fornicata est etiam ipsa.

9. Et facilitate fornicationis suæ contaminavit terram, & mœchata est cum lapide & ligno.

10. Et in omnibus his non est reversa ad me prævaricatrix soror ejus Juda in toto corde suo, sed in mendacio, ait Dominus.

11. Et dixit Dominus ad me: Justificavit animam suam aversatrix Israel, comparatione prævaricatricis Judæ.

12. Vade, & clama sermones istos contra Aquilonem, & dices: Revertere aversatrix Israel, ait Dominus, & non avertam faciem meam à vobis: quia sanctus ego sum, dicit Dominus, & non irascar in perpetuum.

13. Verumtamen scito iniquitatem tuam, quia in Dominum Deum tuum prævaricata es: & dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso, & vocem meam non audisti, ait Dominus.

14. Convertimini filii revertentes, dicit Dominus: quia ego vir vester: & assumam vos unum de civitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion.

15. Et dabo vobis pastores juxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina.

16. Cùmque multiplicati fueritis, & creveritis in terra in diebus illis, ait Dominus: non dicent ultrà: Arca testamenti Domini: neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius: nec visitabitur, nec fiet ultrà.

17. In tempore illo vocabunt Jerusalem Solium Domini: & congregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Domini in Jerusalem, & non ambulabunt post pravitatem cordis sui pessimi.

18. In diebus illis ibit domus Juda ad domum Israel, & venient simul de terra Aquilonis, ad terram quam dedi patribus vestris.

19. Ego autem dixi: Quomodo ponam te in filios, & tribuam tibi terram desiderabilem, hæreditatem præclaram exercituum Gentium? Et dixi: Patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis.

20. Sed quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israel, dicit Dominus.

21. Vox in viis audita est, ploratus & ululatus filiorum Israel: quoniam iniquam fecerunt viam suam, obliti sunt Domini Dei sui.

22. Convertimini filii revertentes, & sanabo aversiones vestras. Ecce nos venimus ad te: tu enim es Dominus Deus noster.

23. Verè mendaces erant colles, & multitudo montium: verè in Domino Deo nostro salus Israel.

24. Confusio comedit laborem patrum nostrorum ab adolescentia nostra, greges eorum, & armenta eorum, filios eorum, & filias eorum.

25. Dormiemus in confusione nostra, & operiet nos ignominia nostra: quoniam Domino Deo nostro peccavimus nos, & patres nostri ab adolescentia nostra usque ad diem hanc: & non audivimus vocem Domini Dei nostri.

CAPUT IV.

Promittit Dominus veniam si se verè convertant & corde circumcidant, comminando gravia mala si in malis persistant: quapropter luget propheta videns terram devastandam, & in solitudinem redigendam, ita tamen ut non fiat consummatio.

1. SI reverteris Israel, ait Dominus, ad me convertere: si abstuleris offendicula tua à facie mea, non commoveberis.

2. Et jurabis: Vivit Dominus in veritate, & in judicio, & in justitia: & benedicent eum Gentes, ipsumque laudabunt.

3. Hæc enim dicit Dominus viro Juda, & Jerusalem: || Novate vobis novale, & nolite serere super spinas:

|| Osee 10. 12.

4. circumcidimini Domino, & auferte præputia cordium vestrorum viri Juda, & habitatores Jerusalem: ne fortè egrediatur ut ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat, propter malitiam cogitationum vestrarum.

5. Annuntiate in Juda, & in Jerusalem auditum facite: loquimini, & canite tuba in terra: clamate fortiter, & dicite: Congregamini, & ingrediamur civitates munitas,

6. levate signum in Sion. Confortamini, nolite stare, || quia malum ego adduco ab Aquilone, & contritionem magnam.

|| Sap. 1. 14

7. Ascendit leo de cubili suo, & prædo Gentium se levavit: egressus est de loco suo, ut ponat terram tuam in solitudinem: civitates tuæ vastabuntur, remanentes absque habitatore.

8. Super hoc accingite vos ciliciis, plangite & ululate: quia non est aversa ira furoris Domini à nobis.

9. Et erit in die illa, dicit Dominus: Peribit cor regis, & cor principum: & obstupescent sacerdotes, & prophetæ consternabuntur.

10. Et dixi: Heu, heu, heu Domine Deus, ergone decepisti populum istum & Jerusalem, dicens: Pax erit vobis: & ecce pervenit gladius usque ad animam?

11. In tempore illo dicetur populo huic & Jerusalem: Ventus urens in viis, quæ sunt in deserto viæ filiæ populi mei, non ad ventilandum, & ad purgandum.

12. Spiritus plenus ex his veniet mihi: & nunc ego loquar judicia mea cum eis.

13. Ecce quasi nubes ascendet, & quasi tempestas currus ejus: velociores aquilis equi illius: væ nobis quoniam vastati sumus.

14. Lava à malitia cor tuum Jerusalem, ut salva fias: usquequò morabuntur in te cogitationes noxiæ?

15. Vox enim annuntiantis à Dan, & notum facientis idolum de monte Ephraim.

16. Dicite gentibus: Ecce auditum est in Jerusalem custodes venire de terra longinqua, & dare super civitates Juda vocem suam.

17. Quasi custodes agrorum facti sunt super eam in gyro: quia me ad iracundiam provocavit, dicit Dominus.

18. || Viæ tuæ, & cogitationes tuæ fecerunt hæc tibi: ista malitia tua, quia amara, quia tetigit cor tuum.

|| Sap. 1. 3. & 6.

19. Ventrem meum, ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me: non tacebo, quoniam vocem buccinæ audivit anima mea, clamorem prælii.

20. Contritio super contritionem vocata est, & vastata est omnis terra: repentè vastata sunt tabernacula mea, subitò pelles meæ.

21. Usquequò videbo fugientem, audiam vocem buccinæ?

22. Quia stultus populus meus me non cognovit: filii insipientes sunt, & vecordes: sapientes sunt ut faciant mala, benè autem facere nescierunt.

23. Aspexi terram, & ecce vacua erat, & nihili: & cœlos, & non erat lux in eis.

24. Vidi montes, & ecce movebantur: & omnes colles conturbati sunt.

25. Intuitus sum, & non erat homo: & omne volatile cœli recessit.

26. Aspexi, & ecce Carmelus desertus: & omnes urbes ejus destructæ sunt à facie Domini, & à facie iræ furoris ejus.

27. Hæc enim dicit Dominus: Deserta erit omnis terra, sed tamen consummationem non faciam.

28. Lugebit terra, & mœrebunt cœli desuper: eò quòd locutus sum, cogitavi, & non pœnituit me, nec aversus sum ab eo.

29. A voce equitis & mittentis sagittam, fugit omnis civitas: ingressi sunt ardua, & ascenderunt rupes: universæ urbes derelictæ sunt, & non habitat in eis homo.

30. Tu autem vastata quid facies? cùm vestieris te coccino, cùm ornata fueris monili aureo, & pinxeris stibio oculos tuos, frustra componeris: contempserunt te amatores tui, animam tuam quærent.

31. Vocem enim quasi parturientis audivi, angustias ut puerperæ: Vox filiæ Sion intermorientis, expandentisque manus suas: væ mihi, quia defecit anima mea propter interfectos.

CAPUT V.

Dominus in Jerusalem quærit virum justum, ut illi misereatur: sed tam plebs quàm optimates in pravitatibus suis & idololatria indurati sunt & effusi, ideò comminatur eis vastationem ab extraneo populo, eò quòd cæci & surdi facti sint, non tamen usque ad consummationem.

1. CIrcuite vias Jerusalem, & aspicite, & considerate, & quærite in plateis ejus, an inveniatis virum facientem judicium, & quærentem fidem: & propitius ero ei.

2. Quòd si etiam, Vivit Dominus, dixerint: & hoc falsò jurabunt.

3. Domine oculi tui respiciunt fidem: percussisti eos, & non doluerunt: attrivisti eos, & renuerunt accipere disciplinam: induraverunt facies suas supra petram, & noluerunt reverti.

4. Ego autem dixi: Forsitan pauperes sunt & stulti, ignorantes viam Domini, judicium Dei sui.

5. Ibo igitur ad optimates, & loquar eis: ipsi enim cognoverunt viam Domini, judicium Dei sui, & ecce magis hi simul confregerunt jugum, ruperunt vincula.

6. Idcircò percussit eos leo de silva, lupus ad vesperam vastavit eos, pardus vigilans super civitates eorum: omnis, qui egressus fuerit ex

eis, capietur: quia multiplicatæ sunt prævaricationes eorum, confortatæ sunt aversiones eorum.

7. Super quo propitius tibi esse potero? filii tui dereliquerunt me, & jurant in his, qui non sunt dii: saturavi eos, & mœchati sunt, & in domo meretricis luxuriabantur.

|| Ezech. 22. 11.

8. Equi amatores, & emissarii facti sunt: || Unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat.

9. Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? & in gente tali non ulciscetur anima mea?

10. Ascendite muros ejus, & dissipate, consummationem autem nolite facere: auferte propagines ejus, quia non sunt Domini.

11. Prævaricatione enim prævaricata est in me domus Israel, & domus Juda, ait Dominus.

12. Negaverunt Dominum, & dixerunt: Non est ipse: neque veniet super nos malum: gladium & famem non videbimus.

13. Prophetæ fuerunt in ventum locuti, & responsum non fuit in eis: hæc ergo evenient illis.

14. Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Quia locuti estis verbum istud: ecce ego do verba mea in ore tuo in ignem, & populum istum in ligna, & vorabit eos.

15. Ecce ego adducam super vos gentem de longinquo, domus Israel, ait Dominus: gentem robustam, gentem antiquam, gentem, cujus ignorabis linguam, nec intelliges quid loquatur.

16. Pharetra ejus quasi sepulchrum patens, universi fortes.

17. Et comedet segetes tuas, & panem tuum: devorabit filios tuos, & filias tuas: comedet gregem tuum, & armenta tua: comedet vineam tuam, & ficum tuam: & conteret urbes munitas tuas, in quibus tu habes fiduciam, gladio.

18. Verumtamen in diebus illis, ait Dominus, non faciam vos in consummationem.

|| Isa. 16. 10

19. || Quòd si dixeritis: Quare fecit nobis Dominus Deus noster hæc omnia? dices ad eos: Sicut dereliquistis me, & servistis deo alieno in terra vestra, sic servietis alienis in terra non vestra.

20. Annuntiate hoc domui Jacob, & auditum facite in Juda, dicentes:

21. Audi popule stulte, qui non habes cor: qui habentes oculos, non videtis: & aures, & non auditis.

22. Me ergo non timebitis, ait Dominus; & à facie mea non dolebitis? Qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum, quod non præteribit: & commovebuntur, & non poterunt: & intumescent fluctus ejus, & non transibunt illud:

23. Populo autem huic factum est cor incredulum & exasperans, recesserunt & abierunt.

24. Et non dixerunt in corde suo: Metuamus Dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluviam temporaneam & serotinam in tempore suo: plenitudinem annuæ messis custodientem nobis.

25. Iniquitates vestræ declinaverunt hæc: & peccata vestra prohibuerunt bonum à vobis:

26. Quia inventi sunt in populo meo impii insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros.

27. Sicut decipula plena avibus, sic domus eorum plenæ dolo: ideò magnificati sunt & ditati.

28. Incrassati sunt & impinguati: & præterierunt sermones meos pessimè. || Causam viduæ non judicaverunt, causam pupilli non direxerunt, & judicium pauperum non judicaverunt.

|| Isaia 1. 23. Zach. 7. 10

29. Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut super gentem hujuscemodi non ulciscetur anima mea?

30. Stupor & mirabilia facta sunt in terra:

31. prophetæ prophetabant mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis: & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in novissimo ejus?

CAPUT VI.

Prædicitur calamitas ac vastitas Jerosolymorum ab Assyriis, eò quòd contempserint legem Domini, nec audire voluerint increpationes; sed omnes, & potissimum primates, prophetæ ac sacerdotes avaritiæ ac dolo studuerint; ideoque & ipsos & eorum sacrificia Deus abjicit: jubet ergo Propheta eos lugere, quoniam purgari conflatorio non potuerunt.

1. CONfortamini filii Benjamin in medio Jerusalem, & in Thecua clangite buccina, & super Bethacarem levate vexillum: quia malum visum est ab Aquilone, & contritio magna.

2. Speciosæ & delicatæ assimilavi filiam Sion.

3. Ad eam venient pastores, & greges eorum: fixerunt in ea tentoria in circuitu: pascet unusquisque eos, qui sub manu sua sunt.

4. Sanctificate super eam bellum: consurgite, & ascendamus in meridie: væ nobis, quia declinavit dies, quia longiores factæ sunt umbræ vesperi.

5. Surgite, & ascendamus in nocte, & dissipemus domos ejus.

6. Quia hæc dicit Dominus exercituum: Cædite lignum ejus, & fundite circa Jerusalem aggerem: Hæc est civitas visitationis, omnis calumnia in medio ejus.

7. Sicut frigidam fecit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam: iniquitas & vastitas audietur in ea, coram me semper infirmitas & plaga.

8. Erudire Jerusalem, ne fortè recedat anima mea à te, ne fortè ponam te desertam, terram inhabitabilem.

9. Hæc dicit Dominus exercituum: Usque ad racemum colligent quasi in vinea reliquias Israel: converte manum tuam quasi vindemiator ad cartallum.

10. Cui loquar? & quem contestabor ut audiat? ecce incircumcisæ aures eorum, & audire non possunt: ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium: & non suscipient illud.

11. Idcircò furore Domini plenus sum, laboravi sustinens: effunde super parvulum foris, & super consilium juvenum simul: vir enim cum muliere capietur, senex cum pleno dierum.

12. Et transibunt domus eorum ad alteros, agri & uxores pariter: quia extendam manum meam super habitantes Terram, dicit Dominus.

‖ Isai. 56. 11. Infr. 8. 10.

13. ‖ A minore quippe usque ad majorem omnes avaritiæ student: & à propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum.

14. Et curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominia, dicentes: Pax, pax: & non erat pax.

15. Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quin potius confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt: quam ob rem cadent inter ruentes: in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus.

‖ Matth. 11. 29.

16. Hæc dicit Dominus: State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea: ‖ & invenietis refrigerium animabus vestris. Et dixerunt: Non ambulabimus.

17. Et constitui super vos speculatores. Audite vocem tubæ. Et dixerunt: Non audiemus.

18. Ideò audite Gentes, & cognosce congregatio, quanta ego faciam eis.

19. Audi Terra: Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum ejus: quia verba mea non audierunt, & legem meam projecerunt.

‖ Isaia 1. 11.

20. ‖ Ut quid mihi thus de Saba affertis, & calamum suave olentem de terra longinqua? holocautomata vestra non sunt accepta, & victimæ vestræ non placuerunt mihi.

21. Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo in populum istum ruinas, & ruent in eis patres & filii simul, vicinus, & proximus peribunt.

22. Hæc dicit Dominus: Ecce populus venit de terra Aquilonis, & gens magna consurget à finibus terræ.

23. Sagittam & scutum arripiet: crudelis est, & non miserebitur. Vox ejus quasi mare sonabit: & super equos ascendent, præparati quasi vir ad prælium, adversùm te filia Sion.

24. Audivimus famem ejus, dissolutæ sunt manus nostræ: tribulatio apprehendit nos, dolores ut parturientem.

25. Nolite exire ad agros, & in via ne ambuletis: quoniam gladius inimici pavor in circuitu.

26. Filia populi mei accingere cilicio, & conspergere cinere: luctum unigeniti fac tibi, planctum amarum, quia repentè veniet vastator super nos.

27. Probatorem dedi te in populo meo robustum: & scies, & probabis viam eorum.

28. Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudulenter, æs & ferrum: universi corrupti sunt.

29. Defecit sufflatorium, in igne consumptum est plumbum, frustra conflavit conflator: malitiæ enim eorum non sunt consumptæ.

30. Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus projecit illos.

CAPUT VII.

Quòd frustrà confidant in templo, pessima perpetrantes, & prophetas audire nolentes, sicut & patres eorum, quapropter denuntiat templum abjiciendum, & terram Juda redigendam in solitudinem; nec profuturam orationem Jeremiæ pro illis, nec oblata ab eis sacrificia, propter excelsa Topheth in valle filii Ennom, & multiplices ipsorum malitias.

1. ‡ VErbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, dicens:

‡ FER. 5. POST DOM. 3. QUADR.

2. Sta in porta domus Domini, & prædica ibi verbum istud, & dic: Audite verbum Domini omnis Juda, qui ingredimini per portas has, ut adoretis Dominum.

‖ Inf. 26. 13.

3. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: ‖ Bonas facite vias vestras, & studia vestra: & habitabo vobiscum in loco isto.

4. Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini est.

5. Quoniam si benè direxeritis vias vestras, & studia vestra: si feceritis judicium inter virum & proximum ejus,

6. advenæ, & pupillo, & viduæ non feceritis calumniam, nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc, & post deos alienos non ambulaveritis in malum vobismetipsis:

7. habitabo vobiscum in loco isto: in terra, quam dedi patribus vestris à sæculo & usque in sæculum. A

8. Ecce vos confiditis vobis in sermonibus mendacii, qui non proderunt vobis:

9. furari, occidere, adulterari, jurare mendaciter, libare Baalim, & ire post deos alienos, quos ignoratis.

10. Et venistis, & stetistis coram me in domo hac, in qua invocatum est nomen meum, & dixistis: Liberati sumus eò quòd fecerimus omnes abominationes istas.

‖ Matth. 21. 13. Marc. 11. 17. Luc. 19. 46.

11. ‖ Numquid ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua invocatum est nomen meum in oculis vestris? ego, ego sum: ego vidi, dicit Dominus.

12. Ite ad locum meum in Silo, ubi habitavit nomen meum à principio: & videte quæ fecerim ei propter malitiam populi mei Israel:

13. & nunc, quia fecistis omnia opera hæc, dicit Dominus: & locutus sum ad vos manè consurgens, & loquens, & non audistis: ‖ & vocavi vos, & non respondistis:

‖ Prov. 1. 24. Isai. 65. 12

‖ 1. Reg. 4. 2. & 10.

14. ‖ Faciam domui huic, in qua invocatum est nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam: & loco, quem dedi vobis & patribus vestris, sicut feci Silo.

15. Et projiciam vos à facie mea, sicut projeci omnes fratres vestros, universum semen Ephraim.

‖ Inf. 11. 14 & 14. 11.

16. ‖ Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem & orationem, & non obsistas mihi: quia non exaudiam te.

17. Nonne vides quid isti faciunt in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem?

18. Filii colligunt ligna, & patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas reginæ cœli, & libent diis alienis, & me ad iracundiam provocent.

19. Num-

Digitized by Google

19. Numquid me ad iracundiam provocant, dicit Dominus? nonne semetipsos in confusionem vultus sui?

20. Ideò hæc dicit Dominus Deus: Ecce furor meus, & indignatio mea conflatur super locum istum, super viros, & super jumenta, & super lignum regionis, & super fruges terræ, & succendetur, & non extinguetur.

21. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Holocautomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes.

22. Quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de verbo holocautomatum, & victimarum.

23. Sed hoc verbum præcepi eis, dicens: Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via, quam mandavi vobis, ut benè sit vobis.

24. Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam: sed abierunt in voluntatibus, & in pravitate cordis sui mali: factique sunt retrorsum, & non in ante,

25. à die qua egressi sunt patres eorum de terra Ægypti, usque ad diem hanc. Et misi ad vos omnes servos meos prophetas per diem consurgens diluculò, & mittens.

26. Et non audierunt me, nec inclinaverunt aurem suam: sed induraverunt cervicem suam: || & pejus operati sunt, quàm patres eorum. (|| Infr. 16. 12.)

27. Et loqueris ad eos omnia verba hæc, & non audient te: & vocabis eos, & non respondebunt tibi.

28. Et dices ad eos: Hæc est gens, quæ non audivit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam: periit fides, & ablata est de ore eorum.

29. Tonde capillum tuum, & projice, & sume in directum planctum: quia projecit Dominus, & reliquit generationem furoris sui,

30. quia fecerunt filii Juda malum in oculis meis, dicit Dominus. Posuerunt offendicula sua in domo, in qua invocatum est nomen meum, ut polluerent eam:

31. & ædificaverunt excelsa Topheth, quæ est in valle filii Ennom: ut incenderent filios suos, & filias suas igni: quæ non præcepi, nec cogitavi in corde meo.

32. Ideò ecce dies venient, dicit Dominus, & non dicetur amplius, Topheth, & Vallis filii Ennom: sed Vallis interfectionis: & sepelient in Topheth, eò quòd non sit locus.

33. Et erit morticinum populi hujus in cibos volucribus cœli, & bestiis terræ, & non erit qui abigat.

34. || Et quiescere faciam de urbibus Juda, & de plateis Jerusalem vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ: in desolationem enim erit Terra. (|| Ezech. 26. 13.)

CAPUT VIII.

Quia tam reges, optimates, sacerdotes ac prophetæ, quam reliquus populus ad idololatriam conversi sunt; & non considerato Domini judicio, omnes relicta veritate, studuerunt avaritiæ ac idololatriæ, & Dominum provocantes, noluerunt resipiscere; ideò ab hostibus crudelissimis affligentur.

1. IN illo tempore, ait Dominus: Ejicient ossa regum Juda, & ossa principum ejus & ossa sacerdotum, & ossa prophetarum, & ossa eorum, qui habitaverunt Jerusalem, de sepulchris suis:

2. & expandent ea ad solem, & lunam, & omnem militiam cœli, quæ dilexerunt, & quibus servierunt, & post quæ ambulaverunt, & quæ quæsierunt, & adoraverunt: non colligentur, & non sepelientur: in sterquilinium super faciem terræ erunt.

3. Et eligent magis mortem quàm vitam omnes qui residui fuerint de cognatione hac pessima in universis locis, quæ derelicta sunt, ad quæ ejeci eos, dicit Dominus exercituum.

4. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Numquid qui cadit, non resurget? & qui aversus est, non revertetur?

5. Quare ergo aversus est populus iste in Jerusalem aversione contentiosa? Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reverti.

6. Attendi, & auscultavi: nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? Omnes conversi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad prælium.

7. Milvus in cœlo cognovit tempus suum: turtur, & hirundo, & ciconia, custodierunt tempus adventus sui: populus autem meus non cognovit judicium Domini.

8. Quomodo dicitis: Sapientes nos sumus, & lex Domini nobiscum est? verè mendacium operatus est stylus mendax scribarum.

9. Confusi sunt sapientes, perterriti & capti sunt: verbum enim Domini projecerunt, & sapientia nulla est in eis.

10. || Propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum hæredibus: quia à minimo usque ad maximum omnes avaritiam sequuntur: à propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt mendacium. (|| Isai. 56. 11. supr. 6. 13.)

11. Et sanabant contritionem filiæ populi mei ad ignominiam, dicentes: Pax, pax: cùm non esset pax.

12. Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quinimò confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt: idcircò cadent inter corruentes, in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus.

13. Congregans congregabo eos, ait Dominus: non est uva in vitibus, & non sunt ficus in ficulnea, folium defluxit: & dedi eis quæ prætergressa sunt.

14. Quare sedemus? convenite, & ingrediamur civitatem munitam, & sileamus ibi: quia Dominus Deus noster silere nos fecit, & potum dedit nobis || aquam fellis: peccavimus enim Domino. (|| Infr. 9. 15.)

15. || Expectavimus pacem, & non erat bonum: tempus medelæ, & ecce formido. (|| Infr. 14. 19.)

16. A Dan auditus est fremitus equorum ejus, à voce hinnituum pugnatorum ejus commota est omnis terra: & venerunt, & devoraverunt terram, & plenitudinem ejus; urbem, & habitatores ejus.

17. Quia ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio: & mordebunt vos, ait Dominus.

18. Dolor meus super dolorem, in me cor meum mœrens.

19. Ecce vox clamoris filiæ populi mei de terra longinqua: Numquid Dominus non est in Sion, aut rex ejus non est in ea? Quare ergo me ad iracundiam concitaverunt

in

in ſculptilibus ſuis, & in vanitatibus alienis?

20. Tranſiit meſſis, finita eſt æſtas, & nos ſalvati non ſumus.

21. Super contritione filiæ populi mei contritus ſum, & contriſtatus, ſtupor obtinuit me.

22. Numquid reſina non eſt in Galaad? aut medicus non eſt ibi? quare igitur non eſt obducta cicatrix filiæ populi mei?

CAPUT IX.

Luget propheta interficiendos de Judæa: in nullo dicit eſſe fidendum, cùm omnes doloſè incedant: & quia Judæa vaſtanda eſt, vult omnes aſſumere luctum: in ſolo Deo ejuſque cognitione gloriandum, qui puniet tam Gentiles quàm filios Iſrael incircumciſos corde.

1. QUis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum? & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei.

2. Quis dabit me in ſolitudine diverſorium viatorum, & derelinquam populum meum, & recedam ab eis? quia omnes adulteri ſunt, cœtus prævaricatorum.

3. Et extenderunt linguam ſuam quaſi arcum mendacii & non veritatis: confortati ſunt in terra, quia de malo ad malum egreſſi ſunt, & me non cognoverunt, dicit Dominus.

4. Unuſquiſque ſe à proximo ſuo cuſtodiat, & in omni fratre ſuo non habeat fiduciam: quia omnis frater ſupplantans ſupplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet.

5. Et vir fratrem ſuum deridebit, & veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam ſuam loqui mendacium: ut iniquè agerent, laboraverunt.

6. Habitatio tua in medio doli: in dolo renuerunt ſcire me, dicit Dominus.

7. Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego conflabo, & probabo eos: quid enim aliud faciam à facie filiæ populi mei?

|| Pſal. 27.3 8. || Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta eſt: in ore ſuo pacem cum amico ſuo loquitur, & occultè ponit ei inſidias.

9. Numquid ſuper his non viſitabo, dicit Dominus? aut in gente hujuſmodi non ulciſcetur anima mea?

10. Super montes aſſumam fletum ac lamentum, & ſuper ſpecioſa deſerti planctum: quoniam incenſa ſunt, eò quòd non ſit vir pertranſiens: & non audierunt vocem poſſidentis: à volucre cœli uſque ad pecora tranſmigraverunt & receſſerunt.

11. Et dabo Jeruſalem in acervos arenæ, & cubilia draconum: & civitates Juda dabo in deſolationem, eò quòd non ſit habitator.

12. Quis eſt vir ſapiens, qui intelligat hoc, & ad quem verbum oris Domini fiat ut annuntiet iſtud, quare perierit terra, & exuſta ſit quaſi deſertum, eò quòd non ſit qui pertranſeat?

13. Et dixit Dominus: Quia dereliquerunt legem meam, quam dedi eis, & non audierunt vocem meam, & non ambulaverunt in ea:

14. & abierunt poſt pravitatem cordis ſui, & poſt Baalim: quod didicerunt à patribus ſuis.

|| Inf. 23.15 15. Idcircò hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: || Ecce ego cibabo populum iſtum abſinthio, & potum dabo eis aquam fellis.

16. Et diſpergam eos in Gentibus, quas non noverunt ipſi & patres eorum: & mittam poſt eos gladium, donec conſumantur.

17. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Contemplamini, & vocate lamentatrices & veniant, & ad eas, quæ ſapientes ſunt, mittite, & properent:

18. feſtinent, & aſſumant ſuper nos lamentum: deducant oculi noſtri lacrymas, & palpebræ noſtræ defluant aquis.

19. Quia vox lamentationis audita eſt de Sion: Quomodo vaſtati ſumus & confuſi vehementer? quia dereliquimus terram, quoniam dejecta ſunt tabernacula noſtra.

20. Audite ergo mulieres verbum Domini: & aſſumant aures veſtræ ſermonem oris ejus: & docete filias veſtras lamentum, & unaquæque proximam ſuam planctum.

21. Quia aſcendit mors per feneſtras noſtras, ingreſſa eſt domos noſtras, diſperdere parvulos de foris, juvenes de plateis.

22. Loquere: Hæc dicit Dominus: Et cadet morticinum hominis quaſi ſtercus ſuper faciem regionis, & quaſi fœnum poſt tergum metentis, & non eſt qui colligat.

23. Hæc dicit Dominus: || Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, & non glorietur fortis in fortitudine ſua, & non glorietur dives in divitiis ſuis: || 1. Cor. 1. 31. 2. Cor. 10. 17.

24. ſed in hoc glorietur, qui gloriatur, ſcire & noſſe me, quia ego ſum Dominus, qui facio miſericordiam, & judicium, & juſtitiam in terra: hæc enim placent mihi, ait Dominus.

25. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & viſitabo ſuper omnem, qui circumciſum habet præputium,

26. ſuper Ægyptum, & ſuper Juda, & ſuper Edom, & ſuper filios Ammon, & ſuper Moab, & ſuper omnes qui attonſi ſunt in comam, habitantes in deſerto: quia omnes gentes habent præputium, omnis autem domus Iſrael incircumciſi ſunt corde.

CAPUT X.

Non eſt timenda cœleſtis conſtellatio, nec vaniſſima ac imbecillia idola; ſed Dominus, qui ſolus eſt Deus, creator ac gubernator omnium, qui vaſtabit peccatores terræ: plangit ſuum malum Jeruſalem, & cùm hominis non ſit ſuas vias dirigere, orat Deum ne eos qui ipſum cognoſcunt, ad internecionem deleat, ſed in hoſtes potiùs Judæorum ſuum effundat furorem.

1. AUdite verbum, quod locutus eſt Dominus ſuper vos domus Iſrael.

2. Hæc dicit Dominus: Juxta vias Gentium nolite diſcere: & à ſignis cœli nolite metuere, quæ timent Gentes:

3. quia leges populorum vanæ ſunt: || quia lignum de ſaltu præcidit opus manus artificis in aſcia. || Sap. 13. 11. & 14.8

4. Argento, & auro decoravit illud: clavis & malleis compegit, ut non diſſolvatur.

5. In ſimilitudinem palmæ fabricata ſunt, & non loquentur: portata tollentur, quia incedere non valent. Nolite ergo timere ea, quia nec malè poſſunt facere, nec benè.

6. || Non

‖ Matth. 7. 18. 6. ‖ Non eſt ſimilis tui Domine: magnus es tu, & magnum nomen tuum in fortitudine.

‖ Apoc. 15. 4. 7. ‖ Quis non timebit te ò rex Gentium? tuum eſt enim decus: inter cunctos ſapientes Gentium, & in univerſis regnis eorum nullus eſt ſimilis tui.

8. Pariter inſipientes & fatui probabuntur: doctrina vanitatis eorum lignum eſt.

9. Argentum involutum de Tharſis affertur, & aurum de Ophaz: opus artificis, & manus ærarii: hyacinthus & purpura indumentum eorum: opus artificum univerſa hæc.

10. Dominus autem Deus verus eſt: ipſe Deus vivens, & rex ſempiternus, ab indignatione ejus commovebitur terra: & non ſuſtinebunt Gentes comminationem ejus.

11. Sic ergo dicetis eis: Dii, qui cœlos & terram non fecerunt, pereant de terra, & de his, quæ ſub cœlo ſunt.

‖ Gen. 1. 1. Inf. 51. 15. 12. ‖ Qui facit terram in fortitudine ſua, præparat orbem in ſapientia ſua, & prudentia ſua extendit cœlos.

13. Ad vocem ſuam dat multitudinem aquarum in cœlo, & elevat nebulas ab extremitatibus terræ: ‖ fulgura in pluviam facit, & educit ventum de theſauris ſuis.
‖ Pſal. 134. 7. Inf. 51. 16.

14. Stultus factus eſt omnis homo à ſcientia, confuſus eſt artifex omnis in ſculptili: quoniam falſum eſt quod conflavit, & non eſt ſpiritus in eis.

15. Vana ſunt, & opus riſu dignum: in tempore viſitationis ſuæ peribunt.

16. Non eſt his ſimilis pars Jacob: qui enim formavit omnia, ipſe eſt: & Iſrael virga hæreditatis ejus: Dominus exercituum nomen illi.

17. Congrega de terra confuſionem tuam, quæ habitas in obſidione.

18. Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego longè projiciam habitatores terræ in hac vice: & tribulabo eos ita ut inveniantur.

19. Væ mihi ſuper contritione mea, peſſima plaga mea. Ego autem dixi: Planè hæc infirmitas mea eſt, & portabo illam.

20. Tabernaculum meum vaſtatum eſt, omnes funiculi mei dirupti ſunt, filii mei exierunt à me, & non ſubſiſtunt: non eſt qui extendat ultrà tentorium meum, & erigat pelles meas.

21. Quia ſtultè egerunt paſtores, & Dominum non quæſierunt: propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum diſperſus eſt.

22. Vox auditionis ecce venit, & commotio magna de terra Aquilonis: ut ponat civitates Juda ſolitudinem, & habitaculum draconum.

23. Scio Domine quia non eſt hominis via ejus: nec viri eſt ut ambulet, & dirigat greſſus ſuos.

‖ Pſal. 6. 1. 24. ‖ Corripe me Domine, verumtamen in judicio; & non in furore tuo, ne fortè ad nihilum redigas me.

‖ Pſal. 78. 6. 25. ‖ Effunde indignationem tuam ſuper Gentes, quæ non cognoverunt te; & ſuper provincias, quæ nomen tuum non invocaverunt: quia comederunt Jacob, & devoraverunt eum, & conſumpſerunt illum, & decus ejus diſſipaverunt.

CAPUT XI.

Quia maledicitur qui non audit nec ſervat pactum Domini patribus datum, ideò præcipitur prophetæ ut illud ſervandum Judæis prædicet, ſed fruſtrà, cùm magis ſequantur patrum ſuorum ſcelera, variamque idololatriam; idcircò inferet Dominus inevitabilia in illos mala, nec proderunt eis idola, vel juſtorum oratio, neque quòd priùs à Deo dilecti fuerint: refert prava Judæorum ſtudia de ipſo ex terra delendo: ſed perdentur qui nolunt audire prophetiam in nomine Domini.

1. VErbum, quod factum eſt à Domino ad Jeremiam, dicens:

2. Audite verba pacti hujus, & loquimini ad viros Juda, & habitatores Jeruſalem,

3. & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Maledictus vir, qui non audierit verba pacti hujus,

4. quod præcepi patribus veſtris, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de fornace ferrea, dicens: Audite vocem meam, & facite omnia, quæ præcipio vobis, & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum:

5. ut ſuſcitem juramentum, quod juravi patribus veſtris, daturum me eis terram fluentem lacte & melle, ſicut eſt dies hæc. Et reſpondi, & dixi: Amen, Domine.

6. Et dixit Dominus ad me: Vociferare omnia verba hæc in civitatibus Juda, & foris Jeruſalem, dicens: Audite verba pacti hujus, & facite illa:

7. quia conteſtans conteſtatus ſum patres veſtros, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, uſque ad diem hanc: manè conſurgens conteſtatus ſum, & dixi: Audite vocem meam:

8. & non audierunt, nec inclinaverunt aurem ſuam: ſed abierunt unuſquiſque in pravitate cordis ſui mali: & induxi ſuper eos omnia verba pacti hujus, quod præcepi ut facerent, & non fecerunt.

9. Et dixit Dominus ad me: Inventa eſt conjuratio in viris Juda, & in habitatoribus Jeruſalem.

10. Reverſi ſunt ad iniquitates patrum ſuorum priores, qui noluerunt audire verba mea: & hi ergo abierunt poſt deos alienos, ut ſervirent eis: irritum fecerunt domus Iſrael, & domus Juda pactum meum, quod pepigi cum patribus eorum.

11. Quam ob rem hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam ſuper eos mala, de quibus exire non poterunt: & clamabunt ad me, & non exaudiam eos.

12. Et ibunt civitates Juda, & habitatores Jeruſalem, & clamabunt ad deos, quibus libant, & non ſalvabunt eos in tempore afflictionis eorum.

13. ‖ Secundùm numerum enim civitatum tuarum, erant dii tui Juda: & ſecundùm numerum viarum Jeruſalem poſuiſti aras confuſionis, aras ad libandum Baalim. ‖ Sup. 2. 28.

14. ‖ Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne aſſumas pro eis laudem & orationem: quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, in tempore afflictionis eorum. ‖ Sup. 7. 16. Inf. 14. 11.

15. Quid eſt, quòd dilectus meus in domo mea fecit ſcelera multa? numquid carnes ſan-

ctæ auferent à te malitias tuas, in quibus gloriata es?

16. Olivam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocavit Dominus nomen tuum: ad vocem loquelæ, grandis exarsit ignis in ea, & combusta sunt fruteta ejus.

17. Et Dominus exercituum qui plantavit te, locutus est super te malum: pro malis domus Israel & domus Juda, quæ fecerunt sibi ad irritandum me libantes Baalim.

‡ Fer. 3. Maior. Hebdom.

18. ‡ Tu autem Domine demonstrasti mihi, & cognovi: tunc ostendisti mihi studia eorum.

19. Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam: & non cognovi quia cogitaverunt super me consilia, dicentes: Mittamus lignum in panem ejus, & eradamus eum de terra viventium, & nomen ejus non memoretur ampliùs.

|| Infr. 17. 10. & 20. 12.

20. || Tu autem Domine Sabaoth, qui judicas justè, & probas renes & corda, videam ultionem tuam ex eis: tibi enim revelavi causam meam.

21. Proptereà hæc dicit Dominus ad viros Anathoth, qui quærunt animam tuam, & dicunt: Non prophetabis in nomine Domini, & non morieris in manibus nostris.

22. Proptereà hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego visitabo super eos: juvenes morientur in gladio, filii eorum, & filiæ eorum morientur in fame.

23. Et reliquiæ non erunt ex eis: inducam enim malum super viros Anathoth, annum visitationis eorum.

CAPUT XII.

Miratur propheta malorum prosperitatem, qui tamen parantur ad diem occisionis, suntque terræ causa luctus: hæreditas adversata est Domino suo, & pastores demoliti sunt vineam Domini, ideò traditur in dissipationem, cujus tamen rursum miserebitur Dominus vastatis ipsius inimicis.

1. JUstus quidem tu es Domine, si disputem tecum: || verumtamen justa loquar ad te: || Quare via impiorum prosperatur: benè est omnibus, qui prævaricantur, & iniquè agunt?

|| Psal. 51. 6. || Job 21. 7. Hab. 1. 13.

2. Plantasti eos, & radicem miserunt: proficiunt & faciunt fructum: propè es tu ori eorum, & longè à renibus eorum.

3. Et tu Domine nosti me, vidisti me, & probasti cor meum tecum: congrega eos quasi gregem ad victimam, sanctifica eos in die occisionis.

4. Usquequò lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur, propter malitiam habitantium in ea? consumptum est animal, & volucre, quoniam dixerunt: Non videbit novissima nostra.

5. Si cum peditibus currens laborasti: quomodo contendere poteris cum equis? cùm autem in terra pacis securus fueris, quid facies in superbia Jordanis?

6. Nam & fratres tui, & domus patris tui, etiam ipsi pugnaverunt adversùm te, & clamaverunt post te plena voce: ne credas eis cùm locuti fuerint tibi bona.

7. Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam: dedi dilectam animam meam in manu inimicorum ejus.

8. Facta est mihi hæreditas mea quasi leo in silva: dedit contra me vocem, ideò odivi eam.

9. Numquid avis discolor hæreditas mea mihi? numquid avis tincta per totum? venite, congregamini omnes bestiæ terræ, properate ad devorandum.

10. Pastores multi demoliti sunt vineam meam, conculcaverunt partem meam: dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis.

11. Posuerunt eam in dissipationem, luxitque super me: desolatione desolata est omnis terra: quia nullus est qui recogitet corde.

12. Super omnes vias deserti venerunt vastatores, quia gladius Domini devorabit ab extremo terræ usque ad extremum ejus: non est pax universæ carni.

13. Seminaverunt triticum, & spinas messuerunt: hæreditatem acceperunt, & non eis proderit: confundemini à fructibus vestris, propter iram furoris Domini.

14. Hæc dicit Dominus adversùm omnes vicinos meos pessimos, qui tangunt hæreditatem, quam distribui populo meo Israel: Ecce ego evellam eos de terra sua, & domum Juda evellam de medio eorum.

15. Et cùm evulsero eos, convertar, & miserebor eorum: & reducam eos, virum ad hæreditatem suam, & virum in terram suam.

16. Et erit: si eruditi didicerint vias populi mei, ut jurent in nomine meo, vivit Dominus, sicut docuerunt populum meum jurare in Baal: ædificabuntur in medio populi mei.

17. Quòd si non audierint, evellam gentem illam evulsione & perditione, ait Dominus.

CAPUT XIII.

Sicut lumbare Jeremiæ absconditum in Euphrate computruit, sic Judæa primùm Domino adhærens, propter superbiam & idololatriam ab ipso abjicitur, omnesque dispergentur: revocantur tamen à Propheta, ut sua pænitentia devitent mala, alioqui Judas auferetur propter suas iniquitates, qui ad pænitentiam nequit adduci ob inveteratam in malis consuetudinem: interponitur etiam Prophetæ commiseratio.

1. HÆc dicit Dominus ad me: Vade, & posside tibi lumbare * lineum, & pones illud super lumbos tuos, & in aquam non inferes illud.

2. Et possedi lumbare juxta verbum Domini, & posui circa lumbos meos.

3. Et factus est sermo Domini ad me, secundò, dicens:

4. Tolle lumbare, quod possedisti, quod est circa lumbos tuos, & surgens vade ad Euphraten, & absconde ibi illud in foramine petræ. †

5. Et abii, & abscondi illud in Euphrate, sicut præceperat mihi Dominus.

6. Et factum est post dies plurimos, dixit Dominus ad me: Surge, vade ad Euphraten: & tolle inde lumbare, quod præcepi tibi ut absconderes illud ibi.

7. Et abii ad Euphraten, & fodi, & tuli lumbare de loco, ubi absconderam illud: & ecce computruerat lumbare, ita ut nulli usui aptum esset.

* Sive Cingulum. Hier. Gr. περίζωμα, quod corpori proximè adhæret, ut infrà ℣. 11.

† Quod mandatū statim implevit, inquit Theodoret. Cui congruunt Hugo, S. Thomas, Dionysius & Primarii Rabini. Quāquam Hieron. (proœm. com. in Osee) id in typo velit dictum. Distabat autem Euphrates ab Hierusalē 200. circiter leucis.

8. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

9. Hæc dicit Dominus: Sic putrescere faciam superbiam Juda, & superbiam Jerusalem multam:

10. Populum istum pessimum, qui nolunt audire verba mea, & ambulant in pravitate cordis sui, abieruntque post deos alienos ut servirent eis, & adorarent eos: & erunt sicut lumbare istud, quod nulli usui aptum est.

11. Sicut enim adhæret lumbare ad lumbos viri, sic agglutinavi mihi omnem domum Israel, & omnem domum Juda, dicit Dominus: ut essent mihi in populum, & in nomen, & in laudem, & in gloriam, & non audierunt.

12. Dices ergo ad eos sermonem istum: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Omnis laguncula implebitur vino. Et dicent ad te: Numquid ignoramus quia omnis laguncula implebitur vino?

13. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Ecce ego implebo omnes habitatores terræ hujus, & reges, qui sedent de stirpe David super thronum ejus, & sacerdotes, & prophetas, & omnes habitatores Jerusalem, ebrietate:

14. & dispergam eos, virum à fratre suo: & patres & filios pariter, ait Dominus: non parcam, & non concedam: neque miserebor ut non disperdam eos.

15. Audite, & auribus percipite. Nolite elevari, quia Dominus locutus est.

16. Date Domino Deo vestro gloriam antequam contenebrescat, & antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos: expectabitis lucem, & ponet eam in umbram mortis, & in caliginem.

17. Quòd si hoc non audieritis, in abscondito plorabit anima mea à facie superbiæ:
|| Thren. 1. 2. || plorans plorabit, & deducet oculus meus lacrymam, quia captus est grex Domini.

18. Dic regi, & dominatrici: Humiliamini, sedete: quoniam descendit de capite vestro corona gloriæ vestræ.

19. Civitates Austri clausæ sunt *, & non est qui aperiat: translata est omnis Juda transmigratione perfecta.

* i. Ab Ægypto nihil vobis auxilii. Vide 4. Reg. 24. 8.

20. Levate oculos vestros, & videte qui venitis ab Aquilone: ubi est grex, qui datus est tibi, pecus inclytum tuum?

21. Quid dices cùm visitaverit te? tu enim docuisti eos adversùm te, & erudisti in caput tuum: numquid non dolores apprehendent te, quasi mulierem parturientem?

22. Quòd si dixeris in corde tuo: Quare
|| Ose. 30. 14. venerunt mihi hæc? || Propter multitudinem iniquitatis tuæ revelata sunt verecundiora tua, pollutæ sunt plantæ tuæ.

23. Si mutare potest æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas: & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum.

24. Et disseminabo eos quasi stipulam, quæ vento raptatur in deserto.

25. Hæc sors tua, parsque mensuræ tuæ à me, dicit Dominus, quia oblita es mei, & confisa es in mendacio.

26. Unde & ego nudavi femora tua contra faciem tuam, & apparuit ignominia tua,

27. adulteria tua, & hinnitus tuus, scelus fornicationis tuæ: super colles in agro vidi abominationes tuas. Væ tibi Jerusalem, non mundaberis post me: usquequò adhuc?

CAPUT XIV.

Siccitas magna in terra Juda propter peccata populi, & orans Propheta pro ejus liberatione & misericordia, prohibetur à Domino pro ipsis orare: nec suscipit Deus eorum jejunia & victimas: prophetæ etiam illis securitatem promittentes, unà cum ipsis peribunt: luget Jeremias mortuos gladio & fame, populique peccata confitens orat pro misericordia.

1. Quod factum est verbum Domini ad Jeremiam de sermonibus siccitatis.

2. Luxit Judæa, & portæ ejus corruerunt, & obscuratæ sunt in terra, & clamor Jerusalem ascendit.

3. Majores miserunt minores suos ad aquam: venerunt ad hauriendum, non invenerunt aquam, reportaverunt vasa sua vacua: confusi sunt & afflicti, & operuerunt capita sua.

4. Propter terræ vastitatem, quia non venit pluvia in terram, confusi sunt agricolæ, operuerunt capita sua.

5. Nam & cerva in agro peperit, & reliquit: quia non erat herba.

6. Et onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba.

7. ‡ Si iniquitates nostræ responderint nobis: Domine fac propter nomen tuum, quoniam multæ sunt aversiones nostræ, tibi peccavimus. ‡ Pro quacumque necessit.

8. Expectatio Israel, salvator ejus in tempore tribulationis: quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum?

9. Quare futurus es velut vir vagus, ut fortis qui non potest salvare? tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum invocatum est super nos, ne derelinquas nos.

10. Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit movere pedes suos, & non quievit, & Domino non placuit: Nunc recordabitur iniquitatum eorum, & visitabit peccata eorum.

11. Et dixit Dominus ad me: || Noli orare
pro populo isto in bonum. || Supr. 7. 16. & 11. 14.

12. Cùm jejunaverint, non exaudiam preces eorum: & si obtulerint holocautomata, & victimas, non suscipiam ea: quoniam gladio, & fame, & peste consumam eos.

13. Et dixi, A a a, Domine Deus: Prophetæ dicunt eis: || Non videbitis gladium, &
fames non erit in vobis, sed pacem veram || Sup. 5. 12. Infr. 23. 17.
dabit vobis in loco isto.

14. Et dixit Dominus ad me: || Falsò Prophetæ vaticinantur in nomine meo: non misi || Infr. 29. 9.
eos, & non præcepi eis, neque locutus sum ad eos: visionem mendacem, & divinationem, & fraudulentiam, & seductionem cordis sui prophetant vobis.

15. Idcircò hæc dicit Dominus de prophetis, qui prophetant in nomine meo, quos ego non misi, dicentes: Gladius, & fames non erit in terra hac: In gladio & fame consumentur prophetæ illi.

16. Et populi, quibus prophetant, erunt projecti in viis Jerusalem præ fame & gladio, & non erit qui sepeliat eos; ipsi & uxo-

res eorum, filii & filiæ eorum, & effundam
super eos malum suum.
‖ Thr. 1. 16. & 2. 18. 17. Et dices ad eos verbum istud: ‖ De-
ducant oculi mei lacrymam per noctem &
diem, & non taceant: quoniam contritione
magna contrita est virgo filia populi mei,
plaga pessima vehementer.
18. Si egressus fuero ad agros, ecce occisi
gladio: & si introiero in civitatem, ecce at-
tenuati fame. Propheta quoque & sacerdos
abierunt in terram, quam ignorabant.
19. Numquid projiciens abjecisti Judam?
aut Sion abominata est anima tua? quare er-
go percussisti nos, ita ut nulla sit sanitas?
‖ Supr. 8. 15 ‖ expectavimus pacem, & non est bonum:
& tempus curationis, & ecce turbatio.
20. Cognovimus Domine impietates no-
stras, iniquitates patrum nostrorum, quia
peccavimus tibi.
21. Ne des nos in opprobrium propter no-
men tuum, neque facias nobis contumeliam
solii gloriæ tuæ: recordare, ne irritum facias
fœdus tuum nobiscum.
22. Numquid sunt in sculptilibus Gentium
qui pluant? aut cœli possunt dare imbres?
nonne tu es Dominus Deus noster, quem
expectavimus? tu enim fecisti omnia hæc.

CAPUT XV.

Nec Moysi nec Samuelis precibus flectendum se dicit Dominus, quin populum Jerusalem tradat pesti, gladio, fami, & captivitati, quia castigatus non est emendatus: conqueritur propheta quòd fuerit occasio discordiæ, rursumque quòd annuntians verbum Dei passus sit opprobrium, cui Dominus promittit auxilium cum vastatione Judæorum: promittit prætereà & robur, & liberationem, ac misericordiam his qui ad ipsum se convertent.

1. ET dixit Dominus ad me: Si steterit
Moyses, & Samuel coram me, non
est anima mea ad populum istum: ejice illos
à facie mea, & egrediantur.
‖ Zachar. 11. 9. 2. Quòd si dixerint ad te: Quò egrediemur?
dices ad eos: Hæc dicit Dominus: ‖ Qui ad
mortem, ad mortem: & qui ad gladium, ad
gladium: & qui ad famem, ad famem: &
qui ad captivitatem, ad captivitatem.
3. Et visitabo super eos quatuor species, di-
cit Dominus: Gladium ad occisionem, & ca-
nes ad lacerandum, & volatilia cœli & bestias
terræ ad devorandum & dissipandum.
‖ 4. Reg. 21. 7. & 11. 4. Et dabo eos in fervorem universis regnis
terræ: ‖ propter Manassem filium Ezechiæ regis
Juda, super omnibus quæ fecit in Jerusalem.
5. Quis enim miserebitur tui Jerusalem?
aut quis contristabitur pro te? aut quis ibit
ad rogandum pro pace tua?
6. Tu reliquisti me, dicit Dominus, re-
trorsum abiisti: & extendam manum meam
super te, & interficiam te: laboravi rogans.
7. Et dispergam eos ventilabro in portis
terræ: interfeci & disperdidi populum meum,
& tamen à viis suis non sunt reversi.
8. Multiplicatæ sunt mihi viduæ ejus super
arenam maris: induxi eis super matrem ado-
lescentis vastatorem meridie: misi super ci-
vitates repentè terrorem.
‖ 1. Reg. 2. 5. 9. ‖ Infirmata est quæ peperit septem, de-
fecit anima ejus: ‖ occidit ei sol, cùm adhuc ‖ Amos 8. 9.
esset dies: confusa est, & erubuit: & residuos
ejus in gladium dabo in conspectu inimico-
rum eorum, ait Dominus.
10. Væ mihi mater mea: quare genuisti me,
virum rixæ, virum discordiæ in universa terra?
non fœneravi, nec fœneravit mihi quisquam:
omnes maledicunt mihi.
11. Dicit Dominus: Si non reliquiæ tuæ
in bonum, si non occurrit tibi in tempore
afflictionis, & in tempore tribulationis ad-
versùs inimicum.
12. Numquid fœderabitur ferrum ferro ab
Aquilone, & æs?
13. Divitias tuas & thesauros tuos in dire-
ptionem dabo gratis, in omnibus peccatis tuis,
& in omnibus terminis tuis.
14. Et adducam inimicos tuos de terra,
quam nescis: quia ignis succensus est in fu-
rore meo, super vos ardebit.
15. Tu scis, Domine recordare mei, & visita
me, & tuere me ab his, qui persequuntur me,
noli in patientia tua suscipere me: scito quo-
niam sustinui propter te opprobrium.
16. Inventi sunt sermones tui, & comedi
eos, & factum est mihi verbum tuum in gau-
dium & in lætitiam cordis mei: quoniam
invocatum est nomen tuum super me, Do-
mine Deus exercituum.
17. ‖ Non sedi in concilio ludentium, & ‖ Psalm. 1. 1. & 25. 4.
gloriatus sum à facie manus tuæ: solus sede-
bam, quoniam comminatione replesti me.
18. ‖ Quare factus est dolor meus perpe- ‖ Infr. 30. 15.
tuus, & plaga mea desperabilis renuit curari?
facta est mihi quasi mendacium aquarum in-
fidelium.
19. Propter hoc hæc dicit Dominus: Si
converteris, convertam te, & ante faciem
meam stabis: & si separaveris pretiosum à
vili, quasi os meum eris: convertentur ipsi ad
te, & tu non converteris ad eos.
20. Et dabo te populo huic in murum æ-
reum, fortem: & bellabunt adversùm te, &
non prævalebunt: quia ego tecum sum ut
salvem te, & eruam te, dicit Dominus.
21. Et liberabo te de manu pessimorum,
& redimam te de manu fortium.

CAPUT XVI.

Prohibet Dominus ne Propheta uxorem ducat, denuntians Judæos vario mortis genere interituros, ita ut mortui non sepeliantur nec plangantur à vivis propter idololatriam patrum ac filiorum, & derelictam legem Domini: sed posteà per piscatores ac venatores reducet eos Dominus in terram suam, in qua ipsi unà cum Gentibus confitebuntur Domino peccata sua.

1. ET factum est verbum Domini ad me,
dicens:
2. Non accipies uxorem, & non erunt ti-
bi filii, & filiæ in loco isto.
3. Quia hæc dicit Dominus super filios &
filias, qui generantur in loco isto, & super
matres eorum, quæ genuerunt eos: & super
patres eorum, de quorum stirpe sunt nati in
terra hac:
4. Mortibus ægrotationum morientur: non
plangentur, & non sepelientur, in sterquili-

Digitized by

nium ſuper faciem terræ erunt: & gladio, & fame conſumentur: & erit cadaver eorum in eſcam volatilibus cœli, & beſtiis terræ.

5. Hæc enim dicit Dominus: Ne ingrediaris domum convivii, neque vadas ad plangendum, neque conſoleris eos: quia abſtuli pacem meam à populo iſto, dicit Dominus, miſericordiam & miſerationes.

6. Et morientur grandes, & parvi in terra iſta: non ſepelientur neque plangentur, & non ſe incident, neque calvitium fiet pro eis.

7. Et non frangent inter eos lugenti panem ad conſolandum ſuper mortuo: & non dabunt eis potum calicis ad conſolandum ſuper patre ſuo & matre.

8. Et domum convivii non ingrediaris, ut ſedeas cum eis, & comedas & bibas.

9. quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Ecce ego auferam de loco iſto in oculis veſtris, & in diebus veſtris, vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem ſponſi, & vocem ſponſæ.

‖ Sup. 7. 26. 10. Et cùm annuntiaveris populo huic omnia verba hæc, & dixerint tibi: ‖ Quare locutus eſt Dominus ſuper nos omne malum grande iſtud? quæ iniquitas noſtra? & quod peccatum noſtrum, quod peccavimus Domino Deo noſtro?

11. dices ad eos: Quia dereliquerunt me patres veſtri, ait Dominus: & abierunt poſt deos alienos, & ſervierunt eis, & adoraverunt eos: & me dereliquerunt, & legem meam non cuſtodierunt.

‖ Sup. 26. 12. Sed & vos ‖ pejus operati eſtis, quàm patres veſtri: ecce enim ambulat unuſquiſque poſt pravitatem cordis ſui mali, ut me non audiat.

13. Et ejiciam vos de terra hac, in terram, quam ignoratis vos, & patres veſtri: & ſervietis ibi diis alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem.

14. Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicetur ultrà: Vivit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de terra Ægypti,

15. ſed, Vivit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de terra Aquilonis, & de univerſis terris, ad quas ejeci eos: & reducam eos in terram ſuam, quam dedi patribus eorum.

16. Ecce ego mittam piſcatores multos, dicit Dominus, & piſcabuntur eos: & poſt hæc mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte, & de omni colle, & de cavernis petrarum.

17. Quia oculi mei ſuper omnes vias eorum: non ſunt abſconditæ à facie mea, & non fuit occultata iniquitas eorum ab oculis meis.

18. Et reddam primùm duplices iniquitates, & peccata eorum: quia contaminaverunt terram meam in morticinis idolorum ſuorum, & abominationibus ſuis impleverunt hæreditatem meam.

19. Domine fortitudo mea, & robur meum, & refugium meum in die tribulationis: ad te Gentes venient ab extremis terræ, & dicent: Verè mendacium poſſederunt patres noſtri, vanitatem, quæ eis non profuit.

20. Numquid faciet ſibi homo deos, & ipſi non ſunt dii?

21. Idcircò ecce ego oſtendam eis per vicem hanc, oſtendam eis manum meam, & virtutem meam: & ſcient quia nomen mihi Dominus.

CAPUT XVII.

Judæi in peccato obſtinati, & ob id vaſtandi dicuntur: maledictus qui confidit in homine, & benedictus qui in Deo confidit: ſolus Deus ſcrutatur corda, & cuique reddit juxta viam ſuam: petit Propheta à Deo, in quo ſpem habuit, liberari, & inimicos confundi: præcipit Deus de obſervando ſabbato, ut omnia ſint ipſi Jeruſalem proſpera, quæ alioqui igne conſumetur.

1. PEccatum Juda ſcriptum eſt ſtylo ferreo in ungue adamantino, exaratum ſuper latitudinem cordis eorum, & in cornibus ararum eorum.

2. Cùm recordati fuerint filii eorum ararum ſuarum, & lucorum ſuorum, lignorumque frondentium, in montibus excelſis,

3. ſacrificantes in agro: fortitudinem tuam, & omnes theſauros tuos in direptionem dabo, excelſa tua propter peccata in univerſis finibus tuis.

4. Et relinqueris ſola ab hæreditate tua, quam dedi tibi: & ſervire te faciam inimicis tuis in terra, quam ignoras: quoniam ignem ſuccendiſti in furore meo, uſque in æternum ardebit.

5. ‡ Hæc dicit Dominus: ‖ Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, & à Domino recedit cor ejus. ‡ FER. 5. POST DOM. 2. QUADR. ‖ Iſa. 30. 2. & 31. 1. Infr. 48. 7.

6. ‖ Erit enim quaſi myricæ in deſerto, & non videbit cùm venerit bonum: ſed habitabit in ſiccitate in deſerto, in terra ſalſuginis, & inhabitabili. ‖ Inf. 48. 6.

7. Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus.

8. ‖ Et erit quaſi lignum, quod tranſplantatur ſuper aquas, quod ad humorem mittit radices ſuas: & non timebit cùm venerit æſtus. Et erit folium ejus viride, & in tempore ſiccitatis non erit ſolicitum, nec aliquando deſinet facere fructum. ‖ Pſal. 1. 3.

9. Pravum eſt cor omnium, & inſcrutabile: quis cognoſcet illud?

10. Ego Dominus ‖ ſcrutans cor, & probans renes: qui do unicuique juxta viam ſuam, & juxta fructum adinventionum ſuarum. ‖ 1. Reg. 16. 7. Pſal. 7. 10. Apoc. 2. 23

11. Perdix fovit quæ non peperit: fecit divitias, & non in judicio: in dimidio dierum ſuorum derelinquet eas, & in noviſſimo ſuo erit inſipiens.

12. Solium gloriæ altitudinis à principio, locus ſanctificationis noſtræ.

13. Expectatio Iſrael Domine: omnes, qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te, in terra ſcribentur: quoniam dereliquerunt venam aquarum viventium Dominum.

14. Sana me Domine, & ſanabor: ſalvum me fac, & ſalvus ero: quoniam laus mea tu es.

15. Ecce ipſi dicunt ad me: Ubi eſt verbum Domini? veniat.

16. Et ego non ſum turbatus, te paſtorem ſequens: & diem hominis non deſideravi, tu ſcis. Quod egreſſum eſt de labiis meis, rectum in conſpectu tuo fuit.

17. Non ſis tu mihi formidini, ſpes mea tu in die afflictionis.

18. Confundantur qui me perſequuntur, & non confundar ego: paveant illi, & non pa-

veam ego: induc super eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos.

19. Hæc dicit Dominus ad me: Vade, & sta in porta filiorum populi, per quam ingrediuntur reges Juda, & egrediuntur, & in cunctis portis Jerusalem:

20. & dices ad eos: Audite verbum Domini reges Juda, & omnis Juda, cunctique habitatores Jerusalem, qui ingredimini per portas istas.

21. Hæc dicit Dominus: Custodite animas vestras, & nolite portare pondera in die sabbati, nec inferatis per portas Jerusalem.

22. Et nolite ejicere onera de domibus vestris in die sabbati, & omne opus non facietis: sanctificate diem sabbati, sicut præcepi patribus vestris.

23. Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam: sed induraverunt cervicem suam ne audirent me, & ne acciperent disciplinam.

24. Et erit: Si audieritis me, dicit Dominus, ut non inferatis onera per portas civitatis hujus in die sabbati: & si sanctificaveritis diem sabbati, ne faciatis in eo omne opus:

25. ingredientur per portas civitatis hujus reges & principes, sedentes super solium David, & ascendentes in curribus & equis, ipsi & principes eorum, viri Juda, & habitatores Jerusalem: & habitabitur civitas hæc in sempiternum.

26. Et venient de civitatibus Juda, & de circuitu Jerusalem, & de terra Benjamin, & de campestribus, & de montuosis, & ab Austro, portantes holocaustum, & victimam, & sacrificium, & thus, & inferent oblationem in domum Domini.

27. Si autem non audieritis me ut sanctificetis diem sabbati, & ne portetis onus, & ne inferatis per portas Jerusalem in die sabbati: succendam ignem in portis ejus, & devorabit domos Jerusalem, & non extinguetur.

CAPUT XVIII.

Exemplo figuli ostendit Dominus in manu sua esse domum Israel, ut juxta ipsorum merita eis faciat, etiam si priùs aliud se facturum dixerit: propter obstinatam Judæorum malitiam denuntiatur eis interitus: conspiratio Judæorum contra Jeremiam, ipsius quoque ad Deum lamentatio, & pœnarum quæ inimicos sequentur, denuntiatio.

1. VErbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, dicens:

2. Surge, & descende in domum figuli, & ibi audies verba mea.

3. Et descendi in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam.

4. Et dissipatum est vas, quod ipse faciebat è luto manibus suis: conversusque fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis ejus ut faceret.

5. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

‖ Isai. 45. 9. Rom. 9. 20. 6. ‖ Numquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israel, ait Dominus? ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israel.

7. Repentè loquar adversùm gentem & adversùs regnum, ‖ ut eradicem, & destruam, & disperdam illud. ‖ Sup. 1. 10.

8. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum adversùs eam: agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi ut facerem ei.

9. Et subitò loquar de gente & de regno, ut ædificem & plantem illud.

10. Si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam: pœnitentiam agam super bono, quod locutus sum ut facerem ei.

11. Nunc ergo dic viro Juda, & habitatoribus Jerusalem, dicens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem: ‖ revertatur unusquisque à via sua mala, & dirigite vias vestras, & studia vestra. ‖ 4. Reg. 17. 13. Infr. 25. 5. & 35. 15. Joan. 3. 9.

12. Qui dixerunt: Desperavimus: post cogitationes enim nostras ibimus, & unusquisque pravitatem cordis sui mali faciemus.

13. Ideò hæc dicit Dominus: Interrogate Gentes: Quis audivit talia horribilia, quæ fecit nimis virgo Israel?

14. Numquid deficiet de petra agri nix Libani? aut evelli possunt aquæ erumpentes frigidæ, & defluentes?

15. Quia oblitus est mei populus meus, frustrà libantes, & impingentes in viis suis, in semitis sæculi, ut ambularent per eas in itinere non trito:

16. ‖ ut fieret terra eorum in desolationem, & in sibilum sempiternum: omnis qui præterierit per eam obstupescet, & movebit caput suum. ‖ Infr. 19. 8. & 49. 13. & 50. 13.

17. Sicut ventus urens dispergam eos coram inimico: dorsum, & non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.

18. ‡ Et dixerunt: Venite, & cogitemus contra Jeremiam cogitationes: non enim peribit lex à sacerdote, neque consilium à sapiente, nec sermo à propheta: venite, & percutiamus eum lingua, & non attendamus ad universos sermones ejus. ‡ SABB. POST DOMIN. PASSION.

19. Attende Domine ad me, & audi vocem adversariorum meorum.

20. Numquid redditur pro bono malum, quia foderunt foveam animæ meæ? Recordare quòd steterim in conspectu tuo, ut loquerer pro eis bonum, & averterem indignationem tuam ab eis.

21. Propterea da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladii: fiant uxores eorum absque liberis, & viduæ: & viri eorum interficiantur morte: juvenes eorum confodiantur gladio in prælio.

22. Audiatur clamor de domibus eorum: adduces enim super eos latronem repentè: quia foderunt foveam ut caperent me, & laqueos absconderunt pedibus meis.

23. Tu autem Domine, scis omne consilium eorum adversùm me in mortem: ne propitieris iniquitati eorum, & peccatum eorum à facie tua non deleatur: fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis. A

CAPUT XIX.

Jeremias per lagunculam terream quam fregit, ostendit populum Jerusalem perdendum gladio & fame in obsidione, in qua patres filios comedant, propter multiplicem ipsorum idololatriam & contemptum verbi Dei.

1. HÆc dicit Dominus: Vade, & accipe lagunculam figuli testeam à senioribus populi, & à senioribus sacerdotum:

2. Et egredere ad vallem filii Ennom, quæ est juxta introitum portæ fictilis: & prædicabis ibi verba, quæ ego loquar ad te.

3. Et dices: Audite verbum Domini reges Juda, & habitatores Jerusalem: hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam afflictionem super locum istum, ita ut omnis, qui audierit illam, tinniant aures ejus:

4. Eò quòd dereliquerint me, & alienum fecerint locum istum: & libaverunt in eo diis alienis, quos nescierunt ipsi, & patres eorum, & reges Juda: & repleverunt locum istum sanguine innocentum.

5. Et ædificaverunt excelsa Baalim, ad comburendos filios suos igni in holocaustum Baalim: quæ non præcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum.

6. Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & non vocabitur amplius locus iste, Topheth, & vallis filii Ennom: sed Vallis occisionis.

7. Et dissipabo consilium Juda & Jerusalem in loco isto: & subvertam eos gladio in conspectu inimicorum suorum, & in manu quærentium animas eorum: & dabo cadavera eorum, escam volatilibus cœli, & bestiis terræ.

‖ Sup. 18. 16. Inf. 49. 13. & 50. 13. 8. ‖ Et ponam civitatem hanc in stuporem, & in sibilum: omnis, qui præterierit per eam, obstupescet, & sibilabit super universa plaga ejus.

9. Et cibabo eos carnibus filiorum suorum, & carnibus filiarum suarum: & unusquisque carnem amici sui comedet in obsidione, & in angustia, in qua concludent eos inimici eorum, & qui quærunt animas eorum.

10. Et conteres lagunculam in oculis virorum, qui ibunt tecum.

11. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Sic conteram populum istum, & civitatem istam, sicut conteritur vas figuli, quod non potest ultrà instaurari: & in Topheth sepelientur, eò quòd non sit alius locus ad sepeliendum.

12. Sic faciam loco huic, ait Dominus, & habitatoribus ejus: & ponam civitatem istam sicut Topheth.

13. Et erunt domus Jerusalem, & domus regum Juda, sicut locus Topheth, immundæ: omnes domus, in quarum domatibus sacrificaverunt omni militiæ cœli, & libaverunt libamina diis alienis.

14. Venit autem Jeremias de Topheth, quò miserat eum Dominus ad prophetandum, & stetit in atrio domus Domini, & dixit ad omnem populum:

15. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam super civitatem hanc, & super omnes urbes ejus universa mala, quæ locutus sum adversùm eam: quoniam induraverunt cervicem suam ut non audirent sermones meos.

CAPUT XX.

Percussus Jeremias mittitur à Phassur in nervum, & ab eodem eductus vaticinatur illi tamquam pseudoprophetæ, & omnibus amicis ejus, totique Judææ captivitatem Babylonicam: conqueritur se rideri & pati opprobrium ac persecutionem ob verbum Domini, maledicitque diei nativitatis suæ.

1. ET audivit Phassur filius Emmer sacerdos, qui constitutus erat princeps in domo Domini, Jeremiam prophetantem sermones illos.

2. Et percussit Phassur Jeremiam prophetam, & misit eum in nervum, quod erat in porta Benjamin superiori, in domo Domini.

3. Cùmque illuxisset in crastinum, eduxit Phassur Jeremiam de nervo: & dixit ad eum Jeremias: Non Phassur vocavit Dominus nomen tuum, sed pavorem undique.

4. Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo te in pavorem, te & omnes amicos tuos: & corruent gladio inimicorum suorum, & oculi tui videbunt: & omnem Judam dabo in manum regis Babylonis: & traducet eos in Babylonem, & percutiet eos gladio.

5. Et dabo universam substantiam civitatis hujus, & omnem laborem ejus, omneque pretium, & cunctos thesauros regum Juda dabo in manu inimicorum eorum: & diripient eos, & tollent, & ducent in Babylonem.

6. Tu autem Phassur, & omnes habitatores domus tuæ ibitis in captivitatem: & in Babylonem venies, & ibi morieris, ibique sepelieris tu, & omnes amici tui, quibus prophetasti mendacium.

7. Seduxisti me Domine, & seductus sum: fortior me fuisti, & invaluisti: factus sum in derisum tota die, omnes subsannant me.

8. Quia jam olim loquor, vociferans iniquitatem, & vastitatem clamito: & factus est mihi sermo Domini in opprobrium, & in derisum tota die.

9. Et dixi: Non recordabor ejus, neque loquar ultrà in nomine illius: & factus est in corde meo quasi ignis exæstuans, claususque in ossibus meis: & defeci, ferre non sustinens.

10. Audivi enim contumelias multorum, & terrorem in circuitu: Persequimini, & persequamur eum: ab omnibus viris, qui erant pacifici mei, & custodientes latus meum: si quo modo decipiatur, & prævaleamus adversus eum, & consequamur ultionem ex eo.

11. Dominus autem mecum est quasi bellator fortis: idcircò qui persequuntur me, cadent, & infirmi erunt: confundentur vehementer, ‖ quia non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod numquam delebitur. ‖ Infr. 23. 40.

12. Et tu Domine exercituum ‖ probator justi, qui vides renes & cor: videam, quæso, ultionem tuam ex eis: tibi enim revelavi causam meam. ‖ Sup. 11. 20. & 17. 10.

13. Cantate Domino, laudate Dominum: quia liberavit animam pauperis de manu malorum.

14. ‖ Maledicta dies, in qua natus sum: ‖ Job 3. 3.

Digitized by Google

dies, in qua peperit me mater mea, non sit benedicta.

15. Maledictus vir, qui annuntiavit patri meo, dicens: Natus est tibi puer masculus: & quasi gaudio lætificavit eum.

16. Sit homo ille ut sunt civitates, quas subvertit Dominus, & non pœnituit eum: audiat clamorem manè, & ululatum in tempore meridiano:

17. qui non me interfecit à vulva: ut fieret mihi mater mea sepulchrum, & vulva ejus conceptus æternus.

18. Quare de vulva egressus sum, ut viderem laborem & dolorem, & consumerentur in confusione dies mei?

CAPUT XXI.

Respondet Jeremias nuntiis Sedeciæ regis super obsidione regis Nabuchodonosor, Judam vastandum peste, gladio, fame & captivitate, solosque eos victuros qui transfugerint ad Chaldæos: hortatur etiam ut faciant judicium, ne indignatio Domini penitus ipsos consumat.

Hæc ad ea quæ dicemus *infr. cap.* 37. 17. referenda sunt, & anno M. 3415. tribuenda cum continuata Jerosol. obsidione iterum per legatos suos Jeremiam consulit Sedecias.

1. VErbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, quando misit ad eum rex Sedecias Phassur filium Melchiæ, & Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem, dicens:

2. Interroga pro nobis Dominum, quia Nabuchodonosor rex Babylonis præliatur adversùm nos: si fortè faciat Dominus nobiscum secundùm omnia mirabilia sua, & recedat à nobis.

3. Et dixit Jeremias ad eos: Sic dicetis Sedeciæ:

4. Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego convertam vasa belli, quæ in manibus vestris sunt, & quibus vos pugnatis adversùm regem Babylonis, & Chaldæos, qui obsident vos in circuitu murorum: & congregabo ea in medio civitatis hujus.

5. Et debellabo ego vos in manu extenta, & in brachio forti, & in furore, & in indignatione, & in ira grandi.

6. Et percutiam habitatores civitatis hujus, homines & bestiæ pestilentia magna morientur.

7. Et post hæc ait Dominus: Dabo Sedeciam regem Juda, & servos ejus, & populum ejus, & qui derelicti sunt in civitate hac à peste, & gladio, & fame, in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu inimicorum eorum, & in manu quærentium animam eorum, & percutiet eos in ore gladii, & non flectetur, neque parcet, nec miserebitur.

8. Et ad populum hunc dices: Hæc dicit Dominus: Ecce ego do coram vobis viam vitæ, & viam mortis.

‖ *Infr.* 38. 2. 9. ‖ Qui habitaverit in urbe hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autem egressus fuerit, & transfugerit ad Chaldæos, qui obsident vos, vivet, & erit ei anima sua, quasi spolium.

10. Posui enim faciem meam super civitatem hanc in malum, & non in bonum, ait Dominus: in manu regis Babylonis dabitur, & exuret eam igni.

11. Et domui regis Juda: Audite verbum Domini

12. domus David, hæc dicit Dominus: ‖ Judicate manè judicium, & eruite vi oppressum de manu calumniantis: ne fortè egrediatur ut ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat, propter malitiam studiorum vestrorum. ‖ *Infr.* 22. 3.

13. Ecce ego ad te habitatricem vallis solidæ atque campestris, ait Dominus: qui dicitis: Quis percutiet nos? & quis ingredietur domos nostras?

14. Et visitabo super vos juxta fructum studiorum vestrorum, dicit Dominus: & succendam ignem in saltu ejus: & devorabit omnia in circuitu ejus.

CAPUT XXII.

Hortatur regem Juda & populum ejus, ut faciant judicium & justitiam, quò omnia prosperè ipsis succedant; alioqui erunt omnes in direptionem: quòdque Sellum sive Joakim filius Josiæ regis Juda non sit in Jerusalem reversurus: increpat eos qui ex injustitia ædificant, promittentes sibi felicitatem patrum justorum: vaticinatur adversus impium Joakim filium Josiæ, quòd sepultura sit cariturus, & hujus filius impiissimus Jechonias cum matre ducendus in Babylonem, ibique moriturus.

1. HÆc dicit Dominus: Descende in domum regis Juda, & loqueris ibi verbum hoc, * Ann. M. 3394. Ant. Chr. 610.

2. & dices: Audi verbum Domini rex * Juda, qui sedes super solium David: tu & servi tui, & populus tuus, qui ingredimini per portas istas. * Joachaz sive Sellum.

3. Hæc dicit Dominus: ‖ Facite judicium & justitiam, & liberate vi oppressum de manu calumniatoris: & advenam, & pupillum, & viduam nolite contristare, neque opprimatis iniquè: & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto. ‖ *Supr.* 21. 12.

4. Si enim facientes feceritis verbum istud, ingredientur per portas domus hujus, reges sedentes de genere David super thronum ejus, & ascendentes currus & equos, ipsi, & servi, & populus eorum.

5. Quòd si non audieritis verba hæc: in memetipso juravi, dicit Dominus, quia in solitudinem erit domus hæc.

6. Quia hæc dicit Dominus super domum regis Juda: Galaad tu mihi caput Libani: si non posuero te solitudinem, urbes inhabitabiles.

7. Et sanctificabo super te interficientem virum & arma ejus: & succident electas cedros tuas, & præcipitabunt in ignem.

8. Et pertransibunt gentes multæ per civitatem hanc: & dicet unusquisque proximo suo: ‖ Quare fecit Dominus sic civitati huic grandi? ‖ *Deut.* 29. 24. 3. *Reg.* 9. 8.

9. Et respondebunt: Eò quòd dereliquerint pactum Domini Dei sui, & adoraverint deos alienos, & servierint eis.

10. Nolite flere mortuum *, neque lugeatis super eum fletu: plangite eum, qui egreditur †, quia non revertetur ultrà, nec videbit terram nativitatis suæ.

* Josiam regem optimum. † Sellum sive Joachaz ab rege Ægypti captivum ductum. 4. *Reg.* 23. 30. & 33. & 2. *Par.* 36. 4.

11. Quia hæc dicit Dominus ad Sellum filium Josiæ regem Juda, qui regnavit pro Josia patre suo, qui egressus est de loco isto: Non revertetur huc ampliùs:

12. sed in loco, ad quem transtuli eum, ibi morietur, & terram istam non videbit ampliùs.

13. Væ qui ædificat domum suam in injustitia, & cœnacula sua non in judicio: amicum suum opprimet frustrà, & mercedem ejus non reddet ei.

14. Qui dicit: Ædificabo mihi domum latam, & cœnacula spatiosa: qui aperit sibi fenestras, & facit laquearia cedrina, pingitque sinopide.

15. Numquid regnabis quoniam confers te cedro? pater tuus numquid non comedit & bibit, & fecit judicium & justitiam tunc cùm benè erat ei?

16. Judicavit causam pauperis & egeni in bonum suum: numquid non ideò quia cognovit me, dicit Dominus?

17. Tui verò oculi & cor ad avaritiam, & ad sanguinem innocentem fundendum, & ad calumniam, & ad cursum mali operis.

18. Propterea hæc dicit Dominus ad Joakim filium Josiæ regem Juda: Non plangent eum: Væ frater & væ soror: non concrepabunt ei: Væ Domine, & væ inclyte.

19. Sepultura asini sepelietur, putrefactus & projectus || extra portas Jerusalem.

|| Inf. 36. 30.

20. Ascende Libanum, & clama: & in Basan da vocem tuam, & clama ad transeuntes, quia contriti sunt omnes amatores tui.

21. Locutus sum ad te in abundantia tua; & dixisti: Non audiam: hæc est via tua ab adolescentia tua, quia non audisti vocem meam.

22. Omnes pastores tuos pascet ventus, & amatores tui in captivitatem ibunt: & tunc confunderis, & erubesces ab omni malitia tua.

23. Quæ sedes in Libano, & nidificas in cedris, quomodo congemuisti, cùm venissent tibi dolores, quasi dolores parturientis?

24. Vivo ego, dicit Dominus: quia si fuerit Jechonias * filius Joakim regis Juda, annulus in manu dextera mea, inde evellam eum.

* Qui & Joachim (4. Reg. 23. 8. & 2. Par. 36. 8.) Hic patri Joakimo successit ann. M. 3405. Ant. Chr. 599. Vid. annot. ad cap. 3. lib. 1. Paral.

25. Et dabo te in manu quærentium animam tuam, & in manu quorum tu formidas faciem, & in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu Chaldæorum.

26. Et mittam te, & matrem tuam, quæ genuit te, in terram alienam, in qua nati non estis, ibique moriemini:

27. & in terram, ad quam ipsi levant animam suam ut revertantur illuc, non revertentur.

28. Numquid vas fictile atque contritum vir iste Jechonias? numquid vas absque omni voluptate? quare abjecti sunt ipse & semen ejus, & projecti in terram, quam ignoraverunt?

29. Terra, terra, terra, audi sermonem Domini.

30. Hæc dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum, qui in diebus suis non prosperabitur: nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David, & potestatem habeat ultrà in Juda.

CAPUT XXIII.

Comminatur Dominus pastoribus qui gregem dispergunt ac lacerant, promittens se reducturum reliquias gregis ad locum suum, ac suscitaturum pastores & germen David justum, sub quo magna fruentur felicitate: vaticinatur quoque pseudoprophetis æternum opprobrium, qui populum decipiunt, volentes ut obliviscatur nominis Domini, & prophetant absque Dei voluntate, sermonem Domini Onus appellantes.

1. VÆ pastoribus, qui disperdunt & dilacerant gregem pascuæ meæ, dicit Dominus.

Ezech. 13. 3. & 34. 2.

2. Ideò hæc dicit Dominus Deus Israel ad pastores, qui pascunt populum meum: Vos dispersistis gregem meum, & ejecistis eos, & non visitastis eos: ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum, ait Dominus.

Hæc est 2. prædictio Judiciorum Dei adversùs regiam stirpem, & magistratus, cui consolationem subjicit promissa instauratione per Christum.

3. Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas ejecero eos illuc: & convertam eos ad rura sua: & crescent & multiplicabuntur.

4. Et || suscitabo super eos pastores, & pascent eos: non formidabunt ultrà, & non pavebunt: & nullus quæretur ex numero, dicit Dominus.

|| Supr. 15. 15.

5. || Ecce dies veniunt, dicit Dominus: suscitabo David germen justum: & regnabit rex, & sapiens erit: & faciet judicium & justitiam in terra.

|| Is. 4. 2. 40. 11. & 45. 8. Inf. 33. 14. Ezech. 34. 11. Daniel 9. 24. Joan. 1. 45.

6. In diebus illis salvabitur Juda, & || Israel habitabit confidenter: & hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster.

|| Deut. 33. 28.

7. Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicent ultrà: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de Terra Ægypti:

8. Sed: || Vivit Dominus, qui eduxit & adduxit semen domus Israel de terra Aquilonis: & de cunctis terris, ad quas ejeceram eos illuc: & habitabunt in terra sua.

|| Sup. 16. 14.

9. Ad prophetas: Contritum est cor meum in medio mei, contremuerunt omnia ossa mea: factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo madidus à vino, à facie Domini, & à facie verborum sanctorum ejus.

10. Quia adulteris repleta est terra, quia à facie maledictionis luxit terra, arefacta sunt arva deserti: factus est cursus eorum malus, & fortitudo eorum dissimilis.

11. Propheta namque & sacerdos polluti sunt: & in domo mea inveni malum eorum, ait Dominus.

12. Idcircò via eorum erit quasi lubricum in tenebris: impellentur enim, & corruent in ea: afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, ait Dominus.

13. Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem: prophetabant in Baal, & decipiebant populum meum Israel.

14. Et in prophetis Jerusalem vidi similitudinem adulterantium, & iter mendacii: & confortaverunt manus pessimorum, ut non converteretur unusquisque à malitia sua: facti sunt mihi omnes ut Sodoma, & habitatores ejus quasi Gomorrha.

15. Propterea hæc dicit Dominus exercituum ad prophetas: || Ecce ego cibabo eos

|| Sup. 9. 15.

absinthio, & potabo eos felle : à prophetis enim Jerusalem egressa est pollutio super omnem terram.

‖ Infr. 27. 9. & 29. 8.

16. Hæc dicit Dominus exercituum : ‖ Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos : visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini.

‖ Sup. 5. 12. & 14. 13.

17. Dicunt his, qui blasphemant me: Locutus est Dominus : ‖ Pax erit vobis : & omni, qui ambulat in pravitate cordis sui, dixerunt : Non veniet super vos malum.

18. Quis enim affuit in consilio Domini, & vidit & audivit sermonem ejus ? quis consideravit verbum illius & audivit?

‖ Inf. 30. 14.

19. ‖ Ecce turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpens super caput impiorum veniet.

20. Non revertetur furor Domini, usque dum faciat, & usque dum compleat cogitationem cordis sui : in novissimis diebus intelligetis consilium ejus.

‖ Inf. 27. 15. & 29. 9.

21. ‖ Non mittebam prophetas, & ipsi currebant : non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.

22. Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo, avertissem utique eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis.

23. Putasne Deus è vicino ego sum, dicit Dominus ? & non Deus de longè?

24. Si occultabitur vir in absconditis : & ego non videbo eum, dicit Dominus ? numquid non cœlum & terram ego impleo, dicit Dominus?

25. Audivi quæ dixerunt prophetæ, prophetantes in nomine meo mendacium, atque dicentes : Somniavi, somniavi.

26. Usquequò istud est in corde prophetarum vaticinantium mendacium, & prophetantium seductiones cordis sui?

27. Qui volunt facere ut obliviscatur populus meus nominis mei propter somnia eorum, quæ narrat unusquisque ad proximum suum : sicut obliti sunt patres eorum nominis mei propter Baal.

28. Propheta, qui habet somnium, narret somnium : & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum verè : quid paleis ad triticum, dicit Dominus?

29. Numquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus : quasi malleus conterens petram?

30. Propthereà ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui furantur verba mea unusquisque à proximo suo.

31. Ecce ego ad prophetas, ait Dominus: qui assumunt linguas suas, & ajunt : Dicit Dominus.

32. Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus : qui narraverunt ea, & seduxerunt populum meum in mendacio suo, & in miraculis suis : cùm ego non misissem eos, nec mandassem eis, qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus.

33. Si igitur interrogaverit te populus iste, vel propheta, aut sacerdos, dicens : Quod est onus Domini ? dices ad eos : Vos estis onus, projiciam quippe vos, dicit Dominus.

34. Et propheta, & sacerdos, & populus qui dicit : Onus Domini : visitabo super virum illum, & super domum ejus.

35. Hæc dicetis unusquisque ad proximum, & ad fratrem suum : Quid respondit Dominus ? & quid locutus est Dominus?

36. & onus Domini ultrà non memorabitur : quia onus erit unicuique sermo suus : & pervertistis verba Dei viventis, Domini exercituum Dei nostri.

37. Hæc dices ad prophetam : Quid respondit tibi Dominus ? & quid locutus est Dominus?

38. Si autem onus Domini dixeritis : propter hoc hæc dicit Dominus : Quia dixistis sermonem istum : Onus Domini : & misi ad vos, dicens : Nolite dicere : Onus Domini:

39. propthereà ecce ego tollam vos portans, & derelinquam vos, & civitatem, quam dedi vobis, & patribus vestris à facie mea.

40. ‖ Et dabo vos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam æternam, quæ numquam oblivione delebitur. ‖ Supr. 20. 11.

CAPUT XXIV.

Calathus bonarum ficuum designat captivos in Babylonia Judæos, quos dicit Dominus se reducturum in terram suam, qui toto corde ad ipsum revertentur: calathus autem malarum ficuum significat eos qui manserant Jerosolymis, ac posteà fugerant in Ægyptum, quos dicit se daturum in opprobrium & maledictionem.

1. OStendit mihi Dominus : & ecce duo calathi pleni ficis, positi ante templum Domini, postquam transtulit * Nabuchodonosor rex Babylonis Jechoniam filium Joakim regem Juda, & principes ejus, & fabrum, & inclusorem de Jerusalem, & adduxit eos in Babylonem. * Anno M. 3405. Ant. Chr. 599.

2. Calathus unus ficus bonas habebat nimis, ut solent ficus esse primi temporis : & calathus unus ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterant, eò quòd essent malæ.

3. Et dixit Dominus ad me : Quid tu vides Jeremia ? Et dixi : Ficus, ficus bonas, bonas valde : & malas, malas valdè, quæ comedi non possunt, eò quòd sint malæ.

4. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

5. Hæc dicit Dominus Deus Israel : Sicut ficus hæ bonæ : sic cognoscam transmigrationem Juda, quam emisi de loco isto in Terram Chaldæorum, in bonum.

6. Et ponam oculos meos super eos ad placandum, & reducam eos in Terram hanc : & ædificabo eos, & non destruam : & plantabo eos, & non evellam.

7. Et dabo eis cor ut sciant me, quia ego sum Dominus : ‖ & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum : quia revertentur ad me in toto corde suo. ‖ Sup. 7. 23. Infr. 18. 6.

8. ‖ Et sicut ficus pessimæ, quæ comedi non possunt, eò quòd sint malæ : hæc dicit Dominus, sic dabo Sedeciam regem Juda, & principes ejus, & reliquos de Jerusalem, qui remanserunt in urbe hac, & qui habitant in Terra Ægypti. ‖ Inf. 29. 17.

9. Et dabo eos in vexationem, afflictionemque omnibus regnis terræ : in opprobrium, & in parabolam, & in proverbium, & in maledictionem in universis locis, ad quæ ejeci eos.

10. Et mittam in eis gladium, & famem, & pestem : donec consumantur de terra, quam dedi eis, & patribus eorum.

CA-

CAPUT XXV.

Quia noluerunt audire Jeremiam, nec reliquos prophetas adhortantes ad pœnitentiam, prædicit excidium Jerosolymorum, & captivitatem septuaginta annorum, ac deinde perditionem regum qui ipsos tenebant captivos: quapropter jubetur Jeremias civitatibus Judæ ac cæteris regibus terrarum propinare calicem furoris Domini: ululatum quoque prænuntiat pastoribus, ac optimatibus.

* Anno M. 3397. Ant. Chr. 607. † Hoc anno in societate regni à patre suo assumpti, ut cum mitteret contra Satrapā Cœlesyriæ, qui ad Ægyptum defecerat. Ber. 10. apud Joseph. & Eusch. 4. Reg. 17. 13. Sup. 18. 11. & 35. 15.

1. VErbum, quod factum est ad Jeremiam de omni populo Juda, in anno * quarto Joakim filii Josiæ regis Juda, (ipse est annus primus Nabuchodonosor † regis Babylonis.)

2. Quod locutus est Jeremias propheta ad omnem populum Juda, & ad universos habitatores Jerusalem, dicens:

3. A tertio decimo anno Josiæ filii Ammon regis Juda usque ad diem hanc; iste tertius & vigesimus annus, factum est verbum Domini ad me, & locutus sum ad vos de nocte consurgens, & loquens: & non audistis.

4. Et misit Dominus ad vos omnes servos suos prophetas, consurgens diluculò, mittensque: & non audistis, neque inclinastis aures vestras ut audiretis,

5. cùm diceret: Revertimini unusquisque à via sua mala, & à pessimis cogitationibus vestris: & habitabitis in terra, quam dedit Dominus vobis, & patribus vestris, à sæculo & usque in sæculum.

6. Et nolite ire post deos alienos, ut serviatis eis, adoretisque eos: neque me ad iracundiam provocetis in operibus manuum vestrarum, & non affligam vos.

7. Et non audistis me, dicit Dominus, ut me ad iracundiam provocaretis in operibus manuum vestrarum, in malum vestrum.

8. Proptereà hæc dicit Dominus exercituum: Pro eo quòd non audistis verba mea:

9. ecce ego mittam, & assumam universas cognationes Aquilonis, ait Dominns, & Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum: & adducam eos super terram istam, & super habitatores ejus, & super omnes nationes, quæ in circuitu illius sunt: & interficiam eos, & ponam eos in stuporem & in sibilum, & in solitudines sempiternas.

10. Perdamque ex eis vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ, vocem molæ, & lumen lucernæ.

2. Par. 36. 22. 1. Esd. 1. 1. Infr. 26. 6. & 29. 10. Dan. 9. 2.

11. ‖ Et erit universa terra hæc in solitudinem, & in stuporem: & servient omnes gentes istę regi Babylonis septuaginta annis.

12. Cùmque impleti fuerint septuaginta anni, visitabo super regem Babylonis, & super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, & super terram Chaldæorum: & ponam illam in solitudines sempiternas.

13. Et adducam super terram illam omnia verba mea, quæ locutus sum contra eam, omne quod scriptum est in libro isto, quæcumque prophetavit Jeremias adversùm omnes gentes.

14. Quia servierunt eis, cùm essent gentes multæ, & reges magni: & reddam eis secundùm opera eorum, & secundùm facta manuum suarum.

15. Quia sic dicit Dominus exercituum Deus Israel: Sume calicem vini furoris hujus de manu mea: & propinabis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam te.

16. Et bibent, & turbabuntur, & insanient à facie gladii, quem ego mittam inter eos.

17. Et accepi calicem de manu Domini, & propinavi cunctis gentibus, ad quas misit me Dominus:

18. Jerusalem, & civitatibus Juda, & regibus ejus, & principibus ejus: ut darem eos in solitudinem, & in stuporem, & in sibilum, & in maledictionem, sicut est dies ista:

19. Pharaoni regi Ægypti, & servis ejus: & principibus ejus, & omni populo ejus,

20. & universis generaliter: cunctis regibus terræ Ausitidis, & cunctis regibus terræ Philisthiim, & Ascaloni, & Gazæ, & Accaron, & reliquiis Azoti,

21. & Idumææ, & Moab, & filiis Ammon:

22. & cunctis regibus Tyri, & universis regibus Sidonis: & regibus terræ insularum, qui sunt trans mare.

23. Et Dedan, & Thema, & Buz, & universis qui attonsi sunt in comam.

24. Et cunctis regibus Arabiæ, & cunctis regibus Occidentis, qui habitant in deserto.

25. Et cunctis regibus Zambri, & cunctis regibus Elam, & cunctis regibus Medorum:

26. cunctis quoque regibus Aquilonis de propè & de longè, unicuique contra fratrem suum; & omnibus regnis terræ, quę super faciem ejus sunt: & rex Sesach bibet post eos.

27. Et dices ad eos: Hęc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Bibite, & inebriamini, & vomite: & cadite, neque surgatis à facie gladii, quem ego mittam inter vos.

28. Cùmque noluerint accipere calicem de manu tua ut bibant, dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Bibentes bibetis:

29. ‖ quia ecce in civitate, in qua invocatum est nomen meum, ego incipiam affligere, & vos quasi innocentes & immunes eritis? non eritis immunes: gladium enim ego voco super omnes habitatores terrę, dicit Dominus exercituum. 1. Pet. 4. 17.

30. Et tu prophetabis ad eos omnia verba hæc, & dices ad illos: ‖ Dominus de excelso rugiet, & de habitaculo sancto suo dabit vocem suam: rugiens rugiet super decorem suum: celeuma quasi calcantium concinetur adversus omnes habitatores terræ. Joel 3. 16. Amos 1. 2.

31. Pervenit sonitus usque ad extrema terræ: quia judicium Domino cum gentibus: judicatur ipse cum omni carne, impios tradidi gladio, dicit Dominus.

32. Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce afflictio egredietur de gente in gentem: & turbo magnus egredietur à summitatibus terræ.

33. Et erunt interfecti Domini in die illa à summo terræ usque ad summum ejus: non plangentur, & non colligentur, neque sepelientur: in sterquilinium super faciem terrę jacebunt.

34. Ululate pastores, & clamate: & aspergite vos cinere optimates gregis: quia completi sunt dies vestri, ut interficiamini: & dissipationes vestræ, & cadetis quasi vasa pretiosa.

35. Et peribit fuga à pastoribus, & salvatio ab optimatibus gregis.

36. Vox clamoris pastorum, & ululatus optimatum gregis: quia vastavit Dominus pascua eorum.

37. Et conticuerunt arva pacis à facie iræ furoris Domini.

38. Dereliquit quasi leo umbraculum suum, quia facta est terra eorum in desolationem à facie iræ columbæ, & à facie iræ furoris Domini.

CAPUT XXVI.

Prophetans Jeremias excidium Jerosolymorum nisi resipiscant, comprehenditur à sacerdotibus & prophetis, sed liberatur per principes seniores ne occidatur, prolatis exemplis Michææ & Uriæ prophetarum.

Anno M. 3395. Ant. Chr. 609.

1. IN principio regni Joakim filii Josiæ regis Juda, factum est verbum istud à Domino, dicens:

2. Hæc dicit Dominus: Sta in atrio domus Domini, & loqueris ad omnes civitates Juda, de quibus veniunt ut adorent in domo Domini *, universos sermones, quos ego mandavi tibi ut loquaris ad eos: noli subtrahere verbum,

* Sc. in festo Tabernaculorum, quando omnes masculi ex omnibus civitatibus tenebantur sistere se Hierosol. Deut. 16. 16.

3. si fortè audiant & convertantur unusquisque à via sua mala: & pœniteat me mali quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum.

4. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Si non audieritis me, ut ambuletis in lege mea, quam dedi vobis,

5. ut audiatis sermones servorum meorum Prophetarum, quos ego misi ad vos de nocte consurgens, & dirigens, & non audistis:

6. ‖ Dabo domum istam sicut Silo, ‖ & urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ.

‖ 1. Reg. 4. 2. & 10. ‖ Sup. 7. 12.

7. Et audierunt sacerdotes, & prophetæ, & omnis populus, Jeremiam loquentem verba hæc in domo Domini.

8. Cùmque complesset Jeremias, loquens omnia, quæ præceperat ei Dominus ut loqueretur ad universum populum, apprehenderunt eum sacerdotes, & prophetæ, & omnis populus, dicens: Morte moriatur.

9. Quare prophetavit in nomine Domini, dicens: Sicut Silo erit domus hæc: & urbs ista desolabitur, eò quòd non sit habitator? Et congregatus est omnis populus adversus Jeremiam in domo Domini.

10. Et audierunt principes Juda verba hæc: & ascenderunt de domo regis in domum Domini, & sederunt in introitu portæ domus Domini novæ.

11. Et locuti sunt sacerdotes & prophetæ ad principes, & ad omnem populum, dicentes: Judicium mortis est viro huic: quia prophetavit adversus civitatem istam, sicut audistis auribus vestris.

‖ Sup. 25. 13.

12. Et ait Jeremias ad omnes principes, & ad universum populum, dicens: ‖ Dominus misit me, ut prophetarem ad domum istam, & ad civitatem hanc omnia verba quæ audistis.

‖ Supr. 7. 3.

13. ‖ Nunc ergo bonas facite vias vestras, & studia vestra, & audite vocem Domini Dei vestri: & pœnitebit Dominum mali, quod locutus est adversùm vos.

14. Ego autem ecce in manibus vestris sum: facite mihi quod bonum & rectum est in oculis vestris:

15. verumtamen scitote & cognoscite quòd si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, & contra civitatem istam, & habitatores ejus; in veritate enim misit me Dominus ad vos, ut loquerer in auribus vestris omnia verba hæc.

16. Et dixerunt principes, & omnis populus ad sacerdotes & ad prophetas: Non est viro huic judicium mortis: quia in nomine Domini Dei nostri locutus est ad nos.

17. Surrexerunt ergo viri de senioribus terræ: & dixerunt ad omnem cœtum populi, loquentes:

18. Michæas de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechiæ regis Juda, & ait ad omnem populum Juda, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: ‖ Sion quasi ager arabitur: & ‖ Mich. 3. 12.
Jerusalem in acervum lapidum erit: & mons domus in excelsa silvarum.

19. Numquid morte condemnavit eum Ezechias rex Juda, & omnis Juda? numquid non timuerunt Dominum, & deprecati sunt faciem Domini: & pœnituit Dominum mali, quod locutus fuerat adversùm eos? Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras.

20. Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini, Urias filius Semei de Cariathiarim: & prophetavit adversus civitatem istam, & adversus terram hanc juxta omnia verba Jeremiæ.

21. Et audivit rex Joakim, & omnes potentes, & principes ejus verba hæc: & quæsivit rex interficere eum. Et audivit Urias, & timuit, fugitque & ingressus est Ægyptum.

22. Et misit rex Joakim viros in Ægyptum, Elnathan filium Achobor, & viros cum eo in Ægyptum.

23. Et eduxerunt Uriam de Ægypto: & adduxerunt eum ad regem Joakim, & percussit eum gladio: & projecit cadaver ejus in sepulchris vulgi ignobilis.

24. Igitur manus Ahicam * filii Saphan fuit cum Jeremia, ut non traderetur in manus populi, & interficerent eum.

* Qui apud Josiam patrem Joakim auctoritate valuit. 4. Reg. 22. 12. & 2. Par. 34. 20.

CAPUT XXVII.

Vinculis ad varios reges missis, dicit illos, si servire velint regi Babylonis ejusque posteris, permansuros in terra sua; alioqui perituros gladio, fame & peste: invehens in pseudoprophetas qui aliud vaticinantur, fallentes populum: prædicit etiam sacra vasa quæ reliqua sunt transferenda in Babylonem, & tandem referenda Jerosolymam.

1. IN principio regni Joakim filii Josiæ regis Juda, factum est verbum istud ad Jeremiam à Domino, dicens: Anno M. 3395. Ant. Chr. 609.

2. Hæc dicit Dominus ad me: Fac tibi vincula, & catenas: & pones eas in collo tuo.

3. Et mittes eas ad regem Edom, & ad regem Moab, & ad regem filiorum Ammon, & ad regē Tyri, & ad regem Sidonis: in manu nuntiorum, qui venerunt Jerusalē ad Sedeciam regem Juda.

4. Et præcipies eis ut ad dominos suos loquantur: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Hæc dicetis ad dominos vestros:

5. Ego

Digitized by Google

5. Ego feci terram, & homines, & jumenta, quæ sunt super faciem terræ, in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei, qui placuit in oculis meis.

6. Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor * regis Babylonis servi mei: insuper & bestias agri dedi ei ut serviant illi.

** Qui eo tempore hos omnes populos subegisse videtur cum Tyrum per an. 13. ut refert Josephus, obsidit. v. Ezech. 25. & infr. 48. & 49.*

7. Et servient ei omnes gentes, & filio ejus, & filio filii ejus: donec veniat tempus terræ ejus & ipsius: & servient ei gentes multæ, & reges magni.

8. Gens autem & regnum, quod non servierit Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicumque non curvaverit collum suum sub jugo regis Babylonis: in gladio, & in fame, & in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus: donec consumam eos in manu ejus.

Supra 23. 16. Infr. 29. 8.

9. ‖ Vos ergo nolite audire prophetas vestros, & divinos, & somniatores, & augures, & maleficos, qui dicunt vobis: Non servietis regi Babylonis.

10. Quia mendacium prophetant vobis: ut longè vos faciant de terra vestra, & ejiciant vos, & pereatis.

11. Porrò gens, quæ subjecerit cervicem suam sub jugo regis Babylonis, & servierit ei; dimittam eam in terra sua, dicit Dominus: & colet eam, & habitabit in ea.

12. Et ad Sedeciam regem Juda locutus sum secundùm omnia verba hæc, dicens: Subjicite colla vestra sub jugo regis Babylonis, & servite ei, & populo ejus, & vivetis.

13. Quare moriemini tu & populus tuus gladio, & fame, & peste, sicut locutus est Dominus ad gentem, quæ servire noluerit regi Babylonis?

14. Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis: Non servietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur vobis.

‖ Sup. 14. 14 & 23. 21. Infr. 29. 9.

15. ‖ Quia non misi eos: ait Dominus: & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: ut ejiciant vos, & pereatis tam vos, quàm prophetæ, qui vaticinantur vobis.

16. Et ad sacerdotes, & ad populum istum locutus sum, dicens: Hæc dicit Dominus: Nolite audire verba prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis, dicentes: Ecce vasa Domini revertentur de Babylone nunc citò, mendacium enim prophetant vobis.

17. Nolite ergo audire eos, sed servite regi Babylonis, ut vivatis. Quare datur hæc civitas in solitudinem?

18. Et si prophetæ sunt, & est verbum Domini in eis: occurrant Domino exercituum, ut non veniant vasa, quæ derelicta fuerant in domo Domini, & in domo regis Juda, & in Jerusalem, in Babylonem.

‖ 4. Reg. 25. 13.

19. Quia hæc dicit Dominus exercituum ‖ ad columnas, & ad mare, & ad bases, & ad reliqua vasorum, quæ remanserunt in civitate hac:

20. quæ non tulit Nabuchodonosor rex Babylonis, cùm transferret Jechoniam filium Joakim regem Juda de Jerusalem in Babylonem, & omnes optimates Juda & Jerusalem.

21. Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad vasa, quæ derelicta sunt in domo Domini, & in domo regis Juda & Jerusalem:

22. In Babylonem transferentur, & ibi erunt usque ad diem visitationis suæ, dicit Dominus, & afferri faciam ea, & restitui in loco isto.

CAPUT XXVIII.

Hananias pseudopropheta, ablatis de collo Jeremiæ catenis, vaticinatur sacra vasa cum rege & captivo populo post biennium reducenda: sed jubetur Jeremias contrarium vaticinari, & mortem illi denuntiare: quæ juxta verbum Jeremiæ eodem anno secuta est.

1. ET factum est in anno illo, in principio regni Sedeciæ regis Juda, in anno quarto *, in mense quinto, dixit ad me Hananias filius Azur propheta de Gabaon, in domo Domini, coram sacerdotibus & omni populo, dicens:

** Regni Sedeciæ. Ita Græci & Chaldæi, quidquid de annorum hebdomade alii afferant; est ergo Anno M. 3406. Ant. Chr. 598.*

2. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Contrivi jugum regis Babylonis.

3. Adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domus Domini, quæ tulit Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto, & transtulit ea in Babylonem.

4. Et Jechoniam filium Joakim regem Juda, & omnem transmigrationem Juda, qui ingressi sunt in Babylonem, ego convertam ad locum istum, ait Dominus: conteram enim jugum regis Babylonis.

5. Et dixit Jeremias propheta ad Hananiam prophetam in oculis sacerdotum, & in oculis omnis populi, qui stabat in domo Domini:

6. & ait Jeremias propheta: Amen, sic faciat Dominus: suscitet Dominus verba tua, quæ prophetasti: ut referantur vasa in domum Domini, & omnis transmigratio de Babylone ad locum istum.

7. Verumtamen audi verbum hoc, quod ego loquor in auribus tuis, & in auribus universi populi:

8. Prophetæ, qui fuerunt ante me & ante te ab initio, & prophetaverunt super terras multas, & super regna magna de prœlio, & de afflictione, & de fame.

9. Propheta, qui vaticinatus est pacem: cùm venerit verbum ejus, scietur propheta, quem misit Dominus in veritate.

10. Et tulit Hananias propheta catenam de collo Jeremiæ prophetæ, & confregit eam.

11. Et ait Hananias in conspectu omnis populi, dicens: Hæc dicit Dominus: Sic confringam jugum Nabuchodonosor regis Babylonis post duos annos dierum de collo omnium gentium.

12. Et abiit Jeremias propheta in viam suam. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, postquam confregit Hananias propheta catenam de collo Jeremiæ prophetæ, dicens:

13. Vade, & dices Hananiæ: Hæc dicit Dominus: Catenas ligneas contrivisti: & facies pro eis catenas ferreas.

14. Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Jugum ferreum posui super collum cunctarum Gentium istarum, ut serviant Nabuchodonosor regi Babylonis, &

ser-

servient ei: insuper & bestias terræ dedi ei.

15. Et dixit Jeremias propheta ad Hananiam prophetam: Audi Hanania: non misit te Dominus, & tu confidere fecisti populum istum in mendacio.

16. Idcircò hæc dicit Dominus: Ecce ego mittam te à facie terræ: hoc anno morieris: adversùm enim Dominum locutus es.

17. Et mortuus est Hananias propheta in anno illo, mense septimo.

CAPUT XXIX.

Judæos de officio in captivitate admonet; & futuræ liberationis, postquam completus fuerit præstitutus 70. annorum terminus, promissione consolatur. Calamitates reliquorum qui in Judæa remanserant prænunciat: simulque funestum exitum Achabi, Sedeciæ & Semeiæ pseudoprophetarum, seducentium populum transmigrationis.

* Anno M. 3405. Ant. Chr. 599.

1. ET hæc sunt verba libri, quem misit Jeremias propheta de Jerusalem ad reliquias seniorum transmigrationis, & ad sacerdotes, & ad prophetas, & ad omnem populum, quem traduxerat Nabuchodonosor de Jerusalem in Babylonem:

2. postquam egressus est Jechonias rex, & domina*, & eunuchi, & principes Juda, & Jerusalem, & faber, & inclusor de Jerusalem:

* Nohesta, mater Jechoniæ, 4. Reg. 24. 15.

3. in manu Elasa filii Saphan, & Gamariæ filii Helciæ, quos misit Sedecias rex Juda ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Babylonem, dicens:

4. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel omni transmigrationi, quam transtulit de Jerusalem in Babylonem:

5. Ædificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructum eorum.

6. Accipite uxores, & generate filios & filias: & date filiis vestris uxores, & filias vestras date viris, & pariant filios & filias: & multiplicamini ibi, & nolite esse pauci numero.

7. Et quærite pacem civitatis, ad quam transmigrare vos feci: & orate pro ea Dominum: quia in pace illius erit pax vobis.

8. Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israel: ‖ Non vos seducant prophetæ vestri, qui sunt in medio vestrûm, & divini vestri: & ne attendatis ad somnia vestra, quæ vos somniatis:

‖ *Supr. 14. 14. & 27. 15.*

9. quia falsò ipsi prophetant vobis in nomine meo: & non misi eos, dicit Dominus.

10. Quia hæc dicit Dominus: Cùm cœperint impleri in Babylone septuaginta anni*, visitabo vos: & suscitabo super vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum istum.

* de quibus *supr. 25. 12. 2. Par. 36. 21. 1. Esd. 1. 1. Dan. 9. 2.*

11. Ego enim scio cogitationes, quas ego cogito super vos, ait Dominus, cogitationes pacis, & non afflictionis, ut dem vobis finem & patientiam.

12. Et invocabitis me, & ibitis: & orabitis me, & ego exaudiam vos.

13. Quæretis me, & invenietis: cùm quæsieritis me in toto corde vestro.

14. Et inveniar à vobis, ait Dominus: & reducam captivitatem vestram, & congregabo vos de universis gentibus, & de cunctis locis, ad quæ expuli vos, dicit Dominus: & reverti vos faciam de loco, ad quem transmigrare vos feci.

15. Quia dixistis: Suscitavit nobis Dominus Prophetas in Babylone.

16. Quia hæc dicit Dominus ad regem, qui sedet super solium David, & omnem populum habitatorem urbis hujus, ad fratres vestros, qui non sunt egressi vobiscum in transmigrationem.

17. Hæc dicit Dominus exercituum: ‖ Ecce mittam in eos gladium, & famem, & pestem: & ponam eos quasi ficus malas, quæ comedi non possunt, eò quòd pessimæ sint.

‖ *Supr. 24. 9. & 10.*

18. & persequar eos in gladio, & in fame, & in pestilentia: & dabo eos in vexationem universis regnis terræ: in maledictionem, & in stuporem, & in sibilum, & in opprobrium cunctis Gentibus, ad quas ego ejeci eos:

19. eò quòd non audierint verba mea, dicit Dominus: quæ misi ad eos per servos meos prophetas de nocte consurgens, & mittens: & non audistis, dicit Dominus.

20. Vos ergo audite verbum Domini, omnis transmigratio, quam emisi de Jerusalem in Babylonem.

21. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad Achab filium Coliæ, & ad Sedeciam (*a*) filium Maasiæ, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter: Ecce ego tradam eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis: & percutiet eos in oculis vestris.

22. Et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Juda, quæ est in Babylone, dicentium: Ponat te Dominus sicut Sedeciam, & sicut Achab, quos frixit rex Babylonis in igne:

23. pro eo quòd fecerint stultitiam in Israel, & mœchati sunt in uxores amicorum suorum, & locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandavi eis: ego sum judex & testis, dicit Dominus.

24. Et (*b*) ad Semeiam Nehelamiten dices:

25. Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Pro eo quòd misisti in nomine tuo libros ad omnem populum, qui est in Jerusalem, & ad Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem (*c*), & ad universos sacerdotes, dicens:

26. Dominus dedit te sacerdotem pro Jojade sacerdote, ut sis dux in domo Domini super omnem virum arreptitium (*d*) & prophetantem, ut mittas eum in nervum & in carcerem.

27. Et nunc quare non increpasti Jeremiam Anathothiten, qui prophetat vobis?

28. Quia super hoc misit in Babylonem ad nos, dicens: Longum est: ædificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructus eorum.

29. Legit ergo Sophonias sacerdos librum istum in auribus Jeremiæ prophetæ.

30. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

31. Mitte ad omnem transmigrationem, dicens: Hæc dicit Dominus ad Semejam Nehelamiten: Pro eo quòd prophetavit vobis Semejas, & ego non misi eum, & fecit vos confidere in mendacio:

32. idcircò hæc dicit Dominus: Ecce ego visitabo super Semejam Nehelamiten, & super semen ejus: non erit ei vir sedens in medio populi hujus, & non videbit bonum, quod ego faciam populo meo, ait Dominus: quia prævaricationem locutus est adversus Dominum.

(*a*) Judæi putant hos esse senes, qui Susannæ pudori insidiati sunt. Sed vix fit verisimile. Nam ut omittã valde esse probabile Susannæ historiã hãc Jeremiæ epistolam præcessisse: illi Susannæ insidiatores, non arguuntur à Daniele, quòd prophetarint mendaciter, nec dicit eos à *Nabuchodonosore damnatos, aut frixos in igne, sed ab omnibus cœtu Judæorum secundùm legem Moysi percussos*, hoc est lapidatos. *Confer Daniel. 13. 60. & 61. 62. cum Deut. 9. 19.* Vide Estium in hunc locũ.

(*b*) Separãdum hoc à superioribus. Hoc enim mandatum videtur accepisse Jeremias anno sequẽti, postquam legati Babylone redierunt, per quos credibile est Semeiã istum litteras increpatorias adversùs priorẽ Jeremiæ Epistolam misisse.

(*c*) Secundũ & quasi Vicarium summi sacerdotis. *4. Reg. 25. 18. Num. 3. 32.*

(*d*) i. insanum & à Dæmonio correptũ, ut *4. Reg. 9. 11.*

CAPUT XXX.

Vaticinatur Judæis & filiis Israel reditum à gravi captivitate, in qua propter peccata sua detinebantur; & quòd post reditum servituri sint Domino, ac David regi; quem ille suscitabit eis in prosperitate & securitate magna, devastatis ipsorum inimicis.

Anno M. 3406. Ant. Chr. 598. 1. HOc verbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, dicens:

2. Hæc dicit Dominus Deus Israel, dicens: Scribe tibi omnia verba, quæ locutus sum ad te, in libro.

3. Ecce enim dies veniunt, dicit Dominus: & convertam conversionem populi mei Israel & Juda, ait Dominus: & convertam eos ad terram, quam dedi patribus eorum: & possidebunt eam.

4. Et hæc verba, quæ locutus est Dominus ad Israel & ad Judam:

5. Quoniam hæc dicit Dominus: Vocem terroris audivimus: formido, & non est pax.

6. Interrogate, & videte si generat masculus: quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum suum, quasi parturientis, & conversæ sunt universæ facies in auruginem?

|| Joel. 2. 11. Amos 5. 18. Soph. 1. 15. 7. || Væ, quia magna dies illa, nec est similis ejus: tempusque tribulationis est Jacob, & ex ipso salvabitur.

8. Et erit in die illa, ait Dominus exercituum: conteram jugum ejus de collo tuo, & vincula ejus dirumpam, & non dominabuntur ei ampliùs alieni:

9. sed servient Domino Deo suo, & David regi suo, quem suscitabo eis.

|| Isai. 43. 1. & 44. 2. Luc. 1. 70. 10. || Tu ergo ne timeas, serve meus Jacob, ait Dominus, neque paveas Israel: quia ecce ego salvabo te de terra longinqua, & semen tuum de terra captivitatis eorum: & revertetur Jacob & quiescet, & cunctis affluet bonis, & non erit quem formidet:

11. quoniam tecum ego sum, ait Dominus, ut salvem te: faciam enim consummationem in cunctis Gentibus, in quibus dispersi te: te autem non faciam in consummationem: sed castigabo te in judicio, ut non videaris tibi innoxius.

12. Quia hæc dicit Dominus: Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua.

13. Non est qui judicet judicium tuum ad alligandum: curationum utilitas non est tibi.

|| Sup. 23. 19. 14. Omnes amatores tui obliti sunt tui, teque non quærent: || plaga enim inimici percussi te castigatione crudeli: propter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta sunt peccata tua.

15. Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus: propter multitudinem iniquitatis tuæ, & propter dura peccata tua feci hæc tibi:

16. Propterea omnes, qui comedunt te, devorabuntur: & universi hostes tui in captivitatem ducentur: & qui te vastant, vastabuntur, cunctosque prædatores tuos dabo in prædam.

17. Obducam enim cicatricem tibi, & à vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus. Quia ejectam vocaverunt te Sion: Hæc est, quæ non habebat requirentem.

18. Hæc dicit Dominus: Ecce ego convertam conversionem tabernaculorum Jacob, & tectis ejus miserebor, & ædificabitur civitas in excelso suo, & templum juxta ordinem suum fundabitur.

19. Et egredietur de eis laus, voxque ludentium: & multiplicabo eos, & non minuentur: & glorificabo eos, & non attenuabuntur.

20. Et erunt filii ejus sicut à principio, & cœtus ejus coram me permanebit: & visitabo adversùm omnes, qui tribulant eum.

21. Et erit dux ejus ex eo: & princeps de medio ejus producetur: & applicabo eum, & accedet ad me: quis enim iste est, qui applicet cor suum ut appropinquet mihi, ait Dominus?

22. Et eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum.

23. Ecce turbo Domini, furor egrediens, procella ruens, in capite impiorum conquiescet.

24. Non avertet iram indignationis Dominus, donec faciat & compleat cogitationem cordis sui: in novissimo dierum intelligetis ea.

CAPUT XXXI.

Dicit Dominus se reducturum populum Israel de captivitate, ut in affluentia bonorum serviat Domino: jubetur ergo Rachel non flere ampliùs filios suos: agnoscit Israel se meritò castigatum, ideoque pœnitentiam agit: de novitate qua fœmina circumdabit virum: vigilabit Dominus ad reducendum Israel: de uva acerba: de novo pacto quod feriet Dominus cum domo Israel; nec abjiciet unquam universum illius semen.

1. IN tempore illo, dicit Dominus: Ero Deus universis cognationibus Israel, & ipsi erunt mihi in populum. Eodem ann. 3405.

2. Hæc dicit Dominus: Invenit gratiam in deserto populus, qui remanserat à gladio: vadet ad requiem suam Israel.

3. Longè Dominus apparuit mihi. Et in charitate perpetua dilexi te, ideò attraxi te, miserans.

4. Rursumque ædificabo te, & ædificaberis virgo Israel: adhuc ornaberis tympanis tuis, & egredieris in choro ludentium.

5. Adhuc plantabis vineas in montibus Samariæ: plantabunt plantantes, & donec tempus veniat, non vindemiabunt:

6. quia erit dies, in qua clamabunt custodes in monte Ephraim: || Surgite, & ascendamus in Sion ad Dominum Deum nostrum. || Isai. 2. 3. Mich. 4. 2.

7. Quia hæc dicit Dominus: Exultate in lætitia Jacob, & hinnite contra caput Gentium: personate, & canite, & dicite: Salva Domine populum tuum, reliquias Israel.

8. Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis, & congregabo eos ab extremis terræ: inter quos erunt cæcus & claudus, prægnans & pariens simul, cœtus magnus revertentium huc.

9. In fletu venient, & in misericordia reducam eos: & adducam eos per torrentes aquarum in via recta, & non impingent in ea: quia factus sum Israeli pater, & Ephraim primogenitus meus est.

10. Au-

Digitized by

10. Audite verbum Domini Gentes, & annuntiate in insulis, quæ procul sunt, & dicite: Qui dispersit Israel, congregabit eum: & custodiet eum sicut pastor gregem suum.

11. Redemit enim Dominus Jacob, & liberavit eum de manu potentioris.

12. Et venient, & laudabunt in monte Sion: & confluent ad bona Domini, super frumento, & vino, & oleo, & fœtu pecorum & armentorum: eritque anima eorum quasi hortus irriguus, & ultrà non esurient.

13. Tunc lætabitur virgo in choro, juvenes & senes simul: & convertam luctum eorum in gaudium, & consolabor eos, & lætificabo à dolore suo.

14. Et inebriabo animam sacerdotum pinguedine: & populus meus bonis meis adimplebitur, ait Dominus.

|| Matth. 2. 18. 15. Hæc dicit Dominus: || Vox in excelso audita est lamentationis, luctus, & fletus Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, quia non sunt.

16. Hæc dicit Dominus: Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis: quia est merces operi tuo, ait Dominus: & revertentur de terra inimici.

17. Et est spes novissimis tuis, ait Dominus: & revertentur filii ad terminos suos.

18. Audiens audivi Ephraim transmigrantem: Castigasti me, & eruditus sum, quasi juvenculus indomitus: converte me, & convertar: quia tu Dominus Deus meus.

19. Postquam enim convertisti me, egi pœnitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ.

20. Si filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor ejus. Idcircò conturbata sunt viscera mea super eum: miserans miserebor ejus, ait Dominus.

21. Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam, in qua ambulasti: revertere virgo Israel, revertere ad civitates tuas istas.

22. Usquequò deliciis dissolveris filia vaga? quia creavit Dominus novum super terram: FÆMINA CIRCUMDABIT VIRUM.

23. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc dicent verbum istud in terra Juda, & in urbibus ejus, cùm convertero captivitatem eorum: Benedicat tibi Dominus, pulchritudo justitiæ, mons sanctus:

24. & habitabunt in eo Judas, & omnes civitates ejus simul, agricolæ & minantes greges.

25. Quia inebriavi animam lassam, & omnem animam esurientem saturavi.

26. Ideò quasi de somno suscitatus sum: & vidi, & somnus meus dulcis mihi.

27. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & seminabo domum Israel & domum Juda semine hominum, & semine jumentorum.

28. Et sicut vigilavi super eos ut evellerem, & demolirer, & dissiparem, & disperderem, & affligerem: sic vigilabo super eos ut ædificem, & plantem, ait Dominus.

|| Ezech. 18. 2. 29. In diebus illis non dicent ultrà: || Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt.

30. Sed unusquisque in iniquitate sua morietur: omnis homo, qui comederit uvam acerbam, obstupescent dentes ejus.

31. || Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Israel & domui Juda fœdus novum: || Hebr. 8. 8.

32. non secundùm pactum, quod pepigi cum patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti: pactum, quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus.

33. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: || Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. || Hebr. 10. 16.

34. Et non docebit ultrà vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me à minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus: || quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor ampliùs. || Act. 10. 43.

35. Hæc dicit Dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinem lunæ & stellarum in lumine noctis: qui turbat mare, & sonant fluctus ejus, Dominus exercituum nomen illi.

36. Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus: tunc & semen Israel deficiet, ut non sit gens coram me cunctis diebus.

37. Hæc dicit Dominus: Si mensurari potuerint cœli sursùm, & investigari fundamenta terræ deorsùm: & ego abjiciam universum semen Israel, propter omnia quæ fecerunt, dicit Dominus.

38. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & ædificabitur civitas Domino, à turre Hananeel usque ad portam anguli.

39. Et exibit ultrà norma mensuræ in conspectu ejus super collem Gareb, & circuibit Goatha,

40. & omnem vallem cadaverum, & cineris, & universam regionem mortis, usque ad torrentem Cedron, & usque ad angulum portæ equorum Orientalis, Sanctum Domini: non evelletur, & non destruetur ultrà in perpetuum.

CAPUT XXXII.

Obsidente Nabuchodonosor Jerusalem, Jeremias in atrio carceris positus agrum in Anathoth jussu Domini emit à suo patruele, jubetque servari librum emptionis: refert coram Domino beneficia Israelitis præstita: Dominus dicit se traditurum civitatem cum populo regi Babylonis propter illorum idololatriam, sed posteà revocaturum ipsos in Jerusalem, ac percussurum cum eis novum fœdus ut sibi ex toto corde serviant.

1. VErbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino in anno decimo Sedeciæ regis Juda: ipse est annus decimus octavus Nabuchodonosor. Anno M. 3415. Ant. Chr. 589.

2. Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Jerusalem: & Jeremias Propheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Juda.

3. Clauserat enim eum Sedecias rex Juda,

dicens:

Digitized by Google

dicens : Quare vaticinaris, dicens : Hæc dicit Dominus : Ecce ego dabo civitatem istam in manus regis Babylonis, & capiet eam?

4. Et Sedecias rex Juda non effugiet de manu Chaldæorum : sed tradetur in manus regis Babylonis : & loquetur os ejus cum ore illius, & oculi ejus oculos illius videbunt.

5. Et in Babylonem ducet Sedeciam : & ibi erit donec visitem eum, ait Dominus. Si autem dimicaveritis adversùm Chaldæos, nihil prosperum habebitis.

6. Et dixit Jeremias : Factum est verbum Domini ad me, dicens:

7. Ecce Hanameel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te, dicens : Eme tibi agrum meum, qui est in Anathoth : tibi enim competit ex propinquitate ut emas.

8. Et venit ad me Hanameel filius patrui mei secundùm verbum Domini ad vestibulum carceris, & ait ad me : Posside agrum meum, qui est in Anathoth in terra Benjamin: quia tibi competit hæreditas, & tu propinquus es ut possideas. Intellexi autem quòd verbum Domini esset.

9. Et emi agrum ab Hanameel filio patrui mei, qui est in Anathoth : & appendi ei argentum septem stateres, & decem argenteos.

10. Et scripsi in libro, & signavi, & adhibui testes : & appendi argentum in statera.

11. Et accepi librum possessionis signatum, & stipulationes, & rata, & signa forinsecùs.

12. Et dedi librum possessionis Baruch filio Neri filii Maasiæ in oculis Hanameel patruelis mei, in oculis testium, qui scripti erant in libro emptionis, & in oculis omnium Judæorum, qui sedebant in atrio carceris.

13. Et præcepi Baruch coram eis dicens :

14. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel : Sume libros istos, librum emptionis hunc signatum, & librum hunc, qui apertus est : & pone illos in vase fictili, ut permanere possint diebus multis.

15. Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israel : Adhuc possidebuntur domus, & agri, & vineæ in terra ista.

16. Et oravi ad Dominum, postquam tradidi librum possessionis Baruch filio Neri, dicens:

17. Heu, heu, heu, Domine Deus : ecce tu fecisti cœlum & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento : non erit tibi difficile omne verbum:

18. ‖ Qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum eorum post eos : Fortissime, magne, & potens, Dominus exercituum nomen tibi. ‖ Exod. 34. 7.

19. Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu : cujus oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, ut reddas unicuique secundùm vias suas, & secundùm fructum adinventionum ejus.

20. Qui posuisti signa & portenta in terra Ægypti usque ad diem hanc, & in Israel, & in hominibus, & fecisti tibi nomen sicut est dies hæc.

21. Et eduxisti populum tuum Israel de terra Ægypti, in signis, & in portentis, & in manu robusta, & in brachio extento, & in terrore magno.

22. Et dedisti eis terram hanc, quam jurasti patribus eorum ut dares eis terram fluentem lacte & melle.

23. Et ingressi sunt, & possederunt eam : & non obedierunt voci tuæ, & in lege tua non ambulaverunt : omnia quæ mandasti eis ut facerent, non fecerunt : & evenerunt eis omnia mala hæc.

24. Ecce munitiones extructæ sunt adversùm civitatem, ut capiatur : & urbs data est in manus Chaldæorum, qui præliantur adversus eam, à facie gladii, & famis, & pestilentiæ : & quæcumque locutus es acciderunt, ut tu ipse cernis.

25. Et tu dicis mihi Domine Deus : Eme agrum argento, & adhibe testes : cùm urbs data sit in manus Chaldæorum?

26. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

27. Ecce ego Dominus Deus universæ carnis : numquid mihi difficile erit omne verbum?

28. Propterea hæc dicit Dominus : Ecce ego tradam civitatem istam in manus Chaldæorum, & in manus regis Babylonis, & capient eam.

29. Et venient Chaldæi præliantes adversum urbem hanc, & succendent eam igni, & comburent eam, & domos, in quarum domatibus sacrificabant Baal, & libabant diis alienis libamina ad irritandum me.

30. Erant enim filii Israel, & filii Juda jugiter facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua : filii Israel qui usque nunc exacerbant me in opere manuum suarum, dicit Dominus.

31. Quia in furore & in indignatione mea facta est mihi civitas hæc, à die qua ædificaverunt eam, usque ad diem istam, qua auferetur de conspectu meo.

32. Propter malitiam filiorum Israel, & filiorum Juda, quam fecerunt ad iracundiam me provocantes, ipsi & reges eorum, principes eorum, & sacerdotes eorum, & prophetæ eorum, viri Juda & habitatores Jerusalem.

33. Et verterunt ad me terga & non facies : cùm docerem eos diluculò, & erudirem, & nollent audire ut acciperent disciplinam.

34. ‖ Et posuerunt idola sua in domo, in qua invocatum est nomen meum, ut pollueient eam. ‖ 4. Reg. 21. 4.

35. Et ædificaverunt excelsa Baal, quæ sunt in valle filii Ennom, ut initiarent filios suos & filias suas Moloch : quod non mandavi eis, nec ascendit in cor meum ut facerent abominationem hanc, & in peccatum deducerent Judam.

36. Et nunc propter ista, hæc dicit Dominus Deus Israel ad civitatem hanc, de qua vos dicitis quòd tradetur in manus regis Babilonis in gladio, & in fame, & in peste.

37. Ecce ego congregabo eos de universis terris, ad quas ejeci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grandi : & reducam eos ad locum istum, & habitare eos faciam confidenter.

38. Et erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum.

39. Et dabo eis cor unum, & viam unam,

ut

ut timeant me universis diebus: & benè sit eis, & filiis eorum post eos.

40. Et feriam eis pactum sempiternum, & non desinam eis benefacere: & timorem meum dabo in corde eorum ut non recedant à me.

41. Et lętabor super eis, cùm benè eis fecero: & plantabo eos in terra ista in veritate, in toto corde meo & in tota anima mea.

42. Quia hæc dicit Dominus: Sicut adduxi super populum istum omne malum hoc grande: sic adducam super eos omne bonum, quod ego loquor ad eos.

43. Et possidebuntur agri in terra ista: de qua vos dicitis quòd deserta sit, eò quòd non remanserit homo & jumentum, & data sit in manus Chaldęorum.

44. Agri ementur pecunia, & scribentur in libro, & imprimetur signum, & testis adhibebitur: in terra Benjamin, & in circuitu Jerusalem, in civitatibus Juda, & in civitatibus montanis, & in civitatibus campestribus, & in civitatibus, quæ ad Austrum sunt: quia convertam captivitatem eorum, ait Dominus.

CAPUT XXXIII.

Promittit Dominus se dimissurum peccata populi sui, & à captivitate reducturum, multis beneficiis subsequentibus, germinavit David germen justitiæ faciens justitiam & judicium in terra; & firmissimum est pactum Domini cum David & semine Jacob vehementer multiplicando.

Eodem ann. 3414. Ant. Chr. 590.

1. ET factum est verbum Domini ad Jeremiam secundò, cùm adhuc clausus esset in atrio carceris, dicens:

2. Hęc dicit Dominus qui facturus est, & formaturus illud, & paraturus, Dominus nomen ejus.

3. Clama ad me, & exaudiam te: & annuntiabo tibi grandia, & firma quę nescis.

4. Quia hęc dicit Dominus Deus Israel ad domos urbis hujus, & ad domos regis Juda, quæ destructę sunt, & ad munitiones, & ad gladium

5. venientium ut dimicent cum Chaldęis, & impleant eas cadaveribus hominum, quos percussi in furore meo & in indignatione mea, abscondens faciem meam à civitate hac propter omnem malitiam eorum.

6. Ecce ego obducam eis cicatricem & sanitatem, & curabo eos: & revelabo illis deprecationem pacis & veritatis.

7. Et convertam conversionem Juda, & conversionem Jerusalem: & ædificabo eos sicut à principio.

8. Et emundabo illos ab omni iniquitate sua, in qua peccaverunt mihi: & propitius ero cunctis iniquitatibus eorum, in quibus deliquerunt mihi, & spreverunt me.

9. Et erit mihi in nomen, & in gaudium, & in laudem, & in exultationem cunctis gentibus terræ, quæ audierunt omnia bona, quę ego facturus sum eis: & pavebunt, & turbabuntur in universis bonis, & in omni pace, quam ego faciam eis.

10. Hęc dicit Dominus: Adhuc audietur in loco isto (quem vos dicitis esse desertum, eò quòd non sit homo nec jumentum: in civitatibus Juda, & foris Jerusalem, quæ desolatę sunt absque homine, & absque habitatore, & absque pecore)

11. vox gaudii & vox lętitiæ, vox sponsi & vox sponsæ, vox dicentium: Confitemini Domino exercituum, quoniam bonus Dominus, quoniam in ęternum misericordia ejus: & portantium vota in domum Domini: reducam enim conversionem terræ sicut à principio, dicit Dominus.

12. Hęc dicit Dominus exercituum: Adhuc erit in loco isto deserto absque homine, & absque jumento, & in cunctis civitatibus ejus, habitaculum pastorum accubantium gregum.

13. In civitatibus montuosis, & in civitatibus campestribus, & in civitatibus, quæ ad Austrum sunt; & in terra Benjamin, & in circuitu Jerusalem, & in civitatibus Juda adhuc transibunt greges ad manum numerantis, ait Dominus.

14. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo verbum bonum, quod locutus sum ad domum Israel & ad domum Juda.

15. In diebus illis, & in tempore illo, germinare faciam David germen justitię; & faciet judicium & justitiam in terra.

16. In diebus illis salvabitur Juda, & Jerusalem habitabit confidenter: & hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster.

17. Quia hęc dicit Dominus: Non interibit de David vir, qui sedeat super thronum domus Israel.

18. Et de Sacerdotibus & Levitis non interibit vir à facie mea, qui offerat holocautomata, & incendat sacrificium, & cędat victimas omnibus diebus.

19. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

20. Hęc dicit Dominus: Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non sit dies, & nox in tempore suo:

21. Et pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut non sit ex eo filius qui regnet in throno ejus, & Levitæ & Sacerdotes ministri mei.

22. Sicuti enumerari non possunt stellæ cœli, & metiri arena maris: sic multiplicabo semen David servi mei, & Levitas ministros meos.

23. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

24. Numquid non vidisti quòd populus hic locutus sit, dicens: Duæ cognationes, quas elegerat Dominus, abjectæ sunt: & populum meum despexerunt, quòd non sit ultrà gens coram eis?

25. Hæc dicit Dominus: Si pactum meum inter diem & noctem, & leges cœlo & terræ non posui:

26. equidem & semen Jacob & David servi mei projiciam, ut non assumam de semine ejus principes seminis Abraham, Isaac, & Jacob: reducam enim conversionem eorum, & miserebor eis.

Digitized by Google

CAPUT XXXIV.

Prædicit Dominus se traditurum regem Sedeciam in manus regis Babylonis, unà cum Jerusalem, quam igni succendet, eò quod pactum quod coram Domino pepigerant de dimittendis his liberis, quos ex Hebræis sibi in servitutem subjecerant, non servaverint.

Anno M. 3414. Ant. Chr. 590.

1. VErbum quod factum est ad Jeremiam à Domino, quando Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus ejus, universaque regna terræ, quæ erant sub potestate manus ejus, & omnes populi bellabant contra Jerusalem, & contra omnes urbes ejus, dicens:

2. Hæc dicit Dominus Deus Israel: Vade, & loquere ad Sedeciam regem Juda: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem hanc in manus regis Babylonis, & succendet eam igni.

3. Et tu non effugies de manu ejus: sed comprehensione capieris, & in manu ejus traderis: & oculi tui oculos regis Babylonis videbunt, & os ejus cum ore tuo loquetur, & Babylonem introibis.

4. Attamen audi verbum Domini Sedecia rex Juda: Hæc dicit Dominus ad te: Non morieris in gladio,

5. sed in pace morieris, & secundùm combustiones patrum tuorum regum priorum qui fuerunt ante te, sic comburent te: & væ, Domine, plangent te: quia verbum ego locutus sum, dicit Dominus.

6. Et locutus est Jeremias propheta ad Sedeciam regem Juda universa verba hæc in Jerusalem.

7. Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Jerusalem, & contra omnes civitates Juda, quæ reliquæ erant contra Lachis, & contra Azecha: hæ enim supererant de civitatibus Juda, urbes munitæ.

8. Verbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, postquam percussit rex Sedecias fœdus cum omni populo in Jerusalem, prædicans:

9. Ut dimitteret * unusquisque servum suum, & unusquisque ancillam suam, Hebręum & Hebręam, liberos: & nequaquam dominarentur eis, id est in Judæo & fratre suo.

* Ob annum Sabbatarium, juxta legem, *inf.*

10. Audierunt ergo omnes principes & universus populus, qui inierant pactum ut dimitteret unusquisque servum suum, & unusquisque ancillam suam liberos, & ultrà non dominarentur eis: audierunt igitur, & dimiserunt.

11. Et conversi sunt deinceps *: & retraxerunt servos & ancillas suas, quos dimiserant liberos, & subjugaverunt in famulos & famulas.

* Postquã se ubsidione liberos viderunt, ut est infrà 47. 4.

12. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam à Domino, dicens:

13. Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego percussi fœdus cum patribus vestris: in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de domo servitutis, dicens:

14. ‖ Cùm completi fuerint septem anni, dimittat unusquisque fratrem suum Hebræum, qui venditus est ei, & serviet tibi sex annis: & dimittes eum à te liberum: & non audierunt patres vestri me, nec inclinaverunt aurem suam.

‖ *Exod.* 21. 2. *Deut.* 15. 12.

15. Et conversi estis vos hodie, & fecistis quod rectum est in oculis meis, ut prædicaretis libertatem unusquisque ad amicum suum: & inistis pactum in conspectu meo, in domo, in qua invocatum est nomen meum super eam.

16. Et reversi estis, & commaculastis nomen meum: & reduxistis unusquisque servum suum, & unusquisque ancillam suam, quos dimiseratis ut essent liberi & suæ potestatis: & subjugastis eos ut sint vobis servi & ancillæ.

17. Proptereà hæc dicit Dominus: Vos non audistis me, ut prædicaretis libertatem unusquisque fratri suo, & unusquisque amico suo: ecce ego prædico vobis libertatem, ait Dominus ad gladium, ad pestem, & ad famem: & dabo vos in commotionem cunctis regnis terræ.

18. Et dabo viros, qui prævaricantur fœdus meum, & non observaverunt verba fœderis, quibus assensi sunt in conspectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes, & transierunt inter divisiones ejus:

19. Principes Juda & principes Jerusalem, eunuchi & Sacerdotes, & omnis populus terræ, qui transierunt inter divisiones vituli:

20. Et dabo eos in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animam eorum: & erit morticinum eorum in escam volatilibus cœli, & bestiis terræ.

21. Et Sedeciam regem Juda, & principes ejus dabo in manus inimicorum suorum, & in manus quęrentium animas eorum, & in manus exercituum regis Babylonis, qui recesserunt à vobis.

22. Ecce ego præcipio, dicit Dominus, & reducam eos in civitatem hanc, & pręliabuntur adversùs eam, & capient eam, & incendent igni: & civitates Juda dabo in solitudinem, eò quòd non sit habitator.

CAPUT XXXV.

Exemplo obedientiæ Rechabitarum, præcepta patris sui licèt dura servantium, expostulat Dominus de pertinaci Judæorum inobedientia adversùs ipsius præcepta: quapropter his prænuntiat Dominus mala, illis autem bona.

1. VErbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, in diebus Joakim filii Josiæ regis Juda, dicens: Anno M. 3358. Ant. Chr. 606.

2. Vade ad domum Rechabitarum: & loquere eis, & introduces eos in domum Domini in unam exedram thesaurorum, & dabis eis bibere vinum.

3. Et assumpsi Jezoniam filium Jeremiæ filii Habsaniæ, & fratres ejus, & omnes filios ejus, & universam domum Rechabitarum:

4. Et introduxi eos in domum Domini ad gazophylacium filiorum Hanan, filii Jegedelię hominis Dei, quod erat juxta gazophylacium principum, super thesaurum Maasiæ filii Sellum, qui erat custos vestibuli.

5. Et posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino, & calices: & dixi ad eos: Bibite vinum.

6. Qui responderunt: Non bibemus vinum: quia Jonadab * filius Rechab, pater noster, præcepit nobis, dicens: Non bibetis vinum vos, & filii vestri usque in sempiternum,

* de quo 4. *Reg.* 10. 15.

7. & domum non ædificabitis, & semen-

tem

tem non ſeretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: ſed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus veſtris, ut vivatis diebus multis ſuper faciem terræ, in qua vos peregrinamini.

8. Obedivimus ergo voci Jonadab filii Rechab, patris noſtri, in omnibus, quæ præcepit nobis, ita ut non biberemus vinum cunctis diebus noſtris nos, & mulieres noſtræ, filii, & filiæ noſtræ:

9. & non ædificaremus domos ad habitandum: & vineam, & agrum, & ſementem non habuimus:

10. ſed habitavimus in tabernaculis, & obedientes fuimus, juxta omnia, quæ præcepit nobis Jonadab pater noſter.

11. Cùm autem aſcendiſſet Nabuchodonoſor rex Babylonis ad terram noſtram, diximus: Venite, & ingrediamur Jeruſalem à facie exercitus Chaldæorum, & à facie exercitus Syriæ: & manſimus in Jeruſalem.

12. Et factum eſt verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

13. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Vade, & dic viris Juda, & habitatoribus Jeruſalem: Numquid non recipietis diſciplinam ut obediatis verbis meis, dicit Dominus?

14. Prævaluerunt ſermones Jonadab filii Rechab, quos præcepit filiis ſuis ut non biberent vinum: & non biberent uſque ad diem hanc, quia obedierunt præcepto patris ſui: ego autem locutus ſum ad vos, de manè conſurgens & loquens, & non obediſtis mihi.

15. Miſique ad vos omnes ſervos meos prophetas, conſurgens diluculò, mittenſque & dicens: ‖ Convertimini unuſquiſque à via ſua peſſima, & bona facite ſtudia veſtra: & nolite ſequi deos alienos, neque colatis eos: & habitabitis in terra, quam dedi vobis & patribus veſtris: & non inclinaſtis aurem veſtram, neque audiſtis me.

‖ *Supr.* 18. b. 11. & 25. 5

16. Firmaverunt igitur filii Jonadab filii Rechab præceptum patris ſui, quod præceperat eis: populus autem iſte non obedivit mihi.

17. Idcircò hæc dicit Dominus exercituum, Deus Iſrael: Ecce ego adducam ſuper Juda, & ſuper omnes habitatores Jeruſalem univerſam afflictionem, quam locutus ſum adversùm illos: eò quòd locutus ſum ad illos, & non audierunt: vocavi illos, & non reſponderunt mihi.

18. Domui autem Rechabitarum dixit Jeremias: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Pro eo quòd obediſtis præcepto Jonadab patris veſtri, & cuſtodiſtis omnia mandata ejus, & feciſtis univerſa, quæ præcepit vobis:

19. proptereà hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Non deficiet vir de ſtirpe Jonadab filii Rechab, ſtans in conſpectu meo cunctis diebus.

CAPUT XXXVI.

Juſſu Domini mittit Jeremias incluſus carcere per Baruch librum comminationum, quem legat coram omni populo ut reſipiſcant: porrò rex Joakim ipſum igni conſumit, jubens Jeremiam & Baruch comprehendi, qui abſconditi erant: Jeremias autem juſſu Domini jubet Baruch alium ſcribere, & Joakim ac ſemen ejus unàcum Jeruſalem prædicit perdendos.

1. ET factum eſt in anno quarto * Joakim filii Joſiæ regis Juda: factum eſt verbum hoc ad Jeremiam à Domino, dicens:

* Ann. M. 3398. Ant. Chr. 606. habitis jā illis concionibus quæ continentur cap. 25. & 35.

2. Tolle volumen libri, & ſcribes in eo omnia verba, quæ locutus ſum tibi adversùm Iſrael & Judam, & adversùm omnes gentes; à die qua locutus ſum ad te, ex diebus Joſiæ uſque ad diem hanc:

3. Si fortè audiente domo Juda univerſa mala, quæ ego cogito facere eis, revertatur unuſquiſque à via ſua peſſima: & propitius ero iniquitati, & peccato eorum.

4. Vocavit ergo Jeremias Baruch filium Neriæ: & ſcripſit Baruch ex ore Jeremiæ omnes ſermones Domini, quos locutus eſt ad eum in volumine libri.

5. Et præcepit Jeremias Baruch, dicens: Ego clauſus ſum, nec valeo ingredi domum Domini.

6. Ingredere ergo tu, & lege de volumine, in quo ſcripſiſti ex ore meo verba Domini, audiente populo in domo Domini, in die jejunii (*a*): inſuper & audiente univerſo Juda, qui veniunt de civitatibus ſuis, leges eis:

(*a*) Solemnis illius, videlicet Menſis 7. die 10. quotannis celebrati. (*Lev.* 16. 29. & 23. 27. *Num.* 29. 7.) quinque diebus ante feſtum tabernaculorum. *V. ſup. c.* 26.

7. Si fortè cadat oratio eorum in conſpectu Domini, & revertatur unuſquiſque à via ſua peſſima: quoniam magnus furor & indignatio eſt, quam locutus eſt Dominus adversùs populum hunc.

8. Et fecit Baruch filius Neriæ juxta omnia, quæ præceperat ei Jeremias propheta, legens ex volumine ſermones Domini in domo Domini.

9. Factum eſt autem in anno quinto (*b*) Joakim filii Joſiæ regis Juda, in menſe nono (*c*): prædicaverunt jejunium (*d*) in conſpectu Domini omni populo in Jeruſalem, & univerſæ multitudini, quæ confluxerat de civitatibus Juda in Jeruſalem.

(*b*) Ann. M. 3399. Ant. Chr. 605.

(*c*) Qui Caſleu dicitur & ex parte Decembri noſtro reſpondet.

(*d*) in memoriam, ut videtur urbis eodem ſuperioris anni menſe à Chaldæis captæ.

10. Legitque Baruch ex volumine ſermones Jeremiæ in domo Domini, in gazophylacio Gamariæ filii Saphan ſcribæ, in veſtibulo ſuperiori, in introitu portæ novæ domus Domini, audiente omni populo.

11. Cùmque audiſſet Michæas filius Gamariæ filii Saphan omnes ſermones Domini ex libro:

12. deſcendit in domum regis ad gazophylacium ſcribæ: & ecce ibi omnes principes ſedebant: Eliſama ſcriba, & Dalaias filius Semeiæ, & Elnathan filius Achobor, & Gamarias filius Saphan, & Sedecias filius Hananiæ, & univerſi principes.

13. Et nuntiavit eis Michæas omnia verba, quæ audivit legente Baruch ex volumine in auribus populi.

14. Miſerunt itaque omnes principes ad Baruch, Judi filium Nathaniæ filii Selemiæ, filii Chuſi, dicentes: Volumen, ex quo legiſti

audiente populo, sume in manu tua, & veni. Tulit ergo Baruch filius Neriæ volumen in manu sua, & venit ad eos.

15. Et dixerunt ad eum: Sede, & lege hæc in auribus nostris. Et legit Baruch in auribus eorum.

16. Igitur cùm audissent omnia verba, obstupuerunt unusquisque ad proximum suum, & dixerunt ad Baruch: Nuntiare debemus regi omnes sermones istos.

17. Et interrogaverunt eum, dicentes: Indica nobis quomodo scripsisti omnes sermones istos ex ore ejus.

18. Dixit autem eis Baruch: ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos: & ego scribebam in volumine atramento.

19. Et dixerunt principes ad Baruch: Vade, & abscondere tu & Jeremias, & nemo sciat ubi sitis.

20. Et ingressi sunt ad regem in atrium: porrò volumen commendaverunt in gazophylacio Elisamæ scribæ: & nuntiaverunt audiente rege omnes sermones.

21. Misitque rex Judi ut sumeret volumen: qui tollens illud de gazophylacio Elisamæ scribæ, legit audiente rege, & universis principibus, qui stabant circa regem.

22. Rex autem sedebat in domo hyemali in mense nono: & posita erat arula coram eo plena prunis.

23. Cùmque legisset Judi tres pagellas vel quatuor, scidit illud scalpello scribæ, & projecit in ignem, qui erat super arulam, donec consumeretur omne volumen igni, qui erat in arula. *

* In cujus horrendi facti detestationem Judæi ad hunc usque diem jejunium die 7. mensis hujus noni sive Chasleu observant.

24. Et non timuerunt neque sciderunt vestimenta sua, rex & omnes servi ejus, qui audierunt universos sermones istos.

25. Verumtamen Elnathan, & Dalajas, & Gamarias contradixerunt regi ne combureret librum: & non audivit eos.

26. Et præcepit rex Jeremiel filio Amelech, & Sarajæ filio Ezriel, & Selemiæ filio Abdeel, ut comprehenderent Baruch scribam, & Jeremiam prophetam: abscondit autem eos Dominus.

27. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam, postquam combusserat rex volumen & sermones, quos scripserat Baruch ex ore Jeremiæ, dicens:

28. Rursum tolle volumen aliud: & scribe in eo omnes sermones priores, qui erant in primo volumine, quod combussit Joakim rex Juda.

29. Et ad Joakim regem Juda, dices: Hæc dicit Dominus: Tu combussisti volumen illud, dicens: Quare scripsisti in eo annuntians: Festinus veniet rex Babylonis, & vastabit terram hanc; & cessare faciet ex illa hominem & jumentum.

30. Propterea hæc dicit Dominus contra Joakim regem Juda: Non erit ex eo qui sedeat super solium David: & cadaver ejus projicietur ad æstum per diem, & ad gelu per noctem.

31. Et visitabo contra eum, & contra semen ejus, & contra servos ejus iniquitates suas, & adducam super eos, & super habitatores Jerusalem, & super viros Juda, omne malum, quod locutus sum ad eos, & non audierunt.

32. Jeremias autem tulit volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Neriæ scribæ: qui scripsit in eo ex ore Jeremiæ omnes sermones libri, quem combusserat Joakim rex Juda igni: & insuper additi sunt sermones multò plures, quàm anteà fuerant.

CAPUT XXXVII.

Sedecias Jeconiæ succedens petit pro se orare Jeremiam; qui, relicta à Chaldæis Jerusalem propter adventum exercitus Pharaonis, prophetat Chaldæos redituros, & Jerusalem exusturos: ipse quoque Jeremias urbe egrediens, cæsus in carcerem detruditur; unde à Sedecia eductus, servatur in vestibulo carceris, assignata ipsi in dies torta panis.

1. ET regnavit rex Sedecias ‖ filius Josiæ pro Jechonia filio Joakim: quem constituit regem Nabuchodonosor rex Babylonis in terra Juda.

‖ 4. Reg. 24. 17. Infr. 52. 1.

2. Et non obedivit ‖ ipse, & servi ejus, & populus terræ, verbis Domini, quæ locutus est in manu Jeremiæ prophetæ.

‖ 2. Par. 36. 15.

3. Et misit * rex Sedecias Juchal filium Selemiæ, & Sophoniam filium Maasię sacerdotem, ad Jeremiam prophetam, dicens: Ora pro nobis Dominum Deum nostrum.

* Anno M. 3414. Ant. Chr. 590.

4. Jeremias autem liberè ambulabat † in medio populi: non enim miserant eum in custodiam carceris. Igitur exercitus Pharaonis egressus est de Ægypto: & audientes Chaldęi, qui obsidebant Jerusalem, hujuscemodi nuntium, recesserunt ab Jerusalem.

† sc. jam soluta obsidione propter advenientem exercitū Pharaonis Hophræ sive Vaphris.

5. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam, dicens:

6. Hæc dicit Dominus Deus Israel: Sic dicetis regi Juda, qui misit vos ad me interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui egressus est vobis in auxilium, revertetur in terram suam in Ægyptum,

7. & redient Chaldęi, & bellabunt contra civitatem hanc: & capient eam, & succendent eam igni.

8. Hæc dicit Dominus: Nolite decipere animas vestras, dicentes: Euntes abibunt, & recedent à nobis Chaldæi; quia non abibunt.

9. Sed & si percusseritis omnem exercitum Chaldæorum, qui prœliantur adversùm vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati: singuli de tentorio suo consurgent, & incendent civitatem hanc igni.

10. Ergo cùm recessisset exercitus Chaldæorum ab Jerusalem propter exercitum Pharaonis,

11. egressus est Jeremias de Jerusalem ut iret in terram Benjamin, & divideret ibi possessionem in conspectu civium.

12. Cùmque pervenisset ad portam Benjamin, erat ibi custos portæ per vices, nomine Jerias, filius Selemiæ filii Hananię, & apprehendit Jeremiam prophetam, dicens, Ad Chaldæos profugis?

13. Et respondit Jeremias: Falsum est, non fugio ad Chaldæos. Et non audivit eum: sed comprehendit Jerias Jeremiam, & adduxit eum ad principes.

14. Quam ob rem irati principes contra Jeremiam, cæsum eum miserunt in carcerem, qui erat in domo Jonathan scribæ: ipse enim præpositus erat super carcerem.

15. Itaque ingressus est Jeremias in do-

mum

mum laci & in ergastulum: & sedit ibi Jeremias diebus multis.

16. Mittens autem Sedecias rex tulit eum: & interrogavit eum in domo sua abscondite, & dixit: Putasne est sermo à Domino? Et dixit Jeremias: Est *. Et ait: In manus regis Babylonis traderis.

* Fugato enim exercitu Pharaonis, Hierosolymitanam obsidionem redintegravit Nabuchodonosor circa 15. diem mensis 3. diebus videlicet 390. ante captam urbem, ut ex typo Ezech. 4. 6. intelligere possumus. Quò etiam referenda sunt ea, quæ cap. 21. dicuntur.

17. Et dixit Jeremias ad regem Sedeciam: Quid peccavi tibi, & servis tuis, & populo tuo, quia misisti me in domum carceris?

18. Ubi sunt prophetæ vestri, qui prophetabant vobis, & dicebant: Non veniet rex Babylonis super vos, & super terram hanc?

19. Nunc ergo audi obsecro domine mi rex: Valeat deprecatio mea in conspectu tuo: & ne me remittas in domum Jonathan scribæ, ne moriar ibi.

20. Præcepit ergo rex Sedecias ut traderetur Jeremias in vestibulo carceris: & daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec consumerentur omnes panes de civitate: & mansit Jeremias in vestibulo carceris.

CAPUT XXXVIII.

Jeremias principibus à rege traditus, mittitur in lacum lutosum; unde jussu regis per Abdemelech eductus in vestibulum carceris, suadet regi ut egrediatur ad Chaldæos, alioqui nec ipse eos effugiet, & civitas ab eis igne succendetur: jubet quoque rex Jeremiæ ut hoc colloquium servet secretum.

Anno M. 3415. Ant. Chr. 589.

1. Audivit autem Saphatias filius Mathan, & Gedelias filius Phassur, & Juchal filius Selemiæ, & Phassur filius Melchiæ, sermones, quos Jeremias loquebatur ad omnem populum, dicens:

|| Sup. 21. 9.

2. Hæc dicit Dominus: || Quicumque manserit in civitate hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autem profugerit ad Chaldæos, vivet, & erit anima ejus sospes & vivens.

3. Hæc dicit Dominus: Tradendo tradetur civitas hæc in manu exercitus regis Babylonis, & capiet eam.

4. Et dixerunt principes regi: Rogamus ut occidatur homo iste: de industria enim dissolvit manus virorum bellantium, qui remanserunt in civitate hac, & manus universi populi, loquens ad eos juxta verba hæc: siquidem homo iste non quærit pacem populo huic, sed malum.

5. Et dixit rex Sedecias: Ecce ipse in manibus vestris est: nec enim fas est regem vobis quidquam negare.

6. Tulerunt ergo Jeremiam, & projecerunt eum in lacum Melchiæ filii Amelech, qui erat in vestibulo carceris: & submiserunt Jeremiam funibus in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum: descendit itaque Jeremias in cœnum.

7. Audivit autem Abdemelech Æthiops vir eunuchus, qui erat in domo regis quòd misissent Jeremiam in lacum: porrò rex sedebat in porta Benjamin.

8. Et egressus est Abdemelech de domo regis, & locutus est ad regem, dicens:

9. Domine mi rex, malè fecerunt viri isti omnia quæcumque perpetrarunt contra Jeremiam prophetam, mittentes eum in lacum ut moriatur ibi fame, non sunt enim panes ultrà in civitate.

10. Præcepit itaque rex Abdemelech Æthiopi, dicens: Tolle tecum hinc triginta viros, & leva Jeremiam prophetam de lacu antequam moriatur.

11. Assumptis ergo Abdemelech secum viris, ingressus est domum regis, quæ erat sub cellario: & tulit inde veteres pannos & antiqua, quæ computruerant, & submisit ea ad Jeremiam in lacum per funiculos.

12. Dixitque Abdemelech Æthiops ad Jeremiam: Pone veteres pannos, & hæc scissa & putrida sub cubito manuum tuarum, & super funes: fecit ergo Jeremias sic.

13. Et extraxerunt Jeremiam funibus, & eduxerunt eum de lacu: mansit autem Jeremias in vestibulo carceris.

14. Et misit rex Sedecias, & tulit ad se Jeremiam prophetam ad ostium tertium, quod erat in domo Domini: & dixit rex ad Jeremiam: Interrogo ego te sermonem, ne abscondas à me aliquid.

15. Dixit autem Jeremias ad Sedeciam: Si annuntiavero tibi, numquid non interficies me? & si consilium dedero tibi, non me audies.

16. Juravit ergo rex Sedecias Jeremiæ clam, dicens: Vivit Dominus, qui fecit nobis animam hanc, si occidero te, & si tradidero te in manus virorum istorum, qui quærunt animam tuam.

17. Et dixit Jeremias ad Sedeciam: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Si profectus exieris ad principes regis Babylonis, vivet anima tua, & civitas hæc non succendetur igni: & salvus eris tu, & domus tua.

18. Si autem non exieris ad principes regis Babylonis, tradetur civitas hæc in manus Chaldæorum, & succendent eam igni: & tu non effugies de manu eorum.

19. Et dixit rex Sedecias ad Jeremiam: Solicitus sum propter Judæos, qui transfugerunt ad Chaldæos: ne fortè tradar in manus eorum, & illudant mihi.

20. Respondit autem Jeremias: Non te tradent. Audi quæso vocem Domini, quam ego loquor ad te, & benè tibi erit, & vivet anima tua.

21. Quòd si nolueris egredi: iste est sermo, quem ostendit mihi Dominus:

22. Ecce omnes mulieres, quæ remanserunt in domo regis Juda, educentur ad principes regis Babylonis: & ipsæ dicent: Seduxerunt te, & prævaluerunt adversum te viri pacifici tui, demerserunt in cœno, & in lubrico pedes tuos, & recesserunt à te.

23. Et omnes uxores tuæ, & filii tui educentur ad Chaldæos: & non effugies manus eorum, sed in manu regis Babylonis capieris: & civitatem hanc comburet igni.

24. Dixit ergo Sedecias ad Jeremiam: Nullus sciat verba hæc, non morieris.

25. Si autem audierint principes quia locutus sum tecum, & venerint ad te, & dixerint tibi: Indica nobis quid locutus sis cum rege, ne celes nos, & non te interficiemus: & quid locutus est tecum rex:

26. dices ad eos: Prostravi ego preces meas coram rege, ne me reduci juberet in domum Jonathan, & ibi morerer.

27. Venerunt ergo omnes principes ad Jeremiam, & interrogaverunt eum: & locutus est eis juxta omnia verba, quæ præceperat ei rex, & cessaverunt ab eo: nihil enim fuerat auditum.

28. Mansit verò Jeremias in vestibulo carceris usque ad diem, quo capta est Jerusalem: & factum est ut caperetur Jerusalem.

CAPUT XXXIX.

Jerusalem à rege Babylonis capta rex Sedecias fugiens capitur unà cum principibus; cujus filii in conspectu ipsius trucidantur cum nobilibus, ipseque excæcatur, ac vinctus in Babylonem ducitur: subverso autem muro Jerusalem, & palatio aliisque domibus igne succensis, pars vulgi transfertur in Babylonem, & pars Jerosolymis relinquitur, Jeremias verò de carceris vestibulo liber educitur.

4. Reg. 25. 1. Infr. 52. 4. * Anno M. 3414. † In cujus rei memoriam à Judæis adhuc jejunium annuum est observatum. * Anno M. 3416. Ant. Chr. 588.

1. ANno nono * Sedeciæ regis Juda, mense decimo †, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus ejus ad Jerusalem, & obsidebant eam.

2. Undecimo autem anno Sedeciæ *, mense quarto, quinta mensis, aperta est civitas.

3. Et ingressi sunt omnes principes regis Babylonis, & sederunt in porta media: Neregel, Sereser, Semegarnabu, Sarsachim, Rabsares, Neregel, Sereser, Rebmag, & omnes reliqui principes regis Babylonis.

4. Cùmque vidisset eos Sedecias rex Juda, & omnes viri bellatores, fugerunt: & egressi sunt nocte de civitate per viam horti regis, & per portam, quæ erat inter duos muros, & egressi sunt ad viam deserti.

5. Persecutus est autem eos exercitus Chaldæorum: & comprehenderunt Sedeciam in campo solitudinis Jerichontinæ, & captum adduxerunt ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Reblata, quæ est in terra Emath: & locutus est ad eum judicia.

6. Et occidit rex Babylonis filios Sedeciæ in Reblata, in oculis ejus: & omnes nobiles Juda occidit rex Babylonis.

7. Oculos quoque Sedeciæ eruit: & vinxit eum compedibus ut duceretur in Babylonem.

8. Domum quoque regis, & domum vulgi succenderunt Chaldæi igni, & murum Jerusalem subverterunt.

9. Et reliquias populi, qui remanserant in civitate, & perfugas, qui transfugerant ad eum, & superfluos vulgi, qui remanserant, transtulit Nabuzardan magister militum in Babylonem.

10. Et de plebe pauperum, qui nihil penitus habebant, dimisit Nabuzardan magister militum in terra Juda: & dedit eis vineas, & cisternas in die illa.

11. Præceperat autem Nabuchodonosor rex Babylonis de Jeremia Nabuzardan magistro militum, dicens:

12. Tolle illum, & pone super eum oculos tuos, nihilque ei mali facias: sed, ut voluerit, sic facias ei.

13. Misit ergo Nabuzardan princeps militiæ, & Nabusezban, & Rabsares, & Neregel, & Sereser, & Rebmag, & omnes optimates regis Babylonis

14. miserunt, & tulerunt Jeremiam de vestibulo carceris: & tradiderunt eum Godoliæ filio Ahicam filii Saphan, ut intraret in domum, & habitaret in populo.

15. Ad Jeremiam autem factus fuerat sermo Domini, cùm clausus esset in vestibulo carceris, dicens:

16. Vade, & dic Abdemelech Æthiopi, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam sermones meos super civitatem hanc in malum, & non in bonum: & erunt in conspectu tuo in die illa.

17. Et liberabo te in die illa, ait Dominus: & non traderis in manus virorum, quos tu formidas:

18. Sed eruens liberabo te, & gladio non cades: sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam, ait Dominus.

CAPUT XL.

Jeremiæ permittitur liberè habitare ubicumque voluerit; qui unà cum dispersis Judæis venit ad Godoliam præfectum reliquiis Judæorum: qui Godolias audire noluit Johanan monentem ipsum de Ismahel intentante ei mortem.

1. SErmo, qui factus est ad Jeremiam à Domino, postquam dimissus est à Nabuzardan magistro militiæ de Rama, quando tulit eum vinctum catenis in medio omnium, qui migrabant de Jerusalem & Juda, & ducebantur in Babylonem. Anno M. 3416.

2. Tollens ergo princeps militiæ Jeremiam, dixit ad eum: Dominus Deus tuus locutus est malum hoc super locum istum,

3. & adduxit: & fecit Dominus sicut locutus est, quia peccastis Domino, & non audistis vocem ejus, & factus est vobis sermo hic.

4. Nunc ergo ecce solvi te hodie de catenis, quæ sunt in manibus tuis: si placeat tibi ut venias mecum in Babylonem, veni: & ponam oculos meos super te: si autem displicet tibi venire mecum in Babylonem, reside: ecce omnis terra in conspectu tuo est: quod elegeris, & quò placuerit tibi ut vadas, illuc perge.

5. Et mecum noli venire: sed habita apud Godoliam filium Ahicam filii Saphan, quem præposuit rex Babylonis civitatibus Juda: habita ergo cum eo in medio populi: vel quocumque placuerit tibi ut vadas, vade. Dedit quoque ei magister militiæ cibaria, & munuscula, & dimisit eum.

6. Venit autem Jeremias ad Godoliam filium Ahicam in Masphath, & habitavit cum eo in medio populi, qui relictus fuerat in terra.

7. Cùmque audissent omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant per regiones, ipsi & socii eorum, quòd præfecisset rex Babylonis Godoliam filium Ahicam terræ, & quòd commendasset ei viros, & mulieres, & parvulos, & de pauperibus terræ, qui non fuerant translati in Babylonem:

8. Venerunt ad Godoliam in Masphath, & Ismahel filius Nathaniæ, & Johanan, & Jonatha filii Caree, & Sareas filius Thanehumeth, & filii Ophi, qui erant de Netophati, & Jezonias filius Maachathi, ipsi & viri eorum.

9. ‖ Et juravit eis Godolias filius Ahicam filii Saphan, & comitibus eorum, dicens: Nolite ‖ 4. Reg. 25. 24.

timere servire Chaldæis, habitate in terra, & servite regi Babylonis, & benè erit vobis.

10. Ecce ego habitabo in Masphath, ut respondeam præcepto Chaldæorum, qui mittuntur ad nos: vos autem colligite vindemiam, & messem, & oleum, & condite in vasis vestris, & manete in urbibus vestris, quas tenetis.

11. Sed & omnes Judæi, qui erant in Moab, & in filiis Ammon, & in Idumæa, & in universis regionibus, audito quòd dedisset rex Babylonis reliquias in Judæa, & quòd præposuisset super eos Godoliam filium Ahicam filii Saphan:

12. reversi sunt, inquam, omnes Judæi de universis locis, ad quæ profugerant, & venerunt in terram Juda ad Godoliam in Masphath: & collegerunt vinum, & messem multam nimis.

13. Johanan autem filius Caree, & omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant in regionibus, venerunt ad Godoliam in Masphath.

14. Et dixerunt ei: Scito quòd Baalis rex filiorum Ammon misit Ismahel filium Nathaniæ percutere animam tuam. Et non credidit eis Godolias filius Ahicam.

15. Johanan autem filius Caree dixit ad Godoliam seorsùm in Masphath, loquens: Ibo, & percutiam Ismahel filium Nathaniæ nullo sciente, ne interficiat animam tuam, & dissipentur omnes Judæi, qui congregati sunt ad te, & peribunt reliquiæ Juda.

16. Et ait Godolias filius Ahicam ad Johanan filium Caree: Noli facere verbum hoc: falsum enim tu loqueris de Ismahel.

CAPUT XLI.

Ismahel dolo occidit Godoliam præfectum, cum Judæis & Chaldæis qui cum eo erant in Masphath; aliosque octoginta interimens, pepercit decem qui se thesauros habere dicebant: ac tandem veritus Johanan ac principes bellatorum, fugit cum octo viris, liberato populo quem ceperat captivum: omnes autem qui reliqui sunt, statuunt fugere in Ægyptum à facie Chaldæorum.

Anno M. 3417. inchoante. Ant. Chr. 587.

1. ET factum est in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ, filii Elisama de semine regali, & optimates regis, & decem viri cum eo, ad Godoliam filium Ahicam in Masphath: & comederunt ibi panes simul in Masphath.

2. Surrexit autem Ismahel filius Nathaniæ, & decem viri, qui cum eo erant, & percusserunt Godoliam filium Ahicam filii Saphan gladio, & interfecerunt eum, quem præfecerat rex Babylonis terræ.

3. Omnes quoque Judæos, qui erant cum Godolia in Masphath, & Chaldæos, qui reperti sunt ibi, & viros bellatores percussit Ismahel.

4. Secundo autem die postquam occiderat Godoliam, nullo adhuc sciente,

5. venerunt viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria octoginta viri, rasi barba, & scissis vestibus, & squallentes: & munera & thus habebant in manu, ut offerrent in domo Domini.

6. Egressus ergo Ismahel filius Nathaniæ in occursum eorum de Masphath, incedens & plorans ibat: cùm autem occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam.

7. Qui cùm venissent ad medium civitatis, interfecit eos Ismahel filius Nathaniæ circa medium laci, ipse, & viri qui erant cum eo.

8. Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismahel: Noli occidere nos: quia habemus thesauros in agro, frumenti, & hordei, & olei, & mellis. Et cessavit: & non interfecit eos cum fratribus suis.

9. Lacus autem, in quem projecerat Ismahel omnia cadavera virorum, quos percussit propter Godoliam, ipse est, quem fecit rex Asa propter Baasa regem Israel: ipsum replevit Ismahel filius Nathaniæ occisis.

10. Et captivas duxit Ismahel omnes reliquias populi, qui erant in Masphath: filias regis, & universum populum, qui remanserat in Masphath: quos commendaverat Nabuzardan princeps militiæ Godoliæ filio Ahicam. Et cepit eos Ismahel filius Nathaniæ, & abiit ut transiret ad filios Ammon.

11. Audivit autem Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, omne malum, quod fecerat Ismahel filius Nathaniæ.

12. Et assumptis universis viris, profecti sunt ut bellarent adversùm Ismahel filium Nathaniæ, & invenerunt eum ad aquas multas, quæ sunt in Gabaon.

13. Cùmque vidisset omnis populus, qui erat cum Ismahel, Johanan filium Caree, & universos principes bellatorum, qui erant cum eo, lætati sunt.

14. Et reversus est omnis populus, quem ceperat Ismahel, in Masphath: reversusque abiit ad Johanan filium Caree.

15. Ismahel autem filius Nathaniæ fugit cum octo viris à facie Johanan, & abiit ad filios Ammon.

16. Tulit ergo Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, universas reliquias vulgi, quas reduxerat ab Ismahel filio Nathaniæ de Masphath, postquam percussit Godoliam filium Ahicam: fortes viros ad prælium, & mulieres, & pueros, & eunuchos, quos reduxerat de Gabaon.

17. Et abierunt, & sederunt peregrinantes in Chamaam, quæ est juxta Bethlehem, ut pergerent, & introirent Ægyptum

18. à facie Chaldæorum: timebant enim eos, quia percusserat Ismahel filius Nathaniæ Godoliam filium Ahicam, quem præposuerat rex Babylonis in terra Juda.

CAPUT XLII.

Missus Jeremias ad orandum ac consulendum Dominum pro reliquiis Judæorum, respondet ipsos fore salvos si in Judæa maneant: si autem in Ægyptum fugiant, dicit eos omnes gladio, fame, & peste morituros.

1. ET ‡ accesserunt omnes principes bellatorum, & Johanan filius Caree, & Jezonias filius Osaiæ, & reliquum vulgus à parvo usque ad magnum: ‡ Tertio [illegible] belli. Eodem ann. 3417. Ant. Chr. 587.

2. Dixeruntque ad Jeremiam prophetam: Cadat oratio nostra in conspectu tuo: & ora pro nobis ad Dominum Deum tuum, pro universis reliquiis istis; quia derelicti sumus pauci de pluribus, sicut oculi tui nos intuentur:

3. Et annuntiet nobis Dominus Deus tuus viam, per quam pergamus, & verbum, quod faciamus.

4. Dixit autem ad eos Jeremias propheta: Audivi : ecce ego oro ad Dominum Deum vestrum secundùm verba vestra. Omne verbum, quodcumque responderit mihi, indicabo vobis : nec celabo vos quidquam.

5. Et illi dixerunt ad Jeremiam : Sit Dominus inter nos testis veritatis & fidei, si non juxta omne verbum, in quo miserit te Dominus Deus tuus ad nos, sic faciemus.

6. Sive bonum est, sive malum, voci Domini Dei nostri, ad quem mittimus te, obediemus : Ut benè sit nobis cùm audierimus vocem Domini Dei nostri.

7. Cùm autem completi essent decem dies, factum est verbum Domini ad Jeremiam.

8. Vocavitque Johanan filium Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, & universum populum à minimo usque ad magnum.

9. Et dixit ad eos : Hæc dicit Dominus Deus Israel, ad quem misistis me, ut prosternerem preces vestras in conspectu ejus:

10. Si quiescentes manseritis in terra hac, ædificabo vos, & non destruam ; plantabo, & non evellam : jam enim placatus sum super malo quod feci vobis.

11. Nolite timere à facie regis Babylonis, quem vos pavidi formidatis : nolite metuere eum, dicit Dominus: quia vobiscum sum ego, ut salvos vos faciam, & eruam de manu ejus.

12. Et dabo vobis misericordias, & miserebor vestri, & habitare vos faciam in terra vestra. ▲

13. Si autem dixeritis vos : Non habitabimus in terra ista, nec audiemus vocem Domini Dei nostri,

14. dicentes : Nequaquam, sed ad Terram Ægypti pergemus : ubi non videbimus bellum, & clangorem tubæ non audiemus, & famem non sustinebimus : & ibi habitabimus.

15. Propter hoc nunc audite verbum Domini reliquiæ Juda : Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel : Si posueritis faciem vestram ut ingrediamini Ægyptum, & intraveritis ut ibi habitetis:

16. gladius, quem vos formidatis, ibi comprehendet vos in terra Ægypti * : & fames, pro qua estis soliciti, adhærebit vobis in Ægypto, & ibi moriemini.

* Daturus enim erat Deus Ægyptum Nabuchodonosori ob diuturnã in Tyriis debellandis sibi navatam operam. Ezech. 29. 30. & 31.

17. Omnesque viri, qui posuerunt faciem suam ut ingrediantur Ægyptum, ut habitent ibi, morientur gladio, & fame, & peste : nullus de eis remanebit, nec effugiet à facie mali, quod ego afferam super eos.

18. Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel : Sicut conflatus est furor meus, & indignatio mea super habitatores Jerusalem : si conflabitur indignatio mea super vos, cùm ingressi fueritis Ægyptum, & eritis in jusjurandum, & in stuporem, & in maledictum, & in opprobrium : & nequaquam ultrà videbitis locum istum.

19. Verbum Domini super vos reliquiæ Juda : Nolite intrare Ægyptum : scientes scietis quia obtestatus sum vos hodie,

20. quia decepistis animas vestras : vos enim misistis me ad Dominum Deum nostrum, dicentes : Ora pro nobis ad Dominum Deum nostrum, & juxta omnia quæcumque dixerit tibi Dominus Deus noster, sic annuntia nobis, & faciemus.

21. Et annuntiavi vobis hodie, & non audistis vocem Domini Dei vestri, super universis pro quibus misit me ad vos.

22. Nunc ergo scientes scietis quia gladio, & fame, & peste moriemini in loco, ad quem voluistis intrare ut habitaretis ibi.

CAPUT XLIII.

Reliquiæ Judæorum non audientes Domini præceptum quod referebat Jeremias, proficiscuntur una cum Jeremia & Baruch in Ægyptum : ubi constitutus Jeremias vaticinatur regem Babylonis vastaturum terram Ægypti cum idolis suis, eique dominaturum.

1. FActum est autem, cùm complesset Jeremias loquens ad populum universos sermones Domini Dei eorum, pro quibus miserat eum Dominus Deus eorum ad illos, omnia verba hæc: Eodem ann. 3417.

2. dixit Azarias filius Osaiæ, & Johanan filius Caree, & omnes viri superbi, dicentes ad Jeremiam : Mendacium tu loqueris : non misit te Dominus Deus noster, dicens : Ne ingrediamini Ægyptum ut habitetis illic.

3. Sed Baruch filius Neriæ incitat te adversùm nos, ut tradat nos in manus Chaldæorum, ut interficiat nos, & traduci faciat in Babylonem.

4. Et non audivit Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, & universus populus vocem Domini, ut manerent in terra Juda.

5. Sed tollens Johanan filius Caree, & universi principes bellatorum, universus reliquiarum Juda, qui reversi fuerant de cunctis Gentibus, ad quas fuerant antè dispersi, ut habitarent in terra Juda:

6. viros, & mulieres, & parvulos, & filias regis, & omnem animam, quam reliquerat Nabuzardan princeps militiæ cum Godolia filio Ahicam filii Saphan, & Jeremiam prophetam, & Baruch filium Neriæ.

7. Et ingressi sunt terram Ægypti, quia non obedierunt voci Domini : & venerunt usque ad Taphnis.

8. Et factus est sermo Domini ad Jeremiam in Taphnis, dicens:

9. Sume lapides grandes in manu tua, & abscondes eos in crypta, quæ est sub muro latericio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentibus viris Judæis:

10. Et dices ad eos : Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel : Ecce ego mittam, & assumam Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum : & ponam thronum ejus super lapides istos, quos abscondi, & statuet solium suum super eos.

11. Veniensque percutiet terram Ægypti : quos in mortem, in mortem, & quos in captivitatem, in captivitatem : & quos in gladium, in gladium.

12. Et succendet ignem in delubris deorum Ægypti, & comburet ea, & captivos ducet illos : & amicietur terra Ægypti, sicut amicitur pastor pallio suo : & egredietur inde in pace.

13. Et conteret statuas domus Solis, quæ sunt in terra Ægypti : & delubra deorum Ægypti comburet igni.

CAPUT XLIV.

Judæi in Ægypto reprehensi à Jeremia super idololatria, obstinatè respondent unà cum multitudine mulierum, se permansuros in idololatria inveterata: quos Jeremias prædicit universos gladio & fame consumendos, regemque Ægypti tradendum in manus inimicorum suorum, ac terram Ægypti prorsùs vastandam.

1. Verbum, quod factum est per Jeremiam ad omnes Judæos, qui habitabant in terra Ægypti, habitantes in Magdalo*, & in Taphnis†, & in Memphis, & in terra Phatures*, dicens:

*Non procul à sinu Arabico. *Exod.* 14. 2. † Sive Daphnis, Pelusius. * Provincia Ægypti.

2. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Vos vidistis omne malum istud, quod adduxi super Jerusalem, & super omnes urbes Juda: & ecce desertæ sunt hodie, & non est in eis habitator:

3. Propter malitiam, quam fecerunt ut me ad iracundiam provocarent, & irent ut sacrificarent, & colerent deos alienos, quos nesciebant & illi, & vos, & patres vestri.

4. Et misi ad vos omnes servos meos prophetas de nocte consurgens, mittensque & dicens: Nolite facere verbum abominationis hujuscemodi, quam odivi.

5. Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam ut converterentur à malis suis, & non sacrificarent diis alienis.

6. Et conflata est indignatio mea & furor meus, & succensa est in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem: & versæ sunt in solitudinem & vastitatem secundùm diem hanc.

7. Et nunc hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Quare vos facitis malum grande hoc contra animas vestras, ut intereat ex vobis vir & mulier, parvulus & lactens de medio Judæ, nec relinquatur vobis quidquam residuum:

8. Provocantes me in operibus manuum vestrarum, sacrificando diis alienis in terra Ægypti, in quam ingressi estis ut habitetis ibi: & dispereatis, & sitis in maledictionem, & in opprobrium cunctis gentibus terræ?

9. Numquid obliti estis mala patrum vestrorum, & mala regum Juda, & mala uxorum ejus, & mala vestra, & mala uxorum vestrarum, quæ fecerunt in terra Juda, & in regionibus Jerusalem?

10. Non sunt mundati usque ad diem hanc: & non timuerunt, & non ambulaverunt in lege Domini, & in præceptis meis, quæ dedi coram vobis & coram patribus vestris.

11. Ideò hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: || Ecce ego ponam faciem meam in vobis in malum: & disperdam omnem Judam.

|| *Amos* 9. 4.

12. Et assumam reliquias Judæ, qui posuerunt facies suas ut ingrederentur terram Ægypti, & habitarent ibi: & consumentur omnes in terra Ægypti: cadent in gladio & in fame: & consumentur à minimo usque ad maximum, in gladio & in fame morientur: & erunt in jusjurandum, & in miraculum, & in maledictionem, & in opprobrium.

13. Et visitabo super habitatores terræ Ægypti, sicut visitavi super Jerusalem in gladio, & fame, & peste.

14. Et non erit qui effugiat, & sit residuus de reliquiis Judæorum, qui vadunt ut peregrinentur in terra Ægypti: & revertantur in terram Juda, ad quam ipsi elevant animas suas ut revertantur, & habitent ibi: non revertentur nisi qui fugerint.

15. Responderunt autem Jeremiæ omnes viri, scientes quòd sacrificarent uxores eorum diis alienis, & universæ mulieres, quarum stabat multitudo grandis, & omnis populus habitantium in terra Ægypti in Phatures, dicentes:

16. Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te:

17. sed facientes faciemus omne verbum quod egredietur de ore nostro, ut sacrificemus reginæ cœli, & libemus ei libamina, sicut fecimus nos, & patres nostri, reges nostri, & principes nostri in urbibus Juda, & in plateis Jerusalem: & saturati sumus panibus, & benè nobis erat, malumque non vidimus.

18. Ex eo autem tempore, quo cessavimus sacrificare reginæ cœli, & libare ei libamina, indigemus omnibus, & gladio, & fame consumpti sumus.

19. Quòd si nos sacrificamus reginæ cœli, & libamus ei libamina: numquid sine viris nostris fecimus ei placentas, ad colendum eam, & libandum ei libamina?

20. Et dixit Jeremias ad omnem populum, adversùm viros, & adversùm mulieres, & adversùm universam plebem, qui responderant ei verbum, dicens:

21. Numquid non sacrificium, quod sacrificastis in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem vos & patres vestri, reges vestri, & principes vestri, & populus terræ, horum recordatus est Dominus, & ascendit super cor ejus?

22. Et non poterat Dominus ultrà portare propter malitiam studiorum vestrorum, & propter abominationes, quas fecistis, & facta est terra vestra in desolationem, & in stuporem, & in maledictum, eò quòd non sit habitator, sicut est dies hæc.

23. Proptereà quòd sacrificaveritis idolis, & peccaveritis Domino: & non audieritis vocem Domini, & in lege, & in præceptis, & in testimoniis ejus non ambulaveritis: idcircò evenerunt vobis mala hæc, sicut est dies hæc.

24. Dixit autem Jeremias ad omnem populum, & ad universas mulieres: Audite verbum Domini omnis Juda, qui estis in terra Ægypti:

25. Hęc inquit Dominus exercituum Deus Israel, dicens: Vos, & uxores vestræ locuti estis ore vestro, & manibus vestris implestis, dicentes: Faciamus vota nostra, quæ vovimus, ut sacrificemus reginæ cœli, & libemus ei libamina: implestis vota vestra, & opere perpetrastis ea.

26. Ideò audite verbum Domini omnis Juda, qui habitatis in terra Ægypti: Ecce ego juravi in nomine meo magno, ait Dominus: quia nequaquam ultrà vocabitur nomen meum ex ore omnis viri Judæi, dicentis: Vivit Dominus Deus in omni terra Ægypti.

27. Ecce ego vigilabo super eos in malum, & non in bonum: & consumentur omnes viri Juda, qui sunt in terra Ægypti, gladio, & fame, donec penitùs consumantur.

28. Et qui fugerint gladium, revertentur de terra Ægypti in terram Juda viri pauci: &

ficient omnes reliquiæ Juda ingredientium terram Ægypti, ut habitent ibi, cujus sermo compleatur, meus, an illorum.

29. Et hoc vobis signum, ait Dominus, quòd visitem ego super vos in loco isto: ut sciatis quia verè complebuntur sermones mei contra vos in malum.

30. Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam Pharaonem Ephree * regem Ægypti in manu inimicorum ejus, & in manu quærentium animam illius: sicut tradidi Sedeciam regem Juda in manu Nabuchodonosor regis Babylonis inimici sui, & quærentis animam ejus.

* Sive Hophra filius Psammis, Necaonis nepos, de quo 4. Reg. 23. & alibi. Id autem tunc completũ est, cùm circa ann. 3415. ille Pharao ad urbem Memphim cum Amasi congressus victus & captus est, ac demùm strangulatus. *Herod. l. 2. & Diod. Sic. lib. 1.*

CAPUT XLV.

Deus per Jeremiam arguit Baruch, quòd quereretur se dolorem habere, & non requiem; cui tamen in ceterorum vastatione pollicetur securitatem.

1. VErbum, quod locutus est Jeremias propheta ad Baruch filium Neriæ, cùm scripsisset verba hæc † in libro ex ore Jeremiæ, anno quarto Joakim filii Josiæ regis Juda, dicens:

2. Hæc dicit Dominus Deus Israel ad te Baruch.

3. Dixisti: Væ misero mihi, quoniam addidit Dominus dolorem dolori meo: laboravi in gemitu meo, & requiem non inveni.

4. Hæc dicit Dominus: Sic dices ad eum: Ecce quos ædificavi, ego destruo: & quos plantavi, ego evello, & universam terram hanc.

5. Et tu quæris tibi grandia? noli quærere: quia ecce ego adducam malum super omnem carnem, ait Dominus: & dabo tibi animam tuam in salutem in omnibus locis, ad quæcumque perrexeris.

† Nempe posita *supra. c. 36.* estq; consolatoria hæc prophetia ad Baruch plus æquo de se sollicitum, ob ea quæ universo populo eventura audierat à Jeremia.

CAPUT XLVI.

Dominus per Jeremiam Pharaoni & Ægypto prænuntiat desolationem, quam inducet Nabuchodonosor, Judæis autem & filiis Israel consolationem tandem ac liberationem; universis verò Gentibus ad quas Deus illos ejecerat, vastationem.

1. QUod factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam contra Gentes,

2. ad Ægyptum, adversùm exercitum Pharaonis Nechao regis Ægypti, qui erat juxta fluvium Euphraten in Charcamis, quem percussit Nabuchodonosor rex Babylonis, in quarto anno * Joakim filii Josiæ regis Juda.

3. Præparate scutum, & clypeum, & procedite ad bellum.

4. Jungite equos, & ascendite equites: state in galeis, polite lanceas, induite vos loricis.

5. Quid igitur? vidi ipsos pavidos, & terga vertentes, fortes eorum cæsos: fugerunt concitì, nec respexerunt: terror undique, ait Dominus.

6. Non fugiat velox, nec salvari se putet fortis: Ad Aquilonem juxta flumen Euphraten victi sunt, & ruerunt.

7. Quis est iste, qui quasi flumen ascendit: & veluti fluviorum, intumescunt gurgites ejus?

Hæc prima prophetia de Nabuchodonosor statim effectu cõprobata. * Ann. M. 3397. Ant. Chr. 607. Joachimi 4. inchoante.

8. Ægyptus, fluminis instar ascendit, & velut flumina movebuntur fluctus ejus, & dicet: Ascendens operiam terram: perdam civitatem, & habitatores.

9. Ascendite equos, & exultate in curribus, & procedant fortes, Æthiopia & Libyes tenentes scutum, & Lydii arripientes & jacientes sagittas.

10. Dies autem ille Domini Dei exercituum, dies ultionis, ut sumat vindictam de inimicis suis: devorabit gladius, & saturabitur, & inebriabitur sanguine eorum: victima enim Domini Dei exercituum in terra Aquilonis juxta flumen Euphraten.

11. Ascende in Galaad, & tolle resinam, virgo filia Ægypti: frustra multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi.

12. Audierunt Gentes ignominiam tuam, & ululatus tuus replevit terram: quia fortis impegit in fortem, & ambo pariter conciderunt.

13. Verbum * quod locutus est Dominus ad Jeremiam prophetam, super eo quod venturus esset Nabuchodonosor rex Babylonis & percussurus terram Ægypti.

14. Annuntiate Ægypto, & auditum facite in Magdalo ||, & resonet in Memphis, & in Taphnis, dicite: Sta, & præpara te, quia devorabit gladius ea, quæ per circuitum tuum sunt.

15. Quare computruit fortis tuus? non stetit: quoniam Dominus subvertit eum.

16. Multiplicavit ruentes, ceciditque vir ad proximum suum: & dicent: Surge, & revertamur ad populum nostrum: & ad terram nativitatis nostræ, à facie gladii columbæ.

17. Vocate nomen Pharaonis regis Ægypti, tumultum adduxit tempus.

18. Vivo ego (inquit rex, Dominus exercituum nomen ejus) quoniam sicut Thabor in montibus, & sicut Carmelus in mari, veniet.

19. Vasa transmigrationis fac tibi habitatrix filia Ægypti: quia Memphis in solitudinem erit, & deseretur, & inhabitabilis erit.

20. Vitula elegans atque formosa Ægyptus: stimulator ab Aquilone veniet ei.

21. Mercenarii quoque ejus, qui versabantur in medio ejus, quasi vituli saginati versi sunt, & fugerunt simul, nec stare potuerunt: quia dies interfectionis eorum venit super eos, tempus visitationis eorum.

22. Vox ejus quasi æris sonabit: quoniam cum exercitu properabunt, & cum securibus venient ei, quasi cædentes ligna.

23. Succiderunt saltum ejus, ait Dominus, qui supputari non potest: multiplicati sunt super locustas, & non est eis numerus.

24. Confusa est filia Ægypti, & tradita in manus populi Aquilonis.

25. Dixit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego visitabo super tumultum Alexandriæ, & super Pharaonem, & super Ægyptum, & super deos ejus, & super reges ejus, & super Pharaonem, & super eos, qui confidunt in eo.

26. Et dabo eos in manus quærentium animam eorum, & in manus Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manus servorum ejus: & post hæc habitabitur || sicut diebus pristinis, ait Dominus.

* Hæc 2. est prophetia de Nabuchodonosor, quæ non nisi post captã Tyrum completa est, anno captivitatis Jechoniæ 27. *Ezech. 29. 19.* || *V. sup. 44. 1.*

|| *Ezech. 29. 13.*

27. || Et

|| Isaia.43. 1. & 44. 2. 27. || Et tu ne timeas serve meus Jacob, & ne paveas Israel: quia ecce ego salvum te faciam de longinquo, & semen tuum de terra captivitatis tuæ: & revertetur Jacob, & requiescet, & prosperabitur: & non erit qui exterreat eum.

28. Et tu noli timere serve meus Jacob, ait Dominus: quia tecum ego sum, quia ego consumam cunctas gentes, ad quas ejeci te: te verò non consumam, sed castigabo te in judicio, nec quasi innocenti parcam tibi.

CAPUT XLVII.

Vastatio prædicitur Palæsthinorum, Tyri, Sidonis, Gazæ, & Ascalonis.

1. QUod factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam contra Palæsthinos antequam percuteret Pharao Gazam:

2. Hæc dicit Dominus: Ecce aquæ ascendunt ab Aquilone, & erunt quasi torrens inundans, & operient terram, & plenitudinem ejus, urbem & habitatores ejus: clamabunt homines, & ululabunt omnes habitatores terræ,

3. à strepitu pompæ armorum, & bellatorum ejus, à commotione quadrigarum ejus, & multitudine rotarum illius. Non respexerunt patres filios manibus dissolutis

4. pro adventu diei, in quo vastabuntur omnes Philisthiim, & dissipabitur Tyrus, & Sidon cum omnibus reliquis auxiliis suis, depopulatus est enim Dominus Palæsthinos, || reliquias insulæ Cappadociæ. || Deut.2.23 Amos 9.7.

5. Venit calvitium super Gazam: conticuit Ascalon, & reliquiæ vallis earum, usquequo concideris?

6. O mucro Domini usquequò non quiesces? Ingredere in vaginam tuam, refrigerare, & sile.

7. Quomodo quiescet, cùm Dominus præceperit ei adversùs Ascalonem, & adversùs maritimas ejus regiones, ibique condixerit illi?

CAPUT XLVIII.

Prædicit Dominus vastationem Moab, & omnium urbium ejus, sed in novissimis diebus captivitatem ipsorum relaxandam: maledictus dicitur faciens opus Domini fraudulenter, & gladium suum à sanguine prohibens.

v. Sup.27. & Ezec.25 1. AD Moab hęc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Væ super Nabo, quoniam vastata est, & confusa: capta est Cariathaim: confusa est fortis, & tremuit.

2. Non est ultrà exultatio in Moab contra Hesebon: cogitaverunt malum. Venite, & disperdamus eam de gente: ergo silens conticesces, sequeturque te gladius.

3. Vox clamoris de Oronaim: vastitas, & contritio magna.

4. Contrita est Moab: annuntiate clamorem parvulis ejus.

5. Per ascensum enim Luith plorans ascendet in fletu: quoniam in descensu Oronaim hostes ululatum contritionis audierunt:

|| Sup.17.6 6. Fugite, salvate animas vestras: & eritis || quasi myricæ in deserto.

7. Pro eo enim quòd habuisti fiduciam in munitionibus tuis, & in thesauris tuis, tu quoque capieris: & ibit Chamos in transmigrationem, sacerdotes ejus, & principes ejus simul.

8. Et veniet prædo ad omnem urbem, & urbs nulla salvabitur: & peribunt valles, & dissipabuntur campestria: quoniam dixit Dominus.

9. Date florem Moab, quia florens egredietur: & civitates ejus desertæ erunt, & inhabitabiles.

10. Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter: & maledictus, qui prohibet gladium suum à sanguine.

11. Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requievit in fæcibus suis: nec transfusus est de vase in vas, & in transmigrationem non abiit: idcircò permansit gustus ejus in eo, & odor ejus non est immutatus.

12. Proptereà ecce dies veniunt, dicit Dominus: & mittam ei ordinatores, & stratores laguncularum, & sternent eum, & vasa ejus exhaurient, & lagunculas eorum collident.

13. Et confundetur Moab à Chamos, || sicut confusa est domus Israel à Bethel, in qua habebat fiduciam. || 3.Reg.12.29.

14. Quomodò dicitis: || Fortes sumus, & viri robusti ad præliandum? || Isai.16.6.

15. Vastata est Moab, & civitates illius succiderunt: & electi juvenes ejus descenderunt in occisionem: ait rex, Dominus exercituum nomen ejus.

16. Propè est interitus Moab ut veniat: & malum ejus velociter accurret nimis.

17. Consolamini eum omnes, qui estis in circuitu ejus; & universi, qui scitis nomen ejus, dicite: Quomodo confracta est virga fortis, baculus gloriosus?

18. Descende de gloria, & sede in siti habitatio filiæ Dibon: quoniam vastator Moab ascendit ad te, dissipavit munitiones tuas.

19. In via sta, & prospice habitatio Aroer: interroga fugientem: & ei, qui evasit, dic: Quid accidit?

20. Confusus est Moab, quoniam victus est: ululate, & clamate, annuntiate in Arnon, quoniam vastata est Moab.

21. Et judicium venit ad terram campestrem: super Helon, & super Jasa, & super Mephaath,

22. & super Dibon, & super Nabo, & super domum Deblathaim,

23. & super Cariathaim, & super Bethgamul, & super Bethmaon,

24. & super Carioth, & super Bosra: & super omnes civitates terræ Moab, quæ longè, & quæ propè sunt.

25. Abscissum est cornu Moab, & brachium ejus contritum est, ait Dominus.

26. Inebriate eum, quoniam contra Dominum erectus est: & allidet manum Moab in vomitu suo, & erit in derisum etiam ipse.

27. Fuit enim in derisum tibi Israel: quasi inter fures reperisses eum: propter verba ergo tua, quæ adversùm illum locutus es, captivus duceris.

28. Relinquite civitates, & habitate in Petra habitatores Moab: & estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis.

29. || Audivimus superbiam Moab, superbus est valdè: sublimitatem ejus, & arro- || Isai.16.

gan-

gantiam, & superbiam, & altitudinem cordis ejus.

30. Ego scio, ait Dominus, jactantiam ejus: & quòd non sit juxta eam virtus ejus, nec juxta quod poterat conata sit facere.

31. Ideò super Moab ejulabo, & ad Moab universam clamabo, ad viros muri fictilis lamentantes.

32. De planctu Jazer plorabo tibi vinea Sabama: propagines tuæ transierunt mare, usque ad mare Jazer pervenerunt: super messem tuam, & vindemiam tuam prædo irruit.

|| Is. 16. 10. 33. || Ablata est lætitia & exultatio de Carmelo, & de terra Moab, & vinum de torcularibus sustuli: nequaquam calcator uvæ solitum celeuma cantabit.

34. De clamore Hesebon usque Eleale, & Jasa, dederunt vocem suam: à Segor usque ad Oronaim vitula consternante: aquæ quoque Nemrim pessimæ erunt.

35. Et auferam de Moab, ait Dominus, offerentem in excelsis, & sacrificantem diis ejus.

36. Propereà cor meum ad Moab quasi tibiæ resonabit: & cor meum ad viros muri fictilis dabit sonitum tibiarum: || quia plus fecit quàm potuit, idcircò perierunt.

|| V. sup. v. 10. & Is. 16. 6. || Isai. 15. 2. Ezec. 7. 18.

37. || Omne enim caput calvitium, & omnis barba rasa erit: in cunctis manibus colligatio, & super omne dorsum cilicium.

38. Super omnia tecta Moab, & in plateis ejus omnis planctus: quoniam contrivi Moab sicut vas inutile, ait Dominus.

39. Quomodo victa est, & ululaverunt? quomodo dejecit cervicem Moab, & confusus est? Eritque Moab in derisum, & in exemplum omnibus in circuitu suo.

40. Hæc dicit Dominus: Ecce quasi aquila volabit, & extendet alas suas ad Moab.

41. Capta est Carioth, & munitiones comprehensæ sunt: & erit cor fortium Moab in die illa, sicut cor mulieris parturientis.

42. Et cessabit Moab esse populus: quoniam contra Dominum gloriatus est.

43. Pavor, & fovea, & laqueus super te ò habitator Moab, dicit Dominus.

|| Is. 24. 18. 44. || Qui fugerit à facie pavoris, cadet in foveam: & qui conscenderit de fovea, capietur laqueo: adducam enim super Moab annum visitationis eorum, ait Dominus.

45. In umbra Hesebon steterunt de laqueo fugientes: quia ignis egressus est de Hesebon, & flamma de medio Sion, & devorabit partem Moab, & verticem filiorum tumultus.

46. Væ tibi Moab, periisti popule Chamos: quia comprehensi sunt filii tui, & filiæ tuæ in captivitatem.

47. Et convertam captivitatem Moab in novissimis diebus, ait Dominus. Hucusque judicia Moab.

CAPUT XLIX.

Desolatio Ammon, Idumææ, Damasci, Cedar, regnorumque Asor & Ælam prænuntiatur; captivitas autem filiorum Ammon ac Ælam tandem solvenda.

Vid. supr. 27. & Ezech. 25. 1. AD filios Ammon: Hæc dicit Dominus: Numquid non filii sunt Israel? aut hæres non est ei? Cur igitur hæreditate possedit Melchom, Gad: & populus ejus in urbibus ejus habitavit?

2. Ideò ecce dies veniunt, dicit Dominus: & auditum faciam super Rabbath filiorum Ammon fremitum prælii, & erit in tumultum dissipata, filiæque ejus igni succendentur, & possidebit Israel possessores suos, ait Dominus.

3. Ulula Hesebon, quoniam vastata est Hai: clamate filii Rabbath, accingite vos ciliciis: plangite & circuite per sepes: quoniam Melchom in transmigrationem ducetur, sacerdotes ejus & principes ejus simul.

4. Quid gloriaris in vallibus? defluxit vallis tua, filia delicata, quæ confidebas in thesauris tuis, & dicebas: Quis veniet ad me?

5. Ecce ego inducam super te terrorem, ait Dominus Deus exercituum, ab omnibus qui sunt in circuitu tuo: & dispergemini singuli à conspectu vestro, nec erit qui congreget fugientes.

6. Et post hæc reverti faciam captivos filiorum Ammon, ait Dominus.

7. Ad Idumæam. Hæc dicit Dominus exercituum: Numquid non ultrà est sapientia in Theman? Periit consilium à filiis, inutilis facta est sapientia eorum. Anno M. 3417. Ant. Chr. 587. v. Ezech. 25. 12.

8. Fugite & terga vertite, descendite in voraginem habitatores Dedan: quoniam perditionem Esau adduxi super eum, tempus visitationis ejus.

9. Si vindemiatores venissent super te, non reliquissent racemum: si fures in nocte, rapuissent quod sufficeret sibi.

10. Ego verò discooperui Esau, revelavi abscondita ejus, & celari non poterit: vastatum est semen ejus, & fratres ejus, & vicini ejus, & non erit.

11. Relinque pupillos tuos: ego faciam eos vivere: & viduæ tuæ in me sperabunt.

12. Quia hæc dicit Dominus: Ecce quibus non erat judicium ut biberent calicem, bibentes bibent: & tu quasi innocens relinqueris? non eris innocens, sed bibens bibes.

13. Quia per memetipsum juravi, dicit Dominus, quòd in solitudinem, & in opprobrium, & in desertum, & in maledictionem erit Bosra: & omnes civitates ejus erunt in solitudines sempiternas.

14. || Auditum audivi à Domino, & legatus ad Gentes missus est: Congregamini, & venite contra eam, & consurgamus in prælium: || Abd. 1. 1.

15. Ecce enim parvulum dedi te in Gentibus, contemptibilem inter homines.

16. Arrogantia tua decepit te, & superbia cordis tui: qui habitas in cavernis petræ, & apprehendere niteris altitudinem collis: || cùm exaltaveris quasi aquila nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus. || Abd. 1. 4.

17. Et erit Idumæa deserta: omnis qui transibit per eam, stupebit, & sibilabit super omnes plagas ejus.

18. || Sicut subversa est Sodoma, & Gomorrha, & vicinæ ejus, ait Dominus: non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius hominis. || Gen. 19. 20

19. Ecce quasi leo ascendet de superbia Jordanis ad pulchritudinem robustam: quia subitò currere faciam eum ad illam: & quis erit electus, quem præponam ei? quis enim similis mei? & quis sustinebit me? || & quis est iste pastor, qui resistat vultui meo? || Job 41. 1.

20. Propterea audite consilium Domini, quod

iniit

iniit de Edom: & cogitationes ejus, quas cogitavit de habitatoribus Theman: Si non dejecerint eos parvuli gregis, nisi dissipaverint cum eis habitaculum eorum.

21. A voce ruinæ eorum commota est terra: clamor in mari rubro auditus est vocis ejus.

22. Ecce quasi aquila ascendet, & avolabit: & expandet alas suas super Bosran: & erit cor fortium Idumææ in die illa, quasi cor mulieris parturientis.

23. Ad Damascum: Confusa est Emath, & Arphad: quia auditum pessimum audierunt, turbati sunt in mari: præ solicitudine quiescere non potuit.

24. Dissoluta est Damascus, versa est in fugam, tremor apprehendit eam: angustia & dolores tenuerunt eam quasi parturientem.

25. Quomodo dereliquerunt civitatem laudabilem, urbem lætitiæ?

26. Ideò cadent juvenes ejus in plateis ejus: & omnes viri prælii conticescent in die illa, ait Dominus exercituum.

27. Et succendam ignem in muro Damasci, & devorabit mœnia Benadad.

28. Ad Cedar, & ad regna Asor, quæ percussit Nabuchodonosor rex Babylonis. Hæc dicit Dominus: Surgite, & ascendite ad Cedar, & vastate filios Orientis.

29. Tabernacula eorum, & greges eorum capient: pelles eorum, & omnia vasa eorum, & camelos eorum tollent sibi: & vocabunt super eos formidinem in circuitu.

30. Fugite, abite vehementer, in voraginibus sedete, qui habitatis Asor, ait Dominus: iniit enim contra vos Nabuchodonosor rex Babylonis consilium, & cogitavit adversùm vos cogitationes.

31. Consurgite, & ascendite ad gentem quietam, & habitantem confidenter, ait Dominus: non ostia, nec vectes eis: soli habitant.

32. Et erunt cameli eorum in direptionem, & multitudo jumentorum in prædam: & dispergam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi in comam: & ex omni confinio eorum adducam interitum super eos, ait Dominus.

33. Et erit Asor in habitaculum draconum, deserta usque in æternum: non manebit ibi vir, nec incolet eam filius hominis.

34. Quod * factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam adversùs Ælam in principio regni Sedeciæ regis Juda, dicens:

35. Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego confringam arcum Ælam, & summam fortitudinem eorum.

36. Et inducam super Ælam quatuor ventos à quatuor plagis cœli: & ventilabo eos in omnes ventos istos: & non erit gens, ad quam non perveniant profugi Ælam.

37. Et pavere faciam Ælam coram inimicis suis, & in conspectu quærentium animam eorum: & adducam super eos malum, iram furoris mei, dicit Dominus: & mittam post eos gladium donec consumam eos.

38. Et ponam solium meum in Ælam, & perdam inde reges & principes, ait Dominus.

39. In novissimis autem diebus reverti faciam captivos Ælam, dicit Dominus.

* Ann. M. 3405. Ant. Chr. 599. Elimais provincia sita est ad flu. Ulai sive Euleum, cujus Metropolis Susa. Eam Astyagi Nabuchodon. ademit & Chaldæorum imperio subjecit. *Sap.* 25.25. *cum Dan.* 8.2. Elamitis verò posteà copias suas cum Medis, adversùs Babylonios cōjungentibus. *Isai.* 21.2. Sublato rege eorum, sub Cyro, Deus in Ælā solium suū reposuit; ejusq; metropolis Susan, Persarū facta est regia, ut nos docet Strabo, *lib.* 15.

CAPUT L.

Babylon quæ in captivitate affligit filios Israel, his in terram suam feliciter reductis, penitus vastabitur à regibus Aquilonis.

1. † VErbum, quod locutus est Dominus de Babylone, & de terra Chaldæorum, in manu Jeremiæ prophetæ.

2. Annuntiate in Gentibus, & auditum facite: levate signum, prædicate, & nolite celare: dicite: Capta est Babylon, confusus est Bel, victus est Merodach, confusa sunt sculptilia ejus, superata sunt idola eorum.

3. Quoniam ascendit contra eam gens ab Aquilone, quæ ponet terram ejus in solitudinem: & non erit qui habitet in ea ab homine usque ad pecus: & moti sunt, & abierunt.

4. In diebus illis, & in tempore illo, ait Dominus: venient filii Israel, ipsi & filii Juda simul: ambulantes & flentes properabunt, & Dominum Deum suum quærent.

5. In Sion interrogabunt viam, huc facies eorum. Venient, & apponentur ad Dominum fœdere sempiterno, quod nulla oblivione delebitur.

6. Grex perditus factus est populus meus: pastores eorum seduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus: de monte in collem transierunt, obliti sunt cubilis sui.

7. Omnes, qui invenerant, comederunt eos: & hostes eorum dixerunt: Non peccavimus: pro eo quòd peccaverunt Domino decori justitiæ, & expectationi patrum eorum à Domino.

8. Recedite de medio Babylonis, & de terra Chaldæorum egredimini: & estote quasi hœdi ante gregem.

9. Quoniam ecce ego suscito, & adducam in Babylonem congregationem Gentium magnarum de terra Aquilonis: & præparabuntur adversùs eam, & inde capietur: sagitta ejus, quasi viri fortis interfectoris, non revertetur vacua.

10. Et erit Chaldæa in prædam: omnes vastantes eam replebuntur, ait Dominus.

11. Quoniam exultatis, & magna loquimini, diripientes hæreditatem meam: quoniam effusi estis sicut vituli super herbam, & mugistis sicut tauri.

12. Confusa est mater vestra nimis, & adæquata pulveri, quæ genuit vos: ecce novissima erit in Gentibus, deserta, invia, & arens.

13. Ab ira Domini non habitabitur, sed redigetur tota in solitudinem: omnis, qui transibit per Babylonem, stupebit, & sibilabit super universis plagis ejus.

14. Præparamini contra Babylonem per circuitum omnes qui tenditis arcum: debellate eam, non parcatis jaculis: quia Domino peccavit.

15. Clamate adversùs eam, ubique dedit manum, ceciderunt fundamenta ejus, destructi sunt muri ejus, quoniam ultio Domini est: ultionem accipite de ea; sicut fecit, facite ei.

16. Disperdite satorem de Babylone, & tenentem falcem in tempore messis: à facie

† Ann. M. 3409. Ant. Chr. 595. Ad eadem de Babylone vaticinia spectant, quæ prædicta jam erant ab *Isaia* c. 45. 46. 47. *& alibi*. sed quāto tempora accedebāt propiùs, tantò distinctiùs revelata.

gladii columbæ unusquisque ad populum suum convertetur, & singuli ad terram suam fugient.

17. Grex dispersus Israel, leones ejecerunt eum: primus comedit eum rex Assur: iste novissimus exossavit eum, Nabuchodonosor rex Babylonis.

18. Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego visitabo regem Babylonis, & terram ejus, sicut visitavi regem Assur:

19. & reducam Israel ad habitaculum suum: & pascetur Carmelum & Basan, & in monte Ephraim & Galaad saturabitur anima ejus.

20. In diebus illis, & in tempore illo, ait Dominus: quæretur iniquitas Israel, & non erit: & peccatum Juda, & non invenietur: quoniam propitius ero eis, quos reliquero.

21. Super terram dominantium ascende, & super habitatores ejus visita, dissipa, & interfice quæ post eos sunt, ait Dominus: & fac juxta omnia, quæ præcepi tibi.

22. Vox belli in terra, & contritio magna.

23. Quomodo confractus est, & contritus malleus universæ terræ? quomodo versa est in desertum Babylon in Gentibus?

24. Illaqueavi te, & capta es Babylon, & nesciebas: inventa es & apprehensa: quoniam Dominum provocasti.

25. Aperuit Dominus thesaurum suum, & protulit vasa iræ suæ: quoniam opus est Domino Deo exercituum in terra Chaldæorum.

26. Venite ad eam ab extremis finibus, aperite ut exeant qui conculcent eam: tollite de via lapides, & redigite in acervos, & interficite eam: nec sit quidquam reliquum.

27. Dissipate universos fortes ejus, descendant in occisionem: væ eis, quia venit dies eorum, tempus visitationis eorum.

28. Vox fugientium, & eorum, qui evaserunt de terra Babylonis, ut annuntient in Sion ultionem Domini Dei nostri, ultionem templi ejus.

29. Annuntiate in Babylonem plurimis, omnibus qui tendunt arcum: consistite adversùs eam per gyrum, & nullus evadat: reddite ei secundùm opus suum: juxta omnia quæ fecit, facite illi: quia contra Dominum erecta est, adversùm Sanctum Israel.

30. Idcircò cadent juvenes ejus in plateis ejus: & omnes viri bellatores ejus conticescent in die illa, ait Dominus.

31. Ecce ego ad te superbe, dicit Dominus Deus exercituum: quia venit dies tuus, tempus visitationis tuæ.

32. Et cadet superbus, & corruet, & non erit qui suscitet eum: & succendam ignem in urbibus ejus, & devorabit omnia in circuitu ejus.

33. Hæc dicit Dominus exercituum: Calumniam sustinent filii Israel, & filii Juda simul: omnes, qui ceperunt eos, tenent, nolunt dimittere eos.

34. Redemptor eorum fortis, Dominus exercituum nomen ejus, judicio defendet causam eorum, ut exterreat terram, & commoveat habitatores Babylonis.

35. Gladius ad Chaldæos, ait Dominus, & ad habitatores Babylonis, & ad principes, & ad sapientes ejus.

36. Gladius ad divinos ejus, qui stulti erunt: gladius ad fortes illius, qui timebunt.

37. Gladius ad equos ejus, & ad currus ejus, & ad omne vulgus, quod est in medio ejus: & erunt quasi mulieres: gladius ad thesauros ejus, qui diripientur.

38. Siccitas super aquas ejus erit, & arescent: *quia terra sculptilium est, & in portentis gloriantur.

*Quia Cyrus abducto flumine, alveū Euphratis duorum stadiorum latitudine per urbem tendentē, pervium reddidit. *Herod. l. 1. Xenoph. instit. l. 7. v. infr. 31. 32. & 36. Gen. 19. 24.*

39. Propterea habitabunt dracones cum faunis ficariis: & habitabunt in ea struthiones: & non inhabitabitur ultrà usque in sempiternum, nec extruetur usque ad generationem, & generationem.

40. ‖ Sicut subvertit Dominus Sodomam & Gomorrham, & vicinas ejus, ait Dominus: non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius hominis.

41. Ecce populus venit ab Aquilone, & gens magna, & reges multi consurgent à finibus terræ.

42. Arcum & scutum apprehendent: crudeles sunt & immisericordes: vox eorum quasi mare sonabit: & super equos ascendent, sicut vir paratus ad prælium contra te filia Babylon.

43. Audivit rex Babylonis famam eorum, & dissolutæ sunt manus ejus: angustia apprehendit eum, dolor quasi parturientem.

44. ‖ Ecce quasi leo ascendet de superbia Jordanis ad pulchritudinem robustam: quia subitò currere faciam eum ad illam: & quis erit electus, quem præponam ei? quis est enim similis mei? & quis sustinebit me? ‖ & quis est iste pastor, qui resistat vultui meo? ‖ *Sup. 49. 19.* ‖ *Job 41. 1.*

45. Propterea audite consilium Domini, quod mente concepit adversùm Babylonem: & cogitationes ejus, quas cogitavit super terram Chaldæorum: Nisi detraxerint eos parvuli gregum, nisi dissipatum fuerit cum ipsis habitaculum eorum.

46. A voce captivitatis Babylonis commota est terra, & clamor inter Gentes auditus est.

CAPUT LI.

Mala à regibus Medorum Babyloni imminentia, prædicuntur.

1. HÆc dicit Dominus: Ecce ego suscitabo super Babylonem & super habitatores ejus, qui cor suum levaverunt contra me, quasi ventum pestilentem. Eodem ann. 3409.

2. Et mittam in Babylonem ventilatores, & ventilabunt eam & demolientur terram ejus: quoniam venerunt super eam undique in die afflictionis ejus.

3. Non tendat qui tendit arcum suum, & non ascendat loricatus, nolite parcere juvenibus ejus, interficite omnem militiam ejus.

4. Et cadent interfecti in terra Chaldæorum,

rum, & vulnerati in regionibus ejus.
5. Quoniam non fuit viduatus Israel &
Juda à Deo suo Domino exercituum : ter-
ra autem eorum repleta est delicto à San-
cto Israel.
6. Fugite de medio Babylonis, & salvet
unusquisque animam suam : nolite tacere
super iniquitatem ejus : quoniam tempus ul-
tionis est à Domino, vicissitudinem ipse re-
tribuet ei.
7. Calix aureus Babylon in manu Domi-
ni, inebrians omnem terram : de vino
ejus biberunt Gentes, & ideò commotæ
sunt.
|| Isaiæ 21. 9. Apoc. 14. 8. 8. || Subitò cecidit Babylon, & contrita
est : ululate super eam, tollite resinam ad do-
lorem ejus, si fortè sanetur.
9. Curavimus Babylonem, & non est sa-
nata : derelinquamus eam, & eamus unus-
quisque in terram suam : quoniam pervenit
usque ad cœlos judicium ejus, & elevatum
est usque ad nubes.
10. Protulit Dominus justitias nostras: ve-
nite, & narremus in Sion opus Domini Dei
nostri.
11. Acuite sagittas, implete pharetras: sus-
citavit Dominus spiritum regum Medorum :
& contra Babylonem mens ejus est ut per-
dat eam, quoniam ultio Domini est, ultio
templi sui.
12. Super muros Babylonis levate signum,
augete custodiam: levate custodes, præpara-
te insidias: quia cogitavit Dominus, & fecit
quæcumque locutus est contra habitatores
Babylonis.
13. Quæ habitas super aquas multas, lo-
cuples in thesauris: venit finis tuus pedalis
præcisionis tuæ.
|| Amos 6. 8. 14. || Juravit Dominus exercituum per
animam suam : Quoniam replebo te homi-
nibus quasi brucho, & super te celeuma
cantabitur.
|| Gen. 1. 1. 15. || Qui fecit terram in fortitudine sua,
præparavit orbem in sapientia sua, & pru-
dentia sua extendit cœlos.
16. Dante eo vocem, multiplicantur aquæ
in cœlo: qui levat nubes ab extremo terræ,
fulgura in pluviam fecit, & produxit ven-
tum de thesauris suis.
17. Stultus factus est omnis homo à scien-
tia: confusus est omnis conflator in sculptili :
quia mendax est conflatio eorum, nec est
spiritus in eis.
18. Vana sunt opera, & risu digna, in tem-
pore visitationis suæ peribunt.
19. Non sicut hæc, pars Jacob : quia qui
fecit omnia, ipse est, & Israel sceptrum hæ-
reditatis ejus : Dominus exercituum nomen
ejus.
20. Collidis tu mihi vasa belli, & ego
collidam in te Gentes, & disperdam in te
regna:
21. & collidam in te equum, & equitem
ejus : & collidam in te currum, & ascen-
sorem ejus:
22. & collidam in te virum & mulierem:
& collidam in te senem & puerum: & colli-
dam in te juvenem & virginem:
23. & collidam in te pastorem & gre-
gem ejus : & collidam in te agricolam &
jugales ejus: & collidam in te duces & ma-
gistratus.
24. Et reddam Babyloni, & cunctis habi-
tatoribus Chaldææ omne malum suum, quod
fecerunt in Sion, in oculis vestris, ait Do-
minus.
25. Ecce ego ad te mons pestifer, ait Do-
minus, qui corrumpis universam terram : &
extendam manum meam super te, & evol-
vam te de petris, & dabo te in montem
combustionis.
26. Et non tollent de te lapidem in angu-
lum, & lapidem in fundamenta, sed perdi-
tus in æternum eris, ait Dominus.
27. Levate signum in terra: clangite buc-
cina in Gentibus, sanctificate super eam Gen-
tes: annuntiate contra illam regibus Ararat,
Menni, & Ascenez: numerate contra eam
Taphsar, adducite equum quasi bruchum acu-
leatum.
28. Sanctificate contra eam Gentes, reges
Mediæ, duces ejus, & universos magi-
stratus ejus, cunctamque terram potestatis
ejus.
29. Et commovebitur terra, & conturbabi-
tur: quia evigilabit contra Babylonem cogi-
tatio Domini ut ponat Terram Babylonis de-
sertam & inhabitabilem.
30. Cessaverunt fortes Babylonis à prælio,
habitaverunt in præsidiis: devoratum est ro-
bur eorum, & facti sunt quasi mulieres : in-
censa sunt tabernacula ejus, contriti sunt ve-
ctes ejus.
31. Currens obviam currenti veniet * : & * Tanta enim erat urbis magnitudo, ut cùm capte essent extremitates, ii cum mediâ habitabant id nō animadverterent, cum die festo agitarētur convivia. Infra 39. Herod. l. 1. || v. Sup. 50. 18.
nuntius obvius nuntianti : ut annuntiet regi
Babylonis quia capta est civitas ejus à sum-
mo usque ad summum :
32. & vada præoccupata sunt, || & palu-
des incensæ sunt igni, & viri bellatores con-
turbati sunt.
33. Quia hæc dicit Dominus exercituum,
Deus Israel: Filia Babylonis quasi area, tem-
pus trituræ ejus: adhuc modicum, & veniet
tempus messionis ejus.
34. Comedit me, devoravit me Nabucho-
donosor rex Babylonis : reddidit me quasi
vas inane, absorbuit me quasi draco, reple-
vit ventrem suum teneritudine mea, & eje-
cit me.
35. Iniquitas adversùm me, & caro mea
super Babylonem, dicit habitatio Sion : &
sanguis meus super habitatores Chaldææ, di-
cit Jerusalem.
36. Propterea hæc dicit Dominus : Ecce
ego judicabo causam tuam, & ulciscar ultio-
nem tuam, & desertum faciam mare || ejus, || v. Sup. 50. 38.
& siccabo venam ejus.
37. Et erit Babylon in tumulos, habitatio
draconum, stupor, & sibilus, eò quòd non sit
habitator.
38. Simul ut leones rugient, excutient co-
mas veluti catuli leonum.
39. In calore eorum ponam potus eorum,
& inebriabo eos, || ut sopiantur, & dormiant || Infr. 5...
somnum sempiternum, & non consurgant,
dicit Dominus.
40. Deducam eos quasi agnos ad victimam,
& quasi arietes cum hœdis.
41. Quomodo capta est Sesach, & com-
prehensa est inclyta universæ terræ ? quo-
modo facta est in stuporem Babylon inter
Gentes?
42. Ascendit super Babylonem mare, mul-
titudine fluctuum ejus operta est.

43. Fa-

Digitized by Google

43. Factæ sunt civitates ejus in stuporem, terra inhabitabilis & deserta, terra in qua nullus habitet, nec transeat per eam filius hominis.

44. Et visitabo super Bel in Babylone, & ejiciam quod absorbuerat de ore ejus, & non confluent ad eum ultrà Gentes, siquidem & murus Babylonis corruet.

45. Egredimini de medio ejus populus meus: ut salvet unusquisque animam suam ab ira furoris Domini.

46. Et ne fortè mollescat cor vestrum, & timeatis auditum, qui audietur in terra: & veniet in anno auditio *, & post hunc annum auditio: & iniquitas in terra, & dominator super dominatorem.

47. Propterea ecce dies veniunt, & visitabo super sculptilia Babylonis: & omnis terra ejus confundetur, & universi interfecti ejus cadent in medio ejus.

48. Et laudabunt super Babylonem cœli & terra, & omnia quæ in eis sunt: quia ab Aquilone venient ei prædones, ait Dominus.

49. Et quomodo fecit Babylon ut caderent occisi in Israel: sic de Babylone cadent occisi in universa terra.

50. Qui fugistis gladium, venite, nolite stare: recordamini procul Domini, & Jerusalem ascendat super cor vestrum.

51. Confusi sumus, quoniam audivimus opprobrium: operuit ignominia facies nostras: quia venerunt alieni super sanctificationem domus Domini.

52. Propterea ecce dies veniunt, ait Dominus: & visitabo super sculptilia ejus, & in omni terra ejus mugiet vulneratus.

53. Si ascenderit Babylon in cœlum, & firmaverit in excelso robur suum: à me venient vastatores ejus, ait Dominus.

54. Vox clamoris de Babylone, & contritio magna de terra Chaldæorum:

55. quoniam vastavit Dominus Babylonem, & perdidit ex ea vocem magnam: & sonabunt fluctus eorum quasi aquæ multæ: dedit sonitum vox eorum:

56. Quia venit super eam, id est super Babylonem, prædo, & apprehensi sunt fortes ejus, & emarcuit arcus eorum, quia fortis ultor Dominus reddens retribuet.

57. Et inebriabo principes ejus, & sapientes ejus, & duces ejus, & magistratus ejus, & fortes ejus: & dormient somnum sempiternum, & non expergiscentur: ait rex, Dominus exercituum nomen ejus.

58. Hæc dicit Dominus exercituum: Murus Babylonis ille latissimus suffossione suffodietur, & portæ ejus excelsæ igni comburentur, & labores populorum ad nihilum, & gentium in ignem erunt, & disperibunt.

59. Verbum, quod præcepit Jeremias propheta, Saraiæ filio Neriæ filii Maasiæ, cùm pergeret cum Sedecia rege in Babylonem, in anno quarto * regni ejus: Saraias autem erat princeps prophetiæ.

60. Et scripsit Jeremias omne malum, quod venturum erat super Babylonem, in libro uno: † omnia verba hæc, quæ scripta sunt contra Babylonem.

* Cyrus enim anno quem nos putamus esse, mundi 3464. Assyriis bellū intulit, rumore ea de re ad Babylonios perveniente: Sed cū ad Hyndem amnē, qui in Tygrim influit, pervenisset, ęgrè ferens quòd equorū cādidorum unus, qui illis sacri erant, verticibus ejus esset absorptus, expeditione Babyl. intermissa, fluvium in 360 alveos diduxit, ut vel à mulieribus trāsiri posset, ne genua quidē tingentibus. Atque in eo opere perficiendo tota æstas est absumpta, sequente vere anni 3465. Cyrus conjūctis Medorū & Persarum copiis Babylonem perrexit, ubi contra *Baltassarē* seu *Nabodinū* certamē iniit. *Herod. l. 1. Ibid. Dan. 5.*

* Non temerè id adjectū est, ut appareat Babylonis ruinam prædictam ac scriptam & simul conspicua quadam actione cōsignatam, totis sex annis antequā Babylonii Jerusalē excinderēt.

† Verba hujus ac præcedentis capitis cōprehendente. Se enim explicat mox verbis subsequentibus: ut malè quidam hoc de libro Baruch intelligant.

61. Et dixit Jeremias ad Saraiam: Cùm veneris in Babylonem, & videris, & legeris omnia verba hæc,

62. dices: Domine tu locutus es contra locum istum ut disperderes eum: ne sit qui in eo habitet ab homine usque ad pecus, & ut sit perpetua solitudo.

63. Cùmque compleveris legere librum istum, ligabis ad eum lapidem, & projicies illum in medium Euphraten,

64. & dices: Sic submergetur Babylon, & non consurget à facie afflictionis, quam ego adduco super eam, & dissolvetur. Hucusque verba Jeremiæ.

4. Reg. 24. 18. 2. Par 36. 11.

CAPUT LII.

Præcedentium repetitio, nempè quòd Jerusalem à Nabuchodonosor obsessa post biennium capitur, & Sedecias rex Juda fugiens reducitur: filiisque ejus coram ipso trucidatis unà cum principibus Juda, excoculatus ac vinctus ducitur in Babylonem: & incenso templo & palatio ceterisque domibus, transferuntur omnes in Babylonem præter paucos vinitores & agricolas: similiter & vasa templi, inter quæ describuntur duæ areæ columnæ: & numerus Judæorum in Babylonem diversis temporibus translatorum, ubi rex Joakin post 37. annos de carcere eductus exaltatur.

1. Filius viginti & unius anni erat Sedecias cùm regnare cœpisset: & undecim annis regnavit in Jerusalem, & nomen matris ejus Amital, filia Jeremiæ de Lobna.

Anno M. 3414. Ant. Chr. 590.

2. Et fecit malum in oculis Domini, juxta omnia quæ fecerat Joakim.

3. Quoniam furor Domini erat in Jerusalem & in Juda, usquequò projiceret eos à facie sua: & recessit Sedecias à rege Babylonis.

4. || Factum est autem in anno nono regni ejus, in mense decimo, decima mensis: Venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse & omnis exercitus ejus adversùs Jerusalem, & obsederunt eam, & ædificaverunt contra eam munitiones in circuitu.

|| 4. Reg. 25. 1. Sup. 39. 1.

5. Et fuit civitas obsessa usque ad undecimum annum regis Sedeciæ.

6. Mense autem quarto, nona mensis, obtinuit fames civitatem: & non erant alimenta populo terræ.

7. Et dirupta est civitas, & omnes viri bellatores ejus fugerunt, exieruntque de civitate nocte, per viam portæ, quæ est inter duos muros, & ducit ad hortum regis (Chaldæis obsidentibus urbem in gyro) & abierunt per viam, quæ ducit in eremum.

8. Persecutus est autem Chaldæorum exercitus regem: & apprehenderunt Sedeciam in deserto, quod est juxta Jericho: & omnis comitatus ejus diffugit ab eo.

9. Cùmque comprehendissent regem, adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblatha, quæ est in terra Emath: & locutus est ad eum judicia.

10. Et jugulavit rex Babylonis filios Sedeciæ in oculis ejus: sed & omnes principes Juda occidit in Reblatha.

11. Et oculos Sedeciæ eruit, & vinxit eum compedibus, & adduxit eum rex Babylonis in Babylonem, & posuit eum in domo carceris usque ad diem mortis ejus.

12. In mense autem quinto, decima mensis, ipse est annus nonus decimus * Nabuchodonosor regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps militiæ, qui stabat coram rege Babylonis in Jerusalem.

13. Et incendit † domum Domini, & domum regis, & omnes domos Jerusalem, & omnem domum magnam igni combussit.

14. Et totum murum Jerusalem per circuitum destruxit cunctus exercitus Chaldæorum, qui erat cum magistro militiæ.

15. De pauperibus autem populi, & de reliquo vulgo, quod remanserat in civitate, & de perfugis, qui transfugerant ad regem Babylonis, & ceteros de multitudine, transtulit Nabuzardan princeps militiæ.

16. De pauperibus verò terræ reliquit Nabuzardan princeps militiæ vinitores, & agricolas.

17. Columnas quoque æreas, quæ erant in domo Domini, & bases, & mare æneum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldæi, & tulerunt omne æs eorum in Babylonem.

18. Et lebetes, & creagras, & psalteria, & phialas, & mortariola, & omnia vasa ærea, quæ in ministerio fuerant, tulerunt: &

19. hydrias, & thymiamateria, & urceos, & pelves, & candelabra, & mortaria, & cyathos: quotquot aurea, aurea: & quotquot argentea, argentea, tulit magister militiæ:

20. & columnas duas, & mare unum, & vitulos duodecim æreos, qui erant sub basibus, quas fecerat rex Salomon in domo Domini: non erat pondus æris omnium horum vasorum.

21. De columnis autem, decem & octo cubiti altitudinis erant in columna una: & funiculus duodecim cubitorum circuibat eam: porrò grossitudo ejus quatuor digitorum, & intrinsecus cava erat.

22. Et capitella super utramque ærea: altitudo capitelli unius quinque cubitorum: & retiacula, & malogranata super coronam in circuitu, omnia ærea. Similiter columnæ secundæ, & malogranata.

23. Et fuerunt malogranata nonagintasex dependentia: & omnia malogranata centum, retiaculis circumdabantur.

24. Et tulit magister militiæ Saraiam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum, & tres custodes vestibuli.

25. Et de civitate tulit eunuchum unum, qui erat præpositus super viros bellatores: & septem viros de his, qui videbant faciem regis, qui inventi sunt in civitate: & scribam principem militum, qui probabat tyrones: & sexaginta viros de populo terræ, qui inventi sunt in medio civitatis.

26. Tulit autem eos Nabuzardan magister militiæ, & duxit eos ad regem Babylonis in Reblatha.

27. Et percussit eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & translatus est Juda de terra sua.

28. Iste est populus, quem transtulit Nabuchodonosor: In anno septimo (a) Judæos tria millia & viginti tres:

29. In anno octavodecimo Nabuchodonosor de Jerusalem animas octingentas triginta duas:

30. In anno vigesimotertio (b) Nabuchodonosor, transtulit Nabuzardan magister militiæ animas Judæorum septingentas quadraginta quinque: (c) omnes ergo animæ, quatuor millia sexcentæ.

31. Et factum est in trigesimo septimo (d) anno transmigrationis Joachin regis Juda, duodecimo mense, vigesimaquinta mensis, (e) elevavit Evilmerodach rex Babylonis ipso anno regni sui, caput Joachim regis Juda, & eduxit eum de domo carceris.

32. Et locutus est cum eo bona, & posuit thronum ejus super thronos regum, qui erant post se in Babylone.

33. Et mutavit vestimenta carceris ejus, & comedebat panem coram eo semper cunctis diebus vitæ suæ:

34. & cibaria ejus, cibaria perpetua dabantur ei à rege Babylonis, statuta per singulos dies, usque ad diem mortis suæ, cunctis diebus vitæ ejus.

* A primo regni ejus adhuc vivente patre initio. Anno M. 3416. desinente Olymp. 48. ann. 1. ineunte. Ant. Chr. 588.

† Ipso die sabbati, postquam à Salomone condi cœpta est ann. 424. mensibus 3 & diebus 8.

(a) Regni sui. Ann. M. 3404.

(b) Ann. M. 3420. Ant. Chr. 584.

(c) In hac extrema desolatione quæ terram penitus incultam reliquit; iniquitatis Israelis (à Juda sejuncti) 390. & Judæ 40. anni terminantur Ezechielis c. 4. præmonstrati.

(d) An. M. 3442. Ant. Chr. 562.

(e) Vide 4. Reg. 25. 27.

Digitized by Google

THRENI,
ID EST
LAMENTATIONES
JEREMIÆ PROPHETÆ.

HIC LIBER *lugubres Jeremiæ querimonias continet, de miserabili statu Judæorum, & de vastitate Jerosolymæ, sive eam intelligamus quam passa est ob interitu Josiæ, ut volunt Hebræi, Chaldæus, & quidam alii: sive eam quam ob captivitatem Jechoniæ, ut Eusebius: sive potius illam accipiamus quam intulit Nabuchodonosor sub Sedecia rege, cùm urbs eversa est, & templum incensum, ut censent Origenes ac Theodoretus, & quoque in fronte libri hujus adscripserunt Græci Interpretes: sive etiam ad illam direptionem respiciamus, quam fecit Titus Vespasianus, quæ ex mente Hieronymi, veluti complementum hujus prophetiæ est. Quidquid sit, certum est Josiæ mortem, qui à Necaone rege Ægypti interiit anno mundi 3394. omnium istorum malorum exordium fuisse, & Jeremiam valdè aptum ad tractanda τὰ περιπαθῆ*, ejus mortem deflevisse, omnesque cantores & cantatrices *annis singulis*, lamentationes ejus super Josiam replicasse, *ut est 2. Par. 35. 25. sive de his, sive de aliis lamentis id accipiendum sit. Quin nova quoque lamentatio de flebili Judæorum statu, inde à morte Josiæ ab Ezechiele præcipitur, cap. 19. Itaque meritò dubitatur an proœmialis ille versus, à Græcis assumptus, canonicæ auctoritatis sit, cùm in Hebræo, Syro, Chaldæo, desit. Non esse sentiunt Bonaventura, Lyranus & alii. Ceteri versus à Propheta carmine Hebraico scripti sunt, certo ferè numero non pedum sed Syllabarum, & à litteris alphabeti ordine inchoati: nisi quòd* Phe *præcedat* Ain. *in 2. 3. & 4. cap. more fortè Chaldæorum, cùm contra apud Hebræos fieri soleat. Harum verò litterarum nomina Interpretes tam Græci quàm Latini hic retinuerunt, ut & in Psalmo* 118. *quòd veluti certa signa sint ad levandam memoriam à Prophetis adhibita.*

Et factum est, postquam in captivitatem redactus est Israel, & Jerusalem deserta est, sedit Jeremias propheta flens, & planxit lamentatione hac in Jerusalem, & amaro animo suspirans, & ejulans dixit:

CAPUT PRIMUM.

ALEPH.

1. QUOMODO sedet sola civitas plena populo: facta est quasi vidua domina Gentium: princeps provinciarum facta est sub tributo.

BETH.

‖ Jer. 13. 17. 2. ‖ Plorans ploravit in nocte, & lachrymæ ejus in maxillis ejus: non est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus: omnes amici ejus spreverunt eam, & facti sunt ei inimici.

GHIMEL.

3. Migravit Judas propter afflictionem, & multitudinem servitutis: habitavit inter gentes, nec invenit requiem: omnes persecutores ejus apprehenderunt eam inter angustias.

DALETH.

4. Viæ Sion lugent eò quòd non sint qui veniant ad solemnitatem: omnes portæ ejus destructæ: sacerdotes ejus gementes: virgines ejus squalidæ, & ipsa oppressa amaritudine.

HE.

5. Facti sunt hostes ejus in capite, inimici ejus locupletati sunt: quia Dominus locutus est super eam propter multitudinem iniquitatum ejus: parvuli ejus ducti sunt in captivitatem ante faciem tribulantis.

VAU.

6. Et egressus est à filia Sion omnis decor ejus: facti sunt principes ejus velut arietes non invenientes pascua: & abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis.

ZAIN.

7. Recordata est Jerusalem dierum afflictionis suæ, & prævaricationis omnium desiderabilium suorum, quæ habuerat à diebus antiquis, cùm caderet populus ejus in manu hostili, & non esset auxiliator: viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata ejus.

HETH.

8. Peccatum peccavit Jerusalem, propterea instabilis facta est: omnes, qui glorificabant eam, spreverunt illam, quia viderunt ignominiam ejus: ipsa autem gemens conversa est retrorsum.

TETH.

9. Sordes ejus in pedibus ejus, nec recordata est finis sui: deposita est vehementer, non habens consolatorem: vide Domine afflictionem meam, quoniam erectus est inimicus.

JOD.

10. Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia ejus: quia vidit gentes ingressas sanctuarium suum, de quibus præceperas ne intrarent in ecclesiam tuam.

CAPH.

11. Omnis populus ejus gemens, & quærens panem: dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandam animam. Vide Domine & considera, quoniam facta sum vilis.

LAMED.

12. O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte si est dolor sicut dolor meus: quoniam vindemiavit me, ut locutus est Dominus in die iræ furoris sui.

MEM.

13. De excelso misit ignem in ossibus meis,

& eru-

& erudivit me: expandit rete pedibus meis, convertit me retrorsum: posuit me desolatam, tota die mœrore confectam.

N U N.

14. Vigilavit jugum iniquitatum mearum: in manu ejus convolutæ sunt, & impositæ collo meo: infirmata est virtus mea: dedit me Dominus in manu, de qua non potero surgere.

S A M E C H.

15. Abstulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei: vocavit adversùm me tempus, ut contereret electos meos: torcular calcavit Dominus virgini filiæ Juda.

A I N.

‡ Jer. 14. 17. 16. ‖ Idcircò ego plorans, & oculus meus deducens aquas: quia longè factus est à me consolator, convertens animam meam: facti sunt filii mei perditi, quoniam invaluit inimicus.

P H E.

17. Expandit Sion manus suas, non est qui consoletur eam: mandavit Dominus adversùm Jacob in circuitu ejus hostes ejus: facta est Jerusalem quasi polluta menstruis inter eos.

S A D E.

18. Justus est Dominus, quia os ejus ad iracundiam provocavi: audite obsecro universi populi, & videte dolorem meum: virgines meæ, & juvenes mei abierunt in captivitatem.

C O P H.

19. Vocavi amicos meos, & ipsi deceperunt me: sacerdotes mei, & senes mei in urbe consumpti sunt: quia quæsierunt cibum sibi ut refocillarent animam suam.

R E S.

20. Vide Domine quoniam tribulor, conturbatus est venter meus: subversum est cor meum in memetipsa, quoniam amaritudine plena sum: foris interficit gladius, & domi mors similis est.

S I N.

21. Audierunt quia ingemisco ego, & non est qui consoletur me: omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati sunt, quoniam tu fecisti: adduxisti diem consolationis, & fient similes mei.

T H A U.

22. Ingrediatur omne malum eorum coram te: & vindemia eos sicut vindemiasti me propter omnes iniquitates meas: multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens.

CAPUT II.

A L E P H.

1. QUomodo obtexit caligine in furore suo Dominus filiam Sion: projecit de cœlo in terram inclytam Israel, & non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui.

B E T H.

2. Præcipitavit Dominus, nec pepercit, omnia speciosa Jacob: destruxit in furore suo munitiones virginis Juda, & dejecit in terram: polluit regnum, & principes ejus.

G H I M E L.

3. Confregit in ira furoris sui omne cornu Israel: avertit retrorsum dexteram suam à facie inimici: & succendit in Jacob quasi ignem flammæ devorantis in gyro.

D A L E T H.

4. Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmavit dexteram suam quasi hostis: & occidit omne, quod pulchrum erat visu in tabernaculo filiæ Sion, effudit quasi ignem indignationem suam.

H E.

5. Factus est Dominus velut inimicus: præcipitavit Israel, præcipitavit omnia mœnia ejus: dissipavit munitiones ejus, & replevit in filia Juda humiliatum & humiliatam.

V A U.

6. Et dissipavit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum: oblivioni tradidit Dominus in Sion festivitatem, & sabbatum: & in opprobrium, & in indignationem furoris sui regem, & sacerdotem.

Z A I N.

7. Repulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ: tradidit in manu inimici muros turrium ejus: vocem dederunt in domo Domini, sicut in die solemni.

H E T H.

8. Cogitavit Dominus dissipare murum filiæ Sion: tetendit funiculum suum, & non avertit manum suam à perditione: luxitque antemurale, & murus pariter dissipatus est.

T E T H.

9. Defixæ sunt in terra portæ ejus: perdidit, & contrivit vectes ejus: regem ejus & principes ejus in Gentibus: non est lex, & prophetæ ejus non invenerunt visionem à Domino.

J O D.

10. Sederunt in terra, conticuerunt senes filiæ Sion: consperserunt cinere capita sua, accincti sunt ciliciis, abjecerunt in terram capita sua virgines Jerusalem.

C A P H.

11. Defecerunt præ lacrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea: effusum est in terra jecur meum super contritione filiæ populi mei, cùm deficeret parvulus, & lactens in plateis oppidi.

L A M E D.

12. Matribus suis dixerunt: Ubi est triticum & vinum? cùm deficerent quasi vulnerati in plateis civitatis: cùm exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.

M E M.

13. Cui comparabo te? vel cui assimilabo te filia Jerusalem? cui exæquabo te, & consolabor te, virgo filia Sion? magna est enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui?

N U N.

14. Prophetæ tui viderunt tibi falsa, & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent: viderunt autem tibi assumptiones falsas, & ejectiones.

S A M E C H.

15. Plauserunt super te manibus omnes transeuntes per viam: sibilaverunt, & moverunt caput suum super filiam Jerusalem: Hæccine est urbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium universæ terræ?

P H E.

16. Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui: sibilaverunt, & fremuerunt dentibus, & dixerunt: Devorabimus: en ista

Digitized by Google

est dies, quam expectabamus: invenimus, vidimus.

AIN.

17. || Fecit Dominus quæ cogitavit, complevit sermonem suum, quem præceperat à diebus antiquis: destruxit, & non pepercit, & lætificavit super te inimicum, & exaltavit cornu hostium tuorum.

‖ Lev. 26. 14. Deut. 28. 15.

SADE.

18. Clamavit cor eorum ad Dominum super muros filiæ Sion: || Deduc quasi torrentem lacrymas per diem, & noctem: non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.

‖ Jerem. 14. 17. Sup. 1. 16.

COPH.

19. Consurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum: effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini: leva ad eum manus tuas pro anima parvulorum tuorum, qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum.

RES.

20. Vide Domine, & considera quem vindemiaveris ita: ergone comedent mulieres fructum suum, parvulos ad mensuram palmæ? si occiditur in sanctuario Domini sacerdos, & propheta?

SIN.

21. Jacuerunt in terra foris puer & senex: virgines meæ, & juvenes mei ceciderunt in gladio: interfecisti in die furoris tui: percussisti, nec misertus es.

THAU.

22. Vocasti quasi ad diem solemnem, qui terrerent me de circuitu, & non fuit in die furoris Domini qui effugeret, & relinqueretur: quos educavi, & enutrivi, inimicus meus consumpsit eos.

CAPUT III.

ALEPH.

1. EGo vir videns paupertatem meam in virga indignationis ejus.

ALEPH.

2. Me minavit, & adduxit in tenebras, & non in lucem.

ALEPH.

3. Tantùm in me vertit, & convertit manum suam tota die.

BETH.

4. Vetustam fecit pellem meam, & carnem meam, contrivit ossa mea.

BETH.

5. Ædificavit in gyro meo, & circumdedit me felle, & labore.

BETH.

6. In tenebrosis collocavit me, quasi mortuos sempiternos.

GHIMEL.

7. Circumædificavit adversùm me, ut non egrediar: aggravavit compedem meum.

GHIMEL.

8. Sed & cùm clamavero, & rogavero, exclusit orationem meam.

GHIMEL.

9. Conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subvertit.

DALETH.

10. Ursus insidians factus est mihi: leo in absconditis.

DALETH.

11. Semitas meas subvertit, & confregit me: posuit me desolatam.

DALETH.

12. Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam.

HE.

13. Misit in renibus meis filias pharetræ suæ.

HE.

14. Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die.

HE.

15. Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absynthio.

VAU.

16. Et fregit ad numerum dentes meos, cibavit me cinere.

VAU.

17. Et repulsa est à pace anima mea, oblitus sum bonorum.

VAU.

18. Et dixi: Periit finis meus, & spes mea à Domino.

ZAIN.

19. Recordare paupertatis, & transgressionis meæ, absynthii, & fellis.

ZAIN.

20. Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea.

ZAIN.

21. Hæc recolens in corde meo, ideò sperabo.

HETH.

22. Misericordiæ Domini quia non sumus consumpti: quia non defecerunt miserationes ejus.

HETH.

23. Novi diluculo, multa est fides tua.

HETH.

24. Pars mea Dominus, dixit anima mea: proptereà expectabo eum.

TETH.

25. Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum.

TETH.

26. Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei.

TETH.

27. Bonum est viro, cùm portaverit jugum ab adolescentia sua.

JOD.

28. Sedebit solitarius, & tacebit: quia levavit super se.

JOD.

29. Ponet in pulvere os suum, si fortè sit spes.

JOD.

30. Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis.

CAPH.

31. Quia non repellet in sempiternum Dominus.

CAPH.

32. Quia si abjecit, & miserebitur secundùm multitudinem misericordiarum suarum.

CAPH.

33. Non enim humiliavit ex corde suo, & abjecit filios hominum.

LAMED.

34. Ut contereret sub pedibus suis omnes vinctos terræ.

LAMED.

35. Ut declinaret judicium viri in conspectu vultus Altissimi.

Digitized by Google

LAMED.

36. Ut perverteret hominem in judicio suo, Dominus ignoravit.

MEM.

‖ Amos 3.6 37. ‖ Quis est iste, qui dixit ut fieret, Domino non jubente?

MEM.

38. Ex ore Altissimi non egredientur nec mala nec bona?

MEM.

39. Quid murmuravit homo vivens, vir pro peccatis suis?

NUN.

40. Scrutemur vias nostras, & quæramus, & revertamur ad Dominum.

NUN.

41. Levemus corda nostra cum manibus ad Dominum in cœlos.

NUN.

42. Nos iniquè egimus, & ad iracundiam provocavimus: idcircò tu inexorabilis es.

SAMECH.

43. Operuisti in furore, & percussisti nos: occidisti, nec pepercisti.

SAMECH.

44. Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio.

SAMECH.

45. Eradicationem, & abjectionem posuisti me in medio populorum.

PHE.

46. Aperuerunt super nos os suum omnes inimici.

PHE.

47. Formido, & laqueus facta est nobis vaticinatio, & contritio.

PHE.

48. Divisiones aquarum deduxit oculus meus, in contritione filiæ populi mei.

AIN.

49. Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eò quòd non esset requies.

AIN.

50. Donec respiceret & videret Dominus de cœlis.

AIN.

51. Oculus meus deprædatus est animam meam in cunctis filiabus urbis meæ.

SADE.

52. Venatione ceperunt me quasi avem inimici mei gratis.

SADE.

53. Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.

SADE.

54. Inundaverunt aquæ super caput meum: dixi: Perii.

COPH.

55. Invocavi nomen tuum Domine de lacu novissimo.

COPH.

56. Vocem meam audisti: ne avertas aurem tuam à singultu meo, & clamoribus.

COPH.

57. Appropinquasti in die, quando invocavi te: dixisti: Ne timeas.

RES.

58. Judicasti Domine causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ.

RES.

59. Vidisti Domine iniquitatem illorum adversùm me: judica judicium meum.

RES.

60. Vidisti omnem furorem, universas cogitationes eorum adversùm me.

SIN.

61. Audisti opprobrium eorum Domine, omnes cogitationes eorum adversùm me.

SIN.

62. Labia insurgentium mihi; & meditationes eorum adversùm me tota die.

SIN.

63. Sessionem eorum, & resurrectionem eorum vide; ego sum psalmus eorum.

THAU.

64. Reddes eis vicem Domine juxta opera manuum suarum.

THAU.

65. Dabis eis scutum cordis laborem tuum.

THAU.

66. Persequeris in furore, & conteres eos sub cœlis, Domine.

CAPUT IV.

ALEPH.

1. Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides Sanctuarii in capite omnium platearum?

BETH.

2. Filii Sion inclyti, & amicti auro primo: quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli?

GHIMEL.

3. Sed & lamiæ nudaverunt mammam, lactaverunt catulos suos: filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto.

DALETH.

4. Adhæsit lingua lactentis ad palatum ejus in siti: parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.

HE.

5. Qui vescebantur voluptuosè, interierunt in viis: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.

VAU.

6. Et major effecta est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum, ‖ quæ subversa est in momento, & non ceperunt in ea ‖ Gen. 19. 24. manus.

ZAIN.

7. Candidiores Nazaræi ejus nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores.

HETH.

8. Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: adhæsit cutis eorum ossibus: aruit, & facta est quasi lignum.

TETH.

9. Melius fuit occisis gladio, quàm interfectis fame: quoniam isti extabuerunt consumpti à sterilitate terræ.

JOD.

10. Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos: facti sunt cibus earum, in contritione filiæ populi mei.

CAPH.

11. Complevit Dominus furorem suum, effudit iram indignationis suæ: & succendit ignem in Sion, & devoravit fundamenta ejus.

Digitized by Google

LAMED.

12. Non crediderunt reges terræ, & universi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Jerusalem.

MEM.

13. Propter peccata prophetarum ejus, & iniquitates sacerdotum ejus, qui effuderunt in medio ejus sanguinem justorum.

NUN.

14. Erraverunt cæci in plateis, polluti sunt in sanguine: cùmque non possent, tenuerunt lacinias suas.

SAMECH.

15. Recedite polluti, clamaverunt eis: recedite, abite, nolite tangere: jurgati quippe sunt, & commoti: dixerunt inter Gentes: Non addet ultrà ut habitet in eis.

PHE.

16. Facies Domini divisit eos, non addet ut respiciat eos: facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miserti sunt.

AIN.

17. Cùm adhuc subsisteremus, defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cùm respiceremus attenti ad gentem, quæ salvare non poterat.

SADE.

18. Lubricaverunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum, appropinquavit finis noster: completi sunt dies nostri, quia venit finis noster.

COPH.

19. Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cœli: super montes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis.

RES.

20. Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris: cui diximus: In umbra tua vivemus in Gentibus.

SIN.

21. Gaude, & lætare filia Edom, quæ habitas in terra Hus: ad te quoque perveniet calix, inebriaberis, atque nudaberis.

THAU.

22. Completa est iniquitas tua filia Sion, non addet ultrà ut transmigret te: visitavit iniquitatem tuam filia Edom, discooperuit peccata tua.

ORATIO
JEREMIÆ PROPHETÆ.

CAPUT QUINTUM.

1. RECORDARE Domine quid acciderit nobis: intuere, & respice opprobrium nostrum.

2. Hæreditas nostra versa est ad alienos: domus nostræ ad extraneos.

3. Pupilli facti sumus absque patre, matres nostræ quasi viduæ.

4. Aquam nostram pecunia bibimus: ligna nostra pretio comparavimus.

5. Cervicibus nostris minabamur, lassis non dabatur requies.

6. Ægypto dedimus manum, & Assyriis, ut saturaremur pane.

7. Patres nostri peccaverunt, & non sunt: & nos iniquitates eorum portavimus.

8. Servi dominati sunt nostri: non fuit qui redimeret de manu eorum.

9. In animabus nostris afferebamus panem nobis, à facie gladii in deserto.

10. Pellis nostra, quasi clibanus exusta est à facie tempestatum famis.

11. Mulieres in Sion humiliaverunt, & virgines in civitatibus Juda.

12. Principes manu suspensi sunt: facies senum non erubuerunt.

13. Adolescentibus impudicè abusi sunt: & pueri in ligno corruerunt.

14. Senes defecerunt de portis, juvenes de choro psallentium.

15. Defecit gaudium cordis nostri: versus est in luctum chorus noster.

16. Cecidit corona capitis nostri: væ nobis, quia peccavimus.

17. Propterea mœstum factum est cor nostrum, ideò contenebrati sunt oculi nostri.

18. Propter montem Sion quia disperiit, vulpes ambulaverunt in eo.

19. Tu autem Domine in æternum permanebis, solium tuum in generationem & generationem.

20. Quare in perpetuum oblivisceris nostri? derelinques nos in longitudine dierum?

21. Converte nos Domine ad te, & convertemur: innova dies nostros, sicut à principio.

22. Sed projiciens repulisti nos, iratus es contra nos vehementer.

Digitized by Google

PROPHETIA BARUCH.

BARUCH *Hebraicè* Benedictum *significat, qualis certè fuit vir ille, qui nobili Judæorum prosapia oriundus, scribæ officium Jeremiæ præstare non abnuit, ejusque assecla & omnium laborum ac periculorum particeps fuit. Huic enim ad mortem usque constanter adhæsit: etiam cùm per Johanan in Ægyptum abductus est, ubi ab impiis Judæis lapidibus obrutus dicitur, quòd ejus monita ac reprehensiones jam ferre non possent.*

Hunc autem librum Baruch in Babylonia scripsisse nominatim dicitur hic v. 1. Quo verò tempore in Babyloniam ierit, minimè dicitur. Opinantur alii post mortem demum Jeremiæ id factum; quòd ibi vers. 2. incendium Jerosolymorum memoretur, quasi jam peractum: Alii verò ante eversum templum; quòd quædam hic narrentur de sacrificiis vasisque redimendis ac reponendis, quæ de eo adhuc stante intelligenda videantur. Itaque Baruchum in ea legatione fuisse putant illi, quæ anno 4. Sedeciæ adscribitur ab Jeremia 51. v. 59. cujus princeps erat Saraias, Baruchi frater. His enim Jeremias, sua de excidio Babylonico vaticinia, quæ cap. 50. 51. & 52. habentur, tradiderat perlegenda captivis, ac posteà in Euphratem projicienda. Anno verò sequenti, cùm reditum maturarent, Baruchum volunt iidem, hoc scriptum concinnasse, & cum Rege aliisque qui Babylone erant, communicasse; tum ut ipsorum dolorem consolaretur, tum ut ex eorum sententia atque consilio, collectaque pecunia, populi, qui adhuc Jerosolymis supererat, calamitatibus subveniret. Id ut efficiant volunt annum 5. qui ibi adscribitur v. 2. numerandum esse à deportatione Jechoniæ, ut sit ann. Mundi 3409. Immò & memoratum incendium tunc quoque cœptum esse, cùm primùm in potestatem hostium venit Jerusalem, sed posteà restinctum, ac capto demùm Sedecia, templum denuò & urbem deflagrasse. Harum sententiarum quæ probabilior sit, videat prudens lector. Baruchum verò Hebraicè aut Chaldaicè scripsisse, suadent cùm tempus & locus, tum ipsa phrasis, quæ passim ad Hebræam accedit. Verùm exemplar Hebraicum, jam olim intercidit, versione Græca ac Latina superstite. Ad finem libri sui adjecit Baruch Epistolam Jeremiæ ad deportandos, qua illi adversùs idola & idololatriam confirmantur, habeturque hic capite 6. sive ultimo.

CAPUT PRIMUM.

Judæi à Babylone mittunt ad eos qui erant in Jerusalem librum Baruch, unà cum collectis pecuniis, ut oblatis holocaustis orent pro ipsis, & pro Nabuchodonosor, filioque ejus Balthassar: ac confitentur peccata sua.

1. ET hæc verba libri, quæ scripsit Baruch filius Neriæ, filii Maasiæ, filii Sedeciæ, filii Sedei, filii Helciæ, in Babylonia,
2. in anno quinto, in septimo die mensis, in tempore quo ceperunt Chaldæi Jerusalem, & succenderunt eam igni.
3. Et legit Baruch verba libri hujus ad aures Jechoniæ filii Joakim regis Juda, & ad aures universi populi venientis ad librum:
4. & ad aures potentium filiorum regum, & ad aures presbyterorum, & ad aures populi, à minimo usque ad maximum eorum omnium habitantium in Babylonia, ad flumen Sodi.
5. Qui audientes plorabant, & jejunabant, & orabant in conspectu Domini.
6. Et collegerunt pecuniam secundùm quod potuit uniuscujusque manus,
7. & miserunt in Jerusalem ad Joakim filium Helciæ filii Salom Sacerdotem, & ad Sacerdotes, & ad omnem populum, qui inventi sunt cum eo in Jerusalem:
8. cùm acciperet * vasa templi Domini, quæ ablata fuerant de templo, revocare † in terram Juda decima die mensis Sivan, vasa argentea, quæ fecit Sedecias filius Josiæ rex Juda,
9. posteaquàm cepisset Nabuchodonosor rex

* ἐν τῷ λαβεῖν αὐτὸν, posteaquam accepisset ipse, sc. Baruch. † i. ἐπιστρέψαι, ad revocanda & restituenda illa.

Babylonis Jechoniam, & principes, & cunctos potentes, & populum terræ ab Jerusalem, & duxit eos vinctos in Babylonem.

10. Et dixerunt: Ecce misimus ad vos pecunias, de quibus emite holocautomata, & thus, & facite manna, & offerte pro peccato ad aram Domini Dei nostri:

11. & orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, & pro vita Balthassar filii ejus, ut sint dies eorum sicut dies cœli super terram:

12. & ut det Dominus virtutem nobis, & illuminet oculos nostros ut vivamus sub umbra Nabuchodonosor regis Babylonis, & sub umbra Balthassar filii ejus, & serviamus eis multis diebus, & inveniamus gratiam in conspectu eorum.

13. Et pro nobis ipsis orate ad Dominum Deum nostrum: quia peccavimus Domino Deo nostro, & non est aversus furor ejus à nobis usque in hunc diem.

14. Et legite librum istum, quem misimus ad vos recitari in templo Domini, in die solemni, & in die opportuno:

‖ Infr. 2.6. 15. ‖ & dicetis: Domino Deo nostro justitia, nobis autem confusio faciei nostræ: sicut est dies hæc omni Juda, & habitantibus in Jerusalem,

16. Regibus nostris, & principibus nostris, & sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, & patribus nostris.

‖ Dan. 9.5. 17. ‖ Peccavimus ante Dominum Deum nostrum, & non credidimus, diffidentes in eum:

18. & non fuimus subjectibiles illi, & non audivimus vocem Domini Dei nostri, ut ambularemus in mandatis ejus, quæ dedit nobis.

19. A die, qua eduxit patres nostros de terra Ægypti usque ad diem hanc, eramus incredibiles ad Dominum Deum nostrum: & dissipati recessimus, ne audiremus vocem ipsius.

‖ Deut. 28. 15. 20. ‖ Et adhæserunt nobis multa mala, & maledictiones, quæ constituit Dominus Moysi servo suo: qui eduxit patres nostros de terra Ægypti, dare nobis terram fluentem lac & mel, sicut hodierna die.

21. Et non audivimus vocem Domini Dei nostri secundùm omnia verba prophetarum, quos misit ad nos:

22. & abivimus unusquisque in sensum cordis nostri maligni, operari diis alienis, facientes mala ante oculos Domini Dei nostri.

CAPUT II.

Judæi in captivitate confitentur propter peccata sua contigisse sibi mala quæ Deus per prophetas suos fuerat comminatus: fusis ergo precibus petunt misericordiam, quam per Moysen fuerat pollicitus se resipiscentibus daturum.

1. PRopter quod statuit Dominus Deus noster verbum suum, quod locutus est ad nos, & ad judices nostros, qui judicaverunt Israel, & ad reges nostros, & ad principes nostros, & ad omnem Israel, & Juda:

2. ut adduceret Dominus super nos mala
‖ Deut. 28 53. magna, quæ non sunt facta sub cœlo, quemadmodum facta sunt in Jerusalem, ‖ secundùm quæ scripta sunt in lege Moysi,

3. ut manducaret homo carnes filii sui, & carnes filiæ suæ.

4. Et dedit eos sub manu regum omnium, qui sunt in circuitu nostro, in improperium, & in desolationem in omnibus populis, in quibus nos dispersit Dominus.

5. Et facti sumus subtus, & non suprà: quia peccavimus Domino Deo nostro, non obaudiendo voci ipsius.

6. ‖ Domino Deo nostro justitia: nobis autem, & patribus nostris confusio faciei, ‖ Bar. 1.15.
sicut est dies hæc.

7. Quia locutus est Dominus super nos omnia mala hæc, quæ venerunt super nos:

8. & non sumus deprecati faciem Domini Dei nostri, ut reverteremur unusquisque nostrum à viis nostris pessimis.

9. Et vigilavit Dominus in malis, & adduxit ea super nos: quia justus est Dominus in omnibus operibus suis, quæ mandavit nobis:

10. & non audivimus vocem ipsius, ut iremus in præceptis Domini, quæ dedit ante faciem nostram.

11. ‖ Et nunc Domine Deus Israel, qui ‖ Dan. 9.15
eduxisti populum tuum de terra Ægypti in manu valida, & in signis, & in prodigiis, & in virtute tua magna, & in brachio excelso, & fecisti tibi nomen sicut est dies iste:

12. peccavimus, impiè egimus, iniquè gessimus, Domine Deus noster, in omnibus justitiis tuis.

13. Avertatur ira tua à nobis: quia derelicti sumus pauci inter gentes, ubi dispersisti nos.

14. Exaudi Domine preces nostras, & orationes nostras, & educ nos propter te: & da nobis invenire gratiam ante faciem eorum, qui nos abduxerunt:

15. ut sciat omnis terra quia tu es Dominus Deus noster, & quia nomen tuum invocatum est super Israel, & super genus ipsius.

16. ‖ Respice Domine de domo sancta tua ‖ Deut. 26. 15. Isai. 63. 15.
in nos, & inclina aurem tuam, & exaudi nos.

17. ‖ Aperi oculos tuos, & vide: ‖ quia ‖ Isai. 37. 17 & 64. 9. ‖ Psal. 113. 17.
non mortui, qui sunt in inferno, quorum spiritus acceptus est à visceribus suis, dabunt honorem, & justificationem Domino:

18. sed anima, quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curva, & infirma, & oculi deficientes, & anima esuriens dat tibi gloriam & justitiam Domino.

19. Quia non secundùm justitias patrum nostrorum nos fundimus preces, & petimus misericordiam ante conspectum tuum Domine Deus noster:

20. sed quia misisti iram tuam, & furorem tuum super nos, sicut locutus es in manu puerorum tuorum prophetarum, dicens:

21. Sic dicit Dominus: Inclinate humerum vestrum, & cervicem vestram, & opera facite regi Babylonis: & sedebitis in terra, quam dedi patribus vestris.

22. Quòd si non audieritis vocem Domini Dei vestri operari regi Babyloniæ: defectionem vestram faciam de civitatibus Juda, & à foris Jerusalem,

23. & auferam à vobis vocem jucunditatis, & vocem gaudii, & vocem sponsi, & vocem sponsæ, & erit omnis terra sine vestigio ab inhabitantibus eam.

24. Et non audierunt vocem tuam, ut operarentur

Digitized by Google

rarentur regi Babylonis : & statuisti verba tua, quæ locutus es in manibus puerorum tuorum prophetarum, ut transferrentur ossa regum nostrorum, & ossa patrum nostrorum de loco suo:

25. & ecce projecta sunt in calore solis, & in gelu noctis : & mortui sunt in doloribus pessimis, & in fame, & in gladio, & in emissione.

26. Et posuisti templum, in quo invocatum est nomen tuum in ipso, sicut hæc dies *, propter iniquitatem domus Israel, & domus Juda.

* f. ostendit.

27. Et fecisti in nobis Domine Deus noster secundùm omnem bonitatem tuam, & secundùm omnem miserationem tuam illam magnam:

28. Sicut locutus es in manu pueri tui Moysi, in die qua præcepisti ei scribere legem tuam coram filiis Israel,

29. dicens : || Si non audieritis vocem meam, multitudo hæc magna convertetur in minimam inter Gentes, quò ego eos dispergam:

|| Levit. 26. 14. Deut. 28. 15.

30. quia scio quòd me non audiet populus : populus est enim dura cervice : & convertetur ad cor suum in terra captivitatis suæ:

31. & scient quia ego sum Dominus Deus eorum, & dabo eis cor, & intelligent : aures, & audient.

32. Et laudabunt me in terra captivitatis suæ, & memores erunt nominis mei.

33. Et avertent se à dorso suo duro, & à malignitatibus suis : quia reminiscentur viam patrum suorum qui peccaverunt in me.

34. Et revocabo illos in terram, quam juravi patribus eorum, Abraham, Isaac, & Jacob, & dominabuntur eis : & multiplicabo eos, & non minorabuntur.

35. Et statuam illis testamentum alterum sempiternum, ut sim illis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum : & non movebo ampliùs populum meum, filios Israel, à terra quam dedi illis.

CAPUT III.

Perseverant confiteri peccata sua & patrum suorum, obsecrantes Deum pro misericordia : Israel in captivitatem ductus est, eò quòd dereliquerit viam sapientiæ, quæ non invenitur à potentibus, divitibus, aut gigantibus : sed populo Israel tradita fuerat à Deo, cui omnes suæ creaturæ obediunt : additurque de Christi adventu in carne.

1. ET nunc Domine omnipotens, Deus Israel, anima in angustiis, & spiritus anxius clamat ad te:

2. audi Domine, & miserere, quia Deus es misericors, & miserere nostri : quia peccavimus ante te.

3. Quia tu sedes in sempiternum, & nos peribimus in ævum?

4. Domine omnipotens, Deus Israel, audi nunc orationem mortuorum Israel, & filiorum ipsorum, qui peccaverunt ante te, & non audierunt vocem Domini Dei sui, & agglutinata sunt nobis mala.

5. Noli meminisse iniquitatum patrum nostrorum, sed memento manus tuæ, & nominis tui in tempore isto:

6. quia tu es Dominus Deus noster, & laudabimus te Domine:

7. quia propter hoc dedisti timorem tuum in cordibus nostris, & ut invocemus nomen tuum, & laudemus te in captivitate nostra; quia convertimur ab iniquitate patrum nostrorum, qui peccaverunt ante te.

8. Et ecce nos in captivitate nostra sumus hodie, qua nos dispersisti in improperium, & in maledictum, & in peccatum; secundùm omnes iniquitates patrum nostrorum, qui recesserunt à te Domine Deus noster.

9. ‡ Audi Israel mandata vitæ : auribus percipe, ut scias prudentiam.

‡ SABB. SANCTO PROPHETIA 7. Item SABBATO PENTEC. PROPH. 5.

10. Quid est Israel quòd in terra inimicorum es?

11. Inveterasti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis : deputatus es cum descendentibus in infernum.

12. Dereliquisti fontem sapientiæ:

13. nam si in via Dei ambulasses, habitasses utique in pace sempiterna.

14. Disce ubi sit prudentia, ubi sit virtus, ubi sit intellectus : ut scias simul ubi sit longiturnitas vitæ & victus, ubi sit lumen oculorum, & pax.

15. Quis invenit locum ejus? & quis intravit in thesauros ejus?

16. Ubi sunt principes Gentium, & qui dominantur super bestias, quæ sunt super terram?

17. Qui in avibus cœli ludunt,

18. qui argentum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum? qui argentum fabricant & soliciti sunt, nec est inventio operum illorum?

19. exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, & alii loco eorum surrexerunt.

20. Juvenes viderunt lumen, & habitaverunt super terram : viam autem disciplinæ ignoraverunt,

21. neque intellexerunt semitas ejus, neque filii eorum susceperunt eam, à facie ipsorum longè facta est:

22. non est audita in terra Chanaan, neque visa est in Theman.

23. Filii quoque Agar, qui exquirunt prudentiam, quæ de terra est, negotiatores Merrhæ, & Theman, & fabulatores, & exquisitores prudentiæ & intelligentiæ : viam autem sapientiæ nescierunt, neque commemorati sunt semitas ejus.

24. O Israel quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis ejus!

25. Magnus est, & non habet finem : excelsus & immensus.

26. Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt, statura magna, scientes bellum.

27. Non hos elegit Dominus, neque viam disciplinæ invenerunt : propterea perierunt.

28. Et quoniam non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam.

29. Quis ascendit in cœlum, & accepit eam, & eduxit eam de nubibus?

30. Quis transfretavit mare, & invenit illam? & attulit illam super aurum electum?

31. Non est qui possit scire vias ejus, neque qui exquirat semitas ejus:

32. sed qui scit universa, novit eam, & adinvenit eam prudentia sua : qui præparavit

terram

Digitized by Google

terram in æterno tempore, & replevit eam pecudibus, & quadrupedibus:

33. qui emittit lumen, & vadit: & vocavit illud, & obedit illi in tremore.

34. Stellæ autem dederunt lumen in custodiis suis, & lætatæ sunt:

35. vocatæ sunt, & dixerunt: Adsumus: & luxerunt ei cum jucunditate, qui fecit illas.

36. Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius adversùs eum.

37. Hic adinvenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Jacob puero suo, & Israel dilecto suo.

38. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est.

CAPUT IV.

Jerusalem suam luget desolationem, hortaturque filios suos ut forti sint animo: nam sicut propter ipsorum peccata Deus eos tradidit adversariis, ita eis liberatis, puniet hostes ipsorum.

1. HIc liber mandatorum Dei, & lex, quæ est in æternum: omnes qui tenent eam, pervenient ad vitam: qui autem dereliquerunt eam, in mortem.

2. Convertere Jacob, & apprehende eam, ambula per viam ad splendorem ejus contra lumen ejus.

3. Ne tradas alteri gloriam tuam, & dignitatem tuam genti alienæ.

4. Beati sumus Israel: quia quæ Deo placent, manifesta sunt nobis.

5. Animæquior esto populus Dei, memorabilis Israel:

6. venumdati estis Gentibus non in perditionem: sed propter quod in ira ad iracundiam provocastis Deum, traditi estis adversariis.

7. Exacerbastis enim eum, qui fecit vos, Deum æternum, immolantes dæmoniis, & non Deo.

8. Obliti enim estis Deum, qui nutrivit vos, & contristastis nutricem vestram Jerusalem.

9. Vidit enim iracundiam à Deo venientem vobis, & dixit: Audite confines Sion, adduxit enim mihi Deus luctum magnum.

10. Vidi enim captivitatem populi mei, filiorum meorum, & filiarum, quam superduxit illis æternus.

11. Nutrivi enim illos cum jucunditate: dimisi autem illos cum fletu & luctu.

12. Nemo gaudeat super me viduam, & desolatam: à multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia declinaverunt à lege Dei.

13. Justitias autem ipsius nescierunt, nec ambulaverunt per vias mandatorum Dei, neque per semitas veritatis ejus cum justitia ingressi sunt.

14. Veniant confines Sion, & memorentur captivitatem filiorum, & filiarum mearum, quam superduxit illis æternus.

15. Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentem improbam, & alterius linguæ:

16. qui non sunt reveriti senem, neque puerorum miserti sunt, & abduxerunt dilectos viduæ, & à filiis unicam desolaverunt.

17. Ego autem quid possum adjuvare vos?

18. Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eripiet de manibus inimicorum vestrorum.

19. Ambulate filii, ambulate: ego enim derelicta sum sola.

20. Exui me stola pacis, indui autem me sacco obsecrationis, & clamabo ad Altissimum in diebus meis.

21. Animæquiores estote filii, clamate ad Dominum, & eripiet vos de manu principum inimicorum.

22. Ego enim speravi in æternum salutem vestram: & venit mihi gaudium à sancto super misericordia, quæ veniet vobis ab æterno salutari nostro.

23. Emisi enim vos cum luctu & ploratu: reducet autem vos mihi Dominus cum gaudio & jucunditate in sempiternum.

24. Sicut enim viderunt vicinæ Sion captivitatem vestram à Deo, sic videbunt & in celeritate salutem vestram à Deo, quæ superveniet vobis cum honore magno, & splendore æterno.

25. Filii patienter sustinete iram, quæ supervenit vobis: persecutus est enim te inimicus tuus, sed citò videbis perditionem ipsius, & super cervices ipsius ascendes.

26. Delicati mei ambulaverunt vias asperas: ducti sunt enim ut grex direptus ab inimicis.

27. Animæquiores estote filii, & proclamate ad Dominum: erit enim memoria vestra ab eo, qui duxit vos.

28. Sicut enim fuit sensus vester ut erraretis à Deo: decies tantùm iterùm convertentes requiretis eum.

29. Qui enim induxit vobis mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam jucunditatem cum salute vestra.

30. Animæquior esto Jerusalem, exhortatur enim te, qui te nominavit.

31. Nocentes peribunt, qui te vexaverunt: & qui gratulati sunt in tua ruina, punientur:

32. civitates, quibus servierunt filii tui, punientur: & quæ accepit filios tuos.

33. Sicut enim gavisa est in tua ruina, & læta est in casu tuo, sic contristabitur in sua desolatione.

34. Et amputabitur exultatio multitudinis ejus, & gaudimonium ejus erit in luctum.

35. Ignis enim superveniet ei ab æterno in longiturnis diebus, & habitabitur à dæmoniis in multitudine temporis.

36. ‖ Circumspice Jerusalem ad Orientem, & vide jucunditatem à Deo tibi venientem. ‖ Infr. 5. 5.

37. Ecce enim veniunt filii tui, quos dimisisti dispersos, veniunt collecti ab Oriente usque ad Occidentem, in verbo Sancti gaudentes in honorem Dei.

CAPUT V.

Jubetur Jerusalem luctum exuere, eò quòd filii ejus cum ignominia ducti in captivitatem, cum gloria sint ad eam reducendi.

1. EXue te Jerusalem stola luctus, & vexationis tuæ: & indue te decore, & honore ejus, quæ à Deo tibi est, sempiternæ gloriæ.

2. Circumdabit te Deus diploide justitiæ, & imponet mitram capiti honoris æterni.

3. Deus enim ostendet splendorem suum in te, omni qui sub cœlo est.

4. No-

Digitized by Google

4. Nominabitur enim tibi nomen tuum à Deo in sempiternum : Pax justitiæ, & honor pietatis.

a Sup. 4. 36. 5. Exurge Jerusalem, & sta in excelso : a & circumspice ad Orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente sole usque ad Occidentem, in verbo Sancti gaudentes Dei memoria.

6. Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis : adducet autem illos Dominus ad te portatos in honore sicut filios regni.

7. Constituit enim Deus humiliare omnem montem excelsum, & rupes perennes, & convalles replere in æqualitatem terræ : ut ambulet Israel diligenter in honorem Dei.

8. Obumbraverunt autem & silvæ, & omne lignum suavitatis Israel ex mandato Dei.

9. Adducet enim Deus Israel cum jucunditate in lumine majestatis suæ, cum misericordia, & justitia, quæ est ex ipso.

CAPUT VI.

Judæos apud Babylonios captivos vaticinatur Jeremias post septem generationes liberandos : hortaturque, ut sibi caveant ab illorum idololatria, ostendens à plurimis effectibus imbecillia esse idola, penitusque sensu carentia, ac vanissima.

Anno M. 3405. Ant. Chr. 599. EXemplar epistolæ, quam misit Jeremias ad abducendos captivos in Babylonem à rege Babyloniorum, ut annuntiaret illis secundùm quod præceptum est illi à Deo.

a Jerem. 25. 9. 1. a PROPTER peccata, quæ peccastis ante Deum, abducemini in Babyloniam captivi à Nabuchodonosor rege Babyloniorum.

2. Ingressi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis, & temporibus longis, usque ad generationes septem : post hoc autem educam vos inde cum pace.

a Isaiæ 44. 12. 3. a Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos, & argenteos, & lapideos, & ligneos in humeris portari, ostentantes metum Gentibus.

4. Videte ergo ne vos similes efficiamini factis alienis, & metuatis, & metus vos capiat in ipsis.

5. Visa itaque turba de retro, & ab antè, adorantes, dicite in cordibus vestris : Te oportet adorari Domine.

6. Angelus enim meus vobiscum est : ipse autem exquiram animas vestras.

7. Nam lingua ipsorum polita à fabro, ipsa etiam inaurata & inargentata, falsa sunt, & non possunt loqui.

8. Et sicut virgini amanti ornamenta : ita accepto auro fabricati sunt.

9. Coronas certè aureas habent super capita sua dii illorum : unde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum, & argentum, & erogant illud in semetipsos.

10. Dant autem & ex ipso prostitutis, & meretrices ornant : & iterùm cùm receperint illud à meretricibus, ornant deos suos.

11. Hi autem non liberantur ab ærugine & tinea.

12. Opertis autem illis veste purpurea, extergunt faciem ipsorum propter pulverem domus, qui est plurimus inter eos.

13. Sceptrum autem habet ut homo, sicut judex regionis, qui in se peccantem non interficit.

14. Habet etiam in manu gladium, & securim : se autem de bello, & à latronibus non liberat. Unde vobis notum sit quia non sunt dii.

15. Non ergo timueritis eos. Sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur, tales sunt & dii illorum.

16. Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt pulvere à pedibus introeuntium.

17. Et sicut alicui qui regem offendit, circumseptæ sunt januæ : aut sicut ad sepulchrum adductum mortuum, ita tutantur sacerdotes ostia clausuris & seris, ne à latronibus expolientur.

18. Lucernas accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre possunt : sunt autem sicut trabes in domo.

19. Corda verò eorum dicunt elingere serpentes, qui de terra sunt, dum comedunt eos, & vestimentum ipsorum, & non sentiunt.

20. Nigræ fiunt facies eorum à fumo, qui in domo fit.

21. Supra corpus eorum, & supra caput eorum volant noctuæ, & hirundines, & aves etiam, similiter & cattæ.

22. Unde sciatis quia non sunt dii. Ne ergo timueritis eos.

23. Aurum etiam quod habent, ad speciem est. Nisi aliquis exterserit æruginem, non fulgebunt : neque enim dum conflarentur, sentiebant.

24. Ex omni pretio empta sunt, in quibus spiritus non inest ipsis.

25. a Sine pedibus in humeris portantur, ostentantes ignobilitatem suam hominibus. Confundantur etiam qui colunt ea. a Isaiæ 46. 7.

26. Propterea si ceciderint in terram, à semetipsis non consurgunt : neque si quis eum statuerit rectum, per semetipsum stabit : sed sicut mortuis munera eorum illis apponentur.

27. Hostias illorum vendunt sacerdotes ipsorum, & abutuntur : similiter & mulieres eorum decerpentes, neque infirmo, neque mendicanti aliquid impertiunt.

28. De sacrificiis eorum fœtæ & menstruatæ contingunt. Scientes itaque ex his quia non sunt dii, ne timeatis eos.

29. Unde enim vocantur dii? Quia mulieres apponunt diis argenteis, & aureis, & ligneis :

30. & in domibus eorum sacerdotes sedent, habentes tunicas scissas, & capita, & barbam rasam, quorum capita nuda sunt.

31. Rugiunt autem clamantes contra deos suos, sicut in cœna mortui.

32. Vestimenta eorum auferunt sacerdotes, & vestiunt uxores suas, & filios suos.

33. Neque si quid mali patiuntur ab aliquo, neque si quid boni, poterunt retribuere : neque regem constituere possunt, neque auferre.

34. Similiter neque dare divitias possunt, neque malum retribuere. Si quis illis votum voverit, & non reddiderit; neque hoc requirunt.

35. Hominem à morte non liberant, neque infirmum à potentiori eripiunt.

36. Hominem cæcum ad visum non restituunt, de necessitate hominem non liberabunt.

37. Viduæ non miserebuntur, neque orphanis benefacient.

38. Lapidibus de monte similes sunt dii illorum, lignei, & lapidei, & aurei, & argentei. Qui autem colunt ea, confundentur.

39. Quomodo ergo æstimandum est, aut dicendum, illos esse deos?

ed by Google

40. Adhuc enim ipsis Chaldæis non honorantibus ea: qui cùm audierint mutum non posse loqui, offerunt illud ad Bel, postulantes ab eo loqui:

41. quasi possint sentire qui non habent motum, & ipsi cùm intellexerint, relinquent ea: sensum enim non habent ipsi dii illorum.

42. Mulieres autem circumdatę funibus in viis sedent, succendentes ossa olivarum.

43. Cùm autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo transeunte dormierit cum eo, proximę suæ exprobrat quòd ea non sit digna habita, sicut ipsa, neque funis ejus diruptus sit.

44. Omnia autem quæ illis fiunt, falsa sunt. Quomodo æstimandum aut dicendum est, illos esse deos?

45. A fabris autem, & ab aurificibus facta sunt. Nihil aliud erunt, nisi id quod volunt esse sacerdotes.

46. Artifices etiam ipsi, qui ea faciunt, non sunt multi temporis. Numquid ergo possunt ea quæ fabricata sunt ab ipsis esse dii?

47. Reliquerunt autem falsa, & opprobrium posteà futuris.

48. Nam cùm supervenerit illis prælium, & mala; cogitant sacerdotes apud se, ubi se abscondant cum illis.

49. Quomodo ergo sentiri debeant quoniam dii sunt, qui nec de bello se liberant, neque de malis se eripiunt?

50. Nam cùm sint lignea, inaurata, & inargentata, scietur posteà quia falsa sunt, ab universis Gentibus & regibus: quæ manifesta sunt quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus cum illis.

51. Unde ergo notum est, quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus in ipsis est?

52. Regem regioni non suscitant, neque pluviam hominibus dabunt.

53. Judicium quoque non discernent, neque regiones liberabunt ab injuria: quia nihil possunt, sicut corniculæ inter medium cœli, & terræ.

54. Etenim cùm inciderit ignis in domum deorum ligneorum, argenteorum, & aureorum, sacerdotes quidem ipsorum fugient, & liberabuntur: ipsi verò sicut trabes in medio comburentur.

55. Regi autem, & bello non resistent. Quomodo ergo æstimandum est, aut recipiendum quia dii sunt?

56. Non à furibus, neque à latronibus se liberabunt dii lignei, & lapidei, & inaurati, & inargentati: quibus hi qui fortiores sunt,

57. aurum, & argentum, & vestimentum, quo operti sunt, auferent illis, & abibunt, nec sibi auxilium ferent.

58. Itaque melius est esse regem ostentantem virtutem suam: aut vas in domo utile, in quo gloriabitur qui possidet illud: vel ostium in domo, quod custodit quæ in ipsa sunt; quàm falsi dii.

59. Sol quidem, & luna, ac sidera cùm sint splendida, & emissa ad utilitates, obaudiunt.

60. Similiter & fulgur cùm apparuerit, perspicuum est: idipsum autem & spiritus in omni regione spirat.

61. Et nubes, quibus cùm imperatum fuerit à Deo perambulare universum orbem, perficiunt quod imperatum est eis.

62. Ignis etiam missus desuper ut consumat montes & silvas, facit quod præceptum est ei. Hæc autem neque speciebus, neque virtutibus uni eorum similia sunt.

63. Unde neque existimandum est, neque dicendum, illos esse deos, quando non possunt neque judicium judicare, neque quidquam facere hominibus.

64. Scientes itaque quia non sunt dii, ne ergo timueritis eos.

65. Neque enim regibus maledicent, neque benedicent.

66. Signa etiam in cœlo Gentibus non ostendunt, neque ut sol lucebunt, neque illuminabunt ut luna.

67. Bestiæ meliores sunt illis, quæ possunt fugere sub tectum, ac prodesse sibi.

68. Nullo itaque modo nobis est manifestum quia sunt dii: propter quod ne timeatis eos.

69. Nam sicut in cucumerario formido nihil custodit: ita sunt dii illorum lignei, & argentei, & inaurati.

70. Eodem modo & in horto spina alba, supra quam omnis avis sedet. Similiter & mortuo projecto in tenebris, similes sunt dii illorum lignei, & inaurati, & inargentati:

71. A purpura quoque & murice, quæ supra illos tineant, scietis itaque quia non sunt dii. Ipsi etiam postremò comeduntur, & erunt opprobrium in regione.

72. Melior est homo justus, qui non habet simulacra: nam erit longè ab opprobriis.

PRO-

Digitized by Google

PROPHETIA EZECHIELIS.

‖ Sup. 4. 36.

EZECHIEL, *cujus nomen* fortitudo Dei *explicatur, è nobili Sacerdotum stirpe ortus est. Inter eos fuit, qui primi omnium evecti fuere cum Jechonia Rege Judæ. Prophetare cœpit in Chaldæa anno 5. deportationis ejusdem, ad annum usque 27. id est per 22. annos, quorum priores 11. cum undecim posterioribus* JEREMIÆ *concurrunt. Et certè idem est utriusque prophetiæ argumentum; Et si tectius illud paululum, per ænigmata videlicet & figuras, Ezechiel persequatur: quod ideò fecisse videtur, ne Babyloniis Judaici populi res innotescerent. Quæ ergo* Jeremias *de excidio templi & urbis proponit, necnon de captivitate Babylonica, eadem* Ezechiel *repetit, maximè ut refellat ficta vaticinia pseudoprophetarum, Jeremiam falsitatis arguentium, pacemque & prospera omnia prædicantium.* Jeremias *aliis vicinis nationibus per Chaldæos excidium intentat: ita facit* Ezechiel. *Denique ut* Jeremias, *sic ipse* Ezechiel *prædicit reditum & liberationem Judæorum è captivitate, Messiæ regnum, vocationem gentium, victoriam & instaurationem Ecclesiæ, & interitum hostium illius.*

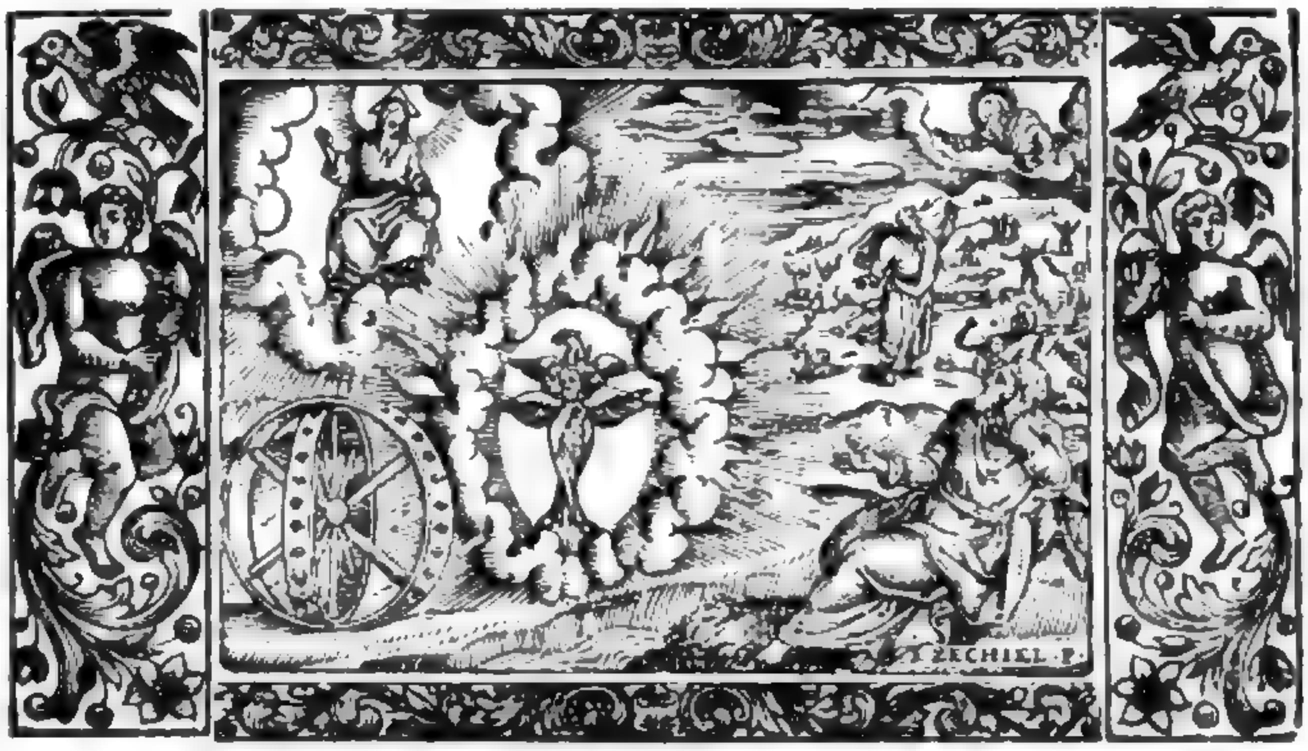

CAPUT PRIMUM.

Tempus & locus quibus Ezechieli ostensæ sunt visiones Dei: nempe in medio ignis similitudo quatuor animalium quæ describuntur, similiter & rotarum, firmamenti, throni, & hominis in throno sedentis igne circumdati.

1. ET factum est in trigesimo * anno, in quarto, in quinta mensis, cùm essem in medio captivorum ‖ juxta fluvium Chobar, aperti sunt cœli, & vidi visiones Dei.

2. In quinta mensis, ipse est annus quintus transmigrationis regis Joachin,

3. factum est verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi sacerdotem in terra Chaldæorum, secus flumen Chobar: & facta est super eum ibi manus Domini.

4. Et vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone: & nubes magna, & ignis involvens, & splendor in circuitu ejus: & de medio ejus quasi species electri, id est, de medio ignis:

5. & in medio ejus similitudo quatuor animalium: & hic aspectus eorum, similitudo hominis in eis.

6. Quatuor facies uni, & quatuor pennæ uni.

7. Pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, & scintillæ quasi aspectus æris candentis.

8. Et manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus: & facies, & pennas per quatuor partes habebant.

9. Junctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum. Non revertebantur cùm incederent: sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur.

10. ‡ Similitudo autem vultus eorum: facies hominis, & facies leonis à dextris ipsorum quatuor: facies autem bovis, à sinistris ipsorum quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorum quatuor.

11. Facies eorum, & pennæ eorum extentæ desuper: duæ pennæ singulorum jungebantur, & duæ tegebant corpora eorum:

12. & unumquodque eorum coram facie sua ambulabat: ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur, nec revertebantur cùm ambularent.

13. Et similitudo animalium, aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarum. Hæc erat visio discurrens in medio animalium, splendor ignis, & de igne fulgur egrediens.

14. Et animalia ibant & revertebantur, in similitudinem fulguris coruscantis. A

15. Cùmque aspicerem animalia, apparuit rota una super terram juxta animalia, habens quatuor facies:

16. & aspectus rotarum, & opus earum, quasi visio maris: & una similitudo ipsarum quatuor: & aspectus earum & opera, quasi sit rota in medio rotæ.

* ineunte: A solemni illa scilicet redintegratione fœderis, Josiæ anno 18. facta, ut putant Chaldæus, Hierony. & alii: A deportatione Jechoniæ anno item quinto ineunte, quarti mensis, quinto die ut sit ann. M. 3409. vertens ante Chr. 594. ‖ Infr. 3. 23. & 10. 20 & 43. 3.

‡ In forte SS. Evangelistarum Matth. et Marci

17. Per quatuor partes earum euntes ibant, & non revertebantur cùm ambularent.

18. Statura quoque erat rotis, & altitudo, & horribilis aspectus : & ‖ totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quatuor. ‖ Inf. 10. 12.

19. Cùmque ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ juxta ea : & cùm elevarentur animalia de terra, elevabantur simul & rotæ.

20. Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, & rotæ pariter elevabantur, sequentes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis.

21. Cum euntibus ibant, & cum stantibus stabant : & cum elevatis à terra, pariter elevabantur & rotæ, sequentes ea : quia spiritus vitæ erat in rotis.

22. Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis, extenti super capita eorum desuper.

23. Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum : unumquodque duabus alis velabat corpus suum, & alterum similiter velabatur.

24. Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis Dei : cùm ambularent, quasi sonus erat multitudinis ut sonus castrorum : cùmque starent, demittebantur pennæ eorum.

25. Nam cùm fieret vox super firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant, & submittebant alas suas.

26. Et super firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni : & super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper.

27. Et vidi quasi speciem electri, velut aspectum ignis, intrinsecùs ejus per circuitum : à lumbis ejus & desuper, & à lumbis ejus usque deorsum, vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu.

28. Velut aspectum arcus cùm fuerit in nube in die pluviæ : hic erat aspectus splendoris per gyrum.

CAPUT II.

Roboratur Propheta exterritus, ut intrepidè arguat rebelles filios Israel, si quomodo tandem ab inveteratis peccatis resipiscant ; & jubetur comedere librum scriptum intus & foris, in quo erant lamentationes, & carmen, & væ.

Eodem ann. 3409.
1. HÆc visio similitudinis gloriæ Domini : & vidi, & cecidi in faciem meam, & audivi vocem loquentis. Et dixit ad me : Fili hominis sta super pedes tuos, & loquar tecum.

2. Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me supra pedes meos : & audivi loquentem ad me,

3. & dicentem : Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad Gentes apostatrices, quæ recesserunt à me : ipsi & patres eorum prævaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc.

4. Et filii dura facie, & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te : & dices ad eos : Hæc dicit Dominus Deus:

5. Si fortè vel ipsi audiant, & si fortè quiescant, quoniam domus exasperans est : & scient quia propheta fuerit in medio eorum.

6. Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas : quoniam increduli & subversores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Verba eorum ne timeas, & vultus eorum ne formides, quia domus exasperans est.

7. Loqueris ergo verba mea ad eos, si fortè audiant, & quiescant : quoniam irritatores sunt.

8. Tu autem fili hominis audi quæcumque loquor ad te : & noli esse exasperans, sicut domus exasperatrix est : aperi os tuum & comede quæcumque ego do tibi.

9. Et vidi, & ecce manus missa ad me, in qua erat involutus liber : & expandit illum coram me, ‖ qui erat scriptus intus & foris : & scriptæ erant in eo lamentationes, & carmen, & væ. ‖ Apoc. 5. 1.

CAPUT III.

Comesto libro datur Prophetæ facies adamantina, ut intrepidè arguat durissimos filios Israel in transmigratione constitutos : missus autem constituitur speculator, qui si visum imminens malum non annuntiaverit, ejus qui perit reus efficitur ; si autem annuntiaverit, animam suam liberat, etiam si alius pereat ; deinde campum ingressus, visaque ibi gloria Domini, jubetur in domo sua includi, tamquam vinctus ac mutus.

1. ET dixit ad me : Fili hominis quodcumque inveneris comede : comede volumen illud, & vadens loquere ad filios Israel. Eodem ann. 3409.

2. Et aperui os meum, & cibavit me volumine illo :

3. & dixit ad me : Fili hominis venter tuus comedet, & viscera tua complebuntur volumine isto, quod ego do tibi. ‖ Et comedi illud : & factum est in ore meo sicut mel dulce. ‖ Apoc. 10. 9. & 10.

4. Et dixit ad me : Fili hominis vade ad domum Israel, & loqueris verba mea ad eos.

5. Non enim ad populum profundi sermonis & ignotæ linguæ tu mitteris ad domum Israel :

6. neque ad populos multos profundi sermonis, & ignotæ linguæ, quorum non possis audire sermones : & si ad illos mittereris, ipsi audirent te.

7. Domus autem Israel nolunt audire te : quia nolunt audire me, omnis quippe domus Israel attrita fronte est, & duro corde.

8. Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum.

9. Ut adamantem, & ut silicem dedi faciem tuam : ne timeas eos, neque metuas à facie eorum : quia domus exasperans est.

10. Et dixit ad me : Fili hominis, omnes sermones meos, quos ego loquor ad te, assume in corde tuo, & auribus tuis audi :

11. Et vade, ingredere ad transmigrationem, ad filios populi tui, & loqueris ad eos, & dices eis : Hæc dicit Dominus Deus : si fortè audiant, & quiescant.

12. Et assumpsit me spiritus, & audivi post me vocem commotionis magnæ : Benedicta gloria Domini de loco suo,

13. & vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram, & vocem rotarum sequentium animalia, & vocem commotionis magnæ.

14. Spiritus quoque levavit me, & assumpsit me: & abii amarus in indignatione spiritus mei: manus enim Domini erat mecum, confortans me.

15. Et veni ad transmigrationem, ad acervum novarum frugum, ad eos qui habitabant juxta flumen Chobar, & sedi ubi illi sedebant: & mansi ibi septem diebus mœrens in medio eorum.

16. Cùm autem pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me, dicens:

|| Infr. 33. 7. 17. || Fili hominis speculatorem dedi te domui Israel: & audies de ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me.

18. Si dicente me ad impium: Morte morieris: non annuntiaveris ei, neque locutus fueris ut avertatur à via sua impia, & vivat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.

19. Si autem tu annuntiaveris impio, & ille non fuerit conversus ab impietate sua, & à via sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti.

20. Sed & si conversus justus à justitia sua fuerit, & fecerit iniquitatem: ponam offendiculum coram eo, ipse morietur, quia non annuntiasti ei: in peccato suo morietur, & non erunt in memoria justitiæ ejus, quas fecit: sanguinem verò ejus de manu tua requiram.

21. Si autem tu annuntiaveris justo ut non peccet justus, & ille non peccaverit: vivens vivet, quia annuntiasti ei, & tu animam tuam liberasti.

22. Et factum est super me manus Domini, & dixit ad me: Surgens egredere in campum, & ibi loquar tecum.

|| Supr. 1. 3. 23. Et surgens egressus sum in campum: & ecce ibi gloria Domini stabat quasi gloria, quam vidi || juxta fluvium Chobar: & cecidi in faciem meam.

24. Et ingressus est in me spiritus, & statuit me super pedes meos: & locutus est mihi, & dixit ad me: Ingredere, & includere in medio domus tuæ.

25. Et tu fili hominis, ecce data sunt super te vincula, & ligabunt te in eis, & non egredieris de medio eorum.

26. Et linguam tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir objurgans: quia domus exasperans est.

27. Cùm autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui audit, audiat: & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.

CAPUT IV.

Jubetur Propheta figurare obsidionem Jerusalem, ac dormire super latus sinistrum 390. diebus, super dextrum verò 40. ac vilem cibum & fœdè confectum sibi præparare: quibus designet calamitatem filiorum Israel, obsidionem, & afflictionem habitantium Jerosolymis.

† Eodem ann. 3409. 1. † ET tu fili hominis sume tibi laterem, & pones eum coram te: & describes in eo civitatem Jerusalem.

2. Et ordinabis adversùs eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro.

3. Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam in murum ferreum inter te, & inter civitatem: & obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionem, & circumdabis eam: signum est domui Israel.

4. Et tu dormies super latus tuum sinistrum, & pones iniquitates domus Israel super eo, numero dierum quibus dormies super illud, & assumes iniquitatem eorum.

5. Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum, numero dierum trecentos & nonaginta dies: * & portabis iniquitatem domus Israel.

6. Et cùm compleveris hæc, dormies super latus tuum dexterum secundò: & || assumes iniquitatem domus Juda quadraginta † diebus: diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi. ||

7. Et ad obsidionem Jerusalem convertes faciem tuam, & brachium tuum erit extentum: & prophetabis adversùs eam.

8. Ecce circumdedi te vinculis: & non te convertes à latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obsidionis tuæ.

9. Et tu sume tibi frumentum, & hordeum, & fabam, & lentem, & milium, & viciam: & mittes ea in vas unum, & facies tibi panes numero dierum, quibus dormies super latus tuum: trecentis & nonaginta diebus comedes illud.

10. Cibus autem tuus quo vesceris, erit in pondere viginti stateres (a) in die: à tempore usque ad tempus comedes illud.

11. Et aquam in mensura bibes, sextam partem (b) hin: à tempore usque ad tempus bibes illud.

12. Et quasi subcinericium hordeaceum comedes illud: & stercore, quod egreditur de homine, operies (c) illud in oculis eorum.

13. Et dixit Dominus: Sic comedent filii Israel || panem suum pollutum inter Gentes, ad quas ejiciam eos.

14. Et dixi: Aaa, Domine Deus, ecce anima mea non est polluta; & morticinum, & laceratum à bestiis non comedi ab infantia mea usque nunc, & non est ingressa in os meum omnis caro immunda.

15. Et dixit ad me: Ecce dedi tibi fimum boum pro stercoribus humanis: & facies panem tuum in eo.

16. Et dixit ad me: Fili hominis: || Ecce ego conteram baculum panis in Jerusalem: & comedent panem in pondere, & in solicitudine: & aquam in mensura, & in angustia bibent: || Infr. 5. 16. & 14. 13.

17. Ut deficientibus pane & aqua, corruat unusquisque ad fratrem suum: & contabescant in iniquitatibus suis.

* qui totidem diebus, quibus arctissima urbis obsidio erat duratura, & totidem annis iniquitatis domus Israel ab Idololatria Jeroboami numeratis (1. Reg. 12. 32.) typum essent exhibituri.
|| Num. 14. 34.
† Totidem annorum à renovato per Josiam fœdere typum gerentes 4. Reg. 23. 3. Jer. 52. 30.
(a) Unciarum Gallicarum circiter 9¼.
(b) Mensuræ Parisiensis paulò plus quàm 3. demyseptiers.
(c) Hebr. coques, sub cinere nempe stercoris humani.
|| Osee 9. 3.

CAPUT V.

Per detonsos capitis & barbæ prophetæ pilos jussu Domini, variéque consumptos, designantur Judæi, propter sua peccata fame & gladio consumendi: sic ut patres filios, & filii patres comedant; reliqui verò in captivitatem ducendi, ubi sint opprobrium ac stupor Gentibus, quarum superarunt scelera.

Eodem ann. 3409. 1. ET tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem pilos: & assumes eum, & duces per caput tuum, & per barbam tuam: & assumes tibi stateram ponderis, & divides eos.

2. Tertiam partem igni combures in medio civitatis, juxta completionem dierum obsidionis: & assumes tertiam partem, & concides gladio in circuitu ejus: tertiam verò aliam disperges in ventum, & gladio nudabo post eos.

3. Et sumes inde parvum numerum: & ligabis eos in summitate pallii tui.

4. Et ex eis rursum tolles, & projicies eos in medio ignis, & combures eos igni: & ex eo egredietur ignis in omnem domum Israel.

5. Hæc dicit Dominus Deus: Ista est Jerusalem, in medio Gentium posui eam, & in circuitu ejus terras.

6. Et contempsit judicia mea, ut plus esset impia quàm Gentes; & præcepta mea, ultrà quàm terræ quæ in circuitu ejus sunt: judicia enim mea projecerunt, & in præceptis meis non ambulaverunt.

7. Idcircò hæc dicit Dominus Deus: Quia superastis Gentes, quæ in circuitu vestro sunt, & in præceptis meis non ambulastis, & judicia mea non fecistis, & juxta judicia Gentium, quæ in circuitu vestro sunt, non estis operati;

8. ideò hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, & ipse ego faciam in medio tui judicia in oculis Gentium.

9. Et faciam in te quod non feci, & quibus similia ultrà non faciam, propter omnes abominationes tuas.

10. Ideò patres comedent filios in medio tui, & filii comedent patres suos, & faciam in te judicia, & ventilabo universas reliquias tuas in omnem ventum.

11. Idcircò vivo ego, dicit Dominus Deus: Nisi pro eo quòd Sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis, & in cunctis abominationibus tuis: ego quoque confringam, & non parcet oculus meus, & non miserebor.

12. Tertia pars tui peste morietur, & fame consumetur in medio tui: & tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo: tertiam verò partem tuam in omnem ventum dispergam, & gladium evaginabo post eos.

τ. Zach. 6. 8. 13. Et complebo furorem meum, & requiescere faciam indignationem meam in eis, & consolabor: & scient quia ego Dominus locutus sum in zelo meo, cùm implevero indignationem meam in eis.

14. Et dabo te in desertum & in opprobrium Gentibus, quæ in circuitu tuo sunt, in conspectu omnis prætereuntis.

15. Et eris opprobrium, & blasphemia, exemplum, & stupor in Gentibus, quæ in circuitu tuo sunt, cùm fecero in te judicia in furore, & in indignatione, & in increpationibus iræ.

16. Ego Dominus locutus sum: Quando misero sagittas famis pessimas in eos; quæ erunt mortiferæ, & quas mittam ut disperdam vos: & famem congregabo super vos, & || conteram in vobis baculum panis. || Sup. 4. 16. Infr. 14. 8.

17. Et immittam in vos famem, & bestias pessimas usque ad internecionem: & pestilentia, & sanguis transibunt per te, & gladium inducam super te: ego Dominus locutus sum.

CAPUT VI.

Propter multiplicem idololatriam filiorum Israel, prædicuntur eorum urbes & excelsa dissipanda, & qui pestem, gladium & famem evaserint, dispergendi inter Gentes, ubi malis pressi, convertentur ad Dominum.

1. ET factus est sermo Domini ad me, dicens: Anno M. 3405.

2. Fili hominis pone faciem tuam ad montes Israel, & prophetabis ad eos,

3. & dices: || Montes Israel audite verbum Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus montibus, & collibus, rupibus, & vallibus: Ecce ego inducam super vos gladium, & disperdam excelsa vestra, || Infr. 36. 2.

4. & demoliar aras vestras, & confringentur simulacra vestra: & dejiciam interfectos vestros ante idola vestra.

5. Et dabo cadavera filiorum Israel ante faciem simulacrorum vestrorum: & dispergam ossa vestra circùm aras vestras

6. in omnibus habitationibus vestris: Urbes desertæ erunt, & excelsa demolientur, & dissipabuntur: & interibunt aræ vestræ, & confringentur: & cessabunt idola vestra, & conterentur delubra vestra, & delebuntur opera vestra.

7. Et cadet interfectus in medio vestri: & scietis quia ego sum Dominus.

8. Et relinquam in vobis eos, qui fugerint gladium in Gentibus, cùm dispersero vos in terris.

9. Et recordabuntur mei liberati vestri in Gentibus, ad quas captivi ducti sunt: quia contrivi cor eorum fornicans, & recedens à me; & oculos eorum fornicantes post idola sua: & displicebunt sibimet super malis quæ fecerunt in universis abominationibus suis.

10. Et scient, quia ego Dominus non frustra locutus sum, ut facerem eis malum hoc.

11. Hæc dicit Dominus Deus: Percute manum tuam, & allide pedem tuum, & dic: Heu, ad omnes abominationes malorum domus Israel: quia gladio, fame, & peste ruituri sunt.

12. Qui longè est, peste morietur: qui autem propè, gladio corruet: & qui relictus fuerit, & obsessus, fame morietur: & complebo indignationem meam in eis.

13. Et scietis quia ego Dominus, cùm fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum, in circuitu ararum vestrarum, in omni colle excelso, & in cunctis summitatibus montium, & subtus omne lignum nemo-

rosum,

rosum, & subtus universam quercum frondosam, locum ubi accenderunt thura redolentia universis idolis suis.

14. Et extendam manum meam super eos: & faciam terram desolatam & destitutam, à deserto Deblatha, in omnibus habitationibus eorum: & scient quia ego Dominus.

CAPUT VII.

Denuntiat Propheta totius terræ Juda extremam & inevitabilem vastationem proximè imminere propter ipsorum scelera.

Eodem ann. 3410.

1. ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Et tu fili hominis, hæc dicit Dominus Deus terræ Israel: Finis venit, venit finis super quatuor plagas terræ.

3. Nunc finis super te, & immittam furorem meum in te: & judicabo te juxta vias tuas: & ponam contra te omnes abominationes tuas.

4. Et non parcet oculus meus super te, & non miserebor: sed vias tuas ponam super te, & abominationes tuæ in medio tui erunt: & scietis quia ego Dominus.

5. Hæc dicit Dominus Deus: Afflictio una, afflictio ecce venit.

6. Finis venit, venit finis, evigilavit adversùm te: ecce venit.

7. Venit contritio super te, qui habitas in terra: venit tempus, propè est dies occisionis, & non gloriæ montium.

8. Nunc de propinquo effundam iram meam super te, & complebo furorem meum in te: & judicabo te juxta vias tuas, & imponam tibi omnia scelera tua.

9. Et non parcet oculus meus, nec miserebor, sed vias tuas imponam tibi, & abominationes tuæ in medio tui erunt: & scietis quia ego sum Dominus percutiens.

10. Ecce dies, ecce venit: egressa est contritio, floruit virga, germinavit superbia:

11. iniquitas surrexit in virga impietatis: non ex eis, & non ex populo, neque ex sonitu eorum: & non erit requies in eis.

12. Venit tempus, appropinquavit dies: qui emit, non lætetur: & qui vendit, non lugeat: quia ira super omnem populum ejus.

13. Quia qui vendit, ad id, quod vendidit, non revertetur, & adhuc in viventibus vita eorum: visio enim ad omnem multitudinem ejus non regredietur: & vir in iniquitate vitę suę non confortabitur.

14. Canite tuba, pręparentur omnes, & non est qui vadat ad prælium: ira enim mea super universum populum ejus.

15. Gladius foris: & pestis, & fames intrinsecùs: qui in agro est, gladio morietur: & qui in civitate, pestilentia, & fame devorabuntur.

16. Et salvabuntur qui fugerint ex eis: & erunt in montibus quasi columbæ convallium omnes trepidi, unusquisque in iniquitate sua.

17. Omnes manus dissolventur, & omnia genua fluent aquis.

18. ‖ Et accingent se ciliciis, & operiet eos formido, & in omni facie confusio, & in universis capitibus eorum calvitium.

‖ Isaiæ 15. 2. Jerem. 48. 37.

19. Argentum eorum foras projicietur, & aurum eorum in sterquilinium erit. ‖ Argentum eorum, & aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domini. Animam suam non saturabunt, & ventres eorum non implebuntur: quia scandalum iniquitatis eorum factum est.

‖ Prov. 11. 4. Soph. 1. 18. Eccli. 5. 10. & 13.

20. Et ornamentum monilium suorum in superbiam posuerunt, & imagines abominationum suarum & simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam:

21. & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prędam, & contaminabunt illud.

22. Et avertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud.

23. Fac conclusionem: quoniam terra plena est judicio sanguinum, & civitas plena iniquitate.

24. Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum.

25. Angustia superveniente, requirent pacem, & non erit.

26. Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & quęrent visionem de propheta, & lex peribit à sacerdote, & consilium à senioribus.

27. Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundùm viam eorum faciam eis, & secundùm judicia eorum judicabo eos: & scient quia ego Dominus.

CAPUT VIII.

Ezechiel post visum Dei similitudinem, Spiritu raptus in Jerusalem, videt pessimas Judæorum idololatrias sub variis figuris: quare dicit Dominus se eis non parciturum, nec orationes exauditurum.

Eodem ann. 3411.

1. ET factum est in anno sexto, in sexto mense, in quinta mensis: ego sedebam in domo mea, & senes Juda sedebant coram me: & cecidit ibi super me manus Domini Dei.

2. Et vidi, & ecce similitudo quasi aspectus ignis: ab aspectu lumborum ejus, & deorsum, ignis: & à lumbis ejus, & sursum, quasi aspectus splendoris, ut visio electri.

3. ‖ Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei: & elevavit me spiritus inter terram, & cœlum: & adduxit me in Jerusalem in visione Dei, juxta ostium interius, quod respiciebat ad Aquilonem, ubi erat statutum idolum zeli * ad provocandam æmulationem.

‖ Dan. 14. 35.

** Iram & indignationem provocans. Idolum Baal intelligit, quod in templo erexerat Manasses. 2. Par. 33. 7. Abstulit Josias. Ibid. c. 34. Reponitur Joachim vel Sedecias. Ibid. c. 36. 14.*

4. Et ecce ibi gloria Dei Israel, secundùm visionem, quam videram in campo.

5. Et dixit ad me: Fili hominis, leva oculos tuos ad viam Aquilonis. Et levavi oculos meos ad viam Aquilonis: & ecce ab Aquilone portæ altaris idolum zeli in ipso introitu.

6. Et dixit ad me: Fili hominis, putasne, vides tu quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israel facit hic, ut procul recedam à sanctuario meo? & adhuc conversus videbis abominationes majores.

7. Et introduxit me ad ostium atrii: & vidi, & ecce foramen unum in pariete.

8. Et dixit ad me: Fili hominis fode parietem. Et cùm fodissem parietem, apparuit ostium unum.

9. Et dixit ad me: Ingredere, & vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic.

10. Et ingressus vidi, & ecce omnis similitudo reptilium, & animalium, abominatio, & universa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum.

11. Et septuaginta viri de senioribus domus Israel, & Jezonias filius Saphan stabat in medio eorum, stantium ante picturas: & unusquisque habebat thuribulum in manu sua: & vapor nebulæ de thure consurgebat.

12. Et dixit ad me: Certè vides fili hominis quæ seniores domus Israel faciunt in tenebris, unusquisque in abscondito cubiculi sui: dicunt enim: Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus terram.

13. Et dixit ad me: Adhuc conversus videbis abominationes majores, quas isti faciunt.

14. Et introduxit me per ostium portæ domus Domini, quod respiciebat ad Aquilonem: & ecce ibi mulieres sedebant plangentes Adonidem.

15. Et dixit ad me: Certè vidisti fili hominis: adhuc conversus videbis abominationes majores his.

16. Et introduxit me in atrium domus Domini interius: & ecce in ostio templi Domini inter vestibulum & altare, quasi viginti-quinque viri dorsa habentes contra templum Domini, & facies ad Orientem: & adorabant ad ortum solis.

17. Et dixit ad me: Certè vidisti fili hominis: numquid leve est hoc domui Juda ut facerent abominationes istas, quas fecerunt hic: quia replentes terram iniquitate conversi sunt ad irritandum me? & ecce applicant ramum ad nares suas.

18. Ergo & ego faciam in furore: non parcet oculus meus, nec miserebor, & cùm clamaverint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.

C A P U T IX.

Apparentes sex viri jubentur omnes in Jerusalem trucidare, qui à viro lineis vestito non sunt signo Thau notati: quo facto Dominus exclamanti prophetæ respondet id futurum exigentibus ipsorum criminibus.

Eodem ann. 3410.

1. ET clamavit in auribus meis voce magna, dicens: Appropinquaverunt visitationes urbis, & unusquisque vas interfectionis habet in manu sua.

2. Et ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonem: & uniuscujusque vas interitus in manu ejus: vir quoque unus in medio eorum vestitus erat lineis, & atramentarium scriptoris ad renes ejus: & ingressi sunt, & steterunt juxta altare æreum.

3. Et gloria Domini Israel assumpta est de cherub, quæ erat super eum ad limen domus: & vocavit virum, qui indutus erat lineis, & atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis.

4. Et dixit Dominus ad eum: Transi per mediam civitatem in medio Jerusalem: ‖ & signa Thau super frontes virorum gementium, & dolentium super cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio ejus. ‖ Exod. 12. 7. Apoc. 7. 3.

5. Et illis dixit, audiente me: Transite per civitatem sequentes eum, & percutite: non parcat oculus vester, neque misereamini.

6. Senem, adolescentulum, & virginem, parvulum, & mulieres interficite usque ad internecionem: omnem autem, super quem videritis Thau, ne occidatis, & à sanctuario meo incipite. Cęperunt ergo à viris senioribus, qui erant ante faciem domus.

7. Et dixit ad eos: Contaminate domum, & implete atria interfectis: egredimini. Et egressi sunt, & percutiebant eos, qui erant in civitate.

8. Et cæde completa, remansi ego: ruique super faciem meam, & clamans ajo: Heu, heu, heu, Domine Deus: ergone disperdes omnes reliquias Israel, effundens furorem tuum super Jerusalem?

9. Et dixit ad me: Iniquitas domus Israel, & Juda, magna est nimis valdè, & repleta est terra sanguinibus, & civitas repleta est aversione: dixerunt enim: Dereliquit Dominus terram, & Dominus non videt.

10. Igitur & meus non parcet oculus, neque miserebor: viam eorum super caput eorum reddam.

11. Et ecce vir, qui erat indutus lineis, qui habebat atramentarium in dorso suo, respondit verbum, dicens: Feci sicut præcepisti mihi.

C A P U T X.

Jubetur vir lineis vestitus accipere prunas ignis de medio rotarum, quæ sunt subtus cherubim, & super civitatem effundere: describitur visio Dei, cherubim, & quatuor rotarum.

1. ET vidi, & ecce in firmamento, quod erat super caput cherubim, quasi lapis sapphirus, quasi species similitudinis solii, apparuit super ea. Eodem anno 3410.

2. Et dixit ad virum, qui indutus erat lineis, & ait: Ingredere in medio rotarum, quæ sunt subtus cherubim, & imple manum tuam prunis ignis, quæ sunt inter cherubim, & effunde super civitatem. Ingressusque est in conspectu meo.

3. Cherubim autem stabant à dextris domus cùm ingrederetur vir, & nubes implevit atrium interius.

4. Et elevata est gloria Domini desuper cherub ad limen domus: & repleta est domus nube, & atrium repletum est splendore gloriæ Domini.

5. Et sonitus alarum cherubim audiebatur usque ad atrium exterius, quasi vox Dei omnipotentis loquentis.

6. Cùmque præcepisset viro, qui indutus erat lineis, dicens: Sume ignem de medio rotarum, quę sunt inter cherubim: ingressus ille stetit juxta rotam.

7. Et extendit cherub manum de medio cherubim ad ignem, qui erat inter cherubim: & sumpsit, & dedit in manus ejus, qui indutus erat lineis: qui accipiens egressus est.

8. Et apparuit in cherubim similitudo manus hominis subtus pennas eorum.

9. Et vidi, & ecce quatuor rotæ juxta cherubim: rota una juxta cherub unum, & rota alia juxta cherub unum: species autem rotarum erat quasi visio lapidis chrysolithi.

10. Et aspectus earum similitudo una quatuor, quasi sit rota in medio rotæ.

11. Cùmque ambularent, in quatuor partes gradiebantur: & non revertebantur ambulantes, sed ad locum, ad quem ire declinabat quæ prima erat, sequebantur & ceteræ, nec convertebantur.

12. Et omne corpus earum, & colla, & manus, & pennæ, & circuli plena erant oculis, in circuitu quatuor rotarum.

13. Et rotas istas vocavit volubiles, audiente me.

14. Quatuor autem facies habebat unum: facies una, facies cherub: & facies secunda, facies hominis: & in tertio facies leonis: & in quarto facies aquilæ.

15. Et elevata sunt cherubim: ipsum est animal, quod videram juxta fluvium Chobar.

16. Cùmque ambularent cherubim, ibant pariter & rotæ juxta ea: & cùm elevarent cherubim alas suas ut exaltarentur de terra, non residebant rotæ, sed & ipsæ juxtà erant.

17. Stantibus illis, stabant: & cum elevatis elevabantur: spiritus enim vitæ erat in eis.

18. Et egressa est gloria Domini à limine templi: & stetit super cherubim.

19. Et elevantia cherubim alas suas, exaltata sunt à terra coram me: & illis egredientibus, rotæ quoque subsecutæ sunt: & stetit in introitu portæ domus Domini orientalis: & gloria Dei Israel erat super ea.

20. Ipsum est animal, quod vidi subter
|| Sup. 1. 1. & 3. Deum Israel || juxta fluvium Chobar: & intellexi quia cherubim essent.

21. Quatuor vultus uni, & quatuor alæ uni: & similitudo manus hominis sub alis eorum.

22. Et similitudo vultuum eorum, ipsi vultus quos videram juxta fluvium Chobar, & intuitus eorum, & impetus singulorum ante faciem suam ingredi.

CAPUT XI.

Adversùs Jezoniam & Pheltiam qui dicebant, pessimum tractantes consilium, Nonne dudum ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes; *vaticinatur illos & quotquot nolunt resipiscere puniendos: & prophetante Ezechiele mortuus est Pheltias: reliquias autem Israel dicit se reducturum in terram ipsorum, & daturum eis cor carneum, ut colant ac timeant Dominum.*

Eodem ann. 3410. 1. ET elevavit me Spiritus, & introduxit me ad portam domus Domini orientalem, quæ respicit ad solis ortum: & ecce in introitu portæ vigintiquinque viri: & vidi in medio eorum Jezoniam filium Azur, & Pheltiam filium Banaiæ, principes populi.

2. Dixitque ad me: Fili hominis, hi sunt viri, qui cogitant iniquitatem, & tractant consilium pessimum in urbe ista,

3. dicentes: Nonne dudum ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes.

4. Idcircò vaticinare de eis, vaticinare fili hominis.

5. Et irruit in me Spiritus Domini, & dixit ad me: Loquere: Hæc dicit Dominus: Sic locuti estis domus Israel, & cogitationes cordis vestri ego novi.

6. Plurimos occidistis in urbe hac, & implestis vias ejus interfectis.

7. Proptereà hæc dicit Dominus Deus: Interfecti vestri, quos posuistis in medio ejus, hi sunt carnes, & hæc est lebes: & educam vos de medio ejus.

8. Gladium metuistis, & gladium inducam super vos, ait Dominus Deus.

9. Et ejiciam vos de medio ejus, daboque vos in manu hostium, & faciam in vobis judicia.

10. Gladio cadetis: in finibus Israel judicabo vos, & scietis quia ego Dominus.

11. Hæc non erit vobis in lebetem, & vos non eritis in medio ejus in carnes: in finibus Israel judicabo vos.

12. Et scietis quia ego Dominus: quia in præceptis meis non ambulastis, & judicia mea non fecistis, sed juxta judicia Gentium, quæ in circuitu vestro sunt, estis operati.

13. Et factum est, cùm prophetarem, Pheltias filius Banaiæ mortuus est: & cecidi in faciem meam clamans voce magna, & dixi: Heu, heu, heu Domine Deus: consummationem tu facis reliquiarum Israel?

14. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

15. Fili hominis, fratres tui, fratres tui, viri propinqui tui, & omnis domus Israel, universi, quibus dixerunt habitatores Jerusalem: Longè recedite à Domino, nobis data est terra in possessionem.

16. Propterea hæc dicit Dominus Deus, quia longè feci eos in Gentibus, & quia dispersi eos in terris: ero eis in sanctificationem modicam in terris, ad quas venerunt.

17. Propterea loquere: Hæc dicit Dominus Deus: Congregabo vos de populis, & adunabo de terris, in quibus dispersi estis, daboque vobis humum Israel.

18. Et ingredientur illuc, & auferent omnes offensiones, cunctasque abominationes ejus de illa.

19. || Et dabo eis cor unum, & spiritum novum tribuam in visceribus eorum: & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum: || Jer. 31. 33. Inf. 36. 26.

20. ut in præceptis meis ambulent, & judicia mea custodiant, faciantque ea: & sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum.

21. Quorum cor post offendicula & abominationes suas ambulat, horum viam in capite suo ponam, dicit Dominus Deus.

22. Et elevaverunt cherubim alas suas, & rotæ cum eis: & gloria Dei Israel erat super ea.

23. Et ascendit gloria Domini de medio civitatis, stetitque super montem, qui est ad Orientem urbis.

24. Et Spiritus levavit me, adduxitque in Chaldæam ad transmigrationem, in visione, in spiritu Dei: & sublata est à me visio, quam videram.

25. Et locutus sum ad transmigrationem omnia verba Domini, quæ ostenderat mihi.

CAPUT XII.

Ezechiel suis factis portendit futuram Jerusalem & regis ipsius captivitatem, reliquis gladio, peste & fame in Jerusalem consumptis: ostendit etiam visionem prophetarum non cassam futuram, nec in longum differendam.

Anno M. 3411. Ant. Chr. 593.

1. ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis in medio domus exasperantis tu habitas: qui oculos habent ad videndum, & non vident: & aures ad audiendum, & non audiunt: quia domus exasperans est.

3. Tu ergo fili hominis, fac tibi vasa transmigrationis, & transmigrabis per diem coram eis: transmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum, in conspectu eorum, si fortè aspiciant: quia domus exasperans est.

4. Et efferes foras vasa tua quasi vasa transmigrantis per diem in conspectu eorum: tu autem egredieris vespere coram eis, sicut egreditur migrans.

5. Ante oculos eorum perfode tibi parietem: & egredieris per eum.

6. In conspectu eorum in humeris portaberis, in caligine efferetis: faciem tuam velabis, & non videbis terram: quia portentum dedi te domui Israel.

7. Feci ergo sicut præceperat mihi Dominus: vasa mea protuli quasi vasa transmigrantis per diem: & vespere perfodi mihi parietem manu: & in caligine egressus sum, in humeris portatus in conspectu eorum.

8. Et factus est sermo Domini manè ad me, dicens:

9. Fili hominis, numquid non dixerunt ad te domus Israel, domus exasperans: Quid tu facis?

10. Dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Super ducem onus istud, qui est in Jerusalem, & super omnem domum Israel, quæ est in medio eorum.

11. Dic: Ego portentum vestrum: quomodo feci, sic fiet illis, in transmigrationem, & in captivitatem ibunt.

12. Et dux, qui est in medio eorum, in humeris portabitur, in caligine egredietur: parietem perfodient ut educant eum: facies ejus operietur ut non videat oculo terram.

|| Infr. 17. 20.

13. || Et extendam rete meum super eum, & capietur in sagena mea: & adducam eum in Babylonem in terram Chaldæorum: & ipsam non videbit, ibique morietur.

14. Et omnes, qui circa eum sunt, præsidium ejus, & agmina ejus, dispergam in omnem ventum: & gladium evaginabo post eos.

15. Et scient quia ego Dominus, quando dispersero illos in Gentibus, & disseminavero eos in terris.

16. Et relinquam ex eis viros paucos à gladio, & fame, & pestilentia: ut enarrent omnia scelera eorum in Gentibus, ad quas ingredientur: & scient quia ego Dominus.

17. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

18. Fili hominis, panem tuum in conturbatione comede: sed & aquam tuam in festinatione, & mœrore bibe.

19. Et dices ad populum terræ: Hæc dicit Dominus Deus ad eos, qui habitant in Jerusalem in Terra Israel: Panem suum in solicitudine comedent, & aquam suam in desolatione bibent: ut desoletur terra à multitudine sua, propter iniquitatem omnium, qui habitant in ea.

20. Et civitates, quæ nunc habitantur, desolatæ erunt, terraque deserta: & scietis quia ego Dominus.

21. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

22. Fili hominis, quod est proverbium istud vobis in terra Israel, dicentium: In longum differentur dies, & peribit omnis visio?

23. Ideò dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Quiescere faciam proverbium istud, neque vulgò dicetur ultrà in Israel: & loquere ad eos quòd appropinquaverint dies, & sermo omnis visionis.

24. Non enim erit ultrà omnis visio cassa, neque divinatio ambigua in medio filiorum Israel.

25. Quia ego Dominus loquar: & quodcumque locutus fuero verbum, fiet, & non prolongabitur ampliùs: sed in diebus vestris domus exasperans loquar verbum, & faciam illud, dicit Dominus Deus.

26. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

27. Fili hominis, ecce domus Israel dicentium: Visio, quam hic videt, in dies multos: & in tempora longa iste prophetat.

28. Propterea dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Non prolongabitur ultrà omnis sermo meus: verbum, quod locutus fuero, complebitur, dicit Dominus Deus.

CAPUT XIII.

Minatur Dominus pseudoprophetis ex suo cerebro divinantibus, populumque seducentibus, falsam promittendo pacem, & parietem luto absque paleis liniendo; similiter & filiabus Israel de corde suo prophetantibus, & pulvillos sub omni cubito consuentibus.

1. ET factus est sermo Domini ad me, dicens: Eodem anno 3411.

2. Fili hominis, vaticinare ad prophetas Israel, qui prophetant: & dices prophetantibus de corde suo: Audite verbum Domini:

3. Hæc dicit Dominus Deus: || Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident. || Jer. 23. 1. Infr. 14. 9. & 34. 2.

4. Quasi vulpes in desertis, prophetæ tui Israel erant.

5. Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini.

6. Vident vana, & divinant mendacium, dicentes: Ait Dominus: cùm Dominus non miserit eos: & perseveraverunt confirmare sermonem.

7. Numquid non visionem cassam vidistis, & divinationem mendacem locuti estis? & dicitis, Ait Dominus; cùm ego non sim locutus.

8. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia locuti estis vana, & vidistis mendacium: ideò

ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus:
9. Et erit manus mea super prophetas,
qui vident vana, & divinant mendacium: in
consilio populi mei non erunt, & in scriptu-
‖ Amos 3.6 ra domus Israel non scribentur, nec in ter-
ram Israel ingredientur: & scietis quia ego
Dominus Deus.

10. Eò quòd deceperint populum meum, dicentes: Pax, & non est pax: & ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis.

11. Dic ad eos, qui liniunt absque temperatura, quòd casurus sit: erit enim imber inundans, & dabo lapides prægrandes desuper irruentes, & ventum procellæ dissipantem.

12. Siquidem ecce cecidit paries: numquid non dicetur vobis: Ubi est litura, quam linistis?

13. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Et erumpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea, & imber inundans in furore meo erit: & lapides grandes in ira in consumptionem.

14. Et destruam parietem, quem linistis absque temperamento: & adæquabo eum terræ, & revelabitur fundamentum ejus: & cadet, & consumetur in medio ejus: & scietis quia ego sum Dominus.

15. Et complebo indignationem meam in pariete, & in his, qui liniunt eum absque temperamento, dicamque vobis: Non est paries, & non sunt qui liniunt eum.

16. Prophetæ Israel, qui prophetant ad Jerusalem, & vident ei visionem pacis: & non est pax, ait Dominus Deus.

17. Et tu fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quæ prophetant de corde suo: & vaticinare super eas,

18. & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Væ quæ consuunt pulvillos sub omni cubito manus: & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas: & cùm caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum.

19. Et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei, & fragmen panis, ut interficerent animas, quæ non moriuntur, & vivificarent animas, quæ non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis:

20. Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad pulvillos vestros, quibus vos capitis animas volantes: & dirumpam eos de brachiis vestris: & dimittam animas, quas vos capitis, animas ad volandum.

21. Et dirumpam cervicalia vestra, & liberabo populum meum de manu vestra, neque erunt ultrà in manibus vestris ad prædandum: & scietis quia ego Dominus.

22. Pro eo quòd mœrere fecistis cor justi mendaciter, quem ego non contristavi: & confortastis manus impii, ut non reverteretur à via sua mala, & viveret:

23. propterea vana non videbitis, & divinationes non divinabitis ampliùs, & eruam populum meum de manu vestra: & scietis quia ego Dominus.

CAPUT XIV.

Comminatur Dominus idololatris qui veniunt ad prophetas, ut per eos consulant Dominum, dicens se illos perditurum, & prophetas decepturum, ut respondeant juxta illorum iniquitates: Noe autem, Danielem & Job sua justitia liberaturos se tantùm & non impios de fame, malis bestiis, gladio & peste, quæ in populum peccatorem immittet Dominus: additur etiam consolatio reliquiarum Israel.

1. ET venerunt ad me viri seniorum Is- Eodem ann. 3411.
rael, & sederunt coram me.

2. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

3. Fili hominis, viri isti posuerunt immunditias suas in cordibus suis, & scandalum iniquitatis suæ statuerunt contra faciem suam: numquid interrogatus respondebo eis?

4. Propter hoc loquere eis, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Homo homo de domo Israel, qui posuerit immunditias suas in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam interrogans per eum me: ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum:

5. ut capiatur domus Israel in corde suo, quo recesserunt à me in cunctis idolis suis.

6. Propterea dic ad domum Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Convertimini, & recedite ab idolis vestris, & ab universis contaminationibus vestris avertite facies vestras.

7. Quia homo homo de domo Israel, & de proselytis quicumque advena fuerit in Israel, si alienatus fuerit à me, & posuerit idola sua in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam ut interroget per eum me: ego Dominus respondebo ei per me.

8. Et ponam faciem meam super hominem illum, & faciam eum in exemplum, & in proverbium, & disperdam eum de medio populi mei: & scietis quia ego Dominus.

9. ‖ Et propheta cùm erraverit, & locutus ‖ Sup. 13.3.
fuerit verbum: Ego Dominus decepi prophetam illum: & extendam manum meam super illum, & delebo eum de medio populi mei Israel.

10. Et portabunt iniquitatem suam: juxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas prophetæ erit:

11. ut non erret ultrà domus Israel à me, neque polluatur in universis prævaricationibus suis: sed sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum, ait Dominus exercituum.

12. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

13. Fili hominis, terra cùm peccaverit mihi, ut prævaricetur prævaricans, extendam
manum meam super eam, & ‖ conteram vir- ‖ Sup. 4.16. & 5.16.
gam panis ejus: & immittam in eam famem, & interficiam de ea hominem, & jumentum.

14. Et si fuerint tres viri isti in medio ejus, Noe, Daniel, & Job: ipsi justitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum.

15. Quòd si & bestias pessimas induxero super terram ut vastem eam; & fuerit invia, eò quòd non sit pertransiens propter bestias:

16. tres viri isti si fuerint in ea, vivo ego,

dicit Dominus Deus, quia nec filios, nec filias liberabunt : sed ipsi soli liberabuntur, terra autem desolabitur.

17. Vel si gladium induxero super terram illam, & dixero gladio : Transi per terram : & interfecero de ea hominem, & jumentum:

18. & tres viri isti fuerint in medio ejus: vivo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios, neque filias : sed ipsi soli liberabuntur.

19. Si autem & pestilentiam immisero super terram illam, & effudero indignationem meam super eam in sanguine, ut auferam ex ea hominem, & jumentum:

20. Et Noe, & Daniel, & Job fuerint in medio ejus : vivo ego, dicit Dominus Deus, quia filium & filiam non liberabunt : sed ipsi justitia sua liberabunt animas suas.

21. Quoniam hæc dicit Dominus Deus : Quòd & si quatuor judicia mea pessima, gladium, & famem, ac bestias malas, & pestilentiam immisero in Jerusalem, ut interficiam de ea hominem, & pecus:

22. tamen relinquetur in ea salvatio educentium filios, & filias : ecce ipsi ingredientur ad vos, & videbitis viam eorum, & adinventiones eorum, & consolabimini super malo, quod induxi in Jerusalem, in omnibus quæ importavi super eam.

23. Et consolabuntur vos, cùm videritis viam eorum, & adinventiones eorum : & cognoscetis quòd non frustrà fecerim omnia, quæ feci in ea, ait Dominus Deus.

CAPUT XV.

Sicut lignum de vite præcisum soli servit igni, ita Judæos ob inveterata peccata cum Jerusalem prædicit exurendos.

Eodem ann. 3411. 1. ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, quid fiet de ligno vitis, ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna silvarum?

3. Numquid tolletur de ea lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcumque vas?

4. Ecce igni datum est in escam : utramque partem ejus consumpsit ignis, & medietas ejus redacta est in favillam : numquid utile erit ad opus?

5. Etiam cùm esset integrum, non erat aptum ad opus : quantò magis cùm illud ignis devoraverit, & combusserit, nihil ex eo fiet operis?

6. Propterea hæc dicit Dominus Deus : Quomodo lignum vitis inter ligna silvarum, quod dedi igni ad devorandum, sic tradam habitatores Jerusalem.

7. Et ponam faciem meam in eos : de igne egredientur, & ignis consumet eos : & scietis quia ego Dominus, cùm posuero faciem meam in eos,

8. & dedero terram inviam, & desolatam : eò quòd prævaricatores extiterint, dicit Dominus Deus.

CAPUT XVI.

Jerusalem priùs abjectissima, mirum in modum à Deo exaltata, ostendit ingratitudinem varia idololatria, in qua & Samariam & Sodomam superavit : idcircò tradet eam Dominus in vastationem & in ignominiam omnibus gentibus ; servabit tamen pactum reliquiis suis.

1. ET factus est sermo Domini ad me, dicens: Eodem ann. 3411.

2. Fili hominis notas fac Jerusalem abominationes suas:

3. & dices: Hæc dicit Dominus Deus Jerusalem : Radix tua, & generatio tua de terra Chanaan : pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa.

4. Et quando nata es in die ortus tui non est præcisus umbilicus tuus, & aqua non es lota in salutem, nec sale salita, nec involuta pannis

5. Non pepercit super te oculus ut faceret tibi unum de his, misertus tui : sed projecta es super faciem terræ in abjectione animæ tuæ, in die qua nata es.

6. Transiens autem per te, vidi te conculcari in sanguine tuo, & dixi tibi cùm esses in sanguine tuo: Vive : dixi, inquam, tibi: In sanguine tuo vive.

7. Multiplicatam quasi germen agri dedi te: & multiplicata es, & grandis effecta, & ingressa es, & pervenisti ad mundum muliebrem : ubera tua intumuerunt, & pilus tuus germinavit : & eras nuda, & confusione plena.

8. Et transivi per te, & vidi te : & ecce tempus tuum, tempus amantium : & expandi amictum meum super te, & operui ignominiam tuam. Et juravi tibi, & ingressus sum pactum tecum (ait Dominus Deus) & facta es mihi.

9. Et lavi te aqua, & emundavi sanguinem tuum ex te : & unxi te oleo.

10. Et vestivi te discoloribus, & calceavi te janthino : & cinxi te bysso, & indui te subtilibus.

11. Et ornavi te ornamento, & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum.

12. Et dedi inaurem super os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo.

13. Et ornata es auro, & argento, & vestita es bysso, & polymito, & multicoloribus: similam, & mel, & oleum comedisti, & decora facta es vehementer nimis : & profecisti in regnum.

14. Et egressum est nomen tuum in Gentes propter speciem tuam : quia perfecta eras in decore meo, quem posueram super te, dicit Dominus Deus.

15. Et habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo : & exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, ut ejus fieres.

16. Et sumens de vestimentis tuis, fecisti tibi excelsa hinc inde consuta : & fornicata es super eis, sicut non est factum, neque futurum est.

17. Et tulisti vasa decoris tui de auro meo, atque argento meo, quæ dedi tibi : & feci-

ſti tibi imagines maſculinas, & fornicata es in eis.

18. Et ſumpſiſti veſtimenta tua multicoloria, & operuiſti illas: & oleum meum, & thymiama meum poſuiſti coram eis.

19. Et panem meum, quem dedi tibi, ſimilam, & oleum, & mel, quibus enutrivi te, poſuiſti in conſpectu eorum in odorem ſuavitatis; & factum eſt, ait Dominus Deus.

20. Et tuliſti filios tuos, & filias tuas, quas generaſti mihi: & immolaſti eis ad devorandum. Numquid parva eſt fornicatio tua?

21. Immolaſti filios meos, & dediſti illos conſecrans, eis.

22. Et poſt omnes abominationes tuas, & fornicationes, non es recordata dierum adoleſcentiæ tuæ, quando eras nuda, & confuſione plena, conculcata in ſanguine tuo.

23. Et accidit poſt omnem malitiam tuam (væ, væ tibi, ait Dominus Deus)

24. & ædificaſti tibi lupanar, & feciſti tibi proſtibulum in cunctis plateis.

25. Ad omne caput viæ ædificaſti ſignum proſtitutionis tuæ: & abominabilem feciſti decorem tuum: & diviſiſti pedes tuos omni tranſeunti, & multiplicaſti fornicationes tuas.

26. Et fornicata es cum filiis Ægypti vicinis tuis magnarum carnium: & multiplicaſti fornicationem tuam ad irritandum me.

27. Ecce ego extendam manum meam ſuper te, & auferam juſtificationem tuam: & dabo te in animas odientium te filiarum Palæſtinarum, quæ erubeſcunt in via tua ſcelerata.

28. Et fornicata es in filiis Aſſyriorum, eò quòd necdum fueris expleta: & poſtquam fornicata es, nec ſic es ſatiata.

29. Et multiplicaſti fornicationem tuam in terra Chanaan cum Chaldæis: & nec ſic ſatiata es.

30. In quo mundabo cor tuum, ait Dominus Deus; cùm facias omnia hæc opera mulieris meretricis, & procacis?

31. Quia fabricaſti lupanar tuum in capite omnis viæ, & excelſum tuum feciſti in omni platea: nec facta es quaſi meretrix faſtidio augens pretium;

32. ſed quaſi mulier adultera, quæ ſuper virum ſuum inducit alienos.

33. Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dediſti mercedes cunctis amatoribus tuis, & dona donabas eis, ut intrarent ad te undique ad fornicandum tecum.

34. Factumque eſt in te contra conſuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, & poſt te non erit fornicatio: in eo enim quòd dediſti mercedes, & mercedes non accepiſti, factum eſt in te contrarium.

35. Propterea meretrix audi verbum Domini.

36. Hæc dicit Dominus Deus: Quia effuſum eſt æs tuum, & revelata eſt ignominia tua in fornicationibus tuis ſuper amatores tuos, & ſuper idola abominationum tuarum in ſanguine filiorum tuorum, quos dediſti eis:

37. Ecce ego congregabo omnes amatores tuos, quibus commiſta es; & omnes, quos dilexiſti cum univerſis, quos oderas: & congregabo eos ſuper te undique, & nudabo ignominiam tuam coram eis, & videbunt omnem turpitudinem tuam.

38. ‖ Et judicabo te judiciis adulterarum, & effundentium ſanguinem: & dabo te in ſanguinem furoris & zeli. ‖ *Infr. 23. 10.*

39. Et dabo te in manus eorum, & deſtruent lupanar tuum: & demolientur proſtibulum tuum: & denudabunt te veſtimentis tuis, & auferent vaſa decoris tui: & derelinquent te nudam, plenamque ignominia:

40. & adducent ſuper te multitudinem, & lapidabunt te lapidibus, & trucidabunt te gladiis ſuis.

41. ‖ Et comburent domos tuas igni, & facient in te judicia in oculis mulierum plurimarum: & deſines fornicari, & mercedes ultrà non dabis. ‖ *4. Reg. 25. 9.*

42. Et requieſcet indignatio mea in te: & auferetur zelus meus à te, & quieſcam, nec iraſcar ampliùs.

43. Eò quòd non fueris recordata dierum adoleſcentiæ tuæ, & provocaſti me in omnibus his: quapropter & ego vias tuas in capite tuo dedi, ait Dominus Deus, & non feci juxta ſcelera tua in omnibus abominationibus tuis.

44. Ecce omnis, qui dicit vulgò proverbium, in te aſſumet illud, dicens: Sicut mater, ita & filia ejus.

45. Filia matris tuæ es tu, quæ projecit virum ſuum, & filios ſuos: & ſoror ſororum tuarum es tu, quæ projecerunt viros ſuos, & filios ſuos: mater veſtra Cethæa, & pater veſter Amorrhæus.

46. Et ſoror tua major, Samaria, ipſa & filiæ ejus, quæ habitant ad ſiniſtram tuam: ſoror autem tua minor te, quæ habitat à dextris tuis, Sodoma, & filiæ ejus.

47. Sed nec in viis earum ambulaſti, neque ſecundùm ſcelera earum feciſti pauxillum minùs: penè ſceleratiora feciſti illis in omnibus viis tuis.

48. Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma ſoror tua ipſa, & filiæ ejus, ſicut feciſti tu, & filiæ tuæ.

49. ‖ Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis & abundantia, & otium ipſius, & filiarum ejus: & manum egeno & pauperi non porrigebant. ‖ *Gen. 19. 24.*

50. Et elevatæ ſunt, & fecerunt abominationes coram me: & abſtuli eas ſicut vidiſti.

51. Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit: ſed viciſti eas ſceleribus tuis, & juſtificaſti ſorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es.

52. Ergo & tu porta confuſionem tuam, quæ viciſti ſorores tuas peccatis tuis, ſceleratiùs agens ab eis: juſtificatæ ſunt enim à te: ergo & tu confundere, & porta ignominiam tuam, quæ juſtificaſti ſorores tuas.

53. Et convertam reſtituens eas converſione Sodomorum cum filiabus ſuis, & converſione Samariæ, & filiarum ejus: & convertam reverſionem tuam in medio earum,

54. ut portes ignominiam tuam, & confundaris in omnibus, quæ feciſti conſolans eas.

55. Et ſoror tua Sodoma, & filiæ ejus revertentur ad antiquitatem ſuam: & Samaria, & filiæ ejus revertentur ad antiquitatem ſuam: & tu, & filiæ tuę, revertimini ad antiquitatem veſtram.

56. Non fuit autem Sodoma ſoror tua audita in ore tuo, in die ſuperbiæ tuæ,

57. antequam revelaretur malitia tua: ſi-

cut hoc tempore in opprobrium filiarum Syriæ, & cunctarum in circuitu tuo filiarum Palæstinarum, quæ ambiunt te per gyrum.

58. Scelus tuum, & ignominiam tuam tu portasti, ait Dominus Deus.

59. Quia hæc dicit Dominus Deus: Et faciam tibi, sicut despexisti juramentum, ut irritum faceres pactum:

60. & recordabor ego pacti mei tecum in diebus adolescentiæ tuæ: & suscitabo tibi pactum sempiternum.

61. Et recordaberis viarum tuarum, & confunderis: cùm receperis sorores tuas te majores cum minoribus tuis: & dabo eas tibi in filias, sed non ex pacto tuo.

62. Et suscitabo ego pactum meum tecum: & scies quia ego Dominus,

63. ut recorderis, & confundaris, & non sit tibi ultrà aperire os præ confusione tua, cùm placatus tibi fuero in omnibus, quæ fecisti, ait Dominus Deus.

CAPUT XVII.

Per Parabolam de duabus aquilis, & plantata ac crescente vinea quæ non prosperabitur, declaratur quòd rex Babylonis, translato in Babylonem rege Joakim, constituet pro eo regem Sedeciam; qui relicto fœdere cum Nabuchodonosor inito, ad regem Ægypti transfugit: quapropter à Domino tradetur in manus Nabuchodonosor, & ductus in Babylonem morietur ibi: Dominus autem sublimi humiliato, exaltabit humilem.

Eodem ann. 3411.

1. ET factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis propone ænigma, & narra parabolam ad domum Israel,

3. & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis, & varietate, venit ad Libanum, & tulit medullam cedri.

4. Summitatem frondium ejus avulsit: & transportavit eam in terram Chanaan, in urbe negotiatorum posuit illam.

5. Et tulit de semine terræ, & posuit illud in terra pro semine, ut firmaret radicem super aquas multas: in superficie posuit illud.

6. Cùmque germinasset, crevit in vineam latiorem humili statura, respicientibus ramis ejus ad eam: & radices ejus sub illa erant. Facta est ergo vinea, & fructificavit in palmites, & emisit propagines.

7. Et facta est aquila altera grandis magnis alis, multisque plumis: & ecce vinea ista quasi mittens radices suas ad eam, palmites suos extendit ad illam, ut irrigaret eam de areolis germinis sui.

8. In terra bona super aquas multas plantata est: ut faciat frondes, & portet fructum, ut sit in vineam grandem.

9. Dic: Hæc dicit Dominus Deus: Ergone prosperabitur? nonne radices ejus evellet, & fructus ejus distringet, & siccabit omnes palmites germinis ejus, & arescet: & non in brachio grandi, neque in populo multo, ut evelleret eam radicitùs?

10. Ecce plantata est: ergone prosperabitur? nonne cùm tetigerit eam ventus urens siccabitur, & in areis germinis sui arescet?

11. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

12. Dic ad domum exasperantem: Nescitis quid ista significent? Dic: Ecce venit (a) rex Babylonis in Jerusalem: & assumet regem, (b) & principes ejus, & adducet eos ad semetipsum in Babylonem.

(a) Venerat Nabuchodonosor.
(b) Cepit regem Jechoniam 4. Reg. 24. 8 Jer. 24. 1.
(c) Tulit, sc. Sedeciam feritq; cum eo fœdus. 2. Par. 36.

13. Et tollet (c) de semine regni, ferietque cum eo fœdus: & ab eo accipiet jusjurandum. Sed & fortes terræ tollet,

14. ut sit regnum humile, & non elevetur, sed custodiat pactum ejus, & servet illud.

15. Qui recedens ab eo misit nuntios ad Ægyptum ut daret sibi equos, & populum multum. Numquid prosperabitur, vel consequetur salutem qui fecit hæc? & qui dissolvit pactum, numquid effugiet?

16. Vivo ego, dicit Dominus Deus: quoniam in loco (d) regis, qui constituit eum regem, cujus fecit irritum juramentum, & solvit pactum, quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur.

(d) In urbe regia.

17. Et non in exercitu grandi, neque in populo multo faciet contra eum Pharao prælium: in jactu aggeris, & in extructione vallorum ut interficiat animas multas.

18. Spreverat enim juramentum ut solveret fœdus, & ecce dedit manum suam: & cùm omnia hæc fecerit, non effugiet.

19. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Vivo ego, quoniam juramentum, quod sprevit, & fœdus quod prævaricatus est, ponam in caput ejus.

20. || Et expandam super eum rete meum, & comprehendetur in sagena mea: & adducam eum in Babylonem, & judicabo eum ibi in prævaricatione, qua despexit me.

|| Supr. 12. Inf. 32. 3.

21. Et omnes profugi ejus cum universo agmine suo, gladio cadent: residui autem in omnem ventum dispergentur: & scietis quia ego Dominus locutus sum.

22. Hæc dicit Dominus Deus: & sumam ego de medulla cedri sublimis, & ponam: de vertice ramorum ejus tenerum distringam, & plantabo super montem excelsum & eminentem.

23. In monte sublimi Israel plantabo illud, & erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in cedrum magnam: & habitabunt sub ea omnes volucres, & universum volatile sub umbram frondium ejus nidificabit.

24. Et scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliavi lignum sublime, & exaltavi lignum humile: & siccavi lignum viride, & frondere feci lignum aridum. Ego Dominus locutus sum, & feci.

CAPUT XVIII.

Rejecta Judæorum parabola dicit quòd filius non portabit iniquitatem patris, nec contra, sed quisque suam ipsius portabit: quòd si impius pœnitentiam agat, salvabitur: justus verò si suam deserat justitiam, damnabitur: hortatur ergo Dominus ad pœnitentiam & cordis innovationem.

1. ‡ ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

‡ Fer. 5. Post Dom. 1 Quadr.
Eodem ann. 3411.

2. Quid est quòd inter vos parabolam vertitis in proverbium istud in terra Israel, di-

centes:

‖ Jere. 31. 29.

centes: ‖ Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt?

3. Vivo ego, dicit Dominus Deus, si erit ultrà vobis parabola hæc in proverbium in Israel.

4. Ecce omnes animæ, meæ sunt: ut anima patris, ita & anima filii mea est: anima, quæ peccaverit, ipsa morietur.

5. Et vir si fuerit justus, & fecerit judicium & justitiam,

6. in montibus non comederit, & oculos suos non levaverit ad idola domus Israel: & uxorem proximi sui non violaverit, & ad mulierem menstruatam non accesserit:

7. & hominem non contristaverit: pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit: ‖ panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento:

‖ Isai. 58. 7. Matth. 25. 35.

8. ad usuram non commodaverit, & amplius non acceperit: ab iniquitate averterit manum suam, & judicium verum fecerit inter virum & virum:

9. in præceptis meis ambulaverit, & judicia mea custodierit ut faciat veritatem: hic justus est, vita vivet, ait Dominus Deus. A

10. Quòd si genuerit filium latronem effundentem sanguinem, & fecerit unum de istis:

11. & hæc quidem omnia non facientem, sed in montibus comedentem, & uxorem proximi sui polluentem:

12. egenum, & pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, & ad idola levantem oculos suos, abominationem facientem:

13. ad usuram dantem & amplius accipientem: numquid vivet? non vivet. Cùm universa hæc detestanda fecerit, morte morietur, sanguis ejus in ipso erit.

14. Quòd si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui, quæ fecit, timuerit, & non fecerit simile eis:

15. super montes non comederit, & oculos suos non levaverit ad idola domus Israel, & uxorem proximi sui non violaverit:

16. & virum non contristaverit, pignus non retinuerit, & rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento:

17. à pauperis injuria averterit manum suam, usuram & superabundantiam non acceperit, judicia mea fecerit, in præceptis meis ambulaverit: hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita vivet.

18. Pater ejus quia calumniatus est, & vim fecit fratri, & malum operatus est in medio populi sui, ecce mortuus est in iniquitate sua.

19. Et dicitis: Quare non portavit filius iniquitatem patris? Videlicet, quia filius judicium, & justitiam operatus est, omnia præcepta mea custodivit, & fecit illa, vivet vita.

‡ Feria 6. Quat. Temp. Quadr.
‖ Deut. 24. 16. 4. Reg. 14. 6. 2. Par. 25. 4.

20. ‡ ‖ Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii: justitia justi super eum erit, & impietas impii erit super eum.

21. Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & justitiam: vita vivet, & non morietur.

22. Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor: in justitia sua, quam operatus est, vivet.

23. ‖ Numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis suis, & vivat?

‖ Infr. 33. 11. 2. Pet. 3. 9.

24. Si autem averterit se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem secundùm omnes abominationes, quas operari solet impius, numquid vivet? omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur: in prævaricatione, qua prævaricatus est, & in peccato suo, quod peccavit, in ipsis morietur.

25. Et dixistis: ‖ Non est æqua via Domini. Audite ergo domus Israel: Numquid via mea non est æqua, & non magis viæ vestræ pravæ sunt?

‖ Inf. 33. 20.

26. Cùm enim averterit se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in injustitia, quam operatus est, morietur.

27. Et cùm averterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit judicium, & justitiam: ipse animam suam vivificabit.

28. Considerans enim, & avertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita vivet, & non morietur. A

29. Et dicunt filii Israel: Non est æqua via Domini. Numquid viæ meæ non sunt æquæ, domus Israel, & non magis viæ vestræ pravæ?

30. Idcircò unumquemque juxta vias suas judicabo domus Israel, ait Dominus Deus. ‖ Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris: & non erit vobis in ruinam iniquitas.

‖ Matt. 3. 2. Luca 3. 3.

31. Projicite à vobis omnes prævaricationes vestras, in quibus prævaricati estis, & facite vobis cor novum, & spiritum novum: & quare moriemini domus Israel?

32. ‖ Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus: revertimini, & vivite.

‖ Supr. 33. Infr. 33. 11. 2. Pet. 3. 9.

CAPUT XIX.

Parabola leænæ & leunculorum designat captivitatem regum Joachaz & Joachim; item præteritam civitatis Jerusalem felicitatem describit, præsentemque calamitatem, sub parabola vineæ.

Eodem ann. 3411

1. ET tu assume planctum super principes Israel,

2. & dices: Quare mater tua leæna inter leones (a) cubavit, in medio leunculorum enutrivit catulos suos?

3. Et eduxit unum (b) de leunculis suis, & leo factus est: & didicit capere prædam, hominemque comedere.

4. Et audierunt de eo Gentes, & non absque vulneribus suis ceperunt eum: & adduxerunt eum in catenis in terram Ægypti.

5. Quæ cùm vidisset quoniam infirmata est, & periit expectatio ejus: tulit unum de leunculis suis, (c) leonem constituit eum.

6. Qui incedebat inter leones, & factus est leo: & didicit prædam capere, & homines devorare:

7. Didicit viduas facere, & civitates eorum in desertum adducere: & desolata est terra, & plenitudo ejus à voce rugitus illius.

(a) Inter crudeles reges finitimos tunc fuit. Alludit ad Gen. 49.
(b) Joachazum qui posteà crudelis factus est & à rege Ægypti in vincula conjectus 4. Reg. 23. 32.
(c) Fratrem ejus majorem Joakim ab Ægyptio datum.

8. Et

8. Et convenerunt adversùs eum Gentes
(d) Chaldæi, Syri, Moabitæ, Ammonitæ. (*d*) undique de provinciis, & expanderunt super eum rete suum, in vulneribus earum captus est.
4. Reg. 24. 8
9. Et miserunt eum in caveam, in catenis adduxerunt eum ad regem Babylonis: miseruntque eum in carcerem, * ne audiretur
* Vide 2. Par. 36. 6. 4. Reg. 24. 15. vox ejus ultrà super montes Israel.

10. Mater tua quasi vinea in sanguine tuo super aquam plantata est: fructus ejus, & frondes ejus creverunt ex aquis multis.

11. Et factæ sunt ei virgæ solidæ in sceptra dominantium, & exaltata est statura ejus inter frondes: & vidit altitudinem suam in multitudine palmitum suorum.

12. Et evulsa est in ira, in terramque pro-
‖ Osee 13. 15. jecta, ‖ & ventus urens siccavit fructum ejus: marcuerunt, & arefactæ sunt virgæ roboris ejus: ignis comedit eam.

13. Et nunc transplantata est in desertum, in terra invia & sitienti.

14. Et egressus est ignis de virga ramorum ejus, qui fructum ejus comedit: & non fuit in ea virga fortis, sceptrum dominantium. Planctus est, & erit in planctum.

CAPUT XX.

Dominus negat se filiis Israel responsurum, quia & in Ægypto & in deserto & in terra promissionis prævaricati sunt ipsius mandata, & idola coluerunt, quibus sæpe comminatus est mala, sed pepercit ne nomen ejus blasphemaretur inter Gentes: Nunc autem post hæc omnia dicit se eos revocaturum ad terram suam, in qua sibi serviant: jubet etiam prophetare contra saltum meridianum.

Eodem anno 3411. 1. ET factum est in anno septimo, in quinto, in decima mensis: venerunt viri de senioribus Israel, ut interrogarent Dominum, & sederunt coram me.

2. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

3. Fili hominis loquere senioribus Israel, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Numquid ad interrogandum me vos venistis? vivo ego quia non respondebo vobis, ait Dominus Deus.

4. Si judicas eos, si judicas, fili hominis, abominationes patrum eorum ostende eis.

5. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: In die, qua elegi Israel, & levavi manum meam pro stirpe domus Jacob, & apparui eis in terra Ægypti, & levavi manum meam pro eis, dicens: Ego Dominus Deus vester:

6. in die illa levavi manum meam pro eis, ut educerem eos de terra Ægypti, in terram, quam provideram eis, fluentem lacte & melle: quæ est egregia inter omnes terras.

7. Et dixi ad eos: Unusquisque offensiones oculorum suorum abjiciat, & in idolis Ægypti nolite pollui: ego Dominus Deus vester.

8. Et irritaverunt me, nolueruntque me audire: unusquisque abominationes oculorum suorum non projecit, nec idola Ægypti reliquerunt: & dixi ut effunderem indignationem meam super eos, & implerem iram meam in eis, in medio terræ Ægypti.

9. Et feci propter nomen meum, ut non violaretur coram Gentibus, in quarum medio erant, & inter quas apparui eis ut educerem eos de terra Ægypti.

10. Ejeci ergo eos de terra Ægypti, & eduxi eos in desertum.

11. ‖ Et dedi eis præcepta mea, & ju- ‖ Levit. 18. 5. Rom. 10. 5.
dicia mea ostendi eis, quæ faciens homo, vivet in eis.

12. ‖ Insuper & sabbata mea dedi eis, ut ‖ Exod. 20. 8. & 31. 13 ‖ Deut. 5. 12.
essent signum inter me & eos: & scirent quia ego Dominus sanctificans eos.

13. Et irritaverunt me domus Israel in deserto, in præceptis meis non ambulaverunt, & judicia mea projecerunt, quæ faciens homo vivet in eis: & sabbata mea violaverunt vehementer: dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos in deserto, & consumerem eos.

14. Et feci propter nomen meum, ne violaretur coram Gentibus, de quibus ejeci eos in conspectu earum.

15. Ego igitur levavi manum meam super eos in deserto, ne inducerem eos in terram, quam dedi eis, fluentem lacte, & melle, præcipuam terrarum omnium:

16. Quia judicia mea projecerunt, & in præceptis meis non ambulaverunt, & sabbata mea violaverunt: post idola enim cor eorum gradiebatur.

17. Et pepercit oculus meus super eos ut non interficerem eos: nec consumpsi eos in deserto.

18. Dixi autem ad filios eorum in solitudine: In præceptis patrum vestrorum nolite incedere, nec judicia eorum custodiatis, nec in idolis eorum polluamini.

19. Ego Dominus Deus vester: in præceptis meis ambulate, judicia mea custodite, & facite ea:

20. Et sabbata mea sanctificate, ut sint signum inter me & vos, & sciatis quia ego sum Dominus Deus vester.

21. Et exacerbaverunt me filii, in præceptis meis non ambulaverunt, & judicia mea non custodierunt ut facerent ea: quæ cùm fecerit homo, vivet in eis: & sabbata mea violaverunt: & comminatus sum ut effunderem furorem meum super eos, & implerem iram meam in eis in deserto.

22. Averti autem manum meam, & feci propter nomen meum, ut non violaretur coram Gentibus, de quibus ejeci eos in oculis earum.

23. Iterum levavi manum meam in eos in solitudine, ut dispergerem illos in nationes, & ventilarem in terras:

24. eò quòd judicia mea non fecissent, & præcepta mea reprobassent, & sabbata mea violassent, & post idola patrum suorum fuissent oculi eorum.

25. Ergo & ego dedi eis præcepta non bona, & judicia in quibus non vivent.

26. Et pollui eos in muneribus suis, cùm offerrent omne, quod aperit vulvam, propter delicta sua: & scient quia ego Dominus.

27. Quamobrem loquere ad domum Israel, fili hominis: & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Adhuc & in hoc blasphemaverunt me patres vestri, cùm sprevissent me contemnentes:

28. & induxissem eos in terram, super quam levavi manum meam ut darem eis: viderunt omnem collem excelsum, & omne lignum nemorosum, & immolaverunt ibi victimas suas: & dederunt ibi irritationem oblationis suæ, & posuerunt ibi odorem suavitatis suæ, & libaverunt libationes suas.

29. Et dixi ad eos: Quid est excelsum, ad quod vos ingredimini? & vocatum est nomen ejus Excelsum usque ad hanc diem.

30. Propterea dic ad domum Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Certè in via patrum vestrorum vos polluimini, & post offendicula eorum vos fornicamini:

31. & in oblatione donorum vestrorum, cùm traducitis filios vestros per ignem, vos polluimini in omnibus idolis vestris usque hodie: & ego respondebo vobis domus Israel? Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non respondebo vobis.

32. Neque cogitatio mentis vestræ fiet, dicentium: Erimus sicut Gentes, & sicut cognationes terræ, ut colamus ligna & lapides.

33. Vivo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in manu forti, & in brachio extento, & in furore effuso regnabo super vos.

34. Et educam vos de populis: & congregabo vos de terris, in quibus dispersi estis, in manu valida, & in brachio extento, & in furore effuso regnabo super vos.

35. Et adducam vos in desertum populorum, & judicabor vobiscum ibi facie ad faciem.

36. Sicut judicio contendi adversùm patres vestros in deserto terræ Ægypti, sic judicabo vos, dicit Dominus Deus.

37. Et subjiciam vos sceptro meo, & inducam vos in vinculis fœderis.

38. Et eligam de vobis transgressores, & impios, & de terra incolatus eorum educam eos, & in terram Israel non ingredientur: & scietis quia ego Dominus.

39. Et vos domus Israel, hæc dicit Dominus Deus: Singuli post idola vestra ambulate, & servite eis. Quòd si & in hoc non audieritis me, & nomen meum sanctum pollueritis ultrà in muneribus vestris, & in idolis vestris:

40. in monte sancto meo, in monte excelso Israel, ait Dominus Deus, ibi serviet mihi omnis domus Israel; omnes, inquam, in terra, in qua placebunt mihi, & ibi quæram primitias vestras, & initium decimarum vestrarum in omnibus sanctificationibus vestris.

41. In odorem suavitatis suscipiam vos, cùm eduxero vos de populis, & congregavero vos de terris, in quas dispersi estis, & sanctificabor in vobis in oculis nationum.

42. Et scietis quia ego Dominus, cùm induxero vos ad terram Israel, in terram, pro qua levavi manum meam, ut darem eam patribus vestris.

43. Et recordabimini ibi viarum vestrarum, & omnium scelerum vestrorum, quibus polluti estis in eis: & displicebitis vobis in conspectu vestro in omnibus malitiis vestris, quas fecistis.

44. Et scietis quia ego Dominus, cùm benefecero vobis propter nomen meum, & non secundùm vias vestras malas, neque secundùm scelera vestra pessima domus Israel, ait Dominus Deus.

45. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

46. Fili hominis, pone faciem tuam contra viam Austri, & stilla ad Africum, & propheta ad saltum agri meridiani.

47. Et dices saltui meridiano: Audi verbum Domini: hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego succendam in te ignem, & comburam in te omne lignum viride, & omne lignum aridum: non extinguetur flamma succensionis: & comburetur in ea omnis facies ab Austro usque ad Aquilonem.

48. Et videbit universa caro, quia ego Dominus succendi eam, nec extinguetur.

49. Et dixi: A a a, Domine Deus: ipsi dicunt de me: Numquid non per parabolas loquitur iste?

CAPUT XXI.

Vaticinatur horrendum ac multiplicem gladium venturum super Jerusalem, & super filios Ammon, à rege Babylonis; qui tandem etiam in terra sua judicandus est, penitusque dissipandus.

1. ET factus est sermo Domini ad me, dicens: Eod. ann. 341

2. Fili hominis pone faciem tuam ad Jerusalem, & stilla ad sanctuaria, & propheta contra humum Israel:

3. Et dices terræ Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, & ejiciam gladium meum de vagina sua, & occidam in te justum & impium.

4. Pro eo autem quòd occidi in te justum, & impium, idcircò egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab Austro usque ad Aquilonem:

5. Ut sciat omnis caro quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina sua irrevocabilem.

6. Et tu fili hominis ingemisce in contritione lumborum, & in amaritudinibus ingemisce coram eis.

7. Cùmque dixerint ad te: Quare tu gemis? dices: Pro auditu: quia venit, & tabescet omne cor, & dissolventur universæ manus, & infirmabitur omnis spiritus, & per cuncta genua fluent aquæ: ecce venit, & fiet, ait Dominus Deus.

8. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

9. Fili hominis propheta, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Loquere: Gladius, gladius exacutus est, & limatus.

10. Ut cædat victimas, exacutus est: ut splendeat, limatus est: qui moves sceptrum filii mei, succidisti omne lignum,

11. Et dedi eum ad lævigandum ut teneatur manu: iste exacutus est gladius, & iste limatus est ut sit in manu interficientis.

12. Clama, & ulula fili hominis, quia hic factus est in populo meo, hic in cunctis ducibus Israel, qui fugerant: gladio traditi sunt cum populo meo, idcircò plaude super femur,

13. quia probatus est: & hoc, cùm sceptrum subverterit, & non erit, dicit Dominus Deus.

Digitized by Google

14. Tu ergo fili hominis propheta, & percute manu ad manum, & duplicetur gladius, ac triplicetur gladius interfectorum: hic est gladius occisionis magnæ, qui obstupescere eos facit,

15. & corde tabescere, & multiplicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladii acuti, & limati ad fulgendum, amicti ad cædem.

16. Exacuere, vade ad dexteram, sive ad sinistram, quocumque faciei tuæ est appetitus.

17. Quin & ego plaudam manu ad manum, & implebo indignationem meam, ego Dominus locutus sum.

18. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

19. Et tu fili hominis pone tibi duas vias, ut veniat gladius regis Babylonis: de terra una egredientur ambæ: & manu capiet conjecturam, in capite viæ civitatis conjiciet.

20. Viam pones ut veniat gladius ad Rabbath filiorum Ammon, & ad Judam in Jerusalem munitissimam.

21. Stetit enim rex Babylonis in bivio, in capite duarum viarum, divinationem quærens, commiscens sagittas: interrogavit idola, exta consuluit.

22. Ad dexteram ejus facta est divinatio super Jerusalem, ut ponat arietes, ut aperiat os in cæde, ut elevet vocem in ululatu, ut ponat arietes contra portas, ut comportet aggerem, ut ædificet munitiones.

23. Eritque quasi consulens frustrà oraculum in oculis eorum, & sabbatorum otium imitans: ipse autem recordabitur iniquitatis ad capiendum.

24. Idcircò hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd recordati estis iniquitatis vestræ, & revelastis prævaricationes vestras, & apparuerunt peccata vestra in omnibus cogitationibus vestris: pro eo, inquam, quòd recordati estis, manu capiemini.

25. Tu autem profane, impie dux Israel, cujus venit dies in tempore iniquitatis præfinita:

26. Hæc dicit Dominus Deus: Aufer cidarim, tolle coronam: nonne hæc est, quæ humilem sublevavit, & sublimem humiliavit?

27. Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam: & hoc non factum est donec veniret cujus est judicium, & tradam ei. *v. Gen. 49. 10.*

28. Et tu fili hominis propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus ad filios Ammon, & ad opprobrium eorum, & dices: Mucro, mucro, * evagina te ad occidendum, * lima te ut interficias, & fulgeas,

** Sic habent etiam Vaticana anni 1592. & 1624. sed Vaticana anni 1591. & 1598. sic habent, * evaginate... * limate.*

29. cùm tibi viderentur vana, & divinarentur mendacia: ut dareris super colla vulneratorum impiorum, quorum venit dies in tempore iniquitatis præfinita.

30. Revertere ad vaginam tuam, in loco in quo creatus es, in terra nativitatis tuæ judicabo te,

31. & effundam super te indignationem meam: in igne furoris mei sufflabo in te, daboque te in manus hominum insipientium, & fabricantium interitum.

32. Igni eris cibus, sanguis tuus erit in medio terræ, oblivioni traderis: quia ego Dominus locutus sum.

CAPUT XXII.

Varia narrat scelera Jerosolymis perpetrata, propter quæ dicit se super eos effusurum indignationem suam: narratque scelera sacerdotum, principum, pseudoprophetarum, ac populi terræ, ut nullus inventus fit qui pro avertendo furore Domini se opponeret.

1. ET factum est verbum Domini ad me, dicens: *Eodem anno 3411.*

2. Et tu fili hominis nonne judicas, nonne judicas civitatem sanguinum?

3. & ostendes ei omnes abominationes suas, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Civitas effundens sanguinem in medio sui, ut veniat tempus ejus: & quæ fecit idola contra semetipsam ut pollueretur.

4. In sanguine tuo, qui à te effusus est, deliquisti: & in idolis tuis, quæ fecisti, polluta es: & appropinquare fecisti dies tuos, & adduxisti tempus annorum tuorum: proptereà dedi te opprobrium Gentibus, & irrisionem universis terris.

5. Quæ juxta sunt, & quæ procul à te, triumphabunt de te: sordida, nobilis, grandis interitu.

6. Ecce principes Israel singuli in brachio suo fuerunt in te ad effundendum sanguinem.

7. Patrem, & matrem contumeliis affecerunt in te, advenam calumniati sunt in medio tui, pupillum & viduam contristaverunt apud te:

8. Sanctuaria mea sprevisti, & sabbata mea polluisti.

9. Viri detractores fuerunt in te ad effundendum sanguinem, & super montes comederunt in te, scelus operati sunt in medio tui.

10. Verecundiora patris discooperuerunt in te, immunditiam menstruatæ humiliaverunt in te:

11. ‖ Et unusquisque in uxorem proximi sui operatus est abominationem, & socer nurum suam polluit nefariè, frater sororem suam filiam patris sui oppressit in te. *‖ Jere. 5. 8.*

12. Munera acceperunt apud te ad effundendum sanguinem: usuram & superabundantiam accepisti, & avarè proximos tuos calumniabaris: meique oblita es, ait Dominus Deus.

13. Ecce complosi manus meas super avaritiam tuam, quam fecisti, & super sanguinem, qui effusus est in medio tui.

14. Numquid sustinebit cor tuum, aut prævalebunt manus tuæ in diebus, quos ego faciam tibi? ego Dominus locutus sum, & faciam.

15. Et dispergam te in nationes, & ventilabo te in terras, & deficere faciam immunditiam tuam à te.

16. Et possidebo te in conspectu Gentium: & scies quia ego Dominus.

17. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

18. Fili hominis, versa est mihi domus Israel in scoriam: omnes isti æs, & stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis: scoria argenti facti sunt.

19. Proptereà hæc dicit Dominus Deus:

Eò quòd versi estis omnes in scoriam, proptereà ecce ego congregabo vos in medio Jerusalem,

20. congregatione argenti, & æris, & stanni, & ferri, & plumbi in medio fornacis: ut succendam in ea ignem ad conflandum, sic congregabo in furore meo, & in ira mea, & requiescam: & conflabo vos.

21. Et congregabo vos, & succendam vos in igne furoris mei, & conflabimini in medio ejus.

22. Ut conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis in medio ejus: & scietis quia ego Dominus, cùm effuderim indignationem meam super vos.

23. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

24. Fili hominis, dic ei: Tu es terra immunda, & non compluta in die furoris.

25. Conjuratio prophetarum in medio ejus, sicut leo rugiens, rapiensque prædam, animas devoraverunt, opes & pretium acceperunt, viduas ejus multiplicaverunt in medio illius.

26. Sacerdotes ejus contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum & prophanum non habuerunt distantiam: & inter pollutum & mundum non intellexerunt: & à sabbatis meis averterunt oculos suos, & coinquinabar in medio eorum.

‖ Mich. 3. 11. Soph. 3. 3.

27. ‖ Principes ejus in medio illius, quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem, & ad perdendas animas, & avarè sectanda lucra.

28. Prophetæ autem ejus liniebant eos absque temperamento, videntes vana, & divinantes eis mendacium, dicentes: Hæc dicit Dominus Deus, cùm Dominus non sit locutus.

29. Populi terræ calumniabantur calumniam, & rapiebant violenter: egenum & pauperem affligebant, & advenam opprimebant calumnia absque judicio.

30. Et quæsivi de eis virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam; & non inveni.

31. Et effudi super eos indignationem meam, in igne iræ meæ consumpsi eos: viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.

CAPUT XXIII.

Sub figura multiplicium stuprorum duarum meretricum Oollæ & Oolibæ ac punitionis earum, ostendit Dominus variam idololatriam Samariæ & Jerusalem, propter quam tradendi sunt in opprobrium Gentibus, quarum sunt idololatriam imitati.

Eodem ann. 3411.

1. ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, duæ mulieres filiæ matris unius fuerunt,

3. & fornicatæ sunt in Ægypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt: ibi subacta sunt ubera earum, & fractæ sunt mammæ pubertatis earum.

4. Nomina autem earum, Oolla major, & Ooliba soror ejus minor: & habui eas, & pepererunt filios & filias. Porrò earum nomina, Samaria Oolla, & Jerusalem Ooliba.

5. Fornicata est igitur super me Oolla, & insanivit in amatores suos, in Assyrios propinquantes,

6. vestitos hyacintho, principes, & magistratus, juvenes cupidinis, universos equites, ascensores equorum.

7. Et dedit fornicationes suas super eos electos, filios Assyriorum universos: & in omnibus, in quos insanivit, in immunditiis eorum polluta est.

8. Insuper & fornicationes suas, quas habuerat in Ægypto, non reliquit: nam & illi dormierunt cum ea in adolescentia ejus, & illi confregerunt ubera pubertatis ejus, & effuderunt fornicationem suam super eam.

9. Proptereà tradidi eam in manus amatorum suorum, in manus filiorum Assur, super quorum insanivit libidine.

10. ‖ Ipsi discooperuerunt ignominiam ejus, filios, & filias ejus tulerunt, & ipsam occiderunt gladio: & factæ sunt famosæ mulieres, & judicia perpetraverunt in ea. ‖ Supr. 16. 18.

11. Quòd cùm vidisset soror ejus Ooliba, plusquam illa insanivit libidine: & fornicationem suam super fornicationem sororis suæ

12. ad filios Assyriorum præbuit impudenter, ducibus, & magistratibus ad se venientibus, indutis veste varia, equitibus qui vectabantur equis, & adolescentibus forma cunctis egregia.

13. Et vidi quòd polluta esset via una ambarum.

14. Et auxit fornicationes suas: cùmque vidisset viros depictos in pariete, imagines Chaldæorum expressas coloribus,

15. & accinctos balteis renes, & tiaras tinctas in capitibus eorum, formam ducum omnium, similitudinem filiorum Babylonis, terræque Chaldæorum, in qua orti sunt,

16. insanivit super eos concupiscentia oculorum suorum, & misit nuntios ad eos in Chaldæam.

17. Cùmque venissent ad eam filii Babylonis ad cubile mammarum, polluerunt eam stupris suis, & polluta est ab eis, & saturata est anima ejus ab illis.

18. Denudavit quoque fornicationes suas, & discooperuit ignominiam suam: & recessit anima mea ab ea, sicut recesserat anima mea à sorore ejus.

19. Multiplicavit enim fornicationes suas, recordans dies adolescentiæ suæ, quibus fornicata est in terra Ægypti.

20. Et insanivit libidine super concubitum eorum, quorum carnes sunt ut carnes asinorum: & sicut fluxus equorum, fluxus eorum.

21. Et visitasti scelus adolescentiæ tuæ, quando subacta sunt in Ægypto ubera tua, & contractæ sunt mammæ pubertatis tuæ.

22. Proptereà Ooliba, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te, de quibus satiata est anima tua; & congregabo eos adversum te in circuitu;

23. Filios Babylonis, & universos Chaldæos, nobiles, tyrannosque & principes, omnes filios Assyriorum, juvenes forma egregia, duces, & magistratus universos, principes principum, & nominatos ascensores equorum:

24. & venient super te instructi curru, & rota, multitudo populorum: lorica, & clypeo, & galea armabuntur contra te undique:

& dabo

& dabo coram eis judicium, & judicabunt te judiciis suis.

25. Et ponam zelum meum in te, quem exercent tecum in furore: nasum tuum, & aures tuas præcident: & quæ remanserint, gladio concident: ipsi filios tuos, & filias tuas capient; & novissimum tuum devorabitur igni.

26. Et denudabunt te vestimentis tuis, & tollent vasa gloriæ tuæ.

27. Et requiescere faciam scelus tuum de te, & fornicationem tuam de terra Ægypti: nec levabis oculos tuos ad eos, & Ægypti non recordaberis ampliùs.

28. Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego tradam te in manus eorum, quos odisti: in manus, de quibus satiata est anima tua.

29. Et agent tecum in odio, & tollent omnes labores tuos, & dimittent te nudam, & ignominia plenam, & revelabitur ignominia fornicationum tuarum, scelus tuum, & fornicationes tuæ.

30. Fecerunt hæc tibi, quia fornicata es post Gentes, inter quas polluta es in idolis earum.

31. In via sororis tuæ ambulasti, & dabo calicem ejus in manu tua.

32. Hæc dicit Dominus Deus: Calicem sororis tuæ bibes profundum, & latum: eris in derisum, & in subsannationem, quæ est capacissima.

33. Ebrietate, & dolore repleberis: calice mœroris & tristitiæ, calice sororis tuæ Samariæ.

34. Et bibes illum, & epotabis usque ad fæces, & fragmenta ejus devorabis, & ubera tua lacerabis: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

35. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia oblita es mei, & projecisti me post corpus tuum, tu quoque porta scelus tuum, & fornicationes tuas.

36. Et ait Dominus ad me, dicens: Fili hominis, numquid judicas Oolam, & Oolibam, & annuntias eis scelera earum?

37. Quia adulteratæ sunt, & sanguis in manibus earum, & cum idolis suis fornicatæ sunt: insuper & filios suos, quos genuerunt mihi, obtulerunt eis ad devorandum.

38. Sed & hoc fecerunt mihi: Polluerunt sanctuarium meum in die illa, & sabbata mea profanaverunt.

39. Cùmque immolarent filios suos idolis suis, & ingrederentur sanctuarium meum in die illa ut polluerent illud: etiam hæc fecerunt in medio domus meæ.

40. Miserunt ad viros venientes de longè, ad quos nuntium miserant: itaque ecce venerunt: quibus te lavisti, & circumlinisti stibio oculos tuos, & ornata es mundo muliebri.

41. Sedisti in lecto pulcherrimo, & mensa ornata est ante te: thymiama meum, & unguentum meum posuisti super eam.

42. Et vox multitudinis exultantis erat in ea: & in viris, qui de multitudine hominum adducebantur, & veniebant de deserto, posuerunt armillas in manibus eorum, & coronas speciosas in capitibus eorum.

43. Et dixi ei, quæ attrita est in adulteriis: Nunc fornicabitur in fornicatione sua etiam hæc.

44. Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretricem: sic ingrediebantur ad Oollam, & Oolibam mulieres nefarias.

45. Viri ergo justi sunt: hi judicabunt eas judicio adulterarum, & judicio effundentium sanguinem: quia adulteræ sunt, & sanguis in manibus earum.

46. Hæc enim dicit Dominus Deus: Adduc ad eas multitudinem, & trade eas in tumultum, & in rapinam:

47. Et lapidentur lapidibus populorum, & confodiantur gladiis eorum: filios, & filias earum interficient, & domos earum igne succendent.

48. Et auferam scelus de terra, & discent omnes mulieres ne faciant secundùm scelus earum.

49. Et dabunt scelus vestrum super vos, & peccata idolorum vestrorum portabitis: & scietis quia ego Dominus Deus.

CAPUT XXIV.

Sub figura ollæ, electioribus carnium partibus ac ossibus plenæ, ignique admotæ, & sub figura mortis uxoris Ezechielis, pro qua jussus est nullum facere luctum, significat Dominus domum Israel in exitium tradendam, filiosque ejus trucidandos, nullo sequente luctu præ animi stupore.

1. ET factum est verbum Domini ad me, in anno nono*, in mense decimo, decima die mensis, dicens:

2. Fili hominis scribe tibi nomen diei hujus, in qua confirmatus † est rex Babylonis adversùm Jerusalem hodie.

* Regni Sedeciæ, sive deportati Jechoniæ, M. 3414. Ant. Chr. 590.

† Gr. *ἀπηρείσατο* contra fixit.

3. Et dices per proverbium ad domum irritatricem parabolam, & loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Pone ollam: pone, inquam, & mitte in eam aquam.

4. Congere frusta ejus in eam, omnem partem bonam, femur & armum, electa & ossibus plena.

5. Pinguissimum pecus assume, compone quoque strues ossium sub ea: efferbuit coctio ejus, & discocta sunt ossa illius in medio ejus.

6. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Væ civitati sanguinum, ollæ, cujus rubigo in ea est, & rubigo ejus non exivit de ea: per partes & per partes suas ejice eam, non cecidit super eam sors.

7. Sanguis enim ejus in medio ejus est, super limpidissimam petram effudit illum: non effudit illum super terram ut possit operiri pulvere.

8. Ut superinducerem indignationem meam, & vindicta ulciscerer: dedi sanguinem ejus super petram limpidissimam ne operiretur.

9. Propterea hæc dicit Dominus Deus: ‖ Væ civitati sanguinum, cujus ego grandem faciam pyram.

‖ Nah. 3.1. Hab. 2.12.

10. Congere ossa, quæ igne succendam: consumentur carnes, & coquetur universa compositio, & ossa tabescent.

11. Pone quoque eam super prunas vacuam, ut incalescat, & liquefiat æs ejus: & confletur in medio ejus inquinamentum ejus, & consumatur rubigo ejus:

12. multo labore sudatum est, & non exivit de ea nimia rubigo ejus, neque per ignem.

13. Immunditia tua execrabilis: quia mundare te volui, & non es mundata à sordibus tuis: sed nec mundaberis priùs, donec quiescere faciam indignationem meam in te.

14. Ego Dominus locutus sum: Veniet, & faciam: non transeam, nec parcam, nec placabor: juxta vias tuas, & juxta adinventiones tuas judicabo te, dicit Dominus.

15. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

16. Fili hominis, ecce ego tollo à te desiderabile oculorum tuorum in plaga: & non planges, neque plorabis, neque fluent lacrymæ tuæ.

17. Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies: corona tua circumligata sit tibi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes.

18. Locutus sum ergo ad populum manè, & mortua est uxor mea vespere: fecique manè sicut præceperat mihi.

19. Et dixit ad me populus: Quare non indicas nobis, quid ista significent, quæ tu facis?

20. Et dixi ad eos: Sermo Domini factus est ad me, dicens:

21. Loquere domui Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego polluam sanctuarium meum, superbiam imperii vestri, & desiderabile oculorum vestrorum, & super quo pavet anima vestra: filii vestri, & filiæ vestræ, quas reliquistis, gladio cadent.

22. Et facietis sicut feci: Ora amictu non velabitis, & cibos lugentium non comedetis.

23. Coronas habebitis in capitibus vestris, & calceamenta in pedibus: non plangetis neque flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, & unusquisque gemet ad fratrem suum.

24. Eritque Ezechiel vobis in portentum: juxta omnia, quæ fecit, facietis cùm venerit istud: & scietis quia ego Dominus Deus.

25. Et tu fili hominis ecce in die, qua tollam ab eis fortitudinem eorum, & gaudium dignitatis, & desiderium oculorum eorum, super quo requiescunt animæ eorum, filios, & filias eorum:

26. In die illa cùm venerit fugiens ad te, ut annuntiet tibi:

27. In die, inquam, illa aperietur os tuum cum eo, qui fugit: & loqueris, & non silebis ultrà: erisque eis in portentum, & scietis quia ego Dominus.

CAPUT XXV.

Regionibus Ammon, Moab, Idumææ & Palæstinæ minatur Dominus exitium, eò quòd filios Israel afflixerint, & de ipsorum afflictione exultaverint.

1. ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis pone faciem tuam contra filios Ammon, & prophetabis de eis.

Jer. 27. & 48. & 49. 3. Et dices filiis Ammon: Audite verbum Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus. Pro eo quòd dixisti: Euge, euge super sanctuarium meum, quia pollutum est: & super terram Israel, quoniam desolata est: & super domum Juda, quoniam ducti sunt in captivitatem:

4. Idcircò ego tradam te filiis orientalibus* in hæreditatem, & collocabunt caulas suas in te, & ponent in te tentoria sua: ipsi comedent fruges tuas: & ipsi bibent lac tuum.

* i. Chaldæis, quod factum esse videtur dũ Nabuch. Tyrũ obsideret, ubi per annos 13. permansisse cum refert *Joseph 10. Antiq. 11. & lib. 1. cõtra Apion.*

5. Daboque Rabbath in habitaculum camelorum, & filios Ammon in cubile pecorum: & scietis quia ego Dominus.

6. Quia hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd plausisti manu, & percussisti pede, & gavisa es ex toto affectu super terram Israel:

7. Idcircò ecce ego extendam manum meam super te, & tradam te in direptionem Gentium, & interficiam te de populis, & perdam de terris, & conteram: & scies quia ego Dominus.

8. Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd dixerunt Moab, & Seir: Ecce sicut omnes Gentes, domus Juda:

9. idcircò ecce ego aperiam humerum Moab de civitatibus, de civitatibus, inquam, ejus, & de finibus ejus inclytas terræ Bethiesimoth, & Beelmeon, & Cariathaim,

10. filiis Orientis cum filiis Ammon, & dabo eam in hæreditatem: ut non sit ultrà memoria filiorum Ammon in Gentibus.

11. Et in Moab faciam judicia: & scient quia ego Dominus.

12. Hæc dicit *Dominus Deus: Pro eo quòd fecit Idumæa ultionem ut se vindicaret de filiis Juda, peccavitque delinquens, & vindictam expetivit de eis;

* Anno M. 3417. Ant. Chr. 587. v. Jer. 49. 7.

13. idcircò hæc dicit Dominus Deus: Extendam manum meam super Idumæam, & auferam de ea hominem, & jumentum, & faciam eam desertam ab Austro: & qui sunt in Dedan, gladio cadent.

14. Et dabo ultionem meam super Idumæam per manum populi mei Israel: & facient in Edom juxta iram meam, & furorem meum: & scient vindictam meam, dicit Dominus Deus.

15. Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd fecerunt Palæstini vindictam, & ulti se sunt toto animo, interficientes, & implentes inimicitias veteres:

16. proptereà hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego extendam manum meam super Palæstinos, & interficiam interfectores, & perdam reliquias maritimæ regionis:

17. faciamque in eis ultiones magnas arguens in furore: & scient quia ego Dominus, cùm dedero vindictam meam super eos.

CAPUT XXVI.

Tyri inclytæ urbis prædicit Dominus eversionem, eò quòd super vastatione Jerusalem exultaverit.

1. ET factum est in undecimo anno *, prima mensis, factus est sermo Domini ad me, dicens:

* Deportati Jechoniæ, Mundi 3416. prima die mensis, item primi.

2. Fili hominis, pro eo quòd dixit Tyrus de Jerusalem: Euge confractæ sunt portæ populorum, conversa est ad me: implebor, deserta est.

3. Proptereà hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego super te Tyre, & ascendere faciam ad te Gentes multas, sicut ascendit mare fluctuans.

Digitized by Google

4. Et dissipabunt muros Tyri, & destruent turres ejus: & radam pulverem ejus de ea, & dabo eam in limpidissimam petram.

5. Siccatio sagenarum erit in medio maris, quia ego locutus sum, ait Dominus Deus: & erit in direptionem Gentibus.

6. Filiæ quoque ejus, quæ sunt in agro, gladio interficientur: & scient quia ego Dominus.

7. Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor regem Babylonis ab Aquilone, regem regum, cum equis, & curribus, & equitibus, & cœtu, populoque magno.

8. Filias tuas, quæ sunt in agro, gladio interficiet: & circumdabit te munitionibus, & comportabit aggerem in gyro: & elevabit contra te clypeum.

9. Et vineas, & arietes temperabit in muros tuos, & turres tuas destruet in armatura sua.

10. Inundatione equorum ejus operiet te pulvis eorum: à sonitu equitum, & rotarum, & curruum movebuntur muri tui, cùm ingressus fuerit portas tuas quasi per introitum urbis dissipatæ.

11. Ungulis equorum suorum conculcabit omnes plateas tuas: populum tuum gladio cædet, & statuæ tuæ nobiles in terram corruent.

12. Vastabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas: & destruent muros tuos, & domos tuas præclaras subvertent: & lapides tuos, & ligna tua, & pulverem tuum in medio aquarum ponent.

‖ Jerem. 7. 34.

13. ‖ Et quiescere faciam multitudinem canticorum tuorum, & sonitus cithararum tuarum non audietur amplius.

14. Et dabo te in limpidissimam petram, siccatio sagenarum eris, nec ædificaberis ultrà: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

15. Hæc dicit Dominus Deus Tyro: Numquid non à sonitu ruinæ tuæ, & gemitu interfectorum tuorum cùm occisi fuerint, in medio tui commovebuntur insulæ?

16. Et descendent de sedibus suis omnes principes maris: & auferent exuvias suas, & vestimenta sua varia abjicient, & induentur stupore: in terra sedebunt, & attoniti super repentino casu tuo admirabuntur.

17. Et assumentes super te lamentum, dicent tibi: Quomodo peristi, quæ habitas in mari, urbs inclyta, quæ fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis, quos formidabant universi?

18. Nunc stupebunt naves in die pavoris tui: & turbabuntur insulæ in mari, eò quòd nullus egrediatur ex te.

19. Quia hæc dicit Dominus Deus: Cùm dedero te urbem desolatam sicut civitates, quæ non habitantur: & adduxero super te abyssum, & operuerint te aquæ multæ:

20. Et detraxero te cum his qui descendunt in lacum ad populum sempiternum, & collocavero te in terra novissima sicut solitudines veteres, cum his qui deducuntur in lacum, ut non habiteris: porrò cùm dedero gloriam in terra viventium,

21. in nihilum redigam te, & non eris, & requisita non invenieris ultrà in sempiternum, dicit Dominus Deus.

CAPUT XXVII.

Tyri urbis maritimæ ac opulentissimæ ruina defletur, enarratis mercibus quæ à quaque regione ad eam deferri solent.

1. ET factum est verbum Domini ad me, dicens: Eodem anno M. 3416. Ant. Chr. 588.

2. Tu ergo fili hominis assume super Tyrum lamentum:

3. Et dices Tyro, quæ habitat in introitu maris, negotiationi populorum ad insulas multas: Hæc dicit Dominus Deus: O Tyre, tu dixisti: Perfecti decoris ego sum,

4. & in corde maris sita. Finitimi tui, qui te ædificaverunt, impleverunt decorem tuum:

5. abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris: cedrum de Libano tulerunt ut facerent tibi malum.

6. Quercus de Basan dolaverunt in remos tuos: & transtra tua fecerunt tibi ex ebore Indico, & prætoriola de insulis Italiæ.

7. Byssus varia de Ægypto texta est tibi in velum ut poneretur in malo: hyacinthus & purpura de insulis Elisa facta sunt operimentum tuum.

8. Habitatores Sidonis, & Aradii fuerunt remiges tui: sapientes tui, Tyre, facti sunt gubernatores tui.

9. Senes Giblii, & prudentes ejus habuerunt nautas ad ministerium variæ supellectilis tuæ: omnes naves maris, & nautæ earum fuerunt in populo negotiationis tuæ.

10. Persæ, & Lydii, & Libyes erant in exercitu tuo viri bellatores tui: clypeum, & galeam suspenderunt in te pro ornatu tuo.

11. Filii Aradii cum exercitu tuo erant super muros tuos in circuitu: sed & Pigmæi, qui erant in turribus tuis, pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum: ipsi compleverunt pulchritudinem tuam.

12. Carthaginenses negotiatores tui, à multitudine cunctarum divitiarum, argento, ferro, stanno, plumboque repleverunt nundinas tuas.

13. Græcia, Thubal, & Mosoch, ipsi institores tui: mancipia, & vasa ærea advexerunt populo tuo.

14. De domo Thogorma, equos, & equites, & mulos adduxerunt ad forum tuum.

15. Filii Dedan negotiatores tui: insulæ multæ negotiatio manus tuæ: dentes eburneos, & hebeninos commutaverunt in pretio tuo.

16. Syrus negotiator tuus propter multitudinem operum tuorum; gemmam, & purpuram, & scutulata, & byssum, & sericum, & chodchod proposuerunt in mercatu tuo.

17. Juda & terra Israel ipsi institores tui in frumento primo, balsamum, & mel, & oleum, & resinam proposuerunt in nundinis tuis.

18. Damascenus negotiator tuus in multitudine operum tuorum, in multitudine diversarum opum, in vino pingui, in lanis coloris optimi.

19. Dan, & Græcia, & Mosel in nundinis tuis proposuerunt ferrum fabrefactum: stacte, & calamus in negotiatione tua.

20. Dedan institores tui in tapetibus ad sedendum.

21. Arabia, & universi principes Cedar, ipsi negotiatores manus tuæ: cum agnis, & arieti-

bus, & hœdis venerunt ad te negotiatores tui.
22. Venditores Saba, & Reema, ipsi negotiatores tui : cum universis primis aromatibus, & lapide pretioso, & auro, quod proposuerunt in mercatu tuo.
23. Haran, & Chene, & Eden, negotiatores tui : Saba, Assur, & Chelmad, venditores tui:
24. ipsi negotiatores tui multifariam involucris hyacinthi, & polymitorum, gazarumque pretiosarum, quæ obvolutæ, & astrictæ erant funibus: cedros quoque habebant in negotiationibus tuis.
25. Naves maris, principes tui in negotiatione tua: & repleta es, & glorificata nimis in corde maris.
26. In aquis multis adduxerunt te remiges tui : ventus auster contrivit te in corde maris.
27. Divitiæ tuæ, & thesauri tui, & multiplex instrumentum tuum, nautæ tui & gubernatores tui, qui tenebant supellectilem tuam, & populo tuo præerant: viri quoque bellatores tui, qui erant in te cum universa multitudine tua, quæ est in medio tui : cadent in corde maris in die ruinæ tuæ.
28. A sonitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes:
29. Et descendent de navibus suis omnes, qui tenebant remum: nautæ, & universi gubernatores maris in terra stabunt:
30. & ejulabunt super te voce magna, & clamabunt amarè : & superjacient pulverem capitibus suis, & cinere conspergentur.
31. Et radent super te calvitium, & accingentur ciliciis: & plorabunt te in amaritudine animæ ploratu amarissimo.
32. Et assument super te carmen lugubre, & plangent te: Quæ est ut Tyrus, quæ obmutuit in medio maris?
33. Quæ in exitu negotiationum tuarum de mari implesti populos multos : in multitudine divitiarum tuarum, & populorum tuorum ditasti reges Terræ.
34. Nunc contrita es à mari, in profundis aquarum opes tuæ, & omnis multitudo tua, quæ erat in medio tui, ceciderunt.
35. Universi habitatores insularum obstupuerunt super te : & reges earum omnes tempestate perculsi mutaverunt vultus.
36. Negotiatores populorum sibilaverunt super te: ad nihilum deducta es, & non eris usque in perpetuum.

CAPUT XXVIII.

Ruina regis Tyri, maxima gloria priùs exaltati, ob nimiam ipsius superbiam aliasque iniquitates : similiter & vastatio Sidonis, ac reductio filiorum Israel in terram suam, vastatis ipsorum inimicis.

Eodem ann. 3415. 1. ET factus est sermo Domini ad me, dicens:
2. Fili hominis, dic principi Tyri: Hæc dicit Dominus Deus : Eò quòd elevatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris: cùm sis homo, & non Deus, & dedisti cor tuum quasi cor Dei.
3. Ecce sapientior es tu Daniele : omne secretum non est absconditum à te.
4. In sapientia & prudentia tua fecisti tibi fortitudinem: & acquisisti aurum, & argentum in thesauris tuis.
5. In multitudine sapientiæ tuæ, & in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem : & elevatum est cor tuum in robore tuo.
6. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eò quòd elevatum est cor tuum quasi cor Dei:
7. idcircò ecce ego adducam super te alienos, robustissimos Gentium : & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & polluent decorem tuum.
8. Interficient, & detrahent te: & morieris in interitu occisorum in corde maris.
9. Numquid dicens loqueris : Deus ego sum, coram interficientibus te: cùm sis homo, & non Deus, in manu occidentium te?
10. Morte incircumcisorum morieris in manu alienorum: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.
11. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis leva planctum super regem Tyri:
12. & dices ei: Hæc dicit Dominus Deus : Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore,
13. in deliciis paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operimentum tuum : sardius, topazius, & jaspis, chrysolithus, & onyx, & berillus, sapphirus, & carbunculus, & smaragdus: aurum opus decoris tui: & foramina tua in die, qua conditus es, præparata sunt.
14. Tu cherub extentus, & protegens: & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti.
15. Perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te.
16. In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti: & ejeci te de monte Dei, & perdidi te ò cherub protegens, de medio lapidum ignitorum.
17. Et elevatum est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram projeci te : ante faciem regum dedi te ut cernerent te.
18. In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negotiationis tuæ polluisti sanctificationem tuam : producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te, & dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te.
19. Omnes, qui viderint te in Gentibus, obstupescent super te: nihil factus es, & non eris in perpetuum.
20. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:
21. Fili hominis pone faciem tuam contra Sidonem: & prophetabis de ea,
22. & dices : Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego ad te Sidon, & glorificabor in medio tui : & scient quia ego Dominus, cùm fecero in ea judicia, & sanctificatus fuero in ea.
23. Et immittam ei pestilentiam, & sanguinem in plateis ejus: & corruent interfecti in medio ejus gladio per circuitum: & scient quia ego Dominus.
24. Et non erit ultrà domui Israel offendiculum amaritudinis, & spina dolorem inferens undique per circuitum eorum, qui adversantur eis : & scient quia ego Dominus Deus.

25. Hæc dicit Dominus Deus: Quando congregavero domum Israel de populis, in quibus dispersi sunt, sanctificabor in eis coram Gentibus: & habitabunt in terra sua, quam dedi servo meo Jacob.

26. Et habitabunt in ea securi: & ædificabunt domos, & plantabunt vineas, & habitabunt confidenter, cùm fecero judicia in omnibus, qui adversantur eis per circuitum: & scient quia ego Dominus Deus eorum.

CAPUT XXIX.

Adversùs regem Ægypti ac regnum ejus, in solitudinem redigendum, post 40. tamen annos revocandum, licèt non ad pristinam gloriam. Terra Ægypti datur Nabuchodonosor, eò quòd cum suo exercitu laboraverit devastando Tyrum.

* A deportatione Jechoniæ, ut fit Anno M. 3415. Ant. Chr. 585.

† Ephree sive Vaphre, de quo *Jer.* 37. 3. & 44. 30.

* Hic enim in ea persuasione fuit, ut ne Deum quidè ullum sibi regnum adimere posse putaret. *Herod. l. 2.*

1. IN anno decimo, * decimo mense, undecima die mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis pone faciem tuam contra Pharaonem † regem Ægypti, & prophetabis de eo, & de Ægypto universa:

3. Loquere, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce * ego ad te Pharao rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis: Meus est fluvius, & ego feci memetipsum.

4. Et ponam frænum in maxillis tuis: & agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis: & extraham te de medio fluminum tuorum, & universi pisces tui squamis tuis adhærebunt.

5. Et projiciam te in desertum, & omnes pisces fluminis tui: super faciem terræ cades: non colligeris, neque congregaberis: bestiis terræ, & volatilibus cœli dedi te ad devorandum:

|| *Isai.* 36. 6.

6. Et scient omnes habitatores Ægypti quia ego Dominus: || pro eo quòd fuisti baculus arundineus domui Israel.

7. Quando apprehenderunt te manu, & confractus es, & lacerasti omnem humerum eorum: & innitentibus eis super te, comminutus es, & dissolvisti omnes renes eorum.

* Primum Cyrenæorum qui instructa apud Isara acie Lybicos & Ægyptios ita profligarunt, ut pauci in Ægyptum redirent. Qua de re Ægyptii succensentes Apriæ sive Vaphræ, ab eo defecerunt, arbitrati se in apertam perniciem ab illo fuisse demissos. *Herodot.* & *Diod. Sic.* Deinde Chaldæorũ, totam Ægyptum post receptam Tyrum, devastantiũ. *Jer.* 43. 26.

8. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam super te gladium: * & interficiam de te hominem, & jumentum.

9. Et erit terra Ægypti in desertum, & in solitudinem: & scient quia ego Dominus: pro eo quòd dixeris: Fluvius meus est, & ego feci eum.

10. Idcircò ecce ego ad te, & ad flumina tua: daboque terram Ægypti in solitudines, gladio dissipatam, à turre Syenes, usque ad terminos Æthiopiæ.

11. Non pertransibit eam pes hominis, neque pes jumenti gradietur in ea: & non habitabitur quadraginta annis.

12. Daboque terram Ægypti desertam in medio terrarum desertarum, & civitates ejus in medio urbium subversarum, & erunt desolatæ quadraginta annis: & dispergam Ægyptios in nationes, & ventilabo eos in terras.

13. Quia hæc dicit Dominus Deus: Post finem quadraginta annorum congregabo Ægyptum de populis, in quibus dispersi fuerant.

14. Et reducam captivitatem Ægypti, & collocabo eos in terra Phatures, in terra nativitatis suæ: & erunt ibi in regnum humile:

15. inter cetera regna erit humillima, & non elevabitur ultrà super nationes, & imminuam eos ne imperent Gentibus.

16. Neque erunt ultrà domui Israel in confidentia, docentes iniquitatem, ut fugiant, & sequantur eos: & scient quia ego Dominus Deus.

Anno M. 3432. Ant. Chr. 572.

17. Et factum est in vigesimo & septimo anno, * in primo, in una mensis: factum est verbum Domini ad me, dicens:

18. Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis servire fecit exercitum suum servitute magna adversùs Tyrum: omne caput decalvatum, & omnis humerus depilatus est: & merces non est reddita ei, neque exercitui ejus de Tyro pro servitute, qua servivit mihi adversùs eam.

|| *Jer.* 46. 2.

19. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in terra Ægypti: || & accipiet multitudinem ejus, & deprædabitur manubias ejus, & diripiet spolia ejus: & erit merces exercitui illius,

20. & operi, quo servivit adversùs eam: dedi ei terram Ægypti, pro eo quòd laboraverit mihi, ait Dominus Deus.

21. In die illo pullulabit cornu domui Israel, & tibi dabo apertum os in medio eorum: & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXX.

Omnes urbes Ægypti per regem Babylonis vastabuntur.

V. Jer. 43. & 44. & 46.

1. ET factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Ululate, væ, væ diei:

3. quia juxtà est dies, & appropinquat dies Domini: dies nubis, tempus Gentium erit.

4. Et veniet gladius in Ægyptum: & erit pavor in Æthiopia, cùm ceciderint vulnerati in Ægypto, & ablata fuerit multitudo illius, & destructa fundamenta ejus.

5. Æthiopia, & Libya, & Lydi, & omne reliquum vulgus, & Chub, & filii terræ fœderis, cum eis gladio cadent.

6. Hæc dicit Dominus Deus: & corruent fulcientes Ægyptum, & destruetur superbia imperii ejus: à turre Syenes gladio cadent in ea, ait Dominus Deus exercituum:

7. & dissipabuntur in medio terrarum desolatarum, & urbes ejus in medio civitatum desertarum erunt.

8. Et scient quia ego Dominus: cùm dedero ignem in Ægypto, & attriti fuerint omnes auxiliatores ejus.

9. In die illa egredientur nuntii à facie mea in trieribus, ad conterendam Æthiopiæ confidentiam; & erit pavor in eis in die Ægypti, quia absque dubio veniet.

10. Hæc dicit Dominus Deus: Cessare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis.

11. Ipse & populus ejus cum eo, fortissimi Gentium adducentur ad disperdendam ter-

ram: & evaginabunt gladios suos super Ægyptum: & implebunt terram interfectis.

12. Et faciam alveos fluminum aridos, & tradam terram in manus pessimorum: & dissipabo terram, & plenitudinem ejus manu alienorum; ego Dominus locutus sum.

‖ Zach. 13. 2.

13. ‖ Hæc dicit Dominus Deus: Et disperdam simulachra, & cessare faciam idola de Memphis: & dux de terra Ægypti non erit ampliùs: & dabo terrorem in terra Ægypti.

14. Et disperdam terram Phatures, & dabo ignem in Taphnis, & faciam judicia in Alexandria.

15. Et effundam indignationem meam super Pelusium robur Ægypti, & interficiam multitudinem Alexandriæ,

16. & dabo ignem in Ægypto: quasi parturiens dolebit Pelusium, & Alexandria erit dissipata, & in Memphis angustiæ quotidianæ.

17. Juvenes Heliopoleos, & Bubasti gladio cadent, & ipsæ captivæ ducentur.

18. Et in Taphnis nigrescet dies, cùm contrivero ibi sceptra Ægypti, & defecerit in ea superbia potentiæ ejus: ipsam nubes operiet, filiæ autem ejus in captivitatem ducentur.

19. Et judicia faciam in Ægypto: & scient quia ego Dominus.

* A deportatione Jechoniæ. Anno mundi 3416.

20. Et factum est in undecimo * anno, in primo mense, in septima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

21. Fili hominis brachium Pharaonis regis Ægypti confregi: & ecce non est obvolutum ut restitueretur ei sanitas, ut ligaretur pannis, & fasciaretur linteolis, ut recepto robore posset tenere gladium.

22. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem regem Ægypti, & comminuam brachium ejus forte, sed confractum: & dejiciam gladium de manu ejus:

23. & dispergam Ægyptum in Gentibus, & ventilabo eos in terris.

24. Et confortabo brachia regis Babylonis, daboque gladium meum in manu ejus: & confringam brachia Pharaonis, & gement gemitibus interfecti coram facie ejus.

25. Et confortabo brachia regis Babylonis, & brachia Pharaonis concident: & scient quia ego Dominus, cùm dedero gladium meum in manu regis Babylonis, & extenderit eum super terram Ægypti.

26. Et dispergam Ægyptum in nationes, & ventilabo eos in terras, & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXI.

Sublimitatem regis Pharaonis cum Assur comparat, & utriusque similem prædicit interitum.

Eodem ann. 3416.

1. ET factum est in anno undecimo, tertio mense, una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis dic Pharaoni regi Ægypti, & populo ejus: Cui similis factus es in magnitudine tua?

3. Ecce Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis, & frondibus nemorosus, excelsusque altitudine, & inter condensas frondes elevatum est cacumen ejus.

4. Aquæ nutrierunt illum, abyssus exaltavit illum: flumina ejus manabant in circuitu radicum ejus, & rivos suos emisit ad universa ligna regionis.

5. Propterea elevata est altitudo ejus super omnia ligna regionis: & multiplicata sunt arbusta ejus, & elevati sunt rami ejus præ aquis multis.

6. Cùmque extendisset umbram suam, in ramis ejus fecerunt nidos omnia volatilia cœli, & sub frondibus ejus genuerunt omnes bestiæ saltuum, & sub umbraculo illius habitabat cœtus Gentium plurimarum.

7. Eratque pulcherrimus in magnitudine sua, & in dilatatione arbustorum suorum: erat enim radix illius juxta aquas multas.

8. Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non adæquaverunt summitatem ejus, & platani non fuerunt æquæ frondibus illius: omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulchritudini ejus.

9. Quoniam speciosum feci eum, & multis, condensisque frondibus: & æmulata sunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in paradiso Dei.

10. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd sublimatus est in altitudine, & dedit summitatem suam virentem atque condensam, & elevatum est cor ejus in altitudine sua:

11. Tradidi eum in manu fortissimi Gentium, faciens faciet ei: juxta impietatem ejus ejeci eum.

12. Et succident eum alieni, & crudelissimi nationum, & projicient eum super montes, & in cunctis convallibus corruent rami ejus, & confringentur arbusta ejus in universis rupibus terræ: & recedent de umbraculo ejus omnes populi terræ, & relinquent eum.

13. In ruina ejus habitaverunt omnia volatilia cœli, & in ramis ejus fuerunt universæ bestiæ regionis.

14. Quam ob rem non elevabuntur in altitudine sua omnia ligna aquarum, nec ponent sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa, nec stabunt in sublimitate sua omnia, quæ irrigantur aquis: quia omnes traditi sunt in mortem ad terram ultimam, in medio filiorum hominum, ad eos qui descendunt in lacum.

15. Hæc dicit Dominus Deus: In die quando descendit ad inferos, induxi luctum, operui eum abysso: & prohibui flumina ejus, & coercui aquas multas: contristatus est super eum Libanus, & omnia ligna agri concussa sunt.

16. A sonitu ruinæ ejus commovi Gentes, cùm deducerem eum ad infernum cum his, qui descendebant in lacum: & consolata sunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia, atque præclara in Libano, universa quæ irrigabantur aquis.

17. Nam & ipsi cum eo descendent in infernum ad interfectos gladio: & brachium uniuscujusque sedebit sub umbraculo ejus in medio nationum.

18. Cui assimilatus es, ò inclyte atque sublimis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram ultimam: in medio incircumcisorum dormies cum eis, qui interfecti sunt gladio: ipse est Pharao, & omnis multitudo ejus, dicit Dominus Deus.

CAPUT XXXII.

Pharao quantumvis sublimis, conterendus est à rege Babylonis: cujus vastatione plurimi reges obstupescent, pluresque nationes cum eo in abyssum detrahentur.

* A demigratione Jechoniæ. Anno M. 3417. Ant. Chr. 587.

1. ET factum est, duodecimo anno *, in mense duodecimo, in una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis assume lamentum super Pharaonem regem Ægypti, & dices ad eum: Leoni Gentium assimilatus es, & draconi, qui est in mari: & ventilabas cornu in fluminibus tuis, & conturbabas aquas pedibus tuis, & conculcabas flumina earum.

‖ Supr. 12. 13. & 17. 20.

3. Propterea hæc dicit Dominus Deus: ‖ Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum, & extraham te in sagena mea.

4. Et projiciam te in terram, super faciem agri abjiciam te: & habitare faciam super te omnia volatilia cœli, & saturabo de te bestias universæ terræ.

5. Et dabo carnes tuas super montes, & implebo colles tuos sanie tua.

6. Et irrigabo terram fœtore sanguinis tui super montes, & valles implebuntur ex te.

‖ Isa. 13. 10. Joel. 2. 10. & 3. 15. Matth. 24. 29.

7. ‖ Et operiam, cùm extinctus fueris, cœlum, & nigrescere faciam stellas ejus: solem nube tegam, & luna non dabit lumen suum.

8. Omnia luminaria cœli mœrere faciam super te: & dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus Deus, cùm ceciderint vulnerati tui in medio terræ, ait Dominus Deus.

9. Et irritabo cor populorum multorum, cùm induxero contritionem tuam in Gentibus super terras quas nescis.

10. Et stupescere faciam super te populos multos: & reges eorum horrore nimio formidabunt super te, cùm volare cœperit gladius meus super facies eorum: & obstupescent repente singuli pro anima sua in die ruinæ tuę.

11. Quia hæc dicit Dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi,

12. in gladiis fortium dejiciam multitudinem tuam: inexpugnabiles omnes gentes hæ: & vastabunt superbiam Ægypti, & dissipabitur multitudo ejus.

13. Et perdam omnia jumenta ejus, quæ erant super aquas plurimas: & non conturbabit eas pes hominis ultrà, neque ungula jumentorum turbabit eas.

14. Tunc purissimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum adducam, ait Dominus Deus.

15. Cùm dedero terram Ægypti desolatam: deseretur autem terra à plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores ejus: & scient quia ego Dominus.

16. Planctus est, & plangent eum: filiæ Gentium plangent eum: super Ægyptum, & super multitudinem ejus plangent eum, ait Dominus Deus.

Eodem anno 3417

17. Et factum est in duodecimo anno, in quintadecima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

18. Fili hominis cane lugubre super multitudinem Ægypti: & detrahe eam ipsam, & filias Gentium robustarum, ad terram ultimam cum his, qui descendunt in lacum.

19. Quo pulchrior es? descende, & dormi cum incircumcisis.

20. In medio interfectorum gladio cadent: gladius datus est, attraxerunt eam, & omnes populos ejus.

21. Loquentur ei potentissimi robustorum de medio inferni, qui cum auxiliatoribus ejus descenderunt, & dormierunt incircumcisi, interfecti gladio.

22. Ibi Assur, & omnis multitudo ejus: in circuitu illius sepulchra ejus: omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio.

23. Quorum data sunt sepulchra in novissimis laci: & facta est multitudo ejus per gyrum sepulchri ejus: universi interfecti, cadentesque gladio, qui dederant quondam formidinem in terra viventium.

24. Ibi Ælam, & omnis multitudo ejus per gyrum sepulchri sui: omnes hi interfecti, ruentesque gladio: qui descenderunt incircumcisi ad terram ultimam: qui posuerunt terrorem suum in terra viventium, & portaverunt ignominiam suam cum his, qui descendunt in lacum.

25. In medio interfectorum posuerunt cubile ejus in universis populis ejus: in circuitu ejus sepulchrum illius: omnes hi incircumcisi, interfectique gladio: dederunt enim terrorem suum in terra viventium, & portaverunt ignominiam suam cum his, qui descendunt in lacum: in medio interfectorum positi sunt.

26. Ibi Mosoch, & Thubal, & omnis multitudo ejus: in circuitu ejus sepulchra illius: omnes hi incircumcisi, interfectique & cadentes gladio: quia dederunt formidinem suam in terra viventium.

27. Et non dormient cum fortibus, cadentibusque & incircumcisis, qui descenderunt ad infernum cum armis suis, & posuerunt gladios suos sub capitibus suis, & fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum: quia terror fortium facti sunt in terra viventium.

28. Et tu ergo in medio incircumcisorum contereris, & dormies cum interfectis gladio.

29. Ibi Idumæa, & reges ejus, & omnes duces ejus, qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio: & qui cum incircumcisis dormierunt, & cum his, qui descendunt in lacum.

30. Ibi principes Aquilonis omnes, & universi venatores: qui deducti sunt cum interfectis, paventes, & in sua fortitudine confusi: qui dormierunt incircumcisi cum interfectis gladio, & portaverunt confusionem suam cum his, qui descendunt in lacum.

31. Vidit eos Pharao, & consolatus est super universa multitudine sua, quæ interfecta est gladio, Pharao, & omnis exercitus ejus, ait Dominus Deus:

32. quia dedi terrorem meum in terra viventium, & dormivit in medio incircumcisorum cum interfectis gladio, Pharao, & omnis multitudo ejus: ait Dominus Deus.

CAPUT XXXIII.

Si speculator visum imminens malum non annuntiaverit, reus erit pereuntium: quòd si annuntiaverit, solus is qui sibi non cavit reus erit. Justus quoque si suam deserat justitiam, damnabitur; & impius si convertatur, salvabitur. Nec confidant de terra sibi data in possessionem, quoniam propter suas iniquitates perdentur, & Terra in solitudinem redigetur.

1. ET factum est verbum Domini ad me,
dicens:
2. Fili hominis loquere ad filios populi tui,
& dices ad eos: Terra cùm induxero super
eam gladium, & tulerit populus terræ virum
unum de novissimis suis, & constituerit eum
super se speculatorem:
3. & ille viderit gladium venientem super
Terram, & cecinerit buccina, & annuntia-
verit populo:
4. audiens autem, quisquis ille est, soni-
tum buccinæ, & non se observaverit, vene-
ritque gladius, & tulerit eum: sanguis ipsius
super caput ejus erit.
5. Sonum buccinæ audivit, & non se ob-
servavit, sanguis ejus in ipso erit: si autem
se custodierit, animam suam salvabit.
6. Quòd si speculator viderit gladium ve-
nientem, & non insonuerit buccina: & po-
pulus se non custodierit, veneritque gladius,
& tulerit de eis animam: ille quidem in ini-
quitate sua captus est, sanguinem autem ejus
de manu speculatoris requiram.
‖ Sup. 3. 17. 7. ‖ Et tu fili hominis, speculatorem dedi
te domui Israel: audiens ergo ex ore meo
sermonem, annuntiabis eis ex me.
8. Si me dicente ad impium: Impie, mor-
te morieris: non fueris locutus ut se custo-
diat impius à via sua: ipse impius in iniqui-
tate sua morietur, sanguinem autem ejus
de manu tua requiram.
9. Si autem annuntiante te ad impium ut
à viis suis convertatur, non fuerit conversus
à via sua: ipse in iniquitate sua morietur:
porrò tu animam tuam liberasti.
10. Tu ergo fili hominis dic ad domum
Israel: Sic locuti estis, dicentes: Iniquita-
tes nostræ, & peccata nostra super nos sunt,
& in ipsis nos tabescimus: quomodo ergo
vivere poterimus?
‖ Sup. 18. 32. 11. ‖ Dic ad eos: Vivo ego, dicit Domi-
nus Deus: nolo mortem impii, sed ut conver-
tatur impius à via sua, & vivat. Converti-
mini, convertimini à viis vestris pessimis: &
quare moriemini domus Israel?
12. Tu itaque fili hominis dic ad filios po-
puli tui: Justitia justi non liberabit eum, in
quacumque die peccaverit: & impietas impii
non nocebit ei, in quacumque die conversus
fuerit ab impietate sua: & justus non pote-
rit vivere in justitia sua, in quacumque die
peccaverit.
13. Etiam si dixero justo quòd vita vivat,
& confisus in justitia sua fecerit iniquitatem:
omnes justitiæ ejus oblivioni tradentur, &
in iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa
morietur.
14. Si autem dixero impio: Morte morie-
ris: & egerit pœnitentiam à peccato suo,
feceritque judicium & justitiam,
15. & pignus restituerit ille impius, rapi-
namque reddiderit, in mandatis vitæ ambu-
laverit, nec fecerit quidquam injustum: vi-
ta vivet, & non morietur.
16. Omnia peccata ejus, quæ peccavit,
non imputabuntur ei: judicium, & justitiam
fecit, vita vivet.
17. Et dixerunt filii populi tui: Non est
æqui ponderis via Domini: & ipsorum via
injusta est.
18. Cùm enim recesserit justus à justitia sua,
feceritque iniquitates, morietur in eis.
19. Et cùm recesserit impius ab impietate
sua, feceritque judicium, & justitiam, vivet
in eis.
20. ‖ Et dicitis: Non est recta via Domini. ‖ Sup. 18. 25.
Unumquemque juxta vias suas judicabo de
vobis, domus Israel.
21. Et factum * est in duodecimo anno, * Anno M. 3417.
in decimo mense, in quinta mensis transmi- Ant. Chr.
grationis nostræ, venit ad me qui fugerat de 587. à de-
Jerusalem, dicens: Vastata est civitas. portatione Jechoniæ 12.
22. Manus autem Domini facta fuerat ad
me vespere, antequàm veniret qui fugerat:
aperuitque os meum donec veniret ad me
manè, & aperto ore meo non silui ampliùs.
23. Et factum est verbum Domini ad me,
dicens:
24. Fili hominis, qui habitant in ruinosis
his super humum Israel, loquentes ajunt:
Unus erat Abraham, & hæreditate possedit
terram: nos autem multi sumus, nobis da-
ta est terra in possessionem.
25. Idcircò dices ad eos: Hæc dicit Do-
minus Deus: Qui in sanguine comeditis, &
oculos vestros levatis ad immunditias vestras,
& sanguinem funditis: numquid terram hæ-
reditate possidebitis?
26. Stetistis in gladiis vestris, fecistis abo-
minationes, & unusquisque uxorem proxi-
mi sui polluit: & terram hæreditate possi-
debitis?
27. Hæc dices ad eos: Sic dicit Domi-
nus Deus: vivo ego, quia qui in ruinosis
habitant, gladio cadent: & qui in agro est,
bestiis tradetur ad devorandum: qui autem
in præsidiis & speluncis sunt, peste mo-
rientur.
28. Et dabo Terram in solitudinem, & in
desertum, & deficiet superba fortitudo ejus:
& desolabuntur montes Israel, eò quòd nullus
sit qui per eos transeat.
29. Et scient quia ego Dominus, cùm de-
dero terram eorum desolatam, & desertam
propter universas abominationes suas, quas
operati sunt.
30. Et tu fili hominis: filii populi tui,
qui loquuntur de te juxta muros, & in
ostiis domorum, & dicunt unus ad alte-
rum, vir ad proximum suum loquentes:
Venite, & audiamus quis sit sermo egrediens
à Domino.
31. Et veniunt ad te, quasi si ingrediatur
populus, & sedent coram te populus meus:
& audiunt sermones tuos, & non faciunt
eos: quia in canticum oris sui vertunt illos,
& avaritiam suam sequitur cor eorum.
32. Et es eis quasi carmen musicum, quod
suavi, dulcique sono canitur: & audiunt ver-
ba tua, & non faciunt ea.
33. Et cùm venerit quod prædictum est

(ecce enim venit) tunc scient quòd prophetes fuerit inter eos.

CAPUT XXXIV.

Ex manibus pastorum, qui neglecto grege, tantùm quæ sua sunt quærunt, dicit Dominus se oves suas liberaturum: quòdque eas in Judicio pascet, suscitaturus super eas servum suum David, sub quo in omni terræ ubertate securè pascantur: ostenditque gregem suum esse populum Israel, & se Deum ipsorum.

1. ET factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis propheta de pastoribus Israel: propheta, & dices pastoribus: Hæc dicit Dominus Deus: || Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: nonne greges à pastoribus pascuntur?

(¶ Jerem. 23. 1. supr. 13. 3.)

3. Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis: gregem autem meum non pascebatis.

4. Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, quod confractum est non alligastis, & quod abjectum est non reduxistis, & quod perierat non quæsistis: sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia.

5. Et dispersæ sunt oves meę, eò quòd non esset pastor: & factæ sunt in devorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt.

6. Erraverunt greges mei in cunctis montibus, & in universo colle excelso: & super omnem faciem terræ dispersi sunt greges mei, & non erat qui requireret; non erat, inquam, qui requireret.

7. Propterea pastores audite verbum Domini:

8. Vivo ego, dicit Dominus Deus: quia pro eo quòd facti sunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium bestiarum agri, eò quòd non esset pastor: neque enim quæsierunt pastores mei gregem meum, sed pascebant pastores semetipsos, & greges meos non pascebant:

9. propterea pastores audite verbum Domini:

10. Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse super pastores, requiram gregem meum de manu eorum, & cessare faciam eos ut ultrà non pascant gregem, nec pascant ampliùs pastores semetipsos: & liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit ultrà eis in escam.

11. Quia ‡ hęc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse requiram oves meas, & visitabo eas.

(‡ Fer. 2. post Dom. 1. Quadr.)

12. Sicut visitat pastor gregem suum in die, quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum: sic visitabo oves meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersæ fuerant in die nubis, & caliginis.

13. Et educam eas de populis, & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram suam: & pascam eas in montibus Israel, in rivis, & in cunctis sedibus terræ.

14. In pascuis uberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israel erunt pascua earum: ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pascentur super montes Israel.

15. Ego pascam oves meas: & ego eas accubare faciam, dicit Dominus Deus.

16. Quod perierat requiram, & quod abjectum erat reducam, & quod confractum fuerat alligabo, & quod infirmum fuerat consolidabo, & quod pingue & forte custodiam: & pascam illas in judicio.

17. Vos autem greges mei, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego judico inter pecus & pecus: arietum, & hircorum.

18. Nonne satis vobis erat pascua bona depasci? insuper & reliquias pascuarum vestrarum conculcastis pedibus vestris: & cùm purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbabatis.

19. Et oves meę his, quę conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur: & quę pedes vestri turbaverant, hęc bibebant.

20. Propterea hęc dicit Dominus Deus ad vos: Ecce ego ipse judico inter pecus pingue, & macilentum:

21. pro eo quòd lateribus, & humeris impingebatis, & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras:

22. salvabo gregem meum, & non erit ultrà in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus.

23. || ET SUSCITABO SUPER EAS PASTOREM UNUM, qui pascat eas, servum meum David: ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorem.

(|| Isaia 40. 11. Osee 1. 5. Joan. 1. 45. & 10. 11. & 14.)

24. Ego autem Dominus ero eis in Deum: & servus meus David princeps in medio eorum: ego Dominus locutus sum.

25. Et faciam cum eis pactum pacis, & cessare faciam bestias pessimas de terra: & qui habitant in deserto, securi dormient in saltibus.

26. Et ponam eos in circuitu collis mei benedictionem: & deducam imbrem in tempore suo: pluviæ benedictionis erunt.

27. Et dabit lignum agri fructum suum, & terra dabit germen suum, & erunt in terra sua absque timore: & scient quia ego Dominus, cùm contrivero catenas jugi eorum, & eruero eos de manu imperantium sibi.

28. Et non erunt ultrà in rapinam in Gentibus, neque bestiæ terræ devorabunt eos: sed habitabunt confidenter absque ullo terrore.

29. Et suscitabo eis germen nominatum: & non erunt ultrà imminuti fame in terra, neque portabunt ultrà opprobrium gentium.

30. Et scient quia ego Dominus Deus eorum cum eis, & ipsi populus meus domus Israel: ait Dominus Deus.

31. || Vos autem greges mei: greges pascuæ meæ homines estis: & ego Dominus Deus vester, dicit Dominus Deus.

(|| Joan. 10. 11.)

CAPUT XXXV.

Montis Seir sive Idumæorum futura vastatio, eò quòd populum Dei afflixerunt.

1. ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis pone faciem tuam adversum montem Seir, & prophetabis de eo, & dices illi:

3. Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te mons Seir, & extendam manum meam

super

super te, & dabo te desolatum atque desertum.

4. Urbes tuas demoliar, & tu desertus eris: & scies quia ego Dominus.

5. Eò quòd fueris inimicus sempiternus, & concluseris filios Israel in manus gladii in tempore afflictionis eorum, in tempore iniquitatis extremæ.

6. Propterea vivo ego, dicit Dominus Deus: quoniam sanguini tradam te, & sanguis te persequetur: & cùm sanguinem oderis, sanguis persequetur te.

7. Et dabo montem Seir desolatum atque desertum: & auferam de eo euntem, & redeuntem.

8. Et implebo montes ejus occisorum suorum: in collibus tuis, & in vallibus tuis, atque in torrentibus interfecti gladio cadent.

9. In solitudines sempiternas tradam te, & civitates tuæ non habitabuntur: & scietis quia ego Dominus Deus.

10. Eò quòd dixeris: Duæ gentes, & duæ terræ meæ erunt, & hæreditate possidebo eas: cùm Dominus esset ibi:

11. Propterea vivo ego, dicit Dominus Deus, quia faciam juxta iram tuam, & secundùm zelum tuum, quem fecisti odio habens eos: & notus efficiar per eos cùm te judicavero.

12. Et scies quia ego Dominus audivi universa opprobria tua, quæ locutus es de montibus Israel, dicens: Deserti, nobis ad devorandum dati sunt.

13. Et insurrexistis super me ore vestro, & derogastis adversùm me verba vestra: ego audivi.

14. Hæc dicit Dominus Deus: Lætante universa terra, in solitudinem te redigam.

15. Sicut gavisus es super hæreditatem domus Israel, eò quòd fuerit dissipata, sic faciam tibi: dissipatus eris mons Seir, & Idumæa omnis: & scient quia ego Dominus.

C A P U T XXXVI.

Quia populus Dei erat in opprobrium Gentibus, eò quòd propter sua peccata dispersi essent in captivitatem, dicit Dominus, non propter illum, sed propter se reducturum eum in terram suam; quòdque super ipsum effundet aquam mundam, faciens eum in suis præceptis ambulare, magnaque frui felicitate.

1. TU autem fili hominis propheta super montes Israel, & dices: || Montes Israel audite verbum Domini: || *Sup. 6. 3.*

2. Hæc dicit Dominus Deus: Eò quòd dixerit inimicus de vobis: Euge, altitudines sempiternæ in hæreditatem datæ sunt nobis:

3. Propterea vaticinare, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd desolati estis, & conculcati per circuitum, & facti in hæreditatem reliquis Gentibus, & ascendistis super labium linguæ, & opprobrium populi:

4. Propterea montes Israel audite verbum Domini Dei. Hæc dicit Dominus Deus montibus, & collibus, torrentibus, vallibusque & desertis, parietinis, & urbibus derelictis, quæ depopulatæ sunt, & subsannatæ à reliquis Gentibus per circuitum.

5. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quoniam in igne zeli mei locutus sum de reliquis Gentibus, & de Idumæa universa, quæ dederunt terram meam sibi in hæreditatem cum gaudio, & toto corde, & ex animo: & ejecerunt eam ut vastarent:

6. idcircò vaticinare super humum Israel, & dices montibus, & collibus, jugis, & vallibus: Hęc dicit Dominus Deus: Ecce ego in zelo meo, & in furore meo locutus sum, eò quòd confusionem gentium sustinueritis.

7. Idcircò hęc dicit Dominus Deus: Ego levavi manum meam ut Gentes, quæ in circuitu vestro sunt, ipsæ confusionem suam portent.

8. Vos autem montes Israel ramos vestros germinetis, & fructum vestrum afferatis populo meo Israel: propè enim est ut veniat:

9. Quia ecce ego ad vos, & convertar ad vos, & arabimini, & accipietis sementem.

10. Et multiplicabo in vobis homines, omnemque domum Israel: & habitabuntur civitates, & ruinosa instaurabuntur.

11. Et replebo vos hominibus, & jumentis: & multiplicabuntur, & crescent: & habitare vos faciam sicut à principio, bonisque donabo majoribus, quàm habuistis ab initio: & scietis quia ego Dominus.

12. Et adducam super vos homines, populum meum Israel, & hæreditate possidebunt te: & eris eis in hęreditatem, & non addes ultrà ut absque eis sis.

13. Hęc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd dicunt de vobis: Devoratrix hominum es, & suffocans gentem tuam:

14. Propterea homines non comedès ampliùs, & gentem tuam non necabis ultrà, ait Dominus Deus:

15. Nec auditam faciam in te ampliùs confusionem Gentium, & opprobrium populorum nequaquam portabis, & gentem tuam non amittes ampliùs, ait Dominus Deus.

16. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

17. Fili hominis, domus Israel habitaverunt in humo sua, & polluerunt eam in viis suis, & in studiis suis juxta immunditiam menstruatę facta est via eorum coram me.

18. Et effudi indignationem meam super eos pro sanguine, quem fuderunt super terram, & in idolis suis polluerunt eam.

19. Et dispersi eos in Gentes, & ventilati sunt in terras: juxta vias eorum, & adinventiones eorum judicavi eos.

20. Et ingressi sunt ad Gentes, ad quas introierunt, & || polluerunt nomen sanctum meum, cùm diceretur de eis: Populus Domini iste est, & de terra ejus egressi sunt. || *Isaia 52. 5. Rom. 2. 24*

21. Et peperci nomini sancto meo, quod polluerat domus Israel in Gentibus, ad quas ingressi sunt.

22. Idcircò dices domui Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Non propter vos ego faciam, domus Israel, sed propter nomen sanctum meum, quod polluistis in Gentibus, ad quas intrastis.

23. Et ‡ sanctificabo nomen meum magnum, quod pollutum est inter Gentes, ‡ FERI. 4 POST DOM. 4. QUADR. EPIST.

quod polluistis in medio earum : ut sciant Gentes quia ego Dominus, ait Dominus exercituum, cùm sanctificatus fuero in vobis coram eis.

24. Tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de universis terris, & adducam vos in terram vestram.

25. Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab universis idolis vestris mundabo vos.

‖ Supr. 11. 19.

26. ‖ Et dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri : & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum.

27. Et spiritum meum ponam in medio vestri : & faciam ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea custodiatis, & operemini.

28. Et habitabitis in terra, quam dedi patribus vestris: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum. ᴀ

29. Et salvabo vos ex universis inquinamentis vestris : & vocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis famem.

30. Et multiplicabo fructum ligni, & genimina agri, ut non portetis ultrà opprobrium famis in Gentibus.

31. Et recordabimini viarum vestrarum pessimarum, studiorumque non bonorum: & displicebunt vobis iniquitates vestræ, & scelera vestra.

32. Non propter vos ego faciam, ait Dominus Deus, notum sit vobis : confundimini, & erubescite super viis vestris, domus Israel.

33. Hæc dicit Dominus Deus: In die, qua mundavero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, & inhabitari fecero urbes, & instauravero ruinosa,

34. & terra deserta fuerit exculta, quæ quondam erat desolata in oculis omnis viatoris,

35. dicent: Terra illa inculta, facta est ut hortus voluptatis : & civitates desertæ, & destitutæ atque suffossæ, munitæ sederunt.

36. Et scient Gentes quæcumque derelictæ fuerint in circuitu vestro, quia ego Dominus ædificavi dissipata, plantavique inculta, ego Dominus locutus sim, & fecerim.

37. Hæc dicit Dominus Deus: Adhuc in hoc invenient me domus Israel, ut faciam eis : Multiplicabo eos sicut gregem hominum,

38. ut gregem sanctum, ut gregem Jerusalem in solemnitatibus ejus: Sic erunt civitates desertæ, plenæ gregibus hominum : & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXVII.

In figura aridorum ossium reviviscentium, designat filios Israel, qui de omni prosperitate desperant, reducendos in terram suam : & per duo ligna conjuncta significat unum fore regnum Juda & Israel, qui sub uno rege ac pastore David observaturi sint mandata Domini, qui cum ipsis pactum feriet sempiternum.

‡ Sabb. Pentec. Proph. 6.

1. ‡ FActa est super me manus Domini, & eduxit me in spiritu Domini : & dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus:

2. Et circumduxit me per ea in gyro : erant autem multa valdè super faciem campi, siccaque vehementer.

3. Et dixit ad me : Fili hominis putasne vivent ossa ista? Et dixi : Domine Deus, tu nosti.

4. Et dixit ad me : Vaticinare de ossibus istis : & dices eis : Ossa arida audite verbum Domini.

5. Hæc dicit Dominus Deus ossibus his : Ecce ego intromittam in vos spiritum, & vivetis.

6. Et dabo super vos nervos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextendam in vobis cutem : & dabo vobis spiritum, & vivetis, & scietis quia ego Dominus.

7. Et prophetavi sicut præceperat mihi : factus est autem sonitus, prophetante me, & ecce commotio: & accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad juncturam suam.

8. Et vidi, & ecce super ea nervi & carnes ascenderunt : & extenta est in eis cutis desuper; & spiritum non habebant.

9. Et dixit ad me : Vaticinare ad spiritum, vaticinare fili hominis, & dices ad spiritum : Hæc dicit Dominus Deus: A quatuor ventis veni spiritus, & insuffla super interfectos istos, & reviviscant.

10. Et prophetavi sicut præceperat mihi : & ingressus est in ea spiritus, & vixerunt : steteruntque super pedes suos exercitus grandis nimis valdè.

11. Et dixit ad me: Fili hominis, ossa hæc universa, domus Israel est : ipsi dicunt: Aruerunt ossa nostra, & periit spes nostra, & abscissi sumus.

12. Propterea vaticinare, & dices ad eos : Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris populus meus: & inducam vos in terram Israel.

13. Et scietis quia ego Dominus, cùm aperuero sepulchra vestra, & eduxero vos de tumulis vestris popule meus:

14. Et dedero spiritum meum in vobis, & vixeritis, & requiescere vos faciam super humum vestram : & scietis quia ego Dominus locutus sum, & feci, ait Dominus Deus. ᴀ

15. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

16. Et tu fili hominis sume tibi lignum unum : & scribe super illud : Judæ, & filiorum Israel sociorum ejus : & tolle lignum alterum, & scribe super illud : Joseph ligno Ephraim, & cunctæ domui Israel, sociorumque ejus.

17. Et adjunge illa, unum ad alterum tibi in lignum unum : & erunt in unionem in manu tua.

18. Cùm autem dixerint ad te filii populi tui loquentes : Nonne indicas nobis quid in his tibi velis?

19. loqueris ad eos : Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego assumam lignum Joseph, quod est in manu Ephraim, & tribus Israel, quæ sunt ei adjunctæ : & dabo eas pariter cum ligno Juda, & faciam eas in lignum unum : & erunt unum in manu ejus.

20. Erunt autem ligna, super quæ scripseris in manu tua, in oculis eorum.

21. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aſſumam filios Iſrael de medio nationum, ad quas abierunt: & congregabo eos undique, & adducam eos ad humum ſuam.

‖ Joan. 10. 16.

22. ‖ Et faciam eos in gentem unam in terra in montibus Iſrael, & rex unus erit omnibus imperans: & non erunt ultrà duæ gentes, nec dividentur ampliùs in duo regna.

23. Neque polluentur ultrà in idolis ſuis, & abominationibus ſuis, & cunctis iniquitatibus ſuis: & ſalvos eos faciam de univerſis ſedibus, in quibus peccaverunt, & emundabo eos: & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus.

‖ Iſaiæ 40. 11. Jer. 23. 5. Sup. 34. 23. Dan. 9. 24. Joan. 1. 45.

24. ‖ Et ſervus meus David rex ſuper eos, & paſtor unus erit omnium eorum: in judiciis meis ambulabunt, & mandata mea cuſtodient, & facient ea.

25. Et habitabunt ſuper terram, quam dedi ſervo meo Jacob, in qua habitaverunt patres veſtri: & habitabunt ſuper eam ipſi, & filii eorum, & filii filiorum eorum, uſque in ſempiternum: & David ſervus meus princeps eorum in perpetuum.

‖ Pſal. 109. 4. & 116. 2. Joa. 12. 34.

26. ‖ Et percutiam illis fœdus pacis, pactum ſempiternum erit eis: & fundabo eos, & multiplicabo, & dabo ſanctificationem meam in medio eorum in perpetuum.

27. Et erit tabernaculum meum in eis: & ero eis Deus, & ipſi erunt mihi populus.

28. Et ſcient Gentes quia ego Dominus ſanctificator Iſrael, cùm fuerit ſanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

CAPUT XXXVIII.

Habitantibus poſt reductam captivitatem ſecurè filiis Iſrael in oppidis ſuis, adducet Dominus in noviſſimis diebus contra eos Gog cum ingenti exercitu: ſed & hunc cum ſuo exercitu multis cladibus poſteà conſumet.

1. ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

‖ Infr. 39. 1. Apoc. 20. 7.

2. ‖ Fili hominis pone faciem tuam contra Gog, terram Magog, principem capitis Moſoch, & Thubal: & vaticinare de eo,

3. & dices ad eum: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Gog principem capitis Moſoch & Thubal,

4. & circumagam te, & ponam frænum in maxillis tuis: & educam te, & omnem exercitum tuum, equos & equites veſtitos loricis univerſos, multitudinem magnam, haſtam & clypeum arripientium & gladium.

5. Perſæ, Æthiopes, & Libyes cum eis, omnes ſcutati & galeati.

6. Gomer, & univerſa agmina ejus, domus Thogorma, latera Aquilonis, & totum robur ejus, populique multi tecum.

7. Præpara, & inſtrue te, & omnem multitudinem tuam, quæ coacervata eſt ad te: & eſto eis in præceptum.

8. Poſt dies multos viſitaberis: in noviſſimo annorum venies ad terram, quæ reverſa eſt à gladio, & congregata eſt de populis multis ad montes Iſrael, qui fuerunt deſerti jugiter: hæc de populis educta eſt, & habitabunt in ea confidenter univerſi.

9. Aſcendens autem quaſi tempeſtas venies, & quaſi nubes, ut operias terram tu, & omnia agmina tua, & populi multi tecum.

10. Hæc dicit Dominus Deus: In die illa aſcendent ſermones ſuper cor tuum, & cogitabis cogitationem peſſimam:

11. & dices: Aſcendam ad terram abſque muro: veniam ad quieſcentes, habitanteſque ſecurè: hi omnes habitant ſine muro, vectes, & portæ non ſunt eis:

12. Ut diripias ſpolia, & invadas prædam, ut inferas manum tuam ſuper eos, qui deſerti fuerant, & poſteà reſtituti, & ſuper populum, qui eſt congregatus ex Gentibus, qui poſſidere cœpit, & eſſe habitator umbilici terræ.

13. Saba, & Dedan, & negotiatores Tharſis, & omnes leones ejus dicent tibi: Numquid ad ſumenda ſpolia tu venis? ecce ad diripiendam prædam congregaſti multitudinem tuam, ut tollas argentum, & aurum, & auferas ſupellectilem, atque ſubſtantiam, & diripias manubias infinitas.

14. Propterea vaticinare fili hominis, & dices ad Gog: Hæc dicit Dominus Deus: Numquid non in die illo, cùm habitaverit populus meus Iſrael confidenter, ſcies?

15. Et venies de loco tuo à lateribus Aquilonis tu & populi multi tecum, aſcenſores equorum univerſi, cœtus magnus, & exercitus vehemens.

16. Et aſcendes ſuper populum meum Iſrael quaſi nubes, ut operias terram. In noviſſimis diebus eris, & adducam te ſuper terram meam: ut ſciant Gentes me, cùm ſanctificatus fuero in te in oculis eorum, ò Gog.

17. Hæc dicit Dominus Deus: Tu ergo ille es, de quo locutus ſum in diebus antiquis in manu ſervorum meorum prophetarum Iſrael, qui prophetaverunt in diebus illorum temporum, ut adducerem te ſuper eos.

18. Et erit in die illa, in die adventus Gog ſuper terram Iſrael, ait Dominus Deus, aſcendet indignatio mea in furore meo.

19. Et in zelo meo, in igne iræ meæ locutus ſum. Quia in die illa erit commotio magna ſuper terram Iſrael:

20. & ‖ commovebuntur à facie mea piſces maris, & volucres cœli, & beſtiæ agri, & omne reptile, quod movetur ſuper humum, cunctique homines, qui ſunt ſuper faciem terræ: & ſubvertentur montes, & cadent ſepes, & omnis murus corruet in terram. ‖ Matt. 24. 29. Luc. 21. 25.

21. Et convocabo adversùs eum in cunctis montibus meis gladium, ait Dominus Deus: gladius uniuſcujuſque in fratrem ſuum dirigetur.

22. Et judicabo eum peſte, & ſanguine, & imbre vehementi, & lapidibus immenſis: ignem, & ſulphur pluam ſuper eum, & ſuper exercitum ejus, & ſuper populos multos, qui ſunt cum eo.

23. Et magnificabor, & ſanctificabor: & notus ero in oculis multarum gentium, & ſcient quia ego Dominus.

CAPUT XXXIX.

Adducet Dominus Gog contra Iſrael, ſed ipſum cum toto ejus exercitu ibi perdet; in cujus ſepultura ſeptem menſibus occupabuntur ad mundandam terram: Dominus filios Iſrael propter peccata ipſorum tradidit in captivitatem, ſed reducet eos in terram ſuam ad nominis ſui glorificationem.

1. TU autem fili hominis vaticinare adverſùm Gog, & dices: Hæc dicit Dominus

Deus:

Deus : Ecce ego super te Gog principem capitis Mosoch & Thubal:

2. & circumagam te, & educam te, & ascendere te faciam de lateribus Aquilonis : & adducam te super montes Israel.

3. Et percutiam arcum tuum in manu sinistra tua, & sagittas tuas de manu dextera tua dejiciam.

4. Super montes Israel cades tu, & omnia agmina tua, & populi tui, qui sunt tecum : feris, avibus, omnique volatili, & bestiis terræ dedi te ad devorandum.

5. Super faciem agri cades : quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

6. Et immittam ignem in Magog, & in his, qui habitant in insulis confidenter : & scient quia ego Dominus.

7. Et nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei Israel, & non polluam nomen sanctum meum ampliùs: & scient Gentes quia ego Dominus sanctus Israel.

8. Ecce venit, & factum est, ait Dominus Deus : hæc est dies, de qua locutus sum.

9. Et egredientur habitatores de civitatibus Israel, & succendent, & comburent arma, clypeum, & hastas, arcum, & sagittas, & baculos manuum, & contos : & succendent ea igni septem annis.

10. Et non portabunt ligna de regionibus, neque succident de saltibus : quoniam arma succendent igni, & deprædabuntur eos, quibus prædæ fuerant, & diripient vastatores suos, ait Dominus Deus.

11. Et erit in die illa : dabo Gog locum nominatum sepulchrum in Israel : vallem viatorum ad Orientem maris, quæ obstupescere faciet prætereuntes : & sepelient ibi Gog, & omnem multitudinem ejus, & vocabitur vallis multitudinis Gog.

12. Et sepelient eos domus Israel, ut mundent terram septem mensibus.

13. Sepeliet autem eum omnis populus terræ, & erit eis nominata dies, in qua glorificatus sum, ait Dominus Deus.

14. Et viros jugiter constituent lustrantes terram, qui sepeliant, & requirant eos, qui remanserant super faciem terræ, ut emundent eam : post menses autem septem quærere incipient.

15. Et circuibunt peragrantes terram : cùmque viderint os hominis, statuent juxta illud titulum, donec sepeliant illud pollinctores in valle multitudinis Gog.

16. Nomen autem civitatis Amona, & mundabunt terram.

17. Tu ergo fili hominis, hæc dicit Dominus Deus : Dic omni volucri, & universis avibus, cunctisque bestiis agri : convenite, properate, concurrite undique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem super montes Israel : ut comedatis carnem, & bibatis sanguinem.

18. Carnes fortium comedetis, & sanguinem principum terræ bibetis : arietum, & agnorum, & hircorum, taurorumque & altilium, & pinguium omnium.

19. Et comedetis adipem in saturitatem, & bibetis sanguinem in ebrietatem, de victima, quam ego immolabo vobis:

20. & saturabimini super mensam meam de equo, & equite forti, & de universis viris bellatoribus, ait Dominus Deus.

21. Et ponam gloriam meam in Gentibus : & videbunt omnes Gentes judicium meum, quod fecerim, & manum meam, quam posuerim super eos.

22. Et scient domus Israel quia ego Dominus Deus eorum à die illa, & deinceps.

23. Et scient Gentes quoniam in iniquitate sua capta sit domus Israel, eò quòd dereliquerint me, & absconderim faciem meam ab eis : & tradiderim eos in manus hostium, & ceciderint in gladio universi.

24. Juxta immunditiam eorum, & scelus feci eis, & abscondi faciem meam ab illis.

25. Propterea hæc dicit Dominus Deus : Nunc reducam captivitatem Jacob, & miserebor omnis domus Israel : & assumam zelum pro nomine sancto meo.

26. Et portabunt confusionem suam, & omnem prævaricationem, qua prævaricati sunt in me, cùm habitaverint in terra sua confidenter neminem formidantes:

27. & reduxero eos de populis, & congregavero de terris inimicorum suorum, & sanctificatus fuero in eis, in oculis gentium plurimarum.

28. || Et scient quia ego Dominus Deus eorum, eò quòd transtulerim eos in nationes : & congregaverim eos super terram suam, & non dereliquerim quemquam ex eis ibi. || Sup 16. 35

29. Et non abscondam ultrà faciem meam ab eis, eò quòd effuderim spiritum meum super omnem domum Israel, ait Dominus Deus.

CAPUT XL.

Prophetæ ostenditur futura reædificatio civitatis, cum mensura in longitudine, latitudine & altitudine singularum domus portarum, thalamorum, frontium, fenestrarum, vestibulorum, cubiculorum & graduum : item mensuratio quatuor mensarum ad immolanda sacrificia : rursum gazophylacia cantorum & sacerdotum, ac vestibula Templi.

1. IN vigesimo quinto anno transmigrationis nostræ *, in exordio anni, decima mensis †, quartodecimo anno postquam percussa est civitas : in ipsa hac die facta est super me manus Domini, & adduxit me illuc.

2. In visionibus Dei adduxit me in terram Israel, & dimisit me super montem excelsum nimis : super quem erat quasi ædificium civitatis vergentis ad Austrum.

3. Et introduxit me illuc : & ecce vir, cujus erat species quasi species æris, & funiculus lineus in manu ejus, & calamus mensuræ in manu ejus : stabat autem in porta.

4. Et locutus est ad me idem vir : Fili hominis vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia, quæ ego ostendam tibi : quia ut ostendantur tibi adductus es huc : annuntia omnia, quæ tu vides, domui Israel.

5. Et ecce murus forinsecus in circuitu domus undique, & in manu viri calamus mensuræ sex cubitorum, & palmo : & mensus est latitudinem ædificii calamo uno, altitudinem quoque calamo uno.

* i. captivitatis Jechoniæ de qua 4. Reg. 24. 8.
† i. e. primi, A. M. 3430. ante Chr. 574.
Hinc ad finem usque libri constitutio Templi, urbis, & regni Israel Ezechieli est visione exhibita, instaurationem Ecclesiæ per Christum, ejusque amplitudinē, dignitatē & præstantiam significans.

Google

6. Et venit ad portam, quæ respiciebat viam orientalem, & ascendit per gradus ejus: & mensus est limen portæ calamo uno latitudinem, id est, limen unum calamo uno in latitudine:
7. & thalamum uno calamo in longum, & uno calamo in latum: & inter thalamos, quinque cubitos:
8. & limen portæ juxta vestibulum portæ intrinsecùs, calamo uno.
9. Et mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, & frontem ejus duobus cubitis: vestibulum autem portæ erat intrinsecùs.
10. Porrò thalami portæ ad viam Orientalem, tres hinc & tres inde: mensura una trium, & mensura una frontium ex utraque parte.
11. Et mensus est latitudinem liminis portæ, decem cubitorum: & longitudinem portæ, tredecim cubitorum:
12. Et marginem ante thalamos cubiti unius: & cubitus unus finis utrimque: thalami autem, sex cubitorum erant hinc & inde.
13. Et mensus est portam à tecto thalami, usque ad tectum ejus, latitudinem vigintiquinque cubitorum: ostium contra ostium.
14. Et fecit frontes per sexaginta cubitos: & ad frontem atrium portæ undique per circuitum.
15. Et ante faciem portæ, quæ pertingebat usque ad faciem vestibuli portæ interioris, quinquaginta cubitos.
16. Et fenestras obliquas in thalamis, & in frontibus eorum, quæ erant intra portam undique per circuitum: similiter autem erant & in vestibulis fenestræ per gyrum intrinsecùs, & ante frontes pictura palmarum.
17. Et eduxit me ad atrium exterius, & ecce gazophylacia, & pavimentum stratum lapide in atrio per circuitum: triginta gazophylacia in circuitu pavimenti.
18. Et pavimentum in fronte portarum, secundùm longitudinem portarum erat inferius.
19. Et mensus est latitudinem à facie portæ inferioris usque ad frontem atrii interioris extrinsecùs, centum cubitos ad Orientem, & ad Aquilonem.
20. Portam quoque, quæ respiciebat viam Aquilonis atrii exterioris, mensus est tam in longitudine, quàm in latitudine.
21. Et thalamos ejus tres hinc, & tres inde: & frontem ejus, & vestibulum ejus secundùm mensuram portæ prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem ejus, & latitudinem viginti quinque cubitorum.
22. Fenestræ autem ejus, & vestibulum, & sculpturæ secundùm mensuram portæ, quæ respiciebat ad Orientem: & septem graduum erat ascensus ejus, & vestibulum ante eam.
23. Et porta atrii interioris contra portam Aquilonis, & Orientalem: & mensus est à porta usque ad portam centum cubitos.
24. Et eduxit me ad viam australem, & ecce porta, quæ respiciebat ad Austrum: & mensus est frontem ejus, & vestibulum ejus, juxta mensuras superiores.
25. Et fenestras ejus, & vestibula in circuitu, sicut fenestras ceteras: quinquaginta cubitorum longitudine, & latitudine viginti quinque cubitorum.
26. Et in gradibus septem ascendebatur ad eam: & vestibulum ante fores ejus: & cælatæ palmæ erant, una hinc, & altera inde in fronte ejus.
27. Et porta atrii interioris in via australi: & mensus est à porta usque ad portam in via australi, centum cubitos.
28. Et introduxit me in atrium interius ad portam australem: & mensus est portam juxta mensuras superiores.
29. Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum ejus eisdem mensuris: & fenestras ejus, & vestibulum ejus in circuitu, quinquaginta cubitos longitudinis, & latitudinis vigintiquinque cubitos.
30. Et vestibulum per gyrum longitudine vigintiquinque cubitorum, & latitudine quinque cubitorum.
31. Et vestibulum ejus ad atrium exterius, & palmas ejus in fronte: & octo gradus erant, quibus ascendebatur per eam.
32. Et introduxit me in atrium interius per viam orientalem: & mensus est portam secundùm mensuras superiores.
33. Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum ejus, sicut suprà: & fenestras ejus, & vestibula ejus in circuitu, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum.
34. Et vestibulum ejus, id est atrii exterioris: & palmæ cælatæ in fronte ejus hinc & inde: & in octo gradibus ascensus ejus.
35. Et introduxit me ad portam, quę respiciebat ad Aquilonem: & mensus est secundùm mensuras superiores.
36. Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum ejus, & fenestras ejus per circuitum, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum.
37. Et vestibulum ejus respiciebat ad atrium exterius: & cælatura palmarum in fronte ejus hinc & inde: & in octo gradibus ascensus ejus.
38. Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum: ibi lavabant holocaustum.
39. Et in vestibulo portæ, duæ mensæ hinc, & duæ mensæ inde: ut immoletur super eas holocaustum, & pro peccato, & pro delicto.
40. Et ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ, quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ: & ad latus alterum ante vestibulum portæ, duę mensę.
41. Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde: per latera portæ octo mensæ erant, super quas immolabant.
42. Quatuor autem mensę ad holocaustum, de lapidibus quadris extructæ: longitudine cubiti unius & dimidii: & latitudine cubiti unius & dimidii: & altitudine cubiti unius: super quas ponant vasa, in quibus immolatur holocaustum, & victima.
43. Et labia earum palmi unius: reflexa intrinsecùs per circuitum: super mensas autem carnes oblationis.

44. Et extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem : & facies eorum contra viam Australem, una ex latere portæ Orientalis, quæ respiciebat ad viam Aquilonis.

45. Et dixit ad me : Hoc est gazophylacium, quod respicit viam Meridianam, sacerdotum erit, qui excubant in custodiis templi.

46. Porrò gazophylacium, quod respicit ad viam Aquilonis, sacerdotum erit, qui excubant ad ministerium altaris : isti sunt filii Sadoc, qui accedunt de filiis Levi ad Dominum ut ministrent ei.

47. Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorum per quadrum : & altare ante faciem templi.

48. Et introduxit me in vestibulum templi : & mensus est vestibulum quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde : & latitudinem portæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde.

49. Longitudinem autem vestibuli viginti cubitorum, & latitudinem undecim cubitorum, & octo gradibus ascendebatur ad eam. Et columnæ erant in frontibus : una hinc, & altera inde.

CAPUT XLI.

Dispositio reædificandi templi juxta partes singulas.

1. ET introduxit me in templum, & mensus est frontes, sex cubitos latitudinis hinc, & sex cubitos inde, latitudinem tabernaculi.

2. Et latitudo portæ, decem cubitorum erat : & latera portæ, quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde : & mensus est longitudinem ejus quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum.

3. Et introgressus intrinsecùs, mensus est in fronte portæ duos cubitos : & portam, sex cubitorum : & latitudinem portæ, septem cubitorum.

4. Et mensus est longitudinem ejus viginti cubitorum, & latitudinem ejus viginti cubitorum, ante faciem templi : & dixit ad me : Hoc est Sanctum sanctorum.

5. Et mensus est parietem domus sex cubitorum : & latitudinem lateris quatuor cubitorum undique per circuitum domus.

6. Latera autem, latus ad latus, bis triginta tria : & erant eminentia, quæ ingrederentur per parietem domus, in lateribus per circuitum, ut continerent, & non attingerent parietem templi.

7. Et platea erat in rotundum, ascendens sursum per cochleam, & in cœnaculum templi deferebat per gyrum : idcircò latius erat templum in superioribus : & sic de inferioribus ascendebatur ad superiora in medium.

8. Et vidi in domo altitudinem per circuitum, fundata latera ad mensuram calami sex cubitorum spatio :

9. & latitudinem per parietem lateris forinsecùs quinque cubitorum : & erat interior domus in lateribus domus.

10. Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus undique,

11. & ostium lateris ad orationem : ostium unum ad viam Aquilonis, & ostium unum ad viam Australem : & latitudinem loci ad orationem quinque cubitorum in circuitu.

12. Et ædificium, quod erat separatum, versumque ad viam respicientem ad Mare, latitudinis septuaginta cubitorum, paries autem ædificii, quinque cubitorum latitudinis per circuitum : & longitudo ejus nonaginta cubitorum.

13. Et mensus est domus longitudinem, centum cubitorum : & quod separatum erat ædificium, & parietes ejus, longitudinis centum cubitorum.

14. Latitudo autem ante faciem domus, & ejus quod erat separatum contra Orientem, centum cubitorum.

15. Et mensus est longitudinem ædificii contra faciem ejus, quod erat separatum ad dorsum : ethecas ex utraque parte centum cubitorum : & templum interius, & vestibula atrii.

16. Limina, & fenestras obliquas, & ethecas in circuitu per tres partes, contra uniuscujusque limen, stratumque lignum per gyrum in circuitu : terra autem usque ad fenestras, & fenestræ clausæ super ostia.

17. Et usque ad domum interiorem, & forinsecùs per omnem parietem in circuitu intrinsecùs : & forinsecùs, ad mensuram.

18. Et fabrefacta cherubim & palmæ : & palma inter cherub & cherub, duasque facies habebat cherub.

19. Faciem hominis juxta palmam ex hac parte, & faciem leonis juxta palmam ex alia parte : expressam per omnem domum in circuitu.

20. De terra usque ad superiora portæ, cherubim, & palmæ cælatæ erant in pariete templi.

21. Limen quadrangulum, & facies sanctuarii, aspectus contra aspectum.

22. Altaris lignei trium cubitorum altitudo : & longitudo ejus duorum cubitorum : & anguli ejus, & longitudo ejus, & parietes ejus lignei. Et locutus est ad me : Hæc est mensa coram Domino.

23. Et duo ostia erant in templo, & in sanctuario.

24. Et in duobus ostiis ex utraque parte bina erant ostiola, quæ in se invicem plicabantur : bina enim ostia erant ex utraque parte ostiorum.

25. Et cælata erant in ipsis ostiis templi cherubim, & sculpturæ palmarum, sicut in parietibus quoque expressæ erant : quam ob rem & grossiora erant ligna in vestibuli fronte forinsecùs.

26. Super quæ fenestræ obliquæ, & similitudo palmarum hinc atque inde in humerulis vestibuli, secundùm latera domus, latitudinemque parietum.

CAPUT XLII.

De gazophylaciis, ceterisque quæ ad sacrorum usum pertinent reædificandis.

1. ET eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad Aquilonem, & introdu-

troduxit me in gazophilacium, quod erat contra separatum ædificium, & contra ædem vergentem ad Aquilonem.

2. In facie longitudinis, centum cubitos ostii Aquilonis: & latitudinis quinquaginta cubitos,

3. contra viginti cubitos atrii interioris, & contra pavimentum stratum lapide atrii exterioris, ubi erat porticus juncta porticui triplici.

4. Et ante gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens viæ cubiti unius. Et ostia eorum ad Aquilonem:

5. Ubi erant gazophylacia in superioribus humiliora: quia supportabant porticus, quæ ex illis eminebant de inferioribus, & de mediis ædificii.

6. Tristega enim erant, & non habebant columnas, sicut erant columnæ atriorum: propterea eminebant de inferioribus, & de mediis à terra cubitis quinquaginta.

7. Et peribolus exterior secundùm gazophylacia, quæ erant in via atrii exterioris ante gazophylacia: longitudo ejus quinquaginta cubitorum.

8. Quia longitudo erat gazophylaciorum atrii exterioris, quinquaginta cubitorum: & longitudo ante faciem templi, centum cubitorum.

9. Et erat subter gazophylacia hęc introitus ab Oriente ingredientium in ea de atrio exteriori.

10. In latitudine periboli atrii, quod erat contra viam Orientalem, in faciem ædificii separati, & erant ante ædificium gazophylacia.

11. Et via ante faciem eorum juxta similitudinem gazophylaciorum, quæ erant in via Aquilonis: secundùm longitudinem eorum, sic & latitudo eorum: & omnis introitus eorum, & similitudines, & ostia eorum.

12. Secundùm ostia gazophylaciorum, quæ erant in via respiciente ad Notum: ostium in capite viæ: quæ via erat ante vestibulum separatum per viam Orientalem ingredientibus.

13. Et dixit ad me: Gazophylacia Aquilonis, & gazophylacia Austri, quæ sunt ante ædificium separatum: hæc sunt gazophylacia sancta: in quibus vescuntur sacerdotes, qui appropinquant ad Dominum in sancta sanctorum: ibi ponent sancta sanctorum, & oblationem pro peccato, & pro delicto: locus enim sanctus est.

14. Cùm autem ingressi fuerint sacerdotes, non egredientur de sanctis in atrium exterius: & ibi reponent vestimenta sua, in quibus ministrant, quia sancta sunt: vestienturque vestimentis aliis, & sic procedent ad populum.

15. Cùmque complesset mensuras domus interioris, eduxit me per viam portæ, quæ respiciebat ad viam Orientalem: & mensus est eam undique per circuitum.

16. Mensus est autem contra ventum Orientalem calamo mensuræ, quingentos calamos in calamo mensurę per circuitum.

17. Et mensus est contra ventum Aquilonis quingentos calamos in calamo mensuræ per gyrum.

18. Et ad ventum Australem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum.

19. Et ad ventum Occidentalem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ.

20. Per quatuor ventos mensus est murum ejus undique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum, & latitudinem quingentorum cubitorum dividentem inter sanctuarium & vulgi locum.

CAPUT XLIII.

Gloria Domini apparente audit propheta, quòd filii Israel non ampliùs polluent nomen Domini, & quæ sint mensuræ altaris, ac sacrificia ad ipsum septem diebus expiandum.

1. ET duxit me ad portam, quę respiciebat ad viam Orientalem.

2. Et ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viam Orientalem: & vox erat ei quasi vox aquarum multarum, & terra splendebat à majestate ejus.

3. ‖ Et vidi visionem secundùm speciem, ‖ Supr. 9.
quam videram, quando venit ut disperderet
civitatem: & species secundùm aspectum, ‖ ‖ Supr. 8.
quem videram juxta fluvium Chobar: & cecidi super faciem meam.

4. Et majestas Domini ingressa est templum per viam portę, quę respiciebat ad Orientem.

5. Et elevavit me spiritus, & introduxit me in atrium interius: & ecce repleta erat gloria Domini domus.

6. Et audivi loquentem ad me de domo, & vir qui stabat juxta me,

7. dixit ad me: Fili hominis, locus solii mei, & locus vestigiorum pedum meorum, ubi habito in medio filiorum Israel in æternum: & non polluent ultrà domus Israel nomen sanctum meum, ipsi, & reges eorum in fornicationibus suis, & in ruinis regum suorum, & in excelsis.

8. Qui fabricati sunt limen suum juxta limen meum, & postes suos juxta postes meos: & murus erat inter me & eos: & polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus, quas fecerunt: propter quod consumpsi eos in ira mea.

9. Nunc ergo repellant procul fornicationem suam, & ruinas regum suorum à me: & habitabo in medio eorum semper.

10. Tu autem fili hominis ostende domui Israel templum, & confundantur ab iniquitatibus suis, & metiantur fabricam:

11. & erubescant ex omnibus, quę fecerunt: Figuram domus, & fabricę ejus exitus, & introitus, & omnem descriptionem ejus, & universa pręcepta ejus, cunctumque ordinem ejus, & omnes leges ejus ostende eis, & scribes in oculis eorum: ut custodiant omnes descriptiones ejus, & pręcepta illius, & faciant ea.

12. Ista est lex domus in summitate montis: Omnis finis ejus in circuitu, sanctum sanctorum est: hęc est ergo lex domus.

13. Istę autem mensurę altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum, & palmum: in sinu ejus erat cubitus, & cubitus in latitudine, & definitio ejus usque ad labium ejus, & in circuitu, palmus unus: hęc quoque erat fossa altaris.

14. Et de sinu terræ usque ad crepidinem novissimam duo cubiti, & latitudo cubiti unius: & à crepidine minore usque ad crepidinem majorem quatuor cubiti, & latitudo cubiti unius.

15. Ipse autem Ariel quatuor cubitorum: & ab Ariel usque ad sursum, cornua quatuor.

16. Et Ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubitos latitudinis: quadrangulatum æquis lateribus.

17. Et crepido quatuordecim cubitorum longitudinis per quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis ejus: & corona in circuitu ejus dimidii cubiti, & sinus ejus unius cubiti per circuitum: gradus autem ejus versi ad Orientem.

18. Et dixit ad me: Fili hominis, hæc dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris, in quacumque die fuerit fabricatum: ut offeratur super illud holocaustum, & effundatur sanguis.

19. Et dabis Sacerdotibus, & Levitis, qui sunt de semine Sadoc, qui accedunt ad me, ait Dominus Deus, ut offerant mihi vitulum de armento pro peccato.

20. Et assumens de sanguine ejus, pones super quatuor cornua ejus, & super quatuor angulos crepidinis, & super coronam in circuitu: & mundabis illud, & expiabis.

21. Et tolles vitulum, qui oblatus fuerit pro peccato: & combures eum in separato loco domus extra sanctuarium.

22. Et in die secunda offeres hircum caprarum immaculatum pro peccato: & expiabunt altare, sicut expiaverunt in vitulo.

23. Cùmque compleveris expians illud, offeres vitulum de armento immaculatum, & arietem de grege immaculatum.

24. Et offeres eos in conspectu Domini: & mittent sacerdotes super eos sal, & offerent eos in holocaustum Domino.

25. Septem diebus facies hircum pro peccato quotidie: & vitulum de armento, & arietem de pecoribus immaculatos offerent.

26. Septem diebus expiabunt altare, & mundabunt illud: & implebunt manum ejus.

27. Expletis autem diebus, in die octava & ultrà, facient sacerdotes super altare holocausta vestra, & quæ pro pace offerunt: & placatus ero vobis, ait Dominus Deus.

CAPUT XLIV.

Porta sanctuarii clausa, qua solus Deus ingreditur: incircumcisi carne & corde non ingredientur sanctuarium, nec Levitæ qui idola secuti sunt, sed hi ministri domus erunt: filii autem Sadoc sacerdotes ingredientur, & horum leges ponuntur.

1. ET convertit me ad viam portæ sanctuarii exterioris, quæ respiciebat ad Orientem: & erat clausa.

2. Et dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa erit: non aperietur, & vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa principi.

3. Princeps ipse sedebit in ea, ut comedat panem coram Domino: per viam portæ vestibuli ingredietur, & per viam ejus egredietur.

4. Et adduxit me per viam portæ Aquilonis in conspectu domus: & vidi, & ecce implevit gloria Domini domum Domini: & cecidi in faciem meam.

5. Et dixit ad me Dominus: Fili hominis pone cor tuum, & vide oculis tuis, & auribus tuis audi omnia, quæ ego loquor ad te de universis cæremoniis domus Domini, & de cunctis legibus ejus: & pones cor tuum in viis templi per omnes exitus sanctuarii.

6. Et dices ad exasperantem me domum Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiant vobis omnia scelera vestra domus Israel:

7. eò quòd inducitis filios alienos incircumcisos corde, & incircumcisos carne, ut sint in sanctuario meo, & polluant domum meam: & offertis panes meos, adipem, & sanguinem: & dissolvitis pactum meum in omnibus sceleribus vestris.

8. Et non servastis præcepta sanctuarii mei: & posuistis custodes observationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis.

9. Hæc dicit Dominus Deus: Omnis alienigena incircumcisus corde, & incircumcisus carne, non ingredietur sanctuarium meum, omnis filius alienus qui est in medio filiorum Israel.

10. Sed & Levitæ, qui longè recesserunt à me in errore filiorum Israel, & erraverunt à me post idola sua, & portaverunt iniquitatem suam:

11. erunt in sanctuario meo æditui, & janitores portarum domus, & ministri domus: ipsi mactabunt holocausta, & victimas populi: & ipsi stabunt in conspectu eorum, ut ministrent eis.

12. Pro eo quòd ministraverunt illis in conspectu idolorum suorum, & facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis: idcircò levavi manum meam super eos, ait Dominus Deus, & portabunt iniquitatem suam:

13. & non appropinquabunt ad me ut sacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne sanctuarium meum juxta sancta sanctorum: sed portabunt confusionem suam, & scelera sua quæ fecerunt.

14. Et dabo eos janitores domus in omni ministerio ejus, & in universis, quæ fient in ea.

15. Sacerdotes autem, & Levitæ filii Sadoc, qui custodierunt cæremonias sanctuarii mei, cùm errarent filii Israel à me, ipsi accedent ad me ut ministrent mihi: & stabunt in conspectu meo ut offerant mihi adipem, & sanguinem, ait Dominus Deus.

16. Ipsi ingredientur sanctuarium meum, & ipsi accedent ad mensam meam ut ministrent mihi, & custodiant cæremonias meas.

17. Cùmque ingredientur portas atrii interioris, vestibus lineis induentur: nec ascendet super eos quidquam laneum, quando ministrant in portis atrii interioris & intrinsecùs.

18. Vittæ lineæ erunt in capitibus eorum, & feminalia linea erunt in lumbis eorum, & non accingentur in sudore.

19. Cùmque egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis, in quibus ministraverant, & reponent ea in gazophylacio sanctuarii, & vestient se vestimentis aliis: & non sanctificabunt populum in vestibus suis.

20. Caput autem suum non radent, neque comam nutrient: sed tondentes attondent capita sua.

21. Et vinum non bibet omnis sacerdos quando ingressurus est atrium interius.

‖ Levit. 21. 14.

22. ‖ Et viduam, & repudiatam non accipient uxores, sed virgines de semine domus Israel: sed & viduam, quæ fuerit vidua à sacerdote, accipient.

23. Et populum meum docebunt quid sit inter sanctum & pollutum, & inter mundum & immundum ostendent eis.

24. Et cùm fuerit controversia, stabunt in judiciis meis, & judicabunt: leges meas, & præcepta mea in omnibus solemnitatibus meis custodient, & sabbata mea sanctificabunt.

25. Et ad mortuum hominem non ingredientur, ne polluantur, nisi ad patrem & matrem, & filium & filiam, & fratrem & sororem, quæ alterum virum non habuerit: in quibus contaminabuntur.

26. Et postquam fuerit emundatus, septem dies numerabuntur ei.

27. Et in die introitus sui in sanctuarium ad atrium interius ut ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato suo, ait Dominus Deus.

‖ Num. 18. 20. Deut. 18. 1.

28. ‖ Non erit autem eis hæreditas, ego hæreditas eorum: & possessionem non dabitis eis in Israel, ego enim possessio eorum.

29. Victimam & pro peccato & pro delicto ipsi comedent: & omne votum in Israel ipsorum erit.

‖ Exod. 22. 29.

30. ‖ Et primitiva omnium primogenitorum, & omnia libamenta ex omnibus quæ offeruntur, sacerdotum erunt: & primitiva ciborum vestrorum dabitis sacerdoti, ut reponat benedictionem domui tuæ.

‖ Lev. 22. 8.

31. ‖ Omne morticinum, & captum à bestia de avibus, & de pecoribus non comedent Sacerdotes.

CAPUT XLV.

In terræ divisione, separatis Domino primitiis, assignanda est certa portio Sacerdotibus, Levitis, civitati ac principi: servandaque æquitas in ponderibus, mensuris, primitiis & sacrificiis: quæ sacrificia offerentur primo ac septimo die primi mensis, & in solemnitatibus Paschæ, ac Tabernaculorum.

1. Cumque cœperitis terram dividere sortitò, separate primitias Domino, sanctificatum de terra, longitudine vigintiquinque millia, & latitudine decem millia: sanctificatum erit in omni termino ejus per circuitum.

2. Et erit ex omni parte sanctificatum quingentos per quingentos, quadrifariam per circuitum: & quinquaginta cubitis in suburbana ejus per gyrum.

3. Et à mensura ista mensurabis longitudinem vigintiquinque millium, & latitudinem decem millium, & in ipso erit templum, sanctumque sanctorum.

4. Sanctificatum de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarii, qui accedunt ad ministerium Domini: & erit eis locus in domos, & in sanctuarium sanctitatis.

5. Vigintiquinque autem millia longitudinis, & decem millia latitudinis erunt Levitis, qui ministrant domui: ipsi possidebunt viginti gazophylacia.

6. Et possessionem civitatis dabitis quinque millia latitudinis, & longitudinis vigintiquinque millia secundùm separationem sanctuarii, omni domui Israel.

7. Principi quoque hinc & inde in separationem sanctuarii, & in possessionem civitatis, contra faciem separationis sanctuarii, & contra faciem possessionis urbis: à latere Maris usque ad Mare, & à latere Orientis usque ad Orientem: Longitudinis autem juxta unamquamque partem à termino Occidentali usque ad terminum Orientalem.

8. De terra erit ei possessio in Israel: & non depopulabuntur ultrà principes populum meum: sed terram dabunt domui Israel secundùm tribus eorum.

9. Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiat vobis principes Israel: iniquitatem & rapinas intermittite, & judicium & justitiam facite, separate confinia vestra à populo meo, ait Dominus Deus.

10. Statera justa, & ephi justum, & batus justus erit vobis.

11. Ephi, & batus æqualia, & unius mensuræ erunt: ut capiat decimam partem cori batus, & decimam partem cori ephi: juxta mensuram cori erit æqua libratio eorum.

12. ‖ Siclus autem viginti obolos habet. Porrò viginti sicli, & vigintiquinque sicli, & quindecim sicli, mnam faciunt. *‖ Exod. 30. 13. Lev. 27. 25. Num. 3. 47.*

13. Et hæ sunt primitiæ, quas tolletis: sextam partem ephi de coro frumenti, & sextam partem ephi de coro hordei.

14. Mensura quoque olei, batus olei, decima pars cori est: & decem bati corum faciunt: quia decem bati implent corum.

15. Et arietem unum de grege ducentorum de his, quæ nutriunt Israel in sacrificium, & in holocaustum, & in pacifica, ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus.

16. Omnis populus terræ tenebitur primitiis his principi in Israel.

17. Et super principem erunt holocausta, & sacrificium, & libamina in solemnitatibus, & in Calendis, & in Sabbatis, & in universis solemnitatibus domus Israel: ipse faciet pro peccato sacrificium, & holocaustum, & pacifica ad expiandum pro domo Israel.

18. Hæc dicit Dominus Deus: In primo mense, una mensis sumes vitulum de armento immaculatum, & expiabis sanctuarium.

19. Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato: & ponet in postibus domus, & in quatuor angulis crepidinis altaris, & in postibus portæ atrii interioris.

20. Et sic facies in septima mensis pro unoquoque, qui ignoravit, & errore deceptus est, & expiabis pro domo.

21. In primo mense, quartadecima die mensis erit vobis Paschæ solemnitas: septem diebus azyma comedentur.

22. Et faciet princeps in die illa pro se, & pro universo populo terræ, vitulum pro peccato.

23. Et in septem dierum solemnitate faciet holocaustum Domino septem vitulos, & septem arietes immaculatos quotidie septem diebus: & pro peccato hircum caprarum quotidie.

24. Et sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem faciet: & olei hin per singula ephi.

25. Septimo mense, quintadecima die mensis in solemnitate faciet sicut suprà dicta sunt per septem dies: tam pro peccato, quàm pro holocausto, & in sacrificio, & in oleo.

CAPUT XLVI.

Porta solis Sabbatis ac Calendis aperienda, & quæ holocausta his diebus offeret princeps, quave porta ipse aut populus templum ingredietur, vel egredietur: de spontaneo & quotidiano principis holocausto: de ipsius dono filiis aut servis dato: loca in quibus sacerdotes coquant sacrificia & ministri victimas populi.

1. HÆc dicit Dominus Deus: Porta atrii interioris, quæ respicit ad Orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus fit: die autem Sabbati aperietur, sed & in die Calendarum aperietur.

2. Et intrabit princeps per viam vestibuli portæ deforis, & stabit in limine portæ: & facient sacerdotes holocaustum ejus, & pacifica ejus: & adorabit super limen portæ, & & egredietur: porta autem non claudetur usque ad vesperam.

3. Et adorabit populus terræ ad ostium portæ illius in sabbatis, & in Calendis coram Domino.

4. Holocaustum autem hoc offeret princeps Domino: in die Sabbati sex agnos immaculatos, & arietem immaculatum.

5. Et sacrificium ephi per arietem: in agnis autem sacrificium quod dederit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

6. In die autem Calendarum vitulum de armento immaculatum: & sex agni, & arietes immaculati erunt.

7. Et ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet sacrificium: de agnis autem, sicut invenerit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

8. Cùmque ingressurus est princeps, per viam vestibuli portæ ingrediatur, & per eamdem viam exeat.

9. Et cùm intrabit populus terræ in conspectu Domini in solemnitatibus: qui ingreditur per portam Aquilonis, ut adoret, egrediatur per viam portæ Meridianæ: porrò qui ingreditur per viam portæ Meridianæ, egrediatur per viam portæ Aquilonis: non revertetur per viam portæ, per quam ingressus est, sed è regione illius egredietur.

10. Princeps autem in medio eorum cum ingredientibus ingredietur, & cum egredientibus egredietur.

11. Et in nundinis, & in solemnitatibus erit sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem: de agnis autem erit sacrificium sicut invenerit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

12. Cùm autem fecerit princeps spontaneum holocaustum, aut pacifica voluntaria Domino: aperietur ei porta, quæ respicit ad Orientem, & faciet holocaustum suum, & pacifica sua, sicut fieri solet in die sabbati: & egredietur, claudeturque porta postquam exierit.

13. Et agnum ejusdem anni immaculatum faciet holocaustum quotidie Domino: semper manè faciet illud.

14. Et faciet sacrificium super eo cata *manè manè sextam partem ephi, & de oleo tertiam partem hin, ut misceatur similæ: sacrificium Domino legitimum, juge atque perpetuum.

*Vox *cata* Græca est. Significat ergo *κατὰ μανὲ*, per singula mane Gallicè, *chaq: matin*, sic infrà.

15. Faciet agnum, & sacrificium, & oleum cata manè manè: holocaustum sempiternum.

16. Hæc dicit Dominus Deus: Si dederit princeps donum alicui de filiis suis: hæreditas ejus filiorum suorum erit, possidebunt eam hæreditariè.

17. Si autem dederit legatum de hæreditate sua uni servorum suorum, erit illius usque ad annum remissionis, & revertetur ad principem: hæreditas autem ejus, filiis ejus erit.

18. Et non accipiet princeps de hereditate populi per violentiam, & de possessione eorum: sed de possessione sua hereditatem dabit filiis suis: ut non dispergatur populus meus unusquisque à possessione sua.

19. Et introduxit me per ingressum, qui erat ex latere portę, in gazophylacia sanctuarii ad sacerdotes, quę respiciebant ad Aquilonem: & erat ibi locus vergens ad Occidentem.

20. Et dixit ad me: Iste est locus ubi coquent sacerdotes pro peccato, & pro delicto: qui coquent sacrificium, ut non efferant in atrium exterius, & sanctificetur populus.

21. Et eduxit me in atrium exterius, & circumduxit me per quatuor angulos atrii: & ecce atriolum erat in angulo atrii, atriola singula per angulos atrii.

22. In quatuor angulis atrii atriola disposita, quadraginta cubitorum per longum, & triginta per latum: mensurę unius quatuor erant.

23. Et paries per circuitum ambiens quatuor atriola: & culinę fabricatę erant subter porticus per gyrum.

24. Et dixit ad me: Hęc est domus culinarum, in qua coquent ministri domus Domini victimas populi.

CAPUT XLVII.

Aquæ subter limen domus egredientes, & in latus templi dextrum descendentes, efficiuntur torrens, qui tandem non potest transvadari, & sanat omnia ad quæ pertigerit, habens pisces & arbores fructiferas: termini Terræ sanctæ, quæ duodecim tribubus Israel & advenis dividenda est.

1. ET convertit me ad portam domus, & ecce aquę egrediebantur subter limen domus ad Orientem: facies enim domus respi-

ciebat ad Orientem: aquæ autem descendebant in latus templi dextrum ad Meridiem altaris.

2. Et eduxit me per viam portæ Aquilonis, & convertit me ad viam foras portam exteriorem, viam quæ respiciebat ad Orientem: & ecce aquæ redundantes à latere dextro.

3. Cùm egrederetur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in manu sua, & mensus est mille cubitos: & traduxit me per aquam usque ad talos.

4. Rursumque mensus est mille, & traduxit me per aquam usque ad genua:

5. & mensus est mille, & traduxit me per aquam usque ad renes. Et mensus est mille, torrentem, quem non potui pertransire: quoniam intumuerant aquæ profundi torrentis, qui non potest transvadari.

6. Et dixit ad me: Certè vidisti fili hominis. Et eduxit me, & convertit ad ripam torrentis.

7. Cùmque me convertissem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis ex utraque parte.

8. Et ait ad me: Aquæ istæ, quæ egrediuntur ad tumulos sabuli Orientalis, & descendunt ad plana deserti, intrabunt mare, & exibunt, & sanabuntur aquæ.

9. Et omnis anima vivens, quæ serpit, quocumque venerit torrens, vivet: & erunt pisces multi satis postquam venerint illuc aquæ istæ, & sanabuntur & vivent omnia, ad quæ venerit torrens.

10. Et stabunt super illas piscatores, ab Engaddi usque ad Engallim siccatio sagenarum erit: plurimæ species erunt piscium ejus, sicut pisces maris magni, multitudinis nimiæ:

11. in littoribus autem ejus, & in palustribus non sanabuntur, quia in salinas dabuntur.

12. Et super torrentem orietur in ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum: non defluet folium ex eo, & non deficiet fructus ejus: per singulos menses afferet primitiva, quia aquæ ejus de sanctuario egredientur: & erunt fructus ejus in cibum, & folia ejus ad medicinam.

13. Hæc dicit Dominus Deus: Hic est terminus, in quo possidebitis terram in duodecim tribubus Israel: quia Joseph duplicem funiculum habet.

14. Possidebitis autem eam singuli æquè ut frater suus: super quam levavi manum meam ut darem patribus vestris: & cadet terra hæc vobis in possessionem.

15. Hic est autem terminus terræ: ad plagam Septentrionalem à mari magno via Hethalon, venientibus Sedada,

16. Emath, Berotha, Sabarim, quæ est inter terminum Damasci & confinium Emath, domus Tichon, quæ est juxta terminum Auran.

17. Et erit terminus à Mari usque ad atrium Enon terminus Damasci, & ab Aquilone ad Aquilonem: terminus Emath plaga Septentrionalis.

18. Porrò plaga Orientalis de medio Auran, & de medio Damasci, & de medio Galaad, & de medio terræ Israel, Jordanis disterminans ad mare Orientale, metiemini etiam plagam Orientalem.

19. Plaga autem australis meridiana à Thamar usque ad aquas contradictionis Cades: & torrens usque ad mare magnum: & hæc est plaga ad Meridiem australis.

20. Et plaga Maris, mare magnum à confinio per directum, donec venias Emath: hæc est plaga Maris.

21. Et dividetis terram istam vobis per tribus Israel:

22. & mittetis eam in hæreditatem vobis, & advenis, qui accesserint ad vos, qui genuerint filios in medio vestrùm: & erunt vobis sicut indigenæ inter filios Israel: vobiscum divident possessionem in medio tribuum Israel.

23. In tribu autem quacumque fuerit advena, ibi dabitis possessionem illi, ait Dominus Deus.

CAPUT XLVIII.

Divisio terræ sanctæ in duodecim tribus: ubi sint primitiæ & sanctuarium: locus Sacerdotum ac Levitarum: mensura civitatis in quadro cum suburbanis: possessio principis: & duodecim portæ civitatis juxta duodecim tribus.

1. ET hæc nomina tribuum à finibus Aquilonis juxta viam Hethalon pergentibus Emath, atrium Enan terminus Damasci ad Aquilonem juxta viam Emath. Et erit ei plaga Orientalis Mare, Dan una.

2. Et super terminum Dan, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Aser una:

3. & super terminum Aser, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Nephthali una.

4. Et super terminum Nephthali, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Manasse una.

5. Et super terminum Manasse, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Ephraim una.

6. Et super terminum Ephraim, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Ruben una.

7. Et super terminum Ruben, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Juda una.

8. Et super terminum Juda, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, erunt primitiæ, quas separabitis, vigintiquinque millibus latitudinis & longitudinis, sicuti singulæ partes à plaga Orientali usque ad plagam Maris: & erit sanctuarium in medio ejus.

9. Primitiæ, quas separabitis Domino: longitudo vigintiquinque millibus, & latitudo decem millibus.

10. Hæ autem erunt primitiæ sanctuarii sacerdotum: ad Aquilonem longitudinis vigintiquinque millia, & ad mare latitudinis decem millia, sed & ad Orientem latitudinis decem millia, & ad Meridiem longitudinis vigintiquinque millia: & erit sanctuarium Domini in medio ejus.

11. Sacerdotibus sanctuarium erit de filiis Sadoc, qui custodierunt cœremonias meas, & non erraverunt cùm errarent filii Israel, sicut erraverunt & Levitæ.

12. Et erunt eis primitiæ de primitiis terræ Sanctum Sanctorum, juxta terminum Levitarum.

13. Sed & Levitis similiter juxta fines sacerdotum vigintiquinque millia longitudinis, & latitudinis decem millia. Omnis longitudo viginti & quinque millium, & latitudo decem millium.

14. Et non venumdabunt ex eo, neque mutabunt, neque transferentur primitiæ terræ, quia sanctificatæ sunt Domino.

15. Quinque millia autem quæ supersunt in latitudine per vigintiquinque millia, profana erunt urbis in habitaculum, & in suburbana: & erit civitas in medio ejus.

16. Et hæ mensuræ ejus: ad plagam Septentrionalem quingenta & quatuor millia: & ad plagam Meridianam, quingenta & quatuor millia: & ad plagam Orientalem, quingenta & quatuor millia: & ad plagam Occidentalem, quingenta & quatuor millia.

17. Erunt autem suburbana civitatis ad Aquilonem ducenta quinquaginta, & ad Meridiem ducenta quinquaginta, & ad Orientem ducenta quinquaginta, & ad Mare ducenta quinquaginta.

18. Quod autem reliquum fuerit in longitudine secundùm primitias sanctuarii, decem millia in Orientem, & decem millia in Occidentem: erunt sicut primitiæ sanctuarii: & erunt fruges ejus in panes his, qui serviunt civitati.

19. Servientes autem civitati, operabuntur ex omnibus tribubus Israel.

20. Omnes primitiæ, vigintiquinque millium, per vigintiquinque millia in quadrum, separabuntur in primitias sanctuarii, & in possessionem civitatis.

21. Quod autem reliquum fuerit, principis erit ex omni parte primitiarum sanctuarii, & possessionis civitatis è regione vigintiquinque millium primitiarum usque ad terminum Orientalem: sed & ad Mare è regione vigintiquinque millium usque ad terminum maris, similiter in partibus principis erit: & erunt primitiæ sanctuarii, & sanctuarium templi in medio ejus.

22. De possessione autem Levitarum, & de possessione civitatis in medio partium principis: erit inter terminum Juda, & inter terminum Benjamin, & ad principem pertinebit.

23. Et reliquis tribubus: A plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Benjamin una.

24. Et contra terminum Benjamin, à plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Simeon una.

25. Et super terminum Simeonis, à plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Issachar una.

26. Et super terminum Issachar, à plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Zabulon una.

27. Et super terminum Zabulon, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Gad una.

28. Et super terminum Gad, ad plagam Austri in meridie: & erit finis de Thamar usque ad aquas contradictionis Cades, hæreditas contra mare magnum.

29. Hæc est terra, quam mittetis in sortem tribubus Israel: & hæ partitiones earum, ait Dominus Deus.

30. Et hi egressus civitatis: A plaga Septentrionali quingentos & quatuor millia mensurabis.

31. Et portæ civitatis ex nominibus tribuum Israel, portæ tres à Septemtrione, porta Ruben una, porta Juda una, porta Levi una.

32. Et ad plagam Orientalem, quingentos & quatuor millia: & portæ tres, porta Joseph una, porta Benjamin una, porta Dan una.

33. Et ad plagam Meridianam, quingentos & quatuor millia metieris, & portæ tres, porta Simeonis una, porta Issachar una, porta Zabulon una.

34. Et ad plagam Occidentalem, quingentos & quatuor millia, & portæ eorum tres, porta Gad una, porta Aser una, porta Nephthali una.

35. Per circuitum, decem & octo millia: & nomen civitatis ex illa die, Dominus ibidem.

PRO-

Digitized by Google

PROPHETIA DANIELIS.

Daniel ex semine regio natus, à Nabuchodonosore adhuc adolescens ac penè puer translatus creditur, anno regni Joachimi quarto. Qui annus, conjecto in vincula Rege, ac nonnisi duris demum conditionibus soluto, SEPTUAGINTA ANNORUM CAPTIVITATI *initium attulit. In litteris & lingua Chaldæorum per triennium institutus, omnibus magis decuplo superior inventus est. Primo hujus triennii anno* SUSANNAM *ab infanda accusatione vindicasse, ac Prophetam agere cœpisse videtur; unde illi tanta inter magos illos & ariolos fama* (Infrà cap. 1. & 2.) *Cur autem Prophetis eum non accenseant Hebræi, superiùs diximus, pag. 543. nempe quòd vitam egerit non propheticam, sed satrapicam. Attamen Christus ipse eum Prophetam appellat. Et certè illustrissima in illius libro extant de Christo testimonia.* Non enim solùm, *ait Hieronymus*, scribit eum venturum, quod ei commune cum cæteris, sed etiam quo tempore venturus sit, docet, & reges per ordinem digerit, & annos annumerat, & manifestissima signa prænunciat. *Hinc est quòd Porphyrius contra Danielis librum integrum volumen scripserit*, nolens eum ab ipso, cujus inscriptus est nomine, esse compositum, sed à quodam, qui temporibus Antiochi, qui appellatus est Epiphanes, fuerit in Judæa. Tanta enim dictorum fides fuit, ut propheta incredulis hominibus non videatur futura dixisse, sed enarrasse præterita, *ut est apud eumdem Hieronymum.*

Totum verò Danielis librum tripartitò considerare possumus. Primis enim sex capitibus historiam texit ab initio regni Nabuchodonosoris, ad eversum per MEDOS *&* PERSAS *Babylonicum Imperium. Duo item ultima capita fragmenta sunt historica, quæ in Hebræo quidem non habentur; sunt tamen pia & ab Ecclesia recepta. At à capite septimo ad duodecimum, visa sibi divinitùs oblata exponit, quæ quia variis temporibus contigere, ea cogitur tempora repetere, quæ jam in historiæ serie erat prætervectus. Hæc autem quoniam non obscurè, ut diximus, certa tempora, certosque reges denotant; ideò ea conati sunt multi ex historia accuratè ac minutatim explicare, à quibus non pauca decerpsimus, hic ad marginem apponenda, quæ in Chronologia nostra planiùs, Deo juvante, explicabuntur. Quæ verò hic adscripsimus, non ita volumus accipi, quasi integrum Prophetæ sensum à nobis expressum esse contendamus. Nec enim nos fugit prophetici sermonis eam plerumque esse rationem, ut ea etiam quæ de rebus humanis vaticinatur, ad altiora quædam gravioraque prænuncianda referat. Ex quo fit ut non omnia ad obvium illum & historicum sensum possint penitùs revocari, multaque eò tantùm pertineant, quod per ipsam historiam Propheta voluit adumbrare. Quamobrem* frustrà cum Porphyrio sudant, *ut verbis Hieronymi concludam*, qui quæ in typo Antiochi de Antichristo dicta sunt, volunt omnia referre ad Antiochum: aut quæ Propheta se non intellexisse dixit, putant intelligere; librumque signatum, & usque ad tempus consummationis involutum, præsumptione mentis per singula volunt edisserere. *Hier. ad cap. Dan.* 12.

CAPUT PRIMUM.

Daniel, Ananias, Misael & Azarias in captivitate eliguntur, ut docti linguam Chaldæorum astarent regi: mutatisque ipsorum nominibus, obtinent à præposito eunuchorum ut solis vescantur leguminibus, aquam bibentes: quo facto, facies ipsorum corpulentiores erant quàm illorum qui cibo regio vescebantur: quibus Deus sapientiam dedit, & Danieli præterea intelligentiã somniorum.

1. ANNO tertio (*a*) regni Joakim regis Juda, venit Nabuchodonosor rex Babylonis in Jerusalem, & obsedit eam;

2. & tradidit (*b*) Dñs in manu ejus Joakim regem Juda, & partem vasorum domus || Dei: & asportavit ea in terram Sennaar in domum dei sui, & vasa intulit in domum Thesauri dei sui (*c*).

Vu 2 3. Et

(*a*) Desinente & 4. incipiente. *Confer cū Jer.* 25. 1. Anno M. 3398. Ant. Chr. 606.

(*b*) Mense Casleu (qui Decembri nostro ex parte respondet) ut colligitur ex anniversario jejunio, quod *Jerem.* 36. 9. prædicatum est. Ev. 2. *Paral.* 36. 6.

(*c*) *Beli* nimirum, quem ipse progenitorem suum appellat. *In Abyd. Assyr.*

3. Et ait rex Asphenez præposito Eunuchorum ut introduceret de filiis Israel, & de semine regio (*d*) & tyrannorum,

(*d*) Vel Ezechiæ regi prædictū fuerat. *Isai.* 39. 7.

4. pueros, in quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio regis, ut doceret eos litteras, & linguam Chaldæorum.

5. Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino unde bibebat ipse, ut enutriti tribus annis, posteà starent in conspectu regis.

6. Fuerunt ergo inter eos de filiis Juda, Daniel, Ananias, Misael, & Azarias.

7. Et imposuit eis præpositus eunuchorum, nomina: Danieli, Baltassar: Ananiæ, Sidrach: Misaeli, Misach: & Azariæ, Abdenago.

8. Proposuit autem Daniel (*e*) in corde suo, ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus ejus: & rogavit eunuchorum præpositum ne contaminaretur.

(*e*) Qui tum erat annorū 12.

9. Dedit autem Deus Danieli gratiam & misericordiam (*f*) in conspectu principis eunuchorum.

(*f*) Secundùm preces Salomonis. 3 *Reg.* 8. 50

10. Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego dominum meum regem, qui constituit vobis cibum & potum: qui si viderit vultus vestros macilentiores præ ceteris adolescentibus coævis vestris, condemnabitis caput meum regi.

11. Et dixit Daniel ad Malasar, quem constituerat princeps eunuchorum super Danielem, Ananiam, Misaelem, & Azariam:

12. Tenta nos obsecro servos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum:

13. & contemplare vultus nostros, & vultus puerorum, qui vescuntur cibo regio: & sicut videris, facies cum servis tuis.

14. Qui, audito sermone hujuscemodi, tentavit eos diebus decem.

15. Post dies autem decem apparuerunt vultus eorum meliores, & corpulentiores præ omnibus pueris, qui vescebantur cibo regio.

16. Porrò Malasar tollebat cibaria, & vinum potus eorum: dabatque eis legumina.

17. Pueris autem his dedit (*g*) Deus scientiam, & disciplinam in omni libro, & sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum. (*h*)

18. Completis itaque diebus, (*i*) post quos dixerat rex ut introducerentur: introduxit (*K*) eos præpositus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor.

(*g*) Statim ab initio illius jejunii, unde hæc jungit scriptura. *Vide infr. cap.* 13.
(*h*) Hoc est donū. *Sapientiæ.* 1. *Cor.* 12. 10. & 14. 26.
(*i*) Tribus annis. *Sap.* v. 5
(*k*) Ann. M. 3401.

19. Cùmque eis locutus fuisset rex, non sunt inventi tales de universis, ut Daniel, Ananias, Misael, & Azarias: & steterunt in conspectu Regis.

20. Et omne verbum sapientiæ & intellectus, quod sciscitatus est ab eis Rex, invenit in eis decuplum super cunctos ariolos, & magos, qui erant in universo regno ejus.

21. || Fuit autem Daniel usque ad annum primum Cyri regis.

|| *Inf.* 6. 28.

CAPUT II.

Cùm sapientes Chaldæi somnium Nabuchodonosor conjectare non potentes, juberentur omnes interimi, oranti Danieli revelatum est mysterium, qui regi aperit somnium ipsius de magna quadam statua, ejusque declarationem de quatuor regnis: quo facto Nabuchodonosor Danielem adoravit, & hostias ac incensum illi præcepit offerri, confitens Dominum Deum, & exaltans Danielem.

1. IN anno secundo regni Nabuchodonosor, (*a*) vidit Nabuchodonosor somnium, & conterritus est spiritus ejus, & somnium ejus fugit ab eo.

(*a*) Sc. à morte patris sui Nabopolassari. Anno M. 3401. Ant. Chr. 603. Ætatis Danielis 15. completo.

2. Præcepit autem rex, ut convocarentur arioli, & magi, & malefici, & Chaldæi: ut indicarent regi somnia sua: qui cùm venissent, steterunt coram rege.

3. Et dixit ad eos rex: Vidi somnium: & mente confusus ignoro quid viderim.

4. Responderuntque Chaldæi regi Syriacè: Rex in sempiternum vive: dic somnium servis tuis, & interpretationem ejus indicabimus.

5. Et respondens rex ait Chaldæis: Sermo recessit à me: nisi indicaveritis mihi somnium, & conjecturam ejus, peribitis vos, & domus vestræ publicabuntur (*b*).

(*b*) Chald. *in latrinas vertentur.* v. 4 *Reg.* 10. 27.

6. Si autem somnium, & conjecturam ejus narraveritis, præmia, & dona, & honorem multum accipietis à me: somnium igitur, & interpretationem ejus indicate mihi.

7. Responderunt secundò, atque dixerunt: Rex somnium dicat servis suis, & interpretationem illius indicabimus.

8. Respondit rex, & ait: Certè novi quòd tempus redimitis, scientes quòd recesserit à me sermo.

9. Si ergo somnium non indicaveritis mihi, una est de vobis sententia, quòd interpretationem quoque fallacem, & deceptione plenam composueritis, ut loquamini mihi donec tempus pertranseat. Somnium itaque dicite mihi, ut sciam quòd interpretationem quoque ejus veram loquamini.

10. Respondentes ergo Chaldæi coram rege, dixerunt: Non est homo super terram, qui sermonem tuum, rex, possit implere: sed neque regum quisquam magnus & potens verbum hujuscemodi sciscitatur ab omni ariolo, & mago, & Chaldæo.

11. Sermo enim, quem tu quæris, rex, gravis est: nec reperietur quisquam, qui indicet illum in conspectu regis: exceptis diis, quorum non est cum hominibus conversatio.

12. Quo audito, rex in furore, & in ira magna præcepit, ut perirent omnes sapientes Babylonis.

13. Et egressa sententia, sapientes interficiebantur: quærebanturque Daniel, * & socii ejus, ut perirent.

* Jam ergo, & ipsi multi nominis, puta ob Susannæ liberationē, quam hoc somnium triennio præcessisse arbitramur, cùm esset Daniel annorum 12. *Vide infr.* 13. 45. & 64.

14. Tunc Daniel requisivit de lege, atque sententia ab Arioch principe militiæ regis, qui egressus fuerat ad interficiendos sapientes Babylonis.

15. Et interrogavit eum, qui à rege potestatem acceperat, quam ob causam tam crudelis sententia à facie regis esset egressa. Cùm ergo rem indicasset Arioch Danieli,

16. Da-

16. Daniel ingressus rogavit regem, ut tempus daret sibi ad solutionem indicandam regi.
17. Et ingressus est domum suam, Ananiæque & Misaeli, & Azariæ sociis suis indicavit negotium:
18. ut quærerent misericordiam à facie Dei cœli super sacramento isto, & non perirent Daniel, & socii ejus cum ceteris sapientibus Babylonis.
19. Tunc Danieli mysterium per visionem nocte revelatum est: & benedixit Daniel Deum cœli,
20. & locutus ait: Sit nomen Domini benedictum à sæculo & usque in sæculum: quia sapientia & fortitudo ejus sunt.
21. Et ipse mutat tempora, & ætates: transfert regna, atque constituit: dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam:
22. Ipse revelat profunda, & abscondita, & novit in tenebris constituta: & lux cum eo est. ||

|| 1. Cor. 4. 5. 1. Joan. 1. 6. Joan. 1. 9. & 8. 12.

23. Tibi Deus patrum nostrorum confiteor, teque laudo: quia sapientiam, & fortitudinem dedisti mihi: & nunc ostendisti mihi quæ rogavimus te, quia sermonem regis aperuisti nobis.
24. Post hæc Daniel ingressus ad Arioch, quem constituerat rex ut perderet sapientes Babylonis, sic ei locutus est: Sapientes Babylonis ne perdas: introduc me in conspectu regis, & solutionem regi narrabo.
25. Tunc Arioch festinus introduxit Danielem ad regem, & dixit ei: Inveni hominem de filiis transmigrationis Juda, qui solutionem regi annuntiet.
26. Respondit rex, & dixit Danieli, cujus nomen erat Baltassar: Putasne verè potes mihi indicare somnium, quod vidi, & interpretationem ejus?
27. Et respondens Daniel coram rege, ait: Mysterium, quod rex interrogat, sapientes, magi, arioli, & aruspices nequeunt indicare regi.
28. Sed est Deus in cœlo revelans mysteria, qui indicavit tibi rex Nabuchodonosor, quæ ventura sunt in novissimis * temporibus. Somnium tuum, & visiones capitis tui in cubili tuo hujuscemodi sunt:

* Similis locutio Gen. 49. 1. Deut. 4. 30. Prov. 31. 25. Isai. 2. 2. & 41. 22. & 46. 10. Jer. 23. 20. Ezech. 38. 8. & 16.

29. Tu rex cogitare cœpisti in strato tuo, quid esset futurum post hęc: & qui revelat mysteria, ostendit tibi quæ ventura sunt.
30. Mihi quoque non in sapientia, quę est in me plus quàm in cunctis viventibus, sacramentum hoc revelatum est: sed ut interpretatio regi manifesta fieret, & cogitationes mentis tuę scires.
31. Tu rex videbas, & ecce quasi statua una grandis: statua illa magna, & statura sublimis stabat contra te, & intuitus ejus erat terribilis.
32. Hujus statuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porrò venter, & femora ex ære:
33. tibiæ autem ferreæ: pedum quædam pars erat ferrea, quędam autem fictilis.
34. Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte sine manibus: & percussit statuam in pedibus ejus ferreis, & fictilibus, & comminuit eos.
35. Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum, & aurum, & redacta quasi in favillam æstivę areæ, quę rapta sunt vento: nullusque locus inventus est eis: lapis autem, qui percusserat statuam, factus est mons magnus, & implevit universam terram.
36. Hoc est somnium: Interpretationem quoque ejus dicemus coram te, rex.
37. Tu rex regum es: & Deus cœli, regnum, & fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi:
38. & omnia in quibus habitant filii hominum, & bestię agri: volucres quoque cœli dedit in manu tua, & sub ditione tua universa constituit: tu es ergo caput aureum.
39. Et post te consurget regnum aliud (a) minus te argenteum: & regnum tertium aliud (b) ęreum, quod imperabit universę terrę.
40. Et regnum quartum (c) erit velut ferrum: quomodo ferrum comminuit & domat omnia, sic comminuet, & conteret omnia hęc.
41. Porrò quia vidisti pedum, & digitorum partem testę figuli, & partem ferream: regnum divisum (d) erit, quod tamen de plantario ferri orietur, secundùm quod vidisti ferrum mistum testæ ex luto.
42. Et digitos pedum ex parte ferreos, & ex parte fictiles: ex parte regnum erit solidum, & ex parte contritum (e).
43. Quòd autem vidisti ferrum mistum testę ex luto, commiscebuntur quidem humano semine, (f) sed non adhęrebunt sibi, sicuti ferrum misceri non potest testę.
44. In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus cœli regnum, (g) quod in æternum non dissipabitur, & regnum ejus alteri populo non tradetur: comminuet autem, & consumet universa regna hæc: & ipsum stabit in ęternum.
45. Secundùm quod vidisti, quòd de monte abscissus est lapis sine manibus, (h) & comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum, Deus magnus ostendit regi quę ventura sunt posteà. Et verum est somnium, & fidelis interpretatio ejus.
46. Tunc rex Nabuchodonosor cecidit in faciem suam, & Danielem adoravit, || & hostias, & incensum pręcepit ut sacrificarent ei.
47. Loquens ergo rex, ait Danieli: Verè Deus vester Deus deorum est, & Dominus regum, & revelans mysteria: quoniam tu potuisti aperire hoc sacramentum.
48. Tunc rex Danielem in sublime extulit, & munera multa, & magna dedit ei: & constituit eum principem super omnes provincias Babylonis, & pręfectum magistratuum super cunctos sapientes Babylonis.
49. Daniel autem postulavit à rege: & constituit super opera provincię Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: Ipse autem Daniel erat in foribus regis.

(a) Medorum atque Persarum. (b) Grecorum, sive Alexandri Magni. (c) Seleucidarum, & Lagidarum, quia utraque domus è Macedonia. Alii Romanū intelligunt imperium. (d) Quod alii de Seleucidis, ac Ptolomæis intelligunt; alii de Romanis, bellis civilibus in seipsos insurgentibus. (e) Modò hæc pars, modò illa superior erit. (f) I. per nuptias & affinitates. (g) Nempe ecclesiam Catholicā sive Romanū Imperium, in quo Ecclesiæ præcipua sedes. (h) Sc. Christus de Virgine natus absque humana opera. v. 1. Cor. 15. 24. || 4. Reg. 1. 13. Actor. 14. 18.

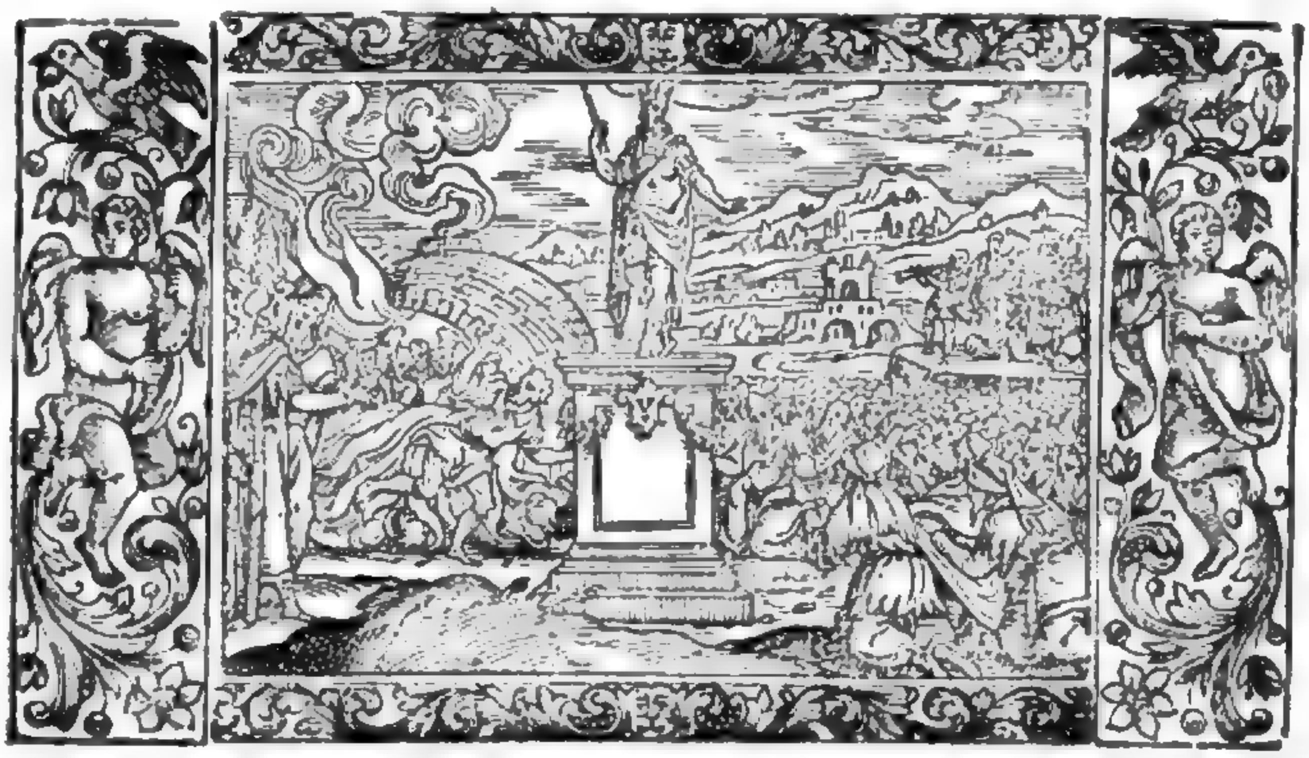

CAPUT III.

Ananias, Misael, & Azarias nolentes adorare, statuam, quam rex Nabuchodonosor erexerat, ligati mittuntur in fornacem ignis ardentis, in qua illæsi manentes confitentur Domino, quòd propter peccata suæ gentis, paterentur afflictiones: & petentes ejus misericordiam, exhortantur omnem creaturam ad benedicendum Dominum; quod Nabuchodonosor animadvertens obstupuit, & illis de fornace egressis benedicit Deum ipsorum, jubens ut occidatur quisquis ipsum blasphemaverit.

1. ‡ NAbuchodonosor rex * fecit statuam auream, altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex, & statuit eam in campo Dura provinciæ Babylonis.

2. Itaque Nabuchodonosor rex misit ad congregandos satrapas, magistratus, & judices, duces, & tyrannos, & præfectos, omnesque principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statuæ, quam erexerat Nabuchodonosor rex.

3. Tunc congregati sunt satrapæ, magistratus, & judices, duces, & tyranni, & optimates, qui erant in potestatibus constituti, & universi principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statuæ, quam erexerat Nabuchodonosor rex: stabant autem in conspectu statuæ, quam posuerat Nabuchodonosor rex:

4. & præco clamabat valenter: Vobis dicitur populis, tribubus, & linguis:

5. In hora, qua audieritis sonitum tubæ, & fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphonię, & universi generis musicorum, cadentes adorate statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor rex.

6. Si quis autem non prostratus adoraverit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis ||.

7. Post hęc igitur statim ut audierunt omnes populi sonitum tubæ, fistulę, & citharę, sambucę, & psalterii, & symphoniæ, & omnis generis musicorum: cadentes omnes populi, tribus, & linguę adoraverunt statuam auream, quam constituerat Nabuchodonosor rex.

‡ Sanb. Sancto Rome l'korn. 12. * Græci codices addunt *anno decimo octavo*, putà regni sui, à morte patris, ut capite superiori. Erit ergo Anno M. 3407. Ant. Chr. 587 altero post desolatam Jerusalem & concrematū veri Dei Templum anno: Et forte eo ipso die, nempe Sabbato: Ut hæc essent veluti Diis suis epulæ cum interim filii Israel jejunarēt, ut patet *Zachar.* c. 7. & 8. Agebāt verò tum illi pueri à scriptura appellati (si Danieli æquales fuere) annum vitæ circiter 32.

8. Statimque in ipso tempore accedentes viri Chaldæi accusaverunt Judęos:

9. dixeruntque Nabuchodonosor regi: Rex in æternum vive:

10. tu rex posuisti decretum, ut omnis homo, qui audierit sonitum tubæ, fistulę, & citharę, sambucę, & psalterii, & symphoniæ, & universi generis musicorum, prosternat se, & adoret statuam auream:

11. si quis autem non procidens adoraverit, mittatur in fornacem ignis ardentis.

12. Sunt ergo viri Judęi, quos constituisti super opera regionis Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti contempserunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & statuam auream, quam erexisti, non adorant.

13. Tunc Nabuchodonosor in furore, & in ira pręcepit ut adducerentur Sidrach, Misach, & Abdenago: qui confestim adducti sunt in conspectu regis.

14. Pronunciansque Nabuchodonosor rex, ait eis: Verene Sidrach, Misach, & Abdenago, deos meos non colitis, & statuam auream, quam constitui, non adoratis?

15. Nunc ergo si estis parati, quacumque hora audieritis sonitum tubę, fistulę, citharę, sambucę, & psalterii, & symphoniæ, omnisque generis musicorum, prosternite vos, & adorate statuam quam feci: quòd si non adoraveritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis: & quis est Deus, qui eripiet vos de manu || mea?

16. Respondentes Sidrach, Misach, & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de hac re respondere tibi.

17. Ecce enim Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ò rex, liberare.

18. Quòd si noluerit, notum sit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus.

19. Tunc Nabuchodonosor repletus est furore: & aspectus faciei illius immutatus est super Sidrach, Misach, & Abdenago: & præcepit ut succenderetur fornax septuplum quàm succendi consueverat.

20. Et viris fortissimis de exercitu suo jussit, ut ligatis pedibus Sidrach, Misach, & Abdenago, mitterent eos in fornacem ignis ardentis.

10. Jer. 29. 22.

|| 4. Reg. 20. & seq.

21. Et

21. Et confestim viri illi vincti cum braccis suis, & tiaris, & calceamentis, & vestibus missi sunt in medium fornacis ignis ardentis;

22. nam jussio regis urgebat: fornax autem succensa erat nimis. Porrò viros illos, qui miserant Sidrach, Misach, & Abdenago, interfecit flamma ignis.

23. Viri autem hi tres, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligati.

Quæ sequuntur in Hebræis voluminibus non reperi.

24. Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum, & benedicentes Domino. A

25. Stans autem Azarias oravit sic, aperiensque os suum in medio ignis, ait:

26. Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabile, & gloriosum nomen tuum in sæcula:

27. quia justus es in omnibus quæ fecisti nobis, & universa opera tua vera, & viæ tuæ rectæ, & omnia judicia tua vera.

28. Judicia enim vera fecisti juxta omnia, quæ induxisti super nos, & super civitatem sanctam patrum nostrorum Jerusalem: quia in veritate, & in judicio induxisti omnia hæc propter peccata nostra.

29. Peccavimus enim, & iniquè egimus recedentes à te: & deliquimus in omnibus:

30. & præcepta tua non audivimus, nec observavimus, nec fecimus sicut præceperas nobis ut benè nobis esset.

31. Omnia ergo, quæ induxisti super nos, & universa, quæ fecisti nobis, in vero judicio fecisti:

32. & tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum iniquorum, & pessimorum, prævaricatorumque & regi injusto, & pessimo ultra omnem terram.

33. Et nunc non possumus aperire os: confusio, & opprobrium facti sumus servis tuis, & his, qui colunt te.

‡ Fer. 5 post Dom. Passion. 34. ‡ Ne, quæsumus, tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne dissipes testamentum tuum:

35. neque auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac servum tuum, & Israel sanctum tuum:

36. Quibus locutus es pollicens quòd multiplicares semen eorum sicut stellas cœli, & sicut arenam, quæ est in littore maris:

37. quia Domine imminuti sumus plus quàm omnes gentes, sumusque humiles in universa terra hodie propter peccata nostra.

38. Et non est in tempore hoc princeps, & dux, & propheta, neque holocaustum, neque sacrificium, neque oblatio, neque incensum, neque locus primitiarum coram te,

39. ut possimus invenire misericordiam tuam: sed in animo contrito, & spiritu humilitatis suscipiamur.

40. Sicut in holocausto arietum, & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium: sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi: quoniam non est confusio confidentibus in te.

41. Et nunc sequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam.

42. Ne confundas nos: sed fac nobiscum juxta mansuetudinem tuam, & secundùm multitudinem misericordiæ tuæ.

43. Et erue nos in mirabilibus tuis, & da gloriam nomini tuo Domine:

44. Et confundantur omnes, qui ostendunt servis tuis mala, confundantur in omni potentia tua, & robur eorum conteratur:

45. & sciant quia tu es Dominus Deus solus, & gloriosus super orbem terrarum. A

46. Et non cessabant qui miserant eos ministri regis succendere fornacem: naphtha, & stuppa, & pice, & malleolis,

47. & effundebatur flamma super fornacem cubitis quadraginta novem:

48. & erupit, & incendit quos reperit juxta fornacem de Chaldæis.

49. ‡ Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & sociis ejus in fornacem: & excussit flammam ignis de fornace, ‡ Sabb. omnium 4. Temp. Epist. 5.

50. & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristavit, nec quidquam molestiæ intulit.

51. Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace, dicentes: A

52. Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum: & laudabilis, & gloriosus, & superexaltatus in sæcula: & benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum: & laudabile, & superexaltatum in omnibus sæculis.

53. Benedictus es in templo sancto gloriæ tuæ: & superlaudabilis, & supergloriosus in sæcula.

54. Benedictus es in throno regni tui: & superlaudabilis, & superexaltatus in sæcula.

55. Benedictus es, qui intueris abyssos, & sedes super cherubim: & laudabilis, & superexaltatus in sæcula.

56. Benedictus es in firmamento cœli: & laudabilis & gloriosus in sæcula.

57. Benedicite omnia opera Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

58. Benedicite Angeli Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

59. ‖ Benedicite cœli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. ‖ Psalm. 148. 3.

60. Benedicite aquæ omnes, quæ super cœlos sunt, Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

61. Benedicite omnes virtutes Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

62. Benedicite sol, & luna Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

63. Benedicite stellæ cœli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

64. Benedicite omnis imber, & ros Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

65. Benedicite omnes spiritus Dei Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

66. Benedicite ignis, & æstus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

67. Benedicite frigus, & æstus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

68. Benedicite rores, & pruina Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

Digitized by Google

69. Benedicite gelu, & frigus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

70. Benedicite glacies, & nives Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

71. Benedicite noctes, & dies Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

72. Benedicite lux, & tenebræ Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

73. Benedicite fulgura, & nubes Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

74. Benedicat terra Dominum: laudet, & superexaltet eum in sæcula.

75. Benedicite montes, & colles Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

76. Benedicite universa germinantia in terra Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

77. Benedicite fontes Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

78. Benedicite maria, & flumina Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

79. Benedicite cete, & omnia, quæ moventur in aquis, Domino: laudate, & superexaltate eum in sæcula.

80. Benedicite omnes volucres cœli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

81. Benedicite omnes bestiæ, & pecora Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

82. Benedicite filii hominum Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

83. Benedicat Israel Dominum: laudet & superexaltet eum in sæcula.

84. Benedicite sacerdotes Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

85. Benedicite servi Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

86. Benedicite spiritus, & animæ justorum Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

87. Benedicite sancti, & humiles corde Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

88. Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

Quia eruit nos de inferno, & salvos fecit de manu mortis, & liberavit nos de medio ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos.

89. Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus.

90. Benedicite omnes religiosi Domino Deo deorum: laudate & confitemini ei, quia in omnia sæcula misericordia ejus.

Hucusque in Hebræo non habetur: & quæ posuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

91. Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & surrexit propere, & ait optimatibus suis: Nonne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Qui respondentes regi, dixerunt: Verè rex.

92. Respondit, & ait: Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei.

93. Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Misach, & Abdenago servi Dei excelsi, egredimini, & venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis.

94. Et congregati satrapæ, & magistratus, & judices, & potentes regis contemplabantur viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, & capillus capitis || eorum non esset adustus, & sarabala * eorum non fuissent immutata, & odor ignis non transisset per eos.

95. Et erumpens Nabuchodonosor, ait: Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit angelum suum, & eruit servos suos, qui crediderunt in eum: & verbum regis immutaverunt, & tradiderunt corpora sua ne servirent, & ne adorarent omnem deum, excepto Deo suo.

96. A me ergo positum est hoc decretum, ut omnis populus, tribus, & lingua, quæcumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, dispereat, & domus ejus vastetur: || neque enim est alius Deus, qui possit ita salvare.

97. Tunc rex promovit Sidrach, Misach, & Abdenago in provincia Babylonis.

98. * NABUCHODONOSOR REX, omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in universa terra, pax vobis multiplicetur.

99. Signa, & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi prædicare

100. signa ejus, quia magna sunt: & mirabilia ejus, quia fortia: & regnum ejus regnum sempiternum, & || potestas ejus in generationem & generationem.

|| *Luc.* 12. 7 & 21. 18.
* i. mantellum.
|| *Sap.* 2. 5.
* Hi tres ultimi versiculi cum sequenti capite sunt conectendi, cum sint edicti sequentis præfatio.
|| *Infr.* 4. 31. & 7. 14.

CAPUT IV.

Somnium regis Nabuchodonosor de excelsa arbore præcisa solus Daniel interpretatur, quòd ipse regno pulsus ad septem annos cum bestiis ageret: hortatur igitur ut eleemosynis sua redimat peccata: sed completur nihilominus somnium propter illius superbiam, donec Deum cæli recognovit; & tunc in suum regnum restituitur.

1. EGo Nabuchodonosor quietus eram in domo mea *, & florens in palatio meo:

2. somnium vidi, quod perterruit me: & cogitationes meæ in strato meo, & visiones capitis mei conturbaverunt me.

3. Et per me propositum est decretum ut introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, & ut solutionem somnii indicarent mihi.

4. Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi, & aruspices, & somnium narravi in conspectu eorum: & solutionem ejus non indicaverunt mihi:

5. donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar secundùm nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: & somnium coram ipso locutus sum.

6. Baltassar princeps ariolorum, quoniam ego scio quòd spiritum sanctorum deorum habeas in te, & omne sacramentum non est impossibile tibi: visiones somniorum meorum, quas vidi, & solutionem earum narra.

7. Visio capitis mei in cubili meo: Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo ejus nimia.

8. Magna arbor, & fortis: & proceritas ejus contingens cœlum: aspectus illius erat usque ad terminos universæ terræ.

* Finiti expeditionibus bellicis, & Ægypto devicta. Anno M. 3434. Ant. Chr. 571. Cùm ageret Daniel annû circiter 49.

9. Fo-

9. Folia ejus pulcherrima, & fructus ejus nimius: & esca universorum in ea: subter eam habitabant animalia, & bestiæ, & in ramis ejus conversabantur volucres cœli: & ex ea vescebatur omnis caro.

V. Sap. 7. 38.

10. Videbam in visione capitis mei super stratum meum, & ecce Vigil, & Sanctus de cœlo descendit.

11. Clamavit fortiter, & sic ait: Succidite arborem; & præcidite ramos ejus: excutite folia ejus, & dispergite fructus ejus: fugiant bestiæ, quæ subter eam sunt, & volucres de ramis ejus.

12. Verumtamen germen radicum ejus in terra sinite, & alligetur vinculo ferreo & æreo in herbis, quæ foris sunt, & rore cœli tingatur, & cum feris pars ejus in herba terræ.

13. Cor ejus ab humano commutetur, & cor feræ detur ei: & septem tempora mutentur super eum.

14. In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum, & petitio: donec cognoscant viventes, quoniam dominatur Excelsus in regno hominum; & cuicumque voluerit, dabit illud, & humillimum ‖ hominem constituet super eum.

‖3. Reg. 2. 8. & 16. 11. & seq.

15. Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor rex: tu ergo Baltassar interpretationem narra festinus: quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionem edicere mihi: tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum in te est.

16. Tunc Daniel, cujus nomen Baltassar, cœpit intra semetipsum tacitus cogitare quasi una hora: & cogitationes ejus conturbabant eum. Respondens autem rex ait: Baltassar, somnium & interpretatio ejus non conturbent te. Respondit Baltassar, & dixit: Domine mi, somnium his, qui te oderunt, & interpretatio ejus hostibus tuis sit.

17. Arborem, quam vidisti sublimem, atque robustam, cujus altitudo pertingit ad cœlum, & aspectus illius in omnem terram:

18. & rami ejus pulcherrimi, & fructus ejus nimius, & esca omnium in ea, subter eam habitantes bestiæ agri, & in ramis ejus commorantes aves cœli:

19. Tu es rex, qui magnificatus es, & invaluisti: & magnitudo tua crevit, & pervenit usque ad cœlum, & potestas tua in terminos universæ terræ*.

**Ad mare Caspium, ad Pontū Euxinum, ad Oceanū Atlanticū.*

20. Quòd autem vidit rex Vigilem, & Sanctum descendere de cœlo, & dicere: Succidite arborem, & dissipate illam, attamen germen radicum ejus in terra dimittite, & vinciatur ferro & ære in herbis foris, & rore cœli conspergatur, & cum feris sit pabulum ejus, donec septem tempora mutentur super eum:

21. Hæc est interpretatio sententiæ Altissimi, quæ pervenit super dominum meum regem:

22. Ejicient te ab hominibus, & cum bestiis ferisque erit habitatio tua, & ‖ fœnum ut bos comedes, & rore cœli infunderis: septem quoque tempora mutabuntur super te, donec scias quòd dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuicumque voluerit, det illud.

‖Infr. 5. 21

23. Quòd autem præcepit ut relinqueretur germen radicum ejus, id est arboris: regnum tuum tibi manebit, postquàm cognoveris potestatem esse cœlestem.

24. Quam ob rem rex consilium meum placeat tibi, ‖ & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan ignoscet delictis * tuis.

*‖Eccli. 3. 33. *V. Jer. 18. 8. & 4. Reg. 20. Jona 3. 10. Act. 8. 22.*

25. Omnia hæc venerunt super Nabuchodonosor regem.

26. Post finem mensium duodecim, in aula Babylonis deambulabat.

27. Respondítque rex, & ait: Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificavi in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?

28. Cùmque sermo adhuc esset in ore regis, vox de cœlo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex: Regnum tuum transibit à te,

29. & ab hominibus ejicient te, & cum bestiis & feris erit habitatio tua: fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donec scias quòd dominetur Excelsus in regno hominum, & cuicumque voluerit, det illud.

30. Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor, & ex hominibus abjectus est, & fœnum ut bos comedit, & rore cœli corpus ejus infectum est: donec capilli ejus in similitudinem aquilarum crescerent, & ungues ejus quasi avium.

31. Igitur post finem dierum, * ego Nabuchodonosor oculos meos ad cœlum levavi, & sensus meus redditus est mihi: & Altissimo benedixi, & viventem in sempiternum laudavi, & glorificavi: ‖ quia potestas ejus potestas sempiterna, & regnum ejus in generationem & generationem.

**i. annorū prædictorum. Anno M. 3442. Ant. Chr. 562. ‖ Supr. 3. 100.*

32. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt: juxta voluntatem enim suam facit ‖ tam in virtutibus cœli quàm in habitatoribus terræ: & non est qui resistat manui ejus, & dicat ei: Quare fecisti?

‖Jerem. 23. 24. Psal. 115. 3

33. In ipso tempore sensus meus reversus est ad me, & ad honorem regni mei, decoremque perveni: & figura mea reversa est ad me: & optimates mei, & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum: & magnificentia amplior addita est mihi.

34. Nunc igitur ego Nabuchodonosor * laudo, & magnifico, & glorifico regem cœli: quia omnia opera ejus vera, & viæ ejus judicia, & gradientes in superbia potest humiliare.

**Idem de clade Babylonis à Cyro inferenda vaticinatus ut ex Abydeno refert Euseb. (de præp. Evang. l. 9. c. penult.) statim obiit, postquam annis 43. solus, & ad 20. circiter menses cum patre regnasset.*

CAPUT V.

Postquam Baltassar in convivio bibit cum suis, ex vasis templi Domini, laudando idola sua, vidit digitos in pariete scribentes, quam scripturam solus Daniel legere potuit, & interpretari, nempe quòd quia secutus ipsum Nabuchodonosor elevaverat cor suum contra Deum laudans idola, similiter auferetur ei regnum: honorato igitur Daniele, ac rege ea nocte interempto, succesſit Darius Medus.

1. BAltassar † rex fecit grande convivium optimatibus suis mille: & unus-

† Berosi Nabonnidus, Herodoto Labynitus f-
lius Evilmerodaci, Nabuchodonosoris nepos ex filio; ut etiam ex Je 27. 7. colligitur. Cui 17. imperii annos tribuit Ptol. in Canone. Itaq; cu regnum auspicatus sit, Anno M. 3449. convivium illud celebravit, Anı Mundi 3466. Ante Chr. 538. Cùm esset Daniel annorum 81.

unusquisque secundùm suam bibebat ætatem.

2. Præcepit ergo jam temulentus ut afferrentur vasa aurea, & argentea, quæ asportaverat Nabuchodonosor pater ejus de templo, quod fuit in Jerusalem, ut biberent in eis rex, & optimates ejus, uxoresque ejus, & concubinæ.

3. Tunc allata sunt vasa aurea, & argentea, quæ asportaverat de templo, quod fuerat in Jerusalem: & biberunt in eis rex, & optimates ejus, uxores & concubinæ illius.

V. Jerem. 51. 39. & 57.

4. Bibebant vinum, || & laudabant deos suos aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneosque & lapideos.

5. In eadem hora apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulæ regiæ: & rex aspiciebat articulos manus scribentis.

6. Tunc facies regis commutata est, & cogitationes ejus conturbabant eum: & compages renum ejus solvebantur, & genua ejus ad se invicem collidebantur.

7. Exclamavit itaque rex fortiter, ut introducerent magos, Chaldæos, & aruspices. Et proloquens rex ait sapientibus Babylonis: Quicumque legerit scripturam hanc, & interpretationem ejus manifestam mihi fecerit, purpura vestietur, & torquem auream habebit in collo, & tertius in regno meo erit.

8. Tunc ingressi omnes sapientes regis non potuerunt nec scripturam legere, nec interpretationem indicare regi.

9. Unde rex Baltassar satis conturbatus est, & vultus illius immutatus est: sed & optimates ejus turbabantur.

10. Regina (a) autem, pro re quæ acciderat regi, & optimatibus ejus, domum convivii ingressa est: & proloquens ait: Rex in æternum vive: non te conturbent cogitationes tuæ, neque facies tua immutetur.

11. Est vir in regno tuo, qui spiritum deorum sanctorum habet in se: & in diebus patris tui scientia & sapientia inventæ sunt in eo: nam & rex Nabuchodonosor pater tuus (b), principem magorum, incantatorum, Chaldæorum, & aruspicum constituit eum, pater, inquam, tuus, ô rex:

12. quia spiritus amplior, & prudentia, intelligentiaque & interpretatio somniorum, & ostensio secretorum, ac solutio ligatorum, inventæ sunt in eo, hoc est in Daniele: cui rex posuit nomen Baltassar: nunc itaque Daniel vocetur, & interpretationem narrabit.

13. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem præfatus rex ait: Tu es Daniel (c) de filiis captivitatis Judæ, quem adduxit pater meus rex de Judæa?

14. Audivi de te, quoniam spiritum deorum habeas: & scientia, intelligentiaque ac sapientia ampliores (d) inventæ sunt in te.

15. Et nunc introgressi sunt in conspectu meo sapientes magi, ut scripturam hanc legerent, & interpretationem ejus indicarent mihi: & nequiverunt sensum hujus sermonis edicere.

16. Porrò ego audivi de te, quòd possis obscura interpretari, & ligata dissolvere: si ergo vales scripturam legere, & interpretationem ejus indicare mihi, purpura vestieris, & torquem auream circa collum tuum habebis, & tertius in regno meo princeps eris.

(a) Regis mater, Origen. Nitocris, mulier solertissima, Herod. nã uxores ejus jam aderant. ✠. 3. Hæc autem muros Babylonẽ à Nabuchodonosore inchoatos, perfecerat. Idem.
(b) i. avus, ut supra v. 2. & alibi sæpè.
(c) Patet inde, Danielẽ tunc aulæ aut regi non valdè notum, etsi non abstinuerit omninò à negotiis regis. Infr. 8. 27. Dignitas ergo ejus paulò apud homines obscurata sed major apud Deum familiaritas.
(d) Quàm in ullo sapientum. Ezech. 28. 3

17. Ad quæ respondens Daniel, ait coram rege: Munera tua sint tibi, || & dona domus tuæ alteri da: scripturam autem legam tibi, rex, & interpretationem ejus ostendam tibi.

V. Gen. 14. 23. & 4. Reg. 5. 16.

18. O rex, Deus Altissimus regnum & magnificentiam, gloriam, & honorem dedit Nabuchodonosor patri tuo.

19. Et propter magnificentiam, quam dederat ei, universi populi, tribus, & linguæ, tremebant & metuebant eum: quos volebat, interficiebat: & quos volebat, percutiebat: & quos volebat, exaltabat: & quos volebat, humiliabat.

20. Quando autem elevatum est cor ejus, || & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, & gloria ejus ablata est:

‖ Sup. 2. 37

21. || & à filiis hominum ejectus est, sed & cor ejus cum bestiis positum est, & cum onagris erat habitatio ejus: fœnum quoque ut bos comedebat, & rore cœli corpus ejus infectum est, donec cognosceret quòd potestatem haberet Altissimus in regno hominum: & quemcumque voluerit, suscitabit super illud.

‖ Sup. 4. 21.

22. Tu quoque filius ejus Baltassar, non humiliasti cor tuum, cùm scires hæc omnia:

23. sed adversùm Dominatorem cœli elevatus es: & vasa domus ejus allata sunt coram te: & tu, & optimates tui, & uxores tuæ, & concubinæ tuæ, vinum bibistis in eis: deos quoque argenteos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneosque & lapideos, qui non vident, neque audiunt, neque sentiunt, laudasti: porrò Deum, qui habet flatum tuum in manu sua, & omnes vias tuas, non glorificasti.

24. Idcircò ab eo missus est articulus manus, quæ scripsit hoc, quod exaratum est.

25. Hæc est autem scriptura, quæ digesta est: MANE, THECEL, PHARES.

26. Et hæc est interpretatio sermonis. MANE: numeravit Deus regnum tuum, & complevit illud.

27. THECEL: appensus es in statera, & inventus es minus habens.

28. PHARES: divisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis.

29. Tunc jubente rege indutus est Daniel purpura, & circumdata est torques aurea collo ejus: & prædicatum est de eo quòd haberet potestatem tertius in regno suo (a).

30. Eadem nocte interfectus est Baltassar rex Chaldæus. (b).

31. Et Darius Medus successit in regnum annos natus sexaginta duos.

(a) Recuperavit dignitatem, quam olim sub Nabuchodonosore habuerat.

(b) Anno M. 3466. Ant. Chr. 538. à Gobriæ & Gadatæ militibus Xenoph. inst. 7. Atque in Babylone cum est destructum imperium, prout à Prophetis Isaia, Jeremia, Habacuco prædictum fuerat; & ad victores MEDOS & PERSAS translatum, ducibus CYRO & DARIO MEDO, sive Cyaxare, avunculo ejus, Aftyagis filio. V. Joseph. antiq. l. 10. c. 12.

CAPUT VI.

Daniel supra satrapas regni constituitur, & accusatus quòd regis edictum non servasset, quia Deum cœli orabat, missus est in lacum leonum; sequentique die illæsus eductus, immissis ac subitò dilaniatis ejus accusatoribus: qua remotus rex, in suis provinciis Deum ejus timendum præcepit.

(a) Sicquoque Xenoph. l. 8. de Cyro. *Visum est ei Satrapas jam mittere ad subactas nationes*, quas etiā se ad Cyaxaris ditionem adjecisse profitetur Cyrus. *Institit. 15.* unde patet eos simul regnasse, & hunc DARIUM non alium esse quā CYAXAREM illum.

1. PLacuit Dario, & constituit super regnum satrapas (*a*) centum viginti, ut essent in toto regno suo.

2. Et super eos principes tres, ex quibus Daniel unus erat: ut satrapæ illis redderent rationem, & rex non sustineret molestiam.

3. Igitur Daniel superabat omnes principes, & satrapas: quia spiritus Dei amplior erat in illo.

4. Porrò rex cogitabat constituere eum super omne regnum: unde principes, & satrapæ quærebant occasionem ut invenirent Danieli ex latere regis: nullamque causam, & suspicionem reperire potuerunt, eò quòd fidelis esset, & omnis culpa, & suspicio non inveniretur in eo.

5. Dixerunt ergo viri illi: Non inveniemus Danieli huic aliquam occasionem, nisi fortè in lege Dei sui.

6. Tunc principes, & satrapæ surripuerunt regi, & sic locuti sunt ei: Dari rex in æternum vive:

7. consilium inierunt omnes principes regni tui, magistratus, & satrapæ, senatores, & judices, ut decretum imperatorium exeat, & edictum: Ut omnis, qui petierit aliquam petitionem à quocumque deo, & homine, usque ad triginta dies, nisi à te rex, mittatur in lacum leonum.

‖ Esther 1. 19.

8. Nunc itaque rex confirma sententiam, & scribe decretum: ut non immutetur quod statutum est à Medis & Persis, ‖ nec prævaricari cuiquam liceat.

9. Porrò rex Darius proposuit edictum, & statuit.

‖ Vide 3. Reg. 8. 48. (b) i. Hora tertia, sexta, & nona. Hier.

10. Quod cùm Daniel comperisset, id est, constitutam legem, ingressus est domum suam: & fenestris apertis in cœnaculo suo contra Jerusalem ‖ tribus temporibus (*b*) in die flectebat genua sua, & adorabat, confitebaturque coram Deo suo, sicut & antè facere consueverat.

11. Viri ergo illi curiosiùs inquirentes invenerunt Danielem orantem, & obsecrantem Deum suum.

(c) Hinc satis apparet DARIUM MEDUM non fuisse privatum quendam hominem ex Media oriundum, ut quidam volunt, sed MEDORUM PRINCIPEM, æquè ac CYRUM PERSARUM: quippe ambarum ex æquo nationum auctoritas hīc passim allegatur, utque jure victoriæ, legibus suis omnes administrarent. Atque ita etiam sentit Hieronymus.

12. Et accedentes locuti sunt regi super edicto: Rex numquid non constituisti, ut omnis homo, qui rogaret quemquam de diis, & hominibus, usque ad dies triginta, nisi te, rex, mitteretur in lacum leonum? Ad quos respondens rex, ait: Verus est sermo, juxta decretum Medorum (*c*) atque Persarum, quod prævaricari non licet.

13. Tunc respondentes dixerunt coram rege: Daniel de filiis captivitatis Juda, non curavit de lege tua, & de edicto, quod constituisti: sed tribus temporibus per diem orat obsecratione sua.

14. Quod verbum cùm audisset rex, satis contristatus est: & pro Daniele posuit cor ut liberaret eum, & usque ad occasum solis laborabat ut erueret illum.

15. Viri autem illi intelligentes regem dixerunt ei: Scito rex, quia lex Medorum, atque Persarum est, ut omne decretum, quod constituerit rex, non liceat immutari.

(d) Annum jam agentem 82.

16. Tunc rex præcepit: & adduxerunt Danielem, (*d*) & miserunt eum in lacum leonum. Dixitque rex Danieli: Deus tuus, quem colis semper, ipse liberabit te.

17. Allatusque est lapis unus, & positus est super os laci: quem obsignavit rex annulo suo, & annulo optimatum suorum, ne quid fieret contra Danielem.

18. Et abiit rex in domum suam, & dormivit incœnatus, cibique non sunt allati coram eo, insuper & somnus recessit ab eo.

19. Tunc rex primo diluculo consurgens, festinus ad lacum leonum perrexit:

20. appropinquansque lacui, Danielem voce lacrymabili, inclamavit, & affatus est eum: Daniel serve Dei viventis, Deus tuus, cui tu servis semper, putasne valuit te liberare à leonibus?

21. Et Daniel regi respondens ait: Rex in æternum vive:

‖ 1. Mac 2. 60. Hebr. 11. 33

22. ‖ Deus meus misit angelum suum, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt mihi: quia coram eo justitia inventa est in me: sed & coram te, rex, delictum non feci.

23. Tunc vehementer rex gavisus est super eo, & Danielem præcepit educi de lacu: eductusque est Daniel de lacu, & nulla læsio inventa est in eo, quia credidit Deo suo.

24. Jubente autem rege, adducti sunt viri illi, qui accusaverant Danielem: & in lacum leonum missi sunt, ipsi, & filii, & uxores eorum: & non pervenerunt usque ad pavimentum laci: donec arriperent eos leones, & omnia ossa comminuerunt.

‖ Sup. 3. 98.

25. Tunc Darius rex scripsit universis populis, ‖ tribubus, & linguis, habitantibus in universa terra: PAX vobis multiplicetur.

26. A me constitutum est decretum, ut in universo imperio, & regno meo tremiscant & paveant Deum Danielis. Ipse est enim Deus vivens, & æternus in sæcula: & regnum ejus non dissipabitur, & potestas ejus usque in æternum.

‖ Sup. 3. 100.

27. Ipse liberator, atque salvator, faciens signa, & mirabilia in cœlo, & in terra: ‖ qui liberavit Danielem de lacu leonum.

* Sive perseveraverat, aut pervenerat. Nam adimpletū significat, quod sup. c. 1. 21. prædixerat. V. inf. 13. 65.

28. Porrò Daniel perseveravit * usque ad regnum Darii, regnumque Cyri Persæ.

CAPUT VII.

Hactenus historia fuit; sequuntur nunc visa Danielis oblata divinitùs.

Visio Danielis de quatuor bestiis quatuor regna designantibus: de antiquo dierum & throno ejus ac ministris: quo judicante perierunt bestiæ: ad hunc accedens filius hominis accipit potestatem æternam & incorruptibile regnum: declarantur regna per bestias designata, & maximè quæ per quartam bestiam & ejus cornua designantur, quæ regnabit usque ad tempus & tempora & dimidium temporis.

(a) Ann. M. 3449. Ant. Chr. 555. Ætatis Daniel 65.

1. ANno primo (*a*) Baltassar regis Babylonis, Daniel somnium vidit: visio autem capitis ejus in cubili suo: & somnium scri-

bens,

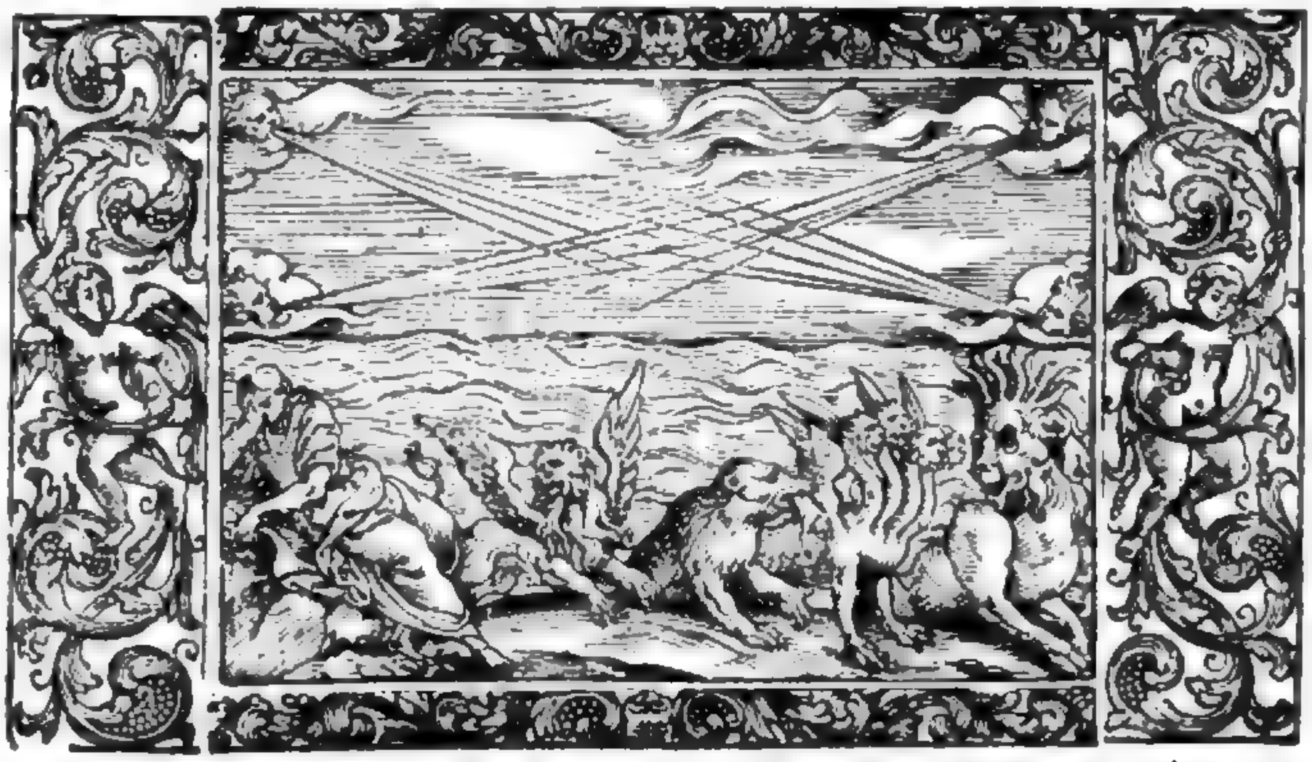

bens, brevi sermone comprehendit: summatimque perstringens, ait:

2. Videbam in visione mea nocte, & ecce quatuor venti cœli pugnabant in mari magno.

3. Et quatuor bestiæ grandes ascendebant de mari diversæ inter se.

4. Prima quasi leæna (*b*), & alas habebat aquilæ: aspiciebam donec evulsæ sunt alæ ejus, & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei.

5. Et ecce bestia alia similis urso (*c*) in parte stetit: & tres ordines erant in ore ejus, & in dentibus ejus, & sic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas.

6. Post hæc aspiciebam, & ecce alia quasi pardus, (*d*) & alas habebat quasi avis quatuor super se, & quatuor capita (*e*) erant in bestia, & potestas data est ei.

7. Post hæc aspiciebam in visione noctis, & ecce bestia quarta (*f*) terribilis, atque mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans: dissimilis autem erat ceteris bestiis, quas videram ante eam, & habebat cornua decem (*g*).

8. Considerabam cornua, & ecce cornu aliud parvulum (*h*) ortum est de medio eorum: & tria de cornibus primis evulsa sunt (*i*) à facie ejus: & ecce oculi, quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia.

9. Aspiciebam donec throni positi sunt, & Antiquus dierum sedit: vestimentum ejus candidum quasi nix, & capilli capitis ejus quasi lana munda: thronus ejus flammæ ignis: rotæ ejus ignis accensus.

10. Fluvius igneus, rapidusque egrediebatur à facie ejus. ‖ Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei: judicium sedit, & libri aperti sunt.

11. Aspiciebam propter vocem sermonum grandium, quos cornu illud loquebatur: & vidi quoniam interfecta esset bestia, & periisset corpus ejus, & traditum esset ad comburendum igni:

12. aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas, & tempora vitæ constituta essent eis usque ad tempus, & tempus.

13. Aspiciebam ergo in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli quasi filius (*k*) hominis veniebat, & usque ad antiquum dierum pervenit: & in conspectu ejus obtulerunt eum.

14. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ ipsi servient: ‖ potestas ejus, potestas æterna, quæ non auferetur: & regnum ejus, quod non corrumpetur.

15. Horruit spiritus meus, ego Daniel territus sum in his, & visiones capitis mei conturbaverunt me.

16. Accessi ad unum de assistentibus, & veritatem quærebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem sermonum, & docuit me:

17. Hæ quatuor bestiæ magnæ, quatuor sunt regna, quæ consurgent de terra.

18. Suscipient autem regnum sancti Dei altissimi: & obtinebunt regnum usque in sæculum, & sæculum sæculorum.

19. Post hoc volui diligenter discere de bestia quarta, quæ erat dissimilis valdè ab omnibus, & terribilis nimis: dentes & ungues ejus ferrei: comedebat, & comminuebat, & reliqua pedibus suis conculcabat:

20. & de cornibus decem, quæ habebat in capite: & de alio, quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua: & de cornu illo, quod habebat oculos, & os loquens grandia, & majus erat ceteris.

21. Aspiciebam, & ecce cornu illud faciebat bellum adversùs sanctos, ‖ & prævalebat eis,

22. donec venit Antiquus dierum, & judicium dedit sanctis Excelsi, ‖ & tempus advenit, & regnum obtinuerunt sancti.

23. Et sic ait: Bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod majus erit omnibus regnis, (*l*) & devorabit universam terram, & conculcabit, & comminuet eam.

24. Porrò cornua decem ipsius regni, decem reges erunt: (*m*) & alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit.

25. Et sermones contra Excelsum loquetur, & sanctus Altissimi conteret: & putabit quòd possit mutare tempora, & leges, & tradentur in manu ejus usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.

26. Et judicium sedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & dispereat, usque in finem.

27. Regnum autem, & potestas, & magni-

(*b*) Regnū Babylonicum, cujus rex Nabuchodonosor, leo dicitur. *Jer.* 4. 7. & velociores aquilis equi illius; *Ibid.* 13. unde etiā aquilę cōparatur. *Jer.* 48. 40.

(*c*) Medo-Persæ, raptores magni & prędones; *Jer.* 51. 48. 56.

(*d*) Alexāder, moribus variis, & nusquā sibi cōstās.

(*e*) Quatuor summi duces, quorū opera utebatur: vel 4. ejus successores. *v. infr.* 8. 22.

(*f*) Quod alii de successoribus Alexādri, alii de Romano Imperio intelligendū putant. *v. supr.* 2. 41.

(*g*) Decem reges. *infr.* 24.

(*h*) Quidā Antiochū Epiphanē intelligūt, ad quē jus regni non pertinebat. Antichristum intelligit Hier. cujus figura tantùm erat Antiochus.

(*i*) Nempe Seleucus frater Antiochi, Demetrius Seleuci filius & Ptol. Philopator rex Ægypti.

Apoc. 5. 11.

(*k*) Christus Dominus.

‖ *Supr.* 3. 100. & 4. 31. *Mich.* 4. 7. *Luca* 1. 32.

‖ *Apoc.* 11. 7.

‖ *V. Ezech.* 38. 19. & *seq.* 39. 3. & *seq.*

(*l*) Chald. *Differat ab omnibus regnis*, nēpe ob majorē sævitiā & impietatem.

(*m*) Modò Syriæ modò Ægypti qui Judæā vexabunt, inter quos venturus est Epiphanes. His autē præfigurantur decem illi reges, qui ante finem mundi sūt futuri: *Apoc.* 17. 12. quos subsequetur Antichristus.

tudo regni, quæ est subter omne cœlum, detur populo sanctorum Altissimi: cujus regnum, regnum sempiternum est, & omnes reges servient ei, & obedient.

28. Hucusque finis verbi. Ego Daniel multùm cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata est in me: verbum autem in corde meo conservavi.

CAPUT VIII.

Visio de ariete duorum cornuum, & hirco unius ac postmodùm quatuor cornuum, qui devicit arietem: quorum ille regem Medorum ac Persarum designat, hic autem regem Græcorum: additur prophetia de rege impudente, ipsiusque tyrannide, dolo & superbia, qui sine manu conteretur.

* Ann. M. 3451. Ant. Chr. 553. Ætatis Danielis circiter 65.

1. ANno tertio *regni Baltassar regis, visio apparuit mihi. Ego Daniel, post id quod videram in principio,

2. vidi in visione mea, cùm essem in Susis castro, quod est in Ælam regione: vidi autem in visione esse me super portam Ulai.

* Medorũ atq; Persarum monarchia, ut est infr. 20.

† Cyrus sive potẽtia Persica. Vide infr. ℣. 20.

3. Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce aries * unus stabat ante paludem, habens cornua excelsa, & unum excelsius † altero atque succrescens. Posteà

4. vidi arietem cornibus ventilantem contra Occidentem, & contra Aquilonem, & contra Meridiem, & omnes bestiæ non poterant resistere ei, neque liberari de manu ejus: fecitque secundùm voluntatem suam, & magnificatus est.

5. Et ego intelligebam: ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terræ, & non tangebat terram: porrò hircus habebat cornu insigne inter oculos suos.

6. Et venit usque ad arietem illum cornutum, quem videram stantem ante portam, & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis suæ.

7. Cùmque appropinquasset propè arietem, efferatus est in eum, & percussit arietem: & comminuit duo cornua ejus, & non poterat aries resistere ei: cùmque eum misisset in terram, conculcavit, & nemo quibat liberare arietem de manu ejus.

8. Hircus autem caprarum magnus factus est nimis: cùmque crevisset, factum est cornu magnum, & orta sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos cœli.

|| V. Infrà 23 & sup. 7. 8.

9. De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum: || & factum est grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem.

10. Et magnificatum est usque ad fortitudinem cœli: & dejecit de fortitudine, & de stellis, & conculcavit eas.

11. Et usque ad principem fortitudinis magnificatum est: & ab eo tulit juge sacrificium, & dejecit locum sanctificationis ejus.

12. Robur autem datum est ei contra juge sacrificium propter peccata: & prosternetur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur.

13. Et audivi unum de sanctis loquentem: & dixit unus sanctus alteri nescio cui loquenti: Usquequò visio, & juge sacrificium, & peccatum desolationis, quæ facta est: & sanctuarium, & fortitudo conculcabitur?

14. Et dixit ei: Usque ad vesperam & manè, dies duo millia trecenti: & mundabitur sanctuarium.

15. Factum est autem cùm viderem ego Daniel visionem, & quęrerem intelligentiam: ecce stetit in conspectu meo quasi species viri.

16. Et audivi vocem viri inter Ulai: & clamavit, & ait: Gabriel fac intelligere istum visionem.

17. Et venit, & stetit juxtà ubi ego stabam: cùmque venisset, pavens corrui in faciem meam, & ait ad me: Intellige fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur visio.

18. Cùmque loqueretur ad me, collapsus sum pronus in terram: || & tetigit me, & statuit me in gradu meo, || Apoc. 22. 9.

19. dixitque mihi: Ego ostendam tibi quę futura sunt in novissimo maledictionis: quoniam habet tempus finem suum.

20. Aries, quem vidisti habere cornua, rex Medorum est atque Persarum.

21. Porrò hircus caprarum, rex Græcorum est, & cornu grande, quod erat inter oculos ejus, ipse est rex primus (*a*).

22. Quòd autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo: quatuor reges de gente ejus consurgent (*b*), sed non in fortitudine ejus.

23. Et post regnum eorum, cùm creverint iniquitates, consurget rex impudens facie (*c*), & intelligens propositiones:

24. & roborabitur fortitudo ejus, sed non in viribus suis (*d*): & suprà quàm credi potest, universa vastabit, & prosperabitur, & faciet. Et interficiet robustos, & populum sanctorum ||

25. secundùm voluntatem suam, & dirigetur dolus in manu ejus: & cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos: || & contra principem principum consurget, & sine manu conteretur ||.

26. Et visio vespere & manè, quæ dicta est, vera est: tu ergo visionem signa, || quia post multos dies erit.

27. Et ego Daniel langui, & ægrotavi per dies: cùmque surrexissem, faciebam opera regis, & stupebam ad visionem, & non erat qui interpretaretur.

(*a*) Alexãder Magnus, qui ann. Mundi 3672. Hierosolymã iracõpetẽs animo, hac sibi ostensa prophetia, lætus dimisit multitudinẽ. V. Joseph.
(*b*) Sc. Philippus, Antigonus, Ptolemęus Seleucus.
(*c*) Antiochus Epiphanes, de quo in historia Machab.
(*d*) Sed ex factionibus Judęorum. (Joseph. l. 13. cap. 6.) Et volũtate Dei peccata eorũ punire volentis.
|| 1 Mac. 1. 52. & seq.
|| V. 2. Mac. c. 6. & 7. & alibi.
|| 1. Mac. 6. 8. & seq. 2. Mach. 9. 5. & seq.
|| V. Jer. 32. 14. & Apoc. 22. 10.

CAPUT IX.

Post orationem Danielis, qua confitetur Judęos propter sua & patrum peccata venisse in magnam afflictionem, petens Dei misericordiam erga populum suum, fit ipsi revelatio de 70. hebdomadibus usque ad unctionem Sancti sanctorum, & de Christi morte, populoque ejus perdendo, & abominatione desolationis in templo.

1. IN anno primo (*a*) Darii (*b*) filii Assueri de semine Medorum, qui imperavit super regnum Chaldæorum:

2. Anno uno regni ejus, ego Daniel intellexi in libris || numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam prophetam, ut complerentur desolationis Jerusalem septuaginta anni.

3. Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in jejuniis, sacco, & cinere.

4. Et oravi Dominum Deum meum, & confessus sum, & dixi: || Obsecro Domine Deus magne & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custodientibus mandata tua.

(*a*) Sc. desinente An. M. 3467. Ant. Chr. 537. Ætatis Daniel. 82.
(*b*) i. Darii Medi, sive Cyaxaris filii Assueri, sive Astyagis, qui Assuerus quoq; vocatur Tobiæ 14. 17. De hoc Dario agitur etiam sup. c. 6. & infra c. 7.
|| Jer. 25. 11. & 29. 10.
|| 2. Esd. 1. 5.

5. || Pec-

‖ Baruc. 1. 7.

5. ‖ Peccavimus, iniquitatem fecimus, impiè egimus, & recessimus: & declinavimus à mandatis tuis, ac judiciis.

6. Non obedivimus servis tuis prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris, omnique populo terræ.

7. Tibi Domine justitia: nobis autem confusio faciei, sicut est hodie viro Juda, & habitatoribus Jerusalem, & omni Israel, his qui propè sunt, & his qui procul, in universis terris, ad quas ejecisti eos propter iniquitates eorum, in quibus peccaverunt in te.

8. Domine nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris, & patribus nostris, qui peccaverunt.

9. Tibi autem Domino Deo nostro misericordia, & propitiatio, quia recessimus à te:

10. & non audivimus vocem Domini Dei nostri, ut ambularemus in lege ejus, quam posuit nobis per servos suos prophetas.

11. Et omnis Israel prævaricati sunt legem tuam, & declinaverunt ne audirent vocem tuam, & stillavit super nos maledictio, ‖ & detestatio, quæ scripta est in libro Moysi ‖ servi Dei, quia peccavimus ei.

‖ Nahum. 1. 6. Jere. 7. 15. ‖ Levit. 26. Deut. 28.

12. Et statuit sermones suos, quos locutus est super nos, & super principes nostros, qui judicaverunt nos, ut superinduceret in nos magnum malum, quale numquam fuit sub omni cœlo, secundùm quod factum est in Jerusalem.

13. ‖ Sicut scriptum est in lege Moysi, omne malum hoc venit super nos: & non rogavimus faciem tuam Domine Deus noster, ut reverteremur ab iniquitatibus nostris, & cogitaremus veritatem tuam.

‖ Deut. 27. 14.

14. Et vigilavit Dominus super malitiam, & adduxit eam super nos: justus Dominus Deus noster in omnibus operibus suis, quæ fecit: non enim audivimus vocem ejus.

15. ‖ Et nunc ‡ Domine Deus noster, ‖ qui eduxisti populum tuum de terra Ægypti in manu forti, & fecisti tibi nomen secundùm diem hanc: peccavimus, iniquitatem fecimus,

‖ Baruch. 2. 11. ‡ Fer. 2. Post Dom. 1. Quadr. ‖ Exod. 14. 22.

16. Domine, in omnem justitiam tuam: avertatur obsecro ira tua, & furor tuus à civitate tua Jerusalem, & monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra, & iniquitates patrum nostrorum, Jerusalem, & populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum.

17. Nunc ergo exaudi Deus noster orationem servi tui, & preces ejus: & ostende faciem tuam super sanctuarium tuum, quod desertum est, propter temetipsum.

18. Inclina Deus meus aurem tuam, & audi: aperi oculos tuos, & vide desolationem nostram, & civitatem, super quam invocatum est nomen tuum: ‖ neque enim in justificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.

‖ Jerem. 15. 19. Psal. 48. 1. 9. & 101. 8

19. Exaudi Domine, placare Domine: attende & fac; ne moreris propter temetipsum Deus meus: quia nomen tuum invocatum est super civitatem, & super populum tuum.

20. Cùmque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Israel, & prosternerem preces meas in conspectu Dei mei, pro monte sancto Dei mei:

21. adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel, quem videram in visione à principio, ‖ citò volans tetigit me in tempore sacrificii vespertini.

‖ Sup. 8. 16

22. Et docuit me, & locutus est mihi, dixitque: Daniel nunc egressus sum ut docerem te, & intelligeres.

23. Ab exordio precum tuarum egressus est sermo: ego autem veni ut indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu ergo animadverte sermonem, & intellige visionem.

24. ‖ Septuaginta hebdomades (a) abbreviatæ sunt super populum tuum; & super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & ungatur Sanctus sanctorum.

25. Scito ergo, & animadverte: Ab exitu (b) sermonis, ut iterùm ædificetur Jerusalem, usque ad Christum ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt (c): & rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum.

26. Et post hebdomades sexaginta duas (d) occidetur Christus: & non erit ejus populus, qui eum negaturus est. Et civitatem, & sanctuarium dissipabit populus (e) cum duce venturo: & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio.

27. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una (f): & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium: & erit in templo abominatio desolationis (g): & usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio.

‖ Matt. 24. 15. Joan. 1. 45. (a) Hebdomades annorum: ab anno Artaxerxis 20. dinumerandæ, hoc est ab anno M. 3550. Vide Chronologiam nostram. (b) ... promulgatione edicti, ut Sup. 6. 7 & Luc. 2. 1. (c) Hoc est 69 Hebd. sive anni 483. qui, anno M. 4033. Æra Vulg. 30. terminantur, quo Baptizatus Christus ducem sive prædicatorem agere incipiet Luc. 3.

(d) Illas nempe, quas ꝟ. præcedenti subjungit septem prioribus. Completas autem Hebdomadas 69. solas hic attigit. (e) Populus Romanus cum Vespasiano. Quod dictum est per recapitulationem. (f) Sive ultima, in qua, tribus annis cùm prædicaverit Christus in MEDIO hebdomadis anno, tribus aliis hinc inde terminato, hoc est anno Mundi 4036. Æræ Vulg. 33. occidetur, & deficiet hostia. (g) Ad quam respicit Christus, Matth. 24. 15. Marc. 13. 14.

CAPUT X.

Ubi se afflixisset Daniel, videt virum lineis vestitum qui hic describitur, & territus ac tremens confortatur semel & iterum: de resistente principe regni Persarum, de principe Græcorum, & de Michaele principe Judæorum, qui solus auxiliatur.

1. ANno tertio (a) Cyri regis Persarum, verbum revelatum est Danieli cognomento Baltassar, & verbum verum, & fortitudo magna: intellexitque sermonem: intelligentia enim est opus in visione.

2. In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus:

3. panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, sed neque unguento unctus sum: donec complerentur trium hebdomadarum dies.

4. Die

(a) Mundi 3478. Ant. Chr. 526. Ætatis Daniel. 85. Causa luctus Danieli fuit, quòd Templi instauratio à vicinis gentibus impediretur.

(V. 1. Esd. 1. & 4.) Et quòd permisso reditu, plurimi tamen remanebant sub imperio Persarum.

(b) Incepit ergo jejunium circa tertiũ diẽ hujus mẽsis primi: quod adeò in ipsis etiam festi Paschalis diebus cõtinuatũ fit.

4. Die autem vigesima & quarta (b) mensis primi eram juxta fluvium magnum, qui est Tygris.

5. Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce vir unus vestitus lineis, & renes ejus accincti auro obrizo ‖:

‖ Apoc. 1. 13. Matth. 28. 3.

6. & corpus ejus quasi chrysolithus, & facies ejus velut species fulguris, ‖ & oculi ejus ut lampas ardens: & brachia ejus, & quæ deorsum sunt usque ad pedes, quasi species æris candentis: ‖ & vox sermonum ejus ut vox multitudinis ‖.

‖ Ezech. 1. 7. Matth. 1. 24

‖ Luc. 24. 16 Act. 9. 7.

7. Vidi autem ego Daniel solus visionem: porrò viri, qui erant mecum, non viderunt: ‖ sed terror nimius irruit super eos, & fugerunt in absconditum.

8. Ego autem relictus solus vidi visionem grandem hanc: & non remansit in me fortitudo, ‖ sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui quidquam virium.

‖ Sup. 8. 17.

9. Et audivi vocem sermonum ejus: & audiens jacebam consternatus super faciem meam, & vultus meus hærebat terræ.

10. Et ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuum mearum.

11. Et dixit ad me: Daniel vir desideriorum, intellige verba, quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nunc enim sum missus ad te. Cùmque dixisset mihi sermonem istum: steti tremens.

12. Et ait ad me: Noli metuere Daniel: quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum ut te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua: & ego veni propter sermones tuos.

13. Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & uno diebus: & ecce Michael unus de Principibus primis venit in adjutorium meum, & ego remansi ibi juxta regem Persarum.

14. Veni autem ut docerem te quæ ventura sunt populo tuo in novissimis diebus, quoniam adhuc visio in dies.

15. Cùmque loqueretur mihi hujuscemodi verbis, dejeci vultum meum ad terram, & tacui.

16. Et ecce quasi similitudo filii hominis tetigit labia mea: ‖ & aperiens os meum locutus sum, & dixi ad eum, qui stabat contra me: Domine mi, in visione tua dissolutæ sunt compages meæ, & nihil in me remansit virium.

‖ Isaiæ 6. 7.

17. Et quomodo poterit servus Domini ‖ mei loqui cum Domino meo? nihil enim in me remansit virium, sed & halitus meus intercluditur.

‖ Gen. 18. 3. & 22. 23. 24. 27. & 47. 3. 4. & alibi.

18. Rursum ergo tetigit me quasi visio hominis, & confortavit me,

19. & dixit: Noli timere vir desideriorum: pax tibi: confortare, & esto robustus. Cùmque loqueretur mecum, convalui, & dixi: Loquere Domine mi, quia confortasti me.

20. Et ait: Numquid scis quare venerim ad te? & nunc revertar ut prælier adversùm principem Persarum. Cùm ego egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens.

21. Verumtamen annuntiabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis: & nemo est adjutor meus in omnibus his, nisi Michael ‖ princeps vester.

‖ Apoc. 12. 7.

CAPUT XI.

Vaticinium de regibus Persarum & rege Græcorum: de bellis ac insidiis inter reges Austri & Aquilonis, & de rege qui Deum deorum non reputabit, sed plurima adversùs ipsum loquetur, & quæ provinciæ ab illo evadent, quibusve dominabitur.

1. EGo (a) autem ab anno primo Darii Medi stabam ut confortaretur, & roboraretur.

2. Et nunc veritatem annuntiabo tibi. Ecce adhuc tres reges (b) stabunt in Perside, & quartus (c) ditabitur opibus nimiis super omnes: & cùm invaluerit divitiis suis, concitabit omnes adversùm regnum Græciæ.

3. Surget verò rex fortis (d), & dominabitur potestate multa, & faciet quod placuerit ei.

4. Et cùm steterit, conteretur regnum ejus, & dividetur in quatuor ventos (e) cœli; sed non in posteros ejus, neque secundùm potentiam illius, qua dominatus est: lacerabitur enim regnum ejus etiam in externos, exceptis his. (f)

5. Et confortabitur rex Austri (g): & de principibus ejus (h) prævalebit super eum, & dominabitur ditione: multa enim dominatio ejus.

6. Et post finem annorum fœderabuntur: filiaque regis Austri (i) veniet ad regem Aquilonis facere amicitiam, & non obtinebit fortitudinem brachii, nec stabit semen ejus (k): & tradetur ipsa, & qui adduxerunt eam, adolescentes ejus, & qui confortabant eam in temporibus.

7. Et stabit de germine radicum ejus plantatio (l): & veniet cum exercitu, & ingredietur provinciam regis Aquilonis: & abutetur eis, & obtinebit.

8. Insuper & deos eorum, & sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti, & auri, captiva ducet in Ægyptum: ipse prævalebit adversùs regem Aquilonis.

9. Et intrabit in regnum rex Austri, & revertetur ad terram suam (m).

10. Filii autem ejus (n) provocabuntur, & congregabunt multitudinem exercituum plurimorum: & veniet (o) properans, & inundans: & revertetur, & concitabitur, & congredietur cum robore ejus.

11. Et provocatus rex Austri (p) egredietur, & pugnabit adversùs regem (q) Aquilonis, & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manu ejus.

12. Et capiet multitudinem, & exaltabitur cor ejus, & dejiciet multa millia, sed non prævalebit.

13. Convertetur enim rex Aquilonis, & præparabit multitudinem multò majorem quàm priùs: & in fine temporum, annorumque (r) veniet properans cum exercitu magno, & opibus nimiis.

14. ‖ Et

(a) Hieronymus vult Danielem loqui in hoc primo versu: Plerique alii Angelum ipsum.
(b) Nempe Cyrus, Cambyses, & Darius Hystaspis. Magus enim ut & usurpator & impostor & qui brevi sublatus sit, non numeratur.
(c) Xerxes qui omnes vires suas in debellanda Græcia experiri voluit.
(d) Alexander Magnus.
(e) In 4. regna, ab Oriente, Occidente, Septentr. & Meridie v. Sup. 8. 8. & 22.
(f) Præter hos 4. reges, etiam alii minores duces imperii illius partes sibi vindicabunt, ut Eumenes Lysimachus, Philotas & alii.
(g) Ptol. Lagides rex Ægypti.
(h) Sc. Alexandri. Unus ergo de principibus ejus nempe Seleucus Nicanor, potentior erit eo Ptolemæo.
(i) Berenice Ptolemæi Philadelphi, filia, nubet Antiocho Theo, Seleuci nepoti.

(k) Laodice enim prior Antiochi uxor, Berenicen & filium ejus de medio auferet. (l) De patre ejus Philadelpho erit filius, nempe Evergetes. (m) Domesticis seditionibus revocatus. (n) nempè Seleuci Callinici. Sunt autem hi filii Seleucus Ceraunus, & Antiochus Magnus. (o) Sc. alter eorum, Antiochus Magnus. (p) Ptol. Philopator Evergetis filius. (q) Antiochum Magnum, prælio ad Raphiam commisso. (r) A Deo præfinitorum; mortuo sc. Philopatore, veniet contra filium ejus Ptol. Epiphanem puerulum.

14. || Et in temporibus illius multi consurgent adversùs regem Austri (*f*): filii quoque prævaricatorum populi tui extollentur ut impleant visionem, & corruent.

15. Et veniet rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet urbes munitissimas: & brachia Austri non sustinebunt, & consurgent electi ejus ad resistendum, & non erit fortitudo.

16. Et faciet veniens super eum juxta placitum suum, & non erit qui stet contra faciem ejus: & stabit in terra inclyta (*t*), & consumetur (*u*) in manu ejus.

17. Et ponet faciem suam ut veniat ad tenendum universum regnum ejus (*x*), & recta faciet cum eo: & filiam fœminarum (*y*) dabit ei, ut evertat illud: & non stabit (*z*), nec illius erit.

18. Et convertet faciem suam ad Insulas, & capiet multas: & cessare faciet principem opprobrii sui (*a*), & opprobrium ejus convertetur in eum.

19. Et convertet faciem suam ad imperium terræ suæ, & impinget, & corruet, & non invenietur (*b*).

20. Et stabit in loco ejus vilissimus (*c*), & indignus decore regio: & in paucis diebus conteretur, non in furore, nec in prælio.

21. Et stabit in loco ejus despectus (*d*), & non tribuetur ei honor regius: & veniet clam, & obtinebit regnum (*e*) in fraudulentia.

22. Et brachia pugnantis expugnabuntur à facie ejus, & conterentur: insuper & dux fœderis (*f*).

23. Et post amicitias, cum eo faciet dolum: & ascendet, & superabit in modico populo.

24. Et abundantes, & uberes urbes ingredietur: & faciet quæ non fecerunt patres ejus, & patres patrum ejus: rapinas, & prædam, & divitias eorum dissipabit, & contra firmissimas (*g*) cogitationes inibit: & hoc usque ad tempus.

25. Et concitabitur fortitudo ejus, & cor ejus adversum regem Austri (*h*) in exercitu magno: & rex Austri provocabitur ad bellum multis auxiliis, & fortibus nimis: & non stabunt, quia inibunt adversùs eum consilia.

26. Et comedentes panem cum eo, conterent illum, exercitusque ejus opprimetur: & cadent interfecti plurimi.

27. Duorum quoque regum cor erit ut malefaciant, & ad mensam unam mendacium loquentur (*i*), & non proficient: quia adhuc finis in aliud tempus.

28. Et revertetur in terram suam cum opibus multis: & cor ejus adversùm testamentum sanctum, & faciet, & revertetur in terram suam.

29. Statuto tempore (*k*) revertetur, & veniet ad Austrum (*l*): & non erit priori simile novissimum.

30. Et venient super eum Trieres, & Romani: & percutietur, & revertetur, & indignabitur contra testamentum sanctuarii, & faciet: reverteturque & cogitabit adversùm eos, qui dereliquerunt testamentum sanctuarii.

31. Et brachia ex eo stabunt, & polluent (*m*) sanctuarium fortitudinis, & auferent juge sacrificium: & dabunt abominationem (*n*) in desolationem.

32. Et impii in testamentum simulabunt fraudulenter: populus autem sciens Deum suum, obtinebit (*o*), & faciet.

33. Et docti (*p*) in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio, & in flamma, & in captivitate, & in rapina dierum.

34. Cùmque corruerint, sublevabuntur auxilio parvulo (*q*): & applicabuntur eis plurimi fraudulenter.

35. Et de eruditis ruent, ut conflentur, & eligantur (*r*), & dealbentur usque ad tempus præfinitum: quia adhuc aliud tempus erit.

36. || Et faciet juxta voluntatem suam rex (*s*), & elevabitur, & magnificabitur adversùs omnem deum: & adversùs Deum deorum loquetur magnifica (*t*), & dirigetur, donec compleatur iracundia (*u*): perpetrata quippe est definitio.

37. Et Deum patrum suorum non reputabit: & erit in concupiscentiis fœminarum (*x*), nec quemquam deorum curabit: quia adversum universa consurget.

38. Deum autem Maozim (*y*) in loco suo venerabitur: & Deum, quem ignoraverunt patres ejus, colet auro, & argento, & lapide pretioso, rebusque pretiosis.

39. Et faciet ut muniat Maozim (*z*) cum Deo alieno, quem cognovit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram dividet gratuitò.

40. Et in tempore præfinito præliabitur adversùs eum rex Austri (*a*), & quasi tempestas veniet contra illum (*b*) rex Aquilonis, in curribus, & in equitibus, & in classe magna, & ingredietur terras, & conteret, & pertransiet.

41. Et introibit in terram gloriosam (*c*), & multi corruent: hæ autem solæ salvabuntur de manu ejus, Edom, & Moab, & principium filiorum Ammon (*d*).

42. Et mittet manum suam in terras: & Terra Ægypti non effugiet.

43. Et dominabitur thesaurorum auri & argenti, & in omnibus pretiosis Ægypti: per Lybiam (*e*) quoque, & Æthiopiam transibit.

44. Et fama turbabit eum ab Oriente & ab Aquilone: & veniet in multitudine magna ut conterat & interficiat plurimos.

45. Et figet tabernaculum suum Apadno (*f*) inter duo maria (*g*), super montem (*h*) inclytum & sanctum: & veniet usque ad summitatem ejus, & nemo auxiliabitur ei.

C A-

|| *Isai.* 19. 1. (*s*) Philippus enim rex Macedonum societatem inibit cum Antiocho. *Vid. Hieronymum*, *Joseph.* & 1. *lib. Mac.* *nec non Chronolog. nostram*. (*t*) Judæa. (*u*) Sive *perficietur* ut hic Hier. & sub ipso florebit. (*x*) Sc. Ptolemei Epiphanis. (*y*) Sub. *pulcherrimam*. Erat autē Cleopatra cognomine Syra, cui Celesyriā in dotē dedit Antiochus. (*z*) Non succedet, quia Cleopatra magis viri partes quā Parentis fovebit. (*a*) L. Scipionem, Africani fratrē, quē primū placare & deludere conatus est Antiochus consiliis Hannibalis: sed tādem ab eo devictus est, qui inde Asiatici cognomen reportavit. (*b*) Cùm enim Syriam repetiisset, & nocte templum Jovis Elimæi aggrederetur; concursu incolarum interficitur. (*c*) Seleucus Philopator Antiochi Magni filius, qui cū Heliodorum ad ærariū templi invadendum misisset; paucis post diebus ejusdem insidiis periit. (*d*) Antiochus Epiphanes, Seleuci frater, quem suprà dixit *impudentem facie* c. 7. 23. (*e*) Demetrio Seleuci filio debitum. (*f*) Judas Machabæus. Vel hoc dicit, quia cùm ipse Antiochus pacem obtulisset Ptolem. Philometori, sororis filio, duxque fœderis fuisset, posteà ei molitus insidias, cum modica manu Ægypto est potitus. *Ita hic Hier. quæ pulchrè ad Antichristum accommodat*. (*g*) Sup. *urbes*. in Hebr. est, *contra munitiones*. (*h*) Ptolem. Philometora. (*i*) Cum Memphide convenissent. (*K*) A Deo, *ut suprà & infra*. (*l*) Secunda expeditione, de qua 2. *Machab.* 5.

(*m*) Ut est 1. *Machab.* 1. 23. & *sequent.* 2. *Mach.* 6. 15. (*n*) Jovis Olympii simulacrū in ipso têplo collocabunt 2. *Mach.* 6. 2. *cum* 1. *Mach.* 1. 57 (*o*) Adhærebit legi. (*p*) Qualis Eleazarus, 2. *Mach.* 6. 17. (*q*) Machabæorum. 1. *Mach.* 2. & 2. *Mach.* 5. (*r*) Hebr. *mundetur*. *V. infr.* 12. 10. || *Supr.* 8. 4. & 11. 3. (*s*) Antiochus Epiphanes. (*t*) Vide 1. *Mach.* 1. 6. & 2. *Mach.* 8. 4. 9. 28. 10. 4. 11. 34 & *seq.* (*u*) Dei in populum suum. (*x*) Ambiguum est in Hebræo, unde Aquila vertit: *& super concupiscentiam fœminarū non intelliget*, ut possis, vel de Antichristo intelligere, qui castitatem simulabit, vel de Antiocho, qui luxuriosissimus fuit. *Hieronym.* (*y*) Id est, Deum fortitudinum sive arciū: Maoz enim Hebr. *Fortitudo*. Est ergo nomē appellativum, quod Idolo hactenus ignoto imposuit Antiochus, ut illud vero *exercituū Deo opponeret*. (*z*) Id est, arces in quibus imponet simulacrum novi Dei sui, *De arce Templo superposita*, *vide* 1. *Mach.* 1. 35 & 2. *Mach.* 5. 22. (*a*) Ptol. Philometor. (*b*) Cùm Physconis, sive Evergetis 2. causam suscipere se simulans Antioch. Epiphan. Ægypti invadendæ captabat occasionem. (*c*) Judæam. *Vid. sup.* 16. (*d*) Quos in Judæam festinans, non attinget Antiochus. (*e*) Heb. *Libyes & Æthiopes ad gressus ejus*: sive quòd eum tamquam ducem sequerentur, sive quòd bello capti comitarentur. (*f*) Hebr. *Et plantabit tabernacula Palatii sui*. Neque enim *Apadno* videtur esse nomen proprium, unde etiam illud omiserunt Septuaginta. (*g*) Mortuum sc. & Mediterraneum. (*h*) Montem Oliveti, ubi etiam volunt periturum Antichristum. *Hieronym.*

CAPUT XII.

Post magnam afflictionem tandem salvabuntur reliquiæ Judæorum, & ex mortuis quidam resurgent ad vitam, & quidam ad opprobrium; docti verò ac doctores fulgebunt: de duobus ad ripas fluminis stantibus, & viro lineis vestito, qui temporis aperit determinationem, & de completione hujus prophetiæ statutum tempus.

1. IN tempore autem illo consurget Michael * princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui: & veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse cœperunt usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus, omnis qui inventus fuerit scriptus in libro.

2. Et multi de his, qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt: ‖ alii in vitam æternam, & alii in opprobrium ut videant semper.

3. Qui autem docti * fuerint, ‖ fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.

4. Tu autem Daniel claude sermones, & signa librum, usque ad tempus statutum: plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia.

5. Et vidi ego Daniel, & ecce quasi duo alii stabant: unus hinc super ripam fluminis, & alius inde ex altera ripa fluminis.

6. Et dixi viro, qui erat indutus lineis, qui stabat super aquas fluminis: Usquequo finis horum mirabilium?

7. Et audivi virum, qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, ‖ cùm elevasset dexteram & sinistram suam in cœlum, & jurasset per viventem in æternum, quia in tempus, & tempora, & dimidium temporis (a). Et cùm completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur universa hæc.

8. Et ego audivi, & non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit post hæc?

9. Et ait: Vade Daniel, quia clausi sunt, signatique sermones usque ad præfinitum tempus.

10. Eligentur, & dealbabuntur, & quasi ignis probabuntur multi: & impiè agent impii, neque intelligent omnes impii, porrò docti intelligent.

11. Et à tempore cùm ablatum fuerit juge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta (b).

12. Beatus, qui expectat, & pervenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque (c).

13. Tu autem vade ad præfinitum (d): & requiesces, & stabis in sorte tua in finem dierum.

Hucusque Danielem in Hebræo volumine legimus. Quæ sequuntur usque ad finem libri, de Theodotionis editione translata sunt.

* V. Apoc. 12. 7. & seq. Hic autem manifeste agit Angelus, de consummatione sæculi & Antichr. ut contra Porphyr. concedit Hieronymus. ‖ Matth. 25. 46. Joan. 5. 29. * Hebr. doctores (activè enim sumitur) i. qui his difficillimis temporibus alios instituerint in veritate. ‖ Sap. 3. 7.

‖ Apoc. 10. 5.

(a) Supr. 7. 25. Id autem est tres anni cum dimidio.

(b) i. Tres anni cum dimidio, quibus sanctis persecutus est Antichristus. Hier. V. Apoc. 11. 6. (c) Qui post interfectum Antichristum adhuc 45. dies superstes erit Elias, prædicans. Theodoret. Quibus finitis venturus est Dominus. Idem cum Hier. (d) i. Tempus est ut vitæ finem sortiaris. Theodoret. Cùm esset tunc Daniel annorum 85.

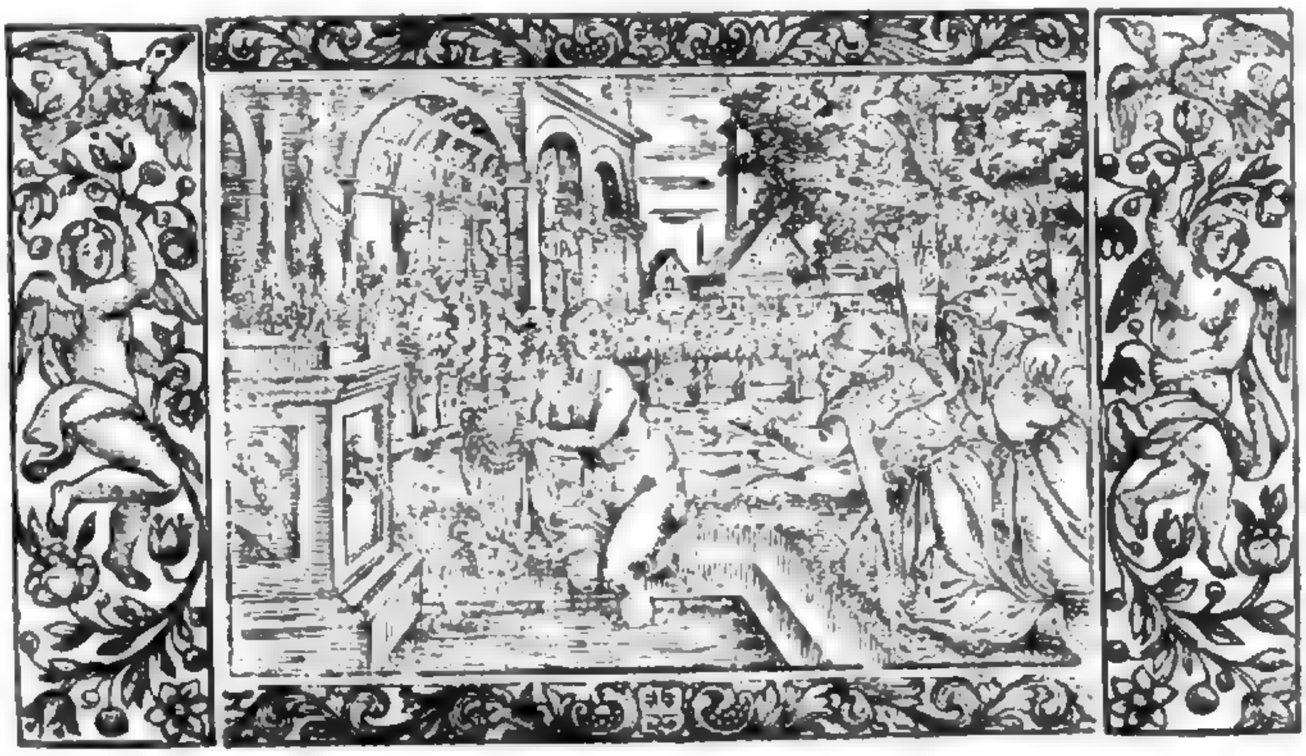

CAPUT XIII.

Castissimam Susannam impudici presbyteri, cùm ejus concubitu frui non possent, falso adulterii accusant: sed cùm ad mortem duceretur, orantem exaudivit Deus: & per puerum Danielem proprio ore convictos senes, jure talionis populus interimit.

1. ET ‡ erat vir habitans in Babylone *, & nomen ejus Joakim:

2. Et accepit uxorem nomine Susannam, filiam Helciæ pulchram nimis, & timentem Deum:

3. parentes enim illius, cùm essent justi, erudierunt filiam suam secundùm legem Moysi.

4. Erat autem Joakim dives valdè, & erat ei pomarium vicinum domui suæ: & ad ipsum confluebant Judæi, eò quòd esset honorabilior omnium.

5. Et constituti sunt de populo duo senes judices in illo anno: de quibus locutus est Dominus: Quia egressa est iniquitas de Babylone à senioribus judicibus, qui videbantur regere populum.

6. Isti frequentabant domum Joakim, & veniebant ad eos omnes, qui habebant judicia.

7. Cùm autem populus revertisset per meridiem, ingrediebatur Susanna, & deambulabat in pomario viri sui.

8. Et videbant eam senes quotidie ingredientem, & deambulantem: & exarserunt in concupiscentiam ejus:

9. & everterunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos ut non viderent cœlum, neque recordarentur judiciorum justorum.

10. Erant ergo ambo vulnerati amore

‡ Sabb. post Dom. 3. Quadr. * Ann. M. 3358. desinente. Ant. Chr. 606.

ejus, nec indicaverunt sibi vicissim dolorem suum:

11. erubescebant enim indicare sibi concupiscentiam suam, volentes concumbere cum ea:

12. & observabant quotidie solicitiùs videre eam. Dixitque alter ad alterum:

13. Eamus domum, quia hora prandii est. Et egressi recesserunt à se.

14. Cùmque revertissent, venerunt in unum: & sciscitantes ab invicem causam, confessi sunt concupiscentiam suam: & tunc in communi statuerunt tempus, quando eam possent invenire solam.

15. Factum est autem, cùm observarent diem aptum, ingressa est aliquando sicut heri & nudiustertius, cum duabus solis puellis, voluitque lavari in pomario: æstus quippe erat:

16. & non erat ibi quisquam, præter duos senes absconditos, & contemplantes eam.

17. Dixit ergo puellis: Afferte mihi oleum, & smigmata, & ostia pomarii claudite, ut laver.

18. Et fecerunt sicut præceperat: clauseruntque ostia pomarii, & egressæ sunt per posticum ut afferrent quæ jusserat: nesciebantque senes intus esse absconditos.

19. Cùm autem egressæ essent puellæ, surrexerunt duo senes, & accurrerunt ad eam, & dixerunt:

20. Ecce ostia pomarii clausa sunt, & nemo nos videt, & nos in concupiscentia tui sumus: quam ob rem assentire nobis, & commiscere nobiscum:

21. quòd si nolueris, dicemus contra te testimonium, quòd fuerit tecum juvenis, & ob hanc causam emiseris puellas à te.

22. Ingemuit Susanna, & ait: Angustiæ sunt mihi undique: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras.

23. Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.

24. Et exclamavit voce magna Susanna: exclamaverunt autem & senes adversùs eam.

25. Et cucurrit unus ad ostia pomarii, & aperuit.

26. Cùm ergo audissent clamorem famuli domus in pomario, irruerunt per posticum ut viderent quidnam esset.

27. Postquam autem senes locuti sunt, erubuerunt servi vehementer, quia numquam dictus fuerat sermo hujuscemodi de Susanna. Et facta est dies crastina.

28. Cùmque venisset populus ad Joakim virum ejus, venerunt & duo presbyteri pleni iniqua cogitatione adversùs Susannam ut interficerent eam.

29. Et dixerunt coram populo: Mittite ad Susannam filiam Helciæ uxorem Joakim. Et statim miserunt.

30. Et venit cum parentibus, & filiis, & universis cognatis suis.

31. Porrò Susanna erat delicata nimis, & pulchra specie.

32. At iniqui illi jusserunt ut discooperiretur (erat enim cooperta) ut vel sic satiarentur decore ejus.

33. Flebant igitur sui, & omnes qui noverant eam.

34. Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput ejus.

35. Quæ flens suspexit ad cœlum: erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino.

36. Et dixerunt presbyteri: cùm deambularemus in pomario soli, ingressa est hæc cum duabus puellis: & clausit ostia pomarii, & dimisit à se puellas.

37. Venitque ad eam adolescens, qui erat absconditus, & concubuit cum ea.

38. Porrò nos cùm essemus in angulo pomarii, videntes iniquitatem, cucurrimus ad eos, & vidimus eos pariter commisceri.

39. Et illum quidem non quivimus comprehendere, quia fortior nobis erat, & apertis ostiis, exilivit:

40. hanc autem cùm apprehendissemus, interrogavimus, quisnam esset adolescens, & noluit indicare nobis: hujus rei testes sumus.

41. Credidit eis multitudo quasi senibus & judicibus populi, & condemnaverunt eam ad mortem.

42. Exclamavit autem voce magna Susanna, & dixit: Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequàm fiant,

43. tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me: & ecce morior, cùm nihil horum fecerim, quæ isti malitiosè composuerunt adversùm me.

44. Exaudivit autem Dominus vocem ejus.

45. Cùmque duceretur ad mortem, suscitavit (*a*) Dominus Spiritum sanctum pueri junioris (*b*), cujus nomen Daniel:

46. Et exclamavit voce magna: Mundus ego sum à sanguine hujus.

47. Et conversus omnis populus ad eum, dixit: Quis est iste sermo, quem tu locutus es (*c*)?

48. Qui cùm staret in medio eorum, ait: Sic fatui filii Israel, non judicantes, neque quod verum est cognoscentes, condemnastis filiam Israel?

49. Revertimini ad judicium, quia falsum testimonium locuti sunt adversùs eam.

50. Reversus est ergo populus cum festinatione, & dixerunt ei senes: Veni, & sede in medio nostrùm, & indica nobis: quia tibi Deus dedit honorem senectutis.

51. Et dixit ad eos Daniel: Separate illos ab invicem procul, & dijudicabo eos.

52. Cùm ergo divisi essent alter ab altero, vocavit unum de eis, & dixit ad eum: Inveterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ operabaris priùs:

53. judicans judicia injusta, innocentes opprimens, & dimittens noxios, dicente Domino: ‖ Innocentem & justum non interficies.

54. Nunc ergo si vidisti eam, dic sub qua arbore videris eos colloquentes sibi. Qui ait: Sub schino.

55. Dixit autem Daniel: Rectè mentitus es in caput tuum: Ecce enim Angelus Dei accepta sententia ab eo, scindet te medium.

56. Et, amoto eo, jussit venire alium, & dixit ei: Semen Chanaan, & non Juda, species decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum:

57. sic faciebatis filiabus Israel, & illæ timentes loquebantur vobis: sed filia Juda non sustinuit iniquitatem vestram.

(*a*) Jam in eo per innocentiam morum inhabitantē; unde etiam à cibis regiis abstinuerat. *Sup. cap.* 1.

(*b*) Nempe annorū 12 ut scripserunt Sanct. Ignatius Martyr, Sulpitius Severus, & alii.

(*c*) Miratur populus, ut cui sapientia Danielis adhuc fuerat ignota. Jure itaq; opinari possumus, hoc primū ejus fuisse miraculū. *Confer cum c.* 2. ℣. 13.

‖ *Exod.* 23. 7.

58. Nunc

58. Nunc ergo dic mihi, sub qua arbore comprehenderis eos loquĕtes sibi. Qui ait: Sub prino.

59. Dixit autem ei Daniel: Rectè mentitus es & tu in caput tuum: manet enim Angelus Domini, gladium habens, ut secet te medium, & interficiat vos.

60. Exclamavit itaque omnis cœtus voce magna: & benedixerunt Deum, qui salvat sperantes in se.

61. Et consurrexerunt adversùs duos presbyteros (convicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimonium) feceruntque eis sicut malè egerant adversùs proximum,

‖ Deut. 9. 81. 19.

62. ‖ ut facerent secundùm legem Moysi: & interfecerunt eos, & salvatus est sanguis innoxius in die illa A.

63. Helcias autem & uxor ejus laudaverunt Deum pro filia sua Susanna, cum Joakim marito ejus, & cognatis omnibus; quia non esset inventa in ea res turpis.

64. Daniel autem factus est magnus in conspectu populi à die illa †, & deinceps.

65. Et rex Astyages appositus est ad patres suos, & suscepit Cyrus Perses regnum ejus *.

† Nota à *die illa* ut hinc arcessĕdum sit initium gloriæ Danielis, quod proinde somnium Nabuchodonosoris præcesserit. *Vide supr.* 2. 13. * Videtur hac Epoca idem notare voluisse Daniel, atque suprà *cap.* 1. 21. & 6. 28. nempe quod ipse perseveraverit usque ad Cyri tempora. Hunc autem regnum Astyagis suscepisse ait, sive quia illud suscepit post Darium Medum; sive potiùs, quia Dario etiam superstite, ipse Cyrus præcipua regni præstaret munia. Mortuus est verò Astyages An. M. 3444. ante Christ. 560. sub initium anni 1. Olym. 55. Videtur itaque hic per obitum Astyagis, terminum pristinæ gloriæ suæ notare quæ exinde per annos circiter 22. paululùm obscurata est, ut infrà patebit; & per regnum Cyri, ejusdem instaurationem.

CAPUT XIV.

Fraudes sacerdotum idoli Bel, qui appositos illi cibos occultè auferebant, regi per Danielem detectæ sunt, ipsisque interemptis, idolum unà cum templo suo eversum est: similiter & draconem quem colebant Babylonii, injecta in os massa ex pice, adipe & pilis confecta, Daniel interfecit: quapropter instantibus Babyloniis missus est in lacum leonum, illæsusque servatus, allato etiam illi per prophetam Habacuc prandio ex Judæa: quod videns rex, adversariis illius à leonibus in momento devoratis, jubet omnes timere Deum Danielis.

* Hæc fragmĕta historiæ inter se continenter hærere, minimè putanda sunt. Rex itaque de quo hic agitur, non Astyages nec Darius ejus filius, nec Cyrus nepos: siquidem hi non Bēlū, sed solem colebant. Nec verò ausi fuissent Babylonii jam à Dario & Cyro subacti mortem illis intentare, ut intentant huic regi ℣. 28. Ergo Rex iste fuit Evilmerodach, apud quem honorem sub Patre ejus Nabuchodonosor acquisitum obtinuit Daniel. Hæc igitur historia, anno M. circiter 3442. tribuenda, initio regni Evilmerodaci, agente Daniele annū circiter 56. Cùm biennio post & Astyages vita functus sit, & Evilmerodach ab Nerigllissoro, sororis suæ marito peremptus, & Danielis dignitas, per annos circiter 22. ad usque Baltassaris sive Nabonydi tempus extremū, apud homines paululùm obscurata. Sed Baltassare per Cyrū sublato, Danielis auctoritas iterum nitorem priorem recuperavit. *Vide supr.* 5. 13.

1. Erat autem Daniel conviva regis *, & honoratus super omnes amicos ejus.

2. Erat quoque idolum apud Babylonios nomine Bel: & impendebantur in eo per dies singulos similæ artabæ duodecim, & oves quadraginta, vinique amphoræ sex.

3. Rex quoque colebat eum, & ibat per singulos dies adorare eum: porrò Daniel adorabat Deum suum. Dixitque ei rex: Quare non adoras Bel?

4. Qui respondens, ait ei: Quia non colo idola manufacta, sed viventem Deum, qui creavit cœlum, & terram, & habet potestatem omnis carnis.

5. Et dixit rex ad eum: Non videtur tibi esse Bel vivens Deus? An non vides quanta comedat & bibat quotidie?

6. Et ait Daniel arridens: Ne erres rex: iste enim intrinsecus luteus est, & forinsecus æreus, neque comedit aliquando.

7. Et iratus rex vocavit sacerdotes ejus, & ait eis: Nisi dixeritis mihi, quis est qui comedat impensas has, moriemini.

8. Si autem ostenderitis, quoniam Bel comedat hæc, morietur Daniel, quia blasphemavit in Bel. Et dixit Daniel regi: Fiat juxta verbum tuum.

9. Erant autem sacerdotes Bel septuaginta, exceptis uxoribus, & parvulis, & filiis. Et venit rex cum Daniele in templum Bel.

10. Et dixerunt sacerdotes Bel: Ecce nos egredimur foras: & tu rex pone escas, & vinum misce, & claude ostium, & signa annulo tuo:

11. & cùm ingressus fueris manè, nisi inveneris omnia comesta à Bel, morte moriemur, vel Daniel qui mentitus est adversùm nos.

12. Contemnebant autem, quia fecerant sub mensa absconditum introitum, & per illum ingrediebantur semper, & devorabant ea.

13. Factum est igitur postquam egressi sunt illi, rex posuit cibos ante Bel: præcepit Daniel pueris suis, & attulerunt cinerem, & cribravit per totum templum coràm rege: & egressi clauserunt ostium: & signantes annulo regis abierunt.

14. Sacerdotes autem ingressi sunt nocte juxta consuetudinem suam, & uxores, & filii eorum: & comederunt omnia, & biberunt.

15. Surrexit autem rex primo diluculo, & Daniel cum eo.

16. Et ait rex: Salvane sunt signacula, Daniel? Qui respondit: Salva, rex.

17. Statimque cùm aperuisset ostium, intuitus rex mensam, exclamavit voce magna: Magnus es Bel, & non est apud te dolus quisquam.

18. Et risit Daniel: & tenuit regem ne ingrederetur intrò: & dixit: Ecce pavimentum, animadverte cujus vestigia sint hæc.

19. Et dixit rex: Video vestigia virorum, & mulierum, & infantium. Et iratus est rex.

20. Tunc apprehendit sacerdotes, & uxores, & filios eorum: & ostenderunt ei abscondita ostiola, per quæ ingrediebantur, & consummabant quæ erant super mensam.

21. Occidit ergo illos rex, & tradidit Bel in potestatem Danielis: qui subvertit eum, & templum ejus.

22. Et erat draco magnus in loco illo, & colebant eum Babylonii.

23. Et dixit rex Danieli: Ecce nunc non potes dicere quia iste non sit Deus vivens: adora ergo eum.

24. Dixitque Daniel: Dominum Deum meum adoro: quia ipse est Deus vivens: iste autem non est Deus vivens.

25. Tu autem rex, Da mihi potestatem, & interficiam draconem absque gladio & fuste. Et ait rex: Do tibi.

26. Tulit ergo Daniel picem, & adipem, & pilos, & coxit pariter: fecitque massas, & dedit in os draconis, & diruptus est draco. Et dixit: Ecce quem colebatis.

‡ Fer. 3. Post Dom. Passionis.

27. Quod cùm audissent Babylonii, indignati sunt vehementer: & ‡ congregati adversùm regem, dixerunt: Judæus factus est

rex: Bel destruxit, draconem interfecit, & sacerdotes occidit.

28. Et dixerunt cùm venissent ad regem: Trade nobis Danielem, alioquin interficiemus te, & domum tuam.

29. Vidit ergo rex quòd irruerent in eum vehementer: & necessitate compulsus tradidit eis Danielem.

30. Qui miserunt *eum in lacum leonum, & erat ibi diebus sex.

31. Porrò in lacu erant leones septem, & dabantur eis duo corpora quotidie, & duæ oves: & tunc non data sunt eis, ut devorarent Danielem.

32. Erat autem Habacuc † propheta in Judæa, & ipse coxerat pulmentum, & intriverat panes in alveolo: & ibat in campum ut ferret messoribus *.

33. Dixitque Angelus Domini ad Habacuc: Fer prandium, quod habes, in Babylonem Danieli, qui est in lacu leonum.

34. Et dixit Habacuc: Domine, Babylonem non vidi, & lacum nescio:

35. ‖ Et apprehendit eum Angelus Domini in vertice ejus, & portavit eum capillo capitis sui, posuitque eum in Babylone supra lacum in impetu spiritus sui.

36. Et clamavit Habacuc, dicens: Daniel serve Dei, tolle prandium, quod misit tibi Deus.

37. Et ait Daniel: Recordatus es mei Deus, & non dereliquisti diligentes te.

38. Surgensque Daniel comedit. Porrò Angelus Domini restituit Habacuc confestim in loco suo.

39. Venit ergo rex die septimo ut lugeret Danielem: & venit ad lacum, & introspexit, & ecce Daniel sedens in medio leonum.

40. Et exclamavit voce magna rex, dicens: Magnus es Domine Deus Danielis. Et extraxit eum de lacu leonum.

41. Porrò illos, qui perditionis ejus causa fuerant, intromisit in lacum, & devorati sunt in momento coram eo.

42. Tunc rex ait: Paveant omnes habitantes in universa terra Deum Danielis: quia ipse est salvator, faciens signa, & mirabilia in terra: qui liberavit Danielem de lacu leonum. A

* Agentem annum vitæ circiter 57.

† Qui inter minores Prophetas octavus est. Vide titulum hujus prophetiæ.

* Tenuissimos enim de populo reliquerat Nabuchodonosor, ut essent vinitores & agricolæ. Jer. 39.10. & 40.5. 7. & 52. 16. at 4. Reg. 25. 12. & 22.

‖ Ezech. 8. 3.

Cap. I. *Osee accepta uxore fornicaria idololatriam populi significat.*

PROPHETIA OSEE.

OSEE *in lingua Latina, inquit Hieronymus,* Salvatorem *sonat. Ab eadem radice hebraica deducitur etiam nomen* Josue *(qui & ipse antea* Osee *vocabatur Num.* 13. 17.) *seu* Jesus, *id est* Salvator, *& nomen* Isaiæ, *de quo suprà. Igitur non solis oraculis, gestis, ac vitæ sanctitate, sed & nomine suo Osee, prophetarum ferè primus Christum præfigurat.*

Totus autem commaticus est, & per sententias loquens, ait Hieronymus. Agit enim personam Dei synagogam in adulterio deprehensam objurgantis, punientis, repudiantis, aliamque subinducentis. Unde minus mirum videri debet, si in figura Domini Salvatoris nostri, Ecclesiam de peccatoribus congregantis, uxorem meretricem jubeatur accipere: Nec enim culpandus Propheta, *ait Hieronymus, commentar. cap.* 1. si meretricem converterit ad pudicitiam, sed laudandus potiùs, quòd ex mala bonam fecerit: ... præsertim cùm non ob causam luxuriæ, non libidinis, non propria fecerit voluntate: sed Dei paruerit imperio: ut quod in isto carnaliter legimus, in Deo factum spiritualiter probaremus. PRIMO *itaque Synagogæ excidium repræsentat, & Ecclesiæ vocationem.* SECUNDO *idololatriam aliaque Israelitarum scelera acriter insectatur.* TERTIO *pœnitentibus clementiam promittit & gloriam.*

Regnante Jeroboamo secundo, qui regnum auspicatus est anno M. 3179. ante æram Christi 825. sub quo regnum Israelis maximè floruit, ruinam ejus prædixit, quam ut videret, ministerium ejus ad Ezechiæ tempora productum effecit; cujus anno 6. hoc est M. 3283. ante æram Christi 721. regnum illud finem sortitum est: ut integrum circiter sæculum Osee munus suum continuaverit.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Osee prophetaverit, qui jussus fornicariam accipere uxorem, duos filios, unamque filiam ex ea generavit: quibus nomina jubetur imponere juxta effectus quos Dominus in populo suo decreverat inducere: de Gentium conversione, & futuro eodem capite filiorum Juda & Israel.

1. VERBUM Domini, quod factum est ad Osee filium Beeri, in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, Ezechiæ, regum Juda; & in diebus Jeroboam filii Joas regis Israel.

2. Principium loquendi Domino in Osee: & dixit Dominus ad Osee: Vade, sume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum: quia fornicans fornicabitur terra à Domino.

3. Et abiit, & accepit Gomer filiam Debelaim: & concepit, & peperit ei filium.

4. Et dixit Dominus ad eum: Voca nomen ejus Jezrahel: quoniam adhuc modicum, & visitabo sanguinem Jezrahel super domum Jehu, & quiescere faciam regnum domus Israel.

5. Et in illa die conteram arcum Israel in valle Jezrahel.

6. Et concepit adhuc, & peperit filiam. Et dixit ei: Voca nomen ejus Absque misericordia: quia non addam ultrà misereri domui Israel, sed oblivione obliviscar eorum.

7. Et domui Juda miserebor, & salvabo eos in Domino Deo suo: & non salvabo eos in arcu, & gladio, & in bello, & in equis, & in equitibus.

8. Et ablactavit eam, quæ erat Absque misericordia. Et concepit, & peperit filium.

9. Et dixit: Voca nomen ejus: non populus meus: quia vos non populus meus, & ego non ero vester.

10. Et erit numerus filiorum Israel quasi arena maris, quæ sine mensura est, & non numerabitur. || Et erit in loco ubi dicetur eis: Non populus meus vos: dicetur eis: Filii Dei viventis. || Rom. 9, 26.

11. Et congregabuntur filii Juda, & filii Israel pariter: & ponent sibimet caput unum, & ascendent de terra: quia magnus dies Jezrahel.

CAPUT II.

Minatur Dominus Israeli tanquam uxori adulteræ repudium, & sepit vias ejus spinis, ut ad virum suum revertatur: cùmque non advertat à quo habeat bonorum abundantiam, ablaturum se ab ea dicit cuncta in quibus delectatur: sicque ipsum tandem ad se reducturum, magnaque felicitate donaturum: & de Gentium vocatione.

1. DIcite fratribus vestris: Populus meus: & sorori vestræ, Misericordiam consecuta.

2. Judicate matrem vestram, judicate: quoniam ipsa non uxor mea, & ego non vir ejus. Auferat fornicationes suas à facie sua, & adulteria sua de medio uberum suorum.

3. Ne fortè expoliem eam nudam, & statuam eam secundùm diem nativitatis suæ: & ponam eam quasi solitudinem, & statuam eam velut terram inviam, & interficiam eam siti.

4. Et filiorum illius non miserebor: quoniam filii fornicationum sunt:

5. quia fornicata est mater eorum, confusa est quæ concepit eos, quia dixit: Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi, & aquas meas, lanam meam, & linum meum, oleum meum, & potum meum.

6. Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inveniet.

7. Et sequetur amatores suos, & non apprehendet eos: & quæret eos, & non inveniet, & dicet: Vadam, & revertar ad virum meum priorem: quia benè mihi erat tunc magis quàm nunc.

8. Et hæc nescivit, quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicavi ei, & aurum, quæ fecerunt Baal.

9. Idcircò convertar, & sumam frumentum meum in tempore suo, & vinum meum in tempore suo, & liberabo lanam meam & linum meum, quæ operiebant ignominiam ejus.

10. Et nunc revelabo stultitiam ejus in oculis amatorum ejus: & vir non eruet eam de manu mea:

11. & cessare faciam omne gaudium ejus, solemnitatem ejus, neomeniam ejus, sabbatum ejus, & omnia festa tempora ejus.

12. Et corrumpam vineam ejus, & ficum ejus: de quibus dixit: Mercedes hæ, meæ sunt, quas dederunt mihi amatores mei: & ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri.

13. Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum, & ornabatur inaure sua, & monili suo, & ibat post amatores suos, & mei obliviscebatur, dicit Dominus.

14. Propter hoc, ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem: & loquar ad cor ejus.

15. Et dabo ei vinitores ejus ex eodem loco, & vallem Achor * ad aperiendam spem: & canet ibi juxta dies juventutis suæ, & juxta dies ascensionis suæ de terra Ægypti.

* In qua interfectus est Achan ob furtū eorum quæ Deo fuerant consecrata. *Hier.*

16. Et erit in die illa, ait Dominus: vocabit me: Vir meus: & non vocabit me ultra, Baali.

17. Et auferam nomina Baalim de ore ejus, & non recordabitur ultrà nominis eorum.

18. Et percutiam cum eis fœdus in die illa, cum bestia agri, & cum volucre cœli, & cum reptili terræ: & arcum, & gladium, & bellum conteram de terra: & dormire eos faciam fiducialiter.

19. Et sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in justitia, & judicio, & in misericordia, & in miserationibus:

20. Et sponsabo te mihi in fide: & scies quia ego Dominus.

21. Et erit in die illa: Exaudiam, dicit Dominus, exaudiam cœlos, & illi exaudient terram.

22. Et terra exaudiet triticum, & vinum, & oleum: & hæc exaudient Jezrahel.

23. Et seminabo eam mihi in terra, & miserebor ejus, quæ fuit Absque misericordia.

24. || Et dicam non populo meo: Populus meus es tu: & ipse dicet: Deus meus es tu. || Rom. 9. 25. 1. Pet. 2. 10.

CAPUT III.

Rursum jubetur Propheta diligere adulteram, quæ tamen multis diebus illum expectet, quia filios Israel multis diebus sine rege & sacrificio sedentes, tandem ad Dominum dicit reversuros.

1. ET dixit Dominus ad me: Adhuc vade, & dilige * mulierem dilectam amico & adulteram: sicut diligit Dominus filios Israel, & ipsi respiciunt ad deos alienos, & diligunt vinacia uvarum.

2. Et fodi † eam mihi quindecim argenteis, & coro hordei, & dimidio coro hordei.

3. Et dixi ad eam: Dies multos expectabis me: non fornicaberis, & non eris viro: sed & ego expectabo te:

4. quia dies multos sedebunt filii Israel sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine ephod, & sine teraphim.

5. || Et post hæc revertentur filii Israel, & quærent Dominum Deum suum, & David regem suum: & pavebunt ad Dominum, & ad bonum ejus in novissimo dierum.

* Ergo, quod propheta diligit adulteram, & tamen non ei matrimonio copulatur, nec fornicatione conjungitur, sed tantùm diligit delinquentē, typus Dei est, qui filios Israel pessimos diligit. *Hier.*

† Septuag. *Conduxi eam.* Quādo verò dicit *fodi*, ostendit vineā, quæ à Domino planta a est, & in multis locis scripturæ ponitur, significans populum Judæorū. *Hieron.*

|| Ezech. 34. 23.

CAPUT IV.

Minatur terræ Israel, propter multa populi peccata, qui & scientiam repulit, & idololatriæ fuit deditus: dicit se relicturum Israel in peccatis suis, cupiens ne Juda ipsum imitetur.

1. AUdite verbum Domini filii Israel, quia judicium Domino cum habitatoribus terræ: non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra.

2. Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit.

3. Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis, qui habitat in ea, in bestia agri, & in volucre cœli: sed & pisces maris congregabuntur.

4. Verumtamen unusquisque non judicet: & non arguatur vir: populus enim tuus, sicut hi, qui contradicunt sacerdoti.

5. Et corrues hodie, & corruet etiam propheta tecum: nocte tacere feci matrem tuam.

6. Conticuit populus meus, eò quòd non habuerit scientiam: quia tu scientiam repulisti,

listi, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi: & oblita es legis Dei tui, obliviscar filiorum tuorum & ego.

7. Secundùm multitudinem eorum sic peccaverunt mihi: gloriam eorum in ignominiam commutabo.

8. Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum sublevabunt animas eorum.

9. Et erit sicut populus, sic sacerdos: & visitabo super eum vias ejus, & cogitationes ejus reddam ei.

10. Et comedent: & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessaverunt: quoniam Dominum dereliquerunt in non custodiendo.

11. Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.

12. Populus meus in ligno suo interrogavit, & baculus ejus annuntiavit ei; spiritus enim fornicationum decepit eos, & fornicati sunt à Deo suo.

13. Super capita montium sacrificabant, & super colles accendebant thymiama: subtus quercum, & populum, & terebinthum, quia bona erat umbra ejus: ideò fornicabuntur filiæ vestræ, & sponsæ vestræ adulteræ erunt.

14. Non visitabo super filias vestras cùm fuerint fornicatæ, & super sponsas vestras cùm adulteraverint: quoniam ipsi cum meretricibus conversabantur, & cum effeminatis sacrificabant, & populus non intelligens vapulabit.

15. Si fornicaris tu Israel, non delinquat saltem Juda: & nolite ingredi in Galgala, & ne ascenderitis in Bethaven, neque juraveritis: Vivit Dominus.

16. Quoniam sicut vacca lasciviens declinavit Israel: nunc pascet eos Dominus, quasi agnum in latitudine.

17. Particeps idolorum Ephraim, dimitte eum.

18. Separatum est convivium eorum, fornicatione fornicati sunt: dilexerunt afferre ignominiam protectores ejus.

19. Ligavit eum spiritus in alis suis, & confundentur à sacrificiis suis.

CAPUT V.

Minatur Dominus se puniturum Israel propter peccata sua, similiter & Judam: nec proderit humanum auxilium, cùm Dominus eis adversetur.

1. AUdite hoc sacerdotes, & attendite domus Israel, & domus regis auscultate: quia vobis judicium est, quoniam laqueus facti estis speculationi, & rete expansum super Thabor.

2. Et victimas declinastis in profundum: & ego eruditor omnium eorum.

3. Ego scio Ephraim, & Israel non est absconditus à me: quia nunc fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israel.

4. Non dabunt cogitationes suas ut revertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.

5. Et respondebit arrogantia Israel in facie ejus: & Israel, & Ephraim ruent in iniquitate sua, ruet etiam Judas cum eis.

6. In gregibus suis, & in armentis suis vadent ad quærendum Dominum, & non invenient: ablatus est ab eis.

7. In Dominum prævaricati sunt, quia filios alienos genuerunt: nunc devorabit eos mensis cum partibus suis.

8. Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama: ululate in Bethaven, post tergum tuum Benjamin.

9. Ephraim in desolatione erit in die correptionis: in tribubus Israel ostendi fidem.

10. Facti sunt principes Juda quasi assumentes terminum: super eos effundam quasi aquam iram meam.

11. Calumniam patiens est Ephraim, fractus judicio: quoniam cœpit abire post sordes.

12. Et ego quasi tinea Ephraim: & quasi putredo domui Juda.

13. Et vidit Ephraim * languorem suum, & Juda † vinculum suum: & abiit Ephraim ad Assur, & misit ad regem Ultorem *: & ipse non poterit sanare vos, nec solvere poterit à vobis vinculum.

14. Quoniam ego quasi leæna Ephraim, & quasi catulus leonis domui Juda: ego ego capiam, & vadam: tollam, & non est qui eruat.

15. Vadens revertar ad locum meum: donec deficiatis, & quæratis faciem meam.

* i. Manahem Re[gem] Israelitarum de quo 4. Reg. 1[5.] 19. † i. Achaz 4. Reg. 1[6.] * Sive pr[o]pugnatorem, ner[pe] Phul Assyrium

CAPUT VI.

Reversi in tribulatione ad Dominum, magna fiducia salutem sibi ab eo promittunt; expostulat Dominus cum Israel & Juda, quòd neque beneficiis, neque prophetarum comminationibus ab idololatria aliisque iniquitatibus sint revocati, cùm præferat misericordiam sacrificio.

1. ‡ IN tribulatione sua manè consurgent ad me: Venite, & revertamur ad Dominum:

‡ FER. IN PARASCEVE EPIST.

2. quia ipse cepit, & sanabit nos: percutiet, & curabit nos.

3. || Vivificabit nos post duos dies: in die tertia suscitabit nos, & vivemus in conspectu ejus. Sciemus, sequemurque ut cognoscamus Dominum: quasi diluculum præparatus est egressus ejus, & veniet quasi imber nobis temporaneus, & serotinus terræ.

|| 1. Cor. 1[5.] 3.

4. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi Juda? misericordia vestra quasi nubes matutina, & quasi ros manè pertransiens.

5. Propter hoc dolavi in prophetis, occidi eos in verbis oris mei: & judicia tua quasi lux egredientur.

6. || Quia misericordiam volui, & non sacrificium, & scientiam Dei, plusquam holocausta A.

|| 1. Reg. 1[5.] 22. Eccli. 4. 1[7.] Matth. 9. 13. & 12.

7. Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi prævaricati sunt in me.

8. Galaad civitas operantium idolum, supplantata sanguine.

9. Et quasi fauces virorum latronum, particeps sacerdotum, in via interficientium pergentes de Sichem: quia scelus operati sunt.

10. In domo Israel vidi horrendum: ibi fornicationes Ephraim: contaminatus est Israel.

11. Sed & Juda pone messem tibi, cùm convertero captivitatem populi mei.

Digitized by Google

CAPUT VII.

Cùm sanaturus esset Dominus Israel, obstiterunt iniquitates eorum: consentientes enim regum suorum malitiæ, omnes hi in idololatriam vehementer exarserunt: Dominoque relicto, conversi ad Ægypti auxilium, translati sunt in Assyrios.

1. CUm sanare vellem Israel, revelata est iniquitas Ephraim, & malitia Samariæ, quia operati sunt mendacium: & fur ingressus est spolians, latrunculus foris.

2. Et ne fortè dicant in cordibus suis omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circumdederunt eos adinventiones suæ, coram facie mea factæ sunt.

3. In malitia sua lætificaverunt regem: & in mendaciis suis principes.

4. Omnes adulterantes, quasi clibanus succensus à coquente: quievit paululùm civitas à commistione fermenti, donec fermentaretur totum.

5. Dies regis nostri: cœperunt principes furere à vino: extendit manum suam cum illusoribus.

6. Quia applicuerunt quasi clibanum cor suum, cùm insidiaretur eis: tota nocte dormivit coquens eos, manè ipse succensus quasi ignis flammæ.

7. Omnes calefacti sunt quasi clibanus, & devoraverunt judices suos: omnes reges eorum ceciderunt: non est qui clamet in eis ad me.

8. Ephraim in populis ipse commiscebatur: Ephraim factus est subcinericius panis, qui non reservatur.

9. Comederunt alieni robur ejus, & ipse nescivit: sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignoravit.

10. Et humiliabitur superbia Israel in facie ejus: nec reversi sunt ad Dominum Deum suum, & non quæsierunt eum in omnibus his.

11. Et factus est Ephraim quasi columba seducta non habens cor: Ægyptum invocabant, ad Assyrios abierunt.

12. Et cùm profecti fuerint, expandam super eos rete meum: quasi volucrem cœli detraham eos, cædam eos secundùm auditionem cœtus eorum.

13. Væ eis, quoniam recesserunt à me: vastabuntur, quia prævaricati sunt in me: & ego redemi eos: & ipsi locuti sunt contra me mendacia.

14. Et non clamaverunt ad me in corde suo, sed ululabant in cubilibus suis: super triticum & vinum ruminabant, recesserunt à me.

15. Et ego erudivi eos, & confortavi brachia eorum: & in me cogitaverunt malitiam.

16. Reversi sunt ut essent absque jugo: facti sunt quasi arcus dolosus: cadent in gladio principes eorum, à furore linguæ suæ. Ista subsannatio eorum in terra Ægypti.

CAPUT VIII.

Samariam prædicit cum vitulo suo destruendam per Nabuchodonosor, propter idololatriam; nec ipsorum hostiæ suscipientur: civitates autem Juda etiam concremabuntur.

1. IN gutture tuo sit tuba quasi aquila super domum Domini: pro eo quòd transgressi sunt fœdus meum, & legem meam prævaricati sunt.

2. Me invocabunt: Deus meus cognovimus te Israel.

3. Projecit Israel bonum, inimicus persequetur eum.

4. Ipsi regnaverunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognovi: argentum suum, & aurum suum fecerunt sibi idola, ut interirent:

5. projectus est vitulus tuus Samaria, iratus est furor meus in eos. Usquequò non poterunt emundari?

6. Quia ex Israel & ipse est: artifex fecit illum, & non est Deus: quoniam in aranearum telas erit vitulus Samariæ.

7. Quia ventum seminabunt, & turbinem metent: culmus stans non est in eo, germen non faciet farinam: quod & si fecerit, alieni comedent eam.

8. Devoratus est Israel: nunc factus est in nationibus quasi vas immundum.

9. Quia ipsi ascenderunt ad Assûr, onager solitarius sibi: Ephraim munera dederunt amatoribus.

10. Sed & cùm mercede conduxerint nationes, nunc congregabo eos: & quiescent paulisper ab onere regis, & principum.

11. Quia multiplicavit Ephraim altaria ad peccandum: factæ sunt ei aræ in delictum.

12. Scribam ei multiplices leges meas, quæ velut alienæ computatæ sunt.

13. Hostias offerent, immolabunt carnes, & comedent, & Dominus non suscipiet eas: nunc recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum: ipsi in Ægyptum convertentur.

14. Et oblitus est Israel factoris sui, & ædificavit delubra: & Judas multiplicavit urbes munitas: & mittam ignem in civitates ejus, & devorabit ædes illius.

CAPUT IX.

Dominus in populum Israel famem & captivitatem propter ipsius peccata immittet: nec grata ipsi erunt eorum sacrificia: & quia in peccatis perseverant, perpetuò ejecti à Domino permanebunt, vagi inter nationes.

1. NOli lætari Israel, noli exultare sicut populi: quia fornicatus es à Deo tuo, dilexisti mercedem super omnes areas tritici.

2. Area & torcular non pascet eos, & vinum mentietur eis.

3. Non habitabunt in terra Domini: reversus est Ephraim in Ægyptum, & in Assyriis pollutum comedit.

4. Non libabunt Domino vinum, & non placebunt ei: sacrificia eorum, quasi panis lugentium. Omnes, qui comedent eum, contaminabuntur: quia panis eorum animæ ipsorum, non intrabit in domum Domini:

5. Quid facietis in die solemni, in die festivitatis Domini.

6. Ecce enim profecti sunt à vastitate: Ægyptus congregabit eos, Memphis sepeliet eos: desiderabile argentum eorum urtica hæreditabit, lappa in tabernaculis eorum.

7. Venerunt dies visitationis, venerunt dies

retributionis : scitote Israel stultum prophetam, insanum virum spiritualem, propter multitudinem iniquitatis tuæ, & multitudinem amentiæ.

8. Speculator Ephraim cum Deo meo : propheta laqueus ruinæ factus est super omnes vias ejus, insania in domo Dei ejus.

‖ Judic. 19. 15. 9. ‖ Profundè peccaverunt, sicut in diebus Gabaa : recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum.

10. Quasi uvas in deserto inveni Israel : quasi prima poma ficulneæ in cacumine ejus vidi patres eorum : ipsi autem intraverunt ad Beelphegor, & abalienati sunt in confusionem, & facti sunt abominabiles sicut ea, quæ dilexerunt.

11. Ephraim quasi avis avolavit, gloria eorum à partu, & ab utero, & à conceptu.

12. Quòd & si enutrierint filios suos, absque liberis eos faciam in hominibus : sed & væ eis cùm recessero ab eis.

13. Ephraim, ut vidi, Tyrus erat fundata in pulchritudine : & Ephraim educet ad interfectorem filios suos.

14. Da eis Domine. Quid dabis eis ? Da eis vulvam sine liberis, & ubera arentia.

‖ 1. Reg. 8. 15. ‖ Omnes nequitiæ eorum in Galgal, quia ibi exosos habui eos: propter malitiam adinventionum eorum de domo mea ejiciam eos: non addam ut diligam eos, omnes principes eorum recedentes.

16. Percussus est Ephraim, radix eorum exsiccata est : fructum nequaquam facient. Quòd & si genuerint, interficiam amantissima uteri eorum.

17. Abjiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum : & erunt vagi in nationibus.

CAPUT X.

Propter Idololatriam Israel traditur Assyriis : & cùm à Domino revocati ad justitiam, pergant sequi vias suas, omnes eorum munitiones vastabuntur.

1. Vitis frondosa Israel, fructus adæquatus est ei: secundùm multitudinem fructus sui multiplicavit altaria, juxta ubertatem terræ suæ exuberavit simulachris.

2. Divisum est cor eorum, nunc interibunt: ipse confringet simulachra eorum, depopulabitur aras eorum.

3. Quia nunc dicent: Non est rex nobis: non enim timemus Dominum : & rex quid faciet nobis?

4. Loquimini verba visionis inutilis, & ferietis fœdus: & germinabit quasi amaritudo judicium super sulcos agri.

5. Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samariæ: quia luxit super eum populus ejus, & æditui ejus super eum exultaverunt in gloria ejus, quia migravit ab eo.

6. Siquidem & ipse in Assur delatus est, munus regi ultori: confusio Ephraim capiet, & confundetur Israel in voluntate sua.

7. Transire fecit Samaria regem suum quasi spumam super faciem aquæ.

Isai. 2. 19. Luca 23. 30. Apoc. 6. 16 8. Et disperdentur excelsa idoli, peccatum Israel: lappa, & tribulus ascendet super aras eorum: & dicent montibus: ‖ Operite nos ; & collibus: Cadite super nos.

‖ Judic. 20. 1. 9. ‖ Ex diebus Gabaa, peccavit Israel, ibi steterunt: non comprehendet eos in Gabaa prælium super filios iniquitatis.

10. Juxta desiderium meum corripiam eos: congregabuntur super eos populi, cùm corripientur propter duas iniquitates suas.

11. Ephraim vitula docta diligere trituram, & ego transivi super pulchritudinem colli ejus: ascendam super Ephraim, arabit Judas, confringet sibi sulcos Jacob.

12. ‖ Seminate vobis in justitia, & metite in ore misericordiæ, innovate vobis novale: tempus autem requirendi Dominum, cùm venerit qui docebit vos justitiam. *‖ Jere. 4. 3*

13. Arastis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacii : quia confisus es in viis tuis, in multitudine fortium tuorum.

14. Consurget tumultus in populo tuo: & omnes munitiones tuæ vastabuntur, sicut vastatus est ‖ Salmana à domo ejus qui judicavit Baal in die prælii, matre super filios allisa. *‖ Judic. 8. 11.*

15. Sic fecit vobis Bethel, à facie malitiæ nequitiarum vestrarum.

CAPUT XI.

Beneficiis ostendit Dominus se diligere populum Israel: sed propter illius scelera tradidit eum Assyriis : attamen propter suam misericordiam reducet eos ; ut in terra sua serviant Domino, unà cum Gentibus ad Deum conversis.

1. Sicut manè transiit, pertransiit rex Israel. Quia puer Israel, & dilexi eum: & ‖ ex Ægypto vocavi filium meum. *‖ Matth. 2. 15.*

2. Vocaverunt eos, sic abierunt à facie eorum: Baalim immolabant, & simulachris sacrificabant.

3. Et ego quasi nutricius Ephraim, portabam eos in brachiis meis: & nescierunt quòd curarem eos.

4. In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis: & ero eis quasi exaltans jugum super maxillas eorum: & declinavi ad eum ut vesceretur.

5. Non revertetur in terram Ægypti, & Assur ipse rex ejus: quoniam noluerunt converti.

6. Cœpit gladius in civitatibus ejus, & consumet electos ejus, & comedet capita eorum.

7. Et populus meus pendebit ad reditum meum : jugum autem imponetur eis simul, quod non auferetur.

8. Quomodo dabo te Ephraim, protegam te Israel? ‖ Quomodo dabo te sicut Adama, ponam te ut Seboim? Conversum est in me cor meum, pariter conturbata est pœnitudo mea. *‖ Gen. 19. 24.*

9. Non faciam furorem iræ meæ: non convertar ut disperdam Ephraim: quoniam Deus ego, & non homo: in medio tui Sanctus, & non ingrediar civitatem.

10. Post Dominum ambulabunt, quasi leo rugiet : quia ipse rugiet, & formidabunt filii maris.

11. Et avolabunt quasi avis ex Ægypto, & quasi columba de terra Assyriorum : & collocabo eos in domibus suis, dicit Dominus.

12. Circumdedit me in negatione Ephraim, & in dolo domus Israel: Judas autem testis descendit cum Deo, & cum sanctis fidelis.

CAPUT XII.

Vanè fidit Israel in Ægypto, ut ab Assur liberetur: sed tam ipsi quàm Juda reddet Dominus juxta merita ipsorum, qui immemores beneficiorum Jacob patriarchæ præstitorum, declinaverunt in avaritiam: quibus tamen pacem offert: carpens potissimùm idololatriam Galaad.

1. EPhraim pascit ventum, & sequitur æstum: tota die mendacium, & vastitatem multiplicat: & fœdus cum Assyriis iniit, & oleum in Ægyptum ferebat.

2. Judicium ergo Domini cum Juda, & visitatio super Jacob: juxta vias ejus, & juxta adinventiones ejus reddet ei.

|| Gen. 25. 25. & 32. 24. 3. || In utero supplantavit fratrem suum: & in fortitudine sua directus est cum angelo.

4. Et invaluit ad angelum, & confortatus est: flevit, & rogavit eum: in Bethel invenit eum, & ibi locutus est nobiscum.

5. Et Dominus Deus exercituum, Dominus memoriale ejus.

6. Et tu ad Deum tuum converteris: misericordiam & judicium custodi, & spera in Deo tuo semper.

7. Chanaan, in manu ejus statera dolosa, calumniam dilexit.

8. Et dixit Ephraim: Verumtamen dives effectus sum, inveni idolum mihi: omnes labores mei non invenient mihi iniquitatem, quam peccavi.

9. Et ego Dominus Deus tuus ex terra Ægypti, adhuc sedere te faciam in tabernaculis, sicut in diebus festivitatis.

10. Et locutus sum super prophetas, & ego visionem multiplicavi, & in manu prophetarum assimilatus sum.

11. Si Galaad idolum, ergo frustra erant in Galgal bobus immolantes: nam & altaria eorum quasi acervi super sulcos agri:

|| Gen. 28. 5. 12. || Fugit Jacob in regionem Syriæ, & servivit Israel in uxorem, & in uxorem servavit.

|| Exod. 14. 21. & 22. 13. || In propheta autem eduxit Dominus Israel de Ægypto: & in propheta servatus est.

14. Ad iracundiam me provocavit Ephraim in amaritudinibus suis, & sanguis ejus super eum veniet, & opprobrium ejus restituet ei Dominus suus.

CAPUT XIII.

Abominationes Israel ostendit, propter quas ipsi minatur exitium: Dominus dicit se solum esse Deum & liberatorem, arguens Israel ingratitudinis de beneficiis in deserto acceptis, gravemque ob id vindictam illis comminatur: addens se eos de morte liberaturum, devictis morte & inferno.

1. LOquente Ephraim, horror invasit Israel, & deliquit in Baal, & mortuus est.

2. Et nunc addiderunt ad peccandum: feceruntque sibi conflatile de argento suo quasi similitudinem idolorum, factura artificum totum est: his ipsi dicunt: Immolate homines vitulos adorantes.

3. Idcircò erunt quasi nubes matutina, & sicut ros matutinus præteriens, sicut pulvis turbine raptus ex area, & sicut fumus de fumario.

4. || Ego autem Dominus Deus tuus ex terra Ægypti: & Deum absque me nescies, & salvator non est præter me. || Isai. 43. 11.

5. Ego cognovi te in deserto, in terra solitudinis.

6. Juxta pascua sua adimpleti sunt, & saturati sunt: & levaverunt cor suum, & obliti sunt mei.

7. Et ego ero eis quasi leæna, sicut pardus in via Assyriorum.

8. Occurram eis quasi ursa raptis catulis, & dirumpam interiora jecoris eorum: & consumam eos ibi quasi leo, bestia agri scindet eos.

9. Perditio tua Israel: tantummodò in me auxilium tuum.

10. Ubi est rex tuus? maximè nunc salvet te in omnibus urbibus tuis; & judices tui, de quibus dixisti: || Da mihi regem, & principes. || 1. Reg. 8. 5.

11. Dabo tibi regem in furore meo, & auferam in indignatione mea.

12. Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum ejus.

13. Dolores parturientis venient ei: ipse filius non sapiens: nunc enim non stabit in contritione filiorum.

14. De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: || ero mors tua ô mors, morsus tuus ero inferne: consolatio abscondita est ab oculis meis. || 1. Cor. 15. 54. Hebr. 2. 14.

15. Quia ipse inter fratres dividet: || adducet urentem ventum Dominus de deserto ascendentem: & siccabit venas ejus, & desolabit fontem ejus, & ipse diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis. || Ezech. 19. 12.

CAPUT XIV.

Perditionem annuntiat Israeli, propter ipsius peccata: revocat tamen ad se, & conversis plurima bona promittit.

1. PEreat Samaria, quoniam ad amaritudinem concitavit Deum suum: in gladio pereant, parvuli eorum elidantur, & fœtæ ejus discindantur.

2. ‡ Convertere Israel ad Dominum Deum tuum: quoniam corruisti in iniquitate tua. ‡ FER. 6. QUAT. TEMP. SEPTEM.

3. Tollite vobiscum verba, & convertimini ad Dominum: & dicite ei: Omnem aufer iniquitatem, accipe bonum: & reddemus vitulos * labiorum nostrorum. * i. Sacrificia laudū.

4. Assur non salvabit nos, super equum non ascendemus, nec dicemus ultrà: Dii nostri opera manuum nostrarum: quia ejus, qui in te est, misereberis pupilli.

5. Sanabo contritiones eorum, diligam eos spontaneè: quia aversus est furor meus ab eis.

6. Ero quasi ros, Israel germinabit sicut lilium, & erumpet radix ejus ut Libani.

7. Ibunt rami ejus, & erit quasi oliva gloria ejus, & odor ejus ut Libani.

8. Convertentur sedentes in umbra ejus: vivent tritico, & germinabunt quasi vinea: memoriale ejus sicut vinum Libani.

9. Ephraim quid mihi ultrà idola? ego exaudiam, & dirigam eum ego ut abietem virentem: ex me fructus tuus inventus est.

10. Quis sapiens, & intelliget ista? intelligens, & sciet hæc? quia rectæ viæ Domini, & justi ambulabunt in eis: prævaricatores verò corruent in eis.

PRO-

PROPHETIA JOEL.

JOEL, descensus Dei, *vel, ut vult Hieronymus*, Dominus Deus *exponitur. Hujus prophetiæ liber nullum tempus prænotatum habet. Censet verò Hieronymus eum Oseæ fuisse æqualem, quòd ab Hebræis ipsi subjungi soleat, etsi paulò aliter apud Græcos hi minores prophetæ digerantur; nempe in hunc modum:* Osee, Amos, Michæas, Joel, Abdias, Jonas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias. *At Joelem ante Amos docuisse ex eo colligitur, quòd in fine primi capitis prædicat siccitatem, quam Amos in quarto capite frustrà evenisse conqueritur. Amos autem in diebus Oziæ & Jeroboami prophetasse infrà patebit ex Scriptura. Unde minùs verè Genebrardus Joelem sub Ezechia & Manasse id munus obiisse contendit; eo fortasse deceptus, quòd ut Oseæ dicta ad decem tribus, ita Joelis ad duas reliquas maximè pertineant, quibus excidium Jerosolymæ, totiusque Judææ per Chaldæos prænuntiat; & sub hoc typo excidium universi, & judicium extremum præfigurat.*

CAPUT PRIMUM.

Joel parabola proposita de eruca, locusta, brucho & rubigine, quatuor plagas contra Judam vaticinando, hortatur omnes & potissimùm sacerdotes ad planctum, jejunium & orationem, plangens & ipse vastitatem terræ suæ.

1. VERBUM Domini, quod factum est ad Joel filium Phatuel.
2. Audite hoc senes, & auribus percipite omnes habitatores terræ: si factum est istud in diebus vestris, aut in diebus patrum vestrorum?

3. Super hoc filiis vestris narrate, & filii vestri filiis suis, & filii eorum generationi alteræ.

4. Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo.

5. Expergiscimini ebrii, & flete, & ululate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine: quoniam periit ab ore vestro.

6. Gens enim ascendit super terram meam, fortis & innumerabilis: dentes ejus ut dentes leonis: & molares ejus ut catuli leonis.

7. Posuit vineam meam in desertum, & ficum meam decorticavit: nudans spoliavit eam, & projecit: albi facti sunt rami ejus.

8. Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis suæ.

9. Periit sacrificium & libatio de domo Domini: luxerunt sacerdotes ministri Domini.

10. Depopulata est regio, luxit humus: quoniam devastatum est triticum, confusum est vinum, elanguit oleum.

11. Confusi sunt agricolæ, ululaverunt vinitores super frumento, & hordeo, quia periit messis agri.

12. Vinea confusa est, & ficus elanguit: malogranatum, & palma, & malum, & omnia ligna agri aruerunt: quia confusum est gaudium à filiis hominum.

13. Accingite vos, & plangite sacerdotes, ululate ministri altaris: ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei: quoniam interiit de domo Dei vestri sacrificium, & libatio.

14. || Sanctificate jejunium, vocate cœtum, congregate senes omnes habitatores terræ in domum Dei vestri: & clamate ad Dominum. || Infr. 2. 1

15. Aaa, diei. Quia propè est dies Domini, & quasi vastitas à potente veniet.

16. Numquid non coram oculis vestris alimenta perierunt de domo Dei nostri, lætitia, & exultatio?

17. Computruerunt jumenta in stercore suo, demolita sunt horrea, dissipatæ sunt apothecæ: quoniam confusum est triticum.

18. Quid ingemuit animal, mugierunt greges armenti? Quia non est pascua eis: sed & greges pecorum disperierunt.

19. Ad te Domine clamabo: quia ignis comedit speciosa deserti, & flamma succendit omnia ligna regionis.

20. Sed & bestiæ agri, quasi area sitiens
imbrem, suspexerunt ad te: quoniam exsic-
cati sunt fontes aquarum, & ignis devoravit
speciosa deserti.

CAPUT II.

Propheta Judæis crudelitatem hostium suorum denuntiat, & quàm terribilis erit ipsis dies illa, quapropter ad pœnitentiam eos hortatur: & conversis magnam pollicetur Dominus prosperitatem, seque daturum spiritum suum super omnem carnem, & magna prodigia ante diem Domini magnum & terribilem: eritque salvus omnis qui invocaverit Nomen Domini.

1. CAnite tuba in Sion, ululate in mon-
te sancto meo, conturbentur omnes
habitatores terræ: Quia venit dies Domini,
quia propè est
2. dies tenebrarum, & caliginis, dies nu-
bis, & turbinis: quasi manè expansum super
montes populus multus & fortis: similis ei
non fuit à principio, & post eum non erit
usque in annos generationis & generationis.
3. Ante faciem ejus ignis vorans, & post
eum exurens flamma: quasi hortus volupta-
tis terra coram eo, & post eum solitudo de-
serti, neque est qui effugiat eum.
4. Quasi aspectus equorum, aspectus eo-
rum: & quasi equites sic current.
5. Sicut sonitus quadrigarum super capita
montium exilient, sicut sonitus flammæ ignis
devorantis stipulam, velut populus fortis præ-
paratus ad prælium.
6. A facie ejus cruciabuntur populi: om-
nes vultus redigentur in ollam.
7. Sicut fortes current: quasi viri bellato-
res ascendent murum: viri in viis suis gra-
dientur, & non declinabunt à semitis suis.
8. Unusquisque fratrem suum non coarcta-
bit, singuli in calle suo ambulabunt: sed &
per fenestras cadent, & non demolientur.
9. Urbem ingredientur, in muro current:
domos conscendent, per fenestras intrabunt
quasi fur.
10. A facie ejus contremuit terra, moti
‖ Isa. 13. 10. Ezec. 32. 7. Infr. 3. 15. Matth. 24. 29. Marc. 13. 24. Luc. 21. 25. sunt cœli: ‖ sol & luna obtenebrati sunt,
& stellæ retraxerunt splendorem suum.
11. Et Dominus dedit vocem suam ante
faciem exercitus sui: quia multa sunt nimis
castra ejus, quia fortia & facientia verbum
‖ Jer. 30. 7. Amos 5. 18. Soph. 1. 15. ejus: ‖ magnus enim dies Domini, & terri-
bilis valdè: & quis sustinebit eum?
‡ Fer. 5. Ciner. 12. Nunc ergo dicit Dominus: ‡ Conver-
‖ Psal. 85. 5. Joan. 4. 2. timini ad me in toto corde vestro in jeju-
nio, & in fletu, & in planctu.
13. Et scindite corda vestra, & non ve-
stimenta vestra, & convertimini ad Domi-
num Deum vestrum: ‖ quia benignus & mi-
sericors est, patiens & multæ misericordiæ,
& præstabilis super malitia.
‖ Jon. 3. 9. 14. ‖ Quis scit si convertatur, & ignoscat,
& relinquat post se benedictionem, sacrifi-
cium, & libamen Domino Deo vestro?
‖ Sup. 1. 14. 15. Canite tuba in Sion, ‖ sanctificate je-
junium, vocate cœtum,
16. congregate populum, sanctificate ec-
clesiam, coadunate senes, congregate par-
vulos, & sugentes ubera: egrediatur spon-
sus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo.
17. Inter vestibulum & altare plorabunt
sacerdotes ministri Domini, & dicent: Par-
ce Domine, parce populo tuo: & ne des
hæreditatem tuam in opprobrium, ut domi-
nentur eis nationes. Quare dicunt in popu-
lis: Ubi est Deus eorum?
18. Zelatus est Dominus terram suam, &
pepercit populo suo:
19. Et respondit Dominus, & dixit popu-
lo suo: Ecce ego mittam vobis frumentum,
& vinum, & oleum, & replebimini eis: &
non dabo vos ultrà opprobrium in Gentibus.
20. Et eum, qui ab Aquilone est, procul
faciam à vobis: & expellam eum in terram
inviam, & desertam: faciem ejus contra
mare Orientale, & extremum ejus ad mare
novissimum: & ascendet fœtor ejus, & a-
scendet putredo ejus, quia superbè egit.
21. Noli timere terra, exulta & lætare:
quoniam magnificavit Dominus ut faceret.
22. Nolite timere animalia regionis: quia
germinaverunt speciosa deserti, quia lignum
attulit fructum suum, ficus, & vinea dede-
runt virtutem suam.
23. ‡ Et filii Sion exultate, & lætamini *‡ Fer. 6. Quat. Temp. Pentec.*
in Domino Deo vestro: quia dedit vobis do-
ctorem justitiæ, & descendere faciet ad vos
imbrem matutinum & serotinum, sicut in
principio.
24. Et implebuntur areæ frumento, & re-
dundabunt torcularia vino, & oleo.
25. Et reddam vobis annos, quos comedit
locusta, bruchus, & rubigo, & eruca: for-
titudo mea magna, quam misi in vos.
26. Et comedetis vescentes, & saturabi-
mini: & laudabitis nomen Domini Dei ve-
stri, qui fecit mirabilia vobiscum: & non
confundetur populus meus in sempiternum.
27. Et scietis quià in medio Israel ego sum:
& ego Dominus Deus vester, & non est ampliùs:
& non confundetur populus meus in æternum.
28. Et erit post hæc ‡: ‖ Effundam spiritum *‡ Sabb. Quat. Temp. Pentec. Epist. 1.*
meum super omnem carnem: & prophetabunt
filii vestri, & filiæ vestræ: senes vestri somnia *‖ Isaia 44. 3.*
somniabunt, & juvenes vestri visiones videbunt.
29. Sed & super servos meos, & ancillas in *Act. 2. 17.*
diebus illis effundam spiritum meum.
30. Et dabo prodigia in cœlo, & in terra,
sanguinem, & ignem, & vaporem fumi.
31. ‖ Sol convertetur in tenebras, & luna *‖ Sup. 2. 10. Matth. 24. 29.*
in sanguinem: antequam veniat dies Domi-
ni magnus, & horribilis. *Luc. 21. 25. Act. 2. 20.*
32. Et erit: ‖ omnis qui invocaverit no- *‖ Rom. 10. 13.*
men Domini, salvus erit: ^ quia in monte
Sion, & in Jerusalem erit salvatio, sicut di-
xit Dominus, & in residuis, quos Dominus
vocaverit.

CAPUT III.

Minatur Dominus afflictionem magnam Gentibus, quæ populum suum afflixerunt; seque omnes in valle Josaphat judicaturum: fons de domo Domini egredietur, & Judæa in æternum inhabitabitur, sanguine ipsius emundato.

1. QUia ecce in diebus illis, & in tem-
pore illo, cùm convertero captivita-
tem Juda & Jerusalem:
2. Congregabo omnes Gentes, & deducam

eas in vallem Josaphat: & disceptabo cum eis
ibi super populo meo, & hæreditate mea Is-
rael, quos dispserunt in nationibus, & ter-
ram meam diviserunt.
3. Et super populum meum miserunt sor-
tem: & posuerunt puerum in prostibulo, &
puellam vendiderunt pro vino ut biberent.
4. Verùm quid mihi & vobis Tyrus, & Sidon,
& omnis terminus Palæsthinorum? numquid
ultionem vos reddetis mihi? & si ulciscimini
vos contra me, citò velociter reddam vicissi-
tudinem vobis super caput vestrum.
5. Argentum enim meum, & aurum tuli-
stis: & desiderabilia mea, & pulcherrima in-
tulistis in delubra vestra.
6. Et filios Juda, & filios Jerusalem vendidi-
stis filiis Græcorum, ut longè faceretis eos
de finibus suis.
7. Ecce ego suscitabo eos de loco, in quo
vendidistis eos: & convertam retributionem
vestram in caput vestrum.
8. Et vendam filios vestros, & filias ve-
stras in manibus filiorum Juda, & venumda-
bunt eos Sabæis genti longinquæ, quia Do-
minus locutus est.
9. Clamate hoc in Gentibus, sanctificate
bellum, suscitate robustos: accedant, ascen-
dant omnes viri bellatores.
10. Concidite aratra vestra in gladios, &
ligones vestros in lanceas. Infirmus dicat:
Quia fortis ego sum.
11. Erumpite, & venite omnes gentes de
circuitu, & congregamini: ibi occumbere fa-
ciet Dominus robustos tuos.
12. Consurgant, & ascendant Gentes in
vallem Josaphat: quia ibi sedebo ut judicem
omnes gentes in circuitu.
13. ‖ Mittite falces, quoniam maturavit ‖ Apoc. 14. 15.
messis: venite, & descendite, quia plenum
est torcular, exuberant torcularia: quia
multiplicata est malitia eorum.
14. Populi populi in valle concisionis:
quia juxtà est dies Domini in valle conci-
sionis.
15. ‖ Sol & luna obtenebrati sunt, & stel- ‖ Sup. 2. 10. & 3.
læ retraxerunt splendorem suum.
16. ‖ Et Dominus de Sion rugiet, & de Je- ‖ Jer. 25. 30. Amos 1. 2.
rusalem dabit vocem suam: & movebuntur cœ-
li, & terra: & Dominus spes populi sui, &
fortitudo filiorum Israel.
17. Et scietis quia ego Dominus Deus vester
habitans in Sion monte sancto meo: & erit
Jerusalem sancta, & alieni non transibunt
per eam ampliùs.
18. ‖ Et erit in die illa: stillabunt montes ‖ Amos 9. 13.
dulcedinem, & colles fluent lacte: & per om-
nes rivos Juda ibunt aquæ: & fons de domo
Domini egredietur, & irrigabit torrentem
spinarum.
19. Ægyptus in desolationem erit, & Idu-
mæa in desertum perditionis: pro eo quòd
iniquè egerint in filios Juda, & effuderint
sanguinem innocentem in terra sua.
20. Et Judæa in æternum habitabitur, &
Jerusalem in generationem & generationem.
21. Et mundabo sanguinem eorum, quem
non mundaveram: & Dominus commorabi-
tur in Sion.

PRO-

Digitized by Google

PROPHETIA AMOS,

AMOS, populus avulsus *latinè dicitur hoc nomine, Israelitici populi, qualis his temporibus erat, typum gerens. Is inter pecuarios Thecuanos in Judaea fuit. Ad propheticum munus in regno Israel obeundum missum se testatur biennio ante terrae motum, quem circa annum Oziae regis* 23. (*Ann. M.* 3216. *ante aeram Christi* 788.) *factum rectè fortassis arbitrantur Judaei; in eo tamen lapsi quòd eumdem referunt ad annum, quo lepra percussus est Ozias ille: etsi eos secutus, idem tribus locis referat Hieronymus. Nam lepra percussus est Ozias jam senex, cùm officium sacerdotale usurpare voluit, quo tempore judicabat* populum terrae *filius ejus Joathan. Nativitatem verò Joathami quinquennio integro praecessit mors Jeroboami, sub quo tamen eum terrae motum evenisse affirmat noster Propheta.*

Probatur id ex historia Regum. Ozias, qui & Azarias anno vitae 16. *regnum iniit, ac per* 52. *obtinuit; atque ita anno* 68. *natus, mortuus est. Filius verò ejus Joathan, annorum* 25. *erat, cùm regnare coepit. Ergo anno* 43. *patris natus est. At Jeroboam mortuus est anno* 38. *Oziae ergo toto quinquennio praecedit ejus mors nativitatem Joathami. Vide* 4. *Reg.* 15. & 3. *Paral.* 26. & 27.

CAPUT PRIMUM.

Tempus prophetiae Amos: ultio Domini in Damascum, Philisthaeos, Tyrum, Idumaeam, & Filios Ammon, quos super quatuor sceleribus non convertet,

1. VERBA Amos, qui fuit in pastoribus de Thecue: quae vidit super Israel in diebus Oziae regis Juda, & in diebus Jeroboam filii Joas regis Israel || ante duos annos * terraemotus.

2. Et dixit: || Dominus de Sion rugiet, & de Jerusalem dabit vocem suam: & luxerunt speciosa pastorum, & exsiccatus est vertex Carmeli.

|| *Zach.* 14. 5. * Vide titul. libri. || *Jerem.* 25. 30. *Joel.* 3. 16.

3. Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non convertam eum: eò quòd trituraverint in plaustris ferreis Galaad.

4. Et mittam ignem in domum Azael, & devorabit domos Benadad.

5. Et conteram vectem Damasci *: & disperdam habitatorem de campo idoli, & tenentem sceptrum de domo voluptatis: & transferetur populus Syriae Cyrenen, dicit Dominus.

6. Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Gazae, & super quatuor non convertam eum: eò quòd transtulerint captivitatem perfectam, ut concluderent eam in Idumaea.

7. Et mittam ignem in murum Gazae, & devorabit aedes ejus.

*Quod factum est per *Theglathphalasar*, qui Resinem Damasci regē occidit. Atque ita regnum illud in *Rezone*, coeptum. (3. *Reg.* 9. 23.) in *Resine* finitum est. (4. *Reg.* 16. 8.) per decem generationes continuatum. *Joseph. Antiq.* 7. c. 6.

8. Et disperdam habitatorem de Azoto, & tenentem sceptrum de Ascalone: & convertam manum meam super Accaron, & peribunt reliqui Philisthinorum, dicit Dominus Deus.

9. Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Tyri, & super quatuor non convertam eum: eò quòd concluserint captivitatem perfectam in Idumaea, & non sint recordati foederis fratrum.

10. Et mittam ignem in murum Tyri, & devorabit aedes ejus.

11. Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Edom, & super quatuor non convertam eum: eò quòd persecutus sit in gladio fratrem suum, & violaverit misericordiam ejus, & tenuerit ultrà furorem suum, & indignationem suam servaverit usque in finem.

12. Mittam ignem in Theman: & devorabit aedes Bosrae.

13. Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus filiorum Ammon, & super quatuor non convertam eum: eò quòd dissecuerit praegnantes Galaad ad dilatandum terminum suum.

14. Et succendam ignem in muro Rabba: & devorabit aedes ejus in ululatu in die belli, & in turbine in die commotionis.

15. Et ibit Melchom in captivitatem, ipse, & principes ejus simul, dicit Dominus.

CA-

CAPUT II.

Ultio Domini in Moab, Judam & Israelem, hisque minatur interitum, quem effugere non poterunt: quia acceptis beneficiis semper fuerunt ingrati, Deique legem abjecerunt.

1. HÆc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Moab, & super quatuor non convertam eum: eò quòd incenderit ossa regis * Idumeæ usque ad cinerem.

*i. Primogeniti ejus qui regnaturus erat post eum. 4. Reg. 3. 27

2. Et mittam ignem in Moab, & devorabit ædes Carioth: & morietur in sonitu Moab, in clangore tubæ:

3. & disperdam judicem de medio ejus, & omnes principes ejus interficiam cum eo, dicit Dominus.

4. Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Juda, & super quatuor non convertam eum: eò quòd abjecerit legem Domini, & mandata ejus non custodierit: deceperunt enim eos idola sua, post quæ abierant patres eorum.

5. Et mittam ignem in Juda, & devorabit ædes Jerusalem.

6. Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non convertam eum: pro eo quòd vendiderit pro argento justum, & pauperem pro calceamentis.

7. Qui conterunt super pulverem terræ capita pauperum, & viam humilium declinant: & filius ac pater ejus ierunt ad puellam, ut violarent nomen sanctum meum.

8. Et super vestimentis pignoratis accubuerunt juxta omne altare: & vinum damnatorum bibebant in domo Dei sui.

|| Num. 21. 24. Deut. 2. 24

9. || Ego autem exterminavi Amorrhæum à facie eorum: cujus altitudo, cedrorum altitudo ejus, & fortis ipse quasi quercus: & contrivi fructum ejus desuper, & radices ejus subter.

|| Exod. 14. 21. Deut. 8. 2.

10. || Ego sum, qui ascendere vos feci de terra Ægypti, & duxi vos in deserto quadraginta annis ut possideretis terram Amorrhæi.

11. Et suscitavi de filiis vestris in prophetas, & de juvenibus vestris nazaræos: numquid non ita est filii Israel dicit Dominus?

12. Et propinabitis nazaræis vinum: & prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis.

13. Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum fœno.

14. Et peribit fuga à veloce, & fortis non obtinebit virtutem suam, & robustus non salvabit animam suam:

15. & tenens arcum non stabit, & velox pedibus suis non salvabitur, & ascensor equi non salvabit animam suam:

16. & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

CAPUT III.

Domum Israel populum olim unicè electum arguit variorum scelerum: ex quibus paucos dicit servandos in superventura afflictione, quam ipsis comminatur.

1. AUdite verbum, quod locutus est Dominus super vos, filii Israel: super omnem cognationem, quam eduxi de terra Ægypti, dicens:

2. Tantummodò vos cognovi ex omnibus cognationibus terræ: idcircò visitabo super vos omnes iniquitates vestras.

3. Numquid ambulabunt duo pariter, nisi convenerit eis?

4. Numquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit prædam? numquid dabit catulus leonis vocem de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit?

5. Numquid cadet avis in laqueum terræ absque aucupe? numquid auferetur laqueus de terra antequam quid ceperit?

6. Si clanget tuba in civitate, & populus non expavescet? si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit?

7. Quia non facit Dominus Deus verbum, nisi revelaverit secretum suum ad servos suos prophetas.

8. Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit?

9. Auditum facite in ædibus Azoti, & in ædibus terræ Ægypti: & dicite: Congregamini super montes Samariæ, & videte insanias multas in medio ejus, & calumniam patientes in penetralibus ejus.

10. Et nescierunt facere rectum, dicit Dominus, thesaurizantes iniquitatem, & rapinas in ædibus suis.

11. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Tribulabitur, & circuietur terra: & detrahetur ex te fortitudo tua, & diripientur ædes tuæ.

12. Hæc dicit Dominus: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ: sic eruentur filii Israel, qui habitant in Samaria in plaga lectuli, & in Damasci grabato.

13. Audite, & contestamini in domo Jacob, dicit Dominus Deus exercituum:

14. quia in die cùm visitare cœpero prævaricationes Israel, super eum visitabo, & super altaria Bethel: & amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram.

15. Et percutiam domum hyemalem cum domo æstiva: & peribunt domus eburneæ, & dissipabuntur ædes multæ, dicit Dominus.

CAPUT IV.

Invehitur sub typo vaccarum pinguium in iniquos primates Samariæ, ipsorum subsannans idololatriam: & quia filii Israel variis flagellis à peccatis suis revocari non potuerunt, minatur eis Dominus similia his quæ priùs passi fuerant; hortando ut ad Deum omnipotentem convertantur.

1. AUdite verbum hoc vaccæ pingues, quæ estis in monte Samariæ: quę calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes: quæ dicitis dominis vestris: Afferte, & bibemus.

2. Juravit Dominus Deus in Sancto suo: quia ecce dies venient super vos, & levabunt vos in contis, & reliquias vestras in ollis ferventibus.

3. Et per aperturas exibitis altera contra alteram, & projiciemini in Armon, dicit Dominus.

4. Venite ad Bethel, & impiè agite: ad Galgalam, & multiplicate prævaricationem: & afferte manè victimas vestras, tribus diebus decimas vestras.

5. Et sacrificate de fermentato laudem: & vocate voluntarias oblationes, & annuntiate: sic enim voluistis filii Israel, dicit Dominus Deus.

6. Unde & ego dedi vobis stuporem dentium in cunctis urbibus vestris, & indigentiam panum in omnibus locis vestris: & non estis reversi ad me, dicit Dominus.

7. Ego quoque prohibui à vobis imbrem, cùm adhuc tres menses superessent usque ad messem: & plui super unam civitatem, & super alteram civitatem non plui: pars una compluta est; & pars, super quam non plui, aruit.

8. Et venerunt duæ & tres civitates ad unam civitatem ut biberent aquam, & non sunt satiatæ: & non redistis ad me, dicit Dominus.

‖ Agg. 2. 18. 9. ‖ Percussi vos in vento urente, & in aurugine, multitudinem hortorum vestrorum, & vinearum vestrarum: oliveta vestra, & ficeta vestra comedit eruca: & non redistis ad me, dicit Dominus.

10. Misi in vos mortem in via Ægypti, percussi in gladio juvenes vestros usque ad captivitatem equorum vestrorum: & ascendere feci putredinem castrorum vestrorum in nares vestras: & non redistis ad me, dicit Dominus.

‖ Gen. 19. 24. 11. Subverti vos, ‖ sicut subvertit Deus Sodomam, & Gomorrham, & facti estis quasi torris raptus ab incendio: & non redistis ad me, dicit Dominus.

12. Quapropter hæc faciam tibi Israel: postquam autem hæc fecero tibi, præparare in occursum Dei tui Israel.

13. Quia ecce formans montes, & creans ventum, & annuntians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulam, & gradiens super excelsa terræ: Dominus Deus exercituum nomen ejus.

CAPUT V.

Luget casum Israelis Propheta, revocans eos ad quærendum Dominum, ut ita possint evadere afflictiones suis peccatis debitas, propter quas ubique planctus erit: odit Dominus festivitates ac sacrificia eorum, quibus propter idololatriam minatur captivitatem.

1. Audite verbum istud, quod ego levo super vos planctum. Domus Israel cecidit, & non adjiciet ut resurgat.

2. Virgo Israel projecta est in terram suam, non est qui suscitet eam.

3. Quia hæc dicit Dominus Deus: Urbs, de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea centum: & de qua egrediebantur centum, relinquentur in ea decem in domo Israel.

4. Quia hæc dicit Dominus domui Israel: Quærite me, & vivetis.

5. Et nolite quærere Bethel, & in Galgalam nolite intrare, & in Bersabee non transibitis: quia Galgala captiva ducetur, & Bethel erit inutilis.

6. Quærite Dominum, & vivite: ne fortè comburatur ut ignis domus Joseph, & devorabit, & non erit qui extinguat Bethel.

7. Qui convertitis in absinthium judicium; & justitiam in terra relinquitis.

8. Facientem Arcturum, & Orionem, & convertentem in manè tenebras, & diem in noctem mutantem: ‖ qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ: Dominus nomen est ejus. ‖ Infr. 9. 6.

9. Qui subridet vastitatem super robustum, & depopulationem super potentem affert.

10. Odio habuerunt corripientem in porta: & loquentem perfectè abominati sunt.

11. Idcircò, pro eo quòd diripiebatis pauperem, & prædam electam tollebatis ab eo: ‖ domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantissimas, & non bibetis vinum earum. ‖ Soph. 1. 13.

12. Quia cognovi multa scelera vestra, & fortia peccata vestra: hostes justi accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta.

13. Ideò prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est.

14. Quærite bonum, & non malum, ut vivatis, & erit Dominus Deus exercituum vobiscum, sicut dixistis.

15. ‖ Odite malum, & diligite bonum, & constituite in porta judicium: si fortè misereatur Dominus Deus exercituum reliquiis Joseph. ‖ Psal. 96. 10. Rom. 12. 9.

16. Propterea hæc dicit Dominus Deus exercituum dominator, in omnibus plateis planctus: & in cunctis, quæ foris sunt, dicetur væ væ: & vocabunt agricolam ad luctum, & ad planctum eos, qui sciunt plangere.

17. Et in omnibus vineis erit planctus: quia pertransibo in medio tui, dicit Dominus.

18. ‖ Væ desiderantibus diem Domini: ad quid eam vobis? dies Domini ista, tenebræ, & non lux. ‖ Jere. 30. 7. Joel 2. 11. Soph. 1. 15.

19. Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei ursus: & ingrediatur domum, & innitatur manu sua super parietem, & mordeat eum coluber.

20. Numquid non tenebræ dies Domini, & non lux: & caligo, & non splendor in ea?

21. ‖ Odi, & projeci festivitates vestras: & non capiam odorem cœtuum vestrorum. ‖ Isai. 1. 11. Jere. 6. 20. Malach. 1. 12.

22. Quòd si obtuleritis mihi holocautomata, & munera vestra, non suscipiam: & vota pinguium vestrorum non respiciam.

23. Aufer à me tumultum carminum tuorum: & cantica lyræ tuæ non audiam.

24. Et revelabitur quasi aqua judicium, & justitia quasi torrens fortis.

25. ‖ Numquid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis, domus Israel? ‖ Act. 7. 42.

26. Et portastis tabernaculum Moloch vestro, & imaginem idolorum vestrorum, sidus Dei vestri, quæ fecistis vobis.

27. Et migrare vos faciam trans Damascum, dicit Dominus, Deus exercituum nomen ejus.

CAPUT VI.

Comminatur Dominus superbis, & in deliciis agentibus exitium ac transmigrationem, una cum reliquo populo Israel; cujus detestatur superbiam.

1. Væ qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ: optimates capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israel. ‖ Luc. 6. 24.

2. Transite in Chalane, & videte, & ite inde in Emath magnam: & descendite in

Digitized by Google

Geth Palæsthinorum, & ad optima quæque regna horum: si latior terminus eorum termino vestro est.

3. Qui separati estis in diem malum: & appropinquatis solio iniquitatis.

4. Qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti,

5. qui canitis ad vocem psalterii: sicut David putaverunt se habere vasa cantici.

6. Bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti: & nihil patiebantur super contritione Joseph.

7. Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantium: & auferetur factio lascivientium.

8. ‖ Juravit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus Deus exercituum: Detestor ego superbiam Jacob, & domos ejus odi, & tradam civitatem cum habitatoribus suis.

9. Quòd si reliqui fuerint decem viri in domo una, & ipsi morientur.

10. Et tollet eum propinquus suus, & comburet eum, ut efferat ossa de domo: & dicet ei, qui in penetralibus domus est: Numquid adhuc est penes te?

11. Et respondebit: Finis est. Et dicet ei: Tace, & non recorderis nominis Domini.

12. Quia ecce Dominus mandabit, & percutiet domum majorem ruinis, & domum minorem scissionibus.

13. Numquid currere queunt in petris equi, aut arari potest in bubalis, quoniam convertistis in amaritudinem judicium, & fructum justitiæ in absinthium?

14. Qui lætamini in nihilo: qui dicitis: Numquid non in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua?

15. Ecce enim suscitabo super vos domus Israel, dicit Dominus Deus exercituum, gentem: & conteret vos ab introitu Emath, usque ad torrentem deserti.

C A P U T VII.

Deprecatur Propheta pœnas quas videt imminere; & Dominus comminatur captivitatem, quam Amos sub parabola trullæ cæmentarii vaticinatur, adversante licèt Amasia sacerdote Bethel: qui coram rege Israel accusat Amos, suadens ipsi Amos ut eat prophetatum in terram Juda: sed ostendit se factum à Domino prophetam ut super Israel prophetaret, qui & Amasiæ & Israeli vaticinatur afflictiones.

1. HÆc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce fictor locustæ in principio germinantium serotini imbris, & ecce serotinus post tonsionem regis.

2. Et factum est: cùm consummasset comedere herbam terræ, dixi: Domine Deus propitius esto, obsecro: quis suscitabit Jacob, quia parvulus est?

3. Misertus est Dominus super hoc: non erit, dixit Dominus.

4. Hæc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce vocabat judicium ad ignem Dominus Deus: & devoravit abyssum multam, & comedit simul partem.

5. Et dixi: Domine Deus quiesce, obsecro: quis suscitabit Jacob, quia parvulus est?

6. Misertus est Dominus super hoc: Sed & istud non erit, dixit Dominus Deus.

7. Hæc ostendit mihi Dominus: & ecce Dominus stans super murum litum, & in manu ejus trulla cæmentarii.

8. Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Amos? Et dixi: Trullam cæmentarii. Et dixit Dominus: Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Israel: non adjiciam ultrà superinducere eum.

9. Et demolientur excelsa idoli, & sanctificationes Israel desolabuntur: & consurgam super domum Jeroboam in gladio *.

10. Et misit Amasias sacerdos Bethel ad Jeroboam regem Israel, dicens: Rebellavit contra te Amos in medio domus Israel: non poterit Terra sustinere universos sermones ejus.

11. Hæc enim dicit Amos: In gladio morietur Jeroboam, & Israel captivus migrabit de terra sua:

12. Et dixit Amasias ad Amos: Qui vides, gradere, fuge in terram Juda: & comede ibi panem, & prophetabis ibi.

13. Et in Bethel non adjicies ultrà ut prophetes: quia sanctificatio regis est, & domus regni est.

14. Respondítque Amos, & dixit ad Amasiam: Non sum propheta, & non sum filius prophetæ: sed armentarius ego sum vellicans sycomoros.

15. Et tulit me Dominus cùm sequerer gregem: & dixit Dominus ad me: Vade propheta ad populum meum Israel.

16. Et nunc audi verbum Domini: Tu dicis: Non prophetabis super Israel, & non stillabis * super domum idoli.

17. Propter hoc hæc dicit Dominus: Uxor tua in civitate fornicabitur: & filii tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta † morieris, & Israel captivus migrabit de terra sua.

C A P U T VIII.

Amos sub parabola uncini pomorum prophetat finem imminere regni Israel, propter pauperum oppressiones: acerbitatem verò imminentis calamitatis explicat: ac festivitates eorum dicit in luctum convertendas, famemque verbi Dei futuram denuntiat.

1. HÆc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce uncinus pomorum.

2. Et dixit: Quid tu vides Amos? Et dixi: Uncinum pomorum. Et dixit Dominus ad me: Venit finis super populum meum Israel: non adjiciam ultrà ut pertranseam eum.

3. Et stridebunt cardines templi in die illa, dicit Dominus Deus: multi morientur: in omni loco projicietur silentium.

4. Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ,

5. dicentes: Quando transibit mensis, & venumdabimus merces: & sabbatum, & aperiemus frumentum: ut imminuamus mensuram, & augeamus siclum, & supponamus stateras dolosas,

6. ut possideamus in argento egenos & pauperes pro calceamentis, & quisquilias frumenti vendamus?

7. Juravit Dominus in superbiam Jacob:

‖ Jerem. 51. 14.

*Quod factum est cùm Sellumus Zachariã filium Jeroboami 2. interfecit. 4. Reg. 15. 10.) an. 15. postquam hæc ab Amoso prædicta fuerant.

* *Stillare Hebraïs est Prophetam agere.* V. Ezech. 21. 2. Mic. 2. 11.

† Assyria sc.

Si oblitus fuero usque ad finem omnia opera eorum.

8. Numquid super isto non commovebitur Terra, & lugebit omnis habitator ejus: & ascendet quasi fluvius universus, & ejicietur, & defluet quasi rivus Ægypti?

9. Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis:

10. || & convertam festivitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in planctum: & inducam super omne dorsum vestrum saccum, & super omne caput calvitium: & ponam eam quasi luctum unigeniti, & novissima ejus quasi diem amarum.

|| Tob. 2. 6. 1. Mac. 1. 41.

11. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & mittam famem in terram: non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.

12. Et commovebuntur à Mari usque ad mare, & ab Aquilone usque ad Orientem: circuibunt quærentes verbum Domini, & non invenient.

13. In die illa deficient virgines pulchræ, & adolescentes in siti.

14. Qui jurant in delicto Samariæ, & dicunt: Vivit Deus tuus Dan, & vivit via Bersabee: & cadent, & non resurgent ultrà.

CAPUT IX.

Vastaturum se dicit Dominus impios, sic ut nulli pateat effugium; postea tamen suscitabit tabernaculum David, & captivitatem filiorum Israel convertet, cum magna ipsorum felicitate.

1. Vidi Dominum stantem super altare, & dixit: Percute cardinem, & commoveantur superliminaria: avaritia enim in capite omnium, & novissimum eorum in gladio interficiam: non erit fuga eis. Fugient, & non salvabitur ex eis qui fugerit.

2. || Si descenderint usque ad infernum, inde manus mea educet eos: & si ascenderint usque in cœlum, inde detraham eos.

|| Psalm. 138. 8.

3. Et si absconditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutans auferam eos: & si celaverint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos.

4. Et si abierint in captivitatem coram inimicis suis, ibi mandabo gladio, & occidet eos: & || ponam oculos meos super eos in malum, & non in bonum.

|| Jerem. 44. 12.

5. Et Dominus Deus exercituum, qui tangit terram, & tabescet: & lugebunt omnes habitantes in ea: & ascendet sicut rivus omnis, & defluet sicut fluvius Ægypti.

6. Qui ædificat in cœlo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundavit: || qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ, Dominus nomen ejus.

|| Supr. 5. 8.

7. Numquid non ut filii Æthiopum vos estis mihi, filii Israel, ait Dominus? numquid non Israel ascendere feci de terra Ægypti: || & Palæsthinos de Cappadocia, & Syros de Cyrene?

|| Deut. 2. 23. Jerem. 47. 4.

8. Ecce oculi Domini Dei super regnum peccans, & conteram illud à facie terræ: verumtamen conterens non conteram domum Jacob, dicit Dominus.

9. Ecce enim mandabo ego, & concutiam in omnibus gentibus domum Israel, sicut concutitur triticum in cribro: & non cadet lapillus super terram.

10. In gladio morientur omnes peccatores populi mei: qui dicunt: Non appropinquabit, & non veniet super nos malum.

11. In die illa || suscitabo tabernaculum David, quod cecidit: & reædificabo aperturas murorum ejus, & ea, quæ corruerant, instaurabo: & reædificabo illud sicut in diebus antiquis.

|| Act. 15. 16.

12. Ut possideant reliquias Idumææ, & omnes nationes, eò quòd invocatum sit nomen meum super eos: dicit Dominus faciens hæc.

13. ‡ Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & comprehendet arator messorem, & calcator uvæ mittentem semen: || & stillabunt montes dulcedinem, & omnes colles culti erunt.

‡ Fer. 4. Quat. Temp. Septembris. || Joel. 3. 18.

14. Et convertam captivitatem populi mei Israel: & ædificabunt civitates desertas, & inhabitabunt: & plantabunt vineas, & bibent vinum earum: & facient hortos, & comedent fructus eorum.

15. Et plantabo eos super humum suam: & non evellam eos ultrà de terra sua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus [a].

PROPHETIA ABDIÆ.

Quo tempore scripserit Abdias, *parum constat. Hebræorum quidam hunc esse illum regiæ domus dispensatorem existimant, qui 3. Reg. 18. centum Prophetas pavit. Hieronymus coævum Oseæ, Joeli, & Amoso fecit. Quam sententiam probare videtur Prophetarum ordo, qui est in Hebræis codicibus omnibus. Omnium Prophetarum* numero verborum *brevissimus est, at* gratia mysteriorum *cuivis* æqualis, *ait Hieronymus.*

Multa ex hujus vaticinio sumpsere Jeremias cap. 49. & Ezech. cap. 25. quia Idumæa, qualia hic prædicuntur, Sennacheribi temporibus, passa est iterum per Nabuchodonosorem. Itaque in re pari, paria usurpantur verba.

CAPUT PRIMUM.

Vaticinatur exitium adversus Idumæos qui affligebant ac subsannabant filios Israel: qui tamen reducti, dominium accipient in eos qui ipsos afflixerant.

1. Visio Abdiæ, hæc dicit Dominus Deus ad Edom: ‖ Auditum audivimus à Domino, & legatum ad gentes misit: Surgite, & consurgamus adversùs eum in prælium. *Jer. 49. 14*

2. Ecce parvulum dedi te in Gentibus: contemptibilis tu es valde.

3. Superbia cordis tui extulit te, habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solium tuum: qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram?

4. Si exaltatus fueris ut aquila, & si inter sidera posueris nidum tuum: inde detraham te, dicit Dominus.

5. Si fures introissent ad te, si latrones per noctem, quomodo conticuisses? nonne furati essent sufficientia sibi? si vindemiatores introissent ad te, numquid saltem racemum reliquissent tibi?

6. Quomodo scrutati sunt Esau, investigaverunt abscondita ejus?

7. Usque ad terminum emiserunt te: omnes viri fœderis tui illuserunt tibi: invaluerunt adversùm te viri pacis tuæ: qui comedunt tecum, ponent insidias subter te: non est prudentia in eo.

8. ‖ Numquid non in die illa, dicit Dominus, perdam sapientes de Iduméa, & prudentiam de monte Esau? *Isaia 29. 14. 1. Cor. 1. 19*

9. Et timebunt fortes tui à Meridie, ut intereat vir de monte Esau.

10. ‖ Propter interfectionem, & propter iniquitatem in fratrem tuum Jacob, operiet te confusio, & peribis in æternum. *Gen. 27. 42.*

11. In die cùm stares adversùs eum, quando capiebant alieni exercitum ejus, & extranei ingrediebantur portas ejus, & super Jerusalē mittebant sortem: tu quoque eras quasi unus ex eis.

12. Et non despicies in die fratris tui, in die peregrinationis ejus: & non lætaberis super filios Juda in die perditionis eorum: & non magnificabis os tuum in die angustiæ.

13. Neque ingredieris portam populi mei in die ruinæ eorum: neque despicies & tu in malis ejus in die vastitatis illius: & non emitteris adversùs exercitum ejus in die vastitatis illius.

12. Neque stabis in exitibus ut interficias eos qui fugerint: & non concludes reliquos ejus in die tribulationis.

15. Quoniam juxtà est dies Domini super omnes Gentes: sicut fecisti, fiet tibi: retributionem tuam convertet in caput tuum.

16. Quomodo enim bibistis super montem sanctum meum, bibent omnes Gentes jugiter: & bibent, & absorbebunt, & erunt quasi non sint:

17. Et in monte Sion erit salvatio, & erit Sanctus: & possidebit domus Jacob eos qui se possederant.

18. Et erit domus Jacob ignis, & domus Joseph flamma, & domus Esau stipula: & succendentur in eis, & devorabunt eos: & non erunt reliquiæ domus Esau, quia Dominus locutus est.

19. Et hæreditabunt hi, qui ad Austrum sunt, mōtem Esau, & qui in campestribus Philisthiim: & possidebunt regionem Ephraim, & regionem Samariæ: & Benjamin possidebit Galaad.

20. Et transmigratio exercitus hujus filiorum Israel, omnia loca Chananæorum usque ad Sareptam: & transmigratio Jerusalem, quæ in Bosphoro est, possidebit civitates Austri.

21. Et ascendent salvatores in montem Sion judicare montem Esau: & erit Domino regnum.

PROPHETIA JONÆ.

JONAM *quoque Osee & Amoso coævum ex Hebræorum auctoritate ponit Hieronymus, quod ordo librorum atque temporum ratio suadere videtur. Rex enim Ninives, de quo hic agitur, potuit esse Phul, quem Sardanapali patrem esse putamus, qui posteà à Manahem vocatus, vivente adhuc Osea, cum exercitu venit in terram Israel circa annum Mundi 3233. ante æram Chr. 771. ut ad 4. Reg. 15. annotavimus. Missus autem Niniven videtur* Jonas, *circa annum Mundi 3197. ante æram Chr. 807. quo celebratum est Judæorum Jubilæum 13. & insignes quoque multi alii prophetæ claruerunt. Verùm antiquior extat ejusdem Jonæ prophetia, 4. Reg. 14. 25. Nam regnante, ut videtur, Joaso, cum* Israeli *ab Syris oppresso* non esset qui auxiliaretur: *ab ejus filio Jeroboamo, regnum ex eorum potestate vindicandum prædixerat, quod posteà egregiè præstitit Jeroboam, sceptrum adeptus anno M. 3179. ante æram Christi 825.*

Erat autem Jonas de Geth-Cepher, 4. *Reg.* 14. 25. oppido tribus Zabulon; *Josue* 19. 13. in Galilæa Gentium, *Isai.* 9. 1. *Quod obiter notandum adversùs Pharisæorum illud Joan.* 7. 52. Scrutare Scripturas, & vide quia à Galilæa Propheta non surgit. *Solus ex omnibus Prophetis ad gentes missus, in quo typus Christi fuit, ut etiam in eo quòd tertia die ex ventre ceti vivus emersit.*

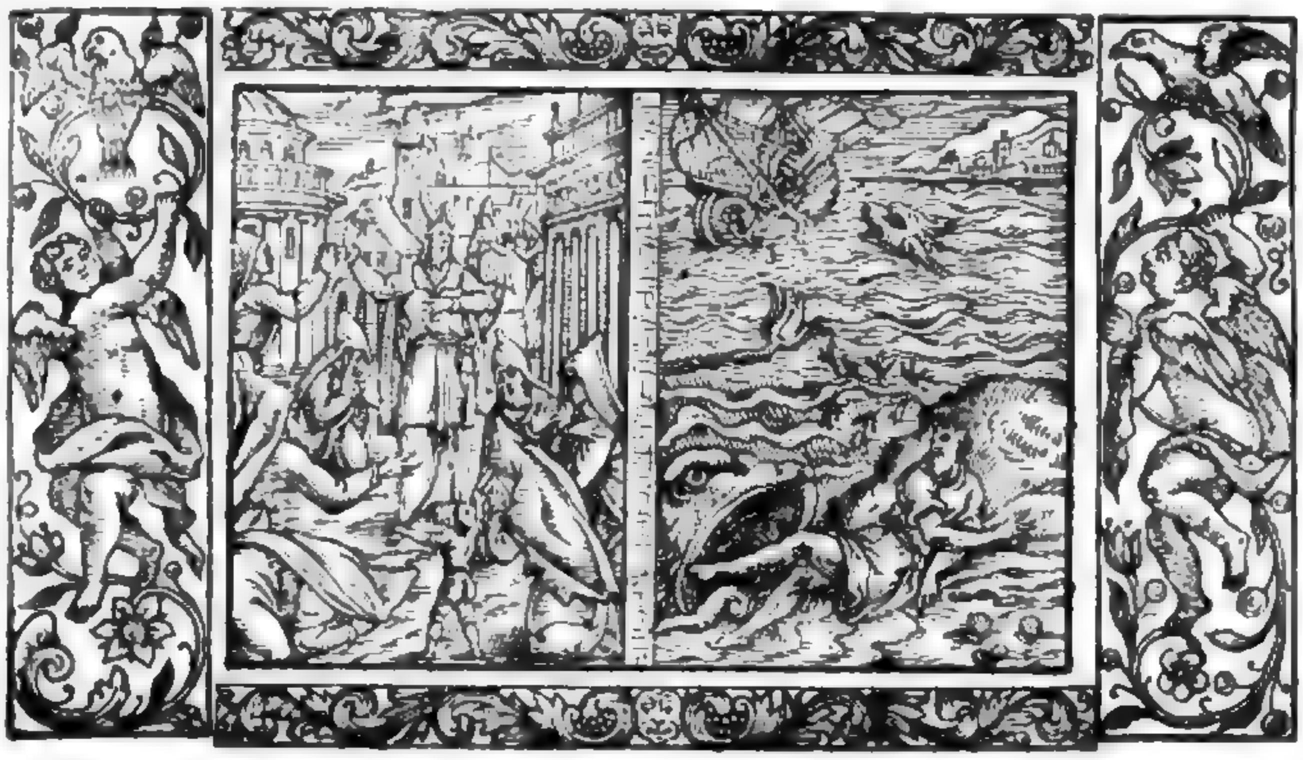

CAPUT PRIMUM.

Jonas à Domino missus ut in Ninive prædicaret, Navigio fugit in Tharsis à facie Domini: quo immittente in navim tempestatem, jactisque sortibus, deprehensus Jonas in mare mittitur, cessatque tempestas.

1. ET factum est verbum Domini ad Jonam filium Amathi, dicens:
2. Surge, & vade in Niniven civitatem grandem, & prædica in ea: quia ascendit malitia ejus coram me.

3. Et surrexit Jonas ut fugeret in Tharsis à facie Domini, & descendit in Joppen, & invenit navem euntem in Tharsis: & dedit naulum ejus, & descendit in eam ut iret cum eis in Tharsis à facie Domini.

4. Dominus autem misit ventum magnum in mare: & facta est tempestas magna in mari, & navis periclitabatur conteri.

5. Et timuerunt nautæ, & clamaverunt viri ad deum suum: & miserunt vasa, quæ erant in navi, in mare, ut alleviaretur ab eis: & Jonas descendit ad interiora navis, & dormiebat sopore gravi.

6. Et accessit ad eum gubernator, & dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? surge, invoca Deum tuum, si fortè recogitet Deus de nobis, & non pereamus.

7. Et dixit vir ad collegam suum: Venite, & mittamus sortes, & sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes: & cecidit sors super Jonam.

8. Et dixerunt ad eum: Indica nobis cujus causa malum istud sit nobis: quod est opus tuum? quæ terra tua, & quò vadis? vel ex quo populo es tu?

9. Et dixit ad eos: Hebræus ego sum, & Dominum Deum cœli ego timeo, qui fecit mare & aridam.

10. Et timuerunt viri timore magno, & dixerunt ad eum: Quid hoc fecisti? (cognoverunt enim viri quòd à facie Domini fugeret, quia indicaverat eis.)

11. Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, & cessabit mare à nobis? quia mare ibat, & intumescebat.

12. Et dixit ad eos: Tollite me, & mittite in mare, & cessabit mare à vobis: scio enim ego quoniam propter me tempestas hæc grandis venit super vos.

13. Et remigabant viri ut reverterentur ad aridam, & non valebant: quia mare ibat, & intumescebat super eos.

14. Et clamaverunt ad Dominum, & dixerunt: Quæsumus Domine, ne pereamus in anima viri istius, & ne des super nos sanguinem innocentem: quia tu Domine, sicut voluisti, fecisti.

15. Et tulerunt Jonam, & miserunt in mare: & stetit mare à fervore suo.

16. Et timuerunt viri timore magno Dominum, & immolaverunt hostias Domino, & voverunt vota.

CAPUT II.

Jonas à ceto quem Dominus præparaverat absorptus, fuit in eo tribus diebus & tribus noctibus, cùmque de ventre ejus orasset Dominum, ipsius jussu in aridam evomitur.

1. ET præparavit Dominus piscem grandem ut deglutiret Jonam: || & erat Jonas in ventre piscis tribus diebus, & tribus noctibus.

|| Matth. 12. 40. & 16. 4. Luca 11. 30.

2. Et oravit Jonas ad Dominum Deum suum de ventre piscis.

3. Et dixit:

|| Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, & exaudivit me: de ventre inferi clamavi, & exaudisti vocem meam.

|| Psalm. 119. 1. 1. Cor. 15. 4.

4. Et projecisti me in profundum in corde maris, & flumen circumdedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierunt.

5. Et ego dixi: Abjectus sum à conspectu oculorum tuorum: verumtamen rursus videbo Templum sanctum tuum.

6. || Circumdederunt me aquæ usque ad animam: abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum.

|| Psalm. 68. 1.

7. Ad extrema montium descendi: terræ vectes concluserunt me in æternum: & sublevabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus.

8. Cùm angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum: ut veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum.

9. Qui custodiunt vanitates frustrà, misericordiam suam derelinquunt.

10. Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcumque vovi, reddam pro salute Domino.

11. Et dixit Dominus pisci: & evomuit Jonam in aridam.

CAPUT III.

Rursum missus Jonas ad Ninivitas prædicit civitatis subversionem: illis autem ad Deum conversis, & magna pœnitentiæ signa ostendentibus, parcit Dominus civitati.

1. ET ‡ factum est verbum Domini ad Jonam secundò, dicens:

‡ FER. 2. POST DOM. PASSION. EPIST. Item. SABBATO SANCTO PROPHETIA 10.

2. Surge, & vade in Niniven civitatem magnam: & prædica in ea prædicationem, quam ego loquor ad te.

3. Et surrexit Jonas, & abiit in Niniven juxta verbum Domini: & Ninive erat civitas magna itinere trium dierum.

4. Et cœpit Jonas introire in civitatem itinere diei unius: & clamavit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.

5. || Et crediderunt viri Ninivitæ in Deum: & prædicaverunt jejunium, & vestiti sunt saccis à majore usque ad minorem.

|| Matth. 12. 41. Luc. 11. 32.

6. Et pervenit verbum ad regem Ninive: & surrexit de solio suo, & abjecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere.

7. Et clamavit, & dixit in Ninive ex ore regis & principum ejus, dicens: Homines, & jumenta, & boves, & pecora non gustent quidquam: nec pascantur, & aquam non bibant.

8. Et operiantur saccis homines, & jumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, & convertatur vir à via sua mala, & ab iniquitate, quæ est in manibus eorum.

9. || Quis scit si convertatur, & ignoscat Deus: & revertatur à furore iræ suæ, & non peribimus?

|| Jerem. 18. 11. Joel. 2. 14.

10. Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala: & misertus est Deus super malitiam, quam locutus fuerat ut faceret eis, & non fecit.

CAPUT IV.

Afflictus Jonas quia vaticinium suum adversùs Niniven videbat non impleri, mortem optat: verùm à Domino corripitur, qui injustam ipsius indignationem convincit, quòd putaret se rectè dolere de arefacta hedera, & tamen noluerit Dominus parcere Ninive civitati maximæ, in qua erant plus quàm 120000. *eorum qui non peccaverant.*

1. ET afflictus est Jonas afflictione magna, & iratus est:

2. & oravit ad Dominum, & dixit: Obsecro Domine, numquid non hoc est verbum meum, cùm adhuc essem in Terra mea? propter hoc præoccupavi ut fugerem in Tharsis: || scio enim quia tu Deus clemens, & misericors es, patiens, & multæ miserationis, & ignoscens super malitia.

|| Psalm. 85. 5. Joel. 2. 13.

3. Et nunc Domine tolle quæso animam meam à me: quia melior est mihi mors quàm vita.

4. Et dixit Dominus: Putasne benè irasceris tu?

5. Et egressus est Jonas de civitate, & sedit contra Orientem civitatis: & fecit sibimet umbraculum ibi, & sedebat subter illud in umbra, donec videret quid accideret civitati.

6. Et præparavit Dominus Deus hederam, & ascendit super caput Jonæ, ut esset umbra super caput ejus, & protegeret eum (laboraverat enim) & lætatus est Jonas super hedera, lætitia magna.

7. Et paravit Deus vermem ascensu diluculi in crastinum: & percussit hederam, & exaruit.

8. Et cùm ortus fuisset sol, præcepit Dominus vento calido, & urenti: & percussit sol super caput Jonæ, & æstuabat: & petivit animæ suæ ut moreretur, & dixit: Melius est mihi mori, quàm vivere.

9. Et dixit Dominus ad Jonam: Putasne benè irasceris tu super hederam? Et dixit: Benè irascor ego usque ad mortem.

10. Et dixit Dominus: Tu doles super hederam, in qua non laborasti, neque fecisti ut cresceret, quæ sub una nocte nata est, & sub una nocte periit.

11. Et ego non parcam Ninive civitati magnæ, in qua sunt plusquam centum viginti millia hominum, qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram suam, & jumenta multa?

Digitized by Google

PROPHETIA MICHÆÆ.

MICHÆAS præcedentibus Prophetis ætate suppar fuit, ac nominatim Isaiæ, cui ut spiritu, ita & stylo simillimus est. Munus suum obiit sub Joatham, qui anno Mundi 3246. regnum auspicatus, ante æram Christi 758. Et sub duobus sequentibus regibus (simul cum Isaia & Osee) quorum ultimus Ezechias mortuus est anno Mundi 3306. ante æram Chr. 698.

Invehitur autem in idololatriam, & alia inde enata scelera, tam duarum, *quàm* decem *tribuum: unde utrisque excidium & captivitatem, his per Assyrios, illis per Chaldæos prænuntiat. Tandem tamen lætum reditum è Babylonia per Cyrum promittit, & lætiorem ex servitute peccati, mortis & diaboli per Christum, quem in Bethlehem nasciturum prædicit.*

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Michæas prophetaverit: comminatur Samariæ & Jerusalem exitium & captivitatem propter idololatriam ipsorum: quos plangit Propheta & ad planctum provocat.

1. VERBUM Domini, quod factum est ad Michæam Morasthiten, in diebus Joathan, Achaz, & Ezechiæ, regum Juda: quod vidit super Samariam, & Jerusalem.

‖ Deut. 32. 1. Isai. 1. 2.

2. ‖ Audite populi omnes, & attendat terra, & plenitudo ejus: & sit Dominus Deus vobis in testem, Dominus de templo sancto suo.

‖ Isai. 26. 21.

3. ‖ Quia ecce Dominus egredietur de loco suo: & descendet, & calcabit super excelsa terræ.

4. Et consumentur montes subtus eum: & valles scindentur sicut cera à facie ignis, & sicut aquæ, quæ decurrunt in præceps.

5. In scelere Jacob omne istud, & in peccatis domus Israel. Quod scelus Jacob? nonne Samaria? & quæ excelsa Judæ? nonne Jerusalem?

6. & ponam Samariam quasi acervum lapidum in agro cùm plantatur vinea: & detraham in vallem lapides ejus, & fundamenta ejus revelabo.

7. Et omnia sculptilia ejus concidentur, & omnes mercedes ejus comburentur igne, & omnia idola ejus ponam in perditionem: quia de mercedibus meretricis congregata sunt, & usque ad mercedem meretricis revertentur.

8. Super hoc plangam, & ululabo: vadam spoliatus, & nudus: faciam planctum velut draconum, & luctum quasi struthionum.

9. Quia desperata est plaga ejus, quia venit usque ad Judam, tetigit portam populi mei usque ad Jerusalem.

10. In Geth nolite annuntiare, lacrymis ne ploretis, in domo Pulveris pulvere vos conspergite.

11. Et transite vobis habitatio Pulchra, confusa ignominia: non est egressa quæ habitat in exitu: planctum Domus vicina accipiet ex vobis, quæ stetit sibimet.

12. Quia infirmata est in bonum, quæ habitat in amaritudinibus: quia descendit malum à Domino in portam Jerusalem.

13. Tumultus quadrigæ stuporis habitanti Lachis: principium peccati est filiæ Sion, quia in te inventa sunt scelera Israel.

14. Propterea dabit emissarios super hæreditatem Geth: domus mendacii in deceptionem regibus Israel.

15. Adhuc hæredem adducam tibi quæ habitas in Maresa: usque ad Odollam veniet gloria Israel.

16. Decalvare, & tondere super filios deliciarum tuarum: dilata calvitium tuum sicut aquila: quoniam captivi ducti sunt ex te.

CAPUT II.

Propheta populi sui multiplicem injustitiam, aliaque peccata recensens; prædicit vindictam & captivitatem ipsi imminere; & ob id ingens, reliquiarum futuram congregationem denuntiat.

1. VÆ qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris: in luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum est manus eorum.

2. Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos: & calumniabantur virum, & domum ejus; virum, & hæreditatem ejus.

3. Idcircò hæc dicit Dominus: Ecce ego cogito super familiam istam malum: unde non auferetis colla vestra, & non ambulabitis superbi, quoniam tempus pessimum est.

4. In die illa sumetur super vos parabola, & cantabitur canticum cum suavitate, dicentium: Depopulatione vastati sumus: pars populi mei commutata est: quomodo recedet à me, cùm revertatur, qui regiones nostras dividat?

5. Propter hoc non erit tibi mittens funiculum sortis in cœtu Domini.

6. Ne loquamini loquentes: Non stillabit super istos, non comprehendet confusio.

7. Dicit Domus Jacob: Numquid abbreviatus est spiritus Domini, aut tales sunt cogitationes ejus? Nonne verba mea bona sunt cum eo, qui rectè graditur?

8. Et è contrario populus meus in adversarium consurrexit: desuper tunica pallium sustulistis: & eos, qui transibant simpliciter, convertistis in bellum.

9. Mulieres populi mei ejecistis de domo deliciarum suarum: à parvulis earum tulistis laudem meam in perpetuum.

10. Surgite, & ite, quia non habetis hic requiem: propter immunditiam ejus corrumpetur putredine pessima.

11. Utinam non essem vir habens spiritum, & mendacium potiùs loquerer: stillabo tibi in vinum, & in ebrietatem: & erit super quem stillatur populus iste.

12. Congregatione congregabo Jacob totum te: in unum conducam reliquias Israel, pariter ponam illum quasi gregem in ovili, quasi pecus in medio caularum: tumultuabuntur à multitudine hominum.

13. Ascendet enim pandens iter ante eos: divident, & transibunt portam, & ingredientur per eam: & transibit rex eorum coram eis, & Dominus in capite eorum.

CAPUT III.

Propter peccata principum, judicum, pseudoprophetarum ac sacerdotum populi Israel, comminatur Dominus gravem ultionem, & Jerosolymæ deletionem.

1. ET dixi: Audite principes Jacob, & duces domus Israel: Numquid non vestrum est scire judicium,

2. qui odio habetis bonum, & diligitis malum: qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, & carnem eorum desuper ossibus eorum?

3. Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum desuper excoriaverunt: & ossa eorum confregerunt, & conciderunt sicut in lebete, & quasi carnem in medio ollæ.

4. Tunc clamabunt ad Dominum, & non exaudiet eos: & abscondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adinventionibus suis.

5. Hæc dicit Dominus super prophetas, qui seducunt populum meum: qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem: & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prælium.

6. Propterea nox vobis pro visione erit, & tenebræ vobis pro divinatione: & occumbet sol super prophetas, & obtenebrabitur super eos dies.

7. Et confundentur qui vident visiones, & confundentur divini: & operient omnes vultus suos, quia non est responsum Dei.

8. Veruntamen ego repletus sum fortitudine spiritus Domini, judicio, & virtute: ut annuntiem Jacob scelus suum, & Israel peccatum suum.

9. Audite hoc principes domus Jacob, & judices domus Israel: qui abominamini judicium, & omnia recta pervertitis.

10. Qui ædificatis Sion in sanguinibus, & Jerusalem in iniquitate.

11. || Principes ejus in muneribus judicabant, & sacerdotes ejus in mercede docebant, & prophetæ ejus in pecunia divinabant: & super Dominum requiescebant, dicentes: Numquid non Dominus in medio nostrùm? non venient super nos mala. || Ezech. 22. 27. Soph. 3. 3.

12. Propter hoc, causa vestri, || Sion quasi ager arabitur, & Jerusalem quasi acervus lapidum erit, & mons templi in excelsa silvarum. || Jerem. 26. 18.

CAPUT IV.

Tempore gratiæ, plurimæ nationes accedent ad Ecclesiam & cultum Dei, cum magna securitate: consolatur Sion quòd de captivitate sit à Domino redimenda, ut se de suis inimicis ulciscatur.

1. ET erit: In novissimo dierum erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, & sublimis super colles: & fluent ad eum populi. Isai. 2. 2.

2. Et properabunt gentes multæ, & dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob: & docebit nos de viis suis, & ibimus in semitis ejus: quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Jerusalem.

3. Et judicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes usque in longinquum: & concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: non sumet gens adversùs gentem gladium: & non discent ultrà belligerare.

4. Et sedebit vir subtus vitem suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat; quia os Domini exercituum locutum est.

5. Quia omnes populi ambulabunt unusquisque in nomine Dei sui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in æternum & ultrà.

6. In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem: & eam, quam ejeceram, colligam; & quam afflixeram:

7. || Et ponam claudicantem in reliquias: & eam, quæ laboraverat, in gentem robustam: || & regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc & usque in æternum. || Soph. 3. 19. || Dan. 7. 14. Luc. 1. 32.

8. Et tu turris gregis nebulosa filiæ Sion usque ad te veniet: & veniet potestas prima, regnum filiæ Jerusalem.

9. Nunc quare mœrore contraheris? numquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem?

10. Dole, & satage filia Sion quasi parturiens: quia nunc egredieris de civitate, & habitabis in regione, & venies usque ad Babylo-

Digitized by Google

nem, ibi liberaberis: ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum.

11. Et nunc congregatæ sunt super te gentes multæ, quæ dicunt: Lapidetur: & aspiciat in Sion oculus noster.

12. Ipsi autem non cognoverunt cogitationes Domini, & non intellexerunt consilium ejus: quia congregavit eos quasi fœnum areæ.

13. Surge, & tritura filia Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, & ungulas tuas ponam æreas: & comminues populos multos, & interficies Domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino universæ terræ.

CAPUT V.

Imminens urbis Jerusalem vastatio ostenditur, & Christus in Bethlehem nasciturus: reliquiæ Israel exaltabuntur, devictis inimicis, & ablata ab ipsis idololatria.

1. NUnc vastaberis filia latronis: obsidionem posuerunt super nos, in virga percutient maxillam judicis Israel.

* Matth. 2. 6. Joan. 7. 42. 2. || ET TU BETHLEHEM Ephrata parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel, & egressus ejus ab initio, à diebus æternitatis.

3. Propter hoc dabit eos usque ad tempus, in quo parturiens pariet: & reliquiæ fratrum ejus convertentur ad filios Israel.

4. Et stabit, & pascet in fortitudine Domini, in sublimitate nominis Domini Dei sui: & convertentur, quia nunc magnificabitur usque ad terminos terræ.

5. Et erit iste pax: cùm venerit Assyrius in terram nostram, & quando calcaverit in domibus nostris: & suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates homines.

6. Et pascent terram Assur in gladio, & terram Nemrod in lanceis ejus: & liberabit ab Assur cùm venerit in terram nostram, & cùm calcaverit in finibus nostris.

7. Et erunt reliquiæ Jacob in medio populorum multorum quasi ros à Domino, & quasi stillæ super herbam, quæ non expectat virum, & non præstolatur filios hominum.

8. Et erunt reliquiæ Jacob in Gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in jumentis silvarum, & quasi catulus leonis in gregibus pecorum: qui cùm transierit, & conculcaverit, & ceperit, non est qui eruat.

9. Exaltabitur manus tua super hostes tuos, & omnes inimici tui interibunt.

10. Et erit in die illa, dicit Dominus: Auferam equos tuos de medio tui, & disperdam quadrigas tuas.

11. Et perdam civitates terræ tuæ, & destruam omnes munitiones tuas, & auferam maleficia de manu tua, & divinationes non erunt in te.

12. Et perire faciam sculptilia tua, & statuas tuas de medio tui: & non adorabis ultrà opera manuum tuarum.

13. Et evellam lucos tuos de medio tui; & conteram civitates tuas.

14. Et faciam in furore & in indignatione ultionem in omnibus gentibus, quæ non audierunt.

CAPUT VI.

Disceptat Dominus cum ingratis, recensens collata illis beneficia; indicans etiam quid sit bonum, & quid Dominus à populo suo requirat: sed propter injustitiam aliaque scelera filiorum Israel comminatur eis Dominus varias afflictiones.

1. AUdite quæ Dominus loquitur: Surge, contende judicio adversùm montes, & audiant colles vocem tuam.

2. Audiant montes judicium Domini, & fortia fundamenta terræ: quia judicium Domini cum populo suo, & cum Israel dijudicabitur.

3. || Popule meus quid feci tibi, aut quid * Jerem. 2. 4.
molestus fui tibi? responde mihi.

4. Quia eduxi te de terra Ægypti, & de domo servientium liberavi te: & misi ante faciem tuam Moysen, & Aaron, & Mariam?

5. || Popule meus memento quæso quid * Num. 22. 13.
cogitaverit Balach rex Moab, & quid responderit ei Balaam filius Beor, de Setim usque ad Galgalam, ut cognosceres justitias Domini.

6. Quid dignum offeram Domino? curvabo genu Deo excelso? numquid offeram ei holocautomata, & vitulos anniculos?

7. Numquid placari potest Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ?

8. Indicabo tibi ô homo quid sit bonum, * Zachar. 7. 9. Matth. 23. 23. Deut. 6. 2. & 26. 6.
& quid Dominus requirat à te: || Utique facere judicium, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cum Deo tuo.

9. Vox Domini ad civitatem clamat, & salus erit timentibus nomen tuum: Audite tribus, & quis approbabit illud?

10. Adhuc ignis in domo impii thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ plena.

11. Numquid justificabo stateram impiam, & saccelli pondera dolosa?

12. In quibus divites ejus repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea loquebantur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum.

13. Et ego ergo cœpi percutere te perditione super peccatis tuis.

14. Tu comedes, & non saturaberis: & humiliatio tua in medio tui: & apprehendes, & non salvabis: & quos salvaveris, in gladium dabo.

15. || Tu seminabis, & non metes: tu cal- * Deut. 28. 38. Agg. 1. 6.
cabis olivam, & non ungeris oleo: & mustum, & non bibes vinum.

16. Et custodisti præcepta Amri, & omne opus domus Achab: & ambulasti in voluntatibus eorum, ut darem te in perditionem, & habitantes in ea in sibilum, & opprobrium populi mei portabitis.

CAPUT VII.

Luget Propheta tam paucos esse reliquos qui non sint iniqui: in nullo homine ostendit esse confidendum, sed in solo Deo salvatore: qui miserebitur Sion: & pudefactis inimicis, eam ad se reducet, complens factas ad patres promissiones.

1. VÆ mihi, quia factus sum sicut qui
colligit in autumno racemos vindemiæ: non est botrus ad comedendum, præcoquas ficus desideravit anima mea.
2. Periit sanctus de terra, & rectus in hominibus non est: omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum ad mortem venatur.
3. Malum manuum suarum dicunt bonum: princeps postulat, & judex in reddendo est: & magnus locutus est desiderium animæ suæ, & conturbaverunt eam.
4. Qui optimus in eis est, quasi paliurus: & qui rectus, quasi spina de sepe. Dies speculationis tuæ, visitatio tua venit: nunc erit vastitas eorum.
5. Nolite credere amico: & nolite confidere in duce: ab ea, quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui.
|| Matth. 10. 21. 6. || Quia filius contumeliam facit patri, & filia consurgit adversùs matrem suam, nurus adversùs socrum suam: || & inimici hominis domestici ejus.
|| Matth. 10. 36.
7. Ego autem ad Dominum aspiciam, expectabo Deum salvatorem meum, audiet me Deus meus.
8. Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi: consurgam, cùm sedero in tenebris, Dominus lux mea est.
9. Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec causam meam judicet, & faciat judicium meum: educet me in lucem, videbo justitiam ejus.
10. Et aspiciet inimica mea, & operietur confusione, quæ dicit ad me: Ubi est Dominus Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam: nunc erit in conculcationem ut lutum platearum.
11. Dies, ut ædificentur maceriæ tuæ in die illa longè fiet lex.
12. In die illa & usque ad te veniet de Assur, & usque ad civitates munitas: & à civitatibus munitis usque ad flumen, & ad mare de mari, & ad montem de monte.
13. Et terra erit in desolationem propter habitatores suos, & propter fructum cogitationum eorum.
14. ‡ Pasce populum tuum in virga tua, gregem hæreditatis tuæ habitantes solos in saltu, in medio Carmeli: pascentur Basan & Galaad juxta dies antiquos. ‡ Sabb. 4. Temp. Septem. Epist. 3.
15. Secundùm dies egressionis tuæ de terra Ægypti ostendam ei mirabilia.
16. Videbunt gentes, & confundentur super omni fortitudine sua: ponent manum super os, aures eorum surdæ erunt.
17. Lingent pulverem sicut serpentes, velut reptilia terræ perturbabuntur in ædibus suis: Dominum Deum nostrum formidabunt, & timebunt te.
18. || Quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatem, & transis peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ? non immittet ultrà furorem suum, quoniam volens misericordiam est. || Jer. 10. 6. Act. 10. 43.
19. Revertetur, & miserebitur nostri: deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra.
20. Dabis veritatem Jacob, misericordiam Abraham: quæ jurasti patribus nostris à diebus antiquis A.

PRO-

PROPHETIA NAHUM.

NAHUM *idem eſt quod* Noe, *ſcilicet* Conſolator. *Cenſent Hebræi eum Manaſſis ſcripſiſſe temporibus. Sub Joathan Nahum vixiſſe, & eum Aſſyriorum ac Ninives ſubverſionem prædixiſſe, quæ poſt 115. annos completa eſt, affirmat Joſephus. Cùm ex illo temporis ſpatio colligendum potius fuiſſet eum prophetaviſſe ſub Achazo Joathami filio, qui regnum auſpicatus eſt anno mundi 3262. ante Chriſtum 742. ut in libris Regum annotavimus. Etenim Ninive ab Nabopolaſſare magni Nabuchodonoſoris patre funditùs everſa eſt, Joſia apud Judæos regnante, anno mundi 3378. ante æram Chriſti 626. Quod ex Chronologia noſtra clariùs patebit.*

CAPUT PRIMUM.

Zelus Dei adversùs hoſtes ſuos qui patiens eſt & fortitudine magnus, cujus iræ nemo poteſt reſiſtere, & in ſe ſperantium eſt liberator, ſuique populi hoſtes eſt conſumpturus.

1. ONus Ninive: Liber viſionis
Nahum Elceſæi.
2. Deus æmulator, & ulciſcens Dominus: ulciſcens Dominus, & habens furorem: ulciſcens Dominus in hoſtes ſuos, & iraſcens ipſe inimicis ſuis.
3. Dominus patiens, & magnus fortitudine, & mundans non faciet innocentem. Dominus in tempeſtate, & turbine viæ ejus, & nebulæ pulvis pedum ejus.
4. Increpans mare, & exſiccans illud: & omnia flumina ad deſertum deducens. Infirmatus eſt Baſan, & Carmelus: & flos Libani elanguit.
5. Montes commoti ſunt ab eo, & colles deſolati ſunt: & contremuit terra à facie ejus, & orbis, & omnes habitantes in eo.
6. Ante faciem indignationis ejus quis ſtabit? & quis reſiſtet in ira furoris ejus? indignatio ejus effuſa eſt ut ignis: & petræ diſſolutæ ſunt ab eo.
‖ 2.Tim.1. 9. 7. Bonus Dominus, & confortans in die tribulationis: & ſciens ſperantes in ſe‖.
8. Et in diluvio prætereunte, conſummationem faciet loci ejus: & inimicos ejus perſequentur tenebræ.
9. Quid cogitatis contra Dominum? conſummationem ipſe faciet: non conſurget duplex tribulatio.
10. Quia ſicut ſpinæ ſe invicem complectuntur, ſic convivium eorum pariter potantium: conſumentur quaſi ſtipula ariditate plena.
11. Ex te exibit cogitans contra Dominum malitiam: mente pertractans prævaricationem.
12. Hæc dicit Dominus: Si perfecti fuerint: & ita plures, ſic quoque attondentur, & pertranſibit: afflixi te, & non affligam te ultrà.
13. Et nunc conteram virgam ejus de dorſo tuo, & vincula tua diſrumpam.
14. Et præcipiet ſuper te Dominus, non ſeminabitur ex nomine tuo ampliùs: de domo Dei tui interficiam ſculptile, & conflatile, ponam ſepulchrum tuum, quia inhonoratus es.
15. ‖ Ecce ſuper montes pedes evangelizantis, & annuntiantis pacem: celebra Juda ‖ Iſaie 52. 7. Rom. 10.15
feſtivitates tuas, & redde vota tua: quia non adjiciet ultrà ut pertranſeat in te Belial: univerſus interiit.

CAPUT II.

Obſidio Ninive, ejuſque à Chaldæis depopulatio, quia ſuperbè egit contra populum Domini.

1. AScendit qui diſpergat coram te, qui cuſtodiat obſidionem: contemplare viam, conforta lumbos, robora virtutem valdè.
2. Quia reddidit Dominus ſuperbiam Jacob, ſicut ſuperbiam Iſrael: quia vaſtatores diſſipaverunt eos, & propagines eorum corruperunt.
3. Clypeus fortium ejus ignitus, viri exercitus in coccineis: igneæ habenæ currus in die præparationis ejus, & agitatores conſopiti ſunt.
4. In itineribus conturbati ſunt: quadrigæ colliſæ ſunt in plateis; aſpectus eorum quaſi lampades, quaſi fulgura diſcurrentia.
5. Recordabitur fortium ſuorum, ruent in

itineribus suis: velociter ascendent muros ejus, & præparabitur umbraculum.

6. Portæ fluviorum apertæ sunt, & templum ad solum dirutum.

7. Et miles captivus abductus est: & ancillæ ejus minabantur gementes ut columbæ, murmurantes in cordibus suis.

8. Et Ninive quasi piscina aquarum aquæ ejus: ipsi verò fugerunt: state, state, & non est qui revertatur.

9. Diripite argentum, diripite aurum: & non est finis divitiarum ex omnibus vasis desiderabilibus.

10. Dissipata est, & scissa, & dilacerata: & cor tabescens, & dissolutio geniculorum, & defectio in cunctis renibus: & facies omnium eorum sicut nigredo ollæ.

11. Ubi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum, ad quam ivit leo ut ingrederetur illuc, catulus leonis, & non est qui exterreat?

12. Leo cepit sufficienter catulis suis, & necavit leænis suis: & implevit præda speluncas suas, & cubile suum rapina.

13. Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & succendam usque ad fumum quadrigas tuas, & leunculos tuos comedet gladius: & exterminabo de terra prædam tuam, & non audietur ultrà vox nuntiorum tuorum ||.

|| Mich. 7. 11.

CAPUT III.

Ninive urbs sanguinum sub nomine adulteræ vastanda prædicatur: quod exemplo Alexandriæ à Babyloniis devastatæ confirmatur: nec erit qui Ninive condoleat, aut eam consoletur super ipsius devastatione.

Ezech. 24. 9. Hab. 2. 12.

1. VÆ civitas sanguinum, universa mendacii dilaceratione plena: non recedet à te rapina.

2. Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ ferventis, & equitis ascendentis:

3. & micantis gladii, & fulgurantis hastæ, & multitudinis interfectæ, & gravis ruinæ: nec est finis cadaverum, & corruent in corporibus suis.

4. Propter multitudinem fornicationum meretricis speciosæ & gratæ, & habentis maleficia, quæ vendidit gentes in fornicationibus suis, & familias in maleficiis suis:

5. Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & || revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam Gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.

|| Isaiæ 47. 3.

6. Et projiciam super te abominationes, & contumeliis te afficiam, & ponam te in exemplum.

7. Et erit: Omnis, qui viderit te, resiliet à te, & dicet: Vastata est Ninive: quis commovebit super te caput? unde quæram consolatorem tibi?

8. Numquid melior es Alexandria * populorum, quæ habitat in fluminibus? aquæ in circuitu ejus: cujus divitiæ, mare: aquæ muri ejus.

* Heb. No. urbs in Pherosita, ubi postea condita Alexandria, cujus nomen ibi & Jere. 46. 25. per πρόληψιν positum est. Hæc autē de bello intelligi debent, quod Sennacherib cum rege Sethone gessit, in quo ad partes interiores Ægypti penetravit, indeq; captivam multitudinem secū eduxit. v. Isai. 20. 4. Anno M. 3292. Ant. Chr. 712.

9. Æthiopia fortitudo ejus, & Ægyptus, & non est finis: Aphrica, & Libyes fuerunt in auxilio tuo.

10. Sed & ipsa in transmigrationem ducta est in captivitatem: parvuli ejus elisi sunt in capite omnium viarum, & super inclytos ejus miserunt sortem, & omnes optimates ejus confixi sunt in compedibus.

11. Et tu ergo inebriaberis, & eris despecta: & tu quæres auxilium ab inimico.

12. Omnes munitiones tuæ sicut ficus cum grossis suis: si concussæ fuerint, cadent in os comedentis.

13. Ecce populus tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis adapertione pandentur portæ Terræ tuæ, devorabit ignis vectes tuos.

14. Aquam propter obsidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas: intra in lutum, & calca, subigens tene laterem.

15. Ibi comedet te ignis: peribis gladio, devorabit te ut bruchus: congregare ut bruchus: multiplicare ut locusta.

16. Plures fecisti negotiationes tuas quàm stellæ sint cœli: bruchus expansus est, & avolavit.

17. Custodes tui quasi locustæ: & parvuli tui quasi locustæ locustarum, quæ considunt in sepibus in die frigoris: sol ortus est, & avolaverunt, & non est cognitus locus earum ubi fuerint.

18. Dormitaverunt pastores tui, rex Assur: sepelientur principes tui: latitavit populus tuus in montibus, & non est qui congreget.

19. Non est obscura contritio tua, pessima est plaga tua: omnes qui audierunt auditionem tuam compresserunt manum super te: quia super quem non transiit malitia tua semper?

PROPHETIA HABACUC.

HABACUC, *id est*, amplexator *vel* luctator, *ut nos docet Hieronymus in prologo*, quòd nullus, tam audaci voce ausus sit Deum ad disceptandum provocare. *Longè post Nahum prophetavit, si is ille est, ut sentit idem Doctor cui suffragatur Epiphanius, qui ab Angelo raptus laboranti Danieli in lacu leonum subvenit. Hanc enim historiam sub Evilmerodaco Nabuchodonosoris magni filio evenisse putamus, qui anno demum* 3442. *ante æram Christi vulgarem* 562. *in regnum successit, ut ad Danielem annotavimus. Unde eum putat Hieronymus in Babylonia prophetasse. At Hebræi in Seder-Olam, Theodoretus, Epiphanius, & alii multi, id volunt factum ante captivitatem duarum tribuum, cùm jam proximum esset ut Chaldæos mitteret Deus in Jerusalem; unde* ℣. 6. *ait*; Ecce ego suscitabo, *sive, ut est in Hebr.* Suscito Chaldæos. *Et* ℣. 10. *de Nabuchodonosore loquens*, ipse de regibus triumphabit. *Ex quibus concludendum videtur, eum circa Joakimi tempora propheticum munus obiisse, qui Joakim, à Nabuchodonosore captus & insepultus abjectus est anno Mundi* 3405. *ante Christi æram* 599. *ut in Chronologia nostra videre est. Quapropter Jeremiæ æqualem fuisse Habacuc necesse est, eumque jam seniorem officium præstitisse Danieli.*

Conqueritur primùm Propheta de sceleratissima Judæorum vita. Deinde eversionem Jerosolymorum per Chaldæos eventuram prophetat, ac Chaldæorum ipsorum excidium, Judæorum liberationem per Cyrum subnectit, totius humani generis per Christum. Ac tandem insigni oratione pro ignorantiis librum suum concludit.

CAPUT PRIMUM.

Miratur Propheta impium prosperari, & prævalere adversus justum: nam adversùs Judæos suscitat Dominus Chaldæos, qui victoriam non Domino, sed idolo suo tribuunt.

1. ONus, quod vidit Habacuc propheta.
2. Usquequò Domine clamabo, & non exaudies? vociferabor ad te vim patiens, & non salvabis?
3. Quare ostendisti mihi iniquitatem, & laborem, videre prædam, & injustitiam contra me? & factum est judicium, & contradictio potentior.
4. Propter hoc lacerata est lex, & non pervenit usque ad finem judicium: quia impius prævalet adversùs justum, proptereà egreditur judicium perversum.
‖ Act. 13. 41. 5. ‖ Aspicite in gentibus, & videte: admiramini, & obstupescite: quia opus factum est in diebus vestris, quod nemo credet cùm narrabitur.
6. Quia ecce ego suscitabo Chaldæos, gentem amaram, & velocem, ambulantem super latitudinem Terræ, ut possideat tabernacula non sua.
7. Horribilis, & terribilis est: ex semetipsa judicium, & onus ejus egredietur.
8. Leviores pardis equi ejus, & velociores lupis vespertinis; & diffundentur equites ejus: equites namque ejus de longè venient, volabunt quasi aquila festinans ad comedendum.
9. Omnes ad prædam venient, facies eorum ventus urens: & congregabit quasi arenam, captivitatem.
10. Et ipse de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi ejus erunt: ipse super omnem munitionem ridebit, & comportabit aggerem, & capiet eam.
11. Tunc mutabitur spiritus, & pertransibit; & corruet: hæc est fortitudo ejus dei sui.
12. Numquid non tu à principio Domine Deus meus, sancte meus, & non moriemur? Domine in judicium posuisti eum: & fortem, ut corriperes, fundasti eum.
13. Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris. Quare respicis super iniqua agentes, & taces devorante impio justiorem se?
14. Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem:
15. Totum in hamo sublevavit, traxit illud

in sagena sua, & congregavit in rete suum. Super hoc lætabitur & exultabit.

16. Propterea immolabit sagenæ suę, & sacrificabit reti suo: quia in ipsis incrassata est pars ejus, & cibus ejus electus.

17. Propter hoc ergo expandit sagenam suam, & semper interficere Gentes non parcet.

CAPUT II.

Prophetæ à Domino responsum expectanti præcipitur, ut scribat visionem, ac longanimiter ipsius eventum expectet: destructio Babylonis propter multa ipsorum scelera describitur, & quòd idola eis non proderunt.

1. SUper custodiam meam stabo, & figam gradum super munitionem, & contemplabor, ut videam quid dicatur mihi, & quid respondeam ad arguentem me.

2. Et respondit mihi Dominus, & dixit: Scribe visum, & explana eum super tabulas, ut percurrat qui legerit eum.

3. Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur: si moram fecerit, expecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit.

4. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima ejus in semetipso: ‖ justus autem in fide sua vivet.

‖ Joa. 3. 36. Rom. 1. 17. Gal. 3. 11. Hebr. 10. 38.

5. Et quomodo vinum potantem decipit, sic erit vir superbus, & non decorabitur: qui dilatavit quasi infernus animam suam: & ipse quasi mors, & non adimpletur: & congregabit ad se omnes gentes, & coacervabit ad se omnes populos.

6. Numquid non omnes isti super eum parabolam sument, & loquelam ænigmatum ejus: & dicetur: Væ ei, qui multiplicat non sua? usquequò & aggravat contra se densum lutum?

7. Numquid non repentè consurgent qui mordeant te: & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis?

8. Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes, qui reliqui fuerint de populis propter sanguinem hominis, & iniquitatem terræ civitatis, & omnium habitantium in ea.

9. Væ qui congregat avaritiam malam domui suæ, ut sit in excelso nidus ejus, & liberari se putat de manu mali.

10. Cogitasti confusionem domui tuæ, concidisti populos multos, & peccavit anima tua.

11. Quia lapis de pariete clamabit: & lignum, quod inter juncturas ædificiorum est, respondebit.

12. ‖ Væ qui ædificat civitatem in sanguinibus, & præparat urbem in iniquitate:

‖ Ezec. 24. Naham 3.

13. Numquid non hæc sunt à Domino exercituum? Laborabunt enim populi in multo igne: & gentes in vacuum, & deficient.

14. Quia replebitur Terra, ut cognoscant gloriam Domini, quasi aquæ operientes mare.

15. Væ qui potum dat amico suo mittens fel suum, & inebrians ut aspiciat nuditatem ejus.

16. Repletus es ignominia pro gloria: bibe tu quoque, & consopire: circumdabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominiæ super gloriam tuam.

17. Quia iniquitas Libani operiet te, & vastitas animalium deterrebit eos de sanguinibus hominum, & iniquitate terræ, & civitatis, & omnium habitantium in ea.

18. Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus, conflatile, & imaginem falsam? quia speravit in figmento fictor ejus, ut faceret simulachra muta.

19. Væ qui dicit ligno: Expergiscere; Surge, lapidi tacenti: numquid ipse docere poterit? Ecce iste coopertus est auro, & argento: & omnis spiritus non est in visceribus ejus.

20. ‖ Dominus autem in templo sancto suo: sileat à facie ejus omnis Terra.

‖ Psal. 10.

CAPUT III.

I. ORATIO HABACUC PROPHETÆ PRO IGNORANTIIS.

Hæc oratio, magna ex parte, est prophetica, instar epici carminis & Psalterii, id est, lyrico more composita, ut docet Hieronymus. Unde Septuaginta transtulerunt : Oratio cum cantico. *Per ignorantias autem peccata populi & sua intelligit; qui orationem incarnationis Dominicæ & adventus ejus mysterium, jam antè sibi capite superiori promissum, impediant ut ita à malis omnibus justi liberentur.*

2. DOMINE audivi auditionem tuam & timui.
Domine opus tuum, in medio annorum vivifica illud.
In medio annorum notum facies: cùm iratus fueris, misericordiæ recordaberis.
3. Deus ab Austro veniet, & Sanctus de monte Pharan:
Operuit coelos gloria ejus: & laudis ejus plena est terra.
4. Splendor ejus ut lux erit: cornua in manibus ejus:
Ibi abscondita est fortitudo ejus: 5. ante faciem ejus ibit mors.
Et egredietur diabolus ante pedes ejus.
6. Stetit, & mensus est terram.
Aspexit, & dissolvit Gentes: & contriti sunt montes sæculi.
Incurvati sunt colles mundi, ab itineribus æternitatis ejus.
7. Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian.
8. Numquid in fluminibus iratus es Domine? aut in fluminibus furor tuus? vel in mari indignatio tua?
Qui ascendes super equos tuos: & quadrigę tuę salvatio.
9. Suscitans suscitabis arcum tuum, juramenta tribubus quæ locutus es.
Fluvios scindes terræ: 10. viderunt te, & doluerunt montes: gurges aquarum transiit.
Dedit abyssus vocem suam: altitudo manus suas levavit.
11. Sol, & luna steterunt in habitaculo suo, in luce sagittarum tuarum, ibunt in splendore fulgurantis hastę tuę.
12. In fremitu conculcabis terram: in furore obstupefacies Gentes.
13. Egressus es in salutem populi tui: in salutem cum Christo tuo.
Percussisti caput de domo impii: denudasti fundamentum ejus usque ad collum.
14. Maledixisti sceptris ejus, capiti bellatorum ejus, venientibus ut turbo ad dispergendum me.
Exultatio eorum sicut ejus, qui devorat pauperem in abscondito.
15. Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum.
16. Audivi, & conturbatus est venter meus: à voce contremuerunt labia mea.
Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat:
Ut requiescam in die tribulationis: ut ascendam ad populum accinctum nostrum.
17. Ficus enim non florebit: & non erit germen in vineis.
Mentietur opus olivæ: & arva non afferent cibum.
Abscindetur de ovili pecus: & non erit armentum in præsepibus.
18. Ego autem in Domino gaudebo: & exultabo in Deo Jesu meo.
19. Deus Dominus fortitudo mea: & ponet pedes meos quasi cervorum.
Et super excelsa mea deducet me victor in Psalmis canentem.

PROPHETIA SOPHONIÆ.

SOPHONIAS, *id est*, speculator Dei, *vel* absconditus Domini, *inquit Hieronymus ; è nobili prosapia & tribu Simeon oriundus, ut volunt Epiphanius & Isidorus Hispalensis, scripsisse se ait tempore Josiæ regis. Convixit itaque Jeremiæ, cui persimilis est etiam stylo, ut ejus quasi abbreviator haberi possit, ait idem Isidorus : Etsi incertum quo præcisè anno scripserit, Judæos hortatur ut relicta idololatria aliisque criminibus resipiscant. Mox quasi lata contra Judæos primùm, dein contra alios populos sententia, promissiones Evangelicas subjicit, de vocatione Gentium, Ecclesiæ instauratione, remissione peccatorum, sanctificatione & gloria æterna, per Christum.*

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Sophonias prophetaverit: qui primùm peccatoribus universis, deinde Judæis comminatur, ob idololatriam & Dei contemptum, divinam ultionem ; Jerusalem quoque lucernis scrutanda dicitur, & quàm erit amara dies ultionis Domini.

1. VERBUM Domini, quod factum est ad Sophoniam filium Chusi, filii Godoliæ, filii Amariæ, filii Ezeciæ, in diebus Josiæ filii Amon regis Judæ.

2. Congregans congregabo omnia à facie terræ, dicit Dominus:

3. Congregans hominem, & pecus, congregans volatilia cœli, & pisces maris: & ruinæ impiorum erunt: & disperdam homines à facie terræ, dicit Dominus.

4. Et extendam manum meam super Judam, & super omnes habitantes Jerusalem: & disperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina æditorum cum sacerdotibus:

5. & eos, qui adorant super tecta militiam cœli, & adorant, & jurant in Domino, & jurant in Melchom.

6. Et qui avertuntur de post tergum Domini, & qui non quæsierunt Dominum, nec investigaverunt eum.

7. Silete à facie Domini Dei: quia juxtà est dies Domini, quia præparavit Dominus hostiam, sanctificavit vocatos suos.

8. Et erit: in die hostiæ Domini visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes, qui induti sunt veste peregrina:

9. & visitabo super omnem, qui arroganter ingreditur super limen in die illa: qui complent domum Domini Dei sui iniquitate, & dolo.

10. Et erit in die illa, dicit Dominus, vox clamoris à porta piscium, & ululatus à Secunda, & contritio magna à collibus.

11. Ululate habitatores Pilæ: conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt omnes involuti argento.

12. Et erit in tempore illo: scrutabor Jerusalem in lucernis: & visitabo super viros defixos in fæcibus suis: qui dicunt in cordibus suis: Non faciet benè Dominus, & non faciet malè.

13. Et erit fortitudo eorum in direptionem, & domus eorum in desertum: & ‖ ædificabunt domos, & non habitabunt: & plantabunt vineas, & non bibent vinum earum. ‖ Amos 5.

14. Juxta est dies Domini magnus, juxta est & velox nimis: vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis.

15. ‖ Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, ‖ Jere. 30. Joel. 2. Amos 5

16. dies tubæ & clangoris super civitates munitas, & super angulos excelsos.

17. Et tribulabo homines, & ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt: & effundetur sanguis eorum sicut humus, & corpora eorum sicut stercora.

18. ‖ Sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: ‖ in igne zeli ejus devorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus Terram. ‖ Ezech. 19. ‖ Infr. 3

C A-

CAPUT II.

Hortatur propheta populum ut ad Deum convertatur, priusquam ira Domini ei superveniat, omnesque mansuetos terræ ut Dominum quærant: denuntians destructionem imminere Philisthæis, Moabitis, Ammonitis, Æthiopibus & Assyriis.

1. CONvenite, congregamini gens non amabilis:

2. Priusquàm pariat jussio quasi pulverem transeuntem diem, antequàm veniat super vos ira furoris Domini, antequàm veniat super vos dies indignationis Domini.

3. Quærite Dominum omnes mansueti terræ, qui judicium ejus estis operati: quærite justum, quærite mansuetum: si quomodo abscondamini in die furoris Domini.

4. Quia Gaza destructa erit, & Ascalon in desertum, Azotum in meridie ejicient, & Accaron eradicabitur.

5. Væ qui habitatis funiculum maris, gens perditorum: verbum Domini super vos Chanaan terra Philisthinorum, & disperdam te, ita ut non sit inhabitator.

6. Et erit funiculus maris requies pastorum, & caulæ pecorum:

7. & erit funiculus ejus, qui remanserit de domo Juda: ibi pascentur, in domibus Ascalonis ad vesperam requiescēt: quia visitabit eos Dominus Deus eorum, & avertet captivitatem eorum.

8. Audivi opprobrium Moab, & blasphemias filiorum Ammon: quæ exprobraverunt populo meo, & magnificati sunt super terminos eorum.

9. Propterea vivo ego, dicit Dominus exercituum Deus Israel, quia Moab ut Sodoma erit, & filii Ammon quasi Gomorrha, siccitas spinarum, & acervi salis, & desertum usque in æternum: reliquiæ populi mei diripient eos, & residui gentis meæ possidebunt illos.

10. Hoc eis eveniet pro superbia sua: quia blasphemaverunt, & magnificati sunt super populum Domini exercituum.

11. Horribilis Dominus super eos, & attenuabit omnes deos terræ, & adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulæ Gentium.

12. Sed & vos Æthiopes interfecti gladio meo eritis.

13. Et extendet manum suam super Aquilonem, & perdet Assur: & ponet speciosam in solitudinem, & in invium, & quasi desertum.

‖ Isai. 34. 11. 14. ‖ Et accubabunt in medio ejus greges, omnes bestiæ Gentium: & onocrotalus & ericius in liminibus ejus morabuntur: vox cantantis in fenestra, corvus in superliminari, quoniam attenuabo robur ejus.

15. Hæc est civitas gloriosa habitans in confidentia: quæ dicebat in corde suo: Ego sum, & extra me non est alia ampliùs: quomodo facta est in desertum cubile bestiæ? omnis, qui transit per eam, sibilabit, & movebit manum suam.

CAPUT III.

Arguit Jerusalem, & præcipuè rectores ejus, quibus minatur celerem Dei vindictam, quòd neque beneficiis neque flagellis sint ad ipsum conversi: de felicitate novæ legis, ac multiplicatione credentium: pœnaque iniquorum prædicitur.

1. VÆ provocatrix, & redempta civitas, columba.

2. Non audivit vocem, & non suscepit disciplinam: in Domino non est confisa, ad Deum suum non appropinquavit.

3. ‖ Principes ejus in medio ejus quasi leones rugientes: judices ejus lupi vespere, non relinquebant in manè. ‖ Ezech. 22. 27. Micha. 3.

4. Prophetæ ejus vesani, viri infideles: sacerdotes ejus polluerunt sanctum, injustè egerunt contra legem.

5. Dominus justus in medio ejus non faciet iniquitatem: manè manè judicium suum dabit in lucem, & non abscondetur: nescivit autem iniquus confusionem.

6. Disperdidi Gentes, & dissipati sunt anguli earum: desertas feci vias eorum, dum non est qui transeat: desolatæ sunt civitates eorum, non remanente viro, neque ullo habitatore.

7. Dixi: Attamen timebis me, suscipies disciplinam: & non peribit habitaculum ejus propter omnia, in quibus visitavi eam: verumtamen diluculo surgentes corruperunt omnes cogitationes suas.

8. Quapropter expecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis meæ in futurum, quia judicium meum ut congregem Gentes, & colligam regna: & effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei: ‖ in igne enim zeli mei devorabitur omnis terra. ‖ Soph. 1. 18.

9. Quia tunc reddam populis labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini, & serviant ei humero uno.

10. Ultrà flumina Æthiopiæ, inde supplices mei, filii dispersorum meorum deferent munus mihi.

11. In die illa non confunderis super cunctis adinventionibus tuis, quibus prævaricata es in me: quia tunc auferam de medio tui magniloquos superbiæ tuæ, & non adjicies exaltari ampliùs in monte sancto meo.

12. Et derelinquam in medio tui populum pauperem, & egenum: & sperabunt in nomine Domini.

13. Reliquiæ Israel non facient iniquitatem, nec loquentur mendacium, & non invenietur in ore eorum lingua dolosa: quoniam ipsi pascentur, & accubabunt, & non erit qui exterreat.

14. Lauda filia Sion: jubila Israel: lætare, & exulta in omni corde filia Jerusalem.

15. Abstulit Dominus judicium tuum, avertit inimicos tuos: rex Israel Dominus in medio tui, non timebis malum ultrà.

16. In die illa dicetur Jerusalem: Noli timere: Sion, non dissolvantur manus tuæ.

17. Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipse salvabit: gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione sua, exultabit super te in laude.

18. Nugas, qui à lege recesserant, congregabo, quia ex te erant: ut non ultrà habeas super eis opprobrium.

19. Ecce ego interficiam omnes, qui afflixerunt te in tempore illo: & salvabo claudicantem: & eam, quæ ejecta fuerat, congregabo: & ponam eos in laudem, & in nomen, in omni terra confusionis eorum.

20. In tempore illo, quo adducam vos: & in tempore, quo congregabo vos: dabo enim vos in nomen, & in laudem omnibus populis terræ, cùm convertero captivitatem vestram coram oculis vestris, dicit Dominus.

PROPHETIA AGGÆI.

Aggæus, festivus exponitur, ait Hieronymus. Hujus maximè hortatu instauratum est templum. Apparet autem eum non tantùm vitæ innocentia, sed etiam magno spiritu fuisse, qui adversùs potentissimi Persarum Monarchæ dictum, & Samaritanorum, aliorumque populorum vexationes, institerit operi. Castigatis autem frivolis excusationibus Judæorum de fabrica templi diutius differenda, principi Zorobabeli fabricam resumenti promittit Messiam ex ejus stirpe nasciturum, ostenditque utcumque structura hæc sit cum altera priore non comparanda, gloria tamen majori potituram, præsentia, doctrina, & miraculis Christi, de cujus regno prophetiam subnectit.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore prophetaverit Aggæus: qui increpat Judæos, quòd neglecta domo Dei propria ædificia curarent: ob quam causam dicit illis immissam à Deo sterilitatem: eoque tempore dux Zorobabel & Jesus sacerdos magnus unà cum populo excitati, incipiunt ædificare domum Dei.

1. Esdr. 5. 1 * *Hystaspis filii Anno M. 3484. desinente. Ante æra Chr. 520.*

1. IN anno secundo Darii * regis, in mense sexto, in die
una mensis, factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ ad Zorobabel filium Salathiel, ducem Juda, & ad Jesum, filium Josedec, sacerdotem magnum, dicens:
2. Hæc ait Dominus exercituum, dicens:
Populus iste dicit: Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ.
3. Et factum est verbum Domini in manu
Aggæi prophetæ, dicens:
4. Numquid tempus vobis est ut habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta?
5. Et nunc hæc dicit Dominus exercituum:
Ponite corda vestra super vias vestras.

‖ Deut. 28. 38. Mich. 6. 15.

6. ‖ Seminastis multum, & intulistis parum:
comedistis, & non estis satiati: bibistis, & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti: & qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum.
7. Hęc dicit Dominus exercituum: Ponite
corda vestra super vias vestras:
8. ascendite in montem, portate ligna,
& ædificate domum: & acceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit Dominus.
9. Respexistis ad amplius, & ecce factum
est minus: & intulistis in domum, & exsufflavi illud: quam ob causam, dicit Dominus exercituum? quia domus mea deserta est, & vos festinatis unusquisque in domum suam.
10. Propter hoc super vos prohibiti sunt
cœli ne darent rorem, & terra prohibita est ne daret germen suum:
11. & vocavi siccitatem super terram, &
super montes, & super triticum, & super vinum, & super oleum, & quæcumque profert humus, & super homines, & super jumenta, & super omnem laborem manuum.
12. Et audivit Zorobabel filius Salathiel, &
Jesus filius Josedec sacerdos magnus, & omnes reliquiæ populi vocem Domini Dei sui, & verba Aggæi prophetæ, sicut misit eum Dominus Deus eorum ad eos: & timuit populus à facie Domini.
13. Et dixit Aggæus nuntius Domini de
nuntiis Domini, populo dicens: Ego vobiscum sum, dicit Dominus.
14. Et suscitavit Dominus spiritum Zorobabel
filii Salathiel, ducis Juda, & spiritum Jesu filii Josedec sacerdotis magni, & spiritum reliquorum de omni populo: & ingressi sunt, & faciebant opus in domo Domini exercituum Dei sui.

CAPUT II.

Etsi templum reædificatum nihil videatur priori collatum: postea tamen veniente Messia, replebitur gloria majori, quàm fuerit prioris templi: & sicut Judæi ob neglectam templi reædificationem facti fuerant immundi coram Deo, ipsorumque sacrificia & sterilitas adducta; ita post inceptam reædificationem omnia ipsis facta sunt prospera.

Hic ℣. 1. superiori capite cōnectendus esset.

1. IN die vigesima & quarta mensis, in sexto mense, in anno secundo Darii regis.

* Ann. M. 3485. ineunte. Ante æra Chr. 519.

2. In septimo * mense, vigesima & prima mensis, factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ, dicens:

3. Loquere ad Zorobabel filium Salathiel, ducem Juda, & ad Jesum filium Josedech sacerdotem magnum, & ad reliquos populi, dicens:

† Anno ante hunc 69. destructam.

4. Quis in vobis est derelictus, qui vidit domum istam † in gloria sua prima? & quid vos videtis hanc nunc? numquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris?

5. Et nunc confortare Zorobabel, dicit Dominus: & confortare Jesu filii Josedec sacerdos magne, & confortare omnis populus terræ, dicit Dominus exercituum: & facite (quoniam ego vobiscum sum, dicit Dominus exercituum)

6. verbum quod pepigi vobiscum cùm egrederemini de terra Ægypti: & spiritus meus erit in medio vestrûm, nolite timere.

‖ Hebr. 12. 26.

7. Quia hæc dicit Dominus exercituum: ‖ Adhuc unum modicum est, & ego commovebo cœlum, & terram, & mare, & aridam.

* Jesus Christus anno post hunc 516. nasciturus.

8. Et movebo omnes Gentes: ET VENIET DESIDERATUS cunctis Gentibus *: & implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum.

9. Meum est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus exercituum.

10. Magna erit gloria domus istius novissimæ plus quàm primæ, dicit Dominus exercituum: & in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.

11. In vigesima & quarta noni mensis, in anno secundo Darii regis, factum est verbum Domini ad Aggæum prophetam, dicens:

12. Hæc dicit Dominus exercituum: Interroga sacerdotes legem, dicens:

13. Si tulerit homo carnem sanctificatam in ora vestimenti sui, & tetigerit de summitate ejus panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum: numquid sanctificabitur? Respondentes autem sacerdotes, dixerunt: Non.

14. Et dixit Aggæus: Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, numquid contaminabitur? Et responderunt sacerdotes, & dixerunt: Contaminabitur.

15. Et respondit Aggæus, & dixit: Sic populus iste, & sic Gens ista ante faciem meam, dicit Dominus, & sic omne opus manuum eorum: & omnia quæ obtulerunt ibi, contaminata erunt.

16. Et nunc ponite corda vestra à die hac & suprà, antequàm poneretur lapis super lapidem in templo Domini.

17. Cùm accederetis ad acervum viginti modiorum, & fierent decem: & intraretis ad torcular, ut exprimeretis quinquaginta lagenas, & fiebant viginti.

18. ‖ Percussi vos vento urente, & aurugine, & grandine omnia opera manuum vestrarum: & non fuit in vobis, qui reverteretur ad me, dicit Dominus. ‖ Amos 4. 9.

19. Ponite corda vestra ex die ista, & in futurum, à die vigesima & quarta noni mensis: à die, qua fundamenta jacta sunt templi Domini, ponite super cor vestrum.

20. Numquid jam semen in germine est: & adhuc vinea, & ficus, & malogranatum, & lignum olivæ non floruit? ex die ista benedicam.

21. Et factum est verbum Domini secundò ad Aggæum in vigesima & quarta mensis *, dicens:

* noni ut sup. ℣. 11. Eodem Anno M. 3485.

22. Loquere ad Zorobabel ducem Juda, dicens: Ego movebo cœlum pariter & terram.

23. Et subvertam solium regnorum, & conteram fortitudinem regni Gentium: & subvertam quadrigam, & ascensorem ejus: & descendent equi, & ascensores eorum: vir in gladio fratris sui.

24. In die illa, dicit Dominus exercituum, assumam te ‖ Zorobabel fili Salathiel serve meus, dicit Dominus: & ponam te quasi signaculum, quia te elegi, dicit Dominus exercituum. ‖ Eccli. 49. 13.

PROPHETIA ZACHARIÆ.

ZACHARIAS Aggæo æqualis, unà cum ipso urget templi Jerosolymitani instaurationem, simulque monet Judæos ne idola & vitia majorum imitentur, quorum viderunt acerbam punitionem per excidium & captivitatem. Typis maximè & ænigmatibus abundat, quibus prophetat varia Judæis eventura usque ad Christum; maximè quatuor Monarchiarum successiones, quæ desinent in regnum Christi, cujus vitam & passionem penè instar Evangelistæ recenset.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Zacharias prophetaverit: qui hortatur populum ad resipiscentiam, ne imitentur patres suos, qui prophetas contemnentes puniti sunt: duplici figura ostendit Dominus se puniturum Gentes quæ populum suum afflixerant; hunc autem in Jerusalem revocandum, in qua ædificabitur ipsi Domino templum.

* Ann. M. 3485. Ant. Chr. 519.

1. IN mense octavo, in anno se-
cundo Darii regis, factum
est verbum Domini ad Za-
chariam, filium Barachiæ
filii Addo, prophetam, di-
cens:
2. Iratus est Dominus super patres vestros
iracundia.
3. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus
exercituum: ‖ Convertimini ad me, ait Do-
minus exercituum: & convertar ad vos,
dicit Dominus exercituum.
4. Ne sitis sicut patres vestri, ad quos cla-
mabant prophetæ priores, dicentes: Hæc di-
cit Dominus exercituum: Convertimini de
viis vestris malis, & de cogitationibus ve-
stris pessimis: & non audierunt, neque at-
tenderunt ad me, dicit Dominus.
5. Patres vestri ubi sunt? & prophetæ num-
quid in sempiternum vivent?
6. Verumtamen verba mea, & legitima mea,
quæ mandavi servis meis prophetis, numquid
non comprehenderunt patres vestros, & con-
versi sunt, & dixerunt: Sicut cogitavit Domi-
nus exercituum facere nobis secundùm vias
nostras, & secundùm adinventiones nostras,
fecit nobis?
7. In die vigesima & quarta undecimi
mensis Sabath, in anno secundo Darii, fa-
ctum est verbum Domini ad Zachariam fi-
lium Barachiæ, filii Addo, prophetam, di-
cens:
8. Vidi per noctem, & ecce vir ascendens
super equum rufum, & ipse stabat inter myr-
teta, quæ erant in profundo: & post eum
equi rufi, varii, & albi.
9. Et dixi: Quid sunt isti, Domine mi?
& dixit ad me Angelus, qui loquebatur in
me: Ego ostendam tibi quid sint hæc.
10. Et respondit vir, qui stabat inter myr-
teta, & dixit: Isti sunt, quos misit Dominus
ut perambulent terram.
11. Et responderunt Angelo Domini, qui
stabat inter myrteta, & dixerunt: Perambu-
lavimus terram, & ecce omnis terra habita-
tur, & quiescit.
12. Et respondit Angelus Domini, & dixit:
Domine exercituum usquequò tu non mise-
reberis Jerusalem, & urbium Juda, quibus ira-
tus es? Iste jam septuagesimus annus est *.
13. Et respondit Dominus angelo, qui loque-
batur in me verba bona, verba consolatoria.
14. Et dixit ad me angelus, qui loquebatur
in me: Clama, dicens: Hæc dicit Dominus
exercituum: ‖ Zelatus sum Jerusalem, & Sion
zelo magno.
15. Et ira magna ego irascor super gentes
opulentas: quia ego iratus sum parum, ipsi
verò adjuverunt in malum.
16. Propterea hæc dicit Dominus: Rever-
tar ad Jerusalem in misericordiis: & domus
mea ædificabitur in ea, ait Dominus exerci-
tuum: & perpendiculum extendetur super
Jerusalem.
17. Adhuc clama, dicens: Hæc dicit Domi-
nus exercituum: Adhuc affluent civitates meæ
bonis: & consolabitur adhuc Dominus Sion,
& eliget adhuc Jerusalem.
18. Et levavi oculos meos, & vidi: & ec-
ce quatuor cornua.
19. Et dixi ad angelum, qui loquebatur in

‖ *Isai.* 31. 12 & 31.6. & 45. 22. *Jer.* 3. 12. *Ezech.* 18. 30. & 10.7. & 33. 11. *Osee* 14. 2. *Joel.* 2. 12. *Malac.* 3.7.

* A capta extrema Hierosolym. obsidione per Nabuchodonosor, anno M. 3415. *V. Jer* 34. 1 cū *Ezech.* 5. 12.
‖ *Infr.* 8. 2.

me: Quid sunt hæc? & dixit ad me: Hæc sunt cornua: quæ ventilaverunt Judam, & Israel, & Jerusalem.

20. Et ostendit mihi Dominus quatuor fabros.

21. Et dixi: Quid isti veniunt facere? Qui ait, dicens: Hæc sunt cornua, quæ ventilaverunt Judam per singulos viros, & nemo eorum levavit caput suum: & venerunt isti deterrere ea, ut dejiciant cornua gentium, quæ levaverunt cornu super terram Juda ut dispergerent eam.

CAPUT II.

Apparet vir mensuraturus Jerusalem, quæ post captivitatem solutam vehementer replenda est habitatoribus: cui Deus pro muro erit; & afflictis Chaldæis ac cæteris qui filios Israel afflixerant, multæ gentes una cum Sion læta venient ad serviendum Domino, quas ipse suscipiet in populum.

1. ET levavi oculos meos, & vidi: & ecce vir, & in manu ejus funiculus mensorum.

2. Et dixi: Quò tu vadis? Et dixit ad me: Ut metiar Jerusalem, & videam quanta sit latitudo ejus, & quanta longitudo ejus.

3. Et ecce angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & angelus alius egrediebatur in occursum ejus.

4. Et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Jerusalem præ multitudine hominum, & jumentorum in medio ejus.

5. Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio ejus.

6. O *, ò fugite de terra Aquilonis, dicit Dominus: quoniam in quatuor ventos cœli dispersi vos, dicit Dominus.

7. O Sion, fuge quæ habitas apud filiam Babylonis:

8. quia hæc dicit Dominus exercituum: Post gloriam misit me ad gentes, quæ spoliaverunt vos: qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei:

9. quia ecce ego levo manum meam super eos, & erunt prædæ his, qui serviebant sibi: & cognoscetis quia Dominus exercituum misit me.

10. Lauda, & lætare filia Sion: quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus.

11. Et applicabuntur Gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui: & scies quia Dominus exercituum misit me ad te,

12. Et possidebit Dominus Judam partem suam in terra sanctificata: & eliget adhuc Jerusalem.

13. Sileat omnis caro à facie Domini: quia consurrexit de habitaculo sancto suo.

* i. Heu, heu, fugite, &c. Hortatio ad reliquos Babyloniæ adhuc commorantes, ut Promissiones Dei amplectantur & calamitates infligendas huic urbi effugiant. Darius enim, paulò post hæc Babylonem, quæ ab ipso defecerat obsedit, & Zopyri opera post 20. mensem recepit.

CAPUT III.

Jesus Sacerdos exutus sordidis, induitur mutatoriis, qui judicaturus est domum Domini, si in viis ipsius ambulet: adducet Dominus servum suum Orientem: & de lapide agit super quem septem oculi sunt.

1. ET ostendit mihi Dominus Jesum sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini: & satan stabat à dextris ejus ut adversaretur ei.

2. Et dixit Dominus ad satan: Increpet Dominus in te satan: & increpet Dominus in te, qui elegit Jerusalem: numquid non iste torris est erutus de igne?

3. Et Jesus erat indutus vestibus sordidis: & stabat ante faciem angeli.

4. Qui respondit, & ait ad eos, qui stabant coram se, dicens: Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce abstuli à te iniquitatem tuam, & indui te mutatoriis.

5. Et dixit: Ponite cidarim mundam super caput ejus. Et posuerunt cidarim mundam super caput ejus, & induerunt eum vestibus: & angelus Domini stabat.

6. Et contestabatur angelus Domini Jesum, dicens:

7. Hæc dicit Dominus exercituum: Si in viis meis ambulaveris, & custodiam meam custodieris: tu quoque judicabis domum meam, & custodies atria mea, & dabo tibi ambulantes de his, qui nunc hîc assistunt.

8. Audi Jesu sacerdos magne, tu & amici tui, qui habitant coram te, quia viri portendentes sunt: ecce enim ego || ADDUCAM SERVUM MEUM, ORIENTEM. || Luc. 1. 78.

9. Quia ecce lapis, quem dedi coram Jesu: super lapidem unum septem oculi sunt: ecce ego cælabo sculpturam ejus, ait Dominus exercituum: & auferam iniquitatem terræ illius in die una.

10. In die illa, dicit Dominus exercituum, vocabit vir amicum suum subter vitem, & subter ficum.

CAPUT IV.

De candelabro aureo cum duabus olivis, lapide primario & stanno, ac septem oculis Domini; & horum interpretatio: quòdque templum à Zorobabel fundatum, ab ipso consummabitur.

1. ET reversus est angelus, qui loquebatur in me, & suscitavit me, quasi virum, qui suscitatur de somno suo.

2. Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas ejus super caput ipsius, & septem lucernæ ejus super illud: & septem infusoria lucernis, quæ erant super caput ejus.

3. Et duæ olivæ super illud: una à dextris lampadis, & una à sinistris ejus.

4. Et respondi, & ajo ad angelum, qui loquebatur in me, dicens: Quid sunt hæc, domine mi?

5. Et respondit angelus, qui loquebatur in me, & dixit ad me: Numquid nescis quid sunt hæc? Et dixi: Non, domine mi.

6. Et respondit, & ait ad me, dicens: Hoc est verbum Domini ad Zorobabel, dicens: Non in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo, dicit Dominus exercituum.

7. Quis tu mons magne coram Zorobabel? in planum: & educet lapidem primarium, & exæquabit gratiam gratiæ ejus.

8. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

9. Manus Zorobabel fundaverunt domum istam, & manus ejus perficient eam: & scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos.

10. Quis enim despexit dies parvos? & lætabuntur, & videbunt lapidem stanneum in manu Zorobabel. Septem isti oculi sunt Domini, qui discurrunt in universam terram.

11. Et respondi, & dixi ad eum: Quid sunt duæ olivę istę ad dexteram candelabri, & ad sinistram ejus?

12. Et respondi secundò, & dixi ad eum: Quid sunt duę spicę olivarum, quę sunt juxta duo rostra aurea, in quibus sunt suffusoria ex auro?

13. Et ait ad me, dicens: Numquid nescis quid sunt hæc? Et dixi: Non, Domine mi.

14. Et dixit: Isti sunt duo filii olei, qui assistunt Dominatori universæ terræ.

CAPUT V.

Volumen volans, quo iniqui judicabuntur: mulier in amphora sedens cum massa plumbi, designat impietatem: & duæ mulieres alatæ levant illam in aera.

1. ET conversus sum, & levavi oculos meos: & vidi, & ecce volumen volans.

2. Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Ego video volumen volans: longitudo ejus viginti cubitorum, & latitudo ejus decem cubitorum.

3. Et dixit ad me: Hęc est maledictio, quę egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, judicabitur: & omnis jurans, ex hoc similiter judicabitur.

4. Educam illud, dicit Dominus exercituum: & veniet ad domum furis, & ad domum jurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus ejus, & consumet eam, & ligna ejus, & lapides ejus.

5. Et egressus est angelus, qui loquebatur in me: & dixit ad me: Leva oculos tuos, & vide quid est hoc, quod egreditur.

6. Et dixi: Quidnam est? Et ait: Hęc est amphora egrediens. Et dixit: Hęc est oculus eorum in universa terra.

7. Et ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier una sedens in medio amphoræ.

8. Et dixit: Hęc est impietas. Et projecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbeam in os ejus.

9. Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce duę mulieres egredientes, & spiritus in alis earum, & habebant alas quasi alas milvi: & levaverunt amphoram inter terram, & cœlum.

10. Et dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quò istæ deferunt amphoram?

11. Et dixit ad me: Ut ædificetur ei domus in terra Sennaar, & stabiliatur, & ponatur ibi super basem suam.

CAPUT VI.

Quatuor quadrigæ visa de medio duorum montium æreorum, quatuor venti sunt egredientes in terram: de coronis in capite Jesu sacerdotis imponendis: de viro cujus nomen Oriens, qui templum ædificabit Domino, & dominabitur in solio suo.

1. ET conversus sum, & levavi oculos meos, & vidi, & ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium: & montes, montes ærei.

2. In quadriga prima equi rufi, & in quadriga secunda equi nigri,

3. & in quadriga tertia equi albi, & in quadriga quarta equi varii, & fortes.

4. Et respondi, & dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quid sunt hæc, domine mi?

5. Et respondit angelus, & ait ad me: Isti sunt quatuor venti cœli, qui egrediuntur, ut stent coram Dominatore omnis terræ.

6. In qua erant equi nigri, egrediebantur in terram Aquilonis: & albi egressi sunt post eos: & varii egressi sunt ad terram Austri.

7. Qui autem erant robustissimi, exierunt, & quærebant ire, & discurrere per omnem terram. Et dixit: Ite, perambulate terram: & perambulaverunt terram.

8. Et vocavit me, & locutus est ad me, dicens: Ecce qui egrediuntur in terram Aquilonis, requiescere fecerunt spiritum meum in terra Aquilonis.

9. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

10. Sume à transmigratione ab Holdai, & à Tobia, & ab Idaja, & venies tu in die illa, & intrabis domum Josiæ, filii Sophoniæ, qui venerunt de Babylone.

11. Et sumes aurum, & argentum: & facies coronas, & pones in capite Jesu filii Josedec sacerdotis magni,

12. & loqueris ad eum, dicens: Hæc ait Dominus exercituum, dicens: || ECCE VIR ORIENS NOMEN EJUS: & subter eum orietur, & ædificabit templum Domino. || Luc. 1. 78.

13. Et ipse extruet templum Domino: & ipse portabit gloriam, & sedebit, & dominabitur super solio suo: & erit sacerdos super solio suo, & consilium pacis erit inter illos duos.

14. Et coronæ erunt Helem, & Tobiæ, & Idajæ, & Hem, filio Sophoniæ, memoriale in templo Domini.

15. Et qui procul sunt, venient, & ædificabunt in templo Domini: & scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos. Erit autem hoc, si auditu audieritis vocem Domini Dei vestri.

CAPUT VII.

Jejunia, quibus Judæi per 70. annos captivitatis jejunaverunt, non placebant Domino, quia in iniquitatibus suis permanebant: proinde hortatur eos ad resipiscentiam; nam quia prophetas olim non audierant, dispersit eos Dominus in Gentes, terraque desolata facta est propter ipsorum iniquitates.

1. ET factum est in anno quarto Darii regis, factum est verbum Domini ad Zachariam, in quarta mensis noni, qui est Casleu. Anno M. 3487.

2. Et miserunt ad domum Dei Sarasar, & Rogommelech, & viri, qui erant cum eo ad deprecandam faciem Domini:

3. ut dicerent sacerdotibus domus Domini exercituum, & prophetis loquentes: Numquid flendum est mihi in quinto * mense, vel sanctificare me debeo, sicut jam feci multis annis?

* die ejus septimo, quo eversum est templum. Jer. 52. 12.

4. Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens:

5. Loquere ad omnem populum terræ, & ad sacerdotes, dicens: || cùm jejunaretis, & plangeretis in quinto † & septimo * per hos septuaginta annos: numquid jejunium jejunastis mihi?

|| Isai. 58. 5. † propter eversum templum. Supr. ỷ. 3. & infra. 8. ỷ. 19. * propter interfectũ Godoliã, à cujus cæde septuaginta illi anni elapsi sunt. 4. Reg. 25. 28. Jerem. 41.

6. & cùm comedistis, & bibistis, numquid non vobis comedistis, & vobismetipsis bibistis?

7. Numquid non sunt verba, quæ locutus est Dominus in manu prophetarum priorum, cùm adhuc Jerusalem habitaretur, & esset opulenta, ipsa & urbes in circuitu ejus, & ad Austrum, & in campestribus habitaretur?

8. Et factum est verbum Domini ad Zachariam, dicens:

9. Hæc ait Dominus exercituum, dicens: || Judicium verum judicate, & misericordiam, & miserationes facite, unusquisque cum fratre suo.

|| Mich. 6. 8. Matth. 23. 23.

10. || Et viduam, & pupillum, & advenam, & pauperem nolite calumniari: & malum vir fratri suo non cogitet in corde suo.

|| Exod. 22. 22. Isai. 1. 23. Jerem. 5. 28.

11. Et noluerunt attendere, & averterunt scapulam recedentem, & aures suas aggravaverunt ne audirent.

12. Et cor suum posuerunt ut adamantem ne audirent legem, & verba quæ misit Dominus exercituum in spiritu suo per manum prophetarum priorum: & facta est indignatio magna à Domino exercituum.

13. Et factum est sicut locutus est, & non audierunt: sic clamabunt, & non exaudiam, dicit Dominus exercituum.

14. Et dispersi per eos omnia regna, quæ nesciunt: & terra desolata est ab eis, eò quòd non esset transiens & revertens: & posuerunt terram desiderabilem in desertum.

CAPUT VIII.

Sicut Dominus propter peccata populi sui afflixit eum, & desolatam fecit Jerusalem; sic nunc facit illam plurimùm habitari, omniaque dabit prospera, modò ei serviant: quibus adjungentur & aliæ gentes: de fimbria Judæi à decem viris ethnicis apprehensa.

1. ET factum est verbum Domini exercituum, dicens:

2. Hæc dicit Dominus exercituum: Zelatus sum Sion zelo magno, & indignatione magna zelatus sum eam.

3. Hæc dicit Dominus exercituum: Reversus sum ad Sion, & habitabo in medio Jerusalem: & vocabitur Jerusalem Civitas veritatis, & Mons Domini exercituum mons sanctificatus.

4. Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc habitabùnt senes, & anus in plateis Jerusalem: & viri baculus in manu ejus præ multitudine dierum.

5. Et plateæ civitatis complebuntur infantibus, & puellis ludentibus in plateis ejus.

6. Hæc dicit Dominus exercituum: Si videbitur difficile in oculis reliquiarum populi hujus in diebus illis, numquid in oculis meis difficile erit, dicit Dominus exercituum?

7. Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego salvabo populum meum de terra Orientis, & de terra Occasus solis.

8. Et adducam eos, & habitabunt in medio Jerusalem: & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum in veritate, & in justitia.

9. Hæc dicit Dominus exercituum: Confortentur manus vestræ, qui auditis in his diebus sermones istos per os prophetarum, in die qua fundata est domus Domini exercituum, ut templum ædificaretur.

10. Siquidem ante dies illos merces hominum non erat, nec merces jumentorum erat, neque introeunti, neque exeunti erat pax præ tribulatione: & dimisi omnes homines, unumquemque contra proximum suum.

11. Nunc autem non juxta dies priores ego faciam reliquiis populi hujus, dicit Dominus exercituum,

12. sed semen pacis erit: vinea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum, & cœli dabunt rorem suum: & possidere faciam reliquias populi hujus universa hæc.

13. Et erit: sicut eratis maledictio in Gentibus, domus Juda, & domus Israel: sic salvabo vos, & eritis benedictio: nolite timere, confortentur manus vestræ.

14. Quia ‡ hæc dicit Dominus exercituum: Sicut cogitavi ut affligerem vos, cùm ad iracundiam provocassent patres vestri me, dicit Dominus,

‡ SABB. QUAT. TEMP. SEPT. EPIST. 4.

15. & non sum misertus: sic conversus cogitavi in diebus istis ut benefaciam domui Juda, & Jerusalem: nolite timere.

16. Hæc sunt ergo verba, quæ facietis: || Loquimini veritatem, unusquisque cum proximo suo: veritatem, & judicium pacis judicate in portis vestris.

|| Ephes. 4. 25.

17. Et unusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris: & juramentum mendax ne diligatis: omnia enim hæc sunt, quæ odi, dicit Dominus.

18. Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens:

19. Hæc dicit Dominus exercituum: Jejunium quarti (*a*), & jejunium quinti (*b*), & jejunium septimi (*c*), & jejunium decimi (*d*) erit domui Juda in gaudium, & lætitiam, & in solemnitates præclaras: veritatem tantùm, & pacem diligite.

(*a*) Cujus die 9. perrupta fuit civitas Jerosolymorum, ut est Jerem. 52. 6. & 7. (*b*) cujus die 10. templum cõbustum. Sap. 7. 3. & 5. ipso die Sabbati. (*c*) quo populi reliquiæ, cæso Godolia, dispersæ sunt. Supr. 7. 5. (*d*) cujus die 10. urbs sub Sedecia, à Nabuchodonosore, primùm obsidi cœpta est. Jerem. 52. 4.

20. Hæc dicit Dominus exercituum, *a*: Usquequò veniant populi, & habitent in civitatibus multis,

21. & vadant habitatores, unus ad alterum, dicentes: Eamus, & deprecemur faciem Domini, & quæramus Dominum exercituum: vadam etiam ego.

22. Et venient populi multi, & gentes robustæ ad quærendum Dominum exercituum in Jerusalem, & deprecandam faciem Domini.

23. Hæc dicit Dominus exercituum: In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis Gentium, & apprehendent fimbriam viri Judæi, dicentes: Ibimus vobiscum: audivimus enim quoniam Deus vobiscum est.

CA-

CAPUT IX.

Vaticinatur adversùs civitates Syriæ, & superbos Philisthæos: rex Christus venturus est ad Sion insidens pullo asini, & ablato bello imperabit mundo in magna pace: qui etiam emisit vinctos de lacu in sanguine testamenti sui: omnia dicuntur futura populo Dei prospera, quoniam ipse eum proteget.

1. ONus verbi Domini in terra Hadrach, & Damasci requiei ejus: quia Domini est oculus hominis, & omnium tribuum Israel.

2. Emath quoque in terminis ejus, & Tyrus, & Sidon: assumpserunt quippe sibi sapientiam valde.

3. Et ædificavit Tyrus munitionem suam, & coacervavit argentum quasi humum, & aurum ut lutum platearum.

4. Ecce Dominus possidebit eam, & percutiet in mari fortitudinem ejus, & hæc igni devorabitur.

5. Videbit Ascalon, & timebit: & Gaza, & dolebit nimis: & Accaron, quoniam confusa est spes ejus: & peribit rex de Gaza, & Ascalon non habitabitur.

6. Et sedebit separator in Azoto, & disperdam superbiam Philisthinorum.

7. Et auferam sanguinem ejus de ore ejus, & abominationes ejus de medio dentium ejus, & relinquetur etiam ipse Deo nostro, & erit quasi dux in Juda, & Accaron quasi Jebusæus.

8. Et circumdabo domum meam ex his, qui militant mihi euntes & revertentes, & non transibit super eos ultrà exactor: quia nunc vidi in oculis meis.

9. || Exulta satis filia Sion, jubila filia Jerusalem: ECCE REX TUUS veniet tibi justus, & salvator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ. || Isai. 62. 11. Matth. 21. 5.

10. Et disperdam quadrigam ex Ephraim, & equum de Jerusalem, & dissipabitur arcus belli: & loquetur pacem Gentibus, & potestas ejus à mari usque ad mare, & à fluminibus usque ad fines terræ.

11. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.

12. Convertimini ad munitionem vincti spei, hodie quoque annuntians duplicia reddam tibi.

13. Quoniam extendi mihi Judam quasi arcum, implevi Ephraim: & suscitabo filios tuos Sion super filios tuos Græcia: & ponam te quasi gladium fortium.

14. Et Dominus Deus super eos videbitur, & exibit ut fulgur, jaculum ejus: & Dominus Deus in tuba canet, & vadet in turbine Austri.

15. Dominus exercituum proteget eos: & devorabunt, & subjicient lapidibus fundæ: & bibentes inebriabuntur quasi à vino, & replebuntur ut phialæ, & quasi cornua altaris.

16. Et salvabit eos Dominus Deus eorum in die illa, ut gregem populi sui: quia lapides sancti elevabuntur super terram ejus.

17. Quid enim bonum ejus est, & quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?

CAPUT X.

Solus Dominus potest petita præstare, qui confortabit Judæos: & misertus ipsorum congregabit eos de variis locis captivitatis in terram pristinam, humiliatis ipsorum inimicis.

1. PEtite à Domino pluviam in tempore serotino, & Dominus faciet nives, & pluviam imbris dabit eis, singulis herbam in agro.

2. Quia simulacra locuta sunt inutile, & divini viderunt mendacium, & somniatores locuti sunt frustrà: vanè consolabantur: idcircò abducti sunt quasi grex: affligentur, quia non est eis pastor.

3. Super pastores iratus est furor meus, & super hircos visitabo: quia visitavit Dominus exercituum gregem suum, domum Juda, & posuit eos quasi equum gloriæ suæ in bello.

4. Ex ipso angulus, ex ipso paxillus, ex ipso arcus prælii, ex ipso egredietur omnis exactor simul.

5. Et erunt quasi fortes conculcantes lutum viarum in prælio: & bellabunt, quia Dominus cum eis: & confundentur ascensores equorum.

6. Et confortabo domum Juda, & domum Joseph salvabo: & convertam eos, quia miserebor eorum: & erunt sicut fuerunt quando non projeceram eos: ego enim Dominus Deus eorum, & exaudiam eos.

7. Et erunt quasi fortes Ephraim, & lætabitur cor eorum quasi à vino: & filii eorum videbunt, & lætabuntur, & exultabit cor eorum in Domino.

8. Sibilabo eis, & congregabo illos, quia redemi eos: & multiplicabo eos sicut antè fuerant multiplicati.

9. Et seminabo eos in populis, & de longè recordabuntur mei: & vivent cum filiis suis, & revertentur.

10. Et reducam eos de terra Ægypti: & de Assyriis congregabo eos, & ad terram Galaad & Libani adducam eos, & non invenietur eis locus.

11. & transibit in maris freto, & percutiet in mari fluctus, & confundentur omnia profunda fluminis, || & humiliabitur superbia Assur, & sceptrum Ægypti recedet. || Apoc. 16. 12. Isai. 11. 15.

12. Confortabo eos in Domino, & in nomine ejus ambulabunt, dicit Dominus.

CAPUT XI.

Jubet Dominus pasci pecora occisionis, quibus non parcet, quia pastores eorum non parcebant eis: de duabus virgis tandem abscissis, & tribus pastoribus uno mense succisis: de appensa mercede triginta argenteorum projectorum ad statuarium: de alio malo pastore à Domino suscitando.

1. APeri Libane portas tuas, & comedat ignis cedros tuas.

2. Ulula abies, quia cecidit cedrus, quoniam magnifici vastati sunt: ululate quercus Basan, quoniam succisus est saltus munitus.

3. Vox ululatus pastorum, quia vastata est magnificentia eorum: vox rugitus leonum,

quoniam vastata est superbia Jordanis.

4. Hæc dicit Dominus Deus meus: Pasce pecora occisionis,

5. quæ qui possederant, occidebant, & non dolebant, & vendebant ea, dicentes: Benedictus Dominus, divites facti sumus: & pastores eorum non parcebant eis.

6. Et ego non parcam ultrà super habitantes terram, dicit Dominus: ecce ego tradam homines, unumquemque in manu proximi sui, & in manu regis sui: & concident terram, & non eruam de manu eorum.

7. Et pascam pecus occisionis propter hoc, ò pauperes gregis. Et assumpsi mihi duas virgas, unam vocavi Decorem, & alteram vocavi Funiculum: & pavi gregem.

8. Et succidi tres pastores in mense uno, & contracta est anima mea in eis: siquidem & anima eorum variavit in me.

9. Et dixi: Non pascam vos: quod moritur, moriatur: & quod succiditur, succidatur: & reliqui devorent unusquisque carnem proximi sui.

10. Et tuli virgam meam, quæ vocabatur Decus, & abscidi eam ut irritum facerem fœdus meum, quod percussi omnibus populis.

11. Et in irritum deductum est in die illa: & cognoverunt sic pauperes gregis, qui custodiunt mihi, quia verbum Domini est.

12. Et dixi ad eos: Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam: & si non, quiescite. || Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. (‖ Matth. 27. 9.)

13. Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos: & projeci illos in domum Domini ad statuarium.

14. Et præcidi virgam meam secundam, quæ appellabatur Funiculus, ut dissolverem germanitatem inter Judam, & Israel.

15. Et dixit Dominus ad me: Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti.

16. Quia ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non quæret, & contritum non sanabit, & id quod stat non enutriet, & carnes pinguium comedet, & ungulas eorum dissolvet.

17. O pastor, & idolum, derelinquens gregem: gladius super brachium ejus, & super oculum dextrum ejus: brachium ejus ariditate siccabitur, & oculus dexter ejus tenebrescens obscurabitur.

CAPUT XII.

Juda & Jerusalem à variis regnis affligentur; sed rursum reducti filii Israel in terram suam, superiores erunt his qui se affixerant: effusoque à Domino spiritu gratiæ super habitatores Jerusalem, aspicient ad eum quem confixerunt, & super eum dolebunt, plangentes, singulæ familiæ seorsum.

1. ONus verbi Domini super Israel. Dicit Dominus extendens cœlum, & fundans terram, & fingens spiritum hominis in eo:

2. Ecce ego ponam Jerusalem superliminare crapulæ omnibus populis in circuitu: sed & Juda erit in obsidione contra Jerusalem.

3. Et erit: In die illa ponam Jerusalem lapidem oneris cunctis populis: omnes, qui levabunt eam, concisione lacerabuntur: & colligentur adversùs eam omnia regna terræ.

4. In die illa, dicit Dominus, percutiam omnem equum in stuporem, & ascensorem ejus in amentiam: & super domum Juda aperiam oculos meos, & omnem equum populorum percutiam cæcitate.

5. Et dicent duces Juda in corde suo: Confortentur mihi habitatores Jerusalem in Domino exercituum Deo eorum.

6. In die illa ponam duces Juda sicut caminum ignis in lignis, & sicut facem ignis in fœno: & devorabunt ad dexteram, & ad sinistram omnes populos in circuitu: & habitabitur Jerusalem rursus in loco suo in Jerusalem.

7. Et salvabit Dominus tabernacula Juda, sicut in principio: ut non magnificè glorietur domus David, & gloria habitantium Jerusalem contra Judam.

8. In die illa proteget Dominus habitatores Jerusalem, & erit qui offenderit ex eis in die illa, quasi David: & domus David quasi Dei, sicut angelus Domini in conspectu eorum.

9. Et erit in die illa: quæram conterere omnes Gentes, quæ veniunt contra Jerusalem.

10. Et effundam super domum David, & super habitatores Jerusalem spiritum gratiæ, & precum: || & aspicient ad me, quem confixerunt: & plangent eum planctu quasi super unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti. (‖ Joan. 19. 37.)

11. In die illa magnus erit planctus in Jerusalem, || sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon. (‖ 2. Paral. 35. 22.)

12. Et planget Terra: familiæ & familiæ seorsum: familiæ domus David seorsum, & mulieres eorum seorsum:

13. familiæ domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ domus Levi seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ Semei seorsum, & mulieres eorum seorsum.

14. Omnes familiæ reliquæ, familiæ & familiæ seorsum, & mulieres eorum seorsum.

CAPUT XIII.

Cùm fuerit fons patens domui David in ablutionem peccatoris, tollentur idola; & pseudoprophetæ à sibi charissimis lapidabuntur: quæ sint plagæ in medio manuum: percutiendus pastor, & oves dispergendæ: duæ partes hominum dispergentur in omni terra, & tertia per ignem probabitur.

1. IN die illa erit fons patens domui David, & habitantibus Jerusalem in ablutionem peccatoris, & menstruatæ.

2. || Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Disperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur ultrà: & pseudoprophetas, & spiritum immundum auferam de terra. (‖ Ezech. 30. 13.)

3. Et erit, cùm prophetaverit quispiam ultrà, dicent ei pater ejus & mater ejus, qui genuerunt eum: Non vives: quia mendacium locutus es in nomine Domini. Et configent eum pater ejus & mater ejus, genitores ejus, cùm prophetaverit.

4. Et erit: In die illa confundentur prophetæ, unusquisque ex visione sua cùm pro-

phetaverit: nec operientur pallio saccino, ut mentiantur:

5. sed dicet: Non sum propheta, homo agricola ego sum: quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea.

6. Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.

7. Framea suscitare super pastorem meum, & super virum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituum: || percute pastorem, & dispergentur oves: & convertam manum meam ad parvulos.

|| Matth. 26. 31. Marc. 14. 27.

8. Et erunt in omni terra, dicit Dominus: partes duæ in ea dispergentur, & deficient: & tertia pars relinquetur in ea.

9. Et ducam tertiam partem per ignem, & uram eos sicut uritur argentum: & probabo eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam: Populus meus es; & ipse dicet: Dominus Deus meus.

CAPUT XIV.

Postquam Jerusalem passa fuerit captivitatem aliasque afflictiones à Gentibus, erit dies nota Domino, cùm exibunt aquæ vivæ de Jerusalem: & filii Israel revertentur, habitaturi securè in Jerusalem: percutietque Dominus plaga Gentes quæ pugnaverunt adversùs Jerusalem, & harum reliquiæ ascendent ut adorent Dominum in Jerusalem, sanctumque erit quod est super frænum equi.

1. ECce veniet dies Domini, & dividentur spolia tua in medio tui.

2. Et congregabo omnes Gentes ad Jerusalem in prælium, & capietur civitas, & vastabuntur domus, & mulieres violabuntur: & egredietur media pars civitatis in captivitatem, & reliquum populi non auferetur ex urbe.

3. Et egredietur Dominus, & præliabitur contra Gentes illas, sicut præliatus est in die certaminis.

4. Et stabunt pedes ejus in die illa super Montem olivarum, qui est contra Jerusalem ad Orientem: & scindetur Mons olivarum ex media parte sui ad Orientem, & ad Occidentem, prærupto grandi valdè, & separabitur medium montis ad Aquilonem, & medium ejus ad Meridiem.

5. Et fugietis ad vallem montium eorum, quoniam conjungetur vallis montium usque ad proximum: & fugietis || sicut fugistis à facie terræmotus in diebus Oziæ regis Juda: & veniet Dominus Deus meus, omnesque sancti cum eo.

|| Amos 1. 1.

6. Et erit in die illa: Non erit lux, sed frigus & gelu.

7. Et erit dies una, quæ nota est Domino, non dies neque nox: & in tempore vesperi erit lux.

8. Et erit in die illa: Exibunt aquæ vivæ de Jerusalem: medium earum ad mare Orientale, & medium earum ad mare novissimum: in æstate & in hyeme erunt.

9. Et erit Dominus Rex super omnem terram: in die illa erit Dominus unus, & erit nomen ejus unum.

10. Et revertetur omnis terra usque ad desertum, de colle Remmon ad Austrum Jerusalem: & exaltabitur, & habitabit in loco suo à porta Benjamin usque ad locum portæ prioris, & usque ad portam angulorum: & à turre Hananeel usque ad torcularia regis.

11. Et habitabunt in ea, & anathema non erit ampliùs: sed sedebit Jerusalem secura.

12. Et hæc erit plaga, qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ pugnaverunt adversus Jerusalem: tabescet caro uniuscujusque stantis super pedes suos, & oculi ejus contabescent in foraminibus suis, & lingua eorum contabescet in ore suo.

13. In die illa erit tumultus Domini magnus in eis: & apprehendet vir manum proximi sui, & conseretur manus ejus super manum proximi sui.

14. Sed & Judas pugnabit adversùs Jerusalem: & congregabuntur divitiæ omnium Gentium in circuitu, aurum, & argentum, & vestes multæ satis.

15. Et sic erit ruina equi, & muli, & cameli, & asini, & omnium jumentorum, quæ fuerint in castris illis, sicut ruina hæc.

16. Et omnes, qui reliqui fuerint de universis Gentibus, quæ venerunt contra Jerusalem, ascendent ab anno in annum, ut adorent Regem, Dominum exercituum, & celebrent festivitatem tabernaculorum.

17. Et erit: qui non ascenderit de familiis Terræ ad Jerusalem, ut adoret Regem, Dominum exercituum, non erit super eos imber.

18. Quòd & si familia Ægypti non ascenderit, & non venerit: nec super eos erit, sed erit ruina, qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ non ascenderint ad celebrandam festivitatem tabernaculorum.

19. Hoc erit peccatum Ægypti, & hoc peccatum omnium Gentium, quæ non ascenderint ad celebrandam festivitatem tabernaculorum.

20. In die illa erit, quod super frænum equi est, sanctum Domino: & erunt lebetes in domo Domini quasi phialæ coram altari.

21. Et erit omnis lebes in Jerusalem, & in Juda sanctificatus Domino exercituum: & venient omnes immolantes, & sument ex eis, & coquent in eis: & non erit mercator ultrà in domo Domini exercituum in die illo.

PRO-

Digitized by Google

PROPHETIA MALACHIÆ.

MALACHIÆ nomen in Hebræo sonat Angelum, *quod moribus & officio præstitit hic Propheta, ultimus Prophetarum; Nehemiæ fuisse æqualem, Aggæo & Zachariæ supparem ex eo colligunt, quòd non hortatur populum ad ædificationem templi, ut illi fecere, sed extructo jam templo, eas reprehendat corruptelas, quas tempore secundæ suæ præfecturæ apud Judæos se deprehendisse Nehemias affirmat: conjugia nimirum cum alienigenis inita, decimarum detentionem, & divini cultus depravationem. Et quia deinceps solita Prophetarum successio non erat expectanda: extremis Prophetiæ verbis populum hortatur Malachias, ut* Legi Mosis *constanter adhæreat, usque dum exhiberetur summus Propheta* Christus, *cujus præcursor* Joannes Baptista *venturus esset* in spiritu & virtute Eliæ, ut converteret corda patrum in filios, & rebelles ad prudentiam justorum. *Quò spectat illa Ecclesiæ vox apud Hieronymum, Comment. 13. in Isai. cap. 49. Post Aggæum & Zachariam, & Malachiam, nullos alios Prophetas usque ad Joannem Baptistam videram. Voluit nempe Deus ista fame verbi (ut Prophetæ loquuntur) appetentiores Messiæ facere Judæos, qui Prophetas omnes miraculis esset superaturus.*

Malach. 4. cum Luc. 1. & Matth. 11. 14. & 17. 12.

CAPUT PRIMUM.

Prophetia Malachiæ ad Israel, quem Dominus arguit ingratitudinis, quòd non agnoscebat se in Jacob, unde descenderat, dilectum, rejecto Esau cum populo suo: ideò conqueritur se ab Israel non honorari neque timeri, quódque sacerdotes despiciant nomen Domini, quorum rejicit sacrificia, gratam habens oblationem mundam quæ in omni loco ei offertur.

1. ONUS verbi Domini ad Israel in manu Malachiæ.
2. Dilexi vos, dicit Dominus, & dixistis: In quo dilexisti nos? Nonnè frater erat Esau Jacob, dicit Dominus, & ‖ dilexi Jacob, ‖Rom. 9. 13
3. Esau autem odio habui? & posui montes ejus in solitudinem, & hæreditatem ejus in dracones deserti.
4. Quòd si dixerit Idumæa: Destructi sumus, sed revertentes ædificabimus quæ destructa sunt: Hæc dicit Dominus exercituum: Isti ædificabunt, & ego destruam: & vocabuntur termini impietatis, & populus, cui iratus est Dominus usque in æternum.
5. Et oculi vestri videbunt: & vos dicetis: Magnificetur Dominus super terminum Israel.
6. Filius honorat patrem, & servus dominum suum: si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus? & si Dominus ego sum, ubi est timor meus, dicit Dominus exercituum? ad vos, ò sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixistis: In quo despeximus nomen tuum?
7. Offertis super altare meum panem pollutum, & dicitis: In quo polluimus te? In eo quòd dicitis: Mensa Domini despecta est.
8. Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? & si offeratis claudum, & languidum, nonnè malum est? offer illud duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam, dicit Dominus exercituum.
9. Et nunc deprecamini vultum Dei ùt misereatur vestri (de manu enim vestra factum est hoc) si quomodo suscipiat facies vestras, dicit Dominus exercituum.
10. Quis est in vobis, qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuitò? non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra.
11. ‖ Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus, ‖Psal. 112. 3.
& in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.
12. Et vos polluistis illud in eo, quod dicitis: Mensa Domini contaminata est: & quod superponitur, contemptibile est cum igne, qui illud devorat.
13. Et dixistis: Ecce de labore, & exsufflastis illud, dicit Dominus exercituum, & intulistis de rapinis claudum, & languidum, & intulistis munus: numquid susci-

piam

piam illud de manu vestra, dicit Dominus?

14. Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debile Domino: quia Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in Gentibus.

CAPUT II.

Comminatur Dominus se maledicturum benedictionibus sacerdotum, nisi resipiscant: ipsius enim legem contemnunt, irritum facientes pactum Levi, qui hic laudatur: transgressus est & Juda ducens alienigenas, quapropter non respiciet deinceps Dominus ad sacrificium eorum: de uxore diligenda, seu dimittenda: laborare fecerunt Dominum in sermonibus suis.

1. ET nunc ad vos mandatum hoc, ò sacerdotes.

‖ Lev. 26. 14. Deut. 28. 15.

2. ‖ Si nolueritis audire, & si nolueritis ponere super cor ut detis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum: mittam in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis: quoniam non posuistis super cor.

3. Ecce ego projiciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum stercus solemnitatum vestrarum, & assumet vos secum.

4. Et scietis quia misi ad vos mandatum istud, ut esset pactum meum cum Levi, dicit Dominus exercituum.

5. Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis: & dedi ei timorem, & timuit me, & à facie nominis mei pavebat.

6. Lex veritatis fuit in ore ejus, & iniquitas non est inventa in labiis ejus: in pace, & in æquitate ambulavit mecum, & multos avertit ab iniquitate.

7. Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus: quia angelus Domini exercituum est.

8. Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege: irritum fecistis pactum Levi, dicit Dominus exercituum.

9. Propter quod & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis, sicut non servastis vias meas, & accepistis faciem in lege.

‖ Matth. 23. 9. Ephes. 4. 6.

10. ‖ Numquid non pater unus omnium nostrûm? numquid non Deus unus creavit nos? quare ergo despicit unusquisque nostrûm fratrem suum, violans pactum patrum nostrorum?

11. Transgressus est Juda, & abominatio facta est in Israel, & in Jerusalem: quia contaminavit Judas sanctificationem Domini, quam dilexit, & habuit filiam dei alieni.

12. Disperdet Dominus virum qui fecerit hoc, magistrum, & discipulum de tabernaculis Jacob, & offerentem munus Domino exercituum.

13. Et hoc rursum fecistis, operiebatis lacrymis altare Domini, fletu, & mugitu, ita ut non respiciam ultrà ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu vestra.

14. Et dixistis: Quam ob causam? quia Dominus testificatus est inter te, & uxorem pubertatis tuæ, quam tu despexisti: & hæc particeps tua, & uxor fœderis tui.

15. Nonne unus fecit, & residuum spiritus ejus est? Et quid unus quærit, nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, & uxorem adolescentiæ tuæ noli despicere.

16. Cùm odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Israel: operiet autem iniquitas vestimentum ejus, dicit Dominus exercituum: custodite spiritum vestrum, & nolite despicere.

17. Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris, & dixistis: In quo eum fecimus laborare? In eo quòd dicitis: Omnis qui facit malum, bonus est in conspectu Domini, & tales ei placent: aut certè ubi est Deus judicii?

CAPUT III.

De præcursore Christi, & hujus adventu, ac futuro judicio; qui purgatis filiis Levi gratum habebit sacrificium Juda & Jerusalem: comminatur sceleratis gravem ultionem: quos tamen ad se revocat, plurima bona conversis promittens: conqueritur de ingratitudine filiorum Israel, & quòd ipsum in decimis suis configant, quòdque dicant Deo non esse curæ suos cultores, cujus contrarium tandem experientur.

1. ‡ ECce ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum suum Dominator, quem vos quæritis; & angelus testamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum: ‡ In Purificatione B. Virginis. Matth. 11. 10. Marc. 1. 2. Luca 1. 17. & 7. 27.

2. & quis poterit cogitare diem adventus ejus, & quis stabit ad videndum eum? ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum:

3. & sedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in justitia.

4. Et placebit Domino sacrificium Juda, & Jerusalem sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui A.

5. Et accedam ad vos in judicio, & ero testis velox maleficis, & adulteris, & perjuris, & qui calumniantur mercedem mercenarii, viduas, & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum.

6. Ego enim Dominus, & non mutor: & vos filii Jacob non estis consumpti.

7. A diebus enim patrum vestrorum recessistis à legitimis meis, & non custodistis. ‖ Revertimini ad me, & revertar ad vos, dicit Dominus exercituum. Et dixistis: In quo revertemur? ‖ Zach. 1. 3.

8. Si affiget homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis: In quo configimus te? In decimis, & in primitiis.

9. Et in penuria vos maledicti estis, & me vos configitis gens tota.

10. Inferte omnem decimam in horreum, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus: si non aperuero vobis cataractas cœli, & effudero vobis benedictionem usque ad abundantiam,

11. & increpabo pro vobis devorantem, & non corrumpet fructum terræ vestræ: nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum.

12. Et beatos vos dicent omnes Gentes: eritis enim vos terra desiderabilis, dicit Dominus exercituum.

13. ‖ Invaluerunt super me verba vestra, dicit Dominus. ‖ Joan. 21. 14.

Digitized by Google

14. Et dixistis: Quid locuti sumus contra te? Dixistis: Vanus est, qui servit Deo: & quod emolumentum quia custodivimus præcepta ejus, & quia ambulavimus tristes coram Domino exercituum?

15. Ergo nunc beatos dicimus arrogantes, siquidem ædificati sunt facientes impietatem, & tentaverunt Deum, & salvi facti sunt.

16. Tunc locuti sunt timentes Dominum, unusquisque cum proximo suo: Et attendit Dominus, & audivit: & scriptus est liber monumenti coram eo timentibus Dominum, & cogitantibus nomen ejus.

17. Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die, qua ego facio, in peculium, & parcam eis, sicut parcit vir filio suo servienti sibi.

18. Et convertemini, & videbitis quid sit inter justum & impium: & inter servientem Deo, & non servientem ei.

CAPUT IV.

Dies Domini inflammabit omnes facientes impietatem, evulsa ipsorum radice: orietur sol justitiæ Deum timentibus, qui calcabunt impios: jubet reminisci legis Moysi: Elias antequam veniat dies Domini mittendus prædicitur, qui convertat cor patrum ad filios.

1. ECce enim dies veniet succensa quasi caminus: & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem stipula: & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem, & germen.

2. ‖ Et orietur vobis timentibus nomen meum Sol justitiæ, & sanitas in pennis ejus, & egrediemini, & salietis sicut vituli de armento. ‖ *Luca* 1. 78.

3. Et calcabitis impios, cùm fuerint cinis sub planta pedum vestrorum in die, qua ego facio, dicit Dominus exercituum.

4. ‖ Mementote legis Moysi servi mei, quam mandavi ei in Horeb ad omnem Israel, præcepta & judicia. ‖ *Exod.* 20. *Deut.* 4. 5. & 6.

5. ‖ Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequàm veniat dies Domini magnus & horribilis. ‖ *Matt.* 17. 10. *Marc.* 9. 10 *Luca* 1. 17.

6. Et convertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: ne fortè veniam, & percutiam terram anathemate.

LIBER

LIBER PRIMUS

MACHABÆORUM.

LIBRI MACHABÆORUM *tres adhuc circumferuntur, sed duo tantùm priores auctoritatis Canonicæ sunt habiti: iique soli jam in sacris Bibliis extant. Vocantur autem* Machabæorum, *quòd Judas Asmonæus, divinæ legis propugnator idemque libertatis vindex acerrimus, in vexillis scriptam habuit sententiam eam quæ extat Exod.* 15. 12. *Mi Camoca Be Elim Jehova.* Quis similis tui in Diis, Domine? *Solent enim Hebræi primas litteras nominum colligere, & ex eis collectis vocem fingere compendii causa. Exponunt hi duo libri statum Ecclesiæ Dei sub tertia, hoc est Græcorum Monarchia. Eos à diversis Scriptoribus exaratos vel inde patet, quòd prior historiam longiùs continuet, & posterior altiùs paulò repetat, ac easdem sæpe res aliter narrent. Stylus etiam longè diversus, siquidem prior ad phrasim hebræam propiùs accedit: Imò non eadem in utroque annorum ratio.*

Hoc ultimum ut clareat, notandum est æram regni Græcorum non statim à morte Alexandri incipere, sed anno post undecimo, cùm Seleucus Nicanor Susiana & Media devictis, jam regiam majestatem & gloriam principatu dignam adeptus, regnare cœpisse dictus est; unde hæc æra Seleucidarum *est appellata. Æram* Dhilkarnaim *Arabes vocant, sive* Cornigeri, *id est Alexandri, qui Ammonis seu Jovis Cornigeri filius existimari volebat. Judæi verò in suo Kalendario* æram contractuum *nominant; fortè quòd in obsignandis contractibus soleret adhiberi. Hujus initium Epocæ ab illo anno deducere solemne est, qui ante æram Christianam putatur* 312. *& est in per. Jul.* 4402. *quo* 117. *Olympias iniit. Verùm triplicem hanc pro triplici diverso initio facit Scaliger Can. Isag. l.*3. *idque jam apud doctos receptum est.* PRIMA, *Judaica dicitur, quam Josephus & Auctor libri primi Machabæorum sequuntur. Uterque* annos Græcorum *vocat, Josephus semel* annos Assyriorum *Antiq. lib.*13. *Hæc autem à Nisan, seu verno mense incipit.* SECUNDA Antiochena, *seu* Alexandræa *vocatur quæ ab autumno subsequente & Tisri procedit, à quo etiam annos* Dhilkarnaim *ab Arabibus, &* Contractuum *à Judæis numerari docet Petavius lib.* 10. *de doctr. temp. & Usserius in Annalibus: dissentiente licèt Scaligero, qui hos à Nisan incipere vult. Collector* 2. *lib. Machab. hac æra usus est: ita ut anni prioris libri, sex mensium intervallo posterioris antevertant initia.* TERTIA *quoque additur, quæ* Chaldæorum *est, quæque à vere sequente incipit. Ita fit ut anno integro hæc æra sit Judaica posterior; Antiochena verò intervallo tantùm semestri. Atque hanc in Principum rescriptis usurpatam censet Usserius* (*ut hic in lib.* 2. *cap.*11. *perspicere licet*) *necnon in magna Ptolemæi Syntaxi lib.* 9.*cap.*7. *& lib.*11. *cap.*8.

Hæc autem discrepantia, quæ nemini umquam ante Scaligerum oboluit, ut ipsemet ait, maximè notanda venit iis, qui utriusque libri Machabæorum historiam, ad concordem chronologiam, quæ per annos circiter 40. *extenditur, revocare studuerint. Cujus breve specimen hic annotare visum est.*

ALexandri Magni expeditio, mors, & regni divisio. 1.*lib cap.*1.*vers.*1. *& seq.*

Seleucus Philopater Oniæ Pontificis pietate ductus præstat omnes sumptus ad sacrificia. 2.*lib.*3. 1. —— 3.

Heliodorus ab eo missus ut ærarium diriperet, ab Angelis flagellatur. 2.*lib.*3 1. —— 40.

Antiochus Epiphanes Seleuco fratri succedit. 2.*lib.*4.7. *&* 1.*lib.*1.11. *& seq.*

Oniam expellit, & impium Jasonem fratrem ejus substituit. 2.*lib.*4.7. *& seq.*

Primam in Ægyptum expeditionem suscipit. Inde Jerosolymam pacatus ingreditur. *Ibid.*21.22.

Summoto Jasoni Menelaus substituitur. *Ibid.*23. *& seq.* Huic Alcimus. 2.*lib.*14.3.

Secunda expeditio in Ægyptum, unde rediens Antiochus Jerosolymam armis capit, & templum expoliat. 2.*lib.*5.1. *& seq.* 1.*lib.*1.17. *& seq.*

Post duos annos misit Apollonium in Judæos. 1.*lib.*1. 30. *&* 2.*lib* 5. 24.

Judæos ad ritus Gentium transferre molitur. 1.*lib.*4.3. *& seq.*2.*lib.*6.1. *& seq.*

Eleazarum, item fratres septem Machabæos, cum eorum matre, exquisitis tormentis cruciat. 2.*lib.*6.18. *& seq. cum toto cap.*7.

Mathathias ministrum Regis sacrificare cogentem interficit, & cum suis in desertum fugit, hosque Philippus insequitur. 1.*lib.*2.1. *& seq.*2.*lib.*7.1. *& seq.*

Filios cohortatus, moritur, Judas Machabæus in locum patris sufficitur. 1.*lib.*2.49. *&* 3.1. *& seq. ac* 2.*lib.*8.1. *& seq.*

Antiochus Epiphanes in Persidem proficiscitur, relicto Lysia super regiones inter Euphratem & Ægyptum. 1.*lib.*3. 27.

Ptolemæus filius Dorimini, Nicanor & Gorgias, à Lysia & à Philippo Hierosl. præposito, 2.*Machab.*5. 22.) missi, ut universum Judæorum genus delerent, à Juda vincuntur. 1.*lib.*3. 38. *& seq.*4.1. *& seq* 2.*lib.*8.8.

Timotheus & Bacchides ab eodem victi; Lysias quoque, qui in Judæam irruerat, deleto exercitu Antiochiam fugit. 2.*lib.*8.30. *&* 1.*lib* 4.28. *& seq.*

Machabæus civitatem recipit; & templum mundat. 2.*lib.*10.1. *&* 1.*lib.*4. 36. *& seq.*

Epiphanes revertitur ex Perside & miserè moritur, cui succedit Antiochus Eupator, curante Lysia. 1.*lib.*6.1. *& seq.*2.*lib* 9.1. *& seq.*

Judæ expeditiones in Idumæos & Ammonitas. 1.*lib.*5.6. *&* 2.*lib.*10. 24.

Lysias iterum à Machabæo, Angelo duce, vincitur. 2.*lib.*11. 1.

Legatos de pace mittit. Assentit Machabæus, sed illa pax ex ducum Antiochi malitia statim rupta. *Ibid.* 13. *& seq. &* 12.1.

Varia Machabæi prælia. 2.*lib.* 12. 5. *& seq.* 1.*lib.*5. 37. *& seq.*

Hierosolymam rediens, milites Antiochi in arce obsidet. 1.*lib.*6.18.

Eupator, cum Lysia & immenso exercitu Judæam aggreditur, in quem fortiter pugnat Machabæus. 1.*lib.*6.28. *&* 2.*lib.*12. 13.

Eleazarus ruentis belluæ mole opprimitur. 1. *lib.* 6. 43.

Menelaus interimitur. Alcimus ei substituitur. 2. *lib.* 13. 4.

Rex, Bethsura capta, ad Jerusalem castra movet, sed pace cum Judæis constituta, intra urbem admissus, contra fidem muris eversis, Antiochiam proficiscitur, ubi Philippum è Perside reversum dominantem invenit. 1.*lib* 6.48. *& seq.* 2.*lib.* 13. 18. *& seq.*

Demetrius, Seleuci, qui ante Antiochum Epiphanem regnaverat, filius Roma egressus, Antiochia potitur, & Eupatorem cum Lysia occidi jubet. 1.*lib.*7. 1. *&* 2.*lib.* 14. 1. *& seq.*

Demetrius, Bacchidem & Alcimum, cui summum Sacerdotium contulerat, in Judæam mittit, sed à Machabæo fugantur. 1.*lib.*7.6.

Nicanor posteà à Demetrio missus adversùs Judam, fœdus cum eo init; sed eo rupto à Machabæo vincitur. 2.*lib.* 14. 3. *& seq.*

Rhazias gladio se interimit, 2.*lib.*14. 37.

Judas narrato somnio de Onia 3. & Jeremia, suos

excitat. Occiditur ipse Nicanor. *1. lib. 7. 39. & 2. lib. 15. 1.* *Hucusque perducitur secundi Machabaeorum libri historia, cum iis quae in septem prioribus libri primi capitibus narrantur permixta. Consequens historiae series habetur à capite 8. libri primi, ad finem usque, ubi Historia Veteris Testamenti terminantur. Quae verò de rebus Judaicis hinc usque ad Christum supersunt, & per annos circiter 130. extenduntur, ea ab Josepho petenda sunt, qui sua ex Pontificum Diariis excerpsisse creditur.*

CAPUT PRIMUM.

Mortuo Alexandro Magno, qui Darium percusserat, successit tandem in Graecia Antiochus illustris: sub quo scelerati quidam ex filiis Israel profanarunt Jerusalem: Antiochus autem, devicto Ptolemaeo rege Ægypti, invasit Jerusalem; & ablatis omnibus vasis templi ac thesauris, fecit caedem magnam, unde ortus est ingens planctus: simile fecit & princeps tributorum ab eo missus, incensa Jerusalem, plurimisque in captivitatem ductis: Antiochus leges idololatriae Judaeis statuit, ablatis cunctis divini cultus caeremoniis, & aedificato idolo desolationis, renitentes miserè trucidans: cujus edicta plurimi impii secuti sunt, pii verò respuerunt, mortem potiùs subire parati.

1. ET factum est postquàm percussit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnavit * in Graecia, egressus de terra Cethim †, Darium regem Persarum, & Medorum:

* Ann. M. 3668. Ant. Chr. 336. Olymp. 111. anno 1. cùm ipse Alexander annum attigisset 20. † Sic vocantur omnia loca quae mari alluuntur. Hic intelligitur Macedonia.

2. constituit praelia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges Terrae,

3. & pertransiit usque ad fines terrae: & accepit spolia multitudinis Gentium: & siluit terra in conspectu ejus.

4. Et congregavit virtutem, & exercitum fortem nimis: & exaltatum est, & elevatum cor ejus:

5. & obtinuit regiones Gentium, & tyrannos: & facti sunt illi in tributum.

6. Et post haec decidit in lectum, & cognovit quia moreretur.

7. Et vocavit pueros suos nobiles, qui secum erant nutriti à juventute: & divisit illis regnum suum, cùm adhuc viveret.

8. Et regnavit Alexander annis duodecim, (*a*) & mortuus (*b*) est.

9. Et obtinuerunt pueri ejus regnum, unusquisque in loco suo:

10. & imposuerunt omnes sibi diademata post mortem ejus, & filii eorum post eos annis multis, & multiplicata sunt mala in terra.

11. Et exiit ex eis radix peccatrix, Antiochus illustris (*c*), filius Antiochi regis, qui fuerat Romae obses: & regnavit in anno centesimo trigesimo septimo regni Graecorum (*d*).

12. In diebus illis exierunt ex Israel filii iniqui, & suaserunt multis, dicentes: Eamus & disponamus testamentum cum Gentibus, quae circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis, invenerunt nos multa mala.

13. Et bonus visus est sermo in oculis eorum.

14. Et destinaverunt aliqui de populo, & abierunt ad regem: & dedit illis potestatem ut facerent justitiam Gentium.

15. Et aedificaverunt gymnasium in Jerosolymis secundùm leges Nationum:

16. & fecerunt sibi praeputia, & recesserunt à testamento sancto, & juncti sunt Nationibus, & venumdati sunt ut facerent malum.

(*a*) sc. integris, cum mensibus ferè octo. (*b*) Ann. M. 3681. Ant. Chr. 323. (*c*) sive *Epiphanes*, Antiochi Magni filius, qui cùm ex conditionibus patri suo datis Romae obses fuisset: posteà, patruele suo Demetrio, filio Seleuci Philopatoris, substituto, liber, est emissus. (*d*) i. Anno M. 3829. Ant. Chr. 175. *Vide titul. hujus libri 2. Mach. 4. 12.*

17. † Et paratum est regnum in conspectu Antiochi, & coepit regnare in terra Ægypti ut regnaret super duo regna.

† Ann. M. 3834. Ant. Chr. 170.

18. Et intravit in Ægyptum in multitudine gravi, in curribus, & elephantis, & equitibus, & copiosa navium multitudine:

19. & constituit bellum adversus Ptolemaeum * regem Ægypti, & veritus est Ptolemaeus à facie ejus, & fugit, & ceciderunt vulnerati multi.

* Philometora, ut hic Joseph & Hieron. ad Danielem.

20. Et comprehendit civitates munitas in terra Ægypti: & accepit spolia terrae Ægypti.

21. Et convertit Antiochus, postquàm percussit Ægyptum in centesimo & quadragesimo tertio anno †: & ascendit ad Israel,

† Ann. M. 3834. Ant. Chr. 170.

22. & ascendit Jerosolymam in multitudine gravi.

23. Et intravit in sanctificationem cum superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & universa vasa ejus, & mensam propositionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum, quod in facie templi erat; & comminuit omnia.

24. Et accepit argentum, & aurum, & vasa concupiscibilia: & accepit thesauros occultos, quos invenit: & sublatis omnibus abiit in terram suam.

25. Et fecit caedem hominum, & locutus est in superbia magna.

26. Et factus est planctus magnus in Israel, & in omni loco eorum:

27. & ingemuerunt principes, & seniores: virgines, & juvenes infirmati sunt: & speciositas mulierum immutata est.

28. Omnis maritus sumpsit lamentum: & quae sedebant in thoro maritali, lugebant:

29. & commota est terra super habitantes in ea, & universa domus Jacob induit confusionem.

30. Et post duos annos * dierum misit Rex principem tributorum † in civitates Juda, & venit Jerusalem cum turba magna.

* Ann. M. 3836. Ant. Chr. 168. † Nempe Apollonium. 2. Mach. 5. 24.

31. Et locutus est ad eos verba pacifica in dolo: & crediderunt ei.

32. Et irruit super civitatem repentè, & percussit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Israel.

33. Et accepit spolia civitatis: & succendit eam igni, & destruxit domos ejus, & muros ejus in circuitu:

34. & captivas duxerunt mulieres: & natos, & pecora possederunt.

35. Et aedificaverunt civitatem David muro magno & firmo, & turribus firmis, & facta est illis in arcem:

36. & posuerunt illic gentem peccatricem viros iniquos, & convaluerunt in ea: & posuerunt arma, & escas, & congregaverunt spolia Jerusalem:

37. & reposuerunt illic: & facti sunt in laqueum magnum.

38. Et factum est hoc ad insidias sanctificationi, & in diabolum malum in Israel:

39. &

39. & effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, & contaminaverunt sanctificationem.

40. Et fugerunt habitatores Jerusalem propter eos, & facta est habitatio exterorum, & facta est extera semini suo, & nati ejus reliquerunt eam.

41. Sanctificatio ejus desolata est sicut solitudo, || dies festi ejus conversi sunt in luctum, sabbata ejus in opprobrium, honores ejus in nihilum.

|| Tob. 2. 6. Amos 8. 10

42. Secundùm gloriam ejus multiplicata est ignominia ejus: & sublimitas ejus conversa est in luctum.

43. Et * scripsit Rex Antiochus omni regno suo, ut esset omnis populus, unus: & relinqueret unusquisque legem suam.

* Ann. M. 3837. Ant. Chr. 167.

44. Et consenserunt omnes Gentes secundùm verbum regis Antiochi:

45. & multi ex Israel consenserunt servituti ejus, & sacrificaverunt idolis, & coinquinaverunt sabbatum.

46. Et misit rex libros per manus nuntiorum in Jerusalem, & in omnes civitates Juda: ut sequerentur leges Gentium terræ,

47. & prohiberent holocausta, & sacrificia, & placationes fieri in templo Dei,

48. & prohiberent celebrari sabbatum, & dies solemnes:

49. & jussit coinquinari sancta, & sanctum populum Israel.

50. Et jussit ædificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes suillas, & pecora communia;

51. & relinquere filios suos incircumcisos, & coinquinari animas eorum in omnibus immundis, & abominationibus, ita ut obliviscerentur legem, & immutarent omnes justificationes Dei.

52. Et quicumque non fecissent secundùm verbum regis Antiochi, morerentur.

53. Secundùm omnia verba hæc scripsit omni regno suo: & præposuit principes populo, qui hæc fieri cogerent.

54. Et jusserunt civitatibus Juda sacrificare.

55. Et congregati sunt multi de populo ad eos, qui dereliquerant legem Domini: & fecerunt mala super terram:

56. & effugaverunt populum Israel in abditis, & in absconditis fugitivorum locis.

57. Die quintadecima mensis Casleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno * ædificavit Rex Antiochus abominandum idolum † desolationis super altare Dei, & per universas civitates Juda in circuitu ædificaverunt aras:

* Olymp. 153. Joseph. Eodem ann. 3837. † Jovis sc. Olympii, cui consecratum templum legimus, 2. l. cap. 6. 2. Vide Dan. 11. 31.

58. & ante januas domorum, & in plateis incendebant thura, & sacrificabant:

59. & libros legis Dei combusserunt igni, scindentes eos:

60. & apud quemcumque inveniebantur libri testamenti Domini, & quicumque observabat legem Domini, secundùm edictum regis trucidabant eum.

61. In virtute sua faciebant hæc populo Israel, qui inveniebatur in omni mense & mense in civitatibus.

62. Et quinta & vigesima die mensis sacrificabant super aram, quæ erat contra altare.

2. Mach. 6. 10.

63. Et mulieres, quæ circumcidebant filios suos, trucidabantur secundùm jussum regis Antiochi,

64. & suspendebant pueros à cervicibus per universas domos eorum: & eos, qui circumciderant illos, trucidabant.

65. Et multi de populo Israel definierunt apud se, ut non manducarent immunda: & elegerunt magis mori, quàm cibis coinquinari immundis:

66. & noluerunt infringere legem Dei sanctam, & trucidati sunt:

67. & facta est ira magna super populum valdè.

CAPUT II.

Mathathias cum filiis luget afflictionem civitatis, & sanctorum profanationem; ostensisque signis mœstitiæ, respondet his qui à rege missi erant, nec se nec cognationem suam impio decreto obtemperaturos: occisisque idololatra Judæo & regis ministro, fugit cum filiis in montes: plurimi nolentes obtemperare trucidantur cùm nollent sabbato inimicis resistere: Mathathias collecto piorum exercitu, revocat Dei cultum, destructa idololatria, cæsoque Antiochi præsidio: & moriturus hortatur filios, ut patrum exemplo semper tueantur legem Domini, dans Simonem filium suum in consultorem, & Judam in militiæ principem.

1. IN diebus illis surrexit Mathathias filius Joannis, filii Simeonis, sacerdos ex filiis Joarib ab Jerusalem, & consedit in monte Modin: Ann. M. 3837.

2. & habebat filios quinque, Joannem, qui cognominabatur Gaddis:

3. & Simonem, qui cognominabatur Thasi:

4. & Judam, qui vocabatur Machabæus:

5. & Eleazarum, qui cognominabatur Abaron: & Jonathan, qui cognominabatur Apphus.

6. Hi viderunt mala, quæ fiebant in populo Juda, & in Jerusalem.

7. Et dixit Mathathias: Væ mihi, ut quid natus sum videre contritionem populi mei, & contritionem civitatis sanctæ, & sedere illic, cùm datur in manibus inimicorum?

8. Sancta in manu extraneorum facta sunt, templum ejus sicut homo ignobilis.

9. Vasa gloriæ ejus captiva abducta sunt: trucidati sunt senes ejus in plateis, & juvenes ejus ceciderunt in gladio inimicorum.

10. Quæ gens non hæreditavit regnum ejus, & non obtinuit spolia ejus?

11. Omnis compositio ejus ablata est. Quæ erat libera, facta est ancilla.

12. Et ecce sancta nostra, & pulchritudo nostra, & claritas nostra desolata est, & coinquinaverunt ea Gentes.

13. Quò ergo nobis adhuc vivere?

14. Et scidit vestimenta sua Mathathias, & filii ejus: & operuerunt se ciliciis, & planxerunt valdè.

15. Et venerunt illuc qui missi erant à rege Antiocho, ut cogerent eos, qui confugerant in civitatem Modin, immolare, & accendere thura, & à lege Dei discedere.

16. Et multi de populo Israel consentientes accesserunt ad eos: sed Mathathias, & filii ejus constanter steterunt.

17. Et respondentes qui missi erant ab Antiocho, dixerunt Mathathiæ: Princeps & clarissimus, & magnus es in hac civitate, & ornatus filiis, & fratribus.

18. Ergo accede prior, & fac jussum regis, sicut fecerunt omnes Gentes, & viri Juda, & qui remanserunt in Jerusalem: & eris tu, & filii tui inter amicos regis, & amplificatus auro, & argento, & muneribus multis.

19. Et respondit Mathathias, & dixit magna voce: Et si omnes Gentes regi Antiocho obediunt, ut discedat unusquisque à servitute legis patrum suorum, & consentiat mandatis ejus:

20. ego & filii mei, & fratres mei obediemus legi patrum nostrorum.

21. Propitius sit nobis Deus: non est nobis utile relinquere legem, & justitias Dei:

22. non audiemus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus transgredientes legis nostræ mandata, ut eamus altera via.

23. Et ut cessavit loqui verba hæc, accessit quidam Judæus * in omnium oculis sacrificare idolis super aram in civitate Modin, secundùm jussum regis:

* Appelles dictus. Joseph.

24. & vidit Mathathias, & doluit, & contremuerunt renes ejus, & accensus est furor ejus secundùm judicium legis, & insiliens trucidavit eum super aram:

25. sed & virum, quem rex Antiochus miserat, qui cogebat immolare, occidit in ipso tempore, & aram destruxit,

26. & zelatus est legem, || sicut fecit Phinees Zamri filio Salomi.

|| Num. 25. 13.

27. Et exclamavit Mathathias voce magna in civitate, dicens: Omnis, qui zelum habet legis statuens testamentum, exeat post me.

28. Et fugit ipse, & filii ejus in montes, & reliquerunt quæcumque habebant in civitate.

29. Tunc descenderunt multi quærentes judicium, & justitiam, in desertum:

30. & sederunt ibi ipsi, & filii eorum, & mulieres eorum, & pecora eorum: quoniam inundaverunt super eos mala.

31. Et renuntiatum est viris regis, & exercitui, qui erat in Jerusalem civitate David, quoniam discessissent viri quidam, qui dissipaverunt mandatum regis, in loca occulta in deserto, & abiissent post illos multi.

32. Et statim perrexerunt ad eos, & constituerunt adversùs eos prælium in die sabbatorum,

33. & dixerunt ad eos: Resistitis & nunc adhuc? exite, & facite secundùm verbum regis Antiochi, & vivetis.

34. Et dixerunt: Non exibimus, neque faciemus verbum regis, ut polluamus diem sabbatorum.

35. Et concitaverunt adversùs eos prælium.

36. Et non responderunt eis, nec lapidem miserunt in eos, nec oppilaverunt loca occulta,

37. dicentes: Moriamur omnes in simplicitate nostra: & testes erunt super nos cœlum & terra, quòd injustè perditis nos.

38. Et intulerunt illis bellum sabbatis: & mortui sunt ipsi, & uxores eorum, & filii eorum, & pecora eorum usque ad mille animas hominum.

39. Et cognovit Mathathias, & amici ejus, & luctum habuerunt super eos valdè.

40. Et dixit vir proximo suo: Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, & non pugnaverimus adversùs gentes pro animabus nostris, & justificationibus nostris: nunc citiùs disperdent nos à terra.

41. Et cogitaverunt in die illa, dicentes: Omnis homo, quicumque venerit ad nos in bello die sabbatorum, pugnemus adversùs eum: & non moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri in occultis.

42. Tunc congregata est ad eos synagoga Assidæorum fortis viribus ex Israel, omnis voluntarius in lege:

43. & omnes, qui fugiebant à malis, additi sunt ad eos, & facti sunt illis ad firmamentum.

44. Et collegerunt exercitum, & percusserunt peccatores in ira sua, & viros iniquos in indignatione sua: & cæteri fugerunt ad nationes, ut evaderent.

45. Et circuivit Mathathias, & amici ejus, & destruxerunt aras:

46. & circumciderunt pueros incircumcisos quotquot invenerunt in finibus Israel: & in fortitudine.

47. Et persecuti sunt filios superbiæ, & prosperatum est opus in manibus eorum:

48. Et obtinuerunt legem de manibus gentium, & de manibus regum: & non dederunt cornu peccatori.

49. Et appropinquaverunt dies Mathathiæ moriendi, & dixit filiis suis: Nunc confortata est superbia, & castigatio, & tempus eversionis, & ira indignationis.

50. Nunc ergo, ò filii, æmulatores estote legis, & date animas vestras pro testamento patrum vestrorum,

51. & mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis: & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum.

52. || Abraham nonne in tentatione inventus est fidelis, & reputatum est ei ad justitiam? || Gen. 22. 2.

53. || Joseph in tempore angustiæ suæ custodivit mandatum, & factus est Dominus Ægypti. || Gen. 41. 40

54. || Phinees pater noster, zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdotii æterni. || Num. 25. 13. Eccli. 45. 28

55. || Jesus dum implevit verbum, factus est dux in Israel. || Josue 1. 2.

56. || Caleb, dum testificatur in ecclesia, accepit hæreditatem. || Num. 14. 6.

57. || David in sua misericordia consecutus est sedem regni in sæcula. || Josue 14. 14. || 2. Reg. 2. 4

58. || Elias, dum zelat zelum legis, receptus est in cœlum. || 4. Reg. 2. 11.

59. || Ananias & Azarias & Misael credentes, liberati sunt de flamma. || Dan. 3. 50

60. || Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum. || Dan. 6. 22

61. Et ita cogitate per generationem & generationem: quia omnes qui sperant in eum, non infirmantur.

62. Et à verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria ejus stercus, & vermis est:

63. hodie extollitur, & cras non invenietur: quia conversus est in terram suam, & cogitatio ejus periit.

64. Vos ergo filii confortamini, & viriliter agite in lege: quia in ipsa gloriosi eritis.

65. Et ecce Simon frater vester, scio quòd vir consilii est: ipsum audite semper, & ipse erit vobis pater.

66. Et Judas Machabæus fortis viribus à juventute sua, sit vobis princeps militiæ, & ipse aget bellum populi.

67. Et adducetis ad vos omnes factores legis: & vindicate vindictam populi vestri.

68. Retribuite retributionem Gentibus, & intendite in præceptum legis.

69. Et benedixit eos, & appositus est ad patres suos.

70. Et defunctus est anno centesimo & quadragesimo sexto: * & sepultus est à filiis suis in sepulchris patrum suorum in Modin, & planxerunt eum omnis Israel planctu magno.

* Ann. M. 3838. postquàm unum annum miseræ & exagitati turbæ præfuisset.

CAPUT III.

Judas Machabæus dux eximius prædicatur; qui perambulans civitates Juda, trucidabat omnes impios; & occiso duce Apollonio, ejusque exercitu disperso, vicit cum paucis potentissimum Syriæ exercitum unà cum duce Serone: iratus autem ob hoc rex Antiochus, profectus in Persidem constituit Lysiam viceregem, dato belli in Judæos apparatu, qui misit contra terram Juda Gorgiam cum exercitu: Judas autem & sui ad bellum se parant, maximè operibus pœnitentiæ, & oratione ad Deum.

1. ET surrexit Judas, qui vocabatur Machabæus, filius ejus pro eo:

2. & adjuvabant eum omnes fratres ejus: & universi, qui se conjunxerant patri ejus, & præliabantur prælium Israel cum lætitia.

3. Et dilatavit gloriam populo suo, & induit se loricam sicut gigas, & succinxit se arma bellica sua in præliis, & protegebat castra gladio suo.

4. Similis factus est leoni in operibus suis, & sicut catulus leonis rugiens in venatione.

5. Et persequutus est iniquos perscrutans eos: & qui conturbabant populum suum, eos succendit flammis:

Eodem ann. 3838. Ant. Chr. 166.

6. & repulsi sunt inimici ejus præ timore ejus, & omnes operarii iniquitatis conturbati sunt: & directa est salus in manu ejus.

7. Et exacerbabat reges multos, & lætificabat Jacob in operibus suis, & in sæculum memoria ejus in benedictione.

8. Et perambulavit civitates Juda, & perdidit impios ex eis, & avertit iram ab Israel.

9. Et nominatus est usque ad novissimum Terræ, & congregavit pereuntes.

10. Et congregavit Apollonius Gentes, & à Samaria virtutem multam & magnam ad bellandum contra Israel.

11. Et cognovit Judas, & exiit obviam illi: & percussit, & occidit illum: & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerunt.

12. Et accepit spolia eorum: & gladium Apollonii abstulit Judas, & erat pugnans in eo omnibus diebus.

13. Et audivit Seron princeps exercitus Syriæ, quòd congregavit Judas congregationem fidelium, & Ecclesiam secum,

14. & ait: Faciam mihi nomen, & glorificabor in regno, & debellabo Judam, & eos, qui cum ipso sunt, qui spernebant verbum regis.

15. Et præparavit se: & ascenderunt cum eo castra impiorum, fortes auxiliarii, ut facerent vindictam in filios Israel.

16. Et appropinquaverunt usque ad Bethoron: & exivit Judas obviam illi cum paucis.

17. Ut autem viderunt exercitum venientem sibi obviam, dixerunt Judæ: Quomodò poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam, & tam fortem, & nos fatigati sumus jejunio hodie?

18. Et ait Judas: Facile est concludi multos in manus paucorum: & non est differentia in conspectu Dei cœli liberare in multis, & in paucis:

19. quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, sed de cœlo fortitudo est.

20. Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci, & superbia, ut disperdant nos, & uxores nostras, & filios nostros, & ut spolient nos:

21. nos verò pugnabimus pro animabus nostris, & legibus nostris:

22. & ipse Dominus conteret eos ante faciem nostram: vos autem ne timueritis eos.

23. Ut cessavit autem loqui, insiluit in eos subitò: & contritus est Seron, & exercitus ejus in conspectu ipsius:

24. & persecutus est eum in descensu Bethoron usque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terram Philisthiim.

25. Et cecidit timor Judæ, ac fratrum ejus, & formido super omnes gentes in circuitu eorum.

26. Et pervenit ad regem nomen ejus, & de præliis Judæ narrabant omnes Gentes.

27. Ut audivit autem rex Antiochus sermones istos, iratus est animo: & misit, & congregavit exercitum universi regni sui, castra fortia valdè: Anno M. 3839. Ant. Chr. 165.

28. & aperuit ærarium suum, & dedit stipendia exercitui in annum: & mandavit illis ut essent parati ad omnia.

29. Et vidit quòd defecit pecunia de thesauris suis, & tributa regionis modica propter dissensionem, & plagam, quam fecit in terra, ut tolleret legitima, quæ erant à primis diebus:

30. & timuit ne non haberet ut semel & bis, in sumptus & donaria, quæ dederat antè larga manu: & abundaverat super reges, qui ante eum fuerant.

31. Et consternatus erat animo valdè, & cogitavit ire in Persidem, & accipere tributa regionum, & congregare argentum multum.

32. Et reliquit Lysiam hominem nobilem de genere regali, super negotia regia, à flumine Euphrate usque ad flumen Ægypti:

33. & ut nutriret Antiochum * filium suum, donec rediret. * Eupatorem.

34. Et tradidit ei medium exercitum, & elephantos: & mandavit ei de omnibus, quæ volebat, & de inhabitantibus Judæam, & Jerusalem:

35. & ut mitteret ad eos exercitum ad conterendam, & extirpandam virtutem Israel, & reliquias Jerusalem, & auferendam memoriam eorum de loco:

36. & ut constitueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum, & sorte distribueret Terram eorum.

37. Et rex assumpsit partem exercitus residui, & exivit ab Antiochia civitate regni sui Anno M. 3839.

anno centesimo & quadragesimo septimo: & transfretavit Euphraten flumen, & perambulabat superiores regiones.

38. Et elegit Lysias Ptolemæum filium Dorymini, & Nicanorem, & Gorgiam, viros potentes ex amicis regis:

39. & misit cum eis quadraginta millia virorum, & septem millia equitum, ut venirent in terram Juda, & disperderent eam secundùm verbum regis.

40. Et processerunt cum universa virtute sua, & venerunt, & applicuerunt Emmaum in terra campestri.

41. Et audierunt mercatores regionum nomen eorum: & acceperunt argentum, & aurum multum valdè, & pueros: * & venerunt in castra ut acciperent filios Israel in servos, & additi sunt ad eos exercitus Syriæ, & terræ alienigenarum.

* i. adminiltros.

42. Et vidit Judas, & fratres ejus, quia multiplicata sunt mala, & exercitus applicabant ad fines eorum: & cognoverunt verba regis, quæ mandavit populo facere in interitum, & consummationem:

43. & dixerunt unusquisque ad proximum suum: Erigamus dejectionem populi nostri, & pugnemus pro populo nostro, & sanctis nostris.

44. Et congregatus est conventus ut essent parati in prælium: & ut orarent, & peterent misericordiam, & miserationes.

45. Et Jerusalem non habitabatur, sed erat sicut desertum: non erat qui ingrederetur & egrederetur de natis ejus: & sanctum conculcabatur: & filii alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio Gentium: & ablata est voluptas à Jacob, & defecit ibi tibia, & cithara.

46. Et congregati sunt, & venerunt in Maspha contra Jerusalem: quia locus orationis erat in Maspha ante * in Israel.

* Ante templum conditum. Judic 9. 11. & 20. 1. & 21. 5. 8. 1. Reg. 7. 5. 6. & 10. 17

47. Et jejunaverunt illa die, & induerunt se ciliciis, & cinerem imposuerunt capiti suo, & disciderunt vestimenta sua:

48. & expanderunt libros legis, de quibus scrutabantur Gentes similitudinem simulachrorum suorum:

49. & attulerunt ornamenta sacerdotalia, & primitias, & decimas: & suscitaverunt Nazaræos, qui impleverant dies:

50. & clamaverunt voce magna in cœlum, dicentes: Quid faciemus istis, & quò eos ducemus?

51. Et sancta tua conculcata sunt, & contaminata sunt, & sacerdotes tui facti sunt in luctum, & in humilitatem.

52. Et ecce Nationes convenerunt adversùm nos ut nos disperdant: tu scis quæ cogitant in nos.

53. Quomodo poterimus subsistere ante faciem eorum, nisi tu Deus adjuves nos?

54. Et tubis exclamaverunt voce magna.

55. Et post hæc constituit Judas duces populi, tribunos, & centuriones, & pentacontarchos, & decuriones.

56. || Et dixit his, qui ædificabant domos, & sponsabant uxores, & plantabant vineas, & formidolosis, ut redirent unusquisque in domum suam secundùm legem.

|| Deut. 20. 5. & 6. Jud. 7. 3.

57. Et moverunt castra, & collocaverunt ad Austrum Emmaum.

58. Et ait Judas: Accingimini, & estote filii potentes, & estote parati in manè, ut pugnetis adversùs Nationes has, quæ convenerunt adversùs nos disperdere nos, & sancta nostra:

59. quoniam melius est nos mori in bello, quàm videre mala gentis nostræ, & sanctorum.

60. Sicut autem fuerit voluntas in cœlo, sic fiat.

CAPUT IV.

Gorgias quærit Judam: at hic suos hortatur fudit hostes, rursumque Gorgiæ exercitu fuso colligit spolia; & iterùm fusis ad Deum precibus, devincit Lysiæ exercitum, ac postmodùm purificato templo novum erigit altare: & omnibus quæ ad Dei cultum requirebantur præparatis, sacrificiisque oblatis, magna lætitia celebrant illius dedicationem diebus octo; statuto etiam hujus dedicationis annuo festo ad dies octo.

1. ET assumpsit Gorgias quinque millia virorum, & mille equites electos: & moverunt castra noctè;

Fodè anno 3830. Ant. Chr. 365.

2. ut applicarent ad castra Judæorum, & percuterent eos subitò: & filii, qui erant ex arce, erant illis duces.

3. Et audivit Judas, & surrexit ipse, & potentes percutere virtutem exercituum regis, qui erant in Emmaum *.

* Sub duce Nicanore. Confer cū lib. 2. cap. 8. 23.

4. Adhuc enim dispersus erat exercitus à castris.

5. Et venit Gorgias in castra Judæ noctu, & neminem invenit, & quærebat eos in montibus: quoniam dixit: Fugiunt hi à nobis.

6. Et cùm dies factus esset, apparuit Judas in campo cum tribus millibus virorum tantùm: qui tegumenta, & gladios non habebant †:

† Gr. additur καθὼς ἠβούλοντο volebant, i. quales voluissent.

7. & viderunt castra Gentium valida, & loricatos, & equitatus in circuitu eorum, & hi docti ad prælium.

8. Et ait Judas viris, qui secum erant: Ne timueritis multitudinem eorum, & impetum eorum ne formidetis.

9. || Mementote qualiter salvi facti sunt patres nostri in mari rubro, cùm sequeretur eos Pharao cum exercitu multo.

|| Exod. 14. 9.

10. Et nunc clamemus in cœlum: & miserebitur nostri Dominus, & memor erit testamenti patrum nostrorum, & conteret exercitum istum ante faciem nostram hodie:

11. & scient omnes gentes, quia est qui redimat, & liberet Israel.

12. Et elevaverunt alienigenæ oculos suos, & viderunt eos venientes ex adverso.

13. Et exierunt de castris in prælium, & tuba cecinerunt hi, qui erant cum Juda:

14. & congressi sunt: & contritæ sunt Gentes, & fugerunt in campum.

15. Novissimi autem omnes ceciderunt in gladio, & persecuti sunt eos usque Gezeron, & usque in campos Idumææ, & Azoti, & Jamniæ, & ceciderunt ex illis usque ad tria millia virorum.

16. Et reversus est Judas, & exercitus ejus, sequens eum *.

* Nicanorem, de quo lib. 2. c. 8. 24.

17. Dixitque ad populum: Non concupiscatis spolia: quia bellum contra nos est:

18. & Gorgias & exercitus ejus propè nos in monte: sed state nunc contra inimicos no-

stros,

stros, & expugnate eos, & sumetis postea spolia securi.

19. Et adhuc loquente Juda hæc, ecce apparuit pars quædam prospiciens de monte.

20. Et vidit Gorgias quòd in fugam conversi sunt sui, & succenderunt castra: fumus enim, qui videbatur, declarabat quod factum est.

21. Quibus illi conspectis timuerunt valdè, aspicientes simul & Judam, & exercitum in campo paratum ad prælium.

22. Et fugerunt omnes in campum alienigenarum:

23. & Judas reversus est ad spolia castrorum, & acceperunt aurum multum, & argentum, & hyacinthum, & purpuram marinam, & opes magnas.

24. Et conversi, hymnum canebant, & benedicebant Deum in cœlum, quoniam bonus est, quoniam in sæculum misericordia ejus.

25. Et facta est salus magna in Israel in die illa.

26. Quicumque autem alienigenarum evaserunt, venerunt, & nuntiaverunt Lysiæ universa, quæ acciderant.

27. Quibus ille auditis consternatus animo deficiebat: quòd non qualia voluit, talia contigerunt in Israel, & qualia mandavit rex.

28. Et sequenti anno * congregavit Lysias virorum electorum sexaginta millia, & equitum quinque millia, ut debellaret eos.

29. Et venerunt in Judæam, & castra posuerunt in Bethoron, & occurrit illis Judas cum decem millibus viris.

30. Et viderunt exercitum fortem, & oravit, & dixit: Benedictus es salvator Israel, || qui contrivisti impetum potentis in manu servi tui David, || & tradidisti castra alienigenarum in manu Jonathæ filii Saul, & armigeri ejus.

31. Conclude exercitum istum in manu populi tui Israel, & confundantur in exercitu suo, & equitibus.

32. Da illis formidinem, & tabefac audaciam virtutis eorum, & commoveantur contritione sua.

33. Dejice illos gladio diligentium te: & collaudent te omnes, qui noverunt nomen tuum in hymnis.

34. Et commiserunt prælium: & ceciderunt de exercitu Lysiæ quinque millia virorum.

35. Videns autem Lysias fugam suorum, & Judæorum audaciam, & quòd parati sunt aut vivere, aut mori fortiter, abiit Antiochiam, & elegit milites, ut multiplicati rursus venirent in Judæam.

36. Dixit autem Judas, & fratres ejus: Ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus nunc mundare sancta, & renovare.

37. Et congregatus est omnis exercitus, & ascenderunt in montem Sion.

38. Et viderunt sanctificationem desertam, & altare profanatum, & portas exustas, & in atriis virgulta nata sicut in saltu, vel in montibus, & * pastophoria diruta.

39. Et sciderunt vestimenta sua, & planxerunt planctu magno, & imposuerunt cinerem super caput suum.

40. Et ceciderunt in faciem super terram, & exclamaverunt tubis signorum, & clamaverunt in cœlum.

41. Tunc ordinavit Judas viros, ut pugnarent adversùs eos, qui erant in arce, donec emundarent sancta.

42. Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatem habentes in lege Dei:

43. Et mundaverunt sancta †, & tulerunt lapides contaminationis in locum immundum.

44. Et cogitavit de altari holocaustorum, quod profanatum erat, quid de eo faceret.

45. Et incidit illis consilium bonum ut destruerent illud: ne fortè illis esset in opprobrium, quia contaminaverunt illud Gentes, & demoliti sunt illud.

46. Et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque veniret propheta, & responderet de eis.

47. Et acceperunt lapides integros secundùm legem, & ædificaverunt altare novum secundùm illud, quod fuit priùs:

48. & ædificaverunt sancta, & quæ intra domum erant intrinsecùs: & ædem, & atria sanctificaverunt.

49. Et fecerunt vasa sancta nova, & intulerunt candelabrum, & altare incensorum, & mensam in templum.

50. Et incensum posuerunt super altare, & accenderunt lucernas, quæ super candelabrum erant, & lucebant in templo.

51. Et posuerunt super mensam panes, & appenderunt vela, & consummaverunt omnia opera, quæ fecerant.

52. Et ante matutinum surrexerunt quinta & vigesima die mensis noni (hic est mensis Casleu *) centesimi quadragesimi octavi anni:

53. & obtulerunt sacrificium secundùm legem super altare holocaustorum novum, quod fecerunt.

54. Secundùm tempus & secundùm diem, in qua contaminaverunt illud Gentes, in ipsa renovatum est in canticis, & citharis, & cinyris, & in cymbalis.

55. Et cecidit omnis populus in faciem, & adoraverunt, & benedixerunt in cœlum eum, qui prosperavit eis.

56. Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerunt holocausta cum lætitia, & sacrificium salutaris, & laudis.

57. Et ornaverunt faciem templi coronis aureis, & scutulis: & dedicaverunt portas, & pastophoria, & imposuerunt eis januas.

58. Et facta est lætitia in populo magna valdè, & aversum est opprobrium Gentium.

59. || Et statuit Judas, & fratres ejus, & universa ecclesia Israel ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis ab anno in annum per dies octo à quinta & vigesima die mensis Casleu, cum lætitia & gaudio.

60. Et ædificaverunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos, & turres firmas, ne quando venirent Gentes, & conculcarent eum sicut antea fecerunt.

61. Et collocavit illic exercitum, ut servarent eum, & munivit eum ad custodiendam Bethsuram, ut haberet populus munitionem contra faciem Idumææ.

* Regni Græcor. 148. ineunte. Ant. Chr. 165. Anno M. 3839. jam ad finem tendente.

|| 1. Reg. 17. 50.

|| 1. Reg. 14. 13.

* i. conclavia ad templi latera in quibus servabantur vestes sacerdotales & instrumenta templi. Anno M. 3840.

† Tribus annis & sex mensibus ante violata. *supr.* 1. 41. quanto tempore oppressam ab Antiocho Jerusalem, & sanctuarium desolatum fuisse scribit Joseph.

* Atque ita in annum M. 3840. ineuntem hoc incidit.

|| *Joan.* 10. 22.

CAPUT V.

Percussit Judas plurimas Gentes finitimas: obsessosque Galaaditas & Galilæos, ipse unà cum fratre Simone liberat: & devicto semel atque iterùm Timotheo, captaque civitate Ephron, quæ transitum ipsi præbere noluerat, & omni masculo ipsius interempto; tandem integro numero læti revertuntur in montem Sion ad sacrificandum Domino: intereà qui relicti fuerant duces in Jerusalem, dum contra Judæ præceptum pugnant adversùs Gentes, cæduntur: Judas verò percutit Chebron & Azotum, subversis ipsarum simulachris.

1. ET factum est, ut audierunt Gentes in circuitu, quia ædificatum est altare, & sanctuarium sicut priùs, iratæ sunt valdè:

2. Et cogitabant tollere genus Jacob, qui erant inter eos, & cœperunt occidere de populo, & persequi.

3. Et debellabat Judas filios Esau in Idumæa, & eos qui erant in Acrabathane, quia circumsedebant Israelitas, & percussit eos plaga magna.

4. Et recordatus est malitiam filiorum Bean *, qui erant populo in laqueum, & in scandalum, insidiantes ei in via.

** Viri potētis apud Idumæos.*

5. Et conclusi sunt ab eo in turribus, & applicuit ad eos, & anathematizavit eos, & incendit turres eorum igni, cum omnibus, qui in eis erant.

6. Et transivit ad filios Ammon, & invenit manum fortem, & populum copiosum, & Timotheum ducem ipsorum:

7. & commisit cum eis prælia multa, & contriti sunt in conspectu eorum, & percussit eos:

8. & cepit Gazer † civitatem, & filias ejus, & reversus est in Judæam.

† Quò cū fugisset Timotheus, captus & peremptus est. Infr. 2. 10. C. 37. Anno M. 3841. Ant. Chr. 163.

9. Et congregatæ sunt Gentes, quæ sunt in Galaad adversùs Israelitas, qui erant in finibus eorum ut tollerent eos: & fugerunt in Datheman munitionem,

10. & miserunt litteras ad Judam, & fratres ejus, dicentes: Congregatæ sunt adversùm nos gentes per circuitum, ut nos auferant:

11. & parant venire, & occupare munitionem, in quam confugimus: & Timotheus * est dux exercitus eorum.

** Alius à prædicto, Gazere perempto: fortè ejus filius.*

12. Nunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multitudo de nobis.

13. Et omnes fratres nostri, qui erant in locis || Tubin, interfecti sunt: & captivas duxerunt uxores eorum, & natos, & spolia, & peremerunt illic ferè mille viros.

|| Judic. 11. 3.

14. Et adhuc epistolæ legebantur, & ecce alii nuntii venerunt de Galilæa conscissis tunicis, nuntiantes secundùm verba hæc:

15. dicentes convenisse adversùm se à Ptolemaida, & Tyro, & Sidone: & repleta est omnis Galilæa alienigenis, ut nos consumant.

16. Ut audivit autem Judas, & populus, sermones istos, convenit Ecclesia magna cogitare quid facerent fratribus suis, qui in tribulatione erant, & expugnabantur ab eis.

17. Dixitque Judas Simoni fratri suo: Elige tibi viros, & vade, & libera fratres tuos in Galilæa: ego autem, & frater meus Jonathas ibimus in Galaaditim.

18. Et reliquit Josephum filium Zachariæ, & Azariam duces populi cum residuo exercitu in Judæa ad custodiam:

19. & præcepit illis, dicens: Præestote populo huic: & nolite bellum committere adversùm gentes, donec revertamur.

20. Et partiti sunt Simoni, viri tria millia, ut iret in Galilæam: Judæ autem octo millia in Galaaditim.

21. Et abiit Simon in Galilæam, & commisit prælia multa cum gentibus: & contritæ sunt gentes à facie ejus, & persecutus est eos usque ad portam

22. Ptolemaidis: & ceciderunt de gentibus ferè tria millia virorum, & accepit spolia eorum,

23. & assumpsit eos, qui erant in Galilæa, & in Arbatis cum uxoribus, & natis, & omnibus, quæ erant illis, & adduxit in Judæam cum lætitia magna.

24. Et Judas Machabæus & Jonathas frater ejus transierunt Jordanem, & abierunt viam trium dierum per desertum.

Eodem ann. 3841.

25. Et occurrerunt eis Nabuthæi, & susceperunt eos pacificè, & narraverunt eis omnia, quæ acciderant fratribus eorum in Galaaditide,

26. & quia multi ex eis comprehensi sunt in Barasa, & Bosor, & in Alimis, & in Casphor, & Mageth, & Carnaim: hæ omnes civitates munitæ, & magnæ.

27. Sed & in ceteris civitatibus Galaaditidis tenentur comprehensi, & in crastinum constituerunt admovere exercitum civitatibus his, & comprehendere, & tollere eos in una die.

28. Et convertit Judas, & exercitus ejus, viam in desertum Bosor repentè, & occupavit civitatem: & occidit omnem masculum in ore gladii, & accepit omnia spolia eorum, & succendit eam igni.

29. Et surrexerunt inde nocte, & ibant usque ad munitionem.

30. Et factum est diluculò, cùm elevassent oculos suos, ecce populus multus, cujus non erat numerus, portantes scalas & machinas ut comprehenderent munitionem, & expugnarent eos.

31. Et vidit Judas quia cœpit bellum, & clamor belli ascendit ad cœlum sicut tuba, & clamor magnus de civitate:

32. & dixit exercitui suo: Pugnate hodie pro fratribus vestris.

33. Et venit tribus ordinibus post eos, & exclamaverunt tubis, & clamaverunt in oratione.

34. Et cognoverunt castra Timothei quia Machabæus est, & refugerunt à facie ejus: & percusserunt eos plaga magna: & ceciderunt ex eis in die illa ferè octo millia virorum.

35. Et divertit Judas in Maspha, & expugnavit, & cepit eam: & occidit omnem masculum ejus, & sumpsit spolia ejus, & succendit eam igni.

36. Inde perrexit, & cepit Casbon, & Mageth, & Bosor, & reliquas civitates Galaaditidis.

37. Post hæc autem verba congregavit Timotheus exercitum alium, & castra posuit contra Raphon trans torrentem.

38. Et

38. Et misit Judas speculari exercitum: & renuntiaverunt ei, dicentes: Quia convenerunt ad eum omnes gentes, quæ in circuitu nostro sunt, exercitus multus nimis:

39. Et Arabas conduxerunt in auxilium sibi, & castra posuerunt trans torrentem, parati ad te venire in prælium. Et abiit Judas obviam illis.

40. Et ait Timotheus principibus exercitus sui: Cùm appropinquaverit Judas, & exercitus ejus ad torrentem aquæ: si transierit ad nos prior, non poterimus sustinere eum: quia potens poterit adversùm nos.

41. Si verò timuerit transire, & posuerit castra extra flumen, transfretemus ad eos, & poterimus adversùs illum.

42. Ut autem appropinquavit Judas ad torrentem aquæ, statuit scribas populi secus torrentem, & mandavit eis, dicens: Neminem hominum reliqueritis: sed veniant omnes in prælium.

43. Et transfretavit ad illos prior, & omnis populus post eum, & contritæ sunt omnes Gentes à facie eorum, & projecerunt arma sua, & fugerunt ad fanum, quod erat in Carnaim.

44. Et occupavit ipsam civitatem, & fanum succendit igni cum omnibus, qui erant in ipso: & oppressa est Carnaim, & non potuit sustinere contra faciem Judæ.

45. Et congregavit Judas universos Israelitas, qui erant in Galaaditide, à minimo usque ad maximum, & uxores eorum, & natos, & exercitum magnum valdè, ut venirent in terram Juda.

46. Et venerunt usque Ephron: & hæc civitas magna in ingressu posita, munita valdè, & non erat declinare ab ea dextera vel sinistra, sed per mediam iter erat.

47. Et incluserunt se qui erant in civitate, & obstruxerunt portas lapidibus: & misit ad eos Judas verbis pacificis,

48. dicens: Transeamus per terram vestram, ut eamus in terram nostram: & nemo vobis nocebit: tantùm pedibus transibimus. Et nolebant eis aperire.

49. Et præcepit Judas prædicare in castris, ut applicarent unusquisque in quo erat loco.

50. Et applicuerunt se viri virtutis: & oppugnavit civitatem illam tota die, & tota nocte, & tradita est civitas in manu ejus:

51. & peremerunt omnem masculum in ore gladii, & eradicavit eam, & accepit spolia ejus, & transivit per totam civitatem super interfectos.

52. Et transgressi sunt Jordanem in campo magno, contra faciem Bethsan *.

* Quæ Græcis Scythopolis dicta est. Joseph. 12. 12.

53. Et erat Judas congregans extremos, & exhortabatur populum per totam viam, donec venirent in terram Juda:

54. & ascenderunt in montem Sion cum lætitia & gaudio, & obtulerunt holocausta, quòd nemo ex eis cecidisset donec reverterentur in pace.

Eodem anno 3841. Ant. Chr. 163.

55. Et in diebus, quibus erat Judas, & Jonathas in terra Galaad, & Simon frater ejus in Galilæa contra faciem Ptolemaidis,

56. audivit Josephus Zachariæ filius, & Azarias princeps virtutis, res benè gestas, & prælia quæ facta sunt,

57. & dixit: Faciamus & ipsi nobis nomen, & eamus pugnare adversùs Gentes, quæ in circuitu nostro sunt.

58. Et præcepit his, qui erant in exercitu suo, & abierunt Jamniam.

59. Et exivit Gorgias de civitate, & viri ejus obviam illis in pugnam.

60. Et fugati sunt Josephus, & Azarias usque in fines Judææ: & ceciderunt illo die de populo Israel ad duo millia viri, & facta est fuga magna in populo:

61. quia non audierunt Judam, & fratres ejus, existimantes fortiter se facturos.

62. Ipsi autem non erant de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israel.

63. Et viri Juda magnificati sunt valdè in conspectu omnis Israel, & Gentium omnium ubi audiebatur nomen eorum.

64. Et convenerunt ad eos fausta acclamantes.

65. Et exivit Judas, & fratres ejus, & expugnabant filios Esau in terra, quæ ad Austrum est, & percussit Chebron & filias ejus: & muros ejus, & turres succendit igni in circuitu. Eodem anno.

66. Et movit castra ut iret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam.

67. In die illa ceciderunt sacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum sine consilio exeunt in prælium.

68. Et declinavit Judas in Azotum in terram alienigenarum, & diruit aras eorum, & sculptilia deorum ipsorum succendit igni: & cepit spolia civitatum, & reversus est in terram Juda.

CAPUT VI.

Antiochus repulsus ab opulenta civitate Elymaide venit in Babylonem; ubi auditis infortuniis quæ sui in Judæa passi erant, incidit præ tristitia in mortis languorem, confitens hoc sibi contigisse ob impietatem quam in Judæos exercuerat: quo ibi mortuo, & Juda arcem Jerusalem obsidente, successor ejus filius Antiochus dictus Eupator, congregato adversùs Judam potentissimo exercitu non potuit eum vincere; & Eleazar, occiso ingenti elephante, ab eo oppressus interiit: Rex autem oppugnans Jerusalem revocatur à Lysia; sed post juratam pacem non servat jusjurandum.

1. ET rex Antiochus perambulabat superiores * regiones, & audivit esse civitatem Elymaidem † in Perside nobilissimam, & copiosam in argento, & auro,

Anno M. 3840. Ant. Chr. 164.
* Ultrà Euphratem. † Persepolim dictâ. lib. 2. c. 9. 2.

2. templumque in ea locuples valdè: & illic velamina aurea, & loricæ, & scuta, quæ reliquit Alexander Philippi rex Macedo, qui regnavit primus in Græcia.

3. Et venit, & quærebat capere civitatem, & deprædari eam: & non potuit, quoniam innotuit sermo his, qui erant in civitate:

4. & insurrexerunt in prælium, & fugit inde, & abiit cum tristitia magna, & reversus est in Babyloniam.

5. Et venit qui nuntiaret ei in Perside *, quia fugata sunt castra, quæ erant in terra Juda:

* I. in finibus Persidis, cùm Babylonè versùs tenderet.

6. & quia abiit Lysias cum virtute forti in primis, & fugatus est à facie Judæorum, & invaluerunt armis, & viribus, & spoliis multis, quæ ceperunt de castris, quæ exciderunt:

7. & quia diruerunt abominationem, quam ædificaverat super altare, quod erat in Je-

rusalem, & sanctificationem, sicut priùs, circumdederunt muris excelsis, sed & Bethsuram civitatem suam.

8. Et factum est, ut audivit rex sermones istos, expavit, & commotus est valdè: & decidit in lectum, & incidit in languorem præ tristitia, quia non factum est ei sicut cogitabat.

9. Et erat illic per dies multos: quia renovata est in eo tristitia magna, & arbitratus est se mori.

10. Et vocavit omnes amicos suos, & dixit illis: Recessit somnus ab oculis meis, & concidi, & corrui corde præ solicitudine:

11. & dixi in corde meo: In quantam tribulationem deveni, & in quos fluctus tristitiæ, in qua nunc sum: qui jucundus eram, & dilectus in potestate mea!

12. Nunc verò reminiscor malorum, quæ feci in Jerusalem, unde & abstuli omnia spolia aurea, & argentea, quæ erant in ea, & misi auferre habitantes Judæam sine causa.

13. Cognovi ergo quia propterea invenerunt me mala ista: & ecce pereo tristitia magna in terra aliena.

14. Et vocavit Philippum, unum de amicis suis, & præposuit eum super universum regnum suum:

15. & dedit ei diadema, & stolam suam, & annulum, ut adduceret (*a*) Antiochum filium suum (*b*), & nutriret eum, & regnaret.

16. Et mortuus (*c*) est illic Antiochus rex anno centesimo quadragesimo nono.

(*a*) Ex Antiochia, ubi eum cum Lysia reliquerat.
(*b*) Adhuc novennem puerum.
(*c*) Cùm annos undecim & aliquot menses regnasset, scilicet à fine anni Græcorũ 137. ad inchoatum ann. 149. qui est Mundi 3841. Ant. Chr. 163.
(*d*) Eodem Anno M. 3841. Ant. Chr. 163.

17. Et cognovit Lysias, quoniam mortuus est rex, & constituit regnare Antiochum filium ejus, quem nutrivit adolescentem: & vocavit nomen ejus Eupator.

18. Et hi, qui erant in arce, concluserant Israel in circuitu sanctorum: & quærebant eis mala semper, & firmamentum Gentium.

19. Et cogitavit Judas disperdere eos: & convocavit universum populum, ut obsiderent eos.

20. Et convenerunt simul, & obsederunt eos, anno centesimo quinquagesimo (*d*), & fecerunt balistas, & machinas.

21. Et exierunt quidam ex eis, qui obsidebantur, & adjunxerunt se illis aliqui impii ex Israel,

22. & abierunt ad regem, & dixerunt: Quousque non facis judicium, & vindicas fratres nostros?

23. Nos decrevimus servire patri tuo, & ambulare in præceptis ejus, & obsequi edictis ejus:

24. & filii populi nostri propter hoc alienabant se à nobis, & quicumque inveniebantur ex nobis, interficiebantur, & hæreditates nostræ diripiebantur.

25. Et non ad nos tantùm extenderunt manum, sed & in omnes fines nostros.

26. Et ecce applicuerunt hodie ad arcem Jerusalem occupare eam, & munitionem Bethsuram munierunt:

27. & nisi præveneris eos velociùs, majora, quàm hæc, facient, & non poteris obtinere eos.

28. Et iratus est rex, ut hæc audivit: & convocavit omnes amicos suos, & principes exercitus sui, & eos, qui super equites erant.

29. Sed & de regnis aliis, & de insulis maritimis venerunt ad eum exercitus conductitii.

30. Et erat numerus * exercitus ejus, centum millia peditum, & viginti millia equitum, & elephanti trigintaduo, docti ad prælium.

* Cõvenit in his numeris Joseph, etsi paulò aliter. 2. Mach. 13. 2. [illegible]

31. Et venerunt per Idumæam, & applicuerunt ad Bethsuram, & pugnaverunt dies multos, & fecerunt machinas: Et exierunt †, & succenderunt eas igni, & pugnaverunt viriliter.

† Bethsurani.

32. Et recessit Judas ab arce, & movit castra ad Bethzacharam contra castra regis *.

*Intervallo stadiorum 70. Joseph.

33. Et surrexit rex ante lucem, & concitavit exercitus in impetum contra viam Bethzacharam: & comparaverunt se exercitus in prælium, & tubis cecinerunt:

34. & elephantis ostenderunt sanguinem uvæ & mori, ad acuendos eos in prælium:

35. & diviserunt bestias per legiones: & astiterunt singulis elephantis mille viri in loricis concatenatis, & galeæ æreæ in capitibus eorum: & quingenti equites ordinati unicuique bestiæ electi erant.

36. Hi ante tempus ubicumque erat bestia, ibi erant: & quocumque ibat, ibant, & non discedebant ab ea.

37. Sed & turres ligneæ super eos firmæ protegentes super singulas bestias: & super eas machinæ: & super singulas viri virtutis triginta duo, qui pugnabant desuper: & Indus magister bestiæ.

38. Et residuum equitatum hinc & inde statuit in duas partes, tubis exercitum commovere, & perurgere constipatos in legionibus ejus.

39. Et ut refulsit sol in clypeos aureos, & æreos, resplenduerunt montes ab eis, & resplenduerunt sicut lampades ignis.

40. Et distincta est pars exercitus regis per montes excelsos, & alia per loca humilia: & ibant cautè & ordinatè.

41. Et commovebantur omnes inhabitantes terram à voce multitudinis, & incessu turbæ, & collisione armorum: erat enim exercitus magnus valdè, & fortis.

42. Et appropiavit Judas, & exercitus ejus in prælium: & ceciderunt de exercitu regis sexcenti viri.

43. Et vidit * Eleazar filius Saura unam de bestiis loricatam loricis regis: & erat eminens super cæteras bestias: & visum est ei quòd in ea esset rex:

* Græc. Ἐλεάζαρ ὁ Σαυαράν, vel ut in aliis codicibus Αὐαράν. Josephus autem; Ἐλεάζαρος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ (scilicet Judæ) ὁ Αὐρὰν [illegible]. Est ergo idem qui sup. 2. 5.

44. & dedit se ut liberaret populum suum, & acquireret sibi nomen æternum.

45. Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis interficiens à dextris, & à sinistris, & cadebant ab eo huc atque illuc.

46. Et ivit sub pedes elephantis, & supposuit se ei, & occidit eum: & cecidit in terram super ipsum, & mortuus est illic.

47. Et videntes virtutem regis, & impetum exercitus ejus, diverterunt se ab eis.

48. Castra autem regis ascenderunt contra eos in Jerusalem, & applicuerunt castra regis ad Judæam, & montem Sion.

49. Et fecit pacem † cum his, qui erant in Bethsura: & exierunt de civitate, quia non erant eis ibi alimenta conclusis, quia sabbata erant terræ.

† Sub finē ejusdem anni 3841.

50. Et comprehendit rex Bethsuram: & constituit illic custodiam servare eam.

51. Et convertit castra ad locum sanctificationis dies multos: & statuit illic balistas,

& ma-

& machinas, & ignis jacula, & tormenta ad lapides jactandos, & spicula, & scorpios ad mittendas sagittas, & fundibula.

52. Fecerunt autem & ipsi machinas adversùs machinas eorum, & pugnaverunt dies multos.

53. Escæ autem non erant in civitate, eò quòd septimus annus esset: & qui remanserant in Judæa de Gentibus, consumpserant reliquias eorum, quæ repositæ fuerant.

54. Et remanserunt in sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames: & dispersi sunt unusquisque in locum suum.

55. Et audivit Lysias quòd Philippus, quem constituerat rex Antiochus, cùm adhuc viveret, ut nutriret Antiochum filium suum, & regnaret,

56. reversus esset à Perside, & Media, & exercitus qui abierat cum ipso, & quia quærebat suscipere regni negotia:

57. festinavit ire, & dicere ad regem, & duces exercitus: Deficimus quotidie, & esca nobis modica est, & locus, quem obsidemus, est munitus, & incumbit nobis ordinare de regno.

58. Nunc itaque demus dextras hominibus istis, & faciamus cum illis pacem, & cum omni gente eorum:

59. & constituamus illis ut ambulent in legitimis suis sicut priùs. Propter legitima enim ipsorum, quæ despeximus, irati sunt, & fecerunt omnia hæc.

60. Et placuit sermo in conspectu regis, & principum: & misit ad eos pacem facere: & receperunt illam.

61. Et juravit illis rex, & principes: & exierunt de munitione.

62. Et intravit rex montem Sion, & vidit munitionem loci: & rupit citiùs juramentum, quod juravit: & mandavit destruere murum in gyro.

63. Et discessit festinanter, & reversus est Antiochiam, & invenit Philippum dominantem civitati: & pugnavit adversùs eum, & occupavit civitatem *.

*Philippū hunc in sua potestate redactum interemit. Joseph Ant. lib. 12. c. 15.

C A P U T VII.

Demetrius Seleuci filius, occisis Antiocho & Lysia, obtinet regnum patrum suorum: qui, accusato apud se Juda Machabæo, mittit ducem Bacchidem & accusatorem Alcimum constitutum sacerdotem ad affligendum filios Israel: sed cùm non possent adversùs Judam prævalere, missus est à rege Nicanor, qui, ut & priores, cùm dolo nequiret, vi Judam aggressus, semel atque iterùm ab eo devictus est, & præmissis ad Deum precibus, cum toto suo exercitu occisus, amputato ipsius capite ac dextera, quam irrisis Judæorum sacrificiis superbè contra locum sanctum extulerat: cujus victoria dies annuus apud Judæos celebris instituitur.

Anno M. 3842. Ant. Chr. 162.

1. ANno centesimo quinquagesimo primo exiit Demetrius Seleuci filius ab urbe Roma, & ascendit cum paucis viris in civitatem maritimam, * & regnavit illic.

2. Et factum est, ut ingressus est domum regni patrum suorum, † comprehendit exercitus Antiochum, & Lysiam, ut adducerent eos ad eum.

* Sc. Tripolim Phœniciæ.
† i. Antiochiam regni Syriaci metropolim.

3. Et res ei innotuit: & ait: Nolite mihi ostendere faciem eorum.

4. Et occidit eos exercitus. Et sedit Demetrius super sedem regni sui:

5. & venerunt ad eum viri iniqui & impii ex Israel: & Alcimus dux eorum, qui volebat fieri sacerdos.

6. Et accusaverunt populum apud regem, dicentes: Perdidit Judas, & fratres ejus, omnes amicos tuos, & nos dispersit de terra nostra.

7. Nunc ergo mitte virum, cui credis, ut eat, & videat exterminium omne, quod fecit nobis, & regionibus regis: & puniat omnes amicos ejus, & adjutores eorum.

8. Et elegit rex ex amicis suis Bacchidem, qui dominabatur trans flumen magnum in regno, & fidelem regi: & misit eum,

9. ut videret exterminium, quod fecit Judas: sed & Alcimum impium constituit in sacerdotium, & mandavit ei facere ultionem in filios Israel.

10. Et surrexerunt, & venerunt cum exercitu magno in terram Juda: & miserunt nuntios, & locuti sunt ad Judam, & ad fratres ejus verbis pacificis in dolo.

11. Et non intenderunt sermonibus eorum: viderunt enim quia venerunt cum exercitu magno.

12. Et convenerunt ad Alcimum, & Bacchidem congregatio scribarum requirere quæ justa sunt:

13. & primi, Assidæi * qui erant in filiis Israel, & exquirebant ab eis pacem.

*i. flagrantissimi in legis studio.

14. Dixerunt enim: Homo sacerdos de semine Aaron venit, non decipiet nos:

15. & locutus est cum eis verba pacifica: & juravit illis, dicens: Non inferemus vobis malum, neque amicis vestris.

16. Et crediderunt ei: & comprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in una die, secundùm verbum quod scriptum est:

17. ‖ Carnes sanctorum tuorum, & sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu Jerusalem, & non erat qui sepeliret.

‖ Psalm. 78. 1. 2. & 3.

18. Et incubuit timor, & tremor in omnem populum: quia dixerunt: Non est veritas, & judicium in eis: transgressi sunt enim constitutum, & jusjurandum quod juraverunt.

19. Et movit Bacchides castra ab Jerusalem, & applicuit in Bethzecha: & misit, & comprehendit multos ex eis, qui à se effugerant, & quosdam de populo mactavit, & in puteum magnum projecit.

20. Et commisit regionem Alcimo, & reliquit cum eo auxilium in adjutorium ipsi. Et abiit Bacchides ad regem:

21. & satis agebat Alcimus pro principatu sacerdotii sui.

22. Et convenerunt ad eum omnes, qui perturbabant populum suum, & obtinuerunt terram Juda, & fecerunt plagam magnam in Israel.

23. Et vidit Judas omnia mala quæ fecit Alcimus, & qui cum eo erant, filiis Israel, multò plus quàm Gentes:

24. & exiit in omnes fines Judææ in circuitu, & fecit vindictam in viros desertores, & cessaverunt ultrà exire in regionem.

25. Vidit autem Alcimus quòd prævaluit

Judas, & qui cum eo erant: & cognovit quia non potest sustinere eos, & regressus est ad regem, & accusavit eos multis criminibus.

‖ 2. Mach. 15. 1. 26. ‖ Et misit rex Nicanorem, unum ex principibus suis nobilioribus: qui erat inimicitias exercens contra Israel: & mandavit ei evertere populum.

Anno M. 3843. 27. Et venit Nicanor in Jerusalem cum exercitu magno, & misit ad Judam & ad fratres ejus verbis pacificis cum dolo,

28. dicens: Non sit pugna inter me & vos: veniam cum viris paucis, ut videam facies vestras cum pace.

29. Et venit ad Judam, & salutaverunt se invicem pacificè: & hostes parati erant rapere Judam.

30. Et innotuit sermo Judæ quoniam cum dolo venerat ad eum: & conterritus est ab eo, & ampliùs noluit videre faciem ejus.

31. Et cognovit Nicanor quoniam denudatum est consilium ejus: & exivit obviam Judæ in pugnam juxta Capharsalama.

32. Et ceciderunt de Nicanoris exercitu ferè quinque millia viri, & fugerunt in civitatem David.

33. Et post hæc verba ascendit Nicanor in montem Sion: & exierunt de sacerdotibus populi salutare eum in pace, & demonstrare ei holocautomata, quæ offerebantur pro rege.

34. Et irridens sprevit eos, & polluit: & locutus est superbè,

35. & juravit cum ira, dicens: Nisi traditus fuerit Judas, & exercitus ejus in manus meas, continuò cùm regressus fuero in pace, succendam domum istam. Et exiit cum ira magna.

36. Et intraverunt sacerdotes, & steterunt ante faciem altaris & templi: & flentes dixerunt:

37. Tu Domine elegisti domum istam ad invocandum nomen tuum in ea, ut esset domus orationis & obsecrationis populo tuo:

38. fac vindictam in homine isto, & exercitu ejus, & cadant in gladio: memento blasphemias eorum, & ne dederis eis ut permaneant.

39. Et exiit Nicanor ab Jerusalem, & castra applicuit ad Bethoron: & occurrit illi exercitus Syriæ.

40. Et Judas applicuit in Adarsa cum tribus millibus viris: & oravit Judas, & dixit:

‖ 4. Reg. 19. 35. Tobiæ 1. 21. Eccli. 48. 24. Isaiæ 37. 36. 2. Mach. 8. 19. 41. ‖ Qui missi erant à rege Sennacherib, Domine, quia blasphemaverunt te, exiit angelus, & percussit ex eis centum octoginta quinque millia:

42. sic contere exercitum istum in conspectu nostro hodie: & sciant ceteri quia malè locutus est super sancta tua: & judica illum secundùm malitiam illius.

43. Et commiserunt exercitus prælium tertiadecima die mensis Adar: & contrita sunt castra Nicanoris, & cecidit ipse primus in prælio.

44. Ut autem vidit exercitus ejus, quia cecidisset Nicanor, projecerunt arma sua, & fugerunt:

45. & persecuti sunt eos viam unius diei ab Adazer usquequò veniatur in Gazara, & tubis cecinerunt post eos cum significationibus:

46. & exierunt de omnibus castellis Judææ in circuitu, & ventilabant eos cornibus, & convertebantur iterùm ad eos, & ceciderunt omnes gladio, & non est relictus ex eis nec unus.

47. Et acceperunt spolia eorum in prædam: & caput Nicanoris amputaverunt, & dexteram ejus, quam extenderat superbè, & attulerunt & suspenderunt contra Jerusalem.

48. Et lætatus est populus valdè, & egerunt diem illam in lætitia magna.

49. Et constituit agi omnibus annis diem istam tertiadecima die mensis Adar.

50. Et siluit terra Juda dies paucos.

CAPUT VIII.

Judas, audita celeberrima Romanorum fama ac virtute quæ hic recitantur, missis nuntiis fœdus cum illis percutit, ut ipsorum præsidio Judæi à Græcorum jugo liberentur: Romani autem Judæ remittunt icti fœderis rescriptum, in tabulis æreis sculptum, quod hic refertur.

1. ET audivit Judas nomen Romanorum, quia sunt potentes viribus, & acquiescunt ad omnia, quæ postulantur ab eis: & quicumque accesserunt ad eos, statuerunt cum eis amicitias, & quia sunt potentes viribus.

2. Et audierunt prælia eorum, & virtutes bonas, quas fecerunt in Galatia, (*a*) quia obtinuerunt eos, & duxerunt sub tributum:

3. & quanta fecerunt in regione Hispaniæ, & quòd in potestatem redegerunt metalla argenti & auri, quæ illic sunt, & possederunt omnem locum consilio suo, & patientia:

4. locaque quæ longè erant valdè ab eis, & Reges, qui supervenerant eis ab extremis terræ, contriverunt, & percusserunt eos plaga magna: ceteri autem dant eis tributum omnibus annis:

5. & Philippum (*b*) & Persen Cetæorum regem, & ceteros, qui adversùm eos arma tulerant, contriverunt in bello, & obtinuerunt eos:

6. & Antiochum magnum regem Asiæ, qui eis pugnam intulerat habens centum viginti elephantos, & equitatum, & currus, & exercitum magnum valdè, contritum (*c*) ab eis.

7. Et quia ceperunt eum vivum, & statuerunt ei ut daret ipse, & qui regnarent post ipsum, tributum magnum, & daret obsides, & constitutum,

8. & regionem Indorum, & Medos, & Lydos de optimis regionibus eorum: & acceptas eas ab eis, dederunt Eumeni regi:

9. & quia qui erant apud Helladam, voluerunt ire, & tollere eos: & innotuit sermo his,

10. & miserunt ad eos ducem unum, & pugnaverunt contra illos, & ceciderunt ex eis multi, & captivas duxerunt uxores eorum, & filios, & diripuerunt eos, & terram eorum possederunt, & destruxerunt muros eorum, & in servitutem illos redegerunt usque in hunc diem:

11. & residua regna, & insulas, quæ aliquando restiterant illis, exterminaverunt, & in potestatem redegerunt.

(*a*) An. M. 3816. urbis conditæ 560. Ant. Chr. 188. C. Manlius Vulso Romanorum Consul, Galatas duobus prœliis devicit.
(*b*) Philippum Macedonum regem vicerunt Romani. An. M. 3807. Ant. Chr. 197. Persen verò, sive Perseum ejus nothum ac successorē Anno M. 1836. Ant. Chr. 168. Atque ita regnū Macedonicum in Macedonia extinctum est: ejus verò reliquiæ Romano jam assurgente imperio, in Seleucidis Syriæ, & Ptolemæis Ægypti adhuc superfuerūt.
(*c*) Pugna circa Magnesiā ad Sipylum montem positam commissa per L. Scipionem, inde Asiaticum dictum; idque Ann. M. 3815. Ant. Chr. 189.

12. Cum

12. Cum amicis autem suis, & qui in ipsis requiem habebant, conservaverunt amicitiam, & obtinuerunt regna, quæ erant proxima, & quæ erant longè: quia quicumque audiebant nomen eorum, timebant eos:

13. quibus verò vellent auxilio esse ut regnarent, regnabant: quos autem vellent, regno deturbabant: & exaltati sunt valdè.

14. Et in omnibus istis nemo portabat diadema, nec induebatur purpura, ut magnificaretur in ea.

15. Et quia curiam fecerunt sibi, & quotidie consulebant trecentos viginti consilium agentes semper de multitudine, ut quæ digna sunt, gerant:

16. & committunt uni homini magistratum suum per singulos annos dominari universæ terræ suæ, & omnes obediunt uni, & non est invidia, neque zelus inter eos.

17. Et elegit Judas Eupolemum, filium Joannis, filii Jacob, & Jasonem, filium Eleazari, & misit eos Romam constituere cum illis amicitiam, & societatem:

18. & ut auferrent ab eis jugum Græcorum, quia viderunt quòd in servitutem premerent regnum Israel.

19. Et abierunt Romam viam multam valdè, & introierunt curiam, & dixerunt:

20. Judas Machabæus, & fratres ejus, & populus Judæorum miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem, & pacem, & conscribere nos socios, & amicos vestros.

21. Et placuit sermo in conspectu eorum.

22. Et hoc rescriptum est, quod rescripserunt in tabulis æreis, & miserunt in Jerusalem, ut esset apud eos ibi memoriale pacis & societatis.

23. Bene sit Romanis, & genti Judæorum in mari, & in terra in æternum: gladiusque & hostis procul sit ab eis.

24. Quòd si institerit bellum Romanis priùs, aut omnibus sociis eorum in omni dominatione eorum:

25. auxilium feret gens Judæorum, prout tempus dictaverit, corde pleno:

26. & præliantibus non dabunt, neque subministrabunt triticum, arma, pecuniam, naves, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eorum, nihil ab eis accipientes.

27. Similiter autem & si genti Judæorum priùs acciderit bellum, adjuvabunt Romani ex animo, prout eis tempus permiserit:

28. & adjuvantibus non dabitur triticum, arma, pecunia, naves, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eorum absque dolo.

29. Secundùm hæc verba constituerunt Romani populo Judæorum.

30. Quòd si post hæc verba hi aut illi addere, aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex proposito suo: & quæcumque addiderint, vel dempserint, rata erunt.

31. Sed & de malis, quæ Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes: Quare gravasti jugum tuum super amicos nostros, & socios Judæos?

32. Si ergo iterùm adierint nos, adversùm te faciemus illis judicium, & pugnabimus tecum mari terraque.

CAPUT IX.

Bacchide & Alcimo contra Judam missis à Demetrio, Judas minimo exercitu fortissimè resistens occiditur, ac lugetur: graviterque afflictis piis Israelitis frater ipsius Jonathas in ejus locum sufficitur: qui ob fratris Joannis mortem percutit filios Jambri in nuptiis: rursumque percussis de Bacchidis exercitu mille viris, Alcimus ob impia in locum sanctum opera percussus à Deo paralysi, mortuus est: sed & Bacchides cum nec dolo nec vi posset Jonathan perdere, inito cum eo fœdere discessit, nec ampliùs in Judæam reversus est.

1. Intereà ut audivit Demetrius quia ce- Ann. M. 3843.
cidit Nicanor, & exercitus ejus in Ant. Chr. 161.
prælio, apposuit Bacchidem, & Alcimum rursùm mittere in Judæam, & dextrum cornu cum illis.

2. Et abierunt viam, quæ ducit in Galgala, & castra posuerunt in Masaloth, quæ est in Arbellis: & occupaverunt eam, & peremerunt animas hominum multas.

3. In mense primo anni centesimi & quinquagesimi secundi applicuerunt exercitum ad Jerusalem:

4. & surrexerunt, & abierunt in Beream viginti millia virorum, & duo millia equitum.

5. Et Judas posuerat castra in Laisa, & tria millia viri electi cum eo:

6. & viderunt multitudinem exercitus quia multi sunt, & timuerunt valdè: & multi subtraxerunt se de castris, & non remanserunt ex eis nisi octingenti viri.

7. Et vidit Judas quòd defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eum, & confractus est corde, quia non habebat tempus congregandi eos, & dissolutus est.

8. Et dixit his, qui residui erant: Surgamus, & eamus ad adversarios nostros, si poterimus pugnare adversùs eos.

9. Et avertebant eum, dicentes: Non poterimus, sed liberemus animas nostras modò, & revertamur ad fratres nostros, & tunc pugnabimus adversùs eos: nos autem pauci sumus.

10. Et ait Judas: Absit istam rem facere ut fugiamus ab eis: & si appropiavit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriæ nostræ.

11. Et movit exercitus de castris, & steterunt illis obviam: & divisi sunt equites in duas partes, & fundibularii, & sagittarii præibant exercitum, & primi certaminis omnes potentes.

12. Bacchides autem erat in dextro cornu, & proximavit legio ex duabus partibus, & clamabant tubis:

13. exclamaverunt autem & hi, qui erant ex parte Judæ, etiam ipsi, & commota est terra à voce exercituum: & commissum est prælium à manè usque ad vesperam.

14. Et vidit Judas, quòd firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris, & convenerunt cum ipso omnes constantes corde:

15. & contrita est dextera pars ab eis, & persecutus est eos usque ad montem Azoti.

16. Et qui in sinistro cornu erant, viderunt quòd contritum est dextrum cornu, & secuti

sunt post Judam, & eos, qui cum ipso erant,
à tergo:
17. & ingravatum est prælium, & cecide-
runt vulnerati multi ex his, & ex illis.
18. Et Judas cecidit, & cæteri fugerunt.
19. Et Jonathas, & Simon tulerunt Judam
fratrem suum, & sepelierunt eum in sepulchro
patrum suorum in civitate Modin.
20. Et fleverunt eum omnis populus Israel
planctu magno, & lugebant dies multos,
21. & dixerunt: Quomodo cecidit potens,
qui salvum faciebat populum Israel!
22. Et cetera verba bellorum Judæ, & virtu-
tum, quas fecit, & magnitudinis ejus, non
sunt descripta: multa enim erant valdè.
23. Et factum est: post obitum Judæ emer-
serunt iniqui in omnibus finibus Israel, &
exorti sunt omnes, qui operabantur iniqui-
tatem.
24. In diebus illis facta est fames magna
valdè, & tradidit se Bacchidi omnis regio
eorum cum ipsis.
25. Et elegit Bacchides viros impios, &
constituit eos dominos regionis.
26. Et exquirebant, & perscrutabantur ami-
cos Judæ, & adducebant eos ad Bacchidem,
& vindicabat in illos, & illudebat.
27. Et facta est tribulatio magna in Israel,
qualis non fuit ex die, qua non est visus
propheta in Israel *.

* Defecit Prophetæ circa an. 3159. Vide Not. jem. n. 32

28. Et congregati sunt omnes amici Ju-
dæ, & dixerunt Jonathæ:
29. Ex quo frater tuus Judas defunctus
est, vir similis ei non est, qui exeat contra
inimicos nostros, Bacchidem, & eos, qui ini-
mici sunt gentis nostræ.
30. Nunc itaque te hodie elegimus esse
pro eo nobis in principem, & ducem ad bel-
landum bellum nostrum.
31. Et suscepit Jonathas tempore illo princi-
patum, & surrexit loco Judæ fratris sui.
32. Et cognovit Bacchides, & quærebat
eum occidere.
33. Et cognovit Jonathas, & Simon frater
ejus, & omnes, qui cum eo erant: & fuge-
runt in desertum Thecuæ, & consederunt
ad aquam lacus Asphar.
34. Et cognovit Bacchides, & die sabba-
torum venit ipse, & omnis exercitus ejus
trans Jordanem.
35. Et Jonathas misit fratrem suum ducem
populi, & rogavit Nabuthæos amicos suos,
ut commodarent illis apparatum suum, qui
erat copiosus.
36. Et exierunt filii Jambri ex Madaba, &
comprehenderunt Joannem, & omnia, quæ
habebat, & abierunt habentes ea.
37. Post hæc verba, renuntiatum est Jona-
thæ, & Simoni fratri ejus, quia filii Jambri
faciunt nuptias magnas, & ducunt sponsam
ex Madaba filiam unius de magnis principibus
Chanaan cum ambitione magna.
38. Et recordati sunt sanguinis Joannis fra-
tris sui: & ascenderunt, & absconderunt se
sub tegumento montis.
39. Et elevaverunt oculos suos, & vide-
runt: & ecce tumultus, & apparatus multus:
& sponsus processit, & amici ejus, & fratres
ejus obviam illis cum tympanis, & musicis,
& armis multis.
40. Et surrexerunt ad eos ex insidiis, & oc-
ciderunt eos, & ceciderunt vulnerati multi,
& residui fugerunt in montes: & acceperunt
omnia spolia eorum:
41. & conversæ sunt nuptiæ in luctum,
& vox musicorum ipsorum in lamentum.
42. Et vindicaverunt vindictam sanguinis
fratris sui: & reversi sunt ad ripam Jorda-
nis.
43. Et audivit Bacchides, & venit die sab-
batorum usque ad oram Jordanis in virtute
magna.
44. Et dixit ad suos Jonathas: Surga-
mus, & pugnemus contra inimicos no-
stros: non est enim hodie sicut heri, & nu-
diustertius.
45. Ecce enim bellum ex adverso, aqua
verò Jordanis hinc & inde, & ripæ, & pa-
ludes, & saltus: & non est locus diver-
tendi.
46. || Nunc ergo clamate in cœlum, ut
liberemini de manu inimicorum vestrorum. 2. Par. 20. 3.
Et commissum est bellum.
47. Et extendit Jonathas manum suam
percutere Bacchidem, & divertit ab eo re-
trò:
48. & dissiliit Jonathas, & qui cum eo
erant in Jordanem, & transnataverunt ad eos
Jordanem.
49. Et ceciderunt de parte Bacchidis die
illa mille viri: & reversi sunt in Jerusa-
lem,
50. & ædificaverunt civitates munitas in
Judæa, munitionem, quæ erat in Jericho, &
in Ammaum, & in Bethoron, & in Bethel,
& Thamnata, & Phara, & Thopo muris
excelsis, & portis, & seris.
51. Et posuit custodiam in eis, ut inimi-
citias exercerent in Israel:
52. & munivit civitatem Bethsuram, &
Gazaram, & arcem, & posuit in eis auxi-
lia, & apparatum escarum:
53. & accepit filios principum regionis
obsides, & posuit eos in arce in Jerusalem
in custodiam.
54. Et anno centesimo quinquagesimo ter-
tio, mense secundo, præcepit Alcimus de- Anno M. 3844. Ant. Chr. 160.
strui muros domus sanctæ interioris, & de-
strui opera prophetarum: & cœpit destrue-
re.
55. In tempore illo percussus est Alcimus:
& impedita sunt opera illius, & occlusum
est os ejus, & dissolutus est paralysi, nec
ultrà potuit loqui verbum, & mandare de
domo sua.
56. Et mortuus est Alcimus in tempore il-
lo cum tormento magno.
57. Et vidit Bacchides quoniam mortuus
est Alcimus, & reversus est ad regem, & si-
luit terra annis duobus.
58. Et cogitaverunt omnes iniqui dicentes: Anno M. 3846. Ant. Chr. 158.
Ecce Jonathas, & qui cum eo sunt, in silen-
tio habitant confidenter: nunc ergo adduca-
mus Bacchidem, & comprehendet eos omnes
una nocte.
59. Et abierunt, & consilium ei dede-
runt.
60. Et surrexit ut veniret cum exercitu
multo: & misit occultè epistolas sociis
suis, qui erant in Judæa, ut comprehende-
rent Jonathan, & eos qui cum eo erant: sed
non potuerunt, quia innotuit eis consilium
eorum.
61. Et apprehendit de viris regionis, qui

principes erant militiæ, quinquaginta viros, & occidit eos:

62. & secessit Jonathas, & Simon, & qui cum eo erant in Bethbessen, quæ est in deserto: & extruxit diruta ejus, & firmaverunt eam.

63. Et cognovit Bacchides, & congregavit universam multitudinem suam: & his, qui de Judæa erant, denuntiavit.

64. Et venit, & castra posuit desuper Bethbessen: & oppugnavit eam dies multos, & fecit machinas.

65. Et reliquit Jonathas Simonem fratrem suum in civitate, & exiit in regionem, & venit cum numero,

66. & percussit Odaren, & fratres ejus, & filios Phaseron in tabernaculis ipsorum, & cœpit cædere, & crescere in virtutibus.

67. Simon verò, & qui cum ipso erant, exierunt de civitate, & succenderunt machinas,

68. & pugnaverunt contra Bacchidem, & contritus est ab eis: & afflixerunt eum valdè, quoniam consilium ejus, & congressus ejus erat inanis.

69. Et iratus contra viros iniquos, qui ei consilium dederant ut veniret in regionem ipsorum, multos ex eis occidit: ipse autem cogitavit cum reliquis abire in regionem suam.

70. Et cognovit Jonathas, & misit ad eum legatos componere pacem cum ipso, & reddere ei captivitatem.

71. Et libenter accepit, & fecit secundùm verba ejus, & juravit se nihil facturum ei mali omnibus diebus vitæ ejus.

72. Et reddidit ei captivitatem, quam priùs erat prædatus de terra Juda: & conversus abiit in terram suam, & non apposuit ampliùs venire in fines ejus.

73. Et cessavit gladius ex Israel: & habitavit Jonathas in Machmas, & cœpit Jonathas ibi judicare populum, & exterminavit impios ex Israel.

CAPUT X.

Alexandro Nobilis Antiochi filio occupante Ptolemaidam, conatur Demetrius ferire fœdus cum Jonatha, semel ac iterùm plurima pollicens: at ille prælegit oblatas ab Alexandro amicitias; qui Alexander, devicto occisoque Demetrio, ducit uxorem Cleopatram Ptolemai regis Ægypti filiam, plurimùm Jonathan honorans: porrò Apollonium ducem junioris Demetrii devicit Jonathas, succensa Azoto & templo Dagon: rursumque ab Alexandro honoratur, data sibi Accaron ac fibula aurea.

Anno M. 3851. Ant. Chr. 151. * Cognomento *Balas*, homo ignotus & incertæ stirpis. *Liv. Epitom.* Antiochi se esse filium falsò

1. ET anno centesimo sexagesimo ascendit Alexander * Antiochi filius, qui cognominatus est Nobilis: & occupavit Ptolemaidam: & receperunt eum, & regnavit illic.

2. Et audivit Demetrius rex, & congregavit exercitum copiosum valdè, & exivit obviam illi in prælium.

3. Et misit Demetrius epistolam ad Jonathan verbis pacificis, ut magnificaret eum.

4. Dixit enim: Anticipemus facere pacem cum eo, priusquam faciat cum Alexandro adversùm nos. dictans *Sever. Sulp.*

5. Recordabitur enim omnium malorum, quæ fecimus in eum, & in fratrem ejus, & in gentem ejus.

6. Et dedit ei potestatem congregandi exercitum, & fabricare arma, & esse ipsum socium ejus: & obsides, qui erant in arce, jussit tradi ei.

7. Et venit Jonathas in Jerusalem, & legit epistolas in auditu omnis populi, & eorum, qui in arce erant.

8. Et timuerunt timore magno, quoniam audierunt quòd dedit ei rex potestatem congregandi exercitum.

9. Et traditi sunt Jonathæ obsides, & reddidit eos parentibus suis:

10. & habitavit Jonathas in Jerusalem, & cœpit ædificare & innovare civitatem.

11. Et dixit facientibus opera ut extruerent muros, & montem Sion in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem, & ita fecerunt.

12. Et fugerunt alienigenæ, qui erant in munitionibus, quas Bacchides ædificaverat:

13. & reliquit unusquisque locum suum, & abiit in terram suam:

14. tantùm in Bethsura remanserunt aliqui ex his, qui reliquerant legem, & præcepta Dei: erat enim hæc eis ad refugium.

15. Et audivit Alexander rex promissa, quæ promisit Demetrius Jonathæ: & narraverunt ei prælia, & virtutes, quas ipse fecit, & fratres ejus, & labores, quos laboraverunt.

16. Et ait: Numquid inveniemus aliquem virum talem? & nunc faciemus eum amicum, & socium nostrum.

17. Et scripsit epistolam, & misit ei secundùm hæc verba, dicens:

18. REX Alexander fratri Jonathæ salutem.

19. Audivimus de te, quòd vir potens sis viribus, & aptus es ut sis amicus noster:

20. & nunc constituimus te hodie summum sacerdotem gentis tuæ, & ut amicus voceris regis, (& misit ei purpuram, & coronam auream) & quæ nostra sunt sentias nobiscum, & conserves amicitias ad nos.

21. Et induit se Jonathas stola sancta septimo mense, anno centesimo sexagesimo in die solemni scenopegiæ: & congregavit exercitum, & fecit arma copiosa.

22. Et audivit Demetrius verba ista, & contristatus est nimis, & ait:

23. Quid hoc fecimus, quòd præoccupavit nos Alexander apprehendere amicitiam Judæorum ad munimen sui?

24. Scribam & ego illis verba deprecatoria, & dignitates, & dona: ut sint mecum in adjutorium.

25. Et scripsit eis in hæc verba: Rex Demetrius genti Judæorum salutem:

26. Quoniam servastis ad nos pactum, & mansistis in amicitia nostra, & non accessistis ad inimicos nostros, audivimus, & gavisi sumus.

27. Et nunc perseverate adhuc conservare ad nos fidem, & retribuemus vobis bona pro his, quæ fecistis nobiscum:

28. & remittemus vobis præstationes multas, & dabimus vobis donationes.

29. Et nunc absolvo vos, & omnes Judęos à tributis, & pretia salis indulgeo, & coronas remitto, & tertias seminis:

30. & dimidiam partem fructus ligni, quod est portionis meæ, relinquo vobis ex hodierno die, & deinceps, ne accipiatur à terra Juda, & à tribus civitatibus, quæ additæ sunt illi ex Samaria, & Galilæa ex hodierna die & in totum tempus:

31. & Jerusalem sit sancta, & libera cum finibus suis: & decimæ, & tributa ipsius sint.

32. Remitto etiam potestatem arcis, quæ est in Jerusalem: & do eam summo sacerdoti, ut constituat in ea viros quoscumque ipse elegerit, qui custodiant eam.

33. Et omnem animam Judæorum, quæ captiva est à terra Juda in omni regno meo, relinquo liberam gratis, ut omnes à tributis solvantur, etiam pecorum suorum.

34. Et omnes dies solemnes, & sabbata, & neomenię, & dies decreti, & tres dies ante diem solemnem, & tres dies post diem solemnem, sint omnes immunitatis & remissionis omnibus Judæis, qui sunt in regno meo:

35. & nemo habebit potestatem agere aliquid, & movere negotia adversus aliquem illorum in omni causa.

36. Et adscribantur ex Judæis in exercitu regis ad triginta millia virorum: & dabuntur illis copię ut oportet omnibus exercitibus regis, & ex eis ordinabuntur qui sint in munitionibus regis magni:

37. & ex his constituentur super negotia regni, quæ aguntur ex fide, & principes sint ex eis, & ambulent in legibus suis, sicut præcepit rex in terra Juda.

38. Et tres civitates, quę additæ sunt Judæę ex regione Samariæ, cum Judęa reputentur: ut sint sub uno, & non obediant alii potestati, nisi summi sacerdotis.

39. Ptolemaida, & confines ejus, quas dedi donum sanctis, qui sunt in Jerusalem, ad necessarios sumptus sanctorum.

40. Et ego do singulis annis quindecim millia siclorum argenti de rationibus regis, quę me contingunt:

41. & omne, quod reliquum fuerit, quod non reddiderant qui super negotia erant annis prioribus, ex hoc dabunt in opera domus.

42. Et super hęc quinque millia siclorum argenti, quæ accipiebant de sanctorum ratione per singulos annos: & hæc ad sacerdotes pertineant, qui ministerio funguntur.

43. Et quicumque confugerint in templum, quod est Jerosolymis, & in omnibus finibus ejus, obnoxii regi in omni negotio dimittantur, & universa, quę sunt eis in regno meo, libera habeant.

44. Et ad ædificanda vel restauranda opera sanctorum, sumptus dabuntur de ratione regis:

45. & ad extruendos muros Jerusalem, & communiendos in circuitu, sumptus dabuntur de ratione regis, & ad construendos muros in Judęa.

46. Ut audivit autem Jonathas, & populus sermones istos, ‖ non crediderunt eis, nec re- † Jer. 7. 12.
ceperunt eos: quia recordati sunt malitiæ magnę, quam fecerat in Israel, & tribulaverat eos valdè.

47. Et complacuit eis in Alexandrum, quia ipse fuerat eis princeps sermonum pacis, & ipsi auxilium ferebant omnibus diebus.

48. Et congregavit rex Alexander exercitum magnum, & admovit castra contra Demetrium. Anno M. 3854. Ant. Chr. 150.

49. Et commiserunt prœlium duo reges, & fugit exercitus Demetrii, & insecutus est eum Alexander, & incubuit super eos.

50. Et invaluit prælium nimis, donec occidit sol: & cecidit Demetrius in die illa *.

* Cùm annos 12. regnum Syriæ tenuisset. Polyb.

51. Et misit Alexander ad Ptolemęum regem Ægypti legatos secundùm hęc verba, dicens:

52. Quoniam regressus sum in regnum meum, & sedi in sede patrum meorum, & obtinui principatum, & contrivi Demetrium, & possedi regionem nostram,

53. & commisi pugnam cum eo, & contritus est ipse, & castra ejus à nobis, & sedimus in sede regni ejus,

54. & nunc statuamus ad invicem amicitiam: & da mihi filiam tuam uxorem, & ego ero gener tuus, & dabo tibi dona, & ipsi, digna te.

55. Et respondit rex Ptolemęus, dicens: Felix dies, in qua reversus es ad terram patrum tuorum, & sedisti in sede regni eorum.

56. Et nunc faciam tibi quod scripsisti: sed occurre mihi Ptolemaidam, ut videamus invicem nos, & spondeam tibi sicut dixisti.

57. Et exivit Ptolemęus de Ægypto, ipse, & Cleopatra filia ejus, & venit Ptolemaidam anno centesimo sexagesimo secundo *. Eodem ann. 3854. ineunte.

58. Et occurrit ei Alexander rex, & dedit ei Cleopatram filiam suam: & fecit nuptias ejus Ptolemaidæ, sicut reges, in magna gloria.

59. Et scripsit rex Alexander Jonathæ, ut veniret obviam sibi.

60. Et abiit cum gloria Ptolemaidam, & occurrit ibi duobus regibus, & dedit illis argentum multum, & aurum, & dona: & invenit gratiam in conspectu eorum.

61. Et convenerunt adversùs eum viri pestilentes ex Israel, viri iniqui interpellantes adversùs eum: & non intendit ad eos rex.

62. Et jussit spoliari Jonathan vestibus suis, & indui eum purpura: & ita fecerunt. Et collocavit eum rex sedere secum.

63. Dixitque principibus suis: Exite cum eo in medium civitatis, & prędicate, ut nemo adversùs eum interpellet de ullo negotio, nec quisquam ei molestus sit de ulla ratione.

64. Et factum est, ut viderunt qui interpellabant gloriam ejus, quæ prędicabatur, & opertum eum pupura, fugerunt omnes:

65. & magnificavit eum rex, & scripsit eum inter primos amicos, & posuit eum ducem, & participem principatus.

66. Et reversus est Jonathas in Jerusalem cum pace, & lætitia.

67. In anno centesimo sexagesimoquinto venit Demetrius filius Demetrii à Creta in terram patrum suorum. Anno M. 3856. delinente. Ant. Chr. 148.

68. Et audivit Alexander rex, & contristatus est valdè, & reversus est Antiochiam.

69. Et constituit Demetrius rex Apollonium ducem, qui præerat Cœlesyriæ: & congregavit exercitum magnum, & accessit ad Jamniam: & misit ad Jonathan summum sacerdotem,

70. dicens: Tu solus resistis nobis: ego autem factus sum in derisum, & in opprobrium, propterea quia tu potestatem adversùm nos exerces in montibus.

71. Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis, descende ad nos in campum, & comparemus illic invicem: quia mecum est virtus bellorum.

72. Interroga, & disce quis sum ego, & ceteri, qui auxilio sunt mihi, qui & dicunt quia non potest stare pes vester ante faciem nostram, quia bis in fugam conversi sunt patres tui in terra sua.

73. Et nunc quomodo poteris sustinere equitatum & exercitum tantum in campo, ubi non est lapis, neque saxum, neque locus fugiendi?

74. Ut audivit autem Jonathas sermones Apollonii, motus est animo: & elegit decem millia virorum, & exiit ab Jerusalem, & occurrit ei Simon frater ejus in adjutorium:

75. & applicuerunt castra in Joppen, & exclusit eum à civitate: quia custodia Apollonii Joppe erat, & oppugnavit eam.

76. Et exterriti qui erant in civitate, aperuerunt ei, & obtinuit Jonathas Joppen.

77. Et audivit Apollonius, & admovit tria millia equitum, & exercitum multum.

78. Et abiit Azotum tamquam iter faciens, & statim exiit in campum, eò quòd haberet multitudinem equitum, & confideret in eis. Et insecutus est eum Jonathas in Azotum, & commiserunt prælium.

79. Et reliquit Apollonius in castris mille equites post eos occultè.

80. Et cognovit Jonathas quoniam insidiæ sunt post se, & circuierunt castra ejus, & jecerunt jacula in populum à manè usque ad vesperam.

81. Populus autem stabat, sicut præceperat Jonathas: & laboraverunt equi eorum.

82. Et ejecit Simon exercitum suum, & commisit contra legionem: equites enim fatigati erant: & contriti sunt ab eo, & fugerunt.

83. Et qui dispersi sunt per campum, fugerunt in Azotum, & intraverunt in Bethdagon idolum suum, ut ibi se liberarent.

84. Et succendit Jonathas Azotum, & civitates, quæ erant in circuitu ejus, & accepit spolia eorum, & templum Dagon: & omnes, qui fugerunt in illud, succendit igni.

85. Et fuerunt qui ceciderunt gladio, cum his, qui succensi sunt, ferè octo millia virorum.

86. Et movit inde Jonathas castra, & applicuit ea Ascalonem: & exierunt de civitate obviam illi in magna gloria.

87. Et reversus est Jonathas in Jerusalem cum suis, habentibus spolia multa.

88. Et factum est: ut audivit Alexander rex sermones istos, addidit adhuc glorificare Jonathan.

89. Et misit ei fibulam auream, sicut consuetudo est dari cognatis regum. Et dedit ei Accaron, & omnes fines ejus in possessionem.

CAPUT XI.

Mortuo Alexandro, & similiter Ptolemæo, qui Alexandri regnum dolo invaserat, ablata ab eo filia sua & tradita in uxorem Demetrio, hic Demetrius Jonathan honorat datis litteris immunitatis à tributis: Jonathas autem mittit ei auxiliares milites, qui occisis uno die centum milibus, regem à civibus Antiochiæ liberarunt, & Antiochiam incenderunt: illo autem fœdus cum Jonatha initum prævaricante, Antiochus filius Alexandri devicto Demetrio regnans, fœdus init cum Jonatha, qui unà cum fratre Simone sæpiùs victor evadit adversùs alienigenas.

1. ET rex Ægypti congregavit exercitum, sicut arena quæ est circa oram maris, & naves multas: & quærebat obtinere regnum Alexandri dolo, & addere illud regno suo. Anno M. 3858. Ant. Chr. 146.

2. Et exiit in Syriam verbis pacificis, & aperiebant ei civitates, & occurrebant ei: quia mandaverat Alexander rex exire ei obviam, eò quòd socer suus esset.

3. Cùm autem introiret civitatem Ptolemæus, ponebat custodias militum in singulis civitatibus.

4. Et ut appropiavit Azoto, ostenderunt ei templum Dagon succensum igni, & azotum, & cætera ejus demolita, & corpora projecta, & eorum, qui cæsi erant in bello, tumulos quos fecerant secus viam.

5. Et narraverunt regi quia hæc fecit Jonathas, ut invidiam facerent ei: & tacuit rex.

6. Et occurrit Jonathas regi in Joppen cum gloria, & invicem se salutaverunt, & dormierunt illic.

7. Et abiit Jonathas cum rege usque ad fluvium, qui vocatur Eleutherus: & reversus est Jerusalem.

8. Rex autem Ptolemæus obtinuit dominium civitatum usque Seleuciam maritimam, & cogitabat in Alexandrum consilia mala.

9. Et misit legatos ad Demetrium, dicens: VENI, componamus inter nos pactum, & dabo tibi filiam meam *, quam habet Alexander, & regnabis in regno patris tui. * Cleopatram.

10. Pœnitet enim me quòd dederim illi filiam meam: quæsivit enim me occidere.

11. Et vituperavit eum, propterea quòd concupierat regnum ejus.

12. Et abstulit filiam suam, & dedit eam Demetrio, & alienavit se ab Alexandro, & manifestatæ sunt inimicitiæ ejus.

13. Et intravit Ptolemæus Antiochiam, & imposuit duo diademata capiti suo, Ægypti, & Asiæ.

14. Alexander autem rex erat in Cilicia illis temporibus: quia rebellabant qui erant in locis illis.

15. Et audivit Alexander, & venit ad eum in bellum: & produxit Ptolemæus rex exercitum, & occurrit ei in manu valida, & fugavit eum. Anno M. 3859. Ant. Chr. 145.

16. Et fugit Alexander in Arabiam, ut ibi protegeretur: Rex autem Ptolemæus exaltatus est.

17. Et abstulit Zabdiel Arabs caput Alexandri; & misit Ptolemæo.

18. Et rex Ptolemæus mortuus est in die

Digitized by Google

tertia: & qui erant in munitionibus, perierunt ab his, qui erant intra castra.

Eodem anno. 19. Et regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo.

20. In diebus illis congregavit Jonathas eos, qui erant in Judæa, ut expugnarent arcem, quæ est in Jerusalem: & fecerunt contra eam machinas multas.

21. Et abierunt quidam qui oderant gentem suam viri iniqui ad regem Demetrium, & renuntiaverunt ei quòd Jonathas obsideret arcem.

22. Et ut audivit, iratus est: & statim venit ad Ptolemaidam, & scripsit Jonathæ ne obsideret arcem, sed occurreret sibi ad colloquium festinatò.

23. Ut audivit autem Jonathas, jussit obsidere: & elegit de senioribus Israel, & de sacerdotibus, & dedit se periculo.

24. Et accepit aurum, & argentum, & vestem, & alia xenia multa, & abiit ad regem Ptolemaidam, & invenit gratiam in conspectu ejus.

25. Et interpellabant adversùs eum quidam iniqui ex gente sua.

26. Et fecit ei rex sicut fecerant ei, qui ante eum fuerant: & exaltavit eum in conspectu omnium amicorum suorum,

27. & statuit ei principatum sacerdotii, & quæcumque alia habuit priùs pretiosa, & fecit eum principem amicorum.

28. Et postulavit Jonathas à rege ut immunem faceret Judæam, & tres toparchias, & Samariam, & confines ejus: & promisit ei talenta trecenta.

29. Et consensit rex: & scripsit Jonathæ epistolas de his omnibus, hunc modum continentes:

30. Rex Demetrius fratri Jonathæ salutem, & genti Judæorum.

31. Exemplum epistolæ, quam scripsimus Lastheni parenti nostro de vobis, misimus ad vos ut sciretis:

32. Rex Demetrius Lastheni parenti salutem.

33. Genti Judæorum amicis nostris, & conservantibus quæ justa sunt apud nos, decrevimus benefacere propter benignitatem ipsorum, quam erga nos habent.

34. Statuimus ergo illis omnes fines Judææ, & tres civitates, Lydan, & Ramathan, quæ additæ sunt Judææ ex Samaria, & omnes confines earum sequestrari omnibus sacrificantibus in Jerosolymis pro his, quæ ab eis priùs accipiebat rex per singulos annos, & pro fructibus terræ, & pomorum.

35. Et alia, quæ ad nos pertinebant decimarum, & tributorum, ex hoc tempore remittimus eis: & areas salinarum, & coronas, quæ nobis deferebantur,

36. omnia ipsis concedimus: & nihil horum irritum erit ex hoc, & in omne tempus.

37. Nunc ergo curate facere horum exemplum, & detur Jonathæ, & ponatur in monte sancto, in loco celebri.

38. Et videns Demetrius rex quòd siluit terra in conspectu suo, & nihil ei resistit, dimisit totum exercitum suum, unumquemque in locum suum, excepto peregrino exercitu, quem contraxit ab insulis Gentium: & inimici erant ei omnes exercitus * patrum ejus.

* ut qui soliti essent ab aliis ante eum regibus, etiā pacis tempore, stipendia accipere. *Joseph lib. 13. cap. 8.*

39. Tryphon † autem erat quidam partium Alexandri priùs: & vidit quoniam omnis exercitus murmurabat contra Demetrium, & ivit ad Emalchuel Arabem, qui nutriebat Antiochum filium Alexandri:

† priùs *Diodotus* dicebatur, tum verò Thryphon est appellatus, cùm regnū occupasset, *Appian. in Syr.*

Anno M. 3860 Ant. Chr. 144.

40. & assidebat ei, ut traderet eum ipsi, ut regnaret loco patris sui: & enuntiavit ei quanta fecit Demetrius, & inimicitias exercituum ejus adversùs illum. Et mansit ibi diebus multis.

41. Et misit Jonathas ad Demetrium regem, ut ejiceret eos, qui in arce erant in Jerusalem, & qui in præsidiis erant: quia impugnabant Israel.

42. Et misit Demetrius ad Jonathan, dicens: Non hæc tantùm faciam tibi, & genti tuæ, sed gloria illustrabo te, & gentem tuam cùm fuerit opportunum.

43. Nunc ergo rectè feceris, si miseris in auxilium mihi viros: quia discessit omnis exercitus meus.

44. Et misit ei Jonathas tria millia virorum fortium Antiochiam: & venerunt ad regem, & delectatus est rex in adventu eorum.

45. Et convenerunt qui erant de civitate, centum viginti millia virorum, & volebant interficere regem.

46. Et fugit rex in aulam: & occupaverunt qui erant de civitate, itinera civitatis, & cœperunt pugnare.

47. Et vocavit rex Judæos in auxilium, & convenerunt omnes simul ad eum, & dispersi sunt omnes per civitatem:

48. & occiderunt in illa die centum millia hominum, & succenderunt civitatem, & ceperunt spolia multa in die illa, & liberaverunt regem.

49. Et viderunt qui erant de civitate, quòd obtinuissent Judæi civitatem sicut volebant: & infirmati sunt mente sua, & clamaverunt ad regem cum precibus, dicentes:

50. Da nobis dextras, & cessent Judæi oppugnare nos, & civitatem.

51. Et projecerunt arma sua, & fecerunt pacem, & glorificati sunt Judæi in conspectu regis, & in conspectu omnium, qui erant in regno ejus, & nominati sunt in regno: & regressi sunt in Jerusalem habentes spolia multa.

52. Et sedit Demetrius rex in sede regni sui: & siluit terra in conspectu ejus.

53. Et mentitus est omnia quæcumque dixit, & abalienavit se à Jonatha, & non retribuit ei secundùm beneficia, quæ sibi retribuerat, & vexabat eum valdè.

54. Post hæc autem reversus est Thryphon, & Antiochus cum eo puer adolescens, & regnavit, & imposuit sibi diadema.

55. Et congregati sunt ad eum omnes exercitus, quos disperserat Demetrius, & pugnaverunt contra eum: & fugit, & terga vertit.

56. Et accepit Thryphon bestias, & obtinuit Antiochiam:

57. & scripsit Antiochus adolescens Jonathæ, dicens: Constituo tibi sacerdotium, & constituo te super quatuor civitates, ut sis de amicis regis.

58. Et misit illi vasa aurea in ministerium, & dedit ei potestatem bibendi in auro, & esse in purpura, & habere fibulam auream:

59. & Simonem fratrem ejus constituit ducem à terminis Tyri usque ad fines Ægypti.
60. Et exiit Jonathas, & perambulabat trans flumen civitates: & congregatus est ad eum omnis exercitus Syriæ in auxilium, & venit Ascalonem, & occurrerunt ei honorificè de civitate.
61. Et abiit inde Gazam: & concluserunt se qui erant Gazæ: & obsedit eam, & succendit quæ erant in circuitu civitatis, & prędatus est ea.
62. Et rogaverunt Gazenses Jonathan, & dedit illis dexteram: & accepit filios eorum obsides, & misit illos in Jerusalem: & perambulavit regionem usque Damascum.
63. Et audivit Jonathas quòd prę varicati sunt principes Demetrii in Cades, quę est in Galilęa, cum exercitu multo, volentes eum removere à negotio regni:
64. & occurrit illis: fratrem autem suum Simonem reliquit intra provinciam.
65. Et applicuit Simon ad Bethsuram, & expugnabat eam diebus multis, & conclusit eos.
66. Et postulaverunt ab eo dextras accipere, & dedit illis: & ejecit eos inde, & cepit civitatem, & posuit in ea præsidium.
67. Et Jonathas, & castra ejus applicuerunt ad aquam Genesar, & ante lucem vigilaverunt in campo Asor.
68. Et ecce castra alienigenarum occurrebant in campo, & tendebant ei insidias in montibus: ipse autem occurrit ex adverso.
69. Insidiæ verò exurrexerunt de locis suis, & commiserunt prælium.
70. Et fugerunt qui erant ex parte Jonathæ omnes, & nemo relictus est ex eis, nisi Mathathias filius Absalomi, & Judas filius Calphi, princeps militiæ exercitus.
71. Et scidit Jonathas vestimenta sua, & posuit terram in capite suo, & oravit.
72. Et reversus est Jonathas ad eos in prælium, & convertit eos in fugam, & pugnaverunt.
73. Et viderunt qui fugiebant partis illius, & reversi sunt ad eum, & insequebantur cum eo omnes usque Cades ad castra sua, & pervenerunt usque illuc:
74. & ceciderunt de alienigenis in die illa tria millia virorum: & reversus est Jonathas in Jerusalem.

CAPUT XII.

Jonathas cum Romanis ac Spartiatis fœdus renovat: principes Demetrii ipsum invadentes fugat: percussisque Arabibus ordinat ædificare præsidia in Judæa, & muros contra arcem in Jerusalem: sed à Tryphone cupiente regnum Antiochi invadere, & fingente se amicum, apud Ptolemaidam dolo captus est, omnesque qui cum eo erant, interfecti.

Eodem ann. 3860.

1. ET vidit Jonathas quia tempus eum juvat, & elegit viros, & misit eos Romam, statuere & renovare cum eis amicitiam:
2. & ad Spartiatas, & ad alia loca misit epistolas secundùm eamdem formam:
3. & abierunt Romam, & intraverunt curiam, & dixerunt: Jonathas summus sacerdos, & gens Judęorum miserunt nos, ut renovaremus amicitiam, & societatem secundùm pristinum.
4. Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca, ut deducerent eos in terram Juda cum pace.
5. Et hoc est exemplum epistolarum, quas scripsit Jonathas Spartiatis:
6. JONATHAS summus sacerdos, & seniores gentis, & sacerdotes, & reliquus populus Judæorum, Spartiatis fratribus salutem.
7. Jampridem * missæ erant epistolę ad Oniam † summum sacerdotem ab Ario, qui regnabat apud vos, quoniam estis fratres nostri, sicut rescriptum continet, quod subjectum est.
8. Et suscepit Onias virum, qui missus fuerat, cum honore: & accepit epistolas, in quibus significabatur de societate, & amicitia.
9. Nos, cùm nullo horum indigeremus, habentes solatio sanctos libros, qui sunt in manibus nostris,
10. maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem, & amicitiam, ne fortè alieni efficiamur à vobis: multa enim tempora transierunt, ex quo misistis ad nos.
11. Nos ergo in omni tempore sine intermissione in diebus solemnibus, & ceteris, quibus oportet, memores sumus vestri in sacrificiis, quæ offerimus, & in observationibus, sicut fas est, & decet meminisse fratrum.
12. Lætamur itaque de gloria vestra.
13. Nos autem circumdederunt multę tribulationes, & multa prælia, & impugnaverunt nos reges, qui sunt in circuitu nostro.
14. Noluimus ergo vobis molesti esse, neque ceteris sociis, & amicis nostris, in his præliis.
15. Habuimus enim de cœlo auxilium, & liberati sumus nos, & humiliati sunt inimici nostri.
16. Elegimus itaque Numenium Antiochi filium, & Antipatrem Jasonis filium, & misimus ad Romanos renovare cum eis amicitiam, & societatem pristinam.
17. Mandavimus itaque eis ut veniant etiam ad vos, & salutent vos: & reddant vobis epistolas nostras de innovatione fraternitatis nostræ.
18. Et nunc benefacietis respondentes nobis ad hęc.
19. Et hoc est rescriptum epistolarum, quod miserat Onię:
20. Arius, rex Spartiatarum Oniæ sacerdoti magno salutem.
21. Inventum est in scriptura de Spartiatis, & Judęis, quoniam sunt fratres, & quòd sunt de genere Abraham.
22. Et nunc ex quo hæc cognovimus, benefacitis scribentes nobis de pace vestra:
23. Sed & nos rescripsimus vobis: Pecora nostra, & possessiones nostræ, vestrę sunt: & vestrę, nostræ: mandavimus itaque hęc nuntiari vobis.
24. Et audivit Jonathas quoniam regressi sunt principes Demetrii cum exercitu multo suprà quàm priùs, pugnare adversùs eum.
25. Et exiit ab Jerusalem, & occurrit eis in

* sc. Ann. M. 3817. Ant. Chr. 187.
† De quo infrà 2. Machab. 3.

Decretum de amicitia atque societate cum Judæis ineunda, quod tunc à Lacedæmoniis sancitum est, habetur infrà cap. 14. 22. & 23. alia occasione recitatum.

Amathite regione: non enim dederat eis spatium ut ingrederentur regionem ejus.

26. Et misit speculatores in castra eorum: & reversi renuntiaverunt quòd constituunt supervenire illis nocte.

27. Cùm occidisset autem sol, præcepit Jonathas suis vigilare, & esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, & posuit custodes per circuitum castrorum.

28. Et audierunt adversarii quòd paratus est Jonathas cum suis in bello: & timuerunt, & formidaverunt in corde suo: & accenderunt focos in castris suis.

29. Jonathas autem, & qui cum eo erant, non cognoverunt usque manè: videbant autem luminaria ardentia,

30. & secutus est eos Jonathas, & non comprehendit eos: transierant enim flumen Eleutherum.

31. Et divertit Jonathas ad Arabas, qui vocantur Zabadæi*, & percussit eos, & accepit spolia eorum.

* Josephus habet Nabatæos.

32. Et junxit, & venit Damascum, & perambulabat omnem regionem illam.

33. Simon autem exiit, & venit usque ad Ascalonem, & ad proxima præsidia: & declinavit in Joppen, & occupavit eam,

34. (audivit enim quòd vellent præsidium tradere partibus Demetrii) & posuit ibi custodes ut custodirent eam.

35. Et reversus est Jonathas, & convocavit seniores populi, & cogitavit cum eis ædificare præsidia in Judæa,

Eodem ann. 3860.

36. & ædificare muros in Jerusalem, & exaltare altitudinem magnam inter medium arcis & civitatis, ut separaret eam à civitate, ut esset ipsa singulariter, & neque emant, neque vendant.

37. Et convenerunt, ut ædificarent civitatem: & cecidit murus, qui erat super torrentem ab ortu solis, & reparavit eum, qui vocatur Caphetetha:

38. & Simon ædificavit Adiada in Sephela, & munivit eam, & imposuit portas, & seras.

39. Et cùm cogitasset Tryphon regnare Asiæ, & assumere diadema, & extendere manum in Antiochum regem:

Ann. M. 3861.

40. timens ne fortè non permitteret eum Jonathas, sed pugnaret adversùs eum, quærebat comprehendere eum, & occidere. Et exurgens abiit in Bethsan.

41. Et exivit Jonathas obviam illi cum quadraginta millibus virorum electorum in prælium, & venit Bethsan.

42. Et vidit Tryphon quia venit Jonathas cum exercitu multo ut extenderet in eum manus, & timuit.

43. Et excepit eum cum honore, & commendavit eum omnibus amicis suis, & dedit ei munera: & præcepit exercitibus suis ut obedirent ei, sicut sibi.

44. Et dixit Jonathæ: Ut quid vexasti universum populum, cùm bellum nobis non sit?

45. Et nunc remitte eos in domos suas: elige autem tibi viros paucos, qui tecum sint, & veni mecum Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua præsidia, & exercitum, & universos præpositos negotii, & conversus abibo: propterea enim veni.

46. Et credidit ei, & fecit sicut dixit: & dimisit exercitum, & abierunt in terram Juda.

47. Retinuit autem secum tria millia virorum: ex quibus remisit in Galilæam duo millia, mille autem venerunt cum eo.

48. Ut autem intravit Ptolemaidam Jonathas, clauserunt portas civitatis Ptolemenses: & comprehenderunt eum: & omnes, qui cum eo intraverant, gladio interfecerunt.

49. Et misit Tryphon exercitum, & equites in Galilæam, & in campum magnum ut perderent omnes socios Jonathæ.

50. At illi cùm cognovissent quia comprehensus est Jonathas, & periit, & omnes, qui cum eo erant, hortati sunt semetipsos, & exierunt parati in prælium.

51. Et videntes hi, qui insecuti fuerant, quia pro anima res est illis, reversi sunt:

52. illi autem venerunt omnes cum pace in terram Juda. Et planxerunt Jonathan, & eos, qui cum ipso fuerant, valdè: & luxit Israel luctu magno.

53. Et quæsierunt omnes Gentes, quæ erant in circuitu eorum, conterere eos. Dixerunt enim:

54. Non habent principem, & adjuvantem: nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

CAPUT XIII.

Suscepto Simon principatu pro fratre Jonatha misit petitam à Tryphone pecuniam, unà cum filiis Jonathæ, ad ejus redemptionem: Thryphon autem, accepta pecunia, patrem occidit cum filiis: quibus sepultis ac defletis, Simon magnificum extruxit parentibus ac fratribus sepulchrum in Modin: Tryphon verò, occiso Antiocho, regnum ejus invasit: & Simon, impetratis à rege Demetrio litteris fœderis ac immunitatis, expugnavit Gazaram, & arcem Jerosolymorum obtinuit: propter quod lætum agunt festum, quod etiam quotannis apud Judæos agi præcipitur.

1. ET audivit Simon quòd congregavit Tryphon exercitum copiosum, ut veniret in terram Juda, & attereret eam.

2. Videns quia in tremore populus est, & in timore, ascendit Jerusalem, & congregavit populum:

3. & adhortans dixit: Vos scitis quanta ego, & fratres mei, & domus patris mei fecimus pro legibus, & pro sanctis prælia, & angustias quales vidimus:

4. horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Israel, & relictus sum ego solus.

5. Et nunc non mihi contingat parcere animæ meæ in omni tempore tribulationis: non enim melior sum fratribus meis.

6. Vindicabo itaque gentem meam, & sancta: natos quoque nostros, & uxores: quia congregatæ sunt universæ Gentes conterere nos inimicitiæ gratia.

7. Et accensus est spiritus populi simul ut audivit sermones istos:

8. & responderunt voce magna, dicentes: Tu es dux noster loco Judæ, & Jonathæ fratris tui:

9. pugna prælium nostrum: & omnia, quæcumque dixeris nobis, faciemus.

10. Et congregans omnes viros bellatores, acceleravit consummare universos muros Jerusalem, & munivit eam in gyro.

11. Et misit Jonathan filium Absalomi, & cum eo exercitum novum in Joppen, & ejectis his, qui erant in ea, remansit illic ipse.

12. Et movit Thryphon à Ptolemaida cum exercitu multo, ut veniret in terram Juda, & Jonathas cum eo in custodia.

13. Simon autem applicuit in Addus contra faciem campi.

14. Et ut cognovit Thryphon quia surrexit Simon loco fratris sui Jonathæ: & quia commissurus esset cum eo prælium, misit ad eum legatos,

15. dicens: Pro argento, quod debebat frater tuus Jonathas in ratione regis, propter negotia, quæ habuit, detinuimus eum.

16. Et nunc mitte argenti talenta centum, & duos filios ejus obsides, ut non dimissus fugiat à nobis, & remittemus eum.

17. Et cognovit Simon quia cum dolo loqueretur secum, jussit tamen dari argentum, & pueros: ne inimicitiam magnam sumeret ad populum Israel, dicentem:

18. Quia non misit ei argentum, & pueros, propterea periit.

19. Et misit pueros, & centum talenta: & mentitus est, & non dimisit Jonathan.

20. Et post hæc venit Tryphon intra regionem, ut contereret eam: & gyraverunt per viam quæ ducit Ador: & Simon, & castra ejus ambulabant in omnem locum quocumque ibant.

21. Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, ut festinaret venire per desertum, & mitteret illis alimonias.

22. Et paravit Tryphon omnem equitatum, ut veniret illa nocte: erat autem nix multa valdè, & non venit in Galaaditim.

23. Et cùm appropinquasset Bescaman, occidit Jonathan *, & filios ejus illic.

* qui fratri Machabæo superstes vixit annos 17. & 7. menses circiter: & per annos 9. cum uno aut altero mense Pontificatum obtinuit.

24. Et convertit Thryphon, & abiit in terram suam.

25. Et misit Simon, & accepit ossa Jonathæ fratris sui, & sepelivit ea in Modin civitate patrum ejus.

26. Et planxerunt eum omnis Israel planctu magno, & luxerunt eum dies multos:

27. Et ædificavit Simon super sepulchrum patris sui & fratrum suorum ædificium altum visu, lapide polito retrò & antè.

28. Et statuit septem pyramidas, unam contra unam patri & matri, & quatuor fratribus:

29. & his circumposuit columnas magnas: & super columnas arma, ad memoriam æternam: & juxta arma naves sculptas, quæ viderentur ab omnibus navigantibus mare.

30. Hoc est sepulchrum, quod fecit in Modin, usque in hunc diem.

Anno M. 3861.

31. Thryphon autem cùm iter faceret cum Antiocho * rege adolescente, dolo occidit eum.

* qui Theos dicebatur Alexandri Balæ filius.

32. Et regnavit loco ejus, & imposuit sibi diadema Asiæ, & fecit plagam magnam in Terra.

33. Et ædificavit Simon præsidia Judææ, muniens ea turribus excelsis, & muris magnis, & portis, & seris: & posuit alimenta in munitionibus.

34. Et elegit Simon viros, & misit ad Demetrium regem ut faceret remissionem regioni: quia actus omnes Tryphonis per direptionem fuerant gesti.

35. Et Demetrius rex ad verba ista respondit ei, & scripsit epistolam talem:

36. Rex Demetrius Simoni summo sacerdoti, & amico regum, & senioribus, & Genti Judæorum, salutem.

37. Coronam auream, & bahem *, quam misistis, suscepimus: & parati sumus facere vobiscum pacem magnam, & scribere præpositis regis remittere vobis quæ indulsimus.

* βαΐν i. ramum palmæ, aureum sc. ut & 2. Mach. 14. 4.

38. Quæcumque enim constituimus, vobis constant. Munitiones, quas ædificastis, vobis sint.

39. Remittimus quoque ignorantias, & peccata usque in hodiernum diem, & coronam, quam debebatis: & si quid aliud erat tributarium in Jerusalem, jam non sit tributarium.

40. Et si qui ex vobis apti sunt conscribi inter nostros, conscribantur, & sit inter nos pax.

Anno M. 3861. Ant. Chr. 143.

41. Anno centesimo septuagesimo ablatum est jugum Gentium ab Israel.

42. Et cœpit populus Israel scribere in tabulis, & gestis publicis, anno primo sub Simone summo sacerdote, magno duce, & principe Judæorum.

43. In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circumdedit eam castris, & fecit machinas, & applicuit ad civitatem, & percussit turrem unam, & comprehendit eam.

44. Et eruperant qui erant intra machinam in civitatem: & factus est motus magnus in civitate.

45. Et ascenderunt qui erant in civitate, cum uxoribus, & filiis supra murum scissis tunicis suis, & clamaverunt voce magna, postulantes à Simone dextras sibi dari,

46. & dixerunt: Non nobis reddas secundùm malitias nostras, sed secundùm misericordias tuas.

47. Et flexus Simon, non debellavit eos: ejecit tamen eos de civitate, & mundavit ædes, in quibus fuerant simulachra, & tunc intravit in eam cum hymnis benedicens Dominum:

48. & ejecta ab ea omni immunditia, collocavit in ea viros, qui legem facerent: & munivit eam, & fecit sibi habitationem.

49. Qui autem erant in arce Jerusalem, prohibebantur egredi & ingredi regionem, & emere, ac vendere: & esurierunt valdè, & multi ex eis fame perierunt,

50. & clamaverunt ad Simonem ut dextras acciperent: & dedit illis: & ejecit eos inde, & mundavit arcem à contaminationibus:

51. & intraverunt in eam tertia & vigesima die secundi mensis, anno centesimo septuagesimo primo cum laude, & ramis palmarum, & cinyris, & cymbalis, & nablis, & hymnis, & canticis; quia contritus est inimicus magnus ex Israel.

Anno M. 3862. Ant. Chr. 142.

52. Et constituit ut omnibus annis agerentur dies hi cum lætitia.

53. Et munivit montem templi, qui erat secus arcem, & habitavit ibi ipse, & qui cum eo erant.

54. Et vidit Simon Joannem * filium suum, quòd fortis prælii vir esset: & posuit eum ducem virtutum universarum: & habitavit in Gazaris.

* Hyrcanum postea cognominatum.

CAPUT XIV.

Demetrio à duce Arfacis devicto & capto, Simon cum suo populo magna pace fruitur: ad quem missæ sunt litteræ renovati fœderis à Spartiatis & Romanis, cum maxima laude Simonis, qui Romanis clypeum aureum mnarum mille miserat.

Anno M. 3863 Ant. Chr. 141

1. ANno centesimo septuagesimo secundo congregavit rex Demetrius exercitum suum, & abiit in Mediam ad contrahenda sibi auxilia, ut expugnaret Tryphonem.

2. Et audivit Arsaces * rex Persidis, & Mediæ, quia intravit Demetrius confines suos, & misit unum de principibus suis ut comprehenderet eum vivum, & adduceret eum ad se.

* Mitridates Pampatii regis filius communi Parthicorum regum cognomine, Arsaces dictus, de quo Justin. lib. 36 cap. 1. & 41 cap. 5. 6.

3. Et abiit, & percussit castra Demetrii: & comprehendit eum, & duxit eum ad Arsacem, & posuit eum in custodiam.

4. Et siluit omnis terra Juda omnibus diebus Simonis, & quæsivit bona genti suæ: & placuit illis potestas ejus, & gloria ejus omnibus diebus.

5. Et cum omni gloria sua accepit Joppen in portum, & fecit introitum insulis maris.

6. Et dilatavit fines gentis suæ, & obtinuit regionem.

7. Et congregavit captivitatem multam, & dominatus est Gazaræ, & Bethsuræ, & arci: & abstulit immunditias ex ea, & non erat qui resisteret ei.

8. Et unusquisque colebat terram suam cum pace: & terra Juda dabat fructus suos, & ligna camporum fructum suum.

9. Seniores in plateis sedebant omnes, & de bonis terræ tractabant, & juvenes induebant se gloriam, & stolas belli.

10. Et civitatibus tribuebat alimonias, & constituebat eas ut essent vasa munitionis, quoadusque nominatum est nomen gloriæ ejus usque ad extremum terræ.

11. Fecit pacem super terram, & lætatus est Israel lætitia magna.

12. Et sedit unusquisque sub vite sua, & sub ficulnea sua: & non erat qui eos terreret.

13. Defecit impugnans eos super terram: reges contriti sunt in diebus illis.

14. Et confirmavit omnes humiles populi sui, & legem exquisivit, & abstulit omnem iniquum & malum:

15. sancta glorificavit, & multiplicavit vasa sanctorum.

16. Et auditum est Romæ quia defunctus esset Jonathas, & usque in Spartiatas: & contristati sunt valdè.

17. Ut audierunt autem quòd Simon frater ejus factus esset summus sacerdos loco ejus, & ipse obtineret omnem regionem, & civitates in eas;

18. scripserunt ad eum in tabulis æreis, ut renovarent amicitias, & societatem quam fecerant cum Juda, & cum Jonatha fratribus ejus.

19. Et lectæ sunt in conspectu Ecclesiæ in Jerusalem. Et hoc exemplum epistolarum, quas Spartiatæ miserunt:

20. SPARTIANORUM principes, & civitates, Simoni Sacerdoti magno, & senioribus, & sacerdotibus, & reliquo populo Judæorum, fratribus, salutem.

21. Legati, qui missi sunt ad populum nostrum, nuntiaverunt nobis de vestra gloria, & honore, ac lætitia: & gavisi sumus in introitu eorum.

22. Et scripsimus quæ ab eis erant dicta in conciliis (*a*) populi, sic (*b*): Numenius Antiochi, & Antipater Jasonis filius, legati Judæorum, venerunt ad nos, renovantes nobiscum amicitiam pristinam.

(*a*) I. in publica acta retulimus. (*b*) Hoc est decretum quod Lacedæmonii sancivere, de amicitia & societate cum Judæis ineunda, cùm Legati ad eos & ad Romanos missi sunt. *Sup. 12. 16*

23. Et placuit populo excipere viros gloriosè, & ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris, ut sit ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplum autem horum scripsimus Simoni magno sacerdoti.

24. Post hæc autem misit Simon Numenium (*c*) Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo mnarum mille, ad statuendam cum eis societatem. Cùm autem audisset populus Romanus

(*c*) Prius à Jonatha jam ad eosdem missum. *Sup. 12 16*

25. sermones istos, dixerunt: Quam gratiarum actionem reddemus Simoni, & filiis ejus?

26. (*d*) Restituit enim ipse fratres suos, & expugnavit inimicos Israel ab eis, & statuerunt ei libertatem, & descripserunt in tabulis æreis, & posuerunt in titulis in monte Sion.

(*d*) Græca sic possis vertere. *Nam ipse & fratres ejus, domusque patris sui, firmaverũt Israel, hostes Israelis bello depulere, & Israeli paraverunt libertatẽ.*

27. Et hoc est exemplum scripturę: OCTAVA decima die mensis Elul, anno (*e*) centesimo septuagesimo secundo, anno tertio (*f*) sub Simone sacerdote magno in Asaramel,

(*e*) An. M. 3863. Ant. Chr. 141.
(*f*) i. anno 3. Pontificatus Simonis desinente, sc. à morte fratris Jonathæ.

28. in conventu magno sacerdotum, & populi, & principum gentis, & seniorum regionis, nota facta sunt hæc: Quoniam frequenter facta sunt prælia in regione nostra.

29. Simon autem Mathathiæ filius ex filiis Jarib, & fratres ejus dederunt se periculo, & restiterunt adversariis gentis suæ, ut starent sancta ipsorum, & lex: & gloria magna glorificaverunt gentem suam.

30. Et congregavit Jonathas gentem suam, & factus est illis sacerdos magnus, & appositus est ad populum suum.

31. Et voluerunt inimici eorum calcare, & atterere regionem ipsorum, & extendere manus in sancta eorum.

32. Tunc restitit Simon, & pugnavit pro gente sua, & erogavit pecunias multas, & armavit viros virtutis gentis suę, & dedit illis stipendia:

33. & munivit civitates Judææ, & Bethsuram, quæ erat in finibus Judææ, ubi erant arma hostium anteà: & posuit illic præsidium viros Judæos.

34. Et Joppen munivit, quæ erat ad mare: & Gazaram, quę est in finibus Azoti: in qua hostes anteà habitabant, & collocavit illic Judęos: & quæcumque apta erant ad correptionem eorum, posuit in eis.

35. Et vidit populus actum Simonis, & gloriam, quam cogitabat facere genti suæ, & posuerunt eum ducem suum, & principem sacerdotum, eò quòd ipse fecerat hæc omnia, & justitiam, & fidem, quam conservavit genti suæ, & exquisivit omni modo exaltare populum suum.

36. Et in diebus ejus prosperatum est in manibus ejus, ut tollerentur Gentes de regio-

ne ip-

ne ipsorum, & qui in civitate David erant in Jerusalem in arce, de qua procedebant, & contaminabant omnia, quę in circuitu sanctorum sunt, & inferebant plagam magnam castitati:

37. & collocavit in ea viros Judæos ad tutamentum regionis, & civitatis, & exaltavit muros Jerusalem.

38. Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium.

39. Secundùm hęc fecit eum amicum suum, & glorificavit eum gloria magna.

40. Audivit enim quòd appellati sunt Judæi à Romanis amici, & socii, & fratres, & quia susceperunt legatos Simonis gloriosè:

41. & quia Judæi, & sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum, & summum sacerdotem in æternum, donec surgat propheta fidelis:

42. & ut sit super eos dux, & ut cura esset illi pro sanctis, & ut constitueret præpositos super opera eorum, & super regionem, & super arma, & super præsidia:

43. & cura sit illi de sanctis: & ut audiatur ab omnibus, & scribantur in nomine ejus omnes conscriptiones in regione: & ut operiatur purpura, & auro:

44. & ne liceat ulli ex populo, & ex sacerdotibus irritum facere aliquid horum, & contradicere his, quę ab eo dicuntur, aut convocare conventum in regione sine ipso: & vestiri purpura, & uti fibula aurea:

45. qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit.

46. Et complacuit omni populo statuere Simonem, & facere secundùm verba ista.

47. Et suscepit Simon, & placuit ei ut summo sacerdotio fungeretur, & esset dux, & princeps gentis Judæorum, & sacerdotum, & præesset omnibus.

48. Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis æreis, & ponere eas in peribolo sanctorum, in loco celebri:

49. exemplum autem eorum ponere in ærario, ut habeat Simon, & filii ejus.

CAPUT XV.

Antiochus Demetrii filius litteras amicitiarum mittit ad Simonem: Romani fœderatos sibi Judæos cæteris nationibus per litteras commendant: Antiochus dum Thryphonem insequitur, missum à Simone militum auxilium recusat, mittitque ad eum Athenobium, qui multa tamquam debita reposcat: & Simonis responso accepto, constituit adversùs eum Cendebæum ducem exercitus, ipse verò Thryphonem persequitur.

Anno M. 3864. Ant. Chr. 140. * apud Josephum à religione *Pius* & à paterno cognomine *Soter* dictus reperitur: apud Trogum & Euseb. *Sidetes.*

1. ET misit rex Antiochus * filius Demetrii epistolas ab insulis maris Simoni sacerdoti, & principi gentis Judæorum, & universæ genti:

2. & erant continentes hunc modum. REX Antiochus Simoni sacerdoti magno, & genti Judæorum, salutem.

3. Quoniam quidem pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vindicare regnum, & restituere illud sicut erat anteà: & electam feci multitudinem exercitus, & feci naves bellicas.

4. Volo autem procedere per regionem ut ulciscar in eos, qui corruperunt regionem nostram, & qui desolaverunt civitates multas in regno meo.

5. Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes, quas remiserunt tibi ante me omnes reges, & quęcumque alia dona remiserunt tibi:

6. & permitto tibi facere percussuram proprii numismatis in regione tua:

7. Jerusalem autem sanctam esse, & liberam: & omnia arma, quę fabricata sunt, & pręsidia, quę construxisti, quę tenes, maneant tibi.

8. Et omne debitum regis, & quę futura sunt regi, ex hoc, & in totum tempus remittuntur tibi.

9. Cùm autem obtinuerimus regnum nostrum, glorificabimus te, & gentem tuam, & templum gloria magna, ita ut manifestetur gloria vestra in universa terra.

10. Anno centesimo septuagesimo quarto exiit Antiochus * in terram patrum suorum, & convenerunt ad eum omnes exercitus, ita ut pauci relicti essent cum Thryphone. *Anno M. 3865. Ant. Chr. 139.

11. Et insecutus est eum Antiochus rex, & venit Doram fugiens per maritimam.

12. Sciebat enim quòd congregata sunt mala in eum, & reliquit eum exercitus.

13. Et applicuit Antiochus super Doram cum centum viginti millibus virorum belligeratorum, & octo millibus equitum:

14. & circuivit civitatem, & naves à mari accesserunt: & vexabant civitatem à terra, & mari, & neminem sinebant ingredi, vel egredi.

15. Venit autem Numenius, & qui cum eo fuerant, ab urbe Roma, habentes epistolas regibus, & regionibus scriptas, in quibus continebantur hęc:

16. LUCIUS consul Romanorum, Ptolemęo regi salutem.

17. Legati Judęorum venerunt ad nos amici nostri, renovantes pristinam amicitiam, & societatem, missi à Simone principe Sacerdotum, & populo Judęorum.

18. Attulerunt autem & clypeum aureum mnarum mille.

19. Placuit itaque nobis scribere regibus, & regionibus, ut non inferant illis mala, neque impugnent eos, & civitates eorum, & regiones eorum: & ut non ferant auxilium pugnantibus adversùs eos.

20. Visum autem est nobis accipere ab eis clypeum.

21. Si qui ergo pestilentes refugerunt de regione ipsorum ad vos, tradite eos Simoni principi sacerdotum, ut vindicet in eos secundùm legem suam.

22. Hęc eadem scripta sunt Demetrio regi, & Attalo, & Ariarathi, & Arsaci,

23. & in omnes regiones: & Lampsaco, & Spartiatis, & in Delum, & in Myndum, & in Sicyonem, & in Cariam, & in Samum, & in Pamphyliam, & in Lyciam, & in Alicarnassum, & in Coo, & in Siden, & in Aradon, & in Rhodum, & in Phaselidem, & in Gortynam, & Gnidum, & Cyprum, & Cyrenen.

24. Exemplum autem eorum scripserunt Simoni principi sacerdotum, & populo Judæorum.

25. Antiochus autem rex applicuit castra in Doram secundò, admovens ei semper manus, & machinas faciens: & conclusit Tryphonem, ne procederet.

26. Et misit ad eum Simon duo millia virorum electorum in auxilium, & argentum, & aurum, & vasa copiosa:

27. & noluit ea accipere, sed rupit omnia, quæ pactus est cum eo anteà, & alienavit se ab eo.

28. Et misit ad eum Athenobium unum de amicis suis, ut tractaret cum ipso, dicens: Vos tenetis Joppen, & Gazaram, & arcem, quæ est in Jerusalem, civitates regni mei:

29. fines earum desolastis, & fecistis plagam magnam in terra, & dominati estis per loca multa in regno meo.

30. Nunc ergo tradite civitates, quas occupastis, & tributa locorum, in quibus dominati estis extra fines Judææ:

31. sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti, & exterminii, quod exterminastis, & tributorum civitatum alia talenta quingenta: sin autem, veniemus, & expugnabimus vos.

32. Et venit Athenobius amicus regis in Jerusalem, & vidit gloriam Simonis, & claritatem in auro, & argento, & apparatum copiosum: & obstupuit: & retulit ei verba regis.

33. Et respondit ei Simon, & dixit ei: Neque alienam terram sumpsimus, neque aliena detinemus: sed hæreditatem patrum nostrorum, quæ injustè ab inimicis nostris aliquo tempore possessa est.

34. Nos verò tempus habentes, vindicamus hæreditatem patrum nostrorum.

35. Nam de Joppe, & Gazara quæ expostulas, ipsi faciebant in populo plagam magnam, & in regione nostra: horum damus talenta centum. Et non respondit ei Athenobius verbum.

36. Reversus autem cum ira ad regem, renuntiavit ei verba ista, & gloriam Simonis, & universa, quæ vidit, & iratus est rex ira magna.

37. Thryphon autem fugit navi in Orthosiada.

38. Et constituit rex Cendebæum ducem maritimum, & exercitum peditum & equitum dedit illi.

39. Et mandavit illi movere castra contra faciem Judææ: & mandavit ei ædificare Gedorem, & obstruere portas civitatis, & debellare populum. Rex autem persequebatur Tryphonem.

40. Et pervenit Cendebæus Jamniam, & cœpit irritare plebem, & conculcare Judæam, & captivare populum, & interficere, & ædificare Gedorem.

41. Et collocavit illic equites, & exercitum: ut egressi perambularent in viam Judææ, sicut constituit ei rex.

CAPUT XVI.

Simon senex mittit exercitum suum cum filiis suis Juda & Joanne adversus Cendebæum: quo devicto, Ptolemæus gener Simonis dominandi ambitione inflammatur, acceptos convivio socerum ejusque filios Mathathiam & Judam dolo interfecit, ut ita Judææ provincias obtineret; porrò nuntii quos ad Joannem dolo interimendum miserat, sunt ab illo interfecti, & Joannes patri in summo sacerdotio successit.

1. ET *ascendit Joannes † de Gazaris, & nuntiavit Simoni patri suo quæ fecit Cendebæus in populo ipsorum. Ann. M. 3866. Ant. Chr. 138. † Hircanus dictus.

2. Et vocavit Simon duos filios seniores, Judam, & Joannem, & ait illis: Ego, & fratres mei, & domus patris mei expugnavimus hostes Israel ab adolescentia usque in hunc diem: & prosperatum est in manibus nostris liberare Israel aliquoties.

3. Nunc autem senui, sed estote loco meo, & fratres mei, & egressi pugnate pro gente nostra: auxilium verò de cœlo vobiscum sit.

4. Et elegit de regione viginti millia virorum belligeratorum, & equites; & profecti sunt ad Cendebæum: & dormierunt in Modin.

5. Et surrexerunt manè, & abierunt in campum: & ecce exercitus copiosus in obviam illis peditum, & equitum, & fluvius torrens erat inter medium ipsorum.

6. Et admovit castra contra faciem eorum ipse, & populus ejus, & vidit populum trepidantem ad transfretandum torrentem, & transfretavit primus: & viderunt eum viri, & transierunt post eum.

7. Et divisit populum, & equites in medio peditum: erat autem equitatus adversariorum copiosus nimis.

8. Et exclamaverunt sacris tubis, & in fugam conversus est Cendebæus, & castra ejus: & ceciderunt ex eis multi vulnerati: residui autem in munitionem fugerunt.

9. Tunc vulneratus est Judas frater Joannis. Joannes autem insecutus est eos, donec venit Cedronem, quam ædificavit:

10. & fugerunt usque ad turres, quæ erant in agris Azoti, & succendit eas igni. Et ceciderunt ex illis duo millia virorum, & reversus est in Judæam in pace.

11. Et Ptolemæus filius Abobi constitutus erat dux in campo Jericho, & habebat argentum, & aurum multum:

12. erat enim gener summi sacerdotis.

13. Et exaltatum est cor ejus, & volebat obtinere regionem, & cogitabat dolum adversùs Simonem, & filios ejus, ut tolleret eos.

14. Simon autem, perambulans civitates, quæ erant in regione Judææ, & solicitudinem gerens earum, descendit in Jericho ipse, & Mathathias filius ejus, & Judas, anno centesimo septuagesimo septimo, mense undecimo: hic est mensis Sabath. Anno M. 3869. Ant. Chr. 135.

15. Et suscepit eos filius Abobi in munitiunculam, quæ vocatur Doch, cum dolo, quam

lo, quam

lo, quam ædificavit : & fecit eis convivium magnum , & abscondit illic viros.

16. Et cùm inebriatus esset Simon, & filii ejus, surrexit Ptolemæus cum suis, & sumpserunt arma sua, & intraverunt in convivium , & occiderunt eum, & duos filios ejus , & quosdam pueros ejus:

17. & fecit deceptionem magnam in Israel, & reddidit mala pro bonis.

18. Et scripsit hæc Ptolemæus, & misit regi ut mitteret ei exercitum in auxilium, & traderet ei regionem, & civitates eorum, & tributa.

Anno M. 3871. Ant. Chr. 133.

19. Et misit alios in Gazaram tollere Joannem: & tribunis misit epistolas, ut venirent ad se, & daret eis argentum , & aurum, & dona.

20. Et alios misit occupare Jerusalem , & montem templi.

21. Et præcurrens quidam nuntiavit Joanni in Gazara*, quia periit pater ejus , & fratres ejus, & quia misit te quoque interfici.

* sive Gadara.

22. Ut audivit autem , vehementer expavit: & comprehendit viros, qui venerant perdere eum , & occidit eos : cognovit enim quia quærebant eum perdere.

23. Et cetera sermonum Joannis, & bellorum ejus, & bonarum virtutum, quibus fortiter gessit, & ædificii murorum, quos extruxit, & rerum gestarum ejus:

24. ecce hęc scripta sunt in libro dierum sacerdotii ejus, ex quo factus est princeps sacerdotum post patrem suum.

LIBER SECUNDUS MACHABÆORUM.

SECUNDUS LIBER Machabæorum brevem historiam continet rerum quæ Judæis evenere à fine Seleuci, Antiochi Magni filii, ad regnum usque Antiochi Eupatoris. Has libris quinque fusiùs complexus erat Jason *(cujus nomen idem est ac* Jesus *) unus ex illis Judæis, qui multi semper in Cyrenaica regione vixere, ut ex Josepho, & ex Actor. 2. vers. 10. addiscimus. Sed ex illis quinque libris, vir sanè disertus, cujus nomen ad nos non pervenit, hoc fecit compendium, quod incipiet capite mox tertio. Ejusdem verò præfatio cap. 2. vers. 20. Huic compendio addidit breviator ea quæ contigere ad mortem usque Nicanoris. Verùm, toti operi, scriptor præponendas censuit Epistolas duas, quas Judæi Jerosolymis agentes, ad Judæos, qui degebant in Ægypto, diversis temporibus misere; easque putatur habuisse ex Alexandrinæ Judæorum Synagogæ archiviis. Est autem hoc compendium scriptum ea libertate, ut modò verba Jasonis fermè subsequatur, modò saltuatim maximè ad rem visa pertinere decerpat.*

CAPUT PRIMUM.

Judæi habitantes Jerosolymis scribunt Judæis in Ægypto commorantibus mortem Antiochi ac suorum quæ in Perside contigerat, gratias Deo agentes, & hortantes ut celebrent diem scenopegiæ, & diem dati ignis post reductionem captivitatis: cujus rei narratur hìc historia, & oratio Nehemiæ.

‡ PRO PACE.

‡ 1. FRATRIBUS, qui sunt per Ægyptum, Judæis, salutem dicunt fratres, qui sunt in Jerosolymis, Judæi, & qui in regione Judææ, & pacem bonam.

2. Benefaciat vobis Deus, & meminerit testamenti sui, quod locutus est ad Abraham, & Isaac, & Jacob servorum suorum fidelium:

3. & det vobis cor omnibus, ut colatis eum, & faciatis ejus voluntatem corde magno, & animo volenti.

4. Adaperiat cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat pacem.

5. Exaudiat orationes vestras, & reconcilietur vobis, nec vos deserat in tempore malo A.

6. Et nunc hìc sumus orantes pro vobis.

7. Regnante Demetrio, anno centesimo sexagesimo nono*, nos Judæi scripsimus vobis in tribulatione, & impetu, qui supervenit nobis in istis annis, ex quo recessit Jason à sancta Terra, & à regno.

* Æræ contractuum, sc. qui fit Anno M. 3861. Ant. Chr. 148.

8. Portam succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem: & oravimus ad Dominum, & exauditi sumus, & obtulimus sacrificium, & similaginem, & accendimus lucernas, & proposuimus panes.

9. Et nunc frequentate dies scenopegiæ mensis Casleu.

10. Anno centesimo octogesimo octavo (a) populus, qui est Jerosolymis, & in Judæa, Senatusque & Judas (b), Aristobolo (c) magistro Ptolemæi regis, qui est de genere christorum sacerdotum, & his, qui in Ægypto sunt, Judæis salutem, & sanitatem.

(a) An. M. 3880. Ant. Chr. 124. Joannis Hyrcani 11.

(b) Judam hunc Rupertus existimat illum Essenum fuisse, quem Antigoni cædem prædixisse, neque in vaticiniis suis falli umquam solitum fuisse, refert Josephus.

(c) Aristobulum autem hunc censent Clemens Alexandrinus, & Eusebius Cæsariensis, Judæum illum sectæ Peripateticæ Philosophum fuisse, qui commentarios in Mosen scriptos, Ptolemæo Philometori olim obtulerat.

11. De magnis periculis à Deo liberati, magnificè gratias agimus ipsi, utpote qui adversus talem regem dimicavimus.

12. Ipse enim ebullire fecit de Perside eos, qui pugnaverunt contra nos, & sanctam civitatem.

13. Nam cùm in Perside esset dux ipse, & cum ipso immensus exercitus, cecidit in templo Naneæ, consilio deceptus sacerdotum Naneæ,

14. etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus, & amici ejus, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine.

15. Cùmque proposuissent eas sacerdotes Naneæ, & ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum fani, clauserunt templum,

16. cùm intrasset Antiochus: apertoque occulto aditu templi, mittentes lapides percusserunt ducem, & eos qui cum eo erant, & diviserunt membratim, & capitibus amputatis foras projecerunt.

17. Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios.

18. Facturi igitur quinta & vigesima die mensis Casleu purificationem templi, necessarium duximus significare vobis: ut & vos quoque agatis diem scenopegiæ, & diem ignis, qui datus est quando Nehemias ædificato templo & altari obtulit sacrificia.

19. Nam cùm in Persidem ducerentur patres nostri, sacerdotes, qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultè absconderunt in valle, ubi erat puteus altus, & siccus, & in eo contutati sunt eum, ita ut omnibus ignotus esset locus.

20. Cùm autem præterissent anni multi, & placuit Deo ut mitteretur Nehemias à rege Persidis: nepotes sacerdotum illorum, qui absconderant, misit ad requirendum ignem: & sicut narraverunt nobis, non invenerunt ignem, sed aquam crassam.

21. Et jussit eos haurire, & afferre sibi: & sacrificia, quæ imposita erant, jussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, & quæ erant superposita.

22. Utque hoc factum est, & tempus affuit, quo sol refulsit, qui priùs erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur.

‡ SAB. QUAT. TEMP. QUADR. EPIST. 3.

23. ‡ Orationem autem faciebant omnes sacerdotes, dum consummaretur sacrificium, Jonatha inchoante, cæteris autem respondentibus.

24. Et Nehemiæ erat oratio hunc habens modum: DOMINE Deus omnium creator, terribilis, & fortis, justus, & misericors, qui solus es bonus rex,

25. solus præstans, solus justus, & omnipotens, & æternus, qui liberas Israel de omni ma-

lo, qui fecisti patres electos, & sanctificasti eos:

26. accipe sacrificium pro universo populo tuo Israel, & custodi partem tuam, & sanctifica.

27. Congrega dispersionem nostram, libera eos, qui serviunt Gentibus, & contemptos & abominatos respice: ut sciant Gentes quia tu es Deus noster A.

28. Affige opprimentes nos, & contumeliam facientes in superbia.

|| Deut. 30. 3. & 5. Infr. 2. 18. 29. Constitue populum tuum in loco sancto tuo, || sicut dixit Moyses.

30. Sacerdotes autem psallebant hymnos, usquequò consumptum esset sacrificium.

31. Cùm autem consumptum esset sacrificium, ex residua aqua Nehemias jussit lapides majores perfundi.

32. Quod ut factum est, ex eis flamma accensa est: sed ex lumine, quod refulsit ab altari, consumpta est.

33. Ut verò manifestata est res, renuntiatum est regi Persarum quòd in loco, in quo ignem absconderant hi, qui translati fuerant, sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias, & qui cum eo erant, purificaverunt sacrificia.

34. Considerans autem rex, & rem diligenter examinans, fecit ei templum, ut probaret quod factum erat.

35. Et cùm probasset, sacerdotibus donavit multa bona, & alia atque alia munera, & accipiens manu sua, tribuebat eis.

36. Appellavit autem Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur Purificatio. Vocatur autem apud plures Nephni.

CAPUT II.

Jeremias sub Babylonicam captivitatem tradito transmigrantibus igne & lege Dei, in eo monte ad quem ascendens Moyses vidit terram promissionis, abscondit tabernaculum, arcam & altare incensi, ut ibi essent usque ad populi reditum ex captivitate Babylonica; quædam Moysi & Salomonis facta hic attinguntur: de factis Judæ Machabæi & fratrum ejus, de quo quinque Jasonis volumina in unum hunc librum contrahuntur.

1. Invenitur autem in descriptionibus Jeremiæ prophetæ, quòd jussit eos ignem accipere qui transmigrabant: ut significatum est, & ut mandavit transmigratis.

2. Et dedit illis legem ne obliviscerentur præcepta Domini, & ut non exerrarent mentibus videntes simulachra aurea, & argentea, & ornamenta eorum.

3. Et alia hujusmodi dicens, hortabatur ne legem amoverent à corde suo.

4. Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum, & arcam jussit propheta divino responso ad se facto comitari secum, usquequò exiit in montem, || in quo Moyses ascendit, & vidit Dei hæreditatem. || Deut. 34. 1.

5. Et veniens ibi Jeremias invenit locum speluncæ: & tabernaculum, & arcam, & altare incensi intulit illuc, & ostium obstruxit.

6. Et accesserunt quidam simul, qui sequebantur, ut notarent sibi locum: & non potuerunt invenire.

7. Ut autem cognovit Jeremias, culpans illos, dicit: Quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat,

8. & tunc Dominus ostendet hæc, & apparebit majestas Domini, & nubes erit, sicut & Moysi manifestabatur, & || sicut cùm Salomon petiit ut locus sanctificaretur magno Deo, manifestabat hæc. || 3. Reg. 8. 11. 2. Par. 6. 14.

9. Magnificè etenim sapientiam tractabat: & ut sapientiam habens, obtulit sacrificium dedicationis, & consummationis templi.

10. || Sicut & Moyses orabat ad Dominum, & descendit ignis de cœlo, & consumpsit holocaustum, sic || & Salomon oravit, & descendit ignis de cœlo, & consumpsit holocaustum. || Lev. 9. 24. || 2. Par. 7. 1

11. Et dixit Moyses, || eò quòd non sit comestum quod erat pro peccato, consumptum est. || Lev. 10. 16. & 17.

12. Similiter & Salomon octo diebus celebravit dedicationem.

13. Inferebantur autem in descriptionibus, & commentariis Nehemiæ hæc eadem: & ut construens bibliothecam congregavit de regionibus libros, & Prophetarum, & David, & epistolas Regum, & de donariis.

14. Similiter autem & Judas ea, quæ deciderant per bellum, quod nobis acciderat, congregavit omnia, & sunt apud nos.

15. Si ergo desideratis hæc, mittite qui perferant vobis.

16. Acturi itaque purificationem scripsimus vobis: benè ergo facietis, si egeritis hos dies.

17. Deus autem, qui liberavit populum suum, & reddidit hæreditatem omnibus, & regnum, & sacerdotium, & sanctificationem,

18. || sicut promisit in lege, speramus quòd citò nostri miserebitur, & congregabit de sub cœlo in locum sanctum. || Deut. 30. 3. & 5. Sup. 1. 29.

19. Eripuit enim nos de magnis periculis, & locum purgavit.

20. De Juda verò Machabæo, & fratribus ejus, & de templi magni purificatione, & de aræ dedicatione: Hic incipit præfatio hujus libri.

21. sed & de prœliis, quę pertinent ad Antiochum Nobilem, & filium ejus Eupatorem:

22. & de illuminationibus quæ de cœlo factæ sunt ad eos, qui pro Judæis fortiter fecerunt, ita ut universam regionem, cùm pauci essent, vindicarent, & barbaram multitudinem fugerent,

23. & famosissimum in toto orbe templum recuperarent, & civitatem liberarent, & leges, quę abolitę erant, restituerentur, Domino cum omni tranquillitate propitio facto illis:

24. itemque ab Jasone Cyrenæo quinque libris comprehensa tentavimus nos uno volumine breviare.

25. Considerantes enim multitudinem librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes historiarum propter multitudinem rerum,

26. curavimus volentibus quidem legere, ut esset animi oblectatio: studiosis verò, ut faciliùs possint memoriæ commendare: omnibus autem legentibus utilitas conferatur.

27. Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breviandi causa suscepimus, non facilem laborem, imò verò negotium plenum vigiliarum, & sudoris assumpsimus.

28. Sicut hi, qui pręparant convivium, & quęrunt aliorum voluntati parere propter

multorum gratiam, libenter laborem sustinemus.

29. Veritatem quidem de singulis auctoribus concedentes, ipsi autem secundùm datam formam brevitati studentes.

30. Sicut enim novæ domus architecto de universa structura curandum est: ei verò, qui pingere curat, quæ apta sunt ad ornatum, exquirenda sunt: ita æstimandum est & in nobis.

31. Etenim intellectum colligere, & ordinare sermonem, & curiosiùs partes singulas quasque disquirere, historiæ congruit auctori:

32. brevitatem verò dictionis sectari, & executiones rerum vitare, brevianti concedendum est.

33. Hinc ergo narrationem incipiemus: de præfatione tantùm dixisse sufficiat. Stultum etenim est ante historiam effluere, in ipsa autem historia succingi.

CAPUT III.

Simon templi præpositus thesauros ejus Apollonio duci prodit: ad quos rapiendos missus à rege Heliodorus, post fusas Judæorum orationes, à Deo percutitur, sed Oniæ pontificis sacrificio ac precibus liberatur, actisque Deo & Oniæ gratiis, narrat regi ac ceteris omnibus Dei magnalia.

1. IGitur cùm sancta civitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optimè custodirentur, propter Oniæ * pontificis pietatem, & animos odio habentes mala,

* Hic est Onias ad quē scripsit Rex Lacedæmoniorū, ut testatur Joseph. & habetur suprà 1. Machab. 12. 7. Erat autem ille Simonis 2. filius, & patre suo mortuo ann. 3805. summum pontificatum per annos 24. obtinuit. † Seleucus ille est 4. hujus nominis Philopator dictus, Antiochi magni five 3. filius qui cœpit regnare Anno M. 3817. ante Ch. 187.

2. fiebat ut & ipsi reges, & principes locum summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent:

3. ita ut Seleucus † Asiæ rex de redditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes.

4. Simon autem de tribu Benjamin præpositus templi constitutus, contendebat, obsistente sibi principe sacerdotum: iniquum aliquid in civitate moliri.

5. Sed cùm vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharsææ filium, qui eo tempore erat dux Cœlesyriæ, & Phœnicis:

6. & nuntiavit ei, pecuniis innumerabilibus plenum esse ærarium Jerosolymis, & communes copias immensas esse, quæ non pertinent ad rationem sacrificiorum: esse autem possibile sub potestate regis cadere universa.

7. Cùmque retulisset ad regem Apollonius de pecuniis, quæ delatæ erant, ille accitum Heliodorum, qui erat super negotia ejus, misit cum mandatis, ut prædictam pecuniam transportaret.

8. Statimque Heliodorus iter est aggressus, specie quidem quasi per Cœlesyriam, & Phœnicen civitates esset peragraturus, revera autem regis propositum perfecturus.

9. Sed, cùm venisset Jerosolymam, & benignè à summo sacerdote in civitate esset exceptus, narravit de dato indicio pecuniarum: &, cujus rei gratia adesset, aperuit: interrogabat autem, si verè hæc ita essent.

regnavitque an. 12. Anno M. 3828. Ant. Chr. 176. sub finem regni Seleuci, ut notat Joseph.

10. Tunc summus sacerdos ostendit deposita esse hæc, & victualia viduarum, & pupillorum:

11. quædam verò esse Hircani Tobiæ viri valdè eminentis, in his, quæ detulerat impius Simon: universa autem argenti talenta esse quadringenta, & auri ducenta.

12. Decipi verò eos, qui credidissent loco, & templo, quod per universum mundum honoratur, pro sui veneratione, & sanctitate omnino impossibile esse.

13. At ille pro his, quæ habebat in mandatis à rege, dicebat omni genere regi ea esse deferenda.

14. Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Non modica verò per universam civitatem erat trepidatio.

15. Sacerdotes autem ante altare cum stolis sacerdotalibus jactaverunt se, & invocabant de cœlo eum, qui de depositis legem posuit, ut his, qui deposuerant ea, salva custodiret.

16. Jam verò qui videbat summi sacerdotis vultum, mente vulnerabatur: facies enim, & color immutatus declarabat internum animi dolorem.

17. Circumfusa enim erat mœstitia quædam viro, & horror corporis, per quem manifestus aspicientibus dolor cordis ejus efficiebatur.

18. Alii etiam gregatim de domibus confluebant, publica supplicatione obsecrantes, pro eo quòd in contemptum locus esset venturus.

19. Accinctæque mulieres ciliciis pectus, per plateas confluebant: sed & virgines, quæ

conclusæ erant, procurrebant ad Oniam, aliæ autem ad muros, quædam verò per fenestras aspiciebant:

20. universæ autem protendentes manus in cœlum, deprecabantur.

21. Erat enim misera commistæ multitudinis, & magni sacerdotis in agone constituti expectatio.

22. Et hi quidem invocabant omnipotentem Deum, ut credita sibi his, qui crediderant, cum omni integritate conservarentur.

23. Heliodorus autem, quod decreverat, perficiebat eodem loco ipse cum satellitibus circa ærarium præsens.

24. Sed spiritus omnipotentis Dei magnam fecit suæ ostensionis evidentiam, ita ut omnes, qui ausi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionem, & formidinem converterentur.

25. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus: isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit, qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea.

26. Alii etiam apparuerunt duo juvenes virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu: qui circumsteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes.

27. Subitò autem Heliodorus concidit in terram, eumque multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum ejecerunt.

28. Et is, qui cum multis cursoribus, & satellitibus prædictum ingressus est ærarium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifesta Dei cognita virtute:

29. & ille quidem per divinam virtutem jacebat mutus, atque omni spe & salute privatus.

30. Hi autem Dominum benedicebant, quia magnificabat locum suum: & templum, quod paulò antè timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio & lætitia impletum est.

31. Tunc verò ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam, ut invocaret Altissimum, ut vitam donaret ei, qui in supremo spiritu erat constitutus.

32. Considerans autem summus sacerdos ne fortè rex suspicaretur malitiam aliquam ex Judæis circa Heliodorum consummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem.

33. Cùmque summus sacerdos exoraret, iidem juvenes eisdem vestibus amicti, astantes Heliodoro, dixerunt: Oniæ sacerdoti gratias age: nam propter eum Dominus tibi vitam donavit.

34. Tu autem à Deo flagellatus, nuntia omnibus magnalia Dei, & potestatem. Et his dictis, non comparuerunt.

35. Heliodorus autem, hostia Deo oblata, & votis magnis promissis ei, qui vivere illi concessit, & Oniæ gratias agens, recepto exercitu, repedabat ad regem.

36. Testabatur autem omnibus ea quæ sub oculis suis viderat opera magni Dei.

37. Cùm autem rex interrogasset Heliodorum, quis esset aptus adhuc semel Jerosolymam mitti, ait:

38. Si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc, & flagellatum eum recipies, si tamen evaserit: eò quòd in loco sit verè Dei quædam virtus.

39. Nam ipse, qui habet in cœlis habitationem, visitator, & adjutor est loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit, ac perdit.

40. Igitur de Heliodoro, & ærarii custodia, ita res se habet.

CAPUT IV.

Onias ob Simonis detractiones ad Seleucum concessit: cujus pontificatum ambiens frater ejus Jason, promisit regi plurima talenta, acceptoque pontificatu omnem Dei cultum pervertit; quem pontificatu privari curat Menelaus, plura regi talenta pollicitus: cui promissa non præstanti succedit frater ipsius Lysimachus: Onias cùm Menelaum de sacrilegio argueret, illius suasu ab Andronico perimitur: propter quod jussu Antiochi in eodem loco Andronicus interimitur: Lysimacho à populo oppresso, Menelaus apud regem accusatus, intercedentibus donis absolvitur, occisis innocentibus ejus accusatoribus.

1. Simon autem prædictus pecuniarum, & patriæ delator, malè loquebatur de Onia, tamquam ipse Heliodorum instigasset ad hæc, & ipse fuisset incentor malorum:

2. provisoremque civitatis, ac defensorem gentis suæ, & æmulatorem legis Dei audebat insidiatorem regni dicere.

3. Sed, cùm inimicitiæ in tantum procederent, ut etiam per quosdam Simonis necessarios homicidia fierent:

4. considerans Onias periculum contentionis, & Apollonium insanire, utpote ducem Cœlesyriæ, & Phœnicis, ad augendam malitiam Simonis, ad regem se contulit,

5. non ut civium accusator, sed communem utilitatem apud semetipsum universæ multitudinis considerans.

6. Videbat enim sine regali providentia impossibile esse pacem rebus dari, nec Simonem posse cessare à stultitia sua.

7. Sed post Seleuci vitæ excessum, cùm suscepisset regnum Antiochus, qui Nobilis appellabatur, ambiebat Jason frater Oniæ summum sacerdotium:

8. * adito rege, promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, & ex redditibus aliis talenta octoginta, *Anno M. 3829. Ant. Chr. 175.

9. super hæc promittebat & alia centum quinquaginta, si potestati ejus concederetur gymnasium, & ephebiam sibi constituere, & eos, qui in Jerosolymis erant, Antiochenos scribere.

10. Quod cùm rex annuisset, & obtinuisset principatum, statim ad gentilem ritum contribules suos transferre cœpit. Anno M. 3830.

11. Et amotis his, quæ humanitatis causa Judæis à regibus fuerant constituta, per Joannem patrem Eupolemi, qui apud Romanos de amicitia, & societate functus est legatione legitima, civium jura destituens, prava instituta sanciebat.

12. Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, & optimos quosque Epheborum in lupanaribus ponere. 1. Mach. 1. 15.

13. Erat autem hoc non initium, sed incremen-

mentum quoddam, & profectus gentilis, & alienigenæ conversationis, propter impii, & non sacerdotis Jasonis nefarium & inauditum scelus:

14. ita ut sacerdotes jam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo, & sacrificiis neglectis festinarent participes fieri palæstræ, & præbitionis ejus injustæ, & in exercitiis disci:

15. & patrios quidem honores nihil habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur:

16. quarum gratia periculosa eos contentio habebat, & eorum instituta æmulabantur, ac per omnia his consimiles esse cupiebant, quos hostes, & peremptores habuerant.

17. In leges enim divinas impiè agere impunè non cedit: sed hoc tempus sequens declarabit.

18. Cùm autem quinquennalis agon Tyri celebraretur, & rex præsens esset,

19. misit Jason facinorosus ab Jerosolymis viros peccatores, portantes argenti didrachmas trecentas in sacrificium Herculis: quas postulaverunt hi, qui asportaverant ne in sacrificiis erogarentur, quia non oporteret, sed in alios sumptus eas deputari.

20. Sed hæ oblatæ sunt quidem ab eo, qui miserat, in sacrificium Herculis: propter præsentes autem datæ sunt in fabricam navium triremium.

21. Misso autem in Ægyptum Apollonio Mnesthei filio propter primates (*a*) Ptolemæi Philometoris regis, cùm cognovisset Antiochus alienum se à negotiis regni effectum, propriis utilitatibus consulens, profectus inde venit Joppen, & inde Jerosolymam.

22. Et magnificè ab Jasone, & civitate susceptus, cum facularum luminibus, & laudibus ingressus est: & inde in Phœnicen exercitum convertit.

23. Et post triennii tempus (*b*) misit Jason Menelaum, supradicti Simonis fratrem portantem pecunias regi, & de negotiis necessariis responsa perlaturum.

24. At ille commendatus regi, cùm magnificasset faciem potestatis ejus, in semetipsum retorsit summum sacerdotium, superponens Jasoni talenta argenti trecenta.

25. Acceptisque à rege mandatis, venit, nihil quidem habens dignum sacerdotio: animos verò crudelis tyranni, & feræ belluæ iram gerens.

26. Et Jason quidem, qui proprium fratrem captivaverat, ipse deceptus profugus in Ammanitem expulsus est regionem.

27. Menelaus autem principatum quidem obtinuit: de pecuniis verò regi promissis, nihil agebat, cùm exactionem faceret Sostratus, qui arci erat præpositus.

28. Nam ad hunc exactio vectigalium pertinebat: quam ob causam utrique ad regem sunt evocati. (*c*)

29. Et (*d*) Menelaus amotus est à sacerdotio, succedente Lysimacho fratre suo: Sostratus autem prælatus est Cypriis.

30. Et cùm hæc agerentur, contigit, Tharsenses, & Mallotas seditionem movere, eò quòd Antiochidi regis concubinæ dono essent dati.

31. Festinanter itaque rex venit sedare illos, relicto suffecto uno ex comitibus suis Andronico.

32. Ratus autem Menelaus accepisse se tempus opportunum, aurea quædam vasa è templo furatus donavit Andronico, & alia vendiderat Tyri, & per vicinas civitates.

33. Quod cùm certissimè cognovisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochiæ secus Daphnem.

34. Unde Menelaus accedens ad Andronicum, rogabat ut Oniam interficeret. Qui cùm venisset ad Oniam, & datis dextris cum jurejurando (quamvis esset ei suspectus) suasisset de asylo procedere, statim eum peremit, non veritus justitiam.

35. Ob quam causam non solùm Judæi, sed aliæ quoque nationes indignabantur, & molestè ferebant de nece tanti viri injusta.

36. Sed regressum regem de Ciliciæ locis adierunt Judæi apud Antiochiam, simul & Græci, conquerentes de iniqua nece Oniæ.

37. Contristatus itaque animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad misericordiam, lacrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatem & modestiam.

38. Accensisque animis Andronicum purpura exutum, per totam civitatem jubet circumduci: & in eodem loco, in quo in Oniam impietatem commiserat, sacrilegum vita privari, Domino illi condignam retribuente pœnam.

39. Multis autem sacrilegiis in templo à Lysimacho commissis Menelai consilio, & divulgata fama, congregata est multitudo adversùm Lysimachum multo jam auro exportato.

40. Turbis autem insurgentibus, & animis ira repletis, Lysimachus armatis ferè tribus millibus iniquis manibus uti cœpit, duce quodam tyranno, ætate pariter, & dementia provecto.

41. Sed, ut intellexerunt conatum Lysimachi, alii lapides, alii fustes validos arripuere: quidam verò cinerem in Lysimachum jecere.

42. Et multi quidem vulnerati, quidam autem & prostrati, omnes verò in fugam conversi sunt: ipsum etiam sacrilegum secus ærarium interfecerunt.

43. De his ergo cœpit judicium adversùs Menelaum agitari.

44. Et cùm venisset rex Tyrum, ad ipsum negotium detulerunt missi tres viri à senioribus.

45. Et cùm superaretur Menelaus, promisit Ptolemæo multas pecunias dare ad suadendum regi.

46. Itaque Ptolemæus in quodam atrio positum quasi refrigerandi gratia regem adiit, & deduxit à sententia:

47. & Menelaum quidem universæ malitiæ reum criminibus absolvit: miseros autem, qui, etiamsi apud Scythas causam dixissent, innocentes judicarentur, hos morte damnavit.

48. Citò ergo injustam pœnam dederunt, qui pro civitate, & populo, & sacris vasis causam prosecuti sunt.

49. Quam ob rem Tyrii quoque indignati, erga sepulturam eorum liberalissimi extiterunt.

50. Menelaus autem, propter eorum, qui in potentia erant, avaritiam, permanebat in potestate, crescens in malitia ad insidias civium.

(*a*) Gr. Ἀνα τὰ πρωτοκλίσια hoc est, celebritatem illam quæ acta est, cùm primùm in throno sedere cœpit Ptolemæus, mortua dilecta matre Cleopatra, Antiochi Magni filia, & Antiochi Epiphanis sorore. Anno M. 3831.

(*b*) Anno M. 3832. Ant. Chr. 172. post triennium quàm pontificatum adeptus est.

(*c*) Ann. M. 3834. Ant. Chr. 170.

(*d*) Gr. Et Menelaus vicarium pontificatus reliquit Lysimachum fratrem suum; Sostratus autem, Cratetem, illum qui Cypriis præfuit.

CAPUT V.

Armati exercitus, ipsorumque congressiones Jerosolymis in aere quadraginta diebus conspiciuntur: Jason Jerusalem invadens, & cives crudeliter trucidans, apud exteros miserè moritur: Antiochus, innumeris in Jerusalem trucidatis, vinctis ac venumdatis, templum spoliat; & discedens, relinquit crudeles præpositos qui populum affligant: rursumque misso duce Apollonio plurimos interficit: Judas verò Machabæus cum suis in desertum locum secessit.

Anno M. 3834. Ant. Chr. 170. 1. EOdem tempore Antiochus secundam profectionem paravit in Ægyptum.

2. Contigit autem per universam Jerosolymorum civitatem videri diebus quadraginta per aera equites discurrentes, auratas stolas habentes, & hastis, quasi cohortes, armatos,

3. & cursus equorum per ordines digestos, & congressiones fieri cominus, & scutorum motus, & galeatorum multitudinem gladiis districtis, & telorum jactus, & aureorum armorum splendorem, omnisque generis loricarum.

4. Quapropter omnes rogabant in bonum monstra converti.

5. Sed cùm falsus rumor exisset, tamquam vita excessisset Antiochus, assumptis Jason non minùs mille viris, repentè aggressus est civitatem: & civibus ad murum convolantibus ad ultimum apprehensa civitate, Menelaus fugit in arcem:

6. Jason verò non parcebat in cæde civibus suis, nec cogitabat prosperitatem adversùm cognatos malum esse maximum, arbitrans hostium & non civium se trophæa capturum.

7. Et principatum quidem non obtinuit, finem verò insidiarum suarum confusionem accepit, & profugus iterùm abiit in Ammaniten.

8. Ad ultimum, in exitium sui conclusus ab Areta Arabum tyranno fugiens de civitate in civitatem, omnibus odiosus, ut refuga legum & execrabilis, ut patriæ & civium hostis, in Ægyptum extrusus est:

9. & qui multos de patria sua expulerat, peregrè periit, Lacedæmonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiturus:

10. & qui insepultos multos abjecerat, ipse & illamentatus, & insepultus abjicitur, sepultura neque peregrina usus, neque patrio sepulchro participans.

11. His itaque gestis, suspicatus est rex societatem deserturos Judæos: & ob hoc profectus ex Ægypto efferatis animis, civitatem quidem armis cepit.

12. Jussit autem militibus interficere, nec parcere occursantibus, & per domos ascendentes trucidare.

13. Fiebant ergo cædes juvenum, ac seniorum, & mulierum, & natorum exterminia, virginumque & parvulorum neces.

14. Erant autem toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vincti, non minùs autem venumdati.

15. Sed nec ista sufficiunt: ausus est etiam intrare templum universa terra sanctius, Menelao ductore, qui legum & patriæ fuit proditor:

16. & scelestis manibus sumens sancta vasa, quæ ab aliis regibus, & civitatibus erant posita ad ornatum loci, & gloriam, contrectabat indignè, & contaminabat.

17. Ita alienatus mente Antiochus, non considerabat quòd propter peccata habitantium civitatem, modicum Deus fuerat iratus: propter quod & accidit circa locum despectio:

18. alioquin nisi contigisset eos multis peccatis esse involutos, || sicut Heliodorus, qui missus est à Seleuco rege ad expoliandum ærarium, etiam hic statim adveniens flagellatus, & repulsus utique fuisset ab audacia. || Supr. 3. 25. & 27.

19. Verùm non propter locum, gentem; sed propter gentem, locum Deus elegit.

20. Ideoque & ipse locus particeps factus est populi malorum. Posteà autem fiet socius bonorum, & qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterum in magni Domini reconciliatione cum summa gloria exaltabitur. Eodem ann. 3834. Ant. Chr. 170.

21. Igitur Antiochus mille & octingentis ablatis de templo talentis, velociter Antiochiam regressus est, existimans se præ superbia terram ad navigandum, pelagus verò ad iter agendum deducturum propter mentis elationem. Ann. M. 3836. Ant. Chr. 168.

22. Reliquit autem & præpositos ad affligendam gentem: Jerosolymis quidem Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipso, à quo constitutus est.

23. In Garizim autem Andronicum, & Menelaum, qui (*a*) gravius quàm ceteri imminebant civibus.

24. Cùmque appositus esset contra Judæos, misit (*b*) odiosum principem Apollonium cum exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres, ac juvenes vendere.

25. Qui cùm venisset Jerosolymam, pacem simulans, quievit usque ad diem sanctum sabbati: & tunc feriatis Judæis arma capere suis præcepit.

26. Omnesque qui ad spectaculum processerant, trucidavit: & civitatem cum armatis discurrens, ingentem multitudinem peremit.

27. Judas autem Machabæus, qui decimus (*c*) fuerat, secesserat in desertum locum, ibique inter feras vitam in montibus cum suis agebat: & fœni cibo vescentes, demorabantur, ne participes essent coinquinationis.

(*a*) Gr. *Habebat enim inimicam in cives voluntatem*, quod de Menelao videtur dici.

(*b*) Legit hic interpres μυσάρχην, cùm Græci codices nunc omnes habeant μυσάρχην, *sceleris principem*, nisi malis vertere *præfectum Mysiæ*, ut μυσάρχης infrà sumitur c. 12 v. 2. aut cum Joseph. 12. *Antiq.* c. 7. legere μερίδαρχην *collectioni præfectum*.

(*c*) Sic 2. Petr. 2. 5. ὄγδοον Νῶε *octavum Noe*. Gallicè dicimus, *luy huitième*, *luy dixième*.

CAPUT VI.

Per ducem à rege missum Judæi à lege Dei arcentur, templumque fœdissimè profanatur, & Judæi etiam per varias regiones dispersi ad idolorum coguntur sacrificia: describitur duarum mulierum supplicium eò quòd filios suos circumcidissent; sabbatumque celebrantes concremantur: ostenditur tamen hæc afflictio non esse Dei deserentis, sed suos corripientis: egregium Eleazari senis martyrium nolentis porcinis vesci carnibus, nec id simulare.

1. SEd non post multum temporis misit rex † senem quemdam Antiochenum, qui compelleret Judæos ut se transferrent à patriis, & Dei legibus: † Anno M. 3837. Ant. Chr. 167.

2. contaminare etiam quod in Jerosolymis erat templum, & cognominare Jovis Olympii: & in Garizim, prout erant hi, * qui locum inhabitabant, Jovis hospitalis.

* Erant enim peregrini & advenæ.

3. Pessima autem & universis gravis erat malorum incursio:

4. nam templum luxuria, & comessationibus Gentium erat plenum, & scortantium cum meretricibus, sacratisque ædibus mulieres se ultrò ingerebant, intrò ferentes ea, quæ non licebat.

5. Altare etiam plenum erat illicitis, quæ legibus prohibebantur.

6. Neque autem sabbata custodiebantur, neque dies solemnes patrii servabantur, nec simpliciter Judæum se esse quisquam confitebatur.

7. Ducebantur autem cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia: &, cùm Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire.

8. Decretum autem exiit in proximas Gentilium civitates, suggerentibus Ptolemæis, ut pari modo & ipsi adversùs Judæos agerent, ut sacrificarent:

9. eos autem, qui nollent transire ad instituta Gentium, interficerent: erat ergo videre miseriam.

1. Mach. 1. 63.

10. Duæ enim mulieres delatæ sunt natos suos circumcidisse: quas, infantibus ad ubera suspensis, cùm publicè per civitatem circumduxissent, per muros præcipitaverunt.

11. Alii verò, ad proximas coeuntes speluncas, & latenter sabbati diem celebrantes, cùm indicati essent Philippo *, flammis succensi sunt, eò quòd verebantur propter religionem & observantiam, manu sibimet auxilium ferre.

* Phrygi illi de quo supr. c. 5. 22.

12. Obsecro autem eos, qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter adversos casus, sed reputent, ea, quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri.

13. Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii est indicium.

14. Non enim, sicut in aliis nationibus, Dominus patienter expectat, ut eas, cùm judicii dies advenerit, in plenitudine peccatorum puniat:

15. ita & in nobis statuit, ut, peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindicet.

16. Propter quod numquam quidem à nobis misericordiam suam amovet: corripiens verò in adversis populum suum non derelinquit.

17. Sed hæc nobis ad commonitionem legentium dicta sint paucis. Jam autem veniendum est ad narrationem.

18. Igitur Eleazarus unus de primoribus scribarum, vir ætate provectus, & vultu decorus, aperto ore hians compellabatur carnem porcinam manducare.

19. At ille gloriosissimam mortem magis quàm odibilem vitam complectens, voluntariè præibat ad supplicium.

20. Intuens autem, quemadmodum oporteret accedere, patienter sustinens, destinavit non admittere illicita propter vitæ amorem.

21. Hi autem, qui astabant, iniqua miseratione commoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum secretò rogabant afferri carnes, quibus vesci ei licebat, ut simularetur manducasse, sicut rex imperaverat de sacrificii carnibus:

22. ut, hoc facto, à morte liberaretur: & propter veterem viri amicitiam, hanc in eo faciebant humanitatem.

23. At ille cogitare cœpit ætatis ac senectutis suæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atque à puero optimæ conversationis actus: & secundùm sanctæ & à Deo conditæ legis constituta, respondit citò, dicens præmitti se velle in infernum.

24. Non enim ætati nostræ dignum est, inquit, fingere: ut multi adolescentium, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum:

25. & ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & per hoc maculam atque execrationem meæ senectuti conquiram.

26. Nam, etsi in præsenti tempore suppliciis hominum eripiar, sed manum Omnipotentis nec vivus, nec defunctus effugiam.

27. Quam ob rem fortiter vita excedendo, senectute quidem dignus apparebo:

28. adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo, ac fortiter pro gravissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis, confestim ad supplicium trahebatur.

29. Hi autem, qui eum ducebant, & paulò antè fuerant mitiores, in iram conversi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur.

30. Sed, cùm plagis perimeretur, ingemuit, & dixit: Domine, qui habes sanctam scientiam, manifestè tu scis, quia, cùm à morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores: secundùm animam verò propter timorem tuum libenter hæc patior.

31. Et iste quidem hoc modo vita decessit, non solùm juvenibus, sed & universæ Genti memoriam mortis suæ ad exemplum virtutis & fortitudinis derelinquens.

CAPUT VII.

Septem fratrum matrisque eorum ingentia fortissimeque tolerata supplicia, quòd porcinis nollent vesci carnibus: & quàm constanter regi ob suam crudelitatem ostenderint paratam esse damnationem, & mater suos filios sit exhortata.

1. CONtigit autem & septem fratres unà cum matre sua apprehensos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas, flagris, & taureis * cruciatos. Eodem ann. 3837. Ant. Chr. 167.

* Scuticis ex taurino corio.

2. Unus autem ex illis, qui erat primus, sic ait: Quid quæris, & quid vis discere à nobis? parati sumus mori, magis, quàm patrias Dei leges prævaricari.

3. Iratus itaque rex, jussit sartagines, & ollas æneas succendi: quibus statim succensis,

4. jussit, ei, qui prior fuerat locutus, amputari linguam: &, cute capitis abstracta, summas quoque manus & pedes ei præscindi, ceteris ejus fratribus, & matre inspicientibus.

5. Et,

5. Et, cùm jam per omnia inutilis factus esset, jussit ignem admoveri, & adhuc spirantem torreri in sartagine: in qua cùm diu cruciaretur, ceteri unà cum matre invicem se hortabantur mori fortiter,

6. dicentes: Dominus Deus aspiciet veritatem, & consolabitur in nobis, || quemadmodum in protestatione cantici declaravit Moyses: Et in servis suis consolabitur.

|| Deut. 32. 6.

7. Mortuo itaque illo primo hoc modo, sequentem deducebant ad illudendum: &, cute capitis ejus cum capillis abstracta, interrogabant, si manducaret prius, quàm toto corpore per membra singula puniretur.

8. At ille, respondens patria voce, dixit: Non faciam. Propter quod & iste, sequenti loco, primi tormenta suscepit:

9. & in ultimo spiritu constitutus, sic ait: Tu quidem sceleſtissime in præsenti vita nos perdis: sed Rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectione suscitabit.

10. Post hunc tertius illuditur, & linguam postulatus citò protulit, & manus constanter extendit:

11. & cum fiducia ait: E cœlo ista possideo, sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero:

12. ita ut rex, & qui cum ipso erant, mirarentur adolescentis animum, quòd tamquam nihilum duceret cruciatus.

13. Et hoc ita defuncto, quartum vexabant similiter torquentes.

14. Et, cùm jam esset ad mortem, sic ait: Potius est ab hominibus morti datos spem expectare à Deo, iterùm ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectio ad vitam non erit.

15. Et cùm admovissent quintum, vexabant eum. At ille, respiciens in eum, dixit:

16. Potestatem inter homines habens, cùm sis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus nostrum à Deo esse derelictum.

17. Tu autem patienter sustine, & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te, & semen tuum torquebit.

18. Post hunc ducebant sextum, & is, mori incipiens, sic ait: Noli frustrà errare: nos enim propter nosmetipsos hæc patimur, peccantes in Deum nostrum, & digna admiratione facta sunt in nobis:

19. tu autem ne existimes tibi impunè futurum, quòd contra Deum pugnare tentaveris.

20. Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes septem filios sub unius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat propter spem, quam in Deum habebat:

21. singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia: &, fœmineæ cogitationi masculinum animum inserens,

22. dixit ad eos: Nescio qualiter in utero meo apparuistis: neque enim ego spiritum & animam donavi vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi:

23. sed enim mundi Creator, qui formavit hominis nativitatem, quique omnium invenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet & vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges ejus.

24. Antiochus autem, contemni se arbitratus, simul & exprobrantis voce despecta, cùm adhuc adolescentior superesset, non solùm verbis hortabatur, sed & cum juramento affirmabat, se divitem & beatum facturum: & translatum à patriis legibus amicum habiturum, & res necessarias ei præbiturum.

25. Sed ad hæc cùm adolescens nequaquàm inclinaretur, vocavit rex matrem, & suadebat ei ut adolescenti fieret in salutem.

26. Cùm autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suasuram se filio suo.

27. Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patria voce: Fili mi, miserere mei, quæ te in utero novem mensibus portavi, & lac triennio dedi & alui, & in ætatem istam perduxi.

28. Peto, nate, ut aspicias ad cœlum, & terram, & ad omnia, quæ in eis sunt: & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus:

29. ita fiet, ut non timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam.

30. Cùm hæc illa adhuc diceret, ait adolescens: Quem sustinetis? non obedio præcepto regis, sed præcepto legis, quæ data est nobis per Moysen.

31. Tu verò, qui inventor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum Dei.

32. Nos enim pro peccatis nostris hæc patimur.

33. Et si nobis propter increpationem, & correptionem Dominus Deus noster modicum iratus est: sed iterum reconciliabitur servis suis.

34. Tu autem, ô scelestè, & omnium hominum flagitiosissime, noli frustrà extolli vanis spebus in servos ejus inflammatus.

35. Nondum enim omnipotentis Dei, & omnia inspicientis, judicium effugisti.

36. Nam fratres mei, modico nunc dolore sustentato, sub testamento æternæ vitæ effecti sunt: tu verò judicio Dei justas superbiæ tuæ pœnas exolves.

37. Ego autem, sicut & fratres mei, animam, & corpus meum trado pro patriis legibus: invocans Deum maturiùs genti nostræ propitium fieri, teque cum tormentis, & verberibus confiteri quòd ipse est Deus solus.

38. In me verò, & in fratribus meis desinet omnipotentis ira, quæ super omne genus nostrum justè superducta est.

39. Tunc rex accensus ira, in hunc super omnes crudeliùs deſævit, indignè ferens se derisum.

40. Et hic itaque mundus obiit, per omnia in Domino confidens.

41. Novissimè autem post filios & Mater consumpta est.

42. Igitur de sacrificiis, & de nimiis crudelitatibus satis dictum est.

CAPUT VIII.

Judas Machabæus, invocato Dei auxilio, post aliquot victorias, Nicanorem, qui certam sibi de Judæis pollicebatur victoriam, suos primùm ad constantiam adhortatus, profligavit; interfectis de ejus exercitu unà cum Timotheo & Bacchide plusquam 29000. ita ut Nicanor solus effugiens prædicaret Judæos Deum habere protectorem.

Anno M. 3838. Ant. Chr. 166.

1. JUdas verò Machabæus, & qui cum illo erant, introibant latenter in castella: & convocantes cognatos, & amicos, & eos, qui permanserunt in Judaismo, assumentes, eduxerunt ad se sex millia virorum.

2. Et invocabant Dominum, ut respiceret in populum, qui ab omnibus calcabatur: & misereretur templo, quod contaminabatur ab impiis:

3. misereretur etiam exterminio civitatis, quæ esset illicò complananda, & vocem sanguinis ad se clamantis audiret:

4. memoraretur quoque iniquissimas mortes parvulorum innocentum, & blasphemias nomini suo illatas, & indignaretur super his.

5. At Machabæus, congregata multitudine, intolerabilis Gentibus efficiebatur: ira enim Domini in misericordiam conversa est.

6. Et superveniens castellis, & civitatibus improvisus, succendebat eas: & opportuna loca occupans, non paucas hostium strages dabat:

7. maximè autem noctibus ad hujuscemodi excursus ferebatur, & fama virtutis ejus ubique diffundebatur.

Anno M. 3839. * Dorymenis filium.

8. Videns autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentiùs res ei cedere prosperè, ad Ptolemæum * ducem Cœlesyriæ, & Phœnicis scripsit ut auxilium ferret regis negotiis.

9. At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicum, datis ei de permistis gentibus, armatis non minus viginti millibus, ut universum Judæorum genus deleret, adjuncto ei & Gorgia viro militari, & in bellicis rebus experientissimo.

10. Constituit autem Nicanor, ut regi tributum, quod Romanis erat dandum, duo millia talentorum de captivitate Judæorum suppleret:

11. statimque ad maritimas civitates misit, convocans ad coemptionem Judaicorum mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam, quæ eum ab Omnipotente esset consecutura.

12. Judas autem ubi comperit, indicavit his, qui secum erant Judæis, Nicanoris adventum.

13. Ex quibus quidam formidantes, & non credentes Dei justitiæ *, in fugam vertebantur:

14. alii verò si quid eis supererat † vendebant, simulque Dominum deprecabantur ut eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos prius quàm cominus veniret, vendiderat:

15. & si non propter eos, propter testamentum tamen quod erat ad patres eorum, & propter invocationem sancti & magnifici Nominis ejus super ipsos.

* τὸν τοῦ Θεοῦ δίκαιον. i. Dei vindictā venturam, super Nicanorem.
† Graddi- tur & solum mutabant.

16. Convocatis autem Machabæus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur, neque metuerent iniquè venientium adversùm se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent,

17. ante oculos habentes contumeliam, quæ loco sancto ab his injustè esset illata, itemque & ludibrio habitæ civitatis injuriam, adhuc etiam veterum instituta convulsa.

18. Nam illi quidem armis confidunt, ait, simul & audacia: nos autem in omnipotente Domino, qui potest & venientes adversùm nos, & universum mundum uno nutu delere, confidimus.

19. Admonuit autem eos & de auxiliis Dei, quæ facta sunt erga parentes: & ‖ quòd sub Sennacherib centum octoginta quinque millia perierunt: ‖ 4. Reg. 19. 35. Tob. 1. 21. Eccli. 48. 24. Isai. 37. 36. 1. Mach. 7. 41.

20. & de prælio, quod eis adversùs Galatas fuit in Babylonia, ut omnes, ubi ad rem ventum est, Macedonibus sociis hæsitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt centum viginti millia propter auxilium illis datum de cœlo, & beneficia pro his plurima consecuti sunt.

21. His verbis constantes effecti sunt, & pro legibus, & patria mori parati.

22. Constituit itaque fratres suos duces utrique ordini, Simonem, & Josephum, & Jonathan, subjectis unicuique millenis & quingentenis.

23. * Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, & dato signo adjutorii Dei, in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore.

24. Et facto sibi adjutore Omnipotente, interfecerunt super novem millia hominum: majorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerunt.

25. Pecuniis verò eorum, qui ad emptionem ipsorum venerant, sublatis, ipsos usquequaque persecuti sunt;

26. sed reversi sunt hora conclusi: nam erat ante sabbatum: quam ob causam non perseveraverunt insequentes.

27. Arma autem ipsorum, & spolia congregantes, sabbatum agebant: benedicentes Dominum, qui liberavit eos in isto die, misericordiæ initium stillans in eos.

28. Post sabbatum verò debilibus, & orphanis, & viduis diviserunt spolia: & residua ipsi cum suis habuere.

29. His itaque gestis, & communiter ab omnibus facta obsecratione, misericordem Dominum postulabant, ut in finem servis suis reconciliaretur.

* Gr. Ἔτι δὲ καὶ Ἐλεάζαρον, ac præterea Eleazarū, quod interpretes annectunt superioribus, voluntque ducis esse nomen. Vir doctus putat legēdū ἔτι δὲ καὶ ἀναζῶν, &c. Adhuc autē, & Eleazaro lecto illis sancto libro, qui scilicet illius dicta, facta & mortē pro lege memorabat, ut tam illustri exēplo accenderentur militum animi.

30. Et ex his, qui cum Timotheo, & Bacchide erant contra se contendentes, super viginti millia interfecerunt, & munitiones excelsas obtinuerunt: & plures prædas diviserunt, æquam portionem debilibus, pupillis, & viduis, sed & senioribus facientes.

31. Et cùm arma eorum diligenter collegissent, omnia composuerunt in locis opportunis, residua verò spolia Jerosolymam detulerunt:

32. & Philarchen, qui cum Timotheo erat, interfecerunt, virum scelestum, qui in multis Judæos afflixerat.

33. Et cùm epinicia agerent Jerosolymis,

eum,

eum, qui sacras januas incenderat, id est, Callisthenem, cùm in quoddam domicilium refugisset, incenderunt, digna ei mercede pro impietatibus suis reddita:

34. Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negotiantes ad Judæorum venditionem adduxerat,

35. humiliatus auxilio Domini ab his, quos nullos existimaverat, deposita veste gloriæ *, per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecutus.

* Qua minus agnosceretur.

36. Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captivitate Jerosolymorum, prædicabat nunc protectorem Deum habere Judæos, & ob ipsum invulnerabiles esse, eò quòd sequerentur leges ab ipso constitutas.

CAPUT IX.

Antiochus à Persepoli fugatus, dum Judæos ad internecionem perdere meditaretur, maximis viscerum doloribus à Deo percussus, cum fœtore intolerabili scaturientibus è corpore vermibus, post suorum criminum agnitionem, & serò promissam emendationem, merita morte occubuit, scriptis ad Judæos litteris ut filio suo subditi persisterent.

1. EOdem tempore Antiochus inhonestè revertebatur de Perside.

2. Intraverat enim in eam, quæ dicitur Persepolis *, & tentavit expoliare templum, & civitatem opprimere: sed multitudine ad arma concurrente, in fugam versi sunt: & ita contigit ut Antiochus post fugam turpiter rediret.

* Hæc est Elymais. 1. Mach. 6. 1.

3. Et cùm venisset circa Ecbatanam †, recognovit quæ erga Nicanorem, & Timotheum gesta sunt.

* Caput Mediæ, ut ait Curt. & Plin.

4. Elatus autem in ira, arbitrabatur se injuriam illorum, qui se fugaverant, posse in Judæos retorquere: ideòque jussit agitari currum suum, sine intermissione agens iter, cœlesti eum judicio perurgente, eò quòd ita superbè locutus est se venturum Jerosolymam, & congeriem sepulchri Judæorum eam facturum.

5. || Sed qui universa conspicit Dominus Deus Israel, percussit eum insanabili, & invisibili plaga. Ut enim finivit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara internorum tormenta:

|| 2. Par. 16. 9.

6. & quidem satis justè, quippe qui multis, & novis cruciatibus aliorum torserat viscera, licèt ille nullo modo à sua malitia cessaret.

7. Super hoc autem superbia repletus, ignem spirans animo in Judæos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & gravi corporis collisione membra vexari.

8. Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans:

9. ita ut de corpore impii vermes scaturirent, ac viventis in doloribus carnes ejus effluerent, odore etiam illius & fœtore exercitus gravaretur.

10. Et qui paulò antè sidera cœli contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fœtoris portare.

11. Hinc igitur cœpit ex gravi superbia deductus ad agnitionem sui venire, divina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus.

12. Et cùm nec ipse jam fœtorem suum ferre posset, ita ait: Justum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire.

13. Orabat autem hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus.

14. Et civitatem, ad quam festinans veniebat, ut eam ad solum deduceret, ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere:

15. & Judæos, quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed avibus ac feris diripiendos traditurum, & cum parvulis exterminaturum dixerat, æquales nunc Atheniensibus facturum pollicetur:

16. templum etiam sanctum, quod priùs expoliaverat, optimis donis ornaturum, & sancta vasa multiplicaturum, & pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis præstaturum:

17. super hæc, & Judæum se futurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & prædicaturum Dei potestatem.

18. Sed non cessantibus doloribus (supervenerat enim in eum justum Dei judicium) desperans scripsit ad Judæos in modum deprecationis epistolam hæc continentem:

19. OPTIMIS civibus Judæis plurimam salutem, & benè valere, & esse felices, rex & princeps Antiochus.

20. Si benè valetis, & filii vestri, & ex sententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias.

21. Et ego in infirmitate constitutus, vestri autem memor benignè reversus de Persidis locis, & infirmitate gravi apprehensus, necessarium duxi pro communi utilitate curam habere:

22. non desperans memetipsum, sed spem multam habens effugiendi infirmitatem.

23. Respiciens autem quòd & pater meus, quibus temporibus in locis superioribus * ducebat exercitum, ostendit qui post se susciperet principatum:

* i. ad Elymeus, sive *ad ultimas regni sui partes*, ut loquitur *Hieron. in cap. 11. Dan.* quo tempore successorē filiū suum Seleucum Eupatorē declaravit Anno M. 3817. Ant. Chr. 187.

24. ut si quid contrarium accideret, aut difficile nuntiaretur, scientes hi, qui in regionibus erant, cui esset rerum summa derelicta, non turbarentur.

25. Ad hæc, considerans de proximo potentes quosque, & vicinos temporibus insidiantes, & eventum expectantes, designavi filium meum Antiochum regem, quem sæpè recurrens in superiora regna multis vestrum commendabam: & scripsi ad eum quæ subjecta sunt.

26. Oro itaque vos, & peto, memores beneficiorum publicè & privatim, ut unusquisque conservet fidem ad me, & ad filium meum.

27. Confido enim, eum modestè & humanè acturum, & sequentem propositum meum, & communem vobis fore.

Digitized by Google

28. Igitur homicida, & blasphemus pessimè percussus, & ut ipse alios tractaverat, peregrè in montibus † miserabili obitu vita functus est.

† Paratacenis sc. circa Babyloniam, ubi *Taba* oppidum. *1. Lysiam, qui pro Antiocho Eupatore administrationē regni usurparat.

29. Transferebat autem corpus Philippus collactaneus ejus: qui, metuens filium Antiochi *, ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abiit.

CAPUT X.

Judas Machabæus, purgatis templo ac civitate, octo diebus solemnitatem celebrat, & quotannis celebrandam ordinat: Eupator Antiocho patri in regno succedens, Ptolemæo veneno extincto, Gorgiam ducem locorum constituit, Judæos sæpiùs pugna molestantem: Judæi & hunc & Timotheum variasque hostium munitiones devincunt, occisis plurimis millibus, quinque etiam equitibus de cœlo apparentibus, qui Judæis in auxilium venerant.

Anno M. 3840. Ant. Chr. 164.

1. Machabæus autem, & qui cum eo erant, Domino se protegente, templum quidem, & civitatem recepit:

2. aras autem, quas alienigenæ per plateas extruxerant, itemque delubra demolitus est.

3. Et purgato templo, aliud altare fecerunt: & de ignitis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerunt post biennium (*a*), & incensum, & lucernas, & panes propositionis posuerunt.

4. Quibus gestis, rogabant Dominum prostrati in terram, ne amplius talibus malis inciderent: sed &, si quando peccassent, ut ab ipso mitiùs corriperentur, & non barbaris, ac blasphemis hominibus traderentur.

5. Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri, vigesima quinta mensis, qui fuit Casleu.

6. Et cum lætitia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum (*b*), recordantes quòd ante modicum temporis diem solemnem tabernaculorum in montibus, & in speluncis more bestiarum egerant.

7. Propter quod Thyrsos, & ramos virides, & palmas præferebant ei, qui prosperavit mundari locum suum.

8. Et decreverunt communi præcepto, & decreto, universæ genti Judæorum omnibus annis agere dies istos.

9. Et Antiochi quidem, qui appellatus est Nobilis, vitæ excessus ita se habuit.

10. Nunc autem de Eupatore Antiochi impii filio, quæ gesta sunt narrabimus, breviantes mala, quæ in bellis gesta sunt.

11. Hic enim suscepto regno, constituit super negotia regni Lysiam quemdam, Phœnicis & Syriæ militiæ principem.

12. Nam Ptolemæus (*c*), qui dicebatur Macer, justi tenax, erga Judæos esse constituit, & præcipuè propter iniquitatem, quæ facta erat in eos, & pacificè agere cum eis.

13. Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem, cùm frequenter proditor audiret, eò quòd Cyprum creditam sibi à Philometore (*d*) deseruisset, & ad Antiochum Nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finivit.

(*a*) Biennio postquam Judas patri Mathathiæ in principatu successerat, sed justo triennio postquam a Gentibus ibi sacrificari ceptū est. Cum etiam sex mensibus ante hoc, jam sancta violassent. *Vide lib. 1. c. 4. 41.*

(*b*) Unde appellantur illi dies scenopegiæ, sive Tabernaculorum mēsis Casleu. *Sup. 1. 9. & 18.* Et in Evang. Joan. 10. 22. *Encœnia* nominantur: à Judæis etiā *Luminum* festivitas.

(*c*) Dorymenis filius.

(*d*) Ptolemæo Ægypti rege.

14. Gorgias autem, cùm esset dux locorum (*e*), assumptus advenis, frequenter Judæos debellabat.

15. *f* Judæi verò, qui tenebant opportunas munitiones, fugatos (*g*) ab Jerosolymis suscipiebant, & bellare tentabant.

16. Hi verò, qui erant cum Machabæo, per orationes Dominum rogantes ut esset sibi adjutor, impetum fecerunt in munitiones Idumæorum,

17. multaque vi insistentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, & omnes simul non minus viginti millibus trucidaverunt.

18. Quidam autem, cùm confugissent in duas (*h*) turres valdè munitas, omnem apparatum ad repugnandum habentes,

19. Machabæus ad eorum expugnationem, relicto Simone, & Josepho, itemque Zachæo, eisque qui cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas, quæ amplius perurgebant, pugnas conversus est.

20. Hi verò, qui cum Simone erant, cupiditate ducti, à quibusdam, qui in turribus erant, suasi sunt pecunia: & septuaginta millibus didrachmis acceptis, dimiserunt quosdam effugere.

21. Cùm autem Machabæo nuntiatum esset quod factum est, principibus populi congregatis, accusavit, quòd pecunia fratres vendidissent, adversariis eorum dimissis.

22. Hos igitur proditores factos interfecit, & confestim duas turres occupavit.

23. Armis autem ac manibus omnia prosperè agendo in duabus munitionibus plus quàm viginti millia peremit.

24. At Timotheus, qui prius à Judæis fuerat superatus, ‖ convocato exercitu peregrinæ multitudinis, & congregato equitatu Asiano, advenit quasi armis Judæam capturus. ‖ Lib. 1. cap. 5. 6.

25. Machabæus autem, & qui cum ipso erant, appropinquante illo, deprecabantur Dominum, caput terra aspergentes, lumbosque ciliciis præcincti,

26. ad altaris crepidinem provoluti, ut sibi propitius, inimicis autem eorum esset inimicus, & adversariis adversaretur, sicut lex dicit.

27. Et ita post orationem, sumptis armis, longiùs de civitate procedentes, & proximi hostibus effecti resederunt.

28. Primo autem solis ortu utrique commiserunt: isti quidem victoriæ, & prosperitatis sponsorem cum virtute Dominum habentes: illi autem ducem belli animum habebant.

29. Sed, cùm vehemens pugna esset, apparuerunt adversariis de cœlo viri quinque in equis, frænis aureis decori, ducatum Judæis præstantes:

30. ex quibus duo Machabæum medium habentes, armis suis circumseptum incolumem conservabant: in adversarios autem tela & fulmina jaciebant, ex quo & cæcitate confusi, & repleti perturbatione cadebant.

31. Interfecti sunt autem viginti millia quingenti, & equites sexcenti.

32. Timotheus verò confugit in Gazaram præsidium munitum, cui præerat Chæreas.

33. Machabæus autem, & qui cum eo erant, lætantes obsederunt præsidium diebus quatuor.

34. At hi, qui intus erant, loci firmitate

(*e*) Circa Judæam.

(*f*. Gr. *Cum eo etiam simul Idumæi, qui opportunas munitiones obtinebant, Judæos exercebant* ad arma scilicet.

(*g*) Apostatas.

(*h*) Filiorū Beani. *1. Mac. 5. 5. Joseph. 13. 11.*

confisi,

confisi, supra modum maledicebant, & sermones nefandos jactabant.

35. Sed cùm dies quinta illucesceret, viginti juvenes ex his, qui cum Machabæo erant, accensi animis propter blasphemiam, viriliter accesserunt ad murum, & feroci animo incedentes ascendebant:

36. sed & alii similiter ascendentes, turres, portasque succendere aggressi sunt, atque ipsos maledicos vivos concremare.

37. Per continuum autem biduum præsidio vastato, Timotheum occultantem se, in quodam repertum loco peremerunt: & fratrem illius Chæream, & Apollophanem occiderunt.

38. Quibus gestis, in hymnis & confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israel, & victoriam dedit illis.

CAPUT XI.

Judas Machabæus ferocis Lysiæ maximum prostravit exercitum, fretus auxilio missi cælitus equitis: quod animadvertens Lysias pacem inter Judæos & regem componit: referuntur epistolæ Lysiæ, & Antiochi, ac Romanorum ad Judæos, & Antiochi ad Lysiam pro Judæis.

Anno M. 1841. Ant. Chr. 163.

1. SEd parvo post tempore, Lysias procurator regis, & propinquus, ac negotiorum præpositus, graviter ferens de his, quæ acciderant,

2. congregatis octoginta millibus, & equitatu universo, veniebat adversùs Judæos, existimans se civitatem quidem captam Gentibus habitaculum facturum,

3. templum verò in pecuniæ quæstum, sicut cetera delubra Gentium, habiturum, & per singulos annos venale sacerdotium:

4. nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrænatus, in multitudine peditum, & in millibus equitum, & in octoginta elephantis confidebat.

5. Ingressus autem Judæam, & appropians Bethsuræ, quæ erat in angusto loco, ab Jerosolyma intervallo quinque stadiorum, illud præsidium expugnabat.

6. Ut autem Machabæus, & qui cum eo erant, cognoverunt expugnari præsidia, cum fletu & lacrymis rogabant Dominum, & omnis turba simul, ut bonum angelum mitteret ad salutem Israel.

7. Et ipse primus Machabæus, sumptis armis, ceteros adhortatus est simul secum periculum subire, & ferre auxilium fratribus suis.

8. Cùmque pariter prompto animo procederent, Jerosolymis apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans.

9. Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, & convaluerunt animis: non solùm homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare.

10. Ibant igitur prompti, de cœlo habentes adjutorem, & miserantem super eos Dominum.

11. Leonum autem more impetu irruentes in hostes, prostraverunt ex eis undecim millia peditum, & equitum mille sexcentos:

12. universos autem in fugam verterunt, plures autem ex eis vulnerati nudi evaserunt. Sed & ipse Lysias turpiter fugiens evasit.

13. Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans, factam erga se diminutionem, & intelligens invictos esse Hebræos, omnipotentis Dei auxilio innitentes, misit ad eos:

14. promisitque se consensurum omnibus, quæ justa sunt, & regem compulsurum amicum fieri.

15. Annuit autem Machabæus precibus Lysiæ, in omnibus utilitati consulens: & quæcumque Machabæus scripsit Lysiæ de Judæis, ea rex concessit.

16. Nam erant scriptæ Judæis epistolæ à Lysia quidem hunc modum continentes:

LYSIAS populo Judæorum salutem.

17. Joannes, & Abesalom, qui missi fuerant à vobis, tradentes scripta, postulabant ut ea, quæ per illos significabantur, implerem.

18. Quæcumque igitur regi potuerunt perferri, exposui: & quæ res permittebat, concessi.

19. Si igitur in negotiis fidem conservaveritis, & deinceps bonorum vobis causa esse tentabo.

20. De ceteris autem per singula verbo mandavi & istis, & his, qui à me missi sunt, colloqui vobiscum.

21. Benè valete. Anno centesimo quadragesimo octavo * mensis Dioscori, die vigesima & quarta.

* Æræ Chaldaicæ scilicet Mundi 1841.

22. Regis autem epistola ista continebat:

REX Antiochus Lysiæ fratri salutem.

23. Patre nostro inter deos translato, nos volentes eos, qui sunt in regno nostro sine tumultu agere, & rebus suis adhibere diligentiam,

24. audivimus Judæos non consensisse patri meo ut transferrentur ad ritum Græcorum, sed tenere velle suum institutum, ac propterea postulare à nobis concedi sibi legitima sua.

25. Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuentes judicavimus, templum restitui illis, ut agerent secundùm suorum majorum consuetudinem.

26. Benè igitur feceris, si miseris ad eos, & dexteram dederis: ut cognita nostra voluntate, bono animo sint, & utilitatibus propriis deserviant.

27. Ad Judæos verò regis epistola talis erat:

REX Antiochus senatui Judæorum, & ceteris Judæis salutem.

28. Si valetis, sic estis ut volumus: sed & ipsi benè valemus.

29. Adiit nos Menelaus, dicens velle vos descendere ad vestros, qui sunt apud nos.

30. His igitur, qui commeant usque ad diem trigesimum mensis Xanthici, damus dextras securitatis,

31. ut Judæi utantur cibis, & legibus suis, sicut & prius: & nemo eorum ullo modo molestiam patiatur de his, quæ per ignorantiam gesta sunt.

32. Misimus autem & Menelaum, qui vos alloquatur.

33. Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo *, Xanthici mensis quintadecima die.

* Æræ Chaldaicæ sc. in principum rescriptis usurpatæ, qui annus cum anno æræ Contractuum 149. coincidit, & cum anno Mundi 1841. Ant. Chr. 163. Eodem anno.

34. Miserunt autem etiam Romani epistolam, ita se habentem:

QUINTUS Memmius, & Titus Manilius legati Romanorum, populo Judæorum salutem.

35. De his, quæ Lysias cognatus regis concessit vobis, & nos concessimus.

36. De quibus autem ad regem judicavit referendum, confestim aliquem mittite, diligentiùs inter vos conferentes, ut decernamus, sicut congruit vobis: nos enim Antiochiam accedimus.

37. Ideoque festinate rescribere, ut nos quoque sciamus cujus estis voluntatis.

38. Benè valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, quintadecima die mensis Xanthici.

CAPUT XII.

Judas ac duces ipsius divino freti auxilio pugnant feliciter adversus Joppitas, Jamnitas, Arabes, Casphin & Ephron civitates; item adversus Timotheum habentem ingentem exercitum, adversus præsidium Carnion, & Gorgiam: occisis autem quibusdam Judæis, qui de donariis idolorum sustulerant, Judas curat pro ipsorum peccatis offerri sacrificium.

Anno M. 3841. Ant. Chr. 163. * Cum supradictis Romanorum legatis.

1. HIs factis pactionibus, Lysias pergebat ad regem *, Judæi autem agriculturæ operam dabant.

2. Sed hi, qui resederant, Timotheus, & Apollonius Gennæi filius, sed & Hieronymus, & Demophon super hos, & Nicanor Cypriarches, non sinebant eos in silentio agere, & quiete.

3. Joppitæ verò tale quoddam flagitium perpetrarunt: rogaverunt Judæos, cum quibus habitabant, ascendere scaphas, quas paraverant, cum uxoribus, & filiis, quasi nullis inimicitiis inter eos subjacentibus.

4. Secundùm commune itaque decretum civitatis, & ipsis acquiescentibus, pacisque causa nihil suspectum habentibus: cùm in altum processissent, submerserunt non minùs ducentos.

5. Quam crudelitatem Judas in suæ gentis homines factam ut cognovit, præcepit viris, qui erant cum ipso: & invocato justo judice Deo,

6. venit adversùs interfectores fratrum, & portum quidem noctu succendit, scaphas exussit, eos autem, qui ab igne refugerant, gladio peremit.

7. Et cùm hæc ita egisset, discessit quasi iterùm reversurus, & universos Joppitas eradicaturus.

8. Sed cùm cognovisset & eos, qui erant Jamniæ, velle pari modo facere habitantibus secum Judæis,

9. Jamnitis quoque nocte supervenit, & portum cum navibus succendit: ita ut lumen ignis appareret Jerosolymis à stadiis ducentis quadraginta.

10. Inde cùm jam abiissent novem stadiis, & iter facerent ad Timotheum, commiserunt cum eo Arabes quinque millia viri, & equites quingenti.

11. Cùmque pugna valida fieret, & auxilio Dei prosperè cessisset, residui Arabes victi, petebant à Juda dextram sibi dari, promittentes se pascua daturos, & in ceteris profuturos.

12. Judas autem, arbitratus verè in multis eos utiles, promisit pacem: dextrisque acceptis, discessere ad tabernacula sua.

13. Aggressus est autem & civitatem quamdam firmam pontibus murisque circumseptam, quæ à turbis habitabatur Gentium promiscuarum, cui nomen Casphin.

14. Hi verò, qui intus erant, confidentes in stabilitate murorum, & apparatu alimoniarum, remissiùs agebant, maledictis lacessentes Judam, & blasphemantes, ac loquentes quæ fas non est.

15. Machabæus autem, invocato magno mundi Principe, qui sine arietibus, & machinis ‖ temporibus Jesu præcipitavit Jericho, irruit ferociter muris: ‖ Jos. 6.

16. & capta civitate per Domini voluntatem innumerabiles cædes fecit, ita ut adjacens stagnum stadiorum duorum latitudinis, sanguine interfectorum fluere videretur.

17. Inde discesserunt stadia septingenta quinquaginta, & venerunt in Characa ad eos, qui dicuntur Tubianæi, Judæos:

18. & Timotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloque negotio perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo præsidio.

19. Dositheus autem, & Sosipater, qui erant duces cum Machabæo, peremerunt à Timotheo relictos in præsidio, decem millia viros.

20. At Machabæus, ordinatis circum se sex millibus, & constitutis per cohortes, adversùs Timotheum processit, habentem secum centum viginti millia peditum, equitumque duo millia quingentos.

21. Cognito autem Judæ adventu, Timotheus præmisit mulieres, & filios, & reliquum apparatum, in præsidium, quod Carnion dicitur: erat enim inexpugnabile, & accessu difficile propter locorum angustias.

22. Cùmque cohors Judæ prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex præsentia Dei, qui universa conspicit, & in fugam versi sunt alius ab alio, ita ut magis à suis dejicerentur, & gladiorum suorum ictibus debilitarentur.

23. Judas autem vehementer instabat puniens prophanos, & prostravit ex eis triginta millia virorum.

24. Ipse verò Timotheus incidit in partes Dosithei, & Sosipatris: & multis precibus postulabat ut vivus dimitteretur, eò quòd multorum ex Judæis parentes haberet, ac fratres, quos morte ejus decipi eveniret.

25. Et cùm fidem dedisset restituturum se eos secundùm constitutum, illæsum eum dimiserunt propter fratrum salutem.

26. Judas autem egressus est ad Carnion, interfectis vigintiquinque millibus.

27. Post horum fugam, & necem, movit exercitum ad Ephron civitatem munitam, in qua multitudo diversarum gentium habitabat: & robusti juvenes pro muris consistentes fortiter repugnabant: in hac autem machinæ multæ, & telorum erat apparatus. Eodem ann. 3841. Ant. Chr. 163.

28. Sed, cùm Omnipotentem invocassent, qui potestate sua vires hostium confringit, ceperunt civitatem: & ex eis, qui intus erant, vigintiquinque millia prostraverunt.

29. Inde ad civitatem Scytharum abierunt, quæ ab Jerosolymis sexcentis stadiis aberat.

30. Contestantibus autem his, qui apud Scythopolitas erant, Judæis, quòd benignè ab eis haberentur, etiam temporibus infeli-

citatis quòd modestè secum egerint:

31. gratias agentes eis, & exhortati etiam de cetero erga genus suum benignos esse, venerunt Jerosolymam die solemni septimanarum instante.

32. Et post Pentecosten abierunt contra Gorgiam præpositum Idumeæ.

33. Exivit autem cum peditibus tribus millibus, & equitibus quadringentis.

34. Quibus congressis, contigit paucos ruere Judæorum.

35. Dositheus verò quidam de Bacenoris eques, vir fortis, Gorgiam tenebat: &, cùm vellet illum capere vivum, eques quidam de Thracibus irruit in eum, humerumque ejus amputavit: atque ita Gorgias effugit in Maresa.

36. At illis, qui cum Esdrin * erant, diutiùs pugnantibus & fatigatis, invocavit Judas Dominum adjutorem, & ducem belli fieri:

* Uno è Judæ ducibus.

37. incipiens voce patria, & cum hymnis clamorem extollens, fugam Gorgiæ militibus incussit.

38. Judas autem collecto exercitu venit in civitatem Odollam: &, cùm septima dies superveniret, secundùm consuetudinem purificati, in eodem loco sabbatum egerunt.

39. Et sequenti die venit cum suis Judas, ut corpora prostratorum tolleret, & cum parentibus poneret in sepulchris paternis.

40. Invenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quæ apud Jamniam fuerunt, § à quibus lex prohibet Judæos. Omnibus ergo manifestum factum est, ob hanc causam eos corruisse.

§ Deut.7.25.

41. Omnes itaque benedixerunt justum judicium Domini, qui occulta fecerat manifesta.

42. Atque ita ad preces conversi, rogaverunt ut id, quod factum erat, delictum oblivioni traderetur. At verò ‡ fortissimus Judas hortabatur populum conservare se sine peccato, sub oculis videntes quæ facta sunt pro peccatis eorum, qui prostrati sunt.

‡ In Missis defunctorum.

43. Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Jerosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, benè & religiosè de resurrectione cogitans.

44. (Nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur, & vanum orare pro mortuis.)

45. Et quia considerabat quòd hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam.

46. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur. A.

CAPUT XIII.

Menelaus Judæus transfuga jussu Antiochi extremo afficitur supplicio: Antiochus verò maximum ducens in Judæos exercitum, semel ac iterum victus & repulsus, multisque millibus ex suis occisis, & Philippo rebellante, supplex pacem cum Judæis firmat juramento, oblato in templo sacrificio, Judaque in principem Ptolemaidis constituto.

Anno M. 3841. Ant. Chr. 163. * Æra contra-

1. ANno centesimo quadragesimo nono, * cognovit Judas Antiochum Eupatorem venire cum multitudine adversus Judæam,

2. & cum eo Lysiam procuratorem, & præpositum negotiorum, secum habentem peditum centum decem millia, & equitum quinque millia, & elephantos viginti duos, currus cum falcibus trecentos.

3. Commiscuit autem se illis & Menelaus: & cum multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patriæ salute, sed sperans se constitui in principatum.

4. Sed Rex regum suscitavit animos Antiochi in peccatorem: & suggerente Lysia hunc esse causam omnium malorum, † jussit (ut eis est consuetudo) apprehensum in eodem loco necari.

5. Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum undique habens cineris: hæc prospectum habebat in præceps.

6. Inde in cinerem dejici jussit sacrilegum, omnibus eum propellentibus ad interitum.

7. Et tali lege prævaricatorem legis contigit mori, nec terræ dari Menelaum.

8. Et quidem satis justè: nam quia multa erga aram Dei delicta commisit, cujus ignis, & cinis erat sanctus: ipse in cineris morte damnatus est.

9. Sed rex mente effrænatus veniebat, nequiorem se patre suo Judæis ostensurus.

10. Quibus Judas cognitis, præcepit populo ut die ac nocte Dominum invocarent, quòd, sicut semper, & nunc adjuvaret eos:

11. quippe qui lege, & patria, sanctoque templo privari vererentur: ac populum, qui nuper paululum respirasset, ne sineret blasphemis rursus nationibus subdi.

12. Omnibus itaque simul id facientibus, & petentibus à Domino misericordiam cum fletu, & jejuniis, per triduum continuum prostratis, hortatus est eos Judas ut se præpararent.

13. Ipse verò cum senioribus cogitavit prius quàm rex admoveret exercitum ad Judæam, & obtineret civitatem, exire, & Domini judicio committere exitum rei.

14. Dans itaque potestatem omnium Deo mundi creatori, & exhortatus suos ut fortiter dimicarent, & usque ad mortem pro legibus, templo, civitate, patria, & civibus starent, circa Modin exercitum constituit.

15. Et dato signo suis DEI VICTORIÆ, juvenibus fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam, in castris interfecit viros quatuor millia, & (a) maximum elephantorum cum his, qui superpositi fuerant:

16. summoque metu, ac perturbatione hostium castra replentes, rebus prosperè gestis, abierunt.

17. Hoc autem factum est die illucescente, adjuvante eum Domini protectione.

18. Sed rex, accepto gustu audaciæ Judæorum, arte difficultatem locorum tentabat:

19. & Bethsuræ, quæ erat Judæorum præsidium munitum, castra admovebat: sed fugabatur, impingebat, minorabatur.

20. His autem, qui intus erant, Judas necessaria mittebat.

21. Enuntiavit autem mysteria hostibus Rhodocus quidam de Judaico exercitu, qui requisitus comprehensus est, & conclusus.

22. Iterum rex sermonem habuit ad eos, qui erant in Bethsuris: dextram dedit: accepit: abiit.

rum sc. cujus anni ciè ab autumno inciperent, anni autem regni Græcorũ, quibus scriptor libri primi usus est, à vere: is idem annus fuerit qui 1. Mach.6.20 cẽtesimus & quinquagesimus dicitur, eademque utrobique expeditio.

† Græc. *Mandavit ut moris est in eo loco, necari abductum Beræam, ab Antiochia sc. quo secum Menelaum captivum rex abduxerat, ut testatur Joseph. Antiq.12. c. 15. qui de loco necis etiã consentit, pag. 421. ut perperam omninò Berytii, p.702. pro Beræa sit repositum. Ergo mors Menelai non huic anno, sed sequenti adscribenda, qui fit Mundi 3842.*

(a) Gr. sic possis vertere, *& eum qui præerat elephantis, cum omni turba ipsius domestica addidit interfectis.*

23. (*b*) Commisit cum Juda: superatus est. Ut autem cognovit rebellasse Philippum Antiochiæ, qui relictus erat super negotia, mente consternatus, Judæos deprecans, subditusque eis, jurat de omnibus, quibus justum visum est: & reconciliatus obtulit sacrificium, honoravit templum, & munera posuit:

24. Machabæum amplexatus est, & (*c*) fecit eum à Ptolemaide usque ad Gerrenos ducem & principem.

25. Ut autem venit Ptolemaidam, graviter ferebant Ptolemenses amicitiæ conventionem, indignantes ne fortè fœdus irrumperent.

26. Tunc ascendit Lysias tribunal, & exposuit rationem, & populum sedavit, regressusque est Antiochiam: & hoc modo regis profectio, & reditus processit.

(*b*) Ordo historiæ paululum hic inversus. Hæc enim victoria Judæ antecessit deditionem Bethsuræ, estque ea quæ narratur 1. *Mach.* 6. 42. *Vide Joseph. lib.* 12. *c.* 12.

(*c*) *Joseph. in fine lib.* 14. *Antiq.* Hasmonæorum principatum usque ad captam ab Herode Hierosolymam & occisum Antigonum ann. 126. duravisse ait. Quod cùm totidem post hoc tempus annis contigerit: ab hoc inter Antiochum & Machabæum inito pacis fœdere, Hasmonaici principatus initium videtur esse deductum.

CAPUT XIV.

Suggerente Alcimo, qui summo destitutus erat sacerdotio, Nicanor in Judæos missus à rege Demetrio, auditis Judæ præclaris facinoribus, amicitiam cum eo contrahit: quam postmodum rege cogente solvens, dum Judam nequit comprehendere, templi minatur eversionem, & senem Raziam Judæum magnanimum apprehendere conatur: qui dum ab hostibus jam se capiendum videret, elegit potiùs constantissimo animo sibi mortem inferre quàm indigna pati ab hostibus, in quos propriis manibus sua intestina projecit.

1. SEd post triennii (*a*) tempus cognovit Judas, & qui cum eo erant, Demetrium Seleuci cum multitudine valida (*b*), & navibus, per portû Tripolis ascendisse ad loca opportuna,

2. & tenuisse regiones adversùs Antiochum, & ducem ejus Lysiam.

3. Alcimus autem quidam, qui summus sacerdos fuerat (*c*), sed voluntariè coinquinatus est temporibus commistionis (*d*), considerans nullo modo sibi esse salutem, neque accessum ad altare,

4. venit ad regem Demetrium centesimo quinquagesimo (*e*) anno, offerens ei coronam auream, & palmam, super hæc & (*f*) thallos, qui templi esse videbantur. Et ipsa quidem die siluit.

5. Tempus autem opportunum dementiæ suæ nactus, convocatus à Demetrio ad consilium, & interrogatus quibus rebus & consiliis Judæi niterentur,

6. respondit: Ipsi, qui dicuntur Assidæi Judæorum, quibus præest Judas Machabæus, bella nutriunt, & seditiones movent, nec patiuntur regnum esse quietum.

7. Nam & ego defraudatus parentum gloria (dico autem summo sacerdotio) huc veni:

8. primò quidem utilitatibus regis fidem servans, secundò autem etiam civibus consulens: nam illorum pravitate universum genus nostrum non minimè vexatur.

9. Sed oro his singulis, ô rex, cognitis, & regioni, & generi secundùm humanitatem tuam pervulgatam omnibus prospice:

10. nam, quamdiù superest Judas, impossibile est, pacem esse negotiis.

11. Talibus autem ab hoc dictis, & ceteri amici, hostiliter se habentes adversùs Judam, inflammaverunt Demetrium.

12. Qui statim Nicanorem præpositum elephantorum ducem misit in Judæam:

13. datis mandatis ut ipsum quidem Judam caperet: eos verò, qui cum illo erant, dispergeret, & constitueret Alcimum maximi templi summum sacerdotem.

14. Tunc gentes, quæ de Judæa fugerant Judam, gregatim se Nicanori miscebant; miserias, & clades Judæorum prosperitates rerum suarum existimantes.

15. Audito itaque Judæi Nicanoris adventu, & conventu nationum, conspersi terra rogabant eum, qui populum suum constituit, ut in æternum custodiret, quique suam portionem signis evidentibus protegit.

16. Imperante autem duce, statim inde moverunt, conveneruntque ad castellum Dessau.

17. Simon verò frater Judæ commiserat cum Nicanore: sed conterritus est repentino adventu adversariorum.

18. Nicanor tamen, audiens virtutem comitum Judæ, & animi magnitudinem, quam pro patriæ certaminibus habebant, sanguine judicium facere metuebat.

19. Quam ob rem præmisit Possidonium, & Theodotium, & Matthiam, ut darent dextras atque acciperent.

20. Et cùm diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium una fuit sententia amicitiis annuere.

21. Itaque diem constituerunt, qua secretò inter se agerent: & singulis sellæ prolatæ sunt, & positæ.

22. Præcepit autem Judas armatos esse locis opportunis, ne fortè ab hostibus repentè mali aliquid oriretur: & congruum colloquium fecerunt.

23. Morabatur autem Nicanor Jerosolymis, nihilque iniquè agebat, gregesque turbarum, quæ congregatæ fuerant, dimisit.

24. Habebat autem Judam semper charum ex animo, & erat viro inclinatus.

25. Rogavitque eum ducere uxorem, filiosque procreare. Nuptias fecit: quietè egit, communiterque vivebant.

26. Alcimus autem, videns charitatem illorum ad invicem, & conventiones, venit ad Demetrium, & dicebat, Nicanorem rebus alienis assentire, Judamque regni insidiatorem successorem sibi destinasse.

27. Itaque rex exasperatus, & pessimis hujus criminationibus irritatus, scripsit Nicanori, dicens, graviter quidem se ferre de amicitiæ conventione, jubere tamen Machabæum citiùs vinctum mittere Antiochiam.

28. Quibus cognitis, Nicanor consternabatur, & graviter ferebat, si ea, quæ convenerant, irrita faceret, nihil læsus à viro:

29. sed, quia regi resistere non poterat, opportunitatem observabat, qua præceptum perficeret.

30. At Machabæus, videns secum austeriùs agere Nicanorem, & consuetum occursum襲 ferociùs exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis, occultavit se à Nicanore.

31. Quod cùm ille cognovit fortiter se à viro præventum, venit ad maximum & sanctissimum templum: & sacerdotibus solitas hostias

(*a*) Ab initio Antiochi Eupatoris, vel à templi repurgatione, cujus utriusque fit mentio *supr. cap.* 1. 10.

(*b*) An. M. 3842. Ant. Chr. 162.

(*c*) Ab Eupatore post Menelaum constitutus. *Joseph.*

(*d*) Confusionis, cùm multi Judæorum ad gentes transiere.

(*e*) Gr. centesimo quinquagesimo primo, ut sit ann. M. 3843.

(*f*) Gr. θαλλὼ de Termitibus templo solemniter dicatis.

hostias offerentibus, jussit sibi tradi virum.

32. Quibus cum juramento dicentibus nescire se ubi esset qui quærebatur, extendens manum ad templum,

33. juravit, dicens: Nisi Judam mihi vinctum tradideritis, istud Dei fanum in planitiem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri consecrabo.

34. Et his dictis, abiit. Sacerdotes autem protendentes manus in cœlum, invocabant eum, qui semper propugnator esset gentis ipsorum, hæc dicentes:

35. Tu Domine universorum, qui nullius indiges, voluisti templum habitationis tuæ fieri in nobis.

36. Et nunc sancte Sanctorum omnium Domine, conserva in æternum impollutam domum istam, quæ nuper mundata est.

37. Razias autem quidam de senioribus ab Jerosolymis delatus est Nicanori, vir amator civitatis, & benè audiens: qui pro affectu pater Judæorum appellabatur.

38. Hic multis temporibus continentiæ propositum tenuit in Judaismo, corpusque & animam tradere contentus pro perseverantia.

39. Volens autem Nicanor manifestare odium, quod habebat in Judæos, misit milites quingentos, ut eum comprehenderent:

40. putabat enim, si illum decepisset, se cladem Judæis maximam illaturum.

41. Turbis autem irruere in domum ejus, & januam disrumpere, atque ignem admovere cupientibus, cùm jam comprehenderetur, gladio se petiit;

42. eligens nobiliter mori potius, quàm subditus fieri peccatoribus, & contra natales suos indignis injuriis agi.

43. Sed, cùm per festinationem non certo ictu plagam dedisset, & turbæ intrà ostia irrumperent, recurrens audacter ad murum, præcipitavit semetipsum viriliter in turbas:

44. quibus velociter locum dantibus casui ejus, venit per mediam cervicem:

45. & cùm adhuc spiraret, accensus animo, surrexit: & cùm sanguis ejus magno fluxu deflueret, & gravissimis vulneribus esset saucius, cursu turbam pertransiit:

46. & stans suprà quamdam petram præruptam, & jam exanguis effectus, complexus intestina sua, utrisque manibus projecit super turbas, invocans dominatorem vitæ ac spiritus, ut hæc illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.

CAPUT XV.

Judas suos contra Nicanorem Dei potentiam contemnentem roborat, tum exhortatione, tum nocturnæ apparitionis manifestatione de viso Jeremia pro populo Israel orante; qui in Deum spem habentes ingentem prosternunt exercitum, amputatis capite & manu Nicanoris, quæ Jerosolymis in memoriam divinæ protectionis suspensa sunt, lingua ejus blasphema avibus particulatim tradita, eoque die in annuam solemnitatem instituto.

1. Macb. 7. 26. Anno M. 3843. Ant. Chr. 161.

1. NIcanor autem, ut comperit Judam esse in locis Samariæ, cogitavit cum omni impetu die sabbati committere bellum.

2. Judæis verò, qui illum per necessitatem sequebantur, dicentibus: Ne ita ferociter & barbarè feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, & honora eum, qui universa conspicit:

3. ille infelix interrogavit, si est potens in cœlo, qui imperavit agi diem sabbatorum.

4. Et respondentibus illis: Est Dominus vivus ipse in cœlo potens, qui jussit agi septimam diem.

5. At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit ut consilium perficeret.

6. Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus, cogitaverat commune trophæum statuere de Juda.

7. Machabæus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi à Deo affuturum.

8. Et hortabatur suos ne formidarent ad adventum nationum, sed in mente haberent adjutoria sibi facta de cœlo, & nunc sperarent ab Omnipotente sibi affuturam victoriam.

9. Et allocutus eos de lege, & prophetis, admonens etiam certamina, quæ fecerant prius, promptiores constituit eos:

10. & ita animis eorum erectis simul ostendebat Gentium fallaciam, & juramentorum prævaricationem.

11. Singulos autem illorum armavit, non clypei, & hastæ munitione, sed sermonibus optimis, & exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod universos lætificavit.

12. Erat autem hujuscemodi visus: Oniam *, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum & benignum, verecundum visu, modestum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem, orare pro omni populo Judæorum:

* Ejus nominis tertiū Simonis 2. filii, de quo Joseph. lib. 12. cap. 4. & 5. Et hic sup. cap. 3.

13. Post hoc apparuisse & alium virum ætate, & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum:

14. Respondentem verò Oniam dixisse: Hic est fratrum amator, & populi Israel: hic est, qui multum orat pro populo, & universa sancta Civitate, Jeremias propheta Dei.

15. Extendisse autem Jeremiam dextram, & dedisse Judæ gladium aureum, dicentem:

16. Accipe sanctum gladium munus à Deo, in quo dejicies adversarios populi mei Israel.

17. Exhortati itaque Judæ sermonibus bonis valdè, de quibus extolli posset impetus, & animi juvenum confortari, statuerunt dimicare & confligere fortiter: ut virtus de negotiis judicaret, eò quòd civitas sancta, & templum periclitarentur.

18. Erat enim pro uxoribus, & filiis, itemque pro fratribus, & cognatis minor solicitudo: maximus verò & primus pro sanctitate timor erat templi.

19. Sed & eos, qui in civitate erant, non minima solicitudo habebat pro his, qui congressuri erant.

20. Et, cùm jam omnes sperarent judicium futurum, hostesque adessent, atque exercitus esset ordinatus, bestiæ, equitesque opportuno in loco compositi,

21. considerans Machabæus adventum multitudinis, & apparatum varium armorum, & ferocitatem bestiarum, extendens manus in cœlum, prodigia facientem Dominum invocavit, qui non secundùm armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam.

Sup. 8. 19. 22. Dixit autem invocans hoc modo: || Tu Domine, qui misisti angelum tuum sub Ezechia rege Juda, & interfecisti de castris Sennacherib centum octogintaquinque millia:

23. & nunc dominator cœlorum mitte angelum tuum bonum ante nos in timore, & tremore magnitudinis brachii tui,

24. ut metuant qui cum blasphemia veniunt adversus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita peroravit.

25. Nicanor autem, & qui cum ipso erant, cum tubis & canticis admovebant.

26. Judas verò, & qui cum eo erant, invocato Deo, per orationes congressi sunt:

27. manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostraverunt non minùs triginta quinque millia, præsentia Dei magnificè delectati.

28. Cùmque cessassent, & cum gaudio redirent, cognoverunt Nicanorem ruisse cum armis suis.

29. Facto itaque clamore, & perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedicebant.

30. Præcepit autem Judas, qui per omnia corpore & animo mori pro civibus paratus erat, caput Nicanoris, & manum cum humero abscissam, Jerosolymam perferri.

31. Quò cùm pervenisset, convocatis contribulibus, & sacerdotibus ad altare, accersiit & eos, qui in arce erant.

32. Et ostenso capite Nicanoris, & manu nefaria, quam extendens contra domum Sanctam omnipotentis Dei, magnificè gloriatus est.

33. Linguam etiam impii Nicanoris præcisam jussit particulatim avibus dari: manum autem dementis contra templum suspendi.

34. Omnes igitur cœli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedictus, qui locum suum incontaminatum servavit.

35. Suspendit autem Nicanoris caput in summa arce, ut evidens esset, & manifestum signum auxilii Dei.

36. Itaque omnes communi consilio decreverunt nullo modo diem istum absque celebritate præterire:

37. habere autem celebritatem tertiadecima die mensis Adar, quod dicitur voce Syriaca, pridie Mardochæi diei.

38. Igitur his erga Nicanorem gestis, & ex illis temporibus ab Hebræis civitate possessa, ego quoque in his faciam finem sermonis.

39. Et siquidem benè, & ut historiæ competit, hoc & ipse velim: sin autem minùs dignè, concedendum est mihi.

40. Sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam, contrarium est: alternis autem uti, delectabile: ita legentibus si semper exactus sit sermo, non erit gratus. Hic ergo erit consummatus.

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM.

Libr. de cons. Evang. c. 1.

V*Eteri Testamento Novum successit, id est, umbræ lux, imagini corpus, figuræ veritas.* Hoc, *ut ait Augustinus*, inter omnes divinas auctoritates meritò excellit, quòd in eo reddita & completa confirmentur, quæ Lex & Prophetæ prænuntiarant. *Nam cùm illa advenisset toties Prophetis notata temporis plenitudo, quo caput serpentis à semine mulieris erat conterendum, misit Deus in terram Unigenitum suum factum ex muliere Beata Virgine Maria, de qua natus est anno Jul. 41. imperantis Augusti à cæde Cæsaris 40. Periodi Julianæ 4709. mundi 4000. ante æram vulgarem 4. Deus & homo* JESUS CHRISTUS, *cùm in illo veri Salomonis adventu mundus alta compositus pace quiesceret. Baptizatus à Joanne Baptista, anno ætatis 34. ineunte, munus suum auspicatus est; eoque per tres annos ac menses aliquot functus, benefaciens, mortuos suscitans, omnem sanans languorem, hominesque Evangelicæ vitæ præceptis erudiens, tandem anno Imperii Tiberii 19. cùm ipse 37. ætatis attigisset, sub Pontio Pilato Præside, pro nostra ac totius mundi Salute, quarto ministerii sui Paschate, immolatus est, ac die tertia à mortuis resurrexit, & post 40. in cœlum ascendit, ubi Patris dexteræ æternum assidet.*

Vide Chronologiam nostram.

Lib. 1. de cons. Evang. c. 1.

Illius facta dictaque, cùm nihil ipse de se scripsisset, divino consilio, ad Ecclesiæ solatium & institutionem, quatuor Discipuli litteris mandavere, quorum MATTHÆUS *&* JOANNES, *rem ut viderant narrarunt; alii duo* MARCUS, *&* LUCAS, *ut ex oculatis testibus acceperant.* Quod divina providentia, *inquit Augustinus*, per Spiritum sanctum procuratum est; ne putaretur quòd attinet ad percipiendum & prædicandum Evangelium, interesse aliquid: utrum illi annuntient qui eumdem Dominum hìc in carne apparentem secuti sint, an hi qui ex illis fideliter comperta crediderunt.

MATTHÆUS *autem primus omnium scripsit Evangelium, teste Hieronymo, Irenæo, Athanasio, & aliis: idque Hierosolymis, ac sermone Hebræo, vel Syriaco potiùs, quo tunc utebantur Judæi*, ob horum *nempè* vel maximè causam scripsit, qui in Jesum crediderant ex Judæis, *inquit Hieronymus*, & nequaquam legis umbra secedente, Evangelii veritatem servabant. *Quod fecisse putatur rogatu Discipulorum, & jussu aliorum Apostolorum. Exemplar illius, Hebraicis conscriptum litteris, secum apud Indos detulit sanctus Bartholomæus Apostolus, ut docet Hieronymus, quod ibi ad Commodi Imperatoris tempora servatum esse notat Busebius. In Græciam detulerat quoque S. Barnabas, cum cujus corpore repertum esse sub Zenone Imperatore refert auctor ejus vitæ. Illud quoque pro concionibus exposuisse Hierosolymitanis S. Jacobum fratrem Domini scribit Athanasius. Nunc tamen illud Evangelium ea qua scriptum est lingua non extat. Nam illud Hebræum à Munstero editum, prorsus spurium, & Syriacum quod circumfertur longè Matthæi sæculo recentius est. Sed illud vetus Nazaræorum, quod tum in Bibliotheca Cæsariensi, tum BerϾ & alibi asservatum fuisse ad sua tempora scribit Hieronymus, prorsus ex ipso Matthæi codice fluxisse, nonnullis tamen mutatis, credibile est. Quod ipsum ut rectè judicavit Gelazius ab Ebione maculatum ac depravatum est. Sicut autem Marcus adjutus videtur Matthæi Hebræo, cùm scriberet Evangelium, ita Marci Græco usus, qui fuit Matthæi Græcus interpres. Scripsit autem Matthæus circa annum 6. à passione, ut in Appendice Chronologico annotavimus.*

CAPUT PRIMUM.

A quibus majoribus Christus secundùm carnem descenderit: Angelus instruit Joseph de Mariæ sponsæ suæ conceptione, partuque futuro.

1. LIBER † generationis Jesu Christi filii ‖ David, filii Abraham.
2. ‖ Abraham genuit Isaac.
‖ Isaac autem genuit Jacob.
‖ Jacob autem genuit Judam, & fratres ejus.
3. ‖ Judas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar.
‖ Phares autem genuit Esron.
Esron autem genuit Aram.
4. Aram autem genuit Aminadab.
‖ Aminadab autem genuit Naasson.
Naasson autem genuit Salmon.
5. Salmon autem genuit Booz de Rahab.
‖ Booz autem genuit Obed ex Ruth.
Obed autem genuit Jesse.
‖ Jesse autem genuit David regem.
6. ‖ David autem rex genuit Salomonem ex ea, quæ fuit Uriæ.
7. ‖ Salomon autem genuit Roboam.
‖ Roboam autem genuit Abiam.
‖ Abias autem genuit Asa.
8. Asa autem genuit Josaphat.
Josaphat autem genuit Joram.
Joram autem genuit Oziam.
9. ‖ Ozias autem genuit Joatham.
‖ Joatham autem genuit Achaz.
‖ Achaz autem genuit Ezechiam.
10. ‖ Ezechias autem genuit Manassen.
‖ Manasses autem genuit Amon.
‖ Amon autem genuit Josiam.
11. ‖ Josias autem genuit Jechoniam, & fratres ejus in transmigratione Babylonis.
12. Et post transmigrationem Babylonis: Jechonias genuit Salathiel.
Salathiel autem genuit Zorobabel.
13. Zorobabel autem genuit Abiud.
Abiud autem genuit Eliacim.
Eliacim autem genuit Azor.
14. Azor autem genuit Sadoc.
Sadoc autem genuit Achim.
Achim autem genuit Eliud.
15. Eliud autem genuit Eleazar.
Eleazar autem genuit Mathan.

Mathan autem genuit Jacob.
16. Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus. A
17. Omnes itaque generationes ab Abraham usque ad David, generationes quatuordecim: & à David usque ad transmigrationem

Margin notes: † IN CONCEPT. ET NATIV. E. VIRG. ‖ Luc. 3. 31. ‖ Gen. 21. 3. ‖ Gen. 25. 25. ‖ Gen. 29. 35. ‖ Gen. 38. 29. 1. Par. 2. 4. ‖ Ruth. 4. 18. 1. Par. 2. 5. ‖ Num. 7. 12. ‖ Ruth. 4. 21. ‖ Ruth. 4. 22. 1 Reg. 16. 1. ‖ 2. Reg. 12. 24.

‖ 3. Reg. 11. 43. ‖ 3. Reg. 14. 31. ‖ 3. Reg. 15. 8. ‖ 2. Par. 26. 23. ‖ 2. Par. 27. 9. ‖ 2. Par. 28. 27. ‖ 2. Par. 32. 33. ‖ 2. Par. 33. 20. ‖ 2. Par. 33. 25. ‖ 2. Par. 36. 1. & 2.

nem Babylonis, generationes quatuordecim: & à transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordecim.

† In Vigil. Nativit. Dom. Item In Festo S. Joseph. ‖ Luc. 1. 27.

18. Christi autem generatio sic erat: † ‖ Cùm esset desponsata mater ejus Maria Joseph, antequàm convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto.

19. Joseph autem vir ejus cùm esset justus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam.

20. Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam, quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.

21. Pariet autem filium: ‖ & vocabis nomen ejus JESUM: ipse enim salvum faciet Populum suum à peccatis eorum. ‖ Luc. 1. 31. Act. 4. 12.

22. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem:

23. ‖ Ecce virgo in utero habebit, & pariet filium: & vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum Nobiscum Deus. ‖ Isai. 7. 14.

24. Exurgens autem Joseph à somno, fecit sicut præcepit ei angelus Domini, & accepit conjugem suam.

25. Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum: & vocavit Nomen ejus Jesum.

CAPUT II.

Quomodo Magi cum muneribus ad Christum natum pervenerint: de Herodis in infantes sævitia, & Christi in Ægyptum exilio, ipsiusque reditu in terram Israel.

† In Epiph. Luc. 2. 7. * Regni ejus ann. 36. editionis Julianæ 41. Per Jul. 4709. M. 4000. ante æram vulgarem 4.

1. Cum † ergo natus esset Jesus in Bethlehem Juda in diebus Herodis regis *, ecce Magi ab Oriente venerunt Jerosolymam,

2. dicentes: Ubi est qui natus est rex Judæorum? vidimus enim stellam ejus in oriente, & venimus adorare eum.

3. Audiens autem Herodes rex, turbatus est, & omnis Jerosolyma cum illo.

4. Et congregans omnes principes sacerdotum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur.

5. At illi dixerunt ei: In Bethlehem Judæ: Sic enim scriptum est per Prophetam:

‖ Mich. 5. 2. Joan. 7. 42.

6. ‖ Et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel.

7. Tunc Herodes clàm vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis:

8. & mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite, & interrogate diligenter de puero: & cùm inveneritis, renuntiate mihi, ut & ego veniens adorem eum.

9. Qui cùm audissent regem, abierunt. Et ecce stella, quam viderant in oriente, antecedebat eos, usquedùm veniens staret suprà, ubi erat puer.

10. Videntes autem stellam gavisi sunt gaudio magno valdè.

11. Et intrantes domum, invenerunt puerum cum Maria matre ejus, & procidentes adoraverunt eum: ‖ & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. ‖ Psalm. 71. 10.

12. Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam. A

13. Qui cùm recessissent, ecce † angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & esto ibi usque dum dicam tibi. Futurum est enim ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum. † SS. Innocentium.

14. Qui consurgens accepit puerum, & matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptum:

15. & erat ibi usque ad obitum Herodis: ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem: ‖ Ex Ægypto vocavi filium meum. ‖ Osee 11. 1

16. Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis, iratus est valdè, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus ejus à bimatu & infrà, secundùm tempus, quod exquisierat à Magis.

17. Tunc adimpletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam dicentem:

18. ‖ Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. A ‖ Jer. 31. 15

19. † Defuncto autem Herode, ecce an- † In Vigil. Epiph.

gelus Domini apparuit in somnis Joseph in Ægypto,
20. dicens, Surge, & accipe puerum, & matrem ejus, & vade in terram Israel: defuncti sunt enim, qui quærebant animam pueri.
21. Qui consurgens, accepit puerum, & matrem ejus, & venit in terram Israel.
22. Audiens autem quòd Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illò ire: & admonitus in somnis, secessit in partes Galilææ.
23. Et veniens habitavit in civitate, quæ vocatur Nazareth: ut adimpleretur quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur. A

CAPUT III.

Joannes Baptista (cujus vitæ austeritas describitur) pœnitentiam juxta Isaiæ vaticinium in deserto prædicat: & populo ad ipsum confluente, reprehendit Pharisæos unà cum Sadducæis, docens ut dignos faciant fructus pœnitentiæ: & quantum suus à Christi baptismo differat; super Christum autem à Joanne baptizatum descendit Spiritus Sanctus, & vox Patris cœlitus audita est.

1. IN diebus autem illis venit Joannes Baptista prædicans in deserto Judææ, Anno M. 4032. inchoato. Æræ vulgar. 28. vertente.

‖Marc. 1. 4. Luc. 3. 3. 2. & dicens: ‖ Pœnitentiam agite: appropinquavit enim regnum cœlorum.
3. Hic est enim, qui dictus est per Isaiam
‖Isaia 40. 3. Marc. 1. 3. Luc. 3. 4. prophetam dicentem: ‖ Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas ejus.
4. Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem ejus erat locustæ, & mel silvestre.
‖Marc 1. 5. 5. ‖ Tunc exibat ad eum Jerosolyma, & omnis Judæa, & omnis regio circa Jordanem,
6. & baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.
7. Videns autem multos Pharisæorum, &
Sadducæorum, ‖ venientes ad baptismum suum, ‖Luc. 3. 7.
dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere à ventura ira?
8. Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.
9. Et ne velitis dicere intra vos: ‖ Patrem ‖Joan. 8. 39.
habemus Abraham, dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.
10. Jam enim securis ad radicem arborum

posita

posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

‖ Marc. 1. 8. Luc. 3. 16. Joan. 1. 26. Actuu. 1. 5.

11. ‖ Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam: qui autem post me venturus est, fortior me est, cujus non sum dignus calceamenta portare: ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni.

12. Cujus ventilabrum in manu sua: & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

‖ Marc. 1. 9.

13. ‖ Tunc venit Jesus à Galilæa in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo.

14. Joannes autem prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?

Anno mundi 4033. ætatis Chr. 34 inchoato. Æræ vulg. 30.

15. Respondens autem Jesus, dixit ei: Sine modò: sic enim decet nos implere omnem justitiam. Tunc dimisit eum.

Luc. 3. 22.

16. Baptizatus autem Jesus, confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cœli: & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se.

‖ Luc. 9. 35. 2 Petr. 1. 17

17. ‖ Et ecce vox de cœlis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

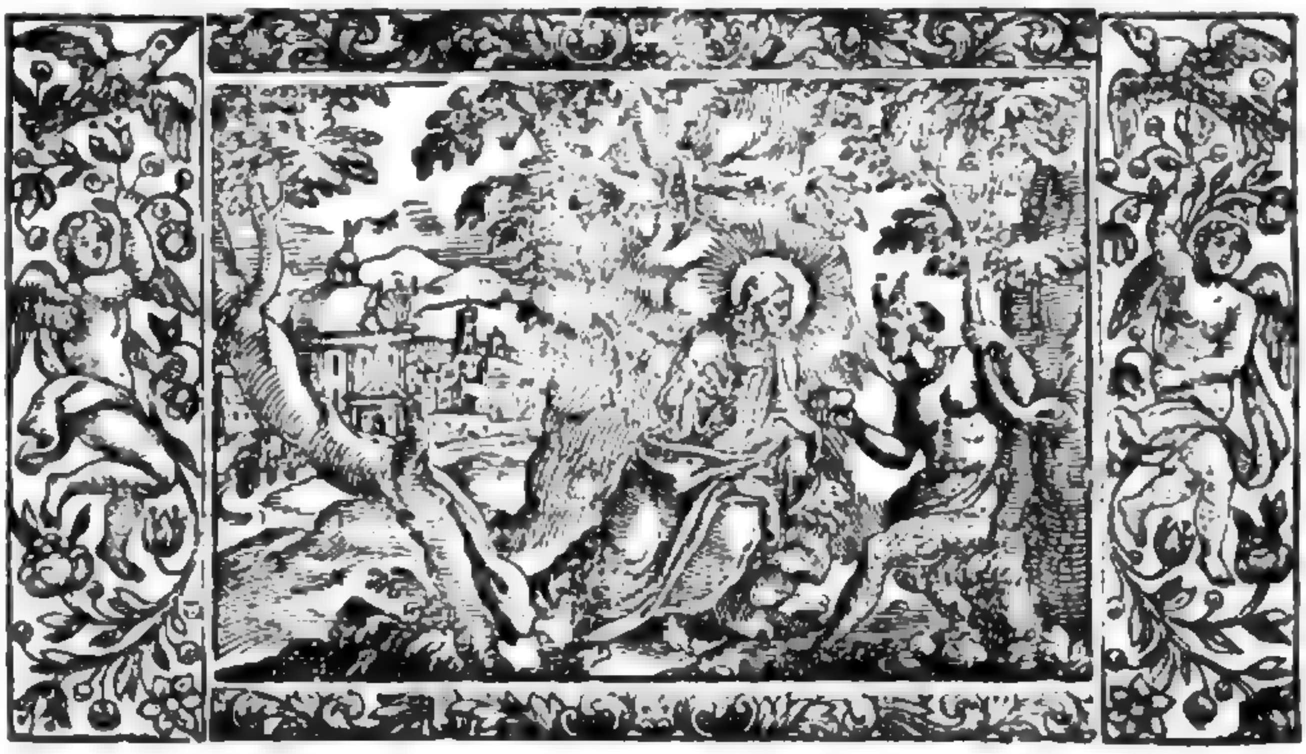

CAPUT IV.

Christus in deserto post jejunium quadraginta dierum vincit diaboli tentationes: & capto Joanne secedens in Capharnaum, penitentiam prædicat: piscatores Petrum & Andræam, Jacobum & Joannem Zebedæi ad se vocat: annuntians quoque Galilæis evangelium, varias curat infirmitates, turbis ipsum comitantibus.

DOM. 1. QUADR. Marci 1. 12. Luc. 4. 1.

1. TUnc † Jesus ductus est in desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo.

2. Et cùm jejunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, posteà esuriit:

3. Et accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.

‖ Deut. 8. 3. Luc. 4. 4.

4. Qui respondens dixit: Scriptum est: ‖ Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.

5. Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, & statuit eum super pinnaculum templi,

‖ Psal. 90. 11.

6. & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: ‖ Quia angelis suis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.

7. Ait illi Jesus: Rursum scriptum est: ‖ Non tentabis Dominum Deum tuum.

8. Iterùm assumpsit eum diabolus in montem excelsum valdè: & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum,

9. & dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.

‖ Deut. 6. 13.

10. Tunc dicit ei Jesus: Vade Satana: Scriptum est enim: ‖ Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

11. Tunc reliquit eum diabolus: & ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei. ♠

‖ Marc. 1. 14. Lucæ 4. 14. Joan. 4. 45

12. Cùm autem audisset Jesus quòd Joannes traditus esset, ‖ secessit in Galilæam:

13. &, relicta civitate Nazareth, venit, & habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon, & Nephthalim:

14. ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam:

‖ Isaiæ 9. 1.

15. ‖ Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris trans Jordanem, Galilææ gentium,

16. populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.

‖ Marc. 1. 15.

17. ‖ Exinde cœpit Jesus prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite: appropinquavit enim regnum cœlorum.

† IN FESTO S. ANDREÆ. ‖ Marc. 1. 16. Luc. 5. 2.

18. † Ambulans autem Jesus juxta mare Galilææ, ‖ vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare, (erant enim piscatores)

19. & ait illis: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.

20. At illi continuò relictis retibus secuti sunt eum.

21. Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus in navi cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua: & vocavit eos.

22. Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum. ♠

23. Et circuibat Jesus totam Galilæam, docens in synagogis eorum, & prædicans Evangelium regni: & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo.

24. Et

24. Et abiit opinio ejus in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes malè habentes, variis languoribus, & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos:

‖ Marc. 3. 7. Luc. 6. 17.
25. ‖ & secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Jerosolymis, & de Judæa, & de trans Jordanem.

CAPUT V.

Octo tradit beatitudines: Apostolos salem terræ & lucem mundi dicit: nec venit ut solvat legem aut prophetas, sed adimpleat, docens de non irascendo fratri, sed ut ei reconciliemur, de non concupiscenda muliere, de membro scandalizante abjiciendo, de uxore extra casum adulterii non dimittenda: non jurandum, nec malo resistendum, inimicos diligendos, & de malè meritis benè merendum.

† SS. Omnium. Item, Plurim. Mart.
1. VIdens † autem Jesus turbas, ascendit in montem, & cùm sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus,

2. & aperiens os suum docebat eos dicens:

‖ Luc. 6. 20.
3. ‖ Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

‖ Psal. 36. 11.
4. ‖ Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.

‖ Isaia 61. 2.
5. ‖ Beati, qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur.

6. Beati, qui esuriunt, & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur.

7. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.

‖ Psal. 23. 4.
8. ‖ Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.

9. Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.

‖ 1. Pet. 2. 20. 3. 14. & 4. 14.
10. ‖ Beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam: quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

11. Beati estis cùm maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me:

12. gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis: A sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

† In Festo unius Doct. ‖ Marc. 9. 49. Luc. 14. 34.
13. † Vos estis sal terræ. ‖ Quòd si sal evanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet ultrà, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.

14. Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita.

‖ Marc. 4. 21. Luc. 8. 16. & 11. 33. ‖ 1. Pet. 2. 12.
15. ‖ Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum ut luceat omnibus, qui in domo sunt.

16. Sic luceat lux vestra coram hominibus: ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est.

17. Nolite putare quoniam veni solvere legem, aut prophetas: non veni solvere, sed adimplere.

‖ Luc. 16. 17.
18. ‖ Amen quippe dico vobis, donec transeat cœlum & terra, jota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.

‖ Jac. 2. 10.
19. ‖ Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum: qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. A

† Dom. 5. post Pentec. ‖ Luc. 11. 39.
20. † Dico enim vobis, quia nisi abundaverit justitia vestra ‖ plus quàm Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.

‖ Exod. 20. 13. Deut. 5. 17.
21. Audistis quia dictum est antiquis: ‖ Non occides: qui autem occiderit, reus erit judicio.

22. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis.

23. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te:

24. relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum. A

‖ Luc. 12. 58.
25. ‖ Esto consentiens adversario tuo citò dum es in via cum eo: ne fortè tradat te adversarius judici, & judex tradat te ministro: & in carcerem mittaris.

26. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.

‖ Exod. 20. 14.
27. Audistis quia dictum est antiquis: ‖ Non mœchaberis.

28. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.

‖ Mar. 9. 46. Infr. 18. 9.
29. ‖ Quòd si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam.

30. Et si dextra manus tua scandalizat te, abscinde eam, & projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuùm eat in gehennam.

‖ Deut. 24. 1. Infr. 19. 7.
31. Dictum est autem: ‖ Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii.

‖ Mar. 10. 11. Luca 16. 18. 1 Cor. 7. 10.
32. Ego autem dico vobis: ‖ Quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat.

‖ Exod. 20. 7. Levit. 19. 12. Deut. 5. 11.
33. Iterùm audistis quia dictum est antiquis: ‖ Non perjurabis: reddes autem Domino juramenta tua.

Jac. 5. 12.
34. Ego autem dico vobis, non jurare omninò, neque per cœlum, quia thronus Dei est:

35. neque per terram, quia scabellum est pedum ejus: neque per Jerosolymam, quia civitas est magni Regis:

36. neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum.

‖ Jacob 5. 12.
37. ‖ Sit autem sermo vester, est, est: non, non: quod autem his abundantius est, à malo est.

‖ Exod. 21. 24. Lev. 24. 20. Deut. 19. 21.
38. Audistis quia dictum est: ‖ Oculum pro oculo, & dentem pro dente.

‖ Luc. 6. 29.
39. Ego autem dico vobis, non resistere malo: ‖ sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram:

‖ 1. Cor. 6. 7.
40. ‖ Et ei, qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.

41. Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.

‖ Deut. 15. 8.
42. ‖ Qui petit à te, da ei: & volenti mutuari à te, ne avertaris.

43. † Au-

† Fer. 6 Post Ciner. ‖ Lev. 19. 18. ‖ Luc. 6.27. ‖ Rom. 12. 20. ‖ Luc. 23.34 Act. 7. 59.

43. † Audistis quia dictum est: ‖ Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

44. Ego autem dico vobis: ‖ Diligite inimicos vestros, ‖ benefacite his, qui oderunt vos: ‖ & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos:

45. ut sitis filii patris vestri, qui in cœlis est: qui solem suum oriri facit super bonos, & malos: & pluit super justos & injustos.

46. Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciunt?

47. Et si salutaveritis fratres vestros tantùm, quid ampliùs facitis? nonne & Ethnici hoc faciunt?

48. Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est.

CAPUT VI.

Docet Christus quomodo faciendæ sint eleemosynæ & oratio, traditque discipulis formam orandi, & offensas aliis condonandi: item quomodo sit jejunandum: quòd non in terra sed in cœlo thesaurizandum, oculus mundandus, non serviendum duobus dominis: vetat itaque solicitudinem de victu, vestitu, & de crastino.

1. ATtendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in cœlis est.

2. Cùm ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis, & in vicis, ut honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

3. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua:

4. ut sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. A

5. Et cùm oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

6. Tu autem cùm oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

7. Orantes autem, nolite multum loqui, sicut ethnici: putant enim quòd in multiloquio suo exaudiantur.

8. Nolite ergo assimilari eis. Scit enim pater vester, quid opus sit vobis, antequā petatis eum.

‖ Luc. 11.2

9. Sic ergo vos orabitis: ‖ Pater noster, qui es in cœlis; sanctificetur nomen tuum.

10. Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra.

11. Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie.

12. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

13. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos à malo. Amen.

‖ Eccli. 28. 1.4. & 5. Infr. 18.35. Marc. 11. 25.

14. ‖ Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra.

15. Si autem non dimiseritis hominibus: nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

† Fer. 4. Cinerum.

16. † Cùm autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes: exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.

17. Tu autem, cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava,

18. ne videaris hominibus jejunans, sed patri tuo, qui est in abscondito: & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

19. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: ubi ærugo, & tinea demolitur: & ubi fures effodiunt, & furantur.

20. ‖ Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo: ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furantur. ‖ Luc. 12.33. 1. Tim. 6. 19.

21. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. A

22. ‖ Lucerna corporis tui est oculus tuus. ‖ Luc. 11.34

Si oculus tuus fuerit simplex: totum corpus tuum lucidum erit.

23. Si autem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt: ipsæ tenebræ quantæ erunt?

24. ‖ † Nemo potest duobus dominis servire: ‖ Luc. 16.13 Dom. 14. Post Pentec.

aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire, & mammonæ. ‖ Psal. 54. 23. Luc. 12.22. Phil. 4.6. 1. Tim. 6.7. 1. Petr. 5.7.

25. ‖ Ideò dico vobis, ne soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quàm esca: & corpus plus quàm vestimentum?

26. Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & pater vester cœlestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis?

27. Quis autem vestrùm cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum?

28. Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent.

29. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.

30. Si autem fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quantò magis vos modicæ fidei?

31. Nolite ergo soliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?

32. hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis.

33. Quærite ergo primùm regnum Dei, & justitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis. A

34. Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi: sufficit diei malitia sua.

CAPUT VII.

Docet non judicandum: de festuca in oculo fratris, & trabe in proprio oculo: sanctum non dandum canibus: omnem petentem, quærentem, & pulsantem à Deo exaudiri; faciendum aliis quod nobis fieri volumus: per angustam portam ad vitam intrandum: quomodo dignoscantur falsi prophetæ, & arbor bona à mala: comparatio de audiente Christi verba, & operante aut non operante juxta illa.

1. NOlite judicare, ut non judicemini. ‖ Luc. 6.37. Rom. 2.1. Marc. 4.24.

2. In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini: ‖ & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.

3. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non vides?

4. Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejiciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo?

5. Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.

6. Nolite dare sanctum canibus: neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus suis, & conversi dirumpant vos.

7. || Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.

|| Inf. 21. 22. Marc. 11. 24. Luc. 11. 9. Joan. 14. 13. Jacob. 1. 6.

8. Omnis enim, qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.

9. || Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei?

|| Luc. 11. 11.

10. Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei?

11. Si ergo vos, cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quantò magis pater vester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus se?

12. || Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex, & Prophetæ.

|| Tob. 4. 16. Luc. 6. 31.

13. || Intrate per angustam portam: quia lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam.

|| Luc. 13. 24.

14. Quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam: & pauci sunt, qui inveniunt eam!

15. † Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecùs autem sunt lupi rapaces:

† Dom. 7. post Pentec.

16. à fructibus eorum cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?

17. Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit.

18. Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere:

19. || Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

|| Sup. 3. 10.

20. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

21. || Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est ipse intrabit in regnum cœlorum. A

|| Inf. 25. 11. Luc. 6. 46.

22. Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & || in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?

|| Act. 19. 13.

23. Et tunc confitebor illis: Quia numquam novi vos: || discedite à me, qui operamini iniquitatem.

|| Psal. 6. 9. Inf. 25. 41. Luc. 13. 27.

24. || Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram,

|| Luc. 6. 48. Rom. 2. 13. Jacob. 1. 22.

25. & descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat super petram.

26. Et omnis, qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam:

27. & descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.

28. Et factum est: cùm consummasset Jesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina ejus.

29. || Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum, & Pharisæi.

|| Marc. 1. 22. Luc. 4. 32.

CAPUT VIII.

Curatum leprosum Jesus mittit ad sacerdotes: sanat puerum Centurionis, cujus fidem commendat; item socrum Petri febricitantem, aliosque plurimos malè habentes: verbo spiritus ejicit: Scribam sequi volentem rejicit, alium verò patre insepulto mox sequi jubet: naviculâ fluctibus periclitante excitatus à discipulis mare sedat: duos quoque dæmoniacos apud Gerasenos liberat, dæmonibus in porcos ingredi permittens; quo viso Geraseni precantur ut à suis finibus discedat.

1. CUm † autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ:

† Dom. 3. post Epiph. vel 14. post Pentec.

2. || & ecce leprosus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.

|| Marc. 1. 40. Luc. 5. 12.

3. Et extendens Jesus manum, tetigit eum, dicens: Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra ejus.

4. Et ait illi Jesus: Vide, nemini dixeris: sed vade, || ostende te sacerdoti, & offer munus, quod præcepit Moyses, in testimonium illis.

|| Levit. 14. 2.

|| *Luc. 7. 1.* † *Fer. 5. post Ciner.* 5. || † Cùm autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum,
6. & dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & malè torquetur.
7. Et ait illi Jesus: Ego veniam, & curabo eum.
|| *Luc. 7. 6.* 8. Et respondens Centurio, ait: || Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum; sed tantùm dic verbo, & sanabitur puer meus.
9. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic: Vade, & vadit: & alii, Veni, & venit: & servo meo, Fac hoc, & facit.
10. Audiens autem Jesus miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel.
|| *Malac. 1. 11.* 11. Dico autem vobis, quòd multi || ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in regno cœlorum:
12. filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.
13. Et dixit Jesus Centurioni: Vade, & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora. A

14. Et cùm venisset Jesus in domum Petri, vidit socrum ejus jacentem, & febricitantem:
15. & tetigit manum ejus, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat eis.
16. || Vesperè autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & ejiciebat spiritus verbo: & omnes malè habentes curavit: || *Marc. 1. 32.*
17. ut adimpleretur quod dictum est per || Isaiam prophetam, dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit: & ægrotationes nostras portavit. || *Isai. 53. 4. 1. Pet. 2. 24.*
18. Videns autem Jesus turbas multas circum se, jussit ire trans fretum.
19. Et accedens unus scriba, ait illi: Magister, sequar te, quocumque ieris.
20. Et dicit ei Jesus: || Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. || *Luc. 9. 58.*
21. Alius autem de discipulis ejus ait illi: Domine, permitte me primùm ire, & sepelire patrem meum.
22. Jesus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.

|| *Marc. 4. 36. Luc. 8. 22.* † *Dom. 4. post Epiph. vel 25. post Pent.* 23. || Et † ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus:
24. & ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, ipse verò dormiebat.
25. Et accesserunt ad eum discipuli ejus, & suscitaverunt eum, dicentes: Domine, salva nos, perimus.
26. Et dicit eis Jesus: Quid timidi estis, modicæ fidei? Tunc surgens, imperavit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna.
27. Porrò homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei? A
|| *Marc. 5. 1. Luc. 8. 26.* 28. || Et cùm venisset trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, sævi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam.
29. Et ecce clamaverunt, dicentes: Quid nobis, & tibi, Jesu fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos?
|| *Marc. 5. 11. Luc. 8. 32.* 30. || Erat autem non longè ab illis grex multorum porcorum pascens.
31. Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.

32. Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare: & mortui sunt in aquis.
33. Pastores autem fugerunt: & venientes in civitatem, nuntiaverunt omnia, & de eis, qui dæmonia habuerant.
34. Et ecce tota civitas exiit obviam Jesu: & || viso eo rogabant, ut transiret à finibus eorum. || *Marc. 5. 17. Luc. 8. 37.*

CAPUT IX.

Paralyticum curat, Scribis murmurantibus quòd dixisset remissa illi peccata: vocat Matthæum publicanum, & respondet Pharisæis murmurantibus quòd cùm publicanis ederet, quòdque ipsius discipuli non jejunarent: mulierem à sanguinis profluvio liberat: filiam principis mortuam suscitat: visu duobus cæcis restituto, dæmoniacum mutum sanat: & ubique prædicans omnes sanat infirmitates, dicens multam esse messem, paucos verò operarios.

1. ET † ascendens in naviculam, transfretavit, & venit in civitatem suam. *Dom. 18 post Pentec.*

|| Marc. 2.3. Luc. 5.18.

2. Et ecce offerebant ei || paralyticum jacentem in lecto. Et videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

3. Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat.

4. Et cùm vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?

5. Quid est facilius, dicere: Dimittuntur tibi peccata tua: an dicere: Surge, & ambula?

6. Ut autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.

7. Et surrexit, & abiit in domum suam.

8. Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

|| Marc. 2.14. Luc. 5.27. † Sanct. Matth.

9. || Et, cùm transiret inde Jesus †, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi: Sequere me. Et surgens, secutus est eum.

10. Et factum est, discumbente eo in domo, ecce multi publicani, & peccatores venientes, discumbebant cum Jesu, & discipulis ejus.

11. Et videntes Pharisæi, dicebant discipulis ejus: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducat Magister vester?

12. At Jesus audiens, ait: Non est opus valentibus medicus, sed malè habentibus.

|| Osee 6.6. Infr. 12.7. || 1. Tim. 1.15.

13. Euntes autem discite quid est: || Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare justos, || sed peccatores. A

|| Marc. 2.18. Luc. 5.33.

14. Tunc accesserunt ad eum discipuli Joannis, dicentes: || Quare nos, & Pharisæi, jejunamus frequenter: discipuli autem tui non jejunant?

15. Et ait illis Jesus: Numquid possunt filii sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cùm auferetur ab eis sponsus: & tunc jejunabunt.

16. Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem ejus à vestimento, & pejor scissura fit.

17. Neque mittunt vinum novum in utres veteres; alioquin rumpuntur utres, & vinum effunditur, & utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt, & ambo conservantur.

|| Marc. 5.22. Luc. 8.41. † Dom. 23. Post Pentec.

18. || Hæc † illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modò defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & vivet.

19. Et surgens Jesus, sequebatur eum, & discipuli ejus.

|| Marc. 5.25. Luc. 8.43.

20. || Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti ejus.

21. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantùm vestimentum ejus, salva ero.

22. At Jesus conversus, & videns eam, dixit: Confide filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora.

23. Et cùm venisset Jesus in domum principis, & vidisset tibicines & turbam tumultuantem, dicebat:

24. Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum.

25. Et cùm ejecta esset turba, intravit: & tenuit manum ejus. Et surrexit puella.

26. Et exiit fama hæc in universam terram illam. A

27. Et transeunte inde Jesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes: Miserere nostri, fili David.

28. Cùm autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Jesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique, Domine.

29. Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundùm fidem vestram fiat vobis.

30. Et aperti sunt oculi eorum: & comminatus est illis Jesus, dicens: Videte ne quis sciat.

31. Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum in tota terra illa.

|| Infr. 12.22. Luc. 11.14.

32. Egressis autem illis, || ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem.

33. Et ejecto dæmonio, locutus est mutus & miratæ sunt turbæ, dicentes: Numquam apparuit sic in Israel.

34. Pharisæi autem dicebant: In principe dæmoniorum ejicit dæmones.

|| Marc. 6.6.

35. || Et circuibat Jesus omnes civitates, & castella, docens in synagogis eorum, & prædicans evangelium regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.

36. Videns autem turbas, misertus est eis: qui erant vexati, & jacentes sicut oves non habentes pastorem.

‖ Luc. 10. 2.
37. Tunc dicit discipulis suis: ‖ Messis quidem multa, operarii autem pauci.

38. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

CAPUT X.

Legatio ac instructio duodecim Apostolorum (quorum hic nomina recensentur) ad evangelizandum Judæis, & dæmoniacos infirmosque curandos: qui adversùs mala hic imminentia præmonentur & roborantur: Christus non venit ut mittat pacem, sed gladium, ipseque coram hominibus confitendus est, neque quidquam ejus amori præponendum: honorans autem alios propter Christum, honorat Christum, & ita mercedem recipiet.

Marc. 3. 13. Luc. 6. 13. & 9. 1.
1. Et convocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.

2. Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus,

3. Jacobus Zebedæi, & Joannes frater ejus, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus, Jacobus Alphæi, & Thaddæus,

4. Simon Chananæus, & Judas Iscariotes, qui & tradidit eum.

5. Hos duodecim misit Jesus; præcipiens eis, dicens: In viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis:

‖ Act. 13. 46.
6. sed potiùs ite ‖ ad oves, quæ perierunt domus Israel.

7. Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquavit regnum cœlorum.

8. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones ejicite: gratis accepistis, gratis date.

‖ Marc. 6. 8. Luc. 9. 3. & 10. 4.
9. ‖ Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris:

10. non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim est operarius cibo suo.

11. In quamcumque autem civitatem, aut castellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus sit: & ibi manete donec exeatis.

12. Intrantes autem in domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui.

13. Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra revertetur ad vos.

14. Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris.

15. Amen dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii, quàm illi civitati.

‖ Luc. 10. 3. † Sanct. Barn. Apost.
16. ‖ † Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.

Item, Commem. S. Pauli.
17. Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis suis flagellabunt vos:

18. & ad præsides, & ad reges ducemini propter me in testimonium illis, & gentibus.

‖ Luc. 12. 11.
19. ‖ Cùm autem tradent vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini.

20. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

21. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient:

22. & eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. A

† Sanct. Athan. Episc.
23. † Cùm autem persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israel, donec veniat Filius hominis.

‖ Luc. 6. 40. Joan. 13. 16. & 15. 20.
24. ‖ Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum.

25. Sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus: & servo, sicut dominus ejus. Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt: quantò magis domesticos ejus?

‖ Marc. 4. 22. Luc. 8. 17. & 12. 2. Unius Mart. non Pont. T. P.
26. Ne ergo timueritis eos: ‖ † Nihil enim est opertum, quod non revelabitur: & occultum, quod non scietur.

27. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta.

28. Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potiùs timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. A

‖ 2. Reg. 14. 11. Act. 27. 35.
29. ‖ Nonne duo passeres asse væneunt: & unus ex illis non cadet super terram sine patre vestro?

30. Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.

31. Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos.

‖ Marc. 8. 38. Luc. 9. 26. & 12. 8. 2. Tim. 2. 12.
32. ‖ Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est:

33. qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est. A

‖ Luc. 12. 51. † Unius Mart. non Pont. T. P.
34. ‖ † Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram: non veni pacem mittere, sed gladium.

35. Veni enim separare hominem adversùs patrem suum, & filiam adversùs matrem suam, & nurum adversùs socrum suam:

‖ Mich. 7. 6.
36. ‖ & inimici hominis, domestici ejus.

‖ Luc. 14. 26. ‖ Infr. 16. 24. Marc. 8. 34. Luc. 14. 27.
37. ‖ Qui amat patrem, aut matrem plus quàm me, non est me dignus: & qui amat filium, aut filiam super me, non est me dignus.

‖ Luc. 9. 24. & 17. 33. Joan. 12. 25.
38. ‖ Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.

‖ Luc. 10. 16. Joan. 13. 20.
39. Qui invenit animam suam, perdet illam: & qui ‖ perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.

40. ‖ Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me misit.

41. Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet.

|| *Matt.* 9. 40. 42. || & quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam. A

CAPUT XI.

Joannes de carcere nuntios mittit ad Jesum: quibus post Christi responsum abeuntibus, ipse coram turbis laudat Joannem: Judæos verò pueris in foro invicem acclamantibus assimilat, exprobrans civitatibus obstinatis in quibus plurimas fecerat virtutes: confessio Jesu ad Patrem: oneratos ad se vocat Christus, dicens jugum suum esse suave.

1. ET factum est, cùm consummasset Jesus, præcipiens duodecim discipulis suis, transiit inde ut doceret, & prædicaret in civitatibus eorum.

|| *Luc.* 7. 18. † DOM. 2. ADVENT. 2. || † Joannes autem cùm audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis,

3. ait illi: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

4. Et respondens Jesus ait illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audistis, & vidistis.

|| *Isai.* 35. 5 || *Isai.* 61. 1 5. || Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, || pauperes evangelizantur:

6. & beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.

|| *Luc.* 7. 24. 7. || Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus dicere ad turbas de Joanne: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?

8. Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt:

9. Sed quid existis videre? prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm prophetam.

|| *Mal.* 3. 1. || *Marc.* 1. 2. *Luc.* 7. 27. 10. Hic est enim, de quo scriptum est: || Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. A

11. Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista: qui autem minor est in regno cœlorum, major est illo.

12. A diebus autem Joannis Baptistæ usque nunc, regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

13. Omnes enim prophetæ & lex, usque ad Joannem prophetaverunt:

|| *Mal.* 4. 5. 14. & si vultis recipere, || ipse est Elias, qui venturus est.

15. Qui habet aures audiendi, audiat.

16. Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro; qui clamantes coæqualibus,

17. dicunt: Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentavimus, & non planxistis.

18. Venit enim Joannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet.

19. Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum, & peccatorum amicus. Et justificata est sapientia à filiis suis.

20. Tunc cœpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent pœnitentiam.

21. || Væ tibi Corozain: væ tibi Bethsaida: quia, si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.

22. Verumtamen dico vobis: Tyro, & Sidoni remissiùs erit in die judicii, quàm vobis.

23. Et tu Capharnaum, numquid usque in cœlum exaltaberis? usque in infernum descendes: quia, si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent usque in hanc diem.

24. Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissiùs erit in die judicii, quàm tibi.

25. † In illo tempore respondens Jesus dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis. † SANCTI MATTH. APOST. Item S. FRANC. CONFESSOR Item PLUR. MART.

26. Ita Pater: quoniam sic fuit placitum ante te.

27. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. || Et nemo novit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare. || *Joan.* 6. 46. 7. 28. 8. 19. & 10. 15.

28. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.

29. Tollite jugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde: & || invenietis requiem animabus vestris. || *Jerem.* 6. 16.

30. Jugum enim meum suave est, & onus meum leve. A

CAPUT XII.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, manum quoque aridam sabbato curat: Pharisæorum machinationi tacitus sedens, variosque à se curatos silere præcipiens, implet Isaiæ vaticinium: dæmoniaco cæco & muto curato, Pharisæos ipsum in Beelzebub ejicere dæmonia blasphemantes convincit falsum dicere: dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & de omni verbo otioso reddendam rationem: Scribis autem & Pharisæis signum petentibus, dandum dicit Jonæ signum: & quæ sint mater & fratres ipsius.

1. IN illo tempore abiit Jesus per sata sabbato: discipuli autem ejus esurientes cœperunt vellere spicas, & manducare. *Marc.* 2. 23. *Luc.* 6. 1.

2. Pharisæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbatis.

3. At ille dixit eis: Non legistis || quid fecerit David, quando esuriit, & qui cum eo erant: || 1. *Reg.* 21. 6.

4. quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his, qui cum eo erant, || nisi solis sacerdotibus? || *Lev.* 24. 9

5. Aut non legistis in lege, || quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt? || *Num.* 28. 9

6. Dico autem vobis, quia templo major est hic.

7. Si autem sciretis, quid est: || Misericordiam volo, & non sacrificium: numquam condemnassetis innocentes: || 1. *Reg.* 15. 22. *Eccles.* 4. 17 *Osee* 6. 6. *Sup.* 9. 13.

8. Dominus enim est filius hominis etiam sabbati.

9. Et cùm inde transisset, venit in synagogam eorum.

10. || Et

|| Marc. 3. 1. Luc. 6. 6.

10. || Et ecce homo manum habens aridam, & interrogabant eum, dicentes: Si licet sabbatis curare? ut accusarent eum.

|| Deut. 22. 4.

11. Ipse autem dixit illis: || Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam, & si ceciderit hæc sabbatis in foveam, nonne tenebit, & levabit eam?

12. Quantò magis melior est homo ove? Itaque licet sabbatis benefacere.

13. Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est sanitati sicut altera.

14. Exeuntes autem Pharisæi, consilium faciebant adversus eum, quomodo perderent eum.

15. Jesus autem sciens recessit inde: & secuti sunt eum multi, & curavit eos omnes:

16. & præcepit eis ne manifestum eum facerent.

17. Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam, dicentem:

|| Isai. 42. 1.

18. || Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo benè complacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, & judicium gentibus nuntiabit.

19. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus:

20. arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec ejiciat ad victoriam judicium:

21. & in nomine ejus Gentes sperabunt.

22. Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus, & mutus, & curavit eum ita ut loqueretur, & videret.

23. Et stupebant omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic est filius David?

|| Sup. 9. 34. Marc. 3. 2. Luc. 11. 15.

24. || Pharisæi autem audientes, dixerunt: Hic non ejicit dæmones nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.

|| Luc. 11. 17.

25. Jesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis: || Omne regnum divisum contra se, desolabitur: & omnis civitas, vel domus divisa contra se, non stabit.

26. Et si satanas satanam ejicit, adversùs se divisus est: quomodo ergo stabit regnum ejus?

27. Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii vestri in quo ejiciunt? Ideò ipsi judices vestri erunt.

28. Si autem ego in spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos regnum Dei.

29. Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi priùs alligaverit fortem? & tunc domum illius diripiet.

30. Qui non est mecum, contra me est, & qui non congregat mecum, spargit.

|| Marc. 3. 28. & 29. Luc. 12. 10.

31. || Ideò dico vobis: Omne peccatum, & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemię non remittetur.

32. Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro.

33. Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum: aut facite arborem malam, & fructum ejus malum: siquidem ex fructu arbor agnoscitur.

|| Luc. 6. 45.

34. Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali? || ex abundantia enim cordis os loquitur.

35. Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus homo de malo thesauro profert mala.

36. Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.

37. Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

† Fer. 4. Quat. Temp. Quadr. || Infr. 16. 4. Luc. 11. 29. 1. Cor. 1. 22. || Jon. 2. 1.

38. Tunc † responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis, dicentes: Magister, volumus à te signum videre.

39. Qui respondens ait illis: || Generatio mala, & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei, nisi signum || Jonæ Prophetæ.

40. Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.

|| Jon. 3. 5.

41. || Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Et ecce plus quàm Jonas hic.

|| 3. Reg. 10. 1. 2. Par. 9. 1.

42. Regina austri surget in judicio cum generatione ista, & condemnabit eam: || quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, & ecce plus quàm Salomon hic.

|| Luc. 11. 24.

43. || Cùm autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit.

44. Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam.

|| 2. Petr. 2. 20.

45. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi: || & fiunt novissima hominis illius pejora prioribus. Sic erit & generationi huic pessimæ.

|| Mar. 3. 31. Luc. 8. 19.

46. || Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus, & fratres stabant foris, quærentes loqui ei.

47. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui foris stant quærentes te.

48. At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?

49. Et extendens manum in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.

50. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est: ipse meus frater, & soror, & mater est. A

CAPUT XIII.

Sedens in navicula proponit turbis parabolas seminantis ac Zizaniorum, quas etiam discipulis interpretatur: item parabolas de grano sinapis, de fermento in farina occultato, de thesauro & margarita inventis; de reti in mare misso, quam parabolam etiam declarat: docens in patria, ait prophetam non esse sine honore nisi in propria patria.

|| Mar. 4. 1. Luc. 8. 4.

1. IN illo die exiens Jesus de domo, sedebat secus mare.

2. || Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita ut in naviculam ascendens sederet: & omnis turba stabat in littore:

3. & locutus est eis multa in parabolis, dicens: Ecce exiit qui seminat, seminare.

4. Et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres cœli, & comederunt ea.

Digitized by Google

5. Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & continuò exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ.

6. Sole autem orto æstuaverunt: & quia non habebant radicem, aruerunt.

7. Alia autem ceciderunt in spinas: & creverunt spinæ, & suffocaverunt ea.

8. Alia autem ceciderunt in terram bonam: & dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.

9. Qui habet aures audiendi, audiat.

10. Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis?

11. Qui respondens, ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum: illis autem non est datum.

|| Infr. 25. 29.

12. || Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo.

13. Ideò in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt.

|| Isaiæ 6. 9. Mar. 4. 12. Luc. 8. 10. Joan. 12. 40. Act. 28. 26. Rom. 11. 8.

14. Et adimpletur in eis prophetia Isaiæ dicentis: || Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis.

15. Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos clauserunt: ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.

16. Vestri autem beati oculi quia vident, & aures vestræ quia audiunt.

|| Luc. 10. 24.

17. || Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ, & justi cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt; & audire quæ auditis, & non audierunt.

18. Vos ergo audite parabolam seminantis.

19. Omnis qui audit verbum regni, & non intelligit, venit malus, & rapit quod seminatum est in corde ejus: hic est qui secus viam seminatus est.

20. Qui autem super petrosa seminatus est, hic est, qui verbum audit, & continuò cum gaudio accipit illud:

21. non habet autem in se radicem, sed est temporalis. Facta autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuò scandalizatur.

22. Qui autem seminatus est in spinis, hic est, qui verbum audit, & sollicitudo sæculi istius, & fallacia divitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur.

23. Qui verò in terram bonam seminatus est, hic est qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò trigesimum.

|| Marc. 4. 26. † Dom. 5. Post Epiph. vel 26. Post Pentec.

24. || Aliam parabolam proposuit illis, dicens: † Simile factum est regnum cœlorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo.

25. Cùm autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & superseminavit zizania in medio tritici, & abiit.

26. Cùm autem crevisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania.

27. Accedentes autem servi patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nonnè bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania?

28. Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Servi autem dixerunt ei: Vis, imus, & colligimus ea?

29. Et ait: Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum.

30. Sinite utraque crescere usque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus: Colligite primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum. A

|| Marc. 4. 31. Luc. 13. 19. † Dom. 6. Post Epiph. vel 27. Post Pentec.

31. || Aliam parabolam proposuit eis dicens: † Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo:

32. quod minimum quidem est omnibus seminibus: cùm autem creverit, majus est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cœli veniant, & habitent in ramis ejus.

|| Luc. 13. 21.

33. Aliam parabolam locutus est eis. || Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum.

34. Hæc omnia locutus est Jesus in parabolis ad turbas: & sine parabolis non loquebatur eis:

|| Psal. 77. 2.

35. ut impleretur quod dictum erat per Prophetam dicentem: || Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione mundi. A

‖ Marc. 4. 34. 36. ‖ Tunc, dimiſſis turbis, venit in domum; & acceſſerunt ad eum diſcipuli ejus, dicentes: Ediſſere nobis parabolam zizaniorum agri.

37. Qui reſpondens ait illis: Qui ſeminat bonum ſemen, eſt Filius hominis.

38. Ager autem, eſt mundus. Bonum verò ſemen, hi ſunt filii regni. Zizania autem, filii ſunt nequam.

39. Inimicus autem, qui ſeminavit ea, eſt
‖ Apoc. 14. 15. diabolus. ‖ Meſſis verò, conſummatio ſæculi eſt. Meſſores autem, angeli ſunt.

40. Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur: ſic erit in conſummatione ſæculi.

41. Mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno ejus omnia ſcandala, & eos, qui faciunt iniquitatem:

42. & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.

‖ Sap. 3. 7. Dan. 12. 3. 43. ‖ Tunc juſti fulgebunt ſicut ſol in regno Patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat.

† In suscept. SS. Reliq. Item, Pro Virg. et Mart. 44. † Simile eſt regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro: quem qui invenit homo, abſcondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit univerſa quæ habet, & emit agrum illum.

45. Iterùm ſimile eſt regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas.

46. Inventa autem una pretioſa margarita, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam. A

47. Iterùm ſimile eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti:

48. quam, cùm impleta eſſet, educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt.

49. Sic erit in conſummatione ſæculi: exibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio juſtorum,

50. & mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus, & ſtridor dentium.

51. Intellexiſtis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.

52. Ait illis: Ideò omnis ſcriba doctus in regno cœlorum, ſimilis eſt homini patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo nova & vetera.

53. Et factum eſt, cùm conſummaſſet Jeſus parabolas iſtas, tranſiit inde.

54. ‖ Et veniens in patriam ſuam, docebat eos in ſynagogis eorum, ita ut mirarentur, & dicerent: Unde huic ſapientia hæc, & virtutes? ‖ Marc. 6. 1. Luc. 4. 16.

55. ‖ Nonnè hic eſt fabri filius? Nonnè mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus, Jacobus, & Joſeph, & Simon, & Judas? ‖ Joan. 6. 42.

56. & ſorores ejus, nonnè omnes apud nos ſunt? Unde ergo huic omnia iſta?

57. Et ſcandalizabantur in eo. Jeſus autem dixit eis: Non eſt propheta ſine honore niſi in patria ſua, & in domo ſua.

58. Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

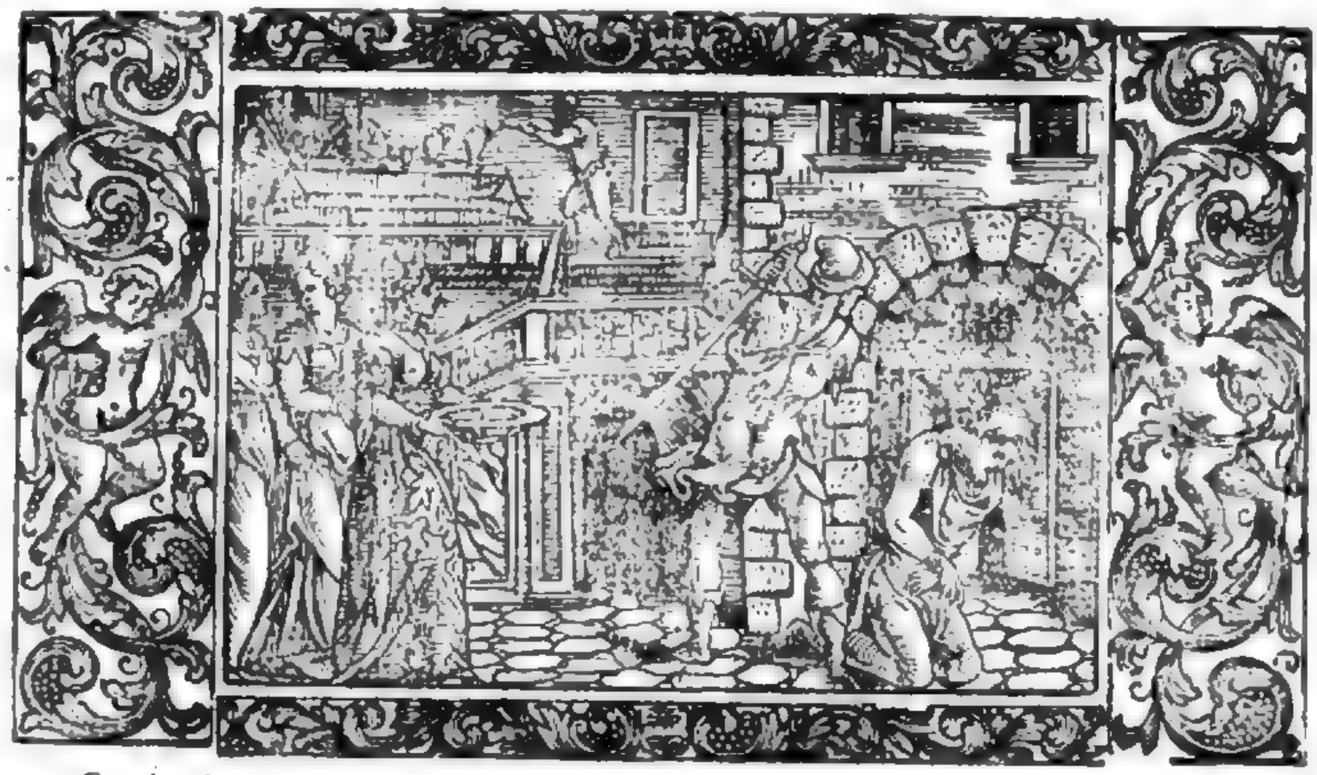

CAPUT XIV.

Caput Joannis datur puellæ ſaltatrici: Jeſus quinque virorum millia in deſerto quinque panibus & duobus piſcibus ſatiat, ſublatis duodecim reliquiarum cophinis: & ſuper mare ambulans diſcipulos tempeſtate agitatos confortat, Petrumque à ſubmerſione liberat: in terra Geneſar varii curantur languores tactu veſtimenti ipſius.

Marc. 6. 14. Luc. 9. 7. 1. IN illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam Jeſu:

2. & ait pueris ſuis: Hic eſt Joannes Baptiſta: ipſe ſurrexit à mortuis, & ideò virtutes operantur in eo.

‖ Marc. 6. 17. Luc. 3. 19. 3. ‖ Herodes enim tenuit Joannem, & alligavit eum: & poſuit in carcerem propter Herodiadem uxorem fratris ſui.

4. Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam.

5. Et volens illum occidere, timuit populum: ‖ quia ſicut prophetam eum habebant. ‖ Infr. 21. 26.

6. Die autem natalis Herodis ſaltavit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi.

7. Unde cum juramento pollicitus eſt ei dare quodcumque poſtulaſſet ab eo.

8. At illa præmonita à matre ſua: Da mihi, inquit, hìc in diſco caput Joannis Baptiſtæ.

9. Et contriſtatus eſt rex: propter juramentum autem, & eos, qui pariter recumbebant, juſſit dari.

10. Miſitque & decollavit Joannem in carcere.

11. Et allatum eſt caput ejus in diſco, &

datum est puellæ, & attulit matri suæ.

12. Et accedentes discipuli ejus, tulerunt corpus ejus, & sepelierunt illud: & venientes nuntiaverunt Jesu.

13. ‖ Quod cùm audisset Jesus, secessit inde in navicula, in locum desertum seorsum: & cùm audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de civitatibus.

‖ Marc. 6. 31. Luc. 9. 10. Joan. 6. 3.

14. Et exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, & curavit languidos eorum.

15. Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus, & hora jam præteriit: dimitte turbas, ut euntes in castella, emant sibi escas.

16. Jesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: date illis vos manducare.

17. Responderunt ei: ‖ Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces.

‖ Joan. 6. 9.

18. Qui ait eis: Afferte mihi illos huc.

19. Et cùm jussisset turbam discumbere super fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cœlum benedixit, & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli autem turbis.

20. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos.

21. Manducantium autem fuit numerus, quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & parvulis.

22. ‖ Et statim compulit Jesus discipulos ascendere in naviculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas.

‖ Marc. 6. 45.

23. Et dimissa turba, ‖ ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi.

‖ Joan. 6. 15 Marc. 6. 46

24. Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.

25. Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans super mare.

26. Et videntes eum super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et præ timore clamaverunt.

27. Statimque Jesus locutus est eis, dicens: Habete fiduciam: ego sum, nolite timere.

28. Respondens autem Petrus dixit: Domine, si tu es, jube me ad te venire super aquas.

29. At ipse ait: Veni. Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquam ut veniret ad Jesum.

30. Videns verò ventum validum, timuit: & cùm cœpisset mergi, clamavit dicens: Domine, salvum me fac.

31. Et continuò Jesus extendens manum, apprehendit eum: & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti?

32. Et cùm ascendissent in naviculam, cessavit ventus.

33. Qui autem in navicula erant, venerunt, & adoraverunt eum, dicentes: Verè Filius Dei es.

34. ‖ Et cùm transfretassent, venerunt in terram Genesar.

‖ Marc. 6. 53.

35. Et cùm cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes:

36. & rogabant eum ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.

CAPUT XV.

Pharisæorum de lavandis manibus aliisque rebus traditiones, quas Dei mandatis præponebant: & quæ sint coinquinantia hominem: mulier Chananæa perseverantisfide ac supplicatione impetrat filiæ curationem: Jesus curatis juxta mare Galilææ variis languoribus, quatuor virorum millia septem panibus paucisque pisciculis satiat, sublatis septem sportarum reliquiis.

1. TUnc † accesserunt ad eum ab Jerosolymis Scribæ, & Pharisæi, dicentes:

† Fer. 4. post Dom. 3. Quadr. Marc. 7. 1.

2. ‖ Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum? non enim lavant manus suas cùm panem manducant.

‖ Marc. 7. 5

3. Ipse autem respondens ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit:

4. ‖ Honora patrem, & matrem; & : ‖ Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.

‖ Exod. 20. 12. Deut. 5. 16 Ephes. 6. 2. ‖ Exod. 21. 17. Levit. 20. 9. Prov. 20. 20.

5. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit:

6. & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.

7. Hypocritæ, benè prophetavit de vobis Isaias, dicens:

8. ‖ Po-

Digitized by

|| Isai. 29. 13. Marci 7. 6. 8. || Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè est à me.

9. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.

10. Et convocatis ad se turbis, dixit eis: Audite, & intelligite.

11. Non quod intrat in os, coinquinat hominem: sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

12. Tunc accedentes discipuli ejus, dixerunt ei: Scis quia Pharisæi audito verbo hoc, scandalizati sunt?

|| Joan. 15. 2. 13. At ille respondens ait: || Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cælestis, eradicabitur.

|| Luc. 6. 39. 14. Sinite illos: || cæci sunt, & duces cæcorum. Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.

|| Marc. 7. 17. 15. || Respondens autem Petrus dixit ei: Edissere nobis parabolam istam.

16. At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu estis?

17. Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur?

18. Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem:

19. de corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.

20. Hæc sunt, quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

† Fer. 5. Post Dom. 1. Quadr. || Marc. 7. 24. 21. Et † || egressus inde Jesus secessit in partes Tyri, & Sidonis.

22. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa clamavit, dicens ei: Miserere mei Domine fili David: filia mea malè à dæmonio vexatur.

23. Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli ejus rogabant eum dicentes: Dimitte eam: quia clamat post nos.

|| Sup. 10. 6. || Joan. 10. 3. 24. Ipse autem respondens ait: Non sum missus nisi || ad oves, quæ perierunt domus Israel.

25. At illa venit, & adoravit eum, dicens: Domine, adjuva me.

26. Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.

27. At illa dixit: Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.

28. Tunc respondens Jesus, ait illi: O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia ejus ex illa hora. A

29. Et cùm transisset inde Jesus, venit secus Mare Galilææ: & ascendens in montem, sedebat ibi.

|| Isai. 35. 5. 30. || Et accesserunt ad eum turbæ multæ, habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos: & projecerunt eos ad pedes ejus, & curavit eos:

31. ita ut turbæ mirarentur videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & magnificabant Deum Israel.

|| Marc. 8. 1. 32. || Jesus autem, convocatis discipulis suis, dixit: Misereor turbæ, quia triduo jam perseverant mecum, & non habent quod manducent: & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via.

33. Et dicunt ei discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam?

34. Et ait illis Jesus: Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, & paucos pisciculos.

35. Et præcepit turbæ, ut discumberent super terram.

36. Et accipiens septem panes, & pisces, & gratias agens, fregit, & dedit discipulis suis, & discipuli dederunt populo.

37. Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas.

38. Erant autem qui manducaverunt, quatuor millia hominum, extra parvulos, & mulieres.

39. Et, dimissa turba, ascendit in naviculam: & venit in fines Magedan.

CAPUT XVI.

Jesus signi petitione ipsum tentantes arguit, quòd signa temporum non dijudicarent: jubet discipulos cavere à fermento Pharisæorum ac Sadducæorum: ipsosque interrogat quem ipsum esse dicant, & Petro post illius responsionem promittit claves regni cælorum: suam autem passionem prædicens, à Petro increpatur: propter quod satanam ipsum appellat, docens quemque propriam crucem tollere, & Deum unicuique juxta sua opera redditurum.

1. ET accesserunt ad eum Pharisæi, & Sadducæi tentantes: & rogaverunt eum ut signum de cœlo ostenderet eis. Mar. 8. 11.

2. At ille respondens, ait illis: || Facto vespere dicitis: Serenum erit, rubicundum est enim cœlum. || Luc. 12. 54.

3. Et manè: Hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum.

4. Faciem ergo cœli dijudicare nostis: signa autem temporum non potestis scire? || Generatio mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei, || nisi signum Jonæ prophetæ. Et relictis illis, abiit. || Sup. 12. 39. || Jonæ 2. 1.

5. Et cùm venissent discipuli ejus trans fretum, obliti sunt panes accipere.

6. Qui dixit illis: || Intuemini, & cavete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum. || Marc. 8. 15. Lucæ 12. 1.

7. At illi cogitabant intra se dicentes: Quia panes non accepimus.

8. Sciens autem Jesus, dixit: Quid cogitatis intra vos modicæ fidei, quia panes non habetis?

9. Nondum intelligitis, neque recordamini || quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis? || Supr. 14. 17. Joan. 6. 9.

10. neque || septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis? || Supr. 15. 34.

11. Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis: Cavete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum?

12. Tunc intellexerunt quia non dixerit cavendum à fermento panum, sed à doctrina Pharisæorum, & Sadducæorum. || Marc. 8. 27.

13. || † Venit autem Jesus in partes Cæsareæ Philippi: & interrogabat discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse Filium hominis? † Cathedr. Rom. S. Petri. Item, In Festo Apost. Petri et Pauli.

14. At illi dixerunt: || Alii Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii verò Jeremiam, aut unum ex prophetis. || Marc. 8. 28.

15. Dicit illis Jesus: Vos autem quem me esse dicitis? || Luc. 9. 19.

16. Respondens Simon Petrus dixit: || Tu es Christus, filius Dei vivi. || Joan. 6. 7.

17. Respondens autem Jesus, dixit ei: Beatus es Simon Bar-Jona: quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est.

Joan. 1. 42. 18. ‖ Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.

‖ Isa. 22. 22. Joan. 20. 23. 19. ‖ Et tibi dabo claves regni cœlorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis. A

20. Tunc præcepit discipulis suis ut nemini dicerent quia ipse esset Jesus Christus.

21. Exinde cœpit Jesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Jerosolymam, & multa pati à senioribus, & Scribis, & principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere.

22. Et assumens eum Petrus, cœpit increpare illum dicens: Absit à te, Domine: non erit tibi hoc.

23. Qui conversus, dixit Petro: ‖ Vade post me satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea, quæ hominum. *‖ Marc. 8. 33.*

24. Tunc Jesus dixit discipulis suis: † ‖ Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. *† Unius Mart. Pontif. ‖ Sup. 10. 38. Luc. 9. 23. & 14. 27.*

25. ‖ Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. *‖ Luc. 17. 33. Joan. 12. 25.*

26. Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?

27. Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis: ‖ & tunc reddet unicuique secundùm opera ejus. A *‖ Actor. 17. 31. Rom. 2. 6.*

28. Amen dico vobis ‖ sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo. *‖ Marc. 8. 39. Luc. 9. 27.*

CAPUT XVII.

Christi in monte transfiguratio, quam jubet discipulos silentio servare, donec à mortuis resurgat: Eliam dicit venturum, imò jam venisse, sed cognitum non fuisse, nempe Joannem Baptistam: puerum lunaticum curat, quem discipuli ob modicam fidem curare non potuerant, ostendens quanta sint virtutis: fides similis grano sinapis, jejunium & oratio: passionem suam prædicit: pro se quoque & Petro didrachma solvit, invento in ore piscis statere.

Marc. 9. 1. Luc. 9. 28. † Sabb. Quat. Temp. Quadr. Item Dom. 2. Quadr. Item In Transfigur.

1. ET post dies sex † assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem ejus, & ducit illos in montem excelsum seorsum:

2. & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies ejus sicut sol: vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix.

3. Et ecce apparuerunt illis Moyses, & Elias cum eo loquentes.

4. Respondens autem Petrus, dixit ad Jesum: Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum.

‖ Sup. 3. 17. 2. Petr. 1. 17. 5. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. ‖ Et ecce vox de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipsum audite.

6. Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valdè.

7. Et accessit Jesus, & tetigit eos: dixitque eis: Surgite, & nolite timere.

8. Levantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Jesum.

9. Et descendentibus illis de monte, præcepit eis Jesus dicens: Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis à mortuis resurgat. A

10. Et interrogaverunt eum discipuli, dicentes: ‖ Quid ergo Scribæ dicunt quòd Eliam oporteat primùm venire? *‖ Marc. 9. 10.*

11. ‖ At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia. *‖ Mal. 4. 5.*

12. Dico autem vobis, ‖ quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, ‖ sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis. *‖ Sup. 11. 14. ‖ Supr. 14. 10.*

13. Tunc intellexerunt discipuli, quia de Joanne Baptista dixisset eis.

14. ‖ Et cùm venisset ad turbam, accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum, dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur: nam sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam: *‖ Marc. 9. 16. Luc. 9. 38.*

15. & obtuli eum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum.

16. Respondens autem Jesus, ait: ‖ O ge- *‖ Marc. 9. 18.*

nera-

neratio incredula, & perversa, quousque ero
vobiscum? usquequò patiar vos? Afferte huc
illum ad me.
17. Et increpavit illum Jesus, & exiit ab
eo dæmonium, & curatus est puer ex illa hora.
18. Tunc accesserunt discipuli ad Jesum se-
cretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus
ejicere illum?
19. Dixit illis Jesus: Propter incredulitatem
‖ *Luc.17.6.* vestram. ‖ Amen quippe dico vobis, si habue-
ritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis mon-
ti huic: Transi hinc illuc, & transibit, & ni-
hil impossibile erit vobis.
20. Hoc autem genus non ejicitur nisi per
orationem, & jejunium.
21. Conversantibus autem eis in Galilæa,
‖ *Inf.20.18. Marc.9.30. Luc.9.44.* dixit illis Jesus: ‖ Filius hominis tradendus
est in manus hominum:

22. & occident eum, & tertia die resurget.
Et contristati sunt vehementer.
23. Et cùm venissent Capharnaum, acces-
serunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum,
& dixerunt ei: Magister vester non solvit di-
drachma?
24. Ait: Etiam. Et cùm intrasset in do-
mum, prævenit eum Jesus, dicens: Quid tibi
videtur Simon? Reges terræ à quibus acci-
piunt tributum vel censum? à filiis suis, an
ab alienis?
25. Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Je-
sus: Ergo liberi sunt filii.
26. Ut autem non scandalizemus eos, va-
de ad mare, & mitte hamum: & eum pi-
scem, qui primus ascenderit, tolle: & aper-
to ore ejus, invenies staterem: illum sumens,
da eis pro me, & te.

CAPUT XVIII.

Proposito parvulo docet quisnam major sit in regno cælorum, & quàm sit à pusillorum scandalo cavendum: quomodo frater in nos peccans debeat corripi, & ecclesiam non audiens pro ethnico haberi, potestate ligandi atque solvendi discipulis tradita: docet etiam quàm sit apud Deum efficax duorum petitio sibi consentientium, & quoties fratri in nos peccanti sit ignoscendum, accommodata ad hoc parabola de rege rationem cum servis suis ineunte.

1. IN illa hora † accesserunt discipuli ad Je-
† *S. MICHAEL. ARCH.* sum, dicentes: Quis putas, major est in
‖ *Marc.9.33. Luc.9.46.* regno cœlorum?
2. ‖ Et advocans Jesus parvulum, statuit
‖ *Infr.19.14.* eum in medio eorum,
‖ *1.Cor.14.20.* 3. & dixit: Amen dico vobis, nisi conversi
fueritis, & ‖ efficiamini sicut parvuli, non
intrabitis in regnum cœlorum.
4. Quicumque ergo humiliaverit se sicut
parvulus iste, hic est major in regno cœlo-
rum.
5. Et qui susceperit unum parvulum talem
in nomine meo, me suscipit.
‖ *Mar.9.41. Luc.17.2.* 6. ‖ Qui autem scandalizaverit unum do pu-
sillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut
suspendatur mola asinaria in collo ejus, &
demergatur in profundum maris.

7. Væ mundo à scandalis. Necesse est enim
ut veniant scandala: verumtamen væ homini
illi, per quem scandalum venit.
8. ‖ Si autem manus tua, vel pes tuus scan- ‖ *Sup.5.30. Marc.9.42.*
dalizat te: abscinde eum, & projice abs te: bo-
num tibi est ad vitam ingredi debilem, vel clau-
dum, quàm duas manus, vel duos pedes ha-
bentem mitti in ignem æternum.
9. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum,
& projice abs te: bonum tibi est cum uno oculo
in vitam intrare, quàm duos oculos habentem
mitti in gehennam ignis.
10. Videte ne contemnatis unum ex his pu-
sillis: dico enim vobis, ‖ quia angeli eorum ‖ *Psal.33.8.*
in cœlis semper vident faciem patris mei,
qui in cœlis est. A
11. ‖ Venit enim filius hominis salvare ‖ *Luc.19.10.*
quod perierat. ‖ *Luc.15.4.*
12. ‖ Quid vobis videtur? si fuerint alicui
centum oves, & erraverit una ex eis: nonnè
relinquit nonaginta novem in montibus, &
vadit quærere eam quæ erravit?
13. & si contigerit ut inveniat eam: Amen
dico vobis, quia gaudet super eam magis
quàm super nonaginta novem, quæ non er-
raverunt.
14. Sic non est voluntas ante Patrem ve- † *FER. 3 POST DOM. 1. QUADR.*
strum, qui in cœlis est, ut pereat unus de
pusillis istis.
15. † ‖ Si autem peccaverit in te frater tuus, ‖ *Levit.19.17. Eccli.19.13. Luc.17.3. Jacob.5.19.*
vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum.
Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.

16. Si

16. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, || ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum. *Deut. 19.* *Joan. 8. 17. 2. Cor. 13. 1. Hebr. 10. 28.*

17. || Quòd si non audierit eos: dic ecclesiæ. Si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. *1. Cor. 5. 9. 2. Thess. 3.*

18. || Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo. *Joan. 20.*

19. Iterùm dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis est.

20. Ubi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

21. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: || Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? usque septies? *Luc. 17.*

22. Dicit illi Jesus: non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies. A

23. Ideò † assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis. *Dom. 21. post Pentec.*

24. Et cùm cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta.

25. Cùm autem non haberet unde redderet, jussit eum dominus ejus venumdari, & uxorem ejus, & filios, & omnia, quæ habebat, & reddi.

26. Procidens autem servus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

27. Misertus autem dominus servi illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.

28. Egressus autem servus ille invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios: & tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes.

29. Et procidens conservus ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

30. Ille autem noluit: sed abiit, & misit eum in carcerem donec redderet debitum.

31. Videntes autem conservi ejus quæ fiebant, contristati sunt valdè: & venerunt, & narraverunt domino suo omnia, quæ facta fuerant.

32. Tunc vocavit illum dominus suus: & ait illi: Serve nequam, omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me:

33. nonnè ergo oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?

34. Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum.

35. Sic & Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris. A

CAPUT XIX.

Matrimonium docet ex sua institutione esse indissolubile, nec uxorem extra causam fornicationis posse dimitti: inter varios eunuchos laudat illos qui se castrarunt propter regnum cœlorum: parvulis manus imponit: adolescens qui omnia se servasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus vendendis abit tristis: difficile ergo asseris divitem intrare regnum cœlorum; & quid illis præmii sit qui omnibus relictis ipsum sequuntur.

1. ET factum est, cùm consummasset Jesus sermones istos, migravit à Galilæa, & || venit in fines Judææ trans Jordanem, *|| Mar. 10. 1.*

2. & secutæ sunt eum turbæ multæ, & curavit eos ibi.

3. || Et † accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam, quacumque ex causa? *|| Mar. 10. 2. † S. Agat.*

4. Qui respondens, ait eis: Non legistis, quia || qui fecit hominem ab initio, masculum, & feminam fecit eos? & dixit: *|| Gen. 1. 27.*

5. || Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. *|| Gen. 2. 24. 1. Cor. 6. 16. Ephes. 5. 31.*

6. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.

7. Dicunt illi: || Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, & dimittere? *|| Deut. 24. 1.*

8. Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic.

9. || Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur. *|| Sup. 5. 32. Mar. 10. 11. Luc. 16. 18. 1. Cor. 7. 10.*

10. Dicunt ei discipuli ejus: Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere.

11. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.

12. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere, capiat. A

13. || Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autem increpabant eos. *|| Marc. 10. 13. Luc. 18. 15.*

14. Jesus verò ait eis: || Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum cœlorum. *|| Sup. 18. 3.*

15. Et cùm imposuisset eis manus, abiit inde.

16. || Et ecce unus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam ut habeam vitam æternam? *|| Marc. 10. 17. Luc. 18. 18.*

17. Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Unus est bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata.

18. Dicit illi: Quæ? Jesus autem dixit: || Non homicidium facies: Non adulterabis: Non facies furtum: Non falsum testimonium dices: *|| Exod. 20. 13.*

19. Honora patrem tuum, & matrem tuam, & Diliges proximum tuum sicut teipsum.

20. Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodivi à juventute mea, quid adhuc mihi deest?

21. Ait illi Jesus: Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habe-

Digitized by

bis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me.

22. Cùm audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones.

23. Jesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in regnum cœlorum.

24. Et iterùm dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum cœlorum.

25. Auditis autem his, discipuli mirabantur valdè, dicentes: Quis ergo poterit salvus esse?

26. Aspiciens autem Jesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.

† Conv. S. Pauli. Item, Octav. Apost. Petri et Pauli. Item, Unius Abb.

27. Tunc † respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?

28. Jesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos, qui secuti estis me, in regeneratione cùm sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.

29. Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. A

30. ‖ Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.

‖ Inf.20.16. Mar.10.31. Luc.13.30.

CAPUT XX.

Parabolam proponit de operariis in vineam conductis, quorum ultimis idem datur denarius cum primis: Jesus discipulis passionem ac resurrectionem suam prædicit; & occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos, quòd non potestate & ostensione dominii, sed officio ministerii debeant esse majores: egrediens verò Jericho duos cæcos illuminat.

† Dom. in Septuag.

1. Simile † est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit primo manè conducere operarios in vineam suam.

2. Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam.

3. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos,

4. & dixit illis: Ite & vos in vineam meam, & quod justum fuerit dabo vobis.

5. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam, & nonam horam: & fecit similiter.

6. Circa undecimam verò exiit, & invenit alios stantes, & dicit illis: Quid hìc statis tota die otiosi?

7. Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam meam.

8. Cùm sero autem factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à novissimis usque ad primos.

9. Cùm venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios.

10. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quòd plus essent accepturi: acceperunt autem & ipsi singulos denarios.

11. Et accipientes murmurabant adversùs patremfamilias,

12. dicentes: Hi novissimi una hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei, & æstus.

13. At ille respondens uni eorum, dixit: Amice non facio tibi injuriam: nonnè ex denario convenisti mecum?

14. Tolle quod tuum est, & vade: volo autem & huic novissimo dare sicut & tibi.

15. Aut non licet mihi quod volo, facere? an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?

16. ‖ Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi. A

‖ Sup.19.30. Mar.10.31. Luc.13.30.

17. ‖ Et † ascendens Jesus Jerosolymam, assumpsit duodecim discipulos secretò, & ait illis:

‖ Marc.10.32. Luc.18.31. † Fer. 4. post Dom. 2. Quadr.

18. Ecce ascendimus Jerosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte.

19. Et tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget.

‖ Marc.10.35. † S. Joan. ante Portam Latinam. Item, S. Jacobi Apost.

20. ‖ † Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo.

21. Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram in regno tuo.

22. Respondens autem Jesus, dixit: Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus.

23. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis: sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo. A

24. || Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus.

|| Marc. 10. 41. || Luc. 22. 25.

25. || Jesus autem vocavit eos ad se, & ait: Scitis quia principes gentium dominantur eorum: & qui majores sunt, potestatem exercent in eos.

26. Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister:

27. & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus.

28. || Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam, redemptionem pro multis. A

|| Phil. 2. 7

29. || Et egredientibus illis ab Jericho, secuta est eum turba multa:

|| Marc. 10. 46. Luc. 18. 35.

30. & ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt, quia Jesus transiret: & clamaverunt, dicentes: Domine, miserere nostri, fili David.

31. Turba autem increpabat eos ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Domine, miserere nostri, fili David.

32. Et stetit Jesus, & vocavit eos, & ait: Quid vultis ut faciam vobis?

33. Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi nostri.

34. Misertus autem eorum Jesus, tetigit oculos eorum. Et confestim viderunt, & secuti sunt eum.

CAPUT XXI.

Jesus super asinam Jerusalem cum triumpho ingressus, negotiatores de templo ejicit, & Pharisæis de triumpho indignantibus respondet: discipulis autem de ficulnea Christi verbo arefacta mirantibus, declarat fidei efficaciam: interrogationem de sua potestate retundit quæstione de Joannis baptismo: & ex parabolis de homine duos filios habente, & de patrefamilias, cujus vinitores post alios servos, etiam filium vineæ hæredem occiderunt, prædicit regnum Dei à Judæis ad Gentes transferendum.

† In Benedict. Palm. Mar. 11. 1. Luc. 19. 29.

1. ET † cùm appropinquassent Jerosolymis, & venissent Bethphage ad Montem oliveti: tunc Jesus misit duos discipulos,

2. dicens eis: Ite in castellum, quod contra vos est, & statim invenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: solvite, & adducite mihi:

3. & si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet: & confestim dimittet eos.

4. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem:

5. || Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum filium subjugalis.

|| Isaiæ 62. 11. Zach 9. 9. Joan. 12. 15.

6. Euntes autem discipuli, fecerunt sicut præcepit illis Jesus.

7. Et adduxerunt asinam, & pullum: & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt.

8. Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via:

9. turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio David: || benedictus, qui venit in nomine Domini: A hosanna in altissimis.

|| Psal. 117. 26. Mar. 11. 10 Luc. 19. 38.

10. Et † cùm intrasset Jerosolymam, commota est universa civitas, dicens: Quis est hic?

† Fer. 3. post Dom. 1. Quadr.

11. Populi autem dicebant: Hic est Jesus propheta à Nazareth Galilææ.

12. || Et intravit Jesus in templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes, & ementes in templo; & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit:

|| Mar. 11. 15. Luc. 19. 45. Joan. 2. 14

13. & dicit eis: Scriptum est: || Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum.

|| Isaiæ 56. 7. Jere. 7. 11. Luc. 19. 46.

14. Et accesserunt ad eum cæci, & claudi in templo: & sanavit eos.

15. Vi-

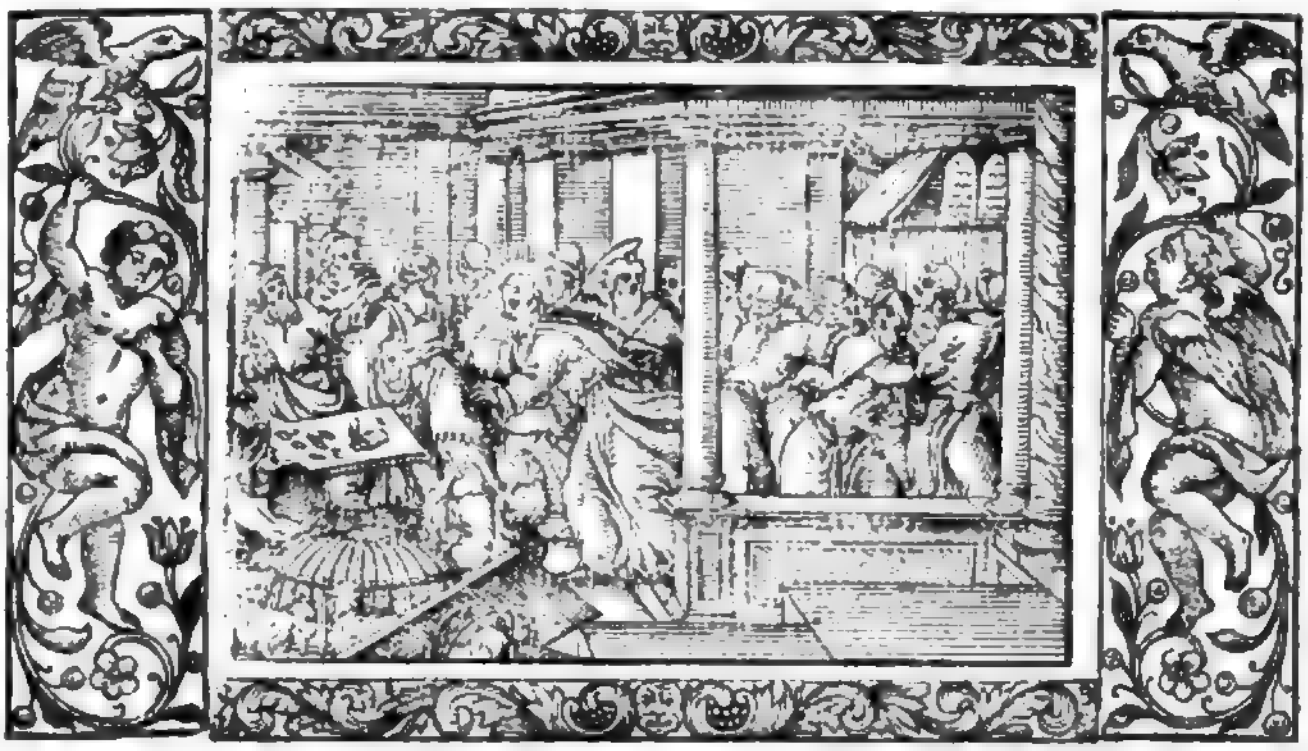

15. Videntes autem principes sacerdotum, & Scribæ mirabilia, quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hosanna filio David: indignati sunt,
16. & dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Jesus autem dixit eis: Utique numquam legi-
‖ Psal. 8. 3. stis: ‖ Quia ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem?
17. Et relictis illis, abiit foras extra Civitatem in Bethaniam: ibique mansit.
18. Manè autem revertens in civitatem,
‖ Mar. 11. 13. esuriit.
19. ‖ Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam: & nihil invenit in ea nisi folia tantùm, & ait illi: Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est
‖ Mar. 11. 20. continuò ficulnea.
20. ‖ Et videntes discipuli, mirati sunt, dicentes: Quomodo continuò aruit?
21. Respondens autem Jesus, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaveritis, non solùm de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis: Tolle, & jacta te in mare, fiet.

22. ‖ Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis. ‖ Sup. 7. 7. Marc. 11. 24. Joa. 14. 13. 16. 23.
23. Et cùm venisset in templum, accesserunt ad eum docentem, principes sacerdotum, & seniores populi, dicentes: ‖ In qua potestate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem? ‖ Marc. 11. 28 Luca 20. 2.
24. Respondens Jesus dixit eis: Interrogabo vos & ego unum sermonem: quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua potestate hæc facio.
25. Baptismus Joannis unde erat? è cœlo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se, dicentes:
26. Si dixerimus è cœlo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixeri-
mus, ex hominibus, timemus turbam: ‖ omnes ‖ Sup. 14. 5.
enim habebant Joannem sicut prophetam.
27. Et respondentes Jesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.
28. Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea.
29. Ille autem respondens, ait: Nolo.

Posteà autem, pœnitentia motus, abiit.
30. Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo, domine, & non ivit.

31. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus. Dicit illis Jesus: Amen dico vobis, quia publicani, & meretrices præcedent vos in regnum Dei.

32. Venit enim ad vos Joannes in via justitiæ, & non credidistis ei. Publicani autem, & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes nec pœnitentiam habuistis posteà, ut crederetis ei.

‖ *Isaiæ* 5. 1. *Jere.* 2. 21. *Mar.* 12. 1. *Luc.* 20. 9. † FER. 2. POST DOM. 2. QUADR.

33. Aliam parabolam audite: ‖ † Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, & sepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus est.

34. Cùm autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus ejus.

35. Et agricolæ, apprehensis servis ejus, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidaverunt.

36. Iterùm misit alios servos plures prioribus, & fecerunt illis similiter.

37. Novissimè autem misit ad eos filium suum, dicens: Verebuntur filium meum.

‖ *Inf.* 26. 3. & 27. 1. *Joan.* 11. 53.

38. Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra se: ‖ Hic est hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem ejus.

39. Et apprehensum eum ejecerunt extra vineam, & occiderunt.

40. Cùm ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

41. Ajunt illi: Malos malè perdet: & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.

‖ *Psal.* 117. 22. *Act.* 4. 11. *Rom.* 9. 33. 1. *Pet.* 2. 7.

42. Dicit illis Jesus: Numquam legistis in Scripturis: ‖ Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris:

43. ideò dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.

44. Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem verò ceciderit, conteret eum.

45. Et cùm audissent principes sacerdotum, & Pharisæi parabolas ejus, cognoverunt quòd de ipsis diceret.

46. Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebant. A

CAPUT XXII.

Parabola de rege qui fecit nuptias filio suo, in quibus discumbens absque veste nuptiali in tenebras ejicitur exteriores: tentatur Jesus à Pharisæis super censu dando Cæsari, & à Sadducæis super resurrectione; quorum redarguit inscitiam, mortuorum evincens resurrectionem: rursumque à legisdoctore tentatur super magno legis mandato: vicissim quoque interrogat Pharisæos, cujus filius sit Christus.

† DOM. 19. POST PENTEC. ‖ *Luc.* 14. 16. *Apoc.* 19. 9.

1. ET respondens Jesus †, dixit iterùm in parabolis eis, dicens:

2. ‖ Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.

3. Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, & nolebant venire.

4. Iterùm misit alios servos, dicens: Dicite invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei, & altilia occisa sunt, & omnia parata: venite ad nuptias.

5. Illi autem neglexerunt: & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam:

6. Reliqui verò tenuerunt servos ejus, & contumeliis affectos occiderunt.

7. Rex autem cùm audisset, iratus est: & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & civitatem illorum succendit.

8. Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni.

9. Ite ergo ad exitus viarum, & quoscumque inveneritis, vocate ad nuptias.

10. Et egressi servi ejus in vias, congregaverunt omnes, quos invenerunt, malos & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentium.

11. Intravit autem rex ut videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.

12. Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.

13. Tunc dixit rex ministris: ‖ Ligatis manibus, & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium. ‖ *Sup.* 8. 12. & 13. 42. *Inf.* 25. 30

14. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi. A

15. ‖ Tunc † abeuntes Pharisæi, consilium inierunt ut caperent eum in sermone. ‖ *Marc.* 12. 13. *Luc.* 20. 20. † DOM. 22 POST PENTEC.

16. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominum:

17. dic ergo nobis quid tibi videtur, licet censum dare Cæsari, an non?

18. Cognita autem Jesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ?

19. ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium.

20. Et ait illis Jesus: Cujus est imago hæc, & superscriptio?

21. Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: ‖ Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. A ‖ *Rom.* 13. 7

22. Et audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt.

23. In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt ‖ non esse resurrectionem: & interrogaverunt eum, ‖ *Act.* 23. 6

24. dicentes: Magister, Moyses dixit: ‖ Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, & suscitet semen fratri suo. ‖ *Deut.* 25. 5. *Marc.* 12. 19. *Luc.* 20. 28.

25. Erant autem apud nos septem fratres: & primus, uxore ducta, defunctus est: & non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo.

26. Similiter secundus, & tertius usque ad septimum.

27. Novissimè autem omnium & mulier defuncta est.

28. In resurrectione ergo cujus erit de septem uxor? omnes enim habuerunt eam.

29. Respondens autem Jesus, ait illis: Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.

30. In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei in cœlo.

31. De

31. De resurrectione autem mortuorum non
legistis quod dictum est à Deo dicente vobis :
‖Exod 3.6. 32. ‖ Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac,
& Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed
viventium.
33. Et audientes turbæ, mirabantur in do-
ctrina ejus.
34. Pharisæi autem audientes quòd silen-
tium imposuisset Sadducæis, convenerunt in
unum:
‖ Marc.12.28. Luc.10.25. 35. ‖ & interrogavit eum unus ex eis legis
† Dom.17. Post Pentec. doctor, tentans eum:
36. Magister, quod est mandatum magnum
in Lege?
‖ Deu 6.5. 37. Ait illi Jesus: ‖ Diliges Dominum Deum
tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua,
& in tota mente tua.
38. Hoc est maximum, & primum man-
datum.
‖ Levit.19.18. 39. Secundum autem simile est huic: ‖
‖ Marc.12.31. Diliges proximum tuum, sicut teipsum.
40. In his duobus mandatis universa lex pen-
det, & prophetæ.
41. Congregatis autem Pharisæis, interro-
gavit eos Jesus,
42. dicens: Quid vobis videtur de Christo?
cujus filius est? Dicunt ei: David.
‖ Luc.20.41 43. Ait illis: ‖ Quomodo ergo David in spi-
ritu vocat eum Dominum, dicens:
‖ Psal.109.1. 44. ‖ Dixit Dominus Domino meo: Sede à
dextris meis, donec ponam inimicos tuos sca-
bellum pedum tuorum?
45. Si ergo David vocat eum Dominum,
quomodo filius ejus est?
46. & nemo poterat ei respondere verbum:
neque ausus fuit quisquam ex illa die eum
amplius interrogare.

CAPUT XXIII.

Scribis & Pharisæis super cathedram Moysi sedentibus præcipit Jesus obedire, ipsorum autem opera non imitari, retegens ipsorum hypocrisim & ambitionem, discipulos verò contrariam docens humilitatem: deinde multiplex væ illis ob hypocrisim ac reliquas suas iniquitates interminatur, prædicens eos patrum suorum mensuram in justorum persecutionibus impleturos, ac Jerusalem deserendam.

† Feria 2. post Dom. 2. Quadr. 1. TUnc † Jesus locutus est ad turbas, &
ad discipulos suos,
2. dicens: Super cathedram Moysi sederunt
‖ 2 Esd.8.4. ‖ Scribæ, & Pharisæi.
3. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis,
servate, & facite: secundùm opera verò
eorum nolite facere: dicunt enim, & non
faciunt.
‖ Luc.11.46 4. ‖ Alligant enim onera gravia, & impor-
Act.15.10 tabilia, & imponunt in humeros hominum:
digito autem suo nolunt ea movere.
‖ Num.15.38. Deut.6.8. & 22.12. 5. Omnia verò opera sua faciunt ut videan-
tur ab hominibus: ‖ dilatant enim phylacte-
ria sua, & magnificant fimbrias.
‖ Marc.12.39. Luc.11.43. & 20.46. 6. ‖ Amant autem primos recubitus in cœ-
nis, & primas cathedras in synagogis,
7. & salutationes in foro, & vocari ab ho-
‖ Jac.3.1. minibus Rabbi.
8. ‖ Vos autem nolite vocari Rabbi. Unus
est enim magister vester, omnes autem vos
fratres estis.

9. ‖ Et patrem nolite vocare vobis super ‖ Malac.1.6.
terram: unus est enim Pater vester, qui in
cœlis est.
10. Nec vocemini magistri: quia Magister
vester unus est, Christus.
11. Qui major est vestrùm, erit minister
vester.
12. ‖ Qui autem se exaltaverit, humiliabi- ‖ Luc.14.11 & 18.14.
tur: & qui se humiliaverit, exaltabitur.
13. Væ autem vobis Scribæ, & Pharisæi
hypocritæ: quia clauditis regnum cęlorum
ante homines. Vos enim non intratis, nec
introeuntes sinitis intrare.
14. Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocri-
tæ: ‖ quia comeditis domos viduarum, ora- ‖ Marc.12.40.
tiones longas orantes: propter hoc amplius Luc.20.47.
accipietis judicium.
15. Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypo-
critæ: quia circuitis mare, & aridam, ut
faciatis unum proselytum: & cùm fuerit fa-
ctus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm
vos.
16. Væ vobis duces cæci, quia dicitis:
Quicumque juraverit per templum, nihil
est: qui autem juraverit in auro templi,
debet.
17. Stulti, & cæci: Quid enim majus est,
aurum, an templum, quod sanctificat au-
rum?
18. Et quicumque juraverit in altari, nihil
est: quicumque autem juraverit in dono, quod
est super illud, debet.
19. Cæci: Quid enim majus est, donum,
an altare, quod sanctificat donum?
20. Qui ergo jurat in altari, jurat in eo,
& in omnibus, quæ super illud sunt.
21. Et quicumque juraverit in templo, jurat
in illo, & in eo, qui habitat in ipso:
22. & qui jurat in cęlo, jurat in throno
Dei, & in eo, qui sedet super eum.
23. ‖ Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypo- ‖ Luc.11.42
critæ: qui decimatis mentham, & anethum,
& cyminum, & reliquistis quę graviora
sunt legis, ‖ judicium, & misericordiam, ‖ Mich.6.8.
& fidem. Hæc oportuit facere, & illa non Zach.7.9.
omittere.
24. Duces cæci, excolantes culicem, came-
lum autem glutientes.
25. Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocri-
tæ, quia mundatis quod deforis est calicis,
& paropsidis: intus autem pleni estis rapina,
& immunditia.
26. Pharisæe cęce, munda priùs quod in-
tus est calicis, & paropsidis, ut fiat id, quod
deforis est, mundum.
27. Væ vobis Scribæ, & Pharisęi hypocri-
tæ: quia similes estis sepulchris dealbatis,
quæ à foris parent hominibus speciosa, intus
verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni
spurcitia.
28. Sic & vos à foris quidem paretis ho-
minibus justi: intus autem pleni estis hypo-
crisi, & iniquitate.
29. Væ vobis Scribę, & Pharisęi hypocritę,
qui ædificatis sepulchra prophetarum, & or-
natis monumenta justorum,
30. & dicitis: Si fuissemus in diebus patrum
nostrorum, non essemus socii eorum in san-
guine prophetarum.
31. Itaque testimonio estis vobismetipsis,
quia filii estis eorum, qui prophetas occide-
runt.

41. Duæ molentes in mola: una assumetur, & una relinquetur.

‡ Unius Confess. Pontif.
|| *Marc.* 13. 33. *Luc.* 12. 39.

42. ‡ Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit.

43. Illud autem scitote, || quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam.

44. Ideò & vos estote parati: quia qua nescitis hora Filius hominis venturus est.

45. Quis, putas, est fidelis servus, & prudens, quem constituit dominus suus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore?

|| *Apoc.* 16. 15.

46. || Beatus ille servus, quem cùm venerit dominus ejus, invenerit sic facientem.

47. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. A

48. Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire:

49. & cœperit percutere conservos suos, manducet autem, & bibat cum ebriosis:

50. veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, & hora, qua ignorat:

|| *Supr.* 13. 42. *Infr.* 25. 30

51. & dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis. || Illic erit fletus, & stridor dentium.

CAPUT XXV.

Parabolas proponit de decem virginibus, ac talentis distributis servis; quorum dominus peregrè rediens singulos præmiat aut punit juxta ipsorum merita: extremum judicium ponit ob oculos, & causas præmiationis bonorum, ac punitionis malorum.

‡ Pro Virgine et Mart.

1. Tunc ‡ simile erit regnum cœlorum decem virginibus: quæ accipientes lampades suas exierunt obviam sponso, & sponsæ.

2. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes:

3. sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum:

4. prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.

5. Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes & dormierunt.

6. Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obviam ei.

7. Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornaverunt lampades suas.

8. Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro: quia lampades nostræ extinguuntur.

9. Responderunt prudentes, dicentes: Ne fortè non sufficiat nobis, & vobis, ite potiùs ad vendentes, & emite vobis.

10. Dum autem irent emere, venit sponsus: & quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, & clausa est janua.

11. Novissimè verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis.

12. At ille respondens, ait: Amen dico vobis, nescio vos.

|| *Marc.* 13. 33.

13. || Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam. A

|| *Luc.* 19. 12
‡ Conf. Pontif.

14. || Sicut enim ‡ homo peregrè proficiscens, vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua.

15. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum, unicuique secundùm propriam virtutem, & profectus est statim.

16. Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque.

17. Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo.

18. Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui.

19. Post multum verò temporis venit dominus servorum illorum, & posuit rationem cum eis.

20. Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.

21. Ait illi dominus ejus: Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui.

22. Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum.

23. Ait illi dominus ejus: Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui. A

24. Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es, metis ubi non seminasti, & congregas ubi non sparsisti:

25. & timens abii, & abscondi talentum tuum in terra: ecce habes quod tuum est.

26. Respondens autem dominus ejus, dixit ei: Serve male, & piger, sciebas quia meto ubi non semino, & congrego ubi non sparsi:

27. oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis, & veniens ego recepissem utique quod meum est cum usura.

28. Tollite itaque ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta.

29. || Omni enim habenti dabitur, & abundabit: ei autem, qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.

|| *Sup.* 13. 12. *Marc.* 4. 25. *Luc.* 8. 18. & 19. 26.

30. Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores: illic erit fletus, & stridor dentium.

31. † Cùm autem venerit Filius hominis in majestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ:

† Fer. 2. Post Dom. 1. Quadr.

32. & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hœdis:

33. & statuet oves quidem à dextris suis, hædos autem à sinistris.

34. Tunc dicet rex his, qui à dextris ejus erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.

35. || Esurivi enim, & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me:

|| *Isai.* 58. 7. *Ezech.* 18. 7 & 16.
|| *Eccli.* 7. 39.

36. nudus, & cooperuistis me: || infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me.

37. Tunc respondebunt ei justi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, & pavimus te: sitientem, & dedimus tibi potum?

38. quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te?

39. aut quando te vidimus infirmum: aut in carcere, & venimus ad te?

40. Et respondens rex, dicet illis: Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

|| Psal. 6. 9. Sup. 7. 23. Luc. 13. 27.

41. Tunc dicet & his, qui à sinistris erunt: || Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus.

42. Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi potum:

43. hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non cooperuistis me: infirmus, & in carcere, & non visitastis me.

44. Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministravimus tibi?

45. Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis: Quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.

|| Joan. 5. 29. Dan. 12. 2.

46. || Et ibunt hi in supplicium æternum: justi autem in vitam æternam.

CAPUT XXVI.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Jesu; qui unguento pretioso à muliere perfunditur, murmurantibus discipulis: venditur à Juda; de cujus proditione discipulis in cœna loquitur, in qua panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrata tradidit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, trinamque Petri negationem: & post trinam orationem capitur à Judæis; quorum uni Petrus abscidit auriculam: discipulis fugientibus, coram Caipha à falsis testibus accusatur, mortisque reus judicatur, conspuitur ac cæditur, & ter à Petro negatur.

1. ET factum est: cùm consummasset Jesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis:

|| Marc. 14. 1. Luc. 22. 1. † PASSIO DOM. PALM. Quartum & ultimū Pascha ministerii Christi. Anno M. 4036. æræ vulg. 33. ætatis Christi 37. Per. Jul. 4746. urbis cond. 784. an. Jul. 78. imp. Tiber. 19.

2. || † Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur ut crucifigatur.

3. Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas:

4. & consilium fecerunt ut Jesum dolo tenerent, & occiderent.

5. Dicebant autem: Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo.

|| Joan. 11. 2. & 12. 3. Marc. 14. 3.

6. || Cùm autem Jesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi,

7. accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis.

8. Videntes autem discipuli, indignati sunt dicentes: Ut quid perditio hæc?

9. potuit enim istud venumdari multo, & dari pauperibus.

10. Sciens autem Jesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me:

11. nam semper pauperes habetis vobiscum: me autem non semper habetis.

12. Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.

13. Amen dico vobis, ubicumque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur & quòd hæc fecit in memoriam ejus.

14. || Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad principes sacerdotum: || Marc. 14. 10. Luc. 22. 3.

15. & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos.

16. Et exinde quærebat opportunitatem ut eum traderet.

17. || Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? || Marc. 14. 12. Luc. 22. 7.

18. At Jesus dixit: Ite in civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magister dicit: Tempus meum propè est, apud te facio Pascha cum discipulis meis.

19. Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Jesus, & paraverunt Pascha.

20. || Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis. || Mar. 14. 17. Luc. 22. 14.

21. Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, || quia unus vestrùm me traditurus est. || Joan. 13. 21.

22. Et contristati valdè, cœperunt singuli dicere: Numquid ego sum Domine?

23. At ipse respondens, ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.

24. Filius quidem hominis vadit, || sicut scriptum est de illo: væ autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. || Psal. 40. 10.

25. Res-

25. Respondens autem Judas, qui tradidit eum, dixit: Numquid ego sum Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.

‖ 1. Cor. 11. 4.

26. ‖ Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: hoc est corpus meum.

27. Et accipiens calicem gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.

28. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

29. Dico autem vobis: Non bibam amodò de hoc genimine vitis usque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.

30. Et hymno dicto, exierunt in montem Oliveti.

‖ Marc. 14. 27. Joan. 16. 11. ‖ Zach. 13. 7

31. Tunc dicit illis Jesus: ‖ Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte. Scriptum est enim: ‖ Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.

‖ Marc. 14. 18. & 16. 7

32. Postquam autem resurrexero, ‖ præcedam vos in Galilæam.

33. Respondens autem Petrus, ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor.

‖ Marc. 14. 30. Joan. 13. 38.

34. Ait illi Jesus: ‖ Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis.

‖ Marc. 14. 12. Luca 22. 33.

35. Ait illi Petrus: ‖ Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.

36. Tunc venit Jesus cum illis in villam, quæ dicitur Gethsemani, & dixit discipulis suis: Sedete hìc donec vadam illuc, & orem.

37. Et assumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœpit contristari & mœstus esse.

38. Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hìc, & vigilate mecum.

39. Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste. Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.

40. Et venit ad discipulos suos: & invenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuistis una hora vigilare mecum?

41. Vigilate, & orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

42. Iterùm secundò abiit, & oravit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua.

43. Et venit iterùm, & invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati.

44. Et relictis illis, iterùm abiit, & oravit tertiò, eumdem sermonem dicens.

45. Tunc venit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite jam, & requiescite: ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

46. Surgite eamus: ecce appropinquavit qui me tradet.

‖ Marc. 14. 43. Luc. 22. 47. Joan. 18. 3.

47. ‖ Adhuc eo loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa cum gladiis, & fustibus, missi à principibus sacerdotum, & senioribus populi.

48. Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum.

49. Et confestim accedens ad Jesum, dixit: Ave Rabbi: Et osculatus est eum.

50. Dixitque illi Jesus: Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, & manus injecerunt in Jesum, & tenuerunt eum.

51. Et ecce unus ex his, qui erant cum Jesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiens servum principis sacerdotum amputavit auriculam ejus.

‖ Gen. 9. 6. Apoc. 13. 10.

52. Tunc ait illi Jesus: Converte gladium tuum in locum suum. ‖ Omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt.

53. An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquàm duodecim legiones angelorum?

‖ Isaia 53. 10.

54. ‖ Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri?

55. In illa hora dixit Jesus turbis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis, & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in templo, & non me tenuistis.

‖ Thr. 4. 20. ‖ Marc. 14. 50

56. Hoc autem totum factum est, ‖ ut adimplerentur Scripturæ prophetarum. Tunc discipuli omnes, ‖ relicto eo, fugerunt.

‖ Luc. 22. 54. Joa. 19. 24.

57. ‖ At illi tenentes Jesum, duxerunt ad Caipham principem sacerdotum, ubi Scribæ & seniores convenerant.

58. Petrus autem sequebatur eum à longè, usque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intrò, sedebat cum ministris, ut videret finem.

59. Principes autem sacerdotum, & omne concilium, quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent:

60. & non invenerunt, cùm multi falsi testes accessissent. Novissimè autem venerunt duo falsi testes,

Joan. 2. 19

61. & dixerunt: Hic dixit: || Possum destruere templum Dei, & post triduum reædificare illud.

62. Et surgens princeps sacerdotum, ait illi: Nihil respondes ad ea, quæ isti adversùm te testificantur?

63. Jesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus filius Dei.

|| Sup. 16. 27. Rom. 14. 10 1 Thess. 4. 15.

64. Dicit illi Jesus: Tu dixisti. Verumtamen dico vobis, || amodò videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli.

65. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemavit: quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam:

66. quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis.

|| Isaia. 50. 6 Marc. 14. 65.

67. || Tunc expuerunt in faciem ejus, & colaphis eum ceciderunt, alii autem palmas in faciem ejus dederunt,

68. dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit?

|| Luc. 22. 55. Joan. 18. 25.

69. || Petrus verò sedebat foris in atrio: & accessit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Jesu Galilæo eras.

70. At ille negavit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis.

71. Exeunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla, & ait his, qui erant ibi: Et hic erat cum Jesu Nazareno.

72. Et iterùm negavit cum juramento: Quia non novi hominem.

73. Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro: Verè & tu ex illis es: nam & loquela tua manifestum te facit.

74. Tunc cœpit detestari, & jurare quia non novisset hominem. Et continuò gallus cantavit.

75. Et recordatus est Petrus verbi Jesu, quod dixerat: Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, flevit amarè.

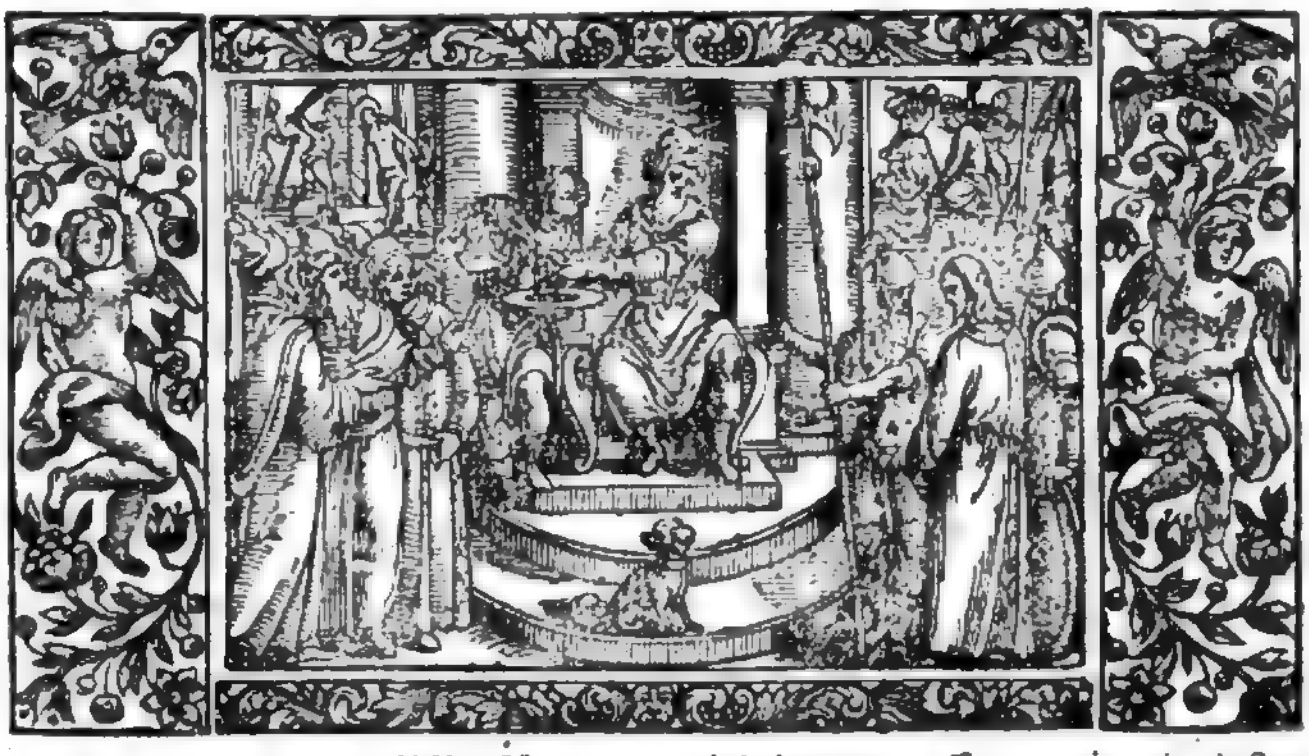

CAPUT XXVII.

Judas, relatis argenteis, laqueo se suspendit: Jesus coram Pilato accusatus, non respondet; uxor autem Pilati dicit ipsum justum; præeligitur tamen Barabbas: Pilatus lotis manibus Jesum flagellatum tradit crucifigendum: qui à militibus multipliciter illusus, ducitur ad crucifigendum; & felleo vino potatus, inter latrones crucifigitur, divisis ipsius vestimentis: & à variis multæ jactantur in ipsum blasphemiæ: suboriuntur tenebræ; & clamans Jesus Eli, acetoque potatus, cum clamore expirat, ac signa varia fiunt: corpus Jesu à Joseph sepultum, custoditur à militibus.

1. MAnè autem facto, consilium inierunt omnes principes sacerdotum, & seniores populi adversùs Jesum, ut eum morti traderent.

|| Marc. 15. 1. Luc. 23. 1. Joan. 18. 28.

2. || Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præsidi.

3. Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quòd damnatus esset; pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum, & senioribus,

4. dicens: Peccavi, tradens sanguinem justum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris.

|| Act. 1. 18

5. Et projectis argenteis in templo, recessit, || & abiens laqueo se suspendit.

6. Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam: quia pretium sanguinis est.

7. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum.

|| Act. 1. 19

8. || Propter hoc vocatus est ager ille, Haceldama, hoc est, ager sanguinis, usque in hodiernum diem.

|| Zach. 11. 12.

9. Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam prophetam, dicentem: || Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiaverunt à filiis Israel:

10. & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus.

|| Marc. 15. 2. Luc. 23. 3. Joan. 18. 33.

11. Jesus autem stetit ante præsidem, || & interrogavit eum præses, dicens: Tu es

Rex Judæorum? Dicit illi Jesus: Tu dicis.
12. Et cùm accusaretur à principibus sacerdotum, & senioribus, nihil respondit.
13. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta adversum te dicunt testimonia?
14. Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur præses vehementer.
15. Per diem autem solemnem consueverat præses populo dimittere unum vinctum, quem voluissent.
16. Habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.
17. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jesum, qui dicitur Christus?
18. Sciebat enim quòd per invidiam tradidissent eum.
19. Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens: Nihil tibi, & justo illi. Multa enim passa sum hodie per visum propter eum.
‖ Marc. 15. 11. Luc. 23. 18. Joa. 18. 40. Act. 3. 14. 20. ‖ Principes autem sacerdotum, & seniores persuaserunt populis ut peterent Barabbam, Jesum verò perderent.
21. Respondens autem præses, ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barabbam.
22. Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Jesu, qui dicitur Christus?
23. Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis præses: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes: Crucifigatur.
24. Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret: accepta aqua, lavit manus coram populo: dicens: Innocens ego sum à sanguine justi hujus: vos videritis.
25. Et respondens universus populus, dixit: Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.
26. Tunc dimisit illis Barabbam: Jesum autem flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur.
27. Tunc milites præsidis suscipientes Jesum in prætorium, ‖ congregaverunt ad eum universam cohortem: ‖ Marc. 15. 16. Psalm. 21. 17.
28. & exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei,
29. ‖ & plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, & arundinem in dextera ejus. Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave rex Judæorum. ‖ Joa. 19. 2.
30. Et exspuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus.
31. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis ejus, & duxerunt eum ut crucifigerent.

‖ Marc. 15. 21. Luc. 23. 26. 32. ‖ Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariaverunt ut tolleret crucem ejus.
‖ Marc. 15. 22. Luc. 23. 33. Joan. 19. 17. 33. ‖ Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus;
34. Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cùm gustasset, noluit bibere.
‖ Marc. 15. 24. Luc. 23. 34. Joan. 19. 23. ‖ Psal. 21. 19. 35. Postquam autem crucifixerunt eum, ‖ diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes: ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: ‖ Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.
36. Et sedentes servabant eum.
37. Et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam: HIC EST JESUS REX JUDÆORUM.
38. Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones: unus à dextris, & unus à sinistris.
39. Prætereuntes autem blasphemabant eum moventes capita sua,
‖ Joan. 2. 19. 40. & dicentes: ‖ Vah qui destruis templum Dei, & in triduo illud reædificas: salva temetipsum: si filius Dei es, descende de cruce.
41. Similiter & principes sacerdotum illudentes cum Scribis, & senioribus dicebant:
42. Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere: ‖ si rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credimus ei: ‖ Sap. 2. 18.
43. ‖ confidit in Deo: liberet nunc, si vult, eum: dixit enim: Quia filius Dei sum. ‖ Psal. 21. 9.
44. Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.
45. A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram, usque ad horam nonam.
46. Et circa horam nonam clamavit Jesus voce magna, dicens: ‖ Eli, Eli, lammasabacthani? hoc est: Deus meus, Deus meus ut quid dereliquisti me? ‖ Psal. 21. 2.
47. Quidam autem illic stantes, & audientes, dicebant: Eliam vocat iste.
48. Et continuò currens unus ex eis acceptam spongiam implevit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere.
49. Ceteri verò dicebant: Sine, videamus, an veniat Elias liberans eum.

50. Jesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum.

‡ 2. Par. 3. 14. 51. || Et ecce velum templi scissum est in duas partes à summo usque deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt,

52. & monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.

53. Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem, & apparuerunt multis.

54. Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Jesum, viso terræmotu & his, quæ fiebant, timuerunt valdè, dicentes: Verè Filius Dei erat iste.

55. Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quę secutę erant Jesum à Galilęa, ministrantes ei:

56. inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Joseph mater, & mater filiorum Zebedæi.

57. || Cùm autem serò factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Joseph, qui & ipse discipulus erat Jesu. ‡ Marc. 15. 42. Luc. 23. 50. Joan. 19. 38.

58. Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus.

59. Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone munda.

60. Et posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra. Et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit.

61. Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum.

62. Altera autem die, quæ est post Parasceven, convenerunt principes sacerdotum, & Pharisæi ad Pilatum,

63. dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam.

64. Jube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium: ne fortè veniant discipuli ejus, & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit à mortuis: & erit novissimus error pejor priore.

65. Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis.

66. Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, signantes lapidem, cum custodibus.

CAPUT XXVIII.

Facto terræmotu, exterritisque custodibus Angelus mulieribus narrat Christi resurrectionem: qui ipsis apparens jubet (sicut & Angelus jusserat) ut discipulis nuntient, quòd Dominum in Galilæa visuri sint: milites sepulchri custodes, pecunia corrupti, dicunt corpus Christi furto sublatum: discipuli videntes in Galilæa Dominum, jubentur ire ad docendas & baptizandas omnes gentes.

1. VEspere † autem sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, venit Maria † Sabbato Sancto. Matt. 16. 1. Joan. 20. 1.

Magda-

Magdalene, & altera Maria, videre sepulchrum.

2. Et ecce terræmotus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cœlo: & accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum:

3. erat autem aspectus ejus sicut fulgur: & vestimentum ejus sicut nix.

4. Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui.

5. Respondens autem angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim, quòd Jesum, qui crucifixus est, quæritis:

6. non est hic: surrexit enim, sicut dixit: venite, & videte locum, ubi positus erat Dominus.

7. Et citò euntes, dicite discipulis ejus, quia surrexit: & ecce præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis. Ecce prædixi vobis. A

8. Et exierunt citò de monumento cum timore, & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus.

9. Et ecce Jesus occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

10. Tunc ait illis Jesus: Nolite timere. Ite, nuntiate fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.

11. Quæ cùm abiissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerant.

12. Et congregati cum senioribus consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus,

13. dicentes: Dicite quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum, nobis dormientibus:

14. Et si hoc auditum fuerit à præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus.

15. At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Judæos, usque in hodiernum diem.

16. † Undecim autem discipuli abierunt in Galilæam in montem, ubi constituerat illis Jesus. † Fer. 6. Post Pascha.

17. Et videntes eum adoraverunt: quidam autem dubitaverunt.

18. Et accedens Jesus locutus est eis, dicens: † Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra. † In Festo SS. Trinit.

19. ‖ Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: ‖ Marc.16. 15.

20. docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis: & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi. A

Digitized by Google

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM.

MARCUS Discipulus & interpres Petri, *inquit Hieronymus*, juxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breve scripsit Evangelium; quod cùm Petrus audivisset & probavit, & Ecclesiæ legendum sua auctoritate dedit. *Attamen Matthæi Hebræo adjutus fuisse videtur: sicut Marci Græco, qui postea Matthæi Græcus interpres fuit. Nam quamvis Syriacæ translationis auctor affirmet, Marcum Latinè scripsisse, eum tamen Græco usum eloquio, docent nos Hieronymus Epist. ad Damas. & Augustinus lib. 1. de consensu, cap. 2. quamquam in gratiam præcipuè Romanorum, sicut & Paulus ad Romanos Epistolam scripsit lingua Græca. Nempè Judæi qui Romæ erant, plerique Latini sermonis ignari, & Romanorum vix quisquam non Græcè intelligens etiam inter ipsas fœminas, ut ex Juvenali discimus. Constat certè nostram vulgatam Latinam versionem tam Matthæi quàm Marci ex Græca editione translatam. Narrat autem ipse ferè eadem quæ Matthæus, sed breviùs & contractiùs, unde* Matthæi breviator *ab Augustino dicitur.*

Post annum decimum à Passione & paulò antequam Alexandriam proficisceretur, eum scripsisse docent Eusebius, Euthymius, & Baronius. Ad quam à S. Petro missus Olympiadis 205. anno tertio, Claudii Imper. item 3., ut vult Euseb. in Chronico Græco, hoc est Æræ nostræ anno 43. post Passionem 10. tam florentem ibi doctrina & vitæ continentia constituit Ecclesiam, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret, *inquit Hieronymus: unde* Cœnobitarum princeps & institutor *est appellatus. Alexandriæ in octava Paschæ 25. Aprilis, cùm pridie ad altare sacris dans operam, esset comprehensus, martyrio affectus est, ut habent Græca Menologia & Latina Martyrologia, atque Eusebius, Hieronymus & alii scriptores.*

CAPUT PRIMUM.

Joannes in austeritate vitæ prædicat, ac baptizat aqua; Christus verò Spiritu Sancto: qui à Joanne baptizatus, cum bestiis agens in deserto, post jejunium quadraginta dierum à satana tentatur; & Joanne tradito, prædicare incipit in Galilæa: vocatisque Simone & Andrea, Jacobo & Joanne Zebedæi, accedit Capharnaum, & reliqua Galilææ loca, ibique prædicans, curat socrum Simonis, & leprosum, quem mittit ad sacerdotes, plurimosque dæmoniacos ac malè habentes, cum magna omnium admiratione.

1. INITIUM Evangelii Jesu Christi, Filii Dei.
2. Sicut scriptum est in Isaia
propheta: || Ecce ego mitto *Mal. 3. 1.*
angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit
viam tuam ante te.
3. || Vox clamantis in deserto: Parate viam
Domini, rectas facite semitas ejus. *Isai. 40. 3. Matt. 3. 3. Luc. 3. 4. Joan. 1. 23.*
4. Fuit Joannes in deserto baptizans, &
prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. *Ann. M. 4032. æræ vulg. 28.*
5. || Et egrediebatur ad eum omnis Judææ regio, & Jerosolymitæ universi, & baptizabantur ab
illo in Jordanis flumine, confitentes peccata sua. *Matt. 3. 5.*

6. ||

Matt.3.4. Levit.11.22. Matth.3.11. Luc.3.16. Joan.1.27. Actor.1.5. & 2.4. & 11.16. & 19.4.

6. || Et erat Joannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos ejus, || & locustas, & mel silvestre edebat. Et prædicabat dicens:

7. || Venit fortior me post me: cujus non sum dignus procumbens solvere corrigiam calceamentorum ejus.

8. || Ego baptizavi vos aqua, ille verò baptizabit vos Spiritu sancto.

9. Et factum est: in diebus illis venit Jesus à Nazareth Galilææ: & baptizatus est à Joanne in Jordane.

10. Et statim ascendens de aqua, vidit cœlos apertos, || & Spiritum tamquam columbam descendentem, & manentem in ipso. *Luc.3.22. Joan.1.32.*

11. Et vox facta est de cœlis: Tu es filius meus dilectus, in te complacui.

12. || Et statim Spiritus expulit eum in desertum. *Matt.4.1. Luc.4.1.*

13. Et erat in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: & tentabatur à satana: eratque cum bestiis, & angeli ministrabant illi.

14. || Postquam autem traditus est Joannes, venit Jesus in Galilæam, prædicans Evangelium regni Dei, *Matth.4.12. Luc.4.14. Joan.4.43.*

15. & dicens: Quoniam impletum est tempus, & appropinquavit regnum Dei: pœnitemini, & credite Evangelio.

16. || Et præteriens secus Mare Galilææ, vidit Simonem, & Andream fratrem ejus, mittentes retia in mare, (erant enim piscatores) *Matt.4.18. Luc.5.2.*

17. & dixit eis Jesus: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.

18. Et protinus relictis retibus, secuti sunt eum.

19. Et progressus inde pusillum, vidit Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus, & ipsos componentes retia in navi:

20. & statim vocavit illos. Et relicto patre suo Zebedæo in navi cum mercenariis, secuti sunt eum.

21. || Et ingrediuntur Capharnaum: & statim sabbatis ingressus in synagogam, docebat eos. *Matth.4.13. Luc.4.31.*

22. || Et stupebant super doctrina ejus: erat enim docens eos, quasi potestatem habens, & non sicut Scribæ. *Matth.7.28. Luc.4.32.*

23. || Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo: & exclamavit *Luc.4.33.*

24. dicens: Quid nobis, & tibi Jesu Nazarene: venisti perdere nos? scio qui sis, Sanctus Dei.

25. Et comminatus est ei Jesus, dicens: Obmutesce, & exi de homine.

26. Et discerpens eum spiritus immundus, & clamans voce magna exiit ab eo.

27. Et mirati sunt omnes, ita ut conquirerent inter se dicentes: Quidnam est hoc? quænam doctrina hæc nova? quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei.

28. Et processit rumor ejus statim in omnem regionem Galilææ.

29. || Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis, & Andreę cum Jacobo, & Joanne. *Matth.8.14. Luc.4.38.*

30. Decumbebat autem socrus Simonis febricitans: & statim dicunt ei de illa.

31. Et accedens elevavit eam, apprehensa manu ejus: & continuò dimisit eam febris, & ministrabat eis.

32. Vespere autem facto cùm occidisset sol, afferebant ad eum omnes malè habentes, & dæmonia habentes:

33. & erat omnis civitas congregata ad januam.

34. Et curavit multos, qui vexabantur variis languoribus, || & dæmonia multa ejiciebat, & non sinebat ea loqui, quoniam sciebant eum. *Luc.4.41.*

35. Et diluculò valdè surgens, egressus abiit in desertum locum, ibique orabat.

36. Et prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant.

37. Et cùm invenissent eum, dixerunt ei: Quia omnes quærunt te.

38. Et ait illis: Eamus in proximos vicos, & civitates, ut & ibi prædicem: ad hoc enim veni.

39. Et erat prædicans in synagogis eorum, & in omni Galilæa, & dæmonia ejiciens.

40. || Et venit ad eum leprosus deprecans eum: & genu flexo dixit ei: Si vis, potes me mundare. *Matt.8. Luc.5.12.*

41. Jesus autem misertus ejus, extendit manum suam: & tangens eum, ait illi: Volo: Mundare.

42. Et cùm dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est.

43. Et comminatus est ei, statimque ejecit illum.

44. & dicit ei: Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te principi sacerdotum, & offer pro emundatione tua, || quæ præcepit Moyses in testimonium illis. *Levit.14.*

45. At ille egressus cœpit prædicare, & diffamare sermonem, ita ut jam non posset manifestè introire in civitatem, sed foris in desertis locis esset, & conveniebant ad eum undique.

CAPUT II.

Murmurantibus Scribis, quòd Paralytico per tectum in grabato demisso, diceret remitti peccata, jubens ipsum ferre grabatum, sanat eum: apud Levin, quem ad se sequendum vocaverat, discumbens cum pluribus publicanis, rationem dicit, murmurantibus Pharisæis, quare cum peccatoribus conversetur, & cur ipsius discipuli non jejunent; quos etiam spicas sabbato vellentes excusat.

1. ET iterùm intravit Capharnaum post dies, *Matth.9.*

2. & auditum est quòd in domo esset, & convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam, & loquebatur eis verbum.

3. || Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur. *Luc.5.18.*

4. Et cùm non possent offerre eum illi præ turba, nudaverunt tectum ubi erat: & patefacientes submiserunt grabatum, in quo paralyticus jacebat.

5. Cùm autem vidisset Jesus fidem illorum, ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.

6. Erant autem illic quidam de scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis:

7. Quid hic sic loquitur? blasphemat. || Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? *Job 14.4. Isai.43.*

8. Quo statim cognito Jesus spiritu suo,

quia sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus vestris?

9. Quid est facilius dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata; an dicere: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula?

10. Ut autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico)

11. tibi dico: Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.

12. Et statim surrexit ille: &, sublato grabato, abiit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes, & honorificarent Deum, dicentes: Quia numquam sic vidimus.

13. Et egressus est rursus ad mare: omnisque turba veniebat ad eum, & docebat eos.

|| Matth. 9. 9. Luc. 5. 27. 14. || Et cùm præteriret, vidit Levi Alphæi sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum.

15. Et factum est, cùm accumberet in domo illius, multi publicani, & peccatores simul discumbebant cum Jesu, & discipulis ejus: erant enim multi, qui & sequebantur eum.

16. Et Scribæ, & Pharisæi videntes quia manducaret cum publicanis, & peccatoribus, dicebant discipulis ejus: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducat & bibit Magister vester?

1. Tim. 1. 15. 17. || Hoc audito Jesus ait illis: Non necesse habent sani medico, sed qui malè habent: non enim veni vocare justos, sed peccatores.

18. Et erant discipuli Joannis, & Pharisæi jejunantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare discipuli Joannis, & Pharisæorum jejunant, tui autem discipuli non jejunant?

19. Et ait illis Jesus: Numquid possunt filii nuptiarum, quamdiù sponsus cum illis est, jejunare? Quanto tempore habent secum sponsum, non possunt jejunare.

|| Matth. 9. 15. Luc. 5. 35. 20. || Venient autem dies cùm auferetur ab eis sponsus: & tunc jejunabunt in illis diebus.

21. Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri: alioquin aufert supplementum novum à veteri, & major scissura fit.

22. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin dirumpet vinum utres, & vinum effundetur, & utres peribunt: sed vinum novum in utres novos mitti debet.

23. || Et factum est iterùm cùm Dominus sabbatis ambularet per sata, & discipuli ejus cœperunt progredi, & vellere spicas. *|| Matth. 12. 1. Luc. 6. 1.*

24. Pharisæi autem dicebant ei: Ecce, quid faciunt sabbatis quod non licet?

25. Et ait illis: || Numquam legistis quid fecerit David, quando necessitatem habuit, & esurit ipse, & qui cum eo erant? *|| 1. Reg. 21. 6.*

26. quomodo introivit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis manducavit, quos non licebat manducare, || nisi sacerdotibus, & dedit eis, qui cum eo erant? *Lev. 24. 9.*

27. Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter sabbatum.

28. Itaque Dominus est filius hominis, etiam sabbati.

CAPUT III.

Postquam manum aridam curaverat, Pharisæorum cedens machinationi secedit, turbis undique ad ipsum confluentibus; quarum infirmos curat: duodecim à se electos (qui hic recensentur) mittit ad prædicandum, data ipsis potestate super infirmitates ac dæmonia: Scribas blasphemantes ipsum in Beelzebub ejicere dæmonia convincit falsitatis, dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & quæ sint mater & fratres ejus.

1. ET introivit iterùm in synagogam: & erat ibi homo habens manum aridam. *Matth. 12. 10. Luc. 6. 6.*

2. Et observabant eum, si sabbatis curaret, ut accusarent illum.

3. Et ait homini habenti manum aridam: Surge in medium.

4. Et dicit eis: Licet sabbatis benefacere, an malè? animam salvam facere, an perdere? At illi tacebant.

5. Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illi.

6. || Exeuntes autem Pharisæi, statim cum Herodianis consilium faciebant adversùs eum, quomodo eum perderent. *|| Matt. 12. 14.*

7. Jesus

7. Jesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: & multa turba à Galilæa, & Judæa secuta est eum,

8. & ab Jerosolymis, & ab Idumæa, & trans Jordanem: & qui circa Tyrum, & Sidonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum.

9. Et dixit discipulis suis ut navicula sibi deserviret propter turbam, ne comprimerent eum:

10. multos enim sanabat, ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent quotquot habebant plagas.

11. Et spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei: & clamabant dicentes:

12. Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis ne manifestarent illum.

|| Matth. 10. 1. Luc. 6. 13. & 9. 1. & 2

13. || Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse: & venerunt ad eum.

14. Et fecit ut essent duodecim cum illo: & ut mitteret eos prædicare.

15. Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, & ejiciendi dæmonia.

16. Et imposuit Simoni nomen Petrus:

17. & Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem Jacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, Filii tonitrui:

18. & Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi, & Thaddæum, & Simonem Cananæum,

19. & Judam Iscariotem, qui & tradidit illum.

20. Et veniunt ad domum: & convenit iterùm turba, ita ut non possent neque panem manducare.

21. Et cùm audissent sui, exierunt tenere eum; dicebant enim: Quoniam in furorem versus est.

22. Et Scribæ, qui ab Jerosolymis descenderant, dicebant: || Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe dæmoniorum ejicit dæmonia. || Matth. 9. 34.

23. Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest satanas satanam ejicere?

24. Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare.

25. Et si domus super semetipsam dispertiatur, non potest domus illa stare.

26. Et si satanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est, & non poterit stare, sed finem habet.

27. Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi priùs fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet.

28. || Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blasphemiæ quibus blasphemaverint: || Matt. 12. 31. Luc. 12. 10. 1. Joan. 5. 16.

29. qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti.

30. Quoniam dicebant: Spiritum immundum habet.

31. || Et veniunt mater ejus & fratres: & foris stantes miserunt ad eum vocantes eum, || Matth. 12. 46. Luc. 8. 19.

32. & sedebat circa eum turba: & dicunt ei: Ecce mater tua, & fratres tui foris quærunt te.

33. Et respondens eis, ait: Quæ est mater mea, & fratres mei?

34. Et circumspiciens eos, qui in circuitu ejus sedebant, ait: Ecce mater mea, & fratres mei.

35. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, & soror mea, & mater est.

CAPUT IV.

Parabolam proponit seminatoris, quam discipulis declarat: lucernam dicit super candelabrum ponendam; addens parabolas de semine in terram jacto, quod excrescit dormiente eo qui seminavit, & de grano sinapis: discipulis autem seorsim omnia interpretatur: in navi à somno excitatur, tempestatem maris sedat.

Matt. 13. 1 Luc. 8. 5.

1. ET iterùm cœpit docere ad mare: & congregata est ad eum turba multa, ita ut navim ascendens sederet in mari, & omnis turba circa mare super terram erat:

2. & docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua.

3. Audite: ecce exiit seminans ad seminandum.

4. Et dum seminat, aliud cecidit circa viam, & venerunt volucres cœli, & comederunt illud.

5. Aliud verò cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam: & statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terræ:

6. & quando exortus est sol, exæstuavit: & eò quòd non habebat radicem, exaruit.

7. Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ, & suffocaverunt illud, & fructum non dedit.

8. Et aliud cecidit in terram bonam: & dabat fructum ascendentem, & crescentem, & afferebat unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.

9. Et dicebat: Qui habet aures audiendi, audiat.

10. Et cùm esset singularis, interrogaverunt eum hi, qui cum eo erant duodecim, parabolam.

11. Et dicebat eis: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem, qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt:

|| Isai. 6.9. Matth. 13. 14. Joa. 12.40. Actor. 28. 26. Rom. 11.8.

12. || ut videntes videant, & non videant: & audientes audiant, & non intelligant: nequando convertantur, & dimittantur eis peccata.

13. Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis?

14. Qui seminat, verbum seminat.

15. Hi autem sunt, qui circa viam, ubi seminatur verbum, & cùm audierint, confestim venit satanas, & aufert verbum, quod seminatum est in cordibus eorum.

16. Et hi sunt similiter, qui super petrosa seminantur: qui cùm audierint verbum, statim cum gaudio accipiunt illud:

17. & non habent radicem in se, sed temporales sunt: deinde orta tribulatione & persecutione propter verbum, confestim scandalizantur.

18. Et alii sunt, qui in spinis seminantur: hi sunt, qui verbum audiunt,

|| 1. Tim. 6. 17.

19. & ærumnæ sæculi, & || deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, & sine fructu efficitur.

20. Et hi sunt, qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum, & suscipiunt, & fructificant, unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.

|| Matth. 5. 15. Luc. 8. 16. & 11. 33.

21. || Et dicebat illis: Numquid venit lucerna ut sub modio ponatur, aut sub lecto? nonne ut super candelabrum ponatur?

|| Matth. 10 26. Luc. 8. 17.

22. || Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut in palam veniat.

23. Si quis habet aures audiendi, audiat.

|| Matth. 7. 2 Luc. 6. 38.

24. Et dicebat illis: Videte quid audiatis. || In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis.

|| Matth. 13. 12. & 25. 29. Luc. 8. 18. & 19. 26.

25. || Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo.

26. Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciat sementem in terram,

27. & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat dum nescit ille.

28. Ultrò enim terra fructificat, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.

29. Et cùm produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.

30. Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui parabolæ comparabimus illud?

|| Matth. 13. 31. Luc. 13.19

31. || Sicut granum sinapis, quod cùm seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus, quæ sunt in terra:

32. & cùm seminatum fuerit, ascendit, & fit majus omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra ejus aves cœli habitare.

33. Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire:

34. sine parabola autem non loquebatur eis, seorsum autem discipulis suis disserebat omnia.

|| Matth. 8 23. Luc. 8. 22.

35. Et ait illis in illa die, cùm serò esset factum: Transeamus contra.

36. || Et dimittentes turbam, assumunt eum ita ut erat in navi: & aliæ naves erant cum illo.

37. Et facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis.

38. Et erat ipse in puppi super cervical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi: Magister, non ad te pertinet, quia perimus?

39. Et exurgens comminatus est vento, & dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessavit ventus: & facta est tranquillitas magna.

40. Et ait illis: Quid timidi estis? necdum habetis fidem? Et timuerunt timore magno, & dicebant ad alterutrum: Quis, putas, est iste, quia & ventus & mare obediunt ei?

CAPUT V.

In regione Gerasenorum dæmoniacum ferocissimum curat à legione dæmonum; quibus permittit ut in porcos ingrediantur, nec sinit ut ipsum sequatur is qui liberatus erat: curata muliere à profluvio sanguinis, venit ad domum Jairi, ejusque filiam resuscitat.

Matth. 8. 28. Luc. 8. 26.

1. ET venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum.

2. Et exeunti ei de navi, statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo,

3. qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis jam quisquam poterat eum ligare:

4. Quoniam sæpè compedibus & catenis vinctus, dirupisset catenas, & compedes comminuisset, & nemo poterat eum domare.

5. Et semper die ac nocte in monumentis, & in montibus erat, clamans, & concidens se lapidibus.

6. Videns autem Jesum à longè, cucurrit, & adoravit eum:

7. & clamans voce magna dixit: Quid mihi, & tibi, Jesu fili Dei altissimi? adjuro te per Deum, ne me torqueas.

8. Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab homine.

9. Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus.

10. Et deprecabatur eum multùm, ne se expelleret extra regionem.

11. Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus, pascens.

12. Et deprecabantur eum spiritus, dicentes: Mitte nos in porcos ut in eos introeamus.

13. Et concessit eis statim Jesus. Et exeuntes spiritus immundi introierunt in porcos: & magno impetu grex præcipitatus est in mare ad duo millia, & suffocati sunt in mari.

14. Qui autem pascebant eos, fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem, & in agros. Et egressi sunt videre quid esset factum:

15. & veniunt ad Jesum: & vident illum, qui à dæmonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sanæ mentis, & timuerunt.

16. Et narraverunt illis, qui viderant, qualiter factum esset ei, qui dæmonium habuerat, & de porcis.

17. Et rogare cœperunt eum, ut discederet de finibus eorum.

18. Cùmque ascenderet navim, cœpit illum deprecari, qui à dæmonio vexatus fuerat, ut esset cum illo.

19. Et non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui.

20. Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Jesus: & omnes mirabantur.

21. Et cùm transcendisset Jesus in navi rursum trans fretum, convenit turba multa ad eum, & erat circa mare.

‖ Matth. 9. 18. Luc. 8. 41. 22. ‖ Et venit quidam de archisynagogis nomine Jairus: & videns eum, procidit ad pedes ejus,

23. & deprecabatur eum multùm, dicens: Quoniam filia mea in extremis est. Veni, impone manum super eam, ut salva sit, & vivat.

24. Et abiit cum illo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.

25. Et mulier, quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim,

26. & fuerat multa perpessa à compluribus medicis: & erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deteriùs habebat:

27. cùm audisset de Jesu, venit in turba retrò, & tetigit vestimentum ejus:

28. dicebat enim: Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero.

29. Et confestim siccatus est fons sanguinis ejus: & sensit corpore quia sanata esset à plaga.

30. Et statim Jesus in semetipso cognoscens virtutem, quæ exierat de illo, conversus ad turbam, ajebat: Quis tetigit vestimenta mea?

31. Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit?

32. Et circumspiciebat videre eam, quæ hoc fecerat.

33. Mulier verò timens & tremens, sciens quod factum esset in se, venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem.

‖ Luc. 7. 50. & 8. 48. 34. Ille autem dixit ei: ‖ Filia, fides tua te salvam fecit: vade in pace, & esto sana à plaga tua.

35. Adhuc eo loquente, veniunt ab archisynagogo, dicentes: Quia filia tua mortua est: quid ultrà vexas Magistrum?

36. Jesus autem audito verbo, quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere: tantummodò crede.

37. Et non admisit quemquam se sequi, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem Jacobi.

38. Et veniunt in domum archisynagogi, & videt tumultum, & flentes, & ejulantes multùm.

39. Et ingressus, ait illis: Quid turbamini, & ploratis? puella non est mortua, sed dormit.

40. Et irridebant eum. Ipse verò ejectis omnibus assumit patrem, & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingreditur ubi puella erat jacens.

41. Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod est interpretatum: Puella (tibi dico) surge.

42. Et confestim surrexit puella, & ambulabat: erat autem annorum duodecim: & obstupuerunt stupore magno.

43. Et præcepit illis vehementer ut nemo id sciret: & dixit dari illi manducare.

CAPUT VI.

Christi doctrinam in ipsius patria admirantur; ubi tamen propter illorum incredulitatem pauca edidit miracula: Apostolos mittens ad prædicandum, instruit quid observare debeant: Herodes, audita Christi fama, dicit Joannem Baptistam resurrexisse; cujus caput postulanti Herodiadis filiæ saltatrici, propter jusjurandum tradiderat: in deserto quinque panibus & duobus piscibus quinque millia virorum satiat: super mare ambulans, tempestatem sedat: in terra Genesareth plurimos tactu fimbriæ vestimenti sanat.

1. ET egressus inde, abiit in patriam suam: & sequebantur eum discipuli sui: *Matth. 13. 54. Luc. 4. 16.*

2. & facto sabbato cœpit in synagoga docere: & multi audientes admirabantur in doctrina ejus, dicentes: Unde huic hæc omnia? & quæ est sapientia, quæ data est illi: & virtutes tales, quæ per manus ejus efficiuntur?

3. ‖ Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Jacobi, & Joseph, & Judæ, & Simonis? nonne & sorores ejus hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo. *‖ Joan. 6. 42.*

4. Et dicebat illis Jesus: ‖ Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua. *‖ Matth. 13. 57. Luc. 4. 24. Joan. 4. 44.*

5. Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit:

6. & mirabatur propter incredulitatem eorum, & circuibat castella in circuitu docens.

7. ‖ Et vocavit duodecim: & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem spirituum immundorum. *‖ Matth. 10. 1. Sup. 3. 13. Luc. 9. 1.*

8. Et præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantùm, non peram, non panem, neque in zona æs,

9. ‖ sed calceatos sandaliis, & ne induerentur duabus tunicis. *‖ Act. 12. 8.*

10. Et dicebat eis: Quocumque introieritis in domum, illic manete donec exeatis inde:

11. & quicumque non receperint vos, nec audierint vos, ‖ exeuntes inde, excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis. *‖ Matth. 10. 14. Luc. 9. 5. Act. 13. 51. & 18. 6.*

12. Et exeuntes prædicabant ut pœnitentiam agerent:

Jac. 5. 14.
Matt. 14. 1. Luc. 9. 7.

13. & dæmonia multa ejiciebant, ‖ & ungebant oleo multos ægros, & sanabant.

14. ‖ Et audivit rex Herodes, (manifestum enim factum est nomen ejus) & dicebat: Quia Joannes Baptista resurrexit à mortuis: & propterea virtutes operantur in illo.

15. Alii autem dicebant: Quia Elias est. Alii verò dicebant: Quia propheta est, quasi unus ex prophetis.

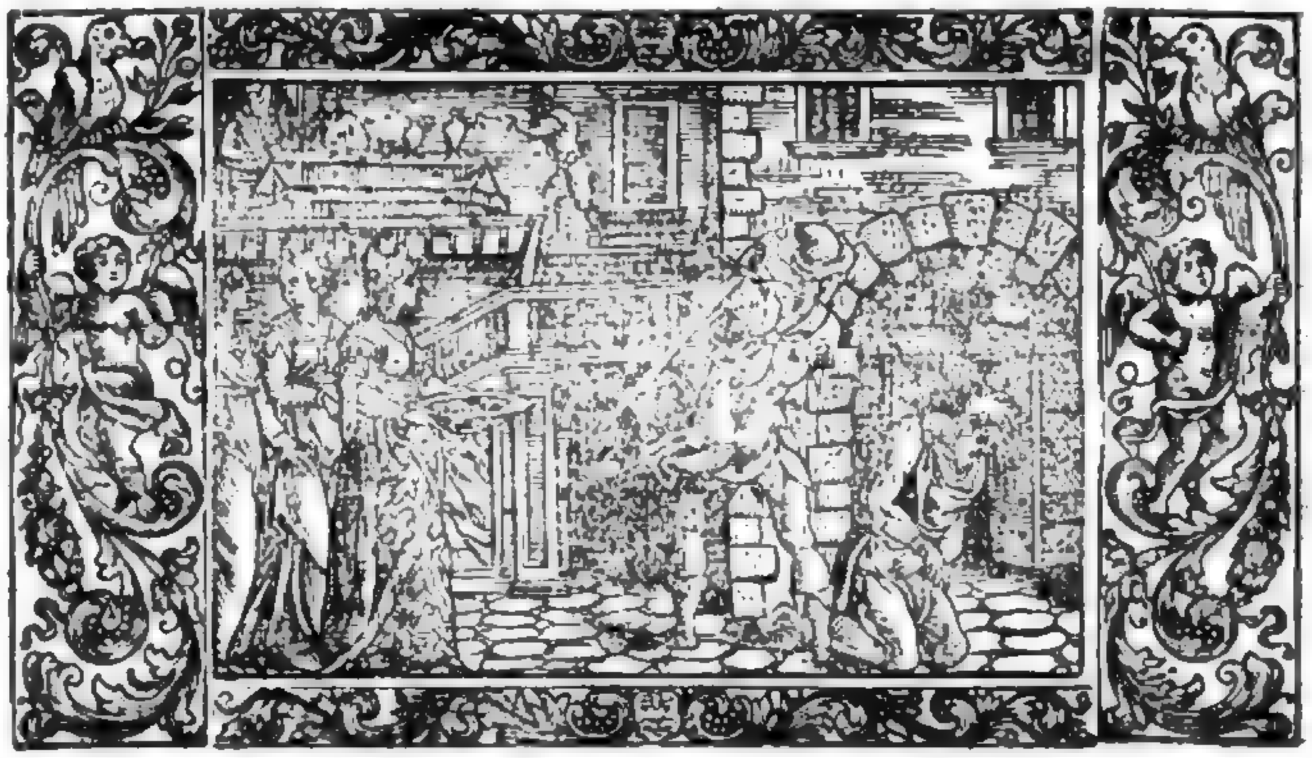

16. Quo audito Herodes ait: Quem ego decollavi Joannem, hic à mortuis resurrexit.

Luc. 3. 19
† IN DECOLL. S. JOANN. BAPT.
Lev. 18. 16.

17. ‖ Ipse enim † Herodes misit, ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam.

18. Dicebat enim Joannes Herodi: ‖ Non licet tibi habere uxorem fratris tui.

19. Herodias autem insidiabatur illi: & volebat occidere eum, nec poterat.

20. Herodes enim metuebat Joannem, sciens eum virum justum & sanctum: & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter audiebat.

21. Et cùm dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit principibus, & tribunis, & primis Galilææ.

22. Cùmque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, simulque recumbentibus; rex ait puellæ: Pete à me quod vis, & dabo tibi:

23. & juravit illi: Quia quidquid petieris dabo tibi, licèt dimidium regni mei.

24. Quæ cùm exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Joannis Baptistæ.

25. Cùmque introisset statim cum festinatione ad regem, petivit dicens: Volo ut protinùs des mihi in disco caput Joannis Baptistæ.

26. Et contristatus est rex propter jusjurandum, & propter simul discumbentes noluit eam contristare:

27. sed misso spiculatore præcepit afferri caput ejus in disco. Et decollavit eum in carcere,

28. & attulit caput ejus in disco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ.

Matth. 14. 12.

29. ‖ Quo audito, discipuli ejus venerunt, & tulerunt corpus ejus: & posuerunt illud in monumento. A

Luc. 9. 10

30. ‖ Et convenientes Apostoli ad Jesum, renuntiaverunt ei omnia, quæ egerant, & docuerant.

Matth. 14. 13. Luc. 9. 10. Joan. 6. 1.

31. Et ait illis: ‖ Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi: & nec spatium manducandi habebant.

32. Et ascendentes in navim, abierunt in desertum locum seorsum.

33. Et viderunt eos abeuntes, & cognoverunt multi: & pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc, & prævenerunt eos.

Matth. 9. 36. & 14. 14.

34. ‖ Et exiens vidit turbam multam Jesus: & misertus est super eos, quia erant sicut oves non habentes pastorem, & cœpit illos docere multa.

35. Et cùm jam hora multa fieret, accesserunt discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus hic, & jam hora præteriit:

Luc. 9. 12

36. ‖ dimitte illos, ut euntes in proximas villas, & vicos, emant sibi cibos, quos manducent.

37. Et respondens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare.

38. Et dicit eis: Quot panes habetis? ite, & videte. Et cùm cognovissent, dicunt: Quinque, & duos pisces.

Joan. 6. 10.

39. ‖ Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes secundùm contubernia super viride fœnum.

40. Et discubuerunt in partes per centenos, & quinquagenos.

41. Et acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, intuens in cœlum, benedixit, & fregit panes, & dedit discipulis suis, ut ponerent ante eos: & duos pisces divisit omnibus.

42. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt.

43. Et sustulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piscibus.

44. Erant autem qui manducaverunt quinque millia virorum.

45. Et statim coegit discipulos suos ascen-

dere

dere navim, ut præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum.

46. Et cùm dimisisset eos, abiit in montem orare.

† Sabb. Post Ciner. 47. Et † cùm serò esset, erat navis in medio mari, & ipse solus in terra.

|| Matth. 14. 24. 48. || Et videns eos laborantes in remigando, (erat enim ventus contrarius eis) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare: & volebat præterire eos.

49. At illi ut viderunt eum ambulantem supra mare, putaverunt phantasma esse, & exclamaverunt.

50. Omnes enim viderunt eum, & conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, & dixit eis: Confidite, ego sum, nolite timere.

51. Et ascendit ad illos in navim, & cessavit ventus. Et plus magis intra se stupebant:

52. non enim intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obcæcatum.

|| Matth. 14. 34. 53. || Et cùm transfretassent, venerunt in terram Genesareth, & applicuerunt.

54. Cùmque egressi essent de navi, continuo cognoverunt eum:

55. & percurrentes universam regionem illam, cœperunt in grabatis eos, qui se malè habebant, circumferre, ubi audiebant eum esse.

56. Et quocumque introibat, in vicos, vel in villas, aut civitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent, & quotquot tangebant eum, salvi fiebant.

CAPUT VII.

Pharisæos redarguit, Christi arguentes discipulos, quòd non lotis ederent manibus, cùm ipsi Dei mandata ob suas traditiones transgrederentur; declarans quænam possint hominem coinquinare, nempe quæ de corde exeunt: Syrophœnissæ filiam ad perseverantem illius supplicationem, à dæmonio liberat: & surdum ac mutum sanat.

1. ET conveniunt ad eum Pharisæi, & quidam de Scribis, venientes ab Jerosolymis.

|| Matth. 15. 2. 2. || Et cùm vidissent quosdam ex discipulis ejus communibus manibus, id est non lotis, manducare panes, vituperaverunt.

3. Pharisæi enim, & omnes Judæi, nisi crebrò laverint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum:

4. & à foro nisi baptizentur, non comedunt: & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis servare, baptismata calicum, & urceorum, & æramentorum, & lectorum:

5. & interrogabant eum Pharisæi, & Scribæ: Quare discipuli tui non ambulant juxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem?

|| Isaiæ 29. 13. 6. At ille respondens, dixit eis: Benè prophetavit Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est: || Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.

7. In vanum autem me colunt, docentes doctrinas, & præcepta hominum.

8. Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptismata urceorum, & calicum: & alia similia his facitis multa.

9. Et dicebat illis: Benè irritum facitis præceptum Dei, ut traditionem vestram servetis.

10. Moyses enim dixit: || Honora patrem tuum, & matrem tuam. Et: || Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. || Exod. 20. 12. Deut. 5. 16. Ephes. 6. 2. || Exod. 21. 17. Lev. 20. 9. Prov. 20. 20.

11. Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri, aut matri, Corban, (quod est donum) quodcumque ex me, tibi profuerit:

12. & ultrà non dimittitis eum quidquam facere patri suo, aut matri,

13. rescindentes verbum Dei per traditionem vestram, quam tradidistis: & similia hujusmodi multa facitis.

14. || Et advocans iterùm turbam, dicebat illis: Audite me omnes, & intelligite. || Matth. 15. 10.

15. Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare, sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ communicant hominem.

16. Si quis habet aures audiendi, audiat.

17. Et cùm introisset in domum à turba, interrogabant eum discipuli ejus parabolam.

18. Et ait illis: Sic & vos imprudentes estis? Non intelligitis quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare:

19. quia non intrat in cor ejus, sed in ventrem vadit, & in secessum exit, purgans omnes escas?

20. Dicebat autem, quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant hominem.

21. || Ab intus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, || Gen. 6. 5.

22. furta, avaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia.

23. Omnia hæc mala ab intus procedunt, & communicant hominem.

24. || Et inde surgens abiit in fines Tyri & Sidonis: & ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere. || Matth. 15. 21.

25. Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit, & procidit ad pedes ejus.

26. Erat enim mulier Gentilis, Syrophœnissa genere. Et rogabat eum ut dæmonium ejiceret de filia ejus.

27. Qui dixit illi: Sine priùs saturari filios: non est enim bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.

28. At illa respondit, & dixit illi: Utique Domine, nam & catelli comedunt sub mensa de micis puerorum.

29. Et ait illi: Propter hunc sermonem vade, exiit dæmonium à filia tua.

30. Et cùm abiisset domum suam, invenit puellam jacentem supra lectum, & dæmonium exiisse.

31. Et iterùm † exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad Mare Galilææ inter medios fines Decapoleos. Dom. 11 Post Pentec.

32. || Et adducunt ei surdum, & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum. || Matth. 9. 32. Luc. 11. 14.

33. Et apprehendens eum de turba seorsùm,

misit

misit digitos suos in auriculas ejus: & expuens, tetigit linguam ejus:

34. & suspiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephphetha, quod est adaperire.

35. Et statim apertæ sunt aures ejus, & solutũ est vinculum linguæ ejus, & loquebatur rectè.

36. Et præcepit illis ne cui dicerent. Quantò autem eis præcipiebat, tantò magis plus prædicabant:

37. & eò ampliùs admirabantur, dicentes; Benè omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui. ▲

CAPUT VIII.

Septem panibus paucisque pisciculis satiat quatuor hominum millia: discipulos à fermento Pharisæorum cavere jubet: cæcum sensim curat; interrogatis Apostolis quem Jesum esse dicerent, Petrus confitetur ipsum esse Christum: & paulò post satanas ab eo dicitur, quòd increparet illum dum suam prædiceret passionem: de tollenda cruce, & quòd anima nihil debet esse charius.

1. IN diebus illis iterùm † cùm turba multa esset, nec haberent quod manducarent: convocatis discipulis, ait illis:

† Dom. 6. post Pentec. Matth. 15. 32.

2. Misereor super turbam: quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent:

3. & si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis de longè venerunt.

4. Et responderunt ei discipuli sui: Unde illos quis poterit hìc saturare panibus in solitudine?

5. Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem.

6. Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, & dabat discipulis suis ut apponerent, & apposuerunt turbæ.

7. Et habebant pisciculos paucos: & ipsos benedixit, & jussit apponi.

8. Et manducaverunt, & saturati sunt, & sustulerunt quod superaverat de fragmentis, septem sportas.

9. Erant autem qui manducaverant, quasi quatuor millia: & dimisit eos. ▲

10. Et statim ascendens navim cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.

‖ Matth. 16. 1. Luc. 11. 54. 11. ‖ Et exierunt Pharisæi, & cœperunt conquirere cum eo, quærentes ab illo signum de cœlo, tentantes eum.

12. Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quærit? Amen dico vobis, si dabitur generationi isti signum.

13. Et dimittens eos, ascendit iterùm navim, & abiit trans fretum.

14. ‖ Et obliti sunt panes sumere: & nisi unum panem non habebant secum in navi. ‖ Matth. 16. 5.

15. Et præcipiebat eis, dicens: Videte, & cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.

16. Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus.

17. Quo cognito, ait illis Jesus: Quid cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoscitis, nec intelligitis? adhuc cæcatum habetis cor vestrum?

18. oculos habentes non videtis? & aures habentes non auditis? ‖ Nec recordamini, ‖ Sup. 6. 41. Joan. 6. 11.

19. quando quinque panes fregi in quinque millia: quot cophinos fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei: Duodecim.

20. Quando & septem panes in quatuor millia: quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicunt ei: Septem.

21. Et dicebat eis: Quomodò nondum intelligitis?

22. Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum ut illum tangeret.

23. Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum si quid videret.

24. Et aspiciens, ait: Video homines velut arbores ambulantes.

25. Deinde iterùm imposuit manus super oculos ejus: & cœpit videre, & restitutus est ita ut clarè videret omnia.

26. Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam: & si in vicum introieris, nemini dixeris.

27. ‖ Et egressus est Jesus, & discipuli ejus in castella Cæsareæ Philippi: & in via interrogabat discipulos suos, dicens eis; ‖ Quem me dicunt esse homines? ‖ Matth. 16. 13. ‖ Luc. 9. 18.

28. Qui responderunt illi, dicentes: Joannem Baptistam, alii Eliam, alii verò quasi unum de prophetis.

29. Tunc dicit illis: Vos verò quem me esse dicitis? Respondens Petrus, ait ei: Tu es Christus.

30. Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo.

31. Et cœpit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa, & reprobari à senioribus, & à summis sacerdotibus, & Scribis, & occidi: & post tres dies resurgere.

32. Et palàm verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, cœpit increpare eum.

33. Qui conversus, & videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retrò me satana, quoniam non sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum.

‖ *Matth.* 10. 38. & 16. 24. *Luc.* 9. 23. & 14. 26.

34. Et convocata turba cum discipulis suis, dixit eis: ‖ Si quis vult me sequi, deneget semetipsum: & tollat crucem suam, & sequatur me.

‖ *Luc.* 17. 33. *Joan.* 12. 25.

35. ‖ Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, & Evangelium, salvam faciet eam.

36. Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum: & detrimentum animæ suæ faciat?

37. Aut quid dabit homo commutationis pro anima sua?

‖ *Matth.* 10. 33. *Luc.* 9. 26. & 12. 9.

38. ‖ Qui enim me confessus fuerit, & verba mea in generatione ista adultera & peccatrice: & filius hominis confitebitur eum, cùm venerit in gloria patris sui cum angelis sanctis.

‖ *Matth.* 16. 28. *Luc.* 6. 27.

39. Et dicebat illis: ‖ Amen dico vobis, quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem donec videant regnum Dei veniens in virtute.

CAPUT IX.

Transfigurato Jesu junguntur Moyses & Elias: dicit Eliam, dum venerit, omnia restituturum; imò jam venisse, nec fuisse susceptum: surdum ac mutum spiritum ejicit, qui sola oratione & jejunio ejicitur: suam passionem prædicit: disputantes discipulos docet quis eorum sit major: de ejiciente dæmonium qui non sequebatur Jesum: de amputando manus, pedis, vel oculi scandalo.

‖ *Matth.* 17. 1. *Luc.* 9. 28.

1. ET post dies sex assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem: & ducit illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis.

2. Et vestimenta ejus facta sunt splendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere.

3. Et apparuit illis Elias cum Moyse: & erant loquentes cum Jesu.

4. Et respondens Petrus, ait Jesu: Rabbi, bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, Tibi unum, & Moysi unum, & Eliæ unum.

5. Non enim sciebat quid diceret: erant enim timore exterriti:

6. & facta est nubes obumbrans eos: & venit vox de nube, dicens: Hic est filius meus charissimus: audite illum.

7. Et statim circumspicientes, neminem ampliùs viderunt, nisi Jesum tantùm secum.

‖ *Matth.* 17. 9.

8. ‖ Et descendentibus illis de monte, præcepit illis ne cuiquam quæ vidissent, narrarent: nisi cùm Filius hominis à mortuis resurrexerit.

9. Et verbum continuerunt apud se, conquirentes quid esset: Cùm à mortuis resurrexerit.

‖ *Mal.* 4. 22

10. Et interrogabant eum, dicentes: ‖ Quid ergo dicunt Pharisæi, & Scribæ, quia Eliam oportet venire primùm?

11. Qui respondens, ait illis: Elias cùm venerit primò, restituet omnia: & quomodo ‖ scriptum est in Filium hominis, ut multa patiatur & contemnatur. ‖ *Isai.* 53. 3 & 4.

12. Sed dico vobis quia & Elias venit (& fecerunt illi quæcumque voluerunt) sicut scriptum est de eo.

13. Et veniens ad discipulos suos, vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquirentes cum illis.

14. Et confestim omnis populus videns Jesum, stupefactus est, & expaverunt, & accurrentes salutabant eum.

15. Et interrogavit eos: Quid inter vos conquiritis?

‖ *Luc.* 9. 38. † FER. 4. QUAT. TEMP. SEPT.

16. ‖ † Et respondens unus de turba, dixit: Magister, attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum,

17. qui ubicumque eum apprehenderit, al-

lidit illum, & spumat, & stridet dentibus, & arescit: & dixi discipulis tuis ut ejicerent illum, & non potuerunt.

18. Qui respondens eis, dixit: O generatio incredula, quamdiu apud vos ero? quamdiu vos patiar? afferte illum ad me.

19. Et attulerunt eum. Et cùm vidisset eum, statim spiritus conturbavit illum: & elisus in terram, volutabatur spumans.

20. Et interrogavit patrem ejus: Quantùm temporis est ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia:

21. & frequenter eum in ignem, & in aquas misit, ut eum perderet. Sed si quid potes, adjuva nos, misertus nostri.

22. Jesus autem ait illi: Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.

23. Et continuò exclamans pater pueri, cum lacrymis aiebat: Credo, Domine: adjuva incredulitatem meam.

24. Et cùm videret Jesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde, & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo: & ampliùs ne introeas in eum.

25. Et exclamans, & multùm discerpens eum, exiit ab eo, & factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent: Quia mortuus est.

26. Jesus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & surrexit.

27. Et cùm introisset in domum, discipuli ejus secretò interrogabant eum: Quare nos non potuimus ejicere eum?

28. Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione, & jejunio. A

29. Et inde profecti prætergrediebantur Galilæam: nec volebat quemquam scire.

|| Matth. 17. 21. Luc. 9. 22. & 44. 30. || Docebat autem discipulos suos, & dicebat illis: Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eum, & occisus tertia die resurget.

31. At illi ignorabant verbum: & timebant interrogare eum.

32. Et venerunt Capharnaum. Qui cùm domi essent, interrogabat eos: Quid in via tractabatis?

33. At illi tacebant: siquidem in via inter se disputaverant, || quis eorum major esset.

Matt. 18. 1. Luc. 9. 46. 34. Et residens vocavit duodecim, & ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, & omnium minister.

35. Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum: quem cùm complexus esset, ait illis:

36. Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit: & quicumque me susceperit, non me suscipit, sed eum, qui misit me.

|| Luc. 9. 49. 37. || Respondit illi Joannes, dicens: Magister, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos, & prohibuimus eum.

38. Jesus autem ait: Nolite prohibere eum. || Nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo, & possit citò malè loqui de me. *|| 1. Cor. 12. 3.*

39. Qui enim non est adversùm vos, pro vobis est.

|| Matth. 10. 42. 40. || Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi estis: amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

|| Matth. 18. 6. Luc. 17. 2. 41. || Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me: bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo ejus, & in mare mitteretur.

42. || Et si scandalizaverit te manus tua, abscinde illam: bonum est tibi debilem introire in vitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem: *|| Matth. 5. 30. & 18. 8.*

43. ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

44. Et si pes tuus te scandalizat, amputa illum: bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis:

45. || ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. *|| Isaiæ 66. 24.*

46. Quòd si oculus tuus scandalizat te, ejice eum: bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis:

47. ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

48. || Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur. *|| Lev. 2. 13.*

49. || Bonum est sal: quòd si sal insulsum fuerit: in quo illud condietis? Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos. *|| Matth. 5. 13. Luc. 14. 34.*

CAPUT X.

Nullo modo dimittendam uxorem astruit aliam ducendo: parvulos complexus, benedicit eis: dives qui præcepta à juventute observarat, non amplectitur Christi consilium de omnibus divendendis: quid referent præmii qui omnia relinquunt: rursum suam prædicit passionem: occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos quòd non ostensione dominii, sed officio ministerii debeant esse majores: Bartimæum cæcum sanat.

1. ET inde exurgens venit in fines Judææ ultra Jordanem: & conveniunt iterùm turbæ ad eum: & sicut consueverat, iterùm docebat illos. *Matt. 19. 1.*

2. Et accedentes Pharisæi interrogabant eum: si licet viro uxorem dimittere? tentantes eum.

3. At ille respondens, dixit eis: Quid vobis præcepit Moyses?

4. Qui dixerunt: || Moyses permisit libellum repudii scribere, & dimittere. *|| Deut. 24. 1.*

5. Quibus respondens Jesus, ait: Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud.

6. Ab initio autem creaturæ || masculum, & fœminam fecit eos Deus. *|| Gen. 1. 27.*

7. Propter hoc || relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit ad uxorem suam, *|| Gen. 2. 24. Matt. 19. 5. 1. Cor. 7. 10. Ephes. 5. 31.*

8. Et || erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. *|| 1. Cor. 6. 16.*

9. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.

10. Et in domo iterùm discipuli ejus de eodem interrogaverunt eum.

11. Et ait illis: Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.

12. Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.

13. Et offerebant illi parvulos ut tangeret illos. Discipuli autem comminabantur offerentibus.

14. Quos cùm videret Jesus, indignè tulit, & ait illis: Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium enim est regnum Dei.

15. Amen dico vobis: Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.

16. Et complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos.

17. Et cùm egressus esset in viam, procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum: ‖ Magister bone, quid faciam ut vitam æternam percipiam?

‖ Matt. 19. 16. Luc. 18. 18.

18. Jesus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus Deus.

19. ‖ Præcepta nosti: Ne adulteres, Ne occidas, Ne fureris, Ne falsum testimonium dixeris, Ne fraudem feceris, Honora patrem tuum & matrem.

‖ Exod. 20. 13.

20. At ille respondens, ait illi: Magister, hæc omnia observavi à juventute mea.

21. Jesus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Unum tibi deest: vade; quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me.

22. Qui contristatus in verbo, abiit mœrens: erat enim habens multas possessiones.

23. Et circumspiciens Jesus, ait discipulis suis: Quàm difficilè qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt!

24. Discipuli autem obstupescebant in verbis ejus. At Jesus rursus respondens ait illis: Filioli, quàm difficile est, confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire!

25. Facilius est, camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum Dei.

26. Qui magis admirabantur, dicentes ad semetipsos: Et quis potest salvus fieri?

27. Et intuens illos Jesus, ait: Apud homines impossibile est, sed non apud Deum: omnia enim possibilia sunt apud Deum.

28. ‖ Et cœpit ei Petrus dicere: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.

29. Respondens Jesus, ait: Amen dico vobis: Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter evangelium,

‖ Matth. 19. 27. Luc. 18. 28.

30. qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc: domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persecutionibus, & in sæculo futuro vitam æternam.

31. ‖ Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.

‖ Matt. 16. 30.

32. Erant autem in via ascendentes Jerosolymam: & præcedebat illos Jesus, & stupebant: & sequentes timebant. ‖ Et assumens iterùm duodecim, cœpit illis dicere quæ essent ei eventura.

‖ Luc. 18. 31.

33. Quia ecce ascendimus Jerosolymam, & Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & Scribis, & senioribus, & damnabunt eum morte, & tradent eum gentibus:

34. & illudent ei, & conspuent eum, & flagellabunt eum, & interficient eum: & tertia die resurget.

35. ‖ Et accedunt ad eum Jacobus, & Joannes filii Zebedæi, dicentes: Magister, volumus ut quodcumque petierimus, facias nobis.

‖ Matth. 20. 20.

36. At ille dixit eis: Quid vultis ut faciam vobis?

37. Et dixerunt: Da nobis ut unus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua.

38. Jesus autem ait eis: Nescitis quid petatis: potestis bibere calicem, quem ego bibo: aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari?

39. At illi dixerunt ei: Possumus. Jesus autem ait eis: Calicem quidem, quem ego bibo, bibetis; & baptismo, quo ego baptizor, baptizabimini;

40. sedere autem ad dexteram meam, vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est.

41. Et audientes decem cœperunt indignari de Jacobo, & Joanne.

42. Jesus autem vocans eos, ait illis: ‖ Scitis quia hi, qui videntur principari gentibus, dominantur eis: & principes eorum potestatem habent ipsorum.

‖ Luc. 22. 25.

43. Non ita est autem in vobis; sed quicumque voluerit fieri major, erit vester minister;

44. & quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium servus.

45. Nam & Filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis.

46. ‖ Et veniunt Jericho, & proficiscente eo de Jericho, & discipulis ejus, & plurima multitudine, filius Timæi Bartimæus cæcus, sedebat juxta viam mendicans.

‖ Matt. 20. 29. Luc. 18. 35.

47. Qui cùm audisset quia Jesus Nazarenus est, cœpit clamare, & dicere: Jesu Fili David, miserere mei.

48. Et comminabantur ei multi ut taceret. At ille multò magis clamabat: Fili David, miserere mei.

49. Et stans Jesus præcepit illum vocari. Et vocant cæcum, dicentes ei: Animæquior esto: surge, vocat te.

50. Qui projecto vestimento suo exiliens, venit ad eum.

51. Et respondens Jesus dixit illi: Quid tibi vis faciam? Cæcus autem dixit ei: Rabboni, ut videam.

52. Jesus autem ait illi: Vade, fides tua te salvum fecit. Et confestim vidit, & sequebatur eum in via.

CAPUT XI.

Super pullum asinæ cum honore Jerusalem ingreditur: ficum maledicendo arefacit: ementes ac vendentes de templo ejicit: efficaciam fiduciæ in Deum ostendit, dicens fratri remittenda quæ in nos commisit: Scribis non dicit qua potestate hæc faciat, eò quòd nec illi responderent ad propositam de Joannis baptismo quæstionem.

1. ET cùm appropinquarent Jerosolymæ & Bethaniæ ad montem Olivarum, mittit duos ex discipulis suis,

Matt. 21. 1. Luc. 19. 29.

2. & ait illis: Ite in castellum, quod contra vos est, & statim introeuntes illuc, invenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit: solvite illum, & adducite.

3. Et si quis vobis dixerit: Quid facitis? dicite, quia Domino necessarius est: & continuò illum dimittet huc.

4. Et abeuntes invenerunt pullum ligatum

ante januam foris in bivio : & solvunt eum.
5. Et quidam de illic stantibus dicebant illis : Quid facitis solventes pullum?
6. Qui dixerunt eis sicut præceperat illis Jesus, & dimiserunt eis.
7. ‖ Et duxerunt pullum ad Jesum : & imponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum.

‖ Joan. 12. 14.

8. Multi autem vestimenta sua straverunt in via: alii autem frondes cædebant de arboribus, & sternebant in via.
9. Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant, dicentes: ‖ Hosanna:

‖ Psalm. 117. 26. Matt. 21. 9. Luca 19. 38

10. Benedictus qui venit in nomine Domini: Benedictum quod venit regnum patris nostri David: Hosanna in excelsis.
11. ‖ Et introivit Jerosolymam in templum: & circumspectis omnibus, cùm jam vespera esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim.

‖ Matt. 21. 12.

12. Et alia die cùm exirent à Bethania, esuriit.
13. ‖ Cùmque vidisset à longè ficum habentem folia, venit si quid fortè inveniret in ea. Et cùm venisset ad eam, nihil invenit præter folia: non enim erat tempus ficorum.

‖ Matth. 21. 19.

14. Et respondens dixit ei: Jam non ampliùs in æternum ex te fructum quisquam manducet. Et audiebant discipuli ejus.
15. Et veniunt Jerosolymam. Et cùm introisset in templum, cœpit ejicere vendentes, & ementes in templo: & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit.
16. Et non sinebat ut quisquam transferret vas per templum:
17. & docebat, dicens eis: Nonne scriptum est: ‖ Quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum.

‖ Isai. 56. 7. Jerem. 7. 11.

18. Quo audito principes sacerdotum, & Scribæ quærebant quomodo eum perderent: timebant enim eum, quoniam universa turba admirabatur super doctrina ejus.
19. Et cùm vespera facta esset, egrediebatur de civitate.
20. Et cùm manè transirent, viderunt ficum aridam factam à radicibus.
21. Et recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi, ecce ficus, cui maledixisti, aruit.
22. Et respondens Jesus ait illis : ‖ Habete fidem Dei.

‖ Matth. 21. 21.

23. Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti: Tollere, & mittere in mare: & non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei.
24. ‖ Propterea dico vobis, omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis, & evenient vobis.

‖ Matth. 7. 7. & 21. 22.

25. ‖ Et cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis adversùs aliquem: ut & Pater vester qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra.

‖ Matth. 6. 14. & 18. 35. Luc. 11. 19.

26. Quòd si vos non dimiseritis: nec Pater vester, qui in cœlis est, dimittet vobis peccata vestra.
27. ‖ Et veniunt rursùs Jerosolymam. Et cùm ambularet in templo, accedunt ad eum summi sacerdotes, & Scribæ, & seniores:

‖ Luc. 20. 1

28. & dicunt ei: In qua potestate hæc facis? & quis dedit tibi hanc potestatem ut ista facias?
29. Jesus autem respondens, ait illis: Interrogabo vos & ego unum verbum, & respondete mihi: & dicam vobis in qua potestate hæc faciam.
30. Baptismus Joannis, de cœlo erat, an ex hominibus? Respondete mihi.
31. At illi cogitabant secum, dicentes : Si dixerimus, De cœlo, dicet: Quare ergo non credidistis ei?
32. Si dixerimus, Ex hominibus, timemus populum. Omnes enim habebant Joannem quia verè propheta esset.
33. Et respondentes dicunt Jesu: Nescimus. Et respondens Jesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc faciam.

CAPUT XII.

Parabolam narrat de vinea agricolis locata, qui servos ac filium patris-familias occiderunt: tentatur à Pharisæis de censu Cæsari solvendo, & à Sadducæis de resurrectione: interrogatur à Scriba de primo mandato: ipse verò rogat quomodo Scribæ dicant Christum filium esse David, docens ab ipsis cavendum: viduam laudat ob duo minuta in gazophylacium missa.

Isaia 5. 1. Jer. 2. 21. Matth. 21. 33. Luc. 20. 9.

1. ET cœpit illis in parabolis loqui: Vineam pastinavit homo, & circumde-

dit se-

dit ſepem, & fodit lacum, & ædificavit tur-
rim, & locavit eam agricolis, & peregrè
profectus eſt.
2. Et miſit ad agricolas in tempore ſervum,
ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ.
3. Qui apprehenſum eum ceciderunt, &
dimiſerunt vacuum.
4. Et iterùm miſit ad illos alium ſervum: &
illum in capite vulneraverunt, & contume-
liis affecerunt.
5. Et rursùm alium miſit, & illum occi-
derunt: & plures alios: quoſdam cædentes,
alios verò occidentes.
6. Adhuc ergo unum habens filium cha-
riſſimum: & illum miſit ad eos noviſſimum,
dicens: Quia reverebuntur filium meum.
7. Coloni autem dixerunt ad invicem: Hic
eſt hæres: venite, occidamus eum: & noſtra
erit hæreditas.
8. Et apprehendentes eum, occiderunt: &
ejecerunt extra vineam.
9. Quid ergo faciet Dominus vineæ?
Veniet, & perdet colonos: & dabit vineam
aliis.
‖ *Pſal.* 117. 10. Nec ſcripturam hanc legiſtis: ‖ Lapi-
22. dem, quem reprobaverunt ædificantes, hic
Iſaia 28. factus eſt in caput anguli:
16. *Matth.* 21. 11. à Domino factum eſt iſtud, & eſt
42. mirabile in oculis noſtris?
Act. 4. 11. 12. Et quærebant eum tenere: & timue-
Rom. 9. 33. runt turbam. Cognoverunt enim quoniam
1. *Petr.* 2. 7 ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto eo
abierunt.
‖ *Matth.* 13. ‖ Et mittunt ad eum quoſdam ex Pha-
22. 15. riſæis, & Herodianis, ut eum caperent in
Luc. 20. 20. verbo.
14. Qui venientes dicunt ei: Magiſter, ſci-
mus quia verax es, & non curas quemquam:
nec enim vides in faciem hominum, ſed in ve-
ritate viam Dei doces: licet dari tributum
Cæſari, an non dabimus?
15. Qui ſciens verſutiam illorum, ait illis:
Quid me tentatis? afferte mihi denarium ut
videam.
16. At illi attulerunt ei. Et ait illis: Cu-
jus eſt imago hæc, & inſcriptio? Dicunt ei:
Cæſaris.
‖ *Rom.* 13. 7 17. Reſpondens autem Jeſus dixit illis: ‖ Red-
dite igitur quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ
ſunt Dei, Deo. Et mirabantur ſuper eo.

18. ‖ Et venerunt ad eum Sadducæi, qui ‖ *Matth.*
dicunt reſurrectionem non eſſe: & interroga- 22. 23.
bant eum, dicentes: *Luc.* 20. 27.
19. Magiſter, Moyſes nobis ſcripſit, ‖ ut ‖ *Deut.* 25.
ſi cujus frater mortuus fuerit, & dimiſerit 5.
uxorem, & filios non reliquerit, accipiat fra-
ter ejus uxorem ipſius, & reſuſcitet ſemen
fratri ſuo.
20. Septem ergo fratres erant: & primus
accepit uxorem, & mortuus eſt non relicto
ſemine.
21. Et ſecundus accepit eam, & mortuus
eſt: & nec iſte reliquit ſemen. Et tertius ſi-
militer.
22. Et acceperunt eam ſimiliter ſeptem: &
non reliquerunt ſemen. Noviſſima omnium
defuncta eſt & mulier.
23. In reſurrectione ergo cùm reſurrexe-
rint, cujus de his erit uxor? ſeptem enim
habuerunt eam uxorem.
24. Et reſpondens Jeſus, ait illis: Nonne
ideò erratis, non ſcientes Scripturas, neque
virtutem Dei?
25. Cùm enim à mortuis reſurrexerint,
neque nubent, neque nubentur, ſed ſunt ſi-
cut angeli in cœlis.
26. De mortuis autem quòd reſurgant,
non legiſtis in libro Moyſi, ſuper rubum
quomodo dixerit illi Deus, inquiens: ‖ Ego ‖ *Exod.* 3. 6
ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus *Matth.* 22.
Jacob? 32.
27. Non eſt Deus mortuorum, ſed vivo-
rum. Vos ergo multùm erratis.
28. ‖ Et acceſſit unus de Scribis, qui audie- ‖ *Matth.*
rat illos conquirentes, & videns quoniam 35.
benè illis reſponderit, interrogavit eum quod
eſſet primum omnium mandatum.
29. Jeſus autem reſpondit ei: Quia pri-
mum omnium mandatum eſt: ‖ Audi Iſrael, ‖ *Deut.* 6. 4
Dominus Deus tuus, Deus unus eſt:
30. & diliges Dominum Deum tuum ex
toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex
tota mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc eſt
primum mandatum.
31. ‖ Secundum autem ſimile eſt illi: Dili- ‖ *Lev.* 19.
ges proximum tuum tamquam teipſum. Ma- 18.
jus horum aliud mandatum non eſt. *Matth.* 22. 39.
32. Et ait illi Scriba: Benè Magiſter, in *Rom.* 13. 9.
veritate dixiſti, quia unus eſt Deus, & non eſt *Gal.* 5. 14.
alius præter eum. *Jacob* 2. 8.

33. Et ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tamquam seipsum, majus est omnibus holocautomatibus, & sacrificiis.

34. Jesus autem videns quòd sapienter respondisset, dixit illi: Non es longè à regno Dei. Et nemo jam audebat eum interrogare.

35. Et respondens Jesus dicebat, docens in templo: Quomodo dicunt Scribae Christum filium esse David?

‖ Psalm. 109. 1. Matth. 22. 44. Luc. 20. 42.

36. Ipse enim David dicit in Spiritu sancto: ‖ Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

37. Ipse ergo David dicit eum Dominum, & unde est filius ejus? Et multa turba eum libenter audivit.

‖ Matth. 23. 6.

38. Et dicebat eis in doctrina sua: ‖ Cavete à Scribis, qui volunt in stolis ambulare, & salutari in foro, — Luca 11. 43. & 20. 46.

39. & in primis cathedris sedere in synagogis, & primos discubitus in coenis:

40. qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixae orationis: hi accipient prolixius judicium.

41. ‖ Et sedens Jesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba jactaret aes in gazophylacium, & multi divites jactabant multa. — ‖ Luc. 21. 1.

42. Cùm venisset autem vidua una pauper, misit duo minuta, quod est quadrans.

43. Et convocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua haec pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium.

44. Omnes enim ex eo, quod abundabat illis, miserunt: haec verò de penuria sua omnia quae habuit, misit totum victum suum.

CAPUT XIII.

Templum dicit evertendum, praedicitque bella, & varias afflictiones ac persecutiones, abominationemque desolationis: de pseudochristis & pseudoprophetis: post signa in corporibus caelestibus veniet cum gloria filius hominis; & hujus signum dat à ficu: quia autem nemo tempus novit, jubet omnes vigilare.

Matt. 24. 1

1. ET cùm egrederetur de templo, ait illi unus ex discipulis suis: Magister: aspice quales lapides, & quales structurae.

‖ Luc. 19. 44. & 21. 6

2. Et respondens Jesus, ait illi: Vides has omnes magnas aedificationes? ‖ Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.

3. Et cùm sederet in monte Olivarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus, & Jacobus, & Joannes, & Andreas:

4. Dic nobis, quando ista fient? & quod signum erit, quando haec omnia incipient consummari?

‖ Ephes. 5. 6. 2. Thess. 2. 3

5. Et respondens Jesus coepit dicere illis: ‖ Videte ne quis vos seducat:

6. multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego sum: & multos seducent.

7. Cùm audieritis autem bella, & opiniones bellorum, ne timueritis: oportet enim haec fieri: sed nondum finis.

8. Exurget enim gens contra gentem, & regnum super regnum, & erunt terraemotus per loca, & fames. Initium dolorum haec.

9. Videte autem vosmetipsos. Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis vapulabitis, & ante praesides, & reges stabitis propter me, in testimonium illis.

10. Et in omnes gentes primùm oportet praedicari Evangelium.

11. ‖ Et cùm duxerint vos tradentes, nolite praecogitare quid loquamini: sed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini. Non enim vos estis loquentes, sed Spiritus sanctus. — ‖ Matth. 10. 19. Luc. 12. 11. & 21. 14.

12. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & consurgent filii in parentes, & morte afficient eos.

13. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem sustinuerit in finem, hic salvus erit.

14. ‖ Cùm autem videritis abominationem desolationis stantem, ubi non debet, qui legit, intelligat: tunc qui in Judaea sunt, fugiant in montes: — ‖ Dan. 9. 27. Matth. 24. 15. Luc. 21. 20.

15. & qui super tectum, ne descendat in domum, nec introeat ut tollat quid de domo sua:

16. & qui in agro erit, non revertatur retrò tollere vestimentum suum.

17. Vae autem praegnantibus, & nutrientibus in illis diebus.

18. Ora-

18. Orate verò ut hyeme non fiant.

19. Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ, quam condidit Deus usque nunc, neque fient.

20. Et nisi breviasset Dominus dies, non fuisset salva omnis caro: sed propter electos, quos elegit, breviavit dies.

‖ *Matth.* 24. 23. *Luc.* 17. 23. & 21. 8.

21. ‖ Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, ecce illic, ne credideritis.

22. Exurgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa & portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos.

23. Vos ergo videte: ecce prædixi vobis omnia.

‖ *Isai.* 13. 10. *Ezech.* 32. 7. *Joel.* 2. 10.

24. ‖ Sed in illis diebus, post tribulationem illam, sol contenebrabitur, & luna non dabit splendorem suum:

25. & stellæ cœli erunt decidentes, & virtutes, quæ in cœlis sunt, movebuntur.

26. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa, & gloria.

‖ *Matth.* 24. 31.

27. ‖ Et tunc mittet angelos suos, & congregabit electos suos à quatuor ventis, à summo terræ usque ad summum cœli.

28. A ficu autem discite parabolam. Cùm jam ramus ejus tener fuerit, & nata fuerint folia, cognoscitis quia in proximo sit æstas:

29. sic & vos cùm videritis hæc fieri, scitote quòd in proximo sit in ostiis.

30. Amen dico vobis, quoniam non transibit generatio hæc, donec omnia ista fiant.

31. Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

32. De die autem illo, vel hora nemo scit, neque angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater.

‖ *Matth.* 24. 42. † UNIUS CONFESS. PONTIF.

33. ‖ † Videte, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit.

34. Sicut homo, qui peregrè profectus reliquit domum suam, & dedit servis suis potestatem cujusque operis, & janitori præcepit ut vigilet.

35. Vigilate ergo, (nescitis enim quando dominus domus veniat: serò, an media nocte, an galli cantu, an manè)

36. ne cùm venerit repentè, inveniat vos dormientes.

37. Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate. A

CAPUT XIV.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Jesu: qui unguento pretioso à muliere perfunditur, murmurantibus discipulis: venditur à Juda; de cujus proditione discipulis loquitur in cœna, in qua panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, & trinam Petri negationem: ac post trinam orationem capitur à Judæis: quorum uni Petrus abscidit auriculam: & discipulis fugientibus, coram Caipha à falsis testibus accusatur, mortisque reus judicatus, conspuitur ac cæditur, & ter à Petro negatur.

† FERIA IV. MAJOR. HEBDOM.

Matt. 26. 2. *Luc.* 22. 1. Quartum & ultimum Pascha ministerii Christi an. M. 4036. Æræ vulg. 33. ætatis Christi 37. Per. Jul. 4746. urbis conditæ 684. ann. Jul. 78. Imperii Tiberii 19.

1. Erat † autem Pascha & Azyma post biduum: & quærebant summi sacerdotes, & Scribæ, quomodò eum dolo tenerent, & occiderent.

2. Dicebant autem: Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo.

‖ *Matth.* 26. 6. *Joan.* 12. 1.

3. ‖ Et cùm esset Bethaniæ in domo Simonis leprosi, & recumberet: venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, & fracto alabastro, effudit super caput ejus.

4. Erant autem quidam indignè ferentes intra semetipsos, & dicentes: Ut quid perditio ista unguenti facta est?

5. Poterat enim unguentum istud venumdari plus quàm trecentis denariis, & dari pauperibus. Et fremebant in eam.

6. Jesus autem dixit: Sinite eam, quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me:

7. semper enim pauperes habetis vobiscum: & cùm volueritis, potestis illis benefacere: me autem non semper habetis.

8. Quod habuit hæc, fecit: prævenit ungere corpus meum in sepulturam.

9. Amen dico vobis: Ubicumque prædicatum fuerit Evangelium istud in universo mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam ejus.

‖ *Matth.* 26. 14.

10. ‖ Et Judas Iscariotes unus de duodecim abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum illis.

11. Qui audientes gavisi sunt: & promiserunt ei pecuniam se daturos. Et quærebat quomodo illum opportunè traderet.

‖ *Matth.* 26. 17. *Luc.* 22. 7.

12. ‖ Et primo die Azymorum quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quò vis eamus, & paremus tibi ut manduces Pascha?

13. Et mittit duos ex discipulis suis, & dicit eis: Ite in civitatem: & occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans, sequimini eum:

14. & quocumque introierit, dicite domino domus, quia magister dicit: Ubi est refectio mea, ubi Pascha cum discipulis meis manducem?

15. Et ipse vobis demonstrabit cœnaculum grande, stratum: & illic parate nobis.

16. Et abierunt discipuli ejus, & venerunt in civitatem: & invenerunt sicut dixerat illis, & paraverunt Pascha.

‖ *Matth.* 26. 20. *Luc.* 22. 14.

17. ‖ Vespere autem facto, venit cum duodecim.

‖ *Joan.* 13. 21.

18. Et discumbentibus eis, & manducantibus, ait JESUS: Amen dico vobis, ‖ quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum.

19. At illi cœperunt contristari, & dicere ei singulatim: Numquid ego?

20. Qui ait illis: Unus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino.

‖ *Psal.* 40. 10. *Act.* 1. 16.

21. Et Filius quidem hominis vadit ‖ sicut scriptum est de eo: væ autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, si non esset natus homo ille.

‖ *Matth.* 26. 26. 1. *Cor.* 11. 24.

22. ‖ Et manducantibus illis, accepit Jesus panem: & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc est corpus meum.

23. Et accepto calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes.

24. Et ait illis: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur.

25. Amen dico vobis, quia jam non bibam

de hoc genimine vitis usque in diem illum, cùm illud bibam novum in regno Dei.

26. Et hymno dicto exierunt in montem Olivarum.

|| Joan. 16. 32. || Luc. 13. 7.

27. Et ait eis Jesus: || Omnes scandalizabimini in me in nocte ista: quia scriptum est: || Percutiam pastorem, & dispergentur oves.

28. Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam.

29. Petrus autem ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te: sed non ego.

30. Et ait illi Jesus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus.

31. At ille ampliùs loquebatur: Et si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Similiter autem & omnes dicebant.

|| Matth. 26. 36. Luc. 22. 40.

32. || Et veniunt in prædium, cui nomen Gethsemani. Et ait discipulis suis: Sedete hic donec orem.

33. Et assumit Petrum, & Jacobum, & Joannem secum: & cœpit pavere, & tædere.

34. Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic, & vigilate.

35. Et cùm processisset paululùm, procidit super terram: & orabat, ut si fieri posset, transiret ab eo hora:

36. & dixit: Abba pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc à me, sed non quod ego volo, sed quod tu.

37. Et venit, & invenit eos dormientes. Et ait Petro: Simon, dormis? non potuisti una hora vigilare?

38. Vigilate, & orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro verò infirma.

39. Et iterùm abiens oravit, eumdem sermonem dicens.

40. Et reversus, denuò invenit eos dormientes, (erant enim oculi eorum gravati) & ignorabant quid responderent ei.

41. Et venit tertiò, & ait illis: Dormite jam, & requiescite. Sufficit: venit hora: ecce Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

42. Surgite, eamus. Ecce qui me tradet, propè est.

|| Matth. 26. 47. Luc. 22. 47. Joan. 18. 3.

43. Et, adhuc eo loquente, venit Judas Iscariotes, unus de duodecim, & || cum eo turba multa, cum gladiis, & lignis, à summis sacerdotibus, & Scribis, & senioribus.

44. Dederat autem traditor ejus signum eis, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite cautè.

45. Et cùm venisset, statim accedens ad eum, ait: Ave Rabbi: & osculatus est eum.

46. At illi manus injecerunt in eum, & tenuerunt eum.

47. Unus autem quidam de circumstantibus educens gladium, percussit servum summi sacerdotis: & amputavit illi auriculam.

48. Et respondens Jesus, ait illis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis, & lignis comprehendere me?

49. quotidie eram apud vos in templo docens, & non me tenuistis. Sed ut impleantur Scripturæ.

|| Matth. 26. 56.

50. || Tunc discipuli ejus relinquentes eum, omnes fugerunt.

51. Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo: & tenuerunt eum.

52. At ille rejecta sindone, nudus profugit ab eis.

53. || Et adduxerunt Jesum ad summum sacerdotem: & convenerunt omnes sacerdotes, & Scribæ, & seniores. || Matth. 26. 57. Luc. 22. 54. Joan. 18. 13.

54. Petrus autem à longè secutus est eum usque intrò in atrium summi sacerdotis: & sedebat cum ministris ad ignem, & calefaciebat se.

55. || Summi verò sacerdotes, & omne concilium quærebant adversùs Jesum testimonium, ut eum morti traderent, nec inveniebant. || Matth. 26. 59.

56. Multi enim testimonium falsum dicebant adversùs eum: & convenientia testimonia non erant.

57. Et quidam surgentes, falsum testimonium ferebant adversùs eum, dicentes:

58. Quoniam nos audivimus eum dicentem: || Ego dissolvam templum hoc manu factum, & per triduum aliud non manu factum ædificabo. || Joan. 2. 19.

59. Et non erat conveniens testimonium illorum.

60. Et exurgens summus sacerdos in medium, interrogavit Jesum, dicens: Non respondes quidquam ad ea, quæ tibi objiciuntur ab his?

61. Ille autem tacebat, & nihil respondit. Rursùm summus sacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Christus filius Dei benedicti?

62. Jesus autem dixit illi: Ego sum: || & videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem cum nubibus cœli. || Matth. 24. 30. & 26. 64.

63. Summus autem sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes?

64. Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis.

65. Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cædere, & dicere ei: Prophetiza: & ministri alapis eum cædebant:

66. || Et cùm esset Petrus in atrio deorsùm, venit una ex ancillis summi sacerdotis: || Matth. 26. 69. Luc. 22. 56. Joan. 18. 17.

67. & cùm vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Jesu Nazareno eras.

68. At ille negavit, dicens: Neque scio, neque novi quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus cantavit.

69. || Rursùs autem cùm vidisset illum ancilla, cœpit dicere circumstantibus: Quia hic ex illis est. || Matt. 26. 71.

70. At ille iterùm negavit. || Et post pusillùm rursùs qui astabant, dicebant Petro: Verè ex illis es: nam & Galilæus es. || Luc. 22. 59. Joan. 18. 25.

71. Ille autem cœpit anathematizare, & jurare: Quia nescio hominem istum, quem dicitis.

72. Et statim gallus iterùm cantavit. || Et recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei Jesus: Priùs quàm gallus cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere. || Matth. 26. 75. Joan. 13. 38.

CAPUT XV.

Jesus coram Pilato accusatus, nihil respondet: præeligitur Barabbas, & Jesus traditur crucifigendus; qui multis modis illusus à militibus, ducitur ad crucifigendum: & divisis ipsius vestimentis, inter latrones crucifixus, audit variorum jactatas in se blasphemias: suboriuntur tenebræ: & clamans Jesus Eli, acetoque potatus, cum clamore valido expirat; cujus corpus à Joseph sepelitur.

Matth. 27. 1. Luc. 22. 66. Joan. 18. 28. 1. ET confestim manè consilium facientes summi sacerdotes, cum senioribus, & Scribis, & universo concilio, vincientes Jesum, duxerunt, & tradiderunt Pilato.

2. Et interrogavit eum Pilatus: Tu es Rex Judæorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis.

‖ Matth. 27. 12. Luc. 23. 2. Joann. 18. 33. 3. ‖ Et accusabant eum summi sacerdotes in multis.

4. Pilatus autem rursùm interrogavit eum, dicens: Non respondes quidquam? vide in quantis te accusant.

5. Jesus autem ampliùs nihil respondit, ita ut miraretur Pilatus.

6. Per diem autem festum solebat dimittere illis unum ex vinctis, quemcumque petissent.

7. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditiosis erat vinctus, qui in seditione fecerat homicidium.

8. Et cùm ascendisset turba, cœpit rogare, sicut semper faciebat illis.

9. Pilatus autem respondit eis, & dixit: Vultis dimittam vobis regem Judæorum?

10. Sciebat enim quòd per invidiam tradidissent eum summi sacerdotes.

11. Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis.

‖ Matth. 27. 22. Luc. 23. 24. 12. ‖ Pilatus autem iterùm respondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam regi Judæorum?

‖ Joan. 18. 40. 13. ‖ At illi iterùm clamaverunt: Crucifige eum.

14. Pilatus verò dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum.

15. Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barabbam, & tradidit Jesum flagellis cæsum, ut crucifigeretur.

‖ Matth. 27. 27. Joan. 19. 2. 16. ‖ Milites autem duxerunt eum in atrium prætorii, & convocant totam cohortem,

17. & induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam.

18. Et cœperunt salutare eum: Ave rex Judæorum.

19. Et percutiebant caput ejus arundine: & conspuebant eum, & ponentes genua, adorabant eum.

20. Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpura, & induerunt eum vestimentis suis: & educunt illum ut crucifigerent eum.

‖ Matth. 27. 32. Luc. 23. 26. 21. ‖ Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum venientem de villa, patrem Alexandri, & Rufi, ut tolleret crucem ejus.

22. Et perducunt illum in Golgotha locum: quod est interpretatum Calvariæ locus.

23. Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: & non accepit.

24. ‖ Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta ejus, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret. ‖ Matth. 27. 35. Luc. 23. 34. Joann. 19. 23.

25. Erat autem hora tertia: & crucifixerunt eum.

26. Et erat titulus causæ ejus inscriptus: REX JUDÆORUM.

27. Et cum eo crucifigunt duos latrones: unum à dextris, & alium à sinistris ejus.

28. ‖ Et impleta est scriptura, quæ dicit: Et cum iniquis reputatus est. ‖ Isaiæ 53. 12.

29. Et prætereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicentes: ‖ Vah! qui destruis templum Dei, & in tribus diebus reædificas: ‖ Joan. 2. 19.

30. salvum fac temetipsum descendens de cruce.

31. Similiter & summi sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere.

32. Christus rex Israel descendat nunc de cruce, ut videamus, & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, convitiabantur ei.

33. Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totam terram usque in horam nonam.

34. Et hora nona exclamavit Jesus voce magna, dicens: ‖ Eloi, eloi, lammasabacthani? quod est interpretatum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? ‖ Psal. 21. 2. Matth. 27. 46.

35. Et quidam de circumstantibus audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat.

36. Currens autem unus, & implens spongiam aceto, circumponensque calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus si veniat Elias ad deponendum eum.

37. Jesus autem emissa voce magna expiravit.

38. Et velum templi scissum est in duo, à summo usque deorsùm.

39. Videns autem Centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Verè hic homo Filius Dei erat.

40. ‖ Erant autem & mulieres de longè aspicientes: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi minoris, & Joseph mater, & Salome: ‖ Matth. 27. 55.

41. & cùm esset in Galilæa, sequebantur eum, ‖ & ministrabant ei, & aliæ multæ, quæ simul cum eo ascenderant Jerosolymam. ‖ Luc. 8. 2.

42. ‖ Et cùm jam serò esset factum (quia erat parasceve, quod est ante sabbatum) ‖ Matth. 27. 57. Luc. 23. 50. Joann. 19. 38.

43. venit Joseph ab Arimathæa nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, & audacter introivit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu.

44. Pilatus autem mirabatur si jam obiisset. Et accersito centurione, interrogavit eum si jam mortuus esset.

45. Et cùm cognovisset à centurione, donavit corpus Joseph.

46. Joseph autem mercatus sindonem, & deponens eum involvit sindone, & posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, & advolvit lapidem ad ostium monumenti. A

47. Maria autem Magdalene, & Maria Joseph aspiciebant ubi poneretur.

CAPUT XVI.

Mulieribus ad Christi monumentum obstupescentibus, Angelus resurrectionem ipsius annuntiat: qui primùm Mariæ Magdalenæ apparet, deinde duobus discipulis in alia effigie: demum undecim recumbentibus apparens, exprobrata incredulitate, mittit eos ut in universo mundo prædicent ac baptizent, subjunctis signis quæ sequantur credentes, ac ita in cœlum ascendit.

† Dom. Resurrect. Matth. 28. 1. Luc. 24. 1. Joan. 20. 1.

1. ET cùm transisset sabbatum, † Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum.

2. Et valdè manè una sabbatorum, veniunt ad monumentum, orto jam sole.

3. Et dicebant ad invicem: Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti?

4. Et respicientes viderunt revolutum lapidem. Erat quippe magnus valdè.

|| Matth. 28. 5. Luc. 24. 4. Joann. 20. 12.

5. || Et introeuntes in monumentum viderunt juvenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt.

6. Qui dicit illis: Nolite expavescere: Jesum quæritis Nazarenum, crucifixum: surrexit, non est hic, ecce locus ubi posuerunt eum.

|| Supr. 14. 28.

7. Sed ite, dicite discipulis ejus, & Petro, quia præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis, || sicut dixit vobis. ▲

8. At illæ exeuntes, fugerunt de monumento: invaserat enim eas tremor & pavor: & nemini quidquam dixerunt: timebant enim.

9. Surgens autem manè, || prima sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua ejecerat septem dæmonia. || Joan 20. 16.

10. Illa vadens nuntiavit his, qui cum eo fuerant, lugentibus & flentibus.

11. Et illi audientes quia viveret, & visus esset ab ea, non crediderunt.

12. || Post hæc autem duobus ex his ambulantibus ostensus est in alia effigie, euntibus in villam: || Luc. 24. 13.

13. & illi euntes nuntiaverunt cæteris: nec illis crediderunt.

14. Novissimè † recumbentibus illis undecim apparuit: & exprobravit incredulitatem eorum & duritiam cordis: quia iis, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt. † In Ascensione Domini.

15. Et dixit eis: Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ.

16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.

17. Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: || In nomine meo dæmonia ejicient: || linguis loquentur novis: || Act. 16. 18. || Act. 2. 4. & 10. 46.

18. || serpentes tollent: & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: || super ægros manus imponent, & benè habebunt. || Act. 28. 5. || Act. 28. 8.

19. Et Dominus quidem Jesus postquam locutus est eis, || assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei. || Luc. 24. 51.

20. Illi autem profecti prædicaverunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis. ▲

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM.

LUCAS *Antiochia Syriæ oriundus, pictor & medicus, sermonis Græci, ut scripta ejus indicant, non ignarus, à Paulo conversus, sectator ejus, & omnis peregrinationis comes fuit. Vixit autem cælebs ad annum 84. ut docet Hieronymus; (lib. de Script. Eccl.) ac tandem apud Patras, urbem Achajæ, Apostolatum suum nobili martyrio conclusit.*

Lucam, Evangelium in Achaje & Bœotiæ partibus, Græcè scripsisse tradit idem Doctor, (prooem. in Matth.) quod Baronius ad annum Neronis 2. revocat. Sanè circa hunc aut sequentem annum, hoc est æræ nostræ 56. aut 57. à Passione 23. aut 24. Paulum, cujus comes individuus Lucas, has partes peragrasse, indicat peregrinatio ejus, Chronologiæ nostræ cap. 41. descripta. Sed cùm ille bis regiones istas lustraverit, ut ibidem annotavimus; primùm quidem quando cum Atheniensibus de Ignoto Deo *disceptavit, ac Corinthi* annum & sex menses, *apud Aquilam & Priscillam commoratus est. (Actor. 18.) Secundò autem cùm* tres menses, *in Græcia peregit, intra quos eleemosynas in Hierusalem deferendas collegit: (Actor. 20. cum 1. Cor. 16. & 2. Cor. 9.) nos de priore ejus peregrinatione malumus quod dicit Hieronymus intelligere, cùm multò diutiùs tunc ibi fit commoratus; & ad annum post passionem circiter 19. hoc est æræ nostræ 52. scriptionem ejus revocare. Quam eo consilio suscepit ut Pseudo-Apostolorum temeritatem confutaret, qui ut Pauli prædicationi obessent, aliter quàm ipse enunciabat,* conati erant narrationem rerum *à Christo* completarum ordinare.

Quidam suspicantur, *inquit Hieronymus, (lib. de Script. Eccl.)* quotiescumque in epistolis suis Paulus dicit: JUXTA EVANGELIUM MEUM (*ut ad Rom. 2. 16. & 16. 25. cui quàm simile est quod 1. Thessal. 1. 5. dicit* EVANGELIUM NOSTRUM) de Lucæ significare volumine. *Quod innuit ipse Tertullianus lib. 4. contra Marcion. cap. 4. cùm ait:* Nam & Lucæ digestum, Paulo adscribere solent. *Unde conjiciunt multi, Evangelium Lucæ, ante Pauli epistolas scriptum; quamquam* Evangelii *voce, etiam* Evangelistæ munus *intelligi possit. Lucam autem designasse Apostolum, cùm 2. Cor. 8. 15.* Fratrem se misisse *dicit,* cujus laus est in Evangelio, *affirmat idem Hieronymus, (ibid.) nec non Chrysostomus (Homil. 1. in Act. Apost.) imò & ante eos Ignatius in Epist. ad Ephes. ut quidem vulgares habent codices.*

CAPUT I.

Zachariæ Sacerdoti annuntiat Gabriel Joannis conceptum ex Elisabeth sterili; qui Angelo non credens, mutus efficitur: idemque Gabriel Mariæ annuntiat conceptum Jesu filii Dei de Spiritu sancto: ad Mariæ salutationem Joannes exultat in utero, & Elisabeth prophetat, ipsaque Maria canticum gratiarum actionis Domino decantat: in nati Joannis circumcisione Zacharias pater, recepta loquela, canticum gratiarum actionis edit.

1. QUONIAM quidem multi conati
sunt ordinare narrationem, quæ
in nobis completæ sunt, rerum:
2. sicut tradiderunt nobis, qui
ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt
sermonis:

3. Visum est & mihi, assecuto omnia à prin-
cipio diligenter, ex ordine tibi scribere, opti-
me Theophile,
4. ut cognoscas eorum verborum, de qui-
bus eruditus es, veritatem.
5. † Fuit in diebus Herodis, regis Judææ,
sacerdos quidam nomine Zacharias || de vice
Abia, & uxor illius de filiabus Aaron, &
nomen ejus Elisabeth.

† Vigil. S. Joann. Bapt.
|| 1. Par. 24. 10.

6. Erant autem justi ambo ante Deum; ince-
dentes in omnibus mandatis, & justificatio-
nibus Domini sine querela:
7. & non erat illis filius, eò quòd esset
Elisabeth sterilis, & ambo processissent in
diebus suis.
8 Factum est autem, cùm sacerdotio funge-
retur in ordine vicis suæ ante Deum,
9. secundùm consuetudinem sacerdotii, for-
te exiit ut incensum poneret, ingressus in
templum Domini:
10. & || omnis multitudo populi erat orans
foris hora incensi.

|| Exod. 30. 7. Lev. 16. 17.

11. Apparuit autem illi Angelus Domini,
stans à dextris altaris incensi.
12. Et Zacharias turbatus est videns, &
timor irruit super eum.
13. Ait autem ad illum Angelus: Ne ti-
meas Zacharia, quoniam exaudita est depre-
catio tua: & uxor tua Elisabeth pariet tibi
filium, & vocabis nomen ejus Joannem:
14. & erit gaudium tibi, & exultatio, &
multi in nativitate ejus gaudebunt:
15. erit enim magnus coram Domino:
& vinum, & siceram non bibet, & Spiri-
tu sancto replebitur adhuc ex utero matris
suæ:
16. & multos filiorum Israel convertet ad
Dominum Deum ipsorum:
17. & ipse præcedet ante illum in spiritu,
& virtute Eliæ: || ut convertat corda patrum
in filios, & incredulos ad prudentiam justorum
parare Domino plebem perfectam. A

|| Matt. 4. 6. Matth. 11. 14.

18. Et dixit Zacharias ad Angelum: Unde
hoc sciam? ego enim sum senex, & uxor mea
processit in diebus suis.
19. Et respondens Angelus dixit ei: Ego sum
Gabriel, qui asto ante Deum: & missus sum
loqui ad te, & hæc tibi evangelizare.
20. Et ecce eris tacens, & non poteris loqui
usque in diem, quo hec fiant, pro eo quòd
non credidisti verbis meis, quæ implebuntur
in tempore suo.
21. Et erat plebs expectans Zachariam: &
mirabantur quòd tardaret ipse in templo.
22. Egressus autem non poterat loqui ad
illos, & cognoverunt quòd visionem vidisset
in templo. Et ipse erat innuens illis, & per-
mansit mutus.
23. Et factum est, ut impleti sunt dies of-
ficii ejus, abiit in domum suam:
24. post hos autem dies concepit Elisabeth
uxor ejus, & occultabat se mensibus quin-
que, dicens:
25. Quia sic fecit mihi Dominus in diebus,
quibus respexit auferre opprobrium meum
inter homines.
26. In mense autem sexto, † missus est
Angelus Gabriel à Deo in civitatem Galileę,
cui nomen Nazareth,
27. ad virginem desponsatam viro, cui no-
men erat Joseph, de domo David, & nomen
virginis Maria.

† Fer. 4. Quat. Temp. Advent. Item, in Annunt. B. Virg.

28. Et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave
gratia plena: Dominus tecum: Benedicta tu
in mulieribus.
29. Quæ cùm audisset, turbata est in ser-
mone ejus, & cogitabat qualis esset ista sa-
lutatio.
30. Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, in-
venisti enim gratiam apud Deum:
31. || ecce concipies in utero, & paries fi-
lium, & || vocabis nomen ejus Jesum.

|| Isaia 7. 4. infr. 2. 21.

32. Hic erit magnus, & Filius Altissimi vo-
cabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem Da-
vid patris ejus: || & regnabit in domo Jacob
in æternum,

|| Dan. 7. 4. & 27. Mich. 4. 7.

33. & regni ejus non erit finis.
34. Dixit autem Maria ad Angelum: Quo-
modo fiet istud, quoniam virum non cogno-
sco?
35. Et respondens Angelus dixit ei: Spi-
ritus sanctus superveniet in te, & virtus
Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod
nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius
Dei.
36. Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa
concepit filium in senectute sua, & hic mensis
sextus est illi, quæ vocatur sterilis:
37. quia non erit impossibile apud Deum
omne verbum.

38. Dixit

38. Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. A Et discessit ab illa Angelus.

39. † Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione, in civitatem Juda: † FER. 6. QUAT. TEMP. ADVENT. *Item*, IN FESTO VISITATIONIS.

40. Et intravit in domum Zachariæ, & salutavit Elisabeth.

41. Et factum est, ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit infans in utero ejus: & repleta est Spiritu sancto Elisabeth:

42. & exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

43. Et unde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me?

44. Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.

45. Et beata, quæ credidisti, quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt tibi à Domino.

46. Et ait Maria:

Magnificat anima mea Dominum:

47. & exultavit spiritus meus in Deo salutari meo. A

48. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

49. Quia fecit mihi magna qui potens est: & sanctum nomen ejus.

50. Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.

‖ *Isaiæ* 51. 9. *Psalm.* 32. 10.

51. Fecit potentiam in ‖ brachio suo: dispersit superbos mente cordis sui.

52. Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.

‖ 1. *Reg.* 2. 5. *Psalm.* 33. 11.

53. ‖ Esurientes implevit bonis: & divites dimisit inanes.

54. Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ.

55. Sicut locutus est ad patres nostros, ‖ Abraham, & semini ejus in sæcula.

‖ *Gen.* 17. 9. & 22. 16. *Psalm.* 131 11. *Isai.* 41. 8.

56. Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus: & reversa est in domum suam.

† IN NATIVIT. S. JOANN. BAPT.

57. † Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium.

58. Et audierunt vicini, & cognati ejus quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei.

59. Et factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam.

60. Et respondens mater ejus, dixit: Nequaquam, sed vocabitur Joannes.

61. Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.

62. Innuebant autem patri ejus, quem vellet vocari eum.

63. Et postulans pugillarem scripsit, ‖ dicens: Joannes est nomen ejus. Et mirati sunt universi. ‖ *Sup.* 13.

64. Apertum est autem illicò os ejus, & lingua ejus, & loquebatur benedicens Deum.

65. Et factus est timor super omnes vicinos eorum: & super omnia montana Judææ divulgabantur omnia verba hæc:

66. & posuerunt omnes, qui audierant in corde suo, dicentes: Quis, putas, puer iste erit? Etenim manus Domini erat cum illo.

67. Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu sancto: & prophetavit, dicens:

68. ‖ Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit, & fecit redemptionem plebis suæ: A ‖ *Psalm.* 73. 12.

69. ‖ Et erexit cornu salutis nobis: in domo David pueri sui. ‖ *Psal.* 131. 17.

70. ‖ Sicut locutus est per os sanctorum, qui à sæculo sunt, prophetarum ejus: ‖ *Jere.* 23. 6. & 30. 10.

71. Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium, qui oderunt nos:

72. Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris: & memorari testamenti sui sancti.

73. Jusjurandum, quod juravit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis: ‖ *Gen.* 22. 16. *Jer.* 31. 33. *Hebr.* 6. 13. & 17.

74 Ut sine timore, de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi.

75. In sanctitate, & justitia coram ipso, omnibus diebus nostris.

76. Et tu puer, propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus.

77. ‖ Ad dandam scientiam salutis plebi ejus: in remissionem peccatorum eorum: ‖ *Mal.* 4. 5. *Supr.* 17.

78. Per viscera misericordiæ Dei nostri: in quibus visitavit nos, ‖ oriens ex alto:

79. Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. ‖ *Zach.* 3. 9. & 6. 12. *Mal.* 4. 2.

80. Puer autem crescebat, & confortabatur spiritu: & erat in desertis usque in diem ostensionis suæ ad Israel.

CA-

CAPUT II.

Ex Augusti decreto Joseph cum Maria ascendit in Bethlehem; ubi illa peperit salvatorem; cujus nativitate ab Angelo audita, pastores festini veniunt illum visuri: puer circumcisus vocatur Jesus: quem post dies purificationis in Jerusalem delatum ut Domino sisteretur, Simeon senex benedicit, ac de matris in passione doloribus prophetat, Annaque prophetissa vetula Domino confitetur: Jesus duodecim annorum plenus sapientia & gratia, perditus à parentibus, in medio doctorum invenitur; descenditque Nazareth factus illis subditus.

† In Nativit. Dom. ad 1. Miss.

1. FActum est autem in diebus illis †, exiit edictum à Cæsare Augusto ut describeretur universus orbis.

2. Hæc descriptio prima, facta est à præside Syriæ Cyrino:

3. & ibant omnes ut profiterentur singuli in suam civitatem.

4. Ascendit autem & Joseph à Galilæa de civitate Nazareth in Judæam in civitatem || David, quæ vocatur || Bethlehem: eò quòd esset de domo, & familia David, || 1. Reg. 20. 6. || Mich. 5. 2. Matth. 2. 6.

5. ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.

6. Factum est autem, cùm essent ibi, impleti sunt dies ut pareret.

7. Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio: quia non erat eis locus in diversorio.

8. Et pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodiẽtes vigilias noctis super gregẽ suũ.

9. Et ecce angelus Domini stetit juxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos, & timuerunt timore magno.

10. Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo:

11. quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus in civitate David.

12. Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, & positum in præsepio.

13. Et subitò facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum, & dicentium:

14. Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

† In Nativit. Dom. ad 2. Miss.

15. Et factum est, ut discesserunt ab eis Angeli in cœlum †: pastores loquebantur ad invicem: Transeamus usque Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis.

16. Et venerunt festinantes: & invenerunt Mariam, & Joseph, & infantem positum in præsepio.

17. Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.

18. Et omnes, qui audierunt, mirati sunt: & de his, quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos.

19. Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.

20. Et reversi sunt pastores glorificantes, & laudantes Deum in omnibus, quæ audierant, & viderant, sicut dictum est ad illos.

21. || † Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer: vocatum est nomen ejus || JESUS, quod vocatum est ab Angelo priùs quam in utero conciperetur. || Gen. 17. 12. Lev. 12. 3. † In Circumcis. Dom. || Matth. 1. 21. Sup. 1. 31.

22. || † Et postquàm impleti sunt dies purgationis ejus || secundùm legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino, † In Purific. B. Virg. || Lev. 12. 6.

23. sicut scriptum est in lege Domini: || Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur. || Exod. 13. 2. Num. 8. 16.

24. Et ut darent hostiam secundùm quod dictum est || in lege Domini par turturum, aut duos pullos columbarum. || Lev. 12. 8.

25. Et ecce homo erat in Jerusalem, cui nomen Simeon, & homo iste justus, & timoratus, expectans consolationem Israel, & Spiritus sanctus erat in eo.

26. Et responsum acceperat à spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi priùs videret Christum Domini.

27. Et venit in spiritu in templum. Et cùm inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent secundùm consuetudinem legis pro eo:

28. & ipse accepit eum in ulnas suas, & benedixit Deum, & dixit:

29. Nunc dimittis servum tuum Domine, secundùm verbum tuum in pace:

30. Quia viderunt oculi mei salutare tuum,

31. Quod parasti ante faciem omnium populorum.
32. Lumen ad revelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel. A
33. † Et erat pater ejus & mater mirantes super his, quæ dicebantur de illo. † DOM. INFRA OCTAVAM NATIV.
34. Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel: & in signum, cui contradicetur: ‖ Isaiæ 8. 14. Rom 9.33. 1. Pet. 2. 7.
35. & tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.
36. Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua.
37. Et hæc vidua usque ad annos octoginta quatuor: quæ non discedebat de templo, jejuniis, & obsecrationibus serviens nocte, ac die.
38. Et hæc, ipsa hora superveniens, confitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel.
39. Et ut perfecerunt omnia secundùm legem Domini, reversi sunt in Galilæam in civitatem suam Nazareth.
40. Puer autem crescebat, & confortabatur, plenus sapientia: & gratia Dei erat in illo. A
41. Et ibant parentes ejus per omnes annos in Jerusalem, ‖ in die solemni Paschæ.
42. Et † cùm factus esset annorum duodecim *, ascendentibus illis Jerosolymam secundùm consuetudinem diei festi, ‖ Exod. 23. 15. & 34. 18. Deut. 16. 1 † DOM. INF. OCT. EPIPH. * Ann. ære vulg. 8. M. 4011.
43. consummatisque diebus, cùm redirent, remansit puer Jesus in Jerusalem, & non cognoverunt parentes ejus.
44. Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos, & notos.
45. Et non invenientes, regressi sunt in Jerusalem, requirentes eum.

46. Et factum est, post triduum invenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos.
47. Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia, & responsis ejus.
48. Et videntes admirati sunt. Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.
49. Et ait ad illos: Quid est quod me quærebatis? nesciebatis quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse?

50. Et

50. Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos.
51. Et descendit cum eis, & venit Nazareth: & erat subditus illis. Et mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde suo.
52. Et Jesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines. A

CAPUT III.

Joannes mittitur à Domino impleturus sua prædicatione Isaiæ vaticinium: & turbis, & publicanis, ac militibus dat consilium; dicit quid singulos facere oporteat; testaturque Christi excellentiam & baptismi ipsius: super quem ab ipso baptizatum descendit columba, ac vox Patris auditur; texiturque ejus genealogia à Joseph usque ad Adam ascendens.

† DOM. 4. ADVENT. * Anno M. 4032. æræ vulg. 28.

1. ANno † autem quintodecimo * imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Judææ, & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilinæ tetrarcha,

‖ *Act.* 4. 6.

2. ‖ sub principibus sacerdotum Anna, & Caipha: factum est verbum Domini super Joannem, Zachariæ filium, in deserto.

‖ *Matt.* 3. 1. *Marc.* 1. 4. * Cœptum verò fuisse Joannis ministeriū die illi convenientissimo, 7. mensis die 10. circa Oct. nostri 19. qui *Pœnitentialis & Expiatorius* fuit, probabile videtur. ‖ *Isaiæ* 40. 3. *Joan.* 1. 23. ‖ *Matth.* 3. 7. & 33. 33

3. ‖ Et venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum *,
4. sicut scriptum est in Libro sermonum Isaiæ prophetæ: ‖ Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas ejus:
5. omnis vallis implebitur: & omnis mons, & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aspera in vias planas:
6. & videbit omnis caro salutare Dei. A
7. Dicebat ergo ad turbas quæ exibant ut baptizarentur ab ipso: ‖ Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira?
8. Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.
9. Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.
10. Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus?

‖ *Jacob.* 2. 15. 1. *Joan.* 3. 17.

11. Respondens autem dicebat illis: ‖ Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.
12. Venerunt autem & publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus?
13. At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quàm quod constitutum est vobis, faciatis.
14. Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris.
15. Existimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne, ne fortè ipse esset Christus,

‖ *Matth.* 3. 11. *Marc.* 1. 8. *Joan.* 1. 26. ‖ *Matth.* 3. 11. *Act.* 1. 5. 11. 16. & 19. 4.

16. respondit Joannes, dicens omnibus: ‖ Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus: ‖ ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni:
17. cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.
18. Multa quidem, & alia exhortans evangelizabat populo.

‖ *Matth.* 14. 4. *Marc.* 6. 17

19. ‖ Herodes autem tetrarcha cùm corriperetur ab illo de Herodiade uxore fratris sui, & de omnibus malis, quæ fecit Herodes,
20. adjecit & hoc super omnia, & inclusit Joannem in carcere.

‖ *Matth.* 3. 16. *Marc.* 1. 10 *Joan.* 1. 32.

21. ‖ Factum est autem cùm baptizaretur omnis populus, & Jesu baptizato, & orante, apertum est cœlum:

‖ *Matth.* 3. 17. & 17. 5 *Infr.* 9. 35. 2. *Petr.* 1. 17.

22. & descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum: & vox de cœlo facta est: ‖ Tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi.
23. Et ipse Jesus erat incipiens (*a*) quasi (*b*) anno-

(*a*) i. incipiens pro-dire palàm, & Messiam agere. (*b*) *circa*, i. *circiter* quod ad annum ætatis ejus 34. inchoatum extendimus: Atque adeò ann. æræ vulg. 30. inchoato, Per. Jul. 4743. Cùm Joannes per annum & aliquot jam menses prædicasset.

annorum triginta, ut putabatur, filius Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat,

24. qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Janne, qui fuit Joseph,

25. qui fuit Mathathiæ, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge,

26. qui fuit Mahath, qui fuit Mathatiæ, qui fuit Semei, qui fuit Joseph, qui fuit Juda,

27. qui fuit Joanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,

28. qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her,

29. qui fuit Jesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Jorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi,

30. qui fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit Joseph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim,

31. qui fuit Melcha, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan: qui fuit David,

32. qui fuit Jesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson,

33. qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Judæ,

34. qui fuit Jacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor,

35. qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale,

36. qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech,

37. qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit Jared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan:

38. qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

CAPUT IV.

Jesus post jejunium quadraginta dierum, ac devictas satanæ tentationes, in synagoga Nazareth legit factam de se Isaiæ prophetiam; dicitque prophetam non esse acceptum in patria propria, quapropter volunt eum de monte præcipitare: ejicit in Capharnaum dæmonium, sanatque socrum Simonis, & plures alios à variis languoribus, ac dæmonia ejicit.

Matt. 4. 1. Marc. 1. 12 1. JEsus autem plenus Spiritu sancto regressus est à Jordane: & agebatur à Spiritu in desertum

2. diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis: & consummatis illis esuriit.

3. Dixit autem illi diabolus: Si filius Dei es, dic lapidi huic ut panis fiat.

‖ Deut. 8. 3. Matt. 4. 4. 4. Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est: ‖ Quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei.

5. Et duxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis,

6. & ait illi: Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt; & cui volo do illa.

7. Tu ergo si adoraveris coram me, erunt tua omnia.

‖ Deut. 6. 13. & 10. 20. 8. Et respondens Jesus, dixit illi: ‖ Scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

9. Et duxit illum in Jerusalem, & statuit eum super pinnam templi, & dixit illi: Si filius Dei es, mitte te hinc deorsùm.

10. ‖ Scriptum est enim quòd Angelis suis mandavit de te, ut conservent te: *‖ Psalm. 90. 11.*

11. & quia in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.

12. Et respondens Jesus, ait illi: Dictum est: ‖ Non tentabis Dominum Deum tuum. *‖ Deut. 6. 16*

13. Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo, usque ad tempus.

14. ‖ Et regressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilæam, & fama exiit per universam regionem de illo. *‖ Matth. 4. 12. Marc. 1. 14*

15. Et ipse docebat in synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus.

16. ‖ Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, & intravit secundùm consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere. *‖ Matth. 13. 54. Marc. 6. 1. Joan. 4. 43.*

17. Et traditus est illi Liber Isaiæ prophetæ. Et ut revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat:

18. ‖ Spiritus Domini super me: propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, *‖ Isaiæ 61. 1.*

19. prædicare captivis remissionem, & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis.

20. Et cùm plicuisset librum, reddidit ministro, & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum.

21. Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris.

22. Et omnes testimonium illi dabant : & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, & dicebant : Nonnè hic est filius Joseph?

† Fer. 2. Post Dom. 3. Quadr.
23. Et ait illis : † Utique dicetis mihi hanc similitudinem : Medice cura teipsum : quanta audivimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.

24. Ait autem : Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua.

‖ 3. Reg. 17. 9.
25. In veritate dico vobis, ‖ multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cœlum annis tribus, & mensibus sex: cum facta esset fames magna in omni terra:

‖ 3. Reg. 17. 9.
26. ‖ & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam.

‖ 4. Reg. 5. 14.
27. ‖ Et multi leprosi erant in Israel sub Elisæo propheta: & nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus.

28. Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes.

29. Et surrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem : & duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat ædificata ut præcipitarent eum.

30. Ipse autem transiens per medium illorum, ibat. ✠

‖ Matth. 4. 13. Marc. 1. 21
31. ‖ Et descendit in Capharnaum civitatem Galilææ, ibique docebat illos sabbatis.

‖ Matth. 7. 28.
32. ‖ Et stupebant in doctrina ejus, quia in potestate erat sermo ipsius.

‖ Marc. 1. 23.
33. ‖ Et in synagoga erat homo habens dœmonium immundum, & exclamavit voce magna,

34. dicens: Sine, quid nobis, & tibi Jesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te qui sis, Sanctus Dei.

35. Et increpavit illum Jesus, dicens : Obmutesce, & exi ab eo. Et cùm projecisset illum dœmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit.

36. Et factus est pavor in omnibus, & colloquebantur ad invicem, dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate & virtute imperat immundis spiritibus, & exeunt?

37. Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

38. † Surgens autem Jesus de synagoga, introivit in domum Simonis. ‖ Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus: & rogaverunt illum pro ea. † Fer. 5. Post Dom. 3. Quadr. Item, Sabb. 4. Temp. Pentec. ‖ Matth. 8. 14. Marc. 1. 30

39. Et stans super illam, imperavit febri, & dimisit illam. Et continuò surgens, ministrabat illis.

40. Cùm autem sol occidisset : omnes, qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens, curabat eos.

41. ‖ Exibant autem dæmonia à multis clamantia, & dicentia : Quia tu es filius Dei : & increpans non sinebat ea loqui : quia sciebant ipsum esse Christum. ‖ Marc. 1. 34.

42. Facta autem die egressus ibat in desertum locum, & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum : & detinebant illum ne discederet ab eis.

43. Quibus ille ait : Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei : quia ideò missus sum.

44. Et erat prædicans in synagogis Galilææ. ✠

CAPUT V.

Ubi de navicula Petri docuisset, illo laxato ipsius jussu reti conclusit copiosam piscium multitudinem : curatum leprosum mittit ad sacerdotes: paralytico, remissis primùm peccatis, jubet ut lectum suum tollat : discumbens cum Levi, quem ex telonio vocaverat, causam dat murmurantibus Pharisæis, quare cum peccatoribus converseitur, & cur ipsius discipuli non jejunent.

† Dom. 4. Post Pentec.
1. FActum est autem, † cùm turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth.

2. ‖ Et vidit duas naves stantes secus stagnum : piscatores autem descenderant, & lavabant retia. ‖ Matth. 4. 18. Marc. 1. 16.

3. Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum à terra reducere pusillum. Et sedens docebat de navicula turbas.

4. Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem : Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam. ✠

5. Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus : in verbo autem tuo laxabo rete.

6. Et cùm hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam, rumpebatur autem rete eorum.

7. Et annueruut sociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos. Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas, ita ut penè mergerentur.

8. Quod cùm videret Simon Petrus, procidit ad genua Jesu, dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.

9. Stupor enim circumdederat eum, & omnes, qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant:

10. Similiter autem Jacobum, & Joannem, filios Zebedæi, qui erant socii Simonis. Et ait ad Simonem Jesus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens.

11. Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus secuti sunt eum. A

‖ *Matth. 8. 2. Marc. 1. 40.* 12. ‖ Et factum est, cùm esset in una civitatum, & ecce vir plenus leprâ, & videns Jesum, & procidens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.

13. Et extendens manum, tetigit eum dicens: Volo: Mundare. Et confestim lepra discessit ab illo.

‖ *Lev. 14. 4.* 14. Et ipse præcepit illi ut nemini diceret: sed, Vade, ostende te sacerdoti, & offer pro emundatione tua, ‖ sicut præcepit Moyses, in testimonium illis.

15. Perambulabat autem magis sermo de illo: & conveniebant turbæ multæ ut audirent, & curarentur ab infirmitatibus suis.

16. Ipse autem secedebat in desertum, & orabat.

† FER. 6. QUAT. TEMP. PENT. 17. † Et factum est in una dierum, & ipse sedebat docens. Et erant Pharisæi sedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ, & Judææ, & Jerusalem: & virtus Domini erat ad sanandum eos.

‖ *Matth. 9. 2. Marc. 2. 3.* 18. ‖ Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum.

19. Et non invenientes qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum, & per tegulas summiserunt eum cum lecto in medium ante Jesum.

20. Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua.

21. Et cœperunt cogitare Scribæ, & Pharisæi, dicentes: Quis est hic, qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?

22. Ut cognovit autem Jesus cogitationes eorum, respondens, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus vestris?

23. Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata; an dicere: Surge, & ambula?

24. Ut autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico) Tibi dico, surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.

25. Et confestim consurgens coram illis, tulit lectum, in quo jacebat: & abiit in domum suam, magnificans Deum.

26. Et stupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum. Et repleti sunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie. A

‖ *Matth. 9. 9. Marc. 2. 14.* † IN VIGIL. S. MATTH. 27. ‖ Et post hæc exiit, & † vidit publicanum nomine Levi, sedentem ad Telonium, & ait illi: Sequere me.

28. Et relictis omnibus, surgens secutus est eũ.

29. Et fecit ei convivium magnum Levi in domo sua: & erat turba multa publicanorum, & aliorum, qui cum illis erant discumbentes.

30. ‖ Et murmurabant Pharisæi, & Scribæ eorum, dicentes ad discipulos ejus: Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis? ‖ *Marci 2. 16.*

31. Et respondens Jesus, dixit ad illos: Non egent qui sani sunt medico, sed qui malè habent.

32. ‖ Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam. A ‖ *Marci 2. 18.*

33. At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Joannis jejunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum: tui autem edunt, & bibunt?

34. Quibus ipse ait: Numquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere jejunare?

35. Venient autem dies, cùm ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc jejunabunt in illis diebus.

36. Dicebat autem & similitudinem ad illos: Quia nemo commissuram à novo vestimento immittit in vestimentum vetus: alioquin & novum rumpit, & veteri non convenit commissura à novo.

37. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin rumpet vinum novum utres, & ipsum effundetur, & utres peribunt.

38. Sed vinum novum in utres novos mittendum est, & utraque conservantur.

39. Et nemo bibens vetus, statim vult novum, dicit enim: Vetus melius est.

CAPUT VI.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, alioque sabbato manum curat aridam: electos duodecim nominat Apostolos, & cum illis ac multitudine copiosa stans in loco campestri docet beatitudines, aliaque consilia ac præcepta evangelica: de festuca in oculo fratris, & arbore bona ac mala ex fructu dignoscenda: audiens Christi verba cui comparetur si ea opere compleat, & cui si non compleat.

1. FActum est autem in sabbato secundo, primo, cùm transiret per sata, vellebant discipuli ejus spicas, & manducabant confricantes manibus. ‖ *Matt. 12. 1. Marc. 2. 23.*

2. Quidam autem Pharisæorum, dicebant illis: Quid facitis quod non licet in sabbatis?

3. Et respondens Jesus ad eos, dixit: Nec hoc legistis quod fecit David, cùm esurisset ipse, & qui cum illo erant:

4. ‖ quomodò intravit in domum Dei, & panes propositionis sumpsit, & manducavit, & dedit his, qui cum ipso erant: quos non licet manducare ‖ nisi tantùm sacerdotibus? ‖ *1. Reg. 21. 6.* ‖ *Exod. 29. 32. Lev. 24. 9.*

5. Et dicebat illis: Quia Dominus est Filius hominis, etiam sabbati.

6. Factum est autem & in alio sabbato, ut intraret in synagogam, & doceret. ‖ Et erat ibi homo, & manus ejus dextra erat arida. ‖ *Matth. 12. 10. Marc. 3. 1.*

7. Observabant autem Scribæ, & Pharisæi

si in sabbato curaret; ut invenirent unde accusarent eum.

8. Ipse verò sciebat cogitationes eorum; & ait homini, qui habebat manum aridam: Surge, & sta in medium. Et surgens stetit.

9. Ait autem ad illos Jesus: Interrogo vos, si licet sabbatis benefacere, an malè: animam salvam facere, an perdere?

10. Et circumspectis omnibus dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit: & restituta est manus ejus.

11. Ipsi autem repleti sunt insipientia, & colloquebantur ad invicem, quidnam facerent Jesu.

† S. Barthol. Apost.

12. Factum est autem in illis diebus, † exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.

‖ Matt. 10. 1. Marc. 3. 13.

13. ‖ Et cùm dies factus esset, vocavit discipulos suos: & elegit duodecim ex ipsis (quos & Apostolos nominavit:)

14. Simonem, quem cognominavit Petrum, & Andream fratrem ejus, Jacobum, & Joannem, Philippum, & Bartholomæum,

15. Matthæum, & Thomam, Jacobum Alphæi, & Simonem, qui vocatur Zelotes,

16. & Judam Jacobi, & Judam Iscariotem, qui fuit proditor.

† SS. Dionys. et Soc. Item, Vigil. SS. Omnium. Item, Plur. Mart. extra Temp. Pasch.

17. Et † descendens cum illis, stetit in loco campestri, & turba discipulorum ejus, & multitudo copiosa plebis ab omni Judæa, & Jerusalem, & maritima, & Tyri, & Sidonis,

18. qui venerant ut audirent eum, & sanarentur à languoribus suis. Et qui vexabantur à spiritibus immundis, curabantur.

19. Et omnis turba quærebat eum tangere: quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. ▲

‖ Matt. 5. 2.

20. ‖ Et ipse elevatis oculis in discipulos suos, dicebat: Beati pauperes: quia vestrum est regnum Dei.

‖ Matt. 5. 6.

21. ‖ Beati, qui nunc esuritis: quia saturabimini. Beati, qui nunc fletis: quia ridebitis.

22. Beati eritis cùm vos oderint homines, & cùm separaverint vos, & exprobaverint, & ejecerint nomen vestrum tamquam malum propter Filium hominis.

23. Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces vestra multa est in cœlo: ▲ secundùm hæc enim faciebant Prophetis patres eorum.

Eccli. 31. 8. Amos 6. 1.

24. ‖ Verumtamen væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram.

‖ Isaia 65. 13.

25. ‖ Væ vobis, qui saturati estis: quia esurietis. Væ vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis.

26. Væ cùm benedixerint vobis homines: secundùm hæc enim faciebant Pseudoprophetis patres eorum.

‖ Matth. 5. 44.

27. Sed vobis dico, qui auditis: ‖ Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos.

28. Benedicite maledicentibus vobis: & orate pro calumniantibus vos.

‖ Matt. 5. 39. 1. Cor. 6. 7.

29. ‖ Et qui te percutit in maxillam, præbe & alteram. Et ab eo, qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere.

30. Omni autem petenti te, tribue: & qui aufert quæ tua sunt, ne repetas.

‖ Tob. 4. 16. Matt. 7. 12.

31. ‖ Et prout vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter.

‖ Matth. 5. 46.

32. ‖ Et si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? nam & peccatores diligentes se diligunt.

33. Et si benefeceritis his, qui vobis benefaciunt: quæ vobis est gratia? siquidem & peccatores hoc faciunt.

‖ Deut. 15. 8. Matt. 5. 42.

34. ‖ Et si mutuum dederitis his, à quibus speratis recipere; quæ gratia est vobis? nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, ut recipiant æqualia.

35. Verumtamen diligite inimicos vestros: benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos.

† Dom. 1. Post Pentec. ‖ Matt. 7. 1.

36. † Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est.

37. ‖ Nolite judicare, & non judicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini. Dimittite, & dimittemini.

‖ Matt. 7. 2. Marc. 4. 24.

38. Date, & dabitur vobis: mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. ‖ Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.

39. Dicebat autem illis & similitudinem: Numquid potest cæcus cæcum ducere? nonnè ambo in foveam cadunt?

‖ Matth. 10. 24. Joan. 13. 16.

40. ‖ Non est discipulus super magistrum: perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister ejus.

‖ Matt. 7. 3.

41. ‖ Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras?

42. Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine ejiciam festucam de oculo tuo: ipse in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo: & tunc perspicies ut educas festucam de oculo fratris tui. ▲

‖ Matth. 7. 18. & 12. 33.

43. ‖ Non est enim arbor bona, quæ facit fructus malos: neque arbor mala, faciens fructum bonum.

44. Unaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus: neque de rubo vindemiant uvam.

45. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum: & malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur.

‖ Matth. 7. 21. Rom. 2. 13. Jacob. 1. 22.

46. Quid autem vocatis me: ‖ Domine, Domine: & non facitis quæ dico?

47. Omnis, qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos: ostendam vobis cui similis sit:

48. similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum, & posuit fundamentum super petram, inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, & non potuit eam movere: fundata enim erat super petram.

49. Qui autem audit, & non facit: similis est homini ædificanti domum suam super terram sine fundamento: in quam illisus est fluvius, & continuò cecidit: & facta est ruina domus illius magna.

CAPUT VII.

Admiratus Centurionis fidem, absens sanat illius servum: juxta portam civitatis Naim filium unicum viduæ resuscitat: coram discipulis Joannis Baptistæ per eos interrogantis an esset qui venturus erat, multa dedit signa: illisque abeuntibus Joannem plurimum extollit: Judæis nec Joannis nec Christi vita placuit, quos pueris invicem in foro acclamantibus assimilat: à peccatrice muliere pedes inunctus, respondet Simoni ob hoc murmuranti, proposita ad hoc parabola duorum debitorum, & remissis mulieri peccatis.

Matt. 8.5. 1. CUm autem implesset omnia verba sua in aures plebis, intravit Capharnaum.

2. Centurionis autem cujusdam servus malè habens, erat moriturus: qui illi erat pretiosus.

3. Et cùm audisset de Jesu, misit ad eum seniores Judæorum, rogans eum ut veniret, & salvaret servum ejus.

4. At illi cùm venissent ad Jesum, rogabant eum solicitè, dicentes ei: Quia dignus est ut hoc illi præstes.

5. Diligit enim gentem nostram: & synagogam ipse ædificavit nobis.

6. Jesus autem ibat cum illis. Et cùm jam non longè esset à domo, misit ad eum Centurio
‖ Matt. 8.8. amicos, dicens: ‖ Domine noli vexari: Non enim sum dignus ut sub tectum meum intres.

7. Propter quod & meipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te: sed dic verbo, & sanabitur puer meus.

8. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic, Vade, & vadit: & alii, Veni, & venit: & servo meo, Fac hoc, & facit.

9. Quo audito Jesus miratus est: & conversus sequentibus se turbis, dixit: Amen dico
† Fer. 5. Post Dom. 4. Quadr. Item, Dom. 15. Post Pentec. vobis, nec in Israel tantam fidem inveni.

10. Et reversi, qui missi fuerant, domum, invenerunt servum, qui languerat, sanum.

11. Et factum est: deinceps † ibat in civitatem, quæ vocatur Naim: & ibant cum eo discipuli ejus, & turba copiosa.

12. Cùm autem appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ: & hæc vidua erat: & turba civitatis multa cum illa.

13. Quam cùm vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere.

14. Et accessit & tetigit loculum. (Hi autem, qui portabant, steterunt.) Et ait: Adolescens, tibi dico, surge.

15. Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illum matri suæ.

16. Accepit autem omnes timor: & magnificabant Deum, dicentes: ‖ Quia propheta magnus surrexit in nobis: & quia Deus ‖ Infr. 24. 19. Joan. 4. 19.
visitavit plebem suam. A

17. Et exiit hic sermo in universam Judæam de eo, & in omnem circa regionem.

18. Et nuntiaverunt Joanni discipuli ejus de omnibus his.

19. ‖ Et convocavit duos de discipulis suis ‖ Matt. 11. 2.
Joannes, & misit ad Jesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?

20. Cùm autem venissent ad eum viri, dixerunt: Joannes Baptista misit nos ad te dicens: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

21. (in ipsa autem hora multos curavit à languoribus, & plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donavit visum.)

22. Et respondens, dixit illis: Euntes renuntiate Joanni quę audistis, & vidistis: ‖ ‖ Isai. 35. 5.
Quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur:

23. & beatus est quicumque non fuerit scandalizatus in me.

24. Et cùm discessissent nuntii Joannis, cœpit de Joanne dicere ad turbas: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?

25. Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt & deliciis, in domibus regum sunt.

26. Sed quid existis videre? prophetam? Utique dico vobis, & plusquàm Prophetam:

27. ‖ hic est, de quo scriptum est: Ecce ‖ Mal. 3. 1. Matth. 11. 10. Marc. 1. 2.
mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

28. Dico enim vobis: Major inter natos mulierum propheta Joanne Baptista nemo est, qui autem minor est in regno Dei, major est illo.

29. Et omnis populus audiens & publicani, justificaverunt Deum, baptizati baptismo Joannis.

30. Pharisæi autem, & legisperiti consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo.

‖ Matt. 11. 16.

31. Ait autem Dominus : ‖ Cui ergo similes dicam homines generationis hujus? & cui similes sunt?

32. Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus ad invicem, & dicentibus : Cantavimus vobis tibiis, & non saltastis : lamentavimus, & non plorastis.

‖ Matt. 3. 4. Marc. 1. 6.

33. ‖ Venit enim Joannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum, & dicitis: Dæmonium habet.

34. Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicitis : Ecce homo devorator, & bibens vinum, amicus publicanorum, & peccatorum.

35. Et justificata est sapientia ab omnibus filiis suis.

† Fer. 5. Post Dom. Passion. Item, Fer. 6. Quat. Temp. Sept. Item, In Festo S. Mariæ Magd. ‖ Matt. 26. 7. Marc. 14. 3. Joan. 11. 2. & 12. 3.

36. † Rogabat autem illum quidam de Pharisæis ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi discubuit.

37. ‖ Et ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quòd accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti:

38. & stans retrò secus pedes ejus, lacrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.

39. Videns autem Pharisæus, qui vocaverat eum, ait intra se dicens : Hic si esset propheta, sciret utique, quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum: quia peccatrix est.

40. Et respondens Jesus, dixit ad illum : Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic.

41. Duo debitores erant cuidam fœneratori : unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta.

42. Non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque. Quis ergo eum plus diligit?

43. Respondens Simon dixit: Æstimo quia is, cui plus donavit. At ille dixit ei : Rectè judicasti.

44. Et conversus ad mulierem, dixit Simoni : Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis suis tersit.

45. Osculum mihi non dedisti : hæc autem ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos.

46. Oleo caput meum non unxisti : hæc autem unguento unxit pedes meos.

47. Propter quod dico tibi : Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit.

48. Dixit autem ad illam : ‖ Remittuntur tibi peccata. ‖ Matt. 9. 2.

49. Et cœperunt qui simul accumbebant, dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?

50. Dixit autem ad mulierem : Fides tua te salvam fecit: vade in pace. A

CAPUT VIII.

Parabolam de seminante proponit, ac discipulis interpretatur: nihil occultum quod non manifestetur: quos dicat suam esse matrem, suosque fratres: in mari à somno excitatus, ventum increpat: dæmoniacum ferocissimum à dæmonum legione liberat, permittens dæmonibus ut in porcos introeant: tacta fimbria vestimenti ejus mulier à fluxu sanguinis curatur, & filia Jairi archisynagogi verbo ipsius resuscitatur.

1. Et factum est deinceps, & ipse iter faciebat per civitates, & castella prædicans, & Evangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo,

2. & mulieres aliquæ, quæ erant curatæ à spiritibus malignis, & infirmitatibus : ‖ Maria, quæ vocatur Magdalene, de qua septem dæmonia exierant, ‖ Marc. 16. 9.

3. & Joanna uxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant ei de facultatibus suis.

4. † Cùm autem turba plurima convenirent, & de civitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem: † Dom. in Sexages. ‖ Matt. 13. 3. Marc. 4. 3.

5. ‖ Exiit qui seminat, seminare semen suum : & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres cœli comederunt illud.

6. Et aliud cecidit supra petram : & natum aruit, quia non habebat humorem.

7. Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocaverunt illud.

8. Et aliud cecidit in terram bonam : & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat : Qui habet aures audiendi, audiat.

9. Interrogabant autem eum discipuli ejus, quæ esset hæc parabola.

10. Quibus ipse dixit : Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis : ‖ ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

‖ Isaie 6. 9. Matth. 13. 14. Marc. 4. 12. Joann. 12. 40. Actor. 28. 26. Rom. 11. 8.

11. Est autem hæc parabola : Semen est verbum Dei.

12. Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt : deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant.

13. Nam qui supra petram : qui cùm audierint, cum gaudio suscipiunt verbum : & hi radices non habent : qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

14. Quod autem in spinas cecidit : hi sunt, qui audierunt, & à solicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ euntes, suffocantur, & non referunt fructum.

15. Quod autem in bonam terram : hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

‖ Matth. 5. 15. Marc. 4. 21.

16. ‖ Nemo autem lucernam accendens, operit eam vase, aut subtus lectum ponit : sed supra candelabrum ponit, ut intrantes videant lumen.

‖ Matt. 10. 26. Marc. 4. 22.

17. ‖ Non est enim occultum, quod non manifestetur : nec absconditum, quod non cognoscatur, & in palàm veniat.

‖ Matt. 13. 12. & 25. 29.

18. ‖ Videte ergo quomodo audiatis. Qui enim habet, dabitur illi : & quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo.

‖ Matt 12. 46. Marc. 3. 32.

19. ‖ Venerunt autem ad illum mater, & fratres ejus, & non poterant adire eum præ turba.

20. Et nuntiatum est illi : Mater tua, & fratres tui stant foris, volentes te videre.

21. Qui respondens, dixit ad eos : Mater mea, & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt.

‖ Matth. 8. 23. Marc. 4. 36.

22. ‖ Factum est autem in una dierum : & ipse ascendit in naviculam, & discipuli ejus, & ait ad illos : Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt.

23. Et navigantibus illis, obdormivit, & descendit procella venti in stagnum, & complebantur, & periclitabantur.

24. Accedentes autem suscitaverunt eum, dicentes : Præceptor, perimus. At ille surgens, increpavit ventum, & tempestatem aquæ, & cessavit, & facta est tranquillitas.

25. Dixit autem illis : Ubi est fides vestra? Qui timentes, mirati sunt ad invicem dicentes : Quis putas hic est, quia & ventis & mari imperat, & obediunt ei?

26. Et navigaverunt ad regionem Gerasenorum, quæ est contra Galilæam.

27. Et cùm egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis.

28. Is, ut vidit Jesum, procidit ante illum : & exclamans voce magna, dixit : Quid mihi, & tibi est Jesu Fili Dei Altissimi? obsecro te, ne me torqueas.

29. Præcipiebat enim spiritui immundo ut exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum, & vinciebatur catenis, & compedibus custoditus, & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deserta.

30. Interrogavit autem illum Jesus, dicens : Quod tibi nomen est? At ille dixit : Legio : quia intraverant dæmonia multa in eum.

31. Et rogabant illum ne imperaret illis ut in abyssum irent.

32. Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte, & rogabant eum, ut permitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis.

33. Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intraverunt in porcos : & impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est.

34. Quod ut viderunt factum qui pascebant, & fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem & in villas.

35. Exierunt autem videre quod factum est, & venerunt ad Jesum : & invenerunt hominem sedentem, à quo dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente ad pedes ejus, & timuerunt.

36. Nuntiaverunt autem illis & qui viderant, quomodo sanus factus esset à legione :

37. & rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum ut discederet ab ipsis : quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascendens navim, reversus est.

38. Et rogabat illum vir, à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum Jesus, dicens :

39. Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per universam civitatem, prædicans quanta illi fecisset Jesus.

40. Factum est autem cùm rediisset Jesus, excepit illum turba. Erant enim omnes expectantes eum.

41. ‖ Et ecce venit vir, cui nomen Jairus, & ipse princeps synagogæ erat : & cecidit ad pedes Jesu, rogans eum ut intraret in domum ejus,

‖ Matth. 9. 18. Marc. 5. 22.

42. quia unica filia erat ei ferè annorum duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit, dum iret, à turbis comprimebatur.

43. Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogaverat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari :

44. accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti ejus : & confestim stetit fluxus sanguinis ejus.

45. Et ait Jesus : Quis est, qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant : Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt, & dicis : Quis me tetigit?

46. Et dixit Jesus : Tetigit me aliquis, Nam ego novi virtutem de me exiisse.

47. Videns autem mulier, quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes ejus : & ob quam causam tetigerit eum, indicavit coram omni populo : & quemadmodum confestim sanata sit.

48. At ipse dixit ei : Filia, fides tua salvam te fecit : vade in pace.

49. Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem synagogæ, dicens ei : Quia mortua est filia tua, noli vexare illum.

50. Jesus autem, audito hoc verbo, respondit patri puellæ: Noli timere, crede tantùm, & salva erit.

51. Et cùm venisset domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem, & patrem, & matrem puellæ.

52. Flebant autem omnes, & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit.

53. Et deridebant eum, scientes quòd mortua esset.

54. Ipse autem tenens manum ejus, clamavit, dicens: Puella, surge.

55. Et reversus est spiritus ejus, & surrexit continuò. Et jussit illi dari manducare.

56. Et stupuerunt parentes ejus, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat.

CAPUT IX.

Discipulos ad prædicandum mittens, servanda tradit eis præcepta: Herodes audita Christi fama cupit eum videre: ex quinque panibus & duobus piscibus satiat Jesus quinque virorum millia: Petrus illum confitetur Christum Dei: suam prædicit passionem, & de propria cruce tollenda: transfigurato junguntur Moyses & Elias in majestate: ad preces patris dæmonium à filio ejicit: contentio oritur inter Apostolos de primatu: filii Zebedæi volunt igne cælesti consumi Samaritanos nolentes Jesum suscipere: volentem sequi non suscipit; alterum autem vocat, nec permittit ut primùm sepeliat patrem.

† Fer. 5. Post Pentec. Matt. 10. 1. Marc. 3. 13.

1. Convocatis † autem duodecim Apostolis, dedit illis virtutem, & potestatem super omnia dæmonia, & ut languores curarent.

2. Et misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos.

‖ Matth. 10. 9. Marc. 6. 8.

3. ‖ Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.

4. Et in quamcumque domum intraveritis, ibi manete, & inde ne exeatis.

‖ Act. 13. 51.

5. Et quicumque non receperint vos: ‖ exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos.

6. Egressi autem circuibant per castella evangelizantes, & curantes ubique. A

‖ Matt. 14. 1. Marc. 6. 14.

7. ‖ Audivit autem Herodes tetrarcha omnia, quæ fiebant ab eo, & hæsitabat eò quòd diceretur

8. à quibusdam: Quia Joannes surrexit à mortuis: à quibusdam verò: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia propheta unus de antiquis surrexit.

9. Et ait Herodes: Joannem ego decollavi: Quis est autem iste, de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum.

10. Et reversi Apostoli, narraverunt illi quæcumque fecerunt: & assumptis illis secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaidæ.

11. Quod cùm cognovissent turbæ, secutæ sunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos, qui cura indigebant, sanabat.

‖ Matt. 14. 15. Marc. 6. 36.

12. Dies autem cœperat declinare. Et accedentes duodecim dixerunt illi: ‖ Dimitte turbas, ut euntes in castella, villasque quæ circa sunt, divertant, & inveniant escas: quia hìc in loco deserto sumus.

‖ Joan. 6. 9.

13. Ait autem ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt: ‖ Non sunt nobis plus quàm quinque panes, & duo pisces: nisi fortè nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam escas.

14. Erant autem ferè viri quinque millia. Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per convivia quinquagenos.

15. Et ita fecerunt, & discumbere fecerunt omnes.

16. Acceptis autem quinque panibus, & duobus piscibus, respexit in cœlum, & benedixit illis: & fregit, & distribuit discipulis suis, ut ponerent ante turbas.

17. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et sublatum est quod superfuit illis, fragmentorum cophini duodecim.

‖ Matt. 16. 13. Marci 8. 27.

18. ‖ Et factum est, cùm solus esset orans, erant cum illo & discipuli: & interrogavit illos, dicens: Quem me dicunt esse turbæ?

19. At illi responderunt, & dixerunt: Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii verò quia unus propheta de prioribus surrexit.

20. Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit: Christum Dei.

21. At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc,

‖ Matth. 17. 21. Marci 8. 31. & 9. 30.

22. dicens: ‖ Quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus, & principibus sacerdotum, & Scribis, & occidi, & tertia die resurgere.

‖ Matt. 10. 38. & 16. 24. Marci 8. 34. Infrà 14. 27.

23. ‖ Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.

‖ Infrà 17. 33. Joan. 12. 25.

24. ‖ Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet illam.

25. Quid enim proficit homo, si lucretur universum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat?

‖ Matt. 10. 33. Marci 8. 38. 2. Tim. 2. 12.

26. ‖ Nam qui me erubuerit, & meos sermones: hunc Filius hominis erubescet cùm venerit in majestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum.

‖ Matt. 16. 28. Marci 8. 39.

27. ‖ Dico autem vobis verè: sunt aliqui hìc stantes, qui non gustabunt mortem donec videant regnum Dei.

‖ Matth. 17. 1. Marci 9. 1.

28. ‖ Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ascendit in montem ut oraret.

29. Et facta est, dum oraret, species vultus ejus altera: & vestitus ejus albus & refulgens.

30. Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyses, & Elias,

31. visi in majestate: & dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem.

32. Petrus verò, & qui cum illo erant, gravati erant somno. Et evigilantes viderunt majestatem ejus, & duos viros, qui stabant cum illo.

33. Et factum est cùm discederent ab illo, ait Petrus ad Jesum: Præceptor, bonum est nos hìc esse: & faciamus tria tabernacula, unum Tibi, & unum Moysi, & unum Eliæ: nesciens quid diceret.

34. Hæc

34. Hæc autem illo loquente, facta est nubes, & obumbravit eos: & timuerunt, intrantibus illis in nubem.

‖ 2. Petr. 1. 17. 35. Et vox facta est de nube, dicens: ‖ Hic est filius meus dilectus, ipsum audite.

36. Et dum fieret vox, inventus est Jesus solus. Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quidquam ex his, quæ viderant.

37. Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte, occurrit illis turba multa.

‖ Matth. 17. 14. Marc. 9. 16. 38. ‖ Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum quia unicus est mihi:

39. & ecce spiritus apprehendit eum, & subitò clamat, & elidit, & dissipat eum cum spuma, & vix discedit dilanians eum:

40. & rogavi discipulos tuos ut ejicerent illum, & non potuerunt.

41. Respondens autem Jesus, dixit: O generatio infidelis, & perversa, usquequò ero apud vos, & patiar vos? Adduc huc filium tuum.

42. Et cùm accederet, elisit illum dæmonium, & dissipavit.

43. Et increpavit Jesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum patri ejus.

44. Stupebant autem omnes in magnitudine Dei: omnibusque mirantibus in omnibus, quæ faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos: Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum.

45. At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos ut non sentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo.

‖ Matth. 18. 1. Marc. 9. 33. 46. ‖ Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum major esset.

47. At Jesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, & statuit illum secus se,

48. & ait illis: Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit: & quicumque me receperit, recipit eum, qui me misit. Nam qui minor est inter vos omnes, hic major est.

49. Respondens autem Joannes, dixit: Præceptor, vidimus, quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum: quia non sequitur nobiscum.

50. Et ait ad illum Jesus: Nolite prohibere: qui enim non est adversùm vos, pro vobis est.

51. Factum est autem dum complerentur dies assumptionis ejus, & ipse faciem suam firmavit ut iret in Jerusalem.

52. Et misit nuntios ante conspectum suum: & euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum ut pararent illi.

53. Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis in Jerusalem.

54. Cùm vidissent autem discipuli ejus Jacobus, & Joannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut ignis descendat de cœlo, & consumat illos?

55. Et conversus increpavit illos, dicens: Nescitis cujus spiritus estis.

‖ Joan. 3. 17. & 12. 47. 56. ‖ Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Et abierunt in aliud castellum.

57. Factum est autem: ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris.

58. Dixit illi Jesus: ‖ Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. ‖ Matth. 8. 20.

59. Ait autem ad alterum: Sequere me, ille autem dixit: Domine permitte mihi primùm ire, & sepelire patrem meum.

60. Dixitque ei Jesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, & annuntia regnum Dei.

61. Et ait alter: Sequar te Domine, sed permitte mihi primùm renuntiare his, qui domi sunt.

62. Ait ad illum Jesus: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.

CAPUT X.

Septuaginta duos præmittens ad singulas civitates, tradit præcepta quæ in prædicando observent; & gaudentibus de subjectis sibi dæmonibus, dicit non esse ob hoc potissimùm gaudendum: comminatur civitatibus obstinatis, in quibus factæ erant plurimæ virtutes, & exultans in spiritu confitetur Patri: tentanti legisperito, post recitatum præceptum de dilectione Dei & proximi, ostendit quis sit proximus per parabolam hominis à Jerusalem descendentis: Marthæ ministranti, & de sorore Maria conquerenti, dicit Mariam elegisse optimam partem.

1. POst hæc autem † designavit Dominus & alios septuaginta duos: & misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem, & locum, quò erat ipse venturus. † Sancti Marci, item, S. Lucæ.

2. Et dicebat illis: ‖ Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. ‖ Matth. 9. 37.

3. Ite: ‖ ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. ‖ Matth. 10. 16.

4. ‖ Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, ‖ & neminem per viam salutaveritis. ‖ Matth. 10. 10. Marc. 6. 8. ‖ 4. Reg. 4. 29.

5. In quamcumque domum intraveritis, primùm dicite: Pax huic domui:

6. & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra; sin autem, ad vos revertetur.

7. In eadem autem domo manete edentes, & bibentes quæ apud illos sunt: ‖ dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum. ‖ Deut. 24. 14. Matth. 10. 10. 1. Tim. 5. 18.

8. Et in quamcumque civitatem intraveritis, & susceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis:

9. & curate infirmos, qui in illa sunt, & dicite illis: Appropinquavit in vos regnum Dei. A

10. In quamcumque autem civitatem intraveritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas ejus, dicite:

11. ‖ Etiam pulverem, qui adhæsit nobis de civitate vestra, extergimus in vos: tamen hoc scitote, quia appropinquavit regnum Dei. ‖ Act. 13. 51.

12. Di-

12. Dico vobis, quia Sodomis in die illa remissius erit, quàm illi civitati.

‖ Matth. 11. 21.

13. ‖ Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere sedentes pœniterent.

14. Verumtamen Tyro & Sidoni remissius erit in judicio, quàm vobis.

15. Et tu Capharnaum usque ad cœlum exaltata, usque ad infernum demergeris.

† Pro B. Mart. ‖ Matth. 10. 40. Joa. 13. 20.

16. † ‖ Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.

17. Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo.

18. Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentem.

19. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit.

20. Verumtamen in hoc nolite gaudere quia spiritus vobis subjiciuntur: gaudete autem, quòd nomina vestra scripta sunt in cœlis. A

‖ Matth. 11. 25.

21. ‖ In ipsa hora exultavit Spiritu sancto, & dixit: Confiteor tibi, pater, Domine cœli & terræ, quòd abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis. Etiam Pater: quoniam sic placuit ante te.

22. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo scit quis sit Filius, nisi Pater: & quis sit Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.

† Dom. 13. post Pentec. ‖ Matth. 13. 16.

23. † Et conversus ad discipulos suos, dixit: ‖ Beati oculi, qui vident quæ vos videtis.

24. Dico enim vobis, quòd multi prophetæ, & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.

‖ Matth. 22. 35. Marc. 12. 10.

25. ‖ Et ecce quidam Legisperitus surrexit tentans illum, & dicens: Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo?

26. At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? quomodo legis?

Deut. 6. 5

27. Ille respondens dixit: ‖ Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum sicut teipsum.

28. Dixitque illi: Rectè respondisti: hoc fac, & vives.

29. Ille autem volens justificare seipsum, dixit ad Jesum: Et quis est meus proximus?

30. Suscipiens autem Jesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum: & plagis impositis abierunt semivivo relicto.

31. Accidit autem ut sacerdos quidam descenderet eadem via: & viso illo præterivit.

32. Similiter & Levita, cùm esset secus locum, & videret eum, pertransiit.

33. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est.

34. Et appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum, & vinum: & imponens illum in jumentum suum, duxit in stabulum, & curam ejus egit.

35. Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe: & quodcumque supererogaveris, ego cùm rediero reddam tibi.

36. Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones?

37. At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Jesus: Vade, & tu fac similiter. A

38. Factum est autem, dum irent, & ipse † intravit in quoddam castellum: & mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum suam: † Sanct. Marthæ Virg., in Assumptione B. Virg.

39. & huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius.

40. Martha autem satagebat circa frequens ministerium: quæ stetit, & ait: Domine, non est tibi curæ quòd soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi, ut me adjuvet.

41. Et respondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima.

42. Porrò unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. A

CAPUT XI.

Docet discipulos orare, ostendens perseveranti oratione omnia impetrari: ejecto dæmonio muto, confutat dicentes, quòd in Beelzebub ejiceret dæmonia; mulier quædam dicit beata ubera quæ Jesus suxerat: de signo Jonæ, de Regina Austri, & Ninivitis, oculoque simplici & nequam: Pharisæum qui ipsum invitaverat reprehendit, murmurantem quòd illotis pranderet manibus: taxat hypocrisim Pharisæorum & Scribarum, dicens quòd ab hac generatione exquiretur sanguis omnium Prophetarum.

1. ET factum est cùm esset in quodam loco orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis ejus ad eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit & Joannes discipulos suos.

2. Et ait illis: Cùm oratis, dicite: || Pater, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum.

‖ *Matth. 6. 9.*

3. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

4. Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem.

5. Et ait ad illos: † Quis vestrùm habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes,

† IN ROGATIONIBUS.

6. quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum,

7. & ille deintus respondens dicat: Noli mihi molestus esse, jam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere, & dare tibi.

8. Et si ille perseveraverit pulsans: dico vobis, & si non dabit illi surgens eò quòd amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, & dabit illi quotquot habet necessarios.

9. || Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.

‖ *Matth. 7. 7. & 21. 22. Marc. 11. 24. Joan. 14. 13. Jacob 1. 5.*

10. Omnis enim, qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.

11. || Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? Aut piscem: numquid pro pisce serpentem dabit illi?

‖ *Matth. 7. 9.*

12. Aut si petierit ovum: numquid porriget illi scorpionem?

13. Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quantò magis Pater vester de cœlo dabit spiritum bonum petentibus se? A

14. || Et † erat ejiciens dæmonium, & illud erat mutum. Et cùm ejecisset dæmonium, locutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ.

‖ *Matth. 9. 32. & 12. 22.* † DOM. 3 QUADR. ‖ *Matth. 9. 34. Marc. 3. 22.*

15. Quidam autem ex eis dixerunt: || In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.

16. Et alii tentantes, signum de cœlo quærebant ab eo.

17. Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, & domus supra domum cadet.

18. Si autem & Satanas in seipsum divisus est, quomodò stabit regnum ejus? quia dicitis in Beelzebub me ejicere dæmonia.

19. Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia: filii vestri in quo ejiciunt? Ideò ipsi judices vestri erunt.

20. Porrò si in digito Dei ejicio dæmonia: profectò pervenit in vos regnum Dei.

21. Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea, quæ possidet.

22. Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, & spolia ejus distribuet.

23. Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.

24. Cùm immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem: & non inveniens dicit: Revertar in domum meam unde exivi.

25. Et cùm venerit, invenit eam scopis mundatam, & ornatam.

26. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus. A

27. Factum est autem, cùm hæc diceret, † extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi: Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ suxisti.

† IN VIGIL. ASSUMPT. IN PRÆSENTAT. & IN MISSIS VOTIV. B. VIRG.

28. At

28. At ille dixit: Quinimò beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. A

29. Turbis autem concurrentibus cœpit dicere: || Generatio hæc, generatio nequam est: signum quærit, & signum non dabitur ei; nisi signum Jonæ prophetæ.

|| Matth. 23. 39.

30. || Nam sicut fuit Jonas signum Ninivitis: ita erit & Filius hominis generationi isti.

|| Jonæ 2. 1

31. || Regina Austri surget in judicio cum viris generationis hujus, & condemnabit illos: quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis: & ecce plus quàm Salomon hic.

|| 3. Reg. 10. 1. 2. Par. 9. 1.

32. Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione hac, & condemnabunt illam: || quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ, & ecce plus quàm Jonas hic.

|| Jonæ 3. 5

33. † || Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant.

† Unius Confess. Pontif. || Matth. 5. 15. Marc. 4. 21.

34. || Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.

|| Matth. 6. 22.

35. Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebræ sint.

36. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te. A

37. Et cùm loqueretur, rogavit illum quidam Pharisæus ut pranderet apud se. Et ingressus recubuit.

38. Pharisæus autem cœpit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium.

39. Et ait Dominus ad illum: || Nunc vos Pharisæi quod deforis est calicis, & catini, mundatis: quod autem intus est vestrum, plenum est rapina, & iniquitate.

|| Matth. 23. 25.

40. Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id, quod deintus est, fecit?

41. Verumtamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.

42. Sed væ vobis Pharisæis, quia decimatis mentham, & rutam, & omne olus, & præteritis judicium, & charitatem Dei: hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

43. || Væ vobis Pharisæis, quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro.

|| Matth. 23. 6. Marc. 12. 39. Infr. 20. 46

44. Væ vobis, quia estis ut monumenta quæ non apparent, & homines ambulantes suprà nesciunt.

45. Respondens autem quidam ex Legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam contumeliam nobis facis.

46. At ille ait: Et vobis Legisperitis væ: || quia oneratis homines oneribus, quæ portare non possunt, & ipsi uno digito vestro non tangitis sarcinas.

|| Matth. 23. 4.

47. † Væ vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum: patres autem vestri occiderunt illos.

† Plur. Mart.

48. Profectò testificamini quòd consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulchra.

49. Propterea & sapientia Dei dixit: Mittam ad illos Prophetas, & Apostolos, & ex illis occident, & persequentur:

50. ut inquiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est à constitutione mundi à generatione ista,

51. || à sanguine Abel, usque ad sanguinem || Zachariæ, qui periit inter altare & ædem. Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione. A

|| Gen. 4. 8. 2. Par. 24. 21.

52. Væ vobis Legisperitis, quia tulistis clavem scientiæ, ipsi non introistis, & eos, qui introibant, prohibuistis.

53. Cùm autem hæc ad illos diceret, cœperunt Pharisæi, & Legisperiti graviter insistere, & os ejus opprimere de multis,

54. insidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore ejus, ut accusarent eum.

CAPUT XII.

Cavendum docet à fermento Pharisæorum, & quòd omne occultum detegetur: quis etiam timendus sit: de blasphemia in Spiritum sanctum: roborat Apostolos adversùs persecutiones: non vult se immiscere in dividenda fratrum hæreditate: per parabolam divitis revocat ab avaritia, vetans solicitum esse de victu & vestitu; hortaturque ut lumbi præcingantur: & quis sit fidelis aut infidelis dispensator: venit ut mittat ignem in terram & separationem: reprehendit quòd tempus gratiæ non dijudicent: monet ut quisque conetur ab adversariis se liberare.

1. Multis autem turbis circumstantibus, ita ut se invicem conculcarent, cœpit dicere ad discipulos suos: || † Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.

|| Matth. 16. 6. Marc. 8. 15. † Plur. Mart. || Matth. 10. 26 Marc. 4. 22.

2. || Nihil autem opertum est, quod non reveletur: neque absconditum, quod non sciatur.

3. Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aurem locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis.

4. Dico autem vobis amicis meis: Ne terreamini ab his, qui occidunt corpus, & post hæc non habent ampliùs quid faciant.

5. Ostendam autem vobis quem timeatis: timete eum, qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete.

6. Nonne quinque passeres væneunt dipondio, & unus ex illis non est in oblivione coram Deo?

7. Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus pluris estis vos.

8. Dico autem vobis: || Omnis, quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei: A

|| Matth. 10. 32. Marc. 8. 38. 2. Tim. 2. 12.

9. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.

10. || Et omnis, qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: ei autem, qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur.

|| Matth. 12. 32. Marc. 3. 29.

11. Cùm autem inducent vos in synagogas, & ad magistratus, & potestates, nolite soliciti esse qualiter, aut quid respondeatis, aut quid dicatis.

12. Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora quid oporteat vos dicere.

13. Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo ut dividat mecum hæreditatem.

14. At ille dixit illi: Homo, quis me constituit judicem, aut divisorem super vos?

15. Dixitque ad illos: Videte, & cavete ab omni avaritia: quia non in abundantia cujusquam vita ejus est ex his quæ possidet.

16. Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: || Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager attulit: [|| Eccli. 11. 29.]

17. & cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos?

18. Et dixit: Hoc faciam: Destruam horrea mea, & majora faciam: & illuc congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea,

19. & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare.

20. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem parasti, cujus erunt?

21. Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives.

22. Dixitque ad discipulos suos: Ideò dico vobis: || Nolite soliciti esse animæ vestræ quid manducetis: neque corpori quid induamini. [|| Psal. 54. 23. Matt. 6. 25. 1. Pet. 5. 7.]

23. Anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum.

24. Considerate corvos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos. Quantò magis vos pluris estis illis?

25. Quis autem vestrûm cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum?

26. Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de cæteris soliciti estis?

27. Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant, neque nent: dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis.

28. Si autem fœnum, quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quantò magis vos pusillæ fidei?

29. Et vos nolite quærere quid manducetis, aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli:

30. hæc enim omnia gentes mundi quærunt. Pater autem vester scit quoniam his indigetis.

31. Verumtamen quærite primùm regnum Dei, & justitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis.

32. † Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. [† S. Paulini Ep. Item, Confess. non Pontif.]

33. || Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum || non deficientem in cœlis: quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit. [|| Matth. 19. 21. || Matth. 6. 20.]

34. Ubi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit. A

35. † Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, [† Plur. Confess.]

36. & vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando revertatur à nuptiis: ut, cùm venerit, & pulsaverit, confestim aperiant ei.

37. Beati servi illi, quos cùm venerit dominus, invenerit vigilantes: amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.

38. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati sunt servi illi.

39. || Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam. [|| Matth. 24. 43.]

40. Et vos estote parati: || quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet. A [|| Apoc. 16. 15.]

41. Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam: an & ad omnes?

42. Dixit autem Dominus: Quis, putas, est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram?

43. Beatus ille servus, quem cùm venerit dominus, invenerit ita facientem.

44. Verè dico vobis, quoniam supra omnia, quæ possidet, constituet illum.

45. Quòd si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire: & cœperit percutere servos, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari:

46. veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, & hora, qua nescit, & dividet eum, partemque ejus cum infidelibus ponet.

47. Ille autem servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non præparavit, & non fecit secundùm voluntatem ejus, vapulabit multis.

48. Qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem, cui multum datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.

49. Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur?

50. Baptismo autem habeo baptizari: & quomodo coarctor usquedum perficiatur?

51. || Putatis quia pacem veni dare in terram? Non, dico vobis, sed separationem: [|| Matth. 10. 34.]

52. erunt enim ex hoc quinque in domo una divisi, tres in duos, & duo in tres

53. dividentur: pater in filium, & filius in patrem suum, mater in filiam, & filia in matrem, socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam.

54. || Dicebat autem & ad turbas: Cùm videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis: Nimbus venit: & ita fit: [|| Matth. 16. 2.]

55. & cùm austrum flantem, dicitis: Quia æstus erit: & fit.

56. Hypocritæ faciem cœli, & terræ nostis probare: hoc autem tempus quomodo non probatis?

57. Quid autem & à vobis ipsi non judicatis quod justum est?

58. || Cùm autem vadis cum adversario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo, ne fortè trahat te ad judicem, & judex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. [|| Matth. 5. 25.]

59. Dico tibi, non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas.

CAPUT XIII.

Occasione Galilæorum in suis sacrificiis interemptorum, & eorum qui in Siloe corruerant, hortatur ad pœnitentiam, alioqui exterminandos instar ficus infructuosæ; archisynagogum redarguit, indignantem quòd sabbato curasset mulierem à spiritu infirmitatis: comparat regnum cælorum grano sinapis ac fermento: de angusta porta: & quòd quidam clauso ostio frustrà pulsabunt: Herodem dicit vulpem, & Jerusalem ob crudelitatem suam deserendam.

‡ Sabb. 4. Temp. Sept. 1. ADerant autem quidam ipso in tempore, nuntiantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum.

2. Et respondens dixit illis: Putatis quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt?

3. Non, dico vobis: sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.

4. Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Jerusalem?

5. Non, dico vobis: sed si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.

6. † Dicebat autem & hanc similitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit.

7. Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio: succide ergo illam: ut quid etiam terram occupat?

8. At ille respondens, dicit illi: Domine dimitte illam & hoc anno, usque dum fodiam circa illam, & mittam stercora:

9. & siquidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam.

10. Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis.

11. Et ecce mulier, quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo: & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere.

12. Quam cùm videret Jesus, vocavit eam ad se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua.

13. Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat Deum.

14. Respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbato curasset Jesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt, in quibus oportet operari: in his ergo venite, & curamini, & non in die sabbati.

15. Respondens autem ad illum Dominus dixit: Hypocritæ, unusquisque vestrùm sabbato non solvit bovem suum, aut asinum à præsepio, & ducit adaquare?

16. Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligavit satanas, ecce decem & octo annis non oportuit solvi à vinculo isto die sabbati?

17. Cùm hæc diceret, erubescebant omnes adversarii ejus, & omnis populus gaudebat in universis, quæ gloriosè fiebant ab eo. A

18. Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, & cui simile æstimabo illud?

19. || Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & crevit, & factum est in arborem magnam: & volucres cœli requieverunt in ramis ejus. || Matth. 13. 31. Marc. 4. 31.

20. Et iterùm dixit: Cui simile æstimabo regnum Dei?

21. || Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria, donec fermentaretur totum. || Matth. 13. 33.

22. Et ibat per civitates, & castella, docens, & iter faciens in Jerusalem.

23. Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt, qui salvantur? Ipse autem dixit ad illos:

24. || Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt. || Matth. 7. 13.

25. || Cùm autem intraverit paterfamilias, & clauserit ostium, incipietis foris stare, & pulsare ostium, dicentes: Domine, aperi nobis: & respondens dicet vobis: Nescio vos unde sitis: || Matth. 25. 10.

26. tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti.

27. Et dicet vobis: || Nescio vos unde sitis: || discedite à me omnes operarii iniquitatis. || Matth. 7. 23. || Psal. 6. 9. Matth. 25. 41.

28. Ibi erit fletus, & stridor dentium: cùm videritis Abraham, & Isaac, & Jacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras.

29. Et venient ab Oriente, & Occidente, & Aquilone, & Austro, & accumbent in regno Dei.

30. || Et ecce sunt novissimi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt novissimi. || Matth. 19. 30. & 20. 16. Marc. 10. 31.

31. In ipsa die accesserunt quidam Pharisæorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc: quia Herodes vult te occidere.

32. Et ait illis: Ite, & dicite vulpi illi: Ecce ejicio dæmonia, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consummor.

33. Verumtamen oportet me hodie & cras & sequenti die ambulare: quia non capit prophetam perire extra Jerusalem.

34. || Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui mittuntur ad te, quoties volui congregare filios tuos quemadmodum avis nidum suum sub pennis, & noluisti? || Matth. 23. 37.

35. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis, quia non videbitis me donec veniat cùm dicetis: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

CAPUT XIV.

In domo principis Pharisæorum hydropicum sabbato curat, ostendens legisperitis ac Pharisæis hoc licere; & horum notans ambitionem, docet invitatum in novissimo loco recumbere: parabola de invitatis ad cænam qui se excusarunt: sequens Christum debet omnibus renuntiare, sublata cruce sua, usque ad odium animæ propriæ: volens turrim ædificare computat primùm sumptus: commendatio salis.

1. ET factum est † cùm intraret Jesus in domum cujusdam principis Pharisæorum sabbato manducare panem, & ipsi observabant eum. Dom. 16 Post Pentec.

2. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.

3. Et respondens Jesus dixit ad Legisperitos, & Pharisæos, dicens: Si licet sabbato curare?

4. At illi tacuerunt. Ipse verò apprehensum sanavit eum, ac dimisit.

5. Et respondens ad illos dixit: Cujus vestrûm asinus, aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die sabbati?

6. Et non poterant ad hæc respondere illi.

7. Dicebat autem & ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos:

8. Cùm invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne fortè honoratior te sit invitatus ab illo;

9. & veniens is, qui te & illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum: & tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere.

10. Sed cùm vocatus fueris, vade: recumbe in novissimo loco: ut, cùm venerit qui te invitavit, dicat tibi: || Amice, ascende superiùs. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus:

|| Prov. 25. 7.

11. || quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. A

|| Matth. 23. 12. Infr. 18. 14

12. Dicebat autem & ei, qui se invitaverat: || Cùm facis prandium, aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites: ne fortè te & ipsi reinvitent, & fiat tibi retributio.

|| Tob. 4. 7. Prov. 3. 9.

13. Sed cùm facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos:

14. & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione justorũ.

15. Hæc cùm audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus, qui manducabit panem in regno Dei.

16. At ipse dixit ei: || † Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos.

|| Matth. 22. 2. Apoc. 19. 9
† DOM. 2. POST PENTEC.

17. Et misit servum suum hora cęnę dicere invitatis ut venirent, quia iam parata sunt omnia.

18. Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam: rogo te habe me excusatum.

19. Et alter dixit: Juga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te habe me excusatum.

20. Et alius dixit: Uxorem duxi, & ideo non possum venire.

21. Et reversus servus nuntiavit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit servo suo: Exi citò in plateas, & vicos civitatis: & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc.

22. Et ait servus: Domine, factum est ut imperasti, & adhuc locus est.

23. Et ait dominus servo: Exi in vias, & sepes: & compelle intrare, ut impleatur domus mea.

24. Dico autem vobis, quòd nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cęnam meam. A

25. Ibant autem turbæ multæ cum eo: & conversus dixit ad illos:

26. || † Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.

|| Matth. 10. 37.
† S. BASIL. Ep. item UNIUS MART. PONTIF.

27. || Et qui non bajulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus.

|| Matth. 10. 38. & 16. 24. Mar. 8. 34.

28. Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non priùs sedens computat sumptus, qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum:

29. ne, posteaquàm posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes qui vident, incipiant illudere ei,

30. dicentes: Quia hic homo cœpit ædificare & non potuit consummare?

31. Aut quis rex iturus committere bellum adversus alium regem, non sedens priùs cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se?

32. alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens rogat ea, quæ pacis sunt.

33. Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. A

34. || Bonum est sal. Si autem sal evanuerit, in quo condietur?

|| Matth. 5. 13. Mar. 9. 49.

35. Neque in terram, neque in sterquilinium utile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

CAPUT XV.

Scribis & Pharisæis murmurantibus quòd peccatores reciperet, parabolas proponit de ove & drachma perditis ac inventis, & de filio prodigo ad patrem reverso, benignèque ab ipso suscepto, seniore filio indignè hoc ferente: quantum sit in cœlo gaudium super peccatore pœnitentiam agente.

1. ERant † autem appropinquantes ei publicani, & peccatores ut audirent illum.

† DOM. 3. POST PENTEC.

2. Et murmurabant Pharisæi, & Scribæ, dicentes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.

3. Et ait ad illos parabolam istam, dicens:

Matth. 18. 12. 4. ‖ Quis ex vobis homo, qui habet centum oves: & si perdiderit unam ex illis, nonnè dimittit nonagintanovem in deserto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inveniat eam?

5. Et cùm invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens:

6. & veniens domum convocat amicos, & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat?

7. Dico vobis quòd ita gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonagintanovem justis, qui non indigent pœnitentia.

8. Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam unam, nonnè accendit lucernam, & everrit domum, & quærit diligenter, donec inveniat?

9. Et cùm invenerit, convocat amicas, & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam, quam perdideram?

10. Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente. A

† Sabb. post Dom. 2. Quadr. 11. Ait autem: † Homo quidam habuit duos filios:

12. & dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiæ, quæ me contingit. Et divisit illis substantiam.

13. Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriosè.

14. Et postquàm omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, & ipse cœpit egere.

15. Et abiit, & adhæsit uni civium regionis illius. Et misit illum in villam suam, ut pasceret porcos.

16. Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant: & nemo illi dabat.

17. In se autem reversus, dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo!

18. Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in cœlum, & coram te:

19. jam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis.

20. Et surgens venit ad patrem suum. Cùm autem adhuc longè esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum ejus, & osculatus est eum.

21. Dixitq; ei filius: Pater, peccavi in cęlum, & coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus.

22. Dixit autem pater ad servos suos: Citò proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calceamenta in pedes ejus:

23. & adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur:

24. quia hic filius meus mortuus erat, & revixit: perierat, & inventus est. Et cœperunt epulari.

25. Erat autem filius ejus senior in agro: & cùm veniret, & appropinquaret domui, audivit symphoniam, & chorum:

26. & vocavit unum de servis, & interrogavit quid hæc essent.

27. Isque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit.

28. Indignatus est autem, & nolebat introire. Pater ergo illius egressus, cœpit rogare illum.

29. At ille respondens, dixit patri suo: Ecce tot annis servio tibi, & numquam mandatum tuum præterivi, & numquam dedisti mihi hœdum, ut cum amicis meis epularer:

30. sed postquàm filius tuus hic, qui devoravit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum.

31. At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt:

32. Epulari autem, & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & revixit: perierat, & inventus est. A

CAPUT XVI.

Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad faciendas eleemosynas, docens quid mereatur fidelis aut infidelis mammonæ dispensator, quòdque nemo servire potest Deo & mammonæ: Legem ac Prophetas usque ad Joannem fuisse dicit, & nihil de Lege periturum: nec dimittendam ullo modo uxorem ut alia ducatur: de divite epulone, & Lazaro mendico.

1. Dicebat autem † & ad discipulos suos: Homo quidam erat dives, qui habebat † Dom. 8. post Pentec.

villi-

villicum: & hic diffamatus eſt apud illum quaſi diſſipaſſet bona ipſius.

2. Et vocavit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare.

3. Ait autem villicus intra ſe: Quid faciam quia dominus meus aufert à me villicationem? fodere non valeo, mendicare erubeſco.

4. Scio quid faciam, ut, cùm amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos ſuas.

5. Convocatis itaq; ſingulis debitoribus domini ſui, dicebat primo: Quantùm debes domino meo?

6. At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam: & ſede citò, ſcribe quinquaginta.

7. Deinde alii dixit: Tu verò quantùm debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe litteras tuas, & ſcribe octoginta.

8. Et laudavit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter feciſſet: quia filii hujus ſæculi prudentiores filiis lucis in generatione ſua ſunt.

9. Et ego vobis dico: facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut, cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. A

10. Qui fidelis eſt in minimo, & in majori fidelis eſt: & qui in modico iniquus eſt, & in majori iniquus eſt.

11. Si ergò in iniquo mammona fideles non fuiſtis: quod verum eſt, quis credet vobis?

12. Et ſi in alieno fideles non fuiſtis: quod veſtrùm eſt, quis dabit vobis?

‖ Matth. 6. 24. 13. ‖ Nemo ſervus poteſt duobus dominis ſervire: aut enim unum odiet, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet: non poteſtis Deo ſervire & mammonæ.

14. Audiebant autem omnia hæc Phariſæi, qui erant avari: & deridebant illum.

15. Et ait illis: Vos eſtis, qui juſtificatis vos coram hominibus: Deus autem novit corda veſtra: quia quod hominibus altum eſt, abominatio eſt ante Deum.

‖ Matt. 11. 12. 16. ‖ Lex, & prophetæ, uſque ad Joannem: ex eo regnum Dei evangelizatur, & omnis in illud vim facit.

17. ‖ Facilius eſt autem cęlum, & terram præterire, quàm de Lege unum apicem cadere. ‖ Matth. 5. 18.

18. ‖ Omnis, qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimiſſam à viro ducit, mœchatur. ‖ Matth. 5. 32. Marc. 10. 11. 1. Cor. 7. 10. & 11.

19. † Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura, & byſſo: & epulabatur quotidiè ſplendidè. † Fer. 5. post Dom. 2. Quadr.

20. Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus, ulceribus plenus,

21. cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa divitis, & nemo illi dabat: ſed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus.

22. Factum eſt autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt autem & dives, & ſepultus eſt in inferno.

23. Elevans autem oculos ſuos, cùm eſſet in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in ſinu ejus:

24. & ipſe clamans dixit: Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti ſui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

25. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc autē hic conſolatur, tu verò cruciaris.

26. Et in his omnibus inter nos, & vos chaos magnum firmatum eſt: ut hi, qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, neque indè huc tranſmeare.

27. Et ait: Rogo ergo te pater ut mittas eum in domum patris mei.

28. Habeo enim quinq; fratres, ut teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.

29. Et ait illi Abraham: Habent Moyſen, & prophetas: audiant illos.

30. At ille dixit: Non, pater Abraham: ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.

31. Ait autem illi: Si Moyſen, & prophetas non audiunt; neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent. A

CAPUT XVII.

Væ ſcandalizanti puſillos: frater in nos peccans increpandus eſt, eique pœnitenti ignoſcendum: Apoſtolos docet fidei efficaciam; quòdque dum omnia ipſis præcepta fecerint, ſe ſervos dicant inutiles: decem leproſi mundantur, unico qui Samaritanus erat ad agendas gratias revertente: dicit adventum filii Dei non occultum fore, ſed illuſtrem, & inexpectatò ſuperventurum, ſicut diluvium mundo, & Sodomis ſubverſio ſupervenit.

1. ET ait ad diſcipulos ſuos: Impoſſibile eſt ut non veniant ſcandala: væ autem illi, per quem veniunt. Matt. 18. 7. Marc. 9. 41.

2. Utilius est illi si lapis molaris imponatur circa collum ejus, & projiciatur in mare, quàm ut scandalizet unum de pusillis istis.

‖ Lev. 19. 17. Eccli. 19. 13. Matth. 18. 15.

3. Attendite vobis : ‖ Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum : & si pœnitentiam egerit, dimitte illi.

4. Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens : Pœnitet me : dimitte illi.

5. Et dixerunt Apostoli Domino : Adauge nobis fidem.

‖ Matt. 17. 19.

6. ‖ Dixit autem Dominus : Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro : Eradicare, & transplantare in mare : & obediet vobis.

7. Quis autem vestrùm habens servum arantem aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi : Statim transi, recumbe :

8. & non dicat ei : Para quod cœnem, & præcinge te, & ministra mihi donec manducem, & bibam, & post hæc tu manducabis, & bibes?

9. Numquid gratiam habet servo illi, quia fecit quæ ei imperaverat?

10. Non puto. Sic & vos, cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite : Servi inutiles sumus : quod debuimus facere, fecimus.

† Dom. 13 Post Pentec.

11. Et factum est, † dum iret in Jerusalem, transibat per mediam Samariam, & Galilæam.

12. Et cùm ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt à longè :

13. & levaverunt vocem, dicentes : Jesu præceptor, miserere nostri.

‖ Lev. 14. 2.

14. Quos ut vidit, dixit : ‖ Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factũ est, dum irent, mundati sunt.

15. Unus autem ex illis, ut vidit quia mundatus est, egressus est, cum magna voce magnificans Deum,

16. & cecidit in faciem ante pedes ejus, gratias agens : & hic erat Samaritanus.

17. Respondens autem Jesus, dixit : Nonnè decem mundati sunt? & novem ubi sunt?

18. Non est inventus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.

19. Et ait illi : Surge, vade : quia fides tua te salvum fecit. A

20. Interrogatus autem à Pharisæis : Quando venit regnum Dei? respondens eis, dixit : Non venit regnum Dei cum observatione :

21. neque dicent : Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est.

22. Et ait ad discipulos suos : venient dies quando desideretis videre unum diem Filii hominis, & non videbitis.

‖ Matt. 24. 23. Marc. 13. 21.

23. ‖ Et dicent vobis : Ecce hic, & ecce illic. Nolite ire, neque sectemini.

24. Nam, sicut fulgur coruscans de sub cœlo, in ea quæ sub cœlo sunt, fulget : ita erit Filius hominis in die sua.

25. Primùm autem oportet illum multa pati, & reprobari à generatione hac.

‖ Gen. 7. 7. ‖ Matt. 24. 37.

26. ‖ Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit & in diebus Filii hominis.

27. Edebant, & bibebant : uxores ducebant, & dabantur ad nuptias, usque in diem, qua intravit Noe in arcam : & venit diluvium, & perdidit omnes.

‖ Gen. 19. 15.

28. ‖ Similiter sicut factum est in diebus Lot : Edebant, & bibebant : emebant, & vendebant : plantabant, & ædificabant :

29. qua die autem exiit Lot à Sodomis, pluit ignem, & sulphur de cœlo, & omnes perdidit :

30. secundùm hæc erit qua die Filius hominis revelabitur.

31. In illa hora, qui fuerit in tecto, & vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa : & qui in agro, similiter non redeat retrò.

32. Memores estote uxoris Lot.

‖ Matt. 10. 39. Marc. 8. 35. Supr. 9. 24. Joan. 12. 25.

33. ‖ Quicumque quæsierit animam suam salvam facere, perdet illam : & quicumque perdiderit illam, vivificabit eam.

‖ Matt. 24. 40.

34. Dico vobis : ‖ in illa nocte erunt duo in lecto uno : unus assumetur, & alter relinquetur :

35. duæ erunt molentes in unum : una assumetur, & altera relinquetur : duo in agro : unus assumetur, & alter relinquetur.

36. Respondentes dicunt illi : Ubi Domine?

37. Qui dixit illis : Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

CAPUT XVIII.

Per parabolam de judice iniquitatis & vidua importuna docet semper orandum; per parabolam verò de Pharisæo & Publicano, quomodò sit orandum : pueros à se repelli vetat : dives qui à juventute omnia se servasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus relinquendis, abiit tristis : & quid erit præmii omnia propter Christum relinquentibus : prædicit suam passionem, & propè Jericho cæcum illuminat.

Eccli. 18. 22. 1. Thess. 5. 17.

1. Dicebat autem & parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare & non deficere,

2. dicens : Judex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat, & hominem non reverebatur.

3. Vidua autem quædam erat in civitate illa, & veniebat ad eum, dicens : Vindica me de adversario meo.

4. Et nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se : Et si Deum non timeo, nec hominem revereor :

5. tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illã, ne in novissimo veniens sugillet me.

6. Ait autem Dominus : Audite quid judex iniquitatis dicit :

7. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis?

8. Dico vobis quia citò faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?

† Dom. 10. Post Pentec.

9. † Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant tamquam justi, & aspernabantur ceteros, parabolam istam :

10. Duo homines ascenderunt in templum ut orarent : unus Pharisæus, & alter Publicanus.

11. Pharisæus stans, hæc apud se orabat : Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum : raptores, injusti, adulteri : velut etiam hic Publicanus.

12. Jejuno bis in sabbato : decimas do omnium, quæ possideo.

13. Et Publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cœlum levare : sed percutiebat pectus suũ, dicens : Deus propitius esto mihi peccatori.

‖ Matt. 23. 12. Sup. 14. 11.

14. Dico vobis, descendit hic justificatus in domum suam ab illo : ‖ quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur : & qui se humiliat, exaltabitur. A

‖ Matt. 19. 13. Marc. 10. 13.

15. ‖ Afferebant autem ad illum & infan-

tes,

tes, ut eos tangeret. Quod cùm viderent discipuli, increpabant illos.

16. Jesus autem convocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos: talium est enim regnum Dei.

17. Amen dico vobis: Quicumque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.

‖ Matt. 19. 16.

18. ‖ Et interrogavit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo?

19. Dixit autem ei Jesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus.

‖ Exod. 20. 13.

20. Mandata nosti: ‖ Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum, & matrem.

21. Qui ait: Hæc omnia custodivi à juventute mea.

22. Quo audito, Jesus ait ei: Adhuc unum tibi deest: omnia quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me.

23. His ille auditis, contristatus est: quia dives erat valdè.

24. Videns autem Jesus illum tristem factum, dixit: Quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt!

25. Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum Dei.

26. Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest salvus fieri?

27. Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.

28. Ait autem Petrus: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.

29. Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo est, qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei,

30. & non recipiat multò plura in hoc tempore, & in sæculo venturo vitam æternam.

31. † ‖ Assumpsit autem Jesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Jerosolymam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per prophetas de Filio hominis. † Dom. in Quinq. Quag. ‖ Matt. 20. 17. Marc. 10. 32.

32. Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur:

33. & postquam flagellaverint, occident eum, & tertia die resurget.

34. Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur.

‖ Matt. 20. 29. Marc. 10. 46.

35. ‖ Factum est autem, cùm appropinquaret Jericho, cæcus quidam sedebat secus viam, mendicans.

36. Et cùm audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset.

37. Dixerunt autem ei, quòd Jesus Nazarenus transiret.

38. Et clamavit, dicens: Jesu fili David miserere mei.

39. Et qui præibant, increpabant eum ut taceret. Ipse verò multò magis clamabat: Fili David miserere mei.

40. Stans autem Jesus jussit illum adduci ad se. Et cùm appropinquasset, interrogavit illum,

41. dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine ut videam.

42. Et Jesus dixit illi: Respice, fides tua te salvum fecit.

43. Et confestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo.

CAPUT XIX.

Ad Zachæum plurimis murmurantibus divertit: parabolam refert de homine nobili, qui abiens ad regnum accipiendum, tradidit decem servis decem mnas, quem cives super se regnare nolebant: super pullum asinæ intrans cum honore Jerosolymam, flet super illam, prædicitque evertendam, & ingressus in templum ejicit ementes ac vendentes.

1. ET † ingressus perambulabat Jericho. † In Dedicat. Eccles.

2. Et ecce vir nomine Zachæus: & hic princeps erat publicanorum, & ipse dives:

3. & quærebat videre Jesum, quis esset: & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat.

4. Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum ut videret eum: quia inde erat transiturus.

5. Et cùm venisset ad locum, suspiciens Jesus vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere.

6. Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.

7. Et cùm viderent omnes, murmurabant, dicentes quòd ad hominem peccatorē divertisset.

8. Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.

9. Ait Jesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est: eò quòd & ipse filius sit Abrahæ. A

|| Matth. 18. 11. 10. || Venit enim Filius hominis quærere, & salvum facere quod perierat.

11. Hæc illis audientibus adjiciens, dixit parabolam, eò quòd esset propè Jerusalem: & quia existimarent quòd confestim regnum Dei manifestaretur.

|| Matt. 25. 14. ‡ Unius Confess. non Pontif. 12. Dixit ergo: || † Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reverti.

13. Vocatis autem decem servis suis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini dum venio.

14. Cives autem ejus oderant eum: & miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos.

15. Et factum est ut rediret accepto regno: & jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset.

16. Venit autem primus dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisivit.

17. Et ait illi: Euge bone serve, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates.

18. Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas.

19. Et huic ait: Et tu esto super quinque civitates.

20. Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario:

21. timui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti.

22. Dicit ei: De ore tuo te judico serve nequam. Sciebas quòd ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminavi:

23. & quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens cum usuris utique exegissem illam?

24. Et astantibus, dixit: Auferte ab illo mnam, & date illi, qui decem mnas habet.

25. Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas.

26. || Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem, qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo. A || Matt. 13. 12. & 25. 29. Marc. 4. 25. Supr. 8. 18.

27. Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc: & interficite ante me.

28. Et his dictis, præcedebat ascendens Jerosolymam.

29. Et factum est, || cùm appropinquasset ad Bethphage, & Bethaniam ad montem qui vocatur Oliveti, misit duos discipulos suos, || Matt. 21. 1. Marc. 11. 1

30. dicens: Ite in castellum, quod contrà est: in quod introeuntes, invenietis pullum asinæ alligatum, cui nemo umquam hominum sedit: solvite illum, & adducite.

31. Et si quis vos interrogaverit: Quare solvitis? sic dicetis ei: Quia Dominus operam ejus desiderat.

32. Abierunt autem qui missi erant: & invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum.

33. Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos: Quid solvitis pullum?

34. At illi dixerunt: Quia Dominus eum necessarium habet.

|| Joan. 12. 14. 35. || Et duxerunt illum ad Jesum. Et jactantes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Jesum.

36. Eunte autem illo, substernebant vestimenta sua in via.

37. Et cùm appropinquaret jam ad descensum montis Oliveti, cœperunt omnes turbæ discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant, virtutibus,

38. dicentes: Benedictus, qui venit rex in nomine Domini, pax in cœlo, & gloria in excelsis.

39. Et quidam Pharisæorum de turbis, dixerunt ad illum: Magister, increpa discipulos tuos.

40. Quibus ipse ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt. ‡ Dom. 9. Post Pent.

41. Et † ut appropinquavit, videns civi-

tatem flevit super illam, dicens:

42. Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.

43. Quia venient dies in te: & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te: & coangustabunt te undique:

‖ Matth. 24. 2. Marc. 13. 2. Infrà 21. 6. ‖ Matth. 21. 12. Marc. 11. 15. ‖ Isai. 56. 7. Jer. 7. 11.

44. & ad terram prosternent te, & filios tuos, qui in te sunt, ‖ & non relinquent in te lapidem super lapidem: eò quòd non cognoveris tempus visitationis tuæ.

45. ‖ Et ingressus in templum, cœpit ejicere vendentes in illo, & ementes,

46. dicens illis: Scriptum est: ‖ Quia domus mea domus orationis est. Vos autem fecistis illam speluncam latronum.

47. Et erat docens quotidie in templo. A Principes autem sacerdotum, & Scribæ, & Principes plebis quærebant illum perdere:

48. & non inveniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat, audiens illum.

CAPUT XX.

Non dicit sacerdotibus ac Scribis qua potestate hæc faciat, quia nec illi respondebant ad propositam de Joannis baptismo quæstionem: parabolam refert de vinitoribus, qui cæsis Domini servis etiam filium ejus occiderunt: tentatur Jesus de tributo Cæsari dando, & à Sadducæis de resurrectione: quomodo dicunt Christum filium esse David: cavendum à Scribis ambitiosis.

Matth. 21. 23. Marci 11. 27.

1. ET factum est in una dierum, docente illo populum in templo, & evangelizante, convenerunt principes sacerdotum, & scribæ cum senioribus,

2. & ajunt dicentes ad illum: Dic nobis, in qua potestate hæc facis? aut: Quis est, qui dedit tibi hanc potestatem?

3. Respondens autem Jesus, dixit ad illos: Interrogabo vos & ego unum verbum. Respondete mihi:

4. Baptismus Joannis de cœlo erat, an ex hominibus?

5. At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia si dixerimus, De cœlo, dicet, Quare ergo non credidistis illi?

6. Si autem dixerimus, Ex hominibus, plebs universa lapidabit nos: certi sunt enim, Joannem prophetam esse.

7. Et responderunt se nescire unde esset.

8. Et Jesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

‖ Isaiæ 5. 1. Jer. 2. 21. Matth. 21. 33. Marc. 12. 1.

9. Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: ‖ Homo plantavit vineam, & locavit eam colonis: & ipse peregrè fuit multis temporibus.

10. Et in tempore misit ad cultores servum, ut de fructu vineæ darent illi. Qui cæsum dimiserunt eum inanem.

11. Et addidit alterum servum mittere. Illi autem hunc quoque cædentes, & afficientes contumelia, dimiserunt inanem.

12. Et addidit tertium mittere: qui & illum vulnerantes ejecerunt.

13. Dixit autem dominus vineæ: Quid faciam? mittam filium meum dilectum: forsitan, cùm hunc viderint, verebuntur.

14. Quem cùm vidissent coloni, cogitaverunt intra se, dicentes: Hic est hæres, occidamus illum, ut nostra fiat hæreditas.

15. Et ejectum illum extra vineam, occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vineæ?

16. veniet, & perdet colonos istos, & dabit vineam aliis. Quo audito, dixerunt illi: Absit.

17. Ille autem aspiciens eos, ait: Quid est ergo hoc, quod scriptum est: ‖ Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli?

‖ Psal. 117. 22. Isai. 28. 16. Matth. 21. 42. Actor. 4. 11. Rom. 9. 33. 1. Pet. 2. 7.

18. Omnis, qui ceciderit super illum lapidem, conquassabitur: super quem autem ceciderit, comminuet illum.

19. Et quærebant principes sacerdotum, & Scribæ mittere in illum manus illa hora: & timuerunt populum: cognoverunt enim quòd ad ipsos dixerit similitudinem hanc.

20. ‖ Et observantes miserunt insidiatores, qui se justos simularent, ut caperent eum in sermone, ut traderent illum principatui, & potestati præsidis.

‖ Matth. 22. 15. Marci 12. 13.

21. Et interrogaverunt eum, dicentes: Magister: scimus quia rectè dicis, & doces: & non accipis personam, sed viam Dei in veritate doces:

22. licet nobis tributum dare Cæsari, an non?

23. Considerans autem dolum illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis?

24. Ostendite mihi denarium. Cujus habet imaginem, & inscriptionem? Respondentes dixerunt ei: Cæsaris.

25. Et ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. ‖ Rom. 13. 7.

26. Et non potuerunt verbum ejus reprehendere coram plebe: & mirati in responso ejus, tacuerunt.

27. ‖ Accesserunt autem quidam Sadducæorum, qui negant esse resurrectionem, & interrogaverunt eum, ‖ Matth. 22. 24. Marc. 12. 18.

28. dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis: ‖ Si frater alicujus mortuus fuerit habens uxorem, & hic sine liberis fuerit, ut accipiat eam frater ejus uxorem, & suscitet semen fratri suo. ‖ Deut. 25. 5.

29. Septem ergo fratres erant: & primus accepit uxorem, & mortuus est sine filiis.

30. Et sequens accepit illam, & ipse mortuus est sine filio.

31. Et tertius accepit illam. Similiter & omnes septem, & non reliquerunt semen, & mortui sunt.

32. Novissimè omnium mortua est & mulier.

33. In resurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? siquidem septem habuerunt eam uxorem.

34. Et ait illis Jesus: Filii hujus sæculi nubent, & traduntur ad nuptias.

35. Illi verò, qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores:

36. neque enim ultrà mori poterunt: æquales enim Angelis sunt, & filii sunt Dei, cùm sint filii resurrectionis.

37. Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostendit secus rubum, ‖ sicut dicit Dominum, Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Jacob. ‖ Exod. 3. 6.

38. Deus autem non est mortuorum, sed vivorum: omnes enim vivunt ei.

39. Respondentes autem quidam Scribarum, dixerunt ei : Magister, benè dixisti.

40. Et ampliùs non audebant eum quidquam interrogare.

41. Dixit autem ad illos : Quomodo dicunt Christum, filium esse David?

42. & ipse David dicit in libro Psalmorum : ‖ Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis,

‖ Psalm. 109. 1. Matth. 22. 44. Marci 12. 36.

43. donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum:

44. David ergo Dominum illum vocat : & quomodo filius ejus est?

45. Audiente autem omni populo : dixit discipulis suis:

46. ‖ Attendite à Scribis, qui volunt ambulare in stolis, & amant salutationes in foro, & primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in conviviis:

‖ Matt. 23. 6. Marc. 12. 38. Sup. 11. 43.

47. qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem. Hi accipient damnationem majorem.

CAPUT XXI.

Viduam duo minuta offerentem præfert divitibus multa offerentibus : subversionem templi prædicit, variaque prælia, afflictiones & persecutiones ; adversus quæ roborat Apostolos : prædicit quoque subversionem Jerusalem, & Judæorum captivitatem ac dispersionem : de signis præcessuris judicium : cavendum à crapula, ebrietate, curisque hujus vitæ, & vigilandum ac orandum.

Marci 12. 41.

1. RESpiciens autem vidit eos, qui mittebant munera sua in gazophylacium, divites.

2. Vidit autem & quamdam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo.

3. Et dixit : Verè dico vobis: quia vidua hæc pauper, plus quàm omnes misit.

4. Nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei : hæc autem ex eo, quod deest illi, omnem victum suum, quem habuit, misit.

5. Et quibusdam dicentibus de templo, quòd bonis lapidibus, & donis ornatum esset, dixit:

6. Hæc, quæ videtis, ‖ venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.

‖ Matth. 24. 2. Marc. 13. 2. Sup. 19. 44.

7. Interrogaverunt autem illum, dicentes : Præceptor, quando hæc erunt, & quod signum cùm fieri incipient?

8. Qui dixit : Videte ne seducamini : multi enim venient in nomine meo, dicentes quia ego sum: & tempus appropinquavit: nolite ergo ire post eos.

9. † Cùm autem audieritis prælia, & seditiones, nolite terreri : oportet primùm hæc fieri, sed nondum statim finis.

† PLUR. MART. EXTRA TEMP. PASCHALE

10. Tunc dicebat illis : Surget gens contra gentem, & regnum adversus regnum.

11. Et terræmotus magni erunt per loca, & pestilentiæ, & fames, terroresque de cœlo, & signa magna erunt.

12. Sed ante hæc omnia injicient vobis manus suas, & persequentur tradentes in synagogas, & custodias, trahentes ad reges, & præsides, propter nomen meum:

13. continget autem vobis in testimonium.

14. Ponite ergo in cordibus vestris, non præmeditari quemadmodum respondeatis.

15. Ego enim dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere omnes adversarii vestri.

16. Trademini autem à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, & morte afficient ex vobis:

17. & eritis odio omnibus propter nomen meum:

18. & capillus de capite vestro non peribit.

19. In patientia vestra possidebitis animas vestras. ᴀ

20. ‖ Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, tunc scitote quia appropinquavit desolatio ejus:

‖ Dan. 9. 27. Matth. 24. 15. Marc. 13. 14.

21. tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio ejus, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam.

22. Quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia, quæ scripta sunt.

23. Væ autem prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus. Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic.

24. Et cadent in ore gladii: & captivi ducentur in omnes Gentes, & Jerusalem calcabitur à Gentibus: donec impleantur tempora nationum.

25. ‖ Et † erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura Gentium præ confusione sonitus maris, & fluctuum:

‖ Isai. 13. 10. Ezech. 32. 7. Joel. 2. 10. & 3. 15. Matth. 24. 29. Marc. 13. 24. † Dom. 1. ADVENT.

26. arescentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ supervenient universo orbi: nam virtutes cœlorum movebuntur:

27. & tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & majestate.

28. His autem fieri incipientibus, respicite, & levate capita vestra : ‖ quoniam appropinquat redemptio vestra.

‖ Rom. 8. 23

29. Et dixit illis similitudinem : Videte ficulneam, & omnes arbores:

30. cùm producunt jam ex se fructum, scitis quoniam propè est æstas.

31. Ita & vos cùm videritis hæc fieri, scitote quoniam propè est regnum Dei.

32. Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.

33. Cœlum, & terra transibunt: verba autem mea non transibunt. ᴀ

34. Attendite autem vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ : & superveniat in vos repentina dies illa:

35. tamquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ.

36. Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis.

37. Erat autem diebus docens in templo : noctibus verò exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliveti.

38. Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum.

CAPUT XII.

Cogitant principes sacerdotum de occidendo Jesu, quem vendit Judas: jubet parari Pascha: panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis, præcipiens ut idem faciant: contentio discipulorum quis eorum sit major: prædicit trinam Petri negationem, jubens vendi tunicam & emi gladium: post prolixam in agonia orationem, & sudorem instar sanguinis in terram decurrentis, capitur à Judæis, quorum uni Petrus abscidit auriculam: conqueritur quòd ad eum quasi ad latronem capiendum exierint: in domo principis sacerdotum ter à Petro negatur, & à Judæis cæditur ac illuditur, manè in concilio interrogatus fatetur se Dei filium.

Matth. 26. 2. Marc. 14. 1. PASSIO FERIA 4. MAJOR. HEBD. Quartum & ultimum Pascha ministerii Christi. Anno M. 4036. æræ vulg. 33. ætatis Chr. 37. Per. Jul. 4746. urbis cõd. 784. ann. Jul. 78. imperii Tiberii 19.

1. APpropinquabat † autem dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha:
2. & quærebant principes sacerdotum, & Scribæ, quomodo Jesum interficerent: timebant verò plebem.
3. ‖ Intravit autem satanas in Judam, qui cognominabatur Iscariotes, unum de duodecim,
4. & abiit, & locutus est cum principibus sacerdotum, & magistratibus, quemadmodum illum traderet eis.
5. Et gavisi sunt, & pacti sunt pecuniam illi dare.
6. Et spopondit. Et quærebat opportunitatem ut traderet illum sine turbis.
7. Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi pascha.
8. Et misit Petrum, & Joannem, dicens: Euntes parate nobis pascha, ut manducemus.
9. At illi dixerunt: Ubi vis paremus?
10. Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem, occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans: sequimini eum in domum, in quam intrat,
11. & dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi Magister: Ubi est diversorium, ubi pascha cum discipulis meis manducem?
12. Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum, & ibi parate.
13. Euntes autem, invenerunt sicut dixit illis, & paraverunt pascha.

‖ Matt. 26. 14. Marc. 14. 10.

14. ‖ Et cùm facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo. ‖ Matt. 26. 20. Marc. 14. 17.
15. Et ait illis: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar.
16. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.
17. Et accepto calice gratias egit, & dixit: Accipite, & dividite inter vos:
18. dico enim vobis quòd non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat.
19. ‖ Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, ‖ 1. Cor. 11. 24.
quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem.
20. Similiter & calicem, postquàm cœnavit, dicens: Hic est calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.
21. ‖ Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa. ‖ Matt. 26. 21. Marc. 14. 20. Joann. 13. 18.
22. Et quidem Filius hominis, ‖ secundùm quod definitum est, vadit: verumtamen væ homini illi, per quem tradetur. ‖ Psal. 40. 9.
23. Et ipsi cœperunt quærere inter se, quis esset ex eis, qui hoc facturus esset.
24. Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse major.
25. Dixit autem eis: ‖ Reges Gentium dominantur eorum; & qui potestatem habent ‖ Matt. 20. 25. Marc. 10. 42.
super eos, benefici vocantur.
26. Vos autem non sic: sed qui major est in vobis, fiat sicut minor: & qui præcessor est, sicut ministrator.
27. Nam quis major est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrùm sum, sicut qui ministrat.
28. Vos autem estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis:
29. Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum,
30. ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo: & sedeatis super thronos judicantes duodecim tribus Israel.
31. Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum:
32. ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.
33. Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in carcerem, & in mortem ire. ‖ Matt. 26. 34. Marc. 14. 30.
34. ‖ At ille dixit: Dico tibi Petre, non

cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me. Et dixit eis:

‖ Matth. 10. 9. 35. ‖ Quando misi vos sine sacculo, & pera, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis?

36. At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium.

37. Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc, quod scriptum est, oportet impleri in me: ‖ Et cum iniquis deputatus est. Etenim ea, quæ sunt de me, finem habent. *‖ Isaia 53. 12.*

38. At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladii hic. At ille dixit eis: Satis est.

39. ‖ Et egressus ibat secundùm consuetudinem in montem Olivarum. Secuti sunt autem illum & discipuli. *‖ Matth. 26. 36. Marc. 14. 32. Joan. 18. 1.*

40. Et cùm pervenisset ad locum, dixit illis: Orate ne intretis in tentationem.

‖ Matth. 26. 39. Marc. 14. 35. 41. ‖ Et ipse avulsus est ab eis quantum jactus est lapidis: & positis genibus orabat,

42. dicens: Pater si vis, transfer calicem istum à me: Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.

43. Apparuit autem illi Angelus de cœlo, confortans eum. Et factus in agonia, prolixiùs orabat.

44. Et factus est sudor ejus, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.

45. Et cùm surrexisset ab oratione, & venisset ad discipulos suos, invenit eos dormientes tristitia.

46. Et ait illis: Quid dormitis? surgite, orate, ne intretis in tentationem.

‖ Matth. 26. 47. Marc. 14. 43. Joan. 18. 3. 47. ‖ Adhuc eo loquente, ecce turba: & qui vocabatur Judas, unus de duodecim, antecedebat eos: & appropinquavit Jesu ut oscularetur eum.

48. Jesus autem dixit illi: Juda, osculo Filium hominis tradis?

49. Videntes autem hi, qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percutimus in gladio?

50. Et percussit unus ex illis servum principis sacerdotũ, & amputavit auriculam ejus dexterã.

51. Respondens autem Jesus, ait: Sinite usque huc. Et cùm tetigisset auriculam ejus, sanavit eum.

52. Dixit autem Jesus ad eos, qui venerant ad se, principes sacerdotum, & magistratus templi, & seniores: Quasi ad latronem existis cum gladiis, & fustibus?

53. cùm quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me: sed hęc est hora vestra, & potestas tenebrarum.

‖ Matth. 26. 57. Marc. 14. 53. Joan. 18. 24. 54. ‖ Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum principis sacerdotum. Petrus verò sequebatur à longè.

55. ‖ Accenso autem igne in medio atrii, & circumsedentibus illis, erat Petrus in medio eorum. *‖ Matth. 26. 69. Marc. 14. 66. Joan. 18. 25.*

56. Quem cùm vidisset ancilla quædam sedentem ad lumen, & eum fuisset intuita, dixit: Et hic cum illo erat.

57. At ille negavit eum, dicens: Mulier, non novi illum.

58. Et post pusillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus verò ait: O homo non sum.

59. ‖ Et intervallo facto quasi horæ unius, alius quidam affirmabat, dicens: Verè & hic cum illo erat: nam & Galilæus est. *‖ Joan. 18. 26.*

60. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et continuò adhuc illo loquente cantavit gallus.

61. Et conversus Dominus respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat: ‖ Quia priùs quàm gallus cantet, ter me negabis: *‖ Matth. 26. 34. Marc. 14. 30. Joan. 13. 38.*

62. Et egressus foras Petrus flevit amarè.

63. Et viri, qui tenebant illum, illudebant ei, cædentes.

64. Et velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus: & interrogabant eum, dicentes: Prophetiza, quis est, qui te percussit?

65. Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.

66. ‖ Et ut factus est dies, convenerunt seniores plebis, & principes sacerdotum, & Scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Si tu es Christus, dic nobis. *‖ Matth. 27. 1. Marc. 15. 1. Joan. 18. 28.*

67. Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi.

68. Si autem & interrogavero, non respondebitis mihi, neque dimittetis.

69. Ex hoc autem erit Filius hominis sedens à dextris virtutis Dei.

70. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum.

71. At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? ipsi enim audivimus de ore ejus.

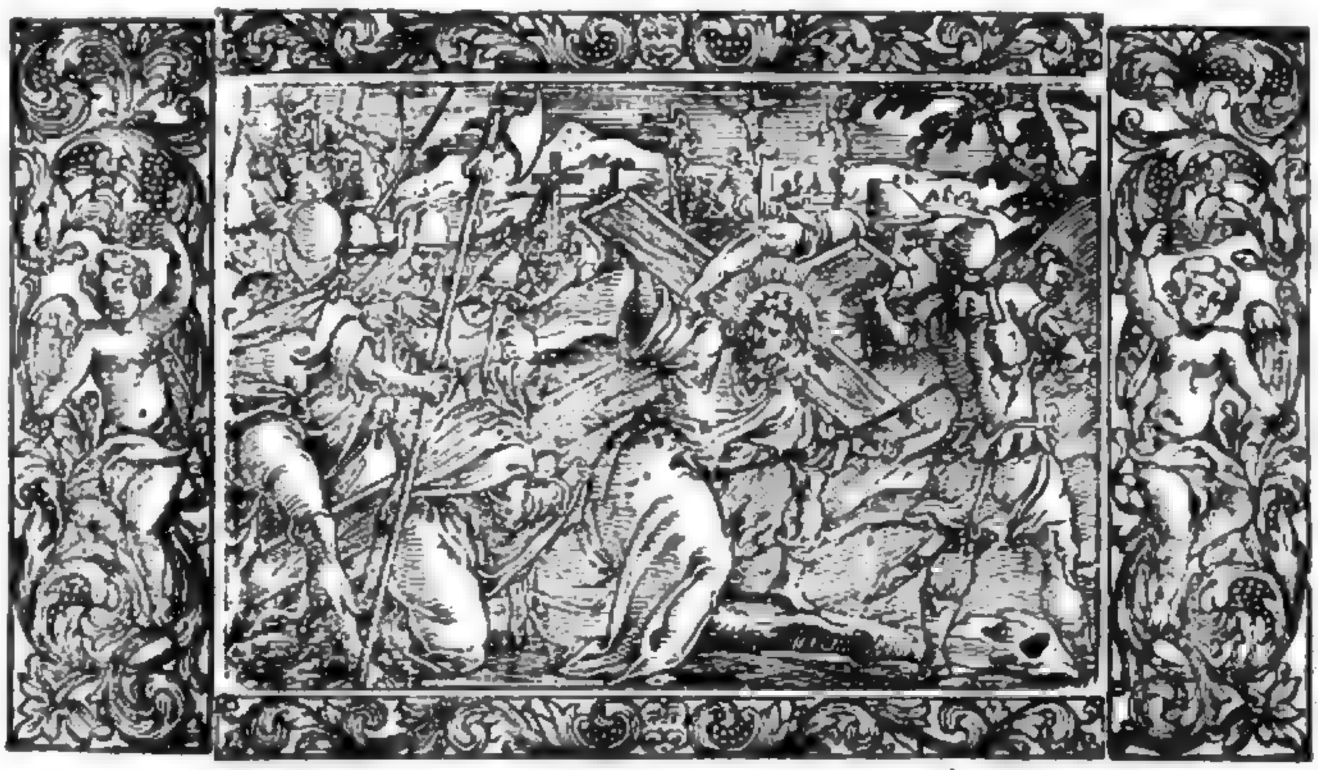

CAPUT XXIII.

Accusatus coram Pilato mittitur ad Herodem, qui illum spretum illusit: Pilatus conatur ipsum dimittere, proposito Barabba homicida, & promissa castigatione: Judæis tamen instantibus morti adjudicatur; ductusque ad supplicium, vetat mulieres super se flere: cum latronibus crucifixus, Patrem orat pro crucifigentibus: irridetur à principibus & à militibus acetum offerentibus: posita superscriptione blasphematur ab uno latronum, alteri verò promittit sui in paradiso consortium: post tenebras aliaque signa clamans expirat; quem Centurio justum prædicat, & Joseph corpus ejus sepelit.

1. ET surgens omnis multitudo eorum,
duxerunt illum ad Pilatum.
2. Cœperunt autem illum accusare, di-
|| *Matth. 27. 11. Mar. 15. 17* centes: Hunc invenimus subvertentem gen-
tem nostram, || & prohibentem tributa da-
re Cæsari, & dicentem se Christum regem
esse.
|| *Matth. 27. 11. Marc. 15. 2 Joa. 18. 33* 3. || Pilatus autem interrogavit eum,
dicens: Tu es rex Judæorum? At ille respon-
dens ait: Tu dicis.
4. Ait autem Pilatus ad principes sacer-
dotum, & turbas: Nihil invenio causæ in
hoc homine.
5. At illi invalescebant, dicentes: Com-
movet populum docens per universam Ju-
dæam, incipiens à Galilæa usque huc.
6. Pilatus autem audiens Galilæam, in-
terrogavit si homo Galilæus esset.
7. Et ut cognovit quòd de Herodis pote-
state esset, remisit eum ad Herodem, qui &
ipse Jerosolymis erat illis diebus.
8. Herodes autem viso Jesu, gavisus est
valdè. Erat enim cupiens ex multo tempore vi-
dere eum, eò quòd audierat multa de eo, &
sperabat signum aliquod videre ab eo fieri.
9. Interrogabat autem eum multis sermo-
nibus. At ipse nihil illi respondebat.
10. Stabant autem principes sacerdotum,
& Scribæ constanter accusantes eum.
11. Sprevit autem illum Herodes cum
exercitu suo: & illusit indutum veste alba,
& remisit ad Pilatum.
12. Et facti sunt amici Herodes & Pila-
tus in ipsa die: nam anteà inimici erant ad
invicem.
13. Pilatus autem convocatis principibus
sacerdotum, & magistratibus, & plebe,
14. dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc
hominem, quasi avertentem populum, &
ecce ego coram vobis interrogans, || nullam || *Joan. 18. 38. & 19.*
causam invenio in homine isto ex his, in
quibus eum accusatis.
15. Sed neque Herodes: nam remisi vos
ad illum, & ecce nihil dignum morte actum
est ei.
16. Emendatum ergo illum dimittam.
17. Necesse autem habebat dimittere eis
per diem festum, unum.
18. Exclamavit autem simul universa tur-
ba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis
Barabbam.
19. Qui erat propter seditionem quamdam
factam in civitate & homicidium, missus in
carcerem.
20. Iterùm autem Pilatus locutus est ad
eos, volens dimittere Jesum.
21. At illi succlamabant, dicentes: Cruci-
fige, crucifige eum.
22. Ille autem tertiò dixit ad illos: || || *Matth. 27. 23.*
Quid enim mali fecit iste? nullam causam *Marc. 15.*
mortis invenio in eo: corripiam ergo illum, *14.*
& dimittam.
23. At illi instabant vocibus magnis po-
stulantes ut crucifigeretur: & invalescebant
voces eorum.
24. Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem
eorum.
25. Dimisit autem illis eum, qui propter
homicidium, & seditionem missus fuerat in
carcerem, quem petebant: Jesum verò tra-
didit voluntati eorum.
26. || Et cùm ducerent eum, apprehen- || *Matth.*
derunt Simonem quemdam Cyrenensem ve- *27. 32.*
nientem de villa: & imposuerunt illi cru- *Marc. 15.*
cem portare post Jesum. *21.*
27. Sequebatur autem illum multa turba
populi, & mulierum: quæ plangebant, &
lamentabantur eum.
28. Conversus autem ad illas Jesus, dixit:
Filiæ Jerusalem, nolite flere super me, sed
super vos ipsas flete, & super filios vestros.
29. Quoniam ecce venient dies, in qui-

bus dicent : Beatæ steriles, & ventres, qui non genuerunt, & ubera, quæ non lactaverunt.

Isai.2.19. Osee 10.8. Apoc.6.16

30. Tunc incipient dicere montibus : || Cadite super nos; & collibus: Operite nos.

31. Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?

32. Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo, ut interficerentur.

|| Matth. 27.33. Marc. 15. 22. Joa.19.17.

33. || Et postquàm venerunt in locum, qui vocatur Calvariæ, ibi crucifixerunt eum : & latrones, unum à dextris, & alterum à sinistris.

34. Jesus autem dicebat : Pater, dimitte illis : non enim sciunt quid faciunt. Dividentes verò vestimenta ejus, miserunt sortes.

35. Et stabat populus spectans, & deridebant eum principes cum eis, dicentes: Alios salvos fecit, se salvum faciat, si hic est Christus Dei electus.

36. Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei,

37. & dicentes : Si tu es rex Judæorum, salvum te fac.

38. Erat autem & superscriptio scripta super eum litteris Græcis, & Latinis, & Hebraicis : Hic est rex Judæorum.

39. Unus autem de his, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum, dicens : Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos.

40. Respondens autem alter increpabat eum, dicens : Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es.

41. Et nos quidem justè, nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali gessit.

42. Et dicebat ad Jesum : Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum.

43. Et dixit illi Jesus : Amen dico tibi, Hodie mecum eris in paradiso.

44. Erat autem ferè hora sexta, & tenebræ factæ sunt in universam terram usque in horam nonam.

45. Et obscuratus est sol : & velum templi scissum est medium.

|| Psalm. 30.6.

46. Et clamans voce magna Jesus ait : || Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expiravit.

47. Videns autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens: Verè hic homo justus erat.

48. Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora sua revertebantur.

49. Stabant autem omnes noti ejus à longè : & mulieres, quæ secutæ eum erant à Galilæa hæc videntes.

|| Matth. 27.57. Marc. 15. 43. Joa.19.38.

50. || Et ecce vir nomine Joseph, qui erat decurio, vir bonus, & justus:

51. hic non consenserat consilio, & actibus eorum, ab Arimathæa civitate Judææ, qui expectabat & ipse regnum Dei.

52. Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu :

53. & depositum involvit sindone, & posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat.

54. Et dies erat parasceves, & sabbatum illucescebat.

55. Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus ejus.

56. Et revertentes paraverunt aromata, & unguenta : & sabbato quidem siluerunt secundùm mandatum.

CAPUT XXIV.

Mulieribus ad Christi monumentum consternatis quòd ejus corpus non invenirent; Angeli ipsum resurrexisse nuntiant, & illæ Apostolis, qui id tamquam deliramentum accipiunt : Petrus ad monumentum currens & ipse admiratur quòd corpus non invenerit : duobus in Emmaus euntibus, Jesus scripturas interpretatur, & in fractione panis ab eis agnoscitur : congregatis discipulis palpandum se præbet, & cum eis edens aperit sensum ut Scripturas intelligant, ac promisso Spiritu sancto in cælum ascendit.

1. UNa autem sabbati valdè diluculò venerunt ad monumentum, portantes, quæ paraverant, aromata: *Matt.28.1. Marc.16.2. Joan.20.1.*

2. & invenerunt lapidem revolutum à monumento.

3. Et ingressæ non invenerunt corpus Domini Jesu.

4. Et factum est, dum mente consternatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti.

5. Cùm timerent autem, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas : Quid quæritis viventem cum mortuis?

6. non est hic, sed surrexit : recordamini qualiter locutus est vobis, cùm adhuc in Galilæa esset,

7. dicens: || Quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere. *|| Matth. 16.21. & 17.21. Marc.8.31. & 9.30. Sup. 9.22.*

8. Et recordatæ sunt verborum ejus.

9. Et regressæ à monumento nuntiaverunt hæc omnia illis undecim, & cæteris omnibus.

10. Erat autem Maria Magdalene, & Joanna, & Maria Jacobi, & ceteræ, quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apostolos hæc.

11. Et visa sunt ante illos, sicut deliramentum verba ista : & non crediderunt illis.

12. Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum : & procumbens vidit linteamina sola posita, & abiit secum mirans quod factum fuerat.

13. || Et ecce † duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Jerusalem, nomine Emmaus. *|| Marc. 16. 12. † Fer. 2. Post Pasch.*

14. Et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus, quæ acciderant.

15. Et factum est, dum fabularentur, & secum quærerent : & ipse Jesus appropinquans ibat cum illis:

16. oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent.

17. Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones, quos confertis ad invicem ambulantes, & estis tristes?

18. Et respondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei : Tu solus peregrinus es in Jerusalem, & non cognovisti quæ facta sunt in illa his diebus?

19. Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt: De Jesu Nazareno, qui fuit vir propheta,

Digitized by Google

potens in opere, & sermone coram Deo, & omni populo:

20. Et quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes, & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.

21. Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel: & nunc super hæc omnia, tertia dies est hodie quòd hæc facta sunt.

22. Sed & mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum,

23. &, non invento corpore ejus, venerunt, dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.

24. Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum: & ita invenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum verò non invenerunt.

25. Et ipse dixit ad eos: O stulti, & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Prophetæ!

26. Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?

27. Et incipiens à Moyse, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant.

28. Et appropinquaverunt castello quò ibant: & ipse se finxit longiùs ire.

29. Et coegerunt illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies. Et intravit cum illis.

30. Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis.

31. Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum: & ipse evanuit ex oculis eorum.

32. Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?

33. Et surgentes eadem hora regressi sunt in Jerusalem: & invenerunt congregatos undecim, & eos, qui cum illis erant,

34. dicentes: Quòd surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni.

35. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via: & quomodo cognoverunt, eum in fractione panis. A

36. ‖ Dum autem hæc loquuntur †, stetit Jesus in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis ego sum, nolite timere. ‖ Marc. 16. 14. Joan. 20. 19. † Fer. 3 Post Pasch.

37. Conturbati verò, & conterriti, existimabant se spiritum videre.

38. Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra?

39. Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: palpate, & videte: quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere.

40. Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus, & pedes.

41. Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hìc aliquid, quod manducetur?

42. At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & favum mellis.

43. Et cùm manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis.

44. Et dixit ad eos: Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me.

45. Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas.

46. Et dixit eis: ‖ Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die: ‖ Psal. 18. 6.

47. & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes, A incipientibus ab Jerosolyma.

48. ‖ Vos autem testes estis horum. ‖ Act. 1. 8.

49. ‖ Et ego mitto promissum Patris mei in vos. Vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto. ‖ Joan. 14. 26.

50. Eduxit autem eos foras in Bethaniam: & elevatis manibus suis benedixit eis.

51. ‖ Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cœlum. ‖ Marc. 16. 19. Actor. 1. 9.

52. Et ipsi adorantes regressi sunt in Jerusalem cum gaudio magno:

53. & erant semper in templo, laudantes, & benedicentes Deum. Amen.

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM SECUNDUM JOANNEM.

JOANNES *Apostolus, dilectus Christo Discipulus, è Bethsaida oriundus, filius fuit Zebedæi & Salome, frater Jacobi Apostoli quem Herodes post Passionem Christi decollavit.* Totas ille, *ait Hieronymus*, Asiæ fundavit & rexit Ecclesias, secundam autem post Neronem persecutionem movente Domitiano in Pathmos Insulam relegatus, scripsit Apocalypsim. *Evangelium verò* nonnisi demum Ephesum reversus novissimus omnium scripsit, coactus ab omnibus penè tunc Asiæ Episcopis, & multarum Ecclesiarum legationibus, indicto priùs in communi jejunio, *Unde pulchrè Epiphanius (hær. 51.)* Spiritus sanctus, Joannem invitum licèt, ac religione quadam & reverentia defugientem, ad scribendum impulit, affecta jam ætate, utpote qui nonagesimum annum excederet, postquam ab insula Pathmo reversus est. *Scripsit verò Nervæ anno primo, ut notat Eusebius; hoc est æræ nostræ 96. à passione 63. Quod ipse fecit, tum ut Cerinthi, Ebionis, aliorumque nascentes adversùs Christi nativitatem hæreses confutaret: tum ut quæ ab aliis Evangelistis prætermissa fuerant, suppleret: Tandem confectus senio 68. post passionem Domini anno mortuus est, ac juxta urbem Ephesi sepultus, ut idem Hieronymus testatur.*

Libro de Scriptor. Eccl. & proœm. in Matth.

CAPUT PRIMUM.

Verbum est Deus, Vita, & Lux omnem hominem illuminans; per quod omnia facta sunt, & quod homo factum est; cui testimonium perhibet Joannes, dicens se vocem, & indignum qui illius solvat corrigiam calceamenti, eumque esse Agnum Dei qui tollit peccatum mundi; Andreas alter duorum Joannis discipulorum qui Jesum secuti sunt, adducit ad illum etiam Simonem fratrem suum: Philippus quoque à Jesu vocatur, adducit ad eum Nathanael.

† IN NATIVIT. DOM. AD 3. MISS.

1. IN † principio erat verbum, &
verbum erat apud Deum, &
Deus erat verbum.
2. Hoc erat in principio apud Deū.
3. Omnia per ipsum facta sunt: & sine
ipso factum est nihil, quod factum est,
4. in ipso vita erat, & vita erat lux ho-
minum:
5. & lux in tenebris lucet, & tenebræ
eam non comprehenderunt.
6. ‖ Fuit homo missus à Deo, cui nomen ‖ Matth. 3. 1. Marc. 1. 2.
erat Joannes.
7. Hic venit in testimonium, ut testimo-
nium perhiberet de lumine, ut omnes cre-
derent per illum.
8. Non erat ille lux, sed ut testimonium
perhiberet de lumine.
9. ‖ Erat lux vera: quæ illuminat omnem ‖ Infr. 3. 19.
hominem venientem in hunc mundum.
10. In mundo erat, ‖ & mundus per ip- ‖ Hebr. 11. 3
sum factus est, & mundus eum non co-
gnovit.
11. In propria venit, & sui eum non re-
ceperunt.
12. Quotquot autem receperunt eum, de-
dit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui
credunt in nomine ejus:

13. qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

‖ *Matth. 1.16. Luc. 2.7.*

14. ‖ Et verbum caro factum est, & habitavit in nobis: & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à patre plenum gratiæ, & veritatis. A

15. Joannes testimonium perhibet de ipso, & clamat, dicens: Hic erat, quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est: quia prior me erat.

‖ *1. Tim. 6. 17.*

16. ‖ Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

17. Quia lex per Moysen data est, gratia, & veritas per Jesum Christum facta est.

‖ *1. Tim. 6. 16. 1. Joan. 4. 12.*

18. ‖ Deum nemo vidit umquam: Unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarravit.

† DOM. 3. ADVENT.

19. Et hoc est testimonium Joannis, quando † miserunt Judæi ab Jerosolymis sacerdotes & Levitas ad eum ut interrogarent eum: Tu quis es?

20. Et confessus est, & non negavit: & confessus est: Quia non sum ego Christus.

21. Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit: Non sum. Propheta es tu? Et respondit: Non.

22. Dixerunt ergo ei: Quis es ut responsum demus his, qui miserunt nos? quid dicis de teipso?

‖ *Isaia 40. 3. Matth. 3.3. Marc. 1. 3. Luc. 3.4.*

23. Ait: ‖ Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias propheta.

24. Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis.

25. Et interrogaverunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?

‖ *Matth. 3.11.*

26. Respondit eis Joannes, dicens: ‖ Ego baptizo in aqua: medius autem vestrùm stetit, quem vos nescitis.

‖ *Marc. 1.7. Luc. 3. 16. Actor. 1.5. 11. 16. & 19. 4.*

27. ‖ Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est: cujus ego non sum dignus ut solvam ejus corrigiam calceamenti.

28. Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans. A

† IN OCT. EPIPH.

29. Altera die † vidit Joannes Jesum venientem ad se, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.

30. Hic est, de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est: quia prior me erat.

31. Et ego nesciebam eum, sed ut manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans.

‖ *Matth. 3.16. Marc. 1.10. Luc. 3.22.*

32. Et testimonium perhibuit Joannes, dicens: ‖ Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cœlo, & mansit super eum.

33. Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.

34. Et ego vidi: & testimonium perhibui quia hic est Filius Dei. A

† IN VIGIL. S. ANDR.

35. † Altera die iterùm stabat Joannes, & ex discipulis ejus duo.

36. Et respiciens Jesum ambulantem, dicit: Ecce agnus Dei.

37. Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Jesum.

38. Conversus autem Jesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi, (quod dicitur interpretatum Magister,) ubi habitas?

39. Dicit eis: Venite, & videte. Venerunt, & viderunt ubi maneret, & apud eum manserunt die illo: hora autem erat quasi decima.

40. Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant à Joanne, & secuti fuerant eum.

41. Invenit hic primùm fratrem suum Simonem, & dicit ei: Invenimus Messiam: (quod est interpretatum Christus.)

42. Et adduxit eum ad Jesum. Intuitus autem eum Jesus, dixit: Tu es Simon filius Jona: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.

43. In crastinum voluit exire in Galilæam, & invenit Philippum. Et dicit ei Jesus: Sequere me.

44. Erat autem Philippus à Bethsaida, civitate Andreæ, & Petri.

45. Invenit Philippus Nathanael, & dicit ei: Quem scripsit ‖ Moyses in lege, & ‖ Prophetæ, invenimus Jesum filium Joseph à Nazareth.

‖ *Gen. 49. 10. Deut. 18. 18.* ‖ *Isaia 40. 10. & 45. 8. Jer. 23. 5. Ezech. 34. 23. & 37. 24. Dan. 9. 24. & 25.*

46. Et dixit ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni, & vide.

47. Vidit Jesus Nathanael venientem ad se, & dicit de eo: Ecce verè Israelita, in quo dolus non est.

48. Dicit ei Nathanael: Unde me nosti? Respondit Jesus, & dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret, cùm esses sub ficu, vidi te.

49. Respondit ei Nathanael, & ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel.

50. Respondit Jesus, & dixit ei: Quia dixi tibi: Vidi te sub ficu, credis: majus his videbis.

51. Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes supra Filium hominis. A

CAPUT II.

Jesus ad nuptias invitatus, aquam in vinum convertit; & à Capharnaum veniens Jerosolymam, ejicit de templo negotiatores; ac signo à Judæis petito, dicit, Solvite templum hoc, &c. *multi propter signa crediderunt in nomine Jesu, quibus ipse non se credebat.*

* *A professione in Galilæam. Supr. 1.43.* † DOM. 2. POST EPIPH.

1. ET die tertia * nuptiæ † factæ sunt in Cana Galilææ: & erat mater Jesu ibi.

2. Vocatus est autem & Jesus, & discipuli ejus ad nuptias.

3. Et deficiente vino, dicit mater Jesu ad eum: Vinum non habent.

4. Et dicit ei Jesus: Quid mihi, & tibi est mulier? nondum venit hora mea.

5. Dicit mater ejus ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite.

6. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundùm purificationem Judæorum, capientes singulæ metretas binas vel ternas.

7. Dicit eis Jesus: Implete hydrias aqua. Et impleverunt eas usque ad summum.

8. Et dicit eis Jesus: Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerunt.

9. Ut

9. Ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam, & non sciebat unde esset, ministri autem sciebant, qui hauserant aquam: vocat sponsum architriclinus,

10. & dicit ei: Omnis homo primùm bonum vinum ponit: & cùm inebriati fuerint, tunc id, quod deterius est: Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc.

11. Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galileæ: & manifestavit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli ejus. A

12. Post hoc descendit Capharnaum ipse, & mater ejus, & fratres ejus, & discipuli ejus: & ibi manserunt non multis diebus.

† Feria 4. post Dom. 4. Quadr. Primum Paschaministerii Christi, ann. M. 4033. æra vulg. 30.

13. Et † propè erat Pascha Judæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam:

14. & invenit in templo vendentes boves, & oves, & columbas, & nummularios sedentes.

15. Et cùm fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo, oves quoque, & boves, & nummulariorum effudit æs, & mensas subvertit.

16. Et his, qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.

‖ *Psal. 68. 10.*

17. Recordati sunt verò discipuli ejus quia scriptum est: ‖ Zelus domus tuæ comedit me.

18. Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis?

‖ *Matth. 26. 61. & 27. 40. Mar. 14. 58 & 15. 29.*

19. Respondit Jesus, & dixit eis: ‖ Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

20. Dixerunt ergo Judæi: Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?

21. Ille autem dicebat de templo corporis sui.

‖ *Psal. 3. 6 & 30. 9.*

22. Cùm ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt discipuli ejus, quia hoc dicebat, & ‖ crediderunt scripturæ, & sermoni quem dixit Jesus.

23. Cùm autem esset Jerosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomine ejus, videntes signa ejus, quæ faciebat.

24. Ipse autem Jesus non credebat semetipsum eis, eò quòd ipse nosset omnes.

25. Et quia opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

CAPUT III.

Nicodemum nocte edocet de renascendo ex aqua & Spiritu, ac de sui instar ænei serpentis exaltatione, quòdque Deus filium suum misit ad salvandum mundum: facta quæstione de purificatione, Joannes suis discipulis de Christo murmurantibus, laudat ipsum dicens illum crescere oportere, se autem minui, & quòd Pater omnia dederit in manu ejus; ut qui in eum credit, habeat vitam æternam; qui verò non credit, maneat ira Dei super eum.

1. ERat † autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Judæorum. † In Invent. S. Crucis.

2. Hic venit ad Jesum nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus quia à Deo venisti magister: nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.

3. Respondit Jesus, & dixit ei: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuò, non potest videre regnum Dei.

4. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, cùm sit senex? numquid potest in ventrem matris suæ iteratò introire, & renasci?

5. Respondit Jesus: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

6. Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est.

7. Non mireris quia dixi tibi: Oportet vos nasci denuò.

8. Spiritus ubi vult spirat: & vocem ejus audis, ‖ sed nescis unde veniat, aut quò vadat, sic est omnis, qui natus est ex spiritu. ‖ *Psal. 134. 7.*

9. Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri?

10. Respondit Jesus, & dixit ei: Tu es magister in Israel, & hæc ignoras?

11. Amen, amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur, & testimonium nostrum non accipitis.

12. Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo, si dixero vobis cœlestia, credetis?

13. Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo.

14. ‖ Et

‖ Num. 21. 9. 14. ‖ Et ſicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis :

15. ut omnis, qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. ᴀ

‖ 1. Joan. 4. 9. † Feria 2. Post Pentec. 16. ‖ † Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret : ut omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

17. Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum, ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per ipſum.

18. Qui credit in eum, non judicatur: qui autem non credit, jam judicatus eſt : quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.

‖ Sup. 1. 9. 19. Hoc eſt autem judicium : ‖ quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem : erant enim eorum mala opera.

20. Omnis enim, qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus :

21. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifeſtentur opera ejus, quia in Deo ſunt facta. ᴀ

22. Poſt hæc venit Jeſus, & diſcipuli ejus, in terram Judæam : & illic demorabatur cum eis, ‖ & baptizabat. ‖ Infrà 4. 2.

23. Erat autem & Joannes baptizans in Ænnon, juxta Salim : quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur.

24. Nondum enim miſſus fuerat Joannes in carcerem.

25. Facta eſt autem quæſtio ex diſcipulis Joannis cum Judæis de Purificatione.

26. Et venerunt ad Joannem, & dixerunt ei : Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, ‖ cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum. ‖ Sup. 1. 19.

27. Reſpondit Joannes, & dixit : Non poteſt homo accipere quidquam, niſi fuerit ei datum de cœlo.

28. Ipſi vos mihi teſtimonium perhibetis, ‖ quòd dixerim : Non ſum ego Chriſtus : ſed quia miſſus ſum ante illum. ‖ Sup. 1. 20.

29. Qui habet ſponſam, ſponſus eſt : amicus autem ſponſi, qui ſtat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium meum impletum eſt.

30. Illum oportet creſcere, me autem minui.

31. Qui deſurſum venit, ſuper omnes eſt. Qui eſt de terra, de terra eſt, & de terra loquitur. Qui de cœlo venit, ſuper omnes eſt.

32. Et quod vidit, & audivit, hoc teſtatur : & teſtimonium ejus nemo accipit.

33. Qui accepit ejus teſtimonium, ſignavit quia ‖ Deus verax eſt. ‖ Rom. 3. 4.

34. Quem enim miſit Deus, verba Dei loquitur : non enim ad menſuram dat Deus ſpiritum.

35. Pater diligit Filium : & omnia dedit in manu ejus.

36. ‖ Qui credit in Filium, habet vitam æternam : qui autem incredulus eſt Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum. ‖ 1. Joan. 5. 10.

CAPUT IV.

Jeſus cum muliere Samaritana loquitur de aqua viva, & adorando Deo in ſpiritu, manifeſtans ei ſe eſſe Meſſiam promiſſum: & diſcipulis dicit ſe cibum habere quem illi neſciunt, nempe Patris obedientiam : de meſſe & metente ac ſeminante : multi Samaritanorum credunt in eum : filium reguli ſanitati reſtituit.

1. UT ergo cognovit Jeſus quia audierunt Phariſæi quòd Jeſus plures diſcipulos facit, ‖ & baptizat, quàm Joannes, ‖ Sup. 3. 22.

2. (quamquam Jeſus non baptizaret, ſed diſcipuli ejus)

3. reliquit Judæam, & abiit iterùm in Galilæam.

4. Oportebat autem eum tranſire per Samariam.

5. † Venit ergo in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar : juxta prædium, ‖ quod dedit Jacob Joſeph filio ſuo. † Feria 6. Post Dom. 3. Quadr. ‖ Gen. 33. 19. & 48. 22. Jos. 24. 32.

6. Erat autem ibi fons Jacob. Jeſus ergo fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſupra fontem. Hora erat quaſi ſexta.

7. Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Jeſus: Da mihi bibere.

8. (Diſcipuli enim ejus abierant in civitatem ut cibos emerent.)

9. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana : Quomodo tu Judæus cùm ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana? non enim coutuntur Judæi Samaritanis.

10. Reſpondit Jeſus, & dixit ei : Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi : Da

mihi

mihi bibere : tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.

11. Dicit ei mulier : Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus est : unde ergo habes aquam vivam?

12. Numquid tu major es patre nostro Jacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus?

13. Respondit Jesus, & dixit ei : Omnis, qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum : qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum :

14. sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

15. Dicit ad eum mulier : Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam : neque veniam huc haurire.

16. Dicit ei Jesus : Vade, voca virum tuum, & veni huc.

17. Respondit mulier, & dixit : Non habeo virum. Dicit ei Jesus : Benè dixisti, quia non habeo virum :

18. quinque enim viros habuisti, & nunc, quem habes, non est tuus vir : hoc verè dixisti.

19. Dicit ei mulier : Domine, video quia propheta es tu.

20. Patres nostri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, ‖ quia Jerosolymis est locus, ubi adorare oportet. ‖ *Deut. 12. 5.*

21. Dicit ei Jesus : Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Jerosolymis adorabitis Patrem.

22. ‖ Vos adoratis quod nescitis : nos adoramus quod scimus, quia salus ex Judæis est. ‖ *4. Reg. 17. 41.*

23. Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum.

24. ‖ Spiritus est Deus : & eos, qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. ‖ *2. Cor. 3. 17.*

25. Dicit ei mulier : Scio quia Messias venit, (qui dicitur Christus :) cùm ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.

26. Dicit ei Jesus : Ego sum, qui loquor tecum.

27. Et continuò venerunt discipuli ejus : & mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit : Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?

28. Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in civitatem, & dicit illis hominibus :

29. Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci : numquid ipse est Christus?

30. Exierunt ergo de civitate, & veniebant ad eum.

31. Intereà rogabant eum discipuli, dicentes : Rabbi, manduca.

32. Ille autem dicit eis : Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis.

33. Dicebant ergo discipuli ad invicem : Numquid aliquis attulit ei manducare?

34. Dicit eis Jesus : Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus.

35. Nonne vos dicitis, quòd adhuc quatuor menses sunt, & messis venit? Ecce dico vobis : Levate oculos vestros, & videte regiones, ‖ quia albæ sunt jam ad messem. ‖ *Matth. 9. 37. Luc. 10. 2.*

36. Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam : ut, & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.

37. In hoc enim est verbum verum : quia alius est qui seminat, & alius est qui metit.

38. Ego misi vos metere quod vos non laborastis : alii laboraverunt, & vos in labores eorum introistis.

39. Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis : Quia dixit mihi omnia quæcumque feci.

40. Cùm venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies.

41. Et multò plures crediderunt in eum propter sermonem ejus.

42. Et mulieri dicebant : Quia jam non propter tuam loquelam credimus : ipsi enim audivimus, & scimus, quia hic est verè Salvator mundi. A

43. Post duos autem dies exiit inde : & abiit in Galilæam.

44. ‖ Ipse enim Jesus testimonium perhibuit quia Propheta in sua patria honorem non habet. ‖ *Matth. 13. 57. Marc. 6. 4. Luc. 4. 24.*

45. ‖ Cùm ergo venisset in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cùm omnia vidissent quæ fecerat Jerosolymis in die festo : & ipsi enim venerant ad diem festum. ‖ *Matth. 4. 12. Marc. 1. 14. Luc. 4. 14.*

46. Venit ergo iterùm in Cana Galilææ, ‖ ubi fecit aquam vinum. Et † erat quidam regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum. ‖ *Supr. 2. 9.* † Dom. 20. Post Pentec.

47. Hic cùm audisset quia Jesus adveniret à Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum ut descenderet, & sanaret filium ejus : incipiebat enim mori.

48. Dixit ergo Jesus ad eum : Nisi signa, & prodigia videritis, non creditis.

49. Dicit ad eum regulus : Domine, descende priùs quàm moriatur filius meus.

50. Dicit ei Jesus : Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni, quem dixit ei Jesus, & ibat.

51. Jam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, & nuntiaverunt dicentes, quia filius ejus viveret.

52. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua meliùs habuerit. Et dixerunt ei : Quia heri hora septima reliquit eum febris.

53. Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Jesus : Filius tuus vivit : & credidit ipse, & domus ejus tota. A

54. Hoc iterum secundum signum fecit Jesus, cùm venisset à Judæa in Galilæam.

CAPUT V.

Jesus ad piscinam sanato ægroto qui 38. annis languerat, jubet sabbato tollere grabatum; & Judæis id calumniantibus respondet se omnia sua simul cum Patre operari, mortuosque vivificare, ac judicem ab illo constitutum esse omnium, cui & Joannes & propria opera ac Pater, imò & Moyses ipse testimonium perhibent.

† Fer. 6. Quat. Temp. Quadr.

1. POst hæc † erat dies festus * Judæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam.

* i. Pascha, ut sup. 2. 13 & infr. 6. 4. & alibi sæpè. Patet id ex c. præc. v. 35. Est ergo illud secundum Pascha ministerii Chr. Ann. M. 4034. æræ vulg. 31.

2. Est autem Jerosolymis Probatica piscina, quæ cognominatur Hebraicè Bethsaida, quinque porticus habens.

3. In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum.

4. An-

4. Angelus autem Domini descendebat secundùm tempus in piscinam : & movebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate.

5. Erat autem quidam homo ibi triginta & octo annos habens in infirmitate sua.

6. Hunc cùm vidisset Jesus jacentem, & cognovisset quia jam multum tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri?

7. Respondit ei languidus : Domine, hominem non habeo, ut cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam : dum venio enim ego, alius ante me descendit.

8. Dicit ei Jesus : Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.

9. Et statim sanus factus est homo ille : & sustulit grabatum suum, & ambulabat. Erat autem sabbatum in die illo.

10. Dicebant ergo Judæi illi qui sanatus fuerat: || Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum. *|| Exod. 20. 1. Jerem. 17. 24.*

11. Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit : Tolle grabatum tuum, & ambula.

12. Interrogaverunt ergo eum : Quis est ille homo, qui dixit tibi : Tolle grabatum tuum, & ambula?

13. Is autem, qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Jesus enim declinavit à turba constituta in loco.

14. Postea invenit eum Jesus in templo, & dixit illi: Ecce sanus factus es : jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

15. Abiit ille homo, & nuntiavit Judæis quia Jesus esset, qui fecit eum sanum. A

16. Propterea persequebantur Judæi Jesum, quia hæc faciebat in sabbato.

17. Jesus autem respondit eis: Pater meus usque modò operatur, & ego operor.

18. Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere : quia non solùm solvebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. Respondit itaque Jesus, & dixit eis:

19. Amen, amen dico vobis : non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit.

20. Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit: & majora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini.

21. Sicut enim Pater suscitat mortuos, & vivificat : sic & Filius, quos vult, vivificat.

22. Neque enim Pater judicat quemquam: sed omne judicium dedit Filio,

23. ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem : qui non honorificat filium, non honorificat Patrem, qui misit illum.

24. Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei, qui misit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, sed transiit à morte in vitam.

25. Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei: & qui audierint, vivent.

26. Sicut enim Pater habet vitam in semetipso : sic dedit & Filio habere vitam in semetipso :

27. & potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est.

28. Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei.

29. || & procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii. *|| Matth. 25. 46.*

30. Non possum ego à meipso facere quidquam. Sicut audio, judico: & judicium meum justum est: quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.

31. Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum.

32. || Alius est, qui testimonium perhibet de me : & scio quia verum est testimonium, quod perhibet de me. *|| Matth. 3. 17. Supr. 1. 15.*

33. Vos misistis ad Joannem : & testimonium perhibuit veritati.

34. Ego autem non ab homine testimonium accipio : sed hæc dico ut vos salvi sitis.

35. Ille erat lucerna ardens, & lucens. Vos autem voluistis ad horam exultare in luce ejus.

36. Ego autem habeo testimonium majus Joanne. Opera enim, quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea: ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me:

37. & qui misit me Pater, || ipse testimonium perhibuit de me: neque vocem ejus umquam audistis, || neque speciem ejus vidistis. *|| Matth. 3. 17. & 17. 5. || Deut. 4. 12.*

38. Et verbum ejus non habetis in vobis manens : quia quem misit ille, huic vos non creditis.

39. Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere : & illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me:

40. & non vultis venire ad me ut vitam habeatis.

41. Claritatem ab hominibus non accipio.

42. Sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis.

43. Ego veni in nomine Patris mei, & non accipitis me : si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.

44. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis : || & gloriam, quæ à solo Deo est, non quæritis? *|| 1. Cor. 4. 5.*

45. Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud Patrem. Est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis.

46. Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: || de me enim ille scripsit. *|| Gen. 3. 15. & 22. 18. & 49. 10. Deut. 18. 15.*

47. Si autem illius litteris non creditis : quomodo verbis meis credetis?

CAPUT VI.

Quinque panibus & duobus piscibus satiat quinque virorum millia : fugit volentes ipsum facere regem : super mare ad discipulos vento agitatos ambulat : de pane cælesti docet, quòdque ipse sit panis vitæ, & caro ejus cibus quem oporteat manducare, sanguisque ejus potus quem oporteat bibere : quidam discipuli offensi ejus sermone deserunt ipsum, Apostoli autem cum eo permanent ; quorum tamen unum dicit esse diabolum.

1. POst hæc † abiit Jesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis: *† Dom. 4. QUADR. Matth. 14. 13. Marc. 6. 32. Luc. 9. 10.*

2. & sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur.

3. Subiit ergo in montem Jesus: & ibi sedebat cum discipulis suis.

4. Erat autem proximum Pascha * dies festus Judæorum.

* Tertium Pascha Ministerii Chr. Ann. M. 4035. æræ vulg. 32.

5. Cùm sublevasset ergo oculos Jesus, & vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum: Unde ememus panes, ut manducent hi?

6. Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus.

7. Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat.

8. Dicit ei unus ex discipulis ejus, Andreas frater Simonis Petri:

9. Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt inter tantos?

10. Dixit ergo Jesus: Facite homines discumbere. Erat autem fœnum multum in loco. Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque millia.

11. Accepit ergo Jesus panes: & cùm gratias egisset, distribuit discumbentibus: similiter & ex piscibus quantum volebant.

12. Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite quæ superaverunt fragmenta, ne pereant.

13. Collegerunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ superfuerunt his, qui manducaverant.

14. Illi ergo homines cùm vidissent quod Jesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est verè propheta, qui venturus est in mundum.

15. Jesus ergo cùm cognovisset quia venturi essent ut raperent eum, & facerent eum regem, || fugit iterùm in montem ipse solus. A

|| Matth. 14. 23. Marc. 6. 46

16. Ut autem sero factum est, descenderunt discipuli ejus ad mare.

17. Et cùm ascendissent navim, venerunt trans mare in Capharnaum: & tenebræ jam factæ erant: & non venerat ad eos Jesus.

18. Mare autem, vento magno flante, exurgebat.

19. Cùm remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta, vident Jesum ambulantem supra mare, & proximū navi fieri, & timuerunt.

20. Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere.

21. Voluerunt ergo accipere eum in navim: & statim navis fuit ad terram, in quam ibant.

22. Altera die, turba, quæ stabat trans mare, vidit quia navicula alia non erat ibi nisi una, & quia non introisset cum discipulis suis Jesus in navim, sed soli discipuli ejus abiissent:

23. aliæ verò supervenerunt naves à Tiberiade juxta locum ubi manducaverant panem, gratias agentes Domino.

24. Cùm ergo vidisset turba quia Jesus non esset ibi, neque discipuli ejus, ascenderunt in naviculas, & venerunt Capharnaum quærentes Jesum.

25. Et cùm invenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc venisti?

26. Respondit eis Jesus, & dixit: Amen, amen dico vobis: quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.

27. Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. || Hunc enim Pater signavit Deus.

|| Matth. 3. 17. & 17. 5. Supr. 1. 32.

28. Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus ut operemur opera Dei?

29. Respondit Jesus, & dixit eis: || Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille.

|| 1. Joan. 3. 23.

30. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum ut videamus, & credamus tibi? quid operaris?

31. Patres nostri manducaverunt manna in deserto, sicut scriptum est: || Panem de cœlo dedit eis manducare.

|| Exod. 16. 14. Num. 11. 7 Psalm. 77. 24. Sap. 16. 20

32. Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Non Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum.

33. Panis enim Dei est, qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo.

34. Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem hunc.

35. Dixit autem eis Jesus: Ego sum panis vitæ: || qui venit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet umquam.

|| Eccli. 24. 29.

36. Sed dixi vobis, quia & vidistis me, & non creditis.

37. Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum, qui venit ad me, non ejiciam foras:

38. quia

38. quia deſcendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, ſed voluntatem ejus, qui miſit me.

39. Hæc eſt autem voluntas ejus, qui miſit me, Patris: ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo, ſed reſuſcitem illud in noviſſimo die.

40. Hæc eſt autem voluntas Patris mei, qui miſit me: ut omnis, qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.

41. Murmurabant ergo Judæi de illo, quia dixiſſet: Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi,

‖ Matth. 13.55. Marc. 6.3.

42. & dicebant: ‖ Nonne hic eſt Jeſus filius Joſeph, cujus nos novimus patrem, & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cœlo deſcendi?

43. Reſpondit ergo Jeſus, & dixit eis: Nolite murmurare in invicem:

† Fer. 4. Quat. Temp. Pentec.

44. † nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum: & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.

‖ Iſai. 54. 13.

45. Eſt ſcriptum in Prophetis: ‖ Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.

‖ Matth. 11.27.

46. Non quia Patrem vidit quiſquam, ‖ niſi is, qui eſt à Deo, hic vidit Patrem.

47. Amen, amen dico vobis: Qui credit in me, habet vitam æternam.

48. Ego ſum panis vitæ.

‖ Exod. 16. 13.

49. ‖ Patres veſtri manducaverunt manna in deſerto, & mortui ſunt.

50. Hic eſt panis de cœlo deſcendens: ut ſi quis ex ipſo manducaverit, non moriatur.

51. Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi.

52. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: & panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. A

53. Litigabant ergo Judæi ad invicem, dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum?

54. Dixit ergo eis Jeſus: Amen, amen dico vobis: Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.

55. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam: & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.

† In Festo Corporis Christi. ‖ 1 Cor. 11. 27.

56. † ‖ Caro enim mea, verè eſt cibus: & ſanguis meus, verè eſt potus.

57. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.

58. Sicut miſit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem: & qui manducat me, & ipſe vivet propter me.

59. Hic eſt panis, qui de cœlo deſcendit. Non ſicut manducaverunt patres veſtri manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum. A

60. Hæc dixit in ſynagoga docens, in Capharnaum.

61. Multi ergo audientes ex diſcipulis ejus, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?

62. Sciens autem Jeſus apud ſemetipſum, quia murmurarent de hoc diſcipuli ejus, dixit eis: Hoc vos ſcandalizat?

‖ Sup. 3.13.

63. Si ergo videritis ‖ Filium hominis aſcendentem ubi erat priùs?

64. Spiritus eſt, qui vivificat: caro non prodeſt quidquam: verba, quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.

65. Sed ſunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Jeſus qui eſſent non credentes, & quis traditurus eſſet eum.

66. Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à Patre meo.

67. Ex hoc multi diſcipulorum ejus abierunt retrò: & jam non cum illo ambulabant.

68. Dixit ergo Jeſus ad duodecim: Numquid & vos vultis abire?

69. Reſpondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.

‖ Matt. 16. 16. Marc. 8. 29. Luc. 9. 20.

70. ‖ Et nos credidimus, & cognovimus, quia tu es Chriſtus Filius Dei.

71. Reſpondit eis Jeſus: Nonne ego vos duodecim elegi: & ex vobis unus diabolus eſt?

72. Dicebat autem Judam Simonis Iſcariotem: hic enim erat traditurus eum, cùm eſſet unus ex duodecim.

CAPUT VII.

Ad Scenopegiæ feſtum, quaſi in occulto aſcendens, convincit de ipſius doctrina Judæos, quòd ipſum injuſtè calumniarentur de curato homine ſabbato: ſitientes ad ſe vocat; & de ipſo turba variè loquitur: miniſtri qui ad eum apprehendendum miſſi erant, audita ejus prædicatione collaudant ipſum; ſed & Nicodemus ipſum defendens, malè audit à Pontificibus & Phariſæis.

† Fer. 3. Post Dom. Pass.

1. Poſt hæc autem † ambulabat Jeſus in Galilæam, non enim volebat in Judæam ambulare: quia quærebant eum Judæi interficere.

‖ Lev. 23. 34.

2. Erat autem in proximo dies feſtus Judæorum, ‖ Scenopegia.

3. Dixerunt autem ad eum fratres ejus: Tranſi hinc, & vade in Judæam, ut & diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis.

4. Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipſe in palam eſſe: ſi hæc facis, manifeſta teipſum mundo.

5. Neque enim fratres ejus credebant in eum.

6. Dicit ergo eis Jeſus: Tempus meum nondum advenit: tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.

7. Non poteſt mundus odiſſe vos: me autem odit: quia ego teſtimonium perhibeo de illo quòd opera ejus mala ſunt.

8. Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego autem non aſcendo ad diem feſtum iſtum: quia meum tempus nondum impletum eſt.

9. Hæc cùm dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa.

10. Ut autem aſcenderunt fratres ejus, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.

11. Judæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant: Ubi eſt ille?

12. Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus eſt. Alii autem dicebant: Non, ſed ſeducit turbas.

13. Nemo tamen palàm loquebatur de illo propter metum Judæorum. A

† Fer. 3. Post Dom. 4. Quadr.

14. † Jam autem die feſto mediante, aſcendit Jeſus in templum, & docebat.

15. Et mirabantur Judæi, dicentes: Quo-

modo hic litteras scit, cùm non didicerit?

16. Respondit eis Jesus, & dixit: Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me.

17. Si quis voluerit voluntatem ejus facere: cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego à meipso loquar.

18. Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit. Qui autem quærit gloriam ejus, qui misit eum, hic verax est, & injustitia in illo non est.

‖ Exod. 24. 3.
19. ‖ Nonne Moyses dedit vobis legem: & nemo ex vobis facit legem?

‖ Sup. 5. 18.
20. ‖ Quid me quæritis interficere? Respondit turba, & dixit: Dæmonium habes: quis te quærit interficere?

21. Respondit Jesus, & dixit eis: Unum opus feci, & omnes miramini:

‖ Lev. 12. 3. ‖ Gen. 17. 10
22. Propterea ‖ Moyses dedit vobis circumcisionem: (non quia ex Moyse est, ‖ sed ex patribus,) & in sabbato circumciditis hominem.

23. Si circumcisionem accipit homo in sabbato, ut non solvatur lex Moysi: mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbato?

‖ Deut. 1. 16.
24. ‖ Nolite judicare secundùm faciem, sed justum judicium judicate.

25. Dicebant ergo quidam ex Jerosolymis: Nonne hic est, quem quærunt interficere?

26. Et ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt. Numquid verè cognoverunt principes quia hic est Christus?

27. Sed hunc scimus unde sit: Christus autem cùm venerit, nemo scit unde sit.

28. Clamabat ergo Jesus in templo docens, & dicens: Et me scitis, & unde sim scitis: & à me ipso non veni, sed est verus, qui misit me, quem vos nescitis.

29. Ego scio eum: quia ab ipso sum, & ipse me misit.

30. Quærebant ergo eum apprehendere: & nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus.

31. De turba autem multi crediderunt in eum, A & dicebant: Christus cùm venerit, numquid plura signa faciet quàm quæ hic facit?

† Fer. 2. Post Dom. Pass.
32. Audierunt Pharisæi turbam murmurantem de illo hæc: & † miserunt Principes, & Pharisæi ministros ut apprehenderent eum.

33. Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum: & vado ad eum, qui me misit.

‖ Inf. 13. 33
34. ‖ Quæretis me, & non invenietis: & ubi ego sum, vos non potestis venire.

35. Dixerunt ergo Judæi ad semetipsos: Quò hic iturus est, quia non inveniemus eum? numquid in dispersionem Gentium iturus est, & docturus Gentes?

36. Quis est hic sermo, quem dixit: Quæretis me, & non invenietis: & ubi sum ego, vos non potestis venire?

‖ Lev. 23. 27.
37. In novissimo autem ‖ die magno festivitatis stabat Jesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.

‖ Deut. 18. 15.
38. ‖ Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.

‖ Joel. 2. 28. Act. 2. 17.
39. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: A nondum enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.

40. Ex illa ergo turba, cùm audissent hos sermones ejus, dicebant: Hic est verè propheta.

41. Alii dicebant: Hic est Christus. Quidam autem dicebant: Numquid à Galilæa venit Christus?

42. ‖ Nonne Scriptura dicit: Quia ex semine David, & de Bethlehem castello, ubi erat David, venit Christus? ‖ Mich. 5. 2. Matth. 2. 6

43. Dissensio itaque facta est in turba propter eum.

44. Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum: sed nemo misit super eum manus.

45. Venerunt ergo ministri ad Pontifices, & Pharisæos. Et dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum?

46. Responderunt ministri: Numquam sic locutus est homo, sicut hic homo.

47. Responderunt ergo eis Pharisæi: Numquid & vos seducti estis?

48. Numquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis?

49. Sed turba hæc, quæ non novit legem, maledicti sunt.

50. Dicit Nicodemus ad eos, ‖ ille, qui venit ad eum nocte, qui unus erat ex ipsis: ‖ Supr. 3. 2.

51. Numquid lex nostra judicat hominem, nisi priùs audierit ab ipso, ‖ & cognoverit quid faciat? ‖ Deut. 17. 8. & 19. 15.

52. Responderunt, & dixerunt ei: Numquid & tu Galilæus es? Scrutare Scripturas, & vide quia à Galilæa propheta non surgit.

53. Et reversi sunt unusquisque in domum suam.

CAPUT VIII.

Mulierem in adulterio deprehensam, scribens in terra absolvit ab accusatoribus: dicit se lucem mundi, & Pharisæos in peccato suo morituros: qui etiam verè sint ejus discipuli, quive servi aut liberi: dicit illos neque ex Deo neque ex Abraham, sed ex patre diabolo esse, qui veritatem dicenti non crederent: blasphemantibus dicit se dæmonium non habere, sed Patrem honorificare, & antequàm Abraham fieret, se esse; volentibusque eum lapidare, auferens sui prospectum exit de templo.

1. JEsus † autem perrexit in montem Oliveti: † Sabb. Post Dom. 3. Quadr.

2. & diluculò iterùm venit in templum, & omnis populus venit ad eum, & sedens docebat eos.

3. Adducunt autem Scribæ, & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam: & statuerunt eam in medio,

4. & dixerunt ei: Magister, hæc mulier modò deprehensa est in adulterio.

5. ‖ In lege autem Moyses mandavit nobis hujusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? ‖ Lev. 20. 10.

6. Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent accusare eum. Jesus autem inclinans se deorsùm, digito scribebat in terra.

7. Cùm ergo perseverarent interrogantes eum, erexit se, & dixit eis: ‖ Qui sine peccato est vestrùm, primus in illam lapidem mittat. ‖ Deut. 17. 7.

8. Et iterum se inclinans, scribebat in terra.

9. Audientes autem unus post unum exi-

bant,

bant, incipientes à senioribus: & remansit
solus Jesus, & mulier in medio stans.
10. Erigens autem se Jesus, dixit ei: Mu-
lier, ubi sunt, qui te accusabant? nemo te
condemnavit?
11. Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit
autem Jesus: Nec ego te condemnabo: Va-
de, & jam ampliùs noli peccare. A
12. Iterum ergo locutus est eis Jesus,
‖ 1. Joann. 1. 5. † SABB. POST DOM. 4. QUADR. dicens: ‖ † Ego sum lux mundi: qui se-
quitur me, non ambulat in tenebris, sed
habebit lumen vitæ.
13. Dixerunt ergo ei Pharisæi: Tu de te
ipso testimonium perhibes: testimonium
tuum non est verum.
14. Respondit Jesus, & dixit eis: Et si
ego testimonium perhibeo de meipso, verum
est testimonium meum: quia scio unde ve-
ni, & quò vado: vos autem nescitis unde
venio, aut quò vado.
15. Vos secundùm carnem judicatis: ego
non judico quemquam:
16. & si judico ego, judicium meum ve-
rum est, quia solus non sum: sed ego, &
qui misit me, Pater.
‖ Deut. 17. 6. & 19. 15. Matth. 18. 16. 2. Cor. 13. 1. Heb. 10. 28. 17. Et in lege vestra scriptum est, ‖ quia
duorum hominum testimonium verum est.
18. Ego sum, qui testimonium perhibeo
de meipso: & testimonium perhibet de me,
qui misit me, Pater.
19. Dicebant ergo ei: Ubi est Pater tuus?
Respondit Jesus: Neque me scitis, neque
Patrem meum: si me sciretis, forsitan &
Patrem meum sciretis.
20. Hæc verba locutus est Jesus in gazophy-
lacio, docens in templo: & nemo apprehendit
eum, quia necdum venerat hora ejus. A
† FERIA 2. POST DOM. 2. QUADR. 21. † Dixit ergo iterum eis Jesus: Ego vado,
& quæretis me, & in peccato vestro moriemi-
ni. Quò ego vado, vos non potestis venire.
22. Dicebant ergo Judæi: Numquid inter-
ficiet semetipsum, quia dixit: Quò ego va-
do, vos non potestis venire?
23. Et dicebat eis: Vos de deorsum estis,
ego de supernis sum. Vos de mundo hoc
estis, ego non sum de hoc mundo.
24. Dixi ergo vobis quia moriemini in
peccatis vestris: si enim non credideritis
quia ego sum, moriemini in peccato vestro.
25. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit
eis Jesus: Principium, qui & loquor vobis.
26. Multa habeo de vobis loqui, & judi-
care. Sed qui me misit, verax ‖ est: & ego ‖ Rom. 3.
quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo.
27. Et non cognoverunt quia Patrem ejus
dicebat Deum.
28. Dixit ergo eis Jesus: Cùm exaltaveri-
tis Filium hominis, tunc cognoscetis quia
ego sum, & à meipso facio nihil, sed sicut
docuit me Pater, hæc loquor:
29. & qui me misit, mecum est, & non
reliquit me solum: quia ego quæ placita
sunt ei, facio semper. A
30. Hæc illo loquente, multi crediderunt
in eum.
31. Dicebat ergo Jesus ad eos, qui credi-
derunt ei, Judæos: Si vos manseritis in ser-
mone meo, verè discipuli mei eritis.
32. Et cognoscetis veritatem, & veritas
liberabit vos.
33. Responderunt ei: Semen Abrahæ su-
mus, & nemini servivimus umquam: quo-
modo tu dicis: Liberi eritis?
34. Respondit eis Jesus: Amen, amen
dico vobis: ‖ quia omnis, qui facit pecca- ‖ Rom. 6. 15. 16. 2. Pet. 2. 19.
tum, servus est peccati.
35. Servus autem non manet in domo in
æternum: filius autem manet in æternum.
36. Si ergo vos filius liberaverit, verè li-
beri eritis.
37. Scio quia filii Abrahæ estis: sed quæ-
ritis me interficere, quia sermo meus non
capit in vobis.
38. Ego quod vidi apud Patrem meum,
loquor: & vos quæ vidistis apud patrem ve-
strum, facitis.
39. Responderunt, & dixerunt ei: Pater
noster Abraham est. Dicit eis Jesus: Si filii
Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.
40. Nunc autem quæritis me interficere,
hominem, qui veritatem vobis locutus sum,
quam audivi à Deo: hoc Abraham non fecit.
41. Vos facitis opera patris vestri. Dixe-
runt itaque ei: Nos ex fornicatione non su-
mus nati: unum patrem habemus Deum.
42. Dixit ergo eis Jesus: Si Deus pater
vester esset, diligeretis utique me. Ego enim
ex Deo processi, & veni: neque enim à
meipso veni, sed ille me misit.
43. Quare loquelam meam non cognosci-

tis? Quia non potestis audire sermonem meum.

44. || Vos ex patre diabolo estis: & desideria patris vestri vultis facere: ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit: quia non est veritas in eo: cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est & pater ejus. *Joan. 3.*

45. Ego autem si veritatem dico, non creditis mihi.

46. † Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

Dom. Ass.

47. || Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propereà vos non auditis, quia ex Deo non estis.

Joan. 4.

48. Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Nonne benè dicimus nos quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?

49. Respondit Jesus: Ego dæmonium non habeo: sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me.

50. Ego autem non quæro gloriam meam: est qui quærat, & judicet.

51. Amen, amen dico vobis: si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.

52. Dixerunt ergo Judæi: Nunc cognovimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & Prophetæ: & tu dicis: Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum.

53. Numquid tu major es patre nostro Abraham, qui mortuus est? & Prophetæ mortui sunt. Quem te ipsum facis?

54. Respondit Jesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est: est Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis quia Deus vester est,

55. & non cognovistis eum: ego autem novi eum: Et si dixero quia non scio eum, ero similis vobis mendax. Sed scio eum, & sermonem ejus servo.

56. Abraham pater vester exultavit ut videret diem meum: vidit, & gavisus est.

57. Dixerunt ergo Judæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?

58. Dicit eis Jesus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum.

59. Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jesus autem abscondit se, & exivit de templo. A

CAPUT IX.

Cæcum à nativitate sabbato illuminat: cujus miraculi gloriam Pharisæi multis technis laborant Christo detrahere; & quia is qui cæcus fuerat Christum tuetur, extra synagogam ejicitur: sed à Christo edoctus credit, & adorat ipsum, qui in judicium se in mundum venisse ait.

† Fer. 4. Post Dom. 3. Quadr.

1. ET † præteriens Jesus vidit hominem cæcum à nativitate:

2. & interrogaverunt eum discipuli ejus: Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?

3. Respondit Jesus: Neque hic peccavit, neque parentes ejus: sed ut manifestentur opera Dei in illo.

4. Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari.

5. Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi.

6. Hæc cùm dixisset, exspuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus,

7. & dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe (quod interpretatur Missus.) Abiit ergo, & lavit, & venit videns.

8. Itaque vicini, & qui viderant eum priùs quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic est, qui sedebat, & mendicabat? Alii dicebant: Quia hic est.

9. Alii autem: Nequaquam, sed similis est ei. Ille verò dicebat: Quia ego sum.

10. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi?

11. Respondit: Ille homo, qui dicitur Jesus, lutum fecit: & unxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoria Siloe, & lava. Et abii, lavi, & video.

12. Et dixerunt ei: Ubi est ille? Ait: Nescio.

13. Adducunt eum ad Pharisæos, qui cæcus fuerat.

14. Erat autem sabbatum, quando lutum fecit Jesus, & aperuit oculos ejus.

15. Iterum ergo interrogabant eum Pharisæi quomodo vidisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit super oculos, & lavi, & video.

16. Dicebant ergo ex Pharisæis quidam: Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit. Alii autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Et schisma erat inter eos.

17. Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia propheta est.

18. Non crediderunt ergo Judæi de illo, quia cæcus fuisset, & vidisset, donec vocaverunt parentes ejus, qui viderat:

19. & interrogaverunt eos, dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis quia cæcus natus est? Quomodo ergo nunc videt?

20. Responderunt eis parentes ejus, & dixerunt: Scimus quia hic est filius noster, & quia cæcus natus est:

21. quomodo autem nunc videat, nescimus: aut quis ejus aperuit oculos, nos nescimus: ipsum interrogate: ætatem habet, ipse de se loquatur.

22. Hæc dixerunt parentes ejus, quoniam timebant Judæos: jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret.

23. Propterea parentes ejus dixerunt: Quia ætatem habet, ipsum interrogate.

24. Vocaverunt ergo rursum hominem, qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo. Nos scimus quia hic homo peccator est.

25. Dixit ergo eis ille: Si peccator est, nescio: unum scio, quia cæcus cùm essem, modò video.

26. Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos?

27. Respondit eis: Dixi vobis jam, & audistis: quid iterum vultis audire? numquid & vos vultis discipuli ejus fieri?

28. Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu discipulus illius sis: nos autem Moysi discipuli sumus.

29. Nos

29. Nos ſcimus quia Moyſi locutus eſt
Deus: hunc autem neſcimus unde ſit.
30. Reſpondit ille homo, & dixit eis: In
hoc enim mirabile eſt, quia vos neſcitis un-
de ſit, & aperuit meos oculos:
31. ſcimus autem quia peccatores Deus
non audit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & vo-
luntatem ejus facit, hunc exaudit.
32. A ſæculo non eſt auditum quia quis
aperuit oculos cæci nati.
33. Niſi eſſet hic à Deo, non poterat fa-
cere quidquam.
34. Reſponderunt, & dixerunt ei: In pec-
catis natus es totus, & tu doces nos? Et
ejecerunt eum foras.
35. Audivit Jeſus quia ejecerunt eũ foras:& cũ
inveniſſet eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei?
36. Reſpondit ille, & dixit: Quis eſt,
Domine, ut credam in eum?
37. Et dixit ei Jeſus: Et vidiſti eum, &
qui loquitur tecum, ipſe eſt.
38. At ille ait: Credo Domine. Et pro-
cidens adoravit eum. A
39. Et dixit Jeſus: In judicium ego in
hunc mundum veni: ut qui non vident vi-
deant, & qui vident cæci fiant.
40. Et audierunt quidam ex Phariſæis,
qui cum ipſo erant, & dixerunt ei: Num-
quid & nos cæci ſumus?
41. Dixit eis Jeſus: Si cæci eſſetis, non
haberetis peccatum. Nunc verò dicitis: Quia
videmus. Peccatum veſtrum manet.

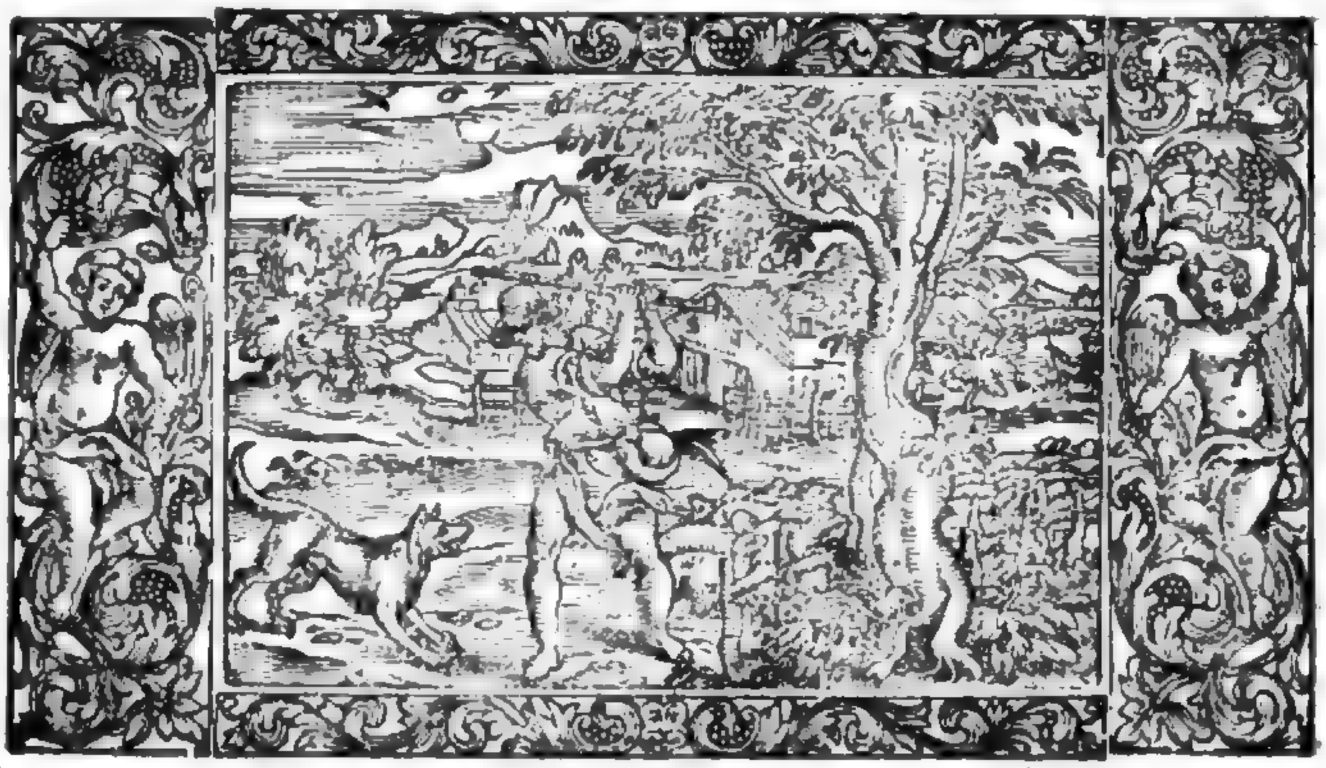

CAPUT X.

Chriſtus verum deſcribens paſtorem & merce-narium, dicit ſe oſtium ovium & bonum pa-ſtorem; qui & alias habeat oves ad idem ovile adducendas: animam ſuam ponit, ut iterum ſumat eam: Judæi lapidare ipſum volunt, quia ſe ad opera ſua referens, di-cebat unum eſſe cum Patre, & Filium Dei, quod tamen oſtendit non eſſe blaſphemiam.

† FER. 3. POST PENTEC. 1. AMen †, amen dico vobis, qui non
intrat per oſtium in ovile ovium,
ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt, & latro.
2. Qui autem intrat per oſtium, paſtor
eſt ovium.
3. Huic oſtiarius aperit, & oves vocem
ejus audiunt, & proprias oves vocat nomi-
natim, & educit eas.
4. Et cùm proprias oves emiſerit, ante
eas vadit: & oves illum ſequuntur, quia
ſciunt vocem ejus.
5. Alienum autem non ſequuntur, ſed fugiunt
ab eo: quia non noverunt vocem alienorum.
6. Hoc proverbium dixit eis Jeſus. Illi autem
non cognoverunt quid loqueretur eis.
7. Dixit ergo eis iterum Jeſus: Amen, amen
dico vobis, quia ego ſum oſtium ovium.
8. Omnes quotquot venerunt, fures ſunt,
& latrones, & non audierunt eos oves.
9. Ego ſum oſtium. Per me ſi quis introie-
rit, ſalvabitur: & ingredietur, & egredie-
tur, & paſcua inveniet.
10. Fur non venit niſi ut furetur, & ma-
ctet, & perdat. Ego veni ut vitam habeant,
& abundantiùs habeant. A
11. † Ego ſum paſtor bonus. ‖ Bonus pa- † DOM. 2. POST PASCHA.
ſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis. ‖ *Iſaiæ* 40. 11.
12. Mercenarius autem, & qui non eſt pa-
ſtor, cujus non ſunt oves propriæ, videt lu- *Ezech.* 34. 23. & 37. 24.
pum venientem, & dimittit oves, & fugit:
& lupus rapit, & diſpergit oves:
13. mercenarius autem fugit, quia merce-
narius eſt, & non pertinet ad eum de ovibus.
14. Ego ſum paſtor bonus: & cognoſco
oves meas, & cognoſcunt me meæ.
15. ‖ Sicut novit me Pater, & ego agno-
ſco Patrem: & animam meam pono pro ‖ *Matth.* 11. 27. *Luc.* 10. 22.
ovibus meis.
16. Et alias oves habeo, quæ non ſunt
ex hoc ovili: & illas oportet me adducere,
& vocem meam audient, & fiet unum ovi-
le, & unus paſtor. A
17. Propterea me diligit Pater: ‖ quia ‖ *Iſaiæ* 53. 7.
ego pono animam meam, ut iterum ſu-
mam eam.
18. Nemo tollit eam à me: ſed ego pono
eam à meipſo, & poteſtatem habeo ponendi
eam: & poteſtatem habeo iterum ſumendi
eam: Hoc mandatum accepi à Patre meo.
19. Diſſenſio iterum facta eſt inter Judæos
propter ſermones hos.
20. Dicebant autem multi ex ipſis: Dæ-
monium habet, & inſanit: quid eum au-
ditis?
21. Alii dicebant: Hæc verba non ſunt
dæmonium habentis: numquid dæmonium
poteſt cæcorum oculos aperire?

‖ 1. Mach. 4. 56. & 59. † Feria 4. Post Dom. Pass. Item. Domin. Infra Octav. Dedic. Eccles.

22. ‖ † Facta sunt autem Encænia in Jerosolymis: & hyems erat.
23. Et ambulabat Jesus in templo, in porticu Salomonis.
24. Circumdederunt ergo eum Judæi, & dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palàm.
25. Respondit eis Jesus: Loquor vobis, & non creditis. Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me:
26. sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis.
27. Oves meæ vocem meam audiunt: & ego cognosco eas, & sequuntur me:
28. & ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.
29. Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est: & nemo potest rapere de manu Patris mei. A
30. Ego, & Pater unum sumus.
31. Sustulerunt ergo lapides Judæi, ut lapidarent eum.
32. Respondit eis Jesus: Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?
33. Responderunt ei Judæi: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: & quia tu homo cùm sis, facis te ipsum Deum.
34. Respondit eis Jesus: Nonne scriptum est in lege vestra: ‖ quia Ego dixi, dii estis? (‖ Psalm. 81. 6.)
35. Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi Scriptura:
36. quem Pater sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemas: quia dixi, Filius Dei sum?
37. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.
38. Si autem facio: & si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, & credatis quia Pater in me est, & ego in Patre. A
39. Quærebant ergo eum apprehendere: & exivit de manibus eorum.
40. Et abiit iterum trans Jordanem in eum locum, ubi erat Joannes baptizans primùm: & mansit illic.
41. Et multi venerunt ad eum, & dicebant: Quia Joannes quidem signum fecit nullum.
42. Omnia autem quæcumque dixit Joannes de hoc, vera erant. Et multi crediderunt in eum.

CAPUT XI.

Jesus Lazarum quatuor diebus mortuum resuscitat, præfatus multa cum discipulis & cum Martha: quapropter dum propter hoc miraculum multi in Christum crederent, Pontifices & Pharisæi inito consilio statuerunt eum occidere, Caipha pontifice prophetante oportere Jesum mori, ne totus populus periret: Jesus autem secedit in civitatem Ephrem.

† Fer. 6. Post Dom. 5. Quadr. ‖ Matt. 26. 7. Luc. 7. 37. Infr. 12. 3.

1. Erat † autem quidam languens Lazarus à Bethania, de castello Mariæ, & Marthæ sororis ejus.
2. (Maria autem erat, ‖ quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis, cujus frater Lazarus infirmabatur.)
3. Miserunt ergo sorores ejus ad eum dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur.
4. Audiens autem Jesus dixit eis: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam.
5. Diligebat autem Jesus Martham, & sororem ejus Mariam, & Lazarum.
6. Ut ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus.
7. Deinde post hæc dixit discipulis suis: Eamus in Judæam iterum.
8. Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quærebant te Judæi lapidare, & iterum vadis illuc?
9. Respondit Jesus: Nonne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt:
10. si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.
11. Hæc ait, & post hæc dixit eis: Lazarus amicus noster dormit: sed vado ut à somno excitem eum.
12. Dixerunt ergo discipuli ejus: Domine, si dormit, salvus erit.
13. Dixerat autem Jesus de morte ejus: illi autem putaverunt quia de dormitione somni diceret.
14. Tunc ergo Jesus dixit eis manifestè: Lazarus mortuus est:
15. & gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi. Sed eamus ad eum.
16. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiscipulos: Eamus, & nos, ut moriamur cum eo.
17. Venit itaque Jesus: & invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem.
18. (Erat autem Bethania juxta Jerosolymam quasi stadiis quindecim.)
19. Multi autem ex Judæis venerant ad Martham, & Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo.
20. Martha ergo ut audivit quia Jesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat.
21. Dixit ergo Martha ad Jesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus:
22. Sed & nunc scio quia quæcumque poposceris à Deo, dabit tibi Deus.
23. Dicit illi Jesus: Resurget frater tuus.
24. Dicit ei Martha: Scio quia resurget ‖ in resurrectione in novissimo die. (‖ Luc. 14. 14. Sup. 5. 29.)
25. Dixit ei Jesus: Ego sum resurrectio, & vita: ‖ qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet: (‖ Supr. 6. 40.)
26. & omnis, qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc?
27. Ait illi: Utique Domine, ego credidi, quia tu es Christus filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti.
28. Et cùm hæc dixisset, abiit, & vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister adest, & vocat te.
29. Illa ut audivit, surgit citò, & venit ad eum:
30. nondum enim venerat Jesus in castellum: sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha.
31. Judæi ergo, qui erant cum ea in domo, & consolabantur eam, cùm vidissent Mariam quia citò surrexit, & exiit, secuti

sunt

sunt eam, dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi.

32. Maria ergo, cùm venisset ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus, & dicit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.

33. Jesus ergo, ut vidit eam plorantem, & Judæos, qui venerant cum ea, plorantes, infremuit spiritu, & turbavit seipsum,

34. & dixit: Ubi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni, & vide.

35. Et lacrymatus est Jesus.

36. Dixerunt ergo Judæi: Ecce quomodo amabat eum.

|| *Sup. 9. 6.* 37. Quidam autem ex ipsis dixerunt: || Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere ut hic non moreretur?

38. Jesus ergo rursum fremens in semetipso, venit ad monumentum. Erat autem spelunca: & lapis superpositus erat ei.

39. Ait Jesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror ejus, qui mortuus fuerat: Domine, jam fœtet, quatriduanus est enim.

40. Dicit ei Jesus: Nonne dixi tibi quoniam si credideris, videbis gloriam Dei?

41. Tulerunt ergo lapidem. Jesus autem elevatis sursum oculis, dixit: Pater gratias ago tibi quoniam audisti me.

42. Ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter populum, qui circumstat, dixi: ut credant quia tu me misisti.

43. Hæc cùm dixisset, voce magna clamavit: Lazare veni foras.

44. Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis, & facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Jesus: Solvite eum, & sinite abire.

45. Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad Mariam, & Martham, & viderant quæ fecit Jesus, crediderunt in eum. A

46. Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis quæ fecit Jesus.

47. † Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? † FER. 6. POST DOM. PASS.

48. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.

49. || Unus autem ex ipsis Caiphas nominne, cùm esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quidquam, || *Inf. 18. 14.*

50. nec cogitatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.

51. Hoc autem à semetipso non dixit: sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetavit, quòd Jesus moriturus erat pro gente,

52. & non tantùm pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.

53. Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum.

54. Jesus ergo jam non in palam ambulabat apud Judæos, sed abiit in regionem juxta desertum, in civitatem, quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum discipulis suis.

55. Proximum autem erat Pascha Judæorum: & ascenderunt multi Jerosolymam de regione ante Pascha, ut sanctificarent seipsos.

56. Quærebant ergo Jesum: & colloquebantur ad invicem, in templo stantes: Quid putatis, quia non venit ad diem festum? Dederant autem Pontifices, & Pharisæi mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet ut apprehendant eum.

CAPUT XII.

Apud Martham & Lazarum receptus, unguento à Maria ungitur, murmurante Juda fure: cogitarunt autem principes sacerdotum etiam Lazarum occidere: Jesus asello vectus cum honore Jerusalem ingreditur; & gentilibus eum videre cupientibus, dicit horam suæ clarificationis instare, sed granum frumenti priùs mortificandum: vox Patris auditur de clarificando nomine suo: princeps hujus mundi foras ejiciendus: de excæcatione Judæorum prophetata ab Isaia: in Christo honoratur aut spernitur Pater.

1. JEsus ergo † ante sex dies Paschæ venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitavit Jesus. † FER. 2. MAJOR. HEBDOM. *Matt. 16 6 Marc. 14. 3.*

2. Fecerunt autem ei cœnam ibi: & Martha ministrabat, Lazarus verò unus erat ex discumbentibus cum eo.

3. Maria ergo accepit libram ungenti nardi pistici, pretiosi, & unxit pedes Jesu, & extersit pedes ejus capillis suis: & domus impleta est ex odore unguenti.

4. Dixit ergo unus ex discipulis ejus, Judas Iscariotes, qui erat eum traditurus:

5. Quare hoc unguentum non vænit trecentis denariis, & datum est egenis?

6. Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.

7. Dixit ergo Jesus: Sinite illam ut in diem sepulturæ meæ servet illud.

8. Pauperes enim semper habetis vobiscum: me autem non semper habetis.

9. Cognovit ergo turba multa ex Judæis quia illic est: & venerunt, non propter Jesum tantùm, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit à mortuis. A

† Sabb. post Dom. Pass.

10. † Cogitaverunt autem principes sacerdotum, ut & Lazarum interficerent:

11. quia multi propter illum abibant ex Judæis, & credebant in Jesum.

12. In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum, cùm audissent quia venit Jesus Jerosolymam:

13. acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviam ei, & clamabant: Hosanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, Rex Israel.

|| Zach. 9. 9. Matt. 21. 7. Marc. 11. 7. Luc. 19. 35.

14. || Et invenit Jesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est:

15. Noli timere filia Sion: ecce rex tuus venit sedens super pullum asinæ.

16. Hæc non cognoverunt discipuli ejus primùm: sed quando glorificatus est Jesus, tunc recordati sunt quia hæc erant scripta de eo: & hæc fecerunt ei.

17. Testimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo quando Lazarum vocavit de monumento, & suscitavit eum à mortuis.

18. Propterea & obviam venit ei turba: quia audierunt eum fecisse hoc signum.

19. Pharisæi ergo dixerunt ad semetipsos: Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit.

20. Erant autem quidam Gentiles ex his, qui ascenderant ut adorarent in die festo.

21. Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat à Bethsaida Galilææ, & rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Jesum videre.

22. Venit Philippus, & dicit Andreæ: Andreas rursum, & Philippus dixerunt Jesu.

23. Jesus autem respondit eis, dicens: Venit hora, ut clarificetur Filius hominis.

† S. Laur. Item, Unius Mart. non Pontif.
|| Matth. 10. 39. & 16. 25. Marc. 8. 35. Luc. 9. 24. & 17. 33.

24. † Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit;

25. ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. || Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.

26. Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus. A

27. Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, salvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc.

28. Pater, clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cœlo: Et clarificavi, & iterùm clarificabo.

29. Turba ergo, quæ stabat, & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alii dicebant: Angelus ei locutus est.

30. Respondit Jesus, & dixit: Non propter me hæc vox venit, sed propter vos.

† In Festo S. Crucis.

31. † Nunc judicium est mundi: nunc princeps hujus mundi ejicietur foras.

32. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.

33. (Hoc autem dicebat, significans qua morte esset moriturus.)

|| Psal. 109. 4. & 116. 2. Isai. 40. 8. Ezech. 37. 25.

34. Respondit ei turba: Nos audivimus || ex lege, quia Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis, oportet exaltari Filium hominis? Quis est iste Filius hominis?

35. Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum lumen in vobis est. Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant: & qui ambulat in tenebris, nescit quò vadat.

36. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis. A Hæc locutus est Jesus: & abiit, & abscondit se ab eis. A

37. Cùm autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum:

|| Isaiæ 53. 1. Rom. 10. 16.

38. ut sermo Isaiæ prophetæ impleretur, quem dixit: || Domine, quis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui revelatum est?

39. Propterea non poterant credere, quia iterùm dixit Isaias:

|| Isai. 6. 9. Matth. 13. 14. Marc. 4. 12. Luc. 8. 10. Actor. 28. 26. Rom. 11. 8.

40. || Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum: ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanem eos.

41. Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam ejus, & locutus est de eo.

42. Verumtamen & ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non confitebantur, ut è synagoga non ejicerentur.

43. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei.

44. Jesus autem clamavit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum, qui misit me.

45. Et qui videt me, videt eum, qui misit me.

46. Ego lux in mundum veni: ut omnis, qui credit in me, in tenebris non maneat.

47. Et si quis audierit verba mea, & non custodierit: ego non judico eum. Non enim veni ut judicem mundum, sed ut salvificem mundum.

|| Marc. 16. 16.

48. Qui spernit me, & non accipit verba mea: habet qui judicet eum. || Sermo, quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die.

49. Quia ego ex meipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar.

50. Et scio quia mandatum ejus vita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

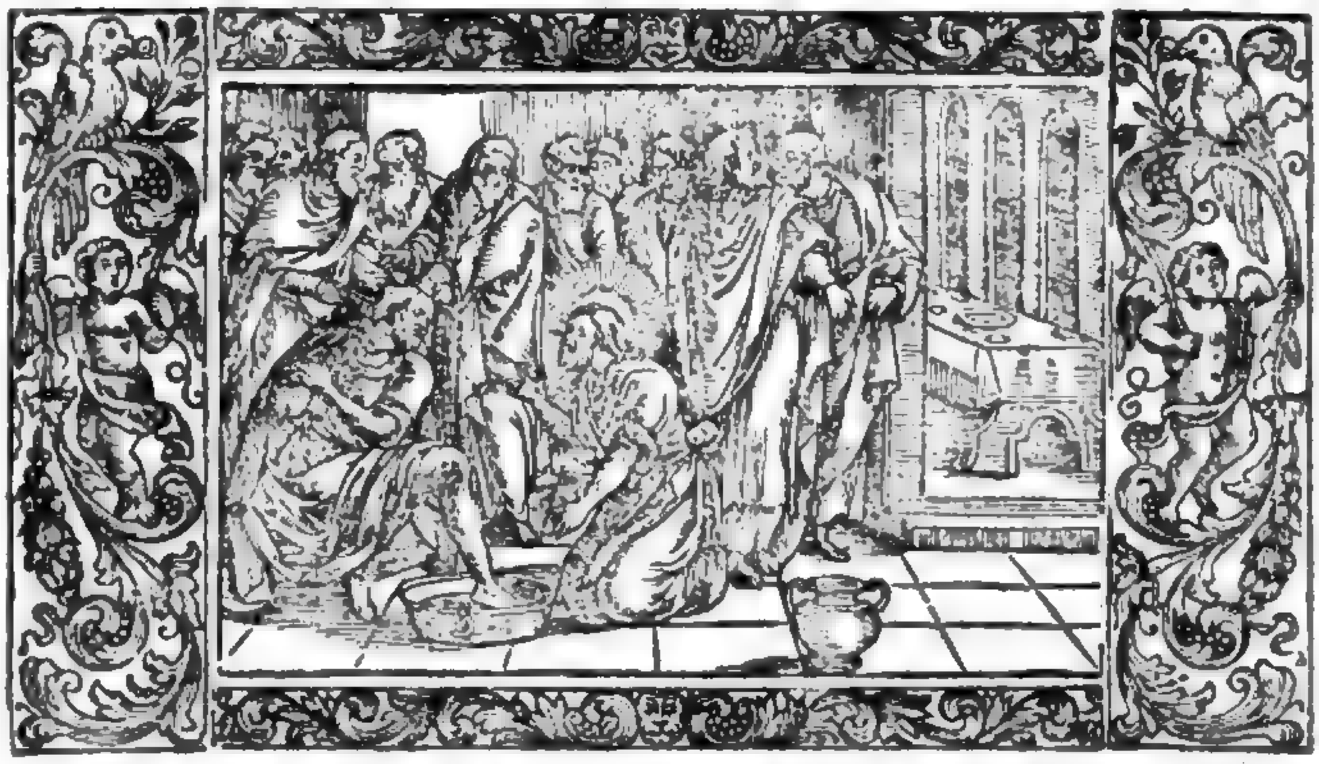

CAPUT XIII.

Jesus surgit à cœna linteo præcinctus; lavat pedes discipulorum, renuente primùm Petro, exhortans ut idem invicem faciant: proditorem suum Joanni indicat; quo post bucellam egresso, dicit se clarificatum; de novo mandato dilectionis: Petro trinam prædicit sui abnegationem.

† Fer. 5. in Cœna Domini. Matth. 26. 2. Marc. 14. 1. Luc. 22. 1. * Quartū & ultimū Pascha ministerii Christi, anno M. 4014. æræ vulg. 33. ætatis Chr. 37. Per. Jul. 4746. urbis cōd. 784. ann. Jul. 78. imperii Tiberii 19.

1. ANte † diem festum Paschæ *, sciens Je-
sus quia venit hora ejus ut transeat ex
hoc mundo ad Patrem: cùm dilexisset suos, qui
erant in mundo, in finem dilexit eos.
2. Et cœna facta, cùm diabolus jam misis-
set in cor, ut traderet eum Judas Simonis
Iscariotæ:
3. sciens quia omnia dedit ei Pater in ma-
nus, & quia à Deo exivit, & ad Deum va-
dit:
4. surgit à cœna, & ponit vestimenta sua:
& cùm accepisset linteum, præcinxit se.
5. Deinde mittit aquam in pelvim, & cœ-
pit lavare pedes discipulorum, & extergere
linteo, quo erat præcinctus.
6. Venit ergo ad Simonem Petrum. Et
dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pe-
des?
7. Respondit Jesus, & dixit ei: Quod ego
facio, tu nescis modò, scies autem postea.
8. Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes
in æternum. Respondit ei Jesus: Si non lave-
ro te, non habebis partem mecum.
9. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non
tantùm pedes meos, sed & manus, & caput.
10. Dicit ei Jesus: Qui lotus est, non indi-
get nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus.
Et vos mundi estis, sed non omnes.
11. Sciebat enim quisnam esset qui trade-
ret eum: propterea dixit: Non estis mundi
omnes.
12. Postquam ergo lavit pedes eorum, &
accepit vestimenta sua: cùm recubuisset iterùm,
dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?
13. Vos vocatis me Magister, & Domi-
ne: & benè dicitis: sum etenim.
14. Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus,
& magister: & vos debetis alter alterius la-
vare pedes.
15. Exemplum enim dedi vobis, ut quem-
admodùm ego feci vobis, ita & vos facia-
tis. A
16. || Amen, amen dico vobis: Non est ser- || Matth. 10. 24. Luc. 6. 40. Infr. 15. 20.
vus major domino suo: neque Apostolus ma-
jor est eo, qui misit illum.
17. Si hæc scitis, beati eritis si feceri-
tis ea.
18. Non de omnibus vobis dico: ego scio
quos elegerim: sed ut adimpleatur Scriptura: || Ps. 40. 10
|| Qui manducat mecum panem, levabit con-
tra me calcaneum suum.
19. Amodò dico vobis, priusquam fiat: ut
cùm factum fuerit, credatis, quia ego sum.
20. || Amen, amen dico vobis: Qui accipit || Matth. 10. 40. Luc. 10. 16.
si quem misero, me accipit: qui autem me
accipit, accipit eum, qui me misit.
21. Cùm hæc dixisset Jesus, turbatus est
spiritu: & protestatus est, & dixit: || Amen, || Matth. 26. 21. Marc. 14. 18. Luc. 22. 21.
amen dico vobis: Quia unus ex vobis tra-
det me.
22. Aspiciebant ergo ad invicem discipuli,
hæsitantes de quo diceret.
23. Erat ergo recumbens unus ex discipulis
ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus.
24. Innuit ergo huic Simon Petrus: & dixit
ei: Quis est, de quo dicit?
25. Itaque cùm recubuisset ille supra pe-
ctus Jesu, dicit ei: Domine quis est?
26. Respondit Jesus: Ille est, cui ego intin-
ctum panem porrexero. Et cùm intinxisset
panem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ.
27. Et post buccellam, introivit in eum
satanas. Et dixit ei Jesus: Quod facis, fac
citiùs.
28. Hoc autem nemo scivit discumbentium
ad quid dixerit ei.
29. Quidam enim putabant, quia loculos
habebat Judas, quòd dixisset ei Jesus: Eme
ea, quæ opus sunt nobis ad diem festum:
aut egenis ut aliquid daret.
30. Cùm ergo accepisset ille buccellam, exi-
vit continuò. Erat autem nox.
31. Cùm ergo exisset, dixit Jesus: Nunc
clarificatus est Filius hominis: & Deus clari-
ficatus est in eo.
32. Si Deus clarificatus est in eo, & Deus
clarificabit eum in semetipso: & continuò
clarificabit eum.
33. Filioli, adhuc modicum vobiscum sum. || Sap. 9. 14.
|| Quæretis me: & sicut dixi Judæis: Quò ego

vado,

vado, vos non potestis venire : & vobis dico modò.

‖ Levit.19.18. Matth.22.39. Infr.15.12. 34. ‖ Mandatum novum do vobis: Ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.

35. In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.

36. Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò vadis? Respondit Jesus: Quò ego vado, non potes me modò sequi: sequeris autem posteà.

37. Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modò? ‖ animam meam pro te ponam. ‖ Matt.26.35. Marc.14.29. Luc.22.33.

38. Respondit ei Jesus: Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.

CAPUT XIV.

Consolando discipulos ait multas in domo Patris esse mansiones, seque rursum illos assumpturum: Thomæ dicit, se esse viam, veritatem & vitam; Philippo autem, Patrem in se videri; illosque accepturos quidquid suo nomine petierint, & se alium Paraclitum à Patre eis missurum: docet quis ipsum diligere dicendus sit, & qualem pacem relinquat discipulis, qui de ipsius discessu meritò gaudere deberent.

† Sanct. Apost. Philip. et Jac. 1. NON † turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, & in me credite.

2. In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Si quò minùs dixissem vobis: Quia vado parare vobis locum.

3. Et si abiero, & præparavero vobis locum: iterùm venio, & accipiam vos ad me ipsum, ut ubi sum ego, & vos sitis.

4. Et quò ego vado scitis, & viam scitis.

5. Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò vadis: & quomodò possumus viam scire?

6. Dicit ei Jesus: Ego sum via, & veritas, & vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me.

7. Si cognovissetis me, & Patrem meum utique cognovissetis: & amodò cognoscetis eum, & vidistis eum.

8. Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.

9. Dicit ei Jesus: Tanto tempore vobiscum sum: & non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Quomodo tu dicis: Ostende nobis Patrem?

10. Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me est? Verba, quæ ego loquor vobis, à meipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera.

11. Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me est?

12. Alioquin propter opera ipsa credite. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet: quia ego ad Patrem vado.

‖ Matt.7.7.&21.22. Marc.11.24. Inf.16.23. 13. ‖ Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: A ut glorificetur Pater in Filio.

14. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.

† In Vig. Pentec. 15. † Si diligitis me, mandata mea servate.

16. Et ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum,

17. Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum. Vos autem cognoscetis eum; quia apud vos manebit, & in vobis erit.

18. Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos.

19. Adhuc modicum: & mundus me jam non videt. Vos autem videtis me: quia ego vivo, & vos vivetis.

20. In illo die vos cognoscetis, quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.

21. Qui habet mandata mea, & servat ea: ille est, qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. A

22. Dicit ei Judas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis teipsum, & non mundo?

23. Respondit Jesus, & dixit ei: † Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus: † Dom. Pentec.

24. qui non diligit me, sermones meos non servat. Et sermonem quem audistis, non est meus: sed ejus, qui misit me, Patris.

25. Hæc locutus sum vobis, apud vos manens.

26. Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis.

27. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet.

28. Audistis quia ego dixi vobis: Vado, & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem: quia Pater major me est.

29. Et nunc dixi vobis priùs quàm fiat: ut dum factum fuerit, credatis.

30. Jam non multa loquar vobiscum. Venit enim princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.

31. Sed ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & ‖ sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. A Surgite, eamus hinc. ‖ Abm.a 23.

CAPUT XV.

Christus vitis, Pater agricola, discipuli verò palmites: præceptum Christi de mutua dilectione frequenter iteratum: Apostoli amici Christi, quibus secreta sua communicavit, & elegit eos ut fructum perpetuum afferrent; quos roborat adversus mundi odium ac persecutiones, dicens Judæos excusationem non habere de peccato suo.

1. EGO † sum vitis vera: & Pater meus agricola est. † Unius Mart. Temp. Pasch.

2. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem, qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.

3. ‖ Jam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. ‖ Supr.13.10.

4. Manete in me: & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis.

5. † Ego

† Item aliud pro Eod.

5. † Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.

6. Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.

7. Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint: quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis.

8. In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.

9. Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.

10. Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta servavi, & maneo in ejus dilectione.

11. Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur.

† In Vigilia Unius Apost. || Supr. 13. 34. Ephes. 5. 2. 1. Thess. 4. 9.

12. † || Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.

13. Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

14. Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.

15. Jam non dicam vos servos: quia servus nescit, quid faciat dominus ejus. Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcumque audivi à Patre meo, nota feci vobis.

|| Matth. 28. 19.

16. Non vos me elegistis: sed ego elegi vos, & posui vos || ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat: ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis. A

|| 1. Joan. 3. 11. & 4. 7. † Apost. Simon. et Jud.

17. || † Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.

18. Si mundus vos odit: scitote quia me priorem vobis odio habuit.

19. Si de mundo fuissetis: mundus quod suum erat diligeret: quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.

|| Sup. 13. 16. Matth. 10. 27. || Matth. 24. 9.

20. Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis: || Non est servus major domino suo. Si me persecuti sunt, & || vos persequentur: si sermonem meum servaverunt, & vestrum servabunt.

21. Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum: quia nesciunt eum, qui misit me.

22. Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.

23. Qui me odit, & Patrem meum odit.

24. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum.

25. Sed ut adimpleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est: || Quia odio habuerunt me gratis. A

|| Psalm. 24. 19. || Luc. 24. 49. † Dom. inf. Oct. Pasch.

26. || † Cùm autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me:

27. & vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.

CAPUT. XVI.

Discipulis prædicit futuras persecutiones, & quòd eis expediat ut ipse vadat, quò veniat Paraclitus qui mundum arguat, ipsosque doceat, & Christum clarificet: declarat quod dixerat: Modicum & jam non videbitis me, &c. *addens similitudinem de muliere pariente: hortatur ut à Patre petant ipsius nomine; prædicitque ipsorum fugam.*

1. HÆc locutus sum vobis, ut non scandalizemini.

2. Absque synagogis facient vos: sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.

3. Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.

4. Sed hæc locutus sum vobis: ut cùm venerit hora, eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis. A

5. Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram: Et nunc † vado ad eum, qui misit me; & nemo ex vobis interrogat me, Quò vadis? † Dom. 4. Post Pasch.

6. Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.

7. Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis ut ego vadam: si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.

8. Et cùm venerit ille, arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio.

9. De peccato quidem: quia non crediderunt in me:

10. de justitia verò: quia ad Patrem vado: & jam non videbitis me:

11. de judicio autem: quia princeps hujus mundi jam judicatus est.

12. Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modò.

13. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, non enim loquetur à semetipso: sed quæcumque audiet loquetur, & quæ ventura sunt annuntiabit vobis.

14. Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

15. Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt. Propterea dixi: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. A

16. † Modicum, & jam non videbitis me: & iterùm modicum, & videbitis me: quia vado ad Patrem. † Dom. 3. Post Pasch.

17. Dixerunt ergo ex discipulis ejus ad invicem: Quid est hoc, quod dicit nobis: Modicum, & non videbitis me: & iterùm modicum, & videbitis me, & quia vado ad Patrem?

18. Dicebant ergo: Quid est hoc, quod dicit, Modicum? nescimus quid loquitur.

19. Cognovit autem Jesus, quia volebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter vos quia dixi, Modicum, & non videbitis me: & iterùm modicum, & videbitis me.

20. † Amen, amen dico vobis: quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. † Plur. Mart. Temp. Pasch.

21. Mu-

Digitized by Google

21. Mulier cùm parit, tristitiam habet, quia venit hora ejus: cùm autem pepererit puerum, jam non meminit pressuræ propter gaudium: quia natus est homo in mundum.

22. Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. A

23. Et in illo die me non rogabitis quidquam. † ‖ Amen, amen dico vobis: si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

† Dom. 5. Post Pasch. ‖ Matth. 7. 7. & 21. 22. Marc. 11. 24. Luc. 11. 9. Sup. 14. 13. Jacob 1. 5

24. Usque modò non petistis quidquam in nomine meo: Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

25. Hæc in proverbiis locutus sum vobis. Venit hora cùm jam non in proverbiis loquar vobis, sed palam de Patre annuntiabo vobis.

26. In illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis:

27. Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis, quia ego à Deo exivi.

28. Exivi à Patre, & veni in mundum: iterùm relinquo mundum, & vado ad Patrem.

29. Dicunt ei discipuli ejus: Ecce nunc palam loqueris, & proverbium nullum dicis.

30. Nunc scimus quia scis omnia, & non opus est tibi ut quis te interroget: in hoc credimus quia à Deo existi. A

31. Respondit eis Jesus: Modò creditis?

‖ Matt. 26. 31. Marc. 14. 27.

32. ‖ Ecce venit hora, & jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, & me solum relinquatis: & non sum solus, quia Pater mecum est.

33. Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis: sed confidite, ego vici mundum.

CAPUT XVII.

Oratio Christi ad Patrem pro utriusque clarificatione, pro discipulis & iis qui per illos in ipsum essent credituri, ut serventur à malo, & omnes sint unum, mundusque cognoscat ipsum fuisse à Patre missum.

† In Vigil. Ascension. ‖ Matt. 28. 18.

1. HÆc locutus est Jesus: & sublevatis oculis in cœlum, dixit: † Pater venit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te:

2. ‖ Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne, quod dedisti ei, det eis vitam æternam.

3. Hæc est autem vita æterna: Ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.

4. Ego te clarificavi super terram: opus consummavi, quod dedisti mihi ut faciam:

5. & nunc clarifica me tu Pater apud temetipsum, claritate, quam habui priùs, quàm mundus esset, apud te.

6. Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo: Tui erant, & mihi eos dedisti: & sermonem tuum servaverunt.

7. Nunc cognoverunt quia omnia, quæ dedisti mihi, abs te sunt:

8. quia verba, quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi acceperunt, & cognoverunt verè quia à te exivi, & crediderunt quia tu me misisti.

9. Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi: quia tui sunt:

10. & mea omnia tua sunt, & tua mea sunt: & clarificatus sum in eis.

11. Et jam non sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te venio. * Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi: ut sint unum, sicut & nos.

12. Cùm essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo. ‖ Quos dedisti mihi, ‖ Infr. 18. 9.
custodivi: & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis, ‖ ut Scriptura impleatur.

13. Nunc autem ad te venio: & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum ‖ Psalm. 108. 8.
impletum in semetipsis.

14. Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo.

15. Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos à malo.

16. De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo.

17. Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est.

18. Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum.

19. Et pro eis ego sanctifico meipsum: ut sint & ipsi sanctificati in veritate.

20. Non pro eis autem rogo tantùm, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me:

21. ut omnes unum sint, sicut tu Pater, in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus, quia tu me misisti.

22. Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut & nos unum sumus.

23. Ego in eis, & tu in me: ut sint consummati in unum: & cognoscat mundus quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti.

24. Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum: ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi: quia dilexisti me ante constitutionem mundi.

25. Pater juste, mundus te non cognovit, ego autem te cognovi: & hi cognoverunt, quia tu me misisti.

26. Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam: ut dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis.

CAPUT XVIII.

Jesus à Judæis capitur, illis primùm ad ipsius verbum in terram cadentibus: ad Annam & Caipham ducitur: respondens interroganti Pontifici, alapa cæditur: ter à Petro negatur: ductus in prætorium, dicit Pilato suum regnum non esse de hoc mundo: Judæi Jesum mori cupiunt, soluto Barabba.

† Passio Fer. 6. In Parasc. 2. Reg. 15. 23. ‖ Matt. 26. 36. Marc. 14. 32. Luc. 22. 39.

1. HÆc cùm dixisset Jesus, † egressus est cum discipulis suis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse, & discipuli ejus.

2. Sciebat autem & Judas, qui tradebat

eum

eum, locum: quia frequenter Jesus convenerat illuc cum discipulis suis.

‖ Matt. 26. 47. Marc. 14. 43. Luc. 22. 47.

3. ‖ Judas ergo cùm accepisset cohortem, & à Pontificibus, & Pharisæis ministros, venit illuc cum laternis, & facibus, & armis.

4. Jesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant super eum, processit, & dixit eis: Quem quæritis?

5. Responderunt ei: Jesum Nazarenum. Dicit eis Jesus: Ego sum. Stabat autem & Judas, qui tradebat eum, cum ipsis.

6. Ut ergo dixit eis: Ego sum: abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram.

7. Iterùm ergo interrogavit eos: Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Jesum Nazarenum.

8. Respondit Jesus: Dixi vobis, quia ego sum: si ergo me quæritis, sinite hos abire.

‖ Sup. 17. 12.

9. Ut impleretur sermo, quem dixit: ‖ Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam.

10. Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum: & percussit pontificis servum: & abscidit auriculam ejus dexteram. Erat autem nomen servo Malchus.

11. Dixit ergo Jesus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum?

12. Cohors ergo, & tribunus, & ministri Judæorum comprehenderunt Jesum, & ligaverunt eum:

‖ Luc. 3. 2.

13. Et adduxerunt eum ad ‖ Annam primùm, erat enim socer Caiphæ, qui erat pontifex anni illius.

‖ Sup. 11. 49.

14. Erat autem Caiphas, ‖ qui consilium dederat Judæis: Quia expedit, unum hominem mori pro populo.

15. Sequebatur autem Jesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici, & introivit cum Jesu in atrium pontificis.

‖ Matt. 26. 58. Marc. 14. 54. Luc. 22. 55.

16. Petrus autem stabat ad ostium foris. ‖ Exivit ergo discipulus alius, qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum.

17. Dicit ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum.

18. Stabant autem servi, & ministri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant se: erat autem cum eis & Petrus stans, & calefaciens se.

19. Pontifex ergo interrogavit Jesum de discipulis suis, & de doctrina ejus.

20. Respondit ei Jesus: Ego palam locutus sum mundo: ego semper docui in synagoga, & in templo, quò omnes Judæi conveniunt: & in occulto locutus sum nihil.

21. Quid me interrogas? interroga eos, qui audierunt quid locutus sim ipsis: ecce hi sciunt quæ dixerim ego.

22. Hæc autem cùm dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Jesu, dicens: Sic respondes pontifici?

23. Respondit ei Jesus: Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem benè, quid me cædis?

‖ Matt. 26. 57. Marc. 14. 53. Luc. 22. 54. ‖ Matt. 26. 69.

24. ‖ Et misit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem.

25. Erat autem Simon Petrus stans, & calefaciens se. ‖ Dixerunt ergo ei: Numquid & tu ex discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit: Non sum.

Marc. 14. 67. Luc. 22. 56.

26. Dicit ei unus ex servis pontificis, cognatus ejus, cujus abscidit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum illo?

27. Iterùm ergo negavit Petrus: & statim gallus cantavit.

‖ Matth. 27. 2. Marc. 15. 1. ‖ Act. 10. 28. & 11. 3.

28. ‖ Adducunt ergo Jesum à Caipha in prætorium. Erat autem manè: & ipsi non introierunt in prætorium, ‖ ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha.

29. Exivit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accusationem affertis adversùs hominem hunc?

30. Responderunt, & dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum.

31. Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & secundùm legem vestram judicate eum. Dixerunt ergo ei Judæi: Nobis non licet interficere quemquam.

‖ Matth. 20. 19. ‖ Matth. 27. 11. Marc. 15. 2. Luc. 23. 3.

32. ‖ Ut sermo Jesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus.

33. ‖ Introivit ergo iterum in prætorium Pilatus, & vocavit Jesum, & dixit ei: Tu es rex Judæorum?

34. Respondit Jesus: A temetipso hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?

35. Respondit Pilatus: Numquid ego Judæus sum? Gens tua, & pontifices tradiderunt te mihi: quid fecisti?

36. Respondit Jesus: Regnum meum non est de hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderer Judæis: nunc autem regnum meum non est hinc.

37. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Jesus: Tu dicis quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati: omnis, qui est ex veritate, audit vocem meam.

38. Dicit ei Pilatus. Quid est veritas? Et cùm hoc dixisset, iterùm exivit ad Judæos, & dicit eis: Ego nullam invenio in eo causam.

‖ Matth. 27. 15. Marc. 15. 6. Luc. 23. 17.

39. ‖ Est autem consuetudo vobis ut unum dimittam vobis in Pascha: vultis ergo dimittam vobis regem Judæorum?

40. Clamaverunt ergo rursum omnes, dicentes: Non hunc, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

CAPUT XIX.

A Pilato flagellatus, variisque modis afflictus, & spinis coronatus, ad mortem deposcitur: rursumque à Pilato examinatus, ostendit illum desuper tantùm habere in ipsum potestatem: Pilatus meticulosus, Jesum, quem regem dicit Judæorum, morti adjudicat: Jesus bajulans sibi crucem, inter latrones crucifigitur; posito à Pilato super crucem titulo, divisisque à militibus vestimentis, & sorte de tunica missa: Jesus matri Joannem, matremque Joanni commendat; & sitiens aceto potatur, consummatisque omnibus tradit spiritum: fractis latronum cruribus, ex aperto Christi latere sanguis & aqua profluit; ejusque corpus myrrha & aloe conditum sepelitur.

Matth. 27. 27. Marc. 15. 16.

1. TUnc ergo apprehendit Pilatus Jesum, & flagellavit.

2. Et milites plectentes coronam de spinis, impo-

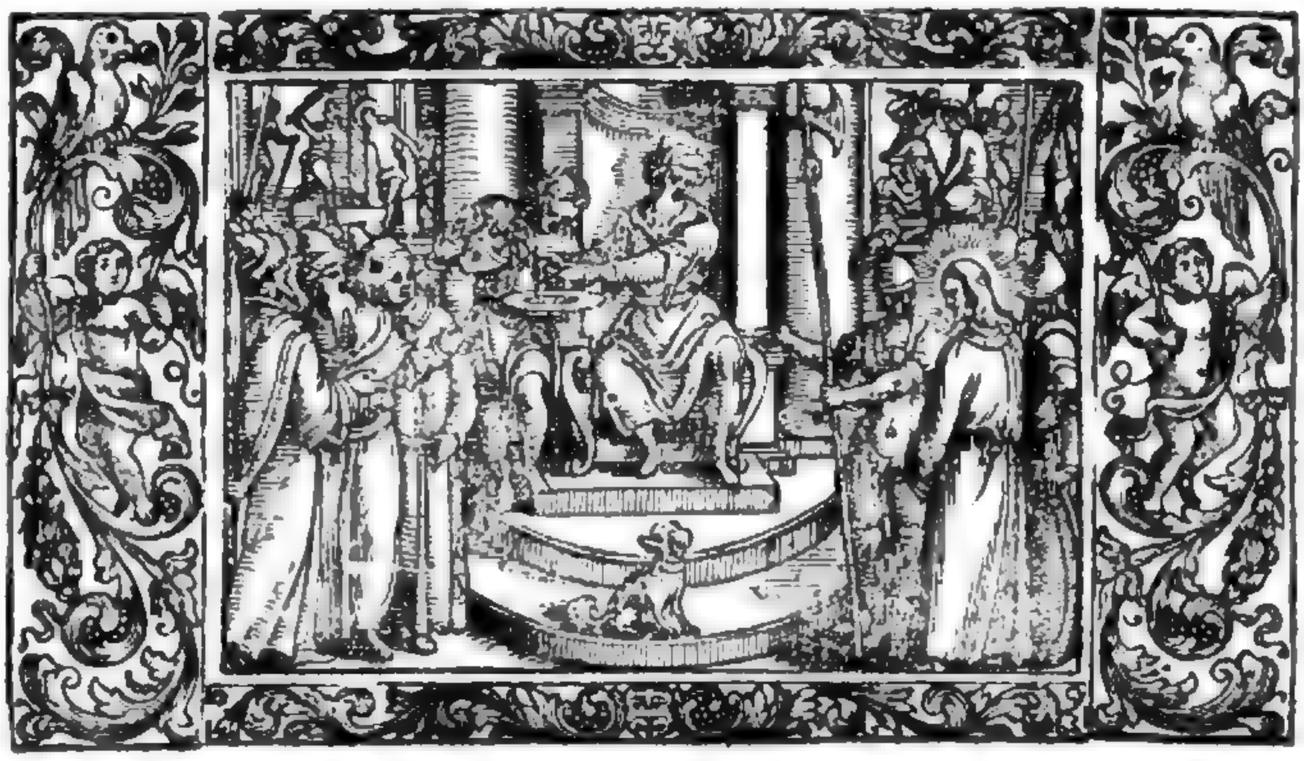

imposuerunt capiti ejus : & veste purpurea
circumdederunt eum.
3. Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave
rex Judæorum: & dabant ei alapas.
4. Exivit ergo iterùm Pilatus foras, & di-
cit eis : Ecce adduco vobis eum foras , ut
cognoscatis quia nullam invenio in eo cau-
sam.
5. (Exivit ergo Jesus portans coronam
spineam, & purpureum vestimentum:) Et di-
cit eis: Ecce homo.
6. Cùm ergo vidissent eum Pontifices, & mi-
nistri, clamabant, dicentes : Crucifige , cru-
cifige eum . Dicit eis Pilatus : Accipite eum
vos, & crucifigite: ego enim non invenio in
eo causam.
7. Responderunt ei Judæi: Nos legem ha-
bemus, & secundùm legem debet mori, quia
filium Dei se fecit.
8. Cùm ergo audisset Pilatus hunc sermo-
nem, magis timuit.
9. Et ingressus est prætorium iterùm: & di-
xit ad Jesum: Unde es tu? Jesus autem res-
ponsum non dedit ei.
10. Dicit ergo ei Pilatus : Mihi non lo-
queris? nescis quia potestatem habeo cru-
cifigere te , & potestatem habeo dimitte-
re te?
11. Respondit Jesus: Non haberes potesta-
tem adversùm me ullam, nisi tibi datum es-
set desuper. Propterea qui me tradidit tibi ,
majus peccatum habet.
12. Et exinde quærebat Pilatus dimittere
eum . Judæi autem clamabant dicentes : Si
hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Om-
nis enim , qui se regem facit , contradicit
Cæsari.
13. Pilatus autem cùm audisset hos sermo-
nes, adduxit foras Jesum : & sedit pro tribu-
nali, in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebrai-
cè autem Gabbatha.
14. Erat autem Parasceve Paschæ , hora
quasi sexta , & dicit Judæis: Ecce rex vester.
15. Illi autem clamabant: Tolle, tolle, cru-
cifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem vestrum
crucifigam? Responderunt Pontifices : Non
habemus Regem , nisi Cæsarem.
16. Tunc ergo tradidit eis illum ut cru-
cifigeretur . Susceperunt autem Jesum , &
eduxerunt.
17. || Et bajulans sibi crucem , exivit in || Matth.
eum, qui dicitur Calvariæ, locum, Hebraicè 27. 33.
autem Golgotha: Marc. 15. 22.
18. ubi crucifixerunt eum , & cum eo Luc. 23. 33.
alios duos , hinc, & hinc , medium autem
Jesum.
19. Scripsit autem & titulum Pilatus: &
posuit super crucem . Erat autem scriptum :
Jesus Nazarenus, Rex Judæorum.
20. Hunc ergo titulum multi Judæorum
legerunt: quia propè civitatem erat locus ,
ubi crucifixus est Jesus. Et erat scriptum He-
braicè, Græcè, & Latinè.
21. Dicebant ergo Pilato Pontifices Judæo-
rum: Noli scribere, Rex Judæorum: sed quia
ipse dixit; Rex sum Judæorum.
22. Respondit Pilatus ; Quod scripsi ,
scripsi.
23. Milites ergo cùm crucifixissent eum, || || Matth.
acceperunt vestimenta ejus, (& fecerunt qua- 27. 35.
tuor partes; unicuique militi partem) & tuni- Marc. 15. 24.
cam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper Luc. 23. 34.
contexta per totum.
24. Dixerunt ergo ad invicem ; Non scinda-
mus eam, sed sortiamur de illa cujus sit. Ut
Scriptura impleretur, dicens: || Partiti sunt ve-
stimenta mea sibi: & in vestem meam miserunt || Psalm.
sortem. Et milites quidem hæc fecerunt. 21. 19.
25. Stabant autem juxta crucem Jesu ma-
ter ejus, & soror matris ejus Maria Cleophe,
& Maria Magdalene.
26. Cùm vidisset ergo Jesus matrem , &
discipulum stantem , quem diligebat, dicit
matri suæ: Mulier, ecce filius tuus.
27. Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua.
Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.
28. Postea sciens Jesus quia omnia consum-
mata sunt , || ut consummaretur Scriptura , || Psalm.
dixit: Sitio. 68. 22.
29. Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi
autem spongiam plenam aceto, hyssopo cir-
cumponentes, obtulerunt ori ejus.
30. Cùm ergo accepisset Jesus acetum, di-
xit: Consummatum est . Et inclinato capite
tradidit spiritum.
31. Judæi ergo, (quoniam parasceve erat)
ut non remanerent in cruce corpora sabba-
to, (erat enim magnus dies ille Sabbati) ro-
gaverunt Pilatum ut frangerentur eorum cru-
ra, & tollerentur.

32. Ve-

32. Venerunt ergo milites : & primi quidem fregerunt crura, & alterius, qui crucifixus est cum eo.

33. Ad Jesum autem cùm venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura :

34. sed unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuò exivit sanguis, & aqua.

35. Et qui vidit, testimonium perhibuit : & verum est testimonium ejus. Et ille scit, quia vera dicit : ut & vos credatis.

‖ Exod. 12. 46. Num. 9. 12.

36. Facta sunt enim hæc, ut Scriptura impleretur : ‖ Os non comminuetis ex eo.

‖ Zach. 12. 10.

37. Et iterùm alia Scriptura dicit : ‖ Videbunt in quem transfixerunt.

‖ Matth. 27. 57. Marc. 15. 43. Luc. 23. 50.

38. ‖ Post hæc autem rogavit Pilatum Joseph ab Arimathæa, (eo quòd esset discipulus Jesu, occultus autem propter metum Judæorum,) ut tolleret corpus Jesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Jesu.

39. Venit autem & Nicodemus, ‖ qui venerat ad Jesum nocte primùm, ferens mixturam myrrhæ, & aloes, quasi libras centum. *‖ Supr. 3. 2.*

40. Acceperunt ergo corpus Jesu, & ligaverunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis sepelire.

41. Erat autem in loco, ubi crucifixus est, hortus : & in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus erat.

42. Ibi ergo propter Parasceven Judæorum, quia juxta erat monumentum, posuerunt Jesum. A

CAPUT XX.

Maria Magdalene prima venit ad monumentum, deinde Petrus & Joannes : illa plorans ad monumentum videt Angelos, tandemque Jesum agnoscit : qui apparens Apostolis, pacem illis optat ; & ostensis manibus ac latere, dat eis Spiritum sanctum, ut peccata remittant ac retineant : rursumque non credenti Thomæ apparens cum reliquis discipulis, corpus præbet palpandum : beatos dicens, qui in ipso non viso crediderunt : multa Christi signa non sunt in hoc libro scripta.

† SABB. IN ALBIS. *Matt. 28. 1. Marc. 16. Luc. 24. 1.*

1. UNa † autem sabbati, Maria Magdalene venit manè, cùm adhuc tenebræ essent, ad monumentum : & vidit lapidem sublatum à monumento.

2. Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum, quem amabat Jesus, & dicit illis : Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus ubi posuerunt eum.

3. Exiit ergo Petrus, & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum.

4. Currebant autem duo simul, & ille alius discipulus præcucurrit citiùs Petro, & venit primus ad monumentum.

5. Et cùm se inclinasset, vidit posita linteamina, non tamen introivit.

6. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introivit in monumentum, & vidit linteamina posita,

7. & sudarium, quod fuerat super caput ejus, non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in unum locum.

8. Tunc ergo introivit & ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum : & vidit, & credidit :

9. nondum enim sciebant Scripturam, quia oportebat eum à mortuis resurgere. A

10. Abierunt ergo iterùm discipuli ad semetipsos.

11. † ‖ Maria autem stabat ad monumentum foris, plorans. Dum ergo fleret, inclinavit se, & prospexit in monumentum : † FER. 5. POST PASCH. *‖ Matth. 28. 1. Marc. 16. 5. Luc. 24. 4.*

12. & vidit duos angelos in albis, sedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu.

13. Dicunt ei illi : Mulier, quid ploras ? Dicit eis : quia tulerunt Dominum meum, & nescio ubi posuerunt eum.

14. Hæc cùm dixisset, conversa est retrorsum, & vidit Jesum stantem : & non sciebat quia Jesus est.

15. Dicit ei Jesus : Mulier, quid ploras ? quem quæris ? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei : Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum : & ego eum tollam.

16. Dicit ei Jesus : Maria. Conversa illa, dicit ei, Rabboni (quod dicitur Magister.)

17. Dicit ei Jesus : Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum : vade autem ad fratres meos, & dic eis : Ascendo ad

Patrem meum, & Patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrum.

18. Venit Maria Magdalene annuntians discipulis: Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi. A

19. ‖ † Cùm ergo sero esset die illo, una

‖ *Matt.* 16. 14. *Luc.* 24. 36. 1. *Cor.* 15. 5. † DOM. IN ALBIS. sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum: venit Jesus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.

20. Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus, & latus. Gavisi sunt ergo discipuli, viso Domino.

21. Dixit ergo eis iterùm: Pax vobis. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.

22. Hæc cùm dixisset, insufflavit: & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum:

‖ *Matt.* 18. 18. 23. ‖ quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

† IN FESTO S. THOM. 24. † Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Jesus.

25. Dixerunt ergo ei alii discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus non credam.

26. Et post dies octo, iterùm erant discipuli ejus intus: & Thomas cum eis. Venit Jesus januis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax vobis.

27. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli esse incredulus, sed fidelis.

28. Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.

29. Dixit ei Jesus: Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati, qui non viderunt, & crediderunt. A

‖ *Inf.* 21. 25. 30. ‖ Multa quidem, & alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc.

31. Hæc autem scripta sunt ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei: & ut credentes, vitam habeatis in nomine ejus. A

CAPUT XXI.

Piscantibus discipulis comprehendere facit Jesus copiosam piscium multitudinem; quo signo Petrus per Joannem Dominum agnoscens, mittit se in mare: & facto prandio, de amore in Christum ter interrogatus, ter accipit pascendas ipsius oves; & de futura passione sua admonetur, frustra de Joannis morte curiosè scrutatus: non omnia Christi facta scripta sunt.

† FER. 4. POST PASCH. 1. POstea † manifestavit se iterum Jesus discipulis ad mare Tiberiadis. Manifestavit autem sic:

2. Erant simul Simon Petrus, & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanael, qui erat à Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex discipulis ejus duo.

3. Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt, & ascenderunt in navim; & illa nocte nihil prendiderunt.

4. Manè autem facto stetit Jesus in littore: non tamen cognoverunt discipuli quia Jesus est.

5. Dixit ergo eis Jesus: Pueri numquid pulmentarium habetis? Responderunt ei: Non.

6. Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis. Miserunt ergo; & jam non valebant illud trahere præ multitudine piscium.

7. Dixit ergo discipulus ille, quem diligebat Jesus, Petro: Dominus est. Simon Petrus cùm audisset quia Dominus est, tunica succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare.

8. Alii autem discipuli navigio venerunt, (non enim longè erant à terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscium.

9. Ut ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem.

10. Dicit eis Jesus: Afferte de piscibus, quos prendidistis nunc.

11. Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cùm tanti essent, non est scissum rete.

12. Dicit eis Jesus: Venite, prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum: Tu quis es? scientes, quia Dominus est.

13. Et venit Jesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter.

14. Hoc jam tertiò manifestatus est Jesus discipulis suis, cùm resurrexisset à mortuis. A

15. Cùm ergo prandissent, † dicit Simoni Petro Jesus: Simon Joannis diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. † IN VIGILIA APOST. PETRI ET PAULI.

16. Dicit ei iterum: Simon Joannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.

17. Dicit ei tertiò: Simon Joannis, amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas me? & dixit ei: Domine tu omnia nosti: tu scis quia amo te. Dixit ei: Pasce oves meas.

18. ‖ Amen, amen dico tibi: cùm esses junior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas: cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis. ‖ 2. *Petr.* 1. 14.

19. Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum. A Et cùm hoc dixisset †, dicit ei: Sequere me.

20. Conversus Petrus vidit illum discipulum, quem diligebat Jesus, sequentem, ‖ qui & recubuit in cœna super pectus ejus, & dixit: Domine quis est qui tradet te? † SANCT. JOANN. APOST. ‖ *Supr.* 13. 23.

21. Hunc ergo cùm vidisset Petrus, dixit Jesu: Domine, hic autem quid?

22. Dicit ei Jesus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere.

23. Exiit ergo sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Jesus: Non moritur; sed: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te?

24. Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus, quia verum est testimonium ejus. A

25. ‖ Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros. ‖ *Sup.* 20. 30.

ACTUS APOSTOLORUM.

HUNC LIBRUM *Syri* Historiam Apostolorum *vocant*, *Sanctus Chrysostomus*, Librum dogmatum de Spiritu sancto: *Oecumenius*, Evangelium Spiritus sancti, *quòd in eo narrentur quæ Spiritus instinctu, Apostoli maximè memoranda gessere. Hic cernitur miranda illa Ecclesiæ Christi infantia, ejusque in omnes Gentes propagatio per Apostolos, & præcipuè per Apostolorum Principes, Petrum & Paulum, cujus omnes individuus & adjutor Lucas medicus Antiochenus, cùm in Evangelio audita narrasset, hic visa memorat, eaque quorum ipse non testis modò, sed & minister aliquando fuit. De quo præclarè Hieronymus:* Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam & nascentis Ecclesiæ infantiam texere: sed si noverimus scriptorem eorum Lucam esse medicum, cujus laus est in Evangelio, animadvertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis esse medicinam. *Continet autem hic liber historiam annorum ferè 30. à morte scilicet Christi, & anno Æræ nostræ 33. ad biennium illud quod in libera custodia Romæ consumpsit Paulus, quod nos ad annum Æræ vulgaris 63. extendendum putamus, ut ex notis ad marginem, nec non ex Chronologia nostra, legenti patebit.*

CAPUT PRIMUM.

Jesus promittens Apostolis Spiritum Sanctum dicit non esse ipsorum scire secreta rerum futurarum tempora: & post ipsius in cælum ascensum dicitur ab Angelis similiter venturus: nomina Apostolorum: oratio Petri de uno in locum Judæ proditoris sufficiendo; ubi præmissis precibus eligitur sorte Mathias.

† IN DIE ASCENS. * Mali nostri 14. ann. Æræ vulg. 33. qui cum ann à Creatione 4036. in præcedêt. Octobr. inchoato, concurrit.

1. PRIMUM † quidem sermonem feci de omnibus, ô Theophile, quæ cœpit Jesus facere, & docere,
2. usque in diem, * qua præcipiens Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est:
3. quibus & præbuit seipsum vivum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei.
4. Et convescens, || præcepit eis ab Jerosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris, || quam audistis (inquit) per os meum:
5. quia Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies.
6. Igitur qui convenerant, interrogabant eum, dicentes: Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel?

|| Luc. 24. 49. Joan. 14. 26. || Matth. 3. 11. Marc. 1. 8. Luc 3. 16. Joan. 1. 26.

7. Dixit autem eis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate:
8. || sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos, & || eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.

|| Infr. 2. 4. || Luc. 24. 48.

9. Et cùm hæc dixisset, videntibus illis, elevatus est: & nubes suscepit eum ab oculis eorum.
10. Cùmque intuerentur in cœlum euntem illum, ecce duo viri astiterunt juxta illos in vestibus albis,
11. qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? hic Jesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. A
12. Tunc reversi sunt Jerosolymam à monte, qui vocatur Oliveti, qui est juxta Jerusalem, sabbati habens iter. *

* pro quo Syrus paraphr. 7. stadia.

13. Et cùm introissent in cœnaculum, ascenderunt ubi manebant Petrus, & Joannes, Jacobus, & Andreas, Philippus, & Thomas, Bartholomæus, & Matthæus, Jacobus Alphæi, & Simon Zelotes, & Judas Jacobi.
14. Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Jesu, & fratribus ejus.
15. † In diebus illis exurgens Petrus in me-

† SANCT. MATHIÆ APOST.

dio fratrum dixit (erat autem turba hominum simul, ferè centum viginti.)

16. Viri fratres, oportet impleri Scripturam, || quam prædixit Spiritus sanctus per os David de Juda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Jesum:

Psalm. 10. 10. Joann. 13. 18.

17. qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerii hujus.

18. || Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius: & diffusa sunt omnia viscera ejus.

Matt. 27. 7.

19. Et notum factum est omnibus habitantibus Jerusalem, ita ut appellaretur ager ille, lingua eorum, Haceldama, hoc est, ager sanguinis.

20. Scriptum est enim in libro Psalmorum: || Fiat commoratio eorum deserta, & non sit qui inhabitet in ea: || & episcopatum ejus accipiat alter.

|| Psalm. 68. 26. || Psalm. 108. 8.

21. Oportet ergo ex his viris, qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, quo intravit & exivit inter nos Dominus Jesus,

22. incipiens à baptismate Joannis usque in diem, qua assumptus est à nobis, testem resurrectionis ejus nobiscum fieri unum ex istis.

23. Et statuerunt duos, Joseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Justus, & Mathiam.

24. Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende, quem elegeris ex his duobus unum,

25. accipere locum ministerii hujus, & apostolatus, de quo prævaricatus est Judas ut abiret in locum suum.

26. Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Mathiam, & annumeratus est cum undecim Apostolis. A

CAPUT II.

Effuso super discipulos Spiritu sancto die Pentecostes, admirantur Judæi quòd omnium loquantur linguis: dicentes autem musto plenos esse confutat Petrus, citata inter alia suæ concionis prophetia Joel: compunctique Judæi audito Petri consilio, convertuntur ad Christum tria circiter millia; simulque perseverant in doctrina Apostolorum, fractione panis & orationibus, habentes omnia communia.

† Dom. Pentec.

1. ET † cùm complerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco:

2. & factus est repentè de cœlo sonus, tamquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum ubi erant sedentes.

3. Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tamquam ignis, seditque supra singulos eorum:

4. || & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.

|| Matth. 3. 11. Marc. 1. 8. Luca 3. 16. Joann. 7. 39. Supr. 1. 8. Infr. 11. 16 & 19. 6.

5. Erant autem in Jerusalem habitantes Judæi, viri religiosi ex omni natione, quæ sub cœlo est.

6. Facta autem hac voce, convenit multitudo, & mente confusa est, quoniam audiebat unusquisque lingua sua illos loquentes.

7. Stupebant autem omnes, & mirabantur, dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui loquuntur, Galilæi sunt,

8. & quomodo nos audivimus unusquisque linguam nostram, in qua nati sumus?

9. Parthi, & Medi, & Ælamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Judæam, & Cappadociam, Pontum, & Asiam,

10. Phrygiam, & Pamphyliam, Ægyptum, & partes Libyæ, quæ est circa Cyrenen, & advenæ Romani,

11. Judæi quoque, & Proselyti, Cretes, & Arabes: audivimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei. A

12. Stupebant autem omnes, & mirabantur ad invicem dicentes: Quidnam vult hoc esse?

13. Alii autem irridentes dicebant: Quia musto pleni sunt isti.

14. † Stans autem Petrus cum undecim levavit vocem suam, & locutus est eis: Viri Judæi, & qui habitatis Jerusalem universi, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea.

† Fer. 4. Quat. Temp. Pentec. Epist. 1.

15. Non enim, sicut vos æstimatis, hi ebrii sunt, cùm sit hora diei tertia;

16. sed hoc est, quod dictum est per prophetam Joel:

17. || Et erit in novissimis diebus (dicit Dominus) effundam de Spiritu meo super omnem carnem: & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ: & juvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt.

|| Isai. 44. 3. Joel. 2. 28.

18. Et

18. Et quidem super servos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt:

19. & dabo prodigia in cœlo sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi.

20. Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus & manifestus.

‖ Joel. 2. 32. Rom. 10. 13

21. ‖ Et erit: omnis, quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. A

22. Viri Israelitæ, audite verba hæc: Jesum Nazarenum, virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus, & prodigiis, & signis, quæ fecit Deus per illum in medio vestri, sicut & vos scitis:

23. hunc definito consilio, & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes interemistis:

24. quem Deus suscitavit, solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.

‖ Psalm. 15. 8.

25. David enim dicit in eum: ‖ Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi ne commovear:

26. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe:

27. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.

28. Notas mihi fecisti vias vitæ: & replebis me jucunditate cum facie tua.

‖ 3. Reg. 2. 10.

29. Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de patriarcha David, ‖ quoniam defunctus est, & sepultus: & sepulchrum ejus est apud nos usque in hodiernum diem.

‖ Psalm. 131. 11.

30. Propheta igitur cùm esset, & sciret quia jurejurando ‖ jurasset illi Deus de fructu lumbi ejus sedere super sedem ejus:

‖ Psalm. 15. 10. Infr. 13. 35.

31. providens locutus est de resurrectione Christi, quia ‖ neque derelictus est in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem.

32. Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus omnes nos testes sumus.

33. Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta à Patre, effudit hunc, quem vos videtis, & auditis.

‖ Psalm. 109. 1.

34. Non enim David ascendit in cœlum: dixit autem ipse: ‖ Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis,

35. donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

36. Certissimè sciat ergo omnis domus Israel, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus, hunc Jesum, quem vos crucifixistis.

37. His autem auditis, compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus, viri fratres?

38. Petrus verò ad illos: Pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionē peccatorum vestrorum: & accipietis donum Spiritus sancti.

39. Vobis enim est repromissio, & filiis vestris, & omnibus qui longè sunt, quoscumque advocaverit Dominus Deus noster.

40. Aliis etiam verbis plurimis testificatus est, & exhortabatur eos, dicens: Salvamini à generatione ista prava.

41. Qui ergo receperunt sermonem ejus, baptizati sunt: & appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia.

42. Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.

43. Fiebat autem omni animæ timor: multa quoque prodigia, & signa per Apostolos in Jerusalem fiebant, & metus erat magnus in universis.

44. Omnes etiam, qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia.

45. Possessiones & substantias vendebant, & dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat.

46. Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione, & simplicitate cordis,

47. collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat qui salvi fierent quotidie in idipsum.

CAPUT III.

Petrus cum Joanne claudum à matris utero sanat, ac docet ipsos id fecisse per fidem nominis Christi; quem ostendit esse Messiam promissum per Moysen & Prophetas, ipsique Abrahæ.

† In Vigil. Apostol. Petri et Pauli.

1 Petrus † autem, & Joannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam.

2. Et quidam vir, qui erat claudus ex utero matris suæ, bajulabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, ut peteret eleemosynam ab introeuntibus in templum.

Eodem anno 33.

3. Is cùm vidisset Petrum, & Joannem incipientes introire in templum, rogabat ut eleemosynam acciperet.

4. Intuens autem in eum Petrus cum Joanne, dixit: Respice in nos.

5. At ille intendebat in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis.

6. Petrus autem dixit: Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Jesu Christi Nazareni surge, & ambula.

7. Et apprehensa manu ejus dextera, allevavit eum, & protinus consolidatæ sunt bases ejus, & plantæ.

8. Et exiliens stetit, & ambulabat: & intravit cum illis in templum ambulans, & exiliens, & laudans Deum.

9. Et vidit omnis populus eum ambulantem, & laudantem Deum.

10. Cognoscebant autem illum, quòd ipse erat, qui ad eleemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: & impleti sunt stupore & extasi in eo, quod contigerat illi. A

11. Cùm teneret autem Petrum, & Joannem, cucurrit omnis populus ad eos ad porticum, quæ appellatur Salomonis, stupentes.

† Fer. 4. post Pasch.

12. Videns autem Petrus, respondit ad populum: Viri Israelitæ, quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare?

‖ Matt. 27. 20. Marc. 15. 11. Luc. 23. 18. Joan. 18. 40.

13. † Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob, Deus Patrum nostrorum glorificavit filium suum Jesum, quem vos quidem tradidistis, & negastis ante faciem Pilati, judicante illo dimitti.

14. ‖ Vos autem sanctum, & justum nega-

stis, & petistis virum homicidam donari vobis:

15. auctorem verò vitæ interfecistis, quem Deus suscitavit à mortuis, cujus nos testes sumus.

16. Et in fide nominis ejus, hunc, quem vos vidistis, & nostis, confirmavit nomen ejus: & fides, quæ per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrûm.

17. Et nunc fratres scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri.

18. Deus autem, quæ prænuntiavit per os omnium prophetarum, pati Christum suum, sic implevit.

19. Pœnitemini igitur, & convertimini ut deleantur peccata vestra: A

20. ut cùm venerint tempora refrigerii à conspectu Domini, & miserit eum, qui prædicatus est vobis, Jesum Christum,

21. quem oportet quidem cœlum suscipere usque in tempora restitutionis omnium, quæ locutus est Deus per os sanctorum suorum à sæculo prophetarum.

|| Deut. 18. 15. 22. Moyses quidem dixit: || Quoniam Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris, tamquam me, ipsum audietis, juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis.

23. Erit autem: omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe.

24. Et omnes prophetæ à Samuel, & deinceps, qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos.

25. Vos estis filii prophetarum, & testamenti, quod disposuit Deus ad patres nostros, dicens ad Abraham: || Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ. || Gen. 12. 3

26. Vobis primùm Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis: ut convertat se unusquisque à nequitia sua.

CAPUT IV.

Apostoli post reclusionem in custodia examinati de claudi curatione, ostendunt in solo Christo lapide angulari esse salutem, nec principibus contra Dei jussum obtemperant cessando à doctrina nominis Christi: dimissi verò, & orantes, accipiunt signa dati Spiritus sancti: nullus ipsorum quidquam proprium habebat, sed suis divenditis faciebat pretium esse commune, sicut fecit Barnabas divendito agro suo.

Eodem anno 33. 1. LOquentibus autem illis ad populum, supervenerunt sacerdotes, & magistratus templi, & Sadducæi,

2. dolentes quòd docerent populum, & annuntiarent in Jesu resurrectionem ex mortuis:

3. & injecerunt in eos manus, & posuerunt eos in custodiam in crastinum: erat enim jam vespera.

4. Multi autem eorum, qui audierant verbum, crediderunt: & factus est numerus virorum quinque millia.

5. Factum est autem in crastinum, ut congregarentur principes eorum, & seniores, & Scribæ in Jerusalem;

6. & Annas princeps sacerdotum, & Caiphas, & Joannes, & Alexander, & quotquot erant de genere sacerdotali.

7. Et statuentes eos in medio, interrogabant: In qua virtute, aut in quo nomine fecistis hoc vos?

8. Tunc repletus Spiritu sancto Petrus, dixit ad eos: Principes populi, & seniores audite.

9. Si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste salvus factus est,

10. notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israel: quia in nomine Domini nostri Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit à mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus.

11. || Hic est lapis, qui reprobatus est à vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli: || Psalm. 117. 22. Isai. 28. 16. Matth. 21. 42. Marc. 12. 10. Luc. 20. 17. Rom. 9. 33. 1. Petr. 2. 7.

12. & non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.

13. Videntes autem Petri constantiam, & Joannis, comperto quòd homines essent sine litteris, & idiotæ, admirabantur, & cognoscebant eos quoniam cum Jesu fuerant:

14. hominem quoque videntes stantem cum eis, qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere.

15. Jusserunt autem eos foras extra concilium secedere: & conferebant ad invicem,

16. dicentes: Quid faciemus hominibus istis? quoniam quidem notum signum factum est per eos, omnibus habitantibus Jerusalem: manifestum est, & non possumus negare.

17. Sed ne ampliùs divulgetur in populum, comminemur eis, ne ultrà loquantur in nomine hoc ulli hominum.

18. Et vocantes eos, denuntiaverunt ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Jesu.

19. Petrus verò, & Joannes respondentes, dixerunt ad eos: Si justum est in conspectu Dei, vos potiùs audire quàm Deum, judicate:

20. non enim possumus quæ vidimus & audivimus non loqui.

21. At illi comminantes dimiserunt eos: non invenientes quomodo punirent eos propter populum, quia omnes clarificabant id, quod factum fuerat in eo quod acciderat.

22. Annorum enim erat ampliùs quadraginta homo, in quo factum fuerat signum istud sanitatis.

23. Dimissi autem venerunt ad suos: & annuntiaverunt eis quanta ad eos principes sacerdotum, & seniores dixissent.

24. Qui cùm audissent, unanimiter levaverunt vocem ad Deum, & dixerunt: Domine tu es qui fecisti cœlum, & terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt:

25. qui Spiritu sancto per os patris nostri David, pueri tui, dixisti: || Quare fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania? || Psal. 2. 1.

26. Astiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus?

27. Convenerunt enim verè in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Jesum, quem unxisti, Herodes, & Pontius Pilatus cum Gentibus, & populis Israel,

28. facere quæ manus tua, & consilium tuum decreverunt fieri.

29. Et nunc Domine respice in minas eorum, & da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum,

30. in eo quòd manum tuam extendas ad sanitates, & signa, & prodigia fieri per nomen sancti filii tui Jesu.

31. Et cùm orassent, motus est locus, in quo erant congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia.

32. Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.

33. Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi Domini nostri: & gratia magna erat in omnibus illis.

34. Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant,

35. & ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebatur autem singulis prout cuique opus erat.

36. Joseph autem, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis (quod est interpretatum Filius consolationis) Levites, Cyprius genere,

37. cùm haberet agrum, vendidit eum, & attulit pretium, & posuit ante pedes Apostolorum.

CAPUT V.

Ananias & uxor sua Saphira agro divendito pretii partem sibi servant; quod tamen interrogante Petro factum esse negant: quam ob causam ad verbum Petri uxor post maritum subita morte percutitur: multa per Apostolos, & maximè per Petrum fiunt signa; ipsique in custodia reclusi ab Angelo educuntur, & rursum apprehensi non consentiunt ut à prædicatione nominis Christi cessent: Gamalielis autem consilio cæsi dimittuntur, gaudentes quòd pro Christi nomine cædi meruissent, quem continuè annuntiant.

Eodem anno 33.

1. VIr autem quidam nomine Ananias, cum Saphira uxore sua, vendidit agrum,

2. & fraudavit de pretio agri, conscia uxore sua: & afferens partem quamdam, ad pedes Apostolorum posuit.

3. Dixit autem Petrus: Anania, cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri?

4. Nonne manens tibi manebat, & venumdatum in tua erat potestate? Quarè posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo.

5. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & expiravit. Et factus est timor magnus super omnes, qui audierunt.

6. Surgentes autem juvenes amoverunt eum, & efferentes sepelierunt.

7. Factum est autem quasi horarum trium spatium, & uxor ipsius, nesciens quod factum fuerat, introivit.

8. Dixit autem ei Petrus: Dic mihi mulier, si tanti agrum vendidistis? At illa dixit: Etiam tanti.

9. Petrus autem ad eam: Quid utique convenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum ad ostium; & efferent te.

10. Confestim cecidit ante pedes ejus, & expiravit. Intrantes autem juvenes invenerunt illam mortuam, & extulerunt, & sepelierunt ad virum suum.

11. Et factus est timor magnus in universa ecclesia, & in omnes, qui audierunt hæc.

12. † Per manus autem Apostolorum fiebant signa, & prodigia multa in plebe. Et erant unanimiter omnes in porticu Salomonis.

† Fer. 4. Quat. Temp. Pentec. Item, Infra Octav. Apost. Petri et Pauli.

13. Ceterorum autem nemo audebat se conjungere illis: sed magnificabat eos populus.

14. Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum,

15. ita ut in plateas ejicerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, ut, veniente Petro, saltem umbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis.

16. Concurrebat autem & multitudo vicinarum civitatum Jerusalem, afferentes ægros, & vexatos à spiritibus immundis: qui curabantur omnes.

17. Exurgens autem princeps sacerdotum, & omnes, qui cum illo erant, (quæ est hæresis Sadducæorum) repleti sunt zelo:

18. & injecerunt manus in Apostolos, & posuerunt eos in custodia publica.

19. Angelus autem Domini per noctem aperiens januas carceris, & educens eos, dixit:

20. Ite, & stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ hujus.

21. Qui cùm audissent, intraverunt diluculo in templum, & docebant. Adveniens autem princeps sacerdotum, & qui cum eo erant, convocaverunt concilium, & omnes seniores filiorum Israel: & miserunt ad carcerem ut adducerentur.

22. Cùm autem venissent ministri, & aperto carcere non invenissent illos, reversi renuntiaverunt,

23. dicentes: Carcerem quidem invenimus clausum cum omni diligentia, & custodes stantes ante januas: aperientes autem neminem intus invenimus.

24. Ut autem audierunt hos sermones magistratus templi, & principes sacerdotum, ambigebant de illis quidnam fieret.

25. Adveniens autem quidam nuntiavit eis: Quia ecce viri, quos posuistis in carcerem, sunt in templo stantes, & docentes populum.

26. Tunc abiit magistratus cum ministris, & adduxit illos sine vi: timebant enim populum ne lapidarentur.

27. Et cùm adduxissent illos, statuerunt in concilio: Et interrogavit eos princeps sacerdotum,

28. dicens: Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto: & ecce replestis Jerusalem doctrina vestra: & vultis inducere super nos sanguinem hominis istius.

29. Respondens autem Petrus, & Apostoli, dixerunt: Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.

30. Deus patrum nostrorum suscitavit Jesum, quem vos interemistis, suspendentes in ligno.

31. Hunc principem, & salvatorem Deus exaltavit dextera sua ad dandam pœnitentiam Israeli, & remissionem peccatorum.

32. Et nos sumus testes horum verborum,

& Spiritus sanctus, quem dedit Deus omnibus obedientibus sibi.

33. Hæc cùm audissent, dissecabantur, & cogitabant interficere illos.

34. Surgens autem quidam in concilio Pharisæus, nomine Gamaliel, legisdoctor honorabilis universæ plebi, jussit foras ad breve homines fieri.

35. Dixitque ad illos: Viri Israelitæ, attendite vobis super hominibus istis quid acturi sitis.

* Ann. ante Æram vulg. 3.

36. Ante hos enim dies *extitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum: qui occisus est: & omnes, qui credebant ei, dissipati sunt, & redacti ad nihilum.

* Ann. Æræ vulg. 6.

37. Post hunc * extitit Judas Galilæus in diebus professionis, & avertit populum post se, & ipse periit: & omnes, quotquot consenserunt ei, dispersi sunt.

38. Et nunc itaque dico vobis, discedite ab hominibus istis, & sinite illos: quoniam si est ex hominibus consilium hoc, aut opus, dissolvetur:

39. si verò ex Deo est, non poteritis dissolvere illud, ne fortè & Deo repugnare inveniamini. Consenserunt autem illi.

40. Et convocantes Apostolos, cæsis denuntiaverunt ne omninò loquerentur in nomine Jesu, & dimiserunt eos.

41. Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.

42. Omni autem die non cessabant in templo & circa domos docentes, & evangelizantes Christum Jesum.

CAPUT VI.

Electio septem diaconorum, crescente in dies credentium numero: Stephani vehementia cum signis & prodigiis, in quem plurimi insurgunt Judæi: cùmque eum non possent convincere, falsis testibus nituntur opprimere.

Eodem ann. 33.

1. IN diebus autem illis, crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorum adversùs Hebræos, eò quòd despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum.

2. Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis.

3. Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu sancto, & sapientia, quos constituamus super hoc opus.

4. Nos verò orationi, & ministerio verbi instantes erimus.

5. Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide, & Spiritu sancto. & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum advenam Antiochenum.

6. Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum: & orantes imposuerunt eis manus.

7. Et verbum Domini crescebat, & multiplicabatur numerus discipulorum in Jerusalem valdè: multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei.

8. † Stephanus autem plenus gratia, & fortitudine faciebat prodigia, & signa magna in populo.

† In Festo S. Stephani Mart. ‖ Junge cap. seq. vers. 54. Audientes.

9. Surrexerunt autem quidam de synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant à Cilicia, & Asia, disputantes cum Stephano: ‖

10. & non poterant resistere sapientiæ, & Spiritui, qui loquebatur. ‖

11. Tunc summiserunt viros, qui dicerent se audivisse eum dicentem verba blasphemiæ in Moysen, & in Deum.

12. Commoverunt itaque plebem, & seniores, & Scribas: & concurrentes rapuerunt eum, & adduxerunt in concilium,

13. & statuerunt falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui verba adversùs locum sanctum, & legem:

14. Audivimus enim eum dicentem: Quoniam Jesus Nazarenus hic, destruet locum istum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses.

15. Et intuentes eum omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus tamquam faciem Angeli.

CAPUT VII.

Stephanus, data respondendi facultate, multa refert de pacto Dei cum Abraham ejusque minoribus, de Moyse & egressione filiorum Israel ex Ægypto, de tabernaculo testimonii & templo per Salomonem ædificato; Judæos reprehendens quòd ipsi & patres eorum Spiritui sancto semper restiterint: cùm autem diceret se Jesum à dextris Dei videre, lapidatur, testibus vestimenta ad pedes Sauli deponentibus: oratque pro lapidantibus.

1. DIxit autem princeps sacerdotum: Si hæc ita se habent? Eodem ann. 33.

2. Qui ait: Viri fratres, & patres, audite: Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ cùm esset in Mesopotamia, priùs quàm moraretur in Charan,

3. & dixit ad illum: ‖ Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monstravero tibi. ‖ Gen. 12. 1.

4. Tunc exiit de terra Chaldæorum, & habitavit in Charan. Et inde, postquam mortuus est pater ejus, transtulit illum in terram istam, in qua nunc vos habitatis.

5. Et non dedit illi hereditatem in ea, nec passum pedis: sed repromisit dare illi eam in possessionem, & semini ejus post ipsum, cùm non haberet filium.

6. Locutus est autem ei Deus: ‖ Quia erit semen ejus accola in terra aliena, & servituti eos subjicient, & malè tractabunt eos annis quadringentis: ‖ Gen. 15. 13.

7. & gentem cui servierint, judicabo ego, dixit Dominus: & post hæc exibunt, & servient mihi in loco isto.

8. ‖ Et dedit illi testamentum circumcisionis: ‖ & sic genuit Isaac, & circumcidit eum die octavo: & ‖ Isaac, Jacob: & ‖ Jacob, duodecim Patriarchas. ‖ Gen. 17. 10. ‖ Gen. 21. 2. 4. ‖ Gen. 25. 25. ‖ Gen. 29 32. & 35 22.

9. Et Patriarchæ æmulantes, ‖ Joseph vendiderunt in Ægyptum: & erat Deus cum eo: ‖ Gen. 37. 28.

10. & eripuit eum ex omnibus tribulationibus ejus: & ‖ dedit ei gratiam, & sapien- ‖ Gen. 41. 37.

tiam in conſpectu Pharaonis regis Ægypti, & conſtituit eum præpoſitum ſuper Ægyptum, & ſuper omnem domum ſuam.

11. Venit autem fames in univerſam Ægyptum, & Chanaan, & tribulatio magna: & non inveniebant cibos patres noſtri.

‖ Gen. 42. 2. 12. ‖ Cùm audiſſet autem Jacob eſſe frumentum in Ægypto: miſit patres noſtros primùm:

‖ Gen. 45. 3. 13. ‖ & in ſecundo cognitus eſt Joſeph à fratribus ſuis, & manifeſtatum eſt Pharaoni genus ejus.

14. Mittens autem Joſeph accerſivit Jacob patrem ſuum, & omnem cognationem ſuam in animabus ſeptuagintaquinque.

‖ Gen. 46. 5. ‖ Gen. 49. 32. 15. ‖ Et deſcendit Jacob in Ægyptum, & ‖ defunctus eſt ipſe, & patres noſtri.

16. Et tranſlati ſunt in Sichem, & poſiti ſunt in ſepulchro, ‖ quod emit Abraham pretio argenti à filiis Hemor filii Sichem. ‖ Gen. 23. 16. & 50. 5 & 13. Joſ. 24. 32.

17. Cùm autem appropinquaret tempus promiſſionis, quam confeſſus erat Deus Abrahæ, ‖ crevit populus, & multiplicatus eſt in Ægypto, ‖ Exod. 1. 7.

18. quoadusque ſurrexit alius rex in Ægypto, qui non ſciebat Joſeph.

19. Hic circumveniens genus noſtrum, afflixit patres noſtros, ut exponerent infantes ſuos ne vivificarentur.

‖ Exod. 2. 2. Heb. 11. 23. 20. ‖ Eodem tempore natus eſt Moyſes, & fuit gratus Deo, qui nutritus eſt tribus menſibus in domo patris ſui.

21. Expoſito autem illo, ſuſtulit eum filia Pharaonis, & nutrivit eum ſibi in filium.

22. Et eruditus eſt Moyſes omni ſapientia Ægyptiorum, & erat potens in verbis, & in operibus ſuis.

23. Cùm autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, aſcendit in cor ejus ut viſitaret fratres ſuos filios Iſrael.

‖ Exod. 2. 12. 24. ‖ Et cùm vidiſſet quemdam injuriam patientem, vindicavit illum: & fecit ultionem ei, qui injuriam ſuſtinebat, percuſſo Ægyptio.

25. Exiſtimabat autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipſius daret ſalutem illis: at illi non intellexerunt.

‖ Exod. 2. 13. 26. ‖ Sequenti verò die apparuit illis litigantibus: & reconciliabat eos in pace, dicens: Viri, fratres eſtis, ut quid nocetis alterutrum?

27. Qui autem injuriam faciebat proximo, repulit eum, dicens: Quis te conſtituit principem, & judicem ſuper nos?

28. Numquid interficere me tu vis, quemadmodum interfeciſti heri Ægyptium?

29. Fugit autem Moyſes in verbo iſto: & factus eſt advena in terra Madian, ubi generavit filios duos.

‖ Exod. 3. 2. 30. Et expletis annis quadraginta, ‖ apparuit illi in deſerto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi.

31. Moyſes autem videns, admiratus eſt viſum, & accedente illo ut conſideraret, facta eſt ad eum vox Domini, dicens:

32. Ego ſum Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. Tremefactus autem Moyſes, non audebat conſiderare.

33. Dixit autem illi Dominus: Solve calceamentum pedum tuorum: locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt.

34. Videns vidi afflictionem populi mei, qui eſt in Ægypto, & gemitum eorum audivi, & deſcendi liberare eos. Et nunc veni, & mittam te in Ægyptum.

35. Hunc Moyſen, quem negaverunt, dicentes: Quis te conſtituit principem, & judicem? hunc Deus principem, & redemptorem miſit, cum manu Angeli, qui apparuit illi in rubo.

36. ‖ Hic eduxit illos, faciens prodigia, & ſigna in terra Ægypti, & in rubro mari, & in deſerto annis quadraginta. ‖ Exod. 7. 8. & 9. 10. & 11. 14.

37. Hic eſt Moyſes, qui dixit filiis Iſrael: ‖ Prophetam ſuſcitabit vobis Deus de fratribus veſtris, tamquam me, ipſum audietis. ‖ Deut. 18. 15.

38. ‖ Hic eſt, qui fuit in Eccleſia in ſolitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus noſtris: qui accepit verba vitæ dare nobis. ‖ Exod. 19. 3.

39. Cui noluerunt obedire patres noſtri: ſed repulerunt, & averſi ſunt cordibus ſuis in Ægyptum,

40. dicentes ad Aaron: ‖ Fac nobis deos, qui præcedant nos: Moyſes enim hic, qui eduxit nos de terra Ægypti, neſcimus quid factum ſit ei. ‖ Exod. 32. 1.

41. Et vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hoſtiam ſimulachro, & lætabantur in operibus manuum ſuarum.

42. Convertit autem Deus, & tradidit eos ſervire militiæ cœli, ſicut ſcriptum eſt in libro Prophetarum: ‖ Numquid victimas, & hoſtias obtuliſtis mihi annis quadraginta in deſerto, domus Iſrael? ‖ Amos 5. 25.

43. Et ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch, & ſidus Dei veſtri Rempham, figuras, quas feciſtis, adorare eas. Et transferam vos trans Babylonem.

44. Tabernaculum teſtimonii fuit cum patribus noſtris in deſerto, ſicut diſpoſuit illis Deus ‖ loquens ad Moyſen, ut faceret illud ſecundùm formam quam viderat. ‖ Exod. 25. 40.

45. ‖ Quod & induxerunt, ſuſcipientes patres noſtri cum Jeſu in poſſeſſionem Gentium, quas expulit Deus à facie patrum noſtrorum, uſque in diebus David, ‖ Joſ. 3. 14. Hebr. 8. 9.

46. ‖ qui invenit gratiam ante Deum, ‖ & petiit ut inveniret tabernaculum Deo Jacob. ‖ 1. Reg. 16. 13. ‖ Pſalm. 131. 5.

47. ‖ Salomon autem ædificavit illi domum. ‖ 3. Reg. 6. 1. 1. Par. 17. 12.

48. ‖ Sed non Excelſus in manufactis habitat, ſicut Propheta dicit: ‖ Infr. 17. 24.

49. ‖ Cœlum mihi ſedes eſt: terra autem ſcabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus requietionis meæ eſt? ‖ Iſai. 66. 1.

50. Nonne manus mea fecit hæc omnia?

51. Dura cervice, & incircumciſis cordibus, & auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis, ſicut patres veſtri, ita & vos.

52. Quem Prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri? Et occiderunt eos, qui prænuntiabant de adventu Juſti, cujus vos nunc proditores, & homicidæ fuiſtis,

53. qui accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorum, & non cuſtodiſtis.

54. Audientes autem hæc diſſecabantur cordibus ſuis, & ſtridebant dentibus in eum.

55. Cùm autem eſſet plenus ſpiritu ſancto, intendens in cœlum, vidit gloriam Dei, & Jeſum ſtantem à dextris Dei. Et ait: Ecce vi-

deo

deoc cœlos apertos, & Filium hominis stantem à dextris Dei.

56. Exclamantes autem voce magna continuerunt aures suas, & impetum fecerunt unanimiter in eum.

57. Et ejicientes eum extra civitatem lapidabant: & testes deposuerunt vestimenta sua secus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus.

58. Et lapidabant Stephanum invocantem, & dicentem: Domine Jesu suscipe spiritum meum.

59. Positis autem genibus, clamavit voce magna, dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Et cùm hoc dixisset, obdormivit in Domino. Saulus autem erat consentiens neci ejus.

CAPUT VIII.

In persecutione disperguntur omnes præter Apostolos, Saulo devastante Ecclesiam: Philippus plurimos in Samaria convertit, & in his Simonem magum baptizat: missi ab Apostolis Petrus & Joannes, oratione ac manuum impositione impetrant credentibus Samaritanis Spiritum sanctum: Simon autem volens Spiritus sancti dationem pecunia emere, durè à Petro corripitur: Philippus ab Angelo mittitur ad Eunuchum; quem ubi credentem baptizasset; à Spiritu raptus defertur in Azotum.

Eodem ann. 33. cadente. 1. Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Jerosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Judææ, & Samariæ præter Apostolos.

2. Curaverunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum.

3. Saulus autem devastabat Ecclesiam per domos intrans, & trahens viros, ac mulieres, tradebat in custodiam.

4. Igitur qui dispersi erant pertransibant, evangelizantes verbum Dei.

† Fer. 5. Post Pentec. 5. † Philippus autem descendens in civitatem Samariæ, prædicabat illis Christum.

6. Intendebant autem turbæ his, quæ à Philippo dicebantur unanimiter audientes, & videntes signa quæ faciebat.

7. Multi enim eorum, qui habebant spiritus immundos, clamantes voce magna, exibant.

8. Multi autem paralytici, & claudi curati sunt.

9. Factum est ergo gaudium magnum in illa civitate. A Vir autem quidam nomine Simon, qui antè fuerat in civitate magus, seducens gentem Samariæ, dicens se esse aliquem magnum:

10. cui auscultabant omnes à minimo usque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei, quæ vocatur magna.

11. Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magiis suis dementasset eos.

12. Cùm verò credidissent Philippo evangelizanti de regno Dei, in nomine Jesu Christi baptizabantur viri, ac mulieres.

13. Tunc Simon & ipse credidit: & cùm baptizatus esset, adhærebat Philippo. Videns etiam signa, & virtutes maximas fieri, stupens admirabatur.

14. † Cùm autem audissent Apostoli, qui erant Jerosolymis, quòd recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Joannem. † Fer. 3. Post Pentec. & in Miss. vot. De S. Spirit.

15. Qui cùm venissent, oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum sanctum:

16. nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Jesu.

17. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum. A

18. Cùm vidisset autem Simon quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam,

19. dicens: Date & mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum:

20. Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.

21. Non est tibi pars, neque sors in sermone isto: cor enim tuum non est rectum coram Deo.

22. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.

23. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.

24. Respondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum, quæ dixistis.

25. Et illi quidem testificati, & locuti verbum Domini, redibant Jerosolymam, & multis regionibus Samaritanorum evangelizabant.

26. † Angelus autem Domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge, & vade contra meridianum ad viam, quæ descendit ab Jerusalem in Gazam: hæc est deserta. † Fer. 5. Post Pasch.

27. Et surgens abiit. Et ecce vir Æthiops, eunuchus, potens Candacis reginæ Æthiopum, qui erat super omnes gazas ejus, venerat adorare in Jerusalem:

28. & revertebatur sedens super currum suum, legensque Isaiam prophetam.

29. Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & adjunge te ad currum istum.

30. Accurrens autem Philippus, audivit eum legentem Isaiam Prophetam, & dixit: Putasne intelligis quæ legis?

31. Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogavitque Philippum ut ascenderet, & sederet secum.

32. Locus autem Scripturæ, quam legebat, erat hic: || Tamquam ovis ad occisionem ductus est: & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum. || Isai. 53. 7.

33. In humilitate judicium ejus sublatum est. Generationem ejus quis enarrabit, quoniam tolletur de terra vita ejus?

34. Respondens autem eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo Propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo?

35. Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens à Scriptura ista, evangelizavit illi Jesum.

36. Et dum irent per viam, venerunt ad quamdam aquam: & ait Eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?

37. Dixit autem Philippus: Si credis ex toto

corde, licet. Et respondens ait : Credo, Filium Dei esse Jesum Christum.

38. Et jussit stare currum : & descenderunt uterque in aquam, Philippus, & Eunuchus, & baptizavit eum.

39. Cùm autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, & ampliùs non vidit eum Eunuchus. Ibat autem per viam suam gaudens.

40. Philippus autem inventus est in Azoto, & pertransiens evangelizabat civitatibus cunctis, donec veniret Cæsaream. A

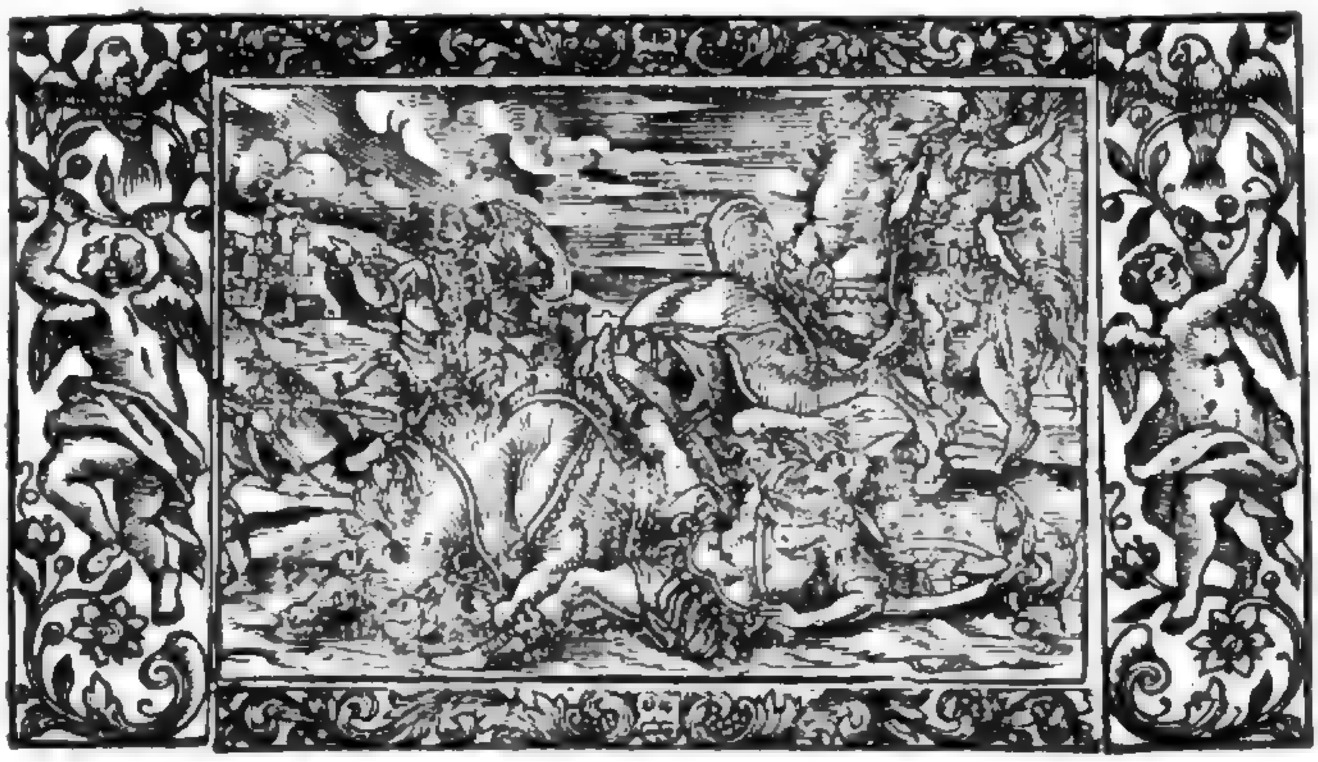

CAPUT IX.

Admiranda Sauli persecutoris conversio, Domino ei apparente, & Anania ad ipsum misso, à quo baptizatus cœpit Damasci acerrimè tueri Jesum esse Christum: discipuli verò ipsum dimittunt per murum propter Judæorum insidias: quem Barnabas Jerosolymis ducit ad Apostolos: unde rursum propter insidias dimittitur Tarsum: Petrus Lyddæ sanat Æneam paralyticum, & in Joppe Tabitham resuscitat.

1. Saulus † autem adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos Domini, accessit ad Principem sacerdotum,

2. & petiit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas : ut si quos invenisset hujus viæ viros, ac mulieres, vinctos perduceret in Jerusalem.

3. || Et cùm iter faceret, contigit ut appropinquaret Damasco : & subitò circumfulsit eum lux de cœlo.

4. Et cadens in terram audivit vocem dicentem sibi : Saule, Saule, quid me persequeris?

5. Qui dixit : Quis es Domine? Et ille : Ego sum Jesus, quem tu persequeris: durum est tibi contra stimulum calcitrare.

6. Et tremens, ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere?

7. Et Dominus ad eum : Surge, & ingredere civitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autem illi, qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.

8. Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damascum.

9. Et erat ibi tribus diebus non videns, & non manducavit, neque bibit.

10. Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias : || & dixit ad illum in visu Dominus : Anania. At ille ait : Ecce ego, Domine.

11. Et Dominus ad eum : Surge, & vade in vicum, qui vocatur rectus : & quære in domo Judæ Saulum nomine Tarsensem : ecce enim orat.

12. (Et vidit virum Ananiam nomine, introeuntem, & imponentem sibi manus ut visum recipiat.)

13. Respondit autem Ananias : Domine, audivi à multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Jerusalem :

14. & hic habet potestatem à principibus sacerdotum alligandi omnes, qui invocant nomen tuum.

15. Dixit autem ad eum Dominus: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israel.

16. Ego enim ostendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati.

17. Et abiit Ananias, & introivit in domum: & imponens ei manus, dixit : Saule frater, Dominus misit me Jesus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas, ut videas, & implearis Spiritu sancto.

18. Et confestim ceciderunt ab oculis ejus tamquam squamæ, & visum recepit : & surgens baptizatus est.

19. Et cùm accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot.

20. Et continuò in synagogis prædicabat Jesum, quoniam hic est Filius Dei.

21. Stupebant autem omnes, qui audiebant, & dicebant: Nonne hic est, qui expugnabat in Jerusalem eos, qui invocabant nomen istud: & huc ad hoc venit, ut vinctos illos duceret ad principes sacerdotum?

22. Saulus autem multò magis convalescebat, & confundebat Judæos, qui habitabant Damasci, affirmans quoniam hic est Christus. A

23. Cùm autem implerentur dies multi *, con-

† In Convers. S. Pauli. Anno 34. Æræ vulg. ineunte. A morte Chr. an. 2. Gal. 1. 13.

|| Infr. 22. 6. & 26. 10. & 26. 1. Cor. 15. 8. 2. Cor. 12. 2.

|| Act. 22. 12.

* Hoc est post 3. an. ut dicit ad Gal. 1. 18. Ann. Æra vulg. 37.

consilium fecerunt in unum Judæi ut eum interficerent.

24. Notæ autem factæ sunt Saulo insidiæ eorum. Custodiebant autem & portas die ac nocte, ut eum interficerent.

|| 2. Cor. 11. 32. 25. Accipientes || autem eum discipuli nocte, per murum dimiserunt eum, submittentes in sporta.

26. Cùm autem venisset in Jerusalem, tentabat se jungere discipulis, & omnes timebant eum, non credentes quòd esset discipulus.

* Petrum videlicet & Jacobū, Gal. 1. 19. 27. Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos *: & narravit illis quomodo in via vidisset Dominum, & quia locutus est ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Jesu.

28. Et erat cum illis intrans, & exiens in Jerusalem, & fiducialiter agens in nomine Domini.

29. Loquebatur quoque Gentibus, & disputabat cum Græcis: illi autem quærebant occidere eum.

Eodem anno 37. 30. Quod cùm cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & dimiserunt Tarsum.

31. Ecclesia quidem per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam habebat pacem, & ædificabatur ambulans in timore Domini, & consolatione sancti Spiritus replebatur.

* Quo tempore Antiochiam usque pervenisse creditur, ibique Sedem suam collocasse. 32. Factum est autem, ut Petrus dum pertransiret universos *, deveniret ad sanctos, qui habitabant Lyddæ.

33. Invenit autem ibi hominem quemdam, nomine Æneam, ab annis octo jacentem in grabato, qui erat paralyticus.

34. Et ait illi Petrus: Ænea, sanat te Dominus Jesus Christus: surge, & sterne tibi. Et continuò surrexit.

35. Et viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddæ, & Saronæ: qui conversi sunt ad Dominum.

36. In Joppe autem fuit quædam discipula, nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis, & eleemosynis, quas faciebat.

37. Factum est autem in diebus illis, ut infirmata moreretur. Quam cùm lavissent, posuerunt eam in cœnaculo.

38. Cùm autem propè esset Lydda ad Joppen, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigriteris venire usque ad nos.

39. Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et cùm advenisset, duxerunt illum in cœnaculum, & circumsteterunt illum omnes viduæ flentes, & ostendentes ei tunicas & vestes, quas faciebat illis Dorcas.

40. Ejectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua oravit: & conversus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos: & viso Petro, resedit.

41. Dans autem illi manum, erexit eam. Et cùm vocasset sanctos, & viduas, assignavit eam vivam.

42. Notum autem factum est per universam Joppen: & crediderunt multi in Domino.

43. Factum est autem ut dies multos moraretur in Joppe, apud Simonem quemdam coriarium.

CAPUT X.

Jussu Angeli accersit Cornelius Centurio Petrum, qui per lintei visionem admonitus Gentes ad Evangelium admittendas esse, venit ad illum: cùmque super omnes verbum ejus de Christo audientes Spiritus sanctus descendisset, jussit eos baptizari.

1. VIr autem quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, Anno 39.

2. religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper.

3. Is vidit in visu manifestè, quasi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi, Corneli.

4. At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quid est, Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.

5. Et nunc mitte viros in Joppen, & accersi Simonem quemdam, qui cognominatur Petrus:

6. hic hospitatur apud Simonem quemdam coriarium, cujus est domus juxta mare: hic dicet tibi quid te oporteat facere.

7. Et cùm discessisset Angelus, qui loquebatur illi, vocavit duos domesticos suos, & militem metuentem Dominum ex his, qui illi parebant.

8. Quibus cùm narrasset omnia, misit illos in Joppen.

9. Postera autem die iter illis facientibus, & appropinquantibus civitati, ascendit Petrus in superiora ut oraret circa horam sextam.

10. Et cùm esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus,

11. & vidit cœlum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initiis submitti de cœlo in terram,

12. in quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ, & volatilia cœli.

13. Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca.

14. Ait autem Petrus: Absit Domine, quia numquam manducavi omne commune, & immundum.

15. Et vox iterùm secundò ad eum: Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris.

16. Hoc autem factum est per ter: & statim receptum est vas in cœlum.

17. Et dum intra se hæsitaret Petrus quidnam esset visio, quam vidisset: ecce viri, qui missi erant à Cornelio, inquirentes domum Simonis, astiterunt ad januam.

18. Et cùm vocassent, interrogabant, si Simon, qui cognominatur Petrus, illic haberet hospitium.

19. Petro autem cogitante de visione, dixit Spiritus ei: Ecce viri tres quærunt te.

20. Surge itaque, descende, & vade cum eis nihil dubitans: quia ego misi illos.

21. Descendens autem Petrus ad viros, dixit: Ecce ego sum, quem quæritis: quæ causa est, propter quam venistis?

22. Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir justus, & timens Deum, & testimonium habens ab universa gente Judæorum, responsum

accepit ab Angelo sancto accersire te in domum suam, & audire verba abs te.

23. Introducens ergo eos, recepit hospitio. Sequenti autem die surgens profectus est cum illis: & quidam ex fratribus ab Joppe comitati sunt eum.

24. Altera autem die introivit Cæsaream. Cornelius verò expectabat illos, convocatis cognatis suis, & necessariis amicis.

25. Et factum est cùm introisset Petrus, obvius venit ei Cornelius, & procidens ad pedes ejus adoravit.

26. Petrus verò elevavit eum, dicens: Surge, & ego ipse homo sum.

27. Et loquens cum illo intravit, & invenit multos, qui convenerant:

28. dixitque ad illos: Vos scitis quomodo abominatum sit viro Judæo conjungi, aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus, neminem communem aut immundum dicere hominem.

29. Propter quod sine dubitatione veni accersitus. Interrogo ergo, quam ob causam accersistis me?

30. Et Cornelius ait: A nudiusquarta die usque ad hanc horam, orans eram hora nona in domo mea, & ecce vir stetit ante me in veste candida, & ait:

31. Corneli, exaudita est oratio tua, & eleemosynæ tuæ commemoratæ sunt in conspectu Dei.

32. Mitte ergo in Joppen, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo Simonis coriarii juxta mare.

33. Confestim ergo misi ad te, & tu benè fecisti veniendo. Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus audire omnia quæcumque tibi præcepta sunt à Domino.

34. Aperiens autem Petrus os suum, dixit: In veritate comperi, || quia non est personarum acceptor Deus:

|| Deut. 10. 17. 2. Par. 19. 7. Job. 34. 19. Sap. 6. 8. Eccli. 35. 15. Rom. 2. 11. Gal. 2. 6. Eph. 6. 9. Col. 3. 25. 1. Pet. 1. 17.

35. sed in omni gente, qui timet eum, & operatur justitiam, acceptus est illi.

36. Verbum misit Deus filiis Israel, annuntians pacem per Jesum Christum: (hic est omnium Dominus.)

37. † Vos scitis quod factum est verbum per universam Judæam: incipiens enim à || Galilæa, post baptismum, quod prædicavit Joannes,

† Fer. 2. Post Pasch. || Luc. 4. 14.

38. Jesum à Nazareth: quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto, & virtute, qui pertransiit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo.

39. Et nos testes sumus omnium, quæ fecit in regione Judæorum, & Jerusalem, quem occiderunt suspendentes in ligno.

40. Hunc Deus suscitavit tertia die, & dedit eum manifestum fieri,

41. non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo: nobis, qui manducavimus, & bibimus cum illo, postquam resurrexit à mortuis.

42. Et † præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo judex vivorum, & mortuorum.

† Fer. 2. Post Pentec.

43. || Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes, qui credunt in eum. A

|| Jerem. 31. 34. Mich. 7. 18.

44. Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes, qui audiebant verbum.

45. Et obstupuerunt ex circumcisione fideles, qui venerant cum Petro: quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est.

46. Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum.

47. Tunc respondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos?

48. Et jussit eos baptizari in nomine Domini Jesus Christi. A Tunc rogaverunt eum ut maneret apud eos aliquot diebus.

CAPUT XI.

Petrus disceptantibus fratribus quòd ad Gentes accessisset, rei ordinem exponit: multis Antiochiæ conversis prædicatione discipulorum, mittitur ad eos Barnabas ab Ecclesia Jerosolymitana, qui multis conversis adducit eò & Saulum à Tarso, cum quo mittitur Jerusalem, ut in famem ab Agabo propheta prædictam ferant fratribus eleemosynam.

1. AUdierunt autem Apostoli, & fratres, qui erant in Judæa: quoniam & Gentes receperunt verbum Dei. Eodem ann. 39.

2. Cùm autem ascendisset Petrus Jerosolymam, disceptabant adversùs illum, qui erant ex circumcisione,

3. dicentes: Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis?

4. Incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem, dicens:

5. Ego eram in civitate Joppe orans, & vidi in excessu mentis visionem, descendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initiis summitti de cœlo, & venit usque ad me.

6. In quod intuens considerabam, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, & reptilia, & volatilia cœli.

7. Audivi autem & vocem dicentem mihi: Surge Petre, occide, & manduca.

8. Dixi autem: Nequaquam Domine, quia commune aut immundum numquam introivit in os meum.

9. Respondit autem vox secundò de cœlo: Quæ Deus mundavit, tu ne commune dixeris.

10. Hoc autem factum est per ter: & recepta sunt omnia rursum in cœlum.

11. Et ecce viri tres confestim astiterunt in domo, in qua eram, missi à Cæsarea ad me.

12. Dixit autem Spiritus mihi ut irem cum illis, nihil hæsitans. Venerunt autem mecum & sex fratres isti, & ingressi sumus in domum viri.

13. Narravit autem nobis, quomodo vidisset Angelum in domo sua, stantem & dicentem sibi: Mitte in Joppen, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus,

14. qui loquetur tibi verba, in quibus salvus eris tu, & universa domus tua.

15. Cùm autem cœpissem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio.

16. Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat: || Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto. || Matth. 3. 11. Marc. 1. 8. Luc. 3. 16. Joan. 1. 26. Supr. 1. 5. Infr. 19. 4.

17. Si ergo eamdem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis, qui credidimus in Dominum Jesum Christum: ego quis eram, qui possem prohibere Deum?

18. His auditis, tacuerunt: & glorificaverunt

runt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.

19. Et illi quidem, qui dispersi fuerant à tribulatione, quæ facta fuerat sub Stephano, perambulaverunt usque Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi solis Judæis. (*a*)

20. Erant autem quidam ex eis viri Cyprii, & Cyrenæi, qui cùm introissent (*b*) Antiochiam, loquebantur & ad Græcos, annuntiantes Dominum Jesum.

21. Et erat manus Domini cum eis: † multusque numerus credentium conversus est ad Dominum.

22. Pervenit autem sermo ad aures ecclesiæ, quæ erat Jerosolymis super istis: & miserunt Barnabam usque ad Antiochiam.

23. Qui cùm pervenisset, & vidisset gratiam Dei, gavisus est: & hortabatur omnes in proposito cordis permanere in Domino:

24. quia erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto, & fide. Et apposita est multa turba Domino.

25. Profectus est autem Barnabas Tarsum, ut quæreret Saulum: quem cùm invenisset, perduxit Antiochiam. (*c*)

26. Et annum totum conversati sunt ibi in Ecclesia: & docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primùm Antiochiæ discipuli, Christiani. (*d*)

27. In his autem diebus supervenerunt ab Jerosolymis prophetæ Antiochiam:

28. & surgens unus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritum famem magnam futuram in universo orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio. (*e*)

29. Discipuli autem, prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Judæa fratribus:

30. quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ, & Sauli. (*f*)

(*a*) Nota ergo illos diu solis locutos Judæis: deinde & Græcis, postquam scilicet audierunt Cornelium à Petro baptizatum: nec eos statim venisse Antiochiam, sed post multas regiones peragratas, atque adeò postquam jam inde Petrus decesserat.

(*b*) Anno 40.

† S. BARNABÆ.

(*c*) Anno 41.

(*d*) Junge c. 13 v. 1. ERANT AUTEM.

(*e*) Anno imperii ejus 2.

(*f*) Anno Æræ vulg. 42.

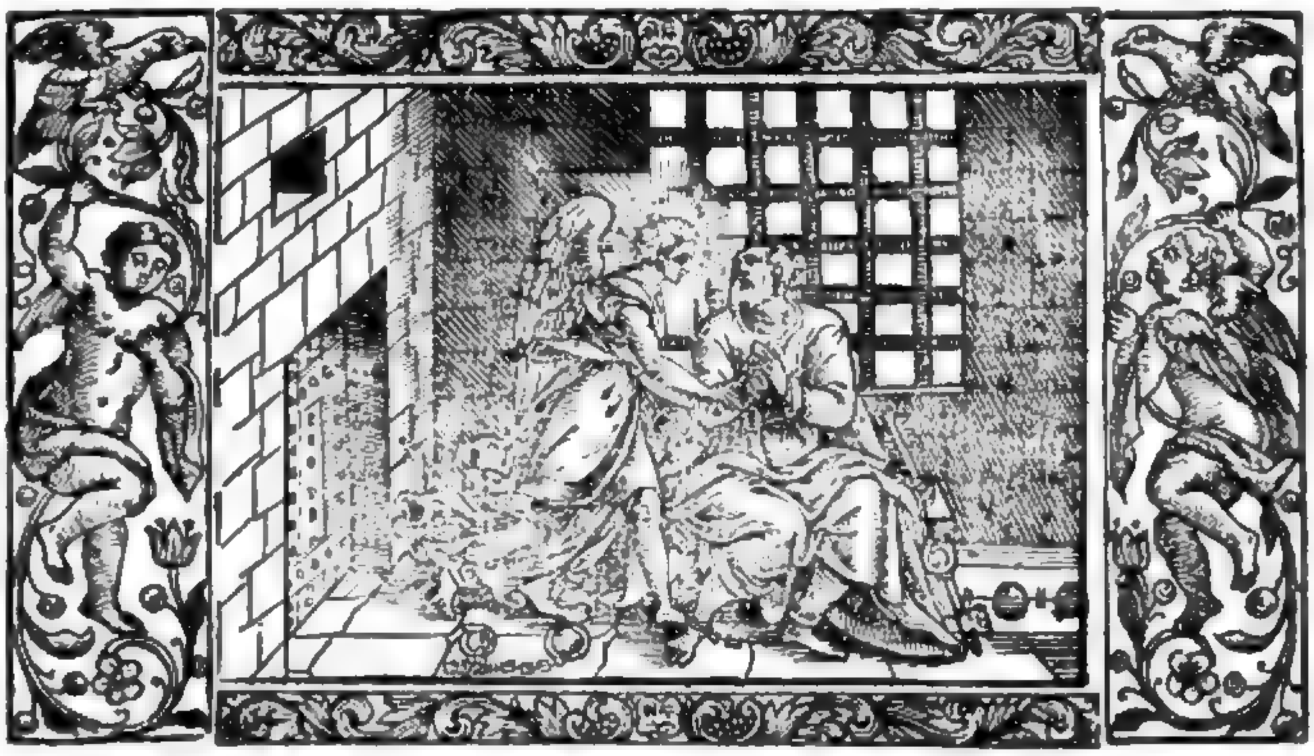

CAPUT XII.

Herodes occiso Jacobo Petrum retrudit in carcerem, cupiens post Pascha eum tradere populo occidendum; sed orante pro eo sine intermissione Ecclesia, Angelico eductus auxilio, fratribus magnum attulit gaudium: facta autem de carceris custodibus inquisitione, Herodes proficiscitur Cæsaream: cùmque divinos honores à populo oblatos non respueret, percussus est ab Angelo, & consumptus à vermibus expiravit.

1. EOdem autem tempore † misit Herodes rex * manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia.

2. Occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio.

3. Videns autem quia placeret Judæis, apposuit ut apprehenderet & Petrum. Erant autem dies Azymorum.

4. Quem cùm apprehendisset, misit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum custodiendum, volens post Pascha producere eum populo.

5. Et Petrus quidem servabatur in carcere. Oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.

6. Cùm autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: & custodes ante ostium custodiebant carcerem.

7. Et ecce Angelus Domini astitit: & lumen refulsit in habitaculo: percussoque latere Petri, excitavit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus ejus.

8. Dixit autem Angelus ad eum: Præcingere, & calcea te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum, & sequere me.

9. Et exiens sequebatur eum, & nesciebat quia verum est, quod fiebat per Angelum: existimabat autem se visum videre.

10. Transeuntes autem primam & secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad civitatem: quæ ultrò aperta est eis. Et exeuntes processerunt vicum unum: & continuò discessit Angelus ab eo.

11. Et Petrus ad se reversus, dixit: Nunc scio verè quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Judæorum. A

12. Considheransque venit ad domum Mariæ matris Joannis, qui cognominatus est Marcus, ubi erant multi congregati, & orantes.

† SS. Apostol. Petri et Pauli.

* Agrippa Aristobuli filius Herodis Magni nepos.

Eodem anno 42.

13. Pulsante autem eo ostium januæ, processit puella ad audiendum, nomine Rhode.

14. Et ut cognovit vocem Petri, præ gaudio non aperuit januam, sed intrò currens nuntiavit stare Petrum ante januam.

15. At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant: Angelus ejus est.

16. Petrus autem perseverabat pulsans. Cùm autem aperuissent, viderunt eum, & obstupuerunt.

17. Annuens autem eis manu ut tacerent, narravit quomodo Dominus eduxisset eum de carcere, dixitque: Nuntiate Jacobo, & fratribus hæc. Et egressus abiit in alium locum. (*a*)

(*a*) Quo tempore creditur Judæam reliquisse, & Romam migrasse, ibique Sedem circa initium anni sequentis, (43.) posuisse.

18. Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum esset de Petro.

19. Herodes autem cùm requisisset eum, & non invenisset, inquisitione facta de custodibus, jussit eos duci: || descendensque à Judæa in Cæsaream, ibi commoratus est.

|| *Suprà* ad supplicium.

20. Erat autem iratus Tyriis, & Sidoniis. At illi unanimes venerunt ad eum, & persuaso Blasto, qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eò quòd alerentur regiones eorum ab illo.

21. Statuto autem die Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos.

22. Populus autem acclamabat: Dei voces, & non hominis.

23. Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eò quòd non dedisset honorem Deo: & consumptus à vermibus, expiravit. (*b*)

(*b*) Ann. 43 desinente.

24. Verbum autem Domini crescebat, & multiplicabatur:

25. Barnabas autem & Saulus reversi (*c*) sunt ab Jerosolymis expleto ministerio, assumpto Joanne, qui cognominatus est Marcus.

(*c*) nempe anno superiori 41. *Sup. 11.30.*

CAPUT XIII.

Saulus & Barnabas jubentur à Spiritu sancto segregari ad opus prædicationis inter Gentes, & Barjesu sive Elyma mago, qui eorum prædicationi resistebat, ad Pauli verbum excæcato, credit Sergius Paulus: in Antiochia Pisidiæ Paulus in synagoga latiùs de Christo disserit: sed Judæis blasphemantibus, & persecutionem in eos excitantibus; convertuntur ad Gentes juxta Isaiæ vaticinium.

Eodem ann. 42.

1. ERant autem in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, prophetæ, & doctores, quibus Barnabas, & Simon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, & Saulus.

2. Ministrantibus autem illis Domino, & jejunantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum, & Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos.

3. Tunc jejunantes, & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos.

4. Et ipsi quidem missi à Spiritu sancto abierunt Seleuciam; & inde navigaverunt Cyprum.

5. Et cùm venissent Salaminam, prædicabant verbum Dei in Synagogis Judæorum. Habebant autem & Joannem * in ministerio.

* Marcum de quo sup. 12.25. & 15.37.

6. Et cùm perambulassent universam insulam usque Paphum, invenerunt quemdam virum magnum pseudoprophetam, Judæum, cui nomen erat Barjesu,

7. qui erat cum Proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic, accersitis Barnaba, & Saulo, desiderabat audire verbum Dei.

8. Resistebat autem illis Elymas magus, (sic enim interpretatur nomen ejus,) quærens avertere Proconsulem à fide.

9. Saulus autem, qui & Paulus, * repletus Spiritu sancto, intuens in eum,

* Nomine, ut videtur, à Proconsule illo sumpto.

10. dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis justitiæ, non desinis subvertere vias Domini rectas.

11. Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns solem usque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo, & tenebræ, & circuiens quærebat qui ei manum daret.

12. Tunc Proconsul cùm vidisset factum, credidit admirans super doctrina Domini.

13. Et cùm à Papho navigassent Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ. Joannes autem discedens ab eis, reversus est Jerosolymam.

14. Illi verò pertranseuntes Pergen, venerunt Antiochiam Pisidiæ: & ingressi synagogam die sabbatorum, sederunt.

Eodem anno 42.

15. Post lectionem autem legis, & Prophetarum, miserunt principes synagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite.

16. Surgens autem Paulus, & manu silentium indicens, ait: Viri Israelitæ, & qui timetis Deum, audite:

17. Deus plebis Israel elegit patres nostros, & plebem exaltavit cùm essent incolæ || in terra Ægypti, || & in brachio excelso eduxit eos ex ea,

18. || & per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto.

|| *Exod. 1. 1.* || *Exod. 13. 21. & 22.* || *Exod. 16. 2.*

19. Et destruens gentes septem in terra Chanaan, || sorte distribuit eis terram eorum,

|| *Jos. 14. 2.*

20. quasi * post quadringentos & quinquaginta annos: || & post hæc dedit judices, usque ad Samuel Prophetam.

* Hoc est, circiter 450. post electionē patrum. *Vid. not. ad c. 19. l. Josue, nec non chronologiam.*

21. Et exinde || postulaverunt regem: & dedit illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Benjamin, annis quadraginta.

|| *Judic. 3. 9* || *1. Reg. 8. 5 & 9. 16. & 10. 1.*

22. Et amoto illo, || suscitavit illis David regem: cui testimonium perhibens, dixit: || Inveni David filium Jesse, virum secundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.

|| *1. Reg. 13. 14. & 16. 13.* || *Psal. 88. 21.*

23. Hujus Deus ex semine || secundùm promissionem eduxit Israel salvatorem Jesum,

|| *Isai. 11. 1.*

24. || prædicante Joanne ante faciem adventus ejus baptismum pœnitentiæ omni populo Israel.

|| *Matt. 3. 1. Marc 1. 4. Luc. 3. 3.*

25. Cùm impleret autem Joannes cursum suum, dicebat: Quem me arbitramini esse, || non sum ego, sed ecce venit post me, cujus non sum dignus calceamenta pedum solvere.

|| *Matth. 3. 11. Marc. 1. 7. Joan. 1. 27.*

26. † Viri fratres, filii generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis verbum salutis hujus missum est.

† Fer. 3. POST PASCH.

27. Qui enim habitabant Jerusalem, & principes ejus hunc ignorantes, & voces prophetarum, quæ per omne sabbatum leguntur, judicantes impleverunt:

28. & nullam causam mortis invenientes in eo, ‖ petierunt à Pilato, ut interficerent eum.

‖ Matth. 27. 22. & 23. Marc. 15. 13. Luc. 23. 21. & 23. Joan. 19. 15.

29. Cùmque consummassent omnia, quæ de eo scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt eum in monumento.

30. ‖ Deus verò suscitavit eum à mortuis tertia die: qui visus est per dies multos his,

‖ Matth. 28. Marc. 16. Luc. 24. Joan. 20.

31. qui simul ascenderant cum eo de Galilæa in Jerusalem: qui usque nunc sunt testes ejus ad plebem.

32. Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad patres nostros repromissio facta est:

33. quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris resuscitans Jesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: ‖ Filius meus es tu, ego hodie genui te.

‖ Psal. 2. 7.

34. Quod autem suscitavit eum à mortuis, ampliùs jam non reversurum in corruptionem, ita dixit: ‖ Quia dabo vobis sancta David fidelia.

‖ Isai. 55. 3.

35. Ideòque & aliàs dicit: ‖ Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.

‖ Psalm. 15. 10.

36. David enim in sua generatione cùm administrasset voluntati Dei, ‖ dormivit: & appositus est ad patres suos, & vidit corruptionem.

‖ 3. Reg. 2. 10.

37. Quem verò Deus suscitavit à mortuis, non vidit corruptionem.

38. Notum igitur sit vobis, viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur, & ab omnibus, quibus non potuistis in lege Moysi justificari,

39. in hoc omnis, qui credit, justificatur.

40. Videte ergo ne superveniat vobis quod dictum est in Prophetis:

41. ‖ Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarraverit vobis.

‖ Hab. 1. 5.

42. Exeuntibus autem illis rogabant ut sequenti sabbato loquerentur sibi verba hæc.

43. Cùmque dimissa esset synagoga, secuti sunt multi Judæorum, & colentium advenarum, Paulum, & Barnabam: qui loquentes suadebant eis ut permanerent in gratia Dei.

44. Sequenti verò sabbato penè universa civitas convenit audire verbum Dei.

45. Videntes autem turbas Judæi, repleti sunt zelo, & contradicebant his, quæ à Paulo dicebantur, blasphemantes.

46. Tunc constanter Paulus, & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes:

47. sic enim præcepit nobis Dominus: ‖ Posui te in lucem Gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terræ.

‖ Isai. 49. 6

48. Audientes autem Gentes gavisæ sunt, & glorificabant verbum Domini: & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.

49. Disseminabatur autem verbum Domini per universam regionem.

50. Judæi autem concitaverunt mulieres religiosas, & honestas, & primos civitatis, & excitaverunt persecutionem in Paulum, & Barnabam: & ejecerunt eos de finibus suis.

51. ‖ At illi, excusso pulvere pedum in eos, venerunt Iconium. *

*‖ Matth. 10. 14. Marc. 6. 11. Luc. 9. 5. * Eodem ann. 41.*

52. Discipuli quoque replebantur gaudio, & Spiritu sancto.

CAPUT XIV.

Multis Judæorum ac Ethnicorum Iconii fidem in Christum suscipientibus, concitatur à Judæis tumultus in Apostolos, qui Lystram fugiunt, ubi Paulus claudum à matris utero curat; populumque ac sacerdotes ob id ipsis tamquam diis sacrificare volentes ægrè compescunt: sed concitata à Judæis supervenientibus turba, Paulus lapidatur, & pro mortuo relinquitur: cùmque surrexisset, ipse & Barnabas discipulos per varia loca exhortantes, & presbyteros ordinantes, revertuntur Antiochiam.

1. FActum est autem Iconii, ut simul introirent in synagogam Judæorum, & loquerentur, ita ut crederet Judæorum, & Græcorum copiosa multitudo.

2. Qui verò increduli fuerunt Judæi, suscitaverunt, & ad iracundiam concitaverunt animas Gentium adversùs fratres.

3. Multo igitur tempore demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa, & prodigia fieri per manus eorum. *

**Quo tempore ad fidem conversa putatur Thecla, Iconiensis virgo nobilissima.*

4. Divisa est autem multitudo civitatis: & quidam quidem erant cum Judæis, quidam verò cum Apostolis.

5. Cùm autem factus esset impetus Gentilium, & Judæorum cum principibus suis, ut contumeliis afficerent, & lapidarent eos,

6. intelligentes confugerunt * ad civitates Lycaoniæ Lystram, & Derben, & universam in circuitu regionem, & ibi evangelizantes erant.

** Ann. 43.*

7. Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex utero matris suæ, qui numquam ambulaverat.

8. Hic audivit Paulum loquentem. Qui intuitus eum, & videns quia fidem haberet ut salvus fieret,

9. dixit magna voce: Surge super pedes tuos rectus. Et exilivit, & ambulabat.

10. Turbæ autem cùm vidissent quod fecerat Paulus, levaverunt vocem suam Lycaonicè dicentes: Dii similes facti hominibus descenderunt ad nos.

11. Et vocabant Barnabam Jovem, Paulum verò Mercurium: quoniam ipse erat dux verbi.

12. Sacerdos quoque Jovis, qui erat ante civitatem, tauros, & coronas ante januas afferens, cum populis volebat sacrificare.

13. Quod ubi audierunt Apostoli, Barnabas, & Paulus, conscissis tunicis suis exilierunt in turbas, clamantes,

14. & dicentes: Viri, quid hæc facitis? & nos mortales sumus, similes vobis homines, annuntiantes vobis ab his vanis converti ad Deum vivum, ‖ qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis sunt:

‖ Gen. 1. 1. Psal. 145. 6. Apoc. 14. 7.

15. qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.

16. Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cœlo, dans

pluvias,

pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda nostra.

17. Et hæc dicentes, vix sedaverunt turbas ne sibi immolarent.

18. Supervenerunt autem quidam ab Antiochia, & Iconio Judæi: & persuasis turbis, lapidantesque Paulum, traxerunt extra civitatem, existimantes eum mortuum esse. (*a*)

(*a*) Quo tempore videtur illam extasim passus, de qua 2.Cor.12.

19. Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intravit civitatem, & postera die profectus est cum Barnaba in Derben.

20. Cùmque evangelizassent civitati illi, & docuissent multos, reversi (*b*) sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam,

(*b*) Anno 44.

21. confirmantes animas discipulorum, exhortantesque ut permanerent in fide: & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

22. Et cùm constituissent illis per singulas ecclesias præsbyteros, & orassent cum jejunationibus, commendaverunt eos Domino, in quem crediderunt.

23. Transeuntesque Pisidiam, venerunt in Pamphyliam,

24. & loquentes verbum Domini in Perge, descenderunt in Attaliam:

25. || & inde navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi gratiæ Dei, in opus, quod compleverunt.

|| Sup.13.2.

26. Cùm autem venissent, & congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei.

27. Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis. (*c*)

(*c*) Post hoc videtur Paulus Christi Evangelium propagavisse usque ad Illyricum. Rom 15.19 eaque perpessus, quæ 2. Cor. 11. 24. & 25. ipse commemorat.

CAPUT XV.

Orta Antiochiæ seditione propter Judæos, volentes Gentes ad Deum conversas circumcidi, Paulus & Barnabas rem ad Apostolos referunt: qui post Petri & Jacobi suffragia, communi decreto per litteras statuunt, Gentes conversas non ligari lege Moysi: Paulus cupiens ab Antiochia invisere loca in quibus prædicaverat, separatur à Barnaba, eò quòd nollet Joannem assumi.

1. ET quidam descendentes de Judæa, (*a*) docebant fratres: || Quia nisi circumcidamini secundùm morem Moysi, non potestis salvari.

(*a*) Ann.49 definente. || Gal.5.2.

2. Facta ergo seditione non minima Paulo, & Barnabæ adversùs illos, statuerunt ut ascenderent Paulus, & Barnabas, & quidam alii ex aliis, ad Apostolos, & præsbyteros in Jerusalem super hac quæstione.

3. Illi ergo deducti ab Ecclesia pertransibant Phœnicen, & Samariam, narrantes conversionem Gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.

4. Cùm autem venissent Jerosolymam, (*b*) suscepti sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis, & senioribus, annuntiantes quanta Deus fecisset cum illis.

(*b*) Ann.50 Æra vulg. annis sc.14 post Pauli profectionem Hierosolymitanam triennio à conversione sua exacto susceptam. Gal.2.1.

5. Surrexerunt autem quidam de hæresi Pharisæorum, qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque servare legem Moysi.

6. Conveneruntque Apostoli, & seniores videre de verbo hoc.

7. Cùm autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: || Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Evangelii, & credere.

| Supr 10. 20.

8. Et qui novit corda Deus, testimonium perhibuit, || dans illis Spiritum sanctum, sicut & nobis:

|| Supr.10. 45.

9. & nihil discrevit inter nos & illos, fide purificans corda eorum.

10. Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?

11. Sed per gratiam Domini Jesu Christi credimus salvari, quemadmodum & illi.

12. Tacuit autem omnis multitudo: & audiebant Barnabam, & Paulum narrantes quanta Deus fecisset signa, & prodigia in Gentibus per eos.

13. Et postquam tacuerunt, respondit Jacobus, dicens: Viri fratres, audite me.

14. Simon narravit quemadmodum primùm Deus visitavit sumere ex Gentibus populum nomini suo.

15. Et huic concordant verba Prophetarum, sicut scriptum est:

16. || Post hæc revertar, & reædificabo tabernaculum David, quod decidit: & diruta ejus reædificabo, & erigam illud:

|| Amos 9. 11.

17. ut requirant ceteri hominum Dominum, & omnes gentes, super quas invocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens hæc.

18. Notum à sæculo est Domino opus suum.

19. Propter quod ego judico non inquietari eos, qui ex Gentibus convertuntur ad Deum,

20. sed scribere ad eos ut abstineant se à contaminationibus simulachrorum, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine.

21. Moyses enim à temporibus antiquis habet in singulis civitatibus qui eum prædicent in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur.

22. Tunc placuit Apostolis, & senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo, & Barnaba, Judam, qui cognominabatur Barsabas, & Silam viros primos in fratribus,

23. scribentes per manus eorum. APOSTOLI & seniores fratres, his, qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus ex Gentibus, salutem.

24. Quoniam audivimus quia quidam ex nobis exeuntes, turbaverunt vos verbis, evertentes animas vestras, quibus non mandavimus:

25. placuit nobis collectis in unum, eligere viros, & mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba, & Paulo,

26. hominibus, qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Jesu Christi.

27. Misimus ergo Judam, (*a*) & Silam (*b*), qui & ipsi vobis verbis referent eadem.

(*a*) Cognomento Barsabam. (*b*) Sive Silvanum.

28. Visum est enim Spiritui sancto, & nobis, nihil ultrà imponere vobis oneris quàm hæc necessaria:

29. ut abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione; à quibus custodientes vos, benè agetis. Valete.

30. Illi ergo dimissi, descenderunt Antiochiam: & congregata multitudine tradiderunt epistolam.

31. Quam cùm legissent, gavisi sunt super consolatione.

32. Judas autem, & Silas, & ipsi cùm essent Prophetę, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmaverunt.

33. Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace à fratribus ad eos, qui miserant illos.

34. Visum est autem Silæ ibi remanere: Judas autem solus abiit Jerusalem,

35. Paulus autem, & Barnabas demorabantur Antiochiæ docentes, & evangelizantes cum aliis pluribus verbum Domini.

Anno 51. 36. Post aliquot autem dies, dixit ad Barnabam Paulus: Revertentes visitemus fratres per universas civitates, in quibus prædicavimus verbum Domini, quomodo se habeant.

37. Barnabas autem volebat secum assumere & Joannem, qui cognominabatur Marcus. (c)

(c) Consobrinum suum. Coloss. 4. 10

38. Paulus autem rogabat eum (ut qui discessisset ab eis de Pamphylia, || & non isset cum eis in opus) non debere recipi.

|| Supr. 13. 13.

39. Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem, & Barnabas quidem assumpto Marco navigaret Cyprum.

40. Paulus verò electo Sila profectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus.

41. Perambulabat autem Syriam, & Ciliciam, confirmans Ecclesias: præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & seniorum.

CAPUT XVI.

Paulus Lystris assumptum Timotheum circumcidit, & per varias civitates tradit servanda Apostolorum dogmata: vetantur à Spiritu sancto prædicare in Asia & Bithynia: vocato autem per visionem Paulo, in Macedoniam proficiscuntur: primumque Philippis prædicantes, hospitio excipiuntur apud Lydiam: sed ejecto per Paulum spiritu pythone, virgis cæsi mittuntur in carcerem: ubi facto terræ motu, solutisque eorum vinculis, custos carceris convertitur: posteroque die magistratus orant ut civitatem egrediantur.

Eodem ann. 51. 1. PErvenit autem Derben, & Lystram. Et ecce discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Judææ fidelis, patre Gentili.

2. Huic testimonium bonum reddebant, qui in Lystris erant & Iconio fratres.

3. Hunc voluit Paulus secum proficisci: & assumens circumcidit eum, propter Judæos qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quòd pater ejus erat Gentilis.

4. Cùm autem pertransirent civitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus, qui erant Jerosolymis.

5. Et Ecclesiæ quidem confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie.

6. Transeuntes autem Phrygiam, & Galatiæ regionem, vetati sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia.

7. Cùm venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam: & non permisit eos Spiritus Jesu.

8. Cùm autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem:

9. & visio per noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, & dicens: Transiens in Macedoniam, adjuva nos.

10. Ut autem visum vidit, statim quæsivimus * proficisci in Macedoniam, certi facti quòd vocasset nos Deus evangelizare eis.

* Cum hic primum in prima persona loquatur Lucas, satis indicat ab eo tempore, Paulo in prædic. Evangelii fuisse adjunctum.

11. Navigantes autem à Troade, recto cursu venimus Samothraciam, & sequenti die Neapolim:

12. & inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ civitas, colonia. Eramus autem in hac urbe diebus aliquot, conferentes.

13. Die autem sabbatorum egressi sumus foras portam juxta flumen, ubi videbatur oratio esse: & sedentes loquebamur mulieribus, quæ convenerant.

14. Et quædam mulier nomine Lydia, purpuraria civitatis Thyatirenorum, colens Deum, audivit: cujus Dominus aperuit cor intendere his, quæ dicebantur à Paulo.

15. Cùm autem baptizata esset, & domus ejus, deprecata est dicens: Si judicastis me fidelem Domino esse, introite in domum meam, & manete. Et coegit nos.

16. Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quamdam habentem spiritum pythonem obviare nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis divinando.

17. Hæc subsecuta Paulum, & nos, clamabat dicens: Isti homines servi Dei excelsi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis.

18. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conversus, spiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Jesu Christi exire ab ea. Et exiit eadem hora.

19. Videntes autem domini ejus quia exivit spes quæstus eorum, apprehendentes Paulum, & Silam perduxerunt in forum ad principes:

20. & offerentes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines conturbant civitatem nostram, cùm sint Judæi:

21. & annuntiant morem, quem non licet nobis suscipere, neque facere, cùm simus Romani.

22. Et cucurrit plebs adversus eos: & magistratus, scissis tunicis eorum, || jusserunt eos virgis cædi.

|| 2. Cor. 11. 25. Philip. 1. 13. 1. Thess. 2. 2.

23. Et cùm multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, præcipientes custodi ut diligenter custodiret eos.

24. Qui cùm tale præceptum accepisset, misit eos in interiorem carcerem, & pedes eorum restrinxit ligno.

25. Media autem nocte, Paulus & Silas orantes, laudabant Deum: & audiebant eos, qui in custodia erant.

26. Subitò verò terræ motus factus est magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia: & universorum vincula soluta sunt.

27. Experge factus autem custos carceris, & videns januas apertas carceris, evaginato gladio volebat se interficere, æstimans fugisse vinctos.

28. Clamavit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: universi enim hic sumus.

29. Petitoque lumine, introgressus est: & tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes:

30. & producens eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere, ut salvus fiam?

31. At

31. At illi dixerunt : Crede in Dominum Jesum : & salvus eris tu, & domus tua.

32. Et locuti sunt ei verbum Domini cum omnibus, qui erant in domo ejus.

33. Et tollens eos in illa hora noctis, lavit plagas eorum : & baptizatus est ipse, & omnis domus ejus continuò.

34. Cùmque perduxisset eos in domum suam, apposuit eis mensam, & lætatus est cum omni domo sua credens Deo.

35. Et cùm dies factus esset, miserunt magistratus lictores, dicentes : Dimitte homines illos.

36. Nuntiavit autem custos carceris verba hæc Paulo : Quia miserunt magistratus ut dimittamini : nunc igitur exeuntes, ite in pace.

37. Paulus autem dixit eis : Cæsos nos publicè, indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occultè nos ejiciunt? Non ita : sed veniant,

38. & ipsi nos ejiciant. Nuntiaverunt autem magistratibus lictores verba hæc. Timueruntque audito quòd Romani essent :

39. & venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant ut egrederentur de urbe.

40. Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam : & visis fratribus consolati sunt eos, & profecti sunt.

C A P U T XVII.

Facto Thessalonicæ magno fructu per Pauli prædicationem, concitatur adversus eum à Judæis seditio, similiter & Beræe : Paulus Athenis : cum Judæis & philosophis disserit, ac Dionysium Areopagitam ad Christum convertit cum quibusdam aliis.

Eodem anno 51.

1. CUm autem perambulassent Amphipolim, & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, * ubi erat synagoga Judæorum.

*Ubi tantis contumeliis priùs Philippis affectus, Evangelium cù multo certamine annuntiavit. 1. Thess. 2. 2.

2. Secundùm consuetudinem autem Paulus introivit ad eos, & per sabbata tria disserebat eis de Scripturis,

3. adaperiens & insinuans quia Christum oportuit pati, & resurgere à mortuis : & quia hic est Jesus Christus, quem ego annuntio vobis.

4. Et quidam ex eis crediderunt, & adjuncti sunt Paulo, & Silæ, & de colentibus, Gentilibusque multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ.

5. Zelantes autem Judæi, assumentesque de vulgo viros quosdam malos, & turba facta, concitaverunt civitatem : & assistentes domui Jasonis quærebant eos producere in populum.

6. Et cùm non invenissent eos, trahebant Jasonem, & quosdam fratres ad principes civitatis, clamantes : quoniam hi, qui Urbem * concitant, & huc venerunt,

* *Alias* Orbem Gr. τὴν οἰκουμένην. Sup. γῆν

7. quos suscepit Jason, & hi omnes contra decreta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes esse, JESUM.

8. Concitaverunt autem plebem, & principes civitatis audientes hæc.

9. Et accepta satisfactione à Jasone, & à ceteris, dimiserunt eos.

10. Fratres verò confestim per noctem dimiserunt Paulum, & Silam in Berœam. Qui cùm venissent, in Synagogam Judæorum introierunt.

11. Hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt Thessalonicæ, qui susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent.

12. Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gentilium honestarum, & viri non pauci.

13. Cùm autem cognovissent in Thessalonica Judæi, quia & Berœæ prædicatum est à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc commoventes, & turbantes multitudinem.

14. Statimque tunc Paulum dimiserunt fratres, ut iret usque ad mare : Silas autem, & Timotheus remanserunt ibi.

15. Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum usque Athenas, & accepto mandato ab eo ad Silam, & Timotheum, ut quàm celeriter venirent ad illum, profecti sunt.

16. Paulus autem cùm Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus ejus in ipso, videns idololatriæ deditam civitatem. Anno 52.

17. Disputabat igitur in synagoga cum Judæis, & colentibus, & in foro, per omnes dies ad eos, qui aderant.

18. Quidam autem Epicurei, & Stoici philosophi disserebant cum eo, & quidam dicebant : Quid vult seminiverbius hic, dicere? Alii verò : Novorum dæmoniorum videtur annuntiator esse : quia Jesum, & resurrectionem annuntiabat eis.

19. Et apprehensum eum ad Areopagum duxerunt, dicentes : Possumus scire quæ est hæc nova, quæ à te dicitur, doctrina?

20. nova enim quædam infers auribus nostris : Volumus ergo scire quidnam velint hæc esse.

21. (Athenienses autem omnes, & advenæ hospites, ad nihil aliud vacabant nisi aut dicere, aut audire aliquid novi.)

22. ‡ Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait : Viri Athenienses per omnia quasi superstitiosiores vos video. ‡ SS. Dionysii et Socior.

23. Præteriens enim, & videns simulachra vestra, inveni & aram, in qua scriptum erat : IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis.

24. || Deus, qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cœli & terræ cùm sit Dominus, || non in manufactis templis habitat, || Gen. 1. 1. || Supr. 7. 48

25. nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cùm ipse det omnibus vitam, & inspirationem, & omnia :

26. fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ, definiens statuta tempora, & terminos habitationis eorum,

27. quærere Deum si fortè attrectent eum, aut inveniant, quamvis non longè sit ab unoquoque nostrûm.

28. In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus : sicut & quidam vestrorum Poetarum dixerunt : Ipsius enim & genus sumus.

29. Genus ergo cùm simus Dei, non debemus æstimare auro, aut argento, aut lapidi, sculpturæ artis, & cogitationis hominis, Divinum esse simile.

30. Et tempora quidem hujus ignorantiæ despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus ut omnes ubique pœnitentiam agant,

31. eò quòd statuit diem, in quo judicaturus est orbem in æquitate, in viro, in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis.

32. Cùm audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.

33. Sic Paulus exivit de medio eorum.

34. Quidam verò viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis. A

CAPUT XVIII.

Paulus Corinthi suum exercet artificium apud Aquilam: & quamquam ad ejus prædicationem blasphemarent Judæi, audit tamen in visione multum ibi populum ad fidem convertendum: verùm post sesquiannum accusatur à Judæis apud Gallionem proconsulem, & post multos dies venit Ephesum, ac variis regionibus fratres confirmat: Apollo vehementer Judæos convincit, ostendens ex Scripturis Jesum esse Christum, quamquam tantùm nosset baptisma Joannis.

Eodem anno 52.

1. POst hæc egressus ab Athenis, venit Corinthum:

2. & inveniens quemdam Judæum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam uxorem ejus, (eò quòd præcepisset Claudius discedere omnes Judæos à Roma,) accessit ad eos.

3. Et quia ejusdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur: (erant autem scenofactoriæ artis.)

4. Et disputabat in synagoga per omne sabbatum, interponens nomen Domini Jesu, suadebatque Judæis, & Græcis.

5. Cùm venissent autem de Macedonia Silas & Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Judæis esse Christum Jesum.

6. Contradicentibus autem eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua: dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam.

7. Et migrans inde, intravit in domum cujusdam, nomine Titi Justi, colentis Deum, cujus domus erat conjuncta synagogæ.

8. Crispus autem archisynagogus credidit Domino cum omni domo sua: & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur. *

* Ex quibus Crispum & Cajum sua manu baptizavit Paulus. 1. Cor. 1. 14

9. Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas:

10. propter quod ego sum tecum: & nemo apponetur tibi ut noceat te: quoniam populus est mihi multus in hac civitate.

11. Sedit autem ibi annum & sex menses, docens apud eos verbum Dei.

12. Gallione autem proconsule Achajæ †, insurrexerunt uno animo Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal,

† Anno 53. Hic est Novatus L. Senecæ Philosophi frater, qui à Junio Gallione adoptatus, *Gallionis* nomen obtinuit.

13. dicentes: Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum.

14. Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Judæos: Siquidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum, ò viri Judæi, rectè vos sustinerem.

15. Si verò quæstiones sunt de verbo, & nominibus, & lege vestra, vos ipsi videritis: Judex ego horum nolo esse.

16. Et minavit eos à tribunali.

17. Apprehendentes autem omnes Sosthenem principem synagogæ, percutiebant eum ante tribunal: & nihil eorum Gallioni curæ erat.

18. Paulus verò cùm adhuc sustinuisset dies multos, fratribus valefaciens, navigavit * in Syriam, (& cum eo Priscilla, & Aquila) qui sibi || totonderat in Cenchris caput: habebat enim votum.

* Anno 54.

|| Num. 6. 18. Inf. 21. 24.

19. Devenitque Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse verò ingressus synagogam, disputabat cum Judæis.

20. Rogantibus autem eis ut ampliori tempore maneret, non consensit,

21. sed valefaciens, & dicens, Iterum revertar ad vos Deo volente, profectus est ab Epheso.

22. Et descendens Cæsaream, ascendit, & salutavit Ecclesiam *, & descendit Antiochiam †.

* Hierosolymitanâ. † Syriæ.

23. Et facto ibi aliquanto tempore profectus est, perambulans ex ordine Galaticam regionem, & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24. Judæus autem quidam, Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit Ephesum, potens in scripturis.

25. Hic erat doctus viam Domini: & fervens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea, quæ sunt Jesu, sciens tantùm baptisma Joannis.

26. Hic ergo cœpit fiducialiter agere in synagoga. Quem cùm audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, & diligentiùs exposuerunt ei viam Domini.

27. Cùm autem vellet ire Achajam, exhortati fratres, scripserunt discipulis ut susciperent eum. Qui cùm venisset, contulit multum his, qui crediderant.

28. Vehementer enim Judæos revincebat publicè, ostendens per Scripturas, esse CHRISTUM Jesum.

CAPUT XIX.

Paulus Ephesi quosdam discipulos Joannis tantùm baptismate baptizatos, jubet in Jesu nomine baptizari, ac manuum impositione Spiritum sanctum ipsis impetrat, ibique prædicans multa edit signa: de Judæis, qui non credentes conabantur nomine Jesu à Paulo prædicati adjurare dæmonia: multi peccata confitentes libros superstitiosos exurunt: Demetrius argentarius gravem adversus Paulum seditionem excitat, quam ægrè tandem sedat Alexander.

1. FActum ‡ est autem, cùm Apollo esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribus partibus * veniret Ephesum †, & inveniret quosdam discipulos:

‡ In Vigil. Pent.

* Galatia videlicet & Phrygia. † Eodem anno 54.

2. dixitque ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus sanctus est, audivimus.

3. Ille verò ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Joannis baptismate.

4. Dixit autem Paulus: || Joannes baptizavit baptismo pœnitentiæ populum, dicens: In eum, qui venturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est, in Jesum.

|| Matth. 3. 11. Marc. 1. 8. Luc. 3. 16. Joan. 1. 26. Supr. 1. 5. & 11. 16.

5. His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Jesu.

6. Et

6. Et cùm imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.

7. Erant autem omnes viri ferè duodecim.

8. Introgressus autem synagogam, cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans, & suadens de regno Dei. A

9. Cùm autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis, segregavit discipulos, quotidie disputans in schola tyranni cujusdam *.

* Ann. 55.

10. Hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes, qui habitabant in Asia, audirent verbum Domini, Judæi atque Gentiles.

11. Virtutesque non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli:

12. ita ut etiam super languidos deferrentur à corpore ejus sudaria, & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.

Anno 56.

13. Tentaverunt autem quidam & de circumeuntibus Judæis exorcistis, invocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Jesu, dicentes: Adjuro vos per Jesum, quem Paulus prædicat.

14. Erant autem quidam Judæi Scevæ principis sacerdotum septem filii, qui hoc faciebant.

15. Respondens autem spiritus nequam dixit eis: Jesum novi, & Paulum scio: vos autem qui estis?

16. Et insiliens in eos homo, in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amborum, invaluit contra eos, ita ut nudi, & vulnerati effugerent de domo illa.

17. Hoc autem notum factum est omnibus Judæis, atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi: & cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Jesu.

18. Multique credentium veniebant confitentes, & annuntiantes actus suos.

19. Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus: & computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.

20. Ita fortiter crescebat verbum Dei, & confirmabatur.

21. His autem expletis, proposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia & Achaja ire Jerosolymam, dicens: quoniam postquàm fuero ibi, oportet me & Romam videre.

22. Mittens autem in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheum, & Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia. *

* Lydiæ sc. in qua prædicavisse videtur 9. adhuc mensium spatio: qui biennio quo in schola Tyranni, (*Supra v.* 10.) & 3. mensibus, quibus prius in Synagoga Ephesi docuerat, (Ibid. 8.) additi triennium illud conficient de quo *Act.* 20. 31.

23. Facta est autem illo tempore turbatio non minima de via Domini †.

† Ann. 57.

24. Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quæstum:

25. quos convocans, & eos, qui hujusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis acquisitio:

26. & videtis, & auditis quia non solùm Ephesi, sed penè totius Asiæ, Paulus hic suadens avertit multam turbam, dicens: Quoniam non sunt dii, qui manibus fiunt.

27. Non solùm autem hæc periclitabitur nobis pars in redargutionem venire, sed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, sed & destrui incipiet majestas ejus, quam tota Asia, & orbis colit.

28. His auditis, repleti sunt ira, & exclamaverunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum.

29. Et impleta est civitas confusione, & impetum fecerunt uno animo in theatrum, rapto Gajo, & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli.

30. Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt discipuli.

31. Quidam autem & de Asiæ principibus, qui erant amici ejus, miserunt ad eum rogantes ne se daret in theatrum:

32. alii autem aliud clamabant. Erat enim Ecclesia confusa: & plures nesciebant qua ex causa convenissent.

33. De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat reddere rationem populo.

34. Quem ut cognoverunt Judæum esse, vox facta una est omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum.

35. Et cùm sedasset scriba turbas, dixit: Viri Ephesii, quis enim est hominum, qui nesciat Ephesiorum civitatem cultricem esse magnæ Dianæ, Jovisque prolis?

36. Cùm ergo his contradici non possit, oportet vos sedatos esse, & nihil temerè agere.

37. Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram.

28. Quòd si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices, habent adversus aliquem causam, conventus forenses aguntur, & proconsules sunt, accusent invicem.

39. Si quid autem alterius rei quæritis: in legitima Ecclesia poterit absolvi.

40. Nam & periclitamur argui seditionis hodiernæ: cùm nullus obnoxius sit (de quo possimus reddere rationem) concursus istius. Et cùm hæc dixisset, dimisit Ecclesiam *.

* i. concionem, sive multitudinē.

CAPUT XX.

Paulus peragratis variis partibus Macedoniæ & Græciæ, concionatur Troade in mediam noctem: cùmque adolescens Eutychus cadens à tertio cœnaculo mortuus esset, Paulus eum resuscitavit: & variis locis peragratis, advocatos ex Epheso presbyteros exhortatur ut vigilantes sint in regenda Ecclesia, prædicens quòd non essent ampliùs eum visuri.

1. Postquàm autem cessavit tumultus, vocatis Paulus discipulis, & exhortatus eos, valedixit, & profectus est ut iret in Macedoniam.

2. Cùm autem perambulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad Græciam:

3. ubi cùm fecisset menses tres, factæ sunt illi insidiæ à Judæis navigaturo in Syriam *: habuitque consilium ut reverteretur per Macedoniam.

* Anno 58.

4. Comitatus est autem eum Sopater Pyrrhi Berœensis, Thessalonicensium verò Aristarchus, & Secundus, & Gajus Derbeus, & Timotheus: Asiani verò Tychicus, & Trophimus.

5. Hi cùm præcessissent, sustinuerunt nos Troade:

6. Nos verò navigavimus post dies Azymorum à Philippis, & venimus ad eos Troadem in diebus quinque, ubi demorati sumus diebus septem.

* i. die Dominica.
7. Una autem Sabbati * cùm convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis profecturus in crastinum, protraxitque sermonem usque in mediam noctem.

8. Erant autem lampades copiosæ in cœnaculo, ubi eramus congregati.

9. Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus super fenestram, cùm mergeretur somno gravi, disputante diu Paulo, ductus somno cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus.

10. Ad quem cùm descendisset Paulus, incubuit super eum, & complexus dixit: Nolite turbari, anima enim ipsius in ipso est.

11. Ascendens autem, frangensque panem, & gustans, satisque allocutus usque in lucem, sic profectus est.

12. Adduxerunt autem puerum viventem, & consolati sunt non minimè.

13. Nos autem ascendentes navem, navigavimus in Asson, inde suscepturi Paulum: sic enim disposuerat ipse per terram iter facturus.

14. Cùm autem convenisset nos in Asson, assumpto eo, venimus Mitylenen.

15. Et inde navigantes, sequenti die venimus contra Chium, & alia applicuimus Samum, & sequenti die venimus Miletum.

16. Proposuerat enim Paulus transnavigare Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem Pentecostes faceret Jerosolymis.

† SANCT. STEPH. PAPÆ ET MARTYR.
17. † A Mileto autem mittens Ephesum, vocavit Majores natu Ecclesiæ.

18. Qui cùm venissent ad eum, & simul essent, dixit eis: Vos scitis à prima die, qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim,

19. serviens Domino cum omni humilitate, & lacrymis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex insidiis Judæorum:

20. Quomodo nihil subtraxerim utilium, quò minùs annuntiarem vobis, & docerem vos publicè, & per domos,

21. testificans Judæis, atque Gentilibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Jesum Christum. A

22. Et nunc ecce alligatus ego spiritu, vado in Jerusalem; quæ in ea ventura sint mihi, ignorans:

23. nisi quòd Spiritus sanctus per omnes civitates mihi protestatur, dicens: quoniam vincula, & tribulationes Jerosolymis me manent.

24. Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretiosiorem quàm me, dummodò consummem cursum meum, & ministerium verbi, quod accepi à Domino Jesu, testificari Evangelium gratiæ Dei.

25. Et nunc ecce ego scio quia ampliùs non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transivi prædicans regnum Dei.

26. Quapropter contestor vos hodierna die, quia mundus sum à sanguine omnium.

27. Non enim subterfugi, quò minùs annuntiarem omne consilium Dei vobis.

28. Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.

29. Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi.

30. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se.

31. Propter quod vigilate, memoria retinentes: quoniam per triennium nocte & die non cessavi, cum lacrymis monens unumquemque vestrûm.

32. Et nunc commendo vos Deo, & verbo gratiæ ipsius, qui potens est ædificare, & dare hæreditatem in sanctificatis omnibus.

33. Argentum, & aurum, aut vestem nullius concupivi, sicut

34. ipsi scitis: ‖ quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ. ‖ 1. Cor. 4. 12. 2. Thess. 3.

35. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes, oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Jesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare, quàm accipere.

36. Et cùm hæc dixisset, positis genibus suis oravit cum omnibus illis.

37. Magnus autem fletus factus est omnium: & procumbentes super collum Pauli, osculabantur eum,

38. dolentes maximè in verbo, quod dixerat, quoniam ampliùs faciem ejus non essent visuri. Et deducebant eum ad navem.

CAPUT XXI.

Paulo Jerosolymam tendenti post varias navigationes; vaticinatur Agabus propheta afflictiones quas passurus erat Jerosolymis: nec tamen amicorum lacrymis averti potest ne ascendat Jerusalem, paratus pro Christo etiam mortem subire: cùmque Jerusalem pervenisset, Jacobus ipsi suadet ut cum quinque viris votum habentibus se sanctificet: quod cùm faceret, rapitur à Judæis, sed ex eorum manibus eripitur à tribuno, à quo catenis alligatus ducitur in castra: impetrat tamen facultatem loquendi ad populum.

1. CUm autem factum esset ut navigaremus abstracti ab eis, recto cursu venimus Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram. Eodem anno 58.

2. Et cùm invenissemus navem transfretantem in Phœnicen, ascendentes navigavimus.

3. Cùm apparuissemus autem Cypro, relinquentes eam ad sinistram, navigavimus in Syriam, & venimus Tyrum: ibi enim navis expositura erat onus.

4. Inventis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritum ne ascenderet Jerosolymam.

5. Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum uxoribus, & filiis usque foras civitatem: & positis genibus in littore, oravimus.

6. Et cùm valefecissemus invicem, ascendimus navem: illi autem redierunt in sua.

7. Nos verò navigatione expleta à Tyro descendimus Ptolemaidam: & salutatis fratri-

ized by Google

fratribus, mansimus die una apud illos.

8. Alia autem die profecti, venimus Cæsaream *. Et intrantes domum Philippi evangelistæ, ‖ qui erat unus de septem, mansimus apud eum.

* Stratonis. ‖ Supr. 6. 5. & 8. 5.

9. Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes.

10. Et cùm moraremur per dies aliquot, supervenit quidam à Judæa propheta, nomine Agabus.

11. Is cùm venisset ad nos, tulit zonam Pauli: & alligans sibi pedes, & manus, dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus: Virum, cujus est zona hæc, sic alligabunt in Jerusalem Judæi, & tradent in manus Gentium.

12. Quod cùm audissemus, rogabamus nos, & qui loci illius erant, ne ascenderet Jerosolymam.

13. Tunc respondit Paulus, & dixit: Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? Ego enim non solùm alligari, sed & mori in Jerusalem paratus sum propter nomen Domini Jesu.

14. Et cùm ei suadere non possemus, quievimus, dicentes: Domini voluntas fiat.

15. Post dies autem istos præparati, ascendebamus in Jerusalem.

16. Venerunt autem & ex discipulis à Cæsarea nobiscum, adducentes secum apud quem hospitaremus Mnasonem quemdam Cyprium, antiquum discipulum.

17. Et cùm venissemus Jerosolymam, libenter exceperunt nos fratres.

18. Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad Jacobum, omnesque collecti sunt seniores.

19. Quos cùm salutasset, narrabat per singula, quæ Deus fecisset in Gentibus per ministerium ipsius.

20. At illi cùm audissent, magnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides frater, quot millia sunt in Judæis, qui crediderunt, & omnes æmulatores sunt legis.

21. Audierunt autem de te, quia discessionem doceas à Moyse eorum, qui per Gentes sunt, Judæorum: dicens non debere eos circumcidere filios suos, neque secundùm consuetudinem ingredi.

22. Quid ergo est? utique oportet convenire multitudinem: audient enim te supervenisse.

23. Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quatuor, votum habentes super se.

24. His assumptis, sanctifica te cum illis: & impende * in illis ‖ ut radant capita: & scient omnes quia quæ de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem.

25. De his autem, qui crediderunt ex Gentibus, ‖ nos scripsimus, judicantes ut abstineant se ab idolis, immolato, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.

* i. de tuo aliquid confer cum eis, vel ad plus quam illi. ‖ Num. 6. 18. Sup. 18. 18. ‖ Supr. 15. 20. & 29.

26. Tunc Paulus, assumptis viris, postera die purificatus cum illis intravit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio.

27. Dum autem septem dies consummarentur, hi, qui de Asia erant, Judæi, cùm vidissent eum in templo, concitaverunt omnem populum, & injecerunt ei manus, clamantes:

28. Viri Israelitæ, adjuvate: hic est homo, qui adversùs populum, & legem, & locum hunc, omnes ubique docens, insuper & Gentiles induxit in templum, & violavit sanctum locum istum.

29. Viderant enim Trophimum Ephesium in civitate cum ipso, quem æstimaverunt quoniam in templum introduxisset Paulus.

30. Commotaque est civitas tota, & facta est concursio populi. Et apprehendentes Paulum, trahebant eum extra templum: & statim clausæ sunt januæ.

31. Quærentibus autem eum occidere, nuntiatum est tribuno cohortis: Quia tota confunditur Jerusalem.

32. Qui statim assumptis militibus, & centurionibus, decurrit ad illos. Qui cùm vidissent tribunum, & milites, cessaverunt percutere Paulum.

33. Tunc accedens tribunus * apprehendit eum, & jussit eum alligari catenis duabus: & interrogabat quis esset, & quid fecisset.

* Claudius Lysias. Infr. 23. 27

34. Alii autem aliud clamabant in turba. Et cùm non posset certum cognoscere præ tumultu, jussit duci eum in castra.

35. Et cùm venisset ad gradus, contigit ut portaretur à militibus propter vim populi.

36. Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle eum.

37. Et cùm cœpisset induci in castra Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Græcè nosti?

38. Nonne tu es Ægyptius *, qui ante hos dies † tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia virorum sicariorum?

* De quo Joseph Antiq. lib. 20. cap. 6. & Belli lib. 2. cap. 12. † Ann. 55.

39. Et dixit ad eum Paulus: Ego homo sum quidem Judæus à Tarso Ciliciæ, non ignotæ civitatis municeps. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum.

40. Et cùm ille permisisset, Paulus stans in gradibus, annuit manu ad plebem, & magno silentio facto, allocutus est lingua Hebræa, dicens:

CAPUT XXII.

Ubi Paulus in sui excusationem narrasset suæ conversionis ordinem, vociferantur Judæi ipsum de terra tollendum, eò quòd diceret se à Deo missum fuisse ad prædicandum Gentibus; à tribuno autem jussus flagellis cædi & torqueri, liberatus est dicendo se civem Romanum esse.

1. Viri fratres, & patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem. Ann. 58.

2. Cùm audissent autem quia Hebræa lingua loqueretur ad illos, magis præstiterunt silentium.

3. Et dicit: Ego sum vir Judæus, natus in Tarso Ciliciæ, nutritus autem in ista civitate, secus pedes Gamaliel eruditus juxta veritatem paternæ legis, æmulator legis, sicut & vos omnes estis hodie:

4. ‖ qui hanc viam persecutus sum usque ad mortem, alligans & tradens in custodias viros ac mulieres, ‖ Supr. 8. 3.

5. sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit, & omnes majores natu, ‖ à quibus & epistolas accipiens, ad fratres Damascum pergebam, ut adducerem inde vinctos in Jerusalem ut punirentur. ‖ Supr. 9. 2.

6. Factum est autem, eunte me, & appropinquante Damasco media die, subitò de

cœlo circumfulsit me lux copiosa :

7. & decidens in terram, audivi vocem dicentem mihi : Saule, Saule, quid me persequeris ?

8. Ego autem respondi: Quis es Domine? Dixitque ad me: Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris.

9. Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt ejus, qui loquebatur mecum.

10. Et dixi : Quid faciam, Domine ? Dominus autem dixit ad me : Surgens vade Damascum : & ibi tibi dicetur de omnibus, quæ te oporteat facere.

11. Et cùm non viderem præ claritate luminis illius, ad manum deductus à comitibus, veni Damascum.

12. Ananias autem quidam, vir secundùm legem testimonium habens ab omnibus cohabitantibus Judæis,

13. veniens ad me, & astans dixit mihi : Saule frater respice. Et ego eadem hora respexi in eum.

14. At ille dixit : Deus patrum nostrorum præordinavit te, ut cognosceres voluntatem ejus, & videres justum, & audires vocem ex ore ejus :

15. quia eris testis illius ad omnes homines eorum quæ vidisti & audisti.

16. Et nunc quid moraris ? Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, invocato nomine ipsius.

17. Factum est autem revertenti mihi in
* Ann.37. Jerusalem *, & oranti in templo, fieri me in stupore mentis,

18. & videre illum dicentem mihi: Festina, & exi velociter ex Jerusalem: quoniam non recipient testimonium tuum de me.

‖ Supr. 8. 3. 19. Et ego dixi: Domine ipsi sciunt ‖ quia ego eram concludens in carcerem, & cædens per synagogas eos, qui credebant in te :

‖ Supr. 7. 57. 20. & cùm funderetur sanguis Stephani testis tui, ‖ ego astabam, & consentiebam, & custodiebam vestimenta interficientium illum.

21. Et dixit ad me : Vade quoniam ego in nationes longè mittam te.

22. Audiebant autem eum usque ad hoc verbum, & levaverunt vocem suam dicentes : Tolle de terra hujusmodi : non enim fas est eum vivere.

23. Vociferantibus autem eis, & projicientibus vestimenta sua, & pulverem jactantibus in aerem,

* Idem Lysia. 24. jussit tribunus * induci eum in castra, & flagellis cædi, & torqueri eum, ut sciret propter quam causam sic acclamarent ei.

25. Et cùm astrinxissent eum loris : dicit astanti sibi Centurioni Paulus : Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare?

26. Quo audito, Centurio accessit ad tribunum, & nuntiavit ei, dicens: Quid acturus es? hic enim homo, civis Romanus est.

27. Accedens autem tribunus, dixit illi : Dic mihi si tu Romanus es ? At ille dixit : Etiam.

28. Et respondit tribunus: Ego multa summa civilitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait : Ego autem & natus sum.

29. Protinus ergo discesserunt ab illo, qui eum torturi erant. Tribunus quoque timuit postquam rescivit, quia civis Romanus esset, & quia alligasset eum.

30. Postera autem die volens scire diligentiùs, qua ex causa accusaretur à Judæis, solvit eum, & jussit sacerdotes convenire, & omne concilium, & producens Paulum, statuit inter illos.

CAPUT XXIII.

Paulus coram sacerdotibus & toto concilio principem sacerdotum qui ipsum jusserat in faciem percuti, dicit parietem dealbatum, sed excusat se quòd nescisset esse principem sacerdotum: cùmque ibidem dixisset se Pharisæum, & de resurrectione mortuorum judicari, orta est inter Pharisæos & Sadducæos magna dissensio : Dominus nocte Paulum confortat, prædicens quòd etiam Romæ esset de ipso testificaturus : detecta multorum de occidendo Paulo conjuratione, tribunus mittit eum Cæsaream militibus stipatum ad Felicem præsidem, scriptis ad eum litteris quæ hic referuntur.

1. INtendens autem in concilium Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conversatus sum ante Deum usque in hodiernum diem. Eodem anno 58.

2. Princeps autem sacerdotum Ananias præcepit astantibus sibi percutere os ejus.

3. Tunc Paulus dixit ad eum : Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens judicas me secundùm legem, & contra legem jubes me percuti?

4. Et qui astabant dixerunt: Summum sacerdotem Dei maledicis?

5. Dixit autem Paulus : Nesciebam fratres quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim : ‖ Principem populi tui non maledices. ‖ Exod. 22. 28.

6. Sciens autem Paulus, quia una pars esset Sadducæorum, & altera Pharisæorum, exclamavit in concilio : Viri fratres, ‖ ego Pharisæus sum, filius Pharisæorum, de spe & resurrectione mortuorum ego judicor. ‖ Philip. 3. 5.

7. Et cùm hæc dixisset, facta est dissensio inter Pharisæos, & Sadducæos, & soluta est multitudo.

8. ‖ Sadducæi enim dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum : Pharisæi autem utraque confitentur. ‖ Matth. 22. 23.

9. Factus est autem clamor magnus. Et surgentes quidam Pharisæorum, pugnabant, dicentes : Nihil mali invenimus in homine isto : quid si Spiritus locutus est ei, aut Angelus?

10. Et cùm magna dissensio facta esset, timens tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis, jussit milites descendere, & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra.

11. Sequenti autem nocte assistens ei Dominus, ait : Constans esto : sicut enim testificatus es de me in Jerusalem, sic te oportet & Romæ testificari.

12. Facta autem die collegerunt se quidam ex Judæis, & devoverunt se dicentes, neque manducaturos, neque bibituros, donec occiderent Paulum.

13. Erant autem plus quàm quadraginta viri, qui hanc conjurationem fecerant:

14. qui accesserunt ad principes sacerdotum, & seniores, & dixerunt : Devotione devo-

vimus nos nihil gustaturos, donec occidamus Paulum.

15. Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, ut producat illum ad vos, tamquam aliquid certius cognituri de eo. Nos verò priùs quàm appropiet, parati sumus interficere illum.

16. Quod cùm audisset filius sororis Pauli insidias, venit, & intravit in castra, nuntiavitque Paulo.

17. Vocans autem Paulus ad se unum ex Centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad tribunum, habet enim aliquid indicare illi.

18. Et ille quidem assumens eum duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus rogavit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.

19. Apprehendens autem tribunus manum illius, secessit cum eo seorsùm, & interrogavit illum: Quid est, quod habes indicare mihi?

20. Ille autem dixit: Judæis convenit rogare te, ut crastina die producas Paulum in concilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo:

21. tu verò ne credideris illis, insidiantur enim ei ex eis viri ampliùs quàm quadraginta, qui se devoverunt non manducare, neque bibere, donec interficiant eum: & nunc parati sunt, expectantes promissum tuum.

22. Tribunus igitur dimisit adolescentem, præcipiens ne cui loqueretur quoniam hæc nota sibi fecisset.

23. Et vocatis duobus Centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos, ut eant usque Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis:

24. & jumenta præparate, ut imponentes Paulum, salvum perducerent ad Felicem præsidem.

25. (Timuit enim ne fortè raperent eum Judæi, & occiderent, & ipse postea calumniam sustineret, tamquam accepturus pecuniam)

26. scribens epistolam continentem hæc: CLAUDIUS Lysias optimo præsidi, Felici, salutem.

27. Virum hunc comprehensum à Judæis, & incipientem interfici ab eis, superveniens cum exercitu eripui, cognito quia Romanus est:

28. volensque scire causam, quam objiciebant illi, deduxi eum in concilium eorum.

29. Quem inveni accusari de quæstionibus legis ipsorum, nihil verò dignum morte aut vinculis habentem criminis.

30. Et cùm mihi perlatum esset de insidiis, quas paraverant illi, misi eum ad te, denuntians & accusatoribus ut dicant apud te. Vale.

31. Milites ergo secundùm præceptum sibi, assumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem.

32. Et postera die dimissis equitibus ut cum eo irent, reversi sunt ad castra.

33. Qui cùm venissent Cæsaream, & tradidissent epistolam præsidi, statuerunt ante illum & Paulum.

34. Cùm legisset autem, & interrogasset de qua provincia esset: & cognoscens quia de Cilicia,

35. Audiam te, inquit, cùm accusatores tui venerint. Jussitque in prætorio Herodis custodiri eum.

CAPUT XXIV.

Accusatus Paulus coram Felice præside à Tertullo Judæorum oratore, respondet negans imposita sibi crimina, confitens tamen se Christianum, & dixisse se de resurrectione mortuorum judicari. Felix & Drusilla ipsius uxor Judæa audiunt Paulum de fide Christiana: cùm autem non acciperet à Paulo pecuniam, reliquit eum vinctum successori suo Portio Festo.

1. POst quinque autem dies descendit princeps sacerdotum, Ananias, cum senioribus quibusdam, & Tertullo quodam oratore, qui adierunt præsidem adversus Paulum. Eodem anno 58.

2. Et citato Paulo cœpit accusare Tertullus, dicens: Cùm in multa pace agamus per te, & multa corrigantur per tuam providentiam;

3. semper & ubique suscipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione.

4. Ne diutiùs autem te protraham, oro, breviter audias nos pro tua clementia.

5. Invenimus hunc hominem pestiferum, & concitantem seditiones omnibus Judæis in universo orbe, & auctorem seditionis sectæ Nazarenorum:

6. qui etiam templum violare conatus est, quem & apprehensum voluimus secundùm legem nostram judicare.

7. Superveniens autem tribunus Lysias, cum vi magna eripuit eum de manibus nostris,

8. jubens accusatores ejus ad te venire: à quo poteris ipse judicans, de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum.

9. Adjecerunt autem & Judæi, dicentes hæc ita se habere.

10. Respondit autem Paulus, (annuente sibi Præside dicere:) Ex multis annis * te esse judicem genti huic sciens, bono animo pro me satisfaciam.

*Ut qui annum 9. Samaritanæ gubernationis & sextum Judææ ageret.

11. Potes enim cognoscere, quia non plus sunt mihi dies, quàm duodecim, ex quo ascendi adorare || in Jerusalem:

|| Sup. 21. 26.

12. & neque in templo invenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in synagogis,

13. neque in civitate: neque probare possunt tibi de quibus nunc me accusant.

14. Confiteor autem hoc tibi, quòd secundùm sectam, quam dicunt hæresim, sic deservio Patri, & Deo meo, credens omnibus, quæ in Lege, & Prophetis scripta sunt:

15. spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram justorum, & iniquorum.

16. In hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, & ad homines semper.

17. Post annos autem plures eleemosynas facturus in gentem meam, veni, & oblationes, & vota.

18. || In quibus invenerunt me purificatum in templo: non cum turba, neque cum tumultu.

|| Supr. 21. 26.

19. Quidam autem ex Asia Judæi, quos oportebat apud te præsto esse, & accusare si quid haberent adversùm me:

20. aut hi ipsi dicant si quid invenerunt in me iniquitatis, cùm stem in concilio,

21. nisi de una hac solummodo voce, qua
Sup. 23. 6. clamavi inter eos stans: || Quoniam de resurrectione mortuorum ego judicor hodie à vobis.

22. Distulit autem illos Felix, certissimè sciens de via hac, dicens: Cùm tribunus Lysias descenderit, audiam vos.

23. Jussitque Centurioni custodire eum, & habere requiem, nec quemquam de suis prohibere ministrare ei.

24. Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Judæa, vocavit Paulum, & audivit ab eo fidem, quæ est in Christum Jesum.

25. Disputante autem illo de justitia, & castitate, & de judicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc attinet, vade: tempore autem opportuno accersam te:

26. simul & sperans, quòd pecunia ei daretur à Paulo; propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cum eo.

Anno 60. 27. Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Portium Festum. Volens autem gratiam præstare Judæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAPUT XXV.

Festus non obsequitur Judæis insidiosè petentibus ut Paulus Jerosolymam ducatur: sed Cæsareæ audit ejus accusatores & Pauli responsionem: qui à Festo requisitus an vellet de his judicari Jerosolymis, appellat Cæsarem: Festus Pauli causam regi Agrippæ indicat, qui ipsum audire cupit, posteroque die jubente Festo adducitur coram Agrippa & Bernice.

Eodem anno 60. 1. FEstus ergo cùm venisset in provinciam, post triduum ascendit Jerosolymam à Cæsarea.

2. Adieruntque eum principes sacerdotum, & primi Judæorum adversus Paulum: & rogabant eum,

3. postulantes gratiam adversùs eum, ut juberet perduci eum in Jerusalem, insidias tendentes ut interficerent eum in via.

4. Festus autem respondit servari Paulum in Cæsarea: se autem maturiùs profecturum.

5. Qui ergo in vobis (ait) potentes sunt, descendentes simul, si quod est in viro crimen, accusent eum.

6. Demoratus autem inter eos dies non ampliùs quàm octo, aut decem, descendit Cæsaream, & altera die sedit pro tribunali, & jussit Paulum adduci.

7. Qui cùm perductus esset, circumsteterunt eum, qui ab Jerosolyma descenderant Judæi, multas, & graves causas objicientes, quas non poterant probare,

8. Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Judæorum, neque in templum, neque in Cæsarem quidquam peccavi.

9. Festus autem volens gratiam præstare Judæis, respondens Paulo, dixit: Vis Jerosolymam ascendere, & ibi de his judicari apud me?

10. Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, ibi me oportet judicari: Judæis non nocui, sicut tu meliùs nosti.

11. Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori: si verò nihil est eorum, quæ hi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæsarem appello.

12. Tunc Festus cum concilio locutus, respondit: Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis.

13. Et cùm dies aliquot transacti essent, Agrippa *rex, & Bernice descenderunt Cæsaream ad salutandum Festum.

*Filius senioris Agrippæ de quo sup. cap. 12. ultimus stirpis Herodis.

14. Et cùm dies plures ibi demorarentur, Festus regi indicavit de Paulo, dicens: Vir quidam est derelictus à Felice vinctus,

15. de quo cùm essem Jerosolymis, adierunt me principes sacerdotum, & seniores Judæorum, postulantes adversus illum damnationem.

16. Ad quos respondi: Quia non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, prius quàm is, qui accusatur, præsentes habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

17. Cùm ergo huc convenissent sine ulla dilatione, sequenti die sedens pro tribunali, jussi adduci virum.

18. De quo, cùm stetissent accusatores, nullam causam deferebant, de quibus ego suspicabar malum:

19. quæstiones verò quasdam de sua superstitione habebant adversus eum, & de quodam Jesu defuncto, quem affirmabat Paulus vivere.

20. Hæsitans autem ego de hujusmodi quæstione, dicebam si vellet ire Jerosolymam, & ibi judicari de istis.

21. Paulo autem appellante ut servaretur ad Augusti cognitionem, jussi servari eum, donec mittam eum ad Cæsarem.

22. Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam & ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum.

23. Altera autem die, cùm venisset Agrippa, & Bernice cum multa ambitione, & introissent in auditorium cum tribunis, & viris principalibus civitatis, jubente Festo, adductus est Paulus.

24. Et dicit Festus: Agrippa rex, & omnes, qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc, de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me Jerosolymis, petentes & acclamantes non oportere eum vivere ampliùs.

25. Ego verò comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad Augustum, judicavi mittere.

26. De quo quid certum scribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maximè ad te rex Agrippa, ut interrogatione facta habeam quid scribam.

27. Sine ratione enim mihi videtur mittere vinctum, & causas ejus non significare.

CAPUT XXVI.

Paulus coram Agrippa suam causam defendit, referens suæ ad Christum conversionis ordinem, & se Judæis ac Gentibus sub divina protectione prædicasse ostendens; Festoque ipsum ex nimia scientia insanire dicenti respondet, omnesque optat esse Christianos: Agrippa dicit eum potuisse dimitti, nisi Cæsarem appellasset.

1. AGrippa verò ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc Paulus extenta manu cœpit rationem reddere. Eodem anno 60.

2. De

2. De omnibus, quibus accusor à Judæis, rex Agrippa, æstimo me beatum, apud te cùm sim defensurus me hodie,

3. maximè te sciente omnia, & quæ apud Judæos sunt consuetudines, & quæstiones: propter quod obsecro patienter me audias.

4. Et quidem vitam meam à juventute, quæ ab initio fuit in gente mea in Jerosolymis, noverunt omnes Judæi:

5. præscientes me ab initio (si velint testimonium perhibere) quoniam secundùm certissimam sectam nostræ religionis vixi Pharisæus.

6. Et nunc in spe, quæ ad patres nostros repromissionis facta est à Deo, sto judicio subjectus:

7. in quam duodecim tribus nostræ, nocte ac die deservientes, sperant devenire. De qua spe accusor à Judæis, rex.

8. Quid incredibile judicatur apud vos, si Deus mortuos suscitat?

9. Et ego quidem existimaveram, me adversus nomen Jesu Nazareni debere multa contraria agere.

|| Supr. 8. 4. 10. || Quod & feci Jerosolymis, & multos sanctorum ego in carceribus inclusi, à principibus sacerdotum potestate accepta: & cùm occiderentur, detuli sententiam.

11. Et per omnes synagogas frequenter puniens eos, compellebam blasphemare: & ampliùs insaniens in eos, persequebar usque in exteras civitates.

|| Supr. 9. 2. 12. In quibus || dum irem Damascum cum potestate, & permissu principum sacerdotum,

13. die media in via, vidi, rex, de cœlo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen, & eos, qui mecum simul erant.

14. Omnesque nos cùm decidissemus in terram, audivi vocem loquentem mihi Hebraica lingua: Saule, Saule, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulum calcitrare.

15. Ego autem dixi: Quis es Domine? Dominus autem dixit: Ego sum Jesus, quem tu persequeris.

16. Sed exurge, & sta super pedes tuos: ad hoc enim apparui tibi, ut constituam te ministrum, & testem eorum, quæ vidisti, & eorum, quibus apparebo tibi,

17. eripiens te de populo, & gentibus, in quas nunc ego mitto te,

18. aperire oculos eorum, ut convertantur à tenebris ad lucem, & de potestate satanæ ad Deum, ut accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctos per fidem, quæ est in me.

19. Unde rex Agrippa, non fui incredulus cœlesti visioni:

|| Sup. 9. 20. 20. || sed his, qui sunt Damasci primùm, & Jerosolymis, & in omnem regionem Judææ, & Gentibus annuntiabam, ut pœnitentiam agerent, & converterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes.

|| Supr. 21. 31. 21. Hac ex causa me Judæi, cùm essem in templo, || comprehensum tentabant interficere.

22. Auxilio autem adjutus Dei usque in hodiernum diem sto, testificans minori, atque majori, nihil extra dicens quàm ea, quæ Prophetæ locuti sunt futura esse, & Moyses,

23. si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen annuntiaturus est populo, & Gentibus.

24. Hæc loquente eo, & rationem reddente, Festus magna voce dixit: Insanis Paule: multæ te litteræ ad insaniam convertunt.

25. Et Paulus: Non insanio (inquit) optime Feste, sed veritatis, & sobrietatis verba loquor.

26. Scit enim de his rex, ad quem & constanter loquor: latere enim eum nihil horum arbitror. Neque enim in angulo quidquam horum gestum est.

27. Credis rex Agrippa prophetis? Scio quia credis.

28. Agrippa autem ad Paulum: In modico suades me Christianum fieri.

29. Et Paulus: Opto apud Deum, & In modico, & in magno, non tantùm te, sed etiam omnes, qui audiunt, hodie fieri tales, qualis & ego sum, exceptis vinculis his.

30. Et exurrexit rex, & præses, Bernice, & qui assidebant eis.

31. Et cùm secessissent, loquebantur ad invicem, dicentes: Quia nihil morte, aut vinculis dignum quid fecit homo iste.

32. Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem.

CAPUT XXVII.

Paulus à centurione Julio ducitur Romam versus, navigans per varia loca: adversante autem ipsis vento vix perveniunt ad quemdam in Creta locum: à quo licèt prædiceret Paulus periculosam esse navigationem, discedentes, patiuntur ingentem tempestatem: tandemque post Pauli consolationem, qui narrans factam sibi de omnium salute revelationem, hortabatur eos ad cibum sumendum: passi naufragium omnes evadunt incolumes.

1. UT autem judicatum est navigare eum in Italiam: & tradi Paulum cum reliquis custodiis centurioni nomine Julio cohortis Augustæ, Eodem anno 60.

2. || ascendentes navem Adrumetinam, incipientes navigare circa Asiæ loca, sustulimus, perseverante nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi. || 2. Cor. 11. 25.

3. Sequenti autem die devenimus Sidonem. Humanè autem tractans Julius Paulum, permisit ad amicos ire, & curam sui agere.

4. Et inde cùm sustulissemus, subnavigavimus Cyprum, propterea quòd essent venti contrarii.

5. Et pelagus Ciliciæ & Pamphyliæ navigantes, venimus Lystram, quæ est Lyciæ:

6. & ibi inveniens centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, transposuit nos in eam.

7. Et cùm multis diebus tardè navigaremus, & vix devenissemus contra Gnidum, prohibente nos vento, adnavigavimus Cretæ, juxta Salmonem:

8. & vix juxta navigantes, venimus in locum quemdam, qui vocatur Boniportus, cui juxta erat civitas Thalassa.

9. Multo autem tempore peracto, & cùm jam non esset tuta navigatio, eò quòd & jejunium * jam præteriisset, consolabatur eos Paulus,

* Illud solenne Expiationis, mensis 7. die 10. à Judæis celebrari solitum.

10. dicens eis: Viri, video quoniam cum injuria, & multo damno non solùm oneris, & navis, sed etiam animarum nostrarum incipit esse navigatio.

11. Centurio autem gubernatori & nauclero magis credebat, quàm his, quæ à Paulo dicebantur.

12. Et cùm aptus portus non esset ad hiemandum, plurimi statuerunt consilium navigare inde, si quomodo possent, devenientes Phœnicen, hiemare, portum Cretæ respicientem ad Africum, & ad Corum.

13. Aspirante autem Austro, æstimantes propositum se tenere, cùm sustulissent de Asson, legebant Cretam.

14. Non post multùm autem misit se contra ipsam ventus Thyphonicus, qui vocatur Euroaquilo.

15. Cùmque arrepta esset navis, & non posset conari in ventum, data nave flatibus, ferebamur.

16. In insulam autem quamdam decurrentes, quæ vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scapham.

17. Qua sublata, adjutoriis utebantur, accingentes navem, timentes ne in Syrtim inciderent, summisso vase sic ferebantur.

18. Valida autem nobis tempestate jactatis, sequenti die jactum fecerunt:

19. & tertia die suis manibus armamenta navis projecerunt.

20. Neque autem sole, neque syderibus apparentibus per plures dies, & tempestate non exigua imminente, jam ablata erat spes omnis salutis nostræ.

21. Et cùm multa jejunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem, ò viri, audito me, non tollere à Creta, lucrique facere injuriam hanc, & jacturam.

22. Et nunc suadeo vobis bono animo esse: amissio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquàm navis.

23. Astitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui deservio,

24. dicens: Ne timeas Paule, Cæsari te oportet assistere: & ecce donavit tibi Deus omnes, qui navigant tecum.

25. Propter quod bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic erit, quemadmodum dictum est mihi.

26. In insulam autem quamdam oportet nos devenire.

27. Sed posteaquam quartadecima nox supervenit, navigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nautæ apparere sibi aliquam regionem.

28. Qui & summittentes bolidem, invenerunt passus viginti: & pusillum inde separati, invenerunt passus quindecim.

29. Timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quatuor, optabant diem fieri.

30. Nautis verò quærentibus fugere de navi, cùm misissent scapham in mare, sub obtentu quasi inciperent à prora anchoras extendere,

31. dixit Paulus Centurioni, & militibus: Nisi hi in navi manserint, vos salvi fieri non potestis.

32. Tunc absciderunt milites funes scaphæ, & passi sunt eam excidere.

33. Et cùm lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quartadecima die hodie expectantes jejuni permanetis, nihil accipientes.

34. Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra: quia nullius vestrùm capillus de capite peribit.

35. Et cùm hæc dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & cùm fregisset, cœpit manducare.

36. Animæquiores autem facti omnes, & ipsi sumpserunt cibum.

37. Eramus verò universæ animæ in navi ducentæ septuaginta sex.

38. Et satiati cibo alleviabant navem, jactantes triticum in mare.

39. Cùm autem dies factus esset, terram non agnoscebant: sinum verò quemdam considerabant habentem littus, in quem cogitabant, si possent, ejicere navem.

40. Et cùm anchoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes juncturas gubernaculorum: & levato artemone secundùm auræ flatum tendebant ad littus.

41. Et cùm incidissemus in locum dithalassum, impegerunt navem: prora quidem fixa manebat immobilis, puppis verò solvebatur à vi maris.

42. Militum autem consilium fuit ut custodias occiderent: ne quis cùm enatasset, effugeret.

43. Centurio autem volens servare Paulum, prohibuit fieri: jussitque eos, qui possent natare, emittere se primos, & evadere, & ad terram exire:

44. & ceteros alios in tabulis ferebant: quosdam super ea, quæ de navi erant. Et sic factum est, ut omnes animæ evaderent ad terram.

CAPUT XXVIII.

Paulus cæterique ipsius comites humanè à Barbaris excipiuntur in insula Melita, in qua percussus à vipera Paulus nihil mali patitur, patremque Publii principis insulæ sanitati restituit, ac alios multos curat: & ab eo loco navigantes tandem Romam perveniunt, ubi Paulus convocatis primis Judæorum causam exponit cur Cæsarem appellaverit: dieque ab ipsis constituto prædicat de Christo, cujus verbis multi non credunt, quod Paulus ostendit ab Isaia prædictum esse; & per biennium de fide in Christum prædicat omnibus ad ipsum accedentibus.

1. ET cùm evasissemus, tunc cognovimus quia Melita insula vocabatur. Barbari verò præstabant non modicam humanitatem nobis.

2. Accensa enim pyra, reficiebant nos omnes, propter imbrem qui imminebat, & frigus.

3. Cùm congregasset autem Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem, vipera à calore cùm processisset, invasit manum ejus.

4. Ut verò viderunt Barbari pendentem bestiam de manu ejus, ad invicem dicebant: Utique homicida est homo hic, qui cùm evaserit de mari, ultio non sinit eum vivere.

5. Et ille quidem excutiens bestiam in ignem, nihil mali passus est.

6. At illi existimabant eum in tumorem convertendum, & subitò casurum, & mori. Diù autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, convertentes se, dicebant eum esse Deum.

7. In locis autem illis erant prædia principis insulæ, nomine Publii, qui nos suscipiens, triduò benignè exhibuit.

8. Contigit autem, patrem Publii febribus, & dysenteria vexatum jacere. Ad quem Paulus intravit: & cùm orasset, & imposuisset ei manus, salvavit eum.

9. Quo facto, omnes, qui in insula habebant infirmitates, accedebant, & curabantur:

10. qui etiam multis honoribus nos honoraverunt, & navigantibus imposuerunt quæ necessaria erant.

Anno 61. 11. Post menses autem tres navigavimus in navi Alexandrina, quæ in insula hyemaverat, cui erat insigne Castrorum.

12. Et cùm venissemus Syracusam, mansimus ibi triduò.

13. Inde circumlegentes devenimus Rhegium: & post unum diem flante Austro, secunda die venimus Puteolos;

14. ubi inventis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem: & sic venimus Romam.

15. Et inde cùm audissent fratres, occurrerunt nobis usque ad Appii forum, ac tres Tabernas, quos cùm vidisset Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam.

* Anno Neronis 7. 16. Cùm autem venissemus Romam *, permissum est Paulo manere sibimet cum custodiente se milite.

17. Post tertium autem diem convocavit primos Judæorum. Cùmque convenissent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil adversùs plebem faciens, aut morem paternum, vinctus ab Jerosolymis traditus sum in manus Romanorum:

18. qui cùm interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, eò quòd nulla esset causa mortis in me:

19. contradicentibus autem Judæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare.

20. Propter hanc igitur causam rogavi vos videre, & alloqui: propter spem enim Israel catena hac circumdatus sum.

21. At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te à Judæa, neque adveniens aliquis fratrum nuntiavit, aut locutus est quid de te malum.

22. Rogamus autem à te audire quæ sentis: nam de secta hac notum est nobis quia ubique ei contradicitur.

23. Cùm constituissent autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plurimi, quibus exponebat testificans regnum Dei, suadensque eis de Jesu ex Lege Moysi & Prophetis, à manè usque ad vesperam.

24. Et quidam credebant his, quæ dicebantur: quidam verò non credebant.

25. Cùmque invicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo unum verbum: Quia benè Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros,

26. dicens: ‖ Vade ad populum istum, & dic ad eos: Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perspicietis. ‖ *Isai. 6. 9. Matth. 13. 14. Marc 4. 12. Luc. 8. 10. Joa. 12. 40. Rom. 11. 8.*

27. Incrassatum est enim cor populi hujus, auribus graviter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne fortè videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.

28. Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus missum est hoc salutare Dei, & ipsi audient.

29. Et cùm hæc dixisset, exierunt ab eo Judæi, multam habentes inter se quæstionem.

30. Mansit autem biennio toto in suo conducto: * & suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum, * Ad ann. usque 63.

31. prædicans regnum Dei, & docens quæ sunt de Domino Jesu Christo cum omni fiducia, sine prohibitione.

EPIS-

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD ROMANOS.

IN DIGERENDIS *Pauli Epistolis dignitatis potiùs eorum ad quos scripta sunt, quàm temporum habita ratio est. Hinc prima locata est quæ ad Romanos ob regnatricis urbis & principalis Ecclesiæ amplitudinem. Deinde quæ ad alias Ecclesias. Postremò quæ ad singulos.*

Quantæ verò sit utilitatis certum earum tempus nosse rectè observat Baronius ad annum 58. num. 42. Sed hic, inquit, & illud breviter necessariò monendum putamus lectorem, nonnullis accidisse ut temporum ignoratione in maximos errores inciderint ..... Quamobrem scrupulosa quæ videtur in historia temporum indagatio, quantùm conferat ad veram atque germanam divinæ Scripturæ interpretationem quisque facilè judicabit. Hæc sentiens Joannes Chrysostomus & ipse quibus locis, quandove Pauli Epistolæ fuerint scriptæ pervestigans, hæc ait; Proinde hunc laborem nemo extra rem, neve hanc indignationem supervacaneæ curiositatis esse putet; confert enim nobis non parùm ad quæstiones explicandas ipsum Epistolarum tempus. *Hactenus Baronius, cujus etiam rei hanc rationem affert Chrysostomus, quòd* aliquando Paulus iisdem de rebus non eodem modo loqui videatur, nec hujus differentiæ alia causa subsit, quàm ipsum Epistolarum tempus, quod initio indulgendum esset, postea verò non item. *Nos ergo Chrysostomi auctoritatem & Baronii exemplum potiùs quàm vestigia secuti in hac quoque investigatione operam aliquam navabimus, ostendemusque earum alias esse scriptas priùs quàm Romam captivus duceretur Paulus: alias in prioribus illis vinculis in quibus unius militis custodiæ creditus, per biennium Romæ mansit: alias postquàm est solutus & libertati redditus: alias denique cùm iterùm Romæ vinctus esset, & paulò antequam martyrio vitam finiret: Ex certis conjecturis, characterismisque non improbandis, quoad ejus fieri poterit, cujusque Epistolæ tempus assignantes, ac de earum etiam argumento nonnihil adjicientes.*

In proœm. Ep.st. ad Roman.

Et ad tempus quidem quod spectat, quatuordecim Pauli Epistolarum hic ordo assignari potest,

Anno æræ vulgar.		Anno post Passionem.	Anno æræ vulgar.		Anno post Passionem.
52	1. Ad Thessalonicenses prima.	19	62	8. Ad Philemonem.	29
	2. Ad eosdem secunda.			9. Ad Colossenses.	
56	3. Ad Galatas.	23		10. Ad Ephesios.	
57	4. Ad Corinthios prima.	24		11. Ad Hebræos.	
	5. Ad eosdem secunda.		66	12. Ad Timotheum prima.	33
	6. Ad Romanos.			13. Ad Titum.	
62	7. Ad Philippenses.	29		14. Ad Timotheum secunda, paulo antequam ipse Apostolus subiret martyrium.	

Ad

EPISTOLÆ VERO AD ROMANOS *argumentum breviter perstrinxit Augustinus, cùm dixit,* quæstionem in ea versari operum legis & gratiæ. *Orta siquidem contentione inter fideles, tum Judæos, tum Gentiles qui Romæ degebant, de justificatione, cùm utrique suis meritis Evangelii gratiam arrogarent; hinc controversiæ disceptator Paulus interveniens,* ea, *inquit idem Doctor,* moderatione utitur, ut nec Judæos superbire permittat, tamquam de meritis operum legis; nec Gentes merito fidei adversùs Judæos inflari, quòd ipsi receperint Christum quem illi crucifixerunt. *Ostendit itaque omnes priùs quàm vocarentur ad Christi fidem fuisse peccatis subditos & à vera justitia alienos; atque adeò gratuitum Dei donum esse justificationem, eamque non ex lege aut ex meritis operum, sed ex fide Christi proficisci.*

Ei expofit. expofit. in hanc Epist. Præfat. in expof. Ep. hujus.

Scriptam verò Corintho fuisse hanc Epistolam pluribus probat Origenes: ut, quòd missa fuerit per Phæben Diaconissam Ecclesiæ quæ erat Cenchris portu Corinthiorum, quod Cajum qui Corinthi morabatur (1. Corinth. 14.) hospitem suum vocet; quòd in salutationibus quæ habentur cap. 16. eorum meminit qui cum ipso iter Jerosolymitanum ingressi sunt, quique Actor. 20. dicuntur Corintho cum Paulo esse profecti.

Data est itaque anno Æræ vulgaris 57. post Christi passionem 24. ut suprà notavimus. & ex Chronologia nostra clariùs patebit: quo tempore cum collectis in Macedonia & Achaja eleemosynis profecturus erat Apostolus Hierosolymam (cap. 15. 25. & 26.) unde conficit Chrysostomus posteriorem esse utraque ad Corinthios, cùm in secunda (cap. 8. & 9.) eos ad hanc pecuniam erogandam hortetur. Ponitur tamen hæc omnium Epi-

stolarum

stolarum prima, tum quòd gratiam fidei maximè commendat & inculcat, quæ caput est & initium Christianismi: *tum ob præstantiam, ut dixi, Romanæ urbis & Ecclesiæ*, cui Epist. 105. potissimùm Beatus Apostolus de gratia Christi multa & multipliciter est locutus, *inquit Augustinus*, ut inde se prædicatio ejus velut à capite orbis toto orbe diffunderet.

CAPUT PRIMUM.

Paulus commendato suo munere Evangelico, ob magnum prædicandi Evangelii zelum, optabat Romanos invisere; ostendens Ethnicos, qui ex creaturis Deum cognoscentes, illius cultum à se abjecerant, colendo creaturarum imagines, meritò à Deo desertos: & in pœnam illius in abominanda, quæ hic recensentur, incidisse scelera.

‡ Vigil. Nativ. Domini. || Actor. 13

1. PAULUS ‡, servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, || segregatus in Evangelium Dei,
2. quod antè promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis

3. de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundùm carnem,

4. qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundùm spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri:

5. per quem accepimus gratiam, & Apostolatum ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro nomine ejus,

6. in quibus estis & vos vocati Jesu Christi: A

7. omnibus qui sunt Romæ, dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

8. Primùm quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis: quia fides vestra annuntiatur in universo mundo.

9. Testis enim mihi est Deus, cui servio in spiritu meo in Evangelio filii ejus, quòd sine intermissione memoriam vestri facio

10. semper in orationibus meis obsecrans, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos.

11. Desidero enim videre vos: ut aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos:

12. id est, simul consolari in vobis per eam, quæ invicem est, fidem vestram, atque meam.

13. Nolo autem vos ignorare fratres: quia sæpè proposui venire ad vos, (& prohibitus sum usque adhuc) ut aliquem fructum habeam & in vobis, sicut & in ceteris gentibus.

14. Græcis, ac Barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum:

15. ita (quod in me,) promptum est & vobis, qui Romæ estis, evangelizare.

16. Non enim erubesco Evangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Judæo primùm, & Græco.

17. Justitia enim Dei in eo revelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est: || Justus autem ex fide vivit. || Hab. 2. 4. Gal. 3. 11. Heb. 10. 38.

18. Revelatur enim ira Dei de cœlo super omnem impietatem, & injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent:

19. quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit.

20. Invisibilia enim ipsius, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas; ita ut sint inexcusabiles.

21. || Quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: || Ephes. 4. 17.

22. dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.

23. || Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium. || Psal. 105. 20. Jerem. 11. 10.

24. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, || in immunditiam: ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis: || Inf. vers. 26. & c. 6. 10. Gal. 5. 19. Ephes. 4. 19. & 5. 3. Col. 3. 5. & 6. 1. Thess. 2. 3. & 4. 7.

25. qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium: & coluerunt, & servierunt creaturæ potiùs quàm Creatori, qui est benedictus in sæcula. Amen.

26. Pro-

26. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Nam fœminæ eorum immutaverunt naturalem usum, in eum usum, qui est contra naturam.

27. Similiter autem & masculi, relicto naturali usu fœminæ, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes.

28. Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum sensum: ut faciant ea, quæ non conveniunt,

29. repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones,

30. detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes,

31. insipientes, incompositos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia.

32. Qui cùm justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: & non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

CAPUT II.

Judæos redarguit, qui ex data sibi lege Gentes condemnabant, eadem ipsi patrantes, cùm Deus unicuique redditurus sit juxta ipsius opera; adeò ut etiam Gentes, ea quæ legis sunt naturali lumine præstantes, pro circumcisis habendæ sint, eosque judicaturæ, qui ex sola legis cognitione & carnis circumcisione gloriantur, contraria legi operantes.

1. PRopter quod inexcusabilis es ô homo omnis, qui judicas. ‖ In quo enim judicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis quæ judicas. ‖ Matth. 7. 2.

2. Scimus enim quoniam judicium Dei est secundùm veritatem in eos, qui talia agunt.

3. Existimas autem hoc ô homo, qui judicas eos, qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies judicium Dei?

4. An divitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ‖ ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? ‖ Sap. 9. 24. 2. Petr. 3. 9.

5. Secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor, ‖ thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis justi judicii Dei, ‖ Deut. 32. 35.

6. ‖ qui reddet unicuique secundùm opera ejus: ‖ Matth. 16. 27.

7. iis quidem, qui secundùm patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam:

8. iis autem, qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira, & indignatio.

9. Tribulatio, & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Judæi primum, & Græci:

10. gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum, Judæo primùm, & Græco:

11. ‖ non enim est acceptio personarum apud Deum. ‖ Deut. 10. 17. 2. Par. 19. 7. Job 34. 19. Sap. 6. 8. Eccli. 35. 15. Act. 10. 34. Ephes. 6. 9. Colos. 3. 25. 1. Pet. 1. 17.

12. Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur.

13. ‖ Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur. ‖ Matth. 7. 21. Jacob. 1. 22.

14. Cùm enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex:

15. qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus,

16. in die, cùm judicabit Deus occulta hominum, secundùm Evangelium meum per Jesum Christum.

17. ‖ Si autem tu Judæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo, ‖ Apoc. 11. 9.

18. & nosti voluntatem ejus, ‖ & probas utiliora, instructus per legem, ‖ Phil. 1. 10.

19. confidis teipsum esse ducem cæcorum, lumen eorum, qui in tenebris sunt,

20. eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ, & veritatis in lege.

21. Qui ergo alium doces, teipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris:

22. qui dicis non mœchandum, mœcharis: qui abominaris idola, sacrilegium facis:

23. qui in lege gloriaris, per prævaricationem legis Deum inhonoras.

24. (‖ Nomen enim Dei per vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.) ‖ Isaia 52. 5. Ezech. 36. 20.

25. Circumcisio quidem prodest, si legem observes: si autem prævaricator legis sis, circumcisio tua præputium facta est.

26. Si igitur præputium justitias legis custodiat: nonne præputium illius in circumcisionem reputabitur?

27. ‖ & judicabit id, quod ex natura est præputium, legem consummans, te, qui per litteram, & circumcisionem prævaricator legis es? ‖ Matth. 12. 41.

28. ‖ Non enim qui in manifesto, Judæus est: neque quæ in manifesto, in carne, est circumcisio: ‖ Isaia 48.

29. sed qui in abscondito, Judæus est: & circumcisio cordis in spiritu, non littera: cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAPUT III.

Quodam modo præcellunt Judæi propter factas illis à Deo promissiones, quæ complebuntur, quamquam nonnulli eorum fuerint increduli; omnes autem & Judæi & Gentiles peccato sunt obnoxii: à quo non liberat lex, sed fides in Christum propitiatorem, ut non sit cuiquam de legis operibus gloriandum.

1. QUid ergo amplius Judæo est? aut quæ utilitas circumcisionis?

2. Multum per omnem modum. Primùm quidem quia ‖ credita sunt illis eloquia Dei. ‖ Infr. 9. 4.

3. Quid enim si quidam illorum non crediderunt? ‖ Numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuabit? Absit. ‖ 2. Tim. 2. 13.

4. ‖ Est autem Deus verax: ‖ omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: ‖ Ut justificeris in sermonibus tuis: & vincas cùm judicaris. ‖ Joan. 3. 33. ‖ Psal. 115. 11. ‖ Psal. 50. 6.

5. Si autem iniquitas nostra justitiam Dei commendat, quid dicemus? Numquid iniquus est Deus, qui infert iram?

6. (Se-

6. (secundùm hominem dico.) Absit. Alioquin quomodo judicabit Deus hunc mundum?

7. Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipsius: quid adhuc & ego tamquam peccator judicor?

8. & non (sicut blasphemamur, & sicut ajunt quidam nos dicere) faciamus mala ut veniant bona: quorum damnatio justa est.

‖ Gal. 3. 22. Supr. 1. 17. Infr. 11. 9. ‖ Psal. 13. 2.

9. Quid ergo? præcellimus eos? Nequaquam. ‖ Causati enim sumus Judæos, & Græcos omnes sub peccato esse,

10. sicut scriptum est: ‖ Quia non est justus quisquam:

11. non est intelligens, non est requirens Deum.

12. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

‖ Psal. 5. 11. ‖ Psalm. 139. 4. Jacob. 3. 8.

13. ‖ Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant: ‖ Venenum aspidum sub labiis eorum:

‖ Psal. 9. 7.

14. ‖ Quorum os maledictione, & amaritudine plenum est:

‖ Isaia 59. 7. Prov. 1. 16.

15. ‖ Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem:

‖ In Græco Isaia.

16. ‖ Contritio, & infelicitas in viis eorum:

17. & viam pacis non cognoverunt:

‖ Psal. 35. 2.

18. ‖ Non est timor Dei ante oculos eorum.

‖ Gal. 2. 16.

19. ‖ Scimus autem quoniam quæcumque lex loquitur, iis, qui in lege sunt, loquitur: ut omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo:

20. quia ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati.

21. Nunc autem sine lege justitia Dei manifestata est: testificata à lege & Prophetis.

22. Justitia autem Dei per fidem Jesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum: non enim est distinctio:

23. Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei.

24. Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu,

25. quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum

26. in sustentatione Dei, ad ostensionem justitiæ ejus in hoc tempore: ut sit ipse justus, & justificans eum, qui est ex fide Jesu Christi.

27. Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non: sed per legem fidei.

28. Arbitramur enim justificari hominem per fidem sine operibus legis.

29. An Judæorum Deus tantùm? nonnè & Gentium? Imò & Gentium:

30. quoniam quidem unus est Deus, qui justificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.

31. Legem ergo destruimus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

CAPUT IV.

Non ex legis operibus contingit justificatio, sed ex fide in Deum, quæ Abrahæ reputata fuit ad justitiam ante datam ipsi circumcisionem, quam posteà accepit; futurus non lege, sed justitia fidei, pater omnium qui ipsius fidem imitarentur; credidit autem Deo se patrem fore multarum gentium per promissum sibi semen, cùm tam ipse, quàm uxor ejus Sara annos excessissent aptos ad generandum.

1. Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum secundùm carnem?

2. Si enim Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.

3. Quid enim dicit Scriptura? ‖ Credidit Abraham Deo: & reputatum est illi ad justitiam. ‖ Gen. 15. 6. Gal. 3. 6. Jacob. 2. 23. Machab. 11. 32.

4. Ei autem, qui operatur, merces non imputatur secundùm gratiam, sed secundùm debitum.

5. Ei verò, qui non operatur, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam secundùm propositum gratiæ Dei.

6. Sicut & David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert justitiam sine operibus:

7. ‖ Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. ‖ Psal. 31. 1.

8. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum.

9. Beatitudo ergo hæc in circumcisione tantùm manet, an etiam in præputio? Dicimus enim quia reputata est Abrahæ fides ad justitiam.

10. Quomodo ergo reputata est? in circumcisione, an in præputio? Non in circumcisione, sed in præputio.

11. ‖ Et signum accepit circumcisionis, signaculum justitiæ fidei, quæ est in præputio: ut sit pater omnium credentium per præputium, ut reputetur & illis ad justitiam: ‖ Gen. 17. 10. 11.

12. & sit pater circumcisionis non iis tantùm, qui sunt ex circumcisione, sed & iis, qui sectantur vestigia fidei, quæ est in præputio patris nostri Abrahæ.

13. ‖ Non enim per legem promissio Abrahæ, aut semini ejus ut hæres esset mundi: sed per justitiam fidei. ‖ Gal. 3. 18. Hebr. 11. 9.

14. Si enim qui ex lege, hæredes sunt: exinanita est fides, abolita est promissio.

15. Lex enim iram operatur. Ubi enim non est lex: nec prævaricatio.

16. Ideò ex fide, ut secundùm gratiam firma sit promissio omni semini, non ei, qui ex lege est solùm, sed & ei qui ex fide est Abrahæ, qui pater est omnium nostrum,

17. (sicut scriptum est: ‖ Quia patrem multarum gentium posui te) ante Deum, cui credidit, qui vivificat mortuos, & vocat ea quæ non sunt, tamquam ea quæ sunt. ‖ Gen. 17. 4.

18. Qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium, secundùm quod dictum est ei: ‖ Sic erit semen tuum. ‖ Gen. 15. 5.

19. Et non infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum emortuum, cùm jam ferè centum esset annorum, & emortuam vulvam Saræ.

20. In repromissione etiam Dei non hæsitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo:

21. plenissimè sciens quia quæcumque promisit, potens est & facere.

22. Ideò & reputatum est illi ad justitiam.

23. Non est autem scriptum tantùm propter ipsum quia reputatum est illi ad justitiam:

24. sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, || qui suscitavit Jesum Christum Dominum nostrum à mortuis,

| 1.Petr.1.21.

25. || qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram.

|| Isai. 53.6. 1.Petr.1.3.

CAPUT V.

Ex fide, inquit, justificati non solùm spe gloriamur, verùm etiam in adversitatibus: nam si Christus pro nobis adhuc impiis mortuus est, multò magis salvabit jam justificatos per sanguinem ipsius: & sicut per unam Adæ inobedientiam omnes peccavimus, ac mortui sumus; ita per unius Christi obedientiam, ex multis delictis justificamur ad vitam.

‡ Sabb. 4. Temp. Pentec. Epist. 6. Item, de Plur. Mart.

1. JUstificati ‡ ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum:

|| Ephes. 2.18.

2. || per quem & habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.

|| Jacob. 1.3.

3. Non solùm autem, sed & gloriamur in tribulationibus: || scientes quòd tribulatio patientiam operatur:

4. patientia autem probationem, probatio verò spem,

|| Psalm. 21.6.

5. || spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. A

|| Hebr. 9.14. 1.Pet. 3.18.

6. Ut quid enim Christus, cùm adhuc infirmi essemus, secundùm tempus pro impiis || mortuus est?

7. Vix enim pro justo quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori.

8. Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam cùm adhuc peccatores essemus, secundùm tempus,

9. Christus pro nobis mortuus est: multò igitur magis nunc justificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum.

10. Si enim cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus: multò magis reconciliati, salvi erimus in vita ipsius.

11. Non solùm autem: sed & gloriamur in Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.

12. Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.

13. Usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cùm lex non esset.

14. Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ, qui est forma futuri.

15. Sed non sicut delictum, ita & donum: si enim unius delicto multi mortui sunt: multò magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit.

16. Et non sicut per unum peccatum, ita & donum, nam judicium quidem ex uno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in justificationem.

17. Si enim unius delicto mors regnavit per unum: multò magis abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.

18. Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.

19. || Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obeditionem, justi constituentur multi.

|| Phil. 2. 8. & 9.

20. Lex autem subintravit ut abundaret delictum. Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia.

21. Ut sicut regnavit peccatum in mortem: ita & gratia regnet per justitiam in vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.

CAPUT VI.

In Christo baptizati sumus, ut mortui peccato deinceps in novitate vitæ ambulemus: sicut Christus semel mortuus ac sepultus, ad novam vitam, non ampliùs moriturus, resurrexit: non ergo jam obediamus peccato aut concupiscentiis; sed soluti à lege, liberatique per Christi gratiam à peccato, & servi facti justitiæ, tradamus membra nostra in obsequium justitiæ ad vitam, quæ priùs tradideramus immunditiæ ad mortem.

1. QUid ergo dicemus? permanebimus in peccato ut gratia abundet?

2. Absit. Qui enim mortui sumus peccato, || quomodo adhuc vivemus in illo?

|| 1.Petr. 2.24.

3. An ignoratis quia ‡ quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus?

‡ Dom. 6. Post Pentec.

4. || Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, || ita & nos in novitate vitæ ambulemus.

|| Gal. 3.27. Colos. 2.12.

|| Ephes. 4.22. Hebr. 12.1. 1.Petr. 2.1. & 4.2.

5. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus: simul & resurrectionis erimus.

6. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, & ultrà non serviamus peccato.

7. Qui enim mortuus est, justificatus est à peccato.

8. Si autem mortui sumus cum CHRISTO: credimus quia simul etiam vivemus cum Christo:

9. scientes quòd Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultrà non dominabitur.

10. Quòd enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quòd autem vivit, vivit Deo.

11. Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo, in Christo Jesu Domino nostro. A

12. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus.

‖ Coloss. 3. 5. 13. ‖ Sed neque exhibeatis membra vestra
arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos
Deo, tamquam ex mortuis viventes: &
membra vestra arma justitiæ Deo.
14. Peccatum enim vobis non dominabi-
tur: non enim sub lege estis, sed sub gratia.
15. Quid ergo? peccabimus, quoniam non
sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.
‖ Joann. 8. 34. 2. Pet. 2. 19. 16. ‖ Nescitis quoniam cui exhibetis vos
servos ad obediendum, servi estis ejus, cui
obeditis, sive peccati ad mortem, sive obe-
ditionis ad justitiam?
17. Gratias autem Deo quòd fuistis servi
peccati, obedistis autem ex corde in eam
formam doctrinæ, in quam traditi estis.
18. Liberati autem à peccato, servi facti
estis justitiæ.
‡ Dom. 7. post Pentec. 19. ‡ Humanum dico, propter infirmita-
tem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis
membra vestra servire immunditiæ, & iniqui-
tati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra
vestra servire justitiæ in sanctificationem.
20. Cùm enim servi essetis peccati, liberi
fuistis justitiæ.
21. Quem ergo fructum habuistis tunc in
illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis
illorum mors est.
22. Nunc verò liberati à peccato, servi
autem facti Deo, habetis fructum vestrum in
sanctificationem, finem verò vitam æternam.
23. Stipendia enim peccati, mors. Gratia
autem Dei, vita æterna, in Christo Jesu
Domino nostro. A

CAPUT VII.

In similitudinem mulieris cujus vir defunctus est, nos per Christum soluti sumus à lege, quia peccatorum affectus reddebantur vehementiores, ut serviamus Christo in novitate spiritus: occasione autem legis peccatum judicantis, magis se exercuit & crevit peccatum, quamquam lex sancta esset ac spiritualis: imò & nunc adversante carnis fomite allicimur, quantumvis repugnantes, ad ea quæ secundùm rationem detestamur, legique sunt contraria.

1. AN ignoratis fratres (scientibus enim
legem loquor) quia lex in homine
‖ 1. Cor. 7. 39. dominatur, quanto tempore vivit?
2. ‖ Nam quæ sub viro est mulier, viven-
te viro, alligata est legi: si autem mortuus
fuerit vir ejus, soluta est à lege viri.
3. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera si
fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit
vir ejus, liberata est à lege viri: ut non sit
adultera si fuerit cum alio viro.
4. Itaque fratres mei & vos mortificati estis
legi per corpus Christi: ut sitis alterius, qui ex
mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo.
5. Cùm enim essemus in carne, passiones
peccatorum, quæ per legem erant, operaban-
tur in membris nostris, ut fructificarent morti,
6. nunc autem soluti sumus à lege mortis, in
qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate
spiritus, & non in vetustate litteræ.
7. Quid ergo dicemus? lex peccatum est?
Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per
legem: nam concupiscentiam nesciebam, ni-
‖ Exod. 20. 17. Deut. 5. 21. si lex diceret: ‖ Non concupisces.
8. Occasione autem accepta, peccatum
per mandatum operatum est in me omnem
concupiscentiam. Sine lege enim peccatum
mortuum erat.
9. Ego autem vivebam sine lege aliquando.
Sed cùm venisset mandatum, peccatum revixit.
10. Ego autem mortuus sum: & inventum
est mihi mandatum, quod erat ad vitam,
hoc esse ad mortem.
11. Nam peccatum occasione accepta per
mandatum, seduxit me, & per illum occidit.
12. ‖ Itaque lex quidem sancta, & man- ‖ 1. Tim. 1. 8
datum sanctum, & justum, & bonum.
13. Quod ergo bonum est, mihi factum
est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat
peccatum, per bonum operatum est mihi
mortem: ut fiat supra modum peccans pec-
catum per mandatum.
14. Scimus enim quia lex spiritualis est, ego
autem carnalis sum venumdatus sub peccato.
15. Quod enim operor, non intelligo. Non
enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod
odi malum, illud facio.
16. Si autem quod nolo, illud facio: con-
sentio legi, quoniam bona est.
17. Nunc autem jam non ego operor il-
lud, sed quod habitat in me peccatum.
18. Scio enim quia non habitat in me, hoc
est in carne mea, bonum. Nam velle, adjacet
mihi: perficere autem bonum, non invenio.
19. Non enim quod volo bonum, hoc facio:
sed quod nolo malum, hoc ago.
20. Si autem quod nolo, illud facio: jam
non ego operor illud, sed quod habitat in
me, peccatum.
21. Invenio igitur legem, volenti mihi face-
re bonum, quoniam mihi malum adjacet;
22. ‡ condelector enim legi Dei secundùm ‡ Pro remiss. peccatorum.
‖ interiorem hominem: ‖ 1. Pet. 3. 4.
23. video autem aliam legem in membris
meis, repugnantem legi mentis meæ, &
captivantem me in lege peccati, quæ est in
membris meis.
24. Infelix ego homo, quis me liberabit
de corpore mortis hujus?
25. Gratia Dei per Jesum Christum Domi-
num nostrum. A Igitur ego ipse mente servio
legi Dei: carne autem, legi peccati.

CAPUT VIII.

Concludit, Christo per baptismum insitos ab omni damnatione esse liberos, qui non carnem sectantur, sed spiritum quem acceperunt: spiritum inquam adoptionis, qui Dei filios ac futuræ gloriæ cum Christo coheredes efficit; ad cujus gloriæ revelationem non solùm universa aspirat creatura, vanitati interim subjecta; sed & hi qui spiritus acceperunt primitias, illam certa spe expectant, spiritu eos roborante, & quid orandum sit instruente. Declarat etiam incomparabilem Dei erga suos exhibitam in Christo charitatem, asserens nihil posse eos à charitate Dei separare quæ est in Christo Jesu.

1. NIhil ergo nunc damnationis est iis,
qui sunt in Christo Jesu, qui non
secundùm carnem ambulant.
2. Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu ‖ Act. 13. 39.
liberavit me à lege peccati & mortis.
3. ‖ Nam quod impossibile erat legi, in quo Hebr. 9. 13

infirmabatur per carnem: Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne,

4. ut justificatio legis impleretur in nobis, qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm spiritum.

5. Qui enim secundùm carnem sunt: quæ carnis sunt, sapiunt. Qui verò secundùm spiritum sunt: quæ sunt spiritus, sentiunt.

6. Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita, & pax.

7. quoniam sapientia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subjecta: nec enim potest.

8. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.

9. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet: hic non est ejus.

10. Si autem Christus in vobis est: corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus verò vivit propter justificationem.

11. || Quòd si Spiritus ejus, qui suscitavit Jesum à mortuis, habitat in vobis: qui suscitavit Jesum Christum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis.

|| *Act.* 2. 15. & 4. 18. & 5. 30. & 13. 38. *Supr.* 4. 24. 1. *Cor.* 6. 14. & *alibi.*

12. Ergo ‡ fratres debitores sumus non carni, ut secundùm carnem vivamus.

‡ Dom. 8. post Pentec.

13. || Si enim secundùm carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.

|| 1. *Thess.* 5. 13.

14. Quicumque enim spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.

15. || Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum || adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater.)

|| 2. *Tim.* 1. 7
|| *Gal.* 4. 5.

16. Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filii Dei.

17. Si autem filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: A si tamen compatimur, ut & conglorificemur.

18. ‡ Existimo enim, quòd † non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.

‡ Dom. 4 post Pentec. † De plur. Mart.

19. Nam expectatio creaturæ, revelationem filiorum Dei expectat.

20. Vanitati enim creatura subjecta est non volens, sed propter eum, qui subjecit eam in spe:

21. quia & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei.

22. Scimus enim quòd omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc.

23. Non solùm autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri. A

24. Spe enim salvi facti sumus. Spes autem quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat?

25. Si autem quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus.

26. Similiter autem & spiritus adjuvat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

27. Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secundùm Deum postulat pro sanctis.

28. Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis, qui secundùm propositum vocati sunt sancti.

29. Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.

30. Quos autem prædestinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & justificavit: quos autem justificavit, illos & glorificavit.

31. Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis contra nos?

32. || Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?

|| *Gen.* 22. 15.

33. Quis accusabit adversùs electos Dei? Deus qui justificat,

34. quis est qui condemnet? Christus Jesus, qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

35. ‡ Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius?

‡ Sanct. Ignat. Ep. et Mart.

36. (sicut scriptum est: || Quia propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oves occisionis.)

|| *Psalm.* 43. 23.

37. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos.

38. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo,

39. neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro. A

CAPUT IX.

Propter Judæorum ruinam, de qua vehementer dolet, promissiones non frustrari asserit Israelitis factas à Deo Abrahæ filiis; nimirum cùm illæ non pertineant ad omnes carnales Abrahæ filios, sed tantùm ad eos qui ex Judæis & Gentilibus gratuita Dei electione filii Abrahæ per fidem constituuntur: Deus autem cujus vult miseretur, & quem vult, indurat: Judæi verò quia non ex fide Christi quem rejecerant, sed ex legis operibus justitiam quærebant, sunt in sua iniquitate relicti, Gentibus per fidem Christi justificatis.

1. VEritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto:

2. quoniam tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo.

3. || Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundùm carnem,

|| *Act.* 9. 2. 1. *Cor.* 15. 9.

4. qui sunt Israelitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa:

5. quorum patres, & ex quibus est Christus secundùm carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

6. Non autem quòd exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitæ:

7. neque qui semen sunt Abrahæ, omnes

filii:

‖ Gen. 21. 12. filii : ‖ sed in Isaac vocabitur tibi semen :
8 id est, non qui filii carnis, hi filii Dei:
‖ Gal. 4. 28. sed ‖ qui filii sunt promissionis, æstimantur
in semine.
‖ Gen. 18. 10. 9. Promissionis enim verbum hoc est : ‖
Secundùm hoc tempus veniam : & erit Saræ
filius.
‖ Gen. 25. 24. 10. Non solùm autem illa : ‖ sed & Rebecca
ex uno concubitu habens, Isaac patris nostri.
11. Cùm enim nondum nati fuissent, aut
aliquid boni egissent, aut mali, (ut secundùm
electionem propositum Dei maneret)
12. Non ex operibus, sed ex vocante di-
ctum est ei:
‖ Gen. 25. 23. Mal. 1. 2. 13. ‖ Quia major serviet minori, sicut scrip-
tum est : Jacob dilexi, Esau autem odio habui.
14. Quid ergo dicemus? numquid iniquitas
apud Deum? Absit.
‖ Exod. 33. 19. 15. Moysi enim dicit : ‖ Miserebor cujus
misereor : & misericordiam præstabo cujus
miserebor.
16. Igitur non volentis, neque currentis,
sed miserentis est Dei.
‖ Exod. 9. 16 17. Dicit enim Scriptura Pharaoni : ‖ Quia
in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te
virtutem meam : & ut annuntietur nomen
meum in universa terra.
18. Ergo cujus vult miseretur, & quem
vult indurat.
19. Dicis itaque mihi : Quid adhuc queri-
tur? voluntati enim ejus quis resistit?
‖ Sap. 15. 7. Isai. 45. 9. Jerem. 18. 6. 20. O homo, tu quis es, qui respondeas
Deo? ‖ Numquid dicit figmentum ei, qui se
finxit : Quid me fecisti sic?
21. An non habet potestatem figulus luti
ex eadem massa facere aliud quidem vas in
honorem, aliud verò in contumeliam?
22. Quòd si Deus volens ostendere iram, &
notam facere potentiam suam, sustinuit in
multa patientia vasa iræ apta in interitum,
23. ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa
misericordiæ, quæ præparavit in gloriam.
24. Quos & vocavit nos non solùm ex
Judæis, sed etiam ex Gentibus,
‖ Osee 2. 24. 1. Petr. 2. 10. 25. sicut in Osee dicit : ‖ Vocabo non ple-
bem meam, plebem meam : & non dilectam,
dilectam, & non misericordiam consecutam,
misericordiam consecutam.
‖ Osee 1. 10. 26. ‖ Et erit : In loco, ubi dictum est eis:
Non plebs mea vos : ibi vocabuntur filii Dei
vivi.
‖ Isaiæ 10. 22. 27. Isaias autem clamat pro Israel : ‖ Si
fuerit numerus filiorum Israel tamquam are-
na maris, reliquiæ salvæ fient.
28. Verbum enim consummans, & ab-
brevians in æquitate : quia verbum brevia-
tum faciet Dominus super terram :
‖ Isai. 1. 9. 29. & sicut prædixit Isaias : ‖ Nisi Domi-
nus sabaoth reliquisset nobis semen, sicut
Sodoma facti essemus, & sicut Gomorrha
similes fuissemus.
30. Quid ergo dicemus? Quòd gentes, quæ
non sectabantur justitiam, apprehenderunt
justitiam : justitiam autem, quæ ex fide est.
31. Israel verò sectando legem justitiæ, in
legem justitiæ non pervenit.
32. Quare? Quia non ex fide, sed quasi
ex operibus : offenderunt enim in lapidem
offensionis,
‖ Isai. 8. 14. & 28. 16. 1. Petr. 2. 7. 33. sicut scriptum est : ‖ Ecce pono in Sion
lapidem offensionis, & petram scandali : &
omnis, qui credit in eum, non confundetur.

CAPUT X.

Orat Apostolus pro Judæis, quos zelum Dei & legis habere asserit non secundùm scientiam : nam Christum finem legis ignorantes, ex legis operibus justitiam quærebant : de diversitate justitiæ ex operibus legis ab ea quæ ex fide est, quæ tam Judæo quàm Græco in Christum credenti communis est : Ubique autem terrarum prædicata est Christi fides ; quam repellentibus Judæis susceperunt Gentes.

1. FRatres, voluntas quidem cordis mei,
& obsecratio ad Deum, fit pro illis
in salutem.
2. Testimonium enim perhibeo illis, quòd
æmulationem Dei habent, sed non secundùm
scientiam.
3. Ignorantes enim justitiam Dei, & suam
quærentes statuere, justitiæ Dei non sunt
subjecti.
4. Finis enim legis, Christus, ad justitiam
omni credenti.
5. Moyses enim scripsit, quoniam justi-
tiam, quæ ex lege est, ‖ qui fecerit homo, ‖ Levit. 18. 5. Ezech. 20. 11.
vivet in ea.
6. Quæ autem ex fide est justitia, sic dicit :
‖ Ne dixeris in corde tuo : quis ascendet in ‖ Deut. 30. 12.
cœlum? id est, Christum deducere :
7. Aut quis descendet in abyssum? hoc
est, Christum à mortuis revocare.
8. Sed quid dicit Scriptura? ‖ Propè est ‖ Deut. 30. 14.
verbum in ore tuo, & in corde tuo : hoc
est verbum fidei, quod prædicamus.
9. Quia si confitearis in ore tuo Domi-
num Jesum, & in corde tuo credideris,
quòd Deus illum suscitavit à mortuis, salvus
eris.
10. ‡ Corde enim creditur ad justitiam : ‡ Sanct. Andr.
ore autem confessio fit ad salutem.
11. Dicit enim Scriptura : ‖ Omnis, qui ‖ Isai. 28. 16.
credit in illum, non confundetur.
12. Non enim est distinctio Judæi, &
Græci : nam idem Dominus omnium, dives
in omnes, qui invocant illum.
13. ‖ Omnis enim, quicumque invocave- ‖ Joel. 2. 32 Act. 2. 21.
rit nomen Domini, salvus erit.
14. Quomodo ergo invocabunt, in quem
non crediderunt? Aut quomodo credent ei,
quem non audierunt? Quomodo autem au-
dient sine prædicante?
15. Quomodo verò prædicabunt nisi mit-
tantur? sicut scriptum est : ‖ Quàm speciosi ‖ Isai. 52. 7. Nah. 1. 15.
pedes evangelizantium pacem, evangelizan-
tium bona!
16. Sed non omnes obediunt Evangelio.
Isaias enim dicit : ‖ Domine quis credidit
auditui nostro? ‖ Isai. 53. 1. Joann. 12. 38.
17. Ergo fides ex auditu, auditus autem
per verbum Christi.
18. Sed dico : Numquid non audierunt? ‖
Et quidem in omnem terram exivit sonus eo- ‖ Psal. 18. 5.
rum, & in fines orbis terræ verba eorum. A
19. Sed dico : Numquid Israel non cognovit?
Primus Moyses dicit : ‖ Ego ad æmulationem
vos adducam in non gentem : in gentem in- ‖ Deut. 32. 21.
sipientem, in iram vos mittam.
20. Isaias autem audet, & dicit : ‖ Inven-
tus sum à non quærentibus me : palam ap- ‖ Isai. 65. 1.
parui iis, qui me non interrogabant.

|| Isai. 65. 2.
21. Ad Israel autem dicit: || Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem.

CAPUT XI.

Deus quosdam ex populo Judaico gratuita sua electione sibi servavit per fidem in Christum salvandos, reliquis ob incredulitatem in sua cæcitate juxta Prophetarum vaticinia relictis, ac Gentibus in locum ipsorum ex gratuita Dei bonitate assumptis: quas monet Apostolus ne adversus Judæos glorientur: quòdque Judæi ad tempus deserti tandem ad Christum convertentur; exclamans ob divinæ sapientiæ incomprehensibilitatem.

1. Dico ergo: Numquid Deus repulit populum suum? Absit. Nam & ego Israelita sum ex semine Abraham, de tribu Benjamin.

2. Non repulit Deus plebem suam, quam præscivit. An nescitis in Elia quid dicit Scriptura: quemadmodum interpellat Deum adversum Israel?

|| 3. Reg. 19. 10.
3. || Domine, Prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt: & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam.

4. Sed quid dicit illi divinum responsum?
|| 3. Reg. 19. 18.
|| Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal.

5. Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ secundùm electionem gratiæ salvæ factæ sunt.

6. Si autem gratia, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia.

7. Quid ergo? quod quærebat Israel, hoc non est consecutus: electio autem consecuta est: ceteri verò excæcati sunt:

|| Isai. 2. 9. & 29. 10. Matth. 13. 14. Joann. 12. 40. Act. 28. 26.
8. sicut scriptum est: || Dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos ut non videant, & aures ut non audiant, usque in hodiernum diem.

|| Psalm. 68. 23.
9. Et David dicit: || Fiat mensa eorum in laqueum, & in captionem, & in scandalum, & in retributionem illis.

10. Obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum semper incurva.

11. Dico ergo: Numquid sic offenderunt ut caderent? Absit. Sed illorum delicto, salus est Gentibus ut illos æmulentur.

12. Quòd si delictum illorum divitiæ sunt mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium: quantò magis plenitudo eorum?

|| Act. 9. 15. & 13. 2. Gal. 2. 7.
13. Vobis enim dico Gentibus: || Quamdiù quidem ego sum Gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo.

14. Si quomodo ad æmulandum provocem carnem meam, & salvos faciam aliquos ex illis.

15. Si enim amissio eorum, reconciliatio est mundi: quæ assumptio, nisi vita ex mortuis?

16. Quòd si delibatio sancta est, & massa: & si radix sancta, & rami.

17. Quòd si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cùm oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis, & pinguedinis olivæ factus es,

18. noli gloriari adversùs ramos. Quòd si gloriaris: non tu radicem portas, sed radix te.

19. Dices ergo: Fracti sunt rami ut ego insérar.

20. Benè: propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time.

21. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne fortè nec tibi parcat.

22. Vide ergo bonitatem, & severitatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris.

23. Sed & illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur: potens est enim Deus iterùm inserere illos.

24. Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, & contra naturam insertus es in bonam olivam: quantò magis ii, qui secundùm naturam, inserentur suæ olivæ?

25. Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc: || (ut non sitis vobisipsis sapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo Gentium intraret, || Prov. 3. 7. Isai. 5. 21.

26. & sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum est: || Veniet ex Sion, qui eripiat, & avertat impietatem à Jacob. || Isai. 59. 20.

27. Et hoc illis à me testamentum: cùm abstulero peccata eorum.

28. Secundùm Evangelium quidem, inimici propter vos: secundùm electionem autem, charissimi propter patres.

29. Sine pœnitentia enim sunt dona, & vocatio Dei.

30. Sicut enim aliquando & vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter incredulitatem illorum:

31. ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam: ut & ipsi misericordiam consequantur.

32. Conclusit enim Deus omnia in incredulitate: ut omnium misereatur.

33. ‡ O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei: quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! ‡ IN FESTO SS. TRINIT.

34. || Quis enim cognovit sensum Domini? Aut quis consiliarius ejus fuit? || Sap. 9. 13. Isai. 40. 13. 1. Cor. 2. 16.

35. Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?

36. Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in sæcula. Amen. ‡

CAPUT XII.

Instruit Romanos ut à sæculi vanitate abstracti totos se Deo dedant, de susceptis donis non se efferentes, aut illorum limites transgredientes; sed in modum membrorum ejusdem corporis omnia ad proximi utilitatem ordinantes, ipsis quoque inimicis benefaciant.

1. Obsecro ‡ itaque vos fratres per misericordiam Dei, || ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. ‡ DOM. INFRA OCTAV. EPIPH. || Phil. 4. 18.

2. Et nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in novitate sensus vestri: || ut probetis quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. || Ephes. 5. 17. 1. Thess. 4. 3.

3. Dico enim per gratiam quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad

sobrietatem: ‖ & unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei.

‖ 1. Cor. 12. 11. Ephes. 4. 7.

4. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eumdem actum habent:

5. ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. A

‡ Dom. 2. Post Epiph.

6. ‡ Habentes autem donationes secundùm gratiam, quæ data est nobis, differentes: sive prophetiam secundùm rationem fidei,

7. sive ministerium in ministrando, sive qui docet in doctrina,

8. qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui præest in solicitudine, qui miseretur in hilaritate.

‖ Amos 5. 15.

9. Dilectio sine simulatione. ‖ Odientes malum, adhærentes bono:

‖ Ephes. 4. 3. 1. Petr. 2. 17.

10. ‖ Charitate fraternitatis invicem diligentes: Honore invicem prævenientes:

11. Solicitudine non pigri: Spiritu ferventes: Domino servientes:

12. Spe gaudentes: In tribulatione patientes: Orationi instantes:

‖ Hebr. 13. 2. 1. Petr. 4. 3.

13. Necessitatibus sanctorum communicantes: ‖ Hospitalitatem sectantes.

14. Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere.

15. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus:

16. Idipsum invicem sentientes: Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. A

‡ Dom. 3. Post Epiph. & 24. Post Pentec. ‖ 2. Cor. 8. 21. ‖ Hebr. 12. 14. ‖ Eccli. 28. 1. ... 2. 3. Matth. 5. 39. ‖ Deut. 32. 35. Hebr. 10. 30. ‖ Prov. 25. 21.

‡ Nolite esse prudentes apud vosmetipsos:

17. Nulli malum pro malo reddentes: ‖ providentes bona non tantùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.

18. ‖ Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes:

19. ‖ Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim: ‖ Mihi vindicta: ego retribuam, dicit Dominus.

20. ‖ Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus.

21. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. A

CAPUT XIII.

Hortatur ut superioribus obtemperent inferiores, etiam propter conscientiam, quamquam civilem tantùm gerant magistratum, omnibusque debita reddant: de proximi dilectione, ad quam universa lex reducitur: & de tempore gratiæ, ut transactis legis tenebris, relictis vitiis, amplectantur Christi virtutes.

Sap. 6. 4. 1. Petr. 2. 13.

1. OMnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt.

2. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt:

3. nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac: & habebis laudem ex illa:

4. Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est: vindex in iram ei, qui malum agit.

5. Ideò necessitate subditi estote non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.

6. Ideò enim & tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes.

‖ Matth. 22. 21.

7. ‖ Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

‡ Dom. 4. Post Epiph. & 25. Post Pentec. ‖ Exod. 20. 14. Deut. 5. 18. ‖ Lev. 19. 18. Matth. 22. 39. Marc. 12. 31. Gal. 5. 14. Jac. 2. 8.

8. ‡ Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem implevit.

9. Nam: ‖ Non adulterabis: Non occides: Non furaberis: Non falsum testimonium dices: Non concupisces: & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: ‖ Diliges proximum tuum sicut teipsum.

10. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio. A

‡ Dom. 1. Adv. Epist.

11. Et hoc ‡ scientes tempus: quia hora est jam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quàm cùm credidimus.

12. Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis.

‖ Luc. 21. 34.

13. Sicut in die honestè ambulemus: ‖ non in comessationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitiis, non in contentione, & æmulatione:

‖ Gal. 5. 16. 1. Pet. 2. 11.

14. ‖ sed induimini Dominum Jesum Christum, A & carnis curam ne feceritis in desideriis.

CAPUT XIV.

Fide firmiores debent eos qui adhuc infirmi sunt fovere & non contemnere, & nec hi nec illi judicare quemquam ob ciborum aut dierum discrimen, scientes quòd omnes eumdem habeamus Dominum, cui & vivimus & morimur, cui etiam rationem quisque pro se redditurus est: & quamquam nullus cibus jam sit immundus, nemo tamen quidquam edere debet aut cum fratris offendiculo, aut contra suam conscientiam.

1. INfirmum autem in fide assumite, non in disceptationibus cogitationum.

2. Alius enim credit se manducare omnia: qui autem infirmus est, olus manducet.

3. Is, qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non judicet: Deus enim illum assumpsit.

‖ Jacob. 4. 13.

4. ‖ Tu quis es, qui judicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit: stabit autem: potens est enim Deus statuere illum.

5. Nam alius judicat diem inter diem: alius autem judicat omnem diem: unusquisque in suo sensu abundet.

6. Qui sapit diem, Domino sapit: Et qui manducat, Domino manducat: gratias enim agit Deo. Et qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo.

7. Nemo enim nostrum sibi vivit, & nemo sibi moritur.

8. Sive enim vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus.

9. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit: ut & mortuorum & vivorum dominetur.

10. Tu autem quid judicas fratrem tuum? ‖ 2. Cor. 5. 10.
aut tu quare spernis fratrem tuum? ‖ Omnes enim stabimus ante tribunal Christi.

‖ Isaia 45. 24. Phil. 2. 10.
11. Scriptum est enim: ‖ Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu: & omnis lingua confitebitur Deo.

12. Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.

13. Non ergo ampliùs invicem judicemus: sed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.

14. Scio, & confido in Domino Jesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est.

15. Si enim propter cibum frater tuus contristatur: jam non secundùm charitatem
‖ 1. Cor. 8. 11.
ambulas. ‖ Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est.

16. Non ergo blasphemetur bonum nostrum.

17. Non est enim regnum Dei esca, & potus: sed justitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto:

18. qui enim in hoc servit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.

19. Itaque quæ pacis sunt, sectemur: & quæ ædificationis sunt, in invicem custodiamus.

20. Noli propter escam destruere opus Dei.
‖ Tit. 1. 15.
‖ Omnia quidem sunt munda: sed malum
‖ 1. Cor. 8. 13.
est homini, qui per offendiculum manducat.

21. ‖ Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.

22. Tu fidem habes? penes temetipsum habe coram Deo: Beatus, qui non judicat semetipsum in eo, quod probat.

23. Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est: quia non ex fide. Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est.

CAPUT XV.

Firmiores debent infirmorum ferre & sublevare imperfectiones, non suæ, sed proximorum utilitati ac mutuæ paci studentes: Christus juxta factas Patribus promissiones prædicavit Judæis; Gentibus verò ex misericordia Apostoli, non præviis promissionibus. Excusat se Paulus quòd liberiùs Romanis scripserit tamquam Gentium Apostolus, ostendens quomodo sit hoc munus executus; dicens quòd ad ipsos quoque sit venturus, ubi datam à Macedonibus eleemosynam elargitus fuerit Jerosolymitanæ Ecclesiæ, petens ut pro se interim orent.

1. DEbemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere.

2. Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem.

‖ Psalm. 68. 10.
3. Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est: ‖ Improperia improperantium tibi ceciderunt super me.

‡ Dom. Adv. 2.
4. ‡ Quæcumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam, & consolationem Scripturarum spem habeamus.

5. Deus autem patientiæ, & solatii, ‖ ‖ 1. Cor. 1. 10.
det vobis idipsum sapere in alterutrum secundùm Jesum Christum:

6. ut unanimes, uno ore honorificetis Deum, & patrem Domini nostri Jesu Christi.

7. Propter quod suscipite invicem, sicut & Christus suscepit vos in honorem Dei.

8. Dico enim Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum:

9. Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est: ‖ Propterea ‖ 2. Reg. 22. 50. Psalm. 17. 50.
confitebor tibi in Gentibus Domine, & nomini tuo cantabo.

10. Et iterum dicit: Lætamini Gentes cum plebe ejus.

11. Et iterum: ‖ Laudate omnes Gentes ‖ Psalm. 116. 1.
Dominum: & magnificate eum omnes populi.

12. Et rursus Isaias ait: ‖ Erit radix Jes- ‖ Isaia 11. 10.
se, & qui exurget regere Gentes, in eum Gentes sperabunt.

13. Deus autem spei repleat vos omni gaudio, & pace in credendo: ut abundetis in spe, & virtute Spiritus sancti. A

14. Certus sum autem fratres mei & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis alterutrum monere.

15. Audaciùs autem scripsi vobis fratres ex parte, tamquam in memoriam vos reducens: propter gratiam, quæ data est mihi à Deo,

16. ut sim minister Christi Jesu in Gentibus: sanctificans Evangelium Dei, ut fiat oblatio Gentium accepta, & sanctificata in Spiritu sancto.

17. Habeo igitur gloriam in Christo Jesu ad Deum.

18. Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Christus in obedientiam Gentium, verbo & factis:

19. in virtute signorum, & prodigiorum, in virtute Spiritus sancti: ita ut ab Jerusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverim Evangelium Christi.

20. Sic autem prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem: sed sicut scriptum est:

21. ‖ Quibus non est annuntiatum de eo, ‖ Isaia 52. 15.
videbunt: & qui non audierunt, intelligent.

22. Propter quod & impediebar plurimùm venire ad vos, & prohibitus sum usque adhuc.

23. Nunc verò ulteriùs locum non habens in his regionibus, cupiditatem autem habens veniendi ad vos ex multis jam præcedentibus annis:

24. cùm in Hispaniam proficisci cœpero, spero quòd præteriens videam vos, & à vobis deducar illuc, si vobis primùm ex parte fruitus fuero.

25. Nunc igitur proficiscar in Jerusalem ministrare sanctis.

26. Probaverunt enim Macedonia, & Achaja, collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Jerusalem.

27. Pla-

27. Placuit enim eis: & debitores sunt eorum. ‖ Nam si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles: debent & in carnalibus ministrare illis. 1. Cor. 9. 11.

28. Hoc igitur cùm consummavero, & assignavero eis fructum hunc: per vos proficiscar in Hispaniam.

29. Scio autem quoniam veniens ad vos, in abundantia benedictionis Evangelii Christi veniam.

30. Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum Jesum Christum, & per charitatem sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum,

31. ut liberer ab infidelibus, qui sunt in Judæa, & obsequii mei oblatio accepta fiat in Jerusalem sanctis,

32. ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, & refrigerer vobiscum.

33. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

CAPUT XVI.

Commendat Apostolus quosdam apud Romanos, propter nonnullas eorum præeminentias nominatim salutandos; quosdam verò vitandos hortatur, & de aliis dicit quòd salutant Romanos.

1. COmmendo autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est in Cenchris:

2. ut eam suscipiatis in Domino dignè sanctis: & assistatis ei in quocumque negotio vestri indiguerit: etenim ipsa quoque astitit multis, & mihi ipsi.

3. Salutate ‖ Priscam, & Aquilam adjutores meos in Christo Jesu; Act. 18. 2. & 26.

4. (qui pro anima mea suas cervices supposuerunt: quibus non solus ego gratias ago, sed & cunctæ ecclesiæ Gentium)

5. & domesticam Ecclesiam eorum. Salutate Epænetum dilectum mihi, qui est primitivus Asiæ in Christo.

6. Salutate Mariam, quæ multùm laboravit in vobis.

7. Salutate Andronicum, & Juniam cognatos, & concaptivos meos: qui sunt nobiles in Apostolis, qui & ante me fuerunt in Christo.

8. Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Domino.

9. Salutate Urbanum adjutorem nostrum in Christo Jesu, & Stachyn dilectum meum.

10. Salutate Apellen probum in Christo.

11. Salutate eos, qui sunt ex Aristoboli domo. Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos, qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino.

12. Salutate Tryphenam, & Tryphosam, quæ laborant in Domino. Salutate Persidem charissimam, quæ multùm laboravit in Domino.

13. Salutate Rufum electum in Domino, & matrem ejus, & meam.

14. Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen: & qui cum eis sunt, fratres.

15. Salutate Philologum, & Juliam, Nereum, & sororem ejus, & Olympiadem, & omnes, qui cum eis sunt, sanctos.

16. Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes Ecclesiæ Christi.

17. Rogo autem vos fratres, ut observetis eos, qui dissensiones, & offendicula, præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt, & declinate ab illis.

18. Hujuscemodi enim Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri: & per dulces sermones, & benedictiones, seducunt corda innocentium.

19. Vestra enim obedientia in omnem locum divulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos sapientes esse in bono, & simplices in malo.

20. Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum.

21. ‖ Salutat vos Timotheus adjutor meus, & Lucius, & Jason, & Sosipater, cognati mei. Act. 16. 1.

22. Saluto vos ego Tertius, qui scripsi epistolam, in Domino.

23. Salutat vos Cajus hospes meus, & universa Ecclesia. Salutat vos Erastus arcarius civitatis, & Quartus, frater.

24. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

25. Ei autem, qui potens est vos confirmare juxta Evangelium meum, & prædicationem Jesu Christi, secundùm revelationem mysterii temporibus æternis taciti,

26. (quod nunc patefactum est per Scripturas Prophetarum secundùm præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti,

27. soli sapienti Deo, per Jesum Christum, cui honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

by Google

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD CORINTHIOS PRIMA.

PAULUS per amicos edoctus ortas inter Christianos Corinthios ex nimio erga Magistros studio contentiones ; admissum à quodam ex illis gravissimum scelus, patris uxore sibi incestis nuptiis copulata, alios nimis elatos : nonnullos contra verò religiosos ac pios ; orationem ita moderatur , ut modò solatia , modò castigationes adhibeat, laudesque reprehensionibus admisceat , ut hæc aut illa sibi quisque ex conscientiæ monitu sibi accommodaret.

Non Philippis scriptam fuisse hanc Epistolam , ut fert hypographe in codicibus Græcis addita, inde patet quod ipse se ad eos venturum significat, & quæ supererunt ordinaturum (cap. 4. 18. & 11. 34.) *cùm pertransisset Macedoniam, sed priùs Ephesi usque ad Pentecosten permansurum* (cap. 16. 5. 8.) *Id autem Apostoli consilium quamvis inopinatus casus ingentis illius seditionis per Demetrium argentarium suscitatæ* (Actor. 19.) *perturbarit ; inde tamen intelligitur Ephesi scriptam esse hanc Epistolam absente tum Timotheo* (cap. 16. 10. cum Act. 19. 22.) *per Stephanum, Fortunatum, & Achaicum, quos Corinthii ad visendum Apostolum miserant . Idque circa annum vulgaris æræ 57. à morte Christi 24.*

CAPUT PRIMUM.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthiis : ceterum dolet quòd de baptizatoribus essent inter ipsos schismata , gaudens quòd missus ad prædicandum Evangelium paucos baptizaverit ; ostendens etiam reprobatam mundi sapientiam , & electos simplices : sicut & sita est salus in Christi morte, cujus prædicatio judicatur mundo stultitia , credentibus verò virtus ac sapientia : ideò enim contemptibilia mundi elegit Deus , ne quis in se glorietur.

1. PAULUS vocatus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei , & Sosthenes frater,
2. Ecclesiæ Dei , quæ est Corinthi , sanctificatis in Christo Jesu , vocatis sanctis, cum omnibus, qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, in omni loco ipsorum, & nostro.
3. Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
‡ Dom. 18. Post Pentec. 4. ‡ Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Jesu :
5. quòd in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia:
6. sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis:
7. ita ut nihil vobis desit in ulla gratia , expectantibus revelationem Domini nostri Jesu Christi,
8. qui & confirmabit vos usque in finem sine crimine, in die adventus Domini nostri Jesu Christi. A
‖ 1. Thess. 5. 24. 9. ‖ Fidelis Deus : per quem vocati estis in societatem filii ejus Jesu Christi Domini nostri.
10. Obsecro autem vos fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi : ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata : sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.
11. Significatum est enim mihi de vobis fratres mei, ab iis qui sunt Chloes , quia contentiones sunt inter vos.
12. Hoc autem dico , quod unusquisque vestrùm dicit: Ego quidem sum Pauli : ego autem ‖ Apollo: ego verò Cephæ : ego autem Christi. ‖ Actor. 18. 24.
13. Divisus est Christus ? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis ? aut in nomine Pauli baptizati estis?
14. Gratias ago Deo, quòd neminem vestrùm baptizavi, ‖ nisi Crispum, & Cajum:
15. ne quis dicat quòd in nomine meo baptizati estis.
16. Baptizavi autem & Stephanæ domum : cęterùm nescio si quem alium baptizaverim.
17. Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare: ‖ non in sapientia verbi, ut non evacuetur crux Christi. ‖ Act. 18. 8. ‖ 2. Pet. 1. 16. Infr. 2. 1.
18. Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est: iis autem, qui salvi fiunt, id est nobis, ‖ Dei virtus est. ‖ Rom. 1. 16.
19. Scriptum est enim : ‖ Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. ‖ Isai. 29. 14.
20. ‖ Ubi sapiens? ubi scriba ? ubi conquisitor hujus sæculi? Nonnè stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi? ‖ Isai. 33. 18.
21. Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum : placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes.
22. Quoniam & Judæi signa petunt , & Græci sapientiam quærunt:
23. nos autem prædicamus Christum crucifixum : Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam,
24. ipsis autem vocatis Judæis , atque Græcis , Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam:
25. quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus : & quod infirmum est Dei , fortius est hominibus.

26. ‡ Vi-

‡ S. Ang. 1. 26. ‡ Videte enim vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles:

27. sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia:

28. & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret:

29. ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus.

30. Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis sapientia à Deo, & ‖ justitia, & sanctificatio, & redemptio:

‖ Jerem. 23. 5. ‖ Jerem. 9. 23. & 24. 2. Cor. 10. 17.

31. ut quemadmodum scriptum est: ‖ Qui gloriatur, in Domino glorietur.

CAPUT II.

Ostendit Paulus se Christum & hunc crucifixum magna modestia verbisque simplicibus prædicasse Corinthiis; quamquam perfectis loqueretur etiam sapientiam mundo absconditam; quæ solo Dei spiritu cognosci potest: animalis enim homo non percipit quæ Dei sunt.

‖ Sap. 1. 17. 1. ET ego, cùm venissem ad vos, fratres, veni ‖ non in sublimitate sermonis, aut sapientiæ, annuntians vobis testimonium Christi.

2. Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum.

‖ Act. 18. 1. 3. ‖ Et ego in infirmitate, & timore, & tremore multo fui apud vos:

‖ 2. Petr. 1. 16. 4. Et sermo meus, & prædicatio mea, ‖ non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis:

5. ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.

6. Sapientiam autem loquimur inter perfectos: sapientiam verò non hujus sæculi, neque principum hujus sæculi, qui destruuntur:

7. sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram,

8. quam nemo principum hujus sæculi cognovit: si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent.

‖ Isa. 64. 4. 9. Sed sicut scriptum est: ‖ Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum:

10. nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum: Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei.

11. Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita & quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei:

12. Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis:

‖ Sap. 1. 17. & 2. 1. & 4. 2. Petr. 1. 14. 13. ‖ quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina Spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes.

14. Animalis autem homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere: quia spiritualiter examinatur.

15. Spiritualis autem judicat omnia: & ipse à nemine judicatur.

16. ‖ Quis enim cognovit sensum Domini, qui instruat eum? Nos autem sensum Christi habemus. ‖ Sap. 9. 13. Isai. 40. 13. Rom. 11. 34.

CAPUT III.

Corinthiis adhuc carnalibus non potuit Paulus prædicare recondita fidei mysteria: contendebant enim de his qui tantùm ministri erant, cùm solus Deus possit gratiæ ac virtutum dare incrementa, solusque Christus sit fidei fundamentum: super quod quis benè aut malè superædificaverit, patebit in die examinis. Non est violandum Dei templum quod sumus nos, nec in Dei ministris gloriandum.

1. ET ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tamquam parvulis in Christo,

2. lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis: sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis.

3. Cùm enim sit inter vos zelus, & contentio: nonnè carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?

4. Cùm enim quis dicat: Ego quidem sum Pauli: Alius autem: Ego Apollo: nonnè homines estis? Quid igitur est Apollo? quid verò Paulus?

5. Ministri ejus, cui credidistis, & unicuique sicut Dominus dedit.

6. Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit.

7. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed, qui incrementum dat, Deus.

8. Qui autem plantat, & qui rigat, unum sunt. ‖ Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem. ‖ Psal. 61. 13. Matth. 16. 27. Rom. 2. 6. Gal. 6. 5.

9. Dei enim sumus adjutores: Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis.

10. Secundùm gratiam Dei, quæ data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superædificat. Unusquisque autem videat quomodo superædificet.

11. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus.

12. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam,

13. uniuscujusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: & uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit.

14. Si cujus opus manserit quod superædificavit, mercedem accipiet.

15. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem salvus erit: sic tamen quasi per ignem.

16. Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?

17. Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. ‖ Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. ‖ Infr. 6. 16. 2. Cor. 6. 16.

18. Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat sapiens.

19. Sapientia enim hujus mundi, stultitia est

apud

apud Deum. Scriptum est enim: || Comprehendam sapientes in astutia eorum. || Job 5. 13

20. Et iterùm: || Dominus novit cogitationes sapientium, quoniam vanæ sunt. || Psalm. 93. 11.

21. Nemo itaque glorietur in hominibus.

22. Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive præsentia, sive futura: omnia enim vestra sunt:

23. vos autem Christi: Christus autem Dei.

CAPUT IV.

Non temerè judicandum est de Dei ministris: reprehenduntur Corinthii, qui de ministris & acceptis donis gloriabantur, ac si illa à se haberent; & se extollentes contemnebant etiam Apostolos, quamquam Paulus illos in Christo genuerat: dicit se brevi venturum Corinthum, quo Pseudoapostolos redarguat.

‡ Dom. 4. Adv. 1. Cor. 6. 4.

1. SIc ‡ nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.

2. Hìc jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.

3. Mihi autem pro minimo est ut à vobis judicer, aut ab humano die: sed neque meipsum judico.

4. Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicat me, Dominus est.

5. Itaque nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus: qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo.

6. Hæc autem, fratres, transfiguravi in me & Apollo, propter vos: ut in nobis discatis, ne suprà quàm scriptum est, unus adversùs alterum infletur pro alio.

7. Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

8. Jam saturati estis, jam divites facti estis: sine nobis regnatis: & utinam regnetis, ut & nos vobiscum regnemus.

‡ Sanct. Jacob. Apost. ‡ Vig. SS. Apost. Simonis et Jud. Item, Romæ, pro uno Confess. non Pontif. || Actor. 20. 34. 1. Thess. 2. 9. 2. Thess. 3. 8.

9. ‡ Puto enim quòd Deus nos Apostolos novissimos ostendit, tamquam morti destinatos: quia ‡ spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.

10. Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles.

11. Usque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus,

12. & || laboramus operantes manibus nostris: maledicimur, & benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus:

13. blasphemamur, & obsecramus: tamquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc.

14. Non ut confundam vos, hæc scribo, sed ut filios meos charissimos moneo.

15. Nam si decem millia pedagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui. A

16. Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

17. Ideò misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus, & fidelis in Domino: qui vos commonefaciet vias meas, quæ sunt in Christo Jesu, sicut ubique in omni Ecclesia doceo.

18. Tamquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam.

19. Veniam autem ad vos citò, si Dominus voluerit: & cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem.

20. Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute.

21. Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?

CAPUT V.

Corinthios reprehendit, quòd in incestu publicè viventem tolerarent: quem absens tradit satanæ, monens ut expurgato vitiorum fermento, puri Pascha celebrent: nec vult eos commisceri Christianis palam criminosis.

1. OMnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat. Lev. 18. 7. 8. & 20. 11.

2. Et vos inflati estis: & non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrùm qui hoc opus fecit.

3. Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi ut præsens, eum, qui sic operatus est, || Colos. 2. 5.

4. in nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu, cum virtute Domini nostri Jesu,

5. tradere hujusmodi satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi.

6. Non est bona gloriatio vestra. || Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? || Gal. 5. 9.

7. ‡ Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. ‡ Dom. Resur. Epist.

8. Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ; sed in azymis sinceritatis, & veritatis. A

9. Scripsi vobis in epistola: Ne commisceamini fornicariis.

10. Non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis servientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiisse.

11. Nunc autem scripsi vobis non commisceri: si is, qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cum ejusmodi nec cibum sumere.

12. Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare? Nonne de iis, qui intus sunt, vos judicatis?

13. nam eos, qui foris sunt, Deus judicabit. Auferte malum ex vobis ipsis.

CAPUT VI.

Corripit eos quòd judicio contenderent coram judice ethnico; enumerans quædam peccata, quibus involuti regnum Dei non possidebunt, quædam licere dicit quæ non expediant: & varias ob causas ostendit vitandam fornicationem.

1. AUdet aliquis vestrùm habens negotium adversùs alterum, judicari apud iniquos, & non apud sanctos?

2. An nescitis quoniam sancti de hoc mundo judicabunt? Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis qui de minimis judicetis?

3. Nescitis quoniam angelos judicabimus? quantò magis sæcularia?

4. Sæcularia igitur judicia si habueritis: contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum.

5. Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum?

6. Sed frater cum fratre judicio contendit: & hoc apud infideles.

‖ Matth. 5.39. Luc.6.29. Rom.12.17 1.Thess.4.6. 7. ‖ Jam quidem omninò delictum est in vobis, quòd judicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?

8. Sed vos injuriam facitis, & fraudatis: & hoc fratribus.

9. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri,

10. neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt.

11. Et hæc quidam fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.

12. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate.

13. Esca ventri, & venter escis: Deus autem & hunc, & has destruet: corpus autem non fornicationi, sed Domino: & Dominus corpori.

14. Deus verò & Dominum suscitavit: & nos suscitabit per virtutem suam.

15. Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit.

‖ Gen.2.24 Matth.19.5. Marc.10.8. Ephes.5.31 16. An nescitis quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur? ‖ Erunt enim (inquit) duo in carne una.

17. Qui autem adhæret Domino, unus spiritus est.

18. Fugite fornicationem. Omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.

‖ Sup.3.17. 2.Cor.6.16 19. An nescitis quoniam ‖ membra vestra, templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?

‖ Inf.7.23. 1 Pet.1.18 20. ‖ Empti enim estis pretio magno. Glorificate, & portate Deum in corpore vestro. A

CAPUT VII.

Corinthios instruit de matrimonio, ejusque usu & indissolubili vinculo, innuptis commendans cælibatum: & quomodo fidelis cum conjuge infideli se habere debeat: quòdque unusquisque in quo vitæ statu ad fidem vocatus est, permaneat: virginitatem matrimonio præfert, uxorem mortuo marito liberam dicens, ut cui velit in Domino nubat.

1. DE quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere:

2. propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat.

3. ‖ Uxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro. ‖ 1.Pet.3.7

4. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.

5. Nolite fraudare invicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterùm revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.

6. Hoc autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium.

7. Volo enim omnes vos esse sicut meipsum: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius verò sic.

8. Dico autem non nuptis, & viduis: Bonum est illis si sic permaneant: sicut & ego.

9. Quòd si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quàm uri.

10. Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, ‖ uxorem à viro non discedere: ‖ Matth. 5.32. & 19.9. Marc.10.9. Luc.16.18.

11. quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.

12. Nam ceteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.

13. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum:

14. sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.

15. Quòd si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subjectus est frater, aut soror in hujusmodi: in pace autem vocavit nos Deus.

16. Unde enim scis mulier, si virum salvum facies? aut unde scis vir, si mulierem salvam facies?

17. nisi unicuique sicut divisit Dominus, unumquemque sicut vocavit Deus, ita ambulet, & sicut in omnibus Ecclesiis doceo.

18. Circumcisus aliquis vocatus est? non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur.

19. Circumcisio nihil est, & præputium nihil est: sed observatio mandatorum Dei.

20. ‖ Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. ‖ Ephes.4.1

21. Servus vocatus es? non sit tibi curæ: sed & si potes fieri liber, magis utere.

22. Qui

22. Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini: similiter qui liber vocatus est, servus est Christi.

|| Sup. 6. 20. 1. Petr. 1. 18.

23. || Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum.

24. Unusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum.

‡ Pro Virgine non Mart. & Pro Pluribus Virginib. Mart.

25. ‡ De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus à Domino, ut sim fidelis.

26. Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse.

27. Alligatus es uxori? noli quærere solutionem. Solutus es ab uxore? noli quærere uxorem.

28. Si autem acceperis uxorem: non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit: tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi. Ego autem vobis parco.

29. Hoc itaque dico, fratres: Tempus breve est: reliquum est, ut & qui habent uxores, tamquam non habentes sint:

30. & qui flent, tamquam non flentes: & qui gaudent, tamquam non gaudentes: & qui emunt, tamquam non possidentes:

31. & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi.

32. Volo autem vos sine solicitudine esse. Qui sine uxore est, solicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo.

33. Qui autem cum uxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est.

34. Et mulier innupta, & virgo, cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore, & spiritu. A Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.

35. Porrò hoc ad utilitatem vestram dico: non ut laqueum vobis injiciam, sed ad id, quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi.

36. Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quòd sit superadulta, & ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat.

37. Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc judicavit in corde suo, servare virginem suam, benè facit.

38. Igitur & qui matrimonio jungit virginem suam, benè facit: & qui non jungit, meliùs facit.

|| Rom. 7. 2.

39. || Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit: quòd si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat: tantùm in Domino.

40. Beatior autem erit si sic permanserit secundùm meum consilium: puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam.

CAPUT VIII.

Quamquam idolothytis vesci non sit ex se illicitum, cùm idolum nullius sit efficaciæ aut potestatis, non sunt tamen illa edenda aut repugnante conscientia, aut cum infirmorum offendiculo: neque ea edere, aut non edere, hominem efficit meliorem.

1. DE iis autem, quæ idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus. Scientia inflat, charitas verò ædificat.

2. Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire.

3. Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo.

4. De escis autem, quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, & quòd nullus est Deus, nisi unus.

5. Nam etsi sunt qui dicantur dii, sive in cœlo, sive in terra (siquidem sunt dii multi, & domini multi:)

6. nobis tamen unus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & unus Dominus Jesus Christus: per quem omnia, & nos per ipsum.

7. Sed non in omnibus est scientia. Quidam autem cum conscientia usque nunc idoli, quasi idolothytum manducant: & conscientia ipsorum cùm sit infirma, polluitur.

8. Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si manducaverimus, abundabimus: neque si non manducaverimus, deficiemus.

9. Videte autem ne fortè hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis.

10. Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam, in idolio recumbentem: nonnè conscientia ejus, cùm sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta?

11. || Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est? || Rom. 14. 15.

12. Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.

13. || Quapropter si esca scandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem. || Rom. 14. 21.

CAPUT IX.

Non accipiebat Paulus victum à Corinthiis quibus concionabatur, ut omnem amputaret offendiculi occasionem, licèt hoc sibi fuisse licitum multis probet argumentis; sed in omnem formam se vertit, quò plures ad Dei cultum adducat; Corinthios exhortando ad imitationem eorum qui in stadio currunt, aut in agone certant, suum quoque ait se domare corpus.

1. NOn sum liber? Nō sum Apostolus? Nonnè Christum Jesum Dominum nostrum vidi? Nonnè opus meum vos estis in Domino?

2. Et si aliis non sum Apostolus, sed tamen vobis sum: nam signaculum Apostolatus mei vos estis in Domino.

3. Mea defensio apud eos, qui me interrogant, hæc est.

4. Num-

4. Numquid non habemus potestatem manducandi, & bibendi?

5. Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?

6. Aut ego solus, & Barnabas, non habemus potestatem hoc operandi?

7. Quis militat suis stipendiis umquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?

8. Numquid secundùm hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit?

|| Deut. 25. 4. 1. Tim. 5. 18.
9. Scriptum est enim in lege Moysi: || Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura est Deo?

10. An propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt. Quoniam debet in spe, qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi.

|| Rom. 15. 27.
11. || Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus?

12. Si alii potestatis vestræ participes sunt, quare non potiùs nos? sed non usi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Christi.

|| Deut. 18. 1.
13. || Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deserviunt, cum altari participant?

14. Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.

15. Ego autem nullo horum usus sum. Non autem scripsi hæc ut ita fiant in me: bonum est enim mihi magis mori, quàm ut gloriam meam quis evacuet.

16. Nam si evangelizavero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: væ enim mihi est, si non evangelizavero.

17. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem invitus, dispensatio mihi credita est.

18. Quæ est ergo merces mea? Ut Evangelium prædicans, sine sumptu ponam Evangelium, ut non abutar potestate mea in Evangelio.

19. Nam cùm liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrifacerem.

20. Et factus sum Judæis tamquam Judæus, ut Judæos lucrarer:

21. iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem (cùm ipse non essem sub lege) ut eos, qui sub lege erant, lucrifacerem. Iis, qui sine lege erant, tamquam sine lege essem (cùm sine lege Dei non essem: sed in lege essem Christi) ut lucrifacerem eos, qui sine lege erant.

22. Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.

23. Omnia autem facio propter Evangelium: ut particeps ejus efficiar.

‡ Dom. Septuag.
24. ‡ Nescitis quòd ii, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite ut comprehendatis.

25. Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam.

26. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem verberans:

27. sed castigo corpus meum, & in servitutem redigo: ne fortè cùm aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.

CAPUT X.

Commemoratione ingratorum Judæorum frequenter ob varia peccata à Deo punitorum, hos à similibus absterret: de tentatione humana, & Dei in tentationibus auxilio: non solùm idololatria fugienda est, sed & mensa eorum qui idolothytis vescuntur; tum quòd per hoc videantur aliquid idolis deferre, tum quòd scandalo sint infirmioribus.

|| Exod. 13. 21. Num. 9. 21. || Exod. 14. 22.
1. NOlo enim vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes || sub nube fuerunt, & omnes || mare transierunt;

2. || & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari:

|| Exod. 16. 15.
3. || & omnes eamdem escam spiritalem manducaverunt:

|| Exod. 17. 5. Num. 20. 11.
4. || & omnes eumdem potum spiritalem biberunt: (bibebant autem de spiritali, consequente eos, petra: petra autem erat Christus)

5. sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo: A || nam prostrati sunt in deserto.

|| Num. 26. 64. 65. ‡ Dom. 9. Post Pentec.
6. Hæc autem in figura facta sunt nostri, ut ‡ non simus concupiscentes malorum, || sicut & illi concupierunt.

|| Psal. 105. 14. || Exod. 32. 6.
7. Neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis: quemadmodum scriptum est: || Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.

|| Num. 25. 1.
8. Neque fornicemur, || sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt una die viginti tria millia.

|| Num. 21. 5. 6.
9. Neque tentemus Christum: || sicut quidam eorum tentaverunt, & à serpentibus perierunt.

|| Num. 11. 1. & 14. 1.
10. || Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.

11. Hæc autem omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt.

12. Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat.

13. Tentatio vos non apprehendat nisi humana: Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum ut possitis sustinere. A

14. Propter quod charissimi mihi, fugite ab idolorum cultura.

15. Ut prudentibus loquor, vos ipsi judicate quod dico.

16. Calix benedictionis, cui benedicimus, nonnè communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonnè participatio corporis Domini est?

17. Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes, qui de uno pane participamus.

18. Videte Israel secundùm carnem: nonnè qui edunt hostias, participes sunt altaris?

19. Quid ergo? dico quòd idolis immolatum sit aliquid? aut quòd idolum sit aliquid?

20. Sed quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum: non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum:

21. non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.

22. An æmulamur Dominum? Numquid
‖ Sup. 6. 12. fortiores illo sumus? ‖ Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.

23. Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.

24. Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius.

25. Omne, quod in macello vænit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

‖ Psalm. 23. 1. Eccles. 17. 31. 26. ‖ Domini est terra, & plenitudo ejus.

27. Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire: omne, quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

28. Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idolis: nolite manducare propter illum, qui indicavit, & propter conscientiam:

29. conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Ut quid enim libertas mea judicatur ab aliena conscientia?

30. Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quòd gratias ago?

‖ Coloss. 3. 17. 31. ‖ Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite.

32. Sine offensione estote Judæis, & Gentibus, & Ecclesiæ Dei:

33. sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis: ut salvi fiant.

CAPUT XI.

Vir aperto, mulier autem velato debet orare capite: Corinthios reprehendit quòd ad celebrandam cœnam Dominicam invicem non expectarent; sed inter se dissiderent; referens interim Sacramenti Eucharistiæ à Christo institutionem, & scelus ac pœnam indignè ad illud accedentium.

1. IMitatores mei estote, sicut & ego Christi.

2. Laudo autem vos fratres, quòd per omnia mei memores estis: & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.

‖ Ephes. 5. 23. 3. Volo autem vos scire, ‖ quòd omnis viri caput, Christus est: caput autem mulieris, vir: caput verò Christi, Deus.

4. Omnis vir orans, aut prophetans velato capite, deturpat caput suum.

5. Omnis autem mulier orans, aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum, unum enim est ac si decalvetur.

6. Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si verò turpe est mulieri tonderi, aut decalvari, velet caput suum.

7. Vir quidem non debet velare caput suum:
‖ Gen. 1. 26. quoniam ‖ imago & gloria Dei est, mulier autem gloria viri est.

8. Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro.

9. ‖ Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum. ‖ Gen. 2. 23.

10. Ideò debet mulier potestatem *habere supra caput propter Angelos. * id est velamen, tamquam signum subjectionis.

11. Veruntamen neque vir sine muliere: neque mulier sine viro Domino.

12. Nam sicut mulier de viro, ita & vir per mulierem: omnia autem ex Deo.

13. Vos ipsi judicate: decet mulierem non velatam orare Deum?

14. Nec ipsa natura docet vos, quòd vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi:

15. mulier verò si comam nutriat, gloria est illi: quoniam capilli pro velamine ei dati sunt.

16. Si quis autem videtur contentiosus esse: nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.

17. Hoc autem præcipio: non laudans, quòd non in melius, sed in deterius convenitis.

18. Primùm quidem convenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo.

19. Nam oportet & hæreses esse, ut & qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.

20. ‡ Convenientibus ergo vobis in unum, ‡ Fer. 5. in Coena Domini.
jam non est Dominicam cœnam manducare.

21. Unusquisque enim suam cœnam præsumit ad manducandum. Et alius quidem esurit: alius autem ebrius est.

22. Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? in hoc non laudo.

23. ‡ Ego enim accepi à Domino quod & ‡ SS. Sacramenti.
tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, ‖ Matth. 26. 26. Marc. 14. 22. Luc. 22. 19.

24. & gratias agens fregit, & dixit: ‖ Accipite, & manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem.

25. Similiter & calicem, postquam cœnavit, dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine. Hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.

26. Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis: mortem Domini annuntiabitis donec veniat.

27. ‖ Itaque quicumque manducaverit pa- ‖ Joan. 6. 59.
nem hunc, vel biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis, & sanguinis Domini.

28. ‖ Probet autem seipsum homo: & sic ‖ 2. Cor. 13. 5.
de pane illo edat, & de calice bibat.

29. Qui enim manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat, & bibit: non dijudicans corpus Domini. A

30. Ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.

31. Quòd si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur.

32. Dum judicamur autem, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. A

33. Itaque fratres mei, cùm convenitis ad manducandum, invicem expectate.

34. Si quis esurit, domi manducet: ut non in judicium conveniatis. Cetera autem, cùm venero, disponam.

CAPUT XII.

Variis dantur varia ejusdem Spiritus sancti charismata, ut in modum humani corporis quisque suo fungatur officio, & mutua se opera omnes indigere cognoscentes, mutuò se foveant: & ita Christus suæ providit Ecclesiæ de variis hominum statibus.

1. DE spiritualibus autem, nolo vos ignorare fratres.

‡ Dom. 10. Post Pentec. || Marc. 9. 38.

2. ‡ Scitis quoniam cùm Gentes essetis, ad simulachra muta prout ducebamini euntes.

3. Ideò notum vobis facio, || quòd nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Jesu. Et nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto.

4. Divisiones verò gratiarum sunt, idem autem Spiritus:

5. Et divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus:

6. Et divisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus.

7. Unicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem.

8. Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem sermo scientiæ secundùm eumdem Spiritum:

9. alteri fides in eodem Spiritu: alii gratia sanitatum in uno Spiritu:

10. alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.

|| Rom. 12. 6. Ephes. 4. 7.

11. || Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.

12. Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cùm sint multa, unum tamen corpus sunt: ita & Christus.

13. Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive Gentiles, sive servi, sive liberi: & omnes in uno Spiritu potati sumus.

14. Nam & corpus non est unum membrum, sed multa.

15. Si dixerit pes: Quoniam non sum manus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore?

16. Et si dixerit auris: Quoniam non sum oculus, non sum de corpore: num ideò non est de corpore?

17. Si totum corpus oculus: ubi auditus? Si totum auditus: ubi odoratus?

18. Nunc autem posuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore sicut voluit.

19. Quòd si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20. Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus.

21. Non potest autem oculus dicere manui: Opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus: Non estis mihi necessarii.

22. Sed multò magis quæ videntur membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt:

23. & quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorem circumdamus: & quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorem honestatem habent.

24. Honesta autem nostra nullius egent: sed Deus temperavit corpus, ei, cui deerat, abundantiorem tribuendo honorem,

25. ut non sit schisma in corpore, sed idipsum pro invicem solicita sint membra.

26. Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra.

‡ Sanc. Barth. Apost. || Ephes. 4. 11.

27. ‡ Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.

28. || Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertiò Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum.

29. Numquid omnes Apostoli? numquid omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores?

30. numquid omnes virtutes? numquid omnes gratiam habent curationum? numquid omnes linguis loquuntur? numquid omnes interpretantur?

31. Æmulamini autem charismata meliora. A Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro.

CAPUT XIII.

Ostendit charitatis necessitatem, ipsius officia, perpetuitatem, ac præcellentiam supra fidem & spem, reliquaque Dei dona.

‡ Dom. Quinquag.

1. SI ‡ linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens.

2. Et si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam: & si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.

3. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

4. Charitas patiens est, benigna est: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur,

5. non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum,

6. non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati:

7. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

8. Charitas numquam excidit; sive prophetiæ evacuabuntur, sive linguæ cessabunt, sive scientia destruetur.

9. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.

10. Cùm autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est.

11. Cùm essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Quando autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli.

12. Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.

13. Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hæc: major autem horum est charitas. A

CAPUT XIV.

Donum linguarum inferius esse dicit dono prophetiæ; imò inutile, si desit qui interpretetur: tradit ergo eis normam qua his donis ordinatè utantur: & mulieres in Ecclesiis silere jubet.

1. SEctamini charitatem, æmulamini spiritualia: magis autem ut prophetetis.

2. Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit. Spiritus autem loquitur mysteria.

3. Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & consolationem.

4. Qui loquitur lingua, semetipsum ædificat: qui autem prophetat, Ecclesiam Dei ædificat.

5. Volo autem omnes vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam major est qui prophetat, quàm qui loquitur linguis: nisi fortè interpretetur, ut Ecclesia ædificationem accipiat.

6. Nunc autem, fratres, si venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in revelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina?

7. Tamen quæ sine anima sunt vocem dantia, sive tibia, sive cithara: nisi distinctionem sonituum dederint; quomodo scietur id, quod canitur, aut quod citharizatur?

8. Etenim si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum?

9. Ita & vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo scietur id, quod dicitur? eritis enim in aera loquentes.

10. Tam multa, ut puta, genera linguarum sunt in hoc mundo: & nihil sine voce est.

11. Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor, barbarus: & qui loquitur, mihi barbarus.

12. Sic & vos, quoniam æmulatores estis spirituum, ad ædificationem Ecclesiæ quærite ut abundetis.

13. Et ideò qui loquitur lingua, oret ut interpretetur.

14. Nam si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est.

15. Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente.

16. Ceterùm si benedixeris spiritu: qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? quoniam quid dicas, nescit.

17. Nam tu quidem benè gratias agis: sed alter non ædificatur.

18. Gratias ago Deo meo, quòd omnium vestrum lingua loquor.

19. Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut & alios instruam: quàm decem millia verborum in lingua.

20. Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote: sensibus autem perfecti estote.

21. In lege scriptum est; || Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic: & nec sic exaudient me, dicit Dominus. || Isaia 28. 11.

22. Itaque linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus: prophetiæ autem non infidelibus, sed fidelibus.

23. Si ergo conveniat universa Ecclesia in unum, & omnes linguis loquantur, intrent autem idiotæ, aut infideles: nonnè dicent quòd insanitis?

24. Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota, convincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus:

25. occulta cordis ejus manifesta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quòd verè Deus in vobis sit.

26. Quid ergo est, fratres? cùm convenitis, unusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant.

27. Sive lingua quis loquitur, secundùm duos, aut ut multum tres, & per partes, & unus interpretetur.

28. Si autem non fuerit interpres, taceat in Ecclesia, sibi autem loquatur, & Deo.

29. Prophetæ autem duo, aut tres dicant, & ceteri dijudicent.

30. Quòd si alii revelatum fuerit sedenti, prior taceat.

31. Potestis enim omnes per singulos prophetare: ut omnes discant, & omnes exhortentur:

32. Et spiritus prophetarum prophetis subjecti sunt.

33. Non enim est dissensionis Deus, sed pacis: sicut & in omnibus Ecclesiis sanctorum doceo.

34. Mulieres in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut || & lex dicit. || Gen. 3. 16.

35. Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.

36. An à vobis verbum Dei processit? aut in vos solos pervenit?

37. Si quis videtur propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.

38. Si quis autem ignorat, ignorabitur.

39. Itaque fratres æmulamini prophetare: & loqui linguis nolite prohibere.

40. Omnia autem honestè, & secundùm ordinem fiant.

Digitized by Google

CAPUT XV.

Christum docet à mortuis resurrexisse, multisque ac demum Paulo, qui se minimum dicit Apostolorum apparuisse: ac nostram hic astruit resurrectionem, & ordinem ac modum ejus, unà cum diversa resuscitatorum gloria, non in anima solùm, sed etiam in corpore: mors autem in resurrectione absorbebitur.

‡ Dom. 11. Post Pentec. Gal. 1. 11.

1. NOtum ‡ autem vobis facio, fratres, Evangelium, quod prædicavi vobis, quod & accepistis, in quo & statis,

2. per quod & salvamini: qua ratione prædicaverim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis.

|| Isaia 53. 5

3. Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris || secundùm Scripturas:

|| Jona 2. 1.

4. || & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundùm Scripturas:

|| Joan. 20. 19.

5. & quia visus est Cephæ, & post hoc || undecim.

6. Deinde visus est plus quàm quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt:

7. Deinde visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus:

8. Novissimè autem omnium tamquam abortivo, visus est & mihi.

|| Actor. 9. 3 Ephes. 3. 8.

9. || Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.

10. Gratia autem Dei sum id, quod sum, & gratia ejus in me vacua non fuit, A sed abundantiùs illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia Dei mecum:

11. Sive enim ego, sive illi: sic prædicamus, & sic credidistis.

12. Si autem Christus prædicatur quòd resurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est?

13. Si autem resurrectio mortuorum non est: neque Christus resurrexit.

14. Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est & fides vestra:

15. invenimur autem & falsi testes Dei: quoniam testimonium diximus adversùs Deum, quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit, si mortui non resurgunt.

16. Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit.

17. Quòd si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris.

18. Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt.

19. Si in hac vita tantùm in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

20. Nunc autem Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium:

|| Coloss. 1. 18. Apoc. 1. 5

21. || quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.

22. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.

|| 1. Thess. 4. 15.

23. || Unusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus: deinde ii, qui sunt Christi, qui in adventu ejus crediderunt.

24. Deinde finis: cùm tradiderit regnum Deo & Patri, cùm evacuaverit omnem principatum, & potestatem, & virtutem.

|| Psalm. 109. 1. Hebr. 1. 13. & 10. 13.

25. Oportet autem illum regnare || donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus.

|| Psalm. 8. 8. Hebr. 2. 8.

26. Novissima autem inimica destruetur mors: || Omnia enim subjecit sub pedibus ejus. Cùm autem dicat:

27. Omnia subjecta sunt ei; sine dubio, præter eum, qui subjecit ei omnia.

28. Cùm autem subjecta fuerint illi omnia: tunc & ipse Filius subjectus erit ei, qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.

29. Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? ut quid & baptizantur pro illis?

30. ut quid & nos periclitamur omni hora?

31. Quotidie morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.

|| Sap. 2. 6. Isai. 22. 13. & 56. 12.

32. Si (secundùm hominem) ad bestias pugnavi Ephesi: quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? || manducemus, & bibamus, cras enim moriemur.

33. Nolite seduci: Corrumpunt mores bonos colloquia mala.

34. Evigilate justi, & nolite peccare: ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reverentiam vobis loquor.

35. Sed dicet aliquis: Quomodo resurgunt mortui? qualive corpore venient?

36. Insipiens, tu quod seminas non vivificatur, nisi priùs moriatur.

37. Et quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicujus cęterorum.

38. Deus autem dat illi corpus sicut vult: & unicuique seminum proprium corpus.

39. Non omnis caro, eadem caro: sed alia quidem hominum, alia verò pecorum, alia volucrum, alia autem piscium.

40. Et corpora cœlestia, & corpora terrestria: sed alia quidem cœlestium gloria, alia autem terrestrium.

41. Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella enim à stella differt in claritate:

42. sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione.

43. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria: seminatur in infirmitate, surget in virtute:

44. seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est & spiritale, sicut scriptum est:

|| Gen. 2. 7.

45. || Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem.

46. Sed non prius quod spiritale est, sed quod animale: deinde quod spiritale.

47. Primus homo de terra, terrenus: secundus homo de cœlo, cœlestis.

48. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cælestis, tales & cælestes.

49. Igitur, sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cælestis.

50. Hoc autem dico, fratres, quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio incorruptelam possidebit.

‡ Omnium defunctorum. Item, Anniversar. defunctor. Pontif. et Sacerd.

51. ‡ Ecce mysterium vobis dico : Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.

52. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba : canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti : & nos immutabimur.

53. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem : & mortale hoc induere immortalitatem.

‖ Osee 13. 14. Hebr. 2. 14

54. Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est : ‖ Absorpta est mors in victoria.

55. Ubi est mors victoria tua? ubi est mors stimulus tuus?

56. Stimulus autem mortis peccatum est : virtus verò peccati lex.

‖ 1. Joan. 5. 5.

57. ‖ Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum. A

58. Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles : abundantes in opere Domini semper, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino.

CAPUT XVI.

Ubi de colligenda pro Christianis qui Jerosolymis agebant eleemosyna hortatus esset, commendat eis Timotheum ac Stephanæ familiam : deinde salutationes subjungit.

1. DE collectis autem quæ fiunt in sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite.

2. Per unam sabbati unusquisque vestrûm apud se seponat, recondens quod ei benè placuerit : ut non, cùm venero, tunc collectæ fiant.

3. Cùm autem præsens fuero : quos probaveritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Jerusalem.

4. Quòd si dignum fuerit ut & ego eam, mecum ibunt.

5. Veniam autem ad vos, cùm Macedoniam pertransiero : nam Macedoniam pertransibo.

6. Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hyemabo : ut vos me deducatis quocumque iero.

7. Nolo enim vos modò in transitu videre, spero enim me aliquantulùm temporis manere apud vos, si Dominus permiserit.

8. Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten.

9. Ostium enim mihi apertum est magnum, & evidens : & adversarii multi.

10. Si autem venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud vos : opus enim Domini operatur, sicut & ego.

11. Ne quis ergo illum spernat : deducite autem illum in pace, ut veniat ad me : expecto enim illum cum fratribus.

12. De Apollo autem fratre vobis notum facio, quoniam multum rogavi eum ut veniret ad vos cum fratribus : & utique non fuit voluntas ut nunc veniret : veniet autem, cùm ei vacuum fuerit.

13. Vigilate, state in fide, viriliter agite, & confortamini.

14. Omnia vestra in charitate fiant.

15. Obsecro autem vos fratres, nostis domum Stephanæ, & Fortunati, & Achaici : quoniam sunt primitiæ Achajæ, & in ministerium sanctorum ordinaverunt seipsos :

16. ut & vos subditi sitis ejusmodi, & omni cooperanti, & laboranti.

17. Gaudeo autem in præsentia Stephanæ, & Fortunati, & Achaici : quoniam id, quod vobis deerat, ipsi suppleverunt :

18. refecerunt enim & meum spiritum, & vestrum. Cognoscite ergo qui hujusmodi sunt.

19. Salutant vos Ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Domino multùm, Aquila & Priscilla cum domestica sua Ecclesia : apud quos & hospitor.

20. Salutant vos omnes fratres. Salutate invicem in osculo sancto.

21. Salutatio, mea manu Pauli.

22. Si quis non amat Dominum nostrum Jesu Christum, sit anathema, Maran Atha.

23. Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum.

24. Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Jesu. Amen.

Digitized by Google

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS SECUNDA.

Cum Timotheus à Paulo missus Corinthum ad eum rediisset, & quàm benè ejus labor apud plerosque successerat renuntiasset, alteram hanc ad eos scripsit Epistolam Paulus, in qua tum bonis de sincero erga se studio gratulatur, tum Pseudo apostolorum sibi invidentium obtrectationibus respondet. Scripta est è Macedonia; ex qua urbe, non liquet. Græca, Syriaca & Latina quædam exemplaria Philippis scriptam censent: Baronius Nicopoli. Missa est verò per Titum ac Lucam eodem anno quo superior, hoc est circa annum æræ nostræ vulgaris 57. à morte Christi 24.

CAPUT PRIMUM.

Ostendit Apostolus ex quantis in Asia ortis adversitatibus eripuerit eum Dominus, ut & ipse alios consolaretur: deinde manifestans cordis sui ac doctrinæ sinceritatem, ostendit, quòd licèt juxta id quod proposuerat, ad eos non venerit, nulla ipsius id actum est levitate: asserens firmam esse suæ prædicationis veritatem.

1. PAULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater, Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi cum omnibus sanctis, qui sunt in universa Achaja.

2. Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

‡ Ephes. 1. 3. 1. Petr. 1. 3. ‡ Junius Mart. Pontif.

3. || ‡ Benedictus Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis,

4. qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: ut possimus & ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt, per exhortationem, qua exhortamur & ipsi à Deo.

5. Quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis: ita & per Christum abundat consolatio nostra.

6. Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione & salute, sive consolamur pro vestra consolatione, sive exhortamur pro vestra exhortatione & salute, quæ operatur tolerantiam earumdem passionum, quas & nos patimur:

7. ut spes nostra firma sit pro vobis: scientes quòd sicut socii passionum estis, sic eritis & consolationis.

8. Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia * quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere.

* Demetrio procurante. Act. 19. 24

9. Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitat mortuos:

10. qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit: in quem speramus quoniam & adhuc eripiet,

11. adjuvantibus & vobis in oratione pro nobis: ut ex multorum personis, ejus quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agantur pro nobis.

12. Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quòd in simplicitate cordis & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in hoc mundo: abundantius autem ad vos.

13. Non enim alia scribimus vobis, quàm quæ legistis, & cognovistis. Spero autem quòd usque in finem cognoscetis,

14. sicut & cognovistis nos ex parte, quòd gloria vestra sumus, sicut & vos nostra, in die Domini nostri Jesu Christi.

15. Et hac confidentia volui priùs venire ad vos, ut secundam gratiam haberetis:

16. & per vos transire in Macedoniam, & iterum à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judæam.

17. Cùm ergo hoc voluissem, numquid levitate usus sum? Aut quæ cogito, secundùm carnem cogito, ut sit apud me EST, & NON.

18. Fidelis autem Deus, quia sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illo EST, & NON.

19. Dei enim filius Jesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me, & Silvanum *, & Timotheum, non fuit EST, & NON, sed EST in illo fuit.

* five Sila. Act. 18. 5.

20. Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo EST: ideo & per ipsum Amen Deo ad gloriam nostram.

21. Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus:

22. qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.

23. Ego autem testem Deum invoco in animam meam, quòd parcens vobis, non veni ultrà Corinthum: non quia dominamur fidei vestræ, sed adjutores sumus gaudii vestri: nam fide statis.

CAPUT II.

Ostendit quòd ad ipsos non venerit, ne majoris esset causa tristitiæ, exhortans ut fornicarium illum recipiant in gratiam: simul indicans quòd magno quidem labore, magno tamen etiam fructu prædicaverit, licèt prædicationis suæ fragrantia quibusdam mortis occasio fuerit.

1. STatui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitia venirem ad vos.

2. Si enim ego contristo vos: & quis est, qui me lætificet, nisi qui contristatur ex me?

3. Et hoc ipsum scripsi vobis, ut non cùm venero, tristitiam super tristitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere: confidens in om-

Digitized by Google

nibus vobis, quia meum gaudium, omnium vestrum est.

4. Nam ex multa tribulatione, & angustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas: non ut contristemini, sed ut sciatis, quam charitatem habeam abundantiùs in vobis.

5. Si quis autem contristavit, non me contristavit: sed ex parte, ut non onerem omnes vos.

6. Sufficit illi, qui ejusmodi est, objurgatio hæc, quæ fit à pluribus:

7. ita ut econtrario magis donetis, & consolemini, ne fortè abundantiori tristitia absorbeatur qui ejusmodi est.

8. Propter quod obsecro vos, ut confirmetis in illum charitatem.

9. Ideò enim & scripsi, ut cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis.

10. Cui autem aliquid donastis, & ego: nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi,

11. ut non circumveniamur à satana: non enim ignoramus cogitationes ejus.

12. Cùm venissem autem Troadem propter Evangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino,

13. non habui requiem spiritui meo, eò quòd non invenerim Titum fratrem meum, sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam.

14. Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco:

15. quia Christi bonus odor sumus Deo in iis, qui salvi fiunt, & in iis, qui pereunt:

16. aliis quidem odor mortis in mortem: aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis tam idoneus?

17. Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

CAPUT III.

Non eget Apostolus hominum commendatione, cùm fructus suæ prædicationis eum commendet: multo enim majori in honore esse debent ministri novi testamenti ac spiritus, quàm veteris testamenti ac litteræ: & quòd Judæi velamen adhuc habebant super cor suum in lectione Scripturarum, quod fide in Christum aufertur.

1. INcipimus iterum nosmetipsos commendare? aut numquid egemus (sicut quidam) commendatitiis epistolis ad vos, aut ex vobis?

2. Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur, & legitur ab omnibus hominibus:

3. manifestati quòd epistola estis Christi, ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

‡ Dom. 12. Post Pentec. 4. ‡ Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum:

5. non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est:

6. qui & idoneos nos fecit ministros novi testamenti; non littera, sed Spiritu: littera enim occidit, Spiritus autem vivificat.

7. Quòd si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria; ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi, propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur.

8. quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria?

9. Nam si ministratio damnationis gloria est: multò magis abundat ministerium justitiæ in gloria.

10. Nam nec glorificatum est, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam.

11. Si enim quod evacuatur, per gloriam est: multò magis quod manet, in gloria est.

12. Habentes igitur talem spem, multa fiducia utimur:

13. ‖ & non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israel in faciem ejus, quod evacuatur, ‖ Exod. 34. 33.

14. sed obtusi sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim diem, idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum, (quoniam in Christo evacuatur)

15. sed usque in hodiernum diem, cùm legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum.

16. Cùm autem conversus fuerit ad Dominum, auferetur velamen.

17. ‖ Dominus autem Spiritus est: Ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas. ‖ Joan. 4. 24.

18. Nos verò omnes, revelata facie gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini Spiritu.

CAPUT IV.

Quòd sincera Apostolorum prædicatione verbum Dei omnibus manifestatum est, præterquam iis quorum mentes excæcatæ sunt: quod multa adversa patiantur Apostoli, numquam tamen succumbant: momentanea autem tribulatio parit magnam æternamque gloriam.

1. IDeò habentes administrationem, juxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus:

2. sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo.

3. Quòd si etiam opertum est Evangelium nostrum: in iis, qui pereunt, est opertum,

4. in quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.

5. ‡ Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum; nos autem servos vestros per Jesum: ‡ Sanct. Athan. Epist.

6. quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Christi Jesu.

7. Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus: ut sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis.

8. In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur:

9. persecutionem patimur, sed non derelin-

qui-

quimur: dejicimur, sed non perimus:

10. semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes, ut & vita Jesu manifestetur in corporibus nostris.

11. Semper enim nos, qui vivimus, in mortem tradimur propter Jesum: ut & vita Jesu manifestetur in carne nostra mortali.

12. Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis.

‖ Psalm. 115. 10. 13. Habentes autem eumdem spiritum fidei, sicut scriptum est: ‖ Credidi, propter quod locutus sum: & nos credimus, propter quod & loquimur:

14. scientes quoniam qui suscitavit Jesum, & nos cum Jesu suscitabit, & constituet vobiscum. A

15. Omnia enim propter vos: ut gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei.

16. Propter quod non deficimus: sed licèt is, qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem.

17. Id enim, quod in præsenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis,

18. non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt.

CAPUT V.

Ex certa spe futuræ gloriæ desiderant Apostoli absolvi à corpore, cùm aliter ea frui non possint: semper autem cupientes Christo omnium justo judici placere; dant suis discipulis occasionem de ipsis gloriandi coram adversariis: & legatione pro Christo fungentes, ne ipsum quidem Christum, quem prædicant; & cujus morte reconciliatus est Deo mundus, jam secundùm carnem noverant.

1. SCimus enim, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis.

2. Nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cœlo est, superindui cupientes:

‖ Apoc. 16. 15. 3. ‖ si tamen vestiti, non nudi inveniamur.

4. Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati: eò quòd nolumus exspoliari, sed supervestiri; ut absorbeatur quod mortale est, à vita.

5. Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.

6. Audentes igitur semper, scientes quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino:

7. (per fidem enim ambulamus, & non per speciem)

8. Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.

9. Et ideò contendimus, sive absentes, sive præsentes, placere illi.

‖ Rom. 14. 10. 10. ‖ Omnes enim nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.

11. Scientes ergo timorem Domini, hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus. Spero autem & in conscientiis vestris manifestos nos esse.

12. Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis: ut habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, & non in corde.

13. Sive enim mente excedimus, Deo: sive sobrii sumus, vobis.

14. Charitas enim Christi urget nos: æstimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt:

15. & pro omnibus mortuus est Christus: ut, & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.

16. Itaque nos ex hoc neminem novimus secundùm carnem. Et si cognovimus secundùm carnem Christum: sed nunc jam non novimus.

17. Si qua ergo in Christo nova creatura: vetera transierunt: ‖ ecce facta sunt omnia nova. ‖ Isaiæ 43. 19. Apoc. 21. 5.

18. Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit sibi per Christum: & dedit nobis ministerium reconciliationis.

19. Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis.

20. Pro Christo ergo legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.

21. Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso.

CAPUT VI.

Exhortatur ne acceptam negligant gratiam, ostendens quantùm laboraverit ut probatum se Dei ministrum exhiberet, & admonens ut à convictu & consortio infidelium separentur.

1. ADjuvantes autem ‡ exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. ‡ Dom. I. Quadr.

2. Ait enim: ‖ Tempore accepto exaudivi te, & in die salutis adjuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. ‖ Isai. 49. 8.

3. ‖ Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum: ‖ 1. Cor. 10. 32.

4. sed in omnibus ‡ exhibeamus nosmetipsos ‖ sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, ‡ De Plur. Mart. ‖ 1. Cor. 4. 1.

5. in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis,

6. in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta,

7. in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma justitiæ à dextris, & à sinistris,

8. per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam: ut seductores, & veraces, sicut qui ignoti, & cogniti:

9. quasi morientes, & ecce vivimus: ut castigati, & non mortificati:

10. quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tamquam nihil habentes, & omnia possidentes. A

Digitized by Google

11. Os nostrum patet ad vos, ô Corinthii, cor nostrum dilatatum est.

12. Non angustiamini in nobis: angustiamini autem in visceribus vestris:

13. Eamdem autem habentes remunerationem, tamquam filiis dico: dilatamini & vos.

14. Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras?

15. Quæ autem conventio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli?

16. Quis autem consensus templo Dei cum idolis? ‖ Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus: ‖ Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.

‖ 1.Cor. 3. 16. 17. & 6. 19.
‖ Lev. 26. 12.
‖ Isaiæ 52. 11.

17. ‖ Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis:

18. & ego recipiam vos: & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios, & filias, dicit Dominus omnipotens.

‖ Jerem. 31. 9.

CAPUT VII.

Ostendit Apostolus quanto amore Corinthios prosequatur, & quantùm de correcta ipsorum vita in magnis suis tribulationibus gaudium acceperit, quantumve bonum pepererit tristitia, quam ex sua acceperant epistola.

1. HAs ergo habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.

2. Capite nos. Neminem læsimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus.

3. Non ad condemnationem vestram dico. Prædiximus enim quòd in cordibus nostris estis, ad commoriendum, & ad convivendum.

4. Multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis, repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.

5. Nam & cùm venissemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugnæ, intus timores.

6. Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in adventu Titi.

7. Non solùm autem in adventu ejus, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram æmulationem pro me, ita ut magis gauderem.

8. Quoniam etsi contristavi vos in epistola, non me pœnitet: etsi pœniteret, videns quòd epistola illa (etsi ad horam) vos contristavit;

9. nunc gaudeo: non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Contristati enim estis secundùm Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis.

10. ‖ Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortem operatur.

‖ 1.Petr. 2. 19.

11. Ecce enim hoc ipsum, secundùm Deum contristari vos, quantam in vobis operatur solicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos, incontaminatos esse negotio.

12. Igitur, etsi scripsi vobis, non propter eum, qui fecit injuriam, nec propter eum, qui passus est: sed ad manifestandum solicitudinem nostram, quam habemus pro vobis

13. coram Deo: ideò consolati sumus. In consolatione autem nostra, abundantiùs magis gavisi sumus super gaudio Titi, quia refectus est spiritus ejus ab omnibus vobis.

14. Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus: sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita & gloriatio nostra, quæ fuit ad Titum, veritas facta est,

15. & viscera ejus abundantiùs in vobis sunt: reminiscentis omnium vestrum obedientiam: quomodo cum timore, & tremore excepistis illum.

16. Gaudeo quòd in omnibus confido in vobis.

CAPUT VIII.

Hortatur eos ad eleemosynam pauperibus qui Jerosolymis agebant prompto animo tribuendam, tum Macedonum commendatione, tum Christi exemplo; admonens ut quod jam dudum facere proposuerant, id nunc pro cujusque facultate præstent: & ministros collaudat quos ad eam mittit colligendam.

1. NOtam autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei, quæ data est in Ecclesiis Macedoniæ:

2. quòd in multo experimento tribulationis, abundantia gaudii ipsorum fuit; & altissima paupertas eorum, abundavit in divitias simplicitatis eorum:

3. quia secundùm virtutem testimonium illis reddo, & supra virtutem voluntarii fuerunt,

4. cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam, & communicationem ministerii, quod fit in Sanctos.

5. Et non sicut speravimus, sed semetipsos dederunt primùm Domino, deinde nobis per voluntatem Dei;

6. ita ut rogaremus Titum, ut quemadmodum cœpit, ita & perficiat in vobis etiam gratiam istam.

7. Sed sicut in omnibus abundatis fide, & sermone, & scientia, & omni solicitudine, insuper & charitate vestra in nos, ut & in hac gratia abundetis.

8. Non quasi imperans dico: sed per aliorum solicitudinem, etiam vestræ charitatis ingenium bonum comprobans.

9. ‡ Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cùm esset dives, ut illius inopia vos divites essetis. ‡ Sanct. Paulini Episcop.

10. Et consilium in hoc do: hoc enim vobis utile est, qui non solùm facere, sed & velle cœpistis ab anno priore:

11. nunc verò & facto perficite: ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex eo, quod habetis.

12. Si enim voluntas prompta est, secundùm id, quod habet, accepta est, non secundùm id, quod non habet.

13. Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate.

14. In præsenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat: ut & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, ut fiat æqualitas, sicut scriptum est:

Digitized by G

‖ Exod. 16. 18. 15. ‖ Qui multum, non abundavit: & qui modicum, non minoravit. A

‡ S. Lucæ Evang. 16. ‡ Gratias autem Deo, qui dedit eamdem sollicitudinem pro vobis in corde Titi,

17. quoniam exhortationem quidem suscepit: sed cùm sollicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos.

18. Misimus etiam cum illo fratrem, cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias *:

* Quod de S. Luca creditur dictum.

19. non solùm autem, sed & ordinatus est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam, quæ ministratur à nobis ad Domini gloriam, & destinatam voluntatem nostram:

20. devitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quæ ministratur à nobis.

‖ Rom. 12. 17. 21. ‖ Providemus enim bona non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus.

22. Misimus autem cum illis & fratrem nostrum, quem probavimus in multis sæpè sollicitum esse: nunc autem multò sollicitiorem, confidentia multa in vos,

23. sive pro Tito, qui est socius meus, & in vos adjutor, sive fratres nostri, Apostoli Ecclesiarum, gloria Christi.

24. Ostensionem ergo, quæ est charitatis vestræ, & nostræ gloriæ pro vobis, in illos ostendite in faciem Ecclesiarum. A

CAPUT IX.

Prosequitur hortando ad eleemosynam promptè & abundanter tribuendam; admonens ne ex hoc inopiam metuant, sed divinæ fidant providentiæ; variosque recenset illius eleemosynæ fructus.

1. NAm de ministerio, quod fit in sanctos, ex abundanti est mihi scribere vobis.

2. Scio enim promptum animum vestrum: pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam & Achaja parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio provocavit plurimos.

3. Misi autem fratres: ut ne quod gloriamur de vobis, evacuetur in hac parte; ut (quemadmodum dixi) parati sitis:

4. ne cùm venerint Macedones mecum, & invenerint vos imparatos, erubescamus nos (ut non dicamus vos) in hac substantia.

5. Necessarium ergo existimavi rogare fratres, ut perveniant ad vos, & præparent repromissam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non tamquam avaritiam.

‡ S. Laurentii. 6. Hoc autem dico: ‡ Qui parcè seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.

7. Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: ‖ hilarem enim datorem diligit Deus.

‖ Eccli. 35. 11.

8. Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum,

‖ Psalm. 111, 9. 9. sicut scriptum est: ‖ Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in sæculum sæculi.

10. Qui autem administrat semen seminanti: & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum justitiæ vestræ: A

11. ut in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo.

12. Quoniam ministerium hujus officii, non solùm supplet ea quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino,

13. per probationem ministerii hujus, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ, in Evangelium Christi, & simplicitate communicationis in illos, & in omnes,

14. & in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

15. Gratias Deo super inenarrabili dono ejus.

CAPUT X.

Incipit suam aperire potestatem, & exantlatos pro Christo labores propter pseudoapostolos, qui ipsum deprimentes & abjectum prædicantes, fructum prædicationis ejus impediebant.

1. IPse autem ego Paulus obsecro vos, per mansuetudinem, & modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis.

2. Rogo autem vos ne præsens audeam per eam confidentiam, qua existimor audere in quosdam, qui arbitrantur nos tamquam secundùm carnem ambulemus.

3. In carne enim ambulantes, non secundùm carnem militamus.

4. Nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes,

5. & omnem altitudinem extollentem se adversùs scientiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi,

6. & in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam, cùm impleta fuerit vestra obedientia.

7. Quæ secundùm faciem sunt, videte. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterùm apud se: quia sicut ipse Christi est, ita & nos.

8. Nam, & si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram: non erubescam.

9. Ut autem non existimer tamquam terrere vos per epistolas:

10. quoniam quidem epistolæ, inquiunt, graves sunt & fortes: præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis:

11. hoc cogitet qui ejusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales & præsentes in facto.

12. Non enim audemus inserere, aut comparare nos quibusdam, qui seipsos commendant: sed ipsi in nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis.

13. Nos autem non in immensum gloriabimur, ‖ sed secundùm mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos. ‖ Ephes. 4.

14. Non enim quasi non pertingentes ad

vos, superextendimus nos: usque ad vos enim pervenimus in Evangelio Christi.

15. Non in immensum gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestræ, in vobis magnificari secundùm regulam nostram in abundantiam,

16. etiam in illa, quæ ultra vos sunt, evangelizare, non in aliena regula in iis quæ præparata sunt gloriari.

‡ Pro Virg. non Mart. ‖ Jerem. 9. 23. 1. Cor. 1. 31

17. ‡ ‖ Qui autem gloriatur, in Domino glorietur.

18. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.

CAPUT XI.

Propter pseudoapostolos pervertentes Pauli prædicationem metuens Corinthiis, ostendit quare nihil subsidii ab eis acceperit: deinde ut ostendat plus fidei sibi restituendum esse, quam illis, sua recenset encomia; & primùm adversa quæ perpessus est; prædicando Christi fidem, & labores ac solicitudines.

1. Utinam sustineretis modicùm quid insipientiæ meæ, sed & supportate me:

2. Æmulor enim vos Dei æmulatione. Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo.

‖ Gen. 3. 4.

3. Timeo autem, ne ‖ sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo.

4. Nam si is, qui venit, alium Christum prædicat, quem non prædicavimus; aut alium spiritum accipitis, quem non accepistis; aut aliud Evangelium, quod non recepistis: rectè pateremini.

5. Existimo enim nihil me minus fecisse à magnis Apostolis.

6. Nam etsi imperitus sermone, sed non scientia: in omnibus autem manifestati sumus vobis.

7. Aut numquid peccatum feci, meipsum humilians, ut vos exaltemini? quoniam gratis Evangelium Dei evangelizavi vobis?

8. Alias Ecclesias expoliavi, accipiens stipendium ad ministerium vestrum.

9. Et cùm essem apud vos, & egerem; nulli onerosus fui: nam quod mihi deerat, suppleverunt fratres, qui venerunt à Macedonia: & in omnibus sine onere me vobis servavi, & servabo.

10. Est veritas Christi in me, quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achajæ.

11. Quare? Quia non diligo vos? Deus scit.

12. Quod autem facio, & faciam: ut amputem occasionem eorum, qui volunt occasionem, ut in quo gloriantur, inveniantur sicut & nos.

13. Nam ejusmodi pseudoapostoli, sunt operarii subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi.

14. Et non mirum: ipse enim satanas transfigurat se in angelum lucis.

15. Non est ergo magnum, si ministri ejus transfigurentur velut ministri justitiæ: quorum finis erit secundùm opera ipsorum.

16. Iterùm dico, (ne quis me putet insipientem esse, alioquin velut insipientem accipite me, ut & ego modicum quid glorier)

17. quod loquor, non loquor secundùm Deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia * gloriæ.

* i. materia gloriationis. ‡ Dom. Sexag.

18. Quoniam multi gloriantur secundùm carnem: & ego gloriabor.

19. ‡ Libenter enim suffertis insipientes: cùm sitis ipsi sapientes.

20. Sustinetis enim si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cædit.

21. Secundùm ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet (in insipientia dico) audeo & ego:

22. Hebræi sunt, & ego: Israelitæ sunt, & ego: Semen Abrahæ sunt, & ego:

23. Ministri Christi sunt, (ut minus sapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.

24. A Judæis quinquies, ‖ quadragenas, una minùs, accepi. ‖ Deut. 25. 3

25. ‖ Ter virgis cæsus sum, ‖ semel lapidatus sum, ‖ ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui, ‖ Actor. 16. 22. ‖ Actor. 14. 18. ‖ Actor 27. 41.

26. in itineribus sæpè, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus:

27. in labore, & ærumna, in vigiliis multis, in fame, & siti, in jejuniis multis, in frigore, & nuditate:

28. præter illa, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, solicitudo omnium Ecclesiarum.

29. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?

30. Si gloriari oportet: quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor.

31. Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui est benedictus in sæcula, scit quòd non mentior.

32. ‖ Damasci præpositus Gentis Aretæ regis, custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet: ‖ Act. 9. 24.

33. & per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus ejus.

CAPUT XII.

Narrat factas sibi ante annos 14. divinas visiones, & de dato sibi carnis stimulo, ostendens quòd eum compulerint ut se laudaret, cùm ab illis potiùs debuisset commendari propter accepta ab ipso beneficia, pro quorum salute adhuc immolari paratus est: sed metuit ne ad eos veniens inveniat aliquos dissensionibus aliisque vitiis adhuc involutos.

1. Si gloriari oportet (non expedit quidem:) veniam autem ad visiones, & revelationes Domini.

2. Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim *, sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus scit, raptum hujusmodi usque ad tertium cœlum.

* Ergo an. Æræ vulg. 43. ut non de ea visione quæ in sua conversione Act. 9. accidit, sed de alia, sit intelligendum. Vide Chronologiam.

3. Et scio hujusmodi hominem, sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit:

4. quoniam raptus est in Paradisum: & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.

5. Pro

5. Pro hujusmodi gloriabor: pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis.

6. Nam, & si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicam: parco autem, ne quis me existimet supra id, quod videt in me, aut aliquid audit ex me.

7. Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, qui me colaphizet.

8. Propter quod ter Dominum rogavi ut discederet à me,

9. & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi. A

10. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: Cùm enim infirmor, tunc potens sum.

11. Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim à vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab iis, qui sunt supra modum Apostoli: tametsi nihil sum:

12. signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis, & prodigiis, & virtutibus.

13. Quid est enim, quòd minus habuistis præ ceteris Ecclesiis, nisi quòd ego ipse non gravavi vos? Donate mihi hanc injuriam.

14. Ecce tertiò hoc paratus sum venire ad vos: & non ero gravis vobis. Non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis.

15. Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris: licèt plus vos diligens, minus diligar.

16. Sed esto: ego vos non gravavi: sed cùm essem astutus, dolo vos cepi.

17. Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumveni vos?

18. Rogavi Titum, & misi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumvenit? nonnè eodem spiritu ambulavimus? nonnè iisdem vestigiis?

19. Olim putatis quòd excusemus nos apud vos? Coram Deo in Christo loquimur: omnia autem charissimi propter ædificationem vestram.

20. Timeo enim, ne fortè cùm venero, non quales volo, inveniam vos: & ego inveniar à vobis, qualem non vultis: ne fortè contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrationes, inflationes, seditiones sint inter vos:

21. ne iterùm cùm venero, humiliet me Deus apud vos; & lugeam multos ex iis, qui antè peccaverunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam gesserunt.

CAPUT XIII.

Comminatur iis qui peccaverunt, quò ad pœnitentiam provocet, ne ad ipsos veniens cogatur severè eos castigare data sibi à Christo potestate, cujus virtutem meritò deberent in seipsis agnoscere, additque generalem exhortationem, & salutationes.

1. Ecce tertiò hoc venio ad vos: || In ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum. || Deut. 19. 15. Matth. 18. 16. Joan. 8. 17. Heb. 10. 28.

2. Prædixi, & prædico, ut præsens, & nunc absens, iis qui antè peccaverunt, & ceteris omnibus, quoniam si venero iterùm, non parcam.

3. An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis?

4. Nam etsi crucifixus est ex infirmitate: sed vivit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi sumus in illo: sed vivemus cum eo ex virtute Dei in vobis.

5. Vosmetipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos quia Christus Jesus in vobis est? nisi fortè reprobi estis.

6. Spero autem quòd cognoscetis, quia nos non sumus reprobi.

7. Oramus autem Deum ut nihil mali faciatis, non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis: nos autem ut reprobi simus.

8. Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate.

9. Gaudemus enim, quoniam nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc & oramus vestram consummationem.

10. Ideò hæc absens scribo, ut non præsens duriùs agam, secundùm potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem.

11. De cetero, fratres, ‡ gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, & Deus pacis, & dilectionis erit vobiscum. ‡ Pro Missa de Ss. Trinit.

12. Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti.

13. Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen. A

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD GALATAS.

Cum Apostol s Paulus, peragratis superioribus Asiæ partibus; hoc est Galatia & Phrygia, venisset Ephesum ubi per biennium docuit in schola cujusdam tyranni (Actor. 18.23. & 19.1. ac seq.) rescivit Galatas statim ab ejus discessu à falsis fratribus eceptos esse, qui hominem ex operibus legis justificandum docerent, eosque sic ad circumcisionem & ceteras legis ceremonias traducerent; non illi quidem ut Christum penitus abjiciendum, sed ut legem cum Christo conjungendam esse contenderent. Et quia Pseudomagistris illis notum erat horum dogmatum vel acerrimum adversarium esse Paulum Apostolum, ideò ejus auctoritatem elevare, eumque longè infrà ceteros deprimere omnibus modis tendebant, imò ipsum quasi à reliquorum Apostolorum doctrina dissentientem non obscurè insimulabant. Ergo ut illorum audaciam Paulus coerceat, sui dignitatem Apostolatus in primis tuetur, & doctrinæ suæ cum reliquis Apostolis concordiam ex habita cum ipsis collatione comprobat. Moxque adductis rationibus, & è scriptura veteri testimoniis, Galatas ab errore revocat, Interim varios affectus inspergens Epistolæ, ægris illorum animis variè medetur.

Scripta est Epistola Epheso, ut ex peregrinatione Pauli intelligitur, & argumenta Latinis exemplaribus præfixa testantur; idque circa annum Æræ nostræ 56. a Christi morte 23. Græcorum codicum subscriptio missam vult ex urbe Roma, quod minus verisimile est, siquidem in ea non meminit vinculorum suorum Apostolus, ut in aliis ibi scriptis facere solet, & Galatas statim à discessu suo in errorem abreptos, statim ab errore revocasse existimare par est.

CAPUT PRIMUM.

Reprehendit Galatas Apostolus, quòd abduci se permiserint à veritate quam ab ipso acceperant, cùm sola hæc tenenda sit, eamque non ab homine, sed per Christi revelationem ipse didicerit, & tanta solertia posteà illam docuerit, quanta ipsam anteà impugnabat: addens quomodo ipsum Deus ad evangelizandum segregaverit.

1. Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, & Deum Patrem, qui suscitavit eum à mortuis:

2. & qui mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ.

3. Gratia vobis, & pax à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo,

4. qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de præsenti sæculo nequam, secundùm voluntatem Dei & Patris nostri,

5. cui est gloria in sæcula sæculorum: Amen.

6. Miror quòd sic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud Evangelium:

7. quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt convertere Evangelium Christi.

8. Sed licèt nos, aut Angelus de cœlo evangelizet vobis præterquàm quod evangelizavimus vobis, anathema sit.

9. Sicut prædiximus, & nunc iterùm dico: Si quis vobis evangelizaverit præter id, quod accepistis, anathema sit.

10. Modò enim hominibus suadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

11. ‡ || Notum enim vobis facio fratres, Evangelium, quod evangalizatum est à me, quia non est secundùm hominem: ‡ In Commemor. S. Pauli Apost. || 1. Cor. 15. 1.

12. || neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi. || Ephes. 3. 3

13. Audistis enim conversationem meam aliquando in Judaismo: quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam,

14. & proficiebam in Judaismo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantiùs æmulator existens paternarum mearum traditionum.

15. Cùm autem placuit ei, qui me segregavit ex utero matris meæ, & vocavit per gratiam suam,

16. ut revelaret Filium suum in me, ut evangelizarem illum in Gentibus: continuò non acquievi carni & sanguini,

17. neque veni Jerosolymam ad antecessores meos Apostolos: sed abii in Arabiam (*a*): & iterum reversus sum Damascum: (*a*) Anno Ær. vulg. 34.

18. deinde post annos tres (*b*) veni Jerosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim: (*b*) Anno 37.

19. alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini.

20. Quæ autem scribo vobis; ecce coram Deo, quia non mentior. A

21. Deinde veni in partes Syriæ, & Ciliciæ. Eodem anno.

22. Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ, quæ erant in Christo:

23. tantùm autem auditum habebant: Quoniam qui persequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem, quam aliquando expugnabat:

24. & in me clarificabant Deum.

Digitized by Goo

CAPUT II.

Paulus Evangelii veritatem liberè semper docuit inter Gentes, approbantibus id primis Apostolis, & nihil ad id addentibus, sed Paulum in socium recipientibus: qui etiam palàm reprehendit Cepham, ostendens quòd non ex legis operibus quisquam justificetur, sed per fidem in Christum.

*Anno 50. 1. Act. 15. 2. — 1. DEinde post annos quatuordecim *, iterùm ascendi Jerosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito.

2. Ascendi autem secundùm revelationem: & contuli cum illis Evangelium, quod prædico in Gentibus, seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse: ne fortè in vacuum currerem, aut cucurrissem.

3. Sed neque Titus, qui mecum erat, cùm esset Gentilis, compulsus est circumcidi:

4. sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitutem redigerent.

5. Quibus neque ad horam cessimus subjectione, ut veritas Evangelii permaneat apud vos:

6. ab iis autem, qui videbantur esse aliquid, (quales aliquando fuerint, nihil mea

|| Deut. 10. 17. Job 34.19. Sap. 6.8. Eccli. 35. 15. Act. 10.34 Rom 2.11. Ephes. 6.9. Coloss. 3.25 1. Pet. 1.17 — interest. || Deus personam hominis non accipit) mihi enim qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt.

7. Sed econtra cùm vidissent quòd creditum est mihi Evangelium præputii, sicut & Petro circumcisionis,

8. (qui enim operatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus est & mihi inter Gentes)

9. & cùm cognovissent gratiam, quæ data est mihi. Jacobus, & Cephas, & Joannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi, & Barnabæ societatis: ut nos in Gentes, ipsi autem in circumcisionem:

10. tantùm ut pauperum memores essemus: quod etiam solicitus fui hoc ipsum facere.

11. Cùm autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.

12. Priùs enim quàm venirent quidam à Jacobo, cum Gentibus edebat: cùm autem venissent, subtrahebat, & segregabat se, timens eos, qui ex circumcisione erant.

13. Et simulationi ejus consenserunt ceteri Judæi, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem.

14. Sed cùm vidissem quòd non rectè ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephę coram omnibus: Si tu, cùm Judæus sis, gentiliter vivis, & non Judaicè: quomodo Gentes cogis Judaizare?

15. Nos natura Judæi, & non ex Gentibus peccatores.

16. Scientes autem quòd non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi: & nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Christi, & non ex ope-

|| Rom. 3.20. — ribus legis: || propter quod ex operibus legis non justificabitur omnis caro.

17. Quòd si quærentes justificari in Christo, inventi sumus & ipsi peccatores, numquid Christus peccati minister est? Absit.

18. Si enim quæ destruxi, iterùm hæc ædifico: prævaricatorem me constituo.

19. Ego enim per legem, legi mortuus sum, ut Deo vivam: Christo confixus sum cruci.

20. Vivo autem, jam non ego: vivit verò in me Christus. Quòd autem nunc vivo in carne: in fide vivo filii Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

21. Non abjicio gratiam Dei. Si enim per legem justitia, ergo gratis Christus mortuus est.

CAPUT III.

Sicut Abrahæ, ita & posteris, non ex legis operibus, sed ex fide in Christum datus est Spiritus sanctus: subditi autem legi, cùm nemo præstet legem, maledicti sunt: sed hanc maledictionem Christus in se suscipiens, nos ab ea liberavit: promissiones verò factæ Abrahæ per fidem complentur; licèt interim lex tamquam pedagogus data fuerit, quæ non poterat justificare.

1. O Insensati Galatæ, quis vos fascinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Jesus Christus præscriptus est, in vobis crucifixus?

2. Hoc solum à vobis volo discere: Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?

3. Sic stulti estis, ut cùm spiritu cœperitis, nunc carne consummemini?

4. Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa.

5. Qui ergo tribuit vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei?

6. Sicut scriptum est: || Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad justitiam. — || Gen. 15.6. Rom. 4.3. Jac 2.23.

7. Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahę.

8. Providens autem Scriptura, quia ex fide justificat Gentes Deus, prænuntiavit Abrahæ: — || Gen. 12.3. Eccl. 44.20
|| Quia benedicentur in te omnes Gentes.

9. Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham.

10. Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim: || Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in Libro legis, ut faciat ea. — || Deut. 27. 26.

11. Quoniam autem in lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est: || quia justus ex fide vivit. — || Hebr. 2.4. Rom. 1.17.

12. Lex autem non est ex fide, sed, || Qui fecerit ea, vivet in illis. — || Lev. 18.5.

13. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: quia scriptum est: || Maledictus omnis qui pendet in ligno: — || Deut. 21. 23.

14. ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Jesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

15. Fratres (secundùm hominem dico) || tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat. — || Hebr. 9. 17.

16. ‡ Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit: Et seminibus quasi in multis: sed quasi in uno: Et semini tuo, qui est Christus. — ‡ Dom. 13. POST PENTEC.

17. Hoc autem dico, testamentum confirmatum à Deo, quæ post quadringentos & triginta annos facta est Lex, non irritum facit ad evacuandam promissionem.

18. Nam

18. Nam si ex lege hæreditas, jam non ex promissione. Abrahæ autem per repromissionem donavit Deus.

19. Quid igitur lex? Propter transgressiones posita est donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris.

20. Mediator autem unius non est: Deus autem unus est.

21. Lex ergo adversus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex, quæ posset vivificare, verè ex lege esset justitia.

|| Rom. 3. 9. 22. || Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus. A

23. Priùs autem quàm veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quæ revelanda erat.

24. Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide justificemur.

25. At ubi venit fides, jam non sumus sub pædagogo.

26. Omnes enim filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu.

|| Rom. 6. 3. 27. || Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis.

28. Non est Judæus, neque Græcus: non est servus, neque liber: non est masculus, neque fœmina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu.

29. Si autem vos Christi: ergo semen Abrahæ estis, secundùm promissionem hæredes.

CAPUT IV.

Ante Christum natum, Judæi, in modum hæredis adhuc parvuli, sub lege continebantur, tamquam sub tutore: conatur autem eos à legis servitute revocare, cùm fide acceperint filiorum adoptionem, commemorans quanto fervore ipsum ac prædicationem ipsius anteà acceperant: & simul ad hoc typum adferens de duobus Abrahæ filiis, duo testamenta designantibus, per quod docet legis æmulatores à Christi hæreditate ejiciendos.

‡ Dom. infra octav. nativ. Domini, & in vig. Epiph. 1. Dico autem ‡: Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt à servo, cùm sit dominus omnium:

2. sed sub tutoribus, & actoribus est, usque ad præfinitum tempus à patre:

3. ita & nos cùm essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes.

4. At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege,

5. ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.

6. Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra clamantem: Abba, Pater.

7. Itaque jam non est servus, sed filius. Quòd si filius: & hæres per Deum. A

8. Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis, qui natura non sunt dii, serviebatis.

9. Nunc autem cùm cognoveritis Deum, imò cogniti sitis à Deo: quomodo convertimini iterùm ad infirma, & egena elementa, quibus denuò servire vultis.

10. Dies observatis, & menses, & tempora, & annos.

11. Timeo vos, ne fortè sine causa laboraverim in vobis.

12. Estote sicut ego, quia & ego sicut vos: fratres, obsecro vos: Nihil me læsistis.

13. Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis jampridem: & tentationem vestram in carne mea

14. non sprevistis, neque respuistis: sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Jesum.

15. Ubi est ergo beatitudo vestra? Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.

16. Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis?

17. Æmulantur vos non benè: sed excludere vos volunt, ut illos æmulemini.

18. Bonum autem æmulamini in bono semper: & non tantùm cùm præsens sum apud vos.

19. Filioli mei, quos iterùm parturio, donec formetur Christus in vobis.

20. Vellem autem esse apud vos modò, & mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis.

21. Dicite mihi qui sub lege vultis esse, legem non legistis?

22. ‡ Scriptum est enim: Quoniam Abraham duos filios habuit, || unum de ancilla, || & unum de libera. ‡ Dom. 4. Quadr. || Gen. 16. 15 || Gen. 21. 2.

23. Sed qui de ancilla, secundùm carnem natus est: qui autem de libera, per repromissionem:

24. quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta. Unum quidem in monte Sina, in servitutem generans: quæ est Agar:

25. Sina enim mons est in Arabia, qui conjunctus est ei, quæ nunc est Jerusalem, & servit cum filiis suis.

26. Illa autem, quæ sursùm est Jerusalem, libera est, quæ est mater nostra.

27. Scriptum est enim: || Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe, & clama, quæ non parturis: quia multi filii desertæ, magis quàm ejus, quæ habet virum. || Isai. 54. 1.

28. || Nos autem fratres secundùm Isaac, promissionis filii sumus. || Rom. 9. 8.

29. Sed quomodo tunc is, qui secundùm carnem natus fuerat, persequebatur eum, qui secundùm spiritum: ita & nunc.

30. Sed quid dicit Scriptura? || Ejice ancillam, & filium ejus: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. || Gen. 21. 10.

31. Itaque, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberavit. A

CAPUT V.

Qui legis operibus justificari cupit, expers est fructus Christi, in quo nec prodest circumcisio, nec præputium, sed fides viva: hortatur ergo ut caveant à seductoribus, studeantque mutuæ dilectioni: caro autem semper repugnans spiritui, trahit ad carnis opera, quæ separant à regno cælorum: spiritus autem adfert fructus quibus illud consequimur, etiam si legis opera non præstemus.

1. State, & nolite iterùm jugo servitutis contineri.

2. || Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. || Act. 15. 1.

3. Testificor autem rursùs omni homini circumci-

cumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ.

4. Evacuati estis à Christo, qui in lege justificamini: à gratia excidistis.

5. Nos enim spiritu ex fide, spem justitiæ expectamus.

6. Nam in Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed fides, quæ per charitatem operatur.

7. Currebatis benè: quis vos impedivit veritati non obedire?

8. Persuasio hæc non est ex eo, qui vocat vos.

‖ 1. Cor. 5. 6. 9. ‖ Modicum fermentum totam massam corrumpit.

10. Ego confido in vobis in Domino, quòd nihil aliud sapietis: qui autem conturbat vos, portabit judicium, quicumque est ille.

11. Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc prædico: quid adhuc persecutionem patior? Ergo evacuatum est scandalum crucis.

12. Utinam & abscindantur qui vos conturbant.

13. Vos enim in libertatem vocati estis fratres: tantùm ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem Spiritus servite invicem.

14. Omnis enim lex in uno sermone impletur: ‖ Diliges proximum tuum sicut teipsum. (‖ Levit. 19. 18. Matth. 22. 39. Rom. 13. 8.)

15. Quòd si invicem mordetis, & comeditis: videte ne ab invicem consumamini.

16. Dico autem: ‖ ‡ Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. (‖ 1. Petr. 2. 11. ‡ DOM. 14. POST PENTEC.)

17. Caro enim concupiscit adversùs spiritum: spiritus autem adversùs carnem: hæc enim sibi invicem adversantur: ut non quæcumque vultis, illa faciatis.

18. Quòd si spiritu ducimini, non estis sub lege.

19. Manifesta sunt autem opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria,

20. idolorum servitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ,

21. invidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

22. Fructus autem Spiritus, est: charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas,

23. mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Adversùs hujusmodi non est lex.

24. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. A

‡ DOM. 15. POST PENTEC. 25. ‡ Si spiritu vivimus, spiritu & ambulemus.

26. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.

CAPUT VI.

Cum humilitate juvandus est proximus, nec aliorum laudes curandæ; semperque benè operandum est, ut tempore suo metamus vitam æternam: rursum monet ut caveant à seductoribus, qui cùm legem suadeant, ipsi illam non observant: Paulus autem in solo Christo crucifixo gloriatur, ad quem nec circumcisio, nec præputium quidquam faciunt.

1. FRatres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.

2. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.

3. Nam si quis existimat se aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit.

4. Opus autem suum probet unusquisque, & sic in semetipso tantùm gloriam habebit, & non in altero.

5. ‖ Unusquisque enim onus suum portabit. ‖ 1. Cor. 3. 8.

6. Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei, qui se catechizat, in omnibus bonis.

7. Nolite errare: Deus non irridetur.

8. Quæ enim seminaverit homo, hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.

9. ‖ Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. ‖ 2. Thess. 3. 13.

10. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. A

11. ‡ Videte qualibus litteris scripsi vobis mea manu. ‡ SUSCEPT. S. CRUCIS PARIS.

12. Quicumque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantùm ut crucis Christi persecutionem non patiantur.

13. Neque enim qui circumciduntur, legem custodiunt: sed volunt vos circumcidi, ut in carne vestra glorientur.

14. ‡ Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. A ‡ SANCT. FRANC. CONFESS.

15. In Christo enim Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura.

16. Et quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, & misericordia, & super Israel Dei.

17. De cætero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.

18. Gratia Domini nostri Jesu Christi, cum spiritu vestro, fratres. Amen. A

Digitized by Google

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD EPHESIOS.

ROMÆ scripta est ex vinculis, quorum ter meminit, capite nempe 3. & 4. atque ultimo: per Tychicum Diaconum transmissa, cujus in fine mentio est: circa annum, ut opinamur, Æræ vulgaris 62. à Christi morte 29. Hanc sub nomine Epistolæ ad Laodicenses à Marcione fuisse venditatam, Tertullianus & Epiphanius indicant, quod ex fide hujus Ecclesiæ fuisse factum credibile est. Quid enim hoc ad Marcionis causam? Notandum enim in antiquis, ut ex Basilio lib. 2. contra Eunomium, & ex Hieronymo in hanc Epistolam, apparet, generatim inscriptam fuisse. Τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσι, καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. *Vel, ut in litterarum encyclicarum inscriptione fieri solebat,* Sanctis qui sunt . . . . & fidelibus in Christo Jesu: *ut ita ab Epheso, quò ipsam quasi ad Asiæ Metropolim primùm missam verisimile est, ad ceteras ejusdem provinciæ civitates, adscriptis cujusque nominibus transmitteretur, & ad eas etiam quas Paulus ipse numquam viderat, ut de Laodicensibus patet Coloss. 2.1.*

Hujus epistolæ, præsertim primis capitibus implexus & involutus est sermo, sensusque obscurus & explicatu difficilis, rerum nimirùm sublimitatem adæquans verbis sublimioribus, quàm ulla umquam habuit humana lingua.

CAPUT PRIMUM.

Deum benedicit Apostolus, qui prædestinatos plurimis, iisque maximis per Christum Filium affecit beneficiis: agitque Deo gratias ob fidem ac dilectionem Ephesiorum erga proximos, orans ut perfectam adipiscantur sapientiam: ostendens etiam Christi à mortuis suscitati exaltationem, qui constitutus est caput super omnem Ecclesiam.

1. PAULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, omnibus sanctis, qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Jesu.

2. Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2. Cor. 1.3. 1. Petr. 1.3. 3. ‖ Benedictus Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo,

4. Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate.

5. Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundùm propositum voluntatis suæ,

6. in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto filio suo.

7. In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundùm divitias gratiæ ejus,

8. quæ superabundavit in nobis in omni sapientia, & prudentia:

9. ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, secundùm beneplacitum ejus, quod proposuit in eo,

10. in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis, & quæ in terra sunt, in ipso:

11. In quo etiam & nos sorte vocati sumus, prædestinati secundùm propositum ejus, qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ:

12. ut simus in laudem gloriæ ejus nos, qui antè speravimus in Christo:

13. In quo & vos, cùm audissetis verbum veritatis, (Evangelium salutis vestræ) in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto,

14. qui est pignus hæreditatis nostræ, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius.

15. Propterea & ego audiens fidem vestram, quæ est in Domino Jesu, & dilectionem in omnes sanctos,

16. non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis:

17. ut Deus, Domini nostri Jesu Christi pater gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ & revelationis, in agnitione ejus,

18. illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis,

19. & quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus ‖ secundùm operationem potentiæ virtutis ejus, ‖ Infr. 3.7.

20. quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cœlestibus:

21. supra omnem principatum & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro.

22. ‖ Et omnia subjecit sub pedibus ejus: ‖ Psal. 8.8. & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam,

23. quæ est corpus ipsius, & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur.

Digitized by Google

CAPUT II.

Peccatis anteà mortui per Christum vivificati sunt, non suis operibus, sed gratis per fidem: ostendit Gentes quæ prius alienæ erant à Dei promissionibus, jam per Christum & fidem, quæ Dei donum est, factas esse sanctorum concives, idemque habere fundamentum cum Patriarchis ac Prophetis.

Colos. 2. 13. 1. ET vos, cùm essetis mortui delictis, & peccatis vestris,

2. in quibus aliquando ambulastis secundùm sæculum mundi hujus, secundùm principem potestatis aeris hujus, spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiæ,

3. in quibus & nos omnes aliquando conversati sumus in desideriis carnis nostræ, facientes voluntatem carnis, & cogitationum, & eramus natura filii iræ, sicut & ceteri:

4. Deus autem, qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos,

5. & cùm essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo, (cujus gratia estis salvati)

6. & conresuscitavit, & consedere fecit in cœlestibus in Christo Jesu:

7. ut ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Jesu.

8. Gratia enim estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est;

9. non ex operibus, ut ne quis glorietur.

10. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus.

11. Propter quod memores estote, quòd aliquando vos Gentes in carne, qui dicimini præputium ab ea, quæ dicitur circumcisio in carne, manu facta:

12. quia eratis illo in tempore sine Christo, alienati à conversatione Israel, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo.

13. Nunc autem in Christo Jesu vos, qui aliquando eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi.

14. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ solvens, inimicitias in carne sua:

15. legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem,

16. & reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso.

17. Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longè fuistis, & pacem iis, qui propè.

|| Rom. 5. 2. 18. || Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno Spiritu ad Patrem.

‡ S. Thomæ Apost. 19. Ergo ‡ jam non estis hospites, & advenæ: sed estis cives sanctorum, & domestici Dei:

20. superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu:

21. in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino.

22. in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu. A

CAPUT III.

Paulus docuit hoc mysterium, Prophetis & Apostolis revelatum, quòd Gentes essent per Christum participes promissionum Dei: quem orat ut spiritu corroborentur, & in charitate radicati, ad plenum in divinis mysteriis edoceantur.

1. HUjus rei gratia, ego Paulus vinctus Christi Jesu, pro vobis Gentibus,

2. si tamen audistis dispensationem gratiæ Dei, quæ data est mihi in vobis:

3. quoniam secundùm revelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut suprà scripsi in brevi:

4. prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi:

5. quod aliis generationibus non est agnitum filiis hominum, sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus, & Prophetis in Spiritu,

6. Gentes esse cohæredes, & concorporales, & comparticipes promissionis ejus in Christo Jesu per Evangelium:

7. cujus factus sum minister secundùm donum gratiæ Dei, quæ data est mihi || secundùm operationem virtutis ejus. || Sup. 1. 19.

8. || Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, in Gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi, || 1. Cor. 15. 9.

9. & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à sæculis in Deo, qui omnia creavit.

10. Ut innotescat principatibus, & potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei,

11. secundùm præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Jesu Domino nostro:

12. in quo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem ejus.

13. Propter quod ‡ peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis: quæ est gloria vestra. ‡ Dom. 16 post Pentec.

14. Hujus rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi,

15. ex quo omnis paternitas in cœlis, & in terra nominatur,

16. ut det vobis secundùm divitias gloriæ suæ virtute corroborari per Spiritum ejus in interiorem hominem,

17. Christum habitare per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati, & fundati,

18. ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum:

19. scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.

20. Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter quàm petimus, aut intelligimus, secundùm virtutem, quæ operatur in nobis:

21. Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Jesu in omnes generationes sæculi sæculorum. Amen. A

CAPUT IV.

Ad unitatem spiritus hortatur, ostendens Christum diversa de diversis dedisse charismata, & ad sui corporis ædificationem varios in Ecclesia instituisse ordines ad finem usque mundi: monet igitur ut exuto veteri homine novum induant, utriusque partes explicans: rursumque monet ut in hoc corpore manentes, separentur ab iis qui mente excæcati sequuntur effrænè carnis desideria, & novos induant mores damnatis prioribus.

‡ Dom. 17. post Pent. || 1. Cor. 7. 17. Philip. 1. 27.

1. OBsecro ‡ itaque vos ego vinctus in Domino, || ut dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis,
2. cum omni humilitate, & mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in charitate,

|| Rom. 12. 10.

3. || soliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis.
4. Unum corpus, & unus Spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ.
5. Unus Dominus, una fides, unum baptisma.

|| Mal. 2. 10.

6. || Unus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. A

|| Rom. 12. 3. 1. Cor. 12. 11. 2. Cor. 10. 13.

7. || ‡ Unicuique autem nostrum data est gratia, secundùm mensuram donationis Christi.

‡ In Vigil. Ascens. & in Festo SS. Apost. Simonis et Jud. || Psal. 67. 19.

8. Propter quod dicit: || Ascendens in altum captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus.
9. Quòd autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primùm in inferiores partes terræ?
10. Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cœlos, ut impleret omnia.

|| 1. Cor. 12. 28.

11. Et ipse dedit quosdam quidem || Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem pastores, & doctores,
12. ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi:
13. donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: A
14. ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.
15. Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus:
16. ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem juncturam subministrationis, secundùm operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.

|| Rom. 1. 21.

17. || Hoc igitur dico, & testificor in Domino, ut jam non ambuletis, sicut & Gentes ambulant in vanitate sensus sui,
18. tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei, per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum,
19. qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in avaritiam.
20. Vos autem non ita didicistis Christum,
21. si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, sicut est veritas in Jesu,

|| Col. 3. 8.

22. || deponere vos secundùm pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundùm desideria erroris.

|| Rom. 6. 4. ‡ Dom. 19. post Pentec. || Colos. 3. 12.

23. || ‡ Renovamini autem spiritu mentis vestræ,
24. || & induite novum hominem, qui secundùm Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis.

|| 1. Pet. 2. 1. Zach. 8. 16.

25. || Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo: quoniam sumus invicem membra.

|| Psal. 4. 5.

26. || Irascimini, & nolite peccare: sol non occidat super iracundiam vestram.
27. Nolite locum dare diabolo:

|| Jacob 4. 9.

28. || qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti. A
29. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.
30. Et nolite contristare spiritum sanctum Dei: in quo signati estis in diem redemptionis.
31. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia.

|| Col. 3. 13.

32. || Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis.

CAPUT V.

Hortatur ut Christum imitentur, longè separati ab omni vitio ac scelere, & redimentes tempus, assumant spiritualia, quæ tradit, exercitia: uxores vult subditas esse viris, viros autem diligere uxores, sicut Christus dilexit Ecclesiam.

‡ Dom. 3. Quadr. || Joan. 13. 34. & 15. 12. 1. Joan. 4. 21.

1. ESTOTE ‡ ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi,
2. || & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis.

|| Col. 3. 5.

3. || Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos:
4. aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet; sed magis gratiarum actio.
5. Hoc enim scitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi, & Dei.

|| Matth. 24. 4. Mar. 13. 5. Luc. 21. 8. 2. Thess. 2. 3.

6. || Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ.
7. Nolite ergo effici participes eorum.
8. Eratis enim aliquando tenebræ: nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate:
9. fructus enim lucis est in omni bonitate, & justitia, & veritate: A
10. probantes quid sit beneplacitum Deo:
11. & nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite.

12. Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere.

13. Omnia autem, quæ arguuntur, à lumine manifestantur: omne enim, quod manifestatur, lumen est.

14. Propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.

‡ Dom. 20. post Pentec. ‖ Colos. 4. 5.

15. ‡ Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis: ‖ non quasi insipientes,

16. sed ut sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

‖ Rom. 12. 2. 1. Thes. 4. 3.

17. ‖ Propterea nolite fieri imprudentes: sed intelligentes quæ sit voluntas Dei.

18. Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria: sed implemini Spiritu sancto,

19. loquentes vobilmetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes, & psallentes in cordibus vestris Domino,

20. gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi Deo & Patri,

21. subjecti invicem in timore Christi.

‡ Pro Sponso & Sponsa. ‖ Gen. 3. 16. Col. 3. 18. 1. Petr. 3. 1. ‖ 1. Cor. 11. 3.

22. ‡ ‖ Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino:

23. ‖ quoniam vir caput est mulieris: sicut Christus caput est Ecclesiæ: Ipse, salvator corporis ejus.

24. Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus.

‖ Col. 3. 19.

25. ‖ Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea,

26. ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ,

27. ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta & immaculata.

28. Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit.

29. Nemo enim umquam carnem suam odio habuit: sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam:

30. quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus, & de ossibus ejus.

‖ Genes. 2. 24. Matt. 19. 5. Marc. 10. 7. ‖ 1. Cor. 6. 16.

31. ‖ Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ: & ‖ erunt duo in carne una.

32. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.

33. Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat: uxor autem timeat virum suum. A

CAPUT VI.

Filii parentibus, servique dominis obediant: rursumque parentes erga filios, & domini erga servos sui memores sint officii: monet Dei armaturam, cujus partes explicat, induendam, ad resistendum spiritualibus inimicis, petens etiam ut pro se orent.

1. Filii, obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim justum est.

‖ Exod. 20. 12. Deut. 5. 16. Eccli. 3. 9. Matth. 15. 4. Marc. 7. 10. Col. 3. 20.

2. ‖ Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione:

3. ut benè sit tibi, & sis longævus super terram.

4. Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros: sed educate illos in disciplina, & correptione Domini.

‖ Col. 3. 22. Tit. 2. 9. 1. Pet. 2. 18.

5. ‖ Servi obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo:

6. non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo,

7. cum bona voluntate servientes, sicut Domino, & non hominibus:

8. scientes quoniam unusquisque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, sive servus, sive liber.

‖ Deut. 10. 17. 2. Par. 19. 7. Job 34. 19. Sap. 6. 8. Eccli. 35. 15. Act. 10. 34. Rom. 2. 11. Col. 3. 25. 1. Pet. 1. 17.

9. Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia & illorum, & vester Dominus est in cœlis: ‖ & personarum acceptio non est apud eum.

‡ Dom. 21. post Pentec.

10. De cetero ‡ fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus.

11. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversùs insidias diaboli.

12. Quoniam non est nobis colluctatio adversùs carnem & sanguinem: sed adversùs principes, & potestates, adversùs mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ, in cœlestibus.

13. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.

14. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam justitiæ,

15. & calceati pedes in præparatione Evangelii pacis:

16. in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere:

‖ Isaiæ 59. 17. 1. Thes. 5. 8.

17. ‖ & galeam salutis assumite: & gladium spiritus (quod est verbum Dei) A

‖ Col. 4. 2.

18. per omnem orationem, & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: & in ipso ‖ vigilantes in omni instantia, & obsecratione pro omnibus sanctis:

‖ Col. 4. 3. 2. Thes. 3. 1.

19. ‖ & pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Evangelii:

20. pro quo legatione fungor in catena, ita ut in ipso audeam, prout oportet me, loqui.

21. Ut autem & vos faciatis quæ circa me sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater, & fidelis minister in Domino:

22. quem misi ad vos ad hoc ipsum, ut cognoscatis quæ circa nos sunt, & consoletur corda vestra.

23. Pax fratribus, & charitas cum fide, à Deo Patre, & Domino Jesu Christo.

24. Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum nostrum Jesum Christum in incorruptione. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD PHILIPPENSES.

HANC EPISTOLAM *eodem anno (æræ vulgaris 62.) & ex eodem carcere ex quo superiorem ad Ephesios scripsit Apostolus. Quo tempore ejus vincula in toto Prætorio inclaruerunt, nonnullis ex ipsius Cæsaris quoque palatio ad fidem Christi conversis, (cap. 1. 12. & 4. 22.)* A Cæsare enim missus in carcerem, *inquit Hieronymus*, notior familiæ ejus factus, persecutoris domum, Christi fecit Ecclesiam. *Philippenses autem ideò blandiùs quàm ceteros appellat, quòd ab ipso cùm Macedoniam cælesti monitu intrasset, primùm conversi, singulare deinde in Paulum studium ostenderant, ipsique pridem Thessalonicæ agenti & post Romæ vincto, subsidium per Epaphroditum miserant. Qui cùm ex gravissimo morbo convaluisset, ad suos cum his litteris à Paulo remissus est; quibus ipsos monet ut in fide Christi constanter persistent, nec frangantur adversis, nec fidem habeant Pseudoapostolis judaizantibus, quos canes &* inimicos Crucis Christi *appellat, docetque non ex lege, sed ex fide Christi veram esse justitiam. Postremo magnas ipsorum munificentiæ gratias agit.*

Comment. in Epist. ad Philem.

CAPUT PRIMUM.

Ex magno affectu quem habet erga Philippenses, manifestat eis quòd pressuræ suæ in majorem Evangelii fructum cesserint: quam utilitatem si non spectaret, omninò dissolvi cuperet, & esse cum Christo: eosque adhortatur ut dignè ad Christi Evangelium conversentur, dicens quòd pro ipso jam afflictiones sustinuerint.

1. PAULUS & Timotheus, servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, cum episcopis, & diaconibus.

2. Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3. Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri,

4. semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens,

5. super communicatione vestra in Evangelio Christi à prima die usque nunc.

‡Dom. 22 post Pentec.

6. ‡ Confidens hoc ipsum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu:

7. sicut est mihi justum hoc sentire pro omnibus vobis: eò quòd habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defensione, & confirmatione Evangelii, socios gaudii mei omnes vos esse.

8. Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Jesu Christi.

9. Et hoc oro ut charitas vestra magis ac magis abundet in scientia, & in omni sensu:

10. ut probetis potiora, ut sitis sinceri, & sine offensa in diem Christi,

11. repleti fructu justitiæ per Jesum Christrum, in gloriam & laudem Dei. A

12. Scire autem vos volo fratres, quia quæ circa me sunt, magis ad profectum venerunt Evangelii:

13. ita ut vincula mea manifesta fierent in Christo in omni prætorio, & in ceteris omnibus;

14. & plures è fratribus in Domino confidentes vinculis meis, abundantiùs auderent sine timore verbum Dei loqui.

15. Quidam quidem & propter invidiam, & contentionem, quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant,

16. quidam ex charitate, scientes quoniam in defensionem Evangelii positus sum.

17. Quidam autem ex contentione Christum annuntiant non sincerè, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis.

18. Quid enim? Dum omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem, Christus annuntietur: & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.

19. Scio enim quia hoc mihi proveniet ad salutem, per vestram orationem, & subministrationem Spiritus Jesu Christi,

20. secundùm expectationem, & spem meam, quia in nullo confundar: sed in omni fiducia sicut semper, & nunc magnificabitur Christus in corpore meo, sive per vitam, sive per mortem.

21. Mihi enim vivere Christus est, & mori lucrum.

22. Quòd si vivere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam ignoro.

23. Coarctor autem è duobus: desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo, multò magis meliùs:

24. permanere autem in carne, necessarium propter vos.

25. Et hoc confidens scio quia manebo, & permanebo omnibus vobis ad profectum vestrum, & gaudium fidei:

26. ut gratulatio vestra abundet in Christo Jesu in me, per meum adventum iterùm ad vos.

27. || Tantùm dignè Evangelio Christi conversamini: ut sive cùm venero, & videro vos, sive absens audiam de vobis, quia statis in uno spiritu unanimes, collaborantes fidei Evangelii: ||Ephes. 4. 1. Coloss. 1. 10. 1. Thess. 2. 12.

28. & in nullo terreamini ab adversariis: quæ illis est causa perditionis, vobis autem salutis, & hoc à Deo:

29. quia vobis donatum est pro Christo, non solùm ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini:

30. idem certamen habentes, quale & vidistis in me, & nunc audistis de me.

CAPUT II.

Ad mutuam dilectionem & concordiam, animique modestiam miro affectu eos hortatur, exemplo Christi, in cujus nomine omne genu nunc flectitur, utque suam in timore operentur salutem: congratulatur tum illis quòd inter malos sanctè vivant, tum sibi quòd tales habeat discipulos: Timotheum laudat à sincera Evangelii prædicatione & obedientia; similiter & Epaphroditum, quem ad eos mittit, postquam ab ægritudine convaluit.

1. SI qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis:

2. implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eamdem charitatem habentes, unanimes, idipsum sentientes,

3. nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes,

4. non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea, quæ aliorum.

‡ Dom. Palm. ad Miss. Item, in Invent. et Exaltat. S. Crucis.

5. ‡ Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Jesu:

6. qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo:

7. sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.

‖ Hebr. 2. 9. ‡ In Miss. de S. Cruce.

8. ‖ ‡ Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.

9. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen:

‖ Isai. 45. 24. Rom. 14. 11

10. ‖ ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum:

11. & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris. A

12. Itaque, charissimi mei, (sicut semper obedistis) non ut in præsentia mei tantùm, sed multò magis nunc in absentia mea, cum metu & tremore vestram salutem operamini.

13. Deus est enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona voluntate.

‖ 1. Petr. 4. 9.

14. ‖ Omnia autem facite sine murmurationibus, & hæsitationibus:

15. ut sitis sine querela, & simplices filii Dei, sine reprehensione, in medio nationis pravæ & perversæ: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo,

16. verbum vitæ continentes ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboravi.

17. Sed & si immolor suprà sacrificium, & obsequium fidei vestræ, gaudeo, & congratulor omnibus vobis.

18. Idipsum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi.

‖ Act. 16. 1.

19. Spero autem in Domino Jesu, ‖ Timotheum me citò mittere ad vos: ut & ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt.

20. Neminem enim habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis solicitus sit.

‖ 1. Cor. 13. 5.

21. ‖ Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Jesu Christi.

22. Experimentum autem ejus cognoscite, quia sicut patri filius, mecum servivit in Evangelio.

23. Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox ut videro quæ circa me sunt.

24. Confido autem in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos citò.

25. Necessarium autem existimavi, Epaphroditum fratrem, & cooperatorem, & commilitonem meum, vestrum autem apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos:

26. quoniam quidem omnes vos desiderabat: & mœstus erat, propterea quòd audieratis illum infirmatum.

27. Nam & infirmatus est usque ad mortem: sed Deus misertus est ejus; non solùm autem ejus, verùm etiam & mei, ne tristitiam super tristitiam haberem.

28. Festinantiùs ergo misi illum, ut viso eo iterùm gaudeatis, & ego sine tristitia sim.

29. Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & ejusmodi cum honore habetote.

30. Quoniam propter opus Christi usque ad mortem accessit, tradens animam suam, ut impleret id, quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

CAPUT III.

Nemo in legalibus gloriari potest, alioqui Paulo id maximè conveniret: qui tamen omnia hæc detrimentum arbitratus est, quo Dei justitiam ex fide in Christum adipisceretur, semper proficiens ut tandem perfectionem consequeretur: quapropter Philippenses hortatur ut ipsum, & non discolos crucis Christi inimicos, imitentur.

1. DE cetero fratres mei gaudete in Domino. Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium.

2. Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.

3. Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu servimus Deo, & gloriamur in Christo Jesu, & non in carne fiduciam habentes:

4. quamquam ego habeam confidentiam & in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis,

5. circumcisus octavo die, ex genere Israel, de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, ‖ ‖ Act. 23. 6.

secundùm legem Pharisæus,

6. secundùm æmulationem persequens Ecclesiam Dei, secundùm justitiam, quæ in lege est, conversatus sine querela:

‡ Pro Confess. non Pontif.

7. Sed ‡ quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta.

8. Verumtamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Jesu Christi Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam,

9. & inveniar in illo, non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi Jesu: quæ ex Deo est justitia in fide,

10. ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis ejus, & societatem passionum illius: configuratus morti ejus:

11. si quo modo occurram ad resurrectionem, quæ est ex mortuis:

12. non quòd jam acceperim, aut jam perfectus sim: sequor autem, si quomodò

comprehendam in quo & comprehensus sum à Christo Jesu. A

13. Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Unum autem, quæ quidem retrò sunt obliviscens, ad ea verò, quæ sunt priora, extendens meipsum,

14. ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu.

15. Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: & si quid aliter sapitis, & hoc vobis Deus revelabit.

16. Verumtamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus, & in eadem permaneamus regula.

‡ Dom. 23 post Pentec. & in Festo S. Clem. Papæ. 17. ‡ Imitatores mei estote fratres, & observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.

|| Rom. 16. 17. 18. || Multi enim ambulant, quos sæpè dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Christi:

19. quorum finis interitus: quorum Deus venter est: & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.

20. Nostra autem conversatio in cœlis est: undè etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum,

21. qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, secundùm operationem, qua etiam possit subjicere sibi omnia.

CAPUT IV.

Ad perseverantiam & spirituale gaudium, modestiam, preces & gratiarum actiones eos componit, pacem Dei ipsis exoptans, utque mordicùs teneant quæcumque Dei sunt; laudans ipsos, quòd per Epaphroditum necessaria ad ipsum miserint.

1. ITaque fratres mei charissimi, & desideratissimi, gaudium meum, & corona mea: sic state in Domino, charissimi.

2. Evodiam rogo, & Syntychen deprecor idipsum sapere in Domino.

3. Etiam rogo & te germane compar, adjuva illas, quæ mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, & ceteris adjutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ. A

‡ Dom. 3. Adv. 4. ‡ Gaudete in Domino semper: iterùm dico gaudete.

5. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: Dominus propè est.

6. Nihil soliciti sitis: sed in omni oratione, & obsecratione, cum gratiarum actione, petitiones vestræ innotescant apud Deum.

7. Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras, in Christo Jesu. A

8. De cetero fratres, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonę famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hęc cogitate.

9. Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, & hęc agite: & Deus pacis erit vobiscum.

10. Gavisus sum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando refloruistis pro me sentire, sicut & sentiebatis: occupati autem eratis.

11. Non quasi propter penuriam dico: ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse.

12. Scio & humiliari, scio & abundare: (ubique & in omnibus institutus sum) & satiari, & esurire; & abundare, & penuriam pati.

13. Omnia possum in eo, qui me confortat.

14. Verumtamem benè fecistis, communicantes tribulationi meæ.

15. Scitis autem & vos Philippenses, quòd in principio Evangelii, quando profectus sum à Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati & accepti, nisi vos soli:

16. quia & Thessalonicam semel & bis in usum mihi misistis.

17. Non quia quæro datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestra.

18. Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.

19. || Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum, secundùm divitias suas, in gloria in Christo Jesu. || Rom. 12. 1.

20. Deo autem & Patri nostro gloria in sęcula sęculorum: Amen.

21. Salutate omnem sanctum in Christo Jesu.

22. Salutant vos, qui mecum sunt, fratres. Salutant vos omnes sancti, maximè autem qui de Cęsaris domo sunt.

23. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum Spiritu vestro. Amen.

Digitized by Google

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD COLOSSENSES.

EODEM, cum duabus præcedentibus anno à morte Christi 29. Æræ nostræ 62. & ex eodem carcere conscripta, ac per Tychicum & Onesimum (ut habent Græca, Syra & Latina Complutensia in fine Epistolæ,) Colossas transmissa. Quæ civitas non eadem est atque Rhodus, quam à Colosso Solis sic dictam putant Suidas, Eustathius & alii: Sed Phrygiæ, ab Hierâpoli & Laodicæa, quarum in hac Epistola meminit, haud procul dissita, ut docet Herodotus, Strabo, Plinius, aliique. Instituti autem erant Colossenses per Epaphoram Apostoli discipulum, sed post acceptum Evangelium à quibusdam quorum studium erat sinceritatem Apostolicæ doctrinæ corrumpere (Simonianos fuisse credere par est) persuasi sunt accessum se habere ad Deum, non per Filium, sed per Angelos. Accedebant observationes ac superstitiones Judaicæ, ab Evangelio prorsus dissentaneæ. Primùm igitur docet Apostolus nonnisi per Christum Dei Filium, per quem omnia condita sunt, nos instaurari ac reconciliari Deo, Judaicas autem & Philosophicas observationes penitùs aspernandas. Atque id agit cap. 1. & 2. Reliqua pars Epistolæ ferè in tradendis Christianæ vitæ præceptis versatur. Est autem hæc Epistola valdè huic similis quam ad Ephesios dedit, & instar illius grandiloqua atque sublimis.

CAPUT PRIMUM.

Audita Fide, Charitate ac Spe Colossensium orat pro ipsis Apostolus, quò in scientia Dei bonisque operibus perficiantur: Christum Dei imaginem dicit, per quem omnia creata sunt & qui caput est Ecclesiæ, quo omnia pacificata sunt: hortatur ergo ut immobiles in fide permaneant: seque dicit effectum Christi ministrum, ad prædicandum mysterium à sæculis absconditum, & nunc manifestatum.

1. PAULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater:
2. eis, qui sunt Colossis, sanctis, & fidelibus fratribus in Christo Jesu.

3. Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo. Gratias agimus Deo, & Patri Domini nostri Jesu Christi semper pro vobis orantes:

4. audientes fidem vestram in Christo Jesu, & dilectionem, quam habetis in sanctos omnes,

5. propter spem, quę reposita est vobis in cœlis: quam audistis in verbo veritatis Evangelii,

6. quod pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est, & fructificat, & crescit, sicut in vobis, ex ea die, qua audistis, & cognovistis gratiam Dei in veritate,

7. sicut didicistis ab Epaphra charissimo conservo nostro: qui est fidelis pro vobis minister Christi Jesu,

8. qui etiam manifestavit nobis dilectionem vestram in spiritu:

‡ DOM. ULTIMA POST PENTEC. 9. ideò & nos ex qua die audivimus, ‡ non cessamus pro vobis orantes, & postulantes ut impleamini agnitione voluntatis ejus, in omni sapientia & intellectu spiritali:

10. ut ambuletis dignè Deo per omnia placentes: in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei:

11. in omni virtute confortati secundùm potentiam claritatis ejus in omni patientia, & longanimitate cum gaudio,

12. gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine:

13. qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis suę:

14. in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum: A

15. qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ:

16. ‖ quoniam in ipso condita sunt universa in cœlis, & in terra, visibilia, & invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates: omnia per ipsum, & in ipso creata sunt: ‖ Joan. 1. 3.

17. & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.

18. Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, ‖ qui est principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens. ‖ 1. Cor. 15. 20. Apoc. 1. 5.

19. Quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare:

20. & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cœlis sunt.

21. Et vos cùm essetis aliquando alienati, & inimici sensu in operibus malis:

22. nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem, exhibere vos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso:

23. si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles à spe Evangelii, quod audistis, quod prædicatum est in universa creatura, quæ sub cœlo est, cujus factus sum ego Paulus minister.

24. Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia:

25. cujus factus sum ego minister secundùm dispensationem Dei, quæ data est mihi in vos, ut impleam verbum Dei.

26. Mysterium, quod absconditum fuit à sęculis, & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus,

27. quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ sacramenti hujus in Gentibus, quod est Christus, in vobis spes glorię,

28. quem nos annuntiamus, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem, in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Jesu.

29. In quo & laboro, certando secundùm operationem ejus, quam operatur in me in virtute.

CAPUT II.

Hortatur ut caveant ne ullis aut persuasionibus aut imposturis philosophorum, seu legem inducere volentium, seducantur à Christi fide: per quem à peccatis, à potestate diaboli, & ab adverso ipsis chirographo liberati sunt, ut nunc legalia decreta nullo in pretio sint habenda.

1. VOlo enim vos scire qualem solicitudinem habeam pro vobis, & pro iis, qui sunt Laodicię, & quicumque non viderunt faciem meam in carne:

2. ut consolentur corda ipsorum, instructi in charitate, & in omnes divitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterii Dei Patris & Christi Jesu:

3. in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientię absconditi.

4. Hoc autem dico, ut nemo vos decipiat in sublimitate sermonum.

|| 1.Cor.5.3. 5. || Nam etsi corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum: gaudens, & videns ordinem vestrum, & firmamentum ejus, quę in Christo est, fidei vestræ.

6. Sicut ergo accepistis Jesum Christum Dominum, in ipso ambulate,

7. radicati, & superædificati in ipso, & confirmati fide, sicut & didicistis, abundantes in illo in gratiarum actione.

8. Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundùm traditionem hominum, secundùm elementa mundi, & non secundùm Christum:

9. quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter:

10. & estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus, & potestatis:

11. in quo & circumcisi estis circumcisione non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi:

12. consepulti ei in baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum à mortuis.

|| Ephes.2.1. 13. || Et vos, cùm mortui essetis in delictis, & præputio carnis vestræ, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta:

14. delens quod adversùs nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci:

15. & expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter, palàm triumphans illos in semetipso.

16. Nemo ergo vos judicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum:

17. quæ sunt umbra futurorum: corpus autem Christi.

18. || Nemo vos seducat, volens in humilitate, & religione angelorum, quę non vidit ambulans, frustrà inflatus sensu carnis suæ, || Matth. 24.4.

19. & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus, & conjunctiones subministratum, & constructum crescit in augmentum Dei.

20. Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis hujus mundi: quid adhuc tamquam viventes in mundo decernitis?

21. Ne tetigeritis, neque gustaveritis, neque contrectaveritis:

22. quæ sunt omnia in interitum ipso usu, secundùm præcepta, & doctrinas hominum:

23. quæ sunt rationem quidem habentia sapientię in superstitione, & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

CAPUT III.

In moribus eos informat, ut exuto veteri homine cum actibus suis, quos hic explicat, novum induant, in quo non est distinctio nationis aut conditionis; assumantque virtutes, ac variis modis Deum laudent, cuncta ad ipsum referentes: docet deinde quomodo se habere debeant uxores & mariti, filii & patres, servi ac domini.

1. IGitur, ‡ si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: ‡ Sabb. Sancto Epist.

2. quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.

3. Mortui enim estis, & vita vestra est abscondita cum Christo in Deo.

4. Cùm Christus apparuerit, vita vestra: tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. A

5. Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram; || fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus: || Ephes.5.3.

6. propter quæ venit ira Dei super filios incredulitatis:

7. in quibus & vos ambulastis aliquando, cùm viveretis in illis.

8. || Nunc autem deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. || Rom.6.4. Ephes.4.22 Hebr.12.1. 1.Petr.2.1. & 4.2.

9. Nolite mentiri invicem, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis,

10. & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, secundùm || imaginem ejus, qui creavit illum. || Gen.1.26.

11. Ubi non est Gentilis, & Judęus, circumcisio, & pręputium, Barbarus, & Scytha, servus, & liber: sed omnia, & in omnibus Christus.

12. ‡ Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam. ‡ Dom. 5. post Epiph. & 26. post Pentec.

13. Supportantes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos.

14. Su-

14. Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis:

15. & pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in uno corpore: & grati estote.

16. Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes, & commonentes vosmetipsos, psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo.

§ 1. Cor. 10. 31.
17. || Omne, quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Jesu Christi, gratias agentes Deo & Patri per ipsum. A

|| Ephes. 5. 22. 1. Pet. 3. 1.
18. || Mulieres subditæ estote viris, sicut oportet, in Domino.

19. Viri diligite uxores vestras, & nolite amari esse ad illas.

|| Ephes. 6. 1.
20. || Filii obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino.

|| Ephes. 6. 4.
21. || Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant.

|| Tit. 2. 9. 1. Pet. 2. 18.
22. || Servi obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Deum.

23. Quodcumque facitis, ex animo operamini sicut Domino, & non hominibus:

24. scientes quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis. Domino Christo servite.

|| Rom. 2. 6.
25. || Qui enim injuriam facit, recipiet id, quod iniquè gessit: & non est personarum acceptio apud Deum.

CAPUT IV.

Pro se cupit ipsos precari, & cautè ac discretè cum infidelibus conversari: mittitque qui manifestent eis quæ apud ipsum agantur, & variorum salutationes adscribit, cupiens ut hæc & similiter Laodicensium epistola apud utramque legatur Ecclesiam.

1. Domini, quod justum est & æquum, servis præstate: scientes quòd & vos Dominum habetis in cœlo.

|| Luc. 18. 1. 1. Thess. 5. 17.
2. || Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione:

|| Ephes. 6. 19. 2. Thess. 3. 1. Colos. 4. 3.
3. || orantes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi (propter quod etiam vinctus sum)

4. ut manifestem illud ita ut oportet me loqui.

|| Ephes. 5. 15.
5. || In sapientia ambulate ad eos, qui foris sunt, tempus redimentes.

6. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.

7. Quæ circa me sunt, omnia vobis nota faciet Tychicus charissimus frater, & fidelis minister, & conservus in Domino:

8. quem misi ad vos ad hoc ipsum, ut cognoscat, quæ circa vos sunt, & consoletur corda vestra,

9. cum Onesimo charissimo, & fideli fratre, qui ex vobis est. Omnia, quæ hic aguntur, nota facient vobis.

** de quo Act. 15. 36.*
10. Salutat vos Aristarchus concaptivus meus, & Marcus * consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata: si venerit ad vos, excipite illum:

11. & Jesus, qui dicitur justus: qui sunt ex circumcisione: hi soli sunt adjutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt solatio.

12. Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi Jesu, semper solicitus pro vobis in orationibus, ut stetis perfecti, & pleni in omni voluntate Dei,

13. Testimonium enim illi perhibeo, quòd habet multum laborem pro vobis, & pro iis, qui sunt Laodiciæ, & qui Herapoli.

|| 2. Tim. 4. 11.
14. Salutat vos || Lucas medicus charissimus, & Demas.

15. Salutate fratres, qui sunt Laodiciæ, & Nympham, & quæ in domo ejus est, Ecclesiam.

16. Et cùm lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite ut & in Laodicensium Ecclesia legatur: & eam, quæ Laodicensium est, vos legatis.

17. Et dicite Archippo: Vide ministerium, quod accepisti in Domino, ut illud impleas.

18. Salutatio mea manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD THESSALONICENSES I.

THESSALONICA *Metropolis est Macedoniæ, priùs* Halis *dicta, deinde à Philippo Amintæ filio Thessalonica appellata ob devictos Thessalos. Nunc Salonica dicitur. In hac multos Christo adjunxerat Paulus, cùm Philippis Thessalonicam venisset; (Act. 9. 7.) sed cùm rursus eam repetere ex Athenis semel iterumque cogitasset, destinata non potuit exequi, à* Satana *: inquit,* præpeditus. *Ideoque Timotheum eò misit, qui Thessalonicenses in fide confirmaret. Igitur post reditum Timothei qui Corinthum Thessalonica ad eum rediit (Actor. 18. cum hujus Epistolæ cap. 3.) Paulus de Thessalonicensium rebus edoctus, eos hac Epistola collaudat, quòd Judæis licèt insano studio contra nitentibus, in accepta fide constanter permansissent, & Deo gratias agit. Interim sui commendationem admiscens in memoriam redigit quo pacto ne eos gravaret, etiam à sumptu accipiendo pepercisset. Mox subjungit præcepta vitæ Christianæ.*

Patet ergo ex dictis; non Athenis, neque Roma, ut quibusdam placuit, sed Corintho missam esse Epistolam hanc, quam jure Chrysostomus & Theodoretus omnium Paulinarum primam censent. Quod nemo inficias ibit, qui peregrinationem Pauli attentè consideravit, præcipueque quæ habentur (Actor. 17. & 18. cum hujus Epistolæ cap. 3.) Missa est autem circa annum Æræ nostræ 52. post Christi mortem 19.

CAPUT PRIMUM.

Thessalonicenses commendat, actis Deo gratiis, quòd susceptam semel fidem servaverint, Pauli, imò ipsius Domini imitatores effecti, ac forma reliquis credentibus, palàm ostendentes, quem apud ipsos fructum Pauli prædicatio habuerit.

1. PAULUS, & Silvanus, & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium, in Deo Patre, & Domino Jesu Christo.

‡ Dom. 6. Post Epiph. & 27. Post Pent. ic.

2. Gratia vobis, & pax. ‡ Gratias agimus Deo semper pro omnibus vobis, memoriam vestri facientes in orationibus nostris sine intermissione,

3. memores operis fidei vestræ, & laboris, & charitatis, & sustinentiæ spei Domini nostri Jesu Christi, ante Deum & Patrem nostrum:

4. scientes fratres, dilecti à Deo, electionem vestram:

5. quia Evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantùm, sed & in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa, sicut scitis quales fuerimus in vobis propter vos.

6. Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus sancti:

7. ita ut facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia, & in Achaia.

8. A vobis enim diffamatus est sermo Domini, non solùm in Macedonia, & in Achaia, sed & in omni loco fides vestra, quę est ad Deum, profecta est, ita ut non sit nobis necesse quidquam loqui.

9. Ipsi enim de nobis annuntiant qualem introitum habuerimus ad vos: & quomodo conversi estis ad Deum à simulachris, servire Deo vivo, & vero,

10. & expectare Filium ejus de cœlis (quem suscitavit ex mortuis) Jesum, qui eripuit nos ab ira ventura. ▲

CAPUT II.

Ostendit quàm sincerum se exhibuerit in prædicando ipsis Evangelio, gratias Deo agens quòd susceptum Dei verbum sedulò servaverint, passi multa à contribulibus, sicut Ecclesia Judææ à Judæis, qui una cum Christo etiam pios omnes persequuntur: declarat etiam quàm ardentem gerat erga ipsos affectum.

1. NAm ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit:

2. sed ante passi, & || contumeliis affecti (sicut scitis) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo nostro, loqui ad vos Evangelium Dei in multa solicitudine ||. || Act. 16. 19. || Act. 17.

3. Exhortatio enim nostra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo,

4. sed sicut probati sumus à Deo ut crederetur nobis Evangelium: ita loquimur, non quasi hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra.

5. Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neque in occasione avaritiæ: Deus testis est:

6. nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis.

7. Cùm possemus vobis oneri esse ut Christi Apostoli: sed facti sumus parvuli in medio vestrûm, tamquam si nutrix foveat filios suos.

8. Ita desiderantes vos, cupidè volebamus tradere vobis non solùm Evangelium Dei, sed etiam animas nostras: quoniam charissimi nobis facti estis.

9. Memores enim estis fratres laboris nostri, & fatigationis: || nocte ac die operantes, ne quem vestrum gravaremus, prædicavimus in vobis Evangelium Dei. || Act. 20. 34. 1. Cor. 4. 12. 2. Thes. 3. 8.

10. Vos testes estis, & Deus, quàm sanctè, & justè, & sine querela, vobis, qui credidistis, fuimus:

11. sicut scitis, qualiter unumquemque vestrum (sicut pater filios suos)

12. di-

12. deprecantes vos, & consolantes testificati sumus, ut ambularetis dignè Deo, qui vocavit vos in suum regnum, & gloriam.

13. Ideò & nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cùm accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est verè) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis:

14. vos enim imitatores facti estis fratres Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Judæa in Christo Jesu: quia eadem passi estis & vos à contribulibus vestris, sicut & ipsi à Judæis:

15. qui & Dominum occiderunt Jesum, & Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus adversantur;

16. prohibentes nos Gentibus loqui ut salvæ fiant, ut impleant peccata sua semper: pervenit enim ira Dei super illos usque in finem.

17. Nos autem fratres desolati à vobis ad tempus horæ, aspectu, non corde, abundantiùs festinavimus faciem vestram videre cum multo desiderio:

18. quoniam voluimus venire ad vos: ego quidem Paulus, & semel, & iterum, sed impedivit nos satanas.

19. Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum nostrum Jesum Christum estis in adventu ejus?

20. vos enim estis gloria nostra & gaudium.

CAPUT III.

Metuens ne propter suas afflictiones à fide moverentur, misit ad eos Timotheum, qui ipsos roboraret; illo autem reversogratias Deo agit, quòd in fide ac dilectione firmi permanserint; ostendens quantùm cupiat illos invisere, ut suppleat quod deest fidei ipsorum.

1. PRopter quod non sustinentes ampliùs, placuit nobis remanere Athenis, solis:

|| Act. 16. 1. 2. || & misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in Evangelio Christi ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide vestra:

3. ut nemo moveatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus.

4. Nam & cùm apud vos essemus, prædicebamus vobis passuros nos tribulationes, sicut & factum est, & scitis.

5. Propterea & ego ampliùs non sustinens, misi ad cognoscendam fidem vestram: ne fortè tentaverit vos is, qui tentat, & inanis fiat labor noster.

6. Nunc autem veniente Timotheo ad nos à vobis, & annuntiante nobis fidem & charitatem vestram, & quia memoriam nostri habetis bonam semper, desiderantes nos videre, sicut & nos quoque vos:

7. Ideò consolati sumus fratres in vobis in omni necessitate, & tribulatione nostra, per fidem vestram,

8. quoniam nunc vivimus, si vos statis in Domino.

9. Quam enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro vobis in omni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deum nostrum,

10. nocte ac die abundantiùs orantes, ut videamus faciem vestram, & compleamus ea, quæ desunt fidei vestræ?

11. Ipse autem Deus, & Pater noster, & Dominus noster Jesus Christus, dirigat viam nostram ad vos.

12. Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem vestram in invicem, & in omnes, quemadmodum & nos in vobis:

13. ad confirmanda corda vestra sine querela in sanctitate, ante Deum & Patrem nostrum, in adventu Domini nostri Jesu Christi cum omnibus sanctis ejus. Amen.

CAPUT VI.

Hortatur ut tradita sibi præcepta observent, abstinentes à fornicatione, ac se mutuò diligentes, manibusque operantes, quò nullius quidquam desiderare cogantur; docet modum nostræ resurrectionis, ne inordinata tristitia se crucient propter eos qui moriuntur.

1. DE cetero ergo ‡, fratres, rogamus vos & obsecramus in Domino Jesu, ut ‡ Dom. 1 Quadrag.
quemadmodum accepistis à nobis, quomodò oporteat vos ambulare, & placere Deo, sic & ambuletis, ut abundetis magis.

2. Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Jesum.

3. || Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: ut abstineatis vos à fornicatione, || Rom. 12. 2. Ephes. 5. 17.

4. ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore:

5. non in passione desiderii, sicut & Gentes, quæ ignorant Deum:

6. & ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum: quoniam vindex est Dominus de his omnibus, sicut prædiximus vobis, & testificati sumus.

7. Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. A

8. Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum: qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis.

9. De charitate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis: || ipsi enim vos || Joan. 13. 34. & 15. 12. & 17.
à Deo didicistis ut diligatis invicem. 1. Joan. 2. 10. & 4. 11.

10. Etenim illud facitis in omnes fratres in universa Macedonia. Rogamus autem vos fratres ut abundetis magis,

11. & operam detis ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operamini manibus vestris, sicut præcepimus vobis: & ut honestè ambuletis ad eos qui foris sunt: & nullius aliquid desideretis.

12. ‡ Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini, sicut ‡ In Missis Defunctorum.
& ceteri, qui spem non habent.

13. Si enim credimus quòd Jesus mortuus est & resurrexit: ita & Deus eos, qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo.

14. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, || quia nos, qui vivimus, qui residui || 1. Cor. 15. 23.
sumus in adventum Domini, non præveniemus eos, qui dormierunt.

15. Quoniam ipse Dominus in jussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo: & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi.

16. Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur simul rapiemur cum illis in nubibus obviàm Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus.

17. Itaque consolamini invicem in verbis istis. A

Digitized by Google

CAPUT V.

Diem judicii dicit insperatum adfuturum, qui tamen ipsos non potest incautos opprimere, cùm semper ad illum se præparent, ad quod illos etiam hortatur: monet quoque de obedientia erga suos præfectos, & quomodo erga invicem & erga Deum se habere debeant: orat pro ipsis, utque pro se orent precatur.

1. DE temporibus autem, & momentis, fratres non indigetis ut scribamus vobis.
2. || Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet. (|| 2.Petr.3.10. Apoc.3.3. & 16.15.)
3. Cùm enim dixerint pax, & securitas; tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient.
4. Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat:
5. omnes enim vos filii lucis estis, & filii diei: non sumus noctis, neque tenebrarum.
6. Igitur non dormiamus sicut & ceteri, sed vigilemus, & sobrii simus.
7. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt.
8. Nos autem, qui diei sumus, sobrii simus, || induti loricam fidei, & charitatis, & galeam spem salutis: (|| Isai. 59.17. Ephes. 6.14. 17.)
9. quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Jesum Christum,
10. qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus.
11. Propter quod consolamini invicem, & ædificate alterutrum, sicut & facitis.
12. Rogamus autem vos fratres, ut noveritis eos, qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & monent vos,
13. ut habeatis illos abundantiùs in charitate propter opus illorum: pacem habete cum eis.
14. ‡ Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. (‡ SABB. QUAT. TEMP. QUADR. EPIST. 6.)
15. || Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini in invicem, & in omnes. (|| Prov. 17.13. & 20.22. Rom. 12.17. 1. Petr. 3.9.)
16. Semper gaudete.
17. || Sine intermissione orate. (|| Eccli. 18.22. Luc. 18.1. Colos. 4.2.)
18. In omnibus gratias agite: hæc est enim voluntas Dei in Christo Jesu, in omnibus vobis.
19. Spiritum nolite extinguere.
20. Prophetias nolite spernere.
21. Omnia autem probate: quod bonum est tenete.
22. Ab omni specie mala abstinete vos.
23. Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: ut integer spiritus vester, & anima, & corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur. ✠
24. || Fidelis est, qui vocavit vos: qui etiam faciet. (|| 1. Cor. 1.9.)
25. Fratres orate pro nobis.
26. Salutate fratres omnes in osculo sancto.
27. Adjuro vos per Dominum, ut legatur epistola hæc omnibus sanctis fratribus.
28. Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum. Amen.

Digitized by Google

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD THESSALONICENSES II.

Cum in priori ad Thessalonicenses Epistola, de die judicii quasi jam instante paulò obscuriùs fuisset locutus Apostolus (cap. 1. 5.) *& falsi fraudulentique Doctores terrerent animos, quasi ex mente ejus jam instaret, data paulò post hac altera ad eosdem, clariùs se aperit, impostoresque illos redarguit, docens non priùs Christum venturum, quàm apparuerit Antichristus, Christi adventu destruendus. Deinde, cùm intellexisset nondum emendatos esse eos, quos in superiori Epistola notaverat ut otiosos & inquietos, nunc eosdem acriùs castigat, excommunicandos denuntians ni resipiscant. Scripta est itaque hæc Epistola ex eodem loco, & eodem anno (æræ nostræ 52.) quo prior: utique cùm Silvanum & Timotheum in ministerio Evangelii conjunctos sibi haberet Apostolus* (cap. 1. 1.) *& postquam ipse apud Thessalonicenses Christi fidem amplexos jam præsens adfuisset* (cap. 2. 5.) *ut non minùs aberrent à vero qui eam sub Caligula exaratam existimant, quàm qui per Onesimum delatam, quem multis post annis in Christo genuit Romæ, cùm esset in vinculis.*

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit pro fide ac tolerantia Thessalonicensium in persecutionibus, propter quas dicit illos gloriam, adversarios verò ultionem in die judicii recepturos; orans ut digni habeantur vocatione Dei.

1. PAULUS, & Silvanus, & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium, in Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2. Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3. Gratias agere debemus semper Deo pro vobis, fratres, ita ut dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, & abundat charitas uniuscujusque vestrum in invicem:

4. ita ut & nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei, pro patientia vestra, & fide, & in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus quas sustinetis

5. in exemplum justi judicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini.

6. Si tamen justum est apud Deum, retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant:

7. & vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in revelatione Domini Jesu de cœlo cum angelis virtutis ejus,

8. in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi:

9. qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis ejus:

10. cùm venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus, qui crediderunt: quia creditum est testimonium nostrum super vos in die illo.

11. In quo etiam oramus semper pro vobis: ut dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis, & opus fidei in virtute,

12. ut clarificetur nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis, & vos in illo secundùm gratiam Dei nostri, & Domini Jesu Christi.

CAPUT II.

De die Domini monet, ne credant seductoribus, ostendens venturum priùs filium perditionis, qui varia edet prodigia fallacia, quibus reprobi seducentur: de electione & fide Thessalonicensium gratias agit, monens ut servent acceptas ab ipso traditiones, & pro eorum consolatione ac confirmatione orat.

1. ROgamus ‡ autem vos fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum: ‡ Sabb. Quat. Temp. Advent. Epist. 6

2. ut non citò moveamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per Epistolam tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini.

3. || Ne quis vos seducat ullo modo: quoniam nisi venerit discessio primùm, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, || Ephes. 5. 6.

4. qui adversatur, & extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat ostendens se tamquã sit Deus.

5. Non retinetis quòd cùm adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis?

6. Et nunc quid detineat scitis, ut reveletur in suo tempore.

7. Nam mysterium jam operatur iniquitatis: tantùm ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.

8. Et tunc revelabitur ille iniquus, || quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum: || Isai. 11. 4.

9. cujus est adventus secundùm operationem satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus,

10. & in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt: eò quòd charitatem veritatis non receperunt ut salvi fierent. Ideò mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio,

11. ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

12. Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis, fratres dilecti à Deo, quòd elegerit vos Deus primitias in salutem, in sanctificatione spiritus, & in fide veritatis,

13. in

13. in qua & vocavit vos per Evangelium nostrum in acquisitionem gloriæ Domini nostri Jesu Christi.

14. Itaque fratres state: & tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.

15. Ipse autem Dominus noster Jesus Christus, & Deus & Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam in gratia,

16. exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere, & sermone bono.

CAPUT III.

Cupit ut pro se precentur, confidens quòd servaturi sint ipsius præcepta: monetque ut subtrahant se à Christianis nolentibus servare quæ ipse instituerat, nec manibus laborare, quod tamen ipsemet Paulus apud eos fecerat: cavet tamen ne tales ut inimicos existiment, sed ut fratres corripiant.

Ephes. 6. 19 Colos. 4. 3.

1. DE cetero fratres orate pro nobis, ut sermo Dei currat, & clarificetur, sicut & apud vos:

2. & ut liberemur ab importunis, & malis hominibus: non enim omnium est fides.

3. Fidelis autem Deus est, qui confirmabit vos, & custodiet à malo.

4. Confidimus autem de vobis, in Domino, quoniam quæ præcipimus, & facitis, & facietis.

5. Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patientia Christi.

6. Denuntiamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundùm traditionem, quam acceperunt à nobis.

7. Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos:

8. || neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore, & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem vestrûm gravaremus. || Act. 20. 34. 1 Cor. 4. 12. 1 Thes. 2. 9.

9. Non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.

10. Nam & cùm essemus apud vos, hoc denunciabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet.

11. Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquietè, nihil operantes, sed curiosè agentes.

12. Iis autem, qui ejusmodi sunt, denuntiamus, & obsecramus in Domino Jesu Christo, ut cum silentio operantes, suum panem manducent.

13. ‖ Vos autem fratres nolite deficere benefacientes. ‖ Gal. 6. 9.

14. Quòd si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur:

15. & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.

16. Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis.

17. Salutatio, mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola: ita scribo.

18. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

Digitized by Google

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD TIMOTHEUM PRIMA.

Duæ Pauli ad Timotheum Epistolæ, & una ad Titum, argumento similes sunt. Instruunt enim Episcopum, & præcipuas tanti muneris partes explicant, quamquam id uberiùs prima ad Timotheum præstat, quem Apostolus Ephesο discedens præfecerat. Utrùm autem antequam Paulus primùm Romam venisset, an posteà, variant sententiæ. Sed ex eis quæ in Prolegomenis stabilita sunt, apparet nonnisi cùm vinculis laxatus Paulus Orientem iterùm peragravit, Timotheum Ephesi Episcopum constitutum. Ex quo fit verisimile digressum Ephesο Paulum cùm Philippos ex promisso venisset, inde hanc ad Timotheum dedisse i.anno, ut opinamur, æræ quam sequimur 65. post Christi mortem 33. & ab eo tempore quo Timotheus adhuc penè puer, testis fuerat persecutionum quas Apostolus Lystris passus est, (2. Tim. 3. 11. cum Actor. 14.) annos 23. Ut circiter annorum 30. esse tum potuerit, cùm à Paulo Episcopus est ordinatus.

CAPUT PRIMUM.

Præceptum revocat quod Timotheo tradiderat, de retrahendis quibusdam à perversa doctrina & tradenda sana: lex ob injustos posita est: Deo gratias agit, quòd eum ab Ecclesiæ persecutione ad Apostolatum vocaverit, qui misericordiam consecutus est, ut ostendatur Dei longanimitas ad peccatorum informationem: Timotheum monet ut strenuum agat militem.

1. PAULUS Apostolus Jesu Christi secundùm imperium Dei Salvatoris nostri, & Christi Jesu spei nostræ:

‖ Act. 16. 1. — 2. ‖ Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, misericordia, & pax à Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3. Sicut rogavi te ut remaneres Ephesi cùm irem in Macedoniam, ut denuntiares quibusdam ne aliter docerent,

‖ Infr. 4. 7. 2. Tim. 2. 23. Tit. 3. 9. — 4. neque ‖ intenderent fabulis, & genealogiis interminatis: quæ quæstiones præstant magis quàm ædificationem Dei, quæ est in fide.

5. Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

6. A quibus quidam aberrantes, conversi sunt in vaniloquium,

7. volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.

‖ Rom. 7. 12. — 8. ‖ Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitimè utatur:

9. sciens hoc quia lex justo non est posita, sed injustis, & non subditis, impiis, & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis, patricidis, & matricidis, homicidis,

10. fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, & perjuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ adversatur,

11. quæ est secundùm Evangelium gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi.

12. Gratias ago ei, qui me confortavit, Christo Jesu Domino nostro, quia fidelem me existimavit, ponens in ministerio:

13. qui prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.

14. Superabundavit autem gratia Domini nostri cum fide, & dilectione, quæ est in Christo Jesu.

15. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: ‖ quòd Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum. — ‖ Matth. 9. 13. Marc. 2. 17.

16. Sed ideò misericordiam consecutus sum: ut in me primo ostenderet Christus Jesus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui credituri sunt illi, in vitam æternam.

17. Regi autem sæculorum immortali, invisibili, soli Deo, honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

18. Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, secundùm præcedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam,

19. habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt:

20. ex quibus est Hymenæus, & Alexander: quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare.

CAPUT II.

Vult pro regibus & magistratibus fieri orationes ac gratiarum actiones; unumque dicit esse Deum & unum mediatorem: quomodo orare debeant vir ac mulier, & quomodo hæc ornari debeat, cujus non est docere, sed in silentio discere.

1. OBsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus,

2. pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate.

3. Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo,

4. qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

5. Unus

5. Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus:

6. qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis:

7. in quo positus sum ego prædicator, & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide, & veritate.

8. Volo ergo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira & disceptatione.

‖ 1. Pet. 3. 3. * ornatu. 1. honesto, modesto. 9. ‖ Similiter & mulieres in habitu ornato*, cum verecundia, & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa:

10. sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.

11. Mulier in silentio discat cum omni subjectione:

‖ 1. Cor. 14. 34. 12. ‖ Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum: sed esse in silentio.

‖ Gen. 2. 27. 13. ‖ Adam enim primus formatus est, deinde Heva:

‖ Gen. 3. 6. 14. ‖ Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit.

15. Salvabitur autem per filiorum generationem, si permanserit in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.

CAPUT III.

Docet Timotheum quales esse debeant episcopi, diaconi, ac mulieres: ut sciat quomodo conversari debeat in Ecclesia quæ est columna veritatis: simulque commendat Dominicæ Incarnationis sacramentum.

1. Fidelis sermo: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.

‖ Tit. 1. 7. 2. ‖ Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem,

3. non vinolentum, non percussorem, sed modestum; non litigiosum, non cupidum, sed

4. suæ domui benè præpositum, filios habentem subditos cum omni castitate.

5. Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?

6. Non neophytum: ne in superbiam elatus, in judicium incidat diaboli.

7. Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab iis qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli:

8. Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes:

9. habentes mysterium fidei in conscientia pura.

10. Et hi autem probentur primùm: & sic ministrent, nullum crimen habentes.

11. Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus.

12. Diaconi sint unius uxoris viri: qui filiis suis benè præsint, & suis domibus.

13. Qui enim benè ministraverint, gradum bonum sibi acquirent, & multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Jesu.

14. Hæc tibi scribo, sperans me ad te venire citò.

15. Si autem tardavero, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis.

16. Et manifestè magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

CAPUT IV.

Prædicit quosdam falsam tradituros doctrinam, potissimùm de nuptiis ac cibis: discipulum autem monet ut spreta vana doctrina, exerceat se ad pietatem, quæ corporali exercitationi præfertur: & quamquam sit adolescens, præbeat se reliquis exemplum.

1. Spiritus autem manifestè dicit, quia ‖ in novissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum ‖ 2. Tim. 3. 1. 2. Pet. 3. 3. Luca 18.

2. in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam,

3. prohibentium nubere, abstinere à cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis, qui cognoverunt veritatem.

4. Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur:

5. sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.

6. Hæc proponens fratribus, bonus eris minister Christi Jesu, enutritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quam assecutus es.

7. ‖ Ineptas autem, & aniles fabulas devita: exerce autem teipsum ad pietatem. ‖ Sup. 1. 4. 2. Tim. 2. 23. Tit. 3. 9.

8. Nam corporalis exercitatio, ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ.

9. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus.

10. In hoc enim laboramus, & maledicimur, qui speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maximè fidelium.

11. Præcipe hæc, & doce.

12. Nemo adolescentiam tuam contemnat, sed exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate.

13. Dum venio, attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.

14. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.

15. Hæc meditare, in his esto: ut profectus tuus manifestus sit omnibus.

16. Attende tibi, & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, & teipsum salvum facies, & eos, qui te audiunt.

CAPUT V.

Docet quomodo seniores, anus ac juvenculas gubernare debeat, rursum seniores ac juniores viduas: & de conditionibus in eligenda vidua requisitis: presbyteri probè suo fungentes munere dupliciter honorentur: nec facilè adversùs presbyterum accusationem suscipiat, sed peccantes publicè arguat; hæc mandata servet; nemini citò manus imponens: modico vino utatur: & de variis hominum peccatis.

1. Seniorem ne increpaveris, sed obsecra, ut patrem: juvenes, ut fratres.

2. Anus,

2. Anus, ut matres: juvenculas, ut sorores in omni castitate.

‡ Pro nec Virgini nec Mart.

3. ‡ Viduas honora, quæ verè viduæ sunt.

4. Si qua autem vidua filios, aut nepotes habet: discat primùm domum suam regere, & mutuam vicem reddere parentibus: hoc enim acceptum est coram Deo.

5. Quæ autem verè vidua est, & desolata, speret in Deum: & instet obsecrationibus, & orationibus nocte ac die.

6. Nam quæ in deliciis est, vivens mortua est.

7. Et hoc præcipe, ut irreprehensibiles sint.

8. Si quis autem suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.

9. Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor,

10. in operibus bonis testimonium habens, si filios educavit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lavit, si tribulationem patientibus subministravit, si omne opus bonum subsecuta est. A

11. Adolescentiores autem viduas devita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt:

12. habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

13. Simul autem & otiosæ discunt circuire domos: non solùm otiosæ: sed & verbosæ, & curiosæ, loquentes quæ non oportet.

14. Volo ergo juniores nubere, filios procreare, matresfamilias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia.

15. Jam enim quædam conversæ sunt retro satanam.

16. Si quis fidelis habet viduas, subministret illis, & non gravetur Ecclesia: ut iis, quæ verè viduæ sunt, sufficiat.

17. Qui benè præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo & doctrina.

‖ Deut. 25. 4. 1. Cor. 9. 9. ‖ Matt. 10. 10. Luc. 10. 7.

18. Dicit enim Scriptura: ‖ Non alligabis os bovi trituranti. Et: ‖ Dignus est operarius mercede sua.

19. Adversùs presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.

20. Peccantes coram omnibus argue: ut & ceteri timorem habeant.

21. Testor coram Deo, & Christo Jesu, & electis angelis, ut hæc custodias sine præjudicio, nihil faciens in alteram partem declinando.

22. Manus citò nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. Teipsum castum custodi.

23. Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.

24. Quorumdam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad judicium: quosdam autem & subsequuntur.

25. Similiter & facta bona manifesta sunt: & quæ aliter se habent, abscondi non possunt.

CAPUT VI.

Servi dominis suis obsequantur, sive fidelibus sive infidelibus: fugiendi sunt qui his relictis vana docent: quantum mali inducat avaritia; qua devitata hortatur Timotheum ad virtutes amplectendas, servata fide quam in Baptismo confessus est, utque in finem usque servet hæc mandata: divites autem reprimat à superbia, inducens ad eleemosynas.

1. Quicumque sunt sub jugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini & doctrina blasphemetur.

2. Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres sunt: sed magis serviant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficii participes sunt. Hæc doce, & exhortare.

3. Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei, quæ secundùm pietatem est, doctrinæ:

4. superbus est nihil sciens, sed languens circa quæstiones, & pugnas verborum: ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ,

5. conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate privati sunt, existimantium quæstum esse pietatem.

6. ‡ Est autem quæstus magnus, pietas cum sufficientia. ‡ S. Algo-xii.

7. ‖ Nihil enim intulimus in hunc mundum; haud dubium quòd nec auferre quid possumus. ‖ Job 1. 21. Eccle. 5. 14.

8. ‖ Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. ‖ Prov. 27. 20.

9. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem.

10. Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes erraverunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.

11. Tu autem ô homo Dei hæc fuge: sectare verò justitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.

12. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, A in qua vocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus.

13. Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Christo Jesu, qui testimonium reddidit ‖ sub Pontio Pilato, bonam confessionem: ‖ Matth. 27. 11. Joann. 18. 34. 37.

14. ut serves mandatum sine macula, irreprehensibile usque in adventum Domini nostri Jesu Christi,

15. quem suis temporibus ostendet ‖ beatus & solus potens, Rex regum, & Dominus dominantium: ‖ Apoc. 17. 14. & 19. 16.

16. qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem: ‖ quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest: cui honor, & imperium sempiternum. Amen. ‖ Joan. 1. 18. 1. Joan. 4. 12.

17. Divitibus hujus sæculi præcipe non sublime sapere, ‖ neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo (qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum) ‖ Luc. 12. 15.

18. benè agere, divites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare,

19. thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.

20. O Timothee, depositum custodi, devitans prophanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ,

21. quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD TIMOTHEUM SECUNDA.

HANC EPISTOLAM *Romæ datam , & in vinculis scriptam , patet ex cap. 1. 8. 12. & 2. 9. 10. & quidem paulò antequam martyrium subiret Apostolus (cap. 4. 6. 7.) Atque adeò in secundis vinculis , non in primis ; si quidem in Chronologia demonstravimus Paulum prioribus vinculis Romanis solutum rediisse in Orientem , indeque rursùs Romam esse regressum , ubi etiam Martyrii coronam adeptus est , sub annum Neronis ultimum : cùm tamen priùs ab eo auditus & absolutus esset , sicut hic ipse testatur , (cap. 4. 16. 17.) Ut enim anteà biennium in libera custodia : ita deinceps* integrum annum , *omnibus gentibus Romam undique confluentibus , Evangelium prædicavit . Per Tychicum autem missa est Ephesum hæc Epistola , ubi erat Onesiphori familia , postquam Aquila & Priscilla , qui , Claudii decreto de expellendis Judæis jam exoleto , Romam repetierant, (Rom. 16. 3.) eò denuò erant reversi, (cap. 4. 12. 19.) Idque anno Æræ nostræ 66. à Christi morte 33.*

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit ob fidem Timothei, quam intrepida prædicatione jubet exeri : Christus mortem destruxit, & Paulum in Gentium Doctorem elegit, servans ei debitum ipsius laboribus præmium : dicit quòd omnes Asiani ipsum reliquerint , laudans Onesiphori familiam quòd inde multa receperit obsequia.

1\. PAULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, secundùm promissionem vitæ, quæ est in Christo Jesu:

2\. Timotheo charissimo filio, gratia, misericordia, pax à Deo Patre , & Christo Jesu Domino nostro.

3\. Gratias ago Deo, cui servio à progenitoribus in conscientia pura , quòd sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die.

4\. desiderans te videre, memor lacrymarum tuarum, ut gaudio implear,

5\. recordationem accipiens ejus fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitavit primùm in avia tua Loide , & matre tua Eunice , certus sum autem quòd & in te.

6\. Propter quam causam admoneo te , ut resuscites gratiam Dei , quæ est in te per impositionem manuum mearum.

‖ Rom. 8. 15. 7. ‖ Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris; sed virtutis,& dilectionis, & sobrietatis.

8\. Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me vinctum ejus : sed collabora Evangelio secundùm virtutem Dei,

‖ Tit. 3. 5. 9. qui nos liberavit , & vocavit vocatione sua sancta , ‖ non secundùm opera nostra , sed secundùm propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Jesu ante tempora sæcularia.

10\. Manifestata est autem nunc per illuminationem Salvatoris nostri Jesu Christi , qui destruxit quidem mortem , illuminavit autem vitam, & incorruptionem per Evangelium,

‖ 1. Tim. 2. 7. 11. in quo ‖ positus sum ego prædicator, & Apostolus, & magister Gentium.

12\. Ob quam causam etiam hæc patior , sed non confundor . Scio enim cui credidi , & certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem.

13\. Formam habe sanorum verborum, quæ à me audisti in fide,& in dilectione in Christo Jesu.

14\. Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis.

15\. Scis hoc , quòd aversi sunt à me omnes, qui in Asia sunt, ex quibus est Phigellus, & Hermogenes.

16\. Det misericordiam Dominus ‖ Onesiphori domui : quia sæpè me refrigeravit, & catenam meam non erubuit: ‖ Infr. 4. 19.

17\. sed cùm Romam venisset, solicitè me quæsivit, & invenit.

18\. Det illi Dominus invenire misericordiam à Domino in illa die. Et quanta Ephesi ministravit mihi, tu meliùs nosti.

CAPUT II.

Hortatur Timotheum ad alios sincerè docendum & patiendum pro Christo , facta mentione futuri præmii ac resurrectionis Christi : utque contentiones & profana vaniloquia devitet, stultasque legis quæstiones : de magna domo varia habente vasa, & quas virtutes servus Dei sectari debeat.

1\. TU ergo fili mi confortare in gratia, quæ est in Christo Jesu :

2\. & quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.

3\. Labora sicut bonus miles Christi Jesu.

4\. Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus : ut ei placeat, cui se probavit.

5\. Nam & qui certat in agone, non coronatur nisi legitimè certaverit.

6\. Laborantem agricolam oportet primùm de fructibus percipere.

7\. Intellige quæ dico : dabit etenim tibi Dominus in omnibus intellectum.

8\. ‡ Memor esto Dominum JESUM CHRISTUM resurrexisse à mortuis ex semine David , secundùm Evangelium meum , ‡ In Natali unius Mart. non Pontif.

9\. in quo laboro usque ad vincula, quasi malè operans : sed verbum Dei non est alligatum.

10\. Ideò omnia sustineo propter electos , ut & ipsi salutem consequantur, quæ est

Digitized by

* Junge c. 3. v. 10 Tu autem.

in Christo Jesu, cum gloria cœlesti. *

11. Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & convivemus:

12. si sustinebimus, & conregnabimus: || si negaverimus, & ille negabit nos: || Matt. 10. 33. Marc 8. 38

13. || si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. || Rom. 3. 3.

14. Hæc commone: testificans coram Domino. Noli contendere verbis: ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.

15. Solicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis.

16. Profana autem, & vaniloquia devita: multùm enim proficiunt ad impietatem:

17. & sermo eorum ut cancer serpit: ex quibus est Hymenæus, & Philetus,

18. qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse jam factam, & subverterunt quorumdam fidem.

19. Sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: Cognovit Dominus qui sunt ejus, & discedat ab iniquitate, omnis, qui nominat nomen Domini.

20. In magna autem domo non solùm sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

21. Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum.

22. Juvenilia autem desideria fuge, sectare verò justitiam, fidem, charitatem, & pacem cum iis, qui invocant Dominum de corde puro.

23. || Stultas autem, & sine disciplina quæstiones devita: sciens quia generant lites. || 1. Tim. 1. 4. Tit. 3. 9.

24. Servum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem,

25. cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati: nequando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem,

26. & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.

CAPUT III.

Prædicit homines futuros variis involutos peccatis, qui mulierculas seducentes veritati resistant: Timotheum autem hortatur ut suo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in persecutionibus: & de sacrarum litterarum utilitate.

|| 1. Tim. 4. 1. 2. Pet. 3. 3. Jud. 18.

1. HOc autem scito, quòd in || novissimis diebus instabunt tempora periculosa:

2. erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti,

3. sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate,

4. proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei:

5. habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita:

6. ex his enim sunt, qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis:

7. semper discentes, & numquam ad scientiam veritatis pervenientes.

8. Quemadmodùm autem || Jannes, & Mambres restiterunt Moysi: ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, || Exod. 7. 11.

9. sed ultrà non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.

10. Tu autem assecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam,

11. persecutiones, passiones: || qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconii, & Lystris: quales persecutiones sustinui, & ex omnibus eripuit me Dominus. || Act. 14. 2. & seq.

12. Et omnes, qui piè volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur. A

13. Mali autem homines, & seductores proficient in pejus, errantes, & in errorem mittentes.

14. Tu verò permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi: sciens à quo didiceris.

15. Et quia ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Jesu.

16. || Omnis scriptura divinitùs inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia: || 2. Petr. 1. 20.

17. ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

CAPUT IV.

Timotheum per Christum judicem obtestatur, ut adversùs falsos doctores, & eos qui tales sibi coacervant, constanter prædicet, & tolerando quæcumque infligentur adversa: prædicitque suam passionem & futurum præmium; advocans Timotheum, eò quòd à multis desertus sit, & ab Alexandro multa passus: in prima sui defensione ab omnibus desertus fuit, sed à Domino liberatur.

1. TEstificor ‡ coram Deo, & Jesu Christo, qui judicaturus est vivos, & mortuos, per adventum ipsius, & regnum ejus: ‡ S. Silvestri Papæ. Item, S. August. Episc. & aliorum Doctorum.

2. prædica verbum, insta opportunè, importunè: argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.

3. Erit enim tempus, cùm sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus,

4. & à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.

5. Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple. Sobrius esto.

6. Ego enim jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat.

7. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.

8. In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex: non solùm autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus. A Festina ad me venire cito.

9. Demas enim me reliquit, diligens hoc sæculum, & abiit Thessalonicam:

10. Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.

‖ Coloss. 4. 14.

11. ‖ Lucas est mecum solus. Marcum assume, & adduc tecum: est enim mihi utilis in ministerium.

12. Tychicum autem misi Ephesum.

13. Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maximè autem membranas.

14. Alexander ærarius multa mala mihi ostendit: reddet illi Dominus secundùm opera ejus:

15. quem & tu devita, valdè enim restitit verbis nostris.

16. In prima mea defensione * nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.

* Quæ causam suam egit coram Nerone cùm secundò Romam venisset.

17. Dominus autem mihi astitit, & confortavit me, ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes: & liberatus sum de ore Leonis.

18. Liberavit me Dominus ab omni opere malo: & salvum faciet in regnum suum cœleste, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

19. Saluta Priscam, & Aquilam, & ‖ Onesiphori domum.

‖ Sup. 1. 16

20. Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti.

21. Festina ante hiemem venire. Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.

22. Dominus Jesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD TITUM.

APOSTOLUM, expleto biennio illo, quo in libera custodia Romæ Evangelium docuit, Orientem iterùm peragrasse valdè probabile esse jam diximus & in Chronologia ostendimus. Tunc ergo eum in Macedonia apud Philippenses, sicut eis ipse promiserat (Philip. 1. 25. & 2. 24.) permansisse putamus & priorem ad Timotheum, atque hanc ad Titum dedisse Epistolam, quæ eo sunt argumento similiores, quòd uno tempore datæ sint. Primùm itaque de Presbyteris sive Episcopis ordinandis Titum admonet; moxque adversùs judaizantes insurgit, quos jubet acriter increpari: deinde ad morum præcepta vertit orationem. Et inter hæc semel atque iterùm præclaram admiscet mentionem gratiæ, qua, nullo nostro merito, salvamur per Christum. Denique à vanis quæstionibus vocat, & hæreticos fugiendos admonet.

CAPUT PRIMUM.

Facta in salutatione mentione spei vitæ æternæ quæ jam manifestata est, ostendit quales debeat ordinare presbyteros ac episcopos: & de quibusdam qui ob varia vitia durè sunt increpandi: mundis omnia munda: quidam facto Deum negant.

1. PAULUS servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundùm fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ secundùm pietatem est,
2. in spem vitæ æternæ, quam promisit qui non mentitur, Deus, ante tempora sæcularia:

3. manifestavit autem temporibus suis verbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundùm præceptum Salvatoris nostri Dei:

4. Tito dilecto filio secundùm communem fidem, gratia, & pax à Deo Patre, & Christo Jesu Salvatore nostro.

5. Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea, quæ desunt corrigas, & constituas per civitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.

|| 1. Tim. 3. 2. 6. || Si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos.

7. Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum:

8. sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem,

9. amplectentem eum, qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.

10. Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & seductores: maximè qui de circumcisione sunt:

11. quos oportet redargui: qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.

12. Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.

13. Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos durè, ut sani sint in fide,

14. non intendentes Judaicis fabulis, & mandatis hominum, aversantium se à veritate.

15. || Omnia munda mundis: coinquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens, & conscientia. || Rom. 14. 20.

16. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant: cùm sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

CAPUT II.

Quomodo docere debeat senes, anus, adolescentulas ac juvenes, præbendo se omnibus vitæ exemplum: & in quibus nos erudiat gratia Dei quæ apparuit, beneficia etiam per Christum nobis exhibita ostendit.

1. TU autem loquere quæ decent sanam doctrinam:

2. Senes ut sobrii sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia:

3. Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino servientes, benè docentes:

4. ut prudentiam doceant adolescentulas, ut viros suos ament, filios suos diligant;

5. prudentes, castas, sobrias, domus curam habentes, benignas, & subditas viris suis, ut non blasphemetur verbum Dei.

6. Juvenes similiter hortare ut sobrii sint.

7. In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate,

8. verbum sanum, irreprehensibile: ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.

9. || Servos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes, || Ephes. 6. 5. Col. 3. 22. 1. Petr. 2. 18.

10. non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes: ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus.

11. ‡ || Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, ‡ In Nativit. Dom. ad 1. Missam, & in Circumcis. Domini. Infr. 3. 4.

12. erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobriè, & justè, & piè vivamus in hoc sæculo,

13. expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi:

Digitized by Google

14. qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

15. Hæc loquere, & exhortare, A & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPUT III.

Ad quas virtutes suos debeat adhortari, & à quibus vitiis dehortari: & quòd à peccatis prioribus sola Dei benignitate salvati simus per lavacrum regenerationis, facti in spe heredes vitæ æternæ: monetque ut hæc docens vanam devitet doctrinam, similiter & hæreticos.

1. ADmone illos, principibus, & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse:

2. neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.

3. Eramus enim aliquando & nos insipientes, increduli, errantes, servientes desideriis, & voluptatibus variis, in malitia & invidia agentes, odibiles, odientes invicem. *Supr. 2. 11.*

4. Cùm autem ‡ benignitas, & humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei: ‡ IN NATIV. DOMINI AD

5. || non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus sancti, 2. MISSAM, & IN OCT. EJUSDEM NATIV. || 1. *Tim.* 1. 9.

6. quem effudit in nos abundè per Jesum Christum Salvatorem nostrum:

7. ut justificati gratia ipsius, heredes simus secundùm spem vitæ æternæ. A

8. Fidelis sermo est: & de his volo te confirmare: ut curent bonis operibus præesse qui credunt Deo. Hæc sunt bona, & utilia hominibus.

9. || Stultas autem quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis devita; sunt enim inutiles, & vanæ. || 1. *Tim.* 1. 4. & 4. 7. 2. *Tim.* 2. 23.

10. Hæreticum hominem post unam, & secundam correptionem devita:

11. sciens quia subversus est, qui ejusmodi est, & delinquit, cùm sit proprio judicio condemnatus.

12. Cùm misero ad te Artemam, aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hyemare.

13. Zenam legisperitum, & Apollo sollicitè præmitte, ut nihil illis desit.

14. Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad usus necessarios, ut non sint infructuosi.

15. Salutant te qui mecum sunt omnes: saluta eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

Digitized by Google

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD PHILEMONEM.

SCRIPTA est Romæ è primis vinculis, quorum quinquies meminit: anno à Christi morte 29. Æræ vulgaris 62. unà cum Epistola ad Colossenses Tychico ad perferendum tradita. Erat autem Philemon vir clarus apud Colossenses, Pauli discipulus, cujus servus Onesimus, Phryx genere, furto facto, ut ex vers. 18. Hieron. Theodoret. & Theophylactus colligunt, Romam profugerat. Mox verò utriusque criminis fugæ & furti pœnitentia ductus, ad Paulum captivum, quem hero suo noverat esse amicum, se contulit. Ab eo susceptus & fidem edoctus, tandem baptizatus est, cui etiam ministravit in carcere, donec satis in pietate confirmatum remittere eum Philemoni visum est, cum his litteris commendatitiis, in quibus miro artificio, ingentique studio id agit, ut eum dominus in gratiam recipiat. Receptus verò in virum evasit eximium, ita ut post Timotheum Ephesiorum Episcopus sit creatus, quem mirificè collaudat sanctus Ignatius data ad eos Epistola. Sub Trajano denique Romæ martyrium gloriosè consummasse creditur.

Philemoni, cujus charitatem ac fidem collaudat, Onesimum servum ipsius remittit; quem illi commendat, & ejus culpam in se recipit; indicans se cupere ipsum habere, ut sibi ministret in Evangelii prædicatione.

1. PAULUS vinctus Christi Jesu, & Timotheus frater; Philemoni dilecto, & adjutori nostro,
2. & Appiæ sorori charissimæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ, quæ in domo tua est.

3. Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4. Gratias ago Deo meo, semper memoriam tui faciens in orationibus meis,

5. audiens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino Jesu, & in omnes sanctos:

6. ut communicatio fidei tuæ evidens fiat in agnitione omnis operis boni, quod est in vobis in Christo Jesu.

7. Gaudium enim magnum habui, & consolationem in charitate tua: quia viscera sanctorum requieverunt per te, frater.

8. Propter quod multam fiduciam habens in Christo Jesu imperandi tibi quod ad rem pertinet:

9. propter charitatem magis obsecro, cùm sis talis, ut Paulus senex, nunc autem & vinctus Jesu Christi:

10. Obsecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Onesimo,

11. qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi & tibi utilis,

12. quem remisi tibi. Tu autem illum, ut mea viscera, suscipe:

13. quem ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi ministraret in vinculis Evangelii:

14. sine consilio autem tuo nihil volui facere, uti ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.

15. Forsitan enim ideò discessit ad horam à te, ut æternùm illum reciperes:

16. jam non ut servum, sed pro servo charissimum fratrem, maximè mihi; quantò autem magis tibi, & in carne, & in Domino?

17. Si ergo habes me socium, suscipe illum sicut me:

18. Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet; hoc mihi imputa.

19. Ego Paulus scripsi mea manu: ego reddam, ut non dicam tibi, quod & teipsum mihi debes:

20. ita frater. Ego te fruar in Domino: Refice viscera mea in Domino.

21. Confidens in obedientia tua scripsi tibi: sciens quoniam & super id, quod dico, facies.

22. Simul autem & para mihi hospitium: nam spero per orationes vestras donari me vobis.

23. Salutat te Epaphras concaptivus meus in Christo Jesu,

24. Marcus, Aristarchus, Demas, & Lucas, adjutores mei.

25. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

Digitized by Google

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD HEBRÆOS.

SCRIPTA videtur eodem ferè tempore quo Epistolæ ad Philemonem & ad Ephesios, anno scilicet Æræ nostræ 62. à morte Christi 29. sub finem illius biennii, quo Paulus Romæ primùm vinctus est, cùm causa apud Neronem feliciter peracta, Timotheus jam esset solutus, cap. 13.23.

Fuere qui negarunt Epistolam hanc esse Pauli, quòd ea neque phrasim, neque genium ejus referat, eamque potiùs Barnabæ ascriberent, in quibus est Tertullianus. Verùm historia Apostolica Barnabam Romam vel Italiam adiisse non memorat, neque ei usquam Timotheum adjungit socium. De stylo multi cum ex antiquis tùm ex recentioribus sic censent; sensus quidem & dispositionem esse Pauli, phrasim verò & elocutionem vel Clementis, vel ipsius Lucæ potiùs, quod ex multis vocabulis ipsi peculiaribus ac sermone composito & eleganti conjiciunt. Ut enim epistola hæc benè Græca est, & florida, ita sermo Lucæ, ubi non Christi aut Apostolorum verba refert.

Nomen verò suum pro more initio non apposuit Apostolus, vel quia sciebat se Hebræis invisum, vel quia non tam Hebræorum se, quàm Gentium Apostolum profitebatur; vel denique quia scripserat non tam Epistolæ instar quàm libri. Unde in fine dicit : Perpaucis scripsi vobis. *Quòd enim ad Epistolam prolixum, id ad volumen parùm est. Hic autem duo potissimùm agit Apostolus. Partim enim docet quæ Christi dignitas & quod officium, quæque sacerdotii ejus & sacrificii supra Leviticum excellentia. Partim verò consolatur Hebræos, & ad perseverantiam fidei in Christum hortatur.*

CAPUT PRIMUM.

Tantum veteri Testamento per Angelos dato novum per Christum datum præfertur, quantùm Christus Angelis dignior est, quos origine, dominio, potentia & honore antecellit.

‡ In Nativ. Domini ad 3. Miss.
1. MULTIFARIAM, ‡ multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis: novissimè
2. diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit & sæcula :

3. || qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis: || *Sap. 7.26.*

4. tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hereditavit.

5. Cui enim dixit aliquando Angelorum : || Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursùm : || Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium? || *Psalm. 2. 7.* || *2. Reg. 7. 14.*

6. Et cùm iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit : || Et adorent eum omnes Angeli Dei. || *Psalm. 96. 7.*

7. Et ad Angelos quidem dicit : || Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. || *Psalm. 103. 4.*

8. Ad filium autem: || Thronus tuus Deus in sæculum sæculi : virga æquitatis, virga regni tui. || *Psalm. 44. 7.*

9. Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem : propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis.

10. Et: || Tu in principio Domine terram fundasti: & opera manuum tuarum sunt cœli. || *Psalm. 101. 26.*

11. Ipsi peribunt, tu autem permanebis, & omnes ut vestimentum veterascent:

12. & velut amictum mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. A

13. Ad quem autem Angelorum dixit aliquando : || Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? || *Psal. 109. 1.* *1. Cor. 15. 25.*

14. Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capient salutis?

CAPUT II.

Cùm angelicorum præceptorum transgressio dignam acceperit ultionem, multò magis ea sequetur transgressores præceptorum Christi : qui per susceptam humanitatem & crucem minoratus est ab Angelis, & ex eo factus auctor salutis in ipsum credentium.

1. PROpterea abundantiùs oportet observare nos ea, quæ audivimus, ne fortè pereffluamus.

2. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis prævaricatio, & inobedientia accepit justam mercedis retributionem:

3. quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quæ cùm initium accepisset enarrari per Dominum ab eis, qui audierunt, in nos confirmata est,

4. || contestante Deo signis & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus secundùm suam voluntatem. || *Marc. 16. 20.*

5. Non enim Angelis subjecit Deus orbem terræ futurum, de quo loquimur.

6. Testatus est autem in quodam loco quis, dicens: || Quid est homo quòd memor es ejus, aut filius hominis quoniam visitas eum? || *Psalm. 8. 5.*

7. Minuisti eum paulominùs ab Angelis : gloria & honore coronasti eum: & constituisti eum super opera manuum tuarum.

8. || Omnia subjecisti sub pedibus ejus : In || *Matth. 28. 18.* *1. Cor. 15. 26.*

eo enim

eo enim quòd omnia ei subjecit, nihil dimisit non subjectum ei. Nunc autem necdum videmus omnia subjecta ei.

‖ Phil.2.8. 9. ‖ Eum autem, qui modico quàm Angeli minoratus est, videmus Jesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum: ut gratia Dei, pro omnibus gustaret mortem.

10. Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare.

11. Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens:

‖ Psal.21.23. 12. ‖ Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo te.

‖ Psal.17.3. ‖ Isai.8.18. 13. Et iterum: ‖ Ego ero fidens in eum. Et iterùm: ‖ Ecce ego, & pueri mei, quos dedit mihi Deus.

‖ Osee 13.14 1.Cor.15.54. 14. Quia ergo pueri communicaverunt carni, & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem: ‖ ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum:

15. & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.

16. Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.

17. Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi.

18. In eo enim, in quo passus est ipse & tentatus, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari.

CAPUT III.

Longè excellentior est Christus, utpote filius, quàm Moyses, qui famulus fidelis erat in domo Dei; curandum igitur ut huic in omnibus obtemperemus, ne in modum incredulorum Judæorum ab ejus requie repellamur.

1. Unde fratres sancti, vocationis cœlestis participes, considerate Apostolum, & pontificem confessionis nostræ Jesum:

‖ Num.12.7. 2. qui fidelis est ei, qui fecit illum, sicut & ‖ Moyses in omni domo ejus.

3. Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus, quantò ampliorem honorem habet domus, qui fabricavit illam.

4. Omnis namque domus fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creavit, Deus est.

5. Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus tamquam famulus, in testimonium eorum, quæ dicenda erant:

6. Christus verò tamquam filius in domo sua: quæ domus sumus nos, si fiduciam, & gloriam spei usque ad finem, firmam retineamus.

‖ Psal.94.8. Infr.4.7. 7. Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus: ‖ Hodie si vocem ejus audieritis,

8. nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione secundùm diem tentationis in deserto,

9. ubi tentaverunt me patres vestri; probaverunt, & viderunt opera mea

10. quadraginta annis: Propter quod infensus fui generationi huic, & dixi: Semper errant corde. Ipsi autem non cognoverunt vias meas,

11. sicut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam.

12. Videte fratres, ne fortè sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedendi à Deo vivo:

13. sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.

14. Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiæ ejus usque ad finem firmum retineamus.

15. Dum dicitur: Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, quemadmodum in illa exacerbatione.

16. Quidam enim audientes exacerbaverunt, sed non universi qui profecti sunt ex Ægypto per Moysen.

17. Quibus autem infensus est quadraginta annis? Nonne illis, qui peccaverunt, ‖ quorum cadavera prostrata sunt in deserto? ‖ Num.14.37.

18. Quibus autem juravit non introire in requiem ipsius, nisi illis, qui increduli fuerunt?

19. Et videmus, quia non potuerunt introire propter incredulitatem.

CAPUT IV.

Quandoquidem Judæi ob incredulitatem non introierunt in promissam requiem, & reliquum est ut alii ingrediantur, curandum est ne ea frustremur, sed credentes, in ipsam admittamur: de vivo & efficaci Dei verbo quod omnia conspicit, deque ejus infirmitate, ut nostris compateretur infirmitatibus.

1. Timeamus ergo ne fortè relicta pollicitatione introeundi in requiem ejus, existimetur aliquis ex vobis deesse.

2. Etenim & nobis nuntiatum est, quemadmodum & illis: Sed non profuit illis sermo auditus, non admistus fidei ex iis, quæ audierunt.

3. Ingrediemur enim in requiem, qui credidimus: quemadmodum dixit: ‖ Sicut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab institutione mundi perfectis. ‖ Psal.94.11

4. Dixit enim in quodam loco de die septima sic: ‖ Et requievit Deus die septima ab omnibus operibus suis. ‖ Gen.2.2.

5. Et in isto rursùm: Si introibunt in requiem meam.

6. Quoniam ergo superest introire quosdam in illam, & ii, quibus prioribus annuntiatum est, non introierunt propter incredulitatem:

7. iterùm terminat diem quemdam, Hodie, in David dicendo, post tantum temporis, sicut suprà dictum est: ‖ Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra. ‖ Supr.3.7.

8. Nam si eis Jesus requiem præstitisset, numquam de alia loqueretur, posthac, die.

9. Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei.

10. Qui enim ingressus est in requiem ejus; etiam ipse requievit ab operibus suis, sicut à suis Deus.

11. Festinemus ergo ingredi in illam requiem: ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.

12. Vivus est enim sermo Dei, & efficax, &

pene-

penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens usque ad divisionem animæ, ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis.

‖ Psal. 33. 16. Eccli. 15. 20.

13. ‖ Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus: omnia autem nuda & aperta sunt oculis ejus, ad quem nobis sermo.

14. Habentes ergo pontificem magnum, qui penetravit cœlos, Jesum filium Dei: teneamus confessionem.

15. Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris; tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.

‡ In Miss. pro electione Pontif.

16. ‡ Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ: ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.

CAPUT V.

Christus debito ordine factus noster Pontifex, precesque Patri offerens, exauditus est; & discens ex iis quæ passus est obedientiam, factus est obtemperantibus causa salutis æternæ: sed reconditorum de ipso mysteriorum capaces non erant ii ad quos hic scribebat Apostolus.

‡ Sanct. Thomæ Episc. et Mart. item, In Comm. Confess. Pontif. & In Anniversar. elect. seu consecrat. Episc.

1. Omnis ‡ namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis:

2. qui condolere possit iis, qui ignorant, & errant: quoniam & ipse circumdatus est infirmitate:

3. & propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam & pro semetipso offerre pro peccatis.

‖ Exod. 28. 1. 2. Par. 26. 18.

4. ‖ Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tamquam Aaron. A

‖ Psal. 2. 7.

5. Sic & Christus non semetipsum clarificavit ut pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum: ‖ Filius meus es tu, ego hodie genui te.

‖ Psalm. 109. 4.

6. Quemadmodum & in alio loco dicit: ‖ Tu es sacerdos in æternum, secundùm ordinem Melchisedech.

7. Qui in diebus carnis suæ, preces supplicationesque ad eum, qui possit illum salvum facere à morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia: A

8. Et quidem cùm esset Filius Dei, didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam:

9. & consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ,

10. appellatus à Deo pontifex juxta ordinem Melchisedech.

11. De quo nobis grandis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum.

12. Etenim cùm deberetis magistri esse propter tempus: rursùm indigetis ut vos doceamini quæ sint elementa exordii sermonum Dei: & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo.

13. Omnis enim, qui lactis est particeps, expers est sermonis justitiæ: parvulus enim est.

14. Perfectorum autem est solidus cibus: eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

CAPUT VI.

Non intendit de primis fidei initiis tractare, quandoquidem rebaptizari nequeunt qui post susceptum baptismum rursum in peccata relabuntur, imò timenda illis est æterna maledictio: consolando autem Hebræos hortatur ut Abrahæ longanimitatem imitantes, reddant se participes eorum quæ jurejurando promisit illis Deus.

1. Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectiora feramur, non rursùm jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum,

2. baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, & judicii æterni.

3. Et hoc faciemus, si quidem permiserit Deus.

4. ‖ Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, ‖ Matth. 12. 45. Infr. 10. 26. 2. Pet. 2. 20.

5. gustaverunt nihilominùs bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi,

6. & prolapsi sunt; rursùs renovari ad pœnitentiam, rursùm crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes.

7. Terra enim sæpè venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, à quibus colitur; accipit benedictionem à Deo.

8. Proferens autem spinas, ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima: cujus consummatio in combustionem.

9. Confidimus autem de vobis, dilectissimi, meliora, & viciniora saluti: tametsi ita loquimur.

10. Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, & ministratis.

11. Cupimus autem unumquemque vestrum eamdem ostentare solicitudinem ad expletionem spei usque in finem:

12. ut non segnes efficiamini, verùm imitatores eorum, qui fide, & patientia hæreditabunt promissiones.

13. Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem juraret, majorem, juravit per semetipsum,

14. dicens: ‖ Nisi benedicens benedicam, & multiplicans multiplicabo te. ‖ Gen. 22. 16.

15. Et sic longanimiter ferens, adeptus est repromissionem.

16. Homines enim per majorem sui jurant: & omnis controversiæ eorum finis, ad confirmationem, est juramentum.

17. In quo abundantiùs volens Deus ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilii sui, interposuit jusjurandum:

18. ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem:

19. quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem usque ad interiora velaminis,

20. ubi præcursor pro nobis introivit Jesus, secundùm ordinem Melchisedech pontifex factus in æternum.

CAPUT VII.

Cùm Melchisedech sacerdotium, ex decimarum acceptione & benedictione Leviticum excelleret, Christi sacerdotium necessitate quadam secundùm ordinem Melchisedech in perpetuum institutum, ac juramento, firmatum præcellit Leviticum, & ipsum unà cum lege evacuat.

Gen. 14. 18 1. HIc enim Melchisedech, rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obviavit Abrahæ regresso à cæde regum, & benedixit ei.

2. Cui & decimas omnium divisit Abraham: primùm quidem qui interpretatur rex justitiæ: deinde autem & rex Salem, quod est, rex pacis,

3. sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, assimilatur autem Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum.

4. Intuemini autem quantus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham patriarcha.

5. Et quidem de filiis Levi sacerdotium
‖ Deut. 18. 3. Jos. 14. 4. accipientes, ‖ mandatum habent decimas sumere à populo secundùm legem, id est, à fratribus suis: quamquam & ipsi exierint de lumbis Abrahæ.

6. Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, & hunc, qui habebat repromissiones, benedixit.

7. Sine ulla autem contradictione, quod minus est, à meliore benedicitur.

8. Et hic quidem, decimas morientes homines accipiunt: ibi autem contestatur, quia vivit.

9. Et (ut ita dictum sit) per Abraham, & Levi, qui decimas accepit, decimatus est:

10. adhuc enim in lumbis patris erat, quando obviavit ei Melchisedech.

11. Si ergo consummatio per sacerdotium Leviticum erat (populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc necessarium fuit secundùm ordinem Melchisedech, alium surgere sacerdotem, & non secundùm ordinem Aaron dici?

12. Translato enim sacerdotio, necesse est ut & legis translatio fiat.

13. In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu est, de qua nullus altari præsto fuit.

14. Manifestum est enim quòd ex Juda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est.

15. Et ampliùs adhuc manifestum est; si secundùm similitudinem Melchisedech exurgat alius sacerdos,

16. qui non secundùm legem mandati carnalis factus est, sed secundùm virtutem vitæ insolubilis.

‖ Psal. 109. 4. 17. Contestatur enim: ‖ Quoniam tu es sacerdos in æternum, secundùm ordinem Melchisedech.

18. Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem ejus, & inutilitatem:

19. nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio verò melioris spei, per quam proximamus ad Deum.

20. Et quantum est non sine jurejurando (alii quidem sine jurejurando sacerdotes facti sunt,

21. hic autem cum jurejurando per eum, qui dixit ad illum: ‖ Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es sacerdos in æternum:) ‖ Ibidem.

22. in tantum melioris testamenti sponsor factus est Jesus.

23. Et alii quidem ‡ plures facti sunt sacerdotes, idcirco quòd morte prohiberentur permanere: ‡ DI PLURIMI PONTIF. ET NON PONTIF.

24. hic autem eò quòd maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium.

25. Unde & salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum: semper vivens ad interpellandum pro nobis.

26. Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cœlis factus:

27. qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes, ‖ priùs pro suis ‖ Lev. 16. 6.
delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel, seipsum offerendo. A

28. Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem jurisjurandi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

CAPUT VIII.

Excellentius est Christi sacerdotium Levitico, cùm ipse in dexteram Patris sedeat in cœlis, & majorum sacramentorum minister fuerit quàm sacerdotes veteris legis; ostendit etiam novi testamenti necessitatem ex imperfectione veteris, & ex promissione Dei per Jeremiam.

1. CApitulum autem super ea quæ dicuntur: Talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis, in cœlis,

2. sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo.

3. Omnis enim pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur: unde necesse est & hunc habere aliquid, quod offerat:

4. si ergo esset super terram, nec esset sacerdos: cùm essent qui offerrent secundùm legem munera,

5. qui exemplari, & umbræ deserviunt cœlestium. Sicut responsum est Moysi, cùm consummaret tabernaculum: ‖ Vide (inquit) omnia facito secundùm exemplar, quod tibi ostensum est in monte. ‖ Exod. 25. 40. Act. 7. 44.

6. Nunc autem melius sortitus est ministerium, quantò & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est.

7. Nam si illud priùs culpa vacasset: non utique secundi locus inquireretur.

8. Vituperans enim eos dicit: ‖ Ecce dies venient, dicit Dominus: & consummabo super domum Israel, & super domum Juda, testamentum novum, ‖ Jerem. 31. 31.

9. non secundùm testamentum, quod feci patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum ut educerem illos de terra Ægypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus.

by Google

10. Quia hoc est testamentum, quod disponam domui Israel post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum:

11. & non docebit unusquisque proximum suum, & unusquisque fratrem suum, dicens; Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me à minore usque ad majorem eorum:

12. quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum jam non memorabor.

13. Dicendo autem novum, veteravit prius. Quod autem antiquatur, & senescit, prope interitum est.

CAPUT IX.

Ex his quæ in veteri erant testamento & imperfectione illarum hostiarum, ostendit novi perfectionem, in quo Christus Pontifex & hostia semel oblata emundat conscientiam à peccatis: quem ad testamenti sui confirmationem mori fuit necesse.

1. HAbuit quidem & priùs, justificationes culturæ, & Sanctum sæculare.

|| Exod. 26. 1. & 36. 8. ‡ SABB. QUAT. TEMP. SEPT. EPIST. 6.
2. || ‡ Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, & mensa, & propositio panum, quæ dicitur Sancta.

3. Post velamentum autem secundum, tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum:

|| Lev. 16. Num. 16.
4. aureum habens || thuribulum, & arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua urna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat, || & tabulæ testamenti,

|| 3. Reg. 8. 9. 2. Par. 5. 10.

5. superque eam erant Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium: de quibus non est modò dicendum per singula.

6. His verò ita compositis; in priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes:

|| Exod. 30. 10. Lev. 16. 2.
7. in secundo autem || semel in anno solus pontifex, non sine sanguine, quem offert pro sua, & populi ignorantia:

8. hoc significante Spiritu sancto, nondùm propalatam esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum.

9. Quæ parabola est temporis instantis: juxta quam munera, & hostiæ offeruntur, quæ non possunt juxta conscientiam perfectum facere servientem, solummodò in cibis, & in potibus,

10. & variis baptismatibus, & justitiis carnis usque ad tempus correctionis impositis.

‡ DOM. I. PASS.
11. ‡ Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id est, non hujus creationis;

12. neque per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa. A

|| Lev. 16. 15.
13. || Si enim sanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis,

|| 1. Petr. 1. 19. 1. Joa. 1. 7. Apoc. 1. 5.
14. || quantò magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatū Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi?

15. Et ideò novi testamenti mediator est: || ut morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hæreditatis. A || Gal. 3. 15.

16. Ubi enim testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris.

17. Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioquin nondum valet, dum vivit qui testatus est.

18. Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est.

19. Lecto enim omni mandato legis à Moyse universo populo; accipiens sanguinem vitulorum, & hircorum cum aqua, & lana coccinea, & hyssopo; ipsum quoque librum, & omnem populum aspersit,

20. dicens: || Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus. || Exod. 24. 8.

21. Etiam tabernaculum, & omnia vasa ministerii sanguine similiter aspersit.

22. Et omnia penè in sanguine secundùm legem mundantur: & sine sanguinis effusione non fit remissio.

23. Necesse est ergo exemplaria quidem cœlestium his mundari: ipsa autem cœlestia melioribus hostiis quàm istis.

24. Non enim in manufacta Sancta Jesus introivit, exemplaria verorum: sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis.

25. Neque ut sæpè offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno:

26. alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione sæculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit.

27. Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem judicium:

28. || sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata, secundò sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem. || Rom. 9. 9. 1. Pet. 3. 18.

CAPUT X.

Propter imperfectionem hostiarum veteris testamenti, necessarium fuit novum induci, cujus unica hostia auferentur universa peccata: cui nisi fide, spe, charitate, ac bonis operibus adhæserimus, acerbiùs puniemur quàm veteris testamenti transgressores: laudat interim Hebræos quòd & multa passi sint, & patientibus astiterint.

1. UMbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum; per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indesinenter, numquam potest accedentes perfectos facere:

2. alioquin cessassent offerri: ideo quòd nullam haberent ultrà conscientiam peccati, cultores semel mundati:

3. sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit.

4. Impossibile enim est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata.

5. Ideo ingrediens mundum dicit: || Hostiam, & oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi: || Psal. 39. 7.

6. holocautomata pro peccato non tibi placuerunt.

7. Tunc dixi: ‖ Ecce venio: in capite libri scriptum est de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

‖ Psalm. 39. 7.

8. Superiùs dicens: Quia hostias, & oblationes, & holocautomata pro peccato noluisti, nec placita sunt tibi, quæ secundùm legem offeruntur,

9. tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: aufert primum, ut sequens statuat.

10. In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel.

11. Et omnis quidem sacerdos præsto est quotidie ministrans, & easdem sæpè offerens hostias, quæ numquam possunt auferre peccata.

12. Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei,

13. de cetero expectans ‖ donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus.

‖ Psalm. 109. 2. 1. Cor. 15. 25.

14. Una enim oblatione, consummavit in sempiternum sanctificatos.

15. Contestatur autem nos & Spiritus sanctus. Postquam enim dixit:

16. ‖ Hoc autem testamentum, quod testabor ad illos post dies illos, dicit Dominus, dando leges meas in cordibus eorum, & in mentibus eorum superscribam eas:

‖ Jer. 31. 33. Sup. 8. 8.

17. & peccatorum, & iniquitatum eorum jam non recordabor ampliùs.

18. Ubi autem horum remissio: jam non est oblatio pro peccato.

19. Habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi,

20. quam initiavit nobis viam novam, & viventem per velamen, id est, carnem suam,

21. & sacerdotem magnum super domum Dei:

22. accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda,

23. teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem, (fidelis enim est qui repromisit)

24. & consideremus invicem in provocationem charitatis, & bonorum operum:

25. non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, & tantò magis quantò videritis appropinquantem diem.

26. ‖ Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia,

‖ Sup. c. 4.

27. terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios.

28. Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione ‖ duobus vel tribus testibus moritur:

‖ Deut. 17. 6. Matth. 18. 16. Joan. 8. 17. 2. Cor. 13. 1.

29. quantò magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit?

30. Scimus enim qui dixit: ‖ Mihi vindicta, & ego retribuam. Et iterum: Quia judicabit Dominus populum suum.

‖ Deut. 32. 35. Rom. 12. 19.

31. Horrendum est incidere in manus Dei viventis.

32. ‡ Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinuistis passionum,

‡ De Plur. Mart.

33. & in altero quidem, opprobriis, & tribulationibus spectaculum facti: in altero autem socii taliter conversantium effecti.

34. Nam & vinctis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem, & manentem substantiam.

35. Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem.

36. Patientia enim vobis necessaria est: ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.

37. ‖ Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est, veniet, & non tardabit.

‖ Hab. 2. 4. Rom. 1. 17.

38. ‖ Justus autem meus ex fide vivit A: quòd si subtraxerit se, non placebit animæ meæ.

‖ Gal. 3. 11.

39. Nos autem non sumus subtractionis filii in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ.

CAPUT XI.

Fidem magnificè commendat ex actis patrum, à mundi exordio usque ad David ac prophetas: & in universum quanta patrarint ac passi sint per fidem: nec tamen plenam adhuc acceperunt retributionem.

1. Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.

2. In hac enim testimonium consecuti sunt senes.

3. ‖ Fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei: ut ex invisibilibus visibilia fierent.

‖ Gen. 1. 3.

4. ‖ Fide plurimam hostiam Abel, quàm Cain obtulit Deo, ‖ per quam testimonium consecutus est esse justus, testimonium perhibente muneribus ejus Deo, & per illam defunctus adhuc loquitur.

‖ Gen. 4. 4. ‖ Matt. 23. 35.

5. ‖ Fide Henoch translatus est ne videret mortem, & non inveniebatur: quia transtulit illum Deus: ante translationem enim testimonium habuit placuisse Deo.

‖ Gen. 5. 24. Eccli. 44. 16.

6. Sine fide autem impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit.

7. ‖ Fide Noe responso accepto de iis, quæ adhuc non videbantur, metuens aptavit arcam in salutem domus suæ, per quam damnavit mundum: & justitiæ, quæ per fidem est, hæres est institutus.

‖ Gen. 6. 14. Eccli. 44. 17.

8. ‖ Fide qui vocatur Abraham obedivit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem: & exiit, nesciens quò iret.

‖ Gen. 12. 1. & 13. 3.

9. Fide demoratus est in Terra repromissionis, tamquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac, & Jacob cohæredibus repromissionis ejusdem.

10. Expectabat enim fundamenta habentem civitatem: cujus artifex, & conditor Deus.

11. ‖ Fide & ipsa Sara sterilis virtutem in conceptionem seminis accepit, etiam præter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit esse eum, qui repromiserat.

‖ Genes. 17. 19.

12. Propter quod & ab uno orti sunt (& hoc emortuo) tamquam sidera cœli in multitudinem, & sicut arena, quæ est ad oram maris, innumerabilis.

13. Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram.

14. Qui

14. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere.

15. Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi:

16. nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem. Ideò non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem.

‖ Gen. 22. 1. 2. Eccl. 44. 21. ‖ Gen. 21. 12. Rom. 9. 7.

17. ‖ Fide obtulit Abraham Isaac, cùm tentaretur, & unigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones;

18. ad quem dictum est: ‖ Quia in Isaac vocabitur tibi semen:

19. arbitrans quia & à mortuis suscitare potens est Deus: unde eum & in parabolam accepit.

‖ Gen. 27. 27. 39. ‖ Gen. 48. 15. ‖ Gen. 47. 31. ‖ Gen. 50. 23.

20. ‖ Fide & de futuris benedixit Isaac Jacob, & Esau.

21. ‖ Fide Jacob, moriens, singulos filiorum Joseph benedixit: ‖ & adoravit fastigium virgæ ejus.

22. ‖ Fide Joseph, moriens, de profectione filiorum Israel memoratus est, & de ossibus suis mandavit.

‖ Exod. 2. 2. ‖ Exod. 1. 17. ‖ Exod. 2. 11.

23. ‖ Fide Moyses, natus, occultatus est mensibus tribus à parentibus suis, eò quòd vidissent elegantem infantem, ‖ & non timuerunt regis edictum.

24. ‖ Fide Moyses grandis factus negavit se esse filium filiæ Pharaonis,

25. magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem,

26. majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperium Christi: aspiciebat enim in remunerationem.

27. Fide reliquit Ægyptum, non veritus animositatem regis: invisibilem enim tamquam videns sustinuit.

‖ Exod. 12. 21. ‖ Exod. 14. 22.

28. ‖ Fide celebravit Pascha, & sanguinis effusionem: ne qui vastabat primitiva, tangeret eos.

29. ‖ Fide transierunt Mare rubrum tamquam per aridam terram: quod experti Ægyptii, devorati sunt.

‖ Josue 6. 20. ‖ Josue 2. 1. Jac. 2. 25.

30. ‖ Fide muri Jericho corruerunt, circuitu dierum septem.

31. ‖ Fide Rahab meretrix non periit cum incredulis, excipiens exploratores cum pace.

32. Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Jephte, David, Samuel, & Prophetis:

‡ De Plur. Mart.

33. qui ‡ per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones, obturaverunt ora leonum,

34. extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convaluerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum:

35. acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Alii autem distenti sunt, non suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem.

36. Alii verò ludibria, & verbera experti, insuper & vincula, & carceres:

37. lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt: circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti:

38. quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cavernis terræ.

39. Et hi omnes testimonio fidei probati, A non acceperunt repromissionem,

40. Deo pro nobis meliùs aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.

CAPUT XII.

Priscorum imò Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, revocans à peccatis: & ex novi testamenti super vetus excellentia deterret ab inobedientia, ne majora quàm Judæi pati cogamur supplicia.

‖ Rom. 6. 4. Ephes. 4. 22. Coloss. 3. 8. 1. Petr. 2. 1. & 4. 2.

1. IDeoque & nos tantam habentes impositam nubem testium, ‖ deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen:

2. aspicientes in Auctorem fidei, & consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet.

3. Recogitate enim eum, qui talem sustinuit à peccatoribus adversum semetipsum contradictionem: ut ne fatigemini, animis vestris deficientes.

4. Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum repugnantes:

‖ Prov. 3. 11. Apoc. 3. 19.

5. & obliti estis consolationis, quæ vobis tamquam filiis loquitur, dicens: ‖ Fili mi, noli negligere disciplinam Domini: neque fatigeris dum ab eo argueris.

6. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit.

7. In disciplina perseverate. Tamquam filiis vobis offert se Deus: quis enim filius, quem non corripit pater?

8. Quòd si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes: ergo adulteri, & non filii estis.

9. Deinde patres quidem carnis nostræ, eruditores habuimus, & reverebamur eos: non multò magis obtemperabimus Patri spirituum, & vivemus?

10. Et illi quidem in tempore paucorum dierum, secundùm voluntatem suam erudiebant nos: hic autem ad id, quod utile est in recipiendo sanctificationem ejus.

11. Omnis autem disciplina, in præsenti quidem videtur non esse gaudii, sed mœroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam, reddet justitiæ.

12. Propter quod remissas manus, & soluta genua erigite,

13. & gressus rectos facite pedibus vestris: ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur.

‖ Rom. 12. 18.

14. ‖ Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum:

15. contemplantes ne quis desit gratiæ Dei: ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illam inquinentur multi.

‖ Gen. 25. 33. ‖ Gen. 27. 38.

16. Ne quis fornicator, aut profanus ‖ ut Esau: qui propter unam escam vendidit primitiva sua:

17. scitote enim quoniam ‖ & postea cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus est: non enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam.

‖ Exod. 19. 12. & 20. 21.

18. ‖ Non enim accessistis ad tractabilem montem, & accensibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam,

19. & tubæ sonum, & vocem verborum, quam qui audierunt, excusaverunt se, ne eis fieret verbum.

‖ Exod. 19. 13.

20. Non enim portabant quod dicebatur: ‖ Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur.

21. Et ita terribile erat quod videbatur. Moyses dixit: Exterritus sum, & tremebundus.

22. Sed

22. Sed accessistis ad Sion montem, & civitatem Dei viventis, Jerusalem cœlestem, & multorum millium Angelorum frequentiam,

23. & Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in cœlis, & judicem omnium Deum, & spiritus justorum perfectorum,

24. & testamenti novi mediatorem Jesum, & sanguinis aspersionem meliùs loquentem quàm Abel.

25. Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recusantes eum, qui super terram loquebatur: multò magis nos, qui de cœlis loquentem nobis avertimus.

26. Cujus vox movit terram tunc: nunc
|| Agg. 2. 7. autem repromittit, dicens: || Adhuc semel; & ego movebo non solùm terram, sed & cœlum.

27. Quod autem, Adhuc semel, dicit: declarat mobilium translationem tamquam factorum, ut maneant ea, quæ sunt immobilia.

28. Itaque regnum immobile suscipientes, habemus gratiam: per quam serviamus placentes Deo, cum metu & reverentia.

|| Deut. 4. 24. 29. || Etenim Deus noster ignis consumens est.

CAPUT XIII.

Ad varias hortatur virtutes, jubens cavere ab extranea doctrina, ac memoriam refricans altaris & hostiarum veteris novique testamenti, & subinde monens ut præpositis obtemperent: orat ut pro se precentur, idem vicissim pro illis agens, additis mutuis salutationibus.

1. CHaritas fraternitatis maneat in vobis.
|| Rom. 12. 13. 1. Petr. 4. 9. || Gen. 18. 3 & 19. 2. 2. || Et hospitalitatem nolite oblivisci, per hanc enim || latuerunt quidam, Angelis hospitio receptis.

3. Mementote vinctorum, tamquam simul vincti: & laborantium, tamquam & ipsi in corpore morantes.

4. Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Fornicatores enim, & adulteros judicabit Deus.

5. Sint mores sine avaritia, contenti præ-
|| Josue 1. 5. sentibus: ipse enim dixit: || Non te deseram, neque derelinquam.

6. Ita ut confidenter dicamus: || Dominus
|| Psalm. 117. 6. mihi adjutor: non timebo quid faciat mihi homo.

7. Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem.

8. Jesus Christus heri, & hodie: ipse & in sæcula.

9. Doctrinis variis, & peregrinis nolite abduci. Optimum est enim gratia stabilire cor, non escis: quæ non profuerunt ambulantibus in eis.

10. Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt.

11. || Quorum enim animalium infertur || Levit. 16.
sanguis pro peccato in Sancta per pontificem, 27.
horum corpora cremantur extra castra.

12. Propter quod & Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est.

13. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes.

14. || Non enim habemus hìc manentem || Mich. 2.
civitatem, sed futuram inquirimus. 10.

15. Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est, fructum labiorum confitentium nomini ejus.

16. Beneficentiæ autem, & communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.

17. Obedite præpositis vestris, & subjacete eis. Ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes: hoc enim non expedit vobis.

18. Orate pro nobis: confidimus enim quia bonam conscientiam habemus in omnibus benè volentes conversari.

19. Ampliùs autem deprecor vos hoc facere, quo celeriùs restituar vobis.

20. Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis pastorem magnum ovium, in sanguine testamenti æterni, Dominum nostrum Jesum Christum,

21. aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem; faciens in vobis quod placeat coram se per Jesum Christum: cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

22. Rogo autem vos fratres, ut sufferatis verbum solatii. Etenim perpaucis scripsi vobis.

23. Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum: cum quo (si celeriùs venerit) videbo vos.

24. Salutate omnes præpositos vestros, & omnes sanctos. Salutant vos de Italia fratres.

25. Gratia cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA CATHOLICA
B. JACOBI APOSTOLI.

Septem quæ sequuntur Epistolæ, Canonicæ vulgò vocantur, sive quòd æquè ac Paulinæ, ad Canonem pertineant librorum sacrorum; sive quia Canones, id est regulas ac præcepta instituendæ vitæ Christianæ contineant. Olim tamen Catholicæ potiùs vocabantur, id est universales, quòd non ad unam civitatem vel personam, sed ad omnes ubique dispersos fideles scriptæ sint; si tamen secundam ac tertiam Joannis excipias, ad singulares homines missas. Generale harum Epistolarum argumentum est ut Christianos mores informent, & adversùs nascentes hæreses Simonis & Nicolai ac similium, qui fidem sine operibus satis esse ad salutem prædicabant, Pauli etiam quibusdam locis abutentes, fideles muniant, bonorum operum necessitatem doceant.

Jacobi esse hanc Epistolam frons ipsa loquitur; sed cujus Jacobi, an ejus qui filius Zebedæi frater Joannis fuit, an illius qui Alphæi filius & frater Judæ, dubitavere quidam. At Hieronymus (a) Jacobum fratrem Joannis auctorem esse hujus Epistolæ disertè negat. Et verò, sicut docet Irenæus, (b) serò cæperunt Apostoli doctrinam suam litteris consignare, principio intenti prædicationi verbi, ut illud inscriberent cordibus discipulorum; Jacobus verò ille citò occisus est ab Herode, ut habetur Actor. 12. anno circiter post Christi mortem nono. Deinde hæc Epistola, sicut & aliæ Catholicæ, dirigit intentionem, quemadmodum loquitur Augustinus, contra eos qui Pauli quibusdam sententiis abutebantur. Atqui vivente Jacobo illo, Paulus nondum Gentibus cæperat prædicare, nedum scribere. Ergo hujus Epistolæ auctor est alter ille Jacobus Jerosolymitanæ Ecclesiæ Episcopus, qui inter columnas à Paulo nominatur ad Gal. 2. cujus injustæ cædi, eversionem Hierosolymorum adscribit Josephus.

(a) *In c. 1. Epist. ad Galat.* (b) *Lib. 3. advers. hæres. c. 1.*

Est autem hæc Epistola argumento multiplex, multis variisque præceptis referta. Duo tamen agit præcipuè. Primum ut Christianos ad modestiam erudiat, à vana confidentia revocet, & ad petendam à Deo sapientiam hortetur. Alterum ut doceat fidem sine operibus nihil ad salutem prodesse, contra quod jactabant Simoniani recentes tum hæretici.

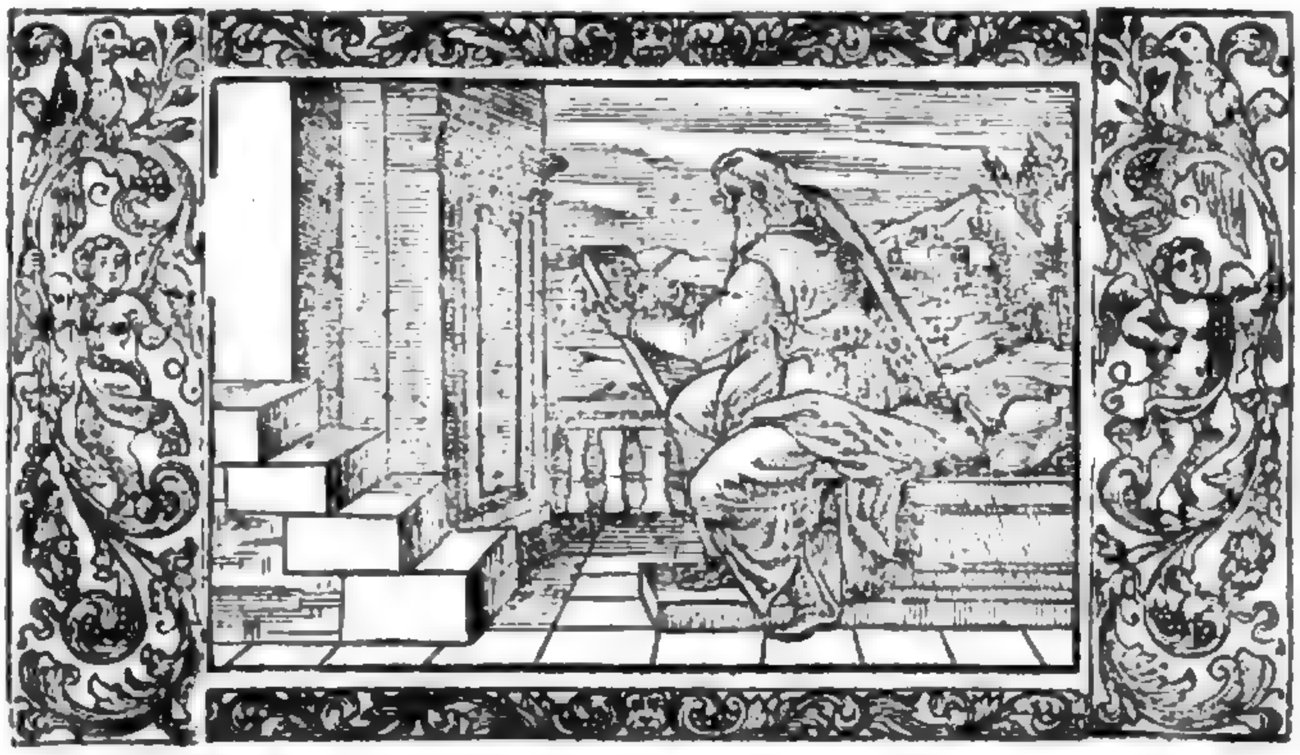

CAPUT PRIMUM.

Docet tentationum utilitatem, & Sapientiam à Deo cum confidentia postulandam: Deus tentator non est aut auctor peccati, sed ab eo procedit omnis bona donatio: hortatur ut ad audiendum veloces, ad loquendum verò & ad iram tardi sint: nec satis est veritatem audire, nisi illa opere compleatur: subdit etiam quænam sit vera & immaculata religio.

1. Jacobus Dei, & Domini nostri Jesu Christi servus, duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione, salutem.

Iunius Mart. Non Pontif.

2. ‡ Omne gaudium existimate fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis:

3. || scientes quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur. || Rom. 5. 3.

4. Patientia autem opus perfectum habet: ut sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.

5. Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.

6. || Postulet autem in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur & circumfertur. || Matth. 7. 7. & 21. 22. Mar. 11. 24. Luc. 11. 9. Joan. 14. 13. & 16. 23. 24.

7. Non ergo æstimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino.

8. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis.

9. Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua;

10. dives autem in humilitate sua, || quoniam sicut flos fœni transibit: || Eccli. 14. 18. Isai. 40. 6. 1. Pet. 1. 24.

11. exor-

11. exortus est enim sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos ejus decidit, & decor vultus ejus deperiit: ita & dives in itineribus suis marcescet.

|| Job 5.17. ‡ Unius Mart. Pontif. 12. || ‡ Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. A

13. Nemo cùm tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat.

14. Unusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus.

15. Deinde concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum: peccatum verò cùm consummatum fuerit, generat mortem.

16. Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi.

‡ Dom. 4. Post Pasch. 17. ‡ Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursùm est; descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.

18. Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ ejus. A

|| Prov. 17. 17. 19. Scitis fratres mei dilectissimi: || Sit autem omnis homo velox ad audiendum; tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.

20. Ira enim viri, justitiam Dei non operatur.

21. Propter quod abjicientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras. A

|| Matth. 7. 21. & 24. Rom. 2. 13. ‡ Dom. 5. Post Pasch. 22. || ‡ Estote autem factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes vosmetipsos.

23. Quia si quis auditor est verbi, & non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo:

24. consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit.

25. Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliviosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.

26. Si quis autem putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.

27. Religio munda, & immaculata apud Deum & Patrem, hæc est: Visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo. A

CAPUT II.

Monet ne personarum respectu moveantur: qui enim unicum legis præceptum transgreditur, legis transgressor est: hortatur ut operibus misericordiæ incumbant, ostendens quòd homo per opera justificetur: nam fides sine operibus mortua est.

Lev. 19. 15. Deut. 1. 17. & 16. 19. Prov. 24. 23. Eccl. 42. 1. 1. FRatres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi gloriæ.

2. Etenim si introierit in conventum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu,

3. & intendatis in eum, qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hic, benè: pauperi autem dicatis: Tu sta illic; aut sede sub scabello pedum meorum:

4. nonne judicatis apud vosmetipsos, & facti estis judices cogitationum iniquarum?

5. Audite fratres mei dilectissimi, nonnè Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & heredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se?

6. Vos autem exhonorastis pauperem. Nonnè divites per potentiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad judicia?

7. Nonne ipsi blasphemant bonum nomen, quod invocatum est super vos?

8. Si tamen legem perficitis regalem secundùm scripturas: || Diliges proximum tuum sicut teipsum; benè facitis. || Lev. 19. 18. Matth. 22. 39. Marc. 12. 31. Rom. 13. 9. Gal. 5. 14.

9. Si || autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quasi transgressores. || Supr. 1. Lev. 19. 15.

10. || Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. || Deut. 1. 18. Matt. 5. 19.

11. Qui enim dixit: Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quòd si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis.

12. Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes judicari.

13. Judicium enim sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam; superexaltat autem misericordia judicium.

14. Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum?

15. || Si autem frater, & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano, || 1. Joan. 3. 17.

16. dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis, quæ necessaria sunt corpori, quid proderit?

17. Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.

18. Sed dicet quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo: ostende mihi fidem tuam sine operibus: & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.

19. Tu credis quoniam unus est Deus: benè facis: & dæmones credunt, & contremiscunt.

20. Vis autem scire, ò homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est?

21. || Abraham pater noster, nonnè ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? || Gen. 22. 9.

22. Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est?

23. Et suppleta est Scriptura, dicens: || Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam, & amicus Dei appellatus est. || Gen. 15. 6. Rom. 4. 3. Gal. 3. 6.

24. Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantùm?

25. Similiter || & Rahab meretrix, nonnè ex operibus justificata est, suscipiens nuntios, & alia via ejiciens? || Josu. 2. 4.

26. Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.

ed by Google

CAPUT III.

Linguæ mala recenset, quam difficillimum est rectè gubernare; subditque differentiam inter sapientiam terrenam & cœlestem.

Matth.23. 8. 1. NOlite plures magistri fieri fratres mei, scientes quoniam majus judicium sumitis.

2. In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit: hic perfectus est vir. Potest etiam fræno circumducere totum corpus.

3. Si autem equis fræna in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus.

4. Ecce & naves, cùm magnæ sint, & à ventis validis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo ubi impetus dirigentis voluerit.

5. Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis quàm magnam silvam incendit!

6. Et lingua ignis est, universitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam nativitatis nostræ, inflammata à gehenna.

7. Omnis enim natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & ceterorum domantur, & domita sunt à natura humana:

8. linguam autem nullus hominum domare potest: inquietum malum, plena veneno mortifero.

9. In ipsa benedicimus Deum & Patrem: & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt.

10. Ex ipso ore procedit benedictio, & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.

11. Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam?

12. Numquid potest, fratres mei, ficus uvas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam.

13. Quis sapiens, & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ.

14. Quòd si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus vestris: nolite gloriari, & mendaces esse adversùs veritatem.

15. Non est enim ista sapientia desursùm descendens; sed terrena, animalis, diabolica.

16. Ubi enim zelus & contentio: ibi inconstantia, & omne opus pravum.

17. Quæ autem desursùm est sapientia, primùm quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, non judicans, sine simulatione.

18. Fructus autem justitiæ, in pace seminatur, facientibus pacem.

CAPUT IV.

Concupiscentiis non est obsequendum, sed diabolo resistendum, & Deo appropinquandum, mutuæque dilectioni studendum, rebus incertis divinæ Providentiæ commissis.

1. UNde bella & lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris?

2. Concupiscitis, & non habetis: occiditis, & zelatis: & non potestis adipisci: litigatis, & belligeratis, & non habetis, propter quod non postulatis.

3. Petitis, & non accipitis: eò quòd malè petatis: ut in concupiscentiis vestris insumatis.

4. Adulteri, nescitis quia amicitia hujus mundi, inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur.

5. An putatis quia inaniter scriptura dicat: Ad invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis?

6. Majorem autem dat gratiam. Propter quod dicit: ‖ Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. ‖ Prov. 3. 34. 1. Petr. 5. 5

7. Subditi ergo estote Deo: resistite autem diabolo, & fugiet à vobis.

8. Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores: & purificate corda, duplices animo.

9. Miseri estote, & lugete, & plorate: risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10. ‖ Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos. ‖ 1. Petr. 5. 6

11. Nolite detrahere alterutrum fratres. Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi, & judicat legem. Si autem judicas legem: non es factor legis, sed judex.

12. Unus est legislator, & judex, qui potest perdere, & liberare.

13. ‖ Tu autem quis es, qui judicas proximum? Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut ‖ Rom. 14. 4
crastino ibimus in illam civitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus:

14. qui ignoratis quid erit in crastino.

15. Quæ est enim vita vestra? vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. Pro eo ut dicatis: Si Dominus voluerit; &: Si vixerimus, faciemus hoc, aut illud.

16. Nunc autem exultatis in superbiis vestris. Omnis exultatio talis, maligna est:

17. Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.

CAPUT V.

Divitibus pauperum oppressoribus gravem comminatur ultionem, pauperes verò ad longanimitatem hortatur: juramentum fugiendum, & infirmi à presbyteris oleo ungendi, ac peccata invicem confitenda: quàm efficax sit justi oratio: errantes ad veritatem sunt reducendi.

1. AGite nunc divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis.

2. Di-

Digitized by Google

2. Divitiæ vestræ putrefactæ sunt : & vestimenta vestra à tineis comesta sunt.

3. Aurum & argentum vestrum æruginavit : & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus.

4. Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat : & clamor eorum in aures Domini sabaoth introivit.

5. Epulati estis super terram, & in luxuriis enutristis corda vestra in die occisionis.

6. Addixistis, & occidistis justum, & non restitit vobis.

7. Patientes igitur estote fratres usque ad adventum Domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum, & serotinum.

8. Patientes igitur estote & vos, & confirmate corda vestra : quoniam adventus Domini appropinquavit.

9. Nolite ingemiscere fratres in alterutrum, ut non judicemini. Ecce judex ante januam assistit.

10. Exemplum accipite, fratres, exitus mali, laboris, & patientiæ, Prophetas : qui locuti sunt in nomine Domini.

11. Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Sufferentiam Job audistis, & finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est, & miserator.

12. Ante omnia autem fratres mei, || nolite jurare, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit autem sermo vester: Est, est: Non, non: ut non sub judicio decidatis. || Matth. 5. 34.

13. ‡ Tristatur aliquis vestrûm? oret : Æquo animo est? psallat. ‡ Pro infirmis.

14. Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini:

15. & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus : & si in peccatis sit, remittentur ei.

16. ‡ Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem ut salvemini: A multum enim valet deprecatio justi assidua. ‡ In Rogat.

17. || Elias homo erat similis nobis passibilis : & oratione oravit ut non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex. || 3. Reg. 17. 1. Luc. 4. 25.

18. Et rursum oravit : & cœlum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum.

19. Fratres mei, si quis ex vobis erraverit à veritate, & converterit quis eum,

20. scire debet, quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus à morte, & operiet multitudinem peccatorum. A

EPISTOLA
B. PETRI APOSTOLI
PRIMA.

PRIMA *Petri Epistola digna Apostolorum Principe, verbis parca, sententiis gravis, plena auctoritatis & majestatis Apostolicæ; Roma missam ipsemet testatur, quam Babylonis nomine typicè designavit, sicut & in Apocalypsi cap. 17. & 18. idque propter confusionem idololatriæ quæ tunc in ea vigebat, quippe quæ* omnium gentium serviebat erroribus, *ut ait S. Leo. Verùm quo anno missa sit incertum est. Constat verò ex cap. 4. ubi ait:* Si autem ut Christianus, *&c. scriptam esse postquam discipuli jam incœperant cognominari Christiani (Actor. 11.) quod nono circiter anno post Christi mortem factum esse Chronologia nostra ostendit. An autem statim post illa tempora data sit, non ita constat. Seriùs omnino missam volunt aliqui, nec multò ante posteriorem ejusdem Petri, quam certum est ultimis vitæ ejus temporibus scriptam. Cùm enim, inquiunt, in illa dicat:* Hanc ecce vobis secundam scribo Epistolam: *(cap. 3.) nec ullam adjiciat temporis longè remoti particulam: videtur non adeò longi temporis distantiam intelligere voluisse: quis enim de litteris ante annos viginti datis ita loqueretur? At aliorum longè diversa sententia. Nam cùm Marcus in fine Epistolæ salutem adscribat fratribus, inde concludendum putant Epistolam ante Marci ex urbe discessum datam. Profectus est verò Marcus in Alexandriam Olymp. 205. anno 3. Claudii item 3. ut habet Chronicon Græcum Eusebii. Est autem is annus æræ nostræ 43. à passione 10. Porrò hæc Epistola, uti superior Jacobi, in tradendis vitæ Christianæ præceptis tota versatur.*

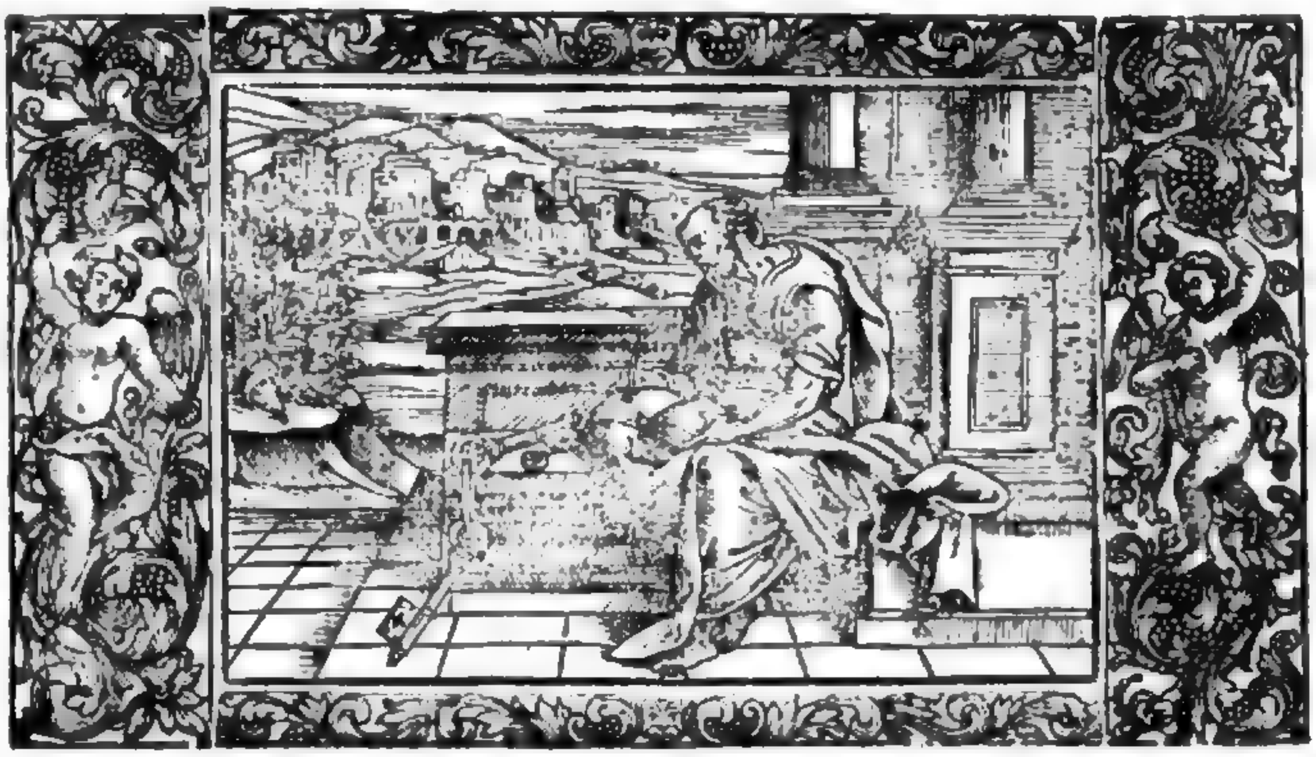

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit de vocatione ad Fidem & vitam æternam, quæ tamen per multas tribulationes acquiritur, de qua Prophetæ vaticinati sunt: hortatur eos ad vitæ munditiam, ut qui Christi sanguine redempti sunt.

‡ In Festo Cathedræ S. Petri qua primum Romæ sedit.

1. PETRUS ‡ Apostolus Jesu
Christi, electis advenis dis-
persionis Ponti, Galatiæ,
Cappadociæ, Asiæ, & Bi-
thyniæ,
2. secundùm præscientiam Dei
Patris, in sanctificationem Spiritus, in obe-
dientiam, & aspersionem sanguinis Jesu Chri-
sti: Gratia vobis, & pax multiplicetur.

‖ 2. Cor. 1. 3. Ephes. 1. 3. ‡ De Plur. Mart. Temp. Pasch.

3. ‖ ‡ Benedictus Deus & Pater Domini
nostri Jesu Christi, qui secundùm misericor-
diam suam magnam regeneravit nos in spem
vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex
mortuis,
4. in hereditatem incorruptibilem, & in-
contaminatam, & immarcescibilem, conser-
vatam in cœlis in vobis,
5. qui in virtute Dei custodimini per fi-
dem in salutem, paratam revelari in tem-
pore novissimo.
6. In quo exultabitis, modicum nunc
si oportet contristari in variis tentationi-
bus:
7. ut probatio vestræ fidei multò pretiosior
auro (quod per ignem probatur) inveniatur
in laudem, & gloriam, & honorem, in re-
velatione Jesu Christi: A
8. quem cùm non videritis, diligitis: in quem
nunc quoque non videntes creditis: creden-
tes autem exultabitis lætitia inenarrabili, &
glorificata:
9. reportantes finem fidei vestræ, salutem
animarum.

10. De qua salute exquisierunt, atque scrutati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt:

11. scrutantes in quod, vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: prænuntians eas quæ in Christo sunt passiones, & posteriores glorias:

12. quibus revelatum est, quia non sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos, qui evangelizaverunt vobis, Spiritu sancto misso de cœlo, in quem desiderant Angeli prospicere.

13. Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrii perfectè sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam, in revelationem Jesu Christi:

14. quasi filii obedientiæ, non configurati prioribus ignorantiæ vestræ desideriis:

15. sed secundùm eum, qui vocavit vos, Sanctum; & ipsi in omni conversatione sancti sitis;

16. quoniam scriptum est: || Sancti eritis, quoniam ego Sanctus sum.

|| Levit. 11. 44. 19. 2. & 20. 7.

17. Et si patrem invocatis eum, qui || sine acceptione personarum judicat secundùm uniuscujusque opus, in timore incolatus vestri tempore conversamini.

|| Deut. 10. 17. Rom. 2. 11. Gal. 2. 6.

18. Scientes quòd non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis:

19. || sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati:

|| 1. Cor. 6. 2. & 7. 23. Hebr. 9. 14. 1. Jo. 1. 7. Apoc. 1. 5.

20. præcogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem novissimis temporibus propter vos,

21. qui per ipsum fideles estis in Deo, qui suscitavit eum à mortuis, & dedit ei gloriam, ut fides vestra, & spes esset in Deo:

22. Animas vestras castificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore, simplici ex corde invicem diligite attentiùs:

23. renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi, & permanentis in æternum.

24. || Quia omnis caro ut fœnum: & omnis gloria ejus tamquam flos fœni: exaruit fœnum, & flos ejus decidit.

|| Eccli. 14. 18. Isaia 40. 6. Jacobi 1. 10

25. Verbum autem Domini manet in æternum: hoc est autem verbum, quod evangelizatum est in vos.

CAPUT II.

Exclusa omni fictione, regenerati ad Christum lapidem vivum accedant credentes, qui sunt genus electum, cùm priùs essent populus abjectus: hortatur ut tamquam peregrini ab omnibus mundanis abstineant, superioribus obtemperent, afflictionesque ad Christi imitationem ferant.

1. DEponentes ‡ igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & invidias, & omnes detractiones,

‡ Sabb. in Albis. Rom. 6. 4. Ephes. 4. 22. Coloss. 3. 8. Hebr. 12. 1.

2. sicut modò geniti infantes, rationabile, sine dolo lac concupiscite; ut in eo crescatis in salutem:

3. si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus.

4. Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum:

5. & ipsi tamquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum.

6. Propter quod continet Scriptura: || Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum: & qui crediderit in eum, non confundetur.

|| If. 28. 16. Rom. 9. 33.

7. Vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem, || lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli,

|| Psalm. 117. 22. Isaia 8. 14. Matth. 21. 42. Act. 4. 11.

8. & lapis offensionis, & petra scandali, his, qui offendunt verbo, nec credunt in quo & positi sunt.

9. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum.

10. || Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti. A

|| Osee 2. 24. Rom. 9. 25.

11. || ‡ Charissimi, obsecro vos tamquam advenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant adversùs animam,

|| Rom. 13. 14. Gal. 5. 16. ‡ Dom. 3. post Pasch.

12. conversationem vestram inter Gentes habentes bonam: ut in eo, quòd detrectant de vobis tamquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.

13. || Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum: sive regi, quasi præcellenti;

|| Rom. 13. 1.

14. sive ducibus, tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum:

15. quia sic est voluntas Dei, ut benè facientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam:

16. quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut servi Dei.

17. Omnes honorate; || fraternitatem diligite: Deum timete: Regem honorificate.

|| Rom. 12. 10.

18. || Servi subditi estote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis.

|| Ephes. 6. 5. Col. 3. 22. Tit. 2. 9.

19. Hæc est enim gratia, A si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens injustè.

20. Quæ enim est gloria, si peccantes, & colaphizati suffertis? Sed si benefacientes patienter sustinetis: hæc est gratia apud Deum.

21. In hoc enim vocati estis: quia & ‡ Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus.

‡ Dom. 2. post Pasch.

22. || Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.

|| Isaia 53. 9

23. Qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur; tradebat autem judicanti se injustè:

24. || qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: ut peccatis mortui, justitiæ vivamus: cujus livore sanati estis.

|| Isaia 53. 5. 1. Joan. 3. 5

25. Eratis enim sicut oves errantes, sed conversi estis nunc ad pastorem, & episcopum animarum vestrarum. A

CAPUT III.

De mutua inter conjuges conversatione, & mulierum ornatu: hortatur ad varias virtutes, atque Christi exemplo ferant adversa: & quòd per baptismum salvamur in similitudinem eorum qui in arca Noe salvabantur.

Ephes. 5. 22. Col. 3. 18. 1. SImiliter & mulieres subditæ sint viris suis: ut & si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant,

2. considerantes in timore castam conversationem vestram.

1. Tim. 2. 9. 3. || Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus:

4. sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.

5. Sic enim aliquando & sanctæ mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subjectæ propriis viris.

Gen. 18. 12. 6. || Sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans: cujus estis filiæ benefacientes, & non pertimentes ullam perturbationem.

1. Cor. 7. 3. 7. || Viri similiter cohabitantes secundùm scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, tamquam & cohæredibus gratiæ vitæ: ut non impediantur orationes vestræ.

Dom. 5. post Pasch. 8. In fine autem ‡, omnes unanimes, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles:

Prov. 17. 13. Rom. 12. 17. 1. Thess. 5. 15. 9. || non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed è contrario benedicentes: quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hæreditate possideatis.

Ps. 33. 13. 10. || Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos, coerceat linguam suam à malo, & labia ejus ne loquantur dolum.

Isa. 1. 16. 11. || Declinet à malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & sequatur eam:

12. Quia oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum: Vultus autem Domini super facientes mala.

13. Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis?

Matt. 5. 10. 14. || Sed & si quid patimini propter justitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, & non conturbemini.

15. Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, A parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, spe.

Sup. 2. 12. 16. || Sed cum modestia, & timore, conscientiam habentes bonam: ut in eo, quòd detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conversationem.

17. Melius est enim benefacientes (si voluntas Dei velit) pati, quàm malefacientes.

Rom. 5. 6. Heb. 9. 28. Fer. 6. post Pasch. 18. || Quia & ‡ Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu.

19. In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicavit:

Gen. 7. 7. Matth. 24. 37. Luc. 17. 26. 20. qui increduli fuerant aliquando, || quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cùm fabricaretur arca: in qua pauci, id est octo animæ salvæ factæ sunt per aquam.

21. Quod & vos nunc similis formæ salvos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Jesu Christi,

22. qui est in dextera Dei, A deglutiens mortem ut vitæ æternæ hæredes efficeremur: profectus in cœlum, subjectis sibi angelis, & potestatibus, & virtutibus.

CAPUT IV.

Christi morte redemptos hortatur ut pergant præterita devitare peccata; incumbentes orationibus ac mutuæ dilectioni semper omnia in Dei gloriam referentes, & gaudentes si propter Christum pati oporteat.

1. CHristo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini: quia qui passus est in carne, desiit à peccatis:

2. Ut jam non desideriis hominum, sed voluntati Dei, quod reliquum est in carne vivat temporis.

3. || Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem Gentium consummandam his, qui ambulaverunt in luxuriis, desideriis, vinolentiis, comessationibus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus. Ephes. 4. 24.

4. In quo admirantur non concurrentibus vobis in eamdem luxuriæ confusionem, blasphemantes.

5. Qui reddent rationem ei, qui paratus est judicare vivos & mortuos:

6. Propter hoc enim & mortuis evangelizatum est: ut judicentur quidem secundùm homines in carne, vivant autem secundùm Deum in Spiritu.

7. Omnium autem finis appropinquavit. ‡ Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus. Dom. infr. Octav. Ascens.

8. Ante omnia autem, mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes: quia || charitas operit multitudinem peccatorum. Prov. 10. 12. Rom. 12. 13.

9. || Hospitales invicem || sine murmuratione. Hebr. 13. 2. Phil. 2. 14.

10. || Unusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni || dispensatores multiformis gratiæ Dei. Rom. 12. 6. 1. Cor. 4. 1.

11. Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tamquam ex virtute, quam administrat Deus: ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum: A cui est gloria, & imperium in sæcula sæculorum: Amen.

12. Charissimi, nolite peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis fit, quasi novi aliquid vobis contingat:

13. sed ‡ communicantes Christi passionibus gaudete, ut & in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes. Unius Mart. non Pontif.

14. Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus, super vos requiescit.

15. Nemo autem vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor.

16. Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine.

Google

17. Quoniam tempus est ut incipiat judicium à domo Dei. Si autem primùm à nobis: quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio?

18. || Et si justus vix salvabitur, impius, & peccator ubi parebunt? (|| Prov. 11. 31.)

19. Itaque & hi, qui patiuntur secundùm voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis. A

CAPUT V.

Seniores orat ut verbo & exemplo pascant gregem Dei, juniores autem illis subditi sint: hortatur omnes ut sese demittant, divinæ curæ totos se tradentes, & in sobrietate ac fide diabolo resistentes.

1. SEniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro, consenior & testis Christi passionum: qui & ejus quæ in futuro revelanda est, gloriæ communicator:

2. pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundùm Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariè:

3. neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.

4. Et cùm apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.

5. Similiter adolescentes subditi estote senioribus. || Omnes autem invicem humilitatem insinuate, || quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. (|| Rom. 12. 10. || Jacob 4. 6.)

6. ‡ Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis: (|| Jacob 4. 10. ‡ Dom. 3. post Pentec.)

7. || omnem solicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. (Psalm. 54. 23. Matth. 6. 25. Luca 12. 22.)

8. Sobrii estote, & vigilate, quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret:

9. cui resistite fortes in fide; scientes eamdem passionem ei, quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri.

10. Deus autem omnis gratiæ, qui vocavit nos in æternam suam gloriam in Christo Jesu, modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitque.

11. Ipsi gloria, & imperium in sæcula sæculorum: Amen: A

12. Per Silvanum fidelem fratrem vobis, ut arbitror, breviter scripsi: obsecrans & contestans, hanc esse veram gratiam Dei, in qua statis.

13. Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone coelecta, & Marcus filius meus.

14. Salutate invicem in osculo sancto. Gratia vobis omnibus, qui estis in Christo Jesu. Amen.

Digitized by Google

EPISTOLA
B. PETRI APOSTOLI
SECUNDA.

SCRIPTA *est ad eosdem ad quos prior Epistola, quod liquet ex illis verbis* : Hanc ecce vobis secundam scribo Epistolam, cap. 3. *idque anno Petri ultimo, cùm* certus *jam* esset de veloci depositione tabernaculi, *sive corporis* sui, 1. 14. *Atque adeò Æræ nostræ anno 66. à morte Christi 33. Neronis 14. quo tempore Paulus cum Petro Romæ captivus de* tempore resolutionis suæ, 2. Tim. 4. 6. *per revelationem à Domino quoque admonitus, secundam ad Timotheum scripsit Epistolam.*

In hac autem Epistola Petrus fideles hortatur ut fidem, etiam se mortuo, firmiter retineant; errorumque magistros longissimè fugiant, quorum mores & studia depingit. De auctoritate hujus Epistolæ nonnulli olim dubitavere, quod stylus à priori paululùm discrepare videretur. Verùm etiamsi id concedatur, nihil tamen aliud inde effici potest, quàm ut intelligamus Petrum pro necessitate rerum, *ait Hieronymus*, diversis usum interpretibus. *Quod etiam de Paulo in Epistola ad Hebræos suprà demonstratum est.* Epist. ad Hedibiam q. 11.

CAPUT PRIMUM.

Hortatur ut memores maximorum quæ à Deo acceperunt donorum, per varias scandant virtutes, ut sic introitus in regnum Domini illis ministretur : dicitque se brevi moriturum; & suæ doctrinæ certitudinem ostendit ex Christo doctore, quem & vox Patris & Prophetæ commendarunt.

1. SIMON Petrus, servus, & Apostolus Jesu Christi, iis, qui coæqualem nobiscum sortiti sunt fidem in Justitia Dei nostri, & Salvatoris Jesu Christi.

2. Gratia vobis, & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Christi Jesu Domini nostri:

3. quomodo omnia nobis divinæ virtutis suæ, quæ ad vitam, & pietatem donata sunt, per cognitionem ejus, qui vocavit nos propria gloria, & virtute:

4. per quem maxima, & pretiosa nobis promissa donavit : ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ : fugientes ejus, quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem.

5. Vos autem curam omnem subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam,

6. in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem,

7. in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.

8. Hæc enim si vobiscum adsint, & superent, non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Jesu Christi cognitione.

9. Cui enim non præstò sunt hæc, cæcus est, & manu tentans, oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum.

10. Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis : hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.

11. Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi.

12. Propter quod incipiam vos semper commonere de his: & quidem scientes & confirmatos vos in præsenti veritate.

13. Justum autem arbitror quamdiù sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione:

14. certus quòd velox est depositio tabernaculi mei, secundùm quod & Dominus noster Jesus Christus || significavit mihi. || Joan. 21. 19.

15. Dabo autem operam & frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis.

16. || ‡ Non enim doctas fabulas secuti, notam fecimus vobis Domini nostri Jesu Christi virtutem, & præsentiam : sed speculatores facti illius magnitudinis. || 1. Cor. 2. 4 ‡ IN TRANSFIGUR. DOMINI.

17. Accipiens enim à Deo Patre honorem, & gloriam, voce delapsa ad eum hujuscemodi à magnifica gloria: || Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. || Matth. 17. 5.

18. Et hanc vocem nos audivimus de cœlo allatam, cùm essemus cum ipso in monte sancto,

19. Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui benefacitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris:

20. || hoc primùm intelligentes, quòd omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit. || 1. Tim. 3. 16.

21. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia : sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

CAPUT II.

Pseudoprophetæ multos seducent, verùm acriter punientur, sicut de malis actum est tempore diluvii, & de Sodomitis : prosequitur autem pravos mores horum, quos admodum effusos dicit in libidinem.

1. FUerunt verò & pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum, qui emit eos, Dominum negant

super-

superducentes sibi celerem perditionem.

2. Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur:

3. & in avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur; quibus judicium jam olim non cessat; & perditio eorum non dormitat.

Job 4. 18. Judæ 6. 4. || Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in judicium reservari.

|| Gen. 7. 1. 5. Et originali mundo non pepercit, || sed octavum Noe justitiæ præconem custodivit, diluvium mundo impiorum inducens.

|| Genes. 19. 25. 6. || Et civitates Sodomorum, & Gomorrhæorum in cinerem redigens, eversione damnavit: exemplum eorum, qui impiè acturi sunt, ponens:

7. & justum Lot oppressum à nefandorum injuria, ac luxuriosa conversatione eripuit:

8. aspectu enim, & auditu justus erat: habitans apud eos, qui de die in diem animam justam iniquis operibus cruciabant.

9. Novit Dominus pios de tentatione eripere: iniquos verò in diem judicii reservare cruciandos:

10. magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes:

11. ubi angeli fortitudine, & virtute cùm sint majores, non portant adversùm se execrabile judicium.

12. Hi verò velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem, & in perniciem in his quæ ignorant blasphemantes in corruptione sua peribunt,

13. percipientes mercedem injustitiæ, voluptatem existimantes diei delicias: coinquinationes, & maculæ deliciis affluentes, in conviviis suis luxuriantes vobiscum.

14. Oculos habentes plenos adulterii, & incessabilis delicti. Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum avaritia habentes, maledictionis filii:

|| Jud. 11. 15. derelinquentes rectam viam erraverunt, || secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit,

|| Num. 22. 28. 16. correptionem verò habuit suæ vesaniæ: subjugale mutum animal, || hominis voce loquens, prohibuit prophetæ insipientiam.

|| Jud. 12. 17. || Hi sunt fontes sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reservatur.

18. Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuriæ eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conversantur:

|| Joan. 8. 34. Rom. 6. 16. & 20. 19. libertatem illis promittentes, cùm ipsi servi sint corruptionis: || à quo enim quis superatus est, hujus & servus est.

|| Hebr. 6. 4. || Matth. 12. 45. 20. Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi, || his rursùs implicati superantur: facta sunt eis || posteriora deteriora prioribus.

21. Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ, quàm post agnitionem, retrorsùm converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.

|| Prov. 26. 11. 22. Contigit enim eis illud veri proverbii: || Canis reversus ad suum vomitum, &, Sus lota in volutabro luti.

CAPUT III.

Propter quosdam illusores secundum Domini adventum negantes, astruit futuram mundi renovationem, cùm brevi & insperato Dominus adveniet: ad cujus adventum monet ut se præparent, laudans Pauli scripta quæ indocti depravant.

1. HAnc ecce vobis, charissimi, secundam scribo epistolam, in quibus vestram excito in commonitione sinceram mentem:

2. ut memores sitis eorum, quæ prædixi verborum à sanctis Prophetis, & Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini & Salvatoris.

3. Hoc primùm scientes, quòd venient || in novissimis diebus in deceptione illusores, juxta proprias concupiscentias ambulantes, *|| 1. Tim. 4. 1. 2. Tim. 3. 1. Judæ 18.*

4. dicentes: || Ubi est promissio, aut adventus ejus? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturæ. *|| Ezech. 12. 27.*

5. Latet enim eos hoc volentes, quòd cœli erant priùs, & terra, de aqua, & per aquam consistens Dei verbo:

6. per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus periit.

7. Cœli autem, qui nunc sunt, & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem judicii, & perditionis impiorum hominum.

8. Unum verò hoc non lateat vos, charissimi, quia unus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies unus.

9. Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.

10. || Adveniet autem dies Domini ut fur: in quo cœli magno impetu transient, elementa verò calore solventur, terra autem & quæ in ipsa sunt opera, exurentur. *|| 1. Thess. 5. 2. Apoc. 3. 3. & 16. 15.*

11. Cùm igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus, & pietatibus,

12. expectantes, & properantes in adventum diei Domini, per quem cœli ardentes solventur, & elementa ignis ardore tabescent?

13. || Novos verò cœlos, & novam terram secundùm promissa ipsius expectamus, in quibus justitia habitat, *|| Isa. 65. 17. & 66. 22. Apoc. 21. 1.*

14. Propter quod, charissimi, hæc expectantes, satagite immaculati, & inviolati ei inveniri in pace:

15. & || Domini nostri longanimitatem, salutem arbitremini: sicut & charissimus frater noster Paulus secundùm datam sibi sapientiam scripsit vobis, *|| Rom. 2. 4.*

16. sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.

17. Vos igitur, fratres, præscientes custodite: ne insipientium errore traducti excidatis à propria firmitate.

18. Crescite verò in gratia, & in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi. Ipsi gloria & nunc, & in diem æternitatis. Amen.

EPISTOLA
B. JOANNIS APOSTOLI
PRIMA.

Quo tempore & loco datæ sit hæc Epistola valdè incertum est, nec multùm refert ut sciatur. Illud certum semper antiquis fuit, eam esse Joannis Apostoli & Evangelistæ, quod & stylus ipse & character proprius satis indicat; & tam crebra CHARITATIS *ac* VERITATIS *inculcatio. Ad Parthos missam veterum est traditio, quorum imperium æquè ac nomen tam amplum, & Persas quoque ac alias plures Orientis nationes complectebatur, ut ex Justino, Plinio, ac Tertulliano videre est. In his autem & vicinis regionibus, plurimi erant Judæi ex antiqua captivitate & dispersione; quorum etiam mentio fit Actor. 2. Itaque ut Petrus scripsit ad Judæos dispersionis Ponti & vicinarum regionum quas Lucas ibidem commemorat: sic Joannes ad Judæos in Parthia & aliis Orientis regionibus constitutos hanc Epistolam dedisse videtur. Versatur autem potissimùm in instruenda Christi Domini vera Oeconomia & præcipuis fidei nostræ documentis tradendis.*

CAPUT PRIMUM.

Joannes quod de Christo vidit, & audivit, aliis annuntiat, ut unà cum ipso socientur Deo & Christo ejus Filio, cujus sanguine hominum peccata mundantur: porro qui se peccasse negat, Deum mendacem facit.

1. QUOD fuit ab initio, quod au-
divimus, quod vidimus oculis
nostris, quod perspeximus,
& manus nostræ contrectave-
runt de verbo vitæ:
2. & vita manifestata est, & vidimus, &
testamur, & annuntiamus vobis vitam æter-
nam, quæ erat apud Patrem, & apparuit
nobis:
3. quod vidimus & audivimus, annuntiamus
vobis, ut & vos societatem habeatis nobiscum,
& societas nostra sit cum Patre, & cum Filio
ejus Jesu Christo.
4. Et hæc scribimus vobis ut gaudeatis, &
gaudium vestrum sit plenum,
5. Et hæc est annuntiatio, quam audivi-
|| Joa.8.12. mus ab eo, & annuntiamus vobis: || Quo-
niam Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt
ullæ.
6. Si dixerimus quoniam societatem habe-
mus cum eo, & in tenebris ambulamus, men-
timur, & veritatem non facimus.
7. Si autem in luce ambulamus, sicut & ip-
se est in luce, societatem habemus ad invicem,
|| & sanguis Jesu Christi, Filii ejus, emundat || Heb.9.14. 1.Pet.1.19. Apoc.1.5.
nos ab omni peccato.
8. || Si dixerimus quoniam peccatum non || 3.Reg.8.46. 2.Par.6.36 Prov.20.9 Eccl 7.21.
habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in
nobis non est.
9. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est,
& justus, ut remittat nobis peccata nostra, &
emundet nos ab omni iniquitate.
10. Si dixerimus quoniam non peccavimus;
mendacem facimus eum, & verbum ejus non
est in nobis.

CAPUT II.

Jesus Christus advocatus noster est apud Patrem, & propitiatio pro peccatis totius mundi: observatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia ac dilectio: quod sit vetus ac novum mandatum: quis sit in luce & in tenebris: variis scribit ætatibus, revocans à mundi dilectione & ab hæreticis, ac monens ut semel acceptæ fidei adhæreant, sequentes ductum Spiritus sancti.

1. Filioli mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis. Sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum:

2. & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.

3. Et in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus.

4. Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est.

5. Qui autem servat verbum ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta est: & in hoc scimus quoniam in ipso sumus.

6. Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.

7. Charissimi, non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio: Mandatum vetus est verbum, quod audistis.

8. || Iterum mandatum novum scribo vobis, quod verum est & in ipso, & in vobis: quia tenebræ transierunt, & verum lumen jam lucet.

|| Joan. 13. 34. & 15. 12.

9. Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.

10. || Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum in eo non est.

|| Jac. 3. 14

11. Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat: quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus.

12. Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen ejus.

13. Scribo vobis patres, quoniam cognovistis eum, qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quoniam vicistis malignum.

14. Scribo vobis infantes, quoniam cognovistis patrem. Scribo vobis juvenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum.

15. Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo,

16. quoniam omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: quæ non est ex Patre, sed ex mundo est.

17. Et mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.

18. Filioli, novissima hora est: sicut audistis quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt; unde scimus, quia novissima hora est.

19. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: sed ut manifesti sint quoniam non sunt omnes ex nobis.

20. Sed vos unctionem habetis à Sancto, & nostis omnia,

21. Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam: & quoniam omne mendacium ex veritate non est.

22. Quis est mendax, nisi is, qui negat quoniam Jesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem, & Filium.

23. Omnis, qui negat Filium, nec Patrem habet. Qui confitetur Filium, & Patrem habet.

24. Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: Si in vobis permanserit quod audistis ab initio, & vos in Filio, & Patre manebitis.

25. Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam.

26. Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos.

27. Et vos unctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium. Et sicut docuit vos: manete in eo.

28. Et nunc filioli manete in eo: ut cùm apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in adventu ejus.

29. Si scitis quoniam justus est, scitote quoniam & omnis, qui facit justitiam, ex ipso natus est.

CAPUT III.

De Dei erga nos charitate, quomodo distinguantur qui ex Deo sunt & qui ex diabolo: de dilectione & odio fratrum: qui mentis puritate & fide in Christum quippiam à Deo petit, impetrat.

1. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus. Propter hoc mundus non novit nos: quia non novit eum.

2. Charissimi, nunc filii Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3. Et omnis, qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.

4. Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum est iniquitas.

5. Et scitis quia ille apparuit ut peccata nostra tolleret: || & peccatum in eo non est.

|| Isaie 53. 9. 1. Pet. 2. 22

6. Omnis, qui in eo manet, non peccat: & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum.

7. Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justitiam, justus est: sicut & ille justus est.

8. || Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.

|| Joan. 8. 44.

9. Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.

10. In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis, qui non est justus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.

Google

11. Quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, || ut diligatis alterutrum.

|| Joan. 13. 34. & 15. 12. || Gen. 4. 8. ‡ Dom. 2. post Pentec. quæ est infra Octav. Corp. Christi.

12. Non sicut || Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? quoniam opera ejus maligna erant: fratris autem ejus, justa.

13. ‡ Nolite mirari, fratres, si odit vos mundus.

14. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. || Qui non diligit, manet in morte:

|| Lev. 19. 17. Supra 2. 10.

15. omnis, qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.

16. || In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere.

|| Joan. 15. 13.

17. || Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?

|| Luc. 3. 11. Jac. 2. 15.

18. Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. A

19. In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: & in conspectu ejus suadebimus corda nostra.

20. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: major est Deus corde nostro, & novit omnia.

21. Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum:

22. || & quidquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata ejus custodimus, & ea, quæ sunt placita coram eo, facimus.

|| Matth. 21. 22.

23. || Et hoc est mandatum ejus: Ut credamus in nomine Filii ejus Jesu Christi: & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis.

|| Joan. 6. 29. & 17. 3.

24. || Et qui servat mandata ejus, in illo manet, & ipse in eo: & in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis.

|| Joan. 13. 34. & 15. 12.

CAPUT IV.

Qui spiritus ex Deo sint, & qui non: cùm Deus sua nos dilectione prævenerit, dato pro nobis Filio suo, debemus & nos Deum ac proximum diligere: perfecta autem charitas foras mittit timorem.

1. CHarissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum.

2. In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est:

3. & omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc jam in mundo est.

4. Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis eum, quoniam major est qui in vobis est, quàm qui in mundo.

5. || Ipsi de mundo sunt: ideò de mundo loquuntur, & mundus eos audit.

|| Joan. 8. 47.

6. Nos ex Deo sumus. Qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, & spiritum erroris.

7. Charissimi, diligamus nos invicem: quia charitas ex Deo est. Et omnis, qui diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum.

8. Qui non diligit, non novit Deum, quoniam ‡ Deus charitas est.

‡ Dom. 1. post. Pentec. || Joan. 3. 16.

9. || In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10. In hoc est charitas: non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.

11. Charissimi, si sic Deus dilexit nos: & nos debemus alterutrum diligere.

12. || Deum nemo vidit umquam. Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & charitas ejus in nobis perfecta est.

|| Joan. 1. 18. 1. Tim. 6. 16.

13. In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu suo dedit nobis.

14. Et nos vidimus & testificamur quoniam Pater misit Filium suum Salvatorem mundi.

15. Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo.

16. Et nos cognovimus, & credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

17. In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicii: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo.

18. Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet, qui autem timet, non est perfectus in charitate.

19. Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.

20. Si quis dixerit quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?

21. || Et hoc mandatum habemus à Deo: ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. A

|| Joan. 13. 34. & 15. 12. Ephes. 5. 2.

CAPUT V.

De natis ex Deo, veraque erga ipsum charitate: fides mundum vincit: tres in terra testantur Christum verum hominem, & tres in cœlo verum Dei Filium, in quem credens habet vitam æternam: de peccato ad mortem, & non ad mortem.

1. OMnis, qui credit, quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis, qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus est ex eo.

2. In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cùm Deum diligamus, & mandata ejus faciamus.

3. Hæc est enim charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus: & mandata ejus gravia non sunt.

4. Quoniam ‡ omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.

‡ Dom. in Albis.

‖ 1. Cor. 15. 57.

5. ‖ Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Jesus est Filius Dei?

6. hic est, qui venit per aquam & sanguinem, Jesus Christus, non in aqua solùm, sed in aqua & sanguine. Et spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas.

*7. Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in cœlo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.

8. Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: Spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt.

9. Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est: quoniam hoc est testimonium Dei, quod majus est, quoniam testificatus est de Filio suo.

‖ Joan. 3. 36.

10. Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se. ‖ Qui non credit Filio, mendacem facit eum: quia non credit in testimonium quod testificatus est Deus de Filio suo.

11. Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio ejus est.

12. Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium, vitam non habet.

13. Hæc scribo vobis: ut sciatis quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei.

14. Et hæc est fiducia, quam habemus ad eum: Quia quodcumque petierimus secundùm voluntatem ejus, audit nos.

15. Et scimus quia audit nos quidquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo.

16. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis.

17. Omnis iniquitas, peccatum est: & est peccatum ad mortem.

18. Scimus quia omnis, qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum.

19. Scimus quoniam ex Deo sumus: & mundus totus in maligno positus est.

20. Et scimus quoniam Filius Dei venit, ‖ & dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum, & simus in vero Filio ejus. ‖ Luc. 24. 45.
Hic est verus Deus, & vita æterna.

21. Filioli, custodite vos à simulacris. Amen.

EPISTOLA
B. JOANNIS APOSTOLI
SECUNDA.

EJUSDEM *Joannis Apostoli duas sequentes esse Epistolas, vel ex eo patet, quòd earum dogmata, sententiæ, verba non tam similia quàm sæpè eadem sint.*

Scribitur autem hæc SECUNDA EPISTOLA *præcipuè adversus Basilidis & sectatorum ejus impietatem, tunc temporis docentium Christum non verum hominem, sed phantasma: ideoque eum nihil revera vel fecisse vel passum esse: quo errore totum redemptionis nostræ fundamentum subruitur. Gratulatur itaque Presbyter & Apostolus Joannes Electæ mulieri nobili, ac filiis ejus, quòd rectam de Jesu Christo fidem teneant, hortatur ut in ea perseverent, & eam per charitatem atque obedientiam bonis moribus constanter exornent. Denique suadet ut hæreses & hæreseon disseminatores summo studio devitent.*

Electam hanc ejusque Filios in charitate & fide confirmat; ut ab hæreticis seducantur; idque paucis; cetera servans donec ad eos veniat.

1. SENIOR Electæ dominæ &
natis ejus, quos ego diligo
in veritate, & non ego solus,
sed & omnes, qui cognoverunt
veritatem,
2. propter veritatem, quæ
permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum.
3. Sit vobiscum gratia, misericordia, pax
à Deo Patre, & à Christo Jesu Filio Patris
in veritate, & charitate.
4. Gavisus sum valdè, quoniam inveni de
filiis tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus à Patre.
5. Et nunc rogo te domina, non tamquam mandatum novum scribens tibi, sed
quod habuimus ab initio, || ut diligamus alterutrum.
6. Et hæc est charitas, ut ambulemus secundùm mandata ejus. Hoc est enim mandatum, ut quemadmodum audistis ab initio,
in eo ambuletis:
7. quoniam multi seductores exierunt in
mundum, qui non confitentur Jesum Christum venisse in carnem: hic est seductor,
& antichristus.
8. Videte vosmetipsos, ne perdatis quæ
operati estis: sed ut mercedem plenam accipiatis.
9. Omnis, qui recedit, & non permanet
in doctrina Christi, Deum non habet: qui
permanet in doctrina, hic & Patrem & Filium habet.
10. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis.
11. Qui enim dicit illi AVE, communicat
operibus ejus malignis.
12. Plura habens vobis scribere, nolui per
chartam, & atramentum: spero enim me
futurum apud vos, & os ad os loqui: ut
gaudium vestrum plenum sit.
13. Salutant te filii sororis tuæ Electæ.

|| Joan. 13. 34. & 15. 12.

EPISTOLA
B. JOANNIS APOSTOLI
TERTIA.

GAJUM collaudat Apostolus, quòd in veritate ambulet, & rectam fidem teneat, eamque operibus charitatis & misericordiæ exornet. Hortatur ut utraque in re constanter perseveret, neque curet aut prohibitionem aut pravum exemplum Diotrephis: quin potiùs accendatur exemplo Demetrii viri sincerè Christiani.

Gajum collaudat quòd in veritate ambulet, & peregrinos humanè excipiat; subdens de Diotrephis calumniis & inhumanitate, ac Demetrio optimum perhibens testimonium, subjungens se illum brevi invisurum.

1. SENIOR Gajo charissimo, quem ego diligo in veritate.

2. Charissime, de omnibus orationem facio prosperè te ingredi, & valere, sicut prosperè agit anima tua.

3. Gavisus sum valdè venientibus fratribus, & testimonium perhibentibus veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas.

4. Majorem horum non habeo gratiam, quàm ut audiam filios meos in veritate ambulare.

5. Charissime, fideliter facis quidquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos,

6. qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in conspectu Ecclesiæ: quos, benefaciens, deduces dignè Deo.

7. Pro nomine enim ejus profecti sunt, nihil accipientes à Gentibus.

8. Nos ergo debemus suscipere hujusmodi, ut cooperatores simus veritatis.

9. Scripsissem forsitan Ecclesiæ: sed is, qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes, non recipit nos.

10. Propter hoc si venero, commonebo ejus opera, quæ facit, verbis malignis garriens in nos: & quasi non ei ista sufficiant; neque ipse suscipit fratres; & eos, qui suscipiunt, prohibet, & de Ecclesia ejicit.

11. Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui benefacit, ex Deo est: qui malefacit, non vidit Deum.

12. Demetrio testimonium redditur ab omnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium perhibemus: & nosti quoniam testimonium nostrum verum est.

13. Multa habui tibi scribere: sed nolui per atramentum, & calamum scribere tibi.

14. Spero autem protinùs te videre, & os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

EPISTOLA CATHOLICA
B. JUDÆ APOSTOLI.

ITa *convenit argumentum hujus Epistolæ cum iis quæ Beatus Petrus in secunda sua Epistola scribit, præsertim capite secundo & initio tertii, ut ea Judas non legisse solùm, verùm etiam partim contrahendo, partim explicando, partim describendo, in suam transtulisse videatur. Nam quod quidam id potius à Petro factum volunt, minùs probabile est. Apostolorum enim tamquam prædecessorum suorum, qui vita jam excessissent meminit hic Judas vers. 17. ubi ait:* Memores estote verborum quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi, qui dicebant vobis quoniam in novissimo tempore venient illusores secundùm desideria sua ambulantes in impietatibus. *Hoc enim prædixit Petrus in secunda Epistola sua cap. 2. Unde Oecumenius rectè censet Judam scripsisse post mortem aliorum Apostolorum (si unum tamen Joannem excipias) Simoniacis & Nicolaitis jam canceris in morem latiùs serpentibus, &* Dei gratiam in luxuriam transferentibus.

De hujus Epistolæ auctoritate quamvis à quibusdam olim dubitatum sit, non est quod nos moretur. Causam enim dubitationis hanc affert Hieronymus, quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumitur testimonium. *Addunt alii ea quæ de Michaelis Archangeli altercatione narrantur, & de apocryphis sumpta videri possunt. At in apocryphis non omnia esse apocrypha nemo nescit; quod propheticus Apostoli spiritus potuit discernere. Sic Paulus quasdam Ethnicorum sententias in suis inseruit Epistolis, & inserendo consecravit: sic idem quædam Eliphæ verba protulit, quæ ab ipsomet Apostolo, auctoritatem Canonicæ Scripturæ acceperunt, quam ab Elipha Jobi amico habere non poterant.*

CAPUT PRIMUM.

Monet ut firmi sint in tradita semel fide adversùs insurgentes impios ac lascivos, subdens de horum supplicio in modum Judæorum ac Sodomorum: nam & hi nullum veriti, effrænè feruntur in omnem carnis concupiscentiam, quos diversis rebus comparat: & istos ad Enoch ac Apostolorum de illis vaticinia revocat.

1. JUdas Jesu Christi servus, frater autem Jacobi, his, qui sunt in Deo Patre dilectis, & Christo Jesu conservatis, & vocatis.
2. Misericordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur.
3. Charissimi, omnem solicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis; deprecans supercertari semel traditæ sanctis fidei.
4. Subintroierunt enim quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc judicium) impii, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum Dominatorem, & Dominum nostrum Jesum Christum negantes.
5. Commonere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniam Jesus populum de
terra Ægypti salvans, || secundò eos, qui || Num. 14.
non crediderunt, perdidit. 37.
6. Angelos verò, qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium in judicium magni diei, vinculis
æternis sub caligine || reservavit. || 2. Petr. 2.
7. || Sicut Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ || Gen. 19.
civitates simili modo exfornicatæ, & abeuntes 24.
post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes:
8. similiter & hi carnem quidem maculant,

do-

dominationem autem ſpernunt, majeſtatem autem blaſphemant.

Zach. 3. 9. || Cùm Michael Archangelus, cum diabolo diſputans, altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus judicium inferre blaſphemiæ: ſed dixit: Imperet tibi Dominus.

10. Hi autem, quæcumque quidem ignorant, blaſphemant: quæcumque autem naturaliter, tamquam muta animalia, norunt, in his corrumpuntur.

11. Væ illis, quia in || via Cain abierunt, & || errore Balaam mercede effuſi ſunt, & in contradictione || Core perierunt. (Gen. 4. 8. Num. 22. 23. Num. 16. 32.)

12. Hi ſunt in epulis ſuis maculæ, convivantes ſine timore, ſemetipſos paſcentes, || nubes ſine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuoſæ, bis mortuę, eradicatę, (2. Petr. 2. 17.)

13. fluctus feri maris, deſpumantes ſuas confuſiones, ſidera errantia: quibus procella tenebrarum ſervata eſt in æternum.

14. Prophetavit autem & de his ſeptimus ab Adam Enoch, dicens: || Ecce venit Dominus in ſanctis millibus ſuis (Apoc. 1. 7.)

15. facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti ſunt contra Deum peccatores impii.

16. Hi ſunt murmuratores queruloſi, ſecundùm deſideria ſua ambulantes, || & os eorum loquitur ſuperba, mirantes perſonas quęſtus cauſa. (Pſal. 16. 10.)

17. Vos autem chariſſimi memores eſtote verborum, || quę prędicta ſunt ab Apoſtolis Domini noſtri Jeſu Chriſti, (1. Tim. 4. 1. 2. Tim. 3. 1. 2. Petr. 3. 3.)

18. qui dicebant vobis, quoniam in noviſſimo tempore venient illuſores, ſecundùm deſideria ſua ambulantes in impietatibus.

19. Hi ſunt, qui ſegregant ſemetipſos, animales, Spiritum non habentes.

20. Vos autem chariſſimi ſuperędificantes volmetipſos ſanctiſſimę veſtrę fidei, in Spiritu ſancto orantes,

21. volmetipſos in dilectione Dei ſervate, expectantes miſericordiam Domini noſtri Jeſu Chriſti in vitam ęternam.

22. Et hos quidem arguite judicatos:

23. illos verò ſalvate, de igne rapientes. Aliis autem miſeremini in timore: odientes & eam, quę carnalis eſt, maculatam tunicam.

24. Ei autem, qui potens eſt vos conſervare ſine peccato, & conſtituere ante conſpectum gloriæ ſuę immaculatos in exultatione in adventu Domini noſtri Jeſu Chriſti.

25. Soli Deo Salvatori noſtro, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, gloria & magnificentia, imperium & poteſtas ante omne ſęculum, & nunc, & in omnia ſęcula ſęculorum. Amen.

Digitized by Google

APOCALYPSIS
BEATI JOANNIS APOSTOLI.

L**ibri** *hujus præstantiam paucis complexus est D. Hieronymus ad Paulinum, cum dixit*: Apocalypsis Joannis tot habet sacramenta quot verba. Parum dixi: Pro merito voluminis, laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. *Unde Dionysius Alexandrinæ urbis Episcopus apud Eusebium lib. 7. histor. cap.* 25. In libro Apocalypsis arcanam planeque admirabilem singularum rerum intelligentiam latere existimo. Nam & sicubi ipse non intelligo, suspicor tamen altiorem quemdam sensum verbis subesse, eaque non meo ipsius judicio metior; sed plus fidei tribuens, sublimiora censeo quàm ut à me percipiantur, & eò admiror magis quò minus capio. *Totum hujus libri caput 20. latè & eximiè exponitur ab Augustino de Civitate Dei, lib. 20. cap. 7. & sequentibus: unde colligat quàm præclara ex libri hujus divina obscuritate erui possent, si ut in capite illo, ita & in ceteris, Augustinum, aut Augustini similem interpretem haberemus.*

CAPUT PRIMUM.

Joannes in Patmos insula relegatus jubetur scribere quæ viderit septem Asiæ Ecclesiis, per septem candelabra designatis quæ vidit in circuitu filii hominis; modum describens quo hic ipsi demonstratus sit.

1. Apocalypsis Jesu Christi,
quam dedit illi Deus palam
facere servis suis, quæ oportet fieri citò: & ‡ significavit, mittens per Angelum
suum servo suo Joanni, ‡ In isto S. Michaeles Archang.
2. qui testimonium perhibuit verbo Dei,
& testimonium Jesu Christi, quæcumque
vidit.
3. Beatus, qui legit, & audit verba prophetiæ hujus: & servat ea, quæ in ea scripta
sunt: tempus enim propè est.
4. Joannes septem ecclesiis, quæ sunt in Asia. Gratia vobis, & pax ab eo, || qui est, &
qui erat, & qui venturus est; & à septem spi- || Exod. 3. 14.
ritibus, qui in conspectu throni ejus sunt;
5. & à Jesu Christo, qui est testis fidelis,
|| primogenitus mortuorum, & princeps re- || 1. Cor. 15. 20. Colos. 1. 18
gum terræ: qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris || in sanguine suo, || Heb. 9. 14. 1. Petr. 1. 19. 1. Joan. 1. 7.
6. & fecit nos regnum, & sacerdotes Deo
& Patri suo: ipsi gloria, & imperium in sæ-
cula sæculorum: Amen.
7. || Ecce venit cum nubibus, & videbit
eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. || Isai. 3. 13. Matth. 24. 30. Jud. 14.
Et plangent se super eum omnes tribus terræ:
Etiam: Amen.
8. || Ego sum α, & ω, principium, & finis, || Isai. 41. 4. & 44. 6. & 48. 12. Infr. 21. 6. & 22. 13.
dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat, &
qui venturus est, omnipotens.
9. Ego Joannes frater vester, & particeps
in tribulatione, & regno, & patientia in Christo Jesu; fui in insula, quæ appellatur Patmos, propter verbum Dei, & testimonium
Jesu:
10. Fui in spiritu in Dominica die, &
audivi post me vocem magnam tamquam
tubæ,
11. dicentis: Quod vides, scribe in libro: & mitte septem Ecclesiis, quæ sunt
in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo,
& Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ,
& Laodiciæ.
12. Et conversus sum, ut viderem vocem,

quæ loquebatur mecum : Et conversus vidi
septem candelabra aurea:
13. & in medio septem candelabrorum au-
reorum similem filio hominis , vestitum po-
dere, & præcinctum ad mamillas zona aurea:
14. caput autem ejus, & capilli erant can-
didi tamquam lana alba , & tamquam nix ,
& oculi ejus tamquam flamma ignis,
15. & pedes ejus similes aurichalco , sicut
in camino ardenti , & vox illius tamquam
vox aquarum multarum:
16. & habebat in dextera sua stellas septem :
& de ore ejus gladius utraque parte acutus exi-
bat: & facies ejus sicut sol lucet in virtute sua.
17. Et cùm vidissem eum, cecidi ad pedes
ejus tamquam mortuus . Et posuit dexteram
suam super me, dicens: Noli timere : || ego | Isaia 41. 4. & 44. 6. & 48. 12. Infr. 22. 13
sum primus, & novissimus;
18. & vivus, & fui mortuus & ecce sum
vivens in sæcula sæculorum , & habeo cla-
ves mortis, & inferni.
19. Scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt, &
quæ oportet fieri post hæc.
20. Sacramentum septem stellarum , quas
vidisti in dextera mea, & septem candelabra
aurea : septem stellæ , Angeli sunt septem
Ecclesiarum : & candelabra septem , septem
Ecclesię sunt.

CAPUT II.

Jubetur Joannes varia scribere Ecclesiis Ephesi , Smyrnæ , Pergami & Thyatiræ : collaudans eos qui Nicolaitarum doctrinam non admiserant , alios autem minis ad pœnitentiam revocans : tepidum quoque detestans, & vincenti præmium pollicens.

1. ANgelo Ephesi Ecclesiæ scribe: Hęc di-
cit, qui tenet septem stellas in dexte-
ra sua, qui ambulat in medio septem candela-
brorum aureorum;
2. Scio opera tua, & laborem, & patien-
tiam tuam, & quia non potes sustinere ma-
los : & tentasti eos , qui se dicunt Aposto-
los esse , & non sunt : & invenisti eos
mendaces:
3. & patientiam habes , & sustinuisti pro-
pter nomen meum, & non defecisti.
4. Sed habeo adversùm te, quòd charita-
tem tuam primam reliquisti.
5. Memor esto itaque unde excideris : &
age pęnitentiam, & prima opera fac. Sin au-
tem, venio tibi, & movebo candelabrum tuum
de loco suo, nisi pęnitentiam egeris.
6. Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolai-
tarum, quæ & ego odi.
7. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesiis: Vincenti dabo edere de ligno
vitę, quod est in Paradiso Dei mei.
8. Et Angelo Smyrnę Ecclesię scribe : Hęc
dicit primus, & novissimus, qui fuit mortuus,
& vivit.
9. Scio tribulationem tuam , & pauperta-
tem tuam, sed dives es: & blasphemaris ab
his, qui se dicunt Judæos esse, & non sunt,
sed sunt synagoga satanæ.
10. Nihil horum timeas quæ passurus es.
Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in
carcerem , ut tentemini : & habebitis tribu-
lationem diebus decem. Esto fidelis usque ad
mortem, & dabo tibi coronam vitæ.
11. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesiis : Qui vicerit , non lædetur à
morte secunda.
12. Et Angelo Pergami Ecclesiæ scribe ;
Hæc dicit qui habet rhomphæam utraque
parte acutam:
13. Scio ubi habitas, ubi sedes est satanę:
& tenes nomen meum, & non negasti fidem
meam: Et in diebus illis Antipas testis meus
fidelis, qui occisus est apud vos, ubi satanas
habitat.
14. Sed habeo adversùs te pauca : quia ha-
bes illic tenentes doctrinam || Balaam, qui do- | Num. 24. 1. & 25. 2
cebat Balac mittere scandalum coram filiis Is-
rael, edere, & fornicari:
15. ita habes & tu tenentes doctrinam Ni-
colaitarum.
16. Similiter pęnitentiam age : si quo mi-
nùs veniam tibi citò, & pugnabo cum illis in
gladio oris mei.
17. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesiis : Vincenti dabo manna ab-
sconditum & dabo illi calculum candidum :
& in calculo nomen novum scriptum, quod
nemo scit, nisi qui accipit.
18. Et Angelo Thyatiræ Ecclesiæ scribe :
Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tam-
quam flammam ignis, & pedes ejus similes
aurichalco:

19. Novi opera tua, & fidem, & charitatem tuam, & ministerium, & patientiam tuam, & opera tua novissima plura prioribus.

20. Sed habeo adversùs te pauca: quia permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit propheten, docere, & seducere servos meos, fornicari, & manducare de idolothytis.

21. Et dedi illi tempus ut pœnitentiam ageret: & non vult pœnitere à fornicatione sua.

22. Ecce mittam eam in lectum, & qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi pœnitentiam ab operibus suis egerint.

‖ 1. Reg. 16. 7. Psal. 7. 10. Jer. 11. 10. & 17. 10.

23. Et filios ejus interficiam in morte, & scient omnes Ecclesiæ, ‖ quia ego sum scrutans renes, & corda: & dabo unicuique vestrùm secundùm opera sua. Vobis autem dico,

24. & ceteris qui Thyatiræ estis: Quicumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognoverunt altitudines satanæ, quemadmodum dicunt, non mittam super vos aliud pondus:

25. tamen id, quod habetis, tenete donec veniam.

26. Et qui vicerit, & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super Gentes,

27. & reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringentur,

28. sicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi stellam matutinam.

29. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT III.

Jubetur scribere Ecclesiis Sardis, Philadelphiæ, & Laodiciæ; errantes ad pœnitentiam minis revocans, sed alios collaudans, & vincenti præmium pollicens: Deum dicens ad ostium pulsare, ut ingrediatur ad illum qui aperuerit.

1. ET Angelo Ecclesiæ Sardis scribe: Hæc dicit qui habet septem Spiritus Dei, & septem stellas: Scio opera tua, quia nomen habes quòd vivas, & mortuus es.

2. Esto vigilans, & confirma cetera, quæ moritura erant. Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo.

‖ 1. Thess. 5. 2. 2. Pet. 3. 10. Infr. 16. 15

3. In mente ergo habe qualiter acceperis, & audieris, & serva, & pœnitentiam age. Si ergo non vigilaveris, ‖ Veniam ad te tamquam fur, & nescies qua hora veniam ad te.

4. Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt.

5. Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen ejus de Libro vitæ, & confitebor nomen ejus coram Patre meo, & coram angelis ejus.

6. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

‖ Isaiæ 22. 22. Job 12. 14.

7. Et angelo Philadelphiæ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Sanctus & Verus, ‖ qui habet clavem David: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit:

8. Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere: quia modicam habes virtutem, & servasti verbum meum, & non negasti nomen meum.

9. Ecce dabo de synagoga satanæ, qui dicunt se Judæos esse, & non sunt, sed mentiuntur: Ecce faciam illos ut veniant, & adorent ante pedes tuos: & scient quia ego dilexi te.

10. Quoniam servasti verbum patientiæ meæ, & ego servabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem universum tentare habitantes in terra.

11. Ecce venio citò: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur ampliùs: & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ descendit de cœlo à Deo meo, & nomen meum novum.

13. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

14. Et Angelo Laodiciæ Ecclesiæ scribe: ‖ Hæc dicit, Amen, testis fidelis, & verus, qui est principium creaturæ Dei. ‖ Joan. 14. 6

15. Scio opera tua: quia neque frigidus es, neque calidus: utinam frigidus esses, aut calidus:

16. sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo.

17. Quia dicis: Quòd dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.

18. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, & non appareat confusio nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos ut videas.

19. ‖ Ego quos amo, arguo, & castigo. Æmulare ergo, & pœnitentiam age. ‖ Prov. 3. 12. Hebr. 12. 6.

20. Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.

21. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno ejus.

22. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT IV.

Aperto in cœlo ostio videt sedentem in throno, & in hujus circuitu viginti quatuor seniores sedentes: &, quæ hic describit, quatuor animalia, quæ sedentem in throno assiduè unà cum vigintiquatuor senioribus glorificabant.

1. POst hæc vidi: & ecce ostium apertum in cœlo: & vox prima, quam audivi, tamquam tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc.

2. Et statim fui in spiritu: & ecce sedes posita erat in cœlo, & supra sedem sedens.

3. Et qui sedebat, similis erat aspectui lapidis jaspidis & sardinis: & iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdinæ.

4. Et in circuitu sedis sedilia vigintiquatuor: & super throno, vigintiquatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ.

5. Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei.

6. Et in conspectu sedis tamquam mare vitreum simile crystallo: & in medio sedis,

& in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis antè & retrò.

7. Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aquilæ volanti.

8. Et quatuor animalia, singula eorum habebant alas senas: & in circuitu, & intus plena sunt oculis: & requiem non habebant die ac nocte, dicentia: ‖ Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est.

‖ Isaiæ 6.3

9. Et cùm darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem sedenti super thronum, viventi in sæcula sæculorum,

10. procidebant vigintiquatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viventem in sæcula sæculorum, & mittebant coronas suas ante thronum, dicentes:

11. Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.

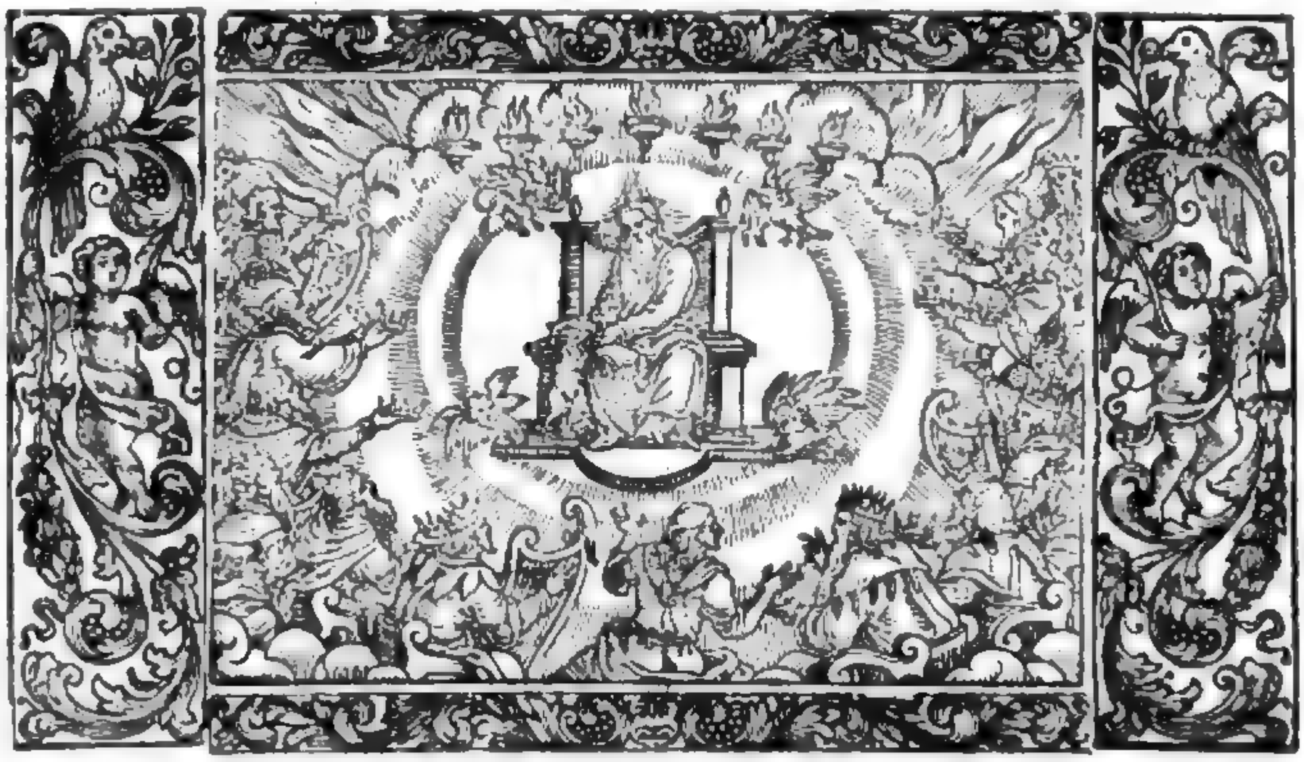

CAPUT V.

Flente Joanne quòd librum septem sigillis signatum nemo posset aperire, agnus primùm occisus illum aperuit; quo facto, quatuor animalia & vigintiquatuor seniores, cum innumera Angelorum multitudine omnique creatura illum maximè glorificarunt.

1. ET vidi in dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem.

2. Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, & solvere signacula ejus?

3. Et nemo poterat, neque in cœlo, neque in terra, neque subtus terram, aperire librum, neque respicere illum.

4. Et ego flebam multùm, quoniam nemo dignus inventus est aperire librum, nec videre eum.

5. Et unus de senioribus dixit mihi: Ne fleveris: ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, & solvere septem signacula ejus.

‡ In Vigil. omnium Sanct.

6. Et ‡ vidi: & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio seniorem, agnum stantem tamquam occisum, habentem cornua septem, & oculos septem: qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram.

7. Et venit: & accepit de dextera sedentis in throno librum.

8. Et cùm aperuisset librum, quatuor animalia, & vigintiquatuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum:

9. & cantabant canticum novum, dicentes: Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula ejus: quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione,

10. & fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes: & regnabimus super terram.

11. Et vidi, & ‡ audivi vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & seniorum: & erat numerus eorum ‖ millia millium,

‡ In Miss. De Angel. ‖ Dan. 7. 10

12. dicentium voce magna: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. A

13. Et omnem creaturam, quæ in cœlo est, & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in eo: omnes audivi dicentes: Sedenti in throno, & Agno, benedictio, & honor, & gloria, & potestas in sæcula sæculorum.

14. Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et vigintiquatuor seniores ceciderunt in facies suas: & adoraverunt viventem in sæcula sæculorum. A

CAPUT VI.

Apertis quatuor sigillis varii adversùs terram sequuntur effectus: quinto verò aperto, animæ martyrum petunt accelerari judicium: ad sexti autem apertionem ostenduntur signa futuri judicii.

1. ET vidi quòd aperuisset Agnus unum de septem sigillis, & audivi unum de quatuor animalibus, dicens, tamquam vocem tonitrui: Veni, & vide.

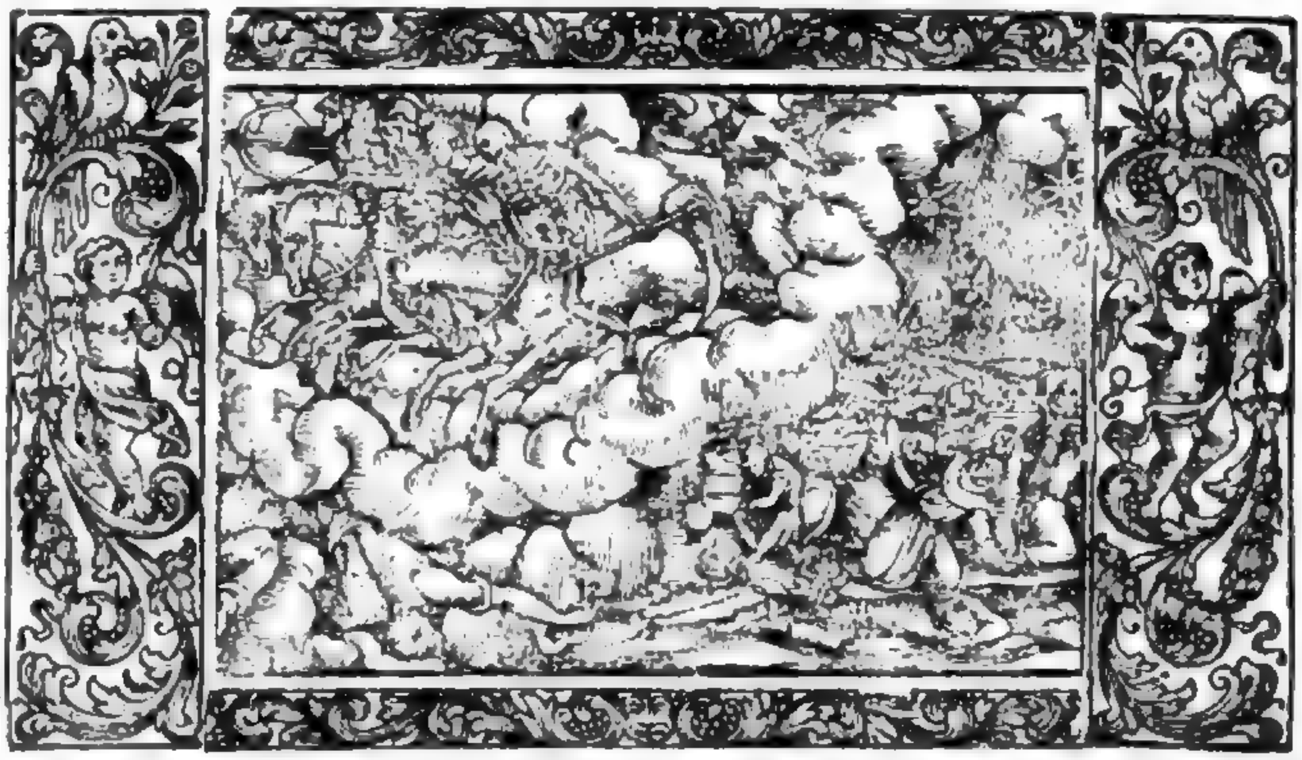

2. Et vidi: & ecce equus albus, & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est ei corona, & exivit vincens ut vinceret.

3. Et cùm aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal, dicens: Veni, & vide.

4. Et exivit alius equus rufus: & qui sedebat super illum, datum est ei ut sumeret pacem de terra, & ut invicem se interficiant, & datus est ei gladius magnus.

5. Et cùm aperuisset sigillum tertium, audivi tertium animal, dicens: Veni, & vide. Et ecce equus niger: & qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua.

6. Et audivi tamquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum, & oleum ne læseris.

7. Et cùm aperuisset sigillum quartum, audivi vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide.

8. Et ecce equus pallidus: & qui sedebat super eum, nomen illi Mors, & infernus sequebatur eum, & data est illi potestas super quatuor partes terræ, interficere gladio, fame, & morte, & bestiis terræ.

9. Et cùm aperuisset sigillum quintum, vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimoniū, quod habebant,

10. & clamabant voce magna, dicentes: Usquequo Domine, (sanctus, & verus) non judicas, & non vindicas sanguinem nostrum de iis, qui habitant in terra?

11. Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ: & dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum, & fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut & illi.

12. Et vidi cùm aperuisset sigillum sextum: & ecce terræmotus magnus factus est, & sol factus est niger tamquam saccus cilicinus: & luna tota facta est sicut sanguis:

13. & stellæ de cœlo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos, cùm à vento magno movetur.

14. Et cœlum recessit sicut liber involutus: & omnis mons, & insulæ de locis suis motæ sunt:

15. & reges terræ, & principes, & tribuni, & divites, & fortes, & omnis servus, & liber, absconderunt se in speluncis, & in petris montium:

16. & dicunt montibus, & petris: † Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira Agni: † Isaiæ 2. 19. Osee 10. 8. Luc. 23. 30.

17. quoniam venit dies magnus iræ ipsorum: & quis poterit stare?

CAPUT VII.

Dum punienda est terra, jubentur absque nocumento servari signum in fronte gerentes: qui describuntur tam ex Judæis quàm ex Gentibus, benedicentes Deum: & de his qui amicti erant stolis albis.

1. POst hęc vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terrę, tenentes quatuor ventos terrę, ne flarent super terram, neque super mare, neque in ullam arborem.

2. Et ‡ vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi: & clamavit voce magna quatuor Angelis, quibus datum est nocere terrę, & mari, ‡ In festo omnium sanct.

3. dicens: Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum.

4. Et audivi numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorum Israel.

5. Ex tribu Juda duodecim millia signati: ex tribu Ruben duodecim millia signati: Ex tribu Gad duodecim millia signati:

6. Ex tribu Aser duodecim millia signati: Ex tribu Nephthali duodecim millia signati: Ex tribu Manasse duodecim millia signati:

7. Ex tribu Simeon duodecim millia signati: Ex tribu Levi duodecim millia signati: Ex tribu Issachar duodecim millia signati:

8. Ex tribu Zabulon duodecim millia signati: Ex tribu Joseph duodecim millia signati: Ex tribu Benjamin duodecim millia signati.

9. Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis: stantes ante thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum:

10. & clamabant voce magna, dicentes:

Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno.

11. Et omnes Angeli stabant in circuitu throni, & seniorum, & quatuor animalium, & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, & adoraverunt Deum,

12. dicentes, Amen. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum, Amen. A

§ DE PLUR. MART. 13. Et ‡ respondit unus de senioribus, & dixit mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? & unde venerunt?

14. Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine Agni.

15. Ideo sunt ante thronum Dei, & serviunt ei die ac nocte in templo ejus: & qui sedet in throno, habitabit super illos:

16. || non esurient, neque sitient amplius, nec cadet super illos sol, neque ullus æstus: Esa. 49. 10.

17. quoniam Agnus, qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, || & absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum. A Isaiæ 25. 8 Infr. 21. 4.

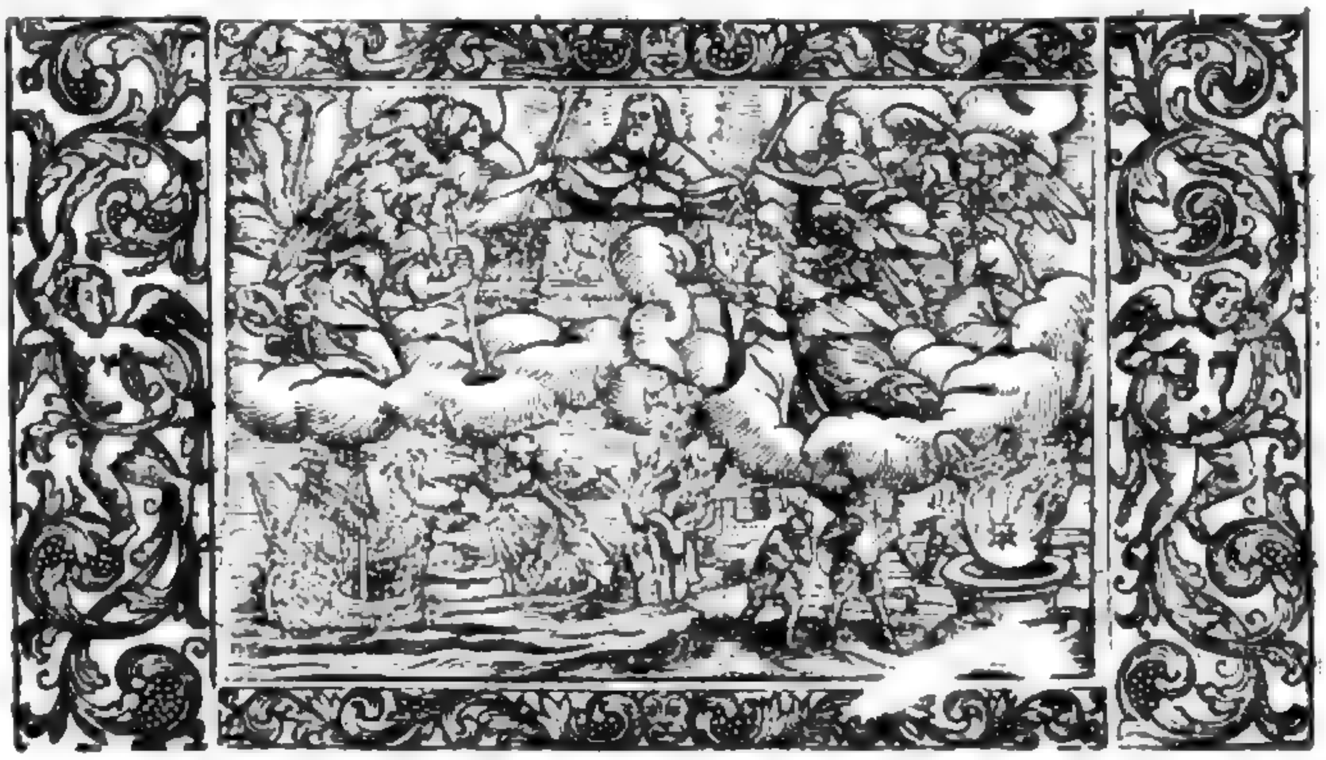

CAPUT VIII.

Aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis ostenduntur, effusoque in terram igne altaris ab alio Angelo fiunt variæ tempestates: similiter quatuor Angelis tuba canentibus producuntur variæ plagæ adversùs homines.

1. ET cùm aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cœlo, quasi media hora.

2. Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei: & datæ sunt illis septem tubæ.

3. Et alius Angelus venit, & stetit ante altare habens thuribulum aureum; & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei.

4. Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo.

5. Et accepit Angelus thuribulum, & implevit illud de igne altaris, & misit in terram, & facta sunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræmotus magnus.

6. Et septem Angeli, qui habebant septem tubas, præparaverunt se ut tuba canerent.

7. Et primus Angelus tuba cecinit, & facta
est grando, & ignis, mista in sanguine, & mis-
sum est in terram, & tertia pars terræ combu-
sta est, & tertia pars arborum concremata est,
& omne fœnum viride combustum est.
8. Et secundus Angelus tuba cecinit: &
tamquam mons magnus igne ardens missus
est in mare, & facta est tertia pars maris
sanguis,
9. & mortua est tertia pars creaturæ eo-
rum, quæ habebant animas in mari, & tertia
pars navium interiit.
10. Et tertius Angelus tuba cecinit: &
cecidit de cœlo stella magna, ardens tam-
quam facula, & cecidit in tertiam par-
tem fluminum, & in fontes aquarum:
11. & nomen stellæ dicitur Absinthium: &
facta est tertia pars aquarum in absinthium:
& multi hominum mortui sunt de aquis, quia
amaræ factæ sunt.
12. Et quartus Angelus tuba cecinit: &
percussa est tertia pars solis, & tertia pars
lunæ, & tertia pars stellarum, ita ut obscura-
retur tertia pars eorum, & diei non luceret
pars tertia, & noctis similiter.
13. Et vidi, & audivi vocem unius aquilæ
volantis per medium cœli, dicentis voce
magna: Væ, væ, væ habitantibus in terra,
de ceteris vocibus trium Angelorum, qui
erant tuba cantituri.

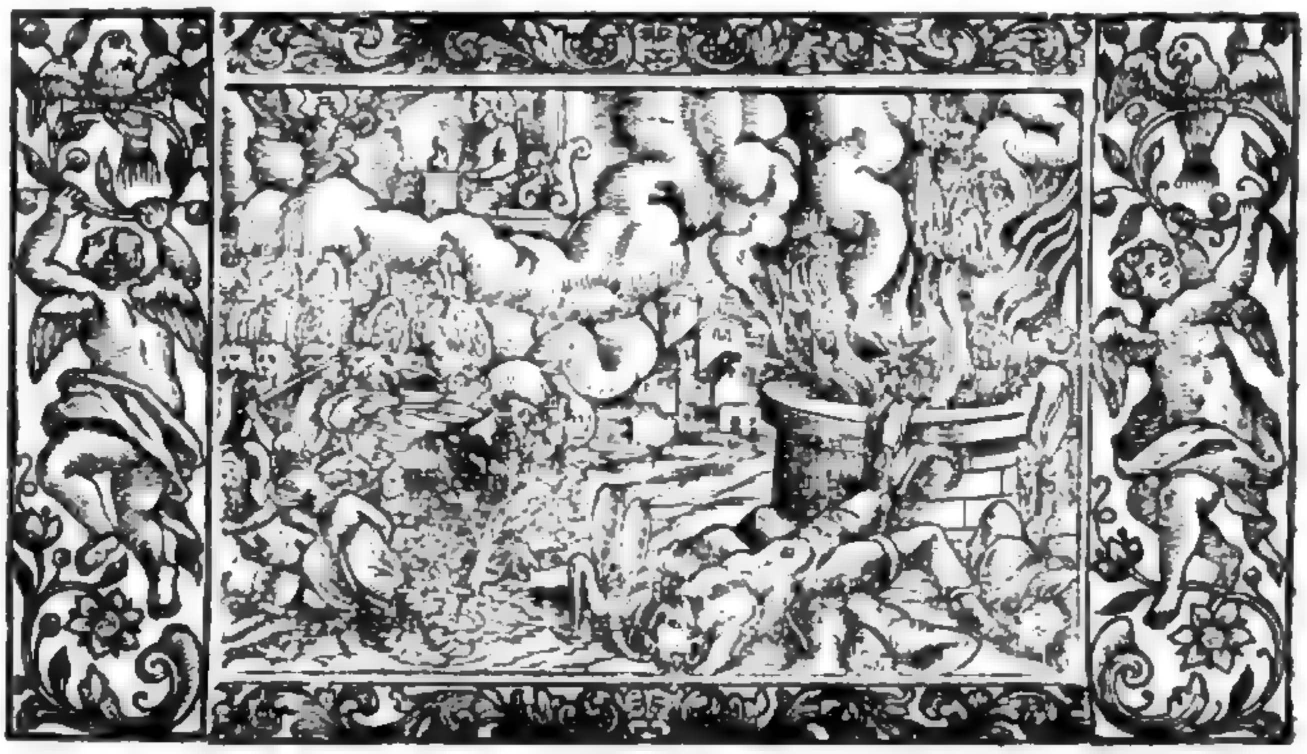

CAPUT IX.

Quinto Angelo tuba canente stella cadit, & locustæ à fumo putei egressæ describuntur, quæ homines crucient: sexto verò Angelo canente solvuntur quatuor Angeli, qui ingenti equestri exercitu tertiam hominum partem occidant.

1. ET quintus Angelus tuba cecinit: &
vidi stellam de cœlo cecidisse in ter-
ram, & data est ei clavis putei abyssi.
2. Et aperuit puteum abyssi: & ascendit fu-
mus putei, sicut fumus fornacis magnæ: &
obscuratus est sol, & aer de fumo putei:
3. & de fumo putei exierunt locustæ in ter-
ram, & data est illis potestas, sicut habent po-
testatem scorpiones terræ:
4. & præceptum est illis ne læderent fœ-
num terræ, neque omne viride, neque omnem
arborem: nisi tantùm homines, qui non ha-
bent signum Dei in frontibus suis:
5. & datum est illis ne occiderent eos; sed
ut cruciarent mensibus quinque: & crucia-
tus eorum, ut cruciatus scorpii cùm percutit
hominem.
‖ Is. 2.19. 6. ‖ Et in diebus illis quærent homines
Osee 10.8. mortem, & non invenient eam: & deside-
Luc. 23.30. bunt mori, & fugiet mors ab eis.
7. ‖ Et similitudines locustarum, similes
‖ Sap. 16.9. equis paratis in prælium: & super capita ea-
rum tamquam coronæ similes auro: & facies
earum tamquam facies hominum.
8. Et habebant capillos sicut capillos mu-
lierum; & dentes earum, sicut dentes leo-
num erant:
9. & habebant loricas sicut loricas fer-
reas, & vox alarum earum sicut vox cur-
ruum equorum multorum currentium in
bellum:
10. & habebant caudas similes scorpionum,
& aculei erant in caudis earum: & potestas
earum nocere hominibus mensibus quinque:
& habebant super se
11. regem angelum abyssi, cui nomen He-
braicè Abaddon, Græcè autem Apollyon,
Latinè habens nomen Exterminans.
12. Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc
duo væ post hæc.
13. Et sextus Angelus tuba cecinit: & au-
divi vocem unam ex quatuor cornibus alta-
ris aurei, quod est ante oculos Dei,
14. dicentem sexto Angelo, qui habebat
tubam: Solve quatuor Angelos, qui alliga-
ti sunt in flumine magno Euphrate.
15. Et soluti sunt quatuor Angeli, qui pa-
rati erant in horam, & diem, & mensem, &
annum, ut occiderent tertiam partem ho-
minum.
16. Et numerus equestris exercitus vicies
millies, dena millia. Et audivi numerum eo-
rum.
17. Et ita vidi equos in visione: & qui
sedebant super eos, habebant loricas igneas,
& hyacinthinas, & sulphureas, & capita
equorum erant tamquam capita leonum: &
de ore eorum procedit ignis, & fumus, &
sulphur.

18. Et ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum de igne, & de fumo, & de sulphure, quæ procedebant de ore ipsorum.

19. Potestas enim equorum in ore eorum est, & in caudis eorum. Nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita: & in his nocent.

20. Et ceteri homines, qui non sunt occisi in his plagis, neque pœnitentiam egerunt de operibus manuum suarum, ut non adorarent demonia, & simulacra aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neque ambulare:

21. & non egerunt pœnitentiam ab homicidiis suis, neque à veneficiis suis, neque à fornicatione sua, neque à furtis suis.

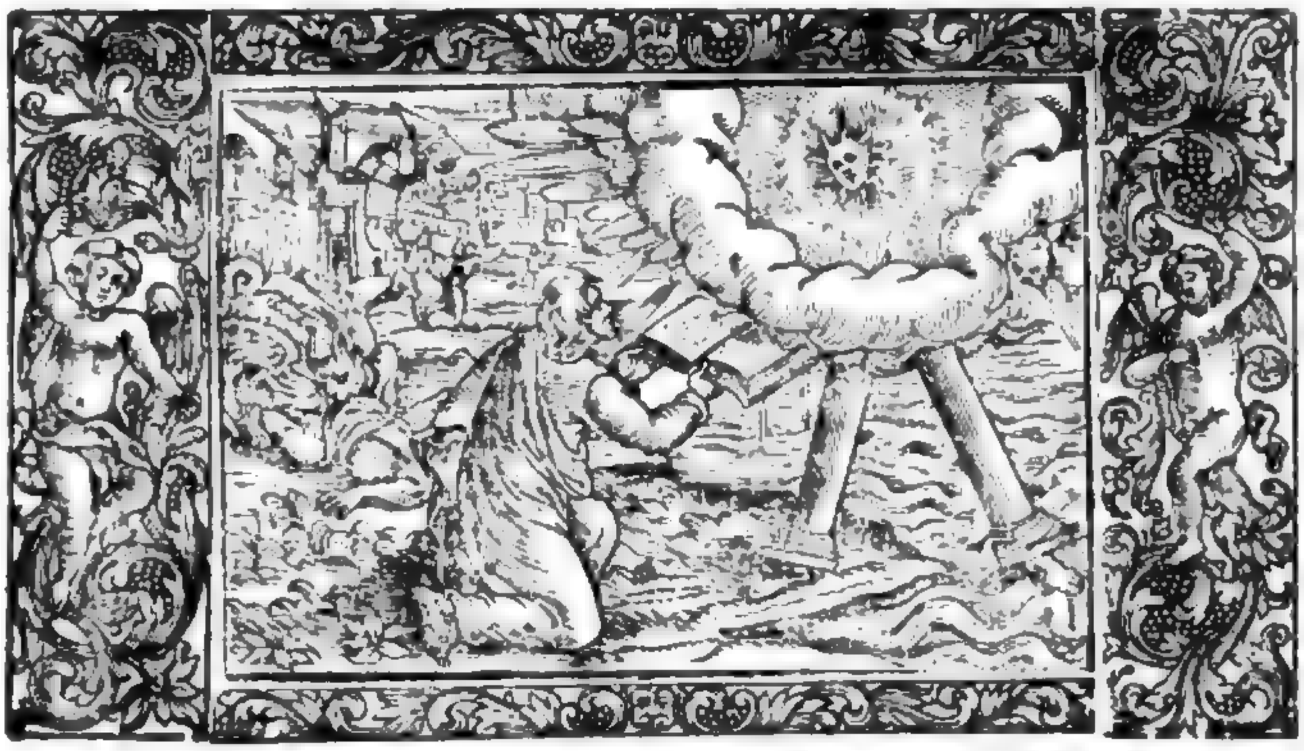

CAPUT X.

Clamante alio forti Angelo loquuntur septem tonitrua: porrò Angelus jurat non ampliùs fore tempus, sed consummandum ad vocem septimi Angeli mysterium, datque librum Joanni devorandum.

1. ET vidi alium Angelum fortem descendentem de cœlo, amictum nube, & iris in capite ejus, & facies ejus erat ut sol, & pedes ejus tamquam columnæ ignis:

2. & habebat in manu sua libellum apertum: & posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram:

3. & clamavit voce magna, quemadmodum cùm leo rugit. Et cùm clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas.

4. Et cùm locuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: & audivi vocem de cœlo dicentem mihi: Signa, quæ locuta sunt septem tonitrua: & noli ea scribere.

‖ Dan. 12. 7 5. ‖ Et angelus, quem vidi stantem super mare, & super terram, levavit manum suam ad cęlum,

6. & juravit per viventem in sæcula sæculorum, qui creavit cęlum, & ea quæ in eo sunt: & terram, & ea quæ in ea sunt: & mare, & ea quæ in eo sunt: Quia tempus non erit ampliùs:

7. sed in diebus vocis septimi angeli, cùm cęperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut evangelizavit per servos suos Prophetas.

8. Et audivi vocem de cęlo iterùm loquentem mecum, & dicentem: Vade, & accipe librum apertum de manu angeli stantis super mare, & super terram.

9. Et abii ad angelum, dicens ei, ut daret mihi librum. Et dixit mihi: ‖ Accipe librum, & devora illum, & faciet amaricari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tamquam mel. ‖ Ezech. 3. 1

10. Et accepi librum de manu angeli, & devoravi illum: & erat in ore meo tamquam mel dulce: & cùm devorassem eum, amaricatus est venter meus:

11. & dixit mihi: Oportet te iterùm prophetare Gentibus, & populis, & linguis, & regibus multis.

CAPUT XI.

Joannes templum metiens audit prædicaturos duos testes, quos bestia à mari ascendens occidet: at illi resurgentes in cælum ascendunt, ac terræmotu occiduntur 7000. hominum, & ad cantum septimi Angeli vigintiquatuor seniores Deo gratias agunt.

1. ET datus est mihi calamus similis virgæ, & dictum est mihi: Surge, & metire templum Dei, & altare, & adorantes in eo.

2. Atrium autem, quod est foris templum, ejice foras, & ne metiaris illud: quoniam datum est Gentibus, & civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus,

3. & dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis.

4. Hi sunt duæ olivæ, & duo candelabra, in conspectu Domini terræ stantes.

5. Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, & devorabit inimicos eorum: & si quis voluerit eos lædere, sic oportet eum occidi.

6. Hi habent potestatem claudendi cęlum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: & pote-

statem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga quotiescumque voluerint.

7. Et cùm finierint testimonium suum, bestia, quæ ascendit de abysso, faciet adversùm eos bellum, & vincet illos, & occidet eos.

8. Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus est.

9. Et videbunt de tribubus, & populis, & linguis, & Gentibus corpora eorum per tres dies, & dimidium: & corpora eorum non sinent poni in monumentis.

10. Et inhabitantes terram gaudebunt super illos, & jucundabuntur: & munera mittent invicem, quoniam hi duo prophetæ cruciaverunt eos, qui habitabant super terram.

11. Et post dies tres, & dimidium, spiritus vitæ à Deo intravit in eos. Et steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos, qui viderunt eos.

12. Et audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem eis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cœlum in nube: & viderunt illos inimici eorum.

13. Et in illa hora factus est terræmotus magnus, & decima pars civitatis cecidit: & occisa sunt in terræmotu nomina hominum septem millia: & reliqui in timorem sunt missi, & dederunt gloriam Deo cœli.

14. Væ secundum abiit: & ecce væ tertium veniet citò.

15. Et septimus angelus tuba cecinit: & factæ sunt voces magnæ in cœlo dicentes: Factum est regnum hujus mundi, Domini nostri & Christi ejus, & regnabit in sæcula sæculorum: Amen.

16. Et vigintiquatuor seniores, qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adoraverunt Deum, dicentes:

17. Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es: quia accepisti virtutem tuam magnam, & regnasti.

18. Et iratæ sunt Gentes, & advenit ira tua, & tempus mortuorum judicari, & reddere mercedem servis tuis Prophetis, & sanctis, & timentibus nomen tuum pusillis, & magnis, & exterminandi eos, qui corruperunt terram.

19. Et apertum est templum Dei in cœlo: & visa est arca testamenti ejus in templo ejus, & facta sunt fulgura, & voces, & terræmotus, & grando magna.

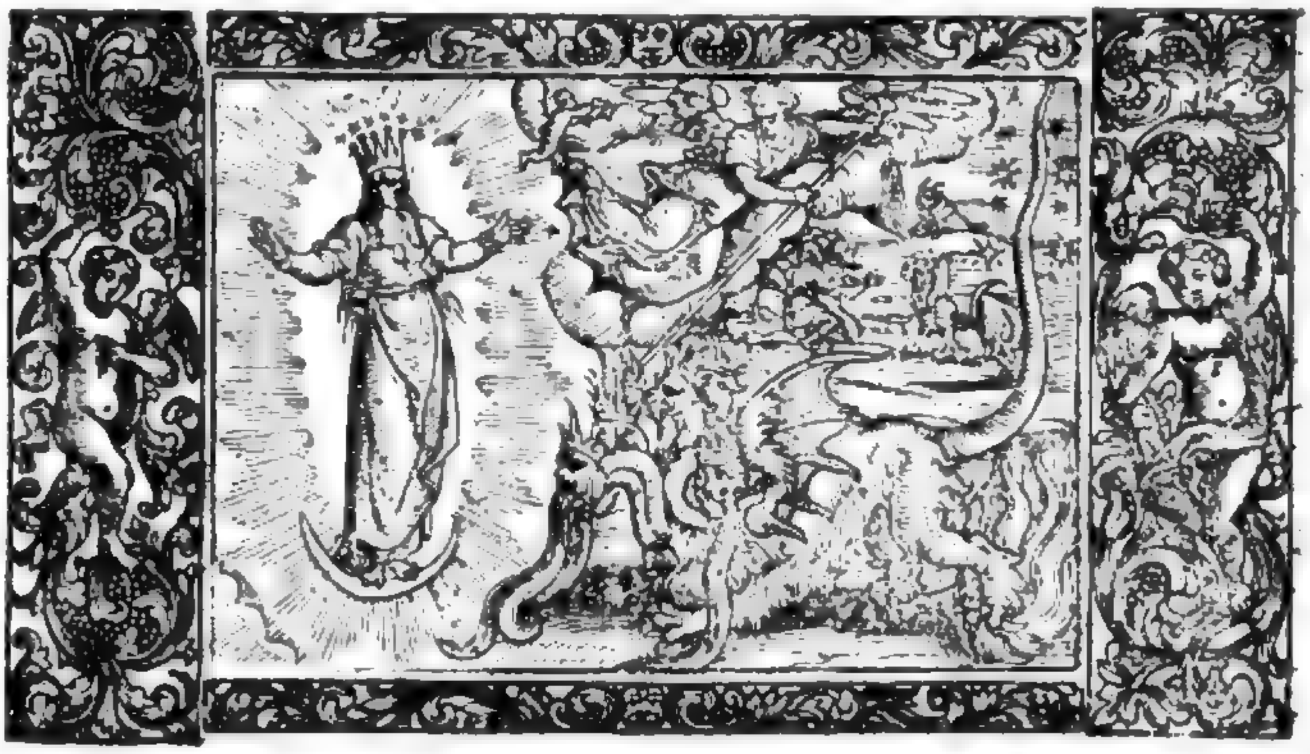

CAPUT XII.

Cùm mulier terrente dracone filium peperisset, raptus est ab ea filius ejus ad Deum: tunc facto in cœlo prælio, lapsus draco cœpit mulieris semen persequi.

1. ET signum magnum apparuit in cœlo: Mulier amicta sole, & luna sub pedibus ejus, & in capite ejus corona stellarum duodecim:

2. & in utero habens, clamabat parturiens, & cruciabatur ut pariat.

3. Et visum est aliud signum in cœlo: & ecce draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decem: & in capitibus ejus diademata septem,

4. & cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cœli, & misit eas in terram, & draco stetit ante mulierem, quæ erat paritura: ut cùm peperisset, filium ejus devoraret.

5. Et peperit filium masculum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea: & raptus est filius ejus ad Deum, & ad thronum ejus:

6. & mulier fugit in solitudinem, ubi habebat locum paratum à Deo, ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta.

7. Et factum est prælium magnum in cœlo: Michael, & Angeli ejus præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli ejus,

8. & non valuerunt, neque locus inventus est eorum ampliùs in cœlo.

9. Et projectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas, qui seducit universum orbem: & projectus est in terram, & angeli ejus cum illo missi sunt.

10. Et audivi vocem magnam in cœlo di-

centem: Nunc facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus: quia projectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte.

11. Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, & propter verbum testimonii sui, & non dilexerunt animas suas usque ad mortem.

12. Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis. Væ terræ, & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quòd modicum tempus habet.

13. Et postquam vidit draco quòd projectus esset in terram, persecutus est mulierem, quæ peperit masculum:

14. & datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus & tempora, & dimidium temporis à facie serpentis.

15. Et misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tamquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine.

16. Et adjuvit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumen, quod misit draco de ore suo.

17. Et iratus est draco in mulierem: & abiit facere prælium cum reliquis de semine ejus, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Jesu Christi.

18. Et stetit supra arenam maris.

CAPUT XIII.

Bestia de mari ascendens septem capitum & decem cornuum decemque diadematum, cujus plaga curatur, Deum blasphemat, & sanctos debellat: alteraque bestia duorum cornuum de terra ascendens illi maximè favet, cogens fieri, & adorari ejus imaginem, haberique characterem nominis ejus.

1. ET vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, cornua decem, & super cornua ejus decem diademata, & super capita ejus nomina blasphemiæ.

2. Et bestia, quam vidi, similis erat pardo, & pedes ejus sicut pedes ursi, & os ejus sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, & potestatem magnam.

3. Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem: & plaga mortis ejus curata est. Et admirata est universa terra post bestiam.

4. Et adoraverunt draconem, qui dedit potestatem bestiæ: & adoraverunt bestiam, dicentes: Quis similis bestiæ? & quis poterit pugnare cum ea?

5. Et datum est ei os loquens magna, & blasphemias: & data est ei potestas facere menses quadraginta duos.

6. Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant.

7. Et est datum illi bellum facere cum sanctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem:

8. & adoraverunt eam omnes, qui inhabitant terram: quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ Agni, qui occisus est ab origine mundi.

9. Si quis habet aurem, audiat.

10. Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet: ‖ qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia, & fides Sanctorum. ‖ Gen. 9. 6. Matth. 26. 52.

11. Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia Agni, & loquebatur sicut draco.

12. Et potestatem prioris bestiæ omnem faciebat in conspectu ejus: & fecit terram, & habitantes in ea, adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis.

13. Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de cœlo descendere in terram in conspectu hominum.

14. Et seduxit habitantes in terra propter signa, quæ data sunt illi facere in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestiæ, quæ habet plagam gladii, & vixit.

15. Et datum est illi ut daret spiritum imagini bestiæ, & ut loquatur imago bestiæ: & faciat ut quicumque non adoraverint imaginem bestiæ, occidantur.

16. Et faciet omnes pusillos, & magnos, & divites, & pauperes, & liberos, & servos habere characterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis.

17. Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestiæ, aut numerum nominis ejus.

18. Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est: & numerus ejus sexcenti sexaginta sex.

CAPUT XIV.

Virgines cum agno cantantes ambulant, Angelo uno Evangelium annuntiante, altero Babylonis lapsum, tertio verò cruciatum eorum qui bestiam adoraverunt prædicante: porrò duo habentes falces jubentur, ille messem, hic autem vineam terræ demetere.

1. ET ‡ vidi: & ecce agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen ejus, & nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis. ‡ In fest. SS. Innoc.

2. Et audivi vocem de cœlo, tamquam vocem aquarum multarum, & tamquam vocem tonitrui magni: & vocem, quam audivi, sicut citharœdorum citharizantium in citharis suis.

3. Et cantabant quasi canticum novum ante sedem, & ante quatuor animalia, & seniores: & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt de terra.

4. Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati; Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo, & Agno,

5. & in ore eorum non est inventum mendacium: sine macula enim sunt ante thronum Dei. A

6. Et vidi alterum Angelum volantem per medium cœli, habentem Evangelium æter-

num,

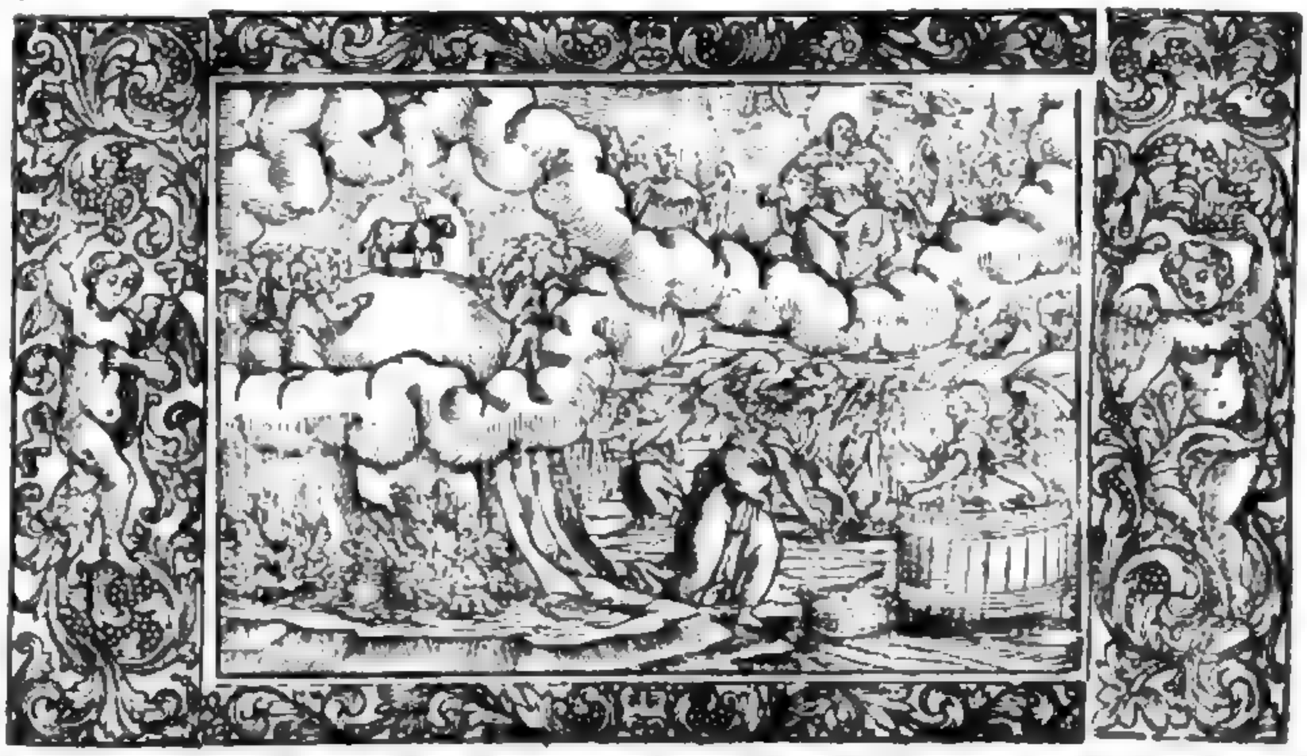

num, ut evangelizaret sedentibus super ter-
ram, & super omnem gentem, & tribum,
& linguam, & populum:
7. dicens magna voce: Timete Dominum,
& date illi honorem, quia venit hora judicii
ejus: & adorate eum, || qui fecit cœlum, &
terram, mare, & fontes aquarum.
8. Et alius Angelus secutus est, dicens:
|| Cecidit, cecidit Babylon illa magna, quæ
à vino iræ fornicationis suæ potavit omnes
gentes.
9. Et tertius Angelus secutus est illos, di-
cens voce magna: Si quis adoraverit bestiam,
& imaginem ejus, & acceperit characterem
in fronte sua, aut in manu sua:
10. & hic bibet de vino iræ Dei, quod mi-
stum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabi-
tur igne, & sulphure in conspectu Angelorum
sanctorum, & ante conspectum Agni:
11. & fumus tormentorum eorum ascendet
in sæcula sæculorum: nec habent requiem
die ac nocte, qui adoraverunt bestiam, &
imaginem ejus, & si quis acceperit chara-
cterem nominis ejus.
12. Hic patientia sanctorum est, qui custo-
diunt mandata Dei, & fidem Jesu.
13. Et ‡ audivi vocem de cœlo, dicentem
mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino
moriuntur. Amodo jam dicit Spiritus, ut
requiescant à laboribus suis: opera enim il-
lorum sequuntur illos. A
14. Et vidi, & ecce nubem candidam: &
super nubem sedentem similem Filio hominis,
habentem in capite suo coronam auream, &
in manu sua falcem acutam.
15. Et alius Angelus exivit de templo,
clamans voce magna ad sedentem super nu-
bem: || Mitte falcem tuam, & mete, quia
venit hora ut metatur, quoniam aruit messis
terræ.
16. Et misit qui sedebat super nubem, fal-
cem suam in terram, & demessa est terra.
17. Et alius Angelus exivit de templo, quod
est in cœlo, habens & ipse falcem acutam.
18. Et alius Angelus exivit de altari, qui
habebat potestatem supra ignem: & clamavit
voce magna ad eum, qui habebat falcem
acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam,
& vindemia botros vineæ terræ: quoniam
maturæ sunt uvæ ejus.
19. Et misit Angelus falcem suam acutam
in terram, & vindemiavit vineam terræ, &
misit in lacum iræ Dei magnum:
20. & calcatus est lacus extra civitatem,
& exivit sanguis de lacu usque ad frænos equo-
rum per stadia mille sexcenta.

¶ Psalm. 145.6. Actor. 14. 14. || Isa. 21. 9. Jere. 51. 8.

‡ In Mss. IN PERPETUUM.

|| Joel. 3. 13. Matth. 13.

CAPUT XV.

Qui bestiam vicerant & ejus imaginem ac numerum nominis ejus, Deum glorificant; & septem Angelis habentibus septem plagas novissimas dantur septem phialæ iræ Dei plenæ.

1. ET vidi aliud signum in cœlo magnum,
& mirabile, Angelos septem, haben-
tes plagas septem novissimas: Quoniam illis
consummata est ira Dei.
2. Et vidi tamquam mare vitreum mi-
stum igne, & eos, qui vicerunt bestiam, &
imaginem ejus, & numerum nominis ejus,
stantes super mare vitreum, habentes citha-
ras Dei:
3. & cantantes canticum Moysi servi Dei,
& canticum Agni, dicentes: Magna, & mi-
rabilia sunt opera tua Domine Deus omni-
potens: justæ & veræ sunt viæ tuæ, Rex
sæculorum.
4. || Quis non timebit te Domine, & ma-
gnificabit nomen tuum? quia solus pius es:
quoniam omnes gentes venient, & adora-
bunt in conspectu tuo, quoniam judicia tua
manifesta sunt.
5. Et post hæc vidi, & ecce apertum est tem-
plum tabernaculi testimonii in cœlo:
6. & exierunt septem Angeli habentes
septem plagas de templo, vestiti lino mun-
do & candido, & præcincti circa pectora
zonis aureis.
7. Et unum de quatuor animalibus dedit
septem Angelis septem phialas aureas, ple-
nas iracundiæ Dei viventis in sæcula sæcu-
lorum.
8. Et impletum est templum fumo à ma-
jestate Dei, & de virtute ejus: & nemo
poterat introire in templum, donec con-
summarentur septem plagæ septem Angelo-
rum.

|| Jerem. 10. 7.

CAPUT XVI.

Ad septem phialarum effusionem in terram, mare, fontes, solem, bestiæ sedem, Euphraten & aerem, multæ in terra plagæ oriuntur.

1. ET audivi vocem magnam de templo, dicentem septem Angelis: Ite, & effundite septem phialas iræ Dei in terram.

2. Et abiit primus, & effudit phialam suam in terram, & factum est vulnus sævum, & pessimum in homines, qui habebant characterem bestiæ; & in eos, qui adoraverunt imaginem ejus.

3. Et secundus Angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tamquam mortui: & omnis anima vivens mortua est in mari.

4. Et tertius effudit phialam suam super flumina, & super fontes aquarum, & factus est sanguis.

5. Et audivi Angelum aquarum dicentem: Justus es Domine, qui es, & qui eras sanctus, qui hæc judicasti:

6. quia sanguinem Sanctorum, & Prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere: digni enim sunt.

7. Et audivi alterum ab altari dicentem: Etiam Domine Deus omnipotens, vera & justa judicia tua.

8. Et quartus Angelus effudit phialam suam in solem, & datum est illi æstu affligere homines, & igni:

9. & æstuaverunt homines æstu magno, & blasphemaverunt nomen Dei habentis potestatem super has plagas, neque egerunt pœnitentiam ut darent illi gloriam.

10. Et quintus Angelus effudit phialam suam super sedem bestiæ: & factum est regnum ejus tenebrosum, & commanducaverunt linguas suas præ dolore:

11. & blasphemaverunt Deum cœli, præ doloribus, & vulneribus suis, & non egerunt pœnitentiam ex operibus suis.

12. Et sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphraten: & siccavit aquam ejus, ut præpararetur via regibus ab ortu solis.

13. Et vidi de ore draconis, & de ore bestiæ, & de ore pseudoprophetæ spiritus tres immundos in modum ranarum.

14. Sunt enim spiritus dæmoniorum facientes signa, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.

15. ‖ Ecce venio sicut fur. Beatus, qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus. ‖ Matth. 24. 43. Luc. 12. 39. Supr. 3. 3.

16. Et congregabit illos in locum, qui vocatur Hebraicè Armagedon.

17. Et septimus Angelus effudit phialam suam in aerem, & exivit vox magna de templo à throno, dicens: Factum est.

18. Et facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus factus est magnus, qualis numquam fuit ex quo homines fuerunt super terram: talis terræmotus, sic magnus.

19. Et facta est civitas magna in tres partes: & civitates Gentium ceciderunt, & Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis iræ ejus.

20. Et omnis insula fugit, & montes non sunt inventi.

21. Et grando magna sicut talentum descendit de cœlo in homines: & blasphemaverunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta est vehementer.

CAPUT XVII.

Mulier fornicaria sive Babylon variis induta ornamentis, & ebria martyrum sanguine, sedet super bestiam septem capitum & decem cornuum: quæ omnia hic declarat Angelus.

1. ET venit unus de septem Angelis, qui habebant septem phialas, & locutus est mecum, dicens: Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas,

2. cum qua fornicati sunt reges terræ, & inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis ejus.

3. Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemiæ, habentem capita septem, & cornua decem.

4. Et mulier erat circumdata purpura, &

coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione, & immunditia fornicationis ejus.

5. Et in fronte ejus nomen scriptum: Mysterium: Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum terræ.

6. Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum Jesu. Et miratus sum cùm vidissem illam admiratione magna.

7. Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestiæ, quæ portat eam, quæ habet capita septem, & cornua decem.

8. Bestia, quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abysso, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ à constitutione mundi) videntes bestiam, quæ erat, & non est.

9. Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt.

10. Quinque ceciderunt, unus est, & alius nondum venit: & cùm venerit, oportet illum breve tempus manere.

11. Et bestia, quæ erat, & non est: & ipsa octava est: & de septem est, & in interitum vadit.

12. Et decem cornua, quæ vidisti, decem reges sunt: qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tamquam reges una hora accipient post bestiam.

13. Hi unum consilium habent, & virtutem, & potestatem suam bestiæ tradent.

‡ 1.Tim.6. 15. Inf.19.16.

14. Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos: ‖ quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum, & qui cum illo sunt, vocati, electi, & fideles.

15. Et dixit mihi: Aquæ, quas vidisti ubi meretrix sedet, populi sunt, & Gentes, & linguæ.

16. Et decem cornua, quæ vidisti in bestia: hi odient fornicariam, & desolatam facient illam, & nudam, & carnes ejus manducabunt, & ipsam igni concremabunt.

17. Deus enim dedit in corda eorum ut faciant quod placitum est illi: ut dent regnum suum bestiæ donec consummentur verba Dei.

18. Et mulier, quam vidisti, est civitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

CAPUT XVIII.

Babylonis lapsus, judicium, plagæ, & ultiones: propter quas reges ac negotiatores terræ olim ipsi adhærentes amarè lugebunt; cœlum verò, Apostoli ac Prophetæ exultabunt.

1. ET post hæc vidi alium Angelum descendentem de cœlo, habentem potestatem magnam: & terra illuminata est à gloria ejus.

‡ Isaiæ 21. 9. Jer.51.8. Supr.14.8.

2. Et exclamavit in fortitudine dicens: ‖ Cecidit, cecidit Babylon magna: & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immundæ, & odibilis:

3. quia de vino iræ fornicationis ejus biberunt omnes gentes: & reges terræ cum illa fornicati sunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti sunt.

4. Et audivi aliam vocem de cœlo, dicentem: Exite de illa populus meus: ut ne participes sitis delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiatis.

5. Quoniam pervenerunt peccata ejus usque ad cœlum, & recordatus est Dominus iniquitatum ejus.

6. Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundùm opera ejus: in poculo, quo miscuit, miscete illi duplum.

7. Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit; tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde suo dicit: ‖ Sedeo regina: & vidua non sum: & luctum non videbo. ‖ Isaiæ 47. 8.

8. Ideo in una die venient plagæ ejus, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur, quia fortis est Deus qui judicabit illam.

9. Et flebunt, & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & in deliciis vixerunt, cùm viderint fumum incendii ejus:

10. longè stantes propter timorem tormentorum ejus, dicentes: Væ, væ civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis: quoniam una hora venit judicium tuum.

11. Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt super illam; quoniam merces eorum nemo emet ampliùs;

12. merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritæ, & byssi, & purpuræ, & serici, & cocci, (& omne lignum thyinum, & omnia vasa eboris, & omnia vasa de lapide pretioso, & æramento, & ferro, & marmore,

13. & cinnamomum) & odoramentorum, & unguenti, & thuris, & vini, & olei, & similæ, & tritici, & jumentorum, & ovium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum.

14. Et poma desiderii animæ tuæ discesserunt à te, & omnia pinguia, & præclara perierunt à te, & ampliùs illa jam non invenient.

15. Mercatores horum, qui divites facti sunt, ab ea longè stabunt propter timorem tormentorum ejus, flentes, ac lugentes,

16. & dicentes: Væ, væ civitas illa magna, quæ amicta erat bysso, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioso, & margaritis:

17. quoniam una hora destitutæ sunt tantæ divitiæ, & omnis gubernator, & omnis, qui in lacum navigat, & nautæ, & qui in mari operantur, longè steterunt,

18. & clamaverunt videntes locum incendii ejus, dicentes: Quæ similis civitati huic magnæ?

19. Et miserunt pulverem super capita sua, & clamaverunt flentes, & lugentes, dicentes: Væ, væ civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes, qui habebant naves in mari, de pretiis ejus, quoniam una hora desolata est.

20. Exulta super eam cœlum, & sancti Apostoli, & Prophetæ: quoniam judicavit Deus judicium vestrum de illa.

21. Et sustulit unus Angelus fortis lapidem

quasi

quasi molarem magnum, & misit in mare, di-
cens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas il-
la magna, & ultrà jam non invenietur.
22. Et vox citharœdorum, & musicorum,
& tibia canentium, & tuba non audietur in te
ampliùs: & omnis artifex omnis artis non in-
venietur in te ampliùs: & vox molæ non au-
dietur in te ampliùs:
23. & lux lucernæ non lucebit in te am-
pliùs: & vox sponsi, & sponsæ non audietur
adhuc in te: quia mercatores tui erant princi-
pes terræ, quia in veneficiis tuis erraverunt
omnes gentes.
24. Et in ea sanguis prophetarum & sancto-
rum inventus est: & omnium, qui interfecti
sunt in terra.

CAPUT XIX.

Sanctis de judicio meretricis Deum glorificantibus, parantur nuptiæ Agni, & Angelus à Joanne adorari recusat: apparens autem quidam equo insidens cum exercitu qui est Verbum Dei, & Rex regum ac Dominus dominantium, pugnat adversùs bestiam & reges terræ ac eorum exercitus, vocatis interim avibus cœli ad edendas eorum carnes.

‡ In Petr. Mart. Temp. Pasch.
1. POst ‡ hæc audivi quasi vocem turba-
rum multarum in cœlo dicentium:
Alleluja: Salus, & gloria, & virtus Deo no-
stro est:
2. quia vera, & justa judicia sunt ejus, qui
judicavit de meretrice magna, quæ corrupit
terram in prostitutione sua, & vindicavit
sanguinem servorum suorum de manibus e-
jus.
3. Et iterum dixerunt: Alleluja. Et fumus
ejus ascendit in sæcula sæculorum.
4. Et ceciderunt seniores vigintiquatuor, &
quatuor animalia, & adoraverunt Deum se-
dentem super thronum, dicentes: Amen:
Alleluja.
5. Et vox de throno exivit, dicens: Laudem
dicite Deo nostro omnes servi ejus: & qui time-
tis eum, pusilli & magni.
6. Et audivi quasi vocem tubæ magnæ, &
sicut vocem aquarum multarum, & sicut vo-
cem tonitruorum magnorum, dicentium: Al-
leluja: quoniam regnavit Dominus Deus noster
omnipotens.
7. Gaudeamus, & exultemus: & demus
gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, &
uxor ejus præparavit se.
8. Et datum est illi, ut cooperiat se byssino
splendenti, & candido. Byssinum enim justifi-
cationes sunt Sanctorum.
9. Et dixit mihi: Scribe: ‖ Beati, qui ad cœ- ‖ Matth. 22. 2.
nam nuptiarum Agni vocati sunt: A & dixit Luc. 14. 15
mihi: Hæc verba Dei vera sunt.
10. Et cecidi ante pedes ejus, ut adorarem
eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris: conser-
vus tuus sum, & fratrum tuorum habentium
testimonium Jesu. Deum adora. Testimonium
enim Jesu est spiritus prophetiæ.
11. Et vidi cœlum apertum, & ecce equus
albus, & qui sedebat super eum, vocabatur
Fidelis, & Verax, & cum justitia judicat, &
pugnat.
12. Oculi autem ejus sicut flamma ignis,
& in capite ejus diademata multa, habens
nomen scriptum, quod nemo novit nisi ip-
se.
13. ‖ Et vestitus erat veste aspersa san- ‖ Isai. 63. 1.
guine: & vocatur nomen ejus, VERBUM
DEI.
14. Et exercitus qui sunt in cœlo, seque-
bantur eum in equis albis, vestiti byssino albo
& mundo.
15. Et de ore ejus procedit gladius ex utra- ‖ Psal. 2. 9.
que parte acutus: ut in ipso percutiat Gen-
tes. ‖ Et ipse reget eas in virga ferrea: &
ipse calcat torcular vini furoris iræ Dei omni-
potentis.
16. Et habet in vestimento, & in femore ‖ Supr. 17. 14.
suo scriptum: ‖ Rex regum, & Dominus do- 1. Tim. 6. 15.
minantium.
17. Et vidi unum Angelum stantem in
sole, & clamavit voce magna, dicens omni-
bus avibus, quæ volabant per medium cœ-
li: Venite, & congregamini ad cœnam ma-
gnam Dei:
18. ut manducetis carnes regum, & carnes
tribunorum, & carnes fortium, & carnes
equorum, & sedentium in ipsis, & carnes
omnium liberorum, & servorum, & pusillo-
rum, & magnorum.
19. Et vidi bestiam, & reges terræ, & exer-
citus eorum congregatos ad faciendum præ-

lium cum illo, qui sedebat in equo, & cum exercitu ejus.

20. Et apprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adoraverunt imaginem ejus. Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure.

21. Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: & omnes aves saturatæ sunt carnibus eorum.

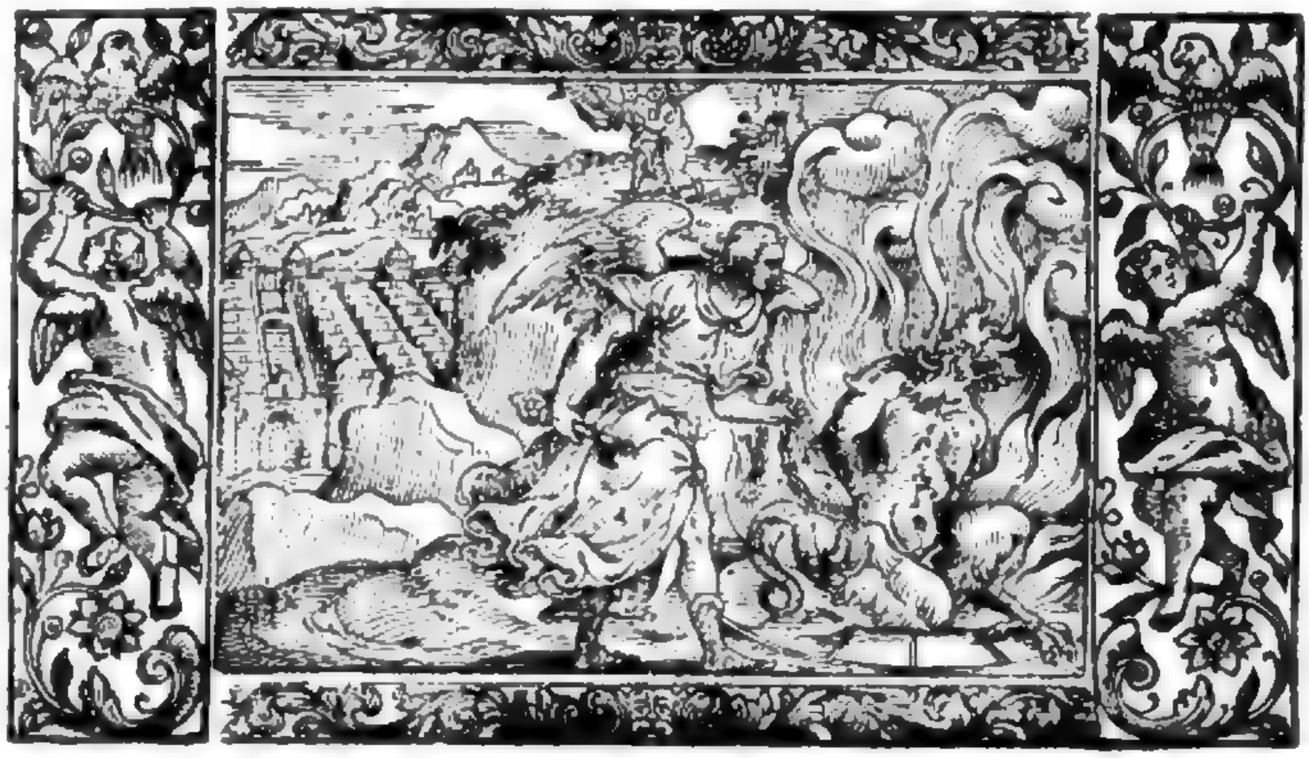

CAPUT XX.

Ligatum draconem sive diabolum mittit Angelus in abyssum ad mille annos, quibus animæ martyrum in resurrectione prima regnabunt cum Christo: post quos solutus Satanas excitabit Gog & Magog innumerum exercitum adversus civitatem dilectam, sed igni cœlesti devorabuntur: deinde apertis libris, à sedente super thronum judicabuntur omnes mortui secundùm opera ipsorum.

1. ET vidi Angelum descendentem de cœlo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua.

2. Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus, & satanas, & ligavit eum per annos mille:

3. & misit eum in abyssum, & clausit, & signavit super illum, ut non seducat ampliùs gentes, donec consummentur mille anni: & post hæc oportet illum solvi modico tempore.

4. Et vidi sedes, & sederunt super eas, & judicium datum est illis: & animas decollatorum propter testimonium Jesu, & propter verbum Dei, & qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus, aut in manibus suis, & vixerunt, & regnaverunt cum Christo mille annis.

5. Ceteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima.

6. Beatus, & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis.

‖ Ezech. 38. 2. 7. ‖ Et cùm consummati fuerint mille anni, solvetur satanas de carcere suo, & exibit, & seducet Gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris.

8. Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra sanctorum, & civitatem dilectam.

9. Et descendit ignis à Deo de cœlo, & devoravit eos: & Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia,

10. & pseudoproheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum.

11. Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cujus conspectu fugit terra, & cœlum, & locus non est inventus eis.

12. Et vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius Liber apertus est, qui est vitæ: & judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundùm opera ipsorum.

13. Et dedit mare mortuos, qui in eo erant: & mors, & infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant: & judicatum est de singulis secundùm opera ipsorum.

14. Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda.

15. Et qui non inventus est in Libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

CAPUT XXI.

Cœlo ac terra renovatis, nova civitas Jerusalem in Agni sponsam à Deo parata ostenditur, justis glorificatis, impiisque in stagnum ignis detrusis; cujus civitatis murus & portæ ac fundamenta describuntur & mensurantur, quæ universa sunt aurum ac vitrum mundum, lapides pretiosi ac margaritæ.

1. ET vidi cœlum novum, & terram novam. Primum enim cœlum, & prima terra abiit, & mare jam non est. Isa. 65. 17. & 66. 22. 2. Pet. 3. 13.

2. Et

‡ In Dedic. Eccleſ. 2. Et ego Joannes ‡ vidi ſanctam civitatem Jeruſalem novam deſcendentem de cœlo à Deo, paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.

3. Et audivi vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipſi populus ejus erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus:

|| Iſai. 25. 8, Supr. 7. 17. 4. || & abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors ultrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultrà, quia prima abierunt.

5. Et dixit qui ſedebat in throno: || Ecce nova facio omnia. A Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fideliſſima ſunt, & vera. || Iſai. 43. 19 2. Cor. 5. 17

6. Et dixit mihi: Factum eſt. Ego ſum α, & ω: initium, & finis. Ego ſitienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis.

7. Qui vicerit, poſſidebit hæc, & ero illi Deus, & ille erit mihi filius.

8. Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure: quod eſt mors ſecunda.

9. Et venit unus de ſeptem Angelis habentibus phialas plenas ſeptem plagis noviſſimis, & locutus eſt mecum, dicens: Veni, & oſtendam tibi ſponſam, uxorem Agni.

10. Et ſuſtulit me in ſpiritu in montem magnum, & altum, & oſtendit mihi civitatem ſanctam Jeruſalem deſcendentem de cœlo à Deo,

11. habentem claritatem Dei: & lumen ejus ſimile lapidi pretioſo tamquam lapidi jaſpidis, ſicut cryſtallum.

12. Et habebat murum magnum, & altum, habentem portas duodecim: & in portis Angelos duodecim, & nomina inſcripta, quæ ſunt nomina duodecim tribuum filiorum Iſrael.

13. Ab Oriente portæ tres: & ab Aquilone portæ tres: & ab Auſtro portæ tres: & ab Occaſu portæ tres.

14. Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, & in ipſis duodecim, nomina duodecim Apoſtolorum Agni.

15. Et qui loquebatur mecum habebat menſuram arundineam auream, ut metiretur civitatem, & portas ejus, & murum.

16. Et civitas in quadro poſita eſt, & longitudo ejus tanta eſt quanta & latitudo: & menſus eſt civitatem de arundine aurea per ſtadia duodecim millia: & longitudo, & altitudo, & latitudo ejus æqualia ſunt.

17. Et menſus eſt murum ejus centum quadraginta quatuor cubitorum, menſura hominis, quæ eſt Angeli.

18. Et erat ſtructura muri ejus ex lapide jaſpide: ipſa verò civitas aurum mundum ſimile vitro mundo.

19. Et fundamenta muri civitatis omni lapide pretioſo ornata. Fundamentum primum, jaſpis: ſecundum ſapphirus: tertium, calcedonius: quartum, ſmaragdus:

20. quintum, ſardonyx: ſextum, ſardius: ſeptimum, chryſolithus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chryſopraſus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethyſtus.

21. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ ſunt, per ſingulas: & ſingulæ portæ erant ex ſingulis margaritis: & platea civitatis aurum mundum, tamquam vitrum perlucidum.

22. Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius eſt, & Agnus.

23. || Et civitas non eget ſole, neque luna, ut luceant in ea: nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus eſt Agnus. || Iſaiæ 60. 19.

24. Et ambulabunt gentes in lumine ejus: & reges terræ afferent gloriam ſuam, & honorem in illam.

25. || Et portæ ejus non claudentur per diem: nox enim non erit illic. || Iſaiæ 60. 11

26. Et afferent gloriam & honorem gentium in illam.

27. Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & mendacium, niſi qui ſcripti ſunt in libro vitæ Agni.

CAPUT XXII.

Lignum vitæ fluvio aquæ vivæ irrigatum ſingulis menſibus reddit fructum ſuum, nec maledictum nec ulla nox eſt in civitate: Angelus autem qui hæc citò ventura Joanni oſtendebat, non vult ab eo adorari, dicitque juſtos in civitatem intraturos, impios autem foras ejiciendos: conteſtatur etiam de non addendo aut minuendo ad hanc prophetiam.

1. ET oſtendit mihi fluvium aquæ vitæ, ſplendidum tamquam cryſtallum, procedentem de ſede Dei & Agni.

2. In medio plateæ ejus, & ex utraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menſes ſingulos reddens fructum ſuum, & folia ligni ad ſanitatem Gentium.

3. Et omne maledictum non erit ampliùs: ſed ſedes Dei, & Agni in illa erunt, & ſervi ejus ſervient illi.

4. Et videbunt faciem ejus: & nomen ejus in frontibus eorum.

5. || Et nox ultrà non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine ſolis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in ſæcula ſæculorum. || Iſaiæ 60. 20.

6. Et dixit mihi: Hæc verba fideliſſima ſunt, & vera. Et Dominus Deus ſpirituum prophetarum miſit Angelum ſuum oſtendere ſervis ſuis quæ oportet fieri citò.

7. Et ecce venio velociter. Beatus, qui cuſtodit verba prophetiæ libri hujus.

8. Et ego Joannes, qui audivi, & vidi hæc. Et poſtquam audiſſem, & vidiſſem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc oſtendebat:

9. & dixit mihi: Vide ne feceris: conſervus enim tuus ſum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum, qui ſervant verba prophetiæ libri hujus: Deum adora.

10. Et dicit mihi: Ne ſignaveris verba prophetiæ libri hujus: tempus enim propè eſt.

11. Qui nocet, noceat adhuc: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc: & qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc: & ſanctus, ſanctificetur adhuc.

Digitized by Google

|| Isaiæ 55. 1.

12. Ecce venio citò, & merces mea mecum est, reddere unicuique secundùm opera sua.
13. || Ego sum α, & ω, primus, & novissimus, principium, & finis.
14. Beati, qui lavant stolas suas in sanguine agni: ut sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in civitatem.
15. Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis servientes, & omnis, qui amat, & facit mendacium.
16. Ego Jesus misi Angelum meum, testificavi vobis hæc in Ecclesiis. Ego sum radix, & genus David, stella splendida, & matutina.
17. Et spiritus, & sponsa dicunt: Veni. Et qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ, gratis.
18. Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri hujus: Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto.
19. Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ, & de civitate sancta, & de his, quæ scripta sunt in libro isto:
20. dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio citò: Amen. Veni, Domine Jesu.
21. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

|| Isa. 41. 4. & 44. 6. & 48. 12. Supr. 1. 8. & 17. & 21. 6.

FINIS.

Digitized by Google

ORATIO MANASSÆ, NECNON LIBRI DUO, QUI sub Libri Tertii, & Quarti Esdræ nomine circumferuntur, hoc in loco, extrà scilicet seriem Canonicorum Librorum, quos sancta Tridentina Synodus suscepit, & pro Canonicis suscipiendos decrevit, sepositi sunt, ne prorsus interirent, quippè qui à nonnullis sanctis Patribus interdùm citantur, & in aliquibus Bibliis Latinis tam manuscriptis, quàm impressis reperiuntur.

ORATIO MANASSÆ REGIS JUDA,

CUM CAPTUS TENERETUR IN BABYLONE.

DOMINE omnipotens Deus patrum nostrorum, Abraham, & Isaac, & Jacob, & seminis eorum justi, qui fecisti cœlum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia pavent, & tremunt à vultu virtutis tuæ, quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insustentabilis ira comminationis tuæ super peccatores: immensa verò & investigabilis misericordia promissionis tuæ: quoniam tu es Dominus, altissimus, benignus, longanimis, & multùm misericors, & pœnitens super malitias hominum. Tu Domine, secundùm multitudinem bonitatis tuæ, promisisti pœnitentiam & remissionem iis, qui peccaverunt tibi, & multitudine miserationum tuarum decrevisti pœnitentiam peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus justorum, non posuisti pœnitentiam justis, Abraham, & Isaac, & Jacob, iis qui tibi non peccaverunt, sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccavi super numerum arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ Domine, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri & aspicere altitudinem cœli, præ multitudine iniquitatum mearum. Incurvatus sum multo vinculo ferreo, ut non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitavi iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custodivi: statui abominationes, & multiplicavi offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans à te bonitatem. Peccavi, Domine, peccavi, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis; neque in æternum iratus, reserves mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus, inquam, pœnitentium, & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum salvabis me secundùm magnam misericordiam tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cœlorum, & tibi est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

LIBER ESDRÆ TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

Magnificum phase, quod Josias immolavit, celebrando septem diebus festum Azymorum: cui successerunt in regno Judæ Jechonias, Joacim, Joachin, & Sedecias: eorumque ac populi captivitas propter sua scelera, urbisque subversio describuntur.

1 ET fecit Josias Pascha in Jerosolymis Domino, & immolavit Phase
quarta decima luna primi mensis;
2 * statuens sacerdotes per vices dierum stolis amictos in templo Domini:
3 * & dixit Levitis sacris servis Israel, ut sanctificarent se Domino
in positione sanctæ arcæ Domini,
in domo, quam ædificavit Salomon filius David
4 rex. * Non erit vobis tollere super humeros eam.
Et nunc deservite Domino vestro, & curam agite
gentis illius Israel ex parte secundùm pagos & tri-
5 bus vestras, * secundùm scripturam David regis
Israel, & secundùm magnificentiam Salomonis fi-
lii ejus, omnes in templo, & secundùm particu-
lam principatus paternam vestram eorum, qui stant
6 in conspectu fratrum filiorum Israel. * Immolate
Pascha, & sacrificia parate fratribus vestris, &
facite secundùm præceptum Domini quod datum est
7 Moysi. * Et donavit Josias in plebem, quæ inven-
ta est, ovium, agnorum, & hœdorum, & capra-
8 rum triginta millia, vitulos tria millia. * Hæc de
regalibus data sunt secundùm promissionem popu-
lo: & sacerdotibus in Pascha, oves numero duo
9 millia, ac vituli centum. * Et Jechonias, & Se-
mejas, & Nathanael fratres, & Hasabias, & Oziel,
& Coraba in Phase, oves quinque millia, vitulos
10 quingentos. * Et hæc cùm fierent eleganter, ste-
terunt sacerdotes & Levitæ habentes azyma per
11 tribus. * Et secundùm partes principatus patrum
in conspectu populi offerebant Domino, secundùm
ea quæ in libro Moysi scripta sunt: * & assaverunt 12
Phase igni prout oportebat: & hostias coxerunt in
æneolis, & in ollis cum benevolentia: * & attule- 13
runt omnibus qui erant ex plebe: & post hæc pa-
raverunt sibi & sacerdotibus: * Sacerdotes enim 14
offerebant adipes, usque dum finita esset hora: &
Levitæ paraverunt sibi, & fratribus suis filiis Aaron.
* Et sacri cantores filii Asaph erant per ordinem 15
secundùm præceptum David, & Asaph, & Zacha-
rias, & Jeddinus, qui erat à rege. * Et ostiarii 16
per singulas januas, ita ut non prævaricaretur
unusquisque suam: fratres enim illorum paraverunt
illis. * Et consummata sunt quæ pertinebant ad 17
sacrificium Domini. * In illa die egerunt Phase, 18
& offerebant hostias super Domini sacrificium, se-
cundùm præceptum regis Josiæ. * Et egerunt filii 19
Israel, qui inventi sunt in tempore illo, Phase,
& diem festum azymorum per dies septem: * & non 20
est celebratum Phase tale in Israel, à temporibus
Samuelis prophetæ: * & omnes reges Israel non 21
celebraverunt tale Pascha quale egit Josias, & Sa-
cerdotes, & Levitæ, & Judæi, & omnis Israel,
qui inventi sunt in commoratione Jerosolymis.
* Octavo decimo anno, regnante Josia celebratum 22
est Phase. * Et directa sunt opera Josiæ in con- 23
spectu Domini sui in corde pleno metuens: * & 24
quæ circa illum quidem conscripta sunt, in pri-
stinis temporibus de eis, qui peccaverunt, quique
irreligiosi fuerunt in Dominum præ omni gente, &
qui non quæsierunt verba Domini super Israel. * Et 25
post omnem actum hunc Josiæ, ascendit Pharao
rex Ægypti, veniens in Carchamis ab itinere su-
per Euphratem, & exiit obviam illi Josias. * Et 26
misit rex Ægypti ad Josiam, dicens: Quid mihi &
tibi est rex Judæ? * Non sum missus à Domino ut 27
pugnem contra te: super Euphratem enim bellum
meum est, festinans descende. * Et non est rever- 28
sus Josias super currum: sed expugnare eum cona-

Digitized by Google

la ut, non attendens verbum prophetæ ex ore
29 Domini: * sed constituit ad eum bellum in campo
Mageddo. Et descenderunt principes ad regem Jo-
30 siam. * Et dixit rex pueris suis, Amovete me à præ-
lio, infirmatus sum enim valdè. Et statim amove-
31 runt eum pueri ipsius de acie. * Et ascendit super
currum secundarium suum: & perveniens Jeroso-
lymam, vita functus est, & sepultus est in paterno
32 sepulchro. * Et in tota Judæa lugebant Josiam: &
qui præsidebant, cum uxoribus lamentabant eum
usque in hunc diem. Et datum est hoc fieri semper
33 in omne genus Israel. * Hæc autem præscripta sunt
in libro historiarum regum Judæ: & singula gesta
actus Josiæ, & ejus gloria & intellectus ejus in le-
ge Domini: quæque gesta sunt ab eo, & quæ non
34 scripta sunt in libro regum Israel & Judæ. * Et
assumentes, qui erant ex gente, Jechoniam filium
Josiæ, constituerunt regem pro Josia patre suo,
35 cùm esset annorum triginta trium. * Et regnavit
super Israel mensibus tribus. Et amovit eum rex
36 Ægypti, ne regnaret in Jerosolymis: * & mulcta-
vit gentem argenti talenta centum, & auri talen-
37 tum unum. * Et constituit rex Ægypti Joacim fra-
38 trem ipsius, regem Judæ & Jerusalem: * & alliga-
vit magistratus Joacim, & Zaracelem fratrem suum,
39 & apprehendens reduxit in Ægyptum. * Annorum
erat Joacim viginti quinque, cùm regnare cœpisset
in terra Juda & Jerusalem: & fecit malum in con-
40 spectu Domini. * Post hunc autem ascendit Nabu-
chodonosor rex Babylonis, & alligans eum in æreo
41 vinculo, perduxit in Babyloniam: * & sacra vasa
Domini accepit Nabuchodonosor, & tulit & con-
42 secravit in templo suo in Babylonia. * Nam de im-
mundicia illius, & irreligiositate scriptum est in li-
43 bro temporum regum. * Et regnavit Joachin filius
ejus pro eo. Cùm autem constitutus esset rex, erat
44 annorum decem & octo. * Regnavit autem menses
tres, & dies decem in Jerusalem, & fecit malum in
45 conspectu Domini: * post annum mittens Nabu-
chodonosor, transmigravit eum in Babyloniam si-
46 mul cum sacris vasis Domini. * Et constituit Sede-
ciam regem Juda, & Jerusalem, cùm esset anno-
rum viginti unius: regnavit autem annis undecim.
47 * Et fecit malum in conspectu Domini, & non est
veritus à verbis, quæ dicta sunt ab Jeremia prophe-
48 ta ex ore Domini: * & adjuratus à rege Nabucho-
donosor, perjurans discessit: & indurata cervice
sua, & corde suo, transgressus est legitima Domi-
49 ni Dei Israel. * Et duces populi Domini multa ini-
que gesserunt, & impie egerunt super omnes im-
mundities gentium: & polluerunt templum Domi-
50 ni quod sanctum erat in Jerosolymis. * Et misit
Deus patrum ipsorum per Angelum suum revocare
eos, propter quod parceret illis, & tabernaculo
51 suo. * Ipsi verò subsannabant in angelis suis: &
qua die locutus est Dominus, erant illudentes pro-
52 phetis ejus. * Quiusque ad iracundiam concitatus est
super gentem suam propter irreligiositatem suam,
53 & præcepit ascendere reges Chaldæorum. * Hi oc-
ciderunt juvenes eorum in gladio, in circuitu san-
cti templi eorum, & non pepercerunt juveni, &
54 seni, & virgini, & adolescenti: * sed omnes tra-
diti sunt in manus ipsorum: & omnia sacra vasa
Domini, & regales apothecas resumentes, tulerunt
55 in Babyloniam, * & incenderunt domum Domini,
& demolierunt muros Jerusalem: & turres ejus in-
56 cenderunt igne, * & consummaverunt omnia ho-
norifica ejus, & ad nihilum redegerunt, & reliquos
57 à gladio duxerunt in Babylonem. * Et erant servi
illius usque dum regnarent Persæ in repletione ver-
58 bi Domini in ore Jeremiæ: * quousque benigne
ageret terra sabbata sua, omni tempore desertio-
nis suæ sabbatizavit in applicatione annorum sep-
tuaginta. ‡

‡ Nota, quòd in duobus vaticanis impressis habeatur ℣. 58. ‡ *septuaginta septem*, locò, ‡ *septuaginta*.

CAPUT II.

Cyrus rex persarum Judæos in regno suo captivos remittit in terram suam: qui cùm restaurarent Jerusalem, prohibiti sunt ab Artaxerxe propter quorumdam delationem.

1 * REgnante Cyro rege Persarum, in consum-
matione verbi Domini in ore Jeremiæ,
2 * suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum,
& prædicavit in toto regno suo simul per scriptu-
3 ram, * dicens: Hæc dicit Cyrus rex persarum: Me
constituit regem orbis terrarum Dominus Israel, Do-
4 minus excelsus, * & significavit mihi ædificare do-
5 mum sibi in Jerusalem, quæ est in Judæa. * Si
quis est ex genere vestro, dominus ipsius ascendat
6 cum eo in Jerusalem. * Quotquot ergo circà loca
habitant, adjuvent eos qui sunt in loco ipso, in au-
7 ro & argento, * in dationibus cum equis & jumen-
tis, cumque aliis quæ secundùm vota apponuntur
8 in ædem Domini quæ est in Jerusalem. * Et stan-
tes principes tribuum, pagorum, & Judææ ex tri-
bu Benjamin, & Sacerdotes & Levitæ, quos excita-
vit Dominus ascendere & ædificare Domum Domi-
ni quæ est in Jerusalem, & qui erant in circuitu
9 eorum, * adjuverunt in omni auro, & argento eius,
& jumentis; & votis compluribus multi quorum
sensus excitatus est. * Et Cyrus rex protulit vasa 10
sacra Domini, quæ transtulit Nabuchodonosor rex
Babylonis ex Jerusalem, & consecravit ea idolo suo,
* & proferens ea Cyrus rex Persarum, tradidit Mi- 11
thridato, qui erat super thesauros ipsius. * Per 12
hunc autem tradita sunt Salmanasaro præsidi Ju-
dææ. * Horum autem hic numerus. Libatoria ar- 13
gentea duo millia quadringenta: athiscæ argenteæ
triginta: phialæ aureæ triginta, item argenteæ duo
millia quadringentæ, & alia vasa mille. * Om- 14
nia autem vasa aurea & argentea; quinque millia
octingenta sexaginta. * Et enumerata sunt Salma- 15
nasaro simul cum his qui ex captivitate Babyloniæ
venerant in Jerosolymam. * In Artaxerxis autem 16
regis Persarum temporibus scripserunt ei de his qui
habitabant in Judæa & Jerusalem, Balsamus, & Mi-
thridatus, & Sabellius, & Rathimus, Balthemus,
Samelius scriba, & reliqui habitantes in Samaria,
& ceteris locis subjectam epistolam regi Artaxerxi.
* DOMINE, pueri tui Rathimus ab accidentibus, 17
& Sabellius scriba, & reliqui curiæ tuæ judices in
Cœlesyria, & Phœnice. * Et nunc notum sit do- 18
mino regi, quoniam Judæi qui ascenderunt à vobis
ad nos, venientes in Jerusalem civitatem refugam
& pessimam, ædificant furnos ejus, & statuunt mu-
ros, & templum suscitant. * Quòd si civitas ista, 19
& muri consummati fuerint, non tantùm tributa
non sustinebunt pendere, sed etiam regibus resi-
stent. * Et quia id agitur circa templum, rectè 20
habere arbitrati sumus non despicere hoc ipsum:
* sed notum facere domino regi, ut si videbitur, 21
rex, quæratur in libris patrum tuorum, * & inve- 22
nies in admonitionibus scripta de his, & scies quo-
niam civitas ista fuit refuga, & reges, & civitates
concutiens. * & Judæi refugæ, & prælia commit- 23
tentes in ea ab æterno, ob quam causam civitas ista
deserta est. * Nunc ergo notum facimus, domine 24
rex, quoniam si civitas hæc ædificata fuerit, & hu-
jus muri erecti fuerint, descensus tibi non erit in
Cœlesyriam, & Phœnicen. * Tunc scripsit rex Ra- 25
thimo, qui scribebat accidentia, & Balthemo, &
Sabellio scribæ, & ceteris constitutis, & habitan-
tibus in Syria, & Phœnice, ea quæ subjecta sunt.
* LEGI epistolam quam misistis mihi. Præcepi er- 26
go inquiri, & inventum est, quoniam civitas illa
est ab ævo regibus resistens, * & homines refu- 27
gæ, & prælia in ea efficientes, & reges fortissimi
erant in Jerusalem dominantes, & tributa exigen-
tes à Cœlesyria & Phœnice. * Nunc ergo præcepi 28
prohibere homines illos ædificare civitatem; &
prohibere ne quid ultrà hæc fiat; * sed nec pro- 29
cedant in plurimum, ‡ ea quæ sunt malitiæ, ita
ut regibus molestia inferretur. * Tunc recitatis 30
his quæ à rege Artaxerxe scripta fuerant, Rathi-
mus, & Sabellius scriba, & qui cum his constitu-
ti erant jungentes festinanter venerunt in Jerusa-
lem cum equitatu & turba, & agmine: * cœpe- 31
runtque ædificantes prohibere, & vacabant ab ædi-
ficatione templi in Jerusalem, usque secundo an-
no regni Darii regis Persarum.

‡ Nota, quòd in duobus vaticanis impressis habeatur ℣. 29. ‡ *ex quo*, locò ‡ *ea quæ*.

CAPUT III.

Dario, post splendidam cœnam omnibus suis præfectis factam, dormiente, tres corporis ejus custodes problema moverunt. Num vinum, rex, mulier, an veritas præstent: & primùm de vino probatur.

* REx Darius fecit cœnam magnam omnibus ver- 1
naculis suis, & omnibus magistratibus Me-
diæ & Persidis. * & omnibus purpuratis, & præ- 2
toribus, & consulibus, & Præfectis sub illo, ab In-
dia usque Æthiopiam, centum viginti septem pro-
vinciis. * Et cùm manducassent, & bibissent, & 3
saturati reverterentur, tunc Darius rex ascendit in
cubiculum suum, & dormivit, & expergefactus est.
* Tunc illi tres juvenes corporis custodes, qui cu- 4
stodiebant corpus regis, dixerunt alter alteri: * Di- 5
camus unusquisque nostrum sermonem qui præcel-
lat: & cujuscumque apparuerit sermo sapientior al-
terius, dabit illi rex Darius dona magna. * pur- 6
pura cooperiri, & in auro bibere, & super aurum
dormire, & currum aureo fræno, & cydarim byssi-
nam, & torquem circa collum: * & secundo loco 7
sedebit, à Dario propter sapientiam suam, & co-
gnatus Darii vocabitur. * Tunc scribentes singuli 8
suum verbum signaverunt, & posuerunt subtus cer-
vical Darii regis, * & dixerunt: Cùm surrexerit 9
rex, dabimus illi scripta nostra: & quodcumque
judicaverit rex è tribus, & magistratus Persidis,
quoniam verbum ejus sapientius est, ipsi dabitur
victoria sicut scriptum est. * Unus scripsit, Forte 10
est vinum. * Alius scripsit, Fortior est rex. * Ter- 11
tius scripsit, * Fortiores sunt mulieres: super omnia 12
autem vincit veritas. * Et cùm surrexisset rex, ac- 13
ceperant scripta sua, & dederunt illi, & legit.
* Et mittens vocavit omnes magistratus Persarum, 14
& Medos, & purpuratos, & prætores, & præfe-
ctos: * & sederunt in concilio: & lecta sunt scri- 15

16 pta coram ipsis. * Et dixit, Vocate adolescentes, &
ipsi indicabunt verba sua. Et vocati sunt, & intro-
17 ierunt. * Et dixit illis, Indicate nobis de his quæ
scripta sunt. Et cœpit prior, qui dixerat de forti-
18 tudine vini, * & dixit: Viri, quàm prævalet vi-
num omnibus hominibus qui bibunt illud! Seducit
19 mentem. * Itemque regis & orphani facit mentem va-
20 nam. Item servi ac liberi, pauperis ac divitis, * &
omnem mentem convertit in securitatem & jucundi-
tatem, & non meminit omnem tristitiam & debi-
21 tum, * & omnia præcordia facit honesta, & non me-
minit regem nec magistratum, & omnia per talen-
22 ta loqui facit. * Et non meminerunt, cùm bibe-
runt, amicitiam, nec fraternitatem: sed non mul-
23 tùm post sumunt gladios. * Et cùm à vino merse-
rint & surrexerint, non meminerunt quæ gesserunt.
24 * O viri, num præcellit vinum? quis sic cogitat
facere? Et tacuit hoc dicto.

CAPUT IV.

Probatur excellens fortitudo regis, mulieris, & veritatis, sed data veritati palma, Darius ad petitionem Zorobabel reddit sacra vasa, scribens ut Judæis detur libertas, & impensa ad extructionem Jerusalem.

1 * ET inchoavit sequens dicere, qui dixit de forti-
2 tudine regis. * O viri, num præcellunt homi-
nes, qui terram & mare obtinent, & omnia quæ in
3 eis sunt? * Rex autem super omnia præcellit, & do-
minatur eorum: & omne quodcumque dixerit illis,
4 faciunt. * Et si miserit illos ad bellatores, vadunt,
5 & demoliuntur montes, & muros, & turres. * Ju-
gulantur, & jugulant, & regis verba non prætere-
unt. Nam si vicerint, afferunt regi omnia quæcumque
6 prædati fuerint. * Similiter & alii omnes, & quot-
quot non militant, nec pugnant, sed colunt terram:
rursùm cùm fuerint metentes, afferunt tributa re-
7 gi: * & ipse unus solus si dixerit, Occidite, occidunt:
8 dixerit, Remittite, remittunt: * dixerit, Percutite,
percutiunt: dixerit, Exterminate, exterminant: di-
9 xerit, Ædificate, ædificant: * dixerit, Excidite, ex-
10 cidunt: dixerit, Plantate, plantant: * & omnis plebs,
& virtutes eum obaudiunt, & super hoc ipse recum-
11 bit, & bibit, & dormit. * Hi autem custodiunt in
circuitu eum, & non possunt ire singuli, & facere
12 opera sua, sed in dicto obaudientes sunt ei. * Viri,
quomodo non præcellit rex qui sic dissamatur? Et ta-
13 cuit. * Tertius qui dixerat de mulieribus & veritate,
14 hic est Zorobabel, cœpit loqui. * Viri, non magnus
rex, & multi homines, nec vinum præcellit. Quis
15 est ergo qui dominatur eorum? * Nonne mulieres ge-
nuerunt regem, & omnem populum, qui dominatur
16 mari & terræ: * & ex illis nati sunt, & ipsæ educa-
verunt eos qui plantaverunt vineas ex quibus vinum
17 fit? * Et ipsæ faciunt stolas omnium hominum, & ip-
sæ faciunt gloriam hominibus, & non possunt homi-
18 nes separari à mulieribus. * Si congregaverint au-
rum & argentum, & omnem rem speciosam, &
viderint mulierem unam bono habitu & bona spe-
19 cie, * omnia hæc relinquentes in eam intendunt, &
aperto ore conspiciunt, & eam alliciunt magis
quàm aurum & argentum, & omnem rem pretiosam.
20 * Homo patrem suum relinquit qui enutrit illum, &
21 suam regionem, & ad mulierem se conjungit. * Et
cum muliere remittit animam: & neque patrem memi-
22 nit, neque matrem, neque regionem. * Et hinc opor-
tet vos scire: quoniam mulieres dominantur vestri.
23 Nonne doletis? * Et accipit homo gladium suum, &
vadit in viam facere furta, & homicidia, & mare na-
24 vigare & flumina. * & leonem videt; & in tenebris
ingreditur: & cùm furtum fecerit, & fraudes, & ra-
25 pinas amabili suæ affert. * Et iterum, diligit homo
26 uxorem suam magis quàm patrem aut matrem. * Et
multi dementes facti sunt propter uxores suas: & ser-
27 vi facti sunt propter illas: * & multi perierunt &
28 jugulati sunt, & peccaverunt propter mulieres. * Et
nunc credite mihi, quia magnus est rex in potestate
sua: quoniam omnes regiones verentur tangere eum.
29 * Videbam tamen Apemen filiam Bezacis, mirifici
concubinam regis, sedentem juxta regem ad dexte-
30 ram, * & auferentem diadema de capite ejus, & im-
ponentem sibi, & palmis cædebat regem de sinistra
31 manu. * Et super hæc aperto ore intuebatur eam: &
si arriserit ei, ridet: nam si indignata ei fuerit, blan-
32 ditur, donec reconcilietur in gratiam. * O viri, cur
non sunt fortiores mulieres? Magna est terra, & ex-
33 celsum est cœlum: quis ista agit? * Et tunc rex, &
purpurati intuebantur in alterutrum. Et inchoavit
34 loqui de veritate. * O viri, nonne fortes sunt mulie-
res? Magna est terra, & excelsum est cœlum: & ve-
lox cursus solis convertit in gyro cœlum in locum
35 suum in una die. * Nonne magnificus est qui hæc
facit, & veritas magna, & fortior præ omnibus?
36 * Omnis terra veritatem invocat, cœlum etiam ipsam
benedicit, & omnia opera moventur, & tremunt eam,
37 & non est cum ea quicquam iniquum. * Vinum ini-
quum, iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes
filii hominum, & iniqua illorum omnia opera, & non
38 est in ipsis veritas, & in sua iniquitate peribunt: * &

veritas manet, & invalescit in æternum, & vivit, &
obtinet in sæcula sæculorum. * Nec est apud eam ac- 39
cipere personas, neque differentias: sed quæ justa
sunt facit omnibus injustis ac malignis, & omnes be-
nignantur in operibus ejus. * Et non est in judicio 40
ejus iniquum, sed fortitudo, & regnum, & potestas,
& Majestas omnium ævorum. Benedictus Deus veri-
tatis. * Et desiit loquendo. Et omnes populi clama- 41
verunt, & dixerunt, Magna est veritas, & prævalet.
* Tunc rex ait illi: Pete, si quid vis amplius, quàm 42
quæ scripta sunt, & dabo tibi, secundùm quod in-
ventus es sapientior proximis, & proximus mihi se-
debis, & cognatus meus vocaberis. * Tunc ait regi: 43
Memor esto voti tui, quod vovisti, ædificare Jeru-
salem, in die qua regnum accepisti: * omnia vasa 44
quæ accepta sunt ex Jerusalem, remittere, quæ se-
paravit Cyrus, quando mactavit Babyloniam, & vo-
luit remittere ea ibi. * Et tu vovisti ædificare tem- 45
plum quod incenderunt Idumæi, quando extermina-
ta est Judæa à Chaldæis. * Et nunc hoc est quod po- 46
stulo Domine, & quod peto, hoc est majestas quod à
te postulo, ut facias votum quod vovisti regi cœli ex
ore tuo. * Tunc surgens Darius rex, osculatus est 47
illum: & scripsit epistolas ad omnes dispensatores,
& præfectos, & purpuratos, ut deducerent eum, &
eos qui cum illo erant, omnes ascendentes ædificare
Jerusalem. * Et omnibus præfectis, qui erant in Sy- 48
ria, & Phœnice, & Libano, scripsit epistolas, ut
traherent ligna cedrina à Libano in Jerusalem, ut
ædificarent cum eis civitatem. * Et scripsit omnibus 49
Judæis qui ascendebant à regno in Judæam pro liber-
tate, omnem potentem, & magistratum, & præfe-
ctum non supervenire ad januas ipsorum, * & omnem 50
regionem quam obtinuerant immunem esse eis, &
Idumæi relinquant castella quæ obtinent Judæorum,
* & in structuram templi dare per singulos annos ta- 51
lenta viginti, usque dum perædificaretur: * & super 52
sacrarium holocautomata ustulare quotidie, sicut ha-
bent præceptum: alia talenta decem offerre per sin-
gulos annos, * & omnibus qui procedunt à Babylo- 53
nia condere civitatem: ut esset libertas tam ipsis quàm
filiis eorum, & omnibus sacerdotibus qui præcedunt:
* Scripsit autem & quantitatem, & sacram stolam 54
jussit dari, in qua deservirent; * & Levitis scripsit 55
dare præcepta, usque in diem qua consummabitur do-
mus, & Jerusalem extruetur: * & omnibus custo- 56
dientibus civitatem scripsit dari ei sortes & stipendia.
* Et dimisit omnia vasa quæcumque separaverat Cy- 57
rus à Babylonia, & omnia quæcumque dixit Cyrus,
& ipse præcepit fieri, & mitti Jerusalem. * Et cùm 58
processisset ille adolescens, elevans faciem in Jeru-
salem, benedixit regem cœli, * & dixit, Abs te est 59
victoria, & abs te est sapientia & claritas. Et ego
servus tuus sum. * Benedictus es qui dedisti mihi sa- 60
pientiam, & tibi confitebor Domine Deus patrum no-
strorum. * Et accepit epistolas, & profectus est in 61
Babyloniam. Et venit, & nuntiavit fratribus suis
omnibus qui fuerunt in Babylonia: * & benedixe- 62
runt Deum patrum suorum, quoniam dedit illis re-
missionem, & refrigerium, * ut ascenderent & ædi- 63
ficarent Jerusalem, & templum, ubi nominatum est
nomen ejus in ipso, & exultaverunt cum musicis,
& lætitia diebus septem.

CAPUT V.

Redeuntes à Babylonica captivitate in Jerusalem & Judæam recensentur, & restituunt Dei cultum; sed tandem à cœpto opere ad tempus impediuntur.

* POst hæc autem electi sunt, ut ascenderent 1
principes pagorum per domos, & tribus suas,
& uxores illorum, & filii & filiæ eorum, & servi
& ancillæ ipsorum, & pecora eorum. * Et Darius 2
rex misit unà cum eis equites mille, donec dedu-
cerent eos in Jerusalem cum pace, & cum musicis,
& cum tympanis & tibiis. * Et omnes fratres erant 3
ludentes, & fecit eos ascendere simul cum eis.
* Et hæc sunt nomina virorum, qui ascenderunt 4
per pagos suos in tribus, & in partem principatus
ipsorum. * Sacerdotes: Filii Phinees, filii Aaron, 5
Jesus filius Josedec. Joacim filius Zorobabel filii
Salathiel de domo David, ex progenie Phares,
de tribu Juda, * qui locutus est sub Dario rege 6
Persarum sermones mirificos in secundo anno re-
gni ipsius mense Nisan primo. * Sunt autem hi, 7
qui ascenderunt ex Judæa de captivitate transmi-
grationis, quos transmigravit Nabuchodonosor rex
Babyloniæ in Babylonem, & reversus est in Jeru-
salem. * Et requisivit partem Judææ unusquisque 8
in civitatem suam, qui venerunt cum Zorobabel,
& Jesu, Nehemias, Areores, Elimeo, Emmanio,
Mardocheo, Beelsuro, Mechplatochor, Olioro,
Emonia unus de principibus eorum. * Et nume- 9
rus à gentilibus eorum, ex præpositis eorum, fi-
lii Phares, duo millia centum septuaginta duo:
* filii Ares, tria millia centum quinquagintasep- 10
tem: * filii Phoemo centum quadragintaduo: in 11
filiis Jesu & Joabes, mille trecenti duo: * filii 12
Demu, duo millia quadringenti septuaginta: filii

Chorabæ, ducentiquinque: filii Banica, centum sexa-
13 gintaocto: * filii Bebech, quadringentitres: filii
14 Archad, quadringenti vigintiseptem: * filii Cham,
trigintaseptem: filii Zoroar, duo millia sexaginta-
septem: filii Adin, quadringenti sexaginta unus:
15 * filii Aderectis, centum octo: filii Ciaso & Zelas,
centum septem: filii Azoroc, quadringenti trigin-
16 tanovem: * filii Jedarbone, centum trigintaduo:
filii Ananiæ, centum triginta: filii Asoni, nona-
17 ginta: * filii Marsar, quadringenti vigintiduo:
filii Zabarus, nonagintaquinque: filii Sepolemon,
18 centum vigintitres: * filii Nepopas, quinquagin-
taquinque: filii Nechanatus, centum quinqua-
gintaocto: filii Cebethamus, centum triginta-
19 duo: * Filii Crearpatros, qui Enocadies, & Mo-
diæ, quadringenti vigintitres: qui ex Gramas &
20 & Gabea, centum viginti unus: * qui ex Besse-
lon, & Ceagge, sexagintaquinque: qui ex Basta-
21 ro, centum vigintiduo. * Qui ex Bechenobes,
quinquagintaquinque: filii Liptis, centum quin-
quagintaquinque: filii Labonni, trecenti quinqua-
22 ginta septem: * filii Sichem, trecenti septuagin-
ta: filii Suadon, & Clionius, trecenti septuagin-
23 taocto: * filii Ericus, duo millia centum quadra-
gintaquinque: filii Anaas, trecenti septuaginta.
24 Sacerdotes: * Filii Jeddus, filii Euther, filii Elia-
sib, trecenti septuagintaduo: filii Emerus, ducen-
25 ti quinquagintaduo: filii Phasurii, trecenti quin-
quagintaseptem: filii Caree, ducenti vigintisep-
26 tem. * Levitæ: Filii Jesu in Caduhel, & Bamis,
& Serebias, & Edias, septuagintaquatuor, omnis
numerus à duodecimo anno, triginta millia qua-
27 dringenti sexagintaduo, * filii, & filiæ, & uxo-
res, omnis computatio, quadraginta millia du-
28 centi quadragintaduo. Filii sacerdotum, qui psal-
lebant in templo: filii Asaph, centum viginti-
29 octo: * Ostiarii verò filii Esmenni, filii Aser, filii
Amon, filii Accuba, Topa filii Tobi, omnes cen-
30 tum trigintanovem. * Sacerdotes servientes in
templo: filii Sel, filii Gaspha, filii Tobloch,
filii Cariæ, filii Su, filii Helle, filii Labana, filii
Armacha, filii Accub, filii Utha, filii Cetha, filii
Aggab, filii Obai, filii Anani, filii Canna, filii
31 Geddu, * filii An, filii Radin, filii Desanon, filii
Nachoba, filii Caseba, filii Gaze, filii Ozui, filii
Sinone, filii Atere, filii Hasten, filii Asiana, filii
Manei, filii Nausisim, filii Accuso, filii Agista,
32 filii Azui, filii Favon, filii Phasalon, * filii Meed-
da, filii Phusa, filii Caree, filii Barcus, filii Sar-
ree, filii Corsi, filii Nasith, filii Agisti, filii Pe-
33 don, * Salomon filii ejus, filii Asophot, filii Pha-
sida, filii Celi, filii Dedon, filii Gaddahel, filii
34 Sephegi, * filii Aggia, filii Sachareth, filii Saba-
then, filii Caroneth, filii Malsith, filii Amæ, filii
Sasus, filii Addus, filii Suba, filii Eura, filii Ra-
35 hotis, filii Phasphat, filii Malmon. * Omnes sacro
servientes, & pueri Salomonis, quadringenti octo-
36 gintaduo. * Hi sunt filii qui ascenderunt à Thel-
mela, Telharsa: principes eorum, Carmellam, &
37 Careth: * & non poterant edicere civitates suas,
& progenies suas, quemadmodum sint ex Israel.
38 Filii Dalari, filii Tubal, filii Nechodaici, * ex Sa-
cerdotibus, qui fungebantur sacerdotio: & non
sunt inventi filii Obia, filii Achisos, filii Addin,
39 qui accepit uxorem ex filiabus Phargeleu: * &
vocati sunt nomine ejus, & horum quæsita est ge-
neris scriptura in prædatura, & non est inventa,
40 & prohibiti sunt sacerdotio fungi. * Et dixit illis
Nehemias & Astharas, Ne participentur sancta,
donec exurgat Pontifex doctus in ostensionem &
41 veritatem. * Omnis autem Israel erat exceptis ser-
vis & ancillis, quadraginta duo millia trecenti
42 quadraginta. * Servi horum & ancillæ, septem
millia trecenti trigintaseptem. Cantores & canta-
43 trices, ducenti sexagintaquinque. * Cameli, qua-
dringenti trigintaquinque. Equi septem millia tri-
gintasex. Muli, docenta millia quadragintaquin-
que. Subjugalia, quinque millia vigintiquinque.
44 * Et de præpositis ipsis per pagos, dum venirent
in templum Dei, quod erat in Jerusalem, vove-
runt suscitare templum in loco suo, secundùm
45 suam virtutem: * Et dare in templum thesaurum
operum sacrum auri mnas duodecim millia, &
mnas argenti quinque millia, & stolas sacerdotales
46 centum. * Et habitaverunt Sacerdotes & Levitæ,
& qui exierant de plebe, in Jerusalem & in regio-
ne, & sacri cantores, & ostiarii, & omnis Israel
47 in regionibus suis. * Instante autem septimo men-
se, cùmque essent filii Israel unusquisque in suis
rebus, convenerunt unanimes in atrium, quod erat
48 ante januam Orientalem. * Et stantes Jesus filius
Josedec, & fratres ejus Sacerdotes, & Zorobabel
filius Salathiel, & hujus fratres, paraverunt alta-
49 re, * ut offerrent super illud holocautomata, se-
cundùm quæ in libro Moysi hominis Dei scripta
50 sunt. * Et convenerunt ibi ex aliis nationibus ter-
ræ, & erexerunt sacrarium in loco suo omnes gen-
tes terræ, & offerebant hostias, & holocautoma-
51 ta Domino matutina. * Et egerunt scenopegiam,
& diem solemnem, sicut præceptum est in lege:
52 & sacrificia quotidie, sicut oportebat: * & post
hæc oblationes institutas, & hostias sabbatorum,
& neomeniarum, & dierum solemnium omnium
sanctificatorum. * Et quotquot vovebant Domino 53
à neomenia septimi mensis, cœperunt hostias of-
ferre Deo, & templum Domini nondum erat ædi-
ficatum. * Et dederunt pecuniam lapidariis & fa- 54
bris, & potum & pabula cum gaudio. * Et dede- 55
runt carra Sidoniis & Tyriis, ut transveherent il-
lis de Libano trabes cedrinas, & facerent rates in
Joppe portu, secundùm decretum quod scriptum
erat eis à Cyro rege Persarum. * Et in secundo 56
anno venientes in templum Dei in Jerusalem,
mense secundo inchoavit Zorobabel filius Salathi-
el, & Josue filius Josedec, & fratres ipsorum, &
sacerdotes, & Levitæ, & omnes qui venerunt de
captivitate in Jerusalem: & fundaverunt tem- 57
plum Dei, novilunio sæculi mensis secundi anni
cum venissent Judæam & Jerusalem. * Et sta- 58
tuerunt Levitas à viginti annis, super opera Do-
mini: & stetit Jesus & filius ejus, & fratres om-
nes Levitæ conspirantes, & executores legis, fa-
cientes opera in domo Domini. * Et steterunt sa- 59
cerdotes habentes stolas cum tubis: & Levitæ fi-
lii Asaph habentes cymbala, * collaudantes Do- 60
minum, & benedicentes secundùm David regem
Israel. Et cantabant canticum Domino, quo- 61
niam dulcedo ejus, & honor in sæcula super om-
nem Israel *. Et omnis populus tuba cecinerunt, 62
& proclamaverunt voce magna; collaudantes Do-
minum in suscitatione domus Domini. * Et vene- 63
runt ex sacerdotibus & Levitis; & præsidentibus
secundùm pagos senioribus, qui viderant pristi-
nam domum: * & ad hujus ædificationem cum 64
clamore & planctu magno, & multi cum tubis &
gaudio magno: * in tantum ut populus non au- 65
diret tubas propter planctum populi. Turba enim
erat tubis canens magnificè, ita ut longè audire-
tur. * Et audierunt inimici Tribus Judæ, & Ben- 66
jamin, & venerunt scire quæ esset vox tubarum.
* Et cognoverunt quoniam qui erant ex captivi- 67
tate, ædificant templum Domino Deo Israel. * Et 68
accedentes ad Zorobabel & Jesum, præpositos pa-
gorum, dixerunt eis: Ædificabimus unà vobis-
cum: * Similiter enim audivimus Dominum ve- 69
strum, & ipsi pariter incedimus à diebus Asbaza-
reth regis Assyriorum, qui transmigravit nos huc.
* Et dixit illis Zorobabel, & Jesus, & principes 70
pagorum Israel, * Non est nobis & vobis ædifica- 71
re domum Dei nostri: nos enim soli ædificabimus
Domino Israel secundùm ea quæ præcepit nobis
Cyrus rex Persarum. * Gentes autem terræ incum- 72
bentes his qui sunt in Judæa, & levantes opus æ-
dificationis & insidias, & populos adducentes
prohibebant eos ædificare, * & aggressuras exer- 73
centes impedierunt, ne consummaretur ædificium
omni tempore vitæ Cyri regis, & protraxerunt
structuram per biennium usque ad Darii regnum.

CAPUT VI.

Judæi, annuente Dario, templum Dei extruunt in Jerusalem.

* IN secundo autem anno regni Darii propheta- 1
vit Aggæus, & Zacharias filius Addin pro-
phetæ apud Judæam & Jerusalem in nomine Dei
Israel super eos. * Tunc stans Zorobabel filius Sa- 2
lathiel, & Jesus filius Josedec, inchoaverunt ædi-
ficare domum Domini, quæ est in Jerusalem: * cùm 3
adessent eis prophetæ Domini, & adjuvarent eos.
In ipso tempore venit ad illos Sisennes subregulus
Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales
ejus, * & dixerunt eis: Quo præcipiente vobis do- 4
mum hanc ædificatis, & tectum istud, & alia om-
nia perficitis? & qui sunt structores qui hæc ædi-
ficant? * Et habuerunt gratiam visitatione facta su- 5
per eos, qui erant ex captivitate à Domino senio-
res Judæorum. * Et non sunt impediti ædificare, 6
donec significaretur Dario de omnibus istis, & re-
sponsum acciperetur. * Exemplum epistolæ, quam 7
miserunt Dario. SISENNES subregulus Syriæ &
Phœnicis, & Satrabuzanes & sodales ejus in Sy-
ria & Phœnice præsides regi Dario salutem. * Om- 8
nia nota sint Domino regi, quòd cùm venissemus
in regionem Judææ, & introissemus in Jerusalem,
invenimus ædificantes Domum Dei magnam: * & 9
templum ex lapidibus politis, & magnis & pre-
tiosis materiis in parietibus, * & opera illa in-
stanter fieri, & suffragare, & prosperare in mani- 10
bus eorum, & in omni gloria, quàm diligentissimè
perfici. * Tunc interrogavimus seniores, dicentes, 11
Quo permittente vobis ædificatis domum istam, &
opera hæc fundatis? * Ideò autem interrogavimus 12
eos, ut notum faceremus tibi homines & præposi-
tos, & nominum scripturam præpositorum postu-
lavimus illos. * At illi responderunt nobis, di- 13
centes, Nos sumus servi Domini, qui fecit cœlum
& terram, * & ædificabatur hæc domus ante annos 14
istos multos à rege Israel magno & fortissimo, &
consummata est. * Et quoniam patres nostri exa- 15
cerbantes erant & peccaverunt in Deum Israel,

tradi-

tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Ba-
16 byloniæ, regis Chaldæorum, * & domum istam de-
molientes incenderunt, & populum captivum du-
17 xerunt in Babylonem. * In primo anno, regnan-
te Cyro rege Babyloniæ, scripsit Cyrus rex do-
18 mum hanc ædificare, * & illa sacra vasa aurea &
argentea quæ extulerat Nabuchodonosor de domo
quæ est in Jerusalem, & consecraverat ea in suo
templo, rursùs protulit ea Cyrus rex de templo
quod erat in Babylonia, & tradita sunt Zoroba-
19 bel, & Salmanasaro subregulo: * Et præceptum
est eis ut offerrent hæc vasa, & reponerent in tem-
plo quod erat in Jerusalem, & ipsum templum
20 Dei ædificare in loco suo. * Tunc Salmanasaru
subjecit fundamenta domus Domini, quæ est in Je-
rusalem: & exindè usque nunc ædificatur, & non
21 accepit consummationem. * Nunc ergo si judica-
tur à te, o rex, Perquiratur in regalibus bibliothe-
22 cis Cyri regis, quæ sunt in Babylonia. * Et si in-
ventum fuerit consilio Cyri regis cœptam esse stru-
cturam domus Domini, quæ est in Jerusalem, &
judicatur à Domino rege nostro, scribat de his
23 nobis. * Tunc Darius rex præcepit inquiri in Bi-
bliothecis: & inventus est in Ecbathanis oppido,
quod est in media regione locus unus, in quo scri-
24 pta erant ista: * Anno primo regnante Cyro, rex
Cyrus præcepit domum Domini quæ est in Jeru-
salem, ædificare, ubi incendebant igni assiduo.
25 * cujus altitudo sit cubitorum decem, & latitudo
cubitorum sexaginta, quadratum lapidibus politis
tribus, & meniano ligneo ejusdem regionis, &
meniano uno novo, & impendia dari de domo Cy-
26 ri regis: * & sacra vasa domus Domini tam aurea
quàm argentea, quæ extulit Nabuchodonosor in
domum Domini, quæ est in Jerusalem, ubi erant
27 posita, ut ponantur illic; * & præcepit curam a-
gere Sisennem subregulum Syriæ, & Phœnicis, &
Satrabuzanem, & sodales ejus, & qui ordinati e-
rant in Syria & Phœnice præsides, ut abstinerent
28 se ab eodem loco. * Et ego quoque præcepi in to-
tum ædificare; & prospexi, ut adjuvent eos qui
sunt ex captivitate Judæorum, donec consumme-
29 tur templum ædis Domini: * & à vexatione tri-
butorum Cœlesyriæ & Phœnicis, diligenter quan-
titatem dari his hominibus ad sacrificium Domi-
ni, Zorobabel præfecto, ad tauros, & arietes, &
30 agnos * similiter autem & frumentum, & sal, &
vinum, & oleum instanter per singulos annos,
prout sacerdotes, qui sunt in Jerusalem, dictave-
31 runt consumi quotidie sine ulla dilatione, * ut
offerantur libationes summo Deo pro rege & pue-
32 ris ejus, & orent pro ipsorum vita: * & denun-
tietur, ut quicumque transgressi fuerint aliquid ex
his quæ scripta sunt, aut spreverint, accipiatur
lignum de suis propriis, & suspendantur, & bo-
33 na ipsorum regi ascribantur. * Propterea & Do-
minus, cujus nomen invocatum est ibi, extermi-
net omnem regem & gentem, qui manum suam
extenderit prohibere, aut malè tractare domum
34 Domini illam quæ est in Jerusalem. * Ego Da-
rius rex decrevi quàm diligentissimè secundùm hæc
fieri.

CAPUT VII.

Domus Dei extructa dedicatur & consecratur, in eaque festum Azymorum celebratur.

1 * TUnc Sisennes subregulus Cœlesyriæ, & Phœ-
nicis, & Satrabuzanes, & sodales obsecuti
2 his, quæ à Dario rege erant decreta, * insistebant
sacrosanctis operibus diligentissime, cooperantes
3 cum senioribus Judæorum principibus Syriæ. * Et
prosperata sunt sacrosancta opera prophetantibus
4 Aggæo & Zacharia prophetis. * Et consummave-
runt omnia per præceptum Domini Dei Israel, &
ex consilio Cyri, & Darii, & Artaxerxis regis Per-
5 sarum. * Et consummata est domus nostra usque
ad tertiam & vigesimam diem mensis Adar, sexto
6 anno Darii regis. * Et fecerunt filii Israel & sa-
cerdotes & Levitæ, & ceteri qui erant ex capti-
vitate, qui appositi sunt secundùm ea quæ scripta
7 sunt in libro Moysi. * Et obtulerunt in dedicatio-
nem templi Domini, tauros centum, arietes du-
8 centos, agnos quadringentos, * & hædos pro pec-
catis universi Israel, duodecim secundùm nume-
9 rum tribuum Israel. * Et steterunt sacerdotes &
Levitæ amicti stolis per tribus super omnia opera
Domini Dei Israel secundùm librum Moysi, & o-
10 stiarii per singulas januas. * Et egerunt filii Israel
cum his qui erant ex captivitate, illud Phase quar-
tadecima luna mensis primi, quando sanctificati
11 sunt sacerdotes & Levitæ. * Omnes filii captivita-
tis non sunt simul sanctificati, quia Levitæ omnes
12 simul sanctificati sunt. * Et immolaverunt Phase
universi filii captivitatis, & fratribus suis sacerdo-
13 tibus, & sibimetipsis. * Et manducaverunt filii Is-
rael, qui erant ex captivitate, omnes qui reman-
serant ab omnibus execrationibus gentium terræ
14 quærentes Dominum, * & celebraverunt diem fe-
stum azymorum septem diebus epulantes in conspe-
ctu Domini, * quoniam convertit consilium regis 15
Assyriorum in eos, confortare manus eorum [illegible] o-
pera Domini Dei Israel.

CAPUT VIII.

Ascendenti Esdra à Babylonia Jerosolymam traduntur Artaxerxis litteræ, quæ, beneficia Judæis præstita continent: recensentur qui simul ascenderunt; & auro ac argento sacerdotibus commisso, Esdras, facta oratione, commonet populum ad pœnitentiam, quòd ab alienigenis se non separassent.

* ET post hunc, regnante Artaxerxe Persarum 1
rege, accessit Esdras filius Azariæ, filii Hel-
ciæ, filii Solomæ, * filii Sadoc, filii Achitob, fi- 2
lii Ameri, filii Azahel, filii Bocci, filii Abisue,
filii Phinees, filii Eleazari, filii Aaron primi sa-
cerdotis: * hic Esdras ascendit de Babylonia, cùm 3
esset scriba & ingeniosus in lege Moysi, quæ data
est à Domino Deo Israel docere & facere. * Et 4
dedit ei rex gloriam, quòd invenisset gratiam in
omni dignitate & desiderio in conspectu ejus.
* Et ascenderunt simul cum ipso ex filiis Israel, & 5
sacerdotibus, & Levitis, & sacris cantoribus tem-
pli, & ostiariis, & servis templi, in Jerusalem.
* Anno septimo regnante Artaxerxe, in quinto 6
mense, hic annus septimus est regni, exeuntes de
Babylonia novilunio quinti mensis, * venerunt 7
Jerosolymam juxta præceptum illius, secundùm
prosperitatem itineris à Domino ipsorum datam
eis. * In his enim Esdras magnam disciplinam ob- 8
tinebat, ne prætermitteret quidquam eorum, quæ
essent ex lege Domini & præceptis, & docendo
universum Israel omnem justitiam & judicium.
* Accedentes autem, qui scribebant scripta Arta- 9
xerxis regis, tradiderunt scriptum quod obvenerat
ab Artaxerxe rege ad Esdram sacerdotem, & le-
ctorem legis Domini, cujus exemplum subjectum
est. * Rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti, & lectori 10
legis Domini salutem. * Humanior ego judicans 11
in beneficiis, præcepi eis qui desiderant ex gente
Judæorum, sua sponte, & ex sacerdotibus & Le-
vitis, qui sunt in regno meo, comitari tecum in
Jerusalem. * Si qui ergò cupiunt ire tecum, con- 12
veniant, & proficiscantur, sicut placuit mihi & se-
ptem amicis meis consiliariis, * ut visitent ea quæ 13
aguntur secundùm Judæam, & Jerusalem, obser-
vantes sicut habes in lege Domini, * & ferant 14
munera Domino Deo Israel, quæ vovi ego & a-
mici Jerusalem, & omne aurum & argentum,
quod inventum fuerit in regione Babyloniæ Do-
mino in Jerusalem cum illo, * quod est donatum 15
pro ipsa gente in templum Domini eorum quod est
in Jerusalem: ut colligatur hoc aurum & argen-
tum ad tauros, & arietes, & agnos, & hædos,
& quæ his sunt congruentia, * ut offerant hostias 16
Domino super altare Domini ipsorum quod est in
Jerusalem. * Et omnia quæcumque volueris cum 17
fratribus tuis facere auro & argento, perfice pro
voluntate tua secundùm præceptum Domini Dei
tui: * & sacrosancta vasa, quæ data sunt tibi ad 18
opera domus Domini Dei tui, quæ est in Jerusa-
lem: * & cetera quæcumque tibi subvenerint ad 19
opera templi Dei tui, dabis de regali gazophyla-
cio: * cùm volueris cum fratribus tuis facere au- 20
ro & argento, perfice secundum voluntatem Do-
mini. * Et ego quidem rex Artaxerxes præcepi cu- 21
stodibus thesaurorum Syriæ & Phœnicis, ut quæ-
cumque scripserit Esdras sacerdos, & lector legis
Domini, diligenter detur ei usque ad argenti ta-
lenta centum, similiter & auri: * & usque ad 22
frumenti modios centum, & vini amphoras cen-
tum, & alia quæcumque abundant sine taxatione.
* Omnia secundùm legem Dei fiant Deo altissimo, 23
ne forte exurgat ira in regno regis, & filii, & fi-
liorum ejus. * Vobis autem dicitur, ut omnibus 24
sacerdotibus & Levitis, & sacris cantoribus, &
servis templi, & scribis templi hujus, * nullum 25
tributum, neque ulla alia indictio irrogetur, nec
habeat quisquam potestatem objicere eis quidquam.
* Tu autem Esdra, secundùm sapientiam Dei con- 26
stitue judices & arbitros in tota Syria, & Phœni-
ce: & omnes qui legem Dei tui non noverunt,
doce: * ut quotquot transgressi fuerint legem, 27
diligenter plectantur sive morte, sive cruciatu,
sive etiam pecuniæ mulctatione vel abductione.
* Et dixit Esdras scriba: Benedictus Deus patrum 28
nostrorum, qui dedit hanc voluntatem in cor re-
gis, clarificare domum suam, quæ est in Jerusa-
lem, * & me honorificavit in conspectu regis, & 29
consiliariorum, & amicorum, & purpuratorum e-
jus. * Et ego constans animo factus sum secun- 30
dùm opitulationem Domini Dei mei, & congrega-
vi ex Israel viros, ut simul ascenderent mecum.
* Et hi sunt præpositi secundùm suas patrias, & 31
principatus portionales eorum qui mecum ascen-
derunt de Babylonia in regno Artaxerxis. * Et ex 32
filiis Phares, Gersomus: ex filiis Siemarith, Ame-
nus: filiorum David, Acchus filius Scceliæ: * ex 33

filiis Phares, Zacharias, & cum eo reversi sunt
34 viri centum quinquaginta: * ex filiis ductoris Moa-
bilionis Zarai, & cum ipso viri ducenti quinqua-
35 ginta: * ex filiis Zachues, Jechonias Zecheeli, &
36 cum ipso viri ducenti quinquaginta: * ex filiis Sa-
la, Maasias Gotholiæ, & cum ipso viri septuagin-
37 ta: * ex filiis Saphatiæ, Zarias Micheli, & cum ip-
38 so viri octoginta: * ex filiis Job, Abdias Jebeli,
39 & cum ipso viri ducenti duodecim: * ex filiis Ba-
niæ, Salimoth, filius Josaphiæ, & cum ipso viri
40 centum sexaginta: * ex filiis Beer, Zacharias Be-
41 bei, & cum ipso viri ducenti octo: * ex filiis E-
zead, Joannes Eccetan, & cum ipso viri centum
42 decem: * ex filiis Adonicam ipsis postremis, &
hæc sunt nomina eorum, Eliphalam filius Gebel,
43 & Semejas, & cum ipso viri septuaginta. * Et
congregavi eos ad fluvium qui dicitur Thia, &
metati fuimus illic triduo, & recognovi eos.
44 * Et ex filiis sacerdotum & Levitarum non inveni
45 illic. * Et misi ad Eleazarum, & Eccelon, & Mas-
man, & Maloban, & Enaathan, & Samea, & Jo-
ribum, Nathan, Enuagam, Zachariam, & Mosola-
46 mum ipsos ductores & peritos: * & dixi eis ut ve-
nirent ad Loddeum, qui erat apud locum gazo-
47 phylacii. * Et mandavi eis ut dicerent Loddeo, &
fratribus ejus, & illis qui erant in gazophylacio,
ut mitterent nobis eos qui sacerdotio fungerentur
48 in domo Domini Dei nostri. * & adduxerunt no-
bis secundùm manum validam Domini Dei nostri
viros peritos: ex filiis Moholi, filii Levi, filii Is-
rael, Sebebian, & filios & fratres, qui erant de-
49 cem & octo: * Asbiam, & Amin ex filiis filiorum
50 Chananæi, & filii eorum viri viginti. * Et ex his
qui templo serviebant, quos dedit David, & ipsi
principes ad operationem Levitis templo servien-
tium ducenti viginti. Omnia nomina significata
51 sunt in scripturis. * Et vovi illic jejunium juveni-
bus in conspectu Dei, ut quærerem ab eo bonum
iter nobis, & qui nobiscum erant, & filiis, & pe-
52 coribus propter insidias. * Erubui enim petere à
rege pedites & equites in comitatu, tutelæ gratia,
53 contra adversarios nostros. * Diximus enim regi,
quoniam virtus Domini erit cum eis qui inquirunt
54 eum in omni affectu. * Et iterum deprecati sumus
Dominum Deum nostrum secundùm hæc; quem &
propitium habuimus, & compotes facti sumus Deo
55 nostro. * Et separavi ex plebis præpositis, & sa-
cerdotibus templi, viros duodecim, & Sedebiam,
& Asannam, & cum eis ex fratribus eorum viros
56 decem: * Et appendi eis aurum & argentum &
vasa sacerdotalia domus Dei nostri, quæ donave-
rat rex, & consiliarii ejus, & principes, & om-
57 nis Israel. * Et cùm appendissem, tradidi argenti
talenta centum quinquaginta, & vasa argentea ta-
58 lentorum centum, & auri talenta centum, * &
vasorum aureorum septies viginti, & vasa ærea
de bono æramento splendentia, duodecim, auri
59 speciem reddentia, * & dixi eis: Et vos sancti estis
Domino, & vasa sunt sancta, & aurum, & ar-
gentum votum est Domino Deo patrum nostrorum.
60 * Vigilate & custodite, donec tradatis ex plebis præ-
positis, & sacerdotibus & Levitis, & principibus
civitatum Israel in Jerusalem, in pastophorio do-
61 mus Dei nostri. * Et hi qui susceperunt sacerdo-
tes & Levitæ aurum & argentum & vasa, intule-
62 runt in Jerusalem in templum Domini. * Et pro-
movimus à fluvio Thia, die duodecima mensis pri-
63 mi, usquequò introivimus in Jerusalem. * Et cùm
factus fuisset tertius dies, quarta autem die pon-
deratum aurum, & argentum traditum est in do-
mo Domini Dei nostri, Marimoth filio Jori sacer-
64 doti: * & cum ipso erat Eleazar filius Phinees:
& erant cum ipsis Josadus filius Jesu, & Medias,
& Banni filius Levitæ ad numerum, & ad pondus
65 universa: * Et scriptum est pondus ipsorum eadem
66 hora. * Qui autem venerunt ex captivitate, obtu-
lerunt sacrificium Domino Deo Israel, tauros duo-
67 decim pro omni Israel, arietes octoginta sex, * a-
gnos septuagintaduos, hircos pro peccato duode-
cim, & pro salute vaccas duodecim, omnia in sa-
68 crificium Domini. * Et relegerunt præcepta regis
regalibus dispensatoribus, & subregulis Cœlesyriæ,
& Phœnicis: & honorificaverunt gentem, & tem
69 plum Domini. * Et consummatis his, accesserunt
ad me præpositi, dicentes: Non segregaverunt ge-
nus Israel, & principes, & sacerdotes, & Levitæ,
70 * & alienigenæ gentes & nationes terræ immundi-
tias suas à Chananæis, & Hethæis, & Pherezæis,
& Jebusæis, & Moabitis, & Ægyptiis, & Idu-
71 mæis. * conjuncti enim sunt filiabus eorum & ip-
si, & filii eorum: & mistum est semen sanctum
alienigenis gentibus terræ: & participes erant præ-
positi, & magistratus iniquitatis ejus ab initio ip-
72 sius regni. * Et mox ut audivi ista, conscidi vesti-
menta & sacram tunicam: & lacerans capillos ca-
73 pitis, & barbam, sedi dolens & mœstus. * Et con-
venerunt quotquot tunc movebantur in verbo Do-
mini Dei Israel, ad me lugentem super iniquita-
tem istam, & sedebam tristis usque ad sacrificium
74 vespertinum. * Et consurgens à jejunio, conscissa
habens vestimenta & sacram tunicam, ingenicu-
lans, & extendens manus ad Dominum, * dicebam: 75
Domine confusus sum, & reveritus sum ante faciem
tuam. * Peccata enim nostra multiplicata sunt su- 76
per capita nostra, & iniquitates nostræ exaltatæ
sunt usque ad cœlum. * Quoniam à temporibus 77
patrum nostrorum sumus in magno peccato usque
ad diem hunc. * Et propter peccata nostra, & pa- 78
trum nostrorum sumus traditi cum fratribus no-
stris, & cum sacerdotibus nostris, regibus terræ in
gladium & captivitatem, & deprædationem cum
confusione usque in hodiernum diem. * Et nunc 79
quantum est hoc quod contigit nobis misericordia
abs te Domine Deus, & relinque nobis radicem,
& nomen in locum sanctificationis tuæ, * detege- 80
re luminare nostrum in domo Domini Dei nostri,
dare nobis cibum in omni tempore servitutis nostræ.
* Et cùm serviremus, non fuimus derelicti à Domi- 81
no Deo nostro; sed constituit nos in gratia, ponens
nobis reges Persarum dare cibum. * Et clarifica- 82
re templum Domini Dei nostri, & ædificare deser-
ta Sion, dare nobis stabilitatem in Judæa, & Jeru-
salem. * Et nunc quid dicimus Domine habentes 83
hæc? Transgressi enim sumus præcepta tua, quæ de-
disti in manus puerorum tuorum prophetarum, * di- 84
cens: Quoniam terra, in quam introistis possidere
hæreditatem ejus, terra polluta est coinquinationi-
bus alienigenarum terræ, & immunditiæ illorum re-
pleverunt eam totam immunditia sua. * Et nunc 85
filias vestras non conjungetis filiis eorum, & filias
eorum non accipietis filiis vestris, * & non in- 86
quiretis pacem habere cum illis omni tempore, ut
invalescentes manducetis optima terræ, & hæredi-
tatem distribuatis filiis vestris usque in ævum. * Et 87
quæ contingunt nobis, omnia fiunt propter opera
nostra maligna, & magna peccata nostra. * Et de- 88
disti nobis talem radicem, & rursùm reversi su-
mus transgredi legitima tua, ut commisceremur
immunditiæ alienigenarum gentium terræ hujus.
* Nonne irasceris nobis perdere nos, quoadusque 89
non relinquatur radix & nomen nostrum? * Do- 90
mine Deus Israel verax es. Derelicta est enim ra-
dix usque in hodiernum diem. * Ecce, nunc su- 91
mus in conspectu tuo in iniquitatibus nostris. Non
est enim adhuc stare ante te in his. * Et cum ado- 92
rando confiteretur Esdras, flens, humi prostratus
ante templum, congregati sunt ante eum ex Jeru-
salem turma magna valde, viri, & mulieres, & ju-
venes, & juvenculæ. Fletus enim erat magnus in
ipsa multitudine. * Et cùm clamasset Jechonias 93
Jebeli ex filiis Israel, dixit Esdræ: Nos in Domi-
num peccavimus, quòd collocavimus nobis in ma-
trimonium mulieres alienigenas ex gentibus terræ.
* Et nunc es super omnem Israel. In his ergo fit 94
jusjurandum à Domino, expellere omnes uxores
nostras quæ ex alienigenis sunt cum filiis earum.
* Sicut tibi decretum est à majoribus secundùm le- 95
gem Domini exurgens explica. * Ad te enim spe- 96
ctat negotium, & nos tecum sumus; viriliter fac.
* Et exurgens Esdras adjuravit principes sacerdo- 97
tum & Levitas, & omnem Israel, facere secundum
hæc; & juraverunt.

CAPUT IX.

Jubentur abjicere uxores alienigenas cum filiis, & recensentur qui ex sacerdotibus ac Levitis juncti illis erant. Esdras legit legem Domini coram populo: quibus peractis, jubentur ut ad propria digressi, lætum diem agant.

* ET exurgens Esdras ab antcatrio templi, 1
abiit in pastophorium Jonathæ filii Nasabi,
* & hospitatus illic non gustavit panem, nec a- 2
quam bibit, super iniquitatem multitudinis: * Et 3
facta est prædicatio in omni Judæa, & in Jerusa-
lem omnibus qui erant ex captivitate in Jerusalem
congregari, * ut quicumque non occurrerit biduo, 4
vel triduo diei, secundùm judicium assidentium se-
niorum, tollerentur facultates suæ, & ipse alienus
judicaretur à multitudine captivitatis. * Et con- 5
gregati sunt omnes qui erant ex tribu Juda, &
Benjamin in tribus diebus in Jerusalem. Hic men-
sis est nonus, dies mensis vigesimus. * Et sedit om- 6
nis multitudo in area templi trementes, propter
hyemem præsentem. * Et exurgens Esdras, dixit 7
illis: Vos inique fecistis collocantes vobis in ma-
trimonium uxores alienigenas, ut adderetis ad
peccata Israel. * Et nunc date confessionem, & 8
magnificentiam Domino Deo patrum nostrorum:
* Et perficite voluntatem ipsius, & discedite à 9
gentibus terræ, & ab uxoribus alienigenis, * Et 10
clamavit omnis multitudo, & dixerunt voce ma-
gna: Sicut dixisti, faciemus. * Sed quoniam mul- 11
titudo magna est, & tempus hybernum, & non
possumus insubsidiati stare: & hoc opus non est
nobis unius diei, neque bidui: multum enim in
his peccavimus: * Stent præpositi multitudinis, & 12
omnes qui nobiscum inhabitant, & quotquot ha-
bent uxores apud se alienigenas, * & assistant ac- 13
cepto tempore ex omni loco presbyteri, & judices

usque-

Digitized by Google

usquequò solvant iram Domini negotii hujus.
14 * Jonathas autem filius Ezeli, & Ozias thecam
susceperunt secundùm hæc: & Bosoramus, & Le-
vis, & Sabbathæus simul cooperati sunt cum il-
15 lis. * Et steterunt secundùm hæc omnia universi
16 qui erant ex captivitate. * Et elegit sibi viros Es-
dras sacerdos, principes magnos de patribus eorum
secundùm nomina: & consederunt novilunio men-
17 sis decimi examinare negotium illud. * Et deter-
minatum est de viris qui habebant uxores alienige-
18 nas, usque ad neomeniam primi mensis: * & in-
venti sunt ex sacerdotibus permulti qui habebant a-
19 lienigenas uxores. * Ex filiis Jesu filii Josedec, &
fratribus ejus: Maseas, & Eliozerus, & Joribus,
20 & Joaneus, * & injecerunt manus ut expellerent u-
xores suas: & ad litandum in exorationem, arie-
21 tem pro ignorantia sua. * Et ex filiis Semmeri;
22 Maseas & Esses & Jeelech, Azarias. * Et ex filiis
Fosere: Limosias, Hismaenis, & Nathanee, Jussio,
23 Reddus, & Thalsas. * Et ex Levitis: Jorabdus.
& Semeis, & Colnis, & Calitas, & Facteas, &
24 Colvas, & Elionas. * Et ex sacris cantoribus,
25 Eliasib, Zaccarus. * Et ex ostiariis, Salumus, &
26 Tolbanes. * Et ex Israel: ex filiis Foro, Ozi. &
Remias, & Geddias, & Melchias, & Michelus,
27 Eleazarus, & Jammebias, & Binnas, * & ex fi-
liis Jolaman: Chamas, & Zacharias, & Jezre-
28 lus, & Joddius, & Erimoth, & Helias. * Et ex
filiis Zathoim: Eliadas, & Liasumus, Zochias, &
29 Larimoth, & Zabdis, & Tebedias. * Et ex filiis
Zebes: Joannes, & Amanias, & Zabdias, & E-
30 meus. Et ex filiis Banni: Olamus, & Maluchus,
& Jeddeus, & Jasub, & Azabus, & Jerimoth,
31 * Et ex filiis Addin: Naathus, & Moosias, & Ca-
leus, & Raanas, Maaseas, Mathathias, & Beseel,
32 & Bonnus, & Manasses. * Et ex filiis Nuae: No-
neas, & Aseas, & Melchias, & Sameas, & Simon,
33 Benjamin, & Malchus, & Marras. * Et ex filiis
Asom: Carianeus, Mathathias, & Bannus, & E-
34 liphalach, & Manasses, & Semei. * Et ex filiis
Banni: Jeremias, & Mohadias, & Abramus, & Jo-
hel, & Baneas, & Pelias, & Jonas, & Marimoth,
& Eliasib, & Mathaneus, & Eliasis, & Orizas, &
Dielus, & Semedius, & Zambris, & Josephus.
35 * Et ex filiis Nobei: Idelus, & Mathathias, &
Sabadus, & Zecheda, Sedmi, & Jessei, Baneas.
36 * Omnes isti conjunxerunt sibi uxores alienigenas,
37 & dimiserunt eas cum filiis. * Et inhabitaverunt
sacerdotes & Levitæ, & qui erant ex Israel in Je-
rusalem, & in tota una regione, novilunio men-
sis septimi. Et erant filii Israel in commorationi-
bus suis. * Et congregata est omnis multitudo si- 38
mul in aream, quæ est ab Oriente portæ sacræ:
* & dixerunt Esdræ pontifici, & lectori, ut affer- 39
ret legem Moysi, quæ tradita est à Domino Deo
Israel. * Et attulit Esdras Pontifex legem omni 40
multitudini eorum, à viro usque ad mulierem, &
omnibus sacerdotibus, audire legem novilunio
mensis septimi. * Et legebat in area, quæ est an- 41
te sacram portam templi, à prima luce usque ad
vesperam coram viris & mulieribus. Et dederunt
omnes sensum ad legem. * Et stetit Esdras sacer- 42
dos, & lector legis super ligneum tribunal quod
fabricatum erat. * Et steterunt ad eum Matha- 43
thias, & Samus, Ananias, Azarias, Urias, Eze-
chias, & Balsamus ad dexteram: * & ad sinistram 44
Faldeus, Misael, Malachias, Abusthas, Sabus,
Nabadias, & Zacharias, * Et assumpsit Esdras li- 45
brum coram omni multitudine: præsidebat enim in
gloria in conspectu omnium. * Et cùm absolvis- 46
set legem, omnes erecti steterunt: & benedixit
Esdras Dominum Deum altissimum, Deum Sabaoth
omnipotentem. * Et respondit omnis populus, A- 47
men. Et elevatis sursùm manibus procidentes in
terram, adoraverunt Dominum. * Jesus, & Ba- 48
naneus, & Sarebias, & Jaddimus, & Accubus, &
Sabbathæus, & Calithes, & Azarias, & Joradus,
& Ananias, & Phalias Levitæ. * Qui docebant le- 49
gem Domini, & in multitudine legebant legem Do-
mini, & præferebant singuli eos, qui intelligebant
lectionem. * Et dixit Atharathes Esdræ pontifici 50
& lectori, & Levitis, qui docebant multitudinem,
* dicens: Dies hic sanctus est Domino. Et omnes 51
flebant, cùm audissent legem. * Et dixit Esdras, 52
Digressi ergo manducate pinguissima quæque, & bi-
bite dulcissima quæque, & mittite munera his qui
non habent. * Sanctus enim est hic dies Domini, 53
& nolite mœsti esse. Dominus enim clarificabit vos.
* Et Levitæ denuntiabant in publico omnibus, di- 54
centes: Dies hic sanctus est, nolite mœsti esse: * Et 55
abierunt omnes manducare, & bibere, & epulari,
& dare munera his qui non habebant, ut epularen-
tur. Magnificè enim sunt exaltati verbis quibus e-
docti sunt: * Et congregati sunt universi in Jerusa- 56
lem celebrare lætitiam, secundùm testamentum
Domini Dei Israel.

LIBER ESDRÆ QUARTUS.

CAPUT PRIMUM.

Mittitur Eſdras à Domino multa ingratis Judæis exhibita beneficia exprobraturus.

1 LIBER Eſdræ prophetæ ſecundus, fi-
lii Sarei, filii Azarei, filii Helciæ,
filii Sadaniæ, filii Sadoch, filii Achi-
2 tob, * filii Achiæ, filii Phinees, fi-
lii Heli, filii Ameriæ, filii Aſiel,
filii Marimoth, filii Arna, filii Oziæ,
filii Borith, filii Abiſei, filii Phi-
3 nees, filii Eleazar, * filii Aaron
ex tribu Levi, qui fuit captivus
in regione Medorum, in regno Artaxerxis regis Per-
4 ſarum. * Et factum eſt verbum Domini ad me, di-
5 cens: * Vade, & nuntia populo meo facinora ipſo-
rum, & filiis eorum iniquitates, quas in me admiſe-
6 runt, ut nuntient filiis filiorum: * quia peccata pa-
rentum ipſorum in illis creverunt. Obliti enim mei
7 ſacrificaverunt diis alienis. * Nonne ego eduxi eos
de terra Ægypti de domo ſervitutis? Ipſi autem irri-
8 taverunt me, & conſilia mea ſpreverunt. * Tu au-
tem excute comam capitis tui, & projice omnia mala
ſuper illos: quoniam non obedierunt legi meæ. Po-
9 pulus autem eſt indiſciplinatus. * Uſquequò eos ſu-
10 ſtinebo, quibus tanta beneficia contuli? * Reges
multos propter eos ſubverti. Pharaonem cum pueris
11 ſuis, & omnem exercitum ejus percuſſi. * Omnes
gentes à facie eorum perdidi, & in Oriente provin-
ciarum duarum populos Tyri & Sidonis diſſipavi, &
12 omnes adverſarios eorum interfeci. * Tu verò loque-
13 re ad eos, dicens: Hæc dicit Dominus: * Nempe
ego vos per mare tranſmeavi, & plateas vobis initio
munitas exhibui: ducem vobis dedi Moyſen, & Aa-
14 ron ſacerdotem: * lucem vobis per columnam ignis
præſtiti, & magna mirabilia feci in vobis: vos au-
15 tem mei obliti eſtis, dicit Dominus. * Hæc dicit Do-
minus omnipotens: Coturnix vobis in ſigno fuit, ca-
16 ſtra vobis ad tutelam dedi, & illic murmuraſtis: *
& non triumphaſtis in nomine meo de perditione
inimicorum veſtrorum, ſed adhuc nunc uſque mur-
17 muraſtis. * Ubi ſunt beneficia, quæ præſtiti vobis?
Nonne in deſerto cùm eſurietis, proclamaſtis ad
18 me, * dicentes: Ut quid nos in deſertum iſtud ad-
duxiſti interficere nos? melius nobis fuerat ſervire
19 Ægyptiis, quàm mori in deſerto hoc. * Ego dolui
gemitus veſtros, & dedi vobis manna in eſcam. Pa-
20 nem angelorum manducaſtis. * Nonne cùm ſitiretis,
petram excidi, & fluxerunt aquæ in ſaturitate?
21 propter æſtus foliis arborum vos texi. * Diviſi vobis
terras pingues: Chananeos, & Pherezæos, & Phili-
ſthæos à facie veſtra projeci: quid faciam vobis ad-
22 huc, dicit Dominus? * Hæc dicit Dominus omnipo-
tens. In deſerto cùm eſſetis in flumine Amorrhæo
23 ſitientes, & blaſphemantes nomen meum, * non
ignem vobis pro blaſphemiis dedi, ſed mittens li-
24 gnum in aquam, dulce feci flumen. * Quid tibi fa-
ciam Jacob? Noluiſti obedire Juda. Transferam me
ad alias gentes, & dabo eis nomen meum, ut cuſto-
25 diant legitima mea. * Quoniam me dereliquiſtis, &
ego vos derelinquam. Petentibus vobis à me miſeri-
26 cordiam, non miſerebor. * Quando invocabitis me,
ego non exaudiam vos. Maculaſtis enim manus ve-
ſtras ſanguine, & pedes veſtri impigri ſunt ad com-
27 mittenda homicidia. * Non quaſi me dereliquiſtis,
28 ſed vos ipſos, dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus
omnipotens, Nonne ego vos rogavi, ut pater filios,
29 & ut mater filias, & ut nutrix parvulos ſuos, * ut
eſſetis mihi in populum, & ego vobis in Deum, &
30 vos mihi in filios, & ego vobis in patrem? * Ita vos
collegi, ut gallina pullos ſuos ſub alas ſuas. Modò
autem quid faciam vobis? Projiciam vos à facie mea,
31 * Oblationem cùm mihi attuleritis: avertam faciem
meam à vobis. Dies enim feſtos veſtros, & neome-
32 nias & circumciſiones repudiavi. * Ego miſi pueros
meos prophetas ad vos, quos acceptos interfeciſtis,
& laniaſtis corpora eorum, quorum ſanguinem ex-
33 quiram, dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus om-
nipotens, Domus veſtra deſerta eſt: Projiciam vos
34 ſicut ventus ſtipulam, * & filii procreationem non
facient: quoniam mandatum meum neglexerunt, &
35 quod malum eſt coram me, fecerunt. * Tradam
domus veſtras populo venienti, qui me non audien-
tes credunt: quibus ſigna non oſtendi, facient quæ
36 præcepi. * Prophetas non viderunt, & memorabun-
37 tur iniquitatum eorum. * Teſtor populi venientis
gratiam, cujus parvuli exultant cum lætitia, me non
videntes oculis carnalibus, ſed ſpiritu credentes quæ
38 dixi. * Et nunc frater aſpice, quæ gloria: & vide po-
pulum venientem ab Oriente, * quibus dabo duca- 39
tum Abraham, Iſaac, & Jacob, & Oſee, & Amos,
& Michææ, & Joel, & Abdiæ, & Jonæ, * & Na- 40
hum, & Habacuc, Sophoniæ, Aggæi, Zachariæ, &
Malachiæ, qui & angelus Domini vocatus eſt.

CAPUT II.

Synagoga ſub figura matris revocatur à malis ſuis ad vitam rectiorem.

* HÆc dicit Dominus: Ego eduxi populum iſtum 1
de ſervitute, quibus mandata dedi per pueros
meos prophetas, quos audire noluerunt, ſed irrita
fecerunt mea conſilia. * Mater quæ eos generavit, 2
dicit illis: Ite filii, quia ego vidua ſum & derelicta.
* Educavi vos cum lætitia, & amiſi vos cum luctu & 3
triſtitia, quoniam peccaſtis coram Domino Deo ve-
ſtro, & quod malum eſt coram eo, feciſtis. * Modò 4
autem quid faciam vobis? ego vidua ſum & derelicta:
ite filii, & petite à Domino miſericordiam. * Ego 5
autem te pater teſtem invoco ſuper matrem filiorum,
qui noluerunt teſtamentum meum ſervare, * ut des 6
eis confuſionem, & matrem eorum in direptionem,
ne generatio eorum fiat *. Diſpergantur in gentes 7
nomina eorum, deleantur à terra; quoniam ſpreve-
runt ſacramentum meum. * Væ tibi Aſſur, qui ab- 8
ſcondis iniquos penes te. Gens mala, memorare
quid fecerim Sodomæ & Gomorrhæ, * quorum terra 9
jacet in piceis glebis & aggeribus cinerum; ſic dabo
eos, qui me non audierunt, dicit Dominus omnipo-
tens. * Hæc dicit Dominus ad Eſdram; Nuntia po- 10
pulo meo, quoniam dabo eis regnum Jeruſalem,
quod daturus eram Iſrael. * Et ſumam mihi gloriam 11
illorum, & dabo eis tabernacula æterna, quæ præ-
paraveram illis. * Lignum vitæ erit illis in odore un- 12
guenti, & non laborabunt, neque fatigabuntur. * 13
Ite, & accipietis. Rogate vobis dies paucos, ut im-
morentur. Jam paratum eſt vobis regnum, vigila-
te. * Teſtare cælum & terram. Contrivi enim ma- 14
lum, & creavi bonum, quia vivo ego, dicit Domi-
nus. * Mater amplectere filios tuos, educa illos cum 15
lætitia. Sicut columba confirma pedes eorum: quo-
niam te elegi, dicit Dominus. * Et reſuſcitabo mor- 16
tuos de locis ſuis, & de monumentis educam illos,
quoniam cognovi nomen meum in Iſrael. * Noli ti- 17
mere mater filiorum: quoniam te elegi, dicit Domi-
nus. * Mittam tibi adjutorium pueros meos, Iſa- 18
iam & Jeremiam, ad quorum conſilium ſanctificavi,
& paravi tibi arbores duodecim gravatas variis fru-
ctibus, * & totidem fontes fluentes lac, & mel; & 19
montes immenſos ſeptem, habentes roſam & lilium,
in quibus gaudio implebo filios tuos. * Viduam ju- 20
ſtifica, pupillo judica, egenti da, orphanum tuere,
nudum veſti, * confractum & debilem cura, clau- 21
dum irridere noli, tutare mancum, & cæcum ad vi-
ſionem claritatis meæ admitte. * Senem & juvenem 22
intra muros tuos ſerva; * mortuos ubi inveneris, ſi- 23
gnans commenda ſepulchro, & dabo tibi primam
ſeſſionem in reſurrectione mea. * Pauſa & quieſce po- 24
pulus meus, quia veniet requies tua. * Nutrix bona 25
nutri filios tuos, confirma pedes eorum. * Servos, 26
quos tibi dedi, nemo ex eis interiet: eos ego enim
requiram de numero tuo. * Noli fatigari. Cùm enim 27
venerit dies preſſuræ & anguſtiæ, alii plorabunt, &
triſtes erunt: tu autem hilaris & copioſa eris. * Ze- 28
labunt gentes, & nil adversùs te poterunt, dicit Do-
minus. * Manus meæ tegent te, ne filii tui ge- 29
hennam videant. * Jucundare mater cum filiis tuis, 30
quia ego te eripiam, dicit Dominus. * Filios tuos 31
dormientes memorare, quoniam ego eos educam de
lateribus terræ, & miſericordiam cum illis faciam;
quoniam miſericors ſum, dicit Dominus omnipotens.
* Amplectere natos tuos uſque dum venio, & præ- 32
ſtem illis miſericordiam; quoniam exuberant fon-
tes mei, & gratia mea non deficiet. * Ego Eſdras 33
præceptum accepi à Domino in monte Oreb, ut irem
ad Iſrael; ad quos cùm venirem, reprobaverunt
me, & reſpuerunt mandatum Domini: * Ideoque 34
vobis dico gentes, quæ auditis, & intelligitis, Ex-
pectate paſtorem veſtrum, requiem æternitatis dabit
vobis: quoniam in proximo eſt ille, qui in fine ſæ-
culi adveniet. * Parati eſtote ad præmia regni, quia 35
lux perpetua lucebit vobis per æternitatem tem-
poris. * Fugite umbram ſæculi hujus: accipite ju- 36
cunditatem gloriæ veſtræ. Ego teſtor palam ſalvato-
rem meum. * Commendatum donum accipite & ju- 37
cundamini, gratias agentes ei qui vos ad cæleſtia re-
gna vocavit. * Surgite, & ſtate & videte numerum 38
ſignatorum in convivio Domini. * Qui ſe de umbra 39

ſæcu-

sæculi transtulerunt, splendidas tunicas à Domino
40 acceperunt. * Recipe Sion numerum tuum, & con-
clude candidatos tuos qui legem Domini compleve-
41 runt. * Filiorum tuorum, quos optabas, plenus
est numerus. Roga imperium Domini, ut sanctifi-
42 cetur populus tuus qui vocatus est ab initio. * Ego
Esdras vidi in monte Sion turbam magnam, quam
numerare non potui, & omnes canticis collauda-
43 bant Dominum. * Et in medio eorum erat juvenis
statura celsus, eminentior omnibus illis, & singu-
lis eorum capitibus imponebat coronas, & magis
44 exaltabatur: Ego autem miraculo tenebar. * Tunc
interrogavi angelum, & dixi: Qui sunt hi, Domi-
45 ne? * Qui respondens dixit mihi: Hi sunt qui mor-
talem tunicam deposuerunt, & immortalem sumpse-
runt, & confessi sunt nomen Dei: Modò coronan-
46 tur, & accipiunt palmas. * Et dixi angelo: Ille
juvenis, quis est, qui eis coronas imponit, & pal-
47 mas in manus tradit? * Et respondens dixit mihi:
Ipse est filius Dei, quem in sæculo confessi sunt:
ego autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro
48 nomine Domini steterunt. * Tunc dixit mihi ange-
lus: Vade, annuntia populo meo, qualia & quan-
ta mirabilia Domini Dei vidisti.

CAPUT III.

In omnibus Adæ posteris, & maximè in Gentibus infidelibus, abundat malitia.

1 ANno trigesimo ruinæ civitatis eram in Babylone,
& conturbatus sum super cubiculo meo recum-
bens, & cogitationes meæ ascendebant super cor
2 meum: * quoniam vidi desertionem Sion, & abun-
3 dantiam eorum qui habitabant in Babylone; * &
ventilatus est spiritus meus valde, & cœpi loqui ad
4 Altissimum verba timorata, * & dixi; O dominator
Domine, tu dixisti ab initio, quando plantasti ter-
5 ram, & hoc solus, & imperasti populo, * & dedisti
Adam corpus mortuum; sed & ipsum figmentum ma-
nuum tuarum erat, & insufflasti in eum spiritum vi-
6 tæ, & factus est vivens coram te; * & induxisti eum
in paradiso, quem plantaverat dextera tua, antequam
7 terra adventaret. * Et huic mandasti diligere viam
tuam, & præterivit eam, & statim instituisti in eo
mortem, & in nationibus ejus, & natæ sunt gentes,
& tribus, & populi, & cognationes, quarum non
8 est numerus. * Et ambulavit unaquæque gens in vo-
luntate sua, & mira agebant coram te, & sperne-
9 bant præcepta tua. * Iterum autem in tempore in-
duxisti diluvium super inhabitantes sæculum, & per-
10 didisti eos. * Et factum est in unoquoque eorum, si-
11 cut Adæ mori, sic his diluvium. * Dereliquisti au-
tem unum ex his Noe cum domo sua, & ex eo justi
12 omnes. * Et factum est cùm cœpissent multiplicari,
qui habitabant super terram, & multiplicaverunt fi-
lios & populos & gentes multas, & cœperunt itera-
13 tò impietatem facere plus quàm priores. * Et factum
est cùm iniquitatem facerent coram te, elegisti tibi
14 virum ex his, cui nomen erat Abraham. * Et dile-
xisti eum, & demonstrasti ei soli voluntatem tuam:
15 * & disposuisti ei testamentum æternum, & dixisti
ei ut non umquam derelinqueres semen ejus. Et de-
16 disti ei Isaac, & Isaac dedisti Jacob & Esau. * Et
segregasti tibi Jacob, Esau autem separasti. Et fa-
17 ctus est Jacob in multitudine magna. * Et factum
est cùm educeres semen ejus ex Ægypto, adduxisti
18 super montem Sina. * Et inclinasti cœlos, & statui-
sti terram, & commovisti orbem, & tremere fecisti
19 abyssos, & conturbasti sæculum, * & transiit gloria
tua portas quatuor, ignis, & terræmotus, & spiritus,
& gelu, ut dares semini Jacob legem, & generationi
20 Israel diligentiam. * Et non abstulisti ab eis cor ma-
21 lignum, ut faceret lex tua in eis fructum. * Cor
enim malignum bajulans primus Adam transgressus
22 & victus est, sed & omnes qui de eo nati sunt. * Et
facta est permanens infirmitas, & lex cum corde po-
puli, cum malignitate radicis; & discessit quod bo-
23 num est, & mansit malignum. * Et transierunt tem-
pora, & finiti sunt anni; & suscitasti tibi servum no-
24 mine David, * & dixisti ei ædificare civitatem no-
minis tui; & offerre tibi in eadem thus & oblatio-
25 nes. * Et factum est hoc annis multis, & delique-
26 runt qui habitabant civitatem, * in omnibus facien-
tes sicut fecit Adam & omnes generationes ejus; ute-
27 bantur enim & ipsi corde maligno. * Et tradidisti
civitatem tuam in manibus inimicorum tuorum.
28 * Numquid meliora faciunt, qui habitant Babylo-
29 nem? Et propter hoc dominabitur Sion? * Factum
est cùm venissem huc, & vidissem impietates, qua-
rum non est numerus; & delinquentes multos vidit
anima mea hoc trigesimo anno, & excessit cor meum:
30 * quoniam vidi quomodo sustines eos peccantes, &
pepercisti impiè agentibus, & perdidisti populum
tuum, & conservasti inimicos tuos, & non significa-
31 sti. * Nihil memini quomodo debeat derelinqui via
hæc. Numquid meliora facit Babylon quàm Sion?
32 * aut alia gens cognovit te præter Israel? aut quæ
33 tribus crediderunt testamentis tuis, sicut Jacob? *
Quarum merces non comparuit, neque labor fru-
ctificavit. Pertransiens enim pertransivi in gentibus,
& vidi abundantes eas, & non memorantes manda-
torum tuorum. * Nunc ergo pondera in statera no- 34
stras iniquitates, & eorum qui habitant in sæculo: &
non invenietur nomen tuum, nisi in Israel. * Aut 35
quando non peccaverunt in conspectu tuo, qui habi-
tant terram? aut quæ gens sic observavit mandata
tua? * Hos quidem per nomina invenies servasse 36
mandata tua, gentes autem non invenies.

CAPUT IV.

Retunditur curiosi scrutatoris præsumptio, adductis variis similitudinibus.

* ET respondit ad me angelus, qui missus est ad 1
me, cui nomen Uriel, * & dixit mihi, Exce- 2
dens excessit cor tuum in sæculo hoc, & comprehen-
dere cogitas viam Altissimi. * Et dixi: Ita Domine 3
meus. Et respondit mihi, & dixit: Tres vias missus
sum ostendere tibi, & tres similitudines proponere co-
ram te. * De quibus mihi si renuntiaveris unam ex 4
his, & ego tibi demonstrabo viam, quam desideras
videre, & docebo te, unde sit cor malignum. * Et 5
dixi: Loquere Domine meus. Et dixit ad me: Vade,
pondera mihi ignis pondus, aut mensura mihi flatum
venti, aut revoca mihi diem, quæ præteriit. * Et 6
respondi, & dixi: Quis natorum poterit facere, ut
me interroges de his? * Et dixit ad me: Si essem in- 7
terrogans te, dicens: Quantæ habitationes sunt in
corde maris, aut quantæ venæ sunt in principio abys-
si, aut quantæ venæ sunt super firmamentum, aut
qui sunt exitus paradisi: * diceres mihi fortassis, in 8
abyssum non descendi, neque in infernum adhuc, ne-
que in cœlum unquam ascendi. * Nunc autem non 9
interrogavi te, nisi de igne, & vento, & die, per
quem transisti, & à quibus separari non potes; & non
respondisti mihi de eis. * Et dixit mihi: Tu quæ tua 10
sunt tecum coadolescentia, non potes cognoscere: * 11
& quomodo poterit vas tuum capere Altissimi viam,
& jam exterius corrupto sæculo intelligere corrup-
tionem evidentem in facie mea? * Et dixi illi: Me- 12
lius erat nos non esse, quàm adhuc viventes vivere in
impietatibus, & pati, & non intelligere de qua re.
* Et respondit ad me, & dixit: Proficiscens profe- 13
ctus sum ad silvam lignorum campi, & cogitaverunt
cogitationem, * & dixerunt; Venite & eamus, & 14
faciamus ad mare bellum, ut recedat coram nobis,
& faciamus nobis alias silvas. * Et similiter fluctus 15
maris & ipsi cogitaverunt cogitationem, & dixe-
runt: Venite ascendentes, debellemus silvas campi,
ut & ibi consummemus nobismetipsis aliam regio-
nem. * Et factus est cogitatus silvæ in vanum; ve- 16
nit enim ignis, & consumpsit eam. * Similiter & co- 17
gitatus fluctuum maris; stetit enim arena, & prohi-
buit eos. * Si enim esses judex horum, quem incipe- 18
res justificare, aut quem condemnare? * Et respon- 19
di, & dixi: Utique vanam cogitationem cogitave-
runt; terra enim data est silvæ, & mari locus porta-
re fluctus suos. * Et respondit ad me, & dixit: Bene 20
tu judicasti, & quare non judicasti tibimetipsi? * 21
Quemadmodum enim terra silvæ data est, & mare flu-
ctibus suis; sic qui super terram inhabitant, quæ sunt
super terram intelligere solummodò possunt: & qui
super cœlos, quæ super altitudinem cœlorum. * Et 22
respondi, & dixi: Deprecor te, Domine, ut mihi
detur sensus intelligendi; * non enim volui interro- 23
gare de superioribus tuis, sed de his, quæ pertrans-
eunt per nos quotidie; propter quid Israel datus in
opprobrium gentibus? quem dilexisti populum, da-
tus est tribubus impiis, & lex patrum nostrorum in
interitum deducta est, & dispositiones scriptæ nus-
quam sunt; * & pertransivimus de sæculo, ut locu- 24
stæ, & vita nostra stupor & pavor, & nec digni su-
mus misericordiam consequi. * Sed quid faciet no- 25
mini suo quod invocatum est super nos? & de his in-
terrogavi. * Et respondit ad me, & dixit: Si fueris 26
plurimùm scrutatus, frequenter miraberis quoniam
festinans festinat sæculum pertransire, * & non ca- 27
pit portare quæ in futuris temporibus justis repro-
missa sunt: quoniam plenum injustitia est sæculum
hoc & infirmitatibus. * De quibus autem interro- 28
gas, dicam: seminatum enim est malum, & necdum
venit destructio ipsius. * Si ergo non inversum fuerit 29
quod seminatum est, & discesserit locus ubi semina-
tum est malum, non veniet ubi seminatum est bo-
num. * Quoniam gramen seminis mali seminatum 30
est in corde Adam ab initio: & quantum impietatis
generavit usque nunc, & generat usque cùm veniat
area? * Æstima autem apud te gramen mali seminis, 31
quantum fructum impietatis generavit: * quando 32
secatæ fuerint spicæ, quarum non est numerus, quàm
magnam aream incipient facere? * Et respondi, & di- 33
xi: Quomodo, & quando hæc? Quare modici &
mali anni nostri? * Et respondit ad me, & dixit 34
mihi: Non festines tu super Altissimum. Tu enim fe-
stinas inaniter esse super ipsum; nam excessus tuus
multus. * Nonne de his interrogaverunt animæ ju- 35
storum in promptuariis suis, dicentes, Usquequò
spero sic? & quando veniet fructus areæ mercedis
nostræ? * Et respondit ad ea Jeremiel Archangelus, 36
& dixit: Quando impletus fuerit numerus seminum

in vobis, quoniam in statera ponderavit sæculum.
37 * & mensura mensuravit tempora, & numero nu-
meravit tempora, & non commovit, nec excitavit
38 usquedum impleatur prædicta mensura. * Et res-
pondi, & dixi: O dominator Domine, sed & nos
39 omnes pleni sumus impietate. * Et ne forte prop-
ter nos non impleantur justorum areæ, propter
40 peccata inhabitantium super terram. * Et respon-
dit ad me, & dixit: Vade, & interroga prægnan-
tem, si quando impleverit novem menses suos, ad-
huc poterit matrix ejus retinere partum in semet
41 ipsa? * Et dixi, Non potest Domine. Et dixit ad
me: In inferno promptuaria animarum matrici assi-
42 milata sunt. * Quemadmodum enim illa festinat
quæ parit effugere necessitatem partus: sic & hæc
43 festinat reddere ea quæ commendata sunt. * Ab
initio tibi demonstrabitur de his quæ concupiscis vi-
44 dere. * Et respondi, & dixi: Si inveni gratiam
ante oculos tuos, & si possibile est, & si idoneus
45 sum, * demonstra mihi si plusquam præteritum
sit habet venire, aut plura pertransierunt supra quàm
46 futurum est. * Quid pertransivit, scio: quid au-
47 tem futurum sit, ignoro. * Et dixit ad me: Sta
super dexteram partem, & demonstrabo tibi inter-
48 pretationem similitudinis. * Et steti, & vidi: &
ecce fornax ardens transiit coram me: & factum
est, cùm transiret flamma, vidi, & ecce superavit
49 fumus. * Post hæc transiit coram me nubes plena
aquæ, & immisit pluviam impetu multam: & cum
transisset impetus pluviæ, superaverunt in ea gut-
50 tæ. * Et dixit ad me: Cogita tibi: sicut crescit plu-
via amplius quàm guttæ, & ignis quàm fumus: sic
superabundavit quæ transivit mensura. Superave-
51 runt autem guttæ, & fumus: * & oravi, & dixi,
Putas, vivo usque in diebus illis? vel quid erit in
52 diebus illis? * Respondit ad me, & dixit, De si-
gnis, de quibus me interrogas, ex parte possum ti-
bi dicere: de vita autem tua non sum missus dice-
re tibi, sed nescio.

CAPUT V.

Varia signa de futuris rebus Esdræ per Angelum ostenduntur pro captivorum spe ac consolatione.

1 * DE signis autem: ecce dies venient, in qui-
bus apprehendentur qui inhabitant terram
in censu multo: & abscondetur veritatis via, &
2 sterilis erit à fide regio: * & multiplicabitur inju-
stitia super hanc quam ipse tu vides, & super quam
3 audisti olim: * & erit imposito vestigio quam nunc
vides regnare regionem, & videbunt eam deser-
4 tam. * Si autem tibi dederit Altissimus vivere, vi-
debis post tertiam tubam: & relucescet subitò sol
5 noctu: & luna ter in die, * & de ligno sanguis
stillabit, & lapis dabit vocem suam, & populi com-
6 movebuntur: * & regnabit, quem non sperant qui
inhabitant super terram, & volatilia commigra-
7 tionem facient: * & mare Sodomiticum pisces reji-
ciet, & dabit vocem noctu, quam non noverant
8 multi, omnes autem audient vocem ejus, * &
chaos fiet per loca multa, & ignis frequenter re-
mittetur, & bestiæ agrestes transmigrabunt, & mu-
9 lieres menstruatæ parient monstra, * & in dulci-
bus aquis salsæ invenientur, & amici omnes semet-
ipsos expugnabunt: & abscondetur tunc sensus, &
10 intellectus separabitur in promptuarium suum: * &
quæretur à multis, & non invenietur: & multi-
plicabitur injustitia, & incontinentia super ter-
11 ram, * Et interrogabit regio proximam suam, &
dicet: Numquid per te pertransiit justitia justum
12 faciens? Et hoc negabit. * Et erit in illo tempore,
& sperabunt homines, & non impetrabunt: labo-
13 rabunt, & non dirigentur viæ eorum. * Hæc signa
dicere tibi permissum est mihi: & si oraveris ite-
rum & ploraveris, sicut & nunc, & jejunaveris
14 septem diebus, audies iteratò horum majora. * Et
evigilavi, & corpus meum horruit valde: & ani-
15 ma mea laboravit, ut deficeret: * & tenuit me
qui venit angelus, qui loquebatur in me, & con-
16 fortavit me, & statuit me super pedes. * Et factum
est in nocte secunda, & venit ad me Salathiel dux
populi, & dixit mihi: Ubi eras? & quare vultus
17 tuus tristis? * An nescis, quoniam tibi credi-
tus est Israel in regione transmigrationis eorum?
18 * Exurge ergo, & gusta panem, & non derelin-
quas nos, sicut pastor gregem suum in manibus lu-
19 porum malignorum. * Et dixi ei: Vade à me, &
non appropies ad me. Et audivit, ut dixi, & re-
20 cessit à me. * Et ego jejunavi diebus septem ulu-
lans & plorans, sicut mihi mandavit Uriel Ange-
21 lus. * Et factum est post dies septem, & iterum
cogitationes cordis mei molestæ erant mihi val-
22 de, * & resumpsit anima mea spiritum intelle-
ctus: & iterum cœpi loqui coram Altissimo sermo-
23 nes, * & dixi: Dominator Domine, ex omni silva
terræ, & omnibus arboribus ejus, elegisti vineam
24 unicam: * & ex omni terra orbis, elegisti tibi fo-
veam unam, & ex omnibus floribus orbis, elegisti
25 tibi lilium unum: * & ex omnibus abyssis maris
replesti tibi rivum unum: & ex omnibus ædificatis
civitatibus, sanctificasti tibimetipsi Sion: * & ex 26
omnibus creatis volatilibus, nominasti tibi colum-
bam unam: & ex omnibus plasmatis pecoribus,
providisti tibi ovem unam, * & ex omnibus mul- 27
tiplicatis populis, acquisivisti tibi populum unum,
& ab omnibus probatam legem, donasti huic, quem
desiderasti populo. * Et nunc Domine, ut quid 28
tradidisti unum pluribus? Et præparasti super unam
radicem alias, & disperdidisti unicum tuum in mul-
tis: * & conculcaverunt eum, qui contradicebant 29
sponsionibus tuis, quique tuis testamentis non cre-
debant. * Et si odiens odisti populum tuum, tuis 30
manibus debet castigari. * Et factum est, cùm lo- 31
cutus essem sermones, & missus est angelus ad me,
qui ante venerat ad me præterita nocte, * & di- 32
xit mihi, Audi me, & instruam te: & intende
mihi, & adjiciam coram te. * Et dixi, Loquere 33
Domine meus. Et dixit ad me: Valde tu in excessu
mentis factus es pro Israel; an plus dilexisti
eum, quàm qui eum fecit? * Et dixi ad eum: Non 34
Domine, sed dolens locutus sum. Torquent enim
me renes mei per omnem horam, quærentem ap-
prehendere semitam Altissimi, & investigare par-
tem judicii ejus. * Et dixit ad me, Non potes. Et 35
dixi, Quare Domine? ad quid nascebar, aut qua-
re non fiebat matrix matris meæ mihi sepulchrum,
ut non viderem laborem Jacob, & defatigationem
generis Israel? * Et dixit ad me, Numera mihi 36
quæ necdum venerunt, & collige mihi dispersas
guttas, & revirida mihi aridos flores, * & aperi 37
mihi clausa promptuaria, & produc mihi inclusos
in eis flatus; demonstra mihi vocis imaginem, &
tunc ostendam tibi laborem quem rogas videre.
* Et dixi, Dominator Domine, quis enim est qui 38
potest hæc scire, nisi qui cum hominibus habita-
tionem non habet? * Ego autem insipiens: & quo- 39
modo potero dicere de his, quibus me interroga-
sti? * Et dixit ad me, Quomodo non potes face- 40
re unum de his quæ dicta sunt: sic non poteris in-
venire judicium meum aut in fine charitatem,
quam populo promisi. * Et dixi, Sed ecce Domi- 41
ne tu prope es his qui in finem sunt, & quid fa-
cient qui ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui post
nos? * Et dixit ad me, Coronæ assimilabo judi- 42
cium meum. Sicut non novissimorum tarditas, sic
nec priorum velocitas. * Et respondi, & dixi, 43
Nec poteras facere eos qui facti sunt, & qui sunt,
& qui futuri sunt, in unum, ut celeriùs judicium
tuum ostendas. * Et respondit ad me, & dixit, 44
Non potest festinare creatura super creatorem, nec
sustinere sæculum eos, qui in eo creandi sunt, in
unum. * Et dixi, Quomodo dixisti servo tuo, quo- 45
niam vivificans vivificasti à te creatam creaturam
in unum, & sustinebat creatura, poterit & nunc
portare præsentes in unum. * Et dixit ad me, In- 46
terroga matricem mulieris, & dices ad eam: Et si
paris, quare per tempus? Roga ergo eam, ut det
decem in unum. * Et dixi, Non utique poterit: sed 47
secundùm tempus. * Et dixit ad me. Et ego dedi 48
matricem terræ his qui seminati sunt super eam per
tempus. * Quemadmodum enim infans non parit 49
ea, quæ senum sunt; sic ego disposui à me crea-
tum sæculum. * Et interrogavi, & dixi, Cùm 50
jam dederis mihi viam, loquar coram te: nam
mater nostra, de qua dixisti mihi, adhuc juve-
nis est; jam senectuti appropinquat. Et respon- 51
dit ad me, & dixit, Interroga eam quæ parit, &
dicet tibi. * Dices enim ei; Quare quos peperisti, 52
nunc non sunt similes his qui ante te, sed mino-
res statura? * Et dicet tibi & ipsa, Alii sunt qui 53
in juventute virtutis nati sunt, & alii qui sub tem-
pore senectutis deficiente matrice sunt nati. * Con- 54
sidera ergo & tu, quoniam minori statura estis
præ his qui ante vos: * & qui post vos, mino- 55
res quàm vos, quasi jam senescentes creaturæ, &
fortitudinem juventutis prætereuntes. Et dixi,
Rogo Domine, si inveni gratiam ante oculos tuos,
demonstra servo tuo, per quem visites creaturam
tuam.

CAPUT VI.

Deus omnia novit antequam fiant, & omnia creavit propter hominem, omniumque fines considerat.

* ET dixit ad me, Initio terreni orbis & ante- 1
quam starent exitus sæculi, & antequam
spirarent conventiones ventorum, * & antequam 2
sonarent voces tonitruum, & antequam splende-
rent nitores coruscationum, & antequam confir-
marentur fundamenta paradisi, * & antequam vi- 3
derentur decori flores, & antequam confirmaren-
tur motæ virtutes, & antequam colligerentur in-
numerabiles militiæ angelorum, * & antequam ex- 4
tollerentur altitudines aeris, & antequam nomina-
rentur mensuræ firmamentorum, & antequam æsti-
marent camini in Sion, * & antequam investigaren- 5
tur præsentes anni, & antequam abalienarentur
eorum qui nunc peccant adinventiones, & consi-
gnati essent, qui fidem thesaurizaverunt: * tunc 6

cogi-

cogitavi, & facta sunt per me solum, & non per
7 alium: si finis per me, & non per alium. * Et
respondi, & dixi, Quæ erit separatio temporum?
aut quando prioris finis, & sequentis initium?
8 * Et dixit ad me, Ab Abraham usque ad Isaac,
quando nati sunt ab eo Jacob & Esau, manus Ja
9 cob tenebat ab initio calcaneum Esau, * finis enim
hujus sæculi Esau, & principium sequentis Jacob.
10 * Hominis manus inter calcaneum & manum.
11 Aliud noli quærere Esdra. * Et respondi, & di-
xi, O Dominator Domine, si inveni gratiam ante
12 oculos tuos, * oro ut demonstres servo tuo finem
signorum tuorum, quorum partem mihi demon-
13 strasti nocte præcedenti. * Et respondit, & dixit
ad me, Surge super pedes tuos, & audi vocem
14 plenissimam sonitus. * Et erit sicut commotio,
nec commovebitur locus, in quo stes super eum.
15 * Ideo cùm loquitur, tu non expaveas, quoniam
de fine verbum & fundamentum terræ intelligi-
16 tur, * quoniam de ipsis sermo tremiscit & commo-
vetur, scit enim quoniam finem eorum oportet
17 commutari. * Et factum est, cùm audissem, surre-
xi super pedes meos, & audivi: & ecce vox lo-
quens, & sonus ejus sicut sonus aquarum multa-
18 rum, & dixit, * Ecce dies venient, & erit quando
appropinquare incipiam, ut visitem habitantes in
19 terra: * & quando inquirere incipiam ab eis qui
injustè nocuerunt injustitia sua, & quando supple-
20 ta fuerit humilitas Sion. * Et cùm supersignabitur
sæculum quod incipiet pertransire, hæc signa fa-
ciam, Libri aperientur ante faciem firmamenti, &
21 omnes videbunt simul, * & anniculi infantes lo-
quentur vocibus suis, & prægnantes immaturos pa-
rient infantes trium & quatuor mensium, & vi-
22 vent, & suscitabuntur. * Et subitò apparebunt se-
minata loca, non seminata, & plena promptuaria
23 subitò invenientur vacua: * & tuba canet cum so-
no; quam cùm omnes audierint, subitò expave-
24 scent. * Et erit in illo tempore, debellabunt ami-
ci amicos ut inimici, & expavescet terra cum his:
& venæ fontium stabunt, & non decurrent in ho-
25 ris tribus: * & erit, omnis qui derelictus fuerit
ex omnibus istis quibus prædixi tibi, ipse salva-
bitur, & videbit salutare meum, & finem sæculi
26 vestri. * Et videbunt qui recepti sunt homines,
qui mortem non gustaverunt à nativitate sua, &
mutabitur cor inhabitantium, & convertetur in
27 sensum alium. * Delebitur enim malum, & extin-
28 guetur dolus. * Florebit autem fides, & vincetur
corruptela, & ostendetur veritas quæ sine fructu
29 fuit diebus tantis. * Et factum est, cùm loquere-
tur mihi, & ecce paulatim intuebar super eum an-
30 te quem stabam, * & dixit ad me hæc, Veni tibi
31 ostendere tempus venturæ noctis. * Si ergo iterum
rogaveris, & iterùm jejunaveris septem diebus,
iterum tibi renuntiabo horum majora per diem
32 quàm audivi. * Audita est enim vox tua apud Al-
tissimum. Vidit enim fortis directionem tuam, &
providit pudicitiam, quam à juventute tua habui-
33 sti: * & propter hoc misit me demonstrare tibi
hæc omnia, & dicere tibi, Confide, & noli ti-
34 mere, * & noli festinare cum prioribus tempori-
bus cogitare vana, & non properes à novissimis
35 temporibus. * Et factum est post hæc, & flevi ite-
rum: & similiter jejunavi septem diebus, ut sup-
pleam tres hebdomadas, quæ dictæ sunt mihi.
36 * Et factum est in octava nocte, & cor meum tur-
babatur iteratò in me, & cœpi loqui coram Al-
37 tissimo. * Inflammabatur enim spiritus meus val-
38 de, & anima mea anxiabatur. * Et dixi, O Do-
mine, loquens locutus es ab initio creaturæ in pri-
mo die dicens, Fiat cœlum & terra: & tuum ver-
39 bum opus perfectum. * Et erat tunc spiritus, &
tenebræ circumferebantur, & silentium, sonus vo-
40 cis hominis nondum erat abs te. * Tunc dixisti de
thesauris tuis proferri lumen luminosum, quo ap-
41 pareret opus tuum. * Et die secundo creasti spi-
ritum firmamenti, & imperasti ei ut divideret &
divisionem faceret inter aquas, ut pars quædam
sursum recederet, pars verò deorsum maneret.
42 * Et tertia die imperasti aquis congregari in septima
parte terræ: sex verò partes siccasti & conservasti,
ut ex his sint coram te ministrantia seminata à
43 Deo, & culta. * Verbum enim tuum processit,
44 & opus statim fiebat. * Processit enim subitò fru-
ctus multitudinis immensus, & concupiscentiæ gu-
stus multiformes, & flores colore immutabili, &
odores odoramenti investigabilis, & die tertia hæc
45 facta sunt. * Quarta autem die imperasti fieri so-
lis splendorem, lunæ lumen, stellarum dispositio-
46 nem: * & imperasti eis, ut deservirent futuro plas-
47 mato homini. * Quinto autem die dixisti septimæ
parti, ubi erat aqua congregata, ut procrearet
animalia, & volatilia, & pisces: & ita fiebat.
48 * Aqua muta, & sine anima quæ Dei nutu jube-
bantur, animalia faciebat, ut ex hoc mirabilia
49 tua nationes enarrent. * Et tunc conservasti duas
animas: nomen uni vocasti Henoch, & nomen se-
50 cundæ vocasti Leviathan, * & separasti ea ab al-
terutro. Non enim poterat septima pars, ubi erat
51 aqua congregata, capere ea. * Et dedisti Henoch
unam partem, quæ siccata est tertio die ut habi-
tet in ea ubi sunt montes mille. * Leviathan autem 52
dedisti septimam partem humidam, & serva-
sti eam, ut fiat in devotionem quibus vis, & quan-
do vis. * Sexto autem die imperasti terræ, ut 53
crearet coram te jumenta, & bestias, & reptilia:
* & super his Adam, quem constituisti ducem su- 54
per omnibus factis quæ fecisti, & ex eo educimur
nos omnes, quemque elegisti populum. * Hæc au- 55
tem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos
creasti sæculum. * Residuas autem gentes ab Adam 56
natas dixisti eas nil esse, & quoniam salivæ assimi-
latæ sunt, & quasi stillicidium de vase similasti
abundantiam eorum. * Et nunc Domine, ecce istæ 57
gentes quæ in nihilum deputatæ sunt, cœperunt
dominari nostri, & devorare: * nos autem popu- 58
lus tuus, quem vocasti primogenitum unigenitum
æmulatorem tuum, traditi sumus in manibus eo-
rum: * & si propter nos creatum est sæculum, 59
quare non hæreditatem possidemus cum sæculo? Us-
quequò hæc?

CAPUT VII.

Absque tribulationibus non pervenitur ad immortalem vitam; & nunc quidem prosunt orationes justorum; post extremum autem judicium nihil immutabitur. Variis vitiis subjiciunt se homines, sed Dominus est misericors.

* ET factum est, cùm finissem loqui verba hæc, 1
missus est ad me angelus qui missus fuerat
ad me primis noctibus, * & dixit ad me: Surge 2
Esdra, & audi sermones quos veni loqui ad te. * Et 3
dixi, Loquere Deus meus. Et dixit ad me, Ma-
re positum est in spatioso loco, ut esset altum &
immensum: * erit autem ei introitus in angusto lo- 4
co positus, ut esset similis fluminibus. * Quis enim 5
volens voluerit ingredi mare, & videre eum, vel
dominari ejus: si non transierit angustum, in lati-
tudinem quomodo venire poterit? * Item aliud: 6
Civitas est ædificata, & posita in loco campestri:
est autem plena omnium bonorum. * Introitus ejus 7
angustus & in præcipiti positus, ut esset à dextris
quidem ignis, à sinistris aqua alta; * semita au- 8
tem est una sola inter eos posita, hoc est, inter
ignem & aquam, ut non capiat semita, nisi solum-
modo vestigium hominis. * Si autem dabitur ci- 9
vitas homini in hæreditatem, si numquam antepo-
situm periculum pertransierit, quomodo accipiet
hæreditatem suam? * Et dixi, Sic Domine. Et di- 10
xit ad me, Sic est: & Israel pars. * Propter eos 11
enim feci sæculum, & quando transgressus est A-
dam constitutiones meas, judicatum est quod fa-
ctum est. * Et facti sunt introitus hujus sæculi an- 12
gusti, & dolentes, & laboriosi: pauci autem &
mali, & periculorum pleni: & labore magnopere
fulti. * Nam majoris sæculi introitus spatiosi & se- 13
curi, & facientes immortalitatis fructum. * Si er- 14
go ingredientes non fuerunt ingressi qui vivunt, an-
gusta & vana hæc: non poterunt recipere quæ sunt
reposita. * Nunc ergo quare tu conturbaris, cùm 15
sis corruptibilis; & quid moveris tu, cum sis mor-
talis? * Et quare non accepisti in corde tuo quod 16
est futurum, sed quod in præsenti? * Respondi 17
& dixi, Dominator Domine, ecce disposuisti lege
tua, quoniam justi hæreditabunt hæc, impii au-
tem peribunt. * Justi autem ferent angusta, spe- 18
rantes spatiosa, qui enim impiè gesserunt, & an-
gusta passi sunt, & spatiosa non videbunt. * Et di- 19
xit ad me: Non est judex super Deum, neque in-
telligens super Altissimum. * Pereunt enim multi 20
præsentes, quia negligitur quæ anteposita est Dei
lex. * Mandans enim mandavit Deus venientibus, 21
quando venerunt, quid facientes viverent, & quid
observantes non punirentur. * Hi autem non sunt 22
persuasi, & contradixerunt ei, & constituerunt si-
bi cogitamen vanitatis, * & proposuerunt sibi cir- 23
conventiones delictorum, & superdixerunt Altissi-
mo non esse, & vias ejus non cognoverunt, * & 24
legem ejus spreverunt, & sponsiones ejus abne-
gaverunt, & in legitimis ejus fidem non habue-
runt, & opera ejus non perfecerunt, * propter 25
hoc Esdra vacua vacuis, & plena plenis. * Ecce 26
tempus veniet, & erit quando venient signa quæ
prædixi tibi, & apparebit sponsa, & apparescens
ostendetur quæ nunc subducitur terra; * & omnis 27
qui liberatus est de prædictis malis, ipse videbit
mirabilia mea. * Revelabitur enim filius meus JE- 28
SUS cum his qui cum eo sunt, & jucundabuntur
qui relicti sunt in annis quadringentis. * Et erit 29
post annos hos, & morietur filius meus CHRI-
STUS, & omnes qui spiramentum habent homi-
nes: * & convertetur sæculum in antiquum silen- 30
tium diebus septem, sicut in prioribus judiciis,
ita ut nemo derelinquatur. * Et erit post dies se- 31
ptem, & excitabitur quod nondum vigilat sæcu-
lum, & morietur corruptum: * & terra reddet 32
quæ in ea dormiunt, & pulvis quæ in eo silentio
habitant, & promptuaria reddent quæ eis com-
mendatæ sunt animæ. * Et revelabitur Altissimus 33

super sedem judicii, & pertransibunt miseriæ, &
34 longanimitas congregabitur. * Judicium autem
solum remanebit, veritas stabit, & fides convale-
35 scet, * & opus subsequetur, & merces ostendetur,
& justitiæ vigilabunt, & injustitiæ non dominabun-
36 tur. * Et dixi: Primus Abraham propter Sodomi-
tas oravit, & Moyses pro patribus qui in deserto
37 peccaverunt, * & qui post eum pro Israel in die-
38 bus Achaz, & Samuelis. * David pro confractio-
ne, & Salomon pro eis qui venerunt in sanctifica-
39 tionem. * Et Elias pro his qui pluviam accepe-
40 runt, & pro mortuo ut viveret, * & Ezechias pro
populo in diebus Sennacherib, & multi pro mul-
41 tis. * Si ergo modò quando corruptibile increvit,
& injustitia multiplicata est, & oraverunt justi pro
42 impiis: quare & nunc sic non erit? * Et respon-
dit ad me, & dixit, Præsens sæculum non est fi-
nis, gloria in eo frequens manet; propter hoc
43 oraverunt pro invalidis. * Dies enim judicii erit finis
temporis hujus, & initium temporis futuræ immor-
44 talitatis, in quo transivit corruptela: * soluta est
intemperantia, abscissa est incredulitas: crevit au-
45 tem justitia, orta est veritas: * tunc enim nemo
poterit salvare eum qui periit, neque demergere
46 qui vicit. Et respondi, * & dixi, Hic est sermo
meus primus & novissimus, quoniam melius erat
non dare terram Adam, vel cùm jam dedisset,
47 coercere eum ut non peccaret. * Quid enim pro-
dest hominibus in præsenti vivere in tristitia, &
48 mortuos sperare punitionem? * O tu quid fecisti
Adam? Si enim tu peccasti, non est factus solius
49 tuus casus, sed & noster qui ex te advenimus. *
Quid enim prodest nobis, si promissum est nobis
immortale tempus; nos autem mortalia opera egi-
50 mus? * Et quoniam prædicta est nobis perennis
51 spes, nos verò pessimi vani facti sumus. * Et quo-
niam reposita sunt nobis habitacula sanitatis & secu-
52 ritatis: nos verò male conversati sumus. * Et quo-
niam reposita est gloria Altissimi protegere eos qui
tardè conversati sunt: nos autem pessimis viis am-
53 bulavimus. * Et quoniam ostendetur paradisus, cu-
jus fructus incorruptus perseverat, in quo est se-
54 curitas & medela: * nos verò non ingrediemur;
55 in ingratis enim locis conversati sumus. * Et quo-
niam super stellas fulgebunt facies eorum qui ab-
stinentiam habuerunt: nostræ autem facies super te-
56 nebras nigræ, * non enim cogitavimus viventes
quando iniquitatem faciebamus, quod incipiemus
57 post mortem pati. * Et respondit, & dixit: Hoc
est cogitamentum certaminis quod certabit qui su-
58 per terram natus est homo, * ut si victus fuerit,
patiatur quod dixisti: si autem vicerit, recipiet
59 quod dico: * quoniam hæc est vita quam Moyses
dixit cùm viveret, ad populum, dicens, Elige ti-
90 bi vitam, ut vivas. * Non crediderunt autem ei,
sed nec post eum prophetis: sed nec mihi qui locu-
61 tus sum ad eos; * quoniam non esset tristitia in per-
ditionem eorum, sicut futurum est gaudium super
62 eos, quibus persuasa est salus. * Et respondi, &
dixi, Scio Domine, quoniam vocatus est Altissimus
misericors in eo, quòd misereatur his qui nondum
63 in sæculo advenerunt, * & quòd miseretur illis qui
64 conversionem faciunt in lege ejus: * & longanimis
est, quoniam longanimitatem præstat his qui pec-
65 caverunt quasi suis operibus: * & munificus est,
66 quoniam quidem donare vult pro exigentiis, * &
multæ misericordiæ, quoniam multiplicat magis mi-
sericordias his qui præsentes sunt, & qui præteri-
67 tunt, & qui futuri sunt. * Si enim non multiplica-
verit misericordias suas, non vivificabitur sæculum
68 cum his qui inhæreditabunt in eo. * Et donat:
quoniam si non donaverit de bonitate sua, ut alle-
ventur hi qui iniquitatem fecerunt, de suis iniqui-
tatibus non poterit decies millesima pars vivificari
69 hominum. * Et judex si non ignoverit his qui cu-
rati sunt verbo ejus, & deleverit multitudinem con-
tentionum; non fortassis derelinquerentur in innu-
merabili multitudine, nisi pauci valde.

CAPUT VIII.

Deus in hoc sæculo misericors agnoscitur propter peccatores; plurimi tamen damnantur: at justis præmia sunt reposita.

1 * ET respondit ad me, & dixit: Hoc sæculum
fecit Altissimus propter multos, futurum au-
2 tem propter paucos. * Dicam autem coram te si-
militudinem, Esdra. Quomodo autem interrogabis
terram, & dicet tibi, quoniam dabit terram mul-
tam magis unde fiat fictile, parvum autem pulve-
rem unde aurum fit: sic & actus præsentis sæculi.
3 * Multi quidem creati sunt, pauci autem salvabun-
4 tur. * Et respondi, & dixi: Absorbe ergo ani-
5 ma sensum, & devora quod sapit: * convenisti
enim obaudire, & prophetare volens. Nec enim ti-
6 bi datum est spatium, nisi solummodo vivere. * O
Domine, si non permittes servo tuo, ut oremus co-
ram te, & des nobis semen cordi, & sensui cultu-
ram, unde fructus fiat, unde vivere possit omnis
7 corruptus, qui portabit locum hominis? * Solus
enim es, & una plasmatio nos sumus manuum tua-
rum, sicut locutus es: * & quomodo nunc in ma- 8
trice plasmatum est corpus, & præstas membra: con-
servatur in igne & aqua tua creatio: & novem men-
sibus patitur tua plasmatio tuam creaturam quæ in
ea creata est: * ipsum autem quod servat, & quod 9
servatur, utraque servabuntur: servataque quando-
que iterum reddit matrix, quæ in ea creverunt.
* Imperasti enim ex ipsis membris, hoc est ma- 10
millis præbere lac fructui mamillarum, * ut nutria- 11
tur id quod plasmatum est usque in tempus aliquod,
& postea disponas eum tuæ misericordiæ. * Enutri- 12
sti eum tua justitia, & erudisti eum in lege tua,
& corripuisti eum tuo intellectu: * & mortificabis 13
eum, ut tuam creaturam: & vivificabis eum, ut
opus tuum. * Si ergo perdideris eum qui tantis la- 14
boribus plasmatus est: tuo jussu facile est ordinari,
ut & id quod fiebat servaretur. * Et nunc Domi- 15
ne dicam, de omni homine tu magis scis: de po-
pulo autem tuo, ob quem doleo: * Et de hæredi- 16
tate tua, propter quam lugeo: & propter Israel,
propter quem tristis sum: & de Jacob, propter
quem doleo: * ideo incipiam orare coram te pro 17
me, & pro eis: quoniam video lapsus nostros qui
inhabitamus terram. * Sed audivi celeritatem judi- 18
cis qui futurus est. * Ideo audi vocem meam, & 19
intellige sermonem meum, & loquar coram te.
Initium verborum Esdræ priusquam assumeretur: 20
& dixi, Domine, qui inhabitas sæculum, cujus
oculi elevati in superna & aere: * & cujus thro- 21
nus inæstimabilis, & gloria incomprehensibilis; cui
astat exercitus angelorum cum tremore, * quorum 22
servatio in vento & igni convertitur: cujus ver-
bum verum, & dicta perseverantia: * cujus jussio 23
fortis, & dispositio terribilis: cujus aspectus are-
facit abyssos, & indignatio tabescere facit montes,
& veritas testificatur: * exaudi orationem servi tui, 24
& auribus percipe precationem figmenti tui. * Dum 25
enim vivo, loquar: & dum sapio, respondebo:
* nec respicias populi tui delicta, sed qui tibi in ve- 26
ritate serviunt. * Nec intendas impiè gentium stu- 27
dia, sed qui tua testimonia cum doloribus custo-
dierunt. * Nec cogites qui in conspectu tuo falsè 28
conversati sunt, sed memorare qui ex voluntate
tua timorem cognoverunt. * Neque volueris per- 29
dere, qui pecudum mores habuerunt: sed respicias
eos qui legem tuam splendidè docuerunt: * Nec 30
indigneris eis qui bestiis pejores judicati sunt: sed
diligas eos qui semper in tua justitia confidunt, &
gloria. * Quoniam nos & patres nostri talibus 31
morbis languemus: tu autem propter nos peccato-
res misericors vocaberis. * Si enim desideraveris 32
ut nostri miserearis, tunc misericors vocaberis, no-
bis autem non habentibus opera justitiæ. * Justi 33
enim, quibus sunt opera multa reposita, ex pro-
priis operibus recipiunt mercedem. * Quid est enim 34
homo, ut ei indigneris, aut genus corruptibile,
ut ita amarus sis de ipso? * In veritate enim, ne- 35
mo de genitis est, qui non impiè gessit, & de con-
fitentibus qui non deliquit. * In hoc enim annun- 36
tiabitur justitia tua, & bonitas tua Domine, cùm
misertus fueris eis qui non habent substantiam bo-
norum operum. * Et respondit ad me, & dixit: 37
Rectè locutus es aliqua: & juxta sermones tuos, sic
& fiet. * Quoniam non vere cogitabo super plasma- 38
ta eorum qui peccaverunt ante mortem, ante judi-
cium, ante perditionem: * sed jucundabor super 39
justorum figmentum, & memorabor peregrinatio-
nis quoque, & salvationis, & mercedis receptio-
nis. * Quomodo ergo locutus sum, sic & est. 40
* Sicut enim agricola serit super terram semina 41
multa, & plantationes multitudinis plantat, sed
non in tempore omnia quæ seminata sunt, salvan-
tur; sed nec omnia quæ plantata sunt, radicabunt:
sic & qui in sæculo seminati sunt, non omnes sal-
vabuntur. * Et respondi, & dixi: Si inveni gra- 42
tiam, loquar. * Quomodo semen agricolæ si non 43
ascenderit aut non acceperit pluviam tuam in tem-
pore, aut si corruptum fuerit multitudine pluviæ,
* sic perit: & similiter homo qui manibus tuis plas- 44
matus est, & tu ei imago nominatus: quoniam si-
milatus es ei, propter quem omnia plasmasti, & si-
milasti semini agricolæ. * Non irascaris super nos, 45
sed parce populo tuo, & miserere hæreditati tuæ.
Tu autem creaturæ tuæ misereris. * Et respondit ad 46
me, & dixit; Quæ sunt præsentia præsentibus, &
quæ futura futuris? * Multum enim tibi restat, ut 47
possis diligere meam creaturam super me: tibi au-
tem frequenter & ipsi proximavi, injustis autem
numquam. * Sed & in hoc mirabilis es coram Al- 48
tissimo, * quoniam humiliasti te sicut decet te: & 49
non judicasti te, ut inter justos plurimùm glorifi-
ceris. * Propter quod miseriæ multæ & miserabi- 50
les efficientur eis qui habitant sæculum in novissi-
mis: quia in multa superbia ambulaverunt. * Tu 51
autem pro te intellige, & de similibus tuis inqui-
re gratiam. * Vobis enim apertus est paradisus, 52
plantata est arbor vitæ, præparatum est futurum
tempus, præparata est abundantia, ædificata est ci-
vitas, probata est requies, perfecta est bonitas &
perfecta sapientia. * Radix mali signata est à vo- 53

bis:

bis, infirmitas, & tinea à vobis absconsa est: &
54 in infernum fugit corruptio in oblivione. * Tran-
sierunt dolores, & ostensus est in fine thesaurus
55 immortalitatis. * Noli ergo adjicere inquirendo de
56 multitudine eorum qui pereunt. * Nam & ipsi ac-
cipientes libertatem, spreverunt Altissimum, & le-
gem ejus contempserunt, & vias ejus dereliquе-
57 runt. * Adhuc autem justos ejus conculcaverunt,
58 * & dixerunt in corde suo non esse Deum: & qui-
59 dem scientes quoniam moriuntur. * Sicut enim vos
suscipient quæ prædicta sunt: sic eos sitis, & cru-
ciatus, quæ præparata sunt: non enim voluit ho-
60 minem disperdi. * Sed & ipsi qui creati sunt, coin-
quinaverunt nomen ejus qui fecit eos: & ingrati fue-
61 runt ei qui præparavit eis vitam. * Quapropter ju-
62 dicium meum modò appropinquat. * Quæ non om-
nibus demonstravi, nisi tibi, & tibi similibus pau-
63 cis. Et respondi, & dixi: * Ecce nunc Domine de-
monstrasti mihi multitudinem signorum, quæ inci-
pies facere in novissimis; sed non demonstrasti mi-
hi quo tempore.

CAPUT IX.

Judicia Dei, sicut & alia ejus opera egregia, præcedent aliqua signa.

1 * ET respondit ad me, & dixit; Metiens me-
tire tempus in semetipso: & erit cùm vide-
ris, quando transierit pars quædam signorum quæ
2 prædicta sunt, * tunc intelliges quoniam ipsum est
tempus, in quo incipiet Altissimus visitare sæcu-
3 lum quod ab eo factum est. * Et quando videbi-
tur in sæculo motio locorum, & populorum turba-
4 tio, * tunc intelliges, quoniam de his erat Altissi-
mus locutus à diebus qui fuerunt ante te ab initio.
5 * Sicut enim omne quod factum est, in sæculo ini-
tium habet, pariter & consummationem, & con-
6 summatio est manifesta: * sic & Altissimi tempora
initia habent manifesta in prodigiis & virtutibus,
7 & consummationes in actu & in signis. * Et erit;
omnis qui salvus factus fuerit, & qui poterit effu-
gere per opera sua, & per fidem in qua credidi-
8 stis, * relinquetur de prædictis periculis, & vide-
bit salutare meum in terra mea, & in finibus meis,
9 quoniam sanctificavi me à sæculo. * Et tunc mise-
rebuntur qui nunc abusi sunt vias meas: & in tor-
mentis commorabuntur hi qui eas projecerunt in
10 contemptu. * Qui enim non cognoverunt me, vi-
11 ventes beneficia consecuti: * & qui fastidierunt le-
gem meam, cùm adhuc erant habentes libertatem,
12 * & cùm adhuc esset eis apertus pœnitentiæ locus,
non intellexerunt, sed spreverunt: hos oportet
13 post mortem in cruciamento cognoscere. * Tu er-
go noli adhuc curiosus esse, quomodo impii cru-
ciabuntur: sed inquire quomodo justi salvabuntur,
& quorum sæculum, & propter quos sæculum, &
14 quando. * Et respondi, & dixi, * Olim locutus
15 sum, & nunc dico, & posteà dicam: quoniam
plures sunt qui pereunt, quàm qui salvabuntur:
16 * sicut multiplicatur fluctus super guttam. Et res-
17 pondit ad me, & dixit, * Qualis ager, talia & se-
mina: & quales flores, tales & tincturæ: & qua-
lis operator, talis & creatio: & qualis agricola,
18 talis cultura: quoniam tempus erat sæculi. * Et nunc
cùm essem parans eis, his qui nunc sunt, ante-
quam fieret sæculum, in quo habitarent: & nemo
19 mihi contradixit. * Tunc enim quisque, & nunc crea-
tor in mundo hoc parato, & messe indeficienti, &
20 lege investigabili corrupti sunt mores eorum. * Et
consideravi sæculum, & ecce erat periculum pro-
21 pter cogitationes quæ in eo advenerunt. * Et vidi,
& peperci ei valdè: & servavi mihi acinum de bo-
22 tro, & plantationem de tribu multa. * Pereat ergo
multitudo quæ sine causa nata est, & servetur aci-
nus meus, & plantatio mea: quia cum multo labore
23 perfeci. * Tu autem si adhuc intromittas septem dies
24 alios, sed non jejunabis in eis: * Ibis in campum
florum, ubi domus non est ædificata: & manducabis
solummodò de floribus campi, & carnem non gusta-
bis, & vinum non bibes, sed solummodo flores:
25 * deprecare Altissimum sine intermissione, & ve-
26 niam, & loquar tecum. * Et profectus sum, sicut
dixit mihi, in campum, qui vocatur Ardath, & se-
di ibi in floribus. Et de herbis agri manducavi, &
27 facta est esca earum mihi in saturitatem. * Et fa-
ctum est post dies septem, & ego discumbebam su-
pra fœnum, & cor meum iterum turbabatur sicut an-
28 tè. * Et apertum est os meum, & inchoavi dice-
29 re coram Altissimo, & dixi, * O Domine, te
nobis ostendens, ostensus es patribus nostris in de-
serto, quod non calcatur, & infructuoso, quan-
do erant exeuntes de Ægypto: & dicens dixisti,
30 * Tu Israel audi me, & semen Jacob intende sermo-
31 nibus meis. * Ecce enim ego semino in vobis le-
gem meam; & faciet in vobis fructum, & glorifi-
32 cabimini in eo per sæculum. * Nam patres nostri
accipientes legem, non servaverunt, & legitima
mea non custodierunt, & factus est fructus legis non
parens: nec enim poterat, quoniam tuus erat.
33 * Nam qui acceperunt, perierunt, non custodien-
tes quod in eis seminatum fuerat. * Et ecce, con- 34
suetudo est, ut cùm acceperit terra semen, vel na-
vem mare, vel vas aliquod escam vel potum: cùm
fuerit exterminatum id, in quo seminatum est, vel
in quod missum: * simul id quod seminatum est, 35
vel missum est, vel quæ suscepta sunt, extermina-
tur, & suscepta jam non manent apud nos: sed
nobis sic non factum est. * Nos quidem qui legem 36
accepimus peccantes periivimus, & cor nostrum
quod suscepit eam: * nam lex non periit, sed per- 37
mansit in suo labore. * Et cùm loquerer hæc in 38
corde meo, respexi oculis meis, & vidi mulierem
in dextera parte & ecce hæc lugebat & plorabat
cum voce magna, & animo dolebat valdè, & vesti-
menta ejus discissa, & cinis super caput ejus. * Et 39
dimisi cogitatus, in quibus eram cogitans, & con-
versus sum ad eam, & dixi ei: * Ut quid fles? & 40
quid doles animo? Et dixit ad me: * Dimitte me 41
Domine meus ut defleam me, & adjiciam dolorem:
quoniam valde amaro sum animo, & humiliata sum
valde. * Et dixi ei: Quid passa es? dic mihi. Et di- 42
xit ad me, * Sterilis fui ego famula tua, & non pe- 43
peri, habens maritum annis triginta. * Ego enim 44
per singulas horas, & per singulos dies, & annos hos
triginta deprecor Altissimum nocte ac die. * Et fa- 45
ctum est, post triginta annos exaudivit me Deus an-
cillam tuam, & vidit humilitatem meam, & atten-
dit tribulationi meæ, & dedit mihi filium: & ju-
cundata sum super eum valde ego, & vir meus, &
omnes cives mei, & honorificabamus valde For-
tem. * Et nutrivi eum cum labore multo. * Et fa- 46
ctum est cùm crevisset, & venisset accipere uxorem, 47
feci diem epuli.

CAPUT X.

Per mulierem flentem, rursusque refulgentem, ostenditur figurari Jerusalem.

* ET factum est, cùm introisset filius meus in 1
thalamo suo, cecidit, & mortuus est: * & 2
evertimus omnes lumina, & surrexerunt omnes ci-
ves mei ad consolandum me, & quievi usque in
alium diem usque nocte. * Et factum est cùm omnes 3
quievissent ut me consolarentur ut quiescerem: &
surrexi nocte, & fugi: & veni sicut vides in hoc
campo: * & cogito jam non reverti in civitatem, 4
sed hic consistere, & neque manducare, neque bi-
bere, sed sine intermissione lugere, & jejunare us-
que dum moriar. * Et dereliqui sermones in quibus 5
eram, & respondi cum iracundia ad eam, & dixi,
* Stulta super omnes mulieres, non vides luctum no- 6
strum, & quæ nobis contingunt? * Quoniam Sion 7
mater nostra omni tristitia contristatur, & humili-
tate humiliata est, & luget valdè fortè. * Et nunc 8
quoniam omnes lugemus, & tristes sumus: quoniam
omnes contristati sumus, tu autem contristaris in
uno filio? * Interroga enim terram, & dicet tibi: 9
quoniam hæc est quæ debeat lugere casum tantorum
super eam germinantium. * Et ex ipsa ab initio om- 10
nes nati & alii venient: & ecce, pene omnes in
perditionem ambulant, & exterminium fit multi-
tudo eorum. * Et quis ergo debet lugere magis, 11
nisi hæc quæ tam magnam multitudinem perdidit,
quàm tu, quæ pro uno doles? Si autem dicis mi-
hi: * Quoniam non est planctus meus similis ter- 12
ræ: quoniam fructum ventris mei perdidi, quem
cum mœroribus peperi, & cum doloribus genui:
* terra autem secundùm viam terræ, abiit quæ in 13
ea multitudo præsens, quomodo evenit: & ego
tibi dico: * Sicut tu cum labore peperisti, sic & 14
terra dat fructum suum homini ab initio ei qui fe-
cit eam. * Nunc ergo retine apud temetipsam do- 15
lorem tuum, & fortiter fer qui tibi contigerunt
casus. * Si enim justificaveris terminum Dei, & 16
consilium suum recipies in tempore, & in talibus
collaudaberis; * Ingredere ergo in civitatem ad vi- 17
rum tuum. Et dixit ad me: * Non faciam, ne- 18
que ingrediar civitatem, sed hic moriar. * Et ap- 19
posui adhuc loqui ad eam, & dixi: * Noli face- 20
re hunc sermonem, sed consenti persuadenti. Quot
enim casus Sion? Consolare propter dolorem Je-
rusalem. * Vides enim quoniam sanctificatio no- 21
stra deserta effecta est, & altare nostrum demoli-
tum est, & templum nostrum destructum est, * & 22
psalterium nostrum humiliatum est, & hymnus con-
ticuit, & exultatio nostra dissoluta est, & lumen
candelabri nostri extinctum est, & arca testamen-
ti nostri direpta est, & sancta nostra contaminata
sunt, & nomen quod invocatum est super nos, pene
profanatum est: & liberi nostri contumeliam pas-
si sunt, & sacerdotes nostri succensi sunt, & Levi-
tæ nostri in captivitatem abierunt, & virgines no-
stræ coinquinatæ sunt, & mulieres nostræ vim pas-
sæ sunt, & justi nostri rapti sunt, & parvuli nostri
perditi sunt, & juvenes nostri servierunt, & for-
tes nostri invalidi facti sunt: * & quod omnium 23
majus, signaculum Sion, quoniam resignata est de
gloria sua, nam & tradita est in manibus eorum qui
nos oderunt. * Tu ergo excute tuam tristitiam mul- 24
tam, & depone abs te multitudinem dolorum, ut

tibi

tibi repropitietur Fortis, & requiem faciet tibi Al-
25 tissimus requietionem laborum. * Et factum est, cùm
loquebar ad eam. facies ejus fulgebat subitò & spe-
cies, coruscus fiebat visus ejus, ut essem pavens
26 valde ad eam, & cogitarem quid esset hoc. * Et
ecce, subitò emisit sonitum vocis magnum timore
plenum, ut commoveretur terra à mulieris sono,
27 & vidi, * & ecce, amplius mulier non compare-
bat mihi, sed civitas ædificabatur, & locus demon-
strabatur de fundamentis magnis: & timui, & cl.
28 mavi voce magna, & dixi: * Ubi est Uriel ange-
lus, qui à principio venit ad me? quoniam ipse
me fecit venire in multitudine in excessu mentis
hujus, & factus est finis meus in corruptionem,
29 & oratio mea in improperium. * Et cùm essem lo-
quens ego hæc, ecce venit ad me, & vidit me,
30 * & ecce eram positus ut mortuus, & intellectus
meus alienatus erat, & tenuit dexteram meam, &
confortavit me, & statuit me super pedes meos,
31 & dixit mihi: * Quid tibi est? & quare conturba-
tus est intellectus tuus, & sensus cordis tui? & qua-
32 re conturbaris? Et dixi: * Quoniam dereliquisti
me, & ego quidem feci secundùm sermones tuos,
& exivi in campum: & ecce vidi, & video quod
33 non possum enarrare. Et dixit ad me: * Sta ut vir,
34 & commonebo te. Et dixi, * Loquere Domine me-
us tu in me, noli me derelinquere, ut non frustra
35 moriar: * quoniam vidi quæ non sciebam, & au-
36 dio quæ non scio. * Aut numquid sensus meus falli-
37 tur, & anima mea somniat? * Nunc ergo deprecor
te, ut demonstres servo tuo de excessu hoc. Et
38 respondit ad me, & dixit: * Audi me & doceam
te, & dicam tibi de quibus times: quoniam Al-
39 tissimus revelabit tibi mysteria multa. * Vidit re-
ctam viam tuam. quoniam sine intermissione contri-
stabaris pro populo tuo, & valde lugebas propter
40 Sion. * Hic ergo intellectus visionis quæ tibi appa-
41 ruit ante paululum. * Quam vidisti lugentem, in-
42 choasti consolari eam. * Nunc autem jam speciem
mulieris non vides, sed apparuit tibi civitas ædifi-
43 cari: * & quoniam enarrabat tibi de casu filii sui,
44 hæc absolutio est. * Hæc mulier quam vidisti, hæc
est Sion: & quoniam dixit tibi quam & nunc con-
45 spicies, ut civitatem ædificatam. * Et quoniam di-
xit tibi, quia sterilis fuit triginta annis: propter
quod erant anni scilicet triginta, quando non erat
46 in ea adhuc oblatio oblata. * Et factum est post
annos triginta, ædificavit Salomon civitatem, & ob-
tulit oblationes: tunc fuit quando peperit sterilis
47 filium. * Et quod tibi dixit, quoniam nutrivit
eum cum labore, hoc erat, habitatio in Jerusalem.
48 * Et quoniam dixit tibi, quod filius meus veniens
in suo thalamo mortuus esset, & contigisset ei ca-
49 sus, hoc erat, quia facta est ruina Jerusalem. * Et
ecce, vidisti similitudinem ejus: & quoniam filium
lugeret, inchoasti consolari eam: & de his quæ
50 contigerunt, hæc erant tibi aperienda. * Et nunc
videt Altissimus, quoniam ex animo contristatus es,
& quoniam ex toto corde pateris pro ea, ostendit
tibi claritatem gloriæ ejus, & pulchritudinem de-
51 coris ejus. * Propterea enim dixi tibi ut maneres
52 in campo ubi domus non est ædificata. * Sciebam
enim ego, quoniam Altissimus incipiebat tibi osten-
53 dere hæc: * propterea dixi tibi ut venires in a-
54 grum ubi non est fundamentum ædificii. * Nec e-
nim poterat opus ædificii hominis sustineri in loco,
55 ubi incipiebatur Altissimi civitas ostendi. * Tu er-
go noli timere, neque expavescat cor tuum: sed
ingredere, & vide splendorem & magnitudinem æ-
dificii, quantum capax est tibi visus oculorum vi-
56 dere: * & post hæc audies quantum capit auditus
57 aurium tuarum audire. * Tu enim beatus es præ mul-
tis, & vocatus es apud Altissimum sicut & pauci.
58 * Nocte autem quæ in crastinum futura est, mane-
59 bis hic: * & ostendet tibi Altissimus eas visiones
superiorum, quæ faciet Altissimus his qui habitant
60 super terram à novissimis diebus. * Et dormivi il-
lam noctem & aliam, sicut dixerat mihi.

CAPUT XI.

Apparet Esdræ in visione aquila principatum universi usurpans.

1 * ET vidi somnium, & ecce ascendebat de ma-
ri aquila, cui erant duodecim alæ pennarum
2 & capita tria. * Et vidi, & ecce expandebat alas
suas in omnem terram, & omnes venti cœli insuffla-
3 bant in eam, & colligebantur. * Et vidi, & de pen-
nis ejus nascebantur contrariæ pennæ, & ipsæ fiebant
4 in pennaculis minutis & modicis. * Nam capita ejus
erant quiescentia, & dimidium caput erat majus alio-
5 rum capitum, sed ipsa quiescebat cum eis. * Et vidi,
& ecce aquila volavit in pennis suis, & regnavit su-
6 per terram, & super eos qui habitant in ea. * Et vi-
di, quoniam subjecta erant ei omnia sub cœlo, & ne-
mo illi contradicebat, neque unus de creatura quæ
7 est super terram. * Et vidi, & ecce surrexit aquila su-
per ungues suos, & misit vocem pennis suis, dicens:
8 * Nolite omnes simul vigilare, dormite unusquisque
in loco suo, & per tempus vigilare. * Capita autem 9
in novissimo serventur. * Et vidi, & ecce vox non e- 10
xibat de capitibus ejus, sed de medietate corporis e-
jus. * Et numeravi contrarias pennas ejus, & ecce 11
ipsæ erant octo. * Et vidi, & ecce à dextera parte 12
surrexit una penna, & regnavit super omnem terram.
* Et factum est cùm regnaret, venit ei finis, & non 13
apparuit locus ejus: & sequens exurrexit, & regna-
bat, ipsa multum tenuit tempus. * Et factum est 14
cum regnaret, & veniebat finis ejus, ut non appare-
ret sicut prior. * Et ecce, vox emissa est illi, dicens: 15
* Audi tu quæ tanto tempore tenuisti terram. Hæc 16
annuntio tibi antequam incipias non apparere. * Ne- 17
mo post te tenebit tempus tuum, sed nec dimidium
ejus. * Et levavit se tertia, & tenuit principatum si- 18
cut & priores: & non apparuit & ipsa. * Et sic con- 19
tingebat omnibus aliis singulatim principatum gere-
re, & iterum nusquam comparere. * Et vidi, & ec- 20
ce in tempore sequentes pennæ erigebantur à dextera
parte, ut tenerent & ipsæ principatum: & ex his erant
quæ tenebant, sed tamen statim non comparebant.
* Nam & aliquæ ex eis erigebantur, sed non tene- 21
bant principatum. * Et vidi post hæc, & ecce non 22
comparuerunt duodecim pennæ, & duo pennacula:
* & nihil superaerat in corpore aquilæ, nisi duo capi- 23
ta quiescentia & sex pennacula. * Et vidi, & ecce sex 24
pennaculis divisæ sunt duæ, & manserunt sub capite
quod est ad dexteram partem. Nam quatuor manse-
runt in loco suo. * Et vidi, & ecce subalares cogi- 25
tabant se erigere, & tenere principatus. * Et vidi, 26
& ecce una erecta est, sed statim non comparuit. * Et 27
secundæ velociùs, quàm priores, non comparue-
runt. * Et vidi, & ecce duæ quæ superaverunt apud 28
semetipsas cogitabant & ipsæ regnare: * & in eo cum 29
cogitarent, ecce unum quiescentium capitum quod e-
rat medium, evigilabat; hoc enim erat duorum ca-
pitum majus. * Et vidi quoniam complexa sunt duo 30
capita secum: * & ecce conversum est caput cum his 31
qui cum eo erant, & comedit duas subalares quæ co-
gitabant regnare. * Hoc autem caput perconterruit 32
omnem terram, & dominabatur in ea his, qui habi-
tant terram cum labore multo, & potentatum tenuit
orbis terrarum super omnes alas quæ fuerunt. * Et vi- 33
di post hæc, & ecce medium caput subitò non com-
paruit, & hoc sicut alæ. * Superaverunt autem duo 34
capita, quæ & ipsa similiter regnaverunt super ter-
ram, & super eos qui habitant in ea. * Et vidi, & 35
ecce devoravit caput à dextera parte illud quod à læ-
va. * Et audivi vocem dicentem mihi: Conspice con- 36
tra te, & considera quod vides. * Et vidi, & ecce 37
sicut leo concitatus de silva rugiens: & vidi quoniam
emittebat vocem hominis ad aquilam. Et dixit, di-
cens: * Audi tu, & loquar ad te, & dicet Altissi- 38
mus tibi: * Nonne tu es qui superasti de quatuor ani- 39
malibus, quæ feceram regnare in sæculo meo, & ut
per eos veniret finis temporum eorum? * & quar- 40
tus veniens devicit omnia animalia quæ transierunt, &
potentatu tenuit sæculum cum tremore multo, & om-
nem orbem cum labore pessimo, & inhabitavit tot
temporibus orbem terrarum cum dolo. * Et judicasti 41
terram non cum veritate. * Tribulasti enim mansue- 42
tos, & læsisti quiescentes, & dilexisti mendaces, &
destruxisti habitationes eorum qui fructificabant, &
humiliasti muros eorum qui te non nocuerunt.
* Et ascendit contumelia tua usque ad Altissimum, & 43
superbia tua ad Fortem. * Et respexit Altissimus su- 44
perba tempora, & ecce finita sunt, & scelera ejus
completa sunt. * Propterea non appareas tu aquila: 45
& alæ tuæ horribiles, & pennacula tua pessima, & ca-
pita tua maligna, & ungues tui pessimi, & omne cor-
pus tuum vanum, * ut refrigeretur omnis terra, & 46
revertatur liberata de tua vi, & speret judicium &
misericordiam ejus qui fecit eam.

CAPUT XII.

Ad Esdræ orationem hujus visionis datur explicatio cum membris ipsius.

* ET factum est, dum loqueretur leo verba hæc ad 1
aquilam: & vidi, * & ecce quod superaverat 2
caput, & non comparuerunt quatuor alæ illæ, quæ ad
eum transierunt, & erectæ sunt ut regnarent: & e-
rat regnum eorum exile, & tumultu plenum. * Et 3
vidi, & ecce ipsa non apparebant, & omne corpus a-
quilæ incendebatur, & expavescebat terra valde, &
ego à tumultu & excessu mentis, & à magno timore vi-
gilavi, & dixi spiritui meo: * Ecce tu præstitisti mi- 4
hi hoc in eo, quod scrutaris vias Altissimi. * Ecce 5
adhuc fatigatus sum animo, & spiritu meo invalidus
sum valde, & nec modica est in me virtus à multo ti-
more, quam expavi nocte hac. * Nunc ergo orabo 6
Altissimum, ut me confortet usque in finem. * Et di- 7
xi: Dominator Domine, si inveni gratiam ante o-
culos tuos, & si justificatus sum apud te præ mul-
tis, & si certe ascendit deprecatio mea ante faciem
tuam, * conforta me, & ostende servo tuo mihi 8
interpretationem & distinctionem visus horribilis
hujus, ut plenissimè consoleris animam meam.
* Dignum enim me habuisti ostendere mihi tempo- 9
rum novissima. Et dixit ad me: * Hæc est inter- 10

11 pretatio visionis hujus. * Aquilam quam vidisti as-
cendentem de mari, hoc est regnum quod visum
12 est in visione Danieli fratri tuo. * Sed non est il-
li interpretatum quoniam ego nunc tibi interpre-
13 tor. * Ecce dies veniunt; & exurget regnum super
terram, & erit timor acrior omnium regnorum quæ
14 fuerunt ante eum. * Regnabunt autem in ea reges
15 duodecim, unus post unum. * Nam secundus in-
cipiet regnare, & ipse tenebit amplius tempus præ
16 duodecim. * Hæc est interpretatio duodecim ala-
17 rum quas vidisti. * Et quam audisti vocem quæ
locuta est, non de capitibus ejus exeuntem, sed de
18 medio corporis ejus, * hæc est interpretatio, Quo-
niam post tempus regni illius nascentur contentio-
nes non modicæ, & periclitabitur ut cadat: & non
cadet tunc, sed iterum constituetur in suum ini-
19 tium. * Et quoniam vidisti subalares octo cohæ-
20 rentes alis ejus, * hæc est interpretatio: Exurgent
in ipso octo reges, quorum erunt tempora levia,
& anni citati, & duo quidem ex ipsis peribunt.
21 * Appropinquante autem tempore medio, quatuor
servabuntur in tempore, cùm incipiet appropin-
quare tempus ejus ut finiatur: duo vero in finem
22 servabuntur. * Et quoniam vidisti tria capita quie-
23 scentia, * hæc est interpretatio: In novissimis e-
jus suscitabit Altissimus tria regna, & revocabit in
24 ea multa, & dominabuntur terram, * & qui ha-
bitant in ea, cum labore multo super omnes qui
fuerunt ante hos: propter hoc ipsi vocati sunt ca-
25 pita aquilæ. * Isti enim erunt qui recapitulabunt
impietates ejus, & qui perficient novissima ejus.
26 * Et quoniam vidisti caput majus non apparens,
hæc est interpretatio ejus: Quoniam unus ex eis
super lectum suum morietur, & tamen cum tor-
27 mentis. * Nam duo qui perseveraverint, gladius
28 eos comedet. * Unius enim gladius comedet qui
cum eo: sed tamen hic gladio in novissimis cadet.
29 * Et quoniam vidisti duas subalares trajicientes su-
30 per caput quod est in dextera parte, * hæc est
interpretatio: Hi sunt quos conservavit Altissimus
in finem suum, hoc est regnum exile, & turbatio-
31 nis plenum. * Sicut vidisti & leonem, quem vi-
disti de silva evigilantem, & rugientem, & lo-
quentem ad aquilam, & arguentem eam, & inju-
stitias ipsius per omnes sermones ejus sicut audisti:
32 * hic est ventus quem servavit Altissimus in finem
ad eos, & impietates ipsorum: & arguet illos, &
33 incutiet coram ipsis discerptiones eorum. * Statuet
enim eos in judicio vivos: & erit, cùm arguerit
34 eos, tunc corripiet eos. * Nam residuum populum
meum liberabit cum misericordia, qui salvati sunt su-
per fines meos, & jocundabit eos quoadusque ve-
niet finis, dies judicii, de quo locutus sum tibi
35 ab initio. * Hoc somnium quod vidisti, & hæ in-
36 terpretationes. * Tu ergo solus dignus fuisti scire
37 Altissimi secretum hoc. * Scribe ergo omnia ista
in libro quæ vidisti, & pone ea in loco abscondi-
38 to: * & docebis ea sapientes de populo tuo, quo-
rum corda scis posse capere, & servare secreta
39 hæc. * Tu autem adhuc sustine hic alios dies sep-
tem, ut tibi ostendatur quidquid visum fuerit Al-
40 tissimo ostendere tibi. * Et profectus est à me.
Et factum est, cùm audisset omnis populus quo-
niam pertransierunt septem dies, & ego non suis-
sem reversus in civitatem, & congregavit se om-
nis à minimo usque ad maximum: & venit ad me,
41 & dixerunt mihi dicentes: * Quid peccavimus ti-
bi, & quid injustè egimus in te, quoniam derelin-
42 quens nos sedisti in loco hoc? * Tu enim nobis
superes solus ex omnibus populis, sicut botrus de
vinea, & sicut lucerna in loco obscuro, & sicut
43 portus & navis salvata à tempestate. * Aut non
44 sufficiunt nobis mala quæ contingunt? * Si ergo
tu nos dereliqueris, quantò nobis erat melius si
45 essemus succensi & nos cùm incendio Sion? * Nec
enim nos sumus meliores eorum qui ibi mortui
sunt. Et ploraverunt voce magna. Et respondi ad
46 eos, & dixi: * Confide Israel, & noli tristari tu
47 domus Jacob. * Est enim memoria vestri coram
Altissimo, & Fortis non est oblitus vestri in tenta-
48 tione. * Ego enim non dereliqui vos, neque excessi
à vobis: sed veni in hunc locum ut deprecarer pro
desolatione Sion, ut quærerem misericordiam pro
49 humilitate sanctificationis vestræ. * Et nunc ite
unusquisque vestrûm in domum suam, & ego veniam
50 ad vos post dies istos. * Et profectus est populus,
51 sicut dixi ei in civitatem: * ego autem sedi in
campo septem diebus, sicut mihi mandavit: &
manducabam de floribus solummodò agri, de her-
bis facta est esca mihi in diebus illis.

CAPUT XIII.

Altera visio Esdræ ostenditur cum ipsius interpretatione.

* ET factum est post dies septem, & somniavi som- 1
nium nocte. * Et ecce de mari ventus exurge- 2
bat, ut conturbaret omnes fluctus ejus. * Et vi- 3
di, & ecce convalescebat ille homo cum millibus
cœli: & ubi vultum suum vertebat ut considera-
ret, tremebant omnia quæ sub eo videbantur: * & 4
ubicumque exibat vox de ore ejus, ardescebant om-
nes qui audiebant voces ejus, sicut quiescit terra
quando senserit ignem. * Et vidi post hæc, & ecce 5
congregabatur multitudo hominum, quorum non e-
rat numerus, de quatuor ventis cœli, ut debellarent
hominem qui ascenderat de mari. * Et vidi, & ecce 6
sibimetipsi sculpserat montem magnum, & volavit
super eum. * Ego autem quæsivi videre regionem 7
vel locum unde sculptus esset mons, & non potui.
* Et post hæc vidi, & ecce omnes qui congregati 8
sunt ad eum, ut expugnarent eum, timebant valde,
tamen audebant pugnare. * Et ecce, ut vidit impe- 9
tum multitudinis venientis, non levavit manum suam,
neque frameam tenebat, neque aliquod vas bellico-
sum nisi solummodò ut vidi, * quoniam emisit de ore 10
suo sicut flatum ignis, & de labiis ejus spiritus flam-
mæ, & de lingua ejus emittebat scintillas & tempe-
states, & commista sunt omnia simul, hic flatus ignis,
& spiritus flammæ, & multitudo tempestatis: * & 11
concidit super multitudinem in impetu, quæ præpa-
rata erat pugnare, & succendit omnes, ut subitò ni-
hil videretur de innumerabili multitudine, nisi so-
lummodò pulvis, & fumi odor: & vidi, & expavi-
mui. * Et post hæc vidi ipsum hominem descenden- 12
tem de monte, & vocantem ad se multitudinem a-
liam pacificam, * & accedebat ad eum vultus homi- 13
num multorum quorumdam gaudentium, quorum-
dam tristantium: aliqui verò alligati, aliqui addu-
centes ex eis, qui offerebantur: & ægrotavi à multi-
tudine pavoris, & expergefactus sum, & dixi: * Tu 14
ab initio demonstrasti servo tuo mirabilia hæc, & di-
gnum me habuisti ut susciperes deprecationem me-
am: * & nunc demonstra mihi adhuc interpretatio- 15
nem somnii hujus. * Sicut enim existimo in sensu 16
meo, væ qui derelicti fuerant in diebus illis: & mul-
tò plus væ his qui non sunt derelicti. * Qui enim 17
non sunt derelicti, tristes erant. * Intelligo nunc 18
quæ sunt reposita in novissimis diebus, & occurrent
eis, sed & his qui derelicti sunt. * Propter hoc ve- 19
nerunt enim in pericula magna, & necessitates mul-
tas, sicut ostendunt somnia hæc. * Attamen faci- 20
lius est periclitantem venire in hunc, quam pertran-
sire, sicut nubem, à sæculo, & nunc videre quæ con-
tingunt in novissimo. Et respondit ad me, & dixit:
* Et visionis interpretationem dicam tibi: & de qui- 21
bus locutus es adaperiam tibi: * Quoniam de his 22
dixisti qui derelicti sunt: hæc est interpretatio: * Qui 23
auferet periculum illo tempore, hic se custodivit: qui
in periculo inciderunt, hi sunt qui habent opera & fi-
dem ad Fortissimum. * Scito ergo quoniam magis 24
beatificati sunt qui derelicti, super eos qui mortui
sunt. * Hæ interpretationes visionis, quia vidisti vi- 25
rum ascendentem de corde maris, * ipse est quem 26
conservat Altissimus multis temporibus, qui per se-
metipsum liberabit creaturam suam: & ipse dispo-
net, qui derelicti sunt. * Et quoniam vidisti de ore 27
ejus exire, ut spiritum, & ignem, & tempestatem:
* quoniam non tenebat frameam, neque vas belli- 28
cosum: corrupit enim impetus ejus multitudinem,
quæ venerat expugnare eum; hæc est interpretatio:
* Ecce dies veniunt, quando incipiet Altissimus libe- 29
rare eos qui super terram sunt: * & veniet in excessu 30
mentis super eos qui inhabitant terram. * Et alii a- 31
lios cogitabunt debellare: civitas civitatem & locus
locum, & gens adversùs gentem, & regnum adver-
sùs regnum. * Et erit, cùm fient hæc, & contingent 32
signa quæ antè ostendi tibi: & tunc revelabitur fi-
lius meus, quem vidisti, ut virum ascendentem.
* Et erit quando audierint omnes gentes vocem ejus: 33
& derelinquet unusquisque in regione sua bellum
suum, quod habent ad alterutrum: * & colligetur 34
in unum multitudo innumerabilis, sicut volentes ve-
nire, & expugnare eum. * Ipse autem stabit super ca- 35
cumen montis Sion. * Sion autem veniet, & osten- 36
detur omnibus parata & ædificata, sicut vidisti
montem sculpi sine manibus. * Ipse autem filius 37
meus arguet quæ adinvenerunt Gentes, impietates
eorum has quæ tempestati appropinquaverunt pro-
pter mala cogitamenta eorum, & cruciamenta qui-
bus incipient cruciari: * quæ assimilatæ sunt flam- 38
mæ, & perdet eos sine labore per legem quæ igni
assimilata est. * Et quoniam vidisti eum colligen- 39
tem ad se aliam multitudinem pacificam, * hæ 40
sunt decem tribus, quæ captivæ factæ sunt de ter-
ra sua in diebus Osee regis, quem captivum du-
xit Salmanasar rex Assyriorum: & transtulit eos
trans flumen, & translati sunt in terram aliam.
* Ipsi autem sibi dederunt consilium hoc ut dereli- 41

querent multitudinem gentium, & proficiscerentur
in ulteriorem regionem, ubi numquam inhabitavit
42 genus humanum: * vel ibi observare legitima sua,
43 quæ non fuerant servantes in regione sua. * Per in-
troitus autem angustos fluminis Euphratem introie-
44 runt. * Fecit enim eis tunc Altissimus signa, & sta-
45 tuit venas fluminis usquequò transirent. * Per eam
enim regionem erat via multa itineris, anni unius &
46 dimidii: nam regio illa vocatur Arsareth. * Tunc
inhabitaverunt ibi usque in novissimo tempore: &
47 nunc iterum cùm cœperint venire, * iterum Altissi-
mus statuet venas fluminis, ut possint transire: pro-
48 pter hæc vidisti multitudinem cum pace. * Sed & qui
derelicti sunt de populo tuo, hi sunt qui inveniuntur
49 intra terminum meum. * Factum erit ergo, quando
incipiet perdere multitudinem earum, quæ collectæ
sunt gentes, proteget eos qui superaverunt populum:
50 * & tunc ostendet eis multa plurima portenta. * Et
51 dixi ego, Dominator Domine, hoc mihi ostende,
propter quod vidi virum ascendentem de corde ma-
52 ris. Et dixit mihi: * Sicut non potes hæc vel scrutari,
vel scire quæ sunt in profundo maris: sic non poterit
quisque super terram videre filium meum, vel eos qui
53 cum eo sunt, nisi in tempore diei. * Hæc est inter-
pretatio somnii quod vidisti, & propter quod illumi-
54 natus es hic solus. * Dereliquisti enim tuam, & cir-
55 ca meam vacasti legem, & quæsisti. * Vitam enim
tuam disposuisti in sapientia, & sensum tuum voca-
56 sti matrem. * & propter hoc ostendi tibi merces a-
pud Altissimum, erit enim post alios tres dies, ad te
alia loquar, & exponam tibi gravia & mirabilia.
57 * Et profectus sum, & transii in campum, multum
glorificans & laudans Altissimum de mirabilibus quæ
58 per tempus faciebat: * & quoniam gubernat ipsum,
& quæ sunt in temporibus illata, & sedi ibi tri-
bus diebus.

CAPUT XIV.

Apparet Dominus Esdræ in rubo, & futura quædam arcana revelat.

1 * ET factum est tertio die, & ego sedebam sub
2 quercu. * Et ecce, vox exivit contra me de
rubo, & dixit: Esdra, Esdra. Et dixi: Ecce ego
Domine. Et surrexi super pedes meos. Et dixit ad me:
3 * Revelans revelatus sum super rubum, & locutus
sum Moysi, quando populus meus serviebat in Ægyp-
4 to, * & misi eum, & eduxi populum meum de Æ-
gypto, & eduxi eum super montem Sina, & detine-
5 bam eum apud me diebus multis: * & enarravi ei
mirabilia multa, & ostendi ei temporum secreta &
6 finem, & præcepi ei, dicens: * Hæc in palam facies
7 verba, & hæc abscondes. * Et nunc tibi dico: * Si-
8 gna quæ demonstravi, & somnia quæ vidisti, & in-
terpretationes quas tu vidisti, in corde tuo repone ea:
9 * tu enim recipieris ab omnibus, converteris resi-
duus cum consilio meo & cum similibus tuis, usque-
10 quò finiantur tempora. * Quoniam sæculum perdi-
dit juventutem suam, & tempora appropinquant se-
11 nescere. * Duodecim enim partibus divisum est sæ-
culum, & transierunt ejus decima & dimidium de-
12 cimæ partis. * Supersunt autem ejus post medium
13 decimæ partis: * Nunc ergo dispone domum tuam,
& corripe populum tuum, & consolare humiles eo-
14 rum, & renuntia jam corruptelæ, * & dimitte abs te
mortales cogitationes, & projice abs te pondera hu-
mana, & exuere jam infirmam naturam, & repone
in unam partem molestissima tibi cogitamenta, & fe-
15 stina transmigrare à temporibus his: * quæ enim vi-
disti nunc contigisse mala, iterum horum deteriora
16 facient: * quantum enim invalidum fiet sæculum à
senectute, tantum multiplicabuntur super inhabitan-
17 tes mala. * Prolongavit enim se magis veritas, &
appropinquavit mendacium. Jam enim festinat veni-
18 re, quam vidisti visionem. * Et respondi, & dixi co-
19 ram te Domine: * Ecce enim ego abibo, sicut præ-
cepisti mihi, & corripiam præsentem populum. Qui
autem iterum nati fuerint, quis commonebit?
20 * Positum est ergo sæculum in tenebris, & qui inha-
21 bitant in eo sine lumine. * Quoniam lex tua incen-
sa est, propter quod nemo scit quæ à te facta sunt,
22 vel quæ incipient opera: * Si enim inveni in te gra-
tiam, immitte in me Spiritum sanctum, & scribam
omne quod factum est in sæculo ab initio, quæ erant
in lege tua scripta, ut possint homines invenire se-
mitam, & qui voluerint vivere in novissimis, vivant.
23 * Et respondit ad me, & dixit: Vadens congrega
populum, & dices ad eos, ut non quærant te diebus
24 quadraginta. * Tu autem præpara tibi buxos multos,
& accipe tecum Saream, Dabriam, Salemiam, Echa-
num, & Asiel, quinque hos qui parati sunt ad scri-
25 bendum velociter. * Et venias huc, & ego accen-
dam in corde tuo lucernam intellectus, quæ non ex-
tinguetur quoad usque finiantur quæ incipies scribere.
26 * Et tunc perfectis quædam palàm facies, quædam
sapientibus absconsè trades; in crastinum enim hac
27 hora incipies scribere. * Et profectus sum, sicut mi-
hi præcepit, & congregavi omnem populum, & dixi:
* Audi Israel verba hæc: * Peregrinati sunt patres 28
nostri ab initio in Ægypto, & liberati sunt inde: * & 29
acceperunt legem vitæ, quam non custodierunt, 30
quam & vos post eos transgressi estis: * & data est vo- 31
bis terra in sortem, & terra Sion, & patres vestri, &
vos iniquitatem fecistis, & non servastis vias quas præ-
cepit vobis Altissimus: * & justus judex cùm sit, ab- 32
stulit à vobis in tempore quod donaverat. * Et nunc 33
vos hic estis, & fratres vestri introrsum vestrùm sunt.
* Si ergo imperaveritis sensui vestro, & erudieritis 34
cor vestrum, vivi conservati eritis, & post mortem
misericordiam consequemini. * Judicium enim post 35
mortem veniet, quando iterùm revivisceremus, & tunc
justorum nomina parebunt: & impiorum facta osten-
dentur. * Ad me igitur nemo accedat nunc, neque 36
requirat me usque dies quadraginta. * Et accepi quin- 37
que viros, sicuti mandavit mihi, & profecti sumus
in campum, & mansimus ibi. * Et factus sum in cra- 38
stinum, & ecce vox vocavit me dicens: Esdra aperi
os tuum, & bibe quo te potavero. * Et aperui os me- 39
um, & ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc erat
plenum sicut aqua: color autem ejus ut ignis similis.
* Et accepi, & bibi: & in eo cùm bibissem, cor me- 40
um cruciabatur intellectu, & in pectus meum incre-
scebat sapientia. Nam spiritus meus conservabatur
memoria. * Et apertum est os meum, & non est clau- 41
sum amplius. * Altissimus dedit intellectum quinque 42
viris, & scripserunt quæ dicebantur excessiones no-
ctis, quas non sciebant. * Nocte autem manduca- 43
bant panem, ego autem per diem loquebar, & per no-
ctem non tacebam. * Scripti sunt autem per quadra- 44
ginta dies libri ducenti quatuor. * Et factum est cùm 45
complevissent quadraginta dies, locutus est Altissi-
mus, dicens: Priora quæ scripsisti, in palam pone,
& legant digni & indigni: * novissimos autem se- 46
ptuaginta conservabis, ut tradas eos sapientibus
de populo tuo. * In his enim est vena intelle- 47
ctus, & sapientiæ fons, & scientiæ flumen. Et
feci sic.

CAPUT XV.

Prædicantur multa calamitates sæculo superventura.

* ECce loquere in aures plebis meæ sermones pro- 1
phetiæ, quos immisero in os tuum, dicit Do-
minus: * & fac ut in charta scribantur, quoniam fi- 2
deles & veri sunt. * Ne timeas à cogitationibus ad- 3
versùm te, nec turbent te incredulitates dicentium.
* Quoniam omnis incredulus in incredulitate sua mo- 4
rietur. * Ecce ego induco, dicit Dominus, super 5
orbem terrarum mala, gladium, & famem, & mor-
tem, & interitum: * propter quod superpolluit ini- 6
quitas omnem terram, & adimpleta sunt opera noci-
va illorum. * Propterea dicit Dominus: * Jam non 7
silebo de impietatibus eorum quæ irreligiosè agunt, 8
nec sustinebo in his quæ inique exercent: ecce sanguis
innoxius & justus clamat ad me, & animæ justorum
clamant perseveranter. * Vindicans vindicabo illos, 9
dicit Dominus, & accipiam omnem sanguinem in-
noxium ex illis ad me. * Ecce populus meus quasi 10
grex ad occisionem ducitur, jam non patiar illum
habitare in terra Ægypti: * sed educam eum in ma- 11
nu potenti, & brachio excelso, & percutiam plaga
sicut prius, & corrumpam omnem terram ejus. * Lu- 12
gebit Ægyptus, & fundamenta ejus plaga verberata,
& castigatione quas inducet ei Deus. * Lugebunt 13
cultores operantes terram, quoniam deficient semi-
na eorum ab uredine, & grandine, & à sidere ter-
ribili. * Væ sæculo, & qui habitant in eo! * quia 14
appropinquavit gladius & contritio eorum, & ex- 15
urget gens contra gentem ad pugnam, & romphæa
in manibus eorum. * Erit enim inconstabilitio ho- 16
minibus, & alii aliis invalescentes non curabunt
regem suum, & principes viæ gestorum suorum in
potentia sua. * Concupiscet enim homo in civita- 17
tem ire, & non poterit. * Propter superbiam e- 18
nim eorum civitates turbabuntur, domus exterren-
tur, homines metuent. * Non miserebitur homo 19
proximum suum ad irritum faciendum domos eo-
rum in gladium ad diripiendas substantias eorum
propter famem panis & tribulationem multam. * Ec- 20
ce, ego convoco, dicit Deus, omnes reges terræ
ad me verendum, qui sunt ab Oriente, & ab Au-
stro, & ab Euro, & à Libano, ad convertendos in
se, & reddere quæ dederunt illis: * sicut faciunt 21
usque hodie electis meis, sic faciam & reddam in
sinu eorum. Hæc dicit Dominus Deus. * Non par- 22
cet dextera mea super peccatores, nec cessabit
romphæa super effundentes sanguinem innoxium su-
per terram. * Exiit ignis ab ira ejus, & devoravit 23
fundamenta terræ, & peccatores quasi stramen in-
censum. * Væ eis qui peccant, & non observant 24
mandata mea, dicit Dominus: * non parcam illis. 25
Discedite filii à potestate. Nolite contaminare san-
ctificationem meam, * quoniam novit Dominus 26

omnes qui delinquunt in illum; propterea tradidit
27 eos in mortem, & in occiſionem, * Jam enim ve-
nerunt ſuper orbem terrarum mala, & manebitis
in illis. Non enim liberabit vos Deus, propter
28 quod peccaſtis in eum. * Ecce viſio horribilis, &
29 facies illius ab Oriente. * Et exient nationes
draconum Arabum in curribus multis, & ficut fla
tus, eorum numerus feretur ſuper terram, ut jam
30 timeant & trepident omnes qui illos audient * car.
monii inſanientes in ira, & exient ut apri de ſil-
va, & advenient in virtute magna, & conſtabunt
in pugnam cum illis, & vaſtabunt portionem ter-
31 ræ Aſſyriorum. * Et poſt hæc ſupervaleſcent dra-
cones nativitatis ſuæ memores, & convertent ſe
conſpirantes in virtute magna ad perſequendos
32 eos. * Iſti turbabuntur & ſilebunt in virtute illo-
33 rum, & convertent pedes ſuos in fugam, * & à
territorio Aſſyriorum ſubſeſſor obſidebit eos, &
conſumet unum ex illis, & erit timor & tremor in
exercitu illorum, & contentio in reges ipſorum.
34 * Ecce nubes ab oriente, & ſeptentrione uſque ad
meridianum, & facies earum horrida valdè, ple-
35 na iræ & procellæ, * & collident ſe invicem, &
collident ſidus copioſum ſuper terram, & ſidus
illorum, & erit ſanguis à gladio uſque ad ven-
36 trem, * & fimus hominis uſque ad ſubſtramen ca-
meli. & erit timor & tremor multus ſuper terram.
37 * & horrebunt qui videbunt iram illam, & tremor
apprehendet illos: & poſt hæc movebuntur nimbi
38 copioſi * à meridiano & ſeptentrione, & portio
39 alia ab occidente: * & ſuperinvaleſcent venti ab
oriente, & recludent eam, & nubem quam ſu-
ſcitavi in ira, & ſidus ad faciendam exterritatio-
nem ad orientalem ventum & occidentem viola-
40 bitur: * & exaltabuntur nubes magnæ & validæ
plenæ iræ, & ſidus, ut exterreant omnem ter-
ram, & inhabitantes eam, & infundent ſuper
omnem locum altum & eminentem ſidus terribi-
41 le, * ignem & grandinem, & romphæas volan-
tes, & aquas multas, ut etiam impleantur omnes
campi, & omnes rivi plenitudine aquarum mul-
42 tarum: * & demolientur civitates, & muros, &
montes, & colles, & ligna ſilvarum, & fœnum
43 pratorum, & frumenta eorum. * Et tranſibunt
conſtantes uſque ad Babylonem, & exterent eam:
44 * convenient ad ipſam, & circuibunt eam, & ef-
fundent ſidus, & omnem iram ſuper eam, & ſu-
bibit pulvis & fumus uſque in cœlum, & omnes
45 in circuitu lugebunt eam: * & qui ſub ea re-
46 manſerint, ſervient his qui exterruerunt. * Et tu
Aſia concors in ſpem Babylonis, & gloria perſo-
47 næ ejus, * væ tibi miſera propter quod aſſimila-
ſti ei, & ornaſti filias tuas in fornicatione, ad
placendum & gloriandum in amatoribus tuis, qui
48 tecum cupierunt ſemper fornicari. * Odibilem
imitata es in omnibus operibus ejus, & in ad-
49 inventionibus ejus: propterea dicit Deus: * Im
mittam tibi mala; viduitatem, paupertatem, & fa-
mem, & gladium, & peſtem, ad devaſtandas do-
mos tuas à violatione, & morte, & gloria virtu-
50 tis tuæ. * Sicut flos ſiccabitur, cùm exurget ar-
51 dor qui emiſſus eſt ſuper te, * infirmaberis ut
paupercula plagata & caſtigata à mulieribus, ut
non poſſint te ſuſcipere potentes, & amatores.
52 * Numquid ego ſic zelabor te, dicit Dominus.
53 * niſi occidiſſes electos meos in omni tempore,
exaltans percuſſionem manuum, & dicens ſuper
54 mortem eorum, cùm inebriata eſſes: * Exorna
55 ſpeciem vultus tui? * Merces fornicationis tuæ in
56 ſinu tuo, propter hoc redditionem accipies. * Si-
cut facies electis meis, dicit Dominus, ſic faciet
57 tibi Deus, & tradet te in malum. * Et nati tui
fame interient: & tu romphæa cades, & civita-
tes tuæ contererentur, & omnes tui in campo gla-
58 dio cadent. Et qui ſunt in montibus, fame pe-
ribunt: & manducabunt carnes ſuas, & ſangui-
59 nem bibent à fame panis & ſiti aquæ. * Infelix
per maria venies, & rursùm accipies mala.
60 * Et in tranſitu allident civitatem occiſam, & exte-
rent aliquam portionem terræ tuæ, & partem
gloriæ tuæ exterminabunt, rurſum revertentes ad
61 Babylonem ſubverſam. * Et demolita, eris il
62 lis pro ſtipula, & ipſi erunt tibi ignis: * & de
vorabunt te, & civitates tuas, terram tuam, &
montes tuos, omnes ſilvas tuas & lignum fructi-
63 ferum igni comburent. * Filios tuos captivos du-
cent, & cenſum tuum in prædam habebunt, &
gloriam faciei tuæ exterminabunt.

CAPUT XVI.

Horrenda universo orbi desolatio in fine futura.

* VÆ tibi Babylon, & Aſia; væ tibi Ægypte & 1
Syria. * Præcingite vos ſaccis & ciliciis, & 2
plangite filios veſtros, & dolete: quoniam appro-
pinquavit contritio veſtra. * Immiſſus eſt vobis 3
gladius, & quis eſt qui avertat illum? * Immiſſus 4
eſt in vobis ignis, & quis eſt qui extinguat illum?
* Immiſſa ſunt vobis mala, & quis eſt qui repellat 5
ea? * Numquid repellet aliquis leonem eſurientem 6
in ſilva, aut extinguet ignem in ſtipula, mox quan-
do cœperit ardere? * Nunquid repellet aliquis ſa- 7
gittam à ſagittario forti miſſam? * Dominus for- 8
tis immittit mala, & quis eſt qui repellat ea? * E- 9
xiit ignis ex iracundia ejus, & quis eſt qui extin-
guat eum? * Coruſcabit, & quis non timebit? To- 10
nabit, & quis non pavebit? * Dominus commina- 11
bitur, & quis non funditùs contereretur à facie ip-
ſius? * Terra tremuit, & fundamenta ejus, mare 12
fluctuat de profundo, & fluctus ejus diſturbabun-
tur, & piſces ejus à facie Domini, & à gloria vir-
tutis ejus: * quoniam fortis dextera ejus quæ ar- 13
cum tendit: ſagittæ ejus acutæ quæ ab ipſo mittun-
tur, non deficient, cùm cœperint mitti in fines
terræ. * Ecce mittuntur mala, & non revertentur, 14
donec veniant ſuper terram. * Ignis ſuccenditur, 15
& non extinguetur, donec conſumat fundamenta
terræ. * Quemadmodum non redit ſagitta miſſa à 16
valido ſagittario, ſic non revertentur mala quæ
miſſa fuerint in terram. * Væ mihi, væ mihi: 17
quis me liberabit in illis diebus? * Initium dolo- 18
rum & multi gemitus, initium famis & multi in-
teritus, initium bellorum & formidabunt poteſta-
tes, initium malorum, & trepidabunt omnes. * In 19
his quid faciam, cùm venerint mala? * Ecce fa- 20
mes & plaga, & tribulatio, & anguſtia miſſa ſunt
flagella in emendatione, * & in his omnibus ſe 21
non convertent ab iniquitatibus ſuis, neque flagel-
lorum memores erunt ſemper. * Ecce erit anno- 22
næ vilitas ſuper terram, ſic ut putent ſibi eſſe di-
rectam pacem, & tunc germinabunt mala ſuper
terram, gladius, fames, & magna confuſio. * A 23
fame enim plurimi qui inhabitant terram interient,
& gladius perdet ceteros qui ſuperaverint à fame,
* & mortui ſicut ſtercora projicientur, & non e- 24
rit qui conſoletur eos. Derelinquetur enim terra
deſerta, & civitates ejus dejicientur: * non dere- 25
linquetur qui colat terram, & qui ſeminet eam.
* Ligna dabunt fructus, & quis vindemiabit illa? 26
* Uva matura fiet, & quis calcabit illam? erit e- 27
nim locis magna deſertio. * Cupiet enim homo 28
hominem videre, vel vocem ejus audire. * Relin- 29
quentur enim de civitate decem, & duo de agro
qui abſconderint ſe in denſis nemoribus, & ſciſſu-
ris petrarum: quemadmodum derelinquuntur in 30
oliveto & ſingulis arboribus tres aut quatuor oli-
væ, * aut ſicut in vinea vindemiata racemi relin- 31
quuntur ab his qui diligenter vineam ſcrutantur:
* ſic relinquentur in diebus illis tres aut quatuor 32
ab ſcrutantibus domos eorum in romphæa. * Et 33
relinquetur terra deſerta, & agri ejus inveterā-
bunt, & viæ ejus, & omnes ſemitæ ejus germina-
bunt ſpinas, eò quod non tranſient homines per
eam. * Lugebunt virgines non habentes ſponſos, 34
lugebunt mulieres non habentes viros, lugebunt
filiæ earum non habentes adjutorium: ſponſi ea- 35
rum in bello conſumentur, & viri earum in fame
exterentur. * Audite verò iſta, & cognoſcite ea 36
ſervi Domini. * Ecce verbum Domini, excipite 37
illud: ne diis credatis de quibus dicit Dominus.
* Ecce appropinquant mala, & non tardant. 38
* Quemadmodum prægnans, cùm parit in nono 39
menſe filium ſuum, appropinquante hora partus e-
jus ante horas duas vel tres, dolores circumeunt
ventrem ejus, & prodeunte infante de ventre,
non tardabunt uno puncto: * ſic non morabuntur 40
mala ad prodeundum ſuper terram, & ſæcu-
lum gemet, & dolores circumtenebunt illud.
* Audite verbum, plebs mea: parate vos in pu- 41
gnam, & in malis ſic eſtote, quaſi advenæ terræ.
* Qui vendit, quaſi qui fugiat: & qui emit, quaſi 42
qui perditurus: * Qui mercatur, quaſi qui fructum 43
non capiat: & qui ædificat, quaſi non habitatu-
rus, * Qui ſeminat, quaſi qui non metet: ſic & 44
qui vineam putat, quaſi non vindemiaturus. * Qui 45
nubunt, ſic quaſi filios non facturi, & qui non
nubunt, ſic quaſi vidui. * Propter quod qui labo- 46
rant, ſine cauſa laborant. * Fructus enim illorum 47
alienigenæ metent, & ſubſtantiam illorum rapient,
& domos evertent, & filios eorum captivabunt,
quia in captivitate & fame generant natos ſuos.
* Et qui negotiantur in rapina, quantum diu ex- 48
ornant civitates & domos ſuas, & poſſeſſiones &
perſonas ſuas, tantò magis adzelabor eos ſuper 49

50 peccata ſua , dicit Dominus . * Quomodo zelatur
fornicaria mulierem idoneam & bonam valdè ,
51 * ſic zelabitur Juſtitia iniquitatem cùm exornat
ſe, & accuſat eam in facie , cùm venerit qui de-
fendat exquirentem omne peccatum ſuper terram .
52 * Propterea nolite ſimilari ei , nec operibus ejus :
53 * quoniam adhuc puſillum , & tolletur iniquitas à
54 terra, & juſtitia regnabit in vos . * Non dicat
peccator ſe non peccaſſe : quoniam carbones ignis
comburet ſuper caput ejus, qui dicit : Non pecca-
55 vi coram Domino Deo & gloria ipſius . * Ecce
Dominus cognoſcet omnia opera hominum , & ad-
inventiones illorum , & cogitationes illorum , &
56 corda illorum. * Dixit enim : Fiat terra, & facta
57 eſt : fiat cœlum , & factum eſt . * Et in verbo il-
lius ſtellæ fundatæ ſunt , & novit numerum ſtella-
58 rum. * Qui ſcrutatur abyſſum , & theſauros illa-
rum : qui menſus eſt mare , & conceptum ejus .
59 * Qui concluſit mare in medio aquarum , & ſuſ-
60 pendit terram ſuper aquas verbo ſuo . * Qui ex-
tendit cœlum quaſi cameram , ſuper aquas funda-
61 vit eum. * Qui poſuit in deſerto fontes aquarum,
& ſuper verticem montium lacus ad emittendum
flumina ab eminenti petra , ut potaret terram .
62 * Qui finxit hominem , & poſuit cor ſuum in me-
dio corporis, & miſit ei ſpiritum, vitam & intelle-
63 ctum, * & ſpiramen Dei omnipotentis qui fecit
omnia , & ſcrutinat omnia abſconſa in abſconſis
64 terræ. * Hic novit adinventionem veſtram, & quæ
cogitatis in cordibus veſtris , peccantes & volen-
65 tes occultare peccata veſtra . * Propter quod Do-
minus ſcrutinando ſcrutinavit omnia opera veſtra,

& traducet vos omnes, * & vos confuſi eritis cùm 66
proceſſerint peccata veſtra coram hominibus , &
iniquitates erunt , quæ accuſatores ſtabunt in die
illo. * Quid facietis ? aut quomodo abſcondetis 67
peccata veſtra coram Deo & angelis ejus ? * Ec- 68
ce judex Deus , timete eum . Deſinite à pecca-
tis veſtris , & obliviſcamini iniquitates veſtras
jam agere eas in ſempiterno , & Deus educet
vos , & liberabit de omni tribulatione . * Ec- 69
ce enim incenditur ardor ſuper vos turbæ co-
pioſæ , & rapient quoſdam ex vobis , & ciba-
bunt idolis occiſos : * & qui conſenſerint eis, 70
erunt illis in deriſum , & in improperium , &
in conculcationem : * erit enim locis locus , 71
& in vicinas civitates exurrectio multa ſuper
timentes Dominum . * Erunt quaſi inſani nemi- 72
ni parcentes , ad diripiendum & devaſtandum
adhuc timentes Dominum , * quia devaſtabunt & 73
diripient ſubſtantias , & de domibus ſuis eos e-
jicient . * Tunc parebit probatio electorum 74
meorum , ut aurum quod probatur ab igne.
* Audite dilecti mei , dicit Dominus : Ecce ad- 75
ſunt dies tribulationis , & de his liberabo vos .
* Ne timeatis , nec hæſitetis , quoniam Deus 76
dux veſter eſt . * Et qui ſervat mandata & præ- 77
cepta mea , dicit Dominus Deus , ne prææpon-
derent vos peccata veſtra , ne ſuperelevent ſe ini-
quitates veſtræ. * Væ qui conſtringuntur à pecca- 78
tis ſuis, & obteguntur ab iniquitatibus ſuis , quem-
admodum ager conſtringitur à ſilva , & ſpinis te-
gitur ſemita ejus per quam non tranſit homo , &
excluditur , & mittitur ad devorationem ignis.

F I N I S.

INDEX EPISTOLARUM, ET EVANGELIORUM, QUÆ IN ECCLESIA LEGUNTUR.

In novo autem Teſtamento, Dies quibus ea leguntur, maiuſculis litteris in margine apponi curavimus, Evangeliorum, necnon Epiſtolarum initium, in contextu cruce (‡) ſignari, finem hac nota (Λ) terminari: quò faciliùs legenti illa occurrerent.

ADVENTUS

Dominica prima.

EPIST. Hora eſt. *Rom.* 13. v. 11. 14.
EVANG. Erunt. *Luc* 21. v. 25. *ad* 33.

Dominica ſecunda.

EPIST. Quæcumque. *Rom.* 15. 4. 13.
EVANG. Joannes. *Matth.* 11. 2. 10.

Dominica tertia.

EPIST. Gaudete. *Phil.* 4. 4. 7.
EVANG. Miſerunt. *Jo.* 1. 19. 28.

Feria quarta quatuor Temporum.

LECT. Erit. *Iſa.* 2. 2. 5.
EPIST. Pete. *Iſa.* 7. 10. 15.
EVANG. Miſſus. *Luc.* 1. 26. 38.

Feria ſexta quatuor Temporum.

EPIST. Egredietur. *Iſa.* 11. 1. 5.
EVANG. Exurgens. *Luc.* 1. 39. 47.

Sabbato quatuor Temporum.

LECT. 1. Clamabunt. *Iſa.* 19. 20. 22.
LECT. 2. Lætabitur. *Iſa.* 35. 1. 7.
LECT. 3. Super. *Iſa.* 40. 9. 11.
LECT. 4. Hæc dicit. *Iſa.* 45. 1. 8.
LECT. 5. Angelus. *Dan.* 3. 49. 51.
EPIST. Rogamus. 2. *Theſſ.* 2. 1. 8.
EVANG. Anno. *Luc.* 3. 1. 6.

Dominica quarta.

EPIST. Sic nos. 1. *Cor.* 4. 1. 5.
EVANG. Anno. *Luc.* 3. 1. 6.

In Vigilia Natalis Domini.

EPIST. Paulus. *Rom.* 1. 1. 6.
EVANG. Cùm eſſet. *Matth.* 1. 18. 21.

In Nativitate Domini, in Nocte.

EPIST. Apparuit. *Tit.* 2. 11. 15.
EVANG. Exiit. *Luc.* 2. 1. 14.

Ad Miſſam in Aurora.

EPIST. Benignitas. *Luc.* 1. 4. 9.
EVANG. Paſtores. *Tit* 2. 15. 20.

Ad Miſſam in Die.

EPIST. Multifariam. *Hebr.* 1. 1. 12.
EVANG. In principio *Joan.* 1. 1. 14.

In feſto S. Stephani Protomartyris. 26. Dec.

EPIST. Stephanus. *Act.* 6. 8. 10. & *cap.* 7. 54. 59.
EVANG. Ecce ego. *Matth.* 23. 34. 39.

S. Joannis Apoſt. & Evang. 27. Dec.

EPIST. Qui timet. *Eccli* 15. 1. 6.
EVANG. Sequere me. *Jo.* 21. 19. 24.

Sanctorum Innocentium. 28. Dec.

EPIST. Vidi. *Apoc.* 14. 1. 5.
EVANG. Angelus. *Matth.* 2. 13. 18.

S. Thomæ Cant. Ep. & Mart. 29. Dec.

EPIST. Omnis. *Hebr.* 5. 1. 6.
EVANG. Ego ſum. *Jo.* 10. 11. 16.

Dominica infra Octavam Nat.

EPIST. Quanto. *Gal.* 4. 1. 7.
EVANG. Erat. *Luc.* 2. 33. 39. 40.

S. Sylveſtri Papæ. 31. Decembris.

EPIST. Teſtificor. 2. *Tim.* 4. 1. 8.
EVANG. Sint lumbi. *Luc.* 12. 35. 40.

In Octava Nativit. Domini.

EPIST. Benignitas. *Tit.* 3. 4. 7.
EVANG. Paſtores. *Luc.* 2. 15. 20.

In die Circumciſionis Domini.

EPIST. Apparuit. *Tit.* 2. 11. 15.
EVANG. Poſtquam. *Luc* 2. v 21.

In Vigilia Epiphaniæ. 5. Januarii.

EPIST. Quanto. *Pſal.* 4. 1. 7.
EVANG. Defuncto. *Matth.* 2. 19. 23.

In Epiphania Domini. 6. Januarii.

EPIST. Surge. *Iſa.* 60. 1. 6.
EVANG. Cum natus. *Matth.* 2. 1. 13.

Dominica infra Octav. Epiph.

EPIST. Obſecro. *Rom.* 12. 1. 5.
EVANG. Cùm factus. *Luc.* 2. 42. 52.

In Octava Epiphaniæ.

EPIST. Surge. *Iſa.* 60. 1. 6.
EVANG. Vidit. *Jo.* 1. 29. 34.

Dominica ſecunda poſt Epiph.

EPIST. Habentes donationes. *Rom.* 12. 6. 16.
EVANG. Nuptiæ. *Jo.* 2. 1. 11.

Dominica tertia poſt Epiphaniam.

EPIST. Nolite. *Rom.* 12. 16. 21.
EVANG. Cùm deſcendiſſet. *Matth.* 8. 1. 13.

Dominica quarta poſt Epiphaniam.

EPIST. Nemini. *Rom.* 13. 8. 10.
EVANG. Aſcendente. *Matth.* 8. 23. 27.

Dominica quinta poſt Epiphaniam.

EPIST. Induite. *Col.* 3. 12. 17.
EVANG. Parabolam. *Matth.* 13. 24. 30.

Dominica ſexta poſt Epiphaniam.

EPIST. Gratias 1. *Theſſ.* 1. 2. 10.
EV. Parabolam. *Matth.* 13. 31. 35.

Dominica in Septuageſima.

EPIST. Neſcitis. 1. *Cor.* 9. 25. 5. 6. 10.
EV. Simile eſt. *Matth.* 20. 1. 16.

Dominica in Sexageſima.

EPIST. Libenter. 2. *Cor* 11. 19. 9. 6. 12.
EV. Cùm turba. *Luc.* 8. 4. 15.

Dominica in Quinquageſima.

EPIST. Si linguis. 1. *Cor* 13. 1 13.
EVANG. Aſſumpſit. *Luc.* 18. 31. 43.

Feria quarta Cinerum.

EPIST. Convertimini. *Joel.* 2. 12. 19.
EVANG. Cùm jejunatis. *Matth.* 6. 16. 21.

Feria quinta.

EPIST. Ægrotavit. *Iſa.* 38. 1. 7.
EVANG. Cum introiſſet. *Matth.* 8. 5. 13.

Feria ſexta.

EPIST. Clama. *Iſa.* 58. 1. 9.
EVANG. Audiſtis. *Matth.* 5. 43. 7. 6. 6.

Sabbato.

EPIST. Si abſtuleris. *Iſa.* 58. 9. 14.
EVANG. Cùm ſerò. *Marc.* 6. 47. 56.

Dominica I. Quadrageſima.

EPIST. Exhortamur. 2. *Cor* 6. 1. 10.
EVANG. Ductus eſt. *Matth.* 4. 1. 11.

Feria ſecunda.

EPIST. Hæc dicit *Ezech.* 34. 11. 16.
EVANG. Cùm venerit. *Matth.* 25. 31. *ad finem.*

Feria tertia.

EPIST. Quærite. *Iſai.* 55. 6. 11.
EVANG. Cùm intraſſet. *Matth.* 21. 10. 17.

Feria quarta quatuor Temporum.

LECT. Dixit. *Exod* 24. 12. *ad finem.*
EPIST. Venit. 3. *Reg.* 19. 3. 8.
EVANG. Reſponderunt. *Matth.* 12. 38. *ad finem.*

Feria quinta.

EPIST. Factus eſt. *Ezech.* 18. 1. 9.
EVANG. Egreſſus Jeſus. *Matth.* 15. 21. 28.

Feria ſexta Quatuor Temporum.

EPIST. Anima. *Ezech.* 18. 20. 28.
EVANG. Erat dies. *Jo.* 5. 1. 15.

Sabbato Quatuor Temporum.

LECT. 1. Quando. *Deut.* 26. 12. *ad finem.*
LECT. 2. Si cuſtodieritis. *Deut.* 11. 22. 25.
LECT. 3. Orationem 2. *Marc.* 1. 23. 27.
LECT. 4. Miſerere. *Eccli.* 36. 1. 10.
LECT. 5. Angelus. *Dan.* 3. 47. 51.
EPIST. Rogamus. 1. *Theſſ.* 5. 14. 24.
EVANG. Aſſumpſit. *Matth.* 17. 1. 9.

Dominica II. in Quadrageſima.

EPIST. Fratres. 1. *Theſſ.* 4. 1. 7.
EVANG. Aſſumpſit. *Matth.* 11. 1. 9.

Feria ſecunda.

EPIST. Domine. *Dan.* 9. 15. 19.
EVANG. Ego vado. *Jo.* 8. 21. 29.

Feria tertia.

EPIST. Factus eſt. 3. *Reg.* 17. 8. 16.
EVANG. Super. *Matt.* 23. 2. 12.

Feria Quarta.

EPIST. Mardochæus. *Eſth.* 13. 8. 17.
EVANG. Aſcendens. *Matth.* 20. 17. 28.

Feria quinta.
EPIST. Hæc dicit. *Jer.* 17. 5. 10.
EVANG. Homo quidam. *Luc.* 16. 19. 31.
Feria sexta.
EPIST. Dixit. *Gen.* 37. 6. 22.
EVANG. Homo erat. *Matth.* 21. 33. 46.
Sabbato.
EPIST. Dixit. *Gen.* 27. 6. 40.
EVANG. Homo quidam. *Luc.* 15. 11. *ad finem.*
Dominica III. in Quadragesima.
EPIST. Estote. *Ephes.* 5. 1. 9.
EVANG. Erat. *Luc.* 11. 14. 28.
Feria secunda.
EPIST. Naaman. 4. *Reg.* 5. 1. 15.
EVANG. Utique. *Luc.* 4. 23. 30.
Feria tertia.
EPIST. Mulier. 4. *Reg.* 4. 1. 7.
EVANG. Si peccaverit. *Matth.* 18. 15. 22.
Feria quarta.
EPIST. Honora. *Exod.* 20. 12. 24.
EVANG. Accesserunt. *Matth.* 15. 1. 21.
Feria quinta.
EPIST. Factum est verbum. *Jer.* 7. 1. 7.
EVANG. Surgens. *Luc.* 4. 38. *ad finem.*
Feria sexta.
EPIST. Convenerunt. *Num* 20. 2. 13.
EVANG. Venit. *Jo.* 4. 5. 42.
Sabbato.
EPIST. Erat vir. *Dan.* 13. 1. 62.
EVANG. Perrexit. *Jo.* 8. 1. 11.
Dominica IV. in Quadragesima.
EPIST. Scriptum est. *Gal.* 4. 21. *ad finem.*
EVANG. Abiit Jesus. *Jo.* 6. 1. 15.
Feria secunda.
EPIST. Venerunt. 3. *Reg.* 3. 16. *ad finem.*
EVANG. Prope erat. *Jo.* 2. 13. *ad finem.*
Feria tertia.
EPIST. Locutus est. *Exod.* 32. 7. 14.
EVANG. Jam die. *Jo.* 7. 14. 31.
Feria quarta.
LECT. Sanctificabo. *Ezech.* 36. 23. 28.
EPIST. Lavamini. *Isai.* 1. 16. 19.
EVANG. Præteriens. *Jo.* 9. 1. 38.
Feria quinta.
EPIST. Venit mulier. 4. *Reg.* 4. 25. 38.
EVANG. Ibat. *Luc.* 7. 11. 16.
Feria sexta.
EPIST. Ægrotavit. 3. *Reg.* 17. 17. *ad finem.*
EVANG. Erat quidam. *Jo.* 11. 1. 45.
Sabbato.
EPIST. Hæc dicit. *Isa.* 49. 8. 15.
EVANG. Ego sum. *Jo.* 8. 12. 20.
Dominica de Passione.
EPIST. Christus. *Hebr.* 9. 11. 15.
EVANG. Quis ex. *Jo.* 8. 46. *ad finem.*
Feria secunda.
EPIST. Factum est. *Jonæ.* 3. 1. 10.
EVANG. Miserunt. *Jo.* 7. 32. 39.
Feria tertia.
EPIST. Congregati. *Dan.* 14. 27. *ad finem.*
EVANG. Ambulabat. *Jo.* 7. 1. 13.
Feria quarta.
EPIST. Ego Dominus. *Levit.* 19. 10. 19.
EVANG. Facta sunt. *Joan.* 10. 22. 38.
Feria quinta.
EPIST. Ne quæsumus. *Dan.* 3. 34. 45.
EVANG. Rogabat. *Luc.* 7. 36. *ad finem.*
Feria sexta.
EPIST. Domine. *Jer.* 17. 13. 18.
EVANG. Collegerunt. *Joan.* 11. 47. 54.
Sabbato.
EPIST. Dixerunt. *Jer.* 18. 18. *ad finem.*
EVANG. Cogitaverunt. *Jo.* 12. 10. 37.
Dominica in Palmis.
EPIST. Venerunt. *Exod.* 15. 27. *ad* 7. *cap.* 16.
EVANG. Cùm appropinquasset. *Matth.* 21. 1. 9.
Ad Missam.
EPIST. Hoc enim. *Phil.* 2. 5. 11.
PASSIO. Scitis. *Matth.* 26. 2. *ad fin. c.* 27.
Feria secunda.
EPIST. Dominus. *Isa.* 50. 5. 10.
EVANG. Jesus ante. *Jo.* 12. 1. 9.
Feria tertia.
EPIST. Domine. *Jer.* 11. 18. 20.
PASSIO. Erat Pascha. *Marc.* 14. 1. *ad fin. cap.* 15.
Feria quarta.
LECT. Dicite. *Isa.* 62. 11. 7. *c.* 63.
EPIST. Quis credidit. *Isa.* 53. 1. *ad finem.*
PASSIO. Appropinquabat. *Luc.* 22. 1. 53. *c.* 23.
Feria quinta in Cœna Domini.
EPIST. Convenientibus. 1. *Cor.* 11. 20. 32.
EVANG. Ante diem. *Jo.* 13. 1. 15.
Feria sexta in Parasceve.
LECT. 1. In tribulatione. *Os.* 6. 1. 6.
LECT. 2. Dixit Dominus. *Exod.* 12. 1. 11.
PASSIO. Egressus est. *Jo.* 18. 1. *ad fin. cap.* 19.
Sabbato Sancto.
LECT. 1. In principio. *Gen.* 1. 1. *ad finem cap.* 2.
LECT. 2. Noe. *Gen. ex cap.* 5. 31. 6. 7. *&* 8. *ad* 21.
LECT. 3. Tentavit. *Gen.* 22. 1. 19.
LECT. 4. Factum est vigilia. *Exod.* 14. 24. 1. *c.* 15.
LECT. 5. Hæc est. *Isa.* 54. 17. 11. *c.* 55.
LECT. 6. Audi. *Bar.* 3. 9. *ad finem.*
LECT. 7. Facta est. *Ezech.* 37. 1. 14.
LECT. 8. Apprehendent. *Isa.* 4. 1. *ad finem.*
LECT. 9. Dixit Dominus. *Exod.* 12. 1. 11.
LECT. 10. Factum est. *Joan.* 3. 1. 10.
LECT. 11. Scripsit. *Deut.* 31. 22. *ad finem.*
LECT. 12. Nabuchodonosor. *Dan.* 3. 1. 24.
EPIST. Si consurrexistis. *Col.* 3. 1. 4.
EVANG. Vespere. *Matth.* 28. 1. 7.

DOMINICA RESURRECTIONIS DOMINI.

EPIST. Expurgate. 1. *Cor.* 5. 7. 8.
EVANG. Maria Magdalene. *Marc.* 16. 1. 7.
Feria secunda post Pascha.
EPIST. Vos scitis. *Act.* 10. 37. 43.
EVANG. Duo ex. *Luc.* 24. 13. 35.
Feria tertia.
EPIST. Viri. *Act.* 13. 26. 33.
EVANG. Stetit. *Luc.* 24. 36. 47.
Feria quarta.
EPIST. Deus. *Act.* 3. 13. 19.
EVANG. Manifestavit. *Joan.* 21. 1. 14.
Feria quinta.
EPIST. Angelus. *Act.* 8. 26. *ad finem.*
EVANG. Maria. *Joan.* 20. 11. 18.
Feria sexta.
EPIST. Christus. 1. *Petr.* 3. 18. 22.
EVANG. Undecim. *Matth.* 28. 16. *ad finem.*
Sabbato in Albis.
EPIST. Deponentes. 1. *Petr.* 2. 1. 10.
EVANG. Una sabbati. *Joan.* 20. 1. 9.
Dominica in Albis.
EPIST. Omne. 1. *Joan.* 5. 4. 9.
EVANG. Cùm serò. *Joan.* 20. 19. *ad finem.*
Dominica secunda post Pascha.
EPIST. Christus. 1. *Petr.* 2. 21. *ad finem.*
EVANG. Ego sum. *Joan.* 10. 11. 17.
Dominica tertia post Pascha.
EPIST. Obsecro. 1. *Petr.* 2. 11. 19.
EVANG. Modicum. *Joan.* 16. 16. 22.
Dominica quarta post Pascha.
EPIST. Omne datum. *Jac.* 1. 17. 21.
EVANG. Vado ad eum. *Joan* 16. 5. 14.
Dominica quinta post Pascha.
EPIST. Estote. *Jac.* 1. 22. *ad finem.*
EVANG. Amen. *Joan.* 16. 23. 30.
Feria secunda in Rogationibus.
EPIST. Confitemini. *Jac.* 5. 16. *ad finem.*
EVANG. Quis vestrùm. *Luc.* 11. 5. 13.
Feria tertia in Rogationibus, ut in secunda.
In Vigilia Ascensionis.
EPIST. Unicuique. *Ephes.* 4. 7. 13.
EVANG. Sublevatis. *Joan.* 17. 1. 11.

IN ASCENSIONE DOMINI.

EPIST. Primùm. *Act.* 1. 1. 11.
EVANG. Recumbentibus. *Marc.* 16. 14. *ad finem.*
Dominica infra Octavam Ascensionis.
EPIST. Estote. 1. *Petr.* 4. 7. 11.
EVANG. Cùm venerit. *Joan.* 15. 26. *c.* 16. 4.
In Octava Ascensionis Missa sicut in Die.
In Vigilia Pentecostes.
LECT. 1. Tentavit. *Gen.* 22. 1. 19.
LECT. 2. Factum est in Vigilia. *Exod.* 14. 24. 1. *c.* 15.
LECT. 3. Scripsit Moyses. *Deut.* 31. 22. *ad finem.*
LECT. 4. Apprehendent. *Isa.* 4. 1. *ad finem.*
LECT. 5. Audi. *Baruc.* 3. 9. *ad finem.*
LECT. 6. Facta est. *Ezech.* 37. 1. 14.
EPIST. Factum est. *Act.* 19. 1. 8.
EVANG. Si diligitis. *Joan.* 14. 15. 21.

DOMINICA PENTECOSTES.

EPIST. Cùm complerentur. *Act.* 2. 1. 11.
EVANG. Si quis. *Joan.* 14. 23. *ad finem.*
Feria secunda.
EPIST. Præcepit. *Act.* 10. 42. 48.
EVANG. Sic Deus. *Joan.* 3. 16. 21.
Feria tertia.
EPIST. Cùm audissent. *Act.* 8. 14. 17.
EVANG. Amen, Amen. *Jo.* 10. 1. 10.
Feria quarta Quatuor Temporum.
LECT. Stans Petrus. *Act.* 2. 14. 21.
EPIST. Per manus. *Act.* 5. 12. 16.
EVANG. Nemo potest. *Joan.* 6. 44. 52.
Feria quinta.
EPIST. Philippus. *Act.* 8. 5. 9.
EVANG. Convocatis. *Luc.* 9. 1. 6.
Feria sexta Quatuor Temporum.
EPIST. Exultate. *Joel.* 2. 23. 27.
EVANG. Factum est. *Luc.* 5. 17. 26.
Sabbato Quatuor Temporum.
LECT. 1. Effundam. *Joel.* 2. 28. 32. *medium.*
LECT. 2. Locutus est Dominus. *Lev.* 23. 9. 15. 21.
LECT. 3. Cùm intraveris. *Deut.* 26. 1. 11.
LECT. 4. Si in præceptis. *Levit.* 26. 3. 12.
LECT. 5. Angelus. *Dan.* 3. 49. 51.
EPIST. Justificati. *Rom.* 5. 1. 5.

EVANG. Surgens. *Luc.* 24. 44.

IN FESTO SS. TRINITATIS.

EPIST. O altitudo. *Rom.* 10. 33. *ad finem.*
EVANG. Data est. *Matth.* 28. 18. *ad finem.*

Dominica 1. *post Pentecosten.*

EPIST. Deus charitas. 1. *Joan.* 4. 8. *ad finem.*
EVANG. Estote. *Luc.* 6. 36. 42.

In Festo Corporis Christi.

EPIST. Ego. 1. *Cor.* 11. 23. 29.
EVANG. Caro mea. *Joan.* 6. 56. 59.

Dominica infra Oct. 2. *post Pentecosten.*

EPIST. Nolite. 1. *Joan.* 3. 13. 18.
EVANG. Homo. *Luc.* 14. 16. 24.

Dominica 3. *post Pentecosten.*

EPIST. Humiliamini. 1. *Petr.* 5. 6. 11.
EVANG. Erant. *Luc.* 15. 1. 10.

Dominica 4. *post Pentecosten.*

EPIST. Existimo. *Rom.* 8. 18. 23.
EVANG. Cùm turbæ. *Luc.* 5. 1. 11.

Dominica 5. *post Pentecosten.*

EPIST. Omnes. 1. *Petr.* 3. 8. 15. *medium.*
EVANG. Nisi abundaverit. *Matth.* 5. 20. 24.

Dominica 6. *post Pentecosten.*

EPIST. Quicumque. *Rom.* 6. 3. 11.
EVANG. Cùm turba. *Marc.* 8. 1. 9.

Dominica 7. *post Pentecosten.*

EPIST. Humanum. *Rom.* 6. 19. *ad finem.*
EVANG. Attendite. *Matth.* 7. 15. 21.

Dominica 8. *post Pentecosten.*

EPIST. Debitores. *Rom.* 8. 12. 17.
EVANG. Homo quidam. *Luc.* 16. 1. 9.

Dominica 9. *post Pentecosten.*

EPIST. Non simus. 1. *Cor.* 10. 6. 13.
EVANG. Ut appropinquavit. *Luc.* 19. 41. 47.

Dominica 10. *post Pentecosten.*

EPIST. Scitis. 1. *Cor.* 12. 2. 11.
EVANG. Dixit. *Luc.* 18. 9. 14.

Dominica 11. *post Pentecosten.*

EPIST. Notum. 1. *Cor.* 15. 1. 10. *medium.*
EVANG. Exiens. *Marc.* 7. 31. *ad finem.*

Dominica 12. *post Pentecosten.*

EPIST. Fiduciam. 2. *Cor.* 3. 4. 10.
EVANG. Beati. *Luc.* 10. 23. 37

Dominica 13. *post Pentecosten.*

EPIST. Abrahæ. *Gal.* 3. 16. 22.
EVANG. Dum iret. *Luc.* 17. 11. 19.

Dominica 14. *post Pentecosten.*

EPIST. Spiritu. *Gal.* 5. 16. 24.
EVANG. Nemo. *Matth.* 6. 24. 33.

Dominica 15. *post Pentecosten.*

EPIST. Si Spiritu. *Gal.* 5. 25. 10. c. 6.
EVANG. Ibat. *Luc.* 7. 11. 16.

Dominica 16. *post Pentecosten.*

EPIST. Peto ne. *Ephes.* 3. 13. *ad finem.*
EVANG. Cùm intraret. *Luc.* 14. 1. 11.

Dominica 17. *post Pentecosten.*

EPIST. Obsecro. *Eph.* 4. 1. 6.
EVANG. Accesserunt. *Matth.* 22. 34. *ad finem.*

Feria quarta. Quatuor Temporum. Septembris.

LECT. Ecce Dies. *Amos.* 9. 13. *ad finem.*
EPIST. Congregatus. 2. *Nehem.* 8. 1. 10.
EVANG. Respondens. *Marc.* 9. 16. 17.

Feria sexta, Quatuor Temporum Septembris.

EPIST. Convertere. *Os.* 14. 2. *ad finem.*
EVANG. Rogabat. *Luc.* 7. 36. *ad finem.*

Sabbato Quatuor Temporum Septembris.

LECT 1. Locutus. *Levit.* 23. 26. 32.
LECT. 2. A quintodecimo. *Levit.* 23. 34. 43.
LECT. 3. Pasce. *Mich.* 7. 14. *ad finem.*
LECT. 4. Hæc dicit. *Zach.* 8. 14. 19.
LECT. 5. Angelus. *Dan.* 3. 49. 5. 1.
EPIST. Tabernaculum. *Hebr.* 9. 2. 12.
EVANG. Dicebat. *Luc.* 13. 6. 17.

Dominica 18. *post Pentecosten.*

EPIST. Gratias. 1. *Cor.* 14. 8.
EVANG. Ascendens. *Matth.* 9. 1. 8.

Dominica 19. *post Pentecosten.*

EPIST. Renovamini. *Eph.* 4. 23. 28.
EVANG. Simile. *Matth.* 22. 1. 14.

Dominica 20. *post Pentecosten.*

EPIST. Videte. *Eph.* 5. 15. 21.
EVANG. Erat. *Joan.* 4. 46. 53.

Dominica 21. *post Pentecosten.*

EPIST. Confortamini. *Eph.* 6. 10. 17.
EVANG. Assimilatum. *Matth.* 18. 23. *ad finem.*

Dominica 22. *post Pentecosten.*

EPIST. Confidimus. *Phil.* 1. 6. 11.
EVANG. Abeuntes. *Matth.* 22. 15. 21.

Dominica 23. *post Pentecosten.*

EPIST. Imitatores. *Phil.* 3. 17. 4. c. 4.
EVANG. Loquente. *Matth.* 9. 18. 26.

Dominica ultima post Pentecosten.

EPIST. Non cessamus. *Col.* 1. 9. 14.
EVANG. Cùm videritis. *Matth.* 24. 15. 35.

PROPRIUM SANCTORUM.

Epistolæ, & Evangelia, quando non assignantur, sumuntur de Communi infra.

MENSE DECEMBRI.

2. S. Bibianæ Virginis, & Martyris.

EPIST. Domine. Ev. Simile. *De communi.*

3. S. Francisci Xaverii.

EPIST. Corde. *Rom.* 10. 10. 18.
Ev. Euntes. *Marc.* 16. 15. 18.

6. S. Nicolai Episcopi.

EP. Mementote. *Hebr.* 13. 7. 17. *medium.*
Ev. Homo. 1. *De communi.*

7. S. Ambrosii Episc. & Doctoris.

EPIST. Testificor. Ev. Vos estis. *De Communi.*

8. In Conceptione B. Mariæ Virginis.

EPIST. Dominus. *Proverb.* 8. 22. 35.
Ev. Liber. *Matth.* 1. 1. 16.

Infra Octavam, & in die Octava dicitur Missa sicut in die Festi.

11. S. Damasi Papæ.

EPIST. Plures. Ev. Vigilate. *De communi.*

13. S. Luciæ Virginis & Martyris.

EPIST. Qui. Ev. Simile. *De communi.*

In Vigilia S. Thomæ Apostoli.

EPIST. Benedictio. Ev. Hoc est. *De communi unius Apostoli.*

In Festo S. Thomæ Apostoli.

EPIST. Jam non estis. *Eph.* 2. 19. *ad finem.*
Ev. Thomas. *Joan.* 20. 24. 29.

MENSE JANUARIO.

8. S. Laurentii Justiniani Episcopi.

EPIST. Sapientiam. *Sap.* 8. 2. 8.
Ev. Homo peregre. *De Communi.*

14. S. Hilarii Episcopi.

EPIST. Testificor. Ev. Vos estis. *De communi Doctorum.*

15. S. Pauli Eremitæ.

EPIST. Quæ mihi. *Philip.* 3. 7. 12.
Ev. Confiteor. *Matth.* 11. 25. *ad finem.*

16. S. Marcelli Papæ, & Martyris.

EPIST. Benedictus. Ev. Si quis vult. *De communi.*

17. S. Antonii Abbatis.

EPIST. Dilectus. Ev. Sint lumbi. *De communi.*

18. Cathedra S. Petri Romanæ.

EPIST. Petrus. 1. *Petr.* 1. 1. 7.
Ev. Venit. *Matth.* 16. 13. 19.

19. SS. Marii & Sociorum Martyrum.

EPIST. Rememoramini. Ev. Sedente. *De communi.*

Item ibidem S. Canuti Regis & Martyris.

EPIST. Justum. Ev. Si quis. *De communi.*

20. SS. Fabiani & Sebastiani Martyrum.

EPIST. Sancti. Ev. Descendens. *De communi.*

21. S. Agnetis Virginis & Martyris.

EPIST. Confitebor. *Eccli.* 51. 1. 12.
Ev. Simile erit. *De Communi.*

22. SS. Vincentii & Anastasii Martyrum.

EPIST. Justorum. Ev. Cùm. 1. *De communi.*

23. S. Raymundi de Pennafort Confess.

EPIST. Beatus. Ev. Sint. *De communi.*

24. S. Timothei Episcopi & Martyris.

EPIST. Sectare. 1. *Tim.* 6. 11. 16.
Ev. Si quis venit. *Luc.* 14. 26. 33.

25. In Conversione S. Pa.

EPIST. Saulus. *Act.* 9. 1. 22.
Ev. Ecce. *Matth.* 19. 27. 29.

26. S. Polycarpi Martyris.

EPIST. Omnis. 1. *Joan.* 3. 10. 16.
Ev. Nihil. *Matth.* 10. 26. 33.

27. S. Joannis Chrysostomi Episc. & Doct.

EPIST. Testificor. Ev. Vos. *De communi.*

28. S. Agnetis secundò.

EPIST. Qui gloriatur. Ev. Simile est. *De communi.*

29. S. Francisci Salesii Episcopi.

EPIST. Ecce. Ev. Homo. *De communi.*

30. S. Martinæ Virginis & Martyris.

EPIST. Confitebor. Ev. Simile erit. *De communi.*

31. S. Petri Nolasci Confessoris.

EPIST. Spectaculum. Ev. Nolite. *De communi.*

MENSE FEBRUARIO.

1. S. Ignatii Episcopi & Martyris.

EPIST. Qui nos. *Rom.* 8. 35. *ad finem.*
Ev. Amen. *Joan.* 12. 24. 26.

2. In Præsentatione Domini, & Purificatione B. Mariæ Virginis.

EPIST. Ecce ego. *Malach.* 3. 1. 4.
Ev. Postquàm. *Luc.* 2. 22. 32.

3. S. Blasii Episcopi & Martyris.

EPIST. Benedictus. 2. *Cor.* 1. 3. 7.
Ev. Si quis vult. *De communi.*

4. S. Andreæ Corsini Episcopi.

EPIST. Ecce. Ev. Homo. *De communi.*

5. S. Agathæ Virginis & Martyris.
EPIST. Videte. 1. *Cor.* 1. 26. 31.
EV. Accesserunt. *Matth.* 10. 3. 12.
6. S. Dorotheæ Virginis & Martyris.
EPIST. Domine. EV. Simile est. *De communi.*
7. S. Romualdi Abbatis,
EPIST. Dilectus. EV. Ecce nos. *De communi.*
8. S. Joannis de Matha Confessoris.
EPIST. Beatus. EV. Sint lumbi. *De communi.*
9. S. Apolloniæ Virginis & Martyris.
EPIST. Confitebor. EV. Simile erit. *De communi.*
14. S. Valentini Presbyteri & Martyris.
EPIST. Justum. EV. Nolite. *De communi.*
15. SS. Faustini & Jovitæ Martyrum.
EPIST. Rememoramini. EV. Sedente. *De communi.*
18. S. Simeonis Episc. & Martyris.
EPIST. Beatus. EV. Si quis venit. *De communi.*
22. Cathedra S. Petri Antiochena.
EPIST. Petrus. 1. *Petr.* 1. 1. 7.
EVANG. Venit. *Matth.* 16. 13. 19.
23. vel 24. In Vigilia S. Mathiæ.
EPIST. & EV. *De communi.*
24. vel 25. S. Mathiæ Apostoli.
EPIST. Exurgens. *Act.* 1. 15. *ad finem.*
EV. Confiteor. *Matth.* 11. 25. 30.

MENSE MARTIO.

4. S. Casimiri Confessoris.
EPIST. Beatus. EV. Sint lumbi. *De communi.*
7. S. Thomæ de Aquino Confessoris.
EPIST. Optavi. *Sap.* 7. 7. 14.
EV. Vos estis. *Matth.* 5. 13. 19.
9. S. Franciscæ Viduæ Romanæ.
EPIST. Mulierem. EV. Simile est. *De Communi.*
10. SS. Quadraginta Martyrum.
EPIST. Sancti. *De communi.*
EV. Descendens. *Luc.* 6. 17. 23.
12. S. Gregorii Papæ & Ecclesiæ Doctoris.
EPIST. Testificor. EV. Vos estis. *De communi.*
19. S. Joseph Sponsi B. Mariæ Virginis.
EPIST. Dilectus. *Eccli.* 45. 1. 6.
EV. Cùm esset. *Matth.* 1. 18. 23.
20. S. Joachim Patris B. Virginis.
EPIST. Beatus. *Eccli.* 31. 8. 11.
EV. Liber. *Matth.* 1. 1. 16.
21. S. Benedicti Abbatis.
EPIST. Dilectus. EV. Ecce. *De Commun*
25. In Festo Annuntiationis.
EPIST. Pete tibi *If.* 7. 10. 15.
EV. Missus est. *Luc.* 1. 26. 38.

MENSE APRILI.

2. S. Francisci de Paula Confessoris,
EPIST. Quæ mihi. EV. Nolite. *De communi.*
5. S. Vincentii Ferrerii Confessoris.
EPIST. Beatus. EV. Sint lumbi. *De communi.*
11. S. Leonis Papæ.
EPIST. Ecce Sacerdos. *De communi.*
EV. Venit. *Matth.* 25. 13. 19.
13. S. Hermenegildi Martyris.
EPIST. Justum. EV. Si quis venit. *De communi.*
14. Sanctorum Tiburtii & Sociorum Martyrum.
EPIST. Stabunt. 1. EV. Ego sum. 1. *De communi.*
17. S. Aniceti Papæ & Martyris.
EPIST. Stabunt. EV. Amen. *De Communi.*
19. S. Anselmi Episcopi.
EPIST. & EV. *De communi Doctorum.*
22. SS. Soteris & Caii Pont. & Mart.
EPIST. Post hæc. EV. Ego sum. 2. *De communi.*
23. S. Gregorii Martyris.
EPIST. Memor. 2. EV. Ego. 1. *De communi.*
25. S. Marci Evangelistæ.
EPIST. Similitudo. *Ezech.* 1. 10. 14.
EVANG. Designavit. *Luc.* 10. 1. 9.
Eodem die ad Missam Processionis.
EPIST. & EVANG. *ut feria secunda Rogationum.*
26. SS. Cleti & Marcellini Pont. & Mart.
EPIST. Benedictus. EV. Ego sum. 2. *De Communi.*
28. S. Vitalis Martyris.
EPIST. Stabunt. EV. Ego. 1. *De Communi.*
29. S. Petri Martyris.
EPIST. Memor. 2. EV. Ego. 1. *De Communi.*
30. S. Catharinæ Senensis Virginis.
EPIST. Qui. 1. EVANG Simile erit. *De Communi.*

MENSE MAJO.

1. SS. Philippi & Jacobi Apostolorum.
EPIST. Stabunt. *Sap.* 5. 1. 5.
EVANG. Non turbetur. *Joan.* 14. 1. 13.
2. S. Athanasii Episcopi & Ecclesiæ Doctoris.
EPIST. Non. 2. *Cor.* 4. 5. 14.
EVANG. Cùm. *Matth.* 10. 23. 28.
3. In festo Inventionis S. Crucis.
EPIST. Hoc sentite. *Phil.* 2. 5. 11.
EVANG. Erat homo. *Joan.* 3. 1. 15.
4. S. Monicæ Viduæ.
EPIST. Viduas. 1. *Tim.* 5. 3. 10.
EVANG. Ibat. *Luc.* 7. 11. 16.
6. S. Joannis ante Portam Latinam:
EPIST. Stabunt. *Sap.* 5. 1. 5.
EVANG. Accessit. *Matth.* 20. 20. 23.
7. S. Stanislai Episcopi & Martyris.
EPIST. Stabunt. EVANG. Ego sum. *De comm.*
8. In Apparitione S. Michaelis.
EPIST. Significavit. *Apoc.* 1. 1. 5.
EVANG. Accesserunt. *Matth.* 18. 1. 10.
9. S. Gregorii Nazianzeni Episc. & Ecclesiæ Doct.
EPIST. Cor suum. EVANG. Vos estis. *De comm.*
10. SS. Gordiani & Epimachi Martyrum.
EPIST. Post hæc. 4. EVANG. Ego sum. 2. *De comm.*
Ibidem S. Antonini Episcopi.
EPIST. Ecce. EVANG. Homo. *De comm.*
12. SS. Nerei & Sociorum Martyrum.
EPIST. Stabunt. *Sap.* 5. 1. 5.
EVANG. Erat. *Joan.* 4. 46. 53.
14. S. Bonifacii Martyris.
EPIST. Stabunt. EVANG. Ego. 1. *De comm.*
16. S. Ubaldi Episcopi.
EPIST. Ecce. 1. EV. Homo. 1. *de communi.*
18. S. Venantii Martyris.
EPIST. Stabunt. EVANG. Ego. 1. *de comm.*
Vel si occurrat post Trinitatem.
EPIST. Justum. 3. EVANG. Si quis venit. 1. *De comm.*
19. S. Petri Celestini Papæ.
EPIST. Ecce. 1. *De communi.*
EVANG. Ecce nos. *Matth.* 19. 27. 29.
20. S. Bernardini Senensis Confessoris.
EPIST. Beatus. 1. EVANG. Ecce nos. *De comm.*
25. S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis Virginis.
EPIST. Qui. 1. EVANG. Simile erit. *De comm.*
26. S. Philippi Nerii Confessoris.
EPIST. Optavi. *Sap.* 7. 7. 14.
EVANG. Sint lumbi. 1. *De communi.*
27. S. Joannis Papæ & Martyris.
EPIST. Benedictus. EVANG. Si quis vult. *De comm.*
30. S. Felicis Papæ & Martyris.
EPIST. Beatus. 1. EVANG. Si quis venit. *De comm.*
31. S. Petronillæ Virginis.
EPIST. De Virginibus. EVANG. Simile est. *De comm.*

MENSE JUNIO.

2. SS. Marcellini & Sociorum Martyrum.
EPIST. Non sunt. 6. EVANG. Cùm. 1. *De communi.*
6. S. Norberti Episcopi.
EPIST. Ecce. 1. EVANG. Homo. 1. *De communi.*
9. SS. Primi & Feliciani Martyrum.
EPIST. Justi. 2. EVANG. Confiteor. 3. *De comm.*
10. S. Margaritæ Reginæ.
EPIST. Mulierem. EVANG. Simile est. *De communi.*
11. S. Barnabæ Apostoli.
EPIST. Multus. *Act.* 11. 21. 26. & 13. 1. 3.
EVANG. Ecce ego. *Matth.* 10. 16. 22.
12. SS. Basilidis & Sociorum Martyrum.
EPIST. Rememoramini. *Hebr.* 10. 32. 38.
EVANG. Sedente. *Matth.* 24. 3. 13.
13. S. Antonii de Padua Confessoris.
EPIST. Spectaculum. 2. EVANG. Sint. 1. *De comm.*
14. S. Basilii Episcopi & Ecclesiæ Doctoris.
EPIST. Testificor. *De communi Doctorum.*
EVANG. Si quis. *Luc.* 14. 26. 35.
15. SS. Viti & Sociorum Martyrum.
EPIST. Justorum. 2. EVANG. Qui vos. 7. *De comm.*
18. SS. Marci & Marcelliani Martyrum.
EPIST. Justificati. 5. EVANG. Væ vobis. 6. *De comm.*
19. S. Gervasii & Prothasii Martyrum.
EPIST. Communicantes. 1. *Petr.* 4. 13. 19.
EVANG. Descendens. 2. *De communi.*
20. S. Sylverii Papæ & Martyris.
EPIST. Memores. *Judæ.* v. 17. 21.
EVANG. Si quis venit. 1. *De communi.*
22. S. Paulini Episcopi.
EPIST. Scitis. 2. *Cor.* 8. 9. 15.
EVANG. Nolite. *Luc.* 12. 32. 34.
23. Vigilia S. Joannis Baptistæ.
EPIST. Factum est. *Jer.* 1. 4. 10.
EV. Fuit. *Luc.* 1. 5. 17.
24. In Nativitate S. Joannis Baptistæ.
EPIST. Audite. *Isa.* 49. 1. 7.
EV. Elisabeth. *Luc.* 1. 57. 68.
26. SS. Joannis & Pauli Martyrum.
EPIST. Hi viri. *Eccli.* 44. 10. 15.
EV. Attendite. *Luc.* 12. 1. 8.
27. S. Leonis Papæ.
EPIST. Plures 2. EV. Homo. 1. *De comm.*
28. Vigilia Apostolorum Petri & Pauli.
EPIST. Petrus. *Act.* 3. 1. 10.
EV. Simon. *Joan.* 21. 15. 19.
29. In festo Apostolorum Petri & Pauli.
EPIST. Misit. *Act.* 12. 1. 10.
EV. Venit. *Matth.* 16. 13. 19.
30 In Commemoratione S. Pauli Apostoli.
EPIST. Notum. *Gal.* 1. 11. 20.
EV. Ecce ego. *Matth.* 10. 16. 22.

MENSE JULIO.

1. In Octava S. Joannis Baptistæ.
Ut in die ejus festo.

Digitized by Google

2. In Visitatione B. Mariæ Virginis.
Ep. Ecce. *Cant.2.8.14.*
Ev. Exurgens. *Luc.1.39.47.*
3. Infra Octavam SS. Apostolorum.
Ep. Per manus. *Act.5.12.16.*
Ev. Ecce nos. *Matth.19.27.29.*
6. Octava Apostolorum Petri & Pauli.
Ep. Hi viri. *Eccli.44.10.15.*
Ev. Compulit. *Matth.14.22.33.*
8. S. Elisabeth Reginæ Portugalliæ.
Ep. Mulierem. Ev. Simile est. *De communi.*
10. SS. Septem fratrum, &c. Martyrum.
Ep. Mulierem. *Prov.31.10.31.*
Ev. Loquente. *Matth.12.46.50.*
11. S. Pii Papæ & Martyris.
Ep. Beatus. 1. Ev. Si quis venit. *De communi.*
12. S. Joannis Gualberti Abbatis.
Ep. Dilectus. *Eccli.45.1.6.*
Ev. Audistis. *Matth.5.43.48.*
13. S. Anacleti Papæ & Martyris.
Ep. Benedictus. Ev. Si quis venit. *De communi.*
14. S. Bonaventuræ Episcopi.
Ep. Testificor. *De communi Doctorum.*
Ev. Vos estis. *De eodem communi.*
15. S. Henrici Imperatoris Confessoris.
Ep. Beatus. Ev. Sint. *De communi.*
17. S. Alexii Confessoris.
Ep. Est quæstus. *1.Tim.6.6.12.*
Ev. Ecce nos. *Matth.19.27.29.*
18. S. Symphorosæ cum septem filiis Mart.
Ep. Sancti. 8. Ev. Attendite. 8. *De communi.*
20. S. Margaritæ Virginis & Martyris.
Ep. Domine. Ev. Simile est. *De communi.*
21. S. Praxedis Virginis.
Ep. De Virginibus. Ev. Simile est. *De communi.*
22. S. Mariæ Magdalenæ.
Ep. Surgam. *Cant.3.2.5. & 8.6.7.*
Ev. Rogabat. *Luc.7.36.50.*
23. S. Apollinaris Episcopi & Martyris.
Ep. Seniores. *1.Petr.5.1.11.*
Ev. Facta est. *Luc.22.24.30.*
24. Vigilia S. Jacobi Apostoli.
Ep. Benedictio. Ev. Hoc est. *De communi.*
25. S. Jacobi Apostoli.
Ep. Puto quòd. *1.Cor.4.9.15.*
Ev. Accessit. *Matth.20.20.23.*
26. S. Annæ Matris Beatæ Virginis.
Ep. Mulierem. Ev. Simile est. *De communi.*
27. S. Pantaleonis Martyris.
Ep. Memor. 2. Ev. Nihil. 2. *De communi.*
28. SS. Nazarii & Sociorum Martyrum.
Ep. Reddidit. Ev. Cùm. 2. *De communi.*
29. S. Marthæ Christi Hospitæ.
Ep. Qui gloriatur. *2.Cor.10.17.& 11.*
Ev. Intravit. *Luc.10.38.42.*
30. SS. Abdon & Sennen, Martyrum.
Ep. Exhibeamus. Ev. Videns. *De communi.*
31. S. Ignatii Confessoris.
Ep. Memor. *2.Tim.2.8.10 & 3.10.12.*
Ev. Designavit. *Luc.10.1.9.*

MENSE AUGUSTO.

1. S. Petri ad Vincula.
Ep. Misit. *Act.12.1.11.*
Ev. Venit. *Matth.16.13.19.*
2. S. Stephani Papæ, & Martyris.
Ep. A Mileto. *Act 20.17.21.*
Ev. Si quis vult. *Matth.16.24.27.*
3. In Inventione S. Stephani Protomart.
Ep. Stephanus. *Act.6.8.10.& 7.54.59.*
Ev. Ecce. *Matth.23.34.39.*
4. S. Dominici Confessoris.
Ep. Testificor. *2.Tim.4.1.8.*
Ev. Sint lumbi. *Luc.12.35.40.*
5. In Dedicatione S. Mariæ ad Nives.
Ep. Ab initio. *Eccli.24.14.16.*
Ev. Loquente. *Luc.11.27.28.*
6. In Transfiguratione Domini.
Ep. Non doctas. *2.Petr.1.16.19.*
Ev. Assumpsit. *Matth.17.1.9.*
7. S. Cajetani Confessoris.
Ep. Beatus. *Eccli.31.8.12.*
Ev. Nemo. *Matth 6.24.33.*
8. SS. Syriaci, & Sociorum Martyrum.
Ep. Gratias. *1.Thes.2 13.18.*
Ev. Euntes. *Marc.16.15.18.*
9. In Vigilia S. Laurentii.
Ep. Confitebor. *Eccli.51.1.12.*
Ev. Si quis vult. *Matth.16 24 27.*
10. In festo S. Laurentii Martyris.
Ep. Qui parcè. *2.Cor.9.6.10.*
Ev. Amen. *Joan.12.24.26.*
12. S. Claræ Virginis.
Ep. Qui gloriatur. *De communi.*
Ev. Simile erit. *Matth.25.1.13.*
13. SS. Hippolyti & Cassiani Martyrum.
Ep. Cùm cognovissent. *Act. 17.11.18.*
Ev. Cum persequentur. *Matth.10.23.28.*
14. In Vigilia Assumptionis.
Ep. Ego. *Eccli.24.23.31.*
Ev. Loquente. *Luc.11.27.28.*
15. In Assumptione B. Mariæ Virginis.
Ep. In omnibus. *Eccli 24.11.20.*
Ev. Intravit. *Luc.10.38. ad finem.*
16. S. Hyacinthi Confessoris.
Ep. Beatus. Ev. Sint. 1. *De communi.*
17. In Octava S. Laurentii.
Ut in die festi.
20. S. Bernardi Abbatis.
Ep. Justus cor suum. *Eccli.39.6.14.*
Ev. Ecce nos. *Matth.19.27.29.*
22. In Octava Assumptionis.
Ut in die festi.
23. S. Philippi Benitii Confessoris.
Ep. Spectaculum. Ev. Nolite. *De communi.*
In Vigilia S. Bartholomæi. De Communi.
24. S. Bartholomæi Apostoli.
Ep. Vos estis. *1.Cor.12.27. ad finem.*
Ev. Exiit. *Luc.6.12.19.*
25. S. Ludovici Regis Franciæ.
Ep. Justum. *Sap.10.10.14.*
Ev. Homo. *Luc.19.12.26.*
26. S. Zephrini Papæ & Martyris.
Ep. Benedictus. Ev. Si quis vult. *De communi.*
28. S. Augustini Episcopi & Ecclesiæ Doctoris.
Ep. Testificor. 1. Ev. Vos estis. *De communi.*
29. In Decollatione S. Joannis Baptistæ.
Ep. Factum est. *Jer.1.17. ad finem.*
Ev. Misit. *Marc.6.17.29.*
30. SS. Felicis, & Adaucti. Martyrum.
Ep. Reddidit. 4. Ev. Qui vos. *De communi.*
31. S. Raymundi Nonnati Confessoris.
Ep. Beatus. Ev. Sint. 1. *De communi.*

MENSE SEPTEMBRI.

1. S. Ægidii Abbatis.
Ep. Dilectus. 4. Ev. Ecce nos. *De communi.*
2. S. Stephani Regis Hungariæ.
Ep. Beatus. 1. Ev. Homo. *De communi.*
8. In Nativitate B. Mariæ Virginis.
Ep. Dominus. *Prov.8.22.35.*
Ev. Liber. *Matth.1.1.16.*
Dominica infra Octavam.
Ep. Ego quasi vitis. *Eccli.24.23.31.*
Ev. Missus. *Luc.1.26.33.*
10. S. Nicolai de Tolentino.
Ep. Spectaculum. 2. Ev. Nolite. 2. *De communi.*
14. In Exaltatione Sanctæ Crucis.
Ep. Hoc. *Phil 2 5.11.*
Ev. Nunc. *Joan.12.31.36.*
15. In Octava Nativitatis B. Virginis.
Ut in die festi.
16. SS. Cornelii & Cypriani Pont. & Mart.
Ep. Justorum. Ev. Cùm. 1. *De communi.*
17. Sanctorum Stigmatum B. Francisci.
Ep. Mihi. *Gal.6.14.18.*
Ev. Si quis vult. *Matth.16.24.29.*
18. S. Thomæ de Villanova.
Ep. Ecce. 1. Ev. Homo. *De communi.*
19. SS. Januarii & Sociorum Martyrum.
Ep. Rememoramini. Ev. Sedente. *De communi.*
20. SS. Eustachii & Sociorum Martyrum.
Ep. Justi. 2. Ev. Descendens. 2. *De communi.*
20. In Vigilia S. Matthæi Apostoli.
Ep. Benedictio. *De communi.*
Ev. Vidit. *Luc.5.27.32.*
21. In Festo S. Matthæi Apostoli.
Ep. Similitudo. *Ezech.1.10.15.*
Ev. Vidit. *Matth.9.9.13.*
22. SS. Mauritii & Sociorum Martyrum.
Ep. Unus. *Apoc.7.13.17.*
Ev. Cùm. 1. *De communi.*
23. S. Lini Martyris.
Ep. Beatus. 1. Ev. Si quis venit. 1. *De communi.*
24. Beatissimæ Virginis Mariæ de Mercede.
Ep. Ab initio. *Eccli.24.14.16.*
Ev. Loquente. *Luc.11.27.28.*
26. SS. Martyrum Cypriani & Justinæ.
Ep. Rememoramini. Ev. Sedente. *De communi.*
27. SS. Martyrum Cosmæ & Damiani.
Ep. Justi. 2. Ev. Descendens. 2. *De communi.*
28. S. Wenceslai Ducis & Martyris.
Ep. Justum. Ev. Si quis vult. *De communi.*
29. S. Michaelis & omnium Angelorum.
Ep. Significavit. *Apoc.1.1.5.*
Ev. Accesserunt. *Matth.18.1.10.*
30. S. Hieronymi Presbyteri & Ecclesiæ Doctoris.
Ep. Testificor. Ev. Vos estis. *De communi.*

MENSE OCTOBRI.

1. S. Remigii Episcopi.

Ep. Ecce. Ev. Homo. 1. *De communi.*
2. Sanctorum Angelorum Custodum.
Ep. Ecce ego. *Exod.23.20.23.*
Ev. Accesserunt. *Matth.18.1.10.*
4. S. Francisci Confessoris.
Ep. Mihi. *Gal.6 14.18.*
Ev. Confiteor. *Matth.11.25 30.*

5. San-

5. Sanctorum Placidi & sociorum Martyrum.
E p. Rememoramini. E v. Sedente. 3. *De Communi.*
6. S. Brunonis Confessoris.
E p. Beatus. 1. E v. Sint. 1. *De Communi.*
7. S. Marci Papæ.
E p. Plures. 2. E v. Vigilate. 2. *De Communi.*
8. S. Birgittæ Viduæ.
E p. Viduas. E v. Simile est. *De Communi.*
9. SS. Dionysii & sociorum Martyrum.
E p. Stans. *Act.* 17. 22. *ad finem.*
E v. Attendite. *Luc.* 12. 1. 8.
10. S. Francisci Borgiæ.
E p. Dilectus. 4. E v. Ecce. 4. *De Communi.*
13. S. Eduardi Regis, Confessoris.
E p. Beatus. 1. E v. Sint. 1. *De Communi.*
14. S. Callisti Papæ & Martyris.
E p. Omnis. *Hebr.* 5. 1. 5.
E v. Nihil. *Matth.* 10. 26. 32.
15. S. Theresiæ Virginis.
E p. Qui. E v. Simile erit. *De Communi.*
17. S. Hedwigis Viduæ.
E p. Mulierem. E v. Simile est. *De Communi.*
18. S. Lucæ Evangelistæ.
E p. Gratias. 2. *Cor.* 8. 16. *ad finem.*
E v. Designavit. *Luc.* 10. 1. 9.
19. S. Petri de Alcantara Confessoris.
E p. Quæ mihi. 3. E v. Nolite. 2. *De Communi.*
21. S. Hilarionis Abbatis.
E p. Dilectus. 4. E v. Ecce. 4. *De Communi.*
Sanctæ Ursulæ & Sociarum Virginum, & Martyrum.
E p. De Virginibus. E v. Simile erit. *De Communi.*
25. SS. Martyrum Chrysanthi & Dariæ.
E p. Exhibeamus. 7. E v. Væ vobis. 6. *De Communi.*
26. S. Evaristi Papæ & Martyris.
E p. Beatus. 1. E v. Si quis venit. 1. *De Communi.*
27. Vigilia SS. Simonis & Judæ.
E p. Spectaculum. 1. *Cor.* 4. 9. 14.
E v. Ego sum. *Joan.* 15. 1. 7.
28. SS. Simonis & Judæ Apostolorum.
E p. Unicuique. *Eph.* 4. 7. 13.
E v. Hæc mando. *Joan.* 15. 17. 25.
31. Vigil. Omnium Sanctorum.
E p. Ecce ego. *Apoc.* 5. 6. 12.
E v. Descendens. *Luc.* 6. 17. 23.

MENSE NOVEMBRI.

E p. Ecce ego. *Apoc.* 7. 2. 12.
E v. Videns. *Matth.* 5. 1. 12.
2. In Commemoratione omnium Fidelium D. functorum.
E p. Ecce. 1. *Cor.* 15. 51. 57.
E v. Amen. *Joan.* 5. 21. 29.
4. S. Caroli Borromæi Episcopi.
E p. Ecce. 1. E v. Homo. 1. *De Communi.*
8. In Octava omnium Sanctorum.
Ut in die festi.
9. In Dedicatione Basilicæ Salvatoris.
E p. Vidi. E v. Ingressus. *De Communi.*
10. SS. Tryphonis & Sociorum Martyrum.
E p. Non sunt. 6. E v. Attendite. *De Communi.*
11. S. Martini Episcopi.
E p. Ecce. 1. *De Communi.*
E v. Nemo. *Luc.* 11. 33. 36.
12. S. Martini Papæ & Martyris.
E p. Communicantes. E v. Si quis venit. *De Communi.*
13. S. Didaci Confessoris.
E p. Spectaculum. 2. Ev. Nolite. 2. *De Communi.*
17. S. Gregorii Thaumaturgi Episcopi.
E p. Ecce. 1. *De Communi.*
E v. Habete. *Marc.* 11. 22. 24.
18. In Dedicatione Basilicarum SS. Apost. Petri & Pauli. De Communi.
19. S. Elisabeth Viduæ.
E p. Mulierem. E v. Simile est. *De Communi.*
20. S. Felicis de Valois Confessoris.
E p. Spectaculum. 2. Ev. Nolite. 2. *De Communi.*
21. In Præsentatione B. Mariæ Virginis.
E p. Ab initio. *Eccli.* 24. 14. 16.
E v. Loquente. *Luc.* 11. 27. 28.
22. S. Cæciliæ Virginis & Martyris.
E p. Exaltasti. *Eccli* 51. 13. 17.
E v. Simile erit. *Matth.* 25. 1. 13.
23. S. Clementis Papæ & Martyris.
E p. Imitatores. *Phil.* 3. 17. 3. *cap.* 4.
E v. Vigilate. *Matth.* 24. 42. 47.
24. S. Chrysogoni Martyris.
E p. Justum. 1. E v. Nolite. 1. *De Communi.*
25. S. Catharinæ Virginis & Martyris.
E p. Confitebor. E v. Simile erit. 1. *De Communi.*
26. S. Petri Alexandrini Episcopi & Martyris.
E p. Beatus. 1. E v. Si quis venit. 1. *De Communi.*
29. In Vigilia S. Andreæ.
E p. Benedictio. *De Communi.*
E v. Stabat. *Joan.* 1. 35. 51.
30. In Festo S. Andreæ Apostoli.
E p. Corde. *Rom.* 10. 10. 18.
E v. Ambulans. *Matth.* 4. 18. 22.

COMMUNE SANCTORUM.

In Vigiliis Apostolorum.

E p. Benedictio. *Eccli.* 44. 25. & 45.
E v. Hoc est. *Joan.* 15. 12. 16.

Unius Martyris extra tempus Paschale.
E p. 1. Beatus. *Jac.* 1. 12. 18.
2. Benedictus. 2. *Cor.* 1. 3. 7.
3. Justum. *Sap.* 10. 10. 14.
4. Memor. 2. *Tim.* 2. 8. 10. & 3. 10. 12.
5. Omne. *Jac.* 1. 2. 12.
6. Communicantes. 1. *Petr.* 4. 13. *ad finem.*
E v. 1. Si quis venit. *Luc.* 14. 26. 33.
2. Si quis vult. *Matth.* 16. 24. 27.
3. Nolite. *Matth.* 10. 34. *ad finem.*
4. Nihil est. *Matth.* 10. 26. 34.
5. Nisi granum. *Joan.* 12. 24. 33.
Plur. Mart. extra tempus Paschale.
E p. 1. Justorum. *Sap.* 3. 1. 8.
2. Justi. *Sap.* 5. 16. 20.
3. Rememoramini. *Hebr.* 10. 32. 38. *medium.*
4. Reddidit. *Sap.* 10. 17. 20.
5. Justificati. *Rom.* 5. 1. 5.
6. Non sunt. *Rom.* 8. 18. 23.
7. Exhibeamus. 2. *Cor.* 6. 4. 10.
8. Sancti. *Hebr.* 11. 33. 39.
9. Respondit. *Apoc.* 7. 13. *ad finem.*
E v. 1. Cùm audieritis. *Luc.* 21. 9. 19.
2. Descendens. *Luc.* 6. 17. 23.
3. Sedente. *Matth.* 24. 3. 13.
4. Videns. *Matth.* 5. 1. 12.
5. Confiteor. *Matth.* 11. 25. *ad finem.*
6. Væ vobis. *Luc.* 11. 47. 51.
7. Qui vos. *Luc.* 10. 16. 20.
8. Attendite. *Luc.* 12. 1. 8.

Unius vel plurium Martyrum tempore Paschali.

E p. 1. Stabunt. *Sap.* 5. 1. 5.
2. Memor. 2. *Tim.* 2. 8. 10. & 3. 10. 12.
3. Benedictus. 1. *Petr.* 1. 3. 7.
4. Post hæc. *Apoc.* 19. 1. 8.
E v. 1. Ego sum. *Joan.* 15. 1. 7.
2. Ego sum. *Joan.* 15. 5. 11.
3. Amen. *Joan.* 16. 20. 22.
4. Oportet. *Luc.* 9. 22. 26.
Confessoris Pontificis.
E p. 1. Ecce. *Eccli.* 44. & 45. *quoad sensum, non quoad verba.*
2. Plures. *Hebr.* 7. 23. 27.
3. Omnis. *Hebr.* 5. 1. 4.
4. Mementote. *Hebr.* 13. 7. 17. *medium.*
E v. 1. Homo. *Matth.* 25. 14. 24.
2. Vigilate. *Matt.* 24. 42. 47.
3. Nemo. *Luc.* 11. 33. 36.
4. Videte. *Marc.* 13. 33. 37.
Doctoris.
E p. 1 Testificor. 2. *Tim.* 4. 1. 8.
2. Justus cor suum. *Eccli.* 39. 6. 14.
E v. Vos estis. *Matth.* 5. 13. 19.
Confessoris non Pontificis.
E p. 1. Beatus. *Eccli.* 31. 8. 12.
2. Spectaculum. 1. *Cor.* 4. 9. 14.
3. Quæ mihi. *Phil.* 3. 7. 11.
4. Dilectus. *Eccli.* 45. 1. 6.
E v. 1. Sint lumbi. *Luc.* 12. 35. 40.
2. Nolite. *Luc.* 12. 32. 34.
3. Homo. *Luc.* 19. 12. 26.
4. Ecce nos. *Matth.* 19. 27. 29.
Virginis & Martyris.
E p. Confitebor. *Eccli* 51. 1. 7.
2. Exaltasti. *Eccli.* 51. 13. 17.
E v. 1. Simile erit. *Matth.* 25. 1. 13.
2. Simile est. *Matth.* 13. 44. 52.
Virginis non Martyris.
E p. 1. Qui gloriatur. 2. *Cor.* 10. 18. 2. c. 11.
2. De Virginibus, 1. *Cor.* 7. 25. 34.
E v. 1. Simile erit. *Matth.* 25. 1. 13.
2. Simile est. *Matth.* 13. 44. 52.
Sanctæ non Virginis.
E p. 1. Confitebor. *Eccli.* 51. 1. 7.
2. Mulierem. *Prov.* 31. 10. *ad finem.*
3. Viduas. 1. *Tim.* 5. 3. 10.
E v. Simile est. *Matth.* 13. 44. 52.
In Festo Dedicationis Ecclesiæ.
E p. Vidi. *Apoc.* 21. 2. 5. *medium.*
E v. Ingressus. *Luc.* 19. 1. 10.

IN MISSIS VOTIVIS.

De Sancta Trinitate.

E p. Gaudete. 2 *Cor.* 13. 11. 13.
E v. Cùm venerit. *Joan.* 15. 26. & c. 16.
De Angelis.
E p. Audivi. *Apoc.* 5. 11. 14.
E v. Vidit Jesus. *Joan.* 1. 47. 51.

De SS. Apostolis Petro & Paulo.

Ep. Per manus. *Act.5.12.16.*
Ev. Ecce nos. *Matth.19.27.29.*

De Sancto Spiritu.

Ep. Cùm audissent. *Act.8.14.17.*
Ev. Si quis. *Joan.14.23.31.*

De Sanctissimo Sacramento.

Ep. Ego. *1.Cor.11.23.29.*
Ev. Caro mea. *Joan.6.56.59.*

De Sanctissimo Nomine Jesu.

Ep. Repletus. *Act.4.8.12.*
Ev. Angelus. *Matth.1.20.21.*

De Cruce Domini.

Ep. Factus obediens. *Phil.2.8.11.*
Ev. Assumpsit. *Matth.20.17.19.*

De Passione Domini.

Ep. Hæc dicit. *Zach.12.10.11.medium, & 6.7.c.13.*
Ev. Sciens. *Joan.19.28.35.*

DE BEATA MARIA,

In Adventu.

Ep. Pete. *Is.7.11.15.*
Ev. Missus est. *Luc.1.26.38.*

A Natali Domini ad Purificationem.

Ep. Benignitas. *Tit.3.4.7.*
Ev. Pastores. *Luc.2.15.20.*

A Purificatione ad Dominicam Passionis.

Ep. Ab initio. *Eccli.24.14.16.*
Ev. Loquente. *Luc.11.27.28.*

Tempore Paschali.

Ep. Ab initio. *Eccli.24.14.16.*
Ev. Stabant. *Joan.19.25.27.*

A Trinitate ad Adventum.

Ep. & Ev. *Ut suprà, à Purificatione ad Dominicam Passionis.*

Pro eligendo Summo Pontifice.

Ep. Adeamus. *Hebr.4.16.7.c.5.*
Ev. Si diligitis. *Joan.14.15.21.*

In Anniversario electionis, seu consecrationis Episcopi.

Ep. Omnis Pontifex. *Hebr.5.1.4.*
Ev. Videte, vigilate. *Marc.13.33.37.*

Ad tollendum Schisma.

Ep. Obsecro. *Eph.4.1.21.*
Ev. Pater. *Joan.17.11.23.*

Pro quacumque necessitate.

Ep. Si. *Jer.14.7.9.*
Ev. Habete. *Marc.11.22.26.*

Pro remissione Peccatorum.

Ep. Condelector. *Rom.7.22.25. medium.*
Ev. Petite. *Luc.11.9.13.*

Ad postulandam gratiam benè moriendi.

Ep. Nemo nostrùm. *Rom.14.7.12.*
Ev. Attendite vobis. *Luc.21.34.36.*

Contra Infideles seu Paganos.

Ep. Mardochæus. *Esth.13.8.17.*
Ev. Quis. *Luc.11.5.13.*

Tempore Belli.

Ep. Accesserunt. *Jer.42.à 1.ad 2.medium, & à 7.ad 13.*
Ev. Dic nobis. *Matth.24.3.*

Pro Pace.

Ep. Fratribus. *2.Macc.1.1.5.*
Ev. Cùm serò. *Joan.20.19.23.*

Pro vitanda mortalitate, vel tempore pestilentiæ.

Ep. Immisit. *2.Reg.24.15.19. & à 25. ad finem.*
Ev. Surgens. *Luc.4.38. ad finem.*

Pro Infirmis.

Ep. Tristatur. *Jac.5.13.16. medium.*
Ev. Cùm. *Matth.8.5.13.*

Pro peregrinantibus, vel iter agentibus.

Ep. Egressus. *Gen.28.à v.10. ad finem.*
Ev. Euntes. *Matth.10.7.14.*

Pro Sponso & Sponsa.

Ep. Mulieres. *Eph.5.22. ad finem.*
Ev. Accesserunt. *Matth.19.3.6.*

PRO DEFUNCTIS.

In die Obitus & in Depositione.

Ep. Nolumus. *1.Thess.4.12. ad finem.*
Ev. Dixit. *Joan.11.21.27.*

In Anniversariis.

Ep. Facta collatione. *2.Mac.12.43.ad finem.*
Ev. Omne. *Joan.6.37.40.*

In Missis quotidianis.

Ep. Audivi. *Apoc.14.13.*
Ev. Ego sum. *Joan.6.51.55.*

FINIS.

INDEX TESTIMONIORUM
A CHRISTO ET APOSTOLIS
IN NOVO TESTAMENTO CITATORUM EX VETERI;

Quæ huc in id congesta sunt, ut pii lectores nativam quorumdam intelligentiam, quæ ab ipso Christo vero interprete, & Spiritu ejus per Apostolos sit tradita, assequantur, perspiciantque in quem usum ea Apostoli, & Evangelistæ adduxerint.

GENESIS.

1. Masculum & fœminam fecit eos, *Matth.19.Marc.10.*
2. Requievit Deus die septima ab omnibus operibus suis; *Hebr.4.*
2. Factus est primus homo Adam in animam viventem, *1.Cor.15.*
2. Dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, *Matth.19.Marc.10.Ephes.5.1.Cor.6.*
2. Erunt duo in carne una, *Matth.19.Marc 10. 1.Cor.6. Gal.4.*
12. Exi de terra tua & de cognatione tua, *Act.7.*
12. Et in semine tuo benedicentur omnes gentes, *Act.3. Ephes.5.*
15. Sic erit semen tuum, *Rom.4.*
15 Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad justitiam, *Rom.4.Jac.2.Gal.3.*
15. Erit semen tuum peregrinum in terra non sua, *Act.7.*
17. Quia patrem multarum gentium constitui te, *Rom.4.*
18. Secundùm hoc tempus veniam, & erit Saræ filius, *Rom.9.*
21. Ejice ancillam & filium ejus, *Gal.4.*
21. In Isaac vocabitur tibi semen, *Rom.9.*
22. Nisi benedicens benedicam te, & mult. *Hebr.6.*
22. Quia benedicentur in te omnes gentes, *Gal.3. Act.3.*
25. Quia major serviet minori, *Rom.9.*

EXODUS.

3. Ego sum Deus Abraham, &c. *Matth.22. Marc.12. Luc.20.*
9. In hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam, *Rom.9.*
12. Os non comminueris ex eo: *Joan.19.*
13 Omne masculinum adaperiens vulvam, *Luc.2.*
16. Qui multum non abundavit, &c. *2.Cor.8.*
20. Non mœchaberis, *Matth.5.*
20. Non adulterabis, Non occides, Non furtum facies, Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium, Non concupisces, *Rom.13.*
20. Non concupisces, *Rom.7.*
20, Non occides, *Matth.5. Luc.18.*
20. Honora patrem tuum & matrem tuam, *Matth.15. Marc.7. Ephes 6.*
21. Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur, *Matth.15. Marc 7.*
21. Oculum pro oculo, dentem pro dente, *Matt.5.*
22. Principi populi tui non maledices, *Act.23.*
24. Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus. *Hebr.9.*
25. Vide, omnia facito secundùm exemplar quod tibi ostensum est, &c. *Hebr.8. Act.7.*
32. Fac nobis deos qui præcedant nos, *Act.7.*
33. Miserebor cui voluero, &c. *Rom.9.*
34. Non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, *2.Cor.3.*

LEVIT.

11. Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum, *1.Petr.1.*
18. Qui fecerit ea, vivet in illis, *Rom.10.Gal.3.*
19. Non perjurabis, *Matth.5.*
19. Diliges proximum tuum sicut teipsum, *Rom.13. Gal.5. Jac.2. Matth.22. Marc.12.*
19. Diliges proximum tuum, *Matth.5.*
20. Qui maledixerit patri, & matri, &c. *Matth.15.*
24. Oculum pro oculo, *Matth.5.*
26. Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, &c. *2.Cor.6.*

NUMERI.

9. Os non comminueris ex eo, *Joan.19.*

DEUTER.

4. Etenim Deus noster ignis consumens est, *Hebr.12.*
5. Non concupisces, *Rom.7.13.*
5. Non occides, *Matth.5.Luc.18.*
5. Non mœchaberis, *Matth.5. Luc.18.*
5. Non furtum facies, *Luc.18.Rom.13.*
5. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. *Luc.18.Rom.13.*
5. Honora patrem & matrem, *Matth.15.Marc.7.Eph.6.*
6. Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est, *Marc.12.*
6. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. *Matth 22.Marc 12. Luc.10.*
6. 10. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies, *Matth.4. Luc.4.*
6. Non tentabis Dominum Deum tuum, *Marc.4. Luc 4.*
8. Non in solo pane vivit homo, *Matth.4. Luc.4.*
10. Deus personam hominis non accipit, *Gal.2.*
18. Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus, *Act.3.7.*
19. In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum, *Matth.18. Joan.8. 2.Cor.13.*
19. Oculum pro oculo, dentem pro dente, *Matth.5.*
21. Maledictus omnis qui pendet in ligno, *Gal.3.*
25. Non alligabis os bovi trituranti, *1.Cor 9. 1.Tim.5.*
25. Si quis mortuus fuerit non habens filium, *Matth 22. Marc.12. Luc.20.*
27. Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus, &c. *Gal.3.*
30. Quis ascendit in cœlum? *Rom.10.*
30. Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo, *Rom.10.*
32. Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, &c. *Rom.10.*
32. Mihi vindictam, ego retribuam, *Rom.12.*

JOSUE.

1. Non te deseram, neque derelinquam, *Hebr.13.*

REG. II.

7. Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium, *Hebr.1.*

REG. III.

19. Domine, prophetas tuos occiderunt, &c. *Rom.11.*
19. Reliqui mihi septem millia virorum, *Rom.11.*

JOB.

5. Comprehendam sapientes in astutia eorum, *1.Cor.3.*

LIBER PSALM.

2. Quare fremuerunt Gentes, *Act.4.*
2. Filius meus es tu, ego hodie genui te, *Act.13. Hebr.1.5.*
2. Reges eos in virga ferrea, *Apoc.2.19.*
4. Irascimini, & nolite peccare, *Ephes.4.*
5. Sepulchrum patens est guttur eorum, *Rom.3.*
6. Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem, *Matth.7.25. Luc.13.*
8. Ex ore infantium, & lactentium, &c. *Matth.21.*
8. Quid est homo quòd memor es ejus? *Hebr.2.*
8. Omnia subjecit sub pedibus ejus, *1.Cor.15.*
9. Quorum os maledictione & amaritudine plenum est, *Rom.3.*
13. Non est justus quisquam, non est intelligens, *Rom.3.*
13. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem, *Rom.3.*
15. Providebam Dominum in conspectu, &c. *Act.2.*
15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem, *Act.2.27.*
17. Ego ero fidens in eum, *Hebr.2.*
17. Propterea confitebor tibi in Gentibus, Domine, *Rom.15.*
18. Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, *Rom.10.*
21. Eli, Eli, lamma sabacthani, *Matth.27. Marc.15.*
21. Diviserunt sibi vestimenta mea, *Matth.27. Joan.19.*
21. Nunciabo nomen tuum fratribus meis, *Hebr.2.*
23. Domini est terra & plenitudo ejus, *1.Cor.10.*
24. Odio habuerunt me gratis, *Joan.15.*
30. In manus tuas commendo spiritum meum, *Luc 23.*
31. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, *Rom.4.*
33. Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos, *1.Petr.3.*
39. Hostiam & oblationem noluisti, *Hebr.10.*
40. Qui manducat mecum panem, *Joan.13.*
43. Propter te mortificamur tota die, *Rom.8.*
44. Thronus tuus, Deus, in sæculum sæculi, *Hebr.1.*
50. Ut justificeris in sermonibus tuis, *Rom.3.*
54. Jacta super Dominum curam tuam, *1.Petr.5.*
61. Unusquisque autem propriam mercedem accipiet, *1.Cor.3.*
67. Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, *Ephes.4.*
68. Zelus domus tuæ comedit me, *Joan.2.*
68. Improperia improperantium tibi ceciderunt super me, *Rom.15.*
68. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, *Rom.11.*
68. Fiat commoratio eorum deserta, *Act.1.*
68. In siti mea potaverunt me aceto, *Joan.19.*
77. Aperiam in parabolis os meum, *Matth.13.*
77. Panem cœli dedit eis, *Joan.6.*
81. Ego dixi, Dii estis, *Joan.10.*
88. Inveni David servum meum, *Act.13.*
90. Angelis suis mandavit de te, *Matth.4. Luc.4.*
93. Dominus novit cogitationes sapientum, quoniam vanæ sunt, *1.Cor.3.*
94. Hodie si vocem ejus audieritis, *Hebr.3.*
94. Sicut juravi in ira mea, *Hebr.4.*
96. Et adorent eum omnes angeli ejus, *Hebr.1.*
101. Tu in principio, Domine, terram fundasti, *Hebr.1.*
103. Qui facit angelos suos spiritus, *Hebr.1.*

108. Et episcopatum ejus accipiat alter, *Act* 1.

109. Dixit Dominus Domino meo, Sede, &c. *Matth.*22. *Act.*2.

109. Sede à dextris meis, *Hebr.*1.

109. Donec ponam inimicos tuos scabellum, &c. *Hebr.*1. *Cor* 13.

109. Tu es sacerdos in æternum, &c. *Hebr.*5.7.

109. Juravit Dominus & non pœnitebit eum, *Hebr.*7.

111. Dispersit, dedit pauperibus, &c. 2.*Cor.*9.

115. Credidi, propter quod locutus sum, 2.*Cor.*4.

115. Omnis homo mendax, *Rom* 3.

116. Laudate Dominum omnes gentes, &c. *Rom* 15.

117. Dominus mihi adjutor: non timebo quid faciat mihi homo, *Hebr.*3.

117. Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, *Matth.*21. *Marc.*12. *Act* 4.1.*Petr.*2.

117. Hosanna filio David; Benedictus, &c. *Matth.*21.

131. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam, *Act.*2.

139. Venenum aspidum sub labiis eorum, *Rom.*3.

P R O V E R B.

3. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos, *Rom.*12.

3. Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, &c. *Hebr.*12.

3. Quem diligit Dominus, corripit, &c. *Hebr.*12. *Apoc.*3.

10. Charitas operit multitudinem peccatorum, 1.*Petr.*4.

17. Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat, 1.*Thess.*5.1.*Petr.*3.

20. Qui maledixerit patri, &c. *Matth.*15 *Marc.*7.

25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, &c. *Rom.*12.

26. Canis reversus ad vomitum suum, 2.*Petr.*2.

I S A I A S.

1. Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen, *Rom.*9.

5. Homo plantavit vineam, *Matth.*21. *Luc.*20. *Marc.*12.

6. Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus sabaoth, *Apoc.*4.

6. Auditu audietis, & non intelligetis, *Matth.*13. *Marc.*4. *Luc.*8. *Act.*28. *Joan.*12. *Rom.*11.

7. Ecce virgo in utero habebit, *Matth.*1.

8. Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus, *Hebr.*2.

9. Terra Zabulon & terra Nephthali, *Matth.*4.

10. Si fuerit numerus filiorum Israel tamquam arena maris, *Rom.*9.

11. Revelabitur ille iniquus, quem Dominus interficiet spiritu oris sui, 2.*Thess.*2.

11. Erit radix Jesse, *Rom.*15. *Act.*13

21 Cecidit, cecidit Babylon illa magna, *Apoc* 14.

22. Manducemus & bibamus, cras enim moriemur, 1.*Cor.*15.

22. Hæc dicit sanctus & verus, qui habet clavem David, *Apoc.*3.

25 Absterget Dominus omnem lacrymam, &c. *Apoc.* 7.& 21.

28 Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic, 1.*Cor.*14

28. Ecce pono in Sion lapidem offensionis, *Rom* 9. 1.*Petr.*2. *Act.*4.

29. Populus hic labiis me honorat, *Matth.*15. *Marc.*7.

29. Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam, &c. 1.*Cor.*1.

33. Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conquisitor hujus sæculi? 1.*Cor.*1.

40. Vox clamantis in deserto: Parate, &c. *Matth* 3. *Marc.*1. *Luc.*3. *Joan.*1.

40. Omnis caro fœnum, 1.*Petr.*1. *Jac.*1.

40. Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis instruxit eum? *Rom.*11.

40. Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? 1.*Cor.*2.

41. 44. Ego sum primus & novissimus, *Apoc.*1 & 22.

42. Ecce puer meus quem elegi, *Matth.*12.

43. Ecce nova facio omnia, *Apoc.*21.2.*Cor.*5.

45. Numquid dicit figmentum ei qui se, &c. *Rom.*9.

45. Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu & omnis, &c. *Rom.*14.

49. Posui te in lucem Gentium, ut sis, &c. *Act.*13.

49. Tempore accepto exaudivi te, &c. 2.*Cor.*6.

49. Non esurient neque sitient ampliùs, &c. *Apoc.*7.

50. Tunc expuerunt in faciem ejus; *Matth.*26.

52. Quàm speciosi pedes Evangelizantium pacem, *Rom.*10

52. Propter quod exite de medio eorum, & separamini, &c. 2.*Cor.*6.

52. Nomen Dei per vos blasphematur, *Rom.*2

52. Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt, & qui, &c. *Rom.*15.

53. Domine, quis credidit auditui nostro? *Rom.*10. *Joan.*12.

53. Ipse infirmitates nostras accepit, &c. *Matth.*8.

53. Tamquam ovis ad occisionem, &c. *Act.*8.

53. Et cum iniquis reputatus est, *Marc.*15. *Luc.*22.

53. Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus, 1.*Petr.*2.1.*Joan.*3.

53. Qui peccata nostra pertulit in corpore, 1.*Petr.*2.

54. Lætare sterilis quæ non paris, &c. *Gal.*4.

54. Et erunt omnes docibiles Dei, *Joan* 6.

55. Et qui sitit, veniat; & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis, *Apoc.*22.

55. Dabo vobis sancta David fidelia, *Act.*13.

56. Domus mea, domus orationis vocabitur, *Matth.*21. *Marc.*11. *Luc.*19.

59. Contritio & infelicitas in viis eorum, &c. *Rom.*3.

59. Galeam salutis assumite, *Ephes.*6.1.*Thess.*5.

59. Veniet ex Sion qui eripiat, & avertat impietatem à Jacob, *Rom.*11.

60. Et portæ ejus non claudentur per diem, *Apoc.*21.

60. Et civitas non eget sole neque luna, *Apoc.*21.

60. Nox ultrà non erit, *Apoc.*22.

61. Spiritus Domini super me, &c. *Luc.*4.

62. Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit, *Matth.*21.

64. Quod oculus non vidit, nec auris audivit, &c. 1.*Cor.*2.

65. Inventus sum à non quærentibus me, &c. *Rom.*10.

65. Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, *Rom.*10.

65. Novos verò cœlos, & novam terram, 2.*Petr.*3. *Apoc.*21.

66. Cœlum mihi sedes est: terra autem, &c. *Act.*7.

66. Ubi vermis eorum non moritur, &c. *Marc.*9.

J E R E M.

7. Vos autem fecistis illam speluncam latronum, *Matth.* 21. *Marc.*1.11. *Luc.*19.

9. Qui gloriatur, in Domino glorietur, 1.*Cor.*1.2.*Cor.*10.

10. Quis non timebit te Domine? *Apoc.*15.

17. Ego sum scrutans renes & corda, *Apoc.*2.

31. Vox in Rama audita est, *Matth.*2.

31. Ero vobis in patrem: & vos eritis mihi in filios, 2.*Cor.*6.

31. Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel & super domum Juda testamentum novum, *Hebr.*8.

31. Hoc autem testamentum quod testabor ad illos, &c. Dabo leges meas in cordibus eorum, *Hebr.*10.

51. Cecidit, cecidit Babylon magna; *Apoc.*18.

E Z E C H.

3. Accipe librum, & devora illum, *Apoc.*10.

20. Qui fecerit homo, vivet in ea, *Rom.*10.

32. Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, &c. *Matth.*24.

36. Nomen Dei per vos blasphematur inter Gentes, *Rom.*2.

D A N I E L.

9. Cùm videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, *Matth.*24. *Marc.*13. *Luc.*21.

O S E E.

1. Et erit in loco ubi dictum est eis, Non plebs mea vos, &c. *Rom.*9.

2. Vocabo non plebem meam, plebem meam, *Rom.*9. 1.*Petr.*2.

6. Misericordiam volo, & non sacrificium, *Matth* 9.12.

10. Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos, & collibus, Operite nos, *Luc.*23.

11. Ex Ægypto vocavi filium meum, *Matth.*2.

13. Absorpta est mors in victoria, 1.*Cor.*15.

J O E L.

2. Et erit in novissimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo, *Act.*2.

2. Omnis enim quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit, *Rom.*10.

A M O S.

5. Numquid victimas & hostias obtulistis mihi? *Act.*7.

6. Væ vobis divitibus, *Luc.*6.

9. Posthæc revertar, & reædificabo tabernaculum David, quod decidit, &c. *Act.*15.

J O N A S.

2. Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, *Matth.*12. *Luc.*11.

3. Pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ, *Matth.* 12. *Luc.*11.

M I C H Æ A S.

5. Et tu Bethlehem terra Juda, *Matth.*2.

7. Veni separare hominem adversùs patrem suum, & filiam adversùs matrem, *Matth.*10. *Luc.*12.

N A H U M.

1. Quàm speciosi pedes evangelizantium pacem, &c. *Rom.*10.

H A B A C U C.

1. Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris. *Act.*13.

2. Justus autem ex fide vivit, *Rom.*1. *Gal.*3.

A G G Æ U S.

2. Adhuc semel, & ego movebo non solùm terram, sed & cœlum, *Hebr.*12.

Z A C H A R.

8. Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, *Ephes.*4.

9. Ecce rex tuus venit, &c. *Matth.*21. *Joan.*12.

11. Et acceperunt triginta argenteos, *Matth.*27.

12. Videbunt in quem compunxerunt, *Joan.*19.

13. Percutiam pastorem, &c. *Matth.*26. *Marc.*14.

M A L A C H.

1. Jacob dilexi, Esau autem odio habui, *Rom.*9.

3. Ecce ego mitto angelum meum, &c. *Matth.*11. *Marc.*1. *Luc.*7. *Joan.*1.

4. Ipse est Elias qui venturus est, *Matth.*11.

4. Quid est quod scribæ dicunt, quòd Eliam oportent primùm venire? *Matth.*17. *Marc.*9.

4. Ut convertat corda patrum in filios, *Luc.*1.

F I N I S.

HEBRAICORUM, CHALDÆORUM, Græcorumque Nominum Interpretatio.

A

AARON, Mons sive montanus,
Abba, Pater, Syrum est verbum.
Abbarim, Transitus plur. num. sive transeuntes.
Abdemelech, Servus regis.
Abdenago, Servus claritatis.
Abdias, Servus Domini.
Abdon, Servus.
Abel, per aleph, Luctus, Civitas.
Abel, per he in principio, Vanitas, filius Adam.
Abessalom, Pater pacis.
Abia, Pater Domini.
Abiathar, Pater excellens.
Abigail, Pater exultationis.
Abimelech, Pater rex.
Abinadab, Pater spontaneus.
Abisag, Patris ignorantia.
Abner, Patris lucerna.
Abra, Ancilla, Græcum verbum.
Abram, Pater excelsus.
Abraham, Pater multitudinis.
Absalom, Pater pacis.
Acan, Tribulatio.
Accaron, Sterilitas.
Achab, Frater patris.
Achaja, Dolor, vel tristitia.
Achaz, Apprehendens, sive possidens.
Achimelech, Frater meus rex.
Achitob, Frater bonitatis.
Adam, homo, sive terrenus, aut Rufus.
Adon, Dominus, aut basis.
Adonai, Domini mei, numero multitudinis unum est ex nominibus Dei, quod Interpres aliquando posuit pro nomine Dei Tetragrammaton.
Adonias, Dominator Dominus.
Ægyptus, Angustiæ, sive tribulationes. Hebraicè. Misraim.
Æneas, Laudatus.
Æthiopia Græcè, ardorem significat. Hebraicè Cus dicitur, id est nigredo vel nigra.
Agabus, Locusta.
Agag, Tectum.
Agar, Peregrina.
Aggæus, Festivus.
Ahod, Laudans.
Alexander, Auxiliator virilis.
Alexandria, Hebraicè dicitur No; quod interpretatur crudum, sive irritatio.
Alleluja, Laudate Dominum.
Amalec, Populus lambens.
Amam, Mater, Timor eorum.
Aman, Conturbans.
Amana, Fides, sive veritas.
Amasai, per aleph, Fortis vel robustus.
Amasai, per ain, Populi munus.
Amelech, Rex.
Amen, Fiat, efficiatur aut firmum sit.
Aminadab, Populus spontaneus.
Ammon, Populus ejus.
Amnon, Fidelis, aut verax.
Amorrhęi, Amari, Rebelles.
Amos, per aleph, Fortis, pater Isaiæ.
Amos, per ain, Oneratus, unus ex duodecim prophetis.
Amri, per aleph, Amarus, vel loquens.
Amri, per ain, Manipulus vel dominium, Princeps militię Israeliticæ.
Anania, Nubes Domini.
Anathoth, Responsiones, sive cantica.
Andreas, Fortissimus.
Anna, Gratiosa, sive misericors.
Antiochia, pro vehiculo.
Africa Hebraicè Pul dicitur, id est, casus vel ruina. Isaiæ 66. 34.
Aphrica, Nah.3.9. Put. Crassa, sive pinguis.
Apostolus, Missus, legatus.
Arabes, Vespertini. 2.Par.26.2.
Arabes, Psalm. 71. 15. Hebraicè Saba, id est, conversio.
Aram, Celsitudo, sublimitas.
Ararat, Maledictio tremoris.
Arbee, Quatuor.
Architriclinus, Princeps triclinii,
Areopagita, de Colle Martis.
Areopagus, Collis Martis.
Areuna, Arca, vel canticum.
Argob, Gleba, vel Glarea.
Armenia, Hebraicè dicitur Ararat, maledictio tremoris.
Arnon, Exultans.
Arphaxad, Sanans.
Artaxerxes, Lumen, sive maledictio.
Asaph, Congregans.
Aser, per samech, Vinctus, filius Caath.
Aser, per sin, Beatitudo, sive felicitas, filius Jacob.
Assuerus, Princeps & caput.
Assur, Insidians, sive beatus.
Astaroth, Greges, sive divitiæ.
Athalia, Tempus Domino.
Athenæ, sine cumulo.
Attalia, Augens vel nutriens.
Ava, Iniquitas.
Axata, Adornata.
Azarias, Auxilium Domini.
Azor, Auditor.
Azotus, Hebraicè Asdod, Deprædatio.

B

BAal, Idolum, aut dominans.
Baal, Osee 10.24. Arbel legendum, id est, pugnavit Deus.
Baalim, Idola, Dominantes.
Babel, Confusio, Commistio.
Bala, Inveterata, turbata, Ancilla Rachel, per he in fine.
Bala, Deglutiens, Destruens, Urbs, per ain in fine.
Balaam, Vetustas populi,
Balac, Destruens.
Banajas, Filius Domini.
Barac, Fulgur.
Barachias, Benedicens Dominum.
Bar-jona, Filius columbæ.
Barnabas, Filius consolationis.
Barsabas, Filius conversionis.
Barthimæus, Filius cæcus.
Bartholomæus, Filius suspendentis aquas.
Baruch, Benedictus.
Bathuel, Filiatio Dei.

Batus, Mensura liquidorum.
Beel-phegor, Idolum hiatus.
Beel-zebub, Idolum muscæ.
Beera, Puteus.
Behemoth, Jumenta, Quadrupedia.
Beel, Vetustus.
Bela, Deglutiens, Destruens.
Belial, Perversus, Absque jugo.
Ben-ennom, Filius divitiarum suarum.
Benjamin, Filius dexteræ.
Ben-oni, Filius doloris mei.
Bera, Puteus.
Beresith, In principio. Sic vocatur primus liber Legis.
Bersabee, Puteus juramenti.
Beth-abara, Domus transitus.
Beth-ania, Domus obedientiæ, vel afflictionis.
Beth-aven, Domus vanitatis.
Beth-dagon, Domus frumenti.
Beth-el, Domus Dei.
Bether, Divisio.
Beth-lehem, Domus panis.
Beth-phage, Domus oris vallium.
Beth-phogor, Domus hiatus.
Beth-sabee, Domus juramenti, Civitas.
Beth-saida, Domus frugum.
Beth-sames, Domus solis.
Bethul, Virgo.
Bezec, Fulgur.
Boanerges, vel juxta S. Hieronymum, Banereem, Filii tonitrui.
Booz, In fortitudine.
Borith, Herba in qua est acrimonia saporis.
Bosor, Munitio.
Bosra, Idem.

C

CAath, Congregatio, Obtusio.
Cades, Sanctitas.
Cain, Possessio, Possessus.
Caleb, quasi Cor.
Cana, Zelus, Æmulatio.
Cananæus, id est, ex Cana, vico Galilææ.
Capharnaum, Ager pœnitentiæ.
Cappadoces, Hebraicè Caphthorim, id est, sphærulæ.
Cariathiarim, Civitas silvarum.
Cariath-sepher, Civitas litterarum.
Carmel, Cognitio circumcisionis, vel agnus circumcisus.
Carthaginenses, Hebraicè Tharsis, id est, contemplatio gaudii.
Cedar, Nigredo, tristitia.
Cedes, Sanctitas.
Cedron, Denigratus, Tristis.
Cephas, Petrus à petra. Syrum.
Cetura, Aromatizans.
Chæreas, Lætus.
Chaldæa, Hebraicè Chasdaim, id est, Quasi dæmones.
Cham, Calidus, Calor.
Chanaam, Mercator, Negotiator.
Charmel, Idem quod Carmel.
Cherub, Quasi magister.
Chodchod, Jaspis.
Chorræi, Furores.
Christus, Unctus.
Chus, Æthiops.
Cin, Possessio, Emptio.
Cinoth, Lamentationes.
Cis, Durus, Stipula.
Cleophas, Gloria omnis.
Cœlesyria, Curva Syria.
Colossentes, Supplicio affecti.
Corban, Corbana, Donum, Oblatio.
Core, Calvus, calvitium, per heth in fine.
Core per aleph in fine, Vocans, Legens. 1. P. 9. 19
Corozaim, Hic est mysterium.
Cosbi, Mendax.
Cyprus, Pulchra.
Cyrus, quasi miser.

D

DAgon, Frumentum.
Dalila, Paupertas.
Damascus, Sanguinis succus.
Damascus. 1 Reg. 16. Similitudo incendii. Hebr. Dumesec.
Dan, Judicans, sive judicium.
Daniel, Judicium Dei.
Darius, Requirens.
Damascus, Generationis procuratio.
Dathan, Ritus, Lex.
David, Dilectus.
Debora, Apes, Verbum.
Decapolis, Decem civitatum, subregio.
Diabolus, Criminator, Calumniator.
Diabolus, Habac. 3. 5. Hebr. Reseph, idest Volucris, Flamma.
Dibre-hajamin, Verba dierum.
Didymus, Gemellus.
Dina, Judicium, vel Judicans.
Dionysius, Divinitus stillatus.
Dithalassum, Duo maria.
Doeg, Solicitus, Anxius.
Dor, Generatio.
Dura, Generatio, vel habitatio.

E

EBal, Acervus vetustatis.
Ecclesiastes, Concionator.
Eden, Voluptas, Deliciæ.
Edom, Rufus.
Eglon, Vitulus.
Elcana, Deus zelotes.
Eleazar, Dei adjutorium.
Elehanan, Dei gratia, sive misericordia.
Eliacim, Dei resurrectio.
Elias, Deus Dominus.
Eliezer, Dei adjutorium.
Elimelech, Deus meus rex.
Elisabeth, Deus juramenti.
Elisæus, Dei salus, Deus salvans.
Ellehaddebarim, Hæc sunt verba, sic incipit quintus liber legis.
Elnathan, Deus dedit.
Emmanuel, Nobiscum Deus.
Emmaus, Timens consilium.
Enac, Gigas, Torques.
Encænia, Renovatio, Dedicatio.
Ennom, Ecce illi.
Enos, Homo, vel vir.
Ephraim, Frugifer, Crescens.
Ephraim, Hebraicè Ephra, id est pulverulenta, sive plumbea, 2. Reg. 13. 7.
Ephrata, Ubertas, sive frugifera.
Ephron, pulvis.
Esau, Faciens, Operans.
Esdra, Auditor, Atrium.
Esther, Occulta, Abscondita.
Etam, Avis eorum.

Digitized by Google

Etham, Fortitudo eorum.
Eubulus, Prudens.
Ezechias, Fortitudo Domini.
Ezechiel, Fortitudo Dei.
Ezriel, Auxilium Dei.

G

GAlbaa, Collis.
Gabriel, Vir Deus, aut Dei.
Gad, Felix, Accinctus.
Gadgad, felicitas felicitatis, Accinctus exercitus.
Galaad, Abjectio.
Galaad, Acervus testimonii.
Galatæ, Lactantes.
Galgal, Rota, Revolutio.
Galgala, Rotæ.
Galilæa, Volubilis.
Gazer, Præscissio.
Gazophylacium, Ubi thesauri templi servabantur.
Gebal, Terminus.
Gedeon, Conterens.
Gehenna, Vallis tristitiæ.
Gehennon, Vallis contristans.
Gelboe, Revolutio investigationis.
Gersom, Advena ibi.
Gerson, Exilium ejus.
Giblii, Termini.
Gihon, Pectus, Exitus.
Gog, Tectum.
Golgotha, Calvaria, ubi capita mortuorum reponuntur.
Goliath, Transmigratio.
Gomor, Genus mensuræ.
Gomorrha, Populus rebellis.
Græci, Hebraicè Jevanim, id est deceptores.

H

HAbacuc, Luctator.
Hananias, Gratia Domini.
Haram, Destructus.
Havoth-jair, Oppida illuminationis.
Hebal, Acervus vetustatis.
Heber, Socius, particeps, per heth in principio.
Heber, per ain, Transitus.
Hebræus, Transiens.
Hebron, Societas.
Heli, Oblatio.
Heliopolis, Hebraicè dicitur On, id est, dolor.
Henoch, Dedicatus.
Hermon, Destructio.
Hesron, Sagitta exultationis.
Heva, Viva, Vivens.
Hierapolis, Sacra civitas.
Hieronymus, Sacrum nomen.
Holofernes, Fortis dux.
Hor, Mons.
Horeb, Desertum.
Horma, Destructio.
Hur, Libertas.
Hus, Consilium.
Hymenæus, Carmen nuptiale.

I

JAbel, Defluens.
Jabes, Siccitas, per sin, in fine.
Jabes, Tristitia, per sade in fine.
Jacob, Supplantator.
Jahel, Ascendens, Damula.
Jahiel, Vivit Deus.
Jairites, Illuminatus.
Jamin, Dextera, vel dexter.
Japheth, Dilatatus.
Jason, Sanans.
Javan, Decipiens.
Ichabod, Ubi gloria, Væ gloriæ.
Idumæa, Rufa, Terrena.
Jebus, Conculcatio.
Jechonias, Præparatio Domini.
Jehu, Ipse, Existens.
Jehus, Tinea corrosus, per sin.
Jehus, 1.Par.8.10. Consilians, per sade.
Jemini, Dextera, vel dexter.
Jephthe, Aperiens.
Jerameel, Misericordia Domini.
Jeremias, Celsitudo Domini.
Jericho, Luna, Mensis.
Jerobaal, Impugnans idolum.
Jeroboam, Impugnans populum.
Jerosolyma, Visio pacis, Visio perfecta.
Jerusalem, idem.
Jesse, Ens, Existens.
Jesboc, Est vacuus.
Jesus, Hebraicè Jehosua, Dominus salvator.
Jethro, Excellens.
Jezonias, Auscultatio Domini.
Jezrahel, Semen Dei.
Indus, id est, de India. Hebraicè dicitur Hodu, id est, laudatio.
India, Job 28.16. Hebraicè Ophir, id est, cinis.
Joab, Paternitas, Habens patrem.
Joachaz, Domini apprehensio.
Joachaz, 2.Par.34.8. Apprehendens.
Joachin, Domini præparatio.
Joacim, Domini resurrectio.
Joas, Diffidens, Desperans.
Joas, Domini ignis, 4.Reg.11.21.Hebr.J.hoas.
Joas, 1.Par.7.8.&27.28. Tinea corrosus, per ain.
Job, Dolens, Gemens.
Joel, Volens, incipiens.
Johanan, Gratiosus, Pius, Misericors.
Johannes, idem.
Jonas, Columba.
Jonadab, Spontaneus.
Jonathan, Domini donum, filius Saul.
Joram, Excelsus.
Jordanis, Fluvius judicii.
Josaphat, Dominus Judex.
Joseph, Augmentum.
Joseph, Psal. 80. 2. Domini augmentum. Hebr. Jehoseph.
Josias, Ignis Domini.
Josue, Dominus salvator.
Isaac, Risus.
Isai, Munus, aut ens.
Isai, 1. Par. 2. 13. Vir meus.
Isaias, Domini salus.
Isboseth, Vir confusionis.
Iscariotes, Vir occisionis.
Ismahel, Exauditio Dei.
Israel, Prævalens Deo.
Issachar, Est merces, præmium.
Ithamar, Insula palmæ.
Jubileus, Buccina.
Judas, Laudatio.
Julius, Lanuginosus.

L

LAban, Albus, Candidus.
Lamech, Pauper, Humiliatus.

Lapidoth, Fulgura.
Lazarus, Dei adjutorium.
Lechi, Maxilla.
Leci, Lex.
Levi, Copulatus.
Leviathan, Copulatio, Societas sua.
Lia, Laboriosa, Fatigata.
Libanus, Candidus.
Libya, Hebraicè Lubim, Cor maris.
Lithostrotos, Lapidibus stratus.
Lot, Involutus, Colligatus.

M

MAacha, Attrita.
Maasias, Opus Domini.
Maceda, Incendium.
Madian, Judicium, Litigans.
Magdalena, Magnifica.
Magi, Sapientes, vel Philosophi.
Malachias, Nuntius meus.
Malaleel, Laudans Deum.
Malchus, Rex.
Mammona, Pecunia, Divitiæ.
Mamzer, De scorto natus.
Manahem, Consolator.
Manasses, Oblitus, Oblivio.
Manue, Requies.
Mara, Amara.
Mardochai, Amara contritio.
Maria, Exaltata, Amaritudinis mare.
Martha, Provocans.
Massa, Onus.
Maspha, Specula.
Mathusael, Mortem suam postulans.
Matthæus, Donatus.
Melchias, Rex Dominus.
Melchisedec, Rex justitiæ.
Melchisua, Rex salvator.
Mesopotamia, Regio sic dicta, quòd duobus fluviis, Euphrate, & Tigri ambiatur.
Micha, pauper.
Michael, Quis sicut Deus?
Michæas, Idem.
Michol, Quis omnia?
Miphiboseth, De ore ignominia.
Misael, Quis postulatus?
Misse, Proverbia, Nomen libri.
Misphat, Judicium.
Mna, Libra, Talentum.
Moab, De patre.
Moria, Amaritudo.
Mosa, Azymum, per sade.
Mosa, 1. Par. 8.9. Onus.
Mosollam, Pacificus.
Moyses, Attractus (sub. de aquis.)
Mysia, Scelesta.

N

NAaman, Pulcher.
Nabal, Stultus.
Nabo, Loquela, Prophetia.
Naboth, idem.
Nabuchodonosor, Planctus judicii.
Nachor, Raucus, Aridus.
Nadab, Spontaneus.
Nahasson, Coluber, Serpens.
Nahum, Consolator.
Naim, Pulcher.
Nathan, Donatus.
Nathanael, Donum Dei.
Nazaræi, Separati, Sanctificati.
Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem per sade scribatur, Custodita, vel florida interpretatur.
Neapolis, Nova civitas.
Nehemias, Consolatio.
Nehustan, Æneum.
Nemrod, Rebellis.
Nephthali, Æquiparatio.
Ninive, Pulchra.
Noe, Cessatio, Requies.
Noema, Decora.

O

OBadias, Servus Domini.
Obed, Servus.
Obed-dom, Servus hominis.
Ochozias, Apprehensio.
Odollam, Testimonium illis.
Og, Subcinericius panis.
Olla, Elevatio, Holocaustum.
Onam, Dolor.
Onana, Dolor, Iniquitas.
Onesimus, Utilis.
Oolla, Tabernaculum.
Ophni, Pugnus, Pugillus.
Oreb, Corvus.
Osee, Salvator.
Oza, Fortitudo.
Ozias, Fortitudo Domini.
Oziel, Fortitudo Dei.

P

PAlæstina, Conspersa (sub. cinere.)
Paracletus, Consolator, Advocatus.
Parasceve, Præparatio.
Pascha, Transitus.
Pentateuchus, Quinque volumina.
Pentecoste, Quinquagesima (sub. dies)
Petrus, Saxum, Petra.
Phacee, Aperiens.
Phanuel, Videns Deum.
Pharao, Dissipans.
Phares, Divisio, Filius Judæ.
Phares, per sin, 1. Paral. 7. 16. Eques.
Pharisæi, Divisi.
Phase, Transitus.
Phasga, Collis.
Philisthæa, Conspersa cinere.
Phinees, Facies confidentiæ.
Phogor, Hiatus.
Phul, Aphrica.
Pigmæi, Hebraicè dicuntur Gamadim.
Probatica, Ovina, Locus ubi pecora sacrificanda tenebantur.
Proselytus, Advena, Peregrinus.

R

RAab, Psal. 86. 4. Superba, Fortis.
Rabba, Multa, Grandis.
Rachel, Ovis.
Raguel, Pastor Dei.
Rahab, Lata, Dilatata.
Ram, Excelsus.
Ramesses, Tonitruum tineæ.
Raphael, Medicina Dei.
Raphaim, Gigantes, Medici.
Rebecca, Sagmata.
Rebla, Reblata, Rixa.

Rechab, Quadriga.
Remmon, Malum granatum.
Respha, Extensio.
Roboam, Dilatans populum.
Roma, Excelsa, Sublimis.
Ruben, Videns filium.
Ruma, Excelsa.
Ruth, Saturata.

S

SAaph, Cogitans.
Saba, per sin, Conversio, Captivitas.
Saba, per samech, Circuitio.
Sabaoth, Exercitus, in plurali.
Sabatha, Circuitus.
Sabbatismus, Requies, Cessatio.
Sabbatum, idem.
Sadducæi, Justi.
Sadoc, Justus.
Sale, Missio.
Salem, vel Sallem, Pax.
Salmanasar, Pax ligata.
Salmon, Pacificus.
Salomith, idem. f. g.
Salomon, Pacificus.
Salphaad, Umbra formidinis.
Samaria, Custodia, Adamas.
Samson, Sol ejus, Nominis iteratio.
Samuel, Positus à Deo.
Saphan, Hericius, Cuniculus.
Saphat, Judicans.
Sara, per he in fine, Domina, Uxor Abrahæ.
Sara, per heth in fine, Odorans, Domina odoris.
Sarai, Domina mea.
Sarephtha, Angustia buccellæ.
Saron, sive Sarona, Planities.
Satan, Adversarius.
Saul, Postulatus, Commodatus.
Saul, 1. Reg. 9. 2. Hebraicè Sual, Vulpes.
Scenopegia, Festum tabernaculorum.
Scibboleth, Spica.
Sedecias, Justus Domini.
Segor, Parva.
Sehon, eradicatio.
Sela, Dissolvens, Filius Judæ.
Sellum, Pacificus.
Sellum, Manens.
Sem, Nomen, Fama, Positus.
Semei, Obediens.
Semei, 1. Par. 2. 28. Nomen meum.
Sennacherib, Rubus destructionis.
Seon, Sonitus.
Sepharvaim, Libri, vel Scribæ.
Sephora, Pulcha, aut Tuba, Exod. 2. 15. per sin.
Sephora, Exod. 2. 21. Avis, Passer, Uxor Mosis.
Seth, Positus.
Setim, Expansiones.
Siba, Exercitus, Militia.
Sibboleth, Onus.
Sicera, Ebrietas.
Sichem, Humerus.
Sihor, Niger, Turbidus, Nilus.
Siloe, Missus, Mittens.
Simeon, Audiens, Exauditio.
Simon, Obediens.
Sin, Rubus. Exod. 16. 1. per samech
Sin, per sade, Arma, Scutum.
Sion, Acervus, 2. Reg. 5. 7.
Sion, Deut. 4. 48. Strepitus.
Sisara, Hirundinem videns.
Sodoma, Secretum eorum.
Somer, Custos.
Sophetim, Judices.
Sorec, vinea.
Stephanus, Coronatus.
Sulamitis, Pacifica, Perfecta.
Sunamitis, Dormiens.
Susanna, Lilium, Rosa.

T

TArsus, Alata, Pennata.
Thabor, Electio, Puritas.
Thaddæus, Laudans.
Thamar, Palma, Dactylus.
Thare, Odorans, Spirans.
Tharsis, Contemplatio gaudii.
Thau, Signum.
Thecua, Spes, Funiculus.
Teraphim, Simulachra.
Thomas, Abyssus, Geminus.
Thopheth, Tympanum, Seductio.
Timæus, Cæcus, Cæcitas.
Timotheus, Honor Dei.
Titus, Honorabilis.
Tobias, Bonus Dominus.
Tubalcain, Mundana possessio.
Tyrii, Hebraicè Sorim, id est, tribulantes.

V

VAicra. Et vocavit: Liber Levitici.
Vajedabber, Et locutus est: Liber Numerorum.
Vasthi, Potans, Bibens.
Velle semoth, Et hæc sunt nomina. Secundus liber Legis, qui Exodus Græcè vocatur.
Ur, Ignis.
Urias, Ignis Domini.

Z

ZAbad, Dos, Dotatus.
Zabdi, idem.
Zabulon, Habitaculum.
Zacchæus, Purus.
Zacharias, Memoria Domini.
Zambri, Cantans.
Zara, Oriens.
Zebedæus, Dos, Dotatus.
Zebee, Victima.
Zelotes, Æmulator.
Zelpha, Distillatio oris.
Zorobabel, Alienus à confusione.

FINIS.

INDEX BIBLICUS, QUI RES EAS, DE QUIBUS IN SACRIS BIBLIIS AGITUR,

Ad certa Capita, alphabeti ordine digesta, revocatas summa brevitate complectitur.

IN hoc Bibliorum Indice, Candide Lector, primus numerus libri caput denotat; proximè deinde sequentes usque ad hoc signum, † vel (si hoc signum non adsit) ad proximam usque sequentis libri citationem, sunt versuum in eodem capite signatorum notæ. Exempli gratia, in voce AARON, *Exod. 4. 14. 16. 30. † 5. 1. † 6. 13. † 7. 1. 2. legendum est: Exodi cap. 4. vers. 14. vers. 16. & vers. 30. Item cap. 5. vers. 1. cap. 6. vers. 13. cap. 7. vers. 1. & 2. Cùm autem asteriscus, seu stella in hunc modum (Levit. 8.*) numero apponitur, indicium est, rem, de qua agitur, per plures versus in eo capite tractari: vel significat locum illum esse inter reliqua diligentiùs notandum. Porrò si quod quæris, in versu hic notato contingat non adeò perspicuè inveniri, tum aliquot ex propinquis versibus antecedentibus, vel sequentibus tibi erunt perlustrandi. In librorum nominibus ad faciliorem, & certiorem distinctionem id observatum est, ut Eccle. Ecclesiasten, Eccli. verò Ecclesiasticum notet.*

A

AARON adjungitur fratri suo Moysi socius, Exod. 4. 14. 16. 30. † 5. 1. † 6. 13. † 7. 1. 2. Mich. 6. 4. Fuit pronepos Levi; Exod. 6. 16. 18. 20. peculiari ritu consecratur cum suis filiis ad ministerium sacerdotii, Levit. 8.* Num. 3. 10. Deuteron. 18. 5. Heb. 5. 4. sicut Dominus præscripserat, Exod. 29.* † 40. 12. Aaronis, & filiorum sacerdotalis ornatus, Exod. 28.* Aaronis sacerdotis auctoritatem, qui noluerunt agnoscere, inusitato genere mortis intereunt, Num. 16. 3. 11. 30. 31. Aaron insigni miraculo ostenditur præ cæteris à Deo in Sacerdotem summum electus, Num. 17. 5. 8. post oblationem factam benedicit extensa manu populo, Levit. 9. 22. Jure perpetuo accipit pro officio sacerdotali oblationes, & primitias à populo, Num. 18. 8. 9. 11. 12.* & à Levitis decimas decimarum, Num. 18. 26. 28. moritur, Num. 20. 25. † 33. 38. Deut. 10. 6. † 32. 50. succedit ei in summo Sacerdotio Eleazar, Num. 20. 28. Deuter. 10. 6. Aaronis laus, Eccli. 45. 7. 8. 9.*

ABARIM mons, unde moriturus jam Moyses terram Chanaan prospexit, Num. 21. 11. † 27. 12. † 33. 47.* Deuter. 32. 49.

ABBA pater, Marc. 14. 36. Rom. 8. 15. Galat. 4. 6.

ABDEMELECH propugnator, & patronus Jeremiæ, Jerem. 38. 7. liberatur à gladio Chaldæorum, Jerem. 39. 16. 17. 18.

ABDENAGO appellatur Azarias, Dan. 1. 7. mittitur in fornacem ardentem, Dan. 3. 21.

ABDIAS abscondit, & alit prophetas Domini, 3 Reg. 18. 4. 13.

ABDON Judex in Israel, Jud. 12. 13.

ABEL occiditur à fratre Cain, Gen. 4. 8. 1 Joan. 3. 12. de eodem lege Matth. 23. 35. Lucæ 11. 51. Hebr. 11. 4. † 12. 24.

ABIA, ABIAM, vel ABIAS filius Roboam, rex Juda, 3 Reg. 14. 31. † 15. 1. 2 Par. 13. relinquit Asa regni successorem, 3 Reg. 15. 8. Matth. 1. 7.

ABIATHAR sacerdos effugit manus Saulis, 1 Reg. 22. 20. confugit ad David in Ceilam, 23. 6. cum Adonia se conjungit, 3 Reg. 1. 7. amovetur sacerdotio, 2. 27. juxta illud, 1 Reg. 2. 30. 32.

ABIDAN dux Benjamin, Num. 1. 11.

ABIGAIL, uxor insipit Nabal, 1 Reg. 25. 3. nubit Davidi regi post mortem Nabal, 25. 42.

ABIMELECH rex Geraris aufert Abrahæ Saram, Gen. 20. 2. init pactum cum Abram, 21. 23. 32. init pactum cum Isaac, 26. 31.

ABIMELECH filius Gedeonis, Jud. 8. 31. occidit 70. suos fratres, & ictu lapidis molaris interficitur, 9. 5. 53. 2 Reg. 11. 21.

ABIRON effert se contra Moysen, unde & terra dehiscens eum absorbet, Num. 16.* † 26. 10. Deut. 11. 6. Psalm. 105. 17. Eccli. 45. 22.

ABISAG Sunamitis ducitur ad regem David, 3 Reg. 1. 3. petitur ab Adonia in uxorem, 2. 17.

ABISAI filius Sarviæ, 2 Regum 2. 18. † 10. 9. † 19. 21. † 20. 6. † 21. 18.

ABIU, & Nadab filii Aaron igne absumuntur, Lev. 10. 2. † 16. 1. Num. 3. 4. † 26. 61.

ABIUD filius Zorobabel, Matth. 1. 13. appellatur Hanania, 1 Paral. 3. 19.

ABNEGATIO sui ipsius, Gen. 12. 4. † 22. 8. 9. Deuter. 33. 9. 3 Reg. 19. 19. 2 Machab. 6. 19. 23. Matth. 4. 19. † 5. 29. † 10. 39. † 16. 24. † 19. 21. Marc. 10. 21. Luc. 9. 23. † 14. 26. † 17. 33. Joan. 12. 25.

Abnegatio omnium rerum, Gen. 12. 1. Deut. 33. 9. Ruth. 2. 11. 2 Paral. 25. 9. Matth. 4. 19. † 19. 21. 27. Marc. 1. 18. † 10. 28. Lucæ 5. 11. † 14. 26. † 18. 22. 1 Cor. 7. 29. Jo. 12. 25. Philipp. 3. 7.

ABNER præfectus militum Saulis creat Isboseth regem Israel, 2 Reg. 2. 8. paciscitur cum David, 3. 12. occiditur à Joab 2 Reg. 3. 27.

ABRA ancilla Judith, Judith 8. 32. † 10. 2. libertate donatur, 16. 28.

ABRAM filius Thare habet Sarai uxorem, Gen. 11. 29. egreditur ex patria in terram Chanaan præcipiente Domino, 12. 4. proficiscitur in Ægyptum, 12. 10. redit inde in Chanaan, 13. 1. liberat Lot fratrem suum ex manibus hostium, 14. 14. accipit promissionem seminis, 15. 4. † 17. 16. † 18. 10. concumbit cum Agar, 16. 4. accipit promissionem seminis & signum fœderis, appellaturque Abraham, 17. 5. orat pro Sodomitis, 18. 23. 28. 32. Isaac ei nascitur, 21. 2. paratus est offerre Isaac, 22. 9. mittit servum, qui quærat uxorem filio suo Isaac, 24. 4. moritur, 25. 8. commendatur, Eccli. 44. 20. appellatur pater multarum gentium, & omnium credentium, Gen. 15. 5. Is. 51. 2. Matth. 3. 9. Luc. 19. 9. Joan. 8. 39. Rom. 4. 11. 17. 18. † 9. 7. Galat. 3. 8. De ipso & ejus semine vide Jos. 24. 3. Isai. 41. 8. † 51. 2. Ezech. 33. 24. 2 Esdr. 9. 7. Matth. 8. 11. Act. 7. 2. 16. Hebr. 11. 17.

ABRAHÆ filii, qui dicantur, Joan. 8. 33. Roman. 9. 7. Galat. 3. 7.

ABSALOM filius David, 2 Reg. 3. 3. occidit suum fratrem, & fugit ad Tholomai regem Gessur, 13. 37. revocatur, 14. 21. 23. conatur patris occupare regnum, 15. 6. concumbit cum patris concubinis, 16. 22. juxta prophetiam, 12. 11. tribus hastis transfigitur à Joab, 18. 14.

ABSTINENTIA à quibusdam cibis, Genes. 1. 29. 30. † 2. 17. † 3. 11. † 9. 4. Exod. 12. 9.* † 13. 6. † 21. 28. † 22. 31. † 29. 34. Levit. 6. 24. † 7. 18.* † 11. 4.* † 17. 27.* † 19.* † 22. 8.* † 23. 14. Numer. 6. 4. † 18. 10. Deuter. 12. 16. † 14. 3.* Tob. 1. 12. Judith 12. 2. Dan. 1. 8. 2 Machab. 7. 1. Matth. 12. 4. Marc. 2. 23. Luc. 6. 1. Act. 15. 29.

Abstinentia à vino, Lev. 10. 8. † 11. 34. Num. 6. 3. Jud. 13. 4. 14. Jerem. 35. 6. Ezech. 44. 21. Luc. 1. 15.

Abstinendum à cibo & potu etiam licito propter scandalum alterius, 2 Mach. 6. 24. Rom. 14. 20. 21. 1 Cor. 8. 13.

Abstinentia præceptum violare nolentes, Jer. 35. 6.* 2 Mach. 6. 10.* † 7. 2.*

ABUSUS vestium, Isa. 3. 18. Ezech. 7. 20. Esther 14. 16. Matth. 11. 8. Marc. 12. 38. Luc. 7. 25. † 16. 19. † 20. 45. 1 Tim. 2. 9. 1 Pet. 3. 3.

ACCEPTIO personarum, vide Persona.

ACCEPTIO munerum, Exod. 23. 8. Num. 16. 15. Deuter. 10. 17. † 16. 19. † 27. 25. 2 Par. 19. 7. Job 15. 34. † 36. 18. Prov. 15. 27. † 16. 27. † 17. 23. † 19. 6. † 22. 9. † 28. 21. Eccli. 4. 36. † 7. 6. † 20. 31. Isaiæ 1. 23. † 5. 23. † 33. 15. Judæ 16.

ACEDIA, 2 Reg. 11.* Prov. 6. 6 † 10. 4. 26. † 12. 11. † 13. 4. † 18. 8. † 19. 15. 24. † 20. 4. 13. † 21. 25. † 24. 30. † 26. 13. † 28. 19. Ezech. 16. 49. Eccli. 33. 28. Rom. 12. 11.

ACHAB impius rex Israel, 3 Reg. 16. 29. 30. † 18.* vincit Syrios, 20. 20. 29. init fœdus cum Benhadad rege Syriæ, 20. 34. exercet tyrannidem in Naboth, 3 Reg. 21. 8. trajicitur telo, & sanguinem ejus canes lambunt, 22. 38. secundùm verba Eliæ, 21. 19. filii ejus pereunt, 4 Reg. 10. 7. 11. secundùm illud, 3 Reg. 21. 21. 4 Reg. 9. 7.

ACHAJA, Act. 18. 12. 27. † 19. 21. Rom. 15. 26. 1 Cor. 16. 15. 2 Cor. 1. 1. † 9. 2. † 11. 10. 1 Thess. 1. 7.

ACHAN lapidatur, Jos. 7. 25. 1 Par. 2. 7. in valle Achor, Jos. 7. 24. † 15. 7. Isaiæ 65. 10. Osee 2. 15.

ACHAZ filius Joathami impius rex Juda, 4 Reg.16.* 2Paral.28.* Isaiæ 7.* Matth.1.9. appellatur Eliezer, Luc.1. 29. Ezechias filius in regnum Patri succedit, 2Paral. 28. 27. Matth.1.10.

ACHIAS filius Achitob, sacerdos Domini, 1 Reg.14.3. 18. appellatur Achimelech 21. 1.

ACHIMELECH sacerdos dat Davidi panes propositionis, 1Reg.21.6. & gladium Goliath, 21.9. transfigitur, 22. 18. appellatur Abias, 14.3. vocatur Abiathar, Marc.2. 26.

ACHIOR dux Ammonitarum, Judith 5. 5. traditur in manus filiorum Israel, 6.7. fit Judæus, 14.6.

ACHIS rex Geth donat David civitatem Siceleg, 1 Regum 27. 6.

ACHITOPHEL Davidi à consiliis adhæret Absaloni, 2 Regum 15. 12. dat inutile consilium, 16.21. suspendit se, 17. 23.

ADAM creatur, Gen.1.27. collocatur in paradiso, & ligni scientiæ usus ei interdicitur, 2. 15. persuasione Evæ præceptum violat, & paradiso pellitur, 3.6.23. Osee 6. 7. moritur, Gen.5.5. Rom.5. 14. 1Cor.15.22.

ADHORTARI ad bonum, Gen.13.8.† 35.24. Jos.22. 5. 2 Par.30.6.† 32.7. 2 Esdr.5.6.9. Actor.11.23.† 14.21.† 20.17.* 1Thess.5.11. Tit.2.* † 3.1. Heb.3.12.

ADONIAS affectat regnum Patris sui, 3 Reg.1.5. uxorem petit Abisag, & occiditur, 2.17. 25.34.

ADONIBEZEC capitur, Jud.1.6.

ADORATIO Angelis, & hominibus tributa, Gen.18.2.† 19.1.† 23.12.† 27.29.† 33.3.* † 42.6.† 43.26. Exod.18.7. Num. 22.31. 1Reg.20.41.† 25.23.† 28.14. 2Reg.9.6.† 14.4.* 3Reg.1. 16. 23. Judith 10.20. Esth 3.2. Dan.2.46. Act.10.25.

ADRAMELECH idolum, 4 Reg.17.31.

Adramelech usus subsidio fratris sui Sarasar occidit patrem Sennacherib, 4 Reg.19.37. Isaiæ 37.38.

ADVENTUS Domini expectandus, Matth.24.42.† 25. 13.† 26.40. Marc.13.33. Luc.12. 40.† 21.34. Roman.13.12. Ephes.6.18. Coloss.4.2. 1Thess.5.6. 1Pet.4.7.† 5.8. Apoc.3.3. † 16. 15.

ADULTERIUM, luxuria, & fornicatio, Gen. 6. 2. † 19.5.31.33.* † 38.15. Exod.22.16. Lev.18.* † 19.29. † 20. 10. 13.† 21.9. Num.25.1.6. Deut.22.13.22.23.† 23.17. Jud.19.2.25. 1Reg.2.22. Tob.4.13. Prov.1.16.† 5.* 7.10.* † 22.14.† 23.27.† 29.3. Eccl.7.27. Eccli.23.25.* † 25.4. Ezech.22.10. Act.15.20. Rom.1.26. 1Cor.5.1. † 6.9.15.† 10.8. Ephes.5.5. Coloss.3. 5. 1Thess.4.3. 1Tim.1.10. Heb.13.4.

Adulterium carnale, & spirituale prohibetur, committitur, & punitur, Gen.20.2.† 26.7. Exod 20.14. Levit.18.8. † 20. 10. Num.5.13. Deut. 5.18. † 22.22. 30.57.† 23.16. Jud. 19.2. 2Reg.11.3.4.† 12.1.9. Job 24.15. † 31.1.9. Psalm.72.27. Prov.5.3. 8.20. † 6.24. 32.† 7.* Isaiæ 57. 1. Jerem. 2. 36. † 3.1.† 5.7. † 13.26. Osee 2. 4. † 4 2. Sap.3.16. Matth.5.27. † 14.3. † 19.9. Joann.8.3. 1Cor.6.10. 1 Thess.4.3. Hebr.13.4. Jacobi 4. 4.

ADURAM, super tributa, seu quæstor ærarius Davidi, 2 Reg.20. 24. postea à tributis ipsi Roboam, lapidatur, 3 Reg.12. 18.

ÆGYPTIACA captivitas prædicitur, Gen. 15. 13. incipit, Exod.1.8.13. Act.7.18.

De Ægypto exitus, & liberatio Israelis promittitur, Gen. 15.16.† 46.21.† 50.24. Exod.3.17.† 6.6. adimpletur, & exeunt viri 600000. Exod.12 37.51.† 13.* † 14.* Num.33.1. Deut.16.1. Osee 11. 4. Mich.6.4.

In Ægyptum redire improbè flagitat Israeliticus populus, Exod.14.11.† 16.3.† 17.3. Num.11.5.† 14.4.† 20.5.

Contra Ægyptum prophetatur, Isaiæ 19. 1. † 11. 18. † 20. 3. Jerem.43. 20. † 44.30. † 46.* Ezech.29.* † 30.* † 31.* † 32.*

Ægyptiaca redemptio frequenter in memoriam revocatur tanquam summum beneficium, Exod.20. 2. Lev. 22. 33. † 25.13. Deut.4.37 † 5.6.† 7.8.† 8.14.† 16.6. Jud.2 1.† 6.8. 1Reg. 10.18. 4Reg.17.7. Mich 6.4.

Ægyptus affligitur plagis variis, Exod 7.* 8.* 9.* 10.* 11.* ut prædixit Dominus, Exod.3.19.

Ægyptus expugnatur à rege Babyloniæ, 4 Regum 24. 7. Jerem. 46.2.

Ægyptii prodeunt in pugnam contra Judam, 2Par.12. 2.

Ægypto potitur Antiochus, 1 Mach.1.17. in Ægyptum fugit Christus Herodem, Matth.2.13.

ÆGROTATIO, & morbus pœna peccati, Exod.15. 26. Levit.26.16. Num.12.* Deuter.7.15.† 28.27.60. 2Reg.24.15. 4Reg.5.27. 2Paral.21.18. Joan.5.14.

Ægroti visitandi sunt, & consolandi, Gen.48.1. 4Reg.8.29. † 13.14. Job 2.11. Psal.40.4. Eccl.7.3. Eccli.7.38. Matth.25. 37.40. Joan.11.3.† 12.9. 2 Cor.1.4.

Quomodo se viri sancti in morbo, & decessu ab hac vita habuerint, Gen.49.* † 50.14. Deut.32.1.6. Jos.23.* † 23.* † 24.* 1Reg.12.* 3Reg.2.1.7. 2Par.32. 24. Tob.4.* 14.38.1. 1 Mach. 2.49.61.

ÆNEAS sanatur, Act.9.33.

AGABUS imminentem famem prædicit, Act.11. 28. & Paulo manus injiciendas, 21.11.

AGAG rex Amalecitarum capitur à rege Saule, 1 Reg. 15. 8. Jubente Samuele occiditur, 15.33. Juxta prophetiam, Num.24.20.

AGAR ancilla Saræ parit Ismaelem, Gen.16. 15. expellitur cum filio suo, 21. 14. Gal.4.30.

Agareni e sua terra per Rubenitas profligantur, 1Par.5.19.

AGGÆUS prophetat Judæis, Agg.1.3. 1Esd.5.* † 6.14.

AGRIPPA audit Paulum, Act.26.2.

AHIAS propheta in Silo secat pallium in 12. partes, 3 Reg.11.30. mala prædicit uxori Jeroboam, 14.6.10. scripsit prophetias, 2 Par.9.29.

AHIRA dux Nephtali, Num. 1. 15.

ALCIMUS perjurus Judæus adeptus est sacerdotium, 1Mach.7.5. 2Mach.14.3.13. periit subita morte, 1 Mach.9. 55. 56.

ALEXANDER rex Græcorum, occiso Dario, regnum suum pueris suis divisit, 1 Mach.1.7. vide Dan.7.6. † 8. 8. † 11. 4.

ALPHA & omega, principium, & finis, primus, & novissimus est Dominus, Isai.41.4.† 44.6. † 48.12. Apoc.1.8.† 2.8. † 21.6. † 22.13.

ALPHÆUS, pater Jacobi Apostoli, Matth.10.3. Marc. 3.18. Luc.6. 15. Act.1.13.

ALTARE holocausti, Exod.27.1.† 38.1. Num.7.* 2Reg. 24.25. 3Reg.18.32. 4Reg.16.15. 2Par.4.1.† 4.1.† 15.8. 1Esd.3. 2. Ezech.43.13. 1 Mach.4.47.53.

Altare incensi, Exod.30.1.10. † 37.25. † 40.10.

AMALECH filius Eliphaz nascitur, Gen.36. 12. 16. pugnat contra Israel, Exod.17.8. Num.14.45. Jud.6.3. cæditur, 7.* 1 Reg.14.48. funditus delentur, 1Reg.15. 2. 8. Juxta verba Exod. 17.14. Num.24.20. Deut.25.19.

AMAN postquam ad honores fuit evectus fit lethalis hostis Judæorum, Esther 3.* suspenditur, 7. 10. eodem supplicio afficiuntur & decem filii ejus, 9. 13.

AMASA filius Abigail sororis Davidis, 1Par.2.17. fit dux militiæ apud Absalonem, 2Reg.17. 25. post militiæ Davidis præficitur, 19.13. tandem a Joab per fraudem occiditur, 20.10. causa cædis punitur, 3Reg.2.

AMASIA filius Joas recenset populum, 2Par.25.5. ulciscitur cædem patris sui, 4Reg.12. 21. † 14.5. bello devincit Idumæos, 14.7. capitur, & occiditur, 14.19. relinquit successorem filium Azariam regem, 15.1. appellatur Levi, Luc.3.29.

AMICI veri, & ficti, Deut.13.6.† 33.9. 2Reg.1.17 † 13. 14.† 15.19.† 20.8. Psal.40.10.† 54.14. Prov.14.20.† 18.24.† 27. 10.19. Eccl.6.7.† 7.20.† 9.12.† 12.14 † 22.25.† 37.10. Jerem. 9.4.† 12.6.† 41.1. Dan.11.26. Mich.7.5. Matth.10.35. Luc.12. 53. Joan.13. 18. 1Thess.2. 14.

AMINADAB filius Aram, Matth.1. 4. hunc Naasson filius ejus in principatu secutus est, Num.1.7.† 7.12.† 10.14.

AMMON filius Lot, & filiæ ejus, Gen.19.38. Ammonitæ prohibentur ab ingressu templi, Deut.23. 3. 2Esd.13.1. cæduntur ab Israel, Jud.11.32. 1Reg.11.11. 2Reg.8.12.† 10.* † 12.26. adversus Ammon prophetatur, Psal.82.8. Jerem.49.1. Ezech.21.20.† 25.2. Amos 1.13. Soph.2.8.

AMNON filius David oppressit sororem suam Thamar, 2 Reg.13.14. unde & ab Absalone fratre suo confoditur, 13.28.

AMON filius Manasse rex Juda occiditur, 4 Reg.21. 19. 23. ei in regno succedit filius Josias, 4Reg.22.1.

AMORI filius Chanaan, Genes. 10. 16. Amorrhæi non patiuntur Israelem per suos terminos proficisci, Num. 21.23. Jud. 11. 19.

AMRI impius rex Israel, 3Reg.16.16.17.† 22.23. contra Amri, Mich.6.16.

ANAMELECH idolum Sepharvaim, 4 Reg.17.31.

ANANIAS prophetat contra Jeremiam, Jer.28.1.

Ananias cum uxore Saphira subitò moritur, Act.5. 5. 10.

ANATHOTH civitas Benjamin, Jerem.32.7. ubi & Jeremias est natus, Jerem. 1. 1. † 29. 27. & sacerdos Abiathar, 3 Reg.2. 26.

Anathothitæ nolunt Jeremiam audire, Jer.11.21.

ANDREAS à Christo vocatur, Matth. 4. 18. Marc. 1. 16. Joan.1. 40.

ANDRONICUS vicarius Antiochi occiditur, 2 Machab. 4. 38.

ANGELI horumque ministerium, & natura, Gen.16.7.* 18.* 19.* 21.17. † 22.11.† 24.7. † 28. 12. † 31. 11. 65. † 32.24.† 48.16. Exod.3.2.† 14.19.† 14.19.† 23.20.† 32.34.† 33.2. Num.20. 16.† 22.22. Jos.5.13. Jud.2.1.† 5.23.† 6.11.† 14.10.† 13.3.6.9. 1Reg.29. 9. 2Reg.14.17. † 19.27. † 24.16. 3Reg.13.18. † 19.5. 4Reg.1.3.15.† 19.35. 1Par.21.15. 2Par.32.21. Psal.33.8.† 90. 11.† 102.20.† 103.4.† 148.2. Isa.6.6.† 37.36. Dan.3.49.† 6.22.† 8. 16.† 9.21.† 10.5.† 10.16.† 12.1. Zach.2.3.† 3.1.6.† 4.1.† 5.5.10.† 6.4. Malach.2.7.† 3.1. Jud.13.20. Tob.5.27.† 6.* 9.* 12.* Tob. 7.5.† 8.1.† 10.11.† 11.2. Bar.6.6.2. Machab.11.8. Matth.1.20.† 2.13.19.† 4.11.† 13.10.† 13.19.49.† 16.27.† 18.10.† 22.30.† 24. 31.† 25.31.† 28.2. Marc.13.32. Luc.1.13.19.28.† 2.9.15.† 12.8. † 16.22. † 22.43. Jo.1.51.† 5.4.† 20.12. Act.1.10.† 5.19. † 6.15. † 7.32.† 8.26.† 10.3.† 11.13.† 12.7.† 12.23.† 23.9.† 27.23. Rom. 8.38. Gal.1.8.† 3.19.† 4.14. Col.2.18. 2Thess.1.7. 1Tim.3.16 † 5.21. Hebr.1.* † 2.2.† 12.22. † 13.2. 1Pet.1.12.† 3.22. 2Pet.2. 11. Judæ 9. Apoc.*

Angelorum ruina, Job 4.18.† 15.15. Isai.14.9. Ezech.28.2. 14.17. Joan.8.44. 2Pet.2.4. Jud.6.

Angelorum nomine appellantur doctores, & prædicatores, Isai.33.7. Malach.2.7.† 3.1. Matth.10.12. Marc.1.2. Lucæ 7. 27. Gal.4.14. Apoc.2.* 3.*

ANIMÆ quorundam piorum statim post mortem sunt cum Christo, 2Cor.5.8. Phil.1.24. Apoc.14.13. contra eos, qui putant illas usque in diem judicii quiescere.

ANNA parit prophetam Samuel, 1 Reg.1. 20.

Anna prophetissa laudat Dominum Deum, Lucæ 2. 36.

ANNAS socer Caiphæ, Luc.3.2. Jo.18.13. Act.4.6.

ANTICHRISTUS, & ejus regnum, Isai.11. 4. Ezech. 38.* 39.* Dan.7.7. 19.24. † 8.9.23.† 9.27. † 12.1. Zach.11.15. Matth.24.24. Marc.13.6. Joan.5.43. Act.20.29. 2 Thess.2.3. 1 Tim.4. 1. 2 Tim.3.2. 2 Petr. 2.* 1 Joan.2. 18. 22. † 4. 3. 2Joan.1.7. Judæ 18. Apoc.11.7.† 12.3. † 13.* † 14 9.† 17.* † 19.20. † 20.2.8.

ANTIOCHIA suscipit Apostolorum de Christo prædicationem, Act.11.19.26. † 13.1.

ANTIOCHUS illustris proficiscitur in Ægyptum,

1Mach.1.18. destruit templum, & subvertit civitatem Jerusalem, 1Mach.1.23.33. 2Mach.5.16. erigit idolum super altare Domini, 1Mach.1.57 moritur, 6.16. 2Mach.9.*

Antiochus Eupator, filius prædicti Antiochi, fit rex, 1Mach.6.17. cum exercitu tendit in Judæam, 6.31. non servat Israëlis fidem, 6.62. cæditur, 7.4.

ANTIQUÆ viæ inquirendæ, & observandæ, & à novis declinandum, Jer.6.16. Prov.22.28. Eccli.8 11.† 19.1. Rom. 16.17. Gal.1.6.7.8. 1Tim.6.20. 2Tim.4.3. 2Petr.3.17. 1Joan. 2.24. 2Joan.v.7. Judæ v.18.19.20.

APOLLO vir facundus, & Scripturarum peritus, Act. 18.24. 1Cor.1.12.† 3.4.† 16.12.

APOLLONIUS dux in Syria, 1Mach.3.11.† 10.69.

APOSTOLUS magnus est Christus, Heb.3.1.

Apostoli eliguntur ex discipulis, Luc.6.13. mittuntur ad annuntiandum regnum Dei in Judæa, Matth.10.* Luc.9.24. 46. revertuntur, 9.10. mittuntur in universum mundum ad Evangelizandum, Matth.28.19. Marc.16.15. Lucæ 24.46. Joan.15.16.27.† 20.22. Act.1.8.† 10.42.

Apostoli usi sunt membranis, seu libris, 2 Tim.4.13. hortantur ad studium legendi, 1Tim.4.13.15. Opifices autem, qui noctes, & dies aliis occupantur, jubentur non immiscere se Ecclesiasticis rebus, Eccli.38.26.37.

Apostoli & Prophetæ habuerunt spiritum Dei, Exod.4 12. 2Reg.23.2. Dan.9.10. Zach.7.7. Matth.10.20. Marc.13.11. Joan.14.17. Actor.1.2.† 2 4.† 4.31.† 9.17 † 19.6. 1Corinth.2. 13.† 12.3. 2Cor.13.3. 1Thess.4 8. 2 Timoth.3.16. 1Petr.1.11. 2Pet.1.21.

APPARITIONES Dei, Angelorum, & hominum, Gen.32.24. Exod.3.* Num.22.21. Jos.5.13. 1Reg.28.11. Matth 17.3.† 28.2.9. Marc.9.3.† 16.5.9.12.14. Luc.9.30.† 24.4.15.36. Joan.20.12.14.† 19.26.† 21.1. Act.1.10.† 16.9.† 18.9.

AQUA nihil nocumenti, vel impedimenti affert electis Dei, Exod.14.22. Psal.65.6. Isaiæ 43. 2. Jonæ 2.5.

Aqua nominatur persecutio, Psal.68.16.† 143.7. Prov. 17. 14. Matth. 7.25. Luc.6.48. Apoc.12.17.

Aquæ assimilantur cognitio Dei, & dona Spiritus sancti, Isaiæ 11.9.† 12.3.† 35.6.† 43.20.† 44.3. Ezech.47.* Zac.14.8. Joan.4.10.† 7.38.

Aqua benedicta, vide Benedictio.

ARAD rex Chananitarum pugnat contra Israel, Numer.21.1.

ARAM, qui & Ram nominatur, filius Esron, genuit Aminadab, Ruth 4. 19. 1Paral.2.10. Matth. 1.3. Luc.3.33.

ARAN frater Abraham, & pater Lot, Gen.11.27.

ARCA Noe, Gen.6.14.† 7.* † 8.* Sap.10.4.† 14.6. Matt.24. 38. Luc.17.27. Heb.11.7. 1Pet.3.20.

Arca fœderis Domini paratur, Exod.25.10.21. assumitur in castra contra Philisthæos, 1Reg.4.5. capitur, 4.11.

Arca quid continebat,* Exod.16.34. Deuter.10.2.† 31.26. 3Reg.8.9. 2Paral.5.10. Heb.9.4.

ARCHELAUS regnat loco patris sui Herodis, Matth. 2. 22.

ARIOLI, & aruspices, Dan.2.2.27.† 4.6.† 5.7.11. Act.19. 13. vide incantatores.

ARISTARCHUS socius sancti Pauli & in itinere, & in vinculis, Act.19.29.† 20.4.† 27.2. Coloss.4.10.

ARPHAXAD rex Medorum, à Nabuchodonosor victus, Judith 1. 1.5.6.

ARSACES rex Persarum, & Medorum superat Demetrium, 1 Mach.14.3.

ARTAXERXES rex Persarum recipit litteras plenas querelis adversus Judæos, 1 Esdr.4.7.17. respondet, jubet ædificationem templi impediri, 4.21. permittit Israeli ædificare templum, 2 Esdr.7.*

ASA filius Abiam rex Juda tollit idola, 3Reg.15. 8.12. subsidium quærit à Syris, & moritur, 15.19.24. Josaphat filius ejus rex post eum, 1Par.3.10.

ASAPH cantor Davidis, 1 Paral.6.39.† 16.5.

ASARHADDON, postquam pater ejus Sennacherib confossus est, succedit in regnum, 4 Regum 19. 37. Isaiæ 37. 38.

ASENETH parit ipsi Joseph, Ephraim, & Manasse, Gen.41.50.† 46.20.

ASIA subjicitur Romanorum imperio, 1Mach.8.6.

ASSUERUS rex Persarum instruit splendidam cœnam, Esther 1.3. accipit Esther uxorem, 2.9.17. relinquit Darium filium suum successorem, Dan.9.1.

ASSUR filius Sem filii Noe constituit regnum Assyriorum, Gen.10.22. 1Par.1.17.

Assur virga furoris Domini, Isaiæ 10.5. contra Assyrios prophetatur, Num.24.24. Isaiæ 10.5.† 14.21.† 17.3.† 30.28. 31.† 31.8.

Rex Assur expugnat Israelitas, & transfert in Assyriam, 4Reg.15 29.* † 16.* † 17.* expugnat civitates Judæ, 4Reg.18. * 2 Par.32 * Ezech.36.*

ASSYRIORUM exercitus ab angelo cæditur, 4Reg.19. 37. 2Par.32.21. Isaiæ 37.36. Eccli.48.24. 1Mach.7.41. 2 Machab.8.19. Tob.1.21. Jonæ 2. 5.

ASTAROTH, Jud.2.13.† 10.6. 1Reg.7 3.† 12.10.

ATHALIA filia Amos regis Israel, 4 Reg 8. 26. perdit totam ferè regiam stirpem, 11.1. regnat sex annos in Judæa, 2 Par.22.12. interimitur, 4 Reg.11.16.20.

ATHENOBIUS mittitur ad Simonem, 1 Machab. 15.28.

AVARITIA, Jos.7.20. 1Reg. 8.3.† 25.3. 10. 3Reg.21.2. 4Reg.5.20.22. Psal 36.16. 21. Prov.1.19.† 11.28.† 12.27.† 15. 6. 16.27.† 28.16.21.† 10.15. Eccle 2.16.† 4.8.† 5.9.† 6.1. Is.5.8.† 56.11. Jer.6.13.† 8.10. Ezech.22.13. Amos 8.4. Mich.6.10. Habac.2.9. Eccli.14.3.† 31.3.† 41.4. 2Mach.4.50.† 10.20. Matth.6. 19.† 26.14 46.† 27.3. Marc.8.36. Luc.12.15. Joan.12.4. Act.5.1. † 8.19.† 24.26. 1 Cor.6. 10. Ephes.5.3. Phil.4. 11. Coloss.3.5. 1Tim.6.9. ad Titum 1.7.11. Heb.13.5.

AUDIENDUM verbum Dei, Vide Verbum Dei.

AXA filia Caleb traditur Othonieli in uxorem, Jos.15. 17. Jud.1.13.

AZARIAS filius Amasiæ rex Juda fit leprosus, 4Reg. 15.5. 2Par.26.19. reliquit filium Joathan regem, 4 Reg.15. 32. 1Paral.3.12. appellatur Ozias, 2Par.26.19. Matth.1.9. Matath, Luc.3.29.

Azarias propheta mittitur ad regem Asa, 2Par.15.2.

B

BAAL idolum Samaritanorum, 3Reg.16.31. altare Baal destruitur, Jud.6.25. 30. Sacerdotes Baal occiduntur, 3Reg.18.40. 4Reg.10. 25.† 23.5.

BAANA & Rechab suspenduntur, 2Reg.4.12.

BAASA impius rex Israel pugnat contra Asa regem Juda, 3Reg.15.16.* cum omni progenie sua extirpatur, 16.4. 11. secundùm verbum Jehu, 16.1.2.3.

BABYLONICA captivitas 70. annorum prædicitur, Lev.26.31. Deut.4.26.† 28.36.49. 4Reg.20.17. Isa.5.13.19. Jer. 13.19.24.† 16.9.† 20.4.6.† 25.8. Ezech.7.* 12.* 22.5. Mich.3.12. † 4.10. Habac.1.6. Baruch.6.1.

Babylonicæ captivitatis initium, 4Reg.24.* 25.* 2Paral. 36.* 3. Esdr.1. 47.52.

Finis captivitatis promittitur, & prophetatur, Levit.26. 41. Deut.4.29.† 30.2. 3Reg.8.35. 2Par.6.24.37. Is.14.1.† 40.1. † 48.20. Jer.12.15.† 16.15.† 24.5.† 25.12.† 29.10.† 30.* † 31.9.† 32.37.† 16.27. Ezech.11.17. Dan.9.2.5. Baruch 6.2. Liberatio fit, 1 Esdr.1.* 2.* 3. Esd.2.1.

Babylonycæ captivitatis causa, 4Reg. 17.7.13.18. contra Babylonem, Psalm.136.8. Isa.13.* † 14.2.4.† 21. 2.9.† 47.* Jerem.25.12.† 50.* 51.* Baruch 4. 27. Apoc.14. 8.† 16. 19.† 17.* 18.*

BACCHIDES dux Demetrii, 1 Mach. 7.8. occidit Judam ex præcepto Demetrii, 9.18.

BALAAM conducitur ad maledicendum Israel, Num. 22.* † 23.* docetur à Domino, quid illi loquendum sit, 23.5. 26. Balaam doctrina. 2Pet.2.15. Apoc.2.14.

BALAC rex Moabitarum mittit nuntios ad Balaam, Num.22. 5. Josue 24. 19. vide Judic. 11.25. Michææ 6. 5. Apoc.2.14.

BALTHASSAR videt manum scribentem, Daniel 5. 5. occiditur, & regnum ejus delabitur ad manus Darii, 5. 30.† 6. 1.

BANAJAS dux Cerethi, & Phelethi, 2 Regum 20. 23. Davidi à consiliis 23.23. 1Paral.11.25. posteà præfectus militum Salomonis, 3 Reg.2.35.

BAPTISMUS à Christo præceptus, Matth.28.19. Marc. 16.16. Joann.3. 5.

Baptismum docuerunt Apostoli, & administrarunt, Actor.2.38.41.† 8.12.36.† 9. 18.† 10.47.† 16.15. 33.† 19. 4.† 22.16. Rom.6.3. 1 Cor.1. 14. Galat.3.27. Ephes.4.5. Heb.6.2.

Baptismus salvat, 1Pet.3. 21. baptismus est lavacrum regenerationis, Tit.3.5.

Baptismus tollit omnia peccata, Gen.17. 14. Isai.44. 3. Ezech.36.25. Zachar.13.1. Matth.28.14.† 28. 19. Marc.1.4.† 16.16. Joan.1.33.† 3.5. Act.2.38.† 8.12.38.† 16.33.† 18.8. Rom. 6.3.4.5.6.* 1Corinth.6.11. Ephes.5.26. Coloss.2.11.* Tit.3.5.* Heb.10.22. 1Pet.3.21.

Baptismus non est iterandus, Ephes.4. 5. Hebr.6. 6.† 10. 26. Idem declarat ipsius figura, Genes. 17. 14. 1 Corinth. 10. 2.

Baptismus Joannis, Matth.3.6.† 21.25. Mar.1.4.† 11.30. Luc.3.16.† 7.29.† 20.4. Joan.1.25.33.† 3.23. Act.1.5.† 11.16.† 13.24.† 19.3.

Baptismus pœnitentiæ prædicatur, Marc.1. 4. Luc.3.3. Act.2.38.† 13.24.† 19.3. Rom.6.3. Col.2.12.

Baptismi nomine significatur passio, Matth. 20. 22. Marc. 10.38. Luc.12.50.

Baptismus in Spiritu sancto & igne, Matth.3.11. Marc.1.8. Luc.3.16. Joan.1.33. Actor.1.5.† 2 4.† 11.15.

BAPTIZANDI sunt parvuli, Gen.17.14. Exod.4.24.25 26. Matth.11.28.† 18. 14.† 19.13. Mar.10.14. Luc.18.15. Joan. 3.5. Actor.2.39.41.† 16.15.33.† 18.8. 1Cor.1.16.† 10.2.† 15.22. 1Tim.2.4.

Baptizari in Scripturis aliquando exprimitur per verbum illuminari, Hebr. 6. 4. aliquando per Renovari, Hebr.6. 6.

Baptizatus Christus, Matth. 3. 15. Marc. 1. 9. Luc.3.21. in baptizatum delabitur Spiritus sanctus, Matthæi 3. 16. Marc.1.8. Luc.3.21. Joan.1.32.

Baptizat Christus per discipulos, Joan.3. 22.† 4. 2.

Baptizata integra domus, 1 Corinth.1.14. Actor.16. 15 33.† 18.8.† 16.22.

Baptizati accipiunt Spiritum sanctum, Actor.2. 38.† 19.3. induunt Christum, Galat.3. 27. in morte ipsius baptizantur, Roman. 6. 3. in unum corpus baptizantur, 1 Corinth.12. 12. 27.

Baptizatus Simon Magus, Actor.8.13.

Baptizatus Eunuchus, Act.8.38.

Baptizatus Cornelius gentilis, Act.10.47.

BARABBAS latro dimittitur, Matth.27. 26. Marc. 15. 15. Luc.23.25. Joan.18.40. Act.3.14.

BARJESU à Deo per Paulum usu oculorum privatur, Act.13.11.

BARNABAS ponit pretium agri ante pedes Apostolorum, Act.4. 37. ducit Paulum ad Apostolos, 9. 27. mittitur

Antiochiam, 11.22. redit in Jerusalem, 11. 30. iterum recipit se Antiochiam cum Paulo, 12. 25.
BARTIMÆUS visu donatur, Marc.10. 46. 52.
BARUCH filius Neriæ, Jerem. 32.12. dictante Jeremia scribit librum, qui comburitur, 36.* conscribit alium, qui populo prælegitur, 45. 1. Baruch 1. 3.
BARZELLAI providet regi David de cibis, 2 Reg.17. 27. deducit eum usque ad Jordanem, 19.31. * David præcepit, ut filiis Berzellai benefiat, 3 Reg.2.7.
Barzellai quoniam suæ genealogiæ scripturam demonstrare non poterat, rejicitur à Sacerdotio, 1 Esdr. 2. 61. 2 Esdr. 7. 64.
BASEMATH filia Salomonis, uxor Achimaas, 3 Reg.4.15.
BATHUEL filius Nachor pater Rebeccæ, Gen.22.23.
BEATITUDO, seu beatorum gaudium, & vita æterna, Sap.3.7.† 5.1.16. Isaiæ 25.9. † 30.29. † 49. 10. † 60.*64. 2. Jerem. 31.3.8.13. Daniel 12.13. Matth.13.43. † 19.28 † 25.* Marc.12. 25. Luc.9.33. † 16.22. † 22.29. Joan. 16.20. † 17.2.24. Rom.8.10. 1 Corinth.2.9. † 15.41. 2Cor.12.3. 2Tim.4.8. 1Pet.1.4.8. † 5. 4. Hebr.10.35. † 12.23. Jacob.1.12. Apoc.2.*3.*7.9.15. † 14.1. † 21. * 22. *
Beatitudo quomodo comparetur, Isai.25.9. Matth.20. 21. † 25.14. Marc.10.40. Joan.3.15.16.36. † 5.24. † 20.29. Actor.2. 21. † 15.11. † 16.31. Roman.1. 16. † 10. 4. Ephes.1.13 † 2. 6. 1 Thess.5.9. 2Thess.2.13. 2Tim.1.9. Tit.1.1. † 3.5. 1 Petri 1.9. Hebr.5.12.
BELIS, & Draconis historia, Dan. 14.*
BELLUM est pœna peccati, Levit.26.24. Deut.28.36.49. Judic.1. 13. † 3. 1.8. † 4.1. † 6.1. † 10.6. † 13.1. Isaiæ 5. 25. Jerem.5. 15.
In Belli necessitate quomodo se quis habere debeat, Exod. 17.8.12. 1Regum 17.20.* 2 Paral.11.2.6. † 14.9.12. † 18.* 20. 1. † 32.6. Judith 8.9.* 1 Machab.3.16.20. † 4.6.10. † 7.41.43. 2 Mach.8. 16.19. Deus pugnat pro suis, Exod.14 13. Deut.1. 30. † 3.22. 1 Reg.17. 46. 2 Paral. 20. 15. Psal.17. 35. † 143. 1. Isa.30. 15. Quære Victoria.
Bellandum armis quoque spiritualibus, Rom.13.12 2 Corinth.10.4. Eph.6.11. Gal.5.17.
Bellum quibus de causis susceperint olim fideles, Genes. 14. 14. Judith 9. 27. † 22.* Josue 10. 1.7. 1 Regum 30. 1.
BENEDICTIO qua homo homini benedicit, Gen. 14. 19. † 27.4.* † 28.4. † 48.9. Exod.12.32.39.41. Lev.9.22. Num.24. 9.* Deut.10.8. † 33.1. Josue 8.33. † 14.13. † 15.19. † 22.6. 1Reg. 2.20. 2Reg.6.18. † 13.26. † 14.22. † 19.39. 3Reg.1.47. † 8. 14. 4.Reg.10.14. 1.Par.16.2. 2Par.6.3. Jud.15.10. Psalm.117.26. † 128.8. Prov.27.14. 1.Mach.2.69. Luc.2.34. † 6.28. Roman.12. 14. Hebr.7.1.
Benedictio, qua creaturæ consecrantur, & sanctificantur, Exod.28.2. † 29.6.27. Levit.21.10. † 22.2. † 27.28.29.30. Num.5.17. † 31.6. Josue 6.14. Jud.17.3. 1.Reg.21.5. 1.Paral. 18.11. 3.Esdr.1.41. 1.Timoth.4.5.* Hebr.9.2.7. Hinc consecratio sacerdotum, vestium, altarium, templorum, cereorum, aquæ lustralis, & cætera.
BENHADAD servat fidem, & pactum cum rege Asa, 3.Reg.15.20. obsidet Samariam, 20. 1. 4.Reg.6.24. ægrotat, & moritur, 8.7.15.
Benhadad filius Azael fit rex Syriæ, 4.Reg.13. 24. subjicit sibi Jerusalem, 13. 3.
BENJAMIN filius Jacob nascitur, Gen.35.18.
BENJAMITÆ abutentur uxore Levitæ, Jud. 19. 25. puniuntur, 20. 41.
BESELEEL insignis artifex, Exod.31.2. † 35.30.
BESTIÆ, & bruta animantia non crudeliter tractanda, Gen.33.13. Exod.23.12. Num.22.23.28. Deut.5. 14. † 22. 10. Prov.12.10. Eccli.7. 24.
BETSABEE filia Eliam uxor Uriæ à David cognoscitur, & parit, 2.Reg.11.4. 27. puer ægrotat, & moritur, 12.15. 18. fit uxor Davidis, parit ei Salomonem, 12.24. 1.Paral.3.5. Matth.1.6.
BETHSAIDA urbs nativa Andreæ, & Philippi, Joann. 1.44. † 12.21. deploratur, Matth.11.21. Lucæ 10.13.
BETHSAMITÆ graviter puniuntur, 1.Reg.6.19.
BONA opera, pietasque vera in Deum commendantur, Exod.19.5. † 20.* † 23.19.25. Deut.5. 6.11.16. † 10.12. Jos.22.5. 1.Reg.15.22. Psal.2.10. † 30.7. † 49.14. Prov.3.1. † 14.31. † 1.3. Isa.1.16. † 58.6. Jer.22.3. Ezech.18.6. Osee 6.6. Mich. 6. 8. Zach.7.9. † 8.16. Eccli.35.12. Matth.5.24.25.29. Luc.1.75. † 3. 11. Joan.12.26. Rom.12.* 13.* 14.17. Philipp.3.3. Jacob.1.27. vide Opera.
Bonitas, & benignitas Dei erga suos, Gen.18.25.32. Exod. 6.1. † 9.24. † 11.7. † 20.6. † 34.6. Num.10.8. Deut.4.29. † 5.10. † 7.9. † 10.18. † 18.1. † 30.3. † 32.10. 2 Reg.7.12. † 22.13. † 24.14. 3.Reg.8.23. 4.Reg.20.5. 2.Esdr.9.8. Sap.11.24. Eccli 2.13. † 18. 1. Psalm.31.5. † 35.7. † 36.25. † 85.5. † 102.* † 135.* † 144.8. Isa. 10.18. † 54.5.7. † 57.7. Jer.12.15. † 18.8. Ezech.18.27. † 33.15. Osee 2.21. Joel 2.13. Jonæ 4.2. Matth.12.28. † 18.19. Luc.1. 30. † 6.36. † 15.20.27. † 23.43. Roman.11.4.31. 2.Corinth.1.3. Ephes.2.4. 2Tim.1.13.16.

C

CÆCITAS tum corporis, tum animi, Gen.19.11. Deut. 28.28. 4.Reg.6.18. Psal.68.24. † 145.8. Isaiæ 6.10. † 42.7. 16.18. † 35.5. † 29.18. † 43.8. † 56.10. † 59.10. Sap.2.21. Tob.2.11. 2.Mach.10.30. Matth.15.14. Marc.8.18. Luc.4.19. Joan.9.1.4. † 12.40. Act.9.8.18. † 13.11. Rom 1.21. † 11.10. 2.Cor.4.4. Eph. 4.18. 2.Pet.1.9. 1.Joan.2.11. Apoc.3. 17.
Cæci illuminantur, Tob.11.15. Matth.9.30. † 20.34. Marc.8. 25. † 10.46. Luc. 18.35. Joan.9.7.
CÆREMONIÆ Ecclesiasticæ, seu cultus externus, Gen.8.20. † 14.18. † 15.9. 17.10. † 22.* † 26.5.28.11. † 35. 20. † 3.4.26. Exod.12.* † 18.20. † 19.* Levit.8.34. † 9.* † 10.19. † 12. † 14.* † 23.* † 24.* Num.1.50. † 4.* † 5.* † 6.* † 7.* † 8.* † 9.* † 15.* 1Par.23.* 1Esd.6.* Matth.2.11.
Cæremoniæ, seu ritus certi in orando, 3.Reg.8.22. 54. † 17.21. † 18.42. 2.Paral.5.12.* Matth.2.11. † 26.39. Mar.14. 35. Luc.22.41. 1.Cor.11.4.* Tim.2.8.
CAIN primus filius Adam nascitur, Gen.4. 1. occidit suum fratrem Abel, 4.8. Sap.10. 3. 1.Joan.3.12.
CALEB filius Hesron, 1.Paral.2. 18. explorator terræ Chanaan, Num.13.8.31. † 14.6.24.30.38. Postulat, & consequitur terram Hebron, Jos.14.6.9.13. † 21.12. Judic.1. 20. 1.Paral.6.56.
CALIX iræ, & furoris, Isaiæ 51.17. Jerem.25.15. Psal. 59.5. † 74.9. Apoc.16. 19.
Calix passionis, Matth.20.22. † 26.38. Marc.10.38. Lucæ 22.42. Joann.18.11.
CAMOS, vide Chamos.
CANA civitas Galilææ, ubi Christus aquam in vinum mutavit, Joan.2.1.
CAPHARNAUM, civitas Galileæ, in qua cœpit Jesus prædicare, Matth.4.17. Lucæ 4. 31. curat ibidem servum Centurionis, Matth.8. 13. appellatur civitas ejus, 9.1. increpatur, 11. 23.
CAPTIVOS invisere, Gen.14.14. 1Reg.30. 9. Tob.1.15. Jerem.39. 9. Matthæi 25. 37. Actor.12.5. 2 Timoth. 1. 16. Hebr. 13. 3.
Captivos non deserit Deus, Gen.39.21. Sap.10.13. Is.42.7. Actor.5. 18. † 12. 17. † 16.25.
Carnem suam crucifigere quomodo quisque debeat, Eccle. 19.1. Rom.6.12. † 8.12.13.14. Gal.5.16. Eph.4.22. † 5.3. Tit.2. 12. 1.Pet.2.1. † 4.2.6. Heb.12.1.
CASTITAS cœlibum præfertur castitati conjugali, Psal.44.15. Sap 4.20. Matth.19.12. † 22.30. 1Cor.7.25. 32. 34. 38.* Apoc.14. 4.
Castitas hæc consulitur, ut perfectio Evangelica, Matth. 19.12. 1.Corinth.7. 25.
Castitatis laus, 1Reg.21. 5. Tobiæ 6. 16.* Judith 15.11. † 16. 6. Psalm.44.15. Prov.22.11. Sap.3.13.14. † 4.1.2. † 6.20. Eccli.26.20. † 26.20. Isaiæ 7.14. † 56.3 4.5.* Zach.9.17. 2 Machab.14.38. Matth.5.8.48. † 19.12. † 22.30.* † 25.1. Luc.1.27. † 20.34. Actor.24.25. Rom.2.7. 1.Corinth.7.25.* 2.Corinth. 6.5. † 11.2. 1.Timoth.2.2. † 3.2. † 4.12. † 5.2. Tit.1.8. † 2.5. Apoc.14. 4.
CAVENDUM à pseudoprophetis, Matth.7.15. Marc.8. 15. † 13.6. Lucæ 17.23.
CAIPHAS summus sacerdos consilium dat contra Christum, Joann.11. 49. † 18. 14. prohibet Apostolis ne prædicent, Act.4.18.
CEPHAS, vide Petrus.
CEREORUM, & lampadum in templis usus, 2. Paral. 4. 20.
CERTI non sumus de accepta peccatorum remissione, vel vita æterna consequenda, Eccles.9. 1.2. Eccli.5.5. Roman.8.17. † 11.20. 1.Corinth.4.3.4.5. † 9.27. † 10.12. Philipp. 2.12. † 3.11.13. 1.Timoth. 1.19. 2 Petr.3. 17. Hebr.3. 14. † 4. 1.
CHAMOS, sive Camos, idolum Moabitarum, Num. 21. 29. huic Salomon ædificat templum, 3.Reg.11.7. destruitur, 4.Reg.23 13.
CHANAAN filius Noe maledicitur, Gen.9. 25. † 10. 1. 6. laus terræ Chanaan, Deut.11.10. Terra Chanaan promittitur Abrahamo, & ejus semini, Gen.12.7. † 13. 15. † 15. 18. † 17.8. † 26.4. † 35.12. Exod.3.8.17. Levit.20.24. Deuter.9. 6. datur Josue 13. 8. quam ob causam Deus Chananæos expulerit, Levit.18.25. Deuter.9.4. † 18.12. † 20.17. quamobrem paulatim, & non simul illas nationes profligaverit, Exod. 23. 29. Deuter.7. 22. Judith 5. 23. † 3. 1. descriptio, & divisio terræ Chanaan, Genes.10. 19. Exodi 23. 31. Numer. 26. 52. † 33. 54. † 34.* Josue 13.* † 14.* † 15.* † 16.* † 17.* † 18.* † 19.* Ezech.47. 13. 22.
Chananææ mulieris filia à dæmonio liberatur, Matth. 15. 28.
CHARITAS virtus fide præstantior, Proverb.10. 12. Matth.22. 38. † 25.* ubi à nuptiis excluduntur non habentes oleum charitatis, Marc.12.31. 1. Corinth.12.31.* † 13.1.8.13.* Coloss.3.14. 1.Timoth.1.5. 1.Petr.4.8. 1 Joan. 4. 16.
Charitas fraterna, Genes. 13. 8. Levit.19. 18. Deuter. 22.1. 1.Reg.18.1. Eccli.25.2. Psalm.132.1. Prov.10.12. Matt.7. 2. † 19.19. † 22.38. Joan.13.14.34. † 15.12. Rom.12.10. † 13.9. 1. Corinth.13.* Galat.5.14. Eph.4.15. † 5.1. Philip.2.2. Coloss.3. 13. 1.Thessal.4.9. 1.Timoth.1.5. Hebr.13.1. 1.Petr.4.8. 1.Joan. 2.23. † 4.7. Diligendi etiam inimici, Exod.23.4. 1.Reg.24. 5. 7. † 26.5. † 30.11. 2.Reg.19.19. 4.Reg.6.21. Job 31.29. Prov.25. 21. Matth.5.44. Luc.6.27.35. † 23.33. Actor.7.60. Rom.12.20. vide Dilectio.
CHOREAS ducere, Exod.32.6.19. Jud.11.34. † 21.21. 2.Reg.6.14. Psal.149.3. † 150.4.
CHRISTUS Jesus verus Deus, & homo promittitur, Genes.3.15. † 12.3. † 17.19.21. † 22.18. † 26.4. † 28.14. † 49.10. Num.24.17. Deut.18.18. 1.Reg.2.10.35. 2.Reg.7.12. Psalm.2. * 21.* 109.1. Isai.7.14. † 8.3. † 9.6. † 11.1.10. † 28.16. † 40.9. † 42. 1. † 45.1. † 46.13. † 49.1.6.10. † 50.5. † 52.10. † 59.20. † 53.* † 60.1. † 63.11. Jerem.23.5. † 30.9. † 33.15. Ezech.17.22. † 34.23.25.23. † 37.24. Dan.7.13. † 9.24. Mich.5.1. Agg.2.8. Zach.2.10. † 3.8. † 9.9. Malach.3.1.
Christus secundùm promissum Dei Patris primùm in tempore propter nos verus homo factus, & nobiscum con-

ver-

versatus. Joan.1.14. Deus in carne manifestatus est, 1.Tim. 3.16. 1.Joann.4.2. Deus misit Filium suum in similitudinem carnis peccati, Rom.8.3.

Christus est verus Dei Filius, Matth.3.17. † 14.33. † 17.5. Marc.1.11. † 5.7. † 9.7. † 15.39. Luc.1.32. † 3.22. † 9.35. Joann.1.34.49. † 6.69. † 9.36. † 11.27. † 19.7. Rom.1.4. † 8.3. Hebr.1.2. † 5.8. † 6.6. † 7.3. † 10.29. 2.Petr.1.17. 1.Joann.3.8. † 4.9. † 5.20.

Christus conceptus de Spiritu sancto, Matth. 1. 20. Luc. 1. 31.

Christus natus ex Maria Virgine, Matth.1.25. Luc.1.31. † 2.6.11. Gal.4.4. Isai.7.14. natus in Bethlehem, Matth.2.1. Luc.2.6.11. Joan.7.42. Mich.5.1.

Christus sine peccato, Isaiæ 53. 12. Joan.8.46. 2.Corinth. 5.21. 1.Petr.2.22. 1.Joan.3.5. Hebr.4.15. † 7.26. circumciditur, Luc.2.21. baptizatur in Jordane, Matth.3.16. Marc.1. 9. Luc.3.21.

Christus manifestatur, & demonstratur certis testimoniis, Matth. 1. 1. 16. 23. † 3. 11. † 8. 29. † 11. 5. † 16.16. † 17. 5. † 22. 44. † 26. 64. † 27. 53. Marc.9. 7. † 15. 39. Luc. 1.35.41. † 2.10.26.* † 9.29. † 22.68. Joan.1.14.29.32.49. † 2.11. † 3.2.11.16.35. † 5.39. † 6.69. † 7.40. † 9.35. † 10.7.24.36. † 11.27. 41. † 12.27. † 14.* † 15.25. † 17.8. † 20.28. Rom.1.2. † 8.3. † 9.5.2. Corinth.5.19. Gal 4.4. Philip.2.6. Col.2.9. 1.Tim.3.16. Tit.2. 11. Hebr.1.* † 5.* 1.Joan.5.20.

Christus est agnus Dei, Isaiæ 53.7. Joan.1.29. Act.8.32. 1.Corinth.5.7. Apoc.5. 6.12. † 7.9.17. † 13.8. † 14.1. † 17. 14.

Christus est dominus dominantium, & Rex regum, Ezech.17.24. Psalm.2.6. † 24.7. Coloss.2.10. 1.Timoth.6.15. Apoc.1.5. † 17.14. † 19.16. Christus est imago Dei, Sap.7. 26. 2.Cor.4.4. Hebr.1.3.

Christus est lux gentium, & totius mundi, Isaiæ 2. 5. † 9.2. † 42.6. † 49.6. † 60.1.19. Matth.4.16. Luc.2.32. Joan.1.4. † 3.19. † 8.12. † 9.5. † 12.35.46. Actor.13.47. 1.Joan.1.5. † 2.8. Apoc.21.23.

Christus verus pastor, Isai.40.11. Ezech.34.* † 37.24. Mich.5.3. Zach.13.7. Matth.26.31. Marc.14.27. Joan.10.11. Hebr.13.20. 1.Petr.2.25. † 5.4.

Christus docuit, & prædicavit, Matth. 4. 17. 5.* 6.* 7.* Marc. 1. 14. Luc.4.15. † 6. 20.* curavit omnem infirmitatem, Matth.4. 23. † 8.* † 9.35. 10.28. Marci 8. 23. Lucæ 17. 1.

Christus est transfiguratus, Matth. 17. 2. Marci 9. 2. Lucæ 9. 29.

Christus per proditorem traditur, quære Judas.

Christus passus, Psalm.21.* Isaiæ 53.* Dan.9. 26. Matth. 16.21. † 17. 12.22. † 20. 18. 22. † 26.37.66. † 27.* Marci 8.31. † 9.31. Luc.17.25. † 18.31. † 23.* Joan.18. 28.* 19.* Actor.3.18. † 8.32. † 17.3. Rom.8.32. 1.Petr.2.21. † 4.1. Hebr. 2. 8. † 13.12.

Christus est crucifixus, Matth.27.35. Marc.15.24. Luc. 23.33. Joan.19.18. Actor.2.23. † 4.10. 1.Corinth.2.2. 2.Corinth.13.4.

Christi passio prædicta, & præfigurata est, Gen. 22. 2. Num.21.8. Psalm.21.* Isaiæ 53.* Dan.9.26. Matth. 20. 22. Joan.3. 14.16. † 8.28. † 12.32.

Christus mortuus est, & sepultus propter peccata nostra, Matth.27.49.58. Marc.15.37.42. Luc.23.45.49. Joan.19. 30.40. Act.13.29. Roman.5.6. † 6.10. † 8.34. † 14.9. 1.Cor.15.3. 2.Cor.5.15. 1.Thessal.5.10. ut prædixerat futurum, Matth. 16.21. † 20. 22.

Christus tertia die resurrexit à mortuis, Psalm.15.10. Matth.28.6. Marc.16.6. Luc 24.5. Joan.20.9. Actor. 2. 24. 32. † 10.40. † 13.30. † 17.31. Rom.1. 25. † 8.34. † 14.9. 1.Corinth. 15.4.12. 2.Tim.2.8. idque prædictum, & præfiguratum est Psalm.15.10. Jonæ 2. 1. Matth.12.40. † 16.21. † 17.22. † 20. 22. Marc.8.31. † 9.31. † 10.34. Luc.11.30. † 18.33. Joann. 2. 19.

Christus ascendit in cælum, Marc. 16. 19. Lucæ 24. 51. Joann.3.13. † 6.62. Actor.1.9. Ephes.1. 20. † 4.8. 1.Petr.3.22. Hebr.4.14. Psalm.67.19.

Christus est Deus, & Dei filius à principio, & ab æterno, Joan.1.1. † 8.58. † 17. 5. 24. Michææ 5. 2. Prov. 8. 22. Col.1.15. Hebr.1.2.

Christus mediator, reconciliator, & advocatus, Joan. 6.44.65. † 10. 7. † 14. 6. Actor. 4. 12. Roman. 3. 25. † 5. 2. † 8.34. Galat.3. 20. Ephes.2.14. 17. Coloss. 1. 19. 1.Timoth.2.5. Hebr.7.24. † 8.6. † 9.15. † 12.24. 1.Joan.2.1. † 4. 10.

Christus sedet ad dexteram Dei Patris, Psalm. 109. 1. Matth.22.44. Marc.16.19. Luc.22.69. Actor.7.56. Roman. 8.34. Ephes.1.20. Coloss.3.1. 1.Petr.3.22. Hebr.1.13. † 10. 12. † 12. 2.

Christus venturus est judicare vivos, & mortuos. Psalm.95.13. Matth.16.27. † 24.30. † 25.31. Luc.17.24.30. † 21.27. Joan.5.22. Act.1.11. † 10.42. † 17.31. Rom.2.16. 2.Cor. 5.10. 1.Thess.4.16. 2.Thess.1.7. 2.Tim.4.1. 1.Petr.4.5. Hebr. 9.28. Judæ 14. Apoc.1.7. † 20.11.

Christo omnia tradita sunt à Patre, & subjecta, Matth.11. 27. † 28.18. Luc.10.22. Joan.3.35. † 17.2. Ephes.1.22.

Per Christum cuncta sunt creata, Psalm.32.6. Joan.1.3. Eph.3.9. Coloss.1.15. Hebr.1.2.

Christus manet in æternum, Psalm. 109. 4. Isaiæ 9. 7. Dan.7.14. Mich.5.2. Joan. 12. 34.

Christus est leo, Apoc.5.5.

Christus est stella matutina, 2. Petri 1. 19. Apocal. 22. 16.

Christus novit omnia, Joan.16.30. † 21.17. Apoc.2.23.

Christus est unum cum Patre, Joan.10. 30. † 14. 10. 20. † 17. 21.

Christus nos reputat fieri, quod Christianis fit, Zach.2. 8. Prov.14.31. † 17.5. Matth.10.42. † 18.5. † 25.35. Marc.9.40. Luc.10.16. Act.9.4. 1.Thess.4.8.

CHRISTIANI appellantur fideles, Act.11.26. † 26.28. 1.Cor.10.7.

Christiani dicuntur sancti, quia sanctitatem profitentur, Act.9.41. Roman.1. 7. † 12. 13. † 15. 26. † 16.2. 15. 1.Corinth.1. 2. † 6. 1. † 14.33. 2.Corinth. 9. 1. 12. † 13.12. Ephes.1.1.15. † 3.8. 18. † 4.12. † 6.18. Philipp.1.1. † 4.21. Coloss.1.* 1.Thess.5.27. 1.Timoth.5.10. Hebr.6.10. † 13. 24.

Christianis vivendum, sicut Christus vixit, Galat.2.19. 1.Joan.1.7. † 2.6. † 3.3.

Christiani erunt cum Christo, Joann.12. 26. † 14. 3. † 17. 24.

CHUS filius Cham, Gen.10.6. 1.Paral.1.8.

CHUSAI amicus Davidis, nuntiat Davidi, quid in eum meditetur Absalon, 2.Reg.15.32. † 17.15.16.

CHUSAN Rasathaim rex Syriæ regnat super Israel octo annos, Judic.3.8.

CIBUS quis Judæis vetitus, Exod.21.28. † 22.31. Lev.3. 17. † 7.23. † 11.4. † 17.10.13. † 19.26. Deut.12.16.23. † 14.7. 20. 1.Reg.14.32.

Ciborum, & potus in conviviis luxus, Isaiæ 5.12. Ezech. 16.49. Luc.21.34. † 16.19. Rom.13.13. Gal.5.21. 1.Petr.4.3. 2.Petr.2.13. Vide Ebrietas.

Cibare esurientes, seu fame laborantes, Deut.23.4. Jud.8. 5. 1.Regum 21.3. † 20.8.25. 2.Regum 16. 1. Isaiæ 58.9. Matth.15.35.

Cibus sumendus cum gratiarum actione, vide Gratia.

CIBI delectus habendus, vide Abstinentia.

CIRCUMCISIO carnalis, & spiritualis, Gen.17.10. † 21.4. † 34.24. Exod.4.25. † 12.44. Levit.12.3. Deut.10.16. † 30.6. Josue 5.2.7. Judith 14.6. Jerem.4.4. † 6.10. † 9.25. 1.Mach.1.16.51.63. 2.Mach.6.10. Luc.1.59. † 2.21. Joann.7. 22. Act.7.8. † 15.1.24. † 16.3. Rom.2.25.29. † 3.1. † 4.10. 1.Cor. 7.19. Galat.2.3. † 5.2. † 6.12. Ephes.2.11. Philipp.3.2. Coloss. 2.11. † 3.11.

CLAUDIUS Cæsar Romanus præcipit, omnes Judæos exire Roma, Act. 18. 2. hujus tempore magna erat in orbe annonæ charitas, Act.11. 28.

CLAUDIUS Lysias mittit Paulum ad Felicem præfectum Cæsareæ, Act.23.23.30.

CLEOPATRA filia Ptolemæi traditur Alexandro, 1.Mach.10.58. huic adimitur, & traditur Demetrio, 11.12.

CLEOPHAS ibat cum altero discipulo in Emmaus, Lucæ 24. 13. cognovit Christum in fractione panis, 24. 30.

COGITATIONES pravæ, quas odit Dominus, Zach. 8.17. Prov 6.18. Matth.15.19. Marc.7.21.

Cogitationes cordis Deus novit, 3.Regum 8. 39. 2.Paral. 6. 30. Joan.2.25. & nulla latet eum, Job 42. 2. Eccli.42.19. Isaiæ 29.15. Matth.9.4. Hebr.4. 12. noverunt eas & alii, quibus Deus voluerit revelare, 4.Regum 5. 26. † 6. 12. Dan.2.29.*

COGNOSCERE licet subinde hominem ex verbis, & factis, Eccli.19.27. † 27.9. Matth.7.16. † 12.33. Lucæ 6.44.

Cognosci Deus humana sapientia non potest, nisi ipse revelet parvulis, & humilibus, Matth.11.25. † 16.17. Luc. 10.21. Joann.7.28. † 8.19.27. † 10.14. † 14.4. † 15.13. † 17.6. Actor. 17. 23. 1.Corinth.1. 17.18. † 2.6. 10. † 3.19. Coloss. 1. 26.

CONCIONATORUM, Pastorum, & Prophetarum officium, 2.Reg.12.13. Isaiæ 58.1. † 61.1. Jerem.1.5. Ezech.3. 1.9.12. † 33.2.7. Actor.3.18.24. vide Episcoporum electio, & officium.

CONCORDIA fratrum commendatur, Psalm. 132. 1. Eccli.25.2. Rom.12.16. idem sapere, idemque sentire jubemur, Rom.12.16. † 15.6. 1.Corinth.1.10. Ephes.4.3. Phil.2.2. † 3.17. † 4.2. 1.Petr.3.8.

CONCUPISCENTIA prohibetur, & punitur, Exod.20. 17. Num.11.33. † 21.5.6. Josue 7.21.24. Eccli.19.1. † 42.11. Job 31. 1. Proverb.6.25. Matth.5.28. Marc.4.19. Roman.6. 12. † 7.8. † 13.14. Galat.5.16. Coloss 3. 5. 1.Thessal. 4. 5. 1.Timoth.6.11. 2.Timoth.2. 22. 1.Corinth.10.6. 1.Petri 1. 15. † 2.11. † 4.3. 2.Petr.2.1.8. Joann.2.16. Jacobi 1. 14. † 4. 1. Judæ 23.

Concupiscentias carnis crucifigere, refrænare, & mortificare jubemur, Eccli.18.30. Rom.6.12. † 8.8.13. † 13.14. Gal.5.16. Ephes.4.22. † 5.3. Coloss.3.5. Tit.2.12. 1.Petr.2.1. † 4.3.6. Hebr.12.1.

CONDONANDUM fratri in nos peccanti, Eccli.28.2. Matth.5.23. † 6.14. † 18.22.35. Lucæ 17.3. Ephes.4.32. Coloss. 3. 13.

CONFESSIO peccatorum in scripturis varia, & multiplex, Gen.41.9. Levit.16.21. 26. † 26.40. Num. 5.6. Josue 7. 19. 2.Reg.24.17. 1.Esdr.9.6. 2.Esdr.9.2. Psal.29.7. † 31.5. † 72. 19. † 94.2. Prov.16.3. † 28.13. † 18.13. Eccli.4.25.31. † 7.34. † 17. 26. Isaiæ 53.15. Dan.9.5. Matth.3.6. † 16.19. Luc.11.4. † 18.13. Joan.20.23. Jacobi 5.16. 1.Joan 1.8.9.

CONFIRMATIONIS Sacramentum, Actorum 8. 17. Hebr. 6. 2.

CONFITERI Christum, & ejus doctrinam, Matth. 10.32. Lucæ 12.8. Rom.10.9. 1.Petr.3.15. vide Erubescere Evangelium.

CONJURATIO, seditio, ejusque punitio, Num.16.* † 20. 2. Judic. 9. 23. 31. 34. † 12. 1. 4. 2.Regum 20.* 3.Regum 1. 5. Esther 2. 21. Actor. 5. 36. 37. † 19. 23. † 21. 31. 20.

CONNUBIUM, vide Matrimonium.

Connubium spiritale inter Deum, & animam, Cantic.*

Isai.50 1. † 54.5. † 62. 4. Jerem.31.22. Ezech. 16. 7. 8. Osee 2. 10. Matth.9. 15. † 22.2. † 25. 5 Marc.2. 19. 2 Corinth.11.2. Apoc.19 7. † 21.2. 9.

CONSCIENTIÆ bonæ tranquillitas, Proverb.15. 15. Eccli. 13. 30. 1. Joann. 3. 21. 2 Cor.1. 12. conscientiæ malæ perturbatio, Sap.17.10. 11.

CONSECRATIO sacerdotum, dierum, altarium, vestium, cæterarumque rerum, quarum est usus in sacris, Exod.28.41. † 29.1.7. 21.29.35. † 32. 29. † 40.11. Levit. 7.30.37. † 8.9.22.31.33. † 18. 21. † 21.7.10. † 22. 2.3. † 23. 12. † 27.10.16.21.28. Num.3.3. † 6.5.9. 13. † 7.1. * † 8. 12. † 18. 10. Jos. 6.24. Judic. 16. 17. † 17. 3. 3 Regum 15. 13. 1 Paral. 10.10. † 18.11. † 22.19. 2 Paral.2.4. † 17.16. † 23.9. † 26. 18. 1 Esdr.3.5. † 8.25. Eccli.49.9.

CONSILIA mala dissipat Deus, Genes. 11. 7. † 37.18. † 50. 19. Num.22. * 2 Regum 15. * † 17. 14. 2 Esdr.4. 8. 15. Esther 7. 5. * Job 5. 23. Psalm. 2. 4. † 10. 12. † 32. 10. Isai.7. 8. † 19. 3. Matth. 27. 62. Actor.5. 29. † 9. 24. † 23. 12. 19. † 27. 42.

CONSOLATIO pauperum, vide Eleemosyna.

CONSORTIUM bonorum, & malorum, vide Societas.

CONSTANTIA fidelium, 2 Reg.13. 13. † 16. 26. * 3. Reg.19.4.15. 4 Reg.3.13. Sap.5. 1. Judith 13.3. 10. 1 Mach. 1. 65. † 2. 16. 24. † 14. 42. 2 Mach. 6. 10. 19. * † 7. * Dan. 13. * Mar.14.3. Act 4.8. 13. 1 Thess.1. 6.

CONSTITUTIONES superiorum, potestatem constituendi habentium, servandæ sunt ut ipsius Dei. Exod. 16. 8. Luc. 10. 16. Actor. 16. 4. 1 Thess. 4. 2. 8. Roman. 13. 1. Tit. 3. 1.

CONSULENDUS Deus dubiis in rebus, & ejus vicarii, Gen.25. 21. Exod.18. 19. Lev. 24 12. Num.9. 7. 26. † 15.34. † 27. 5. Deut. 1.17. † 17.8. Josue 9.14. Judic.1.1. † 18. 5. † 20.18.23. † 21.2. 1 Reg. 10. 22. † 23. 4. 10. 12. † 30. 8. 2. Reg.2. 1. † 5.19.23. † 21. 1. 3 Reg. 14.2. † 22.5.7.21. 4 Reg.3. 11. 16. † 8. 8. † 22.13. 2 Paral. 18.4.14. † 31.18. Psalm 118.14. Isai.8.11. † 30. 1. † 45. 11. Jerem.37.3. 5. † 42.2. Ezech. 14. 1. 2. Zach.7. 2. Tob.4.19. Eccli 37. 19. Luc.16. 29.

Consulendi non sunt divini, vel magi, vel incantatores, & arioli, Levit.19. 31. † 20.6. Deut. 18.11. 1 Reg. 28.7.9. 3 Regum 22. 6. 4 Regum 1. 2.6. † 3. 13. 2 Paral. 18. 5. Dan.2.2. † 4.5. † 5.6.

CONTRISTARE Spiritum sanctum, Ephes.4. 30.

Contristari ad pœnitentiam commendatur, 2 Cor. 7. 9.

CONTRITIO vera prædicatur, Jerem.7. 3. Matth. 3. 2. † 4.17. Luc.3. 8. † 13. 5. † 24.47. Act.2.38. † 3.19. † 8.22. † 17. 30. † 20.21. † 26.20.

Contritioni veræ promittitur remissio, seu venia, Deut. 4.29. † 30.2. 1 Regum 7.3. 2 Paral. 7. 14. † 30.6. † 34. 26. Job 22.23. Proverb.28.13. Psal.31. 5. Isai.1. 16. † 30. 18. † 45. 22. † 55.7. † 59. 20. Jer. 3. 10. 17. † 18. 8. † 29. 12. † 31. 18. 20. Ezech. 18. 21. 27. † 33. 14. Osee 14. 2. Joel. 2. 12. Jon. 3. 8. Zach.1.3. Malach.2. 7. Eccli. 17. 23. Lucæ 15. 18. Act. 3. 19. † 26. 18. 20.

Contritio quærenda, & amplectenda, dum sani sumus, Eccl.17. 24. † 18. 25.

Contritionis veræ exempla, Jud.10.15. 2 Regum 12. 13. † 24. 10. 17. 2 Paral. 12. 6. † 33. 12. Jonæ 1. * Judith 8. 4. Matth.26.74. Lucæ 7.37. 44. † 15.18. † 18.13. † 19.8. † 22.62. † 23.41. Actor.2. 37.

Contritionis falsæ exempla, Genes.4.13. † 27. 38. Exod. 8.8. † 9.27. † 10. 16. Josue 7. 20. Jud. 1. 7. 1 Regum 15. 24. 30. † 24.17. 3 Regum 13. 6. † 21. 27. Sap.5.3. 1 Machab.6.11. 2 Machab. 9. 12. Matth. 27. 4. Actor. 8. 13. 22. Hebr. 12. 17.

COOPERARI gratiæ Dei, vide Liberum arbitrium.

COR, sive voluntas hominis à Deo pro facto acceptatur, Genes. 4. 4. † 22. 11. Exod. 25. 2. † 35. 5. Deut. 19. 5. Matth.15. 8. Marc.12. 41. Lucæ 21.1. 2 Corinth. 8. 12. quære Voluntas pro facto.

Cor mundatur, & sanctificatur per Christum, Psal 50. 4. Joann. 13.10. † 15. 3. † 17. 19. Actor. 15. 9. 1 Corinth. 6. 11. Ephes.5. 26. 1. Pet. 1. 22. 1. Joan. 1. 7. † 3. 3. Hebr. 1. 3. † 9. 14. † 10. 14. † 13. 12.

CORNELIUS Centurio convertitur, Actor. 10. 1. 44.

CORONA vitæ, 4. Esdr.2. 43. Sap.5.17. 2 Timoth.4. 8. 1. Pet.5. 4. Jac.1. 12. Apoc.2. 10.

CORREPTIO fraterna, Genes.37.11. Levit.19.18. Psal. 140. 5. Proverb.1.20. † 9.7. † 10.17. † 12. 1. † 13. 1. † 15. 31. † 17. 10. † 24.25. † 25.12. † 27.5. † 28.23. † 29.1. Eccl.7.6. Eccli. 19.15. † 20.1. † 21.7. † 32.13. Osee 4.4. Matth. 18. 15. Luc.17. 3. Gal.2.11. † 6.1. 1 Tim.5.20. 2 Tim.2.25. Heb.3.13. Jac.5.19.

Correptio impiorum est piis in timorem, & cautionem, vide Impiorum.

Corripiens alterum qualis esse debeat, Matth.7. 3. Lucæ 6. 41. Joan.8.3. 2 Tim.3. 2. Tit. 1. 6.

CREATOR omnium rerum Deus, Genes. 1. 2. Exod. 20. 11. 1 Paral. 29. 10. Psalm. 88. 12. † 95. 5. † 113. 15. † 120. 2. † 123. 8. † 145. 6. Isaiæ 37. 16. † 40. 28. † 42. 5. † 44. 24. † 45. 12. † 48. 13. † 51. 13. Jerem. 10. 12. † 32.17. † 51.15. Zach.12. 1. Jonæ 1.9. Eccli. 1.8. Baruch. 3. 32. Matth. 11. 25. Joann. 1. 3. Actor. 4. 24 † 14. 14. † 17. 24. 1 Corinth. 8. 6. Ephes.3.9. Coloss.1.16. Hebr.1.2.10. † 3.4. † 11. 3. Apocal.4. 11. † 10. 6. † 14. 7.

CRESCERE in scientia, Ephes.4. 15. Coloss. 1. 10. 1. Pet. 2. 2.

CRUX, & tribulatio omnibus piè viventibus, Gen. 4.8. † 27.41. † 37.18. 2 Regum 16. 5. 13. Eccli. 2.1. Psalm.33. 20. Proverb. 17. 16. Matth. 10. 16. * † 12. 14. † 16. 24. † 24. 9 Marc. 13. 9. Lucæ 14. 26. † 21. 12. Joan.15. 20. † 16. 2. Act. 9 23. Galat.4. 29. 1 Thess. 3. 3. 2 Timoth.3. 12. 1. Petr 4. 2. 12. † 5. 10.

Crux à Deo imponitur ad nostram utilitatem, 2 Regum 7. 14. Job 5. 17. † 33. 17. Prov.3.11. Jer.46.28. 2 Mach. 6. 12. Tob.2. 8. † 12.13. Judith 8. 22. 1 Corinth. 11.32. 1. Pet. 4. 17. Heb.12. 5. Apoc.3. 19.

Per Crucem, & res adversas pertingimus ad cognitionem Dei, & ad æternam gloriam, Exod.1. 12. 2. Par. 33. 11. Jud. 8. 15. 21. Prov. 6. 23. Matth. 7. 24. Lucæ 14. 26. 46. Joan.12. 25. Actor.14. 21. Rom. 8. 17. 2 Cor.4. 8. 17. † 5. 1. Phil.2. 8. 2 Thess. 1. * Heb.2.9. † 12. 2.

Crux patienter est, & læto animo ferenda, Matth. 5. 10. † 10. 38. Joan. 15. 20. † 16. 33. Actor. 5. 41. † 16. 25. 2 Corinth. 8. 2. Coloss.1. 24. Hebr. 10. 34. Jacob. 1. 2. 12. 1. Petr.4. 13. 16.

in Cruce, & afflictione consolatio, Job 5. 17. * Proverb.18. 12. Isaiæ 26. 12. 19. Thren. 3. 18. Matth.5.10. Joan. 15. 20. † 16. 20. 33. Roman.8. 18. 1 Corinth. 10.13. 2 Corinth. 1.4. 8.

per Crucem experitur nos Dominus, Judith. 8. 21. Eccli. 2. 1. † 27. 8. Proverb. 17. 3. Sap. 3. 5. 6. 2 Thess. 1. 4. 1. Petr.1. 7.

CULTUS Dei verus requirit præter opus externum etiam affectum hominis internum, Deut.5. 29. † 6. 5. † 10. 12. † 11. 13. † 26. 16. † 28. 47. † 30. 2. Josue 22. 5. 1 Reg. 12. 20. Eccles.7. 31. Isaiæ 29. 13. † 64. 11. Matth. 15. 8. † 22. 36. Joan.4. 23.

Cultus externus Deo gratus, vide Cæremoniæ.

CYRUS rex Persarum permittit captivos Israelitas in Judæam redire, 2 Par.36.22. 1 Esdr.1. 1. 3. Esdr. 2. 1. restituit eis vasa quondam à Nabuchodonosor ablata, 1 Esdr. 1. 7. † 5. 14. Dan.1. 2.

D

DÆMONES expelluntur, Matth. 8. 16. 31. † 9. 33. † 12.22. † 17.18. Luc.4.35. † 8.2.28. † 9. 42. † 10.17. † 13. 10. Act.5. 16. † 8.7. † 16. 18. etiam per malos, Matth. 7. 22. Marc.9. 38. Luc.9. 49. Act.19. 13.

Dæmones agnoscunt, & credunt Deum, Matth. 8. 29. Marc.1.24. † 3. 11. † 5. 7. Lucæ 4. 34. 41. † 8. 28. Actor.19. 15. Jacob.2. 19.

Dæmonibus immolare nefas, Levit. 17. 7. Deut. 32. 17. 2 Par.11.15. Psal.105.37. Baruch.3.4. 1 Cor.11. 20.

DAGON idolum Philistinorum, Jud.16. 23. 1 Regum 5. 2. 1 Mach.10. 83. † 11.4.

DAMASCUS metropolis Syriæ vastatur à Theglathphalasar, 4 Reg. 16. 9. contra Damascum prophetia, Isa.17. 1. † 8. 4. Jerem.49. 23. Amos 1.3.

DAMNATIO æterna, quæ parata est diabolo, & omnibus impiis, Sap.5. * Job 10. 22. † 36. 12. Isaiæ 24. 21. † 30.33. † 66. 24. Dan.7. 11. Matth.3. 12. † 5.29. † 8. 12. 29. † 13. 50. † 18. 8. † 22. 13. † 23. 33. † 25. 30. 42. Marc. 9. 47. Luc.3.17. † 16. 23. 25. Hebr.10. 27. 2 Thess.1. 8. 2. Petr. 2. 4. Jud. 6. Apoc.19. 20. † 20. 10. † 21. 8.

DAN filius Jacob, Genes. 30. 6. Tribus Dan quærit sibi possessionem, Jud. 18. 1. pugnat contra Lesem, & expugnat, Josue, 19. 47.

DANIEL appellatur Baltassar, Dan.1. 7. interpretatur somnia, 2. 31. † 4. 7. 21. † 18. 25. constituitur gubernator totius regni Babel, Daniel 6. 3. projicitur in lacum leonum, 6. 16. liberat Susannam 13. 51. 60.

DARE melius, quàm accipere, Eccli. 4. 36. Actor. 20. 35.

Dandum sine acceptione personarum, maximè autem domesticis fidei, Eccli. 7. 35. † 12. 8. Matth. 5. 41. Lucæ 6. 30. 38. Roman. 12. 13. Galat. 6. 10. vide Eleemosyna.

DARIUS filius Assueri, Daniel 9. 5. occupat regnum Babel, 6. 1. impiam legem statuit, 6. 8. præparat regium convivium, 3. Esdr.3. 1.

Darius renovat mandatum Cyri, 1 Esdr. 6. 1.

Darius cæditur ab Alexandro rege Macedoniæ, 1 Machab. 1. 1.

DAVID filius Isai (qui Jesse appellatur, Matth.1. 6.) à Samuele ungitur, 1 Regum 16.13. interfecit leonem, ursum, & Goliath gigantem, 17. 34. 49. paciscitur cum Jonatha, 18. 3. † 20. 8. 16. 23. † 23. 18. manducat panes propositionis, 21. 3. simulat amentiam coram Achis rege, 21. 13. fugit cum patre, & matre in Maspha, 22. 3. præcidit oram chlamydis Saul, 24. 5. mittit ad Nabal decem juvenes. 25.5. tollit hastam Saulis, 26. 11. fugit ad Achis regem Geth, 27.2. ungitur in Hebron in regem Juda, 2 Regum 2. 4. poscitque eum regem universus Israel, 2 Reg.5. 1 Par. 11. 3. † 12.38. Juxta verbum Jonathæ, 1 Reg.23. & Saulis 24.21. committit adulterium, & homicidium, 2 Reg. 11. * pœnitet eum peccati, 12. 13. fugit à facie filii sui Absalom, 15. 14. libavit aquam Domino, 23. 16. recenset populum, 24 2. emit ab Areuna aream, 24. 24. consilium capit de domo Dei ædificanda, 1 Par.17.1. constituit operarios, & architectos. 23. * 24. * 25. * 26. * 27. * relinquit sibi successorem Salomonem filium, 3 Reg.1.30. moritur, & sepelitur, 2. 10. Act.2. 29. † 13. 36. commendatur, Eccli.47. 2.

David spiritualis (qui est Christus) promittitur, Jer. 30. 9. Ezech.34. 24. † 37. 22.

Davidis filius appellatur Christus, Matth.1. * † 15. 22. † 22.45. Marc.12.35. Luc.20.41. Actor.2. 29. † 13.22. 2 Tim. 2. 8. Apoc. 5. 5.

DECIMARUM usus, & decimæ, Genes.14. 20. † 28. 22. Levit.27 30. Numer.18. 21. 28. Deuter. 12. 6. † 14. 28. † 26. 12. 1 Regum 8. 15. 2. Paral. 31. 5. 2 Esdr. 10. 37. Hebr.7. 2.

Decimæ debentur sacerdotibus, Deut.18. 3. 2 Paral. 31. 4. vide Sacerdotes.

DEDICATIO templi, vel altarium, Num.7. 10. 11. 84. 88. 3 Reg.8. 26. 63. 65. 2 Paral. 7. 5. 9. † 15. 8. 1 Esdræ 6. 16. 17. 2 Esdr.12. 27. 3 Esdræ 7.7. Psalm.29. 1. 1 Mach.4. 56. 57. 59. 2 Mach.2. 9. 12. 20.

DEMETRIUS filius Seleuci exercet tyrannidem, 1. Mach.7. 1. fœdus inire cupit cum Jonatha, 10. 3. fœdus illum violat. 11. 53.

Demetrius aurifaber negotium facessit Paulo, Actor. 19. 24.

DETRACTIO, Psal.14.3. † 100.5. Eccles. 10. 20. Prov. 10. 18. † 11.13. † 16 28. † 20.19. † 26.20. Roman.1.30. 2 Corint.12.20. 1 Petr.2. 1. 12. Jacob 4. 11.

DEUS est omnipotens, & nihil apud eum est impossibile, Gen.17.1. † 18. 14. † 35. 11. † 43. 14. † 48. 3. Num.11. 23. 1 Reg.14.6. 2 Paral.14. 11. Sap.11. 22. Job 42.2. Isaiæ 40. 10. * † 46 9. † 50.2 † 59.1. Jer.32. 17. 27. Zachar.8.6. Matth. 19. 26. Marc.9. 23. † 10. 27. † 14. 36. Lucæ 1. 37. † 18.27. Eph.1. 20. Apoc. 16. 7. 14. † 19. 6.

Deus omnia regit, & gubernat pro sua voluntate, Gen.45. 5. † 50. 20. Deut.8.18. 1 Reg. 9.* Sap.12 13. Tob. 7. 12. Job 9. 5. † 12. 13. Psalm. 102. 19. † 113.3. † 126. 1 Prov. 10. 22. † 16.4 9. † 19. 21. † 20.24. † 21.1.30. Eccles. 2. 15. Isaiæ 26.16. † 45.7 Jer.10. 23. † 27. 5. Dan.2. 21. † 5.18. Matth. 6. 33. † 11. 26. † 20. 14. Luc. 12. 31. Joan. 5. 17. Rom. 9. 15. 2 Corinth.3. 5. Phil.2.13. Hebr.13. 21. Apoc. 4. 11.

Deus est pater omnium fidelium ipsi obtemperantium, Deut.32.6. Psalm.102. 13. Prov. 1. 7. Jerem.3. 4. 14. 19. Malach.1.6. Matth.6.9. † 18.14. † 23.8. Luc. 11. 2. Joan. 20. 17. Roman.8.15. 1 Cor.8. 6. 2 Cor.1.3. † 6. 18. Eph. 3. 14. † 4. 6. 1 Thess.1. 3. 2 Thess.1.2. † 2. 16.

Deus est verax, & fidelis, Exod. 34.6. Num. 23. 19. Deut.7. 9. † 32.4. 1 Regum 15. 29. Isaiæ 49. 7. Joann. 3. 33. † 8. 25. Roman. 3. 4. 1 Corinth. 1. 8. † 10. 13. 1 Thess.5. 24. 2 Thess.3.3. 2 Timoth.2.13. ad Tit. 1. 2. 1. Joan.1.9. † 5.20. Heb. 10.23. Apoc.3.7.14.

Deus est in essentia unus, præter quem non est alius. Exod.3.14. Deut.4.35. † 6 4. † 7.9. † 10.17. † 32.39. 2 Regum 7.22. 3 Reg.8.60. † 18.36. 1 Par. 29.20. Sap.12.13. Isai. 37. 16. † 43. 10. † 44. 6. 24. † 45.* † 46.9. Osee 13. 4. Tob. 8. 20. † 13. 4. Eccli.36. 5. Marc.12. 29. Joan.17.3. 1 Cor.8.6. † 12.6. Galat.3.20. Eph.4.6. 1 Tim.2.5.

Deus est trinus in personis, & unus in essentia: vide Trinitas.

Deus æternus est, nec principium habet, nec finem, sed est ipse principium, & finis. Genes. 21. 33. Exod. 15. 18. Job 36. 26. Isaiæ 41. 4. † 43. 10. † 44. 6. † 48. 12. † 57. 15. Daniel 7.9. Roman.16. 26. Hebr. 1. 8. Apoc. 1. 8. 17. † 21.6. † 22. 13.

Deus novit, audit, & videt omnia, Exod.3.19. Num 12.2. Deut.31. 21. 1 Regum 2.3. † 16.7. 2 Par.16. 9. Job 14.6. † 22.11. † 28.24. † 31.4. † 42.2. Psalm.7. 10. † 32. 13. † 37.10. † 89. 8. † 130. 8. Proverb.5. 21. † 15.3. 11. † 24. 12. Isaiæ 2. 15. † 40.27. † 48.4. Jerem.1.5. † 7.11. † 17.10. † 21. 24. † 32. 19. Ezech.11. 5. Eccli.16. 15. † 17.13. † 23.27. † 39. 24. 27. † 40. 9. Sap.1. 10. 2 Machab.9. 5. † 12.22. Matth.6.4. † 21.2. Marc.2. 8. † 14. 13. Luc.22. 10. Joan.1. 47. † 13.21. † 16. 30. † 21.17. Act.15.8. Rom.8.27. 1 Thess.2.4. 1. Joan.3.20. Hebr. 4. 13. Apoc.2. 23.

Deum nemo videre potest, Exod. 33. 20. Deut. 4. 12 Joan.1.18. † 6. 46. 1 Tim.6.16. 1. Joan.4. 12.

Deus, & divina omnia non possunt humana industria, aut ingenio comprehendi. Exod. 33. 20. 3 Regum 3. 5. Job 12. 8. Psalm. 93. 10. † 118.* † 142. 8. Isaiæ 22. 22. † 54. 13. Matth. 11 25. † 13. 11. † 16. 17. Lucæ 8. 10 † 10. 21. † 24. 44. Joan.1.10. † 3.3. † 6.44.65. † 14.8. 17. † 17. 6. Actor. 16. 14. Roman.1. 19. † 11. 33. 1 Corinth. 2.* Galat.1. 12. 1. Timot 6. 16. Apoc.3.7.

Deus est immensus, & incircumscriptus, 3 Reg. 8. 27. 2 Paral.2. 6. † 6. 18. Job 11. 8. Psalm. 138.7. 10. Isaiæ 6. 3. † 66. 1. Jerem.23.24. Amos 9.2. Sap.1.7. Matth.5.35. Actor. 7. 48. † 17. 24.

Deus testatur se Deum, idest, salvatorem, & consolatorem Israelis, omniumque eorum, qui ritè ipsum colunt, & invocant, Gen.17. 1. 7. Exod.6. 2. † 20.2. † 29.45. Levit.26.12. Psal.17.3. † 49.6. Isaiæ 30.19. Jerem.31.33. † 32. 38. Ezech.37. 23. Joan.10. 17.

Deus est Dominus, ac creator cœli, & terræ. Vide Creator.

Deus nihil eorum, quæ fecit, odit, Sap.11. 25.

Deus est judex totius mundi, reddens unicuique mercedem pro merito, Genes. 18. 25. Deut. 10. 17. Job 34. 11. Psalm.7. 9. † 61. 13. † 93. 2. † 95. 13. Isa. 33. 2. Eccli. 35. 22. 27. Jerem.17. 10. † 25. 34. Matth.16. 27. † 25. 31. Actor. 17. 31. Roman. 2. 6. 2 Timoth. 4. 8. Hebr. 12. 23.

Dei misericordia, patientia, charitas, sapientia, verbum, quære suis quæque locis.

Deo soli attributa, subinde in scripturis, & aliis per communicationem tribuuntur, ut vocabulum, Deus, soli Deo tribuitur, Deut.6. 4. † 32. 39. 1 Reg 2. 2. Psal. 85. 10. Marc.12. 29. aliis tribuitur, Exod.7. 1. † 22. 8. 1 Reg. 28. 13. Psalm.46. 10. † 81. 6.

Deus solus bonus, Matth.19. 7. Lucæ 18. 19. aliis tribuitur bonitas. Genes.1. 31. † 3.6. † 49.15. Num. 14. 7. 1 Regum 29.9. 2 Regum 18. 27. 1. Paral.28.8. Tob. 12. 8. Judith. 12.12. 14. Psalm.110. 10. † 146. 1. Proverb.18.22. † 20. 1. Eccles.7.2. Sap.8.19. Eccli.14. 5. Jerem.7.3. Matth.7. 17. Marc. 9. 50. Lucæ 6. 45.

Deus solus sanctus, 1 Regum 2. 2. aliis sanctitas tribuitur, Exod.3.5. † 12. 16. † 22. 31. † 28. 2. † 29. 29. 31. † 30. 29. † 35. 2. Levit.11.44. Num.16. 5. Deut.6. 7. Josue 5. 15. 2. Regum 22.26. 4 Regum 4.9. Judith.8.29. Psalm.5. 8. Matth.7. 6. Roman.7. 12.

Deus solus fortis, 1 Regum 2. 2. aliis fortitudo attributa, Genes.32. 28. † 49. 14. Psalm.53.5. Cant.3. 7. Isai. 19. 14. Jerem 9.23. Matth.12. 29. Marc.3. 27. Lucæ 11.21. Hebr. 11. 34. 1. Petr. 5.9.

Deus solus justus, 2 Machab. 1. 25. alii quoque justi, Genes.7. 1. † 18. 23. Psalm. 33. 16. † 36. 29. 30. Prov. 8. 8. Sapient. 5. 16. Matth.1. 19. † 10. 41. † 25. 46. Lucæ 1. 6. Rom. 1. 17.

Deus solus pius, Apocal. 15. 4. alii etiam pii, 1. Petr. 2. 9.

Deus solus beatus, 1 Tim. 6. 15.

alii beati, Genes. 30. 13. Psalm. 1. 1. † 32. 1. 2. † 40. 2. † 118. 1. † 126. 1. Matth. 5.* † 16. 17. † 24. 46. Lucæ 1. 45. † 14. 14. Jacob. 1. 1.

Deus solus potens, 1. Tim.6. 15.

alii potentes, Exod.18. 21. Psalm.118. 2. Luc.1. 52. Act. 8. 27. † 18. 24.

Deus solus immortalis, 1 Tim. 1. 6. 16.

aliis tribuitur immortalitas, Sap.15. † 4. 1. † 8. 17.

Deus facit mirabilia solus, Psalm.71. 18. † 135. 4. Eccles.11. 4.

alii quoque faciunt mirabilia, Deut.34. 12. Eccl. 31. 9. † 48. 4. 15.

Deus solus novit arcanas animi cogitationes, 3 Reg. 8. 39. 2 Paral. 6. 20.

alii quoque noverunt, 1 Reg.9. 19. 4 Reg.5. 26.

Deus solus peccata remittit, Lucæ 5. 21. dimittunt & alii, Matth.18. 18. Joan.20. 23.

Deo soli honor, & gloria, Psalm. 113. 1. Isaiæ 42. 8. 1 Timoth.1. 17.

aliis quoque tribuuntur, 4 Reg. 14. 10. 2 Paral. 17. 5. Psal.149.9. Eccl.31. 10. Luc.14. 10. Joan.5. 44.

Deus solus adorandus, Exod.20.5. Levit.26. 1. Deut. 5. 9. Matth.4. 10.

aliis adoratio tribuitur, Gen.18. 2. vide Adoratio.

Deo soli serviendum, Deut.6. 13. † 10. 20. 1 Regum 7.3. Matth 4. 10. Luc.4. 8.

aliis etiam post Deum serviendum, Genes.25.23. † 28. 10. † 47. 25. 1 Tim.6. 2.

Deus cujus mali sit causa, & cujus non sit. Vide Malum.

DIABOLUS studet semper perditioni hominum, Gen. 3. 1.* 1 Par.21. 1. Job 1.* 2.* Zach.3. 1. Matth. 4. 3. 9. † 8. 28. † 13.19. Luc.8. 12. † 13. 9. 14. † 22. 31. Actor.5. 3. † 13.8. 2 Cor. 4. 4. † 11. 14. Ephes.6. 11. 1 Thess. 2. 18. 1. Petr. 5. 8. Apoc.2. 10. † 12.9. † 20. 7.

Diabolus non plura potest, quàm ei Deus permittit, 3 Regum 22. 22. 2 Paral.18.20. Job 1.12. † 2. 6. Matth. 8. 31. Marc.5. 12. 13. Ephes.2.2. 2 Tim.2.26. Apoc.20. 7.

Diabolus pater, & princeps mundi, omniumque impiorum, Matth.4.9. Luc.4.6. Job 41. 25. Joan.8. 44. † 12.31. † 14.30. † 16.11. 2 Cor.4.4. Eph.2.2. † 6.12. Col.2. 15.

Diaboli imperium per Christum sublatum. Genes.3.15. 1 Regum 17.* Job 26. 13. Isaiæ 9.4. † 14.8.12. † 27.1. † 52. 3. Zach. 3.2. Matth. 12. 29. Luc. 10. 18. † 11. 22. Joan. 12. 31. Coloss.1.13. † 2. 15. 2 Timoth.1.10. 1. Joan.3.8. Hebr. 2. 14. Apoc.12 9. † 20. 2.

Diaboli filii, Joan.8.44. Act. 13. 10. 1. Joan. 3. 10.

DIACONI, Act.6.3. † 21.8. Phil.1. 1. 1 Tim.3. 8.

DIANA colitur Ephesi, & in universa Asia, Act.19.27.

DIES novissimi, & judicium extremum, 1 Regum 2. 10. Psalm. 95. 13. Isaiæ 2. 10. 19. † 13. 4. 6. 13. † 26. 21. † 27. 1. † 30.30. † 66. 15. 24. Jerem. 30.23. Daniel 7. 9. Soph. 1. 2. 14. Malach. 4. 1. 4. Esdræ 2. 27. † 13. 32. Matth. 12. 36. † 13. 41. 49. † 16. 27. † 24.* † 25. 31. 42. Marc.13.* Luc. 17. 24. 30. Actor.1. 11. † 3. 20. † 17. 31. Rom.2. 5. 16. † 14. 10. 1 Corinth.15.* 2.Corinth.5. 10. 1.Thess.4. 16. † 5.2. 2.Thess. 1.7. † 2. 1.Tit.2. 13. 2.Petr.3. 13. Hebr.9. 38. Judæ 14. Apoc. 1.7. † 20. 11.

Dies Domini, Isaiæ 13. 6. Jer.30. 7. Amos 5. 18. Joel 2. 1. 31. Soph. 1. 14. Mal. 4. 1. 4. Esdr. 2. 27. Phil. 1. 6. † 2. 10. 1 Thes.5.2. 2 Tim.4. 8.

Dies Domini, & hora nulli cognita, Matth.24. 36. 50. Mar.13. 32. Luc.17. 24. 30. Actor.1. 7. 1 Thess.5.1. 2. Petr.3. 10. Apoc.3. 3. † 16. 15.

Dies pro annis, Num.14. 34. Ezech.4. 6.

DILECTIO Dei erga suos, Exod.20. 5. † 34. 14. Deut. 4. 24. † 6. 15. † 7. 8. Josue 24. 19. Prov. 8. 17. Eccli. 4. 11. Jer.31.3. Joan.3.16. † 10.11. † 13. 1. 28. † 15.9. † 16.17. Rom. 5.8. Gal.2. 21. Ephes.3. 19. † 5.2.

Diligendus est Deus super omnia, Genes. 22.2.9. Exod. 20.6. Deut.5.10. † 6.5. † 10.12. † 11. 1. 13. 22. † 30. 6. Josue 22. 5. Eccl.7. 32. † 34. 19. † 47. 11. Matth.10.37. † 22.36. Marc. 12. 30. Luc.7. 47. † 10 27. Joan.21. 15. Rom.5. 5. † 8. 28. 35. 1 Corinth.10. 21. 1. Joan.4. 17.

Dilectio, vide Charitas.

DINA filia Jacob, Genes.30. 21. violatur à Sichem, cap.34. 2.

DIONYSIUS Areopagita convertitur, Act.17. 34.

DISCORDIA vitanda, Prov. 6.19. † 10. 12. † 15. 18. † 16. 28. † 17. 11. † 18.6. † 30. 33. Matth. 12.14.* Luc.11. 17. 1 Cor.14.33. Gal.5.15. 2 Tim.2. 21.

DIVINI, vide Incantatores.

Divi-

DIVITES quomodo se erga pauperes habere debeant, Lev.25.35. Deut.15.7. 10. Job.31. 16. Psalm.61. 11. Prov.14. 31. † 17.5. † 19.17. † 21.13. † 22.7. † 28.27. † 30.7. Eccles.11. 1. Eccli.4.4. † 7.35. † 11. 10. † 29.12. † 31.8. Isaiæ 23. 18. Matth.6.19. † 19.21. Luc.14.13. † 16.* † 16.22. Act. 2.45. † 4. 34. 1.Tim.6. 18. vide Eleemosyna.

Divitiarum vanitas, & contemptus, & quemadmodum in divitiis non sit sperandum. Psalm.38. 7. † 48.* † 51.9. Prov.10.2. † 11. 4.28. † 15.16. † 18. 11. † 22.16. † 23 4. † 28. 11. † 30.7. Eccles.5.9.12. † 6.2. Isai.2.7. Jer.17.3.11. † 22.13. Ezech.7. 19. Soph. 1.18. Eccli. 5.1.10. † 10. 10. † 11.7. † 14. 1. † 31.3. Matth.3.22. † 19. 21. Luc.8.14. † 12.15.1. Timoth. 6. 9. Jac.1. 11.

contra Divites impios, 1.Reg. 25. 2. Job 20. 19. † 27.* Prov. 23.4. † 28 8. 20.27. Eccli.6.2. Isai.5.8. † 32.9. Jere. 15. 13. Amos 6.1. † 8.4. Hab.2.5. Luc.6.24. † 16.19.24. Jacob.5.1. vide Avaritia.

DOCTRINA Apostolica scripta, & non scripta firmiter tenenda, Rom. 16. 17. Gal. 1. 8. 12. 2.Thess. 2. 15. 1. Cor. 11. 3. 14.

Doctrina Apostolorum est Christi doctrina, Luc. 10 16 1.Corinth. 14 37. 2.Corinth. 2. 14. 17. † 7. 20. 1. Thess. 2. 2.13. Gal.1. 11.

DOEG servus Saulis prodit sacerdotem Abimelech, 1.Reg. 22. 9. 18. cædit Sacerdotes Domini. 22. 18.

DOLUS, Jer. 9. 6. Psalm. 34. 20. † 9. 28. Prov. 12. 17. Marc.7.22. Act.5. 1. Rom.1. 29.

DOMUS ædificata super petram firma manebit, Psal. 45. 2. Matth.7.24. † 16. 18. Luc.6.48. Rom.8.35.

Domus corporis nostri, 2.Cor.5.1. 2.Petr. 1.14.

DOMINI, & dominæ erga servos, & ancillas totamque familiam officium, & potestas, Exod. 21. 2. 20. 26. Lev.19. 13. † 25.38. Deut.5. 14.21. † 15. 12. 26. † 24. 15. Job 31.13. Prov.29.19. Jerem.34.9. 14. Eccli.7.22. † 33. 31. † 42. 16. Ephes.6 9. Col.4. 1.

DONARIA recipere, sit ne prohibitum, Genes.14. 22. Exod. 18. 21. † 23. 8. Num. 22. 18. Deut. 10. 17. † 27. 25. 1.Reg.8.3. † 12. 3. 3.Reg.13.7. 4.Reg. 5.16. 2.Par. 19. 9. Job 15. 34. Psalm.14.5. † 25. 10. Prov.15.27. † 17.23. Isai. 1. 23. † 5.23. † 33. 15. † 45. 13. Ezech. 11. 19. † 22. 12. Dan.5. 17. Mich.3.11. Eccli.8.2. † 20.31. Act.20. 33.

DRUSILLA uxor Felicis præfecti, audit doctrinam Evangelicam à Paulo, Act.24. 24.

E

EBRIETAS, & gula, Genes.9. 21. † 19. 32.35. † 25. 20. Lev.10.9. 1.Reg.25.36. 2.Reg.11. 13. † 13. 28. 3. Reg. 20. 12. 16. Prov. 23. 1. † 21. 17. † 23. 1. 2. 3. 20. 29. † 31. 4. Eccli.19. 1. † 23. 6. † 31. 12. 17. * 31. 35. † 37. 32. * Isai. 5. 11. 22. † 22. 13. † 28.7. † 56. 12. Ezech.16.49. Dan.5. 2. Osee 4.11. Joel.1.5. Mich.2.11. Habac. 2.5.16. Jud.13. 4. Sap.2.7. 1. Mach. 16. 16. Luc. 12. 45. † 21. 34. Roman. 13. 13. 1. Corinth.5. 10. † 6.10. † 15.32. Galat.5.21. Ephes.5.18. 1.Thess. 5. 7. 1. Timoth. 3.3. Tit.1. 7. 1. Petr.4.3. Hebr. 12. 16. vide Jejunium.

Ebrietas iram Dei provocat, Isai. 5. 11.22. † 28. 1. Dan 5. 2. Joel. 1.4. 5. 1.Corinth.6. 10. mentem alienat, Prov. 23. 31. Eccli. 19. 2. Isaiæ 28. 1. 7. Osee 4. 11. ad libidinem incendit, Prov.20. 1. Ephes.5. 18. facultates dissipat, Prov, 23.20. Eccl.19.1. secretum detegit, Proverb. 31. 4. Habac 2. 15. ad furorem, & rixas excitat, Proverb. 20. 1. † 23. 29. Eccli.31. 38. 40. Osee 7. 5.

EBRON, vide Hebron.

ECCLESIA accipitur pro templo materiali, Deut. 23. 1. Jud.20. 2. Judith 6. 21. Psalm. 69. 29. Thren. 1. 10. Joel. 2. 16. 1. Cor.11. 18. † 14. 34.

Ecclesia accipitur pro cœtu fidelium, Num. 19. 20. † 20. 4. 1.Reg.17.47. 3.Reg.8. 14.55. 1.Paral.29.1.* 2. Paral.1. 5. Psal.21. 26. † 25. 12. † 33. 18. † 106 32. † 149. 1. 1. Machab.4. 37. † 5.16. † 14.19. Matth. 16.18. Actor.5 11. † 8. 1. † 16. 4. Rom. 16.16.23. 1.Corinth.6.5. † 11.16. † 12.28. † 14. 5. 2. Corint.8. 18. 23. 24. † 11. 8. † 12. 13. Ephes.5. 23. Philip. 4. 15. Col.1. 18. 1. Timoth. 3. 5. 15. Jacob. 5. 14. Apocal. 1. 11. † 22. 16.

Ecclesia pro cœtu unius provinciæ, 3. Reg. 8. 14. Act. 9. 31. † 11.2.6. † 12.1. † 13.1. † 15.1. † 19. 32. † 20. 17. Rom. 16.2. 1.Cor.1. 2. † 16.1. 2. Cor. 8. 2. Gal.1. 2. 2.Thess.1.1.* 1.Petr. 5. 13. Apoc.2.1. * † 3. 1.

Ecclesia pro prælatis, & Præpositis, 3. Regum 8. 14. Matth.18. 19.

Ecclesia est una, & visibilis præfigurata per unam, & visibilem arcam Noe, Genes.6. 14. 1. Petr. 3. 20. per civitatem sanctam Jerusalem, Apoc.21. 2. per hortum conclusum, & fontem signatum, Cant. 4. 12. per unam columbam, 6. 8. per vineam, Psalm. 79. 9. Cant. 2. 15. Isai. 5. 2.* Jerem. 2. 21. † 12. 10. Matth. 20. 1.* Marc. 12. 1. Luc. 20. 9. Apoc 14. 15. per navem, Luc. 5. 3. per sagenam comprehendentem bonos, & malos pisces, Matth. 13. 47. per agrum, Matth. 13. 24. per regnum cœlorum, Matth. 13.* † 25.*

Ecclesia firmamentum veritatis errare non potest, Isaiæ 29. 21. Matth.16. 18. † 28. 20. Luc. 22. 32. Joan. 14. 16. † 16.13. † 17.11.20. 1.Tim.3.15.* 1.Joan.2.27.

Ecclesia est corpus Christi, Cant. 4. 7. 9. 12. 13. Eph. 1. 22. † 4. 4. † 5.23. 1.Cor.12. 27.

Ecclesia fidelium nascitur, & propagatur per sanam doctrinam, Joan.1. 12. † 3. 3. Rom. 8. 13. † 9. 8. Gal. 1. 20. † 4. 19. Eph. 1. 5. Tim. 1. 1. Cor.4.15. Phil.10. 1. Petr.1. 23. 1.Joan.3.9. † 5. 1.18. Jac. 1. 18.

Ecclesia, seu fidelium cœtus, tenetur sacerdotibus, pastoribusque suis, quæ ad vitam sunt tuendam, necessaria suppeditare, Deut.12. 19. † 14. 27. † 16. 11. † 25. 4. 1.Esdr.7.23. Matth.10.10 Lucæ 10.7. Roman. 15. 27. 1. Corinth.9.7. 11. Gal.6.6. Philip.2.29. † 4.10.16. 1. Thess. 5. 12. Heb.13. 7. Tenetur etiam pro suis præfectis orare, Actor. 4.29. † 12. 5. Rom.15. 30. Ephes.6. 18. Philipp.1.19. Coloss. 4. 2. 2. Thess.3. 1. Heb.13. 18.

Ecclesia est sponsa Christi, Psalm. 44. 10. Ezech. 16. 9. 2.Cor.11. 2. Eph.5. 26. Apoc.19.8. † 21. 10.

Ecclesiæ caput est Christus, Osee 2. 1. 1. Cor. 12. 27. Ephes.1.22. † 4.15. † 5.23. Col. 1. 18. † 2. 10.

Ecclesiæ quasi membra quædam sunt veri fideles, eidem capiti Christo, ejusque vicario subjecti, cujuscunque nationis fuerint, sive Judæi, sive Gentiles, Isa.43.9. Joan. 10. 16. 1.Cor. 12. 12. Eph. 3. 6.

Ecclesiæ claves promittuntur, & potestas, Matth. 16. 19. traduntur, Joan.20. 23. exercentur, Matth.18. 17. vide Excommunicatio, & Confessio.

Ecclesiam sibi Christus comparavit, & emit Sanguine suo, Actor.20. 28. 1.Corinth. 6. 20. † 7. 23. Ephes. 2. 11. Coloss.1.14. 1. Petr. 1. 18. Hebr.9. 12. 1. Joan.1. 7. Apoc. 1. 5. † 5. 9. † 14. 4.

Ecclesiam suam Deus protegit, & custodit, Exod. 13. 21. † 19. 45. Levit. 26. 12. Deuter.7. 20. † 23. 14. † 31. 8. 3. Regum 6. 13. Psalm. 90. 1. 11. † 131. 13. Isaiæ 43. 2. Jerem. 46. 28. Matth. 18. 20. † 28. 20. Joann. 14. 13. 2. Corinth. 6. 16.

EDOM frater Jacob, filius Isaac, appellatur Esau, Gen. 25. 25.

Edumæi negant Israelitis transitum per suam regionem, Num. 20. 14. cæduntur, & fiunt servi domui Israel, 2. Regum 8. 14. deficiunt ab Israel, & creant sibi regem, 4. Regum 8. 20. superantur à Juda, 14. 7. 2. Paral.25. 12.

contra Edumæos prophetia, Num. 24. 18. Psalm. 136. 7. Isaiæ 21. 11. † 34. 5. Jer.49. 7. Thren. 4. 22. Ezech. 25. 12. 14. † 32. 29. † 35.* † 36. 5. Amos 1. 11. Abdiæ 1. 1.* vide Esau.

ELEAZAR filius Aaron, Exod. 6. 23. † 28. 4. partitur cum Josue terram Chanaan, Josue 14. 1. juxta præceptum Domini, Num.34. 17. consecratur Sacerdos, Levit.8. 24.* fit post mortem patris summus Sacerdos, Num. 20. 26. Deut. 10. 6. moritur, & sepelitur, Josue 24. 23. filium habet cui Phinees nomen erat, Exod.6.25. quem in demortui patris locum sufficiunt, Num.25. 7. 12.

ELEAZAR filius Saura occidit elephantem, quo in vulnere procumbente, ipse oppressus suffocatur, 1. Machab.6. 43.

ELEAZARI senis martyrium, 2. Mach.6. 18. 24.

ELEEMOSYNA pauperibus eroganda, Exod. 22. 25. † 23. 11. Lev. 19. 10. † 23. 22. † 25. 34. Deut. 15. 7. 10. † 24. 19. 3. Regum 17. 10. 2. Esdr.8. 11. Esther 9. 22. Psalm. 40. 1. † 31.4. † 111.9. Proverb.3. 9. 28. † 11. 18. 25. † 14. 21. 31. † 18. 17. † 21. 21. 28. † 22.9. † 28. 27. † 31.10. Eccles. 11. 1. Isaia 58. 7. Ezech. 16. 49. † 18.7. Dan.4. 19. Eccli.4.2. † 7.35. † 12. 1. † 14.11. † 29.12. † 35. 4. Tob.1.4. † 4.7.17. † 12.9. † 14.12. Matth.6.1. † 10.42. † 19.21. † 25 35.42. Luc.3.11. † 6.35. † 11. 41. † 12.33. † 14.13. † 16.9.22. † 19.8. † 21.1. Act.2. 42. † 6.2. † 9.19. † 10.2. † 11.29. † 20.35. Rom.12.8. † 15.26.1.Corinth. 16.1.* 2. Corinth.8. 4. 15. † 9.* Ephes. 4. 28. Hebr.13. 16. 1. Joan 3.17. Jacob.2. 15. quære Misericordia.

ELI sacerdos in Silo, 1. Regum 1. 3. filii ejus reprehenduntur, 2. 22. 22. è sollo lapsus fractis cervicibus moritur, 4. 18.

ELIAS, vide Helias.

ELISEUS ungitur Propheta, 3.Reg.19.19. juxta præscriptum Domini, 19. 16. transit Jordanem, 4.Reg.2.14. sanat aquam, 2. 20. revocat puerum ad vitam, 4. 31. mundat Naaman à lepra, 5. 14. percutit Syros cæcitate, 6. 18. prædicit rerum abundantiam, 7. 1. ægrotat, & moritur, 13. 14. 20. mortuum ejus corpus excitat mortuum, 13. 21 commendatur, Eccli.48. 13.

ELYMAS magus fit cæcus, Act.13. 8.

EMERE, & vendere quomodo oporteat, Gen.23.9. 14. † 25.33. † 31.19. † 41.57. † 42.* Lev.19.13.35. † 25.14.46. Deut. 15.1. † 25.13 2.Reg.4.21. Eccli.27.3. † 42.25. Prov.11. 1. 26. † 16.11. † 20.10.23. Isaiæ 23.18. Jer.32.6. Ezech.45.10. Mich. 4.10. Matth.9.2. Luc.14.18. 1.Cor.7.30. 1.Thess.4.6.

EPHRON, quæ negabat Judæ transitum, funditus perdita est, 1. Mach.5.46. 2. Mac.12. 27.

EPISCOPI, eorum electio, & officium. Matth.20.25. 26. Luc.4.16. † 22.26. Joann.10.4.11. † 21. 15. Actor. 1. 24. † 6.3. † 11.21. † 14.20. 20. 28. Rom.13. 16.25. 1.Cor.3.5 † 4.1. † 16.1.9. 2.Cor.3.6. † 4.5. † 10.8. † 6.4. Ephes.3.15. † 4. 2. Col 1. 23. 1. Tit.1.1. † 4.6. 2. Tim.2. 1. 13. 24. Tit.1. 5. 1. Pet.5. 2 vide Concionator.

ERUBESCERE nullus debet Evangelium, Psalm. 39. 11. Eccli. 42. 9. 21. Marc. 8. 38. Luc.9. 26. Rom. 1. 16. 2. Tim.1.8.

Erubescendum propter peccata, Ezech. 16. 52. Eccli. 42. 11.

ESAIAS, vide Isaias.

ESAU filius Isaac nascitur, Gen.25.24. vendit sua primogenita, 25. 31. Hebr. 12. 16. supplantatur à fratre suo Jacob, Gen. 27.* ducit filiam Ismaelis, 28. 9. † 36. 3. procedit contra Jacob cum 400. viris, 32. 6. osculatur suum fratrem Jacob 33. 4. in Esau pugnare prohibetur Israel, Deut.2. 4. vide Edom.

ESDRAS Scriba proficiscitur ex Babylone, Esdr. 7. 6. separat mulieres Gentiles ex Israel, 9.* † 10.* legit coram

multitudine librum Legis, 2. Esdræ 8. 2. 3. Esdr. 9. 39. appellatur Josedec. 1. Paral. 6. 15.

ESURIRE justitiam, Isaiæ 55. 1. Psal. 106. 9. Matth. 5. 6. Luc. 1. 53. † 6. 21. Apoc. 21. 6. † 22. 17.

EVA formatur ex costa Adæ, Gen. 2. 21. comedit fructum vetitum, 3. 6.

EVANGELIUM Christi, ejusque prædicatio, Gen. 3. 15. Isai. 53. 1. † 55. 5. † 61. 1. Matt. 1. 21. † 11. 28. † 29. 19. Marc. 16. 15. Luc. 2. 10. † 24. 46. Joan. 3. 16. † 6. 35. † 8. 12. † 10. 9. † 12. 56. Rom. 1. 16. † 3. 21. 24. † 5. 1. Cor. 1. 15. 29. † 4. 15. † 15. 1. 2. Cor. 5. 18. Galat. 1. 6. 11. Ephes. 2. 13. 1. Tim. 1. 15. 2. Tim. 1. 8. † 2. 8. 1. Petr. 4. 17.

Evangelium affert fiduciam, simul & timorem, consolationem, & terrorem, Matth. 3. 7.* † 5. 20. 23. † 7. 13. 19. 23. † 8. 12. † 9. 15. † 10. 32. † 11. 12. † 12. 37. 41. † 13. 29. 40. 50. † 15. 13. † 16. 27. † 18. 6. † 20. 16. † 22. 13. 14. † 24. 12. 24.* † 25. 12. 23. 30. 41.* Marc. 10. 25. 31. † 13.* Luc. 3. 17. † 6 24. 25. † 9. 62. † 12. 10. 40. 48. † 13 5. 26. 30. † 16. 22. † 17. 30. 34. † 19. 22.* † 20. 17. † 21.* Joan. 5. 28. † 15. 16. Actor. 5. 5. 6.* Rom. 1. 18. † 2. 5. 6. † 6. 23. † 9. 18.* † 11. 20. 22. † 13. 2. 3. 4. † 14. 12. 1. Corinth. 3. 13. 17. † 5. 5. † 10. 8. † 11. 29.* † 15. 51. † 16. 22. 2. Corinth. 7. 1. 8. 10. † 13. 5 Galat. 5. 21. 24. Ephes. 5. 5. Philem. 2. 12. 1. Tim. 5. 24. Hebr. 9. 27. † 10. 26. 27.* Jac. 4. 9. † 5. 1. 1. Petr. 4. 18. † 5. 8. 2. Petr. 1. 10. † 2. 4.* † 3. 10.* Judæ 15.

Evangelizanti debetur necessaria vitæ sustentatio. Matt. 10. 9. Marc. 6. 8. Lucæ 9. 4. † 10. 7. Rom. 15. 26. 1. Cor. 9. 7. 11. 13. Gal. 6 6. 1. Tim. 5. 17. 2. Tim 2. 6.

EUCHARISTIA, Matt. 26. 26. Mar. 14. 22. Luc. 22. 19. 1. Corint. 11. 34.* † 10. 16. frequenter sumenda, Act. 2. 42. † 20. 7. præfiguratur, Exod. 16. 15.*

Eucharistia sub altera tantùm nimirum panis specie, Joan. 6. 58. data à Christo, Luc. 24. 30. 31. ab Apostolis, Actor. 2. 42. † 20. 7.

In Eucharistia non remanet substantia panis post consecrationem, sed est verum Christi corpus, & sanguis, Matt. 26 26. Marc. 14. 22. Luc. 22. 19. Joan. 6 51.

Eucharistiam in publicis Supplicationibus circumferendam esse, præfiguratum, Jos. 6. 6. 7. 11.* 20. 1. Reg. 4. 3. 2. Reg. 6. 4. 5. 6.

Eucharistia adoranda, Psalmus 21. 28. 30. † 98. 5. Joan. 9. 38.

EXACTIO, census, & tributum debetur Principibus, Matth. 17. 24. † 22. 17. Marc. 12. 16. Lucæ 20. 22. Rom. 13. 7.

EXCOMMUNICATIO à Christo instituta, & præcepta, Matth. 5. 29. † 16. 19. † 18. 8. Marc. 9. 42. Joan. 20. 23.

Excommunicatio in usu fuit Apostolis, 1. Cor. 5. 3. 10. 2. Thess. 3. 6. 14. 1. Tim. 1. 20. Tit. 3. 10.

Excommunicatio exercenda ad ædificationem, & mundationem Ecclesiæ, & ad correctionem ejus, qui excommunicatur, 1. Cor. 5. 4. 1. Tim. 1. 20. 2. Thess. 3. 14. ut spiritus ejus salvus fiat, 1. Cor. 5.*

Excommunicatio Pharisæorum, Joann. 9. 22. 34. † 12. 42. † 16. 2.

Excommunicandi, qui in moribus, aut doctrina graviter errantes admoniti, nolunt resipiscere, Prov. 22. 10. Matth. 18. 17. Roman. 16. 16. 1. Corint. 5.* 2. Corin. 2. 8. 2. Thessal. 3.* 1. Tim. 1. 20. † 6. 5. 2. Tim. 2. 17. 21. † 3. 5. Tit. 3. 10 2. Joan. 10.

Excommunicati vitandi, Matth. 18. 17. 1. Corinth. 5.* Tit. 3. 10.

EXEQUIÆ celebrantur, Genes. 23. 2. 3. 50. 10 Deut. 34. 8. 2. Reg. 3. 31.*

EZECHIAS filius impii Achaz cùm esset rex, tamen pius fuit, 4. Reg. 16. 20. frangit serpentem æneum, 18. 4. deficit ab Assyriis, 18. 7. mittit nuntium ad Isaiam prophetam, 19. 2. Isa. 37. 2. decumbit ex gravi morbo, 4. Reg. 20. 1. Isa. 38. 1. ostendit Babyloniis suum thesaurum, & reprehenditur. 4. Reg. 20. 12. 14. Isa. 39. 1. 5. commendatur, Eccli. 48. 19.

EZECHIEL cum aliis captivis vehitur in Babylonem, Ezech. 1. 1. vocatur, & mittitur, 2. 3. commendatur, Eccli. 49. 10.

F

FACERE pro sacrificare in Scripturis, Lev. 15. 15. 30. Num. 6. 11. 16. 8. 12. † 9. 4. 10. 14. Jud. 13. 16. Lucæ 22. 19.

FAMA bona præstantior divitiis, Prov. 22. 1. Eccles. 7. 2. Eccli. 41. 15. 16.

FAMES, & annonæ caritas, Gen. 12. 10. † 26. 1. † 41.* 42.* 43.* 44.* 45.* 47.* Exod. 16. 3. Deut. 28. 53. † 32. 24. Ruth. 1. 1. 2. Reg. 21. 1. † 24. 13. 3. Reg. 8. 37. † 18. 2. 4 Reg. 4. 38. † 6. 25. † 8. 1. † 25. 3. 2. Paral. 6. 28. † 20. 9. 2. Esdr. 5.* Psalm. 36. 19. Isaiæ 5. 13. Jerem. 14. 1 12. 15. † 15. 2. † 29. 17. † 34. 27. Ezech. 5. 12. 16. † 6. 11. Joel. 1.* Amos 4. 6. Agg. 1. 6. 10. † 2. 17 Matt. 24. 7. Luc. 4. 25. † 15. 14. Act. 7. 11. † 11. 28. Rom. 8. 35. 2. Cor. 8. 14. † 11. 27. Apoc. 6. 8. † 18. 8.

Fames verbi Dei, 1. Reg. 3. 1. 2. Paral. 15. 3. Osee 3. 4. † 4. 1. Amos 8. 11.

FAMULORUM, famularumque officium, Genes. 16. 4. 6. † 24.* † 30. 25. † 31 4. † 39. 1. 6. Exod. 21. 1. 20. 4. Reg. 5. 20. 25. Proverb. 14. 35. † 17. 2 † 19. 10. † 29. 19. Eccles. 2. 7. Eccli. 7. 22. † 10. 28. Jer. 14. 8. Joel. 2. 29. Luc. 12. 37. 45. Actor. 12. 13. 1. Corinth. 7. 21. Ephes. 6. 5. Coloss. 3. 22. 1. Tim. 6. 1. Tit. 2. 9. 1. Pet. 2 18.

FELIX præfectus Judææ, Act. 23. 24. † 24.*

FERMENTUM, mala doctrina, Levit. 2. 11. † 6. 16. Deut. 16. 3. Matth. 16. 6. Marc. 8. 15. Luc. 12. 1. 1. Corint. 5. 7. Gal. 5. 9.

FESTA Judæorum, & in primis festum Paschæ, vide Pascha.

Festum Pentecostes, Exod. 23. 16. † 34. 22. Num. 28. 26. Deut. 16. 9. Joan. 5. 1. Act. 2. 1. † 20. 16.

Festum tubarum, Levit. 23. 24. Num. 29. 1. 2. Paral. 5. 3.

Festum expiationum, Levit. 16. 30. † 23. 27. Num. 29. 7. 8.

Festum tabernaculorum, Exod. 23. 16. Levit. 23. 34. Num. 28. 12. Deut. 16. 13. † 31. 10. 1. Esdr. 3 4. 2. Esd. 8. 15. 17. 2. Mach. 1. 9. † 10. 6. Joan. 7. 2.

Festum Sabbati, vide Sabbatum.

Festum neomeniæ, Num. 28. 11. 1. Reg. 20. 5. Ezech. 45. 18.

Festorum violatio, quàm graviter puniatur, Num. 15. 32.

FESTUS præfectus Judææ, Act. 24. 27.

FIDES in Scripturis variè accipitur, videlicet pro fidelitate, & veritate Dei in servandis promissis, Psal. 32. 4. Isaiæ 11. 5. Th. 3. 21. Osee 2. 20. † 5. 9. Rom. 3. 3. pro veritate, & constantia verborum inter homines, Gen. 39. 16. † 44. 32. Lev. 6. 2. Eccli. 22. 28. Jerem. 42. 5. 1. Mach. 10. 27. 1. Tim. 1. 7. pro virtute Theologica, Sap. 1. 2. † 3. 19. Hab. 2. 4. Matth. 8. 13. † 9. 22 † 17. 20. Marc. 5. 34. Luc. 5. 20. Rom. 3. 21. † 4. 3. † 5. 1. pro fide viva & formata per charitatem, Hab. 2. 4. Matth. 9. 22. † 15. 28. Mar. 5. 34. † 10. 52. Luc. 7. 50. Rom. 3. 22. Gal. 5. 6.* Heb. 11.* pro fide mortua absque charitate, Matth. 7. 21. 22. 1. Cor. 13. 2. † 15. 2. Jac. 2. 26. pro sponsione, seu voto, 1. Tim. 5. 12. pro fiducia, Jacob. 1. 6.

Fides charitate inferior, vide Charitas.

Fides viva, quæ per charitatem operatur, magnæ virtutis est, Matth. 9. 2. 22. 29. † 21. 22. Marc. 16. 16. Luc. 18. 42. Joan. 1. 12. † 3. 15. 16. 36. † 6. 35. † 7. 38. † 11. 25. † 14. 12. † 20. 29. Act. 3. 16. † 10. 43. † 15. 9. † 16. 31. Rom. 1. 16. † 3. 22. Galat. 4. 8 Ephes. 2. 7. Hebr. 11. 6.*

Fides non facit nos certos, aut securos de accepta peccatorum remissione, aut consequenda vita æterna, vide Certi.

Fides sine operibus non justificat, 1. Corint. 13. 2. Gal. 5. 6. Jac. 2. 24.

Fides ipsa etiam appellatur opus bonum, Philipp. 1. 6.

Fides est una, Ephes. 4. 5.

Fidei vivæ, & operanti tribuitur justitia, & salus, Gen. 15. 6. Marc. 16. 16. Luc. 1. 45. † 8. 48. † 23. 41. Joan. 5. 24. † 17. 3. Act. 13. 38. † 16. 31. Rom. 3. 22. † 4. 3. 22. † 5.* † 10. 1. 10. Phil. 3. 9. 1. Pet. 2. 6. Hebr. 4. 3.

Fidei prædicatio ad eorum, qui præsunt in Ecclesia, judicium referenda est, Gal. 2. 2.

Fidem Gentilium etiam respicit Deus, Jer. 39. 18. Matt. 8. 5. 13. † 15. 28. Luc. 7 9. † 10 33. † 17. 16. Joan. 4. 47. Actor. 10. 3. † 8. 26.

Fideles Deus liberat à communi perditione, & internecione impiorum, Gen. 6.* 7.* 8.* 19.* Exod. 8. 22. † 9. 4. 6. 26. † 10. 23. † 11. 7. Num. 16. 20. 26. 31. Jerem. 39. 18. Dan. 6. 12. 2. Pet. 2 9.

Infidelitas, seu incredulitas punitur, Gen. 19. 11. 17. 26. Num. 11. 21. † 14. 2. 11. † 20. 12. Deut. 9. 20. 4. Reg. 7. 2. 17. 4. Esdr. 15. 4. Psalm. 77. 32. Eccli. 2. 15. Matth. 8. 28. † 14. 30. † 17. 17. Marc. 16. 16. Luc. 1. 16. † 24. 24. Joan. 3. 18. 36. † 6. 7. † 8. 24. † 12. 48. † 20. 27. Rom. 11. 20. Hebr. 3. 18. † 4. 2. † 11. 6. Apoc. 21. 8.

FILIORUM officium erga parentes, Gen. 9. 23. † 22. 2. 7. † 27. 1. † 28. 7. † 37. 14.* Exod. 20. 12. † 21. 17. Levit. 19. 3. 32. † 20. 9. † 21. 9. Deut. 5. 16. † 21. 15. 18. † 27. 16. Jud. 14. 1. 1. Reg. 2. 11. 18. 22. † 3. 1. 7. † 8. 1. † 18. 5. 3. Reg. 2. 19. 4. Reg. 2. 23. † 12. 2. † 22. 1. 2. Paral. 34. 2. Eccli. 3. 1. 8. † 6. 18. † 7. 29. † 8. 7. 11. † 22. 3. † 23. 18. † 25. 10. † 32. 24. Tob. 4. 1. † 14 5. Job 1. 4. † 8. 4. † 32. 4. 6. Prov. 1. 8. † 4. 1 † 6. 20. † 10. 1. † 13. 1. † 15. 20. † 19 25. † 20. 11. 10. † 22. 15. † 23. 19. 25. † 28. 24. † 30. 17. Jer. 35. 16. Ezech. 22. 7. Matth. 4. 20. † 10. 35. † 15. 4. † 19. 19. Marc. 10. 19. Luc. 2. 48. † 18. 20. Actor. 7. 14. † 22. 3. Ephes. 4. 1. Coloss. 3 20. 1. Tim. 5. 1. 1. Pet. 5. 5.

FOENUM, & herba citò transiens omnis homo, Psalm. 89. 6. † 128. 6. Isa. 40. 6. Eccli. 14. 15. 1. Pet. 1. 24. Jac. 1. 10.

FOENUS, vide Usura.

FORNICATIO iram Dei provocat, Deut. 22. 21. Proverb. 23. 27. Eccli. 19. 3. Jerem. 5. 7. Osee 4. 14. 1. Corinth. 6. 9. 13. 15. Col. 3. 5. Hebr. 13. 4. corpus enervat, & facultates absumit, Job 31. 12. Prov. 23. 27. † 29. 3. † 31. 3. Eccli. 9. 6. infamiam affert, Eccli. 9. 10. † 41. 21. fornicationis occasiones vitandæ, Eccli. 9. 4. 12. † 42. 12. fornicatio non solùm in opere externo, sed & in affectu prohibetur, Exod. 20. 17. Matth. 5. 28.

Fornicatio spiritalis, quæ est hæresis, & idololatria, Deuter. 31. 16. Jud. 2. 17. Isai. 1. 21. † 57. 3. Jerem. 3. 1. Ezech. 6. 9. † 16.* Osee 1. 2. † 2. 4. † 4. 15. Apoc. 18. 3.

FRATRES, & sorores Christi, qui sint, Matt. 12. 49. † 28. 10. Marc. 3. 33. Luc. 8. 21. Joan. 20. 17. Hebr. 2. 12. Psalm. 21. 23.

FRAUS quære Dolus.

FRUCTUS boni operis, quære Opus.

FUNDAMENTUM est Christus, 1. Corinth. 3. 11. Ephes. 2. 20. 1. Pet. 2. 6. fundamentum etiam Apostoli. Eph. 2. 20. Apoc. 21. 14.

& peculiariter Petrus, Matt. 16. 18.* Joann. 21.

15. 17. cujus fides numquam deficiet, Luc. 22. 31.
FURTUM prohibetur, committitur, & punitur, Exod. 20. 15. † 21. 17. † 22. 1. Lev. 19. 11. Deut. 5. 19. † 24. 7. Jos. 7. 1. 19. Tob. 2. 21. Prov. 6. 30. Osee 4. 2. 2. Mach. 12. 40. Matt. 19. 18. Joan. 12. 6. 1. Cor. 6. 10. Apoc. 9. 21.
Fures dicuntur, verbum Dei, & doctrinam veram adulterantes, Jerem. 23. 30. Joann. 10. 1.

G

GAAL opponit se Abimelech, Jud. 9. 26. 35. 39.
GABAONITÆ redimunt vitam astu quodam, Josue 9. * obsidentur, & obsidione liberantur, 10. 5. * Propter ipsos injuste à Saule occisos suspenduntur filii Saulis, 2 Reg. 21. 1. 6. 9.
GABELUS venit cum Raphael ad nuptias Tobiæ, Tob. 9. 7.
GABRIEL apparet prophetæ Danieli, Dan. 8. 16. † 9. 21. Zachariæ sacerdoti, Luc. 1. 11. Virgini Mariæ, 1. 26.
GAD filius Jacob ex Lia, Gen. 30. 11. † 35. 26.
Gadditæ recipiunt suam hæreditatem, Num. 32. * Deut. 3. 12. Jos. 13. 24.
Gad propheta admonet David, ut non maneat in terra Moabitarum, 1 Reg. 22. 5.
Nuntiat Davidi iram Dei, 2 Reg. 24. 11. 18.
GAJUS, 1. Corinth. 1. 14. capitur, Actor. 19. 29. deducit Paulum in Asiam, 20. 4. hospitio eum suscipit, Rom. 16. 23.
GALGAL, sive Galgala, civitas Israel, Jos. 4. 19. in Galgal circumciditur populus, & celebrat Pascha, 5. 2. 7. 10. egreditur inde ad liberandos Gabaonitas, 10. 7. revertitur, 10. 43.
GALILÆA recipit Christum, Joan. 4. 45. in Galilæa incipit Christus prædicare, Matt. 4. 12. Act. 10. 37.
GAMALIEL, vir peritus Legis, Actor. 5. 34. † 22. 3.
Gamaliel dux Manassitarum, Num. 1. 10.
GAUDERE, & lætari honeste licet, 1. Par. 29. 9. * 2. Esd. 12. 43. Psal. 67. 4. Luc. 1. 14. 1. Thess. 1. 6. † 5. 16.
Gaudendum non est more Gentilium, Eccles. 2. 2. † 7. 3. Osee 9. 1. Amos 6. 8. Prov. 2. 14. Jac. 4. 9. Gaudium in persecutione, Matt. 5. 12. Actor. 5. 41. † 20. 24. Rom. 5. 3. Col. 1. 24. Heb. 10. 34. † 11. 25.
Gaudium spiritus, Luc. 10. 21. Rom. 12. 12. † 14. 17. Galat. 5. 22. Philip. 4. 4. 1. Thess. 5. 16.
Gaudium salutis æternæ, Isaias. 18. † 26. 1. † 33. 20. † 65. 12. Sap. 3. 1. 7. vide Beatitudo.
GEDEON dux, & judex in Israel, Jud. 6. * † 7. * † 8. *
GEMITUS quis probandus, quis improbandus, Exod. 2. 24. Ezech. 9. 4. Tob. 3. 1. 2. Mach. 6. 30. Rom. 8. 22. Jac. 5. 9.
GENTIUM vocatio, Genes. 49. 10. Num. 24. 17. Deut. 32. 41. 3 Reg. 23. 44. 50. 3 Reg. 8. 41. Psalm. 2. 8. † 21. 28. † 67. 12. † 71. 8. 17. † 85. .. † 86. 4. Isaiæ 2. 2. † 11. 10. † 19. 18. † 25. 7. † 27. 13. † 29. 17. † 35. * † 41. 15. † 43. 5. † 45. 14. † 49. * † 51. 5. † 54. * † 55. * † 56. 3. 6. † 60. 3. 9. † 65. 1. † 66. 19. 20. Jerem. 9. 24. † 12. 16. † 16. 19. Osee 2. 1. 24. Joel. 2. 28. Mich. 4. 2. Soph. 3. 9. Zach. 2. 11. † 8. 20. † 9. 10. Matth. 2. 2. 7. † 8. 11. † 21. 31. 43. † 22. 9. Joan. 10. 16. Actor. 8. 26. 30. † 10. * 1. Corinth. 12. 13. Ephes. 2. 12.
Gentilium mores non sunt nobis imitandi, Lev. 18. 3. † 20. 23. Jer. 10. 2.
GENU omne flectendum Domino, Psal. 21. 30. Isa. 45. 23. Rom. 14. 11. Phil. 2. 10.
GERSON filius Levi, Num. 3. 17. Gersonitarum ministerium, 3. 25. † 4. 22.
GIEZI minister Elisei, 4 Regum 4. 25. fit leprosus, 5. 26.
GLADIUS non cuivis permittendus, Matth. 26. 51. Marc. 14. 47. Luc. 22. 49. Joan. 18. 10.
GLADIUS spiritus est verbum Dei, 4. Esdr. 13. 9. 27. Isaiæ 11. 4. † 27. 1. † 31. 8. † 49. 2. † 66. 16. Ephes. 6. 17. Hebr. 4. 12. Apocal. 1. 16. † 2. 16. † 19. 15. 2. Thess. 2. 8.
GLORIA Dei in omnibus quærenda, Jos. 7. 19. Psalm. 115. 1. Matth. 6. 9. Joan. 9. 24. † 17. 4. Actor. 3. 12. † 12. 23. 1. Corinth. 6. 20. † 10. 31. Philipp. 1. 20. Col. 3. 17. Tit. 2. 10. quære Honor.
Gloria beatorum, vide Beatitudo.
GODOLIA filius Ahicam gladio interimitur, 4 Reg. 25. 25. Jerem. 41. 2.
GRATIA in Scripturis accipitur pro beneficio, Ruth. 2. 10. 2 Regum 2. 6. † 15. 20. Prov. 3. 9. Eccli. 7. 37. † 29. 20. pro favore, Genes. 6. 8. † 18. 3. † 19. 19. † 39. 21. Exod. 12. 36. Tob. 1. 13. Esth. 2. 17. Prov. 13. 15. Eccli. 4. 25. Dan. 1. 9. Act. 2. 47. † 24. 27. † 25. 9. pro præmio, quod à Deo expectatur, Prov. 1. 9. † 11. 1. 2. Mach. 12. 46. Luc. 6. 33. 1. Petr. 2. 19. pro dono aliquo gratis dato, Esth. 15. 17. Ps. 44. 3. Prov. 1. 22. † 16. 23. † 22. 11. 1. Corint. 12. * Ephes. 4. 7. 1. Pet. 4. 10. pro dono supernaturali Deo gratum faciente, Psalm. 83. 12. Luc. 1. 28. † 2. 40. Joann. 1. 16. Rom. 1. 7. 1. Corinth. 16. 23. 2. Corinth. 1. 12. Galat. 5. 5. Hebr. 13. 25. Jac. 4. 6. pro re grata, pulchra, accepta, & amabili, Prov. 31. 30. Eccle. 10. 12. Eccli. 7. 21. † 11. 19. † 26. 16. 19. † 40. 22. Luc. 4. 22. Ephes. 4. 29.
Gratiæ donum quàm sit occultum, & reconditum, quodque nemo facile illud sibi arrogare debeat, Job 9. 20. 21. Ps. 2. 11. † 18. 13. † 142. 2. Prov. 14. 12. † 20. 9. Eccle. 9. 1. 2. 12. Eccl. 5. 5. Jerem. 17. 9. 1. Corinth. 4. 4. 2. Corinth. 10. 14. † 13. 5. Gal. 6. 3. Philipp. 2. 12. 1. Petr. 4. 18. 2. Petr. 1. 10. 1. Joan. 4. 1.
Gratia, qua quis hominibus gratus est, etiam illa à Deo est. Exod. 3. 21. † 11. 3. † 12. 36. 4 Regum 25. 27. 2. Esdr. 2. 5. Psal. 105. 46. Jerem. 40. 2. 3. 4. Dan. 1. 9. Tob. 1. 13. Act. 24. 23. † 27. 3. † 28. 19.
Gratus animus erga Deum, & homines commendatur, Genes. 4. 3. † 8. 20. † 14. 21. † 23. * † 24. 48. † 26. 25. Exod. 15. 1. Lev. 25. 6. Num. 15. 47. † 31. 48. Deut. 4. 9. † 6. 5. Jud. 5. 1. 1 Reg. 2. 1. † 14. 35. † 31. 11. 2 Reg. 10. 2. † 19. 35. 3 Regum 2. 7. 1 Paral. 29. 10. 20. 2. Paral. 15. 11. † 20. 26. Esther. 6. * Tob. 8. 1. † 12. 1. 7. Eccli. 7. 22. † 31. 28. † 35. 13. 1. Mach. 4. 24. † 5. 54. 2. Mac. 3. 33. Matth. 11. 25. Marc. 5. 10. Luc. 18. 43. Joan. 12. 40. Actor. 4. 21. † 27. 35. Rom. 6. 17. 2. Corinth. 6. 1. Ephes. 5. 19. Philipp. 4. 6. Col. 2. 7. † 3. 15. 1. Thess. 5. 18. 2. Thess. 1. 3. 1. Tim. 4. 3.
Gratiæ agendæ ante, & post cibum sumptum, Deut. 8. 10. 1 Regum 9. 13. Isa. 62. 9. Matth. 14. 19. † 15. 36. † 26. 25. Marc. 6. 41. † 8. 6. † 14. 22. Luc. 9. 16. Joa. 6. 11. 23. Actor. 27. 35. Rom. 14. 6. 1. Corinth. 10. 30. 1. Tim. 4. 3.
GULA, vide Ebrietas, & Ciborum luxus.

H

HÆRETICOS, & infideles relinquit Deus ad justorum probationem. Jud. 3. 1. 1. Cor. 11. 19.
Hæretici jam inde à temporibus Apostolorum extiterunt, 1. Tim. 1. 20. 2. Tim. 2. 18. 1. Joan. 2. 18. 2. Joan. 7. Apoc. 2. 15.
Hæreticos futuros etiam nostris temporibus prædictum est, Matth. 24. 5. 24. Joan. 5. 43. 1. Tim. 4. 1. 2. Tim. 3. 1. 2. Petr. 2. 1. † 3. 3. Judæ 18.
Hæreticorum mores, & doctrina, ibid.
Hæretici vitandi, Deut. 13. 1. Matth. 7. 15. Rom. 16. 17. 2. Timoth. 2. 17. † 3. 5. Tit. 3. 10. 2. Thess. 3. 14. Joan. 2. 10.
Hæretici malè tolerantur à perfectis, Apoc. 2. 14.
Hæretici tollendi è medio, Deut. 13. 5. † 18. 20. 3 Reg. 18. 40. * 4 Reg. 10. 25. *
Hæresis, fornicatio spiritalis, vide Fornicatio.
HAZAEL famulus Benhadad regis Syriæ, 4 Regum 8. 12. 15. Juxta mandatum Domini, 3 Reg. 19. 15. percussit Israel in universis finibus suis, 4 Reg. 10. 32. † 12. 17. † 13. 3. quemadmodum prophetatum est, 4 Regum 8. 12. 13. moritur, 13. 24.
HELIAS vir pilosus, & zona pellicea cinctus renibus, 4 Reg. 1. 8.
Heliæ orationis efficacia, 3 Regum 17. 1. Jac. 5. 17. 18. alitur ministerio corvi, 3 Reg. 17. 2. excitat puerum mortuum, 17. 19. occidit prophetas Baal, 18. 40. fugit Jezabel, 19. 3. mittitur in Damascum, ut ungeret Hazael regem Syriæ, 19. 15. mittitur ad Achab, 21. 17. ad Heliam missi principes quinquagenarii cum suis, igne cœlitus demisso consumuntur, 4 Reg. 1. 10. assumitur per turbinem in cœlum, 2. 12. apparet in transfiguratione Domini, Matth. 17. 3. Luc. 9. 30.
HELIODORUS à cubiculis Seleuco, tentat thesaurum templi auferre, 2. Mach. 3. 7. 13. punitur à Deo, 3. 24.
HELISEUS, vide Eliseus.
Herodes Ascalonita occidit innocentes pueros, Matt. 2. 16. & moritur, 2. 19.
Herodes Antipas filius Herodis, tetrarcha Galilææ, Luc. 3. 1. occidit Joannem Baptistam, Matth. 14. 9. Herodes & Pilatus morte Christi inter se reconciliantur, Lucæ 23. 12. Act. 4. 27.
HERUS, & Hera, vide Dominus, & Domina.
HESRON filius Phares, Genes. 46. 12. Matth. 1. 3. relinquit post se Aram, & appellatur Jephone, 1. Par. 4. 15.
HESTHER fit uxor Assueri, Esther 2. * precibus suis apud Assuerum latam de Judæis uno die occidendis sententiam revocat, Esther. 8. 3. 8.
HIEREMIAS, vide Jeremias.
HIERUSALEM, vide Jerusalem.
HOLOFERNES dux Nabuchodonosor mittitur contra Israel, Jud. 2. 4. blasphemat Deum, 6. 1.
obsidet Bethuliam, 7. 1. proprio gladio cervix ei præciditur, 13. 8.
caput ejus conspiciendum ponitur in muris civitatis, 14. 1. totus Assyricus exercitus se in fugam dedit, 15. 1.
HOMO creatus est ad imaginem Dei, Gen. 1. 26. † 2. 7. † 5. 1. † 9. 6. Sap. 2. 23. Eccli. 17. 1 Job 10. 8. Psalm. 118. 73. Jac. 3. 9.
Homo maledicitur, Genes. 3. 17.
benedicitur in Christo, Genes. 12. 3. † 22. 18. Galat. 3. 8.
Hominis regeneratio, Matth. 18. 3. Joan. 1. 13. † 3. 5. 6. † 6. 64. † 7. 38. 1. Corinth. 4. 15. Galat. 4. 19. Ephes. 4. 22. Colos. 3. 8. Tit. 3. 5. 1. Pet. 1. 23. † 2. 2. Jacob 1. 18.
Homo pulvis, & lutum, Gen. 2. 7. † 3. 19. † 18. 27. Eccl. 12. 7. Eccli. 17. 1. † 18. 8. † 41. 13. Job 4. 19. † 10. 8. † 34. 15. Psal. 77. 39. † 102. 14. † 143. 4. Isaiæ 42. 6.
HOMICIDIUM, latrocinium, & sanguinis effusio, Gen. 4. * † 9. 6. † 37. 28. Exod. 2. 12. † 20. 13. † 21. 2. Lev. 24. 21. Num. 35. 7. * Deut. 5. 17. † 19. 4. 11. † 21. 1. † 27. 24. Jos. 20. 3.

Jud.9.5. 1 Reg.18.17. 2 Reg.3.27. † 4.7.12. 3 Regum 2.5.25. 34.46. 4 Reg.14.5. † 21.16. Prov.6.17. † 28.17. Eccli. 34.25. 27. Thren.4.13. Ezech.41.6. † 22.2. † 24.6. Osee 4.2. Matth.5. 21. † 19.18. † 23.34. † 26.51. Joan.8.44. Rom.13.9. Galat.5.21. 1. Joan.3.12. Apoc.13.10.

Honor, qui ab hominibus proficiscitur, non magni faciendus, 3 Regum 10.27. 2 Regum 15.1. 3 Regum 1.5. Esth.3.1.* † 6.6. Eccli.9.16. † 10.29.30. Jerem.9.23. Matth. 6.1. † 8.4. † 9.30. † 17.9. † 20.21.26. Marc.1.44. † 5.43. † 7. 36. † 8.26. † 9.8. † 10.35.43. Lucæ 22.24. Joan.6.15. † 8.50. † 12. 43. Act.10.26. † 14.14. Gal.6.2. Phil.2.3.1. Thess.2.6. 1. Petr.5.3. 3. Joan.9. Apoc.19.10. † 22.9.

Honor Dei, quære Gloria.

Honorandi parentes, vide Parentes.

Hospitalitas commendatur, Isa.58.7. Matth.25. 36. Luc.14.13. Rom.12.13.1. Timoth.3.2. Tit.1.8.1. Petri 4.9. 3. Joann.5.9. Hebr.13.2. Jac.1.27.

Hospitalitatis exempla, Genes.18.3. † 19.2. † 24.31. Jos. 2.* Jud.13.15. † 19.4.9. 3 Regum 17.17. 4 Regum 4. 8. Job 1.4. † 31.17. Tob.2.1. Lucæ 8.38. † 19.6. Act. 16.15. † 2.7.

inhospitalitas, Jud.8.5. † 19.18. 1 Regum 25.9. 14. Sap.19.13.

Humilitas Deo grata est, Gen.18.27. † 29.31. † 41.40. Jud.6.15. 1 Reg 1.* † 2.1.8. † 7.9.10. 2 Regum 6.16. 21. 2. Paralip.12.6.8. † 32.26. † 33.12. † 34.26. Judith.4.7. Psalm.33.19. Proverb.11.2. † 16.19. † 18.12. † 22.22. † 25.7. † 29.23. Eccli.3.18. † 7.19. Isai.37.1. † 57.15. † 66.2. Jerem.1.6. Jon.3.5. † 9.26. Matt.3.11. † 5.3. † 8.8. † 11.20. † 15.27. † 18.4. † 20.26. † 21.5. † 23.7.11. Marc.9.34. † 10.43. Luc.1.48. † 9.48. † 14.7.11. † 15.19. † 18.13. † 22.26. Joan. 13.4. Act.10.26. Rom.11.20. † 12.16.1. Cor.4.6. † 15.8. Phil. 2.3. Coloss.3.12. Hebr.11.24.1. Petr.5.5. Jac.1.9. † 4.10. Apoc. 4.1. † 19.10.

Hymenæus pseudo-apostolus, 2 Tim.2.17.

Hypocrisis, 1 Reg.15.12.* † 18.* 2 Reg.15.2.7. 4 Reg.1.6.9. Job 8.13. † 13.16. † 15.34. † 20.* † 27.8. † 36.13. Prov.30.13 Eccli.1.36. † 19.24. Isa.29.13. † 58.2. Jerem.9.8. Ezec.33.30. Mal.3.13. 2. Mach.6.24. Matt.2.7.16. † 6.2.16. † 7. 5. † 15.7. † 16.3. † 22.18. † 23.* † 24.51. Mar.7.6. Luc.11.41. † 12. 2.56 † 18.11. Act.5.1. † 8.18. † 13.8. Rom.2.* Gal.2.13.1. Timoth.4.2.2. Tim.3.5.1. Thess.5.22.1. Petr.2.1.

I

Jabes in Galaad opprimitur ab Israel, Jud.21.10. obsidetur, 1 Reg.11.1. viri Jabes Galaad exhibent misericordiam Sauli, & filio ejus, 31.12.

Jacob filius Isaac nascitur, Gen.25.25. emit à fratre Esau primogenita, Gen.25.31. præcipit Esau benedictionem, 27.5.* proficiscitur ad Laban, 28.10. videt scalam, & vovet votum, 28.12.20.

servit Laban pro duabus filiabus, 29.18. revertitur in patriam, 31.27.

luctatur cum Angelo, 32.24. vocatur Israel, 32.27. † 35.10. 3. Regum 18.31. mittit filios in Ægyptum, 42.1.

migrat cum tota sua familia in Ægyptum, 46.* Deut.10. 22. filios Joseph adoptat in suos, 48.5.8.

benedicit duodecim filiis, & moritur, 49.33. sepelitur cum patribus suis in terra Chanaan, 50.4.7. secundùm promissionem, 47.29. & secundùm mandatum, 49.29. commendatur, Eccli.44.24. vide Israel.

Jacobus Zebedæi filius vocatur, Matth.4.20. occiditur, Actor.12.2.

Jebus appellatur Jerusalem, Jos.15.8. Jud.9.10.1. Paralip.11.4.

Jebusæos expugnare non poterat Israel, Jud.1.21. superantur tamen à David, 2 Reg.5.8.

Jehu filius Hanani prophetæ arguit regem Josaphat, 2. Paralip.19.2.

mittitur ad Baasa regem Israel, 3 Reg.16.1.7.

Jehu filius Josaphat filii Namsi ungitur, ut rex esset Israel, ad delendam domum Achab, 4 Reg.9.1.6.

juxta præscriptum, 3 Reg.19.16.

occidit Jezabel, 4 Reg.9.30.33.

occidit septuaginta filios Achab, 10.1. jubet comprehendi, & jugulari fratres Ochoziæ regis Juda, 10. 14. perdit servos Baal, 4 Regum 10.17.25. moritur, 10.35.

Jejunium, & jejunandum esse, Joel 2.12. Tobiæ 12.8. Matth.6.16.* Marc.2.20. Luc.2.36. † 5.35. Rom.13.3. 1. Corinth.7.5.2. Corinth.6.5. † 11.27. Actor.13.2.3.14.22. Ephes.5.18.1. Thess.5.6. Tit.2.2.1. Petr.1.13. † 4.8. vide Quadragesima.

Jejunii meritum, Jerem.35.14.19. Jon.3.7.9.10. Judith.4.8. † 8.6. Matth.17.21. † 6.17. Lucæ 2. 37.

Jejunatur pro mortuis, 1 Reg.31.13. 2 Reg.1.12. † 3. 36. 1. Paral.10.12.

Jejunii exempla, Exod.24.18. † 34.28. Deut.9.9.18. Jud. 20.26. 1 Reg.7.6. † 31.13. 2 Reg.3.35. † 12.16. 2. Paral.20.3.1. Esdr.8.21.2. Esdr.1.4. Esther.4.3. Psalm.34.13. Jerem.36. 9. Daniel 10.2. Jon.3.5. Jud.4.7. † 8.5. Tob.3.10. Matt. 4.2. † 9.14. Luc.2.37. † 5.33. Actor.10.30. † 13. 3. † 14.23.

Jejunium indictum à rege Saule, 1 Regum 14.24. à Josaphat, 2. Paral.20.3. à Ninivitis, & eorum rege, Jon.3. 5.7. ab Esdra, 1. Esdr.8.21. ab Esth. & Mardochæo, Esth. 4.16. vide Abstinentia.

Jeremias propheta ex Anathoth, Jer.29.27. vocatur, & à Deo mittitur, 1.4.

Jeremias persecutionem patitur, Jerem.18.19. † 20.1. † 26.7. † 33.1. † 37.12. † 38.4.7.

Jeremias invenit gratiam apud Nabuchodonosor, Jerem.39.11.

Jeremias vinculis solvitur à Nabuzardan, Jer.40.1.

Jeremias luget Josiam, 2. Par.35.25.

Jericho expugnatur, & exuritur, Jos.6.10.24. reædificatur ab Hiel, 3 Reg.16.34. appellatur civitas Palmarum, Deut.34.3. 2. Paral 28.15.

Jeroboam filius Nabat, servus Salomonis, fit inimicus Israeli, 3 Reg.11.26. 2. Paral.12.6. fit rex decem tribuum, 3 Regum 12.20. juxta verbum Ahiæ, 11.29. erigit duos aureos vitulos, & falsum cultum Dei, 12.28.32. idque punitur, & exprobratur, 14.7. † 15.25. † 16.19. 26. 4 Reg.3.3. † 10.29.31. † 13.2.6.11. † 14.24. † 15.9.18. 24. † 17.22. † 23.15.

manus ejus exarescit, 3 Reg.13.4.

curatur, 13.6. moritur, 14.20. tota ejus domus perditur, 15.29. juxta quod prædictum fuerat, 14.10. contra Jeroboam, Amos 7.10.

Jeroboam filius Joas fit rex Israel, 4 Reg.13.13. † 14. 16. moritur, 14.29.

Jerosolymam quæ tribus Jacob inhabitaverint, 1. Par. 9.3. 2. Esdr.11.1.

Jerusalem expugnatur à filiis Judæ, Judic.1.8. eligitur à Deo in habitaculum, 3 Regum 8.* 2. Par.6. 2. † 7.16.

Jerusalem appellatur Jebus, Jos.15.8. Jud.19.10.1. Paral.11.4.

Jerusalem appellatur Salem, Psal.75.3.

Jerusalem obsidetur à rege Syriæ, & Israelis, 4 Regum 16.5. à rege Nabuchodonosor, 4 Regum 24. 10. † 25.1.

Jerusalem exuritur, & evertitur, 4 Reg.25.9. iterùm excolitur, & reparatur, 2. Esdr.3.* † 6.15.

contra Jerusalem, & ejus cives, 4 Reg.21.12. † 23.27. Isai.1.6. † 3.8 † 22.18. † 29.1.7. † 65.2. Jerem.4.3.9. † 7.* † 13.* † 17.19. † 19.3.6. † 21.3. † 23.39. † 25.8. † 32.3.26. † 34.2. † 38. 3. † 39.8. Ezech.3.6. † 4.* † 5.* † 10.2. † 15.* † 21.6. † 22.* † 23.* Soph.3.1.

Jerusalem destruenda per Romanos, Dan.9.26. Zach.14. 1. Matt.24.1.15. Luc.13.35. † 19.41. † 20.16. † 21.6. Joan.11.48.

Jerusalem spiritualis, Ecclesia sancta, Psalm.12.1.3. Isaiæ 33.20. † 54.11. † 60.* † 62.6. † 65.16.18. Tob.13.19. Baruch, 5.1.7. Galat.4.26. Hebr.12.10. † 12.22. Apoc.3.12. † 21.2.10.

Jezabel impia, impii Achab conjux, 3 Reg.16.31. † 21.5.7.

occidit prophetas Domini, 18.4.13. minatur Eliæ prophetæ mortem, 19.2. à canibus dilaceratur, 4 Regum 9.33. juxta verbum Eliæ prophetæ, 3. Regum 21.23.

Illuminati dicuntur baptizati, Hebr.6.4.

Imagines jussit Deus fieri, Exod.25.18.* Num. 21.8.*

Imagines fecit Salomon, 3 Reg.6.35. † 7.25.29.36. † 10. 19. 2. Par.3.10.14. † 4.3.

Imaginum usus, Num.21.8. Sap.16.6. Jos.22.26.* de altari in testimonium, & memoriam extructo.

Immisericordia, & ejus punitio, Exod.1.12. Deut. 23.3. Jud.8.6.15. 1 Regum 25.38. Job 20.19. Prov. 21.10. Eccli.12.13. Amos 1.6. Matt.18.30.34. † 25.42. Luc.16. 21.23. Jacobi 2.13.

Impatientia, & ejus punitio, Exod.14.11. † 15.24. † 16.2.7. † 17.2. Num.11.1.10. † 14.1.26. † 21.5. Job 3.1. Prov.12.16. Eccli.2.16.

Impiorum dicta, facta, & cogitata contra pios, Sap. 2.* Psal.9.* 10.* 11.* 13.* Prov.4.14.

Impiorum prosperitas, Job 10.3. † 21.7.10. Psalm.72. 2.8. † 91.8.4. Esdr.2.28.31. Jerem.12.1. Hab.1.13. 2. Mach.6.*

Impiorum prosperitas bonis admirationem parit, Job 21.7.13. Psal.72.2. Eccles.7.16. Jerem.12.1. Habac.1.13. Malach.3.15.

Impii incidunt in mala, quæ piis pararunt, 1 Reg.17.42. † 31.4. Judith 13.4. Esth.7.10. Psalm.7.16. † 9.16. † 34.8. † 36. 14. Prov.26.27. Eccles.10.8. Eccl.27.28.* Isai.33.1. Jerem. 48.* Daniel 3.22. † 6.24. † 13.62. Apocal.18.6.

Impii incidunt frequenter in malum, quod timent, Job 6.16. Prov.1.26. † 10.24. Isai.66.4.

Impiorum subita, & improvisa punitio, dispersio, & eversio, Genes.7.21. † 14.15. † 19.24. † 34.25. Exod.14. 24. Levit.10.2. Num.11.33. † 16.31. Jos.10.9. † 11.7. Jud. 4.20. † 7.12.15.21. † 8.11. † 16.28. 1 Regum 30.16. 2 Regum 13.28. 3 Regum 16.2. † 18.40. † 20.13.19. Job 4.8. † 5.3. † 8.13. † 15.20. † 18.* † 20.* † 27.14. † 36.12. Psalm 1.5. † 36.* Proverb.1.27. † 6.15. † 10.25. † 12.7. Isaiæ 5.24. † 47.9. Jerem.15.8. Dan.5.30. 1. Mach.1.62. † 4.3. Matth.24.38. Lucæ 12.20.46. † 16.23.25. † 17.27.29. 1. Thess.5.3.

Impiorum punitio bonis est ad timorem, & cautionem, Deut.13.11. † 17.13. † 19.20. † 21.21. Prov.19.25. † 21.11. Eccli. 23.27. Act.5.11. 1. Tim.5.20.

Impios deridebit Deus, Psalm.2.4. † 36.13. † 58.9. Prov.1. 26. Sap.4.12.

Impositio manuum varia in veteri Testamento, Gen. 48.14. Exod.29.10. Lev.1.4. † 3.2. Num.27.23. Dan.13. 34. Mar.10.16.

Impositio manuum in Sacramento ordinis, & confirmationis.

tionis, Actor. 6.6. † 8.17. † 13.3. † 19. * 1Tim. 4.14. † 5.22. 2Tim. 1.6.

IMPUDICITIA contra naturam, Genes. 19. 5. † 38. 7. Lev. 18.22. † 20.13. Jud. 19.22.30. Rom. 1.27. 1 Cor. 6. 10. Ephes. 5.12. 1Tim. 1 10. 2Petr. 2.7.8.

INCANTATIONES, & maleficia, Exod. 9. 11. † 8. 18. † 22.18. Lev. 19.31. † 20.6.27. Num. 23.23. Deut. 18. 10.1. Reg. 28. * 4Reg. 17.17. † 21.6. Isaiæ 2.6. † 44.25. † 47.13. Jerem. 10.2. Dan. 2.2.10. Mich 5.12. Act. 8.9. † 13.6. † 16.16. † 19.19. Galat. 5.20. Apoc. 18.23. † 21.8.

INCESTUS grave peccatum, Lev. 18.6.7. † 20.11.14. Deut. 21.30. 1Cor. 5.1.2.

INDULGENTIÆ, 2Corinth. 2.10.

INFERNUS, & damnatio parata diabolo, & angelis ejus, vide Damnatio.

Inferni pœna varia, & horribilis, Deut. 32.22. Job 24.19. Ps. 10.6. † 20.10. † 48.15. † 111.10. Sap. 11.17. Eccli. 21.10. Isaiæ 30.33. † 33.11.13.14. † 34.9. Jer. 9 15. Mal. 4.1. Matth. 8.12. Luc. 13.27. † 16.23. Apoc. 14.9. † 18. 9. † 20. 14. numquam terminanda, Isai. 66. 24. Matth. 25. 41. 46. Marc. 9. 47. 2Thess. 1. 9.

INFIDELITAS, vide Fides.

INFIRMITAS corporalis, vide Ægrotatio.

INGRATITUDO, & ejus punitio, Gen. 31. 1. † 40. 23. Exod. 1 8. Deut. 32. 5. * Jud. 2. 1. † 6. 8. † 8. 35. † 12. 1. 1Reg. 10. 18. † 12. 8. † 25. 5. 10. 2Reg. 14. 30. 2. Paral. 24.21. Proverb. 17.13. Isai. 1.2. † 5.4. Jerem. 2.5 6. Ezech. 16. * Osee 10. 1. † 13.2.6. Mich. 6. 3. Sap. 16. 29. 1Mach. 16. 16. 19. Matth. 21. 20. Luc. 17. 18. Joann. 11. 46. Rom. 1. 21. 2Tim. 3.2.

INIMICUS non passim contemnendus est, 1Reg. 24. 14. † 17. 43. 2Reg. 21. 20. 3Reg 20. * 4Reg. 14.8.

Inimico reconciliato non temere credendum est, 1Reg. 24. 17. † 26. 21. 2Reg. 3. 26. 1Mach. 12. 24.

INIQUITAS abundabit, 4 Esdr 5. 2. † 14. 16. Matth. 24.12.1. Joann. 5.19. vide Impii, & Mali.

INNOCENTIA, sua cuique tuenda, & male suspiciones amovendæ, Jos. 22.22. 1Reg. 1.14. 3Reg. 18. 17. Jerem. 37.12. Act. 2.14. † 6.14. † 7.2. † 28.17.

INOBEDIENTIA, ejusque punitio, Genes. 3. 16. 17. † 19.17.26. Levit. 10. 1. † 26.14. * Num. 14. 18. 41. † 16. 31. † 20. 24. Deuteron. 11. 16. 28. † 17. 12. † 18. 19. 20. † 27. 16. * † 28. 15. * 1 Reg. 12. 15. † 13. 11. † 15. 24. † 28. 16. 2 Reg. 6. 6. 3 Reg. 11. 9. † 11. 15. 21. † 14. 17. † 20. 35. * 2Paralip. 7. 19. † 26. 16. 19. Isai. 24. 5. Jerem. 11. 3. 8. * † 13. 8. † 17. 27. † 26. 4. † 35. * Jon. 1. 3. Matth. 17. 19. Actor. 7. 39. Roman. 2. 8. Galat. 3. 10. 2 Thess. 1. 8.

INVIDIA, & odium, Genes. 4. 5. † 26. 14. † 27. 41. † 30. 1. † 37. 4. 11. Exod. 1. 8. † 20. 13. Levit. 19. 17. Num. 12. 1. † 35. 20. 21. Deuter. 19. 11. 1 Reg. 18. 7. 11. Sap. 2. 24. Proverb. 10. 12. 18. Ezech. 25. 15. Dan. 6. 3. Luc. 15. 28. Joann. 12. 4. Rom. 1. 29. † 13. 13. Galat. 5. 19. 20 Jacob. 3. 14. † 4. 2. 1 Petr. 2. 1. 1 Joann. 3. 13. 15. † 4. 20.

JOAB filius Sarviæ, 2 Reg. 2. 13. confodit Abner. 3. 27. reconciliat Absalonem per Thecuam 14. * confodit Amasa, 20. 9. confoditur ipse, 3 Reg. 2. 28. 34. juxta mandatum David, 2. 5. 7.

JOACHAZ filius Jehu, rex Israel. 4 Reg. 10. 35. † 13. 1.

Joachaz filius Josiæ exuitur regno, & vehitur in Ægyptum, ubi & moritur, 4 Reg. 23. 24. captivitas eius prædicitur, Ezech. 19. 4. appellatur Johanan, 1 Paralip. 3. 15. post ipsum creatur rex frater ejus Eliachim, 4 Reg. 23. 34.

JOACHIN filius Joacim fit rex Juda, 4 Reg. 24. 8. ducitur captivus à Nabuchodonosor in Babylonem. 24. 12. 15. dimittitur ex carcere, & ad honores evehitur. 25. 24. appellatur Jechonias. Jerem. 37. 1. appellatur Neri, Luc. 3. 27. ei succedit patruus Matthanias. 4 Reg. 24. 17.

JOACIM, antea dictus Eliacim, filius Josiæ, fit rex Juda. 4 Reg. 23. 34. 3 Esdr. 1. 37. comburit libros sermonum Jeremiæ. Jerem. 36. 21. appellatur Melchi. Luc. 3. 24. moritur. 4 Reg. 24. 1. 5. post ipsum constituitur rex filius Joachim. 4 Reg. 24. 6.

JOANNA uxor Chusæ sequitur Christum. Luc. 8. 3.

JOANNES Baptista filius Zachariæ. Luc. 1. 55. 59. 67. Evangelium regni denuntiat, & baptizat. Matth. 3. 1. Marc. 1. 4. 5. Joann. 1. 28. † 3. 23. 26. vestitus ejus ex pilis camelorum, & victus locustæ, & mel silvestre. Marc. 1. 6. noluit haberi major, quam erat. Joann. 1. 19. 20. 26. † 3. 28. mittit discipulos ad Christum. Matth. 11. 2. capite truncatur. Matt. 14. 8. dicitur Elias. Mal. 4. 5. Matth. 11. 14. † 17. 10. Luc. 1. 17.

Joannes filius Zebedæi vocatur, Matt. 4. 21. unicè à Christo diligitur. Joann. 13. 23. † 19. 26. † 20. 2. † 21. 7. 20. scribit, quæ vidit. Joann. 19. 35. † 21. 24. 1. Joann. 1. 1.

JOAS filius Ochoziæ solus evadit, dum fratres regius occiditur, 4 Reg. 11. 2 coronatur rex in Juda. 11. 12. occidit Zachariam filium Joiadæ, 2 Par. 24. 21. Matth. 23. 35. occiditur à suis ministris, 2 Paralip. 24. 25. 4 Reg. 12. 20. post ipsum filius ejus Amasias rex constitutus est. 1 Paral. 3. 12. 2 Par. 24. 27.

Joas filius Joachaz rex Israel, 4 Reg. 13. 9. pugnat contra Amasiam, subvertit mœnia Jerusalem, destruit templum, & moritur. 4 Reg. 14. 13. 16.

JOJADA Sacerdos jussit occidi Athaliam reginam, 4 Reg. 11. 15. 2. Par. 24. 14. moritur. 24. 15.

JONAS prophetat, 4 Reg. 14. 25. præcipitatur in mare, Jonæ 1. 15. deglutit eum piscis à Domino præparatus, 2. 1. in cujus ventre erat tribus diebus, & tribus noctibus, ibid. Matth. 12. 40.

JONATHAS filius Saulis prosternit Philisthæos. 1 Reg. 13. 3. † 14. 1. 12. liberatur per populum à patre ob mel degustatum occidendus, 14. 45. ferit fœdus cum Davide, 18. 3. † 20. 8. † 23. 18. cæditur, 31. 7.

Jonathas filius Mathathiæ, præfectus militaris Judæorum, 1Mac. 9. 31. fœdus init cum Demetrio, 10. 3. 15. capitur, 12. 48. occiditur cum suis filiis, 13. 23.

JORAM filius Josaphat rex Juda, 3 Reg. 22. 51. occidit sex fratres suos, 2 Paral. 21 4. moritur. 4 Reg. 8. 24. 2. Paral. 21. 19.

Joram rex Israel, 4 Reg. 1. 17. † 3. 1. procedit contra Hazael regem Syriæ 8. 28. accepto vulnere curatur in Jezrabel, 9. 15. moritur, 9. 24.

JOSAPHAT filius Asa rex Juda, 3 Reg. 22. 41. mittit, qui verum Dei cultum doceant in civitates Juda, 2 Paralip. 17. 9. fœdere jungitur cum impio Achab, 18. 3. ideòque arguitur à Propheta, 19 2. jungit se Ochoziæ, 2 Par. 20. 35. moritur, 21. 1. habuit successorem filium Joram. 1 Paral. 3. 11.

JOSEPH filius Jacob, Genes. 30. 23. videt somnium, 37. 5. 9. venditur à fratribus Ismaelitis, 37. 26. Psalm. 104. 17. falsò accusatur, Genes. 39. 17. mittitur in carcerem, 39. 20. † 41. 14. constituitur dominus universæ Ægypti, 45. 40. datur ei filia Putipharis uxor, 41. 45. detegit se fratribus suis, 45. 1. moritur, 50. 24. ossa ejus transferuntur ex Ægypto, Exod. 13. 19. sepelitur in Sichem, Josue 24. 32.

Joseph conjux B. Virginis Mariæ, Matth. 1. 16. fugit in Ægyptum, 2. 14.

JOSIAS filius Amon rex Juda, 4 Reg. 21. 24. † 22. * ejus nativitas prædicta est, 3 Reg. 13. 2. legit librum Legis, 4 Reg. 23. 2 celebrat Pascha, 23. 21. vulneratur à sagittariis, & moritur, 2 Paralip. 35. 23. 24. 4 Reg. 23. 29. lugetur, 2 Paralipom. 35, 24. ei succedit Joachaz, 4 Reg. 23. 30. 34.

JOSUE pugnat contra Amalech, Exod 17. 9. 13. mittitur exploratorus terram Chanaan, Num. 13. 3. eam populo commendat, 14. 6. constituitur loco Moysis dux populi, 27. 18. Deut. 3. 21. † 31. 3. 7. 14. Josue 1. 16. mittit exploratores, 2. 1. transit Jordanem, 3. 16. erigit duodecim lapides in Galgal, 4. 3. 8. 20. angelus Domini apparet ei, Josue 5. 13. benedicit populo, 8. 33. ascendit Josue ad liberandos Gabaonitas, 10. 7. Sol & Luna steterunt ad imperium Josue, 10. 12. revertitur Josue in Galgal post liberatos Gabaonitas, 10. 43. percutit 31. reges, 12. *

accipit suam portionem in divisione terræ, 19. 49. moritur, 24. 29. Jud. 2. 8. commendatur, Eccli. 46 1.

IRACUNDIA, quantum mali pariat, Gen. 4. 5. Job 5. 2. Proverb. 12. 16. † 14. 3. † 15. 18. † 17. 19. † 19. 19. † 27. 3. † 29. 22. Eccle. 7. 10. Eccli. 25. 22. † 28. 6. 14. † 30. 16. Matth. 5. 22. Luc. 4. 28. Galat. 5. 20. Ephes. 4. 26. Coloss. 3. 8. Tit. 1. 7. Jacob 1. 19.

IRÆ alterius cedendum potius, quàm repugnandum, Genes. 27. 42. Proverb. 22. 24. † 29. 22. Eccli. 8. 19 Matth. 2. 13.

ISAIAS filius Amos, Isai. 1. 1. vocatur, & mittitur, 6. 8. † 49. 1.

ISMAEL filius Abrahæ ex Agar nascitur, Gen. 16. 15. moritur, 25. 17.

Ismahel filius Nathaniæ occidit Godoliam, aliosque Judæos, Jerem. 41. 2. 6.

ISRAEL appellatur, qui antè Jacob dicebatur, quære Jacob.

Israel populus, & hereditas Domini, Exod. 3. 7. † 5. 1. † 6. 7. † 19. 5. Levit. 20. 26. Deut. 4. 20. † 7. 6. † 10. 15. † 14. 2. † 26. 18. † 32. 9. 1 Reg. 10. 1. † 12. 22. 2 Reg. 7. 23. 3 Reg. 8. 53. Isai. 19. 25. † 43. 1. Jerem. 13. 11.

decem tribus Israel separant se à domo David, 3 Reg. 12. 3. 9. 16. secundùm verba Abiæ prophetæ, 11. 29. transferuntur in Assyriam, 4 Reg. 15. 29. † 17. 6. secundum prophetiam, Deut. 4. 26. multi ex Israel sequuntur Levitas in Jerusalem, 2 Paral. 11. 13.

contra decem tribus, vide Samaria.

JUDÆORUM cæremoniæ erant umbra futurorum, Exod. 25. 9. 14. Num. 25. 18. Deuteron. 16. 1. Ezech. 20. 10. 1 Corinth. 10. 1. 2 Corinth. 3. 13. Hebr. 7. 17. † 8. 5. † 9. 10. 23. † 10. 1.

Judæorum quædam certæ consuetudines, Gen. 32. 31. Jud. 11. 40. Ruth 4. 7. 2 Paral. 25. 25.

JUDAS filius Jacob nascitur, Gen. 29. 35. nesciens concumbit cum filii sui uxore Thamar, 38. 15. spondet pro fratre suo Benjamin, 43. 9. prædicitur sceptrum non auferendum de Juda, donec veniat Messias, 49. 10. Deuter. 33. 7. Jud. 1. 2. 2 Reg. 7. 12. 2 Paral. 6. 6.

contra Judam, & Jerusalem, vide Jerusalem.

Judas Machabæus eligitur dux fratrum suorum, 1 Machab. 2. 66. pugnat strenuè, 3. * † 4. * † 5. * † 7. 25. 2 Machab. 8. 1. † 10. 16. * † 11. 6. † 12. * † 13. * † 14. * † 15. * cæditur, 1 Mach. 9. 17.

Judas Iscariotes eligitur in Apostolum, Matthæi 10. 4. init pactum cum Pharisæis, Luc. 22. 4. prodit Christum, Matth. 26. 20. 46. Marc. 14. 43. Joann. 18. 5. secundùm Prophetiam, Psalmus 40. 10. † 54. 14. † 108. 8. Joann. 6. 70. † 12. 4. † 13. 21. * suspendit se, Matth. 27. 4. Actorum 1. 18.

Judas Galilæus dispersus cum suis, Act. 5. 37.

Judas, & Silas cum Paulo, & Barnaba, Antiochiam mittuntur, Act. 15. 22. 27.

JUDICABUNT Sancti de hoc mundo, Sap. 3. 8. † 5. 1. Matth. 19. 28. 1 Cor. 6. 2. Jud. 14.

Judicium perversum, Eccli. 11. 9. Matth. 7. 1. † 12. 7. Luc. 6. 37. † 7. 33. Joan. 7. 24. † 9. 16. Actor. 28. 4. Rom. 2. 1. † 14. 1. 13. 1 Cor. 4. 5. 1 Tim. 5. 21. Jacob. 4. 11.

Judicium Dei extremum, & quemadmodum Christus in fine mundi judicaturus sit, 1 Reg. 2. 10. &c. vide Dies novissimi.

Judicium debet praecedere deliberatio, & cognitio causae, Gen. 3. 11. † 11. 5. † 18. 21. Exod. 5. 8. † 23. 2. Deut. 13. 6. † 17. 9. † 19. 18. Jos. 7. 19. † 22. 13. Jud. 20. 3. 12. Prov. 18. 13. Eccli. 12. 7. Dan. 13. 51. 1 Mach. 7. 7.

Judicium hominum, vide opinio.

Judicum officium, & auctoritas, Exod. 18. 13. 21. † 21. * † 22. * † 23. * Lev. 19. 15. † 24. 11. 23. Deut. 1. 13. 16. † 17. * † 18. 15. † 25. 1. † 27. 19. Jos. 7. 19. 1 Reg. 8. 1. † 12. 5. 2 Par. 19. 6. Eccli. 4. 10. † 10. 1. † 41. 12. Psal. 81. * Prov. 18 5. 19. † 24. 23. † 28. 15. Isa. 5. 16. † 10. 1. Jer. 5. 26. Luc. 18. 2. † 3. 1. 13. 23. Joan. 7. 24. † 8. 15. Jac. 2. 4.

Judices Israel rexerunt circa 350. annos, Actorum 13. 20.

Judex universi mundi est Deus, vide Deus.

JUDITH vidua Bethuliae dives, & honesta, Judith, 8. 2. * praecidit Holoferni caput, 13. 10. moritur, 16. 28.

JURARE quatenus liceat, vel non liceat, & quam variis modis contingat, Gen. 14. 22. † 21. 24. † 22. 16. † 24. 3. † 25. 33. † 26. 3. 31. † 31. 53. † 42. 15. † 47. 31. † 50. 5. Exod. 13. 19. † 20. 7. † 22. 11. † 23. 13. Lev. 5. 4. † 19. 12. Num. 14. 21. † 30. * Deut. 6. 13. † 7. 8. † 10. 20. Jos. 2. 12. † 6. 21. † 9. 15. † 23. 7. Jud. 21. 1. 7. 18. 1 Reg. 14. 24. † 19. 6. † 24. 23. † 25. 34. † 28. 10. † 30. 15. 2 Reg. 3. 35. † 19. 7. † 21. 2. 17. 3 Reg. 1. 13. 29. † 2. 8. † 8. 31. † 18. 10. 2 Par. 6. 22. † 15. 14. † 36. 13. 1 Esdr. 10. 5. 2 Esdr. 10. 29. Job 27. 1. Ps. 14. 4. † 23. 4. † 62. 12. † 88. 4. † 94. 11. † 101. 9. † 109. 4. Isa. 14. 24. † 19. 18. † 45. 23. † 49. 18. † 54. 9. † 65. 15. Jer. 4. 2. † 5. 2. 7. † 12. 16. † 22. 5. † 44. 26. † 51. 14. Osee 4. 15. Amos 6. 8. † 8. 7. Soph. 1. 5. Zach. 8. 17. Jud. 1. 12. Eccli. 23. 9. 17. Matth. 5. 33. † 23. 16. 18. 20. 21. 22. Heb. 6. 13. 16. Apoc. 10. 6.

Jurandum non est temere, nec per coelum, nec per terram, nec per aliquid quod in iis est, Matth. 5. 34. Jac. 5. 12.

JUSTI vere in hac vita, Lucae 1. 6. † 15. 7. Joan. 8. 36. † 17. 17. 19. 1 Cor. 6. 11. Heb. 12. 23. * 2 Pet. 1. 7. 1. Joan. 3. 1. 7. Apoc. 3. 4. † 14. 5. vide peccatum.

JUSTITIAE summa perfectio non habetur in hac vita in qua sine peccato non vivimus, Genes. 6. 5. † 8. 21. Exod. 34. 7. Num. 14. 18. 3 Reg. 8. 46. 2 Par. 6. 36. Job 4. 17. † 9. 2. 15. 20. † 25. 4. Psal. 13. 1. † 50. 7. † 52. 1. † 129. 3. † 142. 2. Prov. 20. 9. Eccle. 7. 21. Isaiae 64. 4. Jer. 2. 19. 20. † 30. 11. Mich. 7. 2. Nah. 1. 3. Sap. 12. 10. Matth. 6. 12. Luc. 17. 3. 10. Rom. 3. 9. 23. † 9. * Galat. 3. 22. Ephes. 2. 3. 1. Joan. 1. 8. vide Peccatum.

Justitia nostra est per Christum, primam justificationem, peccatorumque remissionem nulla praecedunt merita, Genes. 15. 6. Isaiae 45. 25. † 53. 8. 13. Jer. 23. 6. † 33. 16. Dan. 6. 22. Hab. 2. 4. Zach. 9. 11. Act. 10. 43. † 13. 39. Rom. 1. 17. † 3. 22. 24. † 5. 1. 18. † 10. 4. 10. 1 Cor. 1. 30. Gal. 2. 16. † 3. 11. † 5. 5. Phil. 3. 9. Tit. 3. 7. 1 Pet. 3. 18.

JUSTIFICATIO qua quis ex justo fit justior ascribitur bonis operibus, Eccli. 18. 22. Rom. 2. 13. Jac. 2. 21. 24. Apoc. 22. 11.

Justificatio impii non solùm fidei ascribitur, sed etiam aliis virtutibus, ut Spei, Rom. 8. 23. Charitati, Exod. 20. 6. Prov. 10. 12. Luc. 7. 47. 1 Cor. 13. 4. Gal. 5. 6. 1 Pet. 4. 8. 1. Joan. 4. 7. 8. 9. Timori, Eccli. 1. 27. 28. Poenitentiae operibus, Sap. 11. 24. Ezech. 18. 21. 22. Matth. 3. 2. 8. Lucae 7. ubi ponitur exemplum Magdalenae, 15. exemplum filii prodigi, 18. exemplum Publicani.

L

LABAN hospitio excipit famulum Abrahe, Gen. 24. 32. mercede conducit Jacob, 29. 14. 20. persequitur Jacob, 31. 22.

LABOR & dolor communis omnibus hominibus, Gen. 3. 17. Exod. 20. 9. † 34. 21. Deut. 5. 13. Tob. 2. 19. Psalm. 127. 2. Prov. 6. 6. † 10. 4. † 14. 4. † 20. 4. Eccle. 5. 11. Eccli. 29. 29. Joan. 21. 3. Act. 18. 3. † 20. 34. 1 Cor. 4. 12. Ephes. 4. 28. 1 Thess. 2. 9. † 4. 1. 2 Thess. 3. 8. 12.

Labor non ditat sine Dei benedictione, Genes. 3. 17. † 26. 3. 12. † 30. 27. Deut. 8. 18. Job 42. 12. Prov. 10. 22. Eccli. 11. 6.

Laboranti merces debetur, Levit. 19. 13. Deut. 24. 15. † 25. 4. Tob. 4. 15. Eccli. 7. 22. † 34. 25. 26. Jer. 22. 13. Mal. 3. 5. Matth. 10. 10. Lucae 10. 7. 1 Cor. 9. 9. 14. 1 Timoth. 5. 18. Jac. 5. 4.

Laboris manuum & agriculturae laus & utilitas, Prov. 12. 11. † 13. 4. † 14. 23. † 24. 27. † 28. 19.

LACHIS traditur in manus Israelis, Jos. 10. 32. extruitur, 2 Par. 11. 9.

LAICI ne se sacris praeter officium misceant, Levit. 10. 1. * Num. 1. 51. † 3. 10. nec vasa sacrata temere contingant, Num. 4. 51. † 4. 15. 19. 20. † 18. 7. 2 Reg. 6. 6. 2 Par. 26. 18.

LAIS oppugnatur à Danitis, expugnatur, aedificatur, & appellatur Dan, Judic. 18. 27. appellatur Lesen. Josue 19. 47.

LAUDANDUS Deus ante & post sumptum cibum, Deut. 8. 10. vide Gratia.

Laudare Deum pro merito non possumus, Psalm. 95. 4. † 105. 2. † 118. 164. † 144. 3. Eccli. 43. 2. 32.

Laudes Deo canendae, Psalm. 46. 2. † 146. 7. † 149. 1. Isaiae 12. 4. Eph. 5. 19. Col. 3. 16. Heb. 13. 15. Jacob. 5. 13.

LAZARUS jacet ante ostium divitis epulonis, Luc. 16. 20.

Lazarus suscitatur à morte, Joan. 11. 43. persecutionem sustinet à Judaeis, 12. 10.

LEBBAEUS cognomine Thaddaeus discipulus Christi Matth. 10. 3. appellatur Judas filius Jacobi, Lucae 6. 16.

LEPRA quomodo cognoscatur, Lev. 13. * 14. *

Lepram mittit Deus propter peccatum, Exod. 4. 4. Num. 12. 8. 4 Reg. 5. 1. 27. † 15. 5. 2 Par. 26. 18. 19. 21.

Lepra mundatur, Exod. 4. 7. Num. 12. 15. 4 Regum 5. 14. Matth. 8. 2. Luc. 17. 14.

Leprosorum segregatio, Levit. 13. 46. Num. 5. 2. 4 Reg. 15. 5.

LEVI nascitur, Genes. 29. 34.

occidit cum fratre suo Simeone Sichemitas, 34. 25. punitio istius facti, 49. 5.

Levitarum habitatio, jus, & debita vitae sustentatio, Lev. 10. 12. † 25. 32. Num. 18. 21. 24. † 35. 2. 7. Deut. 10. 8. † 12. 12. 19. † 14. 27. † 18. 1. † 26. 11. Jos. 13. 14. 33. † 18. 7. † 21. * 2 Esd. 10. 33. 37. † 13. 10. Ezech. 48. 13. Eccli. 7. 32.

Levitarum ministerium & officium, Num. 1. 49. † 3. * † 4. 1. † 8. * † 18. 2. 23. Deut. 10. 8. Jos. 3. 6. 1 Par. 6. 31. * † 9. 14. * 2 Par. 19. 8. Ezech. 44. 11.

Levitas assumit sibi in ministerium Deus pro primogenitis Israelis, Num. 3. 12. 40. * † 8. 16.

Levitae puniunt peccatum erecti vituli, Exod. 32. 26.

Levitae expelluntur ex Israel, 2 Par. 11. 14.

LEX prima, & praeceptum datur, Genes. 2. 16. violatur, 3. 4. 6.

Lex decem mandatorum datur Moysi, Exod. 20. * Deut. 5. *

Legis tabulae dantur, Exod. 31. 18. Deut. 5. 22. franguntur, Exod. 32. 19. Deut. 9. 17. dantur aliae tabulae, Exod. 34. 27. Deut. 10. 1.

Legis natura, officium & operatio, Rom. 3. 20. † 4. 15. † 5. 20. † 7. 1. 7. Galat. 3. 19. 1 Timoth. 1. 8. Heb. 7. 18. 27.

Legem Dei sine spiritu ejus non possumus implere, Deut. 5. 29. Psalm. 118. 34. Lucae 18. 22. Act. 15. 10. Rom. 8. 2.

punitio vel merces eorum, qui Legem Dei praevaricantur, vel observant, vide Obedientia, & Inobedientia.

Legis ceremoniae abrogantur per Christum, Matth. 11. 13. Marc. 15. 38. Act. 13. 38. † 15. 11. † 14. 11. Rom. 6. 14. † 7. 4. † 8. 3. Gal. 3. 13. † 4. 5. Ephes. 2. 13. Col. 2. 14. 1 Pet. 1. 11. 18.

Lex legitur, Deut. 1. 5. † 31. 9. 11. Josue 8. 35. 4 Reg. 23. 2. 2 Esdr. 8. 8. † 9. 3. 3. Esd. 9. 39. 2 Mach. 8. 19. 23.

Lex nova Christianorum consistit potissimùm in Charitate, Matth. 5. 44. † 7. 12. † 22. 36. Joan. 13. 34. Rom. 13. 10. Gal. 5. 14. † 6. 2. 1 Tim. 1. 5.

LIA nubit Jacob patriarchae, Genes. 29. 21. gignit ei multos liberos, 29. 31.

LIBER vitae, Exod. 32. 32. Psalm. 68. 29. Phil. 4. 3. Apoc. 3. 5. † 20. 12. † 21. 27.

LIBERUM arbitrium etiam post lapsum in homine mansit, Gen. 4. 7. Deut. 30. 19. Josue 24. 15. Psalm. 26. 9. Sap. 9. 10. Eccli. 15. 18. † 31. 10. 1 Cor. 7. 9. † 7. 37.

Liberum arbitrium cooperatur gratiae Dei, 1 Reg. 7. 3. 2 Par. 2. 14. Psalm. 9. 37. † 72. 13. Prov. 16. 1. 5. 9. Eccli. 2. 20. Isa. 1. 16. 17. 18. † 40. 3. † 46. 8. † 55. 6. 7. Jer. 3. 1. 12. 22. † 4. 3. 4. 14. † 7. 3. † 18. 8. 11. † 25. 5. † 26. 13. † 35. 15. Ezech. 18. 21. 22. 27. 28. 30. 31. † 33. 14. 19. 16. 19. Zach. 1. 3. Mal. 3. 7. Matth. 3. 2. 3. † 11. 33. † 12. 28. Marc. 1. 3. Luc. 3. 4. Joan. 1. 23. † 7. 37. Act. 13. 19. † 8. 22. † 9. 6. Rom. 10. 13. 1 Cor. 3. 9. † 15. 10. 2 Cor. 7. 1. Eph. 5. 14. Phil. 2. 12. 13. † 4. 13. Col. 1. 29. † 3. 9. 10. 1 Tim. 4. 16. 2 Tim. 2. 21. Heb. 4. 16. † 12. 12. 13. Jacob. 4. 8. 1 Petr. 1. 22. 1. Joan. 3. 3. Apoc. 3. 20.

Libertas Evangelica, Joan. 8. 32. Rom. 6. 18. † 8. 2. 21. Gal. 5. 13. 1 Pet. 1. 18. † 2. 16. * 2 Petr. 2. 19.

Libertas prava, & improbanda, Job 11. 12. Jer. 34. 15. Osee 7. 16. 2 Pet. 2. 18.

A LINGUA mala cavendum, Lev. 19. 16. Job 5. 21. Psal. 51. 4. † 139. 4. 12. † 140. 3. Prov. 4. 24. † 10. 18. † 11. 9. † 12. 13. 19. † 15. 2. † 16. 27. 28. † 17. 20. † 18. * † 20. 19. † 21. 23. † 26. 20. † 30. 11. Eccle. 5. 2. Sap. 1. 11. Eccli. 5. 16. † 25. 12. † 28. * 1 Cor. 15. 33. 1 Pet. 2. 1. Jac. 1. 19. † 3. 5. 8. † 4. 11. vide Detractio.

Lingua discretè moderanda, Prov. 10. 19. † 11. 14. † 13. 2. 3. † 17. 27. † 18. 21. † 21. 23. Eccli. 14. 1. † 20. 5. † 22. 33. † 23. 17. Matth. 12. 36. Luc. 6. 45. Jac. 1. 19. † 3. 2. 1 Pet. 3. 10. vide Loquenda.

LOBNA occupatur, Josue 10. 29. deficit à Juda, 4 Reg. 8. 22. oppugnatur ab Assyriis, 19. 8.

LONGANIMITAS, vide Patientia.

LOQUENDA sunt vera, honesta, & quae audientibus prodesse queant, Exod. 22. 28. Psalm. 14. * Prov. 15. 2. † 24. 26. † 25. 11. † 29. 20. Eccle. 5. 1. Eccli. 7. 37. Matth. 5. 37. † 16. Eph. 4. 29. † 5. 4. Col. 3. 8. 1 Pet. 1. 12.

Loquendi tempus & opportunitas, Prov. 15. 23. † 25. 11. Eccles. 8. 5. Eccli. 11. 8. † 20. 6. † 32. 9. † 33. 4. quomodò loquendum, Job 6. 29. Prov. 15. 4. † 16. 20. 21. † 29. 11. Eccli. 4. 30. † 5. 16. † 6. 5. Col. 4. 6.

LOT liberatur ab incendio Sodomorum, Gen. 19. 15. 17. 2 Pet. 2. 7. uxor ejus mutatur in statuam salis, Gen. 19. 26. Sap. 10. 7. Luc. 17. 32. concumbit cum duabus filiabus suis, Gen. 19. 31. 35.

LOTIO pedum, Genes. 18. 4. † 19. 2. † 24. 32. † 43. 24. Joan. 13. 4. 14. 1 Tim. 5. 10.

LUCAS medicus, Col. 4. 14. manet cum Paulo, 2. ad Tim. 4. 11.

LUCIFER cecidit è coelo, Isaiae 14. 12.

Lux est Christus, Isaiae 9. 2. † 42. 6. † 60. 1. 19. †

49. 6. Joan. 1. 5. † 8. 12. † 9. 5. † 12. 35. 46. 1. Joan. 1. 5. † 2. 8.
Lux sunt Christiani, Prov. 4. 18. Isaiæ 62. 1. Matth. 5. 15. Rom. 2. 19. Phil. 2. 15.
LYDIA purpuraria credit in Christum, Act. 16. 14.
LYSIAS dux exercitus Antiochi, 1. Mach. 3. 32. pactum init cum Judæis, 6. 58. capitur & jussu Demetrii occiditur, 7. 2.

M

MAACHA filia Tholmai regis in Gessur, mater Absalonis, 2 Reg. 3. 3.
MAACHA filia Abessalom, mater Abiam regis Juda, 3 Reg. 15. 2.
appellatur Michaja, 2 Par. 13. 2.
MACEDONIA mittit eleemosynas pauperibus Jerosolymitanis, Rom. 15. 26. 2 Cor. 8. 1.
Paulus vocatur in Macedoniam, Act. 16. 9.
MADIAN filius Abraham, Gen. 25. 2. Deus præcipit ut cædantur Madianitæ, Num. 25. 16. Madianitæ cæduntur cum suo rege, 31. 7.
opprimunt Israelem, Judic. 6. 1. irruit in eos Gedeon, 7.*
MAGDALENA, vide Maria.
MAGI Pharaonis virgas suas vertunt in colubros, Exod. 7. 12.
Magi primitiæ Gentium Christum adorant, Matth. 2. 11.
Magia, vide incantationes.
MALALEEL, nascitur, Genes. 5. 12.
MALCHO præcidit Petrus auriculam, Joan. 18. 10.
MALEDICTIO, & Benedictio, Gen. 3. 14. 17. † 8. 21. † 9. 25. † 24. 41. † 27. 28. † 48. 15 20. † 49. 7. Num. 5. 21. Deut. 11. 26. † 27. 15. Jos. 8. 34. Jud. 9. 20. 1 Reg. 17. 43. 2 Reg. 2. 5. † 16. 7. 4 Reg. 2. 24. 2. Esd. 5 13. Prov. 26. 2. Jer. 29. 22. † 49. 13. Zach 8. 13.
Maleficia, vide incantationes.
MALUM dicens bonum, punietur, Isaiæ 5. 20. Mal. 2. 17. Prov. 24. 24.
Malum declinandum, & bonum faciendum, Prov. 3. 7. Isaiæ 1. 16. Ezech. 18. 21.
Malorum consortium vitandum, Psalm. 1. * † 25. 4. Prov. 1. 10. † 14. 7. † 24. 21. † 29. 24. Eccli. 8. 18. † 13. * 2 Cor. 6. 14. 2. Joan. 10. Apoc. 18. 4.
Malum non est reddendum pro malo, Prov. 20. 22. † 24. 29. Rom. 12. 14. 17. 1 Cor. 4. 12. 1 Thess. 5. 15. 1. Petr. 3. 9.
Malum pœnæ est à Deo, Deuter. 32. 23. 3 Regum 9. 9. † 21. 29. Isaiæ 45. 7. Jerem. 11. 11. † 32. 42. Baruch. 2. 2. Amos 3. 6. Jonæ 3. 10. Mich. 1. 12. † 2. 3.
Malum culpæ summè aversatur Deus, tantum abest, ut eum auctorem habeat, Exod. 23. 7. 2 Par. 19. 7. Jud. 5. 21. Job 34. 10. Psalm. 5. 5. 7. † 44. 8. Prov. 15. 8. 9. Sap. 14. 9. Eccli. 14. 21. Osee 13. 9. Rom. 9. 14. 2 Cor. 6. 15. Jac. 1. 13.
Malos rectores, & præpositos permittit Deus ob peccata populi, 3 Regum 12. 24. Job 34. 30. Isai. 29. 10. Ezech. 14. 9. Osee 11. 11. 2 Thess. 2. 11.
Jubetque obedientiam illis præstare, Matth. 23. 3.
Malorum etiam ministrorum opera utitur Deus, Matth. 7. 22. Marc. 9. 18. Lucæ 9. 49.
MANAHEM rex Israel, 4 Reg. 15. 14.
MANASSES primogenitus Joseph nascitur, Genes. 41. 51. † 48. 14.
Manasses impius, filius pii Ezechiæ, rex Juda, 4 Reg. 21. 1. 2 Paral. 32. 33. † 33. 1. Jerem. 15. 4. ducitur vinctus in Babylonem, & per pœnitentiam convertitur ad Dominum, & exauditus recuperat regnum, 2 Paral. 33. 11. 13. relinquit post se Amon, 4 Regum 21. 18. Matth. 1. 10. appellatur Her, Lucæ 3. 28.
MANENDUM est nobis in Christo, Joan. 15. 4. Rom. 8. 1. 1 Cor. 4. 15. † 12. 13. Col. 2. 6. 1. Joan. 2. 6. 28. † 3. 24. † 4. 13.
MANNA, Exod. 16. * Num. 11. 7. Deut. 8. 3. Jos. 5. 12. Psalm. 77. 24. Sap. 16. 20. Joan. 6. 31.
MANSUETUDO, Jos. 7. * 19. 1 Reg. 10. * 2 Reg. 16. 10. Prov. 15. 1. Eccli. 1. 29. Matth. 5. 4. † 11. 29. Galat. 5. 23. † 6. 1. Ephes. 4. 2. Coloss. 3. 12. 2 Tim. 2. 25. Tit. 3. 2.
MARDOCHÆUS defensor, & tutor Esther, captivus abductus in Babylonem, Esther 2. 5. 7. à rege summo honore affectus, 6. 10. revertitur de captivitate in Jerusalem, 1. Esdr. 2. 2. 2 Esdr. 7. 7.
MARE creatur, Genes. 1. 9. concluditur suis terminis, 1. 9. Job 26. 10. † 28. 26. Proverb. 8. 29. Jerem. 5. 22. cedit filiis Israel, Exod. 14. 21. sedatur verbis Christi, Matth. 8. 26.
MARIA soror Aaron laudat Dominum, Exod. 15. 21. fit leprosa, Num. 12. * Deut. 24. 9. moritur, Num. 20. 1.
Maria virgo prænuntiata, Gen. 3. 15. Num. 24. 17. Psal. 18. 6. † 44. 10. † 45. 5. † 84. 2. † 86. 1. † 131. 8. Prov. 31. 10. 29. † 9. 1. Cantic. 1. * 2. * 3. * 4. * 5. * 6. * Eccli. 24. * Isaiæ 7. 14. † 11. 1. † 19. 1. † 45. 8. Jerem. 31. 22.
Maria vocatur, & est Mater Domini, Luc. 1. 43. mater Jesu, Matth. 2. 13. Joan. 19. 25.
Mariæ perpetua virginitas significatur, Exod. 3. 2. Jud. 6. 37. 38. 39. 40. Psal. 18. 6. Cant. 2. 2. † 4. 7. † 6. 9. Isa. 7. 14. † 11. 1. † 15. 1. 2. † 66. 7. Ezech. 44. 2. Dan. 2. 31. Matth. 1. 20. Lucæ 1. 35
Maria virgo multis dotata virtutibus, fide dives, Prov. 31. 18. Luc. 1. 38. 45. Joan. 2. 5. spe plena, Eccli. 24. 24. Joan. 2. 5. charitate perfecta, Eccli. 24. 24. Luc. 1. 56. † 2. 7. Joan. 2. 3. † 19. 25. casta, vide supra, Mariæ perpetua virginitas, castitatem vovit perpetuam, Luc. 1. 35. humilis, Lucæ 1. 38. 48. misericors, Joan. 2. 3. prudens, Luc. 2. 19. modesta, Luc. 2. 48. pia, Lucæ 1. 46. 47. benigna, Lucæ 1. 40. fortis, Prov. 31. 10. * Joan. 19. 25. sapiens, Proverb. 31. 26. Joan. 2. 5.
pauper, Matth. 2. 11. Lucæ 2. 7. 24. patiens, Matth. 2. 13. Lucæ 2. 35. virtute præcellens omnes, Prov. 31. 29. Eccli. 24. 25. Lucæ 1. 28. 48.
Maria salutatur ab Angelo, Luc. 1. 28. visitat Elisabeth, & laudat Deum, Lucæ 1. 39. 46. proficiscitur cum Joseph in Bethlehem, Luc. 2. 4. in Ægyptum, Matth. 2. 14. revertitur inde in terram Israel, Matth. 2. 14. invenit Christum in templo, Lucæ 2. 46. assistit cruci, & Apostolo Joanni commendatur, Joan. 19. 25. manet cum Apostolis, Act. 1. 14.
Maria Magdalena deflet sua peccata, Lucæ 7. 38. obtinet peccatorum remissionem, Lucæ 7. 48. liberata septem dæmoniis, adhæret, & ministrat Christo, Lucæ 8. 2. 3. ungit Dominum, Matth. 26. 6. Marc. 14. 3. Joan. 11. 2. † 12. 3. adest Christo in cruce morienti, Joan. 19. 25. stat ad monumentum plorans, Joan. 20. 11.
Christus ei apparet post resurrectionem, Marc. 16. 9. Joan. 20. 14.
nuntiat resurrectionem discipulis, Joan. 20. 18.
MARITI officium, & auctoritas in uxorem, Gen. 3. 16. Num. 5. 12. 18. † 30. 7. 13. Deut. 22. 5. 13. † 24. 1 Prov. 5. 18. † 18. 22. † 31. 10. Eccle. 9. 9. Eccli. 7. 28. † 9. 1. † 25. 2. 27. † 26. 1. Mal. 2. 14. 16. 1 Cor. 7. * † 11. 3. 10. Eph. 5. 22. Col. 3. 18. Tit. 2. 4. 1. Tim. 2. 11. 1. Pet. 3. 6.
MARTHA hospitio excipit Dominum, Lucæ 10. 38. ostendit suam fidem, Joan. 11. 27.
MATHAN sacerdos Baal occiditur, 4 Regum 11. 18. 2 Paral. 23. 17.
MATHIAS eligitur in Apostolum, Act. 1. 26.
MATHUSALEM filius Henoch nascitur, Gen. 5. 21. vivit 969. annis, & moritur, Gen. 5. 27.
MATRIMONIUM, Gen. 1. 27. 28. † 2. 21. 22. 23. 24. † 3. 6. 12. 17. † 4. 1. 17. † 9. 1. † 19. 26. † 24. 3. † 29. 21. Exod. 2. 1. † 20. 17. Lev. 18. * † 20. 10. Deut. 5. 21. † 7. 3. † 22. 29. † 24. 1. Jos. 23. 12. Jud. 3. 6. † 14. 2. 7. 15. 1. Esdr. 9. 2. 2. Esdr. 13. 23. Esther 2. 17. Tob. 4. 13. † 6. 17. † 7. 15. 16. † 8. 9. Prov. 18. 22. † 19. 14. Eccli. 25. 2. Jer. 3. 1. Matth. 5. 32. † 19. 3. 9. † 22. 24. 30. Marc. 6. 18. † 10. 2. 6. 7. 8. 9. † 12. 20. * Luc. 2. 5. † 3. 19. † 16. 18. † 20. 34. Joan. 2. 1. 2. Rom. 7. 2. 1. 1 Cor. 7. * Ephes. 5. 31. 32. 1 Tim. 3. 2. † 5. 9. Heb. 13. 4. 1 Pet. 3. 1.
Matrimonium indissolubile, Genes. 2. 24. Matth. 5. 32. † 19. 7. Marc. 10. 11. Luc. 16. 18. 1 Cor. 7. 10.
Matrimonium spiritale, quære Connubium.
Matrimonium cujus rei sacramentum, Eph. 5. 32. confert gratiam & sanctificationem, 1. Thess. 4. 4.
MATTHÆUS publicanus vocatur, Matthæi 9. † 10. 3. appellatur Levi filius Alphæi, Marc. 2. 14. Lucæ 5. 27.
MATHANIA patruus Joachim constituitur rex Juda, 4 Reg. 24. 17. appellatur Sedechias, 1. Par. 3. 15.
MATHATHIAS Sacerdos ostendit studium pro tuenda religione, 1. Machab. 2. 24. pugnat strenuè, 2. 41. monet filios suos ad observationem legis Dei, 2. 49. 64.
MEDI occupant regnum Babyloniæ, Daniel 5. 31.
MELCHISEDECH sacerdos, & rex Salem, Gen. 14. 18. Psal. 109. 4. Hebr. 7. 1.
MENDACIUM, Genes. 3. 4. † 37. 29. † 39. 17. Levit. 19. 11. 1 Reg. 1. 2. 7. 4 Reg. 5. 25. Prov. 6. 19. † 12. 22. Sap. 1. 11. Eccli. 7. 13. † 20. 26. 28. † 25. 4. Osee 4. 2. Joan. 8. 44. Act. 5. 4. Eph. 4. 25. Coloss. 3. 9. vide Testimonium.
MENELAUS proditor patriæ usurpat sibi summum Sacerdotium, 2. Machab. 4. 24. extremo supplicio afficitur, 2. Mach. 13. 4. 5. 6.
MENSURA qua mensi fuerimus, remetietur nobis, Exod. 21. 23. Jud. 1. 7. 1 Reg. 15. 33. 2 Reg. 22. 25. Psalm. 17. 21. Prov. 22. 23. Isaiæ 33. 1. † 65. 6. † 65. 4. Jerem. 50. 15. 29. † 51. 49. Ezech. 16. 59. Joel. 3. 7. Matth. 7. 2. Marc. 4. 24. Lucæ 6. 38.
Mensuræ, & pondera debent esse justa, Levit. 18. 35. Deut. 25. 13. Ezech. 45. 10. Michææ 6. 11. Amos 8. 5. Prov. 16. 11. † 20. 10.
MERARI filius Levi, Num. 3. 17.
Meraritarum officium, 3. 33. † 4. 42.
MERCES debetur operibus, Gen. 4. 7. † 15. 1. Psal. 118. 112. Prov. 11. 18. Sap. 5. 16. † 10. 17. Eccli. 2. 8. † 11. 24. † 18. 22. † 36. 18. † 51. 10. 38. Isaiæ 3. 10. Jer. 31. 16. Matth. 5. 12. † 6. 1. † 10. 41. 42. † 20. 8. Marc. 9. 41. Luc. 6. 35. † 10. 7. Joan. 4. 36. Rom. 4. 4. 1 Cor. 3. 8. 1 Tim. 5. 18. Apoc. 22. 12.
MERITA operum, Eccli. 18. 31. † 16. 15. † 38. 18. vide Opera.
MEROB filia Saulis, 1 Reg. 14. 49. promittitur Davidi in uxorem, 18. 17.
MESSIAS, id est Christus, & verus unctus est Dominus noster Jesus, Joan. 1. 4. † 4. 25. † 7. 41. † 14. 27. Matth. 6. 63. Marc. 14. 62. Luc. 22. 67. Act. 17. 3. † 18. 28. † 19. 4. 1. Joan. 5. 1.
MICHA parat ephod idolo matris suæ, Judic. 17. 5. conducit Levitam, 17. 7. 10. idolum, & ephod auferuntur, similiter & Sacerdos abducitur, 18. 13. 18. 20.
Micha, filius Miphiboseth, 2 Reg. 9. 12.
MICHÆAS prophetat contrarium pseudoprophetis, 3 Regum 22. 13. 15. 2 Paralip. 18. 14.
MICHAEL pugnat cum diabolo, Dan. 10. 13. Judæ 9. Apoc. 12. 7.

MICHOL sive Michal filia Saulis, datur Davidi in uxorem, 1 Reg. 18.27. juxta promissionem regis, 17.25. conservat Davidi vitam, demittens eum per fenestram, 19.12. subducitur ei, & datur Phalti, sive Phaltiel, 25. 44. redditur ei, 2 Reg. 3. 14. 15. deridet ipsum saltantem coram Domino, 6.16.

MILITARE, vide Bellum.

MINISTRORUM etiam malorum opera dignatur uti Dei bonitas, Matth. 7.22. Mar. 9.38. Luc. 9. 49. quos & jubet audiri, Matth. 23.3.

MIPHIBOSETH filius Jonathæ, 2 Reg. 4. 4. invenit gratiam coram Davide, 9.7.* parcit ei David, 21.7. appellatur Meribbaal, 1 Par. 9.40.

Miphiboseth filius Saulis suspenditur, 2 Reg. 21. 8.

MIRACULA operatur Deus per Sanctos, & eorum reliquias. Vide Sancti, & Reliquiæ.

MISERICORDIA, vide Bonitas Dei, item Charitas.

Misericordiæ opera proximo exhibenda, 2 Regum 15. 6. 2 Paralip. 28. 9. 15. Psalm. 111. 5. 9. Proverb. 24. 21. 11. † 19. 7. 22. Eccli. 4. 2. 29. † 35. 18. Isai. 58. 7. Osee 6. 11. Mich. 6. 8. Zach. 7. 9. Matth. 5. 7. † 9. 13. † 10. 41. † 18. 33. † 25. 41. Marc. 9. 40. Luc. 6. 35. † 11. 31. Rom. 12. 13. Galat. 6. 12. Coloss. 3. 12. 1 Tim. 5. 10. quære Eleemosyna.

MISSÆ sacrificium olim prædictum, & prænunciatum, Levit. 6.9.10.11.12. Psalm. 22.5. † 109.4. Isai. 2. 2. 3. † 19. 19. 20. † 56.7. † 61.6. † 66.19.20.21. Jer. 31.31. † 33.16.17.18. Dan. 12. 11. Amos 9.11. Malac. 1.10.11.

Missæ sacrificium per varias figuras veteris Testamenti significatum, Gen. 14.18. † 16.6. † 22.13. Exod. 12.5.24. † 25. 30. † 29. 2. 15. Levit. 2. 1. 13. † 3. 12. † 4. 23. † 5. 7. 11. † 6. 15. † 9. 8. † 14. 4. † 16. 3. † 19. 21. Num. 15. 24. † 18. 17. 1 Reg. 28. 6. 3 Reg. 19.6. 4 Reg. 4. 41. Dan. 8. 12. appellaturque juge sacrificium, Dan. 11. 31. † 12. 11. nec interibit offerens sacrificium, Jerem. 33. 18. 21.

Missæ sacrificium à Christo institutum, Luce 22. 19. & ab ejus discipulis usitatum, Actor. 13. 2. λειτουργούντων δ' αὐτῶν.

Missæ sacrificii mentionem facit Paulus, 1 Cor. 10. 16. † 11. 23.*

MOAB filius Loth, & filiæ ejus natu majoris, Genes. 19. 37. contra Moabitas pugnare, Israeli à Deo prohibetur, Deuter. 2. 8. factus est Moab serviens Davidi sub tributo, 2 Reg. 8. 2. deficiunt Moabitæ ab Israel, 4 Reg. 1. 1. † 3. 5. irruunt latrunculi de Moab in terram Israel, 13. 20. non admittebantur in ecclesiam, Deut. 23. 3. 2 Esdr. 13. 1. contra Moab prophetatur, Num. 21. 29. † 24. 17. Psalm. 59. 10. † 107. 10. Isai. 16.* † 25. 10. Jerem. 48. 1. Ezech. 25. 8. Amos 2. 1. Sophon. 2. 8.

MOLOCH idolum, Levit. 18. 21. † 20. 2. appellatur Melchom, 1 Paralipom. 20. 2. Jerem. 49. 1. Amos 1. 15. Sophon. 1. 5. de Moloch vide item, 3 Reg. 11. 5. 7. 4 Reg. 23. 10.

MORBUS, vide Ægrotatio.

MORS est pœna peccati, Genes. 2. 17. † 3. 19. Rom. 5. 12. 17. † 6. 23. 1 Corinth. 15. 21. Ephes. 2. 2. Coloss. 2. 13. 1 Tim. 5. 6. Jacob 1. 15.

Mors, & certus dies mortis omni homini constitutus est, Deut. 31. 14. Jos. 23. 14. 1 Reg. 26. 10. Job 14. 5. Psal. 88. 49. Eccles. 3. 3. † 8. 8. † 9. 5. Eccli. 17. 3. † 41. 1. Joann. 7. 30. † 8. 20. Rom. 5. 12. † 6. 23. Hebr. 9. 27.

Mortis hora incertissima, Eccle. 9. 12. Matth. 24. 43. Luc. 12. 40. 1 Thess. 5. 2. 2 Thess. 2. 2. Jac. 4. 13.

Mors corporis, justis est quasi somnus quidam, & dormitio, Deut. 31. 16. 2 Reg. 7. 12. 3 Reg. 2. 10. † 11. 21. 43. † 14. 20. Sap. 3. 3. Matth. 9. 24. Joann. 11. 11. Act. 7. 60. † 13. 36. 1 Corinth. 11. 29. 1 Thess. 4. 13.

Mortem nostram sua morte devicit Christus, Isai. 25. 8. Osee 13. 14. Rom. 6. 9. 1 Cor. 15. 54. 2 Timoth. 1. 10. Hebr. 2. 14. Apoc. 21. 4.

Mortem, qui sibi intulerint, Judic. 9. 54. † 16. 29. 1 Reg. 31. 4. 2 Reg. 17. 23. 3 Reg. 16. 18. 2 Mach. 10. 13. † 14. 41. Matth. 27. 5. Actor. 1. 18.

Mortuos lugere quatenus permittatur, aut prohibeatur, Levit. 19. 28. Deut. 14. 1. 34. 8. 2 Reg. 1. 11. † 3. 32. † 10. 2. † 12. 16. † 14. 2. † 19. 1. † 21. 10. 13. Eccli. 22. 10. † 38. 16. 1 Mach. 9. 20. † 12. 52. † 13. 26. Matth. 9. 3. Luc. 7. 13. Joann. 11. 33. Act. 8. 2. † 9. 39. 2 Thess. 4. 13.

Mortui ad vitam revocantur, 3 Reg. 17. 20. 4 Reg. 4. 33. † 13. 21. Matth. 9. 25. † 27. 52. Marc. 5. 41. Luc. 7. 13. † 8. 54. Joan. 11. 43. Act. 9. 40. † 20. 10.

Mortuorum sepultura, vide Sepeliendi mortui.

Mortuorum suffragia, vide Purgatorium.

MOSES nascitur ex Levi, Exod. 2. 1. † 6. 20. Actor. 7. 20. percutit Ægyptium, & fugit in Madian, Exod. 2. 15. accipit Sephoram Madianitem uxorem, Exod. 2. 21.

mittitur ad Pharaonem in Ægyptum, 3. 10.* † 5. 1. † 6. 12. † 7.* † 8.* † 9.* † 10.* revertitur cum uxore, & liberis in Ægyptum, 4. 20. orat pro Pharaone, 8. 12. 30. † 9. 28. 33. † 10. 17.

orat pro populo, 14. 15. † 17. 4. 11. † 32. 11. 13. 31. Num. 11. 2. † 14. 13. 17. † 21. 7. Deut. 9. 18. 26. accipit primò tabulas, Exod. 31. 18. has confringit videns populi idololatriam, Exod. 32. 19.

accipit iterùm novas, 34. 28.

In faciem ejus intueri non poterat populus Israeliticus, 34. 30. 2 Cor. 3. 7.

mittit exploratores in terram Chanaan, Num. 13. 2. probat se à Deo esse missum, Num. 16. 28. 31. videt terram promissionis, & moritur, 20. 12. † 27. 12. Deut. 34. 1. 5. apparet in transfiguratione Christi, Matth. 17. 3. Luc. 9. 30. commendatur, Eccli. 45. 1.

diabolus altercatur cum Angelo Michaele de Moysi corpore, Jud. 9.

MUNDI corde, Psalm. 23. 4. † 50. 12. † 72. 1. Matth. 5. 8. 1 Petr. 1. 22.

Mundities interior, & exterior commendatur, Matth. 23. 25. Luc. 11. 39. 2 Cor. 7. 1.

MURMURATORES quos imitentur, & quæ illis pœna metuenda, Exod. 14. 11. † 15. 24. † 16. 2. † 17. 3. † 17. 2. Num. 11. 1.* † 12. 1. 9. 10. † 14. 2. 27.* † 16. 3. † 17. 13. † 20. 2. † 21. 5.* Deuteron. 1. 27. Jos. 9. 18. Judic. 8. 10. Sap. 1. 11. Matth. 20. 11. Luc. 15. 2. † 19. 7. Joann. 6. 41.* Act. 6. 1. 1 Cor. 10. 10. Judæ, 16.

N

NAAMAN militum præfectus apud regem Syriæ mundatur à lepra, 4 Reg. 5. 14. Luc. 4. 27.

NAAS rex Ammonitarum pugnat contra Jabes, 1 Reg. 11. 1. moritur, 2 Reg. 10. 1.

Naas pater Abigail, 2 Reg. 17. 25.

NABAL vir iniquus, 1 Reg. 25. 25. 26.

NABOTH, quia regi Achab vineam negabat, lapidatur, 3 Reg. 21. 2. 13.

NABUCHODONOSOR potentissimus rex Babylonis, Jerem. 27. 6. invadit Ægyptum, 4 Reg. 24. 7. Jerem. 46. 2. ascendit in Jerusalem, 4 Reg. 24. 1. 10. † 25. 1. Jerem. 39. 1. juxta prophetiam, Jerem. 25. 8. † 32. 28. erigit auream statuam, Dan. 3. 1. habitat septem annos inter feras, 4. 28. 30. ingens superbia ejus, amplitudo dominii, & crudelitas explicatur, Isai. 14. 2. 8.

NABUZARDAN dux militiæ regis Babylonis destruit domum Dei, muros Jerusalem, & populum, qui remanserat, transfert, cum omnibus vasis templi, in Babylonem, 4 Reg. 25. 8. Jer. 39. 9. 11. † 52. 12.

NACHOR avus Abraham, Genes. 11. 23. 25.

NADAB, & Abiu igne consumuntur, Levit. 10. 1. † 16. 1. Num. 3. 4. † 26. 61.

Nadab rex Israel, 3 Reg. 14. 20. cæditur, 15. 28.

NAHASSON filius Aminadab princeps, & dux tribus Juda Num. 1. 7. † 2. 3. † 7. 12.

NAHUM prædicat in Ninive Nahum, 1.* † 2.* † 3.*

NATHAN filius Davidis, 2 Reg. 5. 14. appellatur Mathata, Luc. 3. 31.

Nathan propheta mittitur ad Regem David, 2 Reg. 7. 4. † 12. 1.

NATHANAEL dux tribus Issachar, Num. 1. 8.

Nathanael videtur à Christo, Joann. 1. 47.

Christus manifestat se ipsi Nathanael, 21. 2.

NECHAO rex Ægypti, 4 Reg. 23. 29. 2 Paralip. 35. 20. † 36. 3.

NEGOTIATIO, vide Emere, & Vendere.

NEHEMIAS pincerna Artaxerxis, 2 Esdr. 1. 11. mittitur in Judæam ad ædificandum, quæ erant destructa, 2. 9. appellatur Athersata, 8. 9.

NEMROD potens erat, & robustus venator, Genes. 10. 8.

NICANOR dux Lysiæ, 1 Mach. 3. 38. & etiam dux exercitus Demetrii, 7. 26. minatur se succensurum templum 7. 34. cæditur, 7. 43. 2 Mach. 15. 28.

NICODEMUS occultus discipulus Christi, Joan. 3. 1. 7. 50. † 19. 39.

NINIVE ædificatur ab Assur, Genes. 10. 11. pœnitentiam agit de peccatis suis, Jon. 3. 5.* desolatio, & destructio Ninive, Nahum 1.* † 2.* † 3.* † Sophon. 2. 13. Tob. 14. 5.

stabit in judicio, & condemnabit obcæcatos Judæos, Matth. 12. 41.

NOE filius Lamech, Genes. 5. 30.

præco divinæ justitiæ, 2 Petr. 2. 5.

ædificat arcam, Gen. 6.* ingreditur arcam, 7. 1. 7. egreditur, 8. 15.

accipit signum fœderis, 9. 8. 14.

commendatur, Eccli. 44. 17.

NOEMI uxor Elimelech, Ruth. 1. 2.

NOVUM Testamentum, Jerem. 31. 31. Matth. 26. 28. Marc. 14. 24. Luc. 22. 20. 1 Corinth. 11. 25. Hebr. 8. 8. † 9. 15. † 10. 16. † 13. 20.

Novum cœlum, & nova terra post mundi innovationem, Isai. 65. 17. † 66. 22. 2 Petr. 3. 13. Apoc. 21. 1.

NUDI vestiendi, Isai. 58. 7. Ezech. 18. 7. Tob. 1. 17. Matth. 25. 36. 39. vide Misericordia.

O

OBED filius Booz ex Ruth, Ruth 4. 17. Matth. 1. 5.

OBEDIENDUM Deo ejusque præceptis, & quæ obedientibus sit constituta merces, Gen. 18. 4. † 17. 9. 23. † 22. † 26. 5. Exod. 1. 17. † 15. 26. † 19. 5. † 20. 6. † 23. 22. 25. Levit. 20. 22. † 26. 3. 14. Deut. 4. 40. † 7.* † 11.* † 13. 4. † 17. 15. † 18. 15. † 24. 8. † 27. 10. † 28. 1. 12. Jos. 22. 1. 1 Reg. 12. 14. † 15. 22. 4 Reg. 10. 30. 2 Paralip. 7. 17. Proverb. 1. 8. 33. † 19. 31. Isai. 1. 19. † 48. 18. † 55. 2. Jerem. 7. 23. † 11. 4. † 17. 24. † 35.* Dan. 3. 16. Eccli. 35. 7. 2 Machabæor. 7. 30. Matth. 4. 19. † 7. 24. † 8. 21. † 15. 3. † 17. 5. † 25. 3. Luc. 5. 4. † 10. 16. Joann. 2. 7. Actor. 4. 19. † 5. 32. Rom. 16. 19. Phil. 2. 8. 12. 1 Thess. 4. 3. † 5. 18. 1 Petr. 1. 22. Jacobi 1. 22.

Obedientia inferiorum erga superiores, vide Subditorum officium.

OBLATIO omnis debet esse sine vitio aut macula, Levit. 1.3. † 3.1. † 22. 19. Num. 28. 3. 31. Deut. 15. 21. Eccli. 35. 14. Ezech. 43. 23. Mal. 1. 8. 14.

Oblationes Deo gratæ cœlitus accenduntur, Gen. 4. 4. † 8. 20. † 15. 17. Lev. 9. 24. Jud. 6. 21. † 13. 19. 3 Reg. 18. 38. 1 Par. 21. 26. 2 Par. 7. 1. 2 Mach. 1. 22. † 2. 10.

Oblationes quotidianæ, Exod. 29. 38. Num. 28. 3. 1 Esdr. 3. 2.

Oblationes propriorum filiorum, Lev. 18. 21. † 20. 2. Deut. 12. 31. † 18. 10. Jud. 11. 39. 4 Reg. 3. 27. † 16. 3. † 17. 17. † 21. 6. 2 Par. 28. 3. Psal. 105. 37. Isa. 57. 5. Jer. 7. 31. † 19. 5. Ezech. 16. 20. 36. † 20. 31. † 23. 37.

Oblationum convivia cum gaudio celebrabantur, Gen. 31. 46. Exod. 18. 12. † 32. 6. Num. 25. 2. Deut. 12. * † 27. 7. 1 Reg. 1. 4. † 9. 12. * † 16. 5. 2 Reg. 15. 12. 3 Reg. 1. 9. † 3. 15. 1 Par. 29. 21.

Oblationes impiorum, Gen. 4. 3. 1 Reg. 15. 21. Psal. 39. 7. † 49. 7. † 50. 18. Prov. 15. 8. † 21. 27. Eccli. 35. 15. Isa. 1. 10. † 43. 23. † 61. 8. † 66. 3. Jer. 6. 20. † 7. 20. † 14. 12. Osee 5. 6. † 8. 13. † 9. 4. Amos 5. 22. Mich. 6. 7. Mal. 1. 7. 13. Matth. 9. 13. † 21. 7. Mar. 12. 33. Heb. 10. 5.

OCCIDERE, vide Homicidium.

OCHOZIAS filius Joram rex Juda, 4 Reg. 8. 24. fugit in Mageddo à facie Jehu, & cæditur, 9. 27.

habet sibi successorem Joas regem, 2 Par. 22. 11.

OCULUS simplex & rectus, Eccli. 35. 12. Matth. 6. 22. Luc. 11. 34.

Oculus nequam, Gen. 6. 2. Prov. 6. 13. Eccle. 4. 8. Eccli. 14. 8. † 31. 14. Matth. 6. 23. Marc. 7. 22. Lucæ 11. 34. 1 Joan. 2. 16.

Oculorum custodia quantopere sit necessaria ad vitandum peccata, Gen. 3. 6. † 6. 2. † 34. 2. † 38. 15. † 39. 7. 2 Reg. 11. 2. * † 13. 1. Prov. 23. 26. 33. Eccli. 9. 5. 7. 8. 9. 11. * † 25. 28. * † 41. 25. † 42. 12. Judith 10. 17. 18. * † 12. 16. Dan. 13. 8. * Matth. 5. 28. 2 Pet. 2. 14.

Oculus mentis vel intellectus, Num. 24. 3. Deut. 29. 4. Isa. 6. 9. Luc. 24. 19. Actor. 26. 18. Ephes. 1. 18.

ODIUM, vide Invidia.

Odio habenda malitia, Psalm. 96. 10. † 138. 22. Amos 5. 15. † 6. 8. Rom. 12. 9.

OFFERRE pro defunctis, 2 Mach. 12. 43.

OFFICIUM subditorum, vide infra, Subditorum.

OG rex Basan cæditur, Num. 21. 33. Deut. 3. 2. † 29. 7. † 31. 4. Psalm. 135. 20.

ONESIPHORO optat Paulus misericordiam, 2 Tim. 1. 16.

ONIAS summus sacerdos offert pro Heliodoro, 2 Mach. 3. 32. cæditur. 4. 34.

OPERUM merita, & retributio seu merces, Psalm. 118. 112. Prov. 11. 18. Eccli. 36. 18. Isai. 3. 10. Matth. 5. 12. † 10. 42. † 16. 27. † 25. 34. Rom. 2. 6. 1 Cor. 15. 28. 2 Cor. 5. 10. 2 Tim. 4. 8. Heb. 6. 10. † 10. 35. † 11. 26. Jac. 1. 24. Apoc. 20. 7. 8. † 22. 12.

Opera mala Deo displicent, & pœnam merentur, Gen. 3. 11. † 4. 7. † 6. 3. 5. 6. 7. † 7. 4. † 9. 6. † 11. 4. * † 17. 14. † 18. 20. † 19. 11. 24. 26. † 20. 3. † 41. 21. † 44. 16. Exod. 3. 9. † 7. * 8. * 9. * 10. * 11. * 12. * 14. * 20. * 21. * 22. * † 31. 13. † 32. 9. 27. 28. 33. Lev. 10. 12. & deinceps per omnes sacræ Scripturæ libros.

Opera bona Deo grata sunt, & præmium merentur, Gen. 4. 4. 7. † 5. 24. † 6. 8. 9. † 8. 20. 21. † 20. 7. † 22. 16. * † 26. 4. 5. † 39. 22. Exod. 4. 30. † 20. * † 23. 22. 25. Lev. 11. 43. 44. 46. & sic deinceps per totam Scripturam.

Operari bene propter mercedem & retributionem licitum est, Psal. 118. 112. Matth. 5. 12. 2 Timot. 4. 8. Heb. 11. 26.

non in quolibet Opere homo peccat, 2 Pet. 1. 10. 1 Joan. 3 6. 9. † 5. 18.

Operum bonorum commemoratio, 4 Reg. 20. 3. Job 6. 2. 3. Psal. 17. 21. 22. 25. † 136. 1. Isaiæ 38. 3.

Opera bona quæ sint, vide Bona opera.

Opera à nobis proximo exhibita tanquam sibi facta reputat Deus, sive bona sint, sive mala, Isaiæ 37. 23. Jer. 10. 19. Zach. 2. 8. Matth. 25. 40. Act. 9. 5. 1 Cor. 8. 12.

OPINIONES & cogitationes hominum frequenter sunt erroneæ, Lev. 10. 1. Num. 15. 39. Deut. 12. 8. † 29. 19. 1 Reg. 15. 9. 2 Reg. 6 6. Prov. 12. 15. † 14. 12. † 21. 2. Isaiæ 5. 21. † 7. 12. † 14. 13. † 55. 8. Matth. 3. 14. † 16. 22. Marc. 8. 32. Joan. 12. 4. † 13. 8.

ORARE in nomine Jesu, Joan. 14. 13. † 15. 16. † 16. 23. 26. 1 Joan. 5. 14.

Orare quemadmodum oporteat, frequenter ignoramus, Matth. 20. 20. Marc. 10. 35. Rom. 8. 26. Jac. 4. 3.

Orare noctes & dies, Psalm. 118. 62. Luc. 18. 1. 1 Thess. 3. 10. 1 Tim. 5. 5. 2 Tim. 1. 3.

Orare sine intermissione, Matth. 7. 7 Luc. 11. 9. † 18. 1. Act. 10. 2. Ephes. 6. 18. Col. 4. 2. 1 Thess. 5. 17.

Orare ut fidei prædicatio successus habeat felices, Ephes. 6. 19. Col. 4. 3. 2 Thess. 3. 1.

Orare alium pro alio, Jer. 42. 2. 20. Baruch 1. 13. 2 Mach. 1. 6. Ephes. 6. 18. Col. 4. 3. 1 Thess. 5. 25. 2 Thess. 3. 1. 1 Tim. 2. 1. Jac. 5. 16.

Orare pro inimicis, Num. 16. 22. 46. 2 Mach. 3. 33. Matth. 5. 44. Luc. 6. 28. † 23. 34. Act. 7. 60.

Orare Sanctos cum Christo regnantes, vide Sanctos.

Orare pro defunctis, vide Purgatorium.

Oratio quomodo, quando, cui & ubi fieri debeat, & quid petendum, Num. 11. 16. 24. Deut. 4. 7. Jud. 10. 10. 15. 1 Reg. 1. 11. 2 Reg. 22. 2. 7. 3 Reg. 8. 7. Isa. 65. 24. Amos 7. 2. Eccli. 35. 26. Tob. 3. 14. * Jud. 4. 11. Matth. 6. 5. 9. † 7. 7. † 18. 19. † 20. 20. † 21. 22. † 26. 38. Marc. 11. 24. † 13. 33. Luc. 11. 2. 9. † 18. 1. † 22. 40. Joan. 4. 23. † 9. 31. † 14. 13. † 15. 7. † 16. 23. Actor. 1. 14. † 2. 42. † 4. 24. 31. † 10. 2. † 1. 12. Rom. 8. 26. † 12. 12. 1 Cor. 14. 15. Ephes. 6. 18. Col. 4. 2. 1 Thess. 5. 17. 1 Tim. 2. 1. Hebr. 13. 18. 1 Petr. 3. 12. 1 Joan. 5. 4. Jac. 1. 6. † 4. 3. † 5. 13. Apoc. 19. 10. † 22. 9.

Orationes quæ fiunt quemadmodum oportet, exaudit Deus, Gen. 16. 11. † 21. 17. Exod. 2. 24. † 3. 7. † 6. 5. † 22. 23. 27. Deut. 4. 7. † 15. 9. 1 Reg. 7. 9. 10. † 9. 16. † 12. 18. 2 Reg. 22. 4. 7. 3 Reg. 13. 6. † 17. 22. † 18. 36. 4 Reg. 13. 5. † 20. 5. 2 Paral. 32. 22. † 33. 14. 4 Esdr. 15. 7. Jud. 4. 8. 12. Tob. 3. 24. Psal. 3. 5. † 4. 4. † 9. 13. † 17. 7. † 21. 25. † 33. 7. † 49. 15. † 54. 17. † 117. 5. † 119. 1. † 144. 19. Prov. 15. 29. Eccli. 4. 9. † 21. 6. † 26. 24. 26. † 48. 22. Isaiæ 30. 19. † 37. 15. 21. † 55. 7. Jer. 29. 12. Thren. 3. 56. Dan. 13. 44. Jonæ 2. 3. Zach. 13. 9. 2 Mach. 3. 22. Joan. 9. 31. Actor. 10. 4.

Orationes quorumdam quare non exaudiat Deus, Deut. 1. 45. † 31. 18. Jud. 10. 1. 1 Reg. 8. 18. Psal. 17. 42. Prov. 1. 28. † 15. 29. † 21. 13. † 28. 9. Eccli. 34. 29. 31. Isaiæ 1. 15. Jer. 7. 16. † 11. 11. 14. † 14. 12. † 15. 1. Ezech. 8. 18. † 14. 16. 20. Michææ 3. 4. Zach. 7. 13. 4 Esd. 1. 26. 2 Mach. 9. 13. Joan. 9. 31. Hebr. 12. 17. Jac. 4. 3.

Orationum Sanctorum exempla, Gen. 32. 9. Exod. 32. 11. 31. Num. 14. 19. Deut. 9. 26. 3 Reg. 8. 15. * 4 Reg. 20. 3. 2 Paral. 6. 16. * † 14. 11. † 20. 6. 12. 1 Esdr. 9. 6. * 2 Esdr. 1. * Sap. 9. * Eccli. 23. 2. † 36. 1. 11. † 51. * Baruch 1. 17. 21. † 2. 6. * † 3. 1. 9. Tob. 3. 12. † 8. 7. † 13. 1. Judith 9. 2. † 16. * Esther 14. 3. Isai. 33. 2. † 37. 16. † 64. * Jer. 10. 24. 17. 13. 14. † 18. 19. † 32. 16. Thren. 5. * Dan. 9. 6. † 13. 42. Jonæ 2. * Habac. 3. * 3 Esd. 8. 74. 4 Esdr. 3. * † 6. 38. * 1 Mach. 7. 37. 2 Mach. 6. 30. Actor 4. 24.

ORDINIS Sacramentum, Joan. 20. 22. 1 Tim. 4. 14. † 5. 22. 2 Tim. 1. 6. Tit. 1. 5.

OREB & Zeb interficiuntur, Jud. 7. 25.

OSCULUM pudicum, pacis & charitatis symbolum, Gen. 29. 13. † 45. 15. † 48. 10. Exod. 4. 27. Lucæ 15. 20. Act. 20. 37. Rom. 16. 16. 1 Cor. 16. 20. 2 Cor. 13. 12. 1 Thess. 5. 26. 1 Pet. 5. 14.

OTIUM, vide Acedia.

OZIAS sacerdos recipit Achior in domum suam, Judith 6. 19.

præscribit Domini miserationi tempus quinque dierum, 7. 23.

Ozias, vide Usia.

P

PACTUM cum quibus non sit ineundum, Exod. 23. 32. † 34. 12. Deut. 7. 2. † 20. 13. 3 Reg. 20. 36. 42.

Pactum contra Dei voluntatem cum infidelibus initum, punitur, Jud. 24. 27. † 3. 5. 3 Reg. 20. 34. 42. 2 Paralip. 19. 2.

Pactum init Deus cum populo, Gen. 17. 2. 7. Exod. 19. 5. Deut. 5. 2. Jer. 31. 31. 33.

Pactum init populus cum Deo, Jos. 24. 25. 4 Reg. 23. 3. 2 Par. 15. 12. † 23. 16. 2 Esdr. 10. 29.

PARENTUM officium, Gen. 18. 19. † 21. 19. † 24. 2. † 25. 6. † 34. 4. 29. † 49. * Exod. 10. 2. † 12. 26. † 13. 13. 14. † 21. 10. Levit. 9. 29. Num. 30. 6. Deut. 4. 9. † 6. 7. 20. † 11. 19. † 21. 19. † 22. 15. 19. † 32. 46. Josue 4. 21. 1 Reg. 2. 32. † 3. 13. 3 Reg. 2. 1. Job 1. 5. Psal. 77. 3. Prov. 1. 8. † 4. 1. † 6. 7. † 13. 29. † 13. 24. † 19. 18. † 20. 7. † 22. 6. 15. † 23. 13. † 29. 17. Eccli. 4. 23. † 7. 25. † 8. 11. † 17. 1. † 25. 10. † 26. 13. † 30. 1. 10. † 33. 22. † 42. 5. Tob. 1. 10. † 4. * † 10. 13. † 14. 5. 11. 1 Mach. 2. 49. 64. 2 Mach. 6. 24. 28. † 7. 20. 21. 27. Dan. 13. 3. Matth. 10. 37. Eph. 6. 4. Col. 3. 21. 2 Tim. 3. 15. Tit. 2. 4.

PASCHÆ festi institutio & celebratio, Exod. 12. * † 13. 6. † 23. 15. † 34. 18. Levit. 23. 5. Num. 9. 2. 11. † 28. 17. Deut. 16. 1. 5. Jos. 5. 10. 4 Reg. 23. 21. 2 Paral. 30. 1. 15. † 35. 1. 1 Esdr. 6. 19. 3 Esdr. 1. 20. † 7. 10. Ezech. 45. 21. Matth. 26. 19. Marc. 14. 12. Luc. 22. 7.

PASTORES, præceptores, & alii præfecti qua deceant, esse solicitudine & cura in eos quos suæ fidei commissos habent, Prov. 27. 23. 24. Sap. 6. 23. 26. Ezech. 34. 4. * Matth. 18. 12. † 24. 45. Luc. 15. 4. Joan. 10. 11. * † 13. 1. * † 17. 9. 11. * † 18. 8. Act. 20. 12. 28. 31. Rom. 9. 2. 3. † 11. 7. 8. 1 Cor. 4. 15. 2 Cor. 11. 28. 29. Gal. 3. 19.

PATIENS & longanimis est Deus, Gen. 6. 3. Exod. 34. 6. Num. 14. 18. Psal. 85. 15. † 102. 8. † 144. 8. Eccle. 8. 12. Isai. 30. 18. Joel. 2. 13. Jonæ 4. 2. Nahum 1. 3. Sap. 11. 24. † 15. 1. Matt. 18. 29. Rom. 2. 4. 1 Tim. 1. 16. 2 Pet. 4. 9.

Patientia & longanimitas fidelium in omni genere afflictionum, Gen. 12. 4. 6. 2 Reg. 16. 10. Job 1. 20. † 2. 9. † 7. 2. Prov. 3. 11. † 14. 29. † 15. 1. † 16. 32. † 25. 15. Eccli. 1. 29. † 2. 4. 4 Esdr. 10. 15. Tob. 2. 8. 2 Mach. 6. 20. † 7. * Matth. 5. 39. Rom. 5. 3. † 12. 12. † 15. 4. 2 Cor. 6. 4. Gal. 5. 22. Ephes. 4. 2. 1 Thess. 5. 14. 2 Thess. 1. 4. 7. 1 Tim. 6. 11. 2 Tim. 2. 3. 12. 1 Pet. 1. 6. † 2. 19. † 3. 14. 17. † 4. 1. 2 Pet. 1. 6. Hebr. 10. 36. † 11. 25. † 12. 1. Jacobi 5. 7.

Impatientia & ejus punitio, Exod. 14. 11. † 15. 24. † 16. 2. 7. † 17. 2. Num. 11. 1. 10. † 14. 1. 28. † 21. 6. Job 3. 6. Eccli. 2. 16.

PAUPERES, vide Eleemosyna.

PAULUS Judæus ex tribu Benjamin, Rom. 11. 1. Phil. 3. 5. natus & educatus Tharsi, Act. 22. 3. persequitur Christianos, 9. 1. Gal. 1. 13. 1 Tim. 1. 13. conversio ejus singularis, Actor. 9. *

Paulus doctor gentium, Rom. 11. 13. † 15. 16. Galat. 2. 2. 1 Timoth. 2. 7. 2 Timoth. 1. 11. prædicat Antiochiæ, Actor.

13.16.* Iconii, 14.1. Lystris, 14.6.7. Thessalonicæ, 17.1. Berœæ, 17.10. Athenis, 17.22.28. 1 Corinth.8.1. vocatur in Macedoniam, Actor. 16.9. capitur, 21.27. deducitur Cæsaream, 23.23.30. vehitur Romam, 27.*28.* sistitur Neroni, 2 Tim 4.22.

Paulus nemini voluit esse oneri, Actor.20.33. 2 Cor. 11. 9.11. † 12.13. 1 Thess.2.9. 2 Thess.3.8. vocabatur olim Saulus, Act.7.59. † 9.1. † 13.1.

Pax quædam temporalis, quædam æterna, Gen.13.6.8. † 26.22. † 45.24. Levit.26.6. Num.6.27. Jer.29.7. Eccli.25.2. † 28.15.19. Matth.5.9. Marc.9.50. Luc.14.32. Actor.9.31. Rom. 12.18. 1 Cor.14.33. Ephes.4.3. 1 Tim.2.22. 1 Pet.3.11. Hebr. 12.14. Jac.3.18. Apoc.6.4.

Pax interna qualis est inter Deum & ejus amicos, Isaiæ 2.4. † 9.6. † 11.6.7. † 26.12. Osee 2.14.20. Mich.4.3. Zach 9.10. Luc.2.14. † 24.36. Joan.14.27. † 16.33. † 20.19. Act.10.36. Rom. 5.1. Ephes.2.14. Phil.4.7.

Pacem & misericordiam promittunt mendaces prophetæ, Jer.6.14. † 8.8.12. † 14.13. † 23.16. Ezech.13.10.16. Mich.3.5. 1 Thess.5.3.

Peccati origo, Genes.2.17. † 3.6. Roman.5.12. 1 Corinth.15.21.

Peccatum originale, Job 14.4. † 15.14. Psal.50.7. Rom.3. 9.23. † 5.12.* effectus ejus, Gen.8.21. Eccli.17.30. Rom.5. 12.17. † 6.23. † 7.8.11.13.17.* Galat.5.17. Ephes.2.3. tollitur ejus reatus per Christum, Joan.1.29. Rom.3.23.24. † 5.9.16.17.18.19. † 6.3. † 7.24. † 8.1.2. Galat.3.22. Ephes.2.5.

Peccatum solus Deus propria auctoritate remittere potest, Exod.34.7. Psal.18.13. † 31.5. † 102.12. Isaiæ 43.25. † 44.22. † 53.* Jer.31.34. † 33.8. Mich.7.18. Matth.9.2. Marc. 2.5. Lucæ 5.20. † 7.48.

Peccatum Sacerdos remittit auctoritate divina, Matth. 18.18. Joan.20.23.

Peccatum remittitur per Christum, Isa.53.* Dan.9.24. Matt.1.21. † 9.2. † 11.28. † 20.28. † 26.27. Marc.2.5. Lucæ 24.46. Joan.1.29. Act.2.38. † 4.12. † 10.35.43. † 13.38. Rom.4. 25. † 5.9. 1 Cor.6.11. † 15.3. 2 Cor.5.21. Gal.1.4. Coloss.1.14. Ephes.1.7. † 5.25. 1 Tim.1.15. Tit.2.14. 1 Pet.1.18. † 2.24. † 3. 18. † 4.1. Hebr.1.3. † 9.12.14. 1 Joan.1.7. † 2.12. † 3.5. Apoc.1.5.

Peccatum in Spiritum sanctum, Matth.12.31. Marc.3.28. Luc.12.15. † 12.10. Hebr.6.6. † 10.26. 1 Joan.5.16.

Peccatum vindictam clamans, Gen.4.10. † 18.20. Exod. 22.23.27. Eccli.35.18. Jac.5.4.

Peccanti in nos fratri condonandum, vide Remittendum.

propter peccatum unius aut paucorum puniuntur multi, Gen.3.* Num.16.20. Jos.7.* Jud.19.25. 2 Reg.24.*

Peccatum contra naturam, Gen.19.* Jud.19.22.* Levit. 20.13. Rom.1.27. 1 Cor.6.10. 1 Tim.1.10.

Peccatum ex ignorantia, Lev.4.2. † 5.15. Num.15.27. Luc. 23.34. Joan.9.41. † 15.24. Act.3.17. 1 Tim.1.13.

Peccatum ex malitia & data opera, Num.15.30. Eccli.10. 14. Matth.28.13. Joan.11.49. Act.4.18. Hebr.6.5. † 10.26.

Peccatorum confessio, vide suprà Confessio.

Peccatum non solùm non imputatur, sed etiam vere remittitur, & anima abluitur ac mundatur, Psalm.50.12. Act 2.38. 1 Cor.6.11. 2 Petr.1.9. 1 Joan.1.9.

Peculium Dei ejus populus, Exod.19.5. Deut.7.6. † 14.2. Joan.1.11. Ephes.1.14. 1 Pet.2.9.

Pedum lotio, vide suprà Lotio.

Peregrinis benefaciendum est, Gen.18.2. Exod.22. 21. † 23.9. Lev.19.33. † 23.22. Num.15.15. Deut.10.18. † 14.21. † 24.14.17. † 26.11. Ezech.22.29. † 47.22. Zach.7.10.

Peregrini sumus & advenæ in hac vita, Gen.15.13. † 23.4. † 47.9. 1 Par.29.15. Psal.38.13. † 118.19. 2 Cor.5.8. Philip.3.20. Hebr.11.13. 1 Pet.2.11.

Peregrinationes pietatis gratia susceptæ sunt utiles, 3 Reg. 8.41. 4 Reg.5.10.

Perjurii & falsi crimen, Exod.8.8.15.28. Levit.5.4. 1 Reg.19.6.* 3 Reg.8.31. Jer.7.9. Zach.5.3. Mal.3.5. 1 Mach. 6.62. † 7.15.18. † 11.53. † 13.16.19. 2 Machab.4.34. † 14.3. Matth.26.72. 1 Tim.1.10.

Persæ invadunt Babylonem, Dan.5.28. juxta prophetiam Isaiæ, 21.9. Jer.51.8.11.41.55.

Perseverantia, Gen.19.15.16. Job 2.3. Prov.3. 31. † 23.17. Ezech.18.24. † 33.13. Eccli.2.2. † 11.22. † 35.9. Matth.10.22. † 15.32. † 24.13. Luc.9.62. Joan.6.67. Act.2.42. † 11.23. † 13.43. † 14.22. Hebr.3.* 2 Petr.2.20. 1 Joan.2.24. Apoc.2.26.

Persecutio, vide Crux.

Personarum acceptio illicita, nec Deus personam respicit. Lev.19.15. Deut.1.17. † 10.17. † 17.2. 1 Reg.16.7. 2 Par.19.7. Sap.6.8. Job 34.19. Prov.18.5. † 24.23. † 28.21. Eccli. 35.15.16. Isaiæ 11.3. Malach.2.9. Matth.22.16. Marc.12.14. Lucæ 20.21. Act.10.34. Rom.2.11. Gal.2.6. Ephes.6.9. Col.3. 25. 1 Petr.1.17. Jac.2.9.

Petere, vide Orare.

Petrus à Christo vocatur, Matth.4.18. confitetur Christum, 16.16. appellatur Simon, 4.18. † 10.2. Joan.20.2. appellatur Cephas, Joan.1.42. 1 Cor.1.12. † 3.22. † 9.5. Gal. 2.9. appellatur Simon Bar-Jona, & Simon Joannis, Matth. 16.17. Joan.21.15. negat Christum, & de negatione facta pœnitentiam agit, Matth.26.69.70.72.75. prædicat, & loquitur, Actor.1.16. † 2.* † 3.12.* † 4.1. † 10.34. sanat claudum, 3.4. conjicitur in carcerem, 12.3.

Petrus primus Apostolorum, Matth.10.2. † 16.18. † 26.24.* Lucæ 22.* Joan.21.17.*

Phacee filius Romeliæ, postquam occidit Phaceiam, fit rex Israel, 4 Reg.15.25.27. pugnat contra Jerusalem, Isaiæ 7.1. occidit de Juda centum viginti millia virorum uno die, 2 Par.28.6.

Phaceja filius Manahem fit rex Israel, 4 Reg.15. 22.23.

Phanuel turris subvertitur à Gedeone, occisis habitatoribus civitatis, Jud.8.8.13.17.

Pharao affligitur propter Saram uxorem Abraham, Gen.12.17.

Pharao somnia videt, Gen.41.1. quæ ei à Joseph explicantur, 41.25.

Pharao Israelem opprimit servitute, Exod.1.8.* submergitur cum omni suo exercitu, 14.24.28.

Pharaonis filiam accipit Salomon uxorem, 3 Reg.3.1.

Pharao Nechao capit regem Joachaz, 4 Reg.23.34.

Pharisæus invitat Christum, Luc.7.36.

Pharisæus & Publicanus orant simul in templo, Lucæ 18.10.

Pharisæi graviter increpantur, Matth.3.7. † 7.1. † 16.4. † 23.* Joan.8.44. Act.7.51. † 21.3. Phil.3.2.

Phassur percutit Jeremiam prophetam, Jer.20.2.

Phegiel dux tribus Aser, Num.1.13.

Phigellus, & Hermogenes avertuntur à Paulo, 2 Tim.1.15.

Philippus vocatur à Christo, Joan.1.43. recensetur inter Apostolos, Matth.10.3. cupit videre Patrem, Joan 14.8.

Philippus Diaconus eligitur, Act.6.5. prædicat in Samaria, Act.8.5. baptizat Æthiopem eunuchum, Act.8.37. suscipit Paulum & socios ejus hospitio, Act.21.8.

Philisthæi persequuntur Israelem, Jud.3.3. † 10.7. † 15.9. 1 Reg.4.* † 5.* † 13.5. † 17.* † 23.1. † 28.1. † 29.1. † 31.1. 2 Reg.5.17.22. † 21.15.18.

Philisthæi cæduntur, Jud.3.31. 1 Reg.7.11. † 13.3. † 14.* † 17.50. † 18.27. † 19.8. † 23.5. 2 Regum 5.24. † 8.1. 4 Reg.18.8.

contra Philisthæos, vide Isai.14.29. Jer.47.1.4. Ezech.25. 15. Amos 1.6. Soph.2.5. Zach.9.6.

Phinees filius Eleazari, Exod.6.25. Jud.20.28. placat Deum zelo suo, Num.25.7.11. Psal.105.30. mittitur in terram Galaad, Jos.22.13.

Phinees filius Heli, 1 Regum 1.3. perit propter sua peccata, 4.11.

Phul rex Assyriorum copias adducit contra Jerusalem, 4 Reg.15.19.

Pietas, vide Bona opera.

Pignus salutis nostræ est Spiritus sanctus, Rom.8.16. 2 Cor.1.22. † 5.5. Ephes.1.13. † 4.30.

Pigritia, vide Acedia.

Pilatus & Herodes fiunt amici, Luc.23.12.

Pilatus Christum innocentem morti addicit, Matthæi 27.26. Joan.19.16.

Plaga Dei seu vindicta, Exod.7.* 8.* 9.* 14.* 4 Reg. 8.28. 2 Par.6.28. Psal.77.44. † 104.27. Jer.15.2.

Pœna peccati non statim universa remittitur remissa culpa, Num.14.20.22.23. 2 Reg.12.13.14.* † 24.* 1 Par.21.*

Pœnitentia & satisfactio pro peccatis, Psalm.6.7. Matth.3.8. Luc.3.8. Act.2.38. † 8.22. 2 Cor.7.10.

Pœnitentia prædicatur, Jer.7.3. Matth.3.2. † 4.17. Lucæ 3.3.8. † 13.3. † 24.47. Act.2.38. † 3.19. † 8.22. † 17.30. † 20. 21. † 26.20.

Pœnitentiæ veræ & non fictæ promissa est venia, Deut.4. 29. † 30.2. 1 Reg.7.3. 2 Par.7.14. † 20.6. † 34.26. Job 22.23. Prov. 28.13. Psal.31.5. Eccli.17.23. Isai.1.16. † 30.15. † 45.22. † 55.7. † 59.20. Jer.3.10.17. † 18.8. † 29.12. † 31.18.20. Ezech.18.21.27. † 33.14. Osee 14.2. Joel.2.12. Jon.3.8. Zach.1.4. Malach.3.7. Luc.15.18. Act.3.19. † 26.18.20.

Pœnitentia agenda est dum sani sumus, Eccli.17.24. † 18.25.

Pœnitentiæ veræ exempla, Jud.10.15. 2 Reg.12.13. † 24. 10.17. 2 Par.12.6. † 33.12. Jonæ 3.* Judith 4.8. Matth.26. 75. Luc.7.37.44. † 15.18. † 18.13. † 19.8. † 22.62. † 23.41. Act.2.37.

Pœnitentiæ falsæ exempla, Gen.4.13. † 27.38. Exod.8.8. † 9.27. † 10.16. Jos.7.20. Jud.1.7. 1 Reg.15.24.30. † 24.19. 3 Reg. 21.6. † 21.27. Sap.5.3. 1 Mach.6.12. 2 Mach.9.12. Matth.27.4. Act.8.13.23. Heb.12.17.

Prædicatores, vide Concionatores.

Præfecti, vide Superiores & Pastores.

Precari, vide Orare.

Primitiæ fructuum debentur Deo ejusque Sacerdotibus, Exod.23.19. † 34.26. Levit.23.10. Num.18.13. Deut.18.4. † 26.2.10. 2 Par.31.5. 2 Esdr.10.35.37. Prov.3.9. Tob.1.7.

Primogenita omnia Ægyptiorum moriuntur, Exod.12.29. Psal.77.51. † 134.8. † 135.10.

Primogenitum omne Deo consecratur, Exod.13.2. † 22.29. † 34.20. Levit.27.26. Num.3.13. † 8.17. Deut.15.19. 1 Reg.1.24. Lucæ 2.23.

Primogenitorum jura, privilegia, & prærogativæ, Gen. 25.31. † 49.3. Deut.21.15. 2 Par.21.3.

Primogeniti aliquando à Deo rejiciuntur, Gen.48.17. † 49.4. Rom.9.13.

Proditio, & ejus punitio, Gen.37.28. Jud.1.24. 1 Reg.23.19. Isaiæ 33.1. 2 Mach.3.4. † 4.1. † 10.20. † 13.21. Matth.26.14.47.

Promissio, vide Votum.

Promissiones Dei cum conditione sunt, Deut.19.8. † 28.* † 33.4. Levit.26.* 1 Reg.2.30. Ezech.18.* † 33.15.19. Marc.16. 16. Joan.3.16.36. † 6.47. † 8.31. † 13.17. † 15.7.14. Rom.8.17. Col.1.23. Hebr.3.14. 2 Pet.1.4. Apoc.2.* † 3.* † 21.7.

PROPHETÆ, vide Concionatores.

PROVIDENTIA, vide Dei gubernatio & providentia.

PSEUDOPROPHETÆ, & eorum punitio, & quòd non sunt audiendi, Deut.13.1.† 18.10. 3Reg.13.11.† 18.40. † 22.6.10. 4Reg.10.19. Prov.18.19. Isai.3.11. † 28.7. † 56.10. Jer.14.13.15. † 23.* † 27.9. † 28.* † 29.8. 21.25. Ezech.13.* † 14.9. † 22.25. † 34.2.8.18. Amos 7.10. Mich.3.5. Zach.13.2. Matth.7.15. † 24.11. Luc.12.1. Act.20.29. 1Cor.15.12. Phil.3.2. Col.1.8. 1Tim.4.1. 2Tim.2.17. † 3.1. 2 Petr.2.* 1Joan.4.1. Jud.4.8.*

Pseudoprophetæ habentur qui currunt antequam per ordinariam potestatem mittantur, Jer.14.14.† 23.32.† 27.15. Ezech.13.6.

PTOLEMÆUS oppugnatur ab Antiocho, 1Mach.1.19. iniit amicitiam cum Alexandro filio Antiochi, 10.51. pugnat cum Alexandro, & moritur, 11.1.18.

Ptolemæus Macer veneno vitam suam finivit, 2 Mach. 10.12.13.

PUBLIUS suscipit hospitio Paulum, Act.28.8.

PURGATORIUM, id est, locum ubi sunt animæ, quæ vivorum precibus, & operibus juvari possunt. & purgantur, esse confirmatur, 2 Mach.12.43.46.* Matth.5.25. † 12.32. 1Cor.3.16. Philip.2.10. 2Tim.1.18. 1 Joann.5.16. Apoc.5.3.13.

Q

QUADRAGESIMALIS jejunii exempla, Moyses. Exod.24.18.† 34.28. Deuter.9.9.18. Elias, 3Regum, 19.8. Christus, Matth.4.2. vide Jejunium.

QUÆSTIONES inutiles quæ sunt vitandæ, Gen.2.1.6. Prov.25.27. Ecclesi.7.11. Eccli.3.21. Matth.24.3. Joan.6.52. † 21.21. Actor.1.6. 1 Tim.1.4. † 6.3. 2 Tim.2.16. Tit.3.9.

QUIESCENDUM à peccatis, Rom.6.6.* Gal.2.18.

Quies continget populo Dei, Hebr.4.9.

Quietem & pacem certam consequentur justi, Sap.3.3. † 4.1. Isai.57.2. Luc.16.22. Apoc.14.13.

Quietem invenire animæ suæ, Jer.6.16. Matth.11.29.

R

RABBA obsidetur, 2 Reg.11.1.† 12.26. 1 Par.20.1.

RABSACES Sennacherib archipincerna, 4 Reg.18.17. Isai.36.17.

RACHEL pascit oves patris sui, Gen.29.9. traditur Jacob in uxorem, 29.29. clàm tollit idola patris sui, 31.19. ob difficultatem partus periclitatur, 35.17.

RAHAB exploratores missos in urbem Jericho, excipit hospitio, Josue 2.1. Jac.2.25. servatur cum suis, Jos.6.17.23.

Rahab uxor Salmon, 1 Par.2.11. Matth.1.5.

RAPHAEL Angelus Domini medicus & dux Tobiæ, Tob.5.5.† 6.* † 12.12.

RATIONEM Deo quisque pro se redditurus est, Matth.12.36.† 18.23.† 25.31.* Rom.14.12. 2 Cor.5.10.

RAZIAS Judæus gladio se interimit, 2 Machab. 14 37.41.

RAZON adversarius Israelis, 3Reg.11.23.

REBECCA filia Bathuelis, Gen.22.23. uxor Isaac, 25.20. parit geminos, 25.24.

RECHAB pater Jonadab, amici Jehu regis Israel, 4 Reg.10.15.

REDIMERE novit Deus suos multis modis ex angustia, Gen.19.* Exod.14.* † 18.8. 1Reg.21.14.26. 4 Reg.7.* 2 Par.18.31.† 20.24. 1Esdr.8.22. Psal.4.9. † 90.3. Esther 7.5. Isai.41.10.† 43.1. Dan.3.91 † 6.21.23. 2 Petr.2.9.

REFUGII civitates, Exod.21.13. Num.35.11. Deut.4.41. † 19.2.7. Josue 20 * 3 Reg.1.50. † 2.28.

REGENERATIO, vide Homo.

Regeneratio est immutatio carnis in spiritum, Joan.3.5. carnalium affectionum in spiritualem affectum, Rom.8.5.13. infidelitatis in fidem, Joan.1.12. Gal.3.26. 1 Joan.5.1. innovatio mentis per Spiritum sanctum, Tit.3.5. Gal.4.6. atque adeò carnalis naturæ in divinam naturam 2 Petr.1.4. Col.2.11. ut qui mali fuimus, sanctificemur, 1 Cor.6.11. Ephes.5.8.

Regenerari interiùs, etiam exteriùs in novitate vitæ ambulabunt, Rom.6.* † 7.6. † 12.1. Ephes.4.22. Col.3.9. 1Cor.5.7. 2Cor.5.15. 1 Petr.4.1.

REGES quid facere, quidve fugere debeant, Deut.17.19. 1Reg.8.* 3 Reg.2.2. † 10.9. 2Paral.9.1. † 19.5. Sap.6.* † 9.* Job 34.30. Psal.2.10. † 100.* Prov.14.28. † 19.12. † 20.8.26. † 28.15. † 29.4.14. † 31.4. Jer.22.2. vide Superiorum officium.

REGNUM Dei vim patitur, Matth.11.12. Lucæ 16.16. Gal.5.16. Apoc.2.* † 3.* † 21.7.

Regnum Dei spirituale, internum & æternum, Gen.49.10. Num.24.17. 1 Reg.2.10. † 7.9.10. 1Paral.18.11. † 29.2.4. Psalm.2.3.6. † 9.8. † 21.28. † 44.7. † 71.1. † 109.* † 144.11. Isai.9.6. † 11.* † 32.16. † 40.9. † 42.1. Jer.23.5.6. † 33.* Ezech.34.23. † 37.24. Dan.2.44. † 4.13. † 7.14.27. † 9.24.25. Osee 3 5. Mich.4.1.4. † 5.1. Zach.9.9 Matth.13.* Luc.1.28. † 12.31.32. † 22.29. † 23.2. Joan.6.14. † 12.14.34. † 18.33.36. 1Tim.1.17. Hebr.1.8. † 2.9.

RELINQUENTES omnia propter Christum, centuplum recipient, Matth.19.29. Marc.10.29. Lucæ 18.29.

RELIQUIÆ, & vestes Sanctorum quam vim à Deo habeant, quidque per eas operetur Deus, ut pallium Eliæ, 4Reg.2.14. ossa Elisei, 4Reg.13.21. fimbria Christi, Matth.9.20. † 14.36. sudaria Pauli, Act.19.12. umbra Petri, Actor.5.15.

REMITTENDUM proximo in nos peccanti, Eccli.28.8. Matth.5.23. † 6.13. † 18.22.32. Lucæ 17 3. Ephes.4.32. Col.3.13.

REPUDII libellus, Deut.24.1. Isa.50.1. Jer.3.8. Malac.2.16. Matth.5.10. † 19.9. Marc.10.4.

RESPHA concubina Saul, ad quam ingressus est Abner, 2 Reg.3.7.

custodit corpora eorum qui in crucem sublati erant, 21.10.

RESURRECTIO mortuorum, & carnis ad gloriam facta mutatio, Exod.3.6. Job 14.13. † 19.26 † 21.32. Isa.26.19. † 66.14. Ezech.37.1.9. Dan.12.12. Jonæ 2.11. Soph.3.8. 4 Esdr.2.16. † 14.35. 2 Mach.7.9.14.23. Matth.22.23.31. Luc.20.35. Joan.5 21.28. † 6.39. † 11.24. Act.24.15. 1 Cor.15.* 2Cor.4.14. † 5.* Col.3.4. Phil.3.21. † 4.3. 1Thess.4.13.16. 2 Tim.2.11. Apoc.20.12.

REVELATIONES & visiones, Jos.5.13. 4 Reg.17.9. 2 Mach.3.24. † 5.2. † 10.29. † 11.8. vide Apparitiones.

ROBOAM filius Salomonis, rex Juda constituitur, 3Reg.12.1. deficit Israel à Roboam ad Jeroboam, 12.19. præcipit ei Deus ne pugnet contra Israel, 2Par.11.2. oppugnatur à Sisac rege Ægypti, 12.2.9.

moritur, 3 Reg.14.31. regnat Abiam filius ejus pro eo, 15.1.

ROMANI cum Judæis pacis & societatis fœdera ineunt, 1 Mach.8.14.17.27. † 12.1. † 14.17.20.

Romanorum Gentilium laus, 1 Mach.8.2.9.

Romanorum Christianorum laus, Rom.1.8.

Romanos destructuros Jerusalem & templum Domini, Num.24.24. Isai.5.26. † 6.11. Dan.9.26. † 11.30.34. Luc.19.41. † 21.20. Joan.11.48.

RUBEN primogenitus Jacob nascitur, Gen.29.32. violat thorum patris sui, 35.22. dantur ob id primogenita ejus filiis Joseph, 49.4. 1Par.5.1. nititur fratrem suum Joseph liberare, Gen.37.21.22.29.

dicit patri, Duos filios meos interfice, si non reduxero Benjamin, 42.37. filiis Ruben primò regio datur, Num.32.* Deuter.3.12. † 29.8. Josue 1.12. † 13.23. cæduntur, 4 Reg.10.33. transferuntur ad terram Assyriorum, 15.29. 1 Paral.5.26. secundùm prophetiam, Gen.19.4. ædificant altare, Josue 22.10. dimicaverunt contra Agarenos, 1 Paral.5.19.

RUTH Moabitis, Ruth 1.4. accipit eam uxorem Booz, & parit Obed, 4.13. 1 Paral.2.12. Matth.1.5.

S

SABBATUM, Gen.2.2. Exod.16.23. † 20.8. † 23.12. † 31.14.17. † 34.21. † 35.2. Levit.19.3. † 23.3.15. † 25 4. Num.15.32. † 28.9. Deut.5.12. Isa.56.2.4. † 58.13. † 66.23. Jer.17.21.27. Ezech.20.12. † 22.8. 2 Esdr.13.16.22. 1 Mach.1.17.† 2.31.41. 2 Mach.15.1 Matth.12.1.10. Marc.2.23. † 3.2. † 6.2. Lucæ 4.16.31. † 6.1. † 13.11.14. † 14.1. Joan.5.10. † 7 22. † 9.14. Actor.13 14.27.44. † 15.21. † 18.4. † 20.7. 1Cor.16.2. Hebr.4.4.10.

SACERDOTES Legis, & horum munus, Exod.29.44. † 30.7. Levit.10.1.6.9. † 21.* † 22.* † 24.2. Num.3.10. † 4.5.11. † 10.8. † 18 1.7. Deuter.31.9. 1 Regum 2.28. 35. 1 Paral.6.49. 2 Paral.26.17. Ezech.44.15.20. Hebr.5.7. † 10.11.

Sacerdotum multitudo in veteri Lege, 1 Paral.23.3. ubi numerantur 38000.

Sacerdotum Legis indumenta, ornamenta, & ordinatio, Exod.28.* † 29.1. † 39.1. † 40.12. Lev.8.1.8.

Sacerdotibus dabantur decimæ & primitiæ, Num 5.9.10. † 18.8.21.* Deut.18.3. ut liberi à sollicitudine comparandi victum, possent vacare Legi Dei, 2 Paral.31.4.* vide Decimæ.

Sacerdotibus Legis assignabatur necessaria vitæ sustentatio, Exod.29.26. Levit.2.3.10. † 5.13. † 6.9.19. † 7.6.31. † 10.13. † 24.9. Num 3.48. † 5.9. † 18.8.21.28. Deuter.18.1. 1Reg.2.28. 4Reg.12.16. 1Paral.6.54. 2 Paral.31.4. 2Esdr.10.36. Eccli.45.25.

Sacerdotes mali, & eorum punitio, Num.16.* 1 Reg.2.22.* † 3.13. 3Reg.2.26. Isa 3.21. Jer.23.11. † 8.7. Osee 4.6.9. † 5.* Mal.1.* † 2.1.8. 1Mach.7.5.9.21.

Sacerdos, non Lex aut Scriptura sola, est judex quæstionum exorientium, Deut.17.9.12. Malach.2.7.

SACRIFICIUM novi Testamenti appellatur Juge sacrificium, Dan.11.31. † 12.11. celebrabitur donec veniat Dominus, 1 Corinth.11.26. quære Missæ sacrificium, & Oblatio.

SADUCÆI negant mortuorum resurrectionem, Matth.22.23. Act.4.1. † 23.8.

SALMANASAR Rex Assyriorum egreditur primò contra Samariam, & transfert Israel cum Osee rege in Assyrios, 4Reg.17.6. secundò capit Samariam, 18.9.

SALOMONIS filii Davidis nativitas promittitur, 2 Reg.7.12.

nascitur, 2 Reg.5.14. † 12.24. ungitur in regem super Israel, 3 Reg.1.33. Dominus apparuit ei per somnium nocte in Gabaon, à quo sapientiam postulat, 3.5.9. 2 Paral.1.7. dirimit litem meretricum, 3 Reg.3.16.24. de ejus sapientia, magnitudine divitiarum, potestate & ministris, 2 Paral.9.3. init fœdus cum Hiram rege Tyri, 3 Reg.5.12.

post-

postquam ædificavit templum, dedit Hiram viginti oppida, 9. 11. venit ad eum regina Saba, 10. 1. Matth. 12. 42. Luc. 11. 31. ædificavit fanum Chamos idolo Moab in monte, 3 Reg. 11. 7.

Chananæos facit sibi tributarios, 2. Par. 8. 7. ungitur secundò in regem, 1. Par. 29. 22. moritur, 3 Reg. 11. 43. succedit ei filius Roboam, 14. 31.

SALUS, vide Beatitudo.

SAMARIA, quæ posteà metropolis fuit decem tribuum Israel, extruitur, 3 Reg. 16. 17. obsidetur à Syriis, 4 Reg. 6. 24. obsidetur ab Assyriis usque ad tertium annum: capitur, & abducitur populus, 4 Reg. 17. 5.

contra Samariam prophetatur, Isa. 7. 30. † 9. 7. Ezech. 23.* Osee 8.* † 13.* Amos 3. 12. Mich. 1. 5.

Samaria nolebat recipere verbum Dei, Luc. 9. 52. recipit verbum Dei, Actor. 8. 5.

Samaritanus miseretur vulnerati, Luc. 10. 33.

Samaritana loquitur cum Christo apud puteum, Joan. 4. 7.

SAMSON nascitur, Jud. 13. 24. juxta promissionem Angeli, 13. 3. uxorem accipit in Thamnata, & dilacerat leonem, 14. 1. 5. 10.

nocet Philisthæis, eisque vim infert, 15. 4. 8. moritur, 16. 29. 30.

SAMUEL, 1 Reg. 1. 20. adducitur ad domum Domini in Silo, 1. 24. vocatur à Domino, 3. 4. 10. congregat universum Israel in Masphat, & clamat ad Dominum pro Israel. 7. 5. 9. posuit filios suos Judices Israel, 8. 1. probat se innocentem, 12. 3. interficit Agag, 15. 33.

David regem ungit, 16. 13. moritur, 25. 1. prophetat Sauli post mortem, 28. 15. 16. Eccli. 46. 23. laudatur, Eccli. 46. 16.

SANABALLAT præfectus Samariæ conatur impedire templi ædificationem, 2. Esdr. 2. 10.

SANCTUS est Deus, Isa. 6. 3. Apoc. 4. 8.

Sancti & mundi esse debemus, Levit. 11. 44. † 19. 2. † 20. 7. 26. † 21. 6. Deut. 26. 19. Ephes. 5. 26. 1. Thess. 4. 3. 1. Petr. 1. 16. qui sanctus, sanctificetur adhuc, Apoc. 22. 11.

Sanctum Domini, Exod. 35. 2. Levit. 16.* Psalm. 113. 2. Matth. 7. 6. Luc. 1. 35.

Sancti pro nobis orant, Jer. 15. 1. 2. Mach. 15. 14. Apoc. 5. 8. † 8. 3. propter eorum preces & merita multa nobis largitur Deus, quamvis illi vita functi sint. Gen. 26. 5. 24. Exod. 32. 13. 14. 3 Reg. 11. 12. 13. 32. 34. † 15. 4. 5. 4 Reg. 19. 34. † 20. 6. Isai. 37. 35. Eccli. 44. 24.

Sanctos oramus sine injuria Mediatoris, ut pro nobis orent, sicut & petimus ab aliis hominibus preces, ut Paulus Rom. 15. 30. Coloss. 4. 3. Ephes. 6. 19. 1. Thess. 5. 25. 2. Thess. 3. 1. Hebr. 13. 18. Nec mirum Sanctos nostras preces cognoscere: quia sunt sicut Angeli Dei, Matth. 22. 30. Luc. 15. 10. & offerunt Deo nostras preces, Tob. 12. 12. Apoc. 5. 8. † 8. 3. Nec huic contrarium est, quòd Deus solus est inspector cordis, quia & homines cognoverunt secreta cordium Deo revelante, Dan. 2. 29. 4 Reg. 5. 26. † 6. 12.

Sanctorum ministerio aliquando tribuitur quod soli Deo præcipuè convenit, Matth. 18. 16. 18. Joan. 20. 23. Rom. 11. 14. 1. Cor. 9. 20. 21. 1. Tim. 4. 16. Jacob 5. 19. vide titulum, Deo soli attributa, &c.

in Sanctorum memoriam Deum orare, docent nos majorum exempla, Gen. 32. 9. † 48. 16. Exod. 32. 13. Deut. 9. 27. 3 Reg. 18. 36. 1. Par. 29. 18. 2. Par. 6. 42. Tob. 7. 15. Esther 13. 15. † 14. 18. Isa. 63. 17. Dan. 3. 35.

Sancti sunt cum Christo in cœlis regnantes, Joan. 12. 26. † 17. 24. 2. Cor. 5. 8. Phil. 1. 23. Apoc. 3. 21. † 7. 9. † 14. 13.

Sancti etiam vita defuncti rectè à nobis laudantur, Eccli. 44.* Joan. 12. 26.

in Sanctis suis Deus laudatur, Psal. 150. 1.

Sancti judicabunt, quære Judicabunt.

Sancti faciunt miracula, ut Moyses & Aaron, Exod. 7. † 8. † 9. † 10. † 11. Elias excitat puerum mortuum, 3 Reg. 17. 22. claudit cœlum ne pluat, 17. 1. Jac. 5. 17. aperit clausum, 3 Reg. 18. 41. 45. Jacobi 5. 18. Eliæ pallium dividit aquas, 4 Reg. 2. 8. 14. Eliseus excitat puerum viduæ mortuum, 4 Reg. 4. 35. sanat aquas misso in eas sale, 2. 21. 22. oleum multiplicat, 4. 6. mittit farinam in ollam, 4. 41. Naaman Syrum sanat, 5. 14. facit natare ferrum, 6. 6. Eliseus mortuus per contactum ossium suorum operatur, 13. 21.

Apostoli ejiciunt dæmonia, Marc. 6. 13. † 16. 17. Luc. 10. 17. Joannes & Petrus sanant claudum, Actor. 3. 6.

Petrus excitat Tabitham, 9. 41.

etiam sola sua umbra sanat, 5. 15.

Paulus restituit claudum, 14. 9.

etiam per sudaria curat infirmos, 19. 12. reddit vitæ puerum ex lapsu mortuum, 20. 10.

Sancti plura quoque alia fecere miracula, quæ longum esset enumerare, ad Hebr. 11. 32.*

SANGUINIS conspersio, Exod. 24. 6. † 29. 20. Levit. 1. 5. 11. † 3. 2. 8. 13. † 4. 6. 16. † 7. 2. † 7. 19. 30. † 9. 18. † 16. 14. 18. † 17. 6. 2. Par. 30. 16. Ezech. 43. 20. Hebr. 9. 13. 14. 19. 21. 22.

Sanguinis Christi conspersio, Heb. 9. 14. † 10. 19. † 12. 24. 1. Pet. 1. 2.

Sanguinis esus prohibitus, Gen. 9. 4. Lev. 3. 17. † 7. 26. † 17. 10. 14. † 19. 26. Deut. 12. 16. 23. † 15. 23. 1 Reg. 14. 32. Act. 15. 20. † 21. 25.

Sanguinis fluxus sistitur, Matthæi 9. 20.

Sanguinis innocentis effusio, Deut. 19. 5. 11. † 27. 24. 2. Reg 20. 9. 3. Reg. 21. 13. 4 Reg. 21. 16. † 24. 4. 2 Paral. 24. 22. Proverb. 6. 17. † 28. 17. Isa. 26. 21. Jer. 7. 6. † 22. 3. Ezech. 22. 4. 4. Esdr. 1. 32. Matth. 23. 34. Luc. 11. 50. Apoc. 6. 10. † 18. 24.

Sanguinis innocentis effusio clamat vindictam coram Deo, Gen. 4. 10. 4. Esdr. 15. 8. Apoc. 6. 10.

Sanguine Christi empti sumus. 1 Cor. 6. 20. † 7. 23. Act. 20. 28. 1 Pet. 1. 18. Apoc. 5. 9.

SAPIENTIÆ divinæ origo, proprietas, laus, & utilitas, Deut. 4. 6. † 29. 9. Job 28. 20. † 32. 7. Eccle. 7. 12. † 9. 13. Sap. 6. 13. 16. † 7.* 8.* 9.* 10.* Eccli. 1.* † 3. 1. 31. † 4. 12. 28. 29. † 21. 12. † 24.* † 39. 14. Luc. 21. 15. Rom. 11. 33. 1 Cor. 1. 17. † 2. 6. 10. † 3. 19. Col. 2. 3. Jacobi 1. 5. † 3. 15.

SAPHIRA mentitur Spiritui sancto, & cadit in terram mortua, Actor. 5. 1. 8.

SARA filia Raguelis Tobiæ in uxorem traditur, Tob. 7. 10. 15.

SARVIA, vide Zarvia.

SATISFACTIO, vide Pœnitentia.

SAUL de tribu Benjamin quærit asinas, 1 Reg. 9. 3. ungitur in regem à Samuele, 10. 1. † 11. 14. Act. 13. 21. Juxta mandatum, 1 Reg. 9. 15. percussit Ammon, 11. 11. obtulit holocaustum, 13. 9. à regno rejicitur, 13. 13. † 15. 22. 26. 28. † 16.* exagitat eum spiritus nequam, 16. 14. † 18. 10. † 19. 9. nititur David configere, 18. 10. † 19. 10. persequitur eum, 23.* trucidat sacerdotes Domini, 22. 18. mulierem habentem pythonem consulit, 28. 7. seipsum interficit, 31. 4. sepelitur, 31. 13. filii ejus in crucem tolluntur, 2 Reg. 21. 9.

SCANDALUM seu offendiculum proximo, nec in vita, nec in doctrina ponendum, Levit. 4. 3. Num. 31. 16. 2 Regum 12. 14. 1 Esdr. 8. 22. Proverb. 28. 10. 2. Mach. 6. 24. Matth. 17. 27. † 18. 6. Marc. 9. 42. Luc. 17. 1. Rom. 14. 1. 13. 1 Cor. 8.* † 10. 32. 2 Cor. 6. 3. 1 Thess. 5. 22.

quicumque nobis scandalo esse possent, vitabimus, Exod. 34. 12. Deut. 7. 2. 16. † 13.* Matth. 5. 29. † 16. 22. Marc. 9. 42. Rom. 16. 17.

SCIENTIA Dei, vide Dei.

SCRIPTURA sacra unde sit, & quis ejus usus, Exod. 17. 14. † 34. 27. Deut. 4. 1. † 17. 18. † 31. 9. Jos. 1. 8. Isa. 8. 9. † 30. 8. † 34. 16. Jer. 30. 2. † 36. 2. 10. † 45. 1. Baruch. 1. 3. 14. † 4. 1. 2. Esdr. 8. 2. 3. Esdr. 9. 39. 4. Esdr. 15. 1. Dan. 10. 21. Matth. 4. 4. † 22. 29. Luc. 4. 4. † 16. 29. Joan. 5. 39. † 10. 44. † 20. 30. Actor. 15. 21. † 17. 11. Roman. 1. 2. † 4. 23. † 15. 4. 1 Corinth. 9. 9. † 10. 11. † 15. 3. 2 Tim. 3. 15. 2 Petr. 1. 20. † 3. 1. Apoc. 1. 19.

Scriptura difficilis intellectu, 2 Petr. 3. 16. nec omnia scriptis Apostoli mandarunt, Joann. 20. 30. † 21. 25. 1 Corinth. 11. 34. 2 Thess. 3. 15. Joan. epist. 2. 12. † epist. 3. 18.

Scriptura, nec lex est judex, sed sacerdos, Deuter. 17. 18. Ezech. 44. 24.* Malac. 2. 7. quære Sacerdotum officium.

SEB & Oreb interficiuntur, Jud. 7. 25.

SEBA, quia regnum affectarat, caput præciditur, 2. Reg. 20. 22.

SECURITAS perfecta de peccatorum remissione aut salute consequenda non habetur in hac vita, Eccles. 9. 1. 2. vide Certi.

SEDECIAS pseudopropheta, 3 Reg. 22. 11. 2 Par. 18. 10. comburitur, Jer. 29. 22.

SEDECIAS, vide Zedecias.

SEDITIOSI puniuntur, Num. 26. 31.* vide Murmuratores.

SELEUCUS Asiæ rex, 2 Mach. 3. 3.

SEMAJA mittitur ad Roboam, 3 Reg. 12. 22. 2 Paral. 11. 2. † 12. 5. 7.

SEMEI maledicit Davidi, 2 Reg. 16. 5. 13. veniam impetrat à David, 2 Reg. 19. 23. occiditur ex præcepto David, 3 Reg. 2. 9. 42. 46.

SENNACHERIB oppugnat universas civitates Judæ munitas, 4. Regum 18. 13. 2 Paralipom. 32. 1. blasphemat Deum, Isai. 36.* interimitur à filiis, 4 Reg. 19. 37. Isaiæ 37. 37. secundùm verba Isaiæ, 10. 33. † 31. 8. † 33. 1.

SEPELIRE mortuos, opus misericordiæ, Genes. 23. 19. † 25. 9. † 35. 19. 29. † 50. 5. 13. 25. Num. 20. 1. Deut. 10. 6. † 21. 23. Jos. 24. 30. Jud. 12. 7. 1 Reg. 25. 1. † 31. 13. 2 Reg. 2. 32. † 3. 32. 3 Reg. 2. 10. 31. 34. † 11. 43. † 13. 29. † 14. 31. 4. Regum 13. 20. 2 Paral. 16. 14. † 24. 16. † 35. 24. Tob. 1. 20. † 2. 3. 7. † 4. 3. 18. † 8. 14. † 12. 12. † 14. 11. 16. 4 Esdr. 2. 23. Eccli. 7. 37. † 38. 16. Matth. 14. 12. † 27. 58. Joan. 19. 39. Actor. 13. 29. 1 Cor. 15. 4.

SEPHORA, vide Ziphora.

SERMO Christianorum, vide Loquendi.

SERPENS æneus erigitur, Num. 21. 8. tollitur, & appellatur Nehustan, 4 Reg. 18. 4. cujus typum gesserit, Joan. 3. 14.

SIBA, vide Ziba.

SICELEG, vide Ziceleg.

SICHEM filius Hemor Dinam rapit & concumbit cum illa, Gen. 34. 2. necatur, 34. 26.

SIGNA futurorum, Genes. 9. 12. Exod. 31. 13. Jos. 2. 18. 1 Reg. 2. 34. † 10. 2. 4 Reg. 5. 24. 4 Reg. 19. 29. Isai. 38. 7. Tob. 5. 3. Luc. 2. 12.

Signa in memoriam præteritorum, Exod. 12. 3. 8. Num. 15. 38. † 16. 38. 40. † 17. 10. Jos. 4. 6.*

Signa, & miracula fiunt, ut per ea omnipotentia, veritas, & justitia, & bonitas Dei innotescat, Exod. 4. 2. 6. † 7.17. † 16.12. Jos. 3. 10. 14. 3 Re. 13. 4. † 17. 14. † 18. 38. † 20. 13. 28. 4 Reg. 5. 14. † 20. 9. Matth. 8. 26. † 9. 20 † 14. 28.

SIHON rex Amorrhæorum concedere noluit, ut Israel transiret per fines suos, Num. 21. 23. Deut. 2. 30. percussus est in ore gladii. Num. 21. 24.

SILAS cum Paulo mittitur Antiochiam, Act. 15. 27. profectus est cum Paulo, 15. 40. remansit Berœæ, 17. 14.

SILERE est utile, Proverb. 17. 20. Eccle. 3. 7. Eccli. 20. 6. † 32. 11.

SILO locus, in quo fuit domus Dei, Jos. 18. 1. Judic. 18. 31. † 20. 18. 1. Regum 1. 3. convenerunt omnes in Silo propter Rubenitas, Jos. 22. 12. de Silo affertur arca, 1 Reg. 4. 4. Jerem. 7. 12. † 26. 6.

SIMEON nascitur, Genes. 29. 33. interficit cum Levi Sichemitas, 34. 25. eam ob rem arguuntur à patre, 49. 5. in vinculis tenetur in Ægypto, 42. 25.

SIMON in Bethania excipit Dominum, Matth. 26. 6. Marc. 14. 3. Joan. 12. 1.

SIMONIA, vide Vendi dona Dei.

SIMPLICIBUS, & humilibus revelat subinde Deus, quod abscondit iis, qui sibi videntur sapientes, Isai. 29. 18. 24. † 32. 4. Eccles. 9. 15. Matth. 11. 25. Luc. 2. 9. † 5. 8. † 10. 21. Act. 4. 13. 1. Cor. 1. 24. † 2. 1.

Simplex, & rectus, Gen. 20. 6. Job 1. 8. Matth. 10. 16. Actor. 2. 46. Rom. 16. 18. Ephes. 6. 5. Col. 3. 22.

SIMULATIO, & hypocrisis cavenda, Eccli. 1. 36. Is. 32. 6. Jer. 9. 6. Job 15. 34. 2. Machab. 6. 24. Matth. 23. *

SOBRIETAS, vide Temperantia.

SOCIETAS bonorum quærenda, malorum vitanda, Gen. 19. 15. Lev. 7. 19. Num. 16. 25. † 25. 4. Jos. 23. 12. 2. Par. 19. 2. Job 31. 1. Psal. 25. 4. 8. † 36. 1. Proverb. 1. 10. † 4. 14. † 6. 25. † 13. 20. † 20. 19. † 22. 10. 24 † 23. 6. 17. † 24. 1. 21. † 29. 27. Jerem. 16. 8. Eccli. 6. 35. † 8. 1. 18. † 9. 21. † 12. 10. † 13. 1. 20. Tob. 1. 5. Matth. 7. 15. Act. 19. 9. 2. Cor. 6. 4. Eph. 5. 11. 2. Tim. 4. 24. Apoc. 18. 4.

SODOMA, & Gomorrha amœnissimo loco sita, Gen. 13. 10. spoliantur, Gen. 14. 11. subvertuntur à Domino, Gen. 19. 25. Deuter. 29. 23. Sap. 10. 6. 7. secundùm verba Domini, 18. 20. causa, Ezech. 16. 49.

SOL, & luna creantur, Gen. 1. 16. steterunt ad imperium Josue, Jos. 10. 12. retrocessit sol decem gradibus ad petitionem Ezechiæ, & preces Isaiæ, 4. Reg. 20. 11. amittit lumen, Matth. 25. 45. Mar. 15. 33. Luc. 23. 45.

SOLLICITUDO nimia, Exod. 34. 21. Levit. 25. 20. Deuteron. 8. 3. Job 7. 8. Psalm. 54. 23. † 144. 15. 16. Prov. 10. 3. † 19. 25. Matth. 6. 25. † 10. 9. 23. † 13. 22. † 16. 7. Luc. 8. 14. † 12. 22. † 14. 18. † 21. 34. 1. Cor. 7. 32. Phil. 4. 6. Heb. 13. 5. 1. Petr. 5. 7.

SOMNIA, & visiones in quibus olim Deus suam voluntatem aperiebat, Genes. 20. 3. † 28. 12. † 31. 24. † 37. 5. 9. † 40. 8. † 41. 1. † 46. 2. Num. 12. 6 Jud. 7. 13. 15. 1 Reg. 3. 4. 8. 21. † 28. 6. 2 Reg. 7. 4. 3 Reg. 3. 5. 15. Job 7. 13. † 33. 15. Dan. 2. 1. † 7. 1. 2. Mach. 15. 11. Matth. 1. 20. † 2. 12. 13. Actor. 16. 9. † 18. 9. † 23. 11. † 27. 23.

Somnia, & visiones, quæ non conveniunt cum doctrina Christi, & Ecclesiæ sunt contemnenda, Deut. 13. 1. Eccl. 5. 2. Eccli. 34. 1. * Jer. 23. 16. 25. † 27. 9. † 29. 8.

SOROBABEL filius Salathiel, 2. Esd. 12. 1. Marc. 1. 13. Luc. 3. 27. instaurat templum Domini Jerosolymis, 1. Esdr. 3. 3. 3. Esd. 6. 2. Eccl. 49. 13. genuit Abiud, Matth. 1. 13.

SORORES Christi, vide Fratres.

SORS, Levit. 16. 8. Num. 17. * † 26. 55. † 33. 54 Josue 7. 14. † 18. 10. 1 Reg. 10. 20. † 14. 17. 42. 1. Par. 25. 5. 2. Esdr. 11. 1. Prov. 16. 33. † 18. 18. Ezech. 21. 19. Jonæ 1. 7. Act. 1. 17.

SOSIPATER comes Pauli, Act. 20. 4.

SOSTHENES princeps Synagogæ percutitur, Actor. 18. 17.

SPES justorum non in temporalibus rebus, sed in Deo, ejusque promissionibus fundatur, Gen. 26. 5. Judic. 7. 2. 4. 1 Reg. 4. 3. † 17. 45. † 22. 1. 3 Reg. 20. 28. 1. Par. 19. 12. 2. Par. 15. 7. † 12. 7. † 16. 7. † 20. 15. 20. Jud. 9. 13. Psa. 9. 14. † 11. 6. † 21. 5. 10 † 24. 2. † 30. 2. † 39. 5. † 61. * † 70. 1. † 90. 2. † 113. 9. 10. 11. † 141. 6. † 145. 5. Prov. 3. 5. † 22. 19. † 28. 25. † 30. 5. Sap. 3. 4. 9. Eccli. 2. 6. 12. † 33. 9. † 34. 14. Isai. 26. 4. † 29. 19. † 30. 1. 15. † 31. 1. † 36. 7. † 40. 30. Jer. 6. 31. † 7. 4. † 9. 22. † 17. 7. † 39. 18. Thren. 3. 24. Ezech. 29. 6. Osee 12. 6. Mich. 7. 5. 7. Nahum 1. 7. 1. Mach. 3. 18. Matth. 10. 37. † 12. 21. Roman. 5. 2. † 8. 24. 2. Cor. 5. 1. Col. 1. 27. 1. Thess. 1. 3. 1. Tim. 1. 1. † 6. 17. Heb. 3. 6. 1. Petr. 1. 13.

Spes non facit nos securos, nec excludit timorem, vide Timor.

Spes impiorum evanescit, & in quibus confidunt, vana sunt omnia, 3 Reg. 18. 21. Job 8. 13 † 11. 20. † 14. 19. † 27. 4. Proverb. 10. 28. † 11. 7. 23. † 25. 19. Sap. 5. 15 Eccli. 5. 1. 10. Isa. 28. 15. 18. † 30. 2. 12. † 57. 11. Jer. 9. 12. † 17. 7. 1. Mach. 2. 62.

SPINÆ appellantur sollicitudines hujus mundi, divitiæ, & voluptates vitæ, Matth. 13. 7. 22. † 19. 22. Marc. 4. 7. 18. † 10. 22. Luc. 8. 7. 14. † 18. 22.

SPIRITUS sanctus promittitur, Isai. 44. 3. Ezech. 11. 19. † 36. 26. † 39. 29. Joel 2. 28. Matth. 3. 11. Joan. 7. 39. † 14. 16. 21. † 15. 26. † 16. 7. mittitur, Act. 2. 1.

Spiritus Dei edocet mentes, Exod. 9. 12. Psal. 31. 8. Isai. 54. 13. Matth. 10. 20. Mar. 13. 11. Luc. 10. 11. † 21. 14. Joan. 6. 45. † 14. 16. 26. † 15. 26. † 16. 13. Rom. 8. 16. 26. 2. Cor. 1. 22. † 5. 5. Eph. 1. 13. † 4. 20. 21. 1. Joan. 2. 27.

Spiritus probandi sunt, utrùmne Deo sint, Judith, 8. 28. 1. Cor. 14. 29. 1. Thess. 5. 21. 1. Joan. 4. 1.

SPONSUS spiritualis est Christus, Isai. 54. 5. † 62. 4. Jerem. 31. 22. Ezech. 16. 8. Matth. 9. 15. † 25. 1. Mar. 2. 19. Lucæ 5. 34. Joan. 3. 29. 2. Cor. 11. 2. Ephes. 5. 24. Apoc. 19. 7. † 21. 2.

Sponsa Christi, vide Ecclesia.

STEPHANUS eligitur, Act. 6. 5. accusatur, 6. 11. respondet ad accusationem, 7. * lapidatur, 7. 57.

STULTITIA Prover. 14. 19. † 20. 3. † 26. 1. † 27. 22. Baruch 3. 23. Eccles. 10. 2. Eccli. 33. 5. Matth. 7. 26. † 25. 2. Marc. 7. 22 Ephes. 5. 4.

Stultitia est apud Deum sapientia hujus mundi, 1. Cor. 1. 18. * † 3. 19.

Stultorum corda in eorum sunt ore, & contra sapientum os in corde est, Eccli. 21. 23.

SUBDITORUM officium, Exod. 10. 28. † 22. 28. Num. 16. * Josue 1. 16. 2 Esdr. 5. 14. Baruch. 1. 11. Pro 24. 13. † 20. 2. † 24. 21. † 25. 5. Eccles. 8. 2. † 10. 16. Jerem 29. 7 Matth. 17. 24. † 22. 16. 21. Luc. 20. 22. Rom 13. 1. 7. 1. Thess 5. 12. 1. Timoth. 2. 1. Heb. 13. 17. Tit. 3. 1. 1. Pet. 2. 13.

SUPERIORUM Judicum, & rectorum officium, & potestas in subditos, Gen. 9. 6. Exod. 1. 8. * † 5. * † 18. 13. 19. † 22. 8. Lev. 24. 10. 23. Num. 11. 16. 24 † 25. 4. † 27. 15. 18. Deuter. 1. 13. 17. † 17. 8. † 29. 19. Jos. 1. 10. Jud. 2. 7. 16. 1 Reg. 10. 24. 3 Reg. 3. 9. 2. Paral. 19. 5. 8. Job 29. * † 34. 30. Psalm. 81. * Prov. 8. 15. † 11. 14. † 12. 24. † 16. 10. † 20. 8. † 28. 15. † 29. 4. 14. † 31. 4. Eccle. 10. 1. 12. Sap. 1. 1. † 6. * Eccli. 7. 4. † 10. 1. 24. † 19. 12. Isaiæ 1. 23. 26. † 3. 2. † 10. 1. † 32. 1. Jerem 5. 26. † 22. 3 † 27. * Ez. 22. 6. 12. † 45. 9. Dan. 2. 21. Osee 13. 10. Mich. 3. 1. 9. Matth. 22. 17. 21. † 26. 51. Luc. 20. 21. Jo. 3. 31. † 19. 11. 1. Cor. 15. 24. Roman. 12. 8. † 13. 1. 1. Tim. 2. 1. Tit. 3. 1. Heb. 13. 17. 1. Pet. 2. 13. Vide Rex, Judex.

SUPERBIA prohibetur, committitur, & punitur. Gen. 3. 17. † 11. 5. 7. Exod. 5. 2. † 14. 26. 1 Reg. 17. * 4 Reg. 18. 19. * † 19. 15. Tob. 4. 14. Jud. 9. 16. † 11. * Prov. 6. 17. † 11. 2. † 13. 10. † 15. 25. † 16. 5. 18. † 18. 12. † 25. 6. † 29. 23. Eccli. 10. 9. 11. 16. † 25. 4. Isai. 3. 15. 17. † 9. 8. † 10. 8. † 14. 9. † 16. * † 37. 10. 24. † 39. 2. 5. † 47. 8. Jer. 48. 29. † 49. 16 Ez. 16. 49. † 28. 2. † 31. 10. Dan. 4. 19. 27. † 5. 22. Abdiæ 1. 1. Malach. 4. 1. 2. Mach. 9. 4. 6. Luc. 1. 47. † 10. 15. † 14. 7. 11. † 18. 11. † 22. 24. Act. 12. 21. Rom. 1. 30. † 11. 20. 2. Tim. 3. 2. 1. Petr. 5. 5. 2. Petr. 2. 18. Judæ 16. Apoc. 18. *

SUSANNÆ historia, Dan cap. 13. *

SYRI imperant Israel, Judic. 3. 8. opprimuntur ab Othoniel 3. 10. cæduntur à Davide, eique fiunt tributarii, 2 Reg. 8. 5. juvant filios Ammon contra David, 10. 6. fugientes à facie Israel, occiduntur à David, 10. 13. 18. Samariam obsidentes cæduntur, 3 Reg. 20. 29. pugnant contra Israel, 4 Reg. 6. 8. mentis stupore immisso, quasi cæci ducuntur in Samariam, 6. 18. 19.

Obsident Samariam, 6. 24. territi à Deo solvunt obsidionem, 7. 6. 7. vastantur à rege Assyriorum, & transferuntur Cyrenem, 4 Reg. 16. 9. desolatio eorum prænuntiatur, Is. 17. 1. Jerem. 49. 23. Amos 1. 5.

T

TABITHA suscitatur à mortuis, Act. 9. 36. 40.

TEMPERANTIA in cibo, potu & concubitu, Tob 6. 15. Eccl. 3. 6. Eccli. 31. 18. † 32. 7. Dan. 1. 8. 12. Rom. 13. 14. † 14. 17. 1. Cor. 7. * Gal. 5. 23. 1. Tim. 3. 2. 2. Tim. 1. 7. Tit. 2. 2. † 2. 6. 12. 1. Petr. 1. 13. † 5. 8. 2. Petr. 1. 6.

TEMPLUM Salomonis, quando, quanto tempore, & qua forma sit extructum, 3 Reg. 6. * † 7. * 2 Paral. 3. * 4. * promissio ejus, 2 Reg. 7. 13. extruitur ope Gentilium, 3 Reg. 5. * consecratur, 8. * 2. Paral. 7. 7. profanatur per Achaz, 2. Paral. 28. 21. iterùm consecratur per Ezechiam, 2. Paral. 29. * profanatur, & denuò consecratur per Manasse, 2. Paral. 33. 7. 15. exuritur, 4 Reg. 25. 9. prout prædictum erat, 2. Paral. 7. 20. iterùm extruitur, 1. Esdr. 1. * 3. * 4. * 5. * † 6. 3. 7. spoliatur, & accenditur, 1. Mach. 1. 23. 33. profanatur, 1. 49. 57. mundatur, & consecratur, 4. 36. 2. Mach. 10. 1. ejus devastatio, Dan. 9. 26. Matth. 24. 2. Marc. 13. 2. Luc. 19. 41.

contra Templum prophetatur, Levit. 26. 31. 3 Reg 9. 7. 4 Reg. 21. 12. 2. Par. 7. 20. Psal. 73. 6. Isai. 66. 1. Jerem. 3. 17. † 26. 6. 12 Amos 9. 1. Mich. 3. 12. Zach. 11. 1.

Templum spirituale, & domus Dei, 2 Reg. 7. 13. Prov. 9. 1. Aggæi 2. 8. Matth. 7. 24. † 16. 18. Joan. 2. 19. 1. Cor. 3. 16. † 6. 19. 2. Cor. 6. 16. Ephes. 2. 20. 1. Tim. 3. 15. Hebr. 3. 6. 1. Petr. 2. 5. vide Ecclesia.

Templa idolorum, 1 Reg. 5. 1. † 31. 9. 3 Reg. 16. 7. 4 Reg. 10. 21. † 17. 32. † 19. 37. 1. Paral. 10. 10. Baruch. 6. 16. 30. 54. Isai. 37. 38. Jerem. 43. 12. Dan. 14. * 1. Mach. 1. 50. † 6. 2. † 10. 83. 2. Mach. 6. 2. Actor. 19. 27.

Templum domus Dei, & domus orationis vocatur, Is. 56. 7 Matth. 21. 13. Christus ipse, & omnes fideles frequenter in templo versabantur, Matth. 24. 1. Marc. 11. 11. † 12. 35. Luc. 2. 30. † 19. 45. Act. 2. 46. † 3. 1. † 5. 20. 21. † 21. 26. † 22. 17.

in Templo oratur Deus, & exaudit, 3 Reg. 9. 3. † 8. 29. 2. Paral. 6. 19. Matth. 21. 13.

Templa manufacta non inhabitat Deus, quasi iis concludi possit, vel illis indigeat, ut homo ædibus, 3 Reg. 8. 27. 2. Par. 6. 18. Isa. 66. 1. Jer. 23. 24. Act. 7. 48. † 17. 3.

alioqui Deus in Templis materialibus habitare dicitur, 3 Reg. 6. 13. † 8. 12. 1. Paral. 29. 25. Psal. 77. 60. † 131. 13. Jer. 9. 3. 7. Matt. 23. 21. Act. 7. 46.

Templum dicitur locus sanctus, Gen. 28. 17. Exod. 3. 5.

Templum magnis muneribus dotatum, 2. Par. 1. * 2. * 3. * 4. * 5. * 2. Mach. 3. 2.

Templi profanatores à Deo puniuntur, Is. 56. 5. * 2. Machab. 2. 25. 26. * Matth. 21. 12. Joan. 2. 15.

TEMPORIS opportunitas in omnibus rebus observanda, Eccl. 3. 1. † 8. 5. Eccli. 20. 6. † 12. 20. Rom. 12. 1.

TENEBRÆ trium dierum in Ægypto, Exod. 10. 22. Psal. 104. 28. Sap. 17. 2. † 19. 16.

in tenebris versatur mundus, & amat eas, 4. Esd. 14. 20. Is. 9. 1. † 59. 9. † 60. 2. Joan. 1. 5. † 3. 19. † 8. 12. † 12. 35. Act. 26. 17. 1. Thess. 5. 7. 1. Joan. 2. 11.

TENTARE Deum non licet, Exod. 14. 11. † 17. 2. Deut.6.16. Jud.8.11. Matth.4.7. 1 Cor.10.9.

Tentat, seu veriùs probat Deus suos variis modis, Gen.22.1.* Exod.15.25. † 16.4. * † 20.20. Deut.8.2. † 13.1. Judic.2.22. † 3.1. 2 Par.32.31. Tob.2.8. Job 1.12.* Sap.3.5. Eccli.2.4. † 27.18. Zach.13.9. Rom.5.4. 2 Pet.2.9. Jac.1.2.

Tentari non patitur Deus suos supra id, quod possunt, 1 Cor.10.13. 2 Petr.2.9. Apoc.2.10.

TERTULLUS Orator accusat Paulum, Act.24.1.

TESTAMENTUM, Galat.4.24. Heb.9.1. † 13.20. vide Novum Testamentum.

TESTIMONIUM tum verum, tum falsum, Exod.20.16. † 23.1. Num.35.30. Deut.5.20. † 17.11. † 19.15.18. 3 Reg.21.10. Psal.26.12. † 14.11. Prov.6.19. † 14.5. † 19.5.9. † 21.28. † 24.28. † 25.18. Dan.13.34.* Matth.18.16. † 19.18. † 26.59. † 28.12. Marc.10.19. Joan.8.17. Act.6.11. Rom.13.9. 2 Cor.13.1. 1 Tim.5.19. Heb.10.28. vide Mendacium.

THADDÆUS, vide Lebbæus.

THAMAR concumbit cum Juda suo socero, Gen.38.15. pignit geminos Phares, & Zara, 38.27. † 46.12.

Thamar violatur ab Amnon fratre suo, 2 Reg.13.14.

Thamar filia Absalonis, 2 Reg.14.27.

THARE pater Abraham, Gen.11.26.

THEBES obsidetur, Jud.9.50.

THEBNI rex Israel, 3 Reg.16.21.

THECUITIS mittitur ad regem David, ut impetret reductionem Absalom, 2 Reg.14.2.*

THEGLATH-PHALASAR devictam magnam partem Israelitarum transtulit in Assyrios, 4 Reg.15.29.*

THEODAS occisus est, Act.5.37.

THESAURUS minus diligendus magis diligitur, Osee 9.1. Matth.6.19. † 19.22. Marc.10.22. Luc.12.21.33. † 18.22. Joan.6.27. 2 Cor.4.18.

THOLA dux in Israel, Jud.10.1.

THOLOMAI rex Gessur, 2 Reg.13.37.

THOMAS Didymus paratum se offert cum Christo ire in mortem, Joan.11.16. erat incredulus, 20.25.27.

TIMENDUS est Deus, & ante oculos habendus, Gen.22.12. † 31.49. Exod.1.17. † 20.20. Deut.4.9. † 6.2.13.24. † 10.10.20. † 13.4. Josue 24.14. Judic.6.10. 4 Reg.17.36. 2 Paral.20.15. Job 1.8. † 28.28. Psal.26.1. † 32.8. † 33.8.10. † 110.5. † 111.1. † 127.1. Prov.1.7. † 3.7. † 9.10. † 14.2.27. † 15.16. † 16.6. † 22.4. † 24.21. Eccle.12.13. Eccli.2.11.* † 2.7.12.18 † 7.31. † 10.23. † 15.1. † 25.16. † 31.1. † 34.16 † 41.16. Isaiæ 8.5. † 41.10. † 43.1. † 51.12. Jerem.10.7. † 32.29. Baruch.3.7.4. Esdr.16.68. Matth.10.28. Luc.12.5. 1 Petr.2.17. † 3.15. Apoc.14.7.

Timoris Dei fructus, utilitas, & laus, Gen.20.9. Psal.102.17. † 124.1. † 117.* Prov.10.27. † 14.27. † 19.23. † 22.4. ejus defectus, causa peccandi, Genes.20.11.

Timore punit Deos, & terrore, Gen.35.5. Exod.23.27. Levit.26.36. Deut.2.24. † 11.25. † 28.10.65. Jos.2.9. † 10.10. Jud.4.5. † 7.21. 1 Reg.7.10. 4 Reg.7.6. 1 Par.15.27. 2 Par.14.14. † 17.10. † 20.29. Psal.9.20. Jer.49.37. Judic.14.14. † 15.1. 2. Machab.1.24.

Timoris Dei exempla, Exod.1.17. † 14.31. 3 Reg.18.3. 2 Paralip.19.7. Tob.1.* † 2.9.12. † 3.18. † 9.12. Jud.8.8. Job 31.21. Jonæ 1.16. Prov.31.30. 2. Machab.6.30. Luc.2.25. Act.8.2. † 9.31. † 10.2.35.

Timor, & solicitudo non repugnat fidei, aut spei, Psal 2.11. Eccles.9.1.2. Eccli.5.5. Rom.11.20.* 1 Cor.9.27. † 10.12. Philipp.2.12.* † 3.11.13. Heb.3.14. † 4.1.* 2 Per.3.17.

Timent, & reverentur bonos etiam mali, Genes.20.8. Exod.14.25. 1 Reg.18.12. 4 Reg.1.14. 2. Esdr.6.16. 1. Mach.3.25. † 12.28. Marc.6.20. Act.5.13. † 16.29.

TIMOTHEUS circumciditur, & proficiscitur cum Paulo, Actor.16.3. mittitur cum Paulo in Macedoniam, 19.22. accepit gratiam per impositionem manuum, 1 Tim.4.14. 2 Tim.1.6.

TITUM Gentilem noluit Paulus circumcidi, Gal.2.3. Titus à Paulo constitutus Episcopus Cretensis, Tit.1.5.

TOBIAS vir pius, & in pietate constans, Tob.1.2.* fit cæcus, 2.11. visum recipit, 11.14.

TRADITIONES etiam sine scripto ab Apostolis acceptæ, servandæ nobis sunt, 2. Thess.2.15.

Tradiderunt Apostoli quædam viva tantùm voce, 1. Cor.11.34. epist. Joan.2.v.12. & 3.v.13.14.

TRIBULATIO, vide Crux.

TRIBUTUM, vide Exactio.

TRINITAS figurata, & declarata, Genes.1.26. † 18.2. Exod.3.6. 15.16. † 4.5. Psal.32.6. Isa.6.3. † 34.16. † 48.16. † 61.1. Matth.3.16. † 10.20. † 17.5. † 28.19. Luc.4.18. Joan.3.35. † 14.16.26. † 15.26. † 16.3. 1. Joann 5.7.

TRIPUDIARE, vide Choreas ducere.

TRISTARI immoderatè propter temporalia, minimè laudandum, Prov.12.25. † 15.13. † 17.22. Eccl.30.22. † 38.19. 1. Mach.6.8. 2 Cor.7.10.

TRYPHON partium Alexandri transit ad Emalchuel Arabem, 1. Mach.11.39. cupiens regnum Antiochi occupare, & fingens se amicum apud Ptolemaida, dolo capit Jonathan, 12.39.49. à Simone accepta pecunia Jonathan occidit cum filiis, 13.19.23. interimit Antiochum filium Alexandri, 13.31.

TUBA clangent angeli in consummatione sæculi, Matth.24.31. 1 Cor.15.52. 1. Thessal.4.16.

V

VÆ, væ, quibus, & quas ob causas interminetur Scriptura, Num 21.29. Eccle.4.10. † 10.16. Isai.1.4.24. † 3.9.11. † 5.8.18. † 6.5. † 10.1. † 17.12. † 18.1. † 24.16. † 28.1. † 29.1. † 30.1. † 31.1. † 33.1. † 45.9. Jer.4.31. † 13.27. † 22.13. † 23.1. † 45.3. † 48.1. Ezech.6.11. † 13.3.18. † 16.23. † 30.2. † 34.2. Osee 7.13. Joel.1.15.* Amos 5.18. † 6.1. Mich.2.1. Nahum.3.1. Habac.2.6.12. Sophon.2.5. † 3.1. Judith 16.20. Eccli.2.14. † 41.11. Matth.11.21. † 18.7. † 23.13.* Luc.6.24. † 10.13. † 11.42. † 17.1. 1 Cor.9.16. Judæ, 11. Apoc.8.13. † 9.12. † 11.14. † 12.12. † 18.10.16.

VASTHI spernit regis imperium, & ab eo repudiatur, Esther 1.9.19.

VENDI non debent dona Dei, 4 Reg.5.22.26.* Dan.5.17. Matth.10.8. Actor.8.20. † 20.35. 1 Cor.5.15. 2 Cor.11.9. † 12.13. quære Emere.

VENTER pro Deo eligitur, Rom.16.18. Philipp.3.19.

VERBUM Dei semper ob oculos ponendum, Deut.4.1. † 6.6.17. † 11.18. Num.15.39. Psal.1.2. Proverb.3.1. † 4.1.20. † 6.20. † 7.1.

À Verbo Dei non recedendum, Deut.4.2. † 5.32. † 28.14. Jos.1.7. † 23.6. Prov.4.27. Isaiæ 30.21.

Verbum Dei universum non est scriptis traditum, Joan.14.26. † 20.21. † 21.25. 1 Cor.11.34. 2 Thess.2.15. 2. Joan.12.3. Joan.18.

Verbum Dei, non audiendum solùm, & loquendum, sed & corde credendum, & factis præstandum, Deuter.5.1.27. † 6.1. † 31.12. Isa.29.13. Ezech.13.31. Matth.5.22. † 7.24. † 15.8. † 28.20. Luc.6.47. † 11.28. † 12.47. Joan.13.17. Hebr.4.2. Jacob.1.22.

Verbi Dei contemptus, & punitio ejus, 3 Reg.13.4. 4 Reg.17.14.19. 2 Paralip.30.6.10. † 36.15. Proverb.1.24.28. † 28.9. Isaiæ 28.14. † 30.9.14. † 65.10. † 66.4. Jerem.2.5. † 5.12.20. † 7.13. † 16.9. † 19.* † 25.4. Ezech.33.30. Matth.22.14. † 21.20. Luc.10.10. Actor.13.45. † 18.6. Rom.1.21.30. 2. Thess.2.10. Hebr.2.3. vide Inobedientia.

Verbum Dei manet in æternum, Numer.23.19. Tob.14.6. Psal.31.11. † 116.2. † 118.89. Isaiæ 40.8. † 51.6. † 54.10. Matth.5.18. † 24.35. Mar.13.31. Lucæ 16.17. † 21.33. 1. Petr.1.25.

Verbum Dei quantæ sit virtutis, & efficacitatis, Gen.1.* Psal.32.9. Job 38.11. Isa.46.10. † 55.11. Matth.8.13.26. Mar.1.27. Luc.5.13.14. † 8.24. † 18.42.

Verbum Dei est cibus animæ, Deut.8.3. Sap.16.26. Jer.15.16. Ezech.3.3. Matth 4.4. Luc.4.4.

Verba sunt ponderanda, & non leviter effutienda, Psalm.111.5. Prov.13.3. † 15.2.23. † 17.27. † 20.15. † 21.23. † 25.11. Eccl.5.2. † 12.10. Eccli 5.12. † 20.7. † 23.7. † 28.29 † 32.18. Matth.12.36. Col.4.6. Jacobi, 1.19.

VERITAS, Is.59.15.3. Esd.3.12. † 4.35. 4. Esd.1.17. Zach.8.16. Ephes.4.25.

VESTIENDI sunt nudi, Isa.58.7. Tob.1.17. Ezech.18.7. Matth.25.36. Vide Eleemosyna.

Vestium abusus, vide Abusus.

Vestes scindere, Genes.44.13. Josue 7.6. Judic.11.35. 1 Regum 4.12. 2 Reg.13.31. 3 Reg.21.27. 4 Reg.5.7. † 6.30. † 11.14. † 18.37. † 19.1. † 21.11.19. Esther 4.1. Jerem.36.24. Joel.2.13. 1. Mach.2.14. † 3.47. † 4.31. † 11.71. Matth.26.65. Act.14.13. † 16.22.

VIA, per quam justi ambulant, quæ, & qualis sit, Psalm.118.5. Proverb 3.6.17. † 16.5.17. Eccli.5.12. Isai.26.7. † 35.8. † 40.3. Jerem.31.21. Osee 14.10. 1 Thessal.4.1. Hebr.12.13.

Via justorum à Domino dirigitur, Tob.4.20. Psalm.16.5. † 24.4. † 118.35. Prov.4.12.18. † 13.6. † 16.9. † 20.24. Isa.48.17. Jer.10.23. Mich.4.2.

Via justorum remunerationem à Deo expectat, Psalm.34.12. Prov.12.28. Jer.6.16. † 7.3.

Via impiorum qualis, Psalm.118.3. Prov.4.19.26.27. † 12.15. † 21.2. † 22.5. Isa.57.10.

Viæ impiorum exitus, & finis, Job 6.18. Prov.14.12. † 28.18. Eccli.2.16. † 21.11. Jer.2.36. † 4.18.

VICTORIA à Deo expectanda est, Genes.14.14. Exod.17.9. Deuter.7.18. Jos.11.6. Jud.7.7. 1 Reg.14.6. † 11.41. 2. Paral.14.11. † 16.8. † 24.24. † 25.8. Psal.117.16. Proverb.21.31. Judic.9.25.

Victoria potiuntur pauci contra multos, Genes.14.14. Judic.7.4. Jos.11.1.7. 1 Reg.14.6.14. 2 Paral.13.14. † 14.15.12. † 24.24. 1 Machab.3.16.22. post partam victoriam triumphus instituitur, Num.31.13. Judic.11.34. 1 Regum 18.6. 2 Machab.3.7.

VIDUIS benefaciendum est, Exod.22.22. Deut.16.14. † 24.17.19. † 26.12. † 27.19. Judith.16.28. Job 24.3. † 31.16. Eccl.4.10. Isai.1.17. Jerem.22.3. Zach.7.10. Mal.3.5. Matth.23.14. 1 Tim.5.3.16. Jac.1.27.

Viduas pias quid deceat, Jud.8.4. Luc.2.37. 1 Timoth.5.3.5. Tit.2.3.

VIGILARE, vide Adventus Domini.

VINDICTA soli Deo, ejusque ministris, ac magistratui commissa, unde & aliis est prohibita, Genes 15.14. Lev.19.18. Deut.32.35. Jud.8.20. † 16.20. Psal.7.9. † 9.13. † 93.1.* Prov.17.11. † 20.22. † 24.29. † 28.22. Eccli.28.1. Ezech.25.12.14. Nahum.1.2. Matth.5.39. Luc 9.54. † 18.6.7.8. Rom.12.19. Gal.5.10. 1. Thess.5.15. 2. Tim.4.14. Hebr.10.30. 1. Petr.3.9. Jac.5.4. Apoc.6.10. vide Remissio.

VINEA, Genes.9.20. Deut.23.24. Isa.5.1. Cant.8.11. Matth.20.1. † 21.33.

VIRGINITAS commendatur, Matth.19.12. 1 Cor.7.25.* Apoc.14.4.

Virginitas præfertur conjugio, 1 Cor.7.38.40.

Virgines servantur, Num.31.18. † 21.11.

Virgines olim, ut nunc conclusæ, 2 Mach.3.19.

VISITARE, & consolari infirmos, seu ægrotos, opus misericordiæ, Genes.48.1. 4 Reg.8.29. † 13.14. Job 2.11. Psalm.40.4. Eccle.7.3. Eccli.7.28. † 38.13. Matth.25.37.40. Joan.11.1. † 12.9. 2 Cor.1.4.

VISERE Sanctos desiderat Paulus, Rom. 1. 11. † 15. 23. 32. Gal. 4. 20. 1 Thess. 2. 17.

VITA fidelium ad quam regulam sit instituenda, Gen. 17. 1. Exod. 20. 21. * Levit. 11. 44. † 19. 2. † 20. 7. 29. † 21. 8. Matth. 5. 48. † 11. 29. Luc. 6. 36. Joan. 1. 12. 25. † 13. 13. † 15. 12. † 21. 15. Rom. 6. 4. † 8. 29. † 13. 14. † 15. 2. Ephes. 2. 9. † 4. 1. 23. † 5. 1. 9. Philip. 1. 27. † 2. 5. 15. Coloss. 1. 6. † 3. 9. 12. * 1 Thess. 4. 3. Tit. 2. 11. † 3. 8. Hebr. 12. 2. 1 Pet. 1. 15. † 2. * † 3. 17. † 4. 1. 1. Joan. 1. 7. † 2. 6.

Vitæ humanæ brevitas, & vanitas, Genes. 1. 19. 2 Reg. 14. 14. 1 Paral. 29. 15. Job 3. 20. † 7. 6. † 8. 9. † 9. 21. 25. † 13. 28. † 14. 1. Psal. 38. 6. † 89. 5. 9. † 101. 4. 12. † 102. 15. † 108. 23. † 143. 4. Ecclesi. 2. 23. † 3. 10. † 7. 1. Sap. 2. 5. † 5. 9. Eccli. 14. 18. † 17. 31. † 23. 8. † 40. 6. † 41. 1. Tob. 4. 23. Isa. 40. 6. Luc. 12. 16. Ephes. 5. 16. Hebr. 13. 14. 1 Pet. 1. 24. Jac. 1. 10. † 4. 15.

Vitam pro fratribus ponere, Esth. 4. 15. Jud. 13. 3. 25. Joa. 15. 13. 1. Joan 3. 16.

VITIS, Genes. 49. 11. Jud. 9. 12. Zach. 3. 10. 1 Mach. 14. 12. Joan. 15. 1.

Vitis palmes appellatur populus Israeliticus, Osee 10. 1. Joan. 15. 5.

VITULUS erigitur in idolum, Exod. 32. 4. Deuter. 9. 16. 3 Reg. 12. 28. 4 Reg. 10. 29. † 17. 16. Psal. 105. 19. Osee 8. 5. Actor. 7. 42.

VIVENDUM Deo non sibi, Rom. 14. 7. 2 Cor. 5. 15. Gal. 2. 20. 1 Thes. 5. 10. 1 Pet. 4. 2.

UNCTIONIS extremæ Sacramentum, Jac. 5. 14.

VOLUNTAS nostra accommodanda voluntati divinæ, 1 Reg. 3. 18. 2 Reg 10. 12. † 15. 20. 1 Mach. 3. 62. Matth. 6. 10. † 26. 39. Marc. 14. 36. Luc. 22. 42. Act. 21. 14. 1 Cor. 4. 19. Hebr. 6. 3. Jac. 4. 15. vide Abnegatio.

Voluntas Dei, Matth. 7. 21. † 12. 50. Marc. 3. 35. Joan. 6. 39. Rom. 12. 2. Ephes. 5. 17. Coloss. 1. 9. 1. Thess. 4. 3. 1 Tim. 2. 4. 1. Joan. 2. 17.

Voluntas Dei non est, ut aliquis pereat, Ezech. 18. 23. Joa. 6. 39. 1 Tim. 2. 4. 2 Petr. 3. 9.

Voluntatem pro opere acceptat Deus, Genes. 22. 3. 6. † 22. 9. 2 Reg. 12. 14. † 12. 9. vide Cor.

VOLUPTAS carnis, vide Concupiscentia.

VOTUM, Genes. 28. 20. Levit. 27. 1. Numer. 6. * † 21. 2. † 30. * Deuter. 23. 21. Judic 11. 30. 1 Reg. 1. 11. 2 Reg. 15. 8. Psalm. 75. 12. Eccles. 5. 3. Baruch. 6. 34. Matth. 14. 7. Actor. 18. 18. † 21. 23. † 23. 12.

Votum castitatis servandæ, seu non cognoscendi virum, Luc. 1. 34.

non sine damnatione violatur, 1 Tim. 5. 12.

URIAS defert litteras Davidis ad Joab, 2 Regum 11. 14.

URIAS prophetat contra Jerusalem, ideòque eductus de Ægypto, occiditur à Joacim. Jerem. 26. 20. 23.

Urias Sacerdos juxta præceptum regis Achaz extruit altare, 4 Reg. 16. 11.

URIEL angelus Dei, 4. Esd. 4. 1. † 5. 20.

USIA rex Juda pugnat adversùs Philisthæos, sumit sibi officium Sacerdotum, adolere volens incensum, lepra punitur, moritur, 2 Par. 26. 17. 20. 23. appellatur Azarias, 4 Reg. 15. 1. appellatur Ozias, Matth. 1. 9.

USURA. Exod. 22. 25. Levit. 25. 35. Deut. 23. 19. 2. Esdr. 5. 7. Psalm. 14. 5. Prov. 22. 16. † 28. 8. Jerem. 15. 10. Ezech. 18. 8. 13. † 22. 12. Luc. 6. 34. † 19. 8.

UXORIS officium, Genes. 2. 22. † 3. 16. Numer. 30. 7. 11. Deut. 22. 5. Esther 1. 10. * Tob. 10. 12. Proverb. 11. 16. † 12. 4. Isai. 3. 16. 17. 1 Cor 7. * † 11. 5. 9. † 14. 34. Ephes. 5. 22. Col. 3. 18. 1 Tim. 2. 11. † 3. 11. † 5. 2. 10. Tit. 2. 4. 1 Petr. 3. 1. vide Mariti officium.

Z

ZACHÆUS excipit Christum suis ædibus, Luc. 19. 6.

ZACHARIAS filius Jojadæ, sive Barachiæ sacerdotis lapidatur, 2 Par. 24. 20. Matth. 23. 35.

Zacharias propheta tempore Darii, Zach. 1. 1.

Zacharias pater Joannis Baptistæ, Luc. 1. 5.

ZADOCH filius Abiathar fit summus Sacerdos, 3 Reg. 2. 35.

ZALPHAAD filiæ postulant hæreditatem, Num. 27. 1. 7 † 36. 2. Josue 17. 3.

ZARVIA filia Isai soror Davidis genuit Abisai, Joab, & Asael, 2 Reg. 2. 18. 1 Paral. 2. 16.

ZEBEDÆUS pater Jacobi, & Joannis, Matth. 4. 21. uxor ejus Salome intercedit pro filiis apud Christum, Matth. 20. 20.

ZEBEE, & Salmana reges Madianitarum capiuntur, Jud. 8. *

ZEDECIAS, qui & Mathanias, patruus Joachim substituitur pro eo in regno Juda. 4. Reg. 24. 18. Jerem. 37. 1. obsessa à Nabuchodonosor Jerusalem. Zedecias, effossis oculis, ac vinctus, necatisque coram se filiis, in Babylonem ducitur, 4. Reg. 25. 1. 6. 7. Jerem. 39. 4. 7. † 52. 1. quemadmodum ei prædictum erat, Jerem. 27. 12. † 37. 16. Ezech. 12. 3. † 17. 16. † 21. *

ZELUS, & Zelotypia, Genes. 34. 2. 25. 27. Exod. 32. 19. 27. Num. 25. 7. Jud. 20. 1. 8. 1 Reg. 11. 6. † 15. 11. 32. 3 Reg. 18. 40. † 19. 10. 14. 4 Reg. 10. * 1. Mach. 2. 24. Matth. 21. 12. Joan. 2. 17. Actor. 9. 1. Phil. 3. 6.

ZIBA servus Saulis constituitur procurator Miphiboseth, 2. Reg. 9. 9. donantur ipsi omnia bona Miphiboseth, 16. 1. procedit obviam Regi David, 19. 17.

ZICELEG donatur regi David, 1. Reg. 27. 5. exuritur ab Amalechitis, 30. 1.

ZIPHORA uxor Moysi, Exod. 2. 21. circumcidit filium suum. 4. 25.

ZOROBABEL, vide Sorobabel.

FINIS.

TA-

251626

Digitized by Google

TABULÆ SACRÆ GEOGRAPHICÆ

SIVE

Notitia antiqua, medii temporis, & nova, nominum utriusque Testamenti ad Geographiam pertinentium.

Auctore R. P. F. AUGUSTINO LUBIN Augustiniano, Concionatore, Christianissimi Galliarum Regis Geographo Ordinario.

LECTORI.

HABES hic brevem equidem, sed exactam nominum, quæ in utroque sacræ Scripturæ testamento, veteri scilicet ac novo, reperiri possunt, notitiam Geographicam. Aliqui solius Terræ Sanctæ Geographicam descriptionem, sive Theatrum, laude sanè digno labore, ob oculos ponere tentarunt, ut Volffgangus Vueissemburgius Argentorati, anno 1536. & Michael Aitsingerus, Coloniæ ann. 1582. nec non ibidem excuso opere, anno 1590. Christianus Adrichomius Delphus; alii locorum Syriæ & Arabiæ notitiam huic labori addiderant, ut Jacobus zieglerus Landavus Bavarus, Argentorati, anno 1536. alii, paucis ab hinc annis, locorum sacræ scripturæ indicem Geographicum, indefesso labore protulerunt, multis additis, quæ ad Historiam potius pertinerent, quàm ad Geographiam; prodiit etiam in lucem Bocharti Geographia sacra, quam reperies magna licet eruditione refertam, solam esse filiorum ac nepotum Noe per omnes orbis regiones dispersionem; & licèt vocaverint nomina sua in terris suis; nihil tamen nisi certissimis meliorum auctorum freti auctoritatibus debemus asserere. His aliisque examinatis operibus, multas adhuc animadverti, quæ ad Geographiam spectent, in sacris litteris expressas dictiones desiderari, quarum aut intacta hactenus fuit, aut omissa notitia.

In animum, & satis feliciter, venit ad Septuaginta interpretum codices recurrere, è quibus, ut experientia nosse poteris, plurimum lucis accepi in obscurissimis locis; illi etenim multas hebraicas voces, quas locorum propria nomina credere quilibet poterat, suæ veræ significationi reddentes; ne amplius de illorum locorum situ solliciti essemus, hac ratione monuerunt; plurima, quæ illorum ætate jam nomen mutaverant, recentiori nomine exprimentes, eadem esse ac ea, quæ olim alio gauderent nomine demonstrarunt; alia tandem, quæ variis passim in vulgata editione videmus posteà expressa nominibus, unico nomine constanter interpretati, nos ab horrenda locorum multiplicatione retraxerunt.

Horum itaque me usum scias editione Parisina, anni 1628 ad exemplar Romanum fidelissimum Vaticanæ Bibliothecæ, auctoritate Sixti Quinti summi Pontificis; cura ac labore Antonii Carafa Cardin. & S. Sedis Apost. Bibliothecarii editum. Hic verò, studio R. P. Joannis Morini Blesensis, Congregationis Oratorii Jesu Christi Presbyteri: qua editione usus sum eò libentiùs, quo Nobilii Flaminii subnectuntur notæ, in quibus variæ sunt lectiones, Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, Theodoreti, pluriumque Patrum, cùm Græcorum, tum Latinorum, ac ipsius eorumdem Septuag. Interp. Complutensis editionis; aliorumve Codicum etiam MM. SS. Porrò quanti semper hæc Septuag. Interpr. versio ponderis ac momenti in tota Ecclesia fuerit, referre non est necessarium.

Ob affectatam brevitatem, non licuit nominum ethymologiam aut impositionis originem seu rationem exprimere; nec, quia extra rem Geographicam, Historicas notas, utiles sanè & forsan non injucundas annectere, ceterorum, qui jam anteà de hoc argumento tractarunt, conatus laboresque plurimi facio ac laudo, quibus indefesso labore libuit quæ deerant addere: sicut nulla, nisi quæ in sacris expressa scripturis, nomina tetigi, sic nulla omittere sum conatus; aliorum opiniones si quandoque non sequi coactus sum, meam qua potui modestia protuli sententiam; illorum meras conjecturas solidis rationibus confirmavi, dissertationes aliquando necessarias, ne in grandiorem opus excresceret molem, oportuit supprimere. Ceterùm te persuasum velim, Historiæ sacræ memoria retinendæ tam necessariam Geographicam notitiam nostram esse omnibus aliis, quæ hactenus prodiere, lucidiorem & ampliorem. Vale.

TABULÆ SACRÆ GEOGRAPHICÆ

SIVE

Notitia antiqua, medii temporis, & nova, nominum utriusque Testamenti ad Geographiam pertinentium.

A

ABANA, fluvius 4.Reg.5. v.12. apud Sept. *ἀβανά*, ut refert Zieglerus, utpote qui è radicibus montis Amana ortus, in vulg. cod. *ἀβανὰ*, qui & Amana, & Arran, mœnia urbis Damasci à meridie & occidente alluens, & ea propter fluvius Damasci dictus, per planitiem Archadub defluens, vicinum habens & ab oriente quasi parallelum fluvium Pharphar, mare tandem, ut asserit Adrichomius, Syriacum ingreditur. Marinus Sanutus Torfellus in opere cui nomen Secreta fidelium Crucis lib.3.p.14. cap.1. fluvius Abana, *qui in civitate Valania, sub Castro Margath intrat Mare*. Valania verò est ipsa Balanea urbs Phœnicis, *quæ nunc Leucas*, inquit Stephanus de Urbibus, ab ipsa Abana fluvius Valania posteà nominatus.

ABARIM. Num.27.v.12. *Abar*. ap. Septuag. *ναβάυ*. montes in tribu Ruben, qui & Habarim, quorum eminentior Nebo, ejus verò cacumen Phasga appellabatur, hodie vulgò mons *Pisga*.

ABDON. Jos.21.v.30.ap. Septuag. *ἀβδὼν*. civitas Levitica & confugii in tribu Aser, & in valle Aser, non longè à finibus tribus Nephthali.

ABEL. Judic.11.v.33. ap.Septuag. *ἐβελχαρμίμ*, Hieron. Abela, quæ etiam Abella, civitas Ammonitarum; quam Adrichomius in tribu Gad, alii in tribu Manasse ultra Jordanem reponunt, septimo milliario à Philadelphia, duodecimo ab urbe quæ Gadara, in Peræa regione; non video cur ab Adrichomii sententia sit discedendum.

ABEL magnum, vide Bethsames.

ABEL domum Maacha. 3.Reg.15. v.20. 20. Sept. *καὶ τὴν ἀβὲλ οἴκου μααχά*. & 4.Reg.15. v.29. *καὶ τὴν ἀβὲλ καὶ τὴν θαμααχά*, eadem haud dubie quæ

ABELA. 2.Reg.20.v.14.apud Septuaginta *εἰς ἀβὲλ, καὶ εἰς βεθμαχά*. Ex his textibus constat Abel, sive Abelam, quæ Abel-maacha, & Abel-beth-maacha, beth-maacha, Abel-domus-Maacha, esse unam eamdemque urbem, pertinentem ad domum, id est familiam Maacha; Maacha autem nomen proprium regis cujusdam de quo 2.Reg.10.v.6. diciturque domus Maacha, ut domus Israel, domus Juda, &c. Non itaque aliter legendum quàm ut in script. apud Josephum, Abel Machea, quæ ut constat primùm sub ditione Regis Maacha, demum sita in tribu Nephthali, urbs superioris Galilææ in planitie regionis Betim, à Jordane sexaginta stadiis distans.

ABELMAIM, in Septuag. Abelmain, ex collatione text. 3. Reg.15.v 20. & 2.Paralip.16.v.4. constat non esse urbem diversam ab Abel-Maacha superiori, licet diversas faciat Adrichomius, eas in tribu Nephthali collocans.

ABELMEHULA. & Abelmeula. Judic.7.v.22.apud Septuag.3.Reg.4.v.13. *ἀβελμαουλά*. Abelmaula, urbs in dimidia tribu Manasse intra Jordanem, patria Elizei prophetæ.

ABEN-BOEN, id est lapis Poen Josue 18.v.18.apud Septuaginta *ἐπὶ λίθον βαιὼν* filiorum Ruben, terminus in tribu Beniamin, in confinibus tribus Juda, non longe à torrente Cedron, in valle.

ABELSATIM, Abelsathaim, Num.33.v.49. quæ & Belsathim, apud Septuaginta *βορῶ*, à spinis sic appellata. 42. mansio filiorum Israel. in Campestribus Moab, demùm in tribu Ruben.

ABES. Josue 19.v.20. aliàs Aemes apud Septuag. *ρεβὲς*, civitas in parte orientali tribus Issachar, in Galilæa inferiori.

ABILINA & ABYLENE, Regio Cœlesyriæ Antilibano monte à Meridie & Occasu, Chalcide regione à Septentrione, ab Oriente verò Abana fluvio conclusa, quæ sub Tiberio imperatore Tetrarchia erat, à metropoli Abyla seu Abila Lysanii, quæ hodie *Betines* aut *Bellinas*, nomen sortita.

ABRAHÆ NEMUS ab eo plantatum non longè à Bersabee Orientem versùs, Gen. 21. v.32. apud ripam dexteram & Septentrionalem torrentis Besor; demum in meridionali parte tribus Simeon.

ABRAN, aliàs Acram & Achran. Josue 19.v.28.apud Septuaginta *ἐβρὼν* civitas in orientali parte & in medio tribus Aser, ad fines tribus Nephthali, in Galilæa superiori, quæ Gentium dicta, ipsa haud dubie est Helba, de qua Judic.1.v. 31. quam absque fundamento cum Emelech vult confundere D. N. Sanson, apud Septuaginta *χεβδά*.

ACCAIN. Josue 15.v.57. apud Septuaginta *ζακαναείμ*. Civitas tribus Juda, ad desertum Thecuæ, non longe à monasterio seu laura sancti Sabæ postmodum ædificata.

ACCARON & Acron, urbs regia, proprium habens regem; una ex quinque Satrapiis Philisthinorum inter Azotum & Bethsames; inter fines tribus Dan & mare magnum; data in sortem tribui Juda, usque hodie grandis Judæorum vicus, pristinum nomen etiam retinens.

ACCHO. v. Ptolemais.

ACHAD. Gen.10.v.10. apud Septuaginta *ἀρχάδ*, una ex urbibus, quas Nembrod ædificavit in terra Sennaar, hanc ad confluentem fluviorum Tigridis & Euphratis posuit N. Sanson, ad ripam orientalem, sed quo fundamento, mihi penitus ignotum.

ACHAJA, regio triplex. Prima ampla erat Europæ regio, quæ cum Thessalia totam Græciam complectebatur, quæ posteà ab ea separata, Hellas sive Græcia propriè dicta est: habens confines, ab Aquilone Thessaliam, ab Occidente Epirum, ab Austro Peloponnesum, ab Ortu Ægæo mari terminata erat, hodie *Livadia* appellatur. Altera Achaja, quæ Romanorum Proconsulatum, supradictam Achajam, ac etiam Peloponnesum continebat; de ea in Actibus Apostolorum cap.18.v.12. Achaja tandem propriè dicta, pars Peloponnesi, quæ sinui Cirrhæo sive Corinthiaco ab Austro exposita, inter Patras & Corinthum.

ACHAZIB, quæ & *Aczziba*, urbs maritima tribus Aser; apud Sept. *ἀσχαζὶ*, quæ posteà, teste S. Hieronymo, Ecdippa est appellata, in Phœnicia, hodie in loco circiter ubi *Sandeira*, inter Ptolemaidam & Tyrum.

ACHOR vallis, in Septuag. *ἐμμαχώρ* seu vallis Achor, in tribu Beniamin, inter Campestria Jericho, ad Meridiem, & Galgala, urbem ad Aquilonem, non longe à Jordane.

ACHSAPH, quæ & Axab sub Axaph, apud Septuaginta *ἀζὶφ* olim urbs Regia, cujus Dynasta Rex Achsaph dictus, in tribu posteà Aser, ad radices montium Tyri, versùs meridiem; à S. Hieronymo Acsap dicta.

ACRABATHANE, vide infra Arabathane.

ACZIB. Josue 15.v 44. apud Septuaginta *ἀκεζὶ*, civitas in tribu Filiorum Juda, non longè à Ceila & Maresa.

ACZIBA, vide supra Achazib.

ACRON, in Septuag. Accaron. Vide hoc verbo. unam eamdemque esse urbem asserit N. Sanson in notis suis; quas nihilominus in Mappa sua facit diversas; illam consule.

ADADA. Josue 15.v.22. apud Sept. *ἀρουὴλ*, civitas in meridionali parte tribus Juda, ad radices montium Seir, ad Septentrionem.

ADADREMMON, urbs in campo Mageddon, Zach. 12. v.11. inter urbes Jezraelem & Mageddo, in dimidia tribu Manasse, intra Jordanem, quam hodie Maximianopolim appellari, dicit Adrichomius. Septuag. loco horum verborum. *Sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon*, vertunt. *Sicut planctus mali granati, quod in campo succiditur*. S. Hieronymus varietatis causam dat, quia locus ille malorum granatorum arboribus erat consitus.

ADAMA, urbs Regia olim Pentapoleos, in terra Chanaan, una ex quatuor, quas Deus cælesti igne perdidit, Gen.19. in septentrionalliori & orientaliori parte lacus Asphaltidis, Maris mortui dicti.

ADAMI, Josue 19.v.33. *Adami quæ est Neceb*. apud Septuaginta *ἀρμὲ καὶ νεβὲκ*, undeliquet Adami à Neceb esse diversam. Erat autem Adami civitas in orientali regione tribus Nephthali, ad dextram ripam Jordanis, non longe ab aquis Merom.

ADAR. Num.34.v.4. quæ & Daran & Addar, apud Septuaginta *εἰς ἔπαυλιν ἀρὰδ*. villa itaque, & quibusdam civitas, in meridionali limite tribus Juda, non longe ab Idumæa.

ADARSA. 1.Machab.7.v.40. & Adazer versu 45. in textu Græco utrobique legitur *ἀδασὰ*, civitas vel locus, in tribu Ephraim.

ADAZER, idem locus cum præcedenti.

ADDAR. Josue 15. v.3. eadem quæ supra Adar. apud Septuaginta *σαρada*.

ADDUS. 1.Machab.c.13. v.13. S.Hieronymus, Adus: in textu Græco *ἀδιδά*. Addida pariter Josepho, civitas in monte sita, contra faciem campi, in medio tribus Ephraim.

ADIADA. 1.Machab.12.v.38. in textu Græco *ἀδιδὰ ἐν τῇ σεφηλᾷ*. Ex hoc constat Adiadam non esse diversam à præcedenti Addus; pro *in sephela*, textus alter legit *πεδινῇ in campestre*: & proinde nihil hic nostram destruit opinionem.

ADITHAIM. Josue 15.v.36. civitas tribus Juda, Aquilonem & Occidentem versus, ad fines tribus Dan, non longe à Torrente.

ADOM. Josue 3.v.16. v. Edom.

ADOMMIM. Josue 15. v.7. apud Septuag. *προσβάσεως ἀδαμμίμ*. Ascensionis Adammim. item cap. 18. v. 18. *πρὸς ἀνάβασιν αἰθαμίν*. ad ascensum Æthamin. & Adomin. in tribu Beniamin, locus latrociniis & cædibus infamis, in via ab Hierusalem in Jericho, ubi olim villula, posteà castrum.

ADOR. 1. Machab. 12 v. 20. in textu Græco *ἀδωρα*. hanc vult Adrichomius, eamdem esse cum urbe Dor, de qua suo loco.

ADRIA, aliis Hadria, de qua Act. Apost. 27. v. 27. de ea Stephanus de Urbibus, quem, quia Latinum fecimus, & prope diem publici juris facimus, Latino citamus idiomate. *Adria urbs, & prope ipsam sinus Adrias & fluvius similiter.* de Adriatico sinu hic mentio, Italiam à Dalmatia & Epiro discriminante, quem mare Adriaticum sive superum vocitant, hodie vulgò *Golfo di Venezia*, vel *Mare Adriatico.*

ADRUMETINA Navis Act. Ap. 27. v. 2. Adrumentum & Hadrumentum. Adrumittus *Ptolemæo*. Adrymes *Stephano*, Colonia olim & urbs Africæ, Episcopalis sub Archiepiscopo Carthaginensi, in ora littorali Africi maris, in Byzacena, nunc vulgò *Hammametha* in regno Tunetano.

ADDULAM. Vide Odollam.

ÆGYPTUS amplissima Africæ regio, quam veteres Geographi in Asiæ regionibus computaverunt, quæ, ut testatur Stephanus de Urbibus, à Phœnicibus Myara regio; & Æria, & Potamites, & Aetia, & Ogygia, & Hermochimius, & Melambolus, & Hephæstia; terminatur à Septentrione suo mari Ægyptio: ab Ortu Palæstina, Arabia Petræa & sinu Arabico; à Meridie, Æthiopia; ab Occasu, Cyrenaica regione: dividitur generatim in superiorem, quæ in meridiem vergit, in qua Thebais: & in inferiorem, ad ostia Nili fluvii & Mare Mediterraneum; ubi Delta & Lybia: de inferiori Ægypto sermo frequentissimus in scripturis sacris; nunc vulgò vocatur ab incolis *Sabid.*

ÆLAM. 1. Esdr. 2. 31. Septuag. *ἠλαμάρ*. 2. Esd. 7. 34. Septuag. *ἠλαμάρ*, videtur esse civitas; hanc in tribu Benjamin ponit Adrichomius, vide infra Nehelamites.

AELAM, regio, in qua Castrum Susis. Dan. 8. v. 2. Persidem & Mediam regiones complectitur. Hujus incolæ ÆLAMITÆ.

AELATH. Vide infra Aila.

AEN, quæ & **AIN**. Ahim, Aiim. Josue 15. v. 32. in sorte tribus Juda. 1. Paralip. 4. v. 32. *αἰν* civitas, quæ posteà tribui Simeon concessa, in cujus septentrionali parte erat, non longe à tribu Dan; quæ etiam Levitica facta est. De ea Ain. Josue 19. v. 7. sed ejus loco apud Septuag. est *ἐρεμμών*. Vide infra Ain, & Asan, quam cum ea eamdem esse existimo.

AENGANNIM. Josue 15. v. 34. civitas in tribu Juda, de qua nihil ap. Septuaginta.

ÆNNON juxta Salim, Joan. 3. v. 23. quidam Ennon scribunt, locus plurimis aquis abundans, juxta Jordanem, in dimidia tribu Manasse, cis eund. fluvium.

ÆTHIOPIA, cujus incolæ Æthiopes, mulier Æthiopissa, amplissima Africæ regio; duplex, una ad Nilum, in qua insula Meroe cis æquatorem circulum, quæ Æthiopia sub Ægypto appellatur; altera ultra æquatorem, quæ & interior nominatur; cui imperat Abyssinorum Rex, quorum Abyssinorum regio, est Æthiopia propriè dicta: apud Nubiensem *Habascia.*

AFRICA & Aphrica. Isaiæ 66. v. 19. apud Septuaginta est. *φούδ*: Nahum. 3. v. 9. pro quo Hieron. ponit Phut, dicitque esse Libyes occidentalis regio, primò, una ex tribus Orbis partibus: secundo propriè dicta inter Mauritaniam ad Occidentem & Cyrenaicam ad Ortum, Mari Mediterraneo (quod Africum vocant) exposita, dicta Zeugitana; tertiò tandem quæ propriè dicta, inter Numidiam ad Occidentem & Byzacenam regionem ad Ortum, quæ, quod nunc est regnum Tunetanum, pene complectens.

AGARENI, populi, qui ab Agar, Abrahæ ancilla descendentes, sic appellati, qui tamen se non Agar sed Saræ filios esse jactitantes, Saracenorum sibi nomen imposuerunt, quo communiter sunt appellati; erantque tribubus Ruben, Gad & Mediæ tribui Manasse ab Ortu finitimi, & juxta Damascum habitantes. 1. Paralip. 5. v. 19. Agarei nominantur.

AGER BOOZ, de quo Ruth. 2. v. 3. in tribu Juda ad Septentrionem; hunc non longe ab Emaus, versùs Austrum collocat Adrichomius.

AGER ROBUSTORUM in Gabaon ad piscinam Gabaon in tribu Benjamin, versùs Jerusalem. 2. Reg. 2. v. 16.

AHALAB. Judicum 1. v. 31. Alab Hieron. Chalab. apud Septuag. *δαλαφ* (quam cum Labanath confundendam non video) urbs Chananæi in tribu Aser, cujus hæc tribus non delevit habitantes; ejus situm prope Roob & Eleutherum fluvium ad Austrum ponit Adrichomius.

AHAVA & locus Persidis & fluvius. 1. Esdræ cap. 8. v. 15. *congregavit autem eos ad fluvium, qui decurrit ad Ahava*, apud Septuag. interpretes *καὶ συνήγαγον αὐτοὺς ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν ἐρχόμενον πρὸς Εὐί.* Eodem cap. v. 21. *& prædicavi ibi jejunium juxta fluvium Ahava.* & v. 31. *promovimus ergo à flumine Ahava.* apud Sept. *ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Θερά* Ex vulg. editione locum & fluvium colligimus; ex Sept. solum fluvium Theran, quem in Perside fuisse constat. Quia verò Theodoretus lib. 3. hist. Ecclesiast. c. 18. asserit à quodam oraculo dato Juliano Apostatæ, Tigrim fluvium Theran fuisse nominatum ob analogiam vocis Græcæ, quæ belluam significat, bellua pariter Tigris, cui nomen commune est cum Tigri fluvio. Hinc liquet fluvium Ahava à Tigri non esse diversum; de quo suo loco. Apud eosdem Sept. Esdræ lib. 2. cap. 8. v. 15. dicitur *πρὸς τὸν Εὐί.* ad *fluv. decurrentem ad Evi.* Persidis dicitur, tota sub ditione Regis Persarum.

AHION. 3. Reg. 15. v. 20. quam ibi Sept. *τὴν αἰν* nominant. De eadem 2. Paralip. 16. v. 4. quam ibi Septuaginta, *τὴν αἰών* appellant. Non diversa ab ea quæ Aion 4. Reg. 15. v. 29. ubi eam *αἰν* dicunt Septuag. urbs in medio tribus Nephtali in Galilæa superiori.

AHOHITES. 2. Reg. 23. 9. gentile nomen, quod mihi potiùs familiæ videtur esse quàm loci. Adrichomius tamen urbem fecit Ahoi, in tribu Juda, ad Septentrionem, in deserto Bethleem *loci hujus* (inquit N. Sanson) *situs non certò constat*; cui tamen certum in sua Mappa situm attribuit.

AIALON, eadem quæ Helon, de qua 1. Paralip. 6. v. 69. apud Septuag. *αἰλών*; nam Aialon ipsa, Josue 21. v. 24. apud Sept. vocatur *αἰλών*. de hac Aialon Josue 19. v. 42. apud Sept. *ἀμμών*. Est & vallis ibidem Aialon, de qua Josue 10. v. 12. apud Sept. *αἰλών*. Fuit Aialon primo habitata ab Amorrhæis Judic. 1. v. 35. ubi apud Sept. pro Aialon est, *ἐν τῷ μυρσινῶνι*. Ipsa quoque Aialon 1. Paralip. 8. v. 13. in Sept. dicitur *αἰλάμ*: in 2. Paralip. 11. v. 10. *αἰλάμ*, civitas ergo in tribu Dan Levitica; cum valle contigua valli Terebinthi.

AJATH, urbs, quam Adrichomius vult esse eamdem cum Hai, de ea Is. 10. v. 28. apud Septuag. *εἰς τὴν πόλιν ἀγγαί.* Sic autem Hai appellatur. vide infra v. *Hai.*

AILA, quæ Aelath & Ailath 3. Reg. 14. v. 22. apud Sept. *αἰλάθ*. apud eosdem 2. Paralip. 26. v. 2. eadem *αἰλάθ*. appellatur; *in littore maris rubri, in terra Idumææ*, ut asseritur 3. Reg. 9. v. 26. juxta Asion-gaber; eadem est quæ Deut. 2. v. 8. Elath nominatur; apud Septuag. *αἰλών*. urbs regni Edom. ibi, tempore S. Hieronymi, erat Romanorum legio dicta decima: vocata quoque fuit Ahilath & Haila, & à Josepho Elana.

AIN, vide supra Aen: hæc Josue 21. v. 16. *ἀσά* nominatur: eadem est cum Asan, de qua infrà.

ALON. vide supra Ahion.

ALEXANDRIA, in Vet. Testamento, ubi ad Jeremiæ 46. v. 25. est Amon apud Septuag. apud eosdem pro Alexandria. Ezech. 30. v. 14. & v. 16. *ἐν διοσπόλει* versu 15. *μέμφις*. Nahum. 3. v. 8. *ἀμμών*. audiendus S. Hieronymus asserens in codicibus Hebraicis esse verbum No; eoque nomine tempore Jeremiæ Prophetæ Alexandriam fuisse appellatam, antequam ab Alexandro Magno ædificaretur, seu potius restauraretur; Ammon No. Jovem ab Ægyptiis Ammonem appellari certissimum; ut proinde Septuag. græca voce Diospoli, id est Jovis civitate, fuerint usi: mirum tamen ut qui Alexandriæ sacras script. interpretati sunt, alio eam expresserint nomine. Alexandria itaque cognomento Magna, celeberrima inferioris Ægypti metropolis, emporium, maritima, ad occidentalius fluvii Nili ostium, dicta etiam Alexandria Ægypti, olim Patriarchalis: hodie sub Turcica ditione *Scanderia* dicta.

ALEXANDRINUS, nomen in Novo Testam. derivatum à prælaudata Alexandria.

ALICARNASSUS & Alycarnassus. 1. Machab. 15. 23. quæ Stephano ceterisque auth. prophanis Halicarnassus, urbs Doridis regionis, Cariæ in Asia minori, maritima, & inter Ceraunicum sinum & Ilhcum, in peninsula maris Ægæi, quondam Principum Cariæ Regia; Zephyria dicta, deinde Thurium, demum Episcopalis sub Archiepiscopo Stauropolitano, à recentioribus dicta Castellum S. Petri.

ALIMIS. 1. Machab. 5. v. 26. in textu Græco *ἐν ἀλέμοις* civitas Galaaditis regionis, in tribu Gad, prope saltum Ephraim, ad meridiem.

ALMATH. 1. Paralip. 6. v. 60. & Almon Josue 21. 8. ex collatione textuum constat unam eandemque esse urbem quæ Josue loco cit. apud Septuaginta *γάμαλα* nominatur; nec video cur duas fecerit Adrichomius; erat civitas tribus Benjamin, data Levitis.

ALTARE testimonii, in tribu Benjamin apud ripam Jordanis, juxta locum Gelíloth Hieron. Galiloth Josue 22. 10. ubi dicitur extructum ad tumulos Jordanis.

ALUS, decima statio filiorum Israel, inter Daphca & Raphidim, in terra Madian, in deserto.

AMAAD. Josue 19. v. 26. apud Sept. *ἀμιήλ* quam sanctus Hieronymus Amath appellat, civitas in tribu Aser.

AMALEC & Amalecites populi, quorum Amalecitis regio ad mare rubrum usque protensa, desertum Pharan incolentes, Judææ sive terræ Promissionis ad Meridiem, & Madianitis finitimi, in Arabia Petræa.

AMAM, quam lego diversam à Sama vulgatam editionem secutus, Favent Septuaginta, nam ibi Josue vid. c. 15. v. 26. sic *καὶ σὴν καὶ σαλμαὰ Aman Sen, & Sama* Salmaa nominantes civitas, quam Adrichomius Aman quoque appellari asserit, in tribu Juda, ad meridiem.

AMANA. Cant. 4. v. 8. mons ad Septentrionem totius terræ promissæ, e cujus radicibus oriuntur fluvii Damasci Abana, & Pharphar.

AMATHÆUS. Gen. 10. 18. Septuag. *ἀμαθί*. idem qui Hamathæus 1. Paral. 16. incola urbis Emath. Vide Emath.

AMATHITES regio, vide Emath.

AMMA. Josue 19. v. 3. apud Septuag. *ἀρχώβ*. S. Hieronymo Amma, civitas tribus Aser; in medio ejus posita.

AMMANITES, vide Ammon; nam 3. Reg. 14. v. 2. apud Sept. est *ἀμμανίτις*.

AMMAUM. 1. Machab. 9. 56. in codice Græco *καὶ τὴν ἐμμαοὺμ*. hinc constat hic sermonem esse de Emmaus, de qua infrà.

AMMON & Ammonitæ sive Ammanitæ, populi trans Jordanem ad Septentrionem torrentis Jaboc habitantes. quorum metropolis Rabbath, quæ posteà Philadelphia dicta, partem regionis illorum incoluit dimidia tribus Manasse; erantque ab Austro Moabitis, ab Ortu Arabibus, ab Aquilone Cœlesyriis contermini.

AMMONI. 2. Regum 23. v. 37. apud Septuaginta, pro Selec, de Ammoni legitur *σελὴς ὁ ἀμμωνεί*. liquet eum esse Ammonitam: unde non video cur ex hoc solo loco facienda sit civitas Ammoni, in tribu Benjamin, ut vult Benedict. ab Adrichomio citatus.

AMONA, sic Ezech. 39. v. 16. appellatam fore urbem, in qua futuris temporibus sepelietur Gog; ex 11. vers. præced. *in valle viatorum ad orientem maris.* apud Septuaginta pro Amona est *πολυάνδριον*. asserit S. Hieron. hanc vocem græcam esse hebraicæ significationis; Polyandrium autem non en ab authoribus, maxime Gallis, circa 7. sæculum & deinceps, pro sepulchris publicis seu cœmeteriis, in quibus plurima condita

funt hominum corpora, ufurpatum fuit; fic ille locus, ubi multitudo Gog fepelietur, appellandum erit. Nomen ergo civitatis eft, futuræ potiùs, quàm extantis aut præteritæ; unde miror novorum Geographorum audaciam, qui civitati Amona certiffimum fitum affignant, ad orientem Maris mortui, in finibus tribus Ruben; fi fimili in ceteris audacia procedant, quæ fit eis adhibenda fides, non video.

AMORRHÆI, populi in plura parva regna divifi; primùm trans Jordanem torrentibus Jaboc & Arnon & deferto conclufi, in tribu Gad; necnon in tribubus Ruben & dimidia Manaffe; nihilominus cis Jordanem inter Chananæos reperiebantur difperfi, quorum plurimi recenfentur Reges Jofue 10.v.5. & licet Arnon torrens Amorrhæos dicatur feparare à Moabitis, conftat tamen Amorrhæis patuiffe regiones Moabitarum.

AMORRHÆORUM MONS, ab Adrichomio inter deferta Pharan & Zin collocatus, ab Idumæa versùs mare rubrum protenfus.

AMOSA. Jofue 18.v.26. apud Septuag. ἀμωσά, S.Hieronymo Amafa, civitas tribus Benjamin.

AMPHIPOLIS. Act.17.v.1. quæ poftea à Græcis Chryfopolis eft appellata, urbs Macedoniæ, in Thraciæ confiniis, quæ proinde paffim Thraciæ tribuitur; Amphipolis dicta, eò quòd eam Strymon fluvius circumfluit & ambit, ad oram litoream finus Strymonici inter Philippos & Appolloniam, novem viæ appellabatur, olim Myrice, & Eiona, Cademna, & Anadræmus Archiepifcopalis; nunc vulgò *Amphipoli*, *Chriftopoli* & Turcis *Emboli*.

AMTHAR. Jofue 19.v.13. apud Septuag. loco edit. vulgatæ *Amthar & Noa*, unicum nomen eft μαθαραοζὰ civitas tribus Zabulon, tribui Nephthali finitima.

ANA, nomen urbis, dubitanter fufpicatur N. Sanfon; crediderim nomen potius hominis cujufdam aut Dii, fuaderque text. Septuag. Ifaiæ 37. verf.9.

ANAB. Jofue 15.50. apud Septuag. ἀνώβ, civitas in monte fita, S.Hieronymo vicus in finibus Eleutheropoleos; hanc tamen in 8. horarum diftantia ab ea collocat Adrichomius, versùs meridiem.

ANAHARATH. Jofue 19.v.19. apud Septuag. ἀναχερὲθ; hanc quoque Naatoth appellari dicit Adrichom. civitas in tribu Iffachar.

ANANIA. 2. Efdræ cap.11. verf.32. civitas tribus Benjamin.

ANATOTH, civitas facerdotalis, in terra feu tribu Benjamin, patria Jeremiæ prophetæ; de ea Jof.21.v.18. tertio ab Ælia milliario. Eandem effe cum Nobe vult Nic. Sanfon.

ANEM. 1.Paralip.6.v.73. apud Septuag. ἀνὰμ. eadem eft cum Engannim Jof.21.v.19. apud Septuaginta, pro *Enganním* legitur καὶ πηγὴν γραμμάτων, & fontem litterarum: civitas Levitica in tribu Iffachar; duas facit Adrichom. fed male, ut conftat ex loci Jofue cum loco Paralip. collatione.

ANER. 1.Paralip.6.70. apud Septuag. ἀνὰρ. ipfiffima eft Thanach & Thenach & Tanach. Judic.1.v.27. apud Septuag. Θανὰκ. apud eofd. Jofue 21. v.25. ταναὰχ. 3.Reg.4.v.12. Θαανάχ. 1.Paralip.7.v.29. Θαναὰχ, quæ etiam Tanac; urbs Regia, quæ ceffit tribui Manaffe intra Jordanem; & levitica facta. Male ex Aner & Thanac duas facit Adrichom. cujus errorem probat textuum collatio.

ANGE MONTES. Judith 2. v.12. apud Septuag. non exprimitur nomen montis, fed tantùm fermo eft de campo Bectileth, prope montem, qui ad finiftram fuperioris Ciliciæ. Eft haud dubie Amanus mons, qui apud Ptolemæum Ciliciam ab Oriente difterminat à Syria; nifi quis velit effe Tauri montis partem, quæ Ciliciam ab Aquilone, proinde fuperiorem ab Armenia minori fecernit; hodie vulgò mons niger; Italis *monte nero*.

ANIM. Jofue 15. v.50. apud Septuaginta αἰσὰμ, civitas in tribu Juda.

ANTIOCHIA, fecus Daphnem; cognomento magna, & ad aliarum ejufdem nominis urbium differentiam Epidaphne (ab uno ex fuburbiis) cognominata, cùm floreret; à Juftiniano Imperatore Theopolis dicta. Civitas Patriarchalis, & totius Syriæ metropolis & maxima; hìc cunabula Chriftiani nominis; fita ad Orontem fluvium; hodie vulgò *Antachia*. D. Hieronymus afferit eam effe quæ Amos 6. v.2. Emath magna appellatur. Vide verbo Emath magna.

ANTIOCHIA Pifidiæ Act.13. v.14. civitas regionis (cui hodie nomen tribuit) primaria, Archiepifcopalis feu metropolis; nunc vulgò *Tachia*, Anatoliæ, & Mediterranea.

ANTIPATRIS vel ANTIPATRIDA. Act. 23. verf. 31. prius Capharfalama, Græce Capharfarama; quam N.Sanfon vult effe Apolloniam à Jofepho laudatam; amne circumdata, non longe à Mari Mediterraneo, in tribu Manaffe, in campo Capharfaba; poftea Epifcopalis effecta, fub Archiep. Cæfarienfi, demum *Arfur* dicta. nunc villa cui nomen *Affur*.

APADNO. Dan.11.v.45. *Et figet tabernaculum fuum Apadno inter maria fuper montem inclytum*; apud Septuag. *Et figet tabernaculum fuum ἐφαδανῶ in medio marium, in monte Sabain fancto*. S.Hieron. legit in Aphadano; non debet tam anxiè quærere D.Sanfon ubinam gentium fit urbs, aut futura, aut tantùm myftica. Quam nihilominus prope Emaus, in tribu Juda collocat Adrichomius.

APAMEA omnis, Regio de qua Judith 3. v.14. quæ circa urbem Apameam Cœlefyriæ, caput ejufdem regionis, quæ regio & Apamia & Apamena & Apamene nominata fuit.

APHARA. Jofue 18.v.23. apud Septuag. φαρά, civitas tribus Benjamin, quæ & Affara; hanc Adrichom. prope Almath collocat, ad Aquilonem.

APHARSÆI & Apharfathachæi: an illa verba 1.Efdræ 4. v.9. fint familiarum aut locorum non poteft difcerni; apud Septuag. cap 2. pro his & pluribus aliis nominibus leguntur hæc verba: Judices in Cœlefyria & Phœnice.

APHEC duplex; in tribu Afer. Jofue 19.v.30. & Judic.1. v.31. ubi apud Septuag. pro Aphec legitur ναὶ. Civitas.

APHEC altera urbs Regia, de qua Jof.12. v.18. ἀφὲκ. in tribu Iffachar; de ea quoque 1.Reg. 4. 1. item cap.29. v.1. item 3.Reg.20.v.26. apud Septuag. eft c.2. & v.27. & 30. ubi legitur ἀφεκά.

APHECA. Jof.13. v.4. locus hic non videtur diverfus ab Apher tribus Iffachar; etenim ibid. apud Septuaginta legitur ἀφὶκ.

APHECA. Jofue 15. v.35. apud Septuag. φακούά civitas in forte tribus Juda; quæ & Afeca.

Ἀφαίρεμα, deeft in vulgata editione, eapropter è codicibus Græcis Græco exprimimus charactere. Civitas in occidentali parte tribus Ephraim in finibus Samariæ, & Judææ, cui, Samaritis ademptam reftituit Rex Demetrius 1.Machab.11.v.34. Adrichomio Apherima & Afferema. Dictio illa Græca feparationem fignificat; unde dubitari poteft, ne non fit certæ civitatis nomen proprium.

APHRICA. Vide fuprà Africa.

APOLLONIA. Act.17.v.1. *Cùm autem perambulaffent Amphipolim & Apolloniam, venerunt Theffalonicam*. Plures in fola Macedonia Apolloniæ, fed ex textu conftat eam effe, cujus notitiam damus; regionis videlicet Mygdoniæ, ad Chidorum fluvium; Epifcopalis, fub Archiepifcopo Theffalonicenfi, duodecim circiter milliariis à Theffalonica, Occidentem æftivum versùs, quæ hodie *Ceras*.

APPII FORUM. Act.28.15. urbs olim Latii ad Pontinam Paludem, inter Tarracinam & tres tabernas; Epifcopalis poftea facta; tandem excifa. Hodie *Cafarilio di S. Maria*.

AQUÆ MASEREPHOTH. Jof.11.v.8. apud Septuag. μασερὼν. inter. Orig. Matephoth: alii libri μασρεφὼθ μαείμ, quod Chaldæus interpretatur, Salinas aquarum: item cap.13. v.6. apud Septuag. μασρὲθ μεμφωμαίμ. Erant ergo aquæ ftagnantes feu Paludes Salinarum, ad mare (ut in Galliis prope Rupellam & alibi habemus) ultra Sidonem ad Septentrionem, & in finibus tribus Afer.

AQUÆ MERON. Jof.11.v.5. & 7. apud Septuag. μαῤῥὼν; quæ & Meron. *Jofepho*, Samachonitis vel Semechonitis lacus, inter Cæfaream Philippi & Mare Galilææ, quem fluvius Jordanis medius præterfluit, ad orientalem plagam tribus Nephthalis hodie adhuc Lacus *Merom*.

AR. Num.21.v.15. apud Septuag. ἢρ. & v.28. Ar Moabitarum. Deuter.2. v.9. v.18. & v.29. pro Ar, apud Septuag. eft ἀροήρ. hinc conftat eandem effe cum Aroer, de qua infrà.

ARA. 1.Paralip.5. v.26. in fola vulgata editione, una ex urbibus Medorum. Hanc S.Hieron. putat effe Rages, de qua Tob.1.v.16. N. Sanfon credit effe Haran feu Charan.

ARAB. Jofue 15.v.52. apud Septuag. αἰρὲμ, civitas tribus Juda ad Auftrum.

ARABATHANE, in recentioribus codicibus Acrabathane, 1.Mach.5. v.3. in codice Græco τὴν ἀκραβαττήνην; civitas, in Auftrali parte tribus Juda, prope montes Edom, in monte pofita: nec diverfa eft à loco, qui afcenfus Scorpionis, Num.34. v.4. appellatur: ubi apud Septuag. legitur ἀκραβὶν, & Jofue 15. v.3. pro quo apud Septuaginta τῆς προσαναβάσεως ἀκραβίν. ac aliis in locis quorum attenta lectio hanc confirmat opinionem; Acrabim enim vox Hebraica Scorpionem fignificat.

ARABIA, regio Afiæ ampliffima, Ægypto, Palæftina, Syria, Mefopotamia, ac finibus Perfico & Arabico conclufa; in tres dividitur, in defertam, quæ inter Syriam ad Occidentem, Mefopotamiam ad Septentrionem, felicem Arabiam ad Ortum, & Petræam ad Auftrum, quæ vulgò hodie *Arden*: in Arabiam Petræam à Petra metropoli, quæ Palæftinam & Arabiam defertam ad Aquilonem, ad Ortum verò & Auftrum Arabiam felicem: ab occafu partem finus Arabici & Ægyptum habens: vulgò *Berrara* five *Barraab*: in Arabiam felicem quæ aliis ac finu tum Perfico, tum Arabico ac Oceano conclufa eft, hodie vulgò *Hyaman*. harum incolæ Arabes.

ARACÆUS. Gen.10.verf.17. in Septuag. ἀρουκαῖος. filius Chanaan, ab eo Marinus Sanutus Torfellus, in fuo tractatu qui fecreta fidelium crucis, lib.3. parte 5. cap.7. afferit civitatem *Arachis* fundatam, *quæ* (inquit) *eft propè Tripolim ad 5. leucas*. ipfa eft Arce de qua fic Stephan. de Urbib. *Urbs Phœnicis, quæ nunc Arca nominata, Jofephus in quinto Judaicæ antiquitatis; Gentile nomen Arcæus*. ipfa eft ἄρκα. Ptolemæi lib.5.cap.15. Phœniciæ mediterranea, ad radices montis Libani, Tripoli ad Orientem. Poftea vulgò Archiepifcopalis effecta fub Archiepifcopo Emifleno. Aracæi itaque non ad Arabiam Petræam remittendi, fed in Phœnicia collocandi.

ARACH. Gen.10. v.10. apud Sept. ὀρὲχ. urbs una ex eis à quibus initium fumpfit regnum Nemrod, eaque, ut verifimile eft, in Chaldæa. Arias Montan. fcribit ex S.Hieron. Cyrrhefticam Cavæ Syriæ regionem ab Hebræis *Arach* appellari.

ARAD, quæ & Arath, Hered, Hadar, & Heder, urbs Chananæorum, regia, quam fubverterunt filii Ifrael cum aliis urbibus, locoque nomen dedere, Anathema, Hebraice Horma: erat terminus tribus Juda ad Meridiem, non longe à Mari Mortuo; eratque ibi tempore fancti Hieronymi villa. Vide infrà *Eder*.

ARADA, vigefima prima Ifraelitarum manfio in deferto. Num.33.v.24. apud Septuag. χαραδὰθ.

ARADIUS. Ezech.27. verf.8. nomen gentile, ab infula Phœnicis, tefte Stephano, cui nomen Aradus.

In ARADON. 1.Machab.15.v.23. in Græco codice καὶ εἰς ἄραδον, καὶ εἰς γόρτυναν. Gortynæ nomen probat fermonem effe de urbe ejufdem Cretæ infulæ, cui nomen ἄραδος, tefte Stephano, quæ etiam, eò quòd in excelfo loco fita erat, ἀνάτεινα eft appellata.

ARAM. Num.21. v.7. (Balaam ait) *de Aram adduxit me*

Balac Rex Moabitarum, de montibus Orientis. apud Septuag. *ἐξ ὀρέων ἀπ' ἀνατολῶν.* de qua vide suo loco.

ARAM. 1.Paralip.2.23. quæ aliàs Asan, civitas dimidiæ tribus Manasse ultra Jordanem.

ARAMA. 1.Reg.30.v.30. v. Jerimoth.

ARAMA. Josue 19.v.36. apud Septuag. *καὶ ἀραμὰ καὶ ἀσώρ,* ex quo textu sequitur, non esse legendum Arama-asor, erat itaque Arama civitas munita tribus Nephthali, tribui Aser finitima.

In ARARAT. Isaiæ37.v.38. apud Septuag. *εἰς ἀρμενίαν.* Ararat & Armeniam idem esse probavimus in notis nostris ad Martyrologium Romanum, illas consule.

ARARI. 2.Reg.23.v.11. *Semma filius Age de Arari.* apud Septuaginta ὁ ἀρουχαῖος. si forte idem sit ac Semma de Orori, de quo eod. lib. & cap. v.33. & apud Septuag. ὁ ἀρωδίτης locus hic hactenus ignotus.

ARARITES. 2.Reg.23.v.33. *Ajam filius Sarar Ararites;* apud Septuag. *ἀραουρίτης* 1.Paralip.11.33.&34. *Jonathan filius Saye Ararites, Ahiam filius Sachar Ararites* apud Septuag. in utroque ὁ ἀραρί Quid sit Arari cujus gentile nomen Ararites, satius est fateri nos ignorare quàm temere aliquid incertum obtrudere.

In ARBATTIS. 1.Mach.5.v.23. idem in codice Græco ἐν ἀρβάττοις locus aut regio illa videtur circa Galilæam.

ARBEE. Vide Hebron.

ARBELLA & in codice Græco Arbela. *plur. numero* 1. Machab.9.v.2. civitas & regio circumjacens, superioris Galilææ, in tribu Nephthali.

ARBI. patria Pharai. 2.Reg.23. v.35. hunc locum ponit Adrichomius in tribu Benjamin, prope Terebinthum.

ARCHI seu ARCHIATAROTH. Jos.16. 2. in vulgata editione videntur esse duæ positiones, legitur enim Archi, Ataroth; sed apud Septuag. unico nomine ἀχαταρώθι civitas in tribu Ephraim, prope terminos tribus Benjamin inter montes Ephraim & urbem Ephrem.

AREBBA. Josue 15. v.60. apud Septuag. σωθηβὰ civitas tribus Juda, ad occidentalem plagam.

ARECON vel ARECHON. Josue 19.v.46. apud Septuag. pro his vulgatæ editionis verbis, *& Majarcon & Arecon,* legitur καὶ ἀπὸ θαλάσσης ἱεράκων ὅριον, *& à Mari Hieracon terminus.* civitas tribus Dan, ad Septentrionem, non longe à finibus tribuum Benjamin & Ephraim.

AREOPAGUS ἄρειος πάγος, cujus denominatus AREOPAGITA; promontorium seu regio ac vicus, apud Athenas, ubi capitales ferebantur sententiæ.

ARGOB, regio & urbs. Deut.3. v.4. & seq. olim in Basan. 3.Reg.4. v. 13. ubi apud Septuag. ἀργὸβ ἐν τῇ βασὰν data fuit dimidiæ tribui Manasse ultra Jordanem, ubi sita erat; aquis Merom ab Occasu, à Meridie Jordane, terra Hus ab Ortu, ab Aquilone Trachonitide conclusa.

ARIE. 4.Reg.15. 25. *in Samaria in turre domus Regiæ juxta Argob & juxta Arie* apud Sept. *cum Argob & cum Aria.* Ex his liquet nomina Argob & Arie, ibi esse virorum non locorum: Sic censendum de ARIEL, à quo Arielitæ. Num. 26. 17.

ARIEL. Isaiæ29. quæ dictio montem Dei, seu Leonem Dei significat, qua intelligitur civitas David, vide infrà verbo Jerusalem.

ARIMATHIA, sive ARIMATHEA & ARIMATHÆA. putatur esse locus prope Lyddam, aliàs Diospolim, inter Joppen & Jerusalem, vulgò Aramathaim; esset itaque idem cum civitate Ramatha, de qua suo loco.

ARMAGEDON. Apoc.16.v.16. *& congregabit illos in locum qui vocatur Hebraice Armagedon.* Quisnam sit, aut ubi sit, aut futurus sit, incertum: nomen est cuidam loco, forsan adhuc non extanti, futuris temporibus imponendum.

ARMENIA, cujus populi ARMENII, eadem quæ & ARARAT, de qua suprà; Regio Asiæ amplissima; dividitur Euphrate amne in majorem & minorem; Armenia major, de qua in Scripturis, ab Armenia minori & Cappadocia, Occasum versus, Euphrate fluvio separata; Iberiam habens ab Aquilone conterminam, Mediam ab Ortu; ab Austro Mesopotamiam: Vulgò *Theura Emune,* aut *Aremnee.*

ARMON. Amos 4.v.3. *in Armon.* apud Septuag. εἰς τὸ ὄρος τὸ ῥομμάν. S.Hieronymus vertit, *in Armeniam, sive in montes Armeniæ,* de qua suprà.

ARNON urbs & Rupes & Torrens: urbs ad radices Rupis. in tribu Gad: Rupes Arnon inter montes Arabiæ desertæ, inter ipsam & tribum prælaudatam. Arnon Torrens è rupe Arnon originem ducens, Amorrhæos à Moabitis separans; postea australiorem partem tribus Gad ab Arabia dividens, per mediam quasi tribum Ruben defluit, ac tandem sese in mare Mortuum exonerat; est etiam vallis Arnon apud Septuag. Jos. Nave 13. v.16. & 17.

AROER quæ & AR, ut ostendimus suprà, & AR MOABITARUM, Deut.2.v.36. *quæ est supra ripam torrentis Arnon oppido, quod in valle situm est:* in confinio Moabitarum, Amorrhæorum & Ammonitarum: possessa primum à gente Omniim, deinde à filiis Loc Moabitis; cessit postea tribui Gad: demum Petra dicta, & metropolis facta Arabiæ secundæ. sedem habuit Episcopalem, & sub se Episcopatus duodecim: ipsam etiam Moab appellatam & Rabbath Moab, id est magnam Moab, tradit Adrichomius.

ARORITES. Vide Ararites.

ARPHAD. 4.Reg.19.13. *Rex Arphad.* Concordant Septuaginta; sed Isaiæ 10. v.9. pro his verbis, *& ut Arphad sic Emath* legitur, *cepi autem Arabiam & Damascum.* cap.36.v.19. ἀρφάθ. Hinc colligi potest Arphad fuisse aut Regnum aut civitatem Regiam, prope terram promissionis, ad Aquilonem.

ARPHASACHÆI. 1.Esdræ cap.5.v.6.apud Septuag. est cap.6. & illius vocis loco legitur: *& sodales qui in Syria & Phœnice Præsides.* Hinc sequitur aut nomen esse familiæ, aut ad prætitatas referri provincias.

ARUBOTH. 3.Reg.4. v.10. apud Septuag. ἀραβώθ. Hieronymus dicit Araboth seu Araba esse campestria Moab, quæ cesserunt tribui Ruben.

ARUNDINETI VALLIS. Josue 16.v.8. apud Septuag. ἐπὶ χειμάῤῥουν. item cap 17.v.9. ἐπὶ φάραγγα καρανά. erat in tribu Ephraim, ad Jordanem, inter fluenta torrentis Carith, à quo fane Carana est appellata.

ASAN, sic etiam apud Septuaginta duob. in locis; Pro Asan tamen legunt, Josue 15.42. ἀσὰν & 1.Paralip.4. v.32. αἰνάν. civitas quæ primùm sortis fuit tribus Juda, posteà in tribu Simeon, tandem Levitis segregata Levitica est facta, illam multiplicat Adrichomius, sed perperam, à quo expungenda est Asan quam collocat in tribu Juda sub num.92. eademque est cum Levitica Ain, de qua Josue 21. v. 16. nam apud Septuaginta vocatur ἀσά. vide suprà Ain.

LACUS ASAN. 1.Reg.30. v.30. civitati Asan vicinus, à qua nomen sumpsit.

ASARAMEL. 1.Mach.14.v.27. in codice Græco σαραμέλ. Vatablus dicit verbum esse corruptum & legendum Jerusalem: alii asserunt vocem esse Hebraicam, quæ significat *in principe Deo,* esseque retinendam.

ASASONTHAMAR, *quæ est Engaddi.* 2.Paralip.20. v.2. vide Engaddi: apud Septuag. ἀσασὰν θαμάρ.

ASCALON cujus gentile nomen ASCALONITA, quæ etiam Ascalo, urbs olim una ex quinque Satrapiis Philisthinorum, maritima, quingentorum & viginti stadiorum ab Hierusalem distans, posteà Palæstinæ civitas Episcopalis, sub Patriarcha Hierosolymitano, hodie vulgò *Scalona.*

ASCENEZ. Jerem.51.v.27. Septuag. cap.28. ἀσχαναζαίοις, populi Armeniæ & Mediæ finitimi.

ASCENSUS SCORPIONIS, vide suprà Arabathane.

ASEBAIM. 1.Esdræ 2.v. 57. *qui erant de Asebaim,* videtur esse aliquis locus, sed hactenus intactus & ignotus.

ASEDOTH, sic etiam apud Septuag. Josue 10.v.40. civitas Regia, quam delevit Josue: videtur fuisse cis Jordanem, & diversa ab ea quæ Asedoth etiam Jos.12. v.8. quam arbitror esse Haserim. v. hoc verbo.

ASEDOTHPHASGA. Josue 12. v.3. apud Septuag. sed in vulg. editione leg. *Asedoth, Phasga.* quæ lectio locorum diversitatem insinuare videretur. Credendum Phasga quasi agnomen, ob vicinitatem montis Phasga; & sane ad differentiam præcedentis Asedoth. Fuit olim civitas Amorrhæorum, quæ posteà in tribu Ruben. Deut.4. v.49. *ad radices montis Phasga,* apud Septuag. ὑπὸ ἀσηδὼθ. Asedoth itaque ad radices Phasga, Asedothphasga dicta.

ASEM, ASOM & ESEM, una eademque civitas. Josue 15.29. Esem. apud Septuag. ἀσὸμ. cap.19.v.3. Asem. apud Septuag. ἀσὰν. 1.Paral. Asom. apud Septuaginta ἀισὲμ. civitas quæ primùm in sorte tribus Juda, postea tribui Simeon cessit.

ASEMONA, quam eandem cum HASSEMON, de qua Jos.15. v.29. asserit N. Sanson de ea Num.34. v.4. & 5. Josue 15.v.5. ἀπὸ σελμωνὰ. apud Septuag. civitas ad meridionalem & occiduam partem tribus Juda, illam ab Ægypto disterminans.

ASENA, Jos.15. v.33. apud Septuag. ἀσνὰ civitas tribus Juda, in confiniis tribuum Dan & Simeon.

ASER una ex tribubus Israel ab octavo filio Jacob sic appellata, ad Aquilonem Terræ promissionis, ab Ortu tribui Nephthali finitima; ab Austro tribui Zabulon, à qua torrente Jeptael separatur; ab Occasu mari concluditur Syriaco & Phœnicio; ab Aquilone monte Libano; partemque Phœnicis occupat: ejus specialiorem descriptionem habes Josue 19. à v. 24. ad 31.

ASER, Josue 17. v.7. & v.11. civitas aut locus in tribu Manasse cis Jordanem, ex Aser & Machmetad unicam facit N. Sanson.

ASERGADDA. Josue 15. v.27. civitas tribus Juda; sed cur eam in tribu Simeon collocet Adrichomius ex scripturis non potest colligi.

ASIA, nomen quod uni ex tribus Orbis partibus datum est. Asia minor, regio majoris Asiæ, quæ ab Aquilone Ponto-Euxino; ab Occasu Mari Ægæo; ab Austro Mediterranei Maris parte, quæ Pamphilium dicitur, ab Ortu verò terminatur Euphrate fluvio; plures minores complectens provincias; quarum una Asiæ propriè dictæ nomine gaudet, de qua ut plurimum sermo est in novo testam. ipsa autem Ægæo mari alluitur.

ASION-GABER, Num.33.v.35. apud Septuag. γεσιὼν γαβέρ 32. mansio Israelitarum in deserto Pharan, in terra Edom, posteà civitas & portus ac navale ad littus maris Rubri, de qua libri Regum, ubi apud Septuag. legitur γασιὼν γαβέρ. hæc tempore Josephi Berenice vocabatur, tempore Hieronymi Essia, in sinu Elanitico non procul ab Elana villa.

ASOM. Vide Asem.

ASOR. plures sunt hujus nominis civitates, quæ pronominibus ab aliis distinguuntur, suis locis referentur, ceterarum autem præcipua

ASOR civitas regia, de qua Jos.11.v.1. & sequent. quæ antiquitùs inter omnia regna principatum tenebat, Chananæorum metropolis, munitissima, in campo sita, quam à Josue captam flamma consumpsit, in tribu posteà Nephthali, non longè à finibus tribus Aser: tempore Christi una ex civitatibus regionis Decapoleos: hodie vulgò *Antiopia*; in concordantiis Bibliorum de ea pluries sub nomine Azor, alia prisca nomine Asor, Hasor, Hazor, Eser & Heser.

ASOR, civitas in tribu Juda. Josue cap.15. v.23.

AZOR, ibid. v.25. vide infrà Hesron.

AZOR NOVA. Jos.15.v.25. quæ apud Sept. ἀσὼρ καινή ad distinctionem veteris, civitas. Vide infrà Baloth.

ASOR in tribu Benjamin, ut patet ex 2. Esdræ 11. v. 33. Adrichomius eandem in tribu Ephraim perperam collocat, eundem Esdræ textum citans sui erroris indicem.

ASPHAR lacus. 1. Machab. 9. v. 33. in tribu Juda, inter Gabaa & Janoe, prope desertum Thecuæ.

ASSEDIM. Josue 19. v. 35. apud Septuag. τῶν τυρίων. Nobilius observat alios legere ἀσσεδίμ, hancque vocem deesse in editione Complutensi. Civitas tribus Nephthali, ad Aquilonem, prope saltum Libani, & limites tribus Aser.

ASSUR. in Scripturis plerumque pro Assyriis sumitur. v. infra Assyrii.

ASSUS, de qua Act. 20. v. 13. & 14. urbs maritima, in finibus Troadis & Mysiæ; insulæ Lesbos exposita; quam S. Hieronymus dicit etiam Apolloniam appellatam, quæ postea Episcopalis sub Archiepiscopo Ephesino hodie *Asso*.

ASSON, de quo Act. 27. cap. 13. quidam suspicantur esse aliquem locum ad oram australem Cretæ insulæ: alii omnibus attentius, dicunt hic vocem *ἆσσον* adverbium esse quod *prope* significat, & neutiquam nomen loci.

ASSYRII populi, seu gens de qua sæpissime in sacris Scrip. in quibus etiam aliquando sub nomine Assur exprimitur. Primam statuit Orbis monarchiam; plurimas sub ditione sua continens regiones, Syriam puta, Mesopotamiam, Chaldæam, &c. ac tandem ipsam Assyriam, habentem à Septentrione majorem Armeniam conterminam; ab Ortu Mediam, à Meridie Susianam & Babyloniam, ab Occasu Tigrim fluvium, quo à Mesopotamia distinguebatur, quæ hodie *Diarbeck* in limitibus Turquiæ & Persidis.

ASTAROTH quæ & **BOSRAM.** Gen. 14. v. 5. fuit 1. Gigantum sedes, postea civitas Regia Og, qui remansit ex Gigantibus, Regis terræ Basan, erat itaque trans Jordanem in Basan sive in Basanitide: cessit dimidiæ tribui Manasse; factaque est civitas confugii & Levitica. Si Josue cap. 21. v. 27. cum 1. Paralipomenon capite 6. v. 71. conferas, reperies eandem esse quæ Bosram, quæ Jos. 21. v. 27. apud Septuag. *Βοσόραν*. 1. Paralip. 6. v. 71. apud eosdem *ἀσταρώθ* appellatur. Numquam vocatur Basan, sed Astaroth in Basan. Tempore Hieronymi vicus erat Carnea dictus. Gen. 14. v. 5. vulg. editio nomina jungit *Astarothcarnaim*. v. Carnaim.

AREAATAD, locus quem Adrichom. vult eundem esse cum Bethhagla. v. suo loco.

ATAROTH. Num. 32. v. 3. & v. 34. civitas trans Jordanem in tribu Gad.

ATAROTH. Jos. 16. v. 7. civitas cis Jordanem, in tribu Ephraim.

ATAROTHADDAR. Jos. 16. v. 5. non est haud dubie alia à præcedenti Atharoth tribus Ephraim: apud Septuag. pro Ataroth-Addar, legitur *ἀταρὼθ καὶ ἐρώκ*. illas multiplicat Adrichomius.

ATAROTH ADDAR. Jos. 18. v. 13. apud Septuag. *ματαρὼθ σεὶχ* civitas tribus Benjamin: non procul ab Ælia inquit Hieronym.

ATACH, urbs una ex iis, ad quas David misit de præda Amalecitarum, 1 Reg. 30. v. 30. apud Septuag. *ναμὲθ*. illam in tribu Juda inter desertum Judææ & Speluncam Adami collocat Adrichomius.

ATHAR. Josue 19. v. 7. apud Septuag. *ἰθὲρ* quæ & ETHER. Jos. 15. v. 42. apud Septug. *ἰθὲκ*. necnon ETAM. 1. Paralip. 4. v. 32. apud Septuag. *ἀϊτάν*. civitas quæ primò sortis tribus Juda, postea tribui Simeon data est; ibi Spelunca Petræ Etam, de qua Judic. 15. v. 8. tres diversas civitates facit Adrichomius.

ATHENÆ, urbs Græciæ clarissima, Academia & Atticæ metropolis ad Ilissum fluvium: Archiepiscopalis, ad sinum Saronicum, nunc vulgò *Setines*, cujus Gentile ATHENIENSES.

ATHMATHA. Jos. 15. v. 54. apud Septuag. *ζομά*. civitas tribus Juda, quam in ejus medio collocat Adrichomius.

ATTALIA. Act. 14. v. 25. urbs Pamphyliæ maritima, ad sinum ab ea Ataticum dictum; apud Ostia fluvii Cataractes dicti: postea Archiepiscopalis: hodie vulgò *Satalia*, Turcis *Santali*.

AVAH. 4 Reg. 17. 24. apud Septuag. *ἀϊά*. locus aut regio Chaldææ, quem ad ostium Tigris in sinum Persicum collocat N. Sanson.

AVIM. Josue 18. v. 23. apud Septuag. *αἰείν*. civitas tribus Benjamin.

AVITH. Gen. 36. v. 35. apud Septuag. *γεθθαίμ* de eadem 1. Paral. 1. v. 46. apud Septuag. *γεθαίμ* civitas in qua habitat Adad Rex, qui regnavit in Edom.

AVOTH-JAIR & HAVOTH-JAIR, id est oppida Jair, erantque numero triginta in terra Galaad: Jair, nomen unius ex Judicib. Judic. 10. v. 4. & 3 Reg. 4. v. 13. nota illud verbum sexaginta oppida Josue 13. v. 30. non solùm comprehendere vicos Jair, sed & urbes regni Basan. Dicitur & Chenath regio, ut ait Zieglerus.

AURAN. Ezech. 47. v. 16. & 18. apud Septuag. *αὐρανίτιδος*. v. 18. *αὐρανίτιδος*. regio in dimidia tribu Manasse trans Jordanem, quæ Auranitis ab urbe Auran dicta; sita inter Cæsaream Philippi & Damascum.

AUSITIS. Jerem. 25. v. 20. terra seu regio in Idumæa inter Ægyptum & Philisthæos; nam in ejusd. Jerem. Lamentationib. c. 4. v. 21. *Lætare filia Edom, quæ habitas in terra Hus*. Non assentior opinioni qua aut plures Ausitides putat, unamq; in Idumæa, aut Ausitidem esse terrà Hus in tribu Manasse ultra Jordanem patriam Job: de qua verbo Hus. & verbo Pharan.

AZAPH. Jos. 19. v. 25. apud Septuag. *[illegible]*. in tribu Aser. Vide suprà Achsaph.

AZA. 1. Paral. 7. v. 28. apud Septuag. *ἕως γάζης*. Nobilius notat in Complut. editione legi *καὶ ἀϊά*. civitas quæ & Asa, in tribu Ephraim, ad Orientem.

AZANOTTHABOR. Jos. 19. vers. 34. apud Septuag. *ἐπὶ θάλασσαν ἐν ἀθαβώρ*. civitas in tribus Nephthali meridionali parte ad mare Tiberiadis, ut constat ex Septuag. & forte eadem cum vicina Bethsuda, ut subdubitat N. Sanson.

AZECA & AZECHA. concordant Septuag. pluribus in locis: tamen Jos. 15. v. 3. legunt *ἰαζηκά*, civitas in tribu Juda, de cujus situ non parum discrepant Adrichomius & N. Sanson. 1 Reg. 17. v. 1. inter Socoth & Azeca in finibus Dommin *ἀζηκὰ ἐφερμέν*, locus aut vicinus aut idem ac Dommin & Phesdomin.

AZMAVETH. 2. Esdræ 12. v. 29. *& de regionibus Geba & Azmaveth*. Hinc colligitur esse regiunculam aut villam, circa Jerusalem, in tribu Benjamin; quæ etiam Beth-azmoth.

AZOR. Vide Asor.

AZOTUS. civitas insignis, quam incoluerunt Gigantes Enachim, una postea ex quinque Satrapiis Philisthinorum & media: inter Accaron & Geth ad Septentrionem; & Ascalonem & Gazam ad Meridiem; fuit primò sortis tribus Juda, postea in districtu tribus Dan: tandem Episcopalis; tempore S. Hieronymi non ignobile municipium; tandem villula. Josue 15. v. 46. & 47. Sept. *ἀσηδώθ* & *ἀσεδώθ* appellant: demum ad parvi Casalis quantitatem redacta, vulgo *Alzette*.

AZOTII civitatis aut villarum Azoti incolæ, *fœminin.* **AZOTIDÆ.**

AZOTI MONS civitati Azoto vicinus.

B

BAAL. 1. Paralip. 4. v. 33. eadem quæ **BAALATH,** de qua Jos. 19. v. 8. *usque ad Baalath Beer Ramath contra Australem plagam*. apud Septuag. *ἕως βααλὲκ πορευομένων βαμὲθ κατὰ λίβα*. Terminus tribus Simeon ultra torrentem Besor, ad Meridiem. civitasque S. Hieronymo Ballath.

BAAL. 1. Paralip. cap. 5. v. 23. terminus septentrionalis simul & orientalis dimidiæ tribus Manasse trans Jordanem, ubi fanum Dei Baal; ad montem Hermon, qui à quibusdam junctis vocibus dicitur Baalhermon, sed tum vulgata Editio tum Septuaginta suadent vocum disjunctionem; quæ tamen alio in loco junguntur, vide infra Baalhermon.

BAALA, mons, quem & promontorium dicit Adrichomius, terminus sortis tribus Juda, de quo Josue 15. v. 11. non longe à Jamnia versus Boream: postea in tribu Dan.

BAALA, quæ & **BALA.** Josue 15. v. 29. diversa à Baala, quæ Cariathiarim, de qua eod. cap. versu 60. apud Septuag. *βαλά* civitas primò sortis tribus Juda, tribui postmodum Simeon data est; de ea etiam 1. Paralip. 4. v. 29.

BAALA. Josue 15. v. 29. Vide Cariathiarim.

BAALAM. Vide Geth-remmon.

BAALATH. Vide suprà Baal.

BAALATH. 3 Reg. 9. v. 18. Vide Balaath.

BAALBERITH. Judic. 9. 4. locus seu mons in tribu Ephraim, non longe ab urbe Sichem, ubi Israelitæ extruxerunt fanum Baal.

BAALGAD. Jos. 11. v. 17. & 12. v. 7. apud Septuag. *βαλαγάδ*, de quo etiam cap. 13. v. 5. apud Septuag. *γαλγάλ*. Complut. editio *βααλγάδ*, locus quem urbem & montem facit Adrichomius: in campo Libani, sub monte Hermon, in finibus tribus Aser ad Septentrionem & Occidentem.

BAALHASOR & Baalasor. 2 Reg. 13. v. 23. apud Septuaginta *βαιλασώρ*, locus in tribu, ut putatur, Ephraim, non longe ab urbe Ephrem.

BAALHERMON. Judic. 3. v. 3. apud Septuag. est tantum *ἀερμών*, pars septentrionalior montis Hermon, à fano Baal, Baal-hermon dicta; in finibus dimidiæ tribus Manasse trans Jordanem, versus Aquilonem. Vide suprà v. Baal.

BAALMAON. Josue 13. v. 17. apud Septuag. *[illegible]* & **BAALMEON.** Num. 32. v. 38. apud Septuag. *βεελμεών*, ipsa eadem quæ & **BEON** eod. cap. v. 3. Septuag. *βαιάν*, urbs tribus Ruben insignis, non longe à torrente Arnon, tempore S. Hieronymi vicus maximus. eadem est ac **BEELMEON.** 1. Paral. 5. 8. apud Septuag. *βεελμαών*, de ea quoque Ezech. 25. v. 9.

BAAL PHARASIM. 2 Reg. 5. v. 20. & 1. Paral. 14. v. 11. quod interpretantur Septuag. *superiores rupturæ, desuper rupturæ* sive *scissuræ*, locus sive campus in valle Raphaim, civitati Jerusalem vicinus, teste Adrichomio, versùs Occasum. Credit Volffang. Vissemburg. hoc verbo civitatem Cariathiarim significari.

BAALSALISA. 4 Reg. 4. v. 42. apud Septuag. *βαιθσαρισά*, quæ etiam Balsalisa & Bethalisa, civitas in tribu Ephraim, sita in planitie, in finibus Diospoleos; quindecim ab ea milliaribus distans contra septentrionem, in regione Thamnitica. ex Hieronymo Adrich.

BAAL-THAMAR. Jud. 20. v. 33. locus seu vicus in tribu Benjamin; civitati Gabaa vicinus, ad Occidentem; ætate S. Hieronymi Bethamari nominatus.

BABEL. Gen. 11. v. 9. apud Septuag. non legitur nomen proprium: sed loco hujus *confusio*; locus in campo terræ Sennaar, in quo turrim homines ædificare cœperunt. Vide Sennaar.

BABYLON & BABYLONIA civitas. Regio & Regum civitas, Assyriæ metropolis, regionis & regni olim maxima, ad Euphratem fluvium; postea Archiepiscopalis, tandem excisa, cujus etiam nunc rudera visuntur apud locum cui nomen *Felouria*; huic successit urbs *Bagdath*; vulgo *Bagdet* ab illa unius diei itinere distans ad Tigrim fluvium: nomine sæpius Babylon & Babyloniæ in Scripturis, Assyriorum regnum intelligitur.

BABYLONII, Babyloniæ regionis accolæ.

BAHURIM. 2 Reg. 3. v. 16. apud Septuag. *βαουρίμ*. cap. 16. v. 5. & alibi *βαουρίμ*, oppidum & castrum in monte alto si-

tum, in tribu Benjamin, ad Orientem urbis Jerusalem, ultra Bethaniam : hodie *Bachori*.

BALA. Gen. 14. v. 2. vide Segor.

BALA. 1. Paral. 4. 29. vide Baala.

BALAATH. Josue 19. v. 44. apud Septuag. [illegible]. eadem quæ BALAATH. 3. Reg. 9. v. 18. & 2 Paralip. 8. v. 6. quæ etiam Baalad civitas in tribu Dan, quam munivit Salomon.

BALOTH. Josue 15 v. 24. civitas in tribu Juda; hanc N. Sanson cum Alor nova conjungit, ut numerum 29. civitatum reperiat. Vide suprà Alor-nova.

BAMOTH. Num. 21. v. 19. & 20. ex vulgata editione creditur esse vallis in regione Moab; aliud suadet textus Septuag. ubi legitur *à Bamoth in Janen, quæ est in campo Moab*. interpr. Orig. *à Bamoth in nemus, quod in campo Moab*. Ceterùm Bamoth locus erat in tribu Ruben.

BAMOTH-BAAL, id est, excelsa Baal. Josue 13. v. 17. apud Septuag. *Βαμὼθ Βαάλ*. civitas & mons, in quo celebratur Baal, in tribu Ruben.

BANE. Josue 19. v. 45. apud Septuag. *Βαναὶ*, civitas in tribu Dan.

BARACH. Josue 19. v. 45. Apud Septuag. ex hac & præcedenti unica vox est, *[illegible]*. civitas in tribu Dan, usque hodie, inquit Hieronymus, propè Azotum Barecca viculus appellatur.

BARAD. Gen. 16 vers. 14. locus solitudinis Bersabee, in tribu Simeon, ad Austrum, inter quem & Cades erat puteus Agar.

BARASA. 1 Machab. 5. v. 26. in Græco codice *Βόσορα* civitas munita & magna, hæc *Josepho* Bosor & Bethlura in Galaaditide regione, in tribu Gad.

BARNE. Vide Cadesbarne.

BASAN TERRA, regio sive regnum, quæ priùs terra Raphaim, id est Gigantum dicta, data fuit dimidiæ tribui Manasse trans Jordanem; ejus fines à Meridie torrens Jaboc, ab Occasu Jordanis fluvius, ab Aquilone montes Libani & Hermon, ab Ortu Arabia deserta; continebat regiunculas minores, terram Argob, terram Gessuri, terram Machati, partem terræ Galaad, regiones Auranitidem, Gaulanitidem, Batanæam, Gamaliticam, &c. complectebatur; quæ regio etiam Basanitis est appellata.

BASOAMA. 1 Machab. 13. v. 23. ex textu Græco constat fuisse locum in Galaaditide regione, in tribu videlicet Gad.

BASCATH. Jos. 15. v. 39. Hieronymo Balechad & Basecat, civitas tribus Juda, de cujus situ discrepant Adrichomius & N. Sanson.

BATHUEL. 1 Paralip. 4. v. 30. concordant Septuag. eadem est ac BETHUL. Josue 19. v. 4. ap. Septuag. *[illegible]*. eadem quoque ac CESIL. Josue 15. v. 30. apud Septuag. *[illegible]*. Hieronymo Bathul. Ex hac unica tres facit Adrichom. Bethul, Cesil, & Bola. Civitas itaque fuit primò in sorte tribus Juda, posteà tribui Simeon data.

BAURAMITES. Vide Beromi.

BAZIOTHIA, Josue 15. v. 28. civitas tribus Judæ; hanc N. Sanson contendit esse eamdem cum Bersabee, quæ posteà tribui Simeon data est : ipsius opinioni suffragatur textus Septuag. in quo post Bersabee deest Baziotha.

BEELMEON. Vide Baal-maon.

BEELSEPHON, locus Ægypti ad mare Rubrum, contra Magdalum & Phihahiroth, Exodi 14. v. 2. & 9.

BEER-RAMATH, id est puteus Ramath. videtur agnomen urbis Baalath. Josue 19. v. 8. vide suprà v. Baal.

BELMA. Judith. 7. v. 3. apud Septuag. *[illegible]*. locus propè Bethuliam in tribu Zabulon, qui alias Helma, posteà Abelina; villa grandis in alto loco sita.

BENEJAACAN. Num. 33. v. 31. & 32. apud Septuag. *[illegible]*. vigesima octava mansio filiorum Israel in deserto inter Moseroth & montem Gadgad : vocatur BEROTH filiorum Jacan. Deut. 10. v. 6.

BERENNON vallis. 2 Paralip. 33. v. 6. apud Septuag. *[illegible]*. *vallis filiorum Ennom*; locus in suburbanis Jerusalem ad Orientem, sub monte Offensionis, juxta piscinam Fullonum, & torrentem Cedron. Vide verbo Ennom.

BENJAMIN, una è tribubus filiorum Israel, in meditullio terræ promissionis sita; à Meridie & Occasu tribui Juda conterminа; à Septentrione tribui Ephraim, ab Ortu Jordane fluvio à tribu Ruben separata erat.

BEON. Vide BAALMAON.

BERA. Jud. c. 9. v. 21. apud Septuag. *[illegible]* in tribu Dan, vicus, inquit Hieronym. distans ab Eleutheropoli octo millibus ad Aquilonem.

BEREA. 1 Machab. 9. v. 4. sic etiam in codice Græco, locus quem Ortelius dicit eumdem esse cum Berzetho, Joseph. Antiq. 12. superioris Galilææ, in tribu Nephthali propè Arbella.

BEROEA. Act. 17. v. 10. & 13. & Berrhoea, urbs Macedoniæ Episcopalis sub Archiepiscopo Thessalonicensi, inter Thessalonicam & Candavios montes, non longe à fluvio *Ludias* in Emathia regione, hodie vulgò *Veria*.

BEROMI. 2 Reg. 23. v. 31. *Azmaveth de Beromi*; apud Septuag. *[illegible]*. 1 Paralip 11. v. 33. Azmoth BAURAMITES: apud Septuag. *[illegible]*. hunc locum in tribu Benjamin collocat Adrichomius.

BEROTH. filiorum Jacan, vide Beneiaacan.

BEROTH. Josue 9. v. 17. apud Septuag. *[illegible]*. cap. 18. v. 25. Septuag. *[illegible]*. 1 Esdræ cap. 2. v. 25. apud Septuag. cap. 5. *[illegible]*. civitas cujus incolæ BEROTHITES & BOROTHITES, in tribu Beniamin, tribui Ephraim vicina.

BEROTH. 2 Reg. 8. v. 8. *& de Bete & de Beroth*. Pro his duobus nominibus legitur apud Sept. *[illegible]*. videtur esse eadem cum BEROTHA. Ezech. 47. v. 16. apud Septuag. *[illegible]*. Beroth enim terminus est terræ Israeliticæ ad Septentrionem, in tribu Nephthali & Berotha inter terminum Damasci, & confinium Emath Beroth. civitas erat Regis Adarezer.

BERSABEE, quam credit N. Sanson eamdem esse cum Baziothia Josue 15. v. 28. & cum Sabee, de qua Josue 19. v. 2. de qua suo loco : civitas primò sortis tribus Juda, postmodum tribui Simeon data; terminus terræ promissionis ad Austrum, in regione Geraritica contigua deserto magno, ad radicem montis sita : interpretatur puteus juramenti : tempore S. Hieronymi erat grandis vicus, ab incolatu Isaac aliquando oppidum Isaac dicta; in regione quæ demum Gibelina, unde *Gibelim* à quibusdam dicta, hodie vulgò *Bethgebrim*.

BESOR torrens. 1 Reg. 30. v. 9. 10. & 21. apud Sept. *[illegible]*. in tribu Juda enascens, per fines tribus Simeon ad Austrum defluens, ad urbem Maiumam mare ingreditur; aliquando pro torrente Ægypti sumitur, qui tamen ipsi Australior est.

BESSUR. Vide Bethsur.

BETE. 2 Reg. 8. v. 8. Septuag. *[illegible]*. una ex urbibus Regis Adarezer, videturque fuisse ad Aquilonem terræ Promissionis. Vide suprà verbo Beroth. eadem est cum Thebach. vide hoc verbo.

BETEN. Jos. 19. v. 25. apud Septuag. *[illegible]*. civitas in tribu Aser; quæ etiam BETHEN dicitur.

BETHACARAM vicus. 2 Esdræ 3. v. 14. & regio; nam apud Sep. *[illegible]*. & Bethacarem. Jerem. 6. v. 1. apud Sept. *[illegible]* urbs in monte sita, in tribu Juda, non longè à finibus tribus Benjamin.

BETHANAN, de quo v. Bethhanam idem ac

BETH-ANATH, unde BETH-ANITHÆ. Josue 19. v. 38. apud Septuag. *[illegible]*. & Jud. 1. v. 33. apud Sept. *[illegible]* & *[illegible]*. S. Hieronymo Bethna : urbs munitissima in tribu Nephthali, vide infra Bethhanan.

BETHANIA, oppidum seu Castellum Mariæ & Marthæ sororum Lazari. Joan. 11. v. 18. juxta Jerosolymam quasi stadiis quindecim; Orientem versus, in tribu Benjamin.

BETHANIA. Joan. 1. v. 28 *Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Joannes Baptizans*. Adrichomius Bataneam regionem trans Jordanem in tribu Manasse dicit Batanæam & Bethaniam appellari, cui assentiendum reor, ut servetur lectio vulg. editionis. Vult N. Sanson legendum esse pro Bethania, Bethabara, quem locum ponit ad Jordanis orientalem ripam, in tribu Ruben.

BETHANOTH. Josue 15. v. 59. apud Septuag. *[illegible]*. S. Hieronymo Bethaluth, civitas in tribu Juda.

BETH-ARABA. Josue 15. v. 6. & 61. ubi apud Septuag. v. 6. *[illegible]*, & vers. 61. *[illegible]*. civitas in tribu Juda ad fines tribus Benjamin, eapropter eadem creditur cum Betharaba civitate, quæ Jos. 18. v. 22. tribui Benjamin assignatur, diciturque esse in deserto.

BETHARAM. Num. 32. v. 36. apud Septuag. *[illegible]*. & Josue 13. v. 27. civitas tribus Gad, quam filii Gad extruxerunt in valle; hanc esse asserit Adrich. quæ *Josepho* Bethanarca, Betharantha, Betharamphtha oppidum, quod posteà Julias dictum, in Peræa regione.

BETHAVEN, de ea Jos. 7. v. 2. civitas est etiam solitudo Bethaven, Jos. 18. v. 12. apud Septuag. *[illegible]*. 1 Reg. 13. v. 5. ap. Sept. pro *Bethaven* est *[illegible]*. cap. 14. v. 23. *[illegible]*. editio Complut. *[illegible]*. Osee 4. v. 15. pro *Bethaven* est *[illegible]*. Notandum Bethaven significare domum Idoli. Erat ergo in tribu Benjamin, juxta urbem Hai : malè à quibusdam confunditur cum Bethel.

BETHAZMOTH. Vide suprà Azmaveth.

BETHBERA. Jud. 7. v. 24. apud Septuag. *[illegible]*, civitas in dimidia cis Jordanem tribu Manasse sita, juxta Jordanem fluv.

BETHBERAI. Vide BETHLEBAOTH.

BETHBESSEN. 1 Machab. 9. v. 62. & 64. in codice Græco *[illegible]*. apud Josephum Bethalaga, civitas in deserto; forte in deserto *Quarentana*, in tribu Benjamin.

BETHCHAR. 1 Reg. 7. v. 11. apud Septuag. *[illegible]*. locus seu vicus terræ Philisthinorum, in tribu Dan, circa Bethsames.

BETHDAGON. Josue 19. v. 27. apud Septuag. *[illegible]*. civitas in tribu Aser, ad Austrum, apud torrentem Jephtael, propè fines tribus Zabulon, ut vult Adrichomius.

BETHADAGON. Josue 15. v. 41. apud Sep. *[illegible]*. civitas in tribu Juda, cui situm ad Aquilonem dat Adrichomius : hodie *Cafardago*.

BETHDAGON. 1 Mac. 10. v. 83. templum Idoli Dagon apud Azothum : Beth-Dagon enim domum Dagon significat.

BETHEL, de qua sæpiùs in Scripturis, apud Septuag. *[illegible]*. civitas *quæ priùs Luza vocabatur*; unde aliquando in Script. Bethel Luza; fuerat olim civitas regia, posteà data est tribui Benjamin; erat in alto loco sita : unde Mons sive vicini Montes Bethel. Nomen Bethel domum Dei significat, postquam verò Jeroboam posuit in ea unum ex vitulis aureis, ab eo tempore Bethaven, id est domus Idoli nominata est; eapropter à quibusdam cum Bethaven, de qua suprà, confunditur, non est Bethelia Sozomeni, ut malè credidit Ortelius : hodie vulgo *Sarjorel*.

BETHEMEC. Josue 19. v. 27. apud Septuag. *[illegible]*. civitas tribus Aser, in valle Jephthael; quæ etiam Bethemech, ad terminos tribus Zabulon.

BETHAMUEL. Jerem. 48. v. 23. nomen familiæ mihi videtur, non loci : Gamuel enim erat familia sacerdotalis, ut constat ex 1 Paralip. 24. v. 17.

BETH-HAGLA. Josue 15. v. 6. apud Sep. *[illegible]*. & cap. 18. v. 19. & 21. apud Septuag. *[illegible]*. civitas tribus Benjamin, ad Austrum, non longe à tribu Juda, cis Jordanem, ac proinde diversa est ab Area Atad, quæ erat trans Jordanem; hanc nullibi Bethaglan appellari reperio.

BETH-HANAN, sic concordantiæ, sed Editio nostra vulg.

BETHANAN. 3. Reg. 4. v. 9. non videtur locus diversus à Pethanath, de quo suprà, in tribu Nephthali, utrobique enim Pethsamitis conjungitur.

BETHIESIMOT. Josue 12. v. 22. apud Sept. [illegible]. Ezech. 25. v. 9. Sept. [illegible]. eadem BETHSIMOTH. Num. 33. v. 49. apud Septuaginta [illegible]. Josue 12. v. 3. Septuag. [illegible]. quæ etiam Bethsimon; civitas in campestribus Moab, ad Aquilonem, quæ posteà in tribu Ruben.

BETHLEBAOTH. Josue 19. v. 6. apud Sept. [illegible]. eadem est ac LEBAOTH. Josue 15. v. 32. apud Septuag. [illegible]. ipsissima est BETH-BERAI, de qua 1. Paralip. 4. v. 31. apud Septuag. pro his verbis vulg. editionis. *& Beth-berai & in Saarim*; legitur unico verbo, [illegible]. civitas primò in sorte tribus Juda, quæ posteà tribus Simeon facta est: ex hac unica quatuor facit Adrichomius, unam Laboth in tribu Juda, alias sub præ allatis nominibus in tribu Simeon.

BETH-LEHEM de qua passim in Scripturis, quæ & Lehem seu Lahem, & EPHRATA, quæque Bethlehem Judæ, ad discrimen alterius dicta est, & civitas David, in tribu Juda 9. milliaribus ab Jerosolymis distans, Hebron versùs ad Austrũ; Salvatoris nostri Jesu Christi filii Dei nativitate celeberrima effecta; de qua hæc Stephanus de Urbibus verbo BHΘΛEMA [illegible] (hæc ut hujus Authoris regione agnoscas.) Bethlehem tandem à Paschali II. Episcopalis effecta sub Patriarchâ Hierosolymitano, cujus (licet urbe excisa) Episcopatus manet apud Gallos, in Clametin. urbe *Clamecy* diœcesis Antissiodorensis, in Nivernensi provincia, apud Yonam fluvium.

BETH-LEHEM. Josue 19. v. 15. v. Bethulia.

BETHMAACHA. 2. Reg. 20. v. 14. & 15. vide suprà in Abel Domum Maacha, ubi hoc nomen familiæ esse ostendimus, non loci.

BETH-MAON. Jerem. 48. v. 23. nomen familiæ videtur potiùs quam loci, Maon etenim nomen viri filii Sammai. 1. Paralip. 2. v. 45. vide quæ supra in Bethgamul.

BETH-MARCHABOTH. Josue 19. v. 5. apud Sept. [illegible]. 1. Paralip. 4. v. 31. apud Septuag. [illegible]. eadem est ac MEDEMENA. Josue 15. v. 31. apud Sept. [illegible] de qua etiam Isaiæ 10. v. 31. civitas primò sortis tribus Juda, quæ postmodum tribui Simeon concessa est; duas pariter fecit Adrichomius, easque in sola tribu Simeon. Medemanam etiam Menonis dictam affirmat Zieglerus.

BETH-NEMRA. Num. 32. v. 36. apud Sept. [illegible]. Jos. 13. v. 27. [illegible]. eadem est ac NEMRA. Josue 32. v. 3. Septuag. [illegible]. civitas munita, data tribui Gad, apud Jordanem.

BETHORON duplex, utriusq; simul mentio. 2. Paral. 8. v. 5.

BETHORON inferior. Jos. 18. v. 13. apud Septuag. [illegible]. civitas in tribu Benjamin: hodie *Bethar*.

BETHORON superior, civitas tribus Ephraim, quæ facta est confugii & Levitica. Jos. 21. v. 22.

BETHPHAGE. Matth. 21. viculus sacerdotum Jerosolymis proximus, ad radices montis Oliveti, Orientem versus.

BETHPHALET. 2. Esdræ 11. v. 26. quæ & BETHPHELET. Jos. 15. v. 27. apud Septuag. [illegible] civitas tribus Juda, quam ad tribum Simeon (sed perperam ut arbitror) refert Adrichomius.

BETH-PHESEZ. Josue 19. v. 21. apud Sept. [illegible], civitas in tribu Issachar.

BETHPHOGOR. Josue 13. v. 2. apud Sept. [illegible]; domus aperturæ seu fanum Phogor, in Moabitide regione, posteà in tribu Ruben. videtur eadem cum civitate Phau de qua infrà.

BETHSAIDA. Marci 6. v. 45. & alibi, civitas Galilææ, una ex decem Decapolitanæ regionis, ad maris Tiberiadis ripam septentrionalem & occiduam, in districtu tribus Zabulon quæ postmodum aliquando Julias fuit appellata.

BETHSAMES tres.

BETHSAMES. Josue 19. v. 22. apud Sept. [illegible], civitas, quæ & Bethsemes, in tribu Issachar; in pede extremo montis Carmeli.

BETHSAMES. Jos. 21. v. 16. apud Septuag. [illegible]. 1. Paralip. 6. v. 59. ubi dicitur BETHSEMES: ipsius incolæ BETHSAMITÆ. 1. Regum cap. 6. civitas sumpta ex tribu Juda, factaque Levitica & confugii, dicta fuit eapropter Bethsames Juda, & etiam Bethsamis, id est domus solis; & quia Bethsamitæ, cùm nimis curiosè arcam Domini ad se reductam introspexissent, plaga magna percussi sunt, Abel magnum appellata fuit, id est, planctus magnus: sita nihilominus est in tribu Dan.

BETHSAMES. Jos. 19. v. 38. apud Septuag. [illegible] Judic. 2. v. 33. ubi incolæ BETHSAMITÆ, apud Sept. [illegible]. civitas munita, in tribu Nephthali, cujus habitatores delere non potuit; apud sanctum Hieronymum Bethsamis.

BETHSAN. Jos. 17. v. 11. apud Septuag. [illegible]. & Judic 1. v. 27. ubi pro hoc verbo *Bethsan* vulgatæ ed. legitur [illegible]. Fuit ergo primò civitas Chananæorum, dimidiæ tribui Manassæ cis Jordanem data, quæ posteà Scythopolis, ut constat, est appellata, à Plinio *Nysa*, & olim quoque Methora dicta, etiam Bersan & Bethsan: erat regionis Decapoleos maxime, sub Gelboe montibus, non longè ab ora Meridionali lacus Genezareth, ad ripam occiduam egredientis ab eo Jordanis fluvii; in Galilæa; fuit postmodum Archiepiscopalis 9. habens suffraganeos, sub Patriarcha Hierosolymitano, sed sedes tandem Nazareth translata fuit: adhuc hodie vulgo *Bethsan*. ejus incolæ, 2. Mach 12. v. 30. SCYTHOPOLITÆ.

BETHSETTA quidam legunt Bethsecca & Bethseca. Jud. 7. v. 22. apud Septuag. [illegible]. illam N. Sanson non credit diversam à BETHZECHA, de qua 1. Machab. 7. v. 19. in codice Græco [illegible] eamdem quoque cum BEZEC. Judic. 1. v. 4 & 5. à Josepho Balam appellatur; locus situs ad Jordanem. in media tribu Manasse, quæ intra Jordanem erat.

BETHSEMES. Vide Bethsames.

BETHSIMOTH. Vide Bethiesimoth.

BETHSUR. Josue 15. v. 58. in vulg. editione BESSUR. apud Septuag. [illegible]. 2. Paralip. 11. v. 7. apud Septuag. [illegible]. & sic eadem ac BETHSURA, de qua sæpius in libris Machab. quæ etiam Bethsora, & Bethsor, & à Josepho quoque Betseron vocata; civitas tribus Juda, ab Jerusalem milliario distans Austrum versùs, in rupe sita & munitissima.

BETHTHAPHUA. Jos. 15. v. 53. apud Sept. [illegible]. civitas tribus Juda.

BETHUL. Vide Bathuel.

BETHULIA ipsa est BETHLEHEM de qua Josue 19. v. 15. apud Septuag. [illegible]. civitas tribus Zabulon, in alto monte posita; de ea sub nomine Bethuliæ in solo libro Judith, ubi Holofernis oppugnatione & cæde notissima.

BETZACHARA. 1. Machab. 9. v. 32. & 33. in codice Græco [illegible]. civitas in districtu tribus Juda, ad Aquilonem.

BETHZECHA. Vide Beth-setta.

BETONIM. Josue 13. v. 26. apud Sept. [illegible]. quæ & Bethoniam & Bethanim; civitas in tribu Gad.

BEZEC. Vide Beth-setta.

BITHYNIA regio Asiæ minoris, quæ cum Ponto una provincia effecta (Ponto ad Ortum sito, Bithinia ad Occasum) terminatur à Septentrione Mari Pontico sive Euxino: ab Ortu Galatia; à Meridie Asia proprie dicta; ab Occasu Propontide: prius Bebrycia dicta; etiam Thrasia Asiatica, nunc vulgò *Bolli*.

BOEN lapis, vide suprà Aben-boen.

BONI PORTUS. in recto plurali. Act. 27. v. 8. locus, juxta quem erat civitas Thalassa; de hoc sanè loco Stephanus de Urbibus sic [illegible] Κρήτης. deinde [illegible]. in ora Australi Cretæ insulæ, juxta Salmonium promontorium.

BOOZ AGER. Vide Ager Booz.

BOSES petra sive rupes. 1. Reg. 14. v. 4. apud Septuag. [illegible]. in tribu Benjamin, prope Gabaa ad Orientem.

BOSOR. Deut. 4. v. 43. in solitudine in terra campestri, civitas refugii & Levitis data, in tribu Ruben, ex adverso Jericho, contra Orientem Jordanis. legendum putat N. Sanson. Jos. 21. v. 36. *in solitudine Misor*, dempta virgula post vocem solitudine. Misor enim non recensetur. 1. Paral. 6. v. 78. nota Misor Hebraicam esse dictionem quæ planitiem significat; & sic idem est ut suprà in solitudine campestri.

BOSRA. Gen. 36. v. 33. apud Sept. [illegible]. quæ & Bozra, urbs insignis in Idumæa, non longè à civitate Theman.

BOSRA. Josue 21. v. 27. vide suprà Astaroth.

BURASTUS. Ezech. 30. v. 17. urbs Ægypti, ut refert Stephanus, quam Herodotus Bubastin dicit, ad orientalis ostii Nili ripam orientalem; Hodie *Aziath* videtur Castrum ab Onia Judæorum Pontifice apud Bubastin Agriam unà cum Templo extructum refert Joseph. Bell. Judaic. lib. 7. c. 30.

BUZ. Jerem. 25. v. 23. unde BUZITES. Job. 32. v. 2. & 6. ubi Sept. addunt de cognatione Ram. [illegible]. Ausitis autem in illa erat terra Hus patria Job, ut dicetur suo loco; & sic Buz erat haud dubie contermina Ausitidi, Orientem versus, in Arabia videlicet Petræa.

C

CABSEEL. Josue 15. v. 21. apud Septuag. [illegible]. & 2. Regum 23. v. 20. Septuag. [illegible]. 1. Paralip. 11. v. 22. Sept. [illegible] quæ & Capseel & Gabseel civitas tribus Juda.

CABUL. Vide infra Chabul.

CADEMOTH. 1. Paral. 6. v. 79. apud Septuag. [illegible]. eadem quæ CEDIMOTH. Josue 13. v. 8. apud Septuaginta. [illegible]. eadem quoque ac JETHSON. Josue 21. v. 36. apud Septuag. [illegible]. civitas tribus Ruben, facta refugii. & data Levitis; posteà *Carmos*. sedem seu habitationem principis Assassinorum factam refert Hellenius ex Benjamino Tuculensi.

CADEMOTH solitudo. Deut. 2. v. 26. apud Septuaginta. [illegible]. circa prælaudatam civitatem Cademoth.

CADES fons, desertum, statio & civitas; fons Cades. Gen. 14. v. 7. *venerunt ad fontem Misphat, ipsa est Cades*. apud Septuag. [illegible]. *ad fontem Judicii*.

Desertum CADES. Psal. 28. v. 8. quod etiam PHARAN dicitur. Num. 21. v. 27. *in desertum Pharan quod est in Cades*. apud Septuag. [illegible]. erat autem inter terram promissionis, Arabiam, & Ægyptum: vocatur quoque SIM. Num. 27. v. 14. *in Cades deserti Sin*. apud Septuag. [illegible].

Statio CADES. Num. 20. v. 1. *mansit populus in Cades*. fuitque trigesima tertia inter Asiongaber & montem Hor.

CADES civitas non longè à statione in finibus Edom.

CADES. 1. Mach. 11. v. 63. *in Cades quæ est in Galilæa*, quæ & CEDES. Josue 12. v. 22. *Rex Cedes*. apud Septuag. [illegible]. Jos. 19. v. 37. Cedes in tribu Nephthalis. apud Septuag. [illegible]. Josephus hanc Cedasam aliàs Cedassam nominat.

CADES. Josue 15. v. 23. civitas in tribu Juda, quam cum Asor jungi vult N. Sanson, ut unica sit Cades-Asor. Repugnat textus Septuag. ubi Asor multo ante quàm Cades recensetur.

CADESBARNE locus deserti Pharan seu Idumææ, in fi-

nibus

nibus terræ promissionis, ad Austrum. Num.34. v.4. apud Septuag. καδὴς ἐν βαρνή. Deut.1. v. 46. in vulg. editione Cadesbarne, apud Septuag. legitur tantùm ἐν καδὴς.

CADUMIN torrens, id est torrens Antiquitatum; ea propter Judicum 5. v.21. legitur Hebraicæ voci respondens vox Græca ἀρχαίων. Cadumin, Cedomin. S. Hieronymo Cadomi, torrens, qui in media tribu Zabulon enascens, ab Aquilone in Austrum decurrit, atque torrentem Cison ingreditur.

CÆSAREA urbs maritima, de qua tantùm in Novo Testamento, quæ olim turris Stratonis, & Cæsarea Stratonis, ac Cæsarea Palæsthinæ, quam cum Apollonia confundunt aliqui, erat intra limites dimidiæ tribus Manasse; fertur à Vespasiano Flavia Colonia primò dicta; primò Episcopalis, posteà Metropolis, sub se viginti habens Episcopos, tandem, post Hierosolymam patriarchalem effectam, primaria hodie vulgo *Caisar*.

CÆSAREA Philippi. vide Lais.

CALANO. Isaiæ 10.v.9. apud Septuag. καὶ χαλάνης, οὗ ὁ πύργος ᾠκοδομήθη, *& Chalanes ubi turris ædificata est*; eadem est ac Chalanne in terra Sennaar, Gen.10.v.10. videtur pariter eadem cum CHALANE. de qua Amos 6.v.2. cujus loco in Septuag. est *omnes*, quam vocem in Hebræo observat Nobilius voci *Chalane* esse similem.

CALVARIÆ LOCUS sive mons, Hebraicè Golgotha, aliàs Goatha mediocriter altus, civitati Jerusalem proximus, ad Occidentem & Septentrionem, morte Domini N.J.C. celebris effectus.

CAMON. Judic. 10. v. 5. apud Septuag. ῥαμμὼν, locus quem Adrichomius civitatem facit; in Galaaditide in 2. parte tribus Manasse ultra Jordanem.

CAMPESTRIA DESERTI. 2.Reg.19. v.16. apud Sept. ἐν ἀραβὼθ τῆς ἐρήμου, erant in tribu Benjamin, ad Austrum prope Jordanem, inter Jericho & Mare Mortuum: de aliis Campestribus mentio est in Script. quæ propriis nominibus dignoscuntur, velut Campestria Jericho, campestria Moab, &c.

CAMPUS MAGNUS qui Esdrelon & Mageddo, juxta Dothain & juxta Bethsan, in Galilæa extendebaturque per tribus Manasse, Issachar & Zabulon: alii quoque sunt campi, qui specialibus dignoscuntur nominibus.

CAMPI SILVÆ. Psalm.131.v.6. in tribu Dan, circa civitatem Cariathiarim, quæ dicitur civitas Silvarum.

CANA. Josue 19. v.28. apud Sept. κανθάν, quæ & Chana major, ut inquit S. Hieronymus, ad alterius differentiam, civitas in tribu Aser, non longe ab Eleuthero fluvio, ex qua fuisse creditur Cananæa Syrophœnissa. Matth.15.

CANA GALILÆÆ. Joannis 2.v.1. civitas in tribu Zabulon, inter Ptolemaidem & Carmelum, quæ etiam Chana, & Cana minor appellatur; tempore S. Hieronymi erat adhuc oppidum.

CANANÆUS. Matth.10.v.4. & Marci 3.v.18. nomen ab una è prælaudatis civitatibus derivatum.

CANATH. Num.32.v.42. apud Sept. κανάθ. & 1. Par.2. v.23. urbs Galaaditidis, quam in tribu Gad reponit Adrichomius: hæc à Nobe expugnatore vocata est NOBE.

CEPHARA. Josue 18.v.26. apud Septuag. καφίρα. eadem quæ CAPHIRA. Josue 9.v.17 apud Septuag. κεφιρὰ. sicque ipsa CEPHIRA. 1. Esdræ 2.vers.25. apud Septuag. καφιρὰ cap.5. & 2. libri cap.2.v.25. χαφιρὰ. & cap.7. vers.29. Septuag. καφιρὰ civitas tribus Benjamin, ad Aquilonem.

CAPHARNAUM. Matth.4.vers.13. aliisque in locis, civitas una ex urbibus Decapoleos, Galilææ metropolis, in finibus tribuum Nephthali, & Zabulon, ad ripam dexteram & occiduam fluvii Jordanis, ubi in mare Galilææ influit; Jesu Christi incolatu reddita celebris, proindeque ejus civitas appellata; pene excisa. Capharnon legit Josephus, in Græco καφαρναοὺμ, ad fontem ejusdem nominis ab incolis, ab aliis fons vivus, sive fons Nili dictus.

CAPHARSALAMA. 1. Mach.7. vers.31. in codice Græco χαφαρσαλαμά. vide suprà Antipatris.

CAPHETETHA. 1. Mach.12. v.37. in Græco codice χαφεναθὰ. murus civitatis Jerusalem, Orientem versus, super torrentem Cedron.

CAPHIRA. Vide Caphara.

CAPHTORIM. Gen.10.v.14. apud Septuag. χαφθοριείμ. populi, quos reponit N. Sanson inter terram promissionis & Ægyptum. Ziegleius in sua Arabia verbo Hauvim refert & refutat interpretationem loci Deut.2.v.23. ubi Caphtorim pro Cappadocibus, & Caphtor pro Cappadocia redditur; & ponit Caphtorim inter sinum Persicum & sinum Arabicum.

CAPPADOCIA, cujus populi CAPPADOCES, Regio Asiæ minoris, habens à Septentrione Pontum Euxinum, ab Ortu minorem Armeniam, à Meridie Taurum montem, quo à Cilicia & Pamphylia submovetur; ab Occasu Galatiam; continet nunc regiones *Tocat Sicavi & Genech*. sive præfecturam Amasiæ. Deut.2.v.23. Hevæos quoque, qui habitabant in Haserim usque Gazam, Cappadoces expulerunt, qui egressi de Cappadocia deleverunt eos, & habitaverunt pro illis. Jeremiæ 47. vers.4. depopulatus est Dominus Palæsthinos reliquias insulæ Cappadociæ. in Septuag. tantùm τῶν νήσων. in Theodoreto additur καὶ καππαδοκίας. vide quæ suprà in Caphtorim.

CARCAA. Josue 15.v.3. apud Septuag. κατὰ δυσμὰς καδής. Hebraicè Cariathaa, civitas in limite meridionali & occidentali tribus Juda, non longè à torrente Besor, qui ibi vocatur torrens Ægypti.

CAREHIM. 1. Paralip.12.v.6. hujus vocis loco apud Septuaginta legitur & *Corita*, locus hactenus intactus & ignotus, forte Corea vel Coreas urbs, Josepho Antiquit.14.c.16.10. & 1. Bell.5. & 5. Bell.4. in dimidia tribu Manasse intra Jordanem; in eadem tribu regionem Acrabitenam, cui nomen Corea, circa situm Alexandri Castelli refert Zieglerus.

CARIA. 1. Machab.15.v.23. Regio Asiæ minoris, Lydiam à Septentrione, ab Oriente Lyciam habens conterminas, ad Mediterraneum mare, Austrum versus; versus Occidentem, ad mare Ægæum; nunc vulgo *Aldinelli*.

CARIATH. Jos.18.v.28. apud Sept. legitur ἰαρίμ civitas tribus Benjamin, mihi videtur eadem quæ infrà Cariathiarim.

CARIATHAIM. Gen.14.v.5. in Save Cariathaim. apud Septuag. ἐν σαυὴ τῇ πόλει. Num.32.v.37. Septuag. καριαθαίμ. civitas ultra Jordanem, à Chodorlahomor expugnata, reædificata à filiis Ruben, in quorum tribu sita erat: ætate sancti Hieronymi florens à Christianis appellabatur Coraiatha; in decimo milliario, juxta Medabam, urbem Arabiæ.

CARIATHAIM. 1. Paralip. 6. v.76. eadem quæ CARTHAN. Josue 21.v.32. apud Septuag. θεμμὼν civitas in tribus Nephthali occidentali parte confugii facta & Levitis data.

CARIATH-ARBE. Vide Hebron.

CARIATH-BAAL. ipsa, de qua statim, Cariathiarim.

CARIATHIARIM ipsa quæ Jos.15.v.9. *Baala, quæ est Cariathiarim, id est urbs Silvarum*, apud Sept. βαὰλ αὕτη ἐστὶ πόλις ἰαρίμ. ibid. vers. 60. *Cariath-baal, hæc est Cariathiarim, urbs Silvarum*. Septuag. ut suprà Josue 18. vers.14. *Cariat-baal, quæ vocatur & Cariathiarim, urbem filiorum Juda*. Judic.18.vers.12. *Cariathiarim Judæ, qui locus ex eo tempore Castrorum Dan nomen accepit, & est post tergum Cariathiarim*: civitas itaque tribus Juda, quæ prius Gabaonitarum, posteà in sorte Dan, in finibus tribuum Juda, Benjamin, & Dan; proinde diversam non crediderim à Cariath, de qua suprà Josue cap.18.v.28. nec à Cheslon de qua infrà. Gabaa, 2.Reg.6.vers.3. & 4. erat collis in urbe Cathiarim. vide verbo Nachon.

CARIATHSENNA & CARIATHSEPHER. } Vide Dabir.

CARIOTH. Josue 15.v.25. Vide Hesron.

CARIOTH. Jerem.48. vers.24. videtur esse diversa à præcedente, & trans Jordanem: in regione Moabitarum, ut constat ex Amos 2. vers. 2. tamen apud Septuag. pro Carioth legitur τῶν πόλεων civitatum.

CARITH Torrens 3.Reg.17. v.3. apud Septuag. χοῤῥάθ in tribu Ephraim propè fines tribus Benjamin: hic ab Aquilone in Austrum fluens, in Ortum posteà parum declinans, Jordanem fluvium ingreditur. Jos.17.v.9. vocatur *Torrens, civitatum Ephraim*, illum ob vicinitatem vallis arundineti, torrentem arundineti vocat Zieglerus, ejusque fontes ponit ad australiores partes castrorum Chilghal.

CARMELUS mons. 3.Reg.18.v.20. apud Septuag. καρμήλιον, mons in tribu Issachar, ad Mare, qui Hebraice Carmel sive Charmel, incolatu Eliæ & prophetarum Baal cæde celebris: per tribum Zabulon ad fines usque tribus Aser extendebatur. Josue 12.v.22. Rex Jachanan Carmeli, apud Septuag. κάρμηλ. Jos.19.v.26. vocatur Carmelus maris. Septuag. τῷ καρμήλῳ. erat pariter ad montem, saltus Carmeli dictus.

CARMEL. Jos.15.v.55. apud Sept. κάρμηλ. civitas in tribu Juda: ubi & mons CARMELUS. 1. Reg.25. per totum cap. apud Sept. κάρμηλον, cujus incola CARMELITES. 1.Paralip.3.1. apud Septuag. καρμήλιος.

CARNAIM. Gen.14. v.5. non alia est ab Astaroth, de qua suprà, in vulg. ed. Astarothcarnaim, disjungunt tamen Sept. & 1.Mach.5.v.26.43.& 44. simpliciter Carnaim appellatur, eratque civitas munita in Galaaditide: apud Septuag. καρναΐμ & καρνεΐν. vide Astaroth. à Josepho Carnain, aliàs Grana nominatur. S. Hieronymus asserit Astaroth suo ævo fuisse vicum Carnea dictum.

CARNION. 2.Machab.12.v.21.& 26. *præsidium inexpugnabile & accessu difficile propter locorum angustias*. erat in Galaaditide, in dimidia tribu Manasse trans Jordanem non longè à tribu Gad. Zieglerus fol.53. dicit *Carmon præsidium non procul ab Ephrone*.

CARTHA. Josue 21. v.34. apud Sept. stupenda ibi est nominum varietas, ut proinde nihil certi conjici possit, editio tamen complut. vulgatæ editioni conformior, legit καρθά. hanc eandem credit N. Sanson convenire cum civitate THABOR, Cartha enim loco citato civitas est tribus Zabulon, Levitis data, factaque refugii; Thabor quoque 1. Paral.6.v.77. est civitas in tribu Zabulon, Levitica facta sic eandem facit cum CESELETHABOR. Jos.19.v.12. apud Septuag. χασελωθαίθ. civitate tribus Zabulon.

CARTHAN. Vide suprà Cariathaim.

CARTHAGINENSIS. Ezech.27. v.12. apud Sept. Καρχηδόνιοι. Καρχηδὼν. etenim in Stephano de Urbibus, nomen est Græcum Carthaginis civitatis, metropoleos Lybiæ: quæ Africæ quondam clarissima, & maritima, posteà Archiepiscopalis: nunc ab Arabibus prorsus eversa, cujus rudera nihilominus adhuc visuntur, non procul à Tunetana civitate, quæ ei successit. Tunes antiquissimam urbem asserit Nubiensis. 2.p.clim.3. nomenque ejus in Annalibus esse *Tarsis*, vide infra v. Tarsis.

CASALOTH. Josue 19.v.18. apud Septuag. χασαλώθ. civitas tribus Issachar. N. Sanson credit convenire cum Xaloth apud Josephum.

CASBON. 1. Machab.5.v.36. in codice Græco χασφών. videtur eadem cum CASPHOR. eodem cap. cod. Græci χασφώρ. utraque urbs in Galaditide, duas facit Adrichom. Casbon collocans in tribu Gad, & Casphor in dimidia tribu Manasse ultra Jordanem, sed prima verosimilior est sententia.

CASIS. Vide vallis Casis.

CASPHIN. 2. Mach.12.v.13. *civitas firma pontibus murisque circumsepta; cum adjacente stagno latitudinis duorum stadiorum*, in codice Græco κάσπιν. hanc in septentrionali parte tribus Dan, non longè à Jamnia collocat Adrichomius.

CASPHOR. Vide Casbon.

CASTRA DAN. Jud.18.v.25. vulg. editio *in Castris Dan inter Saraa & Esthaol*. apud Septuag. ἐν παρεμβολῇ Δὰν καὶ

ἀνα-

ανάμεσον Σαραά καὶ ἀναμέσον Ἐσθαόλ. ex hoc textu videmus colligendum non esse, Castra Dan esse inter Saraa & Esthaol, & cap. 18. v. 12. *manserunt* (sexcenti Danitæ) *in Cariathiarim Juda, qui locus ex eo tempore Castrorum Dan nomen accepit & est post tergum Cariathiarim*: locus itaque in tribu Dan, proximus urbi Cariathiarim.

CATHETH. corrupte in concordantiis Careth. Jos. 19. v. 15. apud Septuag. *κατανάθ* aliàs Cathetheth, civitas tribus Zabulon, ad vallem Jephthael Catheth Naaol, unicam facit N. Sanson, sed & tum vulg. edit. tum Septuag. huic opinioni videntur repugnare.

CAUDA insula. Act. 27. v. 16. insula Cretæ vicina, Austrum versùs, Suidæ *καῦδα*, fortè ea, quæ vulgò hodie Gozo.

CEDAR. Judith 1. v. 8. regio, pro qua apud Septuag. legitur *γαλαάδ*. aliis verò in locis *κέδαρ*, regio itaque aut Galaaditis, aut pars Arabiæ; Adrichomius tamen, citans auctores, facit Cedar civitatem trans Jordanem, in dimidia tribu Manasse. Cedar Cantic. 1. v. 5. regionem Saracenorum in Eremo (*Arabiæ*) à filio Ismaelis sic dictam, asserit Zieglerus.

CEDES. 1. Paralip. 6. v. 72. vide infrà Cesion.

CEDES. Vide Cades.

CEDES. Josue 20. v. 7. apud Septuaginta *κάδης*. civitas in tribu Nephthali, super montem Nephthalim sita, unde plerumque Cedes Nephthali dicta. Josepho Caedesa, Cedesis, Cydisa, aliàs Sesecha, Cades & Tharsa; Hieronymi ætate Cydissus appellabatur. data fuit Levitis, factaque est refugii. hodie vulgò *Sizu*.

CEDIMOTH. Vide Cademoth.

CEDMONÆI. Gen. 15. v. 19. populi, terræ promissionis veteres incolæ, Pagnino Chadmonæi, S. Hieronymo Cethmonei.

CEDRON, 1. Machab. 15. v. 39. & 40. ubi nota in vulg. edit. irrepsisse GEDRON; sed utrobique in codice Græco *κέδρων*. cap. verò 16. v. 9. legitur Cedron. hanc Adrich. eandem asserit ac GEDOR. Josue 15. v. 58. quæ apud Septuag. *γεδδών*. quæ & Gador, civitas tribus Juda, in sorte tribus Dan, ad Orientem sita; quam tempore Ezechiæ regis occupaverat tribus Simeon, quæ GADOR. 1. Par. 4. v. 39. *γέδωρα* nominatur, apud Septuag.

CEDRON Torrens, qui ab Oriente inter urbem Jerusalem ac montem Oliveti decurrens, ac vallem Josaphat irrigans, tribum Benjamin in suo cursu à tribu Juda separat, ac tandem mari Mortuo absorbetur.

CEELATHA. Num. 33. v. 22. apud Septuag. *μακελλάθ*. mansio decima nona filiorum Israel in deserto.

CEILA. Josue 15. v. 44. & 1 Reg. 23. civitas tribus Juda, ad Occidentem; cujus vicina regio pariter Ceila est nominata: posteà villula ætate S. Hieronymi *Echela* dicta.

CELLON quæ & Chellon. Judith. 2. v. 23. apud Septuag. *τῆς χελλαίων* terra sive regio, quæ videtur fuisse Arabiam desertam inter & Mesopotamiam.

CENCHRÆ; alii Auctores Cenchreæ navale Corinthiorum ad Orientem & Saronicum sinum.

CENERETH, urbs & regio ac Lacus sive mare.

CENERETH, civitas in tribu Nephthali. Josue 19. v. 35. Septuag. *κενερέθ*.

Cenereth & CENEROTH & CENNEROTH. prælaudatæ urbi adjacens Regio apud Septuag. Deut. 3. v. 17. *μαχαναρέθ*. Ceneroth. Josue 11. v. 2. Septuag. *κενερώθ*. Cenneroth. 3 Reg. 15. v. 20. omnis scilicet terra Nephthali. Septuag. *κενερέθ*. regio itaque in tribu Nephthali, quæ etiam terra GENESAR. Matth. 14. v. 34. & GENESARETH Marc. 6. v. 53.

Cenereth & Ceneroth mare. Num. 34. v. 11. Septuag. *κενερέθ*. Ceneroth. Jos. 12. v. 3. apud Septuag. *ἕως τῆς θαλάσσης κενερέθ*. quod mare aut stagnum à regione nomen sortitum fuit; unde dictum stagnum Genesar, aut Genesareth, mare Galilææ sive Tiberiadis, aqua Genesar, lacus Genesareth: situm autem est stagnum Tiberiadis seu Mare, interfluente fluvio Jordane, inter dimidiam tribum Manasse, quæ trans Jordanem ab Ortu; ab Occasu verò, parte tribus Nephthali, versus Aquilonem; tribu Zabulon ad Occidentem; parte tribus Issachar ad Austrum, hodie vulgò *Tabaria*.

CENEZ. Gen. 36. v. 15. dux Cenez, & 1. Paralip. 1. v. 35. apud Septuag. *κενέζ*. regio principum Edom. S. Hieronymo Cene civitas.

CENI regio. 1 Reg. 27. 10. & cap. 30. v. 29. utrobique apud Septuag. *κενεζί*. hinc videtur conjici posse eandem esse cum superiori regione Cenez; in qua plures erant civitates. nihilominus Zieglerus probat non esse regionem Philisthinorum, sed in tribu Juda, in ambitu oppidi Engaddi, ubi cognati Jethro Chenæi consederunt; hancque vocat Cheni.

CEPHIRA. Vide Caphara.

CESELETH-THABOR. Vide Cartha.

CESIL. Vide Bathuel.

CESION. Josue 19. v. 20. apud Septuag. *κισών*. urbs data Levitis, ex tribu Issachar. Josue 21. v. 28. ipsa eadem 1. Paralip. 6. v. 72. Cedes apud Septuag. *κέδες* appellatur.

CETRI. Vide Cethim.

CETHÆA. Ezech. cap. 16. v. 3. & 45. Vide Hethæi.

CETHIM terra & insulæ Cethim. Jeremiæ 2. v. 10. Septuaginta *χεττιείμ*. 1. Machab. 1. in codice Græco *χεττιείμ*. unde credit N. Sanson hoc verbo Macedoniam debere intelligi, quia Alexander Macedo *egressus de terra Cethim*. sed quia Gen. 10. v. 4. pro Cethim apud Septuag. legitur *κήτιοι*. 1. Paralip. 1. 7. *κῆτιοι*. Isaiæ 23. v. 1. *ἐκ γῆς κιτιαίων*. Cithizos verò è Phœnicia profectos habet Cicero de finibus. 4. meminitque Plutarchus Alexandrum Magnum ensem habuisse ex dono Regis Citieorum; hinc constat diversos fuisse Alexandrum magnum Macedoniæ Regem & Regem Citieorum, & Macedoniam non esse terram Citieorum, sed quia in locis cit. Gen. & Paralip. Citii Rhodiis junguntur, cùmque aliunde sit in insula Cypro Citium oppidum, ipsamque insulam Cyprum, Citicam etiam vocari ex Cyrillo notaverit Hermolaus; & ut Ortelius putat Hebræis Chitim, in eam eandum est sententiam Cethim terram sive insulam, ipsam esse Cyprum. sic sentit Marinus Sanutus Torsellus. lib. 3. cap. 4. sic Zieglerus in sua Arabia verbo Hauvim; alteram tamen sententiam non omnino rejicerem: nam 1. Mach. 8. v. 5. Perses dicitur CETEORUM rex. in Septuag. *κιτιέων*. ipse verò est haud dubiè Perseus rex Macedoniæ ab Æmilio Paulo victus; estque Citium urbs Macedoniæ. Litem solvit S. Epiphanus, eò magis credendus quòd Episcopus fuit Constantiæ, urbis insulæ Cypri. ejus verba Latina damus Græcum codicem desiderantes, sic autem, hæresi 30. *Ait enim* (Jeremias) *& ad Citienses si deveneris, neque illic tibi requies erit. Omnibus autem manifestum est, quòd Citium Cypriorum insula appellatur. Citii enim Cyprii sunt ac Rhodii: sed & in Macedonia genus Cypriorum ac Rhodiorum habitavit, & ea de causa habetur in Machabæis quòd exivit semen ex terra Citiensium. Nam ex semine* Græcorum est Alexander *Macedo*. hæc ille.

Hinc breviter conclude, ubique in Scripturis per terram Cethim Cypri insulam intelligi: exceptis libris Machab. in quibus per terram Cethim intelligitur Macedonia, utpote Cypriorum Citiensium Colonia; vel etiam tota Græcia, ut vult Josephus, cujus Græciæ partis cujusdam Rex ensem dederat Alexandro.

CETHLIS. Josue 15. v. 40. civitas in tribu Juda, cujus nomen deest apud Septuaginta; in Ziegiero Chitlis.

CHABUL & CABUL. Josue 19. v. 27. apud Septuag. *χωβά*. S. Hieronymo Chabol; civitas in tribu Aser, ejusque terminus. Chabol verò regio in terra Galilææ, sive tribu Aser, viginti complectens oppida. 3 Reg. 9. v. 13. apud Septuag. pro Chabul est vox terminus. hodie *Zabul*.

CHALANE &
CHALANNE. } vide Calano.

CHALDÆA & CHALDÆORUM terra, regio Asiæ majoris notissima; pars Babyloniæ regionis ad Austrum, cujus metropolis fuit Babylon, eratque sub ditione Regum Assyriorum, qui proinde passim Reges Chaldæorum, passim Babyloniæ Reges sunt appellati: intra Arabiam desertam ad Occidentem, & Tigrim fluvium ad Orientem, nunc pars regionis quæ vulgò *Yerach*.

CHALE. Gen. 10. v. 11. & 12. apud Septuag. *χαλάχ*. vult N. Sanson esse eandem civitatem cum HALA, de qua 4. Reg. 17. v. 6. quæ apud Septuag. *αλαέ*. vult pariter eandem esse cum LAHELA, de qua 1. Paralip. 5. v. 26. apud Septuag. *χαλάχ*, quæ vox parum à *χαλάχ* diversa; rationem pro secunda non video; erat ergo in Assyriæ propriè dictæ parte septentrionali, prope majorem Armeniam, non longè à Gozan fluvio.

CHALI. Josue 19. v. 25. apud Septuag. *ἀλέφ*. civitas tribus Aser, quam ad Aquilonem collocat Adrichomius.

CHAM TERRA. Psal. 104. v. 23. & 27. concordant Septuag. *ἐν γῇ χάμ*. alia non est à terra Gessen, in parte orientali inferioris Ægypti.

CHAMAAM. Jeremiæ 41. v. 17. *quæ est juxta Bethlehem*. apud Septuag. ubi illud cap. est 48. *ἐν γαβήρωθ χαμαὰμ τῇ πρὸς βηθλεέμ*. villula quam S. Hieron. Chamoam appellat; in terminis tribus Juda.

CHANAAN, terra sive regio habitata à filiis Chanaan filii Cham, qui ea propter CHANANÆI sunt appellati. Gen. 10. v. 19. *factique sunt termini Chanaan venientibus à Sidone Geraram usque Gazam, donec ingrediaris Sodomam & Gomorrham & Adamam & Seboim usque Lesa*. pro Lesa apud Septuag. *λασά*. ex hoc loco constat terram Chanaan esse ipsam promissionis terram.

CHARACA. 2. Mach. 12. v. 17. sic etiam in codice Græco. v. infra Tubianæi de Characa nihil hactenus auctores.

CHARAN. Tob. 11. v. 1. (Hebræis Acrim, non exprimitur apud Septuaginta) *quæ est in medio itinere contra Niniven*. Judith. 5. v. 8. pro Charan legitur apud Septuag. Mesopotamia; sicque crederem Charan in Tobiæ lib. fuisse inter Ninivem & Rages, ipsi Ninive ad Ortum, in finibus Assyriæ; Charan verò libri Judith esse Haran, de qua infrà.

In CHARCAMIS juxta Euphratem. 2. Paralip. 35. v. 20. sed Isaiæ 10. v. 9. pro Charcamis apud Septuag. legitur, regio quæ est supra Babylonem, videtur esse ea urbs Mesopotamiæ quæ *κιρκήσιον* apud Evagrium lib. 5. cap. 9. in quo hæc, quæ Euphrate & Abora fluviis circumdata, & ab eisdem velut insula facta, quæ urbs ab aliis Cercusium, Circutium, Circessum dicta est.

CHARMEL & CHARMELUS. Vide suprà Carmel & Carmelus.

CHARRAN. Act. 7. v. 2. & 4. Vide Haran.

CHEBBON. Josue 15. v. 40. cui verbo videtur apud Septuag. respondere *χαβρά* civitas tribus Juda.

CHEBRON. 1. Mach. 5. v. 65. Vide Hebron.

CHELLON. Vide Cellon.

CHELMAD. Ezech. 27. vers. 23. apud Septuag. *χαρμάν*. Chaldeus paraphrastes vertit Media; de qua suo loco.

CHELMON. Judith. 7. v. 3. *Usque ad Chelmon, qui est contra Esdrelon*. apud Septuag. *ἕως κυαμῶνος*. locus, qui videtur esse in tribu Issachar, ubi Esdrelon.

CHENE. Ezech. 27. v. 23. apud Septuag. *χαναά*. Chald. parapher. Cannæi legit: quidam volunt eundem locum esse ac Chalanne, de quo suprà. Vide Calano.

CHESLON, Josue 15. v. 10. civitas, primùm tribus Juda, deinde in sorte Dan. textus septuag. Interpr. suadet non esse aliam ab Jarim sive Cariathiarim, de qua suprà; sic enim loco citato legunt *πόλιν ἰαρὶν ἀπὸ βορρᾶ, αὕτη ἐστὶ χασλών*. Vide suprà Cariathiarim.

CHIDON area 1. Paralip. 13. v. 9. nomen Chidon non

est

est apud Septuag. quorum tamen editio Complut. legit χαδάρ. locus inter Cariathiarim & Jerusalem. Vide infra Nachon area.

CHIUS. Act. 20. v. 15. seu Chios insula Maris Ægæi, ubi Icarium dicitur, Joniæ adjacens, nunc *Chio* vel *Scio* in Archipelago, prope Anatoliam.

CHOBAR apud Ezechielem proph. fluvius in terra Chaldæorum, qui ab Assyriis flumen regium appellabatur, quem dicunt alveum esse ex Euphrate eductum, & in Tigrim effluentem; quidam credunt esse Chabor in Ptolemæi; alii tandem hoc vocabulo Chobar aut Euphratem aut Tigrim apud prophetam putant intelligi.

CHUB. Ezech. 30. v. 5. populi, qui videntur fuisse inter Ægyptum, Æthiopiam, & Libyam.

CHUN. 1 Paralip. 18. v. 8. apud Septuag. hoc nomen reticetur; una e civitatibus Adarezer Regis Soba, quæ videtur fuisse in Syria Soba, propè Arabiam Petræam.

CHUTÆI. Vide infrà Cutha.

CIPSAIM. Josue 21. v. 22. deest apud Septuag. eadem est, quæ JECMAAN. 1 Paral. 6. v. 68. civitas in tribu Ephraim, facta confugii & Levitis data: hanc & aliàs Jebsan appellari refert Adrichomius. Nobilius in notis ad Septuag. asserit in quibusdam codicibus legi καβσαείμ, aliàs κοβσαίν.

CILICIA regio Asiæ minoris longissimo tractu porrecta ab Occidente in Orientem, inter montem Taurum ad Boream, & Cilicium mare ad Austrum; Pamphyliam habens ab Occasu; ab Aquilone Cappadociam & Armeniam minorem; ab Oriente Syriam; nunc *Caramania* nuncupata. Judith 2. v. 11. apud Septuag. mentio est superioris Ciliciæ. τῆς ἄνω κιλικίας.

CINA. Josue 15. v. 22. ejus loco apud Septuag. legitur ἰκάμ. civitas tribus Juda, Idumææ vicina.

CINÆI Genes. 15. v. 19. apud Septuag. κεναίους. populi terræ Chanaan ad meridiem; forte à Cina civitate sic appellati. habitarunt in medio Amalec seu Amalecitarum, ut constat ex 1 Reg. 15. v. 6.

CISON. Judic. 4. v. 7. & 13. cap. 5. v. 21. & 3 Reg. 18. v. 40. apud Septuag. κισῶν. Psal. 82. v. 10. CISSON. apud Sept. κισῶν. torrens geminus, qui à monte Thabor originem ducens ac Orientem versus decurrens, mare Galilææ ingreditur; ac ab eodem monte Thabor versùs Occidentem defluens, Mare magnum subit; terminus erat tribus Zabulon Austrum versùs, illam à tribu Issachar separans: dictus fuit etiam Cyson, & Chison, pars quæ ad Jordanem currebat, Chetion dexter dicta est; quæ versus Mare, Chetion sinister; hodie vulgo *Madesuer*.

CISTERNA VETUS. Gen. 37. v. 24. in qua fratres Joseph eum miserunt prope Dothain, juxta viam, quæ ducit in Ægyptum; posteà in tribu Zabulon.

CIVITAS SALIS. Josue 15. v. 62. apud Sept. σαδῶν, in tribu Juda, quam ad mare Mortuum collocat Adrichomius.

COA. 3 Reg. 10. v. 28. apud Septuag. ἐκ Θεκουέ. Coa, quibusdam Cua ex Ptolemæo, Arabiæ felicis oppidum.

COELESYRIA & Celosyria, Syriæ pars ea est quæ Latinè Cava sive plana & humilis appellatur, & quæ Phœniciæ & Arabiæ, Samariæ & Galilææ contigua, quibuscum aliqua ex parte confunditur: Cœlesyriæ quatuordecim urbes tribuit Suidas. Antiochiam urbem Cœlesyriæ dicit Socrates lib. 6. cap. 3.

COLLIS AQUÆDUCTUS, *qui est ex adverso vallis itineris deserti in Gabaon*. 2 Reg. 2. v. 24. apud Septuag. Collis ἀμμάν, *qui est super faciem Gai, viam deserti Gabaon*. Josepho Mathon, in tribu Benjamin.

COLOSSÆ, urbs Phrygiæ magnæ, olim Episcopalis sub Sardibus, posteà metropolis effecta, ad Lycum fluvium, non longe à loco, ubi in Mæandrum influit: inter Laodiceam & Hierapolim, cujus populi COLOSSENSES, ad quos S. Paulus Apostolus Epistolam scripsit, non ad Rhodios, ut perperam arbitrati sunt nonnulli. nunc vulgò *Chone*.

CONTRADICTIONIS AQUÆ. Num. 20. vers. 13. 31. mansio filiorum Israel ad petram, quæ erat in deserto Zin, quod & Cades.

CONVALLIS illustris. Vide Save.

CORINTHUS, quæ, ut ait Stephanus, priùs appellabatur Epope, deinde Heliopolis, posteà pagus, demum Ephyra; cujus incolæ CORINTHII, intra Isthmum Peloponnesorum: civitas notissima, Archiepiscopalis & metropolis, olim Academia præclara, nunc vulgò *Corintho* vel *Corinto*, & *Coranto*, Turcis *Gereme*.

COROZAIN & Corozaim, Chorozain & Chorozaim & Chorazain, Græcè Chorazin, civitas Galilææ, una ex urbibus Decapoleos, è regione Capharnaum, ad orientalem Jordanis ripam, intra limites dimidiæ tribus Manasse, ad mare Galilææ.

COUS. Act. 21. v. 1. insula, quæ Coos, Coa, Cos, Co & Coo, nobilissima maris Ægæi, cum urbe cognomine, non longè à Doride Asiæ minoris regione.

CRETA, cujus incolæ CRETES, insula maris Mediterranei, Peloponneso adjacens Austrum versus, pluribus olim insignita nominibus: quippe quæ dicta Aeria, Chthonia, Idæa, Curetis, Hecatompolis, Macaros, Macaronesos. hodie vulgo *Candia*.

CUTHA. 4 Regum 17. v. 24. apud Septag. χουθά. & v. 30. CUTHÆI. Septuag. χουθ. regio Persica, à qua populi in Samariam missi, Samaritani posteà Chutæi sunt appellati. N. Sanson pro Cutha, Susa legendum credit; crederem potiùs legendum Choche; vicus est enim propè Tigridem, ut ex Arriano refert Stephanus, cujus incolæ Chochæi.

CYPRUS, insula magna maris Mediterranei, in Pamphylio sinu; multis olim appellata nominibus. probavimus suprà ipsam esse quæ terra Cethim apud Hebræos; dicta est quoque, teste Stephano, Cerastis, & Cerastias, & Amathusia, & Meionis, & Sphecia & Acamantis: est Ciliciæ & Syriæ proxima, nunc vulgò *Cypre*. ejus incola CYPRIUS.

CYRENE, cujus incolæ CYRENÆI & CYRENENSES, 4 Reg. 16. v. 9. Amos 1. 5. & cap. 9. v. 7. ubi Cyrene nomen non tanquam urbis exprimitur, sed 1. Mach. 15. v. 23. urbs Libyæ, primaria regionis Cyrenaicæ, aliàs Pentapoleos, posteà Archiepiscopalis, nunc vulgò *Corena* sive *Caruenna* regionis *de Barca in Barbaria*.

D

DAPERETH. Josue 19. v. 12. apud Septuag. δαβρώθ. cap. 21. v. 28. apud Septuag. δεββά. 1 Paralip. 6. v. 72. apud Septuag. δεβριί. ipsam esse arbitror RABBOTH. inter civitates tribus Issachar. Josue 19. v. 20. etenim apud Septuag. vocatur ῥαββώθ, quod nomen præcedenti δαβρώθ simillimum est. Civitas itaque, terminus, sive in confinio tribus Zabulon & Issachar, quam Cison torrens intermeat; in tribu tamen Issachar, quæ facta est urbs refugii, & Levitis data, vocabatur etiam Dabrath. Josepho Dabarita & Dasbath, Zieglero Pahrath.

DABIR, quæ & CARIATH-SENNA & CARIATH-SEPHER, id est civitas litterarum; unde concluditur fuisse Academiam Palæstinæ; civitas olim Regia, quæ primùm in sorte tribus Juda, posteà tribui Simeon data; demùm, ut constat ex 1 Paralip. c. 6. v. 58. Levitica est effecta.

DABIR altera. Josue 13. v. 26. apud Septuag. δαβίν. civitas in tribu Gad, apud Jordanem: ab aliquibus Debir appellari Amorrhæorum civitatem dicit Adrichomius.

DALMANUTHA. Marci 8. v. 10. locus aut oppidum trans mare Galilææ, in dimidia tribu Manasse; videtur idem esse cum Magedan, aut saltem illi vicinus.

DALMATIA, regio Europæ, pars Illyridis versùs Macedoniam, quæ erat orientale Illyricum, mare Adriaticum ab Occidente; Liburniam, alteram Illyridis partem & Pannoniam habens à Septentrione; Moesiam, Dardaniam, & Macedoniam ab Ortu; Adriaticum mare ad Austrum; hodie regio quæ Dalmatia dicitur vetus utrumque Illyricum & orientale & occidentale, Liburniam scilicet & antiquam Dalmatiam complectitur: vulgò *Sclavonia*. Turcicæ ditionis Europææ pars, cujus quædam urbes adhuc sunt sub Venetorum dominio.

DAMASCUS, cujus incolæ DAMASCENI; ipsa proinde Damascenorum civitas, Syriæ olim metropolis & Regia, cujus circumadjacens regio *Syria* Damasci dicta, ad Septentrionem terræ promissionis, eique vicina super fluvios Abana & Pharphar, quem Chrysorrhoam esse arbitror, quæ urbs postmodum Archiepiscopalis effecta cum undecim suffraganeis; hodie vulgo *Damasco*, Gallis *Damas*. incolis *Sciam* & *Demasco*, Syris *Damsuc*.

DAMNA. Josue 21. v. 35. civitas in tribu Zabulon, Levitis data, de qua tamen nec apud Sept. nec 1 Paralip 6. in Zieglero Dimnan.

DAN, una ex tribubus filiorum Israel, cujus sors data est in parte sortis tribui Juda, à qua Ortum versùs concluditur, ab Austro conterminam habens tribum Simeon, ab Occasu Philistinorum terram, ab Aquilone tribum Ephraim; hujus tribus viri DANITÆ sunt appellati.

DAN. urbs. vide Lais.

DANNA. Josue 15. v. 49. apud Septuag. ῥεννά civitas tribus Juda, quam ad Australem & Occiduam partem reponit Adrichomius: à quibusdam Edenna est dicta, à Zieglero Damnah.

DAPHCA. Num. 33. v. 12. & 13. apud Septuag. ῥαφακά. aliis Daphchah, nona mansio filiorum Israel prope desertum Sin, inter Sin & Alus.

DAPHNE suburbium Antiochiæ Syriæ, in quo celebre Apollinis fanum & oraculum. 2. Machabæorum 4. v. 33. situm erat Austrum versùs.

DAPHNIS FONS. Num. 34. v. 11. apud Septuaginta solummodo ἐπὶ πηγάς. fons prope Reblatam urbem, in tribu Nephthali, non longe ab aquis Merom.

DATHEMAN. 1. Machab. 5. v. 9. in codice Græco δαθεμά. munitio in Galaaditide regione, in tribu Gad, inter Bosor & Maspha.

DEBBASETH. Josue 19. v. 11. apud Septuag. legitur βαιθαραβά aliàs Dabbaseth. S. Hieronymo Dasbath. locus in tribu Zabulon, quem civitatem facit Adrichomius, non longe à mari.

DEBERA. Josue 15. v. 7. Septuag. legunt *ad quartam*, alii δαβηρά. editio Complut. δαβήρ. locus seu terminus tribus Juda ad Aquilonem, contra Benjamin; civitatem eamque Leviticam facit Volff. Vissemb. quod civitati Dabir, de qua suprà, concedunt alii.

DEBLATHA. Ezech. 6. v. 14. desertum in terra Moab, in finibus tribus Ruben, ibique DEBLATHAIM domus, de qua Jeremiæ 48. v. 22. quam quidam civitatem asserunt, negant alii.

DECAPOLIS, regio circa Jordanem, à Libano monte ad mare Galilææ, à decem suis præcipuis civitatibus ita nominata, hæ autem erant.

Cæsarea Philippi,	Capharnaum,
Asor,	Bethsaida,
Cedes-Nephthali,	Jotapata,
Sephet,	Tiberias,
Corozain,	Bethsan quæ Scythopolis.

alii alias Decapoleos urbes recensent. ejus termini ab Oriente mare Galilææ, & Sidon ab Occidente.

DEDAN. Jeremiæ 25. 23. & Ezech. 25. v. 13. ex quo loco colligitur Dedan fuisse in Idumæa tamen cap. 27. v. 15. pro *filii*

Dedan Septuaginta legunt *υἱοὶ ῥοδίων, filii Rhodiorum*. versu 20. legunt *ῥαιδὰν*, ut proinde non modicum sit dubium an per Dedan Rhodii non sint intelligendi.

DEDANIM. Isaiæ 21. v.13. apud Septuag. *δαιδὰν*, hinc liquet eandem esse cum superiori Dedan, eamque esse civitatem Idumææ. Paulò enim ante dicit Propheta, *Onus Duma*; & secund. Septuag. *Visio Idumææ*. hæc confirmat Zieglerus: nam Dedan eandem cum Dedanim asserit, quam Dodanim vocat, & collocat in quarto milliario à Punon (*Phunon*) contra Aquilonem.

DELEAN. Jos. 15. v. 38. apud Septuag. *δααλὰν*, civitas tribus Juda.

DELOS. Insula una Cycladum, seu potiùs, quam aliæ insulæ in modum circuli cingunt, unde & Cyclades dictæ sunt; hæc ut asserit Stephanus de Urbibus, appellata fuit Cynthus, & Asteria, & Pelasgia & Chlamydia & Scythiada. Apollinis natalibus & oraculo apud profanos authores facta celebris. de ea. 1 Mach.15. v.23.

DENABA. Gen.36. v.32. apud Sept. *δενναβὰ* sic etiam 1. Paralipom.1. v.43. civitas Idumææ, in qua regnavit Bale Rex Edom.

DERRE. Act. 13.v.10. urbs Lycaoniæ. hanc & Derbeiam dicit Stephanus postmodum Episcopalis.incola DERBEUS.

DESERTUM, de desertis plurimus mentio est in utroque Testamento, quæ aut à regione in qua sunt, aut viciatioris urbis nomine distinguuntur: tamen, quia desertum in quod Jesus est ductus, & ubi jejunavit 40. diebus & 40. noctibus, nullo nomine apud Evangelistas designatur, à recentioribus Quarentanæ appellatur, non longe à Jericho & mari Mortuo.

DESSAU. 2. Mach.14. v.16. in Græco codice *δεσσαοὺ*, castellum Judææ, seu certa ejus positio hactenus incerta, videtur tamen Jerosolymis fuisse vicinum & ad Aquilonem, ut suspicatur Zieglerus, illud Dessan nominans.

DIBON. Num.21.v.30. apud Septuag. *δαιβὼν*. civitas, quæ trans Jordanem Moabitarum fuit, posteà sub ditione Sehon Regis Amorrhæorum: à qua expulsus est à filiis Israel, dataque fuit civitas tribui Gad, quæ illam ædificavit; eratque sita ad Austrum propè tribum Ruben; ex hac ipsissima est quæ DIBONCAD. Num.33. v.46. quæ fuit trigesima nona mansio filiorum Israel, inter Ieabarim & Helmondeblathaim: hanc etiam Dimon vocatam dicit Adrichomius.

DIMONA. Josue 15. v.22. apud Septuag. *ῥεγμὰ*. civitas tribus Juda, ad Austrum, prope Idumæam.

DIORYX. Vide infrà Doryx.

DITHALASSUS locus, id est hinc mari cinctus ad modum Isthmi. Act.27. 41. ad oram insulæ Melitæ, Boream versùs; hodie etiam propter sancti Pauli naufragium celebris, portusque S. Pauli *la Casa di S.Paolo* dictus, propè parvam insulam Salamum dictam.

DOGH. 1 Machab.16. v.15. in codice Græco *δὼκ*. munitiuncula, quam collocat Adrichomius in tribu Ephraim. hanc à Phaselo quatuor milliariis distantem Occidentem versùs in Acrabitena regione posuit Jacobus Zieglerus. ab aliquibus Doec appellatur; à Sanuto lib.3. p.14. c.3. Dotum.

DODANIM. Vide Rhodus.

DOMMIM. 1. Reg.17. v.1. apud Septuag. *ἐφερμέν*. alii legunt *ἐν ἀφεσδομμίν*. locus inter Socho & Azeca, in tribu Juda: aut idem cum Dommin. vide suprà Azeca.

DOR. Josue 11. v.2. apud Septuag. *ναφεδδὼρ* cap.12.v.23. Rex Dor & provinciæ Dor. apud Septuag. *φεννεαδδὼρ*. cap. 17. 11. *δὼρ* Regio & Provincia, ut patet, & civitas ad mare eadem ac DORA. 1 Machab.15. v.11. 13. & 25. apud Septuag. *δωρὰ* dicit Adrichomius eandem quæ Ador. græcè Adora, hebraice Naphath-Dor, hoc est littoralis seu maritima; fuit quondam civitas Regia, posteà in tribu Manasse cis Jordanem, tandem tempore Christianorum Episcopalis facta sub Metropolitano Cæsareensi. eam etiam *Assur* dictam & ad leucas propè Cæsaream dicit Sanutus lib.3. p.14. c.2.

DORYX in pluribus exemplaribus; sed melius ut in nostra editione Dioryx, Ecclesiastici 24. v.41. *Ego sicut fluvii Dioryx, & sicut aqua ductus exivi de Paradiso*. apud Septuag. *κἀγὼ ὡς διῶρυξ ἀπὸ ποταμοῦ*, &c. ex utroque textu constat Dioryx non esse nomen proprium, sed solummodo fossam seu Alveum significare fluvii; unde male in Glossa ordin. qui Araxes, Armeniæ fluvius etiam Dorinx fuit appellatus, sub nomine Dorix Araxem volunt intelligi.

DOTHAIN. Gen. 37. v. 17. apud Septuag. *δωθαεὶμ*. DOTHAN. 4 Reg. 6. v.13. apud Septuag. *δωθαεὶμ*. aliàs Dotham & Dotha civitas, sic enim 4 Reg.6. in tribu Zabulon, à monte Pethuli milliario uno, in terra campestri; à Samaria milliariis 12. Aquilonem versùs.

DUMA. Isaiæ 21. v.11. hoc verbo Edom seu Idumæa debet intelligi; nam pro *onus Dumæ*, est apud Septuag. ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΙΔΟΥΜΑΙΑΣ.

DURA. Daniel. c.3. v.1. *campus Dura provinciæ Babylonis*: apud Septuag. *ἐν πεδίῳ δεειρὰ ἐν χώρᾳ βαβυλῶνος*. regio circa urbem Dura, quæ ex Stephano de Urbibus Polyb. 5. referente; urbs erat Mesopotamiæ.

E

ECBATANA. 2 Mach.9.v.3. 1.Esdræ 6.v.2. *in Ecbatanis, quod est Castrum in Medena provincia*. apud Septuaginta tantùm *ἐν πόλει*: metropoles olim (& nunc etiam) simpliciter urbes vocabantur: Nobilius notat in aliquibus codicibus esse *ἐν ἀμαθὰ πόλει ἐν τῇ βάρει τῶν μήδων πόλεως, in Amatha civitate in Palatio Medorum civitatis*: in alio *ἐν ἐκβατάνοις τῇ πόλει ἐν τῇ βάρει τῆς μήδων χώρας, in Ecbatanis civitate in Palatio regionis Medorum*. Tobiæ 5. v.8. Rages civitas Medorum, quæ posita est in monte Ecbatanis: hæc verba non sunt in textu Septuag. Interpr. mons ergo erat usque Rages protensus. Judith.1.v.1. *Arphaxad ædificavit civitatem potentissimam quam appellavit Ecbatanis*. apud Septuag. *καὶ ᾠκοδόμησεν ἐπ' ἐκβατάνοις*. & ædificavit super Ecbatana; erat ergo Regni Medorum metropolis; hanc dicunt quidam esse eam, quæ nunc *Tauris*.

EDEMA. Josue 19. v.36. apud Septuaginta *ἀδαμὶ*. civitas tribus Nephthali. in Zieglero Ademah.

EDEN. Gen.4. v.16. Cain *habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Eden*. apud Septuag. *ἐν γῇ ναὶδ κατέναντι ἐδέμ*. Naid non est nomen loci, ut animadvertit S. Hieronymus, sed significat profugus. per Eden intelligunt omnes Paradisum terrestrem; ubi autem fuerit hactenus incertum; crediderim fuisse in planicie super altissimos vertices Tauri montis, in Armenia, sive super montes Armeniæ è quorum radice fluvii oriuntur Euphrates, Tigris, Phasis, & Araxes. in eodem forte loco, ubi post diluvium requievit arca Noe; hæc autem pars Tauri montis *Gordeo* nunc appellatur, non longe à civitate *Dervan*, ut asserit Anton. *Govea* Augustinianus Legatus proregis Indiæ apud Regem Persarum an. 1609. in 3. lib. sui itineris & si hic dissertationis locus esset, miram probarem hujusce opinionis cum SS. Patrum sententiis consonantiam. Eden verò hebraice delicias significat, id est locus deliciarum.

EDEN. 4 Reg.19. 12. filii Eden, qui erant in Thelassar. apud Sept. *ἐδέμ*. Is. 37. v. 12. *filii Eden, qui erant in Thalassar*, ex his locis nihil ad Geographiam spectans certò colligi potest; Eden enim nomen viri proprium est sicut & loci, sed Ezech.27. v.23. Haran & Chene & Eden negotiatores tui, apud Sept. hoc nomen non exprimitur; notat Nobilius in aliis codicibus legi *καὶ δαιδὰν*, aut *καὶ αἰδάν*, quapropter aut forte Dedan, de qua suprà; aut Æden, quam aliqui credunt regionem fuisse Syriæ.

EDER. Josue 15. cap.21. apud Sept. *ἀρὰ*. eadem cum urbe Regia HERED. Josue 12. v.14. apud Septuag. *ἀδὲρ*. ex iis lectionibus constat ipsissimam esse Arad, de qua supra.

EDOM. Vide Idumæa.

EDOM. Josue 3. v.16. in nostra vulg. editione Adom. hoc nomen non est apud Septuag. urbs in tribu Ruben, ad ripam superiorem Jordanis, ubi filii Israel, consistentibus aquis, fluvium transierunt.

EDRAI. Num. 21. 33. apud Septuag. *ἐδράειν*. Deut. 1. v.4. *ἐδραΐν*. c.3. v.1. *ἐδραΐμ*. civitas regia regis Og. in Basanitide, in dimidia tribu Manasse ultra Jordanem; hanc sua ætate asserit S. Hieronym. Adar sive Adaram fuisse dictam, ab Astaroth 4. pass. mill. à Bosra autem 24. lapide distantem, quam alii Arabiæ, alii Cœlesyriæ ascribunt.

EDRAI. Josue 19. v.37. apud Septuag. *ἀσσαρεὶ*. civitas munita tribus Nephthali, unicam ex Edrai Enhasor tentat facere N. Sanson, sed ipsius conatibus repugnat textus Septuag. Interpr. duas quoque facit Jacobus Zieglerus.

EGLON civitas Regia. Josue 10. v. 3. apud Septuag. legitur *ὀδολλάμ*. Sic v.5. & v.23. notat tamen Nobilius esse in aliis cod. *αἰγλὼν* aut *ἐγλὼν*; tamen semper Odolla v.34. 36.37. c.12. v.12. apud Septuag. *αἰλάμ*, in aliis cod. *ἐγλάμ*, ibique distinguitur à sequenti Odolla civitas in tribu Juda. Jos.15. v.39. pro qua apud Septuag. *ἰδεαδαλέα*. ætate Hieronymi villa prægrandis 12. lapide ab Eleutheropoli.

ELAM, Vide Ælam.

ELATH. Vide Aila.

ELCESÆUS. Nahum propheta 1. v.1. apud Septuag. *ἐλκεσαίου*. Elese & Helkesai vinculus, teste Hieronymo, in Galilæa, sibi in itinere ostensus, patria prophetæ Nahum. hunc in tribu Nephthali collocat Adrichomius.

ELEALE. Num.32. v.3. civitas, quam petiit tribus Ruben, quamque ædificavit versu 37. ejusdem libri.

ELEPH. Josue 18. v.28. civitas tribus Beniamin, quam Heleph appellat Adrichom. de ea nihil apud Septuag.

ELEUTHERUS. fluvius. 1 Machabæorum 11.v.7. qui in Monte Libano enascens, atque ab Oriente in Occidentem decurrens, tribum Aser præterfluit ac mare Syriacum ingreditur posteà *Lanta*. Ita Nubiensis p.5. clim. 3. à quibusdam torrens *Kama*, hodie vulgo *Casimire* appellatus.

ELICI. Judith. 1. v.6. *Rex Elicorum*. apud Septuaginta *ὁ βασιλεὺς ἐλυμαίων*. hinc constat Elicos esse Elymaidis accolas, de qua Elymaide infrà.

ELIM. Exodi 15. v.27. apud Septuag. *αἰλείμ*, sexta mansio filiorum Israel, ubi erant duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ, inter Mara & Sin. Num. 33. v. 9. in Septuag. *αἰλίμ*, hunc locum hodie *Belba* vulgò *Belbes* vocari putat Postellus.

ELIM puteus. Isaiæ 15. v.8. locus non videtur à præcedenti diversus.

ELISA. 1 Paralip.1. v.7. sic apud Septuag. *ἐλισά*. notat Nobilius in aliquo impresso legi *ἐλισά*. *Helida*; quæ lectio faveret opinioni N. Sanson Ezech. verò 27. v.7. *de insulis Elisa*. apud Sept. *ἐκ τῶν νήσων ἐλισαί*. quia loco Paralip. citato per Cethim insulam Cyprum, per Dodanim Rhodum insulam interpretantur Septuag. (ut ostendimus in verbo Cethim) hic cogimur intelligere insulam Elesam Sophiani, sive Ciliciæ insulam Eleusam Plinii, haud dubie Elæussam Ciliciæ insulam Stephani, juxta Coricum, quam sua ætate Sebasten asserit appellatam, hanc Elissam vocat S.Hieronym. quæ Ziegleri Eleusa insula contra Emurium (Anemurium) Ciliciæ quam hodie *Curcu* nominari asserit Marius Niger.

ELMELECH. Josue 19. v.26. apud Septuag. *ἐλιμελέχ*. aliàs Elmeleth, S. Hieronymo Alimelech. civitas tribus Aser, quæ non est Helba, de qua Jud.1. v.31. ut vult N. Sanson, vide suprà in verbo Abran.

ELON. Josue 19. v.33. pro quo apud Sept. *μωλά*. aliàs

Helon. locus sive terminus in tribu Nephthali: ipse est de quo 3.Reg.4.v.9. qui apud Septuag. ἐλών.

ELON. Josue 19.v.43. apud Septuag. ἐλών. civitas tribus Dan. quæ etiam Helon.

ELTHECE. Jos.19.v.44.apud Septuag. ἀλκαθά. civitas tribus Dan, quæ etiam ELTHECO. cap.21. v.23. apud Septuag. ἐλκωθαίμ. ex eadem tribu Levitis data; eadem quæ ELTECON. Josue 15.vers.59. in sorte tribus Juda, apud Septuag. θεκούμ.

ELTHOLAD. Jos.15. v.30. ἐλβωυδάδ, civitas, primò in sorte tribus Juda, posteà tribui Simeon data, cap.19. vers.4. apud Septuag. ἐρθουλά. ipsa est THOLAD, de qua 1.Paralip.4.29.

ELYMAIS regio in Perside, quæ etiam Elicorum regio, ut probavimus supra verbo Elici.

ELYMAIS nobilissima civitas, Elymaidis regionis caput, in Perside, de qua 1.Machab.6. v.1. eadem est, quæ alio nomine 2.Machab.9.v.2. PERSEPOLIS nominatur, ad Rhogomanem fluvium sita: hanc dicunt quidam quæ hodie *Siras*, alii *Siaphas*.

EMATH & Æmath. Num. 13. vers. 22. apud Septuag. αἰμάθ. cap.34.v.8. ἐμάθ. Regio & urbs duplex.

EMATH regio, quæ terminus erat septentrionalis terræ promissionis, unde sæpius in Scripturis; *ab introitu Emath usque ad torrentem Ægypti*; hujus regionis pars, quæ ad Aquilonem, appellabatur Emath Suba.2.Paralip.8.v.3. apud Septuag. βαισωβά à Metropoli Soba unde 2.Paralip. *Adarezer Rex Soba regionis Hemath*. quæ erat ea pars Syriæ, quæ ea propter vocabatur Syria Sobal Judith cap.3.vers.1. quæ pars quoque erat Cœlesyriæ & Arabiæ; nam Isaiæ 11.v.11. pro Emath, Arabiam legunt 70. Interpr.

Regionis Emath pars Australior, in terra promissionis, in tribu videlicet Nephthali, quæ ad alterius differentiam Emath Judæ appellabatur. 4.Reg.14.v.28. *restituit Damascum & Emath Juda in Israel*, erat circa urbem Emath, dicta quoque est Amathites regio. 1.Machab.12.v.25. quæ etiam Amathensis regio.

EMATH SUBA civitas. de ea v. Soba.

EMATH civitas. Josue 19.v.35.in Septuag.ex duob. Emath, & Reccath, unicum fit nomen ὠμαθαδακέθ. urbs Regia in tribu Nephthali, juxta montem Libanum, in confiniis regionis Damasci, ejus sicut & regionis, varia sunt nomina; nam Hemath dicitur, Amath, Hamath, Ammad, Ammath, Hammath. Hebraicè Chamath & Chammath: Josepho Amathe, Amathi, Emathin. hanc condidit & incoluit AMATHÆUS. Gen.10. v.18. seu Hamatheus filius Chanaan.

EMATH magna. Amos 6.v.2. apud Septuag. ἐματραββά; nomen Hebræum latino respondens. S. Hieronymus hoc nomine Antiochiam Syriæ cognomento magnam asserit debere intelligi, cujus opinioni alii suffragantur, ut proinde prima ad hujus differentiam minor debeat appellari: restat adhuc ratio dubitandi ne hic verbo Emath Epiphania civitas intelligatur, quæ hodie *Aman*, in orientali Orontis fluvii ripa, ut asserit Niger.

EMIM. Deut.2.v.10.& 11. apud Sept. ὀμμιείμ, populi staturæ gigantææ, qui primi habitarunt Moabitarum regionem,

EMMAUS. 1.Machab.3.v.40. Luc.24.v.13.& AMMAUM Castellum, & Emaus, civitas in tribu Juda, *stadiorum sexaginta ab Jerusalem* occasum versùs, quod Castellum à Varo exustum, posteà Nicopolis appellatum est, demum urbs Episcopalis sub Patriarcha Jerosolymitano; Adrichomius ait sub Cæsariensi Metropolitano, nunc vulgò *Nicopoli* pene excisa.

EMONA. Jos.18.v.24. v. Hemona.

ENAGALLIM. Ezech.47.v.10. vide Engallim.

ENAIM. Josue 15. v.34. apud Septuag. μαιανί, civitas tribus Juda. Zieglerus Henam vocat, dicitque villam dictam & Bethemmin, in secundo lapide Terebinthi, quarto autem Chebronis, contra australem plagam.

ENAN villa. Num.34.v.9.apud Septuag. ἀρσεναΐν. Ezech. 48. *atrium Enon terminus Damasci*. Septuag. αἰλάμ. in quibusdam αἰνάν. Complut. αἰνάν. & Haser-Enon, hoc est atrium Enon, locus in finibus tribus Nephthali, ad Septentrionem, & terminus regionis Damasci; idem ac ENON de quo infrà.

ENDOR. Josue 17.v.11. & 1.Regum 28.v.7. apud Septuag. ἀενδώρ, civitas in dimidia tribu Manasse cis Jordanem, prope montem Ephraim.

ENGADDI. Josue 15.v.62. apud Septuag. ἀγκάδης. & 1.Reg.4. v.1.& 2. ubi nominatur desertum Engaddi. apud Septuag. ἐγγαδδί, civitas prius dicta Asasonthamar, & simpliciter Thamar, in tribu Juda, quæ Josepho Engadda, una ex Toparchiis, juxta mare Mortuum. De vineis Engaddi mentio Cant.1.v.19. ætate S. Hieronymi erat prægrandis vicus. Ezech.47.v.10. apud Sept. ἐγγαδείμ.

ENGALLIM. Ezech.47.v.10. apud Sept. ἐναγαλλείμ. locus seu vicus ad ostium Jordanis, ubi mare Mortuum ingreditur, ad Occasum, in tribu Juda.

ENGANNIM. Josue 19.v.21. apud Sept. ἰεμμάν. ipsa est Anem, de qua suprà.

ENHADDA. Jos.19.v.21.apud Sept. αἱμαρέκ. quæ etiam Enadda, civitas tribus Issachar. in Zieglero Henchaddah.

ENHASOR. Josue 19. vers. 37. apud Septuag. πηγὴ ἀσώρ. aliàs Enasor, Hasor & Nasor civitas firma & robusta tribus Nephthali.

ENOCH. vide infrà Henoch.

ENNOM vallis, sive Geennom & Benennom. Josue cap.15.v.8. & cap.18.v.16. ibi apud Septuag. γαιέννα. vallis vicina civitati Jerusalem. Orientem versùs, dicitur etiam Gehennom, & Topheth. 4.Reg.23. v.10. quod est in convalle filii Ennom. Septuag. ταφέθ.

ENON. Ezech.47. v.17. atrium Enon; apud Septuag. αἰνάν. idem locus ac Enan, de quo suprà.

ENSEMES. Jos.15.v.17. *ad Ensemes id est fontem solis*. cap.15. v.7. *aqua, quæ vocantur fons solis*. in confinibus tribuum Juda & Benjamin.

EPHA. Isaiæ 60.v.6. apud Septuag. γαιφά. regio, quæ teste Hieron. pars Arabiæ felicis.

EPHER. 3.Reg.4.v.10. apud Septuag. ἡ γῆ ὀφέρ. hinc constat esse Opher, de qua suo loco. vide etiam ibi.

EPHESUS, cujus incolæ EPHESII, urbs Joniæ, in Asia minori, quæ prius, teste Stephano de Urbibus, vocabatur Smyrna, Samorna, Trichia, Ortygia, & Ptelees, Dianæ fano celebris; postea Archiepiscopalis & Metropolis, maritima, apud Caystri fluvii ostium; nunc vulgo *Ephesio* sive *Fiena*.

EPHRA. Jud.6.v.11. *quercus quæ erat in Ephra*. apud Septuag. ἐφραθά. sic etiam v.24. & cap.8. v.27. ubi civitas appellatur, & v.32.c.9. v.5. ubique apud Septuag. Ephrata nominatur, urbs ad Gedeonem pertinens in dimidia parte tribus Manasse cis Jordanem, ad Ortum.

EPHRA. 1.Reg.13. v.17. *contra viam Ephra*, in concordantiis Ephraim, apud Septuag. γοφέρα, non videtur à præcedenti diversa.

EPHRAIM tribus, à mari Occasum versùs ad fluvium Jordanem, versùs Ortum protensa, tribui Manasse Aquilonem versùs, tribui verò Benjamin versùs Austrum contigua. ejus descriptio in Josue cap. 16. præcipuam complectebatur Samariæ partem.

EPHRAIM mons sive montes, per partem tribus Manasse, per tribum Ephraim, nec non per tribum Benjamin sparsi, quorum præcipua pars tribum Benjamin à tribu Ephraim separans, terminus erat regni Juda, ad Aquilonem, illud à regno Israel distermimans.

Porta EPHRAIM civitatis Jerusalem ad Septentrionem.

EPHRAIM saltus, in tribu Gad, cui vicinus erat campus. 2.Regum 18.v.6.

EPHRATHA, à qua EPHRATHÆUS, sive Bethleem.

EPHRATHÆUS. Jud.12.v.5. Sept. ἐφραθίτης. & 3. Reg.11.26. virum significat de tribu Ephraim.

EPHREM. Joan.11. v.54. civitas in regione juxta desertum, Græce Ephraim, in tribu Ephraim juxta terminos tribus Benjamin.

EPHRON. 2.Paralip.13.v.19.apud Septuag. ἐφρών, civitas in tribu Ephraim; eam cum Ephrem confundendi, aut diversam asserendi, rationem non video.

EPHRON. 1.Machab.5.v.46.in codice Græco ἐφρών.& 2. Mach.12. v.27. civitas magna & munita ultra Jordanem, in dimidia tribu Manasse, ad australem & occidentalem plagam.

EPHRON mons, in quo vici. Jos.15. v.9. apud Sept. ἐφρών. in tribu Juda ad Aquilonem & Occasum.

ESAAN. Josue 15. v.52. apud Septuag. σομά, civitas tribus Juda.

ESDRELON campus magnus. Judith 1. v.8. & cap.7. v.3. Septuag. ἐσδρηλώμ, in tribu Zabulon, ut ex historia cogimur asserere. nullius civitatis Esdrelon fit mentio in Script. vocabatur etiam campus Mageddo, planities Galilææ, Galilæa inferior, & planum Fabæ; extendebaturque à Berian usque Mageddo.

ESEM. vide suprà ASEM.

ESNA. Josue 15.v.43. apud Sept. ἰανά. apud S. Hieron. Ana, civitas tribus Juda.

ESRON. Josue 15.v.3. v. Hesron.

ESTHAMO. 1.Reg.30.v.28. apud Sept. ἐσθιέ, quæ & ESTHEMO. Josue 21.v.14. apud Sept. τεμά. & 1. Paralip.6.v.58. apud Sept. ἐσθαμώ, eadem quæ ISTHEMO. Josue 15.v.50.pro qua duæ ponuntur apud Sept. ἐς καὶ μοά, civitas tribus Juda, facta confugii & Levitis data; ætate S. Hieronymi pertinebat ad regionem Eleutheropoleos: huic & Istimon nomen dat Adrichomius.

ESTAOL, & Esthaol. Josue 15.v.33. Sept. ἀσταώλ. c. 19.v.41. Sept. ἀσά. Jud.13. v.25. Septuag. ἐσθαόλ. civitas primò in sorte tribus Juda, postmodùm tribui Dan data sita in campestribus, hodie villa Asto: hujus incolæ ESTHAOLITÆ. ad præterfluentem torrentem Sorec asserit Zieglerus.

ESTHEMO. suprà Esthamo.

ETAM. ETHAM. vide Athar.

ETHAM. Exodi 13.v.20. apud Septuag. ὀθώμ. Num. 33. *Etham quæ est in extremis finibus solitudinis* Septuag. βουθάν. & v.8. *per desertum Etham*. fuit ergo tertia mansio filiorum Israel, inter Ægyptum & mare Rubrum, cum vicino ejusdem nominis deserto ibi hac ætate Zuem emporium esse asserit Zieglerus; ex Num. 33. v.8. constat desertum Etham adhuc extendi ultra mare Rubrum, esseque idem quod dicitur Sur. Exodi 15.v.22.

ETHAN. Psalm.73.v.15. tu siccasti fluvios Ethan apud Septuag. ἠθάμ. Aquila vertit ποταμοὺς στερεοὺς fluvios fortes. sic habet S. Hieron. Symmachus ἀρχαίους antiquos. hinc constat, Ethan in hoc loco dictionem non esse Geographicam: de ea forte alibi fusiùs agemus.

ETHER. Vide ATHAR.

ETHROTH & ETROTH. Num.32.v.35. in Septuag. ἀταρώθ. omittunt concordantiæ, civitas, quam extruxerunt filii Gad, in districtu, ut pars erat, tribus suæ.

EUPHRATES fluvius maximus e montibus Ararat sive Armeniæ erumpens, Cappadociam, Armeniam minorem, Syriam & Arabiam à dextra, Armeniam majorem, & Mesopotamiam à sinistra alluit, Chaldæamque intersecans in Tigrim sese effundit, ac nomine deperdito cum eo in Persicum sinum evolvitur, vulgò *Le Frat*.

EXCELSA BAAL. Num. 22. v. 41. apud Septuag. *ad statuam Baal*, mons Moabitidis regionis, quæ cessit posteà tribui Ruben, in quo erat fanum Baal.

EZEL LAPIS. 1.Reg.20. v.19. apud Sept. ἐργάβ. Theodore-

do ejus. *ἀργὶβ* & *ἄργόβ*. Hieronymo Lauathata; in tribu Benjamin distans ab Jerusalem stadiis 150. à Jordane 60. locus in quo latuit David.

F

FLUMEN *terræ filiorum Ammon*, super quem habitabat Balaam propheta. Num. 22. v. 5. quia verò habitabat in Mesopotamia, ut constat ex Deut. 23. v. 4. certum est flumen illud esse Euphratem, de quo suprà, apud Septuag. in *ἐπὶ ποταμοῦ*; *quod est super flumen terræ populi illius*.

FONS (Agar) *aqua in solitudine, qui est in via Sur in deserto*. ubi angelus invenit Agar ejectam à Sara domina sua: erat ubi postea fines tribus Simeon, ad Meridiem. vid. Gen. 16. v. 7.

FONS HARAD. Jud. 7. 1. Septuag. *ἀρὰδ*, ubi Gedeon castrametatus est, ad terminum australem tribus Issachar.

FONS HORTORUM Cant. 4. v. 15. *fluens impetu de Libano*, quia hortos regionis irrigat, fons Hortorum dictus: in fluvium excrescit atque Antaradum alluens mare Syriacum ingreditur, respondet Eleuthero fluvio Ptolemæi; ille est fluvius Syriæ, qui, eo quod septimo quolibet die fluere desisteret, à Josepho dictus est Sabbaticus. illum ab incolis Syriace *Nahro Kadisco*, id est flumen sanctum nominari refert Gal. r. Sionita cap. 6.

FONS JACOB. Joannis 4. v. 6. prope Sichar Samariæ civitatem Austrum versus, in tribu Ephraim; ubi Jesus fatigatus ex itinere sedens cum Samaritana collocutus est.

FONS JEZRAEL. Vide Jezrael.

FONS ROGEL. Vide Rogel.

FONS (*Samson*) INVOCANTIS DE MAXILLA. Judic. 15. v. 19. vide v. Ramathlechi.

G

GAAS mons. Josue 24. v. 30. Septuag. *γαάσ*. sed iid. Jud. 2. vers. 9. eumdem montem *γαὰς* appellant in tribu Ephraim: videtur pars montis Ephraim, erat juxta Tamnam, inquit Zieglerus.

GAAS torrens. 2. Reg. 23. vers. 30. & 1. Paral. 11. vers. 32. qui à monte Gaas in Occasum decurrens, Lyddam & Arimathiam alluens. in mare Magnum sese exonerat.

GABA. Isaiæ 10. v. 29. in aliis codicibus legitur Gabaa, eadem itaque est ac

GABAA, Gaba, Gabae, Gabee. Josue 18. v. 24. apud Septuag. *γαβαά*. Gabe, Gabatha, Geba, civitas tribus Benjamin; quæ etiam ob natales Saulis dicta est, 1. Reg. 11. v. 4. Gabaa Saulis, ejus Regia effecta; & Gabaa Benjamin, quæ civitas anteà confugii fuerat & Levitica. hæc ab aliis tribubus Israel expugnata. Judic. 19. & seq.

GABAA. Josue 15. v. 57. altera à præced. Sept. *γαβαά*, civitas tribus Juda: ætate Hieronymi, viculus contra orientalem plagam Daromæ.

GABAA. 1. Reg. 6. v. 3. & 4. vide verbo Nachon area.

GABAATH. Josue 18. v. 28. Septuag. *γαβαὰθ*. 24. v. 33. Sept. *γαβαὰθ*. ipsa est, quæ Is. 10. v. 29. Gabaath Saulis dicitur. sed apud Sept. pro textu editionis vulgatæ *Rama Gabaath Saulis* est *Rama civitatem Saulis*; forte in vetustioribus codicibus erat, *Rama Cariath Saulis*, id est civitas Saulis, ut proinde verbum Saulis ad Rama, non ad Gabaath debeat referri: erat civitas tribus Benjamin, cujus incola GABAATHITES, vocabatur & Gabaad & Gebeeth.

GABAE. vide supra Gabaa. Josue 21. v. 17. in Septuaginta *γαβαὶθ*.

GABAON. Josue 9. v. 3. civitas quondam Regia, Hevæorum metropolis, cujus cives ultro se dederunt Israelitis; forte data tribui Benjamin, posteà facta confugii & Levitis concessa, 50. circiter stadiis ab Jerusalem, in monte Silo sita. ut asserit Brocard. incolæ GABAONITÆ, hodie *Gavaandavid*.

GABATHON. Josue 21. v. 23. apud Sept. *γαβαθὼν* ipsa est GEBBETHON. Jos. 19. vers. 44. Septuag. *βεγεθὼν*, GEBBETHON. 3. Reg. 15. v. 27. Septuag. *γαβαθὼν*. civitas tribus Dan Levitis data, quæ posteà à Philistæis occupata. 3. Reg. 16. v. 15. urbs dicitur Philistinorum.

GABEE. Vide supra Gabaa. 1. Paral. 6. v. 60. in Sept. *γαβαὲ*.

GABIM. Is. 10. v. 31. Septuag. *γαβιείμ*. non est locus specialis, sed habitatores Gabim, id est habitantes loca excelsa.

GAD tribus trans Jordanem, accepit pro sorte mediam terram regni Amorrhæorum, habens ab Aquilone conterminam dimidiam tribum Manasse, ab Austro tribum Ruben, ab Ortu Arabiam. ab Occasu tribum Issachar, dimidiam tribum Manasse, & tribum Ephraim, à quibus Jordane fluvio sejungitur.

GADDI. 1. Paralip. 12. v. 8. & GADI. 2 Reg. 23. v. 36. pro quo apud Septuag. est *filius Galaaddi*. Ecclesiastici 24. vers. 18. pro Cades in quibusdam codicibus legitur *ἐν γαδδὶ*; hunc locum civitatem in tribu Gad facit Adrichomius.

GADER. Josue 12. vers. 13. ipsa est, teste Hieronymo, GEDERA. Josue 15. vers. 36. apud Septuag. *γάδηρα*. incolæ GEDERITES. 1. Paral. 27. v. 28. Sept. *ὁ γεδωρίτης*, civitas olim Regia, quæ postmodum tribui Juda assignata fuit.

GADEROTH. 2. Paralip. 28. v. 18. Septuag. *γαδηρώθ*, alii *γαδήρων*, eadem est ac GIDEROTH. Josue 15. vers. 41. Sept. *γαδδὼρ*. incola GADEROTHITES. 1. Paralip. 12. v. 4. apud Septuag. *γαδαραθιείμ*, civitas tribus Juda.

GADGAD locus & mons, Num. 33. v. 32. in deserto, ubi vigesimanona mansio filiorum Israel, S. Hieronymo Gaggada, ubi aquarum torrentes sunt.

GADI. Vide supra Gaddi.

GADOR. Vide Cedron.

GALAAD, GALAADITIS & GALAADITICA regio trans Jordanem, concessa tribubus Ruben, Gad & dimidiæ tribui Manasse Jordane ab Occasu, & Galaad monte ab Oriente conclusa; vocatur etiam terra Galaad, Galaadina, Galadena, Galadina; incolæ Galaaditæ & Galadeni.

GALAAD MONS, Hebraice Galhed, Gilhad & Gilead, Josepho GALADES; Ptolemæo Hippus; à rupe Arnon versus Septentrionem quinquaginta circiter milliaria longus, ad Libanum usque porrigitur, qui pro locorum varietate varia sortitur nomina.

GALAAD civitas. Judic. 12. vers. 7. concordat textus Septuaginta; hæc Josepho Semei, Sebei, aliàs Sebeth, sita in monte Galaad, à quo & nomen sortita, in dimidia tribu Manasse trans Jordanem.

GALATIA, cujus incolæ GALATÆ, regio Asiæ minoris, quæ etiam Gallogræcia, & Græcogallia, à Septentrione Paphlagonia, ab Ortu Cappadocia; à Meridie & Occasu Phrygia magna concluditur: nunc vulgò *Chiantare*.

GALGAL. Jos. 12. 23. Rex *gentium Galgal*. apud Sept. *βασιλεὺς γεὶ τῆς γαλιλαίας*; civitas Regalis, Hieron. Gelgel: hanc in dimidia tribu Manasse cis Jordane reponit Adrichom.

GALGALA, fœmininum singul. Deut. 11. v. 30. Sept. *γολγόλ*. & neut. plur. Josue 4. v. 19. Septuag. *γαλγαλά*. civitas insignis in tribu Benjamin; à Jordane quinquaginta stadiis, a Jericho decem, Aquilonem versus distica, pluribus Castrametationibus clara.

GALILÆA, regio terræ promissionis, & pars Syriæ, cujus fines à Septentrione Syria sive Phœnicia, interjacente Libano monte, à Meridie Samaria & Carmelus mons; ab Oriente Jordanis fluvius; ab Occidente mare magnum sive Occidentale, quatuor continens tribus, Aser, Nephthali, Zabulon, & Issachar; ejus pars, Septentrionem versùs, Galilæa gentium sive Galilæa superior; pars, quæ Austrum versùs, Galilæa inferior dicebatur.

GALLIM. 1. Reg. 25. v. 44. apud Septuag. *ῥομμά*. Complut. ed. *γαλλίμ*. Isaiæ 10. v. 30. Sept. *γαλλείμ*. & cap. 15. v. 8. Sept. *ἀγαλλείμ*, civitas regionis Moab, sita in palustribus, trans torrentem Arnon, in tribu Ruben.

GAMZO. 2. Paralip. 28. v. 18. conveniunt Sept. *γαμζώ*, civitas haud dubie non ignobilis, quippe quæ viculos habebat, videtur fuisse in tribu Dan, aut in confiniis viciniæ tribus Juda, ut cæteræ urbes quæ in hoc Scripturæ loco dicuntur à Philistæis occupatæ; locus ab aliis hactenus intactus & ignotus. cum Zieglerus, in indice locorum Bibliæ, Gimson nominat, de quo silet in suo opere.

GAREB collis. Jerem. 31. v. 39. sic etiam apud Sept. c. 38. collis juxta Jerusalem, ad Boream situs.

GARIZIM. Deut. 11. v. 29. apud Sept. *γαριζὶν*, mons Samariæ altissimus, in tribu Ephraim, prope urbem Sichar, Austrum versùs, propter templum Jerosolym. simile notissimus.

GASER. Josue 21. v. 21. Vide Gazer.

GAVER. 4. Reg. 9. v. 27. *in ascensu Gaver, qui est juxta Jeblaam*. apud Sept. *γαὶ ἥ ἐστιν ἰεβλαάμ*, Gai ipsa est Jeblaam: urbs, quæ à pluribus dicta Gaber, ut est in concordantiis Bibliorum. erat in dimidia tribu Manasse cis Jordanem.

GAULON. Josue 20. v. 8. apud Sept. *γαυλὼν ἐν τῇ βασανίτιδι*. & 1. Paralip. 6. v. 71. Septuag. *γαυλὼν ἐκ τῆς βασάν*. civitas in Basan seu Batanitide regione, in dimidia tribu Manasse trans Jordanem, quæ facta fuit confugii & Levitis data. eadem est ac GOLAN, de qua infrà; ab ea denominata est Gaulanitis, seu Gaulonitis regio.

GAZA. Jos. 15. v. 47. civitas una ex quinque Satrapiis Philistinorum, quæ cessit sorti tribus Juda. quæ etiam Gazara, & Gazera, Gazer, Gazaris. Hebr. Aza dicta apud Syros, ut notat Stephanus, qui eam Phœnices, post modo sua ætate Palæstinæ urbem dicit, vocatam quoque fuisse Jone & Minoe: septem stadiis à mari distans, quæ ab Alexandro diruta, nova in vicino loco Gaza constructa est, tempore Machabæorum, postea à Christianis Episcopalis effecta, sub Archiepiscopo Cæsariensi. ultima urbium versùs Ægyptum; hodie etiam florens ac vulgò *Gaza*, sive *Gazara*. ejus incolæ GAZÆI & GAZENSES.

GAZARA. 1. Machab. 7. v. 45. in cod. Græco *γάζηρα*; ipsa est GAZER, civitas olim Regia. Josue 10. v. 33. quæ GASER. Jos. 21. v. 21. apud Sept. *γάζαρα*. in tribu Ephraim, & Levitis data; eadem quæ GAZERA. 1. Paralip. 14. v. 16. Sept. *γαζαρά*. non longe erat à finibus tribus Benjamin. eadem quæ GEZER. de qua infrà, ac GEZERON de qua ibidem.

GEBA. 2. Esdræ 12. vers. 31. apud Septuag. *γαβαά*. & cap. 12. vers. 29. regio Geba. constat esse eandem ac Gabaa, de qua supra.

GEBAL. sicut Septuag. Psalm. 82. v. 8. omissis variis sententiis, videntur hoc verbo populi Idumææ intelligi. ac regio, quæ ætate Hieronymi Gabalena dicebatur.

GEBBETHON. Vide Gabathon.

GEBELEM. 2. Regum 8. 13. id est, ut in nostra vulgata editione, vallis Salinarum. v. hoc verbo.

GEDERA & GEDERITES. Vide Gader.

GEDEROTHAIM. Josue 15. v. 36. non est in Sept. alias Giderothaim, inquit Adrichom. civitas tribus Juda.

GEDOR. Vide Cedron.

GEENNOM & GEHENNOM. Vide Ennom.

GEHON. Gen. 2. v. 13. Sept. *γηών*. Ecclesiast. 24. v. 38. *γηών*. fluvius e paradiso terrestri egrediens. ipse est, qui circuit totam terram Æthiopiæ. Volunt recentiores hunc fluvium non esse Nilum (ut veteres putavere) sed Araxem è montibus Armeniæ in Caspium mare effluentem, ajuntque ibi esse Ethiopas populos quosdam, quorum terram circumeat.

GELBOE. 3. Reg. v. 6. mons sive montes in tribu Issachar, ab Occidente à Jezrael usque ad Jordanem, per undecim leucas protenstt.

GELONITES. Vide Gilo.

GENESAR, & GENESARETH. Vide Cenereth.

GERARA Gen. 10. v. 19. urbs olim Regia, inter solitudines Cades & Sur, terminus Chananæorum versus australem plagam; cujus vicina regio Geraritica dicta, proximus torrens Gerara nuncupatus, sicut & vallis; intra tribum postea Simeonis: dicta est & Gurbaal, Γεράρων. Episcopus subscripsit actis Concilii Chalcedon. ut refert Holsten. in Annot. ad Palæst. primam.

GERASENORUM REGIO. Matth. 8. v. 28. ultra Jordanem in australi plaga, dimidiæ tribus Manasse, circa urbem Gerasa seu Gerasa, quæ Josepho Gerasis, Gergesa, Gargasi Hieronymo, mari Galilææ ad Ortum proxima.

GERGESÆUS. Deut. 7. v. 1. & Gergesæi, populus terræ Chanaan, unus ex iis, quos à filiis Israel delendos fore promiserat Deus: præfatam urbem Gergesam incoluisse dicuntur, hinc constaret regionem illorum fuisse eandem, quæ postea in novo testamento Gerasenorum, pars erat terræ Basan.

GERRENI. 2. Machab. 13. v. 24. incolæ urbis Gerra, quæ etiam, Gerrha, Gerrum, & Gera, Ægypti inferioris, maritima, ad confinia Palæstinæ, à Pelusio (ut ait Sozomenus) plus minus quinquaginta stadiis distans, in Cassiotide regione, apud paludem Sirbonidem, quæ postea Episcopalis, hodie vulgò *Maseli*.

GERZI. 1. Reg. 27. v. 8. deest in nostra editione Sept. in editione Complut. τὸν ἐζραῖον, in alio vetusto cod. τὸν Γεζρί. regio sive populi, de quibus prædas agebat David, quando morabatur apud Regem Achis in Siceleg. videtur locus Idumææ, sicut Gessuri de quo ibi.

GESSEN TERRA. Gen. 45. v. 10. apud Sept. γεσέμ. 46. 28. pro Gessen legunt Septuag. καθ' ἡρώων πόλιν ad urbem Heroum. Regio interioris Ægypti, in qua urbs Heroum, fluvio Nilo ad Orientem; ipsa est, quæ terra CHAM appellatur. Psal. 105. de qua supra. dicitur hebraice Gosen. ipsa est, quæ Judith 1. v. 9. terra JESSE nominatur; nam apud Septuag. est terram γεσέμ, *ut suprà* usque ad venien dum suprà Tanim & Memphim.

GESSUR. 2. Reg. 3. v. 3. Septuag. γεσσείρ, cap. 13. v. 37. γεδσούρ. cap. 15. v. 8. Gessur Syriæ Septuag. ἐν συρίᾳ. urbs Regia, quæ terminus erat terræ promissionis ad Septentrionem, quæ Josepho Gemara erat trans Jordanem, cujus vicina Regio GESSURI 2. Reg. 2. v. 9. in concordantiis legitur Assuri, apud Septuag. Θασιρί. Deut. 3. v. 14. pro Gessuri in Septuag. est γαργασί. Josue 12. v. 5. γεσσουρί. cap. 13. v. 11. γεσιρί. erat Ptolemæi Bathanæa.

GESSURI. 1. Reg. 27. v. 8. ap. Septuag. γεσιρί. asserit N. Sanson Pagum fuisse Idumææ.

GETH. Josue 11. v. 22. urbs olim regia, in qua Gigantes habitavere, una ex quinque Satrapiis Philisthinorum, in districtu tribus Dan, non longe à mari, quam expugnavit David, & Roboam restauravit. ætate S. Hieronymi Diocletarea vocabatur, alias Anthedon & Agrippia dicta, postea Episcopalis sub Patriarcha Jerosolymitano, nunc *Zaph* sive *Ybelim*. ejus olim incola GETHÆUS.

GETH, *quæ est in Opher*. 4. Reg. 14. v. 25. apud Septuag. γεθχοφέρ. S. Hieronymo Gethoper, & Geth Epher, in tribu Zabulon: videtur eadem cum Epher, de qua suprà, & Opher, de qua ipsa. itaque est GETHEPHER. Josue 19. v. 13. quæ apud Septuag. γεβερέ.

GETHAIM. 2. Reg. 4. v. 3. & 2. Esdræ 11. v. 33. unde colligitur fuisse urbem, aut locum in tribu Benjamin; quem non advertit Adrichomius.

GETHPHER. Vide supra Geth, quæ est in Opher.

GETHEREMMON. 1. Paral. 6. v. 70. eadem quæ supra Baalam. Josue 21. v. 25. pro Gethremmon apud Sept. legitur ἰεβαθά. urbs dimidiæ tribus Manasse, quæ cis Jordanem Levitarum effecta.

GETHREMMON. Josue 19. v. 45. & 21. v. 24. apud Septuag. γεθρεμμών. civitas tribus Dan, Levitis data, de qua etiam 1. Paralip. 6. v. 69. quæ non est tribus Ephraim, ut perperam credidit Adrichomius.

GEZER. 2. Reg. 5. v. 25. apud Septuag. γαζηρά eadem ut constat, quæ supra Gazara.

GEZERON. 1. Mach. 4. v. 15. in codice Græco σαζηρών. in aliis quibusdam codicibus ἀσαρημώθ. est pariter eadem, de qua supra Gazara. eodem lib. cap. 7. v. 45. quem consule; constabitque ex collatione textuum.

GIBLII. 3. Reg. 5. v. 18. nihil apud Septuag. Ezechielis 27. v. 9. pro *Senes Giblii* legitur apud Septuag. οἱ πρεσβύτεροι βιβλίων. Hinc constat fuisse incolas urbis, cui nomen Biblus, & Byblus, quæ erat Phœniciæ, maritima, apud ostia fluvii Adonis; quæ postea Archiepiscopalis sub Patriarcha Antiocheno, nunc excisa, vulgò *Gibelet*. quam Ziglerus asserit Gebal in hebræo dictam, Sanutus lib. 3. p. 14. cap. 2. dicit antiquitus Eveam, & ab Eveo Chanaan filio ædificatam.

GIDEROTH. Vide Gaderoth.

GIHON. 3. Reg. 1. v. 33. Septuag. γιών. mons vicinus urbi Jerusalem, & Aquæ Gihon. 2. Paralip. 32. v. 30. Septuag. γιών; Occidentem versus.

GILO. Josue 15. v. 51. Septuag. γηλών. & 2. Reg. 15. v. 12. Sept. γωλά. cujus incolæ GILONITES & GELONITES. civitas tribus Juda, quam ad Austrum collocat Adrichom.

GNIDUS, quæ Gnydus & Cnidus, urbs Doridis, cum promontorio, in Asia minori, quæ primum Triopia, dein Pegusa, Episcopalis, sub Archiep. Stauropolitano, nunc *Stacia* sive *Capo Crio*.

GOATHA. Jerem. 31. v. 39. mons, qui etiam GOLGOTHA. & mons CALVARIÆ; civitati Jerusalem proximus, ad Occidentem, morte Salvatoris Domini nostri Jesu Christi celeberrimus.

GOB. 2. Reg. 21. v. 18. apud Septuag. γὲθ. eodem cap. v. 19. Septuag. ῥόμ. hinc colligere debemus, Gob, ubi bellum contra Philisthæos, fuisse Geth. nam versu 20. apud Septuag. *& factum est adhuc prælium in Geth*; quod verbum Geth, est in vulgata editione. Adrichomius vult Gob, esse urbem Nob seu Nobe; Sanson vero vult Nobe eandem esse ac Anathoth.

GOG nomen futuræ Nationis apud Ezech. cap. 38. & 39. cujus sedes etiam futura, nihilominus regiones Jagog & Magog sub climate quinto p. 10. collocat Nubiensis.

GOLAN. Deut. 4. v. 43. Septuag. γαυλὼν ἐν βασάν, constat itaque esse Gaulon, de qua suprà.

GOLGOTHA. Vide Goatha.

GOMORRHA. una ex quinque civitatibus Pentapoleos, in terra Chanaan, igne de cœlo descendente consumpta, ubi nunc Asphaltites lacus sive mare Mortuum, ad Occasum, urbi Seboim propinquior incolæ GOMORRHÆI. hanc Nubiensis p. 5. clim. 3. *Amur* appellat. & *Ghamuram*.

GOSEN. terra. Josue 10. v. 41. Septuag. γοσόμ. & cap. 15. v. 51. civitas tribus Juda, cujus circum adjacens regio terra Gosen dicta.

GOZAN, fluvius. 4. Reg. 17. v. 6. sic etiam Sept. cap. 19. v. 12. videtur sumi aut pro civitate, aut pro regione, forte huic fluvio vicina: nam in Septuag. est τὴν γωζάν. sic etiam Isaiæ 37. v. 12. fluvius Asiæ majoris, in confiniis Armeniæ & Mediæ, qui ab Occasu in Orientem æstivum decurrens mare Caspium ingreditur.

GRÆCI & GRÆCIA. regio Europæ celeberrima, quæ olim ab incolis, vernaculo nomine Hellas, appellata est, Macedoniam, Epirum, Thessaliam, Achajam (quæ Græcia proprie dicta) & Peloponnesum, & vicinas circum insulas continens; terminis includitur ab Ortu Ægæo mari, à Meridie Cretico, ab Occasu Jonio, à Septentrione Scardicis jugis, ab Illyriis ac Mœsiis separatur: Strimone que amne à Thracibus; nunc vulgo Turcis, quorum ditioni subest, *Romeli*.

Nota nomine Græciæ in Scripturis plerumque Alexandri regnum intelligi, & Græcorum nomine, eos qui post Alexandrum regnum, sive regna ipsius tenuerunt.

GRANATUS, Vide Malus Granatus.

GREGIS TURRIS. Vide Turris Gregis.

GURBAAL. 2. Paralip. 26. v. 7. *Arabes, qui habitabant in Gurbaal*. apud Sept. ἐπὶ τῆς πέτρας. hinc clarum est Gurbaal non esse alium locum, quam Petra Arabiæ Petrææ metropolis, non autem Gerara, ut absque fundamento insinuatur in Glossa ordinaria.

H

HABOR. 4. Reg. 17. v. 6. Septuag. ἀβώρ. *Abor, juxta fluvium Gozan*. Septuag. *in Alae, & in Abor fluviis Gozan*. cap 18. v. 11. in vulg. editione in Hala & in Habor fluvii Gozan. Septuag. in Habor fluvio Gozan. ex his locis colligendum videtur, Habor esse fluvium terræ Gozan. 1. Paralip. 5. v. 26. *in Abor & in Ara & fluvium Gozan*. Septuag. & Chabor & super fluvium Gozan. ex hoc ultimo textu & primo, videtur Habor esse ad fluvium Gozan. sacræ itaque Scripturæ textus sententiam Sanson destruit, nam aut Habor civitas est ad fluvium Gozan, non ad fluvium Chabur (ut vult Sanson) qui in Euphratem labitur; aut Gozan esset ipse Chabur, quod ipsius Sanson contra dicit sententiæ.

HACELDAMA. Matth. 27. v. 8. ager sanguinis: locus ad meridiem civitatis Jerusalem.

HACHILA. 1. Reg. 23. v. 19. Septuag. ἐχελᾶ. collis in tribu Juda, ad dexteram, id est ad Ortum deserti Ziph; vocat Adrichomius collem Achillæ, super quem postmodum constructa fuit civitas, & Massada nominata.

HADASSA. Jos. 15. v. 37. Sept. ἀδασάν. in Adrichomio Adasa alias Adesa, civitas tribus Juda.

HADID. 2. Esdræ 11. v. 34. civitas in tribu Benjamin.

HADRACH. Zach 9. v. 1. *in terra Hadrach* apud Sept. ἐν γῇ σεδράχ. Scholion πόλις ἐστὶ τῆς ἀραβίας. urbs itaque Arabiæ desertæ, quæ aliàs Adrach, Adra, Adraon, & Adratum, à qua nomen accepit vicina regio, quæ sub Christianis Episcopalis est effecta, sub Archiepiscopo Bostrensi, atque vulgo civitas Bernardi de campis dicta.

HAI. Gen. 12. v. 8. Septuag. ἀγγαί. Josue 7. v. 2. & seqq. Septuag. γαί. civitas regia, ad Orientem Bethel, quam Josue succendit & tumulum sempiternum fecit, erat in tribu Benjamin. eadem est ac Ajath, de qua supra: Josepho Ada, & Aina, S. Hieronymo Agai.

HALA. Vide Chale. 1. Paralip. 5. vers. 26. apud Sept. χαλάχ. in vulg. editione Lahela.

HALCHATH. Josue 19. vers. 26. apud Septuag. ἐξελκάθ. ipsa est HELCATH. cap. 21. v. 31. Septuag. χελκάθ. ipsissimaque HUCAC. 1. Paralip. 6. vers. 75. apud Sept. ακακ quæ in quibusdam codicibus Hacoc. civitas tribus Aser, Levitis data.

HALHUL. Josue 15. v. 58. apud Septuag. αἰλουά civitas in tribu Juda, quæ & Alul. ætate S. Hieronymi villula erat, Alula dicta.

HAMATHÆUS, ab Hamath. Vide Emath.

HAMMOTHDOR. Josue 21. v. 32. apud Sept. νεμμάθ. ipsa est HAMON, 1. Paral. 6. v. 76. apud Septuag. χαμώθ. S. Hieronymo Emath-dor, civitas de tribu Nephthali Levitis data: duas ex una facit Adrichomius.

HAMON, altera. Josue 19. v. 28. apud Septuag. ἐμμαών. alias Amon, civitas in tribu Aser, sed indaganti videbitur terminus tribus Aser, posseque esse eadem cum præcedenti, in confiniis utriusque tribus Aser & Nephthali.

HANANEEL TURRIS. 2. Esdræ 3. 1. Sept. ἀναμεήλ. una è turribus civitatis Jerusalem.

HANATHON. Jos. 19. vers. 14. apud Sept. ἐνναθώθ

aliàs Anathon, & Nathon. civitas tribus Zabulon ad Aquilonem.

HANES. Isaiæ 30. v.4. credit sanctus Hieronymus hoc loco fuisse civitatem quandam Ægypti propè Æthiopiam: de ea silent Authores.

HAPHARAIM. Josue 19. v. 19. apud Septuag. ἀγὶν. civitas tribus Issachar.

HARAD. Judicum 7. v. 1. Septuag. ἀρὰδ. fons in tribu Issachar, in confiniis Austrum versus.

HARAN & ARAM. & CHARAN & CHARRAN. Gen. 11. v. 31. Haran. Sept. χαῤῥάν. Isaiæ 37. v. 12. HARAM. apud Septuag. χαῤῥάν. Ezech. 27. v. 23. Aram. de ea supra suo loco. Charan. Judith 5. vers. 9. pro qua Septuag. legunt Mesopotamiam. Charran. Act. 7. v. 2. & 4. civitas itaque fuit, quæ Carrhæ dicta in Mesopotamia, apud Chaboram Chabur fluvium, infra in Euphratem influentem, quæque postea Episcopalis sub Archiepiscopo Edesseno, vulgò *Harran*. Gen. 24. 10. vocatur urbs Nachor.

HARES. Jud. 1. v. 35. *in monte Hares, quod interpretatur testaceo*, sic apud Sept. qui addunt, *in quo ursi & in quo vulpes*; mons in tribu Dan, in finibus, ut arbitror, Ortum versùs; ne mireris, si tantam vulpium copiam potuerit Samson colligere.

HARET saltus. 1. Reg. 22. v. 5. erat in terra sive tribu Juda. pro saltu Haret, legunt Septuag. ἐν πόλει σαρὶκ alii σαρὶχ. Complut. edit. χαρὶθ.

HARMA. Josue 15. v. 30. ap. Sept. ἑρμὰ. civitas primùm in sorte tribus Juda, quæ, ut constat ex Josue 19. v. 4. facta est tribus Simeonis. hinc probatur esse urbem olim Regiam, quæ cap. 12. v. 14. HERMA vocatur, à Septuag. ἑρμὰθ. ipsa est, quæ 1. Paralip. 4. v. 30. nominatur HORMA, nam Sept. legunt ἑρμὰ. ipsa est, quæ Judic. 1. v. 17. SEPHAATH. appellatur apud Septuag. σεφὶθ.

HARODI. 2. Reg. 23. v. 25. *Semma de Harodi; Elica de Harodi*; legunt Sept. Σαμμὰ ὁ ῥουδαῖος. Ἐλικὰ ὁ ῥουδαῖος. malim fateri incognitæ positionis locum, quam Rhodium fuisse conjectare.

HAROSETH. Judic. 4. v. 2. 13. & 16. Haroseth gentium, corrupte à quibusdam Hasoreth. apud Septuag. ἀσειρὼθ Hieronymo Asiroth. civitas erat sita in tribu Nephthali à diversarum nationum gentibus habitata, super lacum Samachonitidem (id est aquas Merom) ubi ex eo Jordanis fluvius egreditur, à silvis sic nominata, Haroseth enim silvam Syriace significat.

HARUPHITES. 1. Paral. 12. vers. 5. Septuag. ὁ χαραιφὶλ. *Saphatia Haruphites*, de hac patria silent Authores; videtur tamen fuisse locus aut in tribu Benjamin, aut in tribu Juda.

HASARSUAL. 1. Paral. 4. v. 28. apud Sept. ἀσερσουὰλ eademque HASERSUAL Josue 15. vers. 28. Sept. χολασεωλὰ. cap. 19. v. 3. Sept. ἀσεωλά. & 2. Esdræ 11. v. 27. civitas primùm sortis tribus Juda, quæ statim transiit ad tribum Simeon.

HASERIM. Deut. 2. v. 23. apud Sept. οἱ εὐαῖοι. *Hevæi, qui habitabant in Haserim usque Gazam*; est itaque eadem ac Asedoth, de qua Josue 12. v. 8. Hieronymus Aseroth appellata asserit loca, quæ Hebræi Aserim nominant: civitas in dorso montis Seir, inter Ægyptum & Chananæos. quia tamen Azotus, Josue 15. v. 46. & 47. ἀσηδὼθ & ἀσηδὼθ. appellatur; suspicandi locus est ne Haserim eadem sit cum Azoto.

HASEROTH. Num. 11. v. 35. Sept. ἀσηρὼθ. Deut. 1. v. 1. ap. Septuag. αὐλὼν in vulg. edit. *& Haseroth, ubi auri est plurimum*. Septuag. & Aulon & aurifodinas: hanc & Eserimoth vocat Adrichom. fuit decimaquarta mansio filiorum Israel. in deserto Pharan.

HASERSUAL. Vide Hasarsual.

HASERSUSA. Josue 19. v. 5. apud Septuag. σαρσουσίν. & HASARSUSIM. 1. Paralip. 4. v. 31. apud Sept. ἡμισυσωσίν. ipsa est SENSENNA. Josue 15. v. 31. σεθεννὰκ. civitas, quæ primò in sorte tribus Juda, posteà tribui Simeon est assignata.

HASSEMON. Vide Asemona.

HAVOTHIAIR. in Avothiair. hanc esse regionem Chenath dicit Zieglerus.

HEBAL. mons. Deut. 11. v. 29. apud Sept. γαιβάλ. Garizim monti proximus, in tribu Ephraim.

HEBRON. Gen. 13. v. 18. Septuag. χεβρὼν. quæ etiam Arbee, cap. 23. v. 2. Septuag. ἀρβὸκ. & Cariath-Arbe, & Mambre. cap. 35. v. 27. & convallis Mambre. sic, ut patet, Chebron. 1. Machab. 5. v. 65. Cariath-Arbe, id est civitates quatuor, quod quidam Græca voce Tetrapolim, interpretati sunt: civitas antiquissima, septem annis ante Tanim Ægypti condita, sub Chananæis urbs Regia, posteà in tribu Juda, facta confugii & Levitis data; totius tribus maxima, & Regis David per septem annos Regia: tempore Christianorum Episcopali insignita sede: qua tandem destructa, nova Hebron in vicino loco constructa est: hodie vulgò ab incolis *Chalil*.

HEBRONA. Num. 33. vers. 34. Septuaginta ἐβρωνὰ. trigesima prima mansio filiorum Israel in deserto, non longe à mari Rubro.

HELAM. 2. Reg. 10. v. 17. Sept. αἰλάμ. David transivit Jordanem *& venit in Helam & direxerunt aciem Syri ex adverso David*. 3. 1. Paralip. c. 18. suadet esse regionem circa Damascum, fortè eandem cum Emath. de qua suprà.

HELBA. Judic. 1. 31. Vide Abran.

HELCAT. Vide Halcath.

HELEPH. Jos. 19. v. 33. apud Sept. μεελὰμ. civitas ac terminus tribus Nephthali, ad Aquilonem. hanc Heleb & Beleb appellat Adrich.

HELIOPOLIS. Gen. 41. v. 45. civitas, quæ & Thebæ & Heliopolites, inter [illegible] Ægypti, à qua Heliopolites nomen, intra Nilum & Arabiam, quæ posteà Episcopalis.

HELIAS. 1. Machab. 8. v. 9. *qui erant apud Helladam*; in Græco codice, *qui erant ex Hellada*. ipsa est Græcia, de qua suprà.

HELMONDEBLATHAIM, Num. 33. v. 46. Sept. γελμὼν δεβλαθαὶμ. quadragesima mansio filiorum Israel, non longe ab urbe Madian; posteà in tribu Ruben.

HELON. v. Aialon. HELON tamen. de qua Jer. 48. v. 21. erat in terra Moab. sive in tribu Ruben, nam apud Septuag. ubi locus iste cap. 31. v. 21. est *in terram Misor super χελών*. Misor verò erat in tribu Ruben.

HELON. 1. Paralip. 6 v. 58. Vide Holon.

HEMATH. Vide Emath.

HEMONA. Josue 18. v. 24. villa Emona. apud Septuag. μονὶ. civitas tribus Beniamin.

HENOCH. civitas, quam condidit Cain. Gen. 4. v. 17. positionis incertæ, hanc tamen ad Libanum, in tribu Aser reponit Adrichomius, Enoiamque dicit Josephi, sive Henochiam.

HERED. Vide Adar & Eder.

HERMA. Vide Harma.

HERMON mons. Deut. 3. v. 8. Septuag. ἀερμὼν. cap. 4. v. 48. *usque ad montem Sion, qui est Hermon*. Septuaginta σηὼν ὅ ἐστιν ἀερμών. Josue 11. v. 3. *ad radices Hermon, in terra Maspha*, & v. 18. *per planitiem Libani, subter montem Hermon*. Mons itaque à Libano, ad montes Galaad protensus, qui & Sion, & Sarion, & Sanir dictus; nam Deut. cap. 3. citato v. 9. *Hermon, quem Sidonii Sarion vocant*, Amorrhæi Sanir, apud Sept. οἱ φοίνικες ἐπονομάζουσι τὸ ἀερμὼν σανιώρ, καὶ ὁ ἀμοῤῥαῖος ἐπωνόμασαν αὐτὸ σανίρ. erat in tribu dimidia Manasse, ipsam ab Arabia separans. fuerat olim pars Regni Og regis Basan, vocaturque Judic. 3. vers. 3. BAAL-HERMON, à fano Baal.

HERMONIIM. Psalm. 41. v. 7. quidam putant significare incolas montis Hermon, sicque legunt Hermonii; alii plurale esse nominis Hermon, aut saltem partem aliquam hujusce montis. legunt Sept. ἑρμωνιείμ.

HERTHIM. Vide Hethim.

HESEBON. Num. 21. v. 25. Sept. ἐσεβὼν. erat civitas Sehon Regis Amorrhæi, regia, quæ posteà in terminis tribus Ruben (cui illam utpote à filiis Ruben reædificatam assignat Adrichom.) & tribus Gad, ad quam pertinuisse constat, ex Josue cap. 21. v. 37. ubi facta confugii civitas Levitis datur, ubi apud Sept. ἐσεβών. confirmaturque ex 1. Paral. 6. v. 81. Cant. 7. v. 4. fit mentio de Piscinis, quæ erant in Hesebon; ætate Hieronymi vocabatur Esbus.

HESER. 3. Reg. 9. vers. 15. civitas, quam ædificavit Salomon. putat Adrichom. eandem esse quæ suprà ASOR.

HESMONA. Num. 33. v. 29. & 30. apud Sept. σελμωνὰ vigesima sexta mansio filiorum Israel in deserto Sinai, quæ Hieronymo Asmona & Asemona.

HESRON. Josue 15. v. 3. in vulg. edit. ESRON. Sept. ἀσωρών. & v. 25. *Carioth, Hesron, hæc est Asor*. apud. Sept. καὶ πόλεις ἀσερὼν αὕτη ἀσώρ. civitas in tribu Juda, ad meridionalem plagam. textus Sept. suadet unicam facere ex Carioth-Hesron, & potest credi fuisse *Cariath*, quod verbum civitatem significat.

HETHÆI, ab Hethæo filio Chanaan, populi ex his qui terram promissionis, incolebant, qui etiam CETHÆI: apud Septuag. χετταῖοι. regionem circa Hebron incolentes, quæ cessit posteà tribui Juda.

HETHALON. Ezech. 47. v. 15. & 48. 1. *via Hethalon*, id est via quæ ducit ad Hethalon, in Sept. secundùm partem descensus ipsius abscindentis. Hethalon terminus erat septentrionalis simul & occiduus; videtur mihi fuisse mons, nam S. Hieron. in hunc locum montem altissimum explicat, confirmat v. 7. c. 34. libri Num. ubi pro Hethalon, est mons altissimus, in Septuag. ἀπὸ τοῦ ὄρους τὸ ὄρος. à monte mons, pars erat haud dubie montis Libani: urbem, sed absque fundamento facit Adrichomius.

HETHIM. Jud. 1. v. 26. in nostra editione Hetthim, apud Septuag. χεττιείν. terra sive regio; quæ Ethim & Cethim, quam ponit Adrichom. in tribu Ephraim; crediderim aliam non esse à terra Cethim, de qua suprà.

HEVÆI, populi ex his qui terram Chanaan incolebant, ex Deut. 2. v. 23. Australem plagam, sic enim *Hevæi, qui habitabant in Haserim usque ad Gazam*. & Josue 13. v. 4. ad Meridiem autem sunt Hevæi. plagam quoque septentrionalem. Josue 11. v. 3. Hevæus *quoque qui habitabat ad radices Hermon in terra Maspha*. Judic. 3. v. 3. Hevæum qui habitabat in monte Libano, in medio quoque regionis ex eod. cap. 11. Josue v. 19. *Hevæus qui habitabat in Gabaon*.

HEVILA. Gen. 25. v. 18. apud Septuag. εὐιλὰτ & 1. Reg. 15. vers. 7. solitudo seu potiùs regio Arabiæ Petrææ Australis, ad sinum Arabicum, quam incolebant Amalecitæ, aliàs Evila.

HEVILATH. Gen. 2. v. 11. *terra Hevilath, ubi nascitur aurum*. apud Sept. εὐιλάτ. hanc Colchidem esse putat N. Sanson, cujus libentissime subscribimus opinioni.

HIERAPOLIS, urbs Phrygiæ magnæ, in Asia minori, quæ posteà Archiepiscopalis sub Patriarcha Constantinopolitano, proxima Laodiceæ: Turcis hodie *Seldeschehèr*.

HIRSEMES, *id est civitas solis*. Josue 19. v. 41. in Sept. πόλεις σαμμαύς. civitas tribus Dan, aliàs Hairsemes, & Heirsemes.

HISPANIA, regio Europæ occidentalior, quæ ab Ibero flumine Iberia, ac etiam Græcis Hesperia; ab Ortu & Meridie Mari & Gaditano freto terminata; ab Occasu Oceano Atlantico; à Septentrione Cantabrico Oceano, Pyrenæis montibus à Gallia semota est: olim in citeriorem & ulteriorem distincta: à Romanis in Bæticam, Tarraconensem & Lusitaniam:

tan-

tancem in plura regna divisa est, quæ Hispaniæ etiam dicta sunt; hodie vernaculo sermone *España*, Gallico *l'Espagne*.

HOBA, *quæ est ad Lævam Damasci*. Gen.14.v.15. Sept. χωβὰ S. Hieron. Chobaa. villa est in regionibus Damasci: aliàs Soba, ut vult Adrichomius; esseque eadem ac Soba metropolis Syriæ Sobal, de qua infrà.

HODSI, in concordantiis Hodsi. 4.Reg.2. v.6. *terra inferior Hodsi*. in Sept. εἰς γῆν θαβασὼν ἥ ἐστιν ἀδασαί. regio quæ ex textus lectione trans Jordanem videtur, in dimidia tribu Manasse, de hac hactenus siluerunt authores.

HOLON. Jos.21.v.15. In Sept. γελλὰ. ipsa est HELON. 1. Paral.6.v.58. eadem quoque ac OLON. Jos.15.v.51. Sept. χαλοῦ. civitas tribus Juda, facta confugii & Levitis assignata, nota hic Jos.21.v.15. αἰλὼμ subsequens meliùs respondere civitati Holon, & nos fateri debere inversum esse ordinem. & 1. Paral.6.v.58 pro Holon mutato ordine legi αἰλὰμ.

HOR mons, *quæ est in finibus terræ Edom*. Num 20. v.22. Sept. ὢρ. trigesima quarta mansio filiorum Israel in deserto.

HOREB mons. Exodi 3.v.1. Sept. χωρήβ. aliàs Oreb. jugum montis Sinai, ut proinde mons sanctus sit nominatus, in deserto Madian. Petra Horeb, ad radices hujus montis, ex qua Moyses sitienti populo aquam eduxit.

HOREM. Josue 19.v.38. jungit N.Sanson Magdalel Horem; & meritò, nam apud Sept. his duabus vocibus unica respondet, ex illis, ut clarum est, composita μεγαλααρὶμ. aliàs Magdiel-Oram, civitas munita, in tribu Nephthali.

HORMA. 1. Paralip.4. v.30. Vide Harma.

HORMA. Num.14.v.45. Sept. ἑρμὰ. & cap.21. v.3. ipsa eadem Harma, sicut & Deut.1.v.44.

HORMA. Josue 19.v.29. in Septuag. ῥαμὰ. civitas tribus Aser, in colle sita, juxta Eleutherum fluvium.

HORONITES. Vide Oronaim.

HORRÆI & HORRHÆI. Gen.36.v.20.22.29.30.Sept. χοῤῥαῖοι & χοῤῥὶ. populi sub Duce habitantes in terra seu monte Seir, in terra Edom, prope australem terminum tribus Juda; ipsis expulsis, ibidem habitaverunt filii Esau.

HOSA. Josue 19. v.29. apud Septuag. ἰασὶφ. aliàs Osa, civitas tribus Aser.

HUCAC, malè in concordantiis Hacoc. Vid. supr. Halcath.

HUCUCA. Josue 19.v.34. apud Septuag. ἰακανὰ. civitas tribus Nephthali, aliàs Hucoca, Ucuca, & Ucoca. S.Hieronymo Icoc. in plaga meridionali, prope tribum Zabulon & tribum Aser.

HUS. Job 1.v.1.Sept. ἐν χώρᾳ τῇ αὐσίτιδι. terra Hus sive Huz aut Us & Uz creditur regio ultra Jordanem inter Palæstinam & Cœlesyriam media, & Arabiæ desertæ confinis in Trachonitide & dimidia tribu Manasse, quam Aquila dicit γῆ ὖς. sicut & Complut. editio, quæ Ausitis etiam dicta est, ut credi potest ex Septuaginta. hæc vulgaris opinio potest destrui ex iis, quæ dicemus in verbo Pharan.

HUS. Thren.4.v.21. *filia Edom, quæ habitas in terra Hus*, vox Hus non est in Sept. Theodoretus tamen & editio Complut. ὖς. legunt. regio à præcedente, utpote in Idumæa, eadem plane & unica Ausitis, de qua suprà suo loco; quam arbitror veram fuisse patriam Job. Vide verbo Pharan.

HUSATI. 2 Reg.21.v.18. *Sobochai de Husati*. in Sept. σεβοχὰ ὁ ἀσωθί. cap.23. v.27. *Mobonnai de Husati*; de quo nihil in Septuag. derivatum Nomen HUSATHITES. 1. Paral.11.v.29.in Septuag. Sobochai (de qua suprà) ὁ ἰσωθί. idem cap.20. v.4. σωσαθί. locus hic hactenus intactus & ignotus; conjecto tamen fuisse in tribu Simeon, nam iste Sobochai in 1.Paral.27. v.11. dicitur de stirpe Zarahi. Zareitarum verò familia Num.26. v.13. ad tribum pertinebat Simeonis.

I

JABES GALAAD. Judic.21.v.8. Sept. ἰαβεὶς γαλαάδ. civitas Galaaditidis regionis, trans Jordanem, in dimidia tribu Manasse, super collem sita, apud fluvium Hieromacem, à civitate Pella euntibus Gerasam, in sexto milliario. vicus erat ætate S. Hieronymi. de nemore Jabes Galaad fit mentio 1. Reg.31. v.31. Hieronymo Jabis. Josepho Jabisus & Jabissa.

JABNIA. 2.Paralip.26.v.6. apud Septuag. ἰαβνὴρ. ipsa haud dubiè Jamnia, de qua infrà.

JABOC & JEBOC, torrens. ept.Gen.32.v.22. ἰαβὸχ. Josue 12. v.2. ἰαβὸκ. Jeboc. Num.21.v.24. Septuag. ἰαβὸκ. Josepho Jobacchus. hic ab Ortu in Occasum e montibus Arabiæ fluens, urbemque Rabba irrigans, profluit in Jordanem, ubi è mari Galilææ egreditur, estque in finibus tribuum Gad & dimidiæ tribus Manasse.

JACHANAN. Vide Jecnam.

JADASON. Judith 1.v.6.in Sept. ὑδάσπης fluvium; Hydaspes autem, ut vult Ptolemæus, fluvius est Indiæ, ab Imao monte Austrum versùs Indum fluvium ingrediens.

JAGUR. Josue 15. v. 21. Septuag. ἀσώρ. civitas tribus Juda, ad australem & orientalem plagam.

JAIR. Jos.13.v.30. oppida sub ditione Jair. vide Avothjair; incola regionis, in qua erant oppida, JAIRITIS.

JAMNIA. 1.Machab.4.v.15. in codice Græco ἰαμνία. 5. v.58. ἰαμνεία cujus incolæ JAMNITÆ. ipsa est Jabnia, de qua suprà. civitas in campestribus tribus Dan, maritima, & portus, quæ sub Christianorum imperio Episcopalis, sub metropoli Cæsarea hodie *Zania*.

JANOE. Josue 16.v.6. Septuag. ἰανωκὰ. 4.Reg.15.v.29. Septuag. ἀνὼχ civitas in tribu Ephraim ad Orientem, prope Jordanem. S.Hieronymo Jano, illiusque ætate, vicus; dicta quoque fuit Janum, in 12. lapide Neapolis, ut refert Zieglerus.

JANUM. Josue 15.v.53. Sept. ἰανοὺμ civitas tribus Juda.

JAPHETH. Judith 2.v.15. *à torrente Mambre, usquequo perveniatur ad mare; & occupavit terminos ejus (Mesopotamiæ) à Cilicia usque ad fines Japheth, qui sunt ad Austrum*. apud Septuag. ἕως ὁρίων ἰάφεθ, τὰ πρὸς νότον κατὰ πρόσωπον τῆς ἀραβίας ad fines Japheth, qui ad Austrum, super faciem Arabiæ, hinc constat Japheta fuisse Arabiæ regionem, quam incolebant Madianitæ; non verò Jaffam seu Joppen, ut male quidam sunt suspicati.

JAPHIE. Josue 19. v.12. Septuag. φαγγαί. civitas tribus Zabulon, ad Austrum & Orientem.

JARAMOTH. Josue 21. v.29. in Sept. ῥεμμάθ. ipsa est RAMETH. Josue 19.v.21. Septuag. ῥεμμὰς. eadem ac RAMOTH. 1.Paralip.6.v.73. Sept. ῥαμὼθ. civitas tribus Issachar, facta confugii & concessa Levitis.

JAREPHEL. Josue 18.v.27. videtur esse ea, quæ in Sept. καφαν. civitas tribus Benjamin. S. Hieronymo Jerphel.

JARIM mons. Josue 15.v.10. mons Jarim, ad Aquilonem, legunt Septuag. πόλιν ἰαρὶν ἀπὸ βοῤῥᾶ. Jarim interpretatur saltus sive silva; est itaque mons arboribus plenus, cum urbe cognomine, ad Aquilonem tribus Juda, in finibus Benjamin.

JASA. Josue 21. vers.23. Septuag. ἰασσὰ. Judic.11.v.20. Septuag. ἰασὰ. Jerem.48.v.21. Sept. ῥεφάς. ipsa est JASSA. Jos.13. v.18. in Septuag. βασὰν eadem ac JASER. Jos.2. v.36. & Jassa. 1.Paralip.6.v.78. Septuag. ἰασὰ. erat itaque civitas trans Jordanem, cuæ Sehon regi Amorrhæorum erepta, cessit tribui Ruben, & effecta confugii, Levitis est assignata. aliàs Jassa, & Gessa & Jahasah dicta.

JAZER. Num.21. v.32. Sept. ἰαζὴρ. 2.Reg.24. v.6. pro Jaser in Sept. est ἰαζήρ. 1.Paralip.26. v.31. Jaser Galaad. in Septuag. ἰαζὴρ τῆς γαλααδίτιδος. ipsa est JEZER. 1. Paralip.6. v.81. Septuag. ἰαζὴρ. civitas priùs Amorrhæorum in Galaaditide, cujus erat terminus; quam filii Gad extruxerunt, quæque eorum tribui cessit. posteà fuit assignata Levitis; adjacens terra, regio Jazer dicta est, & torrens Arnon flumen Jazer; vicinusque lacus, mare Jazer est nuncupatus.

ICONIUM. Act.13.v.51. urbs Lycaoniæ, aliquando metropolis in Asia minori. Archiepiscopalis, nunc vulgò *Cogni*.

IDUMÆA, quæ & EDOM, & DUMA, cujus indigena IDUMÆUS, regio vicina terræ promissionis ad Meridiem; hanc habens ad Aquilonem; Arabiam ad Ortum; sinum Arabicum ad Austrum, Ægyptum verò ad Occasum, quæ hodie *Bidumi*.

JEABARIM. Num.21.v.11. apud Sept. ἀχελγαί. & cap.33. v.44. & 45. in Septuag. γαί. trigesima octava mansio filiorum Israel, in solitudine, quæ respicit Moab, contra orientalem plagam, demum in termino australi tribus Ruben.

JEBLAAM. Jos.17.v.11. omittunt Sept. quorum tamen Complut. edit. habet ἰεβλαάμ. Judic.1.v.27. apud Septuag. βαλαάν. 4.Reg.9. v.27. ἰεβλαάμ. civitas potens juxta Gaver, in dimidia tribu Manasse, cis Jordanem.

JEBNAEL. Jos.19. v.33. Sept. ἰεφθαμαί. S. Hieronym. Jabnel, civitas in tribu Nephthali; non longe à Jordane Meridiem versus, fortè Jabnia, sive Josephi Jamnia, in Galilæa.

JEBNEEL. Jos.15.v.11. Septuag. γεβνὰ. civitas ad mare, in sorte tribus Juda, posteà intra fines tribus Dan; non aliam crediderim à Jabnia sive Jamnia; nam Zieglerus Jabneel portum Jamnitorum dictam asserit. v. verbo Jamnia.

JEBOC. Vide Jaboc.

JEBUS. Vide Jerusalem.

JECMAAM. Vide Cibsaim.

JECNAM. Jos.21.v.24.apud Sept. μαδὶ. alii cod. ἰεκναμ. videtur eadem ac JACHANAN Carmeli. Jos.12. v.22. in Sept. ἰεκόμ τῦ χερμέλ. ipsa quoque JECONAM. Jos.19. v.11. Septuag. ἰεκμάν. civitas olim regia, cum posteà cessit tribui Zabulon, à qua Levitis est data; sita ad torrentem Cisson, versus mare Magnum, apud Carmelum.

JECTEHEL. 4.Reg.14.v.7. *apprehendit petram in prælio, vocavitque nomen ejus Jectehel*. in Sept. ἰεθοήλ. rupes, cum munitione, ut verosimile est, ad linguam maris Mortui, in australi & orientali termino tribus Juda, prope Idumæam.

JECTHEL. Jos.15. v.38. apud Sept. ἰακαρεὴλ. civitas tribus Juda.

JEDALA. Jos.19.v.15. Sept. ἰερικὼ. Complut.edit. ἰεδαλά. civitas tribus Zabulon, quæ etiam Jedaba, ut ait Adrichomius.

JEGBAA. Num.32.v.35. omittunt Septuag. Judic.8.v.11. Sept. ἰεγεβάλ. aliàs Jecbaa, civitas readificata à filiis Gad, in eorum videlicet tribu.

JEMINI terra. 1.Reg.9.v.4. Sept. ἰαμίν. videtur prædium hujus familiæ, in finibus tribuum Ephraim & Benjamin.

JEPHLETI. Josue 16.v.3. Septuag. ἀπταλίμ. vel Jeffeti, civitas & terminus filiorum Joseph, in tribu Ephraim, ad Occidentem.

JEPHTHA. Jos.15.v.43. de ea nihil in Septuag. civitas tribus Juda.

JEPHTAHEL vallis. Jos.19. v.14. in Septuag. γαιφαήλ. & JEPHTHAEL vallis. eod. cap. v.27. Septuag. καὶ εἰς γαὶ φθαιήλ. vallis in finibus Zabulon & Aser, cum torrente cognomine.

JERAMEEL. 1.Reg.27.v.10. *contra Meridiem Jerameel*. Sept. ἰερμεγὰ. cap.30.v.29. *in urbibus Jerameel*; nihilominus nomen hoc familiæ esse videtur, potius quàm loci.

JERICHO, urbs olim regia & populosa, quæ etiam Oza Josepho, & Ptolemæo Hiericus; una ex undecim toparchiis Judææ, quæ aliquando civitas palmarum appellata, in tribu Benjamin; Christianorum tempore Episcopali sede cohonestata, ab Hierosolymis 150. stadiis, à Jordane stadiis sexaginta distans. illam *Eriha* vocat Nubiensis, in 5. parte clim.3.

JERIMOTH. Josue 10.v.3. Septuag. ἰεριμοὺθ. Josue 15. v.13. Septuag. ἰερμοὺθ. civitas olim regia, quæ posteà cessit tribui Juda, quarto lapide ab Eleutheropoli distans. ipsa est

ARAMA, de qua 1.Reg.30.v.30. nam apud Septuaginta vocatur [illegible]. est quoque eadem ac JERIMUTH, de qua Esdræ 2. v. 29.

JERON. Josue 19. vers. 38. apud Septuaginta [illegible]. civitas potens in tribu Nephthali, quæ aliàs Giron Hebraicè Iron.

JEROSOLYMA. Vide infra Jerusalem.

JERUEL solitudo. 2.Paralip.20 v.16. Septuag. [illegible]. in tribu Juda, ad Aquilonem & Ortum, non longe à fluvio seu torrente.

JERUSALEM, quæ priùs JEBUS, quam sicut & vicinam regionem incolebant JEBUSÆI, quæ & Hierusalem, à Græcis Solyma, & in lib. Machab. JEROSOLYMA: civitas olim regia, in tribu Benjamin; quæ Davidici regni, omniumque regum Juda sedes fuit: Palestinæ metropolis; aliquando civitas sancta appellata, totius Orientis notissima & clarissima: qua (ut prædixerat Christus) penitus eversa, nova in proximo loco ædificata est, & Ælia nominata: primum Archiepiscopalis, postea Patriarchalis effecta, nunc à Turcis Cuts appellata: ipsa est ab Isaia c.29. ARIEL dicta: à Ptolemæo Capitolia.

JESANA. 2.Paralip.13.v.19. apud Septuag. [illegible]. civitas, cum filiabus suis, de ea silent Authores. erat sub ditione Jeroboam regis Israel, videturque fuisse in tribu Ephraim.

JESIMON. 1.Reg.23. v.24. in Septuag. [illegible], locus hactenus intactus, de quo sic loco citato, *in deserto Maon, in campestribus ad dexteram Jesimon*. addunt Septuag. *ad Occidentem*: erat itaque in tribu Juda, ad Occidentem deserti Maon, prope montem Carmelum.

JESSE, terra Judith 1.v.9. vide suprà Gessen.

JESUE. 2.Esdræ 11.v.26. Septuag. [illegible], locus de quo nihil apud Authores, videtur tamen civitas tribus Juda, ut cetera loca ibidem enumerata.

JETA. Josue 21.v.16. civitas tribus Juda, data Levitis, apud Sept. [illegible]. creditur eadem cum JOTA, de qua Josue 15. v.55. in Septuag. [illegible]. civitas itidem tribus Juda, quæ hebraicè Jotah.

JETEBATHA. Num.33. v.33. apud Septuag. [illegible]. Deut.10. v.7. in Jetebatha, in terra aquarum atque Torrentium. trigesima mansio filiorum Israel in deserto, prope montem Gadgad.

JETHELA, Josue 19. vers.42. in Septuag. [illegible] civitas tribus Dan.

JETHER. Josue 15. v.48. Septuag. [illegible]. & cap.21.v.14. Sept. [illegible]. ordo hic inversus est & sequens [illegible]. deberet restitui, [illegible] etenim meliùs civitati Holon respondet, & 1. Paralip.6. v.58 mutato ordine [illegible]. de ea quoque 1.Reg.30. v.27. in Septuag. [illegible]. quæ alias Jetter, cujus incola JETHRÆUS & JETHRITES. civitas tribus Juda, ex iis quæ fuerunt datæ Levitis, factaque contigit.

JETHNAM. Josue 15.v.23. Septuag. [illegible]; ubi non exprimitur sequens Ziph. ex qua cum Jethnam unicam facit N. Sanson, legens Jethnam-Ziph. civitas tribus Juda, Ziph cum sequenti Telem jungit Zieglerus.

JETRÆUS & JETHRITES. Vide suprà in Jether.

JETHSON. Vide Cademoth.

JEZER. Vide Jazer.

JEZRAEL. Josue 15.v.56. in Septuag. [illegible]. civitas tribus Juda, ex qua erat Achinoam uxor David. 1 Reg.25. v.43. ubi in Septuag. [illegible].

JEZRAEL & JEZRAHEL. Josue 19.v.18. in Septuag. [illegible]. 1 Reg.29. v.1. Septuag. [illegible]. 3 Reg.4.v.12. in Septuag. [illegible]. civitas tribus Issachar, in finibus dimidiæ tribus Manasse. sedes regia Achab regis Israel; ætate Sanuti, anno vid. 1306. vocabatur *Caretho*: nunc vulgò *Zerechim*, seu Gerinum magnum.

Item fons Jezrael 1 Reg.29.v.1. quem Niger in Geogr. Asiæ com.4. posteà dictum Tubania credit.

Vallis quoque Jezrael Josue 17. vers. 16. civitati Jezrahel vicina.

Hujus urbis incolæ JEZRAHELITA. Fit etiam in script. mentio de Agro Jezrael, & de vinea Naboth Jezrahelitæ, prope hortos regios.

IIM. Josue 15. v.29. apud Sept. [illegible]. hanc cum Esem jungit N. Sanson, ex duobus unicam faciens, probatque sententiam ex lectione veterum bibliorum, in quibus pro Iim & Esem legitur Hunesem: sed huic opinioni repugnare videtur lectio septuag. Interpretum.

ILLYRICUM. Rom.15. v.19. Illyrium & Illyria, Græcis Illyris. Regio Europæ ab Occasu Arsya flumine, ac linea ab Arsyæ fontibus, ad Colapis fluvii ortum ducta; à Septemtrione perpetuis montium Jugis à Pannonia; ab Oriente Monte Scodro & fluvio Drilone à Macedonia submovetur; Liburniam & Dalmatiam complectens, nunc Europææ Turciæ pars, cum parte Germaniæ, quæ Danubio fluvio australis est. *Sclavonia*.

INDIA, regio majoris Asiæ amplissima, olim ab Occasu Indo flumine (à quo nomen sortita est), terminata; ab Aquilone Emodis montibus à Scythia secreta, ab Ortu Sinæ regnum; à Meridie mare Indicum habens: in citeriorem & ulteriorem divisa: citeriorem quæ intra Gangem fluvium: ulteriorem, quæ extra illum est, nomen ab ea derivatum INDICUS, regionis indigena INDUS: de ea Esther lib.1.cap.8. Nota Job.28.v.16. *non conferetur tinctis Indiæ coloribus*. legunt ibidem Sept. [illegible]. *& non conferetur auro Sophir*. Sanctus Augustinus legit Ophir, ut observat Nobilius, additque: *Notant Græci hanc esse regionem Indiæ feracem gemmarum & auri optimi*.

JOPPE. Josue 19.v.46. Sept. [illegible] civitas in districtu tribus Dan, maritima, & portus Judææ, ex cujus Toparchiis una, quæ & Japho & Jaspha, Hebræis Jaffa. sicut etiam hodie vulgò nominatur; erat in excelso saxo condita: tempore Christianorum Episcopali sede donata est, & anno 1250. à Ludovico Francorum Rege turribus & muris cincta: hujus civitatis incolæ JOPPITÆ.

JORDANIS, fluvius totius terræ promissionis maximus, sub Libano monte, apud Cæsaream Philippi, gemino fonte oriens, atque in Austrum per aquas Merom & lacum Genezareth defluens, ac tandem in Asphaltitem lacum seu Mortuum mare desinens; tribus Ruben & Gad & dimidiam Manasse, quas ad lævam sive Orientem habet, ab aliis tribubus separat, in Scripturis celeberrimus.

JOTA. Vide JETA.

ISCARIOTES à vico Iscariot, quem post S. Hieronymum, in tribu Ephraim reponit Adrichomius.

ISMAELITÆ ab Ismael nuncupati populi, qui in plures nationes divisi, Agarenos puta & Saracenos, Arabiam Petræam ac felicem incoluerunt. Ismael autem Gen.25. vers.18. *habitavit ab Hevila usque Sur, quæ respicit Ægyptum, introeuntibus Assyrios*. in Septuag. *donec venatur ad Assyrios*, quod concluderet Arabiam desertam & Mesopotamiam.

ISRAEL, hoc nomine ante Salomonem tota gens Hebræorum intelligebatur, quæ quadringentis annis in Ægypti terra Gessen commorata, demum per quadraginta annos per desertum oberrans, tandem in terram promissionis introducta, ibi sedem fixit.

Israel, à Salomonis tempore, Regnum, quod decem tribus (exceptis tribubus Juda & Benjamin) complectebatur. Gentile utriusque nomen ISRAELITA, ISRAELITES; fœmininum ISRAELITIS.

ISSACHAR, una ex tribubus filiorum Israel, quæ à mari Magno, ubi mons Carmel, in longum protensa, ad Jordanem fluvium usque extenditur; in inferioris Galilææ parte Australi, tribum Zabulon habens ad Aquilonem, dimidiam tribum Manasse ad Meridiem.

ISTEMO. Vide Estamo.

ITALIA, regio Europæ celeberrima, terminos habens à Septentrionibus Alpes: ab Ortu Arsyam Histriæ fluvium, & mare Superum, quod & Hadriaticus sinus dicitur; à Meridie mare Inferum, sive Tuscum; ab Occasu iterum Alpes & Varum amnem. indigena ITALUS. ipsa est Moloch. Vide hoc verbo infrà.

ITURÆA. Luc.3.v.1. cujus populi ITURÆI. 1.Paral.5.v.19 populi & regio inter Arabiam & Samariam, in tribu Gad & tribus Ruben parte, sub Tiberio imperatore Tetrarchia facta.

JUCADAM. Josue 15.v.56. in Septuag. [illegible]. civitas tribus Juda.

JUD. Josue 19.v.45. hujus loco in Septuag. legitur [illegible]. civitas tribus Dan.

JUDA, tribus inter duodecim potentissima, cui Josue cap. 15. centum & quindecim civitates assignatæ, in partes undecim est divisa, à qua tamen aliquæ civitates excerptæ, tribui Simeon, necnon tribui Dan datæ sunt; tribus tamen Juda remansit ceteris longe potentior & amplior; habens ab Ortu mare Mortuum; ab Austro Idumæam conterminam; ab Occasu tribum Simeon & tribum Dan; ab Aquilone tribum Benjamin finitimam.

JUDA regnum, à rebellione Jeroboam sub Salomone, solas tribus Juda & Benjamin sibi subditas habebat.

JUDÆÆ desertum. Jud.1.vers.16. quod est ad meridiem Arad, in districtu tribus Juda, ut ipsa civitas Arad, ad meridionalem plagam.

JUDÆÆ montana; loca sparsim tribus Juda, ubi civitates supra montes extructæ vel fines ejus ad Occasum, prope tribum Simeon.

JUDÆA, hoc nomine intelligitur primò regio Asiæ, minima quidem, sed nobilissima, Syriam (cujus etiam pars fuit) ad Aquilonem habens, ab Ortu Arabiam desertam & Petræam; ab Austro Idumæam; ab Occasu mare Magnum, quod & Syriacum: variis fuit insignita nominibus; etenim terra Chanaan, terra Promissionis, terra Israel, terra quoque Juda (à Philisthiim) Palæstina, quæ à Romanis in tres Palæstinas divisa est sub Tiberio Imperatore; Phœniciam etiam continebat & Galilæam; olim duodecim tribubus filiorum Israel distributa; posteà in sex dispertita regiones, Galilæam, Samariam, Judæam propriè dictam intra Jordanem, ultra Jordanem Trachonitidem, Ituræam ac Peræam & Idumæam, quæ ultra Jordanem: tandem in toto orbe & omnium consensu nationum, sub nomine terræ sanctæ celebratur: hodie vulgò *la Sourie*, sub ditione Turcica gemit.

JUDÆA, hoc nomine sæpiùs solum regnum Juda intelligitur, quod est Judæa propriè dicta: de eo suprà. utriusque indigena JUDÆUS. derivatum JUDAICUS.

JUNIPERUS, sub cujus umbra obdormivit Elias propheta, impiæ Jezabel persecutionem fugiens, unius circiter diei itinere à Bersabee, in deserto, in finibus tribus Simeon, ad Austrum.

L

LABAN. Deut.1. v.1. *trans Jordanem, in solitudine campestri contra mare Rubrum, inter Pharan & Thophel & Laban & Haseroth*: apud Septuag. [illegible]. unde non modica ratio asserendi hunc locum esse Lebna. Num.33. 20. qui apud Septuag. [illegible].

LABANA. Josue 15. v.42. Septuag. [illegible]. hinc constat esse eandem ac LEBNA, de qua Josue 10. v.29. 30. 31. &c. in Septuag. [illegible]. civitas primò Regia, posteà in tribu Juda eadem pariter ac LOBNA. Josue 21.v.13. in Sept. [illegible]. sed eadem Lobna. 4 Reg.8.v.22. in Septuag. [illegible]. civitas Levitica effecta. 1. Paralip.6. v.57. in Septuag. [illegible]. 4 Reg.23. v.31.

Sept. λοβνά. 2. Paral. 21. v. 10. qui textus respondet 4. Reg. 8. v. 22. suprà cit. in Septuag. λοβνά. 4. Reg. 19. v. 8. ubi eadem quæ Isaiæ 37. v. 8. ubique λεβνά. ætate S. Hieronymi villa erat, priscum nomen Lobna retinens.

LABANATH. Josue 19. v. 26. sic apud Sept. civitas & terminus tribus Aser; alia est, ut dixi, à civitate Ahalab.

LACEDÆMON. 2. Mach. 5. v. 9. πρὸς Λακεδαιμονίους. ut Lacedæmones hujus civitatis incolæ. civitas ergo nobilissima Peloponnesi, ut asserit Stephanus de Urbibus, quæ priùs Sparte, in Laconica regione, & Græciæ primaria, ad Eurotam fluvium, primò Episcopalis, sub Arch. Cor. postea metropolis effecta, hodie vulgò *Misithra* in *Morea*.

LACHIS. Josue 10. v. 3. & 5. &c. in Sept. λαχὶς. urbs regia, in sorte tribus Juda. Jos. 15. v. 39. Septuag. μαχὶς. postea cessit tribui Dan, ut patet Jos. 19. v. 47. ubi vocatur LESEM. apud Septuag. λαχὶς *& vocaverunt eam Lesem Dan ex nomine Dan patris sui*. in Septuag. λασενδὰν. ætate S. Hieron. villa, septimo milliario ab Eleutheropoli, euntibus Daromam, distans à Cariathiarim ad duas leucas contra Occidentem.

LAHELA. Vide Chale.

LAHEM. 1. Paral. 4. v. 22. in editione Complut. Sept. λαλμ non videtur diversa civitas à Bethlehem, de qua suprà.

LAIS. Judic. 18. v. 7. Septuag. λαισά. hinc constat esse eam quæ LAISA. Is. 10. v. 30. Sept. etenim λαισά eadem quoque quæ LESA. Gen. 10. v. 19. apud Sept. λασά. civitas, quæ à sexcentis viris tribus Dan expugnata, postea DAN appellata fuit, sub quo nomine de ea sæpe in Script. utpote termino septentrionali terræ promissionis; unde sæpe à Dan usque Bersabee; erat in tribu Nephthali: ipsa quoque Græcis Paneas, & Diospolis, demum CÆSAREA PHILIPPI, in novo Testamento, Neronias etiam dicta. Ptolemæo Cæsarea Paniæ & Panias, ad fontes Jordanis fluvii, in finibus Cœlesyriæ, & ad montis Libani radices sita Episcopalis demum sub Archiepiscopo Tyrio: nunc excisa, vulgò *Belina* seu *Belenas*, quibusdam *Belbec*. illam in Phœnicia collocat Ptolemæus. ante portam civitatis confluunt fluvioli Jor & Dan, qui sic fluvium Jordanem efficiunt.

LAISA, quæ suprà Lais.

LAMPSACUS. 1. Mach. 15. v. 23. quæ & Lampsacum, olim Pityusa dicta & Pityeia Homeri, inquit Stephan. urbs Mysiæ, juxta Propontidem, in Asia minori apud Granii ostia. Archiepiscopalis. hodie vulgo *Lampsico*.

LAODICIA, ad Coloss. 2. v. 1. quæ & Laodicea, urbs quæ teste Plinio priùs Diospolis, deinde Rhoas dicta, in Lydia, regione minoris Asiæ, ad Lycum fluvium, haud procul in Mæandrum influentem, prope Philadelphiam, Hieropolim & Colossas. Archiepiscopalis & metropolis. hodie *Laodichia*; cujus incolæ LAODICENSES.

LAPIS ADJUTORII, inter Masphat & Sen, ad septentrionalem plagam tribus Dan, prope fines tribuum Juda & Benjamin subter Bethchar. 1. Reg. 7. v. 12.

LEBAOTH. Vide Beth-lebaoth.

LEBNA. Num. 33. v. 20. Septuag. λεβωνᾶ. decima septima mansio filiorum Israel in deserto, quam credimus eandem esse cum Laban, de quo suprà.

LEBNA civitas regia. Vide suprà Labana.

LEBONA. Judic. 21. v. 19. Septuag. λεβωνά. castrum, quod in tribu Ephraim ponit Adrichom. quodque Lebna, Lepna, & Lemna asserit nominari.

LECHI. Jud. 15. v. 9. id est maxilla, & RAMATH-LECHI, id est, Elevatio maxillæ. v. 17. & ut v. 19. *fons invocantis de maxilla*; locus in terra Juda, id est terra Hebræorum, qui in tribu Dan.

LECUM. Josue 19. vers. 33. apud Sept. δωδάμ. civitas tribus Nephthali ad Jordanem sita; ejusque terminus ad Orientem & Austrum, urbi Capharnao vicina, si non eadem cum ipsa sit.

LEHEMAN. Josue 15. v. 40. videtur ea, quæ apud Sept. μαχὲς. civitas tribus Juda.

LESA. Vide Lais.

LESEN, & LESEM DAN. Vide Lachis.

LEVI tribus una filiorum Israel, eaque sacerdotalis; per alias omnes tribus dispersa, specialem non habens regionem, cujus proinde nomen ad Geographiam non spectat.

LEVITÆ DOMUS. Jud. 19. vers. 18. in latere montis Ephraim.

LIBANUS. Deut. 1. v. 7. in Sept. ἀντιλίβανον sic cap. 3. v. 25. sic cap. 11. v. 24. sic quoque Josue 1. v. 4. & cap. 9. v. 1. sed cap. 11. v. 17. per planitiem Libani: in Sept. λιβάνου. ex his solis locis Script. (alios omisimus brevitatis gratia) constat nomine Libani in Scripturis debere intelligi montem Antilibanum Ptolemæi (nam Libanum montem, ultra Damascum ad Septentrionem collocat.)

Libanus itaque mons, de quo agimus, quique Antilibanus Ptolemæi, à mari Syriaco, in Orientem, Arabiam desertam usque protensus; terram promissionis, tribus videlicet Aser & Nephthali à Septentrione terminabat: cujus amplam descriptionem vide in Adrichomio. nunc ab Arabibus *Lebnan*, à Syris *Lebnon* appellari asserit Gab. Sionita cap. 6.

LIBYA, regio, cujus indigenæ LIBYES. hoc olim nomine tota exprimebatur Africa. Lybia propriè dicta, pars Africæ inter Ægyptum inferiorem ad Ortum, & Cyrenaicam regionem ad Occasum. Lybia exterior nunc regio & desertum *de Barca* Lybia interior nunc *Biledulgerid*. cum deserto.

LINGUA MARIS SALSISSIMI. Josue 15. v. 2. & alibi in Sept. est summitas ac etiam extremitas, erat pars australior & Occasum versùs maris Mortui, in modũ linguæ efformata, eratque terminus ab Ortu versùs Austrum, tribus Juda.

LOBNA. Vide Labana.

LOD. 1. Paral. 8. v. 12. Sept. λώδ. civitas, quam ædificavit Samad de tribu Benjamin, quamque ea propter in tribu Benjamin ponit Adricomius: sed cur ad Jordanem? nescio.

LODABAR. 2. Reg. 9. v. 4. & 5. non variant Sept. locus aupradium, forte urbs ultra Jordanem, ut colligi potest ex cap. 17. v. 27. in tribu Gad. Josepho Labatham. 7. Antiq. c. 5.

LUITH. Isai. 15. v. 5. Sept. λουείθ. Jeremiæ 48. v. 5. qui apud Septuag. 31. v. 5. ἀλώθ. oppidum Moab in monte situm, in districtu tribus Ruben prope Oroniam; quod ætate Hieronymi Luitha nominabatur.

LUZA. Vide Bethel.

LUZA. Judic. 1. v. 26. civitas à præcedenti diversa, constructa in terra Hethim vel Herthim, ut est in editione nostra, apud Septuag. χεττιείμ. ostendimus in verbo Cethim, hanc terram esse insulam Cyprum, in qua credendum est hanc urbem fuisse ædificatam.

LYCAONIA regio Asiæ minoris Mediterranea, & pars Cappadociæ australis, Isauriæ ab Occasu, Ciliciæ ab Austro, Armeniæ minori ab Ortu finitima, cujus metropolis Iconium, à qua nunc regio vulgò *Cogni* appellatur.

LYCIA, regio Asiæ minoris, maritima, in ora Australi, quæ à Septentrione & Occasu Asia propriè dicta, à Meridie mari suo Lycio, ab Ortu Pamphilia terminata est; nunc vulgò *Aldinelli* & *Mentefeli*.

LYDDA. 1. Machab. 11. v. 34. codex Græcus λύδδα. una ex tribus civitatibus quas rex Demetrius Judæis concessit. vide sup. ἀφαίρεμα. eadem itaque est ac LYDIA civitas in tribu Ephraim, quæ postea Diospolis est appellata, una ex undecim Toparchiis Judææ, alias Lidda: eam etiam Trigada appellatam fuisse, ait S. Hieron. demum Episcopalis facta, sub Patriarcha Hierosolymitano. vulgò S. Georgius. ipsi vicinam civitatem *Rama* construxerunt Arabes, post tempora Mahumeti; sic refert Sanutus lib. 3. p. 6. cap. 4.

LYDIA, regio Asiæ minoris, ab Austro Cariam, ab Occasu Asiam propriè dictam; à Septentrione & Ortu Phrygiam habens conterminam. hodie vulgò *le Sarchan*.

LYDI. Ezech. 30. v. 5. in Septuag. λυδοὶ & LYDII. Jerem. 46. v. 9. apud Septuag. cap. 26. v. 9. λυδοί. & Ezech. 27. v. 10. in Septuag. λυδοί, populi Africæ, inter Lybiam & Africam propriè dictam, ut suspicor. nam Judith 2. v. 13. in Septuag. Phud (quæ est Africa propriè dicta) & Lud (quæ mihi hæc videtur regio) simul junguntur.

LYDI. 1. Machab. 8. v. 8. in codice Græco est λυδία, regio ut apparet, Asiæ magnæ, nam ibi Medis seu Mediæ conjunguntur.

LYSTRA & LYSTRÆ. Act. 14. v. 6. civitas Lycaoniæ. Act. 27. v. 5. Lystra, quæ est Lyciæ. (confines sunt Asiæ minoris regiones, tamen in Græco & meliùs pro Lystra legitur μύρα.) Episcopalis sub Iconio metropoli; excisa.

M

MAARA SIDONIORUM. Josue 13. v. 4. (in Sept. solum Sidonii) id est, Spelunca Sidoniorum, quæ postea Cavea Tyri dicta est, inexpugnabiles postea Christianorum municipium, in Sidoniensi territorio, in tribu Aser.

MACCES. 3. Reg. 4. v. 9. Septuag. μακὲς. unus è locis præfecturæ Benedecar, qui haud dubie in tribu Dan, ut cetera loca ibi simul enumerata, forte μακὴς. de qua in Septuag. Josue 15. v. 40.

MACEDA. Josue 10. v. 10. &c. Septuag. μακηδά. ubi erat spelunca, civitas olim regia; quæ postea fuit tribus Juda. Josue 15. v. 41. ibi in Septuag. μακηδὰν. in octavo milliario Eleuteropoleos contra solis ortum. Josue 12. v. 16. Maceda in Septuag. vocatur ἠλάθ.

MACEDONIA, regio Europæ amplissima, ab Ortu Ægæo Mari conclusa; à Meridie Thessalia & Epiro; ab Occidente Jonio Mari; ab Aquilone Scardo monte & Orbelo, Mysiæ & Thraciæ parti confinis, olim Emathia, & Mygdonia, nunc ejus Occidua pars *Albania*: pars ad Ortum *Jamboli* quæ ad Austrum *Comenolitari*. ejus indigenæ MACEDO. ostendimus per terram Cethim, in lib. 1. cap. 1. Machabæorum v. 1. intelligi Macedoniam; in aliis verò sacræ Scripturæ locis, per terram Cethim, insulam Cyprum esse intelligendam. vide verbo Cethim.

MACELOTH. Num. 33. v. 25. vigesima secunda mansio filiorum Israel in deserto.

MACHATI. Deut. 3. v. 14. Septuag. μαχαθί. Josue 12. v. 5. Septuag. μαχὶ. regio aut civitas ultra Jordanem; primùm ad Regem Basan pertinens; postea dimidiæ tribus Manasse. Adrichomius vult eandem esse cum Maacha, regionemque vocari Syriam Maacha. 1. Paralip. 19. v. 6. sed probavimus Maacha esse nomen viri. V. Abel domum Maacha. urbem esse asserit Ziegler juxta montem Hermon, & Regiam Aram, id est Syriæ partis, quæ Gessuri, sed situm ex Hieronymo ponit ad Jordanem, in tribu Nephthali.

MACHMAS. 1. Reg. 13. v. 2. civitas, terminus tribus Ephraim contra Austrum; aliàs Magmas, & Megmas. non longè à Gabaa tribus Benjamin; ætate S. Hieronymi vicus grandis, nunc vulgò *Byra*. ipsa est MECHMAS. 2. Esdræ 11. v. 31. quidam asserunt hodie *Elbir* appellari.

MACHMETHATH. Jos. 16. v. 6. Sept. ἰκασμὼν Nobilius observat libros veteres partim habere ἰκασμὼθ, partim μαχθώθ. alios μαχθώθ. Josue 17. v. 7. *fuitque terminus Manasse ab Aser*. Machmethath. in Septuag. fines filiorum Manasse δηλαναθ, quæ est ad faciem filiorum Anath. in aliquo libro ἀπὸ ἀσὴρ ἐπὶ μαχθὼθ ἡ δηλαναθ. hoc fundamento potuisset conjecturam suam fulcire N. Sanson; Aser cum Machmethath confundens. civitas itaque dimidiæ tribus Manasse cis Jordanem, ad fines tribus Ephraim.

MADABA. 1. Macab. 9. v. 37. in codice Græco μηδαβά. est itaque eadem ac MEDABA. de qua Num. 21. v. 30. & Josue 13. vers. 9. septuaginta μαιδαβὰ. civitas priùs Ammonitarum

dem Amorrhæorum, tandem tribus Ruben, ad torrentem Arnon. cujus vicina Regio, campestria Medaba.

MADIAN, terra, cujus populi MADIANITÆ. de quibus sæpius in Scripturis, hos appellat Stephanus de Urbibus, Madrenas, & Mandianitas, populi Arabiam, & præcipue Petræam incolentes: quorum Regio terra Madian dicta; nulla verò est mentio in tota Scriptura de ulla civitate, cui speciale nomen Madian. Nihilominus de Madian, ut civitate, loquitur Zieglerus.

MADON. Josue 12. v. 19. Rex Madon in Septuag. *μαρών*. civitas regia, quæ versus Aquilonem fuisse videtur terræ Chanaan, nullam video rationem illam (ut vult Nic. Sanson) confundendi cum urbe Abdon.

MAGALA. 1. Reg. 17. v. 20. versus duodecimus usque ad trigesimum primum desunt in Septuag. sed eos restituit Nobilius in notis, itaque vulgata editio, *venit ad locum Magala*. codex Græcus *εἰς τὴν στρογγύλωσιν*. ad rotunditatem (id est vallum) locus erat prope vallem Terebinthi, in tribu Juda.

MAGDALEL. Vide Horem.

MAGDALGAD. Josue 15. v. 37. apud Sept. *μαγαδαλγάδ*. idest, turris fœlicitatis, civitas tribus Juda.

MAGDALUM castrum in littore maris Galilææ; ac in tribu Zabulon, à quo volunt Mariam, de qua Matth. 27. v. 56. Magdalenam esse nominatam, sed cur non à *Μαγδαλά*. quæ Latine Magedan, de qua infrà?

MAGDALUS. Exodi 14. v. 2. in Sept. *μάγδωλος*. Jerem. cap. 44. v. 1. locus in monte situs, inter sinum Arabicum, sive mare Rubrum, & Nilum fluvium. Magdolus Stephano, est civitas Ægypti, videlicet inferioris.

MAGEDAN. Matth. 15. v. 39. in Græco *μαγεδάν*, regio aut locus ad Orientem maris Galilææ, in dimidia tribu Manasse, vicinus Dalmanuthæ, si non idem cum ipsa.

MAGEDDO. Josue 12. v. 21. apud Sept. *μαγεδδώ*. cap. 17. v. 11. *μαγεδδώ* civitas olim regia, postea in dimidia tribu Manasse, cis Jordanem, ad Aquas; ab ipsa Mageddo dictus cui vicinus etiam campus Mageddo nominatus, de quo Zach. 12. v. 11. urbs nunc *Submbec* sive *Subule* appellatur. campus verò hodie dicitur planities *de Saba*.

MAGETH. 1. Mach. 5. v. 26. & 36. in codice Græco *μακέδ*. civitas magna & munita Galaaditidis regionis in tribu Gad.

MAGI. Matth. 2. v. 1. & 7. & 16. de his anxie quærunt Interpretes; unicus mihi audiendus videtur Stephanus de Urbibus, qui verbo *Magia*. sic ait, sunt, & *Magi gens circa Mediam*. dictio itaque ad Geographiam spectans.

MAGOG. Ezech. 38. v. 1. terra Magog. gens futura, ut prædicit Ezechiel. cujus sicut & Gog. nondum certa potest esse sedes; de his plurimæ Authorum sententiæ, seu potiùs conjecturæ. regiones Jagog & Magog sub climate quinto: parte 10. reponit Nubiensis; subditque de his fabulosa.

MAGRON. 1. Reg. 14. v. 2. in Septuag. *μαγδών*. Isaiæ 10. v. 28. pro Magron vulg. editionis, est *μαγγεδώ*. locus erat in extremitate civitatis Gabaa, in tribu Benjamin, in summitate collis, ibi erat Malus Granatus, sub qua sedere solebat Saul.

MAHANAIM. Gen. 32. vers. 2. idest castra, locus sic à Jacob appellatus, ubi post fœdus cum Socero suo Laban initum, in monte Galaad, ipsi obviam occurrunt Angeli; civitas, quæ Josue 13. vers. 26. MANAIM. Sept. *μαεν*, tribus Gad. quæ Levitis datur, cap. 21. v. 37. in Septuag. *καμίν*. 1. Paralip. 6. vers. 80. *μααναίμ*. erat ad Aquilonem, ad fines dimidiæ tribus Manasse: & vicinum erat desertum Manaim.

MALOTÆ, incolæ civitatis Ciliciæ, cui nomen Mallus. sic Steph. de Urbib. de eis. 2. Mach. 4. v. 30. maritima erat ad Pyrami fluvii ostia. Episcopalis sub Archiepiscopo Tharsensi. hodie *Malo* in Caramania.

MALUS GRANATUS. 1. Reg. 14. vers. 2. vide suprà Magron.

MAMBRE & CONVALLIS MAMBRE. vide Hebron.

MANAHATH. 1. Paralip. 8. v. 6. in Septuag. *μαναχαθί*. regionem in dimidia tribu Manasse cis Jordanem asserit Adrichomius; dictam quoque Manath, Manaath, Manathath. & nunc *Cato*, cum Castro, sub monte Ephraim, non longè à monte Saron.

MANAIM. Vide Mahanaim.

MANASSE, una e tribubus, in duas partes divisa, quarum prima pars cis Jordanem, ab Occasu ad Ortum in longum protensa. ab Ortu, Jordane fluvio, Austrum versùs, tribu Ephraim, ad Occasum mari Magno, ad Aquilonem tribu Issachar conclusa erat.

Secunda pars ejusdem tribus trans Jordanem: Occasum versùs Jordane fluvio & lacu Genezareth, à tribubus Nephthali & Zabulon secernebatur, habens ad Aquilonem Syriam, ab Ortu Arabiam desertam, à Meridie tribum Gad sibi finitimam.

MAON. Josue 15. v. 55. in Sept. *μαώρ*. civitas tribus Juda, cum solitudine vicina, quæ desertum Maon. 1. Reg. 23. v. 24. Septuag. *μαών*. in campestribus ad dexteram Jesimon.

MARA. Exodi 15. v. 23. *μερρά*. apud Sept. aliàs Marath, fons amarissimus, cujus aquæ injecto ligno dulces redditæ, ubi quinta statio filiorum Israel in deserto.

MARE magnum sive Syriacû pars orientalior maris Mediterranei, totam terram promissionis ab Occidente claudens, cujus respectu mare Occidentale appellatur, ac etiam mare novissimum, & simpliciter Mare. quod mare Internum plerumque vocant Authores Latini mare Mediterraneum à Nubiensi mare nominatur Damascenum, idest Syriacum, Arabes enim Damascum usurpant pro Syria.

MARE RUBRUM, de quo sæpe in Scripturis, quodque filii Israel sicco vestigio, hinc inde aquis recedentibus, transierunt, propriè Sinus est Arabicus, inter Africam (ubi Æthiopia, & Ægyptus) & Asiam (ubi Arabia felix & Petræa) habens vicinam ab Aquilone Idumæam, qui per plusquam mille & ducenta millia passuum extenditur, ab Hebræis *mare Suph* nominari dicit Zieglerus.

MARE SALIS. Gen. 14. v. 3. *in vallem Sylvestrem, quæ nunc est mare Salis*. apud Sept. in vallem Salsam. idest *θάλασσα τῶν ἁλῶν*. & MARE SALSISSIMUM. Nu. 34. v. 3. & MARE DESERTI, *quod est salsissimum*. Deut. 3. vers. 17. apud Sept. *ἕως θαλάσσης ἄραβα, θαλάσσης ἁλυκῆς*. & MARE SOLITUDINIS. eod. libro 4. v. 49. *mare solitudinis (quod nunc vocatur)* MORTUUM. ita Jos. 3. v. 16. dictum est quoque MARE ORIENTALE. Ezech. 47. v. 18. & Zach. 14. vers. 8. ibi pro verbis *mare Orientale*, Sept. legunt *εἰς τὴν θάλασσαν τὴν πρώτην*. in mare PRIMUM. tribui Juda ad Orientem; vallis olim Silvestris, in qua quatuor civitates igne cælesti succensæ. à bitumine dictum lacus Asphaltidis; partem tribus Ruben ad littus orientale habet; in illud suas evomit ac perdit aquas Jordanis fluvius ab aquilone ingrediens. ejus longitudinem quingentorum octoginta stadiorum ab Aquilone in Austrum: latitudinem verò ab Occidente in Orientem centum quinquaginta stadiorum asserit Josephus. Stephanus de Urbibus, sic verbo Zoara. *ad Asphaltitem nuncupatum mare Zoara*. Nubiensis 5. parte clim. 3. illum nominat *mare Fœtidum*. *mare Zogar quod appellatur mare Sadum & Amur*, idest Sodomæ & Gomorrhæ.

MARE TIBERIADIS seu MARE GALILÆÆ. Vide suprà verbo Cenereth.

MARESA. Josue 15. v. 44. in Septuag. *βαθησάρ*. 2. Paral. 11. v. 8. Sept. *μαρισάν*. cap. 14. v. 9. Septuag. *μαρισά*. alias Maresa, civitas tribus Juda.

MARETH. Jos. 15. v. 59. Sept. *μαγαρώθ*. civitas tribus Juda.

MASAL. Josue 21. v. 30. Septuag. *βασελλάν*. 1. Paralip. 6. v. 74. Septuag. *μασαάλ*. aliàs Messal & Masan. civitas tribus Aser, data Levitis juxta Carmelum ad mare. ipsa est MESSAL. de qua Josue 19. v. 26. Sept. *μαασά*.

MASALOTH. 1. Machab. 9. v. 2. in codice Græco *μαισαλώθ* quæ est in Arbellis, civitas in tribu Nephthali, in Galilæa superiori sive Gentium.

MASEPHA. Josue 15. v. 38. in Septuag. *μασφά*. civitas tribus Juda.

MASEREPHOTH. Vide suprà, aquæ Merom.

MASOBIA. 1. Paralip. 11. v. 46. *Jasiel de Masobia*. Sept. *ἰεσσιὴλ ὁ μεσωβία*. vulgata editio suadet Masobia nomen esse loci: dubia fere videntur Septuaginta.

MASPHA. Jud. 10. v. 1. & 3. in Sept. *μασσηφά* cap. 21. v. 1. Sept. *μασσηφάθ*. est ergo idem locus ac MASPHATH. 1. Reg. 7. v. 5. etenim in Sept. *μασσηφάθ*. idem ac MESPHE. Josue 18. v. 26. apud Sept. *μασσημά*. civitas tribus Benjamin, in confinio tribus Juda. ubi aliquando fuit Arca Domini.

MASPHA. Jud. 10. v. 17. in Septuag. *ἐν τῇ σκοπιᾷ*. alii codices dictionem habent hebræam, *ἐν τῇ μασσηφά*. quæ speculam significat, & pluribus aliis in locis, pro hac Maspha & in Sept. specula. eadem est ac MASPHE. Josue 13. v. 26. nam in Septuaginta est *μασσηφά*. civitas tribus Gad, in Galaaditide regione. ubi Jephte populum judicavit; quam arbitror male ab Adrichomio inter Leviticas enumeratam.

MASPHA terra. Josue 11. v. 3. ad radices montis Hermon. in Sept. *εἰς γῆν μασσήμα* & v. 8. *Campusque* MASPHE, *qui est ad Orientalem illius* (Sidonis magnæ) *partem*, Septuag. *μασσώχ*. in tribu Aser, circa Sidonem, eò usque Josue Chananæos est persecutus.

MASPHA, *quæ est Moab*. 1. Reg. 22. v. 3. in Sept. *μασσηφάθ τῆς μωάβ*. ipsa est MEPHAATH. Josue 13. v. 18. Sept. *μαφαάθ*. & cap. 21. v. 36. in Sept. *μαφά*. & MEPHAAT. 1. Paral. 6. v. 79. in Sept. *μαφαάδ*. civitas tribus Ruben, facta refugii & Levitis assignata. illam Josephus aliquando Mellen sive Mellam vocat.

MASRECA. Gen. 36. v. 36. *Semla de Masreca*. (qui regnavit in terra Edom) in Septuag. *ἐκ μασσεκκάς*. civitas itaque credenda est Idumæa, de qua silent Authores.

MATHANITES. *Josaphat Mathanites*. 1. Paralip. 11. v. 43. in Sept. *ὁ μαιθανί*. incola urbis, quam sanctus Hieronymus dicit Methane nominari, ad Arnonem torrentem in tribu Ruben.

MATHANA solitudo. Num. 21. v. 18. & 19. in Sept. *μανθαναΐν*. quam transierunt filii Israel, ubi posteà tribus Ruben, ad Orientem & Austrum.

MECMAS. Vide suprà Machmas.

MEDABA. Vide Madaba.

MEDDIN. Josue 15. v. 61. hujus loco in Septuag. legitur *θαραβαὰμ*. civitas tribus Juda, in deserto.

MEDEMENA. Vide Beth-machaboth.

MEDENA Provincia. Vide Media. itaque

MEDIA Regio majoris Asiæ maxima. Caspium mare ad Boream habens, Hyrcaniam & Parthiam ad Ortum; Assyriam, & Susianam ad Meridiem; & Armeniam majorem ad Occasum. nunc verò Regiones complectens, quæ *Schirvuan* & Karabach & *Kiran* & *Erak* appellantur. illius populi MEDI. Sed observa Medorum imperium fuisse longè extensum, quippe qui aliquando Assyriorum regnum, Armeniam, Assyriam, Mesopotamiam, necnon Persiden obtinuerint; unde in Script. civitates Medorum intelliguntur non Mediæ regionis, sed Medorum ditioni subjectæ. Ezech. 27. v. 23. *Chelmad*. à Chaldæo paraphr. Media redditur.

MEIARCON. Josue 19. v. 46. in Sept. ut notavi verbo Arecon, pro duabus his dictionibus unica est. à Mari. terminus prope Joppen. civitas tribus Dan; S. Hieronymo Breccon.

MELITA, insula maris Mediterranei, S. Pauli naufragio insignis. Siciliæ ad Meridiem, olim Carthaginensium colonia,

nia, nunc Equitum S. Joannis Hierosolymitani sedes tutissima; vulgò *Malta*, Gallicè *Malte*.

MELLO. Jud.9.v.6. in Septuag. *βαιθμααλλ*. sententiam libentiùs amplector Dn. N. Sanson. cum enim Mello voraginem significet, legenti videbitur Mello fuisse urbem vicinam urbi Sichem; in tribu Ephraim, & quasi suburbium illius civitatis.

MELLO. 2.Reg.5.vers.9. vorago seu vallis profunda, quæ montem Sion à civitate inferiori Jerusalem secernebat; hæc dictio non est in Septuag. cujus loco, summum, sepem, circuitum aut plenitudinem arcis usurpant. 4.Reg. 12.v.20. in domo Mello apud Septuag. *οἴκῳ μααλλ*.

MELOTHI. Judith.2.v.13. suspicatur N. Sanson hoc verbo urbem Ciliciæ Mallumtem Tarso vicinam (de qua nos supra v. Mallotæ) debere intelligi, sed nullo modo nobis hæc arridet opinio, nam fundatur in vicinitate Tharsis. sed Tharsim ibi confundit cum Tarso; duplicem conjecturam in re tam difficili referam, si Holofernem non longe ultra Ciliciam fuisse expatiatum contendant aliqui; verbo Melothi Melitenem civitatem intelligendam, quæ & Melita dicitur, in Armenia minori ad Euphratem fluvium; conjecturam nostram probamus ex eo quòd vers.12. dicitur quòd Holofernes venerit ad magnos montes Ange, quo verbo *Ange* diximus esse Amanum montem; de Amano autem monte sic Stephanus de Urbibus verbo Melitene; *Amanus autem mons usque Euphratem & Melitenen procedit*.

Secunda nostra conjectura est, verbo Melothi posse intelligi Carthaginem urbem, totius Africæ Metropolim (si quis consentiat Holofernem dissitas regiones potuisse pervadere) nam hoc loco apud Sept. pro effregit Melothi legitur *καὶ διέκοψε τὸ φοὺδ καὶ λοὺδ*. & pro Tharsis legitur *μασὶς* diximus autem in verbo Africa, verbo Phud Africam proprie dictam à Sept. intelligi; & verbo Lydi per Lud. regionem Africæ vicinam insinuari; Tharsis nomen Chaldæus Africam reddit. 3.Reg. 10.vers.22.cap.22.v.49. & Jeremiæ 10.vers.9. pro Tharsis Carthaginem intelligit S. Hieronym. de locis Hebraicis Theodoretus in 1.cap. Jonæ. Nec verba textus Septuag. primæ conjecturæ repugnant; plures enim per Lud, Asiam minorem interpretantur, ad quam pertinet prælaudata Melitene civitas.

MEMPHIS, civitas, quam clarissimam Ægypti metropolim appellat Stephanus de Urbibus ad sinistram & occiduam Nili ripam, in Angulo Deltæ, è regione Babylonis Episcopalis, Hebræis Noph & Migdol. aliis *Menchis* & *Mitzar*. hodie ut Gabr. Sionita refert cap. 9. ab incolis *Alcahera*, ab Europæis *Alcairo* seu *Cairo*, dictam, quæ olim *Mesr.* sicut tota Ægypti regio dicebatur.

MENNI. Jerem.51.v.27. quidam hoc verbo inferiorem Armeniam, alii Minyas populos Armeniæ proximos interpretantur, sed quia Septuag. hanc dictionem nulla alia propria loci efferunt, crediderim non esse cujusquam loci nomen; & proinde ad Geographiam non pertinere.

MENNITH. Jud. 11. v. 33. civitas Ammonitarum tribui Gad contermina, apud Septuag. pro Mennith legitur *ἀρνὼν*. in aliis codicibus *μωνίθ*. quia forte ad Arnon hæc urbs fuerat posita.

MEPHAAT & MEPHAATH. Vide Maspha.

MERALA. Jòsue 19.v.11. Septuag. *μαραλὰ* civitas tribus Zabulon, non longè à Mari, quæ aliàs Medalaa.

MEROMAQUÆ. Vide verbo aquæ Merom.

MEROME. Judic.5.v.18. *Zabulon & Nephthali obtulerunt animas suas morti, in regione Merome*. apud Sept. venerunt ad altitudines agri sui. Observat Nobilius Merome idem significare ac *ὕψος* altitudo. Itaque erant loca montosa in terra tribus Zabulon, ubi tribus Nephthali contra Sisaram dimicavit.

MEROZ. Jud.5.v.23. *maledicite terræ Meroz*. in Sept. *μηρὼζ*. creditur fuisse civitas loco certaminis adversùs Sisaram vicina, viris fortibus plena, quæ tamen ad prælium venire noluit. ob idque maledicta & perpetua etiam situs oblivione punita.

MERRHA. Baruch 3.v.23. apud Septuag. *μεῤῥὰν* Tocus quem non arbitror esse Maara Sidoniorum, sed Idumææ, et Theman, de quo ibidem sermo est, aut contiguæ Arabiæ.

MESOPOTAMIA, quæ dicta est Aram Num.23.v.7. regio Asiæ, Euphrate fluvio ad Occidentem & Meridiem; & Tigri fluvio ad Ortum comprehensa; cui ad Boream Armenia major, Assyria & Susiana ad Ortum; Babylonia & Chaldæa ad Meridiem: Syria verò cum Armenia minore ad Occasum, quæ etiam Charam dicta est; nunc verò *Diarbech*. illam Algeziram nominat Nubiensis clim.4.part.6.

MESPHE. Vide in Maspha.

MESSA. Gen.10.v.30. Septuag. *ἀπὸ μασσῆ* Masse. Messam sive Muzam portum Arabiæ felicis notum asserit N. Sanson; ad sinum Arabicum & australem plagam.

MESSA domus 4. Reg.11.v.6. domus in civitate Jerusalem, apud montem Sion.

MESSAL. Vide Masal.

METCHA. Num.33. v. 28. apud Septuag. *μαθεκκὰ* vigesima quinta statio filiorum Israel in deserto, inter Thare & Hesmona.

MILETUS, urbs illustris in Caria Jonum. inquit Stephanus de Urbibus in Asia minori, quæ primò Lelegeis vocabatur, deinde Pithyusa, postmodum Anactoria, tandem Miletus, maritima, non longè à Mæandri fluvii ostiis. Episcopalis sub Archiepiscopo Myrensi. nunc vulgò *Milasso*.

MISOR. Josue 21.v.36. N. Sanson dempta virgula legendum credit, in solitudine Misor, & meritò; nam licet in textu Sept. legatur. *ἐν τῇ ἐρήμῳ. τὴν μισὼρ*. observat Nobilius in aliquo libro esse *ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ μισὼρ*. Misor itaque erat solitudo, in qua erat civitas Bosor, tribus Ruben.

MISPHAT FONS. Vide Cades.

MITYLENE, insula maris Ægæi, quæ anteà Lesbos, & Lesbia, ad Assum promotorium Mysiæ, quæ est Asiæ propriè dictæ finitima, contra ostia Cayci fluvii; hodie vulgò *Metelin*, cujus Metropolis Mitylene, civitas Episcopalis, scribitur apud Stephanum Mytilene; quam dicit etiam vocari Mytanida.

MOAB Regio, quæ & Moabitis, in qua & campestria Moab, & desertum Moab. Num.21.v.13. *si quidem Arnon terminus est Moab, dividens Moabitas & Amorrhæos*. Jud.11. v.18. *Arnon quippe confinium est terræ Moab*. Regnum erat ubi posteà tribus Ruben, torrente Arnon ab Ortu; Jordane fluvio ab Occasu conclusum: ab Austro ad desertum usque protensum; incolæ MOABITÆ quibus permixti, necnon imperantes reperiuntur Amorrhæi. Urbem Moab vide supra verbo Aroer. hanc verò nuncupatam fuisse Moab non possumus colligere ex Scripturis, nam Isaiæ 15. vers. 1. ubi vulg. Edit. legit *murus Moab*, Sept. legunt *τεῖχος τῆς μωαβίτιδος*.

MOCHONA. 2.Esdræ 11. v.28. *de filiis Juda, habitaverunt in Mochona, & in filiabus ejus*. hinc constat civitatem fuisse intra terminos tribus Juda.

MODIN. 1.Machab.2.v.1. codex Græcus *μωδεῒν*. civitas in tribu Dan, in qua sepulchra Machabæorum, & marmoreæ Pyramides prææltæ, in monte sita, cum deserto vicino, necnon Campo, juxta torrentem, qui apud Secronam effunditur, ut observat Zieglerus.

MOLADA. Josue 15. v. 26. Septuag. *μωλαδὰ*. & cap. 19.v.2. in Septuag. *κωλαδὰμ*. civitas, quæ primò in sorte tribui Juda. posteà tribui Simeon data.

MOLATHI, cujus incolæ MOLATHITES. 1.Reg. 18.v.19. & 2.Reg.21 v.8. apud Septuag. *μωλαθί*. civitas, quam in tribu Simeon collocat Adrichomius, sed quare non video: quam N. Sanson dicit credi eamdem cum superiori Molada, quod adhuc absque fundamento.

MONS AMORRHÆUS. Vide Amorrhæorum mons.

MONS in quo Christus Apostolos elegit, & sermonem in monte nuncupatum, habuit, creditur fuisse non longe à Bethsaida & Capharnao.

MONS *Dominus videbit*. Gen.22.vers.14. apud Septuag. *ἐν τῷ ὄρει κύριος ὤφθη*. creditur à quibusdam esse idem ac Moria mons; ab aliis, non diversus à monte Calvariæ. de his montibus vide suis locis.

MONS excelsus valdè, in quem Matth.4. Diabolus assumpsit Jesum Dominum nostrum. putatur non longè à Jericho, Septent. versùs.

MONS. Jos.15.vers.9. cujus nomen nec in sept. nec in vulg. ed. qui tamen à Ziegiero nominatur Chalchaldema, in terminis tribus Juda.

MORASTHI, incola, MORASTITES, patria Michææ prophetæ. cap.1. vers. 1. Septuag. *μωρασθεὶ*. cap. 26.v.18. Jerem. in Septuag. cap.33. *Μιχαίας ὁ μωρασθίτης*. vicus in tribu Juda, juxta Eleutheropolim, Orientem versùs, teste S. Hieronymo.

MORIA mons. 2.Paralip.3.vers.1. apud Sept. *ἐν ὄρει τοῦ ἀμωρία*. in civitate Jerusalem, super quem ædificavit Salomon templum Domini, in area Ornan, orientali civitatis muro adjacens; creditur idem qui Is.10.v.32. mons filiæ Sion.

MOSEL. Ezech.27.vers.19. *Dan & Græcia & Mosel in nundinis tuis proposuerunt ferrum fabrefactum*. apud Septuag. *ἐξ ἀσὴλ σίδηρος εἰργασμένος*. ex Asel ferrum factum opere. Asel verò oppidum in Medoe insula Nili, in Æthiopia ut refert ex Plinio Ortelius.

MOSERA. Deut. 10. v.6. in Septuag. *μισαδαὶ*. editio verò Complut. *μωσηρά*. mansio filiorum Israel in deserto, ubi Aaron mortuus ac sepultus est.

MOSEROTH. Num.33.v.30. & 31. Septuag. *μασουρὼθ*. Mansio filiorum Israel in deserto, ordine vigesima septima: non idem locus licèt vicinus, cum superiori Mosera, licèt ea confundat Adrichomius: nam Mosera Deut. 10. vers.6. inter Beroth filiorum Jacan (seu Benejaacan) & Gadgad ponitur; Moseroth verò loco citato, ponitur inter Helmona & Benejaacan.

MOSOCH. Ezech.32.v.26. in Septuag. *μοσὸχ*. cap.38. vers.2. Septuag. *μοσὸχ*. cap.27. vers.13. in vulg. *Græcia, Thubal & Mosoch*. in Septuag. *Græcia & universa & adjacentia*. Josephus lib.1.Antiq.c.11. & post eum S. Hieronymus Mosoch. Cappadoces esse putant. melius sane N. Sanson Mosoch asserit esse Italiam; observavit enim quod etiam fecimus, in Isaiæ cap.66.vers.19. ubi in vulgata legitur, verbum Italia, ibidem apud Septuag. *μοσὸχ* legi, & certe Italia, ut ex cap. Ezechielis citato 27.vers.13. ex regionibus Græciæ adjacentibus potest reputari.

MYNDUS, urbs Cariæ, in Asia minori, inter Miletum & Halicarnassum, maritima, Episcopalis sub Archiepiscopo Stauropolitano, vulgò *Mentese*.

Myrà. Græc. text. Vatabl. & alii. pro Lystra legunt. Act.27. v.5. vide verbo Lystra; sed harum lectionum nullam arbitror explodendam.

MYSIA. Act.16. v.7. & 8. regio (de qua hic sermo est) Asiæ minoris, in duas divisa, in minorem sive Hellesponticam, quæ ad Hellespontum; Troadem habentem ad Austrum: & in majorem, quæ Olympenica sive ubi Olympeni. quæ Mysia minore & Troade ab Occasu; Bythinia ab Aquilone; Phrygia ab Ortu, & Asia propriè dicta ab Austro concluditur.

N

NAALOL. Jos.19.vers.15. in Septuaginta *νααλὼλ*. & cap.21.v.35. ubi à Damna distinguitur, cum qua tamen, Jud.1.vers.30. confunditur, nam in vulgata; Naalol legitur in Septuag. *ἐνναμὰν*. civitas tribus Zabulon, Levitis

assignata, quæ aliàs Naalon, sancto Hieronymo Naaloth.

NAAMA. Josue 15. vers. 41. in Sept. *νωμά*. aliàs Neama, civitas tribus Juda.

NAAMATHITES. Job 11. v. 1. in Sept. *σωφὰρ μιναίων βασιλεύς*. cap. 2. v. 1. *σωφὰρ ὁ μιναῖος*. Minæi ergo, quorum Sophar rex erat. sive Minnæi, gens in ora maritima Rubri maris, inquit Stephanus; populi Arabiæ felicis, ait Strabo. Mannæos vocat Eusebius in præparatione Ev. apud quos haud dubiè erat Naamath locus, à quo Naamathites Sophar est appellatus.

NAARATHA. Josue 16. v. 7. cujus loco in Sept. *ναχαθ*. civitas & terminus tribus Ephraim, Orientem versus, apud Jordanem; quæ aliàs Naarath, & Noaratha, ætate S. Hieronymi Naorath villa.

NAAS, urbs, 1. Paralip. 4. vers. 12. sic in Septuag. *ναᾶς*. *Techina pater urbis Naas*. videtur hæc urbs fuisse in tribu Juda, cujus Genealogia ibi describitur.

NAASSON. Tob. 1. vers. 1. locus sub civitate Nephthali; vulg. editio *Nephtali supra Naasson*. in Septuag. *ἐπάνω ἀσήρ*. super Aser in Galilæa superiori & tribu Nephthali.

NABO civitas. Num. 32. v. 38. & cap. 33. v. 47. ubi in Sept. *ναβαῦ*, quæ Isaiæ 15. v. 2. dicitur, apud Septuag. Nabay Moabitidis. cap. 46. v. 1. in Sept. *ναβώ*, ipsa est NEBO. Num. 32. v. 3. in Sept. *ναβαῦ*. civitas Moabitarum, quam in sua tribu reædificaverunt filii Ruben, in qua Idolum Chamos sive Beelphegor fuisse arbitratur sanctus Hieronymus.

NABUTHÆI populi Arabiæ, qui Steph. de Urb. Nabathæi; erant tribui Gad ad Ortum conterminì, & Machabæorum amici, qui etiam dicti sunt Arabes Tubianæi Nabathenì, aliàs Tubianæi. v. hoc verbo.

NACHOR. Gen. 24. 10. id est urbs in qua habitabat Nachor, ipsa est Aaran in Mesopotamia, de qua suprà. Vide Haran.

NACHON Area. idest area ipsius Nachon. 2. Reg. 6. v. 6. apud Septuag. *ἕως ἅλω ναχώρ*. eadem est ac area Chidon. 1. Paralip. 13. v. 9. locus, qui à morte Ozæ, percussio Ozæ est appellatus, inter urbem Cariathiarim & domum Obededom seu Jerusalem (certam loci positionem nullus exprimit) ut patet ex loco Paralip. citato. Displicet Abulensis sententia.

Observa 2. Reg. 6. v. 3. & 4. dicitur arcam fuisse in domo Abinadab, qui erat in Gabaa. illud Gabaa non esse locum diversum à civitate Cariathiarim; sed Gabaa significare collem. arca erat apud Cariathiarim in domo Abinadab, qui manebat in urbis colle. Confirmant hanc sententiam sept. qui pro, *in Gabaa* vertunt, *in colle*. hoc loco citato, *ἐν τῷ βουνῷ*. favet quoque vulg. editio, in qua 1. Paral. 13. vers. 6. sic legitur, *ad collem Cariathiarim, qui est in Juda*.

NAHALIEL. Num 21. 19. Septuag. *μαναήλ*, id est, Torrens Dei, inter solitud. Mathana & Bamoth vallem in regione Moab, in finibus tribus Ruben, ad Austrum prope torrentem Arnon.

NAIM. Lucæ 7. v. 11. civitas in tribu Issachar, in finibus tribus Zabulon, quam torrens Cisson alluit ad Aquilonem, in secundo milliario montis Thabor ad Meridiem, non longè à Nazareth, & Endor.

NAJOT in Ramatha 1. Reg. 19. vers. 18. & seq. in Sept. *ναυὰθ ἐν ῥαμᾶ*. locus in Rama seu Ramatha, tribus Benjamin sex milliaribus distans ab Jerusalem, ad Septentrionem, versùs Bethel.

NAPHIS. 1. Paralip. 5. vers. 19. apud Septuag. *ναφὶς καὶ ναφισαίων*. Naphisæi populi Arabiam incolentes, à Naphis filio Ismaelis descendentes, tribubus Ruben & Gad finitimi.

NAZARETH, cujus incola NAZARENUS, civitas Galilææ, in tribu Zabulon duabus leucis à monte Thabor, trium dierum itinere à Jerusalem distans, sita in colle; Jesu Christi Domini ac Salvatoris incarnatione & incolatu celeberrima; quæ posteà Archiepiscopalis effecta est. sub Patriarcha Hierosolymitano; tandem illius sedes Archiepiscopalis translata est Barutum, vulgò *Barletta*, oppidum in Apulia Peucetia maritimum in territorio *de Bari*.

NEAPOLIS. Act. 16. v. 11. urbs Macedoniæ, in confinio Thraciæ, maritima, ad Strimonicum sinum, olim Episcopalis sub Archiepiscopo Philippensi. postea metropolis, vulgò *Christopoli*.

NEBO. Deut. 32. v. 3. Vide suprà Nabo.

NEBO mons. Num 32. vers. 49. in Sept. *ναβαῦ*, mons sive superior pars montis Abarim, in terra Moab, cujus mons Nebo cacumen Phasga vocabatur; postmodum in funiculo tribus Ruben.

NEBSAN. Josue 15. v. 62. in Septuag. *ναφλαζών*, civitas tribus Juda, quæ S. Hieronymo Nepsam.

NECEB. Josue 19. v. 33. *Adami, quæ est Neceb*. apud Septuag. *ἀρμὲ καὶ ναβὼκ*. illam proinde diversam ab Adami putamus, sic autem explicandus est textus vulgatæ editionis. *Adami, quæ est Neceb*, id est, qui paret urbi Neceb sibi imperanti; civitas itaque tribus Nephthali, S. Hieronymo Nezeb.

NEHELAMITES, Jeremiæ 29. v. 24. & seq. *ad Semejam Nehelamiten*. apud Sept. ubi hoc cap. ordine est 36. legitur *τὸν αἰλαμίτην*. Ælamiten. alii legunt Neelamiten. hinc verosimillimum est, oriundum esse ex urbe Ælam, in tribu Benjamin, de qua supra.

NEHELESCOL, id est, torrens Botri, locus in tribu Dan, ad Ortum, non longè à torrente Sorec, ubi exploratores terræ Chanaam à filiis Israel missi, Num. 13. v. 24 absciderunt palmitem cum uva sita.

NEHIEL. Josue 19. v. 27. in Septuag. *ἰναήλ*. civitas & terminus tribus Aser, alias Neiel ad Ortum.

NEMRA, Vide Beth-nemra.

NEMRIM. Isaiæ 15. v. 6. *Aquæ Nemrim*. in Septuaginta *νεμρείμ*. Jeremiæ 48. vers. 34. in Septuag. ubi caput illud ordine est 31. *νεβρείν*, locus ab aquis nominatus, in terra Moab. posteà teste S. Hieronymo, vicus Banamerium dictus, ad septentrionalem plagam Zoaræ.

NEMUS JABES GALAAD. 1. Reg. 31. v. 13. vide supra Jabes Galaad.

NEPHATHDOR. 3. Reg. 4. vers. 11. in Sept. *νεφαθδώρ* vide supr. Dor.

NEPHI sive NEPHTAR. 2. Mach. 1. v. 36. in codice Græco *νεφθαρ*. locus ubi sacerdotes, in Persidem abducti captivi, ignem sacrum absconderant, videtur fuisse in regione Babyloniæ.

NEPHTHALI, una è tribubus filiorum Israel ad Aquilonem sita, & Syriæ vicina, cui ab Ortu pars superior Jordanis fluvii, à Meridie tribus Zabulon, ab Occasu tribus Aser contermina erat.

NEPHTHALI civitas. Septuag. *νεφθαλείμ*. *in superioribus Galilææ super Naasson, post viam, quæ ducit ad Occidentem, in sinistro habens civitatem Sephet*. ita Tobiæ 1. v. 1. erat in ejusdem nominis tribu Nephthali, nunc vulg. *Saphet*, *Sàphet* vel *Sefet*. creditur fuisse aliquando Episcopalis.

NEPHTHALI mons. Josue 20. v. 7. super quem sita erat civitas, sedes Nephthali. vide hoc verbo.

NEPHTAR. Vide supra Nephi.

NEPHTOA, fons Aquæ. Josue 15. v 9. in Sept. *ναφθώ*; & cap. 18. vers. 15. in limitibus tribuum Juda & Benjamin, unde ad utramque pertinere videtur, fons est, addit Zieglerus; in conjunctione memoratarum vallium.

NESIB. Josue 15. vers. 43. Septuag. *νασίβ*. civitas tribus Juda septimo milliario Eleutheropoleos euntibus Hebron.

NETOPHATHI. *qui erant de Netophati*. Jerem. 40. v. 8. *τοῦ νετωφατί*. hæc lectionum varietas dubium creat, an dictio illa propria sit viri, an loci.

NETUPHA. 1. Esdræ 2. vers. 22. *viri Netupha*. videtur esse civitas (ut ceteræ, quæ ibidem enumerantur) in tribu Juda, & quia in Septuag. legitur *νετωφά* apparet ab ipsa posse derivari Netophatites, de qua dictione pluries in Scripturis; eamdemque fore cum superiori Netophati, unde penè jam resolutum videtur præcedens dubium.

NICOPOLIS. Epist. ad Tit. 3. vers. 12. urbs Epiri maritima, ad Ambracici sinus ostium, olim Episcopalis sub Archiepisc. Naupactensi, posteà inter metropoles, ad Arachthum fluvium, vulgò hodie *La Prevesa*.

NILUS. Isaiæ 23. v. 3. pro hoc verbo in Septuag. redditur Negociatores. Nilus fluvius Africæ maximus & notissimus, variisque nominibus appellatus; qui ex Æthiopia veniens totam Ægyptum alluit, seseque septem ostiis in mare Mediterraneum exonerat, suis est tum inundationibus, tum cataractis, tum crocodilis celeberrimus.

NINIVE. Gen. 10. v. 11. *νινευΐ* apud Septuag. ab Assur condita in Assyria, ad lævam Tygris fluvii, civitas magna, utpote trium dierum itinere; ipsa est Ninus apud Steph. appellata, & hoc nomine apud alios auctores celebrata, quam quidam hodie *Mosul* appellari, alii asserunt extinctam: illius incolæ NINIVITÆ.

NOA. Jos. 19. v. 13. civitas & terminus tribus Zabulon. apud Sept. confunditur cum Amthar: nam ubi vulg. ed. legit *Amthar & Noa*, legunt una tantùm dictione *μαθαραοζά*.

NOB. 2. Esdræ 11. v. 32. ipsa est NOBE, quam N. Sanson vult esse eamdem cum Anathoth, quia loco cit. legitur Anathoth, Nob, & Nob sive Nobe, cùm sit civitas Levitica tribus Benjamin, nec recenseatur Jos. 21. & 1. Paralip. 6. inter Leviticas urbes, concludit debere reponi sub dictione Anathoth: sed cùm Levitis datæ sint civitates cum suburbanis sive adjacentibus, cur aliqua ex illis adjacentibus in civitatem non potuerint excrescere: illius sententiam destruit cap 10. Isaiæ, ubi Anathot v. 30. & Nobe v. 32. tamquam ab ea diversa recensetur. Nobe itaque civitas sacerdotum, in via, quæ ab Jerusalem ducit Ramatham & Diospolim, ab ea ut asserit S. Hieron. conspici poterat Jerusalem; eam in tribu Benjamin collocat Adrichomius, subjungens, quòd fortè rectiùs poneretur in tribu Ephraim, quæ ut dicit Tyrius, posteà *Bethenable*. alii *Bethnopolis* est appellata apud Septuag. 1. Reg. 21. vers. 1. & cap. 22. vers. 9. & seq. vocatur *νομβᾶ*.

NOBE altera, Num. 32. vers. 42. in Septuag. *ναβώθ*. & Judic. 8. v. 11. in Septuag. *ναβαί*. ipsa est Canath, de qua supra hoc verbo.

NODAB. 1. Paralip. 5. v. 19. apud Septuag. *ναδαβαίων*. populi quidem, sed an ab aliqua regione Nodab sic appellati, an ab aliquo duce, cui nomen Nodab, est dubium, nam in interpretationibus vocum hebraic. à Rob. Steph. Nodab asseritur nomen proprium viri.

NOPHE. Num. 21. v. 30. dictio, quæ in sola vulg. lectione si sit nomen loci, erat in tribu Ruben circa Medaba; sed quia hebraicè uxores significat, unde Septuag. reddiderunt *γυναῖκες*, incertum est an sit nomen proprium loci, an nomen appellativum.

NOPHETH. Josue 17. vers. 11. in Septuag. *ναφετὰ* urbs, cujus tertia pars pertinebat ad dimidiam tribum Manasse, quæ cis Jordanem, ut proinde in confiniis posita propè tribum Issachar, ad Occasum reponitur ab Adricomio.

NORAM. 1. Paralip. 7. v. 8. in Septuag. *νααράν*. locus in tribu Ephraim ad Orientem.

O

OBEDEDON DOMUS. 2. Reg. 6. vers. 10. *in domum Obededon Gethæi*. Apud Sept. *εἰς οἶκον ἀβεδδαρὰ τοῦ γεθαίου*. in Complutensi editione, *εἰς οἶκον ἀβδεδόμ*. hæc domus erat, aut in agello Jerosolymis vicino, ut narrat Josephus; vel in inferiori parte civitatis Jerusalem, cujus pars superior civitas David appellabatur.

OBOTH. Num.21.v.10. statio trigesima septima filiorum Israel in deserto, in finibus terræ Edom.

ODOLLA. 2.Reg.2.Paralip 11.v.7. in Septuag. ὀδολλάμ. ipsa est eadem ac ADHLLAM. Josue 15.v.35 etenim apud Septuag. ὀδολλάμ. & Odullam. Josue 12.v.15. civitas, quæ primò regia, postea fuit tribus Juda, quæ S. Hieronymo Adolla, ejusque ætate vicus erat ad Orientem Eleutheropoleos, de spelunca Odollam. 1.Reg 22.v.1. de petra ad speluncam Odollam. 1.Paralip.11.v.15. fit mentio, quæ loca à civitate vicina nomen sumpsere, ejus incolæ *Odollamites*.

ONO. 1. Paralip.8. v.12. apud Septuag. ὠνώ. civitas à Samad de tribu Benjamin ædificata, in hac propterea tribu, in campo sita & in valle artificum 2.Esd.11. v.35.

OPHAZ. Jerem.10 v.9. Vide Ophir.

OPHEL. 2.Paral.27. v.3. Sept. ὀπὲλ ed. Complu. ὀφὲλ quod arcem excelsam significat, turris erat altissima civitatis Jerusalem, in secunda parte urbis.

OPHER. Jos.12.v.17. Septuag. ὀφὲρ civitas regia; eadem cum Epher. & Geth, quæ est in Opher, ut ex vocum similitudine constat, vide suprà his verbis.

OPHERA. Josue 18 vers.23. Sept. ἀφαρὰ civitas tribus Beniamin.

OPHIR. 3.Reg.9. v.28. *venerunt in Ophir*. in Septuag. εἰς σωφηρά. cap.10. vers.11. *de Ophir*. Septuag ἐκ σουφίρ. ita 1.Paralip.29.v.4. sic passim de eodem loco σωφὶρ & σουφὶρ. ubinam Gentium fuerit Ophir. diligentiores auctores scrutati fuere, & in plurimas variasque sententias ivere. quas nunc referre nec est hujus otii nec loci: meam solummodo paucis proferam, videlicet Ophir ipsam fuisse Indiam. quod sic probatur, India Job 28 vers.16. vocatur à Sept. σωφὶρ. ab Augustino Ophir; Ophir itaque est ipsa India, vide supra fusius verbo India. eadem quoque est ac Ophaz Jeremiæ 10.vers.9. quæ in Septuag. dicitur μωφάζ. Holstenius in Ortelium verbo Ophir, nostram tenet sententiam, dicitque Ophir seu Sophir non aliam esse regionem seu locum præter σούπαρα, Indiæ Emporium celeberrimum, Ptolemæi, Arriani, & Cosmæ Indopleustæ.

OPHNI. Josue 18. vers.24. nulla in Septuag. est dictio quæ ad hanc referri possit. civitas tribus Benjamin.

OREB mons, vide supra v. Horeb.

OREB. Petra. v. infra, Petra Oreb.

ORNAN *Jebusæi area*. 2.Paralip.3.v.1. in Sept. ὀρνὰ ἰεβουσαίου in monte Moria, in parte orientali civitatis Jerusalem.

ORONAIM cujus incolæ *Honorites*. in Septuag. ὡρωναΐμ. Jerem.48. quod cap. in Septuag. est 31.vers.3. ὡρωναΐμ. vers.5. ὡρωναΐμ. civitas Moabitarum in tribu Ruben; quam Josephus Orona vel Oronas vocat, & Arabiæ attribuit.

ORORI. 2.Reg.23.vers 33. *Semma de Orori* in Septuag. ὁ ἀρωδίτης. locus incognitæ positionis, & videtur idem cum Harodi, de quo sup.

ORTHOSIAS civitas Phœniciæ maritimæ, inter Tripolim & Aradum. 1.Machab.15.vers.37. Episcopalis postea sub Archiepiscopo Tyrio. hodie *Thortosa*. Ita Leander. Sanutus l.3.p.14.c.10 dicit Tortosam esse ipsam Antaradum diversæ tamen sunt in Ptolemæo.

OZENSARA. 1.Paralip 7. vers. 27. civitas in tribu Ephraim quam ædificavit Sara filia Ephraim; in Sept. editione Complutens. legitur ὀζενσαρά. in codice Vaticano, καὶ υἱοὶ ὀζὰν σεηρά & filii Ozan Seera, quæ lectio dubium creat, utrum nomen proprium sit viri an loci.

P

PALÆSTINI, incolæ regionis, quæ Palæstina, de qua supra, verbo Judæa.

PALMA sub qua sedebat Debora Prophetissa, Jud.4. v.5. in tribu & monte Ephraim.

PALMIRA, in terra solitudinis. 3. Reg.9. v. 18. & 2. Paralip.8.v.4. apud Septuag. θοδμόρ, quæ est Palmyra, castrum Stephano, quæ postea Hadrianopolis est appellata, hebraice Thamor, civitas Syriæ, in Arabiæ desertæ confiniis, à qua regio vicina Palmyra & Palmyrena dicta; Archiepiscopalis, vulgò *Faid*.

PAMPHYLIA & Pamphilia, quæ est Mopsopia, regio maritima, Asiæ minoris, ad Austrum, inter Lyciam ad Occasum, & Ciliciam ad Ortum, mare Pamphilium ad Meridiem, & Phrygiam magnam ad Boream, à qua Tauro monte submovetur; nunc Caramaniæ pars occidentalior.

PAPHUS & Paphium, urbs insulæ Cypri; in ora occidua ad Drapanum promontorium, Episcopalis, à nova Papho septem millia passuum distans versùs Meridiem, Palepaphos, nunc etiam *Baffo* dicta.

PARADISUS. Gen.2.v.8.& seq. vide Eden.

PARTHI, indigenæ regionis, quæ Parthia olim Asiæ notissima; Mediam finitimam ad Occasum, Persiam ad Meridiem, Ariam & Bactrianam ad Ortum, Margianam & Hircaniam ad Aquilonem; plurimæ nunc regiones. vid. *Arac, Carolan, &c.*

PATARA. Act.21.v.1. urbs Lyciæ maritima, de qua plurima Stephanus de Urbibus. in colle Xantho urbi vicina, cujus velut Navale; Episcopalis sub Archiepiscopo Morensi, vulgò *Patera*.

PATMOS. Apoc.1.vers.9. & Pathmos, insula maris Icarii, una Sporadum, cum urbe Episcopali, sub Archiepiscopo Rhodiensi, hodie vulgò *Petine*.

PELAGUS CILICIÆ & PAMPHYLIÆ, mare, quod Ciliciam, Pamphyliam, & Cyprum insulam interjacet.

PELUSIUM. Ezech.30.v.15.& 16. apud Septuag. v.15. σαῒν & v.16. συήνη. Sin & Syene civitas, quæ ibi vocatur robur Ægypti; in inferiore Ægypto, ad ostium orientalius Nili Pelusiacum ab ea nominatum, quam passim ad sinistram, passim ad dexteram collocant Geographi. Archiepiscopalis sub Patriarcha Alexandrino, vulgò *Belbais* vel *Belbeis*. quam aliqui Damietam interpretantur.

PENTAPOLIS Sap.10. vers.6. regiuncula terræ Chanaan, sic dicta à quinque urbibus Sodoma, Gomorrha, Adama, Seboim, & Segor, quarum quatuor primæ igne consumptæ sunt, ubi nunc mare Mortuum.

PERGAMUS & Pergamum, urbs Troadis seu Mysiæ. quidam dicunt Lydiæ in Asia minori, olim Episcopalis sub Archiepisc. Ephesino, postea metropolis, mediterranea, ad Caycum fluvium, vulgò *Pergamo*.

PERGE & Perga, urbs mediterranea Pamphyliæ, in Asia minori, olim Archiepiscopalis ad Cestrium fluvium. vulgò *Pirgi*.

PERSEPOLIS. Vide suprà Elymais.

PERSIS & Persia, regio, cujus incolæ PERSA & PERSES; regio Asiæ amplissima & clarissima, inter Susianam ad Occidentem, Parthiam ad Boream, Caramaniam ad Ortum. sinumque Persicum ad Meridiem contenta. hodie *Farsi*. longius tamen olim extensum fuit, ac etiam hodie est, Persarum imperium, quippe qui Assyriorum & Medorum obtinuerint imperia Persis & Mediæ, prius Ælam regio. Dan.8. v.2.

PETRA. Isai.42.v.11.& PETRA DESERTI cap.16 v.1. civitas olim Moabitarum regia, & metropolis Arabiæ alteræ Petrææ dictæ, quæ teste Josepho Hebraicè Sela, olim Arce. Arcem aut Arecen. Archis, postea Recem, Racemme, demum Mozera, & Mons regalis, in tribus Ruben confiniis ad Austrum, & ut ait Evagrius lib.1. cap.22. in ultimis oris Palæstinæ sita, quam in plurali Petras appellat. in ora lacus Asphaltidis ad Ortum, & circa medium prope torrentem Zareth, quem habet ad Aquilonem. Episcopalis, nunc vulgò *Krac*, dicta etiam fuit *Rabath & Arrabba Moabitis*, id est *Petra deserti*. sic Holstenius annot. in Ortelium.

PETRA DIVIDENS. 1.Reg.23.v.28. mons in quem David confugerat, in deserto Maon, in tribu Juda.

PETRA OREB. Jud 7.vers.25. in Septuag. σουρὴβ, mons seu rupes in tribu Ephraim ad Ortum, à Madianitarum Rege Oreb ibi interfecto sic nominata.

PHALONITES, derivatum à loco, qui Phalti.

PHALTI. 2.Reg 23 26. *Heles de Phalti*. in Septuag σελλὴς ὁ κελωθί. hic 1.Paralip 11.v.27. dicitur *Helles Phalonites*, in Septuag. χελλὴς ὁ φελλωνί. & cap 27.v.10. *Helles* PHALLONITES *de filiis Ephraim*, in Sept. χελλὴς ὁ ἐκ φαλλοῦς. *Chelles qui est Phallus*. ex his constat locum hunc fuisse in tribu Ephraim, ex qua erat Helles. Fortè Phaselum oppidum, de quo Joseph. 1.bell.cap.6.

PHANUEL. Gen.32.v.30. apud Sept. εἶδος θεοῦ, *species Dei*. Jud.8.v.8. in Septuag. φανουήλ. & turris Phanuel. ibid. v.17. 3 Reg. 12.v. 25. in Septuag. φανουήλ. locus in finibus Amorrhæorum contra torrentem Jaboc in tribu Gad ad Aquilonem. postea civitas cum turre.

PHARA. 1.Mach.9.v.50. Vide Pharathon.

PHARAN, campus, desertum & mons. vide suprà Cades. & urbs. Gen. 14.v.6. campestria Pharan, quæ est in solitudine, apud Sept. ἕως τῆς τερεβίνθου τῆς φαράν ἥ ἐστιν ἐν τῇ ἐρήμῳ addit Nobilius in notis, scholium ἐρῆμ. quorum ὁ πόλις ἦν τοῦ ἰώβ. *civitas hæc ipsius Job*. hoc sufficiunt ad destruendam sententiam quæ asserit terram Hus, patriam Job, fuisse in dimidia tribu Manasse trans Jordanem, & astruendum terram Hus sive Ausitidem, ut reddunt Sept. fuisse in Idumæa, in solitudine Pharan, cujus erat Pharan civitas ipsius Job.

PHARATHON, cujus incola PHARATONITES. Jud.12.v.15. civitas aut locus terræ Ephraim in monte ipsius (ut est in Septuag.) Amalech. in tribu Ephraim, ipsa fortè est PHARA. 1.Mach.9.50. *in Phara*. etenim in codice Græco legitur φαραθωνί.

PHARPHAR fluvius Damasci. 4.Reg.5.v.12. sic dictus, quia ab Amana monte Libani egrediens, Damascum urbem præterfluit, habens ab Occasu parallelum fluvium Abana, deinde versùs Antiochiam tendens. eamque (ut post Sanutum asserit Marius Niger in Asiæ comment. 4.) intersecans, in Orontem fluvium decidit, eum arbitror esse, qui Chrysorrhoas, id est aurifluus, qui quæcumque inundat, optimat. Pharphar autem Arphat vocatur à Zieglero, in Stephano de Urbibus Βαρδίνη.

PHARURIM. 4.Reg.23.11. Septuag. ἐν φαρουρίμ locus ut videtur civitatis Jerusalem. Symmachus reddit τῷ φρουρίῳ. in præsidio sive munitione.

PHASELIS, urbs maritima Pamphyliæ, quæ, teste Stephano de Urbibus. priùs Pityussa, & postea Pharsalus, hanc Herodianus solus insulam dicit, postea Episcopalis sub Archiepiscopo Mirensi, vulgò hodie *Fiunda*.

PHASGA. Num.21. v.20. *in vertice Phasga*. reddunt Septuaginta in vertice excisi. 23.v.14 *super verticem montis Phasga*. in Septuaginta legitur in verticem excisi. Deut.3. vers. 17. *ad radices montis Phasga contra Orientem*. apud Septuag. ὑπὸ ἀσηδὼθ τὴν φασγὰ ἀνατολῶν. & eod. cap. pro Phasga est ut suprà excisi. cap.4. vers. 49. *ad radices montis Phasga*. apud Septuag. sub Asedoth excisam. cap. 34. vers.1. apud Septuag. φασγά. erat itaque cacumen seu vertex montis Nebo, de quo suprà.

PHASGA. Jos.12.v.3. in Septuag. ἀσηδὼθ φασγά. ex dictis suprà constat esse eandem ac Asedoth Phasga, de qua suprà. quæ civitas erat ad radices montis Nebo, cujus vertex Phasga dicebatur.

PHATURES. Jerem.44.v.1. in Septuag. cap.51. *In terra Phatures*. ἐν γῇ παθούρης. v 15. in terra Ægypti in Phatures. Ezech.29 v.14. ἐν γῇ παθούρης. regio Ægypti, quam superioris Ægypti partem arbitratur N. Sanson.

PHAU. Gen.36.v.39. & 1.Paral.1. v.50. in utroque loco

apud Septuag. *φογὼρ*. civitas regia Regis Adar seu Adad, qui regnavit in terra Edom. verosimile est esse ap. montem Phogor, in terra Moab, tribus Ruben; eamque eandem esse ac Beth-phogor, de qua suprà, nec obstat quòd Adar regnaverit in terra Edom, ultra enim Idumæam & usque Moabitas extendi poterat illius imperium.

PHEREZÆUS, unus ex populis terram olim promissionis incolentibus; ubinam autem habitaverit ex Gen. 34. v.30 & ex cap.15.v.7. & præcipuè ex cap.17. Josue v.15. colligi potest habitasse ubi posteà tribus Ephraim, ac etiam in tribu Beniamin; ibi sermo est de terra Pherezæi.

PHESDOMIN. 1.Paral.11.v.13.apud Sept. *φασοδομὶν*; locus idem cum Domin in tribu Juda, qui cum Azeca videtur confundi. consule 1.Reg.17.vers.1. ubi eadem quæ hic exponitur, historiæ particula.

PHETROS. Isaiæ 11.v.11. in Septuaginta Babylonia. huic itaque adhærendum sententiæ, & non audiendæ leves aliorum conjecturæ, quæ levissima vocum similitudine fulciuntur. de Babylonia vide suprà.

PHIAHIROTH. Exodi 14. vers. 2. in Sept. legitur suburbium. Num.33.v.7. in Septuag. *τὸ στόμα εἰρώθ*, *ad os Iroth*. quarta mansio filiorum Israel in Ægypto, inter Magdalum & mare contra Beelsephon, ubi urgentibus Ægyptiis rubrum mare transierunt.

PHILADELPHIA. de qua in Apoc.cap.1.vers.11.& cap.3.v 7. urbs Lydiæ, in Asia minori, Episcopalis. olim sub Archiepiscopo Sardiano, posteà metropolis effecta, ad Tmoli montis radices.

PHILIPPI, cujus cives PHILIPPENSES, quæ aliàs novem viæ & prius Crenides. Act.16.v.12.*quæ est prima partis Macedoniæ civitas colonia*, quæ etiam Dathus seu Datas dicta, in Thraciæ confiniis, inter Pangæum montem & oram maris Ægæi. Archiepisc. vulgò *Philippo*. eandem esse cum Philippopoli contendit Holstenius in Ortelium.

PHILISTÆUS & PHILISTIIM ac PHILISTINI. Gen.10. v.14. *φυλιστιείμ*. Philisthæi. Jud.13.5. & in libris Reg. vocantur à sept. *ἀλλόφυλοι*, *alienigenæ*. Eodem nomine Philistini populi filiis Israel infensissimi, quorum terra seu regio in longum ab Occidente hyemali in Orientem æstivum porrecta, à torrente videlicet Ægypti usque Jamniam, mare magnum habebat ad Occidentem & tribum Simeon ac tribum Dan (quæ anteà sortis tribus Juda erant) ad Occidentem. eratque in quinque Satrapias distincta, quarum australior Gaza, dein Ascalon, Azotus media, posteà Accaron, tandem Geth borealior ab eis Palestinæ non en sub Romanis toti promissionis terræ datum est.

PHISON. Gen.2.v.11.*ipse est qui circuit omnem terram Hevilath, ubi nascitur aurum*. in Sept. *φισῶν*. Ecclesiastici 24.v.35. in Sept. *φισῶν*. credunt recentiores Geographi esse fluvium Phasim, qui è montibus Ararat, seu Armeniæ, ut Euphrates & Tigris, originem ducens & septentrionem versùs procurrens, Colchidem irrigat, atque ad Occasum inclinatus, Pontum-Euxinum ab Oriente ingreditur.

PHITHOM. Exodi 1.v.11. Septuag. *πειθὼ*. urbs Tabernaculorum, quam ædificaverunt Pharaoni filii Israel in Ægypto; intra Nilum, ubi in diversos alveos dividitur, collocatur ab Adrichomio.

PHOENICE & Phœnicia, regio & pars Syriæ, ipsam ad Aquilonem, terram Promissionis ad Meridiem, mare Magnum ad Occidentem habens, fluviis Cherizo à Meridie, Eleuthero ab Arctos conclusa, in qua Syrophœnices & Galilæa gentium, quæ hujus sunt partes, dividitur in Phœniciam, quæ maritima est & ad Occasum, & in Phœniciam Libani, quæ Lybaniensis, Libæsa, & Libanisia dicta, ad Ortum.

PHOENICE, portus Cretæ (insulæ) *respiciens ad Africum & ad Corum*. ita Act.27.v.12.

PHOGOR. Num.23.v.28. mons in Moabitarum regione, sic à celsitudine dictus, à sancto Hieronymo agri specula nominatur. in districtu tribus Ruben.

PHRYGIA, cujus indigena PHRIX, regio Asiæ minoris gemina, major & minor.

Phrygia major sive magna, Bithyniæ ab Aquilone, Galatiæ ab Ortu, Pamphiliæ & Lyciæ ab Austro, Lydiæ & Mysiæ ab Occasu confinis, & in Pacatianam & salutarem divisa, ac mediterranea, hodie *Becsangil*, *Chioutaie & Germian*.

Phrygia minor ad mare. in Hellespontum, Troadem & Mysiam subdividitur.

PHUNON. Num.33.v.42. in Sept. *φινώ*. trigesima sexta statio filiorum Israel in terra Edom, ubi civitas, quæ Phænon, Phenon & Fenon, ubi erant æris metalla Phennensia dicta, ad quæ in Martyrologio sæpe dicuntur damnati Christiani. Martyrologium Romanum illustratum consule.

PHUT, licet ista dictio in vulgata editione ad Geographiam non spectet, illa tamen aliquando ad regionis expressionem utuntur Septuag. vide 1l.66. v.19. ubi *φοὺδ*. reddunt pro Africa.

PIGMÆI. Ezech.27.v.11.*Pigmæi qui erant in turribus tuis*. legendum Pygmæi. prima edit. Aquilæ (inquit S.Hieronym. cujus sola hic sufficiet auctoritas) Pygmæos: Symmachus Medos; Sept. *φύλακας*, *custodes* interpretati sunt & *infra*. sive Pygmæi sunt. hoc est bellatores, & ad bella promptissimi: *ἀπὸ τῆς πυγμῆς*, quæ Græco sermone in certamen vertitur. *hæc ille*, sic probans non esse dictionem Geographicam, sed epitheton Aradiorum, non itaque sermo est de hominibus cubitalis staturæ, de quibus ridicula Homerus obscœna Ctesias fabulatur, quorum meminit Aristoteles; milites arbitror brevioris staturæ (propugnandis turribus aptiores) Pygmæos ideò fuisse per allusionem nominatos.

PILA. Sophon.1.v.11. pars inferior civitatis Jerusalem, quæ, propter profunditatem, formam pilæ seu mortarii exprimebat.

PISIDIA, regio Asiæ minoris, inter Phrygiam ad Occasum, Galatiam ad Aquilonem, Isauriam ad Ortum, & Pamphyliam (cujus etiam pars Borealior asseritur) ad Meridiem.

PONTUS. Gen.14.v.1. *Arioch rex Ponti*. apud Sept. *ἐλλασάρ*. Aquila *πόντου*, Symmachus *σκυθῶν*. regio Asiæ minoris, mari Euxino apposita, inter Bithyniam ad Occidentem & Paphlagoniam ad Ortum, quæ Pontus Bithyniæ.

Est etiam Pontus regio Europæ, pars Mysiæ inferioris, eidem mari Euxino exposita.

Sunt etiam, Pontus Galatiæ, Pontus Cappadociæ, Hellespontus, Pontus Polemoniacus, &c.

PRÆDIUM JOSEPH. Joan.4.v 5.in Samaria prope civitatem, quæ dicitur Sichar, in tribu Ephraim; illud ad Austrum collocat Adrichomius.

PROBATICA PISCINA. Joan.5.v.2. in civitatis Jerusalem parte secunda, inter portam vallis & Templum.

PTOLEMAIS, cujus cives PTOLEMENSES, 1. Machab.5. v. 15. ipsa eadem est ACCHO in tribu Aser. Judic.1.vers.31. in Septuag. *ἀκχώ* civitas Phœniciæ, quæ priùs Ace & Acco & Accon, & Abiton, post Hactipos, & Colonia Claudia, maritima, Episcopalis sub Archiepiscopo Tyrio, excisa, nunc *Aca*, *Acre*, *Acri* & *Acon* vulgò Gallis, *Saint Iean d'Acre*.

PUTEOLI, quæ & Dicæarchia ac Diarchia & Dicæa, colonia olim & urbs Campaniæ; maritima; Episcopalis, sub Archiepiscopo Neapolitano, nunc vulgò *Pozzuoli & Pozzuolo*. in terra Laboris.

PUTEUS AQUARUM VIVENTIUM, *quæ fluunt impetu de Libano*. Cant.4.v.15. ex textu Putei hujus dignoscitur positio, prope Tyrum fuisse putatur, infra unam leucam; ita Sanutus lib.3.p.14.cap.2.

PUTEI BITUMINIS. Gen.14.v.10. *vallis silvestris habebat puteos multos bituminis*. visuntur adhuc in littore maris Rubri ad Occasum & Austrum versùs, in districtu tribus Juda.

PUTEUS VIVENTIS & VIDENTIS ME, *ipse est inter Cades & Barad*. Gen.16. v. 14. in deserto & australi parte tribus Simeon.

Q

QUERCUS FLETUS *ad radices Bethel*. Gen. 35. v.8. Bethel verò posteà in tribu Beniamin. vide supra hoc verbo.

QUERCUS. Josue 24.vers.26. *quæ erat in Sanctuario Domini*. putatur apud civitatem Sichem in tribu Ephraim. aliarum Quercuum situs cognoscetur à nomine locorum ipsis subjunctorum.

R

RABBA. Josue 13. v.25. in Septuag. *ἀρὰδ* 2 Reg.11.v.1. in Septuag. *ῥαββὰθ*. hinc constat esse eandem, quæ RABBATH *filiorum Ammon*. Deut.3.v.11. in Septuag. legitur in Arce filiorum Ammon 2 Reg. 12. v.26. in Septuaginta *ῥαββὰθ*. quæ etiam urbs Aquarum v.27. & Ammon & Amman civitas regia, sed Og regis Basan & metropolis Ammonitarum, in Arabia & confiniis tribus Gad & dimidiæ tribus Manasse; à quibusdam terræ Promissionis ascribitur, quæ posteà Philadelphia dicta. Episcopalis sub Archiepiscopo Bostrensi, postmodum metropolis, habens sub se duodecim Episcopos. sita ad torrentem Jaboc. Etiam nunc hodie vulgò *Rabath*.

RABBOTH. Josue 19. v.20. Vide Dabereth.

RACHAL. 1 Reg.30. v.29. apud Septuaginta legitur *ἐν καρμήλῳ*. locus ex iis ad quos David misit dona de præda, in monte Carmelo tribus Juda.

RAGAU. Judith 1.v.6. *in campo magno, qui appellatur Ragau circa Euphratem & Tygrim & Jadason*. apud Sept. legitur *ἐν τῷ πεδίῳ τῷ μεγάλῳ, τοῦτό ἐστιν ἐν τοῖς ὁρίοις ῥαγαῦ*. in campo magno, hic est in finibus Ragau. constat campum hunc fuisse in Mesopotamiæ & Assyriæ finibus.

RAGES, *in Rages*. Tobiæ 1.vers.16. Septuag. *ἐν ῥάγοις*. cap.3. v.7. in Septuag. legitur *ἐν ἐκβατάνοις*. cap.5. vers.6. *in Rages civitate Medorum, quæ posita est in monte Ecbatanis*. cap.6.v.6. iterum pro Rages legitur in Septueg. in Ecbatanis ut suprà. Creditur à regione (seu monte Ecbatana) in qua erat, sic appellata; nam civitas Ecbatane ab ea duorum dierum itinere distabat, hæc civitas teste Stephano cap. Pasye vocabatur Europus & Arsace, fuit cognominata Straboni Rageja. vulgariter *Reasse* dictam asserit Sanutus, libro 3. parte 14. cap.1.

RAMA. Josue 18. 25. Septuag. *ῥαμά*. & alibi civitas tribus Benjamin, quam sanctus Hieronymus Saulis civitatem vocat, sita in colle inter Jerusalem & Gabaa. 1 Reg.22.v.6. *in nemore quod est in Rama*. pro nemore in aliis codicibus legitur in arboreto, sub Arbore, seu in loco arboribus consito. locus Matth.2.v.18. non cogit aliam Rama confingere, ut constat S. Hieronymo; hæc posteà villa facta fuit.

RAMATA. Reg.13.v.11. apud Sept. *ἀρμαθαίμ*. est itaque eadem ac Ramathaim Sophim, de qua eodem lib. cap.1. v.1. etenim apud Sept. *ἀρμαθαὶμ σιφὰ* civitas tribus Ephraim, & in monte Ephraim sita, Levitica, licèt de ea sicut & de Nobe Josue cap.21. & 1. Paralip.6. nulla fiat mentio, erat in confiniis tribuum Benjamin, Dan & Juda. creditur quæ posteà Arimathia, quæque deinde dicta fuit *Ramula*. illam in Tamnitica regione montis Ephraim, juxta Diospolim asserit Zieglerus. hodie ab incolis *Getz*.

RAMATHLECHI, *quod interpretatur elevatio maxillæ*.

Judic. 15. v. 17. locus qui & fons Samson appellatur, in tribu Dan.

RAMESSES. Gen. 47. verf. 11. urbs inferioris Ægypti, in terra Gessen, una ex urbibus Tabernaculorum, quas Pharaoni extruxerunt filii Israel; eam esse Arsenoitem civitatem dicit Zieglerus.

RAMETH. Josue 19. v. 21. Vide Jamaroth.

RAMOTH. 1. Paralip. 6. v. 73. Vide Jaramoth.

RAMOTH GALAAD. Deut. 4. v. 43. Ramoth in Galaad, quæ est in tribu Gad. & simpliciter RAMOTH, Josue 13. v. 26. in Septuaginta ἀραβὼθ. civitas confugii & Levitica. 3. Reg. 4. v. 13. Septuaginta ῥαμὼθ γαλαάδ. illam Josephus Arimanum, aliàs Arimnam vocat. erat vicus ætate sancti Hieronymi.

RAPHIDIM. Exodi 17. v. 1. ῥαφιδείν. undecima statio filiorum Israel in deserto, ad radices montis Oreb.

RAPHON. 1. Machab. 5. verf. 37. locus trans torrentem (creditur Jaboc) in Galaaditide, in finibus, ut apparet, tribus Gad & dimidiæ tribus Manasse.

REBLA *contra fontem Daphnim*. Num. 34. v. 11. in Sept. *βηλά*. Rebla *quæ est in terra Emath*. 4. Reg. 23. verf. 33. in Septuag. ῥαβλαάμ. eadem est ac REBLATHA. 4. Reg. 25. v. 6. ipsa Jeremiæ 52. v. 9. & 10. in Septuag. δεβλαθά. civitas inclyta in tribu Nephthali, juxta Jordanem fluvium.

RECCATH. Josue 19. v. 35. apud Septuag. non satis clarè exprimitur; civitas munita in tribu Nephthali, quæ aliàs Recath, Racath, & Raccath.

RECEM. Josue 18. v. 27. fortè quæ apud Septuaginta ῥεκέμ civitas tribus Benjamin.

REEMA. Ezech. 27. v. 22. in Septuag. ῥαγμά. populi Arabiæ, & ubi haud dubie Rhegma urbs, & Rhegma sinus, circa Persicum sinum, ut refert Stephanus, ouæ Rhegama civitas Ptolemæi, in Arabia felici ad sinum Persicum, qui sane à Regma filio Chus duxere originem.

REMMON-PHARES. Sept. ῥεμμὼν φαρές. decima sexta statio filiorum Israel in deserto, non longe à Cadesbarne.

REMMON Petra. Judic. 20. v. 45. ad Petram, cujus vocabulum est Rhemmon, apud Septuag. πρὸς τὴν πέτραν τοῦ ῥεμμών. Rupes sive Petra in tribu Beniamin, non longe a Gabaa Orientem versùs. hanc Joseph appellat Roob.

REMMON. Josue 19. v. 13. in Septuag. ῥεμμωνάμ. eadem est ac REMMONO. 1. Paralip. 6. v. 77. nam in Sept. ῥεμμών. civitas est tribus Zabulon Levitis assignata.

REMON. Jos. 15. v. 32. civitas primùm in tribu Juda. in Septuag. ἐρωμώθ. ipsa est REMMON Josue 19. v. 7. ἐρεμμών. nota in utroque loco Aen seu Ain vulg. edit. videtur conjungi. civitas quæ posteà tribus Simeon facta est. Remmon & Eremmon perperam multiplicat Adrichomius, vicus erat prægrandis ætate S. Hieronymi.

RESEN, civitas magna, inter Niniven & Chale; Gen. 10. v. 12. apud Sept. δασέμ aliàs Resem. civitas Assyriæ, quam condidit Assur.

RESEPH. 4. Reg. 19. v. 12. apud Septuag. ῥαφὲς. & Isaiæ 37. v. 12. ῥαφέθ. in Thelassar aliàs Thalassar regione. in Sept. sermo est tanquam de civitate; Thelassar verò regionis situm vide infrà.

RESSA. Num. 33. v. 21. 22. in Septuag. ῥεσσάν. mansio decima octava filiorum Israel in deserto, inter Lebna & Ceelatha.

RETHMA. Num. 33. v. 18. 19. in Septuag. ῥαθαμᾶ. decima quinta statio filiorum Israel in deserto, inter Haseroth & Remmon-Phares.

RHEGIUM, urbs olim & colonia in Brutiis, ad fretum Siculum, metropolis & Archiepiscopalis, in ora Calabriæ interioris contra Messanam, hodie vulgò *Rheggio*.

RHODUS, civitas Archiepiscopalis, in insula cognomine. quæque insula prius Ophiussa & Æthræa, & Stadia, aliisque variis nominibus vocabatur, ad Carpathium mare & oram Cariæ, olim prægrandis solis statua seu Colosso nobilis, quæ posteà Ordinis Equitum sancti Joannis Hierosolymitani sedes, nunc sub Turcarum ditione, vulgò *Rhodo*. Gallice *Rhodes*.

Nota Gen. 10. v. 4. & 1. Paralip. 1. v. 7. ubi in vulg. editione legitur Dodanim, Septuag. interpr. reddunt ῥόδιοι.

ROGEL FONS, in Horto regio prope Jerusalem ad Orientem.

ROGELIM. 2. Reg. 17. verf. 27. *Berzellai Galaadites de Rogelim*. Septuag. ῥωγελλίμ. locus ut constat in Galaaditide, in tribu Gad. oppidum dicit Adrichomius.

ROHOB. Num. 13. v. 22. in Septuag. ῥοώβ. Jos. 19 verf. 28. Septuag. ῥαάβ. & v. 30. in Sept. ῥαaύ in aliis codicibus ῥοώβ. repetitio nominis Rohob in enumeratione civitatum tribus Aser, & illa lectionum varietas forte suppeditat fundamentum asserendi duplicem civitatem Rohob in tribu Aser. quarum una fuit Levitis data, cap. 21. v. 31. quæ in Septuag. ῥαάβ. 1. Paralip. 6. v. 75. ῥοώβ vicina regio Rohob dicta. ex loco Num. cit. erat extrema civitatum ad Aquilonem.

ROHOBOTH. Gen. 36. v. 37. *Saul de fluvio Rohoboth, qui regnavit in terra Edom*. in Septuag. Σαοὺλ ἐκ ῥοωβὼθ τῆς παρὰ ποταμόν. Saul ex Rohoboth, quæ apud flumen 1. Paralip. 1. v. 48. de eodem in ῥοωβὼθ τῆς παρὰ ποταμόν. ex Rohoboth, quæ apud flumen. hic autem, ut constat, sermo est de Rohoboth civitate; ea verò sita erat ad Euphratem fluvium (qui plerumque simpliciter dicebatur flumen) in australi parte Mesopotamiæ, in vulgata verò editione Euphrates Rohoboth ab hac civitate appellatur, ut sæpissimè alii, ab urbibus quas alluunt, fluvii. fuit autem condita ab Assur, ut refertur e Septuaginta in Genesi 10. v. 12.

ROMA, civitas Italiæ totius orbis caput, olim in Latio, cum suburbio Vaticani in Etruria, fluvio Tiberi interfluente, quondam sub Imperatoribus, nunc summorum Ecclesiæ Pontificum sedes, in *Campagna di Roma* super *il Tevere* fluvium.

ROMANI, hoc verbo, non solius civitatis, sed totius illius Imperii in scripturis intelliguntur incolæ.

RUBEN, una e tribubus filiorum Israel trans Jordanem, sita in terra Moab, habens ab Aquilone vicinam tribum Gad, ab Ortu & Meridie Arabiam Petræam; ab Occasu mare Mortuum & tribum Beniamin & partem tribus Ephraim, à quibus Jordane fluv. separatur.

RUMA. Josue 15. v. 52. Septuag. ῥουμά & 4. Reg. 23. v. 36. Sept. ῥουμά S. Hieronymo Duma, civitas tribus Juda.

RUMA. Jud. 9. verf. 41. Septuag. ἀρημά. civitas in tribu Ephraim, quam ex historia constat non fuisse longè à civitate Sichem; illi non conveniunt quæ ex S. Hieronymo illi tribuit Adrichomius.

S

SAANANIM. Josue 19. v. 33. *in Saananim*. apud Sept. βεσενανίμ. ex vulg. editionis particula, *in*, regiuncula, in tribu Nephthali, ex textu Septuag. civitas videtur asseri. vult Adrichomius eandem esse cum valle Sennim, de qua infrà.

SAARAIM. 1. Paral. 4. v. 31. apud Sept. confunditur cum dictione præcedenti, & pro Bethberai Saarim, legitur domus Baruseorim. ipsa est SARAIM. Josue 15. verf. 36. in Sept. σακαρίμ. & 1. Reg. 17. v. 52. ubi in Sept. pro in via Saraim legitur in via Portarum. hanc arbitror esse SAROHEN de qua Josue 19. v. 6. cujus loco in Septuag. legitur, & agri eorum. civitas, quæ primò sortis tribus Juda, postmodum cessit tribui Simeon.

SABA. Job 6. v. 19. σαβῶν. Sabæorum. Psalm. 71. v. 10. Sept. σαβά. Isaiæ 60. v. 6. Ezech. 27. v. 22. Septuag. σαβὰ. regio (cujus populi SABÆI.) Arabiæ Petrææ, sed etiam ut plurimum fælicis Arabiæ.

SABA. 3. Reg. 10. v. 4. Septuag. σαβά. & Isaiæ 43. verf. 3. apud Sept. σοήνη. Sœne, Syene, ex Stephano, urbs est Ægypti & Æthiopiæ super Nilum fluvium, quæ etiam Siris hodie Asna, teste Ziegiero in Marmarica, inter Æthiopiam & Ægyptum. de ea Ezech. 29. v. 10. & 30. v. 6. in Sept. συήνη. dicta fuit in Hebræo Seveneh.

SABAIM. Isaiæ 45. v. 14. in Septuag. οἱ σαβαεὶμ. vertunt Sabæi, & intelligunt authores de Sabæa, seu Saba præcipua regione Æthiopiæ, de qua statim diximus.

SABAMA. Num. 32. v. 38. Septuag. σεβαμά. & Josue 13. v. 19. ipsa est SABAN de qua Num. 32. v. 3. etenim legunt Septuag. σεβαμά. urbs tribus Ruben, ab ipsis filiis Ruben reædificata, quingentis passibus ab Esebon distantem asserit S. Hieronymus.

SABARIM, locus non longè à civitate Hai. Josue 7. v. 5. in tribu proinde Beniamin.

SABARIM. Ezech. 47. v. 16. apud Septuag. ἐβραμηλάμ, civitas aut locus intra terminum Damasci, & sic ut Berotha in tribu Nephthali, ne pro Berotha Beroth (urbs tribus Benjamin) legendum sit, quæ in Septuag. βηρωθά, & sic coincideret cum Sabarim præcedenti.

SABEE. Josue 19. v. 2. in Sept. σαμαά civitas tribus Simeon, quam suspicatur N. Sanson eandem cum Bersabee. lectio tamen Septuag. suadet eandem esse ac SAMA, de qua Josue 15. v. 26. utrobique enim ei statim subjungitur Molada. in Septuag. verò σαλμαά. quæ primò fuit in sorte tribus Juda, & transiit ad tribum Simeon.

SACHACHA. Josue 15. v. 61. apud Sept. αἰχιοζά. quæ aliàs Sacha vel Schacha, civitas tribus Juda.

SALABONI. 2. Reg. 23. v. 32. *Eliaba de Salaboni*; apud Sept. sicut 1. Paral. 11. v. 32. SALABONITES ὁ σαλαβωνί. locus hactenus intactus, positionis incognitæ.

SALAMINA & Salamis, quæ posteà Constantia dicta, civitas olim insulæ Cypri, Archiepiscopalis, in ora orientali, excisa, apud Famagustam, ab ea parum in Boream recedens.

SALEBIM. Judic. 1. v. 35. in Septuag. Θαλαβίν. 3. Reg. 4. v. 9. Septuag. σαλαβίν. ipsa est SELEBIN. Josue 19. v. 41. Septuag. σαλαμίν. civitas tribus Dan.

SALECHA. Josue 12. 4. Septuag. σελχά. cap. 13. v. 11. Sept. ἀχά. eadem est ac SELCHA. Deut. 3. v. 10. Septuag. ἐλχᾶ. & 1. Paralip. 5 v. 11. filii verò Gad è regione eorum (Agarenorum) habitaverunt in terra Basan, usque SELCHA. Sept. σελχά civitas itaque Og Regis Basan in finibus tribus Gad dimidiæ tribus Manasse, quæ in ea ideò ad Austrum ponenda, non ad Aquilonem, ut fecit Adrichom.

SALEM. Gen. 14. v. 18. *Melchisedech Rex Salem*. Sept. σαλήμ. cap. 33. v 18. *transivit in Salem urbem Sichimorum. quæ est in terra Chanaan*. Septuag. εἰς σαλὴμ πόλιν σικίμων, ἥ ἐστιν ἐν γῇ χαναάν. est sanè eadem, quæ SALIM. 1. Reg. 9. verf. 4. in Septuag. σεγαλίμ. & Salim Novi Testam. Joan. 3. civitas olim regia juxta Jordanem, non longè à Bersan, in dimidia tribu Manasse, quæ cis Jordanem erat.

SALINARUM vallis. Vide verbo vallis.

Civitas SALIS. Josue 15. v. 62. in Sept. σαδώμ. civitas tribus Juda, ad oram maris Mortui.

SALESA. 1. Reg. 9. v 4. Septuag. σαλισά. terra Salissa locus & prædium inter montem Ephraim & Salim, forsan in tribu Ephraim.

SALMONA. Num. 33. v. 41. in Sept. σελμωνά trigesima quinta mansio filiorum Israel in deserto, inter montem Hur & Phunon, in finibus terræ Edom.

SALMONE. Actorum 27. v. 7. Promontorium Cretæ insulæ ad Orientem.

SALTUS LIBANI, silva quæ montem Libanum tegit.

Domus SALTUS LIBANI à quibusdam creditur fuisse in ipso monte Libano, ab aliis puta Abulensi & Adricomio in

civi-

civitate Jerusalem apud montem Sion, alii tandem (& eorum magis placet sententia) asserunt fuisse suburbanam & silvestrem, à Josepho vocatur, domus refrigerii Regum.

SAMA. Vide Sabee.

SAMARÆUS. Gen. 10. v. 18. filius Chanaan, à quo videntur populi fuisse, quibus (ne vagari cogantur) sedem in Syria concedit N. Sanson.

SAMARIAM. Josue 18. v. 22. in Septuag. σαρὰ. civitas tribus Benjamin, nulla hactenus mihi apparet ratio illam cum Saharim confundendi.

SAMARIA, regio, mons, & civitas.

SAMARIA, regio Palæstinæ, cujus in medio posita est, inter Judæam ad Meridiem, & Galilæam ad Aquilonem; tribum Ephraim, dimidiamque tribum Manasse, quæ cis Jordanem complectens ejusdem nominis habens metropolim, utriusque indigena SAMARITANUS & SAMARITA.

SAMARIÆ mons. 3. Reg. 16. v. 24. apud Septuag. σεμερὼν in quo constructa urbs, est itaque SEMERON mons. 2. Paralip. 13. v. 4. qui erat in Ephraim.

SAMARIA civitas in tribu Ephraim, ab Amri Rege Israel, super montem Samariæ ædificata, & à monte Samaria dicta, atque ab eo tempore effecta Regum Israel sedes, quæ etiam teste Josepho dicta est Samaritis, Eitenias, Marcone, & Marion, postea Sebaste, & à sancto Hieronymo Sebastopolis appellata, in tribu Ephraim & regionis cui nomen dedit metropolis. demum Episcopalis sub Archiepiscopo Cæsariensi, nunc excisa.

SAMIR. Josue 15. v. 48. *& in monte Samir, & Jether*. civitas (in montanis quidem, non mons) tribus Juda.

SAMIR. Judic. 10. v. 1. in Samir montis Ephraim. Sept. *ἐν σαμὶρ ἐν ὄρει ἐφραὶμ*. civitas in tribu Ephraim.

SAMOTHRACIA, quæ & Samothrace prius Dardania nominata, insula maris Ægæi juxta Thraciam ad Meridiem, contra Hebri fluvii ostia cum urbe cognomine: nunc vulgò *Samandracki*.

SAMUS, & Samos, insula maris Ægæi, prope Cariam, pene ante Ephesum, quæ prius, ut asserit Stephanus de Urbibus, dicta Parthenia & Dryusa & Athemusa & Melamphylos. hodie *Samo*. Hesychio *ἄγ* [illegible].

SANAN. Josue 15. vers. 27. Septuag. *σενναὰ*. S. Hieronymo Senam, civitas tribus Juda.

SANIR MONS. Vide Hermon.

SAPHON. Josue 13. vers. 27. Sept. *σαφὼθ*. civitas tribus Gad, apud Jordanem.

SARA. Josue 19. 41. Septuag. *σαρὰθ*. ipsa est SARAA, Judic. 13. v. 2. Septuag. *σαραὰ* eadem ac SAREA, Josue 19. 33. Septuag. *ἰάν*. civitas primum in sorte tribus Juda, sed postmodum tribui Dan data, Samsonis patria, aliàs Sarga; ætate S. Hieronymi, vicus in finibus Eleutheropoleos, contra septentrionem pergentibus Nicopolim.

SARAIM. Vide SAARIM.

SARATHASAR. Josue 13. v. 19. Sarathasar in monte convallis, apud Septuag. *σαρὰδ, καὶ σιὼν ἐν τῷ ὄρει ἐνάβ*. Sarada & Sion in monte Enab. pro *σιὼν*, legunt alii *σιώρ*. civitas tribus Ruben.

SARDIS sive Sardes, civitas Lydiæ, in Asia minori, quæ olim Tarma & Hyde, apud Tmolum montem, Archiepiscopalis & metropolis, hodie vulgò *Sardia*.

SAREA. Vide Sara.

SARED. Josue 19. vers. 12. in Septuag. *ἐσεδέκ* [illegible] credunt eandem esse ac SARID. ibid. v. 10. in Sept. *ἐσεδεκγωλὰ*, civitas in tribu Zabulon & ejus terminus; inter mare & Celeseth thabor.

SAREDA. 3. Reg. 11. v. 26. in Septuag. *σαριρὰ*. patria Jeroboam Ephrathæi, in tribu Ephraim.

SAREDATHA. 2. Paralip. 4. v. 16. Septuag. *σαρεδαθὰ*. ipsa est SARTHAM, ut constat ex 3. Reg. 7. v. 46. ubi eadem narratur historia, apud Septuaginta *σειρὰ*. est quoque locus SARTHAN. Josue 3. vers. 16. pro quo legitur in Septuag. *καριαθιαρὶμ*. nec diversus à SARTHANA. 3. Reg. 4. v. 12. *σεσαθὰν*. locus aut civitas in tribu Gad, ad Jordanem versùs Aquilonem.

SAREPHTA Sidoniorum. 3. Reg. 17. 9. Septuag. *σάρεπτα τῆς σιδωνίας*. & Abdiæ ver. 20. in plurali neutro in Hebræo Sarphath. civitas in tribu Aser, quæ media inter Sidonem & Tyrum, in ora maris non longè ab Eleuthero fluv. à Christianis Episcopali sede illustrata (cujus titulo gaudent Tornacenses suffraganei) sub Tyriorum Archiepiscopo, hodie *Saphet*. & Nubiensi parte 5. clim. 3. *Tsarphand*. Sarphat eam vocat Zieglerus.

SARHOEN. Vide Saarim.

SARID. Vide Sared.

SARION mons. Vide Hermon.

SARON. Josue 12. v. 18. Septuag. *ἀφὲκ*. 1. Paralip. 5. v. 16. *σαρὼν*. civitas regia, quam postea incoluit tribus Gad, ultra Jordanem.

SARON. Isaiæ 33. v. 9. *factus est Saron sicut desertum*. hactenus fœdè hallucinati sunt authores, qui ex eo quòd de Saron mentio fit post Libanum, tum hoc locis, tum cap. 35. v. 2. Saron sicut Libanum & illum in tribu Aser, sunt arbitrati. Saron verò, ut asserit Hieronymus in cap. 33. Isaiæ omnis juxta Joppen Liddamque appellatur regio, in qua latissimi campi fertilesque tenduntur. hujus sancti sententiam jam tenuerant Septuaginta, qui loco etiam sic legunt, *ἕλη ἐγένετο ὁ σαρὼν*. paludes factus est Saron, quod de monte dici non potest, aptiùs de planitie in cap. 35 v. 2. sic idem S. Hieronymus loca uberrima atque campestria, quæ appellantur Saron, pro quibus Symmachus interpretatus est campos consonat locus 1. Paralip. 27. v. 29. ubi sermo est de armentis, quæ pascebantur in Saron; Saron itaque pascualis, cujus incolæ SARONITÆ, quæ circa Liddam & Diospolim, in confiniis tribuum Dan & Ephraim.

SARONA. Act. 9. v. 35. civitas prope Liddam, in tribu Ephraim, quam in monte collocat Adrichomius, propè regionem Saron.

SARTHAM.
SARRTHAN. } vide Saredatha.
SARTHANA.

SAVE. Gen. 14. v. 5. *in Save Cariathaim*. in Septuaginta *ἐν σαυῇ τῇ πόλει* in Save civitate dictio hebræa Cariath civitatem significat eodem cap. v. 17. in valle Save, quæ est vallis Regis; in Septuaginta *εἰς τὴν κοιλάδα τὴν σαυὴ*, *ὃ ἦν τὸ πεδίον τοῦ βασιλέως*. in valle Saby, hoc erat campus Regum, ex textu primo Septuag. civitatem Save colligimus, ex secundo, vallem, quam dicit Adricomius esse convallem illustrem. Gen. 14. v. 6. protensam à lacu Cenereth ad lacum Asphaltitem intra Jordanem, quam hodie Aulonem nominant Palæstini.

SCYTHÆ. 2. Machab. 4. v. 47. hoc nomine sæpius, & hîc præcipuè, omnes cardinum borealium gentes intelliguntur, utpote ceteris ferociores, non verò de Scythis Thraciæ gente sermo est.

SCYTHARUM civitas, cujus incolæ SCYTOPOLITÆ. V. Bethsan.

SEBOIM, una è quinque urbibus regionis Pentapoleos, quæ, igne de cœlo descendente, unà cum Sodoma, Gomorrha, & Adama consumpta fuit; omnium australior in mari Mortuo, eratque regia.

SEBOIM VALLIS. 1. Reg. 13. v. 18. Sept. *ὁδὸν γαβεὲ τὴν εἰσκύπτουσαν ἐπὶ γαὶ τὴν σαβίμ*, viam Gabae vergentem ad Gai Sabim. hinc colligimus vallem Seboim fuisse in finibus tribuum Ephraim & Benjamin, ad radices montis Ephraim, inter Gabae (quæ Gabaa) & Gai (quæ ipsa Hai.)

SECHRONA. Josue 15. v. 11. terminus tribus Juda, posteà in tribu Dan post Accaron ad Aquilonem, &, ut vult N. Sanson, inter Accarom & Azotum: vocatur ibid. à Sept. *σοκχώθ*. alii legunt *σακχάρωνα*

SEDADA. Num. 34. v. 8. Septuag. *σαραδάκ*. & Ezech. 47. v. 15. in editione Complut. Septuag. *σεδαδὰ*. S. Hieronymo Sadada. urbs seu vicus & septentrionalis terminus terræ Promissionis in tribu Nephthali.

SEGOR. Gen. 13. v. 10. ap. Sept. *εἰς ζόγορα*. & 14. v. 2. *Rex Bala, ipsa est Segor*. in Sept *βασιλεὺς βαλὰκ αὕτη ἐστὶ σηγώρ*. hoc illi nomen dedit Loth. anteà Bala, hebraice Salsa aliàs Bale & Bela, civitas regia, una e quinque urbibus Pentapoleos, eaque minima & sola ab incendio servata: Syriacè Zoar & Zooara & Soar & Seora ad oram occiduam maris Mortui, intra fines tribus Juda, eam *ζόαρα* vocat Stephanus, dicitque esse vicum magnum & castrum, super Asphaltidem mare appellatum: hæc ætate S. Hieronymi Balezona vocabatur, posteà ibi præsidium vulgari lingua *Palmer* dictum, eam *Seor* ex manuscripto Lat. vocat Holstenius, in annot. ad Palæst. terram.

SEHESIMA. Jos. 19. v. 22. apud Sept *σαλὶμ κατὰ θάλασσαν*. aliàs Seesima, & Sesima seu Sesenna. Hieronymo Sasima, terminus occidentalis tribus Issachar, juxta mare.

SEIR, montes & regio, quam primò incoluerunt Horræi seu Chorræi, postmodum ab Esau, qui Seir cognominabatur, & filiis ejus habitati, montes Seir sunt appellati, inter Idumæam & Promissionis terram.

SEIR, mons alter, in finibus tribuum Juda, & Dan, & Benjamin, ut constat ex Josue 15. v. 10. Septuag. legunt *ἀσσάρ*. alii *σηίρ*. recentiores Geographi partem montium inter dimidiam tribum Manasse & Arabiam Petræam montem Seir appellant; sed nullus illis favet Scripturæ locus; nam ubicumque montium Seir mentio est in Scripturis, intelligendi sunt montes Idumææ, qui terræ Promissionis erant ad Meridiem. prælaudati autem montis incolæ aut vicini, aliquando dicti sunt Idumæi, ut Herodes Ascalonita.

SEIRA. 4. Reg. 8. v. 21. in Septuag. *σιώρ* civitas Idumææ, ad quam venit Joram rex Juda.

SEIRATH. Judic. 3. v. 26. apud Sept. *σειρωθὰ*. locus in monte Ephraim, in finibus tribus Benjamin.

SELA. Josue 18. v. 28. fortè *σηλαλὰμ* apud Septuag. civitas tribus Benjamin.

SELCHA. Vide Salecha.

SELEBIN. Vide Salebim.

SELEUCIA. 1. Mach. 11. v. 8. & Act. 13. v. 4. civitas Syriæ apud Orontis fluvii ostia, maritima, Archiepiscopalis sub Patriarcha Antiocheno, vulgò *Solim*, ut vult Niger.

SELIM. Josue 15. v. 32. in Sept. *σαλὴ*. urbs sortis tribus Juda, quæ ex collatione hujus loci cum cap. 19. v. 6. videretur eadem esse cum Sarohen tribus Simeon, quam Sarohen arbitramur esse Saraim, de qua eodem cap. 15. v. 36.

SELLA. 4. Reg. 12 v. 20. *in domo Mello in descensu Sella*. in Sept. *ἐν οἴκῳ μαλλὼ τῷ ἐν σαλλὰ*. locus civitatis Jerusalem, in descensu montis Sion, ad voraginem. Vide Mello.

SELMON. *mons nemorosus*. Jud 9. v. 48. Septuag. *σελμών*. propè civitatem Sichem, in tribu Ephraim.

SEMERON mons. Vide Samariæ mons.

SEMERON. Josue 12. v. 20. & 19. v. 15. utrobique Sept. *συμοών*. urbs olim regia, quæ posteà in tribu Zabulon, quæque aliàs Semron, Someron, & Samaron.

SEN, 1. Reg. 7. vers. 12. pro hac dictione Septuag. reddunt, *veteres*. locus in tribu Dan. inter quem & Masphath erat lapis Adjutorii.

SENE. 1. Reg. 14. v. 4. in Sept. *σεννὰ*. petra sive rupes ex adverso alterius sibi proxime, cui nomen Boses, in tribu Benjamin, propè Gabaa ad Orientem: in Zieglero Sennah.

SENNA. Num. 34. v. 4. Septuag. *ἐννάκ*. terminus tribus Juda, qui videtur fuisse ad Austrum.

SENNAAR *terra*. Gen. 10. Sept. *σεναὰρ* cap. 14. v. 1.

σενναάρ. pars australior Mesopotamiæ, quæ cum Chaldæa & cum Babyloniæ terra plerumque confunditur.

SENNIM vallis. Jud. 4. v. 11. in Sept. legitur *Quercus rapacium*, in aliis *Quiescentium*, in Chal. *Lacuum*. vallis inter Castrum regium, & Castrum Sabel, non procul à civitatibus Asor & Cedes, in tribu Nephthali.

SENSENNA. Josue 15. v. 31. Vide Hasersusa.

SEON. Josue 19. v. 19. apud Septuag. σιωνὰ. quæ aliàs Senon, civitas tribus Issachar, ætate sancti Hieronymi villa erat juxta montem Thabor.

SEPHAATH. Jud. 1. v. 17. Vide Harma.

SEPHAMA. Num. 34. v. 10. Septuag. σεπφαμάρ, civitas & locus ad ripam Jordanis, in tribu Nephthali, & terminus Orientalis terræ Promissionis, inter Enan & Rebla.

SEPHAMOTH. 1. Reg. 30. v. 28. unus ex locis seniorum Juda (& ea propter in hac tribu) ad quos dona de præda misit David in Septuag. σαφί.

SEPHAR. Gen. 10. v. 30. mons Orientis in Septuag. σωφὴρ hunc in medio Arabiæ felicis ad Orientem Messa collocat Nicolaus Sanson.

SEPHARVAIM. 4. Reg. 17. v. 24. in Sept. σεπφαρουαίμ. cap. 18. v. 34. σεπφαρουαίμ. regio cum civitate regia; regionem ponit N. Sanson ad Occidentem Chaldææ, urbemque credit forsan esse Ana & Eva.

SEPHATA. vallis juxta urbem Maresa. 2. Paral. 14. vers. 10. ad Aquilonem, ut est apud Septuag. aliàs Saphata, in tribu Juda.

SEPHELA. 1. Machab. 12. v. 38. regio; ea verò, de qua hic mentio, est circa Addus in medio tribus Ephraim, ut concludendum est in verbo Adiada pro Sephela in eod. Græco, alter textus legit πεδινῇ, *Campestri*, hoc enim significat dictio Sephela. observat tamen sanctus Hieronymus esse regionem Sephela dictam in tribu Dan, in qua si ædificata fuerit civitas Adiada, illam ab Addus diversam cogemur asserere.

SEPHER mons. Num 33. v. 23. & 24. in Septuag. σαφάρ. mons aspectu decorus, ubi vigesima mansio filiorum Israel, in deserto.

SEPHET. Tob. 1. v. 1. (in Sept. *Rupenda obscuritas*) civitas in tribu Nephthali, non procul à Nephthali civitate, in superioribus partibus Galilææ.

SEPULCHRA CONCUPISCENTIÆ. Num. 11. v. 34. decima tertia mansio filiorum Israel in deserto.

SEPULCHRUM Deboræ nutricis Rebeccæ, sub Quercu fletus, & Bethel, ad radices Bethel. Gen. 35. vers. 8. in tribu Benjamin.

SEPULCHRUM RACHEL uxoris Jacob in via quæ à Jerusalem ducit Euphratam, hæc est Bethlehem. Gen. 35. v. 19. erexitque Jacob titulum super sepulchrum, hic est titulus monumenti Rachel. in confiniis tribuum Juda & Benjamin, est autem in media via.

SER. Josue 46. v. 35. in Septuag. τύρος, civitas munita tribus Nephthali.

SETIM. Num. 25. v. 1. in Septuag. σαττὶν. Josue 2. vers. 1. σαττὶν. Mich. 6. v. 5. *de Setim* in Septuag ἀπὸ τῶν σχοίνων. de funiculis. de torrente funiculorum. σχοίνων. mentio est in Joele c. 3. v. 18. locus terræ Moab, postea in tribu Ruben, non longè à Jordane.

SICELEG. Josue 15. vers. 31. in Septuag. σικελὰγ, & 19. vers. 5. Septuag. σικελὰγ. civitas primùm sortis tribus Juda, postea tribus Simeon, in ejus meditullio, nihilominus possessa à Philistæis.

SICHAR. Joan. 4. v. 5. ipsa est SICHEM & SICHIMA & SICHIMIS, cujus incolæ SICHIMITÆ, quæ Neapolis, & Flavia Neapolis posteà dicta, ab indigenis Marmortha, Mabortha, civitas tribus Ephraim. apud Septuag. συχὲμ sita in monte Ephraim, quæ facta fuit refugii & Levitis data 1. Paral. 6. v. 67. hodie *Pelosa* sive *Naplosa* in Samaria inter duos montes sita.

SICYON. 1. Machab. 15. vers. 23. civitas Peloponnesi, quæ teste Stephano de Urbibus & Meron & Telchinia nominata fuit, caput regni antiquissimi, cujus regio Sicyonia & populi Sicyonii & Sicionii. hodie *Vaslica* non longè à sinu Corinthiaco.

SIDE sive Sida, urbs Pamphyliæ, in Asia minori apud confinia Ciliciæ, maritima & ad Eurymedontis fluvii ostia. 1. Machab. 15. v. 23. Archiepiscopalis, hodie vulgò *Candelora*.

SIDON. Gen. 10. v. 19. & alibi civitas olim Chananæorum regia, postea in tribu Aser, celeberrimum Phœnices emporium, maritima, colonia, quæ etiam, sed corruptè Sydon. Episcopalis sub Archiepisc. Tyrensi, cujus incolæ in Scripturis SIDONII, & vicina regio SIDONIA. anno D. 1250. à sancto Ludovico Galliarum rege restaurata, tandem à Saracenis capta, nunc etiamsi ferè excisa, Turcis paret, vulgò *Sayd* vel *Seyde*. hujus Episcopali titulo gaudens Moguntini suffraganei. hanc sua ætate *Sagetam* nuncupatam asserit Sanutus libro 3. part. 14. cap. 2.

SIHOR. Josue 19. v. 26. in Septuag. καὶ τῷ σιὼν. ponitur ut civitas in tribu Aser, sed penitius græcum textum inspicienti apparebit esse montem Sion sive Hermon, non enim masculino ut hic sed fœminino debet exprimi civitas. hic autem terminus est tribus Aser.

SIHOR Ægypti. 1. Paralip. 13. v. 5. in Sept. solum à finibus Ægypti. Sihor hebraice turbidum significat: forsan itaque à torrente Ægypti, usquedum ingrediaris Emath.

SILO. Josue 18. v. 1. Sept. σηλὼ. Jud. 21. vers. 10. Septuag. σηλὼμ. quæ sita ad septentrionalem plagam viæ, quæ de Bethel tendit ad Sichimam, & ad Meridiem oppidi Lebona. civitas in tribu Ephraim super montem posita, ubi diu fuit Arca Domini, vulgò *Rama*.

SILOE, natatoria seu fons vicinus Jerusalem ad Ortum, hunc fontem Selvan vocat Nubiensis p. 5. clim. 3.

SIMEON, una ex tribubus filiorum Israel, cujus civitates omnes è tribu Juda fuerunt exceptæ, quam habebat ad Orientem contermimum, Idumæam ad Meridiem, Philistinorum terram ad Occidentem, tribum Dan & partem tribus Juda ad Aquilonem.

SIN desertum. Vide Cades.

SINA. Josue 15. v. 3. Septuag. σινὰ, ponitur ibi pro Sin.

SINA mons. Judith. 5. v. 14. & pluribus aliis in locis ponitur pro Sinai monte.

SINAI. Exod. 16. vers. 1. Septuag. σινᾶ, desertum Sinai cap. 19. v. 1. Septuag. εἰς τὴν ἔρημον τοῦ σινᾶ, *in desertum ipsius Sina*. hic loquendi modus suadet montem Sinai & vicinam regionem esse solitudinem montis Sinai diversam à deserto Sin, ut partem à toto. mons sanctus dictus, cujus pars seu jugum erat Oreb, in hoc monte lex Moysi data est; erat ut asserit sanctus Paulus ad Gal. 4. v. 25. in Arabia; ad radices montis fuit postea constructum monasterium, quod aliquando Episcopali sede cohonestatum est. Mauri hac ætate hunc montem Tur appellant.

SINÆUS. Gen. 10. vers. 17. Septuag. ἀσενναῖον filius Chanaan, à quo videtur, ut à ceteris, populus aliquis duxisse originem; ab eo ædificatam urbem Sim in Phœnicia, vicinam urbi Arce, asserit Sanutus lib. 3. p. 14. c. 2. quæ civitas à quibusdam Castrum Sinochim appellatur.

SION, mons cum Arce, quæ civitas David dicta est, in Australi parte civitatis Jerusalem, cujus nunc tantùm visuntur ruinæ.

SION mons, *qui est Hermon*. Deuteron. 4. vers. 48. vers. sup. Hermon.

SIOR. Jos. 15. vers. 54. in Sept. σωρὲθ. civitas tribus Juda, quam cum Sihor confundendam non censeo.

SIRA. 2. Reg. 3. vers. 26. cisterna seu fons. in Septuag. σεειρὰμ. in tribu Juda, 20. stadiis à Jerusalem, non procul ab Hebron.

SIS. 2. Paral. 20. v. 16. clivus Sis, seu ascensio ἀσσεὶς apud torrentem contra solitudinem Jeruel, in tribu Juda.

SMYRNA, urbs Joniæ, in Asia minori, quæ teste Stephano de Urbibus, priùs Naulochum est appellata, maritima, apud Hermi fluv. ostia Archiepiscopalis, & regionis primaria.

SOBA sive Suba. 1. Reg. 14. vers. 47. in Septuag. σουβά. & 1. Paralip. 18. vers. 3. *Soba regionis Emath*. v. Emath. pars est Syriæ, quæ Syria SOBAT. & Sophene vid. infrà Syria. Soba verò metropolis regni Adarazer. eadem forte ac Hoba, de qua suprà.

SOCHO. Josue 15. v. 35. hanc confundit N. Sanson cum Adullam legitque *Adullam Socho*. huic lectioni manifestè repugnant Sept. nam legunt ὀδολλὰμ καὶ μεμβρὰ καὶ σωχὼ. dictio Membra interposita variam Socho demonstrat ab Adullam. dicitur 1. Reg. 17. v. 1. *Socho Judæ*. in Septuag. σοκχὼθ τῆς ἰουδαίας. 2. Paral. 11. v. 7. τὴν σοκχὼθ καὶ τὴν ὀδολλὰμ, ubi adhuc Sochoh ab Odollam distinguitur. distabat ab Azecha & Maceda, tribus leucis, non longè à Nobe. aliqui Sochoth dicunt. erat sita in planitie.

SOCHO. 1. Reg. 19. v. 22. ubi cisterna magna. in Septuag. σεφί. locus tribus Benjamin, in finibus tribus Ephraim, non procul à Najoth, quæ in Ramatha.

SOCHOTH. 3. Reg. 7. v. 46. in Septuag. σοκχὼθ. SOCHOT. 2. Paral. 4. v. 17. Septuag. σοκχὼθ sancto Hieronymo Sachot, ipsa est SOCOTH, id est Tabernacula. Gen. 33. v. 17. civitas in tribu Gad: ita Josue 13. v. 27. Septuag. σοκχωθὰ apud Jordanem fluvium.

SOCOTH. Josue 15. vers. 48. apud Septuag. σωχὰ civitas tribus Juda.

SOCOTH. Exod. 12. vers. 37. secunda statio filiorum Israel, ubi primùm tabernacula fixere, à quibus nomen Sochot accepit, in interiori Ægypto super Trajanum fluvium, inter Ramesse & Etham.

SODI FLUVIUS. Baruch. 1. v. 4. Sept. σοὺδ. quidam Euphraten esse suspicantur, crediderim forsan alium, in Babylonia regione.

SODOMA, præcipua civitatum regionis Pentapoleos, quæ igne de cælo descendente consumptæ sunt, regia erat; in lacu Asphaltidis seu mari Mortuo. incolæ Sodomitæ. hanc Nubiensis pag. 5. clim. 3. Sadum appellat.

SOPHAN. Num. 32. v. 35. apud Sept. σοφάρ. civitas in tribu Gad, ex Hebræo Ataroth Sophan, suspicatur Adrichomius ne eadem sit Ataroth seu Roth.

SOPHIM. Vide Ramatha.

SOREC. Jud. 16. v. 4. *in valle Sorec*. Sept. ἐν ἀλσωρὴχ. Nobilius observat alios legere ἐν τῷ aut ἐπὶ τῷ χειμάῤῥου σωρὴχ. vallis itaque & torrens Sorec, inter tribum Dan & tribum Simeon, qui ab Ortu in occasum decurrens, mare Syriacum inter Ascalonem & Azotum ingreditur.

SPARTIATÆ. 1. Machab. 12. v. 2. sive Lacedæmonii, incolæ civitatis Lacedæmon. vide suprà verbo Lacedæmon.

SPECULA, quæ respicit solitudinem, in Septuag. *Specula deserti* (Jeruel) à quo non procul erat hæc Specula in tribu Juda.

SPELUNCA duplex, in qua sepulchrum Abrahaam, Isaac & Jacob, Gen. cap. 23. propè Hebron. Vide suprà verbo Hebron.

SPELUNCA. 3. Reg. 18. vers. 4. in monte, in qua duplici, Abdias dispensator domus Achab abscondit prophetas. visebatur adhuc ætate S. Hieronymi, in medio tribus Manasse quæ cis Jordanem.

SAUL, *terra*. 1. Reg. 13. v. 17. *pergebat contra viam Ephra ad terram Sual*. in Septuag. σωγὰλ. locus hic, de quo silent authores, videtur fuisse in tribu Ephraim.

SUHITES. Job 2. vers. 11. *Baldad Suhites*. apud Sept. *Βαλδὰδ ὁ σαυχαίων τύραννος*. Saucheorum tyrannus cap. 8. v. 1. ὁ σαυχίτης. Sauchites; arbitror Saucheorum civitatem au

Saucheos populos in Arabia fuisse, licèt Adrichomius citans Brocardum asserat Suitam, Suctam, Suitem, Suai, & Suchi, fuisse urbem in dimidia tribu Manasse, ultra Jordanem, quatuor milliaribus à Corozain.

SULAMITIS. Cant.6.v.12. apud Sept. σουναμῖτις. hinc liquet esse derivatam dictionem à Sunam.

SUNAM. 1. Reg. 28. v.4. in Septuaginta σουνὰμ. 4. Reg.4. v.8. Sept. σουμὰν ipsa est SUNEM. Josue 19. vers. 18. nam in Septuaginta σουνὰμ civitas in tribu Issachar, ex qua SUNAMITIS, quæ etiam Suna & Sula, unde Sulamitis, ætate sancti Hieronymi Sulem vicus, hodie vulgò *Torondeles* seu *Gabraleris*.

SUPH, terra. 1. Reg.9. v 5. in Septuag. σίφ. ipsa est urbs Ramatha, in qua manebat Samuel. nam eodem libro cap.1.v. 1. dicitur Ramathaim ophim, in Septuag. ἀρμαθαὶμ σιφὰ v. suprà Ramatha.

SUR, desertum. Gen.16. v.7. Septuag. σοὺρ quod ad mare Rubrum & Ægyptum extenditur, deserto Cades ad Occidentem: de eo adhuc Exodi 15.v.22. ipsum est quod Num. 33. v.8. in sola vulg. editione vocatur Etham. hinc sanctus Hieronym. idem facit desertum Ethon, & Sur.

SUR, porta orientalis atrii templi Jerusalem, quæ etiam Speciosa nominabatur.

SUSA, 2. Esdræ 1. vers. 1. Septuaginta ἐν σούσοις ἀβιρὰ, vulg. reddit *Castro*, alii *metropoli*. est itaque SUSAN Esth. 1.cap. vers. in Sept. ἐν σούσοις τῇ πόλει civitas Persidis. metropolis Susianæ regionis. & tunc Regum Persarum sedes, ad Ulæum fluvium. notat Stephanus sic appellatam ab inibi enascentibus illis, quæ eorum lingua Susan. & Cisios incolas etiam dictos, posteà Archiepiscopalis, hodie *Sus* seu *Sustra*. derivatum Susanechai.

SYENE. Vide suprà Saba.

SYLVA Libani. Vide suprà Libanus.

SYLVARUM URBS. Josue 15.v. 60. Vide Cariathiarim.

SYRACUSA, Syracusæ, Syracossa, prius Ortygia, urbs Siciliæ insulæ, olim maxima & Archiepiscopalis, nunc vulgò *Siragusa*, *Siragosa*, & *Siracosa*. Episcopalis sub Archiepiscopo Montis Regalis, maritima ad oram orientalem, vallis *di Noto*, non procul ab Anano fluvio.

SYRI, populi Syriæ.

SYRIA, regio olim Asiæ maxima, quippe quæ Assyriam, Mesopotamiam, Babyloniam, Phœnicem & Palæstinam complectebatur: at Assyria postmodum, Mesopotamia & Babylonia avulsis, ad Arctos Armeniam, qua Amano monte secernitur; ab Ortu Mesopotamiam dividente Euphrate fluvio, & Arabiam desertam; à Meridie Arabiam petræam, ab Occasu Ægypti partem, Syriacum mare & Ciliciam, interjacente Amani montis parte, quæ hodie *Souria & Suristan*. Turquiæ Asianæ pars. Nubiensi *Sciam*.

Observandum semper in Scripturis sermonem esse de Syria ut distincta à terra Promissionis, quæ proinde erit terminus ejus ab Austro mediis Libano, & Antilibano montibus.

Hæc Syria seu potius variæ partes, Syriæ variis nominibus appellantur in Scripturis.

Regio circa Damascum dicitur Syria-Damasci, & hujus Syriæ caput Damascus.

SYRIA, Maacha. 1. Paralip. 19. vers.6. Regio quæ domui Maacha parebat, Maacha nomen proprium viri, regis Maacha dicti.

Syria Sobal, regio quæ circa civitatem Soba, de qua vide verbo Emath.

Syria Cyrenem. Amos. 1. vers. 5. in Septuag. pro, *populus Syriæ Cyrenem*, legitur, *populus Syriæ nominatus*; unde liquet ibi non esse mentionem de Cyrene regione, quæ mediante terra Promissionis, Ægypto & Lybia, à Syria plurimum distat; probabile est Prophetam loqui de Syria circa Cyrum urbem Syriæ. Duo varia nomina, primum Syriæ, Provinciæ, alterum urbis Cyrenes: de Cyrene urbe Lybiæ intelligit sanctus Hieronymus in Amos. de alia Cyrene Assyriis subjecta explicant alii authores, quorum si audienda sit sententia, de Cyropoli agetur, quæ apud Stephanum Κύρου πόλις seu Κυρέχωρα vocatur, in extremis finibus Persidis.

Est quoque pars Syriæ plana & campestris, quæ Cœlesyria dicta, de qua suprà suo loco.

Syriæ indigena SYRUS.

Plurimas Syrias refert Sanutus lib.3. part.14.cap.1. de quibus, quia extra meum institutum, sileo.

SYROPHENISSA, id est nata in finibus Syriæ & Phœnices. Marc. 7. vers. 29. mulier, quæ à Matthæo Chananæa vocatur: illa quippe regio pars olim erat terræ Chanaan, eadem mulier dicitur Græca, sed religione, id est Gentilis.

SYRTIS. Act. 27.v.17. duplex Syrtis: est Syrtis in ora Africæ; una magna dicta, altera parva; utraque ob naufragia infamis, & navigantibus plurimum metuenda.

T

TABERNACULA CEDAR. Cant.1. vers.4. quæ tendebantur ad nundinas, statis temporibus ibi celebrari solitas. Vide Cedar.

TABERNACULUM ABER CINÆI. Judic. 4. vers. 17. in tribu Nephthali ad confines tribus Aser, inter Asor & Bethsames.

TANACH. Vide Aner.

TANIS. Num.13. vers.23. ipsa est TAPHNIS. Jer. 2. vers.16. aliàs Taphnes, urbs magna inferioris Ægypti ad Taniticum Nili ostium in regione Heliopolitana, olim regia Pharaonis, ubi Moyses edidit signa, urbs postea Episcopalis sub Archiepisc. Damiatensi, nunc etiam *Tanes* dicta, in Hebræo Sohan.

TAPSAR. Jerem.51.v.27. Sept cap.28. pro hoc verbo reddunt, machinas, quæ interpretatio suadet hanc dictionem ad Geographiam non pertinere.

TAPHUA, Josue 12. v.17. Sept. ταφουὲλ, & cap.16.v.8. Sept. ἐδφου, & fons Taphuæ. cap.17. v.7. Sept. θαφθὼθ & terra Taphuæ v.8. Sept. θαφὲθ itaque Taphua erat civitas olim regia, in termino tribus Ephraim ad Orientem, in confinio dimidiæ tribus Manasse, in cujus sorte ceciderat terra Taphuæ, id est, regio circa Taphuam, quæ ad utramque videtur pertinuisse.

TAPHUA. Josue 15. vers. 34. Septuag. Ἰανὶ civitas tribus Juda.

TARSUS, quæ & Tersus & Tarsos, & Tharsus, vocabatur autem, ut asserit Stephanus de Urbibus, & Crania, & Hiera, & Antiochia, eratque Argivorum colonia, urbs notissima Ciliciæ, quam medius interfluit fluvius Cydnus non procul ab ejus ostiis, posteà Archiepiscopalis; hodie vulgò *Tarsum*, incola TARSENSIS.

TEBBATH. Jud. 7. vers.22. *Abelmehula in Tebbath*. in Sept. ἀβελμεουλὰ ἐπὶ ταβὰθ locus seu regio in qua erat Abelmehula, de qua in tribu Manasse cis Jordanem.

TELEM. Jos. 15.v.24. quæ aliàs Talem, civitas tribus Juda, in Sept. nulla ei respondet dictio; hanc cum Ziph præcedenti confundit Zieglerus, legitque Ziphethelem.

TEREBINTHUS, *quæ est post urbem Sichem*. Gen.35. 4. in Sept. quæ in Secimis, vide suprà Sichem.

THABOR. Josue 19. v.22. Sept. γαιθβώρ, terminus tribus Issachar, & civitas.

THABOR mons. Judic.4. v. 6. Sept. θαβὼρ, & Quercus Thabor. 1. Reg. 10. v. 3. Sept. θαβὼρ, sic Psalm. 88. v.13. Osee verò 5. v. 1. in Sept. ἰταβύριον est itaque Itabyrium Josephi, quem Polybius Mastorim vocat, mons in tribu Zabulon; traditione tenetur Domini nostri Jesu Christi transfigurationem factam fuisse super montem Thabor, qui in medio campo Galilææ erat.

THABOR. 1. Paralip. 6. v.77. vide Cartha.

THACASIN. Josue 19. vers. 13. apud Septuag. ἐπὶ πόλιν κατασὶμ civitas ergo & terminus tribus Zabulon, ad Orientem.

THAHATH. Num. 33. v.26. apud Sept. καταὰθ vigesima tertia mansio filiorum Israel, in deserto, inter Maceloth & Thare.

THALASSA. Act.27. v. 8. civitas maritima Cretæ insulæ juxta quam locus Boniportus dictus.

THALASSAR. Isaiæ 37.v.12. *filii Eden qui erant in Thalassar*, apud Septuag. omisso *filii Eden*, αἵ εἰσιν ἐν χώρᾳ θαεμὰθ ipsa est THELASSAR. nam 4. Reg. 19. v.12. eadem exprimitur historia *filii Eden qui erant in Thelassar*. in Sept. καὶ υἱοὺς ἐδὲμ τοὺς ἐν θαεσθὲν & filios Edem, qui in Thaesten. non adeo facile est, ubinam illa regio Thalassar fuerit asserere, sed quia Isaiæ loco cit. sermo est de Haran, apud Septuag. Charran, certumque sit Charram fuisse in Mesopotamia; certum est Thalassar fuisse regiunculam Mesopotamiæ, aut ipsam Mesopotamiam.

THAMAR. Ezech. 47. vers. 19. Sept. θαιμὰν sic cap. 48. v. 28. diximus esse Engaddi. quia tamen Thamar palmam significat, volunt aliqui esse Jericho, quæ aliquando dicta est civitas palmarum.

THAMNA. Josue 15. v. 10. & v. 57. ubi in Sept. θαμναθὰ 2. Paralip. 28. v.18. Sept. θαμνὰ est itaque ipsa THAMNATHA. Judic. 14 v.1. Sept. θαμναθὰ & ipsissima THEMNA. Josue 19. v.43. in Sept. θαμναθὰ civitas primùm sortis tribus Juda, quæ cessit postea tribui Dan. est ipsa THAMNAS, de qua Gen. 38. v.12. Septuag. θαμνὰ hujus incola THAMNATHÆUS. hodie *Thimin*.

THAMNATH SARAA. Josue 19. v.50. in Sept. θαμνασαρὰχ & THAMNASARE. cap.24. vers. 30. civitas in monte Ephraim à Septentrionali parte montis Gaas: sub Romanorum imperio dicta Tamnatica, una ex undecim Toparchiis à Josue condita, in qua etiam sepultus est, erat in tribu Ephraim.

THANACH. vide Aner.

THANATHSELO. Josue 16. vers.6. in Septuaginta εἰς θηνασὰ καὶ σελλὴς in Thenasa & Selles. ubi duo videntur loca, terminus tribus Ephraim ad Orientem. S. Hieronymo, Thanath villa.

TAPHSA, 3. Reg.4. v.24. Salomon obtinebat omnem regionem, quæ erat trans flumen (Euphratem) à Taphsa usque ad Gazam, ipsa est Thaphsacus, de qua Stephanus, quæ urbs erat Syriæ ad Euphratem.

THAPSA. 4. Reg. 15. v.16. apud Sept. pro Thapsa legitur Thersa. Vulg. verò sic: *percussit Manahen Thapsam, & omnes, qui erant in ea, & terminos ejus de Thersa*. ex iis constat aut esse ipsam Thersam, aut ipsi vicinam civitatem, in dimidia tribu Manasse cis Jordanem.

THARE. Num. 33. v.27. apud Sept. ταραθ vigesima quarta statio filiorum Israel, in deserto inter Thaath & Methca.

THARELA. Josue 18. v. 27. in Sept. θαρεηλὰ civitas tribus Benjamin.

THARSIS. 3. Reg. 10. v.22. Sept. θαρσὶς 2. Paral. 9. v.21. Sept. θαρσεὶς & cap.20. v.36. & 37. Sept. θαρσεὶς. Isaiæ 2. v. 16. *super omnes naves Tharsis*; pro quibus verbis reddunt Sept. ἐπὶ πᾶν πλοῖον θαλάσσης. In hunc locum observat Hieronym. Hebræos sua lingua mare *Tharsis* appellare, & allatis aliorum opinionibus (quas hic videre poteris) concludit melius esse per Tharsis mare vel quodcumque pelagus intelligere. Jeremiæ 10. v. 9. *argentum involutum de Tharsis*. Isaiæ cap.66. vers. 19. Sept. εἰς τὰ ἔθνη, εἰς θαρσὶς reddit editio vulgata vice versa. *ad gentes in mare*. Ezech. 38. v.13. *Saba & Dedan & Negotiatores Tharsis*, in Sept. καὶ ἔμποροι καρχηδόνιοι. *& Negotiatores Carthaginenses*, alii codices habent *Tharsis*; alii utrumque

Carthagine, & Tharsis. S. Hieronymus reddit *Tharsis* sive *Carthaginenses*, de Tharsis pluries apud Jonam prophetam; præmissis his variis lectionibus, quid de Tharsis sit sentiendum paucis dicam.

Primò, non solùm intelligendum mare sive maria, nam ut in suprà illatis videre potes, *Tharsis* aliquando singulari numero effertur, aliquando plurali.

Secundò, posse & debere intelligi transmarinas regiones Occidentem versùs, notant enim quidam interpretes *Tharsis* Oceanum significare, ita ut ire in Tharsis non sit aliud nisi è Mediterraneo mari, transgresso freto Gaditano, in Oceanum navigare.

Tertio, tandem debere intelligi regiones, quas nunc Americam vocamus, & in ea præcipuè Peruvianum regnum, in quo constat auri fuisse plurimum, nec non argenti, ut Jerem. cap. 10. v. 9. cit. asseritur.

Huic opinioni suffragari possunt verba Davidis, Psalm. 47. v. 8. *in spiritu vehementi conteres naves Tharsis*. Observant enim omnes Americanæ historiæ scriptores, certis annorum spatiis vehementissimos in toto Americæ hemisphærio furere ventos, quales nusquam senserunt nostri hemisphærii incolæ, qui non solùm naves omnes in alto mari & in portubus licet tutissimis, penitus conterunt, sed etiam arbores evellunt, evertunt domos, homines & omnia aliis longiùs asportant; quos ventos vernaculo nomine appellant *Ouragan*. forsan itaque de his ventis & navibus Americæ loquebatur Propheta.

Duo quæ difficultatem parere videntur, breviter solvam.

Primùm, naves in Asion-gaber, ut irent in Tharsis; credamus Salomonem Geographiæ & rei nauticæ peritissimum, cogitasse navalem expeditionem, ab Asion-gaber in eam quam nunc appellamus Peruviam, Æthiopiam legendo: navium hoc itinere euntium jacturam tangit Isaias cap. 18. v. 1. à sancto Hieronymo citatus in 2. 1. *væ alis navium, quæ sunt trans Æthiopiam* (aliter vulg. ed.) poterat etiam iter illud tentare Orientem versùs, Taprobanam insulam legendo, & mare Pacificum transeundo.

Secundùm, quòd Tharsis dicuntur Carthaginenses, ut diximus suprà, vide Carthaginenses, certum est eos ita appellatos, quia erant præcipui, qui in Tharsis frequentissimè ibant; non itaque mirum sit, si vocentur Negotiatores Tharsis, tantusque eis erat eundi in Tharsis ardor & frequentia, ut severissimo decreto prohibuerint, ne quis imposterùm iret in Tharsis, ne suæ civitates populis destituerentur, & in solitudinem redigerentur: de qualibet alia regione sive de Tarso Ciliciæ aut Tartesso Beticæ in Hispania, difficillimè explicari potest; triennalis à Joppe profectio, ibatur enim, ut sacra testatur Scriptura, semel in annis tribus.

THEBATH. 1. Paralip. 18. v. 8. apud Septuag. *ματαβὲθ*. una ex civitatibus regis Adarezer, quæ sane eadem cum Bete, de qua 2. Reg. 8. v. 8. ubi eadem narratur historia; nam apud Septuag. vocatur *μασβάκ*. Adarezer erat Rex Soba, in Syria Soba videtur ea propter fuisse ista civitas.

THEBES. Judic. 9. v. 50. Septuag. *Θεβὴς*, & 2. Reg. 11. v. 21. in Septuag. *Θαμασὶ*, civitas cum turre in medio; erat in dimidia tribu Manasse, quæ cis Jordanem, ætate S. Hieronymi vicus.

THECUA & THECUE. 2. Reg. 14. v. 2. civitas & vicinum desertum, in Septuag. *Θεκωὲ*, ex qua erat mulier THECUITIS de deserto. 2. Paralip. 20. v. 20. in tribu Juda, ætate sancti Hieronymi vicus, nono ab Ælia milliario.

THELASSAR. V. Thalassar.

THELMALA. 1. Esdræ 2. v. 59. apud Sept. *Θελμελὲχ*. 2. Esdræ 7. v. 61. *Θελμελὲθ*. videtur locus regionis Babyloniæ, unde Judæi Jerusalem sunt reversi, estque sane Theame Ptolemæi, oppidum in Babylonia regione, quod interpr. reddunt Thelme, dubium est an sequentes dictiones, Thelbaria, Cherub, Adon, & Emer propriæ sint virorum, an locorum.

THEMA. Job 6. v. 19. *consid rate semitas Thema*, apud Septuag. *ἴδετε Θαιμανῶν*. *vias Themanorum*. Jeremiæ 25. v. 23. in Septuag. cap. 32. *Θαιμὰν*. idem locus ac THEMAN. Baruch 3. v. 22. Septuag. *Θαιμὰν*. regio, quæ terra Themanorum, Gen. 36. v. 34. ex qua erat Husam, qui regnavit in Edom; inde itaque THEMANITES & THEMANUS; erat que aut in Arabia, aut juxta Idumæam, Arabiæ contigua. Theman civitatem montium Seir, regiam Principum Edom, Gebalenæ regionis, affirmat Zieglerus.

THEMNA. Josue 19. v. 43. vide Thamna.

THENACH. vide Aner.

THERSA. Josue 12. v. 24. Septuaginta *Θερσὰ* civitas olim regia, posteà in tribu Manasse quæ cis Jordanem, dein rebellante Jeroboam, facta est sedes regia regum Israel usque ad regnum Amri, qui ædificavit Samariam, quam sibi & successoribus suis fecit Regiam.

THESBITES. 3. Reg. 17. v. 1. Elias Thesbites *de habitantibus Galaad*. in Septuaginta *Ἠλιοὺ ὁ προφήτης ὁ Θεσβίτης ὁ ἐκ Θεσβῶν τῆς Γαλαὰδ*. *Elias Propheta Thesbites, qui ex Thesbis Galaad*. Thesba itaque civitas Galaaditidis regionis, in tribu Gad, patria Eliæ Prophetæ.

THESSALONICA, cujus incolæ THESSALONICENSES, civitas quæ etiam HALIA, Macedoniæ clarissima & emporium celeberrimum, Emathiam illam vocat Zonatas, maritima, ad Thermaicum sinum, Archiepiscopalis & metropolis, nunc vulgò *Salonichi*.

THOCHEN. 1. Paralip. 4. v. 32. in Septuag. *Θοκκὰ*. respondet sanè civitati *Θαλκὰ*, quæ Josue 19. apud Septuag. v. 7. in tribu Simeon, & fortè *Θεκὼ*. Josue 15. v. 60. in solis Septuaginta, quæ sortis tribus Juda.

THOLAD. vide Eltholad

THOPHEL. Deut. 1. v. 1. Septuag. *τοφὸλ*. locus trans Jordanem è regione Jericho, in deserto, in tribu posteà Ruben.

THOPO. 1. Machab. 9. v. 50. in codice Græco *Θοφὼ*. una e civitatibus, quas Jonathas extruxit & munivit in Judæa.

THRACES, incolæ Thraciæ regionis, in Europa, habentis à Septentrione Æmum montem, quo à Mysia separatur; ab Oriente Pontum & Propontidem; à Meridie mare Ægæum; ab Occidente Nestum fluvium & Pangæum montem, quo à Macedonia submovetur, nunc vulgò *Romania*. 2. Machab. 12. vers. 35.

THUBAL. Ezech. 27. v. 13. videtur dictio ad Geographiam spectans, & 38. v. 2. Septuag. *Θοβὲλ*. pro Thubal Hispaniam debere intelligi volunt recentiores sed primo loco citato Sept. pro *Græcia, Thubal & Mosoch*, interpretantur, Græcia & adjacentia ejus. videndum itaque est an Hispania adjaceat Græciæ. Socr. l. 7. c. 42. asserit sicut & Theodoretus per Thobel Ezech. 38. Iberos (Asiæ) intelligi debere.

THYATIRA, civitas Lydiæ, in Asia minori, quæ, ut refert Stephanus de Urbibus, priùs Pelopia & Semiramis, & Mysorum Eschate (id est extrema) vocabatur, ad Lycum fluvium, postmodum Episcopalis sub Archiepiscopo Sardiano, nunc *Tire* seu *Tyre*, illius cives THYATIRENI.

TIBERIADIS mare, vide Cenereth lacus, sic dictus à civitate quæ dicta Tiberias, olim Cenereth & Ceneroth in tribu Zabulon, Galilææ aliquando metropolis & una ex urbibus Decapoleos, ad littus maris cui nomen dedit, Episcopali posteà sede donata est. vulgò *Tabarie*, teste Nigro.

TICHON. Ezech. 47. v. 16. *Domus Tichon, quæ est juxta terminum Auran*. apud Septuag. *αὐλὴ τοῦ σαυνὰν, αἵ εἰσιν ἐπάνω τῶν ὁρίων Αὐρανίτιδος*. atrium Saynan, quæ sunt supra terminos Auranitidis. locus, qui aliàs Tichon & Ethicon tribu Nephthali ad Jordanem, ut vult Adrichomius, non longe à Panea, Austrum versùs.

TIGRIS fluvius. Gen. 2. v. 14. *ipse vadit contra Assyrios*. Asiæ celeberrimus, qui è montibus Armeniæ erumpens ad Meridiem labitur per Assyriam, illam à Mesopotamia separans; Euphratemque ab Occasu recipiens, tandem in sinum Persicum influit. varia habuit nomina. dictus est, Abava, vide suprà hoc verbo, & Evi & Theran, vide loco citato. olim Sylax, ut vult Eustathius, Sollax. Plutarch. Hidekel Hebræis, Digiath Josepho, Tegil Castaldo. Ser. Joseph. Barb. Motato Postello.

TOB, terra. Judic. 11. v. 3. & 5. Septuag. *τώβ*. regio in extremo Galaaditidis, in tribu Gad.

TOPHETH, locus in valle Ennom, de quo Jerem. c. 7. vide Ennom.

TORRENS BOTRI, vide Nehelescol.

TORRENS *ad solitudinem Jeruel*. v. Jeruel. 2. Paral. 20. vers. 16.

TORRENS ÆGYPTI, terram promissionis ab Idumæa separans, tribui Simeon ad Austrum, ab Ortu in Occasum currens, prope Rinocoruram mare magnum ingreditur.

TORRENS, è quo David quinque lapides limpidissimos accepit. 1. Reg. 17. v. 40. è Judææ montibus erumpens, & ad vallem Therebinthi accedens, Aquilonarem plagam tribus Dan decurrit, & inter Jamniam & Getit, mare Syriacum intrat: ad hunc Cendebæus cæsus 1. Mach. 16. v. 8.

TRACHONITIS, regio trans Jordanem, in dimidia tribu Manasse, inter Jordanem ad Occasum, & Arabiam desertam ad Ortum, Libano & Cœlesyriæ ad Aquilonem conterminа, ad Tiberiadis mare usque protenditur, sic dicta quòd locis asperis referta sit.

TRANSITUS Jordanis, Josue 3. inter Setim & Jericho, in finibus tribuum Ruben & Benjamin.

TRES TABERNÆ. Act. 28. v. 15. in Latio inter Forum Appii & Romam, urbs olim Episcopalis, nunc vicus.

TRIPOLIS, ubi portus. 2. Machab. 14. civitas Phœnices, sic vocata, inquit Stephanus, eò quòd ex tribus urbibus habuerit colonias vid. ex Arabo, Tyro & Sidone: maritima, & emporium olim celeberrimum, sub Libano monte. Archiepiscopalis. nunc ab incolis *Tarabolos* dicitur, ut asserit Gabr. Sionita c. 10. amnem interfluentem non nominans.

TROAS. Act. 16. v. 8. regio Asiæ minoris, olim pars Phrygiæ, Ægeo mari exposita, ipsa est quam Stephanus Trojam vocat, quæ, ut ait, priùs Idæa, posteà Teveris, deinde Troja, tandem Troas, excidio urbis Trojæ notissima, eam adhuc Stephanus infra appellat Troias, quæ inquit regio Ilii, quæ vocabatur Teveris & Dardania & Xanthe.

TROGLODYTÆ. 2. Paralip. 12. v. 3. apud Septuag. *τρωγλοδύται*. populi Africæ maritimi, inter Æthiopes ad Occasum, & mare Rubrum ad Ortum.

TUBIANÆI. *venerunt in Characa, ad eos qui dicuntur Tubianæi Judæos*. 2. Mach. 12. v. 17. in codice Græco *τουβιηνοὺς*. quando quidem Nabuthæi seu Nabathæi sunt aliàs Tubianæi dicti, ut ex variis auctoribus refert Adrichomius verbo Arabia, pag. 77. col. 2. & Tubianæos Arabiæ populos, & Characa esse in Arabia debemus asserere.

TUBIN. in locis Tubin. 1. Mach. 5. v. 13. in codice Græco, *ἐν τοῖς τουβίοις*. videtur aut regio aut civitas plurali numero in Galaaditide, de qua silent Auctores. fortè eadem regio ac Tob, de qua suprà; favet enim dictionū Grecorū quędā consonantia.

TUMULI JORDANIS. Josue 22. v. 10. Sept. *γαλαὰδ τοῦ Ἰορδάνου*, alii *γαλιλὼθ*, quod significat confinia ad Jordanem in tribu Benjamin.

TURRIS GREGIS. Gen. 35. v. 21. & Mich. 4. v. 8. propè Bethlem ad Orientem in tribu Juda. ipsam etiam *Ader* nominat Sanutus l. 3. p. 14. cap. 3.

TYRUS. Josue 19. v. 29. & aliàs passim civitas in tribu Aser, maritima, super rupem structa, quæ quia mari undique cincta, à Stephano insula asseritur, totius Phœnices metropolis clarissima, primùm Archiepiscopalis sub Patriarcha Antiocheno, posteà sub Hierosolymitano, *Sarra* quondam dicta, & *Sur* etiam nunc appellatur, incola TYRIUS.

V

VALLIS ARTIFICUM, *ibi quique artifices erant*. 1. Paralip. 4. verf. 14. apud Septuag. ἀρασαδαΐμ, ὅτι τέκτονες ἦσαν. 2. Efdræ 11. 35. in tribu Benjamin, in qua civitas Ono.

VALLIS ARUNDINETI. Jofue 16. v. 8. Septuag. χελκανά. terminus tribus Ephraim. intra torrentem Cariath & Jordanem. Vide verf. Arundineti vallis. eod. lib. cap. 17. verf. 9. in Septuag. καρανά in Aulone fitam dicit Zieglerus.

VALLIS BENEDICTIONIS. 2. Paralip. 20. v. 26. prope defertum Thecuæ, in tribu Juda.

VALLIS CASIS. Jofue 18. v. 21. Septuag. ἀμεκασίς, civitas tribus Benjamin.

VALLIS ENNON. Vide Ennom.

VALLIS GAD, in tribu Gad ad Auftrum inter Aroer & Jazer.

VALLIS JEPHTAHEL. Vide Jephtahel.

VALLIS JOSAPHAT inter Jerufalem & montem Oliveti, ubi torrens Cedron.

VALLIS RAPHAIM five Gigantum, ab Jerufalem protenfa Aquilonem versùs, per tribum Benjamin usque ad tribum Ephraim.

VALLIS SALINARUM, ad Orientalem & Auftralem plagam tribus Juda, ad littus linguæ maris Salfiffimi five Mortui; prope Idumæam. 2. Reg. 8. verf. 13. vocatur à Septuag. γεβελέμ.

VALLIS SENNIM. Vide Sennim.

VALLIS SILVESTRIS. Gen. 14. v. 10. Vallis falfa apud Septuag. in agro Sodomorum, ubi putei Bituminis. V. verbo Mare fals.

VALLIS TEREBINTHI. ubi cæfus Goliath à Davide in tribu Juda 1. Reg. 7. v. 2. Sed cap. 21. v. 9. vocatur à Septuag. vallis ἠλά.

VALLIS VIATORUM *ad Orientem maris*. Ezech. 39. v. 11. locus à Propheta prædictus; ubi certò futurus fit, neceffum effet divinare.

VIÆ, à fuis terminis faciilimè dignofci poffunt.

VINEA NABOTH prope Jefrael, in tribu Iffachar.

ULAI. Dan. 8. v. 2. & 16. *Porta Ulai* in Septuag. οὐβάλ. Scholion addit, nomen montis Perfici. Aquila tranftulit fuper Ubal Ulai, ficque eft in Hebraico, Symmach. *Super Paludem Ulai*. Eft itaque Eulæus fluv. qui apud Herodot. lib. 5. Choafpes; quique ortus in Medis in Auftrum decurens, Sufa urbem circumfluit, cujus una portarum à fluvio Porta Ulai dicebatur, fluvius verò Sufianam ab Elymaide difterminans, in finum tandem Perficum aquas evomit.

UR CHALDÆORUM. Gen. 11. v. 31. in Septuaginta pro *de Ur Chaldæorum*. legitur ἐκ τῆς χώρας τῶν χαλδαίων. Eadem quoque interpretatio eft verfus 7. cap. 15. 2. Efdræ 9. v. 7. *de igne Chaldæorum*. conftanter Septuag. ἐκ τῆς χώρας τῶν χαλδαίων; in re tam clara non laborandum. Regio illa Mefopotamiæ erat, ut conftat ex Act. Apoft. 7. v. 2. quæ fub ditione haud dubiè Chaldæorum erat; ex Ammiani Marcellini 25. obfervatur nihilominùs Caftrum ad Tigrim in Mefopotamia Ur appellari. Exciderat Gen. 11. v. 28. *in Ur Chaldæorum*. Septuaginta ἐν τῇ χώρᾳ τῶν χαλδαίων.

Z

ZABADÆI. 1. Machab. 12. v. 31. *ad Arabas, qui vocantur Zabadai*. in codice Græco ζαβαδαίους. Joseph. in Antiquit. Nabathæos vocat. de Nabuthæis vide fuprà. remanet tamen mihi fcrupulus, nam eod. lib cap. 9. v. 35. Jonathas mifit fratrem fuum ducem populi, & rogavit Nabuthæos amicos fuos; & hîc cap. 12. cit. *divertit Jonathas ad Arabas, qui vocantur Zabadai, & percuffit eos, & accepit fpolia eorum*; non ergo erant illi Zabadai, iidem qui Jonathæ amici Nabuthai. Huic opinioni fuffragatur Zieglerus, qui Zabadæos putat fitos ad Libanum & tractum Dammefech.

ZABULON una è tribubus filiorum Ifrael, fita in Galilæa inferiori, à mari Magno Occafum verfùs, ad mare Galilææ versùs Ortum protenfa, habens conterminas ad Aquilonem tribum Afer, & tribum Nephthali, ad Auftrum verò tribum Iffachar.

ZABULON, nullius civitatis mentio eft, quæ hoc vocata fuerit nomine; & licèt noftrum confilium fit fola loca quæ in Scripturis, & non alia hîc recenfere; hanc nihilominùs referimus, ne nobis videatur excidiffe quæ nominatur à Jofepho lib. 3. belli cap. 4. in Galilæa in tribu Zabulon ac Ptolemaidi vicina. Forte ex ea erat Ahialon ZABULONITES Judic. 12. v. 11. & v. 12. nomen Zabulon, ubi fepultus dicitur, de hac urbe poteft intelligi, licèt ibi non expreſsè dicatur, an tribus, an civitas.

ZACHARIÆ domus, Lucæ 1. v. 40. in civitate Juda in montanis, hæc civitas putatur fuiffe Hebron.

ZAMBRI. Jer. 25. v. 25. Hic locus defideratur in Sept. S. Hieron. in hæc verba, *& cunctis regibus Zambri*, dubitat an fit aliqua Perfidis regio, quia ftatim Medorum fit mentio, vel an fit regio folitudinis, id eft Arabiæ defertæ, quia ftatim præcefferat fermo de Arabia.

ZANOE. Jof. 15. v. 34. in Septuag. τανώ. 2. Efdræ 3. v. 13. Septuag. ζανω. & cap. 11. v. 30. civitas tribus Juda.

ZANOE. altera eifdem lib. & cap. v. 56. in Septuag. ex Zanoe, & Accain fit una dictio ζανακείμ, civitas pariter tribus Juda.

ZARED. Num. 21. v. 12. *ad torrentem Zared*. in Sept. *in convalle Zared*. Deut. 2. verf. 13. *Torrentem Zared*. Sept. vallem ζαρέτ. fic verf. 14. igitur vallis in tribu Ruben cum torrente, qui ab Ortu in Occafum inter petram deferti & Dibongad decurrens, mare Mortuum ingreditur. Dicitur etiam Zered.

ZEPHRONA. Num. 34. verf. 9. apud Septuag. δεφρωνά. locus five terminus terræ Promiffionis versùs Aquilonem, in tribu Nephthali.

ZIPH. Jofue 15. verf. 24. apud Septuag. nulla dictio ei refpondet, civitas tribus Juda. illam cum fequenti jungit Zieglerus, legitque Ziphethelem; cum præcedenti N. Sanfon legitque Jethnamziph.

ZIPH. Eodem lib. c. v. 55. in Sept. ὀζίβ. civitas tribus Juda, an ab altera diverfa fit, non omninò certum. Ejus incolæ Ziphæi. 1. Reg. 23. v. 14. *In monte folitudinis Ziph*. in Sept. *in monte Ziph*. v. 15. *in deferto Ziph*, itaque mons ibidem erat cum deferto, idem nomen cum urbe habentia.

ZOHELETH lapis. 3. Reg. 1. verf. 9. qui erat vicinus fonti Rogel, prope Jerufalem ad Orientem; Zocheleth rupes in Ziegleró.

FINIS.

Digitized by Google

TABULÆ CHRONOLOGIÆ SACRÆ VETERIS AC NOVI TESTAMENTI,

Ex sacris præcipuè libris depromptæ.

MONITUM.

MUNDUM supponimus fuisse conditum sub finem anni Periodi Julianæ 710. posito nimirum in autumno creationis initio. At quoniam cùm vespera primi diei septimanæ, primus sæculi dies est inchoatus, feriam primam quæ illo anno ad autumnale Æquinoctium proximè accessit, in 23. Octobris nostri diem incurrisse observavimus: atque adeo à vespera illum Juliani anni diem antecedente, primum temporis momentum est deducendum. Sic fit ut à vespera illa primum mundi diem incipiente, ad mediam noctem primum Æræ Christianæ diem inchoantem, anni fluxerint 4003. dies 70. & horæ temporariæ 6. Verusque Christi natalis quadriennio toto, (quod ex annis regni Herodis & ejus morte colligitur) vulgari æra Christiana anterior sit. Juxta has enim quas sequimur rationes, Salomonici Templi structura 3000. anno mundi absoluta est, & anno 4000. Christus, cujus Templum figura fuit, primùm hominibus manifestatus est. Unde ad annos æræ vulgaris 4. additis, & ab annis ante eandem totidem detractis, pro communi & vulgata, vera & germana obtinebitur nativitatis Epocha.

Ut autem quævis hebdomada septem diebus evolvitur, ex quorum revolutione tota absolvuntur sæcula; Sic totum illud temporis spatium de quo diximus, commodè in septem ætates distribui posse putavimus, quibus absolutis futura est octava illa, in Sanctorum beatitudine, numquam finem habitura, quam etiam CHRISTUS *præsignavit, qui octavo, hoc est septimum proximè sequenti die, resurgere voluit. Illæ autem ætates, ut uno intuitu quivis perspicere possit, sic breviter hac apposita tabella describentur.*

Ætas mundi		Annos	Menses	Dies	
I	comprehendit	1656	1	26	A Creatione ad Diluvium.
II		426	4	18	A Diluvio ad vocationem Abrahami.
III		430	0	0	Ab illa vocatione ad Exodum.
IV		479	0	17	Ab Exodo ad jacta Templi fundamenta.
V		475	11	29	A fundatione Templi ad finem captivitatis
VI		131	7	3	A libertate donata per Cyrum, ad Christum natum.
Summa		3599	2	3	

Ætas autem VII. quæ à Christo nato anno 4000. incipit, indefinita est.

Atque hæ sunt ætates 7. in qua sequentes Tabulas nostras Chronologicas distribuimus, quarum methodus facilis: siquidem columnæ suis singulis nominibus superpositis signatæ sunt, & res è regione apposita ita sibi invicem respondent, ut sine labore deprehendi atque inter se componi possint. Exempli gratia, si in annum inciderem cui mors Adami assignatur, invenio non solùm quot annos ille vixerit, sed etiam quot annis cum singulis Patriarchis superstes fuerit: item cui anno Mundi & Periodi Julianæ, singuli illi anni respondeant, & quot annis æram præcedant Christianam. Idemque de cæteris omnibus est judicium.

Annos verò mundi singulos continenter ubique annumerandos minimè duximus, quod & longum foret & minus necessarium: sed si quid quibusdam adscribendum fuit, illos apposuimus, mediis libenter omissis. Annis etiam Urbis vel Olympiadum aut Nabonassari, paginas singulas onerandas non censuimus: quibus non adeo frequens in sermone vulgari jam usus est: & quos qui volet, ex eorum Epochis suis locis diligenter hic adscriptis, facilè deducere potest. Unum enim nobis præcipuè propositum fuit, ut studeremus brevitati. Fruere igitur, Lector, & si plura voles, non pigeat integram nostram adire CHRONOLOGIAM, *ubi non solùm plura invenies, sed etiam quæ hic leviter tantùm & quasi digito monstrantur, ibi solidis rationibus atque auctoritatibus passim firmata reperies.*

Digitized by Google

PRIMA MUNDI ÆTAS

Annorum 1656.

Cum mensibus ferè duobus.

A CREATIONE AD DILUVIUM.

CREATIONIS INITIUM supponimus factum nocte illa, quæ diem 23. Octobris nostri præcesserit, in anno Periodi Julianæ 710. Absoluta verò est diebus sex.

Anni Mundi.	Octob. die		Anni Periodi Julianæ.	Anni ante æram Chr. vulg.
1	23	FERIA I. Creavit Deus supremum cœlum cum Angelis: deinde infimum hunc globum ex abysso & terra conflatum, *Gen.* 1. Concinentibus & collaudantibus cum simul *omnibus filiis Dei*, id est ipsius Angelis, *Job.* 38. 7. Cùmque terra esset inanis, & tenebræ essent super faciem abyssi, in ipso die medio creata est Lux, quam à tenebris distinguens Deus, illam appellavit Diem, & tenebras Noctem.	710	4004
	24	FER. II. Creato expanso, quod cœlum est appellatum, distinctio facta est inter aquas superiores & inferiores terræ circumfusas.		
	25	FER. III. Aquis inferioribus in locum unum confluentibus, apparuit Arida, quam Deus germinare fecit herbas, plantasque cum seminibus & fructibus. Paradisus in Edem constituitur, in quo omne lignum pulchrum visu & ad vescendum suave. Arbor quoque vitæ, & arbor scientiæ boni & mali, *Gen.* 2.		
	26	FER. IV. Creantur Sol & Luna, reliquaque Sidera.		
	27	FER. V. Aquatilia, & volatilia creata sunt, & fœcunditate donata.		
	28	FER. VI. Terrestria animalia creata sunt, tam grandia quàm repentia. Demum verò Homo ad imaginem Dei conditus est. Tum circa vesperam ex dormientis latere, costa deiumpta, mulier formatur.		
	29	FER. VII. Quievit Deus ab universo opere, diei septimo benedicens, Sabbatum instituit & sanctificavit, *Gen.* 2. Necdum, ut videtur, peccato admisso, aut pœna insontibus vel Angelis vel hominibus inflicta.		
	30	Primi conjuges in Paradisum introducti, fructu arboris boni & mali interdicuntur. Deus universa animantia terræ, & volatilia cœli adduxit ad Adam, ut videret quid vocaret ea. Diabolus verò eorum felicitati invidens, mulierem per serpentem, per mulierem virum ad peccatum sollicitat. Citatis & convictis à Deo, pœnæ imponuntur, statimque ipsi è paradiso ejiciuntur, ne de fructu vitæ, quem hactenus non attigerant, vescantur. Quod die Mundi 10. non incongruè factum videri potest, Kalendis Novembris nostri respondens, quo deinceps instituta est EXPIATIONIS solemnitas, & statutum JEJUNIUM, νηστείας nomine *Actor.* 27. donatum, in quo anima, quæ non fuisset afflicta, excludebatur à populo, *Levit.* 16. & 23.		
	Adami ætas. 1			
2	2	Post lapsum, primus è muliere nascitur CAIN, *Gen.* 4. deinde Abel. Abele autem à fratre Caino occiso, Deus alium Evæ filium reposuit nomine	711	4003

Anni Mundi.	Adam	Seth	Enos	Cainan	Malaleel	Jared	Enoch	Mathusala	Lamech	Noe	Japhet	Sem		Anni Per. Jul.	Anni ante æram Chr. vulg.
130	130												SETH, anno Adami & mundi 130. natus. Cujus filius	840	3874
235	235	105											ENOS nascitur anno Sethi 105. *Gen.* 5. Cùm à Cainitis, Dei cultus jam misere corruptus esset.	945	3769
325	325	195	90										CAINAN nascitur, anno Enosi 90. *ibid.*	1035	3679
395	395	265	160	70									MALALEEL nascitur, anno Cainani 70.	1105	3609
460	460	330	225	135	65								JARED nascitur, anno Malaleelis 65.	1170	3544
622	622	492	387	297	227	162							ENOCH nascitur, anno Jaredi 162.	1332	3382
687	687	552	452	362	292	227	65						MATUSALA nascitur, anno Enochi 65.	1397	3317
874	874	744	639	549	479	414	252	187					LAMECH nascitur, anno Mathusale 187.	1584	3130
930	930	800	695	605	535	470	308	243	56				*Adam* moritur, annos natus 930.	1640	3074
987	***	857	752	662	592	527	365	300	113				*Enoch* 7. ab Adam transfertur, ann. natus 365.	1697	3017
1042		912	807	717	647	582	***	355	168				*Seth* moritur, annos natus 912.	1752	2962
1056			821	731	661	596		369	182				NOE 10. ab Adam nascitur, ann. Lamechi 182.	1766	2948
1140			905	815	745	680		453	266	84			*Enos* moritur, annos natus 905.	1850	2864
1235			***	910	840	775		548	361	179			*Cainan* moritur, annos natus 910.	1945	2769
1290				***	895	830		603	416	234			*Malaleel* moritur, annos natus 895.	2000	2714
1422					***	962		735	548	366			*Jared* moritur, annos natus 962.	2132	2582
1536						***		849	662	480			Initium 120. ann. pœnitentiæ, *Gen.* 6. 3. & 1. *Pet.* 3. 20. ac 2. *Pet.* 2. 5.	2246	2468
1556								869	682	500			JAPHET primogenitus Noe nascitur, anno patris 500.	2266	2448
1558								871	684	502		2	SEM Secundogenitus Noe nascitur.	2268	2446
1651								964	777	595	95	93	*Lamech* moritur cùm 777. esset an.	2361	2353
1656								969	***	600	100	98	*Mathusala* annos natus 969. moritur paulò ante diluvium.	2366	2348
								***							

Hujus anni mense 2. die 10. mensis (Decembris nostri 1. Fer. 1.) Deus edicit Noe ut se paret ad ingressum in arcam.

Mensis 2. die 8. (Decemb. 8. fer. 1.) Noe cum suis, & animalibus omnibus in Arcam ingresso, pluviam immisit Deus super terram diebus 40. & 40. noctibus: & prævaluerunt aquæ.

Digitized by Google

SECUNDA MUNDI ÆTAS

Annorum 426.

Cum mensibus quatuor & aliquot diebus.

A Diluvio ad vocationem Abrahami.

Diluvium durat annum integrum. Vita *autem hominum quasi dimidio brevior facta est.*

Anni Mundi.	Anni Diluvii.	Noe.	Sem.											Anni Periodi Jul.	Anni ante æram Chr. vulgatam.
1657	1	601	99										Noe siccata jam terra exivit ex arca cum suis. Deus autem terram corruptam nova benedictione reparat.	2367	2347
1658	2	602	100										Arphaxad nascitur, anno Semi centesimo, secundo post Diluvium. *Gen. cap.* 11.	2368	2346
1693	37	637	135	35									Sale nascitur, anno Arphaxad. 35. *ibid.*	2403	2311
1723	67	667	165	65	30								Heber nascitur, anno Sale 30.	2433	2281
1757	101	701	199	99	64	34							Phaleg nascitur, anno Heberi 34.	2467	2247
													Exinde anni humanæ vitæ iterum quasi dimidio breviores fiunt.		
1787	131	731	229	129	94	64	30						Rehu nascitur, anno Phaleg 30.	2497	2217
1819	163	763	261	161	126	96	62	32					Sarug nascitur, anno Rehu 32.	2529	2185
1849	193	793	291	191	156	126	92	62	30				Nachor nascitur anno Sarug 30.	2559	2155
1878	222	822	320	210	185	155	121	91	59	29			Thare nascitur, anno Nachoris 29.	2588	2126
1915	259	....	....	...	...	...	...	...	...	...	...	....	Ægialeus Sycyoniorum in Peloponeso regnum incœpit, annis 1313. ante primam Olympiadem *Euseb. in Chron.*	2625	2089
1920	264	....	....	...	...	...	...	...	...	...	...	....	Hysci (quod lingua Ægyptiaca *reges pastores* sonat) ex vicina Arabia irrumpentes Memphim ceperunt, totaque Ægypto inferiori potiti sunt.	2630	2084
1948	292	892	390	290	255	225	191	161	129	99	70		Aram primogenitus Thare nascitur, anno ejus 70. *Genes.* 11. ℣. 26. 29.	2658	2056
1996	340	940	438	338	303	273	239	209	177	147	118		*Phaleg* moritur, annos natus 239.	2706	2008
1997	341	941	439	339	304	274	***	210	178	148	119		*Nachor* moritur, annos natus 148.	2707	2007
2006	350	950	448	348	[illegible]	283		219	187	***	128		*Noe* moritur, annos natus 950.	2716	1998
2008	352	***	450	350	315	285		221	189		130		Abram, postea dictus Abraham, tertius Thare filius, nascitur anno patris 130. *Genes.* 11. 32. *cum* 12. 1. 2.	2718	1996
2018	362		460	360	325	295		231	199		140	10	Sarai, sive Sara, quæ & Isca, ex Harane septuagenario nascitur, *Genes.* 11. 29. 30. *cum* 17. 17.	2728	1986
2026	370		468	368	333	303		239	207		148	18	*Rehu* moritur, ann. natus 239.	2716	1978
2049	393		491	391	356	326		***	230		171	41	*Sarug* moritur, ann. natus 230.	2759	1955
2079	423	....	....	...	...	...	...	...	***	...	....	....	Hoc ferè tempore Codorlahomor Rex Elam, sive Elamidis, inter Persiam & Babyloniam sitæ, Pentapoleos Reges subegit, qui ei servierunt annis 12. *Genes.* 14.	2789	1925
2083	427		525	425	390	360					205	75	Abram a Deo vocatur ex Ure Chaldæorum in Mesopotamia: Charanque pervenit in eadem Mesopotamia sitam. Ubi *Tharei* gravi imbecillitate detentus, consedit, donec ille anno vitæ 205. moreretur. Quod eodem anno post Josephum, Eusebium, Chrysostomum, Augustinum, & alios credimus factum. *Consule Chronologiam nostram.*	2793	1921

TERTIA MUNDI ÆTAS

Annorum præcisè 430.

A PEREGRINATIONE SEU VOCATIONE Abrahami ad Exodum.

Anni Mundi	à Diluvio	Sem	Arphaxad	Salæ	Heberi	Abrahami	Peregrinationis	ante Exodum					Anni Period. Jul.	ante vulgarem æram
												Abramum, patre mortuo, denuò vocat Deus, reddita etiam Evangelici fœderis promissione, anno		
2083	427	525	425	390	360	75	0	430				Indeque 430 anni peregrinationis & servitutis assumendi, *Gen. 11. & 12. cum Act. 7. & Exod. 12. cum Gal. 3.*	2793	1921
2084	428	526	426	391	361	76	1	429				Abram descendit in Ægyptum fame cogente, *Gen. 12.*	2794	1920
2091	435	533	433	398	368	83	8	422				Rex Sodomæ cum reliquis, adversùs Chedorlahomor rebellat. Abram Lothum liberat, & decimas offert Melchisedech.	2801	1913
2094	438	536	436	401	371	86	11	419				ISMAEL nascitur, *Gen. 16. 15. & 17. 24.*	2804	1910
2096	440	538	438	403	373	88	13	417	2			*Arphaxad* moritur.	2806	1908
2107	451	549	***	414	384	99	24	406	13			Circumcisio instituitur, nominaque *Abram* in *Abraham*, & *Sarai* in *Sara* mutantur. Sodoma evertitur.	2817	1897
2108	452	550		415	385	100	25	405	14			ISAAC nascitur. Nec diu post MOAB & AMMON, eodem patre & avo Loth.	2818	1896
2113	457	555		420	390	105	30	400	19	5		Ablactatur Isaac, & Ismaele eum persequente ejicitur: INDE QUI 400. ANNI NUMERANDI quibus Abrahami semen affligendum in terra non sua prædixerat Deus.	2823	1891
2126	470	558		433	403	118	43	387	32	18		*Sale* moritur, annos natus 433.	2836	1878
2145	489	587		***	422	137	62	368	51	37		Isaac per fidem offertur ab Abrahamo, an. ætatis 37. *Genebrard. post Seder Olam. & Tradit. Heb.* Sara moritur eodem anno, ætatis suæ 127. *Gen. 23.*	2855	1859
2148	492	590			425	140	65	365	54	40		Isaac ducit Rebeccam filiam Batuelis, filii Nachor, fratris Abraham, *Gen. 24.* Inachus Argivorum in Peloponeso primus rex, regnat per ann. 50. *Euseb.*	2858	1856
2158	502	600			435	150	75	355	64	50		*Sem* moritur.	2868	1846
2168	512	***			445	160	85	345	74	60		JACOB & ESAU nascuntur, anno Isaaci 60.	2878	1836
2179	523				456	171	96	334	85	71	11	Thermutis, sive Amosis rex Ægypti superioris, Hycsos sive pastores pellit ex Ægypto inferiori; illi que in Phœniciam sibi sedes elegerunt, *Joseph. & Herodot.*	2889	1825
2183	527				460	175	100	330	89	75	15	*Abraham* moritur.	2893	1821
2187	531				464 ***	***	104	326	93	79	19	*Heberus* moritur, annos natus 464. *Gen. 11.* Hic omnium, post diluvium, diutissime vixit.	2897	1817
2208	552						125	305	114	100	40	Ogigium in Attica diluvium, *Jul. African. & Euseb.*	2918	1796
2231	575						148	282	137	123	63	Ismael moritur, an. natus 137.	2941	1773
2242	586						159	271	***	134	74	Evechous apud Chaldæos imperare cœpit 224. an. ante Arabes, *Jul. Afric.* Qui videtur esse BELUS BABYLONIUS, sive JUPITER BELUS, à Chaldæis postea Deus habitus. *Is. 46. Jer. 50. & 51.*	2952	1762
2245	589						162	268		137	77	Isaac senex (annis 44. ante obitum) filiis benedicit. Jacob fugit ad Laban.	2955	1759
2252	596						169	261		144	84	Jacob, cùm 7. an. Labano servivisset, ducit Liã & Rachelẽ.	2962	1752

RUBEN

Anni										Anni	
Mundi.	a Diluvio.	Servitutis.	ante Exodum	Isaac.	Jacob					Period. Jul.	ante æram Chr. vulg.
2253	597	170	260	145	85				RUBEN ejus primogenitus de Lia nascitur.	2963	1751
2255	599	172	258	147	[illegible]				LEVI tertius filius de eadem natus est.	2965	1749
2256	600	173	257	148	88				JUDAS quartus de eadem nascitur.	2966	1748
2259	603	176	254	151	91				JOSEPH de Rachele nascitur, anno 14. servitutis Jacobi finito.	2969	1745
2265	609	182	248	157	97	6			Jacob cùm adhuc annos sex servisset, redit in patriam.	2975	1739
2276	620	193	237	168	108	17			Joseph venditur à fratribus, anno ejus 17. ineunte, & servit annis 14. *Joseph.*	2986	1728
2287	631	204	226	179	119	28			Carcere conclusus, duobus aulicis somnia interpretatur.	2997	1717
2288	632	205	225	180	120	29			*Isaac* moritur, 180. annos natus, *Gen.* 37.28.	2998	1716
2289	633	206	224	* * *	121	30			Joseph exaltatur; atque ab hujus anni messe, 7. ubertatis anni numerantur.	2999	1715
2296	640	213	217		128	37			Anni 7. famis cœperunt: & Joseph annos natus 37. universa Ægypti horrea aperuit.	3006	1708
2298	642	215	215		130	39			Jacob cum universa familia descendit in Ægyptum, anno 2. sterilitatis jam exacto.	3008	1706
2315	659	232	198		147	56	17		*Jacob* moritur in Ægypto, cùm ibi fuisset ann. 17.	3025	1689
2369	713	286	144		* * *	110 * * *	71		Joseph moritur, cùm Ægypto præfuisset ann. 80.	3079	1635
									Atque hic terminatur Liber Geneseos.		
2391	735	308	122				93		*Levi* moritur in Ægypto, ann. natus 137. *Exod.* 6.	3101	1613
2427	771	344	86				129		Ramesses Miamun regnat ann. 66. mense 2. *Maneto.* Rex est ille novus qui non noverat Joseph, quique infantes submergi imperavit. Ejus cognomen à *Moy*, quod Lingua Ægyptia aquam significat. Unde & NEPTUNI à Mythologis impositum illi nomen. Filios habuit Amenophim (sive Belum Ægyptium, Ægypti & Danai patrem) & Busiridem.	3137	1577
2430	774	347	83				132		AARON nascitur, ann. 83. ante Exodum, *Exod.* 6.	3140	1574
2433	777	350	80				135		MOSES nascitur, ann. 80. ante Exod. *Exod. ibid.* Atque adeo 41. post mortem Levi.	3143	1571
2448	792	365	65				150	15	Cecrops Ægyptius Athen. regnum condidit. Victis Chaldæis, Arabes in Babylone regnatunt. *Usserius.* Primus eorum Rex *Mardocentes* per ann. 45. regnat, qui videtur esse *Merodach*, pro Deo habitus. *Ierem.* 50.	3158	1556
2473	817	390	40				175	40	Moses occiso Ægyptio fugit in terram Madian.	3183	1531
2474	818	391	39				176	41	Caleb nascitur.	3184	1530
2494	838	411	19				196	61	Ramesses Miamun moritur. Ei succedit filius Amenophis.	3204	1510
2513	857	430	0				215	80	Moses videt rubum ardentem, & ad liberandum populum mittitur. Mensis Abib (qui deinceps primus Mensis anni erit) die 15. ISRAELITÆ ad DC. MILLIA Ramesse PROFICISCUNTUR. *Exod.* 12. *Num.* 33.	3223	1491

Digitized by Google

QUARTA MUNDI ÆTAS

Annorum 479 & dierum 17.

AB EXITU EX ÆGYPTO ad jacta Templi fundamenta.

Anni Mundi.	Anni ab exitu de Ægypto.		Anni Periodi Jul.	Anni ante Christum.
2513	1	MENSE 2. ab exitu, manna pluit de cælo, quo pane deinceps, annis 40. vescuntur, *Exod.16.*	3223	1491
		TERTIO, Legem decalogo comprehensam promulgavit Deus. Immolatis victimis fœdus inter Deum populumque sancitur, *Exod.24.*		
		QUARTO, duas Legis tabulas obtinet Moses, quibus ob vituli idololatriam fractis,		
		SEXTO tandem mense, tabulis prius dispositis, cum Lege denuò scripta de monte descendit, *Exod.34.&* 35.		
2514		Primo hujus anni semestri Tabernaculum, Arca fœderis, Altare, Mensa propositionis, Candelabrum, & reliqua instrumenta sacra in deserto Sinai fabricantur, *Exod.34.35.&* 36.	3224	1490
	2	Anno 2. ab exitu, primi mensis die 1. Tabernaculum erigitur, *Exod.* 40.		
2522		Ægyptus, qui & Ramesses, & Sosootris, & Sesoosis dicitur, Amenophis, sive Beli filius, fratrem suum Danaum regno pellit, & Ægypto nomen suum dedit. *Diodor. l.1.Herodot.*	3232	1482
2533		Osiris, Neptuni sive Ramessis Miamun filius apud Nili vicina loca tyrannidem exercet, *Euseb.*	3243	1471
2549		Phœnix & Cadmus, de Thebis Ægypt. in Syriam profecti apud Tyrum & Sidonem regnarunt, *Euseb.*	3259	1455
2552	40	Anno 40. ab exitu, mense 2. Maria moritur, utroque fratre senior, quæ ad ann. 130. pervenisse colligitur ex Exodi 19.4.7.	3262	1452
		Mense 5. die 1. Aaron in vertice montis Horeb, moritur, anno ætatis 123. *Num.* 20. 23.*& Deut.*10.		
2553		Mense 6. Israelitæ pugnant contra Arad, *Num.*21. *&* 33. Serpens erigitur, *Num.*21. Sehon & Og debellantur, Balaam arcessitur, *Num.*22. 22. 23. *&* 24. Sors duarum tribuum & semis citra Jordanem assignatur. *Deut.*3.	3263	1451
		Mense 11. MOSES MORITUR, *Num.*7.*Deut.*3. annos natus 120. *Deut.*31.*&* 34.		
		Atque hic finitur Pentateuchus, historiam annorum 2552. cum dimidio complectens: & Liber Josue cum anno 41. ab exitu incipit.		
	41	Primo mense, Josue duos exploratores mittit. Jordanem transit. Circumcisionem redintegrat. Jerichontem expugnat. Ain delet, punito prius Achanis sacrilegio. Solem & Lunam stare præcipit. Quinque Reges suspendit. Atque ita terminatur annus 2553. in cujus medio, cessante manna, de proventu terræ populus vivere cœpit.		
2554	42	Ab Autumno hujus anni, quo primùm serere Israelitis contigit, numerandus PRIMUS ANNUS AGRICULTURÆ, & RADIX ANNORUM SABBATICORUM ibi figenda, *Exod.*23.*Levit.*25.*Deut.*15.*&* 31.	3264	1450
2559		Devictis quinque Regibus, reliqui omnes conjunctis copiis sese Israelitis opposuerunt: contra quos Josue toto sexennio bellum gessit, *Josue* 11.*cum* 14.	3269	1445
	47	Josue jam senex terram cis Jordanem novem tribubus & dimidiæ Manassi dividit.		
		Prima quies per Josue terræ data, *Josue* 11.*&* 14.		
2560		Annus septimus à terra primùm coli cœpta, & primus Sabbaticus, à quo JUBILÆORUM EPOCHA ducenda, *Levit.*5.	3270	1444
	48	*Josue* moritur, natus ann. 110. *Josue* 23.*&* 24. cùm præfuisset ann. circiter 17.		
		Atque hic terminatur Liber Josue.		
2585		Sub senioribus qui longo post Josue vixerunt tempore, Israel servivit Domino, *Josue* 24. putà per ann. circiter 25.	3295	1419
	73	Interregnum annorum aliquot, puta 6. *quibus non erat Rector in Israel: sed suo quisque utebat arbitrio.*		
2591	79	Quo spatio contigere ea quæ quinque postremis capp. Libri Judicum continentur, de idolo Michæ, de uxore Levitæ cujusdam, *&c.*	3301	1413
2599	87	PRIMA SERVITUS in manus Cushan Mesopotamiæ regis ann. 8. *Judic.*2.3.	3309	1405
		Othoniel Israelem liberat, & quievit terra anno 40. post quietem à Josue primùm constitutam, *Judic.*3.		
2609	97	JUBILÆUS PRIMUS in terra actus.	3319	1395
2658	146	*Jubilæus II.*	3368	1346
		SECUNDA OPPRESSIO annorum 18. sub Eglone Moabitarum rege, *Judic.*3.		
2680	168	Ehud sive Aod Eglonem interimit; & quievit terra anno 80. post quietem proximam ab Othoniele restitutam, *Judic.*3.	3390	1324
2682	170	Samgar sexcentos Philisthæos occidit stimulo bovis.	3392	1322
		BELUS ASSYRIUS in Babylonia post Arabes regnat annis 55. *Jul. African.*		
2699	187	TERTIA SERVITUS annorum 20. sub Jabin Chananæorum rege, *Jud.*4.	3409	1305
2707	195	*Jubilæus III.*	3417	1297
2719	207	Debora cum Barac Sisaram profligavit, & quievit terra anno 40. post quietem superiorem, *Jud.*4.*&* 5.	3429	1285

IMPERIUM ASSYRIORUM.

Anni Mundi.	Anni ab Exodo.		Anni Periodi Jul.	Anni ante Chr.
2737	225	NINUS Beli filius, ASSYRIORUM fundavit IMPERIUM qui 520. annos, superiorem Asiam obtinuerunt. *Herodot. Appian.* Regnavit verò Ninus 52. ann. *Jul. African. Euseb.*	3447	1267
2752	240	QUARTA Israelitarum OPPRESSIO, annorum 7. sub Madianitis, *Judic.* 6.		
2756	244	*Jubilaeus IV.*	3461	1253
2759	247	GEDEON, qui & Jerobaal, Madianitas profligavit: quievitque terra anno 40. post quietem superiorem à Debora & Baraco restitutam, *Judic.* 6.7.	3466 3469	1248 1245
2768	256	Cùm primùm vita excessit Gedeon, Israelitæ ad idololatriam conversi sunt. Abimelec ejus filius regnum affectans septuaginta fratres suos interimit.	3478	1236
2771	259	Cùm triennio regnasset Abimelec ad obsidionem Tebes, fragmento lapidis à muliere interiit.	3481	1233
2772	260	Tola judicavit Israelem, ann. 23.		
2789	277	SEMIRAMIS Nini uxor, universæ Asiæ præter Indos imperavit. Vixit annos 62. regnavit 42. *Diodor. lib.* 2. *Justin. lib.* 1.	3482 3499	1232 1215
2790	278	ELI Sacerdos nascitur.		
2795	283	Tolæ successit Jair, qui Israelem judicavit annis 22. *Judic.* 10.	3500	1214
2799	287	QUINTA SERVITUS 18. annorum sub Philisthæis & Ammonitis, *Judic.* 10.	3505	1209
2805	293	*Jubilaeus V.*	3509	1205
2817	305	Jephte Jairo successit, qui ab Ammonitis Israelitas liberavit, & annis 6. judicavit. *Judic.* 10. & 12.	3515 3527	1199 1187
2820	308	TROJA à Græcis expugnata ann. 408. ante primam Olympiadem.		
2823	311	Mortuo Jephte, Abesan judicavit Israel ann. 7. *Jud.* 12.	3530	1184
2830	318	Elon ei successit, & judicavit ann. 10. *Jud.* 12.	3533	1181
2831	319	Ninus sive Ninius interfecta Semiramide matre apud Assirios regnat 38. ann. *Euseb.*	3540	1174
2840	328	Eloni succedit Abdon, qui 8. ann. judicavit.	3541	1173
		Huic successit ELI SUMMUS SACERDOS qui judicavit 40. annis 1 *Reg.* 4. Rursumque peccantes filii Israel traditi sunt in manus Philistinorum, ann. item 40. *Jud.* 13.	3550	1164
2850	338	SAMPSON Nazaræus natus est, *Jud.* 13.		
		SAMUEL quoque nascitur.	3560	1154
2854	342	*Jubilaeus VI.*		
2869	357	Eli judicis officium exequente, vindicis quoque partes agere cœpit Sampson, quasi 19. annorum existens, *Judic.* 14.	3564 3579	1150 1135
2887	375	Sampson Dagonis ædem divellens, plures moriens interfecit quàm vivus occiderat, cùm judicasset Israelem ann. 20. *Judic.* 16.	3597	1117
2888	376	Arca capitur: Ophni & Phinees in prælio occiduntur. Eli fracta cervice moritur. Ei Samuel sufficitur. Arca post septem menses remittitur, 1 *Reg.* 4. 5. 6. 7.	3598	1116
2901	391	*Jubilaeus VII.*		
2908	396	Annis 20. postquam Arca in Cariathiarim permansit, Samuel insignem de Philistæis obtinuit victoriam, 1 *Reg.* 7.	3613 3618	1101 1096
2909	397	Israelitæ Regem sibi dari petunt, quibus SAUL 40. annis datur, 1 *Reg.* 12. *cum Actor.* 13. cùm Samuel hactenus per annos 21. cùm dimidio judicasset.	3619	1095
2911	399	Saul imperio suo à Philistæis est veluti exutus, cùm duobus annis regnasset. 1 *Reg.* 13. Israele nempe gravi servitute oppresso, qua tandem amota, Saul regnum super Israel accepisse, id est recuperasse, dicitur 1 *Reg.* 14.	3621	1093
		Samuel pronunciat Sauli, *quæsivisse Dominum sibi virum juxtà cor suum, ut esset dux super Israel.* 1 *Reg.* 13. De Davide loquens annis 8. antequàm esset natus.		
2919	407	DAVID nascitur, quippe annorum 30. cùm in Hebron unctus est. 2 *Reg.* 5. *cum* 1 *Reg.* 16.	3629	1085
2934	422	Saule rejecto, Samuel in Bethlehem mittitur ad ungendum David, 1 *Reg.* 16. qui tunc erat circiter annorum 15.	3644	1070
2942	430	David Goliath occidit, 1 *Reg.* 17. tunc annorum circiter 23.		
2944	432	Industria Michol, manus Saulis evadit, 1 *Reg.* 19. In Nobe panes & gladium obtinet, *cap.* 21. quam ob causam Saul Sacerdotes omnes trucidat, *cap.* 22.	3652 3654	1062 1060
2945	433	David de Ceila in desertum Ziph se recipit, *cap.* 23.		
2946	434	Inde in locis Engaddi, ubi oram chlamidis Saul abscidit, *cap.* 24.	3655	1059
2947	435	*Samuel* moritur, annos natus circiter 97.	3656	1058
2949	437	Abigailem David ducit uxorem, *cap.* 25. Saulis dormientis hastam abstulit, *cap.* 26. Ad Achisum se recipit, *cap.* 27.	3657 3659	1057 1055
		Saul Pythonissam consulit, *cap.* 28. Siceleg vastatur, *cap.* 29. Et post aliquot menses Saul & filii ejus in prælio contra Philisthæos occiduntur, *cap.* 31.		
		David ann. 30. in Hebron unctus, super domum Judæ per ann. 7. cum dimidio regnat, 2 *Reg.* 2. & 5.		
2951	439	Exacto biennio, quo pacificè Israelis regno potiebatur Isboseth, diutinum inter ipsum & David bellum exarsit, 2 *Reg.* 2.	3661	1053
2952	440	*Jubilaeus VIII.*		
2957	445	David arcem Sion occupat, ibique sede constituta, annos 33. universo Israeli imperat, 2 *Reg.* 5. & 1. *Par.* 11.	3662 3667	1052 1047
2959	447	Arca fœderis primo anno Sabbatico Galgala inducta Shilontem, hoc etiam anno Sabbatico Cariathiarimis (quo ante ann. 70. translata fuerat) è domo Abinadab in domum Obededom primùm, deinde post 3. menses in arcem Sion inducta est, ubi permansit usque dum à Salomone proximo Jubilæo in Templi adytum infertur, 2 *Reg.* 6. & 1. *Paral.* 16. *ac* 2. 1.	3669	1045
2960	448	David Nathani consilium suum aperit de æde Deo construenda. Cui responsum est id à filio pacifico SALOMONE *ipsi nasciture* perficiendum, 2 *Reg.* 7. & 1. *Paral.* 17.	3670	1044
2967	455	Legati ad Ammonitarum Regem consolandum missi, indignis modis accipiuntur.		
2969	457	Cum Bethsabee adulterium, 2 *Reg.* 11. Agebat tum David annum 50.	3677	1037
2970	458	Post natum ex adulterio filium, David à Nathane correptus resipuit: Infans nihilominus moritur, 2 *Reg.* 2.	3679 3680	1035 1034
2971	459	Salomon ex Bethsabee jam legitima uxore nascitur, 1. *Par.* 22. & 2 *Reg.* 12.	3681	1033
2972	460	Ammon Thamarem sororem vitiavit, 2 *Reg.* 13.	3682	1032
2974	462	Biennio post, Absalonis jussu ille interficitur. Absalon verò fugit Gethurem in Syria ad Tolmajum avum suum maternum, ubi triennium mansit, 2 *Reg.* 13. & 15.	3684	1030
2981	469	David fugit à facie Absalonis. 2 *Reg.* 15. Absalon à Joabo confoditur, 2 *Reg.* 18.	3691	1023
2987	475	David universo populi censu instituto, iram Dei in Israelitas accendit, 2 *Reg.* 24. & 1. *Paralip.* 21.	3697	1017
2988	476	Universam materiam ad structuram Domus Dei præparavit, 1. *Par.* 22.	3698	
2989	477	Salomonem regem instituit, 1. *Paralip.* 29.	3699	1016
2990	478	*David* moritur cùm regnasset in Hebron 7. annis, & 6. mensibus; in Jerusalem verò 33. annis, 2 *Reg.* 5.	3700	1015 1014
2991	479	Salomon Pharaonis ducit filiam, sapientiam à Deo petit, 3 *Reg.* 3.	3701	1013

QUINTA MUNDI ÆTAS

Annorum ferè 476.

A FUNDATIONE TEMPLI AD FINEM Babylonicæ Captivitatis.

Anni Ab orbe condito.	Ab Exodo 480 A fundat. Templi.		Anni Periodi Jul.	Ante æram Chr.
2992	1	SALOMON anno 480. ab Exitu de Ægypto, anno 4. regni sui, mense 2. die 2. Templi jacit fundamenta, 3. *Reg.* 7. & 2. *Par.* 3. Ita ut ille annus ex parte concurrat cum	3702	1012
2993	2	anno Mundi 2992.	3703	1011
3000	9	Annoque undecimo regni ejus, mense 8. tota structura est absoluta, 3. *Reg.* 6.	3710	1004
3001	10	*Jubilæus IX.* quartum mundi millenarium aperiens, in quo Templi dedicatio magnificè celebrata est mense 7. circa festum Tabernaculorum, 3. *Reg.* 8. & 2. *Par.* 5. 6. 7.	3711	1003
3013	22	Salomon regiæ suæ structuram absolvit, 3. *Reg.* 7.	3723	991
		Jam senex adamat mulieres alienigenas, 3. *Reg.* 11.		
3029	38	*Moritur* cùm regnasset 40. annis, 3. *Reg.* 11.	3739	975
		Roboam ejus filius decem tribus à se avertit qui Jeroboamo se dediderunt, regno bifariam distracto, sic.		

Ab orbe condito	A fund. Templi	REGES JUDA.	Anni regni.	Anni a divisione decem Trib.	Anni regni.	REGES ISRAEL.	Periodi Jul.	Ante æram Chr.
3030	39	I. Roboam regnat 17. annos 3. *Reg.* 14.	1	1	1	I. Jeroboam regnat 22. annos, 3. *Reg.* 14.	3740	974
			17	17	17			
3046	55	II. Abia anno Jeroboami 18. (ineunte) patri succedens, regnat 3. ann. 3. *Reg.* 15. & 2. *Par.* 13.	1	18	18		3756	958
			3	20	20			
3049	58	III. Aza, anno Jeroboami 20. (completo) patri succedens regnat 41. ann. 3. *Reg.* 15. & 2. *Paralip.* 14.	1	21	21		3759	955
3050	59	*Jubilæus X.*					3760	954
			2	22	22 2	II. Nadab anno 2. Azæ patri succedens, ad 2. ann. pervenit, 3. *Reg.* 15.		
3051	60		3	23	1	III. Baaza, anno Azæ 3. (ineunte) Nadab occidit & regnum occupat per 24. annos, 3. *Reg.* 15.	3761	953
3074	83		26	46	24 1	IV. Ela patri succedit anno 26 Asæ & regnat 2. annos, 3. *Reg.* 16.	3784	930
3075	84		27		2	V. Zamri, anno Elæ 2. Asæ 27. regnū occupat, 7. diebus, 3. *Reg.* 16.	3785	929
			28	48	1 4	VI. Amri à populo rex constituitur, parte modica Thebnin sequente. Regnavit autem Amri 12. ann. sed cum Thebni annis 4. siquidem		
3079	88		31	51	5	Mortuo æmulo Thebni, solus regnare incipit Amri, anno 31. Asæ, 3. *Reg.* 16.	3789	925
3086	95		38	58	12 1	VII. Achab patri succedit anno 38 Asæ, & ad annos 22. præfuit, 3. *Reg.* 18.	3796	918
3090	99	IV. Josaphat patri succedit, anno 4. Achabi (desinente) & regnat 25. ann. 3. *Reg.* 22. & 2. *Par.* 20.	41 1	61	4		3800	914
3099	108	*Jubilæus XI.*					3809	905
3106	115		17		21	VIII. Achab anno 17. Josaphati Ochosiam proregem constituit, qui duobus ann. regnum administrat, 3. *Reg.* 22.	3816	898
3108	117		18		22		3818	896
			19	80	1	IX. Joram Achabi filius Ochosiæ fratri succedit anno Josaphati 18. (desinente) & regnat 12. ann. 4. *Reg.* 3.	3822	892
3112	121	V. Josaphat jam senior Joramum regni consortem constituit, anno 5. Jorami Israelitici, quo per ann. 8. ille potitus est, 2. *Paralip.* 21.	23 1	84	5	**Elias.** Sub Achab, Ochosia & Joramo prophetavit, per annos circiter 20.	3828	886
3118	127	VI. Ochozias, patre morbo graviter laborante, prorex constituitur, anno 11. Jorami filii Achab, 4. *Reg.* 9.	7	90	11		3829	885
3119	128	Et tandem patre miserè mortuo, in regnum successit, anno 12. Joram filii Achab, unoque anno *solus* regnat, 4. *Reg.* 8. & 2. *Par.* 22.	8 1		12			
3120	129	VII. Athalia regnum occupat per 6. annos, 4. *Reg.* 11.	1		1	X. Jehu ab uno ex prophetis in regem unctus regnat 28. annis, 4. *Reg.* 10.	3830	884
							3836	878
3126	135	VIII. Joas septennis puer, à Jojada sacerdote productus, rex ungitur, anno 7. Jehu; & 40. ann. regnat, 4. *Reg.* 12. 1.	1	98	7 28			
3148	157	*Jubilæus XII.*	23	120	1	XI. Joachaz patri succedens an. 23. Joasi, regnat 17. ann. 4. *Reg.* 13. 1.	3858	856
		IX. Ama-				**Elisæus.** Sub Jehu & Joachazo docuit, & ad Jo-		

Anni: Ab orbe condito.	Anni: A fund. Templi.	REGES JUDA.	Anni Regum Juda.	Anni à divisione X. Trib.	Anni Regum Israel.	REGES ISRAEL.	Anni: Periodi Jul.	Anni: Ante Chr.
			37		1	ad Joasi initia pervenit: annis circiter 50.		
3163	172		38		1.17.	XII. Joas à patre regni particeps efficitur anno 37. (definente) Joasi regis Judæ, & 16. ann. regnat, 4. Reg. 13.	3873	841
			39					
3165	174	IX. Amasias patri succedens, anno 2. Joasi regis Israel (completo) regnat 29. an. 4. Reg. 14.	1.40.		3		3875	839
						Jonas.		
						Prædicit regnum ab oppressione Syrorum per Jeroboamum II. vindicandum, 4. Reg. 14.		
3168	177		4	140	6. 1.	XIII. Jeroboamus II. à patre ad bellum Syriacum profecturo in regni consortium assumitur: & ea ratione Jeroboami hujus anno 27. Azarias rex Juda regnare cœpisse intelligitur, 4. Reg. 15.	3878	836
3179	188		15		16 1	Anno verò 15. Amasiæ, patre mortuo, Jeroboam demum dicitur regnasse pro eo 41. ann. 4. Reg. 14. A quo tempore Amazias 15. annis superstes fuisse dicitur, Ibid.	3889	825
3194	203		29	165	15		3904	810
						Osee.		
		X. Ozias, sive Azarias, patre per conjurationem interfecto, regnum accepit, ann. 27. Jeroboami II. (ex quo particeps regni ille factus est) & annis 52. regnavit, 4. Reg. 15.	1		27	In diebus Oziæ, Joatham, Achaz, & Ezechiæ regum Juda, atque Jeroboami II. regis Israel docuit, (Osee 1.) per integrum sæculum.		
3195	204					Phul, Assyr. Rex, sive Pul, Sardanapali pater regnat ann. 42. Illeque videtur esse qui prædicatione Jonæ pœnitentiam egit.	3905	809
						Amos.		
3197	206	*Jubilæus XIII.*				Prophetare incœpit anno Oziæ 23. *Hieron.* Nec ejus regnum est transgressus.	3907	807
		Joel.						
3217	226	Sub iisdem regibus prophetavit sub quibus Osee, ut volunt *August. Hier. Theodor.* atque adeo per integrum seculum.	4		41	Mortuo Jeroboamo II. in præceps ruere omnia, & ad *anarchiam*	3927	787
3220	229		26		1	undecim annor. res deducta est.	3930	784
		Isaias.				**Abdias.**		
		Prophetare incipit anno Oziæ 25. *Hier.* atque sub Joathan, Achaz, Ezechia, & Manasse. Perseverat per integrum item seculum.				Oseæ, Isaiæ & Amosio fuit æqualis, *Hieron. Theodor.*		
3228	237	Ab ætate hujus anni PRIMA Græcorum numeratur OLYMPIAS.	35	202	9		3938	776
3232	241	Jonas ad prædicandum Ninivitis mittitur. Ita ut facile ann. 124. vixerit.	38	203	12. 8	XIV. Zacharias quartus & postremus è stirpe Jehu, regnavit anno 38. Oziæ, sex mensibus, 4. Reg. 15. cum 8.	3942	772
3233	242		39	204		XV. Sellum cùm interfecisset Zachariam, anno 39. Oziæ, regnavit mense unico. 4. Reg. 15.	3943	771
			40		1	XVI. Manahem Sellum occidit, & per undecim ferè menses de regni possessione contendit, tandemque auxilium ferente Phule rege Assyriorum, regnare cœpit pacificè, anno 39. (completo) Oziæ regis Juda, & per annos 10. regnat, 4. Reg. 15.		
3237	246		44		10	SARDANAPALUS Assyriorum imperium obtinet ann. 20. *Euseb.*	3947	767
3243	252		49		1			
			50	215	2	Phaceia patri Manahemo succedit, anno 50. Oziæ, & regnat biennio, 4. Reg. 15.	3953	761
3245	254		52		1	Phacee filius Romeliæ, interempto Phaceja, regnat ann. 20. ab annó 52. Oziæ, 4. Reg. 15.	3955	759
3246	255	*Jubilæus XIV.*					3956	758
		XI. Joathan mortuo patre Ozias regnum suscipit, anno 2. Phacee, & 16. annis regnat.	1		3			
		Michæas.						
		Sub eo & duobus ejus successoribus Michæas Morasthites prophetavit, Mich. 1. annis circiter 50.						
3251	260	Ab hoc anno, ANNI URBIS VARRONIANI procedunt, licèt juxta Fabii Pictoris Romanorum Scriptorum antiquissimi					396.	753

XE.

Digitized by Google

Anni: Ab orbe condito.	Anni: A fundat. Templi.	REGES JUDA.	Anni Regum Juda.	Anni à divisione X. Trib.	Anni Regum Israel.	REGES ISRAEL. MEDI.	Anni: Period. Jul.	Anni: Ante æram Chr.
		mi, & ludorum secularium, à veteribus Romanis observatorum, rationes, toto quinquenio posteriores sint.						
3257	266					ARBACES Mediæ præfectus, conspirante Beleso Babylonico, Ninivem anno obsidionis 3. expugnat. Atque ita Assyrium destructum est imperium postquam annis 520. stetisset, *Her. l.1.c.95.* Trifariàm igitur diviso imperio, *Arbaces*, Straboni *Orbacus*, Vellejo *Pharnaces* dictus, Medis libertatem restituit, *Herodot.* BELESUS in sacris *Baladan*, Ptolemæo & Censorino NABONASSARUS dictus, regnum Babyloniæ per annos 14. occupat. Atque hinc NABONASSARI ÆRA deducenda. NINUS Junior, Assyriorum imperium ad proprios reductum terminos, annis 19. obtinuit *Chr. Græc. Euseb.* Qui melioris auspicii causa, primi Assyriorum imperii conditoris nomen assumpsisse videtur, cùm propria appellatione ab Æliano *Thilgamus*, in sacris litteris THELGATHPHALASAR, sive *Theglatphalasar* sit dictus.	3967	747
3262	271	XII. Achaz patri Joathamo succedens, anno 17. Phacee (completo) 16. annis regnat, 4. *Reg.* 15. & 2. *Paralip.* 26. Quia verò ann. 20. fuisse dicitur Joatham cùm regnare inciperet, ita ut ad annum 36. solùm vixerit, & ipso moriente dicitur filius ejus Achas fuisse annorum 25. sequitur eum habuisse filium cùm esset tantùm annorum 11. Quod aliis adductis exemplis fieri potuisse confirmat Hieronymus, *Epist. ad Vital.*	1		17		3972	742
3265	274		4		1	XVII. Osee filius Elæ, interfecto Phacee, regnum invadit, ann. 20. ab inauguratione Joathami, 4. *Reg.* 15. Id est 4. Achaz. Turbis tamen intervenientibus potiri non potuit; Republica iterum ad *anarchiam* recidente. Unde rebus compositis, regnare tandem dictus est anno 12. (desinente) Achazi regis Judæ, 4. *Reg.* 17.	3975	739
3273	282		12	245	9		3983	73[illegible]
3274	283		13		1		3984	730
3276	285		14		2	SALMANASAR, sive Emanassar, Theglatphalasaro succedens in regno Assyrio, Oseam fecit tributarium, 4. *Reg.* 17.	3986	728
3277	286	XIII. Ezechias ab Achaz patre regni consors efficitur, qui inde ab anno 3. (completo) Oseæ, 29. annis regnavit, 4. *Reg.* 18.	1.16		3 4		3987	727
3283	292		6	254	9	Anno Oseæ 9. Ezechiæ 6. Salmanasar Samariam sub finem anni 3. obsidionis capit, & X. TRIBUS IN CAPTIVITATEM abducit. Atque hic finis regni Israel.	3993	721
		Nahum. Post abductas X. TRIBUS prophetat, ut consolatio esset tam his qui jam captivi erant, quàm his qui obsidebantur ab hostibus, *Hieron.*						
3291	300	Cùm jugum Assyr. excussisset Ezechias, anno ejus 14. ad finem tendente, Sennacherib regnum Judææ invadit, *Isa.* 36.	14			SENNACHERIB patri Salmanasaro successit. Contra Sethonem Ægypti regem movit, indeque in Palæstinam: sed ab Angelo ejus deleto exercitu, occisis nempe 185. millibus hominum una nocte, in Assyriam revertitur, & à duobus filiis occiditur, *Isa.* 16. & 4. *Reg.* 18.	4001	713
		Ex lethali vulnere decumbenti Ezechiæ, Isaias propagationem regni in 15. annos, & liberationem è manu Assyr. signo mirabili, umbræ solaris retrò acto dato, denuntiat, *Isa.* 38.	15					

Ju-

Quum

Anni Mundi.	Anni A fundat. Temp.	REGES JUDA.	MEDI. BABYLONII.	Anni Periodi Jul.	Anni Ante eram Chr.
3294	303		Quum Medi huc usque sine rege fuissent, DEJOCIS imperio sese subjecerunt, annis ante initium Cyri 150. *Herodot. lib. 1.*	4004	710
3295	304	*Jubilaeus XV.* reliquorum omnium medius, & post acta à Salomone encaenia laetissimus ob tantae liberationis tam recentem memoriam.	Is est qui ARPHAXAD in libro Judith dicitur. *Vide titulum hujus libri.* ASSARADON, Ptolemaeo Essarchaddon patri Sennacherib succedit.	4005	709
3306	315	XVI. Manasses morienti Ezechiae bono patri, impius succedit filius annorum 12. tantùm natus, annisque 55. Jerosolymis regnat, 4. *Reg.* 21.		401·	6,8
3323	332		Deficiente Babyloniorum stirpe, Assaradon Babyloniae regnum occupat per annos 13. *Canon Ptol.*	4033	681
3327	336	Eodem ut videtur tempore & eadem opera, qua in Samariam inducti coloni, principes exercitus regis Assyriae in vicinam Judaeam progressi, Manassem in vepretis quibusdam latitantem ceperunt, & compedibus vinctum Babylonem adduxerunt, 2. *Paral.* 33.	Novos ille colonos in Samariam induxit, *Esdrae* 4.	4037	677
3336	345		SAOSDUCHINUS Assaradoni succedens, Assyriacum simul & Babylonicum administrat imperium annis 20. *Canon Ptol.*	4046	668
3344	353	*Jubilaeus XVI.*	Is est qui in lib. Judith NABUCHODONOSOR appellatur. *Vide titulum hujus libri.*	4054	660
3347	356		Nabuchodonosor Assyr. rex, anno regni 12. Arphaxad Medorum regem praelio superat, *Judith* 1.	4057	657
3356	365		Post Dejocem Phraortes ejus filius, annis 22. Medis imperat, *Herod. lib.* 1. Saosduchino Chinaladanus succedit in regno Babylon. simul & Assyrio, & annis 22. imperat, *Canon Ptol.*	4066	648
3361	370	XV. Amon impius, patri Manassi succedit, & regnat biennio, 4. *Reg.* 21.	Hunc SARACUM Alexand. Polyhistor nominat, quod *latronem* notat.	4071	643
3363	372	XVI. Josias octennis puer, Amoni patri per domesticorum proditionem occiso succedit, & annos 31. regnat, 2. *Reg.* 22.		4073	641
3369	378		Phraortes Medorum rex in obsidione Ninives perit; cui Cyaxares filius succedens annis 40. imperat, *Herod. lib.* 1.	4079	635
		Jeremias.			
3375	384	Anno Josiae regni 13. adhuc puer ad propheticum munus à Deo vocatur, *Jer.* 1. Ei adjunguntur SOPHONIAS, BARUC, & alii. HOLDA quoque prophetess sub Josia floruit.		4085	629
3378	387		NABOPOLASSARUS à Saraco praefectus exercitui, & ASTYAGES à patre Mediae Satrapa constitutus, affinitatem ineunt, Amysa Astiagis filia Nabuchodonosori Nabopolassaris filio, desponsata: & junctis viribus Ninive, in eaque Saracum regem expugnant, *Alexand. Polyhistor.* Fuitque Nabopolassar Babyloniae rex per ann. 21. *Beros. & Ptol.*	4088	626
3393	402	*Jubilaeus XVII.*		4103	611
3394	403	XVII. Josia à Nechaone rege Ægypti occiso, populus Joachasum juniorem ejus filium in regem unxit: sed post tres menses Nechao regem constituit Eliakim fratrem ejus seniorem, quem Joakim appellavit, 2. *Paral.* 14.		4104	610
		Habacuc.			
3397	406	Hoc circiter tempore prophetavit, cùm jam jam immissurus esset Deus Chaldaeos in Judaeam, *Abac.* 1.	Nabuchodonosor in regni societatem à patre assumptus (unde primum ejus regni initium) contra Nechaonem regem Ægypti mittitur, *Beros. apud Joseph. Euseb.*	4107	607
3398	407	Judaeam invasit Nabuchodonosor, & Joakim catenis vinxit, 2. *Paralip.* 36. Indeque INITIUM CAPTIV. BABYLONICÆ LXX. ANNORUM.		4108	606
		Daniel.			
		Tunc annorum circiter 8. cum ceteris captivis abducitur. Vixit verò usque ad Cyri tempora, hoc est ad annum vitae circiter 80.			

Joa- Na-

PRIMA MUNDI ÆTAS

Annorum 1656

Cum mensibus ferè duobus.

A CREATIONE AD DILUVIUM.

CREATIONIS INITIUM supponimus factum nocte illa, quæ diem 23. Octobris nostri præcesserit, in anno Periodi Julianæ 710. Absoluta verò est diebus sex.

Anni Mundi.	Octob. die											Anni Periodi Julianæ.	Anni ante æram Chr. vulg.
1	23										FERIA I. Creavit Deus supremum cœlum cum Angelis: deinde infimum hunc globum ex abysso & terra conflatum, *Gen.* 1. Concinentibus & collaudantibus cum simul *omnibus filiis Dei*, id est ipsius Angelis, *Job.* 38.7. Cùmque terra esset inanis, & tenebræ essent super faciem abyssi, in ipso die medio creata est Lux, quam à tenebris distinguens Deus, illam appellavit Diem, & tenebras Noctem.	710	4004
	24										FER. II. Creato expanso, quod cœlum est appellatum, distinctio facta est inter aquas superiores & inferiores terræ circumfusas.		
	25										FER. III. Aquis inferioribus in locum unum confluentibus, apparuit Arida, quam Deus germinare fecit herbas, plantasque cum seminibus & fructibus. Paradisus in Edem constituitur, in quo omne lignum pulchrum visu & ad vescendum suave. Arbor quoque vitæ, & arbor scientiæ boni & mali, *Gen.* 2.		
	26										FER. IV. Creantur Sol & Luna, reliquaque Sidera.		
	27										FER. V. Aquatilia, & volatilia creata sunt, & fœcunditate donata.		
	28										FER. VI. Terrestria animalia creata sunt, tam grandia quàm repentia. Demum verò Homo ad imaginem Dei conditus est. Tum circa vesperam ex dormientis latere, costa deiumpta, mulier formatur.		
	29										FER. VII. Quievit Deus ab universo opere, diei septimo benedicens, Sabbatum instituit & sanctificavit, *Gen.* 2. Necdum, ut videtur, peccato admisso, aut pœna insontibus vel Angelis vel hominibus inflicta.		
	30 Adami ætas. 1										Primi conjuges in Paradisum introducti, fructu arboris boni & mali interdicuntur. Deus universa animantia terræ, & volatilia cœli adduxit ad Adam, ut videret quid vocaret ea. Diabolus verò eorum felicitati invidens, mulierem per serpentem, per mulierem virum ad peccatum sollicitat. Citatis & convictis à Deo, pœnæ imponuntur, statimque ipsi è paradiso ejiciuntur, ne de fructu vitæ, quem hactenus non attigerant, vescantur. Quod die Mundi 10. non incongruè factum videri potest, Kalendis Novembris nostri respondens, quo deinceps instituta est EXPIATIONIS solemnitas, & statutum JEJUNIUM, νηστείας nomine *Actor.* 27. donatum, in quo anima, quæ non fuisset afflicta, excludebatur à populo, *Levit.* 16. & 23.		
2	2										Post lapsum, primus è muliere nascitur CAIN, *Gen.* 4. deinde Abel. Abele autem à fratre Caino occiso, Deus alium Evæ filium reposuit nomine	711	4003
130	130										SETH, anno Adami & mundi 130. natus. Cujus filius	840	3874
235	235	105									ENOS nascitur anno Sethi 105. *Gen.* 5. Cùm à Cainitis, Dei cultus jam miserè corruptus esset.	945	3769
325	325	195	90								CAINAN nascitur, anno Enosi 90. *ibid.*	1035	3679
395	395	265	160	70							MALALEEL nascitur, anno Cainani 70.	1105	3609
460	460	330	225	135	65						JARED nascitur, anno Malaleelis 65.	1170	3544
622	622	492	387	297	227	162					ENOCH nascitur, anno Jaredi 162.	1332	3382
687	687	557	452	362	292	227	65				MATUSALA nascitur, anno Enochi 65.	1397	3317
874	874	744	639	549	479	414	252	187			LAMECH nascitur, anno Mathusale 187.	1584	3130
930	930	800	695	605	535	470	308	243	56		*Adam* moritur, annos natus 930.	1640	3074
987	*,*	857	752	662	592	527	365	300	113		*Enoch* 7. ab Adam transfertur, ann. natus 365.	1697	3017
1042		912	807	717	647	582	*,*	355	168		*Seth* moritur, annos natus 912.	1752	2962
1056			821	731	661	596		369	182		NOE 10. ab Adam nascitur, ann. Lamechi 182.	1766	2948
1140			905	815	745	680		451	266	84	*Enos* moritur, annos natus 905.	1850	2864
1235			*,*	910	840	775		548	361	179	*Cainan* moritur, annos natus 910.	1945	2769
1290				*,*	895	830		603	416	234	*Malaleel* moritur, annos natus 895.	2000	2714
1422					*,*	962		735	548	366	*Jared* moritur, annos natus 962.	2132	2582
1536						*,*		849	662	480	Initium 120. ann. pœnitentiæ, *Gen.* 6.3. & 1. *Pet.* 3. 20. *ac* 2. *Pet.* 2.5.	2246	2468
1556								869	682	500	JAPHET primogenitus Noe nascitur, anno patris 500.	2266	2448
1558								871	684	502	2 SEM Secundogenitus Noe nascitur.	2268	2446
1651								964	777	595	95 93 *Lamech* moritur cùm 777. esset an.	2361	2353
1656								969 *,*	*,*	600	100 98 *Mathusala* annos natus 969. moritur paulò ante diluvium.	2366	2348

Hujus anni mense 2. die 10. mensis (Decembris nostri 1. Fer. 1.) Deus edicit Noe ut se paret ad ingressum in arcam.

Mensis 2. die 8. (Decemb. 8. fer. 1.) Noe cum suis, & animalibus omnibus in Arcam ingresso, pluviam immisit Deus super terram diebus 40. & 40. noctibus: & prævaluerunt aquæ.

SECUNDA MUNDI ÆTAS

Annorum 426.

Cum mensibus quatuor & aliquot diebus.

A DILUVIO AD VOCATIONEM ABRAHAMI.

DILUVIUM durat annum integrum. VITA *autem hominum quasi dimidio brevior facta est.*

Anni Mundi.	Anni Diluvii.	Noe.	Sem.											Anni Periodi Jul.	Anni ante æram Chr. vulgarem.
1657	1	601	99										Noe siccata jam terra exivit ex arca cum suis. Deus autem terram corruptam nova benedictione reparat.	2367	2347
1658	2	602	100										ARPHAXAD nascitur, anno Semi centesimo, secundo post Diluvium. *Gen. cap.* 11.	2368	2346
1693	37	637	135	35									SALE nascitur, anno Arphaxad. 35. *ibid.*	2403	2311
1723	67	667	165	65	30								HEBER nascitur, anno Sale 30.	2433	2281
1757	101	701	199	99	64	34							PHALEG nascitur, anno Heberi 34. *Exinde anni humanæ vitæ iterum quasi dimidio breviores fiunt.*	2467	2247
1787	131	731	229	129	94	64	30						REHU nascitur, anno Phaleg 30.	2497	2217
1819	163	763	261	161	126	96	62	32					SARUG nascitur, anno Rehu 32.	2529	2185
1849	193	793	291	191	156	126	92	62	30				NACHOR nascitur anno Sarug 30.	2559	2155
1878	222	822	320	210	185	155	121	91	59	29			THARE nascitur, anno Nachoris 29.	2588	2116
1915	259	....	....	...	...	...	...	...	...	...	....		Ægialeus Sycyoniorum in Peloponeso regnum incœpit, annis 1313. ante primam Olympiadem *Euseb. in Chron.*	2625	2089
1920	264	....	....	...	...	...	...	...	...	...	....		Hysci (quod lingua Ægyptiaca *reges pastores* sonat) ex vicina Arabia irrumpentes Memphim ceperunt, totaque Ægypto inferiori potiti sunt.	2630	2084
1948	292	892	390	290	255	225	191	161	129	99	70		ARAM primogenitus Thare nascitur, anno ejus 70. *Genes.* 11. ℣. 26. 29.	2658	2056
1996	340	940	438	338	303	273	239	209	177	147	118		*Phaleg* moritur, annos natus 239.	2706	2008
1997	341	941	439	339	304	274	⁂	210	178	148	119		*Nachor* moritur, annos natus 148.	2707	2007
2006	350	950	448	348	[illegible]	283		219	187	⁂	128		*Noe* moritur, annos natus 950.	2716	1998
2008	352	⁂	450	350	315	285		221	189		130		ABRAM, postea dictus ABRAHAM, tertius Thare filius, nascitur anno patris 130. *Genes.* 11. 32. *cum* 12. 1. 2.	2718	1996
2018	362		460	360	325	295		231	199		140	10	SARAI, sive SARA, quæ & ISCA, ex Harane septuagenario nascitur, *Genes.* 11. 29. 30. *cum* 17. 17.	2728	1986
2026	370		468	368	333	303		239	207		148	18	*Rehu* moritur, ann. natus 239.	2736	1978
2049	393		491	391	356	326		⁂	230		171	41	*Sarug* moritur, ann. natus 230.	2759	1955
2079	423	....	....	.. .	...	...	...	...	⁂	...	....	....	Hoc ferè tempore Codorlahomor Rex Elam, sive Elamidis, inter Persiam & Babyloniam sitæ, Pentapoleos Reges subegit, qui ei servierunt annis 12. *Genes.* 14.	2789	1925
2083	427		525	425	390	360					205	75	ABRAM A DEO VOCATUR ex Ure Chaldæorum in Mesopotamia: Charanque pervenit in eadem Mesopotamia sitam. Ubi *Tharei* gravi imbecillitate detentus, consedit, donec ille anno vitæ 205. moreretur. Quod eodem anno post Josephum, Eusebium, Chrysostomum, Augustinum, & alios credimus factum. *Consule Chronologiam nostram.*	2793	1921

TERTIA MUNDI ÆTAS

Annorum præcisè 430.

A PEREGRINATIONE SEU VOCATIONE Abrahami ad Exodum.

Anni Mundi	à Diluvio	Sem.	Arphaxad	Salæ	Heberi	Abrahami	Peregrinationis	Ante Exodum					Anni Periodi Jul.	Ante æram Christi vulg.
												ABramum, patre mortuo, denuò vocat Deus, addita etiam evangelici fœderis promissione, anno		
2083	427	525	425	390	360	75	0	430				Indeque 430 anni peregrinationis & servitutis assumendi, *Gen. 11. & 12. cum Act. 7. & Exod. 12. cum Gal. 3.*	2793	1921
2084	428	526	426	391	361	76	1	429				Abram descendit in Ægyptum fame cogente, *Gen. 12.*	2794	1920
2091	435	533	433	398	368	83	8	422				Rex Sodomæ cum reliquis, adversùs Codorlahomor rebellat. Abram Lothum liberat, & decimas offert Melchisedech	2801	1913
2094	438	536	436	401	371	86	11	419				ISMAEL nascitur, *Gen. 16. 15. & 17. 24.*	2804	1910
2096	440	538	438	403	373	88	13	417	2			*Arphaxad* moritur.	2806	1908
2107	451	549	***	414	384	99	24	406	13			Circumcisio instituitur, nominaque *Abram* in *Abraham*, & *Sarai* in *Sara* mutantur. Sodoma evertitur	2817	1897
2108	452	550		415	385	100	25	405	14			ISAAC nascitur. Nec diu post MOAB & AMMON, eodem patre & avo Loth.	2818	1896
2113	457	555		420	390	105	30	400	19	5		Ablactatur Isaac, & Ismaele eum persequente ejicitur: INDE QUOQUE 400. ANNI NUMERANDI quibus Abrahami semen affligendum in terra non sua prædixerat Deus.	2823	1891
2126	470	558		433	403	118	43	387	32	18		*Sale* moritur, annos natus 433.	2836	1878
2145	489	587		***	422	137	62	368	51	37		Isaac per fidem offertur ab Abrahamo, an. ætatis 37. *Genebrard. post Seder Olam & Tradit. Heb.* Sara moritur eodem anno, ætatis suæ 127. *Gen. 23.*	2855	1859
2148	492	590			425	140	65	365	54	40		Isaac ducit Rebeccam filiam Batuelis, filii Nachor, fratris Abraham, *Gen. 24.* Inachus Argivorum in Peloponeso primus rex, regnat per ann. 50. *Euseb.*	2858	1856
2158	502	600			435	150	75	355	64	50		*Sem* moritur.	2868	1846
2168	512	***			445	160	85	345	74	60		JACOB & ESAU nascuntur, anno Isaaci 60.	2878	1836
2179	523				456	171	96	334	85	71	11	Thermosis, sive Amosis rex Ægypti superioris. Hycsos sive pastores pulsi ex Ægypto inferiori; illi que in Phœniciam sibi sedes elegerunt, *Joseph. & Herodot.*	2889	1825
2183	527				460	175 ***	100	330	89	75	15	*Abraham* moritur.	2893	1821
2187	531				464 ***		104	326	93	79	19	*Heberus* moritur, annos natus 464. *Gen. 11.* Hic omnium, post diluvium, diutissime vixit.	2897	1817
2208	552						125	305	114	100	40	Ogigium in Attica diluvium, *Jul. African. & Euseb.*	2918	1796
2231	575						148	282	137	123	63	Ismael moritur, an. natus 137.	2941	1773
2242	586						159	271	***	134	74	Evechous apud Chaldæos imperare cœpit 224. an. ante Arabes. *Jul. Afric.* Qui videtur esse BELUS BABYLONIUS, sive JUPITER BELUS, à Chaldæis postea Deus habitus. *If. 46. Jer. 50. & 51.*	2952	1762
2245	589						162	268		137	77	Isaac senex (annis 43. ante obitum) filius benedicit. Jacob fugit ad Laban.	2955	1759
2252	596						169	261		144	84	Jacob, cùm 7. an. Labano servisset, ducit Liã & Rachelẽ.	2962	1752

RUBEN

Anni										Anni	
Mundi.	a Diluvio.	Servitutis.	ante Exodum	Isaac.	Jacob					Period. Jul.	ante æram Chr. vulg.
2253	597	170	260	145	85				RUBEN ejus primogenitus de Lia nascitur.	2963	1751
2255	599	172	258	147	87				LEVI tertius filius de eadem natus est.	2965	1749
2256	600	173	257	148	88				JUDAS quartus de eadem nascitur.	2966	1748
2259	603	176	254	151	91				JOSEPH de Rachele nascitur, anno 14. servitutis Jacobi finito.	2969	1745
2265	609	182	248	157	97	6			Jacob cùm adhuc annos sex servisset, redit in patriam.	2975	1739
2276	620	193	237	168	108	17			Joseph venditur à fratribus, anno ejus 17. ineunte, & servit annis 14. *Joseph.*	2986	1728
2287	631	204	226	179	119	28			Carcere conclusus, duobus aulicis somnia interpretatur.	2997	1717
2288	632	205	225	180	120	29			*Isaac* moritur, 180. annos natus, *Gen.* 37.28.	2998	1716
2289	633	206	224	*.*	121	30			Joseph exaltatur; atque ab hujus anni messe, 7. ubertatis anni numerantur.	2999	1715
2296	640	213	217		128	37			Anni 7. famis cœperunt: & Joseph annos natus 37. universa Ægypti horrea aperuit.	3006	1708
2298	642	215	215		130	39			Jacob cum universa familia descendit in Ægyptum, anno 2. sterilitatis jam exacto.	3008	1706
2315	659	232	198		147	56	17		*Jacob* moritur in Ægypto, cùm ibi fuisset ann. 17.	3025	1689
2369	713	286	144		*.*	110 *.*	71		Joseph moritur, cùm Ægypto præfuisset ann. 80.	3079	1635
									Atque hic terminatur Liber Genesis.		
2391	735	308	122				93		*Levi* moritur in Ægypto, ann. natus 137. *Exod.* 6.	3101	1613
2427	771	344	86				129		Ramesses Miamun regnat ann. 66. mense 2. *Maneto.* Rex est ille novus qui non noverat Joseph, quique infantes submergi imperavit. Ejus cognomen à *Moy*, quod Lingua Ægyptia aquam significat. Unde & NEPTUNI à Mythologis impositum illi nomen. Filios habuit Amenophim (sive Belum Ægyptium, Ægypti & Danai patrem) & Busiridem.	3137	1577
2430	774	347	83				132		AARON nascitur, ann. 83. ante Exodum, *Exod.* 6.	3140	1574
2433	777	350	80				135		MOSES nascitur, ann. 80. ante Exod. *Exod. ibid.* Atque adeo 41. post mortem Levi.	3143	1571
2448	792	365	65				150	15	Cecrops Ægyptius Athen. regnum condidit. Victis Chaldæis. Arabes in Babylone regnarunt. *Usserius.* Primus eorum Rex *Mardocentes* per ann. 45. regnat, qui videtur esse *Merodach*, pro Deo habitus. *Jerem.* 50.	3158	1556
2473	817	390	40				175	40	Moses occiso Ægyptio fugit in terram Madian.	3183	1531
2474	818	391	39				176	41	Caleb nascitur.	3184	1530
2494	838	411	19				196	61	Ramesses Miamun moritur. Ei succedit filius Amenophis.	3204	1510
2513	857	430	0				215	80	Moses videt rubum ardentem, & ad liberandum populum mittitur.	3223	1491
									Mensis Abib (qui deinceps primus Mensis anni erit) die 15. ISRAELITÆ ad DC. MILLIA Ramesse PROFICISCUNTUR. *Exod.* 12. *Num.* 33.		

Digitized by Google

QUARTA MUNDI ÆTAS

Annorum 479 & dierum 17.

AB EXITU EX ÆGYPTO ad jacta Templi fundamenta.

Anni Mundi.	Anni ab exitu de Ægypto.		Anni Periodi Jul.	Anni ante Christum.
2513	1	MENSE 2. ab exitu, manna pluit de cœlo, quo pane deinceps, annis 40. vescuntur, *Exod.* 16.	3223	1491
		TERTIO, Legem decalogo comprehensam promulgavit Deus. Immolatis victimis fœdus inter Deum populumque sancitur, *Exod.* 24.		
		QUARTO, duas Legis tabulas obtinet Moses, quibus ob vituli idololatriam fractis,		
		SEXTO tandem mense, tabulis prius dispositis, cum Lege denuò scripta de monte descendit, *Exod.* 34. & 35.		
2514		Primo hujus anni semestri Tabernaculum, Arca fœderis, Altare, Mensa propositionis, Candelabrum, & reliqua instrumenta sacra in deserto Sinai fabricantur, *Exod.* 34. 35. & 36.	3224	1490
	2	Anno 2. ab exitu, primi mensis die 1. Tabernaculum erigitur, *Exod.* 40.		
2522		Ægyptus, qui & Ramesses, & Sosoosis, & Sesoosis dicitur, Amenophis, sive Beli filius, fratrem suum Danaum regno pellit, & Ægypto nomen suum dedit. *Diodor. l.* 1. *Herodot.*	3232	1482
2533		Busiris, Neptuni sive Ramessis Miamun filius apud Nili vicina loca tyrannidem exercet. *Euseb.*	3243	1471
2549		Phœnix & Cadmus, de Thebis Ægypt. in Syriam profecti apud Tyrum & Sidonem regnarunt, *Euseb.*	3259	1455
2552	40	Anno 40. ab exitu, mense 1. Maria moritur, utroque fratre senior, quæ ad ann. 130. pervenisse colligitur ex Exodi 29. 4. 7.	3262	1452
		Mense 5. die 1. Aaron in vertice montis Horeb, moritur, anno ætatis 123. *Num.* 20. 33. & *Deut.* 10.		
2553		Mense 6. Israelitæ pugnant contra Arad, *Num.* 21. & 33. Serpens erigitur, *Num.* 21. Sehon & Og debellantur, Balaam arcessitur, *Num.* 21. 22. 23. & 24. Sors duarum tribuum & semis citra Jordanem assignatur. *Deut.* 3.	3263	1451
		Mense 12. MOSES MORITUR, *Num.* 7. *Deut.* 3. annos natus 120. *Deut.* 31. & 34.		
		Atque hic finitur Pentateuchus, historiam annorum 2552. cum dimidio complectens: & Liber Josue cum anno 41. ab exitu incipit.		
	41	Primo mense, Josue duos exploratores mittit. Jordanem transit. Circumcisionem redintegrat. Jerichontem expugnat. Ain delet, punito prius Achanis sacrilegio. Solem & Lunam stare præcipit. Quinque Reges suspendit. Atque ita terminatur annus 2553. in cujus medio, cessante manna, de proventu terræ populus vivere cœpit.		
2554	42	Ab Autumno hujus anni, quo primùm serere Israelitis contigit, numerandus PRIMUS ANNUS AGRICULTURÆ, & RADIX ANNORUM SABBATICORUM ibi figenda, *Exod.* 23. *Levit.* 25. *Deut.* 15. & 31.	3264	1450
2559		Devictis quinque Regibus, reliqui omnes conjunctis copiis sese Israelitis opposuerunt: contra quos Josue toto sexennio bellum gessit, *Josue* 11. *cum* 14.	3269	1445
	47	Josue jam senex terram cis Jordanem novem tribubus & dimidiæ Manassi dividit.		
		Prima quies per Josue terræ data, *Josue* 11. & 14.		
2560		Annus septimus à terra primùm coli cœpta, & primus Sabbaticus, à quo JUBILÆORUM EPOCHA ducenda, *Levit.* 5.	3270	1444
	48	*Josue* moritur, natus ann. 110. *Josue* 23. & 24. cùm præfuisset ann. circiter 17.		
		Atque hic terminatur Liber Josue.		
2585		Sub senioribus qui longo post Josue vixerunt tempore, Israel servivit Domino, *Josue* 24. putà per ann. circiter 25.	3295	1419
	73	Interregnum annorum aliquot, puta 6. *quibus non erat Rector in Israel: sed suo quisque vivebat arbitrio.*		
		Quo spatio contigere ea quæ quinque postremis capp. Libri Judicum continentur, de		
2591	79	idolo Michæ, de uxore Levitæ cujusdam, &c.	3301	1413
2599	87	PRIMA SERVITUS in manus Cushan Mesopotamiæ regis ann. 8. *Judic.* 2. 3.	3309	1405
		Othoniel Israelem liberat, & quievit terra anno 40. post quietem à Josue primùm constitutam, *Judic.* 3.		
2609	97	JUBILÆUS PRIMUS in terra actus.	3319	1395
2658	146	*Jubilaus II.*	3368	1346
		SECUNDA OPPRESSIO annorum 18. sub Eglone Moabitarum rege, *Judic.* 3.		
2680	168	Ehud sive Aod Eglonem interimit; & quievit terra anno 80. post quietem proximam ab Othoniele restitutam, *Judic.* 3.	3390	1324
2682	170	Samgar sexcentos Philisthæos occidit stimulo bovis.	3392	1322
		BELUS ASSYRIUS in Babylonia post Arabes regnat annis 55. *Jul. African.*		
2699	187	TERTIA SERVITUS annorum 20. sub Jabin Chananæorum rege, *Jud.* 4.	3409	1305
2707	195	*Jubilaus III.*	3417	1297
2719	207	Debora cum Barac Sisaram profligavit, & quievit terrà anno 40. post quietem superiorem, *Jud.* 4. & 5.	3429	1285

IMPERIUM ASSYRIORUM.

Anni Mundi.	Anni ab Exodo.		Anni Periodi Jul.	Anni ante Chr.
2737	225	NINUS Beli filius, ASSYRIORUM fundavit IMPERIUM qui 520. annos, superiorem Asiam obtinuerunt. *Herodot. Appian.* Regnavit verò Ninus 52. ann. *Jul. African. Euseb.*	3447	1267
2752	240	QUARTA Israelitarum OPPRESSIO, annorum 7. sub Madianitis, *Judic.* 6.	3462	1252
2756	244	*Jubilæus IV.*	3466	1248
2759	247	GEDEON, qui & Jerobaal, Madianitas profligavit: quievitque terra anno 40. post quietem superiorem à Debora & Baraco restitutam, *Judic.* 6. 7.	3469	1245
2768	256	Cùm primùm vita excessit Gedeon, Israelitæ ad idololatriam conversi sunt. Abimelec ejus filius regnum affectans septuaginta fratres suos interimit.	3478	1236
2771	259	Cùm triennio regnasset Abimelec ad obsidionem Tebes, fragmento lapidis à muliere interiit.	3481	1233
2772	260	Tola judicavit Israelem, ann. 23.	3482	1232
2789	277	SEMIRAMIS Nini uxor, universæ Asiæ præter Indos imperavit. Vixit annos 62. regnavit 42. *Diodor. lib.* 2. *Justin. lib.* 1.	3499	1215
2790	278	ELI Sacerdos nascitur.	3500	1214
2795	283	Tolæ successit Jair, qui Israelem judicavit annis 22. *Judic.* 10.	3505	1209
2799	287	QUINTA SERVITUS 18. annorum sub Philisthæis & Ammonitis, *Judic.* 10.	3509	1205
2805	293	*Jubilæus V.*	3515	1199
2817	305	Jephte Jairo successit, qui ab Ammonitis Israelitas liberavit, & annis 6. judicavit. *Judic.* 10. & 12.	3527	1187
2820	308	TROJA à Græcis expugnata ann. 408. ante primam Olympiadem.	3530	1184
2823	311	Mortuo Jephte, Abesan judicavit Israel ann. 7. *Jud.* 12.	3533	1181
2830	318	Elon ei successit, & judicavit ann. 10. *Jud.* 12.	3540	1174
2831	319	Ninus sive Ninius interfecta Semiramide matre apud Assirios regnat 38. ann. *Euseb.*	3541	1173
2840	328	Eloni succedit Abdon, qui 8. ann. judicavit.	3550	1164
		Huic successit ELI SUMMUS SACERDOS qui judicavit 40. annis 1 *Reg.* 4. Rursumque peccantes filii Israel traditi sunt in manus Philisthinorum, ann. item 40. *Jud.* 13.		
2850	338	SAMPSON Nazaræus natus est, *Jud.* 13.	3560	1154
		SAMUEL quoque nascitur.		
2854	342	*Jubilæus VI.*	3564	1150
2869	357	Eli judicis officium exequente, vindicis quoque partes agere cœpit Sampson, quasi 19. annorum existens, *Judic.* 14.	3579	1135
2887	375	Sampson Dagonis ædem divellens, plures moriens interfecit quàm vivus occiderat, cùm judicasset Israelem ann. 20. *Judic.* 16.	3597	1117
2888	376	Arca capitur: Ophni & Phinees in prælio occiduntur. Eli fracta cervice moritur. Ei Samuel sufficitur. Arca post septem menses remittitur, 1 *Reg.* 4. 5. 6. 7.	3598	1116
2903	391	*Jubilæus VII.*	3613	1101
2908	396	Annis 20. postquam Arca in Cariathiarim permansit, Samuel insignem de Philistæis obtinuit victoriam, 1 *Reg.* 7.	3618	1096
2909	397	Israelitæ Regem sibi dari petunt, quibus SAUL 40. annis datur, 1 *Reg.* 12. *cum Actor.* 13. cùm Samuel hactenus per annos 21. cùm dimidio judicasset.	3619	1095
2911	399	Saul imperio suo à Philistæis est veluti exutus, cùm duobus annis regnasset. 1 *Reg.* 13. Israele nempe gravi servitute oppresso, qua tandem amota, Saul regnum super Israel accepisse, id est recuperasse, dicitur 1 *Reg.* 14.	3621	1093
		Samuel pronunciat Sauli, *quæsivisse Dominum sibi virum juxtà cor suum, ut esset dux super Israel.* 1 *Reg.* 13. De Davide loquens annis 8. antequàm esset natus.		
2919	407	DAVID nascitur, quippe annorum 30. cùm in Hebron unctus est. 2 *Reg.* 5. *cum* 1 *Reg.* 16.	3629	1085
2934	422	Saule rejecto, Samuel in Bethlehem mittitur ad ungendum David, 1 *Reg.* 16. qui tunc erat circiter annorum 15.	3644	1070
2942	430	David Goliath occidit, 1 *Reg.* 17. tunc annorum circiter 23.	3652	1062
2944	432	Industria Michol, manus Saulis evadit, 1 *Reg.* 19. In Nobe panes & gladium obtinet, *cap.* 21. quam ob causam Saul Sacerdotes omnes trucidat, *cap.* 22.	3654	1060
2945	433	David de Ceila in desertum Ziph se recipit, *cap.* 23.	3655	1059
2946	434	Inde in locis Engaddi, ubi oram chlamidis Saul abscidit, *cap.* 24.	3656	1058
2947	435	*Samuel* moritur, annos natus circiter 97.	3657	1057
2949	437	Abigailem David ducit uxorem, *cap.* 25. Saulis dormientis hastam abstulit, *cap.* 26. Ad Achisum se recipit, *cap.* 27.	3659	1055
		Saul Pythonissam consulit, *cap.* 28. Siceleg vastatur, *cap.* 29. Et post aliquot menses Saul & filii ejus in prælio contra Philisthæos occiduntur, *cap.* 31.		
		David ann. 30. in Hebron unctus, super domum Judæ per ann. 7. cum dimidio regnat, 2 *Reg.* 2. & 5.		
2951	439	Exacto biennio, quo pacificè Israelis regno potiebatur Isboseth, diuturnum inter ipsum & David bellum exarsit, 2 *Reg.* 2.	3661	1053
2952	440	*Jubilæus VIII.*	3662	1052
2957	445	David arcem Sion occupat, ibique sede constituta, annos 33. universo Israeli imperat, 2 *Reg.* 5. & 1. *Par.* 11.	3667	1047
2959	447	Arca fœderis primo anno Sabbatico Galgala inducta Shiluntem, hoc etiam anno Sabbatico Cariathiarimis (quo ante ann. 70. translata fuerat) è domo Abinadab in domum Obededom primùm, deinde post 3. menses in arcem Sion inducta est. ubi permansit usque dum à Salomone proximo Jubilæo in Templi adytum infertur, 2 *Reg.* 6. & 1. *Paral.* 16. *ac* 2. 1.	3669	1045
2966	448	David Nathani consilium suum aperit de æde Deo construenda. Cui responsum est à filio pacifico SALOMONE *ipsi nascituro* perficiendum, 2 *Reg.* 7. & 1. *Paral.* 17.	3670	1044
2967	455	Legati ad Ammonitarum Regem consolandum missi, indignis modis accipiuntur.	3677	1037
2969	457	Cum Bethsabee adulterium, 2 *Reg.* 11. Agebat tum David annum 50.	3679	1035
2970	458	Post natum ex adulterio filium, David à Nathane correptus resipuit: Infans nihilominus moritur, 2 *Reg.* 2.	3680	1034
2971	459	Salomon ex Bethsabee jam legitima uxore nascitur, 1. *Par.* 22. & 2 *Reg.* 12.	3681	1033
2972	460	Ammon Thamarem sororem vitiavit, 2 *Reg.* 13.	3682	1032
2974	462	Biennio post, Absalonis jussu ille interficitur. Absalon verò fugit Gethurem in Syria ad Tolmaium avum suum maternum, ubi triennium mansit, 2 *Reg.* 13. & 15.	3684	1030
2981	469	David fugit à facie Absalonis. 2 *Reg.* 15. Absalon à Joabo confoditur, 2 *Reg.* 18.	3691	1023
2987	475	David universo populi censu instituto, iram Dei in Israelitas accendit, 2 *Reg.* 24. & 1. *Paralip.* 21.	3697	1017
2988	476	Universam materiam ad structuram Domus Dei præparavit, 1. *Par.* 22.	3698	1016
2989	477	Salomonem regem instituit, 1. *Paralip.* 29.	3699	1015
2990	478	*David* moritur cùm regnasset in Hebron 7. annis, & 6. mensibus; in Jerusalem verò 33. annis, 2 *Reg.* 5.	3700	1014
2991	479	Salomon Pharaonis ducit filiam, sapientiam à Deo petit, 3 *Reg.* 3.	3701	1013

QUINTA MUNDI ÆTAS

Annorum ferè 476.

A FUNDATIONE TEMPLI AD FINEM Babylonicæ Captivitatis.

Anni Ab orbe condito.	Anni Ab Exodo 480 A fundat. Templi.		Anni Periodi Jul.	Anni Ante æram Chr.
2992	1	SALOMON anno 480. ab Exitu de Ægypto, anno 4. regni sui, mense 2. die 2. Templi jacit fundamenta, 3. *Reg.* 7. & 2. *Par.* 3. Ita ut ille annus ex parte concurrat cum	3702	1012
2993	2	anno Mundi 2992.	3703	1011
3000	9	Annoque undecimo regni ejus, mense 8. tota structura est absoluta, 3. *Reg.* 6.	3710	1004
3001	10	*Jubilæus IX.* quartum mundi millenarium aperiens, in quo Templi dedicatio magnificè celebrata est mense 7. circa festum Tabernaculorum, 3. *Reg.* 8. & 2. *Par.* 5. 6. 7.	3711	1003
3013	22	Salomon regiæ suæ structuram absolvit, 3. *Reg.* 7.	3723	991
		Jam senex adamat mulieres alienigenas, 3. *Reg.* 11.		
3029	38	*Moritur* cùm regnasset 40. annis, 3. *Reg.* 11.	3739	975
		Roboam ejus filius decem tribus à se avertit qui Jeroboamo se dediderunt, regno bifariam distracto, sic.		

Ab orbe condito	A fundat. Templi	REGES JUDA.	Anni regni.	Anni a divisione decem Trib.	Anni regni.	REGES ISRAEL.	Periodi Jul.	Ante æram Chr.
3030	39	I. Roboam regnat 17. annos 3. *Reg.* 14.	1	1	1	I. Jeroboam regnat 22. annos, 3. *Reg.* 14.	3740	974
			17	17	17			
3046	55	II. Abia anno Jeroboami 18. (ineunte) patri succedens, regnat 3. ann. 3. *Reg.* 15. & 2. *Par.* 13.	1 3	18 20	18 20		3756	958
3049	58	III. Aza, anno Jeroboami 20. (completo) patri succedens regnat 41. ann. 3. *Reg.* 15. & 2. *Paralip.* 14.	1	21	21		3759	955
3050	59	*Jubilæus X.*					3760	954
			2	22	22 2	II. Nadab anno 2. Azæ patri succedens, ad 2. ann. pervenit, 3. *Reg.* 15.		
3051	60		3	23	1	III. Baaza, anno Azæ 3. (ineunte) Nadab occidit & regnum occupat per 24. annos, 3. *Reg.* 15.	3761	953
3074	83		26	46	24 1	IV. Ela patri succedit anno 26 Asæ & regnat 2. annos, 3. *Reg.* 16.	3784	930
3075	84		27		2	V. Zamri, anno Elæ 2. Asæ 27. regnū occupat, 7. diebus, 3. *Reg.* 16.	3785	929
			28	48	1 4	VI. Amri à populo rex constituitur, parte modica Thebnin sequente. Regnavit autem Amri 12. ann. sed cum Thebni annis 4. siquidem		
3079	88		31	51	5	Mortuo æmulo Thebni, solus regnare incipit Amri, anno 31. Asæ, 3. *Reg.* 16.	3789	925
3086	95		38	58	12 1	VII. Achab patri succedit anno 38 Asæ, & ad annos 22. præfuit, 3. *Reg.* 18.	3796	918
3090	99	IV. Josaphat patri succedit, anno 4. Achabi (desinente) & regnat 25. ann. 3. *Reg.* 22. & 2. *Par.* 20.	41 1	61	4		3800	914
3099	108	*Jubilæus XI.*					3809	905
3106	115		17		21	VIII. Achab anno 17. Josaphati Ochosiam proregem constituit, qui duobus ann. regnum administrat, 3. *Reg.* 22.	3816	898
3108	117		18		22		3818	896
			19	80	1	IX. Joram Achabi filius Ochosiæ fratri succedit anno Josaphati 18. (desinente) & regnat 12. ann. 4. *Reg.* 3.	3822	892
3112	121	V. Josaphat jam senior Joramum regni consortem constituit, anno 5. Jorami Israelitici, quo per ann. 8. ille potitus est, 2. *Paralip.* 21.	23 1	84	5	**Elias.** Sub Achab, Ochosia & Joramo prophetavit, per annos circiter 20.	3828	886
3118	127	VI. Ochozias, patre morbo graviter laborante, prorex constituitur, anno 11. Jorami filii Achab, 4. *Reg.* 9.	7	90	11		3829	885
3119	128	Et tandem patre miserè mortuo, in regnum successit, anno 12. Joram filii Achab, unoque anno *solus* regnat, 4. *Reg.* 8. & 2. *Par.* 22.	8 1		12			
3120	129	VII. Athalia regnum occupat per 6. annos, 4. *Reg.* 11.	1		1	X. Jehu ab uno ex prophetis in regem unctus regnat 28. annis, 4. *Reg.* 10.	3830	884
3126	135	VIII. Joas septennis puer, à Joiada sacerdote productus, rex ungitur, anno 7. Jehu; & 40. ann. regnat, 4. *Reg.* 12. 1.	1	98	7 18		3836	878
3148	157	*Jubilæus XII.*	23	120	1	XI. Joachaz patri succedens an. 23. Joasi, regnat 17. ann. 4. *Reg.* 13. 1. **Elisæus.** Sub Jehu & Joachazo docuit, & ad Jo-	3858	856
		IX. Ama-						

Anni Ab orbe condito	Anni A fund. templi	REGES JUDA.	Anni Regum Juda	Anni à divisione X. Trib.	Anni Regum Israel	REGES ISRAEL.	Anni Periodi Jul.	Anni Ante Chr.
			37		1	ad Joasi initia pervenit 1 annis circiter 50.		
3163	172		38		1.17.	XII. Joas à patre regni particeps efficitur anno 37. (desinente) Joasi regis Judæ, & 16. ann. regnat, 4. Reg. 13.	3873	841
			39					
3165	174	IX. Amasias patri succedens, anno 2. Joasi regis Israel (completo) regnat 29. an. 4. Reg. 14.	1.40.		3		3875	839
						Jonas.		
						Prædicit regnum ab oppressione Syrorum per Jeroboamum II. vindicandum, 4. Reg. 14.		
3168	177		4	140	6. 1.	XIII. Jeroboamus II. à patre ad bellum Syriacum profecturo in regni consortium assumitur: & ea ratione Jeroboami hujus anno 27. Azarias rex Juda regnare cœpisse intelligitur, 4. Reg. 15.	3878	836
3179	188		15		16 1	Anno verò 15. Amasiæ, patre mortuo, Jeroboam demum dicitur regnasse pro eo 41. ann. 4. Reg. 14. A quo tempore Amazias 15. annis superstes fuisse dicitur, *Ibid.*	3889	825
3194	203		29	165	15	**Osee.**	3904	810
		X. Ozias, sive Azarias, patre per conjurationem interfecto, regnum accepit, ann. 27. Jeroboami II. (ex quo particeps regni ille factus est) & annis 52. regnavit, 4. Reg. 15.	1		27	In diebus Oziæ, Joatham, Achaz, & Ezechiæ regum Juda, atque Jeroboami II. regis Israel docuit, (*Osee* 1.) per integrum sæculum.		
3195	204					Phul, Assyr. Rex, sive Pul, Sardanapali pater regnat ann. 42. Illeque videtur esse qui prædicatione Jonæ pœnitentiam egit.	3905	809
						Amos.		
3197	206	*Jubilæus XIII.*				Prophetare incœpit anno Oziæ 23. *Hieron.* Nec ejus regnum est transgressus.	3907	807
		Joel.						
3217	226	Sub iisdem regibus prophetavit sub quibus Osee, ut volunt *August. Hier. Theodor.* atque adeo per integrum seculum.	4		41	Mortuo Jeroboamo II. in præceps ruere omnia, & ad *anarchiam* undecim annor. res deducta est.	3927	787
3220	229		26		1		3930	784
		Isaias.				**Abdias.**		
		Prophetare incipit anno Oziæ 25. *Hier.* atque sub Joathan, Achaz, Ezechia, & Manasse. Perseverat per integrum item seculum.				Oseæ, Isaiæ & Amosio fuit æqualis, *Hieron. Theodor.*		
3228	237	Ab æstate hujus anni PRIMA Græcorum numeratur OLYMPIAS.	35	202	9		3938	776
3232	241	Jonas ad prædicandum Ninivitis mittitur. Ita ut facilè ann. 124. vixerit.	38	203	12. 1	XIV. Zacharias quartus & postremus è stirpe Jehu, regnavit anno 38. Oziæ, sex mensibus, 4. Reg. 15. cum 8.	3942	772
3233	242		39	204		XV. Sellum cùm interfecisset Zachariam, anno 39. Oziæ, regnavit mense unico, 4. Reg. 15.	3943	771
			40		1	XVI. Manahem Sellum occidit, & per undecim ferè menses de regni possessione contendit, tandemque auxilium ferente Phule rege Assyriorum, regnare cœpit pacificè, anno 39. (completo) Oziæ regis Juda, & per annos 10. regnat, 4. Reg. 15.		
3237	246		44		10	SARDANAPALUS Assyriorum imperium obtinet ann. 20. *Euseb.*	3947	767
3243	252		49 50	215	1 2	Phaceia patri Manahemo succedit, anno 50. Oziæ, & regnat biennio, 4. Reg. 15.	3953	761
3245	254		52		1	Phacee filius Romeliæ, interempto Phaceia, regnat ann. 20. ab anno 52. Oziæ, 4. Reg. 15.	3955	759
3246	255	*Jubilæus XIV.*					3956	758
		XI. Joathan mortuo patre Ozia regnum suscipit, anno 2. Phacee, & 16. annis regnat.	1		2			
		Michæas.						
		Sub eo & duobus ejus successoribus Michæas Morasthites prophetavit, *Mich.* 1. annis circiter 50.						
3251	260	Ab hoc anno, ANNI URBIS VARRONIANI procedunt, licèt juxta Fabii Pictoris Romanorum Scriptorum antiquissimi				RE-	396.	753

Digitized by Google

Anni Mundi.	Anni A fundat. Templ.	REGES JUDA.	MEDI. BABYLONII.	Anni Periodi Jul.	Anni Ante eram Chr.
3294	303		Quum Medi huc usque sine rege fuissent, DEJOCIS imperio sese subjecerunt, annis ante initium Cyri 150. *Herodot. lib.* 1.	4004	710
3295	304	*Jubilæus XV.* reliquorum omnium medijs, & post acta à Salomone encænia lætissimus ob tantæ liberationis tam recentem memoriam.	Is est qui ARPHAXAD in libro Judith dicitur. *Vide titulum hujus libri.*	4005	709
3306	315	XVI. Manasses morienti Ezechiæ bono patri, impius succedit filius annorum 12. tantùm natus, annisque 55. Jerosolymis regnat, 4. *Reg.* 21.	ASSARADON, Ptolemæo Essarchaddon patri Sennacherib succedit.	4016	698
3323	332		Deficiente Babyloniorum stirpe, Assaradon Babyloniæ regnum occupat per annos 13. *Canon Ptol.*	4033	681
3327	336	Eodem ut videtur tempore & eadem opera, qua in Samariam inducti coloni, principes exercitus regis Assyriæ in vicinam Judæam progressi, Manassem in vepretis quibusdam latitantem ceperunt, & compedibus vinctum Babylonem adduxerunt, 2. *Paral.* 33.	Novos ille colonos in Samariam induxit, *Esdra* 4.	4037	677
3336	345		SAOSDUCHINUS Assaradoni succedens, Assyriacum simul & Babylonicum administrat imperium annis 20. *Canon Ptol.*	4046	668
3344	353	*Jubilæus XVI.*	Is est qui in lib. Judith NABUCHODONOSOR appellatur. *Vide titulum hujus libri.*	4054	660
3347	356		Nabuchodonosor Assyr. rex, anno regni 12. Arphaxad Medorum regem prælio superat, *Judith* 1.	4057	657
3356	365		Post Dejocem Phraortes ejus filius, annis 22. Medis imperat, *Herod. lib.* 1. Saosduchino Chinaladanus succedit in regno Babylon. simul & Assyrio, & annis 22. imperat, *Canon Ptol.*	4066	648
3361	370	XV. Amon impius, patri Manassi succedit, & regnat biennio, 4. *Reg.* 21.	Hunc SARACUM Alexand. Polyhistor nominat, quod *latronem* notat.	4071	643
3363	372	XVI. Josias octennis puer, Amoni patri per domesticorum proditionem occiso succedit, & annos 31. regnat, 3. *Reg.* 22.		4073	641
3369	378		Phraortes Medorum rex in obsidione Ninives perit: cui Cyaxares filius succedens annis 40. imperat, *Herod. lib.* 1.	4079	635
		Jeremias.			
3375	384	Anno Josiæ regni 13. adhuc puer ad propheticum munus à Deo vocatur, *Jer.* 1. Ei adjunguntur SOPHONIAS, BARUC, & alii. HOLDA quoque prophetes sub Josia floruit.		4085	629
3378	387		NABOPOLASSARUS à Saraco præfectus exercitui, & ASTYAGES à patre Mediæ Satrapa constitutus, affinitatem ineunt, Amysa Astiagis filia Nabuchodonosori Nabopolassaris filio, desponsata: & junctis viribus Ninive, in eaque Saracum regem expugnant, *Alexand. Polyhistor.* Fuitque Nabopolassar Babyloniæ rex per ann. 21. *Beros. & Ptol.*	4088	626
3393	402	*Jubilæus XVII.*		4103	611
3394	403	XVII. Josia à Nechaone rege Ægypti occiso, populus Joachasum juniorem ejus filium in regem unxit: sed post tres menses Nechao regem constituit Eliacim fratrem ejus seniorem, quem Joacim appellavit, 2. *Paral.* 14.		4104	610
		Habacuc.			
3397	406	Hoc circiter tempore prophetavit, cùm jam jam immissurus esset Deus Chaldæos in Judæam, *Abac.* 1.	Nabuchodonosor in regni societatem à patre assumptus (unde primum ejus regni initium) contra Nechaonem regem Ægypti mittitur, *Beros. apud Joseph. Euseb.*	4107	607
3398	407	Judæam invasit Nabuchodonosor, & Joacim catenis vinxit, 2. *Paralip.* 36. Indeque INITIUM CAPTIV. BABYLONICÆ LXX. ANNORUM.		4108	606
		Daniel.			
		Tunc annorum circiter 8. cum ceteris captivis abducitur. Vixit verò usque ad Cyri tempora, hoc est ad annum vitæ circiter 80.			

Digitized by Google

Anni Mundi.	Anni A fundat. Temp.	JUDÆI.	MEDI BABYLONII.	Anni Periodi Jul.	Anni Ante æram Chr.
3399	408		Nabuchodonosor, patre ejus mortuo, totius imperii fit dominus; indeque secundùm ejus regni initium.	4109	605
3401	410	*Joakim*, postquam 3. annis in fide Nabuchodonosoris permansit, rebellavit, 4. *Reg.* 25.		4111	603
3405	414	A Chaldæis captus, abjectus est insepultus, *Jerem.* 22. & 36. XVIII. Ei successit filius ejus Joachin sive Jekonias, qui cùm menses 3. & dies 10. regnasset, captivus abductus est cum matre & proceribus, 4. *Reg.* 24.	**Ezechiel.**	4115	599
3409	418	XIX. In ejus locum substituitur Mattanias patruus ipsius Josiæ filius, nomine ejus in SEDECIAM mutato, qui 11. plenis annis regnavit, 4. *Reg.* 24.	Anno 5. ab hac deportatione prophetare incipit, usque ad annum 27. *Ezech. cap.* 1. & 29.	4119	595
3435	444		Mente alienatus Nabuchodonosor, & per 7. annos bestiarum more vivit.	4145	569
3442	451	*Jubilæus XVIII.*	Sanitati & regno restitutus paulo post moritur, cùm regnasset solus annos 43. cum patre menses circiter 20.	4152	562
3444	453		Ei successit filius Evilmerodachus, anno à deportatione Jekoniæ 37. cujus convivæ Jekonias, & Daniel, 4. *Reg.* 25. *Dan.* 14.	4154	560
3445	454		Cùm Evilmerodac paulo plusquam duobus annis regnasset, eum occidit Neriglissor, qui ann. 4. regnat, *Beros. apud Joseph. lib.* 1. *contra Appion.* Qui adversus Medos & Persas, subditos suos sociosque sollicitat, *Xenoph.*	4155	559
3448	457		Hac occasione CYRUS à patre Cambyse & avunculo Cyaxare, totius exercitus imperator constituitur. Indeque 30. anni principatus ipsius, ad finem tendente anno 1. Olymp. 55. *Xenoph. instit. lib.* 3.	4158	556
3449	458		Hoc in prælio Babylonius occiditur, *Xenoph.* Laborosaorchadus patri Neriglissori succedens, regnat menses 9. *Beros.* Quo interfecto, ei succedit Nabuchodonosoris ex filio nepos Nabonydus, sive Labinytus, qui & Danieli Baltassar, regnatque annos 17.	4159	555
3466	475		Baltassar eadem nocte qua convivium celebrabat à militibus Cyri occiditur, *Dan. cum Xenoph.* Estque regnum Babylonicum ad victores MEDOS & PERSAS translatum, *Dan.*	4176	538
3468	477		Tunc Darius Medus Chaldæorum imperium à victore Cyro accepit, *Daniel cum Xenoph.* Imperavitque annis duobus.	4178	536

SEXTA MUNDI ÆTAS

Annorum 532.

Et aliquot mensium.

A LIBERTATE CONCESSA PER CYRUM ad Christum natum.

Anni Mundi.	Anni Persar.	RES JUDÆORUM.	PERSARUM IMPERIUM.	Anni Periodi Julianæ	Anni ante æram Chr.
	1	JUDÆI in patriam reditum instituunt, pauperioresque imperatis subsidiis juvantur, *Esdr.* 1.	CYRUS exinde, Cambise patre in Persia & Ciaxare patruo (sive Dario Medo) in Media, vita functis, solus Orientis Monarchia potitus est annis 7. *Xenoph.* Tuncque Judæis redeundi potestatem fecit, 2. *Par.* 36.		
3475	7	Initio regni Assueri (sive Cambisis)	Septuagenarius verò vita functus est.	4185	529
3476	8	Samaritani Judæos scripto accusant, *Esdr.* 4.	Cambises ejus filius regnat ann. 7. & menses 5. Quod reliquum erat anni, MAGUS occupavit.	4186	528
3482	15	Mago etiam, sub nomine Artaxerxis, datæ ab illis litteræ.		4192	522
3483	16		Magi fraude detecta, à 7. conjuratis ille conficitur, è quibus DARIUS HYSTASPIS unus, rex ab aliis salutatur, regnatque ann. 36. *Justin. Herodot.*	4193	521
		Aggæus.			
3485	18	Reduce jam populo, Darii ann. 2. cœpit Judæorum negligentiam in extruendo templo carpere, *Agg.* 1.	Hunc Estheris Assuerum esse putamus. *Vide titul. lib. Esther.*	4195	519
		Zacharias.			
		Ejusdem anni mense 8. populum ad resipiscentiam hortatur, *Zachar.* 1.			
3491	24	*Jubilæus XIX.*		4201	513
3519	52		Xerxes Darii filius regnat annos 12. qui omnem vim adversus Græcos concitavit, juxta vaticinium Danielis, *cap.* 11.	4229	485
3531	64		Artaxerxes Longimanus ejus filius regnat an. 48.	4241	473
3537	70		Anno regni ejus 7. Esdras diploma obtinuit ad Rempublicam Judaicam reformandam, & cum magna Judæorum multitudine profectus est, *Esdr.* 7.	4247	467
3540	73	*Jubilæus XX.*	Anno ejusdem 20. mense Nisan, restituendæ Jerusalem potestatem obtinet Nehemias, 2. *Esdr.* 8. Indeque	4250	464
3550	83			4260	454
		Malachias.	INITIUM LXX. SEPTIMANARUM DANIELIS.		
3562	95	Ultimus prophetarum, videtur Nehemiæ æqualis, siquidem illas reprehendit corruptelas quæ tempore ejus secundæ præfecturæ, post annum 32. necessario inchoandæ contigerant.	Nehemias rediit ad regem Persarum, *Nehem.* 5. 14. *cum* 13. 6.	4272	441
3573	106		Initium belli Peloponesiaci, *Thucid.*	4283	431
3579	112		Anno hujus belli 7. Xerxes moritur, *Thucid.*	4289	425
3580	113		Et succedit Xerxes II. ejus filius, qui regnat ann. 1. *Diodor.*	4290	424
			Secundianus, Xerxe fratre interfecto, regnat menses 7. *Idem.*		
3581	114		Ochus, alter Artaxerxis filius, necato Secundiano regnat ann. 19. qui mutato nomine Darieus sive Darius Nothus est appellatus.	4291	423
3599	132	*Jubilæus XXI.*	Artaxerxes Mnemon, filiorum ejus maximus regnat ann. 43. *Diodor.*	4309	405
3600	133			4310	404
3638	171	*Jubilæus XXII.*	Ochus regnum occupat per ann. 23. qui ARTAXERXES voluit cognominari, *Polian.*	4348	366
3643	176			4353	361
3666	199	Anni Alexandri,	Eo à Bagoa Ægyptio interfecto, regnavit Arses filius ejus minimus, quo item à Bagoa sublato, anno regni ejus 3.	4376	338
3668	201	1 — Is annus finem vitæ Philippo attulit, & initium regni Alexandro, annos tum 20. nato, *Plut.* Regnavit verò annos 12. & menses 8. *Arrian.*	CODOMANUS in regno collocatur, qui Darii nomen assumpsit, *Diodor.* & annos 6. regnat.	4378	336
3674	207	6	Alexander anno regni ejus 6. pugna ad Arbelum data, Darium delevit. Mox Babylonem contendit, totoque Oriente potitur, *Plutar. Curt.*	4384	330

Digitized by Google

GRÆCORUM MONARCHIA.

Anni Mundi.	Anni Alexandri.	GRÆCORUM MONARCHIA.	Anni Periodi Jul.	Anni ante Chr.
		Huic verò Monarchiæ Alexander 6. ann. & 10. mens. præfuit, quo tantulo spatio, tot & tanta in Oriente ille gessit, ut pervolasse potiùs quam peragrasse dicere possis. Unde etiam pardo alato comparatur à Daniele, *cap.7.*		
3681	11	Post mortem Alexandri, orta de formando rerum statu discordia, provinciæ inter principes sunt distributæ. Qui cùm mutuis inter se bellis diu exarsissent, alia aliis incrementorum materies fuere Imperia: quorum quatuor præcipua à Daniele obscuris significationibus sunt adumbrata.	4391	323
		Horum principes fuere, PTOLEMÆUS in Ægypto, SELEUCUS in Babylone & in Syria, CASSANDER in Macedonia & in Græcia, ANTIGONUS in Asia. Ex quibus Ægypti & Syriæ reges maximè faciunt ad sacram historiam.		

Anni Mundi.	REGES ÆGYPTI.	REGES SYRIÆ.	Anni Periodi Jul.	Anni ante Chr.
3683	PTOLEMÆUS ergo Lagi filius, Soter dictus, Ægyptium citra vim adeptus regnum, nomenque posteris reliquit; Cùm vix aliquot menses eo esset potitus.	SELEUCUS equitum præfectus primùm creatus, posteà Babyloniam obtinuit, ANTIGONUSQUE Susianam, *Diodor. l.18.*	4393	321
3687	*Jubilæus XXIII.*		4397	317
3719	PHILADELPHO filio illud tradit, anno integro, & mens. 3. ante mortem. Tuncque accurante Demetrio Phalereo versio Græca sacrorum voluminum à LXXII. Interpretibus facta est, quam ideo nonnulli è patribus sub Ptolemæo Sotere institutam ajunt, quia adhuc eo vivo; alii sub Philadelpho, quia eo jam regnum adepto. Regnavit autem Philadelphus annos ferè 39.		4429	285
3727		ANTIOCHUS Soter post patris Seleuci mortem regnum obtinuit ann. 19. *Sever. Sulp.*	4437	277
3736	*Jubilæus XXIV.*		4446	268
3743		ANTIOCHUS cognomine *Deus*, sive *Divus*, patri succedit & regnat ann. 15.	4453	261
3758	PTOLEMÆUS Evergetes patri succedens regnat ann. 25. *Ptolem. Hieron.*	SELEUCHUS Callinicus, seu Pogon dictus, patri succedens, regnat ann. 20. *Euseb.*	4468	246
3778		SELEUCHUS Ceraunus patri succedens regnat 3. annos: quo interfecto, exercitus in regnum vocat	4488	226
3781		ANTIOCHUM Magnum ejus fratrem, quod ann. 36. obtinuit, *Porph. Euseb.*	4491	223
3783	PTOLEM. Philopator patri succedens, regnat ann. 17. *Ptolem. Euseb.*	Hujus minor filius ANTIOCHUS, pace cum Romanis facta, obses Romam missus est: Major verò,	4493	221
3785	*Jubilæus XXV.*		4495	219
3800	PTOL. Epiphanes patri succedens, regnat ann. 24. *Ptolem.*		4510	204
3816	Galatæ sive Galli à Manlio in Olympo monte oppugnati: postea ad Ancyram devicti, ubi captivi catenas morsibus & ore tentaverunt, atque suffocandas invicem fauces præbuerunt, *Liv.* De hac victoria meminit quoque, 1. *Machab.*	SELEUCHUS Philopator (Josepho *Soter* dictus) à patre in ultimas regni partes exercitus ducente, successor declaratur, 2. *Machab.* Et annos 12. regnat, *Appian. Euseb.* Ad hunc Seleucum spectat quod *cap.* 3. & 4. *lib.*2. *Machab.* dicitur.	4526	188
3824	PTOLOM. Philometor patri succedens, regnat ann. 27.		4534	180
3828		Sub finem regni Seleuci, DEMETRIUS ejus filius, pro Antiocho, Antiochi Magni filio, obses substitutus est, *Appian.*	4538	176
3829		*Antiochus* igitur, cùm Roma in patriam rediret, frater ejus major Seleucus insidiis Heliodori periit. Sed Heliodorum Eumenes & Attalus expulerunt, deducto in possessionem regni Antiocho: qui ann. 11. & mensis aliquot regnavit.	4539	175
3834	*Jubilæus XXVI.* Antiochus Philometori diadema abstulit, Alexãdrini summam rerum fratri EVERGETÆ promittunt, ad quem confugit Philometor, quem ipsi à potestate Antiochi liberantes, cum regni participem esse voluerunt, cùm hujus ann. 12. illius primum numerantes. Etsi paulò post, illi Philometorem in exilium egerint, *Euseb. Justin.*		4544	170
3836	Perseo à L. Æmilio victo, REGNUM MACEDONICUM cecidit cùm jam inde à Carano per annos 626. stetisset, hujus verò reliquiæ in Ptolemæis & Seleucidis superstites fuere.		4546	168
3840		Antiochus inhonestè rediens ex Perside moritur; eique succedit ejus filius ANTIOCHUS Eupator curante Lysia.	4550	164
3842	ONIAS, Oniæ 3. Pontificis filius, videns summum sacerdotium Alcimo datum, in Ægyptum venit. Postquam ambo Ptolemæi 6. annos pacificè regnassent, Philometori regnum abstulit Evergetes, *Euseb.* Ille petendi auxilii causa Romam venit. Romani eum restituerunt, juniori fratri Cyprum concedentes, quod diuturnæ concertationis materies fuit, *Val. Max. Polyb. Liv.*	Hic interfecto *Menelao* summum Sacerdotium *Alcimo* dedit. *Demetrius* Soter Seleuci filius Roma fugiens, comparatis copiis Romam venit, ubi Antiochum & Lysiam occidi jussit, *Zonar.* 1. *Machab.* Demetrius regno potitus BACCHIDEM Mesopotamiæ præfectum, & cum eo Alcimum in Judæam misit, 1. *Machab.* NICANOREM etiam posteà misit unum ex principibus suis, 2. *Machab.*	4552	162
3843	Philometor & ejus uxor Cleopatra totam Ægyptum Judæorum fidei commiserunt; & copiarum duces fuere ONIAS & DOSITHEUS, *Joseph. l.2. contra App.*	MACHABÆUS fœdus init cum Romanis, & paulo post fortiter dimicans interimitur. JONATHAS ipsius loco, dux eligitur.	4553	161
3850		JOANNES eorum frater dolo occiditur. Antiocheni à Demetrio deficiunt, subornantque infimæ sortis juvenem cui nomen Alexandri inditur, genitusque ab Antiocho dicitur, *Justin. Appian. Sever. Sulp.* Isque Josepho BALLES Straboni BALAS est cognominatus.	4560	154

Cla- Jona-

Anni Mundi.	REGES ÆGYPTI.	REGES SYRIÆ.	Anni Period. Jul.	Anni ante Chr.
3852	Claruit tunc ARISTOBULUS JUDÆUS, Peripateticus philosophus, *Euseb.* Onias cùm de recuperando pontificatu ad Asmonæo transmisso, nullà spes superesset, à Philometore obtinet, ut in Heliopolitana præfectura templum ad instar Hierosolymitani extrueret, illicque ipse Pontifex constituitur.	*Jonathas* cum hoc Alexandro pacem renovat, qui eum summum Sacerdotem constituit, cùm civitas per 7. ann. & menses 6. scilicet à morte Alcimi nullum habuisset, 1. *Machab. Joseph.*	4562	152
3854		*Demetrius* cum Alexandro commisso prælio interficitur, cùm annos 12. regnum Syriæ obtinuisset. 1. *Mach. Euseb. Joseph.*	4564	150
3856		DEMETRIUS JUNIOR, Demetrii Soteris filius, in Ciliciam trajicit. ALEXANDER BALAS territus, e Phœnicia properat Antiochiam, ejusque præfecturam, HIERACI ac DIODOTO, qui & TRYPHON, tradit, 1. *Mach.* 1. *Joseph. Justin.*	4566	148
3858	*Ptol. Philometor* cum magnis copiis in Syriam venit per speciem juvandi Alexandri Balæ; revera ut regnum ei adimeret, 1. *Machab.* 11.		4568	146
3859	Contra Alexandrum pugnans vulneratur. Paucis post diebus, cùm Zabdiel Arabs Alexandri caput ad eum misisset, hoc spectaculo animum & oculos pastus, expiravit, 1. *Machab. Polyb. Liv. Joseph.*	Alexander è Cilicia validum ducens exercitum, Syriam invasit. Occurrens ei Ptolemeus cum Demetrio jam genero suo, eum vicit. Ille fugiens dolo à suis est necatus, 1. *Mach. Liv. Strab.* Post Alexandri mortem, solus Syriæ regnum obtinuit DEMETRIUS, qui etiam NICATOR, sive NICANOR est appellatus, 1. *Mach. App.*	4569	145
3860	Cleopatra Philometoris soror & conjux, & paternum regnum filio asserere nititur, *Joseph.* EVERGETES qui & PHYSCON, Philometoris frater, ejus conatibus resistit; adversus quem Onias pro Cleopatra bellum suscepit, *Joseph.*	Tryphon ex Arabia adducens Antiochum puerulum, filium Alexandri Balæ, qui Θεὸς sive *Deus* cognominatus est, regnum illi asseruit, 1. *Mach. Joseph. Liv.*	4570	144
3861	Judæi Jerosolymitani, ad Judæos Ægyptienses de celebrando festo Tabernaculorum mensis Casleu, scribunt, 2. *Machab.* 1.	Jonathas Ptolemaide à Tryphone occiditur. SIMON postea dux eligitur, *Joseph.* Antiochum Theon postea etiam occidit Tryphon, indeque sibi diadema regni imposuit, 1. *Mach.* 13. *Liv. Justin.* Demetrius priora pacta cum Simone confirmat, tributa remittit. Atque ita, jugo Gentium ab Israele sublato, cœpit populus in Syngraphis scribere: ANNO I. Simone PONT. MAGNO, 1. *Mach. Joseph.*	4571	143
3863		Demetrius contra Parthos movens, vivus in potestatem hostis venit, 1. *Mach. Joseph.*	4573	141
3864		Triphonis mores milites pertæsi, defecerunt ad Cleopatram Demetrii uxorem, quæ fratri ejus Antiocho conjugium suum, & regnum obtulit, *Joseph.* ANTIOCHUS à religione *Pius*, à cognomento Paterno *Soter* dictus, & apud Trogum SIDETES, regio nomine assumpto, litteras Simoni misit, *Ibid.* Numenius & Antipater à Simone Româ mittuntur ad renovandam amicitiam, 1. *Mach.*	4574	140
3865		*Antiochus Sidetes* in terram paternam reversus Cleopatram in uxorem recipit. Regnavitque dehinc 9. annis, *Justin. Euseb.* 1. *Machab.* Tryphon interea fugit in Phœniciam, *Ibid.* Tum constituit Antiochus Cendebæum Præfectum regionis maritimæ, qui persequitur Thryphonem, *Ibid.*	4575	139
3866		*Cendebæus* Judæam excursibus infestat. Simon jam senio confectus, duobus majoribus filiis, *Juda* & JOANNE Hyrcano, belli curam committit, *Ibid.*	4576	138
3868	PTOL. EVERGETES II. sive PHYSCON, multos Alexandriæ cives, qui eum in regnum vocaverant, jugulavit: ipsam quoque sororem ac conjugem Cleopatram repudiavit: *Justin.*	Tryphon Apameam se recipit, qua capta interficitur, *Joseph.* Simon Pontifex insidiis Ptolemæi generi sui, in convivio periit, cùm 8. ann. & mens. 3. Pontificatu functus esset, *Joseph.* 1. *Machab.* Joannes Hyrcanus exinde Pontifex factus est, *Joseph.* 1. *Machab.* ATQUE HIC FINIS HISTORIÆ MACHABÆORUM.	4578	136

CONTINUATUR SERIES REGUM ÆGYPTI ET SYRIÆ, necnon res Judaicæ à fine Machabæorum.

Quædam etiam de Romanis intermiscentur.

Anni Mundi.	REGES ÆGYPTI.	RES JUDÆORUM.	REGES SYRIÆ.	Anni Period. Jul.	Anni ante Chr.
3871		JOANNES HYRCANUS, tribus millibus talentorum e sepulchro David ablatis, primus Judæorum alere cœpit peregrina auxilia, *Joseph.*	ANTIOCHUS SIDETES Jerosolymam obsidet. Jerosolymitani se illi dedunt, *Joseph.*	4581	133
3873	Jesus filius Sirach in Ægyptum veniens, librum avi sui Jesu in Græcum transtulit, *Eccli. prolog.*			4583	131
3874	Evergetes II. à civibus ejectus sorori pariter ac patriæ bellum infert, *Liv. Justin.*	Antiochum Sidetem contra Phraatem secutus JOANNES à devictis Hyrcanis cognomen accepit, *Joseph. Sever. Sulp.*	*Antiochum* re malè gesta sibi manus intulisse auctor est Appianus. A Parthis in prælio occisum memorat Justinus.	4584	130

Judæi Post De-

Anni Mundi	Reges Ægypti.	Res Judæorum.	Reges Syriæ.	Anni Per. Jul.	Ante Chr.
[illegible]		Post Antiochum Sidetem, Judæi à Macedonibus defecerunt & Syriam magnis bellis infestarunt, *Justin. Joseph.* Hyrcanus templum Cuthæorum diruit, post annos 200. quàm à Sanaballate structum est. *Joseph.* Subjugatos Idumæos circũcisionem accipere coegit, indeque inter Judæos censeri cœpti sunt, *Joseph. Strabo.*	Demetrius Nicanor frater ejus, à Phraate dimissus in regnum successit, *Justin.* Syri Demetrio infensi, ad Evergetem II. mittunt, aliquem ex Seleuci genere sibi dari postulantes. Quibus ille juvenem quẽdam misit, fingens illum Alexandri Balæ filium, & ipsum Alexandrum dictum, quem Syri Zebinam cognominatunt, *Justin. cum Porphyr.*	4585	129
[illegible]	Judæi Palæstini celebraturi Encænia repurgati Templi scripserunt ad Judæos Ægyptienses, 2. *Machab.* 1.		Demetrius vincitur à Zebina, qui societatẽ init cum Hyrcano, *Justin. Liv. Joseph.*	4588	126
[illegible]		Joann. Hyrcan. arcem quam Herodes postea Antonianã appellavit, propè templum extruxit, in qua majorem partem temporis degebat, & stolam reponebat, qua nemo præter eum utebatur, *Joseph.*	Seleucus Demetrii filius, invita matre Cleopatra, regnat in Syria annum unum, *Liv. Euseb.*	4590	124
3881			Hunc mater sagitta confixum interemit, & alterum filium Antiochum Gryphum regem constituit, *Liv. Euseb.*	4591	123
3883		*Jubilæus XXVII.*	quem *Philometorem* cognominat Josephus.	4593	121
3888	*Evergetes II.* moritur, ei succedit filius ejus major Ptolem. Lathurus qui simul cum matre Cleopatra 10. ann. regnat, *Justin. Pausan.*		Hic Zebinam regno spoliavit. *Justin.*	4598	116
3893			Antiochus Cyzicenus, Gryphum vicit & regnum est adeptus. *Justin. Euseb.*	4603	111
3897		Joann. Hircanus moritur, cùm per ann 29. summo Sacerdotio functus esset.		4607	107
3898	Cleopatra populum concitat in Lathurum: Alexandrumque minorem filium e Cypro arcessit, qui in fratris locum constitueretur. *Justin.*	Ei succedit Judas Aristobulus, quinque filiorum maximus qui primus post Babylonicam captivitatem regnum & diadema assumpsit, *Joseph.*	Erat ille eadem matre Cleopatra genitus, sed ex Antiocho Sidete Gryphi patruo, *Joseph.*	4608	106
3899		Matrem illi regni æmulam, quam Hircanus rerum Dominam reliquerat, conjecit in carcerem & fame necavit. Aristobulo mortuo Salome uxor ejus, quam Græci *Alexandram* nominant, Alexandrum Jannæum regem constituit.		4609	105
3909			Ant. Gryphus quinque reliquit filios, quorum Seleucus major natu Cyziceno patruo debellato, regno potitus est, *Joseph.*	4619	95
3910			Antiochus Pius Cyziceni filius, imposito sibi diademate Seleucum patruelem tota Syria expulit qui in Cilicia, unà cum amicis suis concrematus est, *Jos.*	4620	94
3912			Ptol. Lathurus Demetrium Eucærum quartum Griphi filium, Damasci regem constituit; quo, cum fratre Philippo copias conjungente, Antiochus Pius superatus, ad Parthos fugere coactus est, *Porphyr.*	4622	92
3916	Cleopatra, filio suo Alexandro exitium machinans occupata, ab eo interficitur. *Justin.* Regnaverat autem ille simul cum matre ann. 18. *Porphyr.* Alexandrini hoc scelere indignati seniori fratri Lathuro regnum Ægypti reddiderunt, qui per ann. 7. mens. 6. eo deinceps est potitus, *Justin. Pausan.* Alexander prælio navali victus interiit. *Porphyr.*			4626	88
3920	Ejus filius Alexander quoque dictus Mithridati datus, postea in Syllæ familiaritatem venit.	Alexander Jannæus Diam urbem cepit. Edessam expugnavit. Gaulonam & Seleuciã cepit. Demetrium principatu suo exuit, & tertio demum expeditionis anno completo, domum rediit. Ibi ex temulentia, morbo contracto, triennio febre quartana laboravit. *Joseph.*	Cùm mutuis se odiis Seleucidæ consumerent, populi Tyoranem Armeniæ regem vocaverunt qui regno Syriæ ann. 18. potitus est. *Justin.* usque dum illi ademptum est à Pompeio & Romano imperio adjunctum.	4630	84
3923	Ptol. Lathurus fato fungitur: Ejus filia Cleopatra, Ptolemæi Alexandri (qui Junior Lathuri frater, matrem occiderat) uxor regnavit menses 6. *Porph.* Lathuri autem solam Berenicem			4633	81

cem Ale- AN-

Anni Mundi.	Reges Ægypti.	Res Judæorum.	Reges Syriæ.	Ann. Periodi Jul.	Anni Ante Chr.
	cem è legitimo thoro suscepisse confirmat Pausan. Qua ante patrem defuncta, proles ejus illegitima, Ptolemæus quidem Cypri; Cleopatra vero ista, & postea novus Dionysius sive Auletes, Ægypti regnum occupasse videatur. Nisi forte eadem Porphyrio *Cleopatra* quæ Pausaniæ *Berenice*. Sylla ALEXANDRUM illius Matricæ filium, Alexandrinis regem misit, deficiente ibi stirpe regia, *Appian.*				
3924	Alexander ducta in uxorem Regina Cleopatra ista, cujus erat privignus, eam interemit, *Porphyr.*			4634	80
3926		Alexander Jannæus moritur. Ejus uxor ALEXANDRA, ex mariti monitis, captata Pharisæorum benevolentia regnum occupat, deinde HYRCANUM ejus majorem natum filium pontificem declaravit, minorem autem ARISTOBULUM privatum vivere jussit, *Joseph.*	ANTIOCHUS (Asiaticus) & frater ejus, regis Antiochi (pii) filii, pueri, qui regni Syriæ partem (à Tygrane non occupatam) obtinebant, Romam venerunt, regnum Ægypti petituri, quod tamen non obtinuerunt, *Cic. in Ver. act. 4.*	4636	78
3932		*Jubilæus XXVIII.*	Tygranes Cleopatram, cui Selenæ cognomen fuit, interemit, *Strabo.*	4642	72
3935		Antipas sive ANTIPATER Idumæus HERODEM filium hoc anno suscepit. Alexandra regina moritur. Hincque inter Hyrcanum & Aristobulum bella ingentia.	Atque ita Antiochus qui jure matris regnum Ægypti recuperare speraverat, etiam regni Syriæ parte quam illa tenuerat excidit: Sicque SELEUCIDARUM REGNUM PRORSUS EXTINCTUM EST.	4645	69

DE REBUS ÆGYPTIIS ET JUDAICIS AB EXTINCTO Seleucidarum regno. Nonnihil etiam de Romanis.

Anni Mundi.	REGES ÆGYPTI.	RES JUDÆORUM.	Ann. Periodi Jul.	Anni Ante Chr.
3938	ALEXANDER II. Ægypti rex Alexandri I. & matricidæ filius, ab Alexandrinis est expulsus, *Sueton.*	HYRCANUS ab Aristobulo fratre, regno pulsus est. Qui eo potitus est usque ad captam per Pompejum urbem, *Joseph.*	4648	66
3939	Ei suffectus est PTOLEM. NOTUS, qui AULETES est appellatus.	Antipater Hyrcani partibus favens, cum tandem restituit, *Joseph.*	4649	65
3940	Alexander II. Tyri ubi secesserat, vitam finivit; fama sparsa, testamento illius, populo Romano regnum Ægypti fuisse relictum, *Cic. oration. Agr.*	POMPEJUS Damasci Judæos & eorum principes audivit, improbata Aristobuli violentia, *Joseph.*	4650	64
3941	OCTAVIUS postea CÆSAR AUGUSTUS dictus, nascitur.	Pompejus Aristobulo iratus Judæam armatus ingreditur; civibusque inter se dissidentibus, exercitum in urbem intromittit. Qui verò Aristobulo favebant in Templum se recipiunt, quod Romani obsident, *Joseph.* CAPTUM verò est TEMPLUM solemni 3. mensis jejunio; die ejus 28. observari solito, quo urbs postea à Sosio & Herode est occupata, quoque primum capta fuerat à Nabuchodonosore ante annos 543. Mensis verò illo tertius, anni civilis est accipiendus, ab autumno deducti, qui Hebræis *Caslev* dicitur, *Joseph.* Hyrcano pontificatum & principatum reddidit Pompeius, sed diadema vetuit. Judæosque Populo Romano fecit tributarios. Discedens verò, Syriam Scauro Quæstori suo regendam reliquit; *Appian.* Vinctum Aristobulum secum abducens, cum duabus filiabus & totidem filiis: quorum unus, ALEXANDER, ex itinere aufugit, minor verò, ANTIGONUS, cum sororibus Romam ductus est, *Joseph.*	4651	63
3946	Ptol. Auletes in Ægyptiorum odium, ob ingentia quæ exigebat tributa, incurrens, Romam aufugit, ut Pompeius & Cæsar ipsum cum exercitu restituerent, *Liv. Plut.*		4656	58
3947	Alexandrini, Ptolemæi profectionem ignorantes, cum obitum ferati, filiam ejus BERENICEM, unà cum seniore sorore Tryphæna (quæ & CLEOPATRA SENIOR) regno præfecerunt, *Strabo, Dio.* Ptolemæus de restitutione desperans Ephesum profectus est, *Dio.*	Alexander Judæam repetens, eam incursionibus vexat, contra quem expeditionem suscepit *Gabinius* Syriæ præses, præmisso M. ANTONIO, qui ab Antipatro amicissime exceptus est, *Joseph.*	4657	57
3948	Hunc, expeditionem contra Parthos meditans	ARISTOBULUS cum filio Antigono Roma elapsus	4658	56

Anni Mundi.	An. corr. Jul.	REGES ÆGYPTI.	RES JUDÆORUM.	Anni regni Herod.	Anni Periodi Jul.	Anni ante Chr.
		tans Gabinius, restituendum suscepit, *Joseph.* Victisque Ægyptiis Regnum Ptolemæo reddidit. Qui filiam suam Berenicem e medio sustulit, *Liv. Cic. Strabo.*	elapsus in Judæamque reversus, ad Macheruntem pugnans multis acceptis vulneribus, cum eodem Antigono ad Gabinium ductus est, & ab eo cum filiis Romam missus. Hunc Senatus in vinculis detinuit, filios in Judæam remisit, *Joseph.*			
3950			Crassus contra Parthos movens, Templum Jerosol. invadit, *Oros.*		4660	54
3951			Sed paulò post trans Euphratem deleto exercitu periit, *Cic.*		4661	53
3952			Cassius Crassi Quæstor Judæam invadit, *Joseph.*		4662	52
3953		Ptolem. Auletes moritur, & Ptolemæus puer Cleopatram sororem, ex patris testamento, duxit uxorem, *Cæsar. Dio.*			4663	51
3955			Instantibus belli civilis motibus inter Cæsarem & Pomp. Cæsar Aristobulum in patriam dimisit, ut contra Pompeium aliquid moveret, *Dio.* At ille à Pompejanis veneno periit, *Joseph.* Alexander quoque ejus filius, Pompeji jussu Antiochiæ est securi percussus, *Joseph.*		4665	49
3956		Pompejus post Pharsalicam cladem Ægyptum petens ibi miserè est occisus, *Plut.* Cæsar eum insecutus, est etiam insidiis tentatus.			4666	48
3957		Exinde, bello Photini in Cæsarem commoto, Cæsar hostium naves incendit, quarum flamma flagravit ingens illa Bibliotheca, in qua 400. mill. librorum periere, *Plut. Hirt. Oros.* Tuncq; etiam periisse Autographum LXXII. Interpretum, vult Usserius. Ptolemæus junior à Cæsare captus posteaque dimissus, iterum contra eum movit, ingentique clade ad ripam Nili accepta, receptus in navem multitudine demersam periit, *ibid.* Cæsar Ægypto potitus, eam CLEOPATRÆ concessit, & *Arsinoem* minorem sororem secum abduxit. *Hirt. Suet.*	ANTIGONUS Aristobuli filius ad Cæsarem veniens questus est de fratris patrisque infortunio. Hircanum etiam accusabat & Antipatrum. Antipater verò causam suam sic egit, ut Cæsar Hyrcanum Pontificem, & Antipatrum procuratorem Judææ declaraverit, *Joseph.* Antipater Phasaelum è liberis natu maximum, Jerosolymitanæ regionis ducem constituit, HERODI secundo filio, 25. annum tunc agenti, Galilæam curandam commisit, *Jos.*		4667	47
3958		CORRECTIO ANNI JULIANI. Cæsar. Pont. Max. suo III. & M. Æmilii Lepidi consulatu, Romani anni emendationem instituit, *Censor. Suet.*	Herodes Ezechiam Judæum, qui magno latronum agmine Syriæ fines incursare solebat, comprehensum interfecit. In Judicium ob hoc facinus apud Hyrcanum vocatus, sententiam arte & magnitudine animi declinavit, *Joseph.*		4668	46
3959	1	A Calendis Januariis hujus anni, quibus Consulatum IV. iniit Cæsar, primus ordinationis Julianæ annus numeratus est. *Censorin.*			4669	45
3960	2	Cæsar Idibus Martiis anno ætatis 59. in Curia, 25. vulneribus occisus est, *Liv. Plut.* Octavius statim Italiam adveniens nomen Cæsaris assumpsit, seque C. JUL. CÆS. OCTAVIUM deinceps appellavit, *Liv. Dio.*			4670	44
3961	3	Postea bellum adversùs Antonium & Cæsaris parricidas exarsit.	CASSIUS Syria occupata, in Judæam contendit, 700. talentis imperatis, cui primus		4671	43
3962	4	Inde cum Lepido & Antonio conspirat Octavius, fiuntque TRIUMVIRI Reip. constituendæ. Et Cicero inter alios proscriptos est occisus, *Dio. Plut.*	Herodes centum talenta ex Galilæa afferens, maximam apud Cassium init gratiam, *Jos.* Hierosolymis cùm apud Hircanum epularetur Antipater, eum Malichus veneno tollendum curavit.		4672	42
3963	5	Bellum contra Cassium & Brutum ab Antonio & Octavio gestum, *Dio.*	Cujus mortem postea ultus est Herodes, Malicho à Tribunis, ejus jussu, confosso, *Joseph.*		4673	41
3964	6	Antonius, diviso per hyberna exercitu ad Cleopatram in Ægyptum profectus est. Præbuitque ea res multis motibus occasionem. *Dio.*	Antigonus Aristobuli filius Judæam invasit, quem cùm repulisset Herodes, ab Hyrcano coronis est honoratus, *Joseph.* PACRORUS Parthorum regis filius, Syria accepta, in Palestinam profectus, Hyrcanum deposuit & Antigonum præfecit, *Dio cum Josepho.* Hyrcano & Phasaeli fratri Herodis vincula objiciuntur. Phasaelus etiam neci datur. Antigonus Hyrcano amputat auriculas, ut sic ineptus fieret sacerdotio: rebusque compositis, Hyrcanus à Parthis captivus abducitur, *Joseph.* HERODES rebus desperatis Romam ad Antonium profectus, ejus opera, favente etiam Cæsare REX EST APPELLATUS, & Antigonus hostis declaratus. C. Domitio Calvino II. & Asinio Pollione Coss. Olymp. 185. Anno correctionis Jul. 6. & Periodi Julian. 4674. Atque intra 7. dies ex Italia profectus est, ut regnum Antigono eriperet, *Joseph.*	1	4674	40
3966	8	Hispania in Cæsaris Octaviani potestatem per Domitium Calvinum redacta à Cal. Jan. hujus anni HISPANICA ÆRA deducitur. Cleopatra pro vetere Bibliotheca quæ bello Alexandrino perierat, novam instituit quæ prioris filia est appellata, *Epiph.* Cleo-	Adversùs hunc ergo, bello non sine magno discrimine moto per triennium; tandem anno 3. ineunte postquam Romæ declaratus est rex, Hierosolymam oppugnat, annique illius mense tertio, in Jejunii solemnitate, eodem die quo antè anno 27. à Pompejo capta fuerat, est ab Herode & Sosio expugnata. Et Antigonus Antiochiam	3 4	4676	38

Digitized by Google

Anni Mundi.	Anni correct. Jul.	REGES ÆGYPTI.	RES JUDÆORUM.	Anni regni Herod.	Anni Period. Jul.	Anni ante æram Chr.
3969	11		chiam abductus, atque aliquot mens. post, interemptus.			
3970	12		Herodes uxoris Mariamnes victus precibus, fratrem ejus ARISTOBULUM ADOLESCENTEM 17. ann. pontificem creavit, *Joseph.*	6	4679	35
3973	15	Cleopatra & Antonius apud ACTIUM, ab Octavio victi sunt, Septembris 2. A quo annorum Monarchiæ Cæsariæ numeratio est instituta, ut notat Dio, quos 44. fuisse refert.	Eundem arte & dolo in piscina suffocat, quam ob causam apud Antonium est criminatus, sed frustrà, *Joseph.*	7	4680	34
				10	4683	31
3974	16	Cæsar ingressus Ægyptum, Alexandriam occupat. Antonius Calend. Sextil. sese ferro occidit, postea Cleopatra sibi quoque mortem intulit, *Plut.* Atque ita à morte Alexandri Magni qui IMPERIUM MACEDONICUM condidit, ad CLEOPATRÆ mortem, cum qua illud plane coincidit; anni numerantur à Ptolemæo 294. ultimo scilicet, etsi nō completo, in summa incluso. Hoc tempore Cæsar armis civilibus finem imposuit.	Hyrcanus in patriam regressus, quòd à Malcho Arabum rege tutelam petiisset, ab Herode morti est damnatus octogenarius, *Joseph.*	11	4684	30

CONTINUANTUR RES JUDÆORUM AC *Romanorum, à morte Cleopatræ ad Christum natum.*

Anni Mundi.	Anni correct. Jul.	Res	Anni regni Herod.	Anni Period. Jul.	Anni ante æram Chr.
		Herodes igitur post devictum Antonium & morte mulctatum Hyrcanum, mandata regni cura Pheroræ fratri, ad Cæsarem Rhodum accessit, qui illi regnum firmavit, *Joseph.*			
3976	18	Mariamnem dilectam sibi conjugem, calumniis Salomes sororis circumventam, ad supplicium damnat: eaque perempta, adeò dolori succubuit, ut in gravem morbum incideret, mente etiam nonnihil commota. *Joseph.*	13	4686	28
		Interim Alexandra conata est duas Hierosolymæ arces occupare, qua re nunciata, eam sine mora interfici jussit Herodes, *Joseph.*			
3978	20	Costabarum sororis suæ virum proditionis accusatum, cum conjuratis interfecit. Athletica certamina in honorem Cæsaris, quinto quoque anno, contra morem patriæ instituit. Theatrum in urbe, & in campo amphitheatrum extruxit, *Idem.*	15	4688	26
3979	21	Utque esset tutior, Samariam munire cœpit, quam in honorem Augusti SEBASTEN dici voluit. Eam à Joann. Hyrcano solo æquatam anno ante Æram Christi 109. Gabinius, anno ante eandem 57. restituerat, unde *Gabinorum urbs* ab Africano est appellata.	16	4689	25
		Hoc eodem anno, gravissima fame & peste laboravit Judæa, quibus sublevandis Herodis prudentia enituit, *Joseph.*			
3980	22	Adversùs hyemis quoque asperitatem subditis providit, *Idem.* Amoto à pontificatu Jesu Phabetis filio, Simonem substituit, ducta ejus filia Mariamne.	17	4690	24
3981	23	*Jubilæus XXIX.*			
		In loco maritimo ubi TURRIS STRATONIS fuit, urbem extruxit, quam CÆSAREAM appellavit, hancque duodecim annorum spatio absolvit, *Joseph.*	18	4691	23
3985	27	Anno 18. ab exitu Antigoni, Judæis consilium suum de instaurando Templo proposuit materiamque paravit, *Joseph.*	22	4695	19
3987	29	Qua comparata Templum cœpit Herodes extruere, annis 46. ante primum Pascha ministerii Christi: unde illud Joann. 2. *Quadraginta & sex annis* (hactenus) *ædificatum est Templum istud.* ωκοδομήθη, ut à viris doctis Aoristum illud observatum est.	24	4697	17
3993	35	Herodes cum filiis suis Alexandro & Aristobulo Romam navigat, coram Cæsare eos accusaturus, quos Cæsar patri reconciliavit, *Joseph.*	30	4703	11
3999	41	Accepta demum ab Augusto potestate, eosdem strangulari jussit, pupillorum tamen ipsorum curam egit: Inter hos Agrippæ filii Aristobuli, & sororis ejus Herodiadis, *Joseph.*	36	4709	5
		Antipatrum quoque Roma arcessitum in carcerem conjecit: de eo Cæsari significavit, huncque postea occidi jussit, *Joseph.*			
		Hoc anno (Coss. Aug. Cæs. XII. & L. Cor. Sylla) EXIIT EDICTUM A CÆSARE AUGUSTO, ut describeretur totus Romanus orbis, *Luc.* 2.			
		Dum prior verò ageretur hic census à *Cyrino*, vel *Quirino*, vel *Quirinio*, ascendit JOSEPH à Galilæa in Bethlehem civitatem David, ut profiteretur cum MARIA desponsata sibi uxore prægnante, *Luc.* 2.			

Anni regni Herod.	Anni Per. Jul. & ☾	Anni ab orbe condito.	Anni Olympiad.	Anni urbis conditæ.	Anni æræ vulg.	Anni veri Chr.	Anni corr. Jul.	Anni Aug. à cæde post mortem Cæsaris, exercitu
			Olym. 193					
17 inchoatus.	4709 5. 16	4000 inchoatus.	I V.	749	5		41	40
	4710 6. 17		Olym. 194	750	4	1	42	40 41
17 completus.	4711 6. 18	4001	I I.	751	3	2	43	41 42

ÆTAS MUNDI SEPTIMA,

Quæ CHRISTI *& Christianorum propria est : Duratura usque ad finem temporum.*

Brevis descriptio Historiæ Sacræ, nec non & Romanæ, à nato Christo ad ejus mortem.

COSS. *Augustus Cæsar* XI. *sive* XII.
Et *L. Cornelius Sulla* II.

CUm ascendisset JOSEPH & MARIA in Bethlehem, impleti sunt dies ut illa pareret, & peperit Filium suum (CHRISTUM) primogenitum, *Luc.* 2. Idque vigesima quinta Decembris die, ut constans fere Traditio.

COSS. *Calvisius Sabinus* II.
Et *L. Passienus Rufus sive Rufinus.*

Octavo à nativitate dieciocumcisus est puer & vocatus, JESUS, *Luc.* 2. 21.

MAGI paulò post veniunt ab Oriente adorare eum, *Matth.* 2. 1.

Die post partum 40. MARIA Hierosolymam ad Templum venit, tum ut puerum JESUM sisteret Domino, tum ut hostiam offerret par turturum aut duos pullos columbarum. *Luc.* 2. 24.

Exinde JOSEPH admonitus in somnis, accepit puerum & matrem ejus & fugit in Ægyptum, *Matth.* 2. 13.

HERODES verò, infantem perdere volens, occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem & in finibus ejus, à bimatu & infra, *Matth.* 2. 16.

Hinc, morbo correptus, testamentum quod prius instituerat immutavit, successionem relinquens natorum minimo HERODI ANTIPÆ, exasperatus in Archelaum & Philippum, germanos fratres, calumniis Antipatri. Quod deinceps iterum mutatum est, ita ut regnum relictum sit ARCHELAO, *Joseph.*

JUDAS & MATTHIAS, doctissimi legis interpretes, postquam cognoverunt Regis morbum esse incurabilem, juvenibus quos instituebant persuaserunt, ut Aqutlam auream, ab Herode supra majorem templi portam appositam dejicerent. Herodes conjurationis principes vivos exussit, & Luna nocte ea defecit, *Idem.* At ille aliquot adhuc menses infelicem vitam traxit: tandemque hoc eodem anno, mense Novembri, misere obiit, *Usserius*: Cum regnasset, postquam sustulit Antigonum, annos 34. postquam verò à Romanis regnum obtinuit, ann. 37. *Joseph.*

COSS. *Cn. Cornelius Lentulus.*
Et *M Valerius Messala sive Messalinus.*

Defuncto Herode, Joseph in terram Israel revertitur, monitus ab Angelo. Cum audisset autem ARCHELAUM regnare in Judæa, divinitus admonitus secessit in partes Galilææ, & habitavit in urbe Nazareth, *Matth.* 2.

ARCHELAUS postquam patris funus curasset, & commotam multitudinem, ad Augustum navigavit, ut obtineret confirmationem testamenti paterni & regni. Eodem tempore Antipas Romam properavit, parandi sibi regni spe. Ibi Antipater, Salomes filius, Archelaum cædis in templo patratæ, & usurpati regni, sine Cæsaris consensu, accusavit. Sed defendente Nicolao Damasceno, vincit Archelaus. *Joseph.*

Interim, per ejus absentiam, die Pentecostes, magna excitatur Judæorum seditio adversus Sabinum Augusti Procuratorem, *Idem.*

THEUDAS (de quo Act. 5. 36.) sive Judas, Ezechiæ latronum ducis, filius, collecta hominum desperatorum manu, incursabat regis ditionem, *Idem.*

Simulque per totam Judæam multi insurgunt, Regis titulum (sive MESSIÆ) usurpantes, quibus à superveniente Varo repressis, Legati Judæorum ejus permissu Romam proficiscuntur, numero 50. quibus aderant Judæorum Romam incolentium plusquam 8. millia. Legati ab accusatione Herodis & Archelai exorsi, postulabant ut mutata Reip. forma, NON AMPLIUS SUB REGIBUS ESSENT, sed Provinciæ Syriæ contributi Romanis subjicerentur, *Joseph.*

AUGUSTUS verò de Consilii sententia (cui Caius Cæsar interfuit) Archelaum non quidem regem declaravit, sed dimidia regni paterni parte concessa, nempe Judæa, Idumæa & Samaritide, Ethnarcham constituit. Alteram autem dimidiam partem Herodi Antipæ & Philippo fratri assignavit: nempe Galilæam & Peræam Herodi; Trachonitidem verò cum Batanea & Auranitide Philippo, Tetrarchiarum titulo (de quibus meminit Luc 3. 1.) *Joseph.*

Philippus verò Bethsaidam in honorem Juliæ Augusti filiæ JULIADEM nominavit, *Joseph.*

Per idem tempus juvenis quidam Judæus plebejus, Alexandrum Herodis filium de facie referens, illum se esse mentitur, sed Romam profectus Augustum fallere non potuit; à quo damnatus est ad remiges, *Joseph.*

Ar-

Anni Per. Jul. & ☾	Anni ab orbe cōdito.	Anni Olympiad.	Anni urbis condit.		Anni ante æram vulg.	Anni veri Chr.	Anni corr. Jul.	Anni imp. Aug.
				Archelaus in Judæam Ethnarcha reversus, Joazaro Boethi filio (vel ex Simone filio nepoti) Pontificatum abrogavit, insimulato quòd seditiosis consensisset; eamque dignitatem Eleazaro fratri ejus largitus est, *Joseph.*				
4712 4.19.	4002	III.	752	Coss. *Augustus Cæsar* XII. sive XIII. Et *M. Plautius Silvanus*. Eique suffectus *C. Caninius Gallus*.	2	3	44	42 43
				Augustus Consulatu XII. suscepto, Lucium filium in forum duxit, *Sueton.* Iidemque ei dati honores qui in fratrem Cajum ante triennium fuerant collocati. Quorum nummi testes sunt, in quibus effigies Caji & Lucii, cum clypeis & hastis cernuntur, hac inscriptione: C. L. CÆSARES AUGUSTI F. COSS. DES. PRINCIP. JUVENT.				
				Hos teneros adhuc ad curam Reip. Augustus admovit, & Coss. designatos circum provincias exercitusque dimisit, *Suet.*				
				Augustus, filiam suam Juliam Tiberio nuptam, adulteriis infamem, in Pandatariam Campaniæ insulam perpetuo exilio damnat. *Dio. Vell. Paterc.*				
				Quum Armenios defecisse intellexisset Augustus, nec ipse jam propter senectutem ad bellum aptus esset, ac Tiberius *Rhodum* decessisset; CAJUM delegit potestate proconsulari, eique uxore data M. Lolii filia, hunc rectorem juventæ Caji esse voluit, *Zonar. ex Dione cum Patercul. & Sueton.*				
				Cajum *Armeniam* obtinuisse, Tacitus; in *Syriam* missum, Vellejus; *Orienti* præpositum, Suetonius; ad ordinandas *Ægypti Syriaque* provincias missum, Orosius, scripsere.				
				Cajus Judæam prætervehens, apud Hierosolymam supplicare contempsit: quod Augustus ut prudenter factum collaudavit. *Suetonius in Octavio, ex eoque Orosius, Historia Miscellan. & Ado Viennensis*, qui addunt; ex Ægypto venientem Cajum fines Palæstinæ præteriisse.				
4713 9. 1.	4003	IV.	753	Coss. *Cossus Cornelius Lentulus*. Et *L. Calpurnius Piso*.	1	4	45	43 44
				His Consulibus vulgò natus esse Dominus creditur. Quod falsum esse evincit Herodis mortis epocha.	Anni æræ vulg.			
4714 10.2.	4004	Olym. 195	754	Coss. *C. Julius Cæsar Augusti F.* Et *L. Æmilius Paulus*.	1	5	46	44 45
				ÆRÆ VULGARIS Christianæ initium; anno nempe Julianæ Periodi 4714. Correctionis verò Julianæ 46.				
4715 11.3.	4005	II.	755	Coss. *P. Vinicius Nepos*. Et *P. Alfenius Varus*.	2	6	47	45 46
				Tiberius post septennii secessum è Rhodo Romam rediit, P. Vinicio Cos. Lucio & Cajo adhuc viventibus, *Suet. Vellejus*. Lucius Cæsar Hispaniam ab Augusto missus Massiliæ obiit, ante Caji fratris mortem, duodeviginti mensibus, *Suet. Vellejus. Flor. Tacit.*				
4716 12.4.	4006	III.	756	Coss. *L. Ælius Lamia*. Et *M. Servilius Geminus*.	3	7	48	46 47
				Cajus Cæsar in Lycia moritur, *Dio. Vellejus, Sueton.* Augustus à populo *Dominus* appellatus, non modo id nomen non admisit, sed edicto prohibuit, *Xiphilin. Zonar. ex Dione cum Suet.*				
4717 13.5. B.	4007	IV.	757	Coss. *Sextus Ælius Catus*. Et *Sentius Saturninus*.	4	8	49	47 48
				Tertio superfluo die intercalari, qui Rom. sacerdotum vitio accreverat, in hujus anni mense Februario omisso, Calendarium Julianum integritati suæ est restitutum. Deinceps vero unum diem secundùm ordinationem Cæsaris quinto quoque anno (utroque termino nempe concepto) intercalari Augustus Pontifex jussit, *Macrob. lib. 1. Satur. cap. 14.* Ex qua disciplina omnium postea temporum ratio fundata est, *Solin. cap. 3.* Quippe quæ posthac, usque ad mutationem Calendarii anno ab hinc 1579. (Æræ nostræ scilicet 1582.) à Gregorio XIII. summo Pontifice factam, constanter est observata.				
				Ælio Cato & Sentio (Saturnino) Consulibus, 5. Cal. Jul. Tiberium Neronem Augustus adoptavit, *Vellej. lib. 2. cap. 103.* Adoptatus etiam eadem die M. Agrippa posthumus, Caji & Lucii frater, *Vell. Sueton.* Veritus autem Augustus ne Tiberius animo elatus novas ad res consurgeret, ante adoptionem ipsum coegit Germanicum Drusi fratris filium adoptare, quamquam ipse Tiberius filium haberet, *Dio lib. 55 cum Sueton. in Tib. cap. 15. & Tacit. lib. 1. Annal. cap. 3.*				
				Protinus ab adoptione in Germaniam missus est Tiberius, *Vellej.*				
4718 14.6. D.	4008	Olym. 196	758	Coss. *L. Valerius Messala*. Et *Cn. Cornelius Cinna*.	5	9	50	48 49
				Solis defectio hoc anno contigit, Martii 28. fer. 7. hora 4. 13. post meridiem Romæ, cujus meminit *Dio lib. 55.*				
4719 15.7. C.	4009	II.	759	Coss. *M. Æmilius Lepidus*. Et *C. Arruntius Nepos*.	6	10	51	49 50
				Tiberius ex Germania in Illyricum profectus est, quòd Battone duce, Dalmatæ defecerant. *Dio.*				

Pri-

Anni Per. Jul. * ☾	Anni ab orbe cõdito	Anni Olympiad.	Anni urbis condit.		Anni æræ vulg.	Anni veri Chr.	Anni corr. Jul.	Anni Imp. Aug.
				Primates Judæorum, non ferentes Archelai tyrannidem eum accusant ad Cæsarem, à quo Romam arcessitur, *Joseph lib. 2. de Bello cap. 11.*				
4710 16.8. B.	4010	III.	760	Coss. *Q. Cæcilius Metellus Creticus.* Et *L. Licinius Nerva.* Archelaus anno decimo principatus sui (*Joseph. Antiq. lib. 18. cap. 15.*) Viennam Galliæ in exilium mittitur; & ejus ditio in provinciam redigitur, misso in Judæam Quirino, qui domum Archelai vendidit, censumque per Judæam & Syriam egit, anno ab Actiaca victoria 37. *Joseph.* Tum abrogato Pontificatu Joazaro, *Ananus* filius Sethi (is est *Annas* Caiphæ socer) in illius locum substituitur, *Joseph. lib. 18. cap. 3.* Hujus descriptionis tempore, quæ secunda acta est à Quirino, Judas alter Galilæus exortus (de quo *Actor. 5. 37.*) avertit populum multum post se, censum illum meram servitutem appellans. Hic tribus antiquis Judæorum sectis (Pharisæorum, Sadducæorum & Essenorum) quartam superinduxit, in ceteris cum Pharisæis consentiens, hoc insuper addens; solum Deum principem ac Dominum habendum, *Joseph. Antiq. lib. 18. cap. 2.* Cùm Augustus suspicaretur Tiberium de industria bellum in Pannonia trahere, Germanicum eo misit. Agrippam suum nepotem, præferoci indole præditum, in Planasiam insulam relegavit. Germanicus contra Dalmatas prospere pugnavit, *Dio, Tacit.*	7	11	52	50 51
4711 17.9. A.G.	4011	IV.	761	Coss. *M. Furius Camillus.* Et *Sex. Nonius Quintillianus.* Hujus anni Paschate CHRISTUS, annum agens ætatis 12. in Templo, in medio Doctorum sedens & audiens illos atque interrogans, est inventus, *Luc. 2. 46.* Quirinus censu peracto, *Coponium* ad Judæam administrandam reliquit, primus procurator ab Augusto missus, *Joseph.*	8	12	53	51 52
4712 18.10 F.	4012	Olym. 197	762	Coss. *P. Sulpitius Camerinus.* Et *C. Poppæus Sabinus.* Clades Variana in Germania accepta, in qua Quintilius Varus cum tribus legionibus ab Arminio Germanorum duce circumventus & oppressus, ipse sibi necem conscivit, *Dio.*		13	54	52 53
4713 19.11 E.	4013	II.	763	Coss. *P. Cornelius Dolabella.* Et *C. Julius Silanus.* Tiberius templum Concordiæ Romæ dedicavit, *Dio.* Secundus Procurator in Judæam missus est *M. Ambivius*, Joseph.	10	14	55	53 54
4714 20.12 D.	4014	III.	764	Coss. *M. Æmilius Lepidus.* Et *T. Statilius Taurus.* Tiberius & Germanicus Procoss. in Germaniam profecti, cuncta longe populati sunt, *Dio, & Sueton. in Tib.*	11	15	56	54 55
4715 21.13 C.B.	4015	IV.	765	Coss. *Tib. Germanicus Cæsar.* Et *C. Fontejus Capito.* Senatus Populusque Romanus, postulante Augusto, æquum Tiberio in omnibus provinciis exercitibusque jus, quàm erat illi, decrevit, *Suet. Vellejus.* Cajus Caligula nascitur Antii, patre Germanico, *Sueton. in Cajo.*	12	16	57	55 56
4716 22.14 A.	4016	Olym. 198	766	Coss. *C. Silius Nepos.* Et *L. Munatius Plancus.* August. Reipub. administrationem in decennium jam quintum accepit, *Dio.* Tertius Procurator in Judæam mittitur *Annius Rufus*. Joseph. Quo in Judæa Præside	13	17	58	56 57
4717 23.15 G.	4017	II.	767	Coss. *Sex. Pompejo.* Et *Sex. Apulejo.* Nolæ obiit Augustus, in eodem cubiculo, quo pater ejus Octavius, *Tacit.* Mensis Augusti die 19. qua olim primum consulatum inierat, *Sueton.* Huic *Eusebius* (*histor. lib. 1. cap. 9.*) annos 57. Imperii tribuit. Cui concinit sanctus Maximus Monachus & Martyr, (qui medio septimo claruit sæculo.) Hos verò numeramus à tempore, quo paulò post cædem Cæsaris, anno ætatis 19. (atque adeò ante 9. Calend. Octobris, quo 20. annum ingressus est, ipso teste in Breviario suo, & lapide Ancyrano apud Gruter.) exercitum privato sumptu alere cœpit, ut supra vidimus ad annum mundi 3960. Tum TIBERIUS *novum principatum*, ut Tacitus *Annal. lib. 1. cap. 6.* loquitur, adeptus est & Augustalem potentiam, sive *αὐτοκρατορίαν*, omni legum Auctoritate liberam. Unde ab hoc tantùm anno, ejus imperii annos putamus dinumerandos. Post Augusti obitum Pannonicæ legiones ingenti seditione concitantur; & subita Lunæ defectione territæ ad officium	14	18	59	57 Anni Tiberii 1

Digitized by Google

Anni Per. Jul. ☉ ☾	Anni ab orbe condito.	Anni Olymp.	Anni urbis conditæ.		Anni æræ vulg.	Anni veri Chr.	Anni inc. ref. Jul.	Anni imp. Tib.
				ficium redeunt, *Tacit.* Visa est illa Eclipsis, Septembr. 27. fer. 7. hora 5.10. post mediam noctem, in horizonte Lutetiæ.				
4728 14. 16. F.	4018	III.	768	Coss. *Drusus Cæsar, Tib. F.* Et *C. Norbanus Flaccus.*	15	19	60	1 2
				A Tiberio, Judææ procurator missus in Annii Rufi locum *Valerius Gratus*, Provinciæ undecim annos præfuit, *Joseph. lib.* 18.				
4729 15. 17. E. D.	4019	IV.	769	Coss. *T. Statilius Sisenna Taurus.* Et *L. Scribonius Libo.*	16	20	61	2 3
				Tiberius, ne vasa auro solida ministrandis cibis fierent; ne vestis serica viros fœdaret, decreto vetat, *Tacit.* Mathematicos urbe ejicit, *Dio.* Germanicus, Germanos acie vincit, sed in reditu naufragio malè afficitur. Parthi in Oriente turbant, *Tacit.*				
4730 16. 18. C.	4020	Olym. 199	770	Coss. *C. Cæcilius Rufus.* Et *L. Pomponius Flaccus.*	17	21	62	3 4
				Archelaus Cappadociæ rex Romæ moritur: ejus regnum in provinciam reducitur, *Tacit.* Germanicus cum extraordinaria potestate in Orientem mittitur, simul ordinarius Præses in Syriam profectus Cn. Piso. *Idem.*				
4731 17. 19. B.	4021	II.	771	Coss. *Cl. Tiber. Nero Cæsar August.* II. sive III. Et *Germanicus Cæsar* II.	18	22	63	4 5
				Germanicus Zenonem Armeniæ regem in urbe Artaxata constituit, qui & Artaxias ex nomine urbis salutatur. Cappadociam deinde in formam provinciæ redegit.				
4732 18. 1. A.	4022	III.	772	Coss. *M. Junius Silanus.* Et *L. Norbanus Balbus Flaccus.*	19	23	64	5 6
				Germanicus Ægyptum lustrat, tum in Syriam venit, ubi moritur, non sine suspicione veneni à Pisone dati, *Tacit.*				
4733 1. 2. G. F.	4023	IV.	773	Coss. *M. Valerius Messala.* Et *M. Aurelius Cotta.*	20	24	65	6 7
				Germanici corpus Romam delatum, magno omnium luctu excipitur. Piso judicio postulatus morte damnationem antevertit, *Tacit. Annal.* 3.				
4734 2. 3. E.	4024	Olym. 200	774	Coss. *Tiberius Cæsar Aug.* III. sive IV. Et *Drusus Cæsar Tib. F.* II.	21	25	66	7 8
4735 3. 4. D.	4025	II.	775	Coss. *C. Sulpitius Galba.* Et *D. Haterius Agrippa.*	22	26	67	8 9
4736 4. 5. C.	4026	III.	776	Coss. *C. Asinius Pollio.* Et *C. Antistius Vetus.*	23	27	68	9 10
				Valerius Gratus ademto Anano, sive *Anna*, summo sacerdotio, *Ismaelem Fabi filium* jussit esse pontificem, quem & ipsum paulo post dejecit, *Joseph. lib.* 18. *cap.* 3.				
4737 5. 6. B. A.	4027	IV.	777	Coss. *Sex. Cornelius Cethegus.* Et *L. Vitellius Varro.*	24	28	69	10 11
				Ismaeli amoto, *Eleazarus*, Anani sive Annæ filius, ab eodem Valerio Pontifex substituitur, *idem ibid.*				
4738 6. 7. G.	4028	Olym. 201	778	Coss. *Cn. Lentulus Isauricus.* Et *M. Asinius Agrippa.*	25	29	70	11 12
				Eleazaro post annum amoto *Simoni* Camithi filio Pontificatum tribuit idem Valerius, *Joseph.*				
4739 7. 8. F.	4029	II.	779	Coss. *Cn. Cornel. Lentulus Getulicus.* Et *C. Calvisius Sabinus.*	26	30	71	12 13
				Cùmque Simon in Pontificatu annum exegisset, successorem illi Gratus dedit Josephum, cognomento *Cajapham*, sive *Caipham* Annæ generum. Quibus annuis Pontificum mutationibus ita factis. Gratum exactis in Judæa annis undecim, Romam repetiisse subdit Josephus, *lib.* 18. *cap.* 3. Tiberius in Campaniam est profectus, neque Romam amplius reversus, *Tacit. Annal.* 4. Grato in Judæam successor venit PONTIUS PILATUS, qui provinciæ præfuit 10. ann. *Joseph.* Cujus inter crimina Philo (*de legatione ad Cajum*) refert; venditas sententias, rapinas, injurias, clades, tormenta, crebras cædes indemnatorum, crudelitatem sævissimam, &c.				
4740 8. 9. E.	4030	III.	780	Coss. *M. Licinius Crassus.* Et *L. Calpurnius Piso.*	27	31	72	13 14
				Cùm Fidenis Atilius quidam, amphitheatro minus solidè substructo, ludos ederet, subita ruina 50. mill. hominum, qua debilitata, qua obtrita sunt. Subinde Romæ vehemens incendium, cui Tiberii liberalitas subvenit, *Tacit. Annal.* 4. *Jubilæus* XXX. omnium ultimus, quem proximè sequitur prædicatio Joannis, cunctos ad pœnitentiam invitans, ut pararet Domino plebem perfectam.				
				Coss.				

Anni Per. Jul. * ☾	Anni ab orbe cōdito.	Anni Olymp.	Anni urbis conditæ.		Anni æræ vulg.	Anni veri Chr.	Anni corr. Jul.	Anni imp. Tib.
4741 9. 10. D. C.	4031	IV.	781	Coss. *Appius Julius Silanus.* Et *Silius Nerva.* Hoc anno 15. Imperii Tiberii Cæsaris, à morte Augusti numerato, cœpit JOANNES baptizare & pœnitentiam prædicare, *Luc.* 3. Idque circa Octobris 49. factum esse probabile est.	28	32	73	14 15
4742 10. 11. B.	4032	Olymp. 203	782	Coss. C. *Rubellius* GEMINUS. Et C. *Fufius* GEMINUS. Hoc anno vulgò putatur baptizatus CHRISTUS: immo & eodem à pluribus Patribus ponitur mortuus. Livia Tiberii mater, anno ætatis 86. obiit, jamdudum invisa Tiberio, *Tacit.*	29	33	74	15 16
4743 11. 12. A.	4033	II.	783	Coss. M. *Vinitius Quartinus.* Et C. *Cassius Longinus.* Cùm jam annum & aliquot menses prædicasset Joannes, & *impleret cursum suum*, (*Actor.* 13.) Cùmque ab eo jam *baptizaretur omnis populus*, (*Luc.* 3.) Tum, hoc anno, CHRISTUM à Nazaret ad eum venisse credimus, & ab eo baptizatum esse, ut est *Luc.* 3. *Matth.* 3. 13. *&* *Marc.* 1. 9. Idque die sexta Januarii, ut constans tenet Traditio. Hoc quoque anno PRIMUM PASCHA ministerii sui Christus celebravit, *Joann.* 2. 13. A quo primus annus septuagesimæ & ULTIMÆ HEBDOMADIS Danielis incipit, in qua fœdus confirmatum est MULTIS, *Daniel.* 9. 27. *cum Matth.* 26. 28.	30	34	75	16 17
4744 12. 13. G.	4034	III.	784	Coss. *Cl. Tiberius Nero Cæsar Aug.* IV. sive V. Et *Ælius Sejanus.* Sejanus cùm ad summam potentiam Tiberii favore pervenisset, illius ad Senatum litteris accusatus, occiditur, *Dio. lib.* 58. SECUNDUM PASCHA ministerii Christi, *Joann.* 5. 1. *Collato cum* 4. 35. A quo secundus annus septuagesimæ hebdomadis Danielis incipit.	31	35	76	17 18
4745 13. 14. F. E.	4035	IV.	785	Coss. C. *Domitius Ahenobarbus.* Et *A. Vitellius.* TERTIUM PASCHA ministerii Christi, *Joann.* 6. 4. A quo tertius annus septuagesimæ hebdomadis Danielis incipit.	32	36	77	18 19
4746 14. 15. D.	4036		786	Coss. *Serv. Sulpitius Galba.* Et *L. Cornelius Sulla.* QUARTUM & ultimum Christi PASCHA, in quo ipse immolatus est, ineunte anno quarto, sive MEDIO postremæ septimanæ Danielis, *Dan.* 9. 27. Idque feria 6. die 3. Aprilis, ita ut die Dominica ejusdem mensis die 5. resurrexerit.	33	37	78	19

HISTORIA CHRISTIANORUM
& Judæorum ab Ascensione Domini ad Bellum Judaicum.

Anni æræ vulg.	Res Christianorum.	Res Judæorum.	Anni imper. Tiberii.
33	DIE 24. Maji, CHRISTUS ascendit in Cœlum, *Act.* 1. Apostoli Jerosolymis congregati MATHIAM eligunt, *Ibid.* Die PENTECOSTES (24. Maji Spiritus sanctus descendit super discipulos, *Actor.* 2. Septem Diaconi eliguntur, *Actor.* 6. STEPHANUS lapidatur, *Actor.* 7.		19
	SAULUS spirans minarum furit in discipulos, *Act.* 8. PHILIPPUS post Stephanum secundus, in Samaria Simonem Magum baptizat. Ad Samaritanos mittuntur Petrus & Paulus qui manus illis imponerent. Philippus verò monitu Angeli versùs Gazam profectus, EUNUCHUM baptizat, *Act.* 8. primum ex gentibus, & totius orbis fidelium primitias factum. *Euseb.*	PHILIPPUS TETRARCA, Herodis Magni filius moritur, Hunc verò non esse illum cujus Antipas Herodiadem uxorem rapuit, vel ex eo patet, quòd SALOME saltatrix illa Herodiadisque filia, huic Philippo nupsisse dicit Josephus, cujus proinde filia non erat. Adde quòd hic Philippus sine liberis mortuus est, *Joseph.* 1. *Belli* 18. & *Antiq. lib.* 18. *cap.* 6. & 7.	20
34	SAULUS pergens Damascum contra discipulos Domini ad fidem convertitur, *Actor.* 9. Fuit autem Damasci tribus diebus non videns neque manducans. Mox per Ananiam visum recipit & baptizatur, *Actor.* 9. Indeque in Arabiam desertam secedit. Ac postea Damascum redit, ubi in Synagoga prædicat, & confundit Judæos, *Gal.* 1. *cum Actor.* 9.	Quare duo Philippi Herodis Magni filii extiterint necesse est, illeque Philippus de quo Evangelista, binominis fuerit, dictus nempe *Herodes Philippus*, sicut, *Antipas*, Herodes quoque sæpiùs nominatus est.	
35	TIBERIUS de rebus Christi certior factus, de eo in numerum Deorum adscribendo refert ad Senatum, *Tertull. atque Euseb.*	Vitellius Syriæ Præses, Marcellum procuratorem Judææ mittit, & per eumdem Pilatum à Judæis accusatum Romam ire jubet, Caiphamque in ordinem redigit, *Joseph.*	21
36		AGRIPPA Aristobuli filius, Herodis Magni nepos, frater Herodiadis, egestate compulsus, Romam petit, ubi à Cæsare Tiberio primùm malè habitus, deinde in amicitiam receptus, tum quòd in C. Caligulam propensior esset, in carcerem conjectus, *Joseph.*	22
37	SAULUS post annos 3. à conversione sua, venit Hierosolymam visere Petrum, *Gal.* 1. Ibi cùm tentaret se jungere discipulis, timebant eum, non credentes ipsum esse discipulum (quippe qui majorem hujus triennii partem in desertis Arabiæ delituerat) sed Barnabas ducit eum ad Apostolos, Petrum videlicet & Jacobum, *Act.* 9. *cum Gal.* 1. Hierosolymis disceptat cum Hellenistis Paulus, qui eum conantur interficere, *Act.* 9. Inde abiit Tharsum, *Ibid.* venitque in regiones Syriæ & Ciliciæ, hactenus ignotus Ecclesiis, *Gal.* 1. Ecclesiæ autem habentes pacem multiplicabantur, *Actor.* 9. Has visitans Petrus varias provincias peragrat, *Ibid.* Tuncque ANTIOCHIAM venisse, & ibi sedem collocasse videtur.	Cn. Acronio Proculo, & C. Pontio Nigrino Coss. OBIIT TIBERIUS, 7. Cal. April. *Suet.* cùm post Augusti secessum regnasset ann. 22. mens. 7. & dies 7. *Dio.* Et successit CALIGULA Germanici filius, qui statim Agrippam solvit, & ei principatum Avi reddidit, *Joseph.*	23 CALIGULÆ. 1
38	Liddæ Æneam sanavit, Joppe Tabitam suscitavit, multosque dies apud Simonem Coriarium mansit, *Act.* 9.	Agrippa regnum petens, Alexandriam devenit, ubi Alexandrini eum traducunt, *Philo.* Eodem modo Regi Judæorum illudentes, quo vero suo Domino JESU CHRISTO, ante quinquennium illuserant Judæi.	2
39	CORNELIUS CENTURIO à Petro convertitur, *Act.* 10.	HERODIAS fratrem Agrippam regia dignitate fulgentem videns, Antipæ viro suo suadet ut Romam contenderent. Sed ab Agrippa per litteras accusati, in exilium, Lugdunum Galliæ relegantur, *Joseph.*	3
40	Discipuli à persecutione facta sub Stephano, dispersi, veniunt Antiochiam, ubi etiam mittitur Barnabas ab Ecclesia quæ erat Hierusalem, *Act.* 11.	PILATUS quoque, tantis, irrogante Caio, angoribus constrictus est, ut propria se manu interfecerit, *Hieron. Euseb.*	4
41	Profectus est Tarsum BARNABAS ut quæreret SAULUM quem duxit Antiochiam; ibique discipuli primùm dicti sunt CHRISTIANI, *Act.* 11.	PETRONIUS, mandato Imperatoris statuam ejus in Templo inferre parat. sed Judæorum clamore ac fletu motus rem distulit. Cæsar verò mortem Petronio minatus est: At paulo post à Charea ipse est interfectus, sicque Petronius servatus, *Joseph.* Nono Calend. Febr. ipsam cædem factam memorat Sveton. cùm ipse imperasset triennio, & decem mens. In ejus locum patruus ipsius CLAUDIUS Cæsar, Drusi filius, à militibus est Imperator declaratus, *Dio.* Ab Agrippa etiam adjutus, unde eum Claudius in regno confirmavit, addita etiam Judæa, Samaria, Abilena, & Lisaniæ ditione, *Joseph.*	CLAUDII. 1
42	Ingruente fame ab Agabo prædicta (quam Claudii anno 2. contigisse patet ex Dione) Antiocheni, fratribus Judæis subsidium mittunt per Barnabam & Saulum, *Act.* 11. Interim Petrus è carcere liberatus *abiit in alium locum.* Act. 12. Unde commode conjicitur eum occi-	AGRIPPA ad demerendos Judæos, JACOBUM fratrem Joannis occidit gladio, PETRUM verò in carcerem dejecit diebus Azymorum, unde ab Angelo est liberatus. Cùmque non invenisset eum Agrippa, custodes duci jussit ad supplicium, *Actor.* 12.	2

Agrip-

Digitized by Google

Anni æræ vulg.	Res Christianorum.	Res Judæorum.	Anni imp. Claudii.
	occidentem petiisse, ROMAMQUE pervenisse, ac sedem ibi suam collocasse circa initium anni sequentis. Cùm Antiochiam regressi essent Saulus & Barnabas, jussit eos Spiritus sanctus segregari in ministerium prædicandi, *Actor.* 13. SERGIUS PAULUS ad fidem convertitur, indeque *Saulus*, novo PAULI nomine semper est appellatus, *Ibid.*	Agrippa cùm jam tertium totius regni Judææ annum implesset, Cæsaream venit, ubi cùm pro tribunali concionaretur ad populum, percussit illum Angelus Domini. *Act.* 12. Sicque vitam finiit, annum agens regni 7. quorum ferè 4. sub Cajo in Galilæa regnavit, reliquos sub Claudio cùm rex totius Judææ fuit, *Joseph.*	3
43	Iconii, facto impetu in Paulum & Barnabam, ipsi Lystram profugerunt; ubi claudum ab utero matris cùm Saulus sanasset, ei ut Mercurio, & Barnabæ uti Jovi plebs sacrificare voluit. Mox excitato tumultu, Paulum lapidatum extra urbem traxerunt quasi mortuum, *Act.* 14. HOC ANNO, & hoc etiam fortasse tempore RAPTUS EST PAULUS in Cœlum: ante annos scilicet 14. quàm posteriorem ad Corinthios epistolam scriberet, 2. *Cor.* 12. Lystra Derben profecti, multos Christo lucrifecerunt, *Actor.* 14. Inter hos TIMOTHEUM cum matre Eunice & avia Loide, 2. *Tim.* 1. & 3.		
44	Derben non prætergressi Antiochiam Pisidiæ redierunt, descenderuntque Attaliam, & illinc navigaverunt Antiochiam Syriæ; ubi, congregata Ecclesia, retulerunt quanta per eos fecisset Deus, *Actor.* 14.	Ejus filius AGRIPPA JUNIOR, annum agens 17. Romæ tunc educabatur, quem cùm vellet Claudius paterni regni successorem remittere, dissuadentibus libertis, præsidem misit CLAUD. CUSP. FADUM, *Joseph.*	4
45	Paulus & Barnabas Antiochiæ non parum temporis commorati sunt, *Ibid.* v. 28. Post quod, Paulus, Christi Evangelium usque ad Illyrium propagavisse videtur, iis qui de Christo nihil audierunt, *Rom.* 15. eaque perpessus quæ 2. *ad Cor.* 11. ipse commemorat.	Claudius Fado rescripsit ut Judæis permitteret stolæ Pontificiæ custodiam, *Joseph.* Eodem etiam tempore HERODES REX CHALCIDIS, impetravit potentiam in templum, jusque eligendi summi Pontificis. ET ELENA ADIABENORUM REGINA ad Dei cultum conversa est, *Joseph.*	5
46		Fado in Judææ procuratione successit TIBERIUS ALEXANDER, Alexandri Alabarchæ filius, *Joseph.*	6
48		Tib. Alexandro successit VENTIDIUS CUMANUS, & Herodes Rex Chalcidis, magni Agrippæ frater vita decessit, *Joseph.*	8
49	Quidam de secta Pharisæorum Antiochiam venientes, Christianos ex Gentibus circumcidi oportere dicebant, quibus Paulus & Barnabas acriter se opposuerunt, *Actor.* 15.	Ituræi & Judæi defunctis regibus Sohemo & Agrippa, provinciæ Syriæ additi sunt, *Tacit.* & Regnum Chalcidis Agrippæ juniori concessum, indeque anni ejus à Josepho numerati.	9
50	Paulus annis 14. post primam profectionem Hierosolymitanam, ascendit rursus Hierosolymam, cum Barnaba, TITO, (quem ad circumcisionem cogi noluit) & aliis: ut Apostolorum de una oborta controversia sententiam exquirerent, *Actor.* 15. cum *Gal.* 2. CONCILIO HIEROSOLYMIS HABITO. Synodica ad Antiochenos Epistola mittitur, *Actor.* 15. Antiochiam cùm venisset Petrus, ejus simulationem non ferens Paulus, eum coram omnibus redarguit, *Gal.* 2.	Judææ verò regnum, ita Syriæ additum est, ut proprios procuratores acciperet: Ventidio Cumano Judææ Galilææque administrationem retinente: in inter sectam autem inter utramque Samariam, misso Procuratore FELICE. Qui intempestivis remediis delicta accendebat, æmulo ad deterrima Cumano, *Tacit. Joseph.*	10
51	Dissensio facta est inter Paulum & Barnabam, occasione Marci, quo assumpto Barnabas Cyprum navigat, Paulus verò allecto Syla, peragrat Syriam, Ciliciam, venitque Lystram, ubi TIMOTHEUM sibi assumit, priùs curans eum circumcidi, *Act.* 15. & 16. Phrygia deinde peragrata, veniunt Troadem, ubi Lucas se Paulo adjunxisse videtur: quippe qui hinc in prima persona semper loquatur, *Statim*, inquit, *quæsivimus proficisci in Macedoniam*, &c. *Act.* 16. Philippis, Lydiam purpurariam ad fidem convertit Paulus, *Act.* 16. Paulus & Silas virgis cæsi in carceremque detrusi sunt, ubi orantibus illis media nocte, magno terræ motu facto fores carceris apertæ sunt. Jubentibus verò Prætoribus ut liberi dimitterentur, de injuria sibi illata, quòd cives Romani essent, expostulant, *Act.* 16.	Neroni virilis toga data & Proconsulare extra urbem imperium, Bellum inter Armenos & Iberos conflatum. Parthi Armeniam invadunt. Radamistus inde pellitur, *Tacit. Annal.* 12.	11
52	Paulus Athenis Silam & Timotheum expectans de Christo & IGNOTO DEO disceptat, Dionysiumque Areopagitam ad fidem convertit, *Act.* 17. Paulus cùm semel & iterum Thessalonicam voluisset proficisci, à satana est præpeditus, ideoque Timotheum eò misit, qui in fide eos confirmaret, *Act.* 18. & 1. *Thessal.* 2. & 3. Interim ipse venit Corinthum, ubi Judæum AQUILAM & PRISCILLAM ejus uxorem invenit, apud quos manens operabatur, & disserebat Sabbatis in Synagoga. Cùmque Dominus Paulum confortasset, jussissetque *nihil timere, sed loqui*, illic annum & 6. menses commoratus est, *Act.* 18. Unà cum Silvano sive Sila & Timotheo, 2. *Cor.* 1. Post reditum Timothei è Macedonia, Paulus PRIOREM AD THESSALONICENSES scripsit epistolam, 1. *Thessal.* 3. Data etiam paulò post ad eosdem SECUNDA, ubi clariùs, quæ de dre	Inter Galilæos & Samaritanos orto conflictu, multi Galilæorum desiderati sunt. Hierosolymis relicta diei solemnitate armatum vulgus impetum in Samariam fecit. Cumanus favens Samaritis, multos Judæorum interfecit, *Joseph.* Re ad Numidium Torquatum Syriæ præsidem delata, in Judæam cum venisset, Judæorum primores, Cumanumque Romam misit, ut causam coram Cæsare dicerent, qui intercedente juniore Agrippa Samaritas supplicio affecit procuratorem deinde in Judæam destinavit FELICEM, fratrem Pallantis Claudii Imp. Liberti, ut eam provinciam unà cum Samaria & Galilæa administraret, *Joseph.* Quem *per omnem sævitiam ac libidinem, jus regium servili ingenio exercuisse*, ait Tacitus, *Annal. lib.* 12. cùm	12

Anni æræ vulg.	RES CHRISTIANORUM.	RES JUDÆORUM.	Anni imp. CLAUDII.
	die Judicii erat locutus, explicat, 2. *Thes-sal.*2.		
53	Cùm GALLIO (L. Senecæ Philosophi frater) Proconsul esset Achajæ, Judæi Corinthii Paulum ad illius tribunal adduxerunt, qui de ejusmodi quæstionibus judicare nihil curat, *Act.* 18.	Cùm Agrippa junior per quadriennium præfuisset Chalcidi, Claudius eum in majus regnum transtulit Philippi Tetrarchia ei donata, adjuncta etiam Abilenna, *Joseph.*	13
54	Judæus APOLLO Ephesum perveniens, docet diligenter ea quæ sunt Domini, *Ibid.* Paulus Ephesum reversus 12. discipulos, qui baptismum Joannis tantùm noverant, instituit: qui, delapso in eos Spiritu sancto, loquebantur linguis. Mansitque ibi per tres menses suadens de regno Dei. *Actor.* 19.	DRUSILLA, Agrippæ hujus soror, relicto marito Azizo Emeserorum rege, Felici Judææ procuratori nupsit; Ex eoque matrimonio *Agrippa ille* procreatus est qui incendio Vesuviano periit, *Joseph.*	14
55	Discipulos deinde separans à Judæis, docet in schola Tyranni per biennium, *Actor.* 19.	Asinio Marcello, & Asinio Aviola Coss. 3. Idus Octobris, CLAUDIUS EXTINCTUS est, *Suet.* cùm imperasset annos 13. mens. 8. & dies 20. *Dio cum Joseph.* Et in medio ejusdem diei NERO gener & adoptivus filius imperator declaratus est, *Tacit.*	NERONIS. 1
56	Septem filii Scevæ Sacerdotis primarii ab Energumeno vulnerantur. Qui fuerant curiosa sectati, libros denar. 50. millia combusserunt, *Act.* 19. GALATÆ citò post discessum Pauli seducti, vehementiori EPISTOLA ab eo revocantur. *Act.* 18. 23. *cum Gal.* 1. 6.	Ægyptium illum qui 4. hominum mill. persuasit jussu suo mœnia Jerusalem ruitura, Felix invasit cum suis militibus, *Joseph. & Act.* 21.	2
57	Orto in Ecclesia CORINTH. schismate, Paulus ad eos priorem scripsit EPISTOLAM, 1. *Corinth.* 1. Et paulò post, cùm de eorum statu per Titum certior factus esset, SECUNDAM ad eosdem dedit.		3
58	Ex Macedonia in Græciam profectus Apostolus, Corinthum venit, unde EPISTOLAM AD ROMANOS scripsit, quo tempore cum collectis Macedoniæ & Achajæ profecturus erat Hierusalem, *Rom.* 15. 25. Inde in Asiam per Macedoniam iturus, Troade Eutychum in vitam restituit, *Act.* 20. Asso, Mitylene, Samo Miletum pervenerunt, unde Paulus mittens Ephesum Presbyteros Ecclesiæ arcessivit, quos gravissima oratione de officio admonuit, *Ibid.* Paulus ab Ecclesia Hierosolymitana exceptus, à Judæis prope trucidatus est: Tum à superveniente LYSIA Tribuno ereptus, *Ibid.* Postera die coram Synedrio causam perorans, Ananiam Principem Sacerdotum, qui eum in os cædi jusserat, *parietis dealbati* nomine perstringit. Orto die Tribunus Paulum ad FELICEM provinciæ præsidem misit. *Act.* 23.	Apud Cæsaream Stratonis, inter Judæos & Syros exorta contentione, Judæi jure civitatis exciderunt, indeque perpetuæ seditiones, & prima causa belli, *Joseph.* Agrippa summum Sacerdotium Ismaeli contulit Phabei filio. Ipsi vero summi Sacerdotes dissidere cœperunt à Sacerdotibus Hierosolymitanorum civium, incedebant armati, & Sacerdotibus debitas decimas auferebant, ita ut aliquot è pauperioribus fame deficerent, *Joseph.*	4
59	Aliquot post diebus Felix qui Paulum de fide Christi ac judicio futuro disserentem audiit tremens, sperans tamen pecuniam ab eo, sæpius cum eo colloquebatur, totoque biennio eum in vinculis detinuit. *Ibid.*		5
60	Sed cùm successorem accepisset PORTIUM FESTUM, Paulum vinctum Cæsareæ reliquit. Paulus à Festo auditus CÆSAREM APPELLAVIT, deinde coram Agrippa & ejus sorore Berenice causam iterum orat, catena vinctus, *Act.* 25. Ut Romam mitteretur Paulus traditus est Julio Centurioni cum aliis vinctis, multisque diebus Cretam pervenerunt.	Felicem discedentem accusarunt Judæi: sed is Pallantis fratris precibus donatus est, *Tacit.* Veniens in Judæam FESTUS offendit totam provinciam afflictam latronibus & sicariis, *Joseph.*	6
61	Cùm jejunium (solemne illud *expiationis*, mensis 7. die 10.) jam præteriisset & periculosa esse inciperet navigatio, Paulus, ut illic hyemarent, jussit: Non acquiescentibus nautis, tempestate gravi jactati sunt, navique dissoluta, homines MELITAM adnatarunt, *Act.* 27.		7
62	Cùm Melitæ per tres menses mansissent, Romam sunt delati, ubi Paulo permissum est ut habitaret seorsim cum custodiente se milite, mansitque per biennium in proprio conducto. *Act.* 28. *Atque hic finis libri Actuum Apostolorum.*	Marcus Evangelista, qui primus Alexandriæ Christum annuntiavit, 8. Neronis anno mortuus est, *Hieron.*	8
63	ONESIPHORUS Paulum Romæ studiosè quæsivit; invenit, & eum recreavit. 2. *Tim.* 1. Philippenses EPAPHRODITUM cum pecuniis Romam miserunt, ut Paulo subveniret, per quem Epistolam ad eos scripsit Paulus, sperans se ad eos citò venturum, *Philip.* 2. Colossos ad PHILEMONEM, per servum ipsius Onesimum, scribit Paulus, *Philem.* Aliam eodem tempore AD COLOSSENSES è vinculis scribit, *Colos.* 1. 7. & 21. Per Tychicum AD EPHESIOS scribit Paulus, *Ephes.* 4. Circa idem tempus AD HEBRÆOS Epistolam dedisse videtur; salute illis à Fratribus Italis dicta, *Hebr.* 13.	Festo mortuo, Nero successorem misit ALBINUM, *Joseph.* Ananus Pontifex, Albino adhuc agente in itinere, indicto Concilio, JACOBUM, *Jesu, qui Christus dicebatur, fratrem* capite damnavit. *Joseph.* Hoc factum, cùm boni quique improbarent, Ananus Pontificatu privatus est, *Joseph.* apud Christianos autem SIMEON Cleophæ filius Episcopus est constitutus, *Euseb.* Quadriennio ante bellum Judaicum, cùm civitas summa pace frueretur, Jesus quidam plebeius ad festum tabernaculorum veniens interdiu noctuque clamabat, *vox ab Oriente, vox ab*	9

Pau- Occi-

Anni æræ vulg.	Res Christianorum.	Res Judæorum.	Anni imp. Ner.
	Paulus expleto biennio illo, quo in libera custodia Romæ docuerat, *Actor.* 28. 30. manumissus, iterum Orientem, Occidentemque lustrat, & Colossis à Philemone hospitio exceptus est, *Philem.* 22.	*Occidente*, &c. qui cohiberi non potuit, etiam plagis laceratus, ad singulos ictus id solum repetens, *væ, væ Hierosolymis*. Id que per annos 7. fecit, donec lapis tormento missus eum peremit, *Joseph.*	
64	Nero Romam incendit, abolendoque rumori subdidit reos Christianos, *Tacit.* Hæc fuit PRIMA in Christianos excitata PERSECUTIO sanguinis.	FLORUS à Nerone successor Albino missus, pessimus homo, qui cùm modis omnibus Judæos vexaret, eos adversùs Romanos rebellare coegit, *Joseph.*	10
65	In Cretæ insula prædicavit Paulus, relicto ibi Tito ut reliqua corrigeret, *Tit.* 1. 5. Ephesi aliquandiu moratus, Timotheum ibi reliquit, ut eam Ecclesiam administraret, 1. *Tim.* 1. & 3.	Interea Levitæ Agrippam induxerunt ut decerneret eis usum stolæ lineæ, quæ solis erat Sacerdotibus concessa. Quæ fiebant contra instituta legis patriæ, nunquam absque piaculo violatæ, *Joseph.*	11
66	In Macedonia apud Philippenses Paulus permansit sicut ipsis promiserat, *Philip.* 1. & 2. Priorem tunc AD TIMOTHEUM scripsit Epistolam, 1. *Tim.* 1. Mox aliam AD TITUM misit Cretam. Paulus SECUNDO ROMAM veniens, à Nerone semel auditus, absolutus est: de quo ipse, 2. *Tim.* 4. *In prima mea defensione nemo mihi adfuit .... sed Dominus eripuit me de ore leonis.* DEMAS Paulum reliquit, profectus Thessalonicam. CRESCENS in Galatiam sive Galliam est missus, TITUS in Dalmatiam, Lucas solus Romæ cum Paulo mansit, 2. *Tim.* 4. PETRUS & PAULUS de appropinquante vitæ exitu à Domino sunt admoniti, 2. *Petri* 1. & 2. *Tim.* 4. Paulus Ephesum SECUNDAM AD TIMOTHEUM misit Epistolam, 2. *Tim.* 4.	Cestius Gallus Hierusalem veniens, viresque civitatis Neroni significare volens; Pontifices, die Paschatis invenerunt hostias 255600. ad quas comedendas decem & aliquando viceni homines per contubernia conveniebant, *Joseph.* Cestium circumstans multitudo, non minor quàm 300. Myriadum (hoc est 3000000.) supplicabat, ut genti suæ subveniret, cui tamen nihil promovebant. Quin Florus in dies augebat calamitates, *Joseph.* Sub Floro igitur ORTUM EST BELLUM, mense Majo, anno imperii Neronis 12. Regni Agrippæ 17. Præfecturæ ejusdem Flori anno 2. *Joseph.*	12
67	PETRUS & PAULUS Romæ prædixerunt brevi futurum regem qui Judæos expugnaret, *Lactant. lib.* 4. *cap.* 21. Junii 29. PAULUS Romæ gladio cæsus est, & PETRUS cruci affixus, *Tertull. Dionys. Corinth. Origen. apud Euseb.*	Duravit verò per quadriennium: ipsa autem urbs per 6. menses est obsessa. In cujus obsidione homines interiere 1100000. Qui numerus iis additus, quos Florus ab initio præfecturæ suæ diversis locis perdidit, Summam conficit 1337490. innumeris præterea aliis omissis, qui fame, exilio, miseriis perierunt.	13

Atque hæc nunc Tabulis istis sufficiant.

Qui plus volet, adeat nostram CHRONOLOGIAM SACRAM, ubi plura leget, & quæ hic tantùm indicantur, firmis inveniet rationibus stabilita.

Digitized by Google

BREVIARIUM
TOTIUS CHRONOLOGIÆ SACRÆ
In quatuor annorum millia distributum.
Ab orbe condito ad natum Salvatorem.

PRIMUM MILLENARIUM, ADAMI appellamus; quod ejus creatione & morte, ac raptu Enochi, qui anno 987. contigit, insignitur.

SECUNDUM, NOEMI; ad quod Diluvium pertinet, anno 1656. adscriptum: confusio item linguarum, divisio terrarum, ac nova per tres filios Noemi, generis humani propagatio.

Horum Chronologia ex natalitiis Patriarcharum pendet (*Genes. cap. 5. 9. & 11.*) quæ hic ita subjicitur, ut ad verum Christi natalem annos mundi revocemus, quò magis clareat CHRISTUM, anno post conditum orbem QUATER MILLESIMO in his terris visum.

Annorum ab orbe condito.

Primum millenarium. ADAMI.	Anni ab orbe condito.	Anni ante verum Christi natalem.
1. ADAM creatus *vixit annos 930.*	1	4000
2. Seth natus anno *vixit annos 912.*	130	3870
3. Enos natus *vixit 905.*	235	3765
4. Cainan natus *vixit 910.*	325	3675
5. Malaleel natus *vixit 895.*	395	3605
6. Jared natus *vixit 962.*	460	3540
7. Henoch natus *vixit 365.*	622	3378
8. Mathusala natus *vixit 969.*	687	3313
9. Lamech natus *vixit 777.*	874	3126
Pervenit ergo illud primum millenarium, ad annum usque Lamechi 126.	126	
Summa	1000	3000

Secundum millenarium. NOEMI.	Anni ab orbe condito.	Anni ante verum Christi natalem.
10. NOE natus anno *vixit 950.*	1056	2944
11. Sem natus *vixit 600.*	1558	2442
12. Arphaxad natus *vixit 338.*	1658	2342
13. Sale natus *vixit 433.*	1693	2307
14. Heber natus *vixit 464.*	1723	2277
15. Phaleg natus *vixit 239.*	1757	2243
16. Rheu natus *vixit 239.*	1787	2213
17. Sarug natus *vixit 230.*	1819	2181
18. Nachor natus *vixit 148.*	1849	2151
19. Thare natus *vixit 205.*	1878	2122
Superfunt ergo adhuc anni 122. vitæ Thare, ut illud millenarium impleatur.	122	
Summa	2000	2000

TERTIUM MILLENARIUM, Abrahami vita & posteritate, ac mirabili illo egressu ex Ægypto nobilitatur. Hujus verò Chronologia sic exponitur.

Tertium millenarium. ABRAHAMI.	Anni: Tertii millenar.	Anni: Ab orbe condito.	Anni: Ante verum Christi natalem.	
ABRAHAM natus est, anno hujus millenarii	8	2008	1992	*Chron. Sacra cap. 5.*
Promissionem accepit, anno vitæ suæ	75	2083	1917	*Ibid.*
Hinc ad Exodum, anni sunt	430	2513	1487	*Cap. 6. 7. 8.*
Inde ad jacta Templi fundamenta, anni	480	2993	1007	*Cap. 10. 11.*
Absolvitur Templum, annis	7	3000	1000	*Cap. 11.*
Summa	1000			

QUAR-

QUARTO MILLENARIO ineunte, anni scilicet 3001. mense 7. dedicatio Templi celebrata est, 3. *Reg.* 8.2. Nec multò post, anno nempe 3030. avulsis decem Tribubus in Juda, regnum Israel exordium habuit. Omnium etiam ferè Imperiorum ac Monarchiarum initium & finis, in illud millenarium concurrunt. Assyriorum enim imperium destructum est anno Mundi 3257. Per. Jul. 3967. indeque alia sunt subsecuta. Hoc ergo jure sic appellabimus ac describemus

Quartum millenarium. TEMPLI & MONARCHIARUM.	ANNI Quarti mille-narii.	Ab orbe cõdito.	Ante verum Christi ortum.	
Antiqui ASSYRIORUM imperii, cujus auctor Belus, ad hoc millenarium pertinent anni	257	3257	743	*Chron. sacra cap.* 16.
Inde MEDI, BABYLONII & rediviva Assyriorum potentia, per annos	211	3468	532	*Cap.* 17.
Hinc PERSARUM Monarchia, cujus auctor Cyrus annis	206	3674	326	
Exinde GRÆCORUM, cujus auctor Alexander annis	300	3974	26	*Cap.* 18. 19. 20.
Hos excipit ROMANUM Imperium, extincta Cleopatra, annis ante verum CHRISTI natalem	26	4000	0	*Cap.* 25.
Summa	1000			
Rursus, eadem Chronologia hoc modò describi potest.				
A dedicatione Templi ad initium captivitatis, anno 4. Jechoniæ assignatum, anni sunt	398	3398	602	*Cap.* 12. 13. 14.
Inde ad finem captivitatis, anni	70	3468	532	*Cap.* 15.
Hinc ad annum 20. Artaxerxis Longimani, quo inchoantur 70. Danielis septimanæ, anni	82	3550	450	*Cap.* 20.
Indeque ad CHRISTUM natum (deductis nempe annis vitæ ejus 37.) supersunt anni	450	4000	0	*Cap.* 30. & 31.
Summa	1002			

CHRISTUS itaque natus est

Coss. Augusto Cæsare XI. sive XII.
Et L. Cornelio Sulla II.

ANNO

Periodi Julianæ.	A Mundi creatione.	A Diluvio.	Olympiadis.	Urbis conditæ.	Correct. Julianæ.	Imperii Augusti.	Regni Herodis.	Ante æram vulgar.	Hebdom. Danielis.
4709 *cadente.*	4000 *à præcedente autumno inchoato:*	3244	193 an. IV.	749	41 *desinente.*	40 *à conducto exercitu; seu* 26 *à morte Cleopatræ.*	34 *à morte Antigoni, vel* 37 *à concesso sibi regno.*	5 *definitè, ita ut 4. annisolidi supersint ad hujus ægæ initium.*	450

Mortuus est verò

Coss. Severo Sulpitio Galba.
Et Lucio Cornelio Sulla.

ANNO

Periodi Julianæ.	A creatione.	A Diluvio.	Olympiadis.	Urbis.	Correct. Julianæ.	Imperii Tiberii.	Ætatis suæ.	Æræ vulgaris.	Hebdom. Danielis.
4746	4036	2380	202 an. IV.	786	78	19	37 *inchoato.*	33	487 IN MEDIO *scilicet* HEBDOM. LXX. & *ultimæ.*

Atque his annis Christi nativitatem & mortem illigandam, satis probavimus in nostra Chronologia sacra *Capite* 26. & *sequenti.*

CHRO-

CHRONOLOGIA LIBRORUM VETERIS TESTAMENTI.

	Anni ab orbe condito.		Anni ante æram vulg.
Genesis *ann.* 2369.	I 2369	GENESIS continet historiam annorum 2369. à creatione Mundi ad Josephi mortem.	4004 1635
Exodus *ann.* 145.	2514	EXODUS annorum 145. ad alterum annum ab egressu ex Ægypto.	1490
Levitic. *menf.* 1 ½		LEVITICUS vix unius mensis cum dimidio.	
Numeri *ann.* 38 ½		NUMERI annorum 38 ½ nempe à mense 2. anni 2. egressus ex Ægypto. ad finem pene vitæ Mosis, sive peregrinationis 40. annorum.	
Job.		Hoc eodem tractu temporum, JOB fuisse, creditur: Cujus historia à Mose scripta sit, vel potius hebræa facta.	
Deuter. *menf.* 1 ½		DEUTERONOMIUM iterata Legis verba continet, quæ Moses, ab ultimi peregrinationis anni mense undecimo, usque ad 7. diem mensis duodecimi locutus est.	
PENTATEUCH. *an.* 2552 ½	2553	Atque ita PENTATEUCHUM Moysis, historiam annorum 2552. cum dimidio continet.	1451
Josue *ann.* 17.	2570	Liber JOSUE cum anno 41. exitus ex Ægypto incipiens, gesta ipsius per annos 17. complectitur: & ad ann. 2570. pervenit.	1434
Seniores ann. 15. Judices *ann.* 317. *Samson. ann.* 20.	2887	JUDICUM verò historia à morte Josue per ann. 317. extenditur: ad finem scilicet anni 2887. quo SAMSON mortuus est, qui Israelem vindicavit sub Judice Heli, annis 20. *Judic.* 16. 30. 31.	1117
Ruth.		Historia RUTH, *in diebus unius Judicis* contigit. *Ruth.* 1. 1.	
REGUM I. *ann.* 101.	2949	REGUM PRIMUS ab initio administrationis Heli, & SAMUELIS nativitate, sive anno 2840. ad Saulis finem hoc est annum 2949. extenditur per annos circiter 101.	1055
II. *an.* 40.	2987	SECUNDUS recenset acta Davidis jam regis per annos circiter 40. Ad annum 2987.	1017
III. 126.	3115	IN TERTIO narratur regnum Salomonis, acerbaque primorum regum Israel dissidia, per annos 24. ab anno scilicet 2989. ad annum 3115.	889
IV. 308.	3416	QUARTUS acta persequitur reliquorum regum, & extremum excidium utriusque regni: per an. 308. ab anno nempe 3108. ad annum 3416.	588
PARALIPOMEN. I. *ann.* 2990.		PARALIPOMENON PRIMUS perbrevem contexit per genealogias historiam, ab Adam ad reditum è captivitate. Deinde repetita à Davide narratione, ejus regnum accuratiùs describitur, ad usque ejus mortem, & Salomonis secundam unctionem, anni Mundi 2990. factam.	

Anni ab orbe condito.		Anni ante æram vulg.	
3468	SECUNDUS reliquam regum historiam persequitur ann. 478. & ad annum 3468. pervenit, quo finem 70. annis captivitatis Cyrus dedit.	536	II. 478
	Atque ita tota libris tam regum, quàm Paralipomenon historia comprehensa, annorum est 620.		
	At Israelitici regni excidium in annum cadit 3283. quo Salmanasar, X. TRIBUS deportavit.		*Israelis excidium.*
	Unus deportatorum TOBIAS fuit, cujus historia per annos circiter 95. extenditur, ad Ninives scilicet eversionem, hoc est annum M. 3378.		Tobias.
	Duravit verò regnum Juda post Israelis subversionem per ann. 134. finemque habuit dum vertente anno 3416. Nabuchodonosor Judam captivum deportavit in Babylonem.		*Juda deportatio.*
	A fine Babylonicæ hujus captivitatis, anno 3468. incipiunt libri ESDRÆ, qui per ann. 113. extenduntur.		ESDRÆ.
3550	PRIMUS historiam continet ann. 82. ad annum scilicet Artaxerxis Longimani 20. qui est Mundi 3550.	454	I. *ann.* 82.
3581	SECUNDUS ann. 31. ad DARIUM Nothum perveniens, qui regnum anno 3581. est adeptus.	423	II. *ann.* 31.
	Inde ad Machabæos & Antiochi Epiphanis regnum, sacræ silent litteræ, per duo secula cum dimidio.		*Silentium secula* 2 ½
3871	Duo verò libri Machabaïci, Justam annorum 52. complectuntur historiam, quæ Simonis morte, & Joannis Hircani ejus filii initiis, anno 3871. in fine libri primi terminatur.	133	Machab. *ann.* 52.
	Atque hinc ad Christum natum, per annos circiter 130. sacræ rursus silent litteræ.		*Silentium ann.* 130.

De libris Judith & Esther.

Anni ab orbe condito.		Anni ante æram vulg.	
	HISTORICI quoque sunt isti duo libri, sed quorum tempora minus certa.		
3336	Nos JUDITHAM sub Saosduchino, Sennacheribi nepote, anno Mundi 3336. collocavimus.	668	Judith.
3483	ESTHERAM verò sub Dario Histaspis, qui anno 3483. rex est salutatus.	521	Esther.
	Consule ea quæ ad hos libros apposuimus.		

De Tempore & scriptis Prophetarum.

TEMPUS quo maximè Prophetis suis manifestari voluit Deus, à SAMUELE possumus arcessere. Quem exceperunt sub Davide & Salomone, NATHAN, GAD, ADO, & aliis sub aliis regibus, maximè verò ELIAS & ELISÆUS.

	Anni ab orbe condito.		Anni ante æram vulg.
Elias *ann.* 20. *decet.*	3086	ELIAS sub ACAB cœpit, circiter anno 3086. & per annos circiter 20. prophetavit.	918
Elisæus *ann.* 50.	3165	ELISÆUS ejus successor, sub regibus JEHU & JOACHAZO vixit; & per annos circiter 50. munus suum obiit.	839

His autem proximè successerunt illi Prophetæ, quorum scripta adhuc supersunt. Et horum quidem alii prophetarunt;

PROPHETARUNT

Anni ab orbe condito.	*In Juda.*	*In Israel.*	Anni ante æram vulg.
3166		JONAS, *cùm Syrorum amara nimis esset oppressio*, prædixit à Jeroboamo II. regnum vindicandum, 4 *Reg.* 14.	838
3194	JOEL sub iisdem regibus prophetavit sub quibus Osee; atque adeo per integrum sæculum.	OSEE sub Oziâ, Joathan, Achaz, & Ezechia regibus Juda, & Jeroboamo II. rege Israel, prophetavit, per integrum sæculum.	810
3217		AMOS prophetare incipit anno 23. Oziæ, nec ejus tempus est transgressus: ita ut per annos circiter 28. docere potuerit.	787
3219	ISAIAS incœpit anno Oziæ 25. atque sub Achazo & Ezechia perseveravit: Quin & sub Manasse eum occisum tradunt; ita ut per integrum quoque docuerit sæculum.	ABDIAS Isaiæ & Amoso æqualis fuit.	785
3246	JICHMÆAS Morasthites, sub Joathan, Achaz & Ezechia prophetat, annis circiter 50.	*Jonas* tunc Ninivem missum esse videtur; Pule, Sardanapali patre regnante.	758
3291	NAHUM post abductas X. Tribus prophetare incipit, ut consolationi esset toti populo, tam abducto, quàm relicto.		713
3375	JEREMIAS anno 13. Josiæ vocatus, ad usque captam urbem, annis 45. prophetavit. In Ægyptum deinde abductus, ibi lapidibus obrutus est. Ejus æquales fuere		629
	BARUC, ipsius amanuensis,	*In Babylonia.*	
3398	SOPHONIAS, HABACUC, & alii in scripturis nominati, sed quorum nihil habemus.	DANIEL adhuc penè puer prophetare incipit sub Nabuchodonosor, & ad Cyri tempora perseverat, annumque vitæ circiter 85.	606
3409		EZECHIEL anno 5. à deportatione sub Jechonia facta, prophetare incipit, & per annos 22. perseverat.	595
3485	AGGÆUS reduce jam populo, anno 2. Darii Hystaspis, cœpit Judæorum negligentiam in extruendo templo carpere.		519
	ZACHARIAS ejus æqualis fuit.		
3550	MALACHIAS ultimus prophetarum videtur Nehemiæ fuisse æqualis, hoc est circa finem regni Artaxerxis Longimani: quippe qui eas corruptelas reprehendat, quas tempore suæ secundæ præfecturæ, Nehemias reprehendisse indicat.		454

Hinc itaque claret tempus quo illi prophetæ, quorum libri supersunt, floruere, facilè ad annos 400. accedere: à Jonâ scilicet ad Secundum Templum & Nehemiæ finem. Claret etiam nostros prophetas, Græciæ sapientibus longe antiquiores, cùm eorum primi vix sint Jeremiæ & Ezechielis æquales.

CHRONOLOGIA LIBRORUM NOVI TESTAMEMTI.

Anni æræ vulg.	Anni à Passione		Anni à correct. Jul.	Anni Imper. Rom.
33	0	CHRISTUS hoc anno mortuus est.	78	TIBER. 19
39	6	MATTHÆUS primus omnium Hierosolymis & Hebræo sermone scribit Evangelium, ob eorum maxime causam, qui crediderant è Judæis.	84	CALIG. 3
43	10	MARCUS Evangelium ut illud à Petro audierat, Romæ scripsit, at idiomate Græco, *Hieron. Aug.*	88	CLAUDII. 3
		PETRUS eodem anno scribit PRIMAM EPISTOLAM suam, paulò ante discessum Marci in Alexandriam, cujus meminit in fine.		
52	19	LUCAS hoc anno Evang. suum scripsisse videtur, dum in comitatu Pauli Achajæ & Bœotiæ partes peragraret, *Hieron.*	97	12
		PAULUS eodem anno Corinthi scribit PRIMAM AD THESSALONICENSES Epist.		
		Paulò post data est AD EOSDEM ALTERA, ut clarius quæ de die judicii dixerat explicaret.		NERONIS.
56	23	AD GALAT. Epist. hoc anno scripta est.	101	2
57	24	PRIMA AD CORINTHIOS hoc anno.	102	3
		SECUNDA AD EOSDEM.		
		AD ROMANOS data Corinthi.		
62	29	AD PHILIPPENSES scripta est Romæ ex vinculis.	107	8
		AD PHILEMONEM eodem anno & loco.		
		AD COLOSSENSES.		
		AD EPHESIOS.		
63	30	AD HEBR. circa idem tempus Timotheo concaptivo Pauli jam soluto.	108	9
		ACTA APOSTOLORUM ad hunc usque annum perducit Lucas.		
66	33	AD TIMOTHEUM PRIMA Philippis scripta videtur circa hunc annum.	111	12
		Eodem tempore missa in Cretam AD TITUM EPISTOLA.		
		SECUNDA AD TIMOTH. Romæ, è secundis Apost. vinculis data est circa finem hujus anni aut initium seq.		
67	34	SECUNDA PETRI EPIST. scripta est paulò ante ejus mortem, die 29 Junii anni 13. Neronis assignatam.	112	13
		EPIST. JACOBI, Alphæi nempe filii Hierosolymorum Episcopi, quo tempore data sit, incertum. Hieronymus vult eum mortuum anno 30. à Passione, unde apparet hanc non inter ultimas reponendam.		
		EPIST. JUDÆ, fratris supradicti Jacobi, post aliorum Apost. mortem data videtur, ut ex ejus verbis, *vers.* 17. colligi potest. Quo anno incertum.		DOMITIANI.
94	61	JOANNES APOSTOLUS in exilio scribit APOCALYPSIM.	139	14
96	63	Inde reversus, EVANGELIUM scribit omnium novissimus.	141	NERV. 1
98	65	EJUSDEM TRES EPIST. circa illud quoque tempus videntur datæ. Nam paulò post, Trajani ann. 2. vita functus est, anno vitæ circiter 99.	143	TRAJ. 1

ATQUE HÆC DE TEMPORE QUO LIBRI NOVI TESTAMENTI SCRIPTI FUERE.

Sacerdotum Stemma, sub Macedonibus.

JOANNES.

Jaddus. Qui Alexandro Magno occurrit anno Mundi 3672.

Manasses. Qui templum condidit in monte Garizim circa annum 3675.

Onias I. *priscus* **dictus.** Sub quo Ptolemæus Lagi, urbem cepit & Judæos fecit tributarios.

Manasses II. Qui post fratris obitum, Eleazarum, sacerdotio functus est.

Simon I. *justus.* Sub quo Judæi pacem habuere.

Eleazarus. Qui fratri Simoni successit, quique misit LXXII. Interpretes Ptolemæo.

Onias II. *avarus.* Qui Ptolem. Evergetem adversus Judæos concitavit, negata 20. talentorum pensione, quam Ægyptiis Sacerdotes solvere consueverant.

Filia. *Nupta* TOBIÆ.

Tobias. De domo David cujus meminit Lucas, *cap.3.* sub nomine Mathathiæ.

Simon II. Qui Hyrcano auxilium tulit adversus fratres suos, hujus filii fuere.

Joseph. Princeps populi de domo David, cujus etiam meminit Lucas. Qui Ptolem. Evergetem placavit.

Janna Hyrcanus. Ultimus princeps de domo David, ad quem spectant quæ refert *Joseph. Ant. lib.12. cap 4.*

Onias III. Qui sanitatem Heliodoro restituit.

Jason, priùs *Jesus.* Qui à Menelao Pontificatu est ejectus.

Menelaus. Ab Eupatore, ut suæ belli occisus.

Lysimachus. Quo sapiente, Menelaus novis largitionibus pontificatum recuperavit.

Onias parvulus. Qui in Ægyptum delatus, Philometoris & Cleopatræ res juvit, & templum ONION dictum condidit, anno Mundi 3854. Quod postea à Paulino Romano duce, sub finem belli Judaici incensum est.

Alcimus, *sive* **Jacimus.** Non ex posteritate JESU, qui populum reduxerat: ex Aaronis tamen familia. À Deo ob impia facinora percussus obiit à morte Machabæi jam anno elapso, cujus proinde ille successor non fuit. Exinde verò civitas pontifice caruit per ann. 7. & m. 5. donec JONATÆ Aliæ reges pontificatum detulerunt.

Helcias & Ananias. Qui juverunt Cleopatram, cum pulso filio Lathuro regnum occuparet.

Asmonæorum Stemma.

MATATHIAS.

Filius Joannis, filii Simonis, filii Asmonæi, Hierosolymorum sacerdos, non tamen summus: Antiocho Epiphani fortiter restitit.

Machabæus. Qui Antiochum Epiphanem, & Eupatorem, Demetrium, & Nicanorem & Gorgiam multis præliis vicit.

Jonathas. Qui Machabæo successit, & à Regibus Demetrio & Alexandro Bala summum accepit sacerdotium.

Simon. Post Jonatham, dux & pontifex electus.

Joannes Hyrcanus. Qui primus à Macedonibus defecit, Arcem postea Antoniam dictam, condidit, in qua stolam sacram reposuit.

Juda Aristobulus. Qui primus regium sibi diadema post captivitatem imposuit, matrem necavit, Antigonum fratrem occidit, tribus aliis in carcere clausis.

Alexander Jannæus. Quem Salome, sive Alexandra, Aristobuli uxor solvit, ac regem constituit, maritumque accepit. Quique moriens eam monuit, ut cadaver ipsius Pharisæorum arbitrio permitteret, ac omnia ex eorum consilio administraret.

Hyrcanus. Cujus varia fortuna fuit, & bella continua, sive cum fratre, sive cum Herode. A quo tandem supplicio est affectus.

Aristobulus. Qui fratre in privatum ordinem redacto, regnum & sacerdotium per tres annos occupavit, tandemque à Pompejanis veneno sublatus est.

Alexandra. Herodis socrus, mater Mariamnes.

Alexander II. Qui cùm multa turbaret in Judæa, jussu Pompeji est securi percussus.

Antigonus. Herodis hostis infensissimus, tandemque jussu Antonii, securi percussus.

Mariamnes & Aristobulus junior.

Mariamnes: Impotentior mulier Herodis uxor, quo est interfecta. E cujus tamen posteritate orti sunt duo Agrippæ Reges.

Aristobulus junior: Studio matris sororisque, Pontifex creatus ab Herode, anno ætatis 17. Mox in piscina ab eodem suffocatus, ultimus ex Asmonæorum familia.

Herodiadarum Stemma.

ANTIPATER.

Homo natura factiosus, natione Idumæus, ab Alexandro Jannæo Idumææ præfectus. ARISTOBULUM vicit. HYRCANUM restituit, venenoque periit.

Phasael.
Hierosolymitanæ dux regionis.

HERODES MAGNUS.
Annos natus 25. Galilæam curandam a patre accepit. REX EST APPELLATUS anno 6. correctionis Julianæ. INNOCENTES trucidavit, & cùm 37. annos regnasset, tabe confectus miserè occubuit. Ingentem ex pluribus uxoribus reliquit prosapiam. Horum præcipui fuere. Ex

Joseph.
Qui Herode Romam profecto familiam ejus curavit.

Pheroras.
Cui Herodes regni curam mandavit, cùm ad Cæsarem Rhodum accessit.

Salome *filia*.
Cujus in liberos & uxores regis ubique inte... sa odia. Costobaro m... rito suo libellum r... pudii misit, more J... dæis insuetato.

Dorite *plebeja.*

Antipater Privato adhuc patre genitus, & priori testamento hæres relictus, ac tandem à patre in vinculis conjectus & neci datus.

Mariamne *Asmonæa.*

Alexander & Aristobulus. Sebaste patris jussu strangulati.

Agrippa, etiam **Herodes** dictus: A Tiberio conjectus in vincula, à Caligula exaltatus, à Claudio confirmatus in regno & auctus. JACOBUM occidit, PETRUM vinxit, ac percussus ab Angelo, Cæsareæ interiit.

Herodes Rex Chalcidis, qui mortuo fratre, Scolæ & eligendi Pontifices jus obtinuit. Hujus filius **Aristobulus** qui mortuo Philippo *Salomem* saltatricem accepit uxorem.

Herodias Quæ patruis suis nupsit, primùm *Philippo* deinde *Antipæ*.

Agrippa junior, Qui PAULUM causam orantem audiit, primùm rex Chalcidis, mox etiam paterni regni.

Berenice. Incesti cum fratre suspecta, à Tito in uxorem expetita.

Drusilla. Quæ relicto marito Azizo Emesenorum rege, Felici Judææ procuratori nupsit, ex quo matrimonio procreatus **Agrippa.** qui postea incendio Vesuviano periit.

Mariamne *Pontificis filia.*

Herodes, Philippus, quoque dictus, cui nupsit *Herodias*, ex eoque matrimonio procreata saltatrix illa **Salome.**

Maltace *Samaritana.*

Archelaus & Philippus

Archelaus: Cui Augustus dimidiam regni partè sub Tetrarchiæ nomine concessit, tandemque *Viennam Galliæ* relegatus, misere obiit.

Philippus: Qui Archelao *germano fratri*, contra Antipam adfuit, & cui nupsit *Salome* saltatrix, quique sine liberis mortuus est.

Cleopatr *Hierosolymitana.*

Antipas Herodes quoque di... ctus, q... prioris P... lippi uxo... tulit, JO... ANNIS ca... put amputavit, CHRISTO in pa... sione illu... sit: Ac tandē ad Lugdunum Galliæ ex illi damnatus, in Hispaniā fugit, ibique cum sua Herod... ade periit.

His duobus alteram regni partem concessit Cæsar sub Tetrarchiæ nomine.

Atque ita, Herodis ampla licèt & copiosa progenies, paucis exceptis, intra centum annos periit. *Joseph. lib. 18. cap. 7.*

FINIS.

251627

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Inv. 133

Digitized by Google